This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Ragguagli de' lavori accademici ... per l'anno 1826 (-1830).

Società reale borbonica

Digitized by Google

958

Soc. 397 d 30/9-10

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

ANNALELE

SOCIETATII ACADEMICE

ROMANE.

SESSIUNEA ANNULUI 1876.

TOMULU IX.

958 84

FOREIGN BODL. LIB. PERIODICAL

BUCURESCI.

NOUA TYPOGRAPHIA A LABORATORILORU ROMANI.

19. STRAT'A ACADEMIEI, 19.

1876.

Digitized by Google

Digitized by Google

ANNALILE

SOCIETATEI ACADEMICE

ROMANE.

SESSIUNEA ANNULUI 1876.

TOMULU IX.

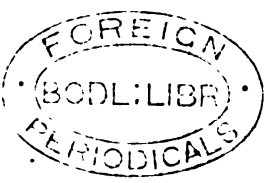

BUCURESCI.

NOUA TYPOGRAPHIA A LABORATORILORU ROMANI.

19. STRAT'A ACADEMIEI, 19.

1876.

Digitized by Google

Digitized by Google

SOCIETATEA ACADEMICA ROMANA

SESSIUNEA ANNULUI 1876.

SIEDINTI'A D'IN 16 AUGUSTU 1876.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.*

Membri Presenti : *Odobescu, Massimu, Ionescu, Sion, Baritiu, Caragiani.*

D. Presiedinte declara sessiunea annuale a Societàtii deschissa.

D. Secretariu generale dà lectura raportului Delegatiunei in urmatorea coprindere :

«Delegatiunea Societàtii Academice vine, la deschiderea sessiunei annuale, a suppune Onorabilei Societàti resumatulu activitàtii sélle in decursulu annului incetatu.

I. In prim'a linia vinu lucràrile essecutate si date publicitàtii, si a nume :

a). Terminarea proiectului de Dictionariu, lucratu de Commissiunea lessicografica cu concursulu unor'a din membrii Societàtii, conformu cu dorinti'a espressa de Societate in sessiunea annului trecutu. Acumu acesta opera se suppune criticei generale a publicului litterariu, si astepta cu incredere opiniunile barbatiloru competenti, de cari se se póta folossi sectiunea philologica la revisiunea prevediuta prin regulamentulu relativu la acesta lucrare.

b). Continuarea lucràrei Glossariului peno la lit. N, care dupo promissiunea membriloru Commissiunei, legitimédia speranti'a a se termina in annulu urmatoriu.

c). Typarirea traducerei in limb'a româna a operei Principelui D. Cantemiru, *Descrierea Moldaviei*, lucrare inceputa de D. A. Papiu Ilarianu si incheiata prin staruintiele commembrului nostru D. G. Baritiu.

d). Typarirea a 15 colle din traductiunea *Istoriei imperiului Ottomanu*, compussa de acellasi auctoriu.

e). Publicarea traducerei opereloru lui C. Cr. Sallustiu, *Catilina* si *Jugurtha*, essecutate de D. Dim. Dobrescu.

f) Publicarea annaleloru Societàtii d'in sessiunea annului 1875.

Aci e loculu de a se nota co, pentru mai multe motive, s'a impedecatu typarirea traducerei commentarieloru lui I. Cesare de Bellulu Civile si annesse, essecutate de D. Caianu, assemine si traducerea Philippiceloru lui Cicerone, d'in causa co traduceterii au intardiatu cu revisiunea ce le se recommandasse de sectiunea philologica.

Digitized by Google

II. Cu fericire se annuntia Societàtii co d'in operele pusse la concursu, s'au presentatu peno acumu urmatoriele manuscripte :

a) Grammatic'a limbei romane, partea II, Syntactica, cu devis'a : «*Littera sermonis fida ministra mei*» *Ovid.*

b) Patru traduceri d'in Titu-Liviu cu devisele :

1. «*Titi-Livii lactea urbertas.*»

2. «*Habuit illa actas inauditum omnibus sacculis celebrandumque miraculum, ut tantum urbem ingressi aliud extra urbem quaererent.*» (In epistola ad Paull D. Hieron).

3. «Μάχου ὑπὲρ πατρίδος.» *(Lupta-te pentru patria.)*

(d'in prefatiunea latina a chronicului Moldovlachiloru de principele D. Cantemiru).

4. «*In maxima fortuna minima licentia.*»

III. Situatiunea financiaria a Societàtii se póte vedea in tabellele annessate pre lunga acestu raportu. Aci ne marginimu a nota :

a) Escedentele, care dupo budgetulu votatu in sessiunea annului trecutu se prevedea a fi in summa de lei 5,627, acumu se urca la cifra de lei 10,650,04. Acestu escedente inse computa si summ'a donatiunei facuta de fericitulu repausatu Archim. *Melchissedecu Radianu*, care donatiune, de si dupo annuntiarea donatorelui era de 400 galbeni, dera dupo lamurirea finale s'a constatatu a fi numai de 3,382 lei. Acesta avere remassa de la repausatulu Archimandritu se considerasse de guvernu ca successiune vacante, dera dupo ce Delegatiunea probà legitimitatea dreptului seu, se restituì Societàtii fora processu.

b) Subventiunea accordata d'intru inceputu Societàtii Academice d'in budgetulu Statului, in summa de 23,500 lei, éro in celle d'in urma redussa la 10,000 lei, Ministeriulu d'in annulu trecutu, sub motive de economia ua suppressesse, si Societatea se afla in trist'a situatiune de a nu putea functiona d'in lipsa de medie pentru acoperirea spesseloru necessarie la tinerea siedintieloru. Gratia bunei vointie a Guvernului actuale, subventiunea de 10,000 lei s'a restituitu prin votulu Camerei nationale, si avemu firma sperantia co se va mari dupo necessitàtile acestei institutiuni si se va fissa prin ua anume lege.

c) Ua importante incietudine a preoccupatu pre Delegatiune relativu la fondurile pusse la Cass'a de Depuneri si Consemnatiuni. Bonurile Societàtii, in valore de 280,000 lei, au disparutu impreuna cu alte fonduri ale particulariloru, si Delegatiunea n'a pututu capeta neci macaru valorea cuponeloru cuvenite pre 1 Iuliu annulu currente. Dero dupo reclamatiunile facute, Onor. D. Ministru de Finantie a promissu co in sessiunea viitoria a Camerei va cere desdaunarea tuturoru personeloru frustrate de dilapidatori.

d) De beneficiele legatului repausatului intru fericire Gener. C. N. Heràscu, Societatea inca nu s'a pututu folosi. Presiedintele Societàtii va suppune unu *istoricu* speciale spre a se vedea fasele prin care a trecutu peno acumu acésta affacere, pentru ca Societatea sa iea decisiunea ce i se va parea mai nemerita.

IV. Bibliotec'a Societàtii s'a mai inavutitu cu 72 volume sau fascicule cumperate,

Digitized by Google

si cu 77 vol. donate mai allessu de D-nii : Generalu G. Adrianu, Baron d'Avril, A. Odobescu si altii.

Cu fondurile budgetului votatu s'au legatu 88 volumini d'in càrtile Societàtii. Pre lunga aceste-a este de mentionatu acisitiunea apparateloru de observatiuni meteorologice, care s'au cumperatu d'in fondurile votate in annulu trecutu, si care de ua camdata s'au incredintiatu Domnului commembru P. S. Aurelianu.

V. Respunsuri de multiamire s'au primitu de la D-nii : *R. Lipsius*, *Ad. Pobler*, *Max Müller*, *Grant Duff* si Generalulu *G. Adrianu* pentru numirea de membri onorari ai Societàtii, precum si pentru operele ce li s'au tramissu; apoi de la Academi'a regale de sciintie si littere d'in Copenhaga, de la Societatea Geographica din Paris, de la Academi'a de sciintie din Berlinu, de la Academi'a de sciintie d'in Viena, si de la Institutulu Archeologicu d'in Roma pentru operele ce li s'au tramissu de Societatea nostra Academica.

VI. Societatea are a deplânge essirea d'in viuetia a doui barbati distinsi cari au onorat'o : unulu este membrulu seu actuale venerabilele *P. Poienariu*, care a lucratu ua viuetia intrega pentru propagarea sciintieloru si a instructiunei pr'intre Români, si cellu altu este membrulu onorariu *Frid. Dies*, marele maestru allu Grammaticei comparative a limbeloru romanice. Delegatiunea nu se pote induoi, co societatea, impreuna cu natiunea, va regretta aceste perderi irreparabile.»

Societatea, nefiindu in numerulu regulamentariu spre a putea tinea siedintia plenaria, se constitue in conferintia filologica.

Siedinti'a se radica la 6 ore p. m.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.*

Secretariu ad-hoc : *G. Sion.*

SIEDINTI'A D'IN 17 AUGUSTU 1876.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.*

Membri presenti : *G. Baritiu, I. Ghica, G. Sion, A. Odobescu, C. Massimu, I. Caragiani, A. Romanu, V. Babesiu, si N. Ionescu.*

Se dà lectura processului verbale allu siedintiei precedente si se adopta.

D. Odobescu observa co, dupo mórtea regrettatului P. Poenariu, Societatea remâne compussa numai d'in 20 membri; ast-fellu dupo statute maioritatea membriloru spre a putea tinea sedintie plenarie se cere se fia de 11 membri, déro d'in numerulu membriloru activi s'ar cuveni sa se scada si D. Papiu Ilarianu pe câtu timpu este de notorietate publica cunnoscutu ca incapabile de a mai veni sa participe la lucràrile Societàtii; si stuncea s'aru putea tinea siedintia plenaria numai cu 10 membri.

Digitized by Google

Acésta observatiune provocandu mai multe pareri, s'a decissu a se reserva pentru ua siedintia cându voru fi in numeru 11 membri.

D. Laurianu, face istoriculu successiunei repausatului Generalu C. N. Heràscu, dupo care se vede ca averea se administrédia de cotra curatell'a numita de D. Primariu allu Capitalei si compussa de preotulu bisericei St. Vineri, din D-lui ca representante allu Societàtii, sub presiedinti'a D-lui C. Manu; co numitulu presiedinte a incassatu venituri le si peno acuma n'a datu comptu de gestiunea sa, dupre ori câte staruintie s'au pussu d'in partea collegiloru sei. (Vedi annexa 1). Dupo mai multe observatiuni si opiniuni cari au datu locu de discussiune asupra acestei materie, se admitte parerea D-lui N. Ionescu de a se numi ua commissiune, care se studiedie cestiunea si se propuna Societàtii solutiunea cea mai nemerita.

S'a allessu in acésta commissiune D-nii Ión Ghica, A. Odobescu, si V. Babesiu.

Siedinti'a se ridica la 6 ore post-meridiane.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.* Secretariu ad-hoc : *G. Sion.*

(ANNESSA No 1.)

ISTORICULU

Legatului repausatului generalu Constantin Nasturellu-Herascu.

Dupo essirea d'in viétia a generalului Const. Nasturellu Heràscu, D-lu Primariu allu Capitalei Bucuresci, care dupo art. III d'in testamentulu reposatului este essecutoriu allu testamentului, si administratoriu allu averilor lassate prin testamentu bisericei Santei Vineri (la care administratiune trebue sa ia parte si representantele Societàtii Academice, fiindu co acesta are dreptulu la jumatate d'in veniturile acelloru averi), numisse in 13 Ianuariu 1875 una curatella compusa d'in Protopopulu Theodor Economulu de la Santa Vinere, A. Treb. Laurianu representantele Societàtii Academice, si D. Constantin Manu, pre care lu pusse Presiedente Curatellei.

Totu de ua data Domnulu Primariu cerù prin Ministeriulu de interne autorisatiunea domnésca pentru acceptarea donatiunei facuta de generalulu Nasturellu-Heràscu, care se si essoperà;—si in 19 Iuniu 1875, Domnulu Primariu prin adress'a cu No. 6446 incunnosciintià pre presiedentele curatellei co : «D-lu Ministru de interne mi-a comunicatu prin adress'a cu No. 9428, co Maria Sea Domnitorele prin inaltulu apostillu pussu asupra rapportulu acellui Onor. Ministeriu a benevoitu a incuviintia votulu consiliului communale de a se autorisa curatell'a acellei bisericè ca sa accepte donatiunea facuta ei de cotra decessulu generalu Const. Nasturellu-Heràscu, constituindu pre acea biserica ca legataria universale, dupo cumu se prevede in testamentulu si codicilele pomenitului, cu sarcinele si conditiunile specificate in elle. Sub semnatulu amu onóre a pune in vedere D. V. celle ce precedu, si ve rogu, Dom-

Digitized by Google

mle Presiedente, a ve conforma clauseloru prescrise prin testamentu si codicillele decesului generalu Heràscu.

(Semnatu) p. Primariu : *V. Paapa.*»

Acésta communicatiune, primita in aceeasi di de D. Presiedinte Const. Manu, fu tinuta ascunsa patru luni de dille, peno cându prin alergàri continue pe la autoritàti, se descoperì in fine de cotre membrulu Societàtii D. N. Cretiulescu in lun'a lui Octombre 1875, co Ministeriulu de interne espedisse communicatiunea. Domnulu Primariu G. Manu descoperi ca acea communicatiune s'a facutu in 19 Iuniu 1875, si s'a espeditu Domnului Manu presiedintele curatellei, care a semnatu cu mân'a sea propria primirea in condic'a de espeditiune. Ducundu-se representantele Societàtii Academice la D-lu Const. Manu spre a vedé in realitate communicatiunea, acest'a negà constante de a fi primitu veri ua comunicatiune si se jurà pre totu ce are mai scumpu. Representantele Societàtii Academice lu rugà se caute intre chartiele sélle, intre cari se descoperi cu mirare communicatiunea in cestiune. Acésta purtare d'in partea Domnului Const. Manu facù ua impressiune fórte neplacuta asupra representantelui Societàtei Academice.

Déro Domnulu Primariu, essecutoriu allu testamentului repausatului Generalu, care pusse pe D. Const. Manu in possessiunea caseloru si a averei mobile a repausatului Generalu, nu dete in manele curatellei neci ua chartia de alle repausatului, si neci nu o incunnosciintià co aru fi scrissu prin prefecture arendasiloru de a aduce arendele pre viitoru la curatell'a, care se compune din trei membri.

D. Const. Manu arretà celloru alti doui membri in ua conferentia contractele mosieloru arendate, planurile acelloru-a, si nesce politie cu subscrierea repaosatului Generalu. Déro dupo acea nu mai convocà curatell'a. In luna lui Noembre 1875 intalnindu pre representantele Societàtii Academice pre strada, i spusse ca a venitu chartiea de la Primaria ca sa incheiemu computele pe annulu 1875, si sa facemu budgetulu pre 1876, si co va convoca pre membrii curatellei in septemân'a viitoria; inse dupo acea nu i mai convocà peno in diua de astadi. Representantele Societàtii Academice se dusse in Ianuariu 1876 la Domnulu Const. Manu, cu intentiunea de a lu ruga se convóce curatell'a spre a face lucràrile cerute, inse nu aflà pe D. Constantin Manu a casa; assemine facù si in lun'a lui Februariu si adjunse totu la acellu resultatu. In lun'a lui Martiu adressà unu biletu Domnului Constantin Manu, prin caro lu rugà sa destine diu'a candu sa se intrunesca, inse nu primi neci unu respunsu; assemine facù si in luna lui Apriliu cu acellu-asi resultatu. In fine perdiendu rabdarea si temênduse de responsabilitate se adressà la Primaria cu allaturata reclamatiune :

«*Domnule Primariu!*

In urm'a constituirii curatellei bisericei Sântei Vineri, carei-a repausatulu Generalu Constantin Nasturellu-Haràscu i a lassatu prin testamentu averea sea, cu conditiunea de a imparti venitorile acellei averi cu Societatea Academica romàna, prin adress'a cu No. 380 d'in 13 Ianuariu 1875 ati binevoitu a numi si pre subscrissulu (ca mem-

Digitized by Google

bru allu Societàtii Academice Române) intre membrii curatellei susu numitei biserice. De atunci, dupo multa insistentia, abia in lun'a lui Octombre 1875 amu pututu obtine cunnoscintia despre adressa Onor. Primarie cu No. 6446 din 19 Iuniu 1875, prin care communica curatellei, co «Maria Sea Domnitoriulu prin inaltulu «apostilu pussu assupra rapportului Ministrului de interne a incuviintiatu votulu «consiliului communale de a se autorisa curatell'a acellei biserice ca se accepte dona«tiunea facuta ei de cotra decessulu Generalu Nasturellu-Heràscu etc.»

In lun'a lui Noembre 1875, Domnulu Constantin Manu, presiedintele curatellei, mi a spussu prin graiu viu, ca are se ne convóce pentru incheierea socoteleloru ce se ceru de cotra Onor. Primaria. De atunci incóce nu mi a mai fostu prin putintia a me intruni cu Domnii membri ai curatellei si a face veri un'a dintre lucràrile cerute de Regulamentu.

Cu parere de reu, ve communicu, Domnule Primariu, acesta stare de lucruri, si ve rogu sa luati mesurele ce veti crede de trebuintia, pentru ca curatell'a sa 'si implinésca detoriele prescrisse.»

La acésta Domnulu Primariu nu respunse nemica.

In fine, in 14 Iuniu 1876, D. Constantin Manu vine la Academia si, intalnindu pre representantele Societàtii Academice, i spune co in trei sau patru dille va regula tóte compturile si atunci va convoca pre membrii curatellei spre a le vedea. Déro trecura douedeci si patru dille si D. Constantin Manu nu mai convocà pre curatori. Atunci representantele Societàtii Academice convocà pe membrii Sociitàtii aflatori in Capitala, in siedentia estraordinaria, si suppusse cestiunea deliberatiunei Domniei loru. Parerea maioritatei fu a mai provocá ua data pe D. Constantin Manu ca in terminu de 7 dille se presente compturele curatellei, si déco neci acésta provocare nu va avea resultatu, Delegatiunea se se adressedie la Ministeriu. Epistol'a representantului Societàtii Academice cotra D. Constantin Manu, remasse ca si celle precedinti, fora respunsu din partea acestui-a. In fine la 14 Iuliu 1876 Delegatiunea se adressà la Ministeriulu Culteloru cu No. 87.

«*Domnule Ministru!*

Repausatulu intru fericire Generalu Constantin Heràscu-Nasturellu, prin testamentulu seu din 20 Augustu 1873, a lassatu doue mosii bisericei Santei Vineri cu conditiunea de a imparti veniturile acelloru mosii cu Societatea Academica romana. Primari'a Capitalei in 13 Ianuariu 1875 numi ua curatella in persónele: Protopopulu Theodoru de la Santa Vineri, A. Treb. Laurianu, membrulu Societàtii Academice si Constantin Manu ca presiedinte. In 19 Iuniu 1875 cu adressa No. 6446 Primari'a inconnosciintià pre curatella «co Maria Sea Domnitoriulu prin inaltulu apostilu pussu assupra rapportului Ministeriului de interne a incuviintiatu votulu consiliului communale de a se autorisa curatell'a bisericei Santei Vineri ca se accepte donatiunea facuta ei de cotra decessulu Generalu Constantin Nasturellu-Heràscu etc.» Domnulu presiedinte allu curatellei, Const. Manu, a convocatu in iarn'a annului 1875 pre cei doui curatori, si le a arretatu chartiele repausatului, contractele mosieloru si planurile

Digitized by Google

lori. De atunci incóco pre longa tóta staruinti'a curatoriului membru allu Academiei, Domnulu presiedinte Constantin Manu neci n'a mai convocatu pre curatori neci n'a datu veri unu comptu. In 22 Maiu a. c. curatoriulu membru allu academiei se sunt nevoitu a incunnosciintia pre Primaria, si a o ruga ca se iea mesure pentru ca curatell'a se si implinésca detoriele prescrisse. Nu cunnóscemu pasii ce va fi facutu Primari'a in privinti'a acést'a. Inse ceea ce scimu e co Domnulu Constantin Manu n'a convocatu neci peno astadi pre membrii curatellei, si co n'a datu neci unu comptu, de si a promissu verbale in 14 Iuniu ca in trei sau patru dille va regula tóta acésta cestiune.

Societatea Academica, considerandu tóta acésta urmare ca neregulata, si temendu-se ca nu cumva pre viitoriu cestiunea se se complice mai tare, vine cu respectu a ve ruga, Domnule Ministru, se binevoiti a lua mesurele ce veti crede necessarie pentru ca se se assecuredie averea lasata de repausatulu Generalu Const. Nasturellu-Heràscu si veniturile ei se se intrebuintiedie conformu conditiuniloru testamentului.»

D. Ministru communicà in copie acésta adressa D-lui Primariu in 30 Iuliu 1876. Domnulu Primariu respunde cu No. 9891 d'in 2 Augustu 1876:

«*Domnule Ministru!*

La not'a Domniei Vóstre No. $^{6992}/_{76}$ pre longa care ne insciintiati plangerea ce v'au adressatu representantii Societàtii Academice Române contra curatellei bisericei Santei Vineri, co nu i s'a datu partea cuvenita dupo testamentulu repausatului banu Nasturellu-Heràscu, me grabescu a ve face cunnoscutu, co mediulu cellu mai efficace pentru Societatea Academica de a-si conserva drepturile sélle, este a se adressa la justitia, déco epitropia se oppune a i da dreptulu seu, a cere sequestru pre veniturile si proprie alle bisericei, fia acellea destinate a produce summ'a ce pretiude, coci Primari'a cu tota bun'a vointia ce are, nu póte essecutá pre D-nii epitropi a si indeplini differitele detorie.

Cátu pentru compturile ce Epitropi'a cata a da, Primari'a in mai multe renduri s'a adressatu la D-nii epitropi, d'in cari unulu este Presiedintele Societàtii Academice, pentru a adduce compturile pre trecutu si budgetulu pre annulu currente, si nu a avutu neci unu resultatu de la D-loru. Acum d'in nou amu espediatu a trei'a ordonantia de presentare a epitropiloru; déco neci dupo acest'a nu se voru conforma indatorirei de a veni cu compturile in regula, vomu avisa la ce ne remane de facutu cu nesce persone care nu se conforma obligatiunei de administrare a bunuriloru unei biserice prevediuta prin Regulamentu.

Acest'a, inco ua data, inse nu are a veni intru nimicu in adjutorulu Societàtii Academice, care dupo cumu amu spusu cata a luá ua alta calle, déco voiesse a si assecurá dreptulu seu.

p. Primaru (semnatu) *Triandafil.*»

Totu in acea di Primaria scrie cu No. 9893 membrului representante allu Societàtii Academice.

Digitized by Google

«*Domnulu meu!*

In mai multe rânduri m'amu adressatu la D-vóstra, pentru a adduce la Primaria compturile pre trecutu si budgetulu pre annulu currente, spre a se cerceta si verifica in conformitate cu Regulamentulu epitropieloru bisericesci.

Peno acumu intervenirea nostra nu a avutu neci unu resultatu.

Ve punemu ânca unu terminu de optu dille de la primirea acestei-a, a presenta negressitu compturile si budgetulu, fora de care veti sci, co la casu de lipsa la acést'a d'in parte-ve, avemu a avisa la mesurele ce accorda legea si Regulamentulu contra epitropiloru ce administrédia ua avere a unei biserice fora a voi a da socotele.

p. Primariu (semnatu) : *Triandafilu.*»

Asemenea scrie cu No. 9894 si Protopopului Theodoru Economulu, si se pare co, totu assemine aru fi scrisu si Domnului Const. Manu. In 10 Augustu 1876 membrii curatellei Laurianu si Theodoru Economulu raporta Domnului Primariu cu No. 1/98 :

«*Domnului Primariu!*

La adressele D-vóstre No. 9894 si 9893, avemu onóre a ve face cunnoscutu co, in urm'a invitatiunei ce noi amu luatu reclamandu-ve intervenirea cotra D. C. Manu numitulu de D-vóstra Presiedinte allu Epitropiei, ca se predea compturile bisericei pre annulu trecutu 1875, precumu si in urm'a adressei ce vi s'a indreptatu pentru acést'a chiaru si d'in partea D-lui Ministru allu Culteloru, ne asteptamu, permite-ne a ve spune, se vedemu din parte-ve luarea unei mesure mai efficace contra D. C. Manu, de a preda cerutele compturi, éro nu a ne scrie érosi noue cari amu reclamatu acésta mesura. Cu tóte aceste-a, pentru respectulu ce ve purtàmu, indata dupo priimirea adresseloru de mai susu, ne amu'dusu la D. C. Manu, carui-a facundui cunnoscutu adress'a D-vóstre, ne a respunsu co se va occupá cu asternerea compturiloru, si co Dumineca la 8 alle curentei de deminétia la orele 8 1/2, se mergemu la D-lui; in acea di iuse ne a intampinatu la scara unu servitoriu, dicundune co D-lu Manu a plecatu la mosia. D'in celle peno aci ve puteti convinge co lips'a unei mesure mai efficace d'in parte-ve cotra D. C. Manu ânco dupo celle d'antaiu reclamatiuni d'in parte-ne si perderea tempului prin scrissuri si respunsuri fora neci unu effectu, a facutu sa adjungemu si acumu totu la acellu resultatu, care ne a pussu pre noi in neplacut'a positiune a lua initiativ'a si a ve reclama intervenirea.

Ve rugàmu déro cu totu respectulu si prin acést'a se benevoiti a face tote demersurile cuvenite pentru obligarea D-lui C. Manu, pre care D-vóstra l'ati numitu presiedinte allu epitropiei, de a da imediatu compturile pre annulu trecutu si chartiele aflate in cas'a repausatului generalu Heràscu relative la averea bisericei si veniturile ei, precumu contractele de arenduire a mosieloru si altele, si totu de ua data sa benevoiti a cere prin prefecturele : Teleormanu, Ilfovu si Ialomiti'a ca se oblige pre arendasii mosieloru Nasturellu, Satu-Nou si Pupezeni de a adduce arendele atâtu pre

Digitized by Google

anulu trecutu câtu si pre cellu currente si a le da in primirea epitropiei bisericei dupo incunnosciintiarea, ce negressitu credemu co D-vóstra le veti fi facutu indata dupo incetarea d'in vietia a Generalului Heràscu, ca persona insarcinata prin testamentu cu essecutarea lui, precumu a-ti facutu-o si cu punerea D-lui C. Manu in posessiunea casei de aci d'in capitala, totu in poterea dreptului ce aveti de essecutoriu testamentariu.»

Dupo cetirea acestui rapportu, D. Primaru tramite membrului representante allu Societàtii Academice urmatoria adressa cu No. 10171 d'in 11 Augustu 1876:

«*Domnule Membru!*

Amu onóre a ve ruga se veniti la Primaria Joui la 12 ale currentei, la 12 ½ óre spre ve instrui despre Regulamentulu epitropiei, pre care D-vóstra se pare a nu lu cunnosce.

Primariu (semnatu): *G. Manu.*»

Asseminea scrisse si protopopului Theodoru Economu cu No. 10172, si se pare ca tutu asseminea si D-lui C. Manu, care dossisse. Membrii Curatellei presenti neputendu da ua assemine adressa de câtu ca ua batjocura pentru densii si ua gluma pentru D. C. Manu, respunsera in 12 Augustu 1876 cu No. 2/99:

«*Domnule Primariu!*

In urm'a rapportului nostru cu No. 1/98 din 10 Augustu 1876, prin care ve arretamu co tota caus'a pentru care epitropi'a nu si pote implini sarcin'a sea este Domnulu Constantin Manu, numitulu de D-vóstra presiedente allu epitropiei, care a pussu mâna pre tote actele si pre tóte averile si veniturile bisericei Santei Vineri, fora indointia cu consintimentulu D-vostra, si tergiversedia a ne presenta compturile si numerariulu ce a priimitu, ne asteptamu ca D-vóstra se luati mesuri energice spre a pune la calle pre D. Constantin Manu, care a abusatu de increderea D-vóstra. Déro in loculu acestoru mesure, vedemu cu parere de reu co D-vóstra, cu adressa No. 10171 si 10172 d'n 11 Augustu 1876, ne invitati totu pre noi la Primaria, ca se ne esplicati regulamentulu epitropieloru.

Domnule Primariu, noi amu cetitu regulamentulu ce ni l'ati tramissu, si credemu co l'amu intiellessu pre deplinu; asseminea amu cititu si testamentulu repausatului intru fericire Generalu Const. Nasturellu-Heràscu, in care vedemu Art. III co D-vóstra, Domnule Primariu, sunteti essecutoriu allu testamentului. Noi ve rugàmu, D-le Primariu, se cititi cu attentiune rapportulu nostru cu No. 1/98 d'in 10 Augustu 1876 precumu si reclamatiunile de mai naiute, se puneti la calle pre D. Constantin Manu numitulu de D-vóstra presiedinte allu epitropiei, sub responsabilitatea D-vóstra, care sunteti essecutoriu allu testamentului fericitului donatoriu, si pre noi sa ne puneti in possibilitatea de a ne implini sarcin'a cu care ne-ati onoratu, si atunci fiti securi, Domnule Primariu, co ni o vom implini cu tota sanctitatea.»

Digitized by Google

In urm'a acesteia Domnulu Primariu tramisse membriloru curatellei presenti adress'a cu No. 10259 din 12 Augustu 1876.

«*Domnule Membru!*

Assupra espunerei ce se face prin adress'a onor. curatelle a acei bisericisub No. $^{2}/_{99}$, subsemnatulu dreptu respunsu, amu onore a ve invita din nou a veni la Primaria Marti la 17 alle currentei la 12$^{1}/_{2}$ óre, binevoindu a avea in vedere co correspondentia 'n assemine casuri este inutile, si co D-vóstra sunteti datoriu a veni la Primaria candu sunteti chematu.

Primariu (semnatu) : *G. Manu.*»

Marti 17 Augustu 1876, mergundu impreuna cu protopopulu Theodor la Primaria la orele 12$^{1}/_{2}$, si intrandu in sala n'am aflatu pre D. Primariu, ci pre D. Consiliariu Triandafilu care indata ne a intrebatu, deco amu venitu in cestiunea epitropiei Santei Vineri? Respundemu *da!*—*Triandafil:* Amu primitu de la D. Const. Manu, ua adressa prin care cere ca se lu mai asteptàmu peno la finitulu lunei Augustu, cându va asterne socotelele. Consimtiti si D-vóstra la acest'a, séu se lu constrângemu a presenta socotelele mai curendu?—*Laurianu* consulta pre protopopulu si respunde co potu sa astepte peno la finitulu lunei lui Augustu, numai se se iea mesure ca atunci D. Constantin Manu sa vina de securu cu socotelele.—D. *Triandafil* promitte co se voru lua mesure efficace pentru acest'a.

Déro in câtu privesce drepturile Societàtii Academice (dice D. Triandafilu), s'a respunsu la adress'a Ministeriului culteloru co mediloculu cellu mai efficace pentru Societatea Academica de a-si conserva drepturile salle este de a se adressa la justitia; déco epitropia se oppune a-i da dreptulu seu, de a cere sequestru pre veniturile fia proprie alle bisericei, fia acelle destinate a produce summ'a ce pretinde. —*Laurianu:* amu cetitu acestu respunsu, care mi s'a communicatu de D. Ministru, déro noua ni se pare camu curiosu.—*Triandafil:* Pentru ce?—*Laurian:* Pentru co si biseric'a este napastuita intocmai ca si Societatea Academica si co déco Societatea Academica aru pune sequestru pre veniturile bisericei Santei Vineri spre a se despagubi s'ar putea intampla ca Santa Vineri se puna sequestru pre veniturile Societàtii Academice spre a se despagubi, si atunci nu scimu la ce resultatu amu adjunge. Nu biseric'a ni-a napastuitu, ci altulu.—*Triandafilu:* Se vede co nu intielegeti. Biseric'a este proprietara, si D-vóstra de la biserica trebue se ve despagubiti.

Intre aceste-a, la orele 1. p. m., vine D. Primariu, care vediendu-ne, ne dice : V'amu chiamatu sa ve esplicu regulamentulu epitropieloru, si n'ati venitu la 12 Augustu.—*Laurianu:* N'amu venitu, Domnule Primariu, nu pentru ca ne ar fi lipsitu bunavointia, ci pentru co motivulu ni se pare straniu dupo celle precesse, si credemu a fi aci ua neintelegere. D-vóstra ne ati sommatu in 2 Augustu ca in terminu de 8 dille se ve presentàmu compturile; in 10 Augustu v'amu respunsu co noi (Laurianu si Protopopulu Theodoru), nu suntemu in positiune de a ve presenta compturile. V'amu aratatu caus'a, si v'amu

Digitized by Google

regulu, sa ne puneti in positiune de a putea functiona si da compturi. In urmarea acestui rapportu asteptamu ca D. V. se luati mesuri riguróse in contra acellui-a care a pusu man'a pre chartiele repausatului testatore si a primitu veniturile, si acumu ingresédia a da compturi. La priimirea adressei D. V. d'in 11 Augustu ne miramu cum D. V. schimbati cestiunea cea grava in ua cestiune de regulamentu.—*Primariulu:* Da, pentru co se vede. co D. V. nu cunnosceti regulamentulu. D. V. trebuiati sa cereti de la collegulu D-vóstra se ve dea chartiele ce are la mana, si D. V. sa scrieti la prefecti sa faca cunnoscutu arendasiloru ca ei se tramitta arendele la epitropia, si sa priimesca chitantia subscrissa de toti trei membri ai epitropiei. — *Laurianu:* Noue ni se pare co aici e ua neintielegere; coci noi credemu co dupo art. III d'in testamentulu repausatului Generalu Nasturellu-Heràscu, D-vóstra, D-le Primariu, ca essecutoriu allu testamentului, trebuiati sa ne puneti in possessiunea averiloru lassate de repausatulu, sa ne dati noue in mâna tote chartiele, contractele, correspondentiele etc. relative la aceste averi, precumu si respunsurile prefectiloru, insocite de declaratiunile arrendasiloru co asia voru urmá. Atunci noi (intréga epitropia) pussi in possessiune, poteamu sa ne implinimu detoriele, si déco nu ni le amu fi implinitu, primianu iucurosu se fimu tractati dupo rigorea legei.—*Primariulu:* D. V. epitropii trebuiati sa faceti acest'a. —*Laurianu:* aci e différentia de opiniune intre noi si D. V., D-le Primariu, si credemu co D-vóstra intiellegeti difficultatea de a adduce pre D. Constantin Manu (pre care l'ati numitu presiedente), la veinti'a de a ne dá in mâna actele si effectele in cestiune.—*Primariulu:* D. V. sunteti in maioritate, puteati se lu sommati, si déco n'ar fi voitu se vina si sa vi le dea, puteati se lu sommati prin portarei.—*Laurianu:* D. Const. Manu n'a venitu la Primaria, neci la sommatiunea D. V., Domnule Primariu. —*Primariulu:* A tramissu una chartia prin care declara co va veni ca compturile peno la finitulu lunei acestei-a.—*Laurianu:* Bine aru fi, Domnule Primariu, co si noi dorimu ca se se termine ua data acésta affacere; mie inse mi se pare co nu suntemu cu totulu pre callea regulata. Art. III d'in testamentulu repausatului Generalu Nasturellu-Heràscu dice co Primariulu Capitalei este administratorele averei lassate de densulu prin testamentu, la care administratiune trebue sa iea parte si representantele legale allu Societàtii Academice. D. V. ati compusu ua curatella pentru administrarea averei, si ati bagatu intr'ênsa pre representantele Academiei, si cu modulu acest'a lu ati pussu in ua positiune falsa.—*Primariulu:* Eu amu supussu casulu Consiliului communale, care a decissu ca Primariulu avendu dreptulu de supraveghiere si de controlu asupra tuturoru curatelleloru la bisericele d'in Capitala conformu legei Communale si regulamentului votatu de Consiliu, si approbatu de guvernu, nu pote in acellasi tempu face parte d'in curatella, si de acea amu numitu ua curatella in personele Protopopului parochu allu bisericei, a representantului Academiei si D. Const. Manu, care are unu codicillu olografu de la repaussatulu Generallu Heràscu. — *Laurianu:* D. V., Domnule Primariu, dupo decisiunea Consiliului Communale poteati se ve delegati dreptulu la cine voiati; acest'a ve privesce pre D-vóstra si pre Consiliulu Communale; déro representantele Academiei 'si are positiunea sa determinata prin testamentu, si Societatea Academica nu e applecata a se

abbate de la testamentu. Intre aceste-a, ve multiamescu, Domnule Primariu, de esplicatiunile D. V.; eu voiu rapportá la Societatea Academica si acest'a va delibera si va vedea ce va afla de cuvientia a urma.

SIEDINTI'A D'IN 18 AUGUSTU 1876.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.*

Membri presenti : *Babesiu, Odobescu, Caragiani, Massimu, Baritiu, Ghica, Roman, Sion.*

Se dà lectura processului-verbale allu siedintiei precedente si se adopta.

D. Presiedinte communica doue epistole din partea D-loru N. Cretiulescu si Canonicu Timoteiu Ciparíu, membri ai Societàtii, prin care facu cunnoscutu ca nu potu veni la Societate in sessiunea actuale, fiindu impedicati de diverse imprejuràri.

Se mai communica respunsulu Institutului Archeologicu-Germanicu d'in Roma despre priimirea publicatiuniloru ce i s'au tramissu de Societate.

D. Laurianu offere pentru biblioteca Societatei unu essemplariu de *Biblia sacra Amharica vertitu Abu-Rumi-Habessinulu.*

D. A. Pencovici offere idem trei opuri intitulate : I. *Codex argenteus, sive sacrorum evangeliorum versiones goticae fragmenta;* II. *Decem Codicis argentei, rediviva folia cum foliis contiguis et intermediis;* III. *Codices Gotici Ambrosiani sive Epistolarum Pauli Esrae Nehemiae versionis gotici fragmenti.*

D. Caragiani offere idem unu essemplariu d'in *Odyssea si Batrachomiomachia* lui Homeru, tradusse de D-lui.

Societatea priimesce aceste offerte, rostindu multiamirile salle domniloru donatori.

Se communica respunsurile de multiamire d'in partea D-loru Max Müller, Lepsius, Adolf Tobler si Grant Duff, membri onorari numiti de Societate in annulu trecutu.

D. Presiedinte suppune compturile presentate de cassariulu Societàtii. Se decide a se recommanda commissiunei respective.

D. Ghica propune, si Societatea admitte, a se face intrebare formale Directiunei Cassei de Depuneri si Consemnatiuni ce mesuri a luatu pentru desdaunarea bonuriloru Societàtii Academice cari au disparutu din cassa.

Se propune a se allege commissiunile pentru diversele lucràri alle Societàtii.

D. Odobescu opiniédia ca commissiunea ce se va numi pentru cercetarea rapportului Delegatiunei si a compturiloru, sa fia mai numeróssa pentru ca sa póta indica si lini'a de urmare a activitàtii Societàtii pentru viitoriu.

Digitized by Google

Se admitte ca acésta commissiune sa fia compussa din 5 membri. Se allegu : Domnii Ion Ghica, Odobescu, Babesiu, Baritiu si Sturza.

Se allege commissiunea pentru cercetarea situatiunei Bibliotecei in person'a Domnilor Odobescu, Caragiani si Romanu.

Pentru essaminarea elaborateloru venite la concursu, se decide a se intruni toti membri in Commissiune filologica.

D. Presiedinte propune, si Societatea priimesce, ca sectiunile se se intrunesca si se se constitue.

Sedinti'a se redica la 6 ore p. m.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.*

Secretariu ad-hoc : *G. Sion.*

Bilanci'a de verificare pre annulu 1876.

Folio Mareiului	NUMIREA COMPTURILORU	SUMELE ADUNATE DE LA DEBITU		CREDITU		SOLDURILE DEBITORE		CREDITORE	
4	Casa	60079	30	49429	26	10658	4	—	—
11	Venituri	42216	99	42216	99	—	—	—	—
12	Radianu			3382	21	—	—	3382	21
13	Oblig. Domeniali	295000	—	—	—	295000	—	—	—
14	» Municipali	21000	—	—	—	21000	—	—	—
15	Capitalu		—	316000	—	—	—	316000	—
21	Fondulu Zappa	23639	9	24060	—	—	—	420	91
31	» Cuza	1722	75	998	60	724	15	—	—
41	» Economieloru	6324	50	11744	9	—	—	5419	59
51	» Sciintiel. Naturali	—	—	1120	—	—	—	1120	—
52	» Al. Odobescu	—	—	320	—	—	—	320	—
54	Administratia	19442	92	20154	40	—	—	711	48
	Totalu	469425	55	469425	55	327374	19	327374	19

Cassariu : *Andreiu Adamescu.*

Digitized by Google

SOCIETATEA ACA

IN VIRTUTEA AR

DEBITU

Bilanci'a l

	LEI	B.	LEI	B.
Fondulu Zappa de lei 245,000.				
Procentele pre (unu annu) unu semestru	9800	—		
Versamentulu Zappa XI, pre 1876	11750	—		
Intrare d'in vendiarea càrtiloru acestui fondu	1070	—	22620	—
Fondulu Cuza lei 22,000.				
Procentele pre unu semestru	880	—		
Intrare d'in vendiarea càrtiloru acestui fondu	118	60	998	60
Fondulu Economieloru lei 33,000.				
Procentele pre unu semestru	1320	—		
» » semestrulu allu II la 20,000 lei . . .	800	—		
Intrare d'in vendiarea càrtiloru acestui fondu	218	80	2338	80
Fondulu sciintieloru naturali lei 14.000				
Procentele acestui fondu pre unu annu.	1120	—		
Donatiunea diurnei D-lui I. Ghica	329	—		
» » » N. Cretiulescu.	305	50		
» Parintelui Radianu	3382	21	5186	71
Numerariu in Cassa la 1 Augustu 1875	28825	19	28825	19
Fondulu Al. Odobescu. lei 2000.				
Procentele acestui fondu pre unu annu.	160	—	160	—
Totalu lei			60079	30

Digitized by Google

DEMICA ROMANA

IIVI D'IN STATUTE.

5 Aug. 1876.

CREDITU

	LEI	B.	LEI	B.
Spese d'in fondulu Zappa.				
Tiparirea a 36 $^1/_2$ colle d'in Diction. si Glossariu . . .	7569	8		
Remunerarea membriloru Commissiunei lessicografice.	13234	41		
Cumperare de càrti si legatulu loru.	1395	60	22199	9
Spese d'in fondulu Cusa.				
Charteia 90 topuri pentru tiparirea lui Iuliu Cesare. .	654	75		
Pentru revisiune si correctura a 7 colle Sallustiu. . . .	210	—		
Remuneratiunea traductoriului operei Sallustiu	858	—	1722	75
Spesele sectiunei istorice.				
Tiparirea a 11 colle d'in descriptio Moldaviæ	772	50		
Brosiatulu càrtii in 1500 essemplarie.	90	—		
Remunerariu pentru revisiune si correctura	275	—		
Remunerariu traductiunei a 11 colle.	1540	—		
Retiparirea cartei Moldaviei	30	—	2707	50
Inceperea tiparirei trad. Istoriei Imp. Ottomanu.				
Charteia 60 topuri si 50 colle	1042	—		
Remunerariu pentru revisiune si correctura	375	—		
Remunerariu traductiunei pentru 15 colle	2100	—		
Tiparirea catalogului museului de anticitàti	100	—	3617	—
Spese administrative.				
Salariulu Cassariului comptabilu.	2400	—		
» Scriitoriului ajutoriu Cassariului.	1500	—		
» » archivistu	1500	—		
» Servitoriului	830	—	6230	—
Spesele de cancellaria, materiale etc.	700	—		
Tiparirea annaleloru sessiunei 1875	477	25		
Mobiliare	45	—		
Spese neprevediute	450	67	1672	92
Viaticu pentru venirea membriloru la sess. ann. 1875.	1645	—		
Diurn'a membriloru in tempulu sessiunei 1875	7050	—		
Viaticulu pentru intorcerea membrilor dela sess. 1875.	1645	—		
Diurn'a annuale a membriloru Delegatiunei	940	—	11280	—
Saldo debitoru. . . .			10650	04
			60079	30

Cassariu : *Andreiu Adamescu.*

Digitized by Google

SIEDINTI'A D'IN 19 AUGUSTU 1876.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.*

Membri presenti : *Sion, Romanu, Massimu, Caragiani, Odobescu, Baritiu, Ionescu Babesiu, Ghica.*

Se dà lectura processului-verbale allu siedintiei precedente si se adopta.

Se communica ua epistola a D-lui P. S. Aurelianu prin care face cunnoscutu ca, aflanduse intr'ua missiune de statu la Viena, nu póte lua parte la lucràrile Societàtii Academice in annulu acesta. Totu ua data se priimescu si câte unu essemplaru d'in operele salle intitulate *Bucovin'a* si *Térra-Nóstra*, offerite pentru Bibliotec'a Societàtii.

Se dà lectura unei adresse a D-lui Aurelianu prin care communica Societàtii observatiunile meteorologice facute la scól'a de Agricultura pe celle antâiu sépte luni din annulu acesta. Se decide a se recommanda sectiunei de sciintie. Societatea constituinduse in Commissiune filologica, procede la lectur'a si essaminarea manusciptului despre Syntactica româna, venitu la concursu, dupo ce prealablemente se allege rapportoriu pentru acésta D. Al. Romanu.

Siedinti'a se redica la 6 ore post meridiane.

Presiedinte : *Laurianu.*

Secretariu ad-hoc : *G. Sion.*

SIEDINTI'A D'IN 20 AUGUSTU 1876.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.*

Membri presenti : *Sion, Romanu, Babesiu, Caragiani, Baritiu, Odobescu, Massimu.*

Se dà lectura processului-verbale allu siedintiei precedente si se adopta.

Se communica ua adressa a D-lui Dim. Aug. Laurianu prin care suppune Societàtii celle 14 *Filippice alle lui Cicerone* tradusse de D-sa, cerendu avisulu Societàtii déco notitiele litterarie ce a facutu pentru Filippic'a prima si secunda se admittu, spre a le continua si pentru urmatoriele.

Se recommanda Sectiunei filologice spre a dá avisulu ce se cere.

Societatea, constituita in commissiune filologica, se occupa cu lectur'a manusciptului *Syntacticei Române.*

Siedinti'a se radica la 6 ore post meridiane.

Presiedinte : *Laurianu.*

Secretariu ad-hoc *G. Sion.*

Digitized by Google

SIEDINTI'A D'IN 21 AUGUSTU 1876.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.*

Membri presenti : *Caragiani, Baritiu, Sion, Romanu, Odobescu, Massimu, Babesiu, Ion Ghica.*

Se dà lectura processului-verbale allu siedintiei precedente si se adopta.

Domnulu A. Odobescu offere pentru Bibliotec'a Societàtii : 1 essemplariu d'in statutele Academiei Regale de sciintie d'in Berlin; 1 Dictionariu etimologicu allu limbei Francese de Brachet si ua grammatica istorica a limbei francese de Brachet si Reiff; 1 Dictionariu etimologicu allu limbei russesci in doue tomuri.

Societatea le primesce cu mare multiamire.

Se continua lectur'a si essaminarea manuscriptului despre Syntactic'a romàna.

Sedinti'a se radica la 6 ore post meridiane.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.*

Secretariu ad-hoc : *Sion.*

SIEDINTI'A D'IN 23 AUGUSTU 1876.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.*

Membri presenti : *Ion Ghica, Sturza, Baritiu, Ionescu, Sion, Babesiu, Romanu, Caragiani, Massimu, Odobescu.*

Se dà lectura processului-verbale allu siedintiei precedente si se adopta.

Societatea aflandu-se in numerulu regulamentariu spre a tinea siedintia plenaria, D. Presiedinte dându lectura programmei de lucràrile ce suntu la ordinea dilei, deschide discussiunea asupra dispositiuniloru luate de Societate in modu provisoriu in cursulu siedinteloru precedente.

Se confirma: 1. allegerea D-lui G. Sion ca Secretariu ad-hoc; 2. a Commissiunei pentru cercetarea raportului Delegatiunei si a computeloru si pentru facerea bugdetului in persón'a d-loru Ion Ghica, Baritiu, Sturza, Odobescu si Babesiu; 3. a Commissiunei pentru revisuirea Bibliotecei in persón'a D-loru Romanu, Caragiani si Odobescu; 4. a Commissiunei pentru caus'a legatului C. Nasturellu-Heràscu, in persón'a Domniloru Ion Ghica, Odobescu si Babesiu.

Deschidiendu-se discussiunea assupra positiunei D-lui A. Papiu Ilarianu, Societatea dupo mai multe desbateri a amenatu solutiunea pe alta siedintia.

Se face propunere ca se se declare vacantu loculu D-lui Sbiera pe consideratiune ca d-lui n'a venitu de unu timpu indelungatu in Societate si co figurarea sa intre

Digitized by Google

membri activi aduce inconvenientulu acel'a co numerulu membriloru ce cata se fia presenti spre a tine siedintia plenaria se cere a fi de 11, ceea ce greu se póte realisa; déro cercetandu-se dossarele, se observa cà absentiele d-lui Sbiera s'au justificatu in totu annulu cotra Societate.

Cu occasiunea acestoru discussiuni, s'au facutu propuneri si pentru crescerea numerului membriloru Societàtii, motivându-se mai antâiu impossibilitatea in care se afla unele sectiuni spre a functiona, si apoi necessitatea de a se forma maioritatea ceruta pentru siedintie plenarie si pentru modificarea óre-càroru articoli din statute; déro acésta combinatiune a remassu pentru alta siedintia.

D. Odobescu propune a se face unu regulamentu dupo care se se stipuledie conditiunile primului premiu ce urmédia a se da in annulu urmatoriu d'in fondurile donate de fericitulu intru memoria Generalu C. N. Heràscu. Societatea, admittendu propuuerea, numesce pentru acést'a ua commisiune compussa d'in dd. A. Odobescu, G. Sion, si I. Massimu.

Societatea admitte ca in siedintiele urmatóre sectiunile se se occupe cu lucràrile loru respective peno se va readuna in siedintia plenaria.

Siedinti'a se redica la 6 ore p. m.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.*

Secretariu ad-hoc : *G. Sion.*

SIEDINTI'A D'IN 24 AUGUSTU 1876.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.*

Membri presenti : *I. Massimu, Sion, Caragiani, Baritiu, Odobescu, Romanu, Babesiu.*

Se dà lectura processului-verbale allu siedintiei precedente si, dupo óre care rectificàri, se adopta.

Membri presenti se occupa cu lucràrile speciali alle commissiuniloru. Lectur'a si essaminarea manuscriptului despre Syntactic'a Romana se continua cu assiduitate.

Siedinti'a se redica la 6 ore p. m.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.*

Secretariu ad-hoc : *G. Sion.*

Digitized by Google

SIEDINTI'A D'IN 25 AUGUSTU 1876.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.*

Membri presenti : *Odobescu, Sion, Massimu, Caragiani, Romanu, Babesiu, Baritiu, Sturza.*

Se dà lectura processului-verbale allu siedintiei precedente si se adopta.

Societatea, impartita in commissiuni, se occupa cu diversele lucràri ce li s'au incredintiatu.

Siedinti'a se redica la 6 ore p. m.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.*

Secretariu ad-hoc : *G. Sion.*

SIEDINTI'A D'IN 26 AUGUSTU 1876.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.*

Membri presenti : *Baritiu, Odobescu, Sion, Caragiani, Massimu, Romanu, Babesiu.*

Se dà lectura processului-verbale allu siedintiei precedente si se adopta.

Membrii Socitàtii, impartiti in commisiuni, se occupa cu diversele lucràri cu cari suntu insarcinati.

Siedinti'a se redica la 6 ore post meridiane.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.*

Secretariu ad-hoc : *Sion.*

SIEDINTI'A D'IN 27 AUGUSTU 1876.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.*

Membri presenti : *Hodosiu, Baritiu, Romanu, Sion, Caragiani, Odobescu, Massimu, Babesiu.*

Se dà lectura processului-verbale allu siedintiei precedinte si se adopta.

Se continua lectur'a manuscriptului despre Syntactic'a româna, iar parte d'in membri se occupa cu lucràrile Commissiuniloru respective.

Siedinti'a se redica la 6 ore post meridiane.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.* Secretariu : *Sion.*

Digitized by Google

SIEDINTI'A D'IN 28 AUGUSTU 1876.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.*

Membri presenti : *Sion, Baritiu, Massimu, Romanu, Caragiani, Hodosiu, Odobescu, Babesiu.*

Se dà lectura processului-verbale allu siedintiei precedente si se adopta.

Impartiti in commissiuni, membrii Societàtii se occupa cu diversele lucràri ce li s'au incredintiatu, si cu essaminarea manuscriptului despre Syntactic'a româna.

Siedinti'a se redica la 6 ore post-meridiane.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.*

Secretariu ad-hoc : *Sion.*

SIEDINTI'A D'IN 30 AUGUSTU 1876.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.*

Membri presenti : *Massimu, Baritiu, Romanu, Hodosiu, V. A. Urechia, Babesiu, Odobescu, Sion.*

Se citesce processulu-verbale allu siedintiei precedente si se adopta.

D. Sion cere a se scusa nevenirea d-lui Caragiani fiindu co se afla indispussu.

Membri presenti se occupa cu diversele lucràri alle Commissiuniloru d'in cari facu parte.

Siedinti'a se redica la 6 ore post meridiane.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.*

Secretariu ad-hoc : *Sion.*

SIEDINTI'A D'IN 31 AUGUSTU 1876.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.*

Membri presenti : *Sion, Odobescu, Massimu, Baritiu, Babesiu, Urechia, Caragiani, Ghica, Romanu, Hodosiu.*

Se dà lectura processului-verbale allu siedintiei precedente si se adopta.

Digitized by Google

Societatea fiindu in numeru spre a tinea siedintia plenaria, d. Presiedinte invita pe Commissiuni a-si presenta lucràrile ce voru fi avendu gata.

D. Babesiu, ca secretarin allu sectiunei historice, dà lectura protocolului numitei actiuni, din care se vedu conclusiunele luate in privirea tiparirei opereloru Principelui Dimitrie Cantemir. (Annessa).

Deschidiendu-se discussiunea assupra punctului pr'in care se cere aprobarea de typarire a historiei Imperiului Ottomanu in intregulu seu in decursulu annului curente, se admitte a se lua in vedere la facerea budgetului pe annulu viitoriu.

Assupra punctului II, se admitte ca Delegatiunea se intervina spre a capeta de la Archivele Imperiali din Moscua manuscriptulu originale allu Cronicului Romano-moldo-vlachiloru de Principele Dimitrie Cantemiru, spre a se putea controla identitatea originalului cu opulu typaritu in Iassi la 1836, sau cu manuscriptulu d'in Bibliotec'a scoleloru d'in Blasiu. Assemenea se se cera si ori ce altu manuscriptu allu acestui autore. Totu uadata fiindu co manuscriptulu de la Blasiu se cere a se inapoia la destinatiunea sa, s'a admissu ca Delegatiunea se mijloceasca a cere de a se mai retinea aici spre consultatiune.

D. Odobescu dà lectura raportului Commissiunei numita a regulamenta premiele ce urmeadia a se da d'in fondurile fericitului intru memoria C. Nasturellu Heràscu in urmatorea cuprindere :

«Commissiunea, insarcinata de Societatea Academica cu regulamentarea premieloru prevediute in testamentulu repausatului intru fericire donatoriu Nasturellu-Heràscu, luandu cu de-amenuntulu cunnoscintia de dispositiunile relative la premiele annuali ce dupo testulu testamentului suntu de impartitu d'in *fondulu Nasturellu*, cu onóre vine a supune la aprobarea Societàtii urmatoriele punte, cuprinse in sésse-spre-diece articole despartite sub doue rubrice: prim'a atingetória de premiele prevediute in testamentu, sub litera : *A, Premie pentru subiecte pusse la concursu;* si a doua, relativa la premiele de sub litera *B : Premie pentru opere publicate.*

A.

Art. 1. Considerandu pe de ua parte, co situatiunea averei lassata de donatoriu nu se afla anco regulata astu-fellu in câtu se pota fi pe deplinu sigura Societatea ca pe annulu viitoriu va participa d'in veniturile ei cu ua summa destulu de insemnata spre a satisface ambele serie de premie instituite de donatoriu, iar pe de alta parte co nu va fi nici in destulu timpu pentru concurenti la premiele d'in prim'a seria spre a pregati in modu completu operatele loru peno la viitoria sessiune de la an. 1877, decide ca : primulu concursu pentru acésta natura de premie va fi annunciatu acumu indata *pentru annulu 1878,* dandui-se dreptu terminu, pentru depunerea manuscripteloru, peno la spre diu'a deschiderei sessiunei Societàtii d'in acellu annu, si, dreptu numeratiune de premiu in bani, summ'a fissata ca minimumu de donatoriu, adeco 5000 lei noui.

Art. 2. Determinarea si annunciarea concursuriloru pentru annii urmatori se voru

Digitized by Google

face totu-d'auna cu trei anni inainte de terminulu fissatu pontru decernerea premieloru.

Pe acésta base, totu in sessiunea de estimpu se va determina si annuncia concursulu din annulu 1879, destinanduse si acelluia unu premiu de 5000 lei noui.

Art. 3. Materiele d'in care se voru allege, pe rendu, thesile pusse la concursu, fiindu specificate in testamentu sub cinci rubrici diferite (*a b c d e*), considerandu inse co Societatea care chiaru acumu are pusse in concursu mai multe thesi d'in rubric'a *a*, *(Istoria, geographia, arheologia* etc.), se va determina pentru concursulu annului 1878, ua these allessa din materi'a urmatoria *(b, sciintie morali si politice, jurisprudentia si economia sociale, mai allessu alle tierreloru romane.)*

Totu astu-fellu, aflandu-se concursuri deschisse pentru differite thesi relative la rubrica *c*, *(sciintie physice* si *naturali* etc.), subjectulu pentru concursulu pe 1879, va prevedé unu tractatu refferente la rubrica *d*, *(Limbistic'a si Istoria Phylologica séu litteraria a limbei romane)*, si anume ua cestiune de istoria litteraria a limbei nóstre.

Art. 4. Societatea va determina indata thesile ce se voru pune la concursu pe annii 1878 si 1879, spre à se puté annuncia publicului fora intardiere.

Commissiunea propune la votulu Societàtii, allegerea printre thesile urmatórie :

a. pentru concursulu d'in 1878, ca materia de sciintiele morali si politice :

1. «Peno la ce punctu institutiunea *juriului* a essistatu in usurile si legiuirile celle vechi alle poporului romanu; care este natur'a si care suntu effectele acestei institutiuni la noi, in timpulu de facia, si ce se pote ascepta de la dens'a pe viitoriu in tierr'a nostra atâtu dupre legiuirile in vigore câtu si aducendu-i-se modificatiunile pe care autoriulu le va socoti necessarie.»

2. «*Tierranulu românu:* priviri istorice asupra legaminteloru salle cu proprietatea fonciara; starea lui economica in diverse zone alle tierrei; desvoltarea culturei salle; progressulu intelligintiei salle in munca, industria sau commerciu; activitatea tendintieloru salle morale.»

3. «*Femeea romana :* missiunea ei morale; viati'a ei sociala in diversele classe alle societàtii; cultur'a si tendintiele ei spre civilisatiune.»

b. Pentru concursulu din 1879, ca materia de Istoria litteraria :

1. «Studiu asupra productiuniloru litterarie in limb'a romana din epoc'a lui Matheiu Voda-Bassarabu (1633—1654); in care se voru avea in vedere atâtu documente officiali si particulari, redactate in limba romana in acea epoca, câtu si càrtile tradusse si typarite romanesce pe atunci, precum si ori ce elemente litterarie relative la misicarea culturei române in acellu periodu. — Se va studia cu ua speciale attentiune viueti'a si activitatea literaria a eruditului mare Logofètu allu tierrei din acellu timpu *Udriste (Orestu* sau *Uriilu)* Nasturellu din Heràsci cumnatu allu lui Matheiu Voda si strabunu allu fericitului nostru donatoriu.»

Art. 5. Formalitàtile pentru annunciarea, essaminarea si premiarea operateloru venite la concursuri, voru fi celle usitate peno acumu in concursurile tinute de Societatea Academica, observandu-se totu de ua data si dispositiunile speciali alle testatorelui cuprinse in urmatoriele siese punte :

Digitized by Google

1. Ca premiele se se decerna de cotra Societate la celle mai bune lucràri, redactate numai in *limb'a romana*.

2. Ca Societatea se determine pe fie-care annu câte unu subiectu allessu pe *rondu* de materiele ennunciate la rubricele *a, b, c, d* si *e*, avendu dens'a facultatea de a propune pe fia-care annu si *douc* sau *mai multe* assemine concursuri potrivitu cu crescerea fondului Nasturellu.

3. Ca Societatea se pota urca aceste premie la *numere mai considerabile* de câtu 5000 l. n. summ'a fissata ca minimum.

4. Ca premiele se *nu* pota fi neci ua data *impartite* intre mai multi concurrenti, ci *se se dea* fia-care *intregu* uneia si acellei-asi persone care 'lu va fi meritatu.

5. Ca la concursurile acestei prime serie de premie se fia admisi *numai Români d'in tote pàrtile Romaniei* sau straini cari voru fi dobanditu naturalisatiunea cea mare in principatele Romaniei, sau cari 'si voru fi facutu studiele si voru avea diplome de la Universitàtile Romane.

6. Co de câte ori nu se voru presenta concurrenti la concursurile annunciate si când Societatea va judeca operatele venite la concursuri nedemne de a fi primite, summele destinate pentru acelle premie in allocatiunele annului, se se intrupedie in *fondulu Nasturellu si se se capitalisedie* spre a mari acellu fondu.

B.

Intru ceea ce privesce *Premiele pentru opere publicate* (Litt. B), Commissiunea propune celle urmatore :

Art. 6. Testulu din testamentulu donatorelui Nasturellu-Heràscu, relativu la acesta a dou'a seria de premie annuali va fi repetitu in tota intregimea lui, in fia-care annu si de mai multe ori in cursulu annului, prin publicitatea cea mai intinsa, prin totu coprinsulu tierreloru române, anessandu-se la acésta publicatiune si dispositiunile prevediute mai josu la art. 7, 9, 12, 13, 14 si 15, cu modificatiuni successive intru ceea ce priveste datele coprinse in numitele articole si summele destinate pentru premie.

Art. 7. Primulu siru de patru anni provediutu in dispositiunile testatorelui, attingetorie de acesta seria de premie, se va incepe in annulu viitoriu 1877, si va continua in 1878 si 1879, astu-felu in câtu in annulu 1880 se va presenta pentru prim'a ora casulu de a decerne *marele premiu Nasturellu* de 12000 l. n.; iar in annii precedenti, 1877, 1878 si 1879, se va da neaperatu câte unu premiu de 4000 l. n. cellei mai bune càrti publicate, respectivu in cursulu fie-càruia din acesti anni.

Art. 8. De câte ori se va intampla ca *Marele premiu Nasturellu* de 12000 l. n. se fia accordatu unui opu, carele de mai nainte capetasse unulu din premiele annuali de 4000 l. n., summ'a de 4000 lei, defalcata din *Marele premiu Nasturellu*, sau va constitui un premiu annuale in favorea cellei mai bune càrti tiparite in limb'a romana in cursulu annului acelluia, sau se va adauge la fondulu Nasturellu, dupo decissiunea ce se va lua la timpu de cotra Societate.

Art. 9. Toti autorii, cari voru dori se concurre la premiele annuali din acésta a dou'a

Digitized by Google

seria de premiu Nasturellu, suntu autorisati si invitati ca se tramitta, *mai nainte de deschiderea sessiunei annuali a Societàtii* Academice Romane, unu numeru cellu pucinu de *doue-spre-diece essemplarie typarite* din cartea loru la Delegatiunea Societàtii in Bucuresci (localulu Academiei), ossebitu de essemplarele pe cari voru voi se le offere de a dreptulu cotra unii sau toti membrii actuali ai Societàtii, fora ca acésta ultima procedere se fia câtusi de pucinu obligatória.

NB. Se nu se pérda din vedere co opurile propusse la concursu trebuia se fia publicate in restimpulu annului curgatoriu, adeco cu incepere de la ultim'a sessiune annuale a Societàtii Academice : astu-felu, spre essemplu, in sessiunea Societàtii din 1877, vor putea se intre la concursu *numai* càrtile publicate *de la 15 Aug. 1876* inainte, si totu astu-felu pe viitoriu; iar in sessiunea din 1880, voru putea concurre la *marele premiu Nasturellu* tóte càrtile publicate *de la 15 Aug. 1876* peno in diu'a intrunirei membriloru la sessiunea din 1880.

Art. 10. Ori-cari din membrii actuali ai Societàtii Academice Romane are dreptulu de a propune din propri'a sa initiativa si fora ca formalitatea de sub art. precedinte se fi fostu indeplinita de autori, càrtile ce le va crede demne de a intra in concursu, avendu acestea conditiunile prescrisse pentru dat'a publicàrei loru.

Propunerea inse trebue se fia facuta cellu mai tardiu in celle prime trei intruniri alle sessiunei, candu propunatoriulu va trebui se si inlesnesca Societàtii numerulu de doue-spre-diece essemplare d'in fia-care carte propussa, pentru essaminarea loru mai rapide din partea membriloru Societàtii.

Art. 11. La inceputulu fie-càrei sessiuni, Societatea denumesce din sinulu seu o commissiune cu privire si in proportiune cu materiele, cu numerulu si cu intinderea càrtiloru presentate la concursu, spre a face unu raportu comparativu assupra loru si a propune pe aceea care merita a se premia.

Art. 12. La concursu se potu presenta si opuri preinoite in noue editiuni, care se voru fi retiparitu in cursulu annului, inse numai de *autori in viatia.*

Art. 13. Dupo cuprinderea chiar a testamentului, traductiunile din limbe straine suntu escluse de la concursu; se va face inse esceptiune pentru acelle traductiuni de pre opuri straine classice, cari :

I. Sau prin dificultàtile invinse alle unei perfecte reproduceri in versuri romanesci voru constitui adeverate opuri litterarie alle limbei romane;

II. Sau prin anessarea de elucidàri si de note sciintifice, cu totulu proprie traducutorului, isi voru fi insusitu meritele unoru lucràri originali in limb'a romana.

Art. 14. Càrtile premiate de Societatea Academica Romana d'in alte fonduri alle salle, sau celle tiparite din initiativ'a si cu spesele ei, nu potu intra la concursu pentru premiele Nasturellu din seria **B**.

Art. 15. Premiele Nasturellu din seria **B** se potu accorda, nu numai unoru opuri complete ci si pàrtii unui opu tiparitu in cursulu annului, cu conditiune inse ca acesta parte se fia de valorea si de intinderea unui volume si nu de a unei simple fascióre (minimum 400 pag. f. 8°. garmond).

Premiarea unei pàrti a unui opu la unu concursu annuale nu impiedeca premiarea nei alte pàrti din acellasi opu la unu concursu posterioru.

Digitized by Google

Art. 16. Dispositiunile testamentului, precumu nici statutele nici reglementele Societàtii Academice Romane, nu escludu de la concursuri pe membrii actuali, onorari si corespondenti ai acestei Societàti.

Subscrissi : *Odobescu, Sion, I. C. Massimu.*»

Timpulu fiindu inaintatu, se decide ca acesta lucrare se se puna in discussiune in siedinti'a viitoria.

Se voteadia statulu de presentia a membrilòru ce au luatu parte la siedintiele Societàtii, de la 16 peno la 31 Augustu, in suma de lei 3478.

Siedinti'a se redica la 6 ore p. m.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.*

Secretariu ad-hoc : *G. Sion.*

PROTOCOLU

Despre siedinti'a sectiunei istorice a Societàtii Academice Romane din Bucuresti in 28 Aug. 1876.

Presenti : *G. Baritiu*, Presiedinte; *Al. Odobescu, Jos. Hodosiu* si *V. Babesiu.*

I. D. G. Baritiu raportandu, co d'in Istoria Imperiului Otomanu de Demetriu Cantemiru, traductiune de D. Hodosiu, nu numai se afla deja typarite celle 15 colle, prevedute in budgetulu annului espiratu, déro in pucine dille se voru termina ânco alte 14 colle, ce voru complecta partea prima, invoindu-se adeco typographulu a tipari acestu restu a compto.

Sectiunea iea aceast'a cu placere la cunnoscintia si decide a propune adunàrii plenarie votarea atâtu a summei ce se cuvine pentru celle 14 colle cu care se complecta typaririle pàrtii prime, câtu si anco pentru 15 colle din partea a dou'a, si recunnoscandu necessitatea de a termina câtu mai curendu edarea acestui opu, a incuviintiatu ca D. Baritiu in privintia restului d'in partea a dou'a se procéda intocmai precumu a processu in privinti'a restului d'in partea prima.

II. La propunerea d'in partea d-lui A. Odobescu, aceasta sectiune afla de lipsa a insarcina pe Delegatiune :

a. Se cera de la archiva d'in Moscoua manuscriptulu originale alu Chronicului Romano-Moldo-Valachiloru de Principele D. Cantemiru, pentru scopulu de a se constata prin comparatiune identitatea cu editiunea acestui opu tiparitu in Iassi la 1835—36, spre a se puté face ua editiune genuina prin acesta Societate, de ore ce manuscriptulu d'in Blasiu, precumu insusi scriitorulu aceluia marturisesce, nu este descoperitu si prefacutu dupo altu manuscriptu, si differe in mai multe privintie de editiunea Jassiana.

b. Se iea informatiuni déco unde-va in Russi'a se afla manuscriptulu lui D. Cante-

Digitized by Google

miru intitulatu *Theologo Phisica*, sau *Istoria Creatiunei* in limb'a latina, si ori ce alte manuscripte de acellasi autore.

c. Se caute a procura pentru complectarea bibliotecei Societàtii Academice urmatorele càrti tiparite alle lui Cantemiru :

Istoria familieloru Brancovanu si Cantacuzenu, Sistema religiunei Mahometane in limb'a rusa, si *Icón'a Lumei* in limb'a Greaca si Romana.

G. Baritiu.

Secretariu ad-hoc : *V. Babesiu.*

SIEDINTI'A D'IN 1 SEPTEMBRE 1876.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.*

Membri presenti : *Baritiu, Sion, Romanu, Caragiani, Hodosiu, Massimu, Babesiu, Odobescu, Sturza.*

Se dà lectura processului verbale allu siedintiei precedinte si se adopta.

Societatea nefiindu in numeru spre a tinea siedintia plenaria, membrii sei se occupa in sectiuni si commissiuni cu diversele lucràri ce li s'au incredintiatu.

Siedinti'a se redica la 6 ore p. m.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.*

Secretariu ad-hoc : *G. Sion.*

SIEDINTI'A D'IN 2 SEPTEMBRE 1876.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.*

Membri presenti : *Urechia, Baritiu, Ghica, Massimu, Caragiani, Odobescu, Hodosiu, Sion, Babesiu, Ionescu.*

Se citesce processulu-verbale allu siedintiei precedente si se adópta.

Se communica ua adresa a D-lui Odobescu prin care offere Societàtii ua collectiune compussa d'in 50 bucati *imprimate officiali si private* relative la revolutiunea din 1848 d'in Romani'a; 13 *bucati* de aceeasi natura, relative la *evenimentele politice d'in Romania de la 23 Aprilie 1851 peno la 27 Iuliu 1860;* 17 numeri formându collectiunea *Monitorului romanu* de la 1848; 39 numeri, collectiunea *Pruncului Romanu* de la 12 Iuniu peno la 11 Septembriu 1848, si altele in numeru totale 122.

Digitized by Google

Acésta offerta se primesce cu mare multiamire.

Membrii presenti se occupa, in sectiune filologica, cu essaminarea manuscripteloru de traduceri din Titu Liviu venite la concursu; dar mai tardiu adunanduse numerulu cerutu pentru siedintia plenaria, se pune in discussiune subiectele ce suntu la ordinea dilei.

Se dà din nou lectura raportului Commissiunei asupra regulamentàrii premieloru ce sunt a se accorda din fondurile Heràscu. Se iea in desbatere fia-care articolu in parte.

Art I. Se primesce cu singur'a modificatiune ca termenulu pentru depunerea manuscriptului se se prelungésca *peno in predio'a deschiderei sessiunei.*

Art. II si III se primescu fora modificare.

La art. IV, se deschide discussiune asupra theseloru cari s'au propussu pentru annii 1878—79. Maioritatea se repórta cu preferintia asupra subiectului No. 2 propussu in urmatórea cuprindere :

«*Tierranulu românu;* priviri istorice asupra legamintelorु salle cu proprietatea fonciara; starea lui economica in diverse zone ale tierei; desvoltarea culturei salle; progressulu intelligentiei salle in munca, industria, comerciu; activitatea tendintieloru salle morale.»

D. Ionescu afla co redactiunea thesei nu aru fi suficiente : co ar dori ca ea se cuprinda unu studiu complectu asupra *Tierranului românu* in tote provinciele locuite de Români, si crede co nu se pote ânco areta cu óresi-care precisiune effectele legei de improprietarire din principatulu Romaniei care abia numera câtiva anni de durata.

D. Babesiu si apoi D. Baritiu se pronuntia pentru thesa cu No. 3. «*Femeea Romana*» sub cuventu co celle alte doue subiecte au, sau ua prea mare intindere, sau unu caracteru prea multu speciale juridicu.

D. Odobescu, cerendu ca mai antaiu de tote votulu adunàrii se determine, care d'in celle trei thesi remane ca definitivu alléssa, emitte parerea ca subiectulu se fia cât se pote mai restrinsu, si anunciatu intr'unu modu precisu, pentru ca se nu speria si se nu departedie pe concurrenti. Peno astadi subiectele pusse de Societate la concursuri au avutu pucinu successu. Crede co importanti'a premieloru Nasturellu, unita cu determinarea unoru subiecte accessibili publicului nostru, ne voru da pe viitoru mai bune resultate.

In ceea ce privesce thesea No. 2, càreia maioritatea pare a da preferentia, d-sa crede co este bine pentru momentu a margini subiectulu in cercetarea stàrii tierranului românu in un'a din provinciele Romaniei; mai tardiu Societatea va repurta acelloru studie assupra altoru provincii, si prin mai multe dissertatiuni lucrate in speciale, se va putea forma cu timpulu acellu tractatu complectu si desvoltatu pe care lu doresce D. Ionescu.

D. Hodosiu propune redactiunea urmatóre :

«*Tieranulu românu.* Dissertatiune assupra stàrei salle morale, intelectuale, sociale, economice si politice, in trecutu si in presente, d'in Principatele romane.»

Redactiunea acést'a punêndu-se la votu, se primesce.

Digitized by Google

Trecundu discussiunea la thesea pentru concursulu pe 1879, propussa de Commissiune, D. Urechia opineadia co nu s'ar cuveni a se restringe acestu subiectu in singurulu principatu allu Munteniei, ci se se cera unu studiu allu limbei si allu literaturei romane din prim'a jumatate a secolului XVII, in care dissertatorulu se se occupe de productiunile litterarie allu tuturoru provincieloru romane din acea epoca.

D. Ionescu secundedia pe D. Ureche, sustinendu co este peste putintia ca cellu ce se va occupa de limb'a si litteratur'a romana din acellu momentu de renascere, se se marginesca numai in hotarele tierrei Romanesci.

D. Urechia adauge co astu-felu cum este redactatu subiectulu thesei, d-sa vede intr'ensa doue materie ce se potu pune succesivu la concursu déco elle voru parea prea intinse pentru ua singura pertractare. De ua parte este *istori'a limbei si a litteraturei* romane in primii 50 de anni d'in allu XVII secolu, iar pe de alta parte *Biografi'a Logof. Udristea Nasturellu Heràscu.*

D. Odobescu, luandu cuventulu in mai multe randuri spre a respunde la aceste intimpinàri, sustine co déco d-sa a datu ua asseminea redactiune thesei, acésta a facut'o dintr'unu punctu de vedere cu totulu practicu. D-sa se teme co unu subiectu asia de intinsu ca cellu d'antaiu d'in celle propusse de D. Urechia, pote se intimidedie si se alunge pe concurrenti, pucinu deprinsi cu vechea cultura a limbei nostre; pe de alta parte allegerea de subiectu a *Biografiei lui Udristea Nasturellu* va parea in genere ua enigma pucinu atragatore, coci acesta personalitate este pucin cunnoscuta, de si marele Logofetu allu lui Matheiu Bassarabu a jucatu unu mare rolu politicu si litterariu in epoc'a sa, a fostu traducatorulu mai multoru càrti romanesci typarite, redactorulu si scriitorulu mai multoru chrisobule importante, mecenatele contimpuraniloru sei. — Aceasta ua vor putea constata concurrentii cari, interessandu-se de thesea pussa de noi, voru lua sarcin'a de a studia cu attentiune cate-va din operele litterarie alle epocei lui Matheiu Bassarabu, opere cari de cât-va timpu s'au popularisatu óre-cum la noi in tierra prin noue editiuni; astu-feliu sunt mai cu séma : *Indreptarea legei si Marele Chrisovu pentru desrobirea monastiriloru inchinate,* carele, impreuna cu alte documente, a fostu adessea retyparitu (a se vedea collectiunile d-loru Hasdeu, Aricescu, Theulescu s.c.l.)

D. Odobescu crede co restringundu materi'a pussa obligatoriu la concursu d'in studiulu publicatiuniloru pe acellu timpu numai in tierr'a romanesca, dissertatorii voru fi de sinesi nevoiti a arunca priviri imprejurulu loru si nu se voru putea opri de a tracta nici de effectele produsse in cultur'a limbei de rivalitatea lui Matheiu Bassarabu allu Munteniei cu Vasile Lupu allu Moldaviei nici de influenti'a ce a avutu assupra Romaniloru de dincóce de Carpati tóta cultur'a litteraria romana provocata de calvinistulu G. Racoti allu Ardealului. In tota acesta miscare, ei voru intalni figur'a lui Udristea Nasturellu, care va trebui se ressara in corpulu disertatiunei, adausse D. Baritiu, ca ua statua individuale ce ar orna unu edificiu.

Resumandu-se discussiunea, dupo desbaterile urmate, cu consimtimentulu commissiunei, se admitte redactiunea thesei in modulu urmatoriu :

«Studiu assupra produceriloru litterarie in limb'a romana din epoc'a lui Matheiu

Digitized by Google

«Bassarabu (an. 1633—1654) in care se voru avea in vedere atâtu documente offi-«ciali si particulari redactate in limb'a romana in acea epoca, câtu si càrtile tradusse «si tiparite romanesce pe atunci, precumu si ori ce elemente litterarie, relative la «misicarea culturei romane in acellu periodu; se va studia cu ua speciale attentiune «riti'a si activitatea litteraria a eruditului Mare Log. allu tierrei d'in acellu timpu «Udristea (Orest sau Uriil) Nasturel din Heràsci, cumnatu alu lui Matheiu-Voda si «strabunu allu fericitului nostru donatoriu.»

Art. V, se adopta fora modificare.

Siedinti'a se redica la 6 ore p. m.

Presiedinte : *A. T. Laurianu.* Secretariu ad-hoc : *G. Sion.*

SIEDINTI'A D'IN 3 SEPTEMBRE 1876.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.*

Membri presenti : *Romanu, Caragiani, Sion, Massimu, Hodosiu, Baritiu, Babesiu, Odobescu, Ghica, Sturza.*

Se citesce processulu-verbale allu siedintiei precedente si, dupo ore-care rectificàri, se adopta.

Sectiunea filologica se occupa cu studiarea manuscripteloru de traductiunea lui Titu Liviu venite la concursu.

Se communica co Societatea Geografica romana a tramissu Societàtii unu essemplariu d'in Buletinulu seu. Se primesce cu multiamire si se decide ca se i se tramita si ei Annalile Societàtii Academice si *Descriptio Moldaviae* de Cantemiru, in romanesce si latinesce.

Se recommanda Delegatiunei a tramite gratis Societàtii juniloru romani din Viena câte unu essemplariu din tote imprimatele Societàtii.

D. Presiedinte face cunnoscutu Societàtii co Primari'a capitalei lu invita a se presenta la ea in dio'a de 6 Septembre spre a essamina compturile date de D. Constantinu Manu, presiedintele epitropiei Santei Vineri, pe annulu 1875.

Societatea iea actu de acésta notificare si recommanda representantelui seu a se occupa de assigurarea interesseloru Societàtii in acea avere.

Se continua desbaterea assupra raportului commissiunei pentru regulamentarea premieloru Nasturellu.

Se adopta conclusiunele propusse peno la art. 11 cu unu scurtu adaossu la capetulu art. 8, in urmatorea cuprindere : «sau se va adaoge la fondulu Nasturellu dupo deci-«siunea ce se va lua la timpu de cotra Societate.»

Siedinti'a se redica la 6 ore p. m.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.*

Secretariu ad-hoc : *G. Sion.*

Digitized by Google

SIEDINTI'A D'IN 4 SEPTEMBRE 1876.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.*

Membrii presenti : *Sion, Baritiu, Ghica, Romanu, Babesiu, Massimu, Hodosiu, Odobescu, Caragiani.*

Se citesce processulu-verbale allu siedintiei precedente si, dupo óre-care rectificàri, se adopta.

Membri presenti nefiindu in numeru spre a tine siedinti'a plenaria, se occupa cu lucràrile speciali recommandate in commissiuni.

Siedinti'a se redica la 6 ore p. m.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.*

Secretàriu ad-hoc : *G. Sion.*

SIEDINTI'A D'IN 6 SEPTEMBRE 1876.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.*

Membri presenti : *Massimu, Sion, Hodosiu, Caragiani, Romanu, Baritiu, Babesiu, Odobescu.*

Se dà lectura processului-verbale allu siedintiei precedinte si se adopta.

Membri presenti nefiindu in numeru spre a tinea siedintia plenaria, se occupa cu lucràrile ce li s'au incredintatu in commissiuni.

Siedinti'a se redica la 6 ore p. m.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.*

Secretariu ad-hoc : *G. Sion.*

SIEDINTI'A D'IN 7 SEPTEMBRE 1876.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.*

Membrii presenti : *Sion, Massimu, Baritiu, Urechia, Babesiu, Ghica, Romanu, Caragiani, Odobescu, Hodosiu.*

Se dà lectura processului-verbale allu siedintiei precedente si se adopta.

Societatea fiindu in numeru pentru siedintia plenaria, se procede la ordinea dillei.

Digitized by Google

D. Presiedinte communica ua epistola a D-lui Aurelianu, carele se afla la Viena, relativa la cumperatorea de instrumente meteorologice pentru sectiunea de sciintie. Se recommanda sectiunei budgetare.

Se urmedia discussiunea asupra regulamentului pentru premiele Nasturellu. Se admittu tote articolele propusse, afora de art. 16 care se afla cu calle a se suprime, pe cuventu co dispositiunea propussa nu este oprita nici de statute nici de testamentu.

Se admitte a se intercala in regulamentulu precitatu si urmatorele amendamente propusse la incheiarea discussiunei si anume :

La seri'a lit. A : «Societatea Academica isi reserva dreptulu de a tipari in publi-«catiunile salle dissertatiunile ce se voru premia.»

La seri'a lit. B : «Opurile anonime si pseudonime voru putea fi admise la concur-«sulu càrtiloru tiparite; iar autorii loru, spre a primi premiele accordate, voru trebui «se justifice proprietatea loru.»

Cu aceste adausse, Regulamentulu se voteadia in totalu cu unanimitate.

D. Odobescu dà lectura raportului commissiunei numita spre a cerceta raportulu Delegatiunei si a indicà activitatea Societàtii in annulu urmatoriu, in urmatorea cuprindere :

«Subscrisii, insarcinati de Societatea Academica, atâtu cu constatarea si essaminarea lucràriloru si socoteliloru ce vi s'au presentatu de onor. Delegatiune prin rapportulu seu de la deschiderea presentei sessiuni, câtu si cu ennunciarea de propuneri care se indice ua linia de urmare pentru activitatea Societàtii pe viitoriu, au luatu, pe de ua parte, deplina cunnoscintia de situatiunea neplacuta in care, imprejuràri cu totulu neaternate de vointi'a Delegatiunei nóstre, au impinsu avutulu materiale alla Societàtii, déro intemeiati pe forte marea probabilitate ce essista cum co acelle neajunsuri voru fi tote in currendu inlaturate, au cautatu pe de alta parte, se nu lasse in sufferintia, in annulu ce vine, nici un'a din ramurile, in care mijlocele ordinari alle Societàtii ii permitte a essercita activitatea ei.

I

Astu-feliu, mai antâiu de tote, preoccupati de lucrarea capitale pe care o impune acestei Societàti donatiunea primitiva a repausatului Evangeliu Zappa si constatandu cu multiamire ca in annulu espiratu *Proiectulu de Dictionariu* a ajunsu la capetulu seu, dupo siesse anni de laboriose silintie din partea domniloru membri ai Commissiunei lessicographice si formandu astadi doue volume tiparite in 8° de 3264 pagine (din care 400 sunt consacrate pàrtii apparute din Glossariu), pentru a càroru lucrare si tiparire a fostu intrebuintiata ua summa de 120,000 lei noui, subscrisii emittu parerea, legitimata chiar prin regulamentele si discussiunile uadata repetite in sinulu Societàtii, ca se se proceda acumu cu cea mai viue activitate la revisiunea acestei lucràri, cu scopu de a da cellu pucinu totu in atâtia anni, ua editiune revediuta si completata a Dictionariului limbei române.

De aceea, rememorandu onorabilei Societàti co, in sessiunea annului 1874 s'a si allessu ua commissiune speciale de revisiune, noi credemu co de la acea comissiune tre-

Digitized by Google

bue se se cera indata unu raportu asupra lucràriloru salle, in care se se coprinda si ennunciarea specificata a modului si a mijlóceloru ce i se paru necessarie spre a activa essecutarea sarcinei salle.

Acest'a este, credemu, unulu din punctele pe care este indispensabile ca Societatea se le reguledie in modu definitivu inainte ca membrii ei se se desparta in sessiunea de estimpu.

Totu ca attingatorie de cestiunea Dictionariului este si declararea ce ni se face cum co membrii actualei commissiuni lessicographice au promissu ca Glossariulu, ajunsu acumu la littera *N*, se va termina in annulu curgatoriu.

Asteptandu neinduoiosa indeplinire a acestei promissiuni, socotimu co in anticipatiune Societatea pote de acumu se aduca gratulatiunile selle d-lor membri ai Commissiunei lessicographice, onorabililoru d-ni T. A. Laurianu si I. Massimu, pentru anevoiós'a lucrare pe care cu asia mare persistentia au sciutu a o aduce la capetu, si totu de ua data se uredie aceiasi perseverantia si membriloru Commissiunei de revisiune, chiamati de a passi pe ua calle, sub multe privintie, forte usiurata de antecessorii loru.

II

In cerculu publicatiuniloru istorice se cuvine assemine se multiamimu d-loru membri G. Baritiu si I. Hodosiu pentru activitatea cu care au impinsu inainte publicarea opereloru Principelui D. Cantemiru.

Este, pare-ni-se, ua datoria placuta pentru Societate de a continua peno la completarea loru, typarirea scrieriloru acellui illustru barbatu, un'a d'in gloriele litteraturei romane si sciintiei istorice.

Amu dori assemenea ca se nu se crutie mijlocele spre a se da fora intardiere la lumina, traductiunile romanesci de pre autorii classici, helleni si latini, pe cari Societatea a avutu occasiunea a le premia, si a nume celle din Iuliu-Cesare, Cicerone si Dione Cassiu.

Stà anco in cumpan'a sectiunei philologice decissiunea asupra traductiuniloru dupre Titu-Liviu; de aceea nu putemu anco prenumera pr'intre cei de susu pe marele istoricu allu Romaniloru.

Assemenea de la verdictulu acellei sectiuni depinde anco premierea manuscriptului assupra *Sintassei limbei Romane*, a carui essaminare scrupulosa occupa de la inceputulu sessiunei, cea mai mare parte din orele de lucrare alle Societàtii.

Pre longa lucràrile ce insemnaramu ca deschisse pentru annulu viitoriu membriloru Societàtii, adeco *revisiunea proiectului de Dictionariu*, terminarea Glossariului, continuarea scrieriloru lui D. Cantemiru si dirigerea typarirei premiate la concursuri, noi am dori se adauge si cate-va altele, precum :

a. Inaintarea lucràriloru pentru publicarea catalogului descriptivu allu museului lapidariu din Bucuresci.

b. Deschiderea concursuriloru prevediute prin testamentulu reposatului intru fericire Generalu N. Heràscu.

Digitized by Google

c. Completarea si regulat'a utilisare a instrumenteloru meteorologice, despre a cà roru achisitiune avemu cunnoscintia prin communicàri orali alle onorabilei Delegatiuni.

III

Intru ceea ce privesce situatiunea financiaria a Societàtii, subsemnatii socotescu de cuviintia a face d-vostre urmatoriele propuneri :

1. Capitalulu de 3,382 lei, 21 bani, proveniti Societàtii d'in donatiunea repausatului intru fericire parintele Radianu, se se verse la fondulu economieloru destinatu pentru lucràrile sectiunei istorice, prefacundu-se in effecte de statu.

2. Deplangêndu sustragerea criminale a valoriloru ce Societatea avea depusse la Cass'a de Depuneri si Consemnatiuni, noi tinemu séma de promissiunea de desdaunare ce s'a facutu Delegatiunei nostre de cotra D. Ministru de Financie si credemu co abia mai este trebuintia ca se recommandàmu viitorei nostre representatiuni de a starui se obtina intru acést'a unu respunsu officiale si mai alessu de a veghia cu tota attentiunea, cându affacerea se va fi regulatu de autoritàtile competinti, spre a redobândi atâtu valorea fondului câtu si a cuponeloru ce ne lipsescu; iar atunci, capitalulu, in effecte de statu, se lu depuna din nou, cu indeplinirea formalitàtiloru cerute, la Cass'a de Depuneri si Consemnatiuni.

3. Fiindu de o urgente importantia ca se incetedie câtu mai currêndu starea anormale in care se afla administrarea averei legata de repausatulu intru fericire Generalu Nasturellu-Heràscu, Societatea in casulu acest'a, credemu co n'are de câtu a confirma pe representantele ei in sinulu acellei administratiuni, restringandu-i activitatea numai intru ceea ce privesce interessele speciali alle Societàtii in averea lassata de donatorele ei. Representantele Societàtii se va occupa, de ua cam data, a regula impreuna cu Commissiunea ce s'a alessu d'in sinulu Societàtii, situatiunea trecuta si presente a acestei affaceri; iar pe viitoriu ellu va veghia cu staruintia ca se fia pe deplinu assigurata regulat'a intrare a veniturilor ce se cuvinu Societàtii dupre testamentu.

4. Societatea Academica, arretându Guvernului, prin officiele sélle, deplin'a sa gratitudine pentru restituirea subventiunei din annulu presente, se intervina cu rugaminte ca pe viitoriu subventionarea Societàtii de cotra statu se iea unu caracteru mai stabile si se attinga o summa care se permitta intretinerea materiale a adunàriloru si a personalului, fora ca se fia Societatea silita a recurge pentru aceste spese accessorie, la stirbirea summeloru donate cu destinatiuni litterarie si sciintifice.

Pentru scopulu aretatu, summ'a cu care Societatea a fost subventionata de guvernu la inceputulu functionàrii sale, ar fi astadi abia de ajunsu, mai allessu d'in necessitatea ce se simte de a se immulti numerulu membriloru ei si de a se completa celle trei sectiuni.

Avendu deplina incredere in realisarea acestei legitime cereri, si mai cu séma simtindu câte pedici incérca Societatea in lucràrile sélle d'in caus'a numerului mai

Digitized by Google

multu séu mai pucinu restrinsu allu membriloru cari se afla in impossibilitate de a participá la sessiunile annuali, Commissiunea a fostu unanima intru a opta pentru immultirea membriloru Societàtii.

Trecerea d'in viuetia a venerabilelui nostru fostu collegu P. Poienariu, a lassatu in multu redussa sectiune a sciintieloru naturali ua lacuna pe care se cuvine ca se ua implinimu in modu de a inlesnì ua reale activitate in sinulu acellei sectiuni.

Déra totu de uadata, luându in consideratiune meritele unoru barbati pe cari publiculu se mira a nu-i vedea anco partasi la lucràrile cellei mai bine intemeiate d'intre associatiunile intellectuali alle Romanimei, sub semnatii au crediutu co va fi bine priimita de d-vóstra propunerea de a se chiama chiaru in sessiunea presente cellu pucinu cinci d'intre acei barbati, ca se conlucredie cu noi, ca membri actuali, in differitele sectiuni alle Societàtii.

Cu drepturi egali pentru fonctiunea de membri onorari si correspondenti, Societatea va gasi, credemu, si estimpu mai multi barbati d'in strainatate si d'intre compatrioti, cu care ii va place a immulti relatiunile salle.

Spre a da mai multa legatura acelloru relatiuni, n'aru trebui ca se se puna la uitare regulat'a tramittere a publicatiuniloru Societàtii nostre cotra membrii actuali onorari si correspondenti, cotra Societàtile sciintifice d'in strainatate, cu cari s'aru puté si stabili, dupre cereri, schimbàri de asseminea tipariri.

Acestu modu de a inavuti nascend'a nostra biblioteca, va veni in ajutoriulu immultirii ei prin cumparatori de càrti utile. Commissiunea speciale va reffere despre materialulu bibliograficu ce s'a capetatu in cursulu annului precedente; câtu despre noi, nu putemu face alta de câtu a deveni organulu Societàtii pentru multiamirile ce se cuvinu donatoriloru de càrti si a cere ca si in annulu ce vine se se prevedia anco fonduri pentru inavutirea bibliotecei nóstre.

Unu ultimu desideratum ce socotimu oportunu de a esprime aci, este capetarea unui localu mai spatiosu si mai cuviinciosu pentru siedintiele nostre, localu care va permitte a deschide publicului mai adesse usiele nostre in timpulu sessiuniloru annuali, fora ca se fimu siliti pentru acést'a a recurge la imprumutarea unei incaperi lassata in dispositiunea unui inaltu corpu allu Statului. — Invitàmu dar pe officiulu nostru a se preoccupa pre longa altele si de acésta mai putinu insemnata cestiune.

Spre a complecta lucrarea de facia aru trebui sa ve presentàmu aci si unu rapportu amenuntitu despre intrebuintarea fonduriloru votate in annulu trecutu si despre situatiuuea actuale a Cassei Societàtii; daru acestu rapportu fiindu in correlatiune intima cu proiectulu de budgetu pe annulu viitoriu, asceptàmu ca unu assemene elaboratu se se pota statori conformu decisiuniloru ce Societatea va lua pentru lucràrile sale viitorie.

Subscrisi : *G. Baritiu, D. Sturza, A. Odobescu, I. Ghica, V. Babesiu.*»

Se deschide discussiunea dupre articoli.

Se admittu conclusiunile propusse in partea I a rapportului.

D. Sion, propune ca se se intrebe membrii commissiunei de revisuire a Dictionariului daca mai potu purta sarcin'a ce si au luatu, avêndu in vedere cà doui d'in

Digitized by Google

d-lui se afla insarcinati cu portofolie ministeriali, cari le absorbe timpulu asiá cà chiar la siedintiele sessiunii rare-ori potu veni.

D. Odobescu respunde cà spera a satisface pe d. Sion rapportulu ce se cere de la esta Commissiune.

Orele fiindu innaintate, siedinti'a se redica la 6 ore p. m.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.* Secretariu ad-hoc : *G. Sion.*

SIEDINTI'A D'IN 8 SEPTEMBRE 1876.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.*

Membri presenti : *Baritiu, Sion, Hodosiu, Odobescu, Babesiu, Caragiani, Ghica, Romanu, Massimu.*

Se dà lectura processului-verbale allu siedintiei precedente si se adopta.

Societatea, de si nu este in numeru, decide a continua discussiunea rapportului assupra activitàtii Societàtii, cu reserv'a de a se suppune conclusiunile salle in prosim'a siedintia cându va fi in pleno.

Assupra puntului II relativu la inmultirea membriloru Societàtii, se deschide discussiunea relativu la propunere in principiu.

D. Sion crede cà in principiu propunerea nu póte se fia combatuta si co, prin urmare, cata sa se puna la ordinea dillei operatiunea allegerei in prim'a siedintia plenaria.

D. Odobescu esplica cà propunerea rapportului cuprinde in sine trei punte : oportunitatea, numerulu si repartirea pe sectiuni. Assupra acestora, d-lui invita pe Societate a se pronuncia.

D. Laurianu obiectedia cà immultirea membriloru attrage dupe sine spese cari nu se voru putea intempiná cu subventiunea ce se accorda de Guvernu. Pentru acést'a d-lui se pronuntia numai pentru numerulu de trei membri.

D-nii Odobescu, Baritiu si I. Ghica, intimpina cà trebue sa tinemu comptu mai antâiu de currentulu opiniunei publice care reclama ca Societatea se fia intarita prin persónele a càror'a capacitate póte se-i aduca si onóre si servitie totu uadata; apoi câtu pentru partea materiale, se cade a avea deplina sperantia si incredere in bunele dispositiuni alle guvernului, pe care lu cunnóscemu insufletitu pentru prosperarea institutiuniloru nationali; si astu-feliu se credemu co nu va lassa ca acesta Societate se cada in inactiune, pe lânga aceste, la cea d'in urma estremitate, vomu putea avea recursu la economiele ce ne voru presenta fondurile Zappa si Heràscu. Pre aceste considerante, d-loru sustinu propunerea facuta prin rapportu pentru allegerea de cinci membri.

Resumenduse discussiunea, maioritatea se pronuntia pentru conclusiunile rapportului, si decide a se pune la ordinea dillei desbaterea assupra persóneloru si opera-

Digitized by Google

tiunea allegerei in un'a din primele siedintie plenarie. Restulu conclusiuniloru rapportului se admitte fora lunga discussiune.

Siedinti'a se redica la 5½ ore p. m.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.*

Secretariu ad-hoc : *G. Sion.*

SIEDINTI'A D'IN 9 SEPTEMBRE 1876.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.*

Membri presenti : *Massimu, Babesiu, Ghica, Baritiu, Sion, Hodosiu, Caruglani, Romanu.*

Se dà lectura processului-verbale allu siedintiei precedente si se adopta.

Se communica ua scrisóre a d-lui A. Odobescu care se scusa a nu putea veni la siedintia, aflânduse indispussu;

Idem un'a din partea d-lui Essarcu, carele tramitte Societàtii Academice (fiacàrui membru câte unu essemplariu) doue fascicole prin care a publicatu ua seria de documente descoperite in archivele Venetiei, relative la istori'a lui *Stefan cellu Mare* si Petru Cercelu. Totu uadata pune sub vederea Societàtii unu *resumatu* de mai multe alte documente (pe care le-a descopiatu in estenso si le possede) relative totu la istori'a nóstra. Societatea rostesce simtimintele salle de gratitudine d-lui Essarcu, si recommanda sectiunei istorice scrissórea si annexele communicate de d-sa.

Neaflânduse in numerulu regulamentariu spre a tinea siedintia plenaria, membrii presenti se occupa cu lucràrile Commissiuniloru respective.

Siedinti'a se redica la 5 ore post-meridiane.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.*

Secretariu ad-hoc : *G. Sion.*

SIEDINTI'A D'IN 10 SEPTEMBRE 1876.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.*

Membri presenti : *Sion, Baritiu, Babesiu, Hodosiu, Caragiani, Odobescu, Massimu.*

Se dà lectura processului-verbale allu siedintiei precedinte si se adopta.

Nefiindu in numeru spre a se putea tinea siedintia plenaria, membri presenti as-

Digitized by Google

culta rapportulu d-lui Babesiu relativu la cercetarea compturiloru depusse de Cassariulu Societàtii, in urmatórea cuprindere :

«Commissiunea pentru essaminarea rapportului Delegatiunei Societàtii Academice romane pre annulu de 1 Augustu 1875 peno la 1 Augustu 1876.

Cu privire la situatiunea financiara si respectivu la budgetu are onóre a observa si propune urmatorele :

I. In essercitiulu annului 1875—76, d'in summ'a prevediuta prin budgetulu de lei noui 82,000 ca venitu, s'au realisatu numai lei noui 60,079, b. 30, adica cu lei 21,920, b.6.70 mai pucinu; éro din summ'a afectata ca spese de l. n. 76,373 s'au realisatu l. 49,429, adica cu l. n. 26,943, b. 74 mai pucinu, escându-se prin urmare intre budgetulu votatu si cellu realisatu in venite si erogatiuni la ualalta ua diferintia de lei noui 48,864 b. 44.

Cu tóte acestea, Tabell'a ce ni-a presintatu Cassariulu assupra bilanciului, propriamente assupra budgetului realisatu, ne arata unu escedente in economia de lei noui 10,650 b. 4, pre cându atare se prevediusse numai l. 5627; déro aci avemu a insemna, co in arretatulu escedente de l. n. 10,650, b. 4, a intratu si fondulu Radianu de l. n. 3382 b. 21 care nu se prevediuse intre venitele budgetului, si âuca procentele de 320 lei, alle fondului Odobescu, cari procente in budgetulu annului espiratu se possessera in rubric'a fonduriloru speciali, unde appartinu, adeca afara de summ'a disponibile de lei noui 82,000.

Sustragêndu fondulu Radianu si procentele fondului Odobescu, impreuna 3702 lei, si bani 21 d'in summ'a aretatului escedente generale lei noui 10,650 si b. 4, adèveratulu escedente in partea economieloru se reduce la summ'a de l. n. 6947 b. 83; si asia totusi cu l. n. 1320 mai mare de câtu se prevediusé.

S'a realisatu dupo aceste cifre, calculandu in numeri rotundi, d'in venitele prevedute in budgetulu annului 1875—76 abia 67 procente, éro d'in spesele prevediute cam 65 procente; astufellu ecuilibrulu intre venite si spese dupo budgetulu realisatu reconturbânduse in defavórea averei Societàtii.

Caus'a pentru care venitele s'au pututu realisa intr'ua mesura atâtu de scadiuta a fostu : d'ua parte sustragerea obligatiuniloru domeniali alle Societàtii la Cass'a de Depuneri, dupo care instrainare cuponulu de la 1 Iuliu a. c. de l. n. 11,200 nu s'a pututu realisa; d'alta parte dificultàtile ce s'au escatu in privinti'a legatului Heràscu, dupo cari dificultàti venitulu prevediutu d'in acellu legatu cu l. n. 5,004 b. 81, assemenea nu s'a realisatu; in fine stergerea subventiunii de la Statu, care subventiune se prevediuse cu l. n. 10,000.

Caus'a co pre lânga tóte acestea ni se presenta unu escedente in venite, séu adica u economia de l. n. 10,650, b. 4 este : càci d'ua parte commissiunea de revisiune a proiectului de Dictionariu in decursulu annului n'a avutu trebuintia de summ'a ce se affectase pe seama ei cu l. n. 13,700, éro mai incolo, càci si Commissiunea lessicografica, neterminandu Glossariulu, n'a luatu intréga summ'a de 25,000 l. n. ce se affectasse pentru terminarea Dictionariului si a Glossariului; in fine càci a intratu in acea summa a economieleru, precumu s'a aretatu mai susu, fondulu Radianu si inte-

Digitized by Google

ressele fondului Odobescu, si pe lunga acést'a s'au mai medilocitu economie mai mici mai la tóte capitulele prevediute in partea speseloru.

Escedente in spese nu s'a facutu nici la ua rubrica speciale.

Actele justificative assupra speseloru speciali essaminandu-se s'au aflatu in regula.

Commissiunea, pe temeiulu acestoru constatàri, vine a propune incuviintiarea Tabellei I, adica a bilanciului de verificare, presentatu de d. Cassariu in virtutea art. XXVI d'in statute.

II. Commissiunea, prin membrulu seu rapportore assupra pàrtii financiare a rapportului Delegatiunei, essecutandu la faci'a locului visitarea Cassei, a aflatu intr'ensa tote acelle acte originali, pre cari le a constatatu in rapportulu de annu (typaritu in annalele sessiunei annului 1875 la pagina 34-37 sub No. romanu I-V inclusivu).

In numerariu s'au aflatu estu timpu in Cass'a Societàtii, in auru si argintu, lei noui 1575 b. 76; éro assupra Cassariului l. n. 2,633 b. 53 cari summe, impreuna, facu ua summa de l. n. 4209, b. 29, càrei summe, adaogându spesele avute de la 1 Augustu incóce pentru diurnele si viaticulu membriloru si lefele functionariloru, tóte justificate cu l. n. 6440, b. 75, esse cu essactitate summ'a aretata in Tabell'a bilanciului ca escedente, adica l. n. 10,650 b. 4.

III. Intreag'a avere a Societàtii in rapportulu de annu, mai susu amintitu, s'a constatatu cu 316,000 l. in obligatiuni cu 8% si in numerariu de lei 28,825, b. 19 impreuna de l. n. 334,825 b. 19, plus donatiunea d-lui Dr. *Fetu* de l. n. 10,000 si cu interessele de pre trei anni si ânco legatulu fericitului *Nasturellu-Heràscu*.

Acésta avere a Societàtii a suferitu schimbare in decursulu annului 1875-76 prin instrainarea obligatiuniloru in valore nominale de 280,000 si cu cupónele, care summa inse nu ne indoimu co ni se va restitui pe deplinu, mai departe, prin intrarea mai susu atinsa a donatiunei Radianu; in fine prin scaderea in urm'a essercitiului espussu a summei economieloru la lei 6,947, b. 83, precându acumu unu aunu acésta-si rubrica representa ua summa de l. n. 28,825 b. 19, adica mai mare cu l. n. 21,877, bani 36.

D'in aceste cifre resulta co la 1 Augustu 1876, averea Societàtii se aréta sporita cu 3,582 l. 21 b. donatiunea Radianu si cu 320 l. procentele fondului Odobescu déro scadinti'a in assemenare cu situatiunea sa de la 1 Augustu 1875 cu 21,877, l. si 36 b. in totale deci scadiuta cu lei 18,175, b. 15; si asia in locu de cifr'a de lei 344,825 b. 19, constatata in rapportulu de annu, asta data ea este de l. n. 326,650 b. 15; donatiunea d-lui Dr. Fetu de 10,000 lei si cu interessele 10 procentuali acumu de *patru* anni, de assemenea capitalulu donatiunei Heràscu firesce neintrându in acea cifra.

Caus'a acestei situatiuni ce apare atâtu de nefavorabile, e càci prin budgetulu de annu intreaga summa a escedentului de lei 28,825 b. 19, a fostu allocata in partea trebuintieloru, lassânduse pentru acestu annu ce incepe cu 1 Augustu 1876, numai unu prisosu de lei 5,627 carele, de si in realitate s'a urcatu la lei 6947 b. 83, totusi nu putea mentiona situatiunea.

Assupra càrtiloru typarite de Societate si pusse la vendiare, aflàmu cu calle ca On. Delegatinne se presente la fia-care sessiune unu inventariu regulatu, pentru ca Societatea se póta lua actu si de acésta parte a averii salle.

Digitized by Google

IV. Avendu acésta Commissiune in vedere acésta situatiune a financieloru Societàtii, in cointelegere cu Delegatiunea, vine a ve presenta unu proiectu de budgetu pe annulu 1876—77, totu cu observatiunea indatorata, co in partea speseloru s'au insemnatu numai trebuintiele dejà recunnoscute si co deci acésta parte a budgetuluire se remâna destinsa pentru a se putea completa peno la inchoierea sessiunei prin acelle cifre, pre cari póte le aru mai afla necessarie Onor. Adunare in plinulu seu sau prin sectiuni.

In fine, propunemu a se lua decisiune ca escedentele d'in venitele prevediute se remâna disponibile in Cass'a Societàtii pentru acoperirea parte a speseloru, ce s'aru mai vota in acésta sessiune, parte a celloru neaperatu cerute la intrunirea Societàtii pre annulu viitoriu.

G. Baritiu, V. Babesiu, rapportore speciale.»

Societatea ia actu de acestu rapportu, peno ce se va suppune Societàtii *in pleno.*

Se face invitare d-lui Presiedinte ca se provóce pe d-nii membri cari se mai afla in capitala a se intruni la Societate spre a inchéia lucràrile salle, fiindu apropiata epoc'a inchiderei sessiunei.

Siedinti'a se redica la 6 ore p. m.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.* Secretariu ad-hoc : *G. Sion.*

SIEDINTI'A D'IN 11 SEPTEMBRE 1876.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.*

Membri presenti : *Sion, Massimu, Baritiu, Hodosiu, Romanu, Odobescu, Urechia, Babesiu, Caragiani.*

Se dà lectura processului verbale allu siedintiei precedente si se adopta.

Se communica adressa d-lui Ministru de Culte si Instructiune publica No. 8954, prin care face cunnoscutu co a dispussu a se dà Societàtii in modu provisoriu anco ua sala de alàturi dupo cererea ce i s'a facutu. Societatea esprime multiamirile salle domnului Ministru si recommanda Delegatiunei a pune se faca ua usia de communicatiune cu celle alte incaperi.

Nefindu in numerulu regulamentariu cerutu pentru siedintia plenaria, se decide a se tinea siedintia a dou'a di Dumineca candu se spera co se voru întruni toti membri aflatori in capitala.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.*

Secretariu ad-hoc *G. Sion.*

Digitized by Google

SIEDINTI'A D'IN 12 SEPTEMBRE 1876.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.*

Membri presenti : *Baritiu, Sion, Babesiu, Sturza, Romanu, Ionescu, Massimu, Caragiani, Odobescu, Hodosiu, Urechia.*

Se citesce processulu-verbale allu siedintiei precedente si se adopta.

Societatea aflandu-se in pleno, se decide a i se supune lucràrile cari fusesse tratate in modu provisoriu.

D. Odobescu dà lectura rapportului despre activitatea Societàtii. Se admittu conclusiunile cuprinse in ellu. Cu acésta occasiune D. Sturza emitte dorinti'a de a interveni (in modu officiosu déca se póte) pe lunga D. Ministru respectivu spre a ajunge ca Bibliotec'a statului se fia pussa sub auspiciele acestei Societàti : cu acést'a Bibliotec'a ar presenta mai multa garantia si atuncea lumea avendu mai multa confientia, i ar face si donatiuni preciose; totu de uadata intrunita cu Bibliotec'a Societàtii, ea aru presenta indoite avantagiuri atâtu pentru publicu câtu si pentru Societate.

D. Presiedinte respunde co dorinti'a d-lui Sturza a prevenit'o peno la ore care grad D. Ministru allu Culteloru, numindu bibliotecariu pe unu membru allu Societàtii si pote co in curendu va fi pe deplinu realisata.

D. Babesiu dà lectura rapportului speciale assupra situatiunei financiare si a compturiloru supusse de Cassiarulu Societàtii. Dupo ore cari mici rectificàri, se votedia in unanimitate remaindu ca proiectulu de budgetu se se puna la ordinea dillei.

La ordinea dillei fiindu raporturile differiteloru Commisiuni cari si au terminatu lucràrile, D. Sion dà lectura processului-verbale allu sectiunei filologice, in urmatorea cuprindere :

«Sectiunea philologica intrunindu-se si deliberandu assupra diverseloru lucràri de competenti'a sa, desbatute in mai multe siedintie anteriori, a luatu urmatoriele conclusiuni :

1. *Assupra syntacticei romane* venita la concursu cu motto :

«*Littera sermonis fida ministra mei*» unanimitatea membriloru sectiunii afla oper'a meritoria si de mare utilitate a fi publicata. D. Al. Romanu se insarcinedia a suppune Societàtii unu raportu speciale, in care va face analisea operei, insocita cu observatiunile ce s'au ennunciatu in sectiune assupra ei. Câtu pentru recompensarea operei, maioritatea e de opiniune a se offeri auctoriului ua summa analoga summei date pentru partea analitica a grammaticei si a se publica d'in nou concursu pe annulu 1880; minnoritatea inse e de opiniune a se da auctoriului premiulu intregu de 10,000 lei, promissu pentru cea mai buna opera essita la concursu.

2. Assupra probeloru de traducere d'in Titu-Liviu, care s'a presentatu la concursu, sectiunea in unanimitate s'a pronuntiatu co probele nu cerrespundu conditiuniloru ce s'au cerutu de la traductori. D. Massimu se insarcina a face unu rapportu detaliatu in care se arete meritulu si defectele fie-cària, precumu si differinti'a d'intre

Digitized by Google

elle. Sectiunea opina se se publice d'in nou concursu atâtu pentru traducerea lui Titu-Liviu câtu si pentru a lui Plutarchu pre annulu 1877.

3. Revisiunea si typarirea *Filipiceloru lui Cicerone* si a *Commentarieloru* lui *Iuliu Caesar* de bellulu civile se se incredintiedie commissiunei allesse in annulu espiratu pentru acestu scopu.

4. Lucrarea *Glossariului* care a ajunsu peno la lit. *N*, se se continue si se se termine in annulu urmatoriu, dându-se latitudine commissiunei a o intinde peno la 20 colle preste celle typarite peno acuma.

5. D-nii Laurianu si Massimu aretându necessitatea simtita atâtu pentru scole câtu si pentru junimea studiosa de unu *Dictionariu Latino-românu*, se offeru a se insarcina cu lucrarea unei assemene opere in acelle-asi conditiuni cu cari s'a lucratu si typaritu *Dictionariulu limbei romane.*

Sectiunea philologica adopta.

Aceste conclusiuni se voru adduce la cunnoscinti'a Societàtii Academice *in pleno*, spre a le avea in vedere la facerea budgetului.

Presiedintele sect. philologice : *A. Treb. Laurianu.*

Membri : *I. C. Massimu, Ales. Romanu, I. Caragiani.*

Secretariu : *Sion.*»

D. Presiedinte propune a se lua in discussiune acestu raportu. Se ridica obiectiuni asupra ordinei dillei. Mai multi membri ceru ca se se discute cu precadere lucrarea citata prin rapportulu Commissiunei despre activitatea Societàtii, si anume immulticea membriloru. D. Presiedinte insista co, dupo ordinea dillei fissata de mai nainte, este rândulu lucràriloru ce decurgu d'in processulu-verbale allu sectiunei filologice. Mai multi persiste a se da precadere allegerii de noui membri. Acésta propunere adoptându-se de maioritate, siedinti'a se suspende spre a se consulta assupra persóneloru.

Dupo câte-va minute redeschidiendu-se siedinti'a, se procede la votu pentru persóncle cari au datu declaratiuni co primescu a face parte d'in Societate.

I. Se pune la votu allegerea d-lui Vasile Maniu :

Votanti 12.

Maioritate de $^2/_3$ 8.

Pentru 11.

Abtinutu 1.

II. Se pune la votu allegerea d-lui Gregoriu Stefanescu :

Votanti 12.

Maioritate de $^2/_3$ 8.

Pentru 11.

Abtinutu 1.

III. Se pune la votu allegerea d-lui Alessandru Papadopolu-Calimachu.

Votanti 12.

Maioritate de $^2/_3$ 8.

Digitized by Google

Pentru 10.

Abtinutu 1.

Biletu albu 1.

D. Presiedinte, in urm'a voturiloru pronunciate mai susu, proclama de membri actuali ai Societàtii pe :

D. V. Maniu, pentru sectiunea istorica.

D. Grigoriu Stefanescu, pentru sectiunea sciintieloru.

D. Alessandru Papadopulo-Calimachu, pentru sect. istorica.

Orele fiindu inaintate, Societatea decide a se intruni a dou'a di spre à allege pre cei lalti membri.

Siedinti'a se redica la 6½ ore p. m.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.* Secretariu ad-hoc : *G. Sion.*

SIEDINTI'A D'IN 13 SEPTEMBRE 1876.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.*

Membri presenti : *Sion, Babesiu, Ionescu, Romanu, Sturza, Baritiu, Caragiani, Hodosiu, Odobescu.*

D. Grigoriu Stefanescu, noulu membru allesu se presinta si iea loculu seu in Societate.

Se dà lectura processului verbale allu siedintiei precedinte si se adopta.

D. Odobescu offere pentru bibliotec'a Societàtii unu volume intitulat «*Congrès international d'anthropologie et d'archéologie préhistoriques*» de la Copenhaga. — Se priimesce cu multiamire.

D. Sion suppune declaratiunea D-lui Loc. Col. Stefanu I. Falcoianu priu care face cunnoscutu cà primesce a face parte in Societatea Academica, de va fi allesu.

Se procede la votare conformu cu statutele :

Votanti 12.

Maioritatea de ⅔ 8.

Pentru 10.

Contra 2 voturi albe.

D. Presiedinte emitte opiniunea ca Societatea se se margineasca la allegerile ce au facutu peno acuma. — Mai multi membri combatu acésta opiniune, sustinêndu co trebue se mai alléga unulu.

Siedinti'a se redica la 6 ore p. m.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.*

Secretariu ad-hoc : *G. Sion.*

Digitized by Google

SIEDINTI'A D'IN 14 SEPTEMBRE 1876.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.*

Membri presenti : *Hodosiu, Babesiu, Baritiu, Stefanescu, Romanu, Caragiani, Massimu, Sion, Urechia, Odobescu.*

D. Maniu, noulu membru allessu, luându-si loculu, multiamesce Societàtii de onórea ce i-a facutu chiamându-lu in sinulu ei.

Se dà lectura processului-verbale allu siedintiei precedente si se adopta.

Se radica propunerea de a procede la allegerea unui allu 5-lea membru. — Dupo óre-care discussiuni, se dà precadere desbaterii assupra propuneriloru sectiunei filologice, resultându d'in processulu-verbale supussu in sedinti'a d'in 12 alle currentei.

D. *Romanu* dà lectura rapportului assupra manuscriptului despre *syntactica romana* venitu la concursu : (annexa).

D. *Baritiu,* cerundu cuventulu, dice co opiniunea majoritàtii nu tine comptu de conditiunile pusse in concursulu publicatu despre acestu operatu. — In acellu concursu se fissedia summ'a premiului ce se offere. — Admittiendu-se opiniunea maioritàtii, ar fi se intràmu in tocméla negutiatoresca cu concurrentele; assemine procedura pote ar offensa demnitatea autorului. Conchidiendu la respingerea propunerii, cere ca cestiunea se se formuledie netedu : merita operatulu premiulu, sau nu ? càci d-lui numai asia si pote dà votulu.

D. *Babesiu* sustine aceeasi opiniune; adaoge co numai dupo resolverea acestei intrebàri, póte se se puna in desbatere compensarea autoriului affara d'in conditiunile concursului.

D. *Odobescu,* unindu-se cu celle disse de preopinenti, sustine co nu se póte admitte trunchiarea premiului. D-lui sau lu-accorda intregu cumu a fostu annunciatu sau lu refusa pe d'intregulu. Ar fi periculosu pentru Societate ua procedere ca acésta : a scadea premiele si a institui tocmele, ar avea de consecuentia descuragiarea concurrentiloru de a mai crede in promissiunile Societàtii.

D. *Urechia* crede co nu este competente a intra in essaminarea si apreciarea operei. — Ca formalistu in ceea ce privesce competinti'a, vediendu co conclusiunile majoritàtii tinde a affirma cà oper'a nu respunde pe deplinu la conditiunile concursului, mai curându se unesce a formula propunerea de refusu, de câtu aceea ce ua propune majoritatea.

D. *Laurianu,* crede co d. Urechia a pussu cestiunea pe cea mai nemerita calle de discussiune, si provoca pe Societate a-lu urma, Societatea nefiindu competente a intra in detailuri.

D. *Odobescu,* aduce aminte Societàtii cà ea, instituita de la inceputu pentru confectionarea Dictionariului si a Grammaticei limbei române, in aceste materie a lucratu totu de una cu caracteru de corpu filologicu. D-lui considera pe D. Romanu

Digitized by Google

ca raportore allu Societàtii, iar nu numai allu sectiunei. Astadi raportorele vine si aréta cà oper'a syntacticei care s'a presentatu i se pare demna de premiatu, dar cà studiulu ei speciale s'a facutu in sinulu sectiunei filologice, unde maioritatea a opinatu co ea nu possede tote calitàtile cerute. Asia déro cându vede cà raportorele pe de ua parte dice *da*, éro maioritatea sectiunei filologice dice *ba*, d-lui cere ca acei cari ua reprobédia se vina se-si arate cuvintele cu cari combattu opiniunea raportorelui, si póte co d-loru voru convinge pe Societate.

D. *Laurianu*, vorbindu mai antâiu assupra cestiunei de forma, nu néga co Societatea de la inceputu a lucratu in assemine materie ca corpu filologicu.—Acésta inse nu e tocmai regulatu si nu pote demonstra alt ceva de câtu co sectiunea competente n'a fostu gelosa de attributiunile salle. Acuma inse cându lucràrile diverseloru sectiuni ajungu a fi mai numeróse, crede co e bine a se margini fia-care in alle salle. — Vorbindu assupra operei ce face obiectulu discussiunei, d-lui nu néga calitàtile ei; d'in contra affirma co este buna, si co ar fi de mare utilitate a se da la lumina. Dar, ca unulu care este d'in majoritatea sectiunei, si-a facutu convinctiunea si crede co nu este ua lucrare care se se pota califica ca *opus prestantissimum* spre a i se putea accorda premiulu intregu. De si crede co cu propunererea majoritàtii oper'a aru fi destulu compensata, totusi daca Societatea va voi a-i da premiulu intregu, nu se oppune.

D. *Romanu* voesce a imprascia indoielele acellor'a cari aru crede co in sectiunea filologica s'au desbinat parerile. D-lui cu chiaru processulu-verbale allu sectiunei vine a proba cà, relativu la meritulu operei, in unanimitate s'a recunnoscutu de *buna* si *demna* de a fi publicata. — Differinti'a de opiniune a fostu numai intru ceea ce privesce recompensarea ei. — Prin urmare, nu póte fi vorb'a acumu de a se discuta valorea operei, ci de a se procede la votu puru si simplu : *se dà* sau *nu* premiulu publicatu.

D. *Urechia*, e de parere a se intórce lucrarea la sectiune spre a formula propunerea d'in nou, càci asia nu scie ce sa faca.

D. *Sion*, afla timpulu si occasiunea de a declara mai antâiu cà este unulu d'in minoritatea sectiunei. — Apoi relativu la opera, spune cà, dupe tóte obiectiunile cari s'au facutu d'in cându in cându in timpulu cercetàrii, si a facutu convictiunea co acest'a e unic'a opera ce s'a lucratu in limb'a romàna de genulu acesta. Criticele ce a ascultatu assupra ei nu i s'au parutu atâtu de intemeiate in câtu se-lu faca a nu fi in favorea ei. Daca la concursu n'a mai venitu alt'a cu care sa se pota compara, crede co Societatea este fatalemente obligata a ua premia, mai allessu ca chiaru maioritatea a declaratu cà e *buna* si meritoria. Numai cându n'aru fi vedintu assemine conclusiuni, aru fi respins'o; dér n'aru priimi nici uadata transactiunea pussa de majoritate.

D. *Maniu*, cere ca rapportulu sa se marginesca a se pronuncia prin conclusiune assupra valorei si meritului lucràrii, si se declare daca opulu respunde tuturoru conditiuniloru recerute pentru a fi premiatu; si asseminea conclusiune se fia pussa in desbaterea plenului Societàtii.

Digitized by Google

D. *Massimu* se scusa mai antâiu ca, fiindu bolnavu, nu se pote esprime cu tóta vigoarea ce merita ua aseminea discussiune.

Citu despre opera, affirma ca pre de ua parte a vediutu prea multa etymologia inmissa in syntasse, éro in syntassea propria autorulu insista numai assupra subjectului si predicatului, consecrându celloru mai importanti pàrti alle syntassei ua desvolare cu totulu insuficienta ce s'aru fi cerutu acestoru pàrti.—D-lui dice ca a insemnatu mai multe d'in defectele operei, déro n'a avutu timpu se le puna pe hartia, fiindu occupatu cu alte lucràri de alle sectiunei.—Aréta parerea sa de reu cà d. rapportore nu le-a notatu; conchide co in principiu se unesce cu D. Odobescu si declara co cu tóte aceste va vota pentru respingerea premiului.

D. *Romanu*, replica co preopinantii nu i au communicatu inscrissu notele loru spre a le pune in rapportu; cu tóte aceste a cuprinsu in rapportulu seu tóte observatiunile principali alle membriloru d'in sectiune fora a fi trecutu in amenunte.

D. *Caragiani*, aréta ca a ascultatu cu attentiune cetirea syntassei si a luatu note despre tóte pàrtile slabe si meritóse alle operei. Cându sectiunea filologica a venitu si da verdictulu, a recunnoscutu merite necontestate, inse a fostu in contra premiei, càci afla cà nu correspunde in totu la acea lucrare de dece anni asteptata si annunciata a se premia cu diece mii lei. Acumu sectiunea filologica in majoritate decide a nu se premia, ci a se da autorului ua recompensa. Vediendu co Societatea voesce un'a d'in opiniuni, i se pare neregulatu ca Societatea intrega se vina fora cunnoscintia de causa se annuleze decisiunea majoritàtii. Este déro de opiniune ca, sau se se admitta opiniunea majoritàtii, sau se se cetésca antâiu opulu intregu si apoi se votedie.

D. *Odobescu*, resume discussiunea prin urmatórea propunere :

Se se puna la votu :

1. Se se premiedie cu 10,000 lei;
2. Se se accorde spesele typarirei;
3. Se se dea ua recompensa de 3,000 lei.

Se admitte in unanimitate co aceste propuneri se se puna la votu secretu prin bile, incependu-se cu punctulu I.

D. Presiedinte face apelulu nominale.

Resultatulu scrutinului :

Votanti 12.

Bile albe 7.

Bile negre 5.

D. Presiedinte declara co propunerea s'a priimitu.

Se continua discussiunea assupra conclusiuniloru sectiunei filologice d'in processulu verbale de la 6 Septembre.

Punctulu II, dupo ascultarea raportului D-lui Massimu (annexa.), se adopta.

La punctulu III. D. Odobescu propune cà in commissiunea pentru revisuirea typarirea traduceriloru d'in Cicerone si Iuliu Cesare, se se adauge si unu membru d'in sectiunea istorica.—Se propune D. Urechia. Societatea aproba.

Digitized by Google

La punctulu IV, D. Odobescu esprime dorinti'a ca commissiunea lessicografica se marginésca lucrarea Glossariului limbei române in 16 cóle care le crede sufficienti, si totu uadata ca peno la sessiunea viitóre sa se termine.

D. *Laurianu*, respunde co nu póte fissa numerulu cóleloru; póte ca se essa si mai pucinu de 16 cóle, déro póte si mai multu. Câtu pentru terminarea operei, aréta co nu se pote obliga a termina lucrarea in cursulu annului, care depinde de la diverse imprejuràri, ci promite co nu va trece peste 20 cóle.

Societatea aproba.

La punctulu IV, d. Presiedinte esplica causele ce l'au indemnatu pe d-lui si pe D. Mássimu ca se se offere a lucra unu Dictionariu Latino-Romanu.—Nu numai junimea d'in scóle simte necessitatea de ua assemine carte, déro chiaru litteratii cei mai consumati.—Aduce, ca proba, nessufficienti'a traduceriloru d'in autorii latini pe cari le punemu la concursu, si spera co unu dictionariu latino-romànu aru facilita concurrentiloru assemine lucràri.

D. *Sion*, invita pe d-nii ce propunu a lucra acésta opera se-si amâne propunerea pe annulu viitoriu, fiindu co annulu acest'a se afla dejà destulu de occupati cu lucrarea Glossariului.

D. *Urechia*, affirma co necessitate este de assemine Dictionariu. Se intreba inse : Societatea óre este chemata a implini assemine goluri in litteratur'a nostra? Póte cu asseminea lucràri nu suntemu in directiunea donatoriloru. Cere ca cestiunea se se dea in studiulu unei commissiuni de trei membri.

D. *Odobescu*, cere inchiderea discussiunei si punerea la votu a propunerei.

D. *Laurianu*, dice co nu e bine a se inchide discussiunea intr'unu modu asia precipitatu. Sectiunea filologica a venitu cu ua propunere seriósa, si e de datori'a Societàtii a ua lua in seriósa desbatere.

D. *Babesiu*, in urm'a cuvinteloru D-lui Urechia crede co nu putemu inchide discussiunea.

D. *Caragiani*, dice co cestiunea se se tratedie nu in modu personale ci in principiu : daca trebue assemine lucràri se se faca prin concursu sau prin commissiuni.

D-nii *Odobescu* si *Maniu*, revenindu assupra discussiunei adoptédia propunerea D-lui Urechia pentru commissiune.

Se pune la votu allegerea Commissiunei prin bilete.

Cu majoritatea voturiloru se allegu : d.d. Odobescu, Baritiu si Stefanescu.

Siedinti'a se redica la 6¹/₄ ore p. m.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.*

Secretariu ad-hoc : *G. Sion.*

Digitized by Google

ANNEXA, 1.

RAPPORTU

Assupra manuscriptului cu devisa «Litera sermonis fida ministra mei»

Insarcinatu de Dv. a essamina manuscriptulu ce s'a presentatu in urmarea concursului publicatu pentru cea mai buna lucrare a unei syntactice române, amu cercetatu cu de amenuntulu se vediu déco lucrarea e facuta in conditiunile programmei? Resultatulu cercetàriloru se resume in urmatoriele observatiuni:

In cea ce privesce formalitàtile esterne, s'a constatatu co manuscriptulu coprindiendu 473 pagine in IV, echivale cu marimea opului ceruta, adico minimulu de 20 cóle typarite. Assemenea si conditiunea pentru terminulu presentàrii peno la diu'a de 15 Augustu 1876, este implinita, presentandu-se manuscriptulu cu aprópe ua luna mai nainte de terminu, la 18 Iuliu, a. c. Se observa aci cà acestu manuscriptu e totu acell'asi care se presintasse si la sessiunea annului trecutu.

Càtu pentru impartirea opului, ceruta prin programa, autorulu s'a tinutu strinsu de conditiunile pusse, anume: dupo ua scurta *introductiune* despre limba in genere si despre pàrtile gramaticei, in sectiunea antâia in care se cuprinde *Sintetic'a*, precedu *notiuni generali* alle propusetiunei, de la pag. 8—49, éro Sintetic'a inse si sub impartita in doue titluri cuprinde: Titlulu I. *Concordatiunea* de la pag. 49—142 si Titlulu II. *Rectiunea* de la pag. 152—375.

In sectiunea II se cuprinde *Sintactic'a* propria si a nume la cap. I. *Locatiunea* (a Topic'a) de la pag. 367—387, si la cap. II. *Dictiunea* (vorbirea si scrierea) de la pag. 387—406.

In fine la cap. III suntu adausse *regulele de ortografia* de la pag. 406—470 si ca ua scurtu appendice la acést'a regulele de *punctuatiune* pre patru pagine.

Unu *Conspectu Istoricu* allu diverseloru fase prin care au trecutu limb'a romana si syntassea ei, conditiunea ce se cuprinde la puntulu allu 5 d'in programma, lipsesce d'in acestu manuscriptu; déro trebue se se observe aci co acést'a nu se cerusse de rigore.

Dupo constatarea acestoru conditiuni de formalitate, s'a facutu essaminarea lucràrii inse-si in tóte pàrtile ei, cercetàndu-se cu amenuntulu meritulu si valórea litteraria a operii, avendu-se si aici in vedere conditiunile coprinse in celle d'antâiu trei puncte alle programmei.

I. Spre a nu mai reveni assupra conditiunii cerute relativu la *terminologia*, se constata acì, ca de la inceputu peno la finea operei, Terminologia syntactica stabilita de autorulu este cea usitata in lucràrile grammaticali celle mai noue si mai bune; prin urmare cunnoscuta preste totu. — Meritulu autorului inse este de a fi allessu formele celle mai correcte, conformu reguleloru emanate d'in firea limbei romanesci.

II. Essaminàndu-se pàrtile operei amu aflatu co in sectiunea I *Sintetica* sau compusetiunea peste totu si anume: notiunile generali despre pàrtile essentiali alle propusetiunei (subjectu, predicatu, copula) apoi despre celle *accidentali* (atributu, appo-

Digitized by Google

situ, dependentie, circumstantie, complementu); assemenea despre *speciele* si *relatiunile propusetiunei*. Mai departe. Titlulu I. Despre *Concordatiunea* totoru pàrtiloru cuventàrii, precumu si Titlulu II despre *Rectiune* assemene a totoru pàrtiloru cuventàrii. Scurtu, tóta acésta vasta materia ce se coprinde in 125 §, si se intinde pe 364 pagine este tratata cu eruditiunea, care documentedia profund'a cunnoscintia a limbei romanesci d'in partea autorului.

Definitiunile preste totu suntu precise. Splicatiunile chiare. Copiósele *notte* adausse mai la fia-care paragrafu suntu fórte instructive. *Modurile de espressiune* desvoltate cu amenuntulu si essemplele pentru tóte formele de espressiune suntu cuvenite si variate. Essemplele *parallele* d'in limb'a *gréca*, *latina* si d'in celle analoge limbei romanesci, *(italica, francesa, ispanica)*, ba chiaru si d'in altele, precumu d'in limb'a *germana*, *engleza*, chiaru si cea *ungaresca*, autorulu le au datu unde numai trebuinti'a cerea a se da. Essemplele de frase romanice autorulu le au cullessu parte d'in càrtile bissericesci, de cari s'a servitu cu predilectiune, allegundu inse celle mai correcte espressiuni si neuitàndu neci formele vechie, despre cari de almintrea insusi observa, cà unele pucinu, éro altele nu mai suntu usitate.

Solicismii si frasile neadmisibili in limb'a romàna autorulu le a pussu assemenea in vedere, combatandu intrebuintiarea loru, de si alocurea d'in frasi variate s'a abtinutu a reproba celle mai pucinu correcte, parendu a lassa in voi'a fie-carui-a d'a se putea servi de elle.

III. In sectiunea II, *Syntactic'a* propria a limbei romàne care se cuprinde in 14 § pre 41 pag. se tratedia la cap. I. de *Locatiunea* ordinaria, *Inversiune, locatiunea strinsa fipsala, Locatiunea propusetiuniloru* si *de Periodu*, — éro la cap. II de *Formele* si *Calitàtile Dictiunei* (correcte) apoi de Tropi, Metafore si altele, autorulu invetia : care este *constructiuneu* rom. communa si correcta precumu si abaterile de la acést'a, aretandu si necessitàtile de espressiune d'in cari nascu *inversiunile* constructiunei commune, illustrate tóte regulele aceste cu essemple indestulatorie. — Acésta parte a lucràrii, de si fórte succinte, este assemenea espussa cu precisiune si chiaritate. Regulele suntu atâtu de essacte, in câtu veritatea loru nu póte fi contestata. Totu asia de essacta e si aplicarea essempleloru.

IV. Regulele de ortografia cuprindiendu ua deductiune istorica despre inceputulu scrierei romanesci, illustrata cu câte-va date de *urme antice* si altele mai noue, facundu óre-care comparatiune intre ortografi'a cirilliana si cea latina, autorulu discuta multu agitat'a cestiune a sistemului foneticu si etimologicu aretandu cu multa cunnoscintia de causa differintiele intre amendoue si in conclusiunea sa dandu preferintia cellui d'in urma, stabilesce *principiulu ortograficu*, dicundu : co «basea si fundamentulu oricàrei ortografie nu póte fi de câtu insusi usulu vorbirei nu numai materiale ci si formale, éro correctivulu si regulatoriulu, *etimologi'a limbei.*»

Relevàndu apoi doue puncte de controversa, cari mai essistu intre etimologisti, combate *reduplicatiunea* consunanteloru si terminatiunea *one* ca neadmissibili in limb'a rom., stabileste *alfabetulu*, fisseda regulele ortografice generali si speciali, tinendu mereu parallela intre semnele cirilice si latine la tote vocalele si consunantiele cu

Digitized by Google

sunete schimbatorie, parendu-se a da mai multu ecuivalintiele acelloru semne cirilice in scrierea cu litere latine, de câtu puru si simplu inse-si regulele ortografice bine conformu firei limbei rom. La acestu tratatu autorulu adausse—precum amu amintitu mai susu, câti-va paragrafi despre *semnele graphice :* alle elisiunei si tonului (accentu); apoi termina cu regulele de *intrepunctiune,* despre cari nu amu de a observa nemica, fiindu acelle commune si altoru limbe.

Punendu-se in vederea dv. apretiàrile acestea, dupo cunnoscinti'a si convinctiunea nostra, relevându-se calitàtile celle eminenti alle acestei lucràri, mi-amu tienutu de assemenea consciintiosa detorintia de a ve pune in vedere si a nu retacea neci partea deffectósa, adeco lipsele acestei erudite opere coprendiendu-le assemenea in urmatoriele observatiuni :

In partea sintetica mai allessu, in preacopiosele note adausse la regulele toturoru pàrtiloru cuventàrei, autoriulu s'a abatutu cu profusiune in *deductiuni filologice,* si *discussiuni lexicografice,* cari de si preste totu bine aplicate si instructive, totu-si nu suntu la loculu loru in sintactica, unde se presupunu ca cunnoscute. D'in acésta causa autoriulu in acésta parte a operei salle prin escessu de buna intentiune au cadiutu in prolissitate superflua.

Éro in partea unde tratédia despre *sintassea propria,* si care trebuia se fia lucrata cu privire si la starea moderna a limbei litterarie, dupo cum acést'a se afla in scrierile celloru mai buni scriitori moderni, autoriulu este prea laconicu si nu mentionedia pre scriitorii moderni; mai departe, relativu la postulatulu d'a se representa pe câtu se pote de viu modulu cum cugeta si vorbesce Românulu, de si in asta privintia intentiunea Soc. Acad. Rom. nu potea se fia a cere o lucrare perfecta, totu-si autorulu aducea mare servitiu litteraturei nostre sintactice déca aprofunda acelle nepretiuite secrete alle mintii universali a pop. românu, cari si au espressiunea loru cea mai viua in naratiunile (basme) salle atâtu de ingeniose si in poesiele salle atâtu de incantatorie prin farmeculu ideieloru originali imbracate in frasi proprie numai omeniloru din poporu, déro ce e dreptu cam streine litteratiloru, cari nu au sau nu cerca inadinsu occasiunea d'a petrece timpu mai indelungatu in mediloculu poporului ca se studiedie viueti'a lui nu numai esterna ci si interna spre a putea petrunde mai aduncu in cugetàrile salle intime, si prin urmare a cunnosce bine viueti'a sa interna in care se reflecteadia frasile vorbirii salle.

In ceea ce privesce partea orthographica a operei, cu parere de reu trebue se constatàmu co, abstractiune facundu de meritulu incontestabile allu operei, pentru modulu procederei autoriulu a plecatu d'in acea falsa presupusetiune, se nu dicu falsu principiu, ca si când limba rom. nu s'ar putea scrie bine cu orthografi'a latina fora de prealabile cunnoscintia a ortografiei cirilliane, care inse trebuia se o ignoredie si se o inlature cu totulu.

Acum dupo relevarea atâtu a calitàtiloru intru adeveru eminente, câtu si a lipseloru necontestabili alle acestei opere, nu ne remâne de câtu ca, formulându parerea nostra, se o submitemu la apreciarea si decisiunea d-v.

Digitized by Google

Avendu-se in vedere, co manuscriptulu cu devisa : «littera sermonis fida ministra mei,» este o lucrare consciintiosa, erudita si seriosa;

Considerându co pe acestu câmpu, anca pucinu cultivatu, allu sintacticei romane autoriulu a avutu a luptá cu multe greutàti, si co, prin urmare a facutu ua lucrare nu numai meritosa déro si forte laboriosa; avendu mai departe, in vedere, co de si oper'a acést'a s'a presentatu la concursu numai singura si co, prin urmare, n'a pututu fi comparata cu altele, déro in sine fiindu buna si intrunindu conditiunile programmei de concursu; si in fine, simtindu-se tare necessitatea d'a se da cu ua ora mai nainte in mânele litteratiloru români acésta opera, in care suntu depusse multe idei si se coprinde multe materiali bune pe a caroru base altii se vina a luera la acellu edificiu ce dorimu cu totii a lu av é.

Scurtu, unanimitatea membriloru sectiunei filologice afla oper'a meritoria si de mare utilitate a fi publicata.

Câtu pentru recompensare, majoritatea e de opiniune a se offeri autoriului ua prima analoga sumei date pentru partea analitica a grammaticei si a se publicá d'in nou concursu pe an. 1880. Minoritatea inse e de opiniune a se da autoriului premiulu intregu de 10,000 lei, promissu pentru cea mai buna opera essita la concursu, ceea ce se suppune la apreciarea si decisiunea D-v.

Aless. Romanu.

ANNEXA 2.

REPPORTU

Assupra essaminarei manuscripeteloru incurse despre proba de traductione d'in Titu Liviu.

I. Venu a espone, in unu scurtu resumtu, resultatulu lecturei si esplorationea cercetàrii sectionei philologica assupra probei de traductione in limb'a romana d'in illustrulu istoricu romanu, Titu Liviu. Patru fura manuscriptele de traductione romanesca d'in opulu istoricu allu lui T. Liviu, si a nume primele XIII capite alle librului XXV, d'in editionea tauchnitziana, cari coprendu estensionea de intellessulu determinatu prin regulamentulu stabilitu de Societatea Academica Romana. Tóte câte patru manuscripte de traductione se aflara incurse la tempulu si in conditionile cerute prin regulamentu si regulele prescrisse prin publicationea respectiva.

Écco acumu celle patru manuscripte precisate prin devisele traductoriloru, fiacare manuscriptu semnatu, pentru facilitarea esplorarei, cu un'a d'in litterele majuscule : A, B, C, D, adico :

1. Manuscriptulu cu devis'a : **Titi Livii lactea ubertas,** si littera *A;*

Digitized by Google

2. Manuscriptulu cu devis'a : **in maxuma fortuna minuma licentia,** si litter'a *B;*

3. Manuscriptulu cu devis'a : **habuit illa aetas inauditum omnibus saeculis celebrandumque miraculum, ut tantam urbem ingressi aliud extra urbem quererent,** si litter'a *C;*

4. Manuscriptulu cu devis'a : μαχοῦ ὅπερ πατρίδος = *lupta-te pentru patria (d'in prefationea latina a chronicului Moldo-Vlachiloru de Principele Dem. Cantimiru),* si litter'a *D.*

II. Lassandu pentru mai departe detaliele, ce se voru espone, in parte, pentru fiacare proba de manuscriptu, cauta se se desfasciore, in scurte generalitati, bunele si rellele totoru manuscripteloru. D'in acestu puntu de vedere e de observatu :

1. Fidelitatea traductionei facia cu testulu auctoriului classicu, atâtu in forma câtu si in sensu, e in tote manuscriptele, mai multu mai pucinu satisfactoria; totusi su superiori, in acestu respectu, celle doue manuscripte de sub litterele : *B* si *C*, si ca multu inferi acestoru-a manuscriptele de sub litterele : *A.* si *D.* Curiosu si de miratu e inse, co stylulu traductioniloru d'in manuscriptele de sub litterele *B.* si *C.* semina aprópe d'in puntu in puntu, cumu se va vedé la detaliele capului de testulu autoriului datu mai la valle; de si traductorii acestoru manuscripte paru, aprópe in tóte, a fi d'in differite provincie locuite de Romani. Déco e asiá, atunci, pentru marea importantia, ce póte avé assupr'a venitoriului limbei nationale acésta similitudine intre doui laboratori d'in asiá mari distantie assupr'a acellui-asi auctoriu classicu, ne permitemu a citá ací not'a preliminaria a manuscriptului de sub littera *C*, a cui traductoriu pare de d'incolo de Carpati, pre cându traductoriulu manuscriptului de sub litter'a *B*, pare, certu, de d'incóce de Carpati.

Écco not'a mentionata cu ortografi'a ei :

«Subsemnatulu *(traductoriulu)* crede necessariu a premite celle ce urméza. Neputendumi procurá editionea *Taunitz*, m'am servitu mai multu de testulu si comentariele editiunei D-lui *W. Weissenborn*, Berlin. 1871, cu tóte cà am avutu la indemana si editioni d'in Paris, ca *Lemaire* 1821. *Nisard*, etc. Rogu déro pe commissiunea consuratoria, a avé in vedere, de va putea, si edit. W.—Note amu datu mai cu séma assupra unoru locuri obscure, assupra câtoru-va termeni si nume de locuri mai pucinu cunnoscute d'in acesti §§. — Numele proprie de provincie si urbi, de persone insemnate, terminii technici se voru esplica de se va cere, la editiunea completa, candu se va adauge in capulu fia-càrei càrti si summariulu ei. — In traducere m'amu tinutu câtu amu pututu de testulu autoriului.—In respectulu vocabulariului nu sciu cumu se voru primí cuvintele : *socotire (ne,—itu,—intia,) gasire (odata), trebuire, linisce, privintia,* si *macaru;* me mangaiu inse, cà-ci le intrebuintédia si unii d'in Onor. membri ai Societàtii Academice. — Amu ua predilectiune pentru *plus quam perf. scurtu : ellu fuse, treuse,* considerandu pre *ra,* d'in capetu la plurale ca superfluu. — *Douoru, fece, langedu (= bolnavu),* etc. le am imprumutatu de la betrani. — In fine in tóte voru decide *Onor.* membri ai comisiunei competenti, pre cari i rogu respectuosu a notá ori-ce scadere, déco va fi cu putintia, pre acestu fasciculu.» — Optatulu traducto-

Digitized by Google

riului se va implení in scurt'a critica a reportatorelui sectionei filologica, rapid'a critica facuta traductionei totoru manuscripteloru dupo cap. III d'in testulu auctoriului; acellu-asi reportatoriu inse cauta se se marginésca, pre de ua parte a observá justeti'a cogetarei si simpl'a elegantia si correctione a espressionei notei preliminaria a traductoriului manuscriptului de sub littera *C.*, care reproduce acelle-asi calitàti si in notele ce face acellu-asi traductoriu si sub traductionea testului de la auctoriulu classicu, lucru tare defectosu la celle alte manuscripte de traductioni; pre de alta parte a insiste pre momentos'a consecentia pentru fericitulu venitoriu de traductione in limb'a nationale d'in auctorii classici, ce speràmu cu certitudine, una noua proba de traductione d'in Titu Liviu prin traductori ca celli doi rivali aprope ecali, cumu si s'a dissu mai susu, in probele de estempu allé manuscripteloru de sub litterele *B* si *C*.

2. In form'a scripturei, manuscriptulu de sub littera *B* e conforme ortografiei probei de Dictionariulu limbei romane; asiá si manuscriptulu de sub littera *D*, éro manuscriptulu de sub littera *C* essecuta cu rigore completa ortographi'a cea mai dussa la perfectione etimologica d'incollo de Carpati, adeco fora geminatione de consonanti si alte pucine si rare particularitàti ortographice; d'in contra, manuscriptulu de sub littera *A* urmedia cu inconsecentié repetite acea-asi ortographia de d'incollo de Carpati.

3. Materi'a critica a celloru patru manuscripte de traductioni consta in urmatoriulu *Capu III d'in libru XXV a istoriei lui Titu Liviu :*

«1. *Q. Fulvius Flaccus tertium, Ap. Claudius consulatum ineunt.* 2. *Et praetores provincias sortiti sunt; P. Cornelius Sulla urbanam peregrinam, quæ duorum ante sors fuerat, Cn. Fulvius Flaccus Apuliam, C. Claudius Nero Suessulam, M. Junius Silanus Tuscos.* 3. *Consulibus bellum cum Hannibale et binae legiones decretae : alter a L. Fabio superioris anni consule, alter a Fulvio Centumalo acciperet.* 4. Praetorum, *Fulvii Flacci, quae Luceriae sub Æmilio praetore; Neronis Claudii, quae in Piceno sub C. Terentio fuissent, legiones essent : supplementum in eas quisque scribereret sibi.* 5. *M. Junio in Tuscos legiones urbanæ prioris anni datae.* 6. *Ti. Sempronio Graecho et Sempronio Tuditano imperium provinciaeque Lucania et Gallia cum suis exercitibus, prorogatae :* item *P. Lentulo, qua vetus provincia in Sicilia esset; M. Marcello* Syracusae, et qua *Hieronis regnum fuisset : T. Octacilio classis; Graecia M. Valerio, Sardinia L. Mucio Scaevolae; Hispaniae P. et Cn. Corneliis.* 7. *Ad veteres exercitus duae urbanae legiones a consulibus scriptae,* summaque *trium et viginti legionum eo anno effecta est.* 8. *Delectum consulum M. Postumii Pyrgensis cum magno prope motu rerum factum impediit.* 9. *Publicanus erat Postumus, qui multis annis parem fraude avaritiaque neminem in civitate habuerat,* praeter *T. Pomponium Veientanum, quem, populantem temere agros in Lucanis, ductu Hannonis priore anno ceperant Carthaginienses.* 10. *Hi, quia publicum periculum erat a vi tempestatis in iis quae portarentur ad exercitus, et ementiti erant falsa naufragia, et ea ipsa, quae vera renuntiaverant, fraude ipsorum facta erant, non casu.* 11. *In veteres quassatasque naves paucis et parvi pretii rebus impositis, quum mersissent eas in alto, exceptis in*

Digitized by Google

praeparatas scaphas nautis, multiplices fuisse merces ementiebantur. 12. *Ea fraus indicata M. Atilio praetori priore anno fuerat, ac per eum ad senatum delata, nec tamen ullo consulto notata, quia Patres ordinem publicanorum in tali tempore offendere nolebant.* 13. *Populus severior vindex fraudis erat; excitatique tandem duo tribuni plebis Sp. et L. Carvilii, quum rem invisam infamemque cernerent, du centum millium aeris multam M. Postumio dixerunt.* 14. *Cui certandae quum dies advenissent, conciliumque tam frequens plebis adesset, ut multitudinem area Capitolii vix caperet; perorata causa, spes una videbatur esse si C. Servilius Casca tribunus plebis, qui propinquus erat cognatusque Postumio, priusquam ad suffragium tribus vocarentur, intercessit.* 15. *Testibus datis, tribuni populum summoverunt; sitellelaque lata est, ut sortirentur tribus, ac dein suffragium ferrent.* 16. *Interim publicani Cascae instare, ut concilio diem eximeret.* 17. *Populus reclamare; et forte in cornu sedebat Casca, cui simul metus pudorque animum verberat.* 18. *Quum in eo parum praedii esset turbandae rei causa publicani per vacuum (in summo) locum cuneo irruperunt, iurgantes simul cum populo tribunisque.* 19. *Nec procul dimicatione erat, quum Fulvius consul tribunis :* «**Videtisne**» *inquit,* «**vos in ordinem coactos esse, et rem ad seditionem spectare, ni propere dimittitis plebis concilium?**».

2. Traductionile acestui capitulu d'in Titu Liviu, in totulu seu, stau dupo ordinea litereloru, cu cari su semnate celle patru manuscripte :

a. Manuscriptu A : 1. Q. Fulviu Flaccu si Ap. Claudiu ieu consulatulu, cellu d'ântâiu a treia ora. 2. Si pretorii impartira prin sorti provintiele; P. Corneliu Sulla obtinù pretur'a urbana si peregrina, care mai inainte fusesse sortea a doi; Cn. Fulviu Flaccu Apulia, C. Claudiu Nerone Suessula, M. Juniu Silanu Etruria. 3. Consuliloru se incredintià belulu cu Annibale si câte doue legiuni : unulu se o primesca de la Q. Fabiu consulele anului precedente, celalaltu de la Fulviu Centumalu. 4. Pretoriloru se destinara urmatoriele legioni : lui Fulviu Flaccu aceea care fusese la Luceria sub pretorele Emiliu, lui Nerone Claudiu care fusese in Picenu sub C. Terentiu, avendu fia care a face noue inrolari pentru completarea loru. 5. Lui M. Juniu se dedera in contra Etrusciloru legiunile annului precedente. 6. Lui T. Semproniu Gracchu si lui P. Semproniu Tuditanu se prelungira comand'a si provinciele Lucani'a si Gallia [2] cu ostile loru; asemenea lui P. Lentulu vechi'a provincia in Sicili'a [3], lui M. Marcellu Siracusa si fostulu regatu alu lui Hierone, lui T. Otaciliu flota, Greci'a lui M. Valeriu, Sardini'a lui Q. Muciu Scevola, Hispaniele lui P. si Cn. Corneliu. 7. La armatele celle vechi consulii adausera doue legiuni urbane, si in acelu annu se facu sum'a de douedieci si trei de legiuni. 8. Inrolarea consuliloru o impedicà M. Postumiu d'in Pirgii prin una miscare aprope periculosa. 9. Postumiu era publicanu care in multi anni n'avusese egale in insielatiune si avaritia pe nimeni in statu, afara de T. Pomponiu Veientianulu, pe care Cartaginenii sub conducerea lui *Hanocone* (in locu de : *Hanone*) lu prinsera in annulu precedente predandu agrii in Lucani'a. 10. Acestia, pentru ca perderea causata de furtuna in lucrurile transportate la osti erá publica, mintisera despre naufragia falsa, si chiar celle adeverate si ce reportasera, erau facute prin insielatiunea loru, nu din intêmplare. 11. Punendu lucruri pucine si de

Digitized by Google

micu pretiu pre nài vechi si stricate, le cufundau in mediloculu marei, scapandu pre corabieri in barci preparate, si mintiau[5] cà a fostu de mare pretiu. 12. Acea insielatiune fusese aratata in annulu precedente pretorelui M. Atiliu, si prin elu raportata Senatului, fora inse a fi fostu insemnata prin vre o decisiune a Senatului; pentru co Senatorii nu voiau a supera ordinulu publicaniloru in astfeliu de impregiurari. 13. Poporulu fu mai aspru resbunatoriu alu acestei insielatiuni; doi tribuni ai poporului Sp. si L. Carviliu iritati in fine, vediendu acea fapta urgisita si defaimata, pronuntiara lui M. Postumiu o pedépsa de doue sute de mii de bani[6]. — 14. Sosindu diu'a pertractarii de adunarea poporului fiindu atâtu de désa, in câtu in piati'a Capitoliului de abié incapea multimea, dupo espunerea causei, Postumiu se parea a avé o singura sperantia, déca C. Serviliu Casca tribunulu poporului, amicu si consangenulu lui Postumiu, aru intervení inainte de a se chiamá triburile la votu. 15. Dupe depunerea martoriloru, tribunii inlaturara poporulu si se aduse o urna ca se traga la sorti unde se voteze Latinii[7]. 16. Intr'aceea publicanii staruiau pre lânga Casca ca se amâne decisionea. 17. Poporulu reclamá, si d'in intemplare antâiulu in capetulu banciloru siedea Casca, caruia fric'a si totu de odata rusinea i torturau anim'a. 18. Avendu pucina garantia in elu, publicanii, pentru a face turburare, irupsera prin spatiulu golu in loculu[8] de unde fu inlaturata multimea, certandu-se totu de odata cu poporulu si cu tribunii. 19. Si nu erá departe lupt'a, candu consulele Fulviu dise tribuniloru : «Au nu vedeti co sunteti siliti a ve trage si co lucrulu merge spre rescola, déco nu desfaceti in graba adunarea poporului?»

b. Manuscriptu B : 1. Cin. Fulviu Flaccu a treia ora, Ap. Claudiu intrara in consulatu. 2. Si pretorii trassera la sorti provinciele : P. Corneliu Sulla cea urbana si peregrina, cari amendoue inainte una sorte avea. Cn. Fulviu Flaccu Apulia, C. Claudiu Nerone Suesula, M. Juniu Silanu Etruria. 3. Consuliloru se decretá bellulu cu Annibale si câte doue legioni, avendu unulu de la Cn. Fabiu, consulele annului trecutu, cellu altu de la Fulviu Centumalu se le accepte. 4. Din pretori, alle lui Fulviu Flaccu se fia legionile cari in Luceri'a fusesse sub pretorele Emiliu; alle lui Claudiu Nerone celle ce in Picene fusesse sub C. Terentiu; supplementu la elle se si lu conscriua fia-care pentru sene. 5. Lui M. Juniu contra Tusciloru fura date legiunile urbane alle annului trecutu. 6. Lui T. Semproniu Gracchu si lui P. Semproniu Tuditanu se prorogà imperiulu si provinciele Lucani'a si Galli'a cu armatele loru; assemenea lui P. Lentulu, câtu fusesse vechi'a provincia in Sicili'a; lui M. Marcellu Syracusele, si câtu fusesse regatulu lui Ierone; lui T. Otaciliu flot'a; Grecia lui M. Valeriu, Sardini'a lui Cin. Muciu Scevola, Ispaniele lui P. si Cn. Scipioni. 7. La vechiele armate doue urbane legioni se conscrissera de consuli, si summ'a de doue-dieci si trei de legioni se implenì in acellu annu. 8. Conscriptionea consuliloru, prin fapt'a lui M. Postumiu Pyrgense, insocita cu mare aprope miscare de turburare, se impedicà. 9. Publicaniu era Postumiu, care de multi anni ecali in fraude si avaritia pre nimeni nu avusesse in cetate, afora de Pomponiu Veientianu, pre care, pre càndu devastá cu temeritate agrii in Lucani'a, sub conducerea lui Hanone, lu prinsera, annulu trecutu, Carthaginenii. 10. Acesti doi, fiendu-co publicu pericululu erà de partea vio-

Digitized by Google

lentiei tempestatiloru in celle ce se transportau la armate, si faurise mentiose naufragie, si celle ce annuntiasse fiendu addeverate, se facusse prin fraude, éro nu d'in accidente. 11. In vechie si farimate navi cu pucine si de micu pretiu incarcate, dupo ca le cofundasse in aduncu, scapandu cu preparate de mai inainte scaphe nautii, mentiu co mercile fusesse multe. 12. Acésta fraude lui M. Atiliu pretore fusesse in anulu precedente denuntiata, si de ellu reportata Senatului, fora inse se ua inferedie cu ver-unu consultu, fiendu co Senatorii nu voiau a offensá in assemine tempu ordinea publicaniloru. 13. Poporulu erá mai severu vindice allu fraudei; si superati in fine doi tribuni ai plebei Sp. si L. Carviliu, si vediendu lucrulu uritu si infame, impusera lui M. Postumiu una amenda de doue-dieci mii de eri. 14. Candu diua de desbatere veni, conciliulu poporului fu asiá de numerosu, in câtu multimea abiá incapea in aria Capitoliului; dupo perorarea causei una singura sperantia parea fi, déco C. Serviliu Casca, tribunu allu poporului, care erá affinu si consanginu cu Postumiu, inainte de a chiamá triburi la suffragiu, ar fi intervenitu. 15. Marturii ascultati, tribunii departara poporulu, si se addusse urn'a, ca se se traga la sorti triburile, si apoi se se dé suffragiulu. 16. Intre acestea publicanii stau de Casca, ca se interrupa conciliu diu'a. 17. Poporulu reclama, si d'in intemplare in banca cellu d'antaniu siedea Casca, a cui anima si téma si rusine in acellu-asi tempu tormentau. 18. Fiendu-co intr'ensulu pucinu adjutoriu aflau, publicanii, spre a attitiá turburare, irrupsera, departandu poporulu d'in bancile lui, in loculu liberu, certandu-se de una data cu poporulu si cu tribunii. 19. Si nu departe de batalia era lucrulu, cându Consulele Fulviu cotra tribuni: «nu vedeti voi,» disse, «co nu sunteti respectati, si co lucrulu tende la seditione, déco nu veti dimitte indata conciliulu plebei.»

c. Manuscriptu C: 1. Q. Fulviu Flaccu si Appiu Claudiu intra in consulatu, primulu pentru a treia ora. 2. Si pretorii[1] trassera la sorti provintiele: P. Corneliu Sullu capetà iuridictiunea urbana si peregrina, care inainte fuse a douoru; Cn. Fulvia Flaccu Apuli'a, C. Claudiu Nerone Suessula, M. Juniu Tuscii. 3. Consuliloru se decernura belulu cu Annibale si câte doue legioni: unulu se le primesca de la Q. Fabiu consulele annului precedente, celu altu de la Fulviu Centumalu. 4. Câtu pentru pretori, Fulviu Flaccu se aiba legionile, cari fuse la Luceri'a sub pretoriulu Emiliu, Nerone Claudiu cele ce servise in Picenu sub C. Terentiu: suplementu la acelea insisi se si stringa. 5. Lui M. Juniu contra Tusciloru se dedera legionile urbane ale anului trecutu. 6. Lui T. Semproniu Gracchu si lui P. Semproniu Tuditanu se prorogara comandulu si provinciele Lucanii si Gallia[2] cu ostile sale; asemenea lui P. Lentulu, pre unde erá vechi'a provincia[3] in Sicilia, lui M. Marcellu *Syracus'a* si pre unde fuse regnulu lui Ierone; lui T. Otaciliu flot'a; Greci'a lui M. Valeriu, Sardini'a lui Q. Muciu Scevola, Ispaniele[4] ambiloru Cornelii, Publiu si Cneiu.[5] 7. Pre lunga vechiele armate doue legioni urbane se conscrisera de consuli, si sum'a legioniloru in acelu anu se face de douedieci si trei. 8. Recrutarea consuliloru o impiedecà fapt'a lui M. Postumiu Pyrgeanulu ce erà se provoce o mare misicare 9. Postumiu erá unu publicanu, care de multi ani parechiu la insielatoría si avaritia n'avuse in cetate pre nime, afora de Pomponiu Veientanu, pre care anulu trecutu Cartagineanii sub con-

Digitized by Google

ducerea lui Hannone lu prinsera devastandu cu nesocotintia agrii in Lucani. 10. Acestia fiendu-co statulu suportá daunele casiunate de fortuna in cele ce se transportau la armate, si anunciase naufragia falsa si chiaru acelea cari fuse adeverate, resultase d'in insielatori'a loru, nu d'in templare. 11. In navi vechi si sparte se incarcau lucruri pucine si de micu preciu, apoi cumu le cufundau in mare, scotiendu-se nautii in luntri preparate, mintiau cà multiplici au fostu mercile. 12. Acea frauda se aretase pretoriului M. Emiliu anulu precedente, si printr'insulu se denuntiase la Senatu, totusi nu fuse infierata prin nici unu Senatu consultu, fiendu-co senatorii nu voiau in atare tempu a se pune reu cu ordinea publicaniloru. 13. Poporulu erá mai severe resbunatoriu de fraude, si escitati in fine doi tribuni ai plebei, Sp. si L. Carvilii, si, vediendu fapt'a uriciosa si infame, impusera lui Postumiu o emenda de 200000 de asi librali.[6] 14. Candu venisse diu'a de a se decide asupra acesteia, si adunarea poporului erá atâtu de numerosa, cà pre multime abiá o incapea aria[7] Capitoliului; tractandu-se caus'a, o singura sperantia parea a fi, déco C. Serviliu Casca, tribunulu plebei, care erá aprope si consangenu lui Postumiu, ar fi intercesu, inainte de a se chiamá triburile la sufragiu. 15. Dupo ce se dedera marturii, tribunii departara poporulu, si se aduse urn'a, ca se sortiesca, unde se voteze Latinii.[8] 16. Intr'aceea publicanii sta de Casca, ca se amâne decisiunea. 17. Poporulu reclamá; si d'in intemplare in cornu[9] celu antâiu siedea Casca, a cui ânima o agita in acelasi timpu fric'a si rusinea. 18. Fiendu-co intr'ênsulu erá pucinu ajutoriu, spre a turburá lucrulu, publicanii formati in cunii[10], dupo ce se facù locu, irrupsera prin spatiulu desiertu, certandu-se de uadata si cu poporulu si cu tribunii. 19. Si nu erá departe de a se bate, cându Fulviu consulele dice tribuniloru : «Au nu vedeti co voi nu mai sunteti respectati, si lucrulu tintesce la revolutiune, déca curendu nu desfacceti adunarea plebei?»

d. Manuscriptu D : 1. Quintiu Fulviu Flaccu a treia-ora, si Appiu Claudiu intra in consulatu.—2. Si pretorii obtinura provinciele prin sorti : P. Corneliu Sulla pretur'a urbana si a streiniloru,[1] cari inainte formau doue magistrature,[2] Cn. Fulviu Flaccu Apulia, C. Claudiu, Nerone Suessula, M. Iuniu Silanu Toscanii. 3. Consuliloru bellulu cu Hannibale si câte doue legiuni decretate : unulu se se acceptedie de la Q. Fabiu, consulele annului precedente, altulu de la Fulviu Centumalu. 4. D'intre pretori, alle lui Fulviu Flaccu legiuni se fia acellea, cari fussera in Luceri'a sub Emi pretorele, alle lui Nerone Claudiu, cari in Picenu sub C. Terentiu; ei insesi in elle se si recrutedie supplimentulu. 5. L. M. Juniu pentru Toscani dete legionile annului precedente. 6. Lui Tib. Semproniu si lui P. Semproniu Tuditanu prorogate commandulu si provinciele Lucania si Gallia cu alle loru trupe; asseminea lui P. Lentulu, vechi'a provincia pre unde era in Siciliu;[3] lui M. Marcellu Syracus'a si pre unde fusse regatulu lui Hierone,[4] lui T. Otatiliu flotta; Grecia lui M. Valeriu; Sardinia lui Q. Muciu Scevola; Hispaniele lui P. si Cn. Corneli. 7. La vechiele armate doue legioni urbani fura recrutate de cotra consuli, si se formà in totalu, in acellu-asi annu doue-dieci si trei legiuni. 8. Recrutarea consuliloru fu impedicata prin unu faptu allu lui M. Postumiu d'in Pyrgu, mai cu ua mare revolutione. 9. Postumiu era publicanu,

Digitized by Google

carele, de multi anni, n'avusse pe nimeni in cetate egale in fraude si avaritia, afora de T. Pomponiu Veientanu, pre carele, predandu cu temeritate agrulu in Lucani'a, in anulu precedente, prinsera Carthaginenii, sub conducerea lui Hannone. 10. Acesti publicani, fiind-co perderea causata prin tempestate, erá publica assupra acellora-a objecte, ce erau transportate pentru armate, si inventassera false naufragie, si acellea insesi, ce le denuntiasera adeverate, erau causate prin a loru fraude, nu d'in intemplare. 11. In navi vechie si sdruncinate punendu lucruri pucine si de micu preciu, cumu le cofundassera in plena mare, primindu mateloti in barce preparate, mentieau a fi fostu merci considerabili. 12. Acesta frauda fusse indicata, in annulu precedente, lui M. Atilliu pretorelui, si prin ellu denuntiata Senatului, totusi nu fusse notata prin nici unu senatus-consultu; fiindu-co parintii nu voiau a indispune, in atare tempu, ordinea publicaniloriu, 13. Poporulu erá mai aspru resbunatoru allu fraudei; si escitati in fine doui tribuni ai plebei, Spuriu si L. Carviliu, cumu vediura affacerea urritiosa si infame, pronuntiara asupra lui Postumiu ua amenda de doue-sute de milli de monete. 14. *Canu-a* (?) candu advenisse diua 2. judecatei, si adunarea plebei erá presente asiá de numerósa, in câtu pre multime abiá incapea piati'a Capitoliului; caus'a perorata,[6] singur'a sperantia se parea a fi, déco C. Servilin Casca, tribunulu plebei, ce erá socin si consangenu lui Postumiu, aru fi intercesu, mai 'nainte ca triburile sa fia convocate. 15. Marturii ascultati, tribunii miscara intr'una parte poporulu, si urn'a fu addussa, ca se traga triburile la sorti[7] si pre data se adune voturile. 16. Intre acestea publicanii insistau la Casca, ca se amene diua[8] decisionei. 17. Poporulu strigá; si d'in intemplare in primulu róndu intr'unu coltiu allu tribunei sedea Casca,[9] cui de-una-dată si temerea si rusinea turburá anim'a. 18. Cumu in ellu erá pucinu adjutoriu, publicanii irupsera, la favorea tumultului, prin spatiulu desertu prin retragerea intr'una parte a poporului,[10] certanduse de-una-data cu poporulu si cu tribunii. 19. Si affacerea nu erá departe de una lupta, cându Fulviu consulele disse tribuniloru : «Au nu vedeti, co voi sunteti constrinsi de a ve retrage, si co affacerea tintesce la seditione, déco nu demitteti currendu adunarea poporului.

IV. In câte patru manuscriptele de traductiune se pastredia modulu respectivu de scriptura si in tóte correspundu acelleasi numere ca si celle introdusse in testulu auctoriului classicu, ca prin acest'a se se póta capita lumin'a potentiósa d'in observatiunile facute pre tóte câte patru manuscriptele in acellu-asi tempu, in acellu-asi numeru de notatione, asiá : In numerulu 1., care coprende una espressione asiá de scurta si clara, tóte manuscriptele su in acestu puntu, mai multu sau mai pucinu defectuose : manuscriptulu de subu littera *C.* are frasea mai correcta si plena de liusiurentia, pre cându in celle alte trei manuscripte, si frasea e stangacia si greu de preceputu la prim'a lectura unei asiá de scurta espressione.

In numerulu 2. manuscriptulu de sub littera *B.* are tóta frasea bine intorsa, pre cându cellu de sub *C.* incepe fórte bine, inse pre urma incurca lucrulu cu intrusse de cuvinte, ce su superflue; bone, simpla si elegante a partea, ce sona : *care inainte fuse a denoru*»; mai de totu e defectuósa acésta frase, desii si deana simpla, in manuscriptele de sub *A.* si *D;* manuscriptulu de sub *D*, mai allessu coprinde partea d'in frasse

Digitized by Google

fora intellessu si cu cuvinte improprie ca : *P. Corneliu Sulla pretura urbana si a streiniloru; cari inainte formau doue magistrature*»; traductoriulu acestui manuscriptu in ua nota relativu la acestu locu asiá se esplica : «*urbanam et perigrinam*=*pre cea urbana si streina, adico : pretura urbana si a streiniloru, pentru jurisdiction ea streiniloru;* in alta nota de la acella-asi frase d'in acellu-asi manuscriptu se spune : «*que* (in locu de : *quae*) *duorum ante sors fuerat* = *care sórte inainte fusse duoru, adica care inainte formá doue magistrature*»; écco acumu inse, cumu traductoriulu manuscriptului de sub littera *C.* dà urmatori'a nota cu multa limpiditate : «*Pretoriu, mare judecatoriu in Rom'a, deregatoriu cu tóte puterile in ua provincia : pretoriulu urbanu judecá causele dintre cetatiani Romani, celu peregrinu acelea d'intre cetatianii Romani si straini*».

In numerulu 3. traductorii de sub *B.* si *C.* aru fi tornatu destullu de bine frasea, déco cellu de sub *C.* aru fi evitatu cuventulu *primire;* cu defecte e frasea in traductorii de sub *A.* si *D.* mai allessu in cellu de sub *D*, a cui frase e fora nici unu nessu; in numerulu 4. acelleasi manuscripte notate cu *A.* si *D.* calca si regulele de concordantia alle grammaticei, cumu : «*allu lui Fulviu legioni, ei inse'si in elle*, etc.; éro d'in manuscriptele de sub *B.* si *C.* cellu de sub *B*, mai vertosu a intorsu mai bine frasea, de si cu óre-care macule, cumu : *lui Fulviu*, in locu de *alle lui Fulviu*, cumu sta ca si in auctoriulu classicu, pre candu cellu notatu cu *C.* amplifica frasea cu noue superfluitati; apoi numerulu 5., care coprende frasi asiá de scurte si limpide in testulu auctoriului, nu are neci unu sensu in manuscriptu de sub *D*, pre cându manuscriptele de sub *B.* si *C.* reproducu destullu de bine acestu locu; in celle doue urmatorie numere, adico 6 si 7; frasile, de si mai desvolvate in auctoriu, inse nu mai pucinu clare si liusiore de reprodussu in romanesce, s'au datu in traductiune, prin celle doue manuscripte de sub *A.* si *D.* mai allessu prin cellu de sub *D.* fora intellessu; bene inse elegante, cumu si cu sensu deplenu aparu aceste frasi in manuscriptele de sub *B.* si *C.* una observatione e inco de facutu in acestu locu la toti traductorii, afora de cellu de sub *B.* ei paru a ignorá si neglige un'a d'in celle mai communi regule alle Gramaticiloru, regul'a ce sta puru si simplu : *a scrie nominele proprie de urbi si de localitati in plurare, déco se dicu in plurare;* inse nu asiá scriu celle trei manuscripte de sub *A. C. D.* adico plur. *Syracuse*, ci singularu *Syracus'a*, si unii *Siracus'a*.

In numerulu 8, nu e in testulu auctoriului de câtu ua forte breve si simpla frase, si cu tote acestea in tóte manuscriptele de traductiune, afora de cellu sub littera *B*, in care frasea se vede mai bine si correcte intorsa, pre cându in celle alte manuscripte, nu numai intorsur'a espressiunei romanesca e defectuósa si stangacia, ci si incureata, obscura si plena de cuvente reu allesse, cumu : *inrolare, recrutare*, etc.? ce se dicemu de frasile de sub numerele 9, 10, 11, cari in testulu auctoriului classicu su mai ample, si de ua data cu cea mai mare elegantia desvoltate si combinate, toti traductorii le traducu in forme nu numai fora elegantia, ci mai vertosu cu espressioni reu collocate, improprie si aprópe cu totu neintellesse, aruncate fora firu de allegere si accurstetia.

Digitized by Google

In numerulu 12. traductiunea de sub litter'a *A.* e cu totulu defectuosa si aprópe neintellessa, pre câudu celle alte trei traductiuni de sub *B. C. D.* suntu, mai allessu celle de sub *B*, si *C*, in mare parte, bine espresse; inse de ací inainte peno la numerulu 19, cu care finesce capulu testului, manuscriptele *A*, si *D*, nu presenta, in traductiune, de câtu aprópe neinterrupte espressioni improprie si neintellesse; abiá manuscriptele de sub *B*, si *C*, paru a lassá lucí pre ici, pre colle, órecari scantelia de gratia a formei si lumina a conceptului. De acea-a vomu curmá veri-ce espositione de defecte cu ammenutulu, marginiudu-ne la urmatori'a singura observatiune intre multe ce aru fi de observatu : in numeru 13, celle patru manuscripte espremu frasea testului, care suna : «**tribuni plebis... ducentamm millium aeris multam M. Postumio dixerunt**, fiacare in modulu urmatoriu, adico manuscriptu *A* : «*tribunii poporu'ui... pronunciare lui M. Pustumiu o pedepsa de doue sute mii bani;* manuscriptulu *B* : *tribunii plebei.... impusera lui M. Postumiu ua amenda de doue-dieci mii de eri;* manuscriptulu *C* : *tribunii plebei... impusera lui Postumiu o emenda de 200,000 de asi libreli;* manuscriptulu *D* : «*tribunii plebei.... pronuntiara assupra lui Postumiu ua amenda de doue sute de milli de monete.* — Cumu se vede de sine, manuscriptulu *A*, reproduce tóte cuvintele traductiunii sélle cu cuvinte numai improprie si chiaru solecite : *tribunii poporului* in locu de : *tribunii plebei*, *pedépsa* in locu de : *amenda*, *emenda* sau mai bine : *multa*, in fine *doue sute mii bani* in locu de : *doue sute de mii de asi in arame*, etc.; in mai multe de aceste defecte cade si manuscriptulu *D*, care, intre altele, numesce summ'a multei cu vorb'a vaga de *monete;* manuscriptulu *B.* ar fi correctu fera enormea errore *de : douedieci de mii* in locu de : *doue cente de milli;* singuru manuscriptulu *C*, care semina, afora de errorea mentionata, in tote aprope cu manuscriptulu *B;* afora de acestea manuscriptulu *C.* da si una nota de laudabile claritate : despre genulu si valorea multei imposita lui Postumiu : «*Camu 16000 lei noi D-nii Nisand si Gauscher credu co su bani de argintu, si computa in franci 90000;* acea-si nota occure si la manuscriptulu *A*, in modu mai confusu : «**Ducentum millium aeris multae.** — *Se presupune a se intielege* **gravis aeris**, *atunci punitiunea aru fi fostu de 90000 lei noi. Acesta amenda era pronuntiata mai antaiu de tribunii plebei, pré urma poporulu cu adunare o aprobá sau desaprobá.*»

V. D'in celle peno ací espose resulta invederatu, co, pre longa unele bone alle deue d'in manuscripte, nu se pote cu tote aceste decerne premiulu de traductiune a opului lui Titu Liviu neci unuia d'in traductori, ci se cere una noua republicare a unei probe d'in autoriulu classicu in acelle-asi conditiuni, in cari a fostu publicate si celle de mai inainte.

Subscrissu ; *I. C. Massimu.*

Digitized by Google

SIEDINTI'A D'IN 15 SEPTEMBRE 1876.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.*

Membri presenti : *Sion, Odobescu, Baritiu, Stefanescu, Maniu, Massimu, Ca giani, Hodosiu, Babesiu, Romanu, Urechia.*

Se citesce processulu-verbale allu siedintiei precedente si se adopta.

D. Laurianu communica ua declaratiune in urmatorea coprindere: «Declaru inaint «Soc. Acad. române co voiu sacrifica tóta remuneratiunea ce mi se va proveni de «lucrarea Dictionariului *latino-românu* in favorea Societàtii Academice, care rem «neratiune se va capitalisa spre formarea unui fondu (fondulu Laurianu), precum «va specifica prin unu actu autenticu.» Societatea ia actu spre a o pune la ordin dilleî.

La lectur'a processului-verbale allu siedintiei precedente, d. Stefanescu observa d'in errore D. Presiedinte a proclamatu in siedinti'a de eri co punctulu I d'in prop nerea d-lui Odobescu s'a primitu de Societate; càci art. 18 d'in statute cere pent ua assemenea cestiune $^2/_3$ d'in voturile membriloru presenti, si in realitate n'au fos de câtu 7 d'in 12; co, prin urmare, Societatea are a urma cu votarea celloru alte punct

D. Presiedinte declara co in adeveru a facutu ua errore anuntiandu co propositi nea s'a primitu.

Dupo mai multe discussiuni, cestiunea remâne pendinte peno a dou'a di.

D. Odobescu dà lectura raportului commissiunei alléssa pentru studiarea prop nerei despre Dictionariulu latino-romanu in urmatorea coprindere :

«Societatea Academica facundu-ne onorea a ne insarcina cu cercetarea cestiun de a sci peno la ce punctu este opportuna propunerea ce s'a facutu de cotra sectiun filologica si care suna astu-felu :

«D-nii Laurianu si Massimu, aretandu necessitatea simtita atâtu pentru soc «câtu si pentru junimea studiosa de unu Dictionariu latino-romanu, se offeru a se i «sarcina cu lucrarea unei asseminea opere in acelle-asi conditiuni cu cari s'a lucra «si typaritu Dictionariulu limbei romane.»

Subsemnatii au studiatu in actele officiali alle Societàtii tote dispositiunile ca suntu relative la lucràri de felulu acest'a si, prin unu assemenea studiu, au ajunsu conclusiunea care resulta de sinesi d'in urmatoriele trei consideratiuni :

I. In dispositivele donatorelui Ev. Zappa, confirmate prin continutulu art. 17 d' Regulamentulu facutu de Societate la 1869 pentru lucrarea Dictionariului limb române, se statuedia ca : «indata ce se va sevarsi lucrarea Dictionariului (essecuta «de barbati instruiti si a nume insarcinati cu acésta), ea se va da in scump'a cerc «tare a unei commissiuni de mai multi membri, cari facundu-i observatiunile si m «dificàrile ce le voru crede de cuviintia, voru face cu timpulu possibile editarea un «Dictionariu completu care se se pota numi Dictionariulu Academiei.»

Pe aceste temeiuri, subscrissii credu co revisiunea proiectului de Dictionariu es

Digitized by Google

ma imperiosa obligatiune càreia se cade ca Societatea se se consacre esclusive si fora intardiere, cu inlaturare a ori càrii alte lucràri lessicografice pentru momentulu de facia.

Se observa assemene cà insusi acellu primu proiectu nu este cu totulu terminatu, de ore ce chiaru in sessiunea presente Societatea a approbatu terminarea Glossariului in massimum de 20 colle de typariu.

II. Déco anse amu voi se consideràmu compunerea unui Dictionariu latino-românu ca ua lucrare accessoria, cum suntu spre essemplu traducerile de pre autorii classici si thesile litterarie ce Societatea a crediutu de cuviintia a pune la concursu, apoi ni se pare logicu ca Societatea se urmedie si pentru ua assemene lucrare accesoria càllea adoptata pentru celle alte; si acést'a nici co are trebuintia a o face in modu mai esplicitu, de ora ce in dispositiunile testamentarie alle unui'a d'in donatorii sei, adica printre premiele Nasturellu d'in seri'a B, se prevede co atâtu premiulu annuale de 4000 l. câtu si cellu d'in allu patrule annu de 12,000 l. se pote accorda (*lit. g*) la : «Dictionarie limbistice in limb'a romanesca, mai allessu pentru limbele antice si orientali, adica limb'a latina, ellena, sanscrita, ebraica etc. etc.»

Acést'a ne indémna a propune ca se se lasse de ua cam data initiativei personali sarcin'a unei lucràri de felulu acesta, pe care Societatea, credemu, va fi fericita a o recompensa cu unulu si mai multe premie *Nasturellu*, in casulu cându ea va merita suffragiele salle.

III. Luându séma co lucrarea ce s'a essecutatu pene acumu de cotra commissiunea nostra lessicografica este facuta *numai* sub forma de *proiectu*, si co dens'a pene acum n'a obtinutu anco consecratiunea aprobàrei intregei Societàti, subsemnatii credu co mai nainte ca noi se possedemu unu thesauru allu limbei române, pe care Societatea se si-lu fi insusitu pe deplinu, ea nu pote se puna in essecutiune, d'in autoritatea sa propria, alte lucràri lessicographice cari aru trebui, intru ceea ce privesce partea loru romanesca, se se fundedie numai si numai pe acellu thesauru aprobatu.

Pe aceste trei consideratiuni, Commissiunea se vede silita a ve cere respingerea propunerii venita de la sectiunea filologica prin paragr. 5 allu prescriptului-verbale de la 6 Septembre 1876, reservându-si Societatea facultatea de a recompensa cu premiulu Nasturellu lucràrile de Dictionariu allu limbei latine ce i s'ar presenta pe viitoru.

Subscrissi : *G. Baritiu, Al. Odobescu, Gr. Stefanescu.*»

D. Babesiu, luându cuventulu, dice co voesce a constata cumu co Commissiunea recunnosce necessitatea si chiar urgenti'a unui Dictionariu latino-românu, ci curatu numai d'in motive de oportunitate este contra propunerii in modulu propussu mai inainte de terminarea Dictionariului Academicu Românu.

D. Maniu dice : dupo esplicatiunile date de d. Odobescu, a intiellessu si a apreciatu premissele. Déco este adeveratu co voinți'a donatoriloru este a se face assemenea lucràri lessicografice, si mai pronuntiatu voinți'a piosului donatoriu Nasturellu-Heràscu de a se premia unu dictionariu latino-românu, apoi dupo d-sa conclusiunile separate nu suntu bine presentate prin conclusiunea generale. Déco pe de alta parte acelle-asi

Digitized by Google

premisse ne spunu co peno la terminarea Dictionariului academicu nu se pote in viintia sau premia lucrarea unui Dictionariu ca cellu propusu de Commissiunea fi logica, apoi i se pare co finalulu conclusiunei d'in raportu este in contradictiune premissele; prin urmare e de parere a admitte cu preferintia in principiu propune adoptata de sect. filologica.

D. *Laurianu* luándu cuventulu face urmatorele reflessiuni : «Vediu in raport acestu-a una introductiune, apoi trei consideratiuni si in fine una conclusiune. A pra *introductiunei*, n'amu nemica de dissu; ea ne indrépta la consideratiuni. Consi ratiunea I suna : «In dispositivele donatorelui Ev. Zappa, confirmate prin contin «tulu art. 17 d'in Reg. facutu de Societate la 1869 pentru lucrarea Dict. l. româ «se statuédia ca : indata ce se va seversi lucrarea Dictionariului (essecutata de ba «bati instruiti si anume insarcinati cu acésta), ea se va da in scump'a cercetare a u «Commissiuni de mai multi membri, cari facundu-i observatiunile si modificàrile «le voru crede de cuviintia, voru face cu timpulu possibile editarea unui *Dict.* co «pletu, care se se pota numi Dictionariulu Academiei.»

Aici amu de observatu co citatulu passagiu in care se dice co ar fi d'in art. 17 al regulamentului facutu de Societate la annulu 1869, pentru lucrarea Dictionariul limbei rom. nu e d'in regulamentulu citatu, nici d'in art. citatu; ecco cum suna a ticolul 17 d'in citatulu regulamentu : «La inceputulu fia-carei sessiuni, Commissiun «va supune lucrarea sa facuta in cursulu annului sectiunei filologice, care luandu «in discusiune ua va adoptá sau modificá, dupo cumu va aflá de cuvientia. La adou «editiune se voru luá in consideratiune observàrile si modificàrile sectiunei, si «modulu acestu-a va urmá si la a treia si la a patr'a editiune, spre a adjunge cu ten «pulu la possibilitatea unui Dictionariu completu, care se se pota numi Dictionariu «Academiei.» Prin urmare commissiunea citedia ceea ce nu essista in regulament — de unde urmedia de sine nulitatea conclusiunei. — D'in premisse false commi siunea trage una conclusiune si mai falsa, dicundu co : «Societatea trebue se «occupe numai cu revisiunea Dictionariului limbei române cu inlaturarea ori-càr «alte lucràri lessicographice pentru momentulu de facia.» In consecuentia cu aceste- Societatea a facutu si face forte reu co s'a occupatu si se occupa si cu alte lucràr si credu co membrii commissiunei n'au voitu se condamne pre cei alti membri ai S cietàtii cari se occupa cu alte lucràri afara de revisiunea Dictionariului. Commis siunea continua : «Se observa assemine co insusi acellu primu proiectu nu este c «totulu terminatu, de ora ce chiaru in sessiunea presente Societatea a aprobatu ter «minarea Glossariului.»

Asia e; Glossariulu anco nu e terminatu.

Déro dictionariulu e dejà terminatu, si commissiunea insarcinata cu revisiune Dictionariului dejà de doi anni anco n'a adussu peno acumu nici macaru doue ran duri. Avemu dreptulu se intrebàmu pe commissiune câte deci de anni are de cuget se ne faca se mai asteptàmu, peno când ea se va determina a incepe revisiunea Dic tionariului dejà terminatu? Si penó atunci ce se faca cei alti membri ai Societàtii A cademice? Crede commissiunea co acést'a ar fi chemarea Societàtii Academice, c

Digitized by Google

tota Societatea se langediesca in apathia, fiendu co commissiunea nu lucredia nemica? si asia neci Societatea nu e in dreptu a lucra altu ceva?

Revisiune si éro revisiune, si numai revisiune! Inse commissiunea insarcinata cu revisiunea langediesce in inertia; deci inertia generale! écce vederile commissiunni!

Consideratiunea II suna. «Déco inse am voi se consideràmu compunerea unui Dictionariu latino-românu ca una lucrare accessoria, cum suntu spre essemplu traducerile de pre auctori classici si thesile litterarie ce Societatea a crediutu de cuviintia ca pune la concursu, apoi ni se pare logicu ca Societatea se urmedie si pentru una assemene lucrare accessoria callea adoptata pentru celle alte, si acést'a chiaru nici co are trebuintia a o face in modu mai esplicitu, de óre ce in dispositiunile testamentarie alle unuia d'in donatorii sei, adeco printre premiele Nasturellu d'in seria B, se prevede co atâtu premiulu annuale de 4000 l., câtu si cellu d'in allu patrulea annu de 12,000 l., se pote accorda *(lit. g)* la Dictionarie limbistice in limb'a romanesca, allessu pentru limbele antice, si orientali adeco limb'a *latina*, ellena, sanscrita, ebraica.»

Nu scimu pentru ce commissiunea considera compunerea Dictionariului latino-românu ca o lucrare accessoria. Eu consideru Dictionarele latino-romane si romano-latine, greco-române si romano-grece, etc., ca lucràri principali cu cari e chemata a se occupa Societatea, lucràri cari suntu neaperatu necessarie Românilorn, si fora cari nu potu face progressu in scientie; si sum convinsu co toti membrii Societàtii, sunt de una parere cu mine, afora dóro de membrii commissiunei. Apoi Commissiunea, pentru una lucrare asia de seriosa, ne tramite la concursulu instituitu dupo testamentulu repausatului Generariu Constantinu Nasturellu-Heràscu.

Multiamimu de acesta lectiune si poftimu pre membrii commissiunei se se folosésca si se se imbogatiasca (precum se pare co credu) d'in premiele Nasturellu.

Consideratiunea II suna. «Luandu séma co lucrarea ce s'a essecutatu peno acumu de cotra Commissiunea nostra lessicografica este facuta *numai* sub forma de *proiectu*, si co densa pene acumu n'a obtinutu anco consecratiunea aprobàrii intregei Societàti, subsemnatii credu co mai 'nainte cà noi se possedemu unu thesauru allu limbei române, pre care Societatea se si-lu fi insusitu pe deplinu, ea nu pote se puna in essecutiune, din autoritatea sa propria, alte lucràri lessicografice, cari aru trebui, intru ceia ce privesce partea loru romanesca, se se fundedie numai si numai pre acellu thessauru approbatu.»

Commissiunea cu aceste cuvinte amâna ori-ce lucrare, ba chiaru incercare lessicographica, pene cându natiunea româna nu va possede unu thesauru priimitu si aprobatu de intreg'a Societate! Apoi acestu thesauru n'are se éssa nici d'in revisiunea commissiunei insarcinate cu acésta lucrare, neci d'in a dou'a, neci d'in a trei'a, neci d'in a patr'a, neci d'in a diecea editiune; prin urmare, dupo acésta logica alte dictionarie române si straine nu s'ar mai putea face neci una data.

D'in citatele trei consideratiuni, intemeiate pe mari adeveruri, si de mare taria logica, Commissiunea conchide: «Pe aceste trei consideratiuni Commissiunea se vede «silita a ve cere respingerea propunerei venita de la sectiunea filologica prin § 5 allu

Digitized by Google

«processului-verbale de la 6 Sept. 1876, reservându-si Societatea facultatea de a re-«compensa cu premie Nasturellu lucràrile de dictionariu allu limbei latine ce i s'ar «presenta pre viitoru.»

Eu multiamescu Commissiunei pentru bun'a vointia si consiliulu ce ni lu da, déro o rogu ca se se folosesca mai antaiu membrii Commissiunei de acestu consiliu, si le uredìu successu. In câtu pentru sectiunea filologica, si in specie pentru cei doui membri ai sectiunei acestia, voru avisa la ceea ce voru a avea a face pentru ca Dictionariulu latino-românu si romano-latinu, se vedia câtu mai currendu lumin'a, nu pentru membrii acestei Commissiuni, ci pentru natiunea româna.»

Siedinti'a se redica la 6 ¼ ore p. m.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.*

Secretariu ad-hoc : *G. Sion.*

SIEDINTI'A D'IN 16 SEPTEMBRE 1876.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.*

Membri presenti : *Caragiani, Maniu, Hodosiu, Baritiu, Massimu, Romanu, Babesiu, Sion, Fulcoianu, Stefanescu, Odobescu.*

Se dà lectura processului-verbale allu siedintiei precedente si, dupo óre cari rectificàri, se adopta.

D. *Laurianu*, cere ca se se amâne discussiunea despre Dictionariulu latino-romanu pentru sessiunea annului viitoru. Societatea ia actu si trece la ordinea dillei.

Se deschide discussiunea assupra votului datu in siedinti'a de la 14 Septembre, relativu la premiarea Syntacticei române.

D. *Maniu*, luându cuventulu, dice : La votarea propunerei facuta de D. Odobescu, propunere priimita de unanimitate ca base de procedere, biuroulu n'a esplicatu co pentru decernerea premiului se cere ⅔ d'in voturi. Votulu pentru accordarea premiului s'a proclamatu de d. Presiedinte, fora ca nimeni d'in partea adunàrii sa fi relevatu veri ua observatiune. La acea operatiune d-lui a votatu in consciintia ca majoritatea de votu are se decida. Faptulu s'a constatatu prin processulu-verbale d'in acea di. Prin urmare, cererea ce se face astadi de a se declara nulitatea acellui votu, d-lui o considera ca ua neregularitate neusitata in niei unu corpu deliberativu, ca unu resvotu pe care conciinti'a d-lui nu l'aru admitte. De aceea considera votulu primitivu ca unu factu implinitu, la care nu mai póte reveni.

D. *Stefanescu*, respunde co d-lui a attrassu attentiunea Societàtii inainte de a se subscrie processulu verbale; prin urmare inainte de a se sanctiona votulu datu d'in erróre. De acea d-lui insista de a declara ca punctulu I d'in propositiunea d-lui Ode-

Digitized by Google

bescu a cadiutu neavendu numerulu de $^{2}/_{3}$ d'in voturi, si provoca pe Societate a passi la votarea celloru alte puncte.

D. *Falcoianu*, afla co neregularitatea séu errórea biuroului nu pote avea de effectu de câtu annularea votului. Nu se unesce inse cu conclusiunea d-lui preopinente, spre a declara accordarea premiului ca cadiuta, ci crede co e mai justu si mai leale ca punctulu I d'in propunerea d-lui Odobescu se se puna de a dou'a óra la votu.

D. *Babesiu*, combatandu teoriele d-lui Maniu, conchide prin a preferi opiniunea d-lui Falcoianu; cu acést'a ca votarea se se faca candu Societatea va presenta unu mai mare numeru de membri de câtu acell'a ce a figuratu in siedinti'a cându s'a petrecutu factulu in cestiune.

D. *Caragiani*, sustine propunerea d-lui Stefanescu de a se urma cu votarea puncteloru urmatóre d'in propunerea d-lui Odobescu.

D. *Stefanescu*, depune ua propunere prin care cere ca se se procéda la votarea puncteloru 2 si 3 d'in propunerea Odobescu.

D. *Romanu*, insiste a se constata bine faptulu co d. Presiedinte a ennunciatu primirea punctului I d'in propunerea d-lui Odobescu si co, prin urmare, oper'a s'a premiatu cu marele premiu Zappa. Asia a fostu si convictiunea tuturoru membriloru, cea ce dovedesce si faptulu irrecusabile co Societatea s'a opritu aci si n'a purcessu la votarea celloru alte puncte. Acumu vine unu membru si, aretandu co votulu n'a fostu in conformitate cu art. 18 d'in statute, cere ca, dupo ce punctulu I d'in propunere n'a intrunitu numerulu voturiloru, se se purceda la votarea celloru alte puncte. D-lui acést'a n'o póte admitte, pentru co n'aru mai putea vota asupra loru; ci róga pe domnii membri care fussesse votanti la acea votare co, déco s'au datu si enunciatu unu votu illegale, se se legalisedie corroborandu-lu prin voturile d-loru.

D. *Laurianu*, sustine propunerea d-lui Stefanescu.

D. *Odobescu*, crede ca pe câtu a fostu facuta dupo scaunulu presidentiale ua declaratiune formale care s'a si trecutu la processulu-verbale, ea nu se póte considera ca nulla, fora ca prin acést'a se se discreditedie totu prestigiulu autoritàtii nóstre. Déco inse chiaru presiedintele recunnósce ca a facutu ua erróre in contra statuteloru, e de neaperatu ca Societatea prin simpla majoritate se constate nulitatea declaratiunei facuta, pentru ca apoi se se póta repune la votu câte-si trelle propunerile un'a dupo alta.

D. *Laurianu*, afla co cestiunea e grava. S'a facutu ua erróre care s'a ennunciatu asia : Votanti 12, bille albe 7, bille negre 5; la care presiedintele a adaosu : *prin urmare propositiunea s'a priimitu.* Aci e ua *contradictio in adiecto.* Este adeveratu c'au essitu 7 bille albe si 5 negre; nu este adeveratu inse co propunerea s'a priimitu dupo lege. Art. 18 d'in statute cere pentru assemenea votare $^{2}/_{3}$, si in casulu presente $^{7}/_{12}$ nu face $^{2}/_{3}$, ci mai pucinu. Errórea commissa de Presiedinte prin adaossulu : *prin urmare s'a priimitu propositiunea*, nu ne dà dreptulu a calca legea. E adeveratu co in acea siedintia nimeni nu ne a desteptatu attentiunea. Déro in siedinti'a urmatóre D. Grig. Stefanescu ne-a cetitu art. 18, d'in care amu vediutu cu totii co resultatulu acellui votu este mai micu de câtu cere legea; si nu este altu-ceva de facutu

Digitized by Google

de câtu se procedemu la votarea punctului allu 2 si 3, si se fimu cu mai multa attentiune pe viitoriu.

Timpulu fiindu inaintatu, siedinti'a se radica la 6 ore post meridiane.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.*

Secretariu ad-hoc : *Sion.*

SIEDINTI'A D'IN 17 SEPTEMBRE 1876.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.*

Membri presenti : *Sion, Maniu, Baritiu, Caragiani, Massimu, Hodosiu, Stefanescu, Sturza, Odobescu, Falcoianu, Babesiu.*

Se dà lectura processului-verbale allu siedintiei precedente si, dupo óre cari rectificàri, se adopta.

D. Maniu dà lectura processului-verbale allu sectiunii istorice d'in 17 Septembre in urmatórea coprindere :

«Membrii Sectiunei istorice si archeologice intruninduse astadi in siedintia, pre«senti fiindu dd. G. Baritiu, A. Odobescu, I. Hodosiu, V. Babesiu si V. Maniu, au «processu la urmatórele lucràri :

«I. S'a constituitu oficiulu sectiunii in modulu urmatoru :

«G. Baritiu, Presiedinte.

«A. Odobescu, Vice-presiedinte.

«V. Maniu, Secretariu.

«II. Sectiunea, luându cunnoscintia : *a)* de desemnele ce s'au facutu in annii trecuti «dupo monumentele lapidari antice d'in Museulu nationale d'in Bucuresci si gassin«dule bine lucrate, este de parere se se continue acésta lucrare peno la completarea «collectiunei.

«*b)* Vediendu-se modelele zincographice destinate pentru publicatiunea catalogu«lui Museului lapidariu, opiniadia ca se se ia mesurele necessarie spre a se essecuta «in acell'asi modu tóte desemnele.

«*c)* D-lu A. Odobescu va fi insarcinatu cu punerea in essecutiune a acestoru lu«cràri, avendu totu domnia lui a face si testulu descriptivu dupo formul'a adoptata «in siedinti'a d'in 18/30 Augustu 1874.

d) Pentru punerea in lucrare, sectiunea va propune a se inscrie in budgetulu an«nului currente ua summa de lei doue mii.»

«III. D-lu Presiedinte allu Societàtii Academice a transpussu acestei sectiuni ua dis«sertatiune intitulata : Viati'a si activitatea lui Samuilu Clain, numitu si Micu, de la «Sadu, compussa de d. l. C. Bianu, spre a fi cercetata in sectiune.

«Sectiunea essaminandu lucrarea, afla co partea II peno la alineatulu ultimu de la

Digitized by Google

«pagina 40, care se incheie cu cuvintele : «in acte si fragmente» aru merita se véda «lumin'a, publicanduse in annalele Societàtii, cu conditiune ca si acésta parte se se «supuna la ua revisiune de stilu si espressiuni, cu care se se insarcinedie unulu d'in «membrii acestei sectiuni.

«IV. Acestu processu-verbale se va ceti in siedintia plenaria.

«Presiedinte : *G. Baritiu.*

Secretariu : *V. Maniu.*»

Societatea aproba propunerile si se reserva a decide cestiunea cifreloru la votarea budgetului.

La ordinea dillei, cestiunea budgetului. D. Babesiu dà lectura proiectului propussu de Delegatiune.

La § venituriloru, D. Sturza intréba daca cifr'a prevediuta d'in fondurile Heràscu are probabilitate a se realisa.

D. Presiedinte affirma ca nu are indoiala despre acest'a. Assemine spera cà cifr'a subventiunii de la statu se va mari dupo cumu s'a prevediutu.

Se votédia Capitolulu venituriloru in summa de lei 105,390 b. 4, plus fondurile speciali in summa de lei 280.

La Capitolulu speseloru, se redica diverse discussiuni :

1. Assupra viatecului membriloru de peste frontiera, in vederea stramutàrii de domiciliu si a inlesnirei comunicatiuniloru. Se admitte ca pentru annulu viitoriu, viatecului celloru de la Sibiiu si Cernauti se se fissedie câte 50 galbeni pentru ducere si intórcere.

2. Assupra summei de 2,000 lei, ceruta de sectiunea istorica. Societatea o aproba.

3. Assupra operatului d-lui Bianu (Biografia lui Clain). Se admitte a se imprime in annallele Societàtii, iar autorului sei se dea unu premiu de 150 lei; plus 50 lei, spre a se trage si ua typarire separata dupre acésta lucrare, d'in care se se dea autoriului 50 essemplarie.

4. La § spesseloru Commissiunii de revisiune a Dictionariului, d. Odobescu, aretandu co timpulu n'a ertatu pe Commissiune a si face raportulu, espune verbale, in modu succinte, lucràrile si planulu dupo care s'au decissu a se face revisiunea.

Cu acesta occasiune aretânduse co Commissiunea s'ar afla in óre-care conflictu cu Delegatiunea Societàtii, se decide a se cere votulu Societàtii assupra Regulamentului interiore allu Commissiunei care a provocatu conflictulu. Regulamentulu se aproba cu modificarea art. 5 in modulu urmatoriu : «Intr'un'a d'in siedintiele de septemana «alle Commissiunei, aceea adeca care va precede fia-care d'in intrunirile periodice «alle Commissiunei, acést'a se va adressa la Delegatiune prin secretariulu ei pentru «liberarea summeloru necessarie pentru indemnisàri de drumu, diurne, retribuiri «si alte spesse affectate Commissiunei de revisiune prin conclusulu Societàtii d'in «26 Augustu 1874.» Dupo acést'a, se votédia si se admitte summ'a prevediuta prin budgetu.

5. La § cumperàrii càrtiloru, se admitte a se adauge 600 lei spre a se cumpera

Digitized by Google

unu numeru de una suta essemplare d'in Odyssea lui Omeru, tradusa de D. Caragiani.

Se suspende discussiunea budgetului peno se va resolve cestiunea premiului pentru syntactic'a româna.

Dupo ce s'a desvoltatu mai multe opiniuni *pro* si *contra*, maioritatea recunnosce co votarea d'in siedinti'a de la 14 Sept. s'a facutu in tóta form'a, déro co voturile 7/12 nu puteau accorda premiulu, càci aru fi fostu in contradicere cu art. 18 d'in statute. Pentru aceea se recunnósce enunciarea presiedintelui ca data d'in erróre, si se decide a se pune la votu puntele 2 si 3 d'in propunerea d-lui Odobescu.

Se dà lectura puntului 2, in cuprinderea : «Se se accorde spessele typarirei.» Se pune la votu prin bille.

Resultatulu scrutinului :

Votanti 13.

Maioritate absoluta 9.

Bille albe 9.

Abţineri 4.

D. Presiedinte declara co puntulu allu 2-lea s'a primitu.

Se procede la votarea punctului allu 3-lea.

Se depune un amendamentu sustinutu de unu numeru de 7 membri in cuprindere : «Recompens'a a se accorda autoriului syntassei se fia de optu mii lei.» Se pune la votu prin bille.

D. *Baritiu*, declara co se abtine, voindu a fi consecuente cu declaratiunile sélle de mai nainte.

Resultatulu scrutinului :

Votanti 12.

Maioritate absoluta 9.

Bille albe 10.

Bille negre 2.

D. Presiedinte declara co amendamentulu la punctulu 3. d'in propunerea d-lui Odobescu s'a primitu; co recompens'a autoriului syntacticei române se accorda in summ'a de optu mii lei.

Rectificandu-se budgetulu cu inscrierea cifreloru cerute in urm'a acestoru voturi, se votedia in totale capitalulu spesseloru in summ'a de lei 74,695. (Annexa.)

Siedinti'a se redica la 6 1/2 ore p. m.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.*

Secretariu ad-hoc : *G. Sion.*

Digitized by Google

BUDGETULU

SOCIETATII ACADEMICE ROMANE

DE LA 1 AUGUSTU 1876 PENO LA 1 AUGUSTU 1877.

Digitized by Google

Cap. I. Venituri.

	LEI	B.	LEI	B.
§ A. *Fondulu Zappa de lei 245,000*				
1 Procentele pre 1 Iuliu 1876	9800	—		
2. Procentele pre annulu 1877 intregu	19600	—		
3. Versamentulu Zappa XII, pre 1877	11750			
3i Intrare probabile d'in vendiarea càrtiloru acestui fondu	1050		42200	—
§ B. *Fondulu Cuza de lei 22,000*				
1. Procentele pre 1 Iuliu 1877	880	—		
2. Procentele pre annulu 1876 intregu	1760	—		
3. Intrare probabile d'in vendiarea càrtiloru acestui fondu	160		2800	—
§ C. *Fondulu Economieloru*				
a) destinatu lucràriloru istorice lei 33,000				
1. Procentele pre 1 Iuliu 1876	520	—		
2. Procentele pre annulu 1877 intregu	2640	—		
3. Intrare probabile d'in vendiarea càrtiloru acestui fondu	140	—		
4. Fondulu Radianu de lei 3382 b. 21, dă procente pre 1877	320	—	3620	—
b. destinatu sciintieloru naturali l. 14000				
Procentele acestui fondu pre 1877 intregu	1120	—		
§ D. Subventiunea de la Statu pre 1876	10000	—		
Subventiunea de la Statu pre 1877	20000	-		
§ E. Numerariu in Cassa la 1 Augustu 1876 (1)	10650	4		
§ F. Venitu probabile de la mosiele Nasturellu	15000	—	56770	4
Totale lei noui			105390	4
Fonduri speciali.				
§ F. *Fondulu Dr. Anast. Fetu de lei 10,000.* Procentele acestui fondu de la 1 Augustu 1872 peno la 1 Augustu 1877	5800	—		
§ H. *Fondulu D-lui Ales. Odobescu de lei 2,000* Procentele acestui fondu de la 1 Augustu 1874 peno la 1 Augustu 1877	480	—	6280	—
Totale Generale			111620	4

(1) In numerariulu de l. 10650.4 se afla si procentele fondului *Odobescu* de lei 320, si fondulu *Radianu* de lei 3382, 21 b. Summ'a totale lei 3702 b. 21.

Digitized by Google

Cap. II. Spesse.

	LEI	B.	LEI	B.
§ A. Spese d'in fondulu Zappa.				
1. Typarirea a 20 cólle pentru terminarea Glossariului. . . .	4000	—		
2. Remunerarea membriloru Commissiunei lessicographice. .	7285	—		
3. Cumparare de càrti si legatulu loru	1600	—		
4. Recompens'a autoriului Syntacticei limbei romane	8000	—		
5. Typarirea Syntacticei aprossimativu de 20 cólle in 1000 essemplare.	1500	—		
6. Pentru correctura a 20 cólle de typariu a 10 lei	200	—	22585	—
§ B. Spese d'in Fondulu Cuza.				
1. Typarirea a 15 cólle traductiunea lui Iuliu Cesare de bellocivile	1030	—		
Pentru revisiune si correctura a 30 lei cóll'a.	450	—		
2. Typarirea a 10 cólle traduct. a lui Cicerone in 1000 es. . .	680	—		
Pentru revisiune si correctura a 30 lei cóll'a	300	—		
Remuneratiunea traductoriului	1200	—	3650	—
§ C. Spesele sectiunei istorice:				
1. Typarirea a 29 cólle d'in traductiunea Istoriei imperiului Ottomanu de Princip. Dem. Cantemiru in 1500 essem. a 70 lei cóll'a	2030	—		
2. Pentru 90 topuri chartia a 16 lei.	1440	—		
3. Remuneratiunea traductoriului pre 29 cólle a 140 lei . . .	4060	—		
4. Pentru revisiune si correctura, a 25 lei	725	—		
5. Pentru litografi'a icónei palatului lui Cant. d'in Constant.	200	—		
6. Typarirea catalogului muzeului de Anticitàti.	2000	—		
7. Pentru remunerarea manuscriptului: Vieti'a si activitatea lui Samuel Clain.	150	—	10605	—
§ D. Cumperare de instrumente meteorologice pre 3 statiuni. .	2500	—	2500	—
§ E. Spese administrative:				
1. Salarie a) Cassariulu comptabile.	2400	—		
» b) Scriitoriulu comptabile adjutoriu Cassariului . .	1500	—		
» c) Scriitoriulu archivistu bibliotecariu.	1500	—		
» d) Servitoriulu.	840	—	6240	—
2. Spese de Cancellarie, materiale, espeditiune, incald. etc . .	700	—		
3. Typarirea annaleloru sessiunei annului 1876	750	—		
4. Mobiliariu	900	—		
5. Spese neprevediute	600	—	2950	—
6. Viateculu pro venirea membriloru la sessiunea 1876	1762	50		
7. Diurn'a membriloru in tempulu sessiunei 1876	8000	—		
8. Viateculu pro intórcerea membriloru de la sessiunea 1876 .	1762	50		
9. Diurn'a annuale a membriloru Delegatiunei.	940	—	12465	—
10. Pentru commissiunea de revisiune a proiectului de Dict. . .	13700	—	13700	—
Totale lei. . . .			74695	—
Escedente in plus. . . .			30695	4
			105390	4

Adica: *Venituri:* Una suta cinci mii trei sute noue dece lei; *Spese:* sieptedece si patru mii siése sute noua deci si cinci lei. Escedente in plus: treideci mii siésse sute noue deci si cinci lei, bani 4.

Membri commissiunei Budgetului: reportore ad-hoc: *V. Babesiu, G. Baritiu, D. Sturdza, Odobescu.*

Votatu definitivu in siedinti'a d'in 17 Septembre 1876 — Presiedinte: *A. Treb. Laurianu.*

Secretariu ad-hoc: *G. Sion.* — Secretariu generale: *J. C. Massimu.*

Digitized by Google

SIEDINTI'A D'IN 18 SEPTEMBRE 1876.

Presiedinte : *A. Treb. Laurianu.*

Membri presenti : *Baritiu, Sion, Hodosiu, Romanu, Massimu, Ionescu, Sturza, Stefanescu, Babesiu, Falcoianu, Odobescu, Caragiani.*

Se dà lectura processului-verbale allu siedintiei precedente si se adopta.

D. Caragiani dà lectura raportului Commissiunei pentru revisuirea bibliotecei. Se iea actu.

Se communica processulu-verbale allu Sectiunei filologice prin care se aréta constituirea officiului seu in modulu urmatoriu :

D. A. Treb. Laurianu, presiedinte.

D. I. Massimu, vice-presiedinte.

D. G. Sion, secretariu.

D. Presiedinte communica ua scrisóre a d-lui I. Moldovanu, prin care aréta co manuscriptulu Istoriei lui Cantemiru (care este proprietate a Bibliotecei d'in Blasiu) póte se se retina la Societate pre câtu va avea necessitate.

Se mai communica ua notificare a Primariei capitalei relativa la tutell'a averei Sf. Vineri, insarcinata cu administratiunea averei repausatului intru fericire C. Nasturellu-Heràscu.

Dupo mai multe deliberatiuni, se decide a se recomanda Commissiunei numita de Societate pentru studiarea acestei cestiuni, spre a lucra celle de cuviintia impreuna cu Delegatiunea. Totu odata Societatea conchide co representantele seu legale este Presiedintele seu.

La ordinea dillei : allegerea Delegatiunei.

Se procede la votu prin billete scrisse.

Resultatulu scrutinului :

Votanti : 13.

Maioritatea pronunciata :

Presiedinte : D. *Ion Ghica*, cu 8 voturi.

Vice-presiedinte : D. *G. Baritiu*, cu 9 voturi.

Secretariu : D. G. Sion, cu 10 voturi.

Membri : D. A. Odobescu, cu 7.
D. Stef. Falcoianu, cu 8.

D. Baritiu, in lips'a d-lui Ion Ghica, occupa loculu presiedentiale.

D. Sturza, cerendu cuventulu, face cunnoscutu Societàtii co d-lui d'in cea mai frageda etate avendu predilectiune pentru studiulu numismaticei, a collectionatu cea mai mare parte de monete si medalie române, si co astadi possede peste 450 bucati originali. A cugetatu co cea mai buna intrebuintiare ce ar putea face cu acésta collectiune ar fi ca se o donedie unui institutu care se-i procure si garantie pentru conservarea ei, si càrui-a se-i fia totu uadata de utilitate pentru studiulu archeologicu.

Digitized by Google

De aceea d-lui, aflandu co Societatea Academica singura este in stare a respunde la dorintiele salle, declara co este gata a le dona ei; co peno in 15—20 dille le va si preda. Déro totu uadata roga pe Societate ca se destinedie câte ua mica summa in budgetulu seu spre a forma unu fondu cu care se se mai póta cumpera monete de acesta natura cându se voru afla, spre a se putea complecta collectiunea acésta.

Mai multi membri ieau cuventulu spre a aduce laude si multiamiri generosului donatore. Totu uadata se recomanda Delegatiunei ca, primindu collectiunea citata, se ia mesuri pentru conservatiunea ei in cea mai mare sigurantia.

Se votedia statulu de presentia pe 15, 17 si 18 Sept. pentru diurnele membriloru ce au venitu la siedintie.

D. Laurianu aduce aminte Societàtii ca se se pronuntie despre terminulu intrunirei Societàtii in sessiunea annului viitoriu. Se decide a se aduna ca si in annulu currente, la 16 Augustu.

Mai multi membri declarându co suntu nevoiti se parassesca capital'a, se decide a se tinea a dou'a di siedinti'a de inchidere.

Se cere ca ultima lucrare, allegerea unui allu cincilea membru; déro or'a fiindu inaintata si unii d'in membri parassindu sall'a, Societatea nu mai este in numeru, si siedinti'a se redica la 6 ½ ore p. m.

Vice-presiedinte : *G. Baritiu.*

Secretariu ad-hoc : *G. Sion.*

SIEDINTI'A D'IN 19 SEPTEMBRE 1876.

Vice-Presiedinte : *G. Baritiu.*

Membri presenti : *D. Sturza, Sion, Odobescu, A. P. Calimachu, Hodosiu.*

Se dà lectura processului-verbale allu siedintiei precedente si se adopta.

Membri presinti, de si nu suntu in numerulu regulamentariu pentru siedintia plenaria, déro astadi fiindu diu'a de inchidere a sessiunei, asculta raportulu Secretariului generale, G. Sion, in urmatótrea coprindere :

«Allessu de suffragiele Dv. ca se participu in Delegatiune ca secretariu generale, «me vedu surprinsu a lua ua sarcina prea grea pentru debilele melle puteri, mai al«lessu intr'unu timpu cându peno in ultimulu momentu amu purtatu sarcin'a de se«cretariu ad-hoc in acésta sessiune. In adeveru, Domniloru collegi, allegerea dv. pe «de ua parte me magulesce fiindu co me culminedia cu ua onóre care póte n'o meri«tamu, iar pe de alt'a me umilesce càci me pune a succede invetiatului nostru collegu «D. Massimu, care a purtatu acestu officiu cu onóre mai multi anni consecutivi.

«Astadi suntu chematu a ve da prim'a proba de sarcin'a ce mi ati datu : rappor«tulu generale despre lucràrile sessiunei d'in annulu acest'a.

Digitized by Google

«Societatea intrandu in allu 10-lea annu allu essistentii sélle, de si peno acumu «este sub scutulu solidu allu unei legi organice de statu, totu-si se póte felicita c «ajunsu a lua caracterulu unei institutiuni nationali, a unui corpu de elita allu sci «tiei si inteligintiei, care inspira nu numai increderea si respectulu Romaniloru «chiaru consideratiune in faci'a strainiloru. In adeveru, numerósele relatiuni c «contractatu cu celle mai insemnate corpuri si celebritàti sciintifice si litterarie d «Europ'a, i au creatu ua positiune d'in celle mai distinse : nu remâne de câtu ca «noi se persistemu a ne areta mereu laboriosi, mereu demni, spre a consolida n «bine prestigiulu ce ne lu-amu capetatu.

«Spre a veni la subiectulu ce mi incumba, me voiu nevoi a recapitula pe scurtu «cràrile ce au insemnatu activitatea Societàtii in sessiunea acest'a.

«Cu durere voiu constata co Societatea n'a pututu tinea annulu acest'a siedint «publice; chiaru siedintie plenarie s'au tinutu pucine. Starea sanatàtii a unor'a d' «membri, ocupatiuni officiali alle altora, au fostu caus'a co nu in tóte dillele se p «tea aduna numerulu reglementariu cerutu de statute pentru siedintie plenarie. S «cietatea a voitu a remedia acestu inconveniente chemându in sinulu seu nuoi men «bri, si chiaru cotra finele sessiunei au facutu patru numiri d'intre barbatii desen «nati de capacitàtile loru si de opiniunea publica. Amu pussu alàturi cu noi p «d-nii Gr. Stefanescu si Stef. Falcoianu spre a intari sectiunea de sciintie, pe dom «nii A. P. Calimachu si V. Maniu pentru sectiunea istorica.

«Allegerea acestoru onorabili collegi in celle d'in urma siedintie ne a datu con «cursulu ce neaperatu ne trebuia spre a resolve cestiunile celle mai importanti; dér «cându eramu se luàmu decisiunea pentru ua siedintia publica, ne-amu vediutu im «pedicati iarosi de impucinarea numerului, prin plecarea unor'a d'in collegii nostr «d'in Austri'a.

«Déco amu inceputu cu acésta relatiune, D-loru collegi, speru ca mi veti aprob «intentiunea, pentru ca publiculu, de a càrui opiniune trebue se tinemu comptu, se n «póte scusa in acesta imprejurare.

«Un'a d'in celle mai insemnate lucràri ce ati resolvitu, a fostu aceea a Syntacticei «române. Acésta opera, pussa mereu la concursu de Societate, de 8 anni consecutivi «in fine s'a dobânditu pentru onórea litteraturei nostre.

«Regretabili incidenti ne impedica a dessigila numele concurrentului; déro, dupe «sarcin'a ce amu pussu Delegatiunei, speràmu co ellu va fi in currundu cunnoscutu «Românilor si ne magulimu a mai spera ca acellu autoriu, de si nu vede oper'a sea «premiata, dér recompens'a va considera-o ca ua frumósa coróna pentru meritósa sea «labore.

«Cu traducerile d'in autorii classici n'amu fostu inse atâtu de fericiti : amu fostu ne- «voiti a respinge câte-si patru probele venite la concursu d'in traducerea lui Titu-Liviu.

«Societatea s'a preocupatu de imprejurârile administratiunii averei remassa de la «fericitulu intru memoria C. N. Heràscu, d'in care venitulu pe jumatate i se cuvine. «Ea a insarcinatu ua commissiune speciale, care, impreuna cu Delegatiunea, se aiba «ochii neadormiti assupra situatiunei, spre a-i assigura interessele. Acestea insa n'au

Digitized by Google

«impedicatu-o de a regulamenta darea premieloru si indicatiunea thesiloru de con-
«cursu. Se speràmu, domniloru collegi, si cu noi va spera si natiunea, co instituirea
«premieloru Heràscu va contribui multu la emulatiunea spiriteloru si a talenteloru,
«la inavutirea litteraturei nationale.

«Forbindu de activitatea sectiuniloru nóstre in parte, cata se rememoràmu termi-
«narea proiectului de *Dictionariu allu limbei române*, prin laborea si staruinti'a lau-
«datiloru nostri filologi Laurianu si Massimu, si promissiunea d-loru de a termina
«peno le sessiunea viitóre si Glossariulu. Nu mai puciũu cata se speràmu co si Com-
«missiunea ce ati numitu pentru revisiunea acestei opere, peno la annulu viitoriu ne
«va da primele probe alle lucràrii acestiea.

«Acestea disse despre sectiunea filologica, vomu insemna co de la activitatea sec-
«tiunii istorice avemu peno acumu scossu la lumina tomulu primu d'in traducerea
«Istoriei Imperiului Ottomanu a lui Dimitrie Cantemiru. Peno la annulu viitoriu vomu
«avea si tomulu allu II si alte lucràri remarcabile pusse pe calle de essecutiune.

«Numai sectiunea de sciintie n'a datu annulu acest'a vre ua lucrare in sessiunea a-
«cest'a. Caus'a inse o sciti : cea mai mare parte d'in membrii sei au lipsitu si n'au
«pututu lua parte la lucràrile Societàtii de estimpu. Cu occasiunea votàrii budgetu-
«lui, ati datu proba de zelulu ce ve caracterisa pentru administratiunea fonduriloru
«incredintiate Societàtii, éro dupo dispositivele speseloru, publiculu speràmu co va
«vedea lucràrile ce suntu pe calle de essecutiune; si astu-fellu va aprecia déco Socie-
«tatea merita increderea cu care au onoratu-o donatorii.

«Chiaru in timpulu sessiunii, mai multi d'in dv. si impreuna cu alti buni români
«cari considera institutiunea nóstra, au contribuitu la inavutirea Bibliotecei Società-
«tii; déro aceste donatiuni frumóse si laudabili remânu neinsemnate pe lunga ulti-
«m'a donatiune cu care a gratificatu Societatea predilectulu nostru collegu D. Dim.
«Sturdza. D-lui a largitu cerculu importantiei Societàtii prin nestimat'a collectiune a
«monneteloru si medalieloru române; acesta frumósa acuisitiune deschide ua pórta
«nóua pentru sectiunea istorica, pe care d. Sturdza a illustrat'o, si unu fericitu ince-
«putu de Muzeu archeologicu, care va adaoge importanti'a Societàtii.

«Speru, domniloru, co corespundu la simtimintele tutuloru collegiloru mei d'in Dele-
«gatiune, esprimêndu sentimentele de gratitudine Delegatiunei ce ne-a precessu,
«mai in speciale fostului presiedinte Onor. d. Laurianu, pentru zelulu cu care a con-
«dussu lucràrile si administratiunea Societàtii, zelu care pe toti trebue sa ne faca
«gelosi spre a lu urma cu tóta vigórea possibile.»

Processulu-verbale de asta-di se face in siedintia si se verifica.

D. Vice-Presiedinte declara sessiunea inchissa.

Siedinti'a se redica la 5 ore post meridiane.

V. Presiedinte : *G. Baritiu.*

Secretariu ad-hoc : *A. P. Calimachu.*

Digitized by Google

MEMBRII SOCIETATII ACADEMICE ROMANE

a. Membri actuali.

Alessandru Romanu (numitu in annulu 1867).
Iosefu Hodosiu, idem.
Timotheiu Cipariu, idem.
George Baritiu, idem.
Vincentiu Babesiu, idem.
Ioanu Caragiani, idem.
I. Sbiera, idem.
V. Ales. Urechia, idem.
A. Treb. Laurianu, idem.
I. C. Massimu, idem.
Nicolae Ionescu, idem.
George Sion (alles in annulu 1868).
M. Cogalniceanu, idem.
A. Papiu Ilarianu, idem.
Al. Odobescu (allesu in annulu 1870).
Nicolae Crezzulescu (allesu in annulu 1871.)
Anastasiu Fètu, idem.
Dimitrie A. Sturdza, idem.
P. S. Aurelianu, idem.
Ionu Ghica (allesu in annulu 1874).
Vasile Maniu (numitu in annulu 1876.)
Grigore Stefanescu, idem.
Stefanu Falcoianu, idem.
Alessandru Papadopolu-Calimachu, idem.

b. Membri onorari.

Carolu I, Domnulu Romaniloru.
Vegezzi Ruscala, (Italia).
I. S. Steenstrup, (Copenhaga.)

Digitized by Google

Lord Stanley, (Londra.)
Grant Duff, idem.
Baron Adolphe d'Avril, (Paris).
Adrien de Longperrier, idem.
Emile Egger, idem.
Ernest Desjardins, idem.
W. Fröhner, idem.
Comitele Ferd. de Lasteyrie, idem.
A. Ubicini, idem.
P. Battaillard, idem.
Charles de Linas, (Arras).
Dr. Bock, (Aix la Chapelle.)
Cav. G. Capellini, (Italia.)
Cav. I. Biondelli, idem.
Comitele Alexis S. Uwarow, (Russia).
Dr. Cihac, senior, (Elvetia).
Richard Lepsius, (Berlin).
Ad. Tobler, idem.
Constantinu Crezzulescu (Bucuresci).
Generalulu George Adrianu, idem.
Dr. G. Polyzu, idem.
G. Ioanide, idem.

c. Membri correspon denti

C. F. Robescu, idem.
Dr. M. G. Obedenariu, idem.
Dr. Cuciuranu, (Iassi).
I. Cihac junior, idem.
Sab. Pop. Barcianu, (Transilvania).
Ioane Moldovanu, idem.
Gabriele Popu, (Temisiana).
Dr. Paulu Vassiciu, idem.

d. Membri donatori.

† *Principele Alessandru Ioanu Cuza.*
† *Evangeliu Zappa.*

Digitized by Google

† Generalu Constantinu Nasturellu Heràscu.
Dr. Anastasiu Fètu.
† Archimandritulu Melchissedecu Radianu.
† Vasile Mateescu.

e. Membri actuali retrassi.

Andreiu Mocioni.
D. Dimitrovici.
Vasile Alecsandri.
C. A. Rosetti.
St. Gonata.
Titu L. Maiorescu.
Episcopulu Melchissedecu.
G. M. Fontaninu.

f. Membri actuali repausati.

Gabrielu Munteanu.
Alessandru Hurmuzaki.
Cavaleriu Stamate.
Ioanu Strajescu.
Const. Cozacovici.
Const. Negrutzi.
Ioan Eliade Radulescu.
Eudossiu Hurmuzachi.
Petru Poianariu.

g. Membri onorari repausati.

Dionisiu, Episcopu Buzeului.
Edgard Quinet.
Filipe Monlau. (Madrid).
Andreiu Siaguna, Mitropolitulu Ardealului.
Philarète Chasles (Paris)
Dr. Savu, (Iassi).

Digitized by Google

VIETI'A SI ACTIVITATEA

LUI

MANIU SAMUILU MICULU, ALIAS CLAIN DE SADU

In aceste linie voiu a vorbí despre viéti'a si activitatea unui mare barbatu romanu.

Sa nu se amagésca inse cineva a crede cà va aflá aci faptele, talentele si bravur'a vre unui generalu mare, vre-unui mare barbatu de statu, séu alle vre-unui mare domnitoru.

Objectulu acestoru linie este numai viéti'a si activitatea unui modestu déro eruditu monachu romanu, care, devotandu-se cu totulu binelui natiunei si limbei salle multu iubite, a lucratu tóta viéti'a pentru elle: a scrissu istori'a natiunei si gramatic'a limbei nostre, pre cari — cutezu a afirmá — ellu cellu de intaiu le-a renascutu, scriindu prim'a istoria despre originea nostra si prim'a gramatica a limbei nóstre.

In midiloculu intunerecului, care domniá in cultur'a filologica si chiaru istorica a Romaniloru, mai allessu d'incolo de Carpati peno in allu XVIII secolu, trei barbati s'au innaltiatu, cari au deschissu romanismului na era noua: acestia suntu: *Maniu Samuilu Miculu, alias Clain, George Sincai* si *Petru Maioru;* trei monachi modesti, déro plini de eruditiune, de iubirea limbei si natiunei loru si de zelu pentru elle.

Digitized by Google

Acesti «trei luceferi pre firmamentulu litteraturei române suntu cei de an «taiu, cari au deschissu cartea limbei si adeverat'a carte a istoriei romane.(1)» Acestia formédia epoc'a cea mare a Blasiului. (2) Acestia suntu dintre Romá nii de preste Carpati, gigantii romanismului.

D'intr'acestia amu allesu pre unulu, a càrui viétia si activitate mi propunu a le descrie. Acest'a este : Maniu Samuilu Miculu, alias Clain de Sadu.

Nu me voiu incercá a face laudele cuvenite acestui mare scriitoriu, ci lassu se le faca lectorulu, comparandu viéti'a si activitatea lui cu epoc'a si impregiu ràrile, in cari ellu a traitu.

I

Maniu Miculu, alias *Clain*, s'a nascutu la annulu 1745 in Sadu, satu in scaunulu sasescu allu Sabiiului in Transilvania, de la care satu si trage si numirea nobilitaria ce o capetase pentru familia-si unchiulu seu de pre tata *Joane* liberu barone *Clain*, Episcopulu Fagarasiului, de la Carolu III regele Ungariei (3).

Originea vrea a si-o deduce de la famili'a principiloru Moldovei *Movila*, d'in cari unii trecundu in Transilvani'a s'aru fi numitu *Micula* éro in urma *Miculu*, (4) éro acest'a nemtindu-lu streinii, lu-au tradusu si lu-au facutu *Clain*.

Illustratiunea acestei familie a fostu episcopulu *Joanu Inocentiu*, alle càrui fapte s faturi nu voru fi uitate peno cându va mai fi ua pagina destinata pentru istori'a Româniloru d'in timpulu suferintieloru si a obscurantismului, atâtu a istoriei ecclesiastice câtu si politice; apoi neobositulu seu nepotu *Maniu-Samuilu*.

II

Tenerulu Maniu de micu a fostu dussu in *Blasiu*, pre atunci unic'a sorginte de lumina nationala, si intrà in institutulu lui Petru Pavelu Aronu. Pre atunci erau in Blasiu doue seminarie (internate), unulu se numea *Craiescu*, séu allu S. Treimi, séu allu monastirei. In acest'a trebuia se se tina 20 de prunci; preste acest'a era mai mare Prepositulu monastirei impreuna cu Capitululu. Cellu-l'altu se chiemá Seminariulu lui Aronu; aci a fostu crescutu si Miculu. Episcopulu Aronu la inceputu tinea cu spesele sélle 12 prunci, care mai tardiu ce sporira peno la 24 (5).

Pre acestu timpu erau in Blasiu preste 300 de invetiacei, pre cari Episcopulu i a jutá in diferite moduri (6).

(1) Ilarianu.—Vieti'a lui Sincai pag. 2.

(2) Cipariu.—Archivu pentru filologia si istoria, pag. 190.

(3) Sincai, in Ladislai Nagy—Orodias (Magno-Varadini, 1801) pag. 206.

(4) Miculu alias Klein in istori'a scurta mea Part. III, § 17. Vedi : Cipariu, «Acte si fragmente» pag. 143,

(5) Miculu la Cipariu.—Acte si fragmente, pag. 105.

(6) Miculu la Cipariu.—Acte si fragmente, pag. 106.

Digitized by Google

Prefectu (rectore) afiâ Miculu preste institutulu lui Aronu pre Atanasiu Redniciu, care mai tardiu ajunse Episcopu (1).

III

La annulu 1762, in 14 Octombre, essindu d'in Seminariulu episcopescu impreuna cu alti patru, a fostu bagatu calugaru in monastirea *Bunei vestiri* d'in Blasiu, ai cărei calugari, spre destingere de a *Sântei Treimi* se numeau *calugarei* sau *calugarasi*. Ca calugaru, ellu capetà numele de *Samuilu*. (2)

Preste acésta monastire si preste seminariulu Santei Treimi, in 18 Noembre 1763, Episcopulu facusse *mai mare* pre Atanasie (3), fostulu prefectu allu lui Miculu in institutulu lui P. P. Aronu; pre Atanasie totu pre atunci lu facù si vicariu generalu in loculu lui Gerontie, Cotorea. (4)

Éro in 25 Februariu 1764, a repausatu Episcopulu Aronu, in etate de 55 de anni in residintia Jesuitiloru d'in Baia-mare. Corpulu seu a fostu dussu de acolo la Blasiu, unde s'a ingropatu in 13 Martiu. (5) Ajungêndu acumu Episcopu Atanasiu Redniciu, facù pre Miculu in loculu seu *Prefectu si mai mare* preste monastirea Bunei-vestiri si preste Seminariulu lui Aronu. (6)

Éro pre la finea, séu in tómn'a annului 1765, de acellasi Episcopu a fostu numitu *ecclesiarchu* si, impreuna cu unu Darabantu, Filoteiu Laslo, si alti duoi calugari d'in monastirea S-tei Treimi, a fostu pussu *consistorialu episcopescu* si daruitu cu titul'a de *pré cinstitu*. (7)

La annulu 1766 episcopulu bagà pre Miculu intre calugarii S-tei Treimi, éro prefectu preste monastirea si Seminariulu Bunei-vestiri, in loculu lui Miculu, pusse pre Josafatu Devai. (8)

IV

Pre aceste timpuri, Maria Teresia imperatéss'a si patron'a popóreloru de sub corón'a S-tului Stefanu, si chiaru si a Româniloru, facù fundatiune pentru duoi preoti de mireni d'in diecesea Fagarasiului in collegiulu *Pazmanianu* d'in Viena. Aci se tramissera Miculu si Stefanu Popu, cari fura primiti in acestu collegiu, dupo ce se promissera mai antâiu inaintea Episcopului de Vien'a Cristoforu *Migatti*, co voru impliní ori de servitiu bisericescu macaru si de preotu mirenescu. In acestu collegiu studiara Mi-

(1) Miculu la Cipariu.—Acte si fragmente; pag. 105.
(2) Miculu la Cipariu.—Acte si fragmente, pag. 110.
(3) Miculu la Cipariu.—Acte si Fragmente pag. 111.
(4) «Acestu Gerontie mai multe invetiaturi a scrissu, d'intre cari unele s'au typaritu altele nu. «Acéia suntu : cartea De religi'a si obiceiurile Turciloru; O invetiatura crestinésca séu catechismu «mare; Mainburg, istori'a schismei greciloru; Pravil'a dupo rôndulu sloveloru de la buchi.» Miculu la C. — Acte si fr. p. 121.
(5) Miculu la Cipariu.—l. c. pag. 111.
(6) Miculu la Cipariu.—l. c. pag. 115.
(7) Miculu la Cipariu.—l. c. pag. 120.
(8) Miculu la Cipariu.—l. c. pag. 122.

Digitized by Google

culu si Popu siesse anni, in cari terminara cursulu Teologiei si allu Filosofiei. (1) Acu in acesti siesse anni de studiu, si incepe Miculu activitatea sa; acum, mai cu séma, pune basea inaltei salle eruditiuni.

Dupo terminarea studieloru, in 1772, se reintórsera ambii la Blasiu. (2)

Totu in acestu annu la 2 Maiu, móre Episcopulu Atanasiu (3), éro in loculu in sinodulu de la 15 Augustu acella-si annu, se allesse cu mare maioritate de vot *Gregoriu Maioru*, care in Octombre a fostu intaritu de imperatéss'a. (4)

Totu in acellu annu, tómn'a, s'a inceputu a se propune in scólele d'in Blasiu, si losofi'a. Profesori au fostu denumiti pentru *Matematica* si *Etica* Samuilu Miculu, pentru *Logica* si *Metafisica*, Stefanu Popu (5). Bine pregatitu, cumu erá, se ap neobositulu parinte Samuilu de studie profunde. Retrassu intre paretii monastir departe de sgomotulu lumei cellei vane, si incepe activitatea sa pre campulu fó spinosu allu litteraturei române—pre atunci inca de abea in nascere,—ua activit atâtu de incordata si neobosita, in câtu despre viéti'a lui cu dreptulu se póte dic *nulla dies sine linea*. Acumu incepe filologulu nostru a face studie serióse assup limbei; acumu incepe istoriculu nostru a cullege si studiá cu mare diliginti'a istor Romaniloru.

V

Póte co Miculu nici se nu fia inceputu prelegerea in scóle; sĕu de o va fi si inc putu, in curundu a trebuitu se o intrerumpa, càci lu aflàmu insocindu impreuna Darabantu (6) si Caliani pre nou allessulu Episcopu Maioru la Vien'a, unde acest merse indata dupo denumirea sa de Episcopu.

Maioru inco nu-si ispravì lucrurile salle la Vien'a, si imperatéss'a conchiamà p toti Episcopii uniti d'in Ungari'a la unu sinodu, ca se impucinedie serbatorile. La cestu sinodu are insocitori pre numitii trei monachi. (7)

De la Vien'a, Episcopulu s'a reintorsu numai in primavér'a annului 1773, adico dup ce, ispravindu-si lucrurile, la 23 Aprilie 1773, s'a santitu Episcopu prin Episcopul Croatiei Vasile *Bojincoviciu*, in biseric'a d'in curtea imperatésca, fiindu de facia im peratéss'a si imperatulu *Iosifu*. (8)

In acestu annu, 1773, fù primitu in monastire si George Sincai, acellu Nestore all istoriei nóstre, insarcinatu cu predarea retoricei si poeticei (9); éro in annulu urma toriu fù tramissu la Rom'a impreuna cu Petru Maioru.

(1) Miculu la Cipariu.—l. c. pag. 122.
(2) Miculu la Cipariu.—l. c. pag. 125.
(3) Miculu la Cipariu.—Acte si fragmente pag. 124.
(4) Miculu la Cipariu.—l. c. pag. 126.
(5) Miculu la Cipariu —l. c pag. 125.
(6) Acest'a fórte multu a ajutatu prin autoritatea sa allegerea lui Maioru fiindu, ella atunci pre positu (Ilarianu. Viéti'a lui Sincai. p. 14). Mai tardiu ajunse Episcopu allu Oradiei mari si fù unu bunu si mare patronu allu lui Miculu.
(7) Miculu la Cipariu.—Acte si fragmente pag. 126.
(8) Miculu.—l. c. pag. 128.
(9) Ilarianu.—Viéti'a lui Sincai pag. 14.

Digitized by Google

VI

Unde a petrecutu Miculu de la annulu 1773 peno cotra 1779, anume nu am a-
flatu. Nici densulu in istori'a sa tiparita in *Acte* si *Fragmente* nimic'a nu amintesce,
candu spune co Episcopulu s'a reintorsu la Blasiu, despre sine si cei-l'alti duoi insocitori
i Episcopului la Vien'a; nici airea nu amu aflatu : déco s'a intorsu d'in Vien'a cu Epi-
scopulu séu ba? Déro mi se pare co nu s'a reintorsu d'in Vien'a, séu chiaru de se
a fi reintorsu, in curundu a trebuitu se mérga érosi la Vien'a, unde a functionatu de
atunci ca prefectu de studie la Seminariulu greco-catolicu St. Barbara. (1) Acésta pa-
rere mi-o basediu pre ua assertiune a lui Sincai (2), unde se dice : «De aci (de la
«Blasiu) fiindu tramissu (Miculu) la Vien'a in Collegiulu Pazmanianu, acolo la univer-
«sitate se cultivà in sciintele filosofice si teologice, cu cari d'in destulu inavutindu-
«se, *merità a fi promotu ca prefectu* studieloru in Seminariulu gr. catolicu generalu,
«de la St. Barbara.» De aci se vede co indata dupo terminare, séu dupo pucinu timpu
a fostu facutu *prefectu* de studie in amintitulu Seminariu.

In acestu locu si in acésta functiune, aflà Sincai pre «compatriotulu seu prea
«dictu», cându intorcându-se d'in Rom'a i se demandà se remana in Vien'a Austriei
si se intre in seminariulu generale gr. catolicu, la St. Barbara. (3)

VII

In Vien'a lucrà Miculu diu'a si nóptea cu mare incordare atâtu la istoria, cerce-
candu archivele si bibliotecele, câtu si la grammatica, carea, impreuna cu amiculu
seu Sincai, o si edà la 1780 in Vien'a sub numele : *Elementa linguae Daco-romanae.*
Acést'a este *prim'a* grammatica a limbei române. (4) Pre longa ea, mai erá se se ti-
parésca si unu dialogu despre originea Românilorु, déro censur'a nu permisse.

Pre atunci neobositulu nostru monachu Samuilu avea gata manuscrissulu opului
«*De origine Daco-romanorum*» (5).

Astu-feliu lucrá Miculu in Vien'a diu'a si nóptea, impreuna cu Sincai, ajutandu-se
ca fratii.

Dupo edarea grammaticei, in annulu 1781, publicà ua dissertatiune cu titlulu : «*de
matrimonio juxta disciplinam Græcæ-orientalis Ecclesiæ*;» éro in annulu urmatoriu

(1) «In diilele Episcopului Gr. Maioru imperatéssa Maria Teresia a facutu in Viena seminariu pentru
«50 de clerici de legea grecésca, la St. Barbara, cá acolo in daru se se hranésca, se se invésca si tóte
«celle de lipsa spre chivernisirea vietiei se aiba, sprea se procopsí acolo in sciintiele celle teologi-
«cesci. Intre acesti clerici a fostu renduitu de la laudat'a impratéssa, cá d'intre Romanii d'in Ar-
«dealu se fia 9, éro d'in eparchi'a Oradiei mari 6».—P. Maioru la Ciparin. Acte si fragmente p. 130.
(2) In «Orodias» pag. 206. Vedi si la Ciparin.—Archivu pentru filologie si istorie, pag 274.
(3) Sincai la : Nagy.-Orodias. pag. 205. Archivu pag. 253—4.
(4) Prefaci'a vedi-o in Archivu pag 564. Altele acolo si pag. 588 si urm.
(5) Sincai in prefaci'a Grammaticei lui Miculu (1780); vedi Archivu pag. 564

Digitized by Google

(1782) alt'a cu titlulu: «*de Jejuniis Græcæ-orientalis Ecclesiæ*». Aceste doue dissertatiuni pré laudate i-au castigatu mare onore. (1)

La a. 1782, Miculu erá ânco totu in Vien'a, déro se pare co incetase a fí prefect de studie la St. Barbara; cu tote aceste ellu mai remasse in acellu Seminariu un annu *extra officium* et *extra necessitatem*, precum vrea se dica Episcopulu Bobu (2) cându, in 1786, platesce acellui Seminariu 200 fl., spesele intretienerei si *medicin* lui Miculu, dupo respunsulu la scrisorea Consiliului locumtenentiale din 2 Apriliu 178 si calcululu fostului rectore Iacobu Aronu d'in 29 Iuliu 1786. Din acestu respuns se vede, cà Miculu a fostu impedecatu de morbu a remane fora oficiu unu annu i acellu Seminariu. (3) Totu in acestu annu (1782) Episcopulu Maioru abdicà (4); ér in 12 Augustu 1782 se face allegere de Episcopu, la carea Ioanu Bobu capetà 37 voturi, Iacobu Aronu 57, éro Ignatiu Darabantu 63; chiaru Miculu capetà la acest allegere unu votu. (5)

Miculu a staruitu multu cá se se denumésca séu Aron séu Darabantu, descriindu-pre amendoi si laudandu-i cotra Curte; Stefanu Szaltsvai inse, care erá atunci Ephemeriu la Seminariulu de la St. Barbara, a lucratu prin omenii sei pentru Bobu, car a si fostu confirmatu Episcopu la 21 Octombre 1782 de cotra imperatulu Josefu II. (6)

VIII

La 1783, Miculu se reintorce de la Vien'a la Blasiu. (7)

La 1784, cerù se fia dispensu de calugaria; din partea egumenului Kalnoki s'a si datu Episcopului Bobu in 19 Iuniu 1784 (8) opiniunea cá se i se implinésca cererea; actele din annii urmatori inse adeverescu co nu a facutu usu de facultatea ce i s'a datu, ci a remasu monachu si de aci incolo.

In 1785, cere de la guvernu cá se fia numitu parochu allu Sabiiului, dupo cumu dice Episcopulu Bobu (9), déro fora resultatu.

(1) Sincai in Ladislai Nagy de Peretsen Orodias.—pag. 206.

(2) In ua scrisore a lui Bobu catra guvernu, carea am vediutu-o in copia la d. prof. Moldovanu in Blasiu, cuventulu «extra necessitatem» e scrissu apoi stersu de man'a Episcopului.

(3) Acestu respunsu allu rectorelui cu dat'a 29 Iuliu 1786 inca lu-am vediutu totu in copia la acela-si d. prof. unde se mai afla si acumu.

(4) Bobu.—Notitia autobiografica, la Cipariu.—Acte si fragmente pag. 28.

(5) Idem.—l. c. pag. 29, si «Acte sinodali». pag. 112.

(6) Idem.—l. cit. pag. 29 si 30.

(7) Idem la Cipariu. — Archivu pentru filologie si istorie pag. 717.—Sincai in nota 12 a elegiei sale (Nagy. — Orodias. 206) dice : «Dupo *mai multi anni* intorcându-se (Miculu) de la Vien'a in Trasilvani'a fù dispusu de Episcopulu *Atanasiu Rednicu* mare eclesiarchu dupo ritulu bisericei orientali. Acestu pasagiu-lu dice Sincai dupo ce spune, cà Miculu a fostu rectoriu la Seminarulu St. Barbara in Vien'a si co acolo fiendu edà cele doue disertatiuni teologice (1781 si 1782); adeco, co dupo venirea sa de la Viena (1783) fù dispusu eclesiarchu de episcopulu Atanasiu Rednicu, acesta (inse nu pote fi adeveratu, coci Rednicu, care—ce e dreptu—dispuse eclesiarchu pre Miculu in *1765* inainte de a merge la Viena), morì incà in Maiu 1772.

(8) Vedi actulu acest'a la Ilarianu.—Vieti'a lui Sincai, pag. 89.

(9) Bobu.—Vedi in Archivu de Cipariu, pag. 717.

Digitized by Google

La 1787, incepù a traduce Omiliele S-tului Ioanu Gura de auru, in Evangeli'a S-tului Ioanu. (1)

La 1788, cându spitalulu militariu a fostu transmutatu de la Alb'a-Iuli'a la Blasiu din causele resbelului turcescu, Miculu a fostu tramissu de Bobu la monastirea d'in Alb'a-Iuli'a; cu tote aceste nu a mersu acolo ci la Sabiiu «*et in partibus non unitis versabatur*», precum dice Bobu. (2)

Totu in annulu acest'a, s'a intorsu curundu de la Sabiiu, déro se pare co nu la Blasiu ci la Alb'a-Iuli'a, loculu unde erá dispusu de Episcopulu, coci la 1 Novembre (1788), acolo in monastire, incepe a traduce Cuvintele S-tului Vasile cellu mare. (3)

In acestu annu mai tradusse Miculu : *Catechises* alle S-tului Cirilu Archiepiscopulu Ierusalimului. (4)

Iern'a annului 1789, o petrecù in Oradea mare, in curtea amicului si patronului seu si alu tuturoru invetiatiloru români, Ignatiu Darabantu, allu 4-lea Episcopu allu dieceseei Oradane, numitu de imperatulu Iosifu allu II in 8 Aprilu 1788. Aci a tradussu *Canonele sfinteloru sobore.* Totu ací a mai tradussu in annulu urmatoriu (1790) si S. *Epiphanii expositio fidei.* (5)

In primavér'a séu vér'a acestui annu, se pare co s'a intorsu de la Oradea la Blasiu, unde in 3 Septembre (1790) termina opulu : *Istori'a bisericésca pre scurtu, pentru folosulu iubitoriloru de invetiatura.* (6)

La 27 Ianuariu 1791, terminà in Blasiu traducerea séu prelucrarea *Omilieloru* S-tului *Parinti dupo Anastasie Sinaitulu.* (7)

Totu in acestu annu terminà tomulu II allu *Omilieloru* S-tului Ioanu Gura de auru, a caroru traducere, amu spussu, co s'a inceputu la 1787; éro partea a trei'a si ultima o finì la 30 Iulie 1792. (8)

IX

La 1 Novembre 1792 Episcopulu Bobu scrie guberniului (9) co deorece stravechi'a editiune romanesca a Bibliei celoru 70 (10) tiparita la Bucuresci la 1688, de ua parte e plina de solecismi, cuvinte neacomodate evului nostru, si preste totu de scaderi multe,—éro de alta parte esemplariele ei s'au rossu prin usu si nimicitu prin schimbarile timpului, erá de lipsa si a dispussu procurarea unei versiuni noue. Deci face Guberniului insciintiare previa, cá déca ar avea de cugetu a dispune ceva in objectulu acest'a, se arete de tempuriu, cá asia Bibli'a se se pota typarí siledá câtu mai curundu.

La acestea Guberniulu respunde la 8 Novembre 1792, co typarirea Bibliei se concede pre respunderea Episcopului; inse e de parere, co aru fí bine, cá se se commnnice si cei'alalti Episcopi Uniti din Ungari'a spre a-si descoperí si densii opiniunile. (11)

(1), 3), 4), 5), 6), 7), 8). Tote aceste date vedi-le mai josu, unde suntu enumerate opurele lu Miculu, scriindulí-se titlurele complecte, precum si timpulu candu s'au seriau, la cari amu aflatu

(2) Episcopulu Bobu : vedi in Archivu pentru filologie si istorie, pag. 717.

(9) Vedi estrasulu ce urmeza in Archivu, pag. 676.

(10) Vedi S. Miculu (Klein) in prefatiunea sa la Biblia si B. Popu dissertatie despre typografiea romana, pag. 65.

(11) Vedi : Archivu pentru Filologie si istorie de T. Ciparíu, pag. 676.

Digitized by Google

Indata dupo acestea se incepe typarirea Bibliei, carea Miculu se pare co o ave gat'a, coci altu-mentrea nu se pote cugetá cum de s'a si inceputu typarirea in an nulu 1793 séu 1794. Ero remuneratiunea lui Miculu pentru traducere, se pare co s'a togmitu se fia bani in valorea a diumetate din essemplariele bibliei. (1)

Sincai, Miculu (Clain) si Maioru nu puteau nici de cum se stea bine cu Episcopul Bobu; coci, pre candu acest'a cercá a vîrí in biserica innovatiuni latine, ei aperau c insufletire vechiele datine alle bisericei orientali. Pre la 1794, atâtu se stricara c Episcopulu, incâtu acest'a se laudà assupra lui Maioru : *dabo operam ut destruar illum.* (2)

La 12 Iuniu 1794, sub No. 3799, Guberniulu tramite Episcopului Bobu opulu lu Miculu «Teologi'a morala» in doue tomuri, — care Guberniulu lu-a primitu de la Consiliulu Locumtenentiale din Ungaria, — si-i prescrie se-lu revédia si se-si dea o piniunea asupra lui. (3)

In 19 Sept. 1794 No. 6328, Guberniulu cere de urgentia si pune terminu pre 30 Octombre, peno la care se-i se tramita respunsu la charti'a precedente. (3)

Episcopulu respunde la 15 Octombre 1794, co fiindu occupatu cu revisiunea Biblie din care mare parte este essita de sub typariu, nu a pututu revedé acellu manuscriptu Deci se fia scusatu, co din caus'a preamintita nici acum nu pote, inainte de termi narea Bibliei. «De altmintrea inco acum-mi-ieu libertate a descoperí inaltului Guber «niu, adauge episcopulu (4), co decum-va acellu opu allu parentelui Clain (Miculu)— «ua versiune a Teologiei morale de Venceslau Schansa—se va aflá acomodatu si min «tei celloru mai pucinu culti si prin urmare necessitatei acestei diecese a Fagarasiului «dintru alle càrei beneficie parintele *Clain (Miculu) traesce scutitu de mai multe sar «cine,* cari le porta altii, séu se va putea acomodá cu pucine schimbàri si imprumu «tandu prin concursulu si a disului parinte si dintru alti autori: acellu bunu parint «—adaugundu-se favorea si gratiosulu patrociniu allu inaltului Guberniu regescu— «dóra chiaru si candu aru fí intrevenitu ori si ce transactiune, va preferí a se plec «inaintea lipseloru acestei diecese, de câtu a se terguí in oficine straine.»

Pentru esplicarea tonului iritatu dintru acestu respunsu, in care vorbesce Bob despre Miculu, se observa, co ellu este datu numai cu ua luna dupo faimos'a investi gatiune de la Aiudu (Nagy Enyed) urmarindu-se Sincai si cei alalti *«conspiratori in contr'a episcopului, a patriei si a principelui»*, cum dice investigatoriulu in ultim' intrebare facuta lui Miculu. (5)

Ero caus'a mai de frunte a supararei Episcopului, cu care de almintrea Miculu nic ua data nu se-a avutu bine, se vede a fí fostu acea co, ieromonachulu Miculu dedicas Teologi'a morala, ce Guberniulu o tramisse Episcopului spre censurare, Episcopului d

(1) Vedi epistol'a lui Miculu cotra Bobu cu datulu 12 Ianuariu 1796, in Archivulu citatu pagi na 700. Se va amintí si mai josu.

(2) P. Maioru.—Istoria Basericei Romaniloru, pag. 342.

(3) Archivu de Ciparîu, pag. 676.

(4) Estrasulu acestui respunsu vedi-lu in Archivu, l. c.

(5) Vedi : actulu cercetarei la Ilarianu —Vietia lui Sincai, pag. 100

Digitized by Google

la Oradea mare, amicului si patronului seu Ignatiu Darabantu, care la alegerea de Episcopu avusse voturi mai de doue ori cá Bobu (vedi mai susu).

X

Amu arretatu mai susu, cum episcopulu venindu-i ordinu de la guberniu, s'a mandatu, co e tare ocupatu cu revisiunea Bibliei si de acea nu pote stá de revisiunea Moralului. Déro caus'a cea adeverata erá cuprinsulu dedicatiunei (1) si demonstratiunea ce Miculu facea printr'ins'a.

Co Episcopulu a luatu de demonstratiune in contra sa dedicatiunea facuta lui Darabantu, archireulu altei diecese si rivalulu seu de la alegerea d'in 1782, se vede din raportulu (2) ce consistoriulu din Blasiu face asupra ei, cu dat'a 15 Iuliu 1794, in urm'a provocàrei Episcopului din 28 Iuniu. In acestu raportu, scarmanandu dedicatiunea din firu in firu, intorcandu-o si pre facia si pre dosu, cautau nodu in papura cá se aiba causa a nu o admite la typariu, cea ce si facura.

In 12 Ianuariu 1796, prin ua epistola(3) cotra Episcopulu scrissa in limb'a romána se plange co nu i se dau essemplariale din Biblie, precumu a fostu assiediamentulu cu elle peno primaver'a, pre candu pre atuncia se vindeau de obste si se roga cá se i se dé macaru diumetate din Biblie, coci bani nu mai cere. Apoi se plange co : s'a fostu rugatu se-i se de si ua moralisiu (Teologi'a morale) éro prefectulu typografiei, Parintele Germanu, i-a respunsu, ce e dreptu, co-i-o va dá, dero cu conditiuni, *quae supponunt me idei dignitatem et consequenter honestatem non habere;* conditiune a fostu cá acea carte se nu iesa afora d'in cas'a lui séu se o dé undeva se se typaresca. «Aceste respunsuri, ce «mi s'au datu mie, continua cu amaraciune Miculu, (de cari cum crediu eu Mari'a ta «nemic'a nu scii) cu totulu mi-au slabitu man'a mea a lucrá asemenea, ero anim'a «mi-au mahnitu. Gandeam eu se facu in moralesiu (Teologia morale) si unu «indicem literalem materiarum», cá candu ar cautá ceneva vre unu lucru, indata se-lu «afle, ci aceste frumose date mie respunsuri atât'a tremuru au bagatu in manele mele, «câtu nu potu scrie acellu lucru.» Apoi se roga se demande a i se dá duoe moralesi (teologii morali), un'a pentru sine, alt'a pentru unu nepotu alu seu. «Iar me rogu, conti«nua ellu, cá ce gresiescu se te milostívesci parintiesce a-mi iertá, cautandu la ama«réf'a animei melle, pentru co forte greu mi-au cadiutu aceste respunsuri, socotindu «câtu diu'a si noptea mi batu capulu si lucru pentru folosulu de obste ânco si pentru «allu typografiei, si apoi se audu de acestea.» Apoi termina dicandu co ar fi mersu in persona la Episcopulu pentru acést'a, dero cá se nu-lu ingreuedie a socotitu co e mai line a tramite acesta scrissore.

Acésta epistola a avutu totusi ceva efectu; coci in urm'a ei primesce Miculu doue essemplaria d'in Biblia de la Germanu, prefectulu typografiei. Cu acestea in vér'a acestui annu merge la Oradea si unu essemplariu lu luà Episcopulu pentru Capitululu de acolo; dar de orece canoniculu Silagi, in alle càrui mâne erau banii bisericei s'a fostu

(1) Acésta dedicatiune vedi-o in intregu cuprinsulu ei in Archivu, pag. 676—8.
(2) Vedi-lu in estrasu in Archivu, pag. 678.
(3) Vedi-o in Archivu pentru filol. si ist. pag. 700.

Digitized by Google

departatu d'in Orade, nu a pututu se ié pretiulu acestui essemplariu. Cellu alaltu es semplariu lu luà prof. Tertina si lu tramisse Episcopului d'in Muncaciu; pretiulu a cestui essemplariu a intardiatu, si asia Miculu se intorce de la Oradea fora Biblie, car au remassu deuacamdata neplatite. Ajunsu in Blasiu, scrie Episcopului ua epistola(1) c dat'a 8 Noembre 1796, in care impartasiesce Episcopului celle de susu; apoi se rog cá Episcopulu se demande a-i se platí 30 gal. (aurei), cari mai restau d'in contractul Biblieloru si peno acumu suntu ânco neplatiti.

XI

Cam in primaver'a acestui annu (1796), dupo mortea Episcopului neunitu Adamoviciu, a mersu la Sabiiu, unde, dupo Episcopulu Bobu(2), ar fi amblatu se treca la neunire si se se faca Episcopu in Sabiiu, ero ellu (Miculu) dice(3) co: pentru grijirea sanatatei a plecatu la Sabiiu si dice(4) co chiaru si Episcopulu i-aru fi toleratu.

Pre atunci erá in Sabiiu mare miscare pentru non'a allegere de episcopu; fiindu totu ua data si tirgu, se adunara multi d'in clerulu neunitu, cari se consultau se nu mai alléga Episcopu de natiune straina. Miculu, cá românu iubitoriu de natiunea sa si de binele ei, ânco a luatu parte la aceste consultatiuni, sfatuindu pre allegetori, cá se se ferésca de Episcopu strainu. De ací s'a intorsu in curundu. Dupo reintorcere, s'a cerutu cá se mérga la Darabantu, la Oradea, in caus'a unoru afaceri, precum dice epistol'a lui Darabantu, ce Miculu o arretà lui Bobu.(5) Prin Turd'a, merge la Oradea, de unde in acela-si annu intorcundu-se, scrie Episcopului epistol'a mai susu citata d'in 8 Noembre 1796.

Anco la 24 Iuliu 1794 tramisse gubernulu Episcopului spre censurare *istori'a bisericésca* compussa de «preutulu *neunitu* Samuilu Clain» (Miculu), scrissa in 3 volumi si dedicata Archi-Episcopului de la Carlovitz.

Bobu inse, care nu mai putea sperá vre unu bine de la unu *conspiratoriu contra Episcopului, a patriei si a principelui*, cum diceau co este si Miculu, luà si acesta dedicatiune, cá si a Teologiei morale, de demonstratiune in contra sa. Lassà lucrulu mortu doi anni si diumetate, si numai in 28 Februariu 1797 cere dela Miculu, prin ua scrissore latinésca (6), o declaratiune in care se arate pre autorii cu cari s'a folositu la traducerea séu scrierea istoriei; se arate ordinea si impartirea materiei; acestea credendu-le Episcopulu necessarie spre crutiarea timpului, spre ussiurarea ostenelei si spre ajutarea si indreptarea censurei.

La acést'a Miculu respunde(7) indata, in diu'a urmatoria 1 Martiu st. n. 1797: «Istori'a bisericésca scrissa de Claudiu Fleuri eu o am tradussu in limb'a româna peno

(1) Vedi-o intréga in Archivu pentru filologie si istorie pag. 715, unde annulu din erore s'a pusu 1776 in locu de 1796.

(2) Vedi informatiunea tramisa gubernului despre Miculu in Archivu p. 717 si 718.

(3) Apologi'a sa in Archivu pag. 719.

(4) Acolo—si pag. 736.

(5) Archivu de Cipariu pag. 715.

(6) Vedi-o in archivu l. c.

(7) Respunsulu in estrasu in Archivu l. c.

Digitized by Google

«la mediu-loculu seclului IV; deorece inse acellu opu e forte mare, m'amu apucatu cá se facu unu estrassu, si asia dupo acellu estrassu amu scrissu compendiulu, care acum se afla la Illustritatea vostra; am impartitu acestu opu, dupo prassea cea mai comuna a scolasticiloru, in periode; ordinea intrebariloru e dupa norm'a lui L. Berti in compendiulu istoriei bisericesci. Autorii principali, de cari me-am folositu la culegerea acestui opusculu suntu: Eusebiu Caesarianulu, Sozomenu, Evagriu, Theodoretu, S. Niceforu, C. C. S. Theophanes, Niceforu Calistu, actele Concilieloru, si alti autori pe cari i citéza Fleuri in istori'a sa; dar mai cu séma m'am folositu de istori'a lui Fleuri. Am observatu chronologi'a si preste totu loculu amu insemnatu annii...»

Episcopulu, indata dupa primirea acestei declaratiuni, in a trei'a di (20 Februarie st. v; séu 3 Martiu nou) (1) tramite Capitulului seu tomulu I allu istoriei cá se-lu censuredie, se-si faca reflessiunile loru la locurele neadeverate séu neadeverite si se-si dé parerea déco e bunu se se tiparésca séu ba? Tomulu II lu-a datu lui Ladislau Nemes si Eliseu Novák.

La 19 Iuliu 1797 «humillimi servi et capellani Capitulum et Monasterium Cæs. Regium Ord. S. Basilii ad. Sanam Trinitatem Balásfalvæ» respundu: «toti in comunu amu revediutu Tomulu I d'in istori'a bisericésca a confratelui nostru R. Samuilu Clain, pre care amu aflatu-o *cu totulu nedemna de a se publicá*, ba chiaru si déco s'ar publicá, ar' produce mare scandalu intre invetiatorii nostri prin annotaciunile adausse la margine.»(2)

Dupo acést'a, in 30 Noembre, Episcopulu relatedia Gubernului despre istori'a lui Miculu, «*non abs re et omine in textu gratiosæ ordinationis regio Gubernialis de 24-a Iulii an. 1794, 4864 dicti disuniti,*». In acesta relatiune dice co acea istoria in mai multe puncte este accomodata religiunei Archiepiscopului de Carlovitz (Orientalu), carui-a o dedicase, si de acàrui favore autorulu ei voesce a se folosí, spune reprobarea calugariloru si dice: «*scoriamque disunionis continet.*» Apoi declara opulu de defectuosu si neperfectu.(3)

Gubernulu respunde prin scrissorea sa de la 3 Iannariu 1798 No. 140, cum cà informatiunea data se lassa in locu.(4)

Intre acea, Ladislaus Nemes, «Archidiaconus Szent-Margitensis et Scholarum nationalium Graeco-Catholicarum Director» si Eliseus Novák, «Districtus Maros Archidiaconus, et Philosophiae Professor», cu dat'a 20 Decembre 1797 raportédia Episcopului,(5) co densii au cetitu partea II a istoriei bisericesci de Miculu, care parte e cuprinsa in doue tomuri si arréta celle ce au notatu dintr'ensa; ei inse nu-si dau parerea cá si Capitululu: de e buna de typaritu séu ba? Observatiunile facute assupra ei suntu pote numai, cá se nu o tramita Episcopului neatinsa, coci tote suntu séu «se

(1) Estrasulu scrisorei, pe longa care o tramite, vedi-lu in Archivu pag. 715 si 716.
(2) Acestu respunsu era-si in estrasu, vedi-lu l. c. p. 716.
(3) Vedi acesta relatiune la Cipariu.—Archivu l. c.
(4) Archivu pentru filelogie si istorie de T. Cipariu l. c.
(5) Vedi Archivulu citatu l. c.

Digitized by Google

pare» séu «*nu se pote crede*» si nu se vede a fi pututu aflá ceva errore, séu neade veru, ce se-lu pota aretá. Cu tote aceste istori'a a fostu declarata de imperfecta, de fectuosa si scandalosa, d'in causa co ásia placea Episcopului. Aceste defecte cu tot ur'a episcopului assupra lui Miculu, inse pote co aru fi disparutu, déco nu ar' fi fostu dedicata Archiepiscopului orientale de Carlovitz.

In annulu 1798, scósse «a dou'a ora si mai indreptatu» Canonele sfinteloru sobore tradusse in Oradea la 1789. Acesta prescriere o facù in Blasiu, cea ce se vede de pre titlulu essemplariului, ce se afla in Oradea, care nu e cellu de care amintesce Ilarian in vieti'a lui Sincai p. 120, si despre care dice co i-lu imprumutasse d. prof. Neagoe

Anco inainte de informatiunea despre istori'a bisericésca, Bobu a tramissu Guberniului la 2 Nov. 1897 aretare(1) despre *Teologia Morale*. In acesta aretare aduce la cunoscenti'a Guberniului co opulu mentionatu s'a typaritu; éro dedicarea facuta lui Darabántu nu s'a typaritu; dreptu causa amintesce intre altele, co acestu opu fiindu numai traducere er nu originalu, nu ar face nici o onore Episcopului, caruí-a a dedicatu-o.

Guberniulu totu la 3 Ianuariu (1798) luà spre scientia si incuviintià si acésta urmare a Episcopului.(2)

XII

Tote persecutiunile de peno aci alle Episcopului Bobu nu dedera multu de lucru lui Miculu; cea mai grea incurcatura fù iusa pentru prepusulu, co ar fi voitu a-si parasí confessiunea si à se face Episcopu gr. Orientalu in Sabiiu.

Iosafatu Bastasiciu «*abas de Crisio et vicarius generalis*», care la 1777 erá—pote—rectoriu(3) in Seminariulu St. Barbara d'in Vien'a, ero la 1772 insocésce (4) pre Episcopulu seu gr. catolicu de Crisiu d'in Croatia, Bojincoviciu, la sinodulu tienutu in Vien'a si amintitu mai susu; acestu Bastasiciu—dicu—ânco in 25 Iulie 1784 tramitte Episcopului Bobu ua epistola d'in *Schid;* in acesta epistola(5) dice: «Me dore «coci am auditu demultu co parintele Samuilu Clain a scrissu epistola Metropolitului «de acum allu Neunitiloru, in carea se comanda si roga, cá acell'a se-lu primésca in«tre clerulu seu si co are de cugetu a parasí Unirea.»

Bobu dupo acésta informatiune nu se scie se fi cercatu nemicu pre facia, ci pote co voiá se se informeze prin chiaru omenii sei.

La 30 Maiu 1796 inse, Guberniulu scrie Episcopului Bobu cu No. 3640, co i s'a facutu cunoscutu, co Basilitulu din Blasiu Samuelu Clain (Miculu), dupo mortea Episcopului Neunitiloru Adamoviciu, ar fi amblatu se tréca la Neunire si se fia allessu Episcopu; apoi provoca pre Bobu ca se interdica lui Miculu tota intiellegerea cu popii

(1) Vedi-o in Archivu pentru filol. si ist. pag. 716.
(2) Archivu l. c.
(3) Vedi Bobu.—Notitia auto-biografica in Acte si fragmente p. 26.
(4) S. Miculu (Clain) la Ciparíu.—Acte si fragmente pag. 126.
(5) Vedi estrasulu in Archivu p. 718.

Digitized by Google

Neuniti, si termina dicundu : «*de comperta expositionis realitate circumstantialem prestitura Informationem.*»(1).

Episcopulu Bobu, vediendu co acum i se da ocasiune buna de a-si poté resbuná si palepsí pre acestu calugaru, cu care ellu, ca unulu ce urea pre toti omenii invetiati, si indata nu s'a avutu bine, coci cutediá a se oppune vointiei lui, ba avu cutediana a dedicà opurele salle altoru prelati; Bobu—dicu—, care afla ocasiunea si timpulu bine venitu de a delaturá si pre Miculu, care-lu mai impiedecá in implinirea vointiei salle, — dupo ce pre Sincai lu delaturase, lassà lucrulu mortu unu annu si dimetate; nici n'a trassu pre Miculu la respundere, nici n'a scrissu guberniului peno la 29 Noembre 1797, candu tramitte guberniului ua informatiune,(2) sau mai bine acusatiune pré interessanta. In aceasta informatiune Episcopulu se nevoiesce a innegrí cátu se pote mai multu pre Miculu innaintea Guberniului : asia, dice co fiendu tramissu prin episcopulu Rednicu la Vienn'a in institutulu Pazmanianu, acolo a cetitu cu mare zellu si curiositate càrti pline de eresuri de alle greciloru, din cari adoptandu unele si fiendu ellu de almintrea «*ingenio præceps et voluntate in omnem partem mobilis Photianorum opinionum philtro inescatus est*». Apoi enumera in cinci puncte tote culpele lui Miculu. In punctulu 1-iu, amintesce de scrissorea lui Miculu cotra Archiepiscopulu de Carlovitiu; amintesce apoi, in punctulu 3-lea, de petitiunea lui cotra Guberniu de a fi denumitu in parochi'a Sabiiului, sub pretestu co fiendu scaunulu Sabiiulu loculu seu natalu, clim'a acellei localitati i-ar fi mai sanctosa. «Aceasta inse — continua Bobu — a fostu pretestu delusoriu, cea ce se vede din faptele de mai tardiu; pentru co neimplinindu-i-se dorinti'a de a capetá parochi'a amintita, forte dessu caletoriá la Sabiiu : acum ca se-si grijésca sanetatea, acum ca se-si véda consangenii si cumnatii, si pre aci intardiá forte multu, si in timpulu acest'a cambla cá se castige animele Neunitiloru si voturi de Episcopu. . .» Dupo ce in punctu 4 spune co indata dupo mortea lui Adamoviciu Episcopulu neunitu, Miculu grabesce la Sabiiu, de unde s'a intorsu numai dupo ce i s'a facutu cunnoscuta amintit'a scrissore a Guberniului din 30 Maiu 1796, dice co in drumulu cotra Oradea, unde a calètoritu in véra acellui annu, oprindu-se in Turd'a, i-a placutu a merge la liturgi'a Neunitiloru «*ibidemque ex rumore quod Eppatum non unitorum quærat, pro concione sermonem facere admissus est.*» Incheia acestu punctu dicundu co in vanu e ori ce incercare de allu indreptá, «*eo enim temeritatis provectus est, ut per domesticam disciplinam a scopo revocari haud possit.*» In punctu 5, amintesce dedicatiunea lui Miculu cotra Archiepiscopulu de Carlovitz, a carui favore dice co o vená.

Aceasta informatiune o termina dicundu : «multu me temu cá nu cumva dessu amintitulu parinte Clain, amagitu de speranti'a de a se face Episcopu si indemnatu de consangenii sei, se parasésca pre facia religiunea gr. catolica si se faca in poporu mare perturbatiune; me vedu necessitatu a descoperí previe acestea inaltului Guberniu, si totu odata a-lu rogá se se indure a esoperá de la Maestatea sa Sama

(1) Vedi-o intréga in Archivu, p. 717.
(2) Publicata in intregu cuprinsulu in Archivu, p. 717 si 718.

Digitized by Google

«spre nimicirea scandalului : *quatenus hunc Patrem a consortio non unitorum se-*
«*gregari et Muncatsinum ad agendam pœnitentiam et in fide considerationem in si-*
«*lentio transponi, et ibidem ad expensas Monasterii Balasfalvensis relinqui clementer*
«*jubere.*» Cá aclusu la aceasta scrisore, pusse Bobu epistol'a lui Bastasiciu, se pare co chiaru in originalu, coci in Archivulu episcopescu din Blasiu se afla numai o copia.

De asta data Bobu nu reusì cu planulu. Nu putu se scape de Miculu asia usioru, cum, pote, credea ellu. Guberniulu nu voì a tramite pre Miculu la Muncaciu; ci in respunsulu (1) la acusatiunea lui Bobu dice co e de parere cá Bobu, atâtu in numele Guberniului, câtu si cu autoritatea sa episcopésca, se intredica strictu lui Miculu, cá se nu cuteze a se departá d'in Blasiu ci se petréca o viétia liniscita in monastire intre ocupatiuni religiose si literarie. Astu modu nu va mai fi periculosu, si daca in contra acestei impiedecàri — se dice mai departe — ar incercá se se departe, «*aut*
«*clam elaberetur, ultro ipse se reum, gravioreque animadversione dignum præstaret.*»

In urm'a acestoru-a, Miculu fù trassu la respundere inaintea Capitulului (ce pre atunci consta din monachii basiliti de la monastirea S. Treimi din Blasiu), carui'a Miculu i dede ua apologia forte frumosa si interesanta (2), in carea dupo ce spune co caus'a mergerei sale la Sabiiu a fostu curarea sanetatei, adauge co densulu, ce e dreptu a vorbitu cu Neunitii, dupo mortea lui Adamoviciu; inse nu cu intentiune a trece la Neunire, ci numai sfatuindu pre Neuniti, cá se se ferésca in totu modulu de episcopu strainu; cea ce de altmintrea si-au fostu propusu si ei. Aduce aminte consistorialiloru co densulu de mai multe ori i-a indemnatu ca se merga si predicandu se faca pre Neuniti se primésca Unirea. «Tote aceste si alte multe asemenea — continua Miculu — cari a-le enumerá aci ar fi pre lungu, nu suntu semne co eu asiu fi voitu a trece «la Neunire, la care, deco asi vrea, potu trece «*viâ sexhebdomadalis instructionis se-*
«*cundum regias ordinationes*». De altmintrea «insu-si illustrissimulu D. episcopu — dice mai departe — se vede co cunnosce bine nevinovati'a mea in acesta causa, si prin urmare, co suntu false incriminarile aceloru-a, cari m'au calumniatu la Gu-
«berniu . . . .»

Se roga, mai in colo, cá, spre a se nemicí ori ce prepussu co ar vrea se treca la ritulu Neunitiloru, se-lu dispensese a trece la ritulu Bisericei latine, in care se-si petreaca restulu vietiei; «si atunci Neunitii nu me voru allege episcopu, fiiendu eu de «ritulu latinu. Séu deco aceast'a nu se pote face, fiendu-mi cunnoscuta acum nevino-
«vati'a, me rogu se fiu declaratu liberu, cá asia se potu essí la aeru curatu spre «grijirea sanetatei, dupo cum mi-a prescrissu si consiliariulu sanetatei.»

Termina rogandu-se co se se indure a tramitte Guberniului aceasta apologia, ca se fia declaratu inaintea lumei de nevinovatu, «si V. Capitulu — termina Miculu, — «a carui membru sum si eu peno acum, se se scape de pat'a, care o ar avé pentru «mine.»

Apologi'a acest'a, ce porta dat'a 20 Maiu 1798, fu cetita in Consistoriu la 24 Maiu acellu-asi annu. (3)

(1) Dat'a respunsului acestui-a e 27 Ianuariu 1798. Vedi-lu intregu in Archivu, p. 718.
(2) Intrega e publicata in Archivu, pag. 719, 720, 736 si 737.
(3) Vedi Archivu, pag. 737.

Digitized by Google

La acésta apologia, cá documentu despre inocenti'a sa, alatura si unu «Atestatum»(1) de la Consistoriulu Neunitiloru din Sabiiu, scrissu in limba'romána. Dat'a e: Sabii 22 Aprilie 1798.

La 13 Iuliu 1798, Capitululu presentésa episcopului apologi'a lui Micu pre longa ua scrissore, (2) in care (dupo mai multe) se roga co se se indure a-lu instruí: ce e de facutu cu acestu frate, care cere intre altele se fia dispensu a trece la ritulu latinu, si intréba: ore desculparea (exculpatio) acelui-a din partea loru se se tramita la Guberniu?

Episcopulu respunde la acesta scrissore a monachiloru in 16 Iuliu 1798 (3) si dice intre altele co Miculu prin acea, co vrea se tréca la ritulu latinu, nu pote spalá pacatul'a, cu care in realitate a fostu infieratu prin vointi'a si nediuinti'a lui de a trece la Neunire, «*nam factum per mutationem religionis aut ritus infectum fieri nequit.*» «Cellu mai mare documentu inse—continua Episcopulu—ar fi, deco prin schimbarea totala a purtarei, ar spalá crim'a, care o are de mai inainte pentru Schisma.» Episcopulu termina acésta scrissore dicundu: «Intru acea, fiendu co in afacerea fratelui vostru voiu a me folosí de consiliulu vostru, se-mi tramiteti opiniunea vostra si informatiune in acestu obiectu.»

Calugarii respundu la acésta scrissore in 21 Augustu 1798, co ei nu au observatu se se fia lipitu de densulu sgur'a (scoria) schismei, pentru co altmintrea ar fi fostu interessulu loru a-lu denunciá si a cere departarea lui din monastire. Cunnoscu se co nutresce si unele opiniuni singularie, care nici de cum nu potu serví spre edificarea poporului nostru. (4)

O septemana mai tardiu, adeco la 28 Augustu, Miculu (*humillimus ac minimus servus* — precum se subscrie) scrie episcopului si-lu roga se faca si Guberniulu cunoscuta innocenti'a sa; déco inse va fi judecatu de acatolicu, cea ce nici vré, nici recunnosce, nici marturisesce, nici socotesce, se faca cu ellu cea ce prescriu ordinatiunile regesci, «pentru co am invetiatu a me supune totu deaun'a ordinatiuniloru regesci, cá unulu ce credu co tota puterea e de la Dumnedieu.» Se roga si acum ca se-i fia permissu a trece la ritulu latinu, ero déco Episcopulu nu i-ar concede, cere ca acésta affacere se fia inaintata la loculu seu. (5)

Intre aceste valuri, Miculu nu a incetatu a se occupa cu lucràrile istorice: asia la 15 Martie 1799 a finitu tomulu IV din istori'a bisericésca, cea ce se cunnosce de pre insemnatur'a facuta de ellu la finea acellui opu. La 15 Iuniu a terminatu tomulu V din acea-asi istorie. (6)

XIII

Dupo ce scapà cum putù Miculu din aceste incurcaturi periculose, se pusse cu totu deadinsulu pre studia istorice si literarie. Multu timpu se occupà cu analele principi-

(1) si (2) Archivu l. c.
(3) Archivu, pag. 737.
(4) l. c. pag. 738.
(5) l. c.
(6) Vedi mai josu in partea a II.

Digitized by Google

loru Munteni si Moldoveni; la Martiu 1802, ajunsese cu ai Munteniei peno la a nulu 1720, éro cu ai Moldaviei peno la 1600. Ellu scria lui Engel : «*Vix est aliqu scriptor, qui usque ad a. 1714 floruit, et de Valachis aliquid scripsit, ex quo colle tionem seu excerpta historiam concernentia non haberem*». (1)

Miculu intrà in corespondentia cu istoricii contimporani si le imprumuta doc mente; asia lui Engel i tramite in acestu annu excerpte d'in manuscriptulu Cantac zinu, si póte totu atunci ua traducere latina, facuta de dinsulu, a chronicei lui Miron care pre atunci se aflá in unu essemplariu completu in Blasiu, unde a fostu vediutu Engel pre la annulu 1800. (2)

(1) Engel. Literatur der Walach. und Mold. Geschichte p. 90.

(2) Engel. — Literatur der Walachischen und Mold. Geschichte pag. 26.

Crediendu a fi de interesu generalu adaugu aci câte-va locure de in «Geschietate der Moldi und Walachey» de Ioanu Cristianu Engel, d'in cari sepóte vedea si corespondenti'a litterara, ce e intre acestu mare scrietoriu si Miculu (Clain), si laudele ce acestu streinu le face merituosului li teratu romanu :

a. In prefatiune pag. IV : «D'in Blasiu (Balásfalva longa Nagy-Enged-Aiudu) in Transilvania pri midilocirea Escelentiei Salle D-lui Episcopu de acolo a diecesei greco-catolice unite d'in Transilvani Ios. (in locu de Ioanu) Bobu, am primitu (Engel) de la venerabilulu--prin superioritatea spiritulu si a animei salle — basilitu, diligentulu filologu si istoricu romanu, Samuilu Clain de Sadu, infor matiuni chiaru despre manuscriptele Blasiane, allo principelui Dimitrie Cantemiru; mai departe tra ducerea essemplariului Blasianu allu cronicei lui Mironu, care ajunge peno la annulu 1595 si asia mai completu de câtu cellu d'in Oradi'a mare.

b. La pag. 26 not'a a) enumerandu opurile istorice romane Engel dice : «Istori'a vechia si nou a Daciei (de Cantemiru), ua carte mare in folio in limb'a Moldovenésca. Totu acésta carte in limb'a latina — dice biografulu (lui Cantemiru) — s'aru fi perdutu in marea Caspia. Despre acesta ma nuscriptu, pre care eu insumi l'amu vediutu in Blasiu la annulu 1800 in biblioteca Monastirei s Seminariului de acolo, mi amintesce d-lu Samuilu Clain, basilitu d'in Blasiu, despre alle càrui me rite pentru cultur'a limbei si istoriei romane se va vorbí mai pre largu mai departe : «*Continet limites antiquæ Daciæ; item gentes, quæ inhabitarunt Daciam; deinde bella Romanorum cum Dacis, et Romanorum ibi continuam habitationem, tandem Valachos modernos ostendit esse reliquias anticorum Romanorum. Ad tempera vero Principum Moldaviæ aut Valachiæ non percenit. Ideo de Radu-Negro specifice nil habet; suum namque opus in Ioanitio rege Bulgarorum et Vlachorum finit.* (Scrisórea — lui Miculu cotra Engel — de la 12 Martiu 1802). Despre codicele bine conservatu d'in Blasiu se esprime insusi Sam. Clain in modulu urmatoriu : «*Significo, opus Cantemirianum de Dacia scriptum fuisse linqua Moldavica, et ideo non versionem, sed originale ipsum me habere puto; hoc autem inde colligo, quod scriptum, quod præ manibus habeo, ante 70 annos Viennæ acquisivit patruus meus Episcopus Fogarasiensis Ioannes L. B. Klein de Sad, a quodam negotiatore, qui Petropoli fuerat, ubi ipsum opus est scriptum.—Deinde totus in eo est auctor, ut probet, Romanos a tempore Trajani permansisse in Dacia, modernosque Valachos Romanorum esse reliquias et hoc opus pro Valachorum instructione scripsisse testatur : ergo debuit lingua ipsis nota scripsisse*». (Scrisórea de la 14 Maiu 1801). «*Hoc opus Cantemir lingua Moldavica scripsit, postea vertit in latinam; sed latinum exemplar in Mari Caspio periit. Ergo bene dixi, dum scripsi, me ipsum autographum non versionem habere, maxime cum hoc Mstum habeam ab homine qui illud Petropoli attulit, ubi etiam scriptum est, ut in ipso opere asseritur.* — (Scrisórea d'in 4 Augustu 1801).

c. La pag. 67, n. LV, vorbindu de Chronic'a lui Mironu dice : «Eu am vediutu chronic'a sa scrissa românesce in unu volumu cuartu de medilocu in Iuniu 1890 la Blasiu séu Balásfalva in Transilvania resiedinti'a Episcopului unitu greco-catolicu, a Escelentiei Salle Domnului Ioanu de Bobu,

Digitized by Google

Pre la 1803, annulu cându si-a scrisu Sincai elegi'a sa dupo mai multe oficie pus-

si totu de nadata sum in stare a da, din un scrisore a Domnului Samuelu Clain, urmatórea notitia despre acestu codice cu propriele cuvinte a acestui eruditu basilitu : «*Miron historiam Moldaviæ principum usque ad annum 1595 perducit* (*); *excurrit ille extra limites Moldaviæ, interdum Transilvaniæ et Poloniæ res recensendo, et quid habet, totum fere e Scriptoribus Polonicis descriptum est. Ex illo ego etiam plurimum habeo, et nihil permisi intactum, quod ille habet, quin in meo opere (vedi sub No. LXXXIV) non inseruissem, exceptis rebus Polonicis et Transilvanis. Imo aliquando res Moschorum et Turcarum extra Moldaviam recenset Miron*». - Urmedia apoi despre esemplariulu necompletu, ce-lu posedea Samuilu Vulcanu, pre atunci canonicu in Oradea mare; apoi continua : «In fine, dupo multe correspondinti'a, mi-a succesu a primi un traducere latina a lui Miron pentru istorici, mai cu séma prin bunatatea Excelentiei Salle D-lui Episcopu de Bobu, (care de curandu a asediatu un suma de 145,000 Fl. pentru mai bun'a cultivare si dotare a Clerului romanu unitu) si a d-lui Samuilu Clain de Sadu, care cu tóta starea sa morbósa a procuratu pentru mine amintit'a traducere, cu ajutoriulu unui Clericu, datu lui spre ajutoriu de D-lu Episcopu».

d La pag. 90. LXXXIV. «Eruditulu basilitu d'in Blasiu d-lu *Samuil Clain*, de la care deja domnulu Sulzer II. 15 citédia «*Origines Daco-Romanae*» ca unu opu netiparitu, si a càrui «*Elementa linguae Daco-Romanae sive Valachicae*» s'au typaritu la annulu 1780 la Kurzbeck in Viena (Sulzer II. 152) acumu e ocupatu nu numai cu edarea unui Lexicon Romanu-Latinu-ungaru-germanu si Latinu-Romanu-ungaru-germanu, ci ellu a mai lucratu «*Annales Principum Transalpinorum et Moldavicorum*»; cu celli d'antâiu ajunse ellu in Martiu 1802 peno la annulu 1720, cu celli d'in urma peno la 1600. Ellu mi scrie, «*Vix est aliquis scriptor, qui usque ad annum 1714 floruit, et de Valachis aliquid scripsit, ex quo collectionem seu excerpta historiam concernentia non haberem : Opolu trebue se fia essitu la timpulu seu atâtu in limb'a latina câtu si in cea romana*. Urmédia cu proba § 2 si 3 d'in acestu opu allu lui Miculu. Apoi la pag. 94; «Chiaru acestu eruditu filologu si istoricu romanu a descoperitu inca si unu altu ajutoru pentru istori'a Romaniei, anume : Unu manualu *chronologicu* in *limb'a româna*, cam de 18 cólle scrisse, d'in care inse lipsesce inceputulu e compusu cam la annulu 1768. Eu credu, ce aru fi fórte bine a lassá se vorbesca despré acella cu cuvintele salle d-lu Clain, ca unulu care l'a vedutu si intrebuintiatu. Ecco cuvintéle salle proprie d'in un scrisóre a sa cotra mine cu datulu Blasiu 26 Maiu 1802. «*Recte modo Ciberii (?) fuerum ubi casualiter impegi in manuscriptum Valachicum, quod ostendit errores tam annorum, quam etiam principum in annalibus Valachicis et latinis. Autor hic ex inscriptionibus lapidum Ecclesiarum, aut aliorum monumentorum ab ipsis Principibus factorum, tum etiam ex diplomatibus et donationibus principum tam Chronologiam, quam ordinem, et nomina principum demonstrat, sic v. g. Radum Negrum Vojvodam asserit fuisse non 1290, ut alii tradunt, sed anno 1215, quod probat ex inscriptione monasterii Campi-Longi, in qua legitur, quod monasterium hoc aedificatum sit anno 1295 a Vojvoda Radu Negro. Sic ponit, quod anno 1383 primo coepit Valachia dare tributum Turcis quod constabat 3000 numis rubris (id est aureis), sed post duos annos Turci coeperunt petere 10,000 aureos annuatim, et 500 pueros; Valachi nolentes hoc praestare anno 1386 bellum habuerunt cum Turcis, qui volebant sibi totaliter subjicere Valachiam, ast victi, et pulsi sunt Turcae. Ita Valachia dein per 77 annos libera a Turcorum tributo fuit. Anno 1460 conventionem fecit princeps Valachiae Lajot Bassaraba, ut annue tributum solveret Turcis 10,000 aureos, pueros vero non; verum Turcae nec templum, nec liberum essercitium suae religionis, nec domicilia propria habeant in Valachia, et alia inter Portam Ottomanicam, et Valachos conclusa refert. Refert etiam Ferman, seu Diplomata Portae, Valachiae tradita. Quae servata sunt usque ad annum 1714, quo tempore labefacta est libertas Valachorum, nec amplius illi sibi principes elligere potuerunt, et principatus fuit quasi venalis Graecis, qui per triennium tantum dominabantur. Refert hic Autor seriem principum a Radu Negro de anno 1715, (erore in locu de 1215) usque ad Gregorium Ghicam,*

(*) Acesta póte cà are valóre numai despre essemplariulu d'in Blasiu alla lui Mirónu; celle-l'alte essemplarie pótu trece si preste annulu 1595.

tate cu lauda — precumu dice Sincai (1) — erá concionatoriu episcepescu in biseri catedrala d'in Blasiu; cándu anume a intratu in acésta functiune nu am aflatu.

Déro nu multu a mai petrecutu in Blasiu; càci ne mai putendu suferí persecuti nile atâtu d'in partea Episcopului, care nu putea suferí pre longa sine ómeni invetia câtu si, d'in partea calugariloru, cari — dupo datin'a loru — nu puteau sufferí in midil culu loru unu barbatu superioru, Miculu, satulu de aceste, parasí pre la 1803 Bl siulu cu anim'a franta de parere de reu.

Cándu erá se se departedie de acestu locu multu iubitu de ellu, se sue pre amv nulu bisericei catedrale spre a-si luá remassu bunu de la loculu ce infrumsetias multi anni si de la auditorii cari totu-deauna lu-au ascultatu cu mare placere. Cu ventarea si-o incepù dicandu : «*nici uadata nu am cugetatu, co d'in piétra voiu scó apa*» si se intórse cotra parete spre a-si ascunde lacrimele, ce i curgeau perfu (2).

Se asiadià apoi in Bud'a, ca revisoru de càrti, azilulu tuturoru acelloru trei luce feri ai Romaniloru persecutati de la loculu loru multu iubitu, de la Blasiu.

Pre la 1804 avea de cugetu a publicá Dictionariulu românu-latinu-ungaru-german si latinu-românu-ungaru-germanu; despre partea I a acestui dictionariu ad. parte cu latin'a in frunte, Sincai in prefaci'a grammaticei de la 1805 (3) dice co incurund va vedé lumin'a; acést'a inse nu s'a realisatu.

Ca revisoru de càrti in Bud'a, incepù a publicá ca apendice la calendariulu de Bud'a d'in 1806, opulu seu «Istori'a lucruriloru si intimplariloru românilor pre scurtu a sediata si d'in multi vechi si noui scriitori culléssa si scrissa de Par. Sam. Clain de Sadu.» (4)

Acésta lucrare inse nu o potù continuá — dupo cumu avea de cugetu, — càci la 13 (5) Maiu 1806 in etate de 61 anni, i apusse stéua, si dete nobilulu seu spiritu in manele Creatorului, fiindu — precumu se dice — in braciale intimului seu amicu G. Sincai, cu care nu numai a traitu in legaturi cordiale de amicitia inco d'in tineretie, de cándu — adico — merse Sincai la Blasiu; ci fiindu-le aceia-si sórtea, unui-a mai nefavoritoria de câtu altuia, avendu ambii acelleasi aspiratiuni si avendu a lucrá ambii pentru luminarea si desceptarea acelluia-si poporu, de ambii multu iubitu, lucrara in continuu ca fratii, ajutandu-se cu documente si facundu totu ce puteau unulu pentru altulu.

Corpulu lui Miculu fù astrucatu in Bud'a in Cript'a bisericei d'in Rátzváros chiaru cu 42 anni inainte de diu'a reinvierei politice a Romaniloru transilvani, adico in 15 (6) Maiu 1806. Cándu va intrá ori ce Romanu adeveratu in acea cripta se nu uite

qui incoavit principatum anno 1768, multaque alia scitu digna refert. Sed doleo quod innitium non habeam; desunt enim ab innitio multa, sed principum seriem et breviter res gestas habet».

(1) Orodias. vedi si Archivu p. 275.

(2) Archivu pentru filologie etc. de Ciparin p. 739.

(3) Vedi-o in Archivu pag. 569.

(4) Ciparin. — Acte si fragmente pag. 140. Archivu p. 277.

(5) Sincai. — Chronica an. 1660.

(6) Liber IV Mortuorum p. 701, vedi in Archivu pag. 739. Deci e erore cándu in Archivu de Ciparin pag. 277, 297 si in Acte si fragmente p. 140 se dice cà a muritu in 17 Maiu.

Digitized by Google

a cuiá tabliti'a de metalu, cu care acolo suntu indicate tóte mormintele, éro aflandu sea tablitia, care indica mormentulu acestui mare Românu, cu pietate se verse ua lacima, se puna ua frundia de lauru; éro nobileloru osseminte se le adresedie camu asesa cuvinte : «Dormi in pace inviatoriulu nostru! Noi inviati de tine si fratii tei cnimu, éro nu vegetamu ca inainte de voi! Dormi in pace!»

Despre statur'a si figur'a corpului, se dice cà Miculu era omu uscativu, negritiosu, le statura preste cea medilocie. cu frunte mare, pieptu latu, siolduri inguste, cingatoria curgea preste dinsele — de temperamentu tare viu (1), — tienuta preste tocu impunatóre.

Despre Miculu, mai custa unu proverbiu, care aréta, cà ellu in prasse nu a observata regul'a strabuniloru : «in divinis non est preperandum». Liturgi'a dinsului erá scurta de minune (2).

Activitatea lui Miculu pe campulu litteraturei romane, pre atunci abia in renascere si de totu inapoiata, e atâtu de mare si incordata in câtu nu póte se nu escite admiratiunea ori-càrui omu, care va considerá opurile salle celle multe si mari. Déco vomu considerá inse si greutàtile cu cari avù se lupte impreuna cu celli-l'alti frati si sei, Sincai si Maioru; déco vomu considerá pusetiunea lui si a fratiloru sei, atâtu sociala câtu si litteraria, fiindu de ua parte nelinisciti si persecutati mai tóta viéti'a, éro de alta avendu a *incepe* ua litteratura, ua cultura litteraria sciintifica, care de locu nu essista pre acelle timpuri la Români, càci epoc'a, in care a scrissu Miculu si contimporanii sei, erá pre cându litteratur'a româna abia incepù a se formá. De si limb'a bisericésca erá formata, acesti barbati, fiindu in epoc'a renascerei culturei *nationali*, nu puteau sa se marginésca numai in cerculu ideiloru teologice; missiunea loru erá a formá si a latí ua limba, in care se póta spune Româniloru si alte cunnoscinciе, cari se-i faca a simtí co erau cetatieni si *Români*.

Considerându—dicu—acésta stare de lucruri, nu ne vomu putea oprí a dice : «acest'a, ca si fratii sei, a fostu unu tramissu allu provedintiei, ca se scóta la lumina «ua natiune, care gemea si orbecá in intunerecu in cursu de siépte-spre-diece secoli. «A trebuitu se fia estraordinariu, càci altumintrelea, ca omu simplu, trebuiá se desperedie, trebuiá se se lasse de lucru, vediendu-se in faci'a unoru piedici atâtu de «mari, pre cari avea se le invinga, vediendu-se in urma si persecutatu chiaru de ai «sei», si «nimica nu e omului mai cu jale—eschiama cu amaritiune Cichindealu (3) «—de câtu cându patimesce cineva de la ai sei si de la neamulu seu.»

Miculu a fostu unu simplu monachu, déro ceea ce l'a indemnatu si i-a datu puteri spre a putea suferí lovirile sórtei, spre a putea lucrá diu'a si nóptea, erá iubirea

(1) Archivu. pag. 739.
(2) l. c.
(3) Fabule (Buda 1814). pag. 6.

Digitized by Google

natiunei salle; acést'a lu indemnà se o ajute in totu modulu; ellu fù demnulu ei f liu; ellu si implinì missiunea cu sanctitate lucrandu pentru limb'a si natiunea sa asia modu si cu atâta zelu, câtu se pare mai impossibile in asemenea impregiurà

Despre ellu cu dreptulu se póte dice : «scripsit inter dolores et ærumnas».

Scrierile salle tractedia mai despre toti ramii sciintiei, cari pre atunci erau in ca desvoltare.

Se luàmu asia déro pre rendu—câtu se póte—fia-care ramu, se-i vedemu opurel si se cautàmu in câtu-va si ideele salle.

I

LITTERATUR'A RELIGIOSA

Miculu se nascù in confessiunea greco-catolica, fù crescutu in Blasiu, centrulu capital'a acestei confessiuni, unde in etate de 17 anni luà ras'a calugarésca si de tunci in tóta vieti'a sa si-a iubitu confessiunea.

Miculu inse, ca si Sincai, sciea cà celle patru puncte dogmatice, in cari se uni Românii cu biseric'a romano-catolica si in cari, prin urmare, diferiau de greco-orie tali (ortodoxi) «ne cum neinvetiatii, déro neci carturarii le intielegu, ci numai ple «vorbescu» (1); ellu, ca si Clain (Miculu) episcopulu, unchiulu seu, ca si Sincai si Maioru, si ca toti Blasienii luminati d'in auror'a secolului allu XIX, cunnoscea to reulu fatalu produsu prin unire, adico despartirea natiunei in doue pàrti separat ba de multe ori inimice; d'in acésta causa multu si sfaramà capulu, multu se nediu ellu singuru—ne fiindu ajutatu de niminea—ca se reunésca corpulu natiunei, greu l vitu prin acea fatale despartire. Ellu nutrea idea lui Cichindealu, care dice : «Se fim «noi toti Românii un'a, se ne iubimu ca fratii; nu e aci Grecu séu Latinu, unit «séu neunitu... un'a trebue se fia nati'a romanésca» (2) si «..., voi Românilor, pe «tru cari scriu.... nu ve despartiti intre voi insive pentru desclinirea legiloru nalt «cite» (3).

Acést'a a fostu adeverat'a causa a procesului seu, in urm'a càrui-a a fostu silit a parasí Blasiulu; càci séu ai sei—Blasianii, adico episcopulu Bobu si cei-l'alti ca lugari, — nu-lu intielegéu, séu nu voiau se-lu intieléga.

Ellu mai cu séma cugetá, cà-si va ajunge inaltulu seu scopu (unirea religiósa Româniloru d'in Transilvani'a) dupo mórtea Episcopului greco-orientalu d'in Sa biiu Adamovici; cându adico clerulu greco-orientalu erá in ferbere ne mai voind asi allege episcopu de natinne straina; pre cându greco-orientalii avéu secretariu pr catoliculu Arone Budai, de la care Miculu sperá multu ajutoriu; si pre cându, cum spune Miculu, greco-orientalii erau mai plecati a avea episcopu d'in clerulu unitu, d câtu *rascianu;* càci chiaru Vicariulu loru disse cotra Prepositulu unitu : «déco n «vomu avea episcopu românu, toti vomu imbratisiá unirea, dèco nu mai curendu, dup

(1) Sincai.—Cronica la annulu 1514.

(2) Vedi Precuventarea la a II editiune a fabuleloru lui Cichindealu (1838, Bucuresci) pag. XII

(3) Cichindealu.—Fabule pag. 259.

Digitized by Google

«mórtea episcopului Bobu» (1). Intre aceste impregiuràri, Miculu merse—curandæ valetudinis causa—la Sabiiu, unde, fiindu totu ua data si têrgu, se adunara multi preoti greco-orientali; Miculu convorbea dessu cu ei si le spunea despre relele impasiarei Românilorn si-i consiliá, ca parasindu episcopii straini se se impreune cu episcopulu romanu-catolicu, déro de acellasi ritu cu ei (adico de ritulu orientalu).

Acestea le facea Miculu vediendu cà, peno va fi natiunea de doue religiuni, va fi in tóte actiunile ei disunita; si de ace'a ellu totu deauna, in tóte ocasiunile acestoru intalniri, se aretá «hulitoriu de imparechiàri in neamulu nostru, in rendulu legei» precumu dice depre Miculu consistoriulu d'in Sabiiu (2).

Mergea adese prin comunele neunite, predicá si invetiá poporulu si-lu plecá la primirea Unirei; asia a facutu in satele S iliste, Resinari, Gura-riului etc. Tóta munc'a sa inse a fostu fora folosu, càci ellu erá numai singuru, éro acei, cari s'aru fi cadiutu se-lu ajute, nu voiau nici macaru a cullége fructele osteneloru salle; asia comune intregi, pre cari densulu le plecá spre primirea Unirei, neajutandu-lu Episcopulu, érosi se pierdeau. Ba tóte faptele salle in in acésta privintia fura interpretate pre dosu si ellu fù silitu a merge la Bud'a.

A functionatu ca membru allu consistoriului sub trei episcopi, Rednicu, Maioru si Bobu.

Multu timpu a functionatu ca predicatoriu in catedral'a episcopésca d'in Blasiu, findu unu oratoriu profundu si placutu. Predicele salle nu s'au restrinsu numai in biseric'a catedrala, ci ellu, ori unde i se dá ocasiune, predicá cu placere instruindu poporulu; asia, cându a insocitu pre episcopulu Maioru, care merse in visitatiune canonicu in comitatulu Solnocului de medilocu si allu Crasnei (in Nordu-Vestulu Transilvaniei), a predicatu in tóte comunele, unde se oprea cu Episcopulu. Asia predicá ellu ori unde si ori cându i se dá ocasiune.

Litteratura nóstra bisericésca a inavutitu-o cu unu numeru considerabilu de opuri parte originalia, parte traduceri.

I. Originalia :

a) *Dissertatio Canonica de Matrimonio juxta disciplinam Græcæ Orientalis Ecclesiæ* (3), Vindobonæ, 1781.

b) *Dissertatio de ieiuniis Græcæ-Orientalis Ecclesiæ,* Vinaobonae 1782 (4).

(1) Apologia lui Miculu in Archivu de Cipariu pag. 719.

(2) Vedi Archivu de Cipariu pag. 737. Despre tóte acestea vedi frumós'a Apologia a lui Miculu la Archivu pag. 179, 720 si 736.

(3) Sincai in Orodias pag. 206. «Ab Sam. Klein de Szál, Dioecesios Fogarasiensis in Transylvania presbytero, et in Seminario Generali Cæsario-Regio Græco-Catholicorum Vindobonensi ad S. Barbaram Studiorum Præfecto, conscipta». Pagine 154 numerisate, ce contienu prefatiunea (3 — 20) si textulu, si alte nenumerisate, ce coprindu indicele séu scara paragrafiloru, in 8°. Archivu pag. 274.

(4) Sincai la Nagy-Orodias p. 206.—Miculu in opulu seu meu : *Scurta cunostintia a Istoriei Romanilorn*, Partea III § 23 la Cipariu Archivu p. 277.—S'a tiparitu si in traductiune romanésca la Buda in 1828. fora numele autoriulni si traductoriulni. Vedi si B. Podu, despre tipografie p. 9, nota a).

Digitized by Google

c) Theologi'a moralicésca, Blasiu 1796, in 4° (1).

d) Dissertatio de Statu, et Politia Religiosorum, et Monachorum Orientalis E clesiæ (2).

e) Propovedanii la ingropatiunea oameniloru morti, Blasiu 1784, in 4°.

f) Practic'a Consistoriala (3).

g) Peculiaris Tractatus Philosofico-Theologicus de Revelata Religione Christiana(

h) Indreptarea pacatosiloru. (4)

i) O carte de casatoria (in limb'a romana). (4)

k) Conciones. (5)

2. Opurele theologice traduse de Miculu suntu :

a) Bibli'a (Santa Scriptura) *ambeloru testamente tradussa* «tóta dupre Elinia».(

b) Lucianu de veris Marrationibus. (2)

c) Segneri—Instructio Pœnitentis. (2)

d) Thoma de Kempis.—Celle patru càrti «de urmarea lui Christosu» (7)

e) Omiliile si Asceticele Santului Basiliu. (8)

f) Operele Santului Cirilu Ierusalimitéanulu. (9)

g) Operele Santului Dorotheu. (2)

h) Operele Santului Pachomie si *Efremu Sirulu.* (10)

i) 88 Omilie in evangeliulu S. Ioane si alte omilie alle St. Ioane Gura de auru. (1

(1) Sincai acoló-si. Acésta carte fù manualulu asia numitiloru «moralisti» d'in Blasiu in tim de mai bine de 50 anni.

(2) Sincai l. c.

(3) Sincai l. c. — Unu tractatu de acésta natura, póte chiaru acest'a se afla manuscrisu in Or dia mare cu titlulu «Carte despre descoperirea cea Dumnedieésca», 8 capete 445 pagine.

(4) Miculu in opulu citatu. Archivu p. 277.

(5) Acéstea compunu unu volumu fora titlu, avendu afora pre calcaiu «*Samuelis Klein conci nes*», coprinde 18 predice si cuventu cotra pastorii sufletesci : Eu sum pastoriulu cellu bunu. S afla, la episcopi'a d'in Oradia mare ca msu ca multe altele.

(6) Tiparita in Blasiu la a. 1795. S'a retiparitu si la Petresburgu la a. 1819. Originale msu in si astadi se afla in bibliotec'a d'in Blasiu.

(7) Astadi se afla msu in bibliotec'a episcopiei d'in Oradia mare.

(8) «Acellui intru Sfinti Parintelui nestru Vasilie cellui mare A E. de la Cesaria d'in Capadoc cuvente acumu ântâiu talmacite pre românie de *Samoilu cellu micu* (acest'a e uniculu locu, unde scia co si-a tradusu numele) de la Sadu in annulu 1788 in diu'a d'intâiu a lui Noembre s'au inc putu a se scrie in Belgradu in monastire de mai susu numitulu Samoilu Klein de la Sadu ier monachu» 597 pagine. Acestu msu inco se afla in Orade.

(9) «Acellui intru sfinti p. n. Cirilu Archiopiscopu Ierusalimului *Catichises,* séu *invetiatu cotra cei ce vinu la botezu* talmacite acumu atâiu pre limb'a românésca de ioromon. *S. Clain de Sadu* in a. 1788», Unu velumu cámu de 600 pagine. Se afla in Oradia msu.

(10) «Acelloru intru sfinti cuviosiloru parintiloru nostri *Pachomie, Efremu Sirulu,... invetiatu asceticesci* si altele.—Acum antâiu talmacite pre limb'a românésca de parintele *Samuil Clain* d la *Sadu* ieromonachulu d'in monastirea sfintei Troitie d'in Blasiu», unu vol. Se afla in Orade ms

(11) «Acellui intru sfinti parintelui nostru *Ioanu Gura de auru* Archiepiscopulu Tiarigradulu *Omilii* sau *cuvinte in Evangelia sfantului Ioanu* intórse pre limb'a romanésca de *Samuilu Clai* de la *Sadu* etc. in a. de la Hs. 1787» trei volumi; vol. I de 440 pagini; vol. II de 629 pagini, vol mulu III de 666 pag. La finea vol. II e scrisu «in 1791, la finea vol. III «Blajiu Iulie 30 A. 1792 Se afla msu in Orade.

Digitized by Google

k) Câteva Omilii alle St. Gregoriu Nazianzenulu. (1)

l) S. Ioane Damascenu, istori'a lui Iosafatu si Barlaam, — si *despre credinti'a ortodoxa*, cartea I si II. (1)

m) Câte-va omilie alle SS. Epifaniu, Efremu si Damascenu. (2)

n) S. Climacu (Ioane), *cartea cotra pastoriu si câte-va cuventari.* (1)

o) Canonele tuturoru soboaraloru in biseric'a resaritului primite (3).

Afara de acestea Miculu mai edà doue càrti de rogaciuni, ambele cu litere latine, cà in 8° edata in Vien'a, cea-l'alta e «*Acathist sáu carte cu multe rugatsuni pentru maiciea fieste quarui Crestinu* etc. Sibii 1801 (4). Sincai ne spune (5), co câte arti latine si romanesci au essitu la lumina d'in typografi'a Blasiului, camu in vre ua de anni, tóte au fostu ajutate si indreptate de Miculu.

II

ACTIVITATEA ISTORICA

Epoc'a in care a traitu Miculu este acea, cându tóte poporele, sau mai bine clasele domnitorie, si temeau nedrépt'a loru domnia; se temeau cà desceptandu-se supusii, cari au suferitu multi secoli, nu voru voí a mai suferí, ci voru protestá contra nedreptàtii cerendu si pentru sine cuvenitele drepturi de omu si cetatianu. Acésta teame o respandira in Europ'a ideile celle liberale si urmatorii lui Voltaire si Rousseau.

Supusii incepu a se desamortí si a cere drepturile, de cari erau pre nedreptulu lumii; asupritorii inse, dedati a suge popórele, le contestau in totu modulu si celle mai sacre drepturi.

Acest'a e inceputulu revolutiuniloru celloru mari si infioratorie de la finea secolului trecutu si inceputulu cellui presente.

Românii, cari cu tóte suferintiele si apessàrile seculari, mai pastrau in vine sangele stramosiloru, se desceptara si ei, si basàndu-se pre drepturile, ce au assupra pamentului stramosiescu : cerura drepturi de la unu imperatu (Iosifu II), care erá gata a face d'in Austri'a unu statu basatu pre drepturi; aristocrati'a inse i nemicì planu-

1) Sincai l. c. — Vedi si Samuelis Klein historia Daco-Romanorum sive Valachorum, in Instructurea publica pre Martiu si Aprilie 1861 pag. 72.

2) Sincai l. c. pag. 208. «A sfintiloru parentí cuvinte» in intru «Homiliae SS. Patrum. Dupo ai : Anastasie Senaitulu : Scrisu-sau in monastirea Sfintei Troitia la Blajiu. Annulu Domnului 1791 ianuarie 27». Dupo titlu «S. Epiphanii expositio fidei versa anno 1790. M. Varadinii in domo Episcopi gr. ritus Ignatii Darabanth per Samuelem Klein m. p.» 1 vol. usu, in Orade.

3) In bibliotec'a d'in Oradia se afla opulu msu cu titlulu «Canonele seboreloru a tóta lumea si a celoru namésnice, si alle Santiloru parenti celle primite in biseric'a resaritului.—Acumu antâiu tamite si a doua óra intru acestu chipu scrise de ierom. *Samuilu Clain* de la *Sadu* in monastirea Sfintei Troitia d'in Blaj iu la a. D. 1798». 1. vol. 540 pagine. Apoi urméza canonele S-loru parinti pag. 1—181. Esemplariulu acestei traductiuni, ce Ilarianu (Viéti'a lui Sincai pag. 120) dice, cà ia communicase professoriulu Neagoe, acumu se afla in Bibliotec'a centrala de aici, pentru care a donase proprietariulu (Neagoe) la a. 1870 Iuliu 10, dupo cumu se vede pre pagin'a 1. Pre cal. aici se afla imprimatu «CANONES CONCILIOR TOM. I.»

4) Vedi Archivu de Cipariu gag. 761.

5) Oradias pag. 207.

Digitized by Google

rile. Se ridicara atunci scriitori inemici Românilor, si mai cu séma drepturilor lor ca Engel, (1) Eder, F. I. Sulzer, etc., cari contestau originea si drepturile Români loru assupra pamentului stramosescu.

Cu ce putéu acumu Românii se demustre co acestea suntu neadeveruri, se-si a gumenteze in faci'a lumei originea si drepturile, déco nu cu cartea istoriei in mana Strainii inimici scorneau si falsificau totulu ca se-si ajunga scopulu, nemicirea drep turilor istórice alle Românilor assupra pamentului ce locuescu; cu ce puteau se lu minedia adeverulu si se arate lumei acellu chaosu de minciuni si falsificàri, déco n la facl'a istoriei ?

Cunnoscundule acestea Miculu si socii sei, acesti barbati tramissi de prevedintia i celle mai grele timpuri pentru natiunea nóstra, se pussera pre studiulu istori Române.

Miculu, ca si Sincai si Maioru, lucrà diu'a si nóptea la istori'a Românilor, «càc «dicea ellu, uritu lucru, cu adeveratu, este Românului se nu-si scie istori'a neamu «lui seu.» (2)

Miculu, alaturea cu Nestorele istoriei romane Sincai, a redicatu mai antâiu si c mai mare putere facl'a luminósa a istoriei, ca se invetie si se spuna Românilor se cine suntu, se le spuna nobil'a loru origine si drepturile ce au assupra pamentulu ce locuescu; si ca se arete si se convinga pre straini despre originea si drepturil acestui poporu. Spre acestu scopu inco inainte de 1780 scrisse Miculu opulu se «*de origine Daco-Romanorum*».

Lucràrile salle istorice le incepù mai cu séma pre cându erá in Vien'a. Totu timpul câtu petrecù acolo, lucrà cautandu archivele si bibliotecele; éro cându veni acolo Sin cai cu grandiós'a si pretiós'a sa colectiune de documente cullese d'in archivele si bi bliotecele Romei, se ajutà si cu acestea la scrierile salle. Acestea erau ocupatiunil salle in anii aceia, in cari Bobu dice despre Miculu cà citea càrti infectate de ere suri Fotiane.

Opurile istorice atatu eclesiastice câtu si politice alle lui Miculu suntu numerós si voluminóse, càci ellu convinsu fiindu co «istori'a e dascalulu tuturoru lucruriloru «si bisericesti si politicesci, co ea nu numai cu cuvinte, ci si cu pilde adeverédia cell «ce invetia» (2), scrisse in ambii acesti rami ai istoriei.

(1) I. Chr. Engel e autoriulu teoriei lui Rösler, ca Daci'a sub Aurelianu a fostu cu totulu desie tata de Români, cari o reocupara sub regele bulgaru Crumus. Acésta assertiune se basédia pre un locu dubiu d'in Flaviu Vopiscu; sustiitorii ei suntu Rösler, E. Dümmler. G. D. Teutsch, Lorenz i Krones. Schafarik inse dice co Românii remasi in Daci'a s'au retrasu la munte d'inaintea barbar loru, de unde apoi s'au coboritu si au impoporatu de nou tiér'a; acésta teoria,ca cea mai rational a fostu sustinutu de Slavistii mai noi : Kopitar, Miklosich, de Germani : Koff, Wietersheim si Mom msen, de Tomaschek si Kanitz; éro acumu de Dr. Iulius Iung in studiele salle «Die Anfänge der Ro mänen, Kritisch-ethnographische Studie» retiparite in acestu annu d'in Revist'a pentru gimnasiaf Austriace.

(2) Precuventarea la opulu meu Brevis Notitia Historiae la Ciparin, Archivu pag. 278 — Ace si fragmente pag. 139.

Digitized by Google

Scrierile salle istorice cunnoscute suntu :

a) *Brevis Notitia Historiæ Valachorum ab origine gentis usque Seculum XVIII.* (1)

b) *Istori'a Romaniloru Transilvani, Munteni si Moldoveni, impreuna cu faptele principiloru.* (2)

c) *Istori'a bisericésca a Românîloru Transilvani.* (3)

d) *Istori'a conciliului de la Florentia.* (4)

e) *Istori'a bisericésca universala pre scurtu.* (5)

f) *Istori'a imparechiarei intre biseric'a resaritului si a apusului, care s'a facutu pe vremea lui Michailu Cerularie patriarchulu Tiarigradului si a soborului de la Florentia.* (6)

g) *De origine Daco-Romanorum.* (7)

h) *De Metropoli Transylvanica.* (8)

Afora de acestea, mai lucrà Miculu la «*Annales Principum Transalpinorum et Moldavicorum*» cu cari venì mai peno la timpulu seu. Acestu opu — dice Engel (vedi mai susu)—erá se se typarésca atâtu in limb'a româna câtu si in cea latina, déro nu a essitu nici intr'una si nu se scie de mai essista. Istori'a Românîloru atâtu cea mare (in 4 tomuri), câtu si Brevis Notitia, le scrisse atâtu romanesce câtu si latinesce; assemenea facù si cu alte istorie alle salle.

(1) Sincai in Orodias pag. 207. Vedi Archivu pag. 275 si 277. Acést'a o scrise si romanesce, vedi a Acte si Fragmente pag. 137 seq. Incepú a o publicá in limb'a romana longa Calendariulu de Bu-[illegible] pre 1806 firesce cu propusu de a continuá, déro mórtea l'a impiedicatu, vedi Acte si framente pagina 140.

(2) Sincai l. c. — D'in acestu opu tradusu latinesce (Historia Daco-Romanorum sive Valachorum) déro nu d'in Brevis Notitia cumu dice d. Ciparíu (Archivu 277) publicà D. Lauriánu unu fragmentu [illegible] instructiunea publica d'in 1861 pre Martiu si Aprilie pag. 67. Miculu (vedi Archivu pag. 277) [illegible] «latinesce am scrissu Istori'a neamului romanescu»—In bibliotec'a d'in Oradia mare se afla a-[illegible] opu msu in limb'a romana cu titlulu «*Istoria si lucrurile si intemplarile Romaniloru*», in [illegible] volume. E citatu de Sincai in Chronica tom. II. de mai multe ori tom. IV.

(3) Sincai l. c. pag. 208.—Acestu opu e citatu de Sincai in Cronica tom. III mai la totu pasulu [illegible] numele «Historia Ecclesiæ Valachicæ de Transilvania» séu «Transilvanicae» séu «de Ecclesia Valachica Transylvanica».

(4) Sincai in Orodias pag. 208

(5) Sincai l. c.—In desu numit'a biblioteca d'in Oradia mare se afla acestu msu cu titlulu «*Istori'a bisericésca pre scurtu* pentru folosulu iubitoriloru de invetiatura acumu antâiu asia intogmita de hieromonachulu *Samuilu Clain* de la *Sadu* d'in monastirea Sfintei Troitia d'in Blajiu».—Tom. I cuprinde anni 310, pag. 442; tom. II de la a. 308—800 pag. 496, tom III de la a. 800—1078.

(6) Miculu in opulu seu msu «Scurta connoscintia a Istoriei Romaniloru» partea III. § 23 la Ci-parîu Archivu 277.—In biblioteca d'in Orade se afla si acestu msu, 1 volumu, pag. 1—96; Istoria soborului pagine 1—419.

(7) Sincai in precuventarea la grammatec'a lui Miculu typarita la a. 1780, Vedi-o in Archivu pag 564.—Engel dupo Sulzer o numesce «*Origines Daco-Romanae*». Vedi mai susu in not'a cu citatele d'in Engel.

(8) Acest'a a promisu-o Miculu in istoria mai scurta § 9, vedi Acte si Fragmente pag. 138. — E citata in Chronica lui Sincai la annulu 1704 not'a 7, pag. 219 tomu III.

Digitized by Google

Opurile istorice tradusse de Miculu suntu :

a) Fleury, Istori'a bisericésca universale, secolulu I—IV, in 4 tomuri. (1)

b) Mormantel, Belisariu.

III

Miculu mai scrisse si alte càrti in diferiti rami de sciintia mai cu séma pentr scóla, asia :

a) Logica, typarita la Bud'a in 8°. (2)

b) Metafisic'a (2) si

c) Dreptutulu naturalu (Legile firesci typarite in Sabiiu la 1800 in 2 tomi 8°(2) — Tóte trei dupo Baumeister.

d) O «*Grammatica romanésca*». (3)

e) O «*Aritmetica*». (3)

f) Viéti'a si fabulele lui Isopu. (4) Tóte aceste in limb'a româna.

IV

Celle mai mari si mai frumóse merite le are neobositulu Miculu pre câmpulu cellu spinosu allu filologiei române, peno atunci cu totulu necultivatu. Ellu cellu de antâiu luà condeiulu in mana spre a scrie grammatic'a limbei române, care in cursu de 17 secoli impreuna cu natiunea a fostu lassata numai in grijea lui Dumnedieu si a poporului, fora nici ua alta ingrijire, si ce e mai tristu mai fora litteratura.

Cea mai grea si o putemu dice mortala lovitura capetasse limb'a romana prin inlocuirea ei cu cea slavona. Romanii d'in cause si póte necesitàti politice, se unissera cu Bulgaro-slavii, si influintiati ba póte chiaru siliti de acestia au parasitu nu numai scrierea cu literele strabune-latine, ci chiaru si scrierea româna si asia de uadata au adoptatu, mai allesu dupo infiintiarea imperiului Romano-bulgaru cu finea secolului XII, nu numai scrierea, ci si limb'a slavonésca in biserica si divanu (5); si cu acést'a se dete ua puternica lovitura limbei române; i se subscrisse sententi'a de mórte. Numai poporulu mai vorbia limb'a româna, «acésta limba dulce, càreia se

(1) Vedi mai susu —Acésta carte se afla mau in Oradia in numit'a biblioteca purtandu aceste note scrisse de mana lui Miculu «Acésta istoria bisericésca d'intralui Abas Claudie Fleury o amu talmacitu, unele paragrafuri de alle mucenicilorn mucenicii lém lassatu d'intru acésta carte, ca se nu se faca prea mare. Locurile pe de laturi nu le-amu pussu, cà gândému cà voiu avea prilegiu a le pune déro cumu vediu me apuca mortea mai inainte. — In cartea a siésea multe greseli potu fi, cà nu-i scrisa de mine, déro se potu indreptá d'in cea scrisa de mine ad impurum — Samuel Klein m. p. de Szad 1803». msulu e'in 5 volumi si se afla in Bibliotec'a Vulcaniana la nrulu 2195. La finea volumului IV; care coprindu cartea VII (pag. 262) si a VIII (pagine 178) sta scrisu «1799 Martie 15». La tomu V sta «Istoria bisericésca cartea X (pagine 224), a XI (pag. 288) anno 1799 die 15 Iunii Balasfalvae».

(2) Vedi Archivu de Ciparin pag. 276 si 277. — Instructiunea publica d'in 1861 pag. 72.

(3) Miculu in Hist. Daco-Romanorum sive Valachorum, Instructinnea publica l. c. si in Scurta conoscintia, Archivu pag. 276.

(4) Miculu l. c.

(5) Ciparin in Principia de limba pag. 355.

Digitized by Google

«inchinara parintii nostri, ca unui idolu viu si insufletitoriu, singurulu tesauru, ce ne-«a remasu de la ei ereditate neinstrainata si necomuna cu altii, si care ca unu firu «nesiu singura e in stare de a ne conduce prin tóte labirintele intunecate alle aces-«ei poporu anticu.» (1)

«De atunci se afla pre limb'a romana funinginea limbei bulgaro-serbesci, care peno «ai se cunnósce pre facia ei». (2)

Limb'a româna esistá, càci o vorbea unu mare poporu de 10 milióne de Români, «spre cari toti istoricii vechi si d'intre cei noi, cei nepreocupati si iubitori de ade-«veru, si tóte popórele d'in giuru scieau si marturisiau, cà suntu adeverati Romani «descendenti ai coloniloru lui Trajanu; o vorbia unu poporu care o aperase si susti-«nse cu sacrificia, cari fura in stare a silí pre unu istoricu strainu ca Bonfiniu se «ica: «Coloniæ Legionesque Romanae, inter barbares obrutae, Romanam tandem «linquam redalere vindentur, et ne omnino eam deserant, ita reluctantur, ut non «tantum pro vitae quantum pro linguae incolumitate certasse videntur. Quis enim «assiduas Sarmatarum inundationes et Gottorum item Unorum, Vandalorum et Ge-«pidarum eruptiones, Germanorum excursus et Longobardorum si bene supputarit, «non vehementer admiretur, servata adhuc inter Dacos et Getas linquae vestigia.»

Limb'a româna esistá si in scrissu, càci camu de prin secolulu allu XVI incepura a «se serie romanesce mai-multe Cronice, legi si càrti bisericesci; cu tóte acestea de «ctur'a sciintifica limb'a erá cu totulu lipsita.

Miculu cellu de antâiu prinse condeiulu spre a salvá acésta limba, care perdien-«d-si vestementulu originalu, literele strabune, primì in senulu seu ua multime de «rainismi si barbarismi.

Prim'a grammatica a limbei române o scrisse Miculu, carele impreuna cu Sincai o «publicà la a. 1780 (3), pre cándu erá in Vien'a, in limb'a latina; in limb'a latina, «ira indoéla cu intentiunea de a o face cunnoscuta nu numai Româniloru, ci si cel-«lei-l'alte lumi literarie, fiindu pre atunci limb'a latina mediloculu cellu mai de frunte «si securu pentru publicatiuni literarie, si asia sciindu cà si Românii o voru intielege, «indu-cà acumu si ei incepusera a invetia si cunnósce limb'a latina.

Dupo ce Miculu publicà grammatic'a sa, dupo ce rupse ghiaci'a, erá usioru a essí «rammatic'a lui Vacarescu, Ioanu Deleanu, Sam. Crisianu, Molnaru, Tempea, Maioru, «a celloru-l'alti.

(1) Cipariu l. c. pag. 256.

(2) Idem l. c. pag. 270.

(3) «Elementa linquæ daco-romanæ sive valachicæ, composita ab Sam. *Klein* de Szad, ord. S. «Basilii M. in collegio græci ritus catholicorum Vindobonensi ad S. Barbaram Ephemerio; locuple-«tata vero, et in hunc ordinem redacta a Georgio Gabrieli *Sincai*. ejusdem ordinis. AA. LL. Phil. et «Th. D. Vindonae. typis Ios. Nob. de Kurzbök. MDCCLXXX». D'in acestu titlu se vede cà si Sin-«cai a luatu parte la acésta opera, inse numai la redactiune nu si la compusetiune, ceea ce se con-«tace mai invederatu d'in alaturarea acestei editiuni cu cea d'in 1805, ce o edà numai sub numele «lui si dupo ideile salle; titlulu acestei-a vedi-lu in Archivu pag. 254. Precuventarile ambeloru edi-«tiuni impreuna cu traducerea romanésce, totu acolo; éro despre ortografi'a lui Miculu si despre gram-«matic'a sa vedi Archivu pag. 587 si urm.; si Principia de limba pag. 307—311.

Digitized by Google

Miculu e unulu d'in cei d'antâiu Români, care venì la cunoscinti'a cà caracterel cirilice ascundu tipulu si originea romana a limbei nóstre, si co, neconfórme cum suntu geniului acestei limbe, impiedica cultur'a si ingreunedia regulele grammatice ellu erá de ua parere cu Sincai care dice cà : «Déco aceste litere ciriliane aru fi se s «pastredie cu cerbicia si mai departe, apoi Dieu, nici cu ajutoriulu lui insusi Apol «line, nu va fi cineva in stare a scrie grammatic'a româna; càci câte cuvinte se afla «atâtea litere i-aru fi necesarie. Ce usioru scapi de acésta inconvenientia, primindu «érosi literele latine!» (1); Miculu cunnoscea, «ce mare si intru invetiatura sporiu «si intru politia folosu, si intre alte neamuri invetiate lauda vomu dobandí d'intru «acést'a, co érosi vomu luá literele nóstre celle vechi si parintesci, cu care tóte nea «murile, (macaru straine de neamulu Româniloru) celle iscusite si invetiate se folo «sescu». (2)

D'in aceste motive, de la inceputu statoresce unele principii, dupo cari se se pot stabili ua ortografia cu litere latine. Nu face numai legi pentru altii, ci vediendu ci multi nu vreau se créda (nu numai atunci , ci peno camu la 1848) cà limb'a român se póte scrie cu litere latine (vedi intre altele corespondentiele in acésta causa i Foi'a pentru mente, 1838 etc.) ellu premerge cu essemplu scriindu si publicandu doue càrti de rugatiuni cu litere latine si dupo ortografi'a sa; in fruntea uneia (3 typarita in Sabiiu la 1801, pune unu tractatu grammaticalu precessu de ua precu ventare, in care areta insemnatatea scrierei cu litere latine.

Principiale acestei ortografie, care urmédia principiulu etimologicu, peno astad suntu tinute in ortografi'a romanésca, de si cu unele schimbàri. Prin aceste opere Mi culu «adusse — precumu dice Radulu Tempea (4) — multe róde si mladitie limbe «românesci; curetiându prin multele càrti, cari le-a datu la lumina, tóta neghin'a c «coprinsesse limb'a nóstra, silindu-se d'in câtu va fi cu putintia a o apropiá de origi «nalulu ei»,

Miculu mai scrisse si unu Dictionariu latinu-romanu-ungaru-germanu si romanu latinu-ungaru-germanu. (5) Altulu inse se pare a fi Dictionariulu de Bud'a, typarit la 1825, la care lucrara Miculu; dupo mórtea acestui-a protopopulu Vasilie Colossi murindu si acest'a continuà lucrarea, din ordinea si cu spessele Episcopului Vulcanu canonicului I. Corneli, apoi protopopulu P. Maioru: iar dupo ce murì si acest'a, termi nara lucrarea Ioanu si Alessandru Teodorovici. (6)

(1) In epistol'a cotra Lipszky vedi Ilarianu, Viétia lui Sincai pag. 50.

(2) Miculu, in precuventarea Acathistului de la Sibiiu; Vedi Archivu pag. 761.

(3) *Acathist* sáu carte cu multe rugatsuni pentru evlaviea fieste-quarui Crestinu. Acumu intr'a cest chip ashezat de la Parintele *Samuil Klein* de la *Szád*, etc. Sibii..... 1801. pag. XXVIII si 193 —Precuventarea si tractatulu despre ortografia vedi-le in Archivu pag. 761 si urm.

(4) In precuventarea grammaticei salle typarita la 1797 in Sabiiu, vedi-o la Ilarianu. Vieti lui Sincai pag. 71.

(5) Sincai in Orodias pag. 207. Archivu pag. 275. Miculu in Historia Daco-Romanorum, Instruc tiunea publica pre a. 1861 pag. 72 Vedi si Engel mai susu.

(6) Vedi precuventarea Lessiconului. Acestu venerabile barbatu, facunduse doctoru in medicina se stabilì la Moldov'a, in Romanu, unde dusse ua viatia plina de devotamentu pentru patria si n

Digitized by Google

Stilulu seu e limpede si curatu, spresiunile bine allesse si ordinea naturala limbei românesci nu lipsescu in scrierile salle. De acea dice Sincai pre la 1804: «Numai doi români cunnoscu, sciendu scrie romanesce cumu se cade, pre Samuil Clain si pre Episcopulu de Argesiu(1) Iosifu.

V

Miculu, ca românu, erá crescutu in ideile românesci alle Blasiului de atunci; erá crescutu in ideile unchiului seu, neuitatulu Episcopu Ioanu Inocentiu, care planse inaintea dietei boerilor unguresci, vediendu nedreptàtile ce se faceau Romaniloru, in atitu erá se-lu arrunce pre ferestra magnatii infuriati, iar mai tardiu se pusse in pericolu pentru caus'a tieraniloru romani; . . . . erá nutritu cu ideile Episcopului Gregoriu Maioru, care vediendu-si credintiosii sei fora locu de biserica, redicà mânele cotrà ceriu si eschiamà: «Doamne Domnedieule! asia ti trebue tie, déco ai datu totu loculu Domniloru, de n'ai acumu neci atât'a ca se ti redice omenii casa. (2)»

Miculu — dicu — care nutriá sentimentele si ideile acestoru neuitati prelati romani, nu potea privi cu indiferentia la sortea poporului seu; nu potea se nu urmarescu directiunea politicei observata facia de Romani.

Principiele revolutiunei cellei mari francese, abia le intiellegeau Românii; caci ei cei de'ntâiu si-au versatu sangele pentru elle (intielegu revolutiunea lui Horia); ei incepura a cere cuvenitele drepturi; vediendu inse co tote incercarile suntu fora de folosu si co intru nemicu nu se schimba starea de peno aci, se convinsera, co au a-si aperá drepturile antice cu istori'a in mâna, si acest'a chiaru pre candu Engel si cei alalti voiau a ne despoiá de tote drepturele istorice, ce avemu la aceste tieri.

La annulu 1791, adressara Românii imparatiei acellu neuitatu «suplex libellus,» in care cu istori'a in mana probau co Românii, acestu poporu de preste 8 milione, care astadi locuiesce in aceste regiuni, suntu adeveratii descedenti ai coloniloru adussi aci de marele imperatu Trajanu; probau co suntu cei mai vechi locuitori a acestoru tieri, si co, ca atari, au celle de antâniu drepturi asupra acestui pamentu.

In acesta suplica Romanii din regatulu Ungariei ceru a fi restabiliti in drepturile vechi, in deplina egalitate cu cele alalte natiuni alle tierei; *in ea invoca pura et simplicia tum hominis tum civis jura.*(3)

Autorulu principalu a acestei petitiuni, care pona a di este evangeliulu politicu allu Romaniloru de preste Carpati, este consiliarulu Iosifu Mehessi; déro de siguru cooperara la acestu actu de mare insemnatate barbati cu scientia, ca Miculu, si Sincai, cari participau la tote actiunile politice, de si nu totu deaun'a pre facia.

nasitate. Ellu murì in annulu acestá, lassàndu nesterse suvenire in memori'a celloru ce l'au cunnoscutu. Ellu a lassatu Românieì trei bravi fii, d'in cari unulu este multu stimatulu Doctoru Iuliu Isodori, medicalu Curtii M. S. Domnitoriului Românieì.

(1) In epistol'a cotra Lipossky; vedi Ilarianu in vieti'a lui Sincai pag. 8.

(2) Vedi Ilarianu l. c. pag. 39.

(3) S'a typaritu si criticatu atunci indata de sesulu Eder.

Digitized by Google

Eta debil'a imagine ce potu dá despre vieti'a si activitatea acestui mare românu care impreuna cu consocii sei de idei, Sincai si Maioru, facu cea mai frumosa epoc in istori'a culturei si literaturei romane!

Activitatea sa, a carei resultatu este acea multime de opere, a fostu in stare a si pre unu liberatu romanu co se eschiame: «raru fenomenu fu acesta pentru ori c «veacu si natiune, daro cu atâtu mai raru pentru Români.» (1)

Caus'a din care numele lui Miculu, cu tota activitatea sa cea mare si opurele cell multe, remasse cunoscutu mai numai pentru lumea literaria, e co celle mai multe s mai insemnate din opurele salle nu s'au tiparitu; ci unele s'au pastratu cá manuscris se, éro altele spre mare dauna a literaturei nostre s'au pierdutu, séu de totu, séu une le pàrti. Afara de opurele manuscrisse care se pastréza in Oradea mare, unel —mai multu fragmente—se mai aflau in bibliotecele din Blasiu; la 1848—9 inse multe s'au pierdutu in valurile revolutiunei. In timpurele mai noua s'au tiparitu unele fragmente de alle lui Miculu; asia din Istori'a basserícei Romániloru di Transilvani'a, publicà D-lu Cipariu unu fragmentu in «Acte si Fragmente» pag. 79 —137; er din Historia Daco-Romanorum sive Valachorum, publicà D-lu Lauriani (in Instuctiunea publica, lun'a lui Martiu si Aprilie 1861 pag. 67—118) unu fragmentu, ce cuprinde cartea III de la capu XXV, si cartea IV pana la capu XX.

Professoriulu Alessandru Gavra din Aradu, care avea ua copia de pre Istori'a lui Miculu (300 cole in 4 volumi), se incercà pre la 1844 a edá opurele Sincai-Clainiane; acest'a o si incepu in tipografi'a Universitatei din Bud'a; déro cu tote strigàrile pressei române si cu totu spriginulu iubitoriloru de istoria, abia tiparì parte din Chronic'a lui Sincai, pana la a. 1383, éro din opurele lui Miculu nu se tiparì nece o linia.

O asemenea incercare se facu prin D-lu Nicolae Cretiulescu, pre candu erá ministru de culte; acést'a inse avù unu resultatu si mai pucinu.

Acum inse este prospectu securu, cà opurele lui S. Miculu in curundu (mai unu seculu dupa scrierea loru) voru vedé lumin'a in editiune autentica, caci Ordinariatulu Episcopescu de la Oradea mare si-a datu invoirea, cá tote manuscriptele lui Sincai si S. Miculu (Klain), cari se afla acolo, se se strapuna la Blasiu—erga restutionem —, unde se se typarésca sub ingrigirea Ordinariatului Metropolitanu. Si e probabile cá chiaru in annulu venitoriu se va incepe typarirea, caci s'a si numitu o comissiune pentru provederea cu celle necesarie a typografiei, si cu ordinarea ei.

Finescu cu cuventele marelui românu Eliade (2): «Cetiti, teneriloru, pre Paulu «Iorgovici, Petru Maioru, Cichindealu, Sincai, Clain... si veti invetiá din trensii si «limb'a vostra, si ceea ce au fostu mosii vostri, si cea ce veti poté fi, de veti urmá in- «vetiaturiloru loru. Acestia toti au fostu jertf'a inchinàrei loru pentru slujb'a natiei. «Si mortea loru pote fi doveda a inaltei loru solii si a implinirei ei cu desevirsire. «Voue vi se deschidu inainte alte timpure, si dillele vostre potu fi mai senine si mai «fericite de câtu alle loru. Viforele noptei au trecutu si deminetia Romanimei a re-

(1) Vedi in Lepturariulu de Pumnulu vol IV, partea I, pag. 21.
(2) Precuventarea la Fabulele lui Cichindealu, ed. II Bucuresci 1838 pag. XII.

Digitized by Google

«saritu cu sorele cellu vecinicu alle caruia radio suntu luminele, ce incaldiescu secolulu alu 19-lea.»

«Aduceti-ve aminte de faptele parintiloru nostri, cari le-au facutu intru neamurile salle, si veti luá marire mare si nume eternu.» (1)

Aducetive aminte de vorb'a lui Miculu, juni Romàni «a fi totu deauna români, a deco desaversitu, coci multu este a fi nascutu românu.» (2)

(1) Cartea I a Macaveiloru 2. 51.

(2) In precuventarea la Scurt'a cunostintia a istoriei Romániloru. vedi Ciparin Acte si Fragmente pag. 140.—Archivu pag. 278.

Ioanu C. Bianu.

Digitized by Google

Digitized by Google

SOCIETATEA ACADEMICA ROMANA

PUBLICATIUNE

DE CONCURSURILE PROPUSSE CONFORMU DECISIUNILORU LUATE IN SESSIUNILE DIN ANNII 1875 SI 1876.

I. Premie privitorie la philologia si litteratura.

A. Premiu Zappa

(pentru traduceri de autori classici, elleni si latini.)

Conformu decisiunei luate in sessiunea annului 1876, se publica concursu pentru cea mai buna traductiune din :

a). Titus Livius, liber XXI, Cap. 1, pene la 23 inclusivu.

b). Plutarchus. Vita Sullae. Cap. XV pene la XXII, cu conditiunile urmatorie :

1. Traductiunea va fi într'ua limba romanesca, câtu se pote de curata si de elegante, cautandu a se reproduce in traducere calitàtile auctoriului tradussu.

Traductorii sunt datori a da note critice asupr'a differiteloru lectiuni alle locuriloru obscure d'in testu, cumu si note esplicative asupr'a terminiloru technici si numeloru proprii cari vinu in testulu auctoriului.

2. Manuscriptele venite mai tardiu de 15. Augustu 1877, nu se voru luá in consideratiune.

3. Manuscriptele voru fi scrisse câtu se pote de correctu si legibile, inse nu de mana traductoriului, ci de alt'a straina, bine cusute intr'unu fasciculu si paginate. In frontea manuscriptului se va scrie ua devisa in veri-ce limba si totu cu mana straina. Pre lunga manuscriptu se va allaturá si ua scrissore inchissa cu sigillu fora initialele auctoriului, adressata presiedentului Societàtei Academice si purtandu in afara devis'a manuscriptului scrissa totu cu mana straina, ero in intru numele auctoriului traductiunei.

4. Manuscriptele se voru censurá si judecá de sectiunea filologica, care va propune Societàtei, in siedentia plenaria, adoptarea acelluia d'intre operate care va meritá premiulu destinatu pentru aceste lucrari.

5. Manuscriptele nepremiate se voru pastrá in archivulu Societàtei pene ce se voru reclamá de auctorii loru, alle caroru nume remanu necunoscute, fiendu co plicurile ce le voru coprinde nu se voru deschide.

6. Premiulu pentru cea mai buna traducere de 20 pagine va fi de lei noui 120.

7. Cellu ce va obtine premiulu ca cellu mai escellente traductoriu allu celloru 20

Digitized by Google

de pagine de cari e vorb'a in articulii precedenti, va fi insarcinatu de Societate i face traductiunea auctoriului intregu cu premiulu fissatu de lei noui 120, pentru fia care 20 pagine.

8. Traductoriulu astu-fellu insarcinatu de Societate va fi datoriu a urmá lucrarea cu acea-asi diligentia, essactitate, elegantia si puritate de limba cu care a facutu s prob'a premiata.

Ellu va fí datoriu a da pre fia-care annu câte 200 pagine de traducere d'in editiunea luata de norma.

9. Traductiunea se va essamina de sectiunea filologica a Societàtei, si aflandu-se conforma conditiuniloru de mai susu, se va da la typariu, ero traductoriului se va respunde remuneratiunea cuvenita.

La casu inse candu traductiunea n'aru correspunde conditiuniloru stabilite, ea se va tramitte auctoriului cu observaţiunile facute de sectiunea filologica si invitatiune de a ua amenda.

10. Candu traductoriulu, d'in ori ce causa, n'aru mai continua lucrarea, atunci se va publica d'in nou concursu de proba in conditiunile de mai susu.

11. Auctoriulu classicu care trece peste 500 pagine se va imparti intre mai multi concurrenti ce voru escelle la concursu.

12. Typarirea auctorului tradussu se va face de Societate in 1000 essemplarie, formatu in octavu ordinaru, cu litere *garmond* si pre chartia alba curata, dupo unu modellu allessu de Societate.

Formatulu adoptatu, litterele si chartei'a aprobate voru servi pentru toti auctori tradussi si typariti cu spesele Societàtei.

Pretiulu unui essemplaru scossu la vendiare se va defige in raportu cu spesele facute cu traducerea si typarirea lui, asià co d'in vendiarea primei editiuni se essa si se se incasedie cu procentele loru toti banii versati cu acesta editiune.

13. Traductorii opereloru premiate de Societate sunt liberi a scote ua a dou'a editiune d'in traductiunea facuta de densii; inse numai dupo trecerea antâiei editiuni facute de Societate, ei remanu proprietari pre traductiunile loru.

14. Candu Societatea va afla de cuviintia a face ua noua traductiune d'in unu auctoriu deja tradussu si publicatu cu spesele ei, ea va fi libera a procede la acesta fora ca antâiulu traductoriu se aiba dreptulu de a se oppune.

B. Premiu Nasturellu.

(d'in seria A. pentru subiecte pusse la concursu *d)*. referrente la limbistica si istori'a philologica sau litteraria a limbei romane).

Conformu decisiunei luata in sessiunea annului 1876, se publica concursu asupra thesei urmatorie :

Digitized by Google

«Studiu asupra produceriloru litterarie in limb'a romana din epo c'a lui Mattheiu «Basarabu (1633—1654), in care se voru avea in vedere atatu documentele officiali «si particulari redactate in limb'a romana in acea epoca, câtu si càrti tradusse si typa- «rile romanesci pe atunce, precumu si ori ce elemente litterarie relative la misica- «a culturei romane in acellu periodu; se va studia cu ua speciale attentiune viueti'a «si activitatea litteraria a eruditului mare Logofetu allu tierei d'in acellu timpu U- «driste (Orestu sau Uriilu) Nasturellu din Heràsci, cumnatu allu lui Mattheiu Voda «si strabunu allu fericitului nostru donatoriu.»

Conditiunile concursului voru fi :

1. Marimea lucràrii va fi de 10—15 colle de typariu, formatu 8 ordinariu, lit- tere *garmond*.

2. Terminulu presentàrii manuscripteloru la concursu va fi 14 Augustu 1879.

3. Manuscriptele se voru presenta anonyme, purtându ua devisa care va fi repro- dusa pe unu plicu sigillatu continendu numele concurrentelui.

4. Premiulu ce se va accorda opului cellui mai bunu va fi de lei 5000, fora a pu- te fi impartitu.

5. Societatea Academica 'si reserva dreptulu de a typari in publicatiunile salle dis- sertatiunile ce se voru premia.

C. *Premiu Zappa.*

(pentru lucràri philologice.)

Conformu decisiunei luata in sessiunea annului 1875, se publica concursu pentru «a mai buna lucrare asupra : *Formatiunei cuvinteloru in limb'a romana prin deri- «atiune si compositiune.*

Tractactulu va coprinde :

a) Ua parte generale, in care prin essemple luate si d'in alte limbe in legatura de «imnatía cu a nostra, si mai allessu d'in limbele classice, se voru definí si esplicá principiele formatiunei cuvinteloru atâtu prin suffisse sau derivatiune in intielessu strinsu, câtu si prin prefisse sau compositiune.

b). Ua parte speciale, care va avé de obiectu formaţiunea prin suffisse a cuvinte- loru limbei romanesci si care se va intinde :

1. Asupr'a formatiunei cuvinteloru prin suffisse sau derivatiune, cumu : *mor-ariu* (d'in mora), *ferr-icare* (d'in ferru), *strimt-ore* (d'in strimtu), *vac-utia* (d'in vaca) *parint-escu* (d'in parinte).

Pentru fia-care suffissu se va stabili prin numerose essemple :

a) La ce genu de cuvinte se affige; *b)* deco are ua singura forma sau mai multe; *c)* care este intielessulu çellu mai generale allu lui; *d)* cari suntu insemnàrile acci- dentali ce mai pote luá; *e)* in casurile in cari intiellessurile unui suffissu paru a se

Digitized by Google

attinge cu intiellessulu unui'a sau mai multoru suffisse, care e differinti'a ca distinge; *f)* cari d'in suffisse sunt romanice, cari nu; ero la acellea cari, de si ro nice, paru prin transformàrile phonetice ce au pututu luá in limb'a nostra, a se partá de correspundiatoriele loru in celle alte limbe romanice, se se demonstre cu be indestullatorie acelle transformàri; *g)* in fine atâtu in respectulu formei cât allu intiellessului se voru compará suffissele romanesci cu celle correspondiatorie limb'a latina si d'in alte limbe surori.

2. Asupr'a formatiunei cuvinteloru cu prefisse sau compositiune, cumu: *ap-pu op-punere, com-punere, des-punère, ne-fientia, in-famu*, etc.

Pentru fia-care prefissu, si totu de a un'a in comparatiune cu limb'alatina si surori, se va stabilí prin numerose essemple: *a)* la ce genu de cuvinte se pune; *b* transformàri phonetice suffere; *c)* care e intielessulu generale; *d)* cari sunt insem rile speciali si derivate ce mai pote luá; *e)* care e in fine differenti'a de intielles unui prefissu, intru câtu pare a se atinge intiellessulu altui prefissu.

3. Asupr'a formatiuniloru cuvinteloru prin compositiune a doue cuvinte, cari primu fia-care unu conceptu bine definitu, cumu: *cod-albu, batu-jocura, bine-cu tare, lucé-feru, casca-gura, perde-vara*, etc., cautandu a se stabili prin compara ne cu latin'a si alte limbe surori, pene la ce gradu limb'a nostra e susceptibile assemenea compositiune si cari a-nume sunt legile si typii acestoru formatiuni.

II. *Conditiuni:*

1. Marimea operatului va fi approssimativu intre 15—20 colle de tipariu, form octavu ordinariu cu littere *garmont*.

2. Terminulu concursului, candu manuscriptele au se vina in cancellari'a Societ Academice, este 30 Iuliu *1877*.

Celle venite mai tardiu nu se voru lua in consideratiune.

3. Manuscriptele se ceru se fia scrisse curatu, ligibile si de mana straina, l legate in fascicule si paginate.

4. In fruntea manuscriptului va fi scrissa ua devisa sau *motto* in ori-ce limb totu de mana straina.

5. Pre lunga manuscriptu se va allaturá si ua scrissore inchissa in plicu sigill cu sigillu fora initialele autoriului, adressata cotra Societatea Academica. Pliculu purtá pre densulu devis'a manuscriptului, scrissa erosi de mana straina, ero in tru numele autoriului.

6. Manuscriptele se voru censurá prin sectiunea filologica, care va propune So tàtei Academice, in siedentia plenaria, premiarea acellui-a d'intre operatele ven care va meritá premiulu destinatu pentru acesta lucrare.

7. Manuscriptele nepremiate se voru pastrá in archivulu Societatei pene ce se v reclamá de autorii loru, allu caroru nume remanu necunnoscute, fiindu co plicurile le voru coprinde nu se voru deschide.

Premiulu defiptu pentru acésta lucrare este de lei noui 2500.

Digitized by Google

II. Premie privitorie la istoria şi sciintiele politice şi morali.

D. Premiu Cuza.

Sectiunea istorica a Societàtei Academice a propussu, si Societatea a approbatu deschiderea unui concursu asupr'a thesei :

«*Istori'a petrecerei Romaniloru in Daci'a lui Traianu, de la Aurelianu pene la anulu 1300.*»

Conditiunile concursului sunt :

1. Marimea lucràrei va fi de 10—15 colle de typariu, formatu octavu ordinariu cu litere *garmond*.

2. Terminulu presentàrei manuscripteloru la concursu, 15. Augustu 1878.

3. Manuscriptele se voru presenta anonyme purtandu ua devisa care va fi reproduesa pe unu plicu sigillatu continendu numele concurrentelui.

4. Premiulu ce se va accordá opului cellui mai bunu, va fi de 3000. lei noui.

E. Premiu Odobescu.

Fiendu co la termenulu de 15. Juliu 1874, defiptu prin a dou'a publicatiune a acestui concursu, nu s'a presentatu nici unu concurrente, se republica concursu pentru cea mai buna lucrare istorica asupr'a *originei Dacilor*, coprindiendu :

I. Cercetàri asupr'a poporeloru cari au locuitu tierrele romane d'a stanga Dunarei mai inainte de concist'a acestoru tierre de cotra Imperatulu Trajanu.

Aceste cercetàri voru fi indreptate :

1. Asupr'a Geographiei antice a Daciei, d'in timpulu anteriore assediaminteloru romane d'intr'ensa;

2. Asupr'a originei, denumiriloru si distinctiuniloru etnographice alle poporeloru cari au locuitu aceste tierri;

3. Asupr'a religiunei, institutiuniloru, legiloru, usuriloru si gradului de civilisatiune alle acelloru popore, avendu-se in vedere si monumentele de ori-ce natura ce s'au pututu pastrá de la densele.

Asupr'a vestigieloru remase d'in limbele loru, concurrentii voru trebui se estraga notiuni pre catu se pote mai complete d'in auctorii antici (Elleni si Latini) cari au attinsu aceste subiecte, si totu de ua data se suppuna la ua critica comparativa plina de attentiune tote opiniunile principali emisse de invetiatii istorici si archeologi moderni asupr'a materiiloru d'in programma.

Printr'unu assemine studiu, concurrentii voru trebuì se'si formedie ua opiniune critica, pre care o voru intemeia pre argumente sciintifice.

II. Scrierea va avé ua distributiune systematica, ea va fi redessa, in limb'a romana

Digitized by Google

cu unu stilu currente si limpede. Testulu dissertatiunei va avé ua intindere apr simativa ca de 200 pagine in octavu de typaru cu littere *garmond*. Calitatea si tensiunea noteleru annessate la testu sunt lassate la dispositiunea auctorului.

III. Manuscriptele voru fi trimisse la Delegatiunea Societàtei Academice cur prescrisse de mana straina, fora a purta numele auctoriului, ci numai ua devisa scri atâtu pre manuscriptu câtu si pre unu allaturatu plicu sigillatu, care va continé mele si adress'a auctorului.

Dissertatiunile voru fi judecate de Societatea Academica, care va decerne premi acellei-a care va fi reconnoscuta co satisface toto conditiunile programmei.

IV. Termenulu pussu, candu manuscriptele concurrentiloru au se fia tramisse Soc tàtei, este 30 Juliu 1877.

Manuscriptele venite in urm'a acestui termenu nu se voru lua in consideratiun

V. Premiulu destinatu pentru cea mai buna lucrare este de lei noui 2500.

F. Premiu Nasturellu.

(d'in *seria A*. Premie pentru subiecte pusse la concursu b) referrente la Sciinti morali si politice, iurisprudentia si economia sociale, mai allessu alle tiereloru roman

---

Conformu decisiunei luata in sessiunea annului 1876, se publica concursu asup thesei urmatorie:

«**Tierranulu Romanu.** Dissertatiune assupra stàrii salle morali, sociali, econ «mice si politice, in trecutu si in presente, in Principatulu Romaniei.»

Conditiunile suntu:

1. Marimea lucràrei va fi de 10—15 colle de typariu, formatu 8 ordinariu, litte *garmond*.

2. Terminulu presentàrii manuscripteloru la concursu va fi 14 Augustu 1878.

3. Manuscriptele se voru presenta anonyme, purtandu ua devisa care va fi repr dussa pe unu plicu sigillatu continendu numele concurrentelui.

4. Premiulu ce se va accorda opului cellui mai bunu va fi de lei 5000, fora a p te fi impartitu.

5. Societatea Academica 'si reserva dreptulu de a typari in publicatiunile sale di sertatiunele ce se voru premia.

III. Premie privitorie la sciintiele naturali.

(*G. H.* si *I.* d'in fondulu *A. Fëtu* si d'in economiele Societàtii.)

Conformu decisiuniloru Societàtii Academice, se annuncia celle urmatorie:

G. Unu premiu de 5000 lei pentru *Confectionnarea cellei mai bune charte geologi a doue judecie alle Romaniei, d'in cari unulu de d'incoa si altulu de d'incollo de Milcov*

H. Unu premiu de 3000 lei pentru *Studiulu geologicu, chimicu si economicu al*

Digitized by Google

principaliloru localitàti, unde se afla petroliu si carbuni fossili, in judeciele Prahov'a si Damboviti'a.

I. Unu premiu de 2000 lei pentru: *Studiarea si analisarea apeloru d'in 15 fonte ale tierei.*

Terminulu concursului pentru fia care d'in aceste lucrari e defiptu la 15 Augustu 18.., pene candu concurrentii au se si trimitta elaboratele loru cotra presidentele societàtei, cu acelle-asi formalitàti ce s'au prescrissu mai susu si pentru alte obiecte puse la concursu; manuscriptele venite mai tardiu de 15 Augustu 1878, sau fora formalitàtile cerute, nu se voru accepta.

Programmele pentru aceste lucràri sunt:

G. Pentru *studiulu geologicu* allu unui judeciu concurentele e datoriu:

Se faca descriptiunea orographica a judeciului.

Se arete ce terrenuri si ce strate se gasescu in acellu judeciu, indicandu natur'a terreniloru fia-carui stratu si fossilele pre cari se basedia pentru determinarea loru.

Se se faca ua sectiune longitudinale si alt'a transversale a judeciului, precumu si sectiuni de differite accidenti alle crustei globului ce se potu afla in acelu judeciu.

Se se faca chart'a geologica a judeciului.

Se adduca ua colectiune de rocele caracteristice.

H. Pentru *studiulu geologicu, chymicu si economicu* allu principalelor localitàti unde se afla petroliu si carbuni fossili, d'in judeciele Prahov'a si Damboviti'a, se cere de la concurrenti:

In genere, studiulu petroliului indigenu, pecur'a, cer'a de pamentu, oliulu terrosu bitumu, in cea ce privesce constitutiunea, compositiunea si proprietàtile lui chymico-technologice, esploratiunea si applicatiunea industriale impreuna cu derivatele lui.

In specie: a). Determinarea proprietatiloru physice alle petroliului indigenu in comparatiune cu petroliulu americanu si europeanu d'in alte state.

b). Ce constitutiune si ce proprietàti au productele de distillatiune alle petroliulu i la temperatur'a 120. Celsius pene la 350 c.; gruparea acestoru producte si determinarea cantitativa depe volumine şi procente, — applicatiunea loru.

c). Determinarea producteloru licuide celle mai volatili, adeco a ethereloru petroliului — proprietàtile si applicatiunea loru.

d). Petroliulu indigenu contine parafina? Determinarea cantitativa.

e). Petroliulu indigenu contine *neftalina?* Determinarea cantitativa.

f). Petroliulu sau smol'a contine producte d'in grup'a alcaleloru monoatomici d'in serie'a 7-a, adeco thenolulu, benzin'a, acidu carbonicu, pherylamina? Determinarea cantitativa si constitutiva.

g). Contine smol'a de petroliu, inainte sau dupo estragerea parafinei, gaze hydrocarbure? cari se potu intrebuintia ca luminatoriu aeriferu? In casulu affirmativu se se execute determinarea cantitativa si calitativa a acestoru producte gazose. Descriere in modulu cellu mai practicu a aparateloru de estragere a gazeloru combusti-

Digitized by Google

bili, luminatorie, pentru applicatiunea cu gazu luminatu aeriferu in industria (usin de gazu aeriferu de petroliu).

h). Contine petroliulu indigenu sau smol'a de petroliu corpuri de natura desinfe tante? In stare nativa sau dupo ore-care preparare?

i). In ce modu si cu cari mediloce se pote stinge mai completu si mai curendu g zulu fluidu de petroliu inflacaratu (spre essemplu incendiulu produssu prin aces corpu, anume: photager'a, pelin'a etc.).

I. Pentru *studiulu apeloru minerali d'in 15 fontane* se ceru:

A. Operatiuni de procedere de essecutatu la isvoru (la facia locului):

1. Prinderea gazeloru libere cari se degagia d'in fontana (in flacone sau tubu inchise prin *chalumeaux*) in numeru de 2—4.

2. Receptiunea apei pentru determinarea acidului carbonicu liberu si semilibe si alle loru combinatiuni dupo metodulu lui Recenius,

3. Recaptiunea apeloru minerali pentru determinarea corpuriloru fisse, organice anorganice.

4. Determinarea cantitativa a acidului sulfhydricu, liberu si dissolutu; in casu candu s'a constatatu calitativu, presentia lui.

5. Determinarea sulfo-metaleloru la faci'a locului prin gazometria.

6. Determinarea sulfidiloru.

7. Determinarea corpuriloru organice volatili (dupo Bunsen).

8. Determinarea sau prinderea apei dupo Bunsen in flacone cu amoniacu, chlor calcium sau chloru-baryum.

9. Presenti'a combinatiuniloru de protossidi de feru, cari trebue determinate vol metrice la faci'a locului prin hypermanganatu de potassa.

10. Determinarea temperaturei in doue differite periode si de trei ori pe di.

11. Idem temperaturei esteriore.

12. Idem proprietatiloru physice.

18 Determinarea proprietàtiloru chimice.

14. Analysea calitativa a corpuriloru gazose, a corpuriloru organice volatili nevolatili si corpuriloru anorganice fisse.

15. Remasiti'a corpuriloru fisse trebue determinata dupo metodulu lui Buns (Roscae)

16. Receptiunea si analysea sedimentului fontanei.

B. Operatiuni si procederi de essecutatu in laboratoriu:

1. Determinarea pondului specificu.

2. Determinarea iodului, bromului, chlorului pre calle volumetrica.

3. Determinarea gazeloru hydro-carburice, sulfhydrice, a azotului, hydrogenului, cidului carbonicu si ossigenului prin metodulu gazometricu alu lui Bunsen.

4. Determinarea acidului sulfuricu si acidului silicicu pre calle ponderabile.

5. Determinarea combinatiuniloru de feru pre calle volumetrica.

Digitized by Google

6. Determinarea basiloru alcaliloru de pamentu si a causticeloru spectroscopice, sau pre calle preponderabile, sau ca a alcaliloru fisse prin volumetria.

7. Determinarea metalleloru dupo metodulu lui Bunsen.

8. Idem acideloru organice sau anorganice dupo Fresenius.

9. Determinarea si calcululu cantitàtiloru in totale allu corpuriloru fisse.

10. Calculele dateloru cantitative alle corpuriloru in parte si alle corpuriloru necombinate, in ciffre originali.

11. Calcululu cantitativu allu dateloru obtinute d'in corpurile combinate.

12. Calcululu gazeloru obtinute, atatu allu celloru libere, catu si allu celloru combinate sau semicombinate.

13. Calcululu corpuriloru fisse si allu acideloru cumu si allu gazeloru in compositiune, dupo cumu se afla continute in apa, socotitu d'in 100^{10} sau d'in 1000^{100} pàrti apa sau de una oca.

14. Studiulu terrenului sau geologi'a fontanei.

15. Flor'a impregiurulu fontanei.

16. Istoriculu.

IV. Premie Nasturellu.

(d'in seri'a B, pentru opere publicate).

Conformu decisiunei Societàtei Academice d'in sessiunea annului 1876, se pune in cunoscinti'a publicului urmatoriele dispositiuni d'in codicillele reposatului intru fericire C. Nasturellu Heràscu :

«*B. Premie pentru opere publicate.*

«In totu annulu Societatea Academica Romàna va avé a premiá, d'in veniturile fondului *Nasturellu*, ua carte typarita originale, in limb'a romana, care se va socoti de cotra Societate ca cea mai buna publicatiune apparuta in cursulu annului. Aceste premie voru fi de doue specie :

1. In trei anni consecutivi, d'a rondulu, se va decerne câte unu premiu de patru mii lei, N. 4000 L. n. *minimum*, la cea mai buna carte apparuta in cursulu annului espiratu;

2. Ero in allu patrulea annu se va decerne unu premiu fissu de lei nuoi 12000, carele se va numi «*Marele Premiu Nasturellu*», operei care va fi judecata ca publicatiunea de capetenia ce va fi apparutu in cursulu celloru patru anni precedenti. Acestu premiu nu se va poté decerne unei lucràri care va fi obtinutu

Digitized by Google

deja unulu d'in premiele annuali, de câtu defalcandu dintr'ensulu valorea pr miului precedente.

Operele ce se voru recompensa cu acesta a dou'a seria de premie, voru trac cu preferentia despre materiele urmatorie:

a) Scrieri seriose de istoria si de sciintiele accessorie alle istoriei, preferi du-se celle attingatorie de istori'a tierreloru romane;

b). Scrieri de religiunea orthodossa, de morale practica si de philosophia;

c). Scrieri de sciintie politice si de economia sociale;

d). Tractate originali despre sciintie essacte;

e). Scrieri encyclopedice, precumu dictionarie de istoria si geographia, in ca se intre si istori'a si geographi'a Romaniei; dictionnarie generali seu partiali sciintie essacte, de arti si messerie, de administratiune si jurisprudentia, si al assemeni lucràri utili si bine intogmite;

f). Càrti didactice de ua valore insemnata ca methodu si ca coprinsu;

g). Dictionnarie limbistice in limb'a romanesca mai allessu pentru limbele a tice si orientali, adeco limb'a latina, ellena, sanscrita, hebraica, araba, turca, sl vona vechia, si altele;

h). Publicatiuni si lucràri artistice de ua valore seriosa, adeco relative la arti plastice, architectura, sculptura, pictura, gravura, si chiar opere musicali serios precari aceste tote Societatea Academica româna le va puté appretiá atunci, canc isi va intende activitatea ei si assupr'a tutuloru materieloru de Belle-Arti.

i) Scrieri de pùra litteratura româna, in prosa si in versuri, precumu poem drame si comedie seriose, — mai allessu subiecte nationali, — si ori ce alte op re de inalta litteratura. Acestoru-a mai cu sema asiu dori se se accorde «*Mar Premiu Nasturellu*», candu voru fi judecate ca avendu unu meritu cu totulu s periore, spre a se da astu-felliu ua incuragiare mai puternica desvoltàrei litter turei nationale.»

Spre indeplinirea acestoru dispositiuni, Societatea Academica romana a regula celle urmatorie:

1. Primulu siru de 4 anni prevediutu in dispositiunile testatorelui, attingatorie acesta seria de premie, se va incepe in annulu viitoriu 1877, si se va continua 1878 si 1879, astufeliu ca in annulu 1880 se va presenta pentru prim'a ora casu de a se decerne marele premiu Nasturellu de 12,000 lei nuoi; iar in annii 187 1878 si 1879, se va da neaparatu câte unu premiu de 4,000 lei nuoi cellei mai bu càrti publicate, respectivu, in cursulu fia caruia din acesti anni.

2. Toti autorii cari voru dori sa concurre la premiele annuali din acesta a duo'a s ria de premie Nasturellu, sunt autorisati si invitati ca sa trimita, mai nainte

Digitized by Google

deschiderea sessiunei annuali a Societàtei Academice romane, unu numeru cellu pucinu de 12 essemplare typarite din cartea loru, la Delegatiunea Societàtii, in Bucuresci (localulu Academiei), osebitu de essemplarele pe cari voru voi sa le offere deadreptul cotra unii sau toti membri actuali ai Societàtii, fora ca acesta ultima procedura sa fia câtusi de pucinu obligatoria.

NB. Se nu se perda d'in vedere ca operele propusse la concursu trebuia sa fia publicate in restimpulu annului curgatoriu, adico cu incepere de la ultima sessiune annuale a Societàtii Academice; astu-felu, spre essemplu, in sessiunea Societàtei d'in 1877, voru puté se intre la concursu numai càrtile publicate de la 15 Augustu 1876 ainte, si totu astu-felu pe viitoriu; ero in sessiunea d'in 1880, voru putea concurre la marele premiu Nasturellu tote càrtile publicate de la 15 Augustu 1876 pene in dia intrunirii membriloru la sessiunea d'in 1880.

3. La concursu se potu presenta si opuri preinnouite in nuoe editiuni, cari se voru fi retiparitu in cursulu annului, inse numai de autori in viétia.

4. Dupo coprinderea chiaru a testamentului, traductiunile d'in limbe straine suntu excluse de la concursu; se va face inse esceptiune pentru acelle traductiuni de pe opuri straine clasice, cari :

1. Sau prin difficultàtile invinse alle unei perfecte reproduceri in versuri romanesci voru constitui adeverate opuri literarie alle limbei române;

2. Sau prin anessarea de elucidàri si de note sciintifice, cu totulu proprie traducatorului, isi voru fi insusitu meritele unoru lucràri originali in limb'a romana.

5. Càrtile premiate de Societatea Academica romana din alte fonduri alle selle, sau celle tiparite din initiativ'a si cu spessele ei, nu potu intra la concursu pentru premiele Nasturellu din seria B.

6. Premiele Nasturellu din seria B se potu accorda, nu numai unoru opuri complete, ci si pàrtii unui opu typaritu in cursul annului, cu conditiune inse ca acesta parte se fia de valorea si de intinderea unui volumu si nu de alle unei simple fasciére. (minimum 400 pag. form. 8, garmond.)

Premiarea unei pàrti a unui opu la unu concursu annuale nu impedica premiarea unei alte pàrti din acellaşi opu la unu concursu posteriore.

7. Opurile anonyme si pseudonyme nu voru putea fi admisse la concursulu càrtiloru typarite, ero autorii loru, spre a primi premiele accordate, voru trebui sa justifice proprietatea loru.

☛ Tote diariele sunt rugate a reproduce aceste publicatiuni.

Digitized by Google

TABELLA

Concursuriloru propusse de Societatea Academica.

No. de ordine	FONDURILE D'IN CARI SE ACCORDA PREMIULU	SUBIECTELE PUSSE LA CONCURSU	TERMINULU DEPUNERREI OPERATELORU	SUMEI CE SI ACORI
1	Fondulu Nasturellu.	Cea mai buna carte publicata in limba romana de la 15 Augustu 1876 peno la 15 Aug. 1877	15 Aug. 1877.	4,00
2	Fondulu Zappa.	Traductiune romana de pre Titu Liviu.	15 Aug. 1877.	20 l. d fia-car colh
3	idem	Traductiune romana de pre Plutarchu. Vita Sullae	15 Aug. 1877.	idem
4	idem	Dissertatiune asupra : Formatiunei cuvinteloru in limb'á romana prin derivatiune si compositiune.	30 Iuliu 1877.	2,50
5	Fondulu Odobescu.	Dissertatiune asupra Originei Daciloru.	30 Iuliu 187 7.	2,50
6	Fondulu Nasturellu.	Cea mai buna carte publicata in limb'á romana de la 15 Augustu 1877 pene la 15 Aug. 1878	15 Aug. 1878.	4,00
7	Fondulu Anastasiu Fetu, si economiele Societàtii.	Confectionnarea cellei mai bune *charte geologice* a doue districte din Romania d'in care unulu de dincoce si altulu de d'incolo de Milcovu.	15 Aug. 1878.	5,00
8	idem	Studiu geologicu, chimicu si economicu allu principaleloru localitàti, unde se afla *petroliu* si *carbuni fossili*, in districtele Prahova si Damboviti'a	15 Aug. 1878.	3,00
9	idem	Studiarea si analysarea apeloru d'in 15 fontane alle tierrei	15 Aug. 1878.	2,00
10	Fondulu Cuza.	Dissertatiune asupr'a : Istoriei petrecerei Romaniloru in Dacia lui Traianu de la Aurelianu pene la annulu 1300	15 Aug. 1878.	3,00
11	Fondulu Nasturellu.	*Tierranulu romanu.* Dissertatiune asupra stàrii salle sociali, morali, politice si economice din Principatulu Romaniei, in trecutu si presente	15 Aug. 1878.	5,000
12	idem	Cea mai buna carte publicata in limb'a romana de la 15 Augustu 1878 pene la 15 Augustu 1879	15 Aug. 1879.	4,000
13	idem	Studiu asupra produceriloru literarie in limb'a romana d'in epoc'a lui Matteiu Bassarabu (1633 — 1654).	15 Aug. : 1879.	5,000
14	idem	Cea mai buna carte publicata in limb'a româna, de la 15 Augustu 1876 pene la 15 Augustu 1880	15 Aug. : 1880.	12,000

Digitized by Google

ANNALELE

SOCIETATEI ACADEMICE

ROMANE.

SESSIUNEA ANNULUI 1877.

TOMULU X.

SECTIUNEA I

PARTEA ADMINISTRATIVA SI DESBATTERI.

BUCURESCI
TYPOGRAPHIA SOCIETATEI ACADEMICE ROMANE
(LABORATORII ROMANI)
19. STRATA ACADEMIEI 19.
1877.

BIBLIOTHECA BODLEIANA

Digitized by Google

Digitized by Google

SOCIETATEA ACADEMICA ROMANA

SESSIUNEA ANNULUI 1877

SIEDINTI'A D'IN 16 AUGUSTU 1877.

Membri presenti : *N. Cretiulescu, G. Sion, A. Odobescu, N. Ionescu, I. Ghica, V Urechia, A. Treb. Laurianu, V. Maniu, Gr. Stefanescu, G. Baritiu, P. S. Aurelian* și *D. Sturdza.*

Presiedinte : *Ion Ghica.*

Presiedinte declara sessiunea annului curente deschissa.

Secretariu generale dà lectura raportului Delegatiunei in urmatorea coprindere :

Pacine suntu lucràrile nóstre d'in annulu acest'a, dar de vomu considera co elle s'au lucratu in nisce timpi de efervescentia politica ca aceia care preoccupa asta-di tóta lumea cata se convenimu co totusi au partea loru de meritu.

Delegatiunea, fericita d'a vedea intrunirea Societàtii la diua fixata dupa conclusiunile din anulu trecutu, vine se-i supuna in resumatu resultatulu activitàtii salle de peste annu.

Mai nainte de tote cata se memoràmu ca Comis iunea Lexicografica a terminatu lucrarea laboriosa a Glossariului limbei Române, multiamita activitàtii de tota laud'a a Secretarie au compussu acea Comissiune.

Nu putemu trece la altu subiectu fora a ne opri aici spre a areta co unulu d'in collaboratorii cei mai activi ai acestei Comissiuni, laboriosulu nostru collegu I. C. Massimu, care pote de escessulu laboriloru sale, a parassitu lumea celloru viui si a facutu ua lacrimi greu d'accoperitu in sinulu Societàtii nostre.

Noi avemu si nu putemu de câtu a esprime d'in nainte simtimentele de doliu alle Societàtii prin cuvintele : «Fia-i memori'a eterna !»

Alatre lucràrile ce au fostu la ordinea dilei, putemu enumerá cu successu typarirea ieserea la lumina a traductiuniloru facute subtu auspiciele Societàtii : *Commentariele*

Digitized by Google

lui *Iuliu Cesare*, tradusse de d-lu Caianu in 15 cóle, si *Filippicele lui Cicerone*, tra de d-lu Dim. A. Laurianu in 15½ cóle.

In acésta d'in urma lucrare, de si budgetulu Societàtii prevedea spese numai p 10 cóle, dér Delegatiunea, avendu in vedere co traducutorulu priimisse remunerat pentru lucrarea intréga, co budgetulu presinta insemnate economie in annulu ace co in totu casulu urmá a se duce pene la capetu, si-a permisu a dispune se se tip oper'a intrega pe sperantia co va capeta aprobatiunea Societàtii.

4. Dupo corespondenti'a urmatá cu d-lu Professore Ión Moldovanu, depunatorul nuscriptului Syntacticei române, capetându-se cunnoscintia co autoriulu priimesce re pens'a operei salle asiá cumu s'a fostu votatu de Societate, Delegatiunea a dessigilat mele autoriului; a aflatu co ellu este venerabilulu veteranu allu filologiei nóstre, D nonicu Timoteiu Cipariu, autoriulu partii I-a a Gramaticei române. Dupo acést'a naintatu cuvenitele lucràri spre a se typarí oper'a, si astu-feliu putemu inregistrá cu cere co a si essitu la lumina.

Vomu insemná inse co, d'in neputinti'a cassei nostre d'a incassá numerariulu ba dupe cuponele si mandatele ce le possede, nu s'a pututu inca soldá sum'a integrale a miului cuvenitu autorelui.

Totu de ua data suppunemu la deliberatiunea si decisiunea Societàtii coresponde urmata pentru depunerea a 500 esemplare d'in partea I-a a Gramaticei.

5. Dupo staruintiele ce s'au pussu, capetându-se inca ua incapere pe sém'a Socie dupo bine-voitórele dispositiuni alle D-lui Ministru de Culte, Delegatiunea a ingriji face d'in ea ua salla propria pentru tinerea siedintieloru sessionarie, ceea ce ne inles a tine mai adesse-ori siedintie deschisse si publicului. Pentru acést'a ea a facutu, in ma nile budgetului, ore-cari spese cu deschiderea unei intràri despre celle-l-alte incaper curatirea, ingrijirea si amenagiarea mobiliarului necessariu; iaru pentru ornamentar s'a adaossu ua seria de 18 tabele representându thesaurulu de la Petrósa, precun doua Globuri, donate Societàtii de unulu d'in membri Delegatiunei, d-lu G. Sion.

6. In sall'a de siedintie assiediendu-se cea mai mare parte d'in bibliothec'a Socie dupo ce s'a capetatu cu imprumutare doue armarii mari de la Directiunea Biblioti Statului, Delegatiunea a aflatu cu calle se puna intr'ua noua ordine bibliothec'a.

Cu acésta occasiune vomu spune mai antaiu co de la mostenitorii reposatului Archi dritu Genadiu Popescu, unu venerabile professore allu Seminariului centrale, si pr termediulu collegului nostru D. Laurianu, s'a priimitu ua insemnata collectiune de donate, cari se urca la numeru de 1,214 volume si cari s'au assiediatu intr'unu ar separatu, pe care s'a pussu numele donatorului.

7. Presiedintele Societàtii facundu unu apelu cotra autorii, typografii si editori mâni, bibliothec'a Societàtii a facutu insemnate acuisitiuni; déru celle mai frumose venitu de la d-lu Alessandru Odobescu (84 volume) fórte preciose opere de istoria cheologia si linguistica; de la d-lu I. Ghica (99 volume), ua bogata collectiune de a Byzantini; intre aceste figurédia si cartea nomismatica a lui Mionnet.

Astadi bibliothec'a nostra, adaossa si inavutita, numera peste totu 3422 volume.

8. E loculu a memorá co bibliothec'a s'a regulatu d'in nuou dupo ua ordine ca

Digitized by Google

si placere la vedere si inlesnire pentru aflarea càrtiloru. — In armarie, càrtile diatu si s'au enumeratu dupo formatu, iar cataloge s'au facutu trei: unulu dupo iunea formatului, altulu alphabeticu dupo autori, si unu allu treilea dupò materie. Bibliothec'a s'a inavutitu si cu cumperarea de ore-cari opere ce s'au presentatu Deinnei ca occasiune, si care s'au platitu cu pretiuri de a trei'a parte si mai pucinu d'in rea loru; la acést'a inse a fostu nevoita se depasiesca sum'a prevediuta prin budgetu sperantia co va capeta unu bilu de indemnitate in vederea insemnatei loru valori.

10. Intempinându ua aretare de la colegulu nostru, domnulu Dimitrie Sturdza, co a coperitu nisce medalie si monete vechi de o insemnata importantia archeologica si nale, Delegatiunea, in vederea co domnulu Sturdza a donatu Societatii insemnat'a sa colsiune care valoredia mai multe mii galbeni, si-a permisu a pune la dispositiunea domsale ua neinsemnata suma spre a nu perde occasiunea acestei frumose acuisitiuni, sperantia co va capetá unu bilu de indemnitate de la On. Societate.

D. Sturdza a depusu la Societate ua lada de feru, care coprinde pretios'a collectiune medalie si monete ce a donatu Societàtii.

Cu acesta ocasiune, emitemu speranti'a co la facerea budgetului viitoru, Societatea va ite anume previsiuni in scopulu acest'a, de ora-ce avemu deja inceputulu unui museu nismaticu.

11. Cu placere venimu a semnalá alte acuisitiuni insemnate pentru bibliothec'a tra. Manuscriptele multu regretatului nostru istoricu N. Balcescu, lassate prin testaiulu seu d-lui I. Ghica, astadi au devenitu proprietate a Societàtii. — Familia repoitei a adheratu si dens'a la acesta donatiune cu conditiune d'a fi date publicitàtii. — nu co acést'a va face objectu de preoccupatiune pentru Sectiunea nostra istorica.

Afara de acést'a, domnu A. Odobescu a mai offeritu si alte preciose manuscripte d'alle riloru predilecti in literatur'a nationale.

12. Cu sumele destinate prin budgetu s'au legatu 61 càrti de bibliotheca, plus unu nu de 31 volume, pentru care urmedia a se respunde legatoriului plat'a dupo acordulu s'a facutu cu densulu.

13. Relativu la urmarirea manuscripteloru Principiloru Dimitrie şi Antiochu Cantemu, vomu supune ua speciale relatiune despre corespondenti'a urmata si sciintiele caate prin intermediulu bine-voitoriu allu Domnului Baronu Stuart, consululu generale Rusiei.

14. In urm'a concursuriloru publicate conformu conclusiuniloru Societàtii din annulu tu s'au presentatu:

a). Ua scrisóre anonyma vestindu ua lucrare pentru premiulu Odobescu care ânco n'a

b). Patru manuscripte traductiuni d'in Plutarchu cu devisele:

A: «Ὁι πολλοὶ τῆν μὲν ἀλήθειαν ἀγνοοῦσι, πρὸς δὲ τήν δόξαν αποβλέποοι.»

B: «A usua in scrierea romana numai literele cate se audu in pronuntiare,»

C: «Τον χρηστὸν καὶ ἀγαθόν ἄνδρα δεῖ τῶν μὲν προγεγενημένων μεμνῆσθαι, τὰ δὲ ἐνεστῶτα πράττειν, περὶ δὲ τῶν μελλόντων φολάττεσθαι.»

D. «Δόκιμον τά πάντα ζηλεύειν, εἰ μή πρός χαρὰν, ἀλλὰ πρὸς χάριν.»

c). Patru manuscripte traductiuni d'in Titu Liviu cu motto:

Digitized by Google

E : «Quot diu parturit animus vester, aliquando pariat.»

F : «Titus Livius, celeberninus scriptor, historias suas ab origine urbis repetit.» (
nius).

G : «Dulce et decorumu est pro patria mori.»

H : «Tantæ molis erat romanam condere gentem.»

15 Pentru premiulu *Nasturelu* anco nu s'a presentatu in modulu formale nici-ua pera seriosa. Remâne ca Societatea se alléga si se propuna de la sine vre-un'a d'in o rele publicate in cursulu annului, ai càroru autori pote d'in modestia nu le au tramisu concursu.

10. Despre lucràrile diferiteloru Sectiuni cari si-au luatu sarcine speciali în cursu sessiunei annului trecutu, remâne ca elle, prin organele loru, se dea cuvenitele rel tiuni.

17. Delegatiunea descoperindu co unu Vasile Matheescu, incetatu d'in vieti'a, a lassa Societàtii ua donatiune, a urmaritu testamentulu numitului si a purtatu cuvenit'a cor spondenti'a cu epitropi'a lui spre a capetá donatiunea ce consista in bonuri Strusberg 6000 L.n. valore nominale. — Epitropi'a inse se opune, si remâne ca Societatea se d cida de trebue se mai urmaresca pe calea judiciara.

18. Venindu la partea financiare, depunemu ua-data cu acést'a, bilantiulu generale all Cassariulul Societàtii.

Mai antâiu vomu insemná co fondurile Societàtii in bonuri domeniale de lei 280,00 care in anulu trecutu se credeau amenintiate, acuma se afla in deplina sigurantia l Cass'a de Depuneri si Consemnatiuni.

Compturile suntu puse in stare d'a fi supuse Domnieloru vostre.

Din sum'a de 111,670 l. n, 04 b. care figurédia in budgetu la partea venituriloru nu s'au pututu constatá de câtu 102,726 l. n. 54 b. adico ua diferentia de 8,943 l. n. 5 ban mai pucinu.

Acést'a a provenitu d'in causa co la prevederile budgetare s'au trecutu :

1. L. n. 20,000, ca subventiune de la Statu, pe candu de Camera s'a votatu numai 15,000 lei noui.

2. lei 15,000 ca venitu de la proprietàtile Nasturelu, pe candu contractele de arenduire nu continu la partea Societàtii Academice de câtu 12,503 lei.

3. 1,350 d'in vendiàri de càrti, paragrafu care n'a pututu dá peno acnmu de câtu lei 223 bani 50

4. Lei noi 320 procentele fondului Radianu, care anco nu s'a pututu assiediá.

D'in sum'a de lei 102,726 a constatàriloru budgetarie s'a incasatu pene asta-di numai 88,908 lei 84 bani, d'in care : 65,108 lei 84 in numerariu şi 23,800 in effecte.

Remâne a se mai incasá :

lei 7,957—50 de la arendele mosieloru Nasturelu.

5,800 de la fondulu An. Fetu.

Trecundu la partea cheltueleloru d'in sum'a de 74,695 lei nuoi prevediuta in budgetu pentru serviciele Societàtii s'au intrebuintiatu pene asta-di numai lei noi 44,149 si 96 b. Remâne insa a se mai platí: 1° lei noi 7000 recompens'a autorelui Syntacticei, càruia nu i s'a datu anco de câtu lei noi 1000 d'in 8000 ce-i suntu destinati; 2° câte-v

Digitized by Google

alte sume de mica importantia care nu se potu precisá in acestu momentu d'in causa ca ipsescu cate-va compturi alle librariului Socec pe trimestrulu IV.

Lanai tóte capitolele budgetarie s'au realisatu, precumu puteti vedea in alaturat'a tabel economie importante care se urca la ua suma totale de lei noi 32,293.

La câte-va capitole Delegatiunea a fostu silita insa a trece peste sumele votate de Adunia vostra in budgetu; de aceea se si cere aprobatiunea Societàtii pentru sumele urmatore :

L. 369	b. 48	pentru cumperatóre de càrti.
700	—	pentru acuisitiuni de monete si medalie.
165	—	pentru revisuirea a 5¼ cóle mai multu din Filippicele lui Cicerone.
198	75	pentru typarirea opereloru Cantemiriane.
104	—	pentru cumperarea de hartia.
1432	23	

Asta-di se afla in Cassa :

19,749	57	in numerariu;
23,800	—	in effecte, cupóne si mandate.
43,549	—	Totalu, deosebitu de sumele ce se voru mai incassá si d'in cari celle mai importante suntu :
7,957	—	d'in arendiele mosieloru Nasturelu, d'in care una, Satulu nou, se cauta in regia de epitropi'a S-tei Vineri; si
5,800	—	fondulu An. Fetu.

Precumu vedeti, d'in essercitiulu acestui annu va resultá unu escedentu destulu de insemnatu, cu care Sosietatea va putea sau a sporí fondulu seu, sau a dá ua mai mare intindere incuragiàriloru litterarie si sciintifice.

Subsemnati : *Ión Ghica, G. Sion, A. I. Odobescu.*»

Domnulu Presiedinte communica :

a). Ua adressa a domnului A. Treb. Laurianu, prin care donédia bibliothecei unu esemplaru d'in Bibli'a Syriaca.

b). Ua adressa d'in partea Domnului V. A. Urechia prin care donédia unu antimissu d'in timpulu Mitropolitului Iacobu pe matassa, specimenu de arta xilographica de pe timpulu illustrului prelatu.

Societatea primesce cu multiamire.

Cerundu-se allegerea unui secretariu ad-hoc, Societatea invita pe Secretariulu generale a portá sarcin'a peno la sosirea mai multoru membri.

D. Baritiu esprima regretele selle pentru incetarea d'in viétia a Domnului I. C. Massimu si o invita a manifestá si ea sentimentele salle de doliu.

Membrii Societàtii se scóla in picióre dicundu : «Fia-i memoria eterna !»

D Odobescu constata co dupo pierderea acestui membru, Societatea remâne cu 23 Membri, prin urmare siedintiele plenarie alle Societatii ceru presenti'a numai a 13 membri.

Domnulu Presiedinte dà lectura programei de ordinea dilei in urmatórea cuprindere :

Digitized by Google

«1. Deschiderea sessiunei annului 1877.

«2. Cetirea rapportului Delegatiunei assupra lucràriloru d'in annulu 1876—187
«presentarea socoteleloru pe acestu annu.

«3. Allegerea Secretariului ad-hoc pentru sessiunea 1877.

4. Allegerea unei commissiuni pentru essaminarea raportului Delegatiunei.

5. Allegerea unei commissiuni pentru cercetarea compturiloru presentate de Com
bilitate.

6. Allegerea unei commissiuni pentru cercetarea bibliothecei si collectiuniloru.

7. Allegerea commissiuniloru pentru essaminarea manuscripteloru presentate la
cursuri.

8. Allegerea commissiunei pentru concursulu premiului despre Daci'a.

9. Dispositiuni de luatu în privinti'a decernerei premiului Nasturelu seria *A*.

10. Cetirea memoriului assupra legatului Nasturelu.

11. Cetirea memoriului assupra legatului Mateescu.

12. Fixarea siedientieloru publice.

13. Cetirea raportului commissiunei assupra lucràriloru Delegatiunei.

14. Cetirea raportului commissiuniloru pentru essaminarea manuscripteloru ve
la concursu.

15. Cetirea raportului assupra revisuirei bibliothecei si a collectiuniloru.

16. Cetirea raportului commissiunei assupra premiului despre Daci.

17. Cetirea raportului assupra premiului Nasturelu.

18. Dispositiuni de luatu assupra revisuirei projectului de Dictionariu.

19. Regularea concursuriloru pentru annii urmatori.

20. Referatulu sectiunei litteraro-filologica assupr'a lucràriloru de peste annu.

21. Referatulu sectiunei Istorico-Archeologica assupr'a lucràriloru ei de peste annu

22. Referatulu sectiunei sciintieloru naturali assupr'a lucràriloru ei de peste annu

23. Relatiune assupr'a scrieriloru Principiloru Cantemiru.

24. Completarea sectiuniloru prin allegere de noui membri.

25. Allegerea membriloru Delegatiunei pe annulu 1877—78.

26. Allegerea officieloru sectiuniloru.

27. Lecturi eventuali de operate alle membriloru Societàtii.

28. Communicarea propuneriloru sectiunei Istorico-Archeologice pentru lucràrile s
d'in annulu 1877—78.

29. Communicarea propuneriloru sectiunei litteraro-filologice pentru lucràrile sa

30. Communicarea propuneriloru sectiunei sciintieloru naturali pentru lucràrile s
d'in annulu 1877—78.

31. Formarea budgetului pe annulu 1877—78.

32. Cetirea rapportului Secretariului Generale assupr'a lucràriloru Societàtii d'in
siunea 1877.»

Dupo acest'a se propune ca se se procéda la allegerea diverseloru comissiuni.

Digitized by Google

La acést'a d-lu Odobescu cere ca se se aiba in vedere spre a se allege in aceste commissiuni d'in membrii ce au vestitu co vinu, de si astadi ânco nu suntu presenti.

Se procede la allegerea commissiunei pentru cercetarea raportului Delegatiunei.—Se alegu cu unanimitate :

D-nii *N. Cretiulescu.*
N. Ionescu.
A. T. Laurianu.

Se procede la allegerea commissiunei pentru cercetarea compturiloru. -- Se allegu cu majoritate :

D-nii *D. Sturdza.*
G. Baritiu.
V. Babesiu.

Se procede la allegerea commissiunei pentru revisuirea bibliothecei şi a collectiuniloru. Se allegu cu majoritate :

D-nii *V. Maniu.*
P. S. Aurelianu.
V. A. Urechia.
Gr. Stefanescu.

Se procede la allegerea commissiunei pentrû cercetarea traductiuniloru d'in autorii classici belleni, venite la concursu. — Se allegu cu majoritate :

D-nii *I. Caragiani.*
A. Papadopulu Calimachu.
I. Ghika.
G. Sion.
A. Odobescu.

Se procede la allegerea commissiunei pentru cercetarea traductiuniloru d'in autorii classici latini. — Se allegu cu majoritate :

D-nii *A. Treb. Laurianu.*
G. Baritiu.
N. Ionescu.
A. Romanu.
A. Hodosiu.

D. *N. Ionescu* cere a se allege ua comisiune care, conformu cu regulamentulu votatu la adunare in sesiunea annului trecutu, se se ocupe a cercetá si propune decernerea premiului Nasturelu pentru cea mai buna carte publicata in cursulu annului acestuia.

Dupo mai multe discutiuni se admitte propunerea D-lui Ionescu, complectata prin parerea emissa de D. Odobescu ca comissiunea sa fia compussa d'in câte duoi membri luati d'in fia care sectiune, si unulu mai multu, spre a fi in numeru de sépte.

Se procede la allegerea acestei comissiuni si cu majoritatea voturiloru se allegu:

D-nii *G. Baritiu.*
A. Romanu.

Digitized by Google

G. Sion.
N. Ionescu.
N. Cretiulescu.
I. Ghica.
V. A. Urechia.

Dupo incheerea acestoru lucràri, D. Presiedinte ridica siedienti'a la 5 ore p. m.

Presiedinte : **I. Ghica.**

Secretariu ad-hoc : **G. Sion.**

SIEDINTI'A D'IN 17 AUGUSTU 1877.

Membri presenti : *N. Cretiulescu, G. Sion, A. Odobescu, N. Ionescu, I. Ghica, A. Urechia, A. Treb. Laurianu, V. Maniu, Gr. Stefanescu, G. Baritiu, P. S. Au lianu, D. Sturdza, I. Caragiani.*

Presiedinte : *Ion Ghika.*

Se dà lectura procesului-verbale allu siedintiei precedente si se adopta.

Se comunica :

1° Adress'a d-lui A. Treb. Laurianu prin care aduce bibliotecei Societàtii unu ma scriptu, in doa volume legate, intitulatu : *Dictionariu tru cinci limbe, ellinescu, g cescu, romanescu, nemcescu* schi *madsarescu*», offeritu de D. Ioane Puscariu, mem allu supremei Curti de Justitia d'in Pest'a.

2° Ua offerta de 91 bucàti càrti, d'in partea D-lui Theodoru Codrescu din Iassi.

3° Idem doa càrti : «*Dactylologie et langage primitif, par Barrois*», si «*Glossari Sanscritum a Francisco Bopp*», donate Societàtii de D. I. Caragiani.

4° Offert'a D-loru P. S. Aurelian şi Gr. Stefanescu de collecţiunea *Revistei Stiintif* Societatea primesce cu multiamire.

D. Odobescu, cerundu cuventulu, propune ca Societatea se decida ua di de septam pentru tinere de siedintie deschisse publicului, in vedere co localulu este acuma destul bine accomodatu spre a primi publiculu ce se interssedia de lucràrile Societàtii.

D. Laurianu, crede co tinerea siedintieloru publice trebue se fia reservata si pre rata pentru lucràri interessante, ingrijinduse ca nu cumva publiculu se simtia urit ascultandu discussiuni de lucràri currente, cari nu l'ar putea interessá; co, prin urm e de prisosu a le se dá ua periodicitate determinata.

D. Odobescu, crede cà intr'ua sessiune care nu tine mai multu de 4 — 5 septam nu stà prin putintia ca Societatea Academica se nu pota offerí subiecte de discussiu care se nu presinte interessu publicului, fia ca materia sciintifica si literaria, fia ca ad

Digitized by Google

istrare a averei unei Societàti ce are de scopu a respandí lumin'a in senulu natiunei romane. Annii precedinti ne-au datu toti dearândulu proba despre assemine discussiuni. Pe urmare crede co se va aflá unu publicu câtu de restrinsu care se se interesedie de ele.

D. Baritiu, vede co D. Laurianu recunosce insusi folosulu siedintieloru publice; crede co materiele programei de estimpu suntu destulu de numerose spre a presintá macar ua-data pe septamâna subiecte de unu interesu mai generale. Apoi anco potu se se ivesca si tractate speciali in cursulu sessiunei din partea membriloru. Din tote aceste, presidiulu va putea compune ua programa bine combinata pentru siedinti'a deschisa publicului in cursulu septemânei.

D. Cretiulescu, recunosce oportunitatea propunerei D-lui Odobescu; se teme inse ca periodicitatea determinata a siedintelora publice se nu correspunda totu deuna cu interesulu materieloru de pertractatu.

D. Ion Ghica, referânduse la usulu tuturoru Societàtiloru academice din strainatate, crede co este mai înlesnitoriu pentru publicu, si chiar pentru Societate, de a determiná ua anume di pe septamâna pentru desbaterea materielor, care sub unu punctu de vedere ore care ar atrage publiculu la siedintiele nostre. Fora de a pretinde co interesulu acestoru siedintie publice va fi totu deauna forte viu, nu este mai pucinu ua datoria a nostra ca se initiàmu câtu mai multu pe publicu la modulu nostru de lucrare.

Resumându-se discusiunea, D. Presiedinte pune la votu propunerea d-lui Odobescu de a se tine in sessiunea actuale câte ua siedintia publica pe fia-care septamâna, si se adopta.

Apoi propunêndu-se ca assemine siedintie se se tina joi'a, de la 2 ore p. m. inainte, se adopta iaresi cu majoritate, specificându-se ca acestea se incépa de la 25 ale curentei inainte.

Membrii trecu la lucràrile commissiuniloru speciali, cu care se occupa peno la 5 ore p. m.

Presiedinte: **Ion Ghica**.

Secretariu ad-hoc: **G. Sion**.

SIEDINTI'A DIN 18 AUGUSTU 1877.

Membri presenti: *N. Cretiulescu. G. Sion*, *A. Odobescu*, *N. Ionescu. I. Ghica*, *V. A. Urechia*, *A. Treb. Laurianu*, *Gr. Stefănescu*, *G. Baritiu*, *P. S. Aurelianu* si *D. Sturza*.

Presiedinte *I. Ghica*.

Se asculta processulu-verbale allu siedintiei precedente si se adopta.

Se communica:

1°. Adressa D-lui I. Sbiera, insocita de unu certificatu medicale prin care aréta co d'in causa bólei de care sufere, nu pote vení la siedintiele sessiunei în annulu acest'a. — Se iea actu.

Digitized by Google

2° Ua cerere a d-lui G. Popescu de a i se dá unu ajutoriu pentru typarirea unui *Cur elementariu de istori'a litteraturei romane*, cu care se occupa de unu timpu indelunga alaturandu ca specimenu d'in operatulu seu cate-va bucàti publicate in diarulu «*Famili'a* — Se recommanda sectiunei philologice.

3° Unu opusculu intitulatu : «*Domn'a Stanca soci'a lui Michaiu Vitézulu*», of ritu bibliotecei Societàtii de autoriulu seu, D. Gr. Tocilescu. — Se primesce cu multi mire.

4° Ua adressa a d-lui Dr. Sutzo, prin care supune Societàtii mai multe opere compus de d-sa, asupra unoru cestiuni din domininlu medicinei, cu cerere de a se cercetá de commissiune speciale si a-i acordá recompens'a cuvenita laboriloru salle, de voru m ritá. — Se recommanda Commissiunei premieloru «*Nasturelu*».

5° Idem d'in partea D-lui B. Nanianu, professore de sciintiele naturali in Lyceulu d' Craiova, carele supune pentru concursulu premiului «*Nasturelu*» mai multe opere d dactice publicate de d-sa in cursulu anniloru 1874—1875, 1876 si 1877. — Se recor manda Commissiunei respective.

D. V. A. Urechia, ca membru in commissiunea speciale numita pentru cercetar opereloru ce se presinta premiului «*Nasturelu*», dice co observându Regulamentulu doptatu de Societate in annulu trecutu pentru acést'a, vede co alineatulu ultimu al art. 10 prescrie ua formalitate precisa pentru propunerea càrtiloru la acestu concurs Deci fiindu co astadi este a trei'a siedintia a Societàtii, in care ua carte trebue sa fia pr pussa, intréba déco Commissiunea este in dreptu a cercetá si a propune la premiare pere cari, in intervalulu lucràrii salle, s'aru aflá meritorie, — sau daca este strinsu l gata a se pronuncia numai asupra celloru ce au venitu la concursu prin formalitatea c tatului articlu.

D. Ionescu, se aréta uimitu de assemine prescriptiuni cari i se paru contrarie voi tieloru testatorelui; este de parere co fie-care membru, atâtu d'in Commissiune câtu si d' Societate, peno in momentulu ultimu este in dreptu a introduce la concursu ori ce ope va aflá demne de a capetá premiulu. Nu intiellege, prin urmare, tiermurirea ce se pu prin acestu regulamentu.

D. Laurianu, dându lectura testului regulamentului, dice ca nici Commissiunea, ni Societatea, nu pote urmá astu felu fora a comitte ua curata calcare a regulamentulu Déco astadi vomu recunnósce co acestu regulamentu este necomplectu sau viciosu, m bine se se propuna a se revisuí sau modificá, de càtu se se calce.

Unii d'in membri propunu a se recommandá unele d'in operele cunnoscute publicità peno acuma, precumu :

1. «*Tiérr'a Nostra*, si «*Bucovin'a.*» } de P. S. Aurelianu, introdusse de D. Dim. Sturdza.

2. «*Istori'a Archeologiei* »de Al. Odobescu, introdusse de D-nii Dim. Sturdza si V Al. Urechia, cari au si depussu essemplarele reglementarie.

3. «*Alienatulu in faça societatii*» de Dr. Sutzu, si

4. «*Revist'a Sciintifica*» sub redactiunea d-loru P. S. Aurelianu si Gr. Stefanescu introdusse de D. Al. Odobescu.

Digitized by Google

Operele didactice mai sussu citate alle D-lui professore Nanianu, introdusse de D.l Treb. Laurianu, carele a si depussu essemplarele regulamentarie.

Observandu-se inse co unele d'in aceste opere nu s'au presentatu conformu cu prescriptiunile stricte alle regulamentului, dupo mai multe discussiuni viue, la care au luatu parte mai toti membri Societàtii, unii sustinundu regulamentulu, altii cerundu modificarea lui, iar altii emittiendu ideea de a propune chiaru astadi Commisiunei càrtile ce trebue se intre la concursu, se adoptédia, cu maioritate, urmatorea propunere presentata de d. N. Cretiulescu :

«Propunu ca Commissiunea se intre immediatu in essaminarea opuriloru cari se afla in conditiunile cerute de regulamentu, si, la casu de a aflá vre unu opu care obtinendu maioritatea Commissiunei despre meritulu seu, fora inse se-lu pota propune Societàtii sub cuventulu co nu se afla presentate dupo formele regulamentari, Commissiunea se crefare acesta imprejurare Societàtii, care va avea se-si dea atuncea opiniunea sa.»

Siedinti'a se radica la 5 ore p. m.

Presedinte : **I. Ghica.**

Secretariu ad-hoc. **G. Sion.**

SIEDENTI'A DIN 19 AUGUSTU 1877.

Membri presenti : *N. Cretiulescu, G. Sion, N. Ionescu, A. Odobescu, V. A. Urechia, I. Ghica, V. Maniu, A. Treb. Laurianu, G. Baritiu, Gr. Stefanescu, D. Sturdza, I. Caragiani.*

Vice-presiedinte : *G. Baritiu.*

La lectur'a si verificarea procesului-verbale allu siedintiei precedente, fiindu presenti numai 10 membri, si facundu-se observatiuni co redactiunea sa nu este indestulu de fidela, si nu coprinde tote detailiele siedintiei, s'a redicatu cestiunea deco procesulu-verbale se pote verificá nefiindu in siedintia numerulu regulamentariu allu membriloru. S'a ispritu pentru cote-va momente verificarea; dero venindu doi din membrii intardiati, dupo verificarea si aprobarea procesului-verbale, presiedinti'a cere se se pronuntia Societatea in plenulu seu asupra procedurei acesteia : deco adeco procesulu-verbale trebue se se verifice numai de membrii presenti la deschiderea siedintiei, sau de maioritatea regulamentaria.

D. *I. Ghica*, vorbindu in these generale, dice co nu numai verificarea processeloru-verbali, dero ori si ce alte lucràri s'ar cuvení se se essecute de membrii presenti ; càci ar fi ua paguba si morale si materiale pentru Societate de a se paralisá d'in caus'a absentiei unuia séu doi membri.

D. *Laurianu*, observa co statutele prescriu si ceru ua majoritate anume determinata pentru ca se se tina siedintie si mai allessu ca se se iea decisiuni. Câtu pentru verifica-

Digitized by Google

rea processeloru-verbali marturisesce co in adeveru asiá a fostu usulu peno acuma : co adeco se se verifice de cotra membrii presenti la deschiderea siedintiei. Recunnósce cu tote aceste co procedur'a nu este stabilita prin statutele Societàtii, nici prevediuta prin vre-unu regulamentu speciale : ea insa se póte justificá cu essemplulu tuturoru corpuriloru legiuitore, cari in ocasiuni analoge nu ceru de câtu numerulu membriloru presenti.

In urm'a mai multoru discussiuni, Societatea se pronuntia a stabilí co verificarea proceseloru-verbali se pote face de cotra membrii presenti la deschiderea siedintiei, remanêndu in dreptu cei absenti a reclamá si a cere rectificàri, cari se se inseredie in processele-verbali posteriore.

Se communica ua scrissóre a d-lui Dr. Vasile Glodariu d'in Brasiovu, cu unu Vocabulariu lucratu pentru operile lui Caiu I. Cesare, prin care cere protectiunea Societàtii spre a se putea introduce in scolele publice.—Se recommanda sectiunei philologice.

D. *Cretiulescu*, cerundu cuventulu, aréta co in annulu 1875 admittiendu ca membri onorari pe D-nii Max Müller, Tobler, Lepsius si Mac Duff, asteptá se vedia in annalele Societàtii respunsurile acelloru domni, dupo cum s'a mai facutu in casuri analoge.

D. *Laurianu* crede co in adeveru acést'a a fostu ua scapare d'in vedere d'in partea Delegatiunei si co bine este se se indreptedie, publicându-se acelle respunsuri prin Annalele annului currente.

Membrii Delegatiunei intimpina co acést'a n'o potu admitte nici ca scapare d'in vedere, nici ca erróre. D-loru n'au crediutu co simplulu usu allu Delegatiuniloru precedenti constituiá ua lege sau ua procedura indispensabile; co urmarea acest'a nu e prevediuta nicairi, nici in statute, nici in regulamente; pe de alta parte nu socotescu co epistolele cari n'au nici unu interessu sciintificu, sau cellu pucinu administrativu pentru Societate, aru meritá se figuredie in Annale, chiar cându ar fi subscrisse de nume mai multu sau mai pucinu illustre.

Dupo mai multe discusiuni, se admitte ca ori ce corespondentia d'in partea membriloru onorari sau correspondenti, care va fi cetita in siedintia, nu va fi typarita în Annale de câtu dupo ua speciale decisiune a Societàtii.

D. Laurianu observa co in annalele annului precedente nu s'a trecutu in list'a membriloru onorari numele distinsului proffessore din Oxfort Max Müller, si co printre membrii donatori cu nedreptu s'au inscrissu numele reps. Archimandritu Radian si V. Mateescu, cari nu se afla in conditiunile art. 9, lit. c. d'in Statute.

D. Secretariu esplica cumu co aceste s'au strecuratu d'in erróre.

Membrii trecu in lucràrile Commissiuniloru speciali, cu cari se occupa peno la 5 ore p. m.

Vice-Presiedinte : *G. Baritiu.*

Secretariu ad-hoc : *Sion.*

Digitized by Google

SIEDENTI'A D'IN 20 AUGUSTU 1877.

Membri presenti : *D. N. Cretiulescu*, *V. Maniu*, *G. Sion*, *A. Odobescu*, *N. Ionescu*, *I. Ghica*, *G. Baritiu*, *A. Treb. Laurianu*, *I. Caragiani*, *V. A. Urechia*, *D. Sturdza*, *Gr. Stefanescu*.

Presiedinte : *I. Ghica*.

Se dà lectura procesului-verbale allu siedintiei precedenti si se adopta.

Se communica ua adressa a D-lui A. Odobescu, prin care inaintédia, pentru bibliotec'a Societatii, trei publicatiuni noue alle D-lui Baron d'Avril, membru onorariu allu Societatii, si a nume :

1. «*De Paris à l'île des Serpents, à travers la Roumanie, la Hongrie et les Bouches du Danube, par Cyrille.*»
2. «*Le théatre en France depuis le moyen âge jusqu'à nos jours.*»
3. «*Saint Cyrille. Mémoire sur la langue, l'alphabet et le rite, attribués aux apotres Slaves du IXe siècle.*»

Se primesce cu multiamire.

D. Presiedinte communica d'in partea Delegatiunei :

I. Ua **relatiune asupra scrierilorु principiloru Dimitrie si Antiochu Cantimiru** in urmatorea cuprindere :

«D-lu Baronu Stuart, consululu generale allu Russiei, a avutu extrem'a buna-vointia a convení pe lunga guvernulu seu a ne procurá ua lista detaliata de tote scrierile aceloru doui mari scriitori, transmitiendu-ne totu-ua-data si ua notitia forte insemnatóre a domnu Kunik membru allu Academiei imperiale de sciintie, prin care ni se face cunnoscutu co Academi'a sciintieloru nu possede operele Principelui Dimitrie Cantimiru, carele, repausatu la 21 Augustu an. 1723, nu a pututu fi directoru allu Academiei imperiale de sciintie, acellu institutu fiindu infiintiatu mai in urma, la an. 1724, Ianuarie 28; déro co fiiulu seu Antiochu a pututu se fi avutu relatiune cu mai multi d'in membrii acellei Academie si mai allessu cu celebrulu humanistu Bayer, la mortea caruia, in an. 1738, ua parte d'in manuscriptele lui Dimitrie si Antiochu Cantimiru a trecutu la Bibliothec'a Academiei si de acolo s'a incorporatu cu Museulu asiaticu in an. 1818.

«Titluri le acestoru manuscripte suntu :

No. 51. «*Demetrii Cantemiri, historia incrementorum atque decrementorum Aulae Othmanicæ*. 4 vol. in fol.

No. 52. «*Annotationes ad (incrementa Aulæ Othmanicæ seu) Historiæ Othmanicæ libros I etc. (Auctor Demetrius Cantemirus Princeps Moldaviæ.)* 266 pagine in folio.

No. 53. «*Demetrii Cantemir. Annotationes ad decrementa Aulæ Othmanicæ.*» Pag. 273—378 in fol.

No. 54. «*Demetrii Cantemir Principis Moldaviae descriptio.* (184 pagine in fol. *Autographum auctoris passim in margine.*)

Digitized by Google

NB. «Acestu manuscriptu incepe cu capitolulu II si se termina cu capitolul XVII

No. 55. «*Demetrii Cantemir principis Moldaviæ Historia Moldaviæ (1) d*
«*cripta ex aprographo quod eius filius mecum communicavit. Petropoli 1726—17*
«(269 pag. in 4).

No. 56. «*Vita Constantini Cantemirii cognomento senis, Mold. P. P. (Auctore De*
«*trio Cantemiro Principe Moldaviae. Ex autographo auctoris.)*—179 pag. in fol
«S'au adaussu la acést'a 2 pagine manuscripte 180 si 181.)

No. 60. «*Collectanea Orientalia.* Acést'a provine d'in collectiunea librariei Bayer.

«Sectiunea III cuprinde : *Principis Demetrii Cantemiri variæ schedæ et excer*
«*e autographo descripta*» (54 pag. in 4).

NB. Dintre tote aceste copie numai un'a are pe deus'a note autographe alle Principe Dimitrie Cantemiru.

«D. Kunik observa in notiti'a ce ne a trimisu co Nicolae Bantysch—Kamenski, care
«annulu 1783 a fostu numitu Directore allu archiveloru Colegiului afaceriloru esteri
«a publicatu intr'acelasiu annu, ua biografia a principiloru Dimitrie şi Constantinu Ca
«timiru, compussa de Bayer in latinesce.— Intr'unu suplimentu adaossu de N. Banty
«Kamenski nu face mentiune de copiele citate mai susu, dero assigura co Academi'a s
«intieloru possede ua carte manuscripta a principelui Dimitrie Cantimiru, allu càrui ti
«este : *Monarchiarum physica examinatio.*

«Pene acumu inse nu s'a pututu gassi ua proba positiva co se fi essistatu vre ua da
«in possessiunea Academiei sciintieloru unu assemenea manuscriptu.

«Totu D. Kunik observa co in annulu 1732, Principele Antiochu Cantemiru lua
«cu densulu la Londra mai multe manuscripte alle tatalui seu si co acele manuscrip
«dupo mortea lui, s'au vendutu cu licitatiune si mai pe urma au trecutu in mânele l
«Kruse, medicu allu Imperatessei Catherinei II, care le possedá anco in annulu 1764.

«Unulu dintr'acelle manuscripte, intitulatu *Description de la Moldavie*, s'a datu in
«inte de 1764 academicului Müller de cotra Kruse si s'a typarit de doue ori : anteiu,
«Magasinulu lui Büsching (Tom. III), si mai in urma, separatu sub titlulu: *Dem. Canten*
«*ris Beschreibung der Moldau.* Frankfurt 1770.

«Mai esista d'in acésta scriere si ua editiune in limb'a russa, d'in 1789; dero aceea n
«este de câtu ua traductiune dupo traductiunea germana.

«D. Kunik ne spune co, dupo marturisirea Mitropolitului Eugeniu, care a facutu Dictiona
«riul seu pe la 1812, manuscriptulu originale allu *Descriptionis Moldaviæ*, datu la lumin
«de Büsching, s'aru fi aflandu la Academi'a de Sciintie.—Allegatiunea acést'a nu póte fi fo
«temeiu deco ne raportàmu la Nr. 54 şi Nr. 55 alle copieloru lui Bayer; dero acést'a nu a
«importantia, de buna-óra ce este constatatu co traductiunea germana s'a facutu dup
«essemplariulu manuscriptu, care se aflá în mânele Principelui Antiochu Cantemiru.

«Nu se scie ce s'au facutu manuscriptele cari au appartinutu Doctorului Kruse, dér
«s'aru putea crede co Müller (capulu archiveloru din Moscua pe la an. 1766) le aru fi r
«commandatu attentiunei lui Nicolae Bantysch Kamenski, ruda a principiloru Cantimir

(1) Cuvintele. *Historia Moldaviae* au fostu sterse si inlocuitu prin : *Descriptio antiqui et m*
derni status Moldaviae. Acésta copia coprinde 30 capitole.

Digitized by Google

«Cellu pucinu nu se scie de unde proveniau manuscriptele lui Dem. Cantimiru, pe cari N. Bantysch-Kamenski le-a fostu depussu in archivele din Moscu'a.

«Remâne de observatu cà Demetriu Bantysch-Kamenski, fiiulu lui Nicolae, nu mai menciona acelle doue manuscripte, cari, dupo spuss'a tatalui seu si a Mitropolitului Eugeniu, erau parte din manuscriptele Academiei Sciintieloru.(1)

«D. Kunik recommanda acelloru cari aru voi se se occupe seriosu cu cercetarea productiuniloru litterarie alle principelui Dimitrie Cantemir, se aiba in vedere notele şi documentele typarite de reposatulu Academicu I. Pekarski.

«Totu in privinti'a scrieriloru Principiloru Cantemiru, Ministrulu affaceriloru straine ne face cunoscutu, prin not'a sa Nr. 771 d'in 1 Februariu 1877, co Consululu generale allu Rusiei, ca se respunda la dorinti'a ce amu espressu de a obtine permissiunea sea se scotemu copie dupo manuscriptele in limb'a romana alle Principelui Dimitrie Cantemiru a *Chronicului Romano-Moldo-Vlachiloru*, ne tramitte ua lista de tóte manuscriptele Principiloru Dimitrie si Antiochu Cantemiru câte se gasescu in archiv'a imperatésca a Rusiei; dintr'acea lista se vede co Chroniculu Romano-Moldo-Vlachiloru se afla in archiv'a principale d'in Moscua, si Baronulu Stuart face cunnoscutu co regulamentulu mentionatului Institutu nu permite a se scóte afora manuscriptele si càrtile ce posede, déro co candu tramite acolo ua persona de incredere si Directiunea Archivei se va grabi a pune la dispositiunea tramissului nostru tóte manuscriptele, pentru a se scote copie dupo densele.

«Eata catalogulu ce ni se tramite de Consulatu:

«**Registrulu opereloru manuscripte si typarite alle principiloru Dimitrie si Antiochu Cantemiru**, pastrate in bibliothec'a Archivei generale a Ministeriului Interne :

I. Manuscripte.

1. «*Istoria Ieroglifica, compussa in annulu 1700, de Principele Dimitrie Cantemiru* (in 4°, N°. 341, file 641, in limb'a moldava).

2. «*Hroniculu despre Romano-Moldo-Vlahia, compussu de gospodariulu Moldaviei Dimitrie Constantinu Cantemiru, Sanct-Petersburg annulu 1717.* (in limba Moldava, in folio, No. 807, pe 343 foĭ).

3. «*Satirele compusse de Principele Antiochu Cantemiru, presentate Imperatessei Ioana Iwanowna in Moscua, in annulu 1731*, scrisse de màna pe 85 foi, in anulu 1760, precumu se vede din urmatorea descriptiune pe paginea din urma: *Scriptum anno 1760 laboribus Alexii Protopopov Moscoviae No. 806.*

4. «*Despre cresterea si decadenti'a Imperiului Ottomanu*, séu *Prescurtarea Istoriei Turciei.*

«Partea prima, care contiene cresterea de la MCCC peno la MDCLXXII. — Originaliulu s'a scrissu latinesce de cotra Dimitrie Cantemiru, Principele Moldaviei; apoi s'a

(1) A se vedea biographi'a principelui Dim. Cantemir inserata in : Словарь достопамятныхъ людей Русской земли. Часть третьѣ. Москва 1836.

Digitized by Google

«tradusu in limb'a englesa de Nicolo Tindal si actualemente in italiana de Principele «tiochu Cantemiru, fiiulu autorelui. (251 pagine, No. 318 in folio).

5. *Annotazione* (notitii la sussu mentionatulu manuscriptu. 405 pag. fol. No. 7

II. Operele typarite.

1. «Cartea, *Sistemulu, seu conditiunile religiei mahometane*. S'a typaritu d'in «runc'a Majestàtii sélle Petru cellu Mare, imperatulu si autocratulu tutuloru Russielor «typographia Capitalei S. Petersburg, in an. 1722, Dec. 22, in fol.

«2. *Histoire de l'Empire ottoman*, în care se vedu causele marirei şi decadentiei sé «cu note fórte instructive alle lui Dimitrie Cantemiru, Principele Moldaviei, tradu «în limb'a francesa de Jonquières. (4 tom. Paris. 1743, in 8° N. 1578).

3. «*Heinrich Eberhards, Freyherrn von Spilcker*, s'a încercatu se dea ua traductiu «libera a Satireloru Principelui Cantemiru, pe lunga care a adaossu si alte traduceri poet «si poesie proprie, precumu si ua lucrare asupra originei, folosului si desvoltàrei satirel «si ua biografia a principiloru Cantemiru, editata de C. Mylius, cu ua prefacia. B «lin 1762. in 8° N. 744).

4. «*Satire si alte opere poetice alle Principelui Antiochu Cantemiru, cu note istor «si cu descriptiunea prescurtata a vietiei sale.* (Petersburg, 1762. 4° No. 1491).

5. «*Dimitris Cantemiri, ehemaligen Fürsten in der Moldau, historisch geografi «und politische Beschreibung der Moldau, nebst dem Leben des verfassers und ein «Landcharte.* (Frankfurt und Leipzig, 1771. (in 8° No. 1616).

6. «*Operele lui Cantemir*. Edit. Domnului Smirnov. (St. Petersburg in 8 No. 460

7. «*Opere, epistole si traductiuni allesse alle Principelui Antiochu Dimitrie Can «miru si cu notitii* de D. Stoiunin. Redactiunea Domnului Efremov. (2 vol. St. Pete «sburg. Annulu 1867—1868. in 8° No. 4710).

«Intr'acésta privintia, Delegatiunea printr'ua incheere din 26 Februariu 1877 a da «Domnului Odobescu sarcin'a ca, prin correspondintie private, se afle vre-ua persona ca «se ne pota dá de la Moscu'a ua relatiune despre manuscriptulu intitulatu *Istoria ler «glifica*; dér propunerea despre modulu cu care s'aru putea dobandi ua copia du «manuscriptulu in cestiune speràmu co va face objectu de deliberatiune a Societàt «in acésta sessiune.»

2. Relatiune asupra imprejuràriloru averei fericitului generalu Nastu rel Heràscu, in urmatorea cuprindere :

«In urm'a celloru relatate de onorabilulu nostru collegu Domnulu Laurianu, prin ra «portulu seu din annulu trecutu, si in urm'a repetiteloru nóstre reclamàri, Primari'a ne «facutu cunnoscutu, prin adress'a sa din 15 Octomvrie 1876, co in fine a instituitu u «noua Epitropia compussa d'in :

«Protopopulu *Theodoru Economu*, parochulu bis. St. Vineri.

«D. *George Isvoranu*, alessu de enoriasii bisericei.

«D. *G. Eftimiu*, numitu de Guvernu.

«Totu-ua-data ne face cunnoscutu co Epitropi'a este datóre a ne consultá asupra ori-ce

Digitized by Google

...ătiru la donatiunea facuta Societàtii de reposatulu generalu *Nasturelu Heràscu;* ...su cându amu avea a reclamá in contra procederilor ei, se avemu a ne adressá ...maria.

...a epitropia n'a lipsitu a ne consultá in tóte afacerile privitóre la administra- ...proprietàtilor, d'in veniturile càrora are si Societatea Academica partea sa. Ea ...su la apreciarea nóstra budgetulu annului 1877, intru câtu privesce veniturile, ...ndu-ne formalu prin adress'a d'in 28 Oct. 1876.

...u budgetu, confirmatu la 19 Noembrie 1876 si de Primaria cu adress'a No. 778, ...e: la venituri, lei 44190, bani 24; éro la cheltuele l. 35053, b. 65.

...ere venituri, mosi'a *Nasturelu* figurédia cu lei 21,480 bani 50; éro mosi'a *Satulu-* ...u 3525 lei in numerariu si 2800 valórea furagiului ce era datoriu a dá arendasiulu. ...ntru antâi'a data au intratu in cass'a Societatei bani d'in venitulu consacratu de re- ...ulu donatoriu.

...in venitulu annului 1876 s'au incassatu lei 1790, de la mosi'a *Nasturelu*, remaindu ...d'in venitulu acestui annú a se incassá na summa insemnata, déro remassa asupra ...ului C. Manu d'in timpulu gestiunei salle; suma, pentru care Epitropi'a, in unire ...si. a intentatu actiune inaintea justitiei. Acesta suma, dupo compturile incheiete, ...a la 17000 lei, in care intra atâtu partea aferente biscricei, câtu si aceea care pri- ...pe sém'a Societàtii Academice. D. C. Manu, fiindu chematu de mai multe luni sub ...nu s'a pututu dá cursu acellei actiuni, dero vomu avea îngrijire a o urmari la ...lu oportunu.

...in venitulu mosiei *Nasturelu* d'in Teleormanu, pe annulu 1877, s'a primitu de la ...pia, na suma de 2575 lei; éro peste puciné dile speràmu a incassá si partea ce se ...d'in càstiulu allu 2-lea, impreuna cu lei 8165 bani 25, ce ni se mai datoresce d'in ...u I-iu. Speràmu co de aci inainte vomu urmá regulatu cu incassàrile acéllui venitu. ...u pentru mosi'a *Satulu-Nou*, acésta proprietate asta-di se cauta in regia d'in ...a co arendasiulu, càruia era data de reposatulu proprietariu, dupe tote staruintiele ...piei. nerespundiendu càstiulu si declarându prin Portarei co nu mai este in stare ...inuá cu indeplinirea angagiamenteloru salle, a fostu esclussu d'in possessiune, ...a-co urmarirea pentru plata aru fi fostu fora de resultatu.

...asultatulu regiei pentru annulu curente a fostu in producte, a caroru valore va trece ...5200 lei, scadiendu-se cheltuelele de administratiune si de esploatare.

...14 Iunie, s'a tinutu licitatiune pentru arendarea acellei mosii de la 23 Apri- ...1878 inainte, care s'a confirmatu si de Primaria asupra D. Alexiu, cu sum'a de lei ...lei pe annu, pretiulu cellu mai urcatu ce s'a offeritu. Prin acést'a resultându unu ...tu dupe contractulu anteriore, se va trage la respundere fostulu arendasiu, carele ...depussa na garanția de 130 galbeni.

...ro in privinti'a proprietàtii *Satulu-Nou* este na impréjurare multu mai grava, care ...mu a o supune Societàtii.

...Epitropi'a biserici St. Vineri contesta Societàtii Academice dreptulu de a parti- ...la venitulu acellei mosii, sub cuvêntu co repausat'a socia a Generalului Nasturelu ...pussu prin testamentulu seu co tota averea sa dotale s'o tréca, dupo incetarea sa

Digitized by Google

«d'in viatia, la biserica St. Vineri, si co. acea dota, fiindu assigurata de sociulu seu «ralulu Nasturelu in mosi'a sa *Satulu-Nou*, acea mosia aru fi devenitu dota si c «urmare, nu putea dispune de ea prin testamentulu seu ulteriore, invalidându dispos «testamentaria a sociei sale.

«Credemu c'acesta pretentiune a Epitropiei nu este fundata, fiindu-co mosi'a n' «constituita dota, ci co respunde numai pentru sum'a la care va fi fostu acea dota «lori miscatore, assiguraudu-o sociei sale, si in totu casulu credemu c'avemu dr «venitulu jumatate allu dissei mosii.

«Ori cumu aru fi inse, Epitropi'a se refusa a ne liberá partea ce ni se cuvine «cellu venitu inainte de a fi constrinsa prin ua sentintia judecatoresca. De aceea, «gatiunea vine a ve cere autorisarea de a intentá actiune inaintea Tribunaleloru.

«Pene atunci inse, partea cuvenita Societàtii Academice se afla reservata, spre «restituí indata ce se va pronunciá justitia».

3. **Relatiune asupra donatiunei reposatului V. Mateescu,** in urmatore prindere :

«In tómn'a annului trecutu, Secretariulu generale allu Societàtii Academice Ro «aflându co unu Vasilie Mateescu, mortu prin sinucidere, aru fi facutu ua donatiun «cietàtii, si urmarindu acestu faptu, a descoperitu, la Tribunalulu Ilfovului, testa «tulu numitului, autenticatu de tribunalu la 22 Martiu 1876, precumu se vede d'i «pi'a legalisata ce este la dossaru.

«Acest'a, prin adressa No. 43, invitându pe Domnulu Petre Constantinescu, e «pulu numitului reposatu, ca se predea Societàtii donatiunea ce consista in actiuni S «berg de 6,000 lei, valóre nominale, iar numitulu nedându nici unu respunsu, De «tiunea a gasitu cu calle a-i face ua sommatiune prin corpulu Portareiloru. La acést'a «mitulu epitropu a respunsu co nu póte liberá acelle obligatiuni, pene ce Societate «va starui la Ministeriulu Instructiunei publice ca se aprobe dreptu carte didactica, «siur'a intitulata *Biographia lui Vasilie Mateescu*; faptu despre care se face men «in testamentu.

«Delegatiunea prin adress'a No. 89, a facutu cuvenit'a midilocire cotra Domnulu «nistru de Culte. Acest'a insa, prin adressa No. 3386 respunde co, audindu pe Co «liulu permanentu allu Instructiunei, acésta carte nu insusiesce calitàtile unei càrti «dactice.

«Acestu respunsu, communicându-se domnului Petre Constantinescu, densulu pri «dress'a No. 16, respunde co, deco este asiá, nu liberédia obligatiunile, de ora ce cred «legatulu s'a facutu sub acést'a conditiune espressa.

«Delegatiunea, in celle din urma, sub No. 111, i-a adressatu ânco ua sommatiune c «predea legatulu, in termenu de 10 dile, coci la urmare contraria d'in parte-i va fi «voita a'i intentá actiune judiciara.

«Dupo acesta relatiune, remâne ca Societatea, avendu in vedere testamentulu si «cràrile inaintate, se decida modulu dupo care va avea a procede in acest'a cestiu «oficiulu seu.

Digitized by Google

Societatea decide a se pune tóte aceste relatiuni la ordinea dilei spre a se discutá. Apoi ses'a, membrii trecu la lucràrile Comissiuniloru respective, cu cari se occupa peno 5½ p. m.

SEDINTI'A DIN 22 AUGUSTU 1877.

Membri presenti : *I. Ghica, N. Cretiulescu, G. Sion, A. Treb. Laurian, A. Ro-* *D. Sturza, I. Caragiani, G. Baritiu, N. Ionescu. A. Odobescu, V. A. Urechia,* *Maniu.*

Presiedinte : *I. Ghica.*

Se adopta redactiunea procesului-verbale allu siedintiei din 20 alle curentei.

Se comunica :

1°. Adress'a d-lui V. A. Urechia, prin care donédia Societàtii :

a. Annuariulu Institutului Urechia pe 1876—7.

b. Ua copia de pe inscriptiunea bisericei catedrale din Chili'a.

c. Chart'a Istriei.

d. Chart'a *Umgebungen von Dignano und Pola.*

e. *Vœlcker und Sprachen Karte von Oesterreich*, de H. Kiepert 1867.

f. Ua carta de inscriere a Societàtii la lucràrile Congresului Americanistiloru d'in 1877. (Luxemburg).

Se primesce cu multiamire.

2°. Ua adressa d'in partea d-lui Odobescu in urmatorea coprindere :

«Cuntu acumu 16 anni (1861), cându nemuritoriulu nostru poetu Iancu Vacarescu, de pururia bine-voitore sympathia me bucuramu anco d'in copillaria, chiamandu-me acasa la sine, mi-a incredintiatu, spre a le pastrá si a me folosí de elle, differite manuscripte literarie alle familiei salle, sub cuventulu, forte magulitoriu pentru mine, co este si-gura cumco acestea, în mânele melle, voru fi utilisate intru etern'a pastrare a memo-rei acellei illustre pleiade de parinti ai litteraturei române, cari, resarindu cu *Banulu Manuchitia Vacarescu*, s'a complinitu prin duoi fii ai sei, *Cluceriulu Alecu* si *Vorni-cesa Niculae*, si n'a appussu de câtu dupe ce si-a attinsu culmea ei de lumina in persona'a veneratului *Logofetu Iancu Vacarescu*, fiiu allu *Clucerului Alecu.*

«Astadi, cându Romani'a possede unu Institutu litterariu bine intemeiatu, eu credu co cea mai sigure ca celle ce mi s'a datu, nu potu avea ua mai buna si mai sigura pastrare de cât in sinulu Societàtii Academice Române.

«De aceea, cu ua cuviosa multiamire, vinu a depune aci tote acelle manuscripte, dupo cum s'a de mai josu (1) si sunt incredintiatu co, urmându intr'astfeliu, indeplinescu in mo-delu cellu mai potrivitu, dorinti'a reposatului illustru poetu, de a pune acelle preciése

(1) Vedi annex'a ce vine immediatu dupo acestu procesu-verbale.

Digitized by Google

«remasitie allee incepundi nostre litteraturi, la adápostu de risipa si in cea mai bu
«sitiune spre a fi utilisate in viitoriu.

«Negresitu co actualii urmasi ai numelui marelui poetu voru vedea cu ua deo
«multiamire intrata si pastrata pentru totudeauna aci, in senulu acestei Societàti,
«riu allu limbei române, hereditatea litteraria a acelluia care a lassatu dreptu mos
«urmasiloru sei :

«crescerea limbei romanesci
«si a patrici cinstire»

«Cu aceeasi occasiune, vinu a mai depune si alte cate-vá obiecte de interessu ist
ce possedu, si anume :

«*a.* Ua tablia de lemnu, fost'a scórtia a unei càrti basericesci slavòne d'in bibliotl
«Ms. Bistriti'a, d'in judetiulu Vâlcea, dupe care Logofetulu Udristea Nasturelu
«Fieràsci a tradussu la 1630 Pravil'a bisericesca cea mica, typarita pentru *prim'a*
«romanesce la Govora, sub Mateiu Voda Bassarabu (1).

«*b.* Testamentulu manuscrissu d'in 1765 allu Banului C. Nasturelu Fierescu, *bu*
«fericitutui nostru donatoriu, generalulu C. Herescu, carele insúsi mi l'a daruitu ina
«de mortea sea.

«*c.* Duoa illuminatiuni, sau scene evangelice colorate si poleite, lucrate in tiéra
«noi in allu XVI secolu, remasse dintr'ua carte bisericesca slavona, distrussa prin u
«diéla (2). Chiar si elle suntu in stare fragmentaria.»

Dupo lectur'a listei manuscripteloru Vacaresciloru, Societatea esprime multiamir
salle celle mai vii d-lui Odobescu pentru acésta donatiune cumu si pentru sentiment
salle de veneratiune cu cari a pastratu asiá precióse odóre; ordona transcrierea loru
registre si publicarea *in extenso* atâtu a adressei câtu si a listei annexate.

Dupo acést'u membrii sei se impartu in Comissiuni spre a-si urmà lucràrile cu cari sun
insarcinati. Cotra finele siedintiei, d. A. Romanu este allessu a purtá sarcin'a de Secretar
ad-hoc pentru sessiunea amnului currente, purtata provisoriu de Secretariulu generale.

Siedinti'a se radica la 5 ore p. m.

Presiediute : . **Ghica.** Secretariu ad-hoc. **G. Sion.**

ANEXA

LIST'A MANUSCRIPTELORU VACARESCILORU

1. Ua cartiulia de 81 foi (nu tote scrisse) formatu in 4° oblungu, legata cu cartom
cuprindiendu :

Manuscriptulu originale si autografu allu grammaticei romanesci de *Banulu Ia*
nachitia Vacarescu.

2. Ua cartiulia mica, legata cu piele rosia, in tocu de cartonu, de 120 foi (nu tote
scrisse) formatu in 16° oblungu, continendu :

(1) Acésta Indicatiune e scrissa slavonesce de insusi mân'a lui Udristea.

(2) Una represinta *Pescuirea lui Petru si Andreiu,* ér alt'a *Intrarea Mantuitorlui in templu.*

Digitized by Google

Poesii d'in alle lui *Alecu Vacarescu*, atâtu in limb'a româna câtu si in cea greca moderna, transcrisse de diferite condeie si insocite cu precuventàri de *Nicolae Vacarescu*.

3. Acolo se afla, pe ua cola ossebita, ua importanta scrissore originale a lui Nicolae Vacarescu cotra nepotulu seu Iancu Vacarescu.

Ua carticica legata cu pândia rosia, formatu in 4° de 94 foi, continêndu copi'a dupo copi'a lui Racine *Britannicus*, tradussa in versuri romanesci de *Iancu Vacarescu;* exemplaru revisuitu de censura si care a servitu pentru editiunea typarita la 1860.

4. Optu-spre-diece caiete de hartia formatu in 4°, cussute dar nelegate, continêndu tote copii dupe poesiele tutuloru poetiloru Vacaresci, si anume:

I. Ua mica adunare de câte s'au pututu gassi d'in poesiele Banului Ianache II-lea Vacarescu. — pag. 38. — No. 1.

II. Ua mica adunare, idem, poesiele *Clucerului Alecu Vacarescu.* — pag. 58 sub No. 2.

III. Ua mica adunare, idem, poesiele *Vornicului Nicolae Vacarescu*, pag. 15, sub No. 3.

IV. Poesie alle *Marelui logofetu Iancu Vacarescu* No. 1. pag. 1—64.
V. Idem . . . . . 2. » 65—150.
VI. Idem . . . . . 3. » 151—242.
VII. Idem . . . . . 4. » 243—316.
VIII. Idem . . . . . 5. » 317—380.
IX. Idem . . . . . 6. » 381—460.

NB. Aceste manuscrisse (de la IV—IX) au servitu pentru typarirea editiunei poesieloru lui Iancu Vacarescu. Tote, precumu si celle sub No. I—III, sumtu transcrisse de mân'a lui Stefanu Neagoe, ca si manuscrissulu d'in Britanicu.

X-XVIII. Alte noue caiete coprindiendu ua copia mai vechia a poesieloru lui Iancu Vacarescu, cu *corecturi numerose de propria sa mâna* si paginate dearôndulu, la No. 1 pâna la No. 359.

NB. Multe din poesiele aci coprinse suntu *inedite*. — Este adaossa si o tabla de materie a poesieloru scrisse de mâna pe 15 foi.

5. Unu pachetu cu septe-spredece bucàti, in câte un'a sau mai multe foi, manuscripte si copie de pe diverse poesie, romanesci, grecesci si chiaru un'a turcesca, alle Vacaresciloru si alle altora, precumu si differite note vechi.

Totu acolo se afla si ua parte, (rupta de la pag. 13 peno la pag. 72), dintr'ua carte vechia de cântece romanesci typarite, in care se coprinde si dintr'alle lui Alecu Vacarescu.—Apoi câte-va essemplare typarite dintr'ua elegia «Elisa» de Iancu Vacarescu.—In fine reproducerea sigiliului familiei Vacaresci pe céra rosia.

Digitized by Google

SIEDINTI'A DIN 23 AUGUSTU 1877.

Membri presenti : *N. Cretiulescu*, *G. Sion*, *G. Baritiu*, *A. Odobescu*, *A. Rom* *A. Treb. Laurianu*, *V. Maniu*, *V. A. Urechia*, *N. Ionescu*, *I. Caragiani*, *V. Babe* *D. Sturdza*, si *G. Stefanescu*.

Vice presiedente : *G. Baritiu*.

Se dà lectura processului verbale allu siedintiei precedenti si se adopta.

D-lu *Urechia* offere pentru sal'a Societàtii Academice ua fotografia in formatu m representandu unu typu de femeia morlaca d'in Dalmati'a in portulu nationale.

Se primesce cu multiamire.

D. Urechia anuncia co are gata doue dissertatiuni : 1° Notitia despre cartea d Emile Legrand «*Recueil de Poèmes historiques, en grec vulgaire, relatifs à la T quie et aux Principautés Danubiennes*.» — 2° Notitia bibliografica a Istriei s Dalmatiei; observându co deco Societatea doresce este gata a le da citire ori candu.

Mai multi d'intre membri ceru ca se se reguledie anco de asta-di ordinea dillei p tru siedinti'a publica d'in Joui'a viitoria, ca publiculu se pota fi anunciatu prin diarie.

Facundu-se observatiunea co publiculu este avisatu prin conclusulu d'in siedinti'a la 17 Augustu publicatu prin diarie, despre tienerea de siedintie publice în tote Joui si co prin urmare nu mai este trebuintia de ua noua avisare, ordinea dillei pentru Jou viitoria se se fixedie in siedinti'a de mâne.

Câtu pentru prealabilea citire a lucràriloru ce aru presentá unii dintre membri, spre fi citite in siedintiele publice, despre care face mentiune d-lu Laurianu, d-lu Odobes este de parere co nu este trebuintia a se citi mai d'inainte si co, de cum-va assupr raporturiloru séu a lucràriloru, s'aru iví necesitatea d'a se face observatiuni, acellea voru face ca in siedintiele nostre ordinarie, ne avendu câtusi de pucinu, siedintiele Joui, caracterulu unoru siedintie solemne, in cari trebuie prevediuta de mai nainte to program'a siedintiei.

Asseminea d. Laurianu dice co d-sa primesce a se deschide si in tote dillele publicul usiele Societàtii, pentru co d-sa nu are secrete si, in siedinti'a publica, are se vorbesca to asia precumu aru vorbi in siedinti'a secreta.

Presiedintele, constatandu differinti'a intre siedintiele publice ordinarie si celle publi solemne, anuncia co ordinea dillei pentru siedinti'a publica ordinaria de Joui are se fixedie mâne si co citirea de mai nainte a lucràriloru nu e de rigóre; apoi redica siedi ti'a, invitându pe membri a se constituí si a lucrá in comissiuni.

Vice Presidente : **G. Baritiu.**

Secretaru ad-hoc : **A. Romanu.**

Digitized by Google

SIEDINTI'A D'IN 24 AUGUSTU 1877.

Membri presenti : *G. Sion, Babesiu, Hodosiu, Urechia, Cretiulescu, Baritiu, Romanu, I. Ghica, N. Ionescu, I. Caragiani, A. T. Laurianu, D. Sturdza, V. Maniu, I. Odobescu, P. S. Aurelianu, Gr. Stefanescu.*

Presiedinte : *Iôn Ghica.*

Se dà lectura processului verbale allu siedintiei precedinte si dupo ore-care mici rectificàri se aproba.

D. Presiedinte communica scrissórea d-lui T. Ciparin, care anuncia co cu parere de reu nu pote luá parte la lucràrile sessiunii de estu-timpu. Societatea iea actu.

D. *G. Sion*, ca membru allu Delegatiunei, cere aprobarea Societatei mai àntâiu pentru dispositiunea typarirei processeloru verbale in foi volante, facuta dupe intiellegerea ce a avutu cu membrii Societàtii afora d'in siedentia; si apoi, fiindu-co acestea se tragu in 100 essemplare, intréba déco tragerea Annaleloru n'aru fi sufficiente a se face in 400 essemplare.

Dupo ore-cari discussiuni, se resuma opiniunile si se decide ca Annalele se se traga in 400 essemplare, iar foile volante in 100 essemplare.

D. Presiedinte enumera mai multe puncte d'in programma spre a se allege d'in alle obiectele a se pune la ordinea dillei pentru siedenti'a publica ordinaria de Joui. Aice se incinge ua discussiune mai lunga, la care iau parte mai toti membrii, si anume :

D. *Ionescu*, cere a se pune la ordinea dillei in seri'a prima lucràrile citite in commissiuni, precumu relatiunile asupra scrieriloru lui Cantemiru si asupra legatului Matheescu.

D. *Odobescu* crede co e mai bine a se pune la ordinea dillei rapporturi si lucràri de alle membriloru ce aru interessá mai multu publiculu; asiá socotesce co relatiunea Commissiunei insarcinata cu cercetarea Bibliothecei si a collectiuniloru, asseminea si dissertatiunile, voru interessá mai multu pe publicu de câtu cestiunile administrative.

D. *Baritiu* observa co Societatea prin decisiunile salle mai vechie prevede citirea in sectiuni a lucràriloru menite pentru siedintiele publice; prin urmare cere ca relatiunea asupra scrieriloru lui Cantemiru se se citésca mai nainte in Sectiunea istorica.

D. *Stefanescu* este de aceea-si parere, fiindu-co relativu la cestiunea Cantemiru membrii nu suntu informati, si missiunea ce este d'a se tramitte la Petersburg cere studiu.

D. *Laurianu* cere a se urmá modulu de peno acuma, adeca cestiunea Cantemiru se se lee unei commissiuni seau se se tramitta la Sectiunea istorica, care apoi se vina cu rapportulu, pentru co altmintrea Societatea surprinsa prin assemine cestiuni membri estu nevoiti a divagá si apoi cestiunile se incurca. Câtu pentru cestiunile Nastuzellu si Matheescu se va numí ua commissiune se le studiedie si apoi se le presinte.

D. *Odobescu* in privinti'a cestiunei Cantemiru, fiindu acést'a simpla affacere de bud-

Digitized by Google

getu, opinédia co numirea unei commissiuni este superflua cându avemu rapp
Câtu pentru celle-l-alte doue cestiuni, numindu-se ua commissiune, crede co s'aru
tea nasce unu inconveniente cându commissiunea numita aru face relatiunea as
rapportului Delegatiunei aru putea se vina la altu resultatu de câtu commissi
speciale, prin urmare nu este pentru numirea unei commissiuni.

D. *Babesiu* relativu la cestiunea scrieriloru Cantemiriane, vediendu importanti
urgenti'a ei, cere a se discutá in Sectiunea Istorica si apoi, Societatea, avendu rappor
inaintea ei, se póta decide mai cu inlesnire. Sectiunea Istorica se póte intruní
asta-di immediatu dupo siedintia. Astu-felu se va urmá conformu regulament
pastrându-se dreptulu Sectiunei.

Relativu la spesse, Commissiunea bugetaria se vina si ea asi dá votulu as
mediulóceloru. Votulu inse allu Sectiunei Istorice este a se dá prealabile. Câtu pe
celle-l-alte doua cestiuni este de parere co numirea de commissiuni speciale
necessaria.

D. *Cretiulescu* dice co affacerea Nasturellu fiindu cestiune financiaria este ne
sariu ca mai inainte ua commissiune, sau sectiunea respectiva, se-si dea votulu s'a
se se desbata in siedinti'a.

D. Presiedinte pune la votu opiniunea d'a se tramitte la Sectiunea Istorica cest
nea Cantemiriana si se primesce.

Dupo consultarea membriloru asupra ordinei dillei pentru siedinti'a publica, d
Presiedinte anuncia co:

In *seria 1*, e Rapportulu commissiunei insarcinata cu cercetarea Bibliothecei s
Collectiuniloru;

In *seria 2*, Relatiunea asupra scrieriloru Principiloru Cantemiru;

In *seria 3*, Dissertatiunile annunciate de d. Urechia.

D. *Baritiu*, constatându co 8 membri d'in Sectiunea Istorica suntu presenti, ro
presidiulu se ridice siedenti'a, pentru a se putea intruni Sectiunea Istorica.

D. *Stefanescu* comunica Societàtii co in annulu venitoriu se va intruni in Franc
unu Congressu Internationale de Geologia impreunatu cu ua espositiune Geologi
esprime dorinti'a ca dintre români se adhere membri câtu de numerosi pentru a
tarea realisàrii acestei vaste intreprinderi, observându co tax'a de 12 franci dà me
briloru inscrissi tóte drepturile de a assistá si a primi publicatiunile Congressului.

D. Presiedinte dice co cestiunea este importante si merita a se face obiectu
discussiune intr'un'a d'in siedintiele Societàtii; spera co si guvernulu tierrei se va i
griji ca Romani'a se fia representata la acellu Congressu.

Se communica ua adressa a d-lui D. Sturdza in urmàtórea cuprindere:

«Intre odoarele precióse ce mi-au remassu de la reposatulu meu parinte Vorn
«culu Alessandru Sturdza Miclausianu, se afla si ua foitia lungurétia de chartia
«bumbacu, vapsita negru si scrissa cu litere albe de ua parte pe 4 rânduri, de alta
«unu rându.

«Acesta foitia, dupe cumu dice ua notitia a parintelui meu, «s'a gasitu intre cel
«l'alte odoare ce s'au aflatu in comoar'a gassita de Maiorulu Ionitia Iamandi in tim

Digitized by Google

«la Dorohoiu», — si este, pe lunga vasele de argint, astadi pastrate in Museulu Ermitagiului (din Petersburg), singurulu obiectu ce au remassu cunoscutu d'in mormentulu Mongolicu, deschissu la inceputulu secolului acestuia in satulu Contiestii langa Prutu.

«Collegulu nostru D. A. Odobescu a descrissu pre largu in cartea sa despre Istori'a Archeologiei (vol. I pag 565 şi urm.) acesta foitia, scrissa in limb'a cuietana. D'in esplicàrile salle capetàmu convingerea, co ea este unulu d'in monumentele celle mai vechi, celle mai insemnate, aflate in tierr'a nostra, co ea este ua remasitia d'in timpulu navalirei Tatariloru d'in antai'a jumatate a secolului 13-lea.

«Rogu, Domnule Presiedente, ca onorat'a Societate Academica se primésca a depune in collectiunile salle acestu obiectu preciosu.»

D. *Presiedinte* esprime multiamirile Societàtii d-lui Sturdza pentru acesta preciosa offerta.

D. *Sion* propune, si Societatea adhera, ca adress'a d-lui Sturdza se se tréca in processulu-verbale de asta-di.

Membrii se impartu in sectiuni, si commissiuni, cu alle càroru lucràri se occupa pano la 5 ore p. m.

Presiedinte **I. Ghica.**

Secretariu ad-hoc : **A. Romanu.**

SIEDINTI'A D'IN 25 AUGUSTU 1877.

Membri presenti : *G. Sion, A. Romanu, V. A. Urechia, A. Odobescu, N. Cretiu-Ionescu, A. Treb. Laurianu, I. Ghica, G. Baritiu, V. Maniu, P. S. Aurelianu, A. Hodosiu, N. Ionescu, I. Caragiani, Gr. Stefanescu, V. Babesiu.*

Presiedinte : *I. Ghica.*

Siedinti'a se deschide la 2 ore p. m.

Se anuncia doue operate alle d-lui G. Baritiu :

1. *Notiuni relative la Economi'a sociala si la Istori'a civilisatiunei in Transilvani'a*
2. *Despre Museulu Ethnologicu universale d'in Lipsi'a.*

Se decide ca lectur'a acestoru operate se se puna la ordinea dillei pentru alta siedintia.

D. *V. A. Urechia* dà lectura rapportului Commissiunei numita pentru revisuirea Bibliothecei si a Collectiuniloru. (Vedi Annexa A).

D. *Laurianu*, cerundu cuventulu mai antâiu asupra conclusiuniloru rapportului, in ceea ce privesce donatiunea d-lui Sturdza, se esprime satisfacutu; dar, audiendu despre ua moneta de la Dragosiu, intréba déca este siguru co se afla assemine moneta de la numitulu Domnu.

Digitized by Google

D. *Sturdza* spune co monet'a in cestiune pórta numele lui Bogdanu I; ero in privi ti'a identitàtii acestui Domnu cu Dragosiu, la facerea catalogului detaliatu allu cc lectiunei, d-sa se va esplicá mai lamuritu.

D. *Laurianu*, satisfacutu de acestu respunsu, trece la alte observatiuni asupra c talógeloru Bibliothecei; aréta dorinti'a ca pe lunga catalogele facute, se se pastred unulu de ordine, in care se se treca càrtile de-arondulu dupo cumu intra.

D. *Sion*, ca secretariu generale, respunde co càrtile intrate in cursulu annului cu rente suntu pene acumu trecute, unele in listele speciali alle donatoriloru sau al vendiatoriloru, afora de acelle donate de Archimandritulu G. Popescu, cari s'au pus intr'unu armariu separatu si pentru cari s'a facutu unu catalogu separatu; inche dicundu co, indata ce Bibliotecariulu va fi usiuratu de lucràrile de cancellaria all sessiunei, se va face in regula si catalogulu de ordine.

D. *Laurianu*, aretându multiamirea sa despre facerea catalogului speciale allu Bi bliothecei G. Popescu, face istoriculu donatiunei regrettatului Archimandritu, arét cum heredii au respectatu vointi'a reposatului expressa pentru acest'a, dero in ve dere co avere a remasu prea pucina spre a se folossí numerosii heredi ce s'au are tatu, róga Societatea ca se incuviintiedie ua suma de 250 lei pentru monumentul redicatu pe mormentulu reposatului donatoriu, ca astu-feliu monumentulu se fia redi catu d'in partea Societàtii Academice Române.

Societatea, consultata, decide a se trece la ordinea dillei propunerea acést'a si a s discutá la timpulu seu.

D. *Laurianu*, mai intréba pe Commisiune deco a observatu bine càrtile legate in annulu acestu-a, coci i se pare co s'au facutu multe errori.

D. *Urechia* respunde co in adeveru s'au fostu facutu ore-cari errori de cotra lega-toriu, dar co acelle s'au indreptatu in celle din urma.

La ordinea dillei fiindu relatiunea Sectiunei Istorice assupra scrieriloru Contemire-sciloru, D. *Odobescu*, ca secretariu ad-hoc allu Sectiunei, suppune processulu verbale incheiatu de ea, prin urmatorulu rapportu :

«*Domniloru Membri*,

«Ieri, in urm'a decisiunei luata de Societate ca se se dea în cercetarea Sectiunei isto-«rice referatulu presentatu de Delegatiunea nostra, in siedinti'a din 20 Aug., relativu «la respunsurile ce au venitu de la D. Consulu generale allu Russiei, la cererile ce «Delegatiunea facusse in privinti'a manuscripteloru Principiloru Cantemiri, cari se «pastrédia in collectiunile publice d'in Moscu'a si Petresburgu, diss'a Sectiune a «luatu indata in cercetare acea cestiune si, deliberându assupra-i, mi-a facutu onóre «a me insarciná se adducu la cunoscinti'a d-v. desbaterile ei, suppuindu la aprobarea «d-v. conclusele ce au resultatu d'in elle.

«Vinu dér a dá citire inaitea dv. procesului-verbale allu siedintiei Sectiunei, care «totu-ua-data cuprinde si conclusele ei.» (Vedi Annex'a B.).

Presiedintele deschide discussiunea asupra conclusiuniloru Sectiunei Istorice.

D. *Laurianu*, cerundu cuventulu, dice co aru fi doritu co acestu rapportu, care este lungu, se se fi communicatu mai d'inainte spre a puté fi studiatu de Societate.

Digitized by Google

D. *Odobescu* respunde co relatiunea communicata de Delegatiune chiaru D. Laurianu cerutu se se tramitta la Sectiunea Istorica, co acum'a cându sectiunea acést'a s'a pronunciatu, este in regula ca Societatea se deliberedie si se decida.

Se emittu pareri de a se tramitte la Commissiunea budgetaria si de a se amená; dér s'a alle d'in urma majoritatea, consultata, se prenuncia pentru continuarea discussiunei.

D. *Presiedinte* invita pe membri a discutá asupra propuneriloru Sectiunei Istorice, mandu-se pe rondu subiectele de care e vorb'a.

D. *Laurianu* observa co nu póte fi vorba si discussiune multa pentru terminarea Istoriei Imperiului Ottomanu; summ'a e neinsemnata, apoi déco Societatea a decissu ca-data typarirea operei intrege si, deco typarirea a ajunsu aprópe de capetu, trebue se aprobàmu si acestu restu care se cere. Dér assupra cellor-l-alte cifre, este bine se cugetàmu si se nu ne precipitàmu a usá asia usioru de fonduri pe cari pote nu le avemu.

D. *Presiedinte* consulta adunarea asupr'a cifrei de léi 1065, ceruta pentru traducerea si typarirea Biografiei familieloru Brancoveanu si Cantacuzin. Societatea aproba.

Asupra missiunei pentru collationarea Chronicului Romano-Moldo-Vlachiloru, si alte cercetari Istorice, se deschide discussiunea d'in nou.

D. *Laurianu* combate propunerea pentru mai multe cuvinte, temeri si considerationi. Mai àntâiu spune co d-lui in principiu nu este contr'a missiuniloru sciintifice, si aru dori se putemu tramitte missiuni nu numai de collationare, ca aceea care se cere, déru totu feliulu de missiuni, si sciintifice, si filologice, si archeologice. Se cugetàmu ase la neputinti'a mediulóceloru nostre. D-lui se teme co sum'a de 2500 lei nu va ajunge, si tramissulu nostru, dupe ce se va duce acolo, va aretá co nu-i ajunge si vomu fi siliti a-i mai dá póte si de diece ori pe atâta. Dupo acést'a, vorbindu àsupr'a scopului indicatu, crede co collationarea acést'a nu e de necessitate absoluta. Editiunea Chronicului, facuta la Iassi sub preveghiarea reposatului Seulescu, este convinsu co s'a facutu in vederea minutiósa a originalului, si co tramissulu nostru nu va puté aflá differintie de câtu prea mici, cellu multu póte in privirea orthografiei. D-lui conchide emittiendu parerea co pentru acésta lucrare se ne adressàmu cu rugaminte la guvernu ca se destinedie ellu de la sine fondurile cari se ceru, coci Societatea nu póte avé indestulle mediulóce pentru atari sacrificie.

D. *Sturdza* intempina co despre importanti'a collationàrii nu póte fi de opiniunea d-lui Laurianu. Este de mare necessitate co, déco amu decissu a se face ua editiune completa si corecta a lui Cantemir, se o facemu pe sigurantia co este essacta. Ori déca amu venerá seriositatea lucràrei de preveghiarea a regrettatului filologu si professoru G. Seulescu, nu trebue si nu putemu sa admittemu lucrarea lui ca infaillibile: au pututu se se strecóre chiaru errori, coci deco typografiele nostre de asta-di, cu totu progressulu la care au ajunsu, si inco facu multe errori, cu câtu mai vertosu typografi'a Mitropoliei d'in Iassi cu 42 anni inapoi. D-lui insista a se observá de aprópe manuscriptulu spre a se indreptá errorile ce se voru fi strecuratu. Prin urmare sustine missiunea propussa de Sectiunea Istorica. Daca fondurile nu ne voru ertá, acést'a

Digitized by Google

vomu vedea-o la facerea budgetului; nu este inse de parere ca se recurgemu la li ralitatea Guvernului, mai allesu in impregiuràrile in care ne aflàmu.

D. *Laurianu* revine asupra propunerii salle. Totu-ua-data adauge co valórea re a autorului, despre care ne occupàmu, se reduce la forte puçinu lucru si co numai t sentiementu de pietate a indemnatu pe Societate a intreprinde retyparirea operel Cantemiriane. Cuprinsulu Chronicului asta-di noi lu cunoscemu mai bine din a sorginti; apoi confruntarea cu manuscriptulu din Moscu'a, a caruia autenticitate e dubia, i se pare inutile si prea costatore; in care casu d-lui crede co aru fi p scumpu platita pietatea nostra, intrebuintiàndu astadi, în missiuni, fonduri cari p avé destinatiuni mai ponderosé.

D. *Odobescu* amintesce cum co missiunea nu aru avé numai scopulu de a ne p curá unu textu correctu allu Chronicului, care si acest'a este necessariu, de ora ce i se pare co putemu pune mare temeiu pe scrupulositatea lui Seulescu, carele nu da in laturi de la essageratiuni istorice, precumu este Isvodulu lui Clanàu, ce i se tribue. — Tramissulu nostru va avé inco sarcin'a de a ne adduce relatiuni si chi copie de pe acelle differite manuscripte inedite, de unu mare interessu, despre c mentionédia notele primite de la Consulatulu Russescu. Adunarea si typarirea o reloru Cantemiriane se paru d-sale a fi lucrarea cea mai importante si mai capit din câte a intreprinsu pen'acuma Societatea Academica, cu atâtu mai multu co d- se declara cu totulu in oppunere cu parerea co limb'a romàna n'a avutu pen'acu scriitori eminenti cari merita a serví de modele litteratiloru moderni. De aceea s tiene co banii intrebuintiati in missiunea propussa potu dá folósse mai mari de c cei destinati pen'acum'a la alte lucràri.

D. *A. V. Urechia* observa co nu numai pietatea ne a indemnatu a intreprinde editiune a illustrului nostru scriitoriu Cantemiru, ci ânco si marile salle merite c le au recunoscutu natiunile straine, typarindu si traducundu operele lui ce peno asta- serva de autoritate la cei moderni.

D. *Ionescu* felicita Societatea co prin discussiunea sa prelungita a lamuritu c stiunea de principiu, în ceea ce privesce attributiunile Comisiunei budgetare; éro câtu se attinge de collationarea textului lui Cantemiru, d-sa afla chiaru in precuve tarea càrtii acestui autoru, proba de necessitatea imperiósa ce este de a se revedé n încetatu si a se correge textulu. D-sa, neputendu-se uni intru acést'a cu venerabil D. Laurianu, crede co insasi ortografi'a lui Cantemiru este de ua mare importanti de ora co prin tóte lucràrile acestui mare scriitoru românu se simte ua invedera tendintia de a indreptá limb'a romana cu elementele cellei lâtinesci, care o cunosc atâtu de bine.—Pentru d-sa, Cantemiru este urmasiulu meritosu allu maretieloru id de romanitate ce se ivescu anco in scrierile Vornicului Urechia si mai cu sema in alle l Mironu Costinu, si cari au ajunsu la apogeulu loru in acellea alle lui Sincai, P. Major cei-l-alti mari scriitori din Ardélu. Ori câtu de inculte aru paré eruditiunea si stilu lui Cantemiru, nu este mai pucinu adeveratu co ellu este ua gloria a natiunei râmân de care nimeni nu póte se se atinga fora respectu.—Trebue ca atâtu scrierile ca si fa tele lui se ne serve si de modelu si de invetiamentu in actiunea nostra litteraria

Digitized by Google

[illegible].— Terminându, D. Ionescu invita pe D. Laurianu a se associá cu marea ma-[illegible] a membriloru Societàtii pentru tramiterea unei missiuni cu scopu de a re-[illegible] operele lui Cantemiru, cari tierr'a n'a avutu fericirea a le pastrá.

D. *Laurianu*, amintindu co, dupo statute, missiunile trebue se intrunesca doue [illegible] d'in membrii presenti, cere ca votarea se se faca prin bile.

D. Presiedinte pune la votu prin bile conclusele Sectiunei Istorice in privinti'a mis-[illegible] fora de a prejudicá cestiunea fonduriloru afferenti, si resulta 12 bile albe și 3 [illegible].

Propunerea se declara primita de Societate.

Sedinti'a se redica la 5½ p. m.

Presiedinte *I. Ghica.*

Secretaru ad-hoc : **A. Romanu.**

ANNEXA A.

Raportulu Commissiunei, pentru revisiunea bibliothecei si a collectiuniloru.

Subsemnatii, membrii ai Commissiunei insarcinata cu revisiunea stării bibliotecei [illegible] collectiuniloru Societàtii Academice, au onore a referre despre acést'a, informa-[illegible] de mai la valle :

A. Bibliotec'a.

1. Pentru prim'a ora bibliotec'a Societàtii se afla dotata cu unu intreitu catalogu : [illegible]po formate sau topicu,—dupo numele autoriloru—si dupo materie. Aceste doue [illegible] catalóge (primulu serva numai bibliotecariului) voru face pe viitoriu facile [illegible]intiarea càrtiloru, multe deja fórte precióse, din care se compune bibliotec'a [illegible]. Negresitu la decopiarea acestoru catalóge, facuta dupo cartonele bibliografice [illegible]abile intocmite, conformu votului Societàtii din annulu trecutu, s'au strecuratu pe [illegible] erori in scrierea titlului càrtii sau a numelui autoriloru; déro negresitu iaresi [illegible]elle errori voru disparea sub revisuirea disseloru catalóge de person'a compe-[illegible], pe care vomu designa ua in acestu rapportu.

2. Cartile suntu assiediate in buna regula, in vechiele armarie si in altele doue, [illegible]orite bunei vointie a d-lui Directore allu bibliotecei statului.

3. Summ'a totale a operelorn, la dat'a de 16 Augustu 1877, este de 1795, coprin-[illegible]tàu 3423 volume. Comparate aceste cifre cu alle annului trecutu, resulta unu [illegible]rin de 1558 volume. Acestea provinu din doue sorginti : 1516 d'in donatiuni si [illegible]cumperate.

Acésta insemnata sporire a datu bibliotecei nóstre ua importantia nu numai cuan-[illegible]tiva ci si cualitativa. Ea acumu possede, buna-óra, gratia donatiuniloru priimite [illegible] la D. Odobescu, aprope totu ce s'a scrissu despre «Column'a lui Trajanu», ca Pie-[illegible] Bartoli, Rafaele Fabretti, Alfonso Ciaccone, Andreas Morell, si mai allessu splen-[illegible] opu allu d-lui Fröhner. Gratia iubirei pentru Societate a d-lui I. Ghica, pre-[illegible]dentele ei, bibliotec'a nostra possede aprope completi scriitorii byzantini, editiunea

Digitized by Google

de la Bonna, si preciós'a opera a lui Mionnet (care ea singura se vinde peste 1000
«*Description des médailles grecques et romaines.*»

List'a completa a donatiuniloru—aci annexata(1) va aminti Societàtii, pe lunga mele de mai susu, si alle altora cari, ca d-nii Laurianu, Aricescu, Catulescu, jan, scl., au donatu bibliotecei nóstre frumóse collectiuni de opere.

Amintirea numelui acestoru amici ai Societàtii Acad. Rom. va dá occasiune A nàrii salle se le aduca viuele salle multiamiri pentru donatiuni cari au facutu bil tecei, si mai allessu divisiuniloru istoriei, archeologiei si filologiei, unu avêntu c le putea da restrinsele salle medie financiare, de câtu dupo multi anni; iaru la aud numelui repos. Archim. Ghenadie Popescu — a càrui'a donatiune de 1214 vol (dupe catalogulu speciale ce s'a facutu) a datu bibliotecei ua frumósa collectiune càrti de teologia, — Adunarea Societàtii Academice va dice in picióre cu mem Commissiunei : «*Eterna se-i fia memori'a !*».

4. Càrtile cumperate in numeru de 97 volume si aretate in list'a annexata(2), costatu summ'a de 840 lei. Intre aceste este si *Istori'a religiei Ottomane,* cu deose recomandata de Societate a se procurá bibliotecei ei, in vedere cu editarea op loru Cantemiresciloru. E de doritu inse ca la cumperare de càrti se se faca ua p egale si càrtiloru de sciintie.

5. Commissiunea a constatatu co in 1876—77 s'au legatu 92 volume. Suntu i unu numeru destulu de insemnatu de volume cari urmédia se fia legate, cu dec bire frumosulu opu d'in donatiunea d-lui Odobescu, «Columna lui Traianu de Fröhn

6. Inavutirea bibliotecei cere de urgentia facerea de armarie noue, dupo ua s tema care s'aru gassí mai potrivita nu numai cu trebuinti'a, déro si cu localulu cietàtii. Assemine este neaparata necessitate a se face unu cartonieru pentru clas rea si conservarea cartóneloru bibliografice, dupo care s'au facutu catalogele, si c au se se adaoge amesuratu cu intrarea in biblioteca a ori-ce carte.

B. Manuscripte.

Annulu 1876—77 a datu sectiunei manuscripteloru ua desvoltare neastepta Gratia donatiunei primita de Delegatiune, cu processulu verbale din 11 Dec. 187 Societatea possede preciósele manuscripte alle repos. N. Balcescu. In decursulu rev siunei currente, d. A. Odobescu a mai addaossu la thesaurele Societàtii, manuscript egalemente preciose alle poetiloru Vacaresci.

1. Alaturàmu aci inventariulu generale allu tuturoru manuscripteloru, uriceloru autografeloru diverse çari se afla in possessiunea Societàtii pene la 24 Aug. 1877.(

2. Lad'a cu chartii donate de D. Ioanu Al. Ghica nu s'a cercetatu anco in totulu Commissiunea oranduita pentru acést'a. Totusi din cercetarea inceputa se pote scí diss'a lada coprinde chartii particulare si politice alle repos. Banu Iordache Filipesc

(1) Acésta annexa se va publicá la finele volumului X completu allu Annaleloru.
(2) Inventariulu se va publica la finele vol X allu Annaleloru.
(3) idem.

Digitized by Google

3. Este de cea mai mare urgentia facerea unei mobile pentru conservarea manuscriseloru precióse dobandite de Societate.

C. Muzeu.

Societatea possede unu micu inceputu de collectiuni de archeologia, de obiecte mai vechiu sau mai pucinu istorice, ca cup'a lui Gr. Ghica, port-spad'a acelluiasi, apoi mai-multe sigilie sau imprimte de sigilie Domnesci, stampe de descoperiri la Ghermanesci.—Aru fi utile ca tóte aceste obiecte, si impreuna cu elle si diversele urme aretate mai sus, se se asiedie intr'ua mobila ad-hoc, asiá ca se fia visibili visitatoriloru siedintieloru Societàtii.

D. Collectiunea de medalie.

Multiamita unei staruintie de numerosi anni, unoru summe importanti sacrificate d'in propri'a sea avere, si unui studiu alle càruia nespusse difficultàti le-a invinsu numai amorulu de patria, onorabilulu nostru collegu d. Dim. Sturza a adussu Societàtii cea mai preciosa din collectiunile ce putea sperá se aiba : collectiunea sa, europe unica in lume, de medalie române. Invetiatulu creatoru allu numismaticei nationale pregatesce catalogulu detaliatu allu medalieloru conservate in lad'a de feru din sal'a siedintieloru Societàtii. Nu putemu aci de câtu se dàmu unu resumatu de acestu nepretiuitu thesauru, in care istoricii voru aflá, credemu, deslegàri la atâte delle intrebàri de chronologia si de sirulu Domniloru.

Collectiunea coprinde, afora de dublete, 530 bucàti. Aceste se classifica astu-feliu :

	AV	AR	AE	Totalu.
a)	14	322	62	398
b)	8	87	37	132
	22	409	99	530

Despicându mai multu sumele totale d'in tabloulu de mai susu, éta cumu se classifica medaliele acestea :

AV	AR	AE	Totalu.	
—	124	17	141	Moldave vechi. *A.*
1	158	7	166	Muntene vechi. *B.*
11	38	34	83	Timpuri noue. *C.*
2	2	4	8	Particulare. *D.*
14	322	62	398	
—	7	29	36	Occupatiunele russesci *E.*
7	19	1	27	Transilvane, austr., ungare, polone, suedeze. *F.*
1	1	7	9	Straini in relatiune cu Românii. *G.*
—	60	—	60	Bulgaresci. *H.*
8	87	37	132	

Digitized by Google

Eata acuma si list'a medalieloru (lit. *a*), incependu cu Domnii vechi :

A. «*Domni ai Moldovei.*»

	AV	AR	AE	To
1. Necunoscutu	—	—	1	
2. Bogdan-Dragosiu. 1350—1366	—	—	1	
3. Petru-Musiatu. 1379—1389	—	90	4	
4. Stefanu I. 1389—1392 si 1395—1399	—	1	—	
5. Alessandru I. 1401—1433	—	7	4	
6. Eliasiu si Stefanu. 1433—1434	—	1	—	
7. Eliasiu. 1435—1442	—	1	1	
8. Bogdanu. 1454—1455	—	3	—	
9. Stefanu cellu mare. 1458—1504	—	5	—	
10. Stefanitia. 1517—1527	—	2	—	
11. Petru-Raresiu. 1527—1538 si 1541—1546	—	1	—	
12. Stefanu Locusta. 1538—1540	—	2	6	
13. Al. Lapusinénu. 1552—1561 si 1564—1566	—	1	—	
14. Despotu. 1561—1563	—	5	—	
15. Ivonia. 1572—1574	—	5	—	
	—	124	17	14

B. «*Domnii Munteniei.*»

	AV.	AR.	AE.	Tot
1. Radu I Negru. 1290—1314	—	1	—	
2. Dan II. 1374—1386	—	1	—	
3. Vladu I. 1365—1374	—	60	—	6
4. Mircea I. 1383—1491	—	39	—	3
5. Radulu II. 1424—1427	—	1	—	
6. Vladu II Dracu. 1431—1445	-	15	—	1
7. Radu III. 1462—1477	—	1	—	
8. Vladu III Tiepesiu. 1456—1462 şi 1477—1479	—	12	—	1
9. Vladu IV. 1479—1492	—	13	—	1
10. Radu IV cellu mare. 1493—1508	—	1	—	
11. Vladu VI. 1530—1532	—	6	-	
12. Michaiu Vitézulu. 1593—1601	—	2	—	
13. Michaiu Radu. 1658—1659	—	1	5	
14. Const. Brancovénu. 1688—1714	1	4	—	
15. Const. Hangerliu 1797—1799	—	1	1	2
	1	158	7	166

C. «*Guvernele române de la 1834 incóce*» suntu representate precumu urmédia

	AV	AR	AE	To
1. Michaiu Sturza	—	—	2	2
2. Ales. Ghica	1	1	3	5
3. G. Bibescu	—	2	—	2
4. Revolutiunea din 1848	—	1	1	2
5. B. Stirbeiu	—	2	—	2
6. Divanulu ad-hoc	1	3	—	4
7. Caimacami'a Moldovei	—	1	1	1
8. Ales. Ioanu I.	—	7	6	13
9. Guvernulu provisoriu din 1866.	—	1	1	2
10. Carolu I	9	21	20	50
	11	38	34	83

Digitized by Google

D. La rubric'a «*Medulieloru particulare*», collectiunea nostra possede :

	AV	AR	AE	Totalu
1. Negri	2	—	2	4
2. Gard'a orasienesca din Galaţi	—	—	1	1
3. Ambarea de la Putna	—	2	1	3
	2	2	4	8

E. Tabelulu urmatoriu aréta medaliele de sub «*Occupatiunile russesci*» :

	AV	AR	AE	Totalu
1. Caterina II (speciale)	—	3	—	3
2. Pavelu I (id.)	—	—	1	1
3. Ocupatiunea russa	—	4	28	32
	—	7	29	36

Medaliele trecute in tabelulu de sub (lit. *b)* se classifica astu-feliu :

F. *Ungare, Transilvane, Polone, Suedeze.*

	AV	AR	AE	Totalu
1. Ungare	3	6	—	9
2. Sig. Bathori	1	6	—	7
3. Gabriel Bathori	3	—	—	3
4. Francisc I	—	1	—	1
5. Sobieski	—	1	—	1
6. Carolu XII	—	5	1	6
	7	19	1	27

G. Se aducemu aci despicarea cifreloru trecute sub numele de : «*Strainii in relatiune cu Românii.*»

	AV	AR	AE	Totalu
1. Laski	—	—	1	1
2. Tarnovski	—	—	1	1
3. Basta	1	—	—	1
4. Principess'a Galitzin, nascuta Cantemiru	—	—	2	2
5. Baron Gartenberg	—	—	1	1
6. Principele de Coburg	—	1	1	2
7. Thiers, med. stud. rom	—	—	1	1
	1	1	7	9

H. In fine medaliele trecute la rubric'a «*Bulgare*» se classifica astu-feliu :

	AV	AR	AE	Totalu
1. Assanu	—	28	—	28
2. Stracimiru	—	31	—	31
3. Sfietoslavu	—	1	—	1
	—	60	—	60

Considerându collectiunea donata Societàtii de d. Dim. Sturdza, nu scimu la cari din divisiunile ei se ne purtàmu mintea si inim'a. Déca pe d-lui l'a costatu acestu

Digitized by Google

thesauru peste 5000 gal., ellu nu mai are pretiu acum, si ca collectiune aprope a numismaticei române, si càci are bucàti cu totulu inedite, cumu suntu alle niloru Radu Negru, Danu II, Vladu III, Radu III, cari nu se afla in alte colle cunnoscute; apoi càci possede o seria completa de la Brancovénu si un'a prea fr de la occupatiunea d'in timpulu Ecaterinei II.

Terminându acésta scurta dare de séma despre collectiunea donata Societ d. Dim. Sturdza, Commissiunea d-v., cu inim'a plina de recunnoscintia cotra g sulu donatore, e convinsa co esprime unu desideriu allu tuturoru membriloru tàtii, candu propune, ca semnu de eterna gratitudine, adornarea sallei de siedi Adunàrei cu portretulu donatorelui, avendu sub ellu inscriptiunea: «*Academi'a* «*noscatore creatoriului numismaticei natio le si donatoriului primei collecti* «*medalie romane, la 1876.*»

E.

Ajungundu la capetulu dàrii nostre de sema, venimu, domniloru, a ve esprim unele dorintie.

1. Este de doritu ca Ministeriulu Instructiunei publice, in proiectulu de lege urmá se presinte corpuriloru legiuitóre pentru a face obligatoria depunerea la b tecele statului a unui numeru de essemplare d'in ori ce opere se editédia in tié accorde acesta favore si Societàtii Academice.

2. E de doritu ca Directiunea bibliotecei se se incredintiedie unei anume per possedandu cunnoscintiele necessarie pentru bun'a sa conservare si imbunatatire

3. E de doritu ca, recunnoscuta uadata prin lege situatiunea Societàtii Acad ca institutiune nationale, Statulu se-i incredintiedie conservarea Muzeeloru de A cuitàti, astadi completamente lipsite de directiune competente.

4. Ua dorintia rostita si alta data nu putemu se n'o reamintimu : trebue ca câtu lucrulu e ânco possibile, se se cumpere pe sém'a bibliotecei nostre, càrtile române si alle scriitoriloru de la 1700—1860, in diverse editiuni, cari devinu ac atât de rari. Inainte de a se laudá ua biblioteca ca a nostra co possede autori str i se cade se-si caute laud'a in possessiunea propriiloru scriitori nationali.

5. In fine, in urm'a desvoltàrii ce a luatu bibliotec'a nostra, rubric'a general *Càrti de sciintie* nu mai este satisfacatore si nici practica. De acee'a este de dorit acesta sectiune se se subdivida in : *Sciintie naturali* : zoologi'a cu fisiologi'a si an mi'a, botanic'a, geologi'a, mineralogi'a, medicina; — *Sciintiele matematice si astr mice;* — *Sciintiele fisice si chimice.*»

Subscrisii : *V. A. Urechia.*
P. S. Aurelianu.
V. Maniu.
Gr. Stefanescu.

Digitized by Google

ITA B.

Procesu-verbale allu siedintiei Sectiunei Istorice d'in 24 Augustu 1877.

Membri presinti : *G. Baritiu*, *V. Maniu*, *N. Ionescu*, *I. Hodosiu*, *D. Sturdza'*
Odobescu, *V. A. Urechia*, *V. Babesiu*.
Presiedente : *G. Baritiu*.

I

Presiedintele, referindu-se mai antaiu la celle decisse in privinti'a typarirei Opere-Principelui Dimitrie Cantemiru in siedinti'a din 28 Augustu annulu trecutu, co-ica cumu co, d'in partea a II-a a opului «*Istori'a Imperiului Ottomanu*» tradussu esce de D. Ios. Hodosiu, suntu acumu typarite siepte-spre-diece cole.—Manu-tulu este insa gata pene la capetulu Istoriei; dero lipsesce anco acell'a pentru ati'a autorelui, care se afla la finele tutuloru editiuniloru in limbi straine. — Hodosiu lu va dá totusi in cursulu acestei sessiuni.

Typarirea nu s'a pututu merge mai rapede, de ua parte d'in caus'a gravei bóle are a suferitu in iern'a trecuta D. G. Baritiu, insarcinatu cu corectur'a acestei ri; de alta parte, d'in caus'a intardiàriloru intemplate la typografia. Ori si cumu, mulu allu II-lea, se spera co va essí la lumina pene la finele sessiunei actuali, prin ua optu cólle ce mai suntu de typaritu, si astu-fellu se va completá textulu in-n allu scrierei illustrului autoriu.

Dero D. Baritiu mai face inco intrebare deco nu este cu calle ca, la acésta lucrare a adanga si unu *indice*, de ora ce tote editiunile, engles'a, german'a si frances'a, amene adaosse forte folositóre, forte intinse, forte variate si forte amenuntite.

D. *Sturdza* declara cumu co, dupo parerea sa, indicele suntu cu totulu indispensa-ia ori ce publicatiune sciintifica facuta cu ingrijire; dero nu este de parere ca ce se va face pentru editiunea româna a «*Istoriei Imperiului Ottomanu*» sa fia de desvoltatu cumu suntu alle unor'a d'in editiunile straine. — Este de prissosu e face unu indice, carele se fia de ua potriva in intindere cu insasi cartea.

D. *Odobescu* este de acea-si opiniune si crede co d. traducatoru se pote insarciná ice fora intardiere, pentru editiunea româna, unu *indice* substantiale si totu de ua a completu, carele, typaritu fiindu cu littere mai mici de catu textulu si pe doue ne, n'aru cuprinde mai multu de doue, multu trei cóle de typariu.

Domnii *Hodosiu* sì *Baritiu* intempina co este necessariu a se determiná natur'a si acellui indice, de ora ce in editiunile straine, se presenta pene la patru specie de indice si de catalóge terminali.

D. *Ionescu*, temêndu-se ca formarea indicelui speciale allu editiunei române se re-ne timpu de mai multe luni, si astu feliu se se intardia essirea la lumina a opu-intregu, asteptatu cu nerabdare de publiculu românu, socotesce co s'aru putea de a cumu data lassá la ua parte indicele, care s'aru publicá mai tardiu, cu alta oca-ne.

Digitized by Google

D. *Sturdza* staruesce in ideea sa, aratându co, fora indice, cartea 'si aru perde f multu d'in folossulu ei practicu; dero d-lui repeta co nu este necessariu a se unu indice analyticu, ci numai unu registru, pe cotu se va putea mai completu, de mele proprie, istorice si geografice, si de celle mai importanti fapte si date cupr in carte.

La acésta ideia se unesce si d. *Odobescu*, observându co oper'a lui Cantemiru, de care se tratedia, este chiaru aceea unde, ossebitu de textulu ei, in care forte pucin mentionedia despre faptele istorice alle Romaniei, se cuprindu forte numeróse ádn tiuni pline cu fapte si date de unu mare interessu pentru patria. Tote acestea, fi rassipite cam fora siru in cursulu opului, aru remané ca si perdute pentru citi deco ellu nu aru aflá la finele càrtii, unu feliu de firu conducetoru, unu registru memorativu, bine dispussu.—D-lui staruesce a rugá pe d. traducutoru, ca sa bine iasca a lua sarcin'a de a intocmí, chiaru in regazele sessiunei actuale, unu asem registru de numiri si de fapte importanti, care se] va typarí de indata la finele v mului alu II, aretându puru şi simplu pagin'a din ambele volume, referente la fia cuventu insemnatu in acellu registru.

D. *Hodosiu* primesce, cu aprobarea tuturoru membriloru, a executá acesta luc aditionale, in a càrei indeplinire se va servi cu indicele in limbi straine, avendu i mai cu séma grija de a nu scapá d'in vedere nimicu d'in celle ce se refere la pat in textulu si notele lui Cantemiru.

Se face assemine amintire despre stamp'a representându palatulu lui Canten d'in Constantinopole, care anco d'in annulu trecutu, s'a decissu a se intercallá in douilea volumu allu *Istoriei Imperiului Ottomanu.*

Sectiunea recommanda a nu se uitá punerea in executiune a acestei decisiuni.

II

Presiedintele constata co, în conformitate cu planulu adoptatu de sectiunea i rica, suntu acumu mai multi anni, s'au typaritu pene in presente, din operele P cipelui Dimitrie Cantemiru. :

1. *Descriptio Moldaviæ*, editata in textu latinu, anco pene atunci ineditu, de A. Papiu Ilarianu.— 1 vol. de 154 pag. 1872.

2. Aceea-si carte intr'ua noua traductiune, inceputa de d. A. Papiu Ilarianu, si e cutata de d-nii I. Hodosiu si G. Baritiu. — 1 vol. 172 pag. 1875.

3. *Istori'a Imperiului Ottomanu*, tradussa de d. I. Hodosiu, dupo celle trei traduc engles'a, germana si frances'a, confruntate un'a cu alt'a.—2 vol. de vre ua 900 p 1876—77.

Se nasce acumu intrebarea cu care din operele lui Cantemiru se va continuá acé publicatiune, pe care Societatea Academica Romana a decisu se o duca la capetu, p ua editiune completa a scrierilor illustrului autoru?

Din referatulu presentatu de Delegatiune in siedinti'a din 20 Augustu currente vede co manuscriptulu originale allu *Chronicului Moldo-Vlaho-Romaniloru*, asup càruia ne oprissemu in annulu trecutu, nu ne este ânco pussu la indemana.

Digitized by Google

Remâne a se decide :

Déco, pene la dobandirea lui, vomu typari vre ua alta scriere a lui D. Cantemiru, ce aru fi aceea ?

Ce mesuri vomu luá spre a ne pune in positiune de a avé ua editiune, deplinu a *Chronicului*, si spre a ne procurá cu scopu de a le typarí, ori ce alte opere sau inedite alle autorelui ?

Lăsându cuventulu assupr'a primului punctu, D. Sturdza spune co mic'a carticica intitulandu *Biografi'a familiiloru Brancoveanu si Cantacuzenu*, care pare a fi fostu scrissa romanesce de principele D. Cantemiru, déru care s'a typaritu mai antâiu intr'una traductiune in limb'a gréca moderna, si apoi in alt'a russesca, este de cea mai mare raritate. D-lui scia co existá unu essemplaru grecescu la famili'a Vârnavu in Bucuresci, dupo care s'a si facutu retyparirea si traducerea in Archiv'a Istorica a D-lui Kogalniceanu; dar peste acellu essemplaru d. Sturdza n'a mai pututu dá. D-sa inse a trassu ua copia forte exacta dupo textulu grecescu d'in exemplariulu ce se afla la Bibliothec'a d'in Gœttingen, si, garantându-i essactitatea, d-lui propune ca Societatea se se serve de acea copia spre a retypari estimpu opuscululu, in textulu grecescu, si ca traductiune romanesca, insocindu-o si cu unu portretu allu lui Cantemiru, de care d-sa possede diferite editiuni.

D. *Ionescu* si apoi D. *Babesiu* sustinu co, mai nainte de a typarí acestu opusculu, ar trebui se asceptàmu ca se fimu incredintiati co nu mai essista textulu originale romanescu.

D. *Odobescu* intempina co, dupe tóte indicatiunile fórte amenuntite si essacte ce amu dobanditu peno acum d'in Russi'a asupra manuscripteloru Cantemiriane, ce se pastrédau acolo, nu este nici ua probabilitate co vomu aflá originalulu romanescu allu dissu-lui opusculu. Numai unu faptu intemplatorìu ni l'aru puté dér procurá. Déco ne vomu decide inse numai in sortii intemplàrii, apoi aru trebui se lassàmu nepublicate tóte operele lui Cantemiru, ce nu au ajunsu la noi in texturi originali, si mai antâiu de ale aru fi trebuitu se fi amanatu publicarea «*Istoriei Imperiului Ottomanu.*»

D-lui nu crede co aru fi bine se temporisàmu intr'astu-feliu, ci se publicàmu câtu se pote mai iute şi câtu mai multe d'in operele Cantemiriane, luându de norma : co celle despre cari ne putemu procurá texturi originali, se le typarimu in limb'a in care au fostu scrisse, cu adaugire de traductiuni române (precum amu facutu pentru *Descriptio Moldaviæ*); ero pe celle ce le possedemu numai in traductiuni posteriori, se le typarimu numai in traductiuni române, câtu se pote mai correcte (precumu amu facutu cu «*Istori'a Imperiului Ottomanu*»).

Asia se facemu si estimpu in privinti'a «*Biografiei familiiloru Brancoveanu si Cantacuzenu*, adica se typarimu acellu opusculu, asia de raru, intr'ua buna traductiune romana.

D. *Urechia* adauge cum co volumulu chiar allu carticellei este asiá de neinsemnatu candu, si de s'aru afla mai tardiu textulu originale, n'amu fi incercatu nici ua paguba prin ua indouita editiune.

Se decide déro a se typarí, in cursulu annului ce vine, opuscululu Principelui D. Can-

Digitized by Google

temiru despre familiile Brancoveanu si Cantacuzenu, incredintiandu-se traductiu cellui care aru voi se se insarcinedie cu dens'a d'intre d-nii Papadopulo-Callimachi G. Sion. Traductoriulu se va servi intru acést'a, de copi'a d-lui Sturdza, in lipsa unu exemplaru typaritu.

Se va cere dér de la Societate destinarea unui fondu indestulatoru pentru ci colle de typariu, in conditiuni identice cu celle stabilite pentru traducerea si typari «*Istoriei Imperiului Ottomanu*» adico :

Typarirea a 5 cole (maximum) in 1500 exemplare a 70 lei cóla . . .	350
Pentru 15 topuri chârtia a 17 lei.	240
Remuneratiunea traducutorului, socotindu-se a 70 lei cól'a.	350
Pentru revisiunea si corectur'a a 25 lei cóla	125
Totalu.	1065

Acesta publicare nu va opri totusi de a se face totu estimpu, daca va consimti S cietatea, si retyparirea operei filosofice a lui D. Cantemiru, intitulata : *Divanulu I mei*, typarita in Iassy la annulu 1698, romanesce si grecesce.

Asupr'a portretului Principelui D. Cantemiru se nasce ua discussiune intre Do nii Ionescu si Sturdza, in privinti'a autenticitàtii differiteloru editiuni gravate ce sista. Remâne ca ele se se confruntedie si numai cu occasiunea retyparirei «*Chro cului*» séu cu publicarea unei biografie detaliate a autorului, se se gravedie pe otie de catro unu artistu de talentu, unu portretu, pre câtu se va putea mai perfectu, a marelui scriitoriu si Domnitoriu Românu.

Trecundu apoi la alu II punctu, pussu in desbaterea Sectiunei Istorice, adico gularea mijloceloru spre a ne procurá ua copia essacta dupo «*Chroniculu mol vlaco-Romaniloru* si altoru scrieri Cantemiriane ce se afla in bibliothecele d'in Pete burg si Moscu'a, D. *Odobescu* spune co Delegatiuuea, indata ce a priimitu de D. Consulu allu Russiei, adressele citate in referatulu presentatu la 20 Augus l'a insarcinatu a scrie particulariu la Moscu'a, spre a se informá déco acolo s'aru afla cine-va care se póta face de indata ua lucrare de collationare intre editi nea *Chronicului*, typarita de Seulescu in Iassi la 1834—36, si textulu originale ce afla in Russi'a in archivele Ministeriului de Externe. Pentru acést'a, d-lui s'a dresatu cotra D-lu Comite Alexi Uvaroff, presiedinte allu Societatii archeologice allu Universitatei d'in Moscu'a. Dar, fia co D. Uvaroff nu se va fi aflându in Moscu' fia co imprejuràrile agitate alle Russiei nu i au permissu a se ocupá de acésta c stiune, pene astadi onorabilulu membru onoraríu allu Societàtei nostre, nu a da nici unu respunsu. Este inse si mai propabile co respunsulu seu a intardiatu d' causa co n'aru fi pututu se fia decâtu negativu.

Remâne dér ca noi se chibzuimu a tramitte pe cine-va la Moscu'a ; iaru se nu a teptàmu a gassí pe cine-va speciale acolo.

D. *Ionescu* este cu totulu de aceeasi parere; si d-sa crede co trebue se ne grabin a profitá de buna vointia ce ni se aréta d'in partea autoritàtiloru Imperiale Russes D-lui propune chiaru ca se invitàmu pe d^r. Grig. Tocilescu, care s'a dedatu cu st diulu limbeloru slave, a primí acésta missiune.

Digitized by Google

D-nii Urechia si Maniu suntu de parere co este de prissosu a insemná anume ua persona pentru acestu scopu, ci numai a recommandá Officiului nostru ca se incredinciéze atu mai inte acesta missiune, unui barbatu aptu pentru dens'a.

D. Odobescu adaoge cumu co in adeveru aru trebui se lassàmu Officiului latitudinea a allege pe altulu, in casu candu d. Tocilescu, de altmintrelea forte bine allesu pentru acest'a, aru intempina greutàti.

In ori-ce casu, este de observatu cumu co personei, pe care o vomu tramitte in Russia, trebuia se-i dàmu instructiuni, pe cari se fia si in stare a le indepliní. — Ea va avea nu numai a collationá cu deamenuntulu si din punctu in punctu, editiunea lui Tocilescu cu originalulu *Chronicului*, observându chiaru si ortografi'a lui Cantemiru; apoi anco va trebui se cercetedie, se analisedie si chiaru se decopiedie, prin sine sau prin alti scriitori abili tote cele-l'alte manuscripte alle lui D. Cantemiru, cari se afla in Moscu'a si Petersburgu. In fine, vomu avea numai folosu deco tramissulu nostru va fi unu barbatu capabile a ne aduce, din bogatele collectiuni pe cari le va visitá, si ori-ce alte elemente preciose pentru istori'a tierei nostre.

Membrii se unescu in unanimitate a aprobá tramitterea unei persone apte pentru a face aceste varie lucràri in Russi'a, dessemnându de ua camu-data, in modu eventuale, pe D. Gr. Tocilescu pentru acesta missiune.

Se iea apoi in desbatere summ'a ce trebuesce propussa ca afferente la acesta missiune si, socotindu-se costulu callatorieloru si alle unei modeste vietiuiri in Moscu'a si Petersburgu, in cursu de ua luna cellu multu, se decide a se cere unu subsidiu de 2000 lei; apoi pentru lucràri de transcriere si alte cheltueli sciintifice necessarie, cari voru fi justificate, se mai adaoge ua summa de 500 lei.

Aceste deliberatiuni, fiindu adusse in cunnoscinti'a plenului Societàtii Academice, se voru supune la a ei aprobare conclusele loru in cuprinderea urmatore :

I. Sectiunea istorica cere a se destiná in budgetulu annului 1877—78, ua summa de 1065 lei pentru traducerea si typarirea opusculului Principelui D. Cantemiru despre *Biografia familieloru Brancoveanu si Cantacusenu.*

II. Sectiunea istorica cere a se tramitte de indata in Russi'a ua persona apta ca se collationedie cu deamenuntulu textulu *Chronicului* lui Cantemiru, carele se va pune sub typariu in annulu urmatoriu. Totu acea persona va aduce notitie amenuntite si copie de pe ori-ce alte manuscrisse originali si needitate alle Principelui D. Cantemiru, precumu si notiuni despre celle interessanti pentru tierra, ce va fi aflatu prin collectiunile din Russi'a, pe cari le va fi visitatu.

Pentru acesta missiune se se destine ua summa de 2000 Ln. ca costu de callatoria si de sustinere; si alti 500 Ln. pentru cheltuele sciintifice cari se voru justificá.

Presiedinte : G. Baritiu.

Secretaru ad-hoc : A. Odobescu.

Digitized by Google

SIEDENTI'A D'IN 26 AUGUSTU 1877.

Membri presenti : *I. Hodosiu, G. Baritiu, A. Odobescu, Gr. Stefanescu, G.* S *A. Romanu, V. Maniu, I. Caragiani, V. A. Urechia, D. Sturdza, I. Ghica, N. nescu, A. Treb. Laurian, V. Babesiu.*

Presiedinte : *I. Ghica.*

Se communica :

1. Ua adressa a domnului Dr. An. Fetu, prin care aréta co, occupatu in servici sanitaru allu armatei, se vede impedicatu de a vení la siedintiele sessiunei.

2. Ua telegrama a domnului A. P. Calimachu, prin care aréta co motive de l l'au impedicatu de a vení, dér spera co nu va intardiá.

Se ia actu despre ambele communicatiuni.

D. *Presiedinte*, enumerându obiectele ce suntu la ordinea dillei, se ridica cestiu elaborateloru annunciate de d. Baritiu in siedinti'a precedente. D. Laurianu obse co, dupo Regulamentu, lectur'a unoru assemin elaborate cauta se se faca mai ant in sectiunea respectiva.

D. *Urechia* dice co procedur'a acesta i se pare forte ciudata : nu intiellege ce di rentia aru fi intre ua lectura sau ua communicatiune; si co, daca are dreptulu a f ua communicatiune Societàtii in plenulu siedintiei, cum ore n'aru avea pe acell'a a face ua lectura ce pote aru avea caracterulu unei communicàri ? Pote co domn sa nu voiesce se supuna operatulu seu Sectiunei; atunci ce se face ? In asia casu, d- s'aru vedea nevoitu a refusá lectur'a operateloru salle.

D. *Presiedinte* dice co, dupo textulu judaicu allu Regulamentului, se pare co in deveru d. Laurianu are dreptate; inse acést'a ne-aru duce prea departe; crede co, p cum officiulu Societàtii decide de póte communicá cutare sau cutare scrisóre ven Societàtii sau ba, totu asia si Societatea pote autorisá pe unulu din membrii s fora a-lu mai tramitte la Sectiune, se dea lectura unei lucràri ore-care.

D. *Odobescu* dice co acesta cestiune a mai radicat'o d-lui in sinulu Societàtii annulu 1871, candu s'a pronunciatu contr'a dispositiunei articolului d'in Regulamen invocatu de D-nu Laurianu, coci vede cum co ellu face ua positiune umilitóre un membru, facundu'lu a trece prin ua indouita censura.

D. *Baritiu* adduce aminte co densulu, ori-cându avusse a dá lectura la vre-ua l crare de alle salle, o annunciá la Presiedintele Societàtii si la sectiunea in care afla, pentru ca se dea Sectiunei occasiunea de a se intruni spre a ascultá. S'a inten platu inse mai totu-de-una, ca si cu Sectiunea filologica, ca in casuri de acelle se intrunesca totí membrii presenti intr'ua singura sectiune. Cu modulu acest'a, regul mentulu remanea neatinsu, si membrii Societatei nu erau adussi in positiune se a culte acelasiu operatu de câte doue ori, sau si de trei ori. De altmintrelea rigóre, s observatu numai la discursurile destinate a se pronunciá in siedentia solemne, in nu mele Societatei. Acést'a fu practic'a de pene acum.

D. *Laurianu* dice co d-lui va fi totu-de-una cellu mai strictu observatoriu all regulamenteloru, si se feresce de preschimbàri, cu temere ca nouele dispositiuni s

Digitized by Google

ia mi rele de câtu celle vechi. D-lui inse aréta co midiloculu spre a ocoli diffi-
cultatea ce se presinta este ca, la lecturele ce se facu in sectiuni, se fia permissu ori-
care membru d'in alte sectiuni a assistá.

Se presinta la biurou ua propunere subscrissa de d-nii I. Ghica, A. Odobescu si
Gr. Stefanescu in cuprinderea urmatore :

«Subsemnatii propunemu ca se se numesca indata ua Commissiune spre a modificá
art. 33 şi 34 d'in regulamentu precumu si regulamentulu speciale d'in 20 Augustu
1871, in conformitate cu conclusele raportului presentatu de d. G. Baritiu in sie-
dinti'a d'in 7 augustu 1871».

D. *Presiedinte* consulta Societatea deco voiesce a o pune indata la ordinea dillei
sau a numí unu raportoru asupra-i. Mai multi di'n membri propunu ca ea se fia pussa
la ordinea dillei pentru lunea urmatóre.

D. *Ionescu*, sustine c'ar fi mai bine se o desbatemu in sedinti'a publica de joui.

D. *Laurianu*, crede co mai antâiu trebue se se tratedie tóte materiele coprinse in
program'a presiedintiei si apoi se se iea in consideratiune assemine cestiuni neprevedute, déco timpulu va mai iertá.

D. *Sturdza* reclama contr'a unei astufeliu de procederi, care aru pune pedica la drep-
tiu si initiativ'a membriloru.

Se pune la votu si se decide a se inscrie desbaterea assupr'a propunerei la ordinea
dilei de luni.

Presiedintele dà lectura cellor-l-alte materie d'in ordinea dillei si, dupe observa-
tiunile d-lui Odobescu, se decide ca cestiunile donatiuniloru Nasturellu si Matheescu
se remâna intrunite cu rapportulu asupr'a lucràriloru Delegatiunei.

D. *Ionescu* annuncia, ca rapportoru, co lucrarea Comissiunei asupra rapportului De-
legatiunei va fi adussa la Societate pe lunea viitóre.

Ultimulu punctu d'in ordinea dillei fiindu comunicatiunea d-lui Gr. Stefanescu pe
care o annunciasse deja in siedinti'a d'in 24 alle curentei, domnia-sa amintesce ce a
vorbitu atunci. — Discussiunea se amâna.

D. *Presiedinte* invita pe membri a trece in sectiuni si comissiuni, cu cari se oc-
cupa pene la 5 ore p. m.

V. Presiedinte **G. Baritiu.**

Secretariu ad-hoc. **G. Sion.**

SIEDINTI'A D'IN 27 AUGUSTU 1877.

Membri presenti : *G. Baritiu, N. Cretiulescu, G. Sion, I. Hodosiu, V. A. Urechia, A. Odobescu, A. Tr. Laurianu, V. Babesiu, P. S. Aurelianu, Gr. Stefanescu, N. Ionescu, V. Maniu, D. Sturdza.*

Vice presiedinte : *G. Baritiu.*

dà lectura processului-verbale de cotra d. G. Sion, carele aréta co Secretarulu ad-

Digitized by Google

hoc, d. Romanu, i-a tramissu respunsu co, fiindu bolnavu, n'a pututu dá redactiune cestei lucràri; de acee'a a fóstu nevoitu se compuna d-sa processulu-verbale.

Dupe ore-care rectificàri se adopta.

D. *Aurelianu* communica Societàtii collectiunea Revistei salle bimensuale «*E nomia Rurala*» pentru bibliothec'a Societàtei, care se primesce cu multiamire. A seminea mai communica ua serie de tabele de observatiuni meteorologice facute Scóla de agricultura de la Ferestreu, in lunele Augustu—Decemvrie 1876.—Se re manda Sectiunii de sciintie.

D. *Babesiu*, cerundu cuventulu, dice co, observându catalogulu formatu pentru bliotec'a Genadie Popescu, a vediutu co scrierea titluriloru si a numeloru autoril este plina de errori; de acee'a propune co, sau se se recomande Delegatiunei se le indr tedie, sau se se insarcinedie vre unu membru allu Socitàtii cu acést'a.

Dupe mai multe discussiuni, la cari au luatu parte Domnii Odobescu, Cretiules Ionescu si Sion, recunoscundu-se necessitatea de a se elaborá unu catalogu allu bliothecei, dupe tóte regulele bibliografice, de cotra ua persona speciale, iar d. Babe bine voindu a se insarciná cu correctàrile ce suntu de ua cam data necessàrie ca logului speciale allu bibliothecei G. Popescu, pe de ua parte Societatea aducè m tiamire d-lui Babesiu pentru a sa buna vointa, iar pe de alta, se admitte a se luá pertractare propunerea la facerea budgetului.

D. *Odobescu* propune a se midilocí prin officiulu Societàtii cotra d. Ministru al lucràriloru publice ca se offere, pentru bibliothec'a Societàtei, chart'a cea mare a R maniei de d'in coce de Milcovu.

Societatea adhera.

Membri presenti se mai occupa cu lucràrile in comissiuni, pene la ora 5 p. m.

V. Presiedinte **G. Baritiu.**

Secretariu ad-hoc **G. Sion.**

SIEDINTI'A D'IN 29 AUGUSTU 1877

Membri presenti : *I. Ghica, A. Romanu, V. Babesiu, G. Baritiu. V. Maniu, A Treb. Laurianu. N. Ionescu, I. Hodosiu, P. S. Aurelianu, Gr. Stefanescu A. Od bescu, V. A. Urechia, I. Caragiani, N. Cretiulescu.*

Vice-Presiedinte : *G. Baritiu.*

Se dà cetire processului-verbale allu siedintiei precedinte si se aproba.

Se communica scrissórea d-lui Angelu Dimitrescu prin care inaintedia Societàt traducerea d-sale d'in *Dione Cassiu.*

D. *Laurianu* observa co acestu manuscriptu are se se tramitta la Sectiunea filolo gica, unde se va vedea ce are se se faca cu densulu.

Digitized by Google

D. *Sion* dice co acestu manuscrissu s'a presintatu ânco in annulu trecutu si s'a datu spre cercetare unei commissiuni d'in care facea parte d-sa si reposatulu commembru Massimu; lucrarea fiindu de atunci essaminata, acum remâne a se dá la typariu.

D. *Laurianu*, amintindu có membrulu insarcinatu cu cercetarea traductiunei a reposatu, intréba ce se face acumu cu lucrarea?

D. *Odobescu* spune co d-sa, fiindu rapportoru allu Comissiunei insarcinata cu cercetarea probei de traducere, a pututu se apreciedie meritele si defectele ei; déro co nu s'a datu pene acumu urmare concluseloru votate; s'a urmatu inse altu felu cu Sallustiu si cu Cicerone, si aceste au trecutu prin prescriptele regulamentului; s'a typaritu antâiu *Sallustiu* si nu prin censur'a Sectiunei, ci intiellegundu-se repausatulu commembru Massimu cu traducatoriulu. Assemeni s'a facutu si cu *Filippicele* lui *Cicerone*. Cu traducerea lui *Dione Cassiu* ar trebui se se urmedie assemine, coci, urmandu-se altmintrea, ar resultá ua procedere de traganare si traducatoriulu nu ar puté vedé remuneratiunea operei salle in sessiunea presinte; socotesce dero co unu singuru membru, intiellegundu-se cu d. Angelu Dimitrescu, ar puté se faca correctur'a manuscrissului.

D. *Urechia* arréta co, de si d-sa fussesse numitu membru alu Commissiunei insarcinata cu cercetarea traductiunei d'in Cicerone, n'a fostu inse invitatu la siedintiele acellei Commisssiuni si in urma s'a vediutu nevoitu a-si da demissiunea.

D. *Sion* opinédia co tramitterea la Sectiune sau numirea unei Commissiuni nu e practica. In annulu trecutu traducerea *Filippiceloru* s'a luatu sub censur'a commissiunii constituita d'in d-sa, repausatulu Massimu si d. Urechia, care anunciatu fiindu, n'a venitu la siedintiele commissiunii; atunci d-sa cu d. Massimu si cu traducatoriulu s'au apucatu de essaminarea traductiuniloru, impartindu lucrarea intre sine; s'a vediutu co în commissiune nu se pote lucrá; ci trebue ca unulu se se insarcinedie a dá ultima revisuire lucràrei, pentru co, a se tramitte la Sectiune este numai o procedura de prelungire.

D. *Presiedinte* constata co suntu doue pareri: un'a care, conformu regulamentului, cere a se tramitte la Sectiune, alt'a ca se se dee unui membru, dupo a carui revisuire traductiunea se se puna sub typariu; prin urmare consulta Societatea a se decide pentru un'a séu pentru alt'a.

D. *Laurianu* cere a se urmá dupo regulamentu, adico a se relegá la Sectiunea filologica, care va face rapportulu seu.

Dupe ce d. *Odobescu* retrage propunerea d-salle, cerându insu-si a se urmá dupe Regulamentu, sub conditiune ca Sectiunea se'si emita opiniunea chiar in acesta sessiune, d. Presiedinte, consultându Societatea, enuncia decisiunea d'a se tramitte la Sectiune.

D. *Presiedinte* communica cum co manuscriptulu «*Cercetàri assupra poporeloru carii au locuitu tierrile române de a stang'a Dunarii mai nainte de concuist'a acestoru tierri de cotra Imperatorul Traianu*» pentru premiulu Odobescu, annunciatu prin ua scrissóre d'in 30 Iulie annulu currentu, a sositu dillele aceste; se nasce inse intrebarea déco Societatea considera co manuscrissulu a venitu dupo conditiunile concursului.

Digitized by Google

D. *Cretiulescu* este de parere ca manuscrissulu se se tramitta la Sectiunea istor Acést'a va vedé si va veni cu rapportulu ei.

D. *Odobescu* cere a se definí care este rolulu Sectiunei, éra d. *Sion* cere ca So tatea se admitta acellu manuscrissu.

D. *Hodosiu* dice co cestiunea este deco lucrarea corespunde in forma si in mate partea prima este de competinti'a Societàtii intrege; si fiindu co este casu precedi candu lucrarea sosita mai tardiu s'a admissu, cere a se admite si acést'a.

D. *Odobescu* se insociesce si cere punerea la votu.

D. *Ionescu* dice co in impregiuràrile estraordinarie de facie, considarându nesi ranti'a posteloru, in vederea chiaru a fortiei majore, nu putemu face dificultàti pen intardiarea intràrei operei; dar nu putemu dice nici cum co aru fi sositu la tim considerându inse co oper'a pote se fia meritoria, cere a se tramitte la Sectiune, c va veni cu raportulu ei si in acesta privintia.

D. *Presiedinte* consulta Societatea, care se pronuncia in intiellesullu propune d-lui Ionescu.

Dupo acei'a se mai comunica co a sositu pentru Bibliothec'a Societatei unu esse plariu dintr'ua lucrare cu titlulu «*Ua lacrima ferbinte*» in care se cuprinde mai mu amenunte interesanti d'in evenimentele de la 1848, d'in Transilvani'a, si care e scrisa de unu descendinte d'in famili'a lui Petru Aron Voda.

Se primesce cu multiamire.

D. *Laurianu* face doue communicatiuni: un'a straordinaria, si anume co D. Cih membru onorariu allu Societàtii, care a publicatu unu vocobulariu allu limbei româ partea I. annuncia co partea II. a operei salle, adico Glossariulu (in limb'a franceş âuco este gata si aprope de a se dá la typariu; dar acuma intiellegundu co a app rutu totu Glossariulu, typaritu de Societatea Academica, cere a i se dá unu essen plariu, promittiendu co si d-lui va tramitte Societàtii unu essemplaru d'in oper'a s — Se incuviintiédia. A dou'a communicatiune a d-lui Laurianu este d'a trage atte tiunea d-lui Secretariu Generale, co in rapportulu Delegatiunei la punctulu 14 dice co au intratu 4 manuscripte din traductiunea lui Titu Liviu, dar co in foi'a v lante de Annale se vedu trecute numai doue.

D-lu Secretariu Generale esplica co acést'a este ua erróre de cancelaria sau d typariu; déro manuscriptele suntu pe mass'a Societàtii, numerotate; promitte co in e ditiunea definitiva a Annaleloru errórea se va îndreptá.

Urmédia obiectulu pussu la ordinea dillei.

D. *Ionescu*, ca rapportoriu allu Commissiunei insarcinate cu cercetarea rapportulu Delegatiunei, dà ua lectura summaria d'in lucrarea sa.

D. *Urechia* cere làmuriri mai pre largu assupra cestiunei celloru 500 essemplari d'in grammatic'a limbei române partea I, despre care tratédia raportulu Delegatiunei

Assupra acestei cestiuni se facu mai multe discussiuni, la cari iau parte mai tot membrii Societàtii, déro care Societatea a aflatu cu calle a se amená pene la *redactiunea* definitiva a rapportului.

Siedinti'a se ridicà la $5^1/_2$ ore p. m.

Vice Presiedinte : **G. Baritiu.** Secretariu ad-hoc : **A. Romanu.**

Digitized by Google

SIEDINTI'A D'IN 30 AUGUSTU 1877.

Membri presenti : *N. Cretiulescu, G. Sion, A. Treb. Laurianu, I. Ghica, N. Ionescu. I. Hodosiu, V. Babesiu, A. Odobescu, P. S. Aurelianu, Gr. Stefanescu, I. Grigiani, V.A. Urechia, G. Baritiu, V. Maniu,*

Presiedinte : *Ion Ghika.*

D. Secretariu ad-hoc, aréta co procesulu-verbale allu siedintiei precedenti fiindu prea intinsu n'a avutu timpu a'lu redige. Societatea admitte a se verificá în siedinti'a de a dona-di, invitându pe Secretariulu generale a luá note si a redige pe cellu de astadi.

D. Presiedinte intréba deco Commissiunea numita a respunde la raportulu Delegatiunei a propussu conclusiunile salle asupr'a relatiunei despre imprejuràrile donatiunei Nasturelu, lucrare ce i s'a recommandatu de Societate in un'a d'in siedintiele precedente.

D. Ionescu, ca rapportore, respunde co Commissiunea n'a atinsu acesta lucrare si nici o póte atinge inainte de a i se dá de cotra officiu documentele relative.

D. *Presiedinte* esplica co pentru acésta lucrare nu suntu documente de supussu Commissiunei, afora de casulu acel'a co Epitropi'a S-tei Vinèri contesta legatulu Heresca in partea d'in mosi'a Satulu nou, şi pentru care se cere autorisarea Societàtii spre a-i putea intentá processu.

Dupo mai multe discussiuni, la cari au luatu parte d-nii *Baritiu, Odobescu* si *Cretiulescu*, Societatea decide a se recomandá Commissiunei se-si complectedie lucrarea.

La ordinea dillei fiindu cestiunea donatiunei Matheescu, despre care s'a tratatu ca ua relatiune speciale suppussa de cotra Delegatiune, d. *Ionescu* aréta mai antâiu co Commissiunea este de parere ca se se urmaresca indeplinirea dispositiuniloru testamentarie facute de numitulu donatore. Cu acesta ocasiune d-lui crede co e datoriu a aretá si motivele pentru cari a susţinutu acésta propunere. Vediendu co impedicarea liberàrii acestui legatu provine d'in partea Epitropiei numitului, si anume din caus'a unei càrti publicata de numitulu Matheescu cu dorinti'a de a se face carte scolastica, d-lui a avutu rabdare a cití acésta carte spre a-si putea dá sema de ea. Acést'a a facutu mai allesu ca se se incredintiedie de nu cumvá ea a fostu facuta de ua minte retacita ,vediend'o mai cu sema respinsa de onor. Consiliu permanentu allu Instructiunii publice. Acésta carte este ua autobiografia, lucrata sub impressiunea frumoseloru lectiuni ce a ascultatu de la professorii nostri cei mai insemnati, cu scopu de a popularisá preceptele divine alle filosofiloru antici in cea ce privesce cultur'a poporului, si de a respándí si a face reali ideile democratice, cari trebue se consolidedie partitulu liberale si progrestitu in tierra. Ea aréta nefericirea omului ignorante, datori'a lui de a se instruí si acee'a de a practicá virtutile celle frumose. Delegatiunea Societàtii Acadèmice a apreciatu, se vede, meritulu litterariu allu acestei càrti si de acee'a a intervenitu la D. Ministru allu Instructiunei spre a o autorisá de carte didac-

Digitized by Google

tica. D. Ministru, ce e dreptulu, n'a fostu de parerea Delegatiunei; inse noi nu temu descuviintiá opiniunea sa in privirea acestei càrti, ca demna de a se pune in tea tinerimei nóstre, ca carte de lectura folositore.

D. presedinte esplica co Delegatiunea nu s'a pussu a cercetá si a apreciá oper'a posatului Matheescu, si, daca a recomandat'o Ministerului, a crediutu co trebue se ca acést'a, spre a justificá, facia cu Epitropi'a recalcitrante, co ea a intervenitu co astfeliu a respunsu la dorinti'a donatorului.

D. Maniu dice co essaminându si d-sa testamentulu si, vediendu co donatiu consista in nisce actiuni Strusberg, cari actualemente suntu depreciate, este de rere a nu mai urmarí pe callea judiciara, caci chiaru de amu castigá, folosulu a nulu, ba póte anco vomu pagubi. Emitte totu-ua data opiniunea ca se se céra avis consiliului de avocati ai Statului.

Asupra acestei cestiuni mai discutandu d-nii *Stefanescu*, *Cretiulescu* si altii, So etatea se resuma a aprobá urmarirea legaului pe callea justitiei.

La ordinea dillei fiindu allegerea Comisiunei pentru modificarea. art. 33 si 34 d Regulamentu, conformu conclusiuniloru luate i siedinti'a d'in 26 alle currentei, procede la votu prin bilete.

Cu majoritatea voturiloru se allegu : D-nii Cretiulescu, Laurianu si Maniu.

Membrii trecu in lucràrile comissiuniloru diverse, cu care se occupa pene la 5½ p.

Presiedinte : **I. Ghica.**

Secretariu ad-hoc **G. Sion.**

SIEDENTI'A D'IN 31 AUGUSTU 1877.

Membri presenti : *A. T. Laurianu*, *N. Cretiulescu*, *V. Babesiu*, *N. Ionescu*, *Maniu*, *I. Ghica*, *A Romanu*, *Gr. Stefanescu*, *V. A. Urechia*, *I. Hodosiu*, *I. Carg giani*, *A. Odobescu*, *D. Sturdza*, *G. Sion*, *P. S. Aurelianu*, *G. Baritiu.*

Presiedinte : *I. Ghica.*

Se dà lectura procesului-verbale allu siedintiei precedenti si se adopta dupo or cari rectificàri.

Se communica ua scrissóre a d-lui Dim. Aug. Laurianu, traducatorulu *Filippicelor si Cicerone*, prin care aréta co d-lui a tradussu mai multu de câtu 200 pagine ce s'au platitu, si prin urmare cere a se remunerá pentru restu si totu-ua-data se i indice care parte din Cicerone trebue se mai traduca in annulu viitoriu.

Societatea insarcinedia pe Delegatiune a regulá cestiunea plàtii, iar decisiune pentru continuarea lucrarei se tramitte la Sectiune.

Se consulta Adunarea assupr'a ordinei dillei pentru diu'a urmatore, si, dupo fis sarea ei, membrii se impartu in sectiuni si commissiuni, cu cari se occupa pene l 5½ ore p. m.

Presiedinte : I. **Ghica.**

Secretariu ad-hoc : **A. Romanu.**

Digitized by Google

SIEDINTI'A D'IN 1 SEPTEMBRE 1877.

Membri presenti : *A. Treb. Laurianu, G. Baritiu, A. Romanu, G. Sion, N. Ionescu, N. Cretiulescu, I. Ghica, V. A. Urechia, I. Hodosiu, I. Caragiani, V. Maniu, Th. Stefanescu, A. Odobescu, D. Sturdza, P. S. Aurelianu.*
Presiedinte : *I. Ghica.*

Se dà lectura procesului-verbale allu siedintiei precedente si se adopta, in urm'a unei rectificàri ceruta de D. Babesiu d'a se numi in processu-verbale titlulu lucràrei d-lui Urechia.

Ordinea dillei este cea stabilita in sedinti'a precedente.

D. Maniu, in calitate de secretariu allu Sectiunii istorice, comunica Societàtii procesele-verbali alle siediatieloru acestei Sectiuni d'in 26 si 31 Augustu, relative la lucràrile d-loru V. A. Urechia si G. Baritiu (vedi annex'a A si B).

D. presiedinte invita pe D. V. A. Urechia a dá lectura elaboratului seu : *Notitia despre bibliografi'a Istriei si a Dalmatiei* (1).

Dupo acesta lectura d. Laurianu, cerund cuventulu, propune a se recommandá ca lucrarea acest'a se se publice in Annalele Societàtii.— Se pune la votu si se admitte cu unanimitate.

La ordinea dillei fiind rapportulu Commissiunii de cercetare a traductiuneiloru d'in Romanu, d. Odobescu, ca raportoriu, dà lectura rapportului seu (vedi annex'a C).

Deschidiendu-se discussiunea, d. Laurianu intréba deco rapportulu care s'a ascultatu este ua lucrare a Commissiunii intregi, séu a d-lui Odobescu.

D. presiedinte respunde, ca membru d'in acea Commissiune, co redactiunea este a d-lui Odobescu insarcinatu ca raportoriu, éro co ideile suntu adoptate de Commissiunea intréga, si co acésta lucrare citindu-se ieri in Commissiune s'a adoptatu textulu.

D. Laurianu distinge in acesta lucrare ua parte care se tine de lucru, adeco conclusele, si alt'a care nu se tiene de lucru, ci este ua espunere de videri individuali scrise in mare parte d'intr'unu rapportu mai vechiu. D-sa insiste a declará co aceste videri suntu cu totulu personali si co, fora a le dá ua atentiune mai speciale, noi putem passi la votarea concluseloru cari, dupo parerea d-sale nu se tienu de celle premise.

D. Stefanescu, sustiene có nici ua data nu trebue ca Societatea se controledie stylulu rapportoriloru, ci se se marginesca la idei si la concluse.

D. Urechia considera lucrulu d'in altu punctu de videre, vediendu aci ua cestiune care trebue ua data resolvata : este aceea de a se aretá claru publicului : cari suntu videriile Societatei Academice in privinti'a sistemei de limba ? — In raportulu d-lui

(1) Acestu elaboratu se va publicá la finele volumului.

Digitized by Google

Odobescu acésta idee se afla despicata, coci conclusele nu suntu altu ce-va de câ ua deductiune logica a premisseloru. D-sa propune a se pune la discussiune in da cestiunea in fondu.

D. Odobescu declara co stylulu este cu totulu allu seu, dérŏ co viderile suntu acell pe cari le impartasiesce, dupo cum crede, ua forte majoritate a membriloru Società academice. D-sa s'a preocupatu forte multu de ideea co concurrentii, la traductiu dupo classici, se afla in cea mai mare nedumerire, nesciindu deco Societatea aproba totulu viderile si limb'a proiectului de Dictionariu care s'a publicatu sub auspicie ei. Ca se punemu capetu acestei confusiuni, d-lui a socotitu co importa multu a a retá concurrentiloru callea preferita de maioritatea membriloru de cotu a face text riloru loru correcture de thema. Incredintiatu co in rapportu a espressu ideile celle m bine privite de Societatea nostra, d-lui crede assemine co nu este necesitate a se pu acum in desbatere aceste idei, ci de a procede indata la votulu concluseloru, care sine-si va decide deco Societatea aproba sau respinge premissele d'in care se scur firesce conclusele propusse de Commissiune.

D. Babesiu facundu reserva asupra cunoscintieloru salle de filologia, spune co i tr'adeveru cestiunea merita a se luá in consideratiune. D-sa se unesce cu multe d' viderile rapportului; altele inse le socotesce prea rigurose, cum de esemplu respi gerea neologismului *centu* in loc de *suta* (de ore ce dicemu *procentu*, etc.). Cere cestiunea se se ia in desbatere in alta siedintia.

D. Laurianu se teme co ua atare discussiune pote se se prelungésca in cursu mai multe luni si mai multi anni. De aceea d-lui crede mai oportunu a trece indata votarea conclusului Commissiunii.

D. Maniu dice co de ore-ce prin acestu rapportu se dà ua anumita tendentia tra ducutoriului, nu putemu votá conclusele fora de a se votá implicite si adoptarea prin cipieloru acellei directiuni. Se unesce cu d-nii Babesiu si Urechia spre a se amen votarea.

D. Sturdza arréta co nu se pote pune in discussiune stylulu rapportului; acellu este allu rapportorului; destulu co represinta clarŭ ideile salle. Pe de alta parte n trebue se ne ingrijimu noi aci asià tare despre limb'a ce se va scrie pe viitoriu. Ace limba nu noi, membrii Academiei, o vomŭ formá, ci scriitorii romani cei buni si ce placuti publicului. Se lassàmu dero pe ori-care se scria cum va voi, si limb'a acee care se va aproba de natiunea intrega se fia si limb'a pe care noi avemŭ a o inregistrá De aceea d-lui crede co e de prisosu a prelungí discussiunea seu a amená votulu.

D. presiedinte consulta adunarea asupra amenàrii, si respingundu-se, pune la vot conclusele Commissiunei cari se admittu.

D. G. Baritiu dà lectura notitiei salle asupra muzeului ethnologicu d'in Lipsi'a (vedi anexa D).

D. Laurianu, recunoscundu utilitatea aplicàreĭ ideiloru emisse de d. Baritiu, ob serva co mediu-locele nostre suntu forte restrinse spre a le realisá; apoi nici nu i s prea paru a fi in atributiunile acestei Societàti.

D. Odobescu se unesce intr'aceea co ne lipsescu mediulocele, noa ca Societate, d

Digitized by Google

[illegible] unu muzeu ethnologicu, déro pre câtu scie d-sa, unu assemine muzeu este pe [illegible] se face de cotre Statu. Se nu votàmu déro ceea ce nu vomu putea realisá, nici [illegible] intr'unu timpu forte departatu; dero fie-care in parte se cautàmu a inlesní [illegible] Baritiu realisarea patrioticei salle dorintie de a ne vidé bine representati la mu[illegible] d'in Lpisi'a.

D. Ionescu vede cum co se attribue Sectiunei istorice cu totulu alte conclusuri [illegible] câtu celle luate in senulu seu asupra propunerei facute de d. Baritiu. Sectiunea [illegible]stra n'a cerutu ca Societatea se creedie unu muzeu ethnograficu; noi nu trebue se [illegible]sceptàmu ca tote se se faca de cotre Statu; ci dorindu a contribuí la realisarea [illegible]estei fericite idei a d-lui Baritiu, provocàndu pe publiculu românu de a o face ellu [illegible]rin propri'a sa initiativa.

D. Baritiu declara co nici d-sa nu avé alte videri de câtu aceste.

D. Stefanescu constata cum co inceputulu pentru unu muzeu de costume nationali [illegible] si facutu d'in partea Statului.

D. Babesiu arréta assemine co Sectiunea istorica a espressu mai cu séma unu de[illegible]deratu, si co fie-care d'in noi pote se ajute in modu individuale realisarea ideei [illegible]-lui Baritiu.

D. Sturdza declara co d-lui, care impreuna cu d. Ionescu propusesse conclusele [illegible]Sectiunei istorice, este forte preocupatu de ideea ca noi românii ne cunnoscemu mai [illegible]ncinu de catu ne cunnoscu strainii. De aceea d-sa este de parere ca se intrebuintiàmu [illegible]ori-ce mediuloce spre a ajunge la cunnoscinti'a de noi insi-ne sub tote rapporturile [illegible]ntifice, economice si practice.

Presiedintele resume discussiunea arretându co conclusele se marginescu intru a [illegible] pe publiculu românu ca se se interessedie de cunnoscinti'a tierrei in genere si [illegible]cooperarea sa la miscarea sciintifica d'in lumea culta, in care si muzeulu d'in Lipsi'a [illegible] unu locu insemnatu, redica siedinti'a la 5 ½ p. m.

Vice-presiedinte : G. **Baritiu.**

Secretariu ad-hoc : A. **Romanu.**

ANNEX'A A.

Procesulu-verbale allu Sectiunei Istorice d'in 26 Augustu 1877.

Membri presenti : *D. Sturdza, A. Odobescu, N. Ionescu, V. A. Urechia, V. Babesiu, I. Hodosiu, V. Maniu.*

Presiedinte : *G. Baritiu.*

Sectiunea intrunindu-se, a luatu in desbatere propunerea d-lui G. Baritiu privitóre la program'a Muzeului ethnologicu universale d'in Lipsi'a.

D. *G. Baritiu,* avendu cuventulu, a datu lectura unui estrassu d'in program'a Muzeului Ethnologicu d'in Lips'a ai càrui Directori adressându-se la d-sa, i-au cerutu ca se faca cunnoscutu şi natiunei române scopulu dissului Muzeu, care şi-a intinsu activitatea peste totu globulu. D. Baritiu dupo communicarea facuta Societàtii i-a ce-

Digitized by Google

rutu concursulu si luminele necessarie spre a puté respunde intr'unu modu demnu insarcinarea cu care a fostu onoratu. D-sa crede co va fi forte folositoriu ca natiui româna, amesuratu mediuloceloru ei si in rapportu cu giurstàrile de facia, sa fia rep sentata la acea expositiune ethnologica *permanenta*, prin sine insa'si, éro nu ca trecutu, prin strainii de multe ori reu voitori si in regula indeferenti pentru româ mai allessu fiindu in cestiune si interesse economice alle poporului nostru.

D. *Odobescu*, releva co, in lipsa de conclusiune, Sectiunea nu se pote pronunciá meritulu subiectului si este de parere, ca D. Baritiu se-'si formuleze communicar prin propunere practica.

D. *Baritiu*, respundiendu la obiectiunile d-lui Odobescu, recitesce unu passag d'in lucrarea d-salle, prin care se invederédia co communicarea iei are formulata pr punerea cu destula claritate, si observa co in cugetulu d-salle a fostu se se marg nesca in a desceptá attentiunea Sectiunei si a-i cere puru si simplu concursulu bin voitoriu.

D. *V. A. Urechia*, declara co este cu atâtu mai multu pentru lectur'a propune rei d-lui Baritiu in siedintia publica, cu' câtu d-sa a sustinutu cu taria ca se s citesca in siedintia publica communicarea facuta de D. Stefanescu privitóre la Co gressulu Geologicu, crede inse ca si d. Odobescu co propunerea d-lui Baritiu este for conclusiune bine formulata.

D. *N. Ionescu* dice co forte bine a facutu D. Baritiu prin communicarea d-salle cerundu luminele membriloru Sectiunei, d'in care fia-care pote da unu contingent preciosu acestei cestiuni asia de interesante câtu si complexe.

Luandu-o sub unu punctu de videre mai speciale, ea este si ua cestiune Istoric séu mai bine archeologica, càci multu s'a desbatutu, si merita anco a se desbate originele costumeloru nóstre, pe care unii le-au recunnoscutu de romane, pe candu altii le-au atribuitu altoru popóre; intr'acesta cercetare, ne potu da adjutoru mai cu sema Banatienii, in partile càrora poporulu pare a fi pastratu vestmintele loru antice in starea loru genuina, pe candu in alte pàrti si mai allesu in centruri, introducerea costumeloru moderne cosmopolite a facutu ca acesta ramura ethnologica se-si pérda mai multu séu mai pucinu caracterele de originalitate nationale, propunerea d-lui Baritiu merita déro d'a ne preoccupá pe fia-care pentru ca intr'ua siedinti'a speciale sa-i aducemu fie-care d'in noi contingentele possibile.

D. *V. Babesiu* observa co este ua plângere generale, cum co românii nu suntu cunnoscuti in strainatate. Vin'a este mai multu a nóstra, de ore-ce n'amu pussu si nu punemu tota staruinti'a receruta spre a ne face cunnoscuti. Acum ni se dà occasiunea bine venita ca se ne representàmu prin noi insi-ne intr'unu centru allu culturei. D-sa inse crede co, orele fiindu inaintate, nu s'aru puté asta data a precisa obiectulu propunerei dupo adeveratulu seu meritu. Incheiandu sustiene, co urmeadia a se dá propunerei tota solicitudinea si a nu se crutiá nimicu pentru punerea ei in lucrare.

D. *V. Maniu* recunnosce insemnatatea communicàrei; este de parere ca Societatea se dea concursulu possibile amesuratu timpului si mediulóceloru, pentru ca natiunea româna se fia representata la acea expositiune ethnologica; este iu cerinti'a timpului

Digitized by Google

n are traimu si interesulu nationale ca se ne facemu bine cunnoscuti lumei, care ne n purtá cu atâtu mai mare interessu, cu câtu va vidé có tinemu a intrá in concer-ntu, infatiasindu-ne prin noi insine mai dessu la assemine occasiuni. Crede co ...rea d-lui Baritiu privita d'in tóte punctele urmédia a fi neaparatu cetita in Sie-..., dar se unesce cu d. Odobescu in privirea lipsei de conclusiune bine formulata.

D. *D. Sturdza* dice co propunerea d-lui Baritiu are ua importantia cu multu mai mare de cum s'ar crede, chiar si in privirea economica. Este bine ca lumea culta, mai ...lessu cea Germana, se ne cunnosca bine d'in tote punctele de privire, se cunnosca ...te proprietàtile si avutiele nostre. Pene acum strainii aveau nesce credintie fórte ...tacite despre noi; elle au se dispara in momentulu candu noi vomu sci se ne infa-...iamu inaintea loru ast-feliu precumu suntemu. Avemu destule mediulóce prin care ...m putea se facemu ca se se interesedie numai in bine de noi. Industri'a nostra natio-...ale, productiunile tierrei nostre in manufacture, aru castigá multu facundu-le cun-...oscute lumei: scórtiele (Covorele), velintele nóstre, suntu cu mult cautate ori pe ...nde elle au apucatu se fia introduse.

D. *V. A. Urechia*, in cestiunea ethnologica citédia ca unu faptu curiosu multimea ...aniloru ce se gasescu pe ua campia de la Chili'a, despre care d-sa pressupune co ...i fi tartare.

Sectiunea, ascultându parerile espresse, decide a se pune la ordinea dilei pentru ...a alta siedintia, candu fia care din membri ei va putea se-i dea concursulu seu ...ntru a se inlesni punerea in practica a propunerei.

Trecundu la alta desbatere, d. V. A. Urechia esprime dorinti'a, ca Societatea se céra ...la Bibliothec'a d'in Iassy *Manuscrisulu Isvodului lui Claneu* pentru ca in Sec-...ia istorica se se essamine d'in nou cestiunea, si se-si formuledie Societatea opi-...nea asupra valorei lui de autenticitate.

Se observa asseminea, co trebuiesce adussu la cunnoscinti'a Societàtii de a se in-...scrie in budgetulu de est-timpu summ'a de lei 3962—4233 necesaria pentru solvarea ...loru cóle terminate alle vol. 2. d'in Istori'a Imperiului Ottomanu.

Presiedinte : **G. Baritiu.**

Secretariu : **V. Maniu.**

ANNEX'A B.

Processulu-Verbale allu Sectiunei Istorice d'in 31 Augustu 1877.

Membri presenti : *G. Baritiu*, *N. Ionescu*, *V. A. Urechia*, *V. Babesiu*, *I. Hodo-...*, *V. Maniu*, *D. Sturdza*.

D. *V. A. Urechia* a dat lectura operatului seu privitoriu la *Bibliographi'a Istriei.*

Sectiunea in unanimitate a incuviintiatu cetirea operatului in siedinti'a publica d'in 1 Septembre.

In urm'a acestei resolutiuni s'a datu cuventulu d-lui G. Baritiu pentru cetirea lu-...rei D-salle despre Muzeulu Ethnologicu d'in Lipsi'a.

Digitized by Google

D. Baritiu constatându co propunerea este bine formulata in urmatoriulu cu (se da lectura) a cerutu ca Sectiunea se se pronuntie daca ea tiene séu nu ti se infiintiá in tierra unu muzeu de costume nationale si a lua parte la esposit d'in Lipsi'a.

D. *N. Ionescu* in unire cu D. Studza propune ca Sectiunea Istorica se interv lunga Societatea Academica pentru intemeerea unui muzeu nationale de costu tierra, de unde apoi se va putea mai cu bunu successu luá parte si la exposit d'in strainatate.

D. Baritiu declara co este multiamitu cu acésta incuragiare morale d'in Sectiunei, si spera co va reussí a face ca natiunea româna se fia bine represent expositiunea d'in Lipsi'a.

D. *Presiedente* aduce la cunnoscinti'a Sectiunei cumu co a intratu unu o pentru premiulu Odobescu intitulatu:

«*Cercetàri asupra popóreloru care au locuitu tierrile române de a Stang'a Du* «*mai inainte de concuista acestoru terri de cotra Imperatorulu Trajan*».

Sectiunea decide a se luá numai decâtu in studiulu Sectiunei acesta lucrare.

Presiedinte: **G. Baritiu.**

Secret. ad-hoc. **V. Maniu.**

ANEX'A C.

Raportulu commissiunei insarcinata cu esaminarea manuscripteloru v la concursu pentru autorii elleni *(Plutarchu).*

Domniloru,

I.

Este allu sieptele annu acumu de cându, dându neintrerupta urmare unei mes s'a luatu de cotra Societatea Academica, in sessiunea ei d'in 1871, se pune la cursu, intre alti autori elleni si latini, unu specime de traductiune româna d *Vietiele barbatiloru illustri* alle lui Plutarchu.

Càti va dintre anticii scriitori, propusi spre traductiune, si a nume Cesare, lustiu, Cicerone si Dione Cassiu, 'si augasitu pene acumu, — de si in cumpene nestatornice, — interpreti, caror'a Societatea nostra a crediutu co le pote incred sarcin'a de a traduce pe romanesce cugetàrile si stylulu acelloru venerabili mode

Pentru istoriculu d'in Cheronea, faptulu nu s'a infacisiatu anco, si ací imi punu, Domniloru, in numele commissiunei examinatore de estimpu, alle càrei id s'a offeritu favorea de a vi le transmite, sa ve espunu causele caror'a noi amu buitu acésta restriste prelungita a multu si cu dreptu laudatului biografu allu chitàtei.

Aceste cause suntu de ua induoita natura:

unele generali, adica attingutore de ori ce traducere a classiciloru vechi, in li romanesca, si, prin urmare, constituindu, — de amu pute dice asiá, — chiaru the pe care se intemeiadia system'a de traducere preconisata de Societatea nostra;

Digitized by Google

dale privescu de a dreptulu pe unicul scritoru eilenu, carele a fost representatu la concursurile propuse de noi, prin patru differite specimene de traductiune. In aceste specimene, fiindu sossite la timpu, s'au luatu in cercetare de cotre *Al. Ghica*, *G. Sion*, *I. Caragiani* si de *subscrissulu*, — cocí, din nefericire allu membru allu Commissiunei, d. *Papadopolu-Callimachu* n'a sossit ânco spre a luá parte la lucràrile nostre.

Classificarea loru s'a mantinutu sub urmatórele patru rubrice :

manuscriptulu litter'a A. cu devis'a : « Οἱ πολλοὶ τὴν μὲν ἀλήθειαν αγνοοῦσι, πρὸς δὲ τὴν δόξαν αποβλέπουσι.» *(Isocrate)*.

» » B. cu devis'a : «*A usuá in scrierea româna numai literile câte se aud în pronuntiare. (Traducetorulu)*

» » C. cu devis'a : «Τον χρηστὸν καὶ ἀγαθὸν ἄνδρα δεῖ τῶν μὲν προγεγενημένων μεμνῆσθαι, τα δὲ ἐνεστῶτα πράττειν, περὶ δὲ τῶν μελλόντων φολάττεσθαι.»

» » D. cu devis'a : «Δόκιμον τὰ πάντα ζηλεύειν, εἰ μὴ πρὸς χαρὰν, ἀλλὰ πρὸς χάριν.»

Mai nainte ânse de a ve aretá *intru câtu* si *intru ce*, fia care d'in aceste patru inscriori, luata in parte, stà mai prejosu de prototypulu unei bune traduceri in limb'a nostra si de modelulu litterariu, pe care elle au de scopu a ni'lu imbracá romanesce, ferte-mi-se a reimprospetá aci,—mai cu séma pentru usulu concurrentiloru viitori,— ideile pe cari in aceasi calitate de raportoru allu unei asemine Commissiuni, amu onóre a le espune d'inaintea d-vostre, in sesiunea de acumu trei anni.

Apoi, me voiu cercá se invederediu de ce neasemuita importantia este, atâtu pentru limba ce cata a se desvoltá, câtu si pentru ua natiune ce cata a se intarí, nomai de a possede ua traductinne perfecta, litteraria si tot de ua data poporana, a *Vieloru* lui Plutarchu.

Chiadu, la sfersitu, vom dovedi co noi, cestia din Commissiune, fora de nici ua preegetata partinire, amu mesuratu scrupulosu mostrele ce ni s'au presentatu, cu amenintre aceste temeinice dreptarie, atunci sunt incredintiatu co veti recunnosce cu totii, domniloru, co verdictulu ce avemu a ve propune nu este nici pre aspru, nici presumptiosu, nici fora de puternice cuvinte.

Acumu trei anni, domniloru, amu avutu fericit'a occasiune de a constatá unu progresu printre concurrentii nostri la traducerile de pre autorii classici; si atunci, amu socotitu co va fi indestulu, pentru a'i intarí pe acea calle, de a le insemná, nu atâtu cari gresieli de amenunte ce comitteau in lucràrile loru, câtu pericolele de cari, traducundu, aveau a se ferí, cà se ajunga a dá publicului nostru versiuni demne de a popularisá printre cititorii români marile modele ale antichitàtii.

Ore, celle ce amu disu atunci, n'au petrunsu indestulu prin marginit'a publicitate a Annaleloru nostre, pene la concurrentii de estimpu? Seu co, vediêndu in sinulu Societàtii Academice unele tendintie camu unilaterali, (in filologia, bune-ora), au socotitu ca acellea aru fi avendu printre noi, mai multa favore de câtu cumpetulu de limba

Digitized by Google

si de cuvinte, pe care marea nostra majoritate l'a intrebuintiatu pentru sing recommandatu pururea scriitoriloru români?

Ca se declaràmu anco ua data, si cu taria, ceea ce ceremu de la traducuta autori clasici, me voiu decide a repeti cuvintele pe carii d-vóstră le ati approb deplinu, in rapportulu mai susu citatu, si cari suntu celle urmatóre : (1)

II

«Tinendu de sema fluctuatiunile la cari limb'a nostra este anco espussa in pro ei de limpedire, sciindu câtu de greu este a se ferí cineva, atâtu de essagerat ademenitorie alle systemeloru limbistice, câtu si de incorrectiunile consimtite da dilnicu allu vorbirei si allu typarului romànesci, ne este óre permissu, domnil cere de la scriitorii români,— pre cari datori'a si dorinti'a nostra ne ducu a barbatá la lucràri litterarie,—ua perfectiune de stylu classicu, totu de a un'a in portu cu aceea a autorului, pre care ei au a'lu românì? Se cugetàmu ero a chiaru si litteraturele celle mai bine cultivate alle Europei moderne possede pu forte pucine traductiuni perfecte de pre autorii antici.

«Adeverulu e co difficultatea unei traduceri cresce in proportiune cu differe ce essiste intre vocabulariele, syntasile si constructiunile bine intemeiate si bine tornicite a duoe limbe, ce se incérca la lupt'a infratitóre a traductiunei; asiá ca principiu generale, se pote dice co, cu câtu ua limba are cuvinte si regule temeinicu stabilite, cu câtu ea a ajunsu a fi mai de sinesi statatóre; cu atâtu e ste mai pucinu priinciósă, mai pucinu inlesnitóre la translatiuni dintr'ua limba vale; si d'in contr'a limbele nu asiá de totu formate, limbele anco slabe si sarace, cari inse aspira la inavutire, au si folosu si indemanare de a se mladiá, prin jloculu traduceriloru, dupo chipulu si dupo assemanarea limbeloru celloru mai recte.

«Acest'a este, fora indoiela, casulu limbei nostre, si pentru aceea mai cu sema s'o declaràmu anco ua data, domniloru, — staruimu noi asiá tare ca se indemnà pre scriitorii nostri, la dese si immultite cercàri de transferere a modelleloru antice, limb'a românesca.

«Pentru ca se attingemu inse scopulu si se facemu ca traductiunile propusse si p miate de Societatea Academica se fia cu adeveratu folositóre la inavutirea bunei l teraturi române, nu credu co putemu de ua camu data cere de la concurrenti a ceva de câtu :

«mai antâiu, ca ei se se petrunda bine de intielesulu autorului, ce le stà in fac fora ca se nesocotesca nici un'a d'in nuantiele,—une ori forte delicate,—alle cuvin loru si alle frasiloru;

(1) Reproductinnea s'a crediutu necessaria fiindu co Annalele din vol. VII s'au strecuratu n multe errori, cari pe alocuri au preschimbatu chiar intiellessulu unoru frasi.

Digitized by Google

apoi, cà ei se se silesca a representá pre românesce, in modu claru si cu fidelitatea câtu intielessulu generale allu frasiloru si allu cuvinteloru, câtu si tota acea minuta varietate de nuantie, cari sunt podob'a cea mai admirabile a frumoseloru si mistiteloru limbe antice;

«In fine, ca ei se nu perda si se nu rasipesca cu totulu, in acea stramutare a materiei, a ideiloru si a impressiuniloru straine, pre românia, caracterele cari constituescu essasi originalitatea limbei nostre, semnele destinctive cari facu dintr'ens'a ua fintia limbistica *a-parte*, in câte-va cuvinte se nu nesocotesca nici calitàtile, nici virtutea, nici farmecelu ei proprie.

«Deco, dupo esperientiele facute intr'unu siru de mai multi anni, vomu cautá astadi principalele defecte, la cari se afla mai cu sema espussi traductorii nostri, in rapportu cu fia-care d'in aceste trei norme, pre cari, in modu tacitu, Societatea le a fostu impussu chiaru d'in diu'a cându, pentru antâi'a data, a deschissu carier'a concurseloru de traduceri si pe cari apoi ea le a delineatu dupo fia-care concursu; deco vomu face astadi unu inventariu substantiale si esplicitu allu pericoleloru traductiuniloru, credemu co astu-fellu ne vomu fi indeplinitu cu totulu datori'a nostra pentru viitoriu, si co de acumu inainte, la fia-care noua proba ce se va presentá, rollulu Societàtii se va puté margini intru a constatá numai pene la ce puntu nouii concurrenti au pututu si au sciutu se se feresca de primejdiele, pre care noi le vomu fi arretatu ca semenate in callea loru.

«Astu-felliu stàndu lucrurile, este de ajunsu, domniloru, ca in cate-va trassure generali, se schitiàmu aici, ua data pentru totu periodulu actuale allu culturei nostre filologice si litterarie, cari suntu pericolele ce trebuescu ocolite de cotra scriitorii nostri, in callea unde ei urmarescu, traducundu-i, pre autorii ellini si latini.

«Mai inainte de tote,—amu mai dissu-o,—se cade ca traducatoriulu se cunnosca, si se cunnosca bine, limb'a d'in care se appuca a traduce, asiá de bine in câtu se nu-i scape nici un'a d'in acelle delicate nuantie alle intiellesului cuvinteloru, nici un'a d'in acelle constructiuni syntactice cari facu se variedie pene la infinitu tendenti'a principale a conceptului unei frase. Ar fi negressitu a cere prea multu, deco amu pretinde ca in lupt'a traducerei, ellu se nu intre cu alta arma de câtu cu acelle-a pre cari i le dau cunnoscintiele salle limbistice, de mai inainte dobandite; déro inse nu este mai puginu adeveratu co ua traducere, basata numai pre neincetate cautàri in Dictionariu, pre continue resfoiri prin grammatice, pre ajutore mereu imprumutate de la traduceri in alte limbe moderne, acea traducere nu pote nici ua data se fia nici ua reproducere essacta a autorului tradussu, nici ua opera litteraria in limb'a traductoruli. Puntulu de attacu, cotra care privirea traductorului va se fia directu tintita, este essusi testulu autorului anticu, si *numai* acellu testu; de aceea, mai inainte de a'lu attacá, zelosulu traductoru se-si cerce bine puterile, se se incredintiedie bine deco se afla in stare de a invinge difficultàtile limbei originalului, chiaru si fora de adjutorie straine; si numai atunci, candu va fi siguru co limb'a si stylulu autorului de tradussu si continu pentru densulu prea numerose arcane, atunci numai se cutedie a se ap-

Digitized by Google

pucà de lucru, ajutorându-se, in modu accessoriu, cu dictionariele celle mai comple cu scholiele si adnotatiunile celle mai erudite, cu traducerile celle mai perfecte.

«Assemine ajutorintie sunt chiaru si de recommandatu acelloru-a cari intielle bine pre autori si fora de sprijinulu loru; d'in confruntarea unui materiale variatu nasce ua critica ce va avé mai adese resultate folositóre pentru non'a traductiune.

«Ceea ce este limpede si lamuritu in mintea omului, ellu pote se'lu si esprime claritate si cu precisiune. Acésta axioma a logicei litteraria este totu asiá de ade rata in privinti'a traducutorului, câtu si a scriitorului, carele de la simesi compu Deco acestui-a se cere ca se'si lamuresca propriele selle cugetàri mai inainte de s eauntiá, cellu altu trebue se se petrunda bine de gândurile modellului seu, se'si in siesca totu complessulu de idei ce se vedu si se stravedu in stylulu lui. Candu va capetatu acestu daru, cu care studiulu singuru'lu pote indiestrá, sarcin'a i va fí fo impucinata. Ellu va scí cu cine are a face; cunnoscundu-si puterile si subtilità modellului seu, pretiuindu-i frumusetile si cumpaninḑu-i slabiciunile, unic'a lui g de traducutoru va remané a fí, cumu mai bine se le stramute, tote netrunchiate, t nevatemate, tote viue, in limb'a noua, d'asupra carei-a ellu voiesce se altoiésca a culu modellu.

«Aci nasce fora indoiela adeverat'a lupta. Lupt'a se arréta negressitu grea si riculosa cellui ce n'are la indemâna de câtu ua arma slaba, imperfecta si stanga La prim'a incercare, la primulu attacu, fia-care se va spaimentá de neputintiele se dero, se nu se amagesca cutediatoriulu luptatoriu, se nu'si perda coragiulu. In de casuri, chiaru acea nestatornicita flessibilitate a elementului plapându de care disponе, i va vení intru ajutoriu; ea i va permite a urmarí de aprope, passu cu pa pre trufasiu-i antagonistu; ea-lu va invetiá se i sórba, — de asiu puté dice asià, vîrtutea, lipindu-se de ellu, precumu vîsculu de stejaru; ea-lu va face se-lu invi supuindu-i-se si assemuindu-se lui, precumu odiniora:

Grecia capta ferum victorem cepit, et artes
Intulit agresti Latio.

«Intru acesta insinuire victoriosa a perfectiunei classice in pucinu pene acumu c tivat'a nostra limba, intru acea buna si solida directiune ce modellele antice potu nascundei nostre litterature, constau principalile folose didactice ce avemu se trage d'in traducerile pre cari Societatea Academica le propune; asiá dere se nu fuga pirantele la premiele nostre de temerea, — ce preoccupa mai cu séma pe Francesi co va stà prea multu aprópe de modellu, co va fí prea multu servile in traduce lui; d'in contr'a, traducutorii români se nu pérda nici ua occasiune priinciosa d remané fideli constructiuniloru fraseologice antice, de câte ori ei voru simţì inse facundu astu-feliu, intielessulu frasei nu se perde pre românesce. Cându se prese dero asemini casuri, se se feresca mai allessu si cu totu d'inadinsulu a traduce p perifrasi imprumutate d'in alte limbe straine, ceea ce aru fi si mai claru si mai si plu, deco s'aru fi mantinutu frasea, conforma cu textulu originale.

«E sciutu co junele studiosu de la invetiatoriulu bunu mai multu castiga, si ci

Digitized by Google

pote fi mai bunu invetiatoriu pentru limb'a nostra, asiá spornicu si asiá feluritu vla-
[illegible], de câtu scrierile classice alle anticitatei?

Si e reu — o repetimu — ca traducutoriulu românu se consulte si pre cei cari, [illegible] de densulu, s'au incercatu a interpretá in limbe moderne, pre autorii vechi; [illegible] câtu de indemanatici si câtu de esperimentati aru fi acei-a, nu se cuvine ca noulu [illegible]atoriu se-i iea orbesce dreptu caleuse, si, urmându potec'a loru laturasia si póte [illegible]aru mai linu asternuta, se parasosca callea cea larga si adesse mai accidentate a [illegible]rtului originale.

«Insistemu asupr'a acestui consiliu, coci ne amu pututu camu dessu incredintiá cumu [illegible] in momentele de obosela alle anevoiósei loru sarcine, unii d'in concurrentii nostri cei mai meritosi, ilu punu camu lesne la uitare. Le adducemu dero aminte co este cu putintia a face intr'altufeliu, si deco nu e mai usioru, in ori ce casu, este mai bine.

«Ceea ce este si mai pucinu usioru, chiaru pentru cei cari sciu bine limb'a d'in care traducu, pentru cei care se tinu strinsu legati de intiellessulu autoriului si cari se silescu a reproduce cu essactitate tote ideile, tote nuantiele stylului seu, este de a scrie totu de ua data si frumosu romanesce. Cu tote aceste-a inse, acést'a este a trei-a si póte cea mai de toti simtita si pretiuita conditiune a unei bune traduceri.

«Ce folosesce în adeveru publicului cititoriu, deco unu eruditu, carele netagaduitu cunosce forte bine limbele antice si pote chiaru gustá in sinesi tote finetiele scrieri-loru classice, s'a opintitu a transvasá — mi asiu fí permisu a dice in data, *a pritocí*, de n'aru fí fostu vorb'a de nobilele creatiuni alle geniului anticu, — a scalambá cellu pucinu, acelle creatiuni intr'ua limba triviale sau estravagante, greóia sau preten-ciosa?

«Cartile se scriu spre a fí citite, si numai acelle citiri potu fi profitabili cititorului, cari ellu le intiellege si cari, continundu idei sanetose, presentate intr'unu modu [illegible]icu, suntu scrisse intr'ua limba de toti priceputa, de toti gustata, intr'ua limba care nici desgusta mintea prin formele si espresiunile ei pocite si injosite, nici oste-nesce prin a ei fraseologia nomolosa si incalcita, nici o spaimanta prin netrebuintiose si nejustificabili innovatiuni.

«Eto dero ua noua sira de stanci, printre cari traducutorulu cauta se'si prefire va-sulu, fora de a-lu periclitá, isbindu-lu prea tare de vre-un'a din elle. Aceste pericule cari se infacisiedia in totu-de-un'a asiá amenintiatóre, pre câtu elle adesse se arreta pline de inlesniri si de ademeniri, suntu *provincialismii* sau formele si espressiunile incorrecte, cari se intrebuintiedia numai in câte va localitàti, cu dispretiulu bunului usu mai generale; sunt *vulgaritàtile* sau creatiunile hibride alle graiului poporanu si familiare, cari adesse sunt si contrarie spiritului limbei nationale; suntu *platitudinile* de stylu séu lipsa de vigóre, de elegantia si de còrrectiune in allegerea cuvinteloru, si mai allessu in constructiunea frasiloru, cari se destrama si se impletecescu fora sporu si fora gustu; sunt *archaismii* nevoiosi sau cuvintele sterpe cari au imbetra-nitu si au reposatu, fora de a lassá semântia in limb'a cea viua; suntu in fine *neolo-gismii* prisositori sau formele si vorbele d'in nou create, cari, pe lunga dificultatea de intiellessu ce presenta cititorului, maí au si neiertatulu peccatu de a fí faurite fora

Digitized by Google

de necessitate practica, séu numai d'intr'unu simplu capritiu, séu chiaru si ca ua secintia rigurósa a unei systeme personali de reforma limbistica.

«Asiá dero traducutorului i se cere a fí limpede, correctu, ellegante, bine cu nitu, si mai cu séma intellegibile in limb'a sea; cautându formele litterarie, ell trebue se scape d'in vedere nici puritatea nici demnitatea stylului, dero nici fol ce potu trage cititorii d'in claritatea càrtii lui. Cu câtu voru fi ideile mai simpl mai lamuritu espusse, cu atâtu elle voru fi mai apretiuite si mai spornicu seme in inim'a lectorului; cu câtu cuvintele voru fi mai allesse, cu atat'a elle i voru sus mintea in sfere mai nobili si mai inalte; cu câtu mai multu voru lipsi d'in limba ceri siubrede, garbovite si scapetate; cu câtu mai pucinu voru resari intr'ens'a su fetatiuni neologiste, cu atâtu scriitorulu va fi mai gustatu de publicu si totu de data mai folositoru si limbei si litteraturei nationale.

«In periodele celle mari alle culturei omenesci, scriitorii cei buni au fostu lumi torii epocei loru, ei au scrissu pentru ómenii d'in timpulu loru; au scrissu ca se fia ceputi de densii, si numai astu-fellu au reusitu a face ca rodele respandite de ei timpulu vietuirei, se se resfrânga si asupra departatei posteritàti.

«A scrie limb'a trecutului este unu jocu retrospectivu, ua petrecere de antica care, chiaru candu e perfectu executata, remâne a multiumí numai pre unu forte m numeru de amatori.

«A voí d'in contr'a se scria cineva limb'a viitorului, este ua utopia fora de nici u temeiu, este a cercá dupo calcule illusorie, viitorulu limbei, precumu necromantii vrejitorii cercá, in zodie si cu bobii, viitorulu sufleteloru.

«In câteva cuvinte vomu dice déro, adresându-ne cotra acei din studiosii româ cari voru voi se traduca pre limb'a loru scriitori classici, co ei trebue mai antâiu cunnesca bine ambele limbe pre care voru a le pune in lupta, si apoi se nu uite co nendu-se pre câtu se pote mai a lature cu textulu originale, ei au datori'a de a sc ua limba romanesca allessa, dero totu de ua data si intielessa.»

La acésta lunga repetire a disseloru nostre de acumu trei anni, abié deco ne m remâne astadi se mai adaogimu ceva; si acést'a ar fi : co nimeni nu se crede dator a privi marea lucrare lexicografica, ce estimpu s'a terminatu sub auspiciele Societ tii Academice Române, cà continutóre a limbei pe care noi o impunemu séu o r commandàmu scriitoriloru Români.

Acea lucrare presenta numai ua laboriósa si chiaru meritósa adunatura de mat rialuri, pe cari Societatea nóstra anco nu a cernut'o, ca se aléga dintr'ensa grâulu plév'a, pe care Societatea nostra anco nu a indeplinit'o cu tóte lipsurile ce se voru simtindu intr'ens'a; pe care,—vorba curata,—Societatea nostra nu si-a insusit'o câtu de pucinu si nu voiesce de locu se o presente publicului ca ultimulu si uniculu se cuventu asupr'a thesaureloru limbei nationale.

Sa nu créda déro nimeni co are dreptulu si datori'a a cullege numai d'in *Proiectul de Dictionariu*, elementele filologice, cu care ne pote multiumí.

Societatea Academica Romána se mândresce cu vointi'a si cu dorinti'a de a tra in deplina intiellegere cu poporulu románu si cu limb'a lui. Ei li place déro mai cu

Digitized by Google

a, *acea romanésca* care e dulce si placuta la audiulu si la intiellesulu tutuloru
toloru.

Ci candu i se infacisiédia specimene de traductiuni de pre classicii antici, ea se
pa mai allesu, ca, pre lunga ua buna intiellegere a textului originale, limb'a
ellu se afla reprodussu, se fia in stare de a nu respinge pe cetitori, prin for-
i insolite, de la drept'a pretiuire si gustare a comoriloru litterarii, pe cari acelle
ui voiescu a i le desvelui.

III

ficundu aceste-a pentru ori ce traductiune in genere, eto, ni se presinta indata
nea de a recunnosce ca, in privinti'a lui Plutarchu, este cà si ua mai mare ne-
te de a fi tradusse operele lui intr'ua limba de toti intiellesa si tutuloru placuta.
at acumu secoli numerosi de candu *Biografiele barbatiloru ilustri*, scrisse de i-
alu din Cheronea se dau, nu numai ca modelle de stylu narrativu frumosu mlo-
pentru nesecata varietate a coprinsului loru, ci anco si ca nepretiuite invetiaturi
a formarea nobileloru caractere, pentru respandirea simtiminteloru de patrio-
, de pietate si de statornicia la celle bune, in sinulu natiuniloru culte.
meculu scrierei lui Plutarchu a contribuitu, in modu puternicu, la popularisa-
rtutiloru antice in lumea moderna; ellu a fostu, d'in timpulu Rennascerei in coce,
ati-mi acésta locutiune poporana — lipiciulu celu mai de toti simtitu, allu an-
atii.

a paté, prin multime de exemple, sa vinu a confirmá acestu faptu. D'intre tote
vin allege numai unulu, si acel'a nu va fi panegyriculu unui scriitoru, carui'a
pté imputá exageratiunile unui entusiasmu de natura litteraria.

Voiu citá cuvintele unui rege activu, bunu ostasiu si bunu administratoru,
preoccupatu de glori'a si de binele poporului seu.

ultati, rogu-ve, ce scriá intr'ua di, cotra soci'a sa, Henricu alu IV-le, tatalu po-
i francesu :

ive Dieu ! vous ne m'auriez sceu mieux mander qui me fust plus agréable que
uvelle du plaisir de lecture que vous a prins. Plutarque me soubsrit tousjours
a fresche nouveauté; l'aymer, c'est m'aymer, car il a esté longtemps l'instituteur
in bas aage; ma bonne mère, à laquelle je doibs tout, et qui ne vouloit pas (ce
-elle) voir en son fils un illustre ignorant, me mist ce livre entre mes mains,
e que je ne feusse a peine plus un enfant à la mamelle. Il m'a esté comme
nascience, et m'a dicté à l'aureille beaucoup de bonnes honestetés et maximes
lentes pour ma conduite et le gouvernement de mes affaires.»

ro ce mai avemu noi trebuintia, domniloru, se ceremu de la regi straini, laude
u virtutile insufletitóre alle scrierei lui Plutarchu, candu aflàmu din thesaurulu
icu allu lui Suidas, cumu co intemeitorulu coloniiloru romane d'in Dacia, ma-
Traianu dasse ordinu dregetoriloru sei d'in provinciele orientale alle Imperiului ca
povatiuiasca intru tote cu dissele lui Plutarchu!

Digitized by Google

loru ellenu, séu in minunatele traductiuni latine ce s'au facutu de cotra eruditii u nisti din secolulu alu XV-lé.

Asiá dero, scopulu litterariu si totu de ua data morale allu popularisarii cap loru de opera ale biografului anticu printre Romàni, n'aru fi câtusi de pucinu atti

Traducutorulu 'si aru fi perdutu timpulu; noi, banii; si — ceea ce este si tristu,— publiculu românu aru fi remassu in deplina nesciintia si in deplina nepa de celle ce se voru fi povestindu in intunecatulu, sburlitulu si maracinosulu no Plutarchu.

Déro, vina acellasi concurrente seu altulu, unindu cu netagaduitele calitàti alle nuscriptului A, pe acellea alle unei limbi pe deplinu potrivite cu scopulu indi pentru traductiunea lui Plutarchu, si noi vomu fi fericiti a recunnósce mai an intr'ensulu pe unu urmasiu romanescu allu meritosului Jacques Amyot.

Amu allesu duoe bucati d'in textulu manuscripteloru, spre a vi le cití un'a d alt'a d'in cote-si patru specimenele şi a ve constituí ensive judecatori d'in pucinu le apretiuiriloru pe cari noi le am formulatu aci, dupo ua mai intinsa si mai scru losa examinare a intregeloru operate.

Eto cumu traduce fia-care d'in ei, partea prima d'in § XVI, în care Plutarhu scrie, cu voiciunea plina de coloritu a stylului seu, aspectulu stralucitu si spaim tatoru allu ordeloru felurite de Barbari gramadite în ostirea lui Mitridate : (*)

Ms. D. «Aflându-se acum împreună, eĭ pusera stăpânire pe unu munte, care se rădica în mijlo câmpiilor Elatice cu pământurĭ bune si întinse având apă la pole. Acest munte se nu Filoviot şi Sulla lăuda minunata lui fire şi positiune. Dupa ce sau tăbărît (Romanii), micilor sau vazut a fi de tot puţinĭ, căcĭ nu aveŭ maĭ mulţĭ de o mie cinci sute căbăr maĭ puţin de cincĭ-spre-ḑece miĭ pedestri. Deci, silind pe Arcelaŭ ceĭ-altĭ generalĭ, si pu du'şĭ oştirile în linie, aŭ umplut câmpia de caĭ, de căruţe, de scute şi de paveze (74), larma şi strigările nu le încapea aerul de la atâtea popóra aşeḑate la un loc în linie. mai puţin imposanta si îngrijitóre de spaĭmă era şi greutatea lucsuluĭ lor, ci sĕ uĭmea vi rea şi prin sclipirea armelor frumos âmpodobite cu aur şi argint, şi prin colerile vesm telor midice şi scitice amestecate cu aramă şi fer strălucitor, care se pareau de foc si fricoşate când se clătineau şi se mişcaŭ. Văḑând acestea Romanii se facură micĭ sub şanţ şi Sulla, cu nicĭ unu cuvant neputând înlătura unirea lor, nicĭ a'ĭ sili voind a intra în lu când eĭ se gândeau se fugă, sta în linisce şi greu suferea văzând pe barbari cum insultau risul si cu batjocură.»

Ms. C. «Dupa ce se reunirà trupele se asiediara in midilocului campiei Elatice(*), pe o collina fe tila, si vasta provediuta la póla cu apa. Campia acesta se numesce Philoboeotu, Sulla lau multu natura si positiunea ei. Dupa ce inse se asiediara in tebera numerulu loru se paru i micĭloru fórte micu. — Caci calareti nu erau mai multi de o mia cinci sute, pedestrasi in mai pucini de cinci-spre-diece mii. Asia dar ceialalti officieri, constrinsera pe Archelaus, p sera trupele in siru de bataia, si implura campi'a de cai, carre, pavedie si scuturi. D'abia su portá aerulu sgomotulu si strigĕtele atatoru natiuni (**) ce erau adunate in siralu de batai De alta parte in luxulu armaturei loru erà ceva pomposu si maretiu, ce nu era indifentu (

(*) S'a pastratu la fie-care manuscris ortografi'a sa prepria.

(74) *Arma difensiva.*

(*) Elatea, o cetate renumita in Phocis langa riulu Cephisu. — (**) Atate natiuni séu popóre, Thraci, Sehyti, Ca padocieni, Bithynieni, Galogreci, Phrygieni si ostasi din provinciele cucerite de Mithridate.

Digitized by Google

preitu indiferentu) si fora influenti'a spre a produce spaima, din contra sclipirea armeloru loru impodobite cu auru si cu argintu, colorile tuniceloru medice si schytice amestecate cu metalu si feru sclipitoriu, offereau là fia-care miscare si pasu unu aspectu asemenea focului si ingrozitoriu. Romanii se tupileau de dupa siantiurlle taberei : Sulla nici de cumu nu era in stare se-i scóta din spaima; de alta parte, vediendu-i atatu descuragiati, nu vrea sa le faca sila, ci remase in linisce, si erá indignatu, vediendu cum barbarii 'si arata dispretiulu prin ingamfare si hohotu.»

A. B.: Éră după-ce comunicară, ocupară unu délu, inalţatu din mijlocul şesurilor vegetative ale Elatei (10), vegetativu preste tot si posedětoru de apă, la póle. El se numesce Filobeotu (11) şi Sula ěĭ láudă cu admiraţiune natura si posiţiunea. Dară castrametându acolo, se vědură de cătră neamici, in totalu, de tot puţini (12). Pentru că calarĭ nu mai mulţi de o miă cinci sute erau; éră pedestri mai puţini de cinci-sprě-ḑece mii. De ací, luară inainte pre Archelau (13), cei-l-alţi generali, aşeḑară iute armata in ordine de bătaiă, si implură, de calari, de cadrige falcate, de clupeaţi şi de scutaţi, şesul (14). Aerul ênsă nu coperiá strigarea şi lălăitul atător naţiuni aşeḑate acolo in ordine de bătaiă (15). Le erá ăncă şi ingănfarea, şi ostentaţiunea lucsuluĭ tot-odată, nu fără efectu, nici neutilă, pentru intimidare; din contra : atât lucirile armelor lor; lucsosu cu auru şi cu argintu ornate, cât şi colorile tunicelor mediane şi scitiane, cu arama si ferul lucindu amestecate, presentau, mişcându-se şi interţesendu-se, unu aspectu in formă de focu, aşa teribilu, incât Romanii se contraseră in intrul valului lor. Şi Sula neputêndu-le scóte prin nici o cuventare intimidarea, şi de a'i constringe intimidaţi nevoindu, se liniscì şi suferì pre barbari cutóte că êi vedea greu insultându-l prin ingămfarea şi risul lor.»

K. A.: «Indata ce se intrunira, occupara in mediloculu campureloru Elatice una collina fertile si spatiosa, care avea si apa diosu la polle; numele ei este Filobeotu; Sulla lauda forte multu natur'a si situationea ei. Dero prin assediarea castreloru aci vediura inimicii, co numerulu loru este cu totulu micu; pentru co in addeveru nu erau mai multi callari de catu una miia cinci cente, si pedestri nu erau cinci-spre-diece miie deplenu; d'in acesta causa cei-alti generali determinandu pe Archelau si scotiendu armat'a spre a o pone in ordine de bataia, se accoperì campulu de cái, carre, scuture rotunde si lungaretie. Aerulu se implù de clamorea si strigatulu martiale allu atatoru nationi, ce se assediau impreuna in linia de bataia. Totu de una data ornamentulu imbraccamintei si sumptuositatea armaturei loru nu erau inactive si neinfluenti pentru a inspira terrore. Stralucirea armeloru, escellente lucrate in auru si argintu si colorile imbraccaminteloru medice si scutice (1), picate ici si collo cu cupru si ferru, lucindu simile focului, augmentá asiá de multu spectacululu terrificatoriu, mai allessu prin continu'a miscare si differitele loru alliniari, in catu Romanii se ascundeau dupo vallulu loru. Sull'a ne-

(10) Cetate celebră a Foţideĭ, lângă fluviul Cefisu.

(11) Adică amicu al Beoţianilor.

(12) Apian spune că numerul Romanilor nu correspundea nici cu a treia parte din numerul neamicilor.

(13) Se vede ca cei-l-alţi generali, vědendu ca Romániĭ erau aşa de puţini, nu mai voiră să asculte de consiliul lui Archelau, care erá de a nu se incaléra la lupta cu Románii, ci de a li seca puterile prin prelungirea resbelului şi prin impedecarea aprovisionarilor.

(14) Clupeaţi se numiau militarii armati cu scute de aramă rotunde, — grecesce halcaspiḑi —; éră scutaţi, cei cu scute de lemnu, oblunge, şi coperite cu pele de bou.

(15) Mi se pare că, deşi mai departe de literă, mai corespunḑătóre la intenţiunea autorului ar fi frasa : *Strigarea şi larma atător armati, de diferite naţionalitaţi, aşeḑaţi acolo in ordine de bataiă, strebălea până la ceriu*, etc.

Apian ḑice ca acolo erau : Traciani, Scitiani, Capadociani, Bitiniani, Galateiani, Frigiani şi diferiţi alţi ómeni din provinciele recent cucerite de cătră Mitridat.

(1) Scutice, de la Scuti (Scytha). — NB. Pentru numele proprii si geografice, Manuscriptulu A porta la sfersitu un indice forte completu.

Digitized by Google

potendu-i smulge prin covente d'in acesta spaima si nevoindu nici se-i retina cu forti a nu fugi, stá in otiu supportandu cu mare greutate ostentationea si risulu insuperbiti barbari.»

Ve citiiu intocmai precum stà scrisu acĭ, Domnilor, si de siguru tutuloru, séu mai tuloru, v'a sunatu uritu la urechia acesta ultima traductiune; de si ea este cea buna, cea mai esacta, cea mai bine scrisa romanesce, ca formaţiune syntactica frase.

Lipsésca d'intr'ensa termenii ânco neauditi in limb'a nostra, poporana si culta *collina* βοονὸν, in locu de *dealu;* de *cinci cente,* πενταποσίων, in locu de *cinci sute;* verbulu *escellente,* διαπρεπῶς, in locu de *minunatu; cupru,* χαλκῳ, (usitatu numai nomenclaturele chimice) in locu de *arama; simile focului,* πυροειδῆ, in locu de *asem cu foculu; augmentá,* in locu de *adaogeá, cresceá* seu *mariá; otiu,* ἡσυχίαν, in locu *liniste, nelucrare, astemperu; supportandu,* φέρειν, in locu de *rabdandu, sufferin* si in fine compositulu straniu *insuperbitiloru,* ἐφυβρίγοντας, in locu de *ingamfatilo*

inlocuiasca-se prin cuvinte mai nimerite, mai la loculu loru si mai usuali, dicer *se intrunira* (se adunara la unu locu), *castrelor* (taberei), *clamorea* (larm'a), *or mentulu imbraccamintei* (celu pucinu, *ornamentele imbraccamintei*), *inactive si ne fluenti* (bine traduse de pre οὐκ ἀργὸν οὐδ ἄχρηστον, dero reu potrivite acì pentru f sca romanésca), *pícate ici si colo* (ἀναμεμιγμέναι pare a insema mai bine *tiesute cusute cu*); *terrificatore* (spaimêntator);

apoi in fine presente-ni-se vorbele romanesci in form'a loru firesca si nu in tra stiri ortografice precum suntu: campurele, *di*osu, situati*o*ne, deplenu, a p*o*ne, scutu nationi, u*n*a-data, arg*e*ntu, ne potendu, si in fine burlesculu *scuttice,* in locu *scitice;*

faca-se tote aceste indreptàri, care, precumu bine vedeţi, domniloru, suntu mai schimbàri de cuvinte, inlocuirea fantasieloru limbistice prin avutulu positivu limbei romanesci,—faca-se aceste indreptàri si negresitu co citirea ultimului textu traductiune, va fi celu mai limpede, mai curgutoru, mai fidelu autorului elenu si placutu urechei romanesci.

Asemenea preschimbari ne paru a fi cu atâtu mai lesne de facutu, cu câtu, int ducerile de pre ellinesce, scriitorulu nu afla, ca celu ce are unu textu latinu in facia neincetat'a aplecare a pune in frasea romanesca ensusi cuventulu ce gasesce in c latina. Aci spiritulu lui este mai liberu de influintie momentane, si prin urmare po se nimerésca adeverat'a dicere romanésca ce correspunde cu espresiunea ellena, fora sa stórca de aiurea unu cuventu neintrebuintiatu si neintiellesu de marea majoritate publicului românu.

Si in adeveru, admitiendu chiaru co, in traductiunile de pe latinesce, alunecusiu in spre exageratiunile neologistice este ore-cumu esplicatu, deco nu si legitimati prin pornirea firésca ce simtim adesea de a usurpá pe séma-ne pêne si móstele imp trite ale strabuniloru, de a ne impodobi modestele nóstre tuleie cu penele loru paunu, nu putemu inse atribuí asemenea resfatiaturi neertate de limbagiu, in tradu cerile de pe ellinesce, de câtu unei determinate vointie de a scrie spre a nu fi intielles

Digitized by Google

a alteră, prin forme si espressiuni pretentióse si intunecate, acea gratia familliara, și spiritu de luminóse si distinsa popularitate, ce caracterisa stylulu tutuloru scriitoru celoru mari ai anticei si liberalei Ellade.

Amu putea se intindemu aceste observatiuni si assupra unoru alte pàrti d'in traducțiile ce ne stau de facia, buna ora asupra paragrafului XXI, in care Plutarchu, destindu victori'a lui Sylla la Orchemenu, resuma cele ce aflase despre battaliele care inaintea sangerase patri'a sa Beoti'a, si chiaru cetatea sa natale, Cheronea:

Éto, Domniloru, acestu allu duoile estractu, dupo:

B: «După ce se tăbărîră aprope, Arcelau stă in liniște, iar Sulla sapă șanturĭ pe din tóte părtile, pentru că, de va fi cu putintiă, sa tae pe inamici despre locurile uscate si favorabile călărimeĭ și sĕĭ împingă in bălți. Dar aceștia nu lăsară, ci indata ce generalii li invŏiră, alergară cu putere și cu porniala asia că nu numaĭ lucrătorii lui Sulla fură imprăștiatĭ, ci și ostirile din linie se confusiară, fugind cei mai multi. Atunci Sulla in persónă, sărind jos de pre cal si apucandu unu drapelu, au inaintatu printre lovituri asupra neamicilor, strigând: «eu me voiu sfârsi aici unde-va cu mórte frumósă, o! Romanilor! iar voi când veți fi intrehatĭ, unde ați tradatu pre imperatorele (95) vostru să vĕ aduceti aminte a spune că la Orcomena....» Aceste vorbe intorseră pe cei cu elu și mai sosind în ajutoru două șiruri de la aripa dreaptă, Sulla respinse pe neamici. Apoi, retregându-se pucin mai in drept și primindu-'șĭ oștenii, iară și începu a face șeanțuri in jurul intăriturilor inamicului Aceștia năvălîră iarăși in mai buna rânduială de catu intâiu, și Diogenis, fiul soției lui Arcelau, făcând mari bravuri la aripa dreapta, au cadut; iar arcașii, strânși de aprope de către Romani și neavĕnd loc de incordare, cu tóte săgețile din mînă ca cu niște sabii lovind, sfășiau. Pane infine insă, respinsi aflandu-se in intăriturile lor, greu au petrecutu nóptea din causa raneloru și a omorului. Iar a doua zi Sulla venindu iarăși cu oștenii, continuă a 'i inchide cu șeanțuri și, eșind ei multi fără ordine de bătaie, loviudui Sulla, i'au respins și, ne mai putàndu sta nime de frica Romanilor, au cucerit tabera peste totu Și au umplut morții lor bălțile cu sânge și cu cadavre, așea cât pĕnĕ astă-zi se găseste multe arcuri de ale barbarilor și capete si bucățĭ de peptari de fer și cuțite îngropate de doue sute de ani trecuți de la acea bătaie. Ast-fel se spune că s'au urmatu cele de la Ceronea și Orcomena.»

C: «Dupa ce taberele fusera asiediate un'a de alt'a ostasii lui Archelau pausau; a lui Sull'a inse sepau siantiuri inse de amenduoe partile cu scopulu ca se taie pe inimici de catra teremulu firmu si avantagiosu pentru calarime, si se-i impinga spre balti. Daru ostasii lui Archelau nepotendu suferi acést'a indata ce comandantii le dedusera voi'a alergandu ca unu torrentu nu numai ca imprasciara lucratorii lui Sulla, ci si dintre ce-i ce erau postáti spre padia acestoru-a, cea mai mare parte devenindu incurcati o luara la fuga, atunci Sulla sărì josu de pe calu si apucandu unu stégu in mana strabatea printre fugari contr'a inimiciloru strigandu cu vóce inalta: «Romaniloru pentru mine este onóre a cadè aici, iér voi de ve va intreb'a cineva, ca unde a'ti tradatu Imperatorulu vostru, aducetive aminte si i spuneti ca: la Orchomenos.» La cuvintele aceste se reintórsera Romanii, din arip'a drépta inca venira dóue cohorti, si cu ajutoriulu acestoru-a Sull'a respinse pre inimici. Apoi se retrase la o mica distantia, dede ostasiloru de prandiu, si dupa prandiu i puse iarasi se sepe siantiuri pe langa tabera inimiciloru. Acestia erupsera de nou, dara intr'o ordine mai buna decatu mai nainte cu ocasiune acest'a cadiu Diogene fiulu sotiei lui Archelau, luptandu-se bravu la arip'a drépta. Arcasii strintoriti de Romani, neavendu spatiu sufficientu spre a folosi sagetile le luara in mananchiu si loveau inimiciĭ cu ele din mana ca si cu sabi'a. In fine totusi respinsi in tabera

(95) Ast-fel se numea comandantul superior al ostirilor Romane.

Digitized by Google

petrecura o nópte amara din caus'a multimei ranitiloru si mortiloru loru. in diori d Sulla conduse iara-si ostasi cotra tabera inimica spre a continua separea siantiuriloru. multi erupsera la lupta din tabera dara Sulla atacandu-i i reintorna. Cuprinsi de spaim unulu nu mai sta lecului si asia Sulla ocupa tabera, baltile se umplura de sangele celo diuti si noróiele mijguiéu de cadavre; inca pana in diua de adi, aprópe dupa doue sute d dela batai'a acést'a se gasescu multe sageti barbarice, coifuri, bucati de chemesi de f sabii cufundate in omolu. Aceste suntu cele ce ni se relatésa despre evenimentele de Choeronea si Orchomenos.»

Ms. B : «Ênsă Arhelau stá ancă linistitu (55), éră Sula, fiindu-că castrametară aprópe — fose la douě láturi a le neamicilor, cu intenţiunea de a'ĭ isolá, dacă se va poté, de pârţi cate si calcabile cu cai, şi de a'ĭ impinge apoi in paludi (56). Dară ei nu suferira, ci, in ce li se ordinâ decâtră generali, alergară cu o incordare şi o iuţală fórte mare, incât Sula, nu numai cei delá lucrări se desperseră, dară i se confusă, fugindu, si cea mai parte din armata aşeḑată in ordine de batáiă. Atunci Sula, sărindu depò calu si apuc ênsuşi unu stendardu, se indesá contra neamicilor, strigându printre fugitori : «Pentru este frumosu de a murí aci undeva, dară voi, amintindu-vě, o Románi, să respundeţi cel ve vor intrebá, unde v'aţi tradatu comandantul, cumcă la Orhomen l'aţĭ tradatu(57)» ! A cuvêntare şi pre fugitori intorse inapoi si pre douě dintre coortele delá aripa dréptă să l ajutoru le provocâ, pre cari apoi conducêndu-le, respinse pre neamici. Pe urmă retrăg puţin inapoi pe ai sei şi dându-li prânḑul, érăşi isolá prin fose castrametatul neamicilo ei érăşi se repeḑiră contra lui intr'o ordine ancă şi mai bună decât cea anterióră. Şi, a rat, Diogen, unu fiiu vitregu alu lui Arhelau, li căḑù, in vederea tuturor distingêndu-s aripa dréptă ; dară arcarii lor, deşi strimptoraţi de Romani, êi respinseră, lovindu-i din m când numai avură spatiu pentru resucire, cá cu nisce gladie, cu numerósele lor sageti. reinchiḑendu-se infine,—neamicii—, in castrametatu, ţótă nóptea o petrecură reu, din c vulnelor şi a morţei. Éră la ḑiuă Sula ducêndu-şi érăşĭ militarii cătră castrametatul lor, tinuá a'l isolá prin fose. Apoi intórse in fuga pre cei mai multi dintre ei, intimpinându-i, esiră cá pentru luptă, şi, faţă cu fuga acelora, nemai stându in intru nimenea li lua cas metatul cu totul. Şi ei implură apoi, morindu, paludele de sânge si lacul (58) de cadaver chiar pănăcum, când sunt trecuţi aprópe douě sute ani, dela acea lupta, se află cofundat profunḑimi : multe arce de ale barbarilor, acelora, şi coifuri, si bucati de lorice de feru gladie. Infine, astfeliu se ḑice că fură cele petrecute imprejurul Heroneei şi lângă Orhom

Ms. A : «Dupo ce celle duoe armate se assediara appropo, Archelau stá in otiu, cumu Sulla ord se se faca sepature adunce la ambele lature; pentru ca, deco s'aru poté, se separe pe inim de terrenulu collu solidu si favorabile callarimei si se-i impinga in palodini. Militarii inim inse nepotendu sufferi acest'a, dupo ce obtinura permissione de la generalii loru, se raped in tumultu inspaimentatoriu contra Romaniloru, in catu nu numai lucratorii lui Sulla f risipiti, ci si cea mai mare parte d'in presediulu seu fugi in mare confusione. Atunci Su sarindu dupo callu appuca unu stegu si se rapide cotre inimicu printre Romanii ce fug strigandu-le : «Romani, pentru mene este una onore de a peri aci, voi inse, celloru ce ve v intreba unde ati tradatu pe *domnulu* (1) vostru, reammentindu-ve acest'a, respondeti : Orchomenu!» Intorsi de la fuga prin aceste covente, mai venindu-le inco in adjutoriu si d

(55) Acéstă afirmaţiune este opusă afirmatiunei incepută in capitolulu precedentu cu cuventele : *Dară procurá a lui Arhelau órecare coragiu, şesul*, etc.

(56) Intenţiunea acésta este laudată de câtră Frontin, in scrierea asupra stratagemelor.

(57) Cotiţi asupra acestoru fapte şi pre Apian : Resbelul lui Mitridatu. Cap. XLIX.

(58) Lacul numitu Orhomen.

(1) Αὐτοκράτωρ, cellu ce are tota poterea, atotu potente, potere illimitata, dictatore, imperatore.

Digitized by Google

coorti d'in arip'a drepta, Sulla in frontea loru respense pe inimicu. Dupo acest'a retragundu-se pucinu inapoi, le permise se ia unu prandisioru, dupo care i puse d'in nou se inchida castrele inimiciloru cu gropi; de aceia se rapidira erosi aceia, dero de asta data in ordine mai bona, de catu antaia ora. Aci cadiù chiaru Diogene fiulu sociei lui Archelau care desvoltá cea mai mare activitate contra aripei drepte; arcarii barbari impensi indereta de Romani si ne mai avendu spatiulu necessariu, appucara sagettele ca unu fasciculu si lovindu cu elle ca cu sabi'a i respense, dero pe urma inchisi in castrele loru petrecura una nopte amara d'in caus'a vulneriloru si lovitureloru mortali. Demaneti'a dusse Sulla inco una data militarii sei contra intaririloru si continua cu separarea mai departe. Inimicii essiti in mare numeru se-i attace, fura respensi si pentru co, d'in caus'a terrorei ce'i coprensesse, nu mai resistara de locu, Sulla le leuà castrele cu assaltu. Ap'a se rosì de sangele mortiloru si paludinile se implura de cadaverele loru, in catu peno astadi se potu aflá multe sagette de alle barbariloru si casce, si fragmente de peptarie de ferru si sabie affundate in limos'a palude, de si au cursu apprope duoe cente de anni de la acea batalia. Acestea sunt celle ce se sponu co s'au petrecutu la Cheronea si Orchomenu.»

Deco nu altu-ceva, apoi audiulu v'a convinsu de siguru, domniloru, co bine intemeiate sunt cuvintele, pe cari, in numele Commissiunei, mi amu permisu, dupo ua luga a loru expunere, se ve ceremu ca, respingundu cate-si-patru specimenele venite stempu la concursu pentru traducerea *Vietieloru* lui Plutarchu, se prelungiti acellasiu concursu pe annulu viitoru, cu sperantia co concurrentii se voru petrunde pe viitoriu mai bine de scopulu si de adeveratele tendintie alle Societàtii Academice, când ea ajunge se dea opereloru classice alle antichitàtii, dreptu de cetatiania in limb'a romanesca.

Raportoru, A. Odobescu.

ANNEX'A D.

Despre museulu ethnologicu universale d'in Lipsi'a.

Un'a d'in cetàtile germane cunnoscute mai bine Româniloru este Lipsi'a séu Lipsca (Leipzig) cu celle 80 mii de locuitori ai sei, cu multime de institute superiore si cu comerciu forte intinsu. — In acea cetate s'a intemeiatu de la 1874, unu *museu universale ethnologicu*, sub auspiciele regelui si alle altoru persone de renume mare. — Scopulu acelui museu investitu cu drepturile unei *persone* juristice este, cá se adune d'in tóta lumea dupo unu planu anumitu, objecte necesarie la studiulu istoriei naturale si allu istoriei civilisatiunei omenesci, pentru ca dupo aceea d'in acea collectiune se póta trage si folosse practice in sfer'a instructiunei publice, ca si pe terrenulu industriei si allu comerciului.

Ce e dreptu, musee de acestea se aflo in mai multe cetàti capitali europene, compuse dupo planuri maretie; dero in museulu din Lipsi'a se aduna objecte d'in tota lumea, de la tóte poporele, nu numai civilisate séu semi-civilisate, ci si de la celle barbare si chiar de la selbatice.

Se pare co idee-a unui museu universale a cadiutu pe terrenu bine preparatu, pen-

Digitized by Google

tru co in periodulu scurtu de 3½ anni s'au adunatu obiecte in numeru asiá de m in câtu elle intrecu anco si asteptàrile celle mai optimiste alle fundatoriloru ace muzeu. — Tocmai in allu patrulea annu cei cinci directori a-i acelui institut adussera aminte, co in Europa mai esiste si unu poporu cunnoscutu sub nume «*Walachen*». — Dorindu acea directiune se védia representatu in Museulu Uni sale şi pe poporulu «valachu», dero nesciindu cotra cine se se adresseze intre rom fusser'a invitati literatii Sassiloru din Transilvani'a, ca se le tramita acestia in matiuni despre poporulu romanescu si de patri'a romanesca. — Cu alte cuvin eramu pe acì se apucàmu de nou pe pén'a unoru descendenti de ai lui Engel, E Sulzer, Marienburg si altii, adeca se ne faca descriptiunea ethnographica unu R ler, unu Watenbach, unu Hundsdörfer si cei de calibrulu loru. — In fine totusi aflà unu literatu modestu, adecá predicatorulu Enricu Neugeboren d'in Brassic carele indreptà pe directorii Museului d'in Lipsi'a, ca se se adressiedie immediatu români si anume la mine.

Precum d-v. toti, domni collegi, asiá si eu sciam prea bine d'in esperienti'a lu si durerósa, ce insemna pentru noi a lassá pe neromâni de capulu loru, ca se ne s densii istori'a, se ne analisedie institutiunile nationale, religióse, politice, tempe mentulu, caracterulu, costumele si preste totu gradulu de civilisatiune.

De aceea nu amu perdutu timpulu, ci m'amu adressatu d'a dreptulu cotra desu mit'a directiune cu unu memorialu mai scurtu, o amu rugatu insa ca se aiba ceva tientia, peno ce voiu apucá se viu aici spre a ve cere consiliulu d-vóstra intr'ua stiune, care mie mi se pare importanta destulu, pentru ca se nu o trecemu cu vederea. O patisem adeco cu pucinu mai 'nainte ocupându-me cu lectur'a cartiei titulate :

«*Rumänien*, Land und Volk, in geographischer, historischer und ethnologisch Beziehung, so wie Reiseerinnerungen, nach dreijährigen eigenen Beobachtungen u mit Benützung autentischer Quellen und bevorzugter Berücksichtigung der gegenwä tigenu Lage; geschildert von Rudolf Henke. Leipzig 1877 — 8 pag. 358. — Aces scriitoru germanu se lauda co a statu trei anni intregi in Romani'a, in care tim dice densulu co a studiatu cu mare diligentia tierr'a, poporulu si tóte institutiun lui.—Un'a din calitatile pre câtu de laudabile si frumóse, pe atât'a de rari la scri torii straini moderni, cari se ocupa de români si de patri'a loru, adeca bun'a voint nu i se póte denegá d-lui Henke. —Cu tóte aceste, multe informatiuni pe care voies densulu a le da Europei despre Romani'a, suntu séu cu totulu false, séu asiá de s perficiale, in catu ele au necesitate de rectificare catu s'aru putea mai prompta exacta. Carti ca acestea, in epoc'a mare la care ajunseramu, se citescu in mii de e semplarie, si nu ua data ele au servitu de calauza chiaru unoru diplomati si politici calibru greu.—In assemine casuri consecintiele sunt cunnoscute, n'au trebuintia comentariu.

Considerantele atinse in acésta scurta recensiune me facura, ca se ve incomodedi domni collegi, cu intrebarea, daca d-vostra aflati cu cale atatu din punctu de vede sciintificu, càtu si nationale, ca cu auctoritatea d-vóstra de corpu sapiente se inte veniti la natiune, indemnandu pe fiii si pe fiicele sale, co precumu a participatu c

Digitized by Google

[illegible]te diverse la cateva espositiuni universali; asia se concurga incai cu unele la una espositiune permanenta ce se numesce *Museu ethnologicu universale de la Lipsi'a.*

Adeveratu, ca acelu Museu cere forte multu de la poporele pamentului. Dupo programulu seu, objectele se impartu în doue grupe principali. I° de obiecte, d'in care se cunnoscu insusirele fisice ale omului dupo órigine, precum schelette intregi si parti d'intr'ensele, éro mai allesu craniuri séu capetini de omu. II° Objecte necessarie la istori'a culturei omului, atâtu prehistorice d'in periodele de piatra, de bronzu si de feru, câtu si cu atâtu mai virtosu d'in periodulu istoricu, in care obiectele se subimpartu in 16 classi, d'intre cari a 5-ea prevede collectiuni de costume omenesci si d'in materiele crude, d'in cari se facu acelea, éra a 6-ea obiecte de ornamentu, asia numite scule de toaleta. — Cu tóte acestea de la noi se ceru deocamdata numai costume. — Inse atâtu costume, câtu si ori-ce alte obiecte, deco nu se potu tramite in natura, in originalu, se primescu si in modelle, in imitatiuni diverse, in desemnuri, litografii, photographii etc., dero preste totu cu aratarea locului, adeca a provenintiei si a nationalitatii.

Pentru costume si scule ni se cere si unu vocabulariu de nomenclaturi in limb'a nostra si in cea germana séu francesa, ori in tóte trei, la care, deco se voru adauge si observatiuni comparative, va fi cu atâtu mai bine si mai folositoriu.

Cu Museulu universale este impreunata si ua bibliotheca pentru *Anthropologia* si *Ethnographia* cu sciintiele loru subsidiarie, adeca: *Geographia*, *Philologia*, *Psychologi'a* poporeloru, Descriptiuni de calatorii etc.; şi eu credu, co nu ar fi de prisosu ca se se afle si in bibliotheci cumu este aceea, opere speciali, scrisse in limb'a nóstra si in alt'a publicata despre noi cu iubire de adeveru.

Bucuresci, 5|27 August, 1877. **G. Baritiu.**

SIEDINTI'A D'IN 2 SEPTEMBRE 1877.

Membri presenti: *A. Laurianu*, *G. Baritiu*, *A. Romanu*, *G. Sion*, *N. Ionescu*, *N. Cretiulescu*, *I. Ghica*, *V. A. Urechia*, *I. Hodosiu*, *I. Caragiani*, *V. Maniu*, *Gr. Stefanescu*, *A. Odobescu*, *D. Sturdza*, *V. Babesiu*.

Presiedinte: *I. Ghica*.

D. *Presiedinte*, communica doue scrissori alle d-lui N. Cretiulescu, un'a prin care in urma discussiunei de eri assupr'a communicatiunei facuta de d. Baritiu relativu la Museulu ethonographicu d'in Lipsi'a, D. Cretiulescu daruesce Societàtii unu craniu romànu preparatu in spitalulu Coltii, iar alt'a prin care daruesce pentru Bibliothec'a Societàtii ultimulu essemplariu ce i-a mai remassu d'in Manualulu de Anatomia descriptiva, publicatu de d-sa inco pe la an. 1843.

Digitized by Google

Amendoue aceste offerte se primescu cu multiamire.

D. *Presiedinte* arréta co la ordinea dillei este relatiunea d-lui Ionescu d'in par Comissiunei insarcinate cu cercetarea rapportului Delegatiunei si care a remassu d siedinti'a publica de juoi.

D. *Odobescu*, cere a se pune la ordinea dillei pentru viitorea siedintia publica.

D. *Ionescu* insiste a se terminá asta-di discussiunea assupr'a acestui rapportu.

D. *Laurianu*, sustine parerea d-lui Ionescu d'a se terminá fora amenare, pentru in rapportu se coprindu mai multe cestiuni de spesse.

D. *Odobescu*, chiaru pentru acestu cuventu, provocându-se la usulu de mai 'nain d'a se tractá acestu rapportu de ua data cu rapportulu assupra budgetului, starues pentru amanare.

D. *Presiedinte*, pune la votu si se admitte amanarea.

D. *Stefanescu*, face observarea, co in processulu verbale rapportulu asupra Bibli thecei s'a trecutu fora a fi votatu; intréba ce se face acumu?

D. *Presiedinte*, spune co se va indreptá.

D. *Cretiulescu*, roga Societatea a se dá citire scrissoriloru venite de la membrii a lessi d'in strainatate conformu decisiunei luate mai d'inainte in acésta privintia.

Presiedintele spune co se voru aduná scrissorile cerute si se voru cetí intr'un'a di siedintele proxime.

Apoi invita pe d. Urechia a dá cetire rapportului Comissiunei pentru revisiune Bibliotecei si a Colectiuneloru.

D. *Urechia*, citesce desideratulu cuprinsu la pag. 5 Lit. A., relativu la legarea u noru càrti d'in Bibliotheca, cu deossebire *Columna lui Traianu de Frönner*.

Se pune la votu si se admitte.

Rapportorulu citesce pag. 6. Lit. A. relativu la facerea de armarie noue si a unu cartonieriu.

Se admitte assemine.

D. *Urechia*, cetesce desideratulu cuprinsu la pag 3 Lit. B. d'a se cumpará ua lad de fieru pentru manuscripte.

D. *Presiedinte*, propune co este bine a se luá ua lada mare de fieru, care se póte cumpará platindu-se pe nesimtite prin anuitàti.

D. *Babesiu*, sustine acésta idea.

D. *Ionescu*, dice co cumparatorea se pote regulá; cestiunea insa nu este aci, si fiindu co s'a dissu co nu avemu nevoia de làdi de fiieru, respunde co avemu, pentru co *triste* essemple d'in trecutu ne au invetiatu cumu manuscripte de mare pretiu s'au arsu si pradatu. — Noi se staruimu a conservá ce avemu; prin urmare se recomandàmu Commissiunei budgetarie ca sa aiba in vedere acésta propunere.

D. *Presiedinte*, pune la votu propunerea d-lui Ionescu si se admitte.

Se citesce desideratulu relativu la facerea portretului d-lui Sturdza, creatorulu numismaticei Nationale si donatorulu collectiunei de monete romane.

Se admitte cu unanimitate.

Se admittu iara-si desideratele indicate la N. 1, 2, 4, si 5 Lit. E. din rapportulu Commissiunei.

Digitized by Google

Olle-l-alte desiderate, parte s'au consideratu ca resolvite prin decisiuni anteriére, nu se admitu.

Sion, cere ca se se tramitta pentru Bibliothec'a Statului câte doue esemplare tote imprimatele Societàtii. Societatea admite.

Membrii trecu in Sectiuni si Commissiuni cu care se occupa pene la 5 ½ ore p. m.

Vice presiedinte **G. Baritiu.** Secretaru ad-hoc **A. Romanu.**

SIEDINTI'A D'IN 3 SEPTEMBRE 1877.

Membrii presenti : *G. Sion, V. Babesiu, G. Baritiu, A. Odobescu, I. Caragiani, I. Maniu, A. Treb. Laurianu, A. Romanu, M. Cretiulescu, N. Ionescu, I. Hodosiu, I. A. Urechia, Gr. Stefanescu, P. S. Aurelianu.*

Vice presiedinte : *G. Baritiu.*

Se dà citire processului-verbale allu siedintei d'in 1 Septembre, si se autentica; si se citesce procesulu-verbale allu siedintei precedinte si se aproba asseminea.

D. *Presiedinte* arréta co suntu la dispositiunea Societàtii scrisorile celloru patru membri onorari allesi d'in strainatate si a nume a d-loru : R. Lepsius, Max Müller, A. Tobler si Grant Duff, cari respundu co primescu cu multiamire allegerea loru de membrii onorari ai Societàtii Academice Romane.

Mai multi d'in membri propunu ca aceste scrisori se se treca in Annalele Societàtii atâtu in testulu originale, câtu si in traductiune romanésca.

D. *Ionescu* sustiene propunerea cu modificatiunea ca traductiunea se se puna de subtulu testului originale ca nota,

Se pune la votu propunerea cu amendamentulu d-lui Ionescu şi se admitte. (Anexa A, B, C D). Ne fiind alte obiecte la ordinea dilei, membrii trecu in Sectiuni.—

Siedinti'a se redica la 3 ore.

Presiedinte : **Ion Ghica.** Secretariu ad-hoc : **Al. Romanu.**

ANNEX'A A. (1)

Hochgehrteer Herr President,

Die Societas Academica Romana zu Bucarest hat mir die hohe Ehre erwiesen mich zu ihrem Ehrenmitglied zu erwählen. Ich bin der gelehrten, patriotischen und hochachtbaren Gesellschaft und vornehmlich dem hervorragenden Mitgliede derselben, welche mich vorgeschlagen hat, für diese Auszeichnung sehr dankbar, und bitte Sie Herr President, diesen Dank unsern verehrten Herrn Collegen in meinem Namen auszüsprechen.

(1) *Pre onorate Domnule Presiedinte.*

Societatea Academica Romana d'in Bucuresci mi-a facutu marea onore a me allege ca membru onorariu allu ei. Ne simtu forte recunnoscetoriu pentru acesta distinctiune cotra invetiat'a, patriotic'a si considerat'a Societate si in special cotra distinsulu ei membru care m'a propusu, si ve rogu, domnule Presiedinte, ca se esprimeti in numele meu, onoratiloru nostri domni collegi, aceste multiamiri.

Digitized by Google

Ich kann mich nicht rühmen, eine andere Veranlassung gegeben zu haben zu der Aufmerksan die Sie mir wohlwollend zugewerdet haben, als dass Ihnen vielleicht bekannt geworden ist Ich schon seit lange die Anstrengungen mit Interesse verfolgt habe, die Sie der wichtiger I ihren neu festzustellenden Orthographie widmen. Das grosse nationale von Ihnen selbst, Herr sident, in Gemeinschaft mit Herrn Massimo unternommene Werk, dass mir durch Ihre Güte, einigen anderen wertvollen Schriften gleichzeitig zugegangen ist und welches den Romanis Grundstock Ihrer Sprache vollständig lexicalisch geordnet und erleutert enthalten soll, ist s der vollgültige Beweiss, wie ernst und energisch von Ihnen und der Gesellschaft der grosse Z verfolgt wird. der für die Hebung und das Verständniss Ihrer Literatur für alle Zeit von einer scheidender Wichtigkeit sein wird. Die Frage um die es sich bei der Feststellung der Orthogra handelt ist zugleich eine gelehrte und eminent practische. Ihre glückliche Lösung, zu welche jetzige Generation allein beruffen wird, kann nur in einem glücklichen Compromiss zwischen beiden gleich berechtigten Principien der ethymologischen und der phonetischen Schreibweise in delsem, auch für die linguistische Wissenschaft im Allgemeinen sehr interessanten Falle, auseinander gehen. gefunden werden.

Mit den besten Wünschen für die gedeihliche Wirksamkeit Ihrer Gesellschaft und für die glichst vollständige Erreichung der für Ihre Nation so hoch wichtigen Zweck derselben, bin mit der ausgezeichnetesten Hochachtung, Herr President, Euer Hochwohlgeboren.

Berlin, 16 Dec. 1875.

Ganz ergebenst
R. Lepsius.

ANN EX'A B 2

Vir clarissime,

Maximas Tibi, illustrissime Præses, ceterisque Societatis Academicæ Romanæ sodalibus gra ago pro eximis quem in me contulistis honore. Societas vestra apud orientales tamquam propug trix est literarum et politioris humanitatis. Magnos deportavit triumphos, majores, nisi omnia guria rerum futurarum fallunt, deportabit. Magno igitur me gandio cumulari confiteor quod me tro sodalitio non indignum habuistis, speroque futurum ut post restitutionem pristinæ gloriæ at libertatis, floreant sub auspiciis fortissimi atque sapientissimi Ducis Caroli, vigeantque apud scholæ, universitates et omnia seminaria literarum et artium liberalium.

Libri a te missi mihi sunt pretiosissimi, præsertim Dictionariulu Limbei Romane atque Tentan tuum criticum in linguam Romanicam, opus ad studium scientiæ linguarum utilissimum. Vale.

Oxoniæ, Kal. Dec. A. D. 1875.

F. Max Müller.

Viro Clarissimo A. Treb. Lauriano, Societatis acad. rom. Præsidi.

Nu me potu laudá a fi datu altu accesu attentiunei ce dens'a a bine-voitu a mi accorda, de catu acel'a ca v'a venitu la cunnoscintia interesulu cu care eu anco de multu urmarescu silintiele ce consacrati la importanta stiune a determinarei unei noue ortographii pentru d-vóstre. Marele opu nationale, intreprinsu de insusi d-vos domnule Presiedinte, in collaborare cu d-lu Massimu, si care, impreuna cu alte pretiose publicatiuni, mi a parvenu prin buna-vointi'a d-vostre, opu carele are se coprinda trunchiulu romanicu alu limbei d-vostre, ronduitu pe depl in ordine lexicale si elucidatu, este prob'a cea mai invederata despre seriositatea si energi'a cu care d-vostra si cietatea urmariti marele scopu, care pentru inaltiarea si intiellegerea litteraturei d-vostre d'in ori-ce timpu, are asia decisiva insemnatate. Cestiunea care se atinge de determinarea orthographiei este totu de una data ua cestiu sciintifica si eminamente practica. Resolverea ei fericita, la care abié este chiamata generatiunea actuale, nu pot afiata de câtu numai intr'unu fericitu compromisu intre cele duoe principie de ua potriva indreptatite ale scrie etymologice si fonetice, care, in acestu casu,—forte interesantu pentru sciinti'a limbistica,—se deosebescu forte ti intre sine.

Cu cele mai bune urari pentru profitabila activitate a Societatei d-vostre si pentru realisarea de se va putea plina, a scopului ei atâtu de importante pentru natiunea d-vostre, suntu cu cea mai distinsă consideratiune, do nule Presiedinte, alu domniei tale .

Berlinu 16 Dec. 1875.

pre devotatu R. Lepsiu.

(2) *Pre onorate Domnule,*

Forte multiamescu d-tale, Domnule Presiedinte, si celloru-l'alti membri ai Societatii Academice române pentru norea ce mi-ati facutu. Societatea d-vostra este printre orientali ca ua premergatóre a littereloru si a cultur Pene acuma successele ei au fostu mari, déru si mai mari voru fi, déca tote augurilie sortei ei viitore nu ne voru i siela. De aceia marturisescu ca amu incercatu ua mare placere de a vedea ca nu m'ati socotitu nedemnu de associ tiunea d-vostre si speru co si pe viitoru, prin restituirea vechei glorii si libertati, voru inflori si veru prospera d-vostra, sub auspiciele valorosului si intielleptului Principe Carolu, scolele, universitatile si tote institutele de li tere si arte liberali.

Càrtile ce mi-ati tramisu mi sunt de mare pretiu, mai cu séma Dictionariulu limbei romane si *Tentamen Criticu in linguam romanicum* alu d-tale, scriere din celle mai folositore pentru studiulu sciintiei limbeloru. Ve saluta.

Oxford. 1 Dec. 1875.

F. Max Müller.

Onoratului domnu A. Treb. Laurianu, Presiedintele Societatii Academice române.

Digitized by Google

ANEX'A C. (3)

Hochgeehrter Herr!

Die mir vor einigen Tagen zugegangene Mittheilung dass die von Ihnen præsidirte Rumœnische Academische Gesellschaft zu Bucarest mich zu ihrem Ehrenmitgliede ernannt habe. hat mich in hohem Grade erfreut. und ich ersuche Sie, der Gesellschaft meinen wærmsten Dank für die grosse mir erwiesene Ehre sowie für die zusendung der werthvollen Publicationen auszusprechen, welche ihre Zuschrift begleiteten. Leider muss ich mir allerdings sagen, dass ich bishor durch keinerlei schriftstellerische Arbeit irgendwelchen Anspruch erworben habe zu einer Academie in nähere Beziehung zu treten, welche die Pflege und das wissenschaftliche Studium der rumænischen Sprache sich ganz besonders zur Aufgabe macht und mit einem Erfolge betreibt, der von dem ernsten Eifer und dem Berufe ihrer Mitglieder das besste Zeugniss gibt. Wenn aber lebhaftes Interesse für diese Arbeiten, die bestimme Absicht auch weiterhin dieselben mit Aufmerksammkeit zu verfolgen, und der sehnliche Wunsch spæter einmal selbstændig Betheiligung an ihnen zu versuchen, genügen um die Annahme der Ehrenmitgliedschaft zu rechtfertigen, dann darf auch ich den Titel, den das Wohlwollen der Rumænischen Academischen Gesellschaft mir verliehen hat, ohne Beschæmung tragen. Indem ich Sie nochmals ersuche, hochgeehrter Herr President, der Societæt meine tiefgefühlten Dank auszusprechen, bitte ich Sie gleichzeitig die Versicherung der vollkommenen Hochachtung entgegen zu rechnen, mit welcher ich die Ehre habe zu sein

Berlin, 1 Dec. 1875.

Ihr ganz ergebenster
Adolf Tobler.

ANNEX'A D. (4)

Clarissime vir,

Litteras tuas hodie accipiebam.
Pro maximo immensoque honore plurimos ago gratias.

M. S. Grant Duff

Kensington. 19 Ian. 1876.

Clarissimo viro *I. C. Massimo.*

(3) *Pré onorate Domnule!*

Primindu dilele acestea communicatiunea co Societatea Academica Romana, alu carei sunteti presiedinte, m'a ales membru onorariu alu ei, forte m'amu bucuratu si ve rogu se impartasiti Societatii, cele mai caldurose ale mele multiamiri pentru acesta mare onore ce mi a facutu, precumu si pentru pretiosele publicatiuni care insociau epistola d-vostre. Din nenorocire, trebue se marturisescu co pene acumu nu mi amu dóbenditu, prin nici unu felu de lucrare litteraria vre unu dreptu de a intré in relatiuni mai de aprope cu ua academia, care si-a luatu de sarcina cu totul speciale cultivarea si studiulu sciintificu alu limbei romane, si le tratedia cu unu succesu care da probba cea mai buna despre zelulu seriosu si despre vocatiunea membriloru ei. Déco anse unu viu interesu pentru aceste lucruri, ua intentiune determinata de a le urmari mai departe cu attentiune si intima dorintia de a incercá cand-va mai tardiu a participa insumi la ele, suntu de ajunsu spre a justifica acceptarea sarcinelorn onorifice ale asociatiunei, numai potu si eu sa portu fora de rusinare titlulu ce buna-vointi'a Societatii Academice Romane mi l'a acordatu. Primindu-ve anco ua data, pré onorate domnule Presiedinte, se esprimeti Societatii aduncu simtitele mele multiamiri, ve rogu sa primiti si pentru d-vostra incredintiarea distinsei consideratiuni cu care amu onorea a fi

alu D-vostre pré plecatu. **Adolfu Tobler.**

Berlinu 1 Dec. 1875.

(4) *Onorate domnule,*

Adi amu priimitu scrisorea d-tale.
Multiumescu forte pentru marea si distinsa onore ce mi ati facutu.

S. Kensington 29 Ian. 1875. **M. S. Grant Duff.**

Onoratului domnu I. C. Massimu.

Digitized by Google

SIEDINTI'A D'IN 5 SEPTEMBRE 1877.

Membrii presenti : *G. Baritiu, V. Maniu, A. Odobescu, V. A. Urechia, I. Ghi A. Romanu, G. Sion, V. Babesiu, N. Cretiulescu, I. Caragiani, A. Treb. Lauri N. Ionescu, I. Hodosiu, Gr. Stefanescu, D. Sturdza, P. S. Aurelianu.*

Presiedinte : *Ion Ghica.*

Se da lectura procesului-verbale allu siedintei precedente si se aproba.

D. *Ionescu*, arretandu co la Officiu nu este nici ua comunicatiune despre resultatu lucràriloru vre unei Sectiuni, intréba deco Societatea este dispusa a ascultá lectu d-lui Baritiu intitulata : *Notiuni relative la Economi'a sociale si la Istori'a civili tiunei in Transilvani'a*, séu deco lectur'a se face in Sectiunea Istorica.

D. *Baritiu* dice co in lucrarea sa se cuprindu lucruri ce cadu in sfer'a tuturo Sectiunilor; prin urmare crede co este mai bine ca lectura se se faca in Sectiuni i trunite. D. *Presiedinte* consulta Societatea, care se pronuntia a ascultá lectur'a d-l Baritiu in Sectiunile intrunite. D. *Baritiu* citesce lucrarea sa, despre care Societat consultata decide : a se pune la ordinea dilei pentru siedinti'a publica de Joui.

Membrii trecu in Sectiuni. — Siedinti'a se radica la 5 ½ ore.

Presiedinte : **Ion Ghica.** Secretariu ad-hoc : **A. Romanu.**

SIEDINTI'A D'IN 6 SEPTEMBRE 1877.

Membrii presenti : *G. Sion, G. Baritiu, A. Treb. Laurianu, A. Romanu, I. H dosiu, V. Maniu, I. Caragiani, V. Babesiu, D. Sturdza, N. Ionescu, N. Cretiulesc P. S. Aurelianu, V. A. Urechia, A. Odobescu, Gr. Stefanescu.*

Vice-presiedinte : *G. Baritiu.*

Se dà lectura procesului-verbale allu siedintii precedinti si se aproba.

D. *Presiedinte* spune co la ordinea dillei este rapportulu Commissiunei insarcina cu revisiunea §§ 33 si 34 d'in regulamentu, dar co, lipsindu numerulu necessariu al membriloru, acést'a se amâna pene la complectare, éro pene atunci membrii se tre in Sectiuni.

D. *Presiedinte* communica ua scrisore a typografiei Laboratoriloru Române, pr

Digitized by Google

se cere a i se permite se porte firm'a de *Typografi'a Societàtii Academice*, si la odata se offere a typarí tote lucrarile Societàtii cu unu rabatu de 5% mai josu decatu alte typografii. Se pune la ordinea dillei pe a dou'a di.

D. *Presiedinte* arréta obiectele a se pune la ordinea dillei pentru siedinti'a de mâne, si se fixédia :

1. Rapportulu Commisiunei pentru revisiunea §§ 33 si 34 din regulamentu.

2. Rapportulu Sectiunii Istorice asupr'a lucràrei intrata la concursu pentru premiulu Odobescu.

3. Notiti'a biografica asupr'a reposatului commembru Eudossiu Hurmuzachi si ua recensiune a opereloru salle, de d. Sturdza.

Siedinti'a se radica la 5 ore.

Vice-Presiedinte : **G. Baritiu.** Secretariu ad-hoc : **A. Romanu.**

SIEDINTI'A D'IN 7 SEPTEMBRE 1877.

Mrmbri presenti : *V. Babesiu, G. Sion, I. Ghica, A. Treb. Laurianu, N. Cretiulescu, I. Hodosiu, Gr. Stefanescu, D. Sturdza, A. Odobescu, I. Caragiani, V. Maniu, A. Romanu, V. A. Urechia, P. S. Aurelianu.*

Presiedinte : *I. Ghica.*

Se da lectura procesului-verbale allu siedintiei precedinti si se aproba.

Se communica d'in partea d-lui *Sion* oferirea unui essemplariu in 3 tomuri, «*Letopisitile Moldovei*», editiunea vechia, pentru Bibliothec'a Societàtii. — Se primesce cu multiamire.

Idem din partea d-lui A. Odobescu : 15 Chromolitografii representându monumente si vederi muntóse si urbane din Bucovina; 32 fotografii representandu monumente si obiecte eclesiastice antice de prin bisericele Bucovinei; 4 aquarele copiate dupo originalele d'in depositulu Statului-Majoru d'in Paris, date d-sale de d. Locot.-Colonelu Pencovici, si purtandu titlurile : «*Un Pandur*» «*Un général de Pandurs*» «*Un Valach*», «*Un Moldavien*». *D. Odobescu* dice co crede cumu co originalele aru putea fi facute la Vien'a in timpulu lui George Voda Ghika (1664) allu carui portretu cunoscutu este forte assemenatu cu dessemnulu intitulatu «*Un Général de Pandurs*». — Societatea accepta, esprimendu multiamiri d-lui Odobescu.

Se fixedia ordinea dillei pentru siedinti'a publica de a doua di, 8 Septembrie, in modulu urmatoriu :

1. Raportulu Commissiunei asupra rapportului Delegatiunii.

2. Lectur'a lucràrii d-lui Baritiu «*Notitia despre economia sociale si istori'a civilisatiunei d'in Transilvani'a*».

Digitized by Google

3. Lectur'a d-lui D. Sturdza: *Notitia biografica asupr'a lui Eudossiu Hurmuzac*

4. Lectur'a rapportului asupr'a operatului venitu la concursu pentru premiulu dobescu.

Dupo lectur'a summaria a procesului-verbale alu Sectiunei Istorice, pussa la ordin dillei de susu, se deschide ua discussiune asupr'a insertiunii unoru assemine lucràri Annalele Societàtii. Unii membri, arretând co modulu admissu pene acuma d'a communicá d'in partea Sectiuniloru processele-verbali alle loru in plenulu Società aru aduce pe de ua parte confusiune in materie, ero pe de alta ingreunàri de spes inutili; alti membri cerendu ca fia-care Sectiune se-si publice lucràrile in Anna separate; altii ero-si combatundu acésta propunere, care, de si indicata de regul mentu, inse de ua cam-data nu e applicabile, — incidentulu se inchide conservându-i procederea usitata pene acuma, pene cand lucràrile divisionali alle Sectiuniloru vo ajunge la desvoltare mai intinsa.

D. *Presiedinte*, communica ua adres'a din partea d-lui Mich. Constantinu Sutiu pri care offere pentru Collectiuni ua seria de 77 monete antice, slave, serbesci, bosniac classate dupo catalogulu lui Erdy Ianos. Societatea esprime unanimele salle multia miri d-lui donatoriu si decide a se face acést'a prin ua adressa speciale d'in parte Dellegatiunii; totu-ua-data invita pre d. Sturdza a primi in pastrarea sa aceste mo nete spre a le allaturà la precios'a collectiune numismatica ce d-sa a donatu Società tii si a se typarí in Annali catalogulu annessatu la adress'a donatorului. (1)

La ordinea dillei fiindu petitiunea typografiei Laboratoriloru români presentat Societàtii in siedinti'a precedente, dupo mai multe deliberatiuni Societatea admit ca numit'a typografia se si iee firm'a de *Typografi'a Societatei Academice* si recom manda Delegatiunei ca se aiba in vedere la occasiunea diverseloru salle tiparitu conditiunile de favóre ce le propunu representantii typografiei.

La ordinea dillei fiindu rapportulu Commisiunii insarcinata cu modificarea art. 3 si 34 d'in regulamentulu Societàtii, d. Maniu, ca raportoriu, da lectura rapportulu seu; apoi deschidiendu se discussiunea, dupo mai multe desbateri, se adopta modifi carea acestoru paragrafi in urmatoriulu modu:

«Membrii Societàtii Academice române potu citi lucràrile loru de a dreptulu i «siedintiele private alle Societàtii, remanêndu in dreptulu ei ca assemine lucràri sé «se le puna immediatu la ordinea dillei pentru un'a d'in siedintele publice, séu s «le tramita in essaminarea sectiunei respective, ori a unei Commissiuni ad-hoc.»

Dupo acest'a membrii se impartu in Sectiuni si Commissiuni cu alle càroru lucràri se occupa pene la 5 ½ ore.

Presiedinte: I. Ghica. Secretaru ad-hoc: A. Romanu.

---

(1) Vedi Catalogulu la finele volumului.

Digitized by Google

SIEDINTI'A D'IN 8 SEPTEMBRE 1877

Membri presinti : *A. Romanu, V. Babesiu, V. A. Urechia, A. Odobescu, N. Cretulescu, A. Treb. Laurianu, P. S. Aurelianu, I. Ghica, G. Baritiu, V. Maniu, N. Ionescu, I. Caragiani, G. Sion, I. Hodosiu, Gr. Stefanescu D. Sturdza.*

Presiedinte : *I. Ghica.*

Se dà lectura processului-verbale allu siedintiei precedinte si, dupo ua rectificare reclamata de d. Presiedinte, se aproba.

D. *Babesiu* spune co in siedinti'a precedinte s'a votatu mai de multe ori, cându u majoritate, si cându cu unanimitate; si fiindu co in processulu-verbale nu se face mentiune despre acést'a, propune ca pe viitoriu se se spuna daco voturile s'a facutu cu majoritate sau cu unanimitate.

Propunerea se pune la votu si se admitte cu majoritate.

D. *Presiedinte* communica ua adressa a d-lui Dim. Sturdza in urmatorea cuprinere :

«Mitropolitulu Moldovei, Dossoteiu, este fara indoela cellu mai insemnatu d'intre vechii scriitori români. Reeditarea opereloru lui de cotra Societatea Academica este cu dreptu reclamata de toti acei carii se occupa si se interesedia de desvoltarea limbei romanesci. Credu co nici fondurile nu lipsescu pentru acestu scopu.

Imi ieu deci libertatea a face Societàtii Academice ua donatiune d'in cele mai presse.

Ii offeru insu-si essemplarulu manuscriptu allu Psaltirei in versuri, pe care Dossoteiu, atunci inca Episcopu de Romanu, offerisse lui Duca Voda.

Acestu manuscriptu este scrissu cu câti-va anni inainte de Psaltírea in versuri typarita la 1673, pe candu Dossoteiu era Mitropolitu, si care pórta dedicatiunea cotra Domnitorulu Stefanu Petreceicu.

Manuscriptulu acest'a este unu *quarto* mijlociu, scrissu pe chartia gróssa forte buna, cu o cernéla neagra minunata, de unu caligrafu forte iscussitu, pe la annulu 1668. — Nu cunnoscu d'in acelle timpuri vechi unu manuscriptu mai admirabilu scrissu de câtu acest'a.

Ceea ce face insa, ca ellu se fia indoitu de preciossu este, co la finele dedicatiunei, cu care incepe cartea, vedemu sub-semnatur'a *manu-propriæ* a insu-si Mitropolitului Dossoteiu, ér in corpulu manuscriptului aflàmu doue-dieci si optu note sau citate marginali scrisse de cotra invetiatulu Mitropolitu.

D'in nefericire lipsescu manuscriptului trei foi, si anume la psalmulu I-iu (fol. I), la psalmulu 89-lea (fol. 129) si la psalmulu 101 (fol. 145).

Manuscriptulu contine 2 foi prefacia, 210 foi Psaltirea, si 11 foi Moliftele de Duminica mare, in totalu 223 foi scrisse si trei albe.

Digitized by Google

Alaturezu pe lunga acestu manuscriptu, totu ca donatiune, Psaltirea in prosa t a illustrului Mitropolitu, typarita romanesce si slavonesce, intr'unu essemplaru ca defectu allu acestei càrti forte rare.

Facu acesta donatiune Societàtii Academice in dorintia de a pune acestu preci manuscriptu la adapostulu ori-carei stricaciuni spre a-lu assigurá posteritàtii, — in sperantia co Societatea se va decide a publicá amendoue Psaltirele Mitrop tului Dossoteiu intr'ua editiune demna de autoru si de Societate, cu preferintia ina tea ori si càrei alte noue publicatiuni.»

D. *Presiedinte*, propune a se esprime multiamire donatoriului, si co acést'a se se fi prin ua adressa; éro commissiuuea budgetaria se fia invitata a trece in budget annului 1877—8 ua summa indestulatoria pentru realisarea dorintiei espresse D. Sturdza.

Se accepta cu unanimitate.

D. *Presiedinte*, communica ua lista de càrti romanesci propussa de unu anoni spre a se cumperá pentru Bibliotec'a Societàtii.

D. *Urechia*, propune ca acésta affacere se se incredintieze Dellegatiunei.

Se pune la votu si se admitte cu majoritate.

Urméza seri'a obiecteloru pusse la ordinea dillei:

1. Rapportulu comissiunei asupr'a raportului Dellegatiunei. D. Ionescu dà lectu raportului (Anex'a A.)

Se pune la votu mai antâiu conclusulu rapportului «Ca Delegatiunea se fia auto sata a intentá processu Epitropiei Stei-Vineri pentru jumatatea venitului proprietà Satu-Nou, apartienendu Societàtii.

Se accepta cu unanimitate.

Apoi se pune la votu admitterea in totu a raportului si se accepta assemene unanimitate.

2. D. *Baritiu*, dà lectura lucràrei salle intituletu: «*Notitia despre economi'a s ciale si istori'a civlisatiunei din Transilvani'a.*»

Lucrarea fu ascultata cu multa attentiune, si la propunerea d-lui Presiedinte decide cu unanimitate a se typari in annalele Societàtii.

D. *Presiedinte*, face ua rectificare in seri'a obiecteloru pusse la ordinea dillei fixa in siedinti'a precedínte, in care d'in nebagare de séma nu se trecù recensiunea d-l Urechia asupr'a scrierii lui Emile Legrand, si cere invoirea Societàtii d'a se trece ast di, intercalându-se aci in ordinea dillei. — Se admitte.

3. D. *Urechia*, dà lectura lucràrei salle si, terminându, propune ca D. Emile L grand se fia numitu membru onorariu allu Societàtii.

D. *Presiedinte*, enuncia co propunerea se va pune la ordinea dillei, éro lucrarea s va typari in annalele Societàtii.

D. *Baritiu*, reflecta co are si d-sa a face propuneri de acésta natura; roga inse pre sidiulu ca se fixeze ua di pentru tóte propunerile acestea.

Se accepta cu unanimitate.

Digitized by Google

4. D. *Sturdza*, dà lectura lucràrei salle : «*Schitie Biografice asupr'a reposatului membru allu Societàti Eudosiu Hurmuzachi.*

La midiuloculu emotiunii generale ce causara cuvintele simpatice si bine simtite ale d-lui Sturdza, la propunerea d-lui Urechia, d. Presiedinte invita pe membri a manifestá sentimentele loru de veneratiune si pietate cotra memori'a illustrului reposatu. Dupo care membrii Societàtii arréta prin sculare omagiele loru dicundu toti cu una voce : *Eterna fia memori'a lui Eudosiu Hurmuzache!*

D. *Sion* adduce multiamirile salle d-lui Sturdza pentru co a gasitu timpulu si occasiunea ca se indeplinesca ua datoria a Societàtii pentru perderea illustrului membru Eudossiu Hurmuzache.

D. *Presiedinte* crede a esprime votulu unanimu allu Societàtii esprimendu multiamire d-lui Sturdza si propunêndu a se typari in annalele Societàtii biografi'a lu Eudossiu Hurmuzache.

Societatea accepta cu unanimitate.

5. D. *Odobescu* dà lectura rapportului Sectiunii Istorice asupr'a lucràrei «*Cercetàri asupr'a poporeloru cari au locuitu tierele române de a stang'a Dunàrei, mai nainte de cucerirea acestoru tieri de cotra Imperatorele Trajanu*» venita la concursu pentru premiulu Oodobescu. (Anex'a B.)

Dupo ua discussiune mai lunga asupr'a raportului Sectiunii, in care se coprindu numai conclusele ci si processele verbale alle Sectiunei, — la cererea mai multu membri D. Presiedinte annuncia co rapportulu intregu se va typari in annale, iar conclusulu de premiare allu Sectiunei se va pune la votu.

D. *Ionescu* observa co votarea se face prin majoritate de $^3/_4$ pàrti si prin bile; adaugere ca, dupo votare, immediatu, se se deschida epistol'a ce contiene numele autoriloru.

D. *Presiedinte* pune la votu antâiu decernerea premiului. Se face apelulu nominale si dupo votare resultatulu scrutinului este : d'in 14 votanti 13 bille albe si una ngra.

D. *Presiedinte* proclama co s'a votatu premiulu si co premiarea trage dupo sine deschiderea epistolei. — Acést'a se face; numele autorului este : Grigorie Tocilescu. Acest'a fiindu presente in siedintia a fostu felicitatu d'in partea membriloru.

Siedinti'a se redica dupo cinci ore.

V. Presiedinte **G. Baritiu.**

Secretariu ad-hoc **A. Romanu.**

ANEX'A A.

Rapportulu Commissiunei pentru cercetarea rapportului Delegatiunei.

Domniloru,

Urmându unei deprinderi consacrate mai demultu, d-vóstra chiaru d'in prim'a dí a intrunirei Societàtii nóstre in sessiune annuale, ati cautatu a numí commissiunea pentru cercetarea rapportului Delegatiunei Societàtii assupra lucràriloru salle de pre-

Digitized by Google

ste annu. Commissiunea d-vóstra (1) constituindu-se indata, s'a pussu a examiná detotu si cu de-amenuntulu tóte puntele attinse in acellu rapportu, éro mai alle acelle relative la administratiune propriu dissa, lassându pe seama celora-l-alte c missiuni speciali (buna-óra commissiunea pentru cercetarea Compturiloru, si acea p tru revisiunea Bibliothecei si a Collectiuniloru) de a ve adduce relatiuni exacte si nutióse assupr'a cestiuniloru de gestiune si de manipulare a fonduriloru.

În numele Commissiunei déro, care mi-a incredíutu sarcin'a d'a fi relatoriul inaintea d-v., viu mai antâiu de tóte a ve declará :

1. Co tóte conclusiunile ce voiu avé onóre a le presentá si a le sustiné inain d-vóstra s'au luatu de Commissiune in unanimitate.

2. Co mai assupra tutoru mesureloru adoptate in cursulu annului de Delegatiu Societàtii, functionându ca organu allu seu representativu si essecutivu, Commiss nea d-vóstra nu ve adduce altu de câtu conclusiuni aprobative sau de lauda, d'in c ressaru firesce expressiuni de multiamire de a dreptulu cotra membrii Delegatiu pentru conducerea correcta si vigilenta a affaceriloru Societàtii.

D'in capulu locului avemu cu totii cuventu de a fi multiamiti de impregiura indoitu fericita : un'a co d'in prim'a di ne amu aflatu estu-timpu indestulu de nun rosi pentru a deschide sessiunea si a incepe lucràrile; si alt'a co de asta data ne p turamu intruní intr'acésta salla mai incapatóre.

Delegatiunea nóstra ne spune co, spre a accomodá acésta salla cu celle-l-alte i caperi ce aveamu peno acuma, si spre a o face propria pentru siedintiele nostre sectiuni séu plenarie, si pentru tienerea de mai desse siedintie deschisse publicul ea n'a fostu nevoita a trece peste marginele allocatiuneloru budgetarie.—Acést'a unu cuventu mai multu pentru a aretá multiamirile nostre membriloru Delegatiun cu atâtu mai vertossu co d. Secretariu-Generale, G. Sion, cu darulu seu de 18 tab representându thesaurulu de la Petrósa si de doue globuri pusse de assupra armari loru Bibliothecei, a contribuitu la ornamentatiunea localului.—Celle-l-alte doue s marie pline cu càrti, si d'in care unulu cupprinde Bibliothec'a reposatului Archima dritu Ghenadie Popescu, suntu capetate cu imprumutare de la Bibliothec'a Statulu Asiá, care si cu câtu a pututu, si unii d'in membri Delegatiunei, si Ministrulu I structiunei publice, au contribuitu la fapt'a buna de a face sall'a siedintieloru nost mai propria pentru publicu, care peno acum'a numai la solemne occassiuni putea assiste la lucràrile nostre. Asiá accomodata câtu s'a pututu, si impodobita mai a lessu cu busturile donatoriloru nostri, incaperea acést'a, destinata anume Bibliothec Societàtii Academice, va fi totu-ua-data si de ua cam-data ua cuviinciossa salla siedintie.

Deci peno la obtienerea unoru incaperi anco si mai proprie totu in palatulu ac st'a, si cu totulu conformu cu prommissiunile liberali alle guvernului M. S. consem nate prin Art. 2 allu Regulamentului pentru formarea Societàtii si a Art. 2 alu Sta tuteloru, Societatea nu pote de câtu se approbe deplinu accomodàrile facute aceste salle, esprimându multiamita sa bine-voitoriloru donatori.

(1) Commissiunea compussa d'in d-nii Laurianu, Cretiulescu si Ionescu.

Digitized by Google

passimu acuma la differitele puncte enumerate in Raportu.

Cindu Delegatiunea ne arréta co, *de si suntu pucine lucràrile annului, totusi elle au ... loru de meritu, considerându effervescenti'a politica a timpului de facia*, a... ne intrebàmu: óre timpului de facia nu trebue sa-i recunnoscemu acestu fericitu ...teru allu seu, co n'a addusu nisce efferescentie politice de natura a impedecá ...lu regulatu allu evolutiunei nostre intellectuale? d'in contra, multumita pacei ...ériore a statului românu, acést'a conditiune neaparata tuturoru lucràriloru mintii, ...emu de buna séma dice co: si affirmarea individualitàtii nostre nationali, si ...clararea independintiei nostre politice, nu suntu fapte care se ne distraga unu mo... de la occupatiunile predilecte alle timpuriloru de pace; coci cultur'a limbei si ...storiei patriei cauta se 'si manifeste fecunditatea sa mai vertosu atunci, cându ...iunea se scóla spre a-si deschide noue cài de desvoltare si de progressu.

Delegatiunea ne arréta apoi in primulu punctu, co: *lucrarea laboriosa a Glossariu... s'a terminatu, multiamita activitàtii de tota laud'a a Commissiunei Lessicogra...ice*; si apoi indata (la puntu II) ne adduce aminte co laboriossulu nostru collegu ...u Massimu, *isbitu pote de escessulu laboriloru, a parassitu lumea celloru vii!...*

Sciti cumu Societatea nóstra, dupo propunerea miscata de venerabilulu nostru con...te. d. Baritiu, d'in primele momente alle intrunirei salle, a espressu cu profundu ...pectu adûnc'a sa durere pentru cellu disparutu dintre noi pe câmpulu de onóre allu ...rului necurmatu.

Mai totu Glossariulu, precumu si mare parte a Dictionarului, este oper'a multu re...etabilelui Massimu; de ace'a speràmu co lucràrile repossatului voru perpetuá cu ...ida memori'a sa intre Români.

La punctu III, Delegatiunea dice co si-a permissu a dispune se se typarésca sub ...ispiciele Societàtii, intreag'a opera premiata a *Philippiceloru*.—Bine a facutu Dele...atiunea, adoptându acésta mesura, cu atâtu mai multu co erá indicata si cu totulu ...gularia.

La punctu IV, totulu este correctu, fiindu co mesur'a este in conformitate cu re...luciunile Societàtii, afora numai de neputinti'a in care s'a afflatu cass'a d'a soldá in ...tregulu seu, premiulu attribuitu venerabilelui Canonicu Timotheiu Cipariu.

Commissiunea a examinatu correspundenti'a, si dupo esplicàrile supplimentarie ...tinute de la d. Secretariu generale, a venitu la convingere co cestiunea celloru ...o essemplare trebue declarata ca resolvita in sensulu accordului ce s'a stabilitu ...co d'in 1869, intre Delegatiune si autoriulu Grammaticei, adeco ca celle 500 exem...pare se remâna autoriului, éro restulu de 500 ce avea a se vinde, remâne pentru ...coperirea spesseloru de typariu cu procentulu cuvenitu.

La punctele VI si VII, Commissiunea s'a opritu d'a intrá in cercetàri mai intime si ...ai minutiose. Ea propune déro a esprime recunnoscinti'a sea donatoriloru in vietia, ...ro celloru repausati de a le urá se le faca Dumnedieu parte de generosi imitatori. ...In câtu se attinge de amellioràrile introdusse, si de acelle ce aru fi necessarie sau mai ...sile d'a se introduce, Commissiunea a lassatu cestiunea neattinsa, ori-ce initiativa ...ietru acést'a fiindu de competinti'a Commissiunei pentru revisuirea Bibliothecei.

Digitized by Google

La punctulu IX, Commissiunea, regrettându co s'au trecutu peste previsiunile getului, este de parere a se acordá billulu de indemnitate cerutu de Delegaţiun

Nu ne putemu induoi unu momentu co spessele supra-budgetarie facute su folosu si deplinu justificate.

Totusi Commissiunea insarcinata cu cercetarea Compturiloru ne va adduce lamuririle necessarie in privinti'a acést'a.

La punctu X, propunemu ca Societatea Academica de assemenea se accorde bi de indemnitate, cu reserva ca Commissiunea speciale se faca propunere forma acestu sensu.

La puntulu XI, relativu la manuscriptele multu regretatului N. Balcescu, Con siunea propune a se invitá Sectiunea Istorica se se ocupe câtu mai neintardiat studiulu scrieriloru needitate ânco alle genialului istoricu, cu scopu d'a se adduce la indeplinire conditiunea cu care famili'a a consimtitu la donulu ce Ghica a facutu Societàtii.

La punctu XII, se arréta co pentru unu numeru de 31 volume urmédia a se mai 93 lei; acesta cerere, cadiendu in competenti'a Commissiunii speciale pentru cer rea Compturiloru, Commissiunea acest'a nici nu s'a opritu mai multu asupra cesti

De asseminea assupra relatiùnei speciale despre manuscriptele Cantemiriane, C missiunea a lassatu neattinsa cestiunea, de óra-ce Societatea avea a se pronunciá n dupo ce si Sectiunea Istorica va esprime opiniunea sa.

In câtu se attinge punctulu ce tratedia despre concursuri (punctul XIV), Com siuni speciali fiindu numite, Societatea se va pronunciá candu acellea voru pres raporturile loru.

Totu asiá urmedia se se reguledie si cestiunea attinsa la punctulu XV, relativ decernerea premiului Nasturelu pentru cea mai buna carte publicata in cursulu a lui, cestiune ce s'a datu în esaminarea unei Comissiuni *ad-hoc*.

In cee'a ce concerne lucràrile Sectiuniloru, remâne cá Societatea se astepte prop rile loru respective.

Ua cestiune ce interesedia sporirea avutului Societàtii, cestiunea legatului V. theescu, a preocupatu indestulu pe Commissiune si, dupo mature deliberàri, ea a nitu la conclusiunea co Societatea este datóre se urmarésca adducerea la indepli a dispositiuniloru testamentului reposatului Matheescu.

Terminându cu espunerea tutuloru puncteloru ce au facutu obiectulu cercetàri Commissiunei d-v., suntu detoriu a ve ruga, d-loru membri ai Societatii, se ve a ciati cu noi, membrii Commissiunei, spre a esprime multiamirile cuvenite Delega nei nostre pentru staruinti'a ce a pussu intru obtienerea restitutiunei bonuriloru s trase de la Cass'a de depuneri si consemnatiuni.

Assupr'a relatiunei speciale ce s'a recommandatu in cestiunea donatiunei Herà cercetându dossarulu affacerei, Commissiunea a vediutu si a constatatu celle ce média:

La 16 decembre annulu trecutu 1876, Presiedintele Societàtii Academice prime de la Epitropi'a bisericei S-tei Vineri ua commnnicare din care relevàmu ce urmed «Co in cee'a ce privesce arend'a pe jumetate a mosiei Satu-Nou, cu destula parere

Digitized by Google

...nu se pote liberá de Epitropia, de ora-ce acesta proprietate, mai inainte de a se ...ede generalulu Heràscu, s'a lassatu de soci'a sa, prin deosebitu testamentu, S-tei ...isérici, fiindu plassata in valorea ei dot'a numitei, si repossatulu generalu Heràscu, ...u ulteriorulu seu testamentu, nu putea se attinga ua avere straina, pentru care ...teriorn se luasse alta destinatiune de cellu in dreptu. Cu tote acestea, Epitropi'a, ...artea ce se cuvine onor. Societàti, a allocat-o in budgetu, stându insa în reserva ...ene se va resolve acesta cestiune pe callea competinte.»

D. Presiedinte allu Delegatiunei dispune a se respunde in sensulu urmatoriu: «co ...ori-ce dispositiuni trebue se fie luate in communa intiellegere, printr'unu processu-...verbale semnatu de representantele legalu allu Societàtii si de epitropii S-tei Vineri, ...ori de câte ori este cestiune de partea afferente Societàtii Academice.»

In relatiunea sa speciale, Delegatiunea ne arréta co pretentiunea Epitropiei bisericei ...u este fundata, fiindu co mosi'a n'a fostu constituita dota, si co respunde numai ...ntru summ'a la care va fi fostu acea dota evaluata. — Onor. Delegatiune adauge ...Epitropi'a bisericei refusa a liberá Societàtii partea ce i se cuvine, inainte d'a fi ...onstrinsa printr'ua sententia judecatoresca.

Imprejnrarea co numit'a Epitropia contesta Societàtii Academice dreptulu d'a par-...icipá la venitulu mosiei Satulu-Nou, sub cuventu co acesta mosia ar formá dot'a ...ecedatei socie a reposatului generalu Nasturelu, trebue se attraga serios'a attentiune ...Societàtii.

In adeveru dot'a d-nei Nasturellu a fostu numai assigurata de sociulu seu in mosi'a Satulu-Nou. — Si daca d-na Nasturellu a legatu dot'a sa bisericei S-tei Vineri, apoi ...eptatea cere ca bisseric'a S-tei Vineri se nu aiba mai multu de catu ce i-a lassatu ...ărós'a legatrice, adico acellu avutu, si nimicu mai multu de câtu acee'a de care ...ntutu dispune repossat'a d-na Nasturellu.

Assupr'a acestei cestiuni, Comissiunea este de opiniune ca Societatea se incuviin-...ele cererea legitima a Delegatiunei de a se autorisá se intentedie procesu.

N. Ionescu.

ANNEX'A B.

Raportu asupr'a manuscriptului ce s'a presentatu la concursulu PREMIULUI ...DOBESCU, **sub titlulu:** «CERCETARI ASUPRA POPORELORU ETC.....»

Domniloru,

Sectiunea istorica 'mi a facutu si de asta data onorea de a me insarciná se adducu la cunnoscinti'a Socitàtii, conclusiunile ce densa, dupo cercetare facuta manuscrip-...tului tractandu despre anticii locuitori ai Daciei, care s'a presentatu estimpu la con-...cursu, vine a le suppune la votulu Societàtii.

Acestu concursu, pe care Societatea Academica a bine-voitu anco de la 1871, a'lu ...primi sub patronatulu seu, a statutu siese anni in asteptare.

Digitized by Google

Déro asteptarea n'a fostu, sub nici unu puntu de vedere, spre dauna; si imi permitte acì, domniloru, a ve marturisí viu'a multiumire ce amu resimtitu, vedien d'in conglasuirea intregei Sectiuni asupr'a meriteloru recunnoscute operatului in stiune, co modestulu premiu ce amu avutu cutezare a propune, a provocatu, prin barbatii studiosi ai Romaniei, unu indemnu care a addusu la concursurile instit de Societatea nostra, prim'a dissertatiune erudita si consciintiosa, asupr'a unei terie istorice.

Mai amu ore necesitate a ve spune co acésta legitima a mea multiamire aru cre si mai tare, domniloru, deco parerile, in genere approbative alle Sectiunei, aru fi partasite de intrég'a Societate, si deco ea s'aru uní spre a le dá ua consecrati formale?

Ca sa ve punu in positiune de a pretiuí pe deplinu motivele pe cari s'au basatu piniunile Sectiunei, voiu lua voia, domniloru, a vi le espune ací chiaru dupo proc sulu-verbale allu siedintiei Sectiunei istorice din 5 Septembre curgetoru, carele se mina prin insesi conclusele asupr'a caror'a se cere votulu d-loru vostre.

Raportoru, **Odobescu**

ANNEX'A C.

Processulu-verbale allu Sectiunei Istorice d'in 5 Septembre 1877.

Membri presenti: *N. Ionescu*, *V. Babesiu*, *D. Sturdza*, *I. Hodosiu*, *V. Man* *G. Baritiu*, si *A. Odobescu*.

Presiedinte: *G. Baritiu*.

D. *Presiedinte*, amintindu co Sectiunea s'a occupatu in doue precedinti intruniri citirea celloru mai esentiali pàrti d'in elaboratulu venitu si admissu estu-timpu concursulu premiului *Odobescu*, sub titlu de: *Cercetàri asupr'a poporeloru carii locuitu tierrile romàne de a stàng'a Dunarii, mai nainte de conquist'a acestoru tie de cotra Imperatorulu Traianu; Studii etnografice, filologice si archeologice*, si ossebitu de acést'a, mai multi dintre membri, si anume dd. Ionescu, Maniu, Bari si Odobescu, l'au luatu in parte, spre mai de aprope cercetare, deschide discussiun asupr'a acestui operatu.

D. *Babesiu* declara co, dupo celle audite de d-sa in lecturele câte s'au facutu, o ratulu i se pare demnu de a fi luatu in consideratiune, de ora-ce correspunde cu co ditiunile concursului, si totu de uadata se invederédia a fi ua lucrare seriósa.

D. *Ionescu* recunnósce assemeni meritele acestei lucràri; lauda mai cu séma n thod'a, care este ua adevarata demonstratiune sciintifica, de si, dupo parerea do niei-sele, pe de ua parte, ea ajunge la ua solutiune ce nu 'lu satisface, ero, pe de al i se arréta a fi urmarita in modu inegale, de ora-ce lucrarea este inceputa cu de voltàri forte largi, si apoi ajunge, pe la fine, a se precipitá conclusiunea, asiá in câ se afla slabita prin acésta grabire. Caus'a i se pare a fi chiar insuficienti'a solutiun

Digitized by Google

dissa de mai 'nainte, pe care autorulu n'a pututu se o sustina pene la fine cu acele desvoltàri in argumentatiune.

Sa intréba anco déca Societatea voiesce se intre indata in desbaterea ideiloru; ace d-lui crede co aru fi mai folossitoriu, coci scopulu acestui concursu nu pote fi câtu de câtu acel'a de a se dá solutiunea cea mai plausibile cestiunei de origine Daciloru, si a se dice acumu, si de cotra Români, ultimulu adeveru asupr'a loru. Occasiunea i se arréta cu atâtu mai favorabile, cu câtu avemu in presentia ua lucrare facuta dupo ua methoda adeveratu sciintifica si co aflàmu inlesnire de a acreditá astufelu iu publiculu nostru, assemenea cercetàri serióse.

D. *Maniu* constata assemenea co adeveratulu meritu allu operatului de facia este method'a cea rationale pe care o urmédia, si totu-de-ua-data faptulu co s'a occupatu u tóte ramurile problemei; câtu despre conclusiuni, domnia-sea a gasitu numai câte-a la unele d'in pàrtile constitutive alle lucràrii, si chiar acolo le-a aflatu fórte pucinu desvoltate. Apoi ânco a constatatu cumu co autorulu a datu mai multa attenziune Scythilor de câtu originei Daciloru; cei'a-ce erá unulu din punctele essentiali alle subiectului. Cestiune importante este de a se sci, càrei'a d'in ramurile semintiei indo-europeene appartînu Dacii? si intru acést'a d. Maniu se declara nu pe de plinu multiamitu de conclusiunile, camu vage sî camu dubie, alle autorului. Pote asemeni i se imputá co n'a determinatu bine origineâ unoru popore, cari si elle au occupatu parti din Dacia, precum Sarmati, Iazygi, etc.

D. *Baritiu* adduce aminte cumu co, intr'ua scurta precuventare, autorulu arréta cu este gat'a a presentá si unu studiu asupr'a istoriei anticeloru popore alle Daciei, si pote 'si-a reservatu desvoltarea conclusiuneloru, pentru acellu operatu accessoriu.

D. *Odobescu* sustine co acést'a procedere nu aru fi câtusi de pucinu legitimata prin espunerea subiectului pussu la concursu.

D-salle anse i se pare co nu lipsescu câtusi de pucinu solutiuni date la problem'a pusa in desbattere; déra elle se afla espresse in modu camu reservatu si cu ua prudentia, cu ua modestia, ce i se pare, d'in contra, demna de lauda. Déca d-sea aru avé observatiuni de fàcutu autoriului, nu aru fi de siguru acee'a co n'a trasu d'in studiele alle conclusiuni personnali asupr'a materiei; lipsuri, i se pare d'in contr'a a fi chiaru intr'unele pàrti alle demonstratiunii. Autoriulu a lucratu, cu tóte desvoltàrile necessarie si cu ua argumentatiune sciintifica fórte strinsa, partea antâia, consacrata *nomenilorु geografice;* aci nu are de câtu a'si esprime satisfactiunea. Celle-l-alte doue parti, adica *Originile,* impreuna cu portiunea *filologica* si *ethnologica*, séu probele fisice si morali, se afla intrunite in a dou'a parte; si aci d-sea constata, ca si d. Ionescu, ua precipitare ce i se pare a fi in detrimentulu demonstratiunei. Cu tóte acestea, occupandu-se de originele poporului dacicu, autorulu a respinsu in modu victoriosu argumentele acellor'a cari voiescu à darui pe Geti si pe Daci familiei germanice. Nu totu asiá de completu i se pare a fi rationamentulu in contr'a celticismului anticeloru popore dunarene, in care se tratédia numai despre nepotrivitele analogie de numiri locali si se neglege acellu argumentu trassu de cotra unii autori, din numerósele cucerieràri alle poporului celticu seu gallicu din Oriente in Occidente, si din Occi-

Digitized by Google

dente in Oriente, unde se pretinde co ellu aru fi lasatu ua colonnia puternica pe lulu stângu allu Dunarii de josu. Aci e déro ua mica lacuna. Nu totu asiá tractata respingerea theoriei, care voiesce a face din Geti si Daci, parinti ai Sl loru de adi. Stabilindu déro co Dacii si afinii loru, Getii, nu puteau fi nici d'in mili'a germanica, nici din cea celtica, nici din cea slavona, autorulu se folosesc toti scriitorii antici spre a dovedi co dissii locuitori ai Daciei, erau inruditi cu Tl cii de dincolo de Dunare; si, lassându sub tacere dovedile de multu timpu dusse de cotra altii, cumu co Thracii nu appartineau familiei pelasgo-ellene, d impreuna cu autoritàtile celle mai moderne, a formatu d'in poporele de pre am maluri alle Dunàrii de josu, ua familia cu totulu speciale a semintiei indo-europe Pene aci nimicu nu este nou; déro scimu co seminti'a indo-europeana erá impar in doue mari ramuri: cea *asiatica* si cea *europeana*. Dintre acestea, asiatic'a se s impartia in *ariana* si *eranica*. Càreia din aceste ramuri si sub-impartiri apparti famili'a thracica seu thraco-dacica? S'a sustinutu co Scythii, impreuna cu Getii s Dacii, au fostu Erani; si acésta thesa a gasitu aparatori ageri chiar si in tierr noi. Autorulu nostru de adi combate acesta theoria, intru ceia-ce privesce pe Dac Geti; ellu léga tota famili'a thracica de ramur'a curatu europeana d'in seminti'a in europee, facundu dintr'ensa ua grupa cu totulu isolata de Celti, de Germani si de Slav

Eta solutiunea noua emissa de autorulu nostru, si sustinuta, paremi-se, cu dest probe ethnografice si filologice.

Déco inse dênsulu a insistatu asiá de multu asupr'a Scythiloru, pe cari totusi dèsparte pe deplinu de famili'a thracica recunoscendu-i ca Erani, acést'a o a fac ca se curme confusiunile ce nasceau d'in theori'a scriitoriloru cari, facundu d'in S thi nisce antecessori ai Slavoniloru si Germaniloru, amestecau printre densii pe D şi pe Getii nostri. Astu-feliu se curma si mai tare tendinti'a de a attribuí vechil locuitori ai terrei nóstre ua origine, seu germanica seu slavona.

Pre câtu inse demonstratiunile de pene aci sunt basate pe argumentatiuni sci tifice, cari tote concurgu la solutiunea propussa de autoriu, partea ultima, d'in cont aceia care se attinge de ethnologia seu de probele fisiologice si morali, si totu de data de probele archeologice, totu atâtu, dice d. Odobescu, acea parte i se pare in ficiente si precipitata, dupo cum a si constatat'o d. Ionescu. Autoriulu, seu co a fo zoritu de timpu, seu co elementele archeologice, (de almintrelea, trebue se martu simu, forte pucinu lamurite pene acum) 'i-au lipsitu, a gramaditu in ultimele sie pagine celle mai multe fapte despre religiunea, caracterulu si usurile Daciloru si G tiloru, cari se afla respandite prin autori si pe monumente; d-lui inse a neglesu a grupa si a le suppune la ua critica comparativa si amenuntita; astu-feliu in câtu di tr'ensele, se póta trage dovedi pentru confirmarea theoriei ethnografice, pe care a nunciat'o si a sprijinit'o mai susu cu indestulle dovedi geografice, istorice si filol gice. Aci este ua necontestata lacuna, care totusi, in starea actuale a notiuniloru n stre archeologice, nu se pote imputá autoriului ca unu defectu redibitoriu. Apoi, me tionându si ore-cari incorrectiuni de stylu, si mai allesu intrebuintiarea pré frecuen a unoru gallicismi neautorisati, d. Odobescu conchide co acestea d'in urma sunt n

Digitized by Google

gentie forte lesne reparabili, si co din tote puncturile de vedere, fora de a'si insusi ...ulu ideile si conclusiunile lucràrii, d-sea crede co merita de a fi premiata.

...u despre discusiunea in fondu a theoriei despre originea Daciloru, emissa si sus... de autoriu, d-sea este de parere, co nu in desbateri de câte-va ore, aci, unde ...ni din noi nu este pregatitu si nu are la indemâna unu arsenalu sciintificu egale ...ella allu concurrentelui nostru, putemu se o intreprindemu cu unu succesu de... ci, publicându oper'a, dupo ce vomu premia-o, se lassàmu si celloru dintre noi ...i voru dori, si scriitoriloru competenti din afora, a desbate solutiunile ethnologice ...usse de autoriu.

D. *Sturdza* este assemene de opiniune a se premiá operatulu, inse cu conditiune ca ...toriulu se indeplinésca lipsurile si incorrectiunile de stylu ce s'au constatatu. — ...po parerea domniei sélle, concursulu nu a cerutu ua solutiune peremptoria si ne...tabile a unoru cestiuni ethnologice d'in celle mai complicate. Destullu ne este co ...etatulu ce ni se presenta, e indiestratu cu unu aparatu si cu ua methoda sciintifica ...deplinu satisfacutore; de acei'a merita a se premiá, chiaru déca ii vomu fi semna... tote obiectiunile nostre.

D. *Maniu* adaoge co printre obiectiunile celle mai fundamentali, dupo opiniunea sélle, este de facutu si acei'a, cumu co autorulu n'a luatu indestullu a minte ana...giele de totu feliulu ce esiste intre poporele Gete, Dace, Scythe, Sarmate si altele ...n Orientele Europei, cu Celtii de la Occidente, analogie cari se invederedia chiaru ...in denumirile loru ethnice.

D. *Ionescu* persiste in ide'a sea de a se desbate chiaru acumu solutiunea, aretându ...insusi are câte-va obiectiuni de a presentá in contra-i.

D. *Odobescu* spune co, de si a espressu ide'a co discusiunea in fondu i se pare de ua ...a data prematura, totusi este convinsu co si Sectiunea, si publiculu, si mai alessu ...concurrentele, voru avé numai sa profite din opiniunile ce va emitte distinsulu nostru ...ofessore de Istoria de la Facultatea din Iassi.

D. *Ionescu* spune co déca d-sea este de parere a se pune cestiunea pe acestu ter...mu, caus'a e co vede intr'ensa ua cestiune importante de origine, ua cestiune pa...riotica. Singurele obiectiuni in care se va margini asta-di, ii suntu suscitate de spus...ele unui scriitoriu latinu contimpuranu cu invingutoriul Daciloru, si carele a si scrissu despre Daci ua carte, ce din nenorocire s'a perdutu. Acest'a este istoriculu Tacitu, ...ie càrui spusse d-sea totu d'a una le iea in cea mai de amerunta consideratiune si ...carele ne aru fi inlesnitu cu totulu solutiunea cestiunii, déco amu fi avutu de la den...alu, asupr'a Daciloru, ua carte ca cei'a ce possedemu assupra Germaniloru. In acésta ...ipsa insa, d. Ionescu va cautá sa'si formedie din cartea esistente a lui Tacitu, unu ...criteriu spre a judecá ideile emisse in operatulu ce ne a venitu la concursu.

In timpulu lui Tacitu, Dacii ni se presenta sub unu indouitu aspectu : mai antâiu, ...a unu poporu consolidatu in portiunea occidentale si nordica a Daciei, avendu ce...tati, ua capitala si institutiuni alle selle; éro, pe de alta parte, ei ni se arreta in...r'ua fase de espansiune, cucerindu séu aliându-si pe vecinii loru si totu de ua data ...combatundu marea putere a Imperiului romanu. Astu-feliu cumu ii gassimu in Ta-

Digitized by Google

citu (1); ei de siguru, nu sunt Germani, precumu nu suntu Germani nici vecinii lo Sarmatii, si nici alte popóre orientali pe care ei le au subjugatu, fiindu tóte, ne di iaru Tacitu, mai dispusse a se suppune altoru natiuni de câtu cumu erau Germani La acesti Daci gasimu ua capitala cu unu nume compussu din numirea ethnica a do popóre vecine, Sarmizegethusa, in care se recunnósce numele Sarmatiloru si allu G tiloru. Ore nu putea trage concurrentele nostru de acolo ua dovéda cumu co popul tiunea antica a tierriloru nostre era formata din ua aglomeratiune de nationalità diverse?

Aceste nationalitàti (cari nu erau germanice) aveau de siguru unu caracteru pucin determinatu, se arretau dispusse a incercá influintie straine, si a sufferí juguri strain unele din ele, mai in contactu de aprópe cu Grecii, s'au ellenisatu; altele au statu m barbare, déro, neputendu resiste Romaniloru, s'au retrasu in mare parte, din naint invasiunei loru.

Cu tóte acestea, acelle natiuni n'au pututu se péra cu totulu, se se evaporedie; dé ua parte din elle a remassu in Daci'a, lassându caracterele loru distinctive chiar unora din locuitorii actuali ai tierriloru române, cei-l'alti, din contra, cei mai mul s'au retrassu printre fratii loru dela resaritu si de la nordu, printre Sarmati, print Scythi. Si ce sunt acei Sarmati, acei Scythi? Negresitu, dice d. Ionescu, acei'a su stramosii Slaviloru de adi. Asiá déra theori'a thracica, sustinuta de concurrente nostru, i se pare domniisalle, totu asiá de neadmissibile ca si esistenti'a unei limbe d cice, de ora-ce acei Daci n'au pututu vorbi alta limba de câtu unu dialectu primitiv si póte hybridu allu familiei scythice séu paleo-slavice. Intemeiandu, pe cuvinte d acésta natura, respingerea conclusiuneloru la care ajunge autorulu operatului, d. Io nescu se unesce inse ca dênsulu sa fia premiatu, recunnoscundu superioritatea meth dei sciintifice cu care se serva, déra emittiendu opiniunea co si sciint'a si method'a se sunt mai presusu de ingeniositatea solutiunei pe care o propune.

D. Maniu nu se pote uní cu ideile d-lui Ionescu asupr'a naturei ethnice a Dacilor cu atâtu mai pucinu co testulu lui Tacitu nu ne duce nici macaru la probabilitatea a semenuirei loru cu Slavii; d-lui nu admitte déru nici pe Daci, nici pe Sarmati, a fi fost popore slavone, ci este de parere co si unii si altii au fostu mai probabile Celti sé

(1) D. Ionescu intémeiadia opiniunele emise de d-sa, pe urmatorele citatiuni din Germani'a lu Tacitu:

„Germania omnis.... a Sarmatis Dacisque mutuo metu aut montibus separatur... (*Germ.* I)

„Ipsam Rheni ripam haud dubie Germanorum populi colunt, Vangiones, Triboci, Nemetes.... (XXVII

„... in commune Hertham, id est Terram matrem, colunt... (XL)

„Iuxta Hermunduros Narisci, ac deinde Marcomanni et Quadi agunt. (XLII)

„Nec minus valent retro Marsigni, Gothini, Osi, Burii; terga Marcomannorum Quadorumque clau dunt... (XLIII)

„Gothinos gallica, Osos pannonica lingua, coarguit non esse Germanos, et quod tributa patiun tur; partem tributorum Sarmetae, partem Quadi, ut alienigenis, imponunt. (XLIII)

„Peucinorum, Venedorumque et Fenorum natnesio Germanis an Sarmatis ascribam, dubito; (XLVI

„Peucini, quos quidam Bastarnas vocant, sermone, cultu, sede ac domiciliis, ut Germani agunt. conpubiis mixtis, nonnihil in Sarmatarum habitum fœdantur..." (XLVI)

Digitized by Google

si, precum si populatiunile Getice, congenerii loru, cari au occupatu ambele tier-
alle Dunarii de josu. Inco odata, cu acésta occasiune, d-lui semnalédia, ca re-
ile lacuna in operatulu concurrentului, faptulu co nici a facutu mentiune des-
abilirea Celtiloru pe tiermulu stângu allu Istrului.

D. *Sturdza* nu admitte nici d-sea co poporele Gete si Dace se fi appartinutu fami-
lavone. D-sa nu se simte pregatitu spre a combatte cu argumente istorice acésta
ria, déra emitte idea cumu co, dupo legile ethnice, fisiologice si limbistice, crede
déca Dacii aru fi fostu Slavi, poporulu si limb'a nostra nu aru fi lipsitu de a se sla-
ici cu totulu, atunci cându, peste pucini secoli dela Traianu, populatiunea tierrii
re s'a aflatu in contactu strînsu cu popore slave seu pe deplinu slavonisate. Toc-
ifindu-co elementulu care s'a contopitu in elementulu latinu allu colonnieloru tra-
a, era contrariu Slavoniloru si Germaniloru, tocmai de acei'a poporulu românu a a-
a in sine-si ua extraordinaria putere de resistentia in contr'a germanisàrii si sla-
isàrii. Acea forcia de oppunere nu a esistatu la Bulgari, cari de si Turani de o-
ine, au adoptatu totu complessulu vietiei slavonesci, pe cându energiculu elementu
anu a gasitu intr'unu altu si mai energicu elementu locale (acell'a alu Daciloru)
taria cu totulu esceptionale.

D. *Odobescu*, mantinundu reservele personnali ce a facutu de la inceputu in privin-
desbaterii asupra theoriei de origine, crede co argumentele produsse de d. Ionescu
sunt tocmai bine intemeiate. Aceste argumente se potu resume in trei puncturi:

I. Numele capitalei Daciloru, Sarmizegethusa, dovedesce, dupo d. Ionescu, ua aglo-
atiune de popore din aceiasi familia, suppuse seu alliate Dacilor. Déra cine ne
me co in acésta denumire locale, este vorb'a de *Sarmati* si nu de unu personnagiu
are numitu *Sarmis*, precumu gassimu, in autorii vechi, regi cu acestu nume la
si la Thraci? In ori-ce casu, numele Getiloru figurédia si ellu in cuventulu Sar-
egethusa, si d. Ionescu insusi s'a plânsu intr'un'a din siedintiele trecute, cumu co
riulu desparte pré tare pe Geti de Daci. Apoi e necontestatu, dupo tóte isvorele
ice, co Getii sunt inruditi cu Thracii. Dupo theori'a d-lui Ionescu atunci, locuitorii
ici ai aprôpe-intregei peninsule balcanice aru fi Slavoni. Nu crede co d-lui va im-
ge conclusiunile d-selle pene la acesta extremitate.

II. D. Ionescu face din caracterulu umilitu si servilu, pe care Tacitu 'lu attribue
iniloru orientali ai Germaniloru, unu criteriu distinctivu allu poporeloru Slavone.
le se voru simti pucinu lingusite de acésta attribuire; in ori-ce casu, ea nu se pote
plicá Daciloru, cari, dupo nenumerate incredintiàri alle autoriloru latini, au fostu
i mai dîrji si mai semeti protivnici ai poporului romanu.

III. D. Ionescu pretinde co n'a pututu esiste ua limba dacica. Adeverulu e co pucine
nt cuvintele si numele proprii cari ne-au remassu de la acestu poporu; déro câte
unt, elle invederatu nu appartinu nici familiei limbistice germane, nici cellei sla-
one. D'in contr'a, atâtu elementele filologice, câtu si celle fisiologice, archeologice
si geografice, ne intemeiadia a sustine cumu co a esistatu ua familia speciale de po-
pore indo-europeene in partea sud-ostica a Europei, si co acésta familia, fiindu pote
mai pucinu numerosa si mai pucinu culta de câtu celle ce o impresurau, 'a ajunsu

Digitized by Google

cu timpulu a se dissolve in sinulu altoru natiuni mai energice si mai culte, lassându numai urme isolate despre dens'a. In speciale la noi, populatiunea antica, Daca si Geta, câta a remassu printre colonnii Romani, a incercatu influenti'a romanitàtii, si abia s'au mai pastratu unele indicie forte vage alle esistentii selle, in sinulu poporulu românu, indicii pe cari nu este pentru noi fora de importantia de a le cullege cu mare attentiune. Concurrentele nostru a intratu pe acésta calle si trebue sa-i tinemu sema de silintiele selle, chiaru si déco n'a pututu realisá pe deplinu program'a, intru cee'a ce privesce notiunile, anco asiá de confuse, alle archeologiei dacice.

D. *Presiedinte*, constatându cumu co mai toti membrii presenti ai Sectiunei au recunnoscutu merite sufficienti in operatulu de faci'a, spre a fi propussu la premierea sea de cotra Societate, cu premiulu instituitu de d. Odobescu, considera votulu Sectiunei ca si datu in acésta privintia, si invita pe d. Odobescu a redactá processulu verbale allu siedinti ei de adi, si a'lu presentá Societàtii in calitate de raportoru, cu conclusulu : de a se accordá premiulu Odobescu, in suma de doue-mii cinci-sute lei (2500), autorului carele a tramissu operatulu purtându dreptu devisa, urmatórea frase din Cicerone : «*Sequimur probabilia, nec ultra quam id, quod verisimile occurrerit, progredi possumus, et refellere sine pertinacia et refelli sine iracundia parati sumus.*»

Ca puncte accessorie, Sectiunea Istorica esprime dorinti'a ca, deca se voru aprobá de cotra Societate, conclusiunile selle :

I. se se dea citire in plenulu Societàtii, capitolului VIII : «Getii si Dacii» (pag. 56—64 b.) cu conclusiunile de la pag. 676;

II, se se typaresca operatulu in Annalele Socitàtii, dupe-ce se va indreptá stylulu si se voru completá pàrtile semnalate ca insuficienti, sub supraveghierea Sectiunii Istorice cu reserva de a consimti la acést'a, autorulu.

In privinti'a pàrtii istorice pe care o annuncia autorulu ca pregatita, Sectiunea Istorica isi reserv'a de a o luá in cercetare, candu ii va veni dinaiate.

Siedinti'a se ridica la 5 ½ ore.

Presiedinte : **G. Baritiu.**

Secretariu ad-hoc : **A. Odobescu.**

Digitized by Google

SIEDINTI'A D'IN 9 SEPTEMBRE 1877.

Membri presenti : *A. Laurianu; A. Romanu, N. Cretiulescu, G. Baritiu, Ios. Hodosiu, A. Odobescu, Gr. Stefanescu, V. Maniu. I. Caragiani, V. A. Urechia, D. Sturdza, V. Babesiu, G. Sion, N. Ionescu, P. S. Aurelianu.*

Vicepresiedinte : *G. Baritiu.*

Se dà lectura procesului verbale allu siedintii precedenti si se aproba.

D. *Presiedinte* arréta co sunt mai multe obiecte la ordinea dillei, dar co acestea nu suntu pentru asta-di, ci le enumera pentru ca se se allega d'intre elle, acellea cari s'ar putea luá immediatu in discussiune.

D. *Odobescu* cere cuventulu a spune parerile salle asupr'a ordinei dîllei, care dupo programma cuprinde ua multîme de lucràri inca neterminate, si avendu in vedere scurtîmea timpului, apoi co lips'a mediloceloru nu permitte prelungirea sessiunei, propune ca in timpulu ce ne remâne se se imparta lucràrile pe fia-care dî astu-felu ca tote sà se pota terminá; spre acestu scopu face ua lista specificata a obiecteloru d'in cari unu numeru proportionale se se puna la ordinea dillei, dându-se preferintia lucràriloru ce sunt gat'a séu cari voru fi considerate de urgente.

Asupr'a acestei propuneri se nasce ua discussiune, la care iau parte mai multi membri ai Societàtii, unii sustienundu-o, ero altii cerundu inlaturarea ei. In fine D. Presiedinte arréta co neci unulu d'in punctele specificate in list'a d-lui Odobescu nu este ceu aru resultá d'in punctele cuprinse in programm'a Delegatiunii; prin urmare a locu d'a se face discussiune asupr'a unei noue programme specificate, este mai bine ca, conformu dorintiei expresse de d.Cretiulescu, se intetîmu lurcràrile in Sectiuni si Commisiuni, cari de mâne inainte se incépa a lucrá de la 11 óre; éro pentru ordinea dîllei de asta-di, intréba Commissiunile cari suntu gat'a cu raporturile loru ? Dupo ce se constata co raporturile Commissiuniloru, cerendu timpu mai multu si lucràri minutiose, nu s'au pututu face pene acumu, invita pe Societate a se desface in Sectiuni si Commissiuni.

D. *Babesiu* observa co sunt lucràri neterminate inca, remasse d'in siedinti'a precedinte, precumu e cestiunea plàtii premiului decernutu, apoi tiparirea operei premiate si altele relative la acesta cestiune; cere ca aceste se se termine asta-di.

D. *Sion* sustine acesta parere. D. Presiedinte invita pe membri a intrá in discussiune.

Citindu-se conclusulu Sectiunii Istorice, se pune la votu antâiu parerea conclusului d'a se cití unulu séu doue capitole d'in manuscriptu—si se respinge cu majoritate.

Urmédia a se pune la votu partea conclusului relativu la tiparirea manuscriptului in Annalele Societàtii, dupo intiellegerea avuta cu autoriulu.

D. *Ionescu* dîce co tiparirea este tréb'a Sectiunii, éro intiellegerea cu autorulu asupr'a conditiuniloru se lassa in grija Delegatiunei.

D. *Presiedinte* observa co este ua imprejiurare ce trebue sà o releve mai nainte d'a

Digitized by Google

se votá; si acést'a este co autoriulu a venitu si cu partea istorica promissa de D-
scrissa in limb'a germana. — Ce se face cu acést'a? se se traduca, si apoi se se ti
résca si acést'a?

Spre a se lamurí cestiunea, se citesce conclusulu intregu allu Sectiunei Istor
dupe care D. Ionescu dîce co: este inca ua opera cá appendice la oper'a premiata,
d-sa nu se preocupa d'acést'a, ci se tine de cee'a ce a votatu in Sectiune, adico ti
rirea in Annali a manuscriptului premiatu.

D. *Caragiani* reflectându la procederea usitata pene acuma, observa co noci ua
pera premiata nu s'a publicatu in Annali; se nu se publice nici acést'a, pentru co p
se fia si in prejuditiulu autoriului.

D. *Laurianu* dîce co este necessariu ca cestiunea tiparirei se se decida de co
Societate, pentru co Delegatiunea aru puté se vina la ua nedumerire, de ora ce invo
cestiunea de spese. D-sa este de parere ca se facemu cumu facu tóte Societàtile c
publica in Annalile loru lucràri de genulu acestu-a; si crede co insusi autoriulu are
fia multiumitu pentru onorea ce i se face. Essemple inco avemu co s'au tiparitu in A
nali mai multe lucràri, precum biografi'a lui Sincai de Papiu, ua lucrare a d-ru
Fetu, a lui Bianu, etc.

Dupo ce mai multi membri sollicita tiparirea in Annali a operei premiate, D. C
ragiani inainte de votare cere a se specificá ce anume lucràri si in care intindere
se tiparésca.

D. *Ionescu* nu admitte a se face precisare, pentru co nu avemu ua regula precisa
acésta privintia, coci de amu avea, atunci Sectiunea n'aru puté vení cu conclusulu
ci s'aru urmá dupo regulamentu; cere a se cetí inca uadata conclusulu Sectiun

D. *Caragiani* insiste a se specificá, urmându-se ca cu Grammatica si alte opere p
miate d'a se dá autorului jumetate d'in essemplarele tiparite, si face urmatorea p
punere:

«Subscrisulu propunu ca operatulu premiatu allu d-lui Tocilescu se se tiparesca
spessele Societàtii in acellesi conditiuni in cari s'au tiparitu si operatele anteriore,
s'au premiatu de Societate, precumu Ethymologi'a si Syntaxea româna, etc, si a nu
tiparí si in Annali.»

Se pune la votu si cade.

Se pune la votu conclusulu Sectiunii Istorice si se admitte cu unanimitate.

D. A. Romanu, relativu la tiparire, face urmatorulu amendamentu:

«Propunu a se tiparí separatu ca appendice la Annali, lassându-se autorului voi
d'a si trage câte essemplare va vrea mai multu, inse cu spessele salle.»

Se pune la votu si se admitte cu unanimitate.

D. *Presiedinte* enumera acelle agende cu cari Societatea este in restantia, invitând
Sectiunile si Commisiunile a-si presentá raporturile pentru a se fixá ordinea dillei p
a doua dî.

D. *Cretiulescu*, constatându co nici ua lucrare nu e gat'a si prin urmare lipsind

Digitized by Google

ecte pentru ordinea dîllei pe mâne, insiste a se pregatí lucràrile in Sectiuni si Com-
iuni, cari se incepa a vení si a lucrá de la 11 ore d'in dî.

Societatea consimte si D. Presiedinte anuncia co mâne membri voru lucrá in Sec-
si Commissiuni.

Siedinti'a se ridica la 5½ ore.

V. Presiedinte : **G. Baritiu.**

Seretariu : **A. Romanu.**

SIEDINTI'A D'IN 10 SEPTEMBRE 1877.

Membri presenti : *A. Laurianu, G. Sion, I. Hodosiu, G. Baritiu, A. Romanu, P. S. Aurelianu, N. Cretiulescu, Gr. Stefanescu, V. Maniu, V. Babesiu, A. Odobescu. I. Caragiani, I. Ghica, D. Sturdza, N. Ionescu.*

Presiedinte : *I. Ghica.*

Siedinti'a se deschide la 4½ ore.

Processulu verbale allu siedintiei precedinti ne fiindu inco redactatu, lectur'a lui e amâna pe siedinti'a de Luni.

D. *Presiedinte* communica processulu verbale allu Sectiunei Sciintieloru, prin care e arréta constituirea ei (Annex'a A) si propunerea d'a se numí ua Commissiune pentru elaborarea unei programe de concursu pentru premiulu Nasturellu seria A, pe anulu 1880.

D. *Urechia*, offere pentru bibliothec'a Societàtii 1 essemplariu: Actele Apostoliloru in limb'a Japona.

Pentru a se fixá ordinea dillei pe 12 Septembre se trecu in revista punctele d'in programa. — Celle mai multe se amâna.

D. *Presiedinte*, invita pe d. Urechia a veni Luni cu rapportulu asupr'a concursului Nasturellu.

Apoi propune a se allege ua Commissiune pentru elaborarea unei programe de concursuri. Se allegu prin acclamatiune d-nii Sturdza, Odobescu, si Gr. Stefanescu.

Siedinti'a se redica dupe 5 ore.

Presiedinte : *I. Ghica.*

Secretariu ad-hoc **A. Romanu.**

ANNEXA A.

Processu-Verbalu

Asta-di 5 Septembre 1877, Sectiunea Sciintieloru Naturale, intrunindu-se in localulu Societàtii Academice, in numeru de 4 membri : d. d. *I. Ghica, N. Cretiulescu, P. S. Aurelianu* si *Gr. Stefanescu*, a procedatu mai antâiu la constituirea biuroului seu si a allesu pe d. *I. Ghica* ca presiedinte si pe d. *Gr. Stefanescu* ca Secretariu.

Digitized by Google

Dupo acee'a, passindu la cestiunea concursuriloru de sciintie publicate de Societ Academica d'in veniturile donatiunii Fetu si d'in economiele venituriloru Societ: Sectiunea a crediutu co, mai nainte de a luá vre ua decisiune in acésta privi se se cera ore-care deslusiri de la Onorabil'a Delegatiune in privinti'a fondului storu concursuri, si a a amanatu decisiunea sa pentru alta siedintia.

I. Ghica, N. Cretiulescu, P. S. Aurelianu, Gr. Stefanescu.

SIEDINTI'A D'IN 12 SEPTEMBRE 1877.

Membri presenti : *G. Baritiu, A. Odobescu, V. Babesiu, A. Treb. Laurianu, Romanu, N. Ionescu, V. Maniu, N. Cretiulescu, I. Ghica, G. Sion, D. Sturdza Caragiani, I. Hodosiu, P. S. Aurelianu, V. A. Urechia, Gr. Stefanescu.*

Presiedinte : *I. Ghica.*

Se dà lectura processului-verbale allu siedintiei d'in 9 Septembre, si se aproba.

Apoi se citesce processulu-verbale allu siedintiei precedinti, 10 Septembre, si aproba assemene.

D. *Presiedinte* communica co d. N. Cretiulescu a addussu ua seria de càrti offer de d. Lerescu pentru Bibliothec'a Societàtii.

Se accepta cu multiamire si se recommanda Delegatiunii a esprime acést'a prin adressa.

D. *Urechia* anuncia co este gata cu rapportulu Commissiunii insarcinate cu cer tarea opereloru presentate la concursu pentru premiulu *Nasturellu*, si cere ca citir acestui rapportu se se faca in siedintia publica.

Dupo ua desbatere mai indelungata, la care ieu parte mai toti membri ai Societ tii, Presidiulu constata co sunt mai multe propuneri, si a nume : 1. d'a se citi m nainte in siedintia secreta si apoi in publica, 2. d'a se citi numai in siedintia p blica, 3. d'a se citi numai in siedintia secreta.

Se pune la votu propunerea antâia, facuta de d. Laurianu, d'a se citi mai nainte i siedintia secreta, si se accepta cu majoritate.

Venindu la ordinea dillei punctulu d'in programm'a Delegatiunii la immultire membriloru Societàtii, membrii se invoiescu ca acest'a cestiune se se desbata in si dinti'a urmatoria.

Siedinti'a se redica la 5 ore.

Presiedinte : **I. Ghica.**

Secretariu ad-hoc : **A. Romanu.**

Digitized by Google

SIEDINTI'A D'IN 13 SEPTEMBRE 1877

Membrii presinti : *V. A. Urechia, G. Baritiu, A. Romanu, A. Treb. Laurianu, V. Babesiu, V. Maniu, I. Hodosiu, G. Sion, N. Cretiulescu, Gr. Stefanescu, N. Ionescu, A. Odobescu, I. Caragiani, I. Ghica, P. S. Aurelianu, St. Falcoianu, D. Sturdza.*

Presiedinte : *I. Ghica.*

Se dà lectura processului-verbale allu siedintiei precedinti si dupo ore-care prescurtare se aproba.

D. Presiedinte communica cum co d. D. Sturdza daruesce Societàtii unu medalionu representandu in reliefu figur'a lui «Vargay On. N. Closca alter ego allu lui Horia,» ua lucrare in tóta privinti'a artistica, essecutata probabilmente dupo natura la an. 1784. — D. Presiedinte crede co esprime opiniunea tuturoru membriloru propunendu a se adduce multiamire d-lui collegu Sturdza, care prin preciósele salle donatinni, inavutiesce mereu collectiunile Societàtii Academice.

Societatea consimite.

D. *V. Maniu* citesce raportulu Sectiunii Istorice assupr'a differiteloru lucràri alle ei.

(Vedi Annex'a A).

Conclusele acestui processu-verbale se voru pune in discussiune.

D. *Sion* citesce raportulu Sectiunii Filologice asupr'a differiteloru lucràri alle ei. (Vedi Annex'a B).

Conclusele acestui processu-verbale se voru pune assemene in desbatere.

D. *Presiedinte* communica mai multe propuneri de membri actuali, onorari si correspondenti.

Fiindu inse la ordinea dillei propunerea facuta de mai multi membri pentru alegerea d-lui B. P. Hasdeu, propunerile posteriore se voru lua in desbatere dupo seri'a loru.

Se pune la votu allegerea d-lui Hasdeu si se procede la votare, facendu-se apelulu nominale.

Resultatulu scrutinului este 16 votanti, d'in care 14 bille albe, 1 négra si 1 abtinere.

D. *Presiedinte* proclama co d. Hasdeu este allesu membru actuale arretandu co d-sa a optatu pentru Sectiunea Filologica.

Se continua allegerea făcundu-se votarea pentru fia-care candidatu separatu si sunt allesi *membri onorari* :

D. *Nicolau Popea*, Archimandritu, d'in Sabiu in Transilvani'a.

D. *Ioanne Cavalleru de Puscariu*, membru la Curtea Suprema de Apelu in Pesta.

Digitized by Google

D. *D-r Grigoriu Silasi*, professoriu de limb'a si litteratur'a romana la Facult filosofica d'in Clusiu in Transilvani'a.

De *membrii correspondenti:*

D. *Ioanne Mesiot'a*, directoriu Gimnasiului romanescu d'in Brasiovu in Tra vania.

D. *Ionu Popescu*, protopopu si professoriu in Sabiu, Transilvania.

D. *Zaharia Boiu*, professoriu in Sabiu, Transilvania.

D. *Aronu Densusianu* in Brasiovu, Transilvania.

D. *Visarionu Romanu* in Sabiu, Transilvania.

D. *Nicolau Teclu*, professoriu la Scol'a Commerciale d'in Vienn'a, Austria.

D. *Petru Poni* professoriu in Iassi.

De *membri onorari* :

D. *Ascoli*, Itali'a.

D. *Schuchardt*, Gratz..

De *membri correspondenti* :

D. *Iung*, *Inspruk*.

D. *Emile Legrand*, Paris.

D. *Grig. Tocilescu*, Bucuresci.

D. *Demetriu Laurianu*, professoriu, Bucuresci.

D. *Quintescu*, professoriu, Iassi.

D. *de Rosny*, Paris.

D. *Atanasiu Marianescu*, Timişiór'a.

Timpulu fiindu inaintatu siedinti'a se redica dupo 5 ore.

Presiedinte. **I. Ghica**. Secretariu ad-hoc. **A. Romanu**.

ANEX'A A.

Siedinti'a Sectiunei Istorica d'in 11 Septembre 1877.

Presiedinte : *G. Baritiu*,

Membri presenti : *D. Sturdza*, *A. Odobescu*, *V. Babesiu*, *I. Hodosiu*.

Secretariu : *V. Maniu*.

La ordinea dillei sunt urmatorele cestiuni :

I. Cestiunea Muzeului.

II. Manuscrissele reposatului N. Balcescu.

III. Allegerea officiului Sectiunii.

IV. Operatulu d-lui Tocilescu, partea istorica.

Sectiunea, procedendu la allegerea officiului, d. Sturdza propune reallegerea officiu lui d'in annulu trecutu; acésta propunere primindu-se se reallegu : d. G. Baritiu pre siedinte, d. A. Odobescu vice-presiedinte si d. V. Maniu secretariu.

Asupr'a muzeului, d. Odobescu supune Sectiunii raportulu seu in urmatorea cu prindere :

Digitized by Google

Raportu asupr'a publicarei Catalogului de Antichitati din Museulu de la Bucuresci (Sectiunea epigrafica si glyptica).

Redactarea si typarirea unui Catalogu alu Museului Nationale de Antichitati d'in Bucuresci este ua lucrare proiectata acumu de mai multi anni in sinulu Societatiei Academice romane, fora ca ea se fi pututu fi realisata pene astadi, de-si s'au facutu ore-care lucrari pregatitore.

D-loru Membrii V. A. Urechia si A. Odobescu, cari s'au insarcinatu succesivu cu dens'a, le a lipsitu timpulu opportunu spre a o adduce la capetu.

In urm'a celloru decise in sessiunea annului 1874, in privinti'a portiunei de epigrafica ellena si latina a acestui catalogu (vedi *Annalile Societatiei* pe acellu annu, pag. 64—66), s'au essecutatu celle mai multe desemne si fotografii de pre monumentele lapidarii.

Pucinu mai remane spre a completá desemnarea mai intregei collectiuni cu adaose de ore-cari monumente antice autentice, cari nu portu inscriptiuni, ci numai diverse forme plastice.

Apoi va fi necesitate a se face, dupo acelle desemne si fotografii, in numeru totalu de vre ua patrudieci bucati, *clisieuri* seu *stampille* zincografice, cu a caroru essecutare se pote insarciná acumu, chiaru aci in tierra, stabilimentulu D-loru Socek, Sander si Teclu.

Cu transcrierea esacta a epigrafeloru, cu esplicarea si cu adnotatiunile loru, conformu regululoru stabilite in processele verbali ale Sectiunei Istorice, precumu si cu descrierea diverseloru monumente autentice din periodulu antica, cate se afla in Muzeulu din Bucuresci (si pote chiaru si in alte collectiuni din tierra), adeco obiecte de sculptura si de turnatoria in petra, lutu si metalluri, fora de a se esclude d'intre acestea, giuvellele thesaurului de la Petrosa, cu acesta lucrare, dicemu, este dispusu a se occupá D. Dr. Grig. Tocilescu, carele a si intreprinsu aceste operatiuni dupo indicatiunile si conformu directiunei data de D. A. Odobescu.

Apoi se cuvine anco de a se cere typografiloru Societatiei Academice ca se-si procure caractere epigrafice latine si ellene.

Eto aci impartirea cu approsimatiune a spesseloru ce va costa acesta lucrare:

1. Pentru completarea desemneloru si fotografieloru dupo monumente		200 l. n.
2. Pentru essecutarea a 40 stampille zincografice, socotite 10 lei un'a		400 »
3. Pentru approvisionare de chartia, si anume :		
a) Pentru 600 esemplare de cate 10 cole, pe chartia a 20 l. topulu. — 12 topuri	240 l.n.	
b) Pentru 1000 esemplare de cate 10 cole, pe chartia a 10 l. topulu. — 20 topuri	200 »	
c) Pentru coperte si legatu	60 »	500 »
		1100 l.n.

Digitized by Google

Summ'a d'in urma 1,100 l.n.

4. Pentru typarirea a 10 cole catalogu cu stampe intercallate, a 90 lei de cola . . . . . 900 »
5. Pentru retribuirea lucrarii de textu si de correctura . 500 »

Totalu . . . 2,500 »

Lucrarea acest'a va procurá unu catalogu rationatu alu portiunei antice d'in Museulu nostru (antichitati *orientali*, *greco-romane* si *barbare* anteriori crestinismului), remanendu a se completá mai apoi cu unu altu volumu, carele va coprinde portiunea *medievale* si *nationale romanesca*.

Prin desemnele si descriptiunile d'intr'ensulu, catalogulu va serví atatu visitatoriloru Museului spre a se luminá asupr'a obiecteloru vediute, càtu si strainiloru, carî de departe, se voru interesá a cunnosce coprinderea collectiunei nostre de antichitati.

Speramu chiaru ca, prin vendiare, s'aru puté recastigá de cotra Societate tote spessele facute.

Deco va fi cu putintia in marginirea fonduriloru de mai susu, ua parte din esemplarele pe chartia mai scumpa se voru typari cu textu francesu, spre a servi visitatoriloru si curiosiloru straini, si se voru vinde negresitu cu unu pretiu superioru editiunei populari.—

Sectiunea apretiuindu espunerile d-lui Odobescu, admitte conclusele d'in raportu d'a se cere de la Societate inscrierea in budgetulu annului 1877|78, a summei de lei 2500, care a remasu neintrebuintiata in annii trecuti.

In cestiunea manuscrisseloru reposatului N. Balcescu, d. Odobescu propune a se incuviintiá pentru asta-data, publicarea *Istoriei lui Michaiu Vitézu* compussa d'in 5 carti, d'in care 2 inedite; d. Odobescu crede co acesta insemnata scriere avendu interessu a se respandi catu mai multu, mai allesu in acestu timpu intre poporu, face urmatorea propunere :

«Se se typaresca cei'a ce essista d'in *Istoria lui Michaiu Vitézu* fora note, cu orto-«grafi'a usitata in Romania, in formatu Charpentier, cu littere garmond, in 1500 «essemplare, pe chartia de 10 lei topnlu cu aprossimatiune.»

40 cóle a 120 topuri	1200
40 cóle a 60 lei, typarulu	2400
Correctur'a	400
Legatur'a.	200
Decopiarea portiunei necopiata anco	300
Totalu :	4,500

A se vinde cate 5 lei esemplarulu.

D. *Sturdza* dice co manuscrissele Balcescului s'au datu Societàtii cu sperantia co se voru typari; este de parere ca Operile unui asia de insemnatu istoricu si scriitoriu romanu, urmeadia a se dá la lumina catu mai neintardiatu; prin urmare sustiene intru tóte propunerea d-lui Odobescu, fora ca prin acest'a se se prejudece editiunea completa a Operiloru lui N. Balcescu.

D. *Babesiu* si *Hodosiu* se unescu cu parerea d-lui D. Sturdza.

Digitized by Google

Sectiunea admitte conclusulu ast-feliu cum este formulatu si decide a se cere de la mulu Societàtii, summ'a de 4500 lei, costulu editiunii.

Pusendu-se in desbatere cestiunea privitorie la partea istorica a operatului d-lui hescu, d. *Odobescu* arreta co d-lu Tocilescu a depusu acea parte istorica scrisa in limb'a germana.

D. *Hodosiu* este de parere co nu se póte lua in consideratiune, de ora-ce acea porte istorica, care face parte integrante d'in opulu premiatu, este scrisa in limb'a germa; d-sa cere ca se fia invitatu autoriulu a'si traduce oper'a sea in limb'a romàna a dá unu elaboratu romànu dupo observatiunile emisse de Sectiunea Istorica la minarea opului premiatu.

D. *Odobescu* arréta co deco d-lu Tocilescu a datu acesta lucrare scrisa in limb'a mana, caus'a este co d-sa o scrisese dreptu these de doctoratu in Praga si co n'a lu timpu a o traduce; noi anse, putemu se cercetàmu ideile chiaru in textulu inu, dero typarirea se va face de siguru in limb'a romàna, pe care bine scimu co riulu o cunnosce.

D. *Sturdza* impartasiesce opiniunea d-lui Odobescu si crede assemine co este bine occupa cu essaminarea acestei pàrti istorice, reservendu-si Sectiunea ultimulu ventu.

D. *Babesiu* crede co in propunerea relevata nu póte fi ua pedica pentru Sectiune ua in consideratiune a unui operatu care are unu interesu pentru noi.

D. *Baritiu* de assemine opinédia pentru a se lua in essaminare opulu d-lui Tocilescu, remanendu ca dupo ce se va traduce de cotra d. Tocilescu, se se controledie de a Sectiune.

D. *Babesiu* este de parere co nu trebue cerutu a se traduce, ci a se prelucrá in limba nostra spre a putea fi publicatu in Annale.

D. *Odobescu* propune ca mai inainte de a se lua ua decisiune se se insarcinedie unu membrii Sectiunii cu essaminarea operatului.

D. *Sturdza* se pronuncia in sensulu d-lui Odobescu si primesce a se insarciná d-sa cuirea acestei pàrti istorice.

Sectiunea primesce acesta propunere, remanendu ca intr'ua viituoria siedintia se se ida despre typarire.

Presiedinte : **G. Baritiu.**

Secretariu : **V. Maniu.**

ANNEX'A B.

Siedinti'a Sectiunei Filologice d'in 13 Septembre 1877.

Membrii presenti : *A. Treb. Laurianu*, *A. Romanu*, *G. Sion*, *I. Caragiani*.

Mai antaiu s'a constituitu officiulu Sectiunei, allegundu-se : presiedinte d. *A. Laurianu* si secretariu d. *G. Sion*.

Dupo acest'a s'a luatu in desbatere cestiunile ce s'au recommandatu prin voturile Societàtii, luandu-se conclusele ce se voru vedea mai la valle.

Digitized by Google

1. Asupr'a întrebarei d-lui D. Laurianu, traducetoriulu operiloru lui Cicerone, tiunea opinedia a se recommanda traducutoriului se continue a traduce, annulu ac *Oratiunile* acestui mare autoriu classicu, şi anume: *Orationes pro Quintio, pro R Amerino, pro Roscio Comædo, Divinatio in Cæcilium* si *Verrinæ*, ero pene la sessi annului viitoriu se presentedie manuscriptulu.

2. Asupr'a cererei d-lui G. Popescu, Sectiunea, avendu in vedere co lucrarea i prinsa de numitulu sub titlulu de *Cursu de Istori'a litteraturei romane* si inceputi typari in foi'a «*Famili'a*» este ua carte destinata de autoriu a servi dreptu carte sc tica, opinedia co Societatea nu póte face mai multu spre a respunde la apelulu a rului de catu a se abona la unu numeru de 50 essemplare si a i se da valorea (cate 3 lei unulu), candu se voru depune cartile.

3. Asupr'a cererei de intervenire pentru adoptarea de carte scolastica, a operei Dr. V. Glodariu, intitulata: *Vocabulariu pentru operele lui Cesare*, Sectiunea clara co nu póte se'şi insusiasca competenti'a de a essaminá si a se pronuncia asu acestei carti; coci spre a'si forma ua convictiune in sensulu acest'a 'i ar trebui nu mai ua autorisatiune legale, dero si unu timpu forte indelungatu. Prin urmare toriulu, de voiesce a'si ajunge scopulu, se fia indreptatu a recurge la autoritatile lastice autorisate a'i primi si a'i recommanda oper'a cotra scolari séu professori.

4. Asupr'a manuscrissului de traductiune din *Dione Cassiu*, facuta de d. An Dimitrescu, Sectiunea, dupo ce a essaminatu ua mare parte, a vediutu co traducti in generalu e buna, totusi are nevoia de ua revisiune minutióse, fiindu co pe alo sunt errori de intiellesu, ero in alte locuri, solecismi cari trebuescu indreptati, d norm'a ce s'a indicatu pene la unu locu, chiaru pe manuscrissu. Prin urmare, S tiunea a opinatu ca acesta lucrare de revisiune se se incredintiedie unui'a d'in mem Sectiunii, d. G. Sion, care se priveghedie si impressiunea, ero tradudutoriului se dea remuneratiunea pe 22 cólle catu coprinde originalulu, calculatu a 100 lei cóll

5. Asupr'a cestiunii concursuriloru, avendu in vedere:

a) Co dupo atatia anni de candu se totu publica lucrarea unei disertatiuni asupr *Formatiunii cuvintelorŭ in limb'a romana prin derivatiune si compositiune*, p acuma n'a venitu nici ua lucrare in feliulu acest'a, Sectiunea opinedia ca acesta th se se scóta d'in concursu.

b) Co traductiunea lui Plutarchu n'a reusitu pene acuma, Sectiunea erosi opine se se publice unu nou concursu, indicanduse biografi'a lui *Caiu Mariu*, de la incepu pene la Capitolulu XIX esclusivu.

c) Asupr'a punctului relativu la lucrarile Sectiunei de peste annu, Sectiunea cr inutile de a mai face vre ua enumeratiune, asia precum tóte lucrarile effectuate pe acuma sunt cunoscute d'in raportulu Delegatiunii, fiindu si chiar typarite.

Presiedinte, A. Treb. Laurian — Secretariu ad-hoc. G. Sion.

Digitized by Google

SIEDINTI'A D'IN 14 SEPTEMBRE 1877.

Membri presenti : *A. Romanu*, *I. Ghica*, *N. Cretiulesou*, *G. Sion*, *Gr. Stefanescu*, *Odobescu*, *P. S. Aurelianu*, *N. Ionescu*, *G. Baritiu*, *V. Babesiu*, *V. Maniu*, *Sturdza*, *I. Hodosiu*, *B. P. Hasdeu*, *I. Caragiani*.

Presiedinte : *I. Ghica*.

Se da lectura processului-verbale allu siedintiei precedenti si se aproba.

La ordinea dillei fiindu conclusele Sectiunei Istorice dupo processulu-verbale cititu siedinti'a precedente, d. Maniu dà d'in nou lectura acelloru concluse, dupo cari Societatea deliberandu aproba si invita Commissiunea budgetaria se inscrie la Spesse :

a) 2500 lei pentru typarirea Catalogului de antichitati allu muzeului nationalu.

b) 4500 lei pentru typarirea *Istoriei lui Michaiu Vitézulu* de reposatulu N. Balcescu; conclusulu relativu la ortografi'a cu care se se typarésca acésta carte s'a inlatu-, remanendu a se conserva ortografi'a adoptata provisoriu pentru imprimatele So-tatei, de-nu se va decide alt'a mai inainte de typarire.

La ordinea dillei fiindu conclusele Sectiunii filologice, d. Sion citesce d'in nou pro-sulu-verbale presentatu in siedinti'a precedinte; dupo care deliberându, Societatea mitte tóte conclusele cu urmatorele variatiuni :

a) Ca d-lui G. Popescu, in locu de a i se da ajutoriu pentru oper'a sa : *Cursu de ...'a litteraturei române*, se i se dea ca remuneratiune ua summa de 150 lei pen-bun'a sa lucrare bibliografica, care a facut'o in annulu trecutu, cu invitatiune ca ...rmedie cu lucrarea unui assemine catalogu si pe annii viitori.

b) La punerea concursuriloru pentru traductiuni de autori classici, dupo propune-d-lui Odobescu, se se adaoge si *Erodotu*.

Dupo acést'a, fiindu la ordinea dillei conclusele Sectiunei Istorice relative la ua ...iere presentata de d. Tocilescu ca appendice la oper'a premiata de Societate si ...tru care se cere a se typarí in Annalele Societatii, dupo mai multe discussiuni, se ...laturéza.

Ca ultima lucrare, d. Presiedinte citesce mai multe propuneri pentru allegeri de ...ui membri actuali. Se pune la votu propunerea d-loru *Hasdeu* şi *Sion* pentru d. *N. ...ntescu*, professoriu la Universitatea d'in Iassi, cunnoscutu prin lucràrile sale sciin-...ice si filologice. Se invita membrii dupo apelulu nominale spre a vota cu bille.

Resultatulu scrutinului :

15 votanti.

12 bile albe;

3 bile negre.

D. *Presiedinte*, in vedere co propussulu are mai multu de càtu doue treimi d'in membri presenti ai Societàtii, proclama pe d. Quintescu de membru actuale ale allu Societàtii Academice Române, arretandu co d-sa optedia pentru Sectiunea Filologica.

Siedinti'a se redica la 5½ ore p. m.

Presiedinte, **I. Ghica.** Secretariu ad-hoc, **A. Romanu.**

Digitized by Google

SIEDINTI'A D'IN 15 SEPTEMBRE 1877.

Membri presenti : *G. Baritiu*, *A. Odobescu*, *G. Sion*, *I. Hodosiu*, *V. M*
N. Cretiulescu, *V. A. Urechia*, *I. Ghica*, *I. Caragiani*, *N. Ionescu*, *V. Bt*
Gr. Stefanescu, *B. P. Hasdeu*, *P. S. Aurelianu*, *A. Romanu*.

Presiedinte : *Ion Ghica*.

Se dà citire processului-verbale allu siedientiei precedenti si se aproba.

La ordinea dillei fiindu raportulu Commissiunii de siepte, insarcinata cu cerc lucrariloru presentate la concursu pentru premiulu Nasturellu, Seri'a B, d. Urechia dà citire acestui raportu. (Annex'a A)

Terminandu-se citirea raportului, ascultatu cu multa attentiune, se pune la conclusulu Commissiunii d'a se premiá cartea de *Archeologia* a d-lui A. Odob ca un'a ce s'a judecatu a fi cea mai buna d'in tóte càrtile apparute in cursulu an

Se face apellulu nominale, si dupo despoiarea scrutinului resulta : din 15 vo 13 bille albe, 1 negra si 1 abtienere (a d-lui Odobescu.)

D. *Presiedinte* enuncia intre aplausele publicului co cartea de *Archeologia* a A. Odobescu a obtienutu premiulu de 4000 lei d'in fondulu Nasturellu-Herescu, citandu atâtu pre d-lu autoriu catu si pe Societate pentru onorea ce i se adduce unulu d'in membri sei, decernendu-i se cellu d'antaiu premiu d'in fondulu illust donatoriu Nasturellu-Herescu.

La ordinea dillei urmându lucrarea d-lui *D. Sturdza*, asupr'a numismatice mâne, d-sa da cetire importantei salle opere care fu ascultata cu viu interessu.

Terminandu-se lectur'a, dupo propunerea d-lui *A. Odobescu*, se admitte cu un mitate a se typari in Annalele Societatii.*)

La ordinea dillei urmédia raportulu Commissiunii pentru revisiunea proiectulu Dictionariu. *D. Odobescu* dà lectura acestui raportu (Annex'a B) si discussiu asupr'a concluseloru acestui raportu se decide a se face a dou'a di.

Dupo acésta, se discuta propunerea despre typarirea raportului d-lui Urechia pra premiului Nasturellu.

Dupo ore-cari discussiuni se admitte cu majoritate d'a se typari intre anne Annaleloru Societàtii.

D. *Presiedinte* communica processulu verbale allu Sectiunii Sciintieloru natu a càrui discussiune se reguledia a se pune la ordinea dillei pentru siedinti'a viito

Siedenti'a se redica la 5 ore.

Presiedinte, I. Ghica. Secretariu ad-hoc. A. Romanu

ANNEX'A A.

Rapportu pentru decernarea premiului Nasturellu d'in seri'a B, pe annulu 1877.

Domniloru membri,

Onoratu cu increderea Commissiunei pentru premiulu Nasturellu, vinu a adduce

(*) Vedi la a duo'a parte a *Annalelor* de facia.

Digitized by Google

sultatulu desbatteriloru sale asupr'a càrtii de premiatu pe annulu 1876|7 allu Societàtii.

Si mai àntêiu de tóte cata se ve punu in cunnoscintia co dis'a Commisiune s'a constituitu sub presiedinti'a d-lui membru N. Cretzulescu, de secretaru avêndu pe d. G. Sion. La Commissiune, nici pe callea concursului publicatu, nici pe acee'a a initiativei reservata membriloru Societàtii (Art. 11 d'in regulamentulu concursului) si nici de la membrii Commissiunei n'au intratu in cercetàrile ei alte cárti de câtu acelle deja cunnoscute de d-vóstre si anume :

a). Publicatiunile didactice de sciintie naturali ale d-lui *Nanianu*, introduse de d. A. T. Laurianu;

b). Tratatulu despre fatalismu allu d-lui *Conta;*

c). Térra nóstra si Bucovina de d. *Aurelianu;*

d). Tratatulu de Botanica de d. doctoru *Fetu;*

e). Alienatulu in facia Societàtii si a Sciintiei de doctorulu *A. Sutzu;*

f). Istoria Archeologiei, studiu introductivu la acésta sciintia de d. *A. I. Odobescu.*

Asupr'a acestoru lucràri Commissiunea d-vóstre si-a purtatu attentiunea, insarcinandu pentru fia-care carte cate unu collegu care in rapportu speciale se adduca Commissiunei conclusiuni intemeiate asupr'a opului, asupr'a priimirei sau respingerei lui. Rapportulu sub-semnatului este asiá déro menitu a adduce d-vóstre resumatulu diverseloru rapporturi si conclusiunile date de Commissiune.

1.

Rapportulu asupr'a opereloru trimise la concursu de d. professore *Nanianu* recunósce in principiu utilitatea loru d'in respectu allu scólei, déro nu le afla intrunindu conditiunile de originalitate ori de metoda esceptionale asiá in catu, cu tóte eresiele sciintifice care inca se mai potu afla pe alocurea prin ele, se póta fi recommandate d-vóstre pentru premiulu Nasturellu. Rapportorele asupr'a opuriloru in cestiune, dupo ce le-a recunnoscutu meritulu de utilitate ca opuri didactice, le laudà limb'a si cu desebire formatiunea diversiloru termeni sciintifici, déro inco ua-data acést'a nu s'a crediutu unu titlu sufficiente pentru ca Societatea se védia in opurile de cari vorbimu, un'a d'in acele lucràri didactice indicate la littera respectiva in testamentulu fericitului donataru Nasturellu-Herescu.

2.

Tratatulu despre fatalismu allu d-lui *Conta*, introdusu de collegulu nostru d. N. Ionescu, n'a pututu intrá in concursu, Societatea si Commisiunea neposedendu nici unu singuru esemplaru d'in acésta lucrare aparuta, pre catu scimu, pene asta-di, nu in forma de carte romanésca, precumu se cere de conditiunile publicate ale concursului intemeiate pe stipulatiunile testamentarie, ci ca articoli de revista sau in ua brosiura francesa. Negresitu co lucrarei d-lui *Conta* remâne, dupo publicare in forma de carte in limb'a romàna, totu dreptulu a fi presentata la viitorulu concursu annuale d'in fondulu Nasturellu-Herescu.

Digitized by Google

3.

Rapportorele asupr'a opureloru d-lui *Aurelianu*, adeco d. I. Ghica, se esprima modulu urmatoriu :

«Collegulu nostru d. Aurelianu a scrissu ua carte pe care a intitulatu-o *Tier nostra*,—titlu bine meritatu si adeveratu, pentru co face pe românu sa 'si cunnos tierr'a.

Scriere bine conceputa si bine essecutata; stilu simplu si correctu; limba curata care o intiellege fia-ce românu d'in ori-ce classe si d'in ori-ce categoria, bine scri si lesne de cititu.

Prin descrierile si notitiile gassite intr'ens'a ne face se cunnoscemu totu ce aven si totu ce ne lipsesce, ne arréta tóte isvórele si ne da ua cunnoscinti'a precisa de tó puterile de care dispunemu.

Litteratur'a nóstra economica avea lipsa de unu assemenea thesauru, coci puten dice co de la Cantemiru peno la d-nii Aurelianu si Obedinaru, n'a scrutatu nime pamentulu românu într'unu modu atâtu de minutiosu, de consciintiosu si de sist maticu.

D. Aurelianu, în scrierea sa a atinsu tóte cestiunile economice ale tierrei si pe cel mai multe le a tratatu cu tóte amenuntele; a despoiatu într'unu modu minutiosu d tele statistice ce posedemu, astu-felu co cartea sa vá figurá pe masa a totu românul care se occupa de interessele tierei, coci este indespensabile economistului, politiculu agricultorului, industriasiului si commerciantului.

Ea merita a fi tradussa in tóte limbele Europei civilisate.

D. Aurelianu dupo ce ne arréta co nu a esistatu pene acumu nici unu planu pen tru imbunatatirea conditiuniloru economice alle tierrei nostre, ne dice co dupo patr revolutiuni prin care amu trecutu de la începutulu secolului pene acumu, a venit timpulu se determinamu scopulu economicu care ne-a lipsitu cu totulu pene asta-di chiama attentiunea asupr'a solidità tii temeliei statului românu, ai càrui fii au pastrat deprinderile stramosiesci, arm'a si plugulu, la care 'i ajuta conditiunile geologice geografice si climaterice alle tierrei si cere ca statulu se se occupe de acumu in col cu inlesnirea si desvoltarea capitaluriloru, a capacitatiloru professionali si a muncei conditiuni essentiali cari ne lipsescu, si cari se potu dobândi in pucini anni.

Autorulu tractedia mai anteiu partea geografica si dà notiunile celle mai essact despre latitudinea la care ne aflamu, insemnédia altitudinele puncturiloru celoru ma insemnate d'asupr'a Marei Negre, de la 0 m. pene la 2720 metri, inaltimea cea ma mare care este a muntelui Ciahlaulu; descrie intr'unu stilu simplu si viu riurile, pa- durile si lacurile tierrei.

Dupo acee'a trece la cercetarea populatiunei care de la 3,579,951 sufflete in an- nulu 1844, s'a suitu in annulu 1859 la 4,424,961 si pe care in 1875 ua credea de 5,000,000 sufflete, adeco de 722 locuitori pe leghie patrata.

Dintr'acesti locuitori, ne spune co 781,179 locuescu in orasie, éro 4,217,821 la sate si in despoiarea ce face cifreloru condiciloru starei civile attrage attentiunea ce-

Digitized by Google

tianiloru si a guvernului asupr'a mai multoru imprejuràri privitóre la populatiune.

Observa mai anteiu rarulu fenomenu a numerului mai micu alu femeiloru de catu barbatiloru, ne arréta cumu in orasie decessele covarsiescu cu 2,690 nascerile,— 118 nasceri in contra de 30,908 morti, — si observa cu multa ratiune co intr'aesta privinti'a Israelitii se afla in mai bune conditiuni de catu Romànii, numerulu nasceriloru la Evrei covarsindu cu multu numerulu mortiloru atatu la sate catu si orasie.

D. Aurelianu nu se opresce a discute cestiunea colonisarii tierrei cu straini, déro pronuncie verde in contr'a acestei idei:

«A favorisa prosperitatea economica si a neglige prosperitatea populatiunei este a cum am lucra pentru ua gradina, pene ce fructele au ajunsu la maturitate, remaindu ca altii, ero nu noi: să ne folosimu de densele.» — dice autorulu.

Tratandu partea climatologica ne arata ua variatiune in temperatura de 60° de la -34 pene la—26°. — Deco aru fi scrisu esta timpu acellu registru aru fi fostu pote ultu mai intinsu incependu de la+24°. — In annii de candu observa variatiunele ıometrice pressiunea atmosferica a variatu de la 75m., 55cm. pene la 77m., 15cm.; emperatura media a anniloru 1872, 1873 si 1874 a variatu de la 9° la 12°,9, ero luviometrulu, de la 42,6cm. pene la 66m., 4cm. si zapada cadiuta de la 34m., 5cm. pene 1m., 70cm.

Crivetiulu a suflatu, termenu de mijlocu, 155 dillei ntr'unu annu, ero austrulu 126 dile.

Aceste conditiuni climaterice si meteorologice permitu cultura mai multoru plante e catu in ori-ce alta tierra, precumu si crescerea mai multoru animale de catu ori ude.

In privinti'a geologica si meteorologica Romani'a este forte bine indiestrata; auorulu crede muntii nostri bogati chiaru si in metaluri nobile. Formatiunele geolojice incepundu de la Dunare si pene la polele muntiloru suntu : I. Dilivium quaernaru care se deosebescu in :

Diluvium venatu cu petre rostogolite si cu remasitie de animale fossili antideluiane;

Diluvium galbenu compussu d'in argilu siliciossu numitu Lyas cu congregatiuni arnosse de ua grossime de 50 pene la 100 metri;

Diluvium negru, pamentu raru si fertilu, ua proprietate cu totulu speciale si priviegiata a zonei d'intre Urali si Carpati, d'intre Marea-Neagra si muntii Valdai.

Formatiunea a doua incepe cu polele Carpatiloru si se indinde pene aprope de virfulu loru, *terenuri tertiare* representate prin pliocene, miocene si numulite compusse din argilu marnossu, de nissipuri, gresii, calcare, gips, sare-gema si lemnitu.

Regiunea a treia, virfurile Carpatiloru este de terenuri secondare, primare si metamorfice; calcaru compactu, marmura, lemnitu, antracitu, schistu lucitoru, schistu ardosieru, mica-schiste si gness.

Paturele deossebiteloru terenuri au ua inclinatiune de la Nord spre Sud, si resparu dincolo de Dunare in virfurile Balcaniloru.

Digitized by Google

D. Aurelianu pare a crede ca Romani'a ar possede insemnate bogatii nobile; nu impartasiescu acesta frumosa credintia, dero totu 'mi pare co ar fi de ua importantia d'a se cerceta si a se urmari conditiunile si directiunea vinei de *tel de auru* de la Feldbania. Dacia a pututu fi considerata ca ua tierra bogata in au argintu in timpii Romaniloru, cari mai totu d'auna tramitteau aici *guvern* apartinendu administratiunei mineloru Imperiului, dero atunci nu erau cunoscute aurariile Potosului nici alle Californiei. Scumpetea acestoru metaluri facea c mica cantitate compensá cu avantagiu munc'a aurariloru.

Autorulu este mai nainte de tote agronomu si trecendu la partea agricola a scr sale intra in celle mai minutiosse amerunturi pe care le recomandamu mai cu sebire.

D. Aurelianu observa cu multu cuventu co de si s'a introdussu in Romania masi agricole, dero acestea n'au facutu alt'a de catu se dea ua mai mare intindere in su facie semenatureloru si a restringe pastori'a, ceea ce este unu pasu inapoi in *locu d* unu pasu inainte.

In cartea intitulata «Tierra Nostra» gassimu notiuni statistice preciosse in cee privesce legea rurale din 1864.

S'a datu fostiloru clacasi:

	In Valachia.	*In Moldova.*	*Peste Prutu, L. v.*		*L. t*
	La campu: pogóne	falci	falci	la campu	la mun
Celloru cu 4 boi şi 1 vaca	11	5—40	6—31	133	94—1
2 „ „	7—19	4	4—30	100—24	93—
0 „ „	4—15	2—40	2—70	71—20	51—3

L. v.

Socotindu-se 1521—10 valorea pamentului datu fruntasiului la campu si 1076 munte.

1148—20	—	—	—	—	—	834—1
816	—	—	—	—	—	592—2

S'au improprietaritu 406,898 familii danduli-se 2,293,014 pogóne.

de 64,592 familii cu 4 boi, s'a datu 688,356 pogóne in Valachia.
7,516 „ „ „ „ „ „ 41,413 falci in Moldova.
138,746 „ „ 2 „ „ „ 1,022,400 pogóne in Valachia.
61,045 „ „ „ „ „ „ 244,073 falci in Moldova.
76,342 „ „ 0 „ „ „ 326,789 pogone in Valachia.
58 653 „ „ „ „ „ „ 144,388 falci in Moldova.
406,898 familii de improprietariţi.

L. v. L. n.

Despàgubirea annuale este de 37,766,966=13,987,765
9,919,928 L. n. platiti de fostii clacasi din Valachia si
4,067,886 „ „ „ „ „ „ Moldova.

D. Aurelianu preciuesce la 70 pene la 150 L.n. valórea pogonului de pamêntu séu 100 L.n. termenu de mijlocu, si rent'a de la 3 pene la 15 L.n. sau medie 6 L.n. de pogonu.

Digitized by Google

Notiunele ce gasimu intr'acesta carte asupr'a assolamenteloru suntu in adeveru preciosse.

Productiunea unui pogonu este, dupo D. Aurelianu, de 35 L.n., in vreme ce in Francia este de 50, in Belgia de 90 si in Anglia de 100 L.n.

Pretiuesce productiunea annuale agricola la 681,455,813 fr., ero cea animale la 150,500,000 fr.

Aceste cifre 'mi paru camu mari, le credu mai pressusu de cotu realitatea.

Dupo D. Aurelianu, tierr'a nostra possede :

223,496 pluguri.
470 seceratori.
980 treeratori.
370 mori cu aburi.
4,578 mori cu apa.

$\frac{1}{5}$ a teritoriului romanu este acoperitu de paduri, 4,029,947 pogone, dandu unu venitu de aprope unu millionu franci (1,000,000 fr.).

Partea din urma a cartii tratedia despre comerciulu tierrei nostre, ne arata desvoltarea ce ellu a luatu de la annulu 1840 candu esportulu era numai de 35,413,209 fr., si importulu 19,673,176, pene la 1871, candu cellu d'antaiu a ajunsu la 170,662,019 si cellu-altu la 84,799,882 fr.

De si eu ca liberu cambistu nu impartasiescu ideile autorelui in privinti'a restrictiuneloru ce pare co aru voi se se aducà relatiuneloru comerciali, dero nu se pote tagadui co elle suntu dictate de unu caldu si nobilu patriotismu.

Cu cotu este de meritorie partea I a scriarei D-lui Aurelianu, si mai meritorie este partea II, intitulata Bucovina, care ne face se cunóscemu cotu de preciosa este bucat'a ce s'a ruptu d'in corpulu nostru prin viclenie si tradare, 2,095,202 pogone de pamentu de cellu mai bogatu si mai roditoru d'in Europa, «Moldova de sussu cu vechia «sa resiedintia Suceva, cu episcopi'a ortodoxa d'in Radauti fundata de Alexandru cellu «bunu, cu monastirile Sucevitia, Voronelulu, Dragomirna, cu orasiele Cernauti ai «caroru ispravnici figurau in tote chrisóvele, in tote legile tierrei de la descalicatore, «in fine bastina, inima Moldavei, erau numai nisce calcàri de hotare alle Moldovei «asupra Pocutiei», dice indignatu autorulu brosiurei Rapirea Bucovinei.

D. Aurelianu ne face unu tablou durerossu dero esactu de napadirea Evreiloru si Germaniloru in Bucovina si de inabusirea Romaniloru, allu caroru numeru merge descrescendu; din 260,000 Romani cati erau in annulu 1856, la 1869 remasese numai 209,000, pe candu Rutenii s'au suitu la 170,000 si Evreimea cresce intr'ua proportiune inspaimentatore. Din 30 de consilieri comunali ai orasiului Cernauti, numai unulu este romanu, cei-alti suntu ebrei si germani.

A face sa regretamu ceea ce amu pierdutu este a impinge spre recuperare.

Scrierea d-lui Aurelianu este preciosa sub tote puncturele de vedere si autorulu merita a fi rugatu sa impinga investigatiunele selle si asupr'a celoru-alte parti surori ale Romaniei.»

In urm'a unei apretiuri atatu de favorabile pe catu justa, Commissiunea aru fi

Digitized by Google

fostu fericita se pota priimi in concursu lucràri de reale valóre ca «Terra nostra si «Bucovina». Commissiunea inse nu a pututu face acésta, facie cu constatarea c cartile domnului Aurelianu au apparutu la ua data anterióre celei stipulate prin te stamentu, care hotarasce premiarea în fia-care annu a unei carti apparute in cursul chiaru alu annului ultimu.

4.

Tratatulu de Botanica allu domnului Doctoru *An. Fetu* este inco ua lucrare incom plecta, continendu, dice rapportorulu asupra ei, ua parte numai a acestei ramure sciintiei naturale. Autorulu promite in prefatia de a publicá restulu operei indata c numerosele séle occupatiuni i voru permite.

«De vomu cauta, dice domnulu N. Cretiulescu, se ne damu séma despre meritulu a cestei opere, nu putemu dice alt'a de catu ca ea reproduce in romanesce sciinti'a Bo tanicei si resuma in modulu celu mai scrupulosu, progresele si lucrarile facute de di feriti naturalisti in asta sciintia pene asta-di.

«Déco in scrierea sciintieloru morali si politice fia-care autoru póte avea vederil séle si fia-care din aceste vederi pote fi criticata si controversata, in scrierea sciintie loru positive, unu autoru nu pote de catu se descrie faptele, se le analisedie si se le demonstredie catu va putea mai claru; acésta nu se pote negá operei domnului Fetu si deco p'alocurea lipsa de claritate, precum si intrebuintiarea ore-caroru termeni sciintifici romanisati, nesufficiente nimeriti, este de regretatu, nu trebue se ne ascundemu marele greutati ce incercá autorii romàni in scrierea in romànesce a sciintie loru positive: limb'a Botanicei ca si Chimiei, a Physicei, etc. se afla inco la noi in epo c'a formatiunei loru.»

Conclusiunile favorabile ale rapportorelui erau óre-cumu asteptate de fia-care din noi cari cunnoscemu valórea reale a barbatului pre care ne-amu deprinsu de demultu a'lu stima, a'lu pretiui.

Deco opulu laboriosu allu collegului nostru, pastrandu netăgăduitu locu de onóre intre productiunile spiritului romànu în annulu incetatu, nu va fi acel'a pe care Commissiunea 'lu va recommanda pentru premiare, lucrulu acest'a se va esplica, domniloru Membri, mai josu pe motive neinlaturabile testamentare.

5.

Alienatulu in facia societàtei si a scientiei, *studiu medico-psychologicu de domnulu Dr. Sutzu*, este un'a din acele lucrari care onoro pe autorulu loru. Din rapportulu priimitu de Commissiunea d-vostre asupr'a lucrarei domnului Sutzu de la domnu Baritiu, amintimu co conclusiunile d-sele suntu cu totulu spre laud'a opului in cestiune, opu pe care 'lu numesce escelinte si prea interesante. «Esaminandu, dice domnu Baritiu, opulu domnului Dr. Sutzu din punctulu de vedere socialu, ca cetatianu de statu, ca parinte de familie si ca publicistu, cutediu se afirmu ca pentru societatea nostra romanesca de multe millióne, era necesitate imperiosa si prea urgente ca unu bar-

Digitized by Google

batu de specialitate se tratedie in publicu atatea cestiuni din sfer'a psychiatriei, in limb'a nostra si in modulu precum se vedu tratate acilea.»

Si mai la valle domnulu Baritiu adauge: «In totu decursulu acestoru studie, teoriele autorului suntu pregatite nu numai cu citate din cei mai renumiţi scriitori psychiatri ci si cu esemple vii luate din prassea de 10 ani, facuta mai allesu in asilulu de la Marcutia. Acele morburi sau bóle psychice, a caroru origine si causa nu s'a pututu constata nici pene asta-di, suntu denotate fia-care la loculu loru.»

In catu pentru limb'a sau stilulu in care scrie domnulu Dr. Sutzu, domnulu Baritiu aru fi dorit'o se fia astu-felin in câtu se fia mai lesne intiellessa nu numai de omenii de specialitate, ci si pentru celu-l'altu publicu trecutu prin scólele române.

6.

Ultim'a opera de care avemu a ne occupa este *Istoria Archeologiei, studiu introductivu la acesta sciintia* de *Al. I. Odobescu.*

Mai ânteiu de tote se cade se facemu cunnoscintia cu dispositiunea si coprinsulu materiei acestui opu. Cartea, care nu are pretentiune de a fi unu *manualu de Archeologia* ci *ua introductiune in Archeologia*, e impartita in 15 lectiuni, asia precumu dom. Odobescu le-a facutu numerosului seu auditoriu de la Facultatea de littere. Déco, din caus'a destimatiunei loru, lectiunile domnului Odobescu caută une-ori, in interesulu auditoriului reinoitu, se iea ua forma repetitóre, poftoritóre, nu e mai pucinu adeveratu ca, evitandu de a face numai rece si pucinu atragutoriu doctrinarismu, dom. Odobescu, prin chiar forma ceja datu lectiuneloru sele, a isbutitu a presentá sciinti'a in chipulu celu mai nemeritu, mai allesu la noi, spre a inspirá gustulu, amorea ei. Lectiunile dom. Odobescu instruescu atatu prin partea loru *narrativa* catu si prin acea *descriptiva*, care contribuesce a ridica celei *doctrinare* totu ce are de aneroiosu, de aridu, de pucinu atragutoriu.

Prim'a lectiune aduce definitiunea Archeologiei in modu de a inaltiá, de a nobilí fórte sciinti'a acesta: «Archeologi'a, dice dom. Odobescu, nu are de scopu a multiami placerile nesabuite si gusturile resfatiate ale celoru curiosi de fapte si de obiecte care au peritu din usu sau care nu mai suntu de moda..... coci aru fi pacatu se i se dea unu locu in invetiamentulu unei scole de ori-ce felu.

«Din norocire inse Archeologi'a scia prin resultatulu cercetariloru care o constitue, se se inaltie la regiuni mai maretie, mai intinse, mai spornice. Ridicata la rangulu ce i se cuvine, ea ajunge a fi unu criteriu puternicu pentru pretiuirea facultatiloru intellectuali si pentru cunnoscintiele cualitatiloru morali ale omului.»

D. Odobescu face apoi deosebirea intre *anticaru* si *archeologu* si combatte cu spiritulu ce i cunnosceti desiert'a pretensiune a anticariloru lipsiti de ori-ce cunnoscintie dobendite prin studii.

D-nu Odobescu aduce apoi nimerit'a definitiune a Archiologiei dicendu:

«Archeologi'a, domniloru, este sciinti'a care cercetedia datinele si monumentele ce au remasu de la omenii din secolii trecuti si s'au pastratu pene la noi, séu in relatiuni scrisse, séu in traditiuni orali, séu mai allesu in obiecte reali, plastice si grafice; ea are sarcin'a de a aduná si controlá aceste re

Digitized by Google

masitie, pentru a estrage din studiulu loru, speciale séu comparativu, o cunnoscintia catu se pote mai deplina, despre credintiele, institutiunile, practicile, usurile, industriele si artele societatiloru vechi adico despre starea morale si intellectuale a omenirei, in differitele epoce ale desvoltarei salle. »

Eato de siguru ua definitiune a Archiologiei prin care sciinti'a s'a inaltiatu, s'a nobilitu. Si pe catu este nimerita definitiunea acesta pe atata e noua si completa classificatiunea ce face d-lu Odobescu materieloru Archeologiei, impartindu mai anteiu studiele *ethice* séu *morale* alle Archeologiei « in patru cathegorii generali, avendu rapportu : un'a, la *dieitate ;* a dou'a la *Statu;* a trei'a, la *Societate;* si cea din urma, la *Familia* si la *Individu.* Sub aceste patru manifestari s'au esercitatu in totu timpulu facultaţile morali alle omenirei.»

Si dupo ce d-lu Odobescu cu atat'a competintia vine a vorbi despre ramur'a *ethica* sau morale a Archeologiei, trece la ramur'a *esthetica*, unde studiadia diece specii de monumente, ronduite mare parte pe treptele inalte alle belleloru-arti, dero si *multe* fora alte drepturi de catu ale unoru simple producte industriali.

Nu putemu face altu-mintrelea de catu a enumera aci puru si simplu aceste diece specii : 1) Architectur'a, 2) Sculptur'a sau Glyptic'a cu Toreuctic'a si Gravur'a, 3) Pictur'a, 4) Mosaicele cu Smalturile, 5) Petrele gravate sau Dactylografi'a si Sigilografi'a, 6) Ceramic'a, 7) Numismatic'a, 8) Epigrafic'a, 9) Paleografi'a si Diplomatic'a, 10) Instrumentele si Uneltele.

Metod'a si obiectulu decisse, d-lu Odobescu va urmarí lucrulu cu staruinti'a *si* neobosinti'a ce-i cunnosceti, asia co nu va remanea pene la finea volumenului seu, promissiune care se nu o fi tinutu pe catu l'a incaputu timpulu, ce-i era accordatu ca professore allu facultatii de littere.

Trei lectiuni urmatore (a dou'a pene la a patr'a) tratedia despre *Anticitate.* Metodica si erudita este classificatiunea isvoreloru antice. D. Odobescu o imprumuta de la renumitulu archeologu germanu K. Otfried Müller, dero o modifica si o complectedia admitiendu patru specii de autori antici, greci si latini, ca premergaturi *ai* sciinţei archeologice.

«Acestia suntu : scriitorii *periegeti,* calletori, geografi si istorici cari descriu in opere narrative, obiectele de arte si usurile de prin localitatile ce au visitatu ; *artiştii,* sau omenii technici cari au scrisu tractate si commentarii despre artele practicate de densii si de altii ; *eruditii,* cullegetori de fapte antice de ori-ce ordine, cari mai cu sema publicau scrieri sub numirea de *Antiquitates*, si in fine *sofistii,* cari au luatu dreptu subiecte alle compositiuniloru loru rhetorice, materie cullese in dominiulu vieţei sociali sau in acell'a allu artiloru »

Autorele Istoriei Archeologiei vorbesce apoi in deossebi, cu bogate cunnostinti, despre Herodotu, Polemonu, Vitruviu, Pliniu, Lucianu. D-sa insotiesce acesti scriitori cu variate cunnoscintie despre monumentele si institutiunile antice.

D. Odobescu care anco d'in prim'a lectiune a fostu dissu : « Dupo o callatoria asia lunga si variata prin restimpii si prin restavurile in cari s'au semnalatu geniulu si activitatea omenirei intregi, ce repaosu mai placutu si mai intaritoru puté-vomu afla de catu cercetandu in jurulu nostru cu o pietosa sollicitudine acea scumpa mostenire

Digitized by Google

chi datine si de vechi monumente pe care ne au lasat'o strabunii nostri, pe pa-
lu multu iubitu alu Patriei ?» d. Odobescu, dicemu, in urm'a vorbeloru salle
susu, nu putea se nu intrebe pe Pliniu ce va fi sciutu ellu ora despre locui-
ierrei nostre in vremile anteriore.

n nesocrocire, ellu nu pare a se fi interessatu multu de strabunii nostri cei barbari; 'i cam
a vederea, si abia deco la unu locu, spune ca dincolo de Dunare, (adico aci) traiescu, in codri
si, niece Geti carora Romanii le dicu Daci; intr'alte doue locuri adaoge ca acei Daci, bar-
i famei, au selbaticulu obiceiu de a 'si insemná trupulu cu colori storse din plante si ca une
ii loru se nascu cu semnele ce parintii 'si au facutu la braciu. Apoi aneo, vorbindu despre
'a nostra Dunare, povestesce ca pe acolo unde ea isi are isvorulu, adeco in muntii Abnoba din
ia, in apele ei se nasce unu felu de pesce negru care uccide indata pe cine 'lu gusta. Faptulu,
u sciti, nu s'a adeveritu pene acumu, domniloru. Dunarea in cursulu ei, nu ne adduce pesci ve-
, si ori care 'i aru fi natur'a acolo unde se nasce, aci la noi, ea curge falnica si inroditore. Se
dema dero la tote calomniele lui Pliniu, ci impreuna cu unu poetu romanu, se dicemu si
chiului Istru, bine-cuventatulu si multu-darniculu nostru ocrotitoru :

Curgi, si deco vre-o tierra aru face vre o vana incercare
De a te reclamá cu dreptulu ca in ea ai fostu násceutu,
Spune'i se te tina in leganu pene cand vei cresce mare,
Si apoi vino in tierr'a nostra, mandru, falnicu si avutu!»

la Lucianu, d-lu Odobescu allege pre Anacharsis, coci are pentru noi ua attracti-
lacale, « asi dice chiaru nationale, deco aru fi iertatu se ne dicemu urmasi ai
laru. »

ianu da occasiune d-lui Odobescu se vorbesca despre Gimnasiele grece, despre
nastica in anticitate, si termina aceste notiuni raportandu ua conversatiune din-
Anacharsis si Solone in privinţá gimnasticei, pe care nu ne putemu hotari, ori
de lungu aru deveni rapportulu, se nu o aducemu aci.

ce'a ce privesce cugetulu nostru assupr'a juniloru si assupr'a crescerei ce le impunemu in-
u au ajunsu in verst'a de a deossebi reulu de bine, de a da trupului loru ua energia virile si
ndá ostenelile, iţi voiu spune indata totulu, pentru ca se scii cu ce scopu amu instituitu noi
exercitie si amu suppusu de timpuriu trupurile loru la osteneli, nu numai cu privire la jocu-
publice si la pretiurile ce aru putea se castige acolo, unde forte pucini ajungu la isbenda, dero
te facu se intiellegi totu binele ce se trage dintr'acest'a, atatu pentru tierr'a intrega catu si
u insisi luptatorii ei.

ste intr'adeveru ua alta lupta, care sta deschisa pentru toti cetatienii cei buni : cunun'a aceleia nu
nici de plopu, nici de leustenu, nici pe maslini; dero intr'ens'a se coprinde fericirea tutuloru :
'a este libertatea fia-carui cetatianu in particolaru si a patriei in generalu; avutia, gloria, lini-
a serbare a solemnitatiloru statornicite de strabunii nostri, pastrarea bunuriloru ce avemu, in-
u cuventu, celle mai stralucite daruri pe cari le putemu dori de la diei, tote aceste bunuri suntu
ptite in cunun'a despre care iti vorbescu si acellea nu se potu dobendi de catu prin lupt'a de vir-
emulatiune, la care esercitiele si ostenelile ducu d'a dreptulu pe tinerii nostri. »

Cu lectiunea a 5-a incepe studiulu Renascerei, mentionandu mai anteiu despre des-
ctiunile facute de Romani si despre barbari'a medievale.

Cercetarea opului aru ajunge atatu de interessante catu si insusi opulu, deco amu
— cumu ne impinge dorinţ'a — se mentionamu tote notitiele si informatiunile
erse ce contine fia-care lectiune.

Lectiunea a siessea se occupa de inceputurile Renascerei; anco din primele pa-

Digitized by Google

gine alle acestei lectiuni se 'mi permiteti a citá unu passagiu care se recom attentiunei, nu numai din punctulu de vedere allu fapteloru, ci cu deossebire cata de stilu.

«Cand cugetamu la acellu timpu in care societatea europeana se trediesce din somnulu lung grijatu allu secolului de mijlocu, pentru ca peste cati-va anni se se resfetie in tote desmierdar fletesci si intellectuali cari deschidu portile istoriei nostre moderne, gandulu ni se reporta unei vechi datine a legei si a tierrei nostre, assupr'a unei maretie si mangaiose sorbatori, c vine pe totu annulu, in veci scumpa si alinatore ori carei inime crestine si romanesci.

Patru dieci de dille d'a rondulu crestinulu a traitu lopadatu de ori ce placere, de ori ce muncindu'şi trupulu in strasnica cumpetare si suffletulu in aspra pocaintia; ellu, cu inima o urmaritu lungile chinuri si umiliri alle Mantuitorului omenirei, pe care in septeman'a pati preotulu in biserica, le a povestitu prin indelungi si desse citiri, prin jalnice cantari; ellu acia la sfasietorea agonia a fiiului lui Dumnedieu si, cu tota processiunea funebre a unei imm tari, a vediutu in ser'a de Vineri, epitafulu pe care se arat'a trupulu sangeratu si sdrobitu a Iisusu, reintrandu cu pompa solemne in tainiculu altaru, cá intr'unu mormentu tacutu.

Sub asia negre intypariri, a essitu ellu din biserica, cu capulu plecatu, cu inim'a infranta, tulu locasiu 'si a inchisu portile intr'ua jalnica tacere. Ua nopte si apoi ua di intrega au trecutu, morite, fora nici ua usiurare pentru inima, fora nici ua mangaiere pentru biata firea omenesc negura de jale, ua amortire suffletesca s'a reversatu peste lumea crestina, la amintirea ingro crime ce s'a commisu suntu acumu cate-va sutimi de anni.

A dou'a sera vine, si presimtirea, asteptata dero nu anco marturissita, a unei apropiate bu face pe crestinu se'si caute si alinarea si intarirea intr'unu somnu prematuru. De timpuriu cet afundata in intunericu, in liniste, in nemiscare. Abia deco in fundulu altarului, dinaintea iconei tuitore, mai veghiaza luminá siovainda a unei candele.

Dero in tari'a noptiei, servitorii templului pasiescu dibuindu pragulu cellu napustitu; ei pet in locasiulu desiertu, care resuna a golu sub pasurile loru sfiete; unii aprindu scanteia de ias aduncele candele de argintu; altii facu se vibredie din ce in ce mai tare toc'a si clopotulu, care tepta din somnu pre credinciosi.

Unulu cate unulu sosescu acumu si acestia, strecurandu-se d'a lungulu paretiloru intuneco cari abia se resfrange sticlirea transparente a candelabreloru; ua siopta de pasi umiliti, de t metanii, de cruci cuvioose, ua murmura de inchinaciuni si de bine-cuventari incepu a se inalti pretutindeni. Atunci usiele altarului se deschidu; preotulu in vestminte strelucitore de firu, a cu facli'a aprinsa; ellu da semnulu obstescei luminari si fiasi-ce crestinu alerga se iea pentru focu de la acea lumina; in cate-va minute mii de faclii isi inalti'a flacar'a loru luminatore sub tele templului; cadelnitiele respandescu cercuri din ce in ce mai intinse de miresme; glasuri tarite tresaru de cantece de bucuria. Ua scire mantuitore vestescu elle tote: „Christosu a inv „Christosu a inviatu din morti, cu morte pre morte calcandu si celloru din mormenturi viue „ruindu-le."

Inimile credinciosiloru tresalta de bucuria; mintiele loru simtu porniri uimitore cotra glo marirea ceresca. In acelle valluri de lumina, de profumuri, de cantari, in acea falnica veselia sericei crestine, tota firea serbedia cu incantare maretiulu mysteru allu Invierei, intarirea *Cred* inturnarea *Sperantieloru*, renascerea a totu ce e bunu, frumosu si adeveratu, a totu ce se chiama pre lume *Amorulu divinu*!»

Secolulu alu XIV-lé si allu XV-lé suntu cercetati in acésta lectiune a 6-a c mâna de maiestru. Cându ne spune, apropositu de Petrarca si de *archeologic'a* cóla a patriotului Rienzi de la 1347 co Archeologi'a nu e leaculu celu mai potri pentru bólele politice, nu credeti óre, d-ni collegi, co d. Odobescu face nu numa constatare sciintifica, ci si dà ua buna povatiuire pentru vremile nóstre.

Digitized by Google

D'in cartea acést'a a siesea vomu mai cita amintirea ce face despre desgroparea la 1540 a Columnei lui Trajanu:

«adaogimu aci, dice d. Odobescu, ca unu faptu de unu interesu mai nationale pentru noi, co sub Paulu mlé, pe la 1540, fu desgropata partea de josu a columnei Traiane, care jacuse pene ..., pe jumetate infundata in derimaturile ce accoperise Forulu lui Traianu. Anse, inco de la a... 1162, papa Alexandru mlé, dase unu ordinu, prin care se osindea la mórte şi la confiscarea a... toti acei'a cari aru fi cutediatu se strice baso-relievurile de marmora, ce singure ne-au pa... parte din istori'a antica a patriei nóstre.

Ca Români si ca iubitori de archeologia, sa multiumimu de ua cam data, papilor Alexandru si Paul mlé, pentru ca ne au conservatu şi ne au curaţitu monumentulu strabuniloru nostri, pene cand ... or'a dorita ca sa putemu multiumi altor'a pentru reproducerea si inaltiarea chipului ei de bronzu pe un'a din piaciele capitalei nostre, séu, ca la loculu ei celu mai nemeritu, chiaru in faci'a edificiului consacratu luminarei natiunei nostre, in faci'a palatului Academiei in care ne aflamu.

Socotescu ca cu totii amu lua unu asemínea faptu ca de bunu auguru.

Fora de a exagera, unde nu se cade, patriotismulu nostru retrospectivu, ca poporu cu fintia a sa ..., avemu fora induoiala datorii de implinitu cotra stramosii nostrii; avemu commemoratiuni ... consacratu pentru a constatá printr'ensele cine suntemu si mai allesu pentru ca ele se ne indemne ... deveni si mai multu de ce suntemu.»

Amitindu acestu pasagiu din opulu d-lui Odobescu, fia-mi iertatu sa ve spunu co dorinti'a d-lui Odobescu in privinti'a asiedierei columnei lui Traianu in piaci'a Academiei, e ua dorintia care amu avutu fericirea se incercu insumi a o realisa, sunta ... mu mai multi anni. 'Mi voiu face ua datoria de a depune pe biuroulu Societàtei ... corespundintiele si lucràrile urmate in acesta cestiune.

Lectiunea a sieptea se occupa cu eruditii din secululu alu XVIlé. Vorbesce de epi...fisti, de Gruteriu, de altii, de importantele inscriptiuni romane din Daci'a si mai ...eosebire staruesce asupr'a scriitoriloru cari au tractatu despre columna lui Traianu. ... frumosele càrti rélative la Columna, donate de curundu Societàtei de d-nu Odobescu, au fostu impreuna cu altele mai noue, asia dicéndu stórse pentru a da nascere importantei séle a sieptea lectiuni. Acésta carte se termina cu remarcabile notitie asupr'a «Tabulei lui Peutinger» si a comentarieloru ei de cotra domnulu Desjardins.

A opt'a lectiune se pote considera ca o continuare a lectiunei a sieptea. Ea tratedia despre anticarii d'in secululu alu XVIIlé. «Notitia dignitatum et administrationum tam civilium quam militarium in partibus Orientis et Occidentis» si comentariele lui Guido Panciroli dau d-lui Odobescu occasiune de a'şi purta attentiunea asupr'a tierriloru de la Dunare.

Nuntiele Aldobrandine, de cari s'au occupatu multi archeologi si studiele despre acestu tabelu ale celebrului Winckelmann, occupa pre d. Odobescu in aceastasi parte a opt'a. Columbariele romane, Atalanda podóba Tegeei si a paduriloru lyceene, precumu si Euridicea, dupo diversele monumente si dupo poeti, dau de asemenea occasiune de frumose si erudite pagine.

Citaiu se memorediu de artistulu Pietro Sante Bartoli, dero d-lu Odobescu nu-lu cita ci i consacra insemnatu locu in lectiunea de care ne occuparàmu.

Lectiunea a nou'a e consacrata eruditiloru de la 1600—1750, tratundu despre antichitàti romane. Rafaelu Fabretti occupa principalele pagini.

Digitized by Google

Acestasi lectiune se occupa forte pe largu despre podulu pe Dunare inaltiatu Traianu. Abia de va fi remasu vre unu isvoru în privinti'a acestui podu necercetat de d. Odobescu. E ua discusiune plina de celu mai viu interesu nationalu.

Monumentele omerice occupa restulu càrtii acesti'a.

A diecea carte e plina ca ua rodia cu notiuni asupr'a a nenumerate monumen de tóta categori'a. Numismatic'a primitiva a Italiei, pictur'a bisericesca, masc antice, dram'a suntu trecute in revisiune perfecta. Remarcabilu este pasagiulu care referre mai multu la monumente romàne. Pictura bisantina in scol'a romanesca, icon insemnate de pe la monastiri, cercetate de d. Odobescu, illustratiunile càrtiei intitul Slujbelniculu, iconele zugraviloru Constantinu, Ionu, Andreiu, Stanu, Neagoe si I chimu, iconele domnei Despine dela Ostrovu, suntu atatea cestiuni noue de archeol gia propria romanesca care, fora d. Odobescu, aru fi remasu póte inco multu tim necunnoscute noe cu dauna mare pentru istoria si chiaru pentru amorulu propriu n tionale.

Lectiunea a unspredecea coprinde caletoriile si descoperirile in Greci'a d'in alu XVI secolu. Miscarea Franciei in directiunea archeologica este aretata de d. Odobescu multa cunnoscintia de causa. Parthenonulu cu istoriculu seu, cu regretat'a lui de tructiune de Venetiani in 1684, occupa loculu cuvenitu in lectiunea acest'a. Dero la desfasiurare de bogatii de stilu nu suntu pentru d. Odobescu occasiune, monument memorabile ale Greciei! Nu ne putemu opri de la ua noua citatiune:

«In adeveru, abie duoi anni trecura si, in midiloculu unui secolu de lumini, pe candu tota socie tea europeana se preoccupá cu interesu de totu felulu de cestiuni anticuarie, ba chiaru si petrecer celle mai lumesci catau a se modulá de pre cultur'a antica a Romaniloru si mai allesu a Grecilo or'a cea din urma sunnà pentru monumentulu care pastrase pene attunci, in florea loru cea mai olta, in manifestatiunea loru cea mai maretia, artele din Athena.

«Cu trei anni mai nainte, la 1684, Austria in unire cu Polonia de ua parte, éro Venetia de al sub indemnulu si bine-cuventarea Papii, declarara resboiu Turciei. Ua armata se gatesce in Adri tic'a; in capulu ei se afla pusu vestitulu admiralu Franciscu Morozini, neobositulu luptátoriu allu c stinatátiei in oriente, éro sub densulu se ronduiescu palcuri impestritiate de ostasi callari si pedes naimiti atatu in Italia catu si in tierrile Nordului. Lefegii florentini, milanesi, sclavoni, multe hanovresi, bavaresi si sasi, compunu ua armata curcita, ca de diece mii de omeni, cari comand de capitani din tote nemurile Europei, coprindu rapide tota Morea séu Peloponnesulu si dobandes lesne betranului admiralu venetianu, titlulu de Peloponnesiaculu.

«Spre tomn'a annului 1687, dupo stralucit'a invingere de la Patras, generalulu suedesu, comi Otto Wilhelm de Kœnigsmark, siefu cu tocmela alu puteriloru de uscatu, propuse lui Morozini ca coprinda portulu Pirealui si orasiulu Athenei, spre a putea se padiasca mai lesne trecutoria de Corinthu. Admiralulu cosimte si la 21 septembre pornesce cu vasele selle in apele Atticei, chiama flindu acolo si de crestinii locului, ca unu adeveratu mantuitoru allu loru. Dero Turcii din Athen ingrigiati forte isi ducu armele, munitiunile, averile in Acropole, si, spre a le ferí mai bine, le deput impreuna cu provisiunele de prafu si de catranu destinate apararii, in trainicele ziduri ale Parth nonului.

«Ostirea lui Morozini sosesce si la sommatiunele ei, Turcii refusa de a predá cetatea. Attunci a sediulu incepe cu bombardarea ziduriloru de doue si de trei ori millenarie; Kœnigsmark asiedia ua b teria de optu tunuri pe movila Pnyxului, de unde uadiniora se audia numai glasulu oratoriloru care acumu asverla cu urletu, bombe in ruinele Propylelor; pe dealulu Museului e alt'a batteria d cinci-spre-diece tunuri si la polele Areopagului suntu patru mortare, cari tote impreuna ciuruiesc

Digitized by Google

ziduri intarite de Cimone si de Themistocle. Cetatiui'a seculare sta anco mundra si neapro. dero la 25 septembre, ua bomba aprinde ua mica erbaria de la Propyles. Foculu tunuriloru a doua-di necurmatu si tielulu projectileloru devine acumu chiaru Parthenonulu, unde se e sunt gramadite tote midilocile de aparare.

la mediulu noptii ua isbucnire formidabile, urmata de volvorea intunecata a flacariloru, sgu- din temelii cetatea intrega si vestesce tutuloru co tielulu a fostu nimeritu.

doua-di, la lumin'a sorelui, Parthenonulu dupo duoe mii anni de gloriosa existentia, se arata in duoe; paretii lui masivi, columnele-i celle eleganti, grelele-i architave, invelitorea-i de mara, mai tota frisea, mai tote metopele, stau resturnate la pamentu; numai ambele peristyle, rtite acumu unulu de altulu printr'unu mormanu de ruine, isi inaltiau frontonele loru triumfali trunchiate dero totu maretie, infruntase brutalitatea momentana a resboiului ca si stricaciunile nate ale timpului.

Parthenonulu lui Pericles, cu ordonnanti'a lui fora semenu pre lume, nu mai existá. Turcii cei ni, cari de siguru nici nu bauuiau catu de multu elu pretiuise, i parasira ruinele fora de a le attinge; déro representantii civilisatiunei occidentali se grabira a dá remasitieloru lui ua noua nada lovire.

Luarea Athenei, care fusese asia de fatale arteloru, nu presentá din puntulu de vedere strategicu nu numai anevointie. Trebuí dero ca ostirea crestina, bantuita de epidemia si zadarita de bandele itorie ale Turciloru se o parasesca in primaver'a urmatorie, ruinata si pustiita. Morozini anse, de glori'a stramosiului seu, carele la annulu 1204 rapise d'in Constantinopole si inaltiase pe fa- Santului Marcu din Venetia cei patru vestiti cai de bronzu auritu, podoba uadiniora a Romei, ini vru si ellu sa desprinda de pre frontonulu occidentale, care erá anco in stare destulu de , spre a le duce daru patriei sale, carrulu cu duoi telegari de marmura allu Victoriei-fora-aripe, n si statu'a colosale a lui Posidon, din centrulu grupei. Mesterii insarcinati cu acesta anevoiosa re nu se ingrigira bine si tota acea splendida portiune a frontonului, tote acele uriasie nestem- de marmora scintiatoria, tote acele figure de ua frumusetia sublime, de ua conservatiune ad- ile, dieulu Posidon in postura sa maretia, cei duoi armasari aprinsi de unu focu cerescu, sta- Victoriei plina de ua graciosa demnitate, tote acele capete de opera neimitabili, surpandu-se de a de la ua asia mare inaltime, se facura prafu si fareme pe pamentu.

n'a periciunei isi infigea d'in ce in ce mai adunca ghiarele in acelle minuni alle geniului arti- , pripasite acumu pe campurile de resboiu!»

recundu la monumentele nordului Europei, d. Odobescu attinge cu erudit'a sea , *runele*. Aci are occasiune d'a vorbi publicului romanu de thesaurulu de la Pe- , care a facutu de multu pénn'a d-sele ua pénna archeologica europeana. In- ptiunea cu *bokos (buki?)* ale verigei, cetita de d. Odobescu, ne spune ca e ua in- tiune a vechiloru Goti, veniti d'in Scandia, consacrata dieului Odin sau Guthan. Dupo ce d. Odobescu secera manosele campii ale archeologiei grece, vine se caute numente de aceeasi natura si in muzeulu nostru d'in Bucuresci si ne vorbesce pre ua interesante inscriptiune gréca anco inedita, prin care d-sa esplica alte mo- mente de aceiasi natura ce proccupau pe archeologii straini. Si aci, ca pretutindeni, ierulu nu neglige de a face partea catu mai mare monumenteloru antice aflate in ara la noi.

Lectiunea a douespredece se occupa de numismatic'a d'in secolii XVII si XVIII de Orientalistii d'in acestasi vreme.

Acesta lectiune se fià ea mai pucinu insemnata pentru archeologi'a propria natio- ale? Precumu amu spusu, d. Odobescu ne a deprinsu a astepta de la fia-care lec- time ua insemnata parte propria romana, si in acést'a pare co a fi voitu se imple cu tutulu mesur'a, descriindu-ne interesantele mormentu ce s'a descoperitu acumu vre-ua

Digitized by Google

siepte-dieci de anni la Contiesci si reversandu asupra'i lumini cu totulu noue pr esplicatiuni ce le aduna d'in scriitori si d'in inscriptiuni orientali, arabe si tibetan aci vorbesce si despre acea fasiora de *charta bombaccea*, scrisa cu littere tibetane, ca inavutitorulu collectiunei nostre, generosulu nostru collegu d. D. Sturdza a offerit mai deunadi Societàtei.

S'a pututu observá, domniloru membri, de catu vatimpu ua regretabile tendentia unii scriitori, d'a negá nemului romanescu ori-ce illustratiuni in trecutu. Scotiendu barbatii nostri mari din secolii anteriori din mediuloculu loru sociale, litterariu si scii tificu neconstatatu, acei despretiuitori a totu ce a purtatu nume romanescu, voies a legitimá darimarea ce adducu pedestaleloru pe cari iubirea si respectulu nostru fostu asiediatu pe vechii nostri scriitori, pe omenii de statu, etc., sub pretestulu comparati cu barbatii mari ai cutarei natiuni, ori mesurati cu barbatii illustri m derni de la alte popore, ai nostri aru essí inferiori.—«Cum dicu ei? Nisce ignoran nisce naivi ca cronicarii se fia considerati de omeni mari? Éco Mironu Costinu!... e este inapoiatu multu in sciintia; éco Cantemiru, care din geologia atâta scie ca in Ce hlau, in Carpati se gasescu semne de animali si de plante tiparite in petre... Apoi atât'a bagagiu sciintificu, Cantemir se fia asiediatu intr'ua inchipuita de patriotismu esaltatu Walhala romàna?»

Ciudatu modu de a judeca meritele antecesoriloru! Dero atunci, care scolaru d' classea a V^a liceale nu aru darima in sciintia pe Omeru, pe Virgilu si pe cei siep intiellepti ai Greciei?

Nu de acesta scola e dom. Odobescu. D-lui a avutu pururea respectulu si iubir barbatiloru nostri din trecutu. D-lui clasifica pre Cantemiru in lectiunea de care occupamu, intre marii Orientalisti si antiquari ai epocei lui.

Lectiunea treispredecea se occupa cu antichitatile crestine descoperite in secolulu a XVII^lea şi alu XVIII^lea Catacombele Romei, legend'a graciosa a Santei Cecilia sun desvoltate cu incontestabile eruditiune si talentu, in acésta parte.

A XIV^a lectiune continua a se occupa despre monumentele crestine si pagâne. Ed ficie basilicali, mosaice, diptice suntu trecute in revisiune si apoi autoriulu adduce i formatiunile sele despre tablele de la Rosia Abrudului d'in Ardélu. Antichitatele ba bare suntu egalmente tratate in acéstasi lectiune.

Dero intru ce óre vietiele Santiloru potu ele figurá printre lucrarile sau printre d cumentele Archeologiei?

Si la acesta intrebare dom. Odobescu deschide Mineile, cari s'aru fi pututu pa proprii de cetitu alaturea numai cu Chiriacodromion si ne adduce pene si din *Min* informatiuni originali si interesanti pentru Archeologia.

Ultim'a lectiune a d-lui Odobescu se occupa de marele collectiuni erudite din sec lulu alu XVII^lea si alu XVIII^lea Nu uita dom. Odobescu a mentiona si de Simeon Thesaloniculu, de tratatele lui speciali despre diferitele rituri, ceremonii, usuri, cladir unelte, vase si vestminte ecclesiastice ale bisericei ortodoxe, tratate presentandu cât se póte de interesanti explicatiuni mistice si istorice asupr'a intregului complexu al archeologiei religiose din biseric'a nostra.

Şi vorbindu despre Simeonu Thesaloniculu, dom. Odobescu ni'lu citedia de pe u

Digitized by Google

vechia si imperfecta traductiune romanesca tiparita la 1765 in Mitropoli'a din Bucuresci. D. Odobescu amintesce inse ca editiunea *princeps* in limb'a greca a lui Simonu Thesaloniculu este din annulu 1683 de sub Duca Vôda.

Conclusiunea càrtiei d-lui Odobescu dice :

«D'in tote aceste fapte isolate, pe cari le gramadescu aci camu fora siru, ce resulta ora, domniloru? «Deco nu me amagescu, ele dau ua netagaduita dovada de marea activitate litteraria si sciintifica ce existá in mai tote partile Europei, la mediuloculu secolului alu XVIII^lea, activitate in care archeologi'a occupa unu rolu forte insemnatu, fiindu ea, nu numai preoccupatiunea catoru-va invetiati specialisti, ci chiaru ua cestiune de amoru propriu si de moda pentru totu omulu, carele pe atunci se bucura de ore-care cultura litteraria. Simplulu umanistu, poetulu, criticulu, pictorulu si statuariulu trebuiau se cunnosca faptele si attributele dieiloru si personagieloru mythologici sóu istorici ale antichitatei, cari formau ca si urdiél'a pe cari imaginatiunea loru avea voia de la gustulu publicului, si tiese batatur'a; omulu de statu si magistratulu citea pe istoricii si pe oratorii greci si latini, dero este si mai multu anco pe commentatorii Institutelorु imperatesci; mediculu se referea neincetatu a autoritatea lui Ippocratu, lui Celsu si lui Galenu; architectulu se laudá cu cunnoscinti'a regulelorु stabilite in arte de Vitruviu; militarulu era privitu cu distinctiune candu putea se citedie pe Polybiu si pe Vegetiu; in fine chiaru si lumea cea elegante si sburdalnica cautá in usurile restelmatice ale antichitatei, croieli de imbracaminte si forme de gateli, cari se asemine cu ale luxosei Rome.

In mediuloculu acestei favori universali de care se bucurá antichitatea in ochii societatiei culte, s'aru crede ca archeologi'a trebuiá se ajunga, anco de pre atunci, la apogeulu seu, si se deschida fora rutiare tote tesaurele occulte ale artei si ale vietiei sociali din trecutu.

Cu tote acestea, ea pastra anco, tainuite, multe d'in darurile ei. Nimeni d'intre anticari, pene dupo 1750, nu se gândise a cerceta regulele de pre cari artistii eleni, si apoi cei romani, crease atatea capete de opera, nici se ispitise a descurca, in documentele litterarii si plastice ale antichitatei, desvoltarea progresiva, transformatiuuile locali si scapatarea treptata a arteloru la diferitele popore. Nimeni iar d'intre densii nu se inaltiase cu mintea pene intru a judecá starea sociale si morale a vechiloru elleni si romani, lepadatu de ori-ce prejudecati ale timpului seu, de ori-ce preoccupatiune a credintieloru sale religiose, a usuriloru si a institutiuniloru moderne, cari tote se resfrangeau mereu cu semini false asupra cunnoscintieloru despre ethic'a vechiloru popore. Nimeni d'intre densii nu putuse anco dobendi sciri destulu de positive despre limbele, monumentele si documentele anticeloru natiuni din Oriente, ca se pota pricepe natur'a si productele culturei loru, si totu de uadata se constate adeverat'a parte de inriurire ce ele au avutu asupr'a civilisatiuniloru ellena si romana. Nimeni d'intre densii in fine, nu avea anco destula consideratiune pentru creatiunele plastice si pentru intocmirile sociali ale omeniloru din mediulu-evu, pentru ca se intiellega spiritulu moralu si estheticu, care a domnitu in acea confusa si enthusiasta epoca a secolului de mediulocu.

D'in astu-felu de insemnate si felurite lipsuri in criteriulu anticariloru, resultá, pentru sciinti'a archeologiei, unu felu de stare desmadulata, neorganica si ore-cumu superficiale; intre notiunile ei feferite nu se simtiá ua legatura logica, ua lantiuire normale, ua coesiune intima, care se-i dea adeverat'a infacisiare a unei sciintie seriose, in care tote faptele se desvolta sistematicu de pre regulele providentiali, ce facu se predomnesca in lume principiele *Binelui*, *Frumosului* şi *Adeverului*.

S'aru putea dice ca anticarii de pre atunci, vrendu se explice antichitatea, i faceau unu portretu camu de felulu acelui'a, pe care unu bunu si laboriosu scolaru de desemnu, aru nimeri se-lu faca cu man'a libera si din memoria, de pe chipulu invetiatorului seu. Norocire candu acelu potretu nu ajunge a fi ua caricatura, cei'a ce s'a intemplatu adesea cu antichitatea, candu anticarii Rennascerei nu erau tocmai d'in cei mai priceputi.

Cei'a ce a castigatu sciinti'a archeologica in dilele nostre, este co, in locu de asemenea portrete fantastice ori pocite, ea mai totu-d'auna scote, in lucrarile sale de frunte, minunate fotografie de pre tota vieti'a morale si artistica a poporeloru cunnoscute din antichitate.»

Nu este vin'a mea, domniloru membri, deco v'amu luatu atata timpu cu ua simple

Digitized by Google

:ndicare a principaleloru materii de care s'a ocoupatu cartea domnului Odobes
cesta carte ne amintesce pumnulu inchisu alu uriasiului din povestea romàna
omenasiu curiosu a voitu se deschida acelu pumnu. Uriasiulu a lasatu omena
se'si faca gustulu, dero pumnulu abié crapatu, omenasiulu si tota tierr'a din jurul
au fostu acoperiti, inundati sub potopulu bogatieloru ce se prabusira din elu. Per
ti-mi, domniloru, se ridicu capulu câtusi de pucinu pe deasupr'a potopului de
de lucruri si de omeni d'in cartea invetiatului nostru collegu si, inchidiendu c
man'a uriasiului, se ve mai spunu si de la mine càte-ceva, spre a'mi implin
chiamarea de raportatore.

Cartea d-lui Odobescu, rodia cu nenumerati simburi de rubinu, are pe lung
litatea abundantiei si pre acee'a a calitàtii. Stilulu si limb'a d-lui Odobescu c
tuescu unu titlu mai multu, si titlu neperitoriu alu lucrarii de care ne occupan

A allege cuvintele, a construi frasele, a mesurá si rotundi periodele pare u
unu talentu micu, mai demnu de gramatici de càtu de scriitori. D-vóstre sciti
se insiela cei de asiá parere si cum fora acestu daru alu scrierei tóte cele-l-alte
ca si cum n'aru fi. Fora cuvinte, fora frase nu potu essi d'in minte-ne cugetaril
stre; cuvintele suntu ca si corpulu carele primesce sufletulu si 'lu manifesta pr
forma si prin colori. Inexacte, ele diformédia, stropsiescu cugetarea conceputa si
cum viétia se vestediesce in corpulu slabu, bolnaviciosu, asiá cele mai fericite c
tari peru misielesce candu nu au la indemana de catu ua limba care nu le es
ajunsu, care le inéca, le uccide :

Mortua quin etiam jungebat corpora vivis,
Tormenti genus! et longa sic morte necabat.

Oper'a d-lui Odobescu a isbutitu se aréte unde este solutiunea cautata pentru
tea cestiuni ce se referre la limb'a romànesca. Induoit'a intrebare a materialului
sintaxei ei au, in oper'a d-lui Odobescu, respunsuri practice si peremptorii. Este
dobescu puristu ori conservatoru? Cine nu cunnosce luptele limbistice care-si a
sunetu pene si intr'aceste «*templa serena*» ale culturei nationali?

Scriiamu insumi, suntu acum 20 de anni (Schitiari de literatura romàna, p. 33—
vorbele urmatóre :

«Limb'a nostra, pe tóta dio'a, ori-cine scrie si citesce o vede strimtandu-se pentru cugetarile
derne si necesitatile ce ne adducu timpurile : «Limbile se formedia naturalminte, dice Rousseau
«sai sur l'origine des langues, chap. XX), dupo necesitatile omeniloru; ele se schimba si se prefac
«trivitu cu schimbarile totu ale acestoru necesitati.» Lips'a de cuvinte se simte deci la noi; apoi
unde nu este cuventu, cugetarea nu nasce séu more incurcata si confusa. Acesta imprejurare fa
mai adese in societatea nostra, suntemu uneori in nedumerire ce limba se vorbimu, candu sim
séu intiellegemu ceva mai multu decatu altii si ne vedemu siliti ori se alergamu la nu sciu ce l
si desciocalate perifrase, ori se ne impestritiamu limb'a cu vorbe francese, germane, italiane.

«De aci vinu doue scoli, care ambe au dreptatile loru, care ambe au esagerarile loru. Aceste-s
puristilor si a *conservatoriloru*.

«Conservatorii nu numai ca voru se tina in limba tote vorbele cu cari invasiunile barbare au
pestritiat-o si maculat-o; déro cerca anco se desgrope si vorbele cele morte de sute de anni si le
vanisedia d'in resputeri ca se dovedesca de gresiti pre puristi. Puristii si ei nu se lasa intrecuti
sentulu patriotismului si alu nationalitatiei, facu resbelu cranceau ori carei vorbe ce nu mai mi
macaru a straina. Multum illis temporibus verborum cavilatio ..

Digitized by Google

«Cine are dreptate?....

«In privinti'a vorbeloru barbare, socotescu ca nu trebue lepadate decatu acele ce sunt aspre si nepotrivite cu ide'a ce representa. «Ce ne passa, dice Fénelon, co cutare vorba este nascuta in cutare térra, ne vine de la ua tierra straina! Gelosia copillaresca, de ora-ce e cestiune numai de a misca in cutare cutare modu buzele, d'a lovi aerulu.» Quasi de verbo non de re laboretur, disese Cicerone. Cu ara mai multu asemene lupte limbistice suntu ridicule cu catu chiaru si limb'a latina, dela care nu-ri *puristii* voru se-si faca imprumuturile, este sora cu limb'a greca si chiaru si cu slav'a, tote flice de sanscritei... Puristii voru se ne adduca, dicu ei, vorbele latine ce le-amu uitatu; déro d'in ce limba voru adduce terminii ce sunt creatiuni ale civilisatiunei moderne? Ni se va respunde: dela ua sora limbei romane de la o ruda. Bine fia! Déro se ne inchipuimu pentru unu momentu ca in Russia se face óre-care mare descoperire sciintifica seu de ori-ce genu veti voi; nu surorile limbei nostre nu voru primi cu sciinti'a sau inventiunea rusesca, si terminii rusesci. Dovada de afirmativa avemu terminii englesi adoptati cu drumulu de feru englesu. Déro ni s'aru pute dice, buna-ora, ca asemine termini, s'aru pute forma, cumu se dice camu vulgaru, d'in chiaru seulu limbei. Asia facura Grecii moderni; in loculu turcescului *tufeki*, ei au luatu pre *tilevolon*, adeco arma ce lovesce departe. Ei bine, rimimu si noi: candu ua vorba ne lipsesce, se cercámu mai anteiu de nu ne o putemu crea cu prociulu nostru materialu si se nu avemu recursu la dictionariulu de catu candu n'amu putea nationalisa terminii aceia de catu prin perifrase, de care de apururea se ne ferimu.

«A se desmormentá vorbele romàne vechi este ua pi sa si laudabile s raduintia a conservatoriloru; éro ne tememu ca cu greu li se va-puté da viuetia, coci, dupo cumu d e unu scriitoru «si vorbele ca omenii, au copilari'a, tineretile, betranetile si mortea loru.» Din mormentu nu vedemu essindu multi omeni; limbele noue ne dovedescu intr'unu modu nerefutabile co limbile vechi nu voru mai i vorbite pre lume. «C'est le sort des langues, dice Duruy in Distribution des langues, de s'altérer avec le temps. Les mots se raccoursissent et s'élident; ils s'usent pour ainsi dire, comme les objets, par le frotement.» E sortea limbiloru de a se alterá cu timpulu. Vorbele se scurtedia, se elida, se uscescu asia dicundu, ca objectele prin frecare.

«Se ingaduimu dero introducerea in dictionarii, amesuratu cu trebuintiele, vorbeloru si terminiloru ne voru lipsi, dupo regulile de mai susu. Se lepadamu vorbele barbare cari prin asprimea ori trisilitatea loru patédia dulceti'a si blandeti'a limbei; se lepadamu mai alesu pre acele care sunt ca ua gura straina peste acea nationale. Se ridicamu in loculu celei straine pre ace romàna, in asemenea casu, déro se nu le lepadamu de la ua lalta tote, coci de multe ori perdemu, in schimbulu ce facemu ua vorbe din dictionariulu latinu. Cine ne va da, buna-ora, unu cuventu asia de plinu si de máretiu care se ne incante mai multu in versurile d-lui Alecsandri, ca cuventulu *falnicù?*

«Purificarea limbei, in acestu modu, nu trebue se fie incredintiata numai unui individu, coci se cere la aceast'a, cunnoscintie limbistice si estetice mai intinse decumu se le pota avea ori-ce omu. Ignorantí'a ne esplica resboiulu celu neimpacatu ce unii au facutu vorbeloru celoru mai nevinovate, numai pe prepusu ca n'aru fi romanesci.

«Puristii nu au in tote dreptate, déro nici conservatorii nu-si intemeedia tote opiniunile pe niscare-va solide argumente.

«A se oppune la primirea terminiloru noui este a se oppune la introducerea sciintiei, a progresu-lui, a civilisatiunei. Conservatorii de nu voiescu aceast'a, apoi se scie ca voiescu celu pucinu intreprindiarea, in loculu termeniloru sintetici si proprii, déro cari au pecatulu a fi noui, de perifrase lungi si nefinite. Dero nimica nu e mai lancedu ca ua limba si ua opera litteraria plina de perifrase! Asemenea limba e buna celu multu pentru unu dictionariu. Ua cugetare espresa in perifrase, pare imbracata, cum dice Fénelon, intr'ua rochia cu coda, care tirie si matura totu felulu de surcele, lasandu a dice co simtimintele sufletului, ca si procederea activitatiei nostre intellectuali, nu se potu impaca cu ua limba analitica, de perifrase. Limb'a verbosa ori *poliloghicosa* nu pote a se tiné nici catu de miscarea cea rapide si instantanea a pasiunei.

«Nu trebue inse iarasi, voindu a ne curati limb'a de barbarismi, se despuiemu cugetarea de vestmintele sele, fora da a-i da celu pucinu altele potrivite cu ea. . . . . .

«Candu conservatorii nu mai sciu ce se respunda puristiloru, ei le dicu ca va veni unu geniu, unu scriitoru mare, care prin operile sale va fixa-o si-o va forma.

Digitized by Google

«Ne este usioru de a intempiná asia vorbe cu acele ale unoru autoritati francese: «Geniulu «nasce inainte de limbi; se dice co elu le face; erróre! popórele facu limbile si omenii de geniu le c «santiescu... Candu Dante isi scrise poem'a sea toscana in Italia, fiti sicuri co Florentia 'si fac «limb'a nainte de poetulu seu».*—«Dupo ce limb'a s'a facutu capace de a esprima ori-ce felu de i «de a se recommanda la ori-ce categorii de afaceri, atunci numai, dice Antonio Gill de Zorate, ca p «farmecu nascu multime de omeni cari, luándu in posesiune acelu instrument nou alu limbei, prod «opere nemuritóre. Creatiunea unei litteraturi este unu fenomenu carele probedia ca limb'a a aju «la perfectiunea ei.»

«Dero se ne inchipuimu co *conservatorii* au dreptate, ca unu asemenea geniu apare in mania; elu scrie nu sciu ce epopeă minunata intr'ua limba prin care i-a dat'o nebunatic'a imaginatiune. Ce mai bine aru face acesta poema, asia scrisa, *limbei romanesci*, de catu d'in nemuritórele opere deja esistenti ale unei litteraturi straine? Deco este se asteptamu geniu care se scrie ua carte intr'ua limba noua, de ce mai bine se nu imitamu indata ua limba formata si care are ua litteratura deja in flore? Celu pucinu in acestu modu, ne amu castigá cu t pulu ce amu perde asteptandu schimbarea limbei nostre de acelu geniu.

«Anco ua vorba *puristiloru*.

«Voiti se ne faceti limb'a se semene in totulu cu limb'a latina? Cercetati paginile istoriei litte ale Franciei, veti vedea co si acolo au fostu barbati de credinti'a si de steagulu vostru; déro car fu succesulu?

«Limb'a romanesca a fostu consacrata de lucrari litterarii mai vechi de catu purismulu.

«Constatàmu inse co limb'a romanesca asia cumu este, se face neincapetore desvoltarei progres desi bine incapetore era ideiloru strabuniloru. Simtimu, o repetimu, pe tota dio'a necesitatea de a formà limb'a in potrivire cu timpurile actuali, coci prelungirea ei mai multu timpu in starea de cie este ua stavila progresului, care e strinsu legatu cu acelu alu limbiloru. Noi amu aretatu inse ce mesura dorimu asemene reforma a limbei.»

Si constatandu esistenti'a celoru doue scoli, catu privesce cultur'a limbei nos acum 20 anni trecuti, eu cutediámu se luptu si in contr'a esageratei directiuni chaice a reposatului Russo si in contr'a invasiunei de neologismi imposibili ce ve d'in directiunea oppusa, mai alesu d'in Ardealu.

Ve ceru scuse coci v'amu amintitu opiniuni personnali. Amintirea acésta o c diuiu propria a justificá ua asertiune noua a mea, candu voiu dice co d. Odobescu, callea practica, a deslegatu cestiunea care inco ne agita cu referintia la limba. nu i se faca o imputare d'in acei'a co alàturea cu vorbe ca: *neasemuitu, nesabui hotaru, banuéla, gandu, strasnicu, obstescu, leacu,* intrebuintédia vorbe ca *limi sollicitudine, timpuriu, vibrare, transparentu, gloria, eruditu, epigrafu, a distra,* e D. Odobescu nu fuge de termenii noui, precum nu evita pre cei vechi, sub cuventu suntu barbari. D-lui, ca multi, iea binele ori unde 'lu afla si nu respinge sinonime Apartinendu insumi la acésta scóla a d-lui Odobescu, care lasa limbei se-si faca plinu datori'a de a oglindì istori'a némului, nu mergu totusi, o declaru cu respec pene unde ajunge d. Odobescu. Cu deosebire de d-lui, evitediu pe càtu potu intrebu tarea aceloru vorbe straine care suntu numai ca unu màlu suprapusu terramului ratu nationale. Déro d. Odobescu, cu practic'a d-séle in privinti'a materialului limb ne-a datu deja opere care voru fi mai ascultate de càtu teoriile mele!...

Si in posesiunea unei limbe românesci care vorbesce inimei cu glasulu dulce parintiloru, d. Odobescu a regasitu si retacitulu de vr'o 50 de anni calapodu alu getarii romàne. Imputarea ce d. Cipariu adresá acumu 40 de anni (Invetietorulu

* Lamartine, Cours de litterature.

Digitized by Google

paului, 1837) Româniloru cari, crescuti sub influentie de scoli straine, scrieau limb'a romanésca cu sintasse straina, nu se póte adresá pennei d-lui Odobescu. Déco se caracterisédia prin ceva ua limba, nu este prin partea sea morfologica; sigilulu individualisarii limbei 'lu pune constructiunea frasei sub directiunea, (caro variédia de la poporu la poporu) a procederii particulare de cugetare. A parasí constructiunea francesa, germana sau slava, pentru a reveni la acea propria romàna care ne incanta cu dragu in vechile nóstre càrti, iata lectiunea de limba ce ne da frumós'a opera a d-lui Odobescu, fora a cadea in essageratiunile unoru óre-cari neofiti archaici cari in anii de pe urma au cercatu a aciui stérpa loru cugetare in cretii resfetiatei toge strebune.

Dupo lauda..... gresiescu, dupo recunnoscerea acést'a a unor'a din titlurile sub care «Istori'a Archeologiei» se presenta, se impune atentiunei nóstre, ne póte fi iertatu, credemu, a pune si càte-va umbre in tabelulu nostru de lumina.

S'a observatu in Commissiunea d-vóstre co cele 15 lectiuni constituindu oper'a d-lui Odobescu, presenta repetitiuni care de alt-mintrelea erau inevitabili intr'ua carte reproducendu fora prefacere lectiuni care in vedere cu auditorulu suntu obligate tocmai la asemenea repetitiuni.

S'a mai disu in Commissiune co aru fi de regretatu óre-care inasprire si *incondiere* pe ici-colea, óre-care polemica; déro insesi Commissiunea d-vóstre a recunnoscutu co este ua fatale necesitate a progresului de a face resboiu lucruriloru si ómeniloru ce 'i punu stavila. Destulu co stilulu polemicei collegului nostru nu amintesce de locu, déro de locu, pre acei'a a filosofiloru germani pe cari Heine ii comparédia in certele loru, cu birjarii.

Negresitu, lucrulu e probatu, suntu pete si in sóre..... Póte fi inse pata, ua opiniune personale pe care n'aru fi priimit'o inca majoritatea publicului, ba chiaru acei'a care n'aru avea sorti se fia adoptata nici-ua-data? Noi ca si Commissiunea vomu respunde negativu, necunnoscundu co Societatea Academica nu a intiellesu nici-ua-data, premiandu sau distingundu ua opera, se legitimedie cu sigilulu seu, fora distinctiune, totu cuprinsulu acellei opere.

In urm'a acestui crampeiasiu de critica, mai multu indicata de câtu sustinuta in sinulu Commissiunei d-vóstre, imi mai remàne, domnilor membri, se ve referu conclusiunele acestei Commissiuni.

Ea s'a gasitu in facie a doue lucràri cari, in sensuri diferite, remànu constatate, d'in care carti au fostu date in cercetarea nostra, ca operile capitale ale annului din urma alu Societàtii Academice.

In perplessitatea acést'a, placuta Commissiunei, allegerea sa finale au fostu calauditta de spiritulu si litter'a testamentului fericitului donatore Nasturellu-Herescu.

Acestu testamentu dice la Art. 13, § 2:

«Operile ce se voru recompensa cu acést'a a duo'a serie de premie, voru tractá cu preferintia despre materiele urmatóre:

a) Scrieri seriose de istoria si de sciintiele accessorie alle istoriei, preferindu-se elle attingutorie de istori'a terriloru Române;

Digitized by Google

b) Scrieri de religiunea ortodoxa, de morala practica si de filosofia;
c) Scrieri de scientie politice si de economia sociale;
d) Tractate originali despre scientiele esacte;
e) Scrieri enciclopedice, precum Dictionarii de istoria si de geografia. . . si
f) Càrti didactice. (Annale, Tom. V pag. 66.)

Nobile si santa directiune este acei'a ce in sirurile de mai susu a datu nemuritor Mecenate allegerei Societatei Academice! Mai anteiu si mai pre susu de tóte, do torele cere opere tratandu despre natiune, despre ale natiunei. Si in adeveru disti tiunea acest'a, care este pornita d'in iubirea lui de românismu, pote fi justificata—d aru fi nevoia — si d'in punctu de vedere teoreticu.

Deco scriitorulu priimesce influenti de la midiloculu sociale in care traesce, m tulu lui se mesora pe influentiele ce la rondulu seu esercita asupr'a acelui-asi midil sociale. Nu totoru càrtiloru de ori-ce materie li este datu a esercita asemeni influen Nu putemu judeca de valorea unei càrti fora de a o intrebá, in primulu locu, de e numai menita a attrage attentiunea unui forte restrinsu numeru de cititori, ori de atatu prin cuprinsulu catu si mai alesu prin form'a ei, se clasifica in numerulu a loru fericite lucràri, proprie a dirige pre unu poporu nu numai la sciintia, ci mai séma la cultur'a generale si la cultivarea bine-intiellesa a limbei sele, a acelui vehic indispensabile cugetàrei si fora de care cugetarea remane stérpa, neroditoria. Nu fusamu laudele nostre unei càrti care aru da deslegari noue, originali si intemeia unei ramure de sciintia, dero amintindu-ne anco ua data de la ce felu de opere a lu Românii de jumetate de seculu occasiune de desteptare a consciintiei nationali, roru operi datorescu cei'a ce suntu astadi, nu putemu negá preferinti'a nostra pen acele opere, care nu despartu cultur'a sciintiei de cultur'a cea mai luminata si bi intiellesa a natiunei si a limbei nationale, a istoriei ei, a totu ce privesce, cu u cuventu, Românimea. Pentru multu timpu anco triumfulu serieriloru nostre, nu vomu cere de la originalitatea speculatiuniloru sciintifice, ci de la acea directi care, impacundu adeverulu cu frumosulu, le va pune in serviciulu spornicei destept a consciintiei nationali. Cu atatu mai bine deco se intempla se damu de ua carte mànesca care, satisfacundu-ne d'in punctulu nostru de vedere indicatu, se se ill stredie si d'in privinti'a sciintifica, d'in respectulu purei si cosmopolitei sciintie.

Si iata tocmai ce se intemplà cu lucrarea collegului nostru d-nu Alex. I. Odobesc «Istori'a Archeologiei». Studii seriose si aprofundate; unu planu cu totulu nou, add cûndu-ne, intr'ua methoda minunata de expunere a variateloru materii, idei personn si noue asupr'a clasificatiunei sciintiei; vederi si cunnoscintie pe deplinu in cure tulu sciintiei contimpurane; tendintie moralisatorie si respectulu religiunei; ua er ditiune reale care respunde cu respunsulu celoru mai de pe urma descoperiri, la nen meratele intrebàri alle istoriei si anco alle istoriei nostre proprie; unu patriotisn netagaduitu, dar unu patriotismu impacatu cu sciinti'a, in descrierea si amintirea m numenteloru nationali si a fapteloru attingutorie de istori'a Românilor; respandir gustului binelui, allu adeverului si allu frumosului..... Iata credemu, pe lunga cel indicate, destule titluri de valore a lucrarei distinsului nostru collegu.

Digitized by Google

Ua istoria a Archeologiei este aprópe lucru nou pentru tota Europa. Cartea domnului Odobescu este asiá déro ua lucrare originale, scosa nu dupo unu modelu existente d'in sorginti anume, directu si inadinsu consultate de autoru, dupo unu planu ce restimu ca ne pare a fi cu totulu nou. Ua lucrare de 50 de cóle de typaru, lucrare larga si consciintiosa, presentata ca simplu studiu *introductivu* la Istori'a Archeologiei, este de natura a ne spune importanti'a si a volumeniloru ulteriori.

Asia déro, consideratiuni de respectu profundu pentru vointiele donatorelui Nasturellu-Herescu au facutu se incline definitivu voturile unanime alle Commissiunei d-vostre pentru accordarea premiului annualu Nasturellu, opului *Istoria Archeologiei, studiu introductivu la acésta sciintia, de A. I. Odobescu.*

Accordandu d-lui Odobescu premiulu, Societatea va avea occasiune noua a improsceta in amintirea publicului romànu, simtimintele aduncu romànesci alle gloriosului donatore Nasturellu Herescu, carui'a cu totii impreuna se dicemu : «Eterna se-i fia memoria!»

Rapportoru, V. A. Urechia.

ANNEX'A B.

Raportulu Commisiunei de Revisiune a Proiectului de Dictionariu si de Glossariu.

Domniloru,

Sunt acumu trei anni de candu ne ati facutu onorea a ne allege spre a formá impreuna ua Commissiune cu scopu de a procede la revisiunea *Proiectului de Dictionariu si de Glossariu*, ce se essecutá de cotra Commissiunea lessicografica.

De câtu ori ce mai lesne, ne aru fi fostu sa declaramu de indata cumu-ca ne amu acumatatu attunci a luá asupra-ne ua sarcina mai presusu de puterile nóstre; déro, findu toti convinsi co omulu, candu simte si scie cee'a ce este *bine*, trebuia sa'si depuna tote putintiele ca se ajunga a'lu realisá, noi, infruntandu chiaru imputarea de a nu fi indestulu de modesti, cutezamu a ve spune co, spre a face pene acumu cee'a ce se asteptá de la noi, nu atatu *puterile*, catu *putintiele* ne au lipsitu.

Ca se fimu si mai lamuriti, intr'acésta legitima scusa, permitteti-ne a ve arrettá mai nainte de tote, de ce natura au fostu acele lipsuri, acele neputintie : unele le putemu cualifica de sociali si fisice; pe cele-l-alte de litterarii, bibliografice si chiaru lessicografice.

Noi, membri ai Commissiunei de Revisiune, séu prin indatoriri impuse de affacerile publice ale tierrei, séu prin greutati provenite d'in interese particulari si d'in sanetate, nu amu pututu aflá pene acumu ua inlesnire continua de timpu si ua liniste sufficiente de minte, cari sa ne permitta a lucrá cu sporu la insasi oper'a ce ne erá incredintiata.

Dero, in acestu restimpu, nici unulu d'in noi n'a nesocotitu importanti'a sarcinei ce'i impunea increderea d-vostre; fia-care, forte adese in parte, si une-ori toti impreuna, amu cugetatu si amu discutatu asupr'a naturei de lucrare ce avemu a face, asupr'a modului cumu ea s'aru putea essecutá mai bine, asupr'a cei'a ce ne lipsesce si

Digitized by Google

asupr'a cei'a ce ne prisosesce in starea actuale a elementeloru lessicografice de c dispunemu.

Nu putea fi fora de importantia, domniloru, pentru a ne da mai multu aventu mai multu temeiu in lucrare, terminarea, abié acumu completa, a *Proiectului de D tionariu si Glossariu*, essecutatu de prim'a d-vostra Commissiune. Pe candu, p estimpu, amu fi fostu in dreptu a asteptá séu mai multu séu mai pucinu de la ace opu laboriosu, acumu, şi numai acumu, ilu putemu cunnosce si apretiuí in depli lui intregime.

Ca se ajunga la finele seu, au trebuitu se treca diece anni, si acést'a, — cata s recunnoscemu, domniloru,—nu este multu. Alte popore, ca se'si adune chiaru si at materialu lessicograficu catu se afla in *Proiectulu* ce ne sta de facie, au intrebu tiatu cu multu mai multe diecimi de anni. Noi, amu acceleratu, in modu estraor nariu, lucrarea Commissiunei lessicografice, si, cercandu-ne une-ori a o controlá o preface, a o abatte d'in callea ce ea isi allesese, trebuia se constatamu ca dens' statu neincetatu fidele systemei selle proprii, si — ca se repetimu aci cuvintele p cari onor. d. Laurianu a caracterisatu acestá lucrare, — vomu recunnosce co cei'a a facutu Commissiunea lessicografica : «e adeveratu ua systema si ua systema c «se pote mai consecinte; déro co planulu s'a modificatu, fora inse a essi d'in mar «nile systemei, mai virtosu dupo restrictiunile Societàtii; si co multe s'au modific «dupo esperienti'a castigata de Commissiunea lessicografica.»(1)

Pene a nu se incepe elaborarea acestui primu *Proiectu*, prin ua anume Comm siune lessicografica, — care, prin forci'a lucruriloru, a fostu redusa neincetatu nu la ambii partasi ai aceliasi systeme limbistice, — Societatea Academica 'si a fac illusiune cumu ca dens'a va putea, in fia-care sessiune annuale, se revédia si se réga lucrarea de peste annu a Commissiunei emanata d'in sinu'i. Acést'a a fostu t denti'a prescriptiuniloru d'in Art. 17 allu *Reglementului pentru elaborarea Proiectu de Dictionariu*.

Intr'adeveru s'au si facutu la differite epoce, — si anume in sessiunile annil 1870, 1871 şi 1874,—cercari de a se applicá *ad litteram*, prescriptiunile acelui artic N'au trebuitu inse multe ore de discusiune ca se se convinga toti co, nu in iuti unoru desbatteri publice se lucredia séu chiaru se indreptedia cu succesu si cu n tura chibzuire unu Dictionariu, ci, co unoru asemenea operatiuni, le sunt neaper si linistea meditatiuniloru si neintrerupt'a urmarire a unui metodu logicu si c secinte.

De acei'a, — placutu-ne-a, séu nu ne-a placutu, — noi amu lasatu si amu g bitu pe a nostra Commissiune lessicografica se'si adduca pene la capetu lucrarea.

D'in acele cate-va viui desbatteri, Societatea nostra a invetiatu celu pucinu u lucru : co adico, revisiunea *Proiectului* nu se pote face prin discusiuni in timpulu siuniloru, ci co dreptulu de a revedé, de a completá séu chiaru si de a modificá totulu *Proiectulu*, trebuia conferitu unei Commissiuni speciali, care se se occu cu acést'a, in restimpulu vacatiuniloru nostre. Attunci déro, in siedinti'a d'in 27 A

(1) Vedi *Annalele Societatii Academice*, tom. VII, p. 68.

Digitized by Google

1874, ati instituitu Commissiunea care vi se presenta astadi cu reflessiunile
r'a lipsuriloru ce au oprit'o de a essecutá lucrarea, dorita si totu de ua data
urata, a Societàtii nostre.

du ne ati facutu onorea, domniloru, de a ne denumí in acesta Commissiune,
éco putemu spune co ne ati indicatu callea pe care aveamu a pasí. Totu attunci
Societatea a votatu, ca applicabili *Proiectului* ce erá inco in lucrare, ua serie de
va prescriptiuni, pe cari noi nu ne putemu oprí de a le considerá ca *dreptariulu*,
mu s'a si disu attunci, *alu lucrarei de revisiune*, ca nisce indicatiuni pretiose
tru viitorea editiune a *Dictionariului Academicu*.

Credemu necessariu, domniloru, a reamintí indata acele voturi alle d-vestre, cari
fostu intr'astu-feliu esprimate :

1. «Ca pre viitoru, lucrarea se nu mai fia impartita in *Dictionariu* si *Glossariu*, ci
te cuvintele limbei române se figuredie la loculu loru alfabeticu, avendu in vedere
iginea si provenienti'a romàna a cuvinteloru si avendu in vedere si cuvintele accep-
te in form'a, propria limbei române, si consacrate prin usu, indicandu la aceste'a
auctoriulu séu epoc'a.

2. «Ca d'in articolii lessicocrafici, in cari se esplica cuvintele limbei, se lipsesca
viitoriu discusiunile si polemicele asupr'a etymologiei, originei si intiellessului
ceriloru. Intiellessulu se se dé in cuvinte pucine, dero bine companite şi coprin-
itorie. Etimologi'a se se arrete numai candu e neinduoiosa séu cellu pucinu forte
robabile.

3. «Cuvintele noue cari se justifica prin necesitatea de a esprime unu obiectu, séu
idea noua, séu ua nuantia noua de intiellessu, si cari sunt formate dupo firea
bei, fia d'in limb'a latina, fia d'in limbele surori séu si d'in limb'a vechia romà-
ca, acelle-a numai se se treca in Dictionariu, indicandu-se, pre câtu se pote,
c'a intrebuintiarei loru. Se se treca assemine si terminii de arte si scientie, adop-
ti in limbele classice si in celle moderne.

4. «Cuvintele d'in Dictionariu se fia, pre catu se va puté, basate pre auctoritatea
riitoriloru români *vechi* si moderni, precumu si pre acceptiuni si locutiuni populari.

5. «Acceptiunile cuvinteloru voru fi bine specificate si separate prin semne diac-
itice. Aceste semne voru ajuta insirarea, cu lamurire si in modu metodicu, a intiel-
ssuriloru diverse alle vorbei.

«Definitiunea vorbei, candu nu se va puté face prin sinonime, va fi data prin peri-
frasele celle mai scurte si mai precise si in termini cunnoscuti, in conformitate cu
art. 18 d'in Regulamentulu pentru lucrarea Dictionariului.

6. «Definitiunile vorbeloru technice de arte, scientie si meserii se fia cu cea mai
mare ingrijire rectificate si completate, in catu se correspundia deplinu cu starea
progresseloru actuali alle cunnoscientieloru omenesci.»

Au mai fostu si alti duoi articoli, in mijloculu discusiunei càror'a Societatea s'a
redintu nevoita a se intrerupe, spre a delegá sarcin'a sea unei Commissiuni de revi-
siune, de-si cei mai multi d'in membri se pronunciase in favórea loru; acesti articoli
unnau asia :

Digitized by Google

7. «Form'a cuvinteloru se fia acea'a pre care a consantit-o usulu (consuetudin«si natur'a (logic'a firesca) limbei, asiá in catu se nu se produca intre scriere si gra«difficultati practice fora nici ua necessitate scientifica.

8. «Ortografi'a se se mai simplifice, *ameliorandu-se modulu provisoriu de scrie*«asiá in catu se se inlesnesca cunnoscinti'a practica a scrierei limbei, fora a se ni«principiulu etymologicu. — Alature cu fia-care cuventu d'in Dictionariu se se pu«si pronuntiarea, figurata dupo system'a scrierei cu semne (' ` ^ ˘ si cedilele).» (1)

Membrii Commissiunei de revisiune au crediutu de a loru datoria ca sa cugete mijlocele de a realisá tote aceste desiderate in editiunea revediuta a *Proiectului*.

Totu de ua data anse ea trebuí sa essamine in sine *Proiectulu de Dictionariu* cellu *de Glossariu*, cá sa vedia pene la ce puntu ele, in totu coprinsulu loru, su conforme séu abattute de la ideile majoritatei, esprimate prin voturile de mai susu

Acesta operatiune, facuta asupr'a complexului, numai acumu intregitu allu lucri rei Commissiunei lessicografice, ne-a addusu pre fia-care in parte la aceleasi idei as pr'a modificariloru ce reclama *Proiectele*, spre a deveni operate insusindu pe deplin approbatiunea Societàtii nostre.

In system'a care a predomnitu la redactarea *Proiectului*, amu pututu toti consta co sunt, pe de ua parte, *adaose*, consistându din neologismi curatu sistematici, «pagine intregi numai de neologismi nejustificati» (2); ero pe de alt'a, *eliminari* i tentionate de cuvinte şi de forme esistenti in limb'a romana.

Dintr'acei'a resultá pentru noi co lucrarea de revisiune trebuia sa aiba ua induoi tendentia :

pe de ua parte, a alungá ori-ce inovatiune, nu indestulu de bine legitimata;

pe de alt'a, de a indiestrá viitoriulu Dictionariu cu totu legitimulu avutu allu lim bei nostre, pe care cu nedreptu l'a despretiuitu *Proiectulu* actuale.

Marturisimu co prim'a indatorire ni s'a parutu a fi cu neasemuire mai usiora d catu a dou'a; si intr'adeveru, mai lesne este in totu-d'a-una de a rasipí,—déco cum va aci rasipa aru fi, — de cotu de a agonisí.

Amu fi pututu dero, se ne marginimu intru a combatte şi a esclude totu ce ni s'ar fi parutu, in *Proiectulu* Commissiunei lessicografice, pré tare essageratu ca system de prefacere radicale a limbei romanesci, si astu-felu, n'amu fi facutu alt'a de catu continuá numai cercarile de discusiune ce s'au petrecutu in sinulu Societàtiei, in anni 1870, 1871 si 1874.

Déro, de amu fi facutu intr'astu-felu, mai din nainte noi amu simtitu bine co nu indeplineamu de cotu ua minima parte d'in cei'a ce erati in dreptu a cere de la noi. Noi faceamu attunci numai cei'a ce,—cu bine cu reu,—s'aru fi pututu face si de toti, chiaru in intrunirile nostre annuali. Aru fi lipsitu d'in lucrarea de revisiune acea portiune esentiale a unui bunu Dictionariu, pentru a carii reintegrare in contestur'a *Proiectului* actuale, Societatea Academica socotise de cuviinţia a incredintia provisoriu Commissiunei nostre speciale, tote drepturile sale de revisiune.

(1) Vedi *Annal. Societ. Academ.* tom. VII. p. 58.

(2) Vedi *Annal. Societ. Academ.*, tom. VII. Siedinti'a d'in $\frac{\text{28 Augustu}}{\text{9 Septembre}}$ 1874.

Digitized by Google

Si intr'adeveru, considerandu in complexulu loru, tote ideile ce se invederedia in prescriptiunile Societatiei, mai susu enunciate, noi amu recunnoscutu in ele faptulu: majoritatea nostra intiellege, cá si noi, co unu Dictionariu allu limbei romane, ar'ia sa intrunesca tote insusirile, pe cari marele lessicografu francesu, d. Littré, le numme in urmatorele cuvinte, ce ne permittemu a le traduce:

«Ori ce limba vietiuitore.... presenta trei termeni: unu *usu contimporanu*, carele este propriu fia-carui periodu succesivu; unu *archaismu*, carele a fostu si ellu ua-diniora unu usu contimporanu si care contine (mai adese) esplicatiunea si chiai'a cerariloru subsecuenti; si in fine, unu *neologismu*, care, reu indreptatu, strica, éro bine indreptatu, desvolta limb'a, si carele si densulu va devení intr'ua di archaismu, consultatu ca istoria si ca fase ale limbagiului.»

D'intr'acestea se constata, pare-ni-se, co punctulu primu si de capetenia allu unui dictionariu este *usulu contimporanu*. Nu correspunde, mai anteiu de tote, cu cerin-dele celui ce'lu consulta, dictionariulu acel'a care nu contine cuvintele, pe cari omulu le espusu a le audí, d'in gur'a tutuloru, in ori ce momentu alu viuetiei sale.

«Dero ori ce limba isi are si trecutulu seu, a carei cunnoscintia conduce de sine mintea spre viitorulu ei. Unele personne,—adaoge totu d. Littré, — sunt predispuse a crede co unu dictionariu intru care istori'a intervine, este ua opera destinata mai ca sema eruditiunei. Nu e de locu intr'astu-felu.... Unu dictionariu istoricu este fa-ili'a usului, si nu trece prin eruditiune de catu spre a vení in ajutorulu limbei ac-tuali.»

Astu-felu, a trei'a portiune constitutiva a unui dictionariu bine intocmitu, acel'a care a abusatu asia de tare Commissiunea nostra lessicografica, adico neologismii, ar'ia sa fia,—de amu putea dice asia,—ca unu felu de deductiune a partii sale is-torice. «A impune unei limbe reguli trase dupo ratiunea generale si abstracta, — astu-felu precumu fia-care epoca concepe acea ratiune, — acésta systema conduce forte lesne la arbitrariu. Unu dictionariu istoricu sterpesce de indata acea predispo-sitiune abusiva.» Ací, in folosulu nostru, amu citatu érosi d'in Littré.

Privindu d'in acestu intreitu puntu de vedere (*usu contimporanu, archaismu* si *neo-logismu*) elaboratulu Commissiunei nostre lessicografice, a venitu de sine in apretiuirea nostra tote lipsurile ce elu contine. Ele batteau pre tare la ochi ca sa nu le fi pututu indata constatá.

Déro acesta constatare ne a datu, totu de ua data si mesur'a neputintieloru litte-rarii, bibliografice si chiaru lessicografice, despre cari amu attinsu la inceputulu a-cestui raportu.

Si éto, domniloru, ce amu aflatu attunci co ne lipsesce spre a completá cu totu ce i este neaparatu trebuinciosu, *Proiectulu de Dictionariu*:

1° *Desvoltarea istorica* a cuvinteloru, cari voru sa fia essaminate in differitele si prin-cipalele loru fase succesive;

2° Intemeierea cuvinteloru de usu contimporanu pe *citatiuni allese din cei mai buni scriitori* din timpurile nostre;

Digitized by Google

3° Completarea materialului lessicograficu cu multe *elemente uitate ale limbagiul poporanu şi ale idiotismiloru locali*;

4° Inavuţirea lui cu materialulu, — asia de interesante si adesea instructivu — *termeniloru technici, intrebuintiati in maiestriile traditionali* ale poporu romanu d'in ori ce provincia;

5° Si in fine, ua *nomenclatura* mai completa si mai esacta a *termeniloru de sciin* cari, dupo cumu observa forte judiciosu d-l Littré, «differa in modu esenti «de acei'a ai maiestriiloru. In adeveru, pe candu limb'a maiestriiloru e t «d'auna popularia, adesea archaica si essita din baierele idiomei, limb'a sci «tifica, din contr'a, e mai tot d'a-una ellena, artificiale si systematica; intr'e «etymologi'a se infacisiadia de sine. Cei'a ce este greu, este de a dá pe scu «esplicatiuni lamurite despre obiecte adese forte complicate.»

Acestoru consideraţiuni generali, ne socotimu datori se adaogemu anco un'a, de natura cu totulu locale.

Deferentia pentru deferentia, ori catu de gelosi amu fi de reintregirea limbei stre cu termeni pentru ori ce idea, derivati numai d'in origine latina, pre catu a biseric'a nostra orthodoxa va mai pastrá archaismii sei straini, — cari negresitu voru scurge si ei treptatu cu acea solemne prudentia ce caracterisa miscarile bise cei,—pene candu cuvintele invechite se voru mai rosti dinainte altarului nostru, nu este permisu nici de a le esclude d'in Dictionariulu limbei romane, nici de a le int cu nereverentiosele epithete de *termeni ridicoli* si *barbarismi orribili*. Aru fi din p te-ne, a condamná pe ori ce romanu cultu ca se rida si se fuga cu orróre de biseri nostra nationale.

Dupo ce 'si a datu bine sém'a Commissiunea de Revisuire de tote aceste lipsuri fondu ale *Proiectului* esistente, ea s'a opritu si asupr'a unoru defecte de forma, s ca sa ḑicemu mai bine, de espunere. Erá dens'a in dreptu a face acést'a, coci avea vedere voturile Societatiei, cari ii desemnau acele imperfectiuni. Dero, spre a le dreptá, pucinu ii remanea de cugetatu si de inventatu de la sine.

Planulu magistralu adoptatu de d-l Littré in gigantic'a si perfect'a sea lucrare l sicografica asupr'a limbei francese, — planu, carele, în mare parte, a fostu insemn si urmatu de illustrii frati Grimm, in maretiulu loru dictionariu alu limbei germ ne, — acelu planu abié mai are trebuintia de mici modificatiuni apropriate limbei manesci, spre a da celoru ce 'i 'lu voru applica, ua perfecta si logica espunere a i tregului materialu lessicograficu alu limbei nostre.

Astu-felu, spre a enumera pe deplinu si in ordinea cea mai systematica, differit elemente constitutive ale fia-carui articolu d'in dictionariulu limbei, noi ne vo marginí a le consemna aci d'a rondulu:

Cuventulu in sine (fia de usu contimporanu, archaicu seu neologismu);
Pronunciatiunea lui, cu modificarile provinciali;
Formele lui grammaticali, cu neregularitatile, candu esista;
Acceptiunile seu *intiellesurile* lui differite, clasificate dupo unu modu logicu si ins ḑite cu:

Digitized by Google

Citatiuni din principalii autori contimporani si din cele mai recommandabili si mai caracteristice locutiuni populari si proverbe;

Sinonimele lui, cu nuantiele distinctive;

Istoriculu seu, adico presentarea lui sub differitele sale fase succesive, basate pe citatiuni din autorii vechi;

a fine: *Etymologia* lui, candu ea nu este suppusa la pré mari induoieli.

Prin semne diacritrice, si chiaru prin scurte esplicatiuni, se va arretá *valorea* ori *caracterulu* cuventului, sub raportulu usului seu actuale.

Cá sa pota anse cine-va sa indeplinesca cu consciintia si cu rigore totu coprinsulu acestoru numerose rubrice ale planului, la care noi insine ne amu opritu, s'aru cuvení a aiba la indemana unu materialu, care a lipsitu negresitu Commissiunei lessicografice, —fora cá dens'a, consecinte systemei sale esclusive, se simta vre-ua pedica din ésta lipsa, — dero din ainte absentiei carui'a noi, spre a ve satisface pe d-vostra i a ne satisface pe noi insine, precumu si spre a correspunde la adeveratele trebuinie ale natiunei, amu statu locului, cautandu mijloce practice de a realisá cei'a ce rebuia facutu.

De siguru, puteamu, dupo cumu chiaru si proiectasemu la inceputu, se cercamu, sub forma de specimene, a ve presentá cate-va foi de Dictionariu, lucrate dupo planulu mai susu schitiatu. Déro, éro noi ne amu incredintiatu co, in lips'a materialuui ce ne erá indispensabile, n'amu fi pututu ajunge de catu la ua incercare informe, a multu mai pre-josu de legitimile d-vóstra asceptari si póte anco si mai prejosu de dorintiele nostro.

Dintr'acestea veti intiellege, domniloru, de ce ne amu sfiitu a ve pune in facie aceste schitie incomplete, cu cari mai multi din noi s'au occupatu.

In locu de acestea, venimu din contr'a cu manile gole, déro cu unu planu bine statoritu in mintiele nostre, cá se ve declaramu co staruimu anco in decisiunea de a cercá, de a pune basele, de a incepe macaru, unu Dictionariu mai completu alle limbei romane, ua editiune revediuta, espurgata si completata a *Proiectului* actuale.

Déro,—spre a le pune in concurrentia cu ua lucrare asia de complessa,—amu socotitu de cuviintia sa venimu totu acumu, a ve cere si autorisarea si timpulu de aduná, in modurile ce ni se paru cele mai practice, materialurile felurite, de cari anco simtimu mare nevoia.

Vomu espune succesivu si natur'a aceloru materialuri si procederile ce le credemu mai nimerite si tutuloru mai folositore, spre a ajunge la scopulu doritu.

Intru acesta enunciare, n'avemu de catu a urmá rondulu differiteloru lipsuri séu neputintie litterarii, bibliografice si lessicografice, pe cari le semnalaramu mai adineori; si éto-le:

1. Intru ceia'a ce privesce materialulu istoricu alu limbei, n'avemu de cotu a ve aminti, domniloru, catu este de greu a'si'lu procurá cine-va, in raritatea, defectuositatea si confusiunea materiale a editiuniloru *princeps* de carti, typarite romanesce mai nainte de alu XVIII[lé] secolu. Abié unulu dintre corifeii sciintiei romanesci, veneratulu parinte Timotheiu Cipariu, a reusitu, prin staruintiele unei intregi viuetie

Digitized by Google

de pacienti'a si de labore, sa petrunda in arcanele stravechei litterauri natio
Sciti din citirea *Annalecteloru* sale *litterarii*, cu cate neinchipuite anevointie,
pututu procurá eruditulu filologu, in mai multe diecimi de anni, elementele st
loru sale de limbistica romána.

Fia-care din noi nu este unu Timotheiu Cipariu si fia-carui'a nu 'i este dat
strabattepr in asia mari difficultati, cá se petrunda pene la miediulu ce trebui
trasu din acele carti, spre a nutrí Dictionariulu romanescu cu suculu istoricu alu
bei. Dero totusi, fia-care din noi, si pote chiaru si altii afora din cerculu restri
nostre Commissiuni, simte in sine si vointi'a si putinti'a de a studiá cu de-a-m
tulu cate un'a séu mai multe din acele *antice* ale filologiei nationali, si de a
lesni omeniloru de sciintia accederea la misteriele limbei din secolii trecuti, pri
publicarea de asiá pretiose texturi.

Socotimu dero, domniloru, co a retypari in editiuni critice si inzestrate cu g
sarie speciali si cu indice si note lessicografice, principalele opere litterarii ale s
liloru trecuti, — si a nume : unele din cartile romanesci ale *diaconului Coressi*;
typariturile in limb'a nationale, facute in Ardélu sub *George Racotzi*, in Tierr'a
manesca sub *Mattheiu Bassarabu* si in Moldov'a sub *Vasilie Lupu;* d'in scrierile
tropolitiloru *Varlaamu*, *Dosotheiu* si *Anthimu;* d'in operile *Urechiloru*, *Costine*
loru, *Greceniloru* si *Cantemiriloru*, precumu pote chiaru si unele documente d'i
celeasi epoce, anco inedite, — este a asterne, pentru folosulu tutuloru litterati
romàni, stratulu celu mai temeinicu alu edificiului istoriei nostre limbistice.

Eto déro, domniloru, un'a din principalele lucrari pregatitore pe care Commisiu
d-vostre de Revisiune, o reclama pe séma'i séu mai bine sub a ei directiune, de
d-vostra buna chibzuire.

2° si 3°. Pentru citatiunile din scriitorii contimporani si din limbagiulu popul
pentru cari d-vostra ati esprimatu dorinti'a se le vedeti figurandu ca esemple pr
rite ale limbei actuali, Commissiunea de Revisiune are negresitu a se folosí de
merosele locutiuni, ce sunt respandite in *Proiectulu* Commissiunei lessicografice
va ingriji singura a le completa prin citatiuni de scriitori moderni, a caroru lipsa
tale a'ti constatat'o cu parere de reu acolo.

4°. Ero candu e vorb'a de termenii technici intrebuintiati in maiestriile poporu
romànu, noi credemu co este opportunu a revení la decisiunile ce s'au luatu, in ace
sensu, in primii anni ai essistentiei Societatei nostre si, spre a le dá unu caracteru n
practicu si a le face mai realisabili, ceremu de la d-vostra ca se fimu autorisati a
sarciná cu misiuni retribuite pe unii litterati romàni d'in partile locului, cari, in d
feritele provincii ale Romanitatiei, s'aru occupá cu adunarea tutuloru cuvinteloru
tingutore de cultur'a pamentului si de ori ce industrii nationali, casnice seu publi

5°. In fine, nomenclatur'a sciintifica, ne o voru puté communica, in conditiun
dorite, atatu cartile speciali publicate in alte tierri asupr'a materiei, catu si mai
sema concursulu bine-voitoru alu collegiloru nostri d'in Sectiunea sciintieloru n
turali.

De altu-mintrele suntemu érosi convinsi co vomu afla, intru tote ale nostre ne

Digitized by Google

[illegible], sprijinu puternicu d'in partea celoru-l-alte duoe ale nostre Sectiuni, si mai [illegible]tire d'in partea celei filologico-litteraria.

[illegible] aceste ajutore ce, precumu vedeti, sunt anco de dobenditu, cu abundantulu ma-[illegible] d'in *Proiectulu de Dictionnariu si de Glossariu*, intarita cu cei'a ce acumu are [illegible] ce mai astepta, Commissiunea de Revisiune va puté pasi mai temeinicu la in-[illegible]irea sarcinei sale, care, lamurindu-se attunci mai curatu, va fi de a grupá, prin-[illegible] asidua lucrare, tote acele varii elemente, conformu planului pe care ea l'a si [illegible]ptatu.

[illegible] vine sa ve roge, domniloru, ca sa'i accordati atat'a incredere incatu se pota [illegible], in concurrentia, si la pregatirea materialului si la elaborarea operatului in sine. Decenniulu care trecù pote fi consideratu ca periodulu *Proiectului*. De adi inainte [illegible] sa se deschida acel'a alu revisiunei, alu completarii, alu indreptarei.

[illegible] speramu ca in timpu scurtu va fi adunatu materialulu ce constataramu co este [illegible]lipsa; si ve putemu incredintiá co, indata ce tote elementele necesarii spre a face [illegible] completu Dictionariu alu limbei romàne voru fi intrunite, lucrarea, conceputa si [illegible]arita dupo unu planu, largu déru bine determinatu, va merge iute, cu atatu mai [illegible] co ea se va folosi de *Proiectulu* actuale, in multele lui partei solide, ilu va ina-[illegible] cu totu ce'i lipsesce si'lu va frundiarí acolo unde elu presenta unu desisiu pré [illegible] umbrosu de neesplicite inovatiuni.

[illegible]Commissiunea de Resiune, presentandu-se dinainté d-lor vostre, cu cereri pro-[illegible]te de necesitati aduncu simtite, este inimata de dorinti'a de a procede catu mai [illegible]du la ua lucrare efectiva.

[illegible] spera co nu o veti tine de reu pentru lungulu timpu ce pare a'lu fi rasipitu in ne-[illegible]tiele felurite, pe cari le semnalaramu pene aci. Acestu timpu n'a fostu cu totulu [illegible]tu. Bine-voiti a'lu considera ca unu stadiu reflectivu, prin care dens'a a trebuitu [illegible] spre a ajunge la constatarea deplina a totu cei'a ce are si a totu cei'a ce'i mai [illegible] anco.

[illegible]'i mai trebuia? ea vi l'a spusu si'lu repetiesce :

[illegible] damu studiosiloru romàni, — si noe insine, socotiti printre ei,—mijlócele prac-[illegible] de a studiá formatiunea si desvoltarile succesive ale limbei nationali, prin sco-[illegible] la lumina a adeverateloru *acte civili* ale adolescentiei sale;

[illegible] gasimu putinti'a de a ne infige aduncu in maduv'a graiului poporanu de prin [illegible] romanimea, si s'o sorbimu de acolo spre a'i destilla virtutea in reservoriulu com-[illegible] allu limbei nationale;

[illegible] adaogemu la aceste duoe comori, ascunse anco in rarunchii traiului nostru stra-[illegible]siescu, totu ce ne pot[illegible] dá mai bunu scriitorii nostri moderni si sciinti'a universale;

Si din tote acestea, sa intocmimu unu inventariu completu si rationale alu intregei [illegible] avutii limbistice, sa infiintiamu adeveratulu *Dictionariu alu Societatei Aca-[illegible]mice Romane*, carele, precum s'a mai disu adese printre noi, cata «*sa fia oglind'a [illegible]bei, din trecutu pene in presente.*» (1)

Eto, domniloru, in ce consista si unde tindu propunerile Commissiunei de Revisiune.

(1) Vedi *Annal. Societ. Academ.* tom. VII, p. 51.

Digitized by Google

Déco i le veti approbá, ea este tare incredentiata co, prin staruinti'a ce va de pe viitoru, in rapidea si scrupulos'a indeplinire a sarcineloru sale, d'in nou specifi va inlesni forte Societatii Academice mijlócele de a inaltiá cultur'a limbei roman cu ua trepta anco mai susu de cumu dens'a a facutu in primulu decenniu alu essi tiei sale.

G. Baritiu, V. A. Urechia, N. Ionescu, D. Sturdza, A. Odobesc

---

SIEDINTI'A D'IN 16 SEPTEMBRE 1877.

Membri presenti : *G. Baritiu, A. Odobescu, G. Sion, I. Hodosiu, V. Maniu Cretiulescu, V. A. Urechia, I. Ghica, I. Caragiani, N. Ionescu, Gr. Stefanescu P. Hasdeu, P. S. Aurelianu si A. Romanu.*

Presiedinte : *I. Ghica.*

Se da lectura processului-verbale allu siedintiei precedenti si dupo ua mica re ficare se aproba.

La ordinea dillei este discusiunea rapportului Commissiunei insarcinata cu revi nea Dictionarului, presentatu in siedinti'a precedente.

D. *Odobescu* propune d'in partea acelei Commissiuni unu conclusu in urmatorea prindere :

«Commissiunea de revisiune este autorisata ca, in marginirea fondurilor ce i se v «accordá in budgetulu annului 1877—78, se incópa şi chiar se essecute, pre catu se «putea, editiuni critice, cu glosarie speciali, dupo cartile romanesci anteriori secol «alu XVIII^lea^, care le va socoti dens'a mai necessarie pentru facilitarea lucràrei s «lexicografice, cu care ea remane insarcinata, spre a o indeplini la timpu opportu

«Dens'a va putea se iea si messurele ce va crede mai nemerite pentru adunarea d «miniloru populari de maiestrie d'in tóte provinciele locuite de Romàni.

«Dispositiunile relative la aceste lucràri se voru regulá in sinulu Commissiunei «revisiune, prin conclusurile ce dens'a va luá dupo normele usitate de Societate in «pàririle si lucràrile sale.»

Deschidendu-se discussiunea, d. Hasdeu face observatiuni asupr'a compunerei Co missiunei de revisiune, dicendu co a fostu unu inconvenientu d'a nu fi represent in Commissiune chiaru Sectiunea cea mai competinte, adico cea filologica.

Asupr'a acestei observatiuni, membrii Commissiunei convinu a recunnosce co si indeplinitu missiunea ce li-au fostu incredintiata si declara co se considera ca dem sionati.

Dupo acestu incidente, se pune in vedere punctulu antaiu d'in conclusu, relat la retyparirea de carti vechi romane.

D. *Babesiu* crede co, dupo modulu care'lu propune Commissiunea, nu se face re

Digitized by Google

unu nou dictionariu, care cu anevoia se va incepe in 20 de anni; dero co a-
i 'nainte de tote trebue se inlaturamu regulamentulu.
Hasdeu observa co, relativu la timpu se pote ca se treca si mai multu de 20
pentru co vede co Grimm a intreprinsu lucrarea marelui dictionariu allu limbei
se, care s'a inceputu de multu, si totu nu este inco gata; deci se nu ne pre-
cestiunea timpului, coci de-si dictionariulu se va face tardiu, ellu inse este
a redica Societatea Academica in ochii natiunii.
tu pentru propunerea Commissiunii, d-sa dice co se unesce cu ea, dero cere ca
ctulu B. «*adunarea terminiloru populari de maiestrie*» se se sterga adaussulu
iestrie» pentru co nu numai acesti'a ci si termenii de plante, de ustensilie de
tc. suntù totu atàtu de necessari. — A dou'a observatiune o face asupr'a com-
ei Commissiunii, ca la fia-care doui anni, unulu séu doui membri d'in acésta
issiune se se reinouiasca, pentru co membrii cei noui potu se aduca noue lumine.
presiedinte invita pe d. Hasdeu se faca in scrissu aceste modificatiuni pentru
pota fi puse la votu.
Sturdza, audiendu co se vorbesce de timpu, roga pe acei d-ni membri ca se nu
pacientedie de durata, coci se cere ua lucrare buna, si ca se ajungemu scopulu,
se urmamu cum au facutu altii, d. e. Grimm; apoi trebue se cunnoscemu limb'a
ului si limb'a vechia, — autorii nostrii vechi nu suntu atatu de nomerosi si pota
fiati, facendu-se estracte d'in ei; Dosotheiu si altii suntu ua comora nesecata
utia pentru limba, si, d'in cartile loru, se vede co scriitorii nostrii vechi au facutu
intrebuintiare d'in limb'a mama; spera co literatii nostri, urmandu acestu es-
lu, se voru apucá d'a estrage din autorii cei mai nuoi. Roga pe d. Babesiu se
sparie nici de anni nici de bani, coci va fi unu capitalu bine intrebuintiatu
alocatu. Se ne punemu pe callea pe care s'au pussu Anglii, Germanii etc. —
nósce co acesta calle este anevoiosa pentru noi, coci cei'a ce unu invetiatu ger-
face cu usiurintia, traindu intr'ua atmosfera sciintifica, la noi intru impregiu-
mai pucinu favorabili, se face cu mai multa greutate; se punemu inse labore
dere scientifica, si lucrarea se va face. — In fine declara co se unesce cu mo-
tiunea propusa de d. Hasdeu.
Caragiani voiesce a constatá co allegundu ua noua Commissiune, avemu se ne
tamu la unu nou proiectu.
Maniu declara co nu este pentru revisiune numai puru si simplu ci pentru ua
re buna; acesta este anevoiosa si fiindu co relativu la essecutarea ei vede diver-
a de pareri si spre a se puté intiellege tote, cere a se precisá si celle-alte parti
conclusului.
Sionu observa co i pare reu co discussiunea vine prea tardiu si co aru meritá a
consacrá mai multe dille.
Astadi in scurtu adduce aminte co merituosulu Zappa, liberalitatii caruia dato-
u infintiarea acestei Societati, a avutu dorinti'a si idee'a d'a se face unu Dictio-
iu, mai nainte de tote usuale, care se fixedie regulele de cultura a limbei, se ad-
a ua unitate in formele ei si se faca se dispara confusiunea si reua intrebuintiare a
meniloru reu aplicati in vorbire si in scriere.

Digitized by Google

S'a facutu unu proiectu de Dictionariu, care astadi recunnoscemu co n'a respunde la acesta idea, fiindu espressiunea unei sisteme unilaterale a doui fi cu care toti nu ne inpacamu, si pote co si tota natiunea nu o pote urmá. Cand s'a a se face revisiunea acestui proiectu, a intielessu, dice d. Sion, a se face ua nou tiune pe alte base si alta sistema mai rationale. Dero, dupo cum intiellege d'in disse de dd. Sturdza, Odobescu si Hasdeu, nouele theorii alle d-loru anco nu-lu satisface; se teme ca se nu se faca erosi unu Dictionariu de diatribe filologice se fie si mai pucinu conformu cu dorintiele fundatoriului.

D. *Babesiu* revine a dice ca sistem'a propussa de Commissiune crede ca nu p junge la facerea unui nou Dictionariu conformu cu reglementulu ce s'a ad pentru acést'a. Pentru ca se pota fi studiate si esplorate cartile vechi deja essis nu este neaparatu de lipsa ca elle se se retyparesca cu spesse mari. Nu este de p ca se se editionedie in *extenso* tote cartile, dupo cum propune Commissiunea, co tunci ne amu incurcá in spesse necalculabili si intr'unu labirintu de editiuni nu amu mai avea unde se le inmagasinamu.

D. *Odobescu* esprime parerea de reu co unii din membrii n'au ascultatu cu a tiune rapportulu Commisiunii. De acolo vine prelungirea discussiunii. Rapport cestiune a demonstratu necessitatea republicarei unor'a d'in cartile vechi, pent numai cu acést'a s'aru pute intari autoritatea unoru cuvinte care in timpii nost credu neologismi, pre candu in cartíle vechi le gassimu de multu intrebuintiate

Cu modulu acest'a putemu scote d'in intunericu monumentele nostre limbistic

D. *Sturdza* sustine aceeasi these, adaugindu co trebue se retyparimu nu n cartile vechi biserícesci dero si pe chronicarii nostri cei vechi.

D. *Cretiulescu* crede co discussiunea acést'a este inutile. Propune se lassam Commissiune se lucredie si, dupo raportulu ce ne va da la annulu viitoriu, vomu discuta.

D. *Presiedinte* citesce ua propunere presentata de d-nii Hasdeu, Odobescu si fanescu, in urmatorea cuprindere:

« Priimindu conclusulu raportulu fostei Commissiuni de revisiune, propunemu « matorele doue modificatiuni :

« 1. In locu de « *termeniloru populari de maiestrie* » se se dica: « *termeniloru* « *pulari in genere.* »

2. « Viitorea Commissiune se fia compusa totu din 5 Membri allesi, doui d'in S « tiunea filologica, duoi d'in cea istorica si unulu d'in cea de sciintie, dintre cari « fia-care doui anni, se voru prenoui doui membri, esclusi d'in Commissiune prin so « membri essiti putendu fi reallesi ».

Dupo pucina discussiune, se pune la votu conclusulu propusu de d. Odobescu complectatu prin amendamentulu de mai susu, si se adopta cu majoritate.

Se suspende siedinti'a pe 5 minute spre consultare pentru allegerea Commissiun

Se procede la votare prin bilete şi cu majoritate se allegu d-nii : Aurelianu, Ba tiu, Hasdeu, Odobescu si Sion.

La ordinea dillei fiindu discussiunea assupr'a processului-verbale allu Sectiunei

Digitized by Google

(Annex'a A) dupŏ óre-cari discussiuni, se adopta propunerea de la No. 2 d'a dintiá instrumentele meteorologice d-lui Poni, precum si a se afectá 500 lei pen- tallarea loru; ero propunerea d'a se destiná ua summa pentru cumpararea de de sciintie, remane a se regulá la facerea budgetului.

Odobescu propune a se numi ua Commissiune permaninte spre a face unu inven- complectu de càrtile ce se voru typarì in cursulu annului spre a se puté avé in re acelle ce voru trebui se se allega pentru premiulu Nasturellu.

Dupo óre-care discussiuni assupr'a acestei propuneri, Societatea găsese cu calle a turá.

Presiedinte invita Commissiunea numita pentru cercetarea manuscrisseloru de ctiuni d'in Titu-Liviu se-si faca raportulu mai curendu.

edinti'a se redica la 6 ore p. m.

Presiedinte : I. Ghica. Secretariu ad-hoc: *A. Romanu.*

ANNEX'A A.

Processulu-verbale alu Siedintiei Sectiunei de Sciintie naturali din 14 Septembre 1877

Asta-di 14 Septembre 1877, Sectiunea sciintieloru naturali in numeru de 4 mem- i: d-nii *Ion Ghica*, *N. Cretiulescu*, *P. S. Aurelianu* si *Gr. Stefanescu* s'a intrunitu ocalulu Societàtei Academice, sub presiedinti'a d-lui *I. Ghica* presiedinte, si pro- adu la discutarea cestiuniloru puse la ordinea dillei, au decisu celle urmatore :

1. In privinti'a *concursuriloru de sciintie* publicate de Societate, termenulu loru es- du numai in annulu viitoriu 1878, nu a avutu a adduce nici ua modificare.

2. In privinti'a *observatiuniloru meteorologice*, avendu in vedere co de mai multi Societatea, dupo propunerea Sectiunei de sciintie, a cumperatu nisce aparate pen- se face observatiuni meteorologice in differite puncte alle tierrei si co d'in causa n s'au gasitu barbati destulu de devotati sciintei, pentru ca se se offere a face assemenea observatiuni, elle au remasu, peno astá-di, neintrebuintiate; avendu vedere co, dupo propunerea ce s'a facutu d-lui Petru Poni, professoriu de phisica si mia la Iassi, d-lui a primitu cu placere acesta sarcina ; avendu in vedere impor- ti'a observatiunilor meteorologice, mai cu sema intr'ua tierra, eminamente agricole, a nostra si co apparatele ce possedemu nu suntu indestulatore, pentru a se face obser- tiuni pre cotu se pote mai complecte, Sectiunea este de parere a se complectá acelle arate si a se incredintiá d-lui Poni, impreuna cu celle ce possedemu deja, pentru incepe catu mai curendu observatiunile, pre cari d-lui le va communica pre fia-care una; Sectiun'i sciintieloru naturali.

Avendu in vedere co pentru complectarea acestoru apparate si pentru cheltuelile de instalare suntu necessari 500 lei, Sectiunea cere de la Societate se-i votedie acesta summa.

3. In privinti'a *bibliothecei*. Bibliotheca Societàtei coprindiendu pucine carti de sciintia in comparatiune cu acellea de alte specialitati, cumu s'a observatu acést'a si

Digitized by Google

de Commissiunea insracinata de Societate cu cercetarea bibliothecei si collecţiunil salle, si basandu-se pre votulu datu, cu acesta ocasiune, de cotra Societate, Sectiu cere de la Societate a-i acorda cellu pucinu 1000 lei pentru cumperare de cart sciintie.

I. Ghica, N. Cretiulescu, P. S. Aurelianu, Gr. Stefanescu.

SIEDENTI'A DIN 17 SEPTEMBRE 1877.

Membri presenti : *G. Sion, A. Romanu, G. Baritiu, N. Cretiulescu, I. Caragi V. Babesiu, B. P. Hasdeu, I. Hodosiu, I. Ghica, N. Ionescu, A. Odobe D. Sturdza, V. Maniu, P. S. Aurelianu, V. A. Urechia.*

Presiedinte : *I. Ghica.*

Nefiindu anco redactatu definitivu procesulu-verbale allu siedintiei precedenti, tur'a lui se amenà a se face mai tardiu.

D. *Presiedinte* communica ua scrissore a d-luĭ Ministru de Culte si Instructi publica, prin care se inaintedia Societatii unu numĕru de doue-deci si patru ess plare d'in volumulu allu VII[16] allu *Documenteloru cullese de Eudoxiu Hurmuzaki*, s a se distribui membriloru.

Societatea, priimesce cu multiamire si roga pe D. presiedinte sa esprime printr adresa d-lui ministru simtimintele de gratitudine alle membriloru Societatii.

D. *Odobescu* propune a se trămite cate unu essemplaru d'in lucrarile Secietatii tuloru membrileru onorari. — Se admitte.

D. *presiedinte* communica ua scrissore a d-lui Cretiulescu prin care d-sa offere cietatii Academice 27 monede de argintu tote din secolulu allu XVI[16], si anum patru de la Stefanu regele Poloniei, doue-deci şi douĕ de la Sigismundu III[16], reg Poloniei şi una de la Rudolfu II[16], Imperatorele Germaniei.

Societatea, esprimendu multiamirele selle d-lui Cretiulescu, decide ca scrisso d'impreuna cu lista monedeloru se se typaresca in Annale (Annex'a A şi B); D. Sturdza este rugatu a le trece în collectiunea Societatei.

D. Secretariu generalu *G. Sion* adduce la cunnoscinti'a Societatii co collegulu nost d. N. Cretiulescu au destinatu diurnele selle spre a face pentru ornamentulu si co moditatea sallei de siedintie, covorulu de pre parchetu si transparentele de la feresti

Societatea iea actu despre aceste offerta, esprimendu multiamirile selle d-lui Cr tiulescu.

La cererea mai multoru membri spre a se putea termina unele lucrari, se admit a nu se tiene siedieti'a Duminica.

La propunerea d-luĭ *G. Baritiu*, se allege membru onorariu d. Iacobu Muresian vechiu profesore şi redactore iu Brasiovu.

Digitized by Google

Assemine d. Dumitru Petrino, la propunerea d-lui *N. Ionescu* este numitu membru corespondente allu Societatii.

D. *Babesiu* da cetire raportului Commissiunei pentru cercetarea socoteliloru pe anulu 1876—77, impreuna cu doue tabelle. (Annex'a C. D. E.) si se aproba.

Apoi se da lectura proiectului de Budgetu pe 1877—78, intocmitu de Delegatiune si revediutu de Commissiune.

Discutiunea pe puncte a budgetului se amena, avendu preferinti'a rapportulu asupr'a concurseloru pentru premiulu Nasturellu din seri'a A, pe annulu 1880 pentru co acest'a involve schimbarea unoru positiuni d'in budgetu.

Se citesce enunciarea subiectului I^iu^, propusu la acelu concursu, carele este :

«Disertaţiune complecta asupra :

«Sufixului *liquidu* (—*l*—,—r—) şi sufixului *guturale* (—k—,—g—) in limba romana.

«Program'a :

«I. Ua scurta introducere asupr'a sufixeloru liquidu şi guturale in limbele ario-europee în genere.

«II. Unu studiu generale asupr'a acestoru sufixe în limba *latina*, în limbele *veohi italice* şi în cele *romanice occidentali*.

«III. Unu studiu speciale asupr'a loru în limb'a *romàna* dupo cele trei dialecte : *daco-romànu macedono-romànu* si *istrianu*, aratandu intre altele:

«*a)* Diferentiarea sufixului liquidu —*l*— si —*r*—, precumu si a celui guturale —*k*— si —*g*— ;

«*b)* Trecerea loru ulteriore în sufixuri palatali, nasali sau altele ;

«*c)* Rolulu tutuloru acestor'a in numi si in verbi ;

«*d)* Provenintia loru la Románi d'in latin'a, d'in epoca ante-romana séu d'in alte limbi. —

«Intinderea disertaţiunei va fi minimum de 20 cóle in 8° typarite cu cicero.

«Va fi scrisu intr'ua limba correcta si clara.»

Apoi subiectulu II :

«Disertaţiune completa sub raportulu fisico-economicu alu unui judetiu allu Romaniei, (dupo allegerea fia-carui concurente in parte).

«Acesta descriptiune va cuprinde :

«I. Geografia cu tote ramificaţiunile ei (orografia, hydrografia, topografia, cu messuratori precise).

«II. Istoria naturale, terramurile, flora si fauna.

«Cultura economica atat agricola cat si industriale cu notiuni cadastrali detaliate.

«IV. Statistic'a populatiunei d'in tóte punctele de vedere.— (starea civile, statistica religiosa, juridica, medicale, militaria, scolastica, naţionalitatile etc). —

«V. Ethnografi'a, adeco descrierea usuriloru, credintieloru, porturiloru locali etc.

«Intinderea operatului va fi minimum de 25 cóle in 8° cu cicero. —Va fi scrisu intr'ua limba correcta, elegante si clara.

«NB. Se esclude d'intre districtele tierrei, acele cari se afla descrise in Annalele statistice de d. Martianu si in monografiele agricole alle d-lui I. Ionescu».

Digitized by Google

Punendu-se la discussiune cestiunea de preferentia, dupo observarile facute de *Cretiulescu* si *Hasdeu* co subiectulu II aru fi ua lucrare forte difficile pentru unu pa ticularu, si insistandu mai multi membri pentru a se da preferintia subiectului I, pune la votu thesea filologica si se amitte cu majoritate.

Urmedia la ordinea dilei cetirea pre puncte a budgetului.

D. *Odobescu* insa face propunerea d'a se da precadere allegerei Delegatiunei.

Societatea consimte si D. presiedinte suspende siedinti'a pe cate-va minute pent a se consulta membrii intre sine.

Redeschidiendu-se siedinti'a, se pune la votu allegerea presiedintiloru.

Resultatulu scrutinului este 14 votanti d'in cari 12 voturi pentru D. *Ion Ghi* ca presiedinte si 9 voturi pentru D. *Georgiu Baritiu* ca vice-presiedinte.

Se pune la votu allegerea Secretariului generale şi a celloru doui membri d'in D legatiune. — Resultatulu scrutinului este 15 votanti, d'in cari 12 voturi pent d. *G. Sion* ca Secretariu generale, ero 11 pentru d. *B. P. Hasdeu* si 9 voturi pent d. *Al. Odobescu* ca membrii ai Delegatiunei.

D. Presiedinte annuncia co officiulu Societatii se compune precumu urmedia :

Presiedinte, *I. Ghica.*

Vice-presiedinte, *G. Baritiu.*

Secretariu generale, *G. Sion.*

Membri ai Delegatiunei, *B. P. Hasdeu* si *Al. Odobescu.*

D. *Priesedinte* multiamesce in numele Delegatiunei pentru incredere si manifest viuele selle urari pentru prosperarea Societatii.

Societatea revine la desbatterea budgetului pe 1877—78, pe articole :

Cu privire la versamentulu Zappa, care astu-annu, in locu d'a se face in auru, s' facutu in cupóne, se ridica cestiunea déco Societatea are se urmedie a lua cupone or argintu in locu de auru, candu ea, in unele casuri, are se dea auru.

Assemine si d'in incidentele allocatiunei de 500 lei d'in vendiarea càrtiloru, la ar ticlulu veniturilor, *d. Ionescu* face intrebare de nu s'aru puté desface depositulu d carti, precumu s'a propusu si in annii trecuti, insistandu din nou a se dá cartile i commissiune librariloru.

D. *Presiedinte* esplica situatiunea cu banii, constata co intr'adeveru versamentul Zappa s'a incassatu precumu s'a datu, in cupone si nu in auru ca pene acì, assicur insa co pre viitoriu va incassá numai auru de la Zappa. Catu pentru platile Societatii acellea se voru face in argintu; ero cu privire la carti, observa co de acelle nu ne putemu desface cu totulu si de ua data; apoi chiaru in casulu d'a ne desface, totu re- mane a se prevede in budgetu venitulu d'in carti.

D. *Sion* assemene da lamurire co nu se potu da in commissiune cartile, parte pen- tru co librarii nu au incaperi de ajunsu, parte pentru lips'a de controlu.

D. *Sturdza* dice co cu tóte aceste trebue se venimu a ne dispensá de acésta sarcina; recunnósce si d-sa co librarii nu-si dau ostenéla d'a vinde cartile, dero se gassimu unu espediente, de essemplu, se damu unui librariu titlulu de librariu allu Societatii si apoi cartile in commissiune.

Digitized by Google

D. *Odobescu* spune co si d-sa a reclamatu desfacerea depositului de carti; este nevoitu insa a recunnosce co acestu desideratu va stá multu timpu neindeplinitu, dero din de 500 lei d'in budgetu nu se tiene strinsu de cestiune si crede co incidentele nu puté inchide.

D. *Babesiu* insiste dicundu co interessulu Societatii cere ca se luamu unu conclusu in asta privintia si anume ca Delegatiunea nostra se se intielléga cu unu librariu chiaru si cu sacrificie mai mari, precumu dice d-nu Sturdza, de esemplu, in locu de 20°|₀ se damu 30°|₀ ori 40°|₀.

Catu pentru differinti'a intre auru si argintu nu pote, dice d. *Babesiu*, se ascunda greingrijirile selle pentru co asta-di chiaru acea differintia este de 15—17°|₀ si acesta differintia pagubitorie pentru Societate are se se mai urce.

D. *Presiedinte* constata co acesta differintia essiste si co d'in ea potu resultá pagube pentru Societate, dero observa co nu este in puterea nostra a schimbá situatiunea. Societatea insa va starui a se feri de pagube.

Catu pentru platile Societatii, acestea se voru face in argintu séu chartia, adeco in moned'a tierrei, precumu acést'a se urmedia si in alte staturi.

Dupo acestea, incidentele se inchide si punendu-se la votu art. I, se admitte.

Urmedia citirea budgetului pe articoli.

Partea I. (Venituri.) Art. 1. Fondulu Zappa cu procentele selle pe annulu intregu, si versamentulu este in totalu in summa de lei noi : 41,650.

Din Art. 2. Fondulu Cuza, in totalu summ'a de l. n. 2,740. Se pune la votu si se admitte.

Art. 3. Fondulu d'in economii, Radianu etc. totalu l. n. 4,500. Se admitte.

Art. 4. Fondulu Sectiunei Sciintiloru naturali l. n. 1,120. Se admitte.

Art. 5. Subventiunea de la Statu, — restulu d'in annulu trecutu si annulu viitoru in totalu l. n. 27,000.—Se admitte.

Art. 6. Numerariu in Cassa l. n. 20,775 b. 13.

Art. 7. Fondulu Nasturellu-Herescu, totalu l. n. 16,935. b. 95.—Se admitte.

Art. 8. Fondulu d-lui Dr. Fetu, venitu totalu pe 5 anni, l. n. 7.200.—Se admitte.

Art. 9. Fondulu Odobescu, avendu a figura la spesse, l. n. 2,480.

Totalulu veniturilor tuturloru fonduriloru l. n. 124,401. — Se pune la votu si se admitte.

Partea II. (Spesse.) Art. 1. D'in fondulu Zappa—restulu de l. n. 7,000 d-lui *Timoteu Ciparin*, summ'a fiindu votata din annulu trecutu, urmedia a se indeplini.

Art. 2. Typarirea etc. d'in *Dione Cassiu*, totalu l. n. 5,150—Se votédia.

Art. 3. Typarirea Psaltiriloru lui Dosotheiu, summ'a l. n. 2,000—Se votédia.

Art. 4. Spessele pentru Commissiunea de revisiune a Dictionarului, in totatu lei noui 15,000.

Summ'a fiindu considerata ca prea mare, dupo ua discussiune mai lunga, la propunerea Commissiunei budgetarie d'a se reduce la jumetate, se pune la votu summ'a de l. n. 7,500 si se admite cu majoritate.

Digitized by Google

Timpulu fiindu inaintatu, continuarea se va face alta di si siedinti'a se ridica 5 ore si diumetatea.

Presiedinte, I. Ghica — Secretariu-ad-hoc, A. Romanu

ANNEX'A A

Domnule Presiedinte,

Vinu prin acést'a a offeri Societatii Academice 27 monete de argintu tóte d'in al XVI^lea^ secolu, un'a de sub Rudolphu II Imperatoriulu Germaniei, si 26 alle Regat lui Poloniei, 4 de sub Stiefanu Bathori si 22 de sub Sigismundu III, precum se ve insemnate d'in alaturat'a lista.

Aceste monete puse in muzeulu Societatiei alature cu acelle precióse alle Princ piloru romani, donate de d. Dimitrie Sturdza, potu, credu, presentá unu intere d'in punctulu de vedere allu vecinatatiei cu acelle state cu care tierr'a nóstra a avu atate lupte.

Priimiti, Domnule Presiedinte, incredintiarea prea distinsei mele consideratiuni

N. Cretiulescu.

Bucuresci $\frac{1}{2}\frac{7}{9}$ Septembre 1877.

ANNEX'A B

Lista de monetele offerite Societatiei Academice de d. N. Cretiulescu.

Monete de argintu de la *Stefanu regele Poloniei.*	1582—1 ex.
4 es. grosi	1585—2 ex. dif.
	1586—1 ex.
Sigismundu III, regele Poloniei.	1590—1 ex.
22 es. grosi	1594—4 ex. dif.
	1595—1 ex.
	1596—6 ex. dif.
	1597—3 ex. dif.
	1598—2 ex. dif.
	1599—2 ex. dif.
	1600—2 ex. dif.
	— 1 ex.
Rudolphu II Imperatoriulu Germaniei	1587
1 es. sal.	

Digitized by Google

ANNEX'A C.

Raportulu Comissiunei pentru cercetarea compturiloru pe annulu 1876—77.

Domnilor Collegi !

Comissiunea d-vostre pentru cercetarea compturiloru si constatarea situatiunei financiare a Societatei Academice la incheiarea annului 1876 şi 77 are onore a ve supune la apretiuire urmatoriulu resultatu alu lucrariloru salle.

I). Luandu de basa datele precum ni s'au presentatu elle prin tabell'a comparativa sau Bilanci'a de la 16 Augustu a.c. si esaminandu-le atatu dupo registrulu maestru, catu si dupo documentele speciali, la urma comparandu-le si cu restulu cassei, ne amu castigatu convingere despre deplin'a essactitate a loru.

Anume ne amu convinsu co intr'adeveru facia de sum'a prediuta in budgetulu annului 1876 şi 77 la venite, peste totu de lei 111,679 si bani 4, s'au constatatu realisabili lei 103,259, bani 64.

Differenti'a si respective reducerea cu lei 8410 bani 40, a provenitu, precumu a attinsu acest'a si onor. Delegatiunea, d'o parte d'in scadiamentulu ce a suferitu subventiunea de la Statu cu lei 5000, ero venitulu d'in fondatiunea Nasturellu, cu lei 2497; d'alta parte prin realisari mai mici decatu ce se prevediuse in rubric'a veniteloru din vendiarea de carti.

D'in sum'a constatata realisabile de lei 103,259 bani 64, s'au realisatu in numerariu lei 65,702, bani 14; in mandate si cupone 23,800; impreuna deci, lei 89,502, bani 14, mai remanendu a fi realisati lei 13,757, bani 50.

Facia cu sum'a prevediuta la spese in budgetulu annului precedente de lei 74,695, pene la 16 Augustu a.c. s'a cheltuitu numai lei 44,927 bani 01, asia daro cu lei 29,768 bani 99, (ero facia de sum'a realmente incassata de lei 65,702, bani 14, cu lei 20,775 b. 13) mai pucinu. — Astfelu sum'a economieloru ce era, afora de fondurile speciali Fetu si Odobescu, se prevediuse in budgetulu annului espiratu cu lei 30,695. b. 04, ni-se infacisiadia cu multu mai mare, adeco de lei 52,042, bani 63.

Face se apara acesta economia atatu de considerabile si acellu incidinte, co unele alocatiuni insemnate d'in budgetu precum: d'in recompens'a de lei 8000, pentru Syntasse, lei 7000; din remunerariulu pentru traducerea Istoriei Imperiului Ottomanu, lei 2170, si altele mai merunte, in totalu aprope lei 10,000, la timpulu seu nu au pututu fi date la destinatiunea loru. — Se intellege deci co aceste sume remanu in sarcin'a Societatei si la rondulu loru au se fia trecute in budgetulu annului urmatoriu. — Pe lunga tota economi'a ce a realisatu onorata nostra Delegatiune, ea in unele pucine privintie a trecutu peste prevederile budgetului, precum se vede acést'a in rubric'a a trei'a a bilanciului la spese.—In acesta privintia Comissiunea d-vostre crede, co aceste spese peste budgetu, dupo natur'a loru se justifica prin necessitate si utilitate, şi prin urmare co ele, conformu cererei Delegatiunei, se se aprobe. Cu privire la acesta parte a bilanciului, constatamu co situatiunea de estu-timpu este multu

Digitized by Google

mai favorabile decatu cea de annulu trecutu, candu realisarile in venite ni se pres tase numai cu lei 60,079 bani 30, si sum'a adeverata a economieloru era numai lei 6,946, b. 83; se realisara adeco din partea veniteloru prevediute abia camu 67 p cente si din spesele prevediute, 65 procente, pre candu asta data realisarile la ve se urca peste 90 procente, eru la spese abia camu 43 procente; se espica acesta fa rabile situatiune atatu prin incassarile mai abundanti, catu şi prin acee'a ca edit nea Dictionarului, fiindu terminata, éro terminarea Glossariului cerendu ua suma mica, rubric'a de spese cea mai considerabile pene aici, incetase a apesá greu as pr'a budgetului nóstru.—Commissiunea pe temeiulu acestoru constatari vin a ve p pune aprobarea bilanciului presentatu de d-lu Cassariu in virtutea articlului XX din Statute.

II). Comissiunea prin membrulu seu reportore a esecutatu visitatiunea Cassei i-a constatatu cuprinsulu precum urmedia:

1) In numerariu, si anume argintu 7596 lei, b. 90, cari cu sum'a aflata asu d-lui Cassariu de lei 3049, b. 73, dau unu totale de lei 10,646 bani 63.

2) In 295 cupone de la obligatiuni domaniali lei 11,800 si in patru mandate ale guvernului lei 12,000. — Peste totu in valore reale o suma de lei 34,446 b 63, care, adaugendu spesele de la 10,128, bani 50, ce se documentedia co s'au fac de la 16 Augustu incoci pentru viaticulu si diurn'a membriloru, pentru lefile funct nariloru, pentru remunerarie si alte trebuintie curenti, resulta ua suma de lei 44,5 bani 13, care cu cea mai susu aretata de lei 44,927 bani 01, a speseloru pene la Augustu, correspunde pe deplinu sumei totali relisate de lei 89,502 si bani 14.

3). S'a mai aflatu in Cas'a Societatei trei certificate de la Cass'a de Depuneri si Co semnatiuni despre obligatiuni de Statu: 316 in valore nominale de lei 316,000, co statandu cu deplina satifactiune, co obligatiunile Societatiei de 280,000 lei, ce puteau crede amenintiate, acumu se afla assicurate.

4). In fine s'a aflatu in Cass'a Societatei garanti'a d-lui Cassariu Adamescu pent galbeni 3000.

III. Averea intrega a Societatei in bani si effecte care, acu unu annu afora fundatiunea Dr. Fetu si cu interesele ei, se evaluá la lei noui, 326,650, bani 15, si comparatiune cu situatiunea de la 1 Augustu 1875, se aflá in scadere cu lei 18,17 bani 15, astadata, dupo aratarile de mai susu, ni se presenta la 16 Augustu, de l 374,332, bani 63, adeco sporita cu lei 47,682 bani 48.

Fondulu speciale alu d-lui dr. Fetu, este de 10,000 lei plus interesele 10 procen tali de pe cinci anni si 8 % la interesele anco nedepuse.

IV. Assupr'a cartiloru typarite de Societate cate mai suntu nevendute, Onor. So cietate, pre temeiulu raportului de annu alu Comissiunei budgetare, a bine-voitu aproba, ca la fia-care sessiune se se presente unu inventariu regulatu, pentru ca So cietatea se pota lua actu si de acésta parte a avutului seu. Astfelu de inventari ne fiindu-ne presentatu, credemu co Onor. Societate va sustine dispositiunea sa d annu, éro Onor. Delegatiunea, la sessiunea annului urmatoriu, va veni a-i correspunde

V. Fondulu Odobescu de 2000 lei in obligatiuni domaniali dinpreuna cu interesel

Digitized by Google

de 480 lei in numerariu, in consecinti'a decernerei premiului pentru care a fostu elu destinatu, avendu a fi transmisu d-lui Gr. Tocilescu, incéta d'a mai figurá in budgetu Societatei.

VI. Avendu in vedere mai susu aretat'a situatiune financiare, Comissiunea d-vostre a contiellegere cu Onor. Delegatiune vine a ve presenta unu proiectu de budgetu pentru annulu urmatoriu 1877 şi 78.

VII. In fine fiindu co asta data, dupo-cumu aretaramu si dupo cumu ve veti convinge si din proiectulu de budgetu, situatiunea financiare infacisiadia ua economia considerabile, si fiind-co imprejurarile ne impunu necesitatea d'a face ca fondurile Societatei se creasca pene a deveni in stare ca ele singure, prin venitulu loru, se assicure essistenti'a si activitatea acestei Societati, Comissiunea d-vostre ve roga se bine-voiti a consimtí ca Onor. Delegatiune se fia avisata ca, in mesur'a realisariloru cei-i va succede a face din venitele prevediute in budgetu peste trebuinţele ordinari, succesivamente se cumpere obligaţiuni domaniali cate va puté pentru augmentarea capitalelor Societatei.

Membri Commissiunei : G. Baritiu. D. Sturdza.

V. Babesiu, raportore.

Digitized by Google

ANNEX'A D. SOCIETATEA AC

In virtutea articolului XXVI din

DEBITU

	PREVEDERILE BUDGETARIE		CONSTATA-RILE		NUME-RARIU		EFECTE		TOTALULU INCASARILORU		REMASE A SE
§ A. *Fondulu Zappa de lei 245,000.*											
1. Procentele pe semestr. Iuliu 1876.	9800	—	9800	—	9800	—	—	—	9800	—	—
2. » » annulu 1877. . .	19600	—	19600	—	9800	—	9800	—	19600	—	—
3. Versamentulu Zappa XII 1877 .	11750	-	11750	—	11750	—	—	—	11750	—	—
4. Intrare de vinderea càrtiloru . .	1050	—	497	40	497	40	—	—	497	40	—
§ B. *Fondulu Cuza de lei 22,000.*											
1. Procentele pe semestr. Iuliu 1876.	880	—	880	—	880	—	—	—	880	—	—
2. » pe annulu 1877. . .	1760	—	1760	—	880	—	880	—	1760	—	—
3. Intrare din vendiarea càrtiloru. .	160	—	79	90	79	90	—	—	79	90	—
§ C. *Fond. lucrar. Istor. de lei 33,000.*											
1. Procentele pe semestr. Iuliu 1876.	520	—	520	—	520	—	—	—	520	—	—
2. » » annulu 1877. . .	2640	—	2640	—	1600	—	1040	—	2640	—	—
3. Intrare din vindiarea càrtiloru. .	140	—	108	—	108	—	—	—	108	—	—
4. Proc. fondului Radianu 3382. 21.	320	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
§ D. *Fond. Sciint. Natur. lei 14,000.*											
1. Procentele pe annulu 1877. . .	1120	—	1120	—	1120	—	—	—	1120	—	—
2. *Subventiunea de la Statu* pe 1876.	10,000	—	10,000	—	10000	—	—	—	10000	—	—
3. Idem . . . . . » 1877.	20,000	—	15,000	—	3000	—	12000	—	15000	—	—
§ E. *Numer. in casa 16 Augustu 1876.*	10,650	4	10,650	4	10650	4	—	—	10650	4	—
F. *Venitu probabilu de la mosiele Nasturellu*	15,000	—	12,503	—	4545	50	—	—	4545	50	795
» din vendiarea Annaleloru.	—	—	38	80	38	80	—	—	38	80	—
Fonduri speciali											
§ G. *Fond. Dr. Anast. Fetu lei 10,000.* Procentele de la 1 Augustu 1872 pene la 1 Augustu 1877. . .	5800	—	5800	—	—	—	—	—	—	—	5800
§ H. *Fond. d. Al. Odobescu lei 2,000.* Procentele de la 1 Aug. 1874 — 1 Aug. 1877.	480	—	160	—	80	—	80	—	160	—	—
Donatiunea viaticului d. N. Ionescu la 1876	—	—	352	50	352	50	—	—	352	50	—
Totalu lei	111670	4	103259	64	65702	14	23800	—	89502	14	13757

In consecintia rapportului Commissiunei financiare peste totu aprobatu in sedintia Societatii A

(L.S.) Semnati : *G. Baritiu, D. Sturdza, V. Babesiu,* raportore.

Digitized by Google

'A ROMANA

: **Bilancia la 16 Augustu 1877.**

CREDITU

	PREVEDUTE IN BUDGETU		PLATITI		CHELTUITE MAI MULTU		CHELTUITE MAI PUCINU	
§ A. *Spesele d'in venitulu Zappa.*								
1. Typarirea a 20 cólle pentru terminarea Glossarului.	4000	—	2705	63	—	—	1294	37
2. Remunerarea membriloru Commissiunei lessicograf.	72-5	—	4188	87	—	—	3096	13
3. Cumparare de carti si legatulu loru.	1600	—	1869	60	269	60	—	—
4. Recompens'a autorului Syntacticei	8000	—	1000	—	—	—	7000	—
5. Typarirea Syntacticei, cólle 20 in 1000 essemplare.	1500	—	1500	—	—	—	—	—
6. Pentru correctur'a a 2) cólle de typaru a 10 lei. .	200	—	200	—	—	—	—	—
§ B. *Spesele d'in venitulu Cuza.*								
1. Typarirea a 15 cólle traducerea lui Juliu Cesare (de belo civile)	1020	—	760	—	-	—	260	—
2. Pentru revisiune si correctura a 30 lei cólla . . .	450	—	450	—	—	—	—	—
3. Typarirea a 10 cólle traducerea lui Cicerone. . .	680	—	500	—	—	—	180	—
4. Pentru revisiunea si correctura a 15½ cólle . . .	300	—	480	—	180	—	—	—
5. Remunerarea traducutorului	1200	—	1200	—	—	—	—	—
§ C. *Spesele d'in venitulu Sectiunei Istorice.*								
1. Typarirea a 29 cólle d'in traducerea Istoriei Imperiului Ottomanu de Princ. Cantemir in 1500 es.	2080	—	2228	75	198	75	—	—
2. Pentru 90 topuri chartia a 16 lei.	1440	-	1544	—	104		—	—
3. Remuneratiunea traducut pre 29 cólle a 140 lei .	4060	-	1890	—	—	—	2170	—
4. Pentru revisiune si correctura a 25 lei	725	—	337	50	—	—	387	50
5. Pentru litografia icónei palatului Cantemir . . .	200	—	—	—	—	—	200	—
6. Typarirea catalogului museului de anticitati . .	2000	—	700	—	—	—	1300	—
7. Pentru remunerarea manuscris. vietei lui S. Clain.	150	—	150	—	—	—	—	—
§ D. *Spesele d'in venitulu Sciintieloru Naturali.*								
1. Cumperare de instrumente meteorologice	2500	—	844	—	—	—	1656	—
§ E. *Spesele administrative.*								
1. Salariile functionariloru Societatii	6240	—	6240	—	—	—	—	—
2. Spesele de cancelaria, materiale, etc.	700	—	700	—	—	—	—	—
3 Typarirea Annaleloru sessiunei annului 1876. . .	750	—	738	21	—	—	11	79
4 Mobilieru	900	—	772	50	—	—	127	50
5 Spesele neprevediute.	600	—	288	30	—	—	311	70
6. Viateculu pentru venirea membr. la sessiunea 1876.	1762	50	1938	75	176	25	—	—
7. Diurn'a membriloru in timpulu sessiunei	8000	-	8176	—	176	—	—	—
8. Viateculu pentru intórcerea membr. de la sessiune.	1762	50	1938	75	176	25	—	—
9. Diurn'a annuale a membriloru Delegatiunei . .	940	—	940	—	—	—	—	—
10. Pentru Commis. de revisiune a proiectului de Dictionariu	13700	—	—	—	—	—	13700	—
11. Viateculu pentru venirea a trei membri la sessiunea annului 1877	—	—	646	15	646	15	—	—
Numerariu in cassa la 16 Augustu 1877	—	—	20775	13	—	—	—	—
Totalu lei	74695	—	65702	14	1927	—	31694	99

lemice d'in 17 Septembre 1877 se subsemna acestu bilanciu prin membrii Commissiunei speciale.

Comptabilu : *Alex. Lauriamu.*

Digitized by Google

ANNEX'A E.

ESTRASU]

despre operaţiunile financiare de la 16

DEBITU

Folio		
22	Procentele fondului Zappa pe semestrulu Iuliu 1876	9,800
»	idem idem Ianuariu 1877.	9,800
»	Versamentulu Zappa, XII, pe annulu 1877.	11,750
»	D'in vendiarea cartiloru typarite d'in venitulu Zappa	497
»	Escedente la venitulu Zappa la 16 Augustu 1876.	420
31	Procentele fondului Cuza pe semestrulu Iuliu 1876.	880
»	idem idem Ianuariu 1877.	880
»	D'in vendiarea cartiloru typarite d'in venitulu Cuza	79
41	Procentele fondului istoricu pre semestrulu Iuliu 1876.	520
»	idem idem Ianuariu 1877.	1,600
»	D'in vendiarea cartiloru acestui fondu	108
»	Escedente la venitulu Sect. istorice la 16 Augustu 1876	4,695
51	Procentele fondului Scientieloru naturali pe annulu 1877	1,120
»	Escedente la venitulu Scientieloru naturale la 16 Augustu 1876 .	1,120
12	Din fondulu Radianu	3,382
61	Venitulu de la Mosia Nasturellu	4,545
54	Subvenţiunea de la Statu pe annulu 1876	10,000
»	Unu acomptu din subventiunea pre annulu 1877.	3,000
»	Escedente la 16 Augustu 1876.	711
»	D'in vendiarea Annaleloru	38
»	Donatiunea viatecului D-lui Nicolae Ionescu	352
52	Procentele d'in fondulu Odobescu pre semestrulu Ianuarie 1877. .	80
»	Escedente din venitulu Odobescu la 16 Augustu 1876.	320
	Totalu lei . .	65,702

Pe temeiulu aprobarii pronunciata de Societatea Academica in sedinti'a d'in 17 Septembre 187

(L.S.) Semnati : *G. Baritiu, D. Sturdza* Raportore : *V. Babesiu.*

Digitized by Google

REGISTRU MAESTRU

pentru 1876 pene la 16 Augustu 1877.

		CREDITU	
20	Typarirea a 11½ colle d'in Glossariu, chârtia, legatu si coperte .	2,705	63
»	Remuneratiunea membriloru Comis. lexicografice pentru 11½ cóle.	4,188	87
»	Pentru cumperare de carti, pentru biblioteca si legatu	1,869	60
»	Acomptu d'in recompens'a auctorului Syntacticei	1,000	—
»	Typarirea a 20 cóle d'in Syntactica	1,500	—
»	Pentru corectur'a si revisiunea a 20 cóle	200	—
31	Typarirea a 15 cólle trad. lui Iuliu Cesare (de bello-civile) . . .	760	—
»	Pentru revisiune si corectur'a celloru 15 colle	450	—
»	Typarirea a 10 colle traduct. lui Cicerone	500	—
»	Pentru revisiunea si corectur'a a 5½ colle d'in Cicerone	180	—
»	Remunerarea traducutorului operei lui Cicerone	1,200	—
41	Typarirea a 28½ colle d'in trad. Istor. Imperiului Otomanu de Principele Cantemiru si legatulu cartei	2,228	75
»	Pentru 96 topuri chartia No 7 de imprimatu acesta opera. . . .	1,544	—
»	Remuneratiunea traducutorului pentru 13½ colle	1,890	—
»	Pentru revisiunea si corectur'a a 13½ cole	337	50
»	Pentru cumperare de monede antice.	700	—
»	Remunerare pentru manuscriptulu vietiei lui Samuel Klain . . .	150	—
51	Cumperarea instrumenteloru meteorologice	844	—
54	Salariele functionariloru Societatei pre annu	6,240	—
55	Spesele de cancelaria, incalditu, luminatu, materialu, etc. . . .	700	—
»	Typarirea Annaleloru Societatei pe annulu 1876.	738	21
»	Mobilierulu	772	50
»	Spese neprevediute	258	30
»	Viateculu pentru venirea membriloru la sessiunea 1876	1,938	75
»	Diurna membriloru in timpulu sessiunei 1876	8,176	—
»	Viateculu pentru intorcerea membriloru de la sessiunea 1876 .	1,938	75
»	Diurn'a annuale a membriloru Delegatiunei pe 1876—77. . . .	940	—
»	Viateculu pentru venirea a trei membri la sessiunea annului 1877.	646	15
	Saldo la 16 Augustu 1877 lei . . .	20,775	13
	Totalu lei . .	65,702	14

Se subscrie acestu estrasu prin membrii Commissiunei financiare.

Comptabilu : *Alexandru Lauriano.*

Digitized by Google

SIEDINTI'A D'IN 19 SEPTEMBRE 1877.

Membri presenti : *G. Sion, G. Baritiu, A. Romanu. A. Odobescu, N, Cretiul V. Maniu, I. Hodosiu, I. Caragiani, B. P. Hasdeu, V. Babesiu, I. Ghica, Gr. fanescu, P. S. Aurelianu.*

Presiedinte : *I. Ghica.*

Se da lectura processului-verbale d'in 16 Septembre si se admite; assemene s tesce processulu-verbale allu siedintiei precedenti d'in 17 Septembre si pentru puté face adaugirile cerute, autenticarea lui se amena pene la finea siedintiei.

La ordinea dillei urmedia discussiunea budgetului, rubric'a *Speseloru.* — Se mitte cifr'a de 2000 lei pentru *cumperarea de càrti si legatulu loru;* apoi cifr' 1000 lei pentru *acuisitiuni numismatice si anticarie.*

Urmedia discussiune asupr'a sumei inscrise de Delegatiune pentru *facerea treteloru membriloru decedati*, care se se asiedie in sall'a de siedintie a Societáti

Commissiunea, propunendu a se reduce summ'a si a se adressá cotra membr milieloru reposatiloru, se primesce propunerea facuta de d-nii *Sion*, *Maniu*, *bescu*, *Hodosiu*, in urmatorea cuprindere :

«Propunemu ca Societatea se ornedie sall'a siedintieloru selle cu portretele n «briloru decedati, si pentru acést'a se se afectedie totu annulu ua summà de l «facendu-se totu-ua-data appelu la familiele reposatiloru.

«Subscrisi : *Sion, Maniu, Odobescu, Hodosiu.*»

Admitiendu-se de Societate, se inscrie in budgetu summ'a de 1600 lei.

Restulu de platitu d'in remuneratiunea traducutorului *Filippiceloru*, lei 200, cumu si 222 l. 50 b. pentru legatulu acestei càrti.

S'a votatu fora discussiuue cifrele coprinse la liter'a C. sub titlulu de *spese fondulu Economieloru si Radianu*, in summa de lei 19,255.

La acestu capitolu (art. 4) se face discussiune asupr'a typaririi *Istoriei lui Mic Vitézul* de *Nicolae Balcescu.*

D. *Odobescu* si *Hasdeu*, relevedia, la articololu speseloru, co déco acésta o este se se typaresca cu ortografi'a Societàtii Academice, va trebui pe de ua p spese mari de transcriere, care nu s'au prevediutu in Sectiune, ero pe de alt'a, d- aréta co veneratiunea pentru memori'a autorului, aru cere ca ea se se typaresc ortografi'a lui; dupo ore care discussiuni, Societatea admitte ca se se typarésc ortografi'a cu care a fostu scrisa oper'a, facendu-se numai indreptari gramaticali

Assemene so votedia cifr'a de lei 500 pentru *complectarea si instalarea aparate meterologice.*

La Art. D si E. (Spese administrative) se intacisiedia ua petitiune a scriitori contabile care cere crescerea salariului seu.Dupo ore-care discussiuui, se admitte se adauge 300 lei la salariulu avutu,

Sa nasce discussiuni pentru cifr'a de 260 lei propusa ca remuneratiune unui s toriu pe timpulu sessiunei. Delegatiunea arreta necessitatea care a reclamatu ir

Digitized by Google

intiarea acestui scriitoriu in vederea multipleloru lucràri alle cancellariei, mai al-
co in sessiunea acest'a, luandu-se messur'a d'a se typari *Annalile* in foi volante.
rea decopiàri anume. Se admitte.

Spesele de cancellaria se admittu forà discussiune, ero la celle pentru mobilieru,
andu-se necessitatea d'a se face doue armarie pentru bibliotheca, se admitte
m'a ceruta de Delegatiune, de lei 2,500.

Spesele neprevediute, in summ'a de 300 lei; pentru venirea si intorcerea membri-
in sessiunea currente, in summa de 3,700 lei; diurna membriloru in acestasi
siune, in summa de 12,389 lei : se votedia fora discussiune.

Asupr'a summei pentru *typarirea Annaliloru*, Commissiunea propunendu reduce-
summei, ero Delegatiunea sustienendu co *Annalile* pe annulu acestu-a voru fi a-
pe de cinci ori mai mari de catu iu annulu trecutu, se admitte cifr'a de 3,500 lei
Cu occasiunea acest'a se redica discussiune asupr'a correcturei Annaliloru; Secre-
iulu generale, arretandu co laborea este prea mare pentru ca se se faca fora re
uatiune, dupo propunerea d-lui *Baritiu* d'a i-se incuviintia unu remunerariu de
lei pe cólla, se inscriu in budgetu, 700 lei spre acestu scopu.

Summ'a de 250 lei pentru *monumentulu lui Genadie Popescu;* de 500 lei pentru
se de procesu, si 300 lei *spese administrative pentru mosi'a Nasturelu;* in fine
0 lei pentru facerea unui *Catalogu systematicu allu bibliothecei Societàtii Acade-*
e, se admittu tote fora discussiune.

Diurn'a membriloru *Delegatiunei* in ciffr'a de 940 lei, se admitte, cu observatiune
d'in acest'a participa si Vice-presiedintele, intemplandu-se ca se iea parte la lu-
rile ei.

La propunerea Delegatiunii, considerandu immultirea agendeloru administrative
ru cari Secretariulu generale trebue se consacre labóre mai insemnata, Societa-
decide a i se fixá ua remuneratiune annuale de lei 1200.

Premiulu Nasturellu in summa de 4000 lei se votedia fora discussiune; assemene
premiulu Odobescu, in summa de 2480 lei, votatu a se dá autorului premiatu in
merariu séu cupone.

Recapitulandu-se tote cifrele la Spese, se votedia in totalu summ'a de 87,106 lei
50 bani, dupo cari resulta escedente de 27,614 lei 58 bani *in plus*. (Annex'a A.)

Siedintiá se redica la 5 1/2 ore, anunciandu-se pe a doua di, siedintia publica si de
chidere a sessiunei.

Presiedinte **I. GHICA.**

Secretariu ad-hoc **A. Romanu.**

Digitized by Google

ANNEXA A. BUDGETULU SOCIET

Capitolulu I : Venituri.

§	A.	lit.				P
I			*A. Fondulu Zappa, de lei 245,000.*			
	1		Procentele pre semestrulu Iuliu 1877	9800		
	2		„ „ intregulu annu 1878.	19600		
	3		Versamentulu Zappa, XIII, pe 1878.	11750		
	4		Intrare d'in vendiarea càrtiloru acestui fondu.	500		41
II			*B. Fondulu Cuza, de lei 22,000.*			
	1		Procentele pre semestrulu Iuliu 1877	880		
	2		„ „ annulu intregu 1878.	1760		
			Intrare d'in vendiarea càrtiloru acestui fondu.	100		2
			C. Fondulu Economieloru Societatei Academice si Radianu.			
III		a.	. . . . . *Destinatu lucrariloru istorice, de lei 36,382—21.*			
	1		Procentele pre semestrulu Iuliu 1877	1040		
	2		„ „ annulu intregu 1878.	2960		
	3		Intrare d'in vendiarea càrtiloru acestui fondu.	500		45
IV		b.	. . . . . *Destinatu Sciintieloru naturali, de lei 14,000.*			
	1		Procentele acestui fondu pre annulu 1878.	1120		11
V			*D. Subventiunea de la Statu, de lei 15,000.*			
	1		Restulu d'in subventiunea de la Statu pre annúlu 1877	12000		
	2		Subventiunea de la Statu pre annulu 1878.	15000		270
VI			*E. Numerariu in Cassa.*			
	1		La 16 Augustu 1877.	20775	13	2077
VII			*F. Fondulu Nasturellu Herescu.*			
	1		Restulu d'in veniturile annului 1877	6195	20	
	2		Venitulu mosiei Nasturellu pre annulu 1878	10740	75	1693
			Totalu . .			11472
			Fonduri speciali :			
VIII			*G. Fondulu Dr. Anastasiu Fetu, de lei 10,000.*			
	1		Procentele acestui fondu de la 1 Augustu 1872—1 Aug. 1878. . .	7200		720
IX			*H. Fondulu d-lui Alexandru Odobescu, de lei 2000.*	2000		
	1		Procentele acestui fondu de la 1 Augustu 1874— 1 Aug. 1877 . .	480		248
						968
			Totalu generale. . .			124401

Adeco : *Venituri* una suta patru-spre-diece mii siepte sute duoe-dieci si unu lei, bani optu ; *Spese* optu-dieci si s dieci si optu. — Examinatu si adoptatu in siedintiele plenarii ale Societatei Academice d'in 17 si 19 Sept. 1877.

(Semnati :) Presiedinte Ion Ghica. Secretariu generale *G. Sion*

(L. S.)

Digitized by Google

ACADEMICE ROMANE
ANUL 1877—1878.

Capitolulu II : Spese.

Art.					
		A. Spesele d'in fondulu Zappa.			
1		Restulu d'in recompens'a auctoriului Syntacticei.	7000		
2	a.	Typarirea a 25 colle aproximativu trad. d'in D. Cassiu in 1000 es.	1700		
	b.	Pentru 50 topuri chartia a 10 lei topulu pentru Dione-Cassiu. . .	500		
	c.	Remuneratiunea traducetorului pentru 440 pagine ed. Tauchnitz.	2200		
	d.	Revisiunea si correctur'a a 30 lei colla	150		
3		Premiulu pentru traductiunea a 20 pagine din Titu Liviu.	120		
4		Typarirea Psaltiriiloru lui Dosofteiu	2000		
5		Pentru Commissiunea de revisiune a proiectului de Dictionariu. .	1500		
6		Cumparare de càrti si legatulu loru	2000		
7		Pentru achisitiuni numismatice si anticarie.	1000		
8		Portretele a 4 din membrii decedati.	1600		26370
		B. Spese d'in fondulu Cuza.			
1		Restu de platitu d'in remuneratiunea traducutoriului Filippiceloru.	200		
2		Legat. broiurei I. Cesare «de bello-Gallico, Civile» si «Filipiceloru».	222	50	422 50
		C. Spese d'in fondulu Economieloru Societatei si Radianu.			
	a.	*Destinatu lucrariloru istorice.*			
1		Typarirea a 30 colle d'in Istoria Imperiului Ottomanu, vol. II, remuneratiunea, corectur'a, legatulu si charti'a (1/2 d'in budg. trec.).	8290		
2		Typarirea opusculului lui Cantemiru despre «familiele Brancoveanu si Cantacozino», in 1500 exemplare	1065		
3		Pentru missiunea in Rusia cu scopu de a procura manus. Cantem.	2500		
4		Pentru typ. «Istoriei lui Michai-Vitézu» de N. Balcescu, in 1500 ex.	4500		
5		Pentru portretulu domnului Dimitrie Sturdza.	400		
6		Pentru lucrarea si typarirea Catalogului de anticitati alu museului d'in Bucuresci, in 1600 exemplare.	2500		19255
	b.	*Destinatu Sectiunei Scientieloru naturali.*			
1		Pentru cumpararea si instalarea apparateloru meteorologice . . .	500		500
		D si E. Spesele administrative.			
1	a.	Salariulu Cassariului Comptabile 2400			
	b.	„ Scriitoriului Comptabile. 1800			
	c.	„ „ Archivistu bibliothecaru. 1500			
	d.	„ servitoriului. 840			
	e.	Remunerarea unui scriitoriu pe timpulu sesiunei ann. 1877. 260	6800		
2		Spese de cancellaria, materialu, espeditiune, incalditu, etc.	700		
3		Mobiliariu, armarii de bibliotheca, cassa de ferru, etc.	2500		
4		Spese neprevediute si administrative.	300		
5		Pentru venirea si reintorcerea membriloru de la sess. an. 1877 . .	3700		
6		Diurn'a membriloru la sessiunea annului 1877	12389		
7		Typarirea Annaleloru sess. 1877 cu operatele annexe si unu indice.	3500		
8		Pentru correctur'a Annaleloru, a 20 lei colla, de 35 colle	700		
9		Pentru monumentulu funerariu allu lui Genadie Poppescu.	250		
10		Spese de procese Nasturellu & Matheescu	500		
11		Spese administrative pentru mosiele Nasturellu	300		
12		Pentru facerea unui catalogu sistematicu alu bibliothecei . . . . ,	300		
13		Diurn'a a patru membri d'in Delegatiune pre annulu 1878	940		
14		Remuneratiunea secretariului generale	1200		34079
		F. Spese d'in fondulu Nasturellu.			
1		Premiulu Nasturellu Herescu d'in seria B. annuale.	4000		4000
		G. Spesele d'in fondulu Dr. Anastas.u Fetu (pro memoria).			
		H. Spese d'in fondulu Odobescu.			
1		Capitalulu cu procentele se accorda in premiu.	2480		2480
		Totalu, lei. . . .			87106 50
		Escedente			27614 58
					114721 08

[illegible] una suta siese lei, bani cinci-diecĭ; si *escedente* duoe-dieci si septe mii lei siese sute patru-spre-diece, bani cinci-

Secretariu ad-hoc *A. Romanu.* *V. Babesiu* (raportore). *G. Baritiu, D. Sturdza.*

Digitized by Google

SIEDINTI'A D'IN 20 SEPTEMBRE 1877.

Membri presenţi: *G. Baritiu, A. Romanu, V. Maniu, V. Babesiu, V. A. U chia, N. Cretiulescu, I. Ghica, I. Caragiani, A. I. Odobesou. B. P. Hasdeu, Gr. S fanescu, G. Sion, I. Hodosiu.*

Presiedinte, *I. Ghica.*

Se da lectura processului-verbale allu Siedintiei precedente si se adopta.

D. *Baritiu* citesce rapportulu Commissiunei insarcinata cu essaminarea probel de traductiuni din Titu-Liviu pussu la concursu (Annex'a A).

Dupo conclusiunele acelui rapportu, vediendu-se cà opiniunile in Commissiune s impartite assupr'a accordarei premiului, fiindu co probele sub lit. G. şi H. s'au afl egalu de bune, se deschide discussiunea deco premiulu trebue se se imparta între i bii concurenti.

D. *Sion* cere ca Commissiunea se se pronuntie pentru unulu din acele doue, pen ca traductiunea se se faca de ua singura persona, pentru ca se aiba ua unitate de s si si de limba.

D. *Odobescu*, avendu in vedere co Commissiunea si-a formatu parerile şi nu p se revina assupr'a conclusiuneloru complecte alle rapportului, cere ca insaşi Socie tea se se pronuntie pentru manuscriptulu cu lit. H, pe care a avutu occasiunea a citi si a se incredintiá ca este superioru; iar cellui cu lit. G. se i se faca laude, si i se dea chiar parte din premiu, iar traductiunea se se incredintiedie celui cu lit.

D. *Romanu* sustine parerea Commisiunei pe motivulu co acesta parte din Titu-viu a fostu pussa (din gresiala) de a dou'a ora la concursu, si prin urmare tradu torii au profitatu de indicatiunele ce li s'au fostu facutu in rondulu trecutu, şi de a parte co s'aru face nedreptate unui'a din acesti doui traducetori.

D. *Ionescu* sustine aceeasi these, aretandu co, in privirea stylului şi a elegant ambele manuscripte sunt neimputabili.

Resumandu-se discussiunea, dupe ce se respinge propunerea d-lui Odobescu, pune la votu accordarea premiului si impartirea lucrărei intre ambii traducetori commandati de Commissiune. — Votarea se face prin bile dupo apelulu nominale.

Resultatulu scrutinului.

Votanti : 14.

Bile albe : 11.

Bile negre : 3.

Dupo acest'a se procede despuierea plicuriloru ce continu numele concurentilor

Manuscriptulu cu lit. G. şi cu devis'a: «*Dulce et decorum est pro patria mori.*» vede a fi allu d-lui Nicolau Barbu, studente la facultatea de littere din Bucuresci.

Manuscriptulu cu lit. H. si cu devis'a: «*Tantæ molis erat romanam condere ge tem.*» se vede a fi allu d-lui I. Cotovu, directore allu Scolei primare de baieţi d Ismailu,

Digitized by Google

Se radica discussiunea deco premiulu de 120 lei trebue se se dea la amenduoi, sau se se dea fia carui'a càte atat'a suma.— Dupo mai multe pareri emisse pro si contra, majoritatea se pronuntie ca sum'a de 120 lei se se impartia intre ambii concurenti, iar Delegatiunea se le indice câte 200 pagine de fia care, pentru traducere.

D. *V. Maniu* citesce ua recensiune a operei d-lui Iung intitulata «*Romanii şi Romanii*», care se asculta cu attentiune şi se recommanda a se typari in Annalele Societatii.

D. *A. Odobescu* citesce ua *Notitia asupr'a unor antiquitati d'in districtulu Romanati*, care se asculta iareşi cu unu viu interessu.

Se decide a se typari in Annale.

D. *Hasdeu* citesce ua instructiva lucrare intitulata : «*Cestionariu asupr'a traditiuniloru juridice alle poporului romanu.*»

Sectiunea filologica propune, si Societatea admitte ca se se puna la concursu traducerea operiloru lui Pliniu cellu june, precumu si ale lui Erodotu.

Dupo acést'a, d. Secretariu generale da lecturà rapportului despre activitatea Societatii in cursulu sessiunei annului curente, in urmatorea coprindere :

Rapportulu secretariului generale assupr'a lucrariloru sessiunei Societatii Academice Române d'in 1877.

Societatea Academica Romana, gelósa si mandra de missiunea sa, annulu acest'a, a cumu aru fi doritu se aréte natiunei co, dupo diece anni de essistentia, a bine meritatu increderea ce i s'a datu la constituirea sa, a tinutu ua sessiune de celle mai interessanti si mai fertile. In adeveru, dupo tóte tristele peripetii alle evenimenteloru de estimpu, membrii sei nici ua data ca acum'a n'au fostu mai punctuali la implinirea datoriei loru, nici ua data ca acum'a n'au tinutu fora intrerupere atate siedintie plenarie, nici ua data ca acum'a pare co n'au aretatu atat'a zelu spre a respunde la bumós'a missiune pentru care au fostu chiamati. Betrani si tineri, membrii sei au collaboratu cu tóte puterile loru la numerosele lucrari ce au avutu la ordinea dillei, astu feliu co secretariulu seu generale este forte ingrijitu co nu va putea in destulu relevá, prin rapportulu seu, tote lucrarile, dandu-le culorea cu care s'aru cuveni se fia presentate.

Dupo mesur'a luata d'a se public'a Annalele prin foi volante, chiaru in timpulu sessiunei, dupo alta mesura luata d'a lassá deschisse publicului siedintiele septamanare de joui, cea mai mare parte din lucrarile sélle s'au datu, asia dicundu, publicitatii. — Dero cu tote aceste, totu merita a se incadrá in acestu tabellu speciale, cu care vinu a me presentá la inchiaiarea sessiunei.

I. Delegatiunea, avendu a ve supune innainte de tote, affacerile administrative, catova cestiuni au trebuitu se sustraga timpulu care aru fi fostu mai bine intrebuintiatu, de buna séma, deco se consacrá la lucrari intellectuali.

Acésta situatiune inse a fostu creata din imprejurarea acee'a ca Societatea, dupo prestigiulu ce si-a dobenditu, a fostu onorata cu donatiuni alle carora affaceri reclama

Digitized by Google

si lucrari comune de gestiune. Astu-feliu ati fostu nevoiti a ve occupá, a studiá si desbatte spre a decide a se intentá doue procese: unulu cu Epitropi'a bissericei S-Vineri pentru ua parte d'in legatulu Nasturelu si altulu cu Epitropi'a repausatu V. Matheescu, pentru unu altu legatu ce s'a lassatu Societatii.

II. Venindu la lucrarile obligatorii de natura intellectuale, vomu incepe cu concu surile. Noi amu fostu pussu la concursu traductiunea a doui autori antici, a lui Pl tarchu si a lui Titu Liviu.

D'in ambii acesti autori ne au venitu cate patru probe. Doue Commissiuni sp ciali au fostu numite spre a le essaminá si a le cercetá.

Commissiunea traduceriloru lui Plutarchu n'a aflatu nici un'a indestulatore. Du judicios'a relatiune ce s'a datu d'in partea Commissiunei, alle caria conclusiuni voru publica in Annale, speramu co viitorii traducetori voru lua ua directiune mai i merita in cee'a ce privesce formele limbei in care voru traduce si a mecanismu unoru lucrari artificiali de assemine natura.

La traducerea lui Titu Liviu amu avutu multumirea a vedé doue probe demne premiatu. Una a d-lui Ionu Cotovu, directorele scolei primare d'in Ismailu, si alt'a d-lui Neculae Barbu studente in littere. Astu feliu speramu co la annulu viito vomu avea ua parte d'in traductiunea acestui mare istoriografu classicu.

Pentru annulu viitoriu ati luatu decisiunea a se pune d'in nou traductiunea Plutarchu la concursu, adaogindu si pe istoriculu ellenu Herodotu, iar d'in autorii l tini pe Pliniu cellu june.

Dero daca initiativ'a nostra de a traduce autori classici afla pote in publicu depr ciatori, vomu sci a respunde co acést'a ne este impusu mai anteiu de donato cari au destinatu fonduri anumite pentru assemine traductiuni, si apoi de necessit tea acea recunnoscuta d'a ave autori classici tradusi, cee'a ce de la initiativ'a p vata nu avemu.

III. Nu vomu trece inse la alte subiecte inainte d'a spune co, in privintia concu suriloru de alta natura, amu fostu estimpu forte fericiti.

Dupo siese anni trecuti, de candu onor. nostru collegu d. Odobescu a fundatu u premiu pentru cellu mai bunu tractatu asupr'a locuitoriloru antici ai Daciei, du siese anni de publicatiuni si asceptari cari pareau a fi nefructuóse, annulu ac st'a ne-a venitu in fine lucrarea multu asceptata. Bucuri'a nostra a fostu mar candu amu vediutu co oper'a venita correspunde cu programm'a ce amu fostu ado tatu; a fostu si mai mare anco candu amu vediutu ca este lucrulu unui june, care frumosse sperantie de a adduce unu bogatu contingente studiiloru nationali istoric

De acee'a cu dreptu cuventu si cu unu aventu bine meritatu amu felicitatu pe Gr. Tocilescu, fiiulu predilectu allu scoleloru nostre nationali, pre care mus'a istori asta-di 'lu priimesce cu fericire, in cortegiulu seu.

Ne avendu aceiasi succesu cu concursulu de multi anni annunciatu de cotra Soci tate pentru unu subiectu de natur'a filologica, Societatea a modificatu programm' pote prea multu intinsa a acelui operatu, si a decisu a se pune la concursu pe a nulu 1880, ca applicabile la premiele Nasturellu, ua dissertatiune filologica asup *Sufixelor l, r, g* si *k, in limb'a romàna, comparata cu cele congenere.*

Digitized by Google

Annulu acest'a, pentru prima ora, Societatea trebuiá se decerne primulu premiu Vasturellu, fundatu de fericitulu si in eternu neuitatulu de noi generalu C. Herescu. Trebuitu ca acestu premiu se se dea pentru cea mai buna carte essita in cursulu annului. Ua Commissiune speciale de siepte membri a fostu allessa spre a scrutá si cercetá cartile de valóre publicate si, dupo ua scrupulosa si consciintiosa investigatiune, a aflatu ca demna de premiatu «Istori'a Archeologiei», oper'a eruditului nostru collegu d. A. Odobescu.

Ne magulimu a crede si a sperá co publiculu impartiale va aprobá discernamentulu si preferinti'a nostra, si co ne amu implinitu ua adeverata datoria de constiintia. Serve acest'a de stimulu si ajute providenti'a ca in totu annulu se putemu afla cate ua assemine opera de premiatu, si litteratur'a romana, in duoe trei decenii, va puté cu mandria indicá la lume ua bibliotheca nationale de insemnata valore. Noi, in intimitatea nostra, trebue se ne felicitamu co cu acesta occasiune, amu pututu areta onor. nostru collegu totu ua data si simtimintele nostre de gratitudine ca preciu allu numeroseloru si precioseloru donatiuni ce a facutu Societatii, precumu si allu numeroseloru si interesantiloru selle lucrari, cari au illustratu Annalele Societatii.

V. In cursulu sessiunei acestei'a, Societatea a capetatu insemnate si precióse donatiuni.

Collectiunea nostra numismatica, intemeiata de onorabilulu nostru collegu d. D. Sturdza, a capetatu ua noua si frumósa aquisitiune prin offrand'a d-lui M. C. Sutzu de 77 monete antice : bulgare, serbesci si bosniace, apoi incò unu numeru de 27 germane, polone si ungare dela venerabilulu nostru collegu d. N. Cretiulescu.

Collectiunea manuscrisseloru s'a inavutitu érosi cu forte precióse bucati : astu-feliu n vomu uita *Psaltirea* originale a Mitropolitului Dosotheiu, rarisim'a *tublitia tibetana* donata de d. D. Sturdza; apoi *manuscrissele poetiloru Vacaresci* si altele, donate de d. A. Odobescu.

Bibliothec'a nostra s'a mai inavutitu cu carti donate de cotra collegii nostri : Lauriano, Caragiani, Odobescu, Cretiulescu, si de diferite persóne straine precumu, d. Puscariu, Isaia Lerescu, Th. Codrescu, si altii.

VI. Multe si instructive disertatiuni s'au cititu in timpulu acestei sessiuni :

D. D. Sturdza ne-a facutu se ascultamu *Notiti'a biografica asupr'a reposatului nostru collegu Eudossiu Hurmuzachi*, éro in-celle din urma, importantea sa *Relatiune asupr'a numismaticei romane.*

D. G. Baritiu, ne a communicatu duoe serióse lucrari : un'a despre «*Museulu ethnograficu de la Lipsc'a*, si alt'a despre *Economi'a sociale si Istori'a civilisatiunii in Transilvani'a.*

D. V. A. Urechia ne-a intretienutu cu ua attragatore dare-de-sema despre ua publicatiune a lui *Emile Legrand* asupr'a *unor poeme populare grecesci* in relatiune cu istori'a nostra, apoi cu alt'a despre *Bibliografi'a Istriei si a Dalmatiei.*

D. V. Maniu, ne a datu ua laboriósa recensiune a operei lui *Iung*, «*Romanii si Romànii.*»

D. A. Odobescu, ua instructiva notitia asupr'a *Antiquitàtiloru d'in judetitulu Romanatii.*

Digitized by Google

D. B. P. Hasdeu, *Cestionariulu juridicu*, care v'a attrasu attentiunea astadi.

Aceste lecturi, de si s'au facutu in siedintiele septemanale deschise publicului, a fostu in mare parte obiectu de instructive discussiuni, cari, typarite si in Annalile Sc cietàtiei, speramu cò voru contribui a probá manifestatiunea activitatiei nostre.

VII. Dupo dispositiuni anteriori alle Societàtiei Academice, urmedia a se face u editiune complecta a operiloru Prencipelui Dimitrie Cantemiru si pentru acést'a, ui marindu-se originalele manuscrisse alle illustrului autoriu, Societatea, avendu in v dere ca in Archivele Russiei (dupo notele capetate de la d. Consulu generalu al Russiei) se gasescu unele manuscrisse care nu se potu liberá aforà, si a nume *Chr niculu Moldo-Romano-Vlachiloru* si *Istori'a Hieroglyfica*, a aflatu cu calle a numi u missiune anume pentru acést'a. Ea a incredintiatu assemene sarcina delicata junel nostru istoricu Gr. Tocilescu, carele, dupo studiele speciali ce a facutu in paleografi s'a socotitu co este cellu mai aptu si mai bine allesu pentru acést'a.

Assemené missiuni, d-loru collegi, nu potu de catu se onoredie Societatea nóstra se adduca tierii preciose documente care se indrepte anachronismii si se imple lacu nele ce se observa in chronicele istoriei nostre.

VIII. Commissiunea allessa de Societate ancò in sessiunea annului 1874 pentru re visuirea proiectului de Dictionariu, lucratu de d. A. Treb. Larianu si reposatulu I. C Massimu, venindu estu-timpu cu unu rapportu claru si ponderosu, prin care ne a pro batu causele neputintiei selle de a-si indeplini sarcin'a, Societatea, recunnoscundu ju stele motive ce o impedicau de la lucrarea sea pene a sili pe membrii sei a se demitt recunnoscundu necessitatea co spre a agiunge la acestu scopu, trebuie se se procéda l preparareа si adunarea materialeloru proprie a-i procur'a elementele, dupo care se s póta lucrá unu Dictionariu care se se numesca cu dreptu-cuventu: *Thesaurulu limb Romane*, dupo lungi si mature deliberatiuni, a luatu messuri consecuenti si a numit ua noua Commissiune, compusa din duoi membri d'in Sectiunea Filologico-literar duoi d'in cea Istorica si unulu d'in cea Sciintifica.

Nu e induoiala, domniloru. co natiunea are intórse privirile spre Societatea nostr pentru acésta mare lucrare, a careia necessitate imperiosa a fostu chiaru motorul infintiarii selle. Se voru fi aflandu pote nerebdatori cari se pretinda a vide acést lucrare effectuata intr'unu timpu póte si mai scurtu de cotu acell'a ce s'a lassatu au toriloru Proiectului ce a essitu la lumina. Déro partea luminata a publicului, care sci co chiaru popórele cele mai culte, care-si au limbile loru canonisate de secoli, pentr assemene lucràri consacra anni multi si indelungati si numerose generatiuni se suc cedu pene se veda complectandu-se unu Dictionariu care se puna cellu d'in urma si giliu pe legile si formele limbei. Prin urmare nu credu co vomu fi desaprobati pen tru mesurile sistematice ce amu luatu, spre a merge mai incetu pentru ca se ajun gemu la mai bine.

IX. Dupo propunerile Sectiunei Istorice, Societatea a avutu a se occupá in delibe ratiuni persistenti despre mai multe lucrari importanti. Prin urmare ea a statuatu se lua urmatoriloru mesuri:

a) A se typari *biografi'a familieloru Brancovénu* si *Cantacuzenu*, scrissa de ma rele nostru Principe si istoriografu Dimitrie Cantemiru.

Digitized by Google

b). A se typari intr'ua noua editiune *Psaltirea Mitropolitului Dosothoiu*, dupo texulu originale donatu de commembrulu nostru, d. Dimitrie Sturdza; acést'a ca un omagiu pentru memori'a illustrului prelatu, carele a datu prim'a impulsiune pentru cultur'a poesiei; apoi spre a servi totu-ua-data ca materialu limbisticu pentru lucrarile nostre filologice si lexicografice.

c). A se typari *Studiulu asupra poporeloru ce au locuitu Dacia nainte de Traianu*, facutu de D. Gr. Tocilescu si premiatu de Societate, despre care s'a mentionatu mai susu.

d). A se typari intr'ua editiune populare, oper'a anco nu pe deplinu si indestulu recunnoscuta a nemuritorului nostru istoricu Nicolae Balcescu, intitulata «*Istoria Romàniloru sub Michaiu Voda Vitézulu*, ale carui manuscrise au intratu acumu in posesiunea Societatii.

X. Societatea intre principalele selle lucrari, a avutu a se occupa si de immulţirea membriloru sei. Condussa de credintia co, cu catu va chiamá in sinulu seu barbati cu cunnoscentie speciali, cunnoscuti prin scrierile loru in republic'a litteriloru, cu atatu va mari consideratiunea sea in lumea sciintifica; apoi avendu in vedere mai cu séma co Sectiunea filologico-litteraria, care ajunsese a fi compussa numai de patru membri, pe candu lucrarile ei multiple reclama ua activitate mai incordata, a simtitu necessitatea a se intari; de acee'a, intorcendu-si privirile cotra omenii competinti si demni d'a figurá cu onore in corpulu Academiei, a allesu duoi barbati cunnoscuti prin scrierile loru filologice, pe d-nii Bogdanu P. Hasdeu si Nicolae Quintescu, cellu d'antaiu professoriu de filologia comparativa la Facultatea d'in Bucuresei, éro cellu d'allu duoilea professoriu de literatur'a latina la Facultatea de Iassi.

Se speràmu d-loru co acesti barbati voru adduce unu preciosu contingentu la lucrarile nostre filologice.

XI. Dupo prescriptiunea statuteloru, urmandu a se regulá organulu administrativu si esecutivu allu Societàtii, d-vostra in siedinti'a de la 17 alle curentei, a-ti pusu din nou increderea d-vostra mai in acelési persone d'in care a fostu compusa Delegatiunea in annulu trecutu.

Voturile d-vostra cu majoritate au allesu pre :

D. *I. Ghica* de Presiedinte

D. *G. Baritiu*, Vice presiedinte

D. *B. Hasdeu* si

D. *A. Odobescu* membri ai Delegatiunii, éro pe sub scrissulu l'ati onoratu pentru a dou'a óra cu sarcin'a de Secretariu Generale.

XII. Spre a inchiaiá nu'mi remane de catu a memorá si acì, co annulu acest'a sal'a siedintieloru nostre s'a acomodatu intr'unu modu confortabile si multiamitore, gratia bunei vointie a d-lui Ministru de Culte care ne-a pussu la dispositiune localulu, gratia unor'a d'in membri cari au contribuitu la ornamentarea ei, (si intre acesti'a cea mai mare parte de multiamire se cuvine d-lui N. Cretiulescu) si astu-feliu pentru prim'a óra, amu pututu tiene siedintie publice pe tota septemana.

Aice e loculu, paremi-se a arreta si frumós'a dispositiune ce ati luatu de a face

Digitized by Google

se figuredie in sall'a nostra si portretele membriloru actuali ai Societàtii, incetati di viuetia. Cu acestu modu se face inceputulu unei galerii in care se figuredie, ca intr'un Pantheonu, celebritàtile intelligintiei romane cari au participatu in acesta Societat Cu esceptiune numai, ati decissu facerea portretului unui membru d'in cei in viueti allu d-lui Dimitrie Sturdza, ca omagiu pentru precios'a collectiune de monete si m dalii romàne, unic'a póte in felulu ei, care d-sa a daruit'o Societátii.

Acest'a este, domniloru, tabelulu lucrariloru sessiunii acesti'a, care inchiaia pr mulu decenniu allu essistentiei Societàtii. Se speramu co tierr'a si natiunea va tier comptu de activitatea nóstra, care, dupo tóte vicissitudinile timpului si ale impregi rariloru care ne incongióra, nu s'a impedicatu, ci a pututu anco se probedie lumei Romanii de astadi, ca si stramosii loru in timpi de nevoia, suntu in stare se munc sca si cu arm'a si cu pén'a.

Secretariu Generale *G. Sion*,

D. Presiedinte declàra Sessiunea annului 1877 inchissa, iar convocarea Sessiune viitore se decide pentru dioa de 16 Augustu 1878.

Siedinti'a se radica la 6 ore p. m.

Presiedinte, I. Ghica. Secretariu generale. G. Sion.

ANNEX'A A.

Rapportulu Commissiunei insarcinata cu revisiunea manuscripteloru de traductiune d'in Titu Liviu, intrate pe annulu 1877.

Precumu cunnosceti, domni collegi, pe annulu acest'a intratu au patru traductiun din Titu Liviu, cartea XXI, care se dennota prin urmatoriele sentintie:

Manuscriptulu E : *Quod diu parturit animus vester, aliquando parturiat.*

F. *Titus Livius celeberimus scriptor, historias suas ab origine urbis repetit.* (Plinius).

G. *Dulce et decorum est pro patria mori.*

H. *Tantœ molis erat romanam condere gentem.*

Commissiunea d-vostra se occupà cu recensiunea acestoru patru traductiuni din 20 de pagine ale autorului, in siese lungi siedintie, si nu se indestulà a le comparà cu originalulu si cu ele intre sine, ci reflectà totu odata si la probele de traductiuni presentate acestei Societati dela annulu 1871 si 72 incoce, cumu si la critic'a ce li se facuse in fia care annu de cotre Commissiunile respective. Dupo acésta examinare minutiosa, Commissiunea actuale nu se mai aflà in positiunea neplacuta de a ve areta, cá cea din 1877 prin referentele seu de atunci d. N. Ionescu cà „traducerile din «Titu Liviu au fostu amendoue departe de a intruní sufragiele membriloru Com- «missiunei», si co a consideratu acelea probe de atunci in unanimitate ca *nereusite*; din contr'a, despre aceste patru manuscripte se pote sustiené in cugetu curatu, ca progresulu spre mai bine in tote patru este invederatu, anume dd. traductori avendu in

Digitized by Google

plina possessiune limb'a originale, au petrunsu si in spiritulu istoricului Liviu. Ce se pote inse dice totu asia si despre limb'a nostra materna; coci pe acésta nu o cunoscu toti traductorii in egale mesura, de unde apoi urmédia si considerabili diferintie in modulu de a traduce. Déco este greu a traduce pe unu scriitoriu classicu celui'a care 'si cunnosce perfectu limb'a materna, avendu in a sa potestate totu materialulu si tota phrasologi'a ei, cu atatu este greutatea mai mare pentru acel'a, care nu a studiatu limb'a propria, nu i-a petrunsu, camu amu dice, secretele si nu dispune de chiaru de vocabulariulu ei intregu, éro sintactic'a limbei nóstre se pare a'i fi cu totulu straina. Considerate din acestu punctu de vedere aceste patru manuscripte, apoi si H. intrunescu cele mai multe conditiuni de buni traductori d'in Liviu, asia in tu Commissiunea se vediu in necessitatea de a'i classifica pe ambii alaturea, pentru-cà chiaru aceste traductiuni aru corespunde intru totu la regulele artei de traduce, ci pentru co unulu indeplinesce defectele celui-laltu si vice-versa, asia ca, ca acesti duoi domni aru putea conveni la unu locu, spre a'si esamina ideile si opiniile, aru pute sperá ua buna traductiune a lui Liviu. Traductiunea E, de si mai inferiore celoru doue G. et H., dero se apropia multu de accstea.

In catu pentru manuscriptulu F. traductoriului, nu i se potu nici decum denegá ligenti'a si multa bunavointia; se observa inse cu parere de reu, cà anco totu nu are potestatea sa limb'a materna, din care causa i vine greu a traduce.

Resultatulu recensiunei manuscripteloru a fostu, ca Comissiunea de patru membrii (coci alu cincilea au absentatu), votandu asupr'a adoptarei vre-unei din aceste traductiuni, duoe voturi au fostu pentru respingerea tuturor acestoru traductiuni, éro trei pentru adoptarea Manuscriptelor G. et H., cu conditiune, ca traductorii loru se fi invitati a traduce pe Liviu in communu, impartidulu intre sine pe annii urmatori, in sensulu art. 1 din publicatiunea de concursu. Asia votulu Commissiunei fu paralizatu; prin urmare remane cà On. Societate Acad. se binevoiésca a decide insasi in acesta cestiune. In totu casulu Commissiunea propuse, cà d'in aceste manuscripte se publice in Annale, conformu prassei usitate pene acumu, celu pucinu cate-va capitule din Ms. G si H, pentru ca se se dea ocasiune atatu traductoriloru, càtu si altoru barbati competenti de a le compará intre elle si chiaru cu traductiunile din alti anni, precumu si a vedé, pene in catu traductorii voru fi respectatu observatiunile critice facute assupr'a traductiuniloru, mai allesu dela 1871 incoce si publicate in Annalile Societatiei Academice.

Anume recensiunile assupr'a traductiuniloru din Titu Liviu se afla trecute in Annalele din 1872, tom. V pag. 73 et sq: din tom. VI, pag. 57; din tom. VII, pag. 115 et sq.; tom. VIII, pag. 25 sq.: in fine tom. IX, pag: 50 sq.

Bucuresci, 19 Septembre, annulu 1877.

G. **Baritiu**, referente.

Estrase d'in manuscriptele de traductiune d'in Titu Liviu

Ia. G. 1. In acéstă parte a operei mele fiă-'mi permisŭ a premite ceea ce au declaratŭ fórte mulţi istorici la inceputulŭ scrierilorŭ lorŭ, că resbelulŭ, ce-'mi amu propusŭ a scrie şi care 'lŭ a purtatŭ Cartaginienii sub conducerea lui Anibale cu poporulŭ romanŭ, este celŭ mai memorabilŭ

Digitized by Google

dintre tóte resbelele, care s'au purtatŭ vre-o-dinioră. Pentru că nici-o-dată state şi ginţi t ternice nu'şi-au mĕsuratŭ armele între sine şi chiarŭ acestea n'au dispusŭ nici-o-dată de forţe şi de atâta tăriă. Afară de acésta ei nu-şi angageară in acţiune arţi de resbelŭ nec cute, ci deja incercate in primulŭ resbelŭ punicŭ; apoi sórtea resbelului fu aşia de scămb şi victoria aşia de nesicură, incâtŭ mai aprópe de periculŭ fură aceia, cari au eşitŭ vinc — Se luptară incă mai cu mai multă ură, decâtŭ cu putere: Romanii se indignară, că vinşi au ridicatŭ armele contra invingĕtorilorŭ; ĕră Punii, pentrucă credeau, că aceia a nitŭ asupra celorŭ invinşi cu aroganţă şi cu lăcomiă. Se mai ḑice, că Anibale, fiindŭ in cam de 9 ani, să fiă rugatŭ pe părintele seu intre desmierdări copilăresci, cá sĕ-'lŭ du sine in Ispania, tocmai pe candŭ acesta, terminăndŭ resbelulŭ africanŭ,[2] aducea unŭ sacr cu intenţiune de a trece armata acolo. Adusŭ inaintea altarului, copilulŭ se legă cu jurăm că, până cândŭ 'i va sta prin putinţă, va fi inimicŭ poporului romanŭ.

Ingrigiá pe acestŭ bărbatŭ mărinimosŭ perderea Siciliei şi a Sardiniei; căci pe de o Sicilia fu părăsită in urma unei desperaţiuni prea subite,[3] pe de altă parte Sardinia fŭ rită prin fraude Romanilorŭ in timpulŭ revoltei din Africa şi 'i se mai impuse şi unŭ tr

2. Turmentatu de aceste grigi, Amilcare se purtă astŭ-feliŭ cinci ani de ḑile in re africanŭ, care urmă immediatu după inchelarea păcei cu Romanii, precumŭ şi mai tărḑiŭ ani in Ispania, unde se ocupase cu intinderea imperiului punicŭ, incâtŭ erá evidinte, c projectĕḑă in cugetulŭ seu unŭ resbelŭ mai mare, de câtŭ acela, care-'lŭ purtá, şi că d fi trăitŭ mai multŭ, Punii incă sub conducerea lui Amilcare arŭ fi ridicatŭ contra Itali mele, care le au ridicatŭ sub comanda lui Anibale. Mórtea prea-timpuriă a lui Amilcare pilăria lui Anibale amânară resbelulŭ. In intervalulŭ dintre tată şi fiŭ Asdrubale ţinŭ c da supremă in cursŭ mai de optŭ ani. Acesta precumŭ se ḑice, pentru blândeţa moravu sele, fŭ recomandatŭ mai ântĕiŭ lui Amilcare, carele 'şi-'lŭ făcŭ ginere pentru caracteru celŭ nobilŭ, şi ca ginere, ce erá, prin influinţa partidei barcine,[4] carea la militari şi l porŭ erá mai mare cá de ordinariŭ, fŭ pusŭ in fruntea armatei fŏrĕ invoirea optimaţilo cesta aduse la indeplinire mai multe cu puterea cuvĕntului, decâtŭ cu puterea armelo prin legăturile sele de ospitalitate cu regişorii precumŭ şi prin amiciţia principilorŭ d dindŭ alianţa altorŭ ginţi noue, mări mai multŭ puterea cartaginiénă decâtŭ prin re saŭ prin arme. Cu tóte acestea pacea nu'i a servitŭ intru nimica spre sicuranţă: căc barbarŭ aprinsŭ de mâniá, că acela 'i omorise pe domnulŭ seu, 'lŭ ucise in adunarea pu Barbarulŭ, prinsŭ de cei ce se aflau imprejurŭ, apărŭ cu unŭ aerŭ aşia de linistită, ca şi ar fi scăpatŭ, şi chiarŭ cândŭ fŭ pusŭ la tortură, trăsurele fecei sele, unde durerea se invinsă de bucuriă, oferiau aspectulŭ unei fecie zîmbitóre. Cu acestŭ Asdrubale, care pose arte admirabilă de a seduce popórele şi ale impreună cu imperiulŭ seu, poporulŭ roman inouise tractatulŭ: *ca frontiera ambelorŭ imperie să fiă riulŭ Iberŭ, ĕrĕ Saguntini cari se află in meḑi-locŭ intre imperiele acestorŭ doue popóre, să li se respecteḑe libert*

3. Nu incăpeá nici o indouélă, că prerogativa militarilorŭ, in virtutea căreia junele bale fŭ dusŭ indată in tabernacululŭ ducelui şi acolo proclamatŭ de comandante in locul Asdrubale, intre strigăte entusiaste şi aplausele toturorŭ, trebuiá să fiă urmată şi de fa poporului. Pe acela, de cândŭ erá abia unŭ adolescinte 'lu chiămase Asdrubale la *sine*

(1) Adeo varia fortuna belli ancepsque Mars fuit, ut proprius periculum fuerint, qui vicerunt. — După cele bătăliile dela Ticinŭ şi dela Trebia şi mai alesŭ după nenorocirea dela Cane, (Annibal ante portas) nu mai e creḑutu, cá Romanii să óşă vincitori din acestŭ resbelŭ.

(2) ... nimis celeri desperatione.. Amilcare erá de parere, că victoria Romanilorŭ dela insulele Egate nu e natură a descuragiá pe Cartaginieni.

(3) .... Africo bello perfecto.... După primulŭ resbelŭ punicŭ, se revoltară in Africa trupele mercenarie. Lui care in cursŭ de 5 ani (241—237) 'i a reuşitŭ a sugruma acéstă revolutiune.

(4) ..., factionis Barcinae opibus.... Partida lui Amilcare se numia partida barcina şi se aflá cu partida optim lorŭ in certe continue, care adese dau nascere la resbele civile.

Digitized by Google

scrisori. Acéstă afacere a fostŭ desbătută și în senatŭ, unde partida barcină susținea din tóte puterile, că Anibale să se deprindă in artea militariă și aă urmeḑe in funcțiunea tatălui seu. Anone[5], capulŭ celei alte partide respunse: «Deși cererea lui Asdrubale se pare justă, cu tóte acestea eu sûm de părere, că nu trebuie să dămŭ ceea ce ne cere. Ne tememŭ noi óre, că fiulŭ lui Amilcare va vedeá prea tărḑiŭ autoritatea cea fără margini[6] și splendórea domniei părintelui seu; ne tememŭ noi, că nu vomŭ avea timpŭ destulŭ să servimŭ fiului acelui rege, care a lăsatŭ armatele nóstre ca o moștenire ginerelui seu. Eu sûm de opiniune să ținemŭ pe acestŭ june in patriă, să-'lŭ inveṭămŭ să trăiéscă sub ascultarea legilorŭ și a magistraților cu aceleași drepturi ca și cei alți, ca nu cumva acestŭ foc micŭ să producă cândŭ va unŭ incendiŭ inspăimêntitorŭ.»

4. Pucini și anume toți cetățenii cu bunŭ simțiŭ erau de parerea lui Anone; dar precumŭ se intêmplă de cele mai multe ori, majoritatea invinse partida mai moderată și Anibale fù trămisŭ in Ispania. Indată după sosirea sea acolo, atrase asupra sea atențiunea intregei armate. Veteranii credeau, că Amilcare in flórea juneței s'a rentorsŭ intre dênșii. Ei vedeau in facia lui aceeași vigóre, in ochii lui aceeași viouiciune, aceeași făptură și aceleași trăsure ale fecei. Insă in scurtŭ timpŭ ajunse acolo, incâtŭ părintele seu erá pentru elŭ unu motivu fórte nensemnatŭ spre a-'și câscigá favóre. Nici o dată nu s'a vĕḑutŭ unulŭ și acelaș geniŭ mai dispusŭ la cele mai diferite lucruri: la supunere și la ordonare. Astŭ-feliŭ că nu puteai ușorŭ distinge, dacă este elŭ mai iubitŭ de comandante sau de armată. Si chiarŭ Asdrubale nu voia să insărcineḑe pe altulŭ cu comanda acolo, unde erá trebuință de bravură si de energia; nici militarii nu aveau mai multă incredere și mai multu curagiŭ sub unŭ altŭ duce Aveá cea mai mare cutezanță in intreprinderi periculóse și cea mai mare presența de spiritŭ in meḑiloculŭ periculelorŭ. Corpulŭ seu nu se puteá fatigá și spiritulŭ seu nu se putea invinge prin nici o muncă. Suferiá de o potrivă frigulŭ și căldura. La mâncare și la bĕutură avea o mĕsură fissată, nu de plăcere, ci de essigența naturală. Unŭ timpŭ anumitŭ pentru veghiare și pentru somnŭ nu avea nici ḑina, nici nóptea; ci timpulŭ, care-'i rĕmâné după terminarea afacerilorŭ, erá destinatu repausului care n'aveá trebuință nici de asternutŭ móle nici de tăcere. Mulți 'lŭ au vĕḑutŭ adeseori intinsŭ la pămêntŭ intre custodiele și posturile militarilorŭ și acoperittŭ cu mantela militară. Vestmintele sele nu se distingeau de locŭ de ale camaraḑilorŭ sei, escelau insă caii și armele sele. Mergeá totŭ-de-una in fruntea călărimei și a pedestrimei. Elŭ erá celŭ d'ântêiŭ, care intrá in luptă, și lupta odată incepută, erá celŭ din urmă, care se retrăgeá.

Aceste virtuți atâta de mari le egalau viṭiuri totŭ așiá de mari: o crudime neumană,[7] o perfidiă mai multŭ decâtŭ punică;[8] inaintea lui nu erá nici adevĕrŭ nici sânțania, nici frică de ḑei, nici jurămêntŭ, nici pietate. Dotatŭ cu acéstă natură plină de virtuți și de viṭiuri servì trei ani sub comandantele Asdrubalo, nescăpândŭ din vedere nimica, din cea ce trebuie să facă și să inveṭe unulŭ, care voesce să devină unŭ duce mare.

II. — Cap. I. In ua parte a opului meu, fia-mi permissu, cea-ce mai multi scriptori ai lucruriloru au premissu in fruntea intregei opere, de a precuventá co voiu a scrie bellulu cellu mai memorabile din tóte, cari ua dinióra fura purtate, cellu-ce Carthaginenii, sub conducerea lui Hannibale;[1] purtară cu poporulu Romanu. Coci nici ua-data nesce cetăti si natiuni mai tari in puteri nu-si mesurara armele intre sine, neci in acestea inse-si fù candu-va atâtca fortie si atat'a potentia; si nu for'a cunnosce artea bellului, ci incercate in primulu bellu punicu, se lu-

(5) ... Anone era capulŭ partidei optimaților, inimicu neimpăcatŭ alu lui Amilcare și alu lui Anibale.

(6) ... imperio immodica.... Comandanții din Ispania aveau in acéstă țerā o putere neṭermurită (cuius regis) Armata era privită ca a lorŭ propria (hereditarii exercitus).

(7) inhumana crudelitas .. Liviu esagerĕḑă viṭiurile lui Anibale. Căci daca acesta era astŭ-feliŭ cum ni-'lŭ descrie ei, cum ar fi pututu elŭ câstiga inimile tuturorŭ natiunilorŭ, si cum ar fi pututŭ să se lupte 16 ani prin insăși ţerile Romei.

(8) ... perfidia plus quam Punica ... Cartaginienii erau priviți de Romani de ómeni fórte perfiḑi.

(1) Observatiune. Se se véda la finele traductiunei.

Digitized by Google

ptara intre sine, si asiá de varia fù fortuna bellului si dubiu successulu, co mai apróp
de pericolu cei-ce invinsera. Erá mai multu ua lupta de ura, de cât de fortie : Romanii i
nandu-se, co invinsii dela sine luara armele asupra vingêtoriloru; Phenicianii credeau
tractase invinsii cu asprime si cupiditate. Si fam'a curge co Hannibale mai de nouĕ ann
gusindu-se copillaresce pre lunga tata-seu Hamilcare, ca se-lu duca in Hispani'a, candu,
terminarea bellului Africanu, voindu a trece armat'a acollo, sacrificá, fù misicatu spre
rie si constrinsu se jure, attingêndu-se de celle sacre, co ellu, de indata ce ar puté, va f
micu poporului Romanu. Superau pre barbatulu cellu mare la suffletu perderea Siciliei
Sardiniei :[2] co-ci si Sicili'a fusse* concessa din ua pré-rapide disperare de lucruri, si Sa
in turburarea Africei, fusse* rapita prin fraudea Romaniloru cari impusessera unu nou tri

C. II. Agitatu de aceste[1] cure asiá se purtà in bellulu Africanu, ce urmà indata dupo
cu Roma, in timpu de cinci anni, asiá apoi in Hispani'a in timpu de nouĕ auni, spre m
imperiului punicu, in câtu appareá co ellu meditá unu bellu[2] mai mare ca cellu ce pur
deco ar fi traitu mai multu, Phenicianii,[3] sub ducele Hamilcare,[4] ar fi purtatu in Ital
mele, ce purtara sub conducerea lui Hannibale. Mórtea lui Hamilcare pré-opportunu si
lari'a lui Hannibale amĕnara bellulu. Mediu Hasdrubale, intre tatalu si fiiulu, in optu
tinù imperiulu.[5] in flórea etàtei, cum se dice, d'antaiu favoritu lui Hamilcare, apoi inain
in anni, devenitu ginere pentru inalt'a capacitate, si, fiindu-co erá ginere, prin puterei
tiunei Barcine, carea la militari si plebe erá asiá de mare, fù pusu in imperiu, in adever
voi'a celloru mari. Ellu, mai multu prin convingere, decâtu prin fortia, mai multu ofi
ospitalitate miciloru regi, si attragêndu noui populi prin amiciti'a principiloru, decâtu
bellu si arme, adause puterea Carthaginei. Totu-si pacea nu-'i fù neci-cum mai sigura
barbaru ore-care, irritatu co ellu ucciesse pre domnulu seu, lu omóra in publicu : si
de cei ce-lu incongiurau, ellu fù nu cu altu aeru, de câtu cum ar fi scapatu; si
chiar erá sfasiatu prin torture, ellu avù acea infacisiare a feçiei, in câtu, bucuri'a intre
durerile, ellu presentá chiar tipulu unui ridendu. Cu acestu Hasdrubale, fiindu-co ellu
de ua minunata abilitate de a attrage populii, si a-'i suppune puterei sélle, poporulu Ro
renuvellasse tractatulu, ca finele fia-cárui imperiu se fia riulu Ebru' si ca Saguntinii,
intre imperiele a duoru populi, se-'si conserve libertatea.

III. Dupo mórtea lui Hasdrubale, lucrulu nu fù indouiosu, co initiativa militare, pri
in data junele Hannibale fusse dussu in pretoriu si proclamatu imperatore cu mare clan
cu invoirea tuturoru, n'ar fi urmata de favórea[1] plebei : pre acestu'a abiá june Hasdrubal
ua scrissore chemase la sine; si affacerea fusse tractata in Senatu, sustinendu Barcinii,
se deprinda Hannibale la arme si se mostenésca puterea paterna. Hanone, capulu celle

* fusse in locu de fussesse, form'a scurta a prea trecutului simplu.

(1) His anxius curis, agitatu prin aceste griji.

(2) Ut appareret,.... agitare in animo bellum, incâtu apparéa co ellu medita unu bellu.

(3) Poenos arma Italiae illaturos fuisse Phenicianii, adica Carthaginenii, ar fi purtatu in Italia armele.

(4) Hamilcare duce. Sub conducerea lui Hamilcare. Hamilcare, nume commune la multi generali Carthagine se distinsera in bellele punice. Cellu mai celebre, si despre care aci se vorbesce, e Amilcare Barca, care fu lui Hannibale si carele jucà unu mare rolu in primulu bellu punicu; ellu devastà in timp de 6 anni Sicili'a, maeii o disputau Carthaginei; inse in fine ellu fu invinsu de consulele Lutatiu la insulele Egate, intr'ua bat vale ce puse fine acestui bellu. D. U. B.

(5) Medius Hasdrubal inter patrem ac filium octo ferme annos imperium obtinuit; Mediu Hasdrubale, la m Hasdrubale, intre tatalu si fiulu, in optu anni tinù imperiulu, avù puterea supiema. Hasdrubale, generale Ca nenu, ginerile lui Hamilcare, commanda in Hispania dupo mortea acestui generale, 228 a. Chr., 'si intinse cu peno la Ebru si fundà Noua Carthagine (Carthagena). Ellu fù ucisu de catra unu Sclavu Gallu pe al carui-a ellu ordinasse a se ucide 220.

(1) In Hasdrubalis locum haud dubia res fuit, quin prerogativam militarem.... favor plebis sequebatur. I lui Hasdrubale: adica dupo mortea lui Hasdrubale, lucrulu nu fù indouiosu, co initiativa militare u'ar fi urm favorea plebei, seu co favorea plebei n'ar urma initiativa militare. *Initiativam militarem*, ca in editiune fr din Colectiunea Panckouk e, Paris ér nu initiativa militaris ca in editiunea Teubnerians, Lipsca.

Digitized by Google

factiuni[2] disse : «si dreptu se pare co cere Hasdrubale, si eu totu-si nu credu co trebue a se dá cea-ce cere». Candu mirandu-se de ua opiniune asiá de ambigua, fia-care cotra ellu se intórce «Hasdrubale, dissse ellu, crede a cere cu justu dreptu dela fiiulu acea-ce ellu insu'si, in flórea etátei, presentà spre a profitá tatalu lui Hannibale; nouĕ inse nu e convenabile ca junimea nóstra pentru experienti'a militare se fia suppusa la capriciulu pretoriloru. Au ne tememu de acea-a, co fiiulu lui Hamilcare se nu véda pré-tardiu puterea abosluta si imaginea regatului paternu, si déco ginerelui acestui rege remasera hereditarie armatele nóstre, fiiului lui amu servi puçinu de timpuriu ? Eu sum de parere ca istu june cata se fia tinutu acasa, se se invetie sub legi, sub magistrati, de a trai in dreptu egale cu cei-alti : me temu ca nu candu-vá acestu micu focu se apprinda unu mare incendiu.»

IV. Puçinii, si mai toti cei mai priceputi, erau de opiniunea lui Hannone;[1] dero, cum adesse ori se intempla, partea cea mai mare invinse pre cea mai buna.—Hannibale tramissu in Hispani'a, indata de la prím'a venire, attrase cotra sine tóta armat'a. Co li se intórse junele Hamilcare credeau vechii militari; acea asi vigóre in facia si vioiciune in ochi, se vede infacisiarea si trassurile feçei; apoi in scurtu timpu devenì co tatalu erá pentru ellu de ua mai mica importantia spre dobendirea favórei. Nici-ua-data acellu-asi spiritu nu fù mai abile la lucrurile celle mai oppusse, la a se supune si a commandá : si asia nu lesne a'i decide, au imperatorelui, au armatei erá ellŭ mai dragu. Neci Hasdrubale nu preferie'á de a insarcinà pre cine-va altulu, candu erá de facutu cevá vitedesce si indrasnetiu; neci militarii nu se incredaau mamultu in altu duce, or cutesau. Pré multa cutesantia spre a infruntá periculèle, pré multa prudentia aveá intre pericule insesi. Neci-ua labóre nu puteá a'i fatigá corpulu au a-i invinge suffletulu. Sufferieá egale caldur'a si frigulu, regul'a mancàrei si a beuturei era marginita prin necesaitate nu prin voluptate. Timpurile veghieriloru si ale somnului nu erau distinse prin diua séu prin nópte : Acellua* era datu repausului, ce mai remanea terminandu affacerile; elle**nu erau provocate neci prin asternutu mólle, neci prin tacere. Multi 'lu vediura acoperitu de unu sagu militare jacêndu la pamentu intre custodiele si statiunile militariloru. — Investitu neci-cumu nu escella intre cei egali : armele si caii se observau. Ellu era asseminea celu mai d'antaiu dintre callari si dintre pedestri : primulu mergea in battaia, ultimulu essiá din lupta incinsa: Mari vitie egalau aceste asia de mari virtuti alle barbatului ; ua crudime neomenósa, ua perfidia mai multu ca Punia, nimicu de addeveru, nimicu de sacru, neci-ua temere de ḑei; neci-un respectu de juramentu, neci-ua religiune. Cu acésta dispositiune de virtute si de vitie ellu servi trei anni sub imperatorele Hasdrubale for'a neglige neci-unu lucru, ce catá se faca si se dica spre a deveni unu mare capitanu.

[2] Hanno, altenus factionis princeps, Hannone capulu celei alte factiuni. Hannone capu allu partidei opposite la factiunea Barcina, combatù la tota ocasiune pre Hamilcare si pre Hannibale, fiiulu seu, facù a se refusá acestuia autoriulu de care avea nevoia, spre a se mentiné in Italia si 'lu fortia astu-feliu a parasi alle selle conciste.

[1] Pauci, ac ferme optimus quisque, Hannoni assentiebantur. Pucini, si mai fia-care cellu mai bunu, consimtieau lui Hannone; seu pucini, si mai totu, ceĭ maĭ priceputi erau de opiniunea lui Hannone.

* adico acelu timpu.

** timpurile de somnu.

Digitized by Google

ACTE ANNEXE

I. LISTA

Cartilor donate Societatei Academice Romane, de la 15 Septembre 1876 pene la 16 Augustu 1877 (1).

No. CURENTU	NUMELE DONATORELUI	NUMELE AUTORELUI	TITLULU SCRIEREI	LOCULU TYPARIREI	ANNULU TYPARIREI	N PO 1 V MI
1	D. Ionu Ghica .	Suidas	Lexicon, græce et latine edit. Adolf Küster	Cambridge	1705	3
2	—	Idem	Lexicon græcum	Basilea	1544	1.
3	—	Homeri.	Ilias, græce edit. Henr. Stephani.	Lutetiæ	1566	1
4	—	»	Odyssea et hymni, id. . . .	»	1566	1 v
5	—	Hesiodi, Orphei, Calimachi, Arati Nicandri, Theocriti et aliorum.	Carmina, edit. Henr. Stephani	»	1566	1 v
6	—	Apollonius Sophista	Lexicon homericum græce et latine.	Parisii.	1773	1 v
			Corpus scriptorum historiæ byzantinæ, edit. emendatior et copiosior, ex auctoritate Academiæ litterarum Regiæ Borussicæ continuata :			
7	—	Grig. Nicephor.	. . . . .	Bonnae	1839—41	2 v.
8	—	Procopius. . . .	. . . . .	—	1833	3
9	—	Theophanes .	. . . . .	—	1839	2
10	—	. . . . .	Chronicon Paschale	—	1832	2
11	—	Pachymeres . .	. . . . .	—	1835	2
12	—	Zonaras.	. . . . .	—	1841	2
13	—	Cantacuzenus .	. . . . .	—	1828—32	3
14	—	Const. Porphyrogenitas	. . . . .	—	1829—40	3
15	—	Glycas	. . . . .	—	1836	1
16	—	Curopalatas . .	. . . . .	—	1839	1
17	—	Codinus.	. . . . .	—	1843	1
18	—	Simocata.	. . . . .	—	1834	1
19	—	Cinamus	. . . . .	—	1836	1
20	—	Syncellus. . . .	. . . . .	—	1829	2
21	—	Nic. Choniati .	. . . . .	—	1835	1
22	—	Malalas.	. . . . .	—	1831	1
23	—	Ducas.	. . . . .	—	1834	1
24	—	Grammaticos. .	. . . . .	—	1842	1
25	—	Ephremus . . .	. . . . .	—	1840	1
26	—	Cedrenus. . . .	. . . . .	—	1838	1
27	—	. . . . .	Epigrammata	—	1828	1
28	—	Dexippus, Eunapius etc.	. . . . .	—	1829	1
29	—	Merobaudes et Corippus.	. . . . .	—	1836	1

(1) Vedi pag. 82.

Digitized by Google

NUMELE DONATORELUI	NUMELE AUTORELUI	TITLULU SCRIEREI	LOCULU TYPARIREI	ANNULU TYPARIREI	No. si FORMATELE VOLUMELORU
D. Ionu Ghica.	Manasses, Ioilus et Georg. Acropolita	. . . . .	Bonnae	1837	1 v. in 8
—	Zeno diaconus .	. . . . .	—	1828	1 . .
—	Silentiarius. . .	. . . . .	—	1837	1 . .
—	Chalcocondylas.	. . . . .	—	1843	1 . .
—	Cameniata, Sym. Magister, Georg. Monacus	. . . . .	—	1838	1 . .
—	G. Phrantzes. .	. . . . .	—	1838	1 . .
—	Anna Comnena.	. . . . .	—	1839	1 . .
—	Cedrenus	. . . . .	—	1839	1 . .
—	Lydus	. . . . .	—	1837	1 . .
—	Zosimus.	. . . . .	—	1837	1 . .
—	Theophanes continuatus . . .	. . . . .	—	1838	1 . .
—	Julien (l'Empereur)	Oeuvres trad. en français . .	Paris	1821	3 . .
—	Julianus Imperator.	Quæ feruntur epistolæ edit. Hegler	Moguntiae	1828	1 . .
—	»	Laudatio in Constantini Imperatori edit. Wyttenbach. .	Lipsiae	1802	1 . .
—	Piccolos.	Supplément à l'anthologie grecque	Paris	1853	1 . .
—	Λαλοκωστα .	Τά Ἅπαντα	Αθηνησι	1859	1 . .
—	Lamartine . . .	Les confessions	Paris	1849	1 . .
—	Guizot	Histoire de la Révolution d'Angleterre, 2d volume	Paris	1841	1 . .
—	Βεκκάρια. . .	Περι ἀδικημάτων και ποινῶν.	Αθηναις	1842	1 . .
—	Ὀρφανίδης. .	Ὁ Τοφοτης	Αθηναις	1840	1 . .
—	V. Alecsandri. .	Theatru si Poesii	Bucuresci	1875	5 v. in 18
—	Shakspeare . . .	Oeuvres traduites en français par *Laroche* (incompletu) .	Paris	—	1 in 8
—	Βενδάμος . .	Περὶ Νομοθεσίας. . . .	Ἀιγίνη	1834—42	2 in 8
—	—	Le dernier des Napoléons .	Paris	1874	in 8.
—	—	Rapportu asupr'a Adunarii deputatilor d'in 10 martiu 1877	Bucuresci	1877	1 in fl
—	—	Supplementu la lucrarile Comitetului de accusare a fostiloru ministri	—	—	1 in 8
—	—	Compturile ministerului de finance pentru annulu 1875.	—	1876	1 in fl.
—	—	Proiectu de lege si Instructiuni privitorie la Creditulu fonciaru ruralu	—	1873	1 in 8
—	I. Redhouse . .	Grammaire de la langue ottomane.	Paris	1846	1 in 8
—	Goldoni.	Les chefs d'œuvres dramatiques	Lyon	—	1 in 8
—	Φιλάδελφος .	Ἑλληνομνήμην η συμμικτα περιόδικον.	—	1843	4 in 8
—	Mionnet (T. E.)	Description de médailles antiques, grecques et romaines, avec leur degré de rareté et leur estimation , avec le Supplément.	Paris	1806—13 şi 1809—37	15 in 8

Digitized by Google

No. CURENTU	NUMELE DONATORELUI	NUMELE AUTORELUI	TITLULU SCRIEREI	LOCULU TYPARIREI	ANNULU TYPARIREI
62	A. Odobescu . .	F. Berhardy . .	Paralipomena Sytaxis Græcæ.	Kaelis	1862
63	—	S. Thorsen . . .	De Danske Runemidesmaerker	Kjobenhavn	1864
64	—	Hammer	Memoire sur le Culte de Mitra	Paris	1833
65	—	Dr. Andresen .	Register zu I. Grimms Deutsche Grammatik	Gottingen	1865
66	—	Burguy	Grammaire de la langue d'oil.	Berlin	1853
67	—	Ch. Nisard . . .	Curiosités de l'Etimologie française	Paris	1863
68	—	Rainouard . . .	Grammaire comparée des langues de l'Europe Latine. .	Paris	1821
69	—	Chevalet	Origine et formation de la langue française	Paris	1853—7
70	—	W. Froehner. .	La colonne Trajane	Paris	1872-74
71	—	P. S. Bartoli .	Colonna Trajana	Roma	
72	—	Raph Fabretti.	De columna Trajanis syntagma	»	1683
73	—	Alf. Ciaccone .	Historia utriusque belli Dacici	»	1576
74	—	Andr. Morell. .	Culumna Trajana exhibens historiam utriusque belli Dacici	Amstelod.	1732
75	—	Ant. Bosio . . .	Roma Soteranea	Roma	1650
76	—	P. S. Bartoli . .	Admiranda Romanorum antiquitatum.	»	1693
77	—	»	Gli antichi sepolcri overo Mausoli romani et etruschi . .	»	1697
78	—	I. Ciampini. . .	De sacris aedificiis a Constantine Magno constructis synopsis historica.	»	1693
79	—	»	Vetera monumenta, in quibus praecipue musiva opera sacrorum profanorum aedium structura expl	»	1690-99
80	—	P. M. Paciaudi.	Monumenta Peloponesia . .	»	1761
81	—	B. de Montfaucon	Palaeographia Graeca . . .	Parisii	1708
82	—	F. Buonarotti. .	Osservazioni sopra alcuni fragmenti di vasi antiqui di vetero ornati di figure . . .	Firenze	1716
83	—	I. Macarii. . . .	Abraxas, sive Apistopistus etc.	Anteverp	1628-57
84	—	Danielis de Nessel	Breviarium et supplementum commentariorum Lambecianorum.	Vindobonæ	1690
85	—	Ant. Fr. Gori. .	Thesaurus veterum diptychorum consularium et ecclessiasticorum	Florentiae	1759
86	—	I. Seivert . .	Inscriptiones monumentorum Romanorum in Dacia Mediterranea	Viennae	1773
87	—	Blasii Cariophili	De antiquis marmorib. opusculum	Trajecti	1743
	—	Pascalis » . .	De thermis Herculanis in Dacia	»	»
88	—	Anast. Bibliotec.	Historia Ecclessiastica . . .	Parisiis	1649
89	—	Mart. Crusius .	Turco-Graeciae libri octo. .	Basileae	1584
90	—	B. O. Bröndsted	Den Ficoroniske Ciste beskriven og forklered	Kjöbenhov	1847
91	—	Fr. de Ficoroni.	La maschere sceniche . . .	Roma	1736
92	—	Em. Braun . . .	Die Ficoronische Ciste des Collegium romanes	Leipzig	1848
93	—	Barond e Spanheim	Les Césars de l'Empereur Julien	Amsteld	1728

Digitized by Google

	NUMELE DONATORELUI	NUMELE AUTORELUI	TITLULU SCRIEREI	LOCULU TYPARIREI	ANULU TYPARIREI	No. si FORMATELE VOLUMELORU
	A. I. Odobescu.	Prince D. Cantimir	Historie de l'Empire ottoman.	Paris	1743	1 „
	—	Baron von Hohenhausen . . .	Die Alterthümer Daciens in den heutigen Siebenbürgen .	Wien	1775	1 „
	—	Ios. Arneth . .	Archaeologische Analecten aus Siebenbürgen	»	1851	1 „
	—	Marchi e Tessieri	L'aes grave del Museo Kircheriano	Roma	1839	2 „
	—	Laurent. Pignoria.	Mensa Isiaca	Amstelod.	1669	1 „
	—	I. F Miller de Brasso	Cimeliotheca musei Nationalis Hungaric	Budae	1825	1 „
	—	I. I. Chifleti . .	Anastasis Childerici I Francorum regis	Antverp.	1655	1 „
	—	A. von Kubini .	Szekszyerder Alterthümer . .	Pesta	1857	1 „
	—	I. Meursii . . .	Atticarum lectionum libri VI.	Lugduni	1627	1 „
	—	Gisbert Cuper.	Apotheosis vel consacretio Homeri.	Amstelod.	1683	1 „
	—	Kemény Ianos .	Erdélyi fejedelem önéletirasa.	Pesta	1856	1 în 8
	—	Thomas Hyde .	Veterum Persarum historia religionis.	Oxonii	1760	1 i 4
	—	A. Fr. Frisi . .	Memorie Storiche di Monza e sua corte	Milano	1794	3 în 4
	—	—	Scripta historica Islandorum de rebus gestis veterum Borealium	Hafniae	1828-35	6 în 8
	—	Brosset.	Rapports sur un voyage archéologique dans la Georgie et dans l'Arménie	St. Petersb	1842	2 în f.
109	—	Raffet.	Voyages dans la Russie méridionale et dans la Crimée .	Paris	1848	1 f.
110	—	Michel Bouquet	Album Valaque	»	1843	1 „
111	—	Chardin	Voyages du Chevalier. . . . . en Perse et autres lieux . . .	»	1811	1 „
112	—	Ios. von Hammer	Constantinopolis und der Bosforos	Pesth	1822	2 în 4.
113	—	I. F. Massmann	Libellus aurarius	Lipsia	1840	1 în 8
114	—	Ios. Arneth . .	Zwölf römische Militär-diplome	Wien	1843	1 „
115	—	I. Aschbach . .	Über die römenischen Militär-Stationen	»	1860	1 — f.
116	—	Ed. von Saken .	Über die neunsten Funde zu Carnantum	»	1853	1 f.
117	—	Lud. Muratori .	Novus thesaurus veterum Inscriptionum	Mediolan	1739	2 în f.
118	A. Tr. Laurianu	—	Biblia sacra Amharica . . .			
119	Catulescu. . . .	Cervantes G. Bergolli.	Les aventures de Don Quichot	Bruxelles	1795	1
120	—		L'autumo Meteorolog. del 1839	Modena	1841	1
121	—	B. Freudenfeld.	Quadro analitico della Storia Universale	Neapol	1853	1
122	—	Ant. Zamboni .	Perché son io Cattolico? .	Padova	1842	1
123	—	C. Pasi	Guida allo Studio della Economia Rurale	Pavia	1856	1
124	—	L. Lodigiani . .	Del Ministero Ecclesiastico .	Milan	1862	1
	—	Colt. Gelsi . . .	Metodi Chinezi di Coltivari i			

Digitized by Google

No. CURENTU	NUMELE DONATORELUI	NUMELE AUTORELUI	TITLULU SCRIEREI	LOCULU TYPARIREI	ANNULU TYPARIREI
			Gelsi	Milano	1857
126	Catulescu	G. Andral. . . .	Corso di Patologia Interna. .	»	1853
127	—	G. Margaroli. .	Manuale dell'abitatore di Campagna.	»	1840
128	—	St. Iacini. . . .	La proprieta fondiara e le populazioni in Lombardia . .	»	1857
129	—	T. Dandolo . . .	Il pensiero Christiano ai Giorni dell'Impero	»	1855
130	—	V. Lancetti. . .	Memorie in terno ai poeti laureati d'ogni tempo . . .	»	1839
131		P. Sangiorgio. .	Istoria delle piante medicale .	»	1809—10
132	—	L. Frautmann .	Elemente di Econom. Rurale .	Pavia	1820—21
133	—	Scip. Breyslak .	Traité sur la structure exterieure du Globe.	Milan	1822
134	—	V. Dandolo. . .	Del Guverno delle pecore Spagnuola.	»	1804
135		—	Convito di Dante	»	1823
		Bianchi Giovini	Istoria dei Longobardi . . .	»	1846
136	—	Giov. Lichtenfels	Corso di filosophia . . : .	»	1845
137	—	G Ottavi. . . .	Lezioni d'agricultura . . .	Casale	1857
138	—	Orl. Orlandini .	Man. d'agric. pratt. generale .	Firenz	1861
139	—	Andr. Maffei . .	Storia Domestica Contempor.	Milan	1843
140	—	D. Cantoni . . .	Tratato complet. di agricult.	»	1855
141	—	Nadar.	Le miroir aux alouettes. . .	Paris	1859
142	—	Marcelino. . . .	Corso theor.-prac. sopra la Coltivazioni e potatura delle princip. piante fruttifere .	Turin	1857
		Eug. Müller . .	Véronique	Paris	1860
144	—	Oct. Feuillet . .	Le Roman d'un jeune homme pauvre	»	1858
145	—	G. Aschieri. . .	Dizionario di Geologia e Mineralogia	Milan	1855
146	—	M. Crivelli . . .	Instruzioni populare. . . .	»	1861
147	—	G. Mandelli . .	L'amicizia fra due persone di sesso promiscuo etc. . . .	Treviglia	1840
148	—	C. Cantu	Il Giovineto drizzato alla bontà	Milan	1846
149	—	Dandolo	Dell'arte di Governare i bachi da seta	»	1845
150	—	G. Sandri. . . .	Manuale di Veterinaria. . .	»	1846
151	—	Gräbery d'Hemsö.	Lezioni di Cosmog. e di Geog.	»	1851
152	—	Bart. Vascotti .	Codice pel regno dei bachi da seta	Venetia	1840
153	—	—	Discorsi Politici	»	1841
	—	G. Abadie . . .	La veritá della relig. Christ. .	Milan	1827
154	—	P. Féval	Madama Gil Blas	Milan	1858
155	—	Francesco Petrarca	Rime.	Turin	1857
156	—	G. Leopardi . .	Prose.	»	—
157	—	G. Coster. . . .	Man. delle operaz. Chirurg. .	Milan	1828
158	—	I. I. Rousseau .	Oeuvres completes	Bruxelles	1827
159	—	Bossuet.	Discours sur l'histoire Univers	»	—
160	V. Alexandri. .	V. Alexandri. .	Opere Complecte	Bucuresci	1875
161	G. Melidon. . .	G. Melidon. . .	Elemente de Pedagogie. . .	Bucuresci	1874
162	—	—	Relatiune de starea scóleloru în Moldova	Iassy.	1862
163	—	—	Elemente de Pedagogie Pract.	Bucuresci	1874

Digitized by Google

NUMELE DONATORELUI	NUMELE AUTORELUI	TITLULU SCRIEREI	LOCULU TYPARREI	ANNULU TYPARIREI	No. si FORMA TELE VOLUMELORU
G. Melidon.	G. Melidon	Istoria nationale pentru popor	Bucuresci	1876	1
M. Mihaescu . .	M. Mihaescu . .	Istoria universale, antica, media si moderna.	„	1873	3
C. Serbanescu .	C. Serbanescu .	Tratatu de Algebra elementara	„	1876	1
A. Gorgianu . .	A. Gorgianu . .	Algebra elementara	„	—	—
—	—	Cosmografia elementara . .	„	1874	1
—	—	Fridirich celu mare	„	1872	1
—	—	Trajanu, schitie istorice etc. .	„	1875	1
C. Aricescu . .	C. Aricescu. . .	Istoria Revolutiunei de la 1821	Craiova	1874	2
—	—	Corespondentie secrete ale Revolutiunei de la 1848 . .	Bucuresci	1875	1
—	—	Reforma Legei electorale . .	„	1862	1
—	—	Procesulu meu pentru Oda la Grecia	„	1863	1
—	—	Procesulu si Esilulu meu la Snagovu	„	1859	1
—	—	Politica lui I. Ghica ex bey de Samos.	„	1866	1
—	—	Arpa Romana	„	1852	1
—	—	Esplicarea Alegoriiloru d'in Arpa Romana	„	1859	1
—	—	Questiunea proprietatei. . .	„	1862	1
—	—	Misterele Casatoriei. . . .	„	1863	1
—	—	Sora Aghapia	„	1871	1
—	—	Lyra	„	1858	1
—	—	Istoria Campu-lungului. . .	„	1872	1
—	—	Ua preumblare pe munte . .	„	—	1
—	—	Carbonarii	„	1873	1
—	—	Despotismulu si Constitutia. .	„	1861	1
—	—	Protestu la Opiniunea publica contra legei de Pressa . .	„	1866	1
—	—	Trompeta Unirei	„	1874	1
T. Stefanescu. .	T. Stefanescu. .	Comptabil. in dubla scriptura.	„	1874	1
Dr. Felix. . . .	Dr. Felix. . . .	Rapportu generale pe an. 1876	„	1877	1
I. Lupescu . . .	I. Lupescu . . .	Palestina in Iassy	Focşani	1875	1
—	—	Vladutu mamei	„	—	1
Enachescu et Creanga	Enachescu et Creanga	Methoda noua de scriere si citire	Iassy	1876	1
—	—	Povatuitorulu la citire . . .	„	—	1
—	—	Invetiatura copiiloru . . .	„	1875	1
G. B	G. B.	Nataraii.	Galatz	1876	1
N. Ţincu	N. Ţincu	I-iu Aprilie.	Bucuresci	1875	1
—	—	I-iu Maiu	„	1876	1
Z. Antinescu . .	Z. Antinescu .	Pharulu.	Ploesci	1874	1
—	—	Geografia Romaniei si a tierriloru vecine	„	1876	1
—	—	Francmasonaria Femeiloru	„	—	1
—	—	Calendaru pe an. 1874 . . .	„	1874	1
C. Conduratu. .	C. Conduratu. .	Calauza pentru stud. typografiei	Bucuresci	1876	1
G. Baronzi. . .	G. Baronzi . . .	Legende si Balade	Galatz	—	1
G. Popp.	G. Popp.	Vocabular Franceso-Românu .	„	1874	1
V. G. Popp. . .	V. G. Popp. . .	Conspectu asupra Literaturei Române	Bucuresci	1876	1
Fr. Damé. . . .	Fr. Damé. . . .	L'etat Roumain et la paix de l'Orient	„	1877	1
A. G.	A. G.	Mitologia elementara . . .	„	1874	1
N. Cozirescu . .	N. Cozirescu . .	Aranjamentul credintei umane in lumea materiala	Botosiani	1875	1
Matilda Cugler.	M. Cugler . . .	Poesii	Iassy	1874	1
F. Ilia	F. Ilia	Esplicatia dreptului civilu. .	Bucuresci	1876	1

Digitized by Google

No. CURENTU	NUMELE DONATORELUI	NUMELE AUTORELUI	TITLULU SCRIEREI	LOCULU TYPARIREI	ANULU TYPARIREI	N. FO. T. V. MI.
			Gelsi	Milano	1857	
126	Catulescu	G. Andral. . . .	Corso di Patologia Interna. .	"	1853	
127	—	G. Margaroli. .	Manuale dell'abitatore di Campagna.	"	1840	
128	—	St. Iacini. . . .	La proprieta fondiara e le populazioni in Lombardia . .	"	1857	
129	—	T. Dandolo . . .	Il pensiero Christiano ai Giorni dell'Impero	"	1855	
130	—	V. Lancetti. . .	Memorie in terno ai poeti laureati d'ogni tempo . . .	"	1839	
131	—	P. Sangiorgio. .	Istoria delle piante medicale .	"	1809—10	
132	—	L. Frautmann .	Elemente di Econom. Rurale .	Pavia	1820—21	
133	—	Scip. Breyslak .	Traité sur la structure exterieure du Globe.	Milan	1822	
134	—	V. Dandolo. . .	Del Guverno delle pecore Spagnuola	"	1804	
135		—	Convito di Dante	"	1823	
		Bianchi Giovini	Istoria dei Longobardi . . .	"	1846	
136	—	Giov. Lichtenfels	Corso di filosophia . . : .	"	1845	
137	—	G Ottavi. . . .	Lezioni d'agricultura . . .	Casale	1857	
138	—	Orl. Orlandini .	Man. d'agric. pratt. genorale .	Firenz	1861	
139	—	Andr. Maffei . .	Storia Domestica Contempor.	Milan	1843	
140	—	D. Cantoni . . .	Tratato complet. di agricult.	"	1855	
141	—	Nadar.	Le miroir aux alouettes. . .	Paris	1859	
142	—	Marcelino. . . .	Corso theor.-prac. sopra la Coltivazioni e potatura delle princip. piante fruttifere .	Turin	1857	
143	—	Eug. Müller . .	Véronique	Paris	1860	
144	—	Oct. Feuillet . .	Le Roman d'un jeune homme pauvre	"	1858	
145	—	G. Aschieri. . .	Dizionario di Geologia e Mineralogia	Milan	1855	
146	—	M. Crivelli . . .	Instruzioni populare. . . .	"	1861	
147	—	G. Mandelli . .	L'amicizia fra due persone di sesso promiscuo etc. . . .	Treviglia	1840	1
148	—	C. Cantu	Il Giovineto drizzato alla bontà	Milan	1846	1
149	—	Dandolo	Dell'arte di Governare i bachi da seta	"	1845	1
150	—	G. Sandri. . . .	Manuale di Veterinaria. . .	"	1846	1
151	—	Gräbery d'Hemsö.	Lezioni di Cosmog. e di Geog.	"	1851	1
152	—	Bart. Vascotti .	Codice pel regno dei bachi da seta	Venetia	1840	1
153	—	—	Discorsi Politici	"	1841	1
	—	G. Abadie . . .	La veritá della relig. Christ. .	Milan	1827	1
154	—	P. Féval	Madama Gil Blas	Milan	1858	1
155	—	Francesco Petrarca.	Rime.	Turin	1857	1
156	—	G. Leopardi . .	Prose.	"	—	1
157	—	G. Coster. . . .	Man. delle operaz. Chirurg. .	Milan	1828	1
158	—	I. I. Rousseau .	Oeuvres completes	Bruxelles	1827	1
159	—	Bossuet.	Discours sur l'histoire Univers	"	—	1
160	V. Alexandri. .	V. Alexandri. .	Opere Complecte	Bucuresci	1875	4
161	G. Melidon. . .	G. Melidon. . .	Elemente de Pedagogie. . .	Bucuresci	1874	1
162	—	—	Relatiune de starea scóleloru în Moldova	Iassy	1862	1
163	—	—	Elemente de Pedagogie Pract.	Bucuresci	1874	1

Digitized by Google

NUMELE DONATORELUI	NUMELE AUTORELUI	TITLULU SCRIEREI	LOCUL TYPARREI	ANNULU TYPARIREI	No. si FORMATELE VOLUMELORU
G. Melidon.	G. Melidon	Istoria nationale pentru popor	Bucuresci	1876	1
M. Mihaescu . .	M. Mihaescu . .	Istoria universale, antica, media si moderna.	„	1873	3
C. Serbanescu .	C. Serbanescu .	Tratatu de Algebra elementara	„	1876	1
A. Gorgianu . .	A. Gorgianu . .	Algebra elementara	„	—	—
—	—	Cosmografia elementara . .	„	1874	1
—	—	Fridirich celu mare	„	1872	1
—	—	Trajanu, schitie istorice etc. .	„	1875	1
C. Aricescu . .	C. Aricescu. . .	Istoria Revolutiunei de la 1821	Craiova	1874	2
—	—	Corespondentie secrete ale Revolutiunei de la 1848 . .	Bucuresci	1875	1
—	—	Reforma Legei electorale . .	„	1862	1
—	—	Procesulu meu pentru Oda la Grecia	„	1863	1
—	—	Procesulu si Esilulu meu la Snagovu	„	1859	1
—	—	Politica lui I. Ghica ex bey de Samos.	„	1866	1
—	—	Arpa Romana	„	1852	1
—	—	Esplicarea Alegoriiloru d'in Arpa Romana	„	1859	1
—	—	Questiunea proprietatei. . .	„	1862	1
—	—	Misterele Casatoriei. . . .	„	1863	1
—	—	Sora Aghapia	„	1871	1
—	—	Lyra	„	1858	1
—	—	Istoria Campu-lungului. . .	„	1872	1
—	—	Ua preumblare pe munte . .	„	—	1
—	—	Carbonarii	„	1873	1
—	—	Despotismulu si Constitutia. .	„	1861	1
—	—	Protestu la Opiniunea publica contra legei de Pressa . .	„	1866	1
—	—	Trompeta Unirei	„	1874	1
T. Stefanescu. .	T. Stefanescu. .	Comptabil. in dubla scriptura.	„	1874	1
Dr. Felix	Dr. Felix. . . .	Rapportu generale pe an. 1876	„	1877	1
I. Lupescu . . .	I. Lupescu . . .	Palestina in Iassy	Focşani	1875	1
—	—	Vladutu mamei	„	—	1
Enachescu et Creanga	Enachescu et Creanga	Methoda noua de scriere si citire	Iassy	1876	1
—	—	Povatuitorulu la citire . . .	„	—	1
—	—	Invetiatura copiiloru . . .	„	1875	1
G. B	G. B.	Nataraii.	Galatz	1876	1
N. Ţincu	N. Ţincu	I-iu Aprilie.	Bucuresci	1875	1
—	—	I-iu Maiu	„	1876	1
Z. Antinescu . .	Z. Antinescu .	Pharulu.	Ploesci	1874	1
—	—	Geografia Romaniei si a tierriloru vecine	„	1876	1
—	—	Francmasonaria Femeiloru	„	—	1
—	—	Calendaru pe an. 1874 . . .	„	1874	1
C. Conduratu. .	C. Conduratu. .	Calauza pentru stud. typografiei	Bucuresci	1876	1
G. Baronzi . . .	G. Baronzi . . .	Legende si Balade	Galatz	—	1
G. Popp.	G. Popp.	Vocabular Franceso-Românu .	„	1874	1
V. G. Popp. . .	V. G. Popp. . .	Conspectu asupra Literaturei Romane	Bucuresci	1876	1
Fr. Damé. . . .	Fr. Damé. . . .	L'etat Roumain et la paix de l'Orient	„	1877	1
A. G.	A. G.	Mitologia elementara . . .	„	1874	1
N. Coziresca . .	N. Coziresca . .	Aranjamentul credintei umane in lumea materiala	Botosiani	1875	1
Matilda Cugler.	M. Cugler . . .	Poesii	Iassy	1874	1
F. Ilia	F. Ilia	Esplicatia dreptului civilu. .	Bucuresci	1876	1

Digitized by Google

II. LISTA

de cartile cumparate de Societatea Academica Romana de la 19 Septembre 187 pene la 19 Septembre 1877.(1)

No. CURENTU	NUMELE AUTORELUI	TITLULU SCRIEREI	LOCULU TYPARIREI	ANNULU TYPARIREI	N FO 1 V MI
1	Ulfilas	Veteris et novi testamenti versionis Gothicae fragmenta	Lipsiae.	1843-46	2
2	Er. Schultze	Gothisches Glossar	Magdebur.		1
3	L. Diefenbach . . .	Vergleichendes Woerterbuch der Gothischen Sprachen	Frankfurt.	1851	1
4	I. Grimm.	Deutsche Grammatik	Göttingen.	1822-37	4
5	Saxo Gramaticus. .	Historia Danica	Havniae.	839-58	1
6	Finn. Magnusen . .	Priscae veterum Borealium Mithol. Lexicon.	»	1828	1
7	Villehardouin. . . .	La conquete de Constantinople	Paris	1872	1
8	Macri.	Hierolexicon, sive sacrum dictionarium . .	Roma.	1677	1
9	Klaproth	Asia polyglotta, cu atlasu	Paris	1831	2
10	—	Tabula itineraria Peutingeriana	Lipsiae.	1824	1
11	Ptolémée.	Geographie	Paris.	1867	1
12	Leake.	Researches in Greace	London.	1814	1
13	E. Bournouf	Commentaire sur le Yança	Paris	1833	1
14	Anquetil du Perron.	Le Zend-Avesta	»	1771	3
15	Paul of Aleppo . .	The travels of Macarius	London.	1829-36	1
16	Millin.	Voyage dans les départements du midi de la France	Paris.	1807	5
	»	Unu atlasu alu acestui opu	»	—	1
17	—	Revue de la numismatique française . . .	Paris.	1836-68	34
8	Schliemann . . .	Antiquités troyemes	»	1874	1
	»	Unu atlasu	»		1
9	G. Perrot.	Exploration archeologique de la Galatie et la Bythynie	»	1872	2
20	Heuzé	Mission archeologique en Macedoine . . .	»	1864	1
21	Gerhard	Etruskische spiegel.	Berlin.	1839	5
22	Suidas	Lexicon Graecae et latine.	Frankfurt	1853	2
23	Newton	Travels and discoveries in the Levant . .	London.	1865	2
24	H. Stephanus . . .	Thesaurus linguae Graecae	Parisiis.	18-1-41	3
25	Plutarhus.	Scripta Moralia	»	1839-61	2
26	—	Fragmenta historicorum Graecorum . . .	»	1861	1
27	—	Novum testamentum Graecae et Latine . .	»	1842	1
28	Lucianus.	Opera	»	1840	1
29	Polibus et Appian.	Quae supersunt, graecae et latine cum indicibus.	»	1839	2
30	Hesiodus	Carmina	»	1840	1
31	Thucydides.	Historia belli Peloponesiaci	»	—	1
32	Diodor. Siculus. . .	Bibliothecae historicae quae supersunt . .	»	1854	1
33	Theophratus	Caracteris Marcis Antoni comentarii . . .	»	1840	1
	—	Vetus testamentum Graecum	»	1839	2
34	Homerus	Carmina et reliquiae	»	1837	1
35	Demosthenes. . . .	Opera Graecae et Latine, cum indicibus .	»	1843	1
36	Xenophon	Scripta quae supersuit.	»		
37	Aristophanes. . . .	Comœdiae et perditarum fragmenta. . . .	»	—	1
38	D. Cantemir	Istoria Religiei Ottomane (rusesce)	St. Petrsb	1725	1

(*) Vedi pag. 32.

Digitized by Google

III. LISTA

cărțile, manuscriptele, desemnele, monete și alte objecte oferite Societatei Academice Romane în cursulu sesiunei d'in 1871.

A. Carti typărite

No.	NUMELE DONATORELUI	NUMELE AUTORELUI	TITLULU SCRIEREI	LOCULU TYPARIREI	ANULU TYPARIREI	No. VOLUMELORU
1	A. T. Laurianu.		Biblia syriaca.	—	—	—
2	Th. Codrescu. .		Legiuiri modificate de camerile legislative	Iassy	1847	1
3	—	S. Pastia	Codulu Judiciaru pentru tribunalele Moldovei. . . .	„	1862	1
4	—	V. Alexandri . .	Sgarcitulu rasapitoriu . . .	„	1863	1
5	—	P. M. D.	Acatistul Cuviósei Paraschiva	„	1873	1
6	—	„	Doctorulu Satenilor . . .	„	1874	1
7	—	„	Circulara Ministrului atingetóre de drumurile Romaniei	„	1868	1
8	—	„	Cathehismulu moralu și Socialu	„	1875	1
9	—	Rosculescu . . .	Modele de Caligraphie.. . .	„		1
10	—	„	Abecedaru evreescu. . . .	„	1877	1
11	—	Garnier.	Elemente de Finançe . . .	„	1860	1
12	—	D. Gusti	Geographia Elementara . .	„	1859	1
13	—	D. Marcovici . .	Natalia Marcelo, séu Dama inocenta	„	1863	1
14	—	„	Ceremonia inmormentarei repos. Caimacan C. N. Balșu.	„	1857	1
15	—	N. Balasescu . .	Istoria Biblica	„	1861	1
16	—	C. Stamaty . .	Musa Romanesca.	„	1868	1
17	—	„	Aritmetica Elementara . . .	„	1863	1
18	—	K. Eraclide. .	Elementulu monarhicu . . .	„	1860	1
19	—	I. M. K. . . .	Țaranulu proprietariu . . .	„	1864	1
20	—	T. Codrescu. . .	Coliba lui Moșu Toma . . .	„	1843	2
21	—	„	Autonomia Moldovei . . .	„	1856	1
22	—	M. Draghici . .	Acatistulu Martirului Mina. .	„	1872	1
23	—	N. Sutzu	Notiții statistice asupra Moldovei	„	—	—
24	—	„	Asedementulu Coloniloru Bulgari	„	1858	1
25	—	C. T.	Grammaire de la langue Roumaine.	„	1864	1
26	—	P. Lanfrei . . .	Restabilirea Poloniei . . .	„	„	1
27	—	A. Donici. . . .	Prescurtare din legile imperatesci	„	1858	1
28	—	Dr. Velini . . .	Manuale de metodica și Pedagogie.	„	1860	1
29	—	I. Florantiu . .	Filosophia	„	1871	1
30	—	„	Evanghelia.	„	1862	1
31	—	„	Istoria Romaniloru	„	1861	1
32	—	—	Eléments d'analyse grammaticale	„	1844	1
33	—	—	Monitoriulu Ostei	„	1860	1
34	—	—	Buciumulu Romanu. . . .	„	1875	1
35	—		Buchetulu Poetieu	„	1855	1

Digitized by Google

No. CURENTU	NUMELE DONATORELUI	NUMELE AUTORELUI	TITLULU SCRIEREI	LOCULU TYPARIREI	ANULU TYPARIREI	No. VOLUMEI
36	Th. Codresscu :	Dr. Stamaty .	Istoria naturala	Iassy	1862	1
37	—	—	Plaesulu logofetu mare . . .	„	1876	1
38	—	D. Kogalnicénu	Apararea Minist. din 1860. .	„	1861	1
39	—	V. Burla	Prospectu gramaticalu asupra dialectului lui Homer şi Herodot	„	1877	1
40	—	G. Petrini . . .	Carte de lectura	„	1875	1
41	—	—	Protocolulu Conferinţeloru de la Wiena.	„	1855	1
42	—	V. Urechia . . .	Prescurtare din Istoria Romaniloru.	„	1864	1
43	—	T. Tăutu	Unu ajutoriu la timpu . . .	„	1863	1
44	—	—	Instruction du Congrès de Paris.	„	1857	1
45	—	M. Gouverné.	Cours pratique de Français .	„	1860	4
46	—	—	Alixandria, Pepelea, Tudorica etc.	„	1868	1
47	—	—	Regulamentulu scolei de meserii	„	1870	1
48	—	D. Gusty. . . .	Geographia.	„	1862	1
49	—	G. Vilmsen . . .	Prietinulu tinerimei	„	„	1
50	—	—	Mijlocele inflorirei Iassyloru.	„	1863	1
51	—	—	Nuvele	„	1853	1
52	—	I. Cuparencu . .	Sistemulu bólei organiloru digestiunei cailoru . . .	„	1875	1
53	—	—	Istoria Mandrului Arghiru. .	„	1873	1
54	—	—	Cathehismulu Elementaru. .	„	1873	1
55	—	—	Desemnu linearu	„	1863	1
56	—	A. Beldiman . .	Eteriile prilejite in Moldova de Greci.	„	1861	1
57	—	—	Starea Financelor în Moldova.	„	1858	1
58	—	—	Abecedaru Romanu pontru scólele Israilite.	„	1877	1
59	—	—	Catatulu norocului in cafea. .	„	1873	1
60	—	—	Esplicarea semneloru . . .	„	„	1
61	—	Wamva.	Morala Crestina	„	1869	1
62	—	T. Codrescu. . .	Abecedariu	„	1867	1
63	—	—	Aritmetica pentru clasele primari	„	1869	1
64	—	—	Cathehismu	„	1870	1
65	—	F. Ahn.	Studiarea limbei francese . .	„	1875	1
66	—	I. Codrescu. . .	Cursu de Aritmetica . . .	„	„	1
67	—	—	Noulu testamentu	„	1863	1
68	—	—	Cursu d'agricultura . . .	„	1869	1
69	—	—	Dialogu Francesu-Romanu .	„	„	1
70	—	P. Craesco . . .	Gardele Naţionale	„	1861	1
71	—	T. Codrescu .	Abecedariu	„	1867	1
72	—	F. Ahn	Studiarea limbei Germane .	„	1875	1
73	—	—	Mémorie sur les églises de Moldavie	„	1857	1
74	—	N. Ionnin . . .	Thesa pentru obţinerea diplomei de medicu . . .	„	1872	1
75	—	—	Notes pour une banque Roumaine	„	1859	1
76	—	T. Codrescu . .	Adunarea Moldovei şi Chestiunea Tieraniloru	Paris	1857	1

Digitized by Google

NUMELE DONATORELUI	NUMELE AUTORELUI	TITLULU SCRIEREI	LOCULU TYPARIREI	ANULU TIPARIREI	No. VOLUMELORU
T. Codrescu . .	V. Urechia . . .	Istoria Romaniloru	Iassy	1862	1
—	A. —	Les principautés Roumaines devant l'Europe	Paris	1856	1
—		Acte politice din 22 Apr. 1851	Iassy	1851	1
—	T. Codrescu . .	Pressa Francesă şi Principatele Romane	»	1856	1
—		Conferenţele de la Viena . .	»	1855	1
—		Concesiunea căiloru ferate de pe valea Siretului . . .	»	1865	2
—	Gr. A. Ghica. .	Manuale administrativ a principateloru Moldovei . . .	»	1856	1
—		Dispositiuni atingătóre de dregătorii tinutali ai Moldovei	»	»	1
—	T. Codrescu . .	Foiletonulu Zimbrului . . .	»	1855	1
—		Budgetulu municipalităţii de Iassy pe 1860	»	1861	1
—		Monitorulu oficialu allu Moldovei pe anii 1857-58 . .	»	1859	1
—		Jurnalul Zimbru	»	1856	2
—		Buletinulu Şedinţeloru Adunărei Ad-hoc ale Moldovei .	»	1858	1
I. Carajani . .	Barrois. . . .	Dactilologie et langage primitif	Paris	1856	1
—	Fr. Bopp . . .	Glossarium Sanscritum . .	Berolini	1857	1
Gr. Tocilescu .	Gr. Tocilescu .	Doamna Stanca socia lui Mihaiu Vitézulu	Buc.	1877	1
Dr. Sutzu . . .	Dr. Sutzu . . .	Alienatulu în faça Societăţei	Buc.	1877	1
—	—	Relaţiuni Clinice şi Medico-legale	Buc.	1869	1
V. Nanianu . .	V. Nanianu . .	Zoologia, Botanica, Geologia şi Mineralogia	Buc.	1874/7	4
A. Odobescu . .	A. Odobescu .	Istoria Archeologiei. . . .	»	1877	1
P. S. Aurelian	P. S. Aurelian .	Tier'a nostra	»	1875	1
—	—	Bucovin'a	»	1876	1
V. Glodariu . .	V. Glodariu . .	Vocabularulu operiloru lui Caiu I. Cesare	Brasiov	1871	1
V. Urechia . .	V. Urechia . . .	Anuariulu Institutului Urechiă pe 1876/7	Buc.	1877	1
P. S. Aurelian	P. S. Aurelian	Economia Rurale, revista mensuale	Buc.	1877	1
Siutulescu . . .	Siutulescu . . .	Uă lacrimă fierbinte . . .	Brasiov	1877	1
G. Sion	Kogălnicénu . .	Litopisaitele Moldovei . . .	Iassy	1846-52	3
V. Urechia . . .		Actele Apostoliloru în limba Japoneză			
N. Creţulescu .	N. Creţulescu .	Anatomia descriptivă . . .	Buc	1843	1
A. Odobescu. . .	Kogălnicénu . .	Arhiva Românéscă			2
Aurelian şi Stefănescu	Aurelian şi Stefănescu . . .	Revista Stiinţifică	Buc.	1877	3
Baron d'Avril .	Cyrille(B.d'Avril)	De Paris à l'ile des Serpents	Paris	1876	1
—	—	Le théâtre en France . . .	»	1877	1
—	—	Saint Cyrille	»		1
I. Lerescu . . .	I. Lerescu . . .	Elemente de Dreptulu Comerciale	Braila	1871	1
—	—	Manuale de Istoria Comerciului, Industriei etc. . . .	Buc.		1

Digitized by Google

No. CORETU	NUMELE DONATORELUI	NUMRLE AUTORELUI	TITLULU SCRIEREI	LOCULU TYPARIREI	ANULU TYPARIREI	No FOI TI VO MEI
113	I. Lerescu	I. Lerescu	Compendiu de Istoria Antică	"		
114	—	—	Istoria Cassei Austriei . . .	Braila	1875	1
115	—	—	Sciinţa elementară	Buc.	1876	1
116	—	—	Legea de Expropriaţiune . .	Galatz	1869	1
117	—	—	Vespea	Buc.	1868	2
118	—	—	Onórea şi banii	"	1855	1
119	—	—	Telegrafia Electrică . . .	"	"	1
120	—	—	Impositele	"	1866	1
121	—	— —	Propuneri pentru Crearea de Biblioteci în tóte comunele României.	"	1868	1
122	—	—	Lege pentru înfiinţarea dreptului de Licenţă	Braila	1873	1
123	V. Urechia . . .	E. Legrand . .	Recueil de Poèmes historiques en grec vulgaire, relatifs a la Turquie et aux Principautés Danubiennes	Paris	1877	1
124	Dr. A. Fetu . .	Dr. A Fetu .	Tratatu de Botanica . . .	Iassy	1877	1
125	Ministeru Culteloru . . .	Eudoxiu de Hurmuzaki . .	Documente privitóre la istoria Romaniloru vol. VII .	Buc.	1876	24

B. Manuscripte.

No. CORETU	NUMELE DONATORELUI	TITLUL SCRIEREI
1	V. Urechia.	Unu antimissu d'in timpulu Mitropolitului Iacobu pe matase (specimenu de arte xilografica de pe timpulu illustrului prelatu). . .
2	I. Puscariu.	Dictionariu tru cinci limbe, elinescu, grecescu, romanescu schi madsarescu . . . . .
3	A. Odobescu	Ua tablia de lemnu, fost'a scortia unei carţi bisericesci slavone din Bibliotheca Ms. Bistritia de pe care Logofetulu Udristu Nasturelu a tradusu în 1830 pravila cea unica bisericesca. . . . .
4	—	Testamentulu manuscrisu din 1765 alu Banului C. Nasturelu Fierescu. . . . .
5	—	Manuscriptulu originale alu gramaticei romanesci de Banulu Ianachitiă Vacarescu . . . . .
6	—	Poesii alle lui Alecu Vacarescu în limb'a romana şi greca moderna.
7	—	Tragedi'a lui Racine Britannicus tradusa în versuri romanesci de Iancu Vacarescu . . . . .
8	—	Adunare din poesiile Banului Ianache II Vacarescu . . . . .
9		Poesiile Cluceriului Alecu Vacarescu . . . . .
10		Poesiile vornicului Necolae Vacarescu . . . . .
11		Poesiile marelui Logofetu Iancu Văcărescu. . . . .
12		Unu paquet cu 17 bucaţi romanesci, grecesci şi diferite note vechi.
13	D. Sturdza	Ua foitia lungareata de hartia de bumbacu vapsita negru şi scrise cu littere albe în limba Thibetana de ua parte pe 4 ronduri, de alta pe unu rondu. . . . .
14	—	Manuscriptulu Psaltirei în versuri a lui Dosothei Episcopulu de Romanu. . . . .
15	V. Urechia	Copia de pe Inscripţiunea bisericei Catedrale din Chili'a . . . .

Digitized by Google

No.	NUMELE DONATORELUI	TITLUL SCRIEREI	No. BUCATILOR
		C. Carte şi desemne.	
1	V. Urechia	Chart'a Istriei	1
2	—	» Umgebungen von Dignano und Pola	1
3	—	Voelker und Sprachen karte von Ostereich. depre Kiepert	1
4	—	Ua cart'a de înscriere a Societatii la lucrarile Congresului Americanistiloru din 1877 (Luxemburg)	1
5	Minist. Agriculturei.	Chart'a cea mare a Romaniei meridionale lucrata de Statulu Majoru Austriacu	1
6	I. Ghica	The Delta of the Kilia Branch of the Danube 1856	
7	—	Plan of the St. George and Sulina mouths River Danube 1856 . .	1
8	—	Charta ţierrei Romanesci	1
9	—	Chart'a moriloru de pe apa Dambovitei	1
10	—	Chart'a administrativa a Principatului Moldovii din 1833	1
11	—	Bleack sea, Ochakov mouth of the Kilia	1
12	—	Chart'a ţerrei Romanesci din 1861.	1
13	—	Kilia Branches of the River Danube.	1
14	—	Plan of the Kilia Branches of the River Danube din 1857. . . .	1
15	—	Mappa von der Oestereich : Moldau	1
16	—	Die Walachei	1
17	—	Chart'a Generale a Moldovei din 1853	1
18	—	» Moldovei 1856	1
19	—	» Principateloru Unite şi Bessarabiei	1
20	—	General Charte von der Moldau de la 1815.	1
21	—	Charte de la Moldavie et de la Valachie par Konrad Cap.	3
22	—	Chart'a Telegrafo-Postale a Principateloru-Unite din 1860—5. . .	1
23	—	Charte der vorzueglichsten Bergwerke Siebenbuergen	1
24	—	Mappa Specialis Valachiae din 1788	1
25	—	Copie de pe planul portului de la ibrieni Jdin 1868—9	1
26	—	Charta Principateloru Unite din 1863.	1
27	—	Plan of the Delta of the River Danube	3
28	—	Danube and Bleack sea Railway and Kustendjié Harbour. . . .	2
29	—	Resaoa liniiloru telegrafice	1
30	—	Charte de Moldovie par l'Abré Herbitz.	1
31	A. Odobescu	Copia Chartii Capitanului E. Spratt assupra lacuriloru Ialpugului şi Covurluiului.	
		Doue illuminatiuni seu scene Evanghelice colorate şi poleite lucrate in tierra la noi în secolu XVI remase dintr'ua carte bisericesca slavona	1
32	V. Urechia.	Ua fotographia, typu de femeia Morlaca din Dalmatia	1
33	A. Odobescu. . . .	15 Cromolitografii representandu monumente şi vederi muntóse din Bucovina	15
34	—	31 fotografii representandu monumente şi objecte eclesiastice din Bisericele Bucovinei	31
35		4 aquarele copii dupe originale aflate în depositulu Statului majoru din Paris cu titlurele: Unu panduru, unu generalu de panduri, unu Walach şi unu Moldavian	4
		D. Monete.	
1	M. C. Sutzu	77 monete antice Slave, Serbesci şi Bosniace	77
2	N. Cretiulescu. . .	27 „ argint din Sect. XVI de la Regii Stefanu alu Poloniei Sigismundu III alu Poloniei şi Rudolfu II Im. Germaniei	72
		E. Diverse.	
1	D. Sturdza	Vargay On. N. Closca alter ego allu lui Horia, bustu in baso-reliefu	1
2	N. Cretiulescu. .	Un cranu romanu preparatu în Spitalulu dela Colţea.	1

Digitized by Google

IV. INVENTARIU

alu manuscripteloru, chrisovelor, autografeloru, desemneloru si alte obiecte de in resu istoricu ce se afla in posesiunea Societatii Academice Romane. (1)

A. Manuscripte si documente.

1. *Reporta d'in vissu*, folio hartia ordinaria 108 pag., neterminata, anonyma. Acestu manuscrissu a apartinutu d-lui Canonicu Thimotheiu Ciparin si daru Societàtii prin d. G. Sion.

2. *G. Munteanu*, traductiune d'in Tacitu 4° 807 file (trebue sa se lege).

3. Idem idem Analele cartea I, II şi III folio 48 file (urmesa a se lega).

4. Idem idem Analele cartea IV, V, VI folio.

5. Idem idem cartea XI—XVI folio 70 file (urmedia a fi legatu).

6. Idem Epistola de 23 Iulie /67 in privintia constituirei Societàtii Academice.

7. Idem Iulie 19/67 cu referintia la Societatea Academica.

8. Poronca de la Boierii Divanului Cnejiei Moldovei, cotra Ispravnicului d'in tin tulu Bacaului d'in 1773 Maiu 10.

9. Uricu de la Neculae P. Mavrogheni d'in 1788 prin care daruiesce haznelei ap loru d'in Bucuresci averea confiscata de la Calitia Doiceasca pentru ca a pribegitu dusmani. — Numele mosiei este stersu.

10. Planulu radicatu de d-nii A. F. Robescu cu ajutorulu d-lui Urechia la aflare unoru sarcophagii la Antina lunga Caracalu.

11. Prim'a circulare de convocarea Societàtei Academice, in ajunulu siedinti domnesci de inaugurare.

12. Uricu de la d. Grigore Sutiu Voevodu Domnulu Moldovei prin care, la 182 Ianuariu 30, numesce Egumenu Monastirei Rasca pe verulu seu Archimandritul Agapie.

13. Uricu de la Ionu Sandu Sturdza domnulu Moldovei din 1825 Aug. 30, prin car da lui George V. Copki dreptu de Spiteria la Falticeni.

14. Pergamentu de la Carolu VI alu Austriei din 1717 acordandu drepturi lui Ma theiu, Vintila si Rudolph boeri din Valahia.

15. Uricu de la Grigori I. Calimahu alu Moldovei de la 1767, prin care acorda scutiri domnitiei Maria fica lui Constantinu Mavrocordatu.

16. Uricu pe membrana de la Gavrilu Moghila din 1619 relativu la satulu Gruia

17. Chrisovu pe pergamentu de la Radu Mihnea Voevodu.

18. Chrisovu alu Domnului C. Ales. Ipsilante d'in 1807.

19. Doue epistole autografe ale lui Gabr. Munteanu.

20. Doue ladi documente si felurite chartii date de d. Ioanu Ales. Ghica si continendu acte ale reposatiloru boieri Alesandru Scarlatu Ghica d. G. C. Philipescu.

(1) Vedi pag. 32.

Digitized by Google

21. Manuscriptele lui N. Balcescu asiediate in 9 plicuri, si anume :

Pl. I «Istoria Romaniloru sub Michaiu Voda Viteazulu». — Introducere :

» II Idem. Cartea I Libertatea Nationale.

» III » II Calugareni.

» IV » III Robirea Tierranului.

» V » IV Unitatea Nationale.

» VI » V Mirisleu.

» VII Note bibliographice si diverse, care au servitu ori urmau a servi pentru Istori'a Romaniloru sub Michaiu Viteazulu cu copie de portrete si planuri.

Pl. VIII. Fragmente d'in «Manualulu bunului Romanu, dialogu intre unu Commissariu de propaganda si unu sateanu.»

Pl. IX. Estrase d'in diare francese de la 1785, relative la revolutiunea d'in Transilvania.

Pl. X. Deosebite notite si fragmente scrise de Balcescu, colectiuni de termeni si frase d'in limb'a vechia a cronicariloru romàni, epistole si acte felurite relative la actiunea politica a Balcescului.

Pl. X. Copia manuscripta de pre «Jalnic'a Tragodia,» a lui Beldimanu.

22. Optu-spre-diece desemnuri in colori si auru de pre Thesaurulu de la Petrosa starea loru actuale si restituite de pe lucrarile d-lui A. Odobescu, esecutate de Trenk si donate Societatei Academice Romane prin d. G. Sion (incadrate).

23. Portretu lithografiatu alu lui Mathiu-Voda-Bassarabu, donatu de A. Odobescu.

B. Objecte antice

1. Sigillu in céra de la Petru Voda Raresiu.
2. Cupa de cristalu a lui Gregorie Voda Ghica d'in Moldova.
3. Portu-spada de la aceluasi Domnu.
4. Condeiulu cu care s'a subscrisu actulu de foudare alu Societatei Academica Romana.

NB. Pentru monetele si medaliele offerite de d-nii V. A. Urechia si preotulu Crisianu, acelea voru fi trecute in inventariulu colectiunei numismatice, cu care a binevoitu a se insarcina d. D. Sturdza si care va fi publicatu intr'unu volumu subsecvente alu Annaleloru Societàtei.

Digitized by Google

de observatiuni meteorologice facute la Scol'a centrale de Agricultur

DATTA	DIRECTIUNEA VENTULUI			PRESIUNEA ATMOSFERICA				TEMPERATU		
	Dimineti'a	Prandiu	Ser'a	Dimin	Prandiu	Ser'a	Media	Dimin.	Prandiu	Ser'a
1	N	N	NEE	75,45	75,42	75,28	75,37	+18,5	+27,1	+20,7
2	NON	N	NO	75,30	75,37	75,30	75,32	+19,8	+28,2	+21,5
3	NON	NON	NON	75,36	75,44	75,40	75,40	+18,5	+19,3	+22,9
4	NON	NON	N	75,42	75,50	75,50	75,47	+19,5	+30,8	+24,3
5	NON	NEE	N	75,52	75.63	75,58	75,58	+20,6	+30,8	+23,
6	NON	NON	N	75,50	75,55	75,40	75,48	+19,8	+31,6	+23,8
7	N	N	NE	75,28	75,20	75,20	75,23	+20,5	+19,9	+23,8
8	NOO	SO	N	75,20	75,24	75,22	75,22	+17.3	+16,	+19.
9	O	O	E	75,20	75,28	75,37	75,28	+13,5	+16,4	+21,9
10	NE	N	N	75,39	75,40	75,40	75,40	+17,8	+18,4	+18,
11	N	NEN	N	75,40	75,50	75,46	75,45	+17,3	+22.	+19,8
12	N	NEN	N	75,40	75,45	75,36	75,40	+17,6	+25.	+20.
13	NON	NOO	NON	75,25	75,27	75,20	75,24	+15,	+26,8	+20,9
14	N	O	SES	75,15	75,20	75,18	75,18	+16,6	+23,5	+16,7
15	NON	O	NEN	75,17	75,18	75,10	75,55	+14.8	+24.	+14,5
16	O	O	S	75	75,10	75,08	75,06	+12,1	+24,8	+18,5
17	N	NE	NEE	75	75,10	75,18	75.09	+14,7	+23,9	+17,8
18	NEN	E	NEE	75,22	75,50	75,53	75,42	+13,9	+20,8	+16,7
19	N	N	NEE	75,60	75.60	75,57	75,59	+13,3	+19,8	+15,8
20	N	O	NEE	75,50	75,60	75,54	75,55	+10,	+23,7	+16,3
21	O	O	NOO	75,53	75,65	75,58	75,59	+11.2	+24,4	+18,3
22	NOO	NOO	—	75,55	75,61	75,44	75,53	+13,	+26,2	+19,8
23	N	SO	E	75,45	75,23	75,10	75,26	+13,5	+26,8	+20,8
24	E	NEN	NEE	74,85	74,80	74,70	74,78	+14,5	+26,3	+22,
25	N	SO	NEE	74,66	74,73	74,62	74,67	+17,9	+27.4	+24,2
26	NE	NOO	E	74,61	74,85	74,94	74,80	+17,5	+29,8	+22,2
27	NOO	NON	E	75.05	75,14	75,21	75,07	+19,8	+26,3	+20.
28	NEN	SOO	NEE	75,05	75,12	75,02	75,06	+17.	+26,4	+18.
29	S	NOO	—	75,05	75,14	75,30	75,06	+17,3	+13,5	+16.
30	SOO	SO	SEE	75.37	75.50	75.34	75,40	+10,1	+11,7	+16,2
31	NEE	SO	E	75,15	75,10	74,98	75,08	+10,8	+3.4	+18.
				Media lunare			75,26			

Digitized by Google

E
ura de la Ferestreu pe lunele Augustu—Decembre 1876 st. n. (vedi pag. 44).
ustu

PLOIA			DIFFERITE OBSERVATIUNI
ntulu	Incetatulu	Cantitatea cadiuta	
ore			
		m. m.	
intre	ruperi	10 $^{3}/_{4}$	Norosu mai tota diu'a.
			Dimineti'a norosu, apoi seninu, de la prandiu incolo semi-seninu.
			Seninu tota diu'a.
			idem.
			idem.
			Seninu pene dupo amedi, apoiu norosu, sera semi-norosu.
			Variatu, semi-norosu si norosu
m.	4 jum.p.m.	22 $^{1}/_{4}$ mm.	Semi-norosu pene dupo amedi, apoiu norosu.
peste	nopte	8	Norosu tota diua.
dim.	4 sera	20 $^{1}/_{2}$	idem. ser'a seninu
intre	ruperi	4 $^{1}/_{4}$	Norosu tota diu'a
			Dimineti'a norosu, apoiu semi-norosu.
peste	nópte	3	Norosu mai tota diu'a.
dim	7 dim.	5 $^{1}/_{2}$	idem.
peste	nopte		
sera	5 și $^{1}/_{4}$ sera	1 $^{1}/_{2}$	Dimineti'a seninu, apoiu variatu norosu și semi-norosu. ser'a seninu
			Seninu pene la prandiu, apoi pucinu norosu, ser'a seninu.
peste	nopte	20 $^{1}/_{2}$	Dimineti'a seninu, apoi norosu; dupo amedi seninu, apoi ero norosu
			Norosu tota diu'a.
			Norosu dimineti'a, apoi semi-norosu, ser'a norosu.
			Seninu pene la prandiu, apoi semi-norosu, spre ser'a semi-norosu.
			Seninu tota diu'a.
			idem.
			idem.
			Semi-norosu pene la prandiu, apoi seninu, spre ser'a semi-norosu, apoi seninu.
			Dimineti'a cetia, apoi norosu, de la 10 ore diminetia seninu.
peste	nopte	4 m. m.	Dimineti'a seninu, apoi semi-norosu; ser'a norosu.
dim. si	sera	10 „ „	Norosu tota diu'a.
peste	nopte	10 $^{3}/_{4}$ „ „	Variatu, norosu si semi-norosu.
a. si la	prandiu	8 $^{3}/_{4}$ „ „	idem. ser'a seninu,
			Dimineti'a seninu, apoi semi-norosu pene la prandiu, apoi seninu
			Seninu tota diu'a.
		132	

Digitized by Google

DATTA	DIRECTIUNEA VENTULUI			PRESSIUNEA ATMOSFERICA				TEMPERATUR		
	Dimineti'a	Prandiu	Ser'a	Dimin	Prandiu	Ser'a	Media	Dimin.	Prandiu	Ser'a
1	NEE	SOO	O	74,90	75.	74,98	74,96	+13,3	+27	+20,
2	NO	NE	NEE	75,11	75,50	75,44	75,35	+2,52	+28	+20
3	NEE	NE	E	75,50	75,53	75,31	75,42	+16,9	+29	+23,
4	NEE	NOO	N	75,40	75,56	75,62	75,53	+16,5	+29,2	+21,
5	E	NE	NEE	75,82	76,04	75,90	75,92	+16,8	+26,7	+19,
6	NEN	NE	NEN	75,88	75,89	75,76	75,84	+12,7	+27,3	+19,
7	N	E	NEN	75,58	75,53	75,30	75,47	+12,5	+25,5	+17,8
8	NEE	E	NE	75,	74,85	74,70	74,85	+11,3	+26,8	+19,
9	N	O	O	74,38	74,80	75,	74,73	+13,2	+23,7	+17
10	NOO	SO	NON	75,20	75,44	75,44	75,36	+10.	+22,2	+13,8
11	NOO	O	NON	75,54	75,76	75,71	75,67	+ 8,8	+23,9	+16,9
12	NEE	SOO	SEE	75,54	75 56	75,26	75,45	+ 9,3	+27,1	+ 19,7
13	NEE	NOO	SOO	74,77	74,70	75,03	74,83	+17.	+27,2	+16,2
14	SOO	NO	NEE	75,32	75,52	75,31	75,38	+ 8,8	+25,2	+17
15	NEE	NE	SES	75,24	75 24	74,98	75,15	+14,1	+33,1	+26
16	NEE	O	O	74,81	75,16	75,24	75,07	+20.	+24,3	+17
17	NEN	NOO	N	75,54	75,79	75,83	75,72	+11,8	+24,1	+16
18	N	NO	SES	75,90	76	75,84	75,91	+10,8	+25	+16,1
19	NOO	NON	SO	75,69	75,75	75,55	75,66	+ 8,6	+26	+18,2
20	NEE	E	N	75,67	75,67	75,63	75,66	+13,7	+15,1	+14
21	NEN	NE	NEN	75,6	75,71	75,64	75,65	+11,4	+18,2	+11,1
22	O	NOO	SOS	75.31	75,41	75,63	75,45	+ 7,1	+18,2	+ 8.8
23	O	O	NO	75,74	75,95	75,85	75,85	+ 2,2	+19,2	+ 9,9
24	NEE	O	NEE	75,94	75,94	75,73	75,87	+ 6,5	+20,4	+11,3
25	N	S	NEE	75,58	75,66	75,48	75,57	+ 8	+25	+16,8
26	NEE	SOS	SO	75,13	75,03	75,06	75,07	+13,1	+15	+13,8
27	O	O	NO	74,96	75,07	75,12	75,05	+ 8,2	+21	+12,5
28	SOO	O	O	75,12	75,16	75,20	75,16	+ 9,2	+24,8	+17,1
29	SOO	SOO	O	75,25	75,35	75,22	75,27	+ 10,8	+28	+17,1
30	NOO	O	SEE	75,22	75,42	75,36	75,33	+11,1	+28	+19
						Media lunare	75,41			

Digitized by Google

PLOIA			DIFFERITE OBSERVATIUNI
	Incetatulu	Cuantitatea cadiuta	
			Seninu tota diu'a.
			Dim. seninu, dupo amedi semi-norosu; ser'a seninu.
			Semi-norosu pene dupo amedi, apoi seninu.
			Variatu seninu şi semi-norosu, ser'a norosu.
			Dim. norosu, apoi semi-norosu, ser'a seninu.
			Seninu pene la prandiu, apoi semi-norosu, ser'a seninu.
			Seninu mai tota diu'a.
			Seninu pene la prandiu, apoi semi-norosu, ser'a seninu.
			Norosu tota diu'a. Ventulu violentu.
			Variatu norosu şi semi-norosu, ser'a seninu.
			Seninu pene la prandiu dupo amedi semi-norosu, ser'a seninu.
			Dimineti'a seninu, apoi semi-norosu.
m.		3/4 m. m.	Diminetia norosu, dupo amedi variatu semi-norosu şi norosu, ser'a seninu. Ventulu violentu.
			Dimineti'a seninu, apoi variatu, semi-norosu si norosu, ser'a seninu
			Norosu mai tota diu'a.
			idem ser'a seninu. Ventulu tota diu'a violentu.
			Dimin. seninu, apoi variatu, semi-norosu şi norosu, ser'a seninu
			Dimin. seninu, apoi variatu, semi-norosu şi seninu, ser'a seninu
			Variatu semi-norosu şi norosu.
		15 3/4 m.m.	Norosu mai tota diu'a.
		cercari	Variatu semi-norosu şi norosu.
			idem Ventulu violentu.
			Seninu pene la prandiu, dupo amedi semi-norosu; ser'a seninu
			Seninu mai tota diu'a.
			Variatu, semi-norosu, norosu.
m	4 1/2 p. m.	13 3/4	Norosu tota diu'a.
			Dimineti'a seninu, dupo amedi norosu, ser'a semi-norosu.
			Dimineti'a norosu, apoi variatu semi-norosu si seninu.
			Seninu mai tota diu'a.
			Seninu tota diu'a.
		30 m. m.	

Digitized by Google

Datta.	Directiunea ventului			Pressiunea atmosferica				Temperatura				
	Dimin.	Prandiu	Ser'a.	Dimin.	Prandiu	Ser'a.	Media	Dimin.	Prandiu	Ser'a.	Media.	Maxim
1	N	O	E	752,70	751,25	748	750,65	+12,5	+28,7	+18,8	+20.	+29.
2	O	O	O	747,80	750,50	759,15	752,48	+14,1	+24,8	+ 8,5	+15,8	+25
3	N	N	NEE	762,50	764,35	762,70	763,18	+ 2,8	+17,7	+ 9	+ 9,8	+17,
4	O	O	S	760,75	763,90	765,00	763,22	+ 2,8	+19	+ 9,5	+10,4	+19.
5	NEN	O	O	764,40	763,45	759,75	762,53	+ 2,8	+20	+12	+11,6	+20.
6	S	SE	NE	756,25	759,25	758,80	758,08	+ 6,8	+25,2	+16,2	+16,1	+25,
7	N	NE	E	760,20	760,20	761,45	761,27	+ 9,1	+23,4	+14	+15,5	+23,
8	NEN	SO	S	761,85	761,85	760,85	761,70	+ 7,4	+22,2	+13,8	+14,5	+22.
9	NO	SOO	NOO	758,90	758,90	757,65	758,65	+ 6,5	+25,6	+14,7	+15,6	+25,
10	O	NOO	NON	755,60	755,60	755,65	756,08	+ 7,5	+28,2	+15,1	+16,9	+28,
11	NO	NON	N	755,25	758,10	757,75	757,03	+ 6,4	+28,7	+16,2	+17,1	+29,
12	NON	NEN	NEE	758,25	761,80	761,35	760,47	+ 7,6	+28,5	+17.	+17,7	+28,
13	N	NEN	NEE	760.70	762,25	760,35	761,10	+ 7,2	+25,8	+15.	+16.	+25,
14	N	N	NEN	758,60	758,90	757,65	758,38	+ 8	+24,4	+13,2	+15,2	+24,
15	N	E	NE	755,75	756,70	756,45	756,30	+ 6,9	+24.2	+14,9	+15,3	+24,
16	N	NE	NE	755,45	757,35	757,20	756,67	+ 7,9	+23,8	+14.	+15,2	+23,
17	NON	NEN	E	756,55	758,20	757,50	757,42	+ 7,8	+23,6	+16.	+15,8	+23,
18	NEN	NEE	NEE	757	758,20	758,20	757,80	+12,7	+17,7	+13,3	+14,6	+17,
19	NEE	NEE	NEE	758,40	758,65	758,50	758,52	+ 7	+ 5,8	+ 2.	+ 4,9	+ 7.
20	NEE	NEE	NEE	760,25	759,65	759,65	759,85	+ 0,5	+ 1,8	+ 1,3	+ 1,2	+ 1,8
21	NEE	NEE	NEE	759,35	760,75	759,90	759,93	+ 1 8	+ 3,8	+ 3,1	+ 2,9	+ 3,1
22	NEE	NEE	NEE	755,80	754,55	755,10	755,15	+ 2,7	+ 4,2	+ 3,8	+ 3,6	+ 4,2
23	NEE	NEE	NEE	763,50	767,15	769,15	766,60	+ 3,9	+ 5,9	+ 4.	+ 4,6	+ 5,9
24	N	NEE	NE	768,75	768,30	767,15	768,07	+ 0,8	+ 9,8	+ 6.	+ 5.	+10.
25	N	NEN	NEN	764,30	764,65	764,20	764,38	+ 4,1	+ 9,6	+ 7,9	+ 7,2	+10,5
26	NEN	NEE	E	761,60	760,50	759,50	760,53	+ 7	+11,7	+ 9.	+ 9,2	+11,7
27	NEE	NEE	NEE	758,15	759,15	760,35	759,22	+ 7,8	+ 8	+ 4,1	+ 6,6	+ 7,8
28	NEE	NEE	NEE	761,70	763,85	764	763,18	+ 2	+ 4,2	+ 3,3	+ 3,2	+ 4,2
29	NEE	NE	N	761,25	760,85	760,10	760,73	+ 2,2	+ 6,2	+ 3,9	+ 4,1	+ 6,2
30	S	O	SO	757	755,30	751,50	754,60	+ 2,6	+10	+ 2.	+ 3,1	+10
31	SO	NO	NE	748,30	748	747,55	747,95	+ 3,4	+11,7	+ 6,3	+ 7,3	+12,9
					Media lunara		759,44				+10,8	

Digitized by Google

GROMETRIA			PLOIA			DIFFERITE OBSERVATIUNI
Prandiu	Ser'a.	Media.	Inceputa	Incetata	Cantitatea caduita in m. m.	
			ore.			
65	86	81,3				Seninu mai tota diu'a.
65	89	82,3				Diminetia semi-norosu, apoi seninu, dupo amiadi si ser'a norosu si semi-norosu.
61	79	78,3				Dimineti'a seninu, dupo amiadi pucini nuori, ser'aseninu. Pucina brama.
60	83	79,3				Dimineti'a norosu, dupo amiadi si ser'a seninu; idem.
60	82	79.				Seninu tota diu'a.
60	83	78,3				Dimineti'a seninu, apoi variatu semi-norosu si seninu. Ser'a norosu.
65	91	84,7				Seninu mai tota diu'a, numai spre sera pucini nuori.
70	90	86.				Dim. cetia, apoi seninu tota diu'a.
68	89	85.				Seninu tota diu'a.
60	90	82,7				Idem
60	88	81,7				Idem.
62	87	82.				Idem.
68	92	86,7				Dim. seninu, apoi pucinu norosu. Ser'a seninu.
73	94	88,7				Seninu tota diu'a
73	92	88,3				Seninu pene la prandiu, apoiu semi-norosu. Ser'a seninu.
74	92	88,7				Seninu mai tota diu'a.
74	95	89,7				Semi-norosu pene la prandiu, apoi norosu.
87	100	95.	peste	nopte	m. m. 4 3/4	Norosu tota diu'a. Ventulu forte violentu.
93	100	97,7	sera si	peste n.	20 3/4	Idem idem
100	100	100	peste di	si nopte	8 3/4	Idem idem
100	100	100	idem	idem	14	Idem.
100	100	100	peste	di	18 3/4	Idem. Ventulu forte violentu spre séza si peste nopte.
84	82	87.				Idem. Ventulu forte violentu.
78	92	88,7				Dimineti'a seninu, dupo ameadi semi-norosu. Ser'a norosu.
85	95	92.				Norosu tota diu'a.
88	100	95,7	p. m. 6	p. m. 9	4 1/4	Idem.
95	98	97,7				Idem Ventulu forte violentu.
92	90	91,7				Idem idem.
86	93	89,7				Idem. Ser'a semi-norosu.
88	100	94,3				Dim. seninu, apoi semi-norosu.
90	98	96.	peste	nopte	5	Norosu tota diu'a.
		88,65			76 m.m.	

Digitized by Google

Pe

DATTA	DIRECTIUNEA VENTULUI			PRESSIUNEA ATMOSFERICA				TEMPERATURA					
	dimin	prandin	ser'a	diminet.	prandiu	ser'a	media	dimin.	prandiu	ser'a	media	maxima	
1	NEE	NEE	NEE	745,65	748,10	750, 9	748,22	+4,3	+4,6	+3.1	+4.	+5,1	
2	NEE	NEE	NEE	751.	753.10	755,70	753,27	+0,4	+1,0	+1,3	+0,9	+1,3	
3	SOO	NO	NE	757,40	757,40	756,80	757,03	+1.	+3,3	+1,2	+1,8	+3,3	
4	NE	NOO	O	753,80	752,60	752,20	752,87	+0,5	+2,8	+1,2	+1,5	+2,8	
5	NEE	NEE	NEE	753,10	754,65	756,45	754,73	+2,1	+3.	+0,3	+1,8	+3.	
6	NEE	NEE	N	756,45	755,70	755,70	755,95	0	+0.6	+0,1	+0,2	+0,6	
7	NOO	NOO	S	754,80	755.	755,20	755.	−0,5	+1,4	0	+0,3	+1,4	
8	O	NO	NEE	754,90	755,50	755,30	755,23	−0,5	+0,6	+0,7	+0,3	+0,7	
9	NEE	NO	SO	753,20	755,10	756,60	754,97	0	+3,1	−0,3	+0,9	+3,1	
10	NEE	NE	NE	753,40	749,80	748,45	750,55	−0.3	+3,7	+5.	+2,8	+5	
11	O	O	O	747,50	749,35	750,85	749,25	+2,5	+1,8	−1,6	+0,9	+2,5	
12	—	SOO	NON	752,50	753.	755,40	753,93	−2.	+3.7	−2,8	−0,4	+3,7	
13	NE	NON	SOS	755.	756,70	758,20	756,63	−3,1	+0.4	−1,3	−.05	+0,4	
14	SOO	NOO	O	758.	757,20	756,50	757,23	−1,6	+4	+1,1	+1,2	+4.	
15	SOO	NE	NEE	754 80	754,90	75[illegible],10	754.60	−0,5	+4,8	+2,5	+2,3	+4,8	
16	NEN	SEE	SOO	756.	759,70	760,70	758,80	+2,1	+6,6	+2,4	+3.7	+6,6	
17	SES	SOO	SOO	760,70	761,30	760,30	760,77	+1.	+3,9	−0,1	+1,6	+3.9	
18	SO	NE	NEE	758,20	757,75	758,55	758,15	−2,5	+0,7	+0,6	−0,4	+0,7	
19	NEE	NEE	NEE	760,70	769,90	762,15	761.92	−0,5	−1,4	−3,7	−1,9	−0,5	
20	NEE	NEE	NEE	761,30	757,50	757,40	758,73	−7,5	−1.	−2.	−3,5	−1.	
21	NEE	NEE	NEE	757.	756,80	756,75	756,85	−1,6	+1,8	−0,3	0	+1,8	
22	NEE	NEE	NEE	759,55	758,40	755,80	757,92	−1,8	−0,2	−0,1	−0,8	−0,2	
23	NEE	NEE	NEE	757,60	759,45	760,30	759,12	−0,9	−0,5	−1.	−0.8	−0,5	
24	NEE	NEE	NEE	755,45	753,40	751,90	753,58	−0.3	+0,8	+0,7	+0,4	+0,8	
25	NEE	NOO	E	75[illegible].	753,45	756.	753,82	+0,5	+0,9	0	+0.5	+0,9	
26	O	NO	SES	757,80	759,80	760,50	759,37	+1.	+1.	−0,3	−0,1	+1.	
27	[illegible]	SOO	SO	759,50	758,65	758,65	758,93	−0,1	+1,8	−3,8	−0,7	+1,8	
28	SO	SOO	SOO	759,50	761,20	756,60	759,10	−8.	−3,9	−6,7	−6,2	−3 9	
29	SOO	SOO	SOO	756,60	752,30	754,50	754,47	−6,8	−0,2	−2.	−3.	−0 2	6
30	SO	SOO	SOO	753.	753.40	753,95	753,45	+0,1	+2,5	+1	+1,2	+2,5	−1
				Media lunare . . 755,746							+,027		

GEOMETRIA			PLOIA			Zapada	DIFFERITE OBSERVATIUNI
prandiu	ser'a	media	Incepuiu	Incetatu	Cantitatea cadiuta in m. m.		
			ore				
100	99	99,7	mai to-	ta diu'a	m. m. 8 3/4	m. m. 45	Norosu tota diu'a. Ventul violentu pene la prandiu
100	100	100			14 3/4		Idem. idem
99	100	99,7			7 3/4	16	Norosu tota diu'a.
99	100	99,7					Idem,
8,9	96	94,3				20	Idem. Ventulu aspru.
93	91,5	93,2				24	Idem forte
93.5	95	93,2					Idem.
92	93	93,3				topindu-se	Idem.
92	94	93,7					Idem. sera seninu.
96	96	96	peste	nopte	2 3/4		Idem. si cetia.
87	89	90,3				14	Idem. Ventulu violentu.
81	88	87,7					Dim. norosu, apoi semi-norosu. Ser'a seninu
85	91	89,7				5	Norosu tota diu'a. Ser'a seninu.
87	93	89,8					Norosu tota diu'a.
88	94	91,3					Idem.
87	95	91,7					Idem.
88	94	92,3					Idem.
94	93	94				10	Idem.
87	84	88,3					Idem. Ventul forte violentu.
85	90,5	88,2					Dim. seninu, apoi norosu tota diu'a.
87	88,5	88,8				5	Norosu tota diu'a.
94,5	96	94,8				5	Idem. Ventulu violentu.
97	97	96,8			25 3/4		Idem.
98	98	97,7			13 3/4		Idem. Ventulu violentu.
97	97,5	97,5				80 incercari	Idem.
95	97	96,5					Idem
91,5	96	94,8					Norosu pene dupo amedi, apoi semi-norosu, ser'a seninu.
96	96	96					Cetia tota diu'a.
92,8	95	94,6					Semi-norosu tota diu'a. Ser'a norosu.
91,7	95,7	94,1					Dim. norosu, apoi semi-norosu. Ser'a norosu.
		93,9			72 m. m.	224 mm	

Digitized by Google

Pe

DATTA	DIRECTIUNEA VENTULUI			PRESSIUNEA ATMOSFERICA				TEMPERATURA					
	Dimin.	Prandiu	Ser'a	Dimin.	Prandiu	Ser'a	Media	Dimin.	Prandiu	Ser'a	Media	Maxima	
1	NEE	NEN	NOO	755,60	757,50	756,32	756,47	—1,7	+6,4	+1,1	+1,9	+6,4	-
2	SOO	SOO	O	754,10	752,80	751,10	757,67	—0,7	+1,9	+0,3	+0,5	+1,9	-
3	SOO	O	SOO	748.20	749,30	749,80	749,10	+1,5	+8,8	+3 5	+6,6	+8,8	-
4	SO	O	O	748,80	749,45	748,40	748,88	+1,8	+11,5	+4.	+5,8	+11,5	-
5	NOO	NOO	NOO	747,40	748,20	748,20	747,93	+3,8	+9,3	+7.	+6,7	+9,3	-
5	NON	NEE	NEE	748	748,70	745,50	747,40	+7	-12,5	+8,5	+9,3	+12,5	-
7	O	NOO	NEE	745,50	751,55	752,90	743,25	+8.	+15.	+7,1	+10.	+15	+
8	NEE	NE	SOO	752,10	751,30	750,90	751,43	+2,9	+2,7	+3.	+2,9	+3.	+
9	NEE	NEE	NEE	752,50	752,50	752,50	757,50	+3,5	+3.	+1,2	+2,6	+3,5	+
10	E	NEE	NEE	751 90	753,30	753,30	757,83	+1,2	+1,2	+0,2	—0,9	+1 2	+
11	NEE	NEN	O	753,30	753,90	753,70	753,43	+0,2	+2,2	+2,8	+1,7	+2,8	+
12	NEE	NEE	NEN	753,90	753,50	755,80	754,40	+3	+0,8	+0,2	+1,3	+3.	+
13	O	O	SOS	756,80	755,90	757,75	756,82	0	+2,7	+1,9	+1,5	+2,7	+
14	SOS	NO	NOO	759,70	759,50	759,70	759,30	0	+2,4	+1,7	+1,4	+2,4	—
15	NO	NOO	SOO	758,50	758,50	757,30	758,10	+2.	+4,8	+3,8	+3,5	+4,8	+
16	SOO	NEE	E	757.35	756,50	756,50	756,78	+1,1	+2,2	+0,7	+1,3	+2,2	—
17	NEE	NEE	NEE	753,50	752	751,40	752,30	+0,2	+1,5	—1,1	+0,9	+1,5	—
18	NEE	NEE	NE	753,30	755,10	754,30	754,27	—3,1	—1,9	—2,3	+2,4	+1,9	—
19	NEE	NO	O	751,30	747,10	746,30	747,87	—1,5	+0.5	—0,2	—0,4	+0,5	—
20	SOO	SOO	SOO	743,40	744,90	746.50	744,93	+0,2	+5,7	+2,5	+2,8	+5,7	—
21	NE	SOO	S	746,80	746 80	745,50	746,37	+0,5	+8,7	+1,8	+3,7	+8,7	—
22	SO	NO	S	743,60	742,55	740,20	742,12	+0,8	+7,7	+9.	+5,7	+9.	—
23	SOS	O	NE	739,30	743,15	746,10	74,292	+7.	—11,1	+4,1	+7,4	+11.1	—
24	NE	E	NEE	748,90	750,60	752 20	750,57	—0,4	0	—2.	—0,8	+0,4	—
25	NEE	NEE	NOO	750,70	745,30	743,60	746,53	—2,2	0	+0,6	—0,6	+0,6	—
26	SOO	O	E	743,90	745,60	755.	748,83	+1.	+5,2	—5,3	+0,8	+5,2	—
27	E	NEE	NEE	767,80	765,40	766.40	764,70	—9.2	—9.	—9,6	—9,3	+9.	—11
28	S	NO	O	769.60	771.80	768,35	769,60	—11,3	—5.	—6,5	—7,6	—5.	—11,
29	NE	O	SOO	767,35	768,80	764,10	766,58	—10.	—1,9	—3.	—5.	—1,9	—0,6
30	SOO	SOO	SOO	767,80	756,60	754,10	757,50	—5,3	+3,2	—0,4	—0,8	+3,2	—6.
31	NOO	SOO	SOO	754,50	755,50	754,80	754,93	—0,3	+7	+2.2	+3.	—7.	—2.
				Media lunare.			752.64						+1,3

Digitized by Google

Ianuariu.

HIGROMETRIA				PLOIA			Zapada	DIFFERITE OBSERVAŢIUNI
dimin.	prandiu	Ser'a	Media	Inceputu (ora)	Incetatu (ora)	Cantitatea caduta in m. m.		
96	85,5	9,28	91,4					Semi-norosu. Ser'a norosu.
95	94,8	95	94,9					Cetia tota diu'a.
95	87,8	92,5	91,8					Dimineti'a norosu, apoi semi-norosu.
93	87	92.1	91,1					Dim. seninu, apoi semi-nor. Ser'a seninu.
93	88,3	91,3	90,9					Norosu tota diu'a.
97	90	94	95,9	peste	nopte	m. m. 7 3/4		Idem.
94	84,3	93,9	90,7					Dimineti'a norosu, apoi variatu semi-norosu si seninu. Ser'a seninu.
93	94,5	94,5	94,3					Cetia dena tota diu'a.
96	94,7	94,7	94,7	peste	nopte	4 3/4		Norosu tota diu'a.
95	93,2	97	95,9	di si	nopte	5 3/4		Idem.
97	97	97	96					Idem.
97	96,7	96,8	96,8	6 dim.	12 dim.	6 3/4	Dupo amiadi si peste n. topindu-se.	Idem.
96,5	93,2	94	94,6					Idem.
96,5	97	96	96,5					Idem.
96,5	96	96,8	96,4					Idem.
97	97,7	97	97,2	peste	nopte	1/2		Cetia pene dupo amiadi, apoi norosu.
97,5	97,5	95	96	mai to	ta diua	5	m. m. 10	Norosu tota diu'a.
92	90,2	94	92,1				cercari	Idem.
95,5	96,8	97,3	96,5					Idem si cetia.
97,5	93	95	95.2					Norosu pene la prandiu, apoi seninu.
95	88.2	95	92,7					Variatu semi-norosu si norosu.
96	92	88	92	peste	nopte	1		Semi-norosu tota diu'a.
96	86	94	92					Dim. nor. apoi mai multu sen. Ser'a noru.
96	97	97	96,7	Poleiu	Poleiu	Poleiu		Norosu si cetia. Peste nopte ventu viol.
97,5	98	98	97,8	di si	nopte	10 3/4		Norosu tota diu'a.
98	88	92	92,7					Idem.
92	92	87,8	90,6				cercari	Idem.
96,8	85,3	92	91,4					Dim. seninu, apoi variatu norosu si semi-norosu. ser'a seniu.
93	84	88	88,3					Seninu pene dupo amedi, apoi semi-norosu, ser'a norosu.
92	83,5	90,5	88,7					Dim. seninu, apoi variatu semi-norosu si seninu
93	85	95	91					Dim. norosu, apoi semi-norosu.
			93,57			42 1/4 mm	10 mm.	

Digitized by Google

VI. LISTA

Moneteloru Slave offerite Societatei Academice Romane de d-nu M. C. Sutzu.

MONETE SERBESCI.

NB. 1. Tóte bucatile, afora de No. 77, suntu *dinari de argintu*.
2. Se descrie numai faci'a moneteloru, dossulu fiindu comunu la tóte (Christ pe scaunu), afora de No. 66, 69, 70 şi urmatorie.

No. de ordine	No. de pre Erdy Lajos	DESCRIPTIUNEA MONETEI	INSCRIPTIUNEA DE PRE FACIE		SEMNE SI LITERE PE FACIE	SEMNE SI LIT-
1	1	*Regele şi Santulu Stefanu in picióre tinendu ua lunga cruce dupla*	STEPAN * * *	STEPAN	P R (josu)	P ce
2	1	idem	idem	idem	R T id.	P ce
3	1	»	»	»	T O id.	P
4	1	»	»	»	T O	T
5	1	»	»	»	T O	T
6	1	»	»	»	T R	M
7	1	»	»	»	T R	NS
8	1	»	»	»	for. semnu	P
9	3	»	»	»	N O	P
10	3	»	»	»	for. semnu	P
11	3	»	»	»	»	M
12	3	»	»	»	»	M

NB. Aceste 12 bucati appartinu lui *Nemanics Istvan Vjencsan* (1205—1224).

13	12	*Typulu de mai susu*	VROSIVS	STEFAN	S	M
14	12	idem *(crucea difer.)*	»	»	S	M
15	13	idem *(capulu regelui impodobitu)*	VROSIV.	S. STEFAN.	T H	NSI
16	13	»	. . . idem. . .	idem . . .	T H	M
17	13	»	. . . » . .	» . . .	for. semnu	P
18	21	id. *(reg. fóra cor.)*	. . . STEFAN . .	STEFAN.	»	for. se

NB. Aceste 6 bucati appartinu lui *Urosiu I Nemanics V* (1237—1272).

* Vedi Siedinti'a d'in 7 Septembre, pag. 76. — NB. Lips'a de semne identice cu cele de pre una nete ne silesce a le inlocui prin descrieri séu prin litterile cele mai apropiate.

Digitized by Google

19	41	*Regele pe scaunu tinendu sceptru si gladiulu*	СТЕФАНЪ ОУРОШЪ КРАЛ ТРТН	L P

NB. Aceasta bucata appartine lui *Dscian Urosiu III Nemanics VIII* (1331—36).

0	45	*Scutu impodobitu*	DEI GRA REX STEFANS	N T
1	46	»	»	*2 capet. coron.*
2	48	»	»	N T
3	(N.D.)	*scutu variatu*	DI. GRA REX STEFANVS	*2 capet. coron.*
4	(N.D.)	»	DI. G. REX STEFANI	*1 capu coron.*
5	(N.D.)	*altu scutu*	DEI GRA REX STEFANVS	Y R
6	49	»	MONITA REX. STEFA.	M O
7	49	*altulu variatu*	»	M O
8	49	*alta varietate*	»	M O
9	49	*alta varietate*	»	M O
10	49	»	»	M O
11	49	»	»	M B
12	49	*alta varietate*	»	M B
13	49	»	»	P L
14	49	»	»	P M
15	49	»	»	P N
16	49	»	»	L V
17	49	»	»	L V
18	49	»	»	D ω
19	49	»	»	C O
20	49	»	»	Φ B
21	49	»	»	V L
22	49	»	»	T R
23	49	»	»	⊙
24	49	*idem variatu*	idem	K K
25	49	*alta varietate*	»	K K
26	49	*alta varietate*	»	K K
27	49	»	»	*capu coronnatu.*
28	49	»	»	*stersu.*
29	49	»	»	*for. semn*
30	49	»	AFETS XER ATINOM	M
31	51	*Regele pe scaunu tinendu gladiulu pe genuchi.*	ST. IP. ROMA REX RASIE	R V

Digitized by Google

No. DE ORDINE	No. DE PRE ERDY IANOS	DESCRIPTIUNEA MONETEI	INSCRIPTIUNEA DE PRE FACIE	SEMNE SI LITERE PE FACIE	
52	51	*Acelasiu chipu variat.*	»		
53	S I	»	ST. IP. ROIOMA REX RA		
54	S I	»	. . . . . IE . .		
55	N D	»	ST. IP. ROIOM. REX RIA		
56	N D	»	»		
57	N D	»	ST. IP. ROIOMA REX RIA		
58	N D	»	»		
59	N D	»	»		P.
60	N D	»	»		for.
61	N D	»	ST. IP. ROIOM. REX RIA		
62	N D	»	»		
63	N D	»	»		
64	N D	»	»		
65	53	*Regele in picióre tinendu sceptrulu.*	сфъ зр		N

NB. Aceste 45 bucati (de la No. 20 pene la No. 65 inclusivu) appartinu lui Dusi celu mare, *Dusian Nemanics IX* (1336—1356).

66	58	*Scutu impodobitu* IMPERATOR VROSIVS	Ѹшь црь. *Regele in picióre tinendu sceptrulu.*		
67	N D	*Scutu impodobitu.*	STEFAN VROSIVS		M

NB. Aceste 2 bucati appartinu lui *Urosiu IX Nemanics X* (1356—1357).

68	60	*Christosu pe scaunu* (pe dosu, iar inscriptiunea pe faci'a).	ВЕХА БАБЛГОВѢРИНКРА ВЛАКАЦІ		n
69	N D	*Christosu inviindu d'in mormentu in midiloculu stelleloru* (pe dosu).	»		n
70	N D	*Christosu pe scaunu.*	БСА ВЛАГО ВѢОНИ КРАІ ВЛАКАЦИН		C

NB. Aceste 3 bucati appartinu lui *Mernyaries Vucaşin* (1367—1371).

71	61	*Christosu pe scaunu.*	КИ ЗЪ ЛАЗРЬ		(semn special)

NB. Acesta bucata appartine lui *Lazar Grebeljanovics* (1371—1389.)

Digitized by Google

72	65	*Leu alergandu spre stinga* СМАДРЕО.	ДЕСПОТЪ ГІОРЖГЬ. *Regele in piciore tinendu gladiulu si globulu.*		
73	74	*Monogramu complicatu alu numelui despotului*	Altu monogramu completandu acestu nume		

NB. Aceste 2 bucati appartinu despotului *George Brancovics* (1427—1457).

MONETE BOSNIACE

74	4	B. GREGORIVS NAZAZEINVS. *Scutulu in piciore.*	DN. TVARTA O REX BOSN. *Coifu si scutulu cu coronna si littera* T.	R T.	*(semnu specialu)*

NB. Acesta bucata appartine lui *Tvartko* (1386—1443).

75	9	2. LAREDDIVS. *Scutulu in piciore.*	M. BALS. C. D. BOSNI. *Coifu, coronna si scutu*		

NB. Acesta bucata appartine lui *Balsa* (1422).

76	11	S. GRIGORE PAPE. *Santulu in piciore*	STEFAN DRAGL. *Coifu, coronna si scutu.*		

NB. Acesta bucata appartine lui *Istvan Tamas* (1441—1460).

77	ND	. . . . .	T *cu coronna mare d'asupra* (Moneta de aramă).		

Digitized by Google

VII. MEMBRII
SOCIETATII ACADEMICE ROMANE
la finele annului 1877

a. Membrii actuali

1.	D.	*Alexandru Romanu* (numitu la annulu 1867)	Sect.	filolog.
2.	»	*Iosefu Hodosiu* idem	»	istor.
3.	»	*Timotheiu Cipariu* idem	»	filolog.
4.	»	*George Baritiu* idem	»	istor.
5.	»	*Vincentiu Babesiu* idem	»	»
6.	»	*Ioanu Caragiani* idem	»	filolog.
7.	»	*Ioanu Sbiera* idem	»	»
8.	»	*Vasile A. Urechia* idem	»	istor.
9.	»	*A. Treb. Laurianu* idem	»	filolog.
10.	»	*Nicolae Ionescu* idem	»	istor.
11.	»	*George Sion* (allessu în annulu 1868)	»	filolog.
12.	»	*Michailu Kogalnicénu* idem	»	istor.
13.	»	*Alexandru Odobescu* (allesu în annulu 1870)	»	»
14.	»	*Nicolae Crezzulescu* (allesu în annulu 1871)	»	sciinţ. natu
15.	»	*Anastasie Fetu* idem	»	»
16.	»	*Dimitrie A. Sturdza* idem	»	istor.
17.	»	*Petre S. Aurelianu* idem	»	sciinţ. natu
18.	»	*Ionu Ghica* (allesu în annulu 1874)	»	»
19.	»	*Vasile Maniu* (allesu în annulu 1876)	»	istor.
20.	»	*Grigore Stefanescu* idem	»	sciinţ. natu
21.	»	*Stefanu Falcoianu* idem	»	»
22.	»	*Alexandru Papadopolu Calimachu* idem	»	istor.
23.	»	*Bogdanu P. Hasdeu* (allesu în annulu 1877	»	filolog.
24.	»	*Nicolae Quintescu* idem*	»	idem.

*D. Quintescu n'a luatu anco parte la lucrarile Soc. Acad. in sessiune.

Digitized by Google

NB. Sectiunile sunt compuse astufelu :

Sect. *filologica-litteraria* din 8 membri (No. 1, 3, 6, 7, 9, 11, 23 şi 24).

Sect. *istorica-archeologica* din 10 membri (No. 2, 4, 5, 8, 10, 12, 13, 16, 19 şi 22).

Sect. *Sciintieloru Naturali* din 6 membri (No. 14, 15, 17, 18, 20 şi 21).

---

b. Membri onorari

1. **M. S. Carolu I**, *Domnulu Romaniloru*, Protectoru.
2. D. *Vegezzi Ruscala* (Turinu).
3. » *I. S. Steenstrup* (Copenhaga).
4. » *Lord Stanley*, (Londra).
5. » *Grand Duff*, idem.
6. » *Baron Adolphe d'Avril*, (Santiago de Chili)
7. » *Adrien de Longperrier*, (Paris).
8. » *Emile Egger*, idem.
9. » *Ernest Desjardins*, idem.
10. » *W. Fröhner*, idem.
11. » *Comitele Ferd. de Lasteyrie*, idem.
12. » *A. Ubicini*, idem.
13. » *P. Bataillard*, idem.
14. » *Charles de Linas*, (Arras).
15, » *Dr. Bock*, (Aix la Chapelle).
16. » *Cav. G. Capellini*, (Bolonia).
17. » *Cav. I. Biondelli*, (Milanu).
18. » *Comitele Alexis S. Uwarow*, (Moscva).
19. » *Dr. Cihac, senior*, (Elvetia).
20. » *Richard Lepsius*, (Berlin).
21. » *Ad. Tobler*, idem.
22. » *Max Müller* (Oxford).
23. » *Constantinu Çrezzulescu*, (Bucuresci).
24. » *Generalulu George Adrianu*, (Paris).
25. » *Dr. G. Polyzu*, (Bucuresci).
26. » *G. Ioanide*, idem.
27. » *Nicolae Popea*, archimandritu (Sibiiu).
28. » *Cavalleru Ioanu Puscariu*, (Pesta).
29. » *Grig. Silasi*, (Clusiu).

Digitized by Google

30. » *Ascoli*, (Milanu).
31. » *Schuchardt*, (Gratz).

c. Membri correspondenti

1. D. *C. F. Robescu*, (Bucuresci).
2. » *Dr. M. G. Obedenariu*, (Roma)
3. » *Dr. Cuciuranu*, (Iassi).
4. » *I. Cihac junior*, idem.
5. » *Sab. Pop. Barcianu*, (Transilvania).
6. » *Ioane Moldovanu*, idem.
7. » *Gabriele Popu*, (Temisiana).
8. » *Dr. Paulu Vassiciu*, idem.
9. » *Ioan. Mesiota*, (Brasiovu).
10. » *Zaharia Boiu*, (Sibiiu).
11. » *Aron Densusianu*, (Brasiovu),
12. » *Visarionu Romanu* (Sibiu).
13. » *Petru Poni*, (Iassi).
14. » *Dr. Iung*, (Praga)
15. » *Emile Legrand* (Paris).
16. » *Grigore Tocilescu*, (Bucuresci).
17. » *Demetriu Laurianu* (idem).
18. » *de Rosny*, (Paris),
19. » *Athanasiu Marianescu*, (Temisiora).

d. Membri donatori

† *Principele* **Alexandru Ioanu Cuza.**
† **Evangeliu Zappa.**
† **Generalu Constantinu Nasturellu Herescu.**
Dr. *Anastasiu Fătu.*

e. Membri actuali retrassi

D. *Andreiu Mocioni.*
» *D. Dumitrovici.*
» *Vasile Alecsandri.*
» *C. A. Rosetti.*
» *Titu L. Maiorescu.*

Digitized by Google

P. S. S. *Episcopulu Melchisedecu.*
D. G. M. *Fontaninu.*

f. Membri actuali repausati

Gabriel Munteanu.
Alessandru Hurmuzaki.
Cavaleriu Stamate.
Ioanu Strajescu.
Const. Cozacovici.
Alex. Hasdeu.
Const. Negruzzi.
Ioanu Eliade Radulescu.
Eudoxiu Hurmuzachi.
Petru Poianariu.
Ioanu C. Massimu.
Alex. Papiu Ilarianu.

g. Membri onorari repausati.

Dionisiu, Episcopu Buzeului,
Edgard Quinet.
Filipe Monlau.
Andreiu Siaguna, Mitropolitulu Ardealului.
Philareste Chasles.
Dr. Savu.

Digitized by Google

VIII. CONCURSURILE

PROPUSE DE

SOCIETATEA ACADEMICA ROMANA

CONFORMU DECISIUNILORU LUATE IN SESSIUNILE DE PENE LA ANNULU 1877.

—

I. Premie privitorie la filologia si litteratura.

A. Premiu Zappa

(pentru traduceri de autori classici, elleni şi latini)

Conformu decisiunei luata in sessiunea annului 1877, se publica concursu p cea mai buna traductiune d'in :

a) Plinius Cœcilius Secundus, (junior). Epistor. liber X. 1—61.

b) Plutarchus. Vita C. Marii. cap. I—XVIII inclusivu.

c) Herodotus. Historiarum lib. IV, § 5—50,

cu conditiunile urmatorie :

1. Traductiunea va fi într'ua limba romanesca, câtu se pote de curata si de gante, cautandu a se reproduce in traducere calitàtile auctorului tradussu.

Traducutorii sunt datori a dá note critice asupr'a differiteloru lectiuni alle lo loru obscure d'in textu, cumu si note esplicative asupr'a terminiloru technici s meloru proprii cari vinu in textulu auctorului.

2. Manuscriptele venite mai tardiu de 15 Augustu 1878, nu se voru luá in c deratiune.

3. Manuscriptele voru fi scrisse câtu se pote de correctu şi legibile, inse n man'a traductoriului, ci de alt'a straina, bine cusute intr'unu fasciculu si paginat fruntea manuscriptului se va scrie ua devisa in veri-ce limba si totu cu mana str Pre lunga manuscriptu se va allaturá si ua scrissore inchissa cu sigillu fora in lele auctoriului, adressata presiedentului Societàtei Academice si purtandu in a devis'a manuscriptului scrissa totu cu mana straina, ero in intru numele auctori traductiunei.

4. Manuscriptele se voru censurá si judecá de Sectiunea filologica, care va pro premiulu destinatu pentru aceste lucrari.

5. Manuscriptele nepremiate se voru pastrá in archivulu Societàtei pene ce se reclamá de auctorii loru, alle caroru nume remanu necunnoscute, fiindu co plicu ce le voru coprinde nu se voru deschide.

6. Premiulu pentru cea mai buna traducere de 20 pagine va fi de lei noui 120

7. Cellu ce va obtine premiulu ca cellu mai escellente traductoriu allu celloru

Digitized by Google

de pagine de cari e vorb'a in articulii precedenti, va fi insarcinatu de Societate a face traductiunea auctorului intregu cu premiulu fixatu de lei noui 120, pentru fia-care 20 pagine.

4. Traductoriulu astu-fellu insarcinatu de Societate va fi datoru a urmá lucrarea cu acea-asi diligentia, essactitate, elegantia si puritate de limba cu care a facutu si proba'a premiata.

Ellu va fi datoriu a dá pre fia-care annu câte 200 pagine de traducere d'in editiunea luata de norma.

9. Traductiunea se va essaminá de Sectiunea filologica a Societàtei, si aflandu-se conforma conditiuniloru de mai susu, se va dá la typariu, ero traductoriului se va respunde remuneratiunea cuvenita.

La casu inse candu traductiunea n'aru correspunde conditiuniloru stabilite, ea se va tramitte auctoriului cu observatiunile facute de Sectiunea filologica si invitatiune de a ua amendá.

10. Candu traductoriulu, d'in ori ce causa, n'ar mai continua lucrarea, atunci se va publica d'in nou concursu de proba in conditiunile de mai susu.

11. Auctoriulu classicu care trece peste 500 pagine se va impartí intre mai multi concurenti ce voru escelle la concursu.

12. Typarirea auctorului tradusu se va face de Societate in 1000 essemplarie, formatu in octavu ordinaru, cu littere *garmond* şi pre chartia alba curata, dupo unu modellu allessu de Societate.

Formatulu adoptatu, litterele si charti'a aprobate voru servì pentru toti auctori tradussi si typariti cu spesele Societàtei.

Pretiulu unui exemplaru scossu la vendiare se va defige in rapportu cu spesele facute cu traducerea si typarirea lui, asià co din vendiarea primei editiuni se essa si se incasedie cu procentele loru toti banii versati cu acesta editiune.

13. Traductorii opereloru premiate de Societate sunt liberi a scote ua a dou'a editiune d'in traductiunea facuta de dinsii; inse numai dupo trecerea antâiei editiuni facuta de Societate, ei remanu proprietari pre traductiunile loru.

14. Candu Societatea va aflá de cuviintia a face ua noua traductiune d'in unu auctoriu deja tradussu şi publicatu cu spesele ei, ea va fi libera a procede la acesta fora ca antâiulu traductoriu se aiba dreptulu de a se oppune.

B. Premiu Nasturellu

(d'in seria A. pentru subiecte pusse la concursu *d*) referrente la limbistica si istori'a philologica sau litteraria a limbei romane).

Conformu decisiunei luata in sessiunea annului 1876, se publica concursu asupra thesei urmatorie:

«Studiu asupra producerilor litterarie in limba romana d'in epoc'a lui Mattheiu

Digitized by Google

«Bassarabu (1633—1654), in care se voru avea in vedere atatu documentele off
«si particulari redactate in limb'a romana in acea epoca, câtu si càrti traduse si i
«rite romanesci pe atunce, precumu si ori ce elemente litterarie relative la m
«rea culturei romane in acellu periodu; se va studia cu ua speciale attentiune viu
«si activitatea litteraria a eruditului mare Logofetu allu tierrei d'in acellu timp
«driste (Orestu sau Uriilu) Nasturellu din Herasci, cumnatu allu lui Mattheiu V
«si strabunu allu fericitului nostru donatoriu».

Conditiunile concursului voru fi:

1. Marimea lucràrii va fi de 10—15 colle de typariu, formatu 8 ordinariu, li
garmond.

2. Terminulu presentàrii manuscripteloru la concursu va fi 14 Augustu 1879

3. Manuscriptele se voru presenta anonyme, purtându ua devisa care va fi re
dussa pe unu plicu sigillatu contienendu numele concurrentelui.

4. Premiulu ce se va accorda opului cellui mai bunu va fi de lei 5000, fora a p
fi impartitu.

5. Societatea Academica 'si reserva dreptulu de a typari in publicatiunile s
dissertatiunea ce se va premia.

C. Premiulu Nasturellu.

(d'in seri'a A pentru subiecte pusse la concursu, *d)* refferente la limbistica si istoria philologica sau litteraria a limbei romane).

Conformu decisiunei luata în sessiunea annului 1877, se publica concuru pent
cea mai buna lucrare asupra:

«Sufixului *liquidu* (*l*, *r*) si sufixului *guturale* (*k*, *g*) in limb'a romana».

I. *Programm'a:*

Disertatiunea completa va coprinde:

1. Ua scurta introducere asupr'a sufixeloru liquidu si guturale in limbele *ario-e*
ropeene in genere.

2. Unu studiu generale asupr'a acestoru sufixe in limb'a *latina*, in limbele *vec*
italice si in cele *romanice occidentali.*

3. Unu studiu speciale asupr'a loru in limb'a *romána*, despre cele trei dialect
daco-romanu, *macedono-romanu* si *istrianu*, aretandu intre altele:

a. Diferentiarea sufixului liquidu *l* si *r*, precumu si a cellui gutturale *k* si *g;*

b. Trecerea loru ulteriore in sufixuri palatali, nasali séu altele;

c. Rolulu tutuloru acestor'a in nume si in verbi;

d. Proveninti'a loru la Románi d'in latin'a, d'in ante-roman'a séu d'in alte limbi

II. *Conditiuni:*

1. Marimea operatului va fi minimum de 20 colle de tipariu, formatu octavu ordinariu cu littere *cicero.*

Digitized by Google

Va fi scrisu romanesce intr'ua limba correcta si clara.

Terminulu concursului, candu manuscriptele au se vina in cancellari'a Societàtei nice, este 30 Iuliu 1880,

e venite mai tardiu nu se voru lua in consideratiune.

Manuscriptele se ceru se fia scrisse curatu, ligibile si de mana straina, bine le- in fascicule si paginate.

In fruntea manuscriptului va fi scrissa ua devisa séu *motto* in ori ce limba si de mana straina.

Pre lunga manuscriptu se va allaturá si ua scrissore inchissa in plicu sigillatu gillu, fora initialele autoriului, adressata cotra Societatea Academica. Pliculu va pre dinsulu devis'a manuscriptului, scrissa erosi de mana straina, ero in intru le autoriului.

Manuscriptele se voru censurá prin Sectiunea filologica, care va propune Socie- Academice, in siedentia plenaria, premiarea acellui-a d'intre operatele venite, va meritá premiulu destinatu pentru acesta lucrare.

Manuscriptele nepremiate se voru pastra in archivulu Societatei pene ce se voru mná de autorii loru, allu caroru nume remanu necunnoscute, fiindu co plicurile voru coprinde nu se voru deschide.

Premiulu defiptu pentru acésta lucrare este de lei noui 5000.

10. Societatea isi reserva dreptulu de a typari in publicatiunile selle disertatiunea e va premiá.

II. Premie privitorie la istoria si sciintiele politice si morali.

D. Premiu Cuza.

Sectiunea istorica a Societàtei Academice a propussu si Societatea a approbatu chiderea unui concursu asupr'a thesei:

«*Istori'a petreçerei Romaniloru in Daci'a lui Traianu, de la Aurelianu pene la an- lu 1300*».

Conditiunile concursului sunt:

1. Marimea lucràrei va fi de 10—15 colle de typariu, formatu octavu ordinariu litere *garmond*.
2. Terminulu presentàrei manuscripteloru la concursu, 15 Augustu 1878.
3. Manuscriptele se voru presenta anonyme, purtandu ua devisa care va fi repro- ua pe unu plicu sigillatu continendu numele concurrentelui.
4. Premiulu ce se va accordá opului cellui mai bunu, va fi de 3000 lei noui.

Digitized by Google

E. Premiu Nasturellu.

(d'in *seria A.* Premie pentru subiecte pusse la concursu, *b)* referrente la Sciin morali si politice, jurisprudentia si economia sociale, mai allessu alle tierrilor rom

Conformu decisiunei luata in sessiunea annului 1876, se publica concursu as thesei urmatorie :

«**Tierranulu Romanu**. Dissertatiune assupra stàrii sealle morali, sociali, e «mice si politice, in trecutu si in presente, in principatulu Romaniei».

Conditiunile suntu :

1 Marimea lucràrei va fi de 10—15 colle de typariu, formatu 8 ordinariu, li *garmond.*

2. Terminulu presentàrii manuscripteloru la concursu va fi 14 Augustu 1878.

3. Manuscriptele se voru presenta anonyme, purtandu ua devisa care va fi re dussa pe unu plicu sigillatu continendu numele concurrentelui.

4. Premiulu ce se va accorda opului cellui mai bunu va fi de lei 5000, fora a te fi impartitu.

5. Societatea Academica 'si reserva dreptulu de a typari in publicatiunile selle sertatiunea ce se va premia.

III. Premiele privitorie la sciintiele naturali.

(*F. G.* si *H.* d'in fondulu *A. Fetu* si d'in economiele Societàtii),

Conformu decisiuniloru Societàtii Academice, se annuncia celle urmatórie :

F. Unu premiu de 5000 lei pentru *Confectionnarea cellei mai bune charte geolo a doue judecie alle Romaniei, din cari unulu de d'incoa si altulu de d'incollo de Milcó*

G. Unu premiu de 3000 lei pentru *Studiulu geologicu, chimicu si economicu a principaliloru localitàti, unde se afla petroliu si carbuni fossili, in judeciele Praho si Damboviti'a.*

H. Unu premiu de 2000 lei pentru : *Studiarea şi analisarea apeloru d'in 15 fo tane ale tierrei.*

Terminulu concursului pentru fia-care d'in aceste lucrari e defiptu la 15 Augus 1878, pene candu concurrentii au se si trimitta elaboratele loru cotra presidenti Societàtei, cu acelle-asi formalitàti ce s'au prescrisu mai susu si pentru alte obiec pusse la concursu; manuscriptele venite mai tardiu de 15 Augustu 1878, séu fo formalitàtile cerute, nu se voru accepta.

Programmele pentru aceste lucràri suntu :

F. Pentru *studiulu geologicu* allu unui judeciu concurentele e datoriu :

Se faca descriptiunea orographica a judeciului.

Se arete ce terrenuri si ce strate se gasescu in acellu judeciu, indicandu natur

Digitized by Google

kuriloru fia-carui stratu si fossilele pre cari se basedia pentru determinarea loru.

Se se faca ua sectiune longitudinale si alt'a transversale a judeciului, precumu si rtiuni de differite accidenti alle crustei globului ce se potu afla in acelu judeciu.

Se se faca chart'a geologica a judeciului.

Se adduca ua collectiune de rocele caracteristice.

G. Pentru *studiulu geologicu, chimicu si economicu* allu principaleloru localitàti ude se afla petroliu si carbuni fossili, d'in judeciele Prahova si Dambovitia, se cere e la concurrenti :

In genere, studiulu petroliului indigenu, pecura, cera de pamentu, oliulu terrósu usile, in cea ce privesce constitutiunea, compositiunea si proprietàtile lui chimico-chnologice, esploratiunea si applicatiunea industriale impreuna cu derivatele lui.

In specie, a). Determinarea proprietatiloru physice alle petroliului indigenu in mparatiune cu petroliulu americanu si europeanu d'in alte state.

b). Ce constitutiune si ce proprietàti au productele de distillatiune alle petroliulu temperatur'a 120. Celsius pene la 350 c.; gruparea acestoru producte si determi-rea cantitativa depe volumine şi procente, — applicatiunea loru.

c). Determinarea productelorु licuide celle mai volatili, adeco a etherelorु petroliu, — proprietàtile si applicatiunea loru.

d). Petroliulu indigenu contine *parafina?* Determinarea cantitativa.

e). Petroliulu indigenu contine *neftalina?* Determinarea cantitativa.

f). Petroliulu sau smol'a contine producte d'in grup'a alcaleloru monoatomici d'in eri'a a 7-a, adeco thenolulu, benzin'a, acidu carbonicu, pherylamina? Determinarea oru cantitativa si constitutiva.

g). Contine smol'a de petroliu, inainte sau dupo estragerea parafinei, gaze hydro-arbure, cari se potu intrebuintia ca luminatoriu aeriferu? In casulu affirmativu se se essecute determinarea cantitativa si calitativa a acestoru producte gazose. Descri-rea in modulu cellu mai practicu a aparateloru de estragere a gazeloru combusti-bili, luminatorie, pentru applicatiunea cu gazu luminatu aeriferu in industria (usin'a de gazu aeriferu de petroliu).

h). Contine petroliulu indigenu sau smol'a de petroliu corpuri de natura desinfec-tante? In stare nativa sau dupo ore-care preparare?

i). In ce modu si cu cari mediloce se pote stinge mai completu si mai curendu ga-zulu fluidu de petroliu inflacaratu (spre essemplu incendiulu produssu prin acestu corpu, anume : photager'a, pelin'a etc.).

H. Pentru *studiulu apeloru minerali d'in 15 fontane* se ceru :

A. Operatiuni de procedere de esecutatu la isvoru (la facia locului) :

1. Prinderea gazeloru libere cari se degagia d'in fontana (in flacone séu tuburi inchise prin *chalumeaux*) in numeru de 2—4.

2. Receptiunea apei pentru determinarea acidului carbonicu liberu si semiliberu si alle loru combinatiuni dupo metodulu lui Recenius.

3. Recaptiunea apeloru minerali pentru determinarea corpuriloru fixe, organice si anorganice.

Digitized by Google

3. Determinarea cantitativa a acidului sulfhydricu, liberu si dissolutu; in cas candu s'a constatatu calitativu, presentia lui.

5. Determinarea sulfo-metaleloru la faci'a locului prin gazometria.

6. Determinarea sulfidiloru.

7. Determinarea corpuriloru organice volatili (dupo Bunsen).

8. Determinarea sau prinderea apei dupo Bunsen in flacone cu amoniacu, chlo calcium sau chloro-baryum.

9. Presenti'a combinatiuniloru de protossidi de feru, cari trebue determinate vo metrice la faci'a locului prin hypermanganatu de potassa.

10. Determinarea temperaturei in doue differite periode si de trei ori pe di.

11. Idem temperaturei esterióre.

12. Idem proprietatiloru physice.

13. Determinarea proprietàtiloru chimice.

14. Analysa calitativa a corpuriloru gazose, a corpuriloru organice volatili nevolatili si corpuriloru anorganice fixe.

15. Remasiti'a corpuriloru fixe trebue determinata dupo metodulu lui Buns (Roscae).

16. Receptiunea si analysea sedimentulni fontanei.

B. Operatiuni si procederi de essecutatu in laboratoriu :

1. Determinarea pondului specificu.

2. Determinarea iodului, bromului ,chlorului pre calle volumetrica.

3. Determinarea gazeloru hydro-carburice, sulfhydrice, a azotului, hydrogenulu acidului carbonicu si oxigenului prin metodulu gazometricu alu lui Bunsen.

4. Determinarea acidului sulfuricu, si acidului silicicu pre calle ponderabile.

5. Determinarea combinatiuniloru de feru pre calle volumetrica.

6. Determinarea basiloru alcaliloru de pamentu si a causticiloru spectoscropice sau pre calle preponderabile, sau ca a alcaliloru fixe prin volumetria.

7. Determinarea metalleloru dupo methodulu lui Bunsen.

8. Idem acideloru organice sau anorganice dupo Fresenius.

9. Determinarea si calcululu cantitàtiloru in totale allu corpuriloru fixe.

10. Calculele dateloru cantitative alle corpuriloru in parte si alle corpuriloru necombinate, in ciffre originali.

11. Calcululu cantitativu allu dateloru obtinute d'in corpurile combinate.

12. Calcululu gazeloru obtinute, atatu allu celoru libere, catu şi allu celloru combinate sau semicombinate.

13. Calcululu corpuriloru fixe si allu acideloru cumu si allu gazeloru in compositiune, dupo cumu se afla continute in apa, socotitu d'in 100^{10} sau d'in 1000^{100} parti apa sau de una oca.

14. Studiulu terrenului sau geologia fontanei.

15. Flor'a impregiurulu fontanei.

16. Istoriculu.

Digitized by Google

IV. Premie Nasturellu

(d'in seri'a B, pentru opere publicate).

Conformu decisiunei Societàtei Academice d'in sesiunea annului 1876, se pune in cunoscinti'a publicului urmatoriele dispositiuni d'in codicillele reposatului intru feri-a C. Nasturellu Heràscu :

B. Premie pentru opere publicate.

Ala totu annulu Societatea Academica Romána va avea a premiá, d'in veniturile ...ului *Nasturellu*, un carte typarita originale, in limb'a romana, care se va socoti ...tra Societate ca cea mai buna publicatiune apparuta in cursulu annului. Aceste ...mie voru fi de doue specie:

1. In trei anni consecutivi, d'a rendulu, se va decerne cate unu premiu de patru mii (No. 4000 L. n. minimum, la cea mai buna carte apparuta in cursulu annului ca-...tu;

2. Ero in allu patrulea annu, se va decerne unu premiu fixu de lei nuoi 12,000, ...le se va numi «*Marele Premiu Nasturellu*», operei care va fi judecata ca publi-...tiunea de capetenia ce va fi apparutu in cursulu celloru patru anni precedenti. A-...tu premiu nu se va poté decerne unei lucràri care va fi obtinutu deja unulu d'in ...miele annuali, de catu defalcandu dintr'insulu valorea premiului precedentu.

Operele ce se voru recompensa cu acesta a dou'a seria de premie, voru tracta cu ...ferentia despre materiele urmatore :

a). Scrieri seriose de istoria si de sciintiele accessorie alle istoriei, preferindu-se ...le attingutorie de istori'a tierreloru romane;

b). Scrieri de religiunea orthodoxa, de morala practica si de philosophia;

c). Scrieri de sciintie politice si de economia sociale;

d). Tractate originali despre sciintie exacte;

e). Scrieri encyclopedice, precumu dictionarie de istoria si geographia, in cari se ...tre si istori'a si geographi'a Romaniei; dictionarie generali seu partiali de sciintie ...acte, de arti si messerie, de administratiune si jurisprudentia, si alte assemeni lu-...ri utili si bine intogmite;

f). Càrti didactice de ua valore insemnata ca methodu si ca coprinsu;

g). Dictionnarie limbistice in limb'a romanesca mai allesu pentru limbele antice ...orientali, adeco limb'a latina, ellena, sanscrita, hebraica, araba, turca, slavóna ...vechia, si altele;

h). Publicatiuni si lucràri artistice de ua valore seriosa, adeco relative la artile plastice, architectura, pictura, gravura, si chiar opere musicali seriose, pre cari aceste tote Societatea Academica romána le va puté appretià atunci, candu isi va intinde activitatea ei si assupr'a tutuloru materieloru de Belle-Arti.

i). Scrieri de pura litteratura romána, in prosa si in versuri, precumu poeme, dra-

Digitized by Google

me si comedie seriose,—mai allessu subiecte nationali, si ori ce alte opere de i litteratura. Acestoru-a mai cu sema asiu dori se se accorde «*Marele Premiu Na rellu*», candu voru fi judecate ca avendu unu meritu cu totulu superiore, spre a astu-felliu ua incuragiare mai puternica desvoltàrei litteraturei nationale.»

Spre indeplinirea acestoru dispositiuni, Societatea Academica romana a regu celle urmatorie :

1. Primulu siru de 4 anni prevediutu in dispositiunile testatorelui, atingatori acesta serie de premie, s'a inceputu in annulu viitoriu 1877, si se va contin 1878 si 1879, astufeliu ce in annulu 1880 se va presenta pentru prim'a ora ca de a se decerne marele premiu Nasturellu de 12 000 lei nuoi; iar in annii 187 1879, se va da neaparatu câte unu premiu de 4,000 lei nóui celloi mai bune publicate, respectivu, in cursulu fia caruia din acesti anni.

2. Toti autorii cari voru dori sa concurre la priemiele annuali din acesta a d serie de premie Nasturellu, suntu autorisati si invitati ca sa tramita, mai nainte deschiderea sessiunei annuali a Societàtei Academice romane, unu numeru cellu cinu de 12 exemplare typarite din cartea loru, la Delegatiunea Societàtii, in Bu resci (localulu Academiei), osebitu de exemplarele pe cari voru vei sa le offere d dreptul cotra unii sau toti membri actuali ai Societàtii, fora ca acesta ultima p cedere se fia catusi de pucinu obligatoria.

NB. Se nu se préda d'in vedere co operele propusse la concursu trebuia se fia blicate in restimpulu annului curgatoriu, adico cu incepere de la ultima sessi annuale a Societàtii Academice; astu-felu, spre exemplu, in sessiunea Societàtei 1876, voru puté se intre la concursu numai càrtile publicate de la 15 Augustu 18 nainte, si totu astu-felu pe viitoriu; ero in sessiunea d'in 1880, voru puté concu la marele premiu Nasturellu, tote càrtile publicate de la 15 Augustu 1876 pene diu'a intrunirii membriloru la sessiunea d'in 1880.

3. La concursu se potu presenta si opuri preinnouite in noue editiuni, cari se vo fi retiparitu in cursulu annului, inse numai de autori in viétia.

4. Dupo coprinderea chiaru a testamentului, traductiunile d'in limbe straine sun escluse de la concursu; se va face inse esceptiune pentru acelle traductiuni de opuri straine classice, cari :

1. Sau prin dificultàtile invinse alle unei perfecte reproduceri in versuri rom nesci, voru constitui adeverate opuri literarie alle limbei române,

2. Sau prin anessarea de elucidàri si de note sciintifice, cu totulu preprii trad catorului, isi voru fi insusitu meritele unoru lucràri originali in limb'a romana

5. Càrtile premiate de Societatea Academica romana din alte fonduri alle sell sau celle typarite din initiativ'a si cu spessele ei, nu potu intra la concursu pentr premiele Nasturellu din seria B.

6. Premiele Nasturellu din seria B se potu accorda, nu numai unoru opuri com plete, ci si pàrtii unui opu typaritu in cursul annului, cu conditiune inse ca acest

Digitized by Google

arte se fia de valorea si de intinderea unui volumu si nu de alle unei simple fasciire. (minimum 400 pag. form. 8, garmond).

Premiarea unei pàrti a unui opu la unu concursu annuale nu impedica premiarea unei alte pàrti a unui opu la unu concursu posteriore.

7. Opurile anonyme si pseudonyme voru putea fi admisse la concursul càrtiloru tyrnite, ero autorii loru, spre a primi premiele accordate, voru trebui sa justifice proprietatea loru.

NB. *Vedi tabell'a concursuriloru in dossu.*

Digitized by Google

TABELLA

Concursuriloru propusse de Societatea Academica Romana.

No. de ordine	FONDURILE D'IN CARI SE ACCORDA PREMIULU	SUBIECTELE PUSSE LA CONCURSU	TIMPULU DEPUNERERI OPERATELORU	
1	Fondulu Nasturellu.	Cea mai buna carte publicata in limba romana de la 15 Augustu 1877 pene la 15 Aug. 1878	15 Aug. 1878.	
2	Fondulu Zappa.	Traductiune romana de pre Pliniu junior. Epist. X. 4—61	15 Aug. 1878.	2
3	idem	Traductiune romana de pre Plutarchu, Vita C. Marii. Cap. I—XVIII	15 Aug. 1878.	
4		Traductiune romana de pre Herodotu lib. IV, § 5—50.	15 Aug. 1878.	
5	Fondulu Anastasiu Fetu, si economiele Societàtii.	Confectionarea cellei mai bune *charte geologice* a doue districte d'in Romania d'in care unulu de dincoce si altulu de d'incolo de Milcovu.	15 Aug. 1878.	
6	idem	Studiu geologicu, chimicu si economicu allu principaleloru localitàti, unde se afla *petroliu* si *carbuni fossili*, in districtele Prahova si Damboviti'a.	15 Aug. 1878	
7	idem	Studiarea si analysarea apeloru d'in 15 fontane alle tierrei	15 Aug. 1878.	2
8	Foudulu Cuza	Dissertatiune asupr'a : Istoriei petrecerei Romaniloru in Dacia lui Traianu de la Aurelianu pene la annulu 1300	15 Aug. 1878.	3
9	Fondulu Nasturellu.	*Tierranulu romanu.* Dissertatiune asupra stàrii selle sociali, morali, politice si economice din Principatulu Romaniei, in trecutu si presente	15 Aug. 1878.	5,
10	idem	Cea mai buna carte publicat'a in limb'a romana de la 15 Augustu 1878 pene la 15 Augustu 1879	15 Aug. 1879.	4,
11	idem	Studiu assupra produceriloru litterarie in limb'a romana d'in epoc'a lui Mattheiu Bassarabu (1633—1654)	15 Aug. 1879.	5,
12	*Marele premiu Nasturellu.*	Cea mai buna carte publicata in limb'a romàna, de la 15 Augustu 1876 pene la 15 Augustu 1880	15 Aug. 1880.	12,0
13	idem	Dissertatiune asupra suffixeloru gutturale (*k* si *g*) si labiale (*l* si *r*) in limb'a romanesca.	15 Aug. 1880.	5,0

Digitized by Google

TABLA MATERIILOR MAI INSEMNATE

CE SE COPRINDU IN TOMULU X

Sectiunea I: *Partea administrativa si desbatteri.*

Inchiderea sessiunei 1877, cu referatulu Delegatiuni 1
Alegeri de Comissiuni pentru lucrarile sessiuni 8
Decisiune luata asupr'a siedintielor publice 11
Decisiune in privinti'a premiului Nasturellu d'in seri'a B, pe annulu 1876—77 13
Relatiune despre operele principiloru Cantemiru 15
Relatiune despre donatiunea Nasturellu 18
Idem idem Mateescu 20
Odobescu despre manuscriptele Vacaresciloru 21
D. Sturdza offere ua antica foitia in limb'a tibetana 26
Rapportu şi discusiune asupr'a publicatiunei operiloru Cantemiriane 28
Rapportu si discusiune asupra Bibliotecei si Collectiuneloru de medalii donate de D. Sturdza si altele 31
Comunicatiunea D-lui Baritiu despre Muzeulu ethnograficu din Lipsc'a 51
Rapportu despre traducerile de pre Plutarchu. 54
D. M. C. Sutzu offere ua collectiune de monete slave 76
D. D. Sturdza offere Psaltirile in versuri ale lui Dosotheiu, in manuscriptu. 77
Rapportulu Comissiunei pentru cercetarea lucrariloru Delegaţiunei din 1876—77. . . . 79
Rapportu asupra concursului la premiulu Odobescu, despre vechii locuitori ai Daciei. . . 83
Alegeri de membrii actuali, correspondenti si onorarii 95
Decisiune pentru Catalogulu museului de antichitati 97
Idem pentru publicarea «Istoriei Romaniloru sub Michaiu Voda Vitézulu de N. Balcescu». 98
Rapportu pentru decernerea premiului Nasturellu din seria B pe annulu 1877. 102
Rapportulu Comisiunei de revisiune a Dictionariului şi Glosariului. 123
Allegere de ua noua Comissiune de revisiune 132
Propuneri ale Sectiunei sciintieloru naturale in privinti'a utilisarii aparateloru de observatiuni meteorologice 135
Determinarea concursului pentru premiulu Nasturellu din seria A, pe annulu 1880 . . . 137
Discusiunea budgetului pe 1877—78 138
Allegerea Delegaţiunei pe 1877—78. 138
D. N. Cretiulescu offere o collectiune de monete 140
Rapportulu Commissiunnei pentru cercetarea compturiloru pe 1876—77. 141
Budgetulu pe annul 1877—78 150
Determinarea autorilor antici pusi la concursu pentru traducţiuni romane. 153
Dare de séma a domnului G. Sion, secretar generale, assupr'a lucrarilor d'in sessiunea 1877, a inchiderea ei 153
Rapportu de pre traducerile de pre Titu-Liviu 158

Acte Annexate

I. Lista de cartile oferite Societatii de la 1876 pene la 1877 164
II. Lista de cartile cumparate de Societate in acelasiu restimpu 170

Digitized by Google

III. Lista de cartile şi alte obiecte offerite Societatii în cursulu sesiunei 1877 1
IV. Inventariu alu manuscriptelor, stampelor, etc. ale Societatei 1
V. Tabelle de observatiuni meteorologice pe siese luni din annulu 1876. 1
VI. Lista de monetele slave offerite Societatii de D. M. C. Sutzu 1
VII. Membrii Societatii la finele annului 1877 1
VIII. Concursurile propuse de Societatea Academica romana 1

NB. Sectiunea II^A ia acestui tomu, sub titlulu de „*Memorii şi Notitie*" va cuprinde urmato materii :

1. Notitia asupr'a bibliografiei Istriei şi Dalmatiei de d. *V. A. Urechia*.
2. Notiuni relative la Economi'a sociale si la Istori'a civilisatiunei in Transilvani'a. (I^ULU me riu) de d. *G. Baritiu*.
3. Dare de séma despre publicatiunea domnului *Emile Legrand*. „Recueil de poèmes historiq en grec vulgaire, relatifs à la Turquie et aux Principautés Danubiennes." de d. *V. A. Urechia*.
4. Schitia biografica asupr'a lui Eudoxiu Humuzachi şi operile selle, de d. *D. A. Sturdza*.
5. Dare de séma despre publicatiunea d-lui dr *Iung* „Romanii şi Románii" de d. *V. Maniu*.
6. Cercetari asupr'a Numismaticei principateloru Romane Térra Romanésca şi Moldova (I^ULU meriu) de d. *D. A. Sturdza*.
7. Relatiune despre localitatile semnalate prin anticuitati in judetiulu Romanati, de d. *A. dobescu*.
8. Dare de séma despre „Cestionariulu redactatu pentru adunare de traditiuni juridice e tinte la poporulu romanu" de d. *B. P. Hasdeu*.
9. Cercetari asupr'a poporeloru cari au locuitu Daci'a mai nainte de imperatulu Trajanu. Dise tiune premiata de Societatea Academica Romana cu preminlu Odobescu in sesiunea 1877. — *Gr. Tocilescu*.
10. Indice alfabeticu generalu alu tutulor materielor coprinse in cele diece tomuri apar (1867—1877) din Annalele Societatiei Academice Romane.

ERRATA

La pag. 151, in Budgetulu Societatei pe annulu 1877—78, Cap. II : Spese, § I. Art. 5. „Pentru Commissiunea sectiuune a proiectului de Dictionariu", s'a trecutu d'in errore un summu de *1500* lei, in loca de cea votata la re litate, care este de *7500* lei.

Digitized by Google

Digitized by Google

ANNUNTIU

Au essitu de sub typariu si se afla depuse la Cassariulu Societatii Academice romane, d. Adam Bucuresci, localulu Academiei, urmatórielé carti :

Dictionariulu limbei romane, doue tomuri de 184 ½ colle. Pretiulu prenumeratiunei pentru Di nariulu intregu 40 lei noui; dupo essirea completa d'in typariu, pentru cumperatori, 60 lei noui.

Gramatic'a limbei romane, partea analytica, de Timotheiu Ciparin. Pretiulu 5 lei noui.

Operele lui Corneliu Tacitu, tradusse de Gabriel Munteanu. Pretiulu 6 lei noui.

Commentariele lui Juliu Cesare, de bellulu gallicu, tradusse de C. Copacinianu. Pretiulu 2 lei

Descriptio Moldaviæ, de principele Demetriu Cantemiru, in limb'a originale latina, cu Ch Moldaviei si cu unu fac-simile allu autoriului. Pretiulu 4 lei noui.

Descrierea Moldaviei, de principele Demetriu Cantemiru, tradussa dupo textulu originale, cu C t'a Moldaviei si cu unu fac-simile allu autoriului. Pretiulu 4 lei noui.

Operele lui C. Crispu Sallustiu, Catilina si Jugurtha, tradusse de Demetriu T. Dobrescu. tiulu 2 lei noui.

Istori'a Imperiului Ottomanu, de principele Demetriu Cantemiru, tradussa dupo textulu o nale, Partea I. Pretiulu 8 lei noui.

Annalele Societatii academice romane, Tomu I, coprendu desbaterile si lucrarile Societatei in siunile anniloru 1867, 1868 si 1869. Pretiulu 4 lei noui.

Annalele Societatii academice romane, Tomu II, cuprendu viéti'a, operele si ideele lui Georgiu cai, de A. Papiu Ilarianu. Pretiulu 2 lei noui.

Annalele Societatii academice romane, Tomu III, coprendu desbaterile si lucrarile Societati sessiunea annului 1870, si unu *studiu asupra poetului A. Donici*, de G. Sionu, apoi actele de d tiune alle lui *Zappa* si *Al. Cusa*. Pretiulu 2 lei noui.

Annalele Societatii academice romane, Tomu IV, coprendu desbaterile si lucrarile Societatii sessiunea anului 1871, si unu *studiu asupr'a vietiei lui Georgiu Lasaru*, cu ua effigia a acestui mânu nemuritoriu, de P. Poienariu. Pretiulu 2,50.

Annalele Societatii academice romane, Tomu V, Sectiunea I, coprendu desbaterile Societatii sessiunea anului 1872; Sectiunea II coprinde unu studiu despre *incercarile facute pentru desvo rea scientieloru naturali in Romani'a*, de Dr. Anastasiu Fetu, si unu studiu asupr'a *theorieloru Darwin*, d. G. Baritiu. Pretiulu 3 lei noui.

Annalele Societatii academice romane, Tomu VI, coprendu desbaterile Societatii d'in sessiunea nului 1873, si unu *studiu asupr'a Campaniei d'in annulu 1444, batali'a de la Varna*, de G. Bari Pretiulu 1 leu nou.

Annalele Societatii academice romane, Tomu VII, coprendu desbaterile Societatii d'in sessiunea nului 1874, si unu *memoriu asupra portreteloru domniloru Romani*, de Demetriu Sturdza, a *fragmente d'in istori'a regimentului II romanescu marginariu d'in Transilvania*, de G. Bari Pretiulu 3 lei noui.

Annalele Societatei academice romane, Tom. VIII, coprendu desbaterile Societatei d'in sessiun annului 1875, si unu fragmentu istoricu : *Baseric'a romanesca in lupta cu reformationea*, G. Baritiu. Pretiulu 1 leu nou.

Dictionariu topographicu si statisticu allu Romaniei, de Demetriu Frundescu. Pretiulu 5 lei

Digitized by Google

ANNALELE

CIETATEI ACADEMICE

ROMANE.

ESSIUNEA ANNULUI 1877.

TOMULU X.

SECTIUNEA I

PARTEA ADMINISTRATIVA SI DESBATTERI.

FOREIGN
BODL: LIBR.
PERIODICALS
VII 3

BUCURESCI
TYPOGRAPHIA SOCIETATEI ACADEMICE ROMANE
(LABORATORII ROMANI)
19. STRAT'A ACADEMIEI 19.
1877.

Digitized by Google

Digitized by Google

DACIA

INAINTE DE ROMANI

Digitized by Google

Digitized by Google

DACIA

NAINTE DE ROMANI

CERCETARI ASUPRA POPORELORU CARII AU LOCUITU TIERILE
MANE DE A STANG'A DUNARII, MAI INAINTE DE CONCUISTA ACESTORU
TIERI DE COTRA IMPERATORIULU TRAIANU

DE

GR. G. TOCILESCU

Doctor in sciintiele filosofice. — Licentiatu in dreptu. — Membru correspondinte allu Academiei Romane si allu Societatii Archeologice din Moscua. — Elevu allu Scolei des Hautes Études d'in Paris

OPERA PREMIATA DE SOCIETATEA ACADEMICA ROMANA LA 1877
DIN FONDULU ODOBESCU

Cu 38 stampe lithographiate, 4 charte, d'in care 2 cromolithographiate, si 171 figuri in textu.

PARTEA I. GEOGRAPHI'A ANTICA A DACIEI. — PARTEA II. ETHNOGRAPHI'A DACIEI.

«Sequimur probabilia, nec ultra quam id, quod verisimile occurrerit, progredi possumus, et refellere sine pertinacia et refelli sine iracundia parati sumus.»

Cicero.

FOREIGN
BODL: LIBR.
PERIODICALS

BUCURESCI
TIPOGRAFI'A ACADEMIEI ROMÂNE, (LABORATORII ROMÂNI
No. 19. STRADA ACADEMIEI, No. 19.
1880.

Digitized by Google

Digitized by Google

Domnului

Alessandru Odobescu

Membru si Secretaru Generalu allu Academici Romane.
Membru allu Institutului archeologicu din Roma. si allu Societatei archeologice din Moscua,
Vechiu Consiliaru de Statu.
Vechiu Ministru allu Culteloru si allu Invetiaturei Publice,
Professore de archeologia la Universitatea d'in Bucuresci.

HOMMAGIU

de recunoscintia si de respectuosu devotamentu.

Digitized by Google

Digitized by Google

PRECUVENTARE

Societatea Academica Romana a publicatu anco d'in annulu 1871 un premiu instituitu de d. Alexandru Odobescu pentru cellu mai bun memoriu : «assupr'a popóreloru cari au locuitu tierrile române la stâng'a Dunarii, mai nainte de concuist'a acestoru tierri de co-lu imperatoriulu Traianu.»

Pene in sesiunea annului 1877 nu s'a presintatu ansa nici-unu manuscriptu, cu tote prelungirile in mai multe rênduri alle concur-sului.

Acésta laudabila staruintia d'in partea invetiatei companii, imi dede demnulu, cá in timpu de mai multi anni, sa urmarescu cu reb-ne si fora intrerupere studiulu cestiuniloru ethnographice grele si complicate alle Daciei ante-române.

In vér'a annnlui 1876 reusii a dá acestoru cercetari form'a unei dissertatiuni, ce amu presentatu in limb'a germana Universitâtii d'in Praga. pentru a fi admisu la essamenile de Doctoratu in Sciintile filosofice. Lucrarea gasí, peste ori-ce asteptari alle melle, ua aproba-tiune cu atâtu mai magulitóre, cu catu ea venea de la nisce illu-stri professori cá : dd. Höfler si O. Hirschfeld, insarcinati cu cerce-tarea elaboratului.

Astu-feliu incuragiatu in ântâiele-mi incecari, continuaiu studiile mele multu inlesnite prin avuti'a bibliotecilorn din Prag'a si Vienn'a; dupo ua prefacere radicale a lucrarii primitive, amu indrasnitu a respunde in fine chemarii Societatii nostre Academice. Acést'a, in

Digitized by Google

sesiunea annului 1877, bine-voi a acordá unanimulu seu sufra memoriului nostru purtàndu dreptu devisa cuvintele lui Cicerone «Sequimur probabilia, nec ultra quam id, quod verisimile occ rerit, progredi possumus, et refellere sine pertinacia et refelli s iracundia parati sumus.»

In tratarea subiectului ne-amu silitu a ne tine, catu se pote, program'a concursului, formulata in urmatorele patru puncte :

«Aceste cercetari aru fi indreptate :

«1, assupr'a geographiei antice a Daciei d'in timpii anteriori a «diamintelorु române dintr'ens'a;

«2, assupr'a originei, denumiriloru si distinctiuniloru ethnograph «alle poporeloru carii au locuitu aceste tierri;

«3, assupr'a religiunii, institutiuniloru, legiloru, usuriloru si g «dului de civilisatiune alle acelloru popore, avèndu-se in vedere «monumentele de ori-ce natura, carii s'au pututu pastrá de la dènse

«4, assupr'a vestigieloru remase d'in limbile loru.»

Partea *antaiu* presenta ua analisa in ordine chronologica a noti niloru geographice cuprinse in autorii classici helleni si romàni d spre Daci'a, completatè aceste notiuni prin ajutorulu monumentelo vechi epigraphice si chartographice.

In partea *dou'a* se cerceteadia, prin probe *limbistice, physiologice ethologice,* caroru rasse si grupe de poporu appartinu locuitorii ant riori colonisarii romane a Daciei : Scythi, Agathirsi, Geti si Daci.

Capitolele II, VII si VIII suntu consacrate expunerii amenuntite opiniuniloru, ce scriitorii vechi si moderni, au emisu in acesta ce stiune.

Cercetarile limbistice avendu de obiectu aprope exclusivu terrîmul lexicalicu, amu renduitu pre cathegorii resturile d'in vocabularul limbei scythe (cap. III) si geto-dace (cap. IX) : cuvinte transmise cu semnificatiunea loru, cuvinte a caroru semnificatiune nu se arrétà de anticitate, numi proprii de persone, de popore, de locuri, munt si riuri, cullese d'in scriitori, inscriptiuni si d'in alte monumente.

Resultatele ce ne dete studiulu filologicu am cautatu sa le intarim prin informatiunile hysiographice procurate de scriitorii vechimei, de craniologia si de operele de arta grece si române, cea-ce constitue cuprinsulu capitoleloru V si X.

Digitized by Google

In capitolele IV și XI se studiadia: caracterulu nationalu si facultatile intelectuale, obiceiurile private, institutiunile si credintile religose, institutiunile civile, politice si militare, industri'a si comerciulu Thiloru, Getiloru si Daciloru; iara capitolulu XII se ocupa cu momentele ante-române, de ori-ce natura, aflate in Daci'a si cu clasificarea loru chronologica și ethnica.

In fine capitolulu din urma (XIII) incheia aceste cercetari numai intr'ua privire retrospectiva a resultateloru dobendite, si deschide in atasi timpu callea cotre a trei'a parte a lucrarii ce am intreprinsu, ire partea *istorica*, ce cugetu in curendu a o dá la lumina, cá unu supplementu la volumulu de facia.

Multiumita generositatii Academiei Romane, unu numeru insemnatu de stampe, charti geographice si de figuri in corpulu chartii, esecutate celle mai multe la Paris, inlesnescu forte intiellegerea textului, presentandu-se cititorului nu numai simpl'a descriptiune, déro si forma obiectului descrisu.

Câtu pentru methodulu ce am urmatu, si isvorele cu cari ne-amu servitu in tractarea subiectului, nu ne sfiimu a o spune, co amu urmatu totu-de-a-un'a sa nu ne departamu de preceptele adeveratului methodu sciintificu, si sa ne folosimu de isvorele celle mai bune de informatiune ce ne au statu la indemàna, fora a ne lasá vre-ua data a fi ademeniti de argutiile eronate, aberatiile ridicule si demonstratiile speciose, — ori unde le-amu intalnitu — caci, pentru a dice cu Barbatulu de sciintia carui'a suntu inchinate aceste modeste rode alle studiului si alle hotaririi, — pentru a dice cu d. Odobescu, «scumpetatea celloru ce avému de aparatu mi-a impusu dreptulu si datorinti'a de a nesocoti mâniele, façisie séu infundate, alle celloru cari, la noi, punu sciinti'a pre cài retacite» si chiaru voescu s'o monopolisedie.

Neaparatu, nu am pretentiunea co lucrarea de facia, fiindu co a dobenditu láurii victoriei, n'a trebuitu sa aiba multe lacune si imperfectiuni invederate, peste cari judecatorii ei luminati trecura cu indulgentia, pentru a considerá numai partile celle finite si complete alle selle.

Parte d'in aceste lacune semnalate de insesi Societatea Academica, parte recunoscute de noi insi-ne, le-amu indeplinitu cu ocasiunea

Digitized by Google

revisuirii consciintiose la care amu supusu d'in nou, in timpu mai bine de doi anni, oper'a presenta.

Adesea adaogandu, adesea stergèndu, totu-de-aun'a aplicându s veritatile criticei assupr'a propriei nóstre lucràri, scimu co multe m remànu anco de facutu, multe anco de indreptatu.

Critic'a luminata si nepartinitore va tine fora indouiala séma greutatile multiple cu cari amu avutu a luptá : in investigatiunea i vóreloru, in adunarea materialeloru imprastiate sub rapportulu tin pului si allu intregimei, in deslegarea in fine a unoru cestiuni pest cari zace intunericulu vécuriloru si gramad'a de systeme celle ma contradicutóre alle sciintiei moderne.

Ea nu va pune în sarcin'a autorului tote lipsele, nici din caus loru, ea va arunca séu nesocoti acesta carte.

Paris, 15 Decembre 1880

GRIGORE GEORGE TOCILESCU.

Digitized by Google

TABELL'A MATERIILORU

PARTEA I-iu.

STUDII ASÚPR'A GEOGRAPHIEI ANTICE A DACIEI

CUNOSCINTIELE VECHILORU SCRIITORI GRECI SI ROMANI DESPRE TIERILE PONTICE, MAI ALESU DERPRE DACI'A TRAJANA

CAPITOLULU I.

De la Homeru pene la Herodotu.

Pagina

§ 1. Obiectulu studiului de facia.--Valorea relativa a notiuniloru geographice transmise de antici asupr'a tierriloru dunarene 385

§ 2. Primele traditiuni geographice alle Greciloru despre tierrile de la Marea-Neagra suntu detorite contactului cu Phenicianii. — Navigatiunea Argonautiloru 386

§ 3. Cunoscintiele geographice alle lui Homeru despre nordulu Thraciei, despre Hipemolgi, Abieni si Cimmeri 387

§ 4. Hesiodu mentionédia cellu d'anteiu riurile Istros si Ardescos, pre Scythii hipemolgi, galactopaghi, pre Arimaspi etc. 388

§ 4. Fundarea colonieloru grecesci la Marea-Négra si intinderea cunoscintieloru geographice despre tierrile scythice. — Poem'a orphica despre navigatiunea argonautica. 389

§ 6. Datele Geographice in fragmentele poetiloru Cyclici: Arktinos Milesianulu. Alcaeus, Peisandros d'in Kameiros in Rhodos si Aristeas 390

§ 7. Expeditiuni a lui Dariu regele Persiloru contr'a Scythiloru d'in Europa contribue la respandirea cunnoscintieloru despre tierrile si populatiuniie de la Dunare si Marea-Neagra. — Lyricii, thragicii si commedianii greci vorbescu mai desu despre densele. 390

§ 8. Logographii Hecateu de la Miletu si Hellanicos d'in Mytilene asupra Scythiei europene. 392

§ 9. Resumatulu capitolului I-iu 393

Digitized by Google

CAPITOLULU II-lea

Herodotu.

§ 1. Method'a critica istorica a isvóreloru in ce privesce geographi'a vechia lasa anco forte multu de doritu. — Litteratur'a asupra cartii a IV-a d'in *Istoriile* lui Herodotu.

§ 2. *Istoriile* lui Herodotu suntu iu capulu celloru mai pretiose isvore alle istoriei antice. —Esactitatea descrieriloru selle geographice si istorice . . . . . .

§ 3. Caracterulu episodicu allu cartii a IV-a.—De unde a cullesu Herodotu informatiunile cuprinse in cartea IV-a; cunoscintiele sele autoptice; isvórele scrise, communicatiuni verbale . . . . . .

§ 4. Conturulu si intinderea Scythiei dupo Herodotu. — Este form'a Scythiei unu patrulateru? — Theori'a lui *Niebuhr* despre conturulu Scythiei . . . . . .

§§ 5 si 6. Hotarele Scythiei. — Ce portiune d'in Tiarr'a-Romanesca facea parte d'in Scythi'a.

§§ 7 si 8 Istru si afluentii sei. — Diferitele identificatiuni alle afluentiloru Dunarei: Porata, Tiarantos, Ararus, Naparis, Ordessus, Maris, Atlas, Auras, si Tibisis, cu numirile celloru de astadi . . . . . .

§ 9. Natur'a muntosa a Ardealului reese d'in textulu herodotianu. — Descriptiunea Scythiei data de Herodotu este correcta in trasurile iei principale . . . . . .

§ 10. Productiunile minerale, vegetale si animale alle Scythiei . . . . . .

§ 11. Comerciulu Scythiei . . . . . .

§ 12 Populatiunile Scythiei si determinarea territoriului locuitu de fie-care d'in elle . .

§ 13. Agatirsii locuitori ai Transilvaniei, Syginii, ai Temesianci. — Cestiunile nesigure ce ne lasa analys'a dateloru lui Herodotu despre tierrile nostre . . . . . .

CAPITOLULU III-lea.

Daci'a dupo urmasii lui Herodotu.

§ 1. Descriptiunea Scythiei de cotre Hippocratu . . . . . .

§ 2. Ephoros de la Kyme numesce cellu d'antein pre Carpidi la Istros, pre Aroteres si pre Neuri. — Carpidii nu suntu de confundatu nici cu Calipidii, nici cu Agatirsii; ei suntu acciasi cu Καρπιανοι, Carpii lui Ptolemeu . . . . . .

§ 3. Intreprinderile resboinice alle lui Alessandru Cellu Mare la Dunare descopera pre Geti in campiile Tierrii-Romanesci. — Arrianu despre acesta expeditiune . . . . .

§ 4. Aristotelu despre Scythi'a, muntii Rhipei si Arcynieni, granele de la Marea-Negra; animale, paseri, reptili si pesci d'in Scythi'a . . . . . .

§ 5. Polybios d'in Megalopolis descrie structur'a deltii Dunarei, pretiuindu pré susu puterea de aluviune a fluviului. — Ellu asiedi'a la gurele Istrului pre Bastarni . . .

Digitized by Google

CAPITOLULU IV-lea.

Romanii.

1. Romanii ne procura sciintie mai determinate asupra Geographiei Daciei. gratia operatiuniloru loru resboinice la Dunare 418

2. Caesar despre muntii Daciei. — Ellu numesce cellu d'anteiu riulu *Danubius* si pre *Daci*. 419

3 si 4. Poetii Horatiu si Ovidiu despre Geti si alte popóre de la Dunare 419

5. Datele geographice alle lui Strabo despre Daci'a. 423

6. Pomponiu Mella despre Scythi'a europena, despre Agatirsi, Neuri etc 425

7 si 8. Pliniu-cellu-Betranu si Tacitu despre geographi'a Daciei. 425

CAPITOLULU V-lea.

Ptolemeu.

1. «Divinulu geographu» este cellu d'anteiu care tratédia Dacia ca ua unitate territoriale deosebita, in marginele-i naturale, si cu numerose numi de poporatiuni si locuri intr'ensa necunoscute pene la densulu.—Hotarele Daciei. 427

2, 3 si 4. Muntii, riurile, locuitorii si cetatile Daciei. 428

5. Cestiunile de resolvatu la analys'a geographiei Daciei a lui Ptolemeu. 430

6. Ua mare parte d'in datele lui Ptolemeu despre Daci'a vinu directu de la Marinus Tyrianulu.—Chipulu de lucrare allu acestuia este de totu curiosu 431

7. Tabl'a ethnografica a Daciei data de Ptolemeu nu correspunde cu raporturile in fiintia d'in timpulu seu, ci cu starea Daciei inainte de cucerirea lui Traianu.—Ptolemeu séu Marinus nu a utilisat isvorele topographice romane despre Daci'a, ci numai relatiuni alle calletoriloru. 432

8. Prin ce midilóce se potu fixa orasieie Daciei indicate de Ptolemeu. 435

9. Cifrele longitudiniloru si latitudiniloru insemnate de Ptolemeu suntu departe de a fi esacte.—Resultatele la cari au ajunsu *Guno* si *Gooss* in studiulu comparativu allu gradeloru lui Ptolemeu si allu celloru in realitate, pentru Daci'a.—Nu pote fi vorb'a de catu de ua conformitate approximativa a positinniloru geographice. . 435

10. Chartele ce insocescu tractatulu geographicu allu lui Ptolemeu suntu desemnate anco d'in timpulu acestui'a, dupo celle facute de Marinus de la Tyru; éro Agathodaemon le-a refacutu mai tardiu numai.—Controvers'a cestiunei. — Cea mai vechia representatiune chartographica a Daciei lui Ptolemeu se afla in manuscriptulu de la Vatopedi d'in muntele Athos, si de aceia o reproducemu in *fac-simile*. . . . 438

11. Caracterulu authenticu allu *Tablei Peutingeriane*, desemnata sub imperatulu Alessandru Severu dupo modeluri si mesuratori mai vechi, unele datàndu ch'aru de la *Orbis Pictus* de sub porticulu lui Augustu. 438

Digitized by Google

§ 12. Muntii si riurile Daciei dupo Tabl'a Peutingeriana . . . . . .

§ 13. Celle trei retiele principale de drumuri in Daci'a; determinarea positiunei cetatiloru, casteleloru seu mansuneloru Daciei de pre Tabl'a Peutingeriana prin ajutorulu indicatiunei distantieloru d'in charta, a dateloru lui Ptolemeu, a geographului Ravennatu, si mai cu séma a inscriptiuniloru romane. . . . . .

§§ 14 si 15. Ce alte numiri de localitati romane in Daci'a resulta d'in tablele cerate descoperite in Transilvani'a d'in monumentele epigraphice si d'in Cosmographi'a Annonymului Ravennatu . . . . . .

§ 16. Cetatile Daciei in Ptolemeu, si identificatiunea lorु cu celle de astadi . . . .

§ 17. Lista ptolemeiana a triburiloru dace nu corespunde relatiuniloru factice d'in epoc'a candu a fostu scrisa (circa an. 150 d. Chr.), ci unoru relatiuni d'intr'ua epoca anteriora multu cuceririi Daciei.—Poporele invecinate cu Daci'a, dupo Tabl'a Peutingeriana si Ptolemeu.—Tabl'a Peutingeriana representa doue epoce: 1°, secolulu I-iu allu erei crestine, candu s'a facutu chart'a primitiva dupo *Orbis Pictus* allu lui Agrippa de sub porticulu Octavia; 2°. secolulu allu IV-lea candu s'a insemnatu pe acelasi originalu: statiunile si caile ce le legà intre densele. — Pene la desemnarea linieloru cu statiunile loru, pre originalulu chartii primitive a Daciei se citea numele locuitoriloru iei, a celloru siesse afluenti dunareni, si cate-va cetati dace. cari, d'in lips'a de spaciu, s'au stersu d'in loculu loru pentru a fí scrise aiurea. .

CAPITOLULU VI-lea.

Topographi'a ante-romana a Daciei.

§ 1. Trebue a se deosebi in nomenclatur'a topica pastrata de scriitori partea anume ce se pare a fí anteriòra cuceririi romàne. . . . . .

§ 2. Numi de munti si de riuri d'in epoc'a ante-romana. . . . . .

§ 3. Cetati ante-romane. Elle continua si dupo cucerire a'si pastra numele loru, unele fi-indu reintocmite dupo systemulu romanu.—Numi de cetati, statiuni seu mansiuni d'in epoc'a romana. . . . . .

§ 4. Poporele Daciei inainte de Romani. . . . . .

PARTEA II-a

ETHNOGRAPHI'A DACIEI

ORIGINEA, DENUMIRILE SI DISTINCTIUNILE ETHNOGRAPHICE ALLE POPORELORU DACIEI INAINTE DE ROMANI.

CAPITOLULU I-iŭ

Cea mai vechia populatiune a Daciei si descoperirile archeologice si «preistorice.

§ 1. Desbaterea problemei despre patri'a si limb'a primitiva a Indo-Europeiloru — Parerea despre nascerea acestor'a in platoulu eranicu aprope de Hindukush este totu atatu de pucinu istorica ca si aceea pentru nascerea loru in campiile d'in sudulu

Digitized by Google

Europei.—Indo-Europeii se impart in doue mari nemidilocite gruppe: a *Ariiloru* in Asi'a si a *Europeiloru*. — Prim'a grupa se sub-imparte: în Erani si Indieni, a doua: in grup'a nordica: Celti, Germani si Lettoslavi, si in grup'a sudica. greco-italici si thraco-Illyrici. — Proba co Europeii a formatu ua data unu singurn poporu, vorbindu aceiasi limba. 465

§ 2. Epocele de petra, bronzu si feru suntu epoce culturale seu stadii de desvoltare indistincte, alaturate seu trecèndu unele intr'altele, alle unei familii de popore de aceiasi rasa.—Productele epocei de petra nu suntu de atribuitu unei populatiuni primitive de rassa finno-iberica anteriora emigrarii in Europ'a a familiei indo-europene, nici celle de bronzu seu de feru—Ariiloru Resaritului.—Ne propunemu a cercetà prin philologie, physiologie si etholegie carei'a rasse si grupe de popore apartinu locuitorii tierriloru de la Dunare: Scythii, Agatirsii, Getii si Dacii, si ce urme ne a lasatu d'in limb'a si monumentele de ori-ce natura alle loru 463

CAPITOLULU II-lea.

Scythii.

§ 1. Importanti'a cestiunei despre originea Scythiloru.—Deosebirea intre *Scythu* cà nume ethnographicu, si ca nume appelativu pentru tote poporele nomade alle Nordului si Resaritului 469

§ 2. Analys'a traditiuniloru despre originea Scythiloru. 470

§ 3. Flavius-Josephus despre Scythi. 471

§ 4. Opiniunile moderne emise pene acum asupr'a originei Scythiloru.—Combaterea argumenteloru pe care se reazima parerea despre mongolismulu loru. 472

§ 5. Theori'a lui Schafarik despre Scythi, si imposibilitatile ce se presenta. 475

§ 6. Scythii suntu Indo-Europei, anso nu Germani, nici Slavi, nici stremosi ai Slaviloru, Litvaniloru si Germaniloru, ci appartinu gruppului eranicu.— Opiniunile lui Donaldson, I. Grimm, Halling; Pinkerton, Schleicher, Lindner, Zeuss si Müllenhof. . 476

§ 7. Combaterea theoriei lui Cuno despre slavismulu Scythiler 477

CAPITOLULU III-lea

Probe philologice

Glossaru Scythicu.

Greutatile ce presenta studiulu resturiloru d'in limbele celle vechi.— Unu asemenea glossaru numai d'in punctulu de vedere istoricu se pote face 479
Cuvinte transmise cu semnificatiunea lor. 480
Cuvinte a caroru insemnare nu s'a transmisu de anticitate 481
Glosse date cà thrase, déro in realitate scythe 486
Numi proprii scythice pe inscriptiunile pontice 486
Resultatele analysei cuvinteloru scythe, si consecintiele faptului co Scythii suntu Erani 488

Digitized by Google

CAPITOLULU IV-lea

Probe ethologice.

§ 1. Idealisarea Scythiloru in litteratur'a greca si romána. . . . . .

§ 2. Singurulu autoru care vorbesce din propria'i cunnoscintia si de proprii Scythi este Herodotu, cea mai autentica fontana despre moravurile, credintiele si obiceiurile acestui poporu. — Traiulu, occupatiunile, hran'a, lecuintiele si portulu Scythiloru. .

§ 3. Constitutiunea si divisiunea politica si administrativa a regatului Scythicu.—Obiceiurĭ resboinice. — Productiuni industriale.—Metalurgi'a.— Armele si tacti'a Scythiloru. . . . . .

§ 4. Institutiuni si credintie religiôse alle Scythiloru. — Cultulu specialu allu dieului Marte, si sacrificiile umane si animale pentru dênsulu, la fie-care annu.--Ce facea cându unu Scythu, insultaiu de unu altulu, nu putea singuru sa'si resbune in contra'i. 4

§ 5. Class'a ghicitoriloru si a Enareiloru.—Juramentulu la Scythi.—Obiceiurile la immormentarea regiloru, si descrierea unui tumulu scythicu de la Kerci. — Immormentarea la Scythii cei de obşte, si obiceiurile dupo immormentare.—Scythii béu sangele de la primulu inimicu ucisu in bataia; d'in craniile dusĭmaniloru mai inversiunati facea cupe de beut. — Cum se proceda la prestarea juramentului. — Ur'a Scythiloru pentru obiceiuri'e si credintiele streine 49

CAPITOLULU V-lea

Probe physiologice.

Datele celloru antici in ce privesce ethnograpi'a descriptiva suntu forte pucin multiamitore. — Insemnarile physiographice despre Scythi in scriitorii vechi: Aristoteles. Galenus, Arrianu. — Lips'a de observatiune a momentului propriu ethnologicu, pentru a se dé attentiune numai taliei, culorei perului si pelei 500

Conclusiunile trase de Ch. de Baer d'in studiulu scheleteloru gasite in monumenturile scythe. suntu in generalitatea loru nefundate 501

Fora unu mare numeru de mesuratori alle craniiloru nu se pote avé ua medie statistica, dupo care sa se determine ras'a la care elle appartinu 502

Diferenti'a conformatiunei oselor fac'a'i d'intre craniele scythe de la Alexandropole si scheletulu mongolicu, vorbesce contra mongolismului Scythiloru.—Nici-unu scriitoru anticu, vorbindu despre trasurile externe alle poporului scythu, n'a observatu la acest'a nasulu turtitu, seu ceva ce aru aminti d'in typulu facialu mongolicu. . 502

CAPITOLULU VI-lea

Anticitati.

Nimica ca monumentele figurate nu revela mai cu lamurire intreg'a viatia culturale a unui poporu. — Elle trebuescu puse in capulu fontâneloru istorice. 503

Curganele d'in Russi'a meridionale, si resultatele sapaturiloru intreprinse la unele d'in ele. —Tumululu de la Alexandropole seu Lugovaia Moghila — Tumululu d'in Dolgaia Moghila. . Movi'a de la Certamlik langa Nicopole.— Obiectele aflate in aste cur-

Digitized by Google

gane, parte suntu obiecte curatu grecesci (vase zugravite, arme, ornamente si inscriptiuni), parte representa productulu unei populatiuni indigene, semi-hellenisate a Scythiloru 503
Babele seu figurele de petra 505
Nu aru fi permisu a presupune esistenti'a unei culturi scythice primitive anteriore influentii culturale hellenice? 506

CAPITOLULU VII-lea.

Agatirsii.

In timpulu lui Herodotu Agatirsii locuiau Transilvani'a. — Dene detenimente se scie numai d'in istori'a astui poporu. — Scriitorii posteriori asiedia pe Agatirsi candu la apusu de Maeotis, candu, in necunnoscutulu spatiu nordicu allu globului, candu in Asia, candu, in fine, in muntii Hemus. — Opiniunile anticiloru si moderniloru despre originea loru. — Probabilu, ei suntu de aceiasi origine ca si Scythii. — Traiulu, obiceiurile si portulu loru. — Carui poporu appartinu instrumentele de petra si de bronzu aflate in Transilvani'a? 506

CAPITOLULU VIII-lea.

Getii si Dacii.

§ 1. Rapportulu de rudenie in care se afla Getii si Dacii. — Strabone considera ambele popore cá identice, stabilindu intre denseie na deosebire cellu multu topica. — Dion Cassius, mai bine informatu, arretta co Dacii se numiau de scriitori numai prin erore Geti, co intre Geti si Daci deosebirea nu era numai topica. — Consideratiuni istorice si limbistice, cari vorbescu contra deosersitei identitati a acestoru popore. 509

§ 2. Nationalitatea Getiloru si Daciloru. — Cestiunea acest'a e'a deslegatu candu in partea Germaniloru, candu in a Celtiloru, candu in a Slaviloru 512

§ 3. Getii si Dacii suntu aceiasi cu Gotii. — Analys'a argumenteloru invocate de I. Grimm in sprijinulu acestei theorii, si combaterea loru 518
Leo despre limb'a Getiloru, si cate-va etymologii dreptu mustra 520

§ 4. Getii si Dacii suntu Celti. — Argumentele lui Simon Pelloutier, Ion Majorescu, Mökesch, Fr. Müller, Henri Martin. C. Bolliacu si B. Maniu pentru celticismulu Daciloru 522
Opiniunea d-lui Hasdeu co Dacii d'in timpulu lui Traianu era ua natiune thraco-celtica, nu este nici probata, nici probabile 532

§ 5. Getii si Dacii suntu Slavi. — Katancsich, Eichwald, Senkowski, Mickiewicz si Lelewel despre slavismulu Getiloru si Daciloru 534
Theori'a slavo-thraca si aparatorii lei 536
Analys'a opiniunei d-lui M. Drinovu despre esistenti'a Slaviloru in districtele resaritene si nordice alle Daciei, in timpulu lui Traianu 537
Cum probeadia Is. Szaraniewici si Cuno co Dacii si Getii suntu Slavi 540

§ 6. Getii si Dacii nu suntu nici Germani, nici Celti, nici Slavi de origine, ci se potu asiedia ca mai multa probabilitate intre poporele d'in familli'a thraca. 542

§ 7. Nu se pote dobendi ua idee precisa despre nationalitatea Getiloru si Daciloru, pene ce

Digitized by Google

nu se va determiná nationalitatea insesi a Thraciloru : suntu ei erani? suntu sud-europeni (greco-italici), séu, au ua positiune intermediara intre ambele grupe? . .

§ 8. Thracii suntu erani. — Lassen Bötticher-Lagarde, Gosche, Justi etc. despre limb'a thraca. . . . . .

§ 9. Thracii suntu indo-germani d'in grup'a sud-européna. — Grupele limbeloru indogermanice dupo Augustu Schleicher si Fr. Müller . . . . . .

§§ 10 si 11. Espunerea theoriei de limbi midilocitore a lui Iohannes Schmidt, si applicatiunea ei imediata de cotre R. Rösler asupr'a limbiloru familiei thrace. . . . .

§ 12. Combaterea theoriei lui Schmidt de cotre Aug. Fick, si precisarea locului ce trebue se ocupe Thracii in familia indogermanica. . . . . .

§ 13. Probe cŏ Phrygii nu appartinu grupei de popore eranice, ci suntu indogermani europeni. — Analys'a gloseloru phrygiene . . . . . .

§ 14. Probe cŏ Thracii nu suntu nici Arii, nici midilocitori intre Arii si Europeni, ci appartinu grupei europene a Indo-Germaniloru — Annalys'a gloseloru thrace. . . .
Resturile d'in limb'a thraca, prin urmare si celle geto-dace, nu prin eranic'a se potu esplicá. . . . . .

CAPITOLULU IX-lea.

Probe philologice.

GLOSSARU GETO-DACICU

In ce constá resturile d'in limb'a geto dacica. . . . . .

I. Cuvinte transmise de cotre scriitorii vechimei :

§ 1. Numiri de plante :
a. Dioscoride . . . . . .
b. Apuleiu . . . . . .
c. Galienus . . . . . .

§ 2 Numi personale gete si dace :
a. Gete . . . . . .
b. Dace . . . . . .
c. Numi personale dace cullese d'in inscriptiuni. . . . . .

List'a alfabetica a numiloru de origine daca cullese din inscriptiuni . . . . . .

II. Numi geographice transmise de scriitori, cartografi si inscriptiuni :

a. Cetati . . . . . .
b. Numi de triburi dace . . . . . .
c. Numiri de riuri. . . . . .
d. Numiri de munti. . . . . .

III. Resultatele analysei resturiloru d'in limb'a geto-daca :

1. Dacii appartinu aceleiasi familii de limbi europene ca si Celto-greco-italicii, Thraco-illyricii de ua parte, si Germano-Slavo-litavicii de cea-alta parte. — 2. Limb'a daca

Digitized by Google

nu este ua limba eranica, gothica seu slavica. — 3. 4. 5. 6. Puncte commune alle Getiloru si Daciloru cu Thracii a) numi personale, b) numi geographice; ci particularitati limbistice. — Limb'a Getiloru si Daciloru este ua limba thraca. — Getii si Dacii nu suntu nici Germani, nici Slavi, nici Celti, ci numai Thraci de origine. 615

CAPITOLULU X-lea

Proba physiologica

§ 1. Insemnarile phisographice alle scriitoriloru vechimei despre Geti se reducu la cateva observatiuni superficiale asupra taliei, asupra culorii perului si a pellei. — Despre Daci lipsescu si acestea. — Cate-va notitie d'in Hippocrates, Aristotelés, Galienus si Ovidiu. 618

§ 2. Materialele celle mai bune despre istori'a naturala a unui poporu ajunsu la un trepta inalta de civilisatiune, si care nu mai esista, suntu monumentele artii, busturile, statuele si chiaru picturile. — Nu tote aceste documente au de o potriva valore pentru ethnografia 620

Ipo'a unoru atari monumente artistice la Daci. — Ce informatiuni se pote traga d'in monedele dace concave despre typulu dacu 620

§ 3. De ua utilitate physiographica mai mare suntu operile de arta groce si romane. — Printre statuele detorite Scolei de la Pergamos si depuse ca ofrende de catre regele Athalos, in Akropolea Athenei, un'a representa pre unu resboinicu geto-dacu, sau insgeneru thracu, care luase parte ca mercenaru in armat'a Galliloru la luptele acestor'a contr'a regelui Pergamului. 621

§ 4. Statuele cunoscute sub numele de «prisonieri barbari» si destinate a serví ca decoratii la arce de triumphu, la portice si alte edificii, se apropia de unu typu comunu traditionalu si conventionalu, care nu permite a deosebí nationalitatile d'in punctulu de vedere physicu. 624

Cari d'in aceste statue au de obiectu allu representatiunei loru pre Daci, si dateadia cu sigurantia d'in epoc'a lui Traianu. 625

§§ 5 si 6. Typulu dacu studiatu pre Column'a Traiana. — Descriptiunea summara a Columnei. — Realismulu istoricu cellu mai pronunciatu si mai decisivu domnesce in conceptiunea si esecutarea reliefuriloru. — Artistulu arte intentiunea de a reproduce unu typu nationalu dacu. 628

Alte monumente alle plasticei, basso-reliefuri si medalii, representandu pre Daci cu fisionomi'a loru characteristica. — Tendinti'a subjectivismului si a realismului in operile de arta d'in timpulu lui Traianu. 631

§ 7. Pene astadi nu avemu macaru nu singuru craniu, care sa se pota cu sigurantia atribui Daciloru. — Trasuri generale despre typulu Geto-Daciloru deduse d'in faptulu cō acesti'a erau indo-europeni, appartinēu dero rassei mediterranee. 632

CAPITOLULU XI-lea

Proba ethnologica.

§ 1. Obiectulu acestui capitolu, ... 633

Digitized by Google

I. Caracterulu nationalu si facultatile intelectuale alle Getiloru si Daciloru

A. Geti.

§ 2. Scriitorii vechi despre caracterulu indrasnetiu allu Getiloru. . . . . .

§ 3. Herodotu numesce pre Geti, pre langa cei mai viteji, si *cei mai drepti* d'intre Thraci. — Diverse esplicatiuni alle opiniunei despre sentimentulu de justitia la poporulu getu. — Cumpetarea, abtinerea de la carne, celibatulu, nu privescu intrég'a populatiune, ci anume classe sociale, pre preoti seu unele secte religiose. . . . .

§ 4. Mandri'a Getiloru impinsa pene la extreme; alte rapporturi alle anticiloru asupra caracterului nationalu allu acestui poporu. . . . . .

§ 5. Despre inteligenti'a, dispositiunile naturale, si ocupatiunile Getiloru. . . . .

B. Daci.

§§ 6 si 7. Trasurile caracteristice alle Daciloru. — Moravurile loru, mai curate de catu alle Getiloru. — Gradulu inaintatu de civilisatiune la care ajunsesera. — Partea loru cea mare constá mai pre susu de tote in incapacitatea loru politica. . . . . .

II. Moravuri si obiceiuri private.

A. Geti.

§ 8. Architectur'a caseloru si oras'eloru Getiloru 6

§ 9. Interioralu si mobileralu caseloru. — Simplicitatea trainlui si a unelteloru casnice. 6

§ 10. Hran'a, beutura si obicciurile la ospetie 6

§ 11. Portulu Getiloru comparatu cu allu Thraciloru si allu altora popore, si studiatu pre monumente plastice si in scriitori. 6

Grij'a si curatieni'a corpului si a haineloru, pré puçinu observate. — Obiceiulu Getiloru de a'si incondeja obrazii si corpulu 6

B. Daci.

§ 12. Architectur'a daca pre Column'a Traiana si pre alte monumente. — Lips'a locuintieloru palustre in Daci'a 65

§ 13. Interioralu si mobilieralu caseloru tieranesci si a caseloru celoru nobili. 65

§ 14. Nutrimentulu si beutur'a 65

§ 15. Portulu Daciloru studiatu pre Column'a Traiana, pe alte monumente plastice si in scriitori 65

III. Institutiuni si credintie religiose.

A. Geti.

§ 16, Caracterulu religiunei Getiloru 661

§§ 17 si 18. Dienysos-Sabazius, divinitate suprema si universale la Thraci si Phrygieni. 662
Form'a phrygiana a legendei lui Sabaziu comparata cu cea thracica. 664
Sculpturile votive de pre stancele de la Philippi, si celle trei divinitati thrace, ce se recunoscu printre ele. 664

Digitized by Google

§ 19. Sanctuarele inaltiate lui Sabazius pre verfulu muntiloru si pre deluri. — Cate d'in aceste sanctuare suntu cunoscute. 666

§ 20. Cultulu si adoratiunea lui Sabazius. — Serbatorile orgiast'ce in onorea lui. . . . 668

§ 21. Mysterile lui Dionysos-Sabazius se deosibiau mai alesu printr'ua energica afirmatiune a nemuririi sufletului humanu — Religiunea lui Bacchus cá isvoru allu ideiloru de nemurire, acest'a anco in légĕnulu rasei aryane, inainte de a ei desmembrare châsra. 672

§ 22. Idea mystica la inceputu trece in domeniulu religiunei poetice si a credinciosiloru ordinare. — Monumentele cu representatiunea ospetiului funebru, a bacchanaleloru si a heroului thracu. — Inscriptiunea de la Doxato. 672

§ 23. La Thraci dogm'a vietii fiitóre era conceputa sub ua forma cu totulu brutale si primitiva. — Obiceiulu Thraciloru la nascere si immormentare. 678

§ 23. Zalmolxis. — Herodotu despre Zalmolxis. — Fie-care d'in trasurile cultului seu ne duce de a dreptulu la cultulu dionysiacu allu thraco-phrygianului-Sabazius, asia cŏ religiunea lui Zalmolxis este in fondu religiunea lui Bacchus Sabazius cu characterulu seu infernalu si cu ferocitatea sea primitiva. 680

§ 24. Opiniunile celloru moderni despre Gebeleizis. — In Sabazius geticu se adorá doue forme alle dielui : Gebeleizis si Zelmolxis «cellu purtatoru de pele seu de mantia.» 683

§ 25. Analys'a textului lui Hellanicos si Strabone despre Zalmolxis. — Diferenti'a intre dogm'a imortalitatii sufletului la Geti si conceptiunea gréca a vietii viitore, si metempsycos'a pythagoreica 684

§ 26. Datele celloru-alti scriitori : Lucianu, Diodoru Siculus, Suidas, Musaeus, Platon, despre fiinti'a lui Zalmolxis, suntu si mai contradicĕtore si nesigure. — Singur'a fontana ce trebuesce urmata remane Herodotu, singurulu care vorbesce despre Zalmolxis d'in propri'a sea informatiune. — Conclusiune despre Zalmolxis, si opiniunile celloru moderni asupr'a acestei divinitati. 687

§ 27. Este gresita parerea co Getii credéu numai intr'unu dieu. — Cultulu dieului Marte, si allu dieitieloru thrace Kotys seu Kotytto, si Bendis seu Mendis. 690

Religiunea cabirica si monumentele plastice referitore la dens'a 695

§ 28. Divinitatile thrace Molis si Atartis. — Hermes adoratu numai de regii Thraci. — Alte divinitati streine pantheismului classicu, si cari se potu luá dreptu divinitati thrace. 696

§ 29. Cultulu si sacerdotiulu la Geti. — Sacrificiile humane. — Classa *Ktistiloru*. Preoti, propheti. — Femeile gete, organisatore alle serbatoriloru religiose si suplicatiuniloru publice, adorau pre Zalmolxis in cantece si jocuri, togmai cá Menadele thrace alle lui Bacchus Sabazius 700

B. Daci.

§ 30. Isvorele scrise despre religiunea Daciloru. — Probe cŏ Dacii credeau in Zalmolxis si in nemurirea sufletului. — Reform'a pontificelui Dekeneos, cá ua reactiune a cultului orgiasticu allu lui Dionysios-Sabazius. — Zalmolxis indentificatu cu Jupiter Optimus Maximus. 704

Digitized by Google

Cultulu lui Marte la Daci. — Cultulu apeloru. . . . . .

§ 31. Multimea de divinitati orientale de pre inscriptiunile afiate in Daci'a, si lips'a aprope completa a divinitatiloru indígene dace, de pre dênsele. — Esplicatiunea acestei lipse nu trebue cautata in saraci'a systemului religiunei dace, séu in stirpirea poporului dacu de cotre Romani, ci in intim'a inrudire a religiunei dáce cu culturile Orientului, in specialu cu alle Asiei mici, aduse na data cu colonistii in Dacia. .

§ 32. Cercetarea monumenteloru artii pentru religiunea daca. — Idolii de la Vodastra, Calomfiresci si Crăsani, comparati cu monumentele analoge afiate la Cypru, Rhodos si alte tierri in contactu directu cu Phenicianii. . . . . .

Symboluri religióse pre ceramic'a de la Zimnicea, si pre monedele dace: copit'a de calu, sierpele si cultulu seu la poporele antice si la Daci; characterulu chtonicu allu serpelui; symbolu allu grozei pe càsci, scutari si stéguri militaresci . . . . . .

§ 33. Cultulu si sacerdotiulu.—Insemnetatea pontificelui supremu in constitutiunea Statului dacu.—Secta Polistiloru celibatari.—Rolulu classei preotiesci la Daci nu difera de allu preotiloru in culturile orientale; midlócele ei de a'si sustine autoritatea erau : dogm'a, philosophi'a si magi'a.— Sacrificiile impuse si celle voluntare.— Regii daci dati la vrajitorie si magie. . . . . .

§ 34. Zalmólxis se adorá pre munti.—Nici-una urma sigura de altaru dacu nu se cunnosce in Daci'a, nici se constata pre Column'a Traiana.—Probabilu cŏ in capital'a Daciei palatulu regelui se confundá cu prytaneele grece, cari fora a fi temple, erau adeverate sanctuare. . . . . .

IV, Institutiuni civile, politice si militare.

A. Geti.

§ 35. Guvernulu si organisatiunea sociale a Getiloru. . . . . .

§ 36. Moravurile Thraciloru in comparatiune cu caracterulu Helleniloru.—Probe cŏ polygami'a era mai intinsa la Geti, de cotu la ceillalti Thraci.—Missiunea moralisatore a sectei religiose a Ktistiloru.— Occupatiunile femeii gete si positiunea iei inferiora, aprope servile.—Obiceiurile la nascere si immormentare. 7

§ 37. Institutiuni militaresci. — Resboiulu si préd'a, ocupatiuni de predillectiune alle Getiloru. — Portulu si armele resboinicului thracu.—Getii dupo Thucydide avéu acelési arme ca si Scythii, si erau toti arcasi calari. Armele offensive si defensive alle Getiloru.—Modulu de lupta si alte obiceiuri ostasiesci. . . . . .

B. Daci.

§ 38. Divisiunea poporului dacu in mai multe triburi. si legaturile slabe d'intre dênsele.— Intrég'a constitutiune politica se rezemá pre associatiuni la inceputu numai de familie, compunèndu mici comunitati agrarii. reunite sub mai multe divisiuni territoriale.—Regalitatea cu putere absolutá, si la dens'a subordonata idei'a theocratica.—Class'a militara si feodale a nobililoru, *pilleati* seu *tarabostei*—Class'a poporului de josu; *capillati*, si class'a sclaviloru. 72

§ 39. Famili'a daca se deosibea prin moravuri mai curate, puritanice chiaru, de Getii polygamici.—Cum trebuescu esplicate versurile lui Horatiu despre virtutile casnice alle femeii dace, si despre modulu de lucrare allu pamentului.— Nu e adeveratu cŏ Dacii nu cunosceau proprietatea privata, si cŏ nu avéu locuiatie fixe, nestandu mai multu de unu annu in acellasi locu.—Nu e de cugetatu nici la systemulu de assolemente (dreifeldsystem) 73

Digitized by Google

§ 40. Femeile dace pe Column'a Traiana — Ce se scie d'in institutiunile politice si administrative alle Daciloru 734

§ 41. Institutiun le militaresci. — Isvóre. — D'in ce se compunea armat'a daca. — Semnulu dinstinctivu allu oficieriloru de soldatii de rendu — Esploratori, pentru a recunosce forti'a si positiunile inimicului. — Corpulu de lucratori si mesterii trebuinciosi lucrariloru technice, procurarii materiaiului de resboiu si aparatului pentru assediu si aparare. — Serviciulu de ambulanti. 735

§ 42. Costumulu militarescu allu soldatului pedestru, allu calaretiului si allu oficeriloru. — Armele offensive : sabi'a 'ncovoiata ca iataganulu ; sabi'a lunga si drepta (spatha); sabi'a solida, scurta, cu done taisuri intogmai cá sabi'a romána ; pumnale ; cutitu mare, lungu cá unu satiru ; cutite mai mici cu vertulu ascutitu, seu recurbatu; lancie, sulitia, arcu si sageti ; prastia ; topore, buzdugane si maciuci. — Arme defensive : casci, *lorica hamata*, thorax, *lorica squamata* ; scutu si diferite ornamente alle selle. 736

§ 43. Steagulu (vexillum) si stindardulu (signum) dacu. — D'in ce era facutu balaurulu dacu, si prin ce se deosibea de stindardulu scythu. — Instrumentele musicale : trompet'a drepta (tuba), buciumulu (buccina curba) si cornulu gallicu (karnix). 742

§ 44. Pe ce se rezemá tactic'a daca — Stratagemele de resboiu. — Dacii adoptasera multe d'in tactic'a si architectur'a militarésca a Romániloru. — Fortificatiuni in giurulu lagareloru, si fortificatiuni permanente, facute intogmai dupó principiile architectonice române. — Ziduri construite cu pietre polygone si trunchiuri de arbori, lucrare de siguru propria daca. — Comparatiune intre zidari'a daca de la Sarmizegethus'a, asia cum se vede pre Column'a Traiana, si zidari'a gallica, asia cum este descrisa de Cesar, si cum s'a gasitu in flintia la Mursceint si Bibracte in Franci'a 746

§ 45. Modulu cum procedau Dacii la asediu si la aparareа cetatiloru. — *Berbecele* (aries), *falces murales*, *terebrae* si alte apparate offensive si defensive. — Rendulu'a armatei in *testudo*. — Constructiunea de galerii coperite pre langa ziduri, cu destinatiune a 'nlesní apararea. — Machini de resboiu enigmatice : niste carre cu trei rote, avendu cóse si verfuri de feru, asiediate de Daci pre zidurile Sarmizegethusei. — Ce aruncau Dacii asediati in cetate, asupr'a incongioratoriloru. — Ballistele si catapultele erau cunoscute si intrebuintiate de Daci. — Descriptiunea catapultei — Carrele cu patru rote de resboiu 749

§ 46. Serviciulu medicalu nu putó lipsi in armat'a daca. — Obiceiulu ambassadoriloru daci de a ingenuchia si a depune la piciore scuturile, candu espunéu obiectulu missiunei loru. — Obiceiulu Daciloru ca inaintea unei expeditiuni resboinice, sa bea apa d'in Dunáre si sa jure có au se voru intorce de cótu morti seu biruitori. 752

V. Industri'a si comerciulu Getiloru si Daciloru dupo antici.

§ 47. Ceea-ce caracterisa mai cu sémia civilisatiunea poporului europénu primitivu facia de civilisatiunea poporului indo-europénu este desvoltarea insemnata ce s'a datu agriculturei de cótre poporulu europénu. — Agricultur'a presuppune ua locuintia statornica, iar acésta, — idei'a de proprietate, fie privata, fie comuna. — Insemnetatea agriculturei la Geti si Daci. — Aplicarea acestor'a de a locui in sate, si

Digitized by Google

puçin'a desvoltare a orasieloru. — Economi'a loru agricola si influenti'a sea asupra legaturiloru celoru alte alle vietii. . . . . .

§ 48. Mai tote plantele alimentarii cari crescu in climele temperate s'a respanditu de timpuriu in Daci'a. — Granele se pastrau in *silos* seu gropi de pamentu, cum se obicinuesce pene adi in unele parti alle Romaniei si aiurea — Vi'a, plantele textile si leguminosele. . . . . .

§ 49. Crescerea viteloru, pastori'a si economi'a domestica. . . . . .

§ 50. Architectur'a sta in legatura strinsa cu institutiunile politice si religiose, cu obiceiurile nationale si alle administratiunei interiore alle unei tieri. — D'in ce cause architectur'a nu puté inflori la Geti si Daci. Architectur'a militara si civile daca pre Column'a Traiana. — Architectur'a religiosa. . . . . .

§ 51. Procedeele de constructiune si materialele usitate de Geti si Daci. — Remasitie de asied aminte, cetati vechi si zidarii ante-romane, in Transilvani'a si Romani'a . .

§ 52. Despre olari'a daca nici unu anticu nu face vre-una mentiune. — Studiulu armeloru dace de pe basso-relievurile columnei Traiane d'in punctulu de vedere allu technicei si allu artei. — Coifulu aflatu intr'unu vechiu bratiu allu Senei, si coifulu de la Berru. — Vase de metallu dace pe Column'a Traiana — Artea monetara la Daci.

§ 53. Esploatatiunea mineloru si-a industrieloru metallurgice . . . . . .

§ 54. Comerciulu si caile de comunicatiune. . . . . .

CAPITOLULU XII-lea

Monumentele antice alle Daciei inainte de Romani

§. 1. Obiectulu capitolului. — Importanti'a monumenteloru antice pentru istori'a culturale a unui poporu. — Rolulu archeologiei este de a aduce istoriei unu supplementu si unu controlu. . . . . .

§ 2. Collectiunile principale unde se pastreadia monumentele antice alle Daciei. — Pucinetatea sapaturiloru si a cercetariloru sistematice. — Litteratur'a archeologica a Daciei.

§ 3. Epocele culturale alle Europei centrale. — Intre ele nu este nici synchronismu, nici correlatiune 7

A. Daci'a inainte de metale

§ 4. Urmele civilisatiunei humane correspundietore epoceloru paleolithice si neolithice, in Daci'a si in genere in basinulu Dunarei. — Epoc'a paleolithica. — Urme de civilisatiune humana in epoc'a quaternara se constata si in basinul Dunarei. — Epoc'a neolithica. — Clasificatiunea uneltoloru de petra aflate in Transilvani'a si Romani'a, si indicatiunea localitatiloru unde s'au gasitu: 1° dalte, topore; 2° petre de ascutitu si lustruitore; 3° ciocane seu ternacope; 4° maciuci seu buzdugane; 5° aschii de cremena, custuri si cutite radietore; 6° matce (nuclei) seu bulgari de cremene; 7° verfuri de lanci, darde si sageti; 8° herestraiasie; 9° rijnite; 10° bulgari de cremene pentru prastie, si 11° petre de afundatu plas'a seu navodulu pescariloru; capete de drugi, pisaloge, bolduri si burghiuri. 777

Digitized by Google

§ 5. Materialulu din care suntu fabricate uneltele de petra provine mai totu d'in rocele Carpatiloru. — Afara de instrumentele de obsidiánu, ce suntu importáte, restulu a fostu facutu chiaru in tiarra. — Unelte de osu 784

§ 6. Nu tote uneltele de petra si de osu appartinu epocei neolithice séu epocei numite in genere prehistorice. — Localitatile d'in Transilvani'a si Romani'a unde uneltele de petra s'au aflatu amestecáte cu celle de bronzu. — Opiniunea d-lui Lindenschmidt co toporele-ciocáne gaurite suntu facute cu instrumente de metalu, si dupo modele metallice. — Ciocanulu-toporu de serpentina de la Rotbavu. — Probe despre intrebuintiarea armeloru si uneltelorु de petra si in epoc'a metaleloru 786

§ 7. Deco in Daci'a a esistatu ua epoca pura a petrei. — Cum s'a pusu cestiunea de dd. Gooss si Bolliacu, si cum aru trebuí sa fie pusa 787

§ 8. Vodastra, statiune preistorica 789

§ 9. Turdasiu, statiune a epocei de petra pura. 792

§ 10. Alte localitati cari pastreadia urme de asiediemintele celei mai vechi populatiuni a Daciei 793

§ 11. Conclusiunile ce se potu trage d'in aflarile uneltelorु de petra in Daci'a. 793

B. Daci'a dupo cunnoscinti'a metalleloru.

§ 12. Divisiunea obiecteloru metallice ante-románe descoperite in Daci'a 794

§ 13. 1. *a) arme offensive :* Sabii de bronzu cu séu fora ornamente, si localitatile unde ele s'au aflatu.— Sabii de feru de form'a celloru gasite in locuintiele lacustre.—Pumnale. — Lanci. — Verfuri de sageti. — Buzdugáne. — Dalte, topore, palatabe, celte, ciocanu-topore si localitatile unde s'au gasitu 795

§ 14. 1. *b) arme defensive :* Lorica. — Grumajeri. — Coifuri. — Scuturi si discuri rotunde. 805

§ 15. Instrumente pentru intinderea arcului. — Port-panache. — Verfuri de coifu. — Cornuri de resboiu. — Care de bronzu. — Obiecte pentru hamutulu cailoru 808

§ 16. 2. *Obiecte de podoba :* Fibule : fibula cu arcu, fibula cu spirale. — Braciari divisate in cinci gruppe. — Coláne (torques). — Anele. — Cercei si torte. — Cingĕtori. — Obiecte pentru atarnátu. — Ace. — Nasturi. — Lantiori. — Spirale cylindrice si óble. — Margele séu perle. — Palariutie 810

§ 17. Localitatile unde s'a gasitu obiecte de podoba, de bronzu, argintu si auru, in Transilvania si Romani'a 820

§ 18. 3. *Instrumente si alte unelte de casa :* Cutite. — Seceri. — Cose. — Dalte masive, dalte gole. — Tarnacope si ciocáne. — Ferestraie si alte obiecte : carligi de unditia cleşte, chei si clantie, forfeci, ace grose de insirátu, sule, fuse, cuie, tuburi de foale etc. 823

§ 19. 4. *Vase de bronzu :* ciubare, urcioru, cána mare cu ornamente de argintu pre densele, caldâri, cupe de bronzu. de arama si de auru ; vasu de arama cu trei picĭore si doue manusie ; talere 825

§ 20. 5. *Obiecte de natura sacrale, amulete, symbole si producte alle artei :* Basinulu séu vasulu de bronzu pre rote de la Orasti'a. Figuri de lebede, semnificatiune symbolica religiosa.—Amulete : toporasie de bronzu ; dinti gauriti de mistretiu ; trunchi de bronzu cu forma semi-lunara identici pene la unu punctu cu idolii semi-lunari de pamentu d'in locuintiele lacustre.—Pater'a cu manusie de la Valasutu in Transilvani'a, si frumosulu ciocánu de bronzu de la Baracska, cá urme d'in productiunile artistice alle industriei prerománe in Daci'a. 827

§ 21. 6. *Representatiunea figurata a animaleloru si a omului.* Figuri turnate in bronzu :

Digitized by Google

1. Capriera; 2. Lupu; 3. Caisiori; 4. Balauri. — Cocosii de bronzu nu appartinu epocei prerománe in Daci'a. — Figuri de animale lucrate in relievu pre tinichea de bronzu seu cu aculu: capra, callu. armasaru, ursu, càne si cerbu; idem facuti de pamentu: vaca, mistretiu, capriora, cerbi, càni si cai. — Fragmentulu unui brîu de placa de argintu de la Ciora, cu representatiunea a doue figuri humáne . . .

C. Originea bronzului si a industriei metallurgice in Daci'a

§ 22. Theoriile emise asupra originei bronzului in tierrile occidentale si septentrionale alle Europei . . . . . .

§ 23. Theori'a despre esistenti'a unei culturi primitive a bronzului européu . . . . .

§ 24. Theori'a despre originea phenicia na a bronzului. — Theori'a lui Ferd. Wibel, dupo care civilisatiunea bronzului trebue socotita cá ua trépta de desvoltáre a locuitoriloru primitivi. — Obiectiunile lui Sir Iohn Lubbock la ambele aceste theorii . .

§ 25. Obiectiunile d-lui Lindenschmidt contra theoriei despre cultur'a indigena a bronzului, si espunerea thesei despre originea mediterranea, mai cu séma d'in Itali'a, a bronzului Europei . . . . . .

§ 26. Espunerea theoriei dupo care verst'a bronzului d'in nordulu Europei se détoreadia unui currentu directu orientalu, d'in Caucasu . . . . . .

§ 27. Greutatile classificatiunei ethnice si chronologice a monumenteloru antice d'in Daci'a, si in ce conditiuni ea s'aru puté face . . . . . .

§ 28. Vase, arme, obiecte de podoba si alte multe d'in Transilvani'a, cari, dupo stylu si executiune, trebuescu socotite dreptu producte alle technicei stateloru d'in bassinulu mediterraneu . . . . . .

§ 29. Conclusiunile ce ne dá studiulu comparativu allu bronzuriloru Daciei. . . . . .

§ 30. Commerciulu Etrusciloru cu nordulu Europei, si câile ce legau Daci'a cu Itali'a, Dalmati'a, Macedoni'a si Thraci'a. — Depositele de bronzuri alle commerciantloru streini gassite in Ungari'a si Transilvani'a. . . . . .

§ 31. Candu inceteadia importulu fabricateloru etrusce in Daci'a, si incepe a se respandí productele industriei sudice? . . . . . .

D Monedele pre-románe aflate in Daci'a

§ 32. Vergelle de auru batute cu ciocánulu, anele, suluri de drotu si cornuletie servindu dreptu monede, si localitatile d'in Ungari'a si Transilvani'a unde elle s'au aflatu .

§ 33. Tetradrachmele thasice gasite in Transilvani'a si Romani'a. . . . . .

§ 34. Monedele regiloru macedoni, staterii de auru ai lui Philipu II, Alesandru celiu mare, Lysimachus si Seleucus I; monede d'in timpulu stapenirii diadochiloru; tetradrachme de la Amphipolis macedonica . . . . . .

§ 35. Monedele de la Apollonia si Dyrrhachion aflate in Transilvani'a si Banatu; idem de la Corkyra, insul'a Pharus. Panormus, Egyptu, Scodra, Issa, Valentia, Hipponium, tribulu epiroticu Molosii. — Distaterii Cizicului aflati la Gallati. — Localitatile unde s'au gasitu denari de ai republicei románe si deJai imperiului pene la Traianu. — Tetradrachmele primei Macedonii. — Monedele de auru alle lui KoΣΩN . . .

§ 36. Conclusiunile trase din aflarile monedeloru de mai susu in Daci'a. . . . . .

§ 37. Imitatiuni dupo tetradrachmele de argintu alle lui Philippu II regele Macedoniei. — Aflarile mai insemnáte in Transilvani'a, Banatu, Ungari'a si Romani'a. — Alte varietati de imitatiuni alle aceleiasi tetradrachme philippice. — Imitatiuni dupo monedele lui Alesandru cellu mare, Philippu III Arrhidenu, Cassander, Phi-

Digitized by Google

Eppu IV, Demetrius II, dupo tetradrachmele de la Rhodos, monedele massaliote, tetradrachmele amphipolitanice si denarii románi 858

Imitatiunile diferiteloru monede grecesci constatate in Daci'a nu suntu de atribuitu Getiloru séu Daciloru, cí numai Celtiloru. Probe despre acest'a. 861

Monedele *concave dace* divisáte in patru greppe. 864

Localitatile d'in Transilvani'a unde s'au aflatu monede concáve dace 866

Analys'a chimica a metalului d'in care suntu batute aceste monede probeadia baterea loru in Transilvani'a d'in argintu transilvanu, si probabile de cotre poporulu dacu. — Alte monede ce se mai atribuescu Daciloru. — Monedele cu legenda ΣΑΡΜΙΣ ΒΑΣΙΛΕΩΣ suntu false. 867

E. Ceramic'a Daciei

Importantia si clasificatiunea ceramicei Daciei 869

Ceramic'a preistorica d'in epoc'a petrei. — *Vodastra:* vase mari spre conservarea substantelorु alimentarii; vase de fortu la focu; vase de beutu; cupe, cáne, bardace si tésuri de beutu; vase mici de atarnátu spre luminare; vase mici cu capace; tipsii, strachine si gavane séu patelle; strecuratori; vasu imitandu trunchiulu unui corpu de animalu; capace mari; linguri; instrumente de tiesutu; idoli; mesciore si vase mici pentru sacrificii séu pentru jucarii de copii; obiecte de insiratu; buzdugáne; cylindre, bule conice pentru prastie; greutati de aduncitu in apa; pyramide séu conuri si obiecte ce nu se potu definí. — Strachini smaltiuite si lulele. . 870

Lutari'a de la Turdasiu. — Formele, materi'a si ornamentatiunea. — Semnele de pe vase, si incercarile pentru interpretatiunea loru.—Rote sclivisite cu desemnuri pre elle. — Figuri de lutu. — Prasneluri, greutati la plasa, pyramide conice, anele, vase mici pentru jucarii si palniore. — Fragmentulu unei colóne cu semne pre dens'a. 873

Olari'a de la alte siese statiuni preistorice: Joseni, Vallea Nandrului, Nandru, Pescerea d'in Nandru, Kirsitiu si Pescer'a d'in vallea Joajului 878

Depositele de hârburi si vetrele pentru cocerea olariei, descoperite in Transilvani'a . 880

§ 47. Olari'a preromána d'in alte localitati alle Transilvaniei: Gusteriti'a, Bardotiu, Bundorfu, Mediesiu, Gernesig, Cicu-sin-Giozu, Bistriti'a, Copotiu. — Vasele largi cu trei picíore de la Balomiru si Cotlea. — Vasele d'in Ungari'a de la Kis-Terenne si Szent-András langa Crisiu 881

§ 48. Localitatile d'in Romani'a unde s'au constatátu producte alle ceramicei prerománe.— Olari'a de la Talpa-Netotii, Calomfirescii-Tigani'a, Balacii, Zumbreasc'a si Maglavitu, Tinosu, Pisculu-Crasanii si Zimnicea 883

§ 49. Ornamentic'a pre vasele prerománe alle Daciei. — Vase de stylu primitivu caracterisate prin decoratiunea geometrica communa Indo-germániloru d'in Europ'a. — Comparatiunea ceramicei dace cu a Celtiloru, Germániloru, cu productele ceramice d'in locuintiele lacustre alle Elvetiei, cu vasele primitive alle Greciei si cu celle de la Hissarlik in Asi'a mica. — Industri'a ceramicei la poporele indo-europene are ua origine communa cu desvoltari ulteriore, partiale, independente si inegali . . 887

§ 50. Influenti'a culturei mediterranee asupra ceramicei d'in Daci'a: aparitiunea planteloru, animaleloru si a figurei umáne in decoratiunea vaseloru — Vase de stylu orientalu. — Sierpele, callulu si callaretiulu in ornamentic'a ceramicei Daciei . . 891

§ 51. Conclusiune 893

Digitized by Google

F. Asiedieminte prerománe si tumuli.

1. Urme de vechi locuintie, de valuri si cetati.

§ 52. Locuinti'a omului primitivu in Daci'a.—Urme de vechi asiedieminte in Transilvani'a

§ 53. Cetati de pamentu. valuri si siantiuri in Transilvani'a, Banatu si Romani'a . .

§ 54. Classificarea acestoru asiedieminte printre celle prerománe e numai provisoria. — Orasiele Daciei dupo marturi'a anticitatii . . . . . .

2. Tumuli (magure, movile si gorgane)

§ 55. Universalitatea tumuliloru. — Tumulii suntu d'in epoce diferite, si nu au servitu numai dreptu morminte. — Dificultatea de a determiná epoc'a unui tumulu. — Ua incercare de statistica archeologica a movileloru, maguriloru si gorgáneloru d'in Romani'a si Transilvani'a . . . . . .

G. Systemulu de inmormentare in Daci'a preromána.

§ 56. Morminte tumularii, si morminte ordinarii. . . . . .

§ 57. Obiceiulu de a inaltiá movile pre mormentu este communu mai tutoru poporeloru antice. — Herodotu despre acelasiu obiceiu la Scythi si Thraci . . . . . .

1. Morminte tumularii.

a) Tumuli cu cadavru arsu

§ 58. Diferitele positiuni alle cenusii in tumuli. — Movilele de la Sibertu, Bardotiu, Felmera, Petrifalau in Transilvani'a. — Movilele d'in Banatu. — Dolmenulu de la *Pescer'a cu olele*, si movilele de la Gostavetiu in Romani'a. — Movile-morminte posteriore cuceririi Daciei; — movilele de la Kaşkolz in Transilvani'a. . . . .

b) Tumuli cu cadavru nearsu

§ 59. Systemulu inhumatiunei s'a practicátu in Daci'a in epoc'a petrei si a bronzului. — Dificultatile de a fixá epoc'a tumuliloru cu cadavru nearsu. — Resultatulu cercetariloru d-lui Bolliacu. — Tumululu de la Rusanesci in judetiulu Romanati . . .

2. Morminte ordinare fora movile d'asupra

§ 60. Tumulii se 'naltiau numai in onorea celloru avuti si celloru nobili.—Divisiunea mormintelorū ordinare in: *morminte cu cenusie avendu diametru in forma de cazanu; morminte cu cenusie in forma rectanghiulara, si morminte séu cimitiru cu urne.—Campulu mortiloru* de la Zimnicea 9

§ 61. Ultime observatiuni asupra systemeloru de imormentare in Daci'a 9

§ 62. Conclusiunea la capit. XII: cercetarile archeologice pentru a dá resultate solide, trebue sa se intemeiedie pre unu systemu bine rationatu, si pre method'a de comparatiune. — Altu-feliu nu putemu avé de catu nisce propositiuni provisorie . . . 9

CAPITOLULU XIII-lea

Conclusiune. 91

Appendice

Doue pretinse alphabete dacice

§ 1. Semnele de pre carámidile şi petrele de la Colib'a-veche langă Slonu. 91

List'a charteloru, a stampeloru si a figuriloru intercalate in textu 93

Addénda et Corrigenda 93

Digitized by Google

PARTEA I-iu

STUDII

ASSUPR'A

GEOGRAFIEI ANTICE A DACIEI

CUNNOSCINTIELE VECHILORU SCRIITORI GRECI SI ROMANI DESPRE TIERRILE PONTICE, MAI ALĘSU DESPRE DACI'A TRAIANA.

CAPITOLULU 1.

De la Homeru pene la Heredotu

§ I.

Tierrile d'intre Tiss'a si Dnistru, Dunare si Carpati,—mai inainte de a fi cucerite Romani si prefacute in provincia sub numele de *Daci'a*, cumu si in urma dupo rire, cându armele poporului-rege nu mai fura in stare se apere oper'a pripita a ratului Traianu, si se retrasera d'incolo de Dunare,—si-au primenitu fórte desu itorii, fiindu puse tocmai in drumulu emigratiuniloru celoru mari ale popóreloru ghinate de uriasiulu trunchiu asiaticu, si revĕrsate ca unu potopu d'in partile nesice in Europ'a.

Aceste soiuri diferite de barbari, ce vinu si disparu unii dupo altii, in anticitate ca in evulu-mediu, fie-care nimicindu nascênd'a cultura a predecessoriloru loru, lasara rme mai multu sau mai pucinu simtitore, dupo cumu traiulu loru in vaile Dunarei u mai lunga sau mai scurta durata. Interesulu istoriei este acumu, de a regasi asmaturile succesive ale aceloru popóre ce s'au gramaditu unele d'asupr'a altor'a pe mentulu tierriloru de cari ne ocupamu, si cu mediulócele la indemâna, ea se conate treptele ori-carei civilisatiuni, si se ne faca marturi la acele momente critice in ati'a umanitatii, cându rassele inculte si pucinu inzestrate pieru cu sgomotu sub lluviunea celoru pecetluite cu unu geniu mai mare, si ua fortia mai insemnata.

Studiulu de facia avêndu sa imbratisiedie numai ethnografi'a ante-româna a Daciei, ncepemu cercetarile nostre cu analis'a in ordine chronologica a notiuniloru geograce transmise de autorii clasici helleni si romani despre tierrile de la Dunare si Marea Ègra. Aceste notiuni suntu neaparatu de ua valore relativa, servindu numai cá ua

Digitized by Google

caracteristica a modului de vedere geograficu d'intr'ua anume epoca; anse prin acésta ele câstiga deosebita importantia, coci ne dau mediu-loculu de a in a pretiuí si folosí mai bine si mai corectu datele scriitoriloru.

§ 2.

Mai tôta notitiele ce aflâmu in litteratur'a greca pene la Herodotu despre Pontului se raporta la timpuri intunecosse, candu alte semintii de câtu cele h plantându colonii la tiermurile Marei-Negre si ale riuriloru mari d'impregiur semená cultur'a si religiunea asiatica pe unu pamentu locuitu de niste popul barbare si feroce.

Phœnicianii «principii marei si ai pamentului» dupo cumu i numescu p ebrei(1), paru a fi imbrazdatu de timpuriu valurile neospitalierului Pontos (Ἄξεινος), fundandu acĭ, inainte de Milesiani, colonii totu attâtu de numeros in cele alte tierri comerciale unde se stabilisera. Este adeveratu co despre acést lipsescu date precise ale scriitoriloru vechimei(2); anse vedemu pe colonistii co in mai puc'nu de unu secolu dupo gonirea Cimmeriloru d'in locurile ponti cotre Scythii emigrati d'in Asi'a, iau in stapenire mai multu de ua sata pietie colo la Pontu si Bosphoru. Aru fi fostu impossibile ca intr'unu timpu asia de scurtu sianii se fundedie in diferite locuri attâtea colonii, si acestea se se bucure de ua attâtu de infloritore, déco ei nu aru fi gasitu acĭ fundamentele vechieloru stabilim phœniciane, si ua populatiune mai culta de catu erau poporele primitive barbare vecinetate(3). Inse, paguba nereparabile pentru geografi'a vechia, exploratiunil descrierea tierriloru caletorite de Phœniciani n'a ajunsu pene la noi. Numai cat notiuni vage ce 'ntempinamu in primele traditiuni geografice ale Greciloru se d rescu contactului directu cu densii. Asia, *navigatiunea Argonautiloru* (XIII se a. Ch.), celu d'anteiu faptu insemnatu in istori'a geografica hellena, numitu de Ho πασιμέλουσα «presentu amintirii tuturor'a», cantatu de Hesiodu(4), Orpheu si multi poeti, indica ore-cari elemente curatu phœniciane, cumu de esemplu, ficti transparenta a lanei de auru, pr'in care se intiellege bogati'a tierriloru aurifere

(1) Isaia XXIII, 8; Ezech. XXVI, 16.

(2) Numai Ammianu Marcellinu aréta anume co orasiulu *Tyros* de la gur'a Dnistului colonia phoeniciana: «civitas Tyros (Tyras), colonia Phœnicum, quam præstringit fluvius Ty (XXII, 8, 41). S'aru parea la prim'a data co acésta notitia s'a nascutu pr'in simpl'a combinatiu numelui de riu Tyras (Dnistru) cu alu cetatii d'in Phœnici'a, Tyros. *Tyros* d'in textulu lui Amm fiindu de siguru prin erore in locu de *Tyras*, cuvintele de mai susu se raporta la orasiulu come Tyras trecutu in stapenirea Milesianiloru, si insemnatu de unii scriitori cá ua colonia a ace (Scymn. fr. 55). Vedi Movers, *die Phönisier*, III, p. 306, 307.—G. Eichwald, studiulu seu: *spre locuintiele celoru mai vechie ginti in Russi'a meridionale» (Bibliotheca dlia cîtenia*, St. tersburg, 1838, v. 27. p. 53—93, in limb'a russa).

(3) Movers *die Phönisier* (4 volume 1841—1856, Berlin), v. III, p. 286—308 a reunitu nele indicatiuni ce avemu despre presenti'a Phœnicianiloru la Pontulu-Euxinu inaintea colonie Milesiace.

(4) Schol. Apollonii Rhod: ad lib: IV, v. 59.

Digitized by Google

jarulu Phasului, si despre care grecii nu puteau avea atunci sciintia de catu prin Sidoniani(5). Totu astu-felu si *tierr'a de argintu*, Alibe, cunnoscuta lui Homeru(6) pe tiermulu sudu-osticu alu Pontului-Euxinu.

§ 3.

Homeru (X sec. a. Chr.), pusu de Strabo (7) in capulu geografiloru, avea despre nordu cunnoscintie forte marginite, coci d'incolo de Thesalia totulu era pentru elu: Thraci'a cu frigurosii sei munti(8). D'in afluentii Pontului pomenesce numai de *Partheniosu* in tierr'a Enetiloru; asemenea de orasiele maritime Kytoros, Sesamos, Kromn'a si Aigialos (9); despre tiermulu nordicu, resariténu séu apusénu alu Marei-Negre nu spune nimica; de catu mai la nordu de Peonieni si Ciconi, — doue triburi thrace venite cá ajutóre in resboiulu Troiei(10) — asiądia poetisandu pe Hippemolgi si Abieni, nisce triburi scythice dupo unii scriitori posteriori(11); iaru pre

(5) **Ukert**, *Über die Argonautenfahrt, Geogr. der Griech. und Rœm.*, I, p. 321 seq. 1816.—**Ch. Lévesque**, *Études sur l'hist. anc. de la Grèce*, t. V, p. 4. 1814. — **O. Müller**, *Gesch. der griech. Literatur bis auf das zeitalter Alexanders*, I, 425, 1841:— **Vivien de St. Martin**, *Histoire de la Géographie*, Paris 1873 p. 42.

(6) Iliad'a II, 856.—**Strabo**, XI. 1, 19, p. 499.

(7) **Strabo** I, c. 2 si 6.

(8) Iliad'a II, 844; IV, 533; V, 462; IX 5; X, 434 seq; XI, 223; XIII, 301; XX, 485; XIV, 224—230. Co nordulu s'a desemnatu sub numele generalu de Thraci'a, vedi anco: *Dionysophanes* ap. Schol Apoll. Rhod. I, 826. Schol. Pind. Pyth. VIII. 5 — *Meurs* ad Apoll. Dysc. p. 95.—**Bast.** *Ep. crit.*, p. 266.—**Ukert**, *Geographie* I, 2 p. 282.

(9) Homeru II, 851—855.—Se incéla dero Eratosthenes si Apollodoru (ap. Strabo VII, c. III, 6; I, c. II, 19 candu dicu co Homeru nu avea nici ua sciintia despre Pontu.

(10) Iliad'a II. v. 844 seq.

(11) Iliad'a XIII v. 4 seq. Dupo ce poetulu descrie cumu Zeus a lasatu pe Hectoru si pe Troiani se petrundia pene aprope de flot'a hellena, adauga co atunci elu luandu-si ochii de la priveliscea campului de bataia, ii aruncà spre tiarr'a Thraciloru:

αὐτὸς δὲ πάλιν τρέπεν ὄσσε φαεινὼ,
νόσφιν ἐφ' ἱπποπόλων Θρῃκῶν καθορώμενος αἶαν,
Μυσῶν τ' ἀγχεμάχων καὶ ἀγαυῶν Ἱππημολγῶν
γλακτοφαγῶν Ἀβίων τε, δικαιοτάτων ἀνθρώπων.

Cele doue versuri d'in urma a datu nascere la lungi discussiuni. Unii vedu insirate ací nu mai pucinu de catu cinci popore: Mysi, Agaui, Hippemolgi, Galaktophagi si Abii. Prin Mysi, dupo tota probabilitatea, se intielege Thraci. Opiniunea co Agaui aru fi unu nume de poporu scythicu a fostu combatuta anco de multu de Eustathius (ad. Hom. Il. XIII, 5. p. 916. Comp. *Steph. Byz.* v. Ἄβιοι. Hesych. v. Ἄγαυοι. *Bernhard*, ad. Dion. Per. 308. p. 595). In numirile Hippemolgiloru (mulguteri de iepe) si Galactofagiloru (mancatori de lapte,) gasindu-se obiceiuri pe cari scriitorii posteriori le impartasiescu Scythiloru, nu este fora temeiu a raportá textulu de mai susu d'in Iliad'a la poporulu nomadu cunnoscutu lui Homeru numai pr'in epithete, dero numitu de Hesiodu Σκύθαι (frag. 189 si 190). Despre Abii nu se pote decide deco erá unu poporu, si anume scythicu cum pretinde Eustathius (ad. Il. XIII, 5 p. 916,) séu thracicu cumu voesce Didymus la Stephanu de la Byzantiu (v. Ἄβιοι), séu numai unu epithetonu mai departatu, (ἄβιοι) alu acelorasi Σκύθαι, diferitele

Digitized by Google

Cimmieni fi-lasă ini locuintiu Noptii vecinice si a intunericului(12), socotindu-i mai multu de unu poporu fabulosu.

§ 4.

Hesiodu (IX secolu a. Chr.) ne procura date geografice mai precise. Elu mentionedia pentru anteia-ora, pare-se, riulu celu mare alu Europei, Istro (13). Printre cele alte 25 riuri ce mai enumera (14), — d'intre cari jumetate apartinu unghiului nordu-vesticu alu Asiei-mici, — suntu: Anaurosu in Thesali'a; Strymonu si Nessosu in Thraci'a; Haliakmonu in Macedoni'a, Kaikosu in Mysi'a, si apoi imediatu riulu Ardeskos, fora indicatiunea tierrii pr'in care curge. Ukert flu socotesce spre apusu de Marea-Négra(15) pe candu Halling(16) si Schuller(17) flu identifica cu riulu Argesiu, fora cuventu intemeiatoru, pentru co Ardeskosu alu lui Hesiodu aru putè fi totu asia de bine riulu Ἀρτισκος d'in tierra Odrysiloru la sudulu Dunarei(18), ca si Ὀδησσος numitu de Herodotu in Scythi'a(19). D'in afluentii nordici ai Marei-Negre Hesiodu nu cunnosce nici unulu. De Scythii «cei mulgetori de iepe» face pomenire, deco cumu-va versulu pastratu de Strabone(20): Αἰθιοπάς τε Λίγυς τε ἠδὲ Σκύθας ἱππημόλγους(21)

incercari ale grammaticiloru posteriori de a esplicá cuventulu fiindu nesatisfacetore. Vedi *Strabon* VII, 296. 300. 302. 303. 311. XII, 553. — Nicol. Damasc. ed. Orell. p. 140. Eustath. opp. ed. Tafel. XXIV, p. 224. — D'in autorii moderni, compara **Niebuhr**, *Kleine historische und philologische Schriften*, I 368 (Bonn 1828). — **D'Anville** *Memoires de l'Académie des inscriptions et belles lettres*; t. 25, Paris 1759, **Ukert**, *Skytien und das Land der Geten oder Daker*, Weimar 1846, p. 412. 414. — **Schoening**, *Fortsetzung der Allg. Welthist.* vol. 31, Gebaher 1771, p. 85. — **A. Riese**, *die Idealisirung der Naturvölker des Nordens*, Heidelberg 1875, p. 8—10 **V. de Saint-Martin**, op. cit. p. 63—64.

(12) Od. 11, 14. Comp. **Cuno**, *Die Skythen*, Berlin 1871 p. 250. — Despre geografi'a lui Homeru vedi **Grotefend**, *gegenbemerkungen über Homer's geographie.* in *Allg. geogr. Ephem* v. 48; — **Voss**, *Krit. Blaetern. Alte weltkunde I.* — **Ukert**, *gebgr der griechen und Römer* I, 2 p. 316 seq. Comp. *Bemerkungen über Homer. geogr.* p. 5 seq.; *Völcker, ueber Homerische geographie und Weltkunde.* Hannover 1830. — **Bzoska** *de geogr. myth.* — **Forbiger**, *handb. der älten geogr.* I, nota 41, p. 21 resuma literatur'a asupr'a geografii lui Homeru. — **Vivien de St. Martin**, op. cit. cap. VI. deosebesce forte bine doue geografie in Homeru: una *positiva*, a lui Homeru, ce se afla in Iliad'a; alt'a *legendara*, a secolului seu, in Odysse'a.

(13) *Theogon* 339: «καλλιῤῥέεθρου»

(14) *Theogon* v. 357—345.

(15) *Skythien und das Land der Geten oder Daker*, Weimar. 1846, p. 15.

(16) *Geschichte der Deutschen* I. 67.

(17) *Siebenbürgen vor Herodot*, in *Archiv fur kunde österr. gesch. Quellen*, v. XIV, Wien 1855, p. 101.

(18) Herodotu IV. 92 :... riulu Ἀρτισκὸς care curge διὰ Ὀδρυσέων, traversa tierr'a Odrysiloru.

(19) Herodotu IV, 49. 92. — Comp. *Forbiger*, op. cit I, p. 24; not'a 50: «Wir kennen nur einen kleinen Nebenfluß des Istros in Sarmatia Europaea namens Ardiscus, der hier schwerlich gemeint sein kann.»

(20) Strabo VII 300: ὅτι γὰρ οἱ τότε τούτους (τοὺς Σκύθας) ἱππημολγοὺς ἐκάλουν, καὶ Ἡσίοδος μάρτυς ἐν τοῖς ὑπ' Ἐρατοσθένους παρατεθεῖσιν ἔπεσιν Αἰθιοπας etc.

(21) fragm. 190.

Digitized by Google

Fin cauș'a scurtimei silabei a doua d'in Σκόθας n'aru putea banuiti de falsificate(22). Din *Aethiopii* d'in acestu fragmentu catu'a intielege pe Assyrieni, cari pene in secolu allu VIII-lea a. Chr. fura puternici pe marginile Pontului.(23) Alte populatiuni e mai insira suntu: Galactofagi(24), Arimaspi, Grifoni (?pote) etc.(25).

§ 5.

Dero cu incetulu cunnoscintiele geografice ale Greciloru despre tierrile de la Dunare se inmultiesau prin stabilirea de colonii, intinderea relatiuniloru de comercu si de politica. Marea-Négra, ce avusese pene ací numele de Mare Neospitaliera, *Pontos Axeinos*, devine pr'in euphemismu Mare Ospitaliera, *Pontos Euxeinos*(26). Coloniile Milietului semanate in nordulu marei, de la gurile Istrului pene la Bosphorulu Cimmerianu si Tanaisu, isi reserva pentru mai multe veacuri comerciulu maritimu aproape exclusivu, Istrosu, Tomi, Odessu, Olbi'a, cele mai vechi din aste colonii milesiane, suntu dupo inceputulu secolului allu VII-lea(27). Loru se datoresce respandirea unora idei mai esacte despre tierrile Scythice, si chiaru notiunile poemei orphice despre navigatiunea argonautica in ce privesce nordulu Pontului. Acésta poema, ajunsa pene la noi in ua forma posteriora chiaru lui Onomacritu, cullegatorulu si clasificatorulu canteceloru antice (intre 500—550 a. Chr.), dero alu carui fondu este in realitate anticu(28), asiediá in jurulu Maeotidei pe: Geloni, Geti, Sauromati, Arimaspi si alte triburi; iara la estremitatile nordului pe: Pacti, Arctei, Lelioni, Scythii armati cu sageti si inchinatori ai lui Aresu, Taurii omucidi, Hyperboreni, Macrobieni, Cimmerieni etc.(29). Form'a légendei anse pastrata de Pindaru in a patr'a oda (compusa in annulu 462 a. Chr.) trebuindu a se pune in acordu cu progresulu ideiloru geografice ale timpului, de la Phase duce nav'a in Pontulu Euxinu; de ací in marea Erithrea si laculu Tritonisu situatu in fundulu Syrteloru(30). Urmasii lui, ceva mai bine informati nu mai ingaduescu a crede co Pontulu Euxinu communica cu marea

(22) Cano op. cit. p. 249. — *Niebuhr*, op. cit. p. 365, citesce astu-felu versulu de mai: Αἰθίοπας, Λιγύας τ' ἠδὲ Σκύθας ἱππημολγοὺς.

(23) Meyers op. cit. III, 105: «in der mythischen Erdkunde der Griechen war *Aethiopien* gewöhnliche Bezeichnung für Assyrien.» Vedi acolo argumentele pe cari se intemeiadie.

(24) fragm. 189, la *Strabo* VII. 302, d'in Ephorus, cartea IV — Γλακτοφάγων οἱ αἰεν, ἀστῆν οὐκ ἔχοντων.

(25) fragm. 191. — Despre geographi'a lui Hesiodu vedi in general: Moss, *Weltkunde bei Hesiod*, p. 16 sq. Ukert, *Geogr. de Gr. u. Röm.* I, 1, p. 36, si Stückler, *Handbuch d. alt. geogr.* p. 45 sq.

(26) *Eratosthenes* ap. *Strab.* VII, 298. — *Simonides*, epigr. 89. Anthol. ed. Jacob, tom. p. 76. — Hymn. in v. εὐξεινος πόντος, p. 352.

(27) Scymus Chius v. 747 si 804—807 ed. Letronne, 1840. Despre coloniile grecesci de la Marea Négra vedi literatur'a adunata in Forbiger, *Handb. der Alten geogr.* I, p. 1, nota 38.

(28) Rubnkenius. *Epist. crit.*, p. 228 sq. 1782. Mannert, *Geogr. der Griechen und Romer* I, 26; Heyne *Exc. I, ad Aen.* VII, Volf, *Proleg. ad. Homer*, Vivien de St. Martin, op. cit., p. 44.

(29) *Orph. Argonaut.* v 1038 sq. 1063, 1080 ed. Gesner.

(30) *Pith.* IV, v. 447—448, si v. 58.

Erithrea, nici mai transporta Corabi'a lui Jasonu pene la marile Nordului, ci gasescu mai comodu a face pe Argonauti se se intorca pe Istru in Mediteran'a, pe temeiulu unei vechi credintie, de care se tine si Aristotelu(31), cumu co unu bratiu alu Dunarii (negresitu afluentele seu Şav'a) s'aru versá in Adriatic'a, si aru fi datu si numele Istriei(32).

§ 6.

Fragmentele poetiloru Cyclici, de si continu pucine date geografice, ne aréta anse interesulu viu cu care se cantá si se povestea lucrurile, tierrile si popórele pontice. Arktinos milesianulu (intre 760 si 708 a. Chr.) canta in versurile sele insul'a Leuke la gur'a Istrului seu a Boristhenului, ca locuintia a lui Achilles si a cetei séle de eroi(33). Alcaeus (inceputulu secolului alu VI, a. Chr.) vorbesce intr'unu chipu mai positivu despre tierr'a Scythiloru(34). Peisandros d'in Kameires in Rhodos (cam 735 a. Chr.) mentionédia pe Agatyrsi(35). Aristeas asicura co la marea-negra locuescu Cimmerii; spre nordu de ei, Scythii, apoi Issedonii, pene unde elu pretinde co a si caletoritu; iaru mai susu de Issedoni, Arimaspîi — ómeni numai cu unu ochiu—, Grifonii cei paditori de auru, si in fine Hyperboreii(36).

§ 7.

Expeditiunea lui Dariu regele Persiloru contr'a Scythiloru d'in Europ'a la annulu 513 a. Chr. contribuí anco la respandirea cunnoscintieloru despre tierrile si populatiunile de la Dunare si Marea-negra(37). Acestea suntu adesea pomenite de cotra lyricii, tragicii si comedianii greci in productiunile loru literarii. Sophokles (n. 495+406), aduce Scythi si Colchi pe scena(38); Aeschylos (n. 525+456 a Chr.) pune la Nordu de totu pe Hyperborei, in tierr'a caror'a Istru isi ia originea d'in muntii

(31) *De Mirabil. auscultat.*, c. CXII, Beckm.; *Hist. Anim.*, VIII, c. XV; Schneid *Add. Justin* XXXII, 3, Plin., III, 22 (18) Strabo lib. I, c. 3.

(32) Vedi pe largu Ferbiger op. cit., p. 27, 300—301.—Acesta navigatiune a Argonautiloru pe Istru o consacra Apollonius de la Rhodos in poem'a sea scrisa catre 220 an. Chr. (lib. IV, v. 282 sq.) si dupo elu, fora indoiala, parafrastulu seu Valerius Flacus. Comp. V. de St. Martin, op. cit. p. 55. — F. Ritschl, *die samlung der Homerischen gedichte durch Peisistratus* 1868. Opusc. I.

(33) Dupo unii Leuke se afla la gur'a Istrului. Vedi *Biblioth. der. alt. Litt. u. Kunst* I. Ined. p. 34., apud *Ukert* op. cit, p. 16 —Dupo altii la gur'a Borysthenului (Dnipru). Vedi *De cyclo Graecorum epico et poetis cyclicis or. eorumque fragm.* Coll. et interpr. est C. G. Müller, Lips 1829.

(34) Bergk *poetae lyr. Gr.* III 947 : Ἀχίλλευ, ὃ γᾶς Σκυθίκας μάδεις Compara Ukert op. cit. 18, Cuno, op. cit. 249; — Grote *griech. gesch.* v. II p. 184 traduc. germana.

(35) Suidas v. Ἀγάθυρσοι. — Steph. Byz. Ἰσσηδόνες.

(36) Herodotu IV, 12. 13.— Suid. v. *Aristeas.* Compara asupr'a lui, I. M. Schultz, *Apparat. ad annal. crit. rer. Graec.* Kiliae. 1826. 4. p. 4. n. 9.

(37) Herodotu IV 89 seq.

(38) *Schol. Dion.* 10. *Schol. Apoll. Rhod.* IV, 223. 284. Athen. p. 189.

Digitized by Google

Rhipei(39); la sudu de acestea: Scythi'a, ua tierra intinsa, aspra si frigurosa, bogata in ferru si cai, dero locuita mai multu de popore barbare, intre care totusi se afla pacinicii si ospitalierii Gabii(40), adico Abiii lui Homeru, fora a le indicá ua locuintia precisa.(41)

(39) *Choeph.* 384 f. 183 comp. cu fragm. 150.—Pindaros (ol. 3, 14): Ἴστρου ἀπὸ σκιαρᾶν πάγᾶν.

(40) fragm. 184. Prom. edit. Teubner 1860, 1 sq. 15. 20. 301 Th. 802. fr 190. *Gabii* in locu de *Abii* provine pote d'in ua falsa etymologisare a lui Aeschylos, ceva cam: γα-βιοι «cei ce se hranescu cu rodurile pamentului». Esplicatiunile celoru vechi vedi-le la Schol. si Eusth. ap. Iliad'a N. 6.

(41) Pr'intre popórele ce iau parte la suferintiele lui Prometheu inlantiuitu de stinc'a Caucasului Aeschylos enumera si pe *Arabi*:

Ἀραβίας τ' ἄρειον ἄνθος, (v. 420 Προμηθεὺς δεσμώτης, ed. Teubner 1860).

Mai toti comentatorii recunoscu co lectur'a Ἀραβίας «*Arabia*» este falsa, desi nu se invoescu asupr'a amendatiunei Herman (Obs. crit. c. 1. p. 9) propuse:

Γάβιοί τ', ἄρειον ἄνθος

dero renuntia singuru la dens'a; Wieseler (Philologus. v. 9, p. 717) si Boissonade (Philostr. Epist. Paris 1842, p. 138): citescu

Ἀβαρίας τ' ἄρειον ἄνθος

lectura, ce neputendu-se justificá cu nici-unu esemplu, trebue respinsa. (Ukert, op cit., p. 415 nota). Pe observatiunea scholiastului, care cauta sa apere lectur'a Ἀραβίας, cum co Strabo vorbesce de Troglodíti in Arabi'a, si intre Maeotis si Marea Caspica, *numindu-i pe acestia chiaru Arabi*, πῶς τὴν Ἀράβιαν Καυκάσῳ συνῴκισεν; ἢ ἐπεὶ Στράβων φησὶ Τρωγλοδύτας οἰκεῖν μεταξὺ Μαιώτιδος καὶ Κασπίας, οἵ εἰσιν Ἄραβες, nu punemu mare greutate, pentru co este facuta, dupo cumu a probatu Meinekius, de unu interpolatore multu posterioru, si nicaieri Strabo nu numesce pre Troglodytii de la Caucasu: *Arabi*. Vedi Strabo l. XI, c. VI. edit. Firm, Didot, Paris 1853; compra lib. I, 1,27; XVI, 27. vedi *Elmsley* in *Aesch. Prom. vinct.* ed. Lips. 1828. 8. p. 183; — Dero écco co *Arabi'a pontica* ne 'ntempina si in Euripide (n. 480 + 406 a. Chr.) Βακχαι, Teubner, V. 16., precumu si in comedi'a *Trinumus* a lui Plautu, actulu III-lea, in care vorbesce betranulu Charmides cu Sycophantele:

«*Sycoph.*: Advenio ex Seleúcia, Macédonia, Asia atque *Arabia*, v. 845
Quás ego neque oculís neque pedíbus umquam usurpaví meís.
. . . . . .
Charm. . . . . . quid ais? quid hoc quod té rogo? v. 930
Quós locos adísti? Sv. Nimium mirimodis mirabilis.
Charm. Lúbet audire, nisi molestumst. Sv. Quin díscupio dícere.
Omnium primum in Póntum advecti ad Arabiam terram sumus.
Charm. Eho,
An etiam in Ponto Arabiast? Sv. *Est: non illa ubi tus gignitur,*
Sét ubi apsinthium fit ac cunila gallinácea.
(T. Macci Plauti *Comoediae*, ed. Teubner, 1863)

Aceste texturi impreuna cu unu pasagiu d'in Ammianu Marcellinu, si numele anticu alu Macínului de: *Arubium*, a condusu pe d. Odobescu la ua ingeniosa hypothesa, pe care o da anse sub tota reserv'a, co adica acea Arabia a lui Aeschylos, Euripides, Plautu si Ammianu Marcellinu, a esistatu in realitate, si anume n'aru fi de catu *Bas-arabia* de asta-di, care 'si pastrédia pene acumu in partea a doua a numelui vechia denumire *Arabia*, iaro partea anteiu amintesce pote dominatiunea poporului Bessi asupra-i.

Pentru cá hypothes'a anse se se ridice la certitudinea unui faptu aru avé nevoia de niste probe cu unu caracteru istoricu, coci datele geographice alle lui Aeschylos, Euripides, şi in genere alle tragiciloru greci merita pucína credintia Lui Aeschyilos anco de multu i s'a imputatu cu deplinu cu-

Digitized by Google

§ 8.

D'intre logographi, Hecataeu de la Miletu (n. 549+472 a. Chr.) ἀνὴρ πολυπλανής «mare caletoru» dupo cumu îlu numesce Agathemeru (42), şi care visitase tiermurile sudice ale Pontului pene la marea Caspica, şi mai multe populatiuni thrace (43), intinde Scythi'a européna de la Istru pene la Chersonesulu tauricu, insirandu acî cá locuitori: pe Melanchleni (frgm. n. 154), Myrgetae (44), Matiketi (frgm. n. 156), Isepi (n. 158) şi Edi (n. 159), éro ca orasie in Scythi'a: Karkinitis (45) (frgm. n. 153) si Kardesos (frgm. n. 157). Elu face si pe Issedoni ua populatiune scythica (46). Hellanicos din Mytilene in Lesbos, care traia pucinu inainte de Herodotu (47), a scrisu pe largu despre Scythi, dupo cum ne asicura Stephanus de la Byzantiu (48); anse cele doue scurte notitie ale acestuia nu ne permitu a dobendi ua idee macaru despre ce erá anume scrierea intrega; pote co ea formá numai unu capitolu d'in oper'a περὶ ἐθνῶν (49). Hellanicos numesce anco doue populatiuni in Scythi'a, ce nu ne in-

ventu predilectiunea d'a citá numi peste numi de riuri si popore (Schol. Aristoph. Ran. 926); Polybiu (II, 17) mustra pe toti Tragicii pentru acest'a; Strabo (l. VIII, c. V, 6, 8; c. VI, 6. 7. 8; lib X, cap. III. 13; lib. XII, c. VIII; — lib. XIV cap. III, cap. X) dovedesce co ei adessea descriau falsu si confundau chiaru tierrile forte aprope de dênsii, necumu cele departate. (Vedi Plinius XXXVII, 2 «Euripidis et aliorum errorem excusandum ex orbis ignorantia» — Dio Chrysost. Or. XV. t. I. p. 448 ed. Reiske. — *Hermann* ad Soph. Elect. 4. — Völker mythol. Geogr. p 211. 224. — Ukert op cit. 28, 29). Aeschylos pune in vecinetatea tierriloru pontice omeni cu capete de caui, cu ochii in peptu, cu cate unu ochiu şi alte monstruositati (Strabo, lib. I. c. II, 35; l. VII. c. III, 6;) Steph. Byz v. Ἡμιχύνες) astu-feliu co deco 'i amu atribui cunnoscintie esacte despre geografi'a aceloru parti, amu fi siliti sa admitemu lucruri pré curiose si impossibile. In asta categorie aru fi si Arabi'a de la Marea Negra, care chiaru in gur'a Sycophantelui lui Plautu se areta ca atare. — Tacerea geografiloru mari ai vechimei: a unui Herodotu, Strabo, Ptolemeu, Pomponiu Mella, cumu si a celloru alti scriitori greci si romani despre Arabi'a lui Aeschylos de la Dunare ni se pare forte ponderosa.

(42) Agathemeru I. 1 *Fragm. historicorum Graec.* ed. *Müller*, Paris, Didot 1841. Despre Hecataeu vedi Herodot V. 36. 135 sq; VI 137; II 143. IV. 36; II 20. 21.—D'in cei moderni: l'abbé Sévin Rech. sur Hecatée de Milet, in t. VI allu Acad. des inscr., 1729, p. 242; Fréret, *observations génér sur la géogr. anc.*, t. XVI des *Nouv. Mémoires de l'Acad. des inscr.* 1850. p. 345; Ukert. geogr. de griech. und Roem. I, p 69 1816; Reingaum, gesch. der Frd-und Länderabild des Alten 1839, p. 139 seq., Excursus zur geogr. des Hecataeos;—Forbiger, op. cit. I p. 50;—Brandstaeter, Scythica, Regiomonti Prussorum, 1837. V. de St. Martin, op. cit. p. 76—79.

(43) Frgm. n. 185 seq. in *Frag. hist. gr.* I.

(44) Frgm. n. 155, in care nume *Klausen* (Hecataei fragm. p. 87) vede ua erore de scrisu in locu de *Tyrangetii* sau *Tyragetii* ai lui Ptolemeu 3,10 si Plin. *Hist. Natur.* 4, 12, 26.

(45) dupo Forbiger op. cit., pote Canikschak de adi.

(46) frgm. 168. comp. 178, 179, Müller *fragm. historicorum græc.* I. 11, 12

(47) Suidas—v. Steph. Byz—Gell. XV 23 Dupo unii nascutu cam 496+411 a. Chr.; dupo *Müller fragm. hist. gr.* I *proleg.* p XXV, la 482+394. Cf. L. Preller de vita et scriptis Hellanici. Dorpat. 1840, 4. Berlin 1864.

(48) v. Ἀμάδοκοι. Id. v. Αμόργιον. Comp. Strab. l. XII, cap. III, 22.

(49) Müller *Fragm. historicorum græc.* I. *prolegomena* XXV, XXIX.

Digitized by Google

tempina la predecesorii sei: Amadokii (50) si Sakii (51); éro pe Maeoti, pe cari Herodotu ii pune la resaritu de Maeotis, deci ii scote d'in rendulu Scythiloru, elu ii numesce lampuritu Scythi (52).

§ 9.

Deco aruncamu acumu ua privire assupr'a acestoru scurte si imprastiate notitie, vedemu co, cu totu progresulu cunnoscintieloru geografice ale celoru vechi dintr'ua epoca intr'alt'a, totusi ele suntu departe de a ne puté da ua idee esacta despre tierrile cunnoscute mai apoi sub numele de Daci'a, si despre poporele ce le au cutrieratu; pentru co: seu pré vagi, seu in contradictiune unele cu altele, seu rodite de phantasie numai, in acele timpuri intunecosse ale istoriei, seu in fine ajunse pene la noi trunchiate, in sfaramaturi alterate chiaru de scriitorii posteriori, — aceste notitie ne lasa ua negura aprope deseversita assupr'a tierriloru d'intre Carpati si Dunare, pe care abia Herodotu o risipesce in parte, deschidiendu portile Istoriei Daciei.

CAPITOLULU II-lea

Herodotu

§ 1.

Nu este multu timpu de candu method'a critica istorica a isvoreloru a inceputu se castige in domeniulu Istoriei antice unu terrimu fixu, pe candu in ce privesce geografi'a vechia, ea lasa pene adi anco forte multu de doritu. Acest'a se confirma pe deplinu studiandu cine-va intins'a literatura la care a datu nascere numai a patr'a carte d'in *Istoriile* lui Herodotu, literatura care ne presinta systemele cele mai contradicutóre, intemeiate numai pe simple supositiuni, si imprejurarea ciudata anco: co cu fie-care nou commentatoru apare si unu nou modu de interpretatiune a dateloru *parintelui istoriei* (1).

(50) fr. n. 170: Ἀμάδοκοι, Σκυθικόν ἔθνος.

(51) Ἀμόρτιον, πεδίον Σακῶν, Ἑλλάνικόν Σκυθικοῖς la Steph. Byzantinulu.

(52) Schol. Apollon. IV 322.- Müller, Fragm. hist. gr. I 57 fragm. 92.

(1) Scrierile principale suntu: Cellari *Notitia orbis antiqui*; edit. Conrad Schwarz Lipsiae 1731, tom. I, pag. 401 sq.—Th. S. Bayeri *De Scythiæ situ, qualis fuit sub ætatem Herodoti* in *Commentar. Academiæ Scientiar. Petropolitanae*, 1728, tom. 1, pag. 400 sq; séu: *de origin. et priscis sedibus Scytharum*, in alle selle *opusculis ad historiam antiquam*, Hal 1770 in 8.—Eichhorn, *Hist. ant. e gr.* I p 405 sq. — F. V. Beyers, *Erläut. der von Herodot und Plinius gegebenen Beschreibung des alten Skythiens* in *Zusatz. zu Allg. Welt Historie* III, 11 sq.—De Guignes, *Mémoire dans lequel on entreprend de fixer la situation de quelques peuples Scythes, dont il est parlé dans Hérodote*, in *Mémoires de l'Academie des inscriptions et belles-lettres*, tom. XXXV, p. 539 seq.—d'Anville, *Examen critique d'Hérodote, sur ce qu'il rapporte de la Scythie*, totu acolo, t. XXXV, p. 573 sq.—I. Pinkerten *Dissert. on the origin and progress of the Scythians or Goths*, Lond. 1787 m—8;—Hennike, *De geographia Herodoti*, Göttg. 1798;—Bredow, *Geogra-*

Digitized by Google

Fora a ne opri assupr'a acestoru systeme, se ne indreptamu mai bine la Herodot insusi, si cu tota atentiunea si neinclinarea cotre vre ua theoria imbratisiata de mai 'nainte, sa analisamu descrierea ce ne-o face unulu d'in cei mai insemnati geografi ai vechimei despre form'a si intinderea Scythiei, despre locuinti'a poporeloru d'intr'ens'a si se cercamu a identificá unele d'in datele sele geografice.

§ 2.

Herodotu d'in Halikarnasu in Cari'a (nascutu intre 490 si 480, mortu dupo 408 a. Chr.)(2), cu dreptu cuventu s'a numitu *parinte alu Istoriei*(3) si geografiei istorice. Caletoru iscoditoru, inteligentu, bagatoru de sema, studiindu singuru cu proprii sei óchi teatrulu evenimenteloru, monumentele, obiceiurile si naravurile poporeloru, remane pe vecie in capulu celoru mai pretiose isvore ale istoriei antice (4). Cu tote

phiae et uranologiæ Herodot. specim. Helmstadt, 1804.—**Mannert,** *der Norden der Erde* 1820, in-8, p. 100 seq—**Lelewel,** *Opis Scythii Herodota* in alle selle. *Pisma pomniejsze geogr. hist.* Warz. 1814. —**Senkowski,** *O. I, Primieczania K. Herodotova bpisaniiu Skithii,* in *Biblioteka dlia cztenia,* t. XXVII.—**B. G. Niebuhr,** *Ueber die Geographie Herodots,* p. 132—158 si *Untersuchungen über die Geschichte der Skythen, Geten, und Sarmaten* p. 352—398 in *Kleine historische und philologische Schriften,* erste sammlung, Bonn, 1828. — **Dönige,** *Commentatio de Geographia Herodoti,* Berl. 1835. — **Rennel,** *The geographical system of Herodot,* London II, ed. 1832. — **Brandstätter,** *Scythica,* Reg. Prussorum 1837;—**Hermann Bobrik,** *Geographie des Herodot nebst einem Atlasse von zehn Karten.* Königsberg, 1838, in—8. — **A. H. L. Heeren,** *Ideen über die Politik, den Verkehr und den Handel der vornehmsten völker der alten Welt,* Göttingen 1824, 1 Th. 2 abth. p. 263 seq.—**Halling,** *Geschichte der Skythen,* Berlin 1833 in 8;—**Lindner,** *Skythien und die Skythen des Herodot,* Stuttgart 1841. — **P. I. Schafarik,** *Slawische Alterthümer,* 2 volume, trad. germana a lui Mosig von Aehrenfeld, Leipzig 1843.—**Hansenius,** *Ost-Europa nach Herodot,* Dorpat 1844.— **Nadezdin,** *Herodotova Skythiia obiasnennaia czres sliczenie e miestnostiami,* in *Zapiski Odesskago Obszczestva Istorii,* Odessa 1841, in—4, t. 1.—**Ukert,** *Skythien und das Land der Geten oder Daker,* 1846;—**Celster,** *das Land der Skythen bei Herodot und Hippokrates,* in *Neue Jahrbücher für Philologie und Pædagogie,* Leipzig 1846, XII supplementband p. 569—632 si XIII suppl. band, 1847, p. 5—77. — **I. C. Schuller,** *Siebenbürgen vor Herodot und in dessen Zeitalter,* in *Archiv für kunde österr'geschichtsquellen,* tom. XIV, Wien. — **I. G. Cuno,** *Die Skythen,* Berlin 1871;—**George Rawlinson,** *On the Geography of Scythia,* in *History of Herodotus,* vol. III, third edition 1875, p. 201—208. — **B. P. Hasdeu,** *Istoria critica a Romaniloru,* II ed. 1875, Bucuresci p. 181—215.

(2) Dyonys. Halic. de Thucyd, 820. — Diodor II 32. Euseb. ol. 78. Dupo Pamphila, un collectionista de memorii istorice, ce traiá in timpulu imperatului Nero, Herodotu s'aru fi nascutu la 484 a. Chr. Anse si dens'a nu da faptulu ca positivu, coci in pasagiulu pastratu la Gellius Noctt. Att. XV 23 se dice «videtur» : «Hellanicus Herodotus Thucydides, historiæ scriptores, in isdem fere temporibus laude ingenti floruerunt et non nimis longe distantibus fuerunt statibus. nam Hellanicus initio belli Peloponesiaci fuisse quinque et sexaginta annos natus *videtur*, Herodotus tres et quinquaginta, Thucydides quadraginta. *scriptum est hoc in libro undecimo Pamphilæ.*»

(3) Cicero, *de legg* I, 1,5 «*apud Herodotum patrem historiæ*».

(4) Vedi articolulu lui **Guignaut** *Hérodote* in *Encyclopédie des gens du monde,* Paris. — **F. C. Dahlmann,** Herodot aus seinem buche sein leben (Forschungen auf dem gebiete der geschichte II 1) Altona 1823. — **K. Wilh. Ludw. Heyse** de Herodoti vita et itineribus, Berol. 1826; **Mustoxidi,**

Digitized by Google

co in vechime (5), ca si adi, i s'a fostu imputatu usiurintia in admiterea faptelorु, partialitate si lipsa de critica, nu ua data cercetarile moderne a constatatu esactitatea descrierilorु sele geografice si istorice (6). Este adeveratu co elu nu multiamesce pretutindeni cerintiele unei scrieri de istoria seriossa(7), nici separa faptele istorice de povestile poporane; dero parte d'in acestea elu le raporta foro a crede inmai in ele (8), parte porta in sine, dupo cumu se probedia prin cercetarile mai noui, unu autenticu simbure de adeveru, de si inveluitu sub trasuri fabulósse (9).

§ 3.

Descriptiunea geografica, ethnografica si istorica a Scythiei incepe de la alu II-lea capitolu alu cartii a IV pene la finele acestia, formandu in sine unu totu absolutu circumscrisu, bine determinatu; anse in raportu cu oper'a intrega ea porta unu caracteru curatu episodicu. (10) Dupo obiceiulu seu cá mai inainte de a tratá despre vre ua cucerire a Persiloru, se se ocupe cu istori'a si descrierea tierrii unde expeditiunea a avutu locu (11), Herodotu vorbindu despre regatulu persanu si despre

Nove Muse di Erodoto tradotte, Milan, 1820; — Herodotus, in K. Otfr. Müller, gesch. d. griech. litteratur, Breslau 1841. — Will. Mure, *crit. History of the language and litterature of ancient Greece* (1850. 1854—60.) London. — Daunou *Hérodote*, in *Cours d'études historiques*. — Ad. Schöll, *Philologus* VIII 193. X 25, 410. — G. Rawlinson, *History of Herodotus*, cap. I, II si III vol. I, London 1875. — H. Stein, *Herodotus*, erster band erstes heft. *Einleitung*, 2 auflage, Berlin 1864; — K. Abicht, *Herodotus* 1 band, *Einleitung*, p. 1—28, Leipzig 1861, etc.

(5) Aristotelu ilu numesce «povestitoru de basme» μυθολόγος, *de gener. an.* III 5, comp. *hist. an.* III 22. — Cicero *de legg.* I 1, *de div.* II 56; Gellius III 10. Altii «falsificatoru alu adeverului si partialu», Photios. *Bibl.* p. 35 la Bekk. *Ioseph adv. Ap.* I 3. Plutarch in scrierea περὶ τῆς Ἡροδότου κακοηθείας (Moral. p. 854—874). Comp. criticulu Dionysios d'in Halikarnass de Thucyd. 820 comp. ad. Cn. Pompei. 767 sq. Comp. Gust. Lahmeyer de *libelli Plutarchei, qui de malignitate Herodoti inscribitur, et auctoritate et auctore*, Gotting. 1848, 4. — Arnold Schæfer, *Abriss der Quellenkunde der Griechischen geschichte bis auf Polybios*, Leipzig 1867. — G. Rawlinson, *History of Herodotus*, I 69—140.

(6) Asia de es. inscriptiunile cuneiforme descoperite si descifrate suntu in perfectu acordu cu indicatiunile lui Herodotu. Vedi Eug. Burnouf. *Mém. sur deux inscript. cunéiformes trouvées près d'Hamadan*. 1836, in-4°. — C. Lassen, *die altpersischen Keil-Inschriften von Persepolis*, 1836, in-8°; — Jacquet, *sur le mém. de M. Lassen*, in *Nouv. Journ. Asiat.* III-a sér., 1838, t. V, 575 sq. VI, 385 etc. — Inscriptiunea apoi dela Bisutun nu departe de Kirmanchat, a lui Darius Hystaspes confirma pe deplinu arretarile sele despre evenimentele d'in primii anni ai domniei lui Darin, inaintea expeditiunei d'in Scythi'a. cf. Rawlinson. H. C. *Memoir on the Great Inscription at Behistun* (in *Journal of Asiatic Society*. 1846—1849). — *Idem. History of Herodotus*, I. cap. III. p. 69 sq, *on the merits and defects of Herodotus as an historian*.

(7) Rawlinson, op. cit. I cap. III, p. 83 sq.

(8) Herodotu, VII 152; II 123. Comp. III 9. IV 195; V 45; VII-239.

(9). De es. legend'a despre furnicile ce ingropa aurulu. Vedi Frederik Schiern, *über die sage. von den Goldgrabenden Ameisen*, Kopenhagen, 1873.

(10) Daunou, *Cours d'histoire*, II, p. 44 dice despre cartea IV: «On peut la regarder comme l'une des plus recommendables parties de son ouvrage.»

(11) Asia suntu insirate: istoriele Libyei, Scythiei, Lydiei (I, 95), a compatriotiloru sei d'in Asia-mica (I, 142—150) inainte de espeditiunile cuceritore ale Persiloru.

Digitized by Google

Dariu, ajunge la faptululu co Scythii aru fi devastatu ua data intreg'a Asia(12); pe tru acesta navala voesce acumu se si resbune Dariu (13); si pene a nu ne poves expeditiunea regelui Persiei, istoriculu nostru s'apuca a descrie manuntitu tierrile d la nordulu Pontului, poporele ce locuescu acolo, mai cu séma pe Scythi, originea, m ravurile si credintiele loru (14).

Pentru cestiunea de a sci de unde a cullesu Herodotu informatiunile sele, cata deossebi asume :

a) Cari d'in datele sele se intemeiaslia pe autopsie.

b) Cari, pe isvóre scrise, si cari suntu aceste isvóre ?

c) Cari, pe comunicatiuni verbale, si de la cine le-a primitu ?

d) Cari suntu numai consecintie, combinatiuni seu hypothese proprii ale sele

In acestu chipu, pr'in cercetarea adica a proveninţiei, critic'a isvoreloru determina valórea absoluta a fie-carei date geografice(15).

Cumu co Herodotu posseda cunnoscintie autoptice despre tierrile d'in jurulu Pontului-Euxinu, nu'ncape indoiala. Dupo ce visitá orasiu cu orasiu, amendoue tiermurile Hellespontului, Propontidei si Bosporului(16), de la Byzantiou trecu la Apolloni'a(17), apoi la Mesambri'a si Istri'a(18) la gurele Dunarii, de aci visitá interiorulu tierrii d'intre Tyras (Dnistru) si Borysthenes (Dnipru), studiandu-lu cu d'amenuntulu(19). Mai multu timpu pare a se fi opritu la Olbi'a, cea mai infloritore colonie

(12) Herodot, I 105.

(13). Herodot. IV. 1.

(14). Idem IV. 2—82.

(15). Acelési cestiuni le tratédia H. Matzat despre raporturile lui Herodotu asupr'a Asiei. Vedi studiulu seu *Ueber die glaubwuerdigkeit der geographischen angaben Herodots ueber Asien*, in *Hermes*, VI band, Berlin 1872, p. 392—486. — Asupr'a Egyptului vedi Max. Duncker, *zur Egyptischen Forschung Herodots*, Wien 1873.

(16) I 57, IV 14. 86. 90. 91. 95 si a.

(17). IV 90.

(18). II 33. IV 99, VI 33. Maunert op. cit. p. 63 nu se 'ndouesce unu momentu, ca si Stelnu, *Herodot* I 19, Matzat l. c. VI, 417, Abicht *Herodot* p. 8 co : Herodotu a visitatu orasiulu Istri'a. Maunert dice : «Man untersuche die beschreibung und Benennung der beträchtlichsten Flüsse. welche in den Hauptstrom fallen, die Darstellung des Ister selbst, seiner Grösse und die vergleichung mit dem Nil den er auch gesehen hat, nebst den angegebenen ursachen, warum der Ister im Winter und Sommer gleich gross bleibt, so wird man nicht einen Augenblick an den Augenzeugen zweifeln.» Dahlmann lasa lucru nehotaritu, *Forschung* II. 1,61. — Din contr'a Kolster, *das Land der Skythen bei Herodot und Hippokr.* in *Neue Iahrbüch fur philologie und Paedagogie*, Leipzig 1846, XII supplementband p. 594 nu gasesce nici-ua proba pentru opiniunea lui Maunert, fiind-co Herodotu pomenesce Istri'a numai in trécetu (II 33) fóra a determina loculu unde anume se afla ea si vecin'a sca Tomi. Elu pune la 'ndoiala p. 59 ', chiaru deco Herodotu va fi vediutu stinc'a de pe malulu resaritenu alu Nistruiui cu asia dis'a urma a: piciorului lui Herakles (Herod IV 82).

(19) IV 11. 51. 53. 71 sq. Elu singuru spune curatu τοσόνδε μέντοι ἀπέφαινον μοι ἐς ὄψιν, co a fostu in territoriulu Exampaios intre Hypanis si Borysthenes (IV 52), ceea-ce dupo *Cuno op. cit.* 85 aru fi Podoli'a nordica séu cea de midilocu.

Digitized by Google

în acele parti(20), situata la gur'a Hypanisului (Bugu), avendu-o dreptu centru(21) în la care elu descrie si masora(22). Urmatórele pasage dovedescu limpede si relatiunile sele suntu cullese la facia locului: I 105, II 103, IV 5, 7, 8, 16; IV 27, 46, 58, 60, 67, 70, 74, 75, 81, 99—100, 110(23). D'in contr'a, nimicu nu ne arata co elu va fi trecutu pe malulu stingu alu Dunarei, asia co d'in autopsie puciniu putea cunnosce despre Scythi'a si tierr'a Agathirsiloru; cea-ce si esplica relativ'a valore a relatiuniloru sele despre reginnea Carpatiloru(24), si amestecului de basme si legende in istori'a scythica. Nu mai amintimu co ací ii lipsea chiaru mediu-locele ce avusese in Greci'a, Egyptu, Assyri'a, Persi'a, de a 'si intemeia cercetarile sele istorice si geografice.

Ca isvore scrise Herodotu a avutu pe Homeru, Hesiodu(25), Aristeas Prokonesianulu(26), pe Hecataeus d'in Miletu,(27), pote pe Hellanicus d'in Lesbos(28), Dionysios milesianulu, pe geografulu Scylax d'in Cariand'a(29), si altii. Elu insusi a pututu aflá

(20) **Niebuhr**, *Kl. Schriften*, p. 355.

(21). Despre caletoriile lui Herodotu vedi mai alesu **Dahlmann**, op. cit., **Heyse**, *De Herodoti vitâ et Itineribus*, Berlin 1827, **Rawlinson**, op. cit. I p. 8 sq. **Bähr**, *Herodot* IV pp. 391—7. — Colonel **Mure**, *Critical History of the Language and Literature of Greece*, vol. IV pp. 246—8. — Cartea lui **J. Talboys Wheeler**, *The Life und Travels of Herodotus*, London 1855, 2 vol. in 8° este unu feliu de romantiu istorico-geograficu; alta carte **Weeler**, *The geographe of Herodotus*, Lond. 1854 n'are nici-una valore. Vedi **Kippert**, *Monatsberichte der Berliner Akademie* 1857, p. 135, 137. — **Matzat** l. c. p. 392. — Caletori'a la coloniile grece d'in jurulu Pontului este posteriora celei facute in Medi'a, Persi'a, Assyri'a, si posibilu, pote chiaru probabilu anteriora celei d'in Egyptu. Herodotu a visitatu Egyptulu de siguru dupo annulu 460, (coci el ne spune III, 12 c'a vediutu campulu de bataie de la Papremis, unde regele Libyiloru Inaros invinsese pe Persi la 460 (**Schäfer**, *de rerum post bellum Persicum gestarum temporibus*, Lips. 1865 p. 18: 22) si inainte de tomn'a anului 442, forte probabilu inainte de ilustrarea sea in Athena intre 446 si 442, cam la 456. Vedi **Büdinger**, op. cit. p. 10: 12. — **Kirchhoff**, *über die Abfassungszeit des herodotischen geschichtswerkes*, *Abhandlg. der Berliner Akademie* 1868, si *Nachträgliche Bemerkungen* la acest'a, totu in *Abh. Berl. Ak.*, 1871.

(22) IV, 17, 101. Elu descrie limanulu Borysthenului ἕλος, promontoriulu d'intre ambele riuri Dnipru si Bugu Ἱππόλεω ἄκρη, templulu Demetrei, palaturile unui rege Scythu in orasiu, si altele. Bogati'a si chiaru trasurile caracteristice ale relatiuniloru sele vorbescu lamuritu pentru autopsie. — Colster l. c. p. 593 se 'ndouesce ca Herodotu sa fi visitatu coloni'a de la gur'a riului Tyras.

(23) Comp. C. G. L. **Heyse**, *Quaestiones Herodoteae* I, Berolini, 1827. p. 130—133. **Mannert** *geogr.* I, 1—71. **Ukert** *Skythien und das Land der Geten oder Daker*, 31; — **G. Rawlinson**, op. cit., I pp. 9, 11. — **Cuno**, *Forschungen im gebiete der alten völkerkunde*, *Die Skythen*, Berlin 1871. — **Colster**, op. cit., XII 585 seq.

(24) Socotimu esagerata judecat'a lui **Heeren**, *Ideen über die Politik*, despre carte'a IV a lui Herodotu asupr'a Scythiei. «Der grosse geschichtschreiber scheint hier gleichsam zu Hause zu seyn; er kennt die flüse, die Länder, die Völker, ihre Lebensart nicht weniger als ihre Verwandtschaft.»

(25) **Abicht**, op cit., *Einleitung* 1—28.

(26) Acest'a, φοιβόλαμπτος ενόμενος pretindé in poem'a sea Arimaspea (dupo Suidas compusa in trei carti) a fi caletoritu in Scythi'a pene la tierr'a Issedoniloru. Cf. G. Rawlinson, op. cit., I 48

(27) **G. Rawlinson** l. c. — I 45.

(28) **Helanikos** a scrisu Περσικά mai inainte de Herodotu. Dionys. 3, p. 769.

(29) **Rawlinson**, l. c. I, 47. — **Abicht**, op. cit., *Einleitung* I, 28.

Digitized by Google

chiaru in Greci'a multe despre ale Scythiloru, caci cu 150 anni inainte de a scrie istor sea, coloniile grecesci de la tiermurile Pontului : Pantikapaeonu, Olbi'a, Tyras, Di skurias, Istri'a si altele, intretineau legaturi viui, de ua parte cu triburile scythice la cari cumperau grane si alte producte naturale, de alt'a cu Greci'a — unde le t miteau(30). — Partea cea mare anse a informatiuniloru atatu de nuoi si amenunti Herodotu a capetat-o pr'in comunicatiuni verbale, ce singuru le numesce(31) isvor sele principale : *a)* de la Grecii d'in coloniile milesiane(32); *b)* de la Scythii aflat in acele colonii(33), a caroru cunnoscintia si buna-vointia de a dá relatiuni, nu data elu o lauda(34); *c)* d'in isvore persane(35); si *d)* d'in traditiuni locale de Krotonu si Tarentu(36).

(30) Anco d'in timpulu resboiului cu Persii Hellad'a se indestulà cu grau, materiale de constru tiuni, pandia, pesce, sclavi etc. (Herod. VI, 26; VII 147; II 105. Thucyd VI, 20; VII 27. 28. II 6 de la tiermulu nordicu alu Marii Negre. Vedi **K. Neumann**, *Die Hellenen im Skithenlande* I, 71, Berlin 1855. — Herodotu comparandu Borysthenele cu Nilulu in ce privesce folosele ce ambe riuri aducu locuitoriloru, enumera intre altele si escelentulu grâu de la malurile loru. (Herodot. I 53 : σπόρος τε παρ' αὐτὸν ἄριστος γίνεται, ποίη τε, τῇ οὐ σπείρεται ἡ χώρη βαθυτάτη IV 17 despre Σκύθαι ἀροτῆρες VII, 147). Se intielege co multi commercianti d'in Hellad'a vene la Marea Négra in contactu directu cu Scythii, si multi d'in acestia la rendulu loru visitau Hellad'a In Sparta vedemu Scythi in timpulu lui Cleomene (Her. VI 84); in Athen'a se aflà, dupo batali'a d la Salamis, unu corpu scythicu de soldati politienesci (numiti Τοξόται séu Πευσίνιοι), care de la 30 se urcà in scurtu timpu la 1200 ómeni. **Ukert**, *Skeythien* p. 28, 35. **Cano**, op. cit., p. 85.

(31) IV, 16.

(32) IV, 24.

(33) Herodotu singuru de trei ori dice : IV. 5.—7. 16 λέγουσι Σκύθαι, — Ἕλληνες οἱ τὸν Πόντον οἰκέοντες. Vedi d'in contra **Heyse** Quaest. Herod. Berl. 1827. — **Hansenius** *Ost-Europa nach Herodot*, 1844, § 8, 9 de si admite cu sigurantia co Herodotu fusese *a)* la gur'a Hypanisu lui; si *b)* in tierr'a d'intre Hypanis si Tyres, totusi in § 459 pune la indouiala chiaru deco elu va fi ve diutu vre ua data in ochii-i vr'unu Scythu. Acést'a e in adeveru ua hypercritica, care se contradice cu sine insesi, dupo cumu observa *Kolster* op. cit., p. 585. Co Herodotu nu se lasà numai pe pove stele connationaliloru sei de la Pontus, si co intrebà la nevoia si pe Scythi probeadia intre altele cuvintele sele de la finea relatiunei despre mortea lui Anacharsis, unchiulu regelui Scythu Idanthyr sos; lucrulu tinendu-se de Scythi forte in taina, Herodotu îlu putu aflà numai d'in gur'a cellui mai intimu functionaru allu lui Ariapithes (IV, 76): καὶ νῦν ἤν τις εἴρηται περὶ Ἀναχάρσιος, οὐ φασί μιν Σκύθαι γινώσκειν... ὡς δ' ἐγὼ ἤκουσα Τίμνεω τοῦ Ἀριαπείθεος ἐπιτρόπου εἶναι αὐτὸν Ἰδανθύρσου τοῦ Σκυθέων βασιλέος πάτρων. Comp. **Niebuhr**, *Kleine Schriften* I 354, 355 : «auch hat er (Herodot) nirgends als in Skythika selbst sich mit einem Meyer des Ariapithes unterreden können : und seine ganze Erzählung ist theils die eines Augenzeigen, theils eines Reisenden der mündliche Berichte der Einheimischen vernommen.»

(34) IV, 24. 76.

(35) Asiá cele coprinse in cartea I 130 fine si 104 unde se ocupa mai allesu de istori'a Scythiloru in Asi'a ; cele din I 105, sunt cullese in mare parte d'in orasiulu Askalon. Vedi *Matzat*, l. c. p. 466—467.

(36) Capitolulu intregu d'in cartea III, 129—138 relativu la Demokedes, si importantu pentru resboiulu scythicu. Vedi **Kirchhoff**, *Abfassungszeit*, p. 14. — **Büdinger**, op. cit. p. 6.

Digitized by Google

§ 4

Cerculu cercetariloru nostre fiindu mai cu seama Daci'a Traiana, vomu studiá in Herodotu cu deosebire tierrile d'intre Tiss'a si Dnistru, incependu cu Scythi'a.

Conturulu si intindérea Scythiei. Dupó cele dise de Herodotu in cartea IV 101, IV 99,20 si 3 urmedia co form'a Scythiei este unu patrulateru (τετράγωνον), avendu doue laturi scaldate de mari: Pontulu-Euxinu la sudu, Bosphorulu Cimmerianu si Maeotisu pene la Tanaisu, la estu(37). In realitate anse se pare co elu a consideratu numai ua latura a patratului cá marginita de mare; coci, dupo cum observa Rawlinson(38), déco s'aru lasá la ua parte ua portiune d'in peninsul'a Taurica (Krimulu), tiermulu de la gurile Dunarii pene la Tanaisu aru represintá in adeveru ua linie drepta, pe care Herodotu o divide in doue parti egale: intre Dunare si gurile Borysthenului 2000 stadii (230 mile); intre Borysthene si gurile Tanaisului alte 2000 stadii (230 mile), peste totu 4000 stadii séu 460 mile(39).

Dero acésta linie este indreptata catre sudu-estu, ca cumu aru atinge doue mári, d'in cari un'a s'aru puté numi cea sudica (marea negra), iaru cea-l-alta cea resaritena (Marea de Azovu). Laturea de la estu a patratului era determinata de Tanaisu celu pucinu intr'ua parte, despartindu pe Scythii regali de catre Sauromati(40); cea de la nordu se hotará cu poporele: Agatirsii, Neurii, Androfagii si Melanchlenii; éro spre vestu limit'a d'intre Scyiti'a si Thraci'a era in realitate riulu Istrulu, celu pucinu la gur'a sea, coci mai departe in susu, dupo cumu resulta d'in cuvintele ἐς τά πλάγια τῆς Σκυθίης ἐσβάλλεν aru urmá co elu nu alcatuiá ua latura a patratului, ci atingea numai laturea oblicu la unu coltiu(41).

(37) **Hermann Bobric**, *Geographie des Herodot nebst einem Atlasse von Zehn Karten*, Königsberg, 1838, in-8. **Rawlinson** III, *Essay, on the geography of Scythia*, nu iau cuventulu τετράγωνον in simtiulu restrinsu de patratu. Primulu dice p. 84: «Skythien ist ein viereck (vom Quadrate findet sich nirgends etwas». — Celu d'alu douilea, p. 204: «that he thought Scythia extended inland about the same distance as its length along the coast; and that he therefore called it square, meaning thereby not to give its exact figure, but to describe its general shape.» —**Forbiger** I 77 nota 21, **Abicht** *Herodot* II p. 250, **Colster** op. cit 605—607, etc., admitu unu patratu oblicu ▯, Cestiunea nu presinta anse nici-unu interesu, coci chiaru déco Herodotu aru fi disu «patratu» termenulu nu trebuie luatu *ad litteram*.

(38) op. cit, III p. 204.

(39) Cu 40 mile adica mai pucinu de cotu realitatea, pentru co de la gur'a cea mai nordica a Dunarii pene la gura Tanaisului (Donului) distanti'a in linie drepta este de 500 mile geografice.

(40) **Herodotu** IV 20. 21.—**Rawlinson** l. c.

(41) **Rawlinson** l. c. — **Bobrik** l. c. —Celebrulu **Niebuhr** in studiulu seu *Ueber die geographie Herodots* (Kleine Schriften, I, p. 156 sq.) sustine co, dupo Herodotu Scythi'a era limitata de cotra doue parti de mare; tiermulu sudicu se intindea in linie drépta de la gurile Dunarii pene la Palus Maeotis intr'ua distantia de 4000 stadii; celu resaritenu asemenea de la Palus Maeotis pene la gur'a Tanaisului (Donului) totu in aceiasi departare; laturea apusena, paralela cu cea resaritena se

Digitized by Google

§ 5

Hotare. — Heeren circumscrie astu-feliu Scythi'a europena :

«Hotarele Scythiei dupo Herodotu suntu urmatorele : la sudu tiermurile mare negre de la gurile Dunarei pene la Palus Maeotis; la estu Donulu seu Tanaisu pen la isvorirea sea d'in laculu Ivanu (?); la nordu, va linie trasa de la acestu lacu pene l

formedia de cotra Dunarea de josu, care atingundu coltiulu nordu-vesticu allu Scythiei face unu cot mare spre sudu (dupo credinti'a atribuita de Niebuhr lui Herodotu,) si in acesta directiune sudic curge pene in Marea-neagra; éro laturea despre nordu o inchipuesce printr'una linie trasa de la i maginar'a cotitura a Dunarii pene la gur'a Tanaisului. (Vedi anco studiulu seu *Untersuchunge über die geschichte der Skythen, Geten und Sarmaten*, op. cit., p. 352 sq. si *Vorträge über alte geschichte* 1847, p. 182. 183. Urmatorea schitia de charta ne invederedia mai bine theori'a lu Niebuhr:

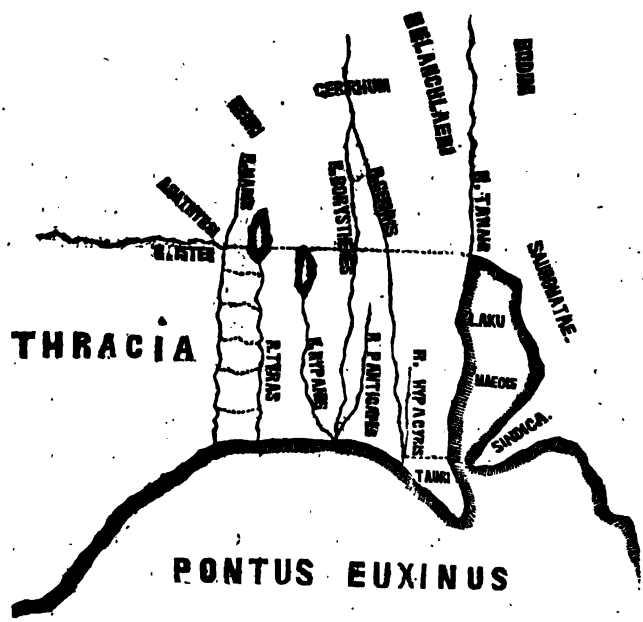

Acésta constructiune atatu de departata de realitate—si care a gasitu unu aparatoru in *Ideler*, — o intemeiadia autorulu ei pe §§ 99—101 d'in cartea IV a lui Herodotu, si mai cu séma pe comparatiunea ce face Herodotu in cartea II, 33 si 34 intre Nilu si Dunare.

Eà este lipsita anse de eri-ce fundamentu pentru co : Niebuhr la cuvintele lui Herodotu, Istru ἐξοσοδδαι τῷ Νείλῳ, intr'unu intielesu prea restrinsu, pe canda adevaratulu intielesu nu este altulu de cotu co: precumu Nilulu indiumatatiesce Lybi'a, totu asiá si Istrulu divide in dove parti Europa. A conchide anse de aci co Istrulu are una directiune spre resaritu totu atatu de

Digitized by Google

lacu d'in care curge Tyras seu Dnistru, si la vestu ua linie de la acestu lacu pene la Dunare.»(42)

Prin urmare, Scythi'a coprindea, dupo Heeren si Rawlinson(43), d'in Russi'a meridionale: guvernamentele Khersonu, Poltaw'a, Ekaterinoslavu, Kharcovu, Kursku, Koscii de la Donu, Voronezu, Riazanu, Orlovu, Tul'a, Mogilevu, Cernizovu, Minsku, Volhynía (in parte), Kievu si Podoli'a; apoi Bassarabi'a, Moldov'a si Tierr'a-romanesca.

§ 6

Sa vedemu anse pene la ce punctu identificarea Tierrii-romanesci cu ua portiune d'in Scythi'a antica se afla indreptatita de textulu herodotianu.

In cartea IV 99 se dice: Τῆς δὲ Σκυθικῆς γῆς ἡ Θρηΐκη τὸ ἐς θάλασσαν προκείται· κόλπου δὲ ἀγομένου τῆς γῆς ταύτης, ἡ Σκυθική τε ἐκδέκεται καὶ ὁ Ἴστρος ἐκδιδοῖ ἐς αὐτήν, πρὸς εὖρον ἄνεμον τὸ στόμα τετραμμένος. — Cei ce intielegu prin κόλπος d'in acestu pasagiu unu golfu(44), ilu iau dreptu intorsetur'a nordica a tiermului Pontului Euxinu pene la orasiulu Karkinitis(45); ba Hansenius(46), fiindu co nu'lu afla in fiintia asia cumu sa correspondia indicieloru lui Herodotu, este silitu se presupuna: «co Delt'a de adi'a Dunarii nu esistá pe atunci, ci co in locu-i se aflá unu golfu, tocmai κόλπος-ulu Herodotianu. Acésta nefericita supositiune cade de la sine, coci textulu IV 47 spune lamuritu co Istrulu se vérsa in Mare prin cinci gure, deci Herodotu cunnosce Delt'a Dunarii (id. IV 89); si nu o cunnósce numai densulu, déro tóta anticitatea(47). — Cei ce traducu pre κόλπος prin *curbatura*, admitu co acést'a e determinata de Dunare, déra unde anume? Dupo

lunga ca si a Nilului, si co se cotesce spre miadia-di anume d'asupr'a punctului unde Nilulu formedia unghiulu de la media-di spre nordu, este falsu, si in contradictiune isbitóre cu cele alte date geografice; coci Herodotu ne spune *a*) co Dunarea curgundu despre apusu se versa in Marea-negra cu gur'a spre resaritu (IV 49.99), pe candu dupo chart'a lui Niebuhr, ea curge cu gur'a spre miedia-di. Afluentii sei Prutulu Πορετός curge πρὸς ἠῶ, Tiarantulu Τιαραντὸς se afla pucinu mai spre apusu μᾶλλον πρὸς ἑσπέρης, si intre aceste doue riuri vinu Ararus, Naparis si Ordessus versandu-se directu in Dunare. Deco anse unu afluente allu Dunarii se afla mai la vestu de catu altulu, neaparatu co Dunarea nu póte avea unu cursu curatu sudicu, ci cu pucinu sudu-estícu, si in orice casu afluentii Istrului, asia cum suntu indicati prin liniile punctate din chart'a de mai susu, impossibilu a se inchipui co esista intre mare si riulu Muresiu.

Vedi **Brandstätter**, (*Scythica*, 1837); **Bobrik**, (geographie des Herodot), p. 89; **Lindner**, (Skythien und die Skyten des Herodot); **Stuttgart** (1841, p. 22—32) **Colster** (l. c. XIII, 7) **Hansenius** (*Osteuropa von Herodot*); **Forbiger** (op. cit) si **Rawlinson** (l. c. III Essay III).

(42) *Asiatic Nations*, vol. II. p. 257 nota 4, traductiunea anglesa.

(43) Op. cit. 205. — *Cuno* 78; *Colster* 608; *Stein* 244.

(44) **Larcher**, *Histoire d'Hérodote*, t. III, p. 193, Paris. 1802. — **Lelewel**, *Kleiner Schriften*, übers. v. K. Neu, Leipzig 1836 p. 266. — **Kolster**. — **Abicht** la cap. IV, 99.

(45) **Colster**, p. 609.—

(46) **Hansenius**, p. 12.—

(47) **Ephéros** (la *Strab.* VII, IV 15), **Ovidius** (Trist. II,) **Strabon**, **Plinius** IV, (XXIV, XII, 7) Polib., — **Tacitus** (Germ. I) **Skoliastul lui Apoll. de Rhodos** (la **Katancsich** *Istri adcol.* 19). **Ptolemeos** III, X, 2-6, **Solin**, **Am. Marcellinu.** eto-

Digitized by Google

Lindner(48),—acolo unde fluviulu isi indrépta cursulu cotre Sudu-estu spre marea négra, adico la Ialomiti'a; dupo Nadezdin(49),—mai susu de Galati, dupo Colster(50), la Argesiu; dupo d. Hasdeu(51), in Romani'a-mica, aprope de Oltu; in fine Cuno(52): «intorsetur'a pe care o formédia Thraci'a se nasce prin arculu Dunari deschisu in spre nordu de la Orsiov'a pene la Galati.»—Totu Cuno(53) mai pretinde co: ἐς θάλασσαν «cotre mare» d'in pasagiulu in cestiune, semnédia: ἐς τήνδε τὴν θ. «cotre Marea Egea» care nu se attinge de Scythi'a.—Ua simpla privire a chartei ne aréta: 1° aci nu pote fi vorb'a despre vre-unu golfu, coci simtiulu testului este co: Acolo unde Thraci'a indreptendu-se cotre marea-négra, formédia ua intorsetura, acolo incepe Scyhti'a, in care curge Istru, indreptendu-si cursulu cotre sudu-estu. Prin urmare κόλποσ- ulu Thraciei de care e vorb'a se afla in aproprierea gureloru Dunarii(54), nu mai josu de Galati, mai pucinu anco la Oltu seu Orsiov'a, ci anume acolo unde Dunarea isi schimba de ua data intregulu sistemu allu gureloru salle spre resaritu. — 2°. Prin ἐς θάλασσαν se 'ntielege marea-négra, éro nu marea Egea, care vine in sudu-estulu Thraciei, coci in ultimulu casu cuvintele «cotre mare» aru fi superflue, pe candu in primulu suntu necesare, desemnandu anume partea Thraciei vecina cu Scythi'a, adico: cea care se indreptédia spre Pontulu-Euxinu.—3° Herodotu da Scythiei forma patrulatera; 4° mesurandu laturile, elu incepe de la gurele Dunarii spre estu, éro nu mai de 'nainte; 5° in cartea V 9, ne mai spune: co tierr'a de dincolo de Dunare (la sting'a fluviului) pare a fi ua pustie fora margini, si co numai de Sigini a aflatu c'aru locui acolo. Acestea aru fi in contradictiune isbitóre cu IV 99 déco Scythi'a s'aru intinde pene la Orsiov'a, coci in acestu casu aru fi trebuitu se dica in suscitatulu textu V 9: In Nordulu Istrului este tierr'a Scythiloru; si mai departe, a Agatirsiloru (55); 6° Ori-candu vorbesce despre Scythi'a Herodotu se refera la tierrile d'in Nordulu Pontului Euxinu;

(48) Op. cit., p. 291.

(49) *Herodotova Skithia*, in *Zapiski Odeskago obscześtvà Istorii*, Odesa 1841, t. I, 59.

(50) *XIII Supl. band.*, p. 14.—

(51) *Istori'a critica a Romaniloru*, edit. II, p. 210.

(52) Op. cit p. 79.

(53) Op. cit. p. 78.

(54) Stein, op. c. 99. — Comp. Abicht la c. 99. — Bobrik, op. cit. p. 72 dice co pentru elu nu este pe deplinu clara deca cuvintele τῆς δὲ Σκυθικῆς γῆς ἡ Θρηΐκη το ἐς θάλασσαν πρόκειται este vorb'a de unu golfu marinu, seu ele insemnedia simplu co: in lungulu tiermului se afla mai anteiu Traci'a, apoi Scythi'a.—

(55) Ukert p. 80 dice corectu: «Cumu-co Scythi'a pentru Herodotu nu se afla la nordulu Traciei urmédia anco si d'in observatiunea sea: «ce póte fi dincolo de Dunare nu se póte spune cu siguranta; ellu tine acea tiérra de pustie, si d'in caus'a frigului nelocuita.»—Cuno, care nu néga contradictiunea (p. 79) cata s'o micsioredie cu astu-felu de argumente: *a)* „Lui Herodotu li lipsea mediloculu d'a se putea servi cu carti geografice.“—Nu pare inse imposibilu co Herodotu se fi cunnoscutu vre-un'a d'in cartile geografice ale predecesoriloru sei. Asia, se dice co Anaximandru de la Miletu (610—546 a. Chr.) aru fi representatu cellu d'anteiu pe unu planu totu-ce se cunnoscea d'in globulu pamentescu (Eratosthen in *Strab.* I p. 7. Casaub., Agathem. I, c. I., Diog. Laert., Anaximander.). Apoi Hecateu cellu vechiu d'in Miletu (549—472) a construitu ua noua charta, cea mai buna si cea mai completa descriptiune a pamentului, ce s'a avutu inaintea lui Eratosthene (Agathemer. in Prolegomenele Compendiului seu de Geografie *Compendiar. Geogr.* ed. Gronovio, c. I, p. 172, 1697) si care la 504 a. Chr. se presupune cu multa sigurantia c'aru fi fostu adusa la Spart'a de cotre compa-

Digitized by Google

descriptiunea physica, topografica, ethnografica, cumu si a teatrului espeditiunei lui Dariu, nu privesce de câtu aceste parti, pe candu despre regiunea de la Orsiov'a peno la Prutu ellu nu are cunnoscintia de catu de esistenti'a catoru-va afluenti ai Dunarii(56). Déro tocmai indicarea acestor'a, face contradictiunea intre IV 48 si V 9 vedita.

§ 7.

Istru si aufluentii sei. — Herodotu avea ua idee esacta despre cursulu principalu allu Dunarii(57) si intru catu-va si despre afluentii sei pene la Belgradu: Ellu dice IV 48:

Εἰσί δέ διδε οἱ μέγαν αὐτὸν (Ἴστρον) ποιεῦντες, διὰ μέν γε τῆς Σκυθικῆς χώρης πέντε μέν οἱ ῥέοντες, τόν τε Σκύθαι Πόρατα καλεῦσι, Ἕλληνες δὲ Πυρετόν, καὶ ἄλλος Τιαραντὸς καὶ Ἀραρός τε καὶ Νάπαρις καὶ Ὀρδησσός. Ὁ μέν πρῶτος λεχθεὶς τῶν ποταμῶν μέγας καί προς ἠῶ ῥέων ἀνακοινοῦται τῷ Ἴστρῳ τό ὕδωρ, ὁ δέ δεύτερος λεχθεὶς Τιαραντὸς πρὸς ἑσπέρης τε μᾶλλον καί ἐλάσσων, ὁ δὲ δὴ Ἀραρός τε καὶ ὁ Νάπαρις και ὁ Ὀρδησσος διὰ μέσου τούτων ῥέοντες (ἰόντες) ἐσβάλλουσι ἐς τὸν Ἴστρον. Οὗτοι μὲν αὐτιγενέες ποταμοὶ Σκυθικοὶ συμπληθόουσί αὐτόν.

adico:

«Riurile cari marescu Istrulu suntu acestea: cinci curgundu prin territoriulu scythic: Porat'a, cumu ilu numescu Scythii, séu Piretus, cumu ilu numescu Grecii; apoi Tiarantus, Ararus, Naparis si Ordessus. Cellu d'anteiu d'in aceste riuri este mare, si curgundu in directiune spre resaritu (πρὸ ἠῶ) da Istrului apele séle; cellu d'allu doilea Tiarantus se afla mai spre occidente (μᾶλλον πρὸς ἑσπέρης) si este mai micu. In

triotulu seu Aristagoras d'in Miletu Herodot (V 49—54). Asemeni carti Herodotu putea se le utilisedie.—*b)* „Tierrile coprinse mai in urma sub numele de Daci'a era de totu necunnoscute lui Herodotu" — *c)* „Acest'a tinendu natiunea Thraca dreptu cea mai mare dupo cea indiana (V 3), ii atribuia si ua tiérra de enorma intindere, chiaru Illyri'a, ba anco se póte co spre N. W. ellu sa fi intinsu Thraci'a peste tóta Europa de medilocu, asia co „relativu vorbindu numai ua mica parte d'in Thraci'a remâne care sa se hotarasca cu Scythi'a." Asia ajunge Cuno la conclusiunea cumu-co: Herodotu, departe d'a se contradice, nu s'a espresu indestulu de bine; „und jener widerspruch würde eher eine ungenauigkeit des ausdruckes zu nennen sein"! — Colster p. 10 (13 supl. b.) intiellege prin „d'incolo de Istru" allu lui Herodotu cursulu superioru allu Dunarii, in Ungari'a.

(56) Acésta impregiurare a determinatu pe unii a banui vre ua lacuna in textu, co paragrafe intregi in care s'aru fi vorbitu despre imaginar'a Scythia de la Portile de feru pene la Galati, s'aru fi lasatu la ua parte de cotre copisti. (*Lindner* 43, 47.— *Hasdeu* 215). Acésta ipotesa nu are pentru sine nici unu sprijinu; ba anco se combate de Herodotu chiaru; déco acest'a aru fi cunnescutu regiunea Tierrei Romanesci amenuntitu, si aru fi descris'o intr'ua parte perduta a operei sélle, de siguru co in cartea V 9, 10 ellu nu aru mai fi scrisu ceea ce se citesce acolo. Totu ce se póte dice cu óre care gradu de sigurantia este co: avemu aci in fatia doue isvóre de informatiuni deosebite: un'a pontica si alt'a Thraca; prim'a depusa in cartea IV nu sciú se spue lui Herodotu nimicu despre tierr'a nóstra; nici de clima, productiunile naturale, locuitori, ci numai despre afluentii Istrului; cea d'a dou'a ii dede numai câte-va notiuni vage despre dens'a, pe cari le trecu in V 9, 10, fora a tine séma de celle scrise in IV, 48.49.

(57) Herodotu scie co Istru vine d'in tierr'a Celtiloru (II 33) si isvoresce aprópe de Pyrene. Astu nume ellu l'atribue unei cetati, déro e mai probabilu co apartine unui munte: nu la Pirinei, cumu se crede in genere (*Abicht*. II 33, *Stein* etc.,) ci la Brenner, de unde ese Inn, principal'a ramura superióra a Dunarii. (*V. de St. Martin*, op. cit. 86).

Digitized by Google

mediloculu acestor'a curge Ararus, Naparis si Ordessus si se vérsa totu in Istru. Tóte ceste riuri cari marescu Istrulu se nascu chiaru in Scythi'a (αὐτιγενέες ποταμοὶ Σκυθικοί). In privinti'a indentificatiunii Poratei (la Const. Porphyrogennetu Βροῦτος), cu Pr tulu de adi nu incape nici ua induoiala, coci atatu topicu catu si foneticu corr pundu pe deplinu. — Tiarantus in de obste se tiene dreptu Oltu(58). Déro elu i mai indentificatu si cu This'a(59), Ialomiti'a(60), Teleormanu(61), Cern'a(62), S retu(63); — Ararus, dreptu Siretu(64), Oltu(65), Ialomiti'a(66), Moldov'a(67); Naparis dreptuPrahov'a séu Ialomiti'a(68), Argesiu(69), Ialomiti'a(70), Berladu(7 Bistriti'a(72) Damboviti'a(73), si Ordessus in fine = Argesiu(74), Buzeu(75), B ladu(76). Pentru identitatea Tiarantului cu Oltulu vorbesce numai positiunea geogr fica, trebuindu intre Porat'a si Tiarantu a se aflá trei afluenti *directi* ai Istrului: Arar Naparis si Ordessus, cari la rendulu loru nu aru potea fi de catu Seretulu, Ialomiti'a Argesiu; pe candu d'in contr'a, pentru indentitatea lui cu Seretulu vorbesce numai semenarea numelui, coci Tiarantus este *Siarantus*(77), *T* cu *S* cofundandu-se

(58) **Bayer**, op. ed. Klotz p. 80, **d'Anville**, *Mém. de l'Ac.* XXVIII, 461.—**Niebuhr**, **Rennel** *Geog of. Herod.* p. 414), **Ukert** p. 184. **Rawlinson**, **Schuller** op. cit., **Abicht** la c. IV 48. — **Gatter l. Chr.**, *Thracien nach Herodot und Thucydides*, Göttingen 1800 p. 17.

(59) **Reichard**, p. 302 care gasesce asemenare de numi intré : Tiarantos si Tiss'a.

(60) **Lindner**.

(61) **Goos**, *Studien zur Geogr. und Geschichte des Trajanischen Daciens*, Hermanstadt 1874 p.

(62) **Hansenius** 19. — **Cuno** l. c.

(63) **Nadezdin**, l. c. **Kolster**, **Mühlenhof**, in *Monatsberichte der Berliner Akademie*, 1866, — **Desjardins**, *La Table de Peutinger*, Paris; **Hasdeu**, *Istori'a Critica a Rom.*, **Colster** p. 14. — Inainte de toti inse : **Cellarius**.

(64) **d'Anville**, **Bayer**, **Rennel**, **Ukert**, **Lindner**, **Goos**, **Hansenius**, **Rawlinson**, **Gatterer**, **Abich**

(65) **Mannert**, **Reichard**.

(66) **Kolster**.

(67) **Nadezdin**.

(68) **d'Anville**, **Bayer**, **Rennel**, **Rawlinson**.

(69) **Manert**.

(70) **Ukert**, **Hansenius**, **Goos**, **Abicht**, **Gatterer**.

(71) **Lindner**.

(72) **Nadezdin**.

(73) **Kolster**.

(74) **Bayer**, **d'Anville**, **Rennel**, **Gatterer**, **Halling**, Geschichte der Deutschen I, 67, **Goos**, **Kolster**, **Hansenius**, **Abicht**, **Rawlinson**.

(75) **Lindner**.

(76) **Nadezdin**.

(77) Tiarantus = rádecin'a ter + sufix antus
» ter + » entus
τ cu σ se confunda in dialectele hellenice, avemu
Siarantus = radecina ser + » antus
ser + » entus
Σερ + στος, cumu se afla la Const. Porphyrogenet de *administrando imperio*, rec. Bekker, Bonnae 1840, in 8, p. 171 c. 38 Cf. **Mühlenhof**, l. c., **Hasdeu**, l. c.—**Rawlinson**. III.—**Colsetr**, (XIII, 14) care presupune in Ἱερασος

Digitized by Google

dialectele hellenice(78), inse nu si positiunea geografica(79), pentru co nu trei, déro nici chiaru unu riu nu esista, intre Seretu si Prutu, care se se verse directu in Dunare. — Kolster (p. 14) crede a inlatura dificultatea schimbandu in textulu lui Herodotu : διὰ μέσου τούτων ἰόντες, pe ἰόντες in 'εόντες, pe care apoi raportandu-lu cotre ἀλόσσω ajunge la conclusiunea : co celle trei riuri Ararus, Naparis si Ordessus (dupo elu Ialomiti'a, Dambovitî'a si Argesiulu) suntu mai mici de catu Prutulu, si mai mari de catu Siretulu. Inse pentru a scapá de ua greutate Kolster a creatu trei, si aoco de mai mare importantia : I) lectura ἐόντες in locu de ἰόντες nu se justifica prin nici unu manuscriptu de vre-ua insemnatate(80); II) Ialomiti'a, Dambovitî'a si Argesiu nu suntu nici de cumu mai mari de catu Siretulu; si ce este mai multu : III), Dambovitî'a nu e unu afluentu directu alu Dunarii, ci alu Argesiului(81). — Altfelu de systemu de interpretatiune a lui διὰ μέσου ne propunu criticulu rusu Nadezdin si d. Hasdeu. Pentru d-loru διὰ μέσου τούτων ἰόντες nu au aci simtiulu obicinuitu «*medium inter hos cursum tenentes*» *zwischen*, *intre*, ci de «*his medianti-bus*, *moyennant*, *mittelst* «*prin intermediulu*», asia co «riurile Ararus, Naparis si Ordessus nu se versa, dupo Herodotu, *de a dreptulu* in Dunare, ci prin intermediulu Poratei si Tiarantului (Seretului)» (82). Si in acestu chipu Nadezdin identifica pe Araros cu Moldev'a, Naparis cu Bistriti'a, si Ordessus cu Berladu, cate-si trele versandu-se in Siretu(83). — Contr'a acestui systemu se pote invoca : I, traducerea lui διὰ μέσου, prin «*mediilocire*, *moyennant*» nu se justifica prin nici unu textu d'in Herodotu(84).

a lui Ptolomeu form'a intermediaria intre Tiarantus si Seretu dice hotaritu : «Altii potu (p. 14) alt-falu se decida; mie inse mi se pare assemenarea numelui intre Tiarantus si Seretu asia de hotaritóre, asia de isbitore chiaru...»

(78) Curtius *Griech. Ethimol.* Leipzig 1869 in 8, p. 213.—

(79) Identitatea Tiarantului cu Tiss'a, Teleormanulu séu Cern'a nu are nimica in sprijinulu seu; ceci in ce privesce pe Tiss'a Herodotu pare a o confundà cu afluentulu seu Muresiu, pe care'lu numesce Maris. (IV 48). — Cern'a este asia de neinsemnatu riuletiu, co au e probabilu a fi pututu ajunge pene la cunnoscuti'a coloniiloru pontice, isvorulu informatiuniloru lui Herodotu. Totu astufelu si Teleormanulu, care celu putinu nici se vérsa in Dunare. Déco Goos crede a aflá numele Teleormanului in Tiarantus lui Herodotu, noi nu vedemu in T+e+l+i+o+r+m+a+n posibilitatea unei analogii cu T+i+a+r+a+n+t+o+s. Si apoi numele *Teleormanului* este de ua data, relativu vorbindu, recenta, fiindu unu cuventu curatu comanu «teli»—*stultus*; «orman» *boscus* (Klaproth, *Vocabulaire latin, persan et coman. Mém. relatifs à l'Asie*, t. 3, Paris 1828), Kiunam III p. 94 : τένου ὄρμαν. — Comp. Hasdeu, *Col. Traj.* an. VIII, p. 4 : *Originile Craiovei.*

(80) Numai in editiunea lui Bekker 1845 se afla ἔοντες. Mai in tóte mscr. si editiunile mai bune *Herodoti Musae* ed. Creutzer et Bähr, Lipsiae 1832; —ed. Dindorf et Müller Paris 1844; ed. Stein, Abicht, Rawlins. etc. se gasesce ἰόντες séu ῥέοντες.

Kolster dice simplu : «Ich habe mir *erlaubt*, ἔοντες zu schreiben wie auch Hansen hat.»

(81) Asemenarea ce face Kolster (p. 14) intre Araros si Jalomiti'a, cumu co adica cea din urma n'aru fi de câtu form'a Ἀλαλός cu reduplicatiune attica, nu e seriosa.—Altu-felu se scie co atâtu Ialomiti'a câtu si Dambovitî'a suntu slavismele cele mai necontestabile d'in topografi'a nóstra. Vedi Hasdeu *Istor. Crit.* II ed. p. 265—68)

(82) *Ist. Crit* p. 183. — Nadezdin op. cit. p. 75.

(83) Idem Nadezdin.

(84) In IV 49 cu totul alt-felu se esprima Herodotu cându vorbesce despre unu afluente alu unu riu, care se vérsa in Dunare.

Digitized by Google

séu d'in vre unu altu autoru classicu grecu. Pote co διὰ μέσου tardiu, in cursulu Evului-mediu isi voru fi luatu acceptiunea : «*quo interveniente vel cujus opera aliquid perficitur*» διὰ μέσου αὐτοῦ, διὰ μέσου ἀνθρώπου etc.(85), coci celoru antici ea remane absolutu necunnoscuta(86); II, Chiaru déco διὰ μέσου se ia in simtiu de «medilocire», Nadezdin identifica cele trei riuri cu trei afluenti ai Seretului, pe candu Herodotu dice διὰ μέσου τούτων, «prin mediuloculu acestoru-a» adico si ellu Prutului—*nu numai allu Siretului*; — III, Este pucinu verisimile a fi ajunsu la cunnoscinti'a lui Herodotu nisce afluenti ca : Gigi'a, Sarat'a, Nirnov'a, Lapusin'a, Thigheciu, Trotusiu, Putn'a, Rimnicu, Moldov'a etc.,—pe candu mai lesne potea ellu aflá despre esistenti'a unoru riuri ca Argesiu si Ialomiti'a cari se vérsa de-a dreptulu in Dunare; IV, déco numele *Tiarantus* se recunnosce in Seretu, nu se póte nega si *Ordessus* in Argesiu(87) si *Marisus* in Muresiu; si V, Tiarantus aru potea fi Siretu, cumu Ordesus=Argesiu, fora a fi nevoia se se schimbe simtiulu cuvinteloru διὰ μέσου, coci Herodotu avendu cunnoscintie forte superficiale despre localitàtile Dunarii era posibilu a se insiela, cumu s'a si insielatu in realitate.

§ 8.

Alu sieselea afluentu alu Dunarii—déro care nu e socotitu de Herodotu intre sei cinci αὐταγενές=adeco isvoritori de pe chiaru pamentulu scythicu, este *Maris*, despre care dice :

Ἐκ δὲ Ἀγαθόρσων Μάρις ποταμός ῥέων συμμίσγεται τῷ Ἴστρῳ. (VI 48). Mai toti commentatorii tienu cá cevá : «fórte verisimile» identitatea lui Μάρις cu Muresiulu de adi(88), afluentele Thisei, alu carui cursu inferioru Herodotu l'aru fi luatu dreptu ua continuatiune a Muresiului, totu asia precumu acel'a alu Saônei se numesce anco adi Rhone, éro Moldaulu (Wltava) isi pierde numele seu de la versarea Elbei intr'insulu(89). Reichard vede mai lesne in ellu pe Morava (90), Lindner(91) Nadezdin(92) si d. Hasdeu(93)prefera pe Oltu cu argumente nu de ajunsu convingutore(94) : si acést'a o dicemu

(85) Henr. Stephanus, *Thesaurus Græcæ linguæ* rec. Hase et Dindorf, ed. Firm. Didot, t. V p. 825.

(86) Schweighæuser. Lexicon Herodoteum, Argentorati 1824.

(87) Rawlinson, Kolster, Stein, Abicht etc.

(88) Rawlinson, Stein, la c. 49.—Rennel, *The geographical system of Herodotus* Lond. 1800 in-4, p. 414.—Heeren, *Ideen I*, 2,275, Brandstäter; Rösler, *Rum. Studien;* Cuno, p 78; Mannert IV 189. — Klister. Hansenius, 38 — Abicht, Goos, Ukert. etc. etc.

(89) Goos p. 9. — Rawlins., Rösler *Rum. St.* p. 6, Kolster etc.

(90) L. c.

(91) P. 138.

(92) L. c.

(93) *Istoria Crit., a Rom.* p. 187—188.

(94) Argumentele invocate de illustrulu nostru istoricu se reducu la urmatórele : (*)

1. Punerea riului Maris de cotre Herodotu la marginea occidentala a Scithiei, a carii intindere spre apusu nu trecea peste Carpati;

(*) *Istoria Critica a Romaniloru*, I, 185—193.

Digitized by Google

si pentru cele alte riuri, a caroru identificare, afora de a Poratei cu Prutulu, si a Tiarantului cu Siretulu, suntu nesigure d'in causa co, nu se afla in textu séu in natura

2. Reversarea «Marisului» erodotianu imediatu in Dunare;
3. Textulu lui Strabone despre riulu «Maris».
4. Numele d'in vechime alu Turtucaii (de peste Dunare) : *Transmarisca;*
5. Venirea Marisului d'in tierr'a Agathirsiloru cea bogata prin auru, si
6. Insemnarea cuventului «Maris» in limb'a scytha de *„hotaru."*

Contra punctului I-iu observamu : co Herodotu vorbindu despre Maris ilu citédia, nu spre a determina marginele Scythiei despre apusu, ci a indicá riurile cari marescu Dunarea. Acést'a este ideea esclusiva ce lu preocupa, dupo cumu recunnósce insusi d. Hasdeu, si de nicairi nu resulta intinderea Scythiei pene la Oltu.

La punctulu II-lea si III-lea se póte opune co : nu aru fi fostu imposibilu ca Herodotu se ia cursulu inferioru alu Thisei drepta na continuare a Muresiului.

Passagiulu d'in Strabone suna :

«Ῥεῖ δὲ διαὐτῶν (Γετῶν) Μάρισος ποταμὸς εἰς τὸν Δανούβιον, ᾧ τὰς παρασκευὰς ἀνεκόμιζον οἱ Ῥωμαῖοι τὰς πρὸς τὸν πόλεμον».

Latinesce :

„Per Getas Marisus fluvius in Danubium labitur, quo Romani res ad bellum necessarias subvexerunt.»(*)

adico :

„Prin Geti'a se versa in Dunare riulu Marisus, cotra care Romanii au inaintatu tóte celle necessare pentru resboiu."

Nu pare mai verisimile ca Strabone se se refere aci la unu afluente alu Dunarii de josu, si anume la Oltu, fiindu co Romanii, ca stapanitori ai Moesiei, puteau mai lesne trecundu Dunarea sa incépa operatiunile resboinice contra Daciloru, coci si la This'a nimicu nu-i impedicá d'a face preparative inpotriva-Ie.

Argumentulu alu patrulea invocatu de d. Hasdeu : co de óre ce Marisc'a este cu sigurantia riulu Argesiu, judecandu dupo statiunea Trans-marisca(**) astadi Turtucaia, de óre-ce desenintia *isca* denota unu deminutivu, éro particula *trans* : «situatiunea in faci'a unui riu», Trans-marisca semnédia : «in facia Mariscului, séu Marisului celui micu» apoi, longa densulu trebue neaparatu se fi fostu unu Maris mare, care n'aru putea fi de câtu Oltulu,—acestu argumentu dicu, ori-câtu de ademenitoru se pare la prim'a data, anse este departe de a decide lucrulu.—Aci nu este vorb'a de unu afluente alu Oltului, cu numele Marisca, pentru a conchide la identitate de relatiune nominale ca : „Prutétiulu" cotre «Pratu»; «Dambovicióra» catre "Dambovitia" „Oltetiulu" catre „Oltu" etc. ci de doue riuri ce istorescu d'in puncte deosebite, suntu departate unele de altele, si separate prin alte riuri. Apoi, statiunea Trans-marisca ne ocurge in monumente posteriore secolului alu patrulea, pe cându fontane sigure ne aréta co riulu Oltulu (Alutus) avea deja in secolulu I-iu dupo Christosu, numele seu actualu. Aru urma atunci ca Argesiulu sa si fi lustu numele de Mariscus intr'una epoca anteriora cellu pueinu secolului I-iu, dupo d. Hasdeu chiaru inainte de Nevius (54. a. Chr.),—candu adico d-sea prelinde ca Oltulu purtá numele de Maris,—si astu-felu Argesiulu numitu prin comparatiune *Mariscus* sa-si fi pastratu multe secule in urma acestu nume, de si Oltulu incetasse d'a mai fi Maris. — Déro atunci dupo se limba trebule sa esplicamu pe *isca* d'in Marisca, dreptu sufixu deminutivalu? Nu Romaniloru, si mai pucinu anco Greciloru, se datorédia numele *Marisca*. Ua data anse ce nu gasimu in vreuna fontana, co Argesiulu se chemá Mariscus, conclusiunile trase d'in mentionarea unéi statiuni Trans-

(*) Ed. Firmin Didot, lib. VII, cap. 3, § 13, p. 263.

(**) *Itinerariulu lui Antoninu*, 222; *Tabla Peutingeriana*, Anonym. Ravennat 4, 7 si *Notitia dignitatum* dopritóu statiunea Trans-marisca. Particula *trans* semnandu mai totu-de-á-una „in facia unui riu" amu avea : „in facia riului Mariscus." Cf. Mannert, *res Traiani ad Danubium*, Norimbergæ 1793, p. 26 : syllaba *Trans* qua semper castella ultra flumen in barbarico posita signantur. Comp. „Trans-dierna".

Digitized by Google

indicii suficiente a stabili cu certitudine, ce anume afluenti d'in cei actuali corespund hidrografiei Scythiei data de «parintele Istoriei», care avea de siguru numai cunnoscintie d'in audite, nu d'in observatiune personala, despre tierrile numite mai apo *Daci'a*(95). Tóte acestea favorisa opiniunea nóstra co: divergintiele intre descrierile lu Herodotu si intre facta geographica de adi — cu cate-va mici esceptiuni — provinu numai d'in informatiune insuficienta a scriitorului(96).

§ 9.

Munti. — Despre formatiunea terenului la nordulu Dunarii Herodotu pare a nu fi avutu ua idee esacta, póte co nu sciá chiaru de esistenti'a muntiloru Carpati, pecari ni-

marisca, co trans semnedia a fi in facia de ua apa, co isca — este unu deminutivu, co Argesiulu fiindu Marisca, urmédia ca Oltulu se fia Maris — tóte acestea, pentru noi unii, suntu mai multu de câtu fertiate, hasardate si prea pucinu verisimile.

Câtu pentru argumentulu filologicu: co Maris semnédia in limb'a scytha: „botaru" (Istori'a Critica, ed. II, p. 193), de la radicala sanscrita „mar" a desparti, — etimologia intemeiata pre pretinsulu caracteru de fruntaria intre Scythi'a si Agathirsi'a ce se atribue *Oltului* de cotra d. Hasdeu, — nu mai vorbimu — fiindu-co nefundamentulu lui s'a recunnoscutu mai in urma de insusi autorulu.

(95) Despre afluentii de pe drépt'a ripa a Dunarii, pe cari Herodotu ii numesce d'in necunnoscintis μεγαλοι (Mannert *geogr.* VII p. 8 propune: ουμεγαλοι, vedi si Rawl. III) nu ne ocupamu. Vomu spune numai co Scius (IV 49), Oscius la Thucyd. (II 96) Oescus la Plin. (H. N. 3,26) se póte identificá dupo nume si dupo positiunea sea cu actualulu Iskr. Celle alte siése riuri Atlas, Auras, Tibisis, Athrys, Noës si Artanes trebuescu cautate intre Iskr si mare, si paru a fi: Taban, Drista, Kara Lom Jantra, Osma si Vid (Rawlinson p. 42 nota 4. Stein, Geos 9, Bessel, *de rebus Geticis*, 1 4 p. 85 4—5.) Schafarick (*Slav. Alterthümer* I 473 n. 9) schimbându pe Βορῆν in νότον d'in textulu lui Herodotu IV 49, sustine co Atlas, Auras si Tibisis suntu = Oltulu, Jiulu si Temesiulu. Hansenius (p. 33) lasa pe Βορῆν la loculu seu, déro pune unu δὲ intre ἐσβάλλουσι, citindu astu-feliu passagiulu (p. 34); Ἐκ δὲ Ἀγαθόρσων Μάρις ποταμὸς ῥέων συμμίσγεται τῷ Ἴστρῳ ἐσβάλλουσι δὲ ἐς αὐτὸν Ἄτλας καὶ Αὖρας καὶ Τίβισις. Ἐκ δὲ τοῦ Αἵμου τῶν κορυφέων τρεῖς ἄλλοι μεγάλοι ῥέοντες πρὸς βορῆν ἄνεμον διὰ Θρηΐκης καὶ Θρηΐκων τῶν Κροβύζων Ἄθρος καὶ Νόης καὶ Ἀρτάνης ἐκδιδοῦσι ἐς τὸν Ἴστρον. Si prin acést'a elu face pe cele trei riuri Atlas, Auras si Tibisis afluenti ai Muresiului, si identifica Atlas = Thisa, Auras = Samos si Tibisis = Köros (Kriciu). — Kelster (p. 15 seq.) care contesta lui Hansenius dreptulu de a viri unu δὲ in textulu herodotianu furisiédia si elu unu τε in locu de δὲ si face cele trei riuri, afluenti ai Istrului, identificându-i: Atlas = Aluta; Tibisis = Temesiu; Auras = Jiu. — Geos este si mai espeditivu; pentru a umple lacun'a ce a lasatu Herodotu intre Tiarantus si Maris, muta riurile in sting'a Dunarii si recunnósce: in Atlas forma Gréca (?) a Alutei; in Auras pe Arabon (cumu se numesce Jiulu la Ptolemeu), si in Tibisis pe Temesiu (p. 10); totusi anse dice: „Schwierig bleibt es allerdings diesen Irrthum H. zu erklären". De sigur! — *Gatterer* op. cit. presupune co Atlas aru fi Aluta, si Auras = Ararcs, adico Siretulu.

Identificatiunea celoru l'alte riuri ale Scythiei nu intra in cadrulu nostru; pentru intiellegerea materiei inainte, vomu spune co de siguru Tyras = Daistru; Hypanis = Bug; Borysthenes = Dnipru, si Tanais = Don; si póte: co, micul riu ce se vérsa lunga Kalantchak in mare se fie séu: Gerrhus sau Hypacyris; éro Syrgis = Donez; Oarus póte Volga.

(96) Vedi Pallas (*Reisen* I p. 78—87 si 302—307), si R. Murchison (*Geology of Russia* p. 573—575) despre schimbarile geologice ce paru a fi avutu locu in campiile d'intre Marea Négra si Pallus Maeotis; — si Rawlinson III, despre ce remane probabilu a se fi schimbatu.

Digitized by Google

eairi au-i numesce(97); ci numai un cunnoscintia vaga despre natura muntósa a Ardélului lasa a se intrevedea raportulu seu despre Agatirsii cei gat'a de lupta la hotarele loru.

Descriptiunea Scythiei. — Descriptiunea ce da Herodotu despre Scythi'a este corecta in trasurile ei principale : marimea riuriloru si bogati'a loru in pesce (IV 53); form'a in de obsce plana a tierrii (Her. IV 123 χόρη χερσός); lips'a completa de padure in Scythi'a(98), pe candu in vecinatatea hotareloru ei se afla destulla padure; esistenti'a unui territoriu fructiferu d'incolo de steppele Bugului (Hypanis) si Dniprului (Borysthenes), bunu pentru agricultura, si bogatu in animale si pasiune(99); observatiunile supr'a climei, mai alesu despre plói'a continua si tresnetele in timpulu verei, pe candu lipsescu cu deseversire in timpulu ernei (II 22) cum si raritatea estrema a cutremureloru(100).—Frigulu este in culme in cursu de optu luni; marea inghiatia ca si Bosphorulu Kimmericu; si pe ghiati'a Scythii se lupta séu trecu cu carele peste Bosphoru la Sindi. Restulu annului patru luni temperatur'a e totu rece, d'in care causa boiloru le lipsescu cornele(101), asinii si catirii nu potu trai de locu(102); Regiunile intregului nordu alu Europei suntu nelocuite, coci pe lunga marea cantitate de diapada, pe care Scythii o asemuescu *peneloru* de care se afla plinu aerulu(103), contribue si ventulu a face tierrile nelocuite si pustii.—In tierrile Istrului, dupo Herodotu (IV 50) nu ploua iérn'a; cade anse multa diapada; ver'a diapad'a se topesce, şi ploua desu; ceiace face ca Istru se aiba totu-d'aun'a acelasi volumu de apa, fie vera, fie ierna (104). Frigulu e si aci poternicu; si de aceia Herodotu nu crede spusele Thraciloru (V 10) co

(97) D. Hasdeu deduce d'in προς βορεήν (IV 49) co pentru Herodotu Hæmus era nu numai Balcanii, déro si Carpatii; si de aceia, vorbindu despre afluentii d'a drépt'a Dunarii a adaogatu cuvintele προς βορεήν "cotra nordu", spre deosebire de cei d'a sting'a Dunarii. Schafarik emisese deja asta parere intemeiatu pe Steph. Byzantinulu, care, utilisándu de siguru isvóre mai vechi, asiédia locuinti'a Agatirsiloru in Hæmus (Cf. Suidas v. Αγάθυρσοι.—*Slaw. Alterth.* I 478 n: 9) adico dupo Schafarik, Carpatii Transilvaniei.—D. Hasdeu (207) si Nadezdin (98—100) credu co si Carpatii Galitiani erau cunnoscuti lui Herodotu, si co acestu scriitoru ii intiellege prin cuvintele "muntii cei inalti stincosi si nestrebatuti" (IV 23 25), d'in dosulu carora locuiau Griphonii paditori de auru. Vedi L. C. Schullire, *Siebenbürgen vor Herodot und in dessen Zeitalter*, l. c., p. 99 ce dice despre assemeni hypotese, cumu şi despre identificarea Ὑλαίη (Herodotu IV, 18, 27) cu Transilvani'a. — Celi'alti commentatori (Niebuhr, Rawlins., Ukert etc.) cugeta mai corectu la muntii Urali.

(98) Her. IV. 19 φιλή δενδρέων πάσα αὕτη γῆ. IV 61 αἴνως ἄξυλος IV 21. 16. 60.

(99) Rawlins. III l. c. — K. I. v. Baer, *Historische Fragen mit hülfe der Naturwissenchaften beantwortet.* —St. Petersburg, 1873, 8, XIV si 385 p. 3 Th. — *Humboldt, Reise in die Aeq. Geg.* III, 270, — *Ausland* 1872, p. 65. — Petermann, *Geogr. Mittheil.* 1874 p. 37.

(100) Comp. Diod. Sic. I. 41. III 34.—Cf. descriptiunile moderne despre acelési tierri W. Palmer in Rawlins. III. — Kohl *Reisen in Südrusland*, 2 Th. p. 88, 92 — Pallas, Neumann, Baer l. c. — Sultzer, Geschichte des transalp. Daciens, I b. Wien 1781; Wolf, *Beschreibung des Fürstenthums Moldau.* Hermanstadt, 1805. — Neigebauer *Beschreibung der Moldau und Walachei* Leipzig 1848 —[W.]Wilkinson, Tableau de la Moldavie et de la Valachie, Paris 1842, p. 114—116. Nicolas Soutzo, Notions statistiques sur la Moldavie, Iassy, 1849.

(101) Herodot IV 29; Hippokrates 93, Strabo VII p. 312.

(102) H. IV 28. 129 Aristot, *hist. an.* VIII, 25; comp. Aristot de *gener. anim.* II 8; Strab. VII 307; Plin VIII 68 43.

(103) Schiern, *le pays des plumes, remarques s. quelques passages du 4-me livre d'Hérodote* Copenh. 1875.

(104) IV. 50. Vedi Rawlins. III, p. 44 n. 3.

Digitized by Google

dincolo de Istru (adica în Terr'a romanesca si parte d'in Ungari'a) ar fi un multime asi de mare de albine(105) co nu e chipu a strabate mai incolo: «Acei ce o spunu, nu m se paru a avé dreptate, coci se scie co aceste insecte nu sufera frigulu, ci eu credu ma curundu co d'in caus'a frigului suntu nelocuite partile nordului» (106).

§ 10.

Producte. Despre minerale Herodotu scie co aurulu provenindu d'în muntii Ural (pe cari i inchipuesce sub numele de munti inalti si riposi paditi de Griphoni co suntu meren jafuiti de cotre Arimaspi(107), se afla forte desu în Scythi'a, pecandu ferrulu si argintulu lipsescu(108); d'in vegetale se cultiva cu deosebire grau(109).

(105) G. Bessel, *de rebus Geticis*, Gottinga 1854 p. 2.

(106) *Unu vechiu scritoru hellenu, la* Aelian, *de natura animalium*, rec. Herchier, Paris 1858, p. 37, credo d'in contra co la Scythi frigulu e nesuparaciosu pentru albine. Despre apicultur'a romana vedi I. Ionescu, *Agricultur'a romana din judetiulu Mehedinti*, Bucuresci 1868; — *Idem, Lectiuni de agricultur'a*, Buc.. 1870. — Peyssonel, Sur le commerce de la Mer Noire, Paris, 1787. in 8 t. 2, p. 185. — *Osservazioni intorno la Valachia e Moldavia*, Napoli 1788; in 8 p. 87. — Pe longa elementulu apicolu in naratiunea lui Herodotu, trebue a se deosebi si ua referintia la existentia taunilorn (*astrus Columbacensis* séu *Simulia Columbacensis*) seu unoru musce veninate de care este bantuita periodicesce Temesian'a, si chiaru une-ori Olteni'a. Despre acestitauni vedi Dr. Schönbauer, *Geschichte der Kolumbatschen Mücken im Banat*, Wien 1795 in 4; Grisselini, *Versuch einer politischen und natürlichen Geschichte des Temesvarer Banats*. 1780. — Böhm, *Geschichte des temeser Banats*, Leipzig 1861, in 8, t. 2, p. 181, 190. — Schuller, *Siebenbürgen vor Herodot und in dessen Zeitalter*, l. cit., t. 13, p. 102, — Schott, *Walachische Mährchen*, Stuttgart 1845 in 8 p. 284—5. — Hasdeu, *Istori'a Critica a Romaniloru*, I, 197—198. — Importantu este si pasagiulu, trecutu pene acumu cu vederea, din anonimulu cronicaru in *Magazinulu istoricu*, t. 5, p 137—138: „si iaru au purcesu (Constantin Brancovenu. in anulu 1695) in susu la Cerneti, *ansé iar incetu, pentru ca sa treaca vremea unoru musce veninate ce esu primavera la Cerneti, de facu multa paguba ómeniloru in dobitoce*, co este intre muntii carii taie Dunarea de curmedisiu, de ese la Cladova cetate, care au facut'o Clavdie imperatulu, si la turnulu Severinului care l'au facutu Severu imperatulu, unde suntu si piciorele podului lui Traianu imperatulu, ce au facutu preste Dunare, se vedu co este o piatra gaunosa a careia gaunositura, gura este negra afumata, ca cum aru esi unu fumu d'inauntru, de negresce marginile gauriloru, ear nu este fumu, ci *in toti anii primaver'a ese unu feliu de musca mititica care esindu din piatra asupr'a Dunarii, multa se ineaca, co ca unu viforu intunecatu se pornesce pre Dunare in josu, si esu la campu la dobitace pre care le musca, le veninedia, si moru, ci cu fumu de tufa, de finu, isi padiescu cati-pa oameni dobitócele si pre ei, co si oamenii patimescu reu de muscele acelea, ansé nu moru. Ci pentru acestea mergea Domnulu incetu.*"

Rawlinson III 216 n. 2 vede numai pe tauni in naratiunea Thraciloru: The mosquitoes, wich infest the valley of the Danube seem to be here indicated."

Hansenius (*Osteuropa des Herodot* p. 119) crede co prin multime de albine din testulu herodotianu se intiellege diapad'a, coci pene adi fulgi de diapada se mai numescu la Tobolsk: "*musca albe.*" — Bessel, *de rebus Geticis*, p. 2. combatendu-lu recunnosce ua referintia la cuantitatea mare de albine din campiile Terrii romanesci, dero in acelasi timpu si ua oratiune hyperbolica pote pentru a indica multimea de lucruri — cu care cei vechi se negutietoreau in acele regiuni.

(107) IV, 13. 27. cf. *Rawlinson* III 23 n. 3.

(108) Comp. Herodot I 215. — Sare se gasesce in diferite puncte [Her. IV 53. Dio Chrysost. or. *Borysth.* (XXXVI. p. 43). Plin. XXXI, 39.

(109) σιτος, Her. IV. 17. 18. 52. - Link, in *Abhandl. der Berlin. Akad. der Wissensch.* 1816, p. 130.

Digitized by Google

meiu(110) linte, cepa (Βολβὸς, Κράμβα), usturoiu (σκόροδα), canepa (IV. 74), anassonu; campiile Scythiei ofera erba cu prisosintia, anse de unu soiu particularu, avendu multa amaraciune, adico pelinu, dupo cum se vede la spintecarea animaleloru jertfite(111). — Pesci se afla in cantitati mari, deosebindu-se celu de Borysthenes (IV 53) : ἀνταχαίος, adico morunu, fora ose (112). — Despre *cai*, Herodotu dice ca ei resista frigului, pe candu asinii si catirii nu potu de locu, ceia-ce aiurea e d'in contr'a, coci caii pieru la frigu, pe candu asinii si catirii nu (IV 28). Importanti'a cailoru la Scythi se vede si d'in aceia co laptele epeloru le servea de beutura si mancare. — Boii se nascu fora córne d'in caus'a frigului (H. IV 29). D'in animale domestice, Scytthii nu crescu porci, nici ii imola in sacrificii (H. IV 63) ; se mentionédia in Scythi'a si : epuri(IV 124), vidre, castori si alte animale, ale caroru piei serva de inblanitu hainele (IV 109).

§ 11.

Commerciulu.—Commerciulu ce coloniele grece de la Marea-négra si Istru intretinéu cu poporele d'in giuru erá unulu d'in cele mai vii(113), judecandu dupa indiciile ce ne da Herodotu. Granele fórmau neaperatu articolulu principalu; dupo care veneau sclavii, carne, piei de animale, pesce sárata, miere, céra, sare, canepa (Her. IV 74), inu si pendia (II 105); in schimbulu acestor'a grecii aducéu stofe pentru haine, vinu si altele, cumu temâie si lemne mirositóre (IV 73. 75). Ca proba de commerciulu Scythiloru este anume observatiunea d'in cartea IV 74 : co Σκύθαι ἀροτῆρες semana grau nu pentrú trebuinta'a-le propria, ci pentru a-lu vinde (IV 17). Pene la piciórele Uralului chiaru se pare co impinsese pe Greci si Scythi spiritulu de intreprinderi commerciale(114); si la nordu de Sauromati se si stabilisera cu locuintile óameni d'in coloniile de la Pontu (H. IV, 21—27). Basinulu fluvialu alu Duharsi favorisa activitatea commerciale si presperitatea littoralului; si acésta cale, totu d'auna iasemnata pentru viéti'a culturala a popóreloru, pare a fi fostu multa frecuentata, celu pucinu portiunea de la cataracte pene la Marea-négra, judecandu dupa raportulu lui Herodotu despre cei cinci afluenti nordici si noue sudici ai Istrului, cumu si no-

(110) Her IV. 17. Aelian. *Var. hist.* III 29.

(111) Her. IV 58. Plinius X 37. — Aelian. *nat. an.* V. 27 : Ἀλέξανδρος δὲ ὁ Μύνδιος ἐν τῷ πόντῳ πρόβατα παίνεσθαι ὑπὸ τοῦ πικροτάτου φησὶν ἀφύνθου. Steph Byzant v. Ἀφύνθος.

(112) Her. IV. 53.—Morunulu Dniprului are mare reputatiune; d'in elu se facu icrele, Descriptiunea sciintifica a lui, vedi in Kirby. *Bridgewater Treatise* vol. I, p. 107, si *Choix de méd. antiq. d'Olb.* p. 12. — Rawlinson III nota 5. p. 47.

(113) Raoul Rochelte *hist. des colon. gr.* t. III; — Hüllmann, *Handelsgeschichte der Griechen* Bonn 1839; — L. Preller, *über die Bedeutung des schwarzen Meeres für den Handel und Verkehr der alten Welt.* Dorpat 1842.—Herodotu VII, 147 vorbesce despre corabiile ce transportau astu grau la Aegina si Peloponesus.—

(114) Herodotu dice IV 24 : co pene la Argippeeni tierr'a tota se cunnosce bine; coci nu e greu a afla despre ei nuvele de la Scythii si de la Hellenii d'in coloniile Pontului, carî mergu de a visitédia.

Digitized by Google

titiele despre Sygini (V. 8—10) (115).—Raporturile cu Agatirsii nu paru a fi fostu pré amicale, nici politice, nici commerciale.

§ 12.

Popórele Scythiei. — Herodotu vorbindu despre populatiunile Scythiei incepe cu cele d'intre Tyras (Dnistru) si Hypanis (Bug): I° *Tiritae* οἱ Τορῖται, Greçii stabiliti la gurele fluviului Tyras (IV 5); II° *Borysthenìti* Βορυσθενεῖται (H. IV 53. 79) Grecii, fundatori ai orasiului Borysthes séu Olbi'a, pe malulu dreptu alu Hypanisului lunga gur'a sa in limanulu Dniprului, adi «Stomogil» adico ua suta movile(116). Borystheniti se numia de cotre Greci si Scythii ce traiau la resaritu de Borysthene, si la nordu de Hylaea (Her. IV, 18); ei singuri isi dicéu Olbiopoliti(117); III° Καλλιπίδαι la nordu de Olbi'a, characterisati de H. prin Ἕλληνες Σκύθαι, urmasi ai Helleniloru si Scythiloru (IV 17); IV° Alazonii Ἀλάζωνες, la nordu de Kallipidi (IV 17); V°. Σκύθαι ἀροτῆρες mai susu de Alazoni (IV 17 Comp. IV 52). — Acést'a este prima serie si cea mai apusena a popolatiuniloru Scythice(118), coci mai susu de Σκύθας ἀροτῆρες nu se mai afla Scythi'a, ci tiérr'a Neuriloru; éro la nordu-vestu suntu Agatirsii. — Dupo cumu se vede ea pare circumscrisa la vestu de cotre Dnistru, éro la estu de Bug, si prin urmare regiunea d'intre Tyras si Tiarantus,—portiunea tocmai ce ne interesa specialu in studiile nóstre—, remane nestinsa de Herodotu. Acésta impregiurare a facutu pe Lindner a banui vre-ua lacuna in textu, — supositiune ce nu are asimicu de intemeiatu—; éro pe Hansenius, a sustine co: póte partea de giosu a Basarabiei si Moldovei se nu fi avutu pe atunci nici-ua populatiune fixa, permanenta; pe candu in cea de susu e probabilu co, unele d'in popórele numite de Herodotu la Hypanis (cumu Alazonii, Σκύθαι ἀροτῆρες, Neurii) se se fi intinsu cu locuintiele pene acolo, coci dice elu : «nu s'aru poté altu-feliu concepe cumu, déco aru fi fóstu in aceste parti alle Scythiei alte populatiuni, de catu cele indicate la Hypanis, Herodotu aru fi uitatu se le pomenésca»(119).—D Hasdeu crede anco co restitue «veritatea testuale» asiediendu in Moldov'a centrale si in campiile de la Nistru pene la Oltu pe Scythii

(115) Rougemont, *l'âge du bronze*, Paris, 1866.—

(116) Vedi Rawlinson. III exc. III. Acesta positiune a Olbiei este mattata prin ruine si stantiuri, si determinata fora nici ua indoiala de monede si inscriptiuni. — Vedi Mionnet, *Description des Médailles etc.*, *Supplément*, t. III pp. 14—15.—Clarke, Dr. *Travels*, 3 edit pp. 614—623; *Choix des Medailles Antiques d'Olbiopolis ou Olbia, faisant partie du Cabinet du Conseiller d'Etat de Blaremberg*. Paris 1822.

(117) Comp. Stef. Byzant. Βορυσθένης.

(118) Populatiunile Scythiei la resaritu de Dnipru suntu : Scythii agricoli, Scythii nomadi, Scythii regali. — Afora d'in Scythi'a : Agatirsii, Neurii, Androfagii, Melanchläni, Budini si Geloni, (in guberniulu Tambov); Sauromatii intre Don si Volga, Thyssagetii, Jyrcii, Argipaei, si Issedonii.—

(119) Hansenius 36, Bayer, *de Scythia situ* in *opuscula*, ed. Klota, p. 86 asiadia pe Scythi ἀροτῆρες in Tierr'a-romanesca, Moldov'a si ua parte a Transilvaniei, era pre Agatirsi in Transilvani'a apusena.

Digitized by Google

plugari(120); éro in ua parte a Galitiei, in Bucovin'a tóta si in ua portiune a Moldovei de susu pe Neuri(121). Supositiunea lui Hansenius s'aru potea celu multu admite in ce privesce pe Callipidi, éro a D-lui Hasdeu o socotimu cu totulu contr'a indicatiuniloru lui Herodotu. — Calipidii occupau anume portiunea d'intre Dnistru si Bug(122) (la nordulu Olbiei) ce cade adi in guvernamentulu Kherson; si cestiunea déco se intindea peste Dnistru in Basarabi'a si Moldov'a — nu se póte decide cu sigurantia nici afirmativu, nici negativu. Despre Alazoni anse Herodotu spune co: ei se afla mai susu de Kalipidi (IV 17), si anco si mai esplicitu (IV 57) co: Nistrulu si Bogulu isi apropria cursurile loru in regiunea Alazoniloru: 'κατ 'Αλάζωνας; acest'a are locu intre 47° si 48° paralele(123); prin urmare tiérr'a loru se póte cu certitudine identificà cu Podolia de adi(124). — Herodotu continua: «D'incolo de Alazoni locuescu Scythii plugari (Σκύθαι ἀροτῆρες), cari sémana grau, nu anse pentru usulu loru, ci de vendiare» (IV 17). «La graniti'a d'intre Alazoni si Scythii plugari, mai spune Herodotu (IV 52) este fontan'a si localitatea Exampaeos «calle sacra» in limb'a Scythiloru, Ἱραὶ ὁδοί), éro mai departe se repeta: «Intre Borysthenes (Dnipru) si Hypanis (Bug) este unu cantonu, ce se numesce Exampaeos(125). Aceste indicatiuni lamurite nu permitu cu nici unu chipu a cautá locuinti'a Scythiloru plugari in campiile Tierrei-Romanesci, si in Moldov'a centrale, dupo cumu face D. Hasdeu, ci mai susu de Alazoni, in ua parte a gubernieloru de adi Kamenetz si Kievu.—

«Mai susu de Scythii Plugari, adico la Nordu, dice Herodotu, locuescu Neurii» (IV 17) «intre Hypanis si Borystenes; éro partea septentrionale a tierrei loru nu e locuita.» Laculu d'in care isvorasce Tyras (Dnistru) formédia graniti'a intre Scythi'a si tiérr'a Neuriloru (IV, 100, 102, 125.). — Dupo aceste date lamurite credemu co: nu in Galiti'a, Bucovin'a séu Moldov'a trebue a asiedia pe Neuri, ci de siguru in Volhyni'a si Lithuani'a(126) —

§ 13.

Agatirsii. — Herodotu vorbindu despre popórele invecinate cu Scythi'a dice: (IV 100); Ἤδη ὦν ἀπὸ μὲν Ἴστρου τὰ κατύπερθε ἐς τὴν μεσόγαιαν φέρουσα ἀποτελήιεται ἡ Σκυθικὴ ὑπὸ πρώτων Ἀγαθύρσων, μετὰ δὲ Νευρῶν, ἔπειτεν δὲ Ἀνδροφάγων, τελευταίων δὲ Μελαγχλαίνων. «Incependu de la Istru si inaintandu spre interiorulu pamentului, Scythi'a e marginita mai antaiu de tierr'a Agathirsiloru, apoi de a Neuriloru, allu treilea de a Androfagiloru, si in fine de a Melanchlaeniloru.» Intr'altu locu (IV 125) repeta co: Neurii

(120) Ist. critica a Rom. I, 206.
(121) Idem, p. 201.
(122) Herod., IV, 17.
(123) Rawlinson, III, pag. 46, nota I.
(124) Rawlinson III, Exc. III.—Colster, Lindner mai precisu: intre: Mohilevu si Bratslavu.
(125) Herodotu IV 81. Comp. Boeck, *Corpus Inscr. Gr.* I. 111.—Potocki, *voy. dans les steps* etc. ed, Klaproth, t. II, p. 158.
(126) Rawlins. III, Exc.—Colster, Hansenius.

Digitized by Google

se invecinescu cu Agatirsii, si co acesti'a ne invoindu Scythiloru urmariti de l
a intrá in tiérr'a loru, esira la hotare armati si impusera respectu Scythiloru. A t
indicatiune in fine in IV, 48: co riulu Maris vine d'in tiérr'a Agathirsiloru, si se
sa in Istru. Dupo aceste aretari mai toti comentatorii nu se sfiescu cu dreptu cuv
de a tiene Transilvani'a ca patria a Agatirsiloru(127). — Déco acestu poporu s
tindé si in Tiér'a-Romanésca si in ua parte a Moldovei, cumu presupune Ha
nius(128), Nadezdin(129) si D. Hasdeu(130), déco adico ei umpléu golulu pe care H
dotu ilu lasa intre Dnistru si Carpati si in campiile Tierrei-Romanesci;—cum asem
déco in actual'a Temesiava trebue cautata patri'a Siginniloru— despre cari Hero
dice co, suntu «singurii d'intre cei ce locuescu peste Dunare, despre cari potu
afla eu» si co hotarele loru ajungu pene la Enetii cei de lunga Marea-adriatica,
8—10), si in fine: déco pe lunga Scythi'a propriu-disa numita de Herodotu «Scyt
vechia: ἀρχαίη Σκυθική,» trebue so admitemu si ua *Scythia noua*, care se fi fostu
probabile la sudu de gurele Dunarii, de catu la nordulu fluviului, in tierr'a ad
numita Dobrogi'a, éro de Strabo: *Scythia mica*, unde Ephoros, cinci-dieci anni apr
dupo Herodotu si asiedia pe Scythi;— remanu atatea cestiuni nesigure, cá multe
tele ce ne lasa analis'a dateloru lui Herodotu despre tierrile nóstre(131).

Mapp'a alaturata resuma pene la unu punctu resultatulu cercetariloru de mai su

CAPITOLU III.

Daci'a dupo armasii lui Herodotu.

§ 1.

Hippokratu (n. la 468) contimpuranu lui Herodotu, in tractatulu seu (deco va
in adeveru oper'a sea, ceia-ce s'a contestatu de unii invetiati) περὶ ἀέρων, ὑδάτων, τ
πων(1), despre aeru, ape si locuri, da mai multe particularitati interesante asupr
Scythiloru. Dupo elu, tierr'a pustie a Scythiloru ἡ Σκυθέων ἐρημίη(2), este ua cam

(127) Rennel 414.—Heeren I, 1, 94.—Köppen 13, 68. Niebuhr I, 377.—Rawlins. Lindner, Ca
ster 27, etc. etc.

(128) p. 54.

(129) l. c.

(130) l. c. p. 200.

(131) Kolster plasmuindu co Herodotu aru fi confundatu riulu Donu cu Dunarea asiedia for
multa bataia de capu pe Budini (cari e verisimilu a fi ocupatu ua parte d'in Tambovu, intr
Donu si Volga) — lunga Dunare (p. 37), in Ungari'a; pe Geloni lunga Fiume (p. 38,) pe Thy
sageti la This'a, pe Jirci in Bucovin'a, ero marele regatu alu lui Idanthyrsus intre Dnistru
Argesiu (p. 40—41).

(1) Comp. *Hippocratis nomine quae circumferuntur scripta ad temporis rationes disposui*
Chr. Petersen, Hamb, 1840. Comp. *Halle Lit. Zeit.* 1840 nr. 195 Ukert, 273.

(2) Aci e nevoie se observamu co in genere ἔρημος (ἐρημίη) nu insemnedia totu de un
ua «pustia,» desertu, wüste, ci ua tierra fora cultura si fora locuitori permanenti, in opositiun
cu οἰκομένη.

Digitized by Google

Reproductiune in Stabi

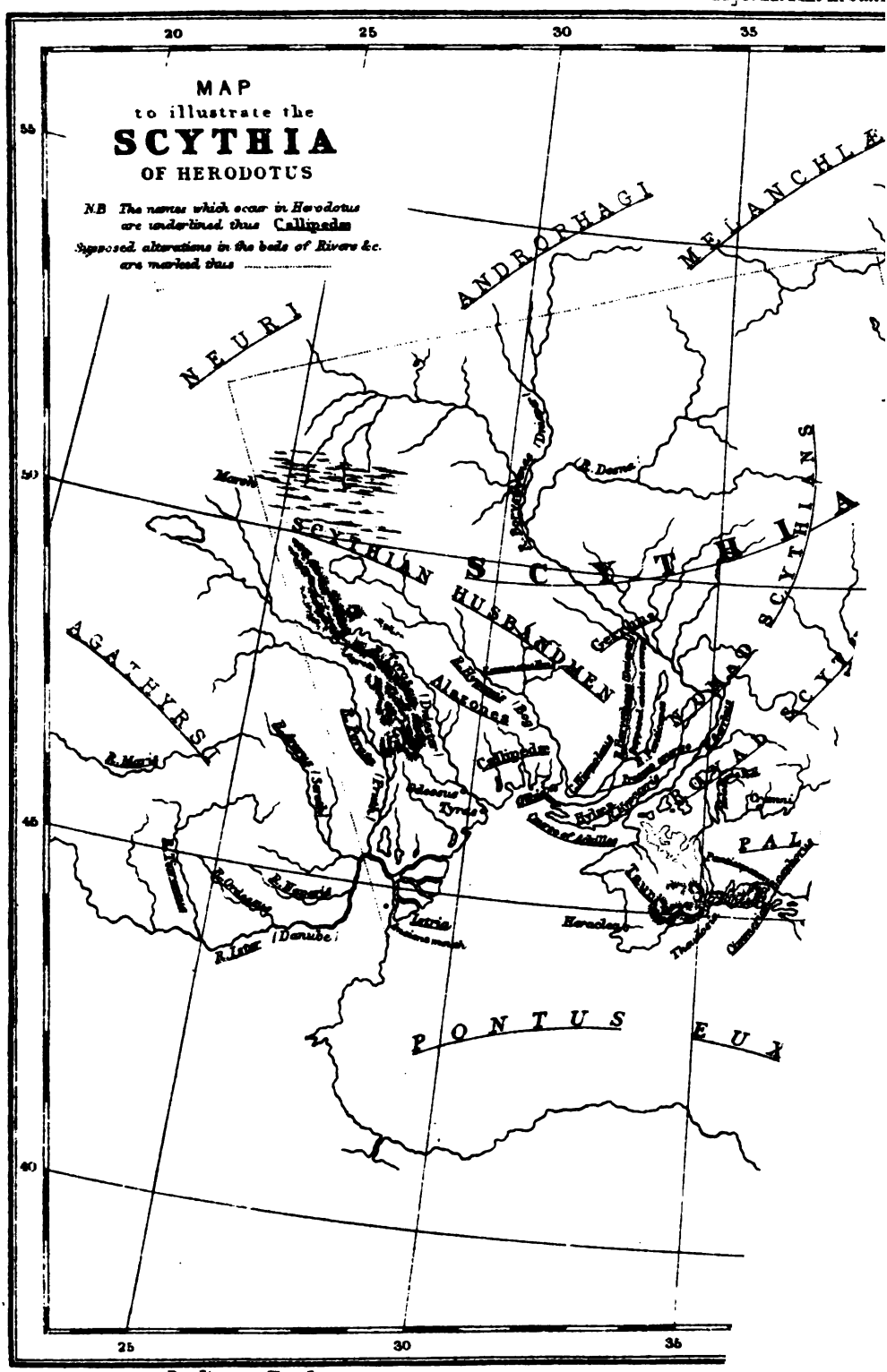

Rawlinson's Herodotus
Vol. III.

Digitized by Google

Digitized by Google

pie intinsa, plina de pasiuni, fora arbori, scaldata de mari riuri, si locuita de Scythii numiti Nomadi (§§ 92, 93). Acesta regiune este situata sub constellatiunea Ursaloru si aprope de muntii Rhipeeni(3), de unde sufla neincetatu Boreas. Ghiati'a la munti nici-ua-data nu se topesce, campiile suntu acoperite in timpulu dilei de cetia. Sorele acolo puciau timpu incaldiesce, venturile cele calde arare-ori visitedia acésta tiéra; mai totu-de-una iérna, totu-de-una humiditate, coci ver'a tiene cate-va dile numai; de aceia schimbarea anu-timpuriloru remane aprópe nesimtita. (De aq. aër et loc. § 95, 96, 99). Animalele Scythiei nu suntu mari, asia co isi potu gasi anu pamentu adepostu contra frigului (§ 97). Ca domestice elu numesce: oi, boi si cai (§ 95). Laptele cestor'a d'in urma serva de beutura Scythiloru, séu se prepara d'in elu untu de mancare. Boii, parte se nascu fora córne d'in pricin'a frigului, la parte li se taie córnele(4). — Hippocrate observa anume co Scythii se servea cu boii la transportulu careloru(5).

§ 2.

Ephoros de la Kyme (a carui nascere cade intre ol. 98—100(6) ne da pucine notitie geografice despre tierrile de la nordulu Dunarii, dupo cate potemu cunosce d'in poem'a geografica a unui autoru necunoscutu d'in a. dou'a jumatate pote a secolului II a. Chr., asia numita *Perieges'a lui Skymnos de Chios*(7). D'in asta poema se vede(8) co Ephoros pune pe *Karpidi* la Istros, ca primulu tribu Scythu, dupo care venia apoi: *Aroteres* (Pingarii), apoi *Neurii*, cari se intindeau pene la nordulu neloeuitu (v. 841—843). — Pe candu Niebuhr(9) identifica pe Καρπιδαι d'in passagiulu lui Skymnos cu Καλλιπιδαι ai lui Heredotu, si in loc de στεν 'Αροτῆρας propune a se citi: εἰς 'Αλαζῶνας, — fora se observe co atatu Kallipidii catu si Alazônii traian dupo aretarea positiva a lui Herodotu intre Bug si Dnipru, éro nu la Dunare, — d-lu Hasdeu ii tiene dreptu Agatirsi, si-i asiedia in Olteni'a si Transilvani'a; éro pe Aroteres in regiunea Tierii-Romanesci de la Oltu pene la Nistru, — adico dupo d-lui, totu acellasi raportu ethnograficu d'in timpulu lui Herodotu(10). Socotimu inse: I. co: pentru Ephoru Carpidii nu erau Agatirsii, coci pe acesti'a elu ii numesce d'incolo de Tanais (Don) si Mäotis, lunga Sarmati si Geloni la nordu de Scy-

(3) Kelster crede co prin muntii Rhipäi se intielegu aci Carpatii.

(4) Coray ad *Hippocrat. de aëre* t. II p. 283.—*Hippocr. de remed.* IV, p. 508.—Sprengel, über *Hippocrates* I, 155,—Ukert 254.—

(5) Vedi *Histoire primitive des peuples de la Russie*, de Comte Potocki 1829, t. I, p. 216 seq. unu bunu comentaru despre partea acest'a a tratatului lui Hippocrate.

(6) Suidas., Strabo XIII, p. 622.—Cic. *de Orat.* II 13, 57.—Despre elu vedi Ad. Stelkensen *de Ehpor C. fide atque auctoritate*, Monast. 1857.—*Ch. Matthiessen, jahrb. für philol.* suppl. b. III 877.—

(7) *Ephori fragm.* de C. Müller, *geogr. Graeci minores* I, *prolegomena* LXXVIII.

(8) V 102 seq. epitomes v. 847 sq. Letronn fr. 78 Müller, Didot.

(9) *Klein. Schrift.*, I, — 359 nota.

(10) op. cit., p. 204.

Digitized by Google

thi (v. 860—863); II. Scythii plugari (Aroteres) nu poteau ocupá Tiérr'a-Romanésca, coci Ephoru incepe a scrie cativa anni inainte de domni'a lui Alessandru celu Mare, si scrie chiaru dupo trecerea acestui'a in Asi'a(11); prin urmare in acelu timpu campiile Tierei-Romanesci pene la Nistru se aflau deja in stapenirea Getiloru(12); si III. autorulu poemei geografice disa a lui Skymnos de Kios,—dupo ua notitia luata nesparatu de la Ephoros(13) cunnosce dejá Scythii la sudulu Dunarii, in Dobrogi'a actuala, in jurulu orasiului Tomoi (v. 765 seq.); si, dupo d. Hasdeu, acesti Scythi erau tocmai Σκυθαι ἀροτῆρες ai lui Herodotu si Ephoru. — Ukert(14) identifica, nu fora ore-care probabilitate, pe Carpidi cu Καρπιανοι, Carpii lui Ptolomäos (III 5), si in ori-ce casu, trebue a recunnosce in ei prim'a mentiune nominala a Carpatiloru.

Insemnata este divisiunea etnografica a lui Ephoros, reprodusa adesea de anticitate: In centrulu mappemundului: Grecii cu celle-alte popore ale Mediteranei, la resaritu Medii cu restulu populatiuniloru. In giurulu astei regiuni centrale: patru natiuni, cele mai mari cunnoscute: la resaritu Indienii; la nordu Scythii; la vestu Celtii, si la sudu Ethiopii (Strabo 34)(15). Istrulu, dupo Ephoros, se vérsa in mare pe cinci guri(16).

Pene la espeditiunea lui Alessandru contr'a Thraciloru si Getiloru in an. 336 a. Chr., nu mai aflamu nimica de insemnatu pentru Geografi'a Daciei. Intreprinderile resboinice ale acestui'a la Dunare descopere pe Geti, cunnoscuti lui Herodotu si Thucidide numai in sudulu Dunarii, pe malulu stangu alu fluviului, in campiile tierrei-romanesci. — *Arrian*, care a utilisatu in prim'a carte a scrierii sélle(De exepedit. Alex. libri septem.) mai cu sema interesantele memorii ale lui Ptolomeus Lagus (fondatorulu monarchiei grecesci d'in Egyptu) despre acésta espeditiune, ne spune co: Getii avéu unu erasiu intaritu, ua parasanga (adico $^1/_2$—$^3/_4$ mile geog.) departe de Dunare(17), pe care Macedonenii cuprindiendu-lu ilu derimara, si se intérsera apoi inderetu peste Dunare(18).

(11) Müller *fragm. hist. graec.* I *proleg.* XLVIII. — Brandis *de temp. gr. antiqu. rat.* p. 25.— Dupo Plutarch π. στοιχῶν ἐναντιωμ. 20 p. 1043 d, Ephoros s'aru fi scusatu lui Alexandru de a nu'lu insoti in espeditiunea sea din Asia. Vedi adunarea tuturoru textaloru anticiloru despre Ephoru in Schaefer, *Abriss der Quellenkunde der Griech. Geschichte* p. 46. 51.

(12) *Arrian Exp. Alex.* I, 2—4.—Herodotu si Thucydide ii cunoscu numai la sudu de Dunare, intre cósta nordica a Hemului si Marea-Negra (Herod. V 3. IV, 92—94. — *Thucid.* II 96).

(13) Cuno 96.

(14) *Skythien*, p. 435.

(15) Distributiunea acésta e testualu reproduse si de poem'a lui *Skim. dela Chios*, v. 169 seq. *Ephori fragm.. C. Müll.*

(16) fr. 77, d'in Strab. cartea VII cap. III, 15.

(17) Exp. Alex. I, 2—4, — Cf. Plut. Alex. c. 11, Justin XI, 1. Frontin, Strateg. II, 11.

(18) Positiunea acestui orasiu, cumu si punctulu pe unde Alessandru a trecutu Dunarea nu se potu determiná cu sigurantia. Este probabilu anse co trecerea a avutu locu cam pe la Silistr'a, coci punctulu convine si cu prealabil'a intielegere ce avusese Alessandru cu escadr'a byzantina de a veni se inlesniasca trecerea. Ori-ce punctu mai cotre apusu de Silistr'a e de respinsu, coci nu se pote concepe cum acésta escadra erá se via pene la Nicopoli, si inco mai in susulu Dunarii, cum gre-

Digitized by Google

§ 4.

Aristotelu († 322)(19) intinde Scythi'a, ca si Hippokratu, pene la estremitatea nordului(20), coci dice, vorbindu despre muntii Rhipei : «suntu situati sub Ursa chiaru d'incolo de estrem'a Scythia,» si de aci isvorescu riurile cele mai mari dupo Istru. Acest'a ese d'in Pyrene, muntele cellu mai inaltu alu Celticei, si se vérsa, dupo ce traversa Europ'a, in Pontulu Euxinu. Ellu cunnósce si muntii, Arcynieni (*Hercynia silva* de mai tardiu), adico muntii Germaniei centrale, si scie inco, co sub acestu nume se intiellege ua lunga serie de munti (prin urmare si Carpatii) inalti, «d'in cari ese cea mai mare parte d'in riurile, ce se scurgu la nordu.» Alte notitie respandite suntu : despre grânele de la Pontus, ce nu se strica, ci durédia mai multu (Probl. XIV, 2). La Hypanis se afla ua multime de insecte Ephemeri(21); scorpioni si vipere otravite suntu in tóta Scythi'a(22); in marea négra si Maeotis se gasescu multe soiuri de pesce, cu care se face unu comerciu insemnatu(23), éro moluscii lipsescu cu totulu in Pontus, aflandu-senumai crustacei(24). Intre paseri in Scythi'a numesce dropii(25), si unele paseri ce dormu in timpulu iernei(26). D'in animale mentioniédia: calu(27), boi, ce in Scythi'a se nascu fora córne d'in caus'a frigului(28); oi mari, anse—ca in tóte tierrile friróse cu lana aspra, tare(29); porci, cari nu sufera de nimicu de câtu de muscatulu scorpioniloru, cari suntu fórte otraviti in Scythi'a. Mai primejdiósa e muscatur'a pentru porcii cei negri, si moru indata, déco asia intiepati, intra in apa(30). Asini nu

tinde Bessel, care asiédia trecorea pe la Portile-de fern.—Vedi **Arn. Schaefer**, *Demosthenes u. seine Zeit*, III b., I Abtheil nota. **Niebuhr**, *Kl. hist. u. ph. Schr.* I 376 se indouesce chiaru déco Byzantínii veru fi navigatu pe Dunare mai in susu de Galati. In *Vorlesungen über Alte Geschichte*, II 429 elu pune anse trecerea lui Ales mai departe de Silistr'a. — Orasiulu getu aru urmà dupo acestea sa'lu cautamu la ua mica distantia de actualulu Calarasi *Barb. Bocage* propune satulu Cornatielu, éro locula unde a inaltiatu Alessandru altarele, pe longa canalulu Borcea. Comp. **Van de Chys, Commentarii Geographici in Arrianum.** Lugduni Bat., 1828, p. 5.

(19) *Fragmente : Müller Fragm. Hist. Græc*, II 102, **Valent. Rose** *Aristoteles pseudepigraphus* Lips. 1863. Comp. **Emil Heitz** *die verlorenen schriften des Aristoteles*, Leipzig. 1865.—

(20) Notiunile geografice ale lui Aristotelu s'a culesu si commentatu in chipu eruditu de **B. L. Kanigsmann**, *De Aristotelis Geographia Prolusiones* VI, 1803, in—4.—Vedi si **V. de Saint-Martin**, p. 113—125.

(21) *Hist. an.* V, 17. 14, I, 5, 7. ἐφήμερον.

(22) *Hist. an.* VIII. 29.

(23) *Hist an.* VIII, 27, VI, 17;

(24) *Hist. an.* VIII, 27 (28)

(25) Idem IX, 42.

(26) *Arist. mir. ausc.* c. 64.

(27) *Hist. an.* IX, 34. VI 22.

(28) *Hist. an.* VIII 28.—**Aelian** *de nat. an.* V, 27 dice, co dupo Aristotelu, in tiérr'a Neuriloru boii aru avea córne pe umere. **Schneider**, in *Arist. hist. an.* III, 8, 3, p.147 observa co asemenea relatiune nu se afla la Aristotelu, si considera pasagiulu in Aelianu ca estropiatu. Totu asia si Ukert 254 nota 100.

(29) **Aristot.** *de gener. an.* V 3.

(30) *Hist. an.* VIII 29; Comp. **Plin.** XI, 30 (25).

Digitized by Google

suntu in Scythi'a d'in caus'a frigului (31).— La Geloni s'aru gasi anse unu raru animalu numitu Tarandus, ce'si schimba culórea perului dupo localitatea unde se afla, mare câtu unu bou, cu capulu asemanatu unui cerbu, greu de venatu(32). Pe siórecii de Pontu ὁ μῦς ὁ πόντιος ὁ λευκὸς si pe lupi nu-i uita Aristotelu(33).

§ 5.

Polybios d'in Megalopolis (n. c^a 208+c^a 127 a Chr.) geografu mare si istoricu, autorulu admirabilei sale *istorii pragmatice* ἱστορία πραγματική ne-au lasatu ua escelenta descriptiune a structurii deltii Dunarii. Ellu pretiuesce anse prea susu poterea de aluviune a riului, presupunendu chiaru co intr'unu timpu nelimitatu (ὅταν γὰρ μὲν χρόνος ἄπειρος ᾖ) insesi marea négra se va acoperi de aluviunea Dunarii(34).—La gurele Istrului elu pune pe Bastarni (26, 9, 2).

CAPITOLULU IV

Romanii

§ 1.

Cele ce anticitatea gréca ne-au transmisu despre tierrile de la Istru se reducu, dupo cumu vediuramu, la fórte pucinu lucru. Erá reservatu Romaniloru a ne da cunnoscintie mai determinate assupr'a geografiei Daciei(1), mai alesu de candu ei incepura operatiunile resboinice la Dunare, operatiuni cari reclamau, dupo cumu se scie in genere, recunnósceri prealabile topografice si geografice(2). Deja in 148 a. Chr. Macedoni'a se reduce in provincie romane; la 118 armele romane suntu invingutóre in Dalmati'a; dupo annulu 100 in partile vecine Dunarii de josu; de la 87—65 in Pontu, Armeni'a si Caucasu; la 74 pe Dunare si in Daci'a.

(31) Idem VIII, 25.

(32) Dupo **Cuvier** ad *Plin. hist. nat.* t. VI, p. 153 aru fi Elanulu.— **Hesych** t. II c. 1348 dice anse co pelea lui servia de blana. — Vedi **Ukert**, op. cit.

(33) *Hist. an.* VIII, 17, IX, 50; IX 24.

(34) **Polybius** IV, 40, 41. — Cercetarile cu tóte astea au aretatu, co gurele Donului in cursu de 2000 de anni ab'a cu ua mila germana au inaintatu spre mare. Ruinele multu timpu cautate ale coloniei grece Tanais, ce se aflá la gure'e Donului, nu de multu s'au descoperitu in fine la Nedvigowka, 1 mila departe de mare — Vedi *Bericht an die Akad. der Wissenschaften über das Seicthwerden des Asow'schen Meeres*, in Bulletin de l'Acad. imp. de St. Petersb. 1862 tome V p. 75, si Osc. Peschel, *Geschichte der Erdkunde bis auf A. V. Humboldt und Carl-Ritter*. München 1865.

(1) **Strabo** I, cap. II prolegomena observa correctu, co Romanii au facutu mai bine cunnoscuta tierr'a d'incóce de Istru pene la riulu Tyras (Dnistru).

(2) Ioachim Lelewel, Géographie du moyen-age, t. 1, Breslau, 1852.

Digitized by Google

§ 2.

Cesaru este primulu scriitoru romanu, care considera muntii Daciei ca ua continuatiune a padurei hercyniane, dicundu: «(Hercynia sylva) oritur ab Helvetiorum et Nemetum et Raurracorum finibus, rectaque fluminis Danubii regione pertinet ad fines Dacorum et Anartium, hinc se flectit sinistrorsus, diversis ab flumine regionibus, multorumque gentium fines propter magnitudinem attingit.»(3). Ellu este si cellu d'anteiu, care numesce *Danubius*(4), fluviulu, ce scalda Europ'a de la apusu spre resaritu, cunoscutu anticitatii ellene numai sub numele Istros, si totu celu d'anteiu, care mentionédia pe vecinii resariteni ai Germaniloru : pe *Daci*(5).

§ 3.

Sub Augustu atentiunea Romaniloru se indrépta mai cu deosebire assupr'a tieriloru de la Dunare. Se vorbesce despre «iernaticii Geti»(6), despre «pustiile Getiloru»(7). — Horatiu intrebuintédia numele si «Daci, si Geti»(8).

Ovidiu (+17 dupe Chr.)(9), in *Tristele* si *Ponticele* sale scrisse in exiliu la coloni'a gréca Tomoi (lunga Küstendje(10) in Dobrogi'a), unde a si muritu, ne-a lasatu unu

(3) Caes *b. g.* VI 25.

(4) Form'a corecta a numelui este DANUVIUS, gr. Δανούβιος, éro nu Danubius, vedi K. Müllenhof, *Donau. Dunavъ. Dunaj.* in *Archiv für slavische Philologie*, de *V. Jagic'*, I, 290—298 Berlin 1875.

(5) *Bel. Gal.* VI, 24.

(6) Propert. IV, 3, 9.

(7) Virg. *Georg.* III, 461 *deserta Getarum*. Comp. IV, 468; IV 349, comp. cu Ovid. *Trist.* III, 10.

(8) Od. I (35), 9, *Dacus asper*. II, 20, 17. III, 6, 14. IV, 15, 20. *Sat.* II, 6, 53. Totu asia Lucan II, 54 *Hinc Dacus premat, inde Getis* III. 95. Comp. Seneca, *Hippol.* 167. *Oedip.* 472.

(9) Vedi Teufel, *Geschichte der Röm. Literatur*, 3 aufl. Leipz. 1875, p. 522—536.

(10) Loculu acestei colonii a fostu cautatu, candu la Stein-am-Anger in Austri'a, candu la Temesvar in Ungari'a (pentru co la inceputulu secolului XVI Caelius Calcagnini raportandu co loculu unde se afla vechiulu Tomi se numia pe timpulu seu *Tomisvar*, scriitorii posteriori fura condusi a dice : co trebue se fie Temisiór'a); candu la Akkerman in Bugiacu (laculu Ovidului), séu la Kiev. Vedi Mommsen, *Corpus Inscript. latin.*, III v. pars prior 1873 p. 23 seq. reproduse pe largu tóte povestele despre mormentulu lui Ovidiu, si petrele *adhoc* falsificate. — Cantemir, *Descriptio Moldaviæ*, ed. Papiu, p. 9 : lacus Ovidii, Laculu Ovidului incolis, prope *Akierman*, olim *Albam Iuliam*, in Bassarabia situs, co nomine potissimum illustris, quod prope hunc notissimus poëta romanus Ovidius in exilio degere jussus fuisse dicatur." — Este siguru anse co Tomoi se afla lunga Köstendje la satulu Anadol-Koï (Mommsen C. I. L.) séu Tekir-Göl la Tuzla-burnu (Tomaschek, *Miscellen aus der alten Geographie*, 1867, in *Zeitschrift Österr. Gymnas.*, p. 717). Cf. Schafarik, *Wiener Iahrbücher* XLVI p. 49, jahrg. 1846. — *Archaeol. Zeitung* 1850 p. 140. — A. Papad. Vretos, *La Bulgarie ancienne*, St. Petersb. 1856, si critic'a astei carti in *Zeitschrift für Allgemeine Erdkunde*, herausgg. von *K. Neumann*, N. F. I, Berlin 1856, p. 347 seq. — Rad. Minzloff, *Recensio populorum Ponticorum, quos Ovidius exsul notos habuit*, in *Bulletin de la classe des sciences histor., philol., et polit., de l'Acad. Imper. de St. Pétersbg.* t. X, 1855, p. 304—327, pune Tomi la Mankala. Cf. Sommer, *Taschenbuch für verbr. geogr. Kenntn.* 1832. p. 133.

Digitized by Google

tablou viu si incarcatu cu natur'a imaginativa a unui poetu, despre clim'a si populatiunile tierriloru de la gurele Dunarii si marea négra. — Frigulu estremu, care face a inghiatia tóte riurile, Dunarea, chiaru Pontulu Euxinu; diapedile impietrite de frigu, cari stau netopite cate doue ierni, furtun'a teribila, care rapesce case, turnuri; pustietatea, lips'a de arburi, campiile sterpe acoperite numai de pelinu; baltile si miasmele locuriloru d'in impregiuru(11), barbari'a locuitoriloru, acestea formédia obiectulu continuu alu plangeriloru nefericitului exilatu(12). Lui i se pare a fi «la capetulu lumii» «in senulu muntiloru barbari ai Scythiei si Sarmatiei (*Trist.* V. 12 v. 10; *Trist.* I, 8 v. 40), la tiermurile Getiloru (*Trist.* I, X v. 14) séu Sarmatiei (*Tr.* IV el. 8, v. 16; IV, 10 v. 110), aprópe de cele siépte gure ale Danubiului (*Tr.* II v. 189) d'in colo de cari nu mai suntu de catu ghietiuri si inimicu, si mari, ce 'nghiatia de frigu» (*Tr.* II v. 195, 196, comp. *Tr.* III, 4 v. 47—51), printre Bessi si Geti (*Tr.* IV, I 67, etc.). — Numele regiuniloru si natiuniloru de la Marea-négra, ce se afla in Ovidiu, suntu: Pontulu Euxinu, popórele in genere ale Moesiei si Thraciei, Scythi'a, Sarmatii, Getii, Colchii, Meterreii Jazigii, Bastarnii, Bessii, Corallii, Heniochii, Achæii, Taurii.—Numele Scythicu nu'lu da nici ua data vre-unui poporu, ci numai regiunii, marii, cerului etc., este adico geograficu, éro nu ethnograficu. Prin Scythi'a elu intielege : partea superióra de la gurele Dunarii cotre Resaritu si Nordu (*Trist.* I, III, v. 61, III, XII, 55; comp. *Trist.* IV, IX, 17).

Numele Sarmaticu ilu intrebuintiédia in sensu generalu pentru mai multe triburi, nu anse ca nume propriu de tiérra (*Tr.* III, X, 5. 34, IV. I. 94). Sarmatii pare, dupo Ovidiu, a fi fostu cu Getii nu numai vecini, déro si in legaturi strinse (*Trist.* V, 7, v. 12, 13). — *Getii* suntu pomeniti mai adesu de elu, si mai totu-d'auna insociti de unu epítetu, vorbindu despre ei ca de unu poporu, in senulu caruia traiesce : (*Trist.* V, 10, v. 38 sq.): *Getæ extremi, rigidi, duri* (*Trist.* V, I, 46), *Getes Marticola* (bis) (*Trist.* V, III, 22), *Geta squalidus, trux, pharetratus, Getæ saevi, infesti* (*Trist.* III, XIV, 42) *hirsuti* (bis), *intonsi, indomiti, male pacati* (*Trist.* V, VII, 11), *inhumani, stolidi Getæ* (V, X, 38), *ferri, pelliti.*—Ellu deosibesce pe Getii, cei d'in coloni'a Thomi (impregiurulu orasiului) amestecati cu Grecii, de cotre Getii Nomadi (*Trist.* V, 10, 11—12 V, 10, 27), de pre ambele maluri ale Dunarii (*Trist.* II, 191, III, 14, v. 41—42).

§ 4.

In cartea II, elegia unica *Trist.* citimu :

«Hactenus Euxini pars est Romana sinistri : 197
«Proxima Basternæ Sauromatæque tenent, 198
«Hæc est Ausonio sub iure novissima vixque 199
«Hæret in imperii margine terra tui; 200

(11) Comp. K. F. Peters, *Grundlinien zur Geographie und Geologie der Dobrudscha*, 2 tom Wien 1867.

(12) *Trist.* III, X; *Pont.* III, 8; *Trist.* VI, XII, 14, 16.

Digitized by Google

«*Iazyges et Colchi Metereaque turba Getaeque* 191
«*Danuvii mediis vix prohibentur aquis.* (13) 192

Ultimele doue versuri dau nascere la mai multe intrebari : Ce cauta mai anteiu departatii *Colchi* lunga Iazigi si Bastarni? Unii sustinu, co Ovidiu a voitu intr'adinsu a pune pe Colchi la Dunare d'in caus'a vechei fabule, dupo care ua mana de Colchi urmarindu pre Medeea aru fi fundatu Tomis (Trist. III, IX); altii presupunu, co prin *Colchi* se intiellegu locuitorii d'in Carpati, pentru co ua portiune d'in asti munti numindu-se candu-va *Caucas*, urmá co lunga ei sa se afle si ua *Colchida*, si prin urmare si unu poporu Colchi, si stinc'a chiaru a lui Prometheu(14).

Socotimu anse, co nu trebue a impinge asia de-departe deductiunile, nici a cere cu strictetia de la unu poetu, condusu adesea in enumerarea numeloru proprii de necesitatea metrului, ua precisiune geografica, la care nici elu a cugetatu vre-ua data. Ovidiu amalgamédia tóte popórele, ce cunósce, in giurulu Pontului; nu da vre-ua demarcatiune intre ele. Ce e mai multu, pentru elu tóte tiermurile marei negre suntu

(13) Celle doue versuri 191 si 192 trebuescu puse dupo 200, cumu se afla in editiunile mai nuoi. Vedi **Al. Riese**, *P. Ovidii Nasonis Carmina*, vol. III ed. Tauchnitz Lipsiæ 1874 si *præfatio* XXIII. In ce privesce critic'a testeloru vedi pentru *Tristia* : *Beiträge zur Handschriftenkunde und Kritik* von J. P. **Bimsfeld**, *Quæstiones Ovid. Criticæ*. I Bonn 1856, 8. II Cöln 1855. 4. III *Rhein. Mus.* XIV, p. 30—40. *Observationes O. cr.*, Bonn 1860. 4. — *Ex Ponto*, editie critica O. Korn, Lips. 1868. Teubner. — *R. Merkel*, *Quæst. Ovid. criticæ.* etc.

(14) **Hasdeu**, *Istor. Critica* 278—287 pare a si gasi Colchid'a „cea cu lan'a de auru a Medeei" „la Dunare printre bogatele nassipuri metalice ale Oltenéi." Stanc'a lui Prometheu, camu totu acolo, coci „Martialu scriia unui amicu, care plecá spre Dunare, co in tiérr'a Getiloru o se gasésca stanc'a lui Prometheu".

„Miles hyperboreos modo, Marcelline, Triones,
Et Getici tuleris sidera pigra poli;
Ecce Promethæ rupes, et fabula montis,
Quam prope sunt oculis nunc adeunda tuis...
(**Martial.**, *Epigr.* IX, 46.

Noi marturisimu : I-iu) co nu aflamu in versurile acestea ceea-ce d. Hasdeu asigura: „in *tiérr'a Getiloru este stanc'a lui Prometheu;* II) chiaru de aru fi disu acest'a Martialu, critic'a istorica nu trebue se uite, co elu era unu poetu, scriindu departe in Itali'a, dupo audite numai, si III) co in ori-ce casu, fora probe suficiente, nu se potu localisa in Daci'a nisce antice mythuri : ca *Prometheu*, ca *Colchida* séu *navigati'a argonautiloru* cu lan'a cea de auru a Colchidei. Ambele mythuri isi au causele loru reale (Movers, die Phönizier, III . .) Riulu Phasis d'in Colchid'a erá renumitu pentru tierile aurifere d'in giurulu seu, anco d'in cea mai intunecósa anticuitate (Strabo I, 45, VII, 499; XI 499.— Appian *Mithrid.* 1031. Schol. Aristoph. *Nub.* 109). Prin Sidonieni, primii exploratori ai tiermuriloru marii-negre, a trebuitu neaperatu se ajunga pene la Greci ua vaga notiune despre acele bogatii, si acesta notiune compune togmai fondulu traditiunei argonautice. Ore totu asia de renumita in auru este, séu a fostu pe atunci—camu la 1250 anni ante Christ. Olteni'a nostra?— Apoi fondulu naratiunei argonautice, intru catu privesce calatori'a de la Iolkos in Thessali'a pene la Phasis, se realisa pe notiuni geografice forte positive; este unu adeveratu periplu cu nomenclatur'a capuriloru, riuriloru si poporeloru confirmata prin documentele ulteriore. (Vedi Viv. de St. Martin, op. cit.).

Cumu s'aru potrivi atunci acestea, déco indresnetii navigatori aru fi venitu cu corabi'a loru Argos pe Dunare pene la gur'a Oltului, ca se ia de aci „vestit'a lana de auru, si pe *Medea* cea indragostita dupo Jason"?

Digitized by Google

socotite ca ua singura tiéra Pontica, si lunga Iazigii, Bastarnii, Sarmatii, potea dér se insire si pe Colchi(15).

Dupo *Colchi* in versurile de susu vine : *Meterea turba*, unu nume de poporu ce n ne intempina in nici unu scriitoru alu anticitatii. Acést'a impregiurare provóca nea peratu banuiela de vre-ua eróre a manuscripteloru, in cari varietatea lectureloru est fórte mare. Asia in editio *princeps* (in acelasi timpu un'a la Bologna 1471 fol., s alt'a la Roma 1471 f, 2 vol.) se citesce *Mesea*; Lovanianu : *Vitrea*; in alte mscr : *Mi terea*, *Metera*, *Metrea*, *Mecherea*, *Melta*, *Vicea*, *Metheia*, *Medii* etc.(16). Editiune *aldina* (3 vol. 1503) si cele ce s'au tienutu dupo dins'a au : *Metereaque* turba. Acé st'a variatiune pentru unu acelasi nume a autorisatu pe mai multi critici a pres pune in locu de Meteresque turba=Neureaque turba(17), ce se recomanda in editiu nile mai nuoi alle lui Ovidiu(18), referindu-se astu-felu la Neurii lui Herodotu(19) pe candu Mühlenhoff amintesce pre Ματῆροι lui Ptolemeu lunga Volga(20).

Ovidiu numesce pe Thraci la rip'a drépta a Dunarei, numindu pre Bessi deosebitu

(15) **Ukert** (p. 56) observa corectu : „Precumu Ovidiu isi permite a pune pe Colchi la vestu asia si Lucanus (Phars. V, 411) : — — — — nec pervix velis

Aequora frangit eques, fluctuque latente sonantem
Orbita migrantis scindit Maeotida Bessi.

Rud. Minzloff, *Recensio populorum etc.* l. c., col. 319 :" Non necessario igitur credendum est, poëtam sibi Colchos multo propriores finxisse quam revera erant."

Pe lunga acest'a mai vine si alta consideratiune. In *Tristele* si *Ponticele* lui Ovidiu trebu deosebitu cele ce poetulu a scrisu inainte séu imediatu dupo sosirea sa la Tomi, de cele scris mai in urma totu acolo. In primele elu vorbesce intr'unu chipu vagu despre loculu exilului seu si poporele d'in pregiuru (asia in cartea I a *Tristeloru*, scrisa in timpulu caletorisi spre Tomi elegia II v. 82 : „Sarmatis est tellus, quam mea vota petunt" pe candu in eleg. III, v. 61 Denique; Quid propero? Scythia est, quo mittimur, etc.); in celle de alu duoilea se vedu ans observatiunile sale proprie, autoptice, déro si acestea de ua valóre relativa, coci ii lipseau mediu lócele de a potea culege informatiuni, dupo cumu singuru ne spune : (*Trist.* III, XIV. v. 43) :

„Saepe aliquod verbum quaero, nomenque, locumque,
Nec quisquam est, a quo certior esse queam."

Elegi'a, care contiene versurile : „Iazyges et Colchi Metereaque turba Getaeque...."—unu feliu d memoriu justificativu indreptatu cotre imperatulu Augustu, este prim'a compositiune a lui Ovidi de la Tomi, póte chiaru se fi fostu inceputa anco pe drumu, inainte de a ajunge la loculu esi liului seu; (vedi **Ovidius**, *opera*, Paris 1861, p. 530, ed. Th. Burette et Vernadé.), asia co in sirarea Colchiloru, lunga Geti si Iazygi, nu are insemnatatea geografica, ce i se atribue.

(16) **Minzloff** l. c.

(17) **Merula**, **Riese** op cit., — **Schrader** conjecturédia : „*Neurique et turba Getarum*".

(18) **Riese** op. cit.—Alte editii de consultatu : *Jahn* Leipzig. 1832; *Richter* 1826, *Merkel* 186

(19) Poetii romani aveau obiceiu a intrebuintia pentru locuitorii regiuniloru Pontice numi vechi : Virgil (Aen. VIII, 725. — *Georg.* III 460, IV 461.) Horatius. *Od.* II, 9, 23. II, 20 III, 4, 37. — *Od.* I. 35. 40. — **Propertius** IV, 3, 764. **Katanksich**, *de Istro* ejusque adcol commentatio, Budae 1798, p. 114 deduce gresitu *Meterea* de la ἀπο τοῦ μετέρχομαι = glót vagabunde. — **Zamoscius**, *Analecta lapidum in Dacia*, Patavii 1593, in 16, p. 66, de la με τώρειος «transmontanu", esplicatiune totu atatu de pucinu seriósa ca si cea d'anteiu, de si Hasdeu se intemeiadia pe dins'a a descoperi in „Meterea turba" pe „Agatirsi, Sygini etc," ei in *Colchi* „pe Caucasiani" „munteni d'in Carpati" (p. 257).

(20) *Über das Sarmatien des Ptolemaeus*, in *Monatsberichte der Berl. Akademie*, 1866, p.

Digitized by Google

totu aci (*Pont.* I, 3,57; comp. *Trist.* III, 10, 5; *Tr.* IV, 1, 67), éro malulu stangu alu riului ilu atribue mai cu séma Sarmatiloru numiti mai totu-d'auna alaturea cu Getii. —Despre Coralli vedi Pont. IV. 2. 37, ib. 8. 83; Heniochi si Achæi Pont. IV. 10.21 etc. Numele *Daci* nu ne 'ntempina in Ovidiu, éro Dunarii ii dice si Ister si Danubius, fora deosebire (*Tr.* II 189, 192, 203; III. X. 29; III, XII. 29).

§ 5.

Strabo (nascutu la Amasi'a, orasiu alu Pontului, in nordulu Asiei mici, camu 50 séu 60 a. Chr., mortu in primii ani ai domniei lui Tiberiu), ori-câtu de pretióse date ne-a transmisu in oper'a sa(21), assup'a istoriei, religiunei si culturei Getiloru si Daciloru, totusi cunoscintiele sale geografice despre tierile de la Dunarea de josu erau inco marginite, de si ne spune co: in timpulu seu tiérr'a de la Istru pene la Tyras, fiindu descoperita de Romani, se potu dá acum descriptiuni mai esacte de câtu alta data, mai cu séma despre Geti, Tyrigeti (al. Tyregeti séu Tyrengeti) si Bastarni, locuitori de longa Istru, precumu si despre Albanesii si Iberii d'in Caucasu (lib. II cap. V prolegomena; comp. lib. I cap. 2). Elu nu cunosce anco numele *Karpathi*, dero raporta ca si Cesaru, co in sudulu Germaniei, la nordu de Danubiu, se intorce padurea hercyniana cotre resaritu, si tiér'a d'intre acésta padure si fluviu, cum si ua parte d'in munte este stapanita de Geti (lib. VII, cap. III, 1), cari se invecinescu cu Suevii (locuitorii padurei Hercyniane). Strimta in aceste locuri, tiér'a Getiloru se largesce d'in ce merge cotre resaritu intindienduse la nordu peno la Tyregeti, cari locuescu la riulu Tyras. Mai lamuritu a determiná hotarele, dice Strabo, co nu se póte (VII, III, 1), ci la media-nópte de Geti suntu Bastarnii, la apusu Germanii, la resaritu Tyrigetii (VII, cap. IV comp. lib. VII cap. III) (22). — Fluviulu Dunarea peno la cataracte se numesce *Danubius*, éro locuitorii peno aci : *Daci;* de la cataracte in josu : *Istru*, éro locuitorii : *Geti*; (Strab. l. VII, cap. III, 12). Istrulu se vérsa in mare prin siepte guri, d'in cari cea mai mare se numesce Sacra (ἱερὸν στόμα), fiindu cea mai despre media-di (lib. VII, cap. III, 15). Elu numesce si riulu Marisos ca afluente alu Dunarii, pe care mai toti comentatorii convinu a'lu identificá cu Muresiulu (23); anso cu-

(21) Στραβωνος Γεογραφικα, ed. Müller et Dübn. Didot Paris.- *Strabonis. rer. geogr. libri* XVII, Tauschnitz 1829. — Cartea VII e in parte pierduta, déro suplinita cu ua prescurtare de la finele secolului X d. Chr., se ocupá de Germani'a, tierile Dunarii, Epirulu, Macedonia si Thracia. — **Forbiger,** *Han. der alten geogr.* t. I p. 312 seq. (Leipz. 1842) a culesu cercetarile lui Groskund asupr'a tutoru fontaneloru lui Strabone, d'in fie-care d'in cartile geografiei sale. Mai vedi *De fontibus geographicorum Strabonis,* de **A. H. L. Heeren** in *Commentationes Societatis Regiæ Scientiarum Gottingensis Recentiores,* v. V an. 1819—22, Gottingæ 1823, p. 97—160. Cf. *Malte-Brun, Précis de Geographie,* I, cartea VI—IX.

(22) Elu mai observa inca, l. II cap. V, 30, co la nordulu Istrului suntu Germanii, apoi teritoriulu Getiloru (τὸ Γετικὸν πᾶν) si alu Tyrigetiloru, Bastarniloru si Sauromatiloru; si l. VII, cap. V, 1, co de la apusu spre resaritu locuescu Germanii, Dacii, Getii.

(23) **Hasdeu,** *Istoria Critica* I 186—187 ilu identifica cu partea de josu a Oltului.—**Gaos,** Studien zur Geographie und Geschichte des Trajanischen Daciens, Hermannstadt, 1874, p. 11, presu-

Digitized by Google

nosce si Tiss'a sub numele stricatu de *Parisus* (la Plinius IV, 12 : *Pathissus*, la Amm. Marcellinu, *Parthiscus*) «care scoborindu-se d'in munti pe longa Scordisci... se versa in Istru (24)». Asemenea indica intre Geti si marea Pontica, mai specialu, intre Prutu si Dnistru (Tyras) : *pustietatea Getiloru* (Γετῶν ἐρημία), (l. VII, cap. III, 14). Aci : doue lacuri, d'in cari unulu se deschide spre mare, cellu altu este inchisu (ἄστομος, l. VII. cap. III 15). De la Istru (gur'a Sacra) peno la Dnistru Strabo mesora noue sute stadii, (l. c.); la gur'a Dnistrului pune : turnulu lui Neoptolemu, si satulu (vicus, κώμη) lui Hermonactu; la drept'a riului, orasiulu Niconia, la steng'a sa, Ophiussa; éro la ua distantia de 120 stadii mai in susu de riulu Thiras, locuitorii spunu, co se afla unu altu orasiu, de siguru *Tyra* (l. VII, c. III, 16). Regiunea d'intre Istru si Borysthene o imparte astu-feliu sub raportulu ethnographicu : prim'a portiune, pustietatea Getiloru; apoi Tyregetii; dupo acestia Jazigii, Sarmatii, ce se mai numescu si Basilii, adeco Regali, si apoi *Urgii* (Georgi séu Agricultori ?), cari cei mai multi suntu nomadi, ua parte d'in ei se occupa cu plugari'a, si, dupo cumu se dice, locuescu si la Istru, pe ambele maluri ale lui. La nordu de Tyregeti, intre Carpati si Dnistru, suntu Bastarnii. de vitia germana, divisati in : Atmoni, Sidoni, Peucini (numiti astu-feliu de la insul'a Peuce la gurele Dunarii) si Roxolani (intre Tanais si Borysthene) (l. VII, cap. III, 17).—In tiérr'a Getiloru Strabo ne mai spune, co se afla unu munte sacru si longa elu unu riu, numiti ambii : Cogaeonum (l. VII. c. III, 5), fora anse a indicá loculu loru cu certitudine. — La media-di de Istru suntu de la vestu spre estu : Triballi, Mysii séu Moesii; in Scythi'a minora (Dobrogi'a de adi) : Triballii, Trogloditii, Crobyzii. In muntele Haemu si d'incolo de densulu : Corallii, Bessii, Maedii, Odrysii (lib. VII, c. V, 12). Scythi'a, pentru Strabo, este unu nume genericu pentru intregulu nordu-estu allu pamentului locuitu (l. I, c. 1, 13); in Europ'a déro : tiérr'a din nordulu Pontului peno la Tanais; ca locuitori ai acestei regiuni numesce : candu pe Scythi, candu pe Sauromati séu pe Sarmati, Rhoxolani, Jazygi, Tyregeti, tinendu-i pe toti de membrii ai familiei Scythe. Elu cunósce afora de Scythi'a minora (Dobrogia), anco ua Scythia mica, peninsul'a Taurica peno la Borysthenes (lib. VII cap. IV; lib. XII, c. II, 3). Alaturat'a mappa resuma datele geografice alle lui Strabone assupr'a tierreloru de la Dunare.

pune co, pentru Strabon Muresiulu (Marisos) se versa in Danubiu (cursulu superioru alu fluviului) d'asupra isvoreloru Thissei, pe candu This'a (Pathisus), in *Istru* (cursulu seu inferioru).

(24) **Strabo**, l. VII, III, 1,3. Ῥεῖ δὲ δι αὐτῶν Μάρισος ποταμὸς εἰς τὸν Δανούβιον, ὧ τὰς παρασκευὰς ἀνεκόμιζον οἱ Ῥωμαῖοι τὰς πρὸς τὸν πόλεμον. καὶ γαρ τοῦ ποταμοῦ τὰ μὲν ἄνω καὶ πρὸς ταῖς πηγαῖς μέρη, μέχρι τῶν κάταῤῥακτῶν, Δανούβιον προσηγόρευον, ἃ μάλιστα διὰ τῶν Δάκων φέρεται, τὰ δὲ κάτω μέχρι τοῦ Πόντου τά περὶ Γέτας καλοῦσιν Ἴστρον. — Id. VII, c. V. Μέρος μὲν δή τι τῆς χώρας ταύτης (Illyriei) ἠρήμωσαν οἱ Δάκοι καταπολεμήσαντες Βοΐους καὶ Ταυρίσκους ἔθνη Κελτικὰ τα ὑπὸ Κριτασίρῳ, φάσκοντες, εἶναι τὴν χώραν σφετέραν, καίπερ ποταμοῦ διείργοντος του Παρίσου, ῥέοντος ἀπὸ τῶν ὀρῶν ἐπὶ τὸν Ἴστρον κατὰ τοὺς Σκορδίσκους καλουμένους Γαλάτας.

Digitized by Google

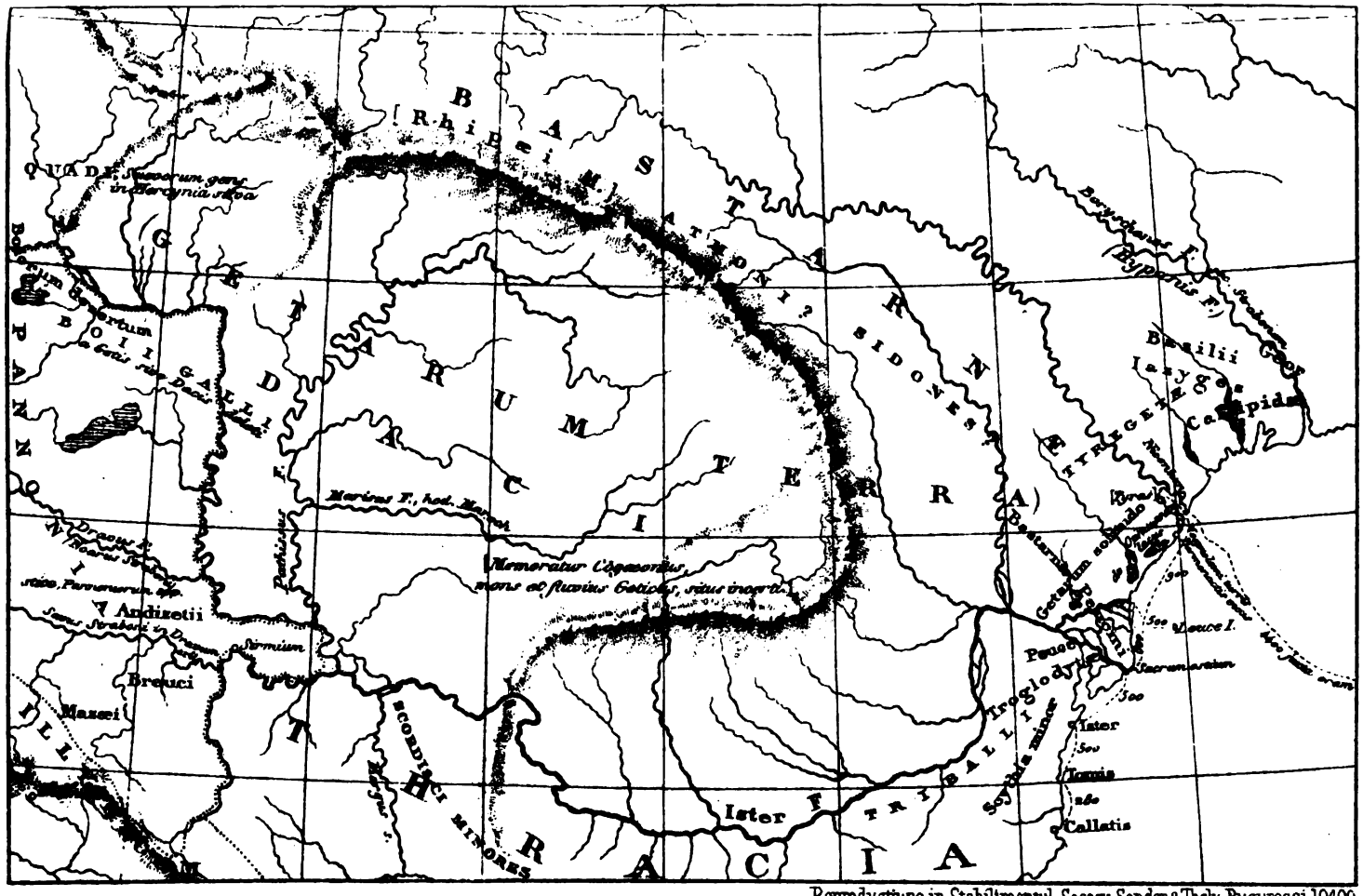

Reproductiune in Stabilimentul. Socecu, Sander & Teclu, Bucuresci 10400

Digitized by Google

Digitized by Google

§ 6.

Pomponiu Mela, care scria in timpulu imperatului Claudiu (25), nu cunósce pe Geti de catu la sudu de Dunare, in Thraci'a (26), éro pe Daci nicairi nu-i pomenesce. Elu intiude Scythi'a Européna de la Thanais, séu aproximativu de la mediloculu tiermului ponticu, cotre sudu-vestu (27) peno la Istru (28); pe Agatirsi îi pune impreuna cu Sarmatii la Maeotis (29), tinendu-i dreptu Scythi ca si pe Neuri, Arimaspi, Essedoni (Issedonii lui Herdotu), Anthropophagi, Geloni si Melanchleni (II 1); éro Sarmati'a o separa de Germani'a prin Vistull'a, si o lungesce cotre sudu-estu pene la Istru (30).

§ 7.

Pliniu celu betranu (nasc. 23 dupo Chr. +81), de si nu cunósce pe Strabone, dero a compulsatu numai in scrierea partii geografice (patru carti) d'in oper'a sa *Historia naturalis*, — care este na adeverata encyclopedie a lucruriloru omenesci, — celu pucinu trei-dieci si trei isvore romane, sí optu-dieci si doue hellene. Ellu aréta mai antêiu co, Dunarea îsi incepe cursulu seu in Germani'a, in verfulu muntelui Abnoba, si curge sub numele de Danubius pene in Illyri'a; aci luandu-si pe acella de Ister, dupo ce primesce in apele sele siesse-dieci de riuri, se vérsa in Marea Neagra pe siesse guri, anume: 1) gur'a Peuce, de la insul'a invecinata Peuce; 2) Naracustoma; 3) Calonstoma, aprópe de insul'a Sarmatica; 4) Pseudostomon, cu insul'a Conopou Diabasis; 5) Boreostoma, si 6) Spireostoma (31). De la aceste guri in susu, locuescu, in generalu, dupo Plinius, numai nemuri Scythice: littoralulu fiindu tinutu de rase diferite, candu de Geti, (numiti de cotre Romani, *Daci*); candu de Sarmati. numiti de cotre

(25) Elu este mai vechiu de câtu Pliniu numai cu 80 de ani, coci acesta ilu pune intre isvórele sale; posterioru anse lui Cornelius Nepos (III, 45, 90), care era contimporanu lui Augustu.

(26) **Pomponii Melæ** *de situ orbis*, lib. II cap. 2: „Quidam feri sunt et ad mortem paratissimi, Getae utique.»

(27) lib. I, 3: „Gentium prima est Scythia, alia quam dicta est, a Tanai in media ferme Pontici lateris: hinc in Aegæi partem pertinens Thracia Macedoniae adiungitur."

(28) Despre Istru dice: lib. II, 1: „At ille, qui Scythiae populos a sequentibus dirimit, apertis in Germania fontibus, alio, quam desinit, nomine exoritur. Nam per immania magnarum gentium diu Danubius est. deinde aliter eum adpellantibus accolis, fit Ister, acceptisque aliquot amnibus, ingens jam, et eorum, qui in Nostrum mare decidunt, tantum Nilo minor, totidem, quot ille, ostiis sed tribus tenuibus, reliquis navigabilibus, effluit."

(29) lib. II, 1: „Hominum primi sunt Scythae, Scytharumque, queis singuli oculi esse dicuntur, Arimaspoe: ab eis Issedonas usque ad Maeotida. Huius flexum Buces amnis secat. Agathyrsi et Sauromatae ambiunt."

(30) l. III, c. 5. — Cf. nota 1 **Cuno**, Die Skythen p. 139.

(31) *Historia Naturalis*. IV 24.

Digitized by Google

Greci Sauromati (32), si de Hamaxobi séu Aorsi, de vitía sarmatica; candu de Scyhtii bastardi (cari se tragu d'in Sclavi), séu de Troglodyti; apoi de Alani si Rhoxolani (33). Tierele asiediate mai susu, intre Dunare si padurea Hercyniana pene la castrele de iérna panonniane, le locuescu Carnuntii; campiile, ce se intendu de acolo (campi'a Ungariei de josu), Jazygii, unu tribu sarmaticu; ero : tiér'a muntossa (carpatica) pene la Tiss'a, Dacii, ce fusessera goniti de Iazygi d'in campie(34); la resaritu de Morav'a, suntu Bastarnii si alti germani (35). Pe Neuri si Agathyrsi ii arrétta d'incolo de peninsul'a Taurica, alaturea cu Gelonii, Thussagetii, Budinii, etc.(36).

Pliniu de si vede, ca si antecesorii sei, in muntii Carpati ua continuatiune a padurei hercynianne, anse determina celu d'antêiu portiunea Carpatiloru centrali prin indicarea riuriloru : Pathissus si Marus, si numesce intre Dunare si Dnistru *montes macrocremnii* (unu apelativu grecu ce insemnédia: «marii, riposii munti»), cari, dupo tote probabilitatile, suntu platoulu Transilvaniei (37). — Intre alte popóre ale Scythiei elu pune si pe Auchati, locuitorii de la isthmulu Kimmericu peno la isvórele Hypanisului (IV, 26; VI, 7), despre cari vorbesce Herodotu (IV, 6), si pe cari Cuno (p. 82) ii identifica cu Σκύθαι ἀροτῆρες ai Hellenilorn.

§ 8.

Tacitu numesce, la resaritu de Germani, pe Daci si Sarmati(38), ero hotarele loru dice co se determina parte prin munti, parte prin temere reciproca. — Pe Geti nu-i indica nicairi.

(32) IV 25. Cu tote astea, in cartea l. VI, c. V, 2, deosibesce pe Sarmati de Sauromati, dicundu anume : „A tergo ejus Epageritae, Sarmatarum populus in Caucasi jugis post quem Sauromatae". Contradicerile in oper'a lui Plinius provinu d'in ochipulu lui de a lucra si a face excerpte fora sa se ingrijesca, deco ele se contradicu. — Multe suntu si d'in vin'a copiatoiiloru.

(33) IV 25 : „Ab eo in plenum quidem omnes Scytharum sunt gentes : variae tamen littori apposita tenuere, alias Getae, Daci Romanis dicti : alias Sarmatae, Grecis Sauromatae, eorumque Hamaxobii, aut Aorsi : alias Scythae degeneres et a servis orti, aut Troglodytae; mox Alani, et Rhoxalani." Cuno (*Die Skythen*, p. 124) propune, fora temeiu anso, a se citi: *tenent* in locu de *tenuere*, si a nu vedé dero in acestu pasagiu succesiunea popóreloru la litoralu, ci starea geografica d'in timpulu lui Pliniu.

(34) IV 25 : „Superiora autem inter Danubium et Hercynium saltum, usque ad Pannonica hiberna Carnuntii (Germanorumque ibi confinium), campos et plana Iazyges Sarmatae, montis vero et saltus pulsi ab his Daci ad Pathissum amnem." Cuvintele „Germanorumque ibi confinium", le consideramu ca ua observatiune parenthetica, fora a le referi la ce urmedia Comp. Cuno, op. cit. 124

(35) IV. 25.

(36) IV. 26.

(37) H. N. IV 26 : „Verum ab Istro oppida, Cremniscos, Aepolium; montes Macrocremnii, clarus amnis Tyra, oppido nomen imponens, ubi antea Ophiusa dicebatur. etc." — Comp. Goos, *Studien zur Geogr. und Gesch. des Trajanischen Daciens.* p. 12.

(38) Tac. *Germ.* 1 : Germania omnis... a Sarmatis Dacisque mutuo metu aut montibus separatur, cap. 43 : dirimit enim scinditque Sueviam continuum montium jugum. — Cf. *Ann.* II, 63.

Digitized by Google

CAPITOLULU V.

Ptolemeu.

§ 1.

Ptolemeu (cotre 140 d. Chr.) «divinulu (ὁ θεῖος) geografu», este celu d'antêiu, dupo Herodotu, care, relativu vorbindu, arunca una viua lumina asupr'a tieraloru de la Dunare si din nordulu Pontului, si uniculu d'intre cei vechi, care tratéja Daci'a cá una unitate teritoriala deosebita, in marginele-i naturale, si cu numeróse numi de poporatiuni si locuri intr'ens'a necunoscute pene la densulu.(1) Elu netientindu a dá o descriptiune tieriloru, ci numai a determiná obiectele geografice, si a face catalogulu localitatiloru insemnate : cetati, riuri, munti, divide Daci'a de la Nordu cotre Sudu in cinci zone corespundietóre gradeloru 48—44, si indica astfel hotarele ei : la apusu riulu Tibiscus, care o desparte de Iazygii Metanasti, la media-nepte muntele Carpatu si cursulu superioru alu Dnistrului, la resaritu riulu Hierasus (Siretu) pene la versarea sa in Danubiu, ero la media-di Dunarea, care o separa de Mœsi'a (2). Astu-feliu Daci'a lui Traianu, dupo Ptolemeu, coprindea: Banatulu Temesianei, la

(1) Celu mai bunu textu alu lui Ptolemeu este celu datu de **Willberg**; traductiunea francesa de *Abbé Halma*, Paris 1828. — *Claudii Ptolemaei Geographia edidit C. F. A. Nobbe*, Lipsiae 1845. — *Géographie de Ptolémee, reproduction photolithographique du manuscrit grec du monastère de Vatopedi au Mont Athos* ed. *P. de Sévastianoff*, Paris 1867. — Literatur'a asupr'a lui vedi in **Forbiger**, *Handb.*; pe longa care se mai adaoga: **Delambre** *Mém. de l'Institut nat. Sciences math. et phys.* VIII, p. 40 si 398; — **Mollweide**, *Monatl. Correspondenz* XI, p. 322. — **Mannert**, *Geogr. der Gr.* — Dr. **Erhard**, *Regesta hist. Westfaliae*, Münster 1847. 58. — **V. de St. Martin**, op. cit. p. 195—210. — **A. Roscher**, *Ptolemäus und die Handelsstrassen in Central—Afrika* — **Wietersheim**, *über den praktischen Werth der speciellen Angaben in der Geographie des Claudius Ptolemäus, insbesondere über Germanien*, in *Berichte über die Verhandlungen der königlich. Sächsischen Gesellsch. der Wissenschaften zu Leipzig*, IX vol, 1857, Leipz. p. 112—145. — **A. H. L. Heeren**, de fontibus Geographicorum Ptolemaei, tabularumque iis Annexarum, num II Græcæ an vero Tyriæ originis fuerint.

(2) **Ptolemeu**, ed. *Nobbe*, III, 8, 1—4. — **Mommsen**, *Corpus Inscriptionum Latinarum* III p. 247, la nr. XXIX si in alte parti, identifica correctu riulu *Tibiscus* cu Temesiulu de adi, longa care se afla mentionatu municipiulu Tibiscum; ero Hierasus cu Siretu. — Elu dice : „Terminari Daciam ab occidente Ptolemaeus (3, 7. 8) scribit fluvio Tibisco, ut inter Daciam et Pannoniam inferiorem interponantur Iazyges Metanastae. Tibiscus autem fluvius non est qui hodie dicitur Theiss, sed qui nunc est Temes, cum ad hunc, non ad illum situm sit municipium Tibiscum modo memoratum; nam Priscus (p. 183 ed. Bonn.) quique ab eo pendent Iordanes c. 34 et Ravennas geogr. 4, 14 quæ habent de fluviis Tisia (vel Tiga) et Tibisia (vel Tiphesa) quamquam non improbabiliter referuntur ad eosdem fluvios Theiss et Temes, tamen non ita certa sunt, ut rem decidant." — **Goos**, op. cit. pp 13, 25 si **Forbiger**, *Handbuch*, III 1163 sustinu, co de faptu Tibisculu lui Ptolemeu nu e Temesiulu, ci Thiss'a, ero Hierasus nu este Siretulu, ci de siguru Prutulu, si co Ptolemeu a luatu Temesiulu dreptu Tiss'a; si d'in doue riuri Siretu si Pruthu, a facutu numai unulu siguru.

Digitized by Google

resaritu de Temesiu, ua parte a Ungariei, intregulu Ardélu, Bucovin'a, ua mica parte d'in Galiti'a, Moldov'a la apusu de Siretu, si Tiér'a-Romanesca, éro regiunea d'intre Siretu si Nistru apartinea Moesiei inferióre (3).

§ 2.

Munti si riuri. — Ptolemeu de si este celu d'antêiu, care numesce muntii Carpati (III, 5), déro are ua idee falsa despre directiunea loru, coci in locu de a-i pune in legatura cu *muntii Sarmatici* (micii Carpati, pe cari ii intinde de la Sudu cotre Nordu, de la 42°30′ long. si 48°30′ lat. pene la 43°30′ long. si 50°30′ lat.), ii face se incépa sub 46° long. si 48° 30′ lat., in linie drépta spre resaritu (4), asiá co prelungirea loru aru atinge gur'a Dniprului. — Despre portiunea sudica a Carpat iloru, séu macaru ceva despre plastic'a muntósei Transilvanii, elu pare a nu fi avutu nici ua cunoscintia (5).

Riurile suntu : 1, *Tibiscus* (III, 78. Τίβισκος, la Ravennate Tema, Const. Porphyróg. ὁ Τιμήσης), care vine d'in Carpati, 46° long., 48° 30′ lat., si se vérsa in Dunare 46° long., 44° 15′ lat., Temesiulu de adi. — 2° *Rhabon* séu *Arhabon* se vérsa in Dunare 49° long., 43° 30′ lat., Jiulu de adi(6). — 3° *Aluta* Ἀλούτας (III 8) se vérsa in Dunare 50° 15′ long., 44° lat., Oltulu(7). — 4° *Hierasus* Ἱέρασος (III 8) idem in

(3) **Ptolemeu**, III, 8, 10. — Cf. **Mommsen**, *Corpus Inscr. Latin.* III, p. 147 : - „Regionem Tyranam non Daciæ provinciæ, sed Mœsiæ inferiori attributam esse item ostendit Ptolemæus (3, 8 10), Daciam orientem versus terminans fluvio Hieraso (Sereth) totamque Bessarabiam, quam hodie dicimus oramque adeo maritimam universam ita secernens a Dacia, ut Tyra sit in Mœsia, Olbia vero extra provinciam in Sarmatia." Se incela dero I. Marquardt, in oper'a sa *Römische Staatsverwaltung*, Leipzig 1873, p. 152 candu dice, co dupo Ptolemeu provinci'a Daci'a se marginea spre resaritu cu riulu Tyras (Nistru), de si singuru recunosce la pag. 150, co tierr'a d'intre Dunare si Nistru erá alipita de Mœsi'a inferiora.

(4) **Ukert**, op. cit. p. 602.

(5) Vedi in **Ukert** charta : *Sarmatia et Dacia cum Ponto Euxino et Caucaso secundum Ptolemaeum*. — **Goos** op. cit. 13. — Cu tote acestea in III 5. 21 Ptolem. dice : Τῶν δὲ εἰρημένων (cei din urma pomeniti Βίεσσοι παρὰ τὸν Καρπάτην ὄρος) ἀνατολικώτερροι ὑπὸ μὲν τοὺς Οὐενέδας πάλιν Γαλίνδαι κ. Σουδινοὶ. κ. Σταυανοὶ μέχρι τῶν Ἀλαύνων. ὑφ' οὓς Ἰγγαλλίωνες, εἶτα Κοιστοβῶκοι Τραμοντανοὶ μέχρι τῶν Πευκίνων ὀρέων. Aci muntele Peukia nu póte fi altulu de câtu partea resariténa a Alpileru transylvanici. — Cf *Cuno* p. 41 nota; si **Müllenhof**, *über das Sarmatien des Ptolemaeus*, in *Monatsberichte der Königlich. Preussischen Akademie der Wissenschaften zu Berlin*, 1867, Berlin. p. 1—12.

(6) Ed. *Wilberg* : ἡ καταραβῶνος τοῦ ποταμοῦ = ubi Catarhabon fluvius" varietatea lectiuniloru : 1° κατὰ Ῥάβοσον ποταμὸν; 2° κατὰ Ῥαβῶσον ποταμοῦ; 3° ἡ κατὰ τὸν Ῥαβῶνα ποταμὸν propune Grashof, care adaoga pe tov. 4° καταραβῶν ποτ. in chart'a Daciei lui Ptolemeu mscr. de la muntele Athos; editiune *Sevastianoff*, si pag. XXXII, textu.—**Katancsich**, de *Istro* 47 crede gresitu a fi Muresiulu, pe candu Rhabon, dupo tóte probabilitatile este Jiulu. Vedi **Forbiger**, **Ukert**, **Goos** p. 31 si chart'a, mscr. vatopédianu, mai la vale.

(7) **Ukert** 603. — **Forbiger**, **Mannert** IV 203, **Goos** 31.

Digitized by Google

Istru 53° 15′ long., 46° 45′ lat., in faci'a Dinogetiei, Siretulu de adi(8). 5° *Danubius* Δανούβιος, care de la Axiopolis pene la gurele sale se numesce Ister (III 8, 10)(9). Aceste guri in numeru de siese suntu (III, X 2—6) :

στόμα Ἱερόν, ἤ Πεύκη
» Ναραχίον
» Κάλον
» Ψευδοστόμα
« Βορείον
« Θιάγολα, η φιλον.

§ 3.

Locuitori (VIII, 12′ 4). Ptolemeu insira 15 triburi dace locuindu unele longa altele, in cinci cerii, si anume de la apusu cotre resaritu (III 8) : Seri'a cea mai de la nordu, I° Anartii, Teuriscii, Cistobocii; II) mai la sudu: Prendavensii, Ratakensii si Kaukoensii; III) sub acestia; Biefii, Buridensii (Burodensii, Buredæensii) si Kotensii; apoi IV) Albokensii, Potulatensii si Sensii (Sinsii); in fine V) Saldensii, Keiageisii (Kiaghisii, Kiaginsii) si Piefigii.

§ 4.

Cetati in Daci'a (III, 8) :

Racconium	(Ῥοκκόνιον)	46° 30′	48° 10′
Decidava	Δοκίδαυα (1 Δοκίρανα ms. Sevast.)	47° 20′	48°
Parolissum	Παρόλισσον (1, Παρέλισσον)	49°	48°
Arcobadara	Ἀρκοβάδαρα	52°	48 15′
Triphulum	Τρίφουλον	52° 15′	48° 15′
Patridava	Πατρίδαυα	53°	48° 10′
Carsidava	Καρσίδαυα (Καρσίδανα)	53° 20′	48° 15′
Petrodava	Πετρόδαυα (Πετρόδανα, Πετρόδασα)	53° 45′	47° 40′
Ulpianum	Οὐλπιανόν	47° 30′	47° 30′
Napuca	Νάπουκα (Ναποῦκα)	49°	47° 40′
Patruissa	Πατροβισσα (Πατανίσσα)	49°	47° 20′
Salinæ	Σαλῖναι (Σαλίναι, Σαλίνα)	49° 15′	47° 10′
Prætoria Augusta	Πραιτωρία Αὔγουστα	50° 30′	47°
Sandava	Σάνδαυα (Σάνδαουα)	51° 30′	47° 30′
Augustia	Ἀυγουστία (Αμγουστία)	52° 15′	47° 15′
Utidava	Οὐτίδαυα	53° 10′	47° 40′
Marcodava	Μαρκόδαυα (Μαρκόδανα)	49° 30′	47°

(8) **Mommsen, Mannert** IV 105, **Goos** 31, **Desjardins**, *La Table de Péutinger, Paris.*
(9) III 8; ἀφ' ἧς ἤδη καλεῖται ὁ μέχρι τοῦ Πόντου καὶ τῶν ἐκβολῶν Δανούβιος Ἴστρος.

Digitized by Google

Ziridava	Ζιρίδαυα (Ζιρίδανα)	45° 30'	46° 20'
Singidava	Σιγγίδανα (Σινγγίδαυα)	48°	46° 20'
Apulum	Ἀπούλον (Ἄτουλον)	49° 15'	46° 40'
Zermizirga	Ζερμίζιργα (Ζερμίζεργα Γερμίζιργα Νερμίσιγα)	49° 30'	46° 15'
Comidava	Κομίδαυα (Κοκίδαυα)	51° 30'	46° 40'
Ramidava	Ραμίδαυα (Ραμίδανα)	51° 50'	46° 30'
Pirum	Πιρούμ	51° 15'	46°
Zusidava	Ζουσίδαυα	52° 40'	46° 15'
Paloda	Παλοδα	53°	47°
Zurobara	Ζουρόβαρα	45° 40'	45° 40'
Lizisis (Aizisis?)	Λιζισίς (Λεγιζίς)	46° 15'	45° 20'
Argidava	Ἀργίδαυα	46° 30'	45° 15'
Tiriscum	Τιρίσκον	48° 30'	45° 15'
Zarmizegethusa regia.	Ζαρμιζεγέθουσα Βασίλειος (Ζαρμιτεγέθουσα)	47° 50'	45° 15'
Aquæ.	Ὕδατα	49° 30'	45° 40'
Netindava	Νετίνδαυα (Νεντίδαυα)	52° 45'	45° 30'
Tiasum	Τιάσον (Τίασσον)	52°	45° 30'
Tibiscum	Τιβίσκον	47° 40'	44° 40'
Zeugma	Ζεῦγμα	46° 40'	44° 50'
Dierna	Δίερνα	47° 15'	44° 30'
Acmonia	Ακμονία	48°	45°
Druphegis	Δρουφηγίς	47° 45'	44° 30'
Frateria	Φρατερία	49° 30'	44° 30
Arcinna	Ἀρκίννα	49°	44° 45'
Pinum	Πινόν (Πῖνον)	50° 30'	44° 40'
Amutrium	Ἀμούτριον	50°	44° 45'
Sornum	Σόρνον	51° 30'	45°

La acestea se adauga trei cetati dace numite in regiunea d'intre Prutu si Dnistru (la Ptolemeu Moesi'a inferiora (III, 10, 14):

Tamasidava.
Zargidava.
Pirobaridava.

§ 5.

Analis'a geografiei lui Ptolemeu ause nu este anco finita.

Elu scriindu cinci-dieci de anui aprópe dupo cucerirea Daciei de Traianu, si utilisándu isvóre d'in diferite timpuri, este cestiunea a vedea mai antêiu: I° déco datele sale geografice, despre popórele si cetatile Daciei, se raporta la ua stare de lucruri posteriore séu anteriore cucerirei lui Traianu; si II° a incerca sa determinamu cu ce orasie de adi anume séu localitati s'aru potea identifica cetatile indicate de Ptolemeu, esaminandu, déco gradele longitudinale si latitudinale ale sale suntu séu nu esacte.

Digitized by Google

§ 6.

Tractatulu geograficu alu lui Ptolemeu se socotesce, cu dreptu cuventu, ca ua opera a lui Marinus Tyrianulu, revediuta, indreptata séu adaogita, si in parte prelucrata(10), coci insusi Ptolemeu ne spune I c. VI : «Marinus de la Tyr celu mai nou d'in ceia cari, in timpulu nostru, au cultivatu geografi'a, pare a se fi ocupatu cu dens'a cu multu zelu, coci se vede, co elu a avutu cunnoscintia de unu mare numeru de relatiuni, afora de cele cunoscute mai inainte, si co a studiatu cu grija mai tóte scrierile anteriore, aducandu corectiunile necesarii la faptele admise d'in gresiéla ca sigure nu numai de acesti autori, déro si de insusi elu la prim'a data. Acésta se póte vedea d'in numerósele editiuni ale corectiunei facute de densulu «Tablei geografice.» Apoi mai departe dice, co elu (Ptolemeu) s'a silitu, pastrandu de la Marinus totu ce n'a avutu nevoie de indreptare, sa faca mai limpede si mai intielesu, prin ajutorulu relatiuniloru mai moderne si printr'ua renduiela mai buna a locuriloru in charta, totu ceia ce lasase Marinus intunecosu séu incarcatu (c. XIX)». Ast-felu fiindu, ua mare parte d'in datele lui Ptolemeu despre Daci'a potu fi socotite ca venindu directu de la Marinus, care pare a'si fi publicatu oper'a sa la finele secolului I^iu^ dupo Chr., in timpulu lui Traianu(11), si a fi dispusu de unu bogatu materialu culesu parte in Alexandri'a si Tyru, unde se intalnea navigatorii si caravanele d'in tóte tierile(12). Acésta chiaru si esplica intinderea cunnoscintieloru noui, comparate cu notiunile lui Pliniu, Mela si Strabo, detaliile si numile, ce aparu prin Marinus pentru prim'a óra in geografi'a lumei antice, si de care Pliniu, celu atâtu de diliginte in cercetarile sale, nu potuse avea nici ua cunnoscintia(13). Déro chipulu de lucrare alu lui Marinus este de totu curiosu. Elu gramadesce relatiuni vechi si nuoi fora nici ua deosebire; le léga unele de altele, numai si numai pentru a da aparintia unui lucru completu, si de a nu lasá nici ua lacuna(14). Chiaru determina cu cifre si mesura localitati ajunse la cunnos-

(10) **V. de St.-Martin** p 198. — Dr. **Erhard**, *Regesta hist. Westfaliæ, Münster* 1847. 58. Cf. **Cuno**, 172.

(11) Cartile lui suntu adi perdute; ele esistá anse in timpulu Arabului **Masudi** (955 anni d. Chr.). *Masudi* in *Kitab etenbih, Notices et extraits des Manuscrits de la Bibl. du Roi*, tome VIII, p. 147: „J'ai vu, dit Massoudi, ces (sept) climats enluminés de diverses couleurs dans plusieurs livres, et ce que j'ai vu de mieux en ce genre, c'est dans le Traité de Géographie de Marin, etc." De la Masudi se trage opiniunea in genere co: Marinus aru fi traitu sub imperatulu Nerone. Vedi Masudi l. c. p. 169. Comp. **Ukert**, *über Marinus Tyrius und Ptolemäus*, in *Rhein. Museum für Phil.* Bonn 1839, VI Jahrg. p. 194. — **Oskar Peschel**, *Gesch. der Erdkunde*, p. 46.

(12) De la Sarmizegethus'a elu primise date despre durat'a celei mai lungi dile si despre positiunea orasiului cotre meridianulu d'in Alexandri'a. (l. VIII, tab. 9.). —

(13) Dr. **Erhard**, *Regesta* etc. sustine co : tóte datele lui Ptolemeu pene la ua singura esceptiune nu trecu peste timpulu lui Traianu, sub care Marinus traia. — *Ukert*, 71. — *St. Martin.*

(14) **Müllenhof**, op. cit., „Für Marinus, altes und neues galt ihm ungefähr gleich. Umbedenklich verband er beides, um nur keine lücken zu lassen und den schein der vollständigkeit und der vollkommenheit der kunde überall zu wahren."

Digitized by Google

cintia sa numai d'in svonu, si despre cari nu potea avea nici celu mai micu gradu d certitudine. Une-ori ficseadia aceluiasi poporu doue locuintie deosebite. Asia, intr'un locu ne spune, co la gurele Dunarii se afla Peucinii, éro la nordu de ei: Καρπιοι adic fora indoiéla Carpii; si apoi amendoue numele le gasimu anco ua data repetate l nordu de Bastarni Πευκίνοι in pólele muntelui Peucinicu, Καρπιανοι=Ἄρπιοι intr Peucini si Sarmati. Asemenea Koistobocii asiediati in nordu-estulu Daciei, ii pun de a doua óra la nordu de Peucini, etc.; éro Iazygii metanasti d'intre Tiss'a si Dunare tocmai d'incolo de Dnipru la marea de Azovu, vecini cu Rhoxolanii, Hamaxobii, Agathyrsii, Budinii (Βωδινοι), cu alu loru Βοδινὸν ὄρος. etc. Müllenhoff a probatu co, abstractiune facandu de locuitorii aprópe de Vistul'a, jumetatea apuseana a regiunei sla vice propriu disse pene la Dnipru, este implinita de Ptolemeu cu numi, cari invederatu nu apartinu aci, prin urmare ea este in realitate unu vacuum(15).

§ 7.

Tabl'a ethnografica a Daciei data de Ptolemeu nu corespunde cu raporturile ii fiintia d'in timpulu seu; si cu sigurantia este de admisu cumu co, Marinus utilisase nisce fontane deja vechi pentru elu chiaru, despre locuitorii Daciei inainte de conquista. Coci, afora de *Anarti*, ce suntu numiti deja de Cesaru (*bell. gall.* 6, 25 *Anartes*) in nordvestulu Daciei; de *Cistoboci*, cari parasescu Daci'a imediatu dupo Traianu, si se asiedia la nord-estu, Bastarnii despartindu-i de hotarele provinciei(16); de *Kaukoensioi*, ce amintescu portiunea d'in Carpatii Olteniei numíta CAVCASVS(17), si pe *Kau-*

(15) Vedi studiulu interesantu alu seu, *über das Sarmatien des Ptolemæus*, l. cit.

(16) La Dio Cas. 71, 12 Κοστοουβόκοι; comp. Ammian 22, 8, 12, si inscriptiunea D. M. | ZIAI. | TIATI FIL | DACÆ. VXORI | PIEPORI. RAGIS | COISSTOBOCENSIS | NATAPORVS ET | DRIGISA AVIÆ | CARISS. B. M. FECER (unt), ap. Goos, op. cit. 70.

(17) Asia se numia in timpulu chiaru alu lui Traianu, dupo cumu resulta dintr'ua inscriptiune a unui soldatu, d'in Leg. I Minervia, ce luase parte in espeditiunea a dou'a contra lui Decebalu:

MATRONIS
AVFANIB. C
IVL ° MANSVE
TVS ° M. L. I. M.
F. F. V. S. L. M. FV
AD ALVTVM
FLVMEN. SECVS
MONT. CAVCASI

adico:

Matronis Aufanib(us), C(aius) Iul(ius) Mansuetus, m(iles) l(egionis) I M(inerviæ) p(iæ) f(idelis), v(otum) s(olvit) l(ætus) m(erito) f(eliciter), v(oto) [f](acto) ad Alutum flumen secus mont(is) Caucasi.

(Henzen 5930=Akner et Müller Dac. Inschrift. Anhang Nr. 17 p. 239; Fröhner, *La Colonne Trajane*, Paris 1865, *Appendice* p. 156. Comp. Urlichs *Jahrbücher d. ver. v. Alterthumsfr. im Rheinl.* XXXVI, p 102 seq.—*Lersch Jahrbücher*, t. V. VI, p. 316. 436).

Digitized by Google

ıd a lui Ammianu; de *Buridensi* ce se recunoscu in Buridav'a Daciei d'in Tabl'a ingeriana, si póte si in Burii lui Cassius Dio (68,8), cari tratara cu Traianu in

ALVTVS d'in acest'a inscriptiune aflamu prim'a mentiune a riului Oltu. D-lu Hasdeu crede anse scoperi :

Dejá intr'unu fragmentu alu poetului romanu Cneiu Nævius, tocmai de pe la annulu 250 inaie Christu; coci in locu de :

ıs qui accolitis Histrum fluvium atque *Algidum*" propune a se citi :

ıs qui accolitis Histrum fluvium atque *Alutum*.

rectiunea nu se intemeiédia pe nimicu plausibile, si totu de ua data este dificilu a esplicá cumu tatalu Oltu potea ajunge la cunnoscinti'a lui Nævius, tocmai in Campani'a, intr'unu timpu candu ıa relatiune cu Orientulu, séu cu popórele Dunarene nu incepusera Romanii. (Comp. Ukert, III, 148. — **A. Schütte** *de Cn. Nævio poëta*, p. I. Würzberg 1841.—**Mommsen**, *Röm. Gesch.* I 2 3 seq. — **M. I. Berchem**, de *Gn. Nævii poëtæ vita et scriptis*, Münster 1861; **E. Klussmann**, *Nævi pioëtæ rom. vitam descrip it, carminum reliquias collegit*, Iena 1843.

In poetulu Pedo Albinovanulu, amiculu lui Ovidiu, (despre'elu vedi *Seneca* Ep. 122, 15, *Quin-*, 1, 90), care intr'ua lunga elegie la mórtea lui Drusu, aru dice :

„Rhenus, et Alpinae valles, et sanguine nigro
Decolor infecta testis Itargus aqua;
Danubiusque rapax, et *Dacius orbe remoto*
Apulus, *huic hosti perbreve Pontus iter*".

a Hasdeu modifica lector'a *Apulus* in *Alutus*, totu ca in fragmentulu lui Nævius, fora autoriıvre unui manuscriptu. Aci anse nu mai incape nici-ua discussiune : intrég'a elegie *Consolatio liviam Augustam de morte Drusi Neronis*, in care se cuprindu versurile de mai susu, este cu ıudinea cea mai perfecta unu productu alu unui Italianu necunnoscutu d'in secolulu XV dupo it. Avemu, d'in evulu mediu si chiaru d'in epoce anteriore, ua multime de assemeni fabricate, i mai cu séma, atribuite poetului Ovidiu, cumu de es : Elegia *Nux*, elegiele *de pulice, de pedi-* *vetula*, versurile *de philomela, de medicamine aurium, somnium* etc. (vedi K. **Bartsch**, *Al-itvon Halberstadt und Ovid im Mittelalter*, Quedlinb. 1861 CCLX si 501 p. — **L. Müller**, *metr.*, p. 49. — **Hipp. Cochéris**, *La vieile, ou les derniers amours d'Ovide*, poème francais IV siècle, Paris 1861. — Collectiunea celoru mai multe apocriphe ovidiane vedi la **Geldast**, lecta Ovidii, Francof. 1610. — W. S. **Teufell**, *Geschichte der röm. Literatur*, 3 aufl. Leipzig (p. 533 seq.).

egia Consolatio ad Liviam (vedi la Weber *Corpus poet. lat.* p. 1389—1392), aparuta pentru a ora in editiunea princeps allu lui Ovidiu d'in annulu 1471 (un'a la Bologna, alt'a la Roma), si uita de Scaliger (*C. Pedonis Albinovani Elegiae III et fragmenta*, Amstelædami, 1703) poe-Pedo Albinovanulu, nu contine nimicu in sine care se vorbésca pentru autenticitate. Coprinnumeróscle reminiscentie si chiaru intregi reproduceri d'in Ovidiu, Virgiliu, Tibullu, Propertius, a, Suetoniu, Cassius Dio, Servius, Tacitu, anachronisme, forme gramaticale, ce nu se intrebuintiá apulu lui Augustu, culorea moderna a cugetariloru, tóte dovedescu falsificatulu. **M. Haupt**, in ua sa *Epicedion Drusi cum commentariis*, (Lipsiæ 1849) a probatu pene la evidentia acést'a. aduce aci câte-va esemple numai :

Imprumuturi de la Ovidiu :

d'in *Consolatio* „itaque *voti* pars altera *vestri*" e luatu d'in fastele lui Ovidiu 5, 459 : *vestri e altera voti.*

ulu urmatoru : „indignas, Livia solve comas"—la Ovidiu : *am.* 3, 9, 3, „flebilis indignas, E-solve capillos."

: „altius et vitiisque exeruisse caput"...—la Ovidiu, *faste*, I, 299 : credibile est illos pariter e locisque *altius* humanis *exeruisse caput.*

pallida (squallida) promissa flere per ora coma,—la Ovidiu, *trist.* 4. 2,34 : squallida promis-tegit ora comis.

Digitized by Google

prim'a espeditiune deca; si de *Potulatensi*, ce paru a'si fi pastratu numele in cetate:

V. 320 : Hector terruit admissos sanguinolentus equos;

La Ovid. *her.* I, 36 : hic lacer admissos terruit Hector equos.

V. 361, 362. Ecce necem intentam cœlo terræque fretoque casurumque triplex vaticinantur opus;

La Ovidiu *Trist.* 2, 425 : explicat ut causas rapidi Lucretius ignis casurumque triplex vaticinatur opus.

Mai compara v.	3 — cu	*met.*	5,	118
	14	*Ex Pont.*	2,	1, 61
	29	*met.*	11,	310 (herod. 17, 107).
	110	*am.*	3,	12, 2 (herod. 2, 28).
	241	*am.*	3,	4, 40 (trist. 4, 38).
	250	*am.*	I,	8, 50
	265	*herod.*	2,	63
	318	*am.*	I,	538, fast 3, 864.
	329	*met*	11,	62
	425	*met.*	13,	181
	433	*met.*	12,	593
	459	*fast.*	6,	91
	471	*herod.*	I,	111.

Autorulu falsificatului se serva chiaru cu apocrife ale lui Ovidiu (cumu de es : epistola 20 si 14 d'in *Heroide*).

Versurile 361—364 dovedescu urme de la L. Seneca (*ad Polybium* 20, 2; *Consolatione ad Marciam* c. 3.); v. 385—391, de la Dio 54, 31, 34-36; v. 177—190, despre mórtea lui Drusu, reproducu mai adlitteram pe Tacitu, *ann.* 2, 82, unde vorbesce despre mórtea lui Germanicu, éro formele gramaticale: functum de mortuo (v. 583); nec nocuisse uli et fortunam habuisse nocendi, nec quemquam nervos extimuisse tuos (v. 47.); incassum tua nomina levantur (75—76); Halcyonum quæstus ad surdas tenui voce sonantur aquas; de asemenea v. 319, 321, 339, 340, 355, 356, 377, 378, arata invederatu, co autorulu elegiei *la mórtea lui Drusu* nu scia cumu vorbiau si scriau Latinii.

Diferite esplicari pentru versurile d'in *Consolatio ad Liviam*:

. . . et Dacius orbe remoto
Apulus huic hosti perbreve Pontus iter

vedi-le in *Scaliger* op. cit. p. 84 sq.—Cf. **J. Mähli** *observationes de Drusi* (p. 3—13) *atque Maec. epicediis deque Taciteo Dialogo criticae*, Basel 1873.—D'in contra, **Adler**, *de Ovidii Consolatione*. Asselam. 1851, 4, si **Gruppe**, *Aeacus*, p. 157—165.

Déro se revenimu la inscriptiunea cu riulu *Alutum secus montis Caucasum*.

Fiindu cu certitudine cunnoscutu co legiunea I-iu Minervia luase parte in a dou'a espeditiune a lui Traianu contr'a Daciloru (**Spartian**, *vita Hadr.*, 3 :—Inscriptiuni vedi la **Fröhner**, op. cit., *appendice*, Nr. 2; 10; 24, etc.),—operandu ataculu tocmai d'in directiunea Oltului, resulta neindoiosu co *flumen Alutum* d'in inscriptiunea de pe altarulu inaltiatu de C. Iulius Mansuetus, este Oltulu d'in Romani'a, si co ellu pucinu portiunea muntósa pe unde ellu curge, se numia in timpulu lui Traianu *Mons Caucasus*.—Carpatii sub numele de Caucasu ne mai intempine in Iornande (de reb get. VII), Ammianu Marcellinu. (Cauca—land *Rer. Gest.* XXI, 3—4; Cf. **A. Odobesco**, *Notice sur les antiquités de la Roumanie*, *Paris*, 1868, p. 47 seq.) si Chronicarulu rusu Nestoru («do Pont'skago moria na polunoscnayja strany, Dunaj, Dnistr, i Kavkasijskyja gory, reksze ugor'skyja; i ottuda dashe i do Dniepra, i proczaja rieky», adico : «De la marea négra spre nordu este Dunarea, Dnistru si munti-Caucasici, adice muntii unguresci; si apoi mai departe Dnipru si celle alte riuri»). D-lu **Hasdeu**, *Istori'a critica a Romaniloru*, p. 282—286, credu alu aflá si in poporulu Graukenii si stanc'a Cauliacos d'in Apoloniu de Rodos (Appol. Rh. IV, 320 etc.), in Colchii lui Ovidiu, in pasagiulu lui Strabone, despre Siginii, de pe longa Caucasu (lib. XI, cap. XI, 8), si in numele unui délu d'in distr. Muscelu, *Cocamu*.

Digitized by Google

Potula(18); — restulu triburiloru dace numite de Ptolemeu nu ne intempina, nici cu ocasiunea resbelului lui Traianu, nici in scriitorii posteriori, nici in monumentele epigrafice, astu-feliu co nu remane de câtu séu a se contestá a loru continuare sub dominatiunea romána, séu a admite, co elle deja erau disparute séu contopite inainte de cucerire. Ua proba invedecata de utilisarea in acellasi timpu a unoru folitade vechi si noui, pe cari Ptolemeu la de regula le-a combinatu falsu, este co, pe de una parte ellu numesce intre celle 15 triburi dace pe Anartes, pe Biefi si pe Piefigi, si pe de alt'a ii insira de a dou'a ora, afora d'in Daci'a, in campiile Carpatiloru nordici la drépt'a Dnistrului superioru : Ἀναρτοβράκαι, Βιεφοι si Πιεφιγοι intre alte triburi ca : Ἀνάρτιοι, Ὀυάρανες, Βεφιλωνες, Ἀρείτιοι si Σαβάκοι(19).

In ce privesce determinarea locuintieloru triburiloru dace se vede lamuritu, co Ptolemeu séu Marinus n'au utilisatu despre elle isvore topografice alle Romaniloru — ceia-ce aru fi potutu face — deco in adeveru tabl'a sedia etnografica aru corrésponde timpului dupo cucerirea romána, ci numai relatiuni alle caletoriloru. D'in acésta causa ellu nu indica cetabile in teritoriulu poporului chiaru, la cari appartinu elle, cum face acest'a la Albion, Spani'a, Galli'a si Itali'a, Greci'a, Asia-mica, Syri'a, Palestin'a, si in parte la Afric'a; ci mai anteiu insira celle 15 triburi dace in generalu — alle caroru positiune geografica si hotáre, nepotendu a le determina matematice, le dà una positiune relativa prin intrebuintiarea de diferite prepositiuni (20), — si apoi totu astu-feliu si orasiele divisate in climate séu serii, de la vestu cetre estu(21).

§ 8.

Pentru fixarea acestor'a ne-amu potea ajutá cu urmatórele :

a) Gradele longitudinali si latitudinali indicate de Ptolemeu,

b) Chartile geografice alle textului lui Ptolemeu,

c) Tabl'a Peutingeriana si Anonymulu Ravenastu,

(18) *Anonymi Ravennatis Cosmographia* ed. *Pinder* et *Parthey* 1860, IV. 14. 7. Cf. Goos *Untersuchungen über die Innerverhältnisse des Trajanischen Daciens*, in *Archiv für Siebenbürgische Landeskunde*, Hermannstadt 1874, p. 123—4.

(19) Goos, *die Innerverhältnisse* (p. 123—125), asiedia originea tabiei ethnologice, inainte chiar de naval'a Jazygiloru, in campiele d'intre Tiss'a si Dunare, vediendu in tribulu *Teuriski*, una remasitia d'in poporalu celtu Tauriskii batutu si supusu de Burivista (Strabo p. 304, Casaub.) intre annii 90—57 a. Chr.; eró in triburile dace d'in muntii Ungariei superióre — parti d'in poporulu dacu gutnitu aci de Jazygii Metanastoi (ua ramura scythe; [Zeus, *Die Deutschen und die Nachbarstämme* p. 282].).

(20) Mai in de regula : εἰς, καὶ si μετὰ = *est-estu;* ὑπο = *sudu*, cate uadata inse mai bine : *la* séu *longa*, de catu *in josu* séu la *sudu*, si ὑπερ = la *norda*. Comp. Wietersheim l. c.

(21) Despre locuinti'a aproximativa a triburiloru dace vedi chartile geografice d'in tractatulu lui Ptolemeu. — Chart'a lui Ukert, l. c. — *Geographie, reproduction photographique du Ms. grec du Mont Athos*, publiée par Victor Langlois, Paris (Didot) 1867, fol.; chart'a antica, ce reproducemu mai la vale. Pucinu difera de indicationile chartii vatopediane Forbiger, *Handbuch* III, 1102 seq.

Digitized by Google

d) Inscriptiunile romane aflate in Daci'a, si

e) Consideratiuni topografice si ethnice in lipsa de altele.

§9.

I. Method'a lui Ptolemeu consistandu in conversiunea perpetua a elementeloru itinerarii in notatiuni astronomice, se intielege co, deco primele nu erau esacte — si nici poteau fi altu de câtu nisce aproximatiuni *grosso modo*, intr'unu timpu candu nici busol'a, nici chronometre nu se cunnoscea, nici chiaru medilócele usuale si practice de a constatá inaltimile meridiane, influenti'a curenteloru in mare etc.(22)—, totu astu-feliu trebuiá se fie si celle de allu doilea. Pe longa acésta, stadiulu lui Ptolemeu, nefiindu nici cellu olympicu, nici cellu egyptianu, ci ua mesura factice de 500 pentru unu gradu equatorialu (dupo ua mesura eronata a gradului terestru facuta de Posidonius in timpulu lui Pompeiu), geografulu alexandrinu, fora a observá cu ce stadiu anume se servian caletorii si marinarii in socotél'a distantieloru loru—, reduce tote acestea, fora nici-ua deosebire, in mesur'a sa de 500 stadii pentru unu gradu(23). De aceia nu e de mirare, deco in tóta oper'a marelui geografu nici macaru ua singura cifra, fie mica, fie mare, nu se impaca cu adeverulu, ci numai cu mare precautiune cata a se utilisá notitiele salle. — *Cuno*, luandu dreptu punctu Parisulu — allu carui gradu de lungime indicatu de Ptolemeu, e numai cu 25′ mai micu de câtu realitatea, si reducandu cu $^1/_6$ cifrele longitudiniloru geografului (pentru co ellu calculase suprafaci'a pamentului prea mica, lungimea cercului cellui mai mare allu globului terestru numai 180,000 stadii séu 4500 g. m., in locu de 5400 g. m.)—constata de es. co gur'a Oltului este pusa de Ptolemeu cu 0° 10′ longitudine mai spre *vestu* de câtu in fiintia, ero latitudinea cu 0° 20′ mai la resaritu; latitudinea Diernii cu 0° 10′ mai spre vestu (24), si co in genere, pentru tierrile multu visitate de la vestulu si sudulu Europei — longitudinile lui Ptolemeu, dupo reduc-

(22) Viv. de St. Martin, op. cit. p. 202—203.

(23) Delambre, *Histoire de l'astronomie ancienne*, t. II p. 542, 1817, observa, cà nici-una latitudine séu longitudine nu este la scriitorii antici corecta.—Osc. Peschel *Gesch. der Erdkunde*, München 1875, p. 51—57, despre erorile in Ptolemeu, intre cari aduce si acésta co: orasiulu Tanais la gurele Donului, dupo chartile lui Ptolemeu, se apropie de Moskva de adi peno la 21¹/₂ mile germane (Tanais la Ptol. lat. 54°20′; Moskau 55°45′ 21″, diferenti'a 1° 25′). — Müllenhof l. c.

(24) Cuno, 156. 180:

	Longitudine dupo Ptolemeu,	Longitudine reduza,	Adeverat'a longitudine,	Diferenti'a.
Gur'a Oltului . . .	50° 15′	22° 20′	22° 30′	—0° 10′
Istros, Borsion stoma, Sulina	56° 20′	27° 20′	27° 20′	0° 0′
Tyras, Dnistru . . .	56° 20′	27° 20′	28°	—0° 40′

	Latitudine dupo Ptolemeu,	Adeverat'a latitudine,	Diferenti'a.
Gur'a Oltului	44°	43° 40′	+0° 20′
Gur'a Istrului, Καλὸν στόμα. . . . (St. George)	46° 15′	44° 55′	+1° 20′
Gur'a Istrului, φιλὸν στόμα, Kilia . .	47°	45° 25′	+1° 35′
Tyras, Dnistru	47° 40′	46° 10′	+1° 30′
Dierna (Cerneti)	44° 30′	44° 40′	—0° 10′

Digitized by Google

tiunile necesarii, — se apropie multu de adeveru, lucru ce'lu esplica numai prin ua compensatiune de *greseli*(25).

Goos, *Studien zur Geograph.*, p. 15—18, pe alta cale, fora a face redustiunile lui Cuno, constata co gur'a Oltului dupo Ptolemeu este cu 7°45', ero Daci'a intrega cu 7°50' mai la resaritu de catu in realitate.

Ecca unu tablou comparativu intre longitudinea si latitudinea geografica a catoru-va puncte, dupo Ptolemeu si dupo realitate (ap. Goos, l.c.) :

	NUMIREA LOCURILORU	LONGITUDINE		LATITUDINE	
		DUPO PTOLEMEU	IN REALITATE	DUPO PTOLEMEU	IN REALITATE
I Zona	Porolisson (Mojgrád)	49°	40° 50'	48°	47° 15'
	Cotulu Dnistrului spre Sudu	53°	46° 20'	48° 30'	48°
	Gur'a Dniprului	57° 30'		48° 30'	46° 30'
II Zona	Napuc'a (Clusiu)	49°	41° 16'	47° 40'	46° 45'
	Patruiss'a (Turd'a)	49°	41° 27'	47° 20'	46° 34'
	Salinae (Felvinez)	49° 15'	41° 29'	47° 10'	46° 22'
	Gur'a Dnistrului	56° 20'	48°	47° 40'	46° 10'
	Gur'a de susu a Dunarii	56° 15'	47° 15'	47°	45° 25'
III Zona	Apulon (Alb'a Juli'a)	49° 15'	41° 15'	46° 40'	46° 3'
	Zermisirga (Csikmo)	49° 30'	40° 59'	46°	45° 58'
	Gur'a de josu a Dunarii	56°	47° 30'	46° 15'	44° 50'
	Gur'a Seretului	53°	45° 40'	46° 40'	45° 25'
	Delt'a Dunarii	54° 50'	46° 30'	46° 30'	45° 15'
IV Zona	Aizizis (Ezeris)	46° 15'	39° 38'	45° 20'	45° 24'
	Zarmizegetus'a (Gradiste)	47° 50'	40° 27'	45° 15'	45° 30'
	Hydat'a (Kiskalán)	49° 30'	40° 40'	45° 40'	45° 45'
	Argidav'a (Versecz)	47° 30'	38° 57'	45° 15'	45° 8'
	Gur'a Argesiului	53° 30'	44° 25'	45° 30'	44° 7'
	Cotulu Dunarii la Axiopolis	54° 20'	45° 45'	45° 45'	44° 22'
	Promontoriulu Tiriza	55°	46° 15'	45° 10'	43° 18'
V Zona	Tibiscon (versarea Bistritiei)	46° 40'	39° 50'	44° 50'	45° 30'
	Diern'a (Orsiov'a)	47° 15'	40° 5'	44° 30'	44° 40'
	Druphegis (Turnu-Severinu)	47° 45'	49° 19'	44° 30'	43° 38'
	Akmoni'a (Ohaba-Bistra)	43°	40°	45°	45° 30'
	Zeugm'a (Slatin'a)	47° 40'	39° 57'	44° 40'	45° 17'
	Gur'a Tissei	46°	37° 56'	44° 56'	45° 8'
	Gur'a Jiului	49°	41° 40'	43° 30'	43° 45'
	Gur'a Iskerului	51°	42° 6'	44°	43° 44'
	Gura Oltului	50° 15'	42° 30'	44°	43° 42'

(25) Cuno, 150—187.

Digitized by Google

Astu-feliu, candu este vorb'a de a se stabili identitatea unui orasiu séu localitate de adi, care are pentru sine presumtiunea istorica de ua mare vechime, cu unulu d'in celle numite de Ptolemeu, conformitatea aproximativa a positiunei geografice a ambeloru este, déco nu unu indice hotaritoru, déro de sigura unu auxiliaru de ua mare importantia(26).

§ 10.

II. Cestiunea, déco chartile, ce insotiescu obicinuitu tractatulu geograficu allu lui Ptolemeu, suntu de ellu anume facute, séu suntu cu multu posterióre, nu e desevarsitu lamurita. Viv de Saint-Martin crede, co elle s'au fostu desemnatu anco d'in timpulu lui Ptolemeu, dupo chartile lui Marinus de la Tyru, si co unu ore-care Agathodaemon [in secolulu V dupo Chr. (27)] le-a refacutu numai (28). — Osk. Peschel sustine d'in contra, co acesta aru fi primulu autoru, ero co Ptolemeu, n'a lasatu dupo ellu nici-na charta(29). Ne pare insé, co opiniunea lui St. Martin e mai verisimile, coci cartea intreg a marturesce esistenti'a chartiloru, pe cari studiele lui Lassen(30) le-a redicatu la rangulu chiaru allu unui documentu istoricu, rediemandu-se pe elle a constata: co nisce triburi si caste alle Indiei de adi si-aru fi schimbatu locuintiele.

Cellu mai vechiu d'in manuscriptele cunnoscute peno acumu alle geografiei lui Ptolemeu (31), este esemplarulu descoperitu de comitele Orloff Davidoff, in annulu 1840, la monastirea Vatopedi d'in muntele Athos. Invetiatulu hellenistu Fr. Dübner(32), judecandu dupo form'a caractereloru si dupo alte indicii paleografice, ii atribue ua vechime de aprope siepte secule (la inceputulu secolului allu XII). Chartile, ce insotiescu textulu, suntu mai cu séma de unu interesu capitalu, si de aceia reproducemu mai josu, in fac-simile, representatiunea chartografica a intregei Dacii asiá dupo cum, probabilu, se schitiase in timpulu lui Ptolemeu(33).

§ 11.

III. *Tabla Peutingeriana.* — Se scie co fie-care cucerire, fie-care resboiu allu Romaniloru necesita cullegerea unui mare numeru de informatiuni asupr'a teritoriului

(26) Wietersheim, p. 138.

(27) Ukert, *Geogr.* 345, dice co nu se póte determiná timpulu candu Agathodaemon a traitu.

(28) Viv. de St. Martin, p 209.

(29) *Geschichte der Erdkunde*, p. 52.

(30) Chr. Lassen *Indische Alterthumskunde*, p. 141, 174.

(31) Vedi list'a manuscripteloru Geographiei lui Ptolemeu, in C. F. A. Nobbe, *Claudii Ptolemaei Geographia*, Leipzig 1843, t. 1; *Editoris epistola*, p. X seq.

(32) Victor Langlois, Géographie de Ptolémée, préface, p. V, Paris 1867.

(33) Manuscriptulu de la Vatopedu s'a publicatu, in facsimile photolithographicu la Paris, de Didot, sub titlu: *Géographie de Ptolémée, reproduction photolithographique du manuscrit grec du monastère de Vatopédi au mont Athos*, 1867. 1 folio, peste totu 108 pagini. — La pag. XXXII este textulu privitoru la Daci'a; ero pag. LXXVIII si LXXIX chart'a Daciei.

Digitized by Google

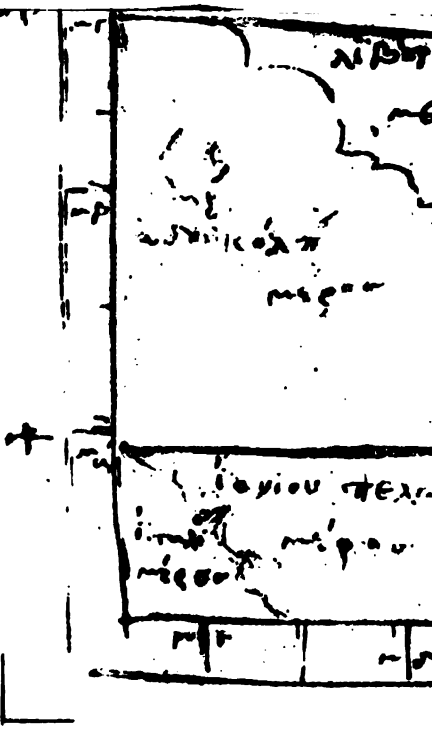

Digitized by Google

Digitized by Google

si populatiunei cucerite, cari deveniau apoi bas'a organisatiunei regulate militare si civile, stabilirei posturilòru si deschiderei calilòru de comunicatiune. Asemeni documente de unu caracteru autenticu, ca si lucrarile agrimensorii intreprinse sub Augustu, si notiunile culese d'in tóte partile lumii pentru facerea acelui *Orbis Pictus*, ce figurà sub porticulu lui Augustu(34), cumu nu mai pucinu multimea de informatiuni despre Daci'a castigate prin resboiele lui Traianu, si fundarea unei provincie romane,—au peritu cu timpulu in mare parte(35). Câtu de pretióse pentru geografie erau aceste documente ne póte da ua idee Tabul'a Peutingeriana. Acést'a charta este numita astu-felu dupo invetiatulu de la Augsburg, Conrad Peutinger (an. 1540), posesorulu copiei facute in secolulu XIII de unu calugaru de la Colmar(36), dupo originalulu chartii geografice desemnate sub Imperatulu Ales. Severu (222—235)(37), séu cellu multu in secolulu allu IV-lea (38) dup. Chr., dupo modeluri si mesuratori mai vechi, unele datandu chiaru de la *Orbis Pictus*(39).

In acést'a tabela se pastrédia cea mai vechia representatiune cartografica a Daciei cu aratarea tuturoru drumuriloru, orasieloru, statiuniloru si locuriloru mai insemnate, a distantieloru in mile (=2000 pasi) d'intre fie-care d'in elle, si a altoru date necessarii pentru cunnóscerea tierrii si a popóreloru d'inprejuru.

Vomu reproduce mai anteiu: I) chart'a astu-felu, dupo cumu a publicat'o in facsimile d. Ernest Desjardins in monumentóssa-i opera: *La Table de Peutinger d'après l'original conservé a Vienne*, Paris 1869 — 1874; in folio—, segmentele nr.nr. 6 si 7(40), reducundu-o in catva d'in marimea originalului.

Apoi II) vomu da nomenclatur'a muntiloru, riuriloru popóreloru, a cetatiloru si

(34) Vedi **Müllenhoff**, *Über die Weltkarte und Chorographie des Kaiser Augustus* 1856.

(35) Vedi **Dacheröden**, *vom Verdienste der Römer um Ausbreitung und Berichtigung der Geographie*, Erlangen, 1780, in—4;—**Schirlitz**, *Historia incrementorum quae geographia apud veter. Roman. cepit.* Wetzlar 1831.—**Ukert**, *Geogr. der Römer*, I, 1 Th. 145 seq. Weimar 1816.

(36) Insusi dice: „Anno MCCLXV mappam mundi *descripsi* in pelles duodecim pergameni„ *Annal. Colmar.* apud *Vrstisium*, P. II, p. 8.

(37) **Conf. Mannert**, *Tabula Peutingeriana*, II ed. II p. 15.

(38) **Desjardins**, op. cit.,

(39) **Desjardins**, *La Table de Peutinger d'après l'original conservé a Vienne* Paris 1869—1874. Acésta este editiunea cea mai buna facuta dupo insusi mscr. aflatoru adi in Bibliothec'a Imperiala d'in Vienna.

(40) Acést'a editiune a Tablei Peutingeriane este singur'a ce se póte utilisa, caci tóte cele-alte, incependu de la celle doue fragmente publicate, ca specimen, de Welser (Venetia 1591), pene la editiunea d'in 1824 a lui Mannert (*Tabula Peutingeriana primum aeri incisa et edita a* **Franc. Christoph. de Scheyb**, MDCCLII, *denuo cum codice Vindoboni collata, emendata et nova* **Conradi Mannerti** *introductio e instructa*, Leipzig, 1824. mare in—4°.—), suntu pline de errori si neesactitati in mesurile intinerarii, in scrierea numiriloru, si de omissiuni in desemnarea drumuriloru, a riuriloru si a limiteloru.

Numai editiunea lui Mannert contine 387 de errori si omissiuni insemnate, (*Desjardins*, op. cit. p. V), si numai pe segmentele VI si VII (in care se afla chart'a Daciei), acestea se ridica la 50. Chart'a Peutingeriana s'a publicatu in dimensiunile originalului, insocita de esplicatiuni geografice, epigrafice si numismatice savante si multu pretióse, déru cari anse se oprira in annulu 1874, tocmai la Daci'a. De attu penenci acuma n'a mai esitu la lumina nici ua fascicula.

Digitized by Google

statiuniloru militare cu mentiunea ce facu, despre fie-care d'in acestea, autorii antici si inscriptiunile; in fine III) vomu incheia cu consideratiuni particulare asupr'a chartii, si asupr'a diversitatii elementeloru, ce au intratu la compunerea ei.

Vedi chart'a alaturata.

§ 12.

Munti. Alpes Bastarnice, muntii poporului Bastarnii, cari occupa ambele muchi alle Carpatiloru centrali.

La nordu de Marea négra, intre Dunare si Caucasu, longa isvorulu Tanaisului (Donului), se desemnédia unu lantiu de munti, ce nu-si gasesce identificatiune cu nici unulu d'in sistemele orografice in fiintia (41).

Riuri. Fluvii Danuvii se arata versandu-se in mare prin siesse guri, éro nu prin patru, dupo cumu se afla gresitu in editiunile lui Scheyb si Mannert.

Afluentii sei pe malulu stangu suntu desemnati numai, fora a fi scrisi :

1. (Fluvius Tibiscus), adi Temesiu, judecandu dupo statiunea *Tivisco*, ce se afla intre Karansebesiu si Karavanu, ambele situate longa riulu Temesiu.

2. (Apus fluvius), adi Karasiu, ce se vérsa in Dunare la Uj-Palanc'a.

3. 4. 5. 6. D'in Alpii Bastarnici se vedu scoborindu-se patru afluenti si Dunarii.

Unii comentatori, ca Goos(42), fideli numai pe jumetate desemnului dupo care : primulu riu de la sting'a spre drépt'a traversa callea d'intre Brucla (Aiudu, ung. N. Enyed) si Salinis (Vintiu-de-susu ung. Felvincz) in Ardélu; allu douilea trece pe longa Napoca (Clusiu); allu treilea, intre Optatiana si Largiana; si allu patrulea in fine longa Porolisso (Moigrad), versandu-se cate-si patru d'a dreptulu in Dunare, le indentifica cu : riurile de adi Ampoiul (Ompoly). Somesiu, Almasiu si Streiu (Egregy). Acestea anse nu suntu afluentii Dunarii, si ua assemenea erróre d'in partea chartografului nu s'aru potea esplicá. D-lu Desjardins face ua identificatiune mai corecta, candu cauta celle patru riuri in Tiérr'a romanésca si anume : dela stang'a spre drépt'a :

1. Rhabon Ῥαβῶν (Ptol. III, VIII, 2), Jiulu de adi;

2. Alutas, Ἀλούτας (Ptol. III, VIII, 4.—Inscriptiunea lui Mansuetus, de care amu vorbitu mai inainte), Oltulu de adi;

3. Hierasus Ἱέρασος (Ptol. III, VIII, 4), séu Τιαραντός (Herod. IV, 48) adi Siretu; si

4. Poras, séu Pyretus Πόρας, Πορετός (Herod. IV, 48) adi Prutulu(43).

7. *Fluvius Agalingus*, care vine d'in Alpii Bastarnici si se vérsa in Marea-Négra, este probabilu riulu Dnistru(44).

De pe numele statiuniloru indicate in Tabla potemu deduce numirile anco a siepte riuri, ce nu suntu liniate pe charta.

(41) Katancsich, *Orbis Antiquus*, I Buda 1824, p. 202. — Desjardins, op. cit.; *XIV livraison* Paris, 1874.

(42) *Studien zur Geographie*, etc., p 20.

(43) Desjardins, op cit, p. 260.

(44) Tomaschek W., *Miscellen aus der alten Geographie*, in *Zeitschrift für æster. Gymnas.*, p. 706. — Goos, op. cit., p. 20, ilu identifica d'in contr'a cu Ἀξίδκος allu lui Ptolemeu, *Teligol* de astadi di'ntre Dnistru si Prutu.

Digitized by Google

SEGMENT VI.

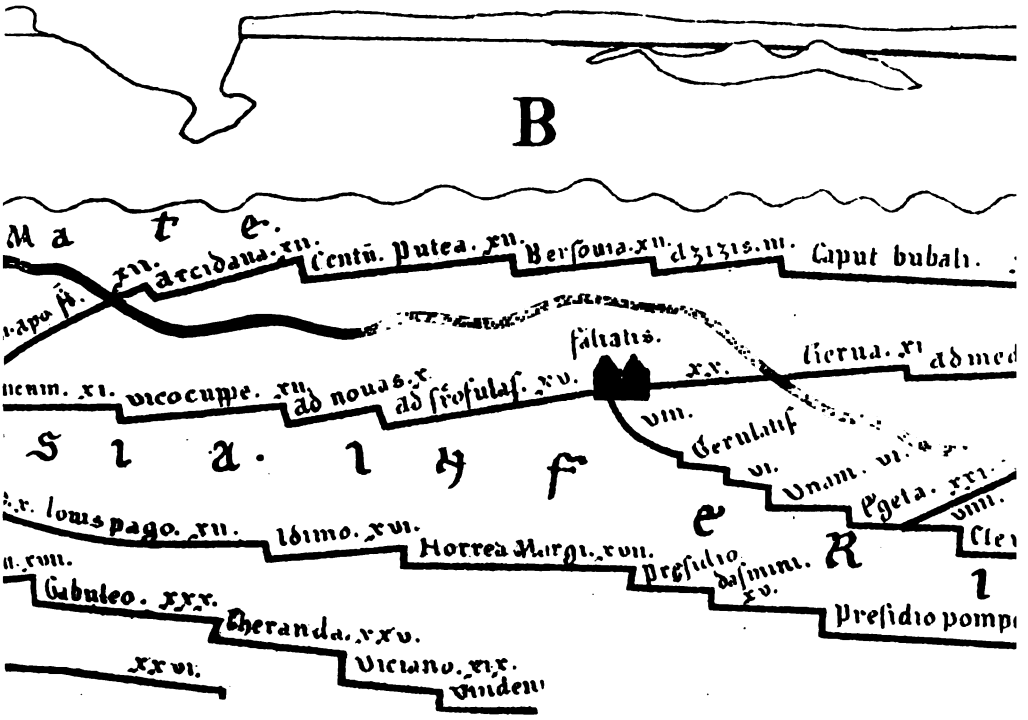

SEGMENT VII.

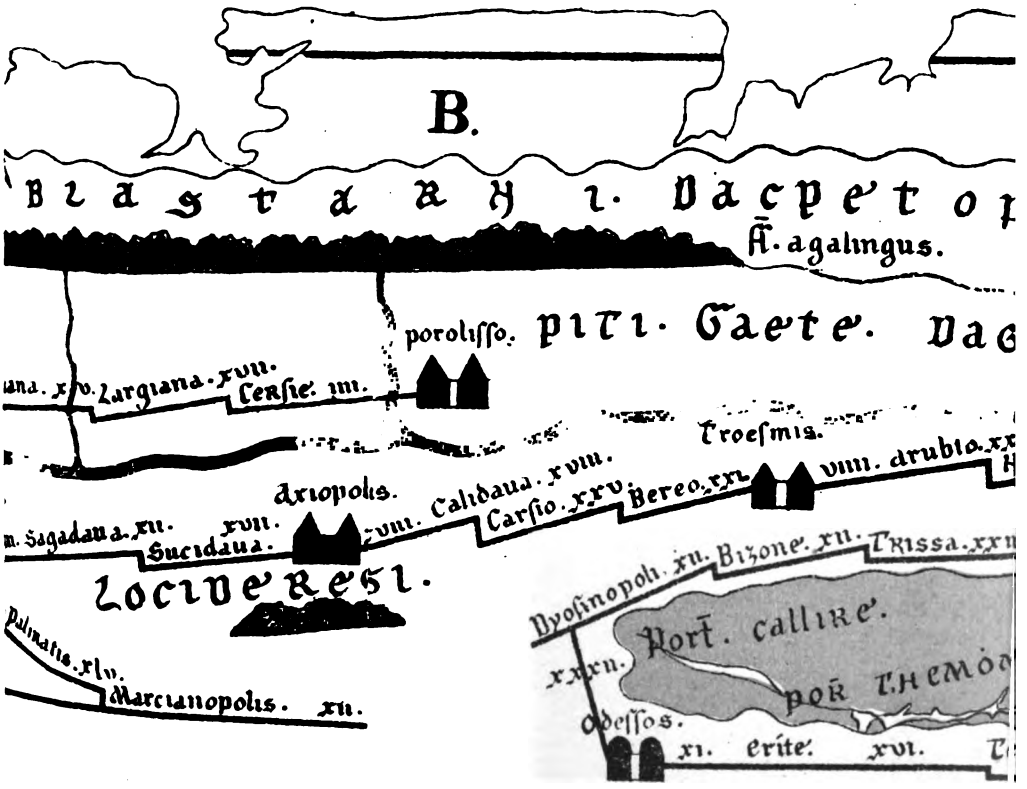

Digitized by Google

Digitized by Google

1. *Bersava*, afluente allu Temesiului, longa statiunea Berzavia, pastrandu-si numele peno asta-di.

2. *Bubalus* (séu Bugalus), adi Bogonicu, judecandu dupo numele statiunii *Caput Bubali*, situata pucinu mai josu de isvorirea Bogoniciului, si care pare a insemná «Isvórele Bubalului»(45), caci prin *caput* in Itinerarii se intiellege «isvoru de riu».

3. *Stenares* séu *Stenarus* adi Weiss, judecandu dupo statiunea *Caput Stenarum*(46).

4. *Tsierna* adi Cerna, dupo statiunea *Tierna*.

5. *Mutria* adi Motru, afluentele Jiului, dupo statiunea *Amutria*.

6. *Alutus*, adi Oltu, dupo statiunea *Pons Aluti*.

7. *Mariscus*, adi Argesiu, dupo statiunea *Trans-Marisca*, pe rip'a drépta a Dunarii in faci'a versaturii Argesiului (47).

§ 13.

Tabl'a Peutingeriana ne arratta trei retiele principale de drumuri, tóte plecandu de la Dunare; un'a merge peno la Tibiscus, cea d'in medilocu traversa intrég'a provinci'a peno la hotarele de la nordu, éro cea d'a treia merge peno la Alb'a Julia (Apulum).

Cu ajutorulu indicatiunei distantieloru d'in charta, a dateloru lui Ptolemeu, a geografului Ravennatu (IX seculu dupo Chr.), si mai cu séma a inscriptiuniloru romane, s'a cercamu a determiná positiunea cetatiloru, casteleloru séu mansiuniloru d'in Daci'a, servindu-ne cu lucrarea clasica a lui Mommsen, *Corpus Inscriptionum Latinarum*, vol. III, (Berlin 1873)(48).

I. Callea de la Viminatiu la Tibiscu.

Acest'a calle, care nu este destulu de bine cunoscuta, pentru co inscriptiunile in aceste parti suntu de totu rare, incepe de la Viminatiu (Castolaciu), trece Dunarea si se unesce la Tibiscu cu lini'a principale de la Tsierna.

Statiunile de pe malulu dreptu allu Dunarii suntu dupo distantiele loru in mile romane(49):

1. *Viminatio* X millia passuum, adi Castolaciu.

2. *Lederata* XII » » adi *Rama*. S'a identificatu gresitu cu Uj-Palanca de la stang'a Dunarii(50).

Pe malulu stangu:

(45) Idem, p. 81.

(46) Idem, p. 44.

(47) *Itiner. Anton.* 228. — *Not. Imp.* Τραμαχαρίσκας si Τρασμαρικά, la *Procop., de aed.* 4, 7. p. 292. — *Stamarisca* la *Geographulu Ravennatu*, 4, 7,—Turtucaia actuale.

(48) Acestu volumu ofera pentru Daci'a inscriptiunile de la nnr. 786—1640; 6245—6288; tabiele cerate p 921—960. Mai vedi *Additamenta ad Corporis* vol. III, in *Ephemeris epigraphica, Corporis inscriptionum latinarum supplementum edita iussu instituti archeologici Romani cura* G. Henzeni, J. B. Rossii, Th. Mommseni, G. Wilmannsii, vol. II (1875) p. 287—482.

(49) Ua milla romana (millia passuum)=1$^{k.}$ 481^{m} 50$^{cm.}$; passus=5 picióre; piciórulu=0$^{m.}$ 296^{3},

(50) Katancsich, *Orbis antiquus ex tabula itineraria quae Theodosii Imp. et Peutingeri audit ad systema Geographiae redactus et commentario illustratus*, P. I. 371 (Buda 1824. 4).—Aschbach Joseph, *Über Trajans steinerne Donaubrücke*, Wien 1858 p. 11.

Digitized by Google

3. *Apo fl.* XII milia passuum; Tomaschek(51) si Goos(52) o asiedia long riulu Karaciu (Apo fl.) pe malulu stangu alu Dunari; Ukert, pe longa Passarovici(53 pe canda Aschbach(54) si Fröhner(55) citescu in tabula Peutingeriana : *a po(n fl(uvii)*, ére Mannert(56) *ad pontes*.

4. *Arcidava* XII m. p., Ἀρκίδαυα Ptolemeu III, 8. 9; Arcidaba, la anon. Rav natu (IV, 14), mai probabilu Versétiulu longa riulu Karaciu(57) de catu Sasca séu Sk tina longa riulu Nera(58), séu Oravitia(59).

5. *Centum Putea* XII m. p., in loculu plinu de isvóre d'intre Stamorinu si B tyin(60).

6. *Bersovia* XII m. p., *Bersobim*, in fragmentulu lui Traianu ap. *Priscianus* 13, Bersovia la *Anon. Raven.*(61) astadi Jidovin, unde s'a gasitu inscriptiuni long riulu Berzava, ce'si pastrédia anco vechiulu nume(62).

7. *Asisis*, III m. p., gresitu in editianea lui Mannert : *Ahibis*. — *Aisi* in fragmen tulu lui Traianu(63), póte Αἴζιος (in locu de Αἴζιδις) d'in Ptolemeu III, 8; Zizis l Anonym. Rav.(64), asta-di Ezeris longa Bogonicéu (65).

8. *Caput bubali* X m. p., la anonym. Raven. *Gubali*, in valea-boului, la Pre bulu(66).

9. *Tivisco* , Ptolemeu 3. 8. 10, Τιβισκον., Raven. IV. 14 *Tibis* si *Tivisco*.— Inscriptiune: ORDO MVN. TIB.(67), gasita la confluenti'a Temesiului si a Bistritiei, nu departe de Karansebesiu, municipiu, desemnatu pe tabla cu doue turnuri(68).

(51) *Miscellen*, l. c.
(52) Goos, *Studien*, p. 45.
(53) *Skythien*, etc. p. 614.
(54) L. c.
(55) *La Colonne Trajane*, Paris 1872—1874.
(56) *Geogr. der Röm.*, IV. 204.
(57) *Katancsich*, op. cit. I 372. — D'Anville, *Mém. de l'Ac. des Inscr.*, t. XXVIII, p. 144, *Tomaschek*, l. c. — *Goos*. l. c.
(58) Mannert, Geographie, IV p. 205 seq.
(59) Reichard, *Thes. topogr.* — Ukert, l. c. 615, nu se pronuncia intre Versietiu séu Sasca.
(60) Tomaschek. l. c. Goos., l. c. — *Mannert*, la Orovitia; *Katanks.*, la Alibunar si Marovicza.
(61) Edit. Pinder et Parthey, IV, 14 p. 203.
(62) *Goos* l. c. — *Tomaschek*: Jidovinu séu Roman-Boksán. — D'Anville la Bersiór'a, Mannert la Carasióra.
(63) Ap. *Priscianu* 6, 13 : *unde Bersobim deinde Aisi* (al. *Asi*) *processimus*.
(64) *Ravennatis Anonymi Cosmographia*, ed. *M. Pinder et G. Parthey*, Berol. 1860, IV, 14 p. 203.
(65) *Tomaschek* si *Goos*. — *Ukert* l. c. 616 : Tsakova la Temesiu, séu la isvorulu Bersovei.
(66) *Tomaschek*, *Goos* si *Ukert*, l. c.
(67) *Corp. Inscr. Latin.* III nr. 1550. — Cf. nr. 1548—1555.
(68) *Mommsen* l. c., la nr. 1550. — *Tomaschek* si *Goos* l. c. — *Ukert* l. c. 616, si *Forbiger Handbuch*, III, 1101 seq., tin punu la Timisióra (Temesvár).

Digitized by Google

II. Calea de la Viminatiu prin Faliatis la Tibiscu.

Acést'a calle, ce incepe de la Vimicatiu si trece pe longa statiunile: Punicum, Viceo Cuppe, ad Novas, ad Scrofulas si Faliatis, se continua pe malulu stangu allu Dunarii la statiunea *Tierna*, merge pene la Tibiscum, unde se unesce cu lini'a de mai susu Apo-Tibiscum; de aci isi schimba directiunea spre resaritu pene la Sarmategte; dupo mica intrerupere, ajunge pene la Apula (Alb'a Julia), unde, dupo ce se intalnesce cu a treia retia de drumuri, cu cea care vine de la Drubetis (Turnu Severinu), se continua pene la Porolissum (Mojgradu), la graniti'a nordica a Daciei. Ea traversa astu-feliu intréga Provinci'a, si este mai bine cunnoscuta si mai lamurita de câtu lini'a precedenta.

1. **Tierna** XI m. p., *Zernensium colonia in Dacia a divo Traiano deducta iuris Italici* (Ulpian, Dig. 50, 15, 1, 8, 9) Δίερνα (Ptolemeu 3, 8, 10); STATIONIS TSIERNEN., intr'una inscriptiune aflata la Mehadi'a, (C. I. L. III nr. 1568. Cf. nnr. 1560—1581), este cu tóta certitudinea Orsiov'a de adi, longa care se vérsa in Dunare riulu Cerna, ce'si pastrédia pene asta-di numele seu vechiu, de si pene acuma nu s'a aflatu aci nici una inscriptiune, anse convinu distantiele, numele statiunei si allu riului(69).

Din errére Revenatulu numesce acésta statiune *Drubeta*.

2. **Ad mediam** XIII m. p. la Raven. (IV, 14): *Mediles*, asta-di cu certitudine Mehadi'a, unde s'a gasitu multe inscriptiuni(70).

3. **Pretorio** IX m. p. la Raven. Pretorich, asta-di Plugova(71) séu Damasina(72).

4. **Ad Pannonios** IX m. p. la Raven: *Panonin.*, póte aprópe de Teregovas(73).

5. **Gaga . . s** XI m. p. in editiunea lui Mannert *Gaganis*; la Raven. *Gasana*, probabilu aceiasi cu Ζέγμα lui Ptolemeu (74), se asiédia apropé de Statina longa podulu Temesiului(75).

6. **Maselianis** XIIII m. p. Raven. *Maselunis*, adi Muncelu-micu, ung. Kis-Muncsel (Turnulu lui Ovidiu)(76).

(69) *Mommsen*, l. c. p. 248; — *Goos*, p. 32; — *Forbiger*, l. c. *Ukert*, l. c.; *Dr. D. Detlefsen*, *Jahresbericht über die Geographie der nördlichen Provinzen des römischen Reiche*, in *Bursian's Jahresbericht über die Fortschritte der classischen Alterthumswissenschaft*, II v. 1870, Berlin (p. 796—839), p. 805.

(70) C. I. L. nr. 1560—1580. — *Katancsich*, *Istri adcol. geogr. vet.* II 232. 296.

(71) C. I. L. III p. 248. — *Goos*, op. cit., p. 33. — *Ukert* l. c. 616: la Kornia séu Teregova.

(72) Vedi chart'a lui Kippert la vol. III C. I. L.

(73) Goos, l. c. p. 33. — Ukert, la Fenisiu, dupo Mannert la Temesiu.

(74) La acest'a se refera pétr'a aflata la Szöny in Pannoni'a superiora, unde se citesce:

M AVR. ANTON
IANO D EX CIVITATE
ZEVGMA QVI VIXIT
ANN XXV MENSIBVS
XVI F PATRI DVL FC
C. I. L. III 4331

(75) *Goos*, l. c. 33. — Ukert, la Illova longa muntele Micu.

(76) *Goos*, l. c.

Digitized by Google

7. *Tivisco* XIIII m. p. Fiindu-co de la Tibiscu la Dunare erá ua calle dupla, ne intempina pe tabla de doue ori aceiasi statiune: ua data ca statiune finale, cu turnuri desemnata, a callei ce pléca d'in Lederata; alta data aci, ca statiune pe callea de la Tierna cotre Sarmategte(77). Chartografulu, neavendu locu intre *Dierna* si *Tivisco* de a scrie tóte statiunile, a fostu silitu sa urmedie ua linia mai sudica si se scrie anco ua data *Tivisco*, fora de a mai repetá celle doue turnuri. Annonymulu Ravennatu nu lasa nici-ua indoiela asupr'a acestui faptu, coci atâtu Tibisulu, de care ne spune IV 14: «Tibis, quae coniungitur cum civitate Agmonia patriae Mysiae», catu si Tiviscum, ce'lu citédia inainte de Gubali (Caput Bubali), cadu ambele in acellasi locu, la gur'a Bistritii. De aceia Ukert(79) si Forbiger(80) se incela candu facu doue statiuni diferite Tiviscus, cautandu un'a la Timisior'a si alt'a la Kaveran.

8. *Agnaviae* VIII m. p., la Ravenn. *Augmonia* (81) Ptolemeu 3,8,10 'Αχμονία' longa Ohaba-Bistra(82).

9. *Ponte Augusti* XV m. p., asta-di Marga (83), unde s'a gasitu inscriptiunea d'in C. I. L. n. 1547, care vorbesce despre collegiulu *Utriclariorum*. Mannert o tine dreptu Zeugm'a lui Ptolemeu.

10. *Sarmategte* XIIII m. p. , in inscriptiuni: *Colonia Ulpia Trajana Augusta Dacica Sarmizegetusa* (84), la Ptolemeu: 3, 8, 9, Ζερμιζεγεθουσα βασιλειος; Cass. Dio 68, 9: Ζερμιζεγεθόυση; Ulpian l. c. *Zarmizegethusa*; Ravenn.: *Sarmasege*, astadi Gradiste, ung. Várhely.

11. *Ad aquas*. XIII m. p. , lini'a de legatura intre Sarmategte si Ad Aquas nu se vede pe tabla. Proba anse, co ea s'a stersu, este indicatiunea distantiei XIIII m. p., care se citesce forte lamuritu, si unme netagaduite, ce se vedu peno astadi, alle unui drumu romanu. Acest'a cifra séu trebue schimbata in XXIIII, séu trebue sa admitemu, co intre Ad aquas si Sarmategte a fostu notata anco ua statiune; pentru co Ad aquas, cadiendu cu certitudine la Kalatu (ung. Kiskalán) de adi (85),

(77) Mannert IV, 208, 210. — Reichard, Sickler, I, 200, Mommsen, Goos, etc.

(79) l. c. p. 616.

(80) *Handbuch der alt. Geogr.* III, p. 1107, nota 61.

(81) Annon. Ravenn. designa aceiasi linie asta-feliu: IV 7: Sarmazege, Augmonia, Augusti, si muta intreg'a linie de la Porolissos peno la Augmonia in *Mysia inferior*.

(82) *Goos*, l. c. — Ukert, la Kertcina séu Kristea.

(83) *Mommsen*, C. I. L. ad n. 1547. — *Goos* 34, longa Marga, la Várhely. Deco inscriptiunea d'in C. I. L III. nr. 1351, gasita la Dev'a, si in care se citesce: SEX (vus) VIL (icus) STATIO (nis) PORT (is) AUG (usti), se raporta la statiunea de susu, séu la vre ua alta punte, este indoiosu.

(84) C. I. L. III p. 228 seq.— nn. 973, 1445, 1452, 1456, 1175, 1443.— Nr. 3527: natione Daqus domum... colon. Zermiegete.

(85) Nu numai apele salle thermale, dero si ua inscriptiune acolo aflata, ne arratta invederatu loculu statiunei Ad Aquas, *pagus Aquensis*, dependinte de Sarmizegethusa. Inscriptiunea suna (C. I. L. III nr. 1407):

Digitized by Google

distanti'a de la Gradistea (Sarmategte) peno la Kalanu este de XXI m. p., pe candu in tabla se arréta numai XIV m. p. (86). *Ad aquas* probabilu este identica cu Ὕδατα a lui Ptolemeu 3, 8, 9.

12. *Petris* VIIII m. p. intre Kalanu (Kis-Kalán) si Cicmau (ung. Csikmó) (87).

13. *Germisera*, gresitu in editiunile anteriére alle Tablei: *Germifera*, la Ravenn. *Germigera*, Ptolemeu III, 8; Γερμίζιρα séu Ζερμίζαρα (Νερμίσιγα), cu sigurantia la Cicmau (Csikmo) de adi, dupo cum probédia inscriptiunea urmatore aflata la Joaju de giosu (Al-Gyógy), numitu mai inainte Al-Diod (88).

hanc tibi MARMOREO. CAESAM. DE. MONTE. dicavi
REGINA. VNDARVM. NYMPHA. DECVS. NEMORIS
voTO. DAMNASTI. PerFECTA. QVEM. PRECE. BASSVS
MoeNITaE. PROpTER. MORNIA. GERMISARAE.

C. I. L. III nr. 1395

In tabla statiunea Germizera este fora indicatiune de mile, si intre dens'a si Blandiana se vede ua cotitura de drumu numai cu cifr'a VIIII m. p., ero numele statiunei lipsesce. De la Germizera peno la Apulum se notédia pe tabla distanti'a de XVII m. p., pe candu in realitate de la Cicmau (Germizera) peno la Alb'a-Julia (Karlsburg) este de XXV m. p. Atunci trebue se admitemu, séu co s'a ommisu ua statiune, si acesta aru poté fi *Burticum* allu lui Ravennatu IV 7, pe care Goos ilu presupune la Vurperu (nemtiesce Burgberg, ung. Vurpód) (89), séu co trebue se adaogemu intre Apulum si Blandiana, séu intre Germizera si Blandiana, asco diece millie (90).

14. *Blandiana* VIII m. p., aproximativu intre Joaju-de josu si Vurperu (91).

15. *Apula* XII m. p. , Ravenn. *Apulen.*, Ptolemeu: III, 8, 8 Ἄπουλον, municipiu, cu tota sicuranti'a este Alba-Juli'a de astadi (Carlsburg) (92).

16. *Brucla* XII, la Raven. *Brutia*, se asiedia pe temeiulu distantieloru, cumu si

I. O. M.
PRO SAL. D. N.
C. IVL. MARCIA
SVS. DEC. COL
PRAEF. FAG
AQVENSIS
GENIO EOR
POSVIT

(86) *Mommsen*, C. I. L., p. 225, 227.
(87) Idem. — *Goos* p. 35.
(88) *Mommsen*, III C. I. L. p. 226.
(89) loc. cit, p. 35.
(90) *Mommsen* III C. I. L. p. 225.— Comp. studiulu lui *Detlefsen*, l. c.—*Tomaschek*, *Zeitschrift für oesterr. Gymnas.*, 1867 p. 709.
(91) *Goos*, l. c. p. 35.
(92) Vedi *Corp. Inscr. Lat.*, III, inscript. nnr. 972—1259, si Mommsen totu acolo, p. 182. — *Goos*, l. c. p. 35.

Digitized by Google

a obiectelorŭ archeologice aflate in apropiarea Ajudului, (Nagy-Enyed séu Strasburg) (93).

17. *Salinis* XII, Ptolem., III, 8, 7 Σαλῖναι, Ravenn. *Salinis*, la Vinţii de su Felvincz (94), ero nu la Thurd'a, cumu s'a sustinutŭ peno acum(95). Cata se obi vatŭ co dupo Tabl. Peuting. distanti'a de la Apulum la Salinis este numai XX mile, pe candu dupo charta distanti'a dirépta d'intre Alb'a-Julia (Apulum) si I vincz (Salinae) e cellu puciniu 27 mile.

18. *Patavissa* XXIIII, Ravenn. 4, 7, *Patabissa*, Ulpian lib. I de censibus (D 50, 15, 1, 8. 9) : *Patavissensium vicus*; Ptolemeu 3, 8, 7 Πατροβισσα, in inscripti POT (aissa (96), POTAISSA (97) este cu certitudine actual'a Thurda, dupo cum probé descoperirile facute acolo, si na petra millisara aflata la Ajton cu numele : POT (a sa)(98), ero nu Ptovis séu Tovis (Teusiu) longa Muresiu (99), Bogasiu séu San-Cr (St. Király) (100) séu Uiér'a (ung. Maros-Ujvár) (101), dupo cumu s'a identificatu unii geografi moderni.

19. Napoca XVI , Ptolem. 3. 8. 7. Νάπουκα, Ulpian (Dig. 50, 15, 1, 9) : *Napocensis colonia*, in inscriptiuni NAPOCA(102) este cu sigurantia Clusiulu adi (Kolosvár, Klausenburg), dupo cumu probédia mai multe inscriptiuni si ca midi gasite acolo cu numele COL NAPOC,—éro nu Osiorheiu (Maros-Vásárhely), Gher séu Nirasteu (ung. Nyárádtö(103).

20. Optatiana XV m, p., asta-di Gilau (Gyalu, Magyar-Gorbó séu Gîrbau)(104 —Anonymulu Ravennatu indica intre Napoca si Optatiana anco na statiune *Mac donica*, alle carii ruine póte suntu celle ce se vedu la satulu Szucság.

21. Largiana XVII, Raven. *Lagiana*, asta-di Zutari (ung. Zuton)(105).

22. Cersie IIII, Raven. *Certie*, asta-di Ungurasiu (ung. Magyar-Egregy, séu B mita (Romlet)(106).

23. Porolisso Rav. 4, 5 *Porollisum*, Rav. 4, 7 *Porolissos*, Ptolemeu 3, 8,

(93) C. I. L. III nr. 941 p. 178.

(94) Mommsen C. I. L. III p. 177; nnr, 933—969.

(95) Ukert, l. c. p. 619. — *Ungar. Magas.* I, 1. Sestini viaggio, p. 105. 113. — Forbiger, l. c. Mannert, etc.

(96) C. I. L. III nr. 913, 1030.

(97) C. I. L. III nr. 1627.

(98) Mommsen, C. I. L. p. 172.

(99) D'Anville.

(100) Ukert, 619.

(101) Forbiger. — Katancsich, *Istri adcol.* II 298.

(102) C. I. L. III nn. 1627, 963. 862. 869 etc. Degia Cellarius Notit. orb. antiqui I. 478, Spenia Erud. Antiqu. Miscell. p. 168, si Reinesius nu se indoiau de identitatea Napocei cu Clusiulu.

(103) Ukert. l. c. p. 619. — Mannert, Katancsich, Reichard, Forbiger.

(104) Mommsen, C. I. L. III p. 168.

(105) Idem, l. c.

(106) Idem, p. 167.

Digitized by Google

Παράλισσον (al. Πορόλισσον), in inscriptiuni : *patroni municipii Porol(issi)* (107), *pontifex civitatis Paralisensium*, cu sigurantia la Mogigradu (Mojgradu), unu orasiu la fruntari'a transilvano-ungara, pucinu mai la vestu de punctulu unde riulu Somesiu, lassa Ardélulu. Inscriptiunile aflate in acestu locu, mentiunea unui procuratoru imperialu, chiaru si distanti'a d'in tabla de la Napoca peno la Mojgradu, care se acorda face identitatea neindoiósse (108).

Inainte de Mommsen se inchipuia gresitu lini'a de la Salinae la Parolissum prin vallea superióra a Muresiului, séu de la Clusiu peste Gherl'a (Szamos-Ujvár) in lungulu Somesiului de susu (109).

III. Callea de la Drubetis (Turnu Severinu) la Apulum (Alb'a Julia)

A treia linie, care incepe de la Egeta, in sudulu Dunarii, si se continua pe malulu stangu de la Drubetis inainte, este confusa pe Tabl'a Peutingeriana, si numai de la cercetarile viitóre potemu sperá vre ua lumina despre dens'a. Materialulu epigraphicu este fórte restrinsu; si inscriptiunile aflate nu continu mai nimicu sigurú pentru fixarea vre unei statiuni; de aceia nu incape mirare déco scriitorii moderni se departédia multu unii de altii in identificarea acestei linii cu nomenclatur'a geografica actuale. Pe candu unii tragu lini'a de la Drubetis (Turnu Severinu) in directiune drépta spre resaritu peno aprópe de Rômnicu-Vâlcii (110), Kiepert o face sa tréca pe longa confluenti'a Motrului cu Jiulu; apoi o scobora pe la Craiov'a peno la Celeiu; de aci, intemeiatu pe urmele visibile alle siosselei romane, ua urca in susu in directiune paralela cu Oltulu; la Slatin'a o trece pe malulu osticu allu riului, pene la statiunea Pons Aluti, pucinu mai josu de Rômnicu-Vâlcii, unde d'in nou o muta pe malulu opusu, pentru cà se continue astu-feliu pe la Turnulu rosiu peno la Pons vetus in Transilvani'a, unde o bifurca : ua linie merge spre Sarmizegetusa; alt'a urmédia rip'a drépta a Oltului peno la Odorheiu (ung. Székely-Udvarhely (111).—Goos (112), numai in trei puncte nu este de acordu cu Kiepert : unulu, co siosseau'a de la Celeiu nu trecea Oltulu la Slatin'a, ci pentru antei'a óra la Rômnicu-Vâlci; allu duoilea, co de la Rômnicu-Vâlcii ea nu continua absolutu pe malulu dreptu allu riului, ci trece, candu pe ua parte, candu pe alt'a, peno la Turnulu-rosiu, pe teritoriulu Transilvaniei, unde incepe a'si tine directiunea numai pe malulu dreptu;—si allu treilea : co sioseau'a romana se divide la Recic'a in doue ramure : un'a ce merge in lungulu Oltului la Islazu, éro cea-l'alta spre sud-vestu la Celeiu.

Directiunea data de Aschbach callei romane se combate nu numai prin piedicele na-

(107) C. I. L. III nn. 1486 si 1495.

(108) **Mommsen** l. c., p 167.—Gresiescu déro **Marsigli**, *Description du Danube* II p. 85, **Mannert**, IV 216, **Reichard**, candu asiedia Parolissum unulu la Micaza, altulu la Muresiu, cellu d'allu treilea, la Bai'a-mare (Nagy-Bánya).

(109) **Ukert** 3, 2, 619, **Forbiger**, **Mannert** etc.

(110) Vedi chart'a la **Aschbach**, *über Trajans steinerne Donaubrücke*, Wien 1858.

(111) Vedi chart'a Daciei la C. I. L. III volum.

(112) Op. cit., p. 41.—si chart'a sa.

Digitized by Google

turale, ce aru fi oferitu construirii unui atare drumu unu terrenu ripósu si scaldatu de atatia afluenti ai Jiului si ai Oltului, déro si prin lipsa in aceste parti de ori-ce urme de stabilimente romane. D'in contr'a, acestea suntu invederate, urmandu lini'a trasa de Kiepert, la Recari si la Bradesti, longa rip'a Jiului, unde se vedu peno adi ruine de cetati si de unu vechiu drumu ascernutu cu pétra, care nu póte fi altulu de câtu cellu care incepea la Drubetis prin Amutrium(113); apoi de la Celeiu acellasi drumu merge cotre media-nópte pene la Recic'a, trecandu prin Brestavetiu(114), Studioa, Deveselulu, Comane'a. La Recic'a(115) se unesce cu sioseau'a romana numita *Callea Troianului*(116), care, plecandu de la Islazu (aprópe de gur'a Oltului), apuca in susu spre Carpati mai in linie drépta pe malulu apusanu allu Oltului, prin satele Tii'a mare, Potlogeni, Gilieni, Rusanesci (117) Plavicenc'a, Scarisior'a, Gostavetiu (118), Slaveni(119), Stoenesci (120), Farcasiu, Dobrosloveni, Falcoiu,

(113) **A. T. Laurianu**, *Istriana*, in *Magasinu istoricu pentru Dacia*, II, 104—105.

(114) Invetiatorulu d'in comun'a Brestavetiu, respundiendu la cestionarulu popularu de archeologia redactatu de d. Odobescu—communica co : „despre resaritu de communa si in departare ca la 1500 stanjeni, se afla drumulu lui Traianu si pe acellu drumu se afla petrisiu." Vedi dosarulu pastratu in bibliothec'a Societatii Academice romane.

(115) **A. T. Laurianu**, l. c. p. 92 : „Noi merseramu (pe drumulu romanu de la Celeiu la Recic'a) mai patru miliare, si ajunseramu, dupo ua abat ere cotre apusu, la Caracalla".

(116) **Sulzer**, *Geschichte des Transalpinischen Daciens*, I, 215.

(117) Aci s'a descoperitu, in anulu 1867, ua stela cu doui lei inaltiata lui Aelius Valens de catre soci'a Sira si de cotre Fortunatus libertulu seu. Monumentulu, care se pastrédia in museulu nationalu d'in Bucuresci, are ua inaltime de aprópe 4 metri. Inscriptiunea noi o citimu astu-felu :

D. M.
AEL VALES °
QVI ET ES
BENVS VIX
AN LXXX °
SIRA CONIVX
ET FORTVNA
TVS LIBERT
VS. PATRON
B. M. F. C °

Cf. **Desjardins**, *Annali dell' Instituto di corrispondenza archeologica*, t. XL, p. 27. — **Mommsen**, C. I. L. III nr. 6281.— **Hirschfeld**, *Epigraphische Nachlese zum Corpus Inscriptionum Latinarum* vol. III, p 62. adico : D(is M(anibus); Ael(ius) Vales qui et Esbenus vix(it) an(nos) LXXX; Sira Coniux et Fortunnatus ibertus, patron(o) b(ene) m(eresti) f(aciendum) c(uraverunt).

(118) Invetiatorulu d'in acésta comuna spune : „se maivedu si acumu numai remasitiele unei vechi sioseie, ce se dice co aru fi fostu facuta de Imperatorulu Traianu." Vedi dosarulu in biblioth. Societatii Academice.

(119) Idem cellu de la Slaveni : „Se mai afla auco prin acésta comuna, ruinatu, unu drumu ascernutu cu pétra merunta, avendu directiune de la média-nópte spre média-di prin comuna, care se dice a fi fostu facutu de Imperatorele Traianu".

(120) Invetiaterulu de la Stoenesci arrétta : „In acésta communa Stoenesci trece unu drumu ascernutu cu pétra merunta, ce vine de la Celei spre Rómnicu-Valci, adico in lungulu Oltului. Numirea o pórtă de *Drumulu lui Traianu*. Acestu drumu trece prin centrulu communei, in care nu se

Digitized by Google

Strajesci, Vladuleni, Sioperliti'a, Brancoveni, Pétr'a, Jenusescii, Slatióre, Dranovetiu peno la Rômniculu-Vâlcii(121). Ací se urca pe mallulu stangu allu riului pene la *Port'a Romániloru*, séu Turnulu rosiu, unde d'in nou trece pe malulu opusu(122,) si passà astu-feliu in Transilvani'a.

Vomu asiedia dero intr'unu chipu provisoriu negresitu — coci numai pentru un'a potemu vorbí cu certitudine —, statiunile d'in a treia linie a Tabulei Peutingeriane astu-feliu :

1. *Drubetis* XXXVI, m. p. Ravenn. totu asiá; Ptolem. 3, 8, 10 : Δροοφηγις, *Notitia or.* p. 108 *cuneus equitum Dalmatarum Divitensium Drobeta — auxilium primorum Daciscorum Drobeta* —, astadi Turnu Severinu, dupo cumu resulta in modu siguru d'in inscriptiunea urmatore d'in annulu 145 d. Chr. de pe ua basa patrata aflata acolo si expusa in gradin'a publica d'in orasiu(123) :

IMP. CAES. DIV
HADRIANI FIL
DIVI TRAIA PART
NEPOT. DIVI NERV
PRONEP T AELIO HA
DRIANO ANTONI
NO AUG. PIO PONT MA
XIM TRIB POT VIII
IMP II COS IIII PP
RES PVBLICA MVN
HADRIANI DROBET
DEC DEC

„póte cunnósce de câtu prin sapaturile siantiuriloru si alle caseloru ce 'si facu locuitorii pre ellu. Are „ua latime ca de cinci stanjeni, ua grosime ca de ua palma si jumetate. In partea de sudu a commu„nei este mancatu de apa Oltului ca de 150 stj.; trecendu acésta mancatura se cunnósce atâtu in „malu câtu si prin ville, ce au locuitorii pre marginea Oltului, mergendu spre communa Slavenii, „printre doue randuri de maguri, peno se finesce érosi prin mancatur'a Oltului, longa catunulu Fon„tanelile, la ua distantia ca de 300 stanjeni. In partea despre nordu de communa se cunnósce fórte „bine, si circula pe elu locuitorii peno in commun'a Farcasiele; ua distantia ca de 400 stanjeni. De „acestu drumu se povestesce de locuitori co a amblatu pene la *Domnulu de Roua,* care a avutu a„manta la munti, si plecandu de acolo spre Celei, la resiedinti'a sa nóptea,—fiindu-co numai nóptea „putea ambla ca unulu ce era formatu d'in roua,—l'a apucatu diu'a si, resarindu sórele l'a topitu, si „pe loculu unde l'a topitu s'a formatu satu si i s'a datu numirea de *Potopini,* care este si pene in „dioa de astadi."

(121) Idem de la invetiatorii d'in communele indicate.—Vedi anco chart'a lui Marsigli, in *Description du Danube,* 1744,—si in atlasulu lui Hommann.—**Samuel Köleser,** *Auraria Romano-Dacica,* Posonii et Cassoviæ, 1780.—**Sulzer,** l. c. I. 213 seq. Wien 1781.

(122) Colonelulu Schwarz von Springsfeld, care a lucratu in annulu 1717 la drumulu facutu la Oltu de Karolu VI, constata co siosseau'a romána trece de mai multe ori pe malulu stangu allu riului. Vedi *Ung. Magaz.* III, p. 179 seq. *Sulzer,* l. c. p. 212. — **Mich. Schende,** *historico-physico-topographica Valachiae austriacae subterraneae descriptio,* in *Köleser* op. cit. : „Romanae antiquitatis testem amplissimam Traianam viam paulo post ingresso dum vel ipso in exordio lentos aliquantisper gressus promoveremus, occurrit in praeruptis ad Orientalem *Alutae* ripam saxis votivum quoddam Romanorum excavatum altare, antri potius, quam delubri speciem elevatis numero pluribus in limine gradibus prae se ferens."

(123) Cf. *Corp. Inscr. Latinarum* III, n. 1581, si *addittamenta* p. 1018. — Cf. nn. 1209, 1559,

Digitized by Google

2. *Amutria* XXXV, de siguru pe longa riulu Motru, coci *Amutria* = *Ad mutriam*, anse loculu anume nu se scie. Kiepert o asiédia la confluenti'a Motrului cu Jiulu; Goos, judecandu dupo distanti'a d'in Tabla, ceva mai susu. (Domnulu Desjardins se dins incela multu candu crede a fi descoperitu numele astei statiuni *Mutrium* pe unu monumentu, ce se afla in museulu nationalu d'in Bucuresci.(124)

Inscriptiunea noi o transcriemu astu-feliu :

HONORI.
C. VALERIO
LONGINIA
NO. FLAMIN.
5 Q. AED II VIRO
MV. TR. IVL. HE
RCVLANVS.
AED. OP. SOCRO

La rendulu 6 d. Desjardins vede si citesce MVTRI = Mutrium, Amutrium, pe candu d. Mommsen(125) propune lectur'a MV [ne] R (ario). Ua esaminare de aprope a monumentului ne a assiguratu co trebuiescu respinse cu certitudine ambele pareri, fiindu pe pétra lamuritu literile adico Mu(nicipium) Tr(œsmis) (Igliti'a de adi, de unde s'a si adusu monumentulu de cotre d. generalu Mavros). Inscriptiunea noi o citimu astu-feliu :

Honori C(aio) Valerio Longiniano flamin(i), q(uaestori), aed(ili) II viro Mu(nicipii) Tr(oesmis), Iul(ius) Herculanus aed(ilis) op(timo) socro.

adico :

Dieitiei Honorei. Lui Caiu Valeriu Longinianu flaminulu, quaestorulu, edilulu, duumvirulu Municipiului Troesmis. Iuliu Herculanulu edilulu, pré bunului seu socru.

3. *Pelendova* XX, mai probabilu la Bradesci(125[b]) de catu la Craiov'a(126) séu Pîrlestii (127).

4. *Castris* novis IXX, dupo Goos la Cacaleti.

5. *Romula* XIII, Ravenn. IV. 7 : *Romulas*, pote la Recic'a(128).

1579, 2679, 1570, 1580. — *Mommsen*, l. c. p. 251. — **Hirschfeld**, *Epigraphische Nachlese zum Corpus Inscriptionum Latinarum*, Wien 1874, p. 62.

(124) Annali dell' instituto di corrispondenza archeologica, t. XL, Roma, 1868, p. 34.

(125[b]) C. I. L. III, nr. 6235.

(125) D-lu Laurianu, op. c. p. 104, descrie astu-feliu cetatea de la Bradesci :

„Aici d'in susu de satu, de laturea de cotre media-di a asia numitei Valea-rea, longa rip'a Jiului, aflaramu ua cetate de pamentu oblunga, incungiurata cu unu siantiu aduncu de 2 stinjini, de partile oppuse riului. Siantiulu de cotre resaritu are ua lungime de 230, celu de cotra nordu-estu de 100 pasi. In punctulu in care se unescu aceste doue linii se vede port'a cetatii...“

(126) *Goos*, op. cit., 42.

(127) *Ukert*, 618. — *Forbiger*, l. c.

(128) Despre anticuitatile aflate in acesta insemnata cetate, vedi **Vl. de Blaremberg**, in „*Muzeulu Nationalu, gazeta literaria si industriale*“ Nr. 7, Nr. 24, annulu 1836. — „Curierulu roma-

Digitized by Google

6. *Acidava* XXIIII, cam in faci'a Slatinei(129).

7. *Rusidava* XIIII, la afluenti'a Luncavetiului in Oltu, mai josu de satulu Slavitesci.

8. *Ponte Aluti* XIII, la Ravenn. IV. 7 numai : *Aluti*, longa Rômnicului Valcii.

9. *Buridava* XII, in faci'a Calimanesciloru(130); dupo Kiepert, la Rômnicu(131).

10. *Castra tragana* VIIII, adico *Castra trajana*, nu departe de Salatrucu.

11. *Arutela* XV, se asiedia de unii in plaiulu Lovistea, intre Pitesci si Bratovoesci(132); dupo altii, la gur'a Lotrului in Oltu(133).—De siguru anso Arutela trebue pusa in loculu tergului Resinari d'in Transilvani'a, care peno tardiu in evulu mediu si-a pastratu vechiulu nume de *Ruetel*(134).

12. *Praetorio* VIIII, la pasulu Cainenii, loculu *port'a Romániloru*(135); dupo Tomaschek, la Cornetu.

nescu" d'in 1836 nr. 48; — Laurianu, op. cit., 93, 99. — C. Bolliacu, in Monitorulu Oficialu d'in 1869 Nr. 222, 223 si 224. — *Trompetta Carpatiloru.*—Inscriptiunile aflate in ruinele de la Recic'a suntu :

Un'a in posesiunea d-lui majoru Papazoglu :

I(ovi) O(ptimo) M(aximo) defensori et tutatori C(aius) Iul(ius) Se(..)nianus cum Iul(ia) Rufina coniuge v(otum) l(ibentes) p(osuerunt). Cf. Mommsen, C. I. L. III, nr. 1590.

A dou'a in collectiunea Museului de anticuitati d'in Bucuresci :

[N]emesi vi(ctrici) Iul(ius) Cani(nus) evoc(atus) ex v(oto) posuit.

Cf. Mommsen, C. I. L. III, nr. 1592.

A trei'a, idem :

D(is) M(anibus) Claudia Amba vix(it) annos XX. fecit in Dacia an(nos) V ; Cl(audius) M(o)ntanus imm(unis) ex n(umero) Syr(orum) Sag(ittariorum) b(ene) m(erenti) pat(er) eius fecit.

Cf. Mommsen, C, I. L. nr. 1593.

A patr'a, idem, unu fragmentu :

D(is) M(anibus) Antonius Nicanoris.

Cf. Mommsen, C. I. L. nr. 1594.

Judecandu dupo inscriptiunea de pe unu fragmentu de statua a Dianei gasitu la Recic'a, aru trebuí a conchidemu co aceste ruine apartinu unei co(loniae) NARBONEI.

Neputendu vedea petr'a, care se pretinde co s'aru pastrá de d. professore Z. Boerescu, reproducemu inscriptiunea dupo Mommsen, *Corp. Inscr. Latin.*, III 1588.

DIANE. L° flAU
CATO. IIVIR. col
NARBONEI
FVLIIS

(129) Goos, l. c.

(130) Idem.

(131) Charta la III vol. C. I. L.

(132) Goos, 43.

(133) Mommsen, Tomaschek.

(134) Vedi diplom'a regelui Ungariei Andreas d'in 1223, asupr'a careia ne-a facutu atenti d. Hasdeu, in *Urkundebuch zur Geschichte Siebenbürgens, G. D. Teutsch und Fr. Firnhaber*, Wien 1857, p. 24 : «Prima meta terre montis *sancti Michaëlis* incipit ab oriente in pede alpium et descendit per torrentem descendentem ab ipsis alpibus versus villam *Ruetel*, etc.» Arutela socotimu a fi ad=rutellam, de unde in evulu mediu s'a nascutu *Rutel*. In documentele mai tardii in locu de *Ruete* gasimu *Rosinarium*, romanesce *Resinari*.

(135) Goos, 43, — *Jahrb. d. Central Commission z. Erh. der Baudenkm.* 1856, 26. Neigeb. op. cit. 273.

Digitized by Google

13. *Ponte vetere* XIIII, la Ravenn. IV. 7 *Bctere*, longa versarea Lotriorei in Oltu, dupo Tomaschek la Caneni.

14. *Stenarum* XII, Ravenn. IV. 7 *Caput Stenarum*, longa Ocn'a (Salzburg, Vizakna).

15. *Cedoniae* XXIIII, Ravenn. IV. 7 *Cedonia*, la Apoldulu mare (Grosspold), s Mercurea (Reussmarkt)(136).

16. *Acidava* XV, la Ravenn. IV. 7, *Sacidava*, la confluenti'a micului Sekasiu cu Tîrnav'a impreunata (Kockel, Küküllö) (137).

17. La *Apula* se finesce a trei'a linie d'in Tabl'a Peutingeriana.

Lini'a vestica de la Apulum cotre Muresiu este *certa et explorata* pe malulu stangu alu Muresiului pene la hotarele Transilvaniei; ero de aci prin Aradu pene la Cenade (Német Czomád)(138), aprope de versarea Muresiului in Tiss'a, este *incerta*.

§ 14.

Monumentele epigrafice ne procura urmatorele numiri de localitati romane, in Daci'a, si anume :

I. Tablele cerate descoperite in Transilvani'a la Cetate (Rosi'a, Verespatak)(139), nu mai pucinu de unu-spre-diece numiri topice tote d'in districtulu Abrudului :

1. *Alburnus major*(140) astadi *Rosia* (ung. *Verespatak*)(141).
2. *Deusara*(142).
3. *Immenosum majus* (cer. X).
4. *Kartum* (cer. XI).
5. *Kavieretium* (cer. VI : *Pirusta ex Kavieretio*).
6. *Cernenum* (cer. I : *collegium Iovis Cerneni*).
7. *Marciniesi* (cer. VI : *Liccai Epicudi Marciniensis*).
8. *Sclaietis* (cer. VI : *Plani Verzonis Sclaetis*).

(136) *Mitth. der Centralcomm.* 1859, 118.—*Transss.* 1858, 177.—*Archiv für österr. Geschichte* XXIV. 398. **Sacken u. Kenner** *K. K. Münz-u. Antikkab.* 349, 112. — Goos, 44.

(137) Goos, 44.

(138) Aci e punctulu celu mai apusenu alu Provinciei, unde s'a descoperitu caramidi legionare si inscriptiunea nr. 6272 d'in C. I. L. III.

(139) Vedi **I. F. Massmann**, *Libellus aurarius sive tabulae ceratae*, Lipsiae, apud T. O. Weigel. — Dr. **Detlefsen**, *Ueber zwei neu entdeckte römische Urkunde auf Wachstafeln*, Wien 1857. — Idem, *Ueber ein neues Fragment einer römischen Wachsurkunde aus Siebenbürgen*, Wien 1857.— **T. Cipariu** *Table cerate antice aflate in Transilvania, in Archivu pentru istoria si filologia* IX.— **Th. Mommsen**, *Corpus Inscript. Latinarum*, III pars II, p. 921—967. — **O. Hirschfeld**, *Nachträge zu den Wachstafeln*, in *Epigraphische Nachlese zum Corpus Inscript. Latin.*, p. 67. — **Wattenbach**, *Schriftwesen des Mittel-Alters.*

(140) C. I. L. III. C. I. II. V. VIII. IX. XII. XVII. XXI. C. IV. Alburno maiore, grec. ἐις [Ἄλ]-β[ουρ]νον μεγάλην.

(141) *Mommsen*, C. I. L. III p. 213—214.

(142) C. I. L. III 1308 cf. 1292; C. n. III, XIII.

Digitized by Google

9. *Tovetis* (cer. VI : *Batonis Pr.... Tovetis*).

II. Inscriptiunile :

1. *Ampelum*, cu sigurantia Zlagn'a (ung Zalathna, Goldmarkt, Klein-Schlatten) de adi, dupo cum probedia atatu inscriptiunile aflate acolo, in cari se citesce : ORDO AMPELE (nsium) seu AMPEIE (nsium)(143), catu si numele actualului riu *Ampoly* seu *Ampoi*(144).

2. *Samus*(145) cu certitudine regiunea Samesiului, riulu Samesiu pastrandu-si anca adi numele celu vechiu.

3. Coloni'a *Narbosnei*(?) la Recic'a, de care amu vorbitu mai susu.

4. Pagus *Mic*... longa Hunedora (Wajda Hunyád) unde s'a aflatu ua inscriptiune cu acestu nume abreviatu(146).

5. *Pons Augusti*(147), la Dev'a, diferita pote de statiunea cu acellasi nume notata de Tabul'a Peutingeriana in drumulu de la Sarmategte cotre Tiviscum.

6. *Colonia Malvensis*(148) si *provincia Malu(ensis)*(149), dupo d. Mommsen(150), in Daci'a resaritena, dupo altii, in Daci'a nordica(151), dupo professorulu nostru d. O. Hirschfeld inse provinci'a Maluensis cuprindea Romani'a de astadi atatu câtu era occupata de Romani(152), avendu resedinti'a pote la Recic'a séu Celeiu. Acestei pareri merita a i se da deosebita atentiune, pentru co : este forte de admisu ca : ua tiérra atâtu de indiestrata de natura, vecina cu Moesia anco de multu timpu romanisata, despartita prin muntii Carpati de Transilvani'a, formandu prin sine unu teritoriu deosebitu, si desvoltandu ua cultura romána destulu de avuta, dupo câtu ne arrata sapaturile mai multu superficiale ce s'au intreprinsu pene acumu la noi, ua tiéra ca acest'a, dicu, a trebuitu neaperatu se reclame forte timpuriu ua administratiune a sea proprie, mai cu sema co muntii Carpati ingreuiá supraveghiarea procuratorelui Daciei Apulensis asupra-i. Acest'a credemu c'a avutu locu cu impartirea provinciei

(143) C. I. L. III nr. 1308. 1293.

(144) *Mommsen*, op. c. III p. 215.

(145) C. I. L. III nr. 827 d'in annulu p. Chr. 239 : A CENS *(ibus)* SUBSI*g (navit)* SAMVM CVM REG. *(ione)* TRANS VAL*lum*...

(146) C. I. L. III nr. 1405 : GENI. PAG.

MIC. T. AVR. etc.

(147) C. I. L. III nr. 1351 : SEP VIL(icus) STATIO(nis) PONT(is) AVG(usti).

(148) Diplom'a militara d'in annulu 230, in C I. L. III, p. 893 nr. 51 : M. Aurelio Deciano colonia Malvese ex Dacia.

(149) **Borghesi**, *Oeuvres complètes*, 3. 481 = Gruter 423, 5 : M. Macrinius Avitus M. f, Claud(ia) Catonius Vindex... p[r]oc. prov. Dac(iae) Malu(ensis).

(150) C. I. L. III p. 160 si la nr. 1464. — **Marquardt**, *Römische Staatsverwaltung* I, 153.

(151) **Detlefsen**, *Bursian's Jahresbericht*, II p. 247, cauta coloni'a Malvensis pe lini'a de la Tibiscum la Dunare, completandu astu-feliu inscriptiunea aflata la Denta, C. I. L. III nr. 1555 : D(ecurio) C(oloniae) M(alvensis).

(152) *Epigraphische Nachlese*, p. 14. — La cursulu seu de Epigraphica in seminariulu archeologicu d'in Vienn'a. — **Goos**, *Untersuchungen über die Innerverhältnisse des Trajanischen Daciens*, p. 136.

Digitized by Google

tóte sub Marcu Aureliu (dupe annulu 168)(153) in : *Porolissensis* (Daci'a nordica) *Apulensis* (Daci'a centrale) si *Maluensis* (Tiérr'a-Romanesca).

Celeiu pare probabilu a fi fostu resiedinti'a procuratorelui provinciei Maluensis, si ua inscriptiune, aflata de d. Bolliacu in annulu 1872(154) in acestu locu impreuna cu mai multe fragmente de statue, ne da numele procuratorelui sub care s'a inaltiatu imperatului Commodu ua statua de doui robi : Zoticus si Sa (bi) anus.

Petr'a cu inscriptiune se pastredia la museulu nationalu d'in Bucuresci, si pene acumu este inedita.

Noi o citimu astu-feliu :

COMMODO ANT /
NINO NG SVB C /
RACL. XENOPHO /
TIS PROC AVG
ZOTICVS ET SA / /
ANVS SERVI
POSVE / / V / /

adico :

Commodo Ant[o] nino Ang(usto) sub C(laudio) [E]racl(ito) Xenopho[n]tis proc(uratore) Aug(usti), Zoticus et Sa[bi]anus servi posue[r]u[nt].

«Lui Commodu Antoninu Augustulu, sub Claudiu Eraclitu fiulu lui Xenophonte, procuratorele Augustului, inaltiara (statua) servii Zoticus si Sabianus.»

§ 15.

Pentru a finí cu determinarea cetatiloru lui Ptolemeu in Daci'a, ne mai remane a cercetá in Cosmographi'a Annonymului Ravennatu, ce date noui ne procura, afora de cele aretate pene acuma.

Annonymulu Ravennatu scriindu in secolulu VII (155), séu dupo altii in alu IX(156), a utilisatu pentru Daci'a, pe longa Iordanes, Aristarchus, Menelas si Sardatius (Ravenn. IV. 14), cu deosebire doue charti geographice : unu esemplaru latinu de felulu Tablei Peutingeriane, si ua redactiune greca a vre unui instruitu byzantinu.

Celle trei linii de drumuri d'in Tabl'a Peutingeriana, cari lipsescu in Itinerariulu Antoninu, reaparu in Ravennatu intr'ua parte ceva mai complete, intr'alt'a inse cu lipse si mari deossebiri.

Asia, elu nu insira in Daci'a, si anume in Romani'a-mica, mai multe localitati ca : Pelendav'a, Acidav'a, Rusidav'a si Buridav'a, dero indica in Banatu si aiurea statiuni noui, necunoscute Tablei Peutingeriane : ca Tema (pote numai indicatiunea riului Temesiu), Canonia (pote adi Denta), Potula (adi Fényed), si Bacaucis (longa

(153) **Mommsen,** *Corp. Inscr. Lat.* III; p. 160.
(154) *Trompetta Carpatiloru*, d'in 20 Augustu 1872, nr. 1010.
(155) *Ravennatis Anonymi Cosmographia*, ed. M. Pinder et G. Parthey, Berol. 1860 p. V.

Digitized by Google

Bega de josu)(156), Burticum (longa Burgberg(157), si Macedonica (la Suciagu)(158).

Ua linie, care remane de totu nelamurita, este cea care, plecandu de la Phira (Tyras la gur'a Dnistrului), trecea probabile prin Moldov'a in lungulu Hierasului (Siretulu), hotarulu orientalu, dupo Ptolemeu (III, 7) alu Daciei; apoi peste munti venea la Porolissus, cu statiunile Tirepsum (=Tiremsum V, 11 Rav.), Iscina (pote Physca lui Ptolemeu séu *portus Isiacorum*, (*Arrian. Per.* p. 21), Capora (pote Harpi, Karpi, Kilia de adi) Alincum, Ermerium (pote Hermonactus), Urgum, Sturum si Congri.

§ 16.

Cetatile Daciei in Ptolemeu.—D'in 47 orasie numite de Ptolemeu in Daci'a, abiá poturamu 15 prin ajutorulu Itinerariiloru si fontaneloru epigrafice a le localisá. Pentru restu suntemu redusi mai la simple conjecturi, càci ne lipsesce pene acumu materialulu probatoriu : inscriptiunile si cercetarile seriose asupr'a ruineloru imprastiate in Transilvani'a si Romani'a.

Divisandu localitatile in cestiune in patru grupe, vomu asiedia impreuna cu Goos (lasandu la ua parte pe Sulzer, Mannert, Ukert si Forbiger) :

Prim'a gruppa, in Transilvani'a :

1. Singidava=Dev'a.
2. Marcodava=Ulor'a (Maros-Ujvár.)
3. Praetoria Augusta=Enlaka (Enloka).
4. Sandava=Szetelaka.
5. Angusti'a=Muscelu-Gradiste.

A dou'a gruppa spre apusu pene la Tiss'a :

1. Zurobara=Timisior'a.
2. Ziridava=Bulciu.
3. Ulpianum=Oradia mare (Grosswardein, Nagy-varad).
4. Docirana=Debretzin.
5. Ruconium=Tiagu (Czege) la Tiss'a.

A trei'a gruppa spre miadia-di pene la Dunare :

1. Arkina=Bumbesci in susulu Jiului.
2. Phrateria=Pirieni.
3. Pinum=longa Slatin'a.
4. Sornum=Rusii-de-Vede.
5. Nentidava=in faci'a Turtucaii.

(156) Cf. Karl Ritter, Geschichte der Erdkunde und der Entdeckungen p. 131. — Mannert, introducerea la editiunea a dou'a a Tablei peutingeriane, p. 41.

(157) *Tomaschek, Miscellen,* in *Zeitschrift für österr. Gymnasien,* 1867, p. 709. — *Goos, Studien zur Geografie,* p. 45 nota, asiédia Canonia si Potula, intre Versetiu si gur'a Karaciului, ero Bacaucis pe malulu stangu alu Dunarii, la Posescena.

(158) Goos, p. 35.

(159) C. I. L. III p. 168.

Digitized by Google

6. Zusidava=longa Slobozie la Ialomiti'a.
7. Pirum=Pitesci.
8. Komidava=Pietroass'a.
9. Ramidava=Buzeu.

A patr'a gruppa spre resaritu pene la Prutu si Dnistru :

1 Dinogetia=Gergina, la gur'a Siretului(160).
2. Paloda=la versatur'a Putnei.
3. Utidava=la Siretu, la afluenti'a Bistritiei cu Moldov'a.
4. Petrodava=Berladu.
5. Akrobadara=Grigoresci, la NE. de Suceav'a.
6. Triphulon=Botosiani.

(160) Ací s'a descoperitu pene astadi doue petre cu inscriptiuni latinesci : una, anco la 1693, in timpulu lui Duca Voda, si care a statu multa vreme lipita la palatulu domnescu d'in Iassi (*Timon, Disceptationes de Dacia, additamentum ad Imagines Hungariae*, *Cassoviae*, 1734. in—16). Astadi nu se scie inse unde se afla. Principele Dim. Cantemiru a citit-o singuru astu-feliu : (*Descriptio Moldaviae*, ed. Papiu, p. 13. Idem in *Chronicului vechimei a Románo-Moldo-Vlahôloru*. I.).

IMP. CÆSARI. DIV. FILIO. NERVÆ. TRAIANO.
AVGVSTO. GERM. DACICO. PONT. MAX. FEL. B. DICT.
XVI. IMP. VI. CONS. VII. P. P. CAL-
PVRNIO. PVBLIO. MARCO. C. AVRELIO. RVFO

Vedi in C. I. L. III nr. 777 corectiunile facute de d. Mommsen.

A dou'a petra se pastredia in museulu Societatei de istoria naturale d'in Iassi, si suna astu-feliu : (cf. C. I. L. III 778) :

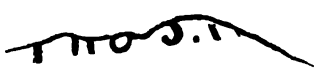

E T V I C T O R I A
E T C O N C O R D I
A· M· A V R E L I I
A N T O N I N I· E T
L· A V R· V E R I·
I M P· C O R N E L I
V S F I R M V S >
L E G· I· I T A L· A R A M
P O S V I T

adico : [Pro salute] et victoria et concordia M(arci) Aurelii Antonini, et L(ucii) Aur(elii) Veri imp(eratorum), Cornelius Firmus Centurio leg(ionis) primae ital(icae) aram posuit.

«Pentru sanetatea, si victori'a si concordi'a Imperatiloru Marcu Aureliu Antoninu, si Luciu Aureliu Veru, Corneliu Firmus Centurionele legiunei prime italice, inaltia (acestu) altaru.

Acesta inscriptiune, precumu si mai multe caramidi legionare cu literile *Leg. I Ital.* aflate totuaci, ne arétta co Dinogetia (Gergina), cu tota regiunea orasiului Tyras d'intre Siretu si Nistru, facea parte d'in Moesia inferiora; caci in asta provincia stationá legiunea prim'a italica. Anco de la annulu 56 sau 57 d. Chr., sub Nerone, acesta regiune fuse alipita de provinci'a Moesiei de josu, (C. I. L. III, 781 = Henzen 6429) si statú in stepanirea Romaniloru pene la inperatulu Maximinus, care in annulu 237 o lasá preda barbariloru Carpi si Scythi (vedi Capitolin *vita Maximi et Balb.* c. 16:

Digitized by Google

7. Patridava=Tabor la Prutu.
8. Karsidava=Balti d'incolo de Prutu.
9. Piroboridava
10. Tamasidava si } in Bessarabi'a.
11. Zargidava

Aceste trei d'in urma Ptolemeu (III, 8 10) le numesce afora d'in Daci'a, in portiunea care administrativu apartinea Moesiei inferiore.

§ 17.

Triburile dace in Ptolemeu. Deco pentru determinarea cetatiloru d'in Daci'a raportate de Ptolemeu ne-a pututu serví intru catu-va fontanele epigraphice, tabl'a peutingeriana si Ravennatu, nu este totu astu-feliu si pentru lamurirea triburiloru dace d'in acelasi autoru. Inscriptiunile ne aretta diversele nationalitati alle colonistiloru Daciei dupo cucerirea lui Traianu: orientali, cu deosebire d'in Asia mica(161), Dalmatini(162), Pannonieni(163) colonisti d'in Itali'a de josu(164) si d'in alte provincii ale imperiului(165). Elle nu mentionedia inse directu nici unulu d'in cele 15 triburi dace coprinse in list'a ethnica Ptolemiana, de unde se conchide: co acést'a nu

sub his pugnatum a Carpis contra Moesos fuit et Scythici belli principium et—excidium eo tempore—Histricae civitatis).— Monedele orasiului Tyras incepu cu Vespasianu si inceteadia cu Alessandru Severu. (B. de Koehne. *Description du musée de feu le Prince Basile Kotschoubey et recherches sur l'histoire et la numismatique des colonies grecques en Russie ainsi que des royaumes du Pont et du Bosphore Cimmérien*, Petersburg 1857, I v. p. 83 sq.). Vedi **Mommsen**, *Corp. Ins. Lat.* III p. 147—148.

(161) Acesta resulta neindoiosu nu numai d'in inscriptiuni ca urmatorele: C. I. L. III nr. 860: *Galatae consistentes municipio*, nr. 870: *Collegium Asianorum;* nr. 1394 *Collegium Galatarum in Dacia Apulensis*, etc., dero si d'in acellea inchinate dieiloru curatu Orientali: ca Jupiter Tavianus (C. I. L. p. 170. — nnr. 1394. comp. nr. 1503), si Erusenus (nr. 859); Deus Azizus bonus puer phosphorus (nnr. 1130 pene la 1138.—875), Glyco, Dea Syria, deus Commagenus (nr. 130), Sol hierobolus (1108; cf. C. I. Graec. 4483. 4502.) etc Cf. **Henzen**, *Bullet. del. Inst. 1848*, p. 129 seq.—**Hirschfeld**, op. cit., p. 7 sq; **Goos**, *Untersuchungen über die Innerverhältnisse des Trajanischen Daciens*, Hermannstadt 1874 p. (108) seq.

(162) Cum de es. *Pirusti*. (tabla cerata VIII, d'in anulu 159, C. I. L. nr. 944: emit... domus partem dimidiam.... qu(a)e est Alb(urno) maiori vico Pirustar(um); nr. VI, p. 936. de Dasio Verzonis Pirusta ex Kaviereti[o].); Dalmatini dui Aequum, (nr. 1262. 1323, 1108, 1223.) Splonium (: Dalmatus princeps adsignatus ex M(unicipio) Splono. (nr. 1322).

(163) Multe d'in numirile coprinse in tabelele cerate si in inscriptiuni, dovedescu acest'a. Cf. Mommsen C. I. L. III p. 214).

(164) Resulta d'in nomenclatur'a topica ca: Alburnus, Apulum, cari se afla si in Itali'a: muntele *Alburnus*, nu departe de riulu Silarus, pe care'lu canta Virgiliu (Georgic. III. 146 seq.):

Est lucos Silari circa ilicibusque virentem
Plurimus Alburnum volitans, cui nomen asilo
Romanum est

Apulum amintesce Apulia. — Cf. Rösler, Rumän'sche Studien, Leipzig 1871, p. 45. — Goos, l. c. p. (109). — Hirschfeld l. c. p. 8 se indouiesce asupr'a unei colonisatiuni insemnate d'in Itali'a de josu in Daci'a.

Digitized by Google

corespunde relatiuniloru factice d'in epoc'a candu a fostu scrisa (circa anulu 150 dupo Chr.), ci unoru relatiuni d'intr'ua epoca anteriora multu cuceriri Daciei(166).

Amu aretatu mai susu co d'in aceste triburi, numai pentru trei gasimu ore-cari urme in inscriptiuni :

Kaukoensioi paru a fi locuitu portiunea oltena d'in Carpati numita *Caucasus;* numele *Buridensiloru* se recunosce in statiunea tablei peutingeriane *Buridava*, ero alu *Potulatensiloru* in orasiulu citatu de Ravennate : *Potula*(167).

Tabul'a Peutingeriana insira poporele invecinate cu Daci'a astu-feliu :

1. Blastarni, in muntii *Alpes Bastarnicé*;
2. Piti
3. Gaeté
4. Dacae
5. Venedi

} scrisi unulu dupo altulu in linie drepta, la resaritu de Prutu pene la gurele Dunarii.

Pliniu numesce IV 27 (13) intre Baltic'a si Vistul'a : „Sarmati, Venedi, Scirj si Hirri." Tacitu, *Germ.* c. 46, dupo ce descrie partea resaritena a Germaniei, numesce intre locuitori spre resaritu : Peucini, Venedi, Fenni. Ptolemeu asiadia pe Οὐενέδαι si Φίννοι in campiile de ambe laturi ale Dniprului superioru si de midilocu. Cf. **Müllenhoff**, *Über das Sarmatien des Ptolemaeus*, l. c. p. 2.—**Ossolinski**, *Vincens Kadlubek*, traduct. de Linde, p. 463.

6. *Dacpétoporiani*, d'incolo de Fl. Agalingus (Dnistru).

Scriitorii moderni identifica fora multa greutate : 1) pe *Piti* cu *Gepiti*, lasandu in sarcin'a calugerului de la Colmar omisiunea primei silabe a cuventului (168) 2) totu astu-feliu, pe *Gaete*, in locu de Gothi(169); 3) in *Dacae* ei vedu poporulu li-

(165) C. I. L. III 944. 1601. 1033. 5900. 4736.— Inscriptiunea nr. 1486 ne pastreadia mai multe numiri ethnice ale provinciei, anso d'in nefericire mutilate. Ea e inaltiata : PATRO]NO MVNIC POROL. ET]..... IGIOR. ITEMQVE]..... ISARVM.

Soldatii, dupo terminarea servicielui militaru nu erau tinuti in de regula a se intorce in patri'a loru; ci remaneau in provinci'a unde servisera. Veteranii trebue sa fi formatu in multe cetati d'in Daci'a partea cea mai insemnata a populatiunei.

(166) Inscriptiunile aiurea au datu la lumina populatiunile indigene d'in provinciile cucerite de Romani. Asia in Dalmati'a : Varvarini (nr. 6418, Pliniu 3, 139); Maezei (nr. 6383); Daversi (la Livius 45, 26, 14 : Daersei), Deraniisti. In Panoni'a inferiora: Aravisci séu Eravisci (nr. 3325), Vicani *Basoretenses* (nr. 3673); in Histri'a : *Benacenses*, Sabini (4893 princeps Sabinor(um), Trumplini (Trumpilini), Voben(ensis) (n. 4910, 4924), Anauni (Ptol. 3,1,32 Ἀναύνιον); Tulbiasses, Sindunni, Comenses si Bergalei. (Ací s'a gasitu inscriptiuni scrise cu caractere proprii indigene (nnr. 4717, 4858, 4897, un'a scrisa pe jumetate chiaru intr'ua limba indigena, si cu litere barbare. (Vedi **Mommsen**, in *Mitth. der antiq. Gesellschaft in Zurich*, VII, 210. — Cf. *Dettlefsen* in *Bursian*'s *Jahresbericht*).—De cele d'in Galli'a si cele alte provincii ale imperiului nu mai vorbimu.

(167) D-lu Hasdeu esplica pe *Potulatensi* prin : *Potalutensi* „locuitori pe longa Oltu", ero pe Saldensii prin „locuitori pe langa balti." Vedi *Cuvente d'in betrani*, Bucuresci, 1878.

(168) **K. Zeus**, *die Deutschen und ihre Nachbarstämme*, München 1837. — **Goos**, *Studien zur Geographie* etc., p. 19. — **Katancsich**, *Orbis antiquus* I, 370, intielege prin Piti pe Agathirsi „Pieti fuerit olim scriptum, qui sint Agahtyrsi Graecis dicti....."

(169) Goos, l. c.

Digitized by Google

beru alu Daciloru, goniti de Romani d'in patri'a loru, si lôcuindu apoi pe longa isvorulu Nistrului spre resaritu. Pe acesti Daci iaru intielege Ptolemeu (III, 5.20) candu insira urmatorele optu triburi: Ἀυαρηνοὶ, Ὀμβρωνες, Ἀναρτοφράκτοι, Βουργίωνες, Ἀραιῆται, Σαβῶκοι, Πιεγγῖται, Βιεσσοι(170); 4) *Dacpetoporiani*, dupo Tomaschek(171) si Goos(172) totu Daci liberi „traitori sub patru principi," de la unu pretinsu cuventu dacu *petur*=patru, si de la unu altulu totuastu-feliu: *por*, domnu, principe(173). Tomaschek chiaru gasesce aste patru triburi dace: pe *Carpi*, *Kistoboci*, *Saboci* si *Piengiti*; 5) *Venedi*, adico Slavii(174); si 6) *Blastarni*, in locu de Bastarni, ocupandu muntii Carpati, cari se numescu in Tabl'a Peutingeriana *Alpes Bastarnicae*(175). Cu alte cuvinte tabloulu ethnograficu d'in Tabla corespunde aproximativu diumetatii secolului III-lea, avendu spre resaritulu Daciei pe Goti (Gaete); la spatele loru pe [Ge]piti, si la nordu pe Germanii *Lugii* numiti gresitu in tabla *Lupiones*, in locu de *Lugiones*.

Noi nu aprobàmu acestu modu de vedere — pentru co nici unu cuventu decisivu nu ne silesce a intielege prin *Gaeti* pre Gothi, prin Piti pre Gepiti, nici a lua pe *Daci* dreptu remasitiele poporului dacu nimicitu si imprastiatu de cotre armele lui Traianu, si mai pucinu anco a admite esplicarea numelui de siguru corruptu: *Dacpetoporiani* prin «Daci sub patru principi.» Tabl'a lui Peutinger nu este ua opera croita, cum amu dice, d'intr'ua singura bucata, la anulu 230 p. Chr. sub Alexandru Severu, cum sustine Mannert(176); indicatiunile ei pentru geografi'a fisica si politica nu se potu raportá la ua singura epoca, caci totulu ne dovedesce diversitatea elementeloru selle; unele d'in aceste elemente datédia dintr'ua epoca anteriora chiaru mortii lui Augustu. D-lu Desjardins a deosebitu celu d'anteiu si cu multa claritate, doue epoce bine precisate in acestu documentu chartographicu: 1° secolulu I-iu alu erei chrestine, candu s'a facutu chart'a primitiva dupo *Orbis pictus* alu lui Agrippa de sub porticulu Octaviei; 2° secolulu alu IV-lea candu s'a insemnatu pe acellasi originalu: statiunile si caile ce le lega intre densele, totu sistemulu viabilitatii imperiului d'in acea epoca. Chart'a primitiva trebuiá sa reproduca: 1° geographia physica; 2° numele regiuniloru si poporeloru principale, ambele asia cum figurau in *Orbis pictus*; si 3° pote cate-va orasie principale(177). Form'a segmenteloru tablei peutingeriane, strimte forte de la nordu spre sudu, si lungi peste mesura de la vestu spre estu, nu se datoredia fora indouiala de catu acelui *Orbis pictus* alu lui Agrippa, care fiindu desemnatu pe unu porticu, pentru ca se arete de ua data partile septentrionale, centrale si meridionale ale lumei romane, catà neaperatu se o-

(170) Goos, l. c. 55.
(171) Miscellen l. c. p. 706.
(172) Goos, l. sus cit.
(173) **Tomaschek**, *Ueber Brumalia und Rosalia, Sitzber. der Kais. Akad.* LX. 385.
(174) Goos, p. 67.
(175) Goos, 56.
(176) Op. cit. p. 16.
(177) **Desjardins**, *La Table de Peutinger*, p. 66 seq.—253 seq.

Digitized by Google

cupe unu spaciu forte lungu in sensu orizontalu, si forte strimtu in sensu verticalu(178).

Originalulu unei asemenea charti esistandu in secolulu alu IV-lea, annonymulu, ce traia sub domni'a fiiloru lui Constantinu, n'a facutu de câtu se notedie pe densulu drumurile, orasiele si statiunile cu distanti'a d'intre ele; pentru acesta inse elu era silitu ca de cate ori intalnia, scriindu acestea, cu condeiulu seu vre unu nume de regiune, poporu séu riu, se le stérga in totu séu in parte, dupo trebuintia, ca se si faca locu liberu, de unde a si urmatu: 1° lips'a de coincidentia intre geografi'a fisica si insemnarea drumuriloru; 2° intre loculu unde suntu scrise poporele si intre acelea unde suntu notate orasiele si drumurile; 3° lips'a in tabula a mai multoru popore importante, pe candu figureadia altele de ua insemnatate secundara, chiar de totu obscure, numai si numai co nu s'au aflatu pe loculu unde chartografulu avea se desemnedie drumurile si cetatile; 4° lipsa de numiri a mai multoru riuri, cari se vedu numai desemnate; si 5° multime de numiri trunchiate, cum de esemplu: NITIOBRO-[ges], CA[m]PANIA, ETRUR[i]A, REGIO TRANSPA[dana], TRUMP[i]LI[Ni], [*num*]DIA, [Aqui]TANIA, etc. etc.

Aceste done epoce, pe cari Desjardins le a deosebitu in segmentele Galliei si Italiei, trebuescu observate in totu restulu Tablei Peutingeriane, prin urmare si la Daci'a. Deco acumu, abstragemu d'in segmentele acesteia elementulu aditionalu alu drumuriloru si statiuniloru, ceea-ce aru remane propriu Daciei in chart'a primitiva aru fi singura Dunarea cu siese afluenti ai sei, si acestia desemnati numai, ero nu si scrisi cu numele loru; si apoi, lantiulu de munti, peste care va fi fostu scrisu pote *Alpes Bastarnicae*.

Ore numai la atatu se se fi redusu cunoscintiele geografice ale Romaniloru in timpulu lui Augustu despre tier'a Daciloru? Unu poporu care anco d'in timpulu lui Cesaru venise in atingere cu Rom'a(179), fusese aliatu cu Antonius(180), si incaerase mai multe lupte cu generalii lui Augustu(181), nu erá ore se figuredie nici macaru cu numele: *Daci* pe *Orbis pictus* alu lui Agrippa? Caci, dupo opiniunea adusa mai susu a lui Tomaschek si Goos, *Dacae*, *Getae*, *Dacpétoporiani*, *Piti* d'in Tabla suntu afora d'in Daci'a, la resaritu de Nistru, si scrisi pentru antei'a ora in secolulu alu IV-lea? Acést'a aru fi imposibilu. Logic'a fapteloru cere a admite co pene la desemnarea liniiloru cu statiunile loru, pe originalulu chartii primitive a Daciei se citea numele locuitoriloru ei, a celloru siese afluenti dunareni, si pote si cate-va cetati dace; si co acestea, d'in lipsa de spaciu s'au fostu stersu d'in loculu loru — pentru a fi pote rescrise in spaciulu liberu ce se vede la resaritu de *Porolissum*.

Atunci, cade de la sine intreg'a sistema de interpretatiune de mai susu, redicmata

(178) Mannert, p 5 si 6. Desjardins, l. c.

(179) **Applan.** *Illyr.* 22, 23.

(180) In anulu 723=31 regele Getiloru Cotiso era aliatu alu lui Antonius. Vedi Dio Cass. 51 22. — Mai pe largu *Mommsen*, Res gestae divi Augusti p 88.

(181) **Dio Cass.** 51. 23. **Liv.** *ep.* 134. — **Horat.** *od.* 3, 8, 18. — **Verg.** *ge.* 2,497; Hor. *Serm.* 2, 6,53. *Od.* 3,6,13.

Digitized by Google

pe simpl'a impregiurare co numirile ethnice Dacae, Getae, Venedi etc., suntu scrise afora d'in Daci'a. Asemenea si identificatiunea ce o face gresitu Goos, a celoru patru riuri nenumite in Tabla, cu : Ampoiu, Samesiu, Almasiu si Streiu (Egregy) de astadi si acestea numai si numai pe cuventulu, co primulu se afla desemnatu intre Apulum si Brucla, alu douilea inaintea Clusiului, alu treilea inaintea Zutovului, si in fine alu patrulea la Porolisum. In care altu chipu ore de catu in acelu, care se vede, ciaru fi pututu represintá riurile Jiu, Oltu, Siretu si Prutu, pe ua charta de construcciunea celei peutingeriane, constructiune identica cu a chartiloru antice(182)?

CAPITOLULU VI.

Topographi'a ante-romana a Daciei.

§ 1.

Acumu, dupo ce amu trecutu in revista totu ce anticitatea hellena si romana ne-a lasatu despre geografi'a Daciei lui Traianu, se cautamu a deosebi, in nomenclatur'a topica pastrata de scriitori, partea anume ce se pare a fi anteriora cuceririi románe.

§ 2.

Munti. — 1. *Carpathi.* Prim'a numire in Κάρπιδαι ai lui Ephoru.—La Ptolemeu Κάρπατης.

2. *Montes Macrocremni*, Carpatii Ardealului (Pliniu).

3. *Mons Caucasus* (inscriptiunea d'in timpulu lui Traianu), in Olteni'a.

4. *Alpes Bastarnicae*, (Tabl'a Peutingeriana), si

5. *Locus Caucalandensis* (Amm. Marcellinu XXXI, 4.).

Riuri. — 1. Istros; 2. Poratha; 3. Tiarantus; 4. Ordessus; 5. Ararus; 6. Naparis; 7. Maris; 8. Tyras, cate-si optu la Herodotu.

9. Pattisus (Tisia) la Pliniu.

10. Tibiscus, 11. Rhabon séu Arhabon; 12 Alutas; 13. Hierasus, tote la Ptolemeu(1).

(182) Propertius : „cogor et e *tabula pictos* cognoscere mundos" IV, epis. III, v. 36; — Cf. Eumen. rhet., *Orat.* pro restaurandis schol. c. XX, XXI. — Cf. **Müllenhoff**, *Ueber die Weltkarte und Chorographie des Kaiser Augustus 1856.* — **Desjardins**, op. cit.

(1) Numirea Alutus, Alutas (Oltulu de adi) este de siguru ante-romana, caci ne intempina intr'ua inscriptiune d'in timpulu lui Traianu. Hierasus nu este de catu form'a mai moderna a lui Tiarantus (Siretului) herodotianu. Pentru numele Tibiscus (Temesiu) nimicu nu dovedesce c'aru fi postenoru cuceririi romane. — Rhabon sau Arhabon, cumu numesce Ptolemeu riulu oltenu Jiulu, amintesce fora indoiala pe *Arrabo* fluvium (astadi Raab) d'in Pannoni'a inferiora, si pe poporulu de longa densulu *Aravisci* sau *Eravisci*. (Vedi C. I. L. III nr. 3325 : BATO. TRANTONIS F. ARAVISCVS; diploma XLII (p. 884) a imperatului Antonius Pius data lui : *Ulpio Spumari f. Biausconi Eravis(co)*

Digitized by Google

Asemenea totu d'in periodulu ante-romanu, suntu urmatorele ce le deducemu d'in Tabl'a peutingeriana, d'in autori si d'in inscriptiuni :

14. Apus (Karaciu); 15. Berzava (adi totu asia); 16. Bubalus(?) (adi Bogoniciu); 17. Stenares séu Stenarus (adi Weiss) ; 18. Ampela (adi Ampoiu) ; 19. Samus (adi Somesiu); 20. Tsierna (adi Cerna) ; 21. Mutria (adi Motru); 22. Mariscus (adi Argesiu); si 23. Sargetia Σαργέτια (adi Strelu) longa Sarmizegethusa, resiedinti'a lui Decebalu (Cassius Dio, 68, 14).

§ 3.

Cetati.— De si Dacii, ca si Germanii, nu aveau orasie in intielesulu románu séu celu medievalu, dero totusi locuri intarite de asia insemnatate si intindere, cá Ptolemeu se le pota numi πόλεις, si cá Romanii se intrebuintiedie masini de resboiu la luarea loru cu asaltu, nu li se potu nici de cumu contestá. Nouii locuitori ai Daciei adusi de Traianu d'in tote partile lumei, «ex toto orbe romano» dupo cum se esprima Eutropius, ocupara de siguru cetatile dace gasite in fiintia, venindu-le mai usioru acest'a de catu a umblá se fondedie pretutindeni noui stabilimente; caci se scie co orasiele nu se nascu d'in simpla vointia séu intemplare, ci prin instinctulu naturei poporeloru primitive, cari alegeau in de regula punctele proprii, dupo situatiune, nevoia de comunicatiune, si alte consideratiuni topice. Asemeni motive anso subsista in de-a pururea, asia co ua parasire deseversita a tutoru locuintieloru anteriére — chiaru candu acestea s'au distrusu prin man'a inimica, — pentru a se fundá altele d'in nou, este arare-ori de ganditu. De aceia vedemu — ca in tote tierrile d'in «Orbis Romanus» — co si in Daci'a orasiele mai insemnate dace continua si dupo cucerire a si pastrá numele loru, si unele reintocmite dupo sistemulu romanu, se bucura in scurtu timpu de ua stare infloritore.

Tinemu cu invederate numiri dace urmatorele cetati, castele si mansiuni d'in Daci'a :

1. Sarmizegethusa;
2. Tibiscum
3. Drobeta
4. Potaissa (Patavissa)
5. Napoca
6. Porolissum
7. Dierna
8. Tapae (Dio Cassius 67,6 Τάπη).

ex equite; alta a lui Marcus Antoninnus, lui : *Oxetio Naevionis f. Eravis(co).*—**Pliniu** 3,25, 118: *Eravisci;* **Ptolemeu** 2, 15, 3 si **Tacitu**, *Germ.* 28 : „*Aravisci.*" — Este permisu a presupune co asemenarea de numiri nu se datoredia aci numai intemplarii, ci locuirii pote a aceluiasi poporu in doue regiuni deossebite. Mai compara : Celeiu d'in jud. Romanati cu *Celeia* d'in Noricum (adi Cilli). si riulu si plas'a *Sabaru* d'in jud. Ilfovu, cu colonia Savari'a d'in Pannonia superiora, astadi Stein am Anger, hung. Szombathely.

Digitized by Google

9. Berzovia
10. Azizi séu Aizizi
11. Germisara
12. Deusara
13. Amutria
14. Ampela
15. Samos
16. Zeugma (Gaganis)
17. Augmonia
18. Kartum
19. Masclianis
20. Agnavis(?)
21. Arkiuna
22. Phrateria(?)
23. Sornum,
24. Tiasson
25. Paloda
26. Cernenum
27. Burticum
28. Stenae
29. Akrobadara
30. Malvese (Malvensis.

31—55. Tote cele in dava in numeru de 23: Acidava, Arcidava, Buridava, Capidava, Carsidava, Comidava, Docidava, Marcodava, Netindava, Patridava, Pelendova Petrodava, Piroboridava, Rhamidava, Rusidava, Sacidava, Sagadava, Sandava, Singidava, Tamasidava, Zargidava si Ziridava(2).

Numiri sigure de cetati, statiuni séu mansiuni d'in epoc'a romána socotimu a fi :

1. Apulum; 2. Alburnus major; 3. Alburnus minor (pote Abrudulu de adi); 4. Brucla (la Ravennatu *Brutia*)(3); 5. Centum putea; 6. Ad mediam (adi Mehadia); 7. Praetorium; 8. Ad Pannonios; 9. Ponte Augusti; 10. Castra nova; 11. Arutella; 12. Romula; 13. Pons Aluti, 14. Ad Aquas; 15. Blandiana; 16. Salinae; 17. Optaciana; 18. Pinum; 19. Macedonica; 20. Largiana; 21. Certia(?); 22. Praetoria Augusti; 23. Castra Traiana.

(2) Comp. Setidava in Germani'a, Thermidava in Illyri'a sau Dalmati'a, si Clepidava in Sarmatia Europeà.

(3) Despre numiri vedi in genere interesantulu studiu alu lui **Hübner**, *ephemeris epigraphica*, II p. 68; cf. p. 40, 58 seq. cuv. **Lucanus**. — Apulum, Alburnus si Brutia (Brucla) vorbescu pentru ua colonisare d'in Itali'a de josu.

Digitized by Google

§ 4.

Popore ante-romane :

1. Scythii
2. Agathyrsii } in Herodotu.
3. Sigynnii
4. Getii si Dacii cu cele 15 triburi ale loru d'in Ptolemeu.

Digitized by Google

PARTEA II-a

ETHNOGRAFI'A DACIEI

ORIGINEA, DENUMIRILE SI DISTINCTIUNILE ETHNOGRAFICE ALE POPORELORU DACIEI INAINTE DE ROMANI.

CAPITOLULU I.

Cea mai vechia populatiune a Daciei si descoperirile archeologice si «preistorice».

§ 1.

Deslegarea cestiunei : despre cea mai vechia populatiune a Daciei se tine in legatura strinsa cu problem'a cea mare asupr'a patriei si limbei primitive a Indo-Europeiloru. De ua data ce sciinti'a filologiei comparative a doveditu derivatiunea tuturoru limbeloru indo-europeene d'intr'ua limba comuna primitiva, prin urmare esistenti'a unei singure limbi si unui singuru poporu indo-europeanu, s'a cerutu de la dens'a a determiná loculu unde a fostu acelu poporu, si timpulu candu a inceputu elu a se ramificá ethnograficu si geograficu. Doue pareri : un'a lungu timpu desevarsitu stapenitoare, si d'aceia si cea mai popularia, — alt'a abiá de curendu nadiuindu-se a derimá séu celu pucinu a sguduí pe cea d'anteiu — respundu la cestiune, séu mai bine disu, ua lasa nedeslegata. Dupo prim'a : poporulu primitivu indo-europeanu si-a avutu cea mai vechia a sea locuintia in Asi'a centrale, la Belurtagh in vecinetatea platoului Pamir; de ací ua parte d'in poporele indo-europeene se scoborira: mai anteiu spre resaritu la Eran, si de acolo mai departe totu spre resaritu in Indi'a; éro numerulu celu mare apucà spre apusu si impoporà mai tóta Europ'a. Acésta hipotesa s'a nascutu prin scrierea lui I. G. Rhode «*Ueber die heilige Sage des Zendvolkes*», 1820, prin care probandu faptulu, negatu pene atunci, co Medii, Persii si Bactrii apartinu unui'a si aceluiasi poporu *Aricu*, crediú a putea sa descopere in documentele vechi bactrice, in primulu capitolu si alu douilea alu Vendidâdei in ce ordine poporele Eranice incepura a ocupá provinciile Eranului; cum ele, fiindu silite d'in caus'a frigului nesuferitu, lasara *Airyan'a vaedscha* — (dupo Rhode: in partea resariténa

Digitized by Google

a Marii Caspice, la isvorele Jaxartului şi Oxului, — dupo Anquetil inse, in Georgi'a la pólele Caucasului) — spre a vení anteiu in Sogdian'a si cele-alte provincii nelocuite pene atunci; cum in fine totu in capitolulu Vendidâdei se indica : co faptulu emigratiunei in *Var'a* (dupo Rhode : Persepolis si tiér'a d'inpregiuru) avú locu sub Dschemschid. Opiniunea lui Rhode gasí aparatori in Lassen, Ritter, J. Grimm, si se intarí mai multu prin descoperirea ce facú Sinologulu Abel Remusat in operile istorice chinese despre esistenti'a mai multoru populatiuni mari si mici numite *Jue tsihi* séu *Ye ta*, Usunii etc., si descrise cu ochii albastri, cu perulu rosiu séu blondu. Se crediu co acesti'a aru fi ultimulu restu de origina indo-europeana, ba anco privira in ei : pe mosii Gotiloru, pe Geti alu caroru nume ilu regasira in *Jueti* séu *Yeta*. Dupo Grimm, *Geschichte der Deutschen Sprache*, p. 162 seq., Grecii si Romanii fura primii d'in Indo-Europeeni cari emigrara in sudulu Europei formandu mai anteiu unu singuru poporu, si divisandu-se mai apoi în doue; loru urmara apoi Celtii, Germanii si Slavii, cari devenira stapeni pe Europ'a nordica; dupo alte pareri mai noui, Grecii s'aru fi despartitu cei d'anteiu de Indieni si Erani; Slavii, Litvanii si Germanii de ua parte, Celtii si Romanii pe de alt'a, alcatuindu primitivu doue familii de *limbi*.

Contr'a acestei opiniuni a lui Rhode in generalu admisa si respandita, s'a ridicatu puternice argumente : Dschemschid nu e de catu unu productu alu imaginatiunei, fora nici unu fundamentu istoricu; Vara nu e Persepolis, ci totu ua fabulosa tiéra ce nu'si gasesce locu pe pamentu; nici in primulu, nici in alu douilea capitolu alu Vendidâdei nu se afla unu cuventu macaru despre emigratiunea eranica(1); in fine platoulu Pamir la ua inaltime de 15,000 pitiore, avendu longa elu munti anco cu 7000 pitiore mai susu, supusu la unu frigu estremu si uragane, nu erá propriu a fi pututu serví de locuintia nenumeratului poporu, care nu numai impopuledia Eranulu, ua mare parte a Indiei si a Europei, déro anco supune si absorbe primitivele populatiuni(2). La acestea Benfey, celu d'anteiu a adeogitu si argumente trase d'in starea primitiva culturala a Indo-Europeiloru.

Studiulu filologicu comparativu constata anume, co limb'a in partile sele esentiale era dejá formata in epoc'a separerii Indo-Europeiloru, puterea conceptiva destulu de inaintata(3), si cu tote acestea nu gasimu in limba vre-ua urma macaru despre unu nume comunu pentru leu séu tigru — cele mai insemnate animale rapace ale Asiei-pe candu esista pentru ursu séu lupu; éro pentru camila la cele doue popore indo-europeene remase in Asia, pe candu la Indo-Germanii Europei, nu. Numile apoi ale animaleloru domestice cum: bou, tauru, vaca, óie, capra, porcu, câne, calu, etc., suntu aceleasi la toti Indo-europeenii(4), déro prin nimicu nu se probedia co patri'a primi-

(1) **Kiepert** in 1856 a probatu pene la evidentia acest'a. Vedi *Ausland*.

(2) **Spiegel**, *Das Urland der Indo-germanen*, in *Ausland*, jahrg. 1871 p. 553—58.

(3) **Fr. Bopp**, *Vergleichenden Grammatik des sanskrit zend armenischen griech. latein, litauisch altslaw. gotischen und deutschen.* 1859—1861. — **Adolphe Pictet**, *Les origines indo-européennes, ou les Aryas primitifs* 1859—1863. — **Kuhn**, *Zur ältesten geschichte der indo-germanischen völker* in **Weber** *Indischen Studien* 1850.

(4) **Cuno**, *Skythen* p. 26.

Digitized by Google

tiva a acestoru animale a fostu Asi'a, ero nu Europ'a. Asemenea, limb'a indo-europeiloru nu aréta nici ua cunoscintia cu Faun'a si Flor'a Asiei; d'in contr'a, numirile mai multoru arbori cunoscuti de tote poporele indo-europeene, ca plopulu, fagulu, stejarulu, aréta mai multu resaritulu Europei, de câtu Asi'a ca patria originara(5). — In sprijinulu hipothesei se mai aduce conditiunile proprii sub raportulu geograficu ca si climaticu ce insusiesce dupo unii Europ'a sudica, dupo altii(6) Europ'a resariténa si centrale, prin intinderea si uniformitatea sea, prin legatura-i cu Eranu si cu peninsul'a balcanica, pentru nascerea unui poporu mare, homogenu in sine, cumu si pentru crescerea lui in chipu organicu.

Déco consideramu in de aprope argumentele ambeloru pareri, ajungemu la conclusiunea pe care dejá celebrulu philologu Whitney (Language and the study of language, p. 201 seq.) a espres'o in aceste cuvinte: «Originile Indo-Europeeniloru suntu pentru noi acoperite anco in celu mai aduncu intunerecu, si parerea pentru nascerea loru in platoulu eranicu aprope de Hindukush se pote considerá totu atâtu de pucinu istorica ca si aceia pentru nascerea loru in campiile sudului Europei».

Ori-unde va fi fostu inse patri'a primitiva a poporului indo-europeu, — coci filolog'a ca si ethnografi'a nu potu deslegá ua problema, care in genere nu e de deslegatu — ajunge a constatá unu timpu candu aflamu pe Indo Europeeni deosebiti in doue mari nemidilocite grupe: a *Arriiloru* in Asi'a, si a *Europeiloru*, cu ua limba dejá diferentiata, a Europeiloru de esemplu, cu unu caracteru nou, in care monotoni'a vechia a sunetului *a* se alunga prin crearea si intrebuintiarea dejá intinsa a lui *e*(7) prin desvoltarea lui *l* d'in *r* singurulu pene aci intrebuintiatu(8), prin crearea in fine, a sute de cuvinte(9) pentru obiecte ce destainuescu unu gradu culturalu destulu de inaltu in raportu cu starea poporului primitivu. — Europeii si Ariii la rendulu loru se separa: cesti d'in urma in Erani si Indieni, cei d'anteiu in grup'a nordica: Celti, Germani si Lettoslavi, si in grup'a sudica: Graeco-italici si thraco-illyrici. — Cum co a formatu ua data in inim'a Europei, intr'unu timpu vechiu, ce nu se pote determiná, stremosii tuturoru Indo-germaniloru Europei, separati la resaritu de fratii loru Arii, — unu singuru poporu, vorbindu aceiasi limba, impartita in dialecte, resulta in modu incontestabilu, nu numai d'in limbile de adi europeene, cari tote presinta caracteristice indicii, pe *e* pe *l* si *o*, cumu si ua comuna visterie de cuvinte noui formate, cari tote lipsescu Ariiloru(10), déro si d'in aptitudinea Indo-Europeiloru, constatata prin istorie, de a formá mari natiuni, in limba si consciintia aceleasi: ca aric'a, elenic'a, italic'a, celtic'a, germanic'a, slavic'a.

Cele doue mari natiuni germana si slava, cata se le presupunemu cà locuiau anco

(5) **Fr. Müller**, *Allgemeine Ethnographie*, Wien 1875. p. 69 seq.

(6) **Cuno**, p. 31—33.

(7) **Aug. Fick**, *Die ehemalige spracheinheit der Indo-germanen Europas*, Göttingen 1873, p. 164—175 seq.

(8) **Idem**. p. 201—261.

(9) **Idem**, p. 262—391.

(10) **Fick**, op. cit., p. 427—432.

Digitized by Google

d'in betrane timpuri la apusu si la resaritu de Vistul'a in campiile sarmatice si germanice, cu multu inainte forte de ce Grecii si Romanii se fi luatu veri-ua cunoscintia despre Daci, Illyri, Kelti si Germani, toti acesti'a desemnati mai apoi cu unu nume comunu de «Hyperborei».

§ 2.

Cestiunea acumu carui'a poporu apartinu instrumentele de pétra, cumu si tumulurile si dolmuele, pentru a usá de espresiunile technice, nu se pote deslegá adi cu pucinele resultate ale cercetariloru istorice si «preistorice». Unu punctu este inse pentru noi siguru, dupo cele dise mai susu, co parerea cea de multu adoptata despre ua populatiune primitiva de rasa finno-iberica respandita in Europ'a inainte de emigrarea ací a familiei indo-europeene, traindu in epoc'a glaciale, ba anco preglaciale, chiaru in cea tertiara, si de la care aru provení productele epocei de pétra — nu are pentru sine nimicu mai autorisatu, mai verisimile de câtu opiniunea contraria: care nu voesce a sci despre unu poporu propriu alu epocii de pétra, séu alu dolmueloru si locuintieloru lacustre, care respinge esagerat'a vechime d'atatea mii de anni a acestoru epoce, reducend'o la nisce timpuri forte aprope de cele proprii istorice, ba anco considerandu epoc'a de pétra ca identica cu cea de bronzu, ca apartinendu adico aceluiasi poporu, numai inse pe ua scara mai inferiore a desvoltarei.

Cu alte cuvinte: epocele de pétra, bronzu si feru suntu *epoce culturale* séu *stadii ale desvoltarii*, pe cari acelasi poporu — dupo impregiurarile favoritore: aptitudine mai inalta pentru civilisatiune, relatiuni teritoriale mai avantagióse, legaturi cu vecinetatea, comerciu etc., le trece mai iute de câtu alte popore ce inaintedia incetu, ba chiaru stationedia sutimi de anni, traindu in pasivitate.—Acestu chipu de vedere convine credemu mai bine istoricului, si gasesce punctulu de comparatiune cu parerile mai nuoi alle geologiei si paleontologiei, cari rupendu deseversitu cu vechile theorii alle asia numiteloru catastrofe séu epoce distrugetóre ale formatiunii globului cu lumea lui organica—nu vedu in totulu de câtu transitiuni séu grade alle desvoltarii. — Elu anco se confirma si d'in impregiurárea co: descoperirile preistorice, in Austri'a de es., la Kamenitia hora (in Croati'a), Szihalom in Ungari'a, la laculu de Gard'a, la celebrulu Hallstatt; in Moravi'a, Bohemi'a, Galizi'a, Bucovin'a si Transilvani'a ne aréta pretutindeni objectele de pétra cu celle de bronzu impreunate la unu locu, séu celu pucinu asociate prin vecinetate (11).

Astu-feliu descoperirile archeologice ne conducu mai multu la opiniunea co: epocele de pétra, bronzu si feru suntu trepte de desvoltare indistincte, alaturate séu trecandu unele intr'altele, ale unei familii de popóre de un'a si aceiasi rasa; si nu e ne-

(11) Comp. **Lindenschmidt**, *Die Alterthümer unserer heidnischen vorzeit*, 1858. — v. **Sacken**, *Ueber die vorchristlichen Culturepochen Mitteleuropa's* 1862.—Idem, Leitfaden zur Kenntniss des heidnischen Alterthums, 1865.—Kuhn, zur ältesten Geschichte der indogermanischen völker, 1845. —Kneisel, Culturzustand der indogermanischen völker vor ihrer Trennung, 1867.— **Gaisberger**, die Gräber bei Hallstadt, 1841.—Fr. Krones, Handbuch der Geschichte Oesterreichs, I, 1876, p. 140—154.

Digitized by Google

cesaru a adoptá prim'a parere co : periód'a de pétra aru corespunde rasei finno-iberice, éro cele de bronzu si de feru, Ariiloru Resaritului, cari fiindu pe ua scara mai inalta de cultura, parte nimicira, parte absorbira populatiunile primitive.

Acestea dise ca introductiune la studiulu ethnologicu de mai la vale, se cercetamu prin filologie, fysiologie si ethologie carei'a rase si grupe de popóre apartinu locuitorii tieriloru de la Dunare : Scythi, Agatirsi, Geti si Daci, si ce urme ne au lasatu din limb'a si monumentele de ori-ce natura ale loru.

CAPITOLULU II

Scythii

§ 1.

Cestiunea originei Scythiloru interesa de ua potriva ethnografi'a ca si filologi'a, ca si istori'a antica, pentru co de la deslegarea ei atirna in parte loculu ce trebue datu in vechime popóreloru finice, slavice, litvane si germane. Suntu Scythii de familie mongolica, atunci emigrarea loru d'in Asi'a in Europ'a trebue sa se fi petrecutu séu mainte, séu dupo marea divisiune a indo-germaniloru in *Arii* si *Europeeni*. In primulu casu ei trebuiau a fi supusi si contopiti de indo-europeeni; in alu doilea, ei urmau se taie lantiulu esistentu intre aceia si popórele Arice, séu celu multu sa jóce rolulu de intermediatori. Suntu anse Indo-Germani, atunci este intrebarea generale : apartinu ei Ariloru séu Europeiloru, si cea restrinsa : careia anume d'in grupele arice séu indo-europee?

Mai anteiu cata sa precisamu co avemu ací a ne ocupá cu poporulu scythu luatu in simtiu restrinsu, cu *Scolotii* (1), cumu se numia singuri, cu poporulu realu adico ce a locuitu in nordulu marii negre, contr'a carnia Dariu intreprinse espeditiunea sea peste Dunare, si pe care poporu Herodotu celu d'anteiu ilu precisá, definí si descrise fidelu, separândulu de tóte popórele vecine, fie acestea streine, fie inrudite cu Scythii,

(1) Co Σκύθαι erá form'a elenisata a numelui *Skoloto*, cumu se numia singuri Scythii, Herodotu ne spune lamuritu in IV, 6 unde, raportandu traditiunea despre originea scythiloru, asia cumu ua povestiau acesti'a, dice co : d'in celu mai mare frate Leipoxais s'a trasu seminti'a Αὐχάται, d'in Λιποxais—Κατίαροι si Τρασπιες, ἀπό δε τοῦ νεωτάτον ἀὐτέων, τοῦ βασιλῆος, οἱ καλέονται Παραλάται σύμπασι δὲ εἶναι ὄνομα ΣΚΟΛΟΤΟΥΣ, του Βασιλῆος επωνομίην Σκυθας δε Ἕλληνες ὀνομασαν. Numele Σκολοτο alu Scythiloru ne intampina si in inscriptiunea cuneiforma d'asupr'a mormentului lui Darius, care insirandu tóte popórele invinse de monarchu pune si pe CQUDRA in singularu. **Lassen**, *Zeitschrift sur kunde des morgenlandes*, v. VI, p 95 : *Die Inschrift über dem Grabe des Darius*, a demonstratu co Çqudra nu insemnédia nici: orasiulu Skodra d'in Dalmati'a nici Σκόδρα d'in Makedoni'a, nici poporulu indicu Σκοδροι (Ptol. II, III, 13. Dionys Perieg. 1142 unde numele e d'in eróre, cumu probédia imediatu cuventulu πευκανέων, ce trebue schimbatu in πευκαλεων)—ci numai Σκολοτο—pe care Persii, fiindu-co nu au *o* séu *l* nu 'l putea reproduce de ditu prin Skurada séu Skurda, d'in care s'a facutu Çqudra séu Çqudara, cumu *Xudra* pentru *Kurd*.

Digitized by Google

si-i circumscrise teritoriulu seu propriu (2). — La toti cei-lalti scriitori posteriori, cu Hekateos de la Miletu incependu, numele *Scythu* incéta d'a fi ethnograficu, si devine mai multu unu nume apelativu pentru tóte popórele nomade ale Nordului si Resaritului (3), totu astu-feliu cumu in timpulu Imperatiloru romani, Trebellius Pollio de es., numesce Scythi pe Peuci (Peucini), Grutungi, Ostrogoti, Heruli(4), cumu Dexippus in allu treilea secolu intitula cartea sea despre invasiunile Gotiloru Σκυθικα, éro Zosimus nu cunósce pe Goti altu felu de câtu sub numele Scythu.

§. 2.

Analys'a traditiuniloru despre originea Scythiloru. — Se analisamu mai anteiu traditiunile raportate de Herodotu.

Her. IV 5: Scythii singuri povestiau co na mia de ani inainte de espeditiunea lui Dariu contr'a loru traia unu omu anume Targitaus, fiulu lui Joue si alu fetei riului Borysthenes, avendu trei feciori: Leipoxais, Arpoxais si celu mai micu Colaxais. In timpulu domniei loru cadiu d'in ceru in Scythi'a unu plugu, unu jugu, na secure si unu pacharu, tóte si tóte de auru. Voí fratele celu mai mare sa ia acele darmi; candu se le pipae ele ardéu ca foculu; asijderea patí si celu d'alu doilea, pene ce venindu rindulu celui mai micu aflà lucrurile recite si le luà acasa cu sine. De respectu ceilalti frati ii incredintiara domni'a. D'in Leipoxais se trasera Auchatii, d'in Arpoxais —Katiarii séu Traspii, d'in Colaxais—Paralatii.—Acést'a este legend'a nationale a Scythiloru (4), care ca legenda nu e resunetulu unui evenimentu, ci mai multu oglind'a cugetariloru si simtiriloru unui poporu, marturi'a despre chipulu si gradulu starii sèle politice si sociale.—Ea probédia permanent'a divisiune a Scythiloru regali in trei triburi deosebite, si co Scythii nu erau numai nomadi, déro si agricultori, stabiliti cu locuintiele.

A dou'a traditiune culésa de la grecii pontici (IV8) consta in urmatórele:

Herakles pascundu boii lui Geryones a nemeritu in tiér'a numita acumu Scythi'a, care mai de multu era pustie. Ací silitu de geru si de na furtuna mare intra intr'na pescera, isi asterne pelea de leu, se invelesce si dórme. Desceptandu-se si ne mai

(2) **Herodotu** IV, 120. 64, 46, 105 etc.

(3) Se pare a fi contribuitu la acést'a natur'a chiaru a stepeloru d'in nordulu Asiei si Europei, care determinandu pe toti locuitorii catre viati'a nomada, ocupatiunea uniforma facea sa apara toti ca unu singuru poporu. Cu dreptu observa A. v. Humboldt (Kósmos I, 492): „Die Aehnlichkeit der Sitten ist, wo die Natur des Landes den Hauptcharakter der Sitten hervorruft, ein sehr unsicherer Beweis der Stammähnlichkeit. Das Leben in der Steppe erzeugt bei Türken, bei Baschkiren (Finnen), bei Kirgisen, bei Torgod und Dsungaren (Mongolen) dieselben gewohnheiten des nomadischen Lebens, denselben gebrauch von filzzelten, die auf wagen fortgeführt und bei den viehheerden aufgeschlagen werden.»

(4) **Curtius Ruf.**, VII, 8, 17 face pe Asiaticii Scythi se vorbésca astu-feliu lui Alexandru Macedonu: «dona nobis data sunt, ne Scytharum gentem ignores, jugum boum, aratrum, hasta, sagitta et patera.»—**Humboldt**, *Central Asien* I 253, *Kosmos* I 395 crede co asta legenda s'aru fi nascutu d'in amintirea despre caderea vre unui aerolitu.

Digitized by Google

gasindu-si caii trasurei séle furati d'in porunca divina, se luà in cautarea loru, si colindà tóta tiér'a peno ce ajunse la loculu Hylea. Ací, intr'ua subterana adânca afla ua fiintia estraordinara (Echidn'a) de la capu peno la peptu femeia, éro de ací in josu siérpe, pe care, de si inghetiatu de spaima, o intrebà de a vediutu unde-va caii sei. Ea 'i respunse co suntu la dens'a, anso nu ii va dá πρὶν οἱ μιχθῆναι. Dobendindu Echidn'a trei baeti cu Hercule, ii restituí caii, si 'lu rugà se-i spuna: déco se voru face copiii mari, se-i lase a stapaní acea tiéra, séu sa-i tramita la densulu? Elu ii dede atunci unu arcu si unu briu, si câte-va cupe de aur, dicendu-i ca se oprésca la sine pe acel'a d'in copii care va putea trage cu arculu si incinge briulu ca elu, éro pe cei l'alti sa-i gonésca d'in tiéra. Skythes, celu mai micu d'in frati, implini conditiunea tatalui, si remase rege in loculu mamei séle; cei-l'alti doi frati Agatirsos si Gelonos fura siliti a se stabilí aiurea (5).—Acésta legenda prin caracterulu seu cu totulu grecescu, si incarcata cu óre-care eruditiune mithologico-geografica (despre insul'a Erytheia la Gadeir'a, locuinti'a lui Geryones) in fondu e aceiasi versiune a lui Targitaus; ambele tindu a aretá originea divina a Scolotiloru, si in ambele se favorisa fratele celu mai micu.

Cea d'a treia legenda nu are in sine nimicu mythicu, si ne aréta numai co Scythii au emigratu d'in Asi'a in Europ'a peste Cimmeri (6), pe cându cea d'anteiu ii face autochtoni, éro a doua ii scobóra d'in Nordu.

§ 3.

Flavius Josephus cunoscutu prin scrierile séle biblice, deduce pe Scythi d'in Magog (Antiq. Jud. 17). Dupo Ezech. c. 38, 39 acesti'a suntu vitezi cavaleri veniti d'in departatulu nordu (38—15, 39—12) armati cu arce si sageti (39—3) cu scopu numai de a jefuí si a pustií (38—12 si 13). Jeremia c. IV—VI nu indica numele acestui poporu jafuitoru alu natiuniloru (praedo gentium IV—7), anso ilu descrie ca venindu d'in tiér'a Boreala, de la capetulu pamentului (VI—22), vitézu (V—16) cu arcu si sageti, iute ca vulturii si vijeliile (IV—29, VI—23, IV—13), batendu-se pe jesu si vorbindu ua limba necunoscuta (V—15) (7).

(5) Comp. **Köppen**, *Nordgestade des Pontus*, p. 13.—**Ritter**, *Vorhalle* p. 64; **Ukert**, 266 nr. 13. —Aceiasi legenda se afla, cu pucine modificatiuni, pe ua inscriptiune gréca. **Ukert**. 266 nr. 15. — **Diod. Sic.**, II cunósce acésta legenda, si pe Skythes; anso in loculu celoru duoi frati ai acestuia pune pe Palos si Napas, de unde se tragu Scythii: παλαι si ναπαι (Com. **Plin.**, VI, 19. **Steph. Byz.** v. Νάπις **Solin.** c. 19.—Comp. **Ukert**, 269.— **Cuno** 295 identifica pe παλαι schimbati in *Spalei* cu *Sporii* lui Procop.

(6) Analys'a acestei traditiuni de unu caracteru istoricu o vomu face-o in partea a trei'a a studiului de facia.—Compara despre dens'a **Duncker**. *Gesch. Alterth.* II 329 seq. —**Fréret**, *Mém sur les Cimmér.*, *Acad. d. inscr.*, t. XXXII, in—12, p. 223 (XIX, in—4).—**Adelung**, *Aelteste Gesch. der Deutschen* 1806, p. 18—24,—**Rog. de Bellognet**, *Les Cimmériens* p. 37 sq.

(7) **Bellognet** si alti invetiati nu se indoescu de identitatea Scythiloru cu Magog (*Les Cimmériens*, Paris. p. 24).

Digitized by Google

§ 4.

Opiniunile moderne emise peno acumu despre originea Scythiloru.— Unii (8), intre care marele istoricu Niebuhr (9), au pretinsu co Scythii apartineau familiei mongolice, fiindu prim'a ramura d'in acelu poporu cunoscutu mai apoi sub numele de: Hunni, Bulgari, Magyari, Turci, si care adi se intinde de la steppele Donului peno la tiermurile Marei Galbene (Mongoli, Calmuci, Eleuthi, Kirgisi, Nogai, Turkmani, Thibetani etc.).—Argumentele pe care se rédima acésta parere suntu de trei feluri:

1. Caracteristic'a fisicala a Scythiloru facuta de Hippocrates convine pe deplinu unei natiüni mongolice;

2. Moravurile si obiceiurile Scythiloru descrise de Herodotu, de asemenea;

3. Cuvintele remase d'in limb'a scytha nu se potu mai bine esplicá de câtu prin limb'a mongola.

I. Caracteristic'a lui Hippocrates consta in urmatórele:

«Corpurile loru suntu mari si grase; membrele greóie si flessibile; pantecele atarnandu; au numai peru scurtu, si se asémena fórte multu unii cu altii»(10). D'in causa co suntu grasi si carnosi (ψιλή σάρξ) femeile nu se potu deosebi de barbati; capulu si'lu tinu incovoiatu (ῥάκά); peptulu loru e platu (πλατεά), facia rosie (πόρρῶν) (§ 98).

«Acést'a este tocmai descrierea triburiloru mongolice d'in Nordulu Asiei», esclama Niebuhr (11). Cu tóte acestea éco ce ne spune celebrulu Pallas(12) despre Mongolii actuali: «Kalmucii (mongolii) suntu in genere la statu de medilocu. Ii aflamu mai multu scurti de câtu inalti. Au structur'a potrivita, si nu-mi amintescu a fi vediutu vre ua persóna diforma. Ei lasa copii loru cu totulu in voi'a naturii; de aceia suntu toti sanetosi si cu corpuri bine proportionate; ei suntu in genere svelti si delicati in membre si figura. Nu amu vediutu uici unulu printre densii care sa fi fostu grasu». —De Hell observa (13): «Kalmucii au ochii camu la ua parte, cu pleope camu pucinu deschise, rari si negre sprincene, unu nasu turtitu si aprópe multu de frunte, ósele sioldului scóse afara; barba rara, si ua fatia galbena inchisa.»

(8) **Boeck** C. I. Gr. *intrbduct. ad inscript. Sarmat*, pars. XI, p. 81. — **Schafarik**, *Slaw. Alterthümer* I, XIII, 6; **Rask** I 334; **Karl Neumann**, *Die Hellenen im Scythenlande*, tom. I, Berlin 1855; **Thirlwall** *History of Greece* III 322, 2 ed.,—**Fr. Müller**, *Allgem. Ethnographie;*—**Mannert** *Geogr.* IV 127, 169.

(9) *Untersuchungen über die Geschichte der Scythen, Geten und Sarmaten*, in *Kleine historische und philologische Schriften* I 352 seq.—Idem. *vorträge über alte Geschichte* I 179.

(10) Τά εἴδεα αὐτῶν παχεά ἐστὶ καὶ σαρκώδεα, καὶ ἄρθρα καὶ ὑγρὰ καὶ ἄτονα, αἵ τε κοιλίαι ὑγρόταται πασέων... διὰ πιμελὴν καὶ ψιλὴν τὴν σάρκα, τά τε εἴδεα ἔοικεν ἀλλήλοισι, τά τε ἄρσενα τοῖς ἄρσεσιν, καὶ τα θήλεα τοῖς θήλεσιν. „*De aere, aqua, et locis* c. 6. p. 558 ed. Kühn.

(11) Op. cit., p. 362.

(12) Ap. Dr. **Prichard**, *physical History of Man*, 215.

(13) *Travels* c. XXV, p. 242. trad. anglesa, ap. **Rawlinson**, *On the Ethnography of the European Scyths*, II Esc. in *History of Herodot*, III v.

Digitized by Google

Despre triburile nomade turce : «Dupo statura, dice Dr. Prichard (14) suntu inferiori marimei de medilocu; d'in 7 ómeni celu mai inaltu era 5,5 ½ zoluri. Exteriorulu loru este neplacutu.... obrajii loru mari si umflati, se pare co nisce bucati de carne s'aru aflá puse pe densii; ua barba rara acopera barbi'a; si la individele cari au peru mai multu, barb'a este de la natura crétia. Corpurile loru nu suntu musculóse».

Descriptiunile déro despre Mongolii de adi contrastédia in cele mai multe puncte cu ale lui Hippocrates, si ceia ce este identicu : pucinetatea perului (15), asemenarea generala a individiloru intre densii (16) si grosimea obrázuriloru (17) nu constitue indicii caracteristice pentru stabilirea identitatii ethnice a doue rase.

Ce e mai multu, cu greu se póte admite cum Hippocrates, care posedá cunoscintie autoptice despre Scythi, sa nu observe la acesti'a,—de aru fi fostu in adeveru mongoli—proprietatile caracteristice ale mongoliloru, fatia galbue (coci elu vorbesce despre culórea rosie a pelei (πόρρῶν), si o atribue frigului), form'a ochiloru, nasulu turtitu (18), indicii speciale ethnice destulu de isbitóre mai alesu pentru unu grecu; si prin cari indicii Herodotu chiaru deosibesce alte populatiuni de catre Scythi (19).

II. Alu ducilea argumentu : identitatea moravuriloru si obiceiuriloru intre Scythi si Mongoli, nu ni se pare mai fundata.

Adoratiunea sabiei ca simulacru alu lui Marte (20), ceremoniile la immormentarea regelui (21), obiceiulu arderii ca medilocu de curatienie (2), faceres de juramentu prin amestecu de vinu si sangele celoru ce jura (2); intrebuintiarea fumului de samentia de canepa arsa, ca medilocu de curatienie corpului (24), usarea laptelui de iapa (25), ungerea femeiloru cu pasta facuta d'in prafulu lemneloru mirositóre, cru-

(14) Citandu descrierea caletoriei Locotenentelui Wood, ap. Rawlinson, op. cit.

(15) Dr. Prichard, op. cit. p. 223, 225, 232, 372, 98, apud Rawlinson op. cit., unde aréta co perulu raru se afla si la Kamtschatkani, Samojezi, Chinesi, Mexicani, si la natiunile americane in genere.

(16) Asemenari intre ómeni intempinamu la tóte populatiunile cari au ua tiéra uniforma, si suntu in pucina legatura cu altele. Hippocr., insusi (de aere § 114) ne aréta in ce tiéri si prin ce influentie ómenii s'asemena unii cu altii, si unde nu.

(17) Hippocr. indica grasimea numai la clas'a inalta a Scythiloru numita de Greci οἱ παχυές (Hipp. § 105).

(18) Pallas observa : «Nici unulu d'in popórele asiatice nu se deosibesce mai multu de cátu mongolii, ba inco acesti'a facu (abstractiune de culórea fetii) ua esceptiune asia de mare de la phisionomi'a umana obicinuita, ca si negrulu in Afric'a".

(19) Her. IV 23. Comp. Ukert 274.—Rawlinson, Cuno 298.

(20) Her. IV 62.—Obiceiulu nu e propriu Mongoliloru. Sarmatii (Clemens Alex. apud Ukert 320), Quadii si Alanii (Amm. Marcellinus (XVII 12; XXXI, 2) adorau d'asemenea sabi'a, éro Rusii in timpurile vechi jurau pe dens'a (Schlözer, *Nestor* III 287; Comp. Cuno 297).

(21) Her. IV 71.—Acelasiu obiceiu e in Mongoli'a. Vedi Huc, *voyage dans la Tartarie*, p. 115—6, si in Afric'a.

(22) Hipp., De aere aqua etc. c. 47.—Acestu obiceiu nu e caracteristicu Mongoliloru, cumu sustine Niebuhr, coci insusi Herod. dice (IV 187) co elu se afla si in Lybi'a; si chiaru adi se gasesce la mai multe populatiuni d'in Asi'a si Afric'a; Cf. Ukert, 276.

(23) Vedi mai departe.

(24) Idem.

(25) Her. 2.—Eph. fr. 76, Nic. Dam. fr. 123—Cf. *Niebuhr. Description de l'Arabie* p. 146.

Digitized by Google

dimile in genere ale Scythiloru, tóte acestea potu fi cu totulu obiceiuri mongole, cumu pretinde Niebuhr (p. 362—63), Neumann si altii; ba anco aru putea sa fie asemenarea si mai intinsa, observa Rawlinson, si totusi ea nu probédia originea mongola a Scythiloru, pentru co: 1. identitate de obiceiuri adesea se gasesce la popórele cele mai departate, cari nici ua data n'au fostu in atingere (26); si II-lea, unu poporu fiindu in legatura continua cu unu altulu se nasce cu timpulu unu schimbu reciprocu de obiceiuri intre densii, fora ca acést'a se fie destulu pentru a determiná ua legatura reala ethnica.

III. Argumentulu limbisticu desvoltatu cu tóte amenuntele de Karl Neumann in oper'a sea: «Die Hellenen im Scythenlande»(27), a gasitu si mai pucina aprobare. Prin sfortiarea d'a demonstrà resturile limbei Scythe cu limb'a actuala mongola autorulu a ajunsu la resultatulu de totu ciudatu co intr'ua epoca atâtu de departata, mai nici ua diferintia nu se simte in ele, de si se scie co toomai limbile nomadiloru suntu supuse la mutabilitate cu multu mai mare de câtu limbile popóreloru asiediate (statornicite) (28).

Câtu de serióse insa suntu ethimologiile lui Neumann a probatu Schiefner (l. c) si Müllenhoff (29), primulu marginindu-se a dovedí co: resturile d'in limb'a scytha nu suntu proprii a fi supuse la ua filologica cercetare, pe candu Müllenhoff togmai prin acést'a — dupo cumu vomu vedé mai la valle, a sfaramatu in modu decisivu ori-ce nazuintia d'a se mai mongolisá Scythii lui Herodotu (28).

Despre preparatiunea Cumisului la Calmuci si Nogai vedi Clarke Travels I 313.—De Hell, p. 274 tr. engl. si Dahl la Neumann, op. cit. I 281.

(26) Vedi „*Ausland*" 1867 nr. 47 interesante esemple de acést'a. Ua parte d'in ele vedi la Cuno p. 298 nota.—**Osc. Peschel**, *völkerkunde*, Leipzig 1874 p. 22—27, ne procura si mai multe.

(27) Pentru a se apreciá valórea celoru-l'alte argumente aduse de Neumann vomu indicá câte-va esemple: Scythii suntu Finezi, fiindu-co acesti'a peno adi se numescu de Slavi *Tschuzi*. Grecii cari aflara numele *Tschud* prin intermediulu Getiloru, d'in motive euphonice facura d'in *Tschuzi*—*Scythi* (p. 140, 180). Cumu se impaca atunci Neumann cu Herodotu care spune precisu co Σκολοτο era numele propriu, domesticu alu Scythiloru, si co *Scythii* este numai form'a hellenisata a lui *Scoloto?*—Neumann pune mare greutate pe aceea co: Scythii dedera lui Dareius *cinci* sageti; si la Calmuci peno adi ua retributiune séu amenda consta totu in *cinci* sageti.—Aflamu anso si la Rusi totu astu-feliu: 5 capete de vite, 5 cai, 5 copeice, 5 haine cusute si 5 necusute, etc. In mythologi'a indica apoi, Kâmadeva si-a luatu numele de Pantshavâna si Pantshaçara, de la cele cinci sageti ale amorului. Vedi dictionarulu lui Kowalewski, p. 1705 si 1600.—Comp. **A. Schiefner**, *Sprachliche Bedenken gegen d.s Mongolenthum der Scythen* (Bulletin de la classe des Sciences historiques, philologiques et Politiques de l'Academie Impériale des Sciences de St. Petersbourg t. XIII, 1856, nr. 13. p. 194—206).

(28) **Max Müller**, *Vorlesungen über die Wissenschaft der Sprache*, trad. C. Böttger, Leipzig 1866. **Schiefner**, l. c. col. 196. — **Peschel**, *Völkerkunde*.

(29) *Ueber die herkunft und sprache der pontischen Skythen und Sarmaten, in Monatsbericht der Kön. Preus. Akademie*, august 1866.

(30) Cuno p. 300 seq. nu reproduce de câtu critic'a lui Schiefner şi Müllenhoff. — Câte-va esemple d'in asta critica suntu destulu de instruitóre. Asia, faptulu raportatu de Her. IV 2, co Scythii orbescu pe sclavii loru, Neumann îl atribue unei neintielegeri; unu scythu spuse lui Herodotu cuventulu *tosu*, adica mongol: «smentana»; elu anse crediu c'aude greculu τὼ ὄσσε (p. 282

Digitized by Google

§ 5.

Schafarik despre Scythi. — Schafarik in maéstr'a sea opera: *Antichitatile slavice* (31), a emisu opiniunea, co Scythii dupo numerulu loru erau poporulu celu mare şi numerosu alu Slaviloru aflatu dejà de véeuri in Europ'a, care se intindea de la secol. V-lea, inainte de Chr., pene la alu V-lea dupo Chr., de la Baltic'a pene la Marea-négra, intre Carpati, Donu şi Volg'a de susu, pene la Nowgorodu, sub numele de Vendi si Serbi; déru co acesti Slavi intre cari se socotiau si Scythii *plugari* si *agricoli* ai lui H., erau stepaniti de unu tribu fórte numerosu, de Scythii anume cei de origine mongolica, cari occupau tierile de la Pontulu-Euxinu, in jurulu Olbiei. (32). — Ce privesce limb'a acestui micu numeru de Scythi «e de miratu, dice elu (p. 283) co prin óre-care cunoscintia a limbeloru Zenda, persana si medica, se póte observá in cuvintele scythe (numele Scythiu *Skoloti* si ale tiburiloru sélé; numele ómeniloru, şi anume alu Regiloru, numele dieiloru, dieitieloru, localitatiloru etc) ua inrudire invederata cu persic'a si medic'a.» Si acestu «minunatu phenomenu» (p. 248-5), «isi afla esplicatiune parte in indelung'a locuintia a Scy-

Neumann). — Αροτῆρες a lui Herodotu suntu mongol. *arat* «ómeni» «poporu»; νομάδες = mongolu: *Nomutschi* séu *numutschi* «arcasi» (Neumann 186); γεωργοὶ suntu Οὖγοι ai lui Strabonu (de si lectur'a Οὖγοι Str. 306 nu e sigura; si Strabo numesce Οὖγοι longa Iazygii Sarmati— cari suntu de origine arica, dupo insusi Neumann) — si ambii se tinu de mongolulu *urga*, lagaru", (— Schiefner col. 196 d'in contr'a observa co urge semnifica numai «cortu», urgege, cortulu Canului séu altoru persóne superióre (Kowalewski p. 590) „pentru co pretutindeni, dice Neumann, unde Mongolii se opriau, séu se oprescu anco, aflamu câte-ua *urga*"). (Câte-va rênduri mai josu insa, flindu co profes. Schott ii amintesce co „uruk" aru semnà „tribu" prefera asta etimologie „caci asia numiti *Georgi* séu Urgi in faptu alcatuia primulu uruk, prin care patéu caletori Grecii olbieni cu marfuri in tiéra Issedoriloru.") Kolaxais (Κολάξαις), fratele celu mai micu alu lui Targitaosu, celu care rapesce (dupo povestea Scythiloru, Her, IV. 6) cadiutele d'in ceru daruri de auru — nu e altu de catu mongolulu Khulaghukhu seu Khulughukhu «a rapí, a jefuí», Khulaghuktschi seu Khulaghatschi „Hotiulu"; numele fratiloru sei: Arpoxais şi Leipoxais (dupo Neum. Nitoxais) corespundu mongolu. *Urbatschi* „unu omu nehotaritu, nestatornicu"; nitsoktski „unu omu ce se lasa d'unu lucru" (p. 186), si in fine Targitaus — de la meng. tarkhakhu „a se intinde, a plantà" (184). — Totu asemeni etimologii: Ἑξαμπαῖος = mong. *jeke dsam* (mare drumu); déru fiindu co in unele (stricate) manuscripte se citesce ἀμαξαππαῖος, convine lui Neumann mai bine a deduce acésta d'in: *aimakdsam* „drumulu sacrei adunari"; iaru terminatiunea — παῖος — fórte comodu, printr'ua simpla eróre a lui Herodotu: „La intrebarea despre numele locului ce insusi H. visitase, primí el de la socii sei de drumu Scyti respunsulu: *aimac dsam bui* „suntu drumurile cele sacre", etc, etc.; In acestu chipu continua Neumann in tóta oper'a sea, d'in care citaramu câte-va esemple numai. — Este curiosu numai cumu asemeni limbistice scamotagiuri „(linguistische Taschenspielereien)" precumu indreptatitu le numesce Schiefner, a pututu trece in unele editiuni ale lui Herodotu, cumu de es: a lui Stein.

(31) *Slov. Staroz.*, 2 vol. — traducti'a germana, in care s'a strecuratu mai multe erori, *Slavische Alterthümer*, de Mosig von Aehrenfeld, Leipzig 1843, 2 volume.

(32) Idem, tr. germ. I, 181, 271.

Digitized by Google

«thiloru in interiorulu Asiei, parte in vecinetatea Mediloru si Persiloru; in zabav'a «Scythiloru prin Medi'a pe timpu de 28 ani, in fine in vecinetatea cu Sarmatii, unu «poporu medicu, cu care ei statura atâtea secule in relatiune, si si amestecara mo«ravurile si limb'a.»

Theori'a lui Schafarik presenta pentru noi mai multe imposibilitati:

1-iu. Este greu a admite co Slavii, unu poporu ce numerá milióne, se fi fostu subjugatu de ua mana de Mongoli; se tréca apoi sub stepanirea Sarmatiloru, Gotiloru, Huniloru, fora sa se scie in timpu de 13 séu 11 secole (de la Hesiodu pene la Iordanis) nici macaru despre esistenti'a loru, ca cumu aru fi remasu atâtea milióne ua putere latenta in miscarile uriasie ale celoru alte popóre. (31).

2-lea. Schafarik nu 'ntemeiadia hypothesele séle pe nici-unu scriitoru anticu grecu séu romanu, ci talmacindu şi restalmacindu câte-va notitie, invocandu autoritatea Chronicarului Nestoru d'in alu XII secolu, contr'a autoritatii lui Herodotu d'in alu V-lea secolu inainte de Chr., despre raporturi ethnice anterióre chiaru acestui'a (34); si

3-lea. A sustine pe de ua parte mongolismulu Scythiloru, intemeiatu pe ua pretinsa assemenare a phisicului intre ambele popóre, şi a recunósce pe de alt'a: co totu ce ne remane d'in limb'a scytha «aru trebuí se puna inrudirea acestei limbi cu medo-persic'a afara de ori-ce induoiala» (p. 284), si in acelasi timpu a esplicá acestu minunatu phenomenu prin imprumutulu facutu de Scythi de la Medo-persi, este —pare-ni-se, ua consecintia ce are in sine si contradictiunea sea; caci déca totu ce scimu d'in limb'a scytha este 'mprumutatu de la Medo-persi, d'in ceea-ce nu scimu urmédia sa fi fostu limb'a scytha ua limba mongola? — Si totusi Schafarik facuse unu pasu insemnatu in recunóscerea adeverului, constatàndu originea indo-europee a cuvinteloru scythe. (35)

Scythii suntu Indo-Europei. — Donaldson (36) si I. Grimm (37) au aretatu anco de multu prin analys'a cuvinteloru scythice ajunse pene la noi, co: Scythii lui Herodotu suntu unu poporu indo-europeu. Cu acést'a insa cestiunea ethnografica nu e de câtu in generalitatea sea determinata, coci mai remane partea cea-i-l'alta a ei: careia anume din grupele marei familii apartinu Scythii?

Opiniunile suntu diversu impartite:

(33) Theori'a lui Schafarik este mai pe largu combatuta de G. v. Wietersheim, *Zur vorgeschichte Deutscher Nation*, Leipzig 1852, *Excurs A*: Über *Schaffarik's meinung: dass Slaven die ersten Bewohner des Landes zwischen den Karpathen und dem Adriatischen Meere gewesen seien*".

(34) Wietersheim, l. c. — Cf. Cuno 304.

(35) Ua opiniune nu mai puçinu hasardata este a lui B. Kortüm, *Griech. Geschichte* I, p. 301 seq., care vede: in Scythii Nomadi pe: Mongoli; in Scythii agricoli, pe Slavi, Sarmati si altii; in Budini si Geti pe Germani, iar in Kimmeri — unu tribu d'in famili'a kimrico-iberica. — Kurd de Schloezer, *Les premiers habitants dela Russie, Paris* 1846 tine ca si Schafarik de Slavi pe Σκύθαι γεωργοί εἰ ἀροτῆρες.

(36) *Varonianus*, p. 30—40.

(37) Geschichte der Deutsche Sprache, Leipzig 1848.

Digitized by Google

Pe candu Halling (38), Pinkerton (39) si Grimm ii considera de Germani, Schleicher si altii, de stremosii Slaviloru, Lituaniloru si Germaniloru, intr'ua epoca candu acesti'a anco neseparati constituiá un'a si aceiasi familie; Lindner (40) Cuno (41) etc. (42.) de chiaru Slavii de adi, — Zeuss(44) si Müllenhoff(44) le dau ua origine eranica, iara Rawlinson (45) hesita a se pronunciá.

Argumentele lui Zeuss suntu: a) Famili'a medo-persica erá in antichitate pe langa cea indica si semitica cea mai respandita in Asi'a, si unu numeru insemnatu d'in popórele séle erau date vietiei nomadice; b) Religiunea scythica este identica cu cea medo-persica; c) Lamurite marturii confirma originea medo-persa a acestoru popóre nomade; d) Numeróse comparatiuni alle numiloru scythice si perso-medice ducu la acelasi resultatu.

Lui Müllenhoff se cuvine meritulu d'a fi completatu demonstratiunea lui Zeuss, esaminandu in modu sciintificu tote cuvintele pastrate d'in limb'a Scythiloru, si prin acést'a, deslegandu pentru totu-d'aun'a cestiunea despre positiunea ethnografica a Scythiloru si Sarmatiloru. In desu citat'a disertatiune a sea probedia mai anteiu (pag. 551 — 2) co Sauromatii pe cari Hippocrates (de aere § 89) ii numesce unu poporu scythu suntu de origina medica(46), rediemandu-si parerea nu numai pe asemenarea costumeloru (not'a 1 p. 552), déro si pe comparatiunea numeloru sarmatice si alane cu eranic'a, d'in care resulta in modu neindoiosu inrudirea ambeloru popore. Apoi (p. 553) dupo ce stabilesce co Scythii si Sarmatii vorbiau aceiasi limba, inse in dialecte diferite, trece la analis'a cuvinteloru scythice, care-i da dreptu resultatu co: acestea nu se potu esplicá mai lesne si mai completu prin alte limbi afora de cea vechia persica si de zenda; co prin urmare Scythii si Sauromatii au fostu unu poporu *eranicu*, si parerea cum co Slavii s'aru trage dintr'ensii este cu totulu nefundata.

§ 7.

Cuno asupr'a Scythiloru. — Theori'a despre identitatea Scythiloru pontici cu famili'a letto-slavica fú mai de curendu sustinuta cu multa cheltuiala de eruditiune

(38) *Geschichte der Skythen*, Berlinu 1833.

(39) Dissert. on the origin and progress of the Scythians or. Goths. Lond. 1787 in 8.

(40) F. L. Lindner Skythen des Herodot, Stuttgart 1841.

(41) Op. cit.

(42) Iordan. *Origg. Slav.* T. 1—2. Fol. Windob. 1745. — Gatherer, *an Prussorum, Lituanorum cet. pop. Lettic. orig. a Sarmatis liceat repetere?* in *Comm. Soc. Scient. Gotting.* t. XII, p. 161—272; t. XIII, p. 79—137 — Fréret *Oeuvres*, ed. 12, t. V, p. 57 etc. — P. G. Eichhoff *Histoire de la langue et de la littérature des Slaves, considérées dans leur origine Indienne-leurs anciens monuments et leur état present.* — Steph. v. Horwat, *Urgeschichte der Slaven.*— Pesth 1844. — L. Georgii, *das Europäische Russland in seinen ältesten Zuständen.*, Stuttgart 1845.

(43) *Die Deutschen und ihre Nachbarstämme*, München 1837.

(44) Op. cit.

(45) *History of Herodotus, III*, p. 199.

(46) Plinius, N. H. 6, 19.

Digitized by Google

de cotre Cuno in oper'a sea : Forschungen im Gebiete der alten Völkerkunde, (erster Theil), *Die Skythen* (Berlin 1871)(47). Elu pléca de la intrebarea : «Ce au devenitu imensulu poporu alu Scythiloru, déco acesti'a nu erau Slavi? si unde locuiau Slavii in vechime, déco nu erau ei Scythii, candu mai alesu despre emigratiunea loru in tierile ce ocupa de la alu VI-lea secolu d. Chr., sub numele de Slavi nu aflamu nici ua urma?» (p. IX). Elu mentionedia apoi co : intinderea Scythiei devine d'in ce in ce mai mare in scriitorii posteriori lui Herodotu. Si «acesta impregiurare insesi serva in acelasi timpu de confirmatiune a probei apagogice trase d'in Herodotu : cum putea poporulu Scythu sa se intenda. asia dicundu in infinitu, déco nu era consolidata idee'a despre marimea-i imensa? Si cum se putea nasce asta idee, si cum putea sa se consolidedie fora realitate?»(48)

Cu asemenea dogmatice propositiuni stabilite *à priori*, Cuno tote le esecuta; talmacesce si restalmacesce marturiile pentru a operá cu ele séu fora ele. Pe Indo-Scythi ii tine de Parti (p. 205), si pe acesti'a de cei mai rubediti cu Slavii, pentru co numele Arsakidului Vonones amintesce pe vechiulu slavicu *wojna* «resboiu» wojnŭ «resboinicu»; numele parthicu Vardanes=slav. Bratanŭ (de la Brat «frate») séu= Vladoni (de la vladati «imperare»; Pacorus, de la sl. pakŭ «validus» cu sufix *orus*, etc. (p. 200). Numile reginei Amazoneloru Oreithyia si a lui Orikos fiulu regelui Skythu Ariapeithes, le deduce de la slav. Oriti «arme», kroat. orias «uriasiu» (p. 287). — Cum predemonstredia elu slavicitatea numeloru topografice la nordu de Pontu se vede d'in urmatorele, p. 230 : Prin Rhipe séu Ripăi desemnedia scriitorii vechi patru systeme de munti; fiindu-co etymologi'a finica convine numai la doue, cata se preferimu etymologi'a slavica de la radecin'a *rip.*!... Kimmerii suntu pentru Cuno fora discusiune Scythi, deci Slavi (p. 259), de si tote fontanele deosibescu destulu ambele popore. — «Co Scythii pontici nu erau nici de cum Persi, dice Cuno, este tacerea scriitoriloru vechi ua proba negativa de mare greutate.» (p. 320) : — Déro ore asta tacere a scriitoriloru n'aru fi cu mai multu dreptu ua puternica dovada pentru neslavicitatea Scythiloru? —— Esplicatiunea resturiloru d'in limba scytha prin slavic'a moderna e numai aparenta. Mai anteiu in timpulu lui Herodotu si alu lui Dareius

(47) Despre valorea hypotheseloru emise in asta opera, vedi recensiunea lui **Gutschmid**, in *Literarischen Centralblatte* 1871 p. 1025 sq.

(48) p. IX. Cf. pp. 90. 249. 311, 313 in care repeta d'in punctu in punctu aceleasi intrebári. — Cu tote astea: I, apagogic'a dovéda despre slavicitatea Scythiloru nu esista pentru co: Scythii puteau pré bine sa se stinga, cumu s'a si stinsu, respandindu-se in regiunile departate si necunoscute d'in nordulu Asiei si Europei, séu contopindu-se in parte cu poporulu Getu; II-lea, intinderea numelui „Scythia" la scriitorii posteriori lui Herodotu, nu corespunde realitatii, astu nume devenindu colectivu pentru tote poporele nomade ale nordului si resaritului, cum lamuritu spune Plin. hist. nat. IV 25 : „Scytharum nomen usquequaque transiit in Sarmatas atque Germanos; nec aliis prisca illa duravit appellatio, quam qui extremi gentium harum, ignoti prope caeteris mortalibus degunt"; III-lea Opiniunea altmintrelea drépta, co : Slavii nu suntu veniti in locuintiele de adi tocmai in timpulu istoricu, caci in acestu casu amu aflá ore-cari notitie despre unu atare evenimentu, — nu implica necesaru identitatea Slaviloru cu a Scythiloru, cum crede Cuno, caci se pare a fi siguru, dupo cum Müllenhoff a si probatu : co poporele ce Herodotu deosibesce de Scythi : Neurii, Androphagii si Melanchlănii, erau stremosii Slaviloru.

Digitized by Google

limbele slavice nu se vorbia cá acumu; alu douilea, analys'a cuvinteloru scythe probédia intre alte legi ale suneteloru — trecerea originaruluĭ *s* in *h* (asia in numele scythicu alu orasiului Theodosi'a: 'Αρδάβδα, ce e glossatu prin ἑπτάθεος, se recunosce ἁβδα=zend apers. hapta, siepte), — cum este in eranic'a si gréc'a, pe candu limbele slavice nu cunoscu asemenea transformatiune(49).

Pucin'a valore inse a etymologiiloru lui Cuno reese mai bine punendu-le in comparatiune cu ale lui Müllenhoff.

CAPITOLULU III.

Probe philologice

GLOSSARU SCYTHICU

Cercetarile asupr'a limbeloru vechi ale caroru resturi ne suntu pastrate de scriitorii streini: greci séu romani, ne presinta de la prim'a data seriose greutati; caci resturile acestea nu suntu transmise in alfabetulu nationalu, ci prin transcriptiunea gréca séu romana, care nu putea totu-d'auna se reproduca fidelu si precisu tote sunetele limbei, ci le modelá dupe legile loru euphonice. Celebrulu nume Karthu-Hadath, de es. devine la Greci *Karchêdon*, iaro la Romani *Carthago*. Mai alesu Grecii erau obicinuiti a schimbá sau mutilá cuvintele streine, cum deja Strabo(1), si multu timpu dupo elu Lydus(2) cu dreptu le-a imputatu(3).

Acést'a privesce neaperatu si cuvintele scythe de cari avemu sa ne ocupamu. La ele se mai adaoga si imprejurarea co multe suntu nume proprii d'in periodele vechi ale limbei, ceea-ce aduce greutate a se esplicá prin limbele moderne; la multe iarasi sensulu originariu necunoscandu-se, ethymologi'a adesea balantiadia. — De mare importantia suntu neaperatu cele transmise cu semnificatiunea loru; anse si atunci cestiunea totu remane, déco cuventulu, déco insemnarea lui astu-feliu cumu se da, este séu nu corecta. Mai departe, *Scythu*, *Scythicu* n'a avutu totu-d'aun'a ua insemnare propria, determinata, si e intrebarea: ce intielege de es., Hesykios candu dice: *scythicu?*, si ce siguranția potu avé numele date de scythice de cotre scriitori cá Appianu, de esemplu?

D'in acést'a resulta lamuritu: co unu atare glossaru numai d'in punctulu de vedere istoricu se pote face, si luandu de basa studiulu methodicu si systematicu alu lui Müllenhoff — cu ale carui ethymologii rare ori vomu avea a fí in desacordu, — dividemu materialulu in doue: 1-iu, Cuvinte transmise cu semnificatiunea loru; si 2-a, cuvinte a caroru semnificatiune nu se da de anticitate (scriitori, inscriptiuni, monede).

(49) **Fick**, *Die ehemalige Spracheinheit der Indo-germanen Europas*, Göttingen 1873, p. 407. — **Spiegel**, *Die Scythen im Alterthum*, in *Ausland*, 1871, p. 725.

(1) **Strabo**, p. 607 ed. Didot.

(2) Lyd. de Magistr., III, 32.

(3) Invetiatii moderni, ca Ch. **Lenormand** Hist. Ancienne, III, 1,3; **Bellognet**, *glossaire Gaulois*, 65, **Diez**, *Gr. der R. Spr.* I, 79 seq. — **Hase** etc. a doveditu mai multe asemeni metamorfose in scrierile celoru vechi.

Digitized by Google

1. *Cuvinte transmise cu semnificatiunea loru.*

Herodotu

1. 'Ενάρεες adico οἱ ἀνδρόγονοι (IV 67 comp. I 105), dupo Herodotu, care da traducerea lucrului; ἀνανδριέες, dupo Hippokrates «nebarbatescu» care da pe aceea a vorbei, —corespunde zend. e-nairya (comp. zend. e-vîta=a-vîta), aric. a-narya «nebarbatescu» compusu d'in negativu a —si nar, barbatu. (Comp. Zeuss 294, Müllenhoff 553, Schafarik I 283. — Fick 406).

2. 'Εξαμπαῖος, ε dico ἱραὶ ὁδοί «cài sacre», fontana si ua regiune. Traducerea lui H. e corecta. 'Εξαμ—anse ofera greutate. Zeuss (295) cugeta la zendiculu *asha*, *ashavan*, sanctu, si *pate* poteca, drumu; séu pers. Mahpai «circumscriptiune sancta». Müllenhoff, care respinge asta ethymologie, crede co E este unu privativu *a*, si in cuventu sta ideea de «neviolatu, neviolabilu», cá in germanulu «heilig»; ero πατ è path, apers. pathi, poteca. Elu nu esplica anse pe enigmaticulu μ ce-lu aflamu si in alte asemeni compositis 'Αρτίμπασα ('Αργίμπασα), 'Αργιμπαῖοι, olb. Τοόμβαγος ? tansit. 'Ιραμβοῦστος (comp. med. pers. 'Αρτεμβάρης Herod. I, 114 sq. 9. 122. — Aeschyl. Pers.). — Rawlinson (On the Ethnography of the European Scyths), reduce εχαν séu hexau la Skr. accha, grec. ἅγια si lat. sacra (de siguru nefundatu). Dupo Cuno: form'a cuventului aru fi: Svampaios, d'in asl. svetŭ «ιερός si asl. pati, ὁδός», pe care Herod. l'aru fi transformatu in 'Εξαμπαῖος.— Ethymologi'a lui Müllenhoff e fora indouiala de preferitu.

3. 'Αριμασποί, unu poporu, adico μουνόφθαλμοί (IV 27): οὐνομάζομεν αὐτοὺς Σκυθιστὶ 'Αρμασπούς. ἄριμα γὰρ ᾽εν καλέουσι Σκύθαι, σποῦ δὲ τὸν ὀφθαλμόν (comp. 3, 116). Traducerea lui Herodotu nu e corecta, caci ἄριμα nu insemna in nici ua limba «unulu» numeralu; sk. âdima primus fiindu ua formatiune tardia. Dupo Müllenhoff 'Αριμ-ασποι=zend airyaman, familiariu, supusu, si acpa, açp calu «avendu cai supusi, blandi» (p. 555). Rawlinson aduce gresitu pe ἀριμ — (dupe elu in locu de Fάριμα), cu skr. prathamâ, zend. frathema, grec. πρῶτος; éro *spu* cu lat. *spic* séu *spec*—radecin'a cuventului specio, specto, speculor, aspicio. Cuno (326) fora sa observe co skr. âdima e ua formatiune tardie, deduce d'in elu pe *arima*, si-lu pune in strinsa rudenie cu slaviculu «jedin» «unulu»!

4. Οἰόρπατα, denominatiune scythica a Amazóneloru, adico ἀνδροκτόνοι οἰὸρ γὰρ καλέουσι τὸν ἄνδρα, τὸ δὲ πατὰ κτείνειν (IV, 110). — Traductiunea lui Herodotu pare a fi si ací necorecta; coci acelasiu cuventu si aceiasi forma nu potu fi de ua data unu substantivu, unu femeninu séu commune in nomin. plur., si de alta data unu verbu in infinitivu. Este de admisu co Herodotu a pusu οἰορ—in locu de οἰρό—, si οἴορο. este cu siguranta=zd. skr. vîra barbatu, erou (Zeuss 295, Schafarik I 288, Müllenhoff. 555; Kuno 316, Rawlinson l. c.); éro—πατά=nominativu pluralu d'in *pati* zd. paiti domnu, in locu de patayô, pataya (vedi Justi, Handbuch der Zendsprache, Leipzig 1864 p. 389); asia co: οἰροπατα aru semná, «stapanitórele barbatiloru». Rawlinson, Zeuss si d. Hasdeu (Istoria Critica ed. 2 p. 184) se tinu de traductiunea lui Herod.

Digitized by Google

deducu πατά=skr. vadha, a bate, a omorî a sfaramá. — Cuno de si nu gasesce αὔρ —in limb'a slavica, cí numai a dou'a parte a cuventului: πατά in litvanulu patis «dominus», esplica cuventulu, de origine slavica, fiindu-co «scimu, dice elu, co famili'a slavo-lettica se aflá de timpuri negandite in campiile Europei orientali».—Ethymologi'a lui Müllenhoff nu ne impaca in ce privesce pe πατρ, care nu póte veni in compositiune cu οἰρό, coci in acestu casu aru trebui sa fia: οἰροπατνί, adico tocmai contrariulu: «femeile stapanite de barbati».

Hippocrates

5. Ἐνάρεες, adico, καλεῦνται τε οἱ τοιοῦτοι ἀνανδριεές (de aëre § 22). A césta esplicare e mai propria de câtu ἀνδρόγινοι ai lui Herodotu; cuventulu este ua formatiune adjectivale d'in zd. skr. nar, nara, homo cu privativulu *a*. Comp. nr. 1.

Plinius

6. **Temarunda**: «Maeotim Scythæ *Temarundam* vocant, quo significant matrem maris» (VI 20). [Comp. cu Herod. IV 86, μήτηρ τοῦ Πόντου (IV 51, μήτηρ Ὑπάνιος) si Dionysios Perierget v. 163—167] Zeuss (296) intemeiatu pe lectur'a incorecta *Temerinda* deduce cuventulu d'in maghiar. tenger, mare, séu turcesculu dengis, si *inda* d'in magh. anya, turc. anja, inja.—Bötticher (Arika p. 57)=skr. tâmara, aqua, ceia ce e de respinsu, coci lipsescu probele.—E de presupusu co—unda va fi fostu ua data in skr. Comp. Müllenhoff 556 Temarunda=mater Unda. Cuno (246) crede a fi= slav. «tĭma» numerus infinitus si litav. «undŭ» apa «immensa apa» séu «apa négra»

II. Cuvinte a caroru insemnare nu s'a transmisu de anticitate.

Herodotu

7. Ταβιτί, dieiti'a vetrei si a focului (Vest'a) IV 59. Dupo Zeuss (286) si Müllenhoff este ua formatiune femenina cu tenuis immuiata communa tuturoru limbeloru arice, de la *tap* a arde, a luminá. (Comp. Bopp. Vergl. Gramm. § 841 seq.—Justi p. 132, —Cuno 198; Rawlinson).—Credemu anso co Ταβ nu póte sa stea in nici unu raportu cu *tap*, coci numai in dialectele eranice mai nuoi ne intempina tab pe longa *tap* (Fick p. 406.)

8. Ἄπια=Γῆ (IV 59), numele dieitiei pamentului, Tellus; se compara mai anteiu cu lat. Op—s; radecin'a anse *ap*—cu sensulu corespundietoru se afla desvoltata indestulu si in aric'a. (Müllenhoff 573; Zeuss 285, 762.—Rawlinson.—Fick).

9. Ἀρτίμπασα (Ἀργίμπασα, Ἀρεππασα IV59). numele dieitiei Aphrodit'a.—πάσα póte fi séu d'in zd. çpac (paiti paç'i) skr. paç, a se informá, a priví; séu d'in zd. paithya dominatiune, protectiune (M=hoff 571) αρτίμ—remane anse obscuru. Rawlinson cugeta la grec. Ἄρτεμις. — Cuno(345—6) αρτι=asl. *rati*—πασα=litv. pati stepena, «stepena a Rezbelului».

10. Οἰτόσυρος, Scythiculu Apollo (IV59); —συρος=zd. çûra tare, majestuosu (M-hoff

Digitized by Google

571, Zeuss 289. Rawlinson; συρος=skr. sûrya «sóre« ὀιτο=séu lat. vita si grec. αἰσα séu mai siguru αἴθος, αἴθων, vitrum, alb, germ. weiss, engl. white.

11. Παπαῖος; olb. Παπίας Παππίας, meot. bosp. Πάππος Παπᾶς Παπίας Πάβας, tanait Βάβος nr. LXXI, sarmat. Babai ap. Jordanes c. 54, 55, este n. pers. bâba, bab, aper. Bab, Babai, numele vechiu persanu alu *Dieului celui mare* si omnipotentu (Richardson ap. Zeuss 287; M-hoff 557; Rawlinson). (4).

12. Θαμμασάδας, Scythiculu Poseidon (IV 59;—μασάδας, μασάδης semnédia in zd. «puternicu, cu marire, cu putere indiestratu» si θαμί=zd. zem. npr. zamî skr. gám, pamentulu (M-hoff 567).

13. Ὀκτομασάδης, principe Scythu, d'in timpulu lui Herodotu. IV 80;—μασάδις aceiasi insemnare ca susu (nr. 12).—ὀκτα, dupo M-hoff (567)=zd. ukhta, ukhdha, de la vac a vorbi (comp. zd. aokhtânâ—man; aokhta=(vak—) ukhta (unulu alu carui nume este laudatu).—Ne pare anse co ukhta nu póte stá in legatura cu μασάδης, éro apropierea cu aockta nu e nemerita; remane déro οκτα obscuru.

14. Ἀρια-πείθης principe si rege Scythu (IV 76, 78).

15. Σπαργα-πείθης rege alu Agathirsiloru (IV 76) si principe Scythu.

16. Σπαργα-πίσης principe alu Massagetiloru (I 213).

Ἀρια=zend airya=apers. ariya Arii, ce se afla in mai multe : Ἀριοβαρζάνης, Ἀριομάρδης (Herod.) Ἀριάσπη (Ptol.); si πείθης=zend. paêça forma, figura, prin intercesiunea vechia persana a aricului ç prin *th*.

17. Ἀρίαντάς, rege Scythu d'in timpu necunoscutu (IV 81) si

18. Ἀριαράθης, ambele-si nume persice, d'in ἀρια si *ratha* trasuri de resboiu; zd. airyavanţ.

19. Ἀριο-φάρνης=apers. ariyafrâna.

20. Ὄρικος, fiulu Opoiei si alu lui Ariapeithes (IV 78)=Varica, zd. vairika, séu de la vairi, cuirasa, *var* a aperá, a protege, a accoperí; séu de la vairya, vrednicu de doritu, war a dorí, a optá.

21. Κολάξαϊς.

22. Λιπό—séu Νιτόξαϊς.

23. Ἀρπόξαϊς.

24. Σκολότοι (IV. I).

—ξαϊ—ς=zend khshaja, skr. kshaja, puternicu, stapenitoru. Esplicatiunea lui Ebel in *Kuhn* Zeitschrift. 6,400 co numele λιπόξαϊς aru semnà «rege unsu» nu e de admisu, cá si semnificatiunea lui Κολάξαϊς, pentru co *kula* familie nu e unu cuventu vechiu, vedicu; si Κολα—d'in Κολάξαϊς ste siguru c'a perdutu pe Σ de la inceputu, care se pastrédia in Σκολότοι, numiti astu-feliu de la Κολάξαϊς (vedi Herod. IV 6). Cuno presenta nisce ethymologii pucinu serióse. Κολαξαϊς=vechiu slav *kaliti* «refrigerare, temperare, a raci in apa feru rositu in focu», a calí; Lipoxais=lĕpŭ «pulcher»

(4) Ua inscriptiune longa Doganlù in Asi'a-Mica e dedicata lui Papias Mantuitorulu ΠΑΠΙΑΔΙ, ΣΩΤΗΡΙ, ap. Leake (Asia minor I p. 20.—Totu aci inscriptiunea phrigica cu numele Baba (I 547). —Cf. Boeck, Inst. Ant. C. II § 6, p. 13.—Arian (ap. Eustat. ad. H. v. 429) dice co Jupiter era adoratu in Bythini'a sub numele de „Papas".

Digitized by Google

frumosu «séu mai bine litv. lépiu» a poruncí (p. 325); Arpoxais=asl. Kotera séu Kotora lupta, pentru co d'in Arpoxais se tragu Katiaroi, pe cari Pliniu (IV 50) ii numesce Cotieri (p. 325); éro Σκολότοι=aslav. skala «pétra, stinca».

25. Παραλάται (IV 61) cei mai superiori d'in Scythii regali=séu zd. paradhâta (pehl. péshdât) «cei mai supremi» (Justi 185) séu=zd. ratu domnu, a avé domni'a (M-hoff 562).

26. Σαύλιοι, principe Scythu IV 76=radecin. zd. shu, apers. siyu=a merge, a face sa mérga.

27. 'Ανάχαρσις (IV 76). Dupo Rawlinson si Leo Meyer (la Kuhn 5.162)=skranagha nevinovatu (comp. zd. agha riu) si rshi intieleptu.

28. Τάξακις (IV, 120) zd. takhsh, a face sa fuga, cursieru.

29. Τόξαρις=zd. thwakhsh, skr. tvaksh, a face, a procurá, a fi zelosu=adjectivu thwakaha, np. tukshâ, iute, zelosu.

30. 'Οποίη (IV 78) numele unei regine Scythe=zd. vap a tiese, de si s'aru asteptá, vâpaya=tiessetóre (Mh. 564).

31. Σκόλης (Σκολάδης bosp).

32. Σκόθης=Çkudra d'in inscriptiunea de la Nakhs—i—Rusten.

33. Σκόπασις (IV 120) associatu la regatu de Idanthyrsos. Dupo Cuno=vechiu slav skapŭ «parcus» nsl. skop, de unde verbulu skaponati «tenacem esse.»

34 Ταργίταος stremosiulu Scythiloru IV 5, unu compositum cu totulu eranicu de la 'Αρια.

35. Ὑπάκυρις } riuri scythe.
36. Ὑπανις }

Ὑ=este in locu de vi='Ὑστάσπης=apers. Vistâçpa, 'Ὑδάρνης=apers. Vidarna etc. Dupo Cuno (237)=lituan. ùpe riu, Rawlinson pune Ὑπαν in legatura cu celt. apan engl. avon, éro—ης ilu tine de obscuru.

37. Τιάραντος, riu in Scythi'a, la Ptolemeu cu falsa grecisare 'Ισρασός, la Ammianus: Gerasus, la Const. Porphyrog. Σέρετος.—Dupo Rawlinson Ter+antus; radical'a ter aceiasi cà in Tyr-as, Dnis-tr, Ter-ias, Ter-mus, Trebia (=Ter-ab-ia) Truentus (=Tiarantus, engl. Trent); éro sufix-antus ilu compara cu-ander d'in Scam-ander, Mae-ander, si cu entus séu ento d'in Tru-entus, Casu-entus, Tr-ento. Dupo Cuno (234—5) =Tiarna, Cerna; éro Pictet: skr. taranta torinte de plóia, oceanu; Müllenhoff: zd, jar, skr. gár a murmurá séu car a merge, zd. carant mergêndu.

38. Τάναις adi Donu,=radecina tan a se 'ntinde.—La Cuno=lituanulu: twanas «valu».

39. Βορυσθένης=zd. vouru – ctâna «avendu ua positiune larga». Cuno ilu identifica cu Beresa, numele mai multoru riuri si locuri in Russi'a; éro Rawlinson ii da ua forma primitiva Poros-danas, aceiasi cu Porata.

40. Τόρας=tu a fi tare, puternicu (Mh. 574).—Cuno regasesce pe Τόρ—in Danastrus séu Dana-ster, numele mai nou alu Tyrei.

41. Πόρατα (IV 48,) gr. Πορετός, adi Prutu=par, a umple, de unde paurva, insemnatu, proeminentu, bogatu. La Cuno 234—asl. plu «fluere» plutije «fluxus» si se com-

Digitized by Google

para cu Porotwa, Poritos riuri in Russi'a.—Rawlinson, si d. Hasdeu ilu deducu de skr. pâr, zend. pĕrĕ, in intielesu de trecatóre. (Comp. celt. frut, riu. Zeuss, Grammatica Celtica, Berolini 1868, t I, p. 80.—Glück, Die bei Caesar vorkommenden Keltischen Namen, München 1857 in—8 p. 3).

42. Παντικάπις, riu in Scythi'a. — Comp. παντίμαθοι, πανδιαλαῖοι la Her. III 1. 125.

43. Σαυρομάται=zd. caora—spada, caora, clangóre, cûra lance, sulitia;—má este obscuru si dubiosu. La Cuno=asl. svariti «pugnare».

44. Τράσπιες, unu tribu scythicu=try-açp-ya, «cei cari-umblu cu caruti'a cu cai», cumu se obicinuesce asta-di in Rusi'a.

La acestea se mai adaoga anco 16 nume transmise prin Herodotu, cari séu sunt streine de limb'a scytha, séu d'in caus'a formei loru prea multu grecisata nu se n potu cunósce. Acestea suntu :

45. Ἀγάθυρσοι.
46. Ἀλαζῶνες.
47. Αὐχάται.
48. Βουδῖνοι.
49. Γελωνοί.
50. Γέρρος—ρόι.
51. Γνοῦρος
52. Θυσσαγέται.
53. Ἰδάνθυρσος.
54. Ἰῦρκαι.
55. Καλλιπίδαι.
56. Κατιάροι.
57. Λύκος.
58. Νευροῖ.
59. Σύργις séu Ὕργις.
60. Τίμνης séu Τύμνης.

Plinius

Notiti'a d'in Pliniu VI 20 : „Tanain ipsum Scythae *Silin* vocant"; si mai la vale «includente flumine Iaxarte, quod Scythæ Silin vocant» nu intra in acestu glossari de óre-ce 1-iu Pliniu confunda riulu de la hotarulu Europei cu Iaxartes Tanais; s II-lea notiti'a se refera la Scythii asiatici séu Sakii, nu la cei Pontici.

61. **Graucasus** (H. N. VI, 17) : Scythæ Caucasum montem, Graucasum i. e. niv candidum (appellavere) „albu de zapada". Dupo Rawlinson aru fi adeveratulu originalu alu cuventului Caucasu, si 'lu compara cu grec. κρυ—in κρύος, κρύσταλλος, κρυμός, de unde póte latin. cruor etc. Elu presupune co : *grau* in limb'a scytha va fi insemnatu «zapada» si *casus* «albu». Acestea suntu hypothese fora nici unu temeiu.

62. **Satrium** (XXXVII, 2) séu Sacrium (Schafarik Slav. Alterthümer si J. Grimm,

Digitized by Google

propunu asta lectura) „kihlibaru"; se pune in legatura cu leticul sihters séu dsinters; comp. Rawlinson.

Pseudo-Lucianicul dialogu Toxaris

Astu dialogu fiindu ua opera falsa posterióra, care tine pe Scythi si pe Sauromati totu ca vecini, séparati prin Tanais, si pomenesce si de Alani, e lipsitu de ori-ce autoritate. Totusi ne da urmatórele (Toxar. 44, 57, 61) :

63. Ἀρσακόμας.
64. Μακέντης.
65. Σισίννης si
66. Γονδάνης.

Acestea se potu compará cu numile persice d'in Herod. si Xenophonte.

67. Ἀρσαμένης=arsha (skr.) manas, grec. μένος; latin. mens «minte de respectatu» (vedi On the derivation and meaning of the proper names of the Medes and Persians in III vol. Rawlinson op. cit., p. 540) se póte compará cu Ἀβροκόμας, Σισμάκης Γόνδης, si Σισάμνης séu Sisenes,=zend çuc «lucere».

Plutarchus

Si glosele acestui'a de fluminibus nu suntu in genere de luatu in consideratiune. Vomu citá patru numai :

68. **Brixaba** (Plutarch. II, 1158) «fruntea berbecului»; dupo Rawlins. aru fi cuventulu compusu d'in brix «berbece» lat. berbex séu vervex, si aba skr. kepala, germ. haupt, capu; cu perderea guturalei.

69. **Phryxa** (ibid.) «celu ce urasce reulu»;—Xa, a urî; si *phry* séu phru=rêu.

70. **Araxa** (II 1162) «uritoru de domnisióre»; Xa=a urî; ara=domnisióra, ua vergura. Comp. grec. Ἄρτεμις, etrusc. Ari-timis (Rawlins.).

71. **Halinda** (II 1158) «unu felu de vérdia»=lat. caulis (engl. cauli); pe—inda compar'o cu Temer-inda (Rawl).

Periplulu Pontului

Compilatorulu anonnymu care pe la inceputulu secolului alu V-lea dupo Christu a descrisu d'in diferite isvóre periplulu Pontului, dice la § 51 co :

72. Ἀρδάβδα, τοντέστιν ἑπτάθεος se numia in timpulu seu in dialectulu alanicu séu tauricu. ἄβδα anso=zend. hapta, gr. ἕπτα skr. saptán lat. septem, germ. sieben, siépte éro ἀρδ=zd. eredhwa inaltu, ridicatu, apers. arda, lat. arduus, akelt. arduas—os. Numai compositiunea o afla Müllenhoff strania. (p. 564).

Lexicografulu Hesychios

Lexicografulu Hesychios ne da 25 cuvinte scythise, pentru a caroru esplicare ne intempina doue greutati; I-iu, nu scimu ce intiellege Hesychios prin *scythicu*, mai alesu

Digitized by Google

cându gasimu intre acele cuvinte, unele cu tóta siguranti'a armene; cumu de es. ἄγλο cu insemnare κόκνος care e arménulu angl. (Cuno 339); si II-lea, mutilatiunea séu schimbarea cu totulu a cuvinteloru transmise; cumu de es. Γοιτόσυρος in locu de Οἰτόσυρος (Her. IV 59);—Ὁρμάτα. οἱ ἀνδροκτόνοι Σκύθαι in locu de: οἰόρπατα (Cuno 339).

Appianu

Acestu scriitoru presinta mai multe numi proprii scythice, déro dupo parerea nóstra nu merita a fi luate in séma d'in caus'a pucinei increderi ce trebue a dá autorelui acestui'a.—Este curiosu co Cuno se serva cu datele lui Appianu—numai atunci cându crede a fi gasitu in ele vre unu sprijinu pentru parerile séle. Asia deduce elu (343) numele scythu Σοβόδακος de la substantivulu slavonu svoboda «libertate», cu sufixulu slavicu :—akos—agos—akes.

Glosse date ca thrace, déro in realitate scythe.

73. ἀγουρου, ἀγουρους adico ἐφήβους. Cuventulu este scythicu, nu thracicu, si corespunde zend. aghru=sskr. agru, neinsuratu. D'in agru se face dupo legile phonetice baktrice : aguru, aghuru, cumu d'in çru se face çuru. (Fick 421).

74. σανάπη, σινώπη, betia. Philostephanos dice co betivii se numescu la Thraci σανάπαι, si de ací orasiulu Σανάπη. de unde apoi Σινώπη.—Hesychiu se raporta totu la aceiasi fabula etymologica: σανάπτιν· τὴν οἰνιώτην Σκύθαι (dupo Scaliger σανάπην· τὴν οἰνοπότιν Σκύθαι).—In finalulu-πα se recunósce sskr.—pâ bênd, ero σανα-,σινω—e sskr. canas=zend. cinanh, cinô multiemire, bucurie; deci cuventulu intregu corespunde eranicului cana-pâ, canô-pa séu cinô-pa; séu zd. khshnao-pâ.

Inscriptiunile pontice

Dupo Herodotu, singur'a fontana propriu-disa pentru glossele scythice, vinu inscriptiunile pontice cele mai multe aflate in Olbi'a. Ele ne dau unu numeru insemnatu de numiri proprii scythe cari porta in sine celu mai neindouiosu caracteru eranicu.

Luandu numai inscriptiunile d'in secolulu I si II dupo Christu (suntu publicate de Boeckh Corpus Inscript., Graec. II-a parte), aflàmu intre alte numiri :

75. Ἀρσάκης=apers. Arsaka, de la zend. arshan, barbatu (Mhoff. Comp. Rawl. 540.

76. Ὀρόντης=comp. zend. aurvanţ, cavaleru.

77. Σπαδάκις=comp. zend. ap. çpâdha, armata.

78. Ῥαπακέης=zend. rapaka, bucurie.

79. Οὐαρδάνης=Vardanes, nume persanu, de la sskr. vardh a cresce.

80. Ραθά γωσος, huduruitoru cu trasur'a, de la ratha trasura, caru, si sskr. ghosha sgomotu, huduruiala (=zend. gaosha urechie).

81. Ἀτέας — «Cursieru», comp. sskr. atya cursieru, zend. aidhyu (d'in atyu, calaretiu).

82. Χο-δαινος=zend. hu-daêna de la hu bunu si daêna lege.

Digitized by Google

83. Χο-ρόαθος=zend. hu-raodha, cu frumosa talia, zend. raodha talie, aspectu.

84. Χο-φάρνης, zend. hu-frâna.

85. Χο-φραζμος, zend. hu=pré si frâshmi exigentu.

86. Χο-δαρξος, comp. zend. qâ- (=svâ) prin sine insusi si derezi tare (Fick dupo Müllenhoff, 407).

87. Βαδάκης de la *vad* skr. vadh a bate, zd. vâdha ssk. bâdha — a bate de mórte. — Cuno ilu pune in comparatiune cu slav. badati «pungere» vaditi «accusare, incitare, séu cu rusesculu *vodokŭ* conducetorulu.»

88. Οὐαπαδάκης
89. Δαδάκης, Δάδος } de la dâ *a da*. Comp. apers. Dâdarsi, Dâduhya.

90. Φαρνάκης.

91. Βάδαγος.

92. Δάδαγος.

93. Φάρναγος.

94. Κοῦνος (nr. 2078).

95. Κοπιούναγος.

96. Μοσκοβνάγος.

97. Ἀργουάναγος (2070, 2071) = osset *argh*, demnu, valore, zd. van a iubí, a pretiuí.

98. Μακαγος.

99. Μναγος.

100. Ἀρσηουαχος olb.=zd. vanhu, vah - sskr. vasu, zd. Van'huarshya, bunulu intieleptu.

101. Χούναρος Εὔανδρος, zd. hunara, skr. sûnarî εὐανδρία.

102. Ὀχόαρξάνης=zd. vohu—varezâna séu zd. hvarezâna, adica hu-varezâna, bine ispravindu. (Mhoff. 565.)

103. Κόξουρος zd. qa-çûra, forte, tare, prin sine insusi tare.

104. Κονζαῖος zd. qâ-zaya, prin sine insusi armatu.

105. Ναβάζος zd. navâza nou nascutu. Dupo Cuno (320) de la vechiulu slavu nabadati «pungere».

106. Βαιόρ-ασπος=zd. Baêvar-açpa, celu care are 10 mii cai.

107. Σατ-άσπης = zd. celu care are ua suta de cai; zd. Cathwaraçpa, celu ce are patru cai.

108. Βορ-ασπώ-καβος=zend. vara bunu, açpa calu si zend. kavan cunoscêtoru «cunoscetoru de cai buni».

109. Βανάδ-ασπος (jazyg), de la zend. vanant invingetoru si açpa.

110. Φαρνά-ξαρθος corespunde numelui persenu Φαρνα-ξάθρης la Her. 7,65.

111. Καινά-ξαρθος d'in καινα=zend. kaêna pedépsa, si ξαρθος=khshathra domnindu, domnitoru.

112. Διδημόξαρθος

113. Δοσυμόξαρθος.

114. Ἀλέξαρθος.

Digitized by Google

115. Ξησσάγαρος (olb.) Ξήγοδις.

116. Ἰράμβοστος=zd. bûsti pregatire.

117. Φαλδάρανος (tanait)=zd. darena, purtatoru, tinetoriu, sskr. dhárana.

118. Ραδαμασευς
119. Ραδα-μασαδιος } ραδα=trasura, caru; comp. nr. 80 susu.
120. Ραδαμψων

121. Ἄσπουργος de la ἄσπα calu si zend. ura «turma, siru».

D'in numele ethnice, se mai pote esplicá :

122. Ἰάξυγες=din zend. yazu mare, si sufixulu *g* d'in sufixu *k*.

123. Ῥοξολανοί=zend. raokhshna, stralucitoru, stralucindu; compara Ῥωξάνη, numele sociei persane a lui Alexandru.

Resultate :

D'in analys'a cuvinteloru scythice adunate ací in numeru suficientu se pote lesne vedea, I. Co acestea prin nici ua alta limba indo-germana nu se potu maĭ lesne esplicá, de câtu prin cea eranica;

II. Co d'in aprope 60 nume si vocabule scythice transmise de Herodotu, unu sfertu celu pucinu suntu in modu deplinu si siguru : de origine eranica; eró restulu se deduce nesilitu totu de aci.

III. Atâtea numiri proprii scytho-sarmate de pe inscriptiunile pontice, suntu cu totulu eranice.

IV. Co de si unele nume proprii datédia d'in perióde forte vechi ale limbei, si deci comparatiunea loru cu limbele eranice moderne— diferite si ele indestulu intre densele —, e dificile; co de si altele multe suntu transmise fora insemnarea loru primitiva, asia co esplicatiunea remane câte ua data indouiosa; in fine co de si glossele scythe ne suntu transmise prin transcriptiune gréca, ero nu printr'unu alfabetu nationalu, care se reproduca fidelu sunetulu corespundiatoru —, totusi mai multu de trei sferturi d'in ele porta in sine caracterulu hotaritu eranicu.

V. Co incercarea lui Cuno, d'a esplicá prin limbele slave glossele scythe, e cu totulu hasardata, si nu reusiesce aparentu nici chiaru atunci candu calca preste legile filologiei comparate, nesocotindu relatiunile fonetice reciproce intre familĭ'a de limbi eranica si slavica. (Vedi Fick, Stellung der Slavoletten zu Germanen und Ariern, p. 1—61, in op. cit.); caci pe candu analys'a cuvinteloru scythe ne aréta adesea pe longa proprietatile dialectice ale zendei, si urmatorele : I. grup'a caracteristica ariĕi : *ks* : ξαϊ-s d'in Κολά-Λιπό-'Αρπό-ξαϊ-s, fiindu=zend. khshaya=sskr. kshaya; ξαρθo- d'in numile Φαρνό-ξαρθος, Καινάζαρθος=eranicu : Khshathra (comp. npers. carkh, d'in zend. cakhra-; II. schimbarea ce se intempla numai in eranic'a a primitivului Kv=sskr. çv, in çp : scythiculu ἄσπα = zend. apers. açpa calu, in numele : 'Αρμασποί, Ἄσπουργος, Βαιόρ-ασπος, Βανάδ-ασπος, Βορ-ασπώ-καβος, Τράσπιες;—III. Schimbarea lui *s* in *h*, proprie ierosi eranicei : ἁβδα (d'in Ἀρδάβδα, ἑπτάθεος)=zend. apers. hapta, siépte; — in *limbele slavice* nu se constata nimieu d'in tote acestea, ceia-ce este ua proba co nu ele suntu proprii a ne esplicá resturile d'in limb'a scytha.

Digitized by Google

VI. Co prin urmare : *Scythii erau Erani, apartinendu adica cu Medii, Persii, Baktrii la un'a si aceiasi grupa de limbe si popore.*

De aci inse ca necesare consecintie ;

1. Scythii nu potu fi socotiti ca medilocitori intre Europeni si Arii, ca cum adica limb'a loru n'aru fi nici europea, nici arica, ci intre un'a si alt'a (cumu crede Rawlinson, si J. Schmidt; Die Verwandtschaftsverhältnisse der Indo-germanischen Sprachen, Weimar 1872).

2. Lettoslavii nu se tragu d'in Scythi, dupa cumu crede Schleicher, caci limb'a lettoslavica aréta tote indiciile caracteristice limbeloru europene si tote diferentiele d'intre acestea si Arii (adica : europeanulu *e*, europeanulu *l* si ua comuna cuantitate de cuvinte)(5); ea este prin urmare européna, ero nu intre Arii si Europeni, cumu pretinse mai de curendu Johann Schmidt (op. cit.), si in fine

3. Deco Scythii suntu Erani trebue a admite : *a)* co ei au fostu cei de pe urma Arii emigrati in Europa; *b)* co grup'a primitiva letto-slavica se afiá degia in Europ'a la emigratiunea Scythiloru aci; si *c)* co in epoc'a celu pucinu cându Scythii se intindeau spre vestu pene la Prutu, membrii d'in famili'a letto-slava : Neurii, Adrophagii si Melanchlänii lui Herodotu (dupa Spiegel, op. cit., chiaru si Agathirsii) se invecinau póte cu Scythii(6).

Astu-feliu, prin ajutorulu filologiei, ajungemu la conclusiunea definitiva co Scythii nu suntu : mongoli séu turci, germani séu slavi, ci numai *Erani*(7).

CAPITOLULU IV

Probe ethologice

§. 1.

Idealisarea Scythiloru in litteratur'a gréca si romana. — In litteratur'a antica, de la Homeru pene la Tacitu, se constata ua idealisare a popóreloru Nordului in genere, nascuta d'in acea trebuintia ce simte natur'a umana cá fericirea, ce nu o are in sine, s'o caute aiurea, in trecutu séu viitoru, in departatele regiuni cunoscute séu necu-

(5) **Fick**, op cit., care combate cu multu succesu theoriile lui **Johannes Schmidt** din oper'a : *die Verwandtschäftsverhältnisse der Indo-germanischen Sprachen*, Weimar 1872.—Compara : **Conrad Bursian's** *Jahresbericht*, Berlin 1876, vol. II-lea p. 1280; și recensiunea cartii lui Fick, Die ehemalige Spracheinheit der Indo-germanen Europa's, in *Jenaer Litteratur-Zeitung*, 1874 nr. 14, de J. Schmidt.

(6) **Müllenhoff** op. cit., la fine. — Romane de doritu anco culegerea cuvinteloru eranice d'in limb'a rusa actuala. Schafarik citase degia 11 in limb'a rusa, trei in cea serba si ceca.—Credemu co si slaviculu bisericescu *pisi-ti* a scrie, este imprumutatu de la pers. prin medilocirea Scythiloru : *ni-pis*.

(7) Contra opiniunei mongolismului séu turcismului Scythiloru vorbesce si imprejurarea co : Mongolii ca si triburile turce, nu se intinsesera cotre vestu de câtu forte tardiu — secule in urm'a Scythiloru; ero Finezii érau degia la nordu si vestu, candu Scythii se aflau la Pont. — Comp. **Spiegel**, *Die Skythen des Alterthums*, in *Ausland* 1871 nr. 31, p. 721—723.

Digitized by Google

noscute. — Deja Homeru si Hesiodu vedéu in mythicile populatiuni de la Nordulu Thraciei: «mancatorii de lapte» γλάκτοφαγῶν Ἀβίων, cunoscuti mai apoi sub numele de Scythi,—pe ómenii cei mai drepti δικαιοτάτων ἀνθρώπων (Iliad. 3—6). — Aeschylos fg. 192 (la Strabo VII 301) dice despre Scythi: ἀλλ' ἱππάκης βροτῆρες, εὔνομα Σκύθαι, éro in Eum. (703 sq.) considera Scythi'a ca locuintia a Justitiei, intrecuta fiindu numai de cotre Areopagulu athenianu (1)

Herodotu, care cunoscea in de aprópe acestu poporu nu 'lu idealisa. Elu raporta co d'in tóte tierile, Pontulu Euxinu produce natiunile cele mai ignorante (IV 46). Unu singuru omu nu s'a aflatu la ele care sa fi datu semne de prudentią si de abilitate, séu sa fie instruitu. Numai natiunea scytha face ua esceptiune, si la ea, Anacharsis. «Scythii suntu d'in tóte popórele ce cunóscemu, continua Herodotu, acei'a cari au gasitu midilócele cele mai sigure pentru a'si pastrá folóssele cele mai pretióse. Afara de acést'a, nici-unu lucru altu nu admiru la ei. Aste folósse consista: a nu se lasá sa fie ajunsi de inimici, candu voescu sa nu fie; caci n'au nici orasie, nici fortaretie. Ducu cu ei casele loru; suntu mesteri a trage cu arcu standu calare. Nu se hranescu cu fructele pamentului, ci cu vitele, si nu au alte case de càtu care. Cumu sa se póta invinge asemenea popóre?» (2).

In Ephoros se vede mai bine romantic'a idealisare a Scythiloru. Elu ii tine «de ómenii proprii pentru sentimentele oneste; d'intre Scythii nomadi, mai alesu pe cei cari se hranescu cu lapte de épa, si se deosibescu de toti cei-l'alti prin dreptatea loru, pentru co: «suntu simplii in nevoile loru; nu lacomescu a gramadí avere (οὐ χρηματισταί); traescu intre ei dupo ordine si lege (εὐνομοῦνται), avendu in deobste socii si copii si rudenie, si ori-ce altu; ei suntu neatacabili si invincibili de streini, pentru co nu poseda nimicu ce aru determiná pe acesti'a se'i póta supune. Si Choerilos marturisesce acést'a. Némului scythu apartine si intieleptulu Anacharsis, pusu intre cei siépte sapienti, d'in caus'a simplicitatii, bunului simtiu si inteligentii séle.» (3)—Acestu pasagiu amintesce cu totu dreptulu descriptiunea lui Platone despre timpulu primitivu alu ómeniloru naturei (legg. III 679 b.), cari nu cunosceau nici auru, nici argintu, de aceea nici arogantia, nici nedreptate, nici ura, nici invidie, si cari aveau moravuri curate. Chiaru cuventulu lui Ephoros: Scythii εὐνομοῦνται amintescu pe εὔνομος πόλις (462). La elu Scythii suntu οὐ χρηματισταί, si Plato aréta stricatiunea ómeniloru prin χρηματισμοι (645c) (4).

Déro acésta sentimentalica idealisare isi avú si partea sea satirica, pentru a ne es-

(1) *Eum.* 703 seq. οἷον οὔτις ἀνθρώπων ἔχει,
οὔτ' ἐν Σκύθαισιν οὔτε Πέλοπος ἐν τόποις.

Comp. fragm. Epicului Choerilos la Strabo VII. p. 303: μηλονόμοι τε Σάκαι, γενεῇ Σκύθαι αὐτὰρ ἔναιον Ἀσίδα πυροφόρον. νομάδων γε μὲν ἦσαν ἄποικοι, ἀνθρώπων νομίμων.

(2) Cf. Curtius, VII. 8.

(3) Strab., VII, 302, 303. Comp. *Periplus Ponti Euxini* c. 49 (Müller Geogr. Gr. min. I, p. 413 comp. p. LXXIV, apoi ver. 850—857). — *Nicolaos de la Damaskos* (Müller Fr. hist. Gr. III p. 460 sq. 123). — *Eustath. ad Il.* XIII p. 916.

(4) Vedi subiectulu pe largu tratatu de Al. Riese, *Die Idealisirung der Naturvölker der Nordens*, Heidelberg 1875. p. 46.

Digitized by Google

prime cu Schiller(5), in Antiphanes (la Athen. VI 224[d]) (6). Deja de multu Anacreon (fragm. 64) vorbesce de Σκυθικὴ πόσις, de nemesurat'a beutura a loru; éro Clearchus, unu discipolu alu lui Aristoteles (Athen. VII, p. 275, VIII. p. 322. XV. p. 701) raporta co : Scythii au cadiutu prin fericire si bogatie in totu felulu de desfrenari si luxu (Ath. XII, p. 524). «Acést'a, adaoga elu, se vede si d'in modulu cumu se 'mbraca conducatorii loru, si d'in aceea co ori unde ajungu taia nasurile ómeniloru».

In litteratur'a romána, Horatiu (7), Virgiliu (8) si Pompejus Trogus la Justinu (9), idealisa pe Scythi in chipu lamuritu. Éca câte-va trasuri : nu au nici ua proprietate limitata (Horatiu, Justin), si se succedu unii altor'a in lucrarea pamentului (Hor.); ratacescu cá nomadii pe cara (Hor.—Justin); hainele loru suntu de blani (Virg Just.); hran'a : lapte si miere (Just.); iérn'a o petrecu in bordee in jocuri si beuturi (Virgiliu); moravurile casatoriei suntu curate (Hor.), femeile virtuóse (Hor.); barbatii drepti, neavendu nevoie de legi (Justin).

Strabo observa (VII 301) : «Asta opiniune (despre dreptatea Scythiloru) se afla pene adi anco la Helleni; coci tinemu pe Scythi dreptu ómenii cei mai simpli, cei mai pucinu prefacuti; cu multu mai simpli si mai frugali de câtu noi suntemu». Aréta apoi co Scythii s'au coruptu prin cultur'a hellena, de care suntu stapaniti.

§. 2.

Singurulu anse autoru, care vorbesce din propria-i cunoscintia si de proprii Scythi, este Herodotu. Elu formédia cea mai autentica fontana in descriptiunea moravuriloru, credintieloru si obiceiuriloru astui poporu; cu elu ne vomu serví cu deosebire in schitiarea celoru ce urmédia (10).

Viéti'a Scythiloru in genere este descrisa ca nomada (IV 2).—Suntu anse si Σκύθαι ἀροτῆρες si γεωργοί (IV 17, 18; Strabo VII 306) (11). Ocupatiunea principala con-

(5) *Ueber naive und sentimentalische Dichtung*, XII 193 ed. d'in 1847.

(6) . . . . . εἴτ' οὐ σοφοὶ δῆτ' εἰσὶν οἱ Σκύθαι σφόδρα;
οἵ γενομένοισιν εὐθέως τοις παιδίοις
διδόασιν ἵππων καὶ βοῶν πίνειν γάλα,
ἀλλ' οὐχὶ τιτθὰς εἰσάγουσι βασκάνους
καὶ παιδαγωγοὺς seq

(7) Carm. III 24, 9 seq.

(8) *Georg.* III 376 seq.

(9) **Justinus**, II. 2.

(10) Compara si **Ukert**, *Schilderung der Scythen*, in *Skythien*, Weimar 1846, p. 287—315.

(11) E curiosu faptulu raportatu de Arianu co nu totu-d'aun'a viéti'a Scythiloru a fostu nomada «Ei traiau mai anteiu d'in grâne; cultivau pamentulu; avea case si orasie. Dupo ce anso Thracii le adusera mari pagubi, schimbara si ei obiceiurile de mai inainte, si facura juramentu : sa nu mai zidésca case vre ua data; nici pamentulu sa'lu are; nici orasie sa ridice, nici multe lucruri sa stapanésca. In locu de case ei voiau sa aiba cara, éro bogati'a loru sa stea numai in vite. Voiau numai cu carne si lapte sa se hranésca, pentru ca se póta cutriera lesne d'in tiéra in tiéra. Astu-feliu se facura ei d'in agricoli—nomadi» (ap. Eustat. ad. Dion. Per. 666. 549.).

Digitized by Google

stá in : resboiu (IV 134 etc.); apoi in agricultura si crescerea viteloru, care le dedea tóta avuti'a (IV. 121); mancarea : in carne, fie si de calu (12), lapte de vaca séu de épa (13), lapte acru (batutu) ὀξόγαλα (14); βοότυρον (15), branza de calu ἱππάκη (16); éro beutur'a pe langa lapte, apa anco si methu, Μελόγειον facutu d'in miere, apa si unu soiu de planta (17), si vinu (18).

Despre locuintiele Scythiloru plugari nu avemu nici ua relatiune. Cei Nomadi traiau cu femeile si copii loru (19) in care cu patru, adesea siése róte (20) si acoperite cu pindia (21) séu pele (22), pe candu pe josu numai ómenii seraci umblau. Ei nu aveau nici orasie, nici fortaretie(23).

Imbracamintea loru constá d'in pei(24) lucrate séu crude; d'in caus'a frigului purtau : pantaloni(25); la midilocu incingatóre (Her IV. 10) séu briu in care tinea celu pucinu câte unu pacharu (Her. IV. 10); ua sarica mare si latiósa (χλαῖνα); incaltiamente proprie numita si Σκυθικὰ(26); éro la capu turbane séu caciuli tiuguiate (κορβασία) (27) si chiaru fesuri.—Mormenturile scythe d'in Russi'a meridionale ne aréta adesea Scythi desemnati in costumele loru. Unii au la capu gluga tiuguiata (bonetu phrygianu), altii fesuri; pantalonii se vedu cu multe broderii si inflorati; hain'a pene la genuche cuprinsa la midilocu d'o incingatóre (28).

§. 3.

D'in triburile scythice, celu mai puternicu era asiá numitii Βασιλήϊοι (Her. IV. 6,

(12) Zenob. I 59.—Pind. fragm. ed. Heyne p. 126.

(13) **Hippocrates** *de morbis* IV 13.—**Herod.** IV. 2.

(14) **Plinius** N. H. XXVIII, 9.

(15) **Hippocr.** de *morbis* IV 13.

(16) **Dioscorides,** de *mater. med.* II 80.

(17) **Etym. Magnus** v. Μελόγειον.

(18) Plato dice : (de legg. I, p. 637); «Barbatii si femeile Scythiloru béu vinu neamestecatu, udu cu elu apoi hainele, si considera acést'a ca ua viétia escelinta.» Cf. Her. VI, 84; Aristotel. Probl. III, 7.—Nota 99 Ukert p. 299.

(19) Her. IV, 114. 46. 121. D'acei'a se si numiau φερείκοι, Ἀμαξόβιοι, Steph. Byz. v. Βουδίνοι. Ἄβιοι.

(20) Hipp. de aere, aqua et locis § 44.

(21) Idem § 92.

(22) Justin II. 2. — In movil'a de la Alexandropolu, guvern. Ekaterinoslav, s'a aflatu sfaramaturile unui caru; bucati de ferarie, siése róte cu totulu desfigurate de rugina; rótele, unele erau resturnate, altele aveau ua positiune verticala; giurulu rótei era de lemnu cercuitu pe ambele parti cu feru si sustinutu cu piróne de feru. Vedi *Recueil d'Antiquités de la Scythie*, livr. I, p. 21, (St. Pétersbourg 1866), si vignetta p 25.

(23) Her. IV 46.

(24) Justin 4, 2.—Virgil. Georg. III 383.—Amm. Marc. XXXI, 2.

(25) ἀναξυρίδας, Hippocr. § 113.—Her. VII. 64. Propert. IV, 10, 43. Pollux. X. § 168.—Hesych v. Σαράβαρα.

(26) Alcaeus ap. Harpocration v. Σκυθικαὶ. Pollux. VII, 22.

(27). Her. VII 64, Suid. v. κόρβασις.

(28) Alaturatele desemnuri ne potu dá ua idee despre costumele Scythiloru.

Digitized by Google

110), liberii, ἐλεύθεροι, de cari ascultá cele-alte. La ei se aflá resedinti'a regala (IV, 20. 22. 9. 71.). — In capulu tuturoru se aflà unu rege, unu supr'a-rege, caci divisiunea in trei a tierir (legend'a lui Targitaus IV. 5) si a comandei asupr'a armatei (IV 120) este evidenta. — Regele are ua curte (IV 80) constandu d'in mai multu de 50 omeni, ce nu suntu sclavi cumperati, ci Scythi indigeni. Elu judecá (IV 120), primea impositele (IV 78), conduceá in persona bataliile (IV 120). Tatalui urmà la tronu in de regula fiulu (IV 78); inse aflamu casulu candu nefiindu poporulu multiamitu de rege alegea pe frate-seu (IV.80 Comp. Arian exped. Alex. IV,15).—Regii aveau mai multe femei (IV,71 παλλακαὶ). — Scythii altu-feliu erau superiori prin ordinea relatiuniloru maritale — Massagetiloru (I 216).

Scythi'a era divisa in districte νομοὺς (Her. IV,62), avendu fie-care câte unu guvernatoru νομάρχης (IV 66) si unu locu de adunare a poporului 'Αρχεῖον, 'Αρχήϊον (Her. IV61). In totu anulu fie-ce Nomarches la ua serbatore anume, amestecà vinulu cu apa intr'unu crateru (IV 66), si dá sa bea numai acelor'a cari omorisera vre unu inimicu in cursulu anului; cei ce ucisesera mai multi primiau câte doue pachare. Era mare rusine a nu fi pututu cine-va sa se bucure de acésta onore.

Dupo Lucianus (Scyth. ed. Reiz. t. I, p. 859) se deosibea la Scythi τοῦ βασιλειοῦ γένους, πιλοφορικοὶ si δημωτικοι séu ὀκταπόδες.

Ocupatiunea principala a Scythiloru fiindu resboiulu, ei despretiuiau industri'a si comerciulu, mai alesu clasele inalte. Se facea in tiér'a loru chiaru (II 167): carre, instrumentele de casa, cortnrile, armele, preparatiunea pelei (IV 64); fabricatiunea sapunului si a untului, pe candu se scie co la Romani, in timpulu lui Gallienus chiaru, facerea sapunului erá cu totulu necunoscuta; ero untulu in timpulu lui Pliniu celu betranu se intrebuintiá numai ca medicina, pe candu Scythii de vécuri anco ilu avéu dreptu hrana. (Comp. **Rougemont**, *L'âge du Bronze ou les Sémites en Occident* 1866 Paris).

Armele de auru, giuvaeruri, utensilii domestice de feru, bronzu, gasite in kurganele (tumulurile) Scythiloru, aréta co acesti'a erau forte inaintati in artea metalurgica.

In bataia Scythii suntu si pedestri si calari(29), vestiti arcasi ἱπποτοξόται(30).

Armele loru erau: arcu de form'a unui Σ grecu (vedi nota 27 Ukert 158), sabia (ἀκινάκης)(31), pumnalu(32) secure(33), si lanci(34) pe cari le inveniná(35). Ei obicinuitu in lupta formau ua ordine de bataia cuneiforma, pe cari Thracii o inveticiasera de la densii (Arian, tact. — Aelian de milit. ord. institut. — p. 25.)(36).

(29) Her IV 134. 136. Diod. Sic. XX, 22-24; XXIII, 43.
(30) Her. IV 46. Thucyd. II 96.
(31) Her. IV 62. 69; Comp. VII, 54.
(32) Her. IV 70. — Pollux X 141; Justin II 5.
(33) σάγαρις, Her. IV 70 Comp. 5. VII. 64.
(34) ἀκόντιον, Her. IV 70, comp. IV, 3.
(35) Vedi Aelian. hist. an. IX, 15; Aristot. mir. ausc. 150. — Pliniu XI 53.
(36) Objectele descoperite la Kerci ne presinta unu calaretiu scythu cu suliti'a in mana, si unu

Digitized by Google

§. 4.

Institutiuni si credintie religióse. «Scythii, dupo raportulu lui Her. IV 59, adorau mai anteiu pe Vest'a; apoi pe Jupiter si Tellus, ce o tinu de socia a lui Jupiter, si dupo aste trei divinitati: pe Apollon, Venus-Urani'a, Hercules si Marte.— Toti Scythii le recunoscu; cei regali sacrifica anse si lui Neptun. In limb'a scytha Vest'a se numesce *Tabiti*; Jupiter, *Papoeus*, nume — care dupo pârerea mea, dice Herodotu, ii convine pe deplinu; Tellus, *Apia*; Apollo, *Oetosyrus*; Venus-Urani'a *Artimpasa*, si Neptun *Thamimasadas*. Ridica statue, altare si temple lui Marte, si nu ridica de câtu lui.»

Dupo cum se vede de ací, religiunea Scythiloru constá in adoratiunea elementeloru, Jupiter, tata alu dieiloru erá pote *aerulu*; Vest'a *foculu*, Tellus *pamentulu*, Neptun *ap'a*, Apollo *sórele*, si Venus-Urani'a *lun'a*. — Aceste divinitati suntu de una natura generale, caci le intempinamu la poporele cele mai diferite, fora ca sa se probedie prin scést'a vr'una inrudire ethnografica. Le gasimu de asemenea la Erani. Ceeace stabilesce anse identitatea ambeloru culturi: scythu si medo-persicu, suntu urmatorele puncte comune:

1. Scythii ca si Persii nu au nici imagini, nici statue, temple, altare séu alte lu-

arcasiu pedestru, frumosi imbracati, fig. nr. I si II. — Fig. nr. III ne aréta doue sageti aflate prin

Fig. Nr. II.

Fig. Nr. I.

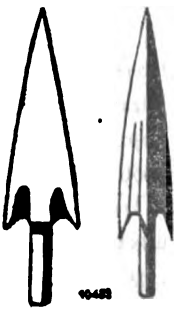

Fig. Nr. III.

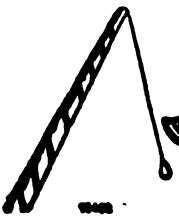

Biciu scythu.

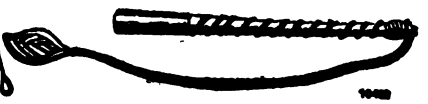

Gîrbaciu nogaicu.

Fig. Nr. IV.

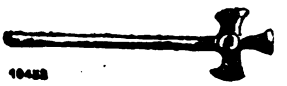

Fig. Nr. V.

mormenturile scythe; si a IV unu biciu astu-feliu cumu e desemnatu si cumu se gasesce si in realitate, punendu-lu in comparatiune cu gîrbaciulu Nogailoru; si a V ua secure.

Digitized by Google

cruri sante pentru dieii loru. (Despre Scythi Her. IV 59. — Despre Persi I.131. — Comp. Zeuss 285 seq.).

2. Scythii ca si Persii adorau pe Hesti'a, ca cea mai inalta divinitate, punendu astu-feliu pe dieulu Cerului in ordine inferiora dieitiei focului (IV 59.—I 131; Comp. IV 127 : «Vest'a regin'a Scythiloru).»

3. Numile divinitatiloru scythe au, dupo cumu s'a vediutu in partea filologica, cu totulu caracteru eranicu. — Παπαιος, numele lui Zeus scythicu, e acelasi cu persiculu Babek, in isvóre mai vechi scrisu chiaru *Papek*, cu «semnificatiune parintielu»(37).— Apollo alu Scythiloru (Oitosyros) corespunde mai aprope pers. Mithra. Oitosyros (séu Oitoskyros) credemu co nu erá numele seu realu, cí unu supranume cu intielesu de «stralucitu puternicu» (-σιρος=zd. çûra, puternicu, sskr. sûrya «sóre»), caci ilu aflamu intr'ua inscriptiune datu si altoru dieitati(38). — Totu ací ne intempina ua dieitia a lunei care pote fi identica cu *Artimpas'a scythica*, si cu Alitha séu Alilatu a Arabiloru(39), (semiticu אל dumnedieu, cu suffixulu femeninu ת seu תא) pe care Herodotu o asimila Uraniei, si autoritatile cele mai bune o tinu dreptu luna(40). Eranii necunoscendu ua dieitia a lunei, pe care o inchipuiá mai multu fiintia barbatesca, Artimpas'a aru fi persic'a Anaitis(41), alu carui cultu erá forte respanditu anume la Armeni, si prin ei se latise cotre nordu.

Numele scythe ce aflamu in inscriptiunile Olbiopolitane Φάρναγος (Φαρνάκης, Φαρνοξαρδος), 'Αριω-Φαρνες, paru a aminti pe eraniculu Pharnes adoratu si in Asi'a-mica ca ua divinitate a luminei(42).

Vr'ua urma anse despre religiunea Zoroastrica nu se vede in systemulu dieitatiloru scythice, de si aci se afla ua divinitate a vetrei si a focului — Ταβιτί. Acésta impregiurare ne face a admite co : Scythii, dupo tote probabilitatile se despartisera dejá de ceilalti Erani inainte de introducerea religiunei zoroastrice la acesti'a.

Alte probe de eranismulu Scythiloru le recunóscemu in legend'a nationala, raportata de Herodotu, despre Targitaus, care nu'si gasesce mai bine loculu de câtu in mithologi'a eranica. Acele obiecte de auru cadiute d'in ceru ne amintescu dejá lancea

(37) Ilu gasimu forte de timpuriu si in Asi'a-mica, la Phrigieni sub numele Bab'a. Vedi inscriptiunea phrigiana pe marele mormentu alu lui Midas, la Doganlù. (Leake Asia Minor I p. 547. — Pococke Ins. Ant. ch. II § 6 p. 13).

(38) Unele inscriptiuni votive descoperite de curendu in Macedoni'a suntu dedicate lui 'Απόλλων ἑτευδανός si ἑτευδανίσκος. Aste supranume necunoscute pene acumu, si cari paru a fi de origine peonica, amintescu pe scythiculu 'Απ. Οἰτόσυρος. (Her. IV. C. I. Gr. 6013 Οἰτοσκορος, Hes. v. Γαιτόσυρος). Vedi inscriptiunile in *Revue archéolog.* 1873, vol. 26-lea, p. 182 seq. sub nr. 125. 126 publicate de Heuzey.

(39) Cf. **Rawlinson**, *History of Herod.*, I. p. 257.

(40) Vedi **Bochart**, *Phaleg.* II 19, si **Seden**, de *diis Syris*, II 2 — **Rawlinson**, I 257 si *Essay V. On the religion of the Ancient Persians* I p. 414-420. — **Spiegel**, *die Scythen des Alterthumes*, l. c.

(41) Vedi despre Tanat'a séu Anaitis : **Hyde**, *de Religione vet. pers.* p. 98. — **Clemens, Alex.** *admon. ad Gentes*, ed. Colon. 1688 p. 43.— **Kreuzer**, *Symbolik und Mythologie der alten Völker*, Leipzig 1836—42.

(42) **Spiegel**, op. cit.

Digitized by Google

de aŭru (séu plugulu) si boldulu ce dupo Vendîdâd (2,14) primesce Jima; impartirea apoi a regatului scythu in trei parti e intocmai ca aceia facuta sub Fredun; asemenea in ambele mythuri fratele celu mai micu este mai favorisatu(43). — In versiunea gréca a aceleiasi legende ne intempina totu trei frati : Agathirsu, Gelonos si Skythes, cari corespundu lui Selm, Tur si Eradsh d'in mithulu Eranicu. Echidna, jumetate femee, si jumetate siérpe rechiama in minte famili'a lui Dahak séu Zohak si cultulu siérpelui respanditu pote ací d'in Asi'a mica(44).

Dieulu Marte se adorá cu unu cultu specialu(45). In fie-care noma (Νόμος) pe piati'a, unde se aduná poporulu, avea templu, ua columna formata d'in lemne gramadite, in verfulu cari'a fie-care tribu scythu plantá ua vechia sabia de feru, simulacrulu lui Marte. Lui ii jertfiau pe totu anulu cai si alte animale (uici-ua data anse porci IV 63), in numeru mai mare de câtu celoru alti diei, precumu si a sut'a parte d'in toti prisonierii. Jertfele umane se faceau astu-feliu : dupa ua libatiune cu vinu d'asupr'a capului victimei, o ucidea in asia chipu cá sangele se curga intr'unu vasu pe care'lu ducea in verfulu columnei, si stropia sabi'a cu sange. Cei de josu taiandu bratiulu si umerulu dreptu alu fie-carei victime le asverlea in aeru; unde cadeau acolo remaneau; cadavrele zaceau in alta parte(46).

Pentru sacrificiile animaleloru se procedá asia : se legá mai anteiu cu fringhie piciórele de dinaiate ale victimei. Sacrificatorulu siediendu la spatele ei, dupo ce trageá d'in fringhie spre a ingenuchia animalulu la pamentu, invocá numele dieului carui'a i jertfeá. Funendu-i apoi ua sfóra de gutu invertea sfór'a cu unu batiu pene ce victim'a se strangulá. Urmá apoi jupuirea si ferberea carnii, ce se facea séu in cazane, séu in pantecele animalului, ardiendu-se de desub óse in locu de lemne. — Dupo ferbere se luá manuntaiele si se asverlia in aeru.

Fiindu unu Scythu insultatu de unu altulu, si simtindu-se co nu pote sa-si resbune contr'a lui, taiá atunci unu tauru, ii ferbea carnea facuta bucatiele, ero pelea o intindea pe pamentu. Asiediatu apoi ací, ridicá in susu mânele intórse — semnulu obicinuitu la Scythi cându cine-va se roga ferbinte pentru unu lucru. — Cine se oprea si mancá d'in carne, fagaduia in acelasi timpu co lu va ajutá d'in tote puterile(47).

(43) Aceste asemenari intre ambele culte s'a facutu pentru anteia óra de **Spiegel**, *die Skythen des Alterthums* in *Ausland*. 1871.

(44) Idem.

(45) Her. IV. 59.61. — Mela II, 1,13.

(46) Her. IV.62.

(47) Doue palme de mâni, deschise si inaltiate susu, se obicinuiau a se sculptá pe mormentulu ori carui june séu juna, omoriti de ucigasi necunoscuti, in semnu co ceru resbunare. Vedi mai multe inscriptiuni, d'in cari un'a la museulu d'in Bucuresci, cu doue mâni suplicante, la d. **Al. Odobescu**. *Istori'a Archeologiei*, I (1877) p. 507-514. Despre imprecatiuni de asta natura vedi **C. Wachsmuth** in *Rhein Museum*, Neue Folge, v. 18, p. 560 seq.; ero despre cele doue mâni : **Otto Jahn**, *über den Aberglauben des bösen Blicks*, in *Berichte der Sächsische Gesselschaft der Wissenschaft* 1855, p. 53 seq.

Digitized by Google

§ 5.

Printre Scythi erá ua multime de ghicitori, mai alesu Enareii (Androgynii), cei lipsiti de putere barbatésca,—ua bóla adusa, dupo Herodotu, d'in Asi'a (I 105. IV 62) ca pedépsa pentru co Scythii jafuisera templulu Aphroditei-Uraniei in Askalon(48),—cari pretindeau (Her. IV 67) a fi capetatu astu daru de la Veperea. Ei se serviau cu manuchiuri de nuele, pe care le punea josu, le deslega si asiedia fie-care nui'a un'a lunga alt'a. Apoi, stringendu d'in nou nuelele in manuchiu, prediceau in totu timpulu astei operatiuni (49).—Enareii usau scórti'a de teiu, pe care o despicau in trei, o invertiau in giurulu degeteloru, si apoi o scoteau in timpulu profetisarii.

Imbolnavindu-se regele Scythiloru, trimetea se-i aduca trei d'in cei mai vestiti ghicitori, cari acusau pe unulu d'in Scythi c'aru fi juratu strimbu pe Larii Palatului, unu juramentu obicinuitu printre Scythi. Déco acest'a negà faptulu, se chiamà 12 ghicitori, cari, gasindulu vinovatu, ilu ucidea pe data; déco nu, se chiamà unu numeru indouitu séu intreitu, si aquitandulu, primii acusatori platiau cu capulu (IV 68. 69).

Déco móre regele, ne spune Herodotu (IV 70), se face ua grópa in tiérr'a Gerrhiloru, la nordu de Borysthenes, unde suntu mormenturile regali; se spinteca apoi cadavrulu si dupo ce se imple cu diferite lucruri mirositóre, ilu cóse la locu, ducandulu intr'unu carru in provincia unde locuitorii, ca si Scythii regali, isi taia pucinu d'in urechia; isi radu perulu in giurulu capului; isi crestédia braciulu, sgarie fruntea si nasulu, si-si tragu sageti in man'a stanga(50). De aci trece cadavrulu, urmaritu de toti acesti locuitori prin tóte provinciile si natiunile supuse stapanirei séle, pene in fine ajungu cu totii in tiér'a Gerrhiloru, la marginea Scythiei. Cadavrulu se depune in grópa pe unu patu de verdétia si de foi gramadite; se infige apoi in giuru sulitie, d'asupra loru lemne asiediate si coperite de craci. Lunga cadavru se ingrópa un'a d'in concubinele regelui, pacharniculu, bucatarulu si servitorii sei cei mai fideli, toti Scythi de origine, cai si cupe de auru, cu unu cuventu totu ce avusese elu in viétia (51). Se inal-

(48) **Hipp.** *de aere* c. 6. §§ 106—109 o atribue continuei calarii, purtarii de nadragi, frigului si sfortiariloru.—Cf. nota 66 Ukert p. 306. Se pare co ei suferiau de acést'a prin mutilatiunea veneium face pene adi in Russia ua secta. Vedi **Potoçki** *Histoire primitive des peuples de la Russie,* p. 175, si **Reinegg** *Allgem. topograph. Beschreib, d. Caucas* I. p. 269.

(49) Comp. **Teophr.** *hist. plant.* V 4. — **Schol. Nicander** *Theriaca* 613 : Μάγοι δὲ καὶ Σκύθαι μυρικίνῳ μαντεύονται ξύλῳ.—Cf. **Tacitus,** *Germania* c. 10;—**Ammianus Marcellinus** atribue acelasi obiceiu Alaniloru (XXXI. 2), **Saxo Grammaticus,** Slaviloru de la Baltica (*Hist. Dan.* XIV p. 288).

(50) Pe vasele si ornamentele gasite in Kerci (vechiulu Panticapes) se vedu mai multe chipuri astu-feliu mutilate.

(51) Acestu obiceiu ilu intempinamu in Mongolia si Africa. Vedi pentru Tatari, **Huc,** *Voyage dans la Tartarie,* pp. 115—6.—Pentru Africani : communicatiunea lui S. Baker data Societatii Geografice d'in Londra, ap. Rawlinson III p. 61 nota.

Digitized by Google

tia apoi preste mormentu ua movila mare (52). La anulu alti 50 de servitori, f

(52) Despre mormenturile Scythiloru aflate la Kerci, vedi Dr. **M. Phersen** *Discoveries at Ke* — Idem *Antiquities of Kertsch,* London 1857. — **Rawlinson** *History of Herodotus* III 58 si magnific'a opera a lui **Dubois** *Voyage autour du Caucase* etc. Atlas, 4 sér. d'in care reprodu interiorulu unui mormentu scythu d'in Kerci, si ua sectiune d'in elu (Dubois, Atlas 4 sér. pl. XV

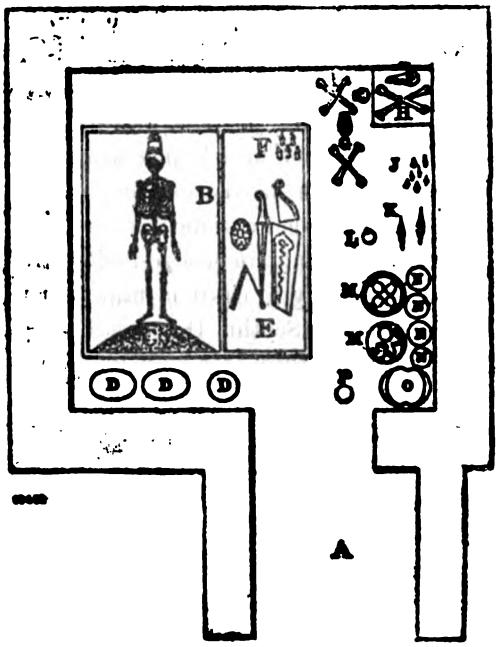

Fig. 1.

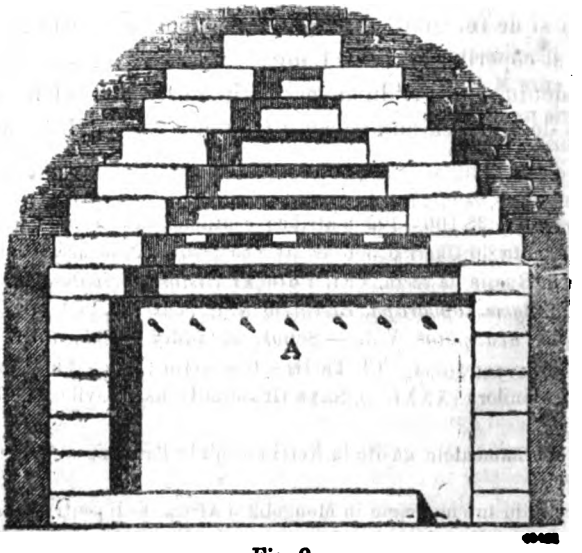

Fig. 2.

Acest'a este tumululu unui rege scythu, aproximativu 300—400 ante Js. Chr. Arangiamentulu c respunde descriptiunei lui Herodotu (IV71.) D'in vestibululu A, fig. 1, se trece in camer'a sepulcrale

Digitized by Google

riti ai regelui reposatu, se ucidu impreuna cu 50 de cai, si se ingrópa intr'unu modu destulu de curiosu(53).

Cei-l'alti Scythi au immormentare mai simple. Cadavrulu e dusu intr'unu carru d'in casa in casa pe la toti amicii, care ospetédia convoiulu mortuaru, neuitandu a da câte ceva d'in tóte mancarile si mortului. Dupo 40 de dile ilu ingrópa (54).

Intorsi de la immormentare, trebuiau sa se curetie. Pentru acést'a, facendu unu cortu inchisu bine de tóte partile, punu intr'unu vasu petre rosite la focu si ardiende si presara semintia de canepa; ei, desbracati, aspira sub acelu cortu aburulu produsu, si scotu tipete confuse. Altu-feliu, corpulu nu si'lu spala nici ua data, ci numai capulu (IV 73, 74, 75.).—Femeile se curatiau cu unu felu de pasta (alifie) preparata cu lemnu de cyparis, cedru si de tamaie pisata pe ua pétra si apoi amestecatu prafulu acel'a cu apa (IV 75).

De la primulu inimicu, ucisu in bataia, Scythulu trebuia sa'i bea sangele (Her. IV 64, Mela II, 1, 9); celoru-alti le taia capetele, pe care le aduceau inaintea regelui (IV 64), facendu d'in craniile inimiciloru mai inversiunati cupe de beutu (IV 65), si mandrindu-se cu numerulu loru (55).

Cei ce voiau se faca unu juramentu urmau astu-feliu : Dupo ce versau vinu intr'unu vasu de pamentu si se raniau la corpu cu unu cutitu séu sabia, sangele cursu ilu amestecau cu vinulu, si immuiau acolo ua sabia, sageti, ua secure si ua sulitia (IV 70); apoi, pronunciandu ua lunga formula de rugaciuni, béu acelu amestecu d'in cupa, impreuna cu persónele mai deosebite d'in socii loru. (56)

ce contine multe si curióse lucruri: Principalulu este unu largu sarcophagu cu doue compartimente, in unulu B unu scheletu, care, judecandu dupo positiunea ce ocupa si dupo coróna de auru séu *mitra* de pe capu, este chiaru regele; éro in celu alaturatu F. E. se vede ua bogata ornamentatiune de auru : cinci statuete, paveza, unu biciu, resturi de arcu, ua arma. In partea drépta a compartimentului se vedu : óse incrucisiate I G; mitra de auru pe unu capu isolatu, alte ornamente de auru si electrum, vase de auru M M, de bronzu O, D; verfuri de sageti (K) ete.

(53) IV 72 descrie modulu cumu asiédia pe fia-care calu câte unu cadavru, si 'i tinéu spendiurati in aeru. Cf. Rawlinson, III 63, not'a.

(54) IV 65.—Acestu obiceiu era comunu in anticitate la mai multe popóre barbare si semibarbare. In sculpturile Asiriane se vedu adesea corpuri decapitate (Lajard, Ninive et Babylon pp. 447, 456.). Obiceiulu d'a face cupe d'in craniulu inimiciloru ilu atribue Amm. Marcellinus Scordisciloru : XXVII 4 : «Hostiis captivorum Bellonae litant et Marti, humanumque sanguinem *in ossibus capitum cavis* bibunt avidius.» **Humboldt**, *Asie Centrale* I 244.—La triburile d'in Sudamerica si la locuitorii insuleloru Andaman, in golfulu bengalicu, veduvele obicinuescu sa pórte cu sine craniile reposatiloru loru barbati, aternate de gâtu cu unu sĭnuru. Vedi **Frederic Mouat**, *Andaman Islanders* p. 327.

(55) Lucian Toxaris XXXVII si Pomponius Mela II, 1, 120 de asemenea.—La Tatari obiceiulu e acelasi; «Si amicitiam vel foedus cum sui vel alieni generis populis faciunt, in conspectum Solis prodeunt, eumque adorant. Tum poculum vino plenum in aerem jaciunt, atque quisque eorum ex hoc poculo bibit. Tum eductis gladiis se ipsos in quadam corporis parte vulnerant, donec sanguis profluit, tum quisque eorum alterius sanguinem potat; quo facto foedus inter eos ictum est» (Abu Dolef Misaris Mohulhal, de itinere Asiatico commentarium, ed. K. de Schlözer, Berolin. 1845, p. 33; ap. Rawlinson, III p. 57.—Comp. Her. I 74 despre ceremoni'a acést'a la Lydieni si Medi; la Armeni si Iberiani vedi in Tacitus Ann. XII 47.

Digitized by Google

Acestea suntu în scurtu obiceiurile si credintiele nationale ale Scythiloru. Ei avéu mare ura pentru cele straine, si mai alesu pentru ale Greciloru. Herod. IV 76 raporportédia doue esemple convingetorie : pe Anacharsis si pe Scyles. Celu d'anteiu, unchiu de tata lui Idanthyrsus regele Scythiloru, caletorindu multu prin Greci'a si Asi'a-mica, voì sa introduca si in patri'a lui serbatórea mumei dieiloru (Cybele séu Rhea), la care asistase in Kyzikos, si o si celebra in Hylaia, ceia-ce facú pe frate-seu, regele Saulios, se'lu omóre cu ua sagéta.(56)—Scyles ,fiulu lui Ariapíthes, regele Scythiloru, neplacandu-i costumulu si obiceiurile scythe, observà si imità in tóte pe Greci, in ceremonii, imbracaminte, initiandu-se in misteriile lui Bacchus (de siguru Bacchus Phrigianulu (Sabazius), fu denunciatu armatei, care revoltandu-se, puse unu altu rege Octomasades. Acest'a ii si taia capulu (IV 78. 80).

CAPITOLULU V.

Probe physiologice

Câtu de pucinu multiemitóre suntu datele celoru antici, in ce privesce ethnografi'a descriptiva, se vede lamuritu d'in impregiurarea co unu Hippocrates chiaru, medicu celebru si autoru alu *cartii de auru*,—cum numesce Blumenbach mic'a lui scriere despre influenti'a aerului, apei si situatiunei lucruriloru asupra ómeniloru,—ne-a lasatu despre Scythi ua characteristica phisica asia de pucinu decisiva, aduncita, co pe temeiulu ei, invetiati de tali'a unui Niebuhr si Schafarik, putura mongolisà Scythii lui Herodotu fora téma de eróre, pe candu filologi'a, si numai ea singura pene acumu, ne aréta adeverulu, pronuncindu-se pentru eranismulu loru.

Insemnarile physiografice despre Scythi in scriitorii greci, afora de Hippocrates, se reducu la urmatórele : Aristoteles atribue (Problem. XIV 14) ochi albastri si facia alba tuturoru popóreloru Nordului (γλαυκὰ ὄμματα in oppositiune cu sudulu μελανόφθαλμοι), si peru linsu, móle, lungu (1), raru, de culóre galbena-rosia, si Scythiloru si Thraciloru de la Pontu (2). Galenus observa (3) co Scythii, Thracii, Keltii si Germanii au pelea rece si umeda, si d'aceea suntu moi, albi si fora peru, nu dice adico nimicu mai multu de câtu Aristotelu. — Pentru Arrianu (4), a fi cu ochii albastrii si cu perulu rosiu-galbuiu este a fi unu Scythu (5). — Cu alte cuvinte totulu se reduce la ochi albastri si peru rosiu, doue trasuri, si anco si acestea impartasindu-le Scythii cu tote poporele Nordului.

Astu-feliu déro,—lipsindu scriitorilo u greci si romani acea ascutita observatiune

(56) Cf. despre Anacharsis, Diogenes Laertius vit. Anach. I, § 101—2.—Ephor. fr. 101; Nic. Dam. fr. 123.

(1) Aristot. de gener. anim., V, 3, comp. Hist. an. III, 10, Probl. X, 10, 24.

(2) Idem Prol. XXXVIII, 2.

(3) De temperament, II 6.

(4) Ap. Le. Diac. IX 6. Comp. Lucian. Toxaris c. 10.—Clem. Alex. Paedag. c. 3.

(5) Idem.

Digitized by Google

a momentului propriu ethnologicu, coci dedéu atentiune numai la ceia-ce i isbià la prim'a vedere : tali'a, culórea perului si a pielei, — suntemu redusi a intrebá ósele, ce ni le-au pastratu movilele cele inalte ale Rusiei meridionale, anticitatile de totu felulu aflate intr'ensele, figurele sculptate, bas-relievuri etc., déco ele aru puté cumva se confirme resultatele la care ne-a dusu analys'a resturiloru d'in limb'a scytha.

D'in indiciile caracteristice ale corpuriloru omenesci, ceia-ce aru putea servi mai multu pentru deosebirea raseloru suntu neaperatu formele capului, locasiulu activitatei nóstre inalte. De aceste forme a si inceputu sa se ocupe ua sciintia a parte Cranologi'a, care pene astadi, nu a datu resultate pe deplinu satisfacatóre.

Pentru a ne formá ua idee de conclusiunile, ce se potu trage d'in studiulu scheleteloru aflate in mormenturile scythe, vomu luá cele cinci cranii desgropate la 1855 in movil'a de la Alexandropolu, distr. Ekaterinoslav in Rusi'a meridionale, — unu tumulu funeraru, ce se crede a fi fostu alu unui rege scythu(6).

Academiculu Ch. de Baer, esaminandu-le ca naturalistu si archeologu, a ajunsu la urmatórele resultate(7).

1. Aceste cranii ofera mari diferintie(8), formandu doue grupe cu totulu distincte : Trei : nr. 1 (pl. XVIII fig. 1—2, XXI. fig. 1—2), 2(XXI—3) si 5 (pl. XVI fig. 2; XIX fig. 1—2; XX. fig. 1) trebuescu calificate : scurte si largi, avendu lungime maxima a partii inferióre a fruntii, a occiputului :

Cran. nr. 5 : 69''' 6
» nr. 1 69
» nr. 2 71, 8;

éro doue nr. 3 si 4 (Pl. XVI fig. 1; XVII, fig. 1—2; XX fig. 2) suntu lungi si strimte, avendu :

Cr. nr. 4 .... 75, 5
Cr. n . 3 appr. 73.(9)

2. D'in craniile cele lungite si forte strimte, nr. 4 este alu unui barbatu, ero nr. 3 alu unei femei.

3. Dupe tote probabilitatile, craniile cele scurte si largi (nr. 1, 2 si 5) suntu ale Scythiloru, nr. 2 chiaru alu unui rege scythu, pe candu nr. 3—d'in craniile alungite — alu concubinei regelui, ce se scie co se ingropá ua data cu monarchulu (p. XII).

4. Craniile lungi si strimte apartinu unei populatiuni Celto-scythe, ce locuia la nordu de Scythi (p. XIII).

5. Craniile Scythiloru, comparate cu cele d'in colectiunea Academiei imperiale d'in Petersburg, presinta mai mare analogia cu ale Baksiriloru. Inse de ora ce nationalitatea acestor'a nu se póte defige, e de presupusu a fi fostu in anticitate vre unu poporu cu

(6) *Recueil d'antiquités de la Scythie*, livraison I, St. Pétersbourg 1866, p. 7.

(7) *Description des crânes, trouvés dans le Tumulus d'Alexandropol*, p. III—XVI, Supplément la *Recueil d'antiquités de la Scythie.*

(8) Vedi pl. XVI d'in op. cit., comparatiunea ambeloru grupe.

(9) Idem, IV.

Digitized by Google

capulu largu si destulu de giosu, nici mongolu, nici tataru, nici finezu, care se fi emigratu d'in orientu, si d'in care s'aru-puté trage Baksirii (XV).

Aceste conclusiuni in generalitatea loru ne paru cu totulu nefundate :

Mai anteiu : Prin ce indicii se pote recunósce d'in trei craniuri aflate unulu longa altulu, care anume apartinea regelui, care anume era alu unui betranu, si care alu unui teneru, si anco : cari ale supusiloru regelui ? Baer deosibesce craniulu regelui de ale celoru alti, prin pucin'a desvoltare a legatureloru si inegalitatiloru óseloru ce se observà la unu craniu, cari aru denotá, dupo elu, lips'a de esercitiu frecuentu si intensivu alu muschiloru, — lipsa ce s'aru potriví numai unui rege, care nu'si pune in actiune anco de micu fortiele physice (p. XII—XIII). — Acést'a nu póte fi seriosu!

Alu douilea : Prin ce indicii deosebitu-a Baer craniulu barbatescu de celu femeescu, — si anco fixandu acectui'a ua femeia cu versta de 20 ani, candu craniulu pretinsu femeescu e incomplectu; (ii lipsesce bas'a si ua parte a occiputului)? Fineti'a óseloru, proportiunile mai mici absolute ale diametreloru, mai pucin'a proeminentia a liniiloru, ce invoca Baer si-i pare a le vedé pe fragmentulu de craniu, nu ne póte de locu convinge. — De pe structur'a craniiloru d'in mormenturile antice e imposibilu a se deduce siguru sexulu, cumu aréta lamuritu acést'a Virchow(10), care se abtine, in studiûlu seu asupr'a vechieloru cranii nordice d'in Copenhaga, a deosebi craniile barbatesci de femeesci; de asemenea His si Rütimeyer, (11), Bernard Davis(12), Peschel(13) etc.

Alu treilea : Aruncate intr'unu mormentu cranii de ambe sexe, se póte pré bine intemplá ca la mesuratóre se reiasa doue typuri séu forme de medilocu, pe cari sa nu le represinte doue populatiuni, ci numai familiile uneia singure(14), coci se scie co raporturile de marime ale craniiloru, chiaru in cerculu aceleiasi rase balantiédia insemnatu.(15)—Deosebirea déro de rasa intre cranii aflate sub acelasi mormentu e dubiósa, asia cumu de es. face si Baer, atribuindu acele lungi si strimte cranii (nr. 3 si 4)— Celtiloru, mai alesu candu Herodotu nu cunósce Celti in Rusi'a, ero Celto-Scythii lui Strabo (XI, c. VI, § 2) desemna pe popórele nordului in genere.

Conclusiunea este co : in lips'a unui mare numeru de mesuraturi ale craniiloru aflate in movilele scythe, nu avemu ua medie statistica, dupo care sa se póta determiná ras'a la care acele resturi apartinu. — Totusi suntu alte indicii ce trebuescu luate in séma in studiulu celoru cinci cranii de care este vorba, si anume conformatiunea óseloru faciale. Asia, se scie co positiunea ochiloru si form'a nasului ne dà sigure semne de recunóscere pentru familiile umane. Mongolulu nu se deosibesce mai bine de câtu prin positiunea oblica a ochiloru sei, si nasulu celu turtitu si viritu in frunte. Déco acumu Scythii erau Mongoli, aru trebuí se gasimu in aceste craniuri typulu facialu mongolicu, ceia-ce nu se afla. — Deschidietur'a nasale a craniiloru se

(10) *Archiv für Anthropologie*, v. 4, 561.
(11) *Crania helvetica*, Basel 1864, p. 8.
(12) *Thesaurus Craniorum*, London 1867 p. XV.
(13) *Völkerkunde*, Leipzig 1874, p. 53 etc.
(14) Peschel, *Völkerkunde*, Leipz. 1874.
(15) Indicele Slavileru de adi de es., variédia intre 78,8 (la Serbi) pene la 82,1, (la Ceki); alu

Digitized by Google

vede inalta si strimta; ea denota déro unu nasu forte proeminentu, pe candu la scheletulu unui mongolu aru fi trebuitu ca se fia larga, in comparatiune cu inaltimea-i neinsemnata, chiaru mai larga de câtu inalta, dupo cumu se si afla in unele cranii luriate d'in colectiunea Academiei de Petersburg (Baer p. XIII). — Ceia-ce urmédia, d'in diferentia conformatiunei óseloru faciali d'intre craniile de la Alexandropolu si scheletulu mongolicu, se confirma prin impregiurarea dejá mentionata: co atâtu Hippokrates, Herodotu câtu si tóta anticitatea, vorbindu despre trasurele externe ale Scythiloru, nu observara la acestia nasulu turtitu, séu ceva ce aru aminti d'in typulu facialu mongolicu, pe candu Herodotu, candu ajunge la Argipeani cu descrierea, spune anume co acestia au nasulu turtitu.

CAPITOLULU VI.

Anticitati

Nimicu nu ne invederédia mai bine partea cea mai originale si mai adeverata a societatiloru de câtu artea, plastic'a, monumentele figurate. Acestea, fie chiaru in rudeti'a loru primitiva, ne revela cu lamurire instinctele cele mai tainice ale unui poporu, capriciile si gusturile séle, religiunea, symbolurile, mai scurtu intrég'a sea vietia culturale. Ele vinu a completá si confirmá marturiile literarii, adesea fórte superficiale despre anticitate, si merita cu totu dreptulu a se pune in capulu fontaneloru istorice.

Rusia meridionale poseda la tiermurile marii Negre ua nesecata comóra de anticitati ale artei helene, inflorítóre ua data in coloniile comerciale de acolo. — Alaturi de tiermulu grecescu se intinde vastulu teritoriu alu Rusiei mici si alu Cazaciloru de la Don de ua parte pene cotra Kiev; ero pe de alta parte pene la Volga, cu uriasie movili mortuarii (Kurgane) ale principiloru Scythi, prin cari se póte urmari influenti'a si barbarisarea treptata a formeloru grecesci in configuratiunea nationale propria scythica a podóbeloru calului, a armeloru si a vaseloru de argintu.

Objectele aflate in aceste kurgane, si depuse acumu in museulu Ermitagiului Imperialu d'in Petersburg, formédia obiectulu unei publicatiuni a Comisiunei imperiale. ...ne, incepute la 1866, sub titlu: *Recueil d'antiquités de la Scythie*, d'incare a esitu pene acumu doue fascicule (prim'a in 1866, a dou'a in 1873) cu unu Atlante de 46 plansie (pl. 1—44, A—F). Vomu dá ua scurta aruncatura de ochi asupr'a câtor-va kurgane, mai cu séma asupr'a tumulului de la Alexandropolu séu Lugovaia Mogila, guvernam. Ekaterinoslav, pe malulu dreptu alu Dniprului(1), care coprindea, dupo tóte probabilitatile, mormentulu unui rege scythu d'in alu IV séu alu III secolu

Germaniloru intre 78.8—81,4; alu Italieniloru 84-77. — Luigi Calori in Bologna, esaminandu 2442 craniuri italiane, a aflatu 1665 brachicephale cu indicele mediu 84; restulu de 777 craniuri inse cu unu indice de 77, adico Mesocephale (intre 74—78).

(1) Adico tocmai acolo unde trebue cautatu Gherrosulu anticiloru.

Digitized by Google

ant. Chr. (2). Dupo mai multe sapaturi in diferite directiuni se descoperi in fine ua excavatiune artificiale in solulu tumulului : era mormentulu unui calu de calaria, ingropatu pe genuchi, avendu capulu rediematu pe ua mica trépta, ero la drépt'a si steng'a mai multe placi rotunde de auru, representandu figur'a unui leu, a unoru paseri indistincte, unu hippocampu aripatu, avendu josu unu pesce, unu bou, tóte incongiurate de arabescuri; mai multe alte objecte de bronzu, auru si argintu, ce serviau neaperatu la podób'a calului (vedi pl. VII, Atlas, textulu p. 9—10), siea, ua tolba de lemnu cu 45 sageti (pl. XII). — A dou'a excavatiune artificiale alaturi de acestu mormentu, ce continea amphore cu câte-va litere pe ele, oseminte de diverse animale si fragmente de utensilii de feru si cupru, ducea la ua grópa patrata ce formá intrarea unei galerii subterane, de care se tine ua mare catacomba. Aci se aflara doue cranii cu diverse oseminte umane, mai multu de 700 mici obiecte: (pl. IX, X, VIII, XI, XII) figuri de tigri, lei, paseri, grifoni, cerbu, grifoni séu cai cu aripi afrontati etc., mai tóte de unu frumosu stylu grecescu d'in alu III séu alu IV secolu ant. Chr.; totu aci apoi : verfuri de sageti de bronzu séu osu, fragmentele unei cuirase cu soldi de feru, vase, etc. — Acest'a era mormentulu principalu alu intregului tumulu. Doue pasagie subterane ocoleau catacomb'a la estu si la vestu; ua spartura facuta in murulu apusanu, intre deschidieturile astoru locuri, aretà mai multe amfore, vergi de cupru asiediate paralelu, ua cuveta de bronzu, unu scheletu umanu cu faci'a cotra estu, avendu de ambele parti ale capului câte unu cercelu mare; pe gutu unu inelu in spirale; la man'a drépta ua braciara de feru. Alta subterana (pl. XVI) continea gramedi de oseminte de cai, placi mici de auru, ornamente representandu balauri afrontati, alte animale fantastice, unu bustu de femeia cu ua tolba la spate, póte bustulu Dianei; alu unei femei cu casca, póte Athena; placi stampate cu capulu lui Dionysos si a unei Menade coronate de edera; mai multe ornamente de argintu, etc. (pl. XIII, XII) pentru cai ; representatiuni : unu capu umanu pusu in centru si incongiuratu de siépte capete de boi (pl. XIII fig. 3), ua femee pe josu, tinendu in stang'a ua lance, ero in drépt'a ua coróna (Athena), ero josu la picióre fiindu ua bufaitia (pl. XIV fig. 5); doue figuri de femei aripate puse intre doue bestii cornute (pl. I fig. 1-2, Aura séu Artemis ; *Archäol. Zeitung.* 1854 plans. 61-64) unu magnificu coletu consistandu intr'ua lunga panglica (pl. XV fig. 1-5) cu placi semicirculare, ce oferia figurile stampate a diece grifoni cum ataca doui cerbi si doui mistreti; placile ornate cu florarii infatisiau, un'a unu balauru invingendu unu animalu indistinctu, póte unu tigru; cea-alta doui grifoni afrontati.

E curiosu co printre aceste lucruri s'a gasitu si sfaramaturile unui carru, cu siése róte (pl. 21) si mici obiecte : placi de auru lucrate *à-jour*, nasturi de auru, perle de auru séu pasta albastra, cari de siguru faceau parte d'in ornamentatiunea carrului.— In catacomba (nr. XI) zacea la pamentu unu scheletu omenescu, cu capulu spre nord (pl. XVI fig. 2; pl. XIX fig. 1-2; pl. XX. fig. 1) avendu la stang'a doue amfore, un'a cu inscriptiunea [ETY / MOY], cea-alta cu monogram'a [MH], si ornamente, intre cari unu toiagu de comandantu (p. 24).

(2) *Recueil d'antiquités* I livr., p. 1-2 descriptiunea.

Digitized by Google

In Dolgaia Mogila, trei kilometre departe de Alexandropolu, s'a aflatu de asemenea câte-va schelete de ómeni, copii, avendu la capu câte ua cupa de pamentu, si alte vase, oseminte de calu si deferite animale (pl. 27-28). Unulu d'in schelete erá ingropatu intr'ua positiune curbata, cu capulu spre Nordu. D'in sapaturile altoru diece kurgane, totu de lunga Dnipru in guvernamentulu Ekaterinoslav, despre care raportédia in scurtu a dou'a fascicula a operei *Recueil d'antiquités de la Russiel*, resulta ua dispositiune identica in construirea tumuluriloru, si in modulu de ingropaciune: fia-care kurganu formédia adico deosebite gropnitie, mai cu séma inse unu subteranu principalu, aduncu sapatu in pamentu. Movil'a de la Certamlik la Nicopolu ne atrage cu deosebire atentiunea prin bogati'a ornamentatiuneloru de auru si argintu de totu felulu, prin vasele stralucite de argintu ce ne-a datu la lumina. In aceste tumuluri, dupo cumu se vede, cadavrele cailoru impodobite cu cele mai scumpe lucruri, jóca unu rolu deosebitu. Nicairi nu se intempina mai isbitoru, de câtu in aste movile, marea influentia attica asupr'a semi-barbarei lumi helenisate a Scythiloru de la Marea-Négra.

Desgroparile, ce se facu in toti anii, continu, parte obiecte curatu grecesci in vase zugravite, in arme, ornamente si inscriptiuni, parte inse ne presenta productulu unei populatiuni indigene, semi-helenisate, a Scythiloru(3). *Babele* séu figurele de pétra, ce de ordinaru suntu puse d'asupra movileloru, au mai multu unu typu persanu de câtu mongolu; ochii suntu mari, nasulu si gur'a ofera dimensiuni mai mari de câtu suntu de obiceiu la Europeni(4); typurile figureloru variédia inse, ceia-ce pare a probá co babele nu aru fi oper'a uneia si aceleiasi natiuni.

(3) Despre movile séu kurgane vedi: **Köppen,** *Alterthum und Kunst in Russland;* Idem *O drewnostyach w Twerskoj karelii,* in *Zurn. Min. Wnutr. djel,* 1836, 3-a brosiura; **A. G. Zwick:** *die Gräber in den Kaukasischen Don und Volga—Steppen.* — **Lippoman,** *Zastanowienie sie nad mogilami,* Wilno 1832. — **G. Eichwald,** *O czudskich Kopiach,* St. Petersburg, 1856, in *Zapiski Imper. Archeologicz Obsczestva,* t, IX, cu care se serva **Alfr. Maury,** in artic. *Des monuments de la Russie connus sous le nom de Tumulus Tchoudés, Revue archéologique,* Nouv. série 1868. — **E. Sebelev,** despre cate-va terguri si moghile in guvernam. Tauriei (Zapiski Odesk., I, 331-334;) **Spasski,** kurganele de la Dnipru idem I 593-596. — Despre babele de pétra totu in I. p. 596; kurganele d'in guvern. Kievului I 609-620 etc.

Despre anticitatile de la Kerci, vedi oper'a mai recenta a lui **Carl Röttger,** *die Alterthümer von Kertsch in der Kaiserl. Eremitage photographirt und herausgegeben,* St. Petresburg 1873. — **Ludolf. Stephani,** *die Antikensammlung zu Pawlowsk,* St. Petersb. 1872 (Mémoires de l'Académie imper. de sciences de St. Pétersbourg, VII sér. t. XVIII. 4. — In *Zapisk. Odesk.* III, studiulu lui Bukhteief despre tumululu de la Alexandropolu, etc. — Cf. Compte-rendu de la Comm. impér. archéolog. pour les années 1870-71, St. Pétersburg 1874, despre sapaturile de la Phanagoria.

Despre mormenturile scythe d'in Taurida cf Ch. **Lenormant,** *Sur les antiq. du Bosphor. Cimerien* (Mém. de l'Academie des Inscript. N. S. t. XXIV, I partie). **Dr. M. Pherson,** *Antiquities of Kertsch,* Lond. 1857. — Dubois, v. V. — **Seymour,** *Russia on the Black Sea.* — **Pallas,** *Voyages,* etc.

(4) **Dubois de Montpéreux,** *Atlas* partie archéolog. pl. XXI, fig. 4,5, desemnédia câte-va babe, déro se insiéla cându recunósce in ele typulu mongolu. Cf. Alr. Maury p. 29 op. cit.—Intre descoperirile mai noui, in peninsul'a Taman-Kerci, este unu sarcofagu de lemnu cu unu scheletu femeiescu, si cu bogate objecte de auru, aflatu in marea movila Blisnitza. L. Stephani (die Antiken

Digitized by Google

O aruncare de ochi numai asupr'a frumóseloru obiecte d'in Crimea, si a mormenturilloru scythe d'in Samara, asupr'a celebrului vasu de la Alexandropole (5)etc., ajunge, credemu, pentru a se convinge cine-va co Scythii nu erau, nu putéu fi asiatici de la nordu, si co posedau ua industrie metalurgica fórte inaintata.

Ua problema inse pentru istori'a primitiva a artei, care nu privesce numai anticitatile Scythiei déro si ale Cyprului, Rhodosului, Troiei, mormenturile etrusce si italice de la Chiusi, Orvieto, Villanuova, objectele de bronzu si vasele de pamentu d'in Francia, locuintiele lacustre d'in Elvetia, etc., — remane inse de deslegatu : Familia indo-européna, mai cu séma cea greco-italica nu a posedatu ea dejá ua technica indigena, propria, in lucrarea aramei, a bronzului, in tiesatura si olaria, inainte de a incepe influenti'a pheniciana, asiriana séu egyptiana? Precumu se constata u *de pétra* in Attic'a, Beoti'a, Macedoni'a, Daci'a, lacurile d'in Itali'a superi n'aru fi de admisu si ua cultura a epocii de bronzu, ca ceva comunu europea tunci cumu se esplica influenti'a mare a Greciei asupr'a tieriloru de la nordu lesu asupr'a Scythiloru Pontici?

Cându scimu co lucrarea aramei e ua mostenire comune a popóreloru indonice, si cându vedemu co anticitatile d'in Altaï, cu mormenturile numite (Kurgane, Majaki, Stanzi) si cu figurele de pétra (Baby) de d'asupra movilelo stau intr'ua legatura strinsa unele cu altele, de la Altaï pene la Dnipru si n'aru fi permisu a suposá esistenti'a unei culturi scythe primitive, anterióre in culturale helene? esistenti'a unui stylu ornamentalu cu totulu particularu, ca cedendu pe celu greco-asiaticu a continuatu apoi lunga elu si cu elu, produce arte, ce nu e nici gréca, nici scytha, ci unu amestecu, productu alu geniulu europeanu si eranicu?(6).

CAPITOLULU VII

Agatirsii.

Éco unu poporu despre care istori'a are forte pucine de disu, ero ethnogr filologi'a nu potu sa-si dea cuvintele loru.

Sammlung zu Pawlowsk, St. Pétersb. 1872) crede a fi mormentulu unei preotesee demetriade nu e de admisu. Vedi Cour. Bursian, Jahresbericht über die Fortschritte der class. Alterth senschaft, II v. Berlin 1875.— Cf. despre thesaurulu de la Contiesci : Odobescu, Istori'a Arch I 566 seq.

(5) Vedi stamp'a anessata.

(6) Cestiunea generale, agitata in timpurile d'in urma, se tratédia diferitu in scrierile ma A. Conze, *zur Geschichte der Anfänge griechischer Kunst* I cu 2 table 1870; II, 1873. — *Ueber den Ursprung der Kenntniss und Bearbeitung des Erzes in Europa*, Leipz. 1874.— *Bronzo e ferro nei carmi omerici*, Torino 1873. — G. Conestabile, *Sovra di due dischi in antico italici del Museo di Perugia e sovra l'arte ornamentale primitiva in Italia ed parti di Europa*, Torino 1874. — Hermann Genthe, *Ueber den etruskischen Tauschhand dem Norden*, 1874 Francfurt. — Ludwig Urlichs, *zwei Vasen ältesten Stiles*, Würzburg 1 Achil Deville, *Histoire de l'art de la verrerie dans l'antiquité*, Paris, Morel 1873.

Digitized by Google

ta la Kerci (Panticapes).

Din Stabil. pentru artele graf. Socecu, Sander & Teclu
12058

Digitized by Google

Digitized by Google

Herodotu, care numesce pe Agatirsi cu ocasiunea espeditiunei lui Dariu contra Scythiloru, ne spune co acestia, de temere pentru armele puternicului monarchu alu Persiei, cerura ajutoru de la vecinii loru, prin urmare si de la Agatirsi. Cesti d'in urma crediura prudentu a nu se amestecá, si refusara, mai alesu sciindu co numai cu greutate voru puté Persii se tréca peste granitiele muntóse ale loru. Cându Scythii, voindu a atrage pe inimicu in teritorii straine, ocupasera dejá tierile Melanchleniloru, Androfagiloru si Neuriloru, si erau aprópe de hotarele Agatirsiloru, se opusera acestia cu armele si-i silira a esi d'in tiér'a Neuriloru in propriulu pamentu scythicu (Her. IV 125). — D'in istori'a acestui poporu nimicu nu mai scimu alt'a, de câtu co unu rege agatirsicu, Spargapeithes (IV 78) omorise prin curse pe regele scythu Ariapeithes (cam la an. 490 a. Chr.)(1).

Ocupandu, in timpulu lui Herodotu, dupo tóte probabilitatile Transilvani'a de astadi, nu mai aflamu nimicu despre ei, pene la Pomponius Mela, care, urmandu unui autoru grecu, ii asiedia la apusu de Maeotis(2); Plinius(3) in necunoscutulu spatiu nordicu alu globului, ero Ptolomeu(4) ca si Dionysius Periget(5), candu in estrem'a média-nópte lunga Oceanulu sarmaticu, intre riurile Chersinus si Turuntus(6), candu tocmai in Asia, la Imaus; ero Suidas si Steph. Byzantinulu in muntii Hemus(7).

Despre originea loru, anticii ca si modernii nu se invoescu. Dupo traditiunea locale culésa de Herodotu de la Grecii Pontici (IV 10), ei aru fi frati cu Gelonii si Scythii. Scythi ii numesce si Mela (II, 1, 2) si Bibius (p. 34), si de Scythi ii tinu mai multi scriitori moderni ca Zeuss (274), Diefenbach (origines Europeae) si nu fora verisimilitate. In adeveru, in timpulu lui Herodotu, nefiindu anco Geti séu Thraci trecuti d'in cóce de Dunare, nimicu nu ne silesce a luà pe Agatirsi dreptu unu poporu deosebitu de vecinii loru Scolotii. La acést'a vine si impregiurarea co singurele doue numi pastrate de la densii suntu comune cu Scythii; 1-iu numele ethnicu Ἀγάθυρσος (8) se compara cu numele Scythu : Ἰδάν-θυρσος (Her. IV 76) si cu sarmaticulu ethnicon *Aga*—mataes; II-lea numele regelui agatirsicu Σπαργαπείθης (c. 78) ne intempina totu astu-feliu ca nume de rege la Scythi (c. 76), éro partea-i ultima πείθης se recunósce in scythicele : Ἀριαπείθης, Ἀριπείθης (c. 78) si in Σπαραπίσις (I 211), unu nume d'in poporulu Massagetiloru (Comp. Zeus 274 (9). — Trasurile, mai de-

(1) Cf. **Rawlinson**, III, 70.

(2) **Pomp. Mela**, II, 1,2; totu aci ii pune si **Am. Marcellinus**, XXII, 8.30

(3) H. N. IV 26.

(4) *Geogr.* VI, 14.

(5) v. 314-319.

(6) Comp. Marc. Heracl. p. 56.

(7) V. Ἀγάθυρσοι, ἔθνος ἐνδοτέρω τοῦ Αἵμου.

(8) **Pisander**, ap. **Steph. Byzant.** dice co ei isi luasera astu nume de la unu fiiu alu lui Hercules, séu ἀπὸ τῶν θύρσων τοῦ Διονύσου. Comp. **Suid.** v. Ἀγάθυρσος.—**Eust.** ad *Dionys Perieget.* 310. —Dupo textulu d'in Stefan Byzant. Τραυσοι πλησιον Κελτοῖς, ἔθνος οὗς οἱ Ἕλληνες Ἀγαθύρσους ὀνομάζουσιν,» emendatu de A. v. Gutschmidt,—Agatirsii aru fi numele grecescu alu poporului; anso alu loru propriu aru fi fostu : Trausii, numiti de Herodotu, Thraci.

(9) Cf. pentru originea scytha a loru pe **Ritter**, *die Vorhalle europäischer Völkergeschichten vor Herodotus an dem Kaucasus und an dem Gestaden des Pontus*, Berlin 1820.

Digitized by Google

parte, ce da Herodotu despre densii : portulu celu mai desfatatu si podóbele de auru (10) conivinu d'o potriva Scythiloru, cei-i vedemu luxosu imbracati, si immormentati prin monumentele antice d'in kurgane; éro comunitatea de femei cu adaosulu i lealisatoru : ἵνα κασίγνητοί τε ἀλλήλων ἔωσι καὶ οἰκήϊοι ἐόντες πάντες μήτε φθόνῳ μήτε ἔχθεῖ χρέωντας ἐς ἀλλήλους (IV 104) «co fiindu toti uniti prin legaturele sangelui, si nefacendu toti, ca se dicu asia, de câtu un'a si aceiasi familia, nu suntu supusi nici la ura, nici la gelosia»,—se atribue si Scythiloru de alti autori posteriori lui Herodotu (11).

Zeuss (714) presupune co Agatirsii aru fi ua ramura d'in puternic'a natiune d'in evulu mediu a Chazariloru, pe temeiu : 1-iu, identitatea de nume intre Agatirsi si Akatziri; 2-lea, óre-ce comunitate in obiceiuri, ca zugravirea feciei. Acestea anse suntu departe de a decide cestiunea, pentru co : *a)* ua theoria ethnografica pentru ua pura identitate a numeloru este totu-d'a-un'a ua procedere periculosa; b) zugravirea feciei(12) o aflamu si la finezii Ostiaci de la Obipene adi, si in triburile Americei, fora a fi ua caracteristica ethnica (13).

Altii ii ia dreptu mosii Litvaniloru de adi.

Agatirsii erau stabiliti cu locuintiele loru, coci bogati'a de auru presupune ua esploatare continua a mineloru si riuriloru Transilvaniei, si ua societate deja inaintata. Nici natur'a tierii loru nu erá propria pentru viéti'a nomada.

Déco vomu crede lui Aristotele (14) ei, inainte d'a fi inceputu sa scrie cu litere, cantau legile in versuri spre a le infige mai bine in memoria, si astu obiceiu se continuà la Agatirsi si in timpulu seu.

Instrumentele de pétra aflate in Transilvani'a, fia d'in epoc'a primitiva, taiate numai, nelustruite si necomplecte, fia d'in a dou'a epoca» — ua desvoltare mai departe a primei perióde (instrumente ascutite, rotunde séu ovale, avendu unele pe ua parte unu felu de taisiu; sageti de forma piramidale etc.; silexuri lustruite, gaurite puse in despicatura de lemnu etc.) — nu denota unu poporu pe scara de venatoru séu pescaru, ci

(10) IV, 104 —Comp. observati'a lui Ritter, Vorhalle 287 despre ἁβρότατοι ἀνδρες.

(11) D'in cei cari sustinu thracismulu Agatirsiloru, unii (Hasdeu, Istori'a Critica, Cuno) se intemeiédia pe cuvintele lui Her. : «Câtu pentru cele-alte obiceiuri ale loru» ele au multa conformitate cu ale Thraciloru» —Anse asemenarea de obiceiuri scythe, anse nu suntu Scythi — Altii invoca emendatiunea passagiului d'in Steph. Byz.. de mai susu, co Agathirsii s'aru fi numitu Trausi, si Trausi aru fi fostu Thraci.—Anse Suidas si Hesychios numesce pe Trausi : Τραυσοὶ ἔθνος Σκυθικόν.—Schuller, op cit p. 166, tine pe Agathirsi de *Celti;* Niebuhr de *Daci* (Klein. Schriften I 377); ambele numai simple supositiuni.

(12) **Virgil. Aen.** IV, 146; Comp. **Heyne** Exs. II.—**Mela** II, 1, 2, 10,—**Solinus** c. 20; caeruleo picti calore fucatis in coerulum omnibus. Servius (ad Virg. Aen. IV, 146) ii numesce : «cyanea coma placentes.» — **Avienus** (deser. orb. 447) : praecinctique sagis semper pictis Agathyrsi, Comp. **Priscianus Perieg.** 302, ce 'i numesce numai : *Picti.* Dupo Strabo, se vapsiau la facie mai tóte popórele celtice. —Comp. **Tacitus Agricola** XII, **Caesar** *Bell. Gall.* V. 14;—Picti paru a'si fi luatu numele de la obiceiulu acest'a.

(13) Opiniunca lui **Zeuss** este totusi admisa si de **Müllenhoff,** *Sarmatien,* op. cit —si de **Viv. de St. Martin,** *les Khazars, Nouvelles annales des voyages* 20, 1851, p. 136. — **Rösler,** *Rum. Studien,* ó combate.

(14) *Problem.* XIX 28.

Digitized by Google

e acela, care prin agricultura tinde se inaintedie, avendu locuintie statornicite, óre-ire gradu de spiritu publicu si de ordine sociale. Asemeni instrumente s'a aflatu in ngari'a la : O Szenna, Kálva-Borfö, Kis-Ferenye (Com. Neográd), Felsö-Vadász Com. Abauj-Torna), Bogschán (Com. Krassovian), Zips etc. — In Transilvani'a la öldvár, Gireslau(15). Ori caruia poporu sa apartina ele, dupo cele ce amu disu in par-a introductiva a Ethnologiei, nimicu nu ne silesce a admite unu poporu finezu séu bericu anterioru Agatirsiloru, nici a separà objectele de pétra de cele de bronzu a-ate totu in Transilvani'a, asia co loru s'aru putea atribui cu óre-care gradu de sigu-antia ambele categorii de anticitati.

Ce privesce bronzulu nu incape indoiala, coci caracteristic'a popóreloru d'in epoc'a le bronzu este bogati'a si stralucirea in ornamentatiuni, inele, brosie, arme frumosu lecorate, securi, sabii, scuturi, sageti, lanci, bine esecutate.—Asemeni objecte s'au a-flatu iu numeru suficiente in Ungari'a, Ardélu si Bucovin'a(16).

E de respinsu anse opiniunea lui Rougemont, care, pe temeiulu textului d'in Am-mianus (22. 6. 30), asiédia patri'a otielului in Transilvani'a, fora sa observe co Aga-tirsii lui Ammian suntu la Maeotis, si co prin *diamante* nu se póte intielege : *otieluri !*

CAPITOLULU VIII

Getii si Dacii.

§ 1.

In deslegarea cestiunei despre nationalitatea Daciloru primulu punctu de hotaritu este raportulu de rudenia in care se afla Getii cu Dacii.

Strabone, care nu pare a nu fi fostu destulu de informatu, pretinde co Dacii cu Getii, si Getii cu Thracii vorbiau aceiasi limba (1). Elu recunoscendu Geti in sudulu Dunarii, si condusu de denominatiunea obicinuita atunci la Geti, considera ambele popóre ca identice, stabilindu ua deosebire celu multu topica : locuitorii d'in josu de cataracte pene la mare : *Geti*; éro cei de la cataracte in susu spre Germania : *Daci*. — Cu to-tulu contra acestei pareri se aréta Dio Cassius, fostu prefectu alu Panoniei, care ver-

(15) Vedi **Ed. v. Sacken**, *Leitfaden zur kunde des heidnischen Alterthums*, Wien 1865, p. 80.— **Seidl** si **Kenner**, *Beiträge zu einer Chronik der archäologischen Funden in der österreichischen Monarchie* 1846—47; 1855—1864, 10 brosiuri. - Dr **Römer Flóris** : *Mär égeszeti kalauz különös tekintettel Magyar országya öskori mürégészet*, Pest 1866

(16) **Sacken**, *Leitfaden* p. 124 : «Im Siebenbürgen : Sáros, Földvar (Hermanst Kr.,) im Szaszvarosser Stuhle, im Koloser-Comitat, Bardocz, Féjérd, Kutsma bei Bistritz, Meschendorf bei Schässburg Héviz, Kronstädter—Kr., Orosmezö, Vadászut, Dobokaer-Com.» .. In der Bukowina : Solka und Glit, Bezirk Solka; In der Militärgrenze : Mala-Popina und Brusane, Siccaner Reg. Bez., Dresnik im Oguliner Reg.» — Vedi despre anticitatile de bronzu in Ardélu, studiulu lui **Fr. Müller**; *die Bronzealterthümer, eine Quelle der älteren siebenbürgischen Geschichte*, in *Archiv des Vereins für siebenbürgischen Geschichte* III t. N. F. Kronstadt 1858, in - 4.

(1) Strabo VII, 3 § 10 13 ed. Müller et Dübner Paris.

Digitized by Google

bia in cunoscintia de causa. Elu dice : «Ii numescu Daci (67, 6) asía cumu se numescu ei singuri, si cumu ii numescu pe ei Romanii, de si prea bine sciu ca ei suntu numiti, bine séu reu, Geti de cotra Heleni; coci amu cunoscintia co Getii numai aceia care locuescu in susulu Hemului lunga Istru.» Δακοὺς δὲ αὐτοὺς προςαγορεύω, ὥσπερ που καὶ αὐτοὶ ἑαυτοὺς καὶ οἱ Ῥωμαῖοί σφας ὀνομάζουσιν, οὐκ ἀγνοῶν ὅτι Ἑλλήνων τινὲς Γέτας αὐτοὺς λέγουσιν, εἴτ' ὀρθῶς εἴτε καὶ μὴ λέγοντες. ἐγὼ γὰρ οἶδα Γέτας τοὺς ὑπὲρ τοῦ Αἵμου παρὰ τὸν Ἴστρον οἰκοῦντας. — De aci urmédia: *a)* co Dacii se numiau de scriitori numai prin eróre Geti; *b)* co intre ambele populatiuni deosebirea nu erá numai topica, cumu pretinde Strabo, éro *c)* limb'a daca nu erá aceiasi cu cea thraca séu geta, cumu s'a crediutu in de obiceiu pene acumu.

Fora a contestà unu gradu de inrudire generale intre Daci si Geti, consideratiuni istorice si limbistice vorbescu contra desaversitei loru identitati :

a) Nici-unu scriitoru d'in vechime nu numesce pe Daci, Thraci ;

b) Numirile topografice ale Daciloru se deosibescu de ale Thracilorु si Getiloru d'in sudulu Dunarii; caracteristic'a—*dava* d'in numile localitatiloru Daciei lipsesce in Thraci'a, si vice-versa, compositele cu—*bria* si—*para* nu se afla in Dacia (afara de póte Ζουρόβαρα (?) (2).

c) Dacii si Getii au fia-care istori'a loru deosebita :

Getii, numiti pentru prim'a óra de Herodotu pe cóst'a nordica a Hemului intre Athrys, Oskios, Dunare si Hemu, nu se stabilira d'in cóce de fluviu de câtu dupo an. 339, candu adico Philippu alu Macedoniei distrusese regatulu Scythicu alu lui Atheas. Aci ii afla expeditiunea lui Alessandru celu Mare in anulu 334, si in timpu mai multu de 200 anni stapanescu amendoue malurile Dunarii. Cu fundarea regatului galicu in Thracia (3), pare co se desfacù si regatulu Geticu de din cóce de Dunare, remanendu Geti numai la Hemu (4). Strabo (VII 301) abia mai cunósce pustiile Getiloru «ἐρημία Γετῶν» de la Dunare pene la Dnistru, indicandu in aceste parti unu amestecu de populatiuni thraco-scythe (5).

Dacii aparu mai tardiu in istoria de câtu Getii, si anume in campiile d'intre This'a si Dunare, de unde suntu goniti de cotra Iazygi, unu poporu sarmaticu—spre resaritu in munti (6).—Asupr'a despartirii loru de Geti séu in genere de Thraci, cumu si asupr'a timpului stabilirii loru in campiile de la This'a, si apoi in Transilvani'a si Romani'a, nu se póte dice nimicu hotaritu. E de respinsu anse parerea lui Grimm (G.D.

(2) **Müllenhoff,** artic. *Geten* in Encyclopedia germana a lui *Ersch* si *Gruber*.—**Joh. Dierauer,** *Beiträge zu einer kritischen Geschichte Trajans,* p. 63 note, in I vol. din **Büdinger** «*Untersuchungen zur Röm. Kaisergeschichte.*»

(3) Vedi **Leop. Conzen,** *Die Wanderungen der Kelten,* Leipzig. 1861.—**Felix Robiou,** *Histoire des Gaulois d'Orient,* Paris 1866.

(4) Müllenhoff, l. c. raporta faptulu lui Oroles (Justin 32, 3) d'a fi poruncitu Getiloru sa se culce cu capulu in loculu picioreloru, si d'a servi pe femei, la Getii d'in drépta Dunarii. — **Rösler** *Rum. Stud.*—la cei d'in sting'a p. 23. Cestiunea nu se póte decide d'in lips'a isvóreloru.

(5) Déco prin Tyregetii lui Strabo p. 118. 128, 289. 295, Plinius 4. 26. Ptolaemaus 3, 5. 25, se intiellege Getii de la Tyras, séu numai locuitori ai Dnistrului, e dubiu.

(6) Plinius H. N. IV. 12; — Comp. Zeuss. p. 261. 282.—Rösler Rum. Studien; Dierauer p. 63 seq.

Digitized by Google

S. p. 192) (7), co Δῖοι lui Thucydides (II 76, 78, 96) mentionati in muntele Rhodope, aru fi *Daci*. Pe Dii ii gasimu neintreruptu numai in muntele Rhodope, aparandu-si neatarnarea contra veciniloru; intre altii contra lui Sitalkes, si mai tardiu contra Romaniloru. Thucydides vorbesce si de Θρᾶκες τοῦ Διακοῦ γένους (VII 27), Thraci de familia Diica, ua confederatiune nesperatu a mai multoru triburi thrace; Bessii, alu caroru nume se contopesce cu Dii in Diobessi (Strab. VII fr. 48; Plin. h. n. IV; 11, 40). Sapaii, Mäli etc. cu supremati'a Diiloru (Comp. Thrakisch-pelasgische Stämme der Balkanhalbinsel de Bernh. Giseke, Leipzig, 1858 p. 16, 17.—Bessel, de rebus Geticis, Gottingae 1854, p. 67 seq. — Zeuss 260: «Der name *Daci* erscheint nicht im thrakischen Stammlande.» — Müllenhoff op. cit., Rösler, Dacier und Romäner p. 23).

Deja in timpulu lui Cesare si Augustu, Dacii erau ua natiune puternica, amestecandu-se in sórtea popóreloru vecine, pene chiaru la Noricum ajungendu cu armele loru. Dupo mórtea regelui Burvista puterea Daciloru incepe se decada. In nenumerate renduri mii d'intre ei fura siliti de Romani a parasi patri'a loru si a se asiedia in Moesia. Asia sub Augustu, 50,000 prin Aelius Catus (Strabo VII, 3. § 10), sub Nero: 100,000 prin prefectulu Ti. Plautius Silvanus Aelianus (Orelii nr. 750). — Decebalu diplomatu abilu si bunu generalu (Cassius Dion, l. LXVII, 6), reunindu sub sceptrulu seu tóte triburile Daciei, restabilesce unirea politica d'in timpulu lui Boerebiste, bate pe Sarmati si le ocupa tiér'a; ataca pe Romani in Moesia, guvernatorulu astei provincii P. Oppius Sabinus perdiendu batai'a si viéti'a (cotra anulu 86. Iordanes, de reb. get. c. XIII ilu numesce gresitu Poppaeus). O noua victoria contra prefectului pretoriului Cornelius Fuscus (vedi Petrus Patricius, Fragm. histor. Graec. IV 185 fr. 4) si lupt'a de la Tape cu *Tettius* Julianus (8) aduce pacea cea rusinósa a lui Domi-

(7) D-lu Hasdeu, Ist. Critica, vede ca si Grimm in Δῖοι lui Thucyd., pe Daci.

(8) La Fröhner, *La Colonne Trajane d'après le Xurmoulage esécuté à Rome en 1861—1862*, Paris 1872—1874. Dierauer op. cit. 68, Rösler, *Rum, Stud.* Jung, *Rœmer und Romanen*, Innsbruck 1877, p. 12, se dice gresitu: *Tertius*.

(9) Dio Cass. LXVII, 7 comp. LXVIII, 6.—Asupra Chronologiei suntu importante actele fratiloru Arvali, descoperite de curendu si publicate de Henzen, *Acta fratrum Arvalium*, Berolin 1874.—Sub anulu 89 *(a)* citim (p. 116):

pr(idie) idu[s Januar(ias)] — pro salute
et vict[oria et reditu] imp(eratoris) Domitiani Caesaris Augusti Ger[manici]
89 *(b)* XVI K(alendas) F(ebr[uarias) — pro salute
et redit(u e]t victoria *eiusdem*
89 *(c)* IIII K(alendas (Febr(uarias) — pro salute
et re(ditu] eiusdem.

Acést'a se raporta, dupo cumu d. Professor O. Hirschfeld *Gött. Gelehrt. Anzeigen* 1869 p. 1508, a demonstratu, la resboiulu dacicu alu lui Domitianu. Triumfulu nu putea déro avea locu nici'in anulu 91, cumu pretinde Dierauer (69 nr. 1), nici in 90, cumu crede Rösler (Vorrömisch. Dacien p. 341; Rum. Stud,. 37), ci la finea lui 89, dupo cumu urmédia si d'in Martialu (Epigr. VIII, 8 etc.) si Eusebius. Acest'a asiédia triumfulu in anulu 2106 (p. 160 ed. Schoene), care corespunde, dupo calcululu lui Gut-

Digitized by Google

tianu (9), care nu póte fi de lunga durata, cu suirea pe tronu a imperatului Traianu, cureritorulu Daciei si intemeiatorulu provinciei române(10).

Astu-feliu, numirea de Geti data de cotra scriitorii Helleni Daciloru lui Boerebiste si Decebalu, isi gasesce natural'a sa esplicatiune. Fiintiandu ua data unu regatu puternicu getu pe ambele maluri ale Istrului, d'intre locuitorii d'in cóce de Hemus Getii fiindu Hellenilor cei mai cunoscuti prin cultulu loru propriu si spiritulu religiosu si resboinicu, numele de getu isi lua ua acceptiune generale (11), intindiendu-se si asupra Daciloru, candu acestia se ridicara sub Boerebiste la stang'a Dunarii, de si regatulu Getu, la nordulu, ca si la drépt'a fluviului, incetase de multu a mai esistá(12).

§ 2.

Nationalitatea Getiloru si Daciloru.—Cestiunea nationalitatii Getiloru si Daciloru s'a deslegatu in diferite sensuri: candu in partea Germaniloru, candu in a Celtiloru, candu in a Slaviloru.

Este de totu interesulu de a analisà cu atentiune tóte aceste opiniuni, si a intrebà de argumentele pe care se intemeiadia.

schmidt (de temporum notis quibus Eusebius utitur. Kul. 1868 p. 9), cu primulu Octobre 89 Comp. **Friedlaender,** *de temporibus librorum Martialis* 1862 p. 9.

(10) Despre espeditiunile lui Traianu in Dacia, pe lunga Dio Cassius, Column'a traiana, si câte-va notitie, ne ajuta *Acta fratrum Arvalium* in stabilirea chronologiei. De aci se vede co Traianu incepé primulu resbelu cu Dacii in primavér'a anului 859 (101 dup. Chr.), p. 117 op. cit.:

an. 101 VIII K(alendas) Apr(iles)]— (pro salule et redit)u et victoria
imp(eratoris) Caesaris Nervae Traiani Aug(usti) germ(anici).

Cf. carmen votorum huius anni p. 123 si Bull inst. arch. 1869 p. 118; éro celu d'alu doilea in 105, p. 118:

an. 105 . . . . [no]n(as) Jun(ias) — [pro it]u et
reditu [imp(eratoris) C]aesa[ri]s Nervae
Trai[ani];

p. 122: an. 105 pro itu et reditu eiusdem (unu carmen votorum:
[Jupiter] O(ptime) m(axime). Pétra e sparta, restulu lipsesce.

Prim'a expeditiune s'a finitu in anulu 102, nu in 103, dupo cumu sustine Fröhner (Cf. Mommsen *Hermes,* III p. 126, seq. — C. de la Berge, Revue critique 1868 nr. 4, p. 53.—Dierauer p. 92 nr. 3); construirea podului incepù verisimilu in iérn'a anului 103, nu in 100 cumu crede Nöel des Vergers, *Comptes rendus de l'Acad. des Inscr. et Belles Lettres,* 1866 p. 79, si Fröhner, coci inscriptiunea pe care se intemeiadia, C. I. L. III nr. 1699, se raporta la sioséu'a de pe malulu Dunarii, éro nu la podulu de la Severinu (Dierauer p. 97). Finitulu resboiului trebue asiediatu in 107 d. Chr. (nu in 106 cumu pretinde Dierauer). Pentru Chronologia, Cf. mai alesu **Mommsen** *zur Lebensgeschichte des jungeren Pliniis,* in *Hermes* 1868 p. 48. 49, si C. I. L. III la nr. 550.

(11) In acestu simtiu pune si Cicero, ad Attic. 9, 10: pe Geti, Armeni si Colchi la ua lalta. Virgil Aen. 7, 603, Geti, Hyrcani, Arabi, Indi si Parti.

(12) D'in isvóre nu resulta a fi fostu vre ua data legatura politica intre Dacii de din cóce de Dunare, si Getii de la Hemus. Comp. Müllenhoff, Die Geten. Co la resboiulu lui Traianu cu Dacii a participatu si Getii nu se póte negá cu temeiu. Pe column'a Traiana ei paru a figura: la nr. 21, pl. 54—55 (Fröhner cavalerii cuirasati); nr. 27, pl. 61—62; nr. 77, pl. 129—130, si nr. 115, pl. 181—182.

Digitized by Google

§ 3.

Getii si Dacii suntu aceiasi cu Gothii. — Este asta-di probatu pêne la evidentia numirea de Geti data Gothiloru erà dejà generale, in cuventare emphatica, pre impulu lui Cassiodoru, care o si intrebuintiadia in scrierile selle; (13) si co Gothulu Iornandes seu Iordanis, scriindu pre la annulu 551 d. Chr., n'a facutu de câtu sa reproduca acésta erróre in necritic'a sea opera : *de Getarum sive Gothorum origine et rebus gestis* (14) compilata mai tota dupo celle doue-spre-diece carti alle lui Cassiodoru (15). Acest'a, utilisandu pentru istori'a gothica inainte de Theodricu datele de natura istorica d'in isvórele grece si romane (16) a inavutitu in pagub'a adeverului annalele Gothiloru cu alle Getiloru si Scythiloru, pentru a deduce originea Amaliloru si a lui Ermanarichu de la daculu Dorpaneus; si parte prin identitatea sunetelorn, parte prin identitatea de locuintia a amenduroru popóre, a transformatu pre Geti in Gothi.

Ua asemenea hypothesa repetata de Iornandes si de alti chronicari d'in evulu-mediu, admisa fora multa desbatere de cotre Hugo Grotius, Lennclavius, Chiniac (17), si in timpurile d'in urma de cotre I. K. Schuller (18), Becker (19), Leo (20),

(13) Asia de esemplu in *Variæ* 10, 31, Vitiges vorbindu cotre «universi Gothi» se serva si de cuvintele : «*geticus* populus». Se scie anse co dejá Ausonius († 392) Epigr. 3, 10 ; Idyll. VIII, 31 ; Claudianus († dupo 400) Carm. II, 352, C. V, 475. 562. c. VII, 75 etc.; Aurelius Prudentius, St. Hieronymus, Paulus Orosius, Rutil. Claudius Namatianus si altii, confundassera pre Geti cu Gothi numai dupo assemenarea numelui. Cf. C. **Schirren**, *de ratione quæ inter Iordanem et Cassiod. intercedat commentatio*, 1858.—**F. R. Roesler**, *Dacier und Romänen* p. 27—29.

(14) ed. C. A. Closs. Stuttgartiæ, 1866. in-8. — Despre Iornandes vedi : **Wattenbach**, *Deutsche Geschichtsquellen im Mittel lter*, p. 45. — **I. Grimm**, *über Iornandes und die Geten* p. 1—19. — **Seb. Freudensprung**, *de Iornande sive Iordane*, Monaci 1837.—**Ioh. Iordan**, *Iordanes Leben und Schriften*, Ansbach, 1843.

(15) Despre isvórele lui Iornandes vedi, afora de Schirren, op. cit., urmatorele : **Sybel**, *de fontibus libri Iordanis de origine actuque Getarum*, Berlin 1838; idem, in *Allgemeine Zeitschrift für Geschichte*, herausg. *A. Schmidt*, b. VI; Berlin 1846, p. 516 seq., si b. VII, p. 288 *Miscelle*. — **Köpke** p. 44 seq.—**Wietersheim**, *Gesch. Völk. Wander.*, II, 168 seq. — **R. Pallman**, *die Geschichte der Völkerwanderung*, Gotha, 1863. b I, 23—35 (Jordanis, als Quelle für das dritte und vierte Jahrhundert der Gothischen Geschichte). — **Bessel**, art. *Gothen* in *Encyklopädie* v. Ersch und Gruber.

(16) Vedi probele in **Schirren**, op. cit., si recensiunea lui **Alfred von Gutschmid** in *Neue Jahrbücher für Philologie und Pædagogik*, herausg v. *R. Dietsch* und *A Fleckeisen*, Leipzig 1862, b. 85, p. 124—151.

(17) *Histoire des Celtes*, Paris 1771. t VIII.

(18) *Umrisse und Kritische Studien zur Geschichte von Siebenbürgen*, 1840.

(19) Encyclopedi'a lui Ersch si Gruber, art. *Dacia*, v. 29.

(20) *Lehrbuch der Universalgeschichte* II, 2[illegible]—[illegible]6; *Vorlesungen über die Geschichte des deutschen Volkes und Reiches*, I, 83—105.

Digitized by Google

Wirth (21), Bergmann (22) etc., dobendí prin autoritatea lui Iacob Grimm tóte aparintiele unui adeveru istoricu nesocotitu pene atunci, si in sprijinulu carui'a elu adusse in maéstr'a sea *Istoria a limbei Germane* (23) si intr'unu studiu speciale: *Despre Iornandes si Geti* (24), argumente de intreita natura: limbistica, istorica si ethnica.

Sa le analisamu unulu dupo altulu:

Grimm invoca mai anteiu marturiile lui Iornandes (25), Cassiodor (26) Orosius (27), Spartian (28), Prokop (29), Isidor (30) etc., cari numescu fora deosebire pre Gothi prin numele poporului Getu; déro ce potu semná nisce simple afirmatiuni alle unoru scriitori, cari nu avéu cunnoscintia despre nici unu poporu d'in famili'a thraca, — contr'a netagaduitei autoritati a lui Strabon, Dio Cassius, Mela si Tacitus, cari cunoscendu si pre Thraci si pre Germani, se pronuncia hotaritu pentru thracismulu Getiloru si Daciloru? — Se scie obiceiulu scriitoriloru posteriori de a dá popóreloru d'in timpii loru numile celle vechi alle tiariloru ce locuescu; astu-feliu Gothii suntu numiti candu Geti, candu Scythi; Hunii suntu numiti Massageti; Serbii — Triballi; Bulgarii — Mysi séu Odrysi, ba chiaru Myrmidoni; Romànii — Daci séu Geti; Albanesii — Acarnani; Germanii — Celti; Maghiarii — Pannoni; Cumanii — Scythi, etc. (31). Aru urmá de ací óre identitatea acestoru némuri? — De aceia insusi Grimm este silitu a marturisí co primulu seu argumentu nu este nici celle

(21) *Geschichte der Deutschen.*

(22) *Les Gètes ou la filiation généalogique des Scythes aux Gètes et des Gètes aux Germains et aux Scandinaves*, 1859 Strasbourg—Paris. — Despre acesta carte vedi mai la valle, not'a 77.

(23) *Geschichte der Deutschen Sprache*, Leipzig, 1853.

(24) *Ueber Iornandes und die Geten*, Berlin 1846, pag. 59, in-4. — Despre acesta scriere vedi Sybel, *Allg. Zeitschrift für Geschichte*, herausg. A. Schmidt, b. VI, Berl., 1846.

(25) Iornandes op. cit., cap. 9: «quos Getas jam superiori loco Gothos esse probavimus, Orosio Paulo dicente.» De ací Ekkehardi chronicon ap. Perz 8, 120: «Gothi qui et Gethæ».

(26) Vedi mai susu not'a 1

(27) C. I. cap. 16: «modo autem Getae illi, qui et nunc Gothi, quos Alexander evitandos pronunciavit. Pyrrhus exhorruit, Cæsar declinavit».

(28) Scr. aug., Anton. Carac. c. 10: «(Caracalla) cum Germanici et Parthici et Arabici et Alemannici nomen adscriberet (nam Alemannorum gentem devicerat), Helvius Pertinax. filius Pertinacis dicitur joco dixisse «adde si placet, etiam Geticus Maximus». quod Getam occiderat fratrem, et Gothi Getæ dicerentur, quos ille. dum ad Orientem transiit tumultuariis proeliis devicerat». — Idem in Anton. Geta c. 6: «Helvius Pertinax recitanti Faustino prætori et dicenti «Sarmaticus Maximus et Parthicus Maximus dixisse dicitur» «adde et Geticus Maximus», quasi Gothicus».

(29) I, 312. Vorbindu despre poporele gothice intre care numera si pre Vandali si Gepidi, dice: πολλαι μέντοι Σαυρομάται καὶ Μαλάγγλαινοι ὠνομάζοντο. εἰσὶ δὲ οἱ καὶ Γετικὰ ἔθνη ταῦτ' ἐκάλουν. — Ib., 2. 117 Γετικὸν γὰρ ἔθνος φασὶ τοὺς Γότθους εἶναι.

(30) *Orig.*, 9, 2: «Daci autem Gothorum soboles fuerunt, et dictos putant Dacos quasi Dagos quia de Gothorum stirpe creati sunt».

(31) La Theophan. ed. Bonn p. 380, Continuat. p. 196, Slavii suntu numiti *Sciti;* la Cedren (I 614) —*Huni*, iar la S mocatta (p. 119, 272) si Photius (Summaria ed. Bonn p. 9. 14) — *Geti*. Cf. Sybel op. cit.— Sellg Cassel, *Magyarische Alterthümer*, Berlin 1847, p. 7. 291.— Jirecek C. I. *Geschichte der Bulgaren*, Prag. 1876, p. 70 -71.

Digitized by Google

mai insemnatu, nici cellu mai convingetoriu d'in còte are sa mai aduca in sustinerea thesei selle (32).

Allu douilea argumentu, identitatea numeloru Geti si Gothi, primulu nefiindu de còtu ua transformare propria phoneticei Greciloru si Romániloru a cuventului Gothi, Guth — grecescului si latinescului T in Γέται Getae correspundiandu goth. TH in Guthai séu Guthôs, iaro lui E correspundiandu germanulu U séu O (33) —,nu este mai multu de tinutu in séma ; coci, dupo cum a observatu Müllenhoff (34) *a)* : formele *Guthai*, *Guthôs* séu *Guthaus*, trebuincióse lui Grimm in problematicele selle comparatiuni, trebuescu respinse cá intemeiate pe unu textu cititu gresitu in Pliniu : *Aorsi Gaudae Clariæque*, in locu de : *aedis caugde claneæque* (35); *b)* admitiendu schimbarea vocalei, *Getae* trebuiá sa sune in limb'a Gothiloru Kuthai, cum lat. genus, gr. γένος suna gothicu *Kuni*, vechiu-germanu-superioru *chunni*, iaro nu Guth séu Guthai; si *c)* a sustine co limb'a geta séu daca, necunnos êndu ânco caracteristic'a limbei germane «permutatiunea sunetelorn» (Lautverschiebung), are dejà intr'ens'a desvoltata sibilant'a, unde in german'a persista anco guttural'a (36), este óre a probá identitatea a doue limbi si a doue popóre ? (37).

Allu treilea argumentu : identitatea numiloru *Daci* si *Dacia* cu *Dani* si *Dania* in totu timpulu evului-mediu pene in secolulu XII (38) sustinuta cu citatiuni d'in

(32) *Ueber. Iorn. und die Geten*, p. 20.

(33) Idem, 21, 22.—*Deutsche Grammatik*, I, 86.

(34) In Ersch und Gruber, *Encyklopädie*, art. *Geten*, p. 463.

(35) In editiunea Detlefsen, *C. Plinii Secundi Nat. Hist.* Berlin 1866, t. I, IV, § 11 (18) acestu passagiu se citesce : «Hæmi excelsitas VI passuum subitur. Aversa eius et in Histrum devexa Mœsi. Getae. *Aodi*, *Scaugdæ Clariæque* et sub iis Arraei Sarmatæ, quos Areatas vocant, Scythæque et circa Ponti litora Moriseni Sithonique Orphei vatis genitores optinent.» In Codex Leidensis Vossianus fol. Nr. IV sæc. IX, si Codex Leidensis Lipsii, Nr. VII sec. XI. se citesce anse : *aedi* in locu de *Aodi*; iar in Codex Vaticanus latinus sec. XI: *scaugde*, *scaudæ*, *scaude*, *dareæque* in locu de *Scaugdæ Clariæque*.

(36) Asia de es. *Berichte über die Verhandlungen der Berliner Akad.* 1849, p 131.

(37) **Müllenhoff**, l. c: — «die Namensidentität, wird hinfällig, sobald man sieht, dass Grimms Guthai, Guthôs oder Guthans nur statt gothischen Gutôs, altn. Gotar oder Gotnar, ags. Gotan, ahd. Gozon oder Gozâ seiner Hypothese zu Liebe erfunden worden, nachdem in der Stelle bei Plinius (IV, 18) der Text der Bücher Aorsi Gaudæ Clariæque durch die genaue Einsicht der Handschriften in aedis caugde claneæque verändert worden und so einer der wichtigsten Anhaltspuncte plötzlich abfiel. Räumt man ein, dass das Getische oder Dakische noch nicht die deutsche Verschiebung de Consonanten kennt (Gesch. der deutschen Spr. 436), muss man auch zugeben, dass Getæ, den Wechsel der Vocale angenommen, im Munde der Gothen Kuthai lauten musste : durch Anomalien und problematische Vergleichungen das beliebte Guthai rechtfertigen wollen, heisst den Beweis aufgeben; muss man nun ausser dem Mangel der Lautverschiebung — d. h. des charakteristischen zeichens deutscher Sprache unter den ihr stammverwandten—auch noch zugestehen, um eine Gleichung deutscher und gothischer Wörter herauszubringen, dass im Getischen schon der Zischlaut entwickelt war, wo im Deutschen noch der Guttural haftete (s z. B. Berichte über die Verhandlungen der Berliner Akad. 1849, s. 131), so gibt man offenbar auf, was man beweisen will, die Identität der beiden Sprachen und Völker, und es scheint nur noch eine sonderbare Laune, das festzuhalten, worauf in nicht eben glücklicher Stunde ein Einfall zuerst geführt hatte».

(38) *Ueber Ior. und die Geten.*, p. 41.

Digitized by Google

chronicari (39), carti geographice (40), documente (41) si alte fontani (42), intarita si prin posibilitatea pretinsa a provenintiei unei forme *Dani* d'in *Daveni*, *Dacini* (43), si prin imprejurarea co pene asta-di Lapponii numescu pre Danedi *Dazk* séu *Tatzk*, iar Rusii : *Datschanin* (44), nisce forme cari s'aru fi nascutu d'in Dacus, — acestu argumentu dicu, ne aretta mai multu co, cu multa citire si phantasie, si cu ethymologii impinse in estreme, totulu se póte demonstrá in sciintia. Se scie anse co : a fundá ua theoria ethnographica pre temeiulu simplei identitati nominale «ste unu procedeu d'in celle mai periculóse : Iazygii de adi d'in Ungari'a suntu cu totulu altu poporu de còtu Iazyges Metanastae, cari in anticitate avussera togmai aceiasi tiarra (45); Wendii nu suntu Veneti, cum persicii Γερμάνιοι de la Herodotu nu suntu

(39) Chrn. de Gestis Normannor. (10 secul) Pertz I, 532 : «Northmanni procedentes de Scanzia insula quæ Northwegia dicitur, in qua habitant Gothi et Huni atque Daci».— Dudo histor. Normannor. (finele secolului allu X): «dacisca lingua» Rodulfi chron. s. Trudonis (d'in allu XII secol) p. 369: Dacia pentru Danis; «Ogerius dacus séu rex Daciæ» ; annales blandinienses ad a. 1287 (Pertz 7, 33): Dachia pentru Dania. — Servius ad Aen. 8, 728 : Dani dicti a Dahis, qui sunt populi Scythiæ juncti Persidi. — Isidor, vedi pasagiulu citatu mai susu sub not'a 18.

(40) Ua charta d'in annulu 1120 : Alamannia, Dacia, Gothia, Germania, Saxonia; pe ua alt'a: Datia, Iutia.

(41) Scrisorea archiepiscopului d'in Magdeburg Adelgot d'in an. 1110 (la Martene et Durand I. 626): rex Dacorum.— Documente alle lui Friderich I d'in 1159, 1160 (Pertz 4, 118. 129) Dacia pentru Dania; idem alle lui Otto IV d'in 1208. 1212 (Pertz 4, 215. 221): rex Daciæ.

(42) Ua poema latina scrisa pre la diumetatea secolului XII, Reinardus I, 231. 3, 299. 302. 4. 1240: dacus pentru danus, 4,593 Dacas pentru Danos. — Grimm aru mai fi pututu citá ua multime de isvore in cari ne 'ntempina Dacia, Datia, Dazia, cá desemnatiune normale a Danemarcei in totu evulu-mediu. Vedi Heeren, *historische werke*, 1821 Göttingen, t. 5, p. 89 not'a. — *Novella della figlia del re di Dacia*, ed. Wesselowsky, Pisa 1866. — Ariosto, *Orlando Furioso*, canto VII, sex. 16. — Reposatulu Heliade, crediendu co ar fi vorb'a in Ariosto despre propri'a Dacia de la Dunare sustine co: «in mediulu-evu Daci'a era reputata in tóta Europ'a de disciplin'a ei ecclesiastica. Organisarea cenobieloru si monastiriloru, si organisarea civila si militara in Daci'a era exemplara. Ariosto, ce a statu in secolulu XV, cantàndu cavallerii secolului VIII d'in imperiulu lui Carolmagnu, candu e vorb'a de eroi si eroine satie de alle lumii, spune co veniau in monastirile Daciei si se inchinau devotandu-se lui Dumnedieu.» Vedi *Institutiunile Romaniei, tabellu istoricu*,-Bucuresci, 1863, in-16, p. 41.— *Istori'a Romàniloru sau Daci'a* si *Romani'a* editiunea II, 29: «pe de alta parte toti chrestinii persecutati alergá in Daci'a spre a aflá refugiu si a'si professá in pace convictiunile si credinti'a».

(43) op. cit., 42 not'a : «Dănus d'in Dacinus aru fi ca plnus d'in picinus.»

(44) op. cit., p. 45.

(45) Niebuhr, *Kleine hist. und phil. schriften* I, 394 : «Es ist dies (essemplu cu Iazygii) ein erwünschtes beispiel um die nichtigkeit der folgerungen, welche aus namensähnlichkeit gezogen werden, für fälle darzuthun, wo der schein weit schwächer ist, wie man etwa in den Geten die Gothen gefunden hat.» Rawlinson, *History of Herodotus*. III Excurs : *Cimmerii*. — Rösler, *Dacier und Romænen*, p. 13 — 21. — Vedi in Zeuss, *die Deutschen und ihre Nachbarstämme*, Munchen, 1837, pagin'a 380 esemple adunate despre mai multe popore cu acelasi nume, ause de origini cu totulu diferite. Safaric, *Slawische. Alterthümer*, I, 473: «Die blosse Namensähnlichkeit ohne andere historische Beweisgründe kann noch Keinen vollen Beweis für die Verwandtschaft der völker abgeben, sonst müsste man die Kaukasischen Zichen (grusin. Dzichen) und Lekken (Lesgier, armenisch Lechen) ohne weiteres für Brüder unserer Czechen und Lechen erklären !»

Digitized by Google

Germanii Europei; Μασσαγέται si Δάαι n'au legatura cu Γέται si Δᾶκοι, Gothii si Danedii etc. (46)

Allu patrulea argumentuse dedce d'in asemenarea obiceiuriloru si credintieloru, la Geti si Germani, si anume : Zalmoxis séu Gebeleizis, dumnedieulu Getiloru, este acelasiu cu Odin; si precum despre cellu d'anteiu Herodotu ne spune co : a traitu intr'ua casa subterana (κατάγαιον οἴκημα) trei anni, tinendu-lu Getii de mortu, pene ce la allu patrulea annu ellu se arrettà loru d'in nou, totu asia se povestesce, co murindu Freyr, fu depusu intr'ua mare movila cu usia si ferestre, si ací fu pastratu trei anni d'a rendulu, ca sa fie in tiarra pace si abundantia, pe candu poporului i se spunea co ellu anco traesce (47). Credinti'a co murindu unu getu ellu se ducea la Zalmoxes, amintesce, dupo Grimm calletoriile la Odin (48), asia co Zalmoxes cá ἄνεμος (49) este de comparatu lui Wuotan, cá Gebaleisis — lui Gipucho, iar cá pileatus — lui Sîdhöttr (50). Versulu lui Virgiliu (Aeneid. 3, 35), citatu si de Iornandes cap. 5 : *Gradivumque patrem, geticis qui præsidet arvis*, arretta pre Marte cá cellu mai mare dieu allu Getiloru, «ceia-ce concorda pre deplinu cu Cultulu lui Marte la popórele Germane» (51). — D'in dialogulu lui Lucian, Scytha si Toxaris, se constata co Scythii si Thracii adora aerulu, resuflarea cá ua causa a vietiei; sabi'a, ca ua causa a mortii heroice, jurandu si pe un'a si pe alt'a, pre candu in Edd'a se dice: animam, spiritum dedit Odinus (52). — Class'a preotiloru si a nobililoru Daci numiti *pileati* πιλοφόροι, d'in caus'a palariei ce purtau spre deosebire de *comati* κομῆται séu *capillati*, amintescu pre Odin Sîdhöttr, cellu cu palari'a larga si infundata, si pre sacerdotii Germani (53). Mai departe, Getii cultiva pamentulu in acelasiu chipu cá Germanii (54); polygami'a este communa ambeloru popóre (55), ca si obiceiurile de a amestecá sângele la incheiarea unei aliantie, si de a zugraví faci'a, etc., etc.

Câtu de putinu convingetóre suntu aceste asemenari, putemu intiellege mai ântêiu : d'in observarea drépta a lui Zeuss (56), care dice : «Celtii, Germanii, Aistii,

(46) Massagetii nu s'a confundatu nici-ua-data cu Getii,—γέται d'in Μασσαγέται neavendu nici-ua legatura cu poporulu—Γέται, fiindu ua terminatiune ca si in Τυραγέται, Θυσσαγέται, Μυργέται Ματιαέται etc. iar *Dahae* totu astu-feliu Grimm considera pre asiaticii Δάαι de la marea Caspica cá inruditi ci Dacii, fora nici-unu temeiu anse, càci versurile d'in Lucan. Pharsalia II, 296 suna: O Superi, motura Dahas (Dacas este ua lectura gresita) ut clade, Getasque... Poetulu ací se refera la Parthi numindu-i in chipu poeticu *Dahae*. Lectur'a *Ducas*—ce se afla in unele editiuni, cum de es. a lui Hugo Grotius, este gresita, cum probedia insasi cuantitatea, Dăci avendu prim'a vocala lunga, pe candu Dăhae (Δάαι) o are scurta. Vedi editiunea lui C. F. Weber, Lips. 1821—1831, care mentine lectur'a *Dahas* pe autoritatea a patru manuscripte celle mai vechi. Cf. Seneca, *Ep.* 71, 37: Vici? Quem viceris....? non Persas nec extrema Medorum nec si quid ultra Dahas bellicosum jacet, s. d.... etc. Mai vedi ed. lui Iulius Krais, Stuttgarten 1863, si F. Kortüm, *Geschichtliche Forschungen*, Leipzig si Heidelberg 1863. — Despre *Dahae* in Senec'a Oed. 472, Tyest 370, cf. edit. lui Rudolf Peiper si Gustav Richter, 1867 p. 370.

(47) Grimm, *Ueb. Iorn. und die Geten*, p. 25. — (48). ibid.

(49) Lucian, *Toxar* 38: οὐ μὰ γὰρ τὸν ἄνεμον καὶ τὸν ἀκινάκην. — (50) Grimm l. c., p. 54.

(51) id., p. 29. — (52) id. p. 30. — (53) id. p. 54. — (54) id. p. 30. — (55) id. p. 27—28.

(56) l. c. 49.

Digitized by Google

Vendii si Indienii stau dupo marturiile limbei si alle mythologiei in cea mai strinsa inrudire. Ei suntu cinci frati buni. Caractere distinctive nu se afla nici in form'a corpului, nici in chipulu de vietuire alle popóreloru nóstre de la Nordu. Ací mai multu domnesce aprópe ua assemenare completa.»

Apoi, d'in faptulu co : identitatea de obiceiuri ne intampina de multe ori la popórele celle mai deosebite, si cari nici-ua data nu a fostu in atingere (57). Si in fine ce este mai multu, unele assemenari invocate de Grimm suntu numai aparente, fie-

(57) Vedi *Ausland*, an. 1867, Nr. 47 si **Oscar Peschel**, *Völkerkunde*, a IV-a editiune, Leipzig 1877, p. 23—27, ua multime de esemple. Vomu insemná cate-va numai : Zugravial'a pielei ne intampina in tote partile lumei. Scoterea dintiloru de d'inainte nu este numai unu obiceiu allu Negriloru, ci se gasesce si in Australi'a. Stringerea capului cu scanduri la copiii cei nascuti liberi, raportata de Hippocrates (cap. 80) cá unu obiceiu allu unei populatiuni d'in pustiile Russiei meridionale, o aflámu si la Conivosi la Ucayali in Americ'a de sudu, (Grandidier, Pérou et Bolivie p. 129) anco si in Mosquiti'a la populatiunea Smu (Journal R. Geogr. Soc. XXXII, 256 si Seemann, Nicaragua, Panama and Mosquit'a. London 1869. p. 308.), la Tschinucii d'in Columbi'a Britanica (Paul Kane, Indians of North America, p. 181), si in Normandi'a. Circumcisiunea, comuna Egyptheniloru, Ethiopiloru, Kolchiloru, Phenicilor si Syrieniloru (Herodotu II, 104), se practicá in Americ'a de midiu-locu in epoc'a candu Spaniolii cucerira acesta parte de lume, (Herrera, Historia General. Dec. IV. Libr. 9. Cap 7); si astadi ea se obicinuesce de hordele Tecuna si Manaos (Martius, Ethnographie I, 582), de unele triburi d'in Australi'a, de Noui-Caledonieni si de locuitorii Nouiloru Hebride, cum side cei d'in Tongatabu (Cook, Voyage dans l'Hémisphère austral, t. III p. 137, — Cook and King, tom. I, p. 384) d'in insulele Amiciei si insulele Fidji. Prescrierea legei mosaice, (Deuter. XXV, 5—10) cá Ovreiulu sa iea in casatorie pe veduv'a fratelui seu, o aflá observata Plan Carpin la Mongoli (Recueil de Voyages, tom IV, p 613). Martius (op. cit. I, 153), la triburile brasiliane Tupinab; cum se afla si la Kolusi in Nordwestulu Americei (Waitz, Anthropologie III, 328), la Ostjaki in Rusi'a de Nordu (Castrén, Ethnolog. Vorlesungen, p. 119) si la Papuanii Noui-Caledonii (Rochas, Nouv. Calédonie, p. 232).— Obiceiulu de a se salutá prin frecarea nasului e comunu nu numai tuturoru Eskimosiloru pene la Grönland (Barrow, Artic Voyages, p. 30) ci si Australieniloru (Waitz (Gerland) Anthropologie, v. 6, p 749), Maoriloru d'in Noua-Seelanda (Darwin, Naturw. Reisen II, 198) si Polynesiiloru d'in insulele Penrhyn si Marquesas. Schimbarea numiloru cá semnu de legatura amicale intre doue persóne, se obicinuesce la Polynesi, Mohawci in Americ'a de Nordu, Makololi si Zulukafirni in Afric'a de sudu (Tylor, Urgeschichte der Menschheit, p. 161. — Zambesi, p. 149), pe candu obiceiulu cá veduv'a sa porte atirnata de gutu cu ua sfora capetin'a reposatului ei barbatu ne 'ntimpina de ua potriva la ua populatiune in Americ'a de sudu, si la ua alt'a in insulele Andaman d'in golfulu bengalicu (Frederic Mouat, And.man Islanders. p. 327) In campiile d'in Peru si Bolivi'a obicinuitu se arunca in stancele mari de petra de pe verfurile muntiloru cu bolovani, — ceea-ce se observa in tota lumea, in Usui, la laculu Ukerewe (Speke, Source of the Nile p. 193) la Mahratti, in Birm'a, la Mongoli, si in Alpii elvetici (Carl Vogt, Vorlesungen über den Menschen, II, 119.) Diodoru observa in Corsic'a, ar Strabo la Baskii spanioli (Geogr. lib. III, cap 4.) obiceiulu cá barbatulu, deco i se nascé unu copilu, se culcá in patu cá ua leùdia, ceia-ce se face si adi la Baski sub numele de *couvade* (Lubbock Prehistoric Times. p. 580), la Dayaki in Borneo (Spenser St. Iohn I. c. I, 160) la Mundrucusi si Manaos in Americ'a de sud, la Caribi (Spix und Martius, Reise in Brasilien v. 3, p. 1329 si Martuius Ethnographie p. 392, p. 588) 'a Macuschi d'in Guyana (Schomburgk, Reisen, v. 2, p. 314), la Jivaro la Napó (James Orton, The Andes and the Amazon, London 1870, p. 172) la Negrii in Cassange (Antonio Zucchelli, Missione di Congo, Venezia 1712, VII, 15. p. 118. Vedi si Dr. Ploss «über das Männerkindbett» in 10. Jahresbericht des Leipziger Vereins für Erdkunde, Leipzig 1878.1. p. 33—48)

Digitized by Google

tive, cum buna-óra : polygami'a la Germani, — ceea-ce este in mare contradictiune cu puritatea moravuriloru germane (58), si altele.

Allu cincilea argumentu, co disparitiunea Getiloru aru remane neesplicabile, este totu atâtu de slabu, pentru co miscarile dese alle popóreloru la Dunare, amesteculu Scythiloru, Sarmatiloru, Galliloru, Romániloru cu Getii in Mœsi'a, resbóiele cuceriore alle lui Traianu in Daci'a, si systhemulu colonisatoriu ce acestu imperatu urmada —, suntu destulle cause a ne lamurí absorbirea elementului dacu si getu.

Grimm mai invoca in sprijinulu theoriei selle : co Románii nu erau indestullu de informati despre inrudirea Getiloru cu Gothii, co numele acestor'a sunându la urechi'a Romániloru cu totulu altu-felu, ei nu puté fi condusi la recunóscerea identitatii numiloru *Getu* si *Gothu* (59); co Quadii si Marcomanii refusara lui Domitianu ajutoru contr'a Daciloru, cá unii ce nu se putéu bate cu fratii loru etc. etc., argumente de asia natura, co numai autoritatea lui Grimm le dà titlu de a nu fi trecute sub tacere (60). Vomu mai semnalá numai unulu ânco, co : prin recunnóscerea inrudirii Getiloru cu Gothii se câstiga Germaniloru unu punctu de rédiamu in istori'a antica. Déro déco acestu punctu nu resulta d'in isvóre sigure, nu se intemeiadia pe adeveru, póte servi óre intru ceva ? Ba chiaru se póte dice co, adoptandu-se cá adeveratu punctulu acest'a, se restórna atunci intrég'a istoria in genere, si cea germana in parte : Déco admitemu co Gothii suntu vechii Geti, si co impreuna cu inrudiţii loru Daci, tardiu numai inaintara spre Nordu, si ací se metamorfosara in Danedii si Gothii Scandinaviei, suntemu siliti a ignorá legile celle mai vedite alle desvoltarii istorice a popóreloru, si in particularu a Germaniloru. Acesti'a incepu cu legaturi si obiceiuri simple, fórte pucinu formate; pe cându theori'a grimmica le pune inainte ua bogata lume culturale. «In istoria, dice Waitz (61), observàmu unu hotaritu si siguru progresu; pe cându ací cademu dintr'ua stare intr'alt'a, de la Getii civilisati,—la selbaticii Teutoni, la retacitorii Suevi; multu inaintatii, pe jumetate chrestinatii Gothi devinu barbarii Scandinavi si Danedi, mai in acelasiu timpu cându Theodorich aiurea ii romanisedia. Déco remanemu anso la Geti si Gothi, primii suntu anco de timpuriu la Dunare si in sudulu riului, cei d'allú douilea, mai ânteiu la marea-Baltica si Vistul'a, mai tardiu la Dunare si marea-négra; aprópe mai in vedemu cum ei inaintédia; scimu in modu precisu cum trecu ei mai ânteiu Dunarea, si nimeni d'in acelu timpu nu

(58) **Tacit.**, *Germ.* 18 : «nam prope soli barbarorum singulis uxoribus contenti sunt, exceptis admodum paucis qui non libidine sed ob nobilitatem plurimis nuptiis ambiuntur.» Grimm se insiela anco candu vede asemenare intre sacerdotii Germani, si theocrati'a absoluta ce domnesce la Daci ; cum nu mai pucinu candu conchide (p. 30 op. cit.) co Getii suntu Germani pentru co cultiva pamentulu in acelasiu chipu, ca cum agricultur'a nu ar fi productulu unei anume trepte culturale. Afora de ast'a cuvintele lui Cæsar, Bel.gal. VI. 22, Tacit. Germ. 26 se raporta esclusivu numai la Suevi, cari ne presenta unu statu militarescu organisatu in chipu particularu, iar nici de cum la toti Germanii, cari avéu proprietati territoriale hotarite, si agricultura regulata. Vedi **Georg Waitz**, *Deutsche Verfassungsgeschichte*, I vol., Kiel 1844, p 17. 24, 27.

(59) *Gesch. der deutsch Spr.*, I 179

(60) Vedi **Röesler**, *Dacier und Romänen* p. 23 seq. combatterea punctu cu punctu a acestor'a.

(61) op. cit, II, p. XIII, Kiel 1847.

Digitized by Google

cunnósce co ei aru avé ací drepturi vechi de stepanire. Nici-unulu d'in antici nu nu mesce pe Geti si pe Germani impreuna, ansa Strabo deosibesce pe Geti de Suevi, si mai hotaritu anco Tacitu, pe Germani de Daci. Déco trebue anso ca nisce chronisti d'in evulu-mediu sa dea «isbitore dovéda» in cestiuni despre filiatiunea popórelor (Grimm op. cit. p. 44), atunci stamu reu de totu cu studiile istorice; Francii ar trebuí sa fie in acelasi timpu Danedi si Trojeni, si altele ânco mai multe de acesti feliu.» (62)

Câtu de adeveratu este ânse faptulu co: filologi'a, déco nu cauta a intemeiá istori'a prin utilisarea materiei intregi istorice, remane partiale, isolata, si nu póte cere de la istoria s'o ajute si s'o intemeiedie, ne aretta, afora de Grimm (63), M. Leo (64) ca vede in Geti impreuna cu Carl Ritter (65) un secta indiana Çivas; limb'a loru, — unu intermediariu intre vechi'a sansscrita de na parte, si limbile popóreloru indo-germanice d'in Europ'a pre de alt'a. — Si esemple nu lipsescu lui Leo (66): Herodotu (IV, 94) dice co Gebeleisis este unu altu nume pentru dieulu Zalmoxis; γ = sskr. j, si ζ = ç; deci Γεβελείζις = skr. java — lêçya «na fiintia de care se apropia ine-va prin mesageri.» Zamolxis = sskr. cyâmalâkshis (ochiu — intunecatu), goth. Hamulangis (67). Numele *Getu* (68) = sskr. jaṭinas séu jôṭingas «cei cari pó ta jaṭâ séu jûṭa, coafiura çivaitica a adoratoriloru lui Çiva in Indi'a = Γεται, Γετηνοι, Γοτθοι.

(62) «In der Geschichte bemerken wir einem bestimten sichern Fortschritt, hier gerathen wir aus einem zustand in den andern, von den Gebildeten Geten zu den wilden Teutonen, zu den wandernden Sueven; die fortgeschrittenen, halb christianisirten Gothen werden zu rohen Skandinaven und Dänen, fasst um dieselbe zeit wo Theodorich sie anderswo romanisirt. Bleiben wir bei Geten und Gothen, so sind jene früh an der Donau und südlich des Flusses, diese erst an der Ostsee und Weichsel, später an Donau und Pontus; wir sehen fast wie sie vorrücken, wir erfahren bestimmt wie sie zuerst die Donau überschreiten, und keiner weiss in jener zeit dass sie hier alte Besitzrechte haben. keiner der Alten nennt Geten und Germanen zugleich, aber Strabo unterscheidet Geten und Sueven, bestimmter Tacitus Germanen und Dacen. Sollen aber Chronisten des Mittelalters «schlagenden Erweis» bei Fragen über den zusammenhang der völker geben (Grimm p. 44), so wird es mit der geschichtlichen Forschung übel stehen; die Franken werden Dänen und Trojaner zugleich sen müssen, und was der Art mehr ist.» Totu asia se esprima si G. v. Vietersheim, *Zur vorgeschichte Deutscher Nation*, Leipzig 1852: «Sollte aber wirklich I. Grimm, was ich jedoch kaum zu glauben vermag, die Gothen Deutscher zunge mit den Thrakisch redenden Geten (Strabo VII, § 3), die Gothen des Ermanarich, Alarich und Theodorich des Grossen, jene Gothen, welche die Kaiser, Decius und Valens in offener Feldschlacht erschlugen, Byzanz bedrohten und Rom eroberten, mit den *Geten*, deren Volksname zum Sklavennamen, deren streitbare Mannschaft schon zu Tibers Zeiten (Strab. VII, § 3 u. 4.) auf 40,000 mann herabgesunken war, die nachher Trajan ohne sonderliche Schwierigkeit unterwarf, immer noch für ein und dasselbe Volk erklären wollen—so müsste die Kritik trauernd, ihr Haupt bergen.»

(63) R. Pallmann, *Die Geschichte der Völkerwanderung*, v. II, Weinb. 1864, p. 2.

(64) *Vorlesungen über deutsche Geschichte. — Lehrbuch der Universalgeschichte*, II. — *Einig bemerkungen über die Sprache der Geten*, in Kuhn, *Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung* III jahrg. Berlin 1854, pp. 176—194.

(65) *Die Vorhalle Europäischer Völkergeschichten vor Herodotus an dem Kaukasus und an den Gestaden des Pontus*, Berlin 1820.

(66) *Einige bemerkungen*, l. c. — (67) l. c. p. 178. — (68) id. p. 179.

Digitized by Google

Γοτθαι, séu Γοτθινοι, Geti, Getini, Gothi, Gothini, Gothoni (69). «Deci, dice Leo, Getii si Gothii si-au luatu in realitate(!) numele de la chipulu perului, pe care 'lu pastrara in forma-i vechia çivaitica».(70) — Massagetii = pers. maza — jatô, de unde greculu Massa-getae, adico Getii cei mari.— Dai, Davi, Dahae, Daci = them'a dhâv, a alergá, — dhava, dhâvaka séu dhâca «unu omu ce alerga inte», pentru co Dacii obicinuiau a sarí de pre calu in bataia, si a se luptà pro josu «Proba de ast'a, dice Leo, e co Danedii, numiti in evulu-mediu Daci, si cunnoscuti anco de Rusi cu numele *Dattschanin*, ii numesce Geografulu Ravennatu : *veloces*» (!). — Saci = them'a só interficere , conficere(71); — Κογαιωνον(72) = hu (deos colere) = jôhûg tê; — Tarabostes, numele sacerdotiloru geti dupo Iornandes = sskr. dara conchilie si pust, a legá, adico «cei cari pórta legaturi de capu de siocarlatu, pelerii de siocarlatu»(73); — Boerebistes = sskr. bhairava (a spaimentá) si vishti (influentiandu); Duras = sskr. durâsa «cellu greu de invinsu»; Durpaneus = sskr. durpâni «cellu ce are mân'a grea, puternica»; *dava* séu *dave* din topographia = sskr. dâva «incendiulu unei paduri», «ua padure!»

Cu asiá ethymologii — «dichtung auf dem gebiet der Sprachvergleichung» (74), coci nimicu nu se lasa neesplicatu prin sanskrit'a,—demonstreadia Leo co : Dacii aru fi Danezii, Getii — Gothii, óro Saci [unu nume reu cititu in Aurelius Victor, coci : *Sacisque*, e in locu de : Dacisque(75), si mai probabilu, in locu de Sarmaticisque(76)] — Sasii d'in Transsilvani'a. (77)

(69) id. p. 180. — (70) id. p. 181. — (71) id. p. 184.

(72) id. p. 187.—(73) id. id.

(74) «fictiune in domeniulu filologiei comparate» **Roessler,** *Dacien und Romän*, p. 25.

(75) **Wietersheim,** *Geschichte der Völkerwanderung*, t. III. p. 371.

(76) **Aurelius Victor,** *Cæsar.* c. 13 : «Trajanus quippe primus aut solus etiam vires Romanas trans Istrum propagavit, domitis in provinciam Dacorum pileatis *Sacisque* nationibus, Decibalo rege ac *Sardonio*». Conjectur'a mai plausibile este *Sarmaticisque*, còci Sarmatii probabilu venisera in ajutorulu Daciloru contr'a Romániloru in resboiele cu Traianu. Cf. **Tomaschek W.** *Zeitschrift Oesterr. Gymnas.*, 1872 p. 142.— **Rösler,** *Dacier und Romän.*, p. 26. — Este de respinsu anse conjectur'a lui **Aschbach,** *Über Trajans steinerne Donaubrücke* p 4, 1858, *Dardaniis* in locu de *Sardonio*, neputendu fi Dardanii aturci in lupte cu Románii. Nesigura mi se pare si conjectur'a lui L. Lersch (Chorographie und Geschichte, in *Jahrbücher des Vereins von Alterthumfr. in Rheinlande* XII, 1848. Bonn, p 3): *sagatisque* (ca la Cic. Font. 11) in locu de *Sacisque*.

(77) Intre sustinetorii theoriei lui Grimm despre identitatea Getiloru cu Gothii vomu cità — afora de **Gförer,** *Urgeschichte des menschlichen Geschlechtes*, Schaffhausen 1855 — ,pre **Stöttensack** *Ueber die Thraker, als Stammväter der Gothen* etc. Stendal 1860 si 1861, care o apera, anso cu totulu zadarnicu, facendu thrace de origine— nu mai pucinu de catu 24 natiuni germanic; si pre **Fr. Bergmann,** *Les gètes* ou la filiation généalogique des Scythes aux Gètes et des Gètes aux Germains et aux Scandinaves, 1859, Strasb.-Paris; dupo acestu scriitoru Scythii, impartiti in Scythi orientali (Saki. Parti, Davi séu Dahae, Massa-Geti) si Scythi occidentali (ramur'a scolota a Scythiloru Europei; Kimero-Scythi; Scythi-Heleni) —, aru fi parintii Getiloru si Sarmatiloru; Getii la rendulu loru, — parinti ai Germaniloru si Scandinaviloru, iara Sarmatii — ai poporeloru leto-slavice. Despre temeiurile unei asemeni theorii, autorulu nu se ingrijesce nici de cumu; in generalu discuta pucinu; presinta faptele pe cari le deduce d'in simple apparintie, d'in comparatiuni gresite, d'in etymologii false, — intr'unu chipu cu totulu dogmaticu; isvórele istorice nu le intrebuintiadia de catu acolo

Digitized by Google

§ 4.

Getii si Ducii suntu Celti. Intr'unu timpu càndu faimós'a scóla a lui Pezron, sustinuta de eruditi cá Wachter, Wernsdorf, La Tour d'Auvergne si Pelloutier, nu voiá sa védia in tóta Europ'a de càtu Celto-Galli, socotíndu limb'a celta dreptu mama a tuturoru limbiloru, — nu este de mirare ca sa gasimu si pre Geti si Daci, celtisati, cu argumente limbistice cá celle urmatore : «Numile orasieloru si cantóneloru Daciloru : *Sandava*, cantonu nisiposu ; *Marcodava*, cantonu marginasiu ; *Singidava*, cantonu invingetoru; *Argidava*, cantonu reu; *Zarmigethus'a* (sic) cassa séu locuintia communa Sarmatiloru si Getiloru, indica destullu de lumuritu co limb'a acestui po-

unde ii convine, si atunci chiaru le intiellege pe dosu. Se pare a nu cunnosce seu respectá nici severitatea criticei, nici reserv'a conjecturiloru; si lumin'a ce-o da ingeniosele selle combinatiuni, este ua lumina artificiale: problematica. Dupo densulu, numele Daciloru, *Dâkes* — ca sa citamu cate-va esemple —, vine d'in *davîkes*; acest'a, d'in *Davi*, iar Davi d'in *Tavus* «stralucitoru»; numele Getiloru *Getâ*—de la unu cuventu pretinsu scythicu *geta* «intelligente», si acest'a de la altu cuventu *kata, taka* cu ideea *de a luá*; numele *Gothiloru*,—de la *ga - vôds*, epithetu pe care Getii l'aru fi datu Sorelui cu intiellesu de frumosu, bunu, placutu ! Dromichaites, dupo Bergmann la geti *Thrumihaitia* aru fi=get. *thrumus* (!) si *dvalms* furore, valmasiagu; Boerebista, la Geti Vairi—vistes =castigatu de herou, adica de sore; Dekeballus, la geti *Dakivalhus*, si-imu de di; Dikenaios, la geti *Diki-hnaios*, micu de corpu seu de statura; Diurpaneus, la geti *Diurpahnaivs*, tristu; Gebeleizis schimbatu in *Gebleistis* bine-cuventare; iar Sarmizegethus'a, transformata in *Skalmi-thrakit-hus* «casa coperita cu piei», etc. etc. — Este curiosu co pe candu Bergmann inventedia fora nici unu scrupulu de consciintia, cuvinte gete, — pe celle transmisse de scriitorii anticuitatii cá atari, parte le pocesce si ciuntes e, cumu de es. numile proprii de orasie si persóne de mai susu; parte ansa le contesta de a fi gete, cum buni-ora : tote numirile de plante d'in Dioscoride (despre care vedi mai la vale) afora de un'a singura, *tul-bela*, carei'a ii da insemnare de *placere* (vila !)—ceea ce nu e nici probatu, nici probabile. Despre cartea lui Bergmann vedi articolele d-lui *Alfr. Maury* in *Journal des Savants*, 1869. Paris.

Opiniunea despre identitatea Getiloru cu Gothii a fostu combatuta anco de la inceputu, de multi invetiati d'in Franci'a si Germani'a. Asia d'Anville in *Mémoire sur la nation des Gètes, et sur le Pontife adoré chez cette nation* (Histoire de l'Académie royale des inscriptions et belles Lettres avec les mémoires de littérature, tome 25, Paris 1759, pag. 34—47), p. 37 dice : «On sait que le nom de Goths est purement Tudesque ou Germanique, au lien que celui des Gètes a pris son origine chez les Scythes. Dans les noms propres d'homme que l'on trouve parmi les Gètes, on n'en distinque aucun qui ait quelque ressemblance avec les dénominations Gothiques. — Celles-ci sont évidemment Germaniques, ayant même leur signification marquée dans l'idiome Tudesque. On peut encore dire des noms qu'ont porté les villes dans la Dace, qu'ils ne ressemblent pas plus au Tudesque que les noms d'homme recueillis de tout ce qui se lit des Gètes. Cependant les Savans du nord, sur-tout en Suède, où l'on dispute à l'Alemagne l'honneur d'avoir produit les Goths, les Vandales, les Lombards; non contens de la gloire que les expéditions de ces peuples procurent à leur nation, veulent encore y associer le sang des Gètes, dont l'illustration est antérieure, et ils ne sont rien moins qu'indifférens sur cet article» — Adeung, *Mithridates* II, 357 : «es konnten nur unwissende sprach und geschichtsforscher, um des schwachen gleichlauts willen, die thracischen Geten mit dem germanischen Gothen, welche sich in der folge ihres landes bemächtigten, für ein und ebendasselbe volk halten». - Guthre und Gray *Weltgesch*, ed. Gebhardi, vol. 50, p. 92. — Gibbon (*History of*

Digitized by Google

poru erá vechi'a celta séu tudesca.» (78) Dupo cumu se vede, numirile de orasie dace se esplica negânditu prin limb'a germána, crediendu-se co este prin celt'a. (79) Asta-di gratia progresseloru philologiei si ethnographiei se scie in modu siguru co Celtii nu suntu Teutoni (80) si, dupo càte aretaramu in paragrafulu precedente, si Getii totu asemenea.

Cei cari reluara in timpurile mai noui thes'a celticismului Getiloru si Daciloru nu ne presinta argumente mai seriose. Reposatulu *Ionu Majorescu* intr'una notitia publicata de L. R. v. Heufler in a sea scriere: *Oesterreich und seine Kronländer* (81), dupo ce sustine co numele Transilvaniei: *Ardélu* este unu cuventu celticu «pe temeiu co Leibnitz (Collectanea etymologica, Hannoveræ 1717, pars. I, caput. III, cel-

the decline und fall of the Roman Empire, London 1782). — **Selig Cassel**, *Magyarische Alterthümer*, Berlin 1847, p, 293 — 310. — **Rühs**, *Hdb. der Gesch des M. Alt.* — **Niebuhr**, *Kleine hist. und phil. schriften* I, 391. — **Gervinus** *Nationallit.* I, 25. — **Besell**, *de rebus Geticis*, Gottingae, 1854, p. 73 seq: «Itaque confusio sola est nominum, qua commoti posteriores scriptores ex duarum gentium historiis prorsus diversis unius gentis historiam composuerunt.» — **Diefenbach L.**, *Origines Europeae*, Frankfurt am Main, 1861, p. 69: «Die Namen *Geten* und *Daken* wurden in ganz später zeit mit denen der *Gothen* und der *Dänen* verwechselt; I. Grimms geistreiche, aber gewagte Begründung wirklicher Identität dieser Völkerpaareist bekannt.» — **Müllenhoff**, l. c. — **Cuno**, *die Skythen* Berlin 1871. pag. 7: «Wie Iordanis seine Goten zu Geten, so macht der verfasser der Gesta Francorum die Franken zu Trojanern.» — **Wietersheim**, op. cit., **Pallmann**, idem, **Waitz**, l. c., **O. Abel**, *Makedonien vor König Philipp.* p. 275, etc. Se pote dice in fine, co theori'a lui Grimm, pe care elu o numesce: ax'a in giurulu carei'a se invertesce oper'a sea intréga (Geschicte d. Deut. Spr., II 800), este astadi cu deseversire respinsa pentru a nu se mai ridicá d'in nou vre-ua-data, cá multe alte systeme vechi definitivu ingropate prin progresele Sciintiei moderne.

(78) **Simon Pelloutier**, *Histoire des Celtes et particulierement des Gaulois et des Germains*, nouvelle édition (2 vol. Paris 1771, in-4), I v. p. 29. Dupo densulu, tote poporele Europei era la inceputu: séu Celti, seu Sarmati, vorbindu un'a si aceiasi limba, care era cea celta; limb'a germana nu e de catu ua ramasitia d'in vechi'a limba a Celtiloru. Medii se tragu d'in Sarmati, iar Persii d'in Celti, ca si Pelasgii, Thracii, Umbrii etc. In terminatiunea topica obicinuita la Daci — **dava** elu vede pe: *au* si *gau* germanu, primulu cu insemnare de *livede*, celu alu douilea cu insemnare de *Cantonu*. — Acesta celtomania desteptase anco de la apparitiunea sea, ageri adversari, de esemplu l'Abbé Des Fontaines, care dice: «Car notre auteur voit des Celtes par-tout, et pour peu qu'il trouve de rapport dans un mot ou dans un usage, ç'en est assez pour conclure que le Peuple qui employoit ce mot, ou qui avoit cet usage, étoit Celte; ce qui n'est pas, ce me semble, raisonner avec justesse.» Vedi *Observations sur les Ecrits Modernes*, tom. XXIV, p, 217—238. 289—312; 337—350, an. 1741.

(79) De aceiasi valore suntu si etymologiile lui **Mone**, *Celtische Forschungen*, 1857: Tibisiu = ir. *uisg* apa, si ir. *di* mica; Istru = ir. *Uisg* si ir. *dear* mare; Dravus = *dear* mare, *abh* riu; ellu vede pe daciculu *dava* si in Πορίδαια, Πλάτταια etc. Idem alle lui **Hene Fr. Xav.** *Beitr. sur dac. Gesch.*, Hermanstadt, 1836 p. 81 seq.

(80) I. Grimm a avutu meritulu de a dá ultimulu cuventu allu philologiei contempurene in acésta cestiune. Incercarile lui **Holtzmann**, *Kelten und Germanen* 1855, si alle lui **Moke**, *La Belgique ancienne et ses origines gauloises, germaniques et franques* 1855, de a desmormêntá vechiulu systemu allu identitatii Germaniloru cu Celtii, au fostu combatute cu successu de **Brandes** Dr. H. B. Chr., *das Ethnographische verhältniss der Kelten und Germanen*, Leipzig 1857; de **Gluck**, *Die bei I. Cæsar vorkommenden Keltischen Namen* etc. 1857, si de **Roget**, Bon de **Belloguet**, *Ethnogénie gauloise*, (3 volume) I, 19.

(81) *Noten und Register*, Wien 1856 p 27 seq.

Digitized by Google

tica, p. 90) trece printre alte cuvinte celtice, si Ardal, in intiellesu de tiarra: A dal, toparchia, tractus terræ», si co Romànii l'au mostenitu de la Daci, cari er de siguru (!) Celti, dice ca: «Transsilvani'a este plina de numiri celtice séu galli d'in cari unele ne 'ntimpina pene asta-di acolo unde s'a pastratu anco remasitie c tice:

«Dev'a in Ardélu	Dev'a, Devonshire in Scoti'a
Temes, Timisiu (riu)	Tems, Tame Temse, in Angli'a
Giurgiu, Giurgevu (orasiu) in tota Daci'a de mai multe ori	Giurgevu (!) ne 'ntempina de cinci ori la Cæsar *de bell.* in Galli'a.
Buceci séu Buceti séu Boceti (munte in Transsilvani'a)	Vocetius, munte, la Tacitu, in ti'a (Elveti'a).
Maramurasiu (Marmaros)	La Plin. Histor., Nat.: «Marim rusa» ceva mai la nordu de c adi, cá nume cymbricu.
Rusiav'a (Orsiova)	La Ptolomeu, in Noricum: *Re siava,* deci intocmai cá Rusia romanesca de asta-di.

«Mai departe nenumerate numi de localitati in tota Daci'a, cá: Galati, Gala Galatenii, Gald'a, Galtinu etc.

Clusiu (Clausenburg, in documente d'in secol. allu XII *Clus).*	Clusium in Etruri'a
Desiu (Dées) etc. etc.	Desio in Lombardo-Veneti'a etc. etc.

«Amu adunatu, dice Majorescu (p. 29 op. cit.) mai multe sute de assemenea nu celtice; cercetarile melle m'au condusu anco de multu la convingerea cumu co Dac erau Celti. Sa mai cugetamu anco co articolulu nostru *ul* ilu punemu la finele cuve tului, intocmai cá Gallii in Cornwallis, si co Paget, càndu visità Transsilvani'a, re mase immarmuritu la assemenarea d'intre costumulu romanescu de la Hatiegu cellu scoticu.»

Martin Samuel *Möckesch*», intr'una mica scriere intitulata: «Probe pentru origine celtica a Valachiloru séu Romàniloru, mai cu séma a celloru ce locuescu in mare principatu allu Transsilvaniei» (82) isi ieá sarcin'a a demonstrá co: «Romànii par a fi Románi (ab origine); anse nu suntu Románi», pentru co: d'in celle 40,000 d cuvinte latine ce densulu a numeratu intr'unu dictionariu latinescu, numai 1000 cu vinte le afla in limb'a romàna; apoi, pentru co ambele limbi difera multu in reguli loru grammaticale, prim'a avendu 24 littere, trei genuri, cinci declinari, nici unu ar-

(82) *Beweise für die celtische Abstammung der Walachen oder Romänen, besonders derer, welche im Grossfürstenthume Siebenbürgen leben,* Hermstadt 1867.

Digitized by Google

ticolu, etc., pe càndu a doua, 41 littere, si anco scrise cu caractere cyrillice, numai doue genuri, doue declinatiuni, articolu etc. (83). Si Romànii nefiindu Románi, nu potu fi altu-ceva de càtu : «de origine celta, si probabilu urmasii acelloru Celti, cari dupo ce devastara Rom'a in annulu 389 u. c, si Itali'a de susu erá plina de densii, se intinsera mai departe catre ostu, suppussera Pannoni'a si tierrile alaturate (deci si Transsilvani'a), si nici-ua-data nu le a mai parasitu»(84) Cu alte cuvinte, Celtii d'in Transsilvani'a — mai numiti si Daci — traescu pene asta-di in poporulu romànu, ceci : a) de la annulu 389 de la fundatiunea Romei, pene la Traianu, nu aflàmu nici cea mai mica urma de invasiune in Transsilvani'a a vre-unui altu poporu, afora de Celti; b) Dacii s'a slabitu numai, éro nici de cumu nu s'a esterminatu prin resboiele lui Traianu; c) Imperatulu Aurelianu a dusu preste Dunàre numai colonistii románi, pe càndu populatiunea daca a remasu locului; d) Limb'a si portulu Romàniloru de adi suntu acellesi cu alle Celtiloru; e) Romànii, mai cu séma boierii d'in Romania, suntu aidom'a cu *equites celtici* descrisi de Cæsar si de Polybiu; f) Romànii se serva cá si Celtii cu littere assemenate celloru grecesci; ba anco, afora de alphabetulu cyrillicu, ei mai au nisce semne asia numite *ciocoesci*, ce nu le pricepe ori si cine. precumu Druidii si Bardii se serviau cu anume semne cunnoscute numai celloru initiati in doctrin'a loru secreta; g) numele romànescu allu Transsilvaniei, *Ardealu* este celticu (compara : Ardennen séu Artgal, Ardee, Ardea, Ardala —Hög.). Celtii veniira in Europ'a d'in Persi'a, coci ací se afla numi cá : Ardaban, Ardagan, Artaxerxes, si, ce este mai multu, Celtii cari se stabilira anume in Transsilvani'a, si cari adi se numescu Ardeleani se tragu «forte probabilu» d'in districtulu persicu *Ardelan*, d'in partea nordica a provinciei Kurdistan intre Iran si Aserbidschan, care avé capital'a la Sennа,— nume ce traesce pene astadi in satulu romanescu d'in Transsilvani'a Sinna séu Schinna (85); h) Precumu numele poporului : *Valachi* amintesce tribulu celticu *Lacvi* séu Lai, *Lebeci*, totu asia satele urmatóre d'in Ardélu isi tragu numile de la triburile celte correspondietóre, si anume :

Bran	de la	tribulu	Branovices
Karna	»	»	Carnutes
Osd	»	»	Ostiaei
Prasmar	»	»	Præsamarci
Praesaca	»	»	
Venetie	»	»	Veneti.
Galatiu Galaté	»	»	Galatæ
Boj Boja Bojanu Boitia	»	»	Boji. — Class'a boieriloru totu de ací vine.
Vale	»	»	Vallenses séu Nantuates

(83) ib. p. 8—30. — (84) ib. p. 41. — (85) ib. p. 35.

Digitized by Google

Scoree	de la	tribulu	Scordisci
Taureni	»	»	Taurisci séu Taurini
Volcani	»	»	Volcae. (86);

i) Numile romanesci de locuri, riuri etc. d'in Transsilvani'a suntu acellesi cu celle d'in tierrile locuite ua data de Celti (87); numile celtice de localitati, de persóne si de divinitàti, ce gasimu in manuscriptele celtice si scriitorii vechimei, traiescu anco in limb'a Romàniloru (88); si in fine j) «Nu esista in limb'a romàna nici-unu cuventu, ba nici chiaru ua singura syllaba, care sa nu se gasesca in limb'a celta, si afora de acest'a, ori-ce propositiune celtica correspunde essactu nu numai spiritului si regulilorn grammaticale alle Romàniloru, déro chiaru presenta unu intiellesu limpede, rationalu.» (89)

In acestu chipu se compara numi de localitati in Daci'a a caroru origine e slavica.

(86) ib. p. 36.

(87) ib. p. 37 :

Avrigeno (Elvetià).		Avrig (Transsilvani'a)	
Arpas (Francia)		Arpas, satu si riu in Transsilv.	
Barrau	id	Parrau (Perro)	id
Berry	id	Berrivoi si Berre	id
Hières	id	Hîres séu Hures in Transsilvani'a	
Lot riuletiu in Franci'a. . .		Lotrioare, idem in Transsilvani'a.	
Fontenay	locu idem . .	Fonten'a (Fîntena) satu	idem
Seyssel	satu idem . .	Seitschel (Setschel)	idem
Puy	idem	Pui	idem

(88) Ecce câte-va p. 37, 38 si 39 :

NUMI PERSONALE

Celtu	*Romànu*
Arcana	Arcana (f)
Bran	Bran
Catoc	Cotoc
Cothraege	Codre
Dobrin	Dobrin
Dan	Dan
Dinu	Dinu
Eliud	Eliad
Gabrilla	Gavrilla
German	German
Lauri	Laurian
Stan	Stan
Vindilla	Vintilla

NUMI LOCALE

Celtu	*Romànu*
Mag, Magh	Maag
Corbaria	Corb
Lupodunum	Lupu
Vada	Vadu
Bratuspantium	Bratu
Vincella	Vintz
Giliaz	Gelatz
Riusatium	Riusadului
Felgerias	Fagarasi
Ῥιουσιαύα	Rusiav'a

NUMI DE DIVINITATI

Celtu			*Romànu*
Aventia,	dieltia	bogatiei,	*avendu*
Bale	»	necuratieniei	bala spurcata
Belisana	»	bataliei	beli
Casses	»	protectore a casseloru	cassa
etc.			etc.

(89) Esemplele ce dà pe 24 de pagini ni este preste putintia si vointia a le reproduce ací; anse ce

Digitized by Google

maghiara, romána, cu altele ce se dau ca antice celtice, de si parte nu ne intempina in scriitorii vechi, parte suntu cu totulu moderne, si in definitivu si unele si altele nu insemneadia nimicu pentru cestiunea ethnographica a Daciloru. Asia, Maiorescu citesce in Cæs. *de bell. gall.* de cinci ori *Giurgevu*, *Giurgiu*, acolo unde este Gergovia (VII, 4, 34, 36, 37, 38 41, 42, 43), si lu apropie de Giurgiu, care nu este altu de câtu numele George. — Asemenea tiarr'a Maramuresiului o transforma in «Morimorusa» lui Plinius, fora sa observe co la Pliniu care se intemeiadia pe Philemon, cuventulu semneadia «mare morta», si se raporta la partea oceanului septentrionalu situata la estu de capulu Rubeas (90). Deci, nu este vorb'a de uscatu, ci de mare! — Ardélulu ilu deduce de la celticulu (!) Ardal, toparchia, pe cându cuventulu este totu

felin de limba celta si-a plasmuitu curiosulu autoru, si câtu de nemerite suntu comparatiunile ce face, s'a pututu judecá d'in cele de pene aci, la cari adaogimu numai urmatórele :

Celticu	*Romànu*
a te (et tu)	a te (la tine)
ave (erat)	a ve
a vent	a vent (a venit)
aadun	adun
asberat	a sberatu
braz (magnus)	bratiu
brath (judicium)	bradu
brodit (judex)	brodit
caiou (monimenta)	ca jou (ca ieu)
cametha ma	camăta m'a
cedor (pubes)	ce dor
dabir	da biru
din (oppidum, dignus)	din
etc. etc.	etc.

La pag. 66 si urmatórele, ecce cumu esplica cuvintele celte pe cari Zeuss nu le póte intiellege :

Crédume (gl. aurichalum; compos. cred-ume e criad? Zeuss, Gr. Celt. 22
= Credu me (crede me).

Carbad, Hibern. gael Zeuss. Gr. Celt. 87 = car pat (care patu)

Lach, rad, red, tar, nise, lice, maire, sine, Zeuss. Gr Celt., 822
= rad (verb. a rade), ridu, tare, ni (noi) se (sie) li (loru) ce; mai re (mai reu), sine.

etc. etc.

(90) *Plin. H. N.* 4 § 95 : «Morimarusam (eum) a Cimbris vocari hoc est *mortuum mare*, inde usque ad promunturium Rubeas, ultra deinde Cronium». In *Morimarusa* s'a recunnoscutu anco de de multu ir. muir, Kymr : môr mare (acest'a si in Morini θαλάσσιοι, Aremorici παραθαλάσσιοι, Moricambe mare curvum) si ir. marb, Kymr. marw mortuus. Ebel (Zeuss gr. ed. II, 54, 129. 131, 133) tine marûsa séu marusa cá forma contractata d'in marvasa, cu acelasi intiellesu. Çf. Diefenbach, Origines Europeae, p. 387, 356; id. Goth. Wtb. M. 30. — K. Müllenhoff, Deutsche Altertumskunde, I, Berlin 1870 p. 414. — Numele de Marmarosiu datu unei portiuni d'in Ungari'a ne'ntempina pentru prima óra la finele secolului NII. Cf. Cod. dipl. patrius 1865, 2, docum. d'in 1199. — *Rösler, Rum. Studien*, 1871, p. 318.

Digitized by Google

ce póte fi mai nuguresců : *Erdély* (91). —Möckesch pe **lânga alte** [illegible] sitati; pentru a caroru insirare ací ceremu mii de iertari **cititoriloru** — [illegible] visme necontestabile cá : Bran, Priséca, Boi, Boia, Boian, **Bratu**, Boia, [illegible] rivoi ; latinisme ca : Vale, Taureni, Fontina, Pui, Corbu, **Lupu**, **Riu** etc. [illegible] pretinse celte, toponyme vechi si noui, respandite in Europ'a, **stampilate** [illegible] cu sigiliulu celticu, si alese dupo intemplare ! Este curiosu **cum** cei ce s'a[illegible] a cullege atâtea numiri locale d'in Europ'a, si a le gasí **parecho** in catu[illegible] de adi, nu au venitu la observatiunea : co elementele topice proprii ce[illegible] *lanum*, —*briga*, —*bona*, —*dunum*, —*durum*, —*novio*, —*medio*, —*acum*, —*sega*-*lugo*—*magus* — *neme*, -- *tum* (92) lipsescu cu totulu in Daci'a, pe cân[illegible] sufixu — *dava* nu ne intempina pe territoriulu celticu.

Fr. Müller (93), judecându dupo instrumentele de bronzu, **asia numite** [illegible] impropriu *Celts* cari s'au aflatu in Transsilvani'a, crede co **unulu d'in** popó[illegible] române alle acestei tiarri, si anume Daci, au fostu de origine **celtica**. Contr[illegible] pareri anse suntu multe de disu : a) mai anteiu, unele d'in **aste bronzuri** [illegible] ua limba fórte nehotarita, pentru a puté decide cari d'intr'ensele **appartin**[illegible] Agathirsiloru, cari Daciloru si cari Romániloru; b) Nu se scie **sigaru** *déco*[illegible] biecte suntu fabricate indigene, séu suntu venite mai probabilu, **ca** articoli[illegible] merciu de la popóre mai cultivate; c) d'in imprejurarea co pene **acum** *nu* s'[illegible] in Transsilvani'a mai de locu resturi séu urme de turnatorie (**fonte**), **modelu**[illegible] ruri, nici se observa in bronzuri vre-unu caracteru specificu, proprietati locale, [illegible] sa ne indouimu de fabricatiunea loru acolo; d) bronzurile in cestiune nu au ase[illegible] vedita cu armele dace de pe piedestalulu Columnei lui Traianu; e) **Sabia** intórs[illegible] dius incurvus, arm'a caracteristica a Daciloru (94), nu o aflamu in **aceste** bro[illegible] este greu de admisu cu Müller, cum'co acestu soiu de arme aru fi fostu cu totulu [illegible] si co va fi peritu prin oxidatiune (95). D'in contra, sabi'a ce gasimu in *Ardél*[illegible] doue taisiuri, drepta, la medilocu mai larga, cu verfulu ascutitu, proprie pe[illegible] vitura si impunsatura, cu manerulu fórte micu, cea-ce denota mâinile *celle* de[illegible] si mici alle popóreloru Bronzului (96); si f) in fine, nationalitatea unui poporu [illegible] póte deduce d'in armele si instrumentele cu cari se serva; iar d'in identitatea [illegible]

(91) De la radical'a *er lö* codru. Form'a *erdel* se pastreadia pene astadi la Turci si Serbi, ia[illegible] româna este pe depliniu conforma phoneticei limbei romanesci, de es. : lat. ericius, aricin, *seg*[illegible] siépte. D'in Byzantini. Chalcocondylas intrebuintiadia form'a Ἀρδέλιον. Cf. **Rösler**, *Dacier* [illegible] *Romänen*, 32. Idem, *Zeitschrift Oesterr. Gymnas.* 1867 p. 422.

(92) **Belloguet**, op. cit. I, 47. Paris 1858. — **Rösler**, *Dac. und. Rom.*, 34.

(93) *Die Bronzealterthümer in Siebenbürgen*, in *Archiv des Vereins f. siebenb Land*[illegible] *kunde*. 1858.

(94) Vedi in **Fröhner**, *La Colonne Trajane*, si mai la vale, armele de pre piedestalu. Pe [illegible] scriptiunea unui tribunu allu *primei Cohorte* a *Daciloru* gasita la Birdoswald, in Angli'a, la [illegible] nulu 1852, si pastrata adi in Museulu d'in Newcastle, se afla sculptata sabi'a daca incovoiata [illegible] Vedi C. I. L. VII, 838.

(95) Rösler, op. cit., 30.

(96) Vedi mai la valle despre sabiile de bronzu aflate in Transsilvani'a.

Digitized by Google

fabricatele metalice a doue popóre, nu urmeadia si identitatea loru ethnica. Totu acest'a se póte dice si despre cellu-l-altu argumentu allu lui Müller: assemenarea pretinsa a figuriloru dace de pe Column'a Traiana cu portretulu Celtiloru facutu de istorici: corpu mare, peru si barba lunga, haine cusute cu diverse culori, pe lûnga gûtu cu late ânele de auru, fora casca, fora arme aruncatóre, cu scuturi mari ânse, cu sabii, pumnale si lance, tóte acestea lucrate cu auru. (97)

Istoriculu Franciei D. Henri *Martin* a emisu anco de multu ua opiniune, dupo care Getii séu Dacii, nici Gothi, nici Slavi (98), nici Galli de origine, déro fórte apropiati cu Gallii mai multu de câtu cu ori-care altu poporu, prin moravurile heroice, credinti'a despre viati'a fiitóre, si probabilu chiaru prin sânge, s'aru fi contópitu cu populatiunile celtice, cum Tauriscii d'in Transsilvani'a si cu ua parte d'in marele poporu gallicu séu semi-gallicu allu Bastarniloru, in urm'a reversarii acestor'a in secolulu III a.I. Chr., de la appusulu Europei peste Greci'a, Thraci'a, Serbi'a, Croati'a, Ungari'a, Transsilvani'a si pene in Poloni'a, nascêndu-se astu-feliu d'in acestu amestecu ua populatiune mixta: *gallo-geta*, pe care armele lui Traianu o suppune desaversitu. In sprijinulu acestei theorii autorulu ei invoca: *a)* persistenti'a nationalitatii române pe care nu a nimicit-o nici rassele streine, nici cuceririle successive, nici violenti'a navaliriloru, nici corruptiunea moravuriloru, nici decaderea ei morale si politica, nici influenti'a religiunei. — persistentia allu caria secretu se afla in principiulu chiaru, in elementele nationalitatii române, a gallo-românîloru d'in Orientu, cari elemente suntu trei: 1. elementulu latinu, adico italicu séu gallo-românu; 2. thracu si geticu si 3. gallicu d'in Orientu; si *b)* resboinicii daci de pre Column'a lui Traianu, pórta in trasurile fetiei, in costumele si in armele loru, caracterulu unei origini mixte, *gallo-gete*.

Fora indouiala co, pentru a admite ua theoria cá solutiune satisfacetóre si definitiva a unei probleme ethnografice, se cere asta-di ceva mai multa critica de câtu atunci cându scria autorulu de mai susu aceste lucruri: nationalitatea romàna traesce pene astadi, pentru co se trage din niste stramosi *gallo-geti?* si poporulu lui Decebalu era unu amestecu de Celti si Daci, — pentru ca Romànii si-au pastratu individualitatea? Trasurile fetiei, costumele si armele daciloru de pe Columna suntu asia de pucinu hotaritóre in cestiunea de facia, in câtu unii putura cu deplina autoritate sa deduca d'in elle slavicitatea daciloru (99), altii originea scythica a loru (100), altii in fine germanismulu loru. (101)

D. C. *Bolliacu*, partasiu allu opiniunei d-lui Martin, (102) vine cu unu aparatu

(97) **Mommsen**, *Röm. Geschichte*, I, 299.

(98) *Histoire de France*, t. I ed. IV, p. 476 *Éclaircissements*. In editiunea a IV-a autorulu isi revoca opiniunea de mai inainte despre slavismulu Daciloru, ca neintemeiata.

(99) **Czertkov**, *O pereselenii thrakiïskich plemen*, *in Vremennik Mosk. Obsczestva Ist. i Dr.* t. 10, pl. III—VII.

(100) **Alfr. Maury**, op. cit. — Vedi mai josu.

(101) **Bergmann**, op. cit.

(102) D. **Ion Bratianu** a sustinutu aceiasi theoria in 1858, in diarulu *Romanulu*.— Vedi *M. A. Canini*, *Studii istorice asupr'a originei natiunii romane*, Bucuresci 1858.

Digitized by Google

sciintificu mai complicatu : «Co elementulu celtu a fostu mare in natiunea daca, nu mai este acum indoiala pentru mine. Ellu a intratu ací d'in primele eruptiuni celte, si s'a adaogatu sub diferite nume.» Si probele ii suntu : a) «litterele celto-grece de pre alfabetulu dacicu!»; b) «lungirea de vocale strabatendu in pronunciare pene la noi, in càtu sa silesca pre cei ce alcatuiau unu alfabetu nou limbei nostre, sa ridice numerulu litterelorु pene la 42»; c) osistentia elementului celtu in limb'a romàna pentru care dà câte-va essemple numai «d'in memoria» : *séc-héd*, seceta; *mamm*, mama; *krâk*, cracu; *brîz*, breazu; *sach*, sacu; *karr*, carru; *desk*, dascalu; *gôlô*, golu; *ai-ta*, aide; *grik*, crîcu. Tote aceste vorbe suntu celtiberiane, precumu *veselu* si altele suntu gothe. Ulphil'a ne pote procurá mai multe de aceste vorbe gothe in limb'a nostra.»(103); d) vàsculu *Gui*, cellu sacru celto-druidu exista anco in veneratiunea vaga a munteniloru nostri mai cu séma.» e) «Celtii Gallici seu Geli-Callici «omeni mari, decisi si saraci», de unde pote si numele de *Callici*, si «podulu Calliciloru» d'in Bucuresci, aru puté avé de urmasi «pe *netotii* : inalti, pletosi si albineti» d'in Romani'a; f) Toponymi'a si onomastic'a celta in Daci'a : «Branu si Stanu, Stanu si Branu pote fi altceva de càtu Bren perpetuatu in Daci'a? adica, Brennus latinisatu si Βρένος grecitu? Muntele, plaiulu, cost'a lui Bran pre unde este si verfulu lui Craiu; cingatorea rosia, esiarp'a Breniloru negresitu brênulu rosiu; florea Brandusia, precum este si florea Craitia; vitieau'a Brandusi'a, tote acestea nu au elle ore nici-ua legatura cu Brenii Galliloru, si cu Brandusiele, sociele, craitiele loru? Negresitu! Dusi'a, Tusi'a, Usi'a; Musi'a nume de femeia si care insemneadia *frumosa*, nu suntu nici vorbe latine nici terminatiuni latine. Comanu, nume propriu la noi; Coman'a cetate, sa nu aiba ore nici ua legatura cu Comanu regele Galliloru, care a batutu atâtea monete cu numele lui?»; g) «Callulu symbolicu allu Celtiloru nu s'a perdutu de locu in Daci'a pene la conquista; ellu se vede pre tote monetele dace celle mai aduncu in vechime»; h) «Este anso unu altu lucru si mai caracteristicu gallicu, care n'a pututu vení in Daci'a de càtu cu Celtiberianii; este cocosiulu gallicu care se gasesce de bronzu forte desu in Daci'a»; i) Corbi de bronzu se gasescu desu in Daci'a, «si corbulu este si ellu celtu»; j) «Crucea punctuata la capete, ce figureadia forte multu pre monetele dace este unulu d'in symbolurile celte pentru co ea figureadia forte desu pe monetele cele batute de Celti in alte parti»; k) «Olari'a numita celta, olari'a cenusía abunda in Daci'a, se serva cá ua proba mai multu co in tote alle vietiei era celticulu care dominá in Daci'a»; *l)* Dupo armele de bronzu si de petra, si anco si d'in epoc'a de petra bruta, aflate in Daci'a, si mai alesu dupo arme, se pote vedé typulu celtu de tota vechimea in Daci'a; si in fine *m)* «modulu de ingropare constatatu de Lubbock si alti archeologi co este modulu de ingropare d'in epocele de bronzu si de petra, vine si ellu, credu, sa constate despre elementulu primitivu celtu, care a dominatu in vechi'a Dacia.»

A sustine cine-va ua theoria cu asemenea argumente este a dovedì singuru nefundamentulu ei : caractere celto-grece intr'unu alphabetu dacicu despre care nu se scie

(103) *Trompetta Carpatiloru*, 1871, No. 989. Mai, vedi acelasi diariu, 1876, No. 1255.

Digitized by Google

nimic'a pene astadi, si care, de siguru, nici co a esistatu vre ua data (104), cum n'a esistatu nici chiaru vre unu alphabetu celticu (105); «lungimea de vocale in pronunciarea limbei romane» detorita elementului celtu care se constata in limba prin cateva esemple luate numai d'in memoria, si cari nu suntu de catu seu: cuvinte de origine latina cá: seceta (*l.* siccitas, *it.* siccità, siccitate, *span.* sequedad *fr.* siccité) caru (*l.* carrus, carrum; *it. sp. port.* carro, *fr.* char), seu grecesci introduse intr'una epoca tardia, cá dascal; seu slovenesci cá: golu (slav. bis. голъ) veselu (sl. bis. веселъ) seu commune tuturoru limbiloru pamentului, cá *mama* (caci pene si Negru-vest-africanu dice *máma* (106) etc.; inventiunea unui poporu Celtu: «Gollu calicu» onoratu cu niste urmasi cá Tiganii *Netoti*, si facutu fora scirea nimenui locuitori de bastina ai acellei parti d'in Bucuresci pe unde se afla podulu Calitii — transformatu si acest'a in podulu Caliciloru; numi slavonesci cá Stanu (slav. станъ, de la ста, стай, stare (107), cá Branu (slav. брань, lupta (108), ca Dusi'a (slav. доуша, sufletu) Tusia, Usia, celtisate impreuna cu Musi'a, Comanu (de la poporulu turcu allu Comaniloru) si Brindusia etc.; instrumente de lutu, de petra si bronzu, cari vorbescu ua limba forte confusa, atribuite fora nici-unu temeiu Celtiloru; simboluri de cai, de cocosi, de corbi, cari se gasescu ori pe unde au fostu Románii (109) si altele multe aduse in desbatere fora a avé nici cellu mai micu raportu cu cestiunea ethnographica de facia, suntu atatea lucruri minunate, la cari nu scimu ce aru trebuí sa deplangemu mai anteiu: lips'a de sciintia solida seu de methoda, de critica, seu de neinfrenare a fantasiei. Écce spiritulu de sistema dusu pene a ne dá desierte apparintie dreptu solutiuni neindouiósse! (110).

Si totusi ce suntu acestea facia cu celticismele si altele de mai de una-di alle d-lui Maniu: «*Balsiu*=opidu in Romani'a si nume propriu; *Balsio* opidu in Ispani'a; *Belintiu* (com. rur. in Banatu)=*Belintum* (op. in Galli'a transpadana si in Rheti'a); *Bellinte* (italia anticua); *Bujoru* (opidu in Banatu) *Bujo-du-rum* (opid in Novicum); *Branu* (opidu in Transilvani'a), *Brana* (opidu in Ispani'a), *Brano-gunum* (in Bri-

(104) Vedi mai la valle.

(105) **Roget de Belloguet,** op. cit., III. 361.

(106) **Peschel,** op, cit., p. 110. — **Tylor,** *Anfänge der Cultur,* I, 176. 177.

(107) **Franz Miklosich,** Die bildung der slavischen personennamen, Wien 1860, p. 102.

(108) id. p. 38.

(109) Vedi mai la valle.

(110) Acì e loculu a citá disele lui **Schel** ap. **W. Schmidt,** *Die Geten und Daken* p. 34 (*Archiv des ver. Siebenb. Land.* IV, 1—79; 135—199). «Man gab sich vielfach die unfruchtbare Mühe, nach vereinzelten Stellen der ältesten Geschichtsbücher und durch weit hergesuchte Vergleichungen ähnlicher Worte aus verschiedenen, um Iahrtausende von einander entfernten Sprachen und durch weit hergesuchte vergleichungen ähnlicher Worte aus verschiedenen, um Iahrtausende von einander entfernten Sprachen Grundlinien zur Festsetzung der Stammverwandtschaft alter und neuer Völker zu entwerfen. Es kamen Systeme zum Vorscheine, in denen sich immer an einen kühnen Fehlschluss ein noch verwegenerer reihte, deren mühsam gefolgerter letzter nothwendig die Wahrheit verfehlen musste, weil die ganze Reihe der Vordersätze aus einzelnen willkührlichen Annahmen oder Auslegungen bestand.»

Digitized by Google

tani'a); *Carasiu* (district. Lugosiului, com. rur. si fluviu in Banatu), *Carus* (fluviu in Gallia); *Ciresiu* (com. rur. in Banat, trans. si Romani'a), *Ciresi-um* (op. in Gal-[i'a);;.. *Corabia* (portu in Romani'a) *Corabia* (op. in Macedoni'a), *Corabis* (op. celticu in Iberi'a)... *Prissaca* (com. rur. in Banatu) *Bissacu=Brisacu:* galicu;... *Putna* (judetiu in Romani'a cu capital'a : *Focceanu=Focseanu, Putna* (monastire in Bucobin'a, Sucev'a, unde este immormentatu Stefanu celu mare), *Pydna* (Macedoni'a unde s'a desfiintiatu imperiulu lui Alessandru celu mare, dupo infrangerea d'in annul 168 n. d. Chr.)... *Palancua* (opidu in Banatu) *Palanqua* (numele unui deputatu in Camer'a Ispaniei.)» (111)

Ne remàne, pentru a incheiá acestu paragrafu, sa analisàmu opiniunea d-lui Hasdeu, dupo care : «Dacii d'in tempulu lui Traianu nu mai erau unu nému curatu thracicu cá fratii loru de preste Dunare, ci ua natiune thraco-celtica» nascuta d'in contopirea loru cu populatiunile celte : Taurisci si Boii (112). Cá punctu de plecare in demonstratiunea sea, autorulu ia pasagele cunnoscute d'in Strabone (VII, 3. § 11; V, I § 6) care ne spune co Daci, sub regele loru Burvista (Boerebiste) (45 séu 44 a. Chr.) intrandu in resboiu cu Celtii d'in Pannoni'a (Boi si Taurisci) i-au batutu pêne la esterminare. Acumu, fiindu co nationalitatile «se potu esterminá numai dora pe chartia», resulta co cuvintele lui Strabone insemnedia *contopirea Daciloru cu Boii si Tauriscii*, iar nu stirpirea celoru d'in urma. Acést'a ua data stabilita, autorulu dà: «unulu d'in esemplele celle mai elocinti despre semi-celticismulu Daciloru» si anume cuventulu *propedula* — quinquefolium, care dupo manuscriptele lui Dioscorides si Apulejus este unu cuventu dacu correspundietoriu celticului pompedula; si ca acést'a demonstratiunea thesei sélle se finesce, càndu, dupo noi, ea nici nu a inceputu; caci, negresitu, in loculu opiniuniloru personale, intuitiuniloru ingeniose si theorii-

(111) *Studii asupr'a scrierii profesorului Dr. I. Iung* etc. Bucuresci, 1878, p. 88—89.—La pag. 14 autorulu se gasesce in dreptu a intrebá: «Ce raporturi etnice s'aru puté admite intre S'Citi (Dahi).-Ce(l)ti,-Geti,-Tsidi-t(r)aci,-Daci, intre Myr-Geti si Meti-Keti; intre Karki-niti Scitici şi Carpi-niti Galliei?» — La pag. 46 : «*Papa-rudele* nu ne reamintescu elle ore pe fratii Arvarii ai lui Romulu fratres arvales) d'in vechimea cea mai adànca?» pag. 47 : «Aveti crisove domnesci in limb'a sla. vina, ni se dice!! Asia este! Déru inse fiinti'a loru, marginita intre sut'a XV—XVI si détorita vicleniei — — —» pag. 52 : «Strainii intiellegéu prin *Cumani, Peucini* si *Biseni*, de asemenea pe románi, caci acei Cumani, Peucini şi Biseni erau crescini la inceputulu crescinismului in Daci'a Traiana, *de ora-ce au fostu romàni.*» Cate-va specimene etymologice : *plata, platire, resplatire,* de la archaiculu latinescu «*plata*» (p. 69); *lopata* de la latinesca *palla* (ibid.); is-voru (sorginte) = *ex, es* si subst. lat. *Vorax*, séu d'in *ex* si verbulu *volo,-as,-are;* ori *e-volvo-is, volutum; is-bucu* = prepos. *is, es* si subst. lat. *buca,-æ* = *Bucula, Bucina* (ibid.) *stina* = lat. *stabulum, staulu, stelatus* (p. 70) *evirtopu* = lat. *virtus; dealu* = lat. *clinus,* = *clinu, declinu;* (ib.) *poiana* = lat. *Polinum* si *polina; odru* = lat *codetum; magura* = *sinus megarensis* séu *megarus d'in Sicili'a,* séu *suburbi'a Megaru din vechi'a Carthagine,* situata pe ua inaltime! *Dumbrav'a* = lat. *Dumus* = spinu, *rubus* — pecia de Dumbrava (p 70), séu = *Dumus* si *umbra* (p. 74); *bosorc'a, horca* (betrana) = lat. *arca* = vechime, si *bis* (p. 89); *svada*, lat. *svasio, persvasio* (p. 90); *boianu* = lat. *Bovianum, Uriasiu*, lat. *Urius : Jupiter Urius,* etc., «tote acestea arhaice — vernacule!!» — Sapienti sat.

(112) *Column'a lui Traianu*, annulu V, Nr. 5, 1874, p. 102.

Digitized by Google

loru preconcepute, se ceru fapte stabilite pe probe, cari in casulu de facia lipsescu cu totulu. Se scie co ua parte d'in poporulu celticu allu Boiloru, batuti de Romani si goniti d'in Itali'a (113) se asiediara prin pregiurulu lacului Pelso (114) de unde indata si incepura a supará pre vecinii loru Daci, cari avéu atunci de rege pre Burvista, cuceritorulu mai tuturoru tierriloru d'intre Haimos si Carpati. Unu resboiu cruntu se iseà intre ambele popóre, Boii fiindu ajutati si de Critasiros regele Tauristiloru. La riulu Patisos (This'a) ua batalia sangerósa se dete; Burvista remase invingetoriu (50—40 a. Chr.), nimicindu pentru totu-d'a-un'a puterea Boiloru, si devastandu-le asia de grodiavu tiarr'a [portiunea dunareana d'in Austri'a de adi] (115) in càtu chiaru ua suta anni dupo acellu evenimentu, ea nu se numiá altu-felu de càtu *pustiulu Boiloru* (116). Chiaru deco cuvintele lui Strabo ἀπώλοντο πανεθνεί nu trebuescu luate ad litteram, pentru a conchide la ua stirpire desevarsita a poporului, caci Ptolomeu anco cunnosce Boji la hotarele apusene alle Pannoniei superiore, nu vedemu anse posibilitatea contopirii loru cu poporulu dacu in asiá chipu cá d'in acea contopire sa se nasca ua noua nationalitate thraco celtica, in loculu cellei curatu thrace, cum erá a Daciloru. Pentru acést'a aru trebuí sa presuppunemu co: Boii erau in numeru mai mare de càtu poporulu invingetoru allu Daciloru, ceia-ce nu se atesta de nici unu scriitoru d'in vechime; si prin urmare remane neesplicatu cum poporulu invinsu aru fi pututu influentiá asiá de simtitoriu si intr'unu timpu asia de scurtu asupr'a Daciloru in catu se le impuna insesi limb'a, credientiele si obiceiurile selle.— Este mai prudentu déro a nu deduce d'in pasagele lui Strabo mai multu de càtu nu contin elle, si a intiellege lucrurile dupo chipulu loru naturalu. — Esemplulu ce citeadiá d-lu Hasdeu cá uniculu argumentu pentru theori'a sea, ni se pare cu multu mai pucinu convingetoru de càtu d-sea presuppune: Intre daciculu *propedula* si celticulu *pompedula* esista fora indouiala ua legatura destullu de strinsa, si cuventulu celticu isi gasesce esplicare in dialectulu de adi Kelto-Kimric (*pimp, pymp, pemp*—cinci, si *dalen*: *delen*, foia, *pumdalen*, *pempdeil*, plant'a cinci foi) (117); déro nu trebue sa se uite, co multe d'in numirile de plante cuprinse in tractatulu atribuitu medicului Apuleiu si in manuscriptele lui Dioscoride suntu pentru mare numeru de savanti suspecte Intre acelle cuvinte figureadia si *propedula*, pe care Diefenbach nu-lu admite a fi fostu dacicu, presupunendu vre-ua eróre de copistu in locu de *pempedula* celta (118). Totu asiá Cuno (119), si Rösler (120) care propune lectur'a *pnopedula* cá form'a dacica a cuvêntului. Admitindu chiaru cá probata esistenti'a vorbei prope-

(113) **Tit. Liv.**, 36, 38—40.

(114) **Strabo** V. p. 212, 215. — **Zeuss**, op. cit. p. 246 combate pe Strabo, insa aretarile acestuia suntuc onfirmate si de **Polybiu** 2,35: Συκθεωρήσαντες, ἡμεῖς μετ' ὀλίγον. . . . κειμένων. Cf. **Contzen**, *Die Wanderungen der Kelten*, Leipzig 1861, p. 50 seq.

(115) Vedi chart'a lui Strabo annexata.

(116) «desertum Boiorum» **Plin.** *H. N.* 3, 24, 146. —ἔρημος τῶν Βοϊῶν **Strab.** 5, pag. 213, 7. p. 292. 304. 313.

(117) **Diefenbach**, *Orig. Europ.*, p. 396. — **Roget de Belloguet**, op. cit., I, p. 152 edit. II-a.

(118) **Diefenbach**, op. cit., 396. — (119) op. cit. 341. — (120) *Römer und Dacier*, 85.

Digitized by Google

dul'a la Daci—coci nimica siguru nu ne silesce a o respinge, urmédia óre dintr'unu singuru cuventu semi-celticismulu poporului lui Decebalu? cându acestu cuventu puté sa fie imprumutatu pe alta cale, séu puté sa fie communu Thraciloru si Celtiloru, doue popóre cari appartinu grupului sudicu allu familiei indogermanice d'in Europ'a, si cari avéu prin urmare unu fondu primitivu communu de radecini si cuvinte?

Prin urmare thes'a co Dacii d'in timpulu lui Traianu era ua natiune thraco-celtica, nu este nici probata, nici probabile.

§ 5.

Trecemu la analis'a opiniunei despre slavismulu Daciloru. Ea nu este de câtu ua consecintia a theoriei despre autochtoni'a Slaviloru de la sudu (121).

Lassându la ua parte naivele affirmatiuni alle lui Katancsich (122), Eich-

(121) Cestiunea despre locuinti'a primitiva a Slaviloru intre Elb'a si Vistul'a, cum si in sudulu Dunarei, se deslega de cotre unii afirmativu, de cotre altii anso negativu. Dupo cei d'anteiu Slavii aru fí cei mai vechi locuitori d'in epoc'a istorica a Germaniei resaritene si ai portiunei nordice d'in peninsul'a balcanica; ba chiaru—parintii Illyriloru, Celtiloru alpici, si Sueviloru; si, pentru co imaginatiunea nu are freu, Slavii aru fí identici cu Germanii, — locuindu ua data cu totii in Hessen, pene ce primii fura goniti cu numele de *Russi* si *Pulini*, adeco Poloni. Vedi **A. W. Krahmer**, *die urheimat der Russen in Europa und die wirkliche Localität und Bedeutung der Vorfälle in der Thridreks saga*, Moskva 1862. — **Fr. Erdmann**, *Temudschin der Unerschütterliche*, Leipzig 1862. Despre locuinti'a primtiva a Slaviloru in Germani'a resaritena, si in parte, in Europ'a de sudu, vedi **Schulze**, *Urgesch. des deutschen Volkes* 1826; **Werneke**, *Völker und Völkerbündnisse der alten Deutschen* 1826; **Gatterer**, *An Russorum, Polonorum etc. populorum slav originem a Getis sive Dacis liceat repetere*, Goettingen 1791 in *Com. soc. reg. scient. Gött.* t. XI.— **Kalina von Läthenstein**, *Böhmens heidnische Opferplätze*, 1836; **Kolar**, Vechi'a italia slavica (slav.) 1853 —**Jacobi**, *Slaven = und Teutschtum* 1856; **Landau**, *Bauernhof in Thüringen* 1862; **Hanusch**, *das Schriftwesen der böhmisch — slavischen Völkerstämme* 1867.—**Paul Jos. Şafarik**, *Ueber die Abkunft der Slawen*, 1828.—Altii, rediemati pre marturiile scriitoriloru vechimei si pre filologie, admitu intrarea in istorie a poporeloru de familie slavona pentru prim'a ora in epoc'a invasiunei cellei mari. Vedi **Kaulfuss**, *die Slaven bis auf Samo* 1842; **Zeuss**, op. cit., **Wocel**, mai multe studii in *Časopis Českého Musea*, v. 38; **Krek**, *Einleitung in die slavische Literaturgeschichte*, 1874.—**Rösler**, *Zeitschrift. oesterr. Gymnas.* 1872, p. 300 seq.; id. *Ueber den Zeitpunkt der slavischen Ansiedlung an der unteren Donau* (Sitzungsber. d. W. Akad. LXXIII, p. 77 sq.); **Miklosich** in *Ienaer Litteratur Zeitung* 1875, no. 684. **Büdinger**, *Oest. Geschichte* I, 71 seq.

(122) *Istri adcolarum geographia Vetus*, pars II Budae 1827, p. 279; id. 284 : «Nomen Dacorum uti Mysorum domesticum est, Getae Dacos ut pote iuniores vocabant pueros. *Djéte* quippe, vox usque hodie apud Illyrios usitata, adolescentem notat. Daci Getas seniorum vocabulo honorabant : *Dakò* cásu vocandi honorationem quemvis, et graviorem virum adpellamus (*).» Astu-feliu, pentru co la Slavi *djete* semneadia tineru, si *dako* se dice unui omu respectabilu, Getii si Dacii suntu Slavi, adico dupo densulu Illyrii d'in anticitate.—Scriitori cá Haner hist. eccl. Transsilv. p. 3, Loccennius in antiq. Suevo Goth. I, 1, deducu numele poporului *getu* de la Gether fiulu lui Aram (Genes. X 23); altii (Aventinus Boic. I, 15 p. 12) de la unu generalu *Geta*, séu de la unu cuventu

(*) Acésta parere o emissese anco de multu **Pastorius** *de orig. Sarmat.* p. 54; cf. **Iornandé**. *Reb. Get.* c. XXIII.

Digitized by Google

wald (123), Senkowski (124), fantasiile limbistice si istorice alle lui Mickiewicz (125), si chiaru alle celebrului Lelewel, care pune asiá de multu temeiu pre monotheismulu pretinsu allu Getiloru, arderea veduveloru si alte câte-va inchipuite assemenari in moravuri cu Slavii, in câtu considera prin acést'a cestiunea identitàtii

gothicu *Jet* séu Jeat, uriasiu (Hachenberg, in Dissert. de orig. Suev. § 3) séu γετεω a face venetóre, de unde γετη séu γεσια, venetóre, γετες venatorulu (Soterius Georg de antiquis Transsilvaniae rebus libri duo M. S. tom. V, a 2 carte, mscr. ap. Schmidt, Die Geten und Daken, in Arch. des ver) Sieben. Landesk. t. IV p. 20—21). Altii (Fasching in vetus Dacia, Clusiu 1725—8. p. 7) de la «γεσις quae pila sunt,» séu Guta ori Guota «utensilii de casa» (Praetorius in orbe Goth. lib. I cap. § 41 «Geta» a nasce (Loccen. in antiq, Suev. Goth. lib. I cap I, p. 2 ed. Upsala 1670), seu in fine dela Oxus seu Gihon (M. de Kogalnitchan, Histoire de la Valachie, de la Moldavie et des Valaques Transdanubiens, Berlin 1837, I, p. 1). Vedi adunarea tutuloru acestoru opiniuni, cari de cari mai curiose, in Schmidt op. cit. p. 20 seq.; si totu acolo, p. 22 seq. despre numele *Daciloru*: de la unu rege *Dacus* (Hene, Beitr. zur dac. gesch. Hermanstadt p. 10, dupo Berosus cart. II); de la «dais» pugna (M. Kogaln. op. cit.); δασιος, desu, δασια, padurile celle multe si desse alle Daciei (Soterius Georg. l; I c. 1); *dakas*, la Prussieni, Lithvani si Zamogethi «omeni selbatici, fierosi si stupidi» (Praetor, orb. goth. lib. I c 9. § 2) *dag* «muntenu» de la *dag* cuventu turcescu cu acesta insemnare, seu δακνω «mordeo» (Soter. l. c); in fine altii de la lat. *audacia* (Lebrecht Mich., Gesch. der aborigen dacischen Völker, Hermst. 1791, p. 16) séu germ. *deutsche* (Toppeltin in orig. et occas. Transsilvanorum, Lugdun 1667 p 24) seu terminatiunea *dava* (Hene op. cit)—Deco la aceste mai adaogimu parerile celloru ce cauta pe Geti si Daci in Asi'a, seu vedu in *Dacu*, cùv. Δαύων, Δάων, δαϊς de unde si δαΐμων, δαίμων, «tare, potentu», caba-daiu, tare, fórte, herou (I. Heliade R., Historia Romaniloru, Bucur., 1870, p. 24), si alte multe a caroru insirare este de pristosu, ne gasimu in faci'a unui buchetu de etymologii de care nu putemu vorbí mai bine de càtu Quintilianu: «foedissima pravorum ingeniorum ludibria.»

(123) *Despre locuintile celle mai vechi alle semintieloru de popore slavice, finice, turce şi mongolice in Rusi'a meridionale dupo Herodot*, russesce in Библиоѳека для чтенія, t. 27. 1838, St. Petersburg p. 53—93: Asia la pag 58: «Insa Getii seu Dacii, cum ei se numiau de cotre Románi, erau fora indouiala unu poporu slavonu; acest'a a probat'o forte lamuritu Byzantinulu Theophilachtus, si unu pré invetiatu istoricu criticu. Noi vomu intari acést'a prin aretarile lui Strabo.» Si écco in ce chipu: Pentru Eichwald espeditiunea lui Darius povestita de Herodotu, raportandu-se la *Dunare* (Tana) iar nici de cumu la Donu (Tanais), urmedia co Budinii (dupo densulu *Antii* scriitoriloru byzantini, seu mai simplu Venedii) locuiau in campiile Tierrii-romanesci; la nordu de acestia, se aflá, dice Strabo, pustiulu Getiloru, adica Getii din pustii, si apoi, Tyragetii, adica Slavii de la Dnistru. Slavicitatea Getiloru se mai constata, adaoge autorulu, si din numile unui rege allu loru: *Boerevist* «unu nume curatu slavicu obicinuitu multu timpu in Poleni'a in forma-i dupla: *Borivoi*, si *Borevist* d'in care probabilu se tragea Borevici. In altu pasagiu (la Strabo) acestu rege alu Getiloru se numesce *Virevist*, in forma-i polona de adi prescurtata: Vyrvici. In amendoue numile suntu curate radecini slavo-polone seu polone.» Dupo acelasi scriitoru natiunea romàna aru fi ua amestecatura de Getii cei slavi cu exilatii romani surghiuniti in Daci'a, si cu alte familii romane, d'in care causa si limb'a slava a Getiloru se schimbà cu incetulu in *dialectu* romanicu. — Aru fi de siguru fora de folosu combaterea unoru assertiuni de acesta natura.

(124) Два примѣчанія въ Геродоту описанію Скиѳіи (Doue observatiuni assupr'a descriptiune Scythiei de Herodotu) in Библиоѳека для Чтенія, t. 27, St. Petersburg 1838, p. 94—116. Incepprin a spune co: «multi critici distinsi, càror'a numai imputarea de Slavenomanie nu li se pote face convinu cu totii impreuna cŏ Slavii au fostu totudeaun'a locuitori indigeni si cŏ Dacii si Getii appartinu hotaritu familiei slave»,—numile de Daci seu Dai, Mysii, Budini, Vudini, Vendini, Vidin, Vini, Eneti, Enti, Eni, Geneti, Genti (cu perderea nasalei, Geti) nefiindu de còtu numile date de

Digitized by Google

ambeloru popóre cá decisa (126), sa vedemu déco nouii aparatori ai slavismului Daciloru ne presinta argumente mai serióse.

Theori'a slavo-thraca sustinuta cu atâta zelu de invetiatii slavi : Bielowski (127), Certkovu (128), Butkow (129), Saveljev-Rostislavici (130), Archiepiscopulu Filaretu (131), Zachariev, Hadzić, Verković etc. (132), d'in cari unii vedu pre Slavi in tóta famili'a thraca, altii numai in ua parte, se intemeiadia pe simple consideratiuni topice de urmatorulu feliu : Numi cá Βαδζάνια, Βάνες, Βάβας, Βέρζανα, Κάβετζα, Κλεσβέστιτα, Δούλεβιν, Λάβουτζα, Μελίχιζα, Μίλλάρεκα, Σκαπλίζω, Στρέδην, Στροβας, Βέτζα, Βρατζίστα, etc. (133), ce ne intempina abia in secolulu VI-lea dupo Chr., adico cându deja raporturile ethnografice alle peninsulei balcanice se schimbasera, se iau cá probe pentru autochtonismulu Slaviloru. Dupo densii riurile Strimon Στρόμων)=strumen, in polonesce riuletiu, gîrla; Nestos (Νέστός)=nume Mst; Bargus=

Grecii pontici unuia si aceluiasi poporu slavu, care se afla anco din cea mai adinca vechime in Europ'a. Probele noui ce autorulu nostru aduce la «conclusiunile persuasive» alle predecessoriloru sei, consista in nisce forme slavice descoperite la Strabone, si anume : sufixele *ski*, *skii* seu *skie* d'in Tyriski (Strab. VII, 3) adico Tioriskie «locuitori la Dnistru, in locu de obicinuitulu Tyrii seu Tyragetæ»; Scordiski, in locu de Scordii; Tauriskii in locu de Tauristæ seu Tauri. Ellu mai adaoga cŏ aceste numi cu *ski* nu putó Grecii de la Marea Négra sa le afie de la altii de cátu de la Geti, cari fiindu slavoni, intrebuintiau pe finalulu *ski*. — Si cu acést'a demonstratiunea sea este si finita !...

(125) In *Vorlesungen über slavische Literatur*; v. III p. 68, trad. germ. deduce Moesi'a de la slav. МЕЖЕ, МОЖЕ, МИЖЕ, «barbati» «tiarr'a barbatileru» ; Pannoni'a = Panowanie «stapenire, dominium allu unui'a» de la *pan*, domnu ; pe Lydi ii face slavi, caci *lidi* slav. semnédia ómenii; Dacii formau unulu si acelasi poporu cu Slavii, sub stapenirea Thraciloru, — unu poporu caleretiu d'in famili'a Meziloru, numitu de Slavi *Thraci*, adeco resboinici, caci russesce *draka* semneadia bataia, resboinicu, *drat--se* «a se bate» (op. cit., p. 82).

(126) *Csesz balwochwalcza Slawian i Polski*, Posen 1855. — Id. in *Kleinere Schriften geographisch-historischen Inhalts*, aus dem polnischen übersetzt, von Karl Neu, Leipzig 1836 : «Nachricht von denjenigen Völkern, welche bis zum zehnten Jahrhundert das innere Europas bewohnten.» Dupo densulu Dacii fiindu invinsi de Románi, ua parte «slavi resariteni» remasera sub stapenirea Gothiloru in tierrile dintre Dnipru pene la Istru si Haemus, sub vechiulu seu nume de Geti seu Moesi, si mai tardiu intre Dnipru si Dnistru, sub numele de Anti; pe cándu cea-alta parte, «Slavii apuseni, vechii Daci», se intinsera sub numele de Wendi de la Carpati pene la Baltic'a Idem, *Dzieje Starożytt.* W Wilnie, 1818; *Dzieje Polski*, 1859; *Histoire de Pologne*, Paris 1844. — Cf. Rösler, *Dacier und Román.*, 36 si recensiunea lui **Massieu de Clerval** in *Athéneum français* despre opiniunile ethnographice alle lui Lelewel.

(127) Wstąp Krytyczny do Dziejow Polski, We Lwowie, 1850; Rzut oka na dotychczasowy pierwotny polski, historyczny. Warszawa, 1853; *Prospetto cronologico della storia della Dalmazia con riguardo alle provincie slave contermini*, Zara, 1863.

(128) Очеркъ древней исторіи Протословенъ, Moscva 1851.

(129) Оборона лѣтописи Русской Несторовой отъ навѣта скептиковъ, Spterb. 1840.

(130) Славянскій сборникъ, Spb. 1845.

(131) Святъіе Южныхъ Славянъ, Cernig. 1865

(132) Vedi litteratur'a cestiunei la M. S. Drinov, Заселеніе Балканскаго полуострова Славянами, Moscva, 1873, p. 26—40.

(133) **Safarik**, *Ueber die Abkunft der Slaven*, Ofen 1826, p 158—160. **Saveljev - Rostislavici**, op. cit., 258

Digitized by Google

= брѣгъ (malu); Sirmus=сырѫ, сыроѩ; tergurile : Dober (Δοβηρός) = cuventului anticu bulgaru : дебрь, vale séu strimtóre; Bylazora (Βολάζωρα),=бѣлазорѧ, alba aurora; Uscudama = Оузкодомѫ, casa strimta, angusta Develtu (Δεῦλτος = Dziewaltow, tergu in Poloni'a. — Thracii Crovizi (Κρόβοζοι) = Crivicenii rusi d'in nordulu Russiei; Mizi, (Μοσοί), dupo Lelewel, aru fi Mazii, Mazovii, dupo Certkov — Muzi, adico ómeni; Korallii (Κόραλλοι) aru fi Goralii «locuitori de munte»; Bessii (Βήσσοι) = Bïesi «demoni»; Pelagonii (Πελάγονοι) = Poljani «càmpeni»; Odrysi = Obotriti; Triballii (Τριβάλλοι), dupo Lelewel *Drevljani*, dupo Schafarik *Srbali*, = Serbi; Dolonkii (Δόλογκοι) = Dolentii «locuitori in vài»; Lynkestii (Λυγκήστοι) = Ljakitii, pe cari Aug. Bielowski (134) ii face a fi fostu goniti de cotre Celti d'in sudulu Dunarii, in allu treilea seculu inainte de Chr., si a fi fundatu apoi regatulu Daciloru, cooi regele Boerebista este identicu cu Leşko II-lea, iar Decebalu cu Semovitu etc.

Despre vre-ua marturie care se sprijine assemeni distorsiuni nu incape vorb'a; co de esemplu, numele orasiului Byla-Zora, care dupo esplicatiunea loru aru fi «alba aurora» — unu termenu poeticu ce nu se potrivesce unui orasiu, si care este si unu non-sensu, coci auror'a nu póte fi de-câtu rosia, — in forma'i primitiva nu era Byla-Zora, ci bïela-zora, éro-si nu se preocupa (135). Se intiellege acumu co simpl'a asemenare de numi, si ânco si acést'a silita, nu póte nici-ua data probá inrudirea de sange intre popóre, si cestiunea despre slavismulu Thraciloru, si prin urmare allu Getiloru si Daciloru, nu este ânco probata.

Fostulu professore de la Universitatea d'in Charcovu, d. *Marin Drinovu* sustine in oper'a sea : «*despre colonisatiunea peninsulei balcanice*» (136) co inainte de cucerirea Daciei de cotre Románi, in districtele resaritene si nordice alle Daciei se aflá pe lângo populatiunea in masa daca, si ua populatiune slava. Cuvintele selle suntu : *a)* resunetulu ce pêne adi are Traianu in cantecele si povestele Rusniaciloru, Serbiloru si Bulgariloru; *b)* numele serbatorei slavice vechi pagâne *Koleda*, nume ce'si gasesce originea numai in lat. *Calendae*, ceea-ce dà a se presuppune co : imprumutarea cuventului s'a facutu prin contactulu directu allu Slaviloru cu Románii, anume in Daci'a, pre timpulu cuceririi lui Traianu; *c)* textulu Chronistului Nestore (+1115), dupo care *Vlachii*, adico Românii aru fi navalitu asupr'a Slaviloru de la Dunare, si i-aru fi dominatu. Theoria ciudata, dupo care colonisatiunea slavica a peninsulei balcanice aru fi duratu cellu pucinu *trei sute* de anni, nu ne pare multiamitóre; déro noi vomu combate aci numai punctele ce privescu pre inchipuitii slavi ai Daci'i (137).

(134) **Wstàp Krytyczny do dziejów Polski, cf. Drinov** op. cit., 31.

(135) **Vedi in Drinov** op. cit., si **C. J. Jirecek**, *Geschichte der Bulgaren*, **Prag. 1876**, p. 70 ua ethymologie mai drepta : co Bilaz-ora aru fi localitatea de adi Veles-ura (ura, ure la albanesi semnándu *punte*, iara Veles, numele locului).

(136) Op. cit. p. 26—40.

(137) **Acesta parere o gasimu deja la P. J. Safarik**, (*Slawische Alterthumer*), care renunciandu

Digitized by Google

1. Co Traianu este pomenitu pene astadi in cantecele si povestele slave, acést'a se détoródia aceleiasi imprejurari care a facutu atâtu de popularu de es. pe Alessandru Macedonu, — anume influentii litteraturei apocriphe. Se scie câtu de cautate era in evulu-mediu romanele si povestele de origine gréca, araba séu indiana, pe cari Slavii le cunoscura prin traductiuni bulgare mai cu séma ale sectei Bogomililoru (138). Asemenea apocriphu a fostu si despre Traianu, coci fi gasimu urmele in Occidentu ca si in Orientu. Asiá se povestesce co pap'a Grigore cellu mare (590—604) s'aru fi rugatu la Dumnedieu ca sa scoatia d'in iadu sufletulu lui Traianu, si co aru fi si dobenditu acesta favore cu conditiune numai cá in viitoru sa nu mai midilocésca iertare pentru vre-unu altu pagânu (139). Pe temeiulu acestei legende Dante asiad ia in alu sieselea ceru allu paradisului seu (140)

l'alta gloria
Del roman prince, lo cui gran valore
Mosse Gregorio alla sua gran vittoria.

Spaniolii lauda anco in romantiele loru pe Traianu pentru a sea dreptate si blandetie (141). In ritualulu bisericei greco-orientale se citesce : «O Dómne, iarta-lu pe ellu, precumu ai ertatu pre Traianu, dupo midilocirea sanctului Grigore» (142). In traditiunea serba Tiarulu Traianu are trei capete si aripi de céra (143), séu capu de

a opiniunea emisa in scrierea sea *Ueber die Abkunft der Slaven*, Ofen 1828, co Dacii si Getii suntu slavi, — sustine co unele triburi dace ca : Koistobokii, Πιεγγιται, Βιεσσοι, cum si Karpii, Tyrangitii etc. erau niste popore slave. Argumentele selle suntu urmatorele : Πιεγγιται, *Pien-gita* semneadia «locuitori langa riulu Pien'a», unu afluente allu Pripjetului, guvern. Minsk; Biessii s-mintescu numele têrguletiului d'in Gallici'a Biecz aprópe de Carpati; Κοιστοβῶκοι — pe acell'a allu riului Kost'a (guvern. Cernigov in Russi'a); Carpii suntu Chrbati séu Chorvati, adico locuitorii Chribiloru = Carpatiloru; iaru Tyrangitii suntu tribulu slavonu d'in Chronicarulu Nestore — Tirevzii séu Tiverzii (op cit. 205—217)! Si cu tóte acestea insusi Şafarík — cate-va pagini mai incolo (p. 473) declara lamuritu co : simpl'a assemenare de numi nu pote fi nici-ua-data ua proba fundata pentru inrudirea de sânge intre popore. — Vedi la **Zeuss**, op. cit., contradicerile autorului «Anticitatiloru slave» cu ethnografi'a si istori'a; idem **Fr. Miklosich**, in *Ienaer Litteraturzeitung* 1875, n. 684, si **Rösler**, *Zeitschr. für oesterr. gymnas.* 1872 p. 164—168.— Ne pare numai cu mirare cumu amiculu nostru d. C. Iirecek a pututu scrie : «Şafarik hat die slavische nationalität beider (d. i. karpen und Kostoboken) *sehr wahrscheinlich* gemacht.» (*Gesch. der Bulg.*, p. 77).

(138) **Iirecek**, op. cit. 435 seq. — (139) **Massmann**, *Kaiserchronik* III, 758.

(140) Canto XX, ap. Fröhner, la *Colonné Trajane*, 1865 p. 45.

(141) **Iung Dr. Iul.**, *Roemer und Romanen*, Insbruck, 1877, p. 261—262.

(142) ap. Fröhner, l. c. Vedi despre legend'a lui Traianu interesantuiu studiu allu d-luĭ Gaston Paris, publicatu in Memorii Iscólei de Hautes etudes, Paris 1878, si in *Rassegna settimanale*, Nr. 53, 5 genarie 1879.

(143) In povestea russa «Slovo o polku Igorovĭe» (de la inceputulu secolului allu XIII) Trojan este numitu de patru ori, si pomenesce si despre unu «trop Trojanj» adico asia disulu *valu allu lui Trajanu* in guvernamentulu Kievului (Şafarik, Slawische Alterthümer, I, 521 seq.). Acelasi nume *Trojanu* se pastreadia in Balcani : têrgulu Trojan, Trojanov most (podulu lui Traianu), Trojanov grad (ruine) si pasulu «Trojanova Vrata» (Kapudzik). Vedi **F. Kanitz**, *Serbien*, Leipzig 1868 p. 73, despre traditiunea de la Trojanovgrad. — **A. Kotljarevski**, in Древности моск. археол. общества I Moscua 1865. — Drinov op. cit. 76—81. **Iirecek**, id. 74 seq.

Digitized by Google

càne ori de pisica; are avutii nenumerate, curgèndu-i aurulu si argintulu pe 70 de fontàni ce nu seca nici ua data; ellu este numeratu chiaru printre dieitatile pagàne slavice (144).

D'in tóte acestea deci nu se póte deduce co in timpulu cuceririi lui Traianu, Slavii venisera in contactu cu Románii, si anume in Daci'a (145).

II-lea. *Colenda* slava este unu imprumutu de la gr. *καλάνδαι*, lat. *Calendae* facutu tardiu prin introducerea crestinismului la Sloveni de cotre Germani, si de la Sloveni cuventulu a pututu trece la Bulgari, si asia mai departe (146); deci nici acést'a nu permite vre-ua conclusiune pentru ethnologi'a si istori'a Slaviloru.

III-lea. Nestor, cu ua mie de anni posterioru, póte fi ua fontàna pentru esistenti'a Slaviloru in timpulu lui Traianu? cándu mai alesu *Vlachii* d'in textulu in cestiune (147) se iá de unii invetiati dreptu Celti (148) séu Franci d'in regatulu francu-resariténu (149), iar altii, mai autorisati, dreptu Romàni? (150).

(144) Intr'unu manuscriptu *Chozdenie Bogorodici po mukam* (preamblarea Maicii Domnului in iadu), scrisu inainte de secol. XII (ap. Drinov, op. cit., 76) se citesce: то сетьнѣіе и члвѣчь окамената оутрина троѧна хѫрса, велеса, пероуна, на бы обратиша, adico co paganii facura diei si d'in omeni, si anume pe *Trojanu*, Hársu, Velesu si Perunu. In altu mscr. d'in secol. XVI, Откровенiи Свѣтыхъ Апостолъ «Apokalypsulu sf. Apostoli» idem: мнаще боги многы: пероуна и хорса дыѧ и троѧна, и иниі мнози adico: «se inchinau mai nainte la multi diei: Perunu, si Horsa, si Dyj, si *Trojanu* si la alti multi».

Trájan (accentulu pre prim'a syllaba), *Trajko*, numi de botediu obicinuite la Bulgari si Macedo-romani, ni se paru a fi ua derivatiune d'in verb. v. slav. *trajati* «a tine, a dura, a trai, bulg. trajam, tra, tinu, staruescu, traescu, ca si subst. *troianu*, grămada de zapada, séu de pamentu,» — nefiindu intre acestea nici-unu raportu cu numele imperatului Traianu. De aceea credemu co este mai multa bogatie de imagini de câtu adeveru in urmatorele cuvinte alle d-lui Ubicini: «Il vit (le souvenir de l'empereur Trajan) dans la tradition, dans la langue, sur les monts, dans la plaine, dans le ciel même. Ainsi la voie lactée, c'est le chemin de Trajan; l'orage est sa voix; l'avalanche est son tonnerre; la plaine est son camp; la montagne est sa tour; le pic escarpé est sa vedette. Il est le Roumain, c'est-à-dire l'homme fort et vaillant par excellence» (Ubicini, *Ballades et Chants populaires*, Préface).

(145) Vedi in acestu sensu Iung, op. cit 259—262.

(146) **Fr. Miklosich.** *Die christliche Terminologie der slavischen sprachen*, Wien, 1875 p. 22—23; Idem, *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum*, cuv. колада. — Idem, *Die slav. Elemente im Magyarischen*, Denkschriften d. Wiener. Akad. 1871, p. 2. **Drinov**, op. cit. 75.

(147) **Nestor.**, «caci Vlachii napadira assupr'a Slaviloru-dunareni, si se asiediara printre ei, si i stapenira cu fortia pre ei»: «Волохомъ бо нашедшимъ на Словены Доунайскые, и сѣдшимъ в нихъ и насилующимъ имъ. Cf. Nestor, ed. Miklosich, Vindobonae 1860, cap. III.

(148) **Şafarik**, *Slav Alterth.* Opiniunea sea a fostu anco de multu combatuta de cotre **G. v. Vietersheim**, *Zur Vorgeschichte Deutscher Nation*, Leipzig 1852, *excurse A.* — Contr'a ei vedi si Drinovu, op. cit., 81.

(149) Vedi **Roesler**, *Rum. Studien.*, p. 80.

(150) **Schloezer**, *Nestor*, II, p. 80, III, 142, 144: «Diese Wlachen Nestors sind keine andre, als die wir noch jetzt allgemein Walachen nennen.... Es sind nicht Römer, nicht Bulgaren, nicht Wälsche gemeint, sondern *Wlachen*, Abkömmlinge des uralten grossen Völkerstamms der Thraken, Daken, und Geten, die noch jetzt ihre ganz eigne Sprache haben». **A. Kunik**, in Записки императорской академiи наукъ, томъ шестой, St. Petersburg, 1865, p. 54—58.

Digitized by Google

Dr. Isidor *Szaraniewicz*, mai pretentiosu de câtu d. Drinovu, tine pre Daci si Geti dreptu Slavi, umplèndu cu acesti'a deja in anticitate tóte tierrile de la Carpati si d'in peninsul'a thraca pene la Hemus. Cum demonstreadia thes'a sea se pote vedé d'in urmatórele esemple: Se scie co muntii Carpati isi trage acestu nume de la locuitorii sei Carpi, precum acelasi lantiu de munti s'a mai numitu peucinicu, bastarnicu, séu ruthenicu (in evulu-mediu), dupo cum locuitorii sei erau: Peuciaii, Bastarnii séu Ruthenii. Autorului de susu anso ii place a vedé in Carpati cuvêntulu slavonescu крапій tare, mare, lungu. Riulu Πασίακος ilu asémena riului Axiaces, si câte-ua data riului Buzeu, afluente allu Siretului, cum si riului Viso, afluente allu Tisei (151); tribulu dacicu allu Preudaensiloru (sic) ilu asiadia la Prutu, iar pre cellu allu Kotensiiloru — intre Ceremusi si Prutu, adica in Pocuti'a, pentru co: «radecinile slavice alle acestoru numi Preudaensioi si Kotensioi de la *prud* (citesce prѧdu) curentu, si *kut* (citesce kѫtu) anghiu, nu trebuesce sa ne surprindia» (125). Localitatea de adi Putn'a, Putilla (?) o gasesce in pregiurulu cetatii romane *Angustae* (?), si *put'* (sic) semnàndu in vechi'a slavona ca si in cea ruthéna actuale unu *drumu*, acestu nume nu era necunnoscutu nici in vechime: es. Centum *Putea*, si *Bontai* langa Tapae! — Astu-feliu pre temeiulu inchipuitei assemenari d'intre Porata, Poritos, Pyretos cu *Preudaensioi* — ua lectura inventata *ad hoc* in locu de Prendavensii, asiá cum se citesce in Ptolemeu (153)—, se asiadia acestu tribu cu locuinti'a la Prutu, pe cându chartile lui Ptolemeu si toti scriitorii (154) ii punu in alta parte. Asemenea pre Kotensii ii duce in Pocuti'a, pentru co in slavonesce este cuvêntulu *Kuty;* anso cu acelasiu temeiu aru trebuí sa i preumblamu cându la Kutná-hora (Kuttenberg), cându la Kuttenplan (in Bohemi'a), cându la Kutno longa Varsovi'a (155). Câtu pentru slaviculu Centum *putea*, unu dictionariu latinescu i-aru fi pututu spune co e vorb'a despre *ua suta de isvore*, éro nu de «*ua suta de poteci*», precum, d'in litteratur'a geografiei antice a Daciei, aru fi pututu afiá co *Bontæ* la Iornandes este in locu de Pontes (Πόντες), si prin urmare nu e de cugetatu la slaviculu пѫть «drumu». Nesciindu acestea, de ce sa ne mai miramu déco acelasi autoru confunda Pannoni'a cu Pontulu-Euxinu, séu tine Pannon'a d'in evulu-mediu la resaritu de Dunare, séu boteadia *sarea* si *hotiulu* in limb'a romana cu «sacra» si «ul huc»!

Cuno, care dupo cum s'a vediutu mai inainte, sustine co Scithii era de origine slavona, mai adeogindu ânco si pre Κρόβοζοι [pe cari ii face identici cu Chrobatii de adi (156)], pre Κόραλλοι (in numele caror'a vede litaviculu Karálus, mare, puter-

(151) *Kritische Blicke in die Geschichte der Karpathen-Völker im Alterthum und Mittelalter* Lemberg 1871, pag. 49.

(152) op cit, p. 85, 121 — (153) VIII, 12, 4.

(154) Vedi mai susu in partea anteiu a acestui studiu, si chart'a lui Ptolemeu aci anessata.

(155) **Miklosich**. *Die bildung der Ortsnamen aus personennamen im Slavischen, Denkschrift d. Wien; Akad.*, 14 vol., 1865. — **Roesler**, *Zeitschrift für oesterr. Gymnas.*, 1872, p. 166, recensiunea cartii Doctorelui Szaraniewicz.

(156) *Forschungen im gebiete der alten Völkerkunde*, Die Skythen, Berlin 1871, p. 231.

Digitized by Google

nicu), pre Bessi, cari suntu érosi Slavi, pentru co : in tiérr'a loru curgu riuri cu numi slavonesci (?) cá Strymon, Bargus, Syrmus, si pentru co Iordanis (c. 12) dice co Besii numiau Dunarea *Istru*,—cuventu asemenea slavonescu, dupo d. Cuno (157); pre Sauromati (158) Roxolani (159) Iazygi (160) Costobocci (161), Serbi, Gabri, Rami (162) Carpi (163), Cimeri etc.,—nu este de mirare déco slaviseadia si pre Geti si Daci. Argumentele sélle pentru cesti d'in urma suntu : *a) Numi geografice d'in Daci'a* esplicate in chipulu cellu mai arbitraru prin limb'a slavona, pe care bine nu o cunnósce (164) : 1. Riulu Prutu de la radecin'a vechia slava plu «fluere», de si Herodotu observa anume co Scytii numescu acestu riu in limb'a loru *Porăt'a* (165); 2. Dierna, Tierna, — identica cu slav. Cerna (166); 3. Tiarantos nume slavonescu fiindu co si Dierna este slavona (167), si riuletiulu de adi Cern'a e identicu cu riulu Tiarantos allu lui Herodotu; 4. Temesiu, de la rad. sskr. care se afla si in slavic'a *tim* «udu» (168) — de si *Temesiu* este ua forma noua ce ne intempina pentru prim'a óra la Const. Porphyrogenetu in allu X-lea seculu : Τιμήσης, pe cându numele cellu vechiu este Tibiscus. *b) Numi de cetati:* Sarmi-ze-getusa=«orasiu allu Sarmatiloru» (169); Kapidava comparata cu numele de riu Pantikapes si cu numele de orasiu Pantikapaeon (170) tote acestea=cu vechiulu slav. patoka «res fluida» рѫвина «mare»; Klepidava,= cu vech. slav. klepati «tundere, pulsare, sonare, klopotati «strepere» (171) ; Utidava = v. slav. woda, bulg. uda «apa» (172); Ramidava = poporulu sarmatu Rami (173); Setidava = Żidowo (174), de si nimicu nu pote fi mai evidentu de câtu co żidowo vine de la polon. Żyd «jidovu» si *ovo*, suffixulu adjectivalu topicu cellu mai obicinuitu. [Compara Iudendorf, Iudenburg in Stiri'a (175)]. *c) Numi ethnice* : Kistobo-

(157) id. p. 231—232. — (158) id. p. 328. — (159) id. p. 332. — (160) id.

(161) id. p. 330. — (162) id. p 332. — (163) id. p. 335.

(164) Vedi recensiunea lui **Rösler**, *Zeitsch. für oesterr. Gymnas.*, 1872, p. 291—30' : Cuno inventédia unu slavicu primitivu *banu*, de unde deduce apoi numele parthicu Artabanus, pe cându cuventulu este ua contractiune d'in βοάνος de la Byzantini, si nu ne'ntimpina inainte de alu X seculu. Miklosich, *die slavischen elemente im Maghyarischen*, p. 19, Şafarik, *Serbische Schriftum*, considera cuventulu ca neslavicu. — Asemenea elu inventeadia pre slavulu *orias* «uriasiu, gigante», de unde trage numele principelui scythu (IV 78) Orikos, si allu reginei Amazoneloru Orithya —Elu crede co form'a rusa *gorodŭ* este mai vechia de câtu vechiulu slav. градъ, co d'in *Sporii* (numele slaviloru la Procopius) s'a facutu rus. *soboru* «adunare» pe cându acest'a vine d'in vech. slav. съборъ «adunare», σύνοδος, «conventus» unu compositum si elu d'in съ (grec, σύν) si обрати. *Lysa góra* pentru Cuno semneadia : munte coperitu cu padure, pe cându d'in contr'a lysa góra este verfu de munte plesiuvu, fora de padure (cech. lysy', polon. lysy, rus. lysij, slov. lisast). etc.

(165) IV 48 : Εἰσί δέ δὲ οἱ μέγαν αὐτῶν (Ἴστρον) ποιεῦντες, διὰ μέν γε τῆς Σκυθικῆς Χώρης πέντε μέν οἱ ἐόντες, τόν τε Σκύθαι Πόρατα καλεῦσι, Ἕλληνες δὲ Πυρετόν.

(166) op. cit. p. 234. Co *Tsierna*, Διέρνα nu e nume slavonu vedi si Iung, op. cit., p. 263—264, care observa co in Engadin este unu locu *Zernetz*, cu aceiasi radecina si cu unu sufixu slavu pr'in aparentia, de si nu mai de slavi nu se pote dice co voru fi locuitu vre-ua data acolo. Vedi si mai departe, despre etymologi'a cuventului.

(167) Cuno, op. cit. p. 234. — (168) id. p. 247. — (169) id. p. 236. — (170) id. p. 241.

(171) id. p 243. — (172) id. p. 242. — (173) id. p. 340. — (174) id. p. 242.

(175) **Rösler**, *Zeitschr. für oesterr. gymn.* 1872 l. c.

Digitized by Google

coi = in partea finale cu slav. bokŭ «malu»(176); éro pe Anartoi ii tine identici cu Sarmatii 'Αναρτόφρακτοι (177); *d) Limb'a daca* : D'in celle 33 numiri dace de plante transmise de Dioskorides, patru le crede invederatu de origine leto-slava : κροοστανη = lith. kregzdine; Δοχελα = lith. dagys, dagilléli ; σεβα = serb. zova, sambucus nigrus : πριαδηλα, a. germ. super. friudila, lith. priëtelka, rus. prijatelnicea (178); si *e) Numi personale dace* : Oroles = v. slav. orlŭ vulturu; Zalmoxis = za «post, trans» si mrŭkati «obscurari» (179)!

Acĭ este loculu a ne amintí de observatiunea celebrului slavistu Fr. Miklosich, «Cu buna-vointia póte cineva fora multa petrundere sa slavisedie chiaru Mekka si Medina» (180)

Asemeni esplicatiuni limbistice ansa, chiaru deco nu aru fi numai apparínte, nu confirma intru nimicu theori'a despre slavicitatea Daciloru. Este destullu a ne amisti numai co totu cu acelési-cuvinte esplicate in chipuri diferite, Dacii fura càndu germanisati, càndu celtisati.

§ 6.

Aruncàndu ua privire retrospectiva asup'a opiniuniloru analisate despre nationalitatea Getiloru si Daciloru resulta co acesti'a nu suntu nici Germani, nici Celti, nici Slavi de origine.

Ne remàne sa cercetàmu deco ei nu se potu asiediá cu mai multa probabilitate intre poporele d'in famili'a thraca.

§ 7.

Herodotu este cellu d'anteiu d'in scriitorii vechimei, care vorbesce despre Geti aretandu-i de cei mai viteji si cei mai indreptatiti, — adico adeveratii, proprii Thraci (181). Strabon de asemenea ii numesce unu tribu d'in marea familia thraca, resemàndu-se pe marturi'a lui Menandros, si mai adaoga co : Dacii cu Getii vorbiau un'a si aceiasi limba (182). De si contr'a deseversitei loru identitati Dio Cassiu se pronuncia in modu hotaritu (183), nu resulta co Dacii aru fi avutu ua positiune ethnologica deossebita de a Getiloru. Cu atari marturii ansa negresitu co nu dobèndim

(176) Cuno. op. cit. p. 330.

(177) id. p. 340. — (178) id. p. 340. — Vedi mai departe. (179) id. p. 341.

(180) **Miklosich**, *die slavischen Ortsnamen aus Appellativen* (Denkschriften der Wiener Akad. XXI, 1872) p. 77.

(181) **Herodotu**, IV, 93 : οἱ ἑται... Θρηΐκων ἐόντες ἀνδρηϊώτατοι καὶ δικαιότατοι.

(182) **Strabo** 296. 303. 304. 305. — (183) Vedi mai susu cap. VIII, § 1.

Digitized by Google

ua idee mai precisa despre nationalitatea Getiloru si Daciloru, pene ce nu vomu vedé mai anteiu ce putem scí siguru despre nationalitatea insasi a Thraciloru.

Ethnographii si filologii moderni, recunnoscèndu cu totii in Thraci unu poporu indo-européńu, difera numai in determinarea grupei la care ei appartinu; unii ii afiliadia cu grup'a arica, in specialu eranica seu baktro-persica; altii, cu grup'a européna, in specialu sud-européna seu greco-italica; ua a trei'a classa de invetiati le dà ua positiune intermediara intre ambele grupe.

§ 8

Thracii suntu Erani. Lassen, combatèndu classificatiunea de limbi si popore a lui Adelung (184) in patru familii principale: 1° thraco-illyrica (appartinèndu-i celle mai multe popore d'in Asi'a mica la vestu de Halys, si in Europ'a populatiunile thrace si illyrice); II-a pelasga; III-a gréca, si IV-a latina, — pe cuvinte co acea classificatiune separa limbi forte aprope intre densele, admite ua familie speciale de limbi: thraco = mica-asiatica = armena, despartita de Helleni, de Illyri (la cari appartinu Skipetarii seu Albanesii) si de vechii Italiei (Umbrii, Oskii si Latinii) prin proprietàti imposibilu de determinatu d'in caus'a cunnoscintiei insuficiente a acelei familii, care coprinde urmatorele limbi: armena, cappadocica, phrygiana, limb'a Bithyniloru, Thyniloru si Marijandiniloru, si in fine limb'a thraca (185). Despre cea d'in urma elu observa anume, unindu-se cu P. Bötticher (186) 1° co ea schimba pe sskr. *h* in *z*: Βιζα unu feliu de gràu si ζείρα, ua haina pe d'asupra, reducèndu-se la radecin'a sskr. *vrih*, cresca, si *hri* a lua; II-a co ea nu deosibesce pe *ç* de *s*, cum probeadia numele thracu Σαραπάραι «taitoru de capu», care vine de la sskr. çiras capu (originaru çaras, comp. gr. κάρη), si sskr. prî in causativu cu simtiu de: a duce la capetu, a finí, zend. pĕrĕ a sfarimá (187), si III-lea, proba co Thracii appartinu grupei arice este numele unui thracu numitu chiaru Ἀρεία (188).

Lagarde (189) si Gosche (190) compàrandu glossele thrace si phrigiene de prin

(184) *Mithridates* II p. 399 seq.

(185) **Lassen**, in *Zeitschrift der deutschen Morgenländischen Gesellschaft*, Leipzig 1856 vol. XVI p. 329—388: *Ueber die lykischen Inschriften und die alten Sprachen Kleinasiens.*— In specialu *ueber die alten Kleinasiatischen Sprachen überhaupt* (364—388).

(186) *Arica*, scripsit Paulus **Bötticher**, Halae 1851, pag. 50 si 51. Autorulu reunesce mai anteiu notitiele istorice respandite pr'in scriitorii vechimei despre originea arica a unoru popore d'in asi'a-mica, si europ'a ca: Mysi, Thraci, Armeni, Phrygi si Lydi; apoi insira glossele conservate de autori d'in limb'a persica, phrygica, lydica, thracica si scythica. Vedi despre acesta scriere **H. Schweizer**, in **Kuhn**, *Zeitschrift für vergleich. Sprachforsch.*, t. I, Berlin 1852, p. 476 seq.

(187) p. 365. — (188) **Steph. Byz.** v. Θράκη.

(189) *Einige Bemerkungen ueber êrânische sprachen ausserhalb Erân's*, in *Gesammelte Abhandlungen*, p. 266—295.

(190) *De ariana linguae gentisque armeniacae indolae*, Berolini 1847 in 8, p. 20—30.

Digitized by Google

scriitorii vechi cu vorbele correspundietoare d'in armen'a, zend'a, neo-persan'a, au ajunsu la conclusiunea co limb'a thraca se cuvine grupei eranice, opiniune ce o vedemu adoptata de còtre alti invetiati cá: Justi (191), Renan (192), Tomaschek (193), Blau (194), Ellis (195), Diefenbach (196), Mordtmann (197), Fligier (198), Hasdeu (199) etc. (200).

§ 9.

Thracii suntu indo-germani d'in grup'a sudu-europena. Dupo August Schleicher (201) limbile indo-germanice se impartu in trei grupe: 1° grup'a *asiatica* séu *arica*, consistàndu d'in famili'a de limbi indica (vechi'a limba indica si sanskrit'a) si iranic'a seu eranic'a (vechi'a baktrica seu zenda, vechi'a persana, si limb'a arména); 2-lea grup'a *sudvestica europena*, consistàndu d'in grec'a (còtre care mai aprope de càtu tote stà limb'a albanesa), d'in italic'a (latin'a, umbric'a si oskic'a) d'in celtic'a (vechi'a irica), si 3-lea, grup'a *nordica europena*, consistàndu d'in famili'a slava, lituana si germana. Procesulu de divisiune allu acestui corpu de limbi indo-germanice Schleicher ilu presenta sub urmatorea schema (vedi pag. d'alature), in care lungimea liniiloru semneadia durat'a, iara departarea unor'a de altor'a gradulu de inrudire (202). Astu-feliu, dupo acésta schema Indo-Germanii se despartu mai anteiu in doue grupe: intr'una parte: Germanii şi Slavii, intr'alt'a Arii (Indii si Eranii) Grecii (la cari se numera si Illyrii) Italii si Celtii. Mai tardiu apoi Germanii se separa de Slavi, éro Arii de catre celle alte trei familii, urmàndu mai departe fie-care grupa a se subimpartí in acelasi chipu.

(191) *Handbuch der Zendsprache.*

(192) *Histoire des langues sémitiques*, p 52.

(193) *Ueber Brumalia und Rosalia*, in *Sitzungsberichte der Wien. Akad*, 50, p. 358.

(194) *Das Albanesische, als Hulfsmittel zur Erklärung der Lykischen Inschriften* in *Zeitschrift d. d. m. Gesellsch.* t. 17, Leipzig 1863, p. 652 sqq.

(195) *The armenian origin of the Etruscans*, p. 5. sqq.

(196) *Origines Europeae*, 45. 65. sqq.

(197) *Ueber die altphrygische Sprache*, in *Sitzungsberichte d. k. bayr. Akad.*, 1862, t. I, p. 12—38.

(198) *Beitraege zur Ethnographie Kleinasiens und der Balkanhalbinsel*, Breslau, 1875.

(199) *Column'a lui Traianu*, 1874 nr. 5 si 6.—1876.

(200) Despre valórea acestei theorii vedi mai la vale, § 15.

(201) *Compendium der vergleichenden Grammatik der Indogermanischen Sprachen*, vierte auflage, Weimar 1876, p. 5—9.

(202) op cit. p. 9.

Digitized by Google

In contr'a acestei pareri, d. professore de la Vienn'a *Fr. Müller* (203), admite cu

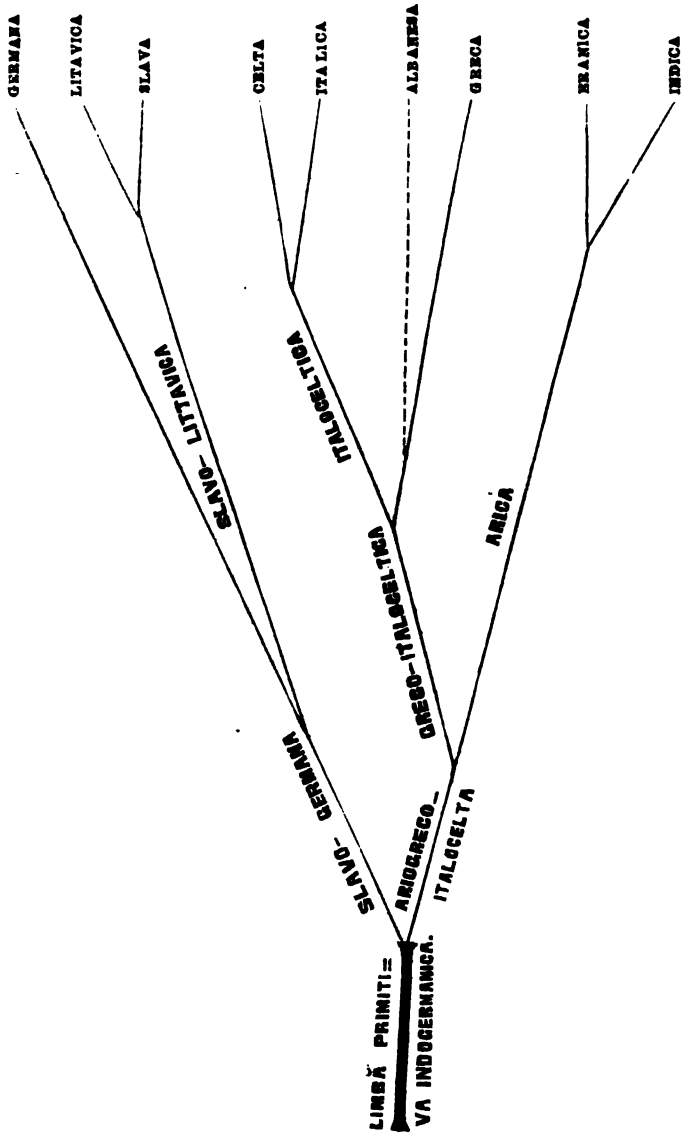

(203: *Allgemeine Ethnographie*, Wien 1873. p. 70 seq. Theori'a lui Mueller se pote inchipuí prin urmatorulu arbore :

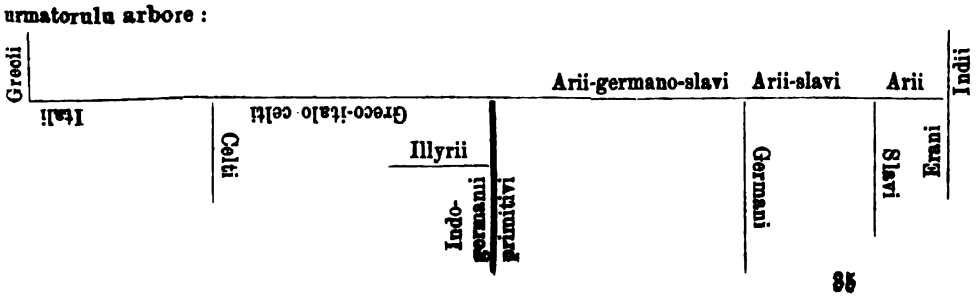

Digitized by Google

cei d'anteiu cari s'au despartitu de comunulu trunchiu au fostu Illyrii cari, mergènd cotre sudu occupara peninsul'a Balcanica si tiermurile peninsulei italice. Apoi cu timpulu restulu limbiloru indogermanice se facú in doue : Celtii, Italii si Grecii de ua parte; Arii, Slavii si Germanii de alt'a. Celtii se despartira de prim'a grupa apucàndu spre apusu, éro Germanii, de a doua grupa, apucàndu spre miada-nopte. In fine se separa si Italii de Greci, si Slavii de Arii, cari la rendulu loru se bifurca: in Indi si Erani (Persii de adi, Kurdii, Ossetii, Armenii (204), Belutschii si Afganii éro in anticitate celle mai multe popore d'in Asi'a mica, cá Phrygii, Cappadocii etc.; Thracii aru fi dero pre langa Basci cei mai vechi locuitori ai Europei.

§ 10.

Theori'a de limbi midilocitore a lui Schmidt. — Iohannes *Schmidt* in scrierea sea *Rapporturile de afinitate alle limbiloru indo-germanice* (205) renunciàndu la opiniunea generale sustinuta si de densulu pene atunci, co tóte limbile europene se reducu la ua singura limba fundamentale, si co limb'a primitiva a poporului indo-germanu s'a divisu mai anteiu in doue dialecte, unulu *aricu* si altulu *europeicu*, emise ua nóua theorie a càrii espositiune socotimu de cuviintia a o face pe scurtu ací : Schmidt enumera mai anteiu (206) temeiurile aduse pentru deoscbirea grupei *arice* de cea *européna*, temeiuri aretate pre largu intre altii, de Lottner (207) si Fick (208), invèdereadia apoi (209) strins'a affinitate d'intre limbile nordeuropene (litavic'a, slavic'a

(204) Despre limb'a armena vedi studiile d-lui Fr. Müller d'in *Sitzungsberichten der phil.-histor. classe der Wien. Akad.*, 1861—1863.

(205) *Die Verwandtschaftsverhältnisse der Indogermanischen sprachen*, Weimar 1872, pagini 68.

(206) op. cit p. 2—4. — (207) *Zeitschrift* VII, 18 seq. 161 seq.

(208) *Wörterb. d. indogerm. spr.* 1053 seqq. Aceste temeiuri suntu :

1° Aric'a nu are *l*, pe càndu limbile europene pre originarulu *r* l'a schimbatu in *l*; es. : plenus, lit. pìlnas, vechiu bulg. plŭnŭ, got. fulls, grec. πίμ—πλη-μι;

2° In sskr. mai multe prepositii au sensuri diferite, pe càndu in limbile europene au acellasi sensu. Es. : abhi «ad», pe càndu grec. ἀμφί, lat. amb-, v. germ. sup. umbi, vechiu-iricu imm semneadia «circa» etc.

3° Motive istorice culturale : communitatea numiriloru agricole, alle secerisiului si macinatului numai in limbile indo-europene. Vedi anso d'in contr'a **Hehn**, *Culturpflanzen und hausthiere in ihrem übergang aus Asien nach Griechenland und Italien sowie in das übrige Europa*, p. 399.

4° Mutatiunea germana a sunetelorु (lautverschiebung) in unele cuvinte presupune consonantismulu limbiloru europene, éro nu allu celloru arice. Es. *k* d'in ik provine d'in medi'a lui ego, ἐγώ éro nu d'in aspirat'a sskr. aham;

5° Tóte limbile europene suntu mai cu séma de acordu in conservarea vechiului si originarului *a*, si in fórte dés'a scoborire a lui in *e* si mai departe in *i*, pe càndu vechi'a indica si vechi'a persica nu cunnoscu in genere pe *e* scurtu, éro scoborirea lui *a* la *i*, numai in numeru limitatu, - anticulu baktricu ĕ (scurtu), dependinte de consunantele làturalnice, neavendu a face cu europenulu *e*, care nu atârna de densele. (Vedi **G. Curtius**, *bericht. d. sächs. ges. d. wiss.* 1864. p. 9 seqq). Es. cu *e* ἕξ, sex, saihs, szeszì, ṣestĭ; d'in contr'a: sskr. ṣaṣ, vechiu-baktr. khṣvas, pe càndu in gr. ἀρόω, lat. aro, igot. arja, lit. ariù, *a* s'a conservatu; si in fine

6° Visteri'a de cuvinte commune ce ne 'ntempina in mai multe limbi europene, adunate de Fick in *Wörterbuch d. indgerm. Spr.* 355 sqq.

(209). op. cit., p. 6—9.

Digitized by Google

si germanic'a) (210) conchidiéndu co slavo-lettic'a cu neci-un'a d'in limbile europene nu stà in mai strinsa legatura de càtu cu cea germána (211), faptu recunnoscutu de mai toti filologii, si contr'a carui'a nimicu cu greutate nu s'aru puté invocá. Mai departe, cercetàndu rapportulu slavoletticei cu grup'a eranica, Schmidt constata trasuri de afinitate pe cari slavic'a le are numai cu eranicele (212), éro nu si cu sanskrit'a, si vice-versa, trasuri pre cari limbile arice le au numai cu slavic'a, éro nu si cu lita-

(210) Acestoru limbi le suntu commune :

1° Contractiunea lui *-ja* in *i* lungu a unoru nume feminine la nominativu singularu, mai cu séma a participiiloru feminine;

2° Idem in *i* lungu radicalu a numeriloru cardinale de la 4—10, in gotic'a, 4—9 in litav'a, si numerulu 4 in slav'a;

3° Assemenari in numerale : got. -lif, -lib, rad. -libi -, si lituan. -lika ; got. thusundi, pruss. ac. plur. tusimtons, vechiu bulg. tysѫšta, lit. tukstantis, ua mie;

4° Formatiunile presentelui prin midiloculu suffixului séu infixului nasalu, spre a esprime rapportulu passivului-inchoativu, séu intransitivului ;

5° Transformarea lui *bh* d'in suffixele casuale *-bhi*, *-bhis*, *-bhja* (m) *s* in *m* : got. vulfa-m, vechiu-bulgar vlъko-mъ, lit. vilká-mus, vilká-ms, particularitate ce nu o are de càtu aceste trei limbi nordu-europene; si in fine :

6° Visteri'a de cuvinte a catoru-si trele limbi, care se acorda in multe si forte insemnate puncte, d'in 142 cuvinte si radecini constatate pene acumu numai in limbile nordeuropene, 59 suntu commune germanei, slavei si lituanei; 50, numai slavei si germanei, iar 33 numai lituanei si germanei,

(211) op. cit., p. 9.

(212) Punctele commune alle slavoletticei cu eranic'a, si esclusivu numai cu dens'a, suntu dupo Schmidt acestea (p. 9—15) :

1° Schimbarea lui s in h;

2° Formatiunea nominativului dualu allu celloru cu i- radicalu : vechiu-bulgaru kosti, lit. avi= sskr. avi (1), zd. afriti (2); si lit. sunù (3), v. bulg. syny=sskr. sunu(4), v. baktr paju(5); assemenea a nominativului dualu allu femeniniloru in a- (lungu) radicalu : la sskr. açve (6), v. baktr. date (7) correspunde numai in slavolettic'a formatiuni cá v. bulg. рѫкѣ, lit. ranki d'in *rankë. (8)

3° Cea mai importanta d'in tote : Numai in limbile slavolettice palatalei sibilante arice (sskr. v. baktr. ç) correspunde ua sibilanta (slav. s, lit. sz), pe càndu celle-alte limbi europene nu deosibescu acestu sunetu de guttural'a tenuis (k). Es. sskr, çatam, zd. çatem, v. bulg. sъto, lit. szimtas, ansa got. hund, lat. centum, v. iric. cét, grec. ἑκατόν.

Assemenàri alle slavoletticei cu aric'a, éro nu si cu germanic'a :

1° In declinatiuni : instrument. sing. -bhi. plur. -bhis; loc.t. plur. -sva; in conjugatiuni : aoristulu simplu si compusu, futurulu in -sjami, particip. perf. activu in -vans, supinulu in -tum; (9)

2° Numai in erano-slavolettic'a este : a) genet. sg allu pronum de antei'a persona : v. pers. mana(10) v. baktr. mana, lit. máno, v. bulg. mene, b) pronumelo ava-, vech. bulgar ovъ, c) preposit. v. bulg. radi, v. pers. radij pentru, si prep. sam : pruss. sen, lit. sù, v. bulg sѫ-, su-, sъ, v. baktr. hanv (11),

(1) *i* lungu. (2) *a* si ultimulu *i* lungi. (3) primulu *u* lungu. (4) ambii *u* lungi (5) *a* si *u* lungi.

(6) *e* lungu. (7) *a* ṣi *e* lungu.

(8) Fick observa (*Die ehemalige Spracheinheit der Indogermanen Europas*, 1873, p. 58) co ar trebui sa se probedie mai anteiu co in punctulu acest'a in care Slavii si Arii suntu in acordu, ei se departeadia de Germani, ceea-ce nu se pote probá d'in caus'a disparitiunei complete a dualului in limb'a germana, si impossibilitatii de a sci cum, acest'a alcatuiá formele correspondietore, pe càndu avé anco dualulu.

(9) Aceiasi observatiune cá in not'a precedenta, coci aceste forme au disparutu completu séu aprópe completu d'ia german'a.

(10) *a* finalu lungu (11) cu semnulu ~ d'asupr'a lui *an*.

Digitized by Google

vic'a, de unde deduce (213) co limbile cari suntu geograficesce mai apropiate, au trasuri comune mai multe de càtu celle mai departate, co prin urmare ua midilocii continua duce de la limbile indice, prin celle eranice, la celle slavice, si de la ac stea la celle lituanice; si in fine co slavic'a contine mai multe trasuri arice de cátu litavic'a, eranic'a mai multe de càtu sanskrit'a. Aceste asemenari ânsa fiindu de as natura co nu ne autorisa a pune pe slavoletici mai aprope de ramur'a arica de càtu germáni, urmeadia (214) co: litavic'a pe de ua parte se 'nlantiuesce in chipu nedespart bilu de german'a, pe de alt'a totu astu-feliu de aric'a, de unde déro: opiniunea unei lim primitive slavo-letto-germána, ca si a unei limbi primitive slavo letto-arice, es falsa, nefiindu justificata nici un'a nici alt'a prin fapte limbistice. Atunci (215) tr bue a recunnósce co: slavolettic'a nu este nici limba arica nici europena, co ea nu póte desface nici de aric'a nici de germanic'a, fiindu numai midilocitórea organic a amendoror'a. Anse deco nu admitemu ua limba primitiva nordu-européna, nu p temu admite nici ua limba primitiva européna (216), pentru co in sudulu Europei, si la nordu, nu esista ua granitia intre aric'a si limbile européne, — assemenari limbei greca de ua parte cu latin'a si celtic'a, de alt'a cu limbile arice fiindu de as natura (217) co ea nu se pote despartí nici de unele nici de altele. Totu astu-feliu alle latinei cu celtic'a, prim'a fiindu midilocitórea organica intre tóte alle selle v cine: gréc'a, celtic'a si german'a; — cum asemenea si celtic'a este midilocitór

hém-, sskr. sam, d) substantive collective séu abstracte in locu de numere cardinale: pATĬ = ss pańkti- cincime, devATĬ = v. baktr. navaiti nonnime, desATĬ = sskr. daçati diecime (12); e) ordinalul prĭvŭ primulu = v. pers. paruva-, v. baktr paourva-, sskr. purva; f) sl. bogu Dumnedieu = v. per baga, v. baktr. bagha-, phryg. Βαγαῖος (Ζεύς); svATu lit. szvèntas sfantu = v. baktr. çpenta- (13);

3° Aceiasi numire a nuntii la Slavoletti si Arii (Vedi. Anexu II sub *vedu*) si a scrierii la Slavi Persi: v. bulg. pisati a scrie, v. pers. ni-pis, nij-apisam scrisseiu. (14)

(213) p. 15. — (214) p. 16 — (215) p. 17. — (216) p. 19.

(217) Assemanarile grecei cu limbile arice:

1° Schimbarea intre ἀ-privativu (in aintea Consonanteloru) si ἀν-privativu (in aintea Vocaleloru e càndu latin. in-, germ. un- remane neschimbatu si inaintea consonanteloru (15); si

(12) Fick, op. citat, p. 37, probeadia co aceste numere abstracte se afla si in germanic'a: slav. pATĬ cinci = ss pańkti, f. cincime, = an. fimt. f. cinci (de es. fimtar — dömr, judecat'a de cinci); slav. sestĬ siasse = an. sett f. sie (pentru seh-ti, acest'a pentru sehs-ti, precum an. setta al siesselea = sehtan-); slav. dseATĬ (lit. deszimti-s diec sskr. daçati diecime) comp. goth. -taihund d'in sibun- taihund 70, ahtau-taihund 80, niun-taihund gen. -taihundi 90, taihun-taihund 100, in care-taihund are functiunea numerului cardinalu, intocmai cá litaviculu deszimti-s diec v. slav. desATĬ diece. si in opositiune cu sskr. daçati decada, — Si in fine, vechiului-slavu devATĬ 9 (= zend, navai nonime) pote sa-i correspundia germ. dialectalu niundi-. Astu-feliu Germanii stau prin systemulu de numerator totu atâtu de aprope de Arii cátu si Litavii si Slavii.

(13) Ansa si german. ansu- Dumnedieu = zend. ahu domnu; goth. hunsla- sacrificiu = sskr. çvâtra; goth. hvait- reflexu allu sskr. çvid a fi albu, precum lit. szvit, e reflexulu sskr. çvit a fi albu, asiá co resulta si de ací ua atingeri de ua potriva a visteriei de cuvinte germana si slavolettica cu aceia a limbiloru arice. Vedi *Fick*, op. cit. 57.

(14) Fiind-co nimeni nu pote admite ca Arii si Slavii sa fi sciutu scrie in epoc'a cea fórte departe a connexinal loru limbistice, Fick (op. cit. 57) presupune: séu co Slavii a imprumutatu cunnoscinti'a artii scriului impreun cu cuventulu pisi-ti, a scrie, de la Persi prin midilocirea Scythiloru, séu co pers. nĭ-pis si v. slav. pisi-ti nu sunt identice, primulu venindu de la radecin'a pis, lat. pinsere, cellu d'allu douilea de la ariculu piç a taià, a zugravi, a impodobi, care se afla si in slav. pĭs-trŭ, pestritiu, ant. germ. sup. fêh, pestritiu, ποίκιλος, = sskr. peçale.

(15) Acésta coincidentia e numai aparenta, perderea nasalei provenindu d'in legile phonetice alle limbei grece, dupo cari ἐννέα = navan alaturi cu ἐνενή-κοντα (νεϝενη-κοντα — nônâginta), δέκα, δέκα-το-ς, ἕ-κα-το-ν. Vedi Fick. op. cit. p. 141.

Digitized by Google

organica intre latin'a si german'a. Astu-feliu Schmidt vede pretutindeni ua continua trecere gradata a limbiloru d'in Asi'a in Europ'a, punêndu in loculu ideii arborelui genealogicu, icón'a undeloru cari se intindu in cercuri concentrice d'in ce in ce mai slabe cu càtu elle se departeadia de punctulu centralu (218).

§ 11

Aplicatiunea imediata a acestei theorii artificióse o facù cellu d'anteiu reposatulu R. Rösler intr'unu studiu *Einiges über das Thrakische* (Cevà despre limb'a thraca) (219). Luàndu cá punctu de plecare hypothes'a co : limb'a illyrica, thraca, geta;

2° Numai in gréc'a si aric'a se afla : a) prepositiunea *sa* in compositiuni : ἀ-δελφειός sskr. sa-garbhja; b) augmentulu si aoristulu reduplicatu, cum si alte asemenari in conjugare(16) ;c) infinitive in : -ναι, -ενται, -μεναι îsi gasescu numai in aric'a corespundietore : δδ-μεναι, δό-μεναι,= ved. vid-máne (17), dámane(18), v. baktr. çtao-maine(19); d) suffixulu numeralu sskr. -ças, grec,- κας,-κις, pankà-ças=πεντά-κις·

(218) p. 27. Theori'a lui Schmidt se pote representá astu-feliu :

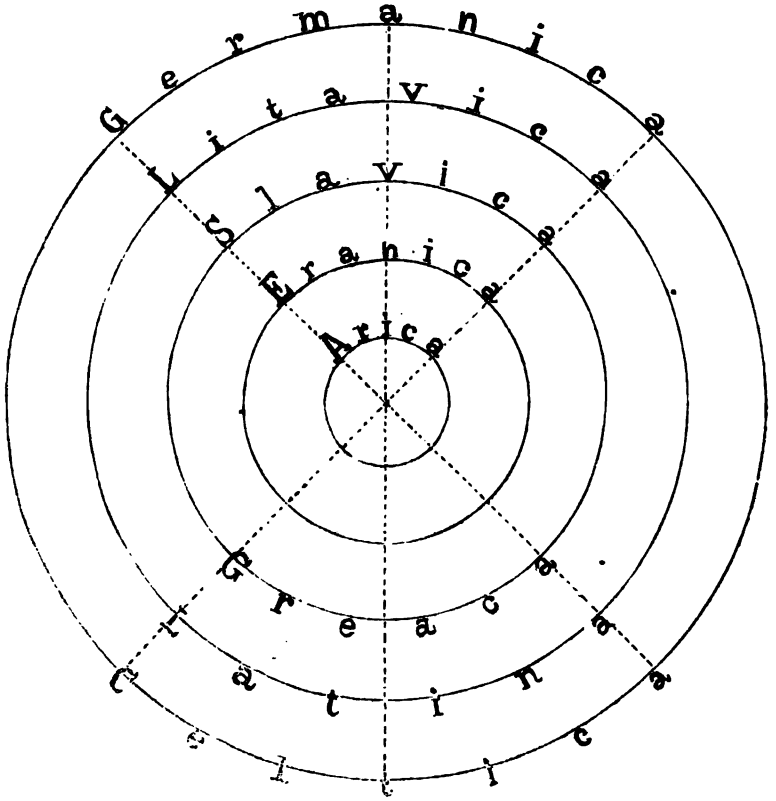

(219) *Zeitschrift für Oesterr. Gymnas.*, 1873, p. 105-116.

(16) Acesta'a suntu adeverate, anso nu probeadia nimicu pentru thea'a lui Schmidt. (*Fick*, p. 142—144).
(17) *e* lungu ,18) primulu *a* si *e* finalu lungi. (19) *e* lungu.

Digitized by Google

daca, scytha, sarmatica si slanica aru fi numai undele pusse in misicare alle unei'a si acelleiasi inundatiuni de popore de la resaritu prin portile nordice alle Iranului, inundatiune in care und'a cu càtu inainteadia mai la apusu cu atàtu se departeadia mai multu de originarulu aricu, asiá co scythic'a, sarmatic'a si slavic'a suntu mai aprope de aricu, in specialu de vechiu baktricu, de càtu dacic'a, thracic'a si illyric'a, — ellu compara mai multu séu mai pucinu nemeritu glossele si numile proprii thrace cu cuvinte si numi proprii eranice, slavice si celtice (220) spre a ajunge la conclusiune co: precum limb'a thraca are multe assemenari cu aric'a si in acelesi timpu cu grec'a si latin'a, totu asiá si limb'a daca (un'a d'in idiomele celle mai inrudite cu thrac'a) — pe lànga trasurile commune de afinitate cu thrac'a, are altele nu mai pucinu cu litavic'a si slavic'a.

§ 12.

Este meritulu lui August Fick de a fi probatu intr'unu chipu stralucitu nefundamentulu theoriei de limbi midilocitore a lui Schmidt, pr'in oper'a sea: *Unitatea limbistica de uadiniora a Indogermaniloru Europei* (221), si de a fi precisatu loculu ce trebue sa occupe Thracii in famili'a indo-germanica (222). Schmidt considerase accordulu slavicului *s*, litv. *sz*, cu sskr. vechiu-baktr. *ç* fatia de *k* allu celloru-alte limbi indo-germanice, cá ua proprietate esclusiva a limbiloru arice si slavoletice tragèndu de ací cellu mai de capetenia argumentu allu theoriei séle, — singurulu care dupo densulu aru ajunge sa derime opiniunea unei limbi primitive europene. Forti'a probantà anse a acestui accordu phoneticu se intemeiadia pe suppositiunea co limb'a primitiva nu cunnoscea de càtu unu singuru *k* (*k*-sunetu fora deosebire de casulu càndu ariculu *k* correspunde slavo-litav. *sh*, si càndu ellu conrespunde slavo-litav. *k*), suppositiune care este cu desseversire gresita. Ascoli (223) mai anteiu, si apoi Fick, probara co in limb'a primitiva indogermanica a fostu doui deosebiti k (*k* si k_{ι}) cari lassara urme neindouiosse in tote limbile indo-germanice (afora de aric'a si slavoletic'a, in celtic'a, italic'a, grec'a si germanic'a). D'in acesti doui k, unulu k = aricului *k* si *c*, grec. si (kF =) κ κκ, π ππ, τ ττ, lat. *c* si qv, (celtic. kv =) iric. *c* = gallo-britic. p, slavoletic k, si german. h si hv; d'in contr'a cellu altu k_{ι} = ariculu ç, grec. κ (éro nu κF si celle-alte), lat. c (nu si qv), iriculu c = gallo-britic. c (nu si p),

(220) Vedi mai la valle.

(221) *Die ehemalige Spracheinheit der Indogermanen Europas*, Göttingen 1873. — Idem, in *Beitraege zur vergleichneden Sprachforschung*, t. VII, p. 358.

(222) Insusi Schmidt dan lu sema de scrierea lui Fick, in *Jenaer Literatur-zeitung*, 1874 Nr. 14 (p. 201 seq.) marturisesce: «und gestehe gern zu, dass einige der Gründe, welche ich für meine Ansicht beigebracht habe, von Fick mit Glück angegriffen sind und dadurchmehr oder weniger an Beweiskraft verloren haben».

(223) *Vorlesungen über vergleichende Lautlehre*, übers. Bazsigher und Schweizer-Sidler, p. 49—78.

Digitized by Google

litav. sz, slav. *s*, in fine german. *h* (nu si *hv*) (224). Pr'in urmare paralelismulu aricului *k* cu slavoletticulu *k*, a aricului *ç* cu lit. *sz*, slav. *s* nu probédia intru nimicu afinitatea aricei cu slavolettic'a, nici «rolulu de intermediatoriu» allu slavoletticei intre aric'a si limbile europene, nici neesistenti'a de nadinióra a unei unitati limbistice a tuturoru poporeloru europene, ci d'in contr'a, ellu invedereadia unitatea limbistica si ethnica de lunga durata a càtoru-va membrii d'in grup'a européna, communitatea de traiu a ambeloru grupe nordica si sudica européna (225).

Allu douilea argumentu mai insemnatu allu lui Schmidt pentru opiniunea sea despre rolulu intermediatoru allu limbiloru slavo-lettice intre germanic'a si aric'a, este communitatea visteriei de cuvinte a Slavolettiloru si Ariloru (226). Pe càndu in germanic'a nu se afla de còtu 15 radecini si cuvinte cari ne intimpina numai in limbile arice, in limbile slavolettice d'in contra se afla 61 asemeni radecini. Fick a probatu (227) mai anteiu co acestu resultatu este ilusoriu, fiindu-co in adunarea reflexeloru de cuvinte arice d'in celle doue grupe limbistice (german'a si slavolettic'a) Schmidt a procedatu dupo principii cu totulu diferite; asiá de esemplu, pe lit. teku tekëti, a alergá, a curge, vechiu-slav. tekѫ teşti a alergá, a curge, ilu aduce cá parallelu cu sskr. takati, a trage, a asvîrli, a derimá, cu vechiu-baktr. tak, a alergá, a se grabi, a curge, de si radicalulu tak cu insemnare a curge serva cá basa in grec. τήκω ἐτάκην «a alergá, a se grabi», in ταχ-ύς, τάχ-ος etc. (228). Apoi, Fick facèndu singuru unu registru de cuvintele germano-arice si slavoletto-arice ajunse la resultate diametralmente contrarii celloru de susu, si anume co : germanic'a se asémena in partea-i lexica cu aric'a cellu pucinu totu atàtu còtu si slavolettic'a : cŏci pre càndu in germano-aric'a se constata 82 radecini si cuvinte commune, in slavolettic'a-aric'a numerulu acestor'a este de 65—70 (229). Mai departe, dupo-ce aréta co nici Greciloru nu li se pote atribuí rolulu de medilocitori intre Arii si ceillalti Europeni (230) fiindu in tote punctele curati europeni, cá unii ce au alcatuitu ua dinióra parte d'in unitatea limbistica européna, autorulu cerceteadia deca unu asia rolu nu se pote ca sa fi avutu alte popore, si anume : la nordu Scythii si Sauromatii, la sudu Phrygii şi Thracii cu tote semintiile mai mici : — Paeoni, Mysi, Dardani, Lydieni, Paphlagoni, Cappadoci etc.

(224) op. cit., p. 60. — (225) id., p. 30—34. — (226) Schmidt, op. cit. p. 18 si Annex. II si III.
(227) op. cit, p. 40—60. — (228) id. p. 40. — (229) id. 41—56.
(230) Intre alte argumente (p. 139—160) aduce si acest'a : co raportulu radeciniloru şi cuvinteloru italo-arice cotre celle greco-arice este cá 1 cotre 2, iaru nu, cum voesce Schmidt, de 1 cotre 5, si prisosulu aricu in gréc'a nu probédia inrudirea mai strinsa a ei cu aric'a, ci ellu trebue esplicatu prin faptulu, recunnoscutu de insusi Schmidt (p. 23) co : gréc'a a inceputu a fi limba scrisa cu mai multe secule inainte de latin'a, si de acei'a, unu numeru de cuvinte commune la origina tuturu Indogermaniloru, cari putéu fi si in Itali'a, s'au pastratu in gréc'a, pe càndu in limbile italice numai de aceia elle lipsescu, fiind-ca acelle limbi s'au fixatu mai tardiu prin scrisu. Se nu se uite anco, co italic'a in genere e mai saraca in cuvinte de catu cea greaca; acést'a fiind cotre prim'a ca 2 cotre 1, urmeadia cà si numerulu cuvinteloru greco-arice se fie indouitu mai mare de còtu celle italo-arice; ceia-ce relativu se pote dice : Italicii au totu atatea cuvinte arice, càtu au si Grecii; deci acesti'a nu suntu mai inruditi cu Arii de còtu cei d'anteiu.

Digitized by Google

In ce privesce pe Scythi (231) ellu considera cu dreptu cuventu cestiunea ethnografica cà deseversitu deslegata de către Müllenhoff (232) pentru eranismulu loru; prin urmare ei nu au pututu fi medilocitori intre Arii si Europeni. Càtu despre Phrygi si Thraci resultatele la cari ajunge invetiatulu filologu suntu decisive pentru a nu hesitá unu minutu macaru asupr'a locului ethnicu ce trebue datu acestoru popore: nici Phrygii nici Thracii nu suntu *Erani*, cí apartinu Indogermaniloru Europei. Pentru cá cititorulu care nu are la indemàna pretioss'a scriere a lui Fick sa se convinga de acést'a, arretu ací pe scurtu cate-va d'in argumentele demonstratiunei selle.

§ 13.

Phrygii. — Cum co Phrygii nu apartinu grupei de popore eranice vorbesce chiaru traditiunea celloru vechi : mai anteiu, traditiunea poporána macedonica co ua data Phrygii seu Brigii fusera vecini cu Macedonii si locuitori ai acelleiasi tierri, avèndu chiaru capital'a cea veche a Macedoniei, Aigai-Edess'a; (233) Apoi, marturi'a istoriografului Xanthos, lidianu de nascere, si deci cunnoscetoru siguru allu legaturiloru éthnice d'in Asi'a mica, precum si Arrhianu d'in Nicomedi'a (234), nu mai pucinu bine informatu, sustinu co Phrygii au emigratu d'in Europ'a. II-lea Phrygii suntu in strinsa inrudire cu Thracii, dupo cum resulta si d'in marturi'a lui Strabo despre communitatea cultului Kotysei si allu edonicului Lykurgos-Dionysos; (235) d'in faptulu anco co numele de Kotys ne intempina de ua potriva cá nume phrygicu si thracicu; si ce este mai multu, Brygii (Βρόγοι) d'in Macedoni'a ai lui Herodotu (236) si Strabo (237) suntu fora indoiala resturile vechiloru Phrygi seu Brygi ua diniora locuitori in Europ'a, si tocmai pe acesti Brygi Herodotu ii numesce Thraci (Βρόγοι Θρῆϊκες).

Dera ceea-ce probeadia invederatu co Phrygii suntu indogermani europeni, éro nici de cum inruditi cu Eranii, suntu glossele phrygice, (238) d'in cari vomu indicá urmatorele :

Ἄγδος unu munte, de unde numele dieitatii phrygice Ἄγδιστις = ὄχθο-ς inaltime, malu stîncosu, cu suffixu ιστι-ς, comp. de es. Λυγκηστής de la Λυγκό-ς, Διαστή-ς de la Δῖον, nume gentilicu macedonicu.

(231) op. cit. p. 405—408.

(232) *Monatsbericht der Königl. Akademie der Wiss. zu Berlin* 1866, p. 549 seqq. Vedi mai susu cap. III.

(233) Ancŏ si pe timpulu lui Herodotu (VII, 73.VII, 138, Strabo, XIV, 618) se numiá imprejurulu Edessei «gradinile regelui Midas» fiulu lui Gordias, pe care rege mythicu allu Phrygiloru, Midas ilu cunnósce si Strabo (XIV, 680, 28) ; districtulu Mygdonia la resaritu de Axios se numiá asiá dupŏ tribulu phrygianu allu Mygdoniloru.

(234) **Strabo**, XIV, 618. — **Eustath.**, la *Dionys. Perieg.* 322. Ἀρριανοῦ λέγοντος, ὥσπερ Φρύγας καὶ Μυσοὺς οὕτω δὴ καὶ Θρᾷκας ἐξ Εὐρώπης διαβῆναι εἰς Ἀσίαν.

(235) X, 471.— (236) VI, 45. 185. — (237) 326. 327. 9. — (238) op. cit. p. 411—416.

Digitized by Google

αζήν acc. ἀζένα barba, mustatia, compusu d'in prefix. ἀ si ζεν = γένυς barbie, lat. genu-ĭnus, gena, vechiu-iricu gen gura, goth. kinnus barbie; sskr. hanu maxila.

ἄκριστι-ν acc. morareasa, painareasa, idem cu prefix a, si radic. κρις = krus a pisá a striví, a faramintí. comp. lat. crus-ta cóje, prajitura, lit. krusz-ti a sfaramá in mici granntie, in pulbere, krusz-tine ordiu curatiatu, krusza, grindina. Krus cu acestu sensu nu se afla in aric'a.

Aceiasi radicale este in Ἀ-κρισ-ία-ς, numele lui Kronos, cu care compara lit. pakrusz-ti a scadea, a slabi, su-krusz-eli-s omu betrànu, slabanogu, in decrepitudine.

ἁρμά-ν, resboiu, de la radicalulu ar, de unde vechiu-slavon. retĭ disputa, lupta = sskr. r.ti, vechiu-pers. ham-arana ciocnire, lupta, lat. ad-orior. Probabilu co ἁρμά este identicu cu ὁρμή, care vine d'in ὀρ ὄρνυμαι.

ἄτιηγος, atagus tiapu, acelasi cu vechiu-slav. kozŭ = sskr. chaga, châga tiapu, form'a primitiva skaga, skâga. Pentru trecerea lui ʒk in ττ prin κτ vedi esemple in grecesce; comp. si thraciculu κτίστας caelebs = vechiu-slav. cistŭ=lit. skysta-s curatu.

Βαγαῖος, Zeus allu Phrygieniloru; comp. v. slav. bogŭ Dumnedieu = zend. bagha = v.pers. baga Dumnedieu = sskr. bhaga domnu, nume allu unui dieu, si v.slav. nebogŭ fora avere, de unde bogŭ = sskr. bhaga m. avere, prosperitate, norocu.

Βαλήν rege apartine mai anteiu slav.bolij mai mare, mai tare; se compara cu mai pucinu dreptu lat. val-êre, vechiu-iricu fiáth (= vlâ-ti-) domnie, stapenire si sskr. bala putere. Comp. Müllenhoff, op. cit. 566. — Cuno op. cit., 274.

Βάμβαλο-ν. αἰδοῖον, comp. lit. bybi-s, bybeli-s demin. penis. In aric'a nu e nici-ua urma de acestu cuventu.

Βέκος pane, apartine radecinei europene bhag, a cóce d'in φώγω a frige pe grataru, german. bakan bôk a coce. Cuno (275) ilu compara cu armen. haz.—Müller (beiträge III 90) reduce cuventulu la radecin'a persana *pac*.

In Βρίγες = Βρόγες = Βρόγοι, este radecin'a europeica bhrug, lat. frūg, goth. brûkjan. germ. nord. sup. brauchen; Phrygienii se numiau déra homines frugi, omeni abili, utili.

In βρικίσματα numele unui dantiu phrygianu, βερεκύνδαι numele demoniloru, se recunosce radecin'a βρεκ a sguduí, a clatiná, a vibrá, care se gasesce in ang. sax. bregdan bragd cu acelasi intiellesu. Nu e de comparatu ariculu bhrâç a hesitá, a balantiá, a cadea, a resturná, d'in caus'a lui ç si a sensului.

Digitized by Google

Βερεκόνται, numele unui tribu phrygianu, se reduce la radec. βρεχ, βερεχ a luminá, care indica pe sudeuropenulu Ḳ, pe càndu ariculu bhrâç a luminá indica pe ariculu ç. In german'a brëhen a straluci, brëhend = Βερεκοντ — splendidus.

γάλλαρο-ς, γέλαρο-ς soci'a fratelui, in locu de γαγFα-ρο-ς, de la cuventulu européu (ce nu se gasesce in aric'a) galva-s = γαλόως = lát. glôs = v. slav. zelva.

γλουρό-ς auru, pote d'in γολFo-ρο-ς, are radec. européna ghal a fi galbenu, verde; pentru forma comp. χλοερό-ς, χλωρό-ς (d'in χολFε-ρο-ς); pentru sensu comp. v.slav. zlato = goth. gultha — auru. In aric'a radecin'a corespondietore suna *har*, iaru in eranic'a *zar*.

δάο-ς lupu = δαFo-ς e acellasi cuventu cu θώ-ς gen. θωός (pentru θωF = θoFo) siacalu. Radecin'a este dhu a face sgomotu, vijelie, de unde de es. v.slav. divij, di-kŭ selbatecu.

ἔλυμο-ς numele phrygianu allu flautului, pote ἐ-άλεμο-ς si ant. n. jâlm-r beeitulu seu mugetulu animaleloru (= elma-s).

ἔξι-ς (mai corectu pote ἐζι-ς) ariciu, = lit. eжy-s = v.slav. ѥжь m. ariciu, comp. ἐχῖνο-ς v.slav. jazvŭ, v.germ.sup. igil, n.germ.sup. Igel. In aric'a nu este nici una urma de acest'a.

ζέλκια pl. n. verdetiuri, legume, comp. v.slav. zlaku m. vérdia; radecin'a européna este ghal a mugurí, a resarí, a inverdí; comp. lit. zel-ti, v.slav. zelo iarba, vérdia.

ζέμελε-ν acc. sg. sclavu, v. slav. жьн-іж, жа-ти жа-тель a legá, a legá cu sfor'a de unde, жатель lantiu de gûtu; ζεμελε semneadia dero captus, prinsu. In aric'a lipsesce radecin'a gam, a luá, a apucá.

ζέτνα pórta, de la radecin'a européna ghad a cuprinde, a apucá, d'in χανδάνω, ἔχαδον. lat. hed-era, pre-hendere, goth. gitan, engl. to get, angs. geat = engl. gate pórta.

ζευμά isvoru de la ζυ, *ghu*, a versa = χυ, χέω, lat. fû-ti-s, fu-d, fundere = german. geutan gutans a versá. In aric'a *hu* semneadia a jertfí, iar nu a versá.

κίκλην acc. constellatiunea ursei mari la Phrygieni, care la ceillalti Indogermani — Greci si Germani — se mai numesce si Carre; de aceia putemu compará κικλη cu κύκλο-ς = angsax. hweogol, engl. wheel róta. *K* initialŭ s'a slabitu in *C* in celle doue limbi arice: in sanscrita se dice *ciakra*, şi in zend *ceokhra*.

κίμερο ς· νοῦς vine de la radecin'a ki a cautá, a recunnosce.

Digitized by Google

Kunes pare a fi insemnatu la phrygieni cane; comp. κυών, lat. canis, vechiu-iricu ku pl. kun. Platon, care observa asemenarea numelui de caine la Phrygieni si Greci, n'aru mai fi facutu acesta observatione, deco acestu nume aru fi avutu in limba phrygiana un *ç* initialu cá in sskr. *çvan* si in zenda *çun*.

Κορόβαντες, κόρβαντες, demonii in veci dantiàndu, de la radecin'a européna karbh, kvarbh a inverti; comp. goth. hvairban, hvarf a inverti; κορβαντ part. pres. = goth. hvairband-s.

Μαζεός, numele lui Zeus, dieul suprem, e formatu d'in radecin'a magh a puté.

Μάνης si Μάσσης vechiu rege si stremosiu allu Phrygiloru, Μάνης nume phrygianu obicinuitu, correspundu germanului Mannus, stremosiulu primitivu allu Germaniloru si sskr. manu, manus omu, omu primitivu.

μίτρα legatura de capu, comp. séu lit. mutura-s tistimelulu femeiloru, ce 'lu porta a dou'a ḑi de nunta, séu vechiu-nordicu motr (adicŏ mutra-) gen. motrs n. conciur'a femeiasca, bonnetu.

νηνίατο-ς cantecu uritu, de la νηνια = lat. nênia, cantecu tristu, lugubru. In aric'a nu se afla nimicu correspundietoriu.

ὄρου adv. susu, pentru Fορου = armen. i ver, i verû, i veroi susu, d'asupr'a, d'in nou; insa compara si lit. virszu-s = vech. slav. vrŭchŭ partea superiora, verfu, vech. slav. vrŭchu adv. susu.

Πάπα-ς numele bithynicu, deci thracicu allu dieului phrygicu Ἄττη ς=ἄττα, lat. atta, goth. atta, v.slav. otĭcĭ tata. Astu cuventu nu se constata cu certitudine in aric'a.

πικέριον untu, de la rad. πακ a deveni tare, a se inchiegá.

pur (u lungu), focu, comp. gr. πῦρ, germ. fiura (fûra), focu, armen. hhûr focu.

ῥίσκος coferu nu e phrygicu, ci celticu imprumutatu de la Galati locuitori ai unei mari parti d'in Phrygi'a; comp. vechiu-iricu rusc cortex.

σίκιννι-ς unu dantiu comicu de origine phrygiana, = seu σικ = συκ = σϝεκ, adico radecin'a européna svak a clatiná, a vibrá d'in german. svang a clatiná si d'in lit. suk-ti a inverti; seu σικ este pentru σκικ d'in σκακ, si atunci σίκιννις = v slav. skokŭ dantiu, lit. szok-ti a sari (pentru skok-ti) szak-inti a face sa sara, zend. çac çacaiti a sari.

Digitized by Google

σόκχος seu σόκκός = lat. soccu-s, pantofu, comp. seu σόκχος cu zend hakha talp'a piciorului, seu σόκκος (pentru σκοκκος) cu germ. skôha-pantofu. *h* initialu in cuventul zendicu tine loculu lui *s* primitivu conservatu in cuventulu phrygian.

τιάρα bonnet'a phrygiana, de la radecin'a tu a umflá.

udro-apa, comp. gr. ὑδρο- de es. in ἄν-υδρο-ς = sskr. an-udra fora apa si germ. vatra, vech. germ. sup. wazzar, n. germ. sup. apa. — Pott (Zeitschr. VI 263) admite ua forma phrygica βέδυ «apa» d'in Clemens de la Alexandria (239).

De ací se vede co Phrygii nu potu fi Erani pentru co : sunetele caracteristice alle erano aricei : ks la inceputulu cuventului, c (tcea), j (dscha) ç si h (provenitu d'in *s*) lipsescu cu totulu limbei phrygice, pe càndu acést'a arrétta tote caracterile unitatii limbistice européne : unu *e* destullu de desvoltatu in ἀζέν-, βέκος, βρεκ-, ἔλυμος, ἕξις, ζέλκια, ζέμελεν, ζέτνα ; européneulu *l* in βαλήν, βάμβαλον, γάλλαρος, γλουρός, ἔλυμος, ζέλκια, ζέμελεν, κίκλιν, si compositiuni europene streine aricei : ἄ-κρισ-τις, γάλλαρος γλουρός, δάος, ἕξις, ζέλκια, ξέμελεν, ζέτνα, κόρβαντες, μίτρα, νηνίατος (240).

Deco anso Phrygii se apropie mai multu de grup'a nordica de càtu de cea sudica, cestiunea nu se póte deslegá de ua cam data : pentru prim'a aru vorbí phryg. ζ care correspunde pre deplinu lit. ж, slav. z (atàtu ζ càtu si z, provenindu d'in primitivulu *g* seu *gh*) ; éro pentru cea de a dou'a, faptulu co pe càndu k, primitivu devine la litvani *ss* si la slavi *s*,-in limb'a phrygiana elu se pronuncia cà unu curatu *k*,-caracteru propriu grupei sudice (Celti, Italici si Greci). Comp. phryg. kunes, càne cu lith. szu v. slav. suka ; si βρεκ = sskr. bhraç (241).

§ 14.

Pentru caracterulu curatu européneu allu Thraciloru vorbesce :

1-° strins'a inrudire a loru cu Phrygii ;

(239) Ua lista de glossele phrigiene vedi la **Lagarde**, *gesammelte Abhandlungen* 1866, p. 283 sqq.

(240) **Cuno**, (op. cit. p. 274—277) nu aduce nimicu altu pentru eranismulu Phrygiloru de càtu cuvintele : Βέδυ (?), Βαγαῖος, Βάλην, γέλαρος, Βεκός, si ἕκτωρ, pe cari le esplica càndu bine càndu reu pentru a conchide co insusi d'in motive geographice Phrygii suntu Erani, si in specie armeni. — *Cornelius* **Fligier**, *Beiträge zur Ethnographie Kleinasiens und der Balkanhalbinsel*, Breslau 1875, crede a derimá etymologiile glosseloru phrygiene date de Fick, prin constatarea unoru legi phonetice, cari nu suntu celle specificu eranice, ci acelle cu totulu nordu-europene Ellu esplica numele propriu Midas prin «sanscritu midh a minti» (p. 20) de si in sanscrit'a ca sí in zend'a verbulu suna *mith*; Pe κίμερος νοῦς ilu deduce de la pars. kamâr craniu, de si nici sensulu nici form'a cuventului nu permite acésta etymologie ; si deco gasesce asemanare între Βαγαῖος phrygicu si *bogu* slavu, afirma co Slavii l'au imprumutatu de la Erani, de si e mai probabilu co ambele cuvinte dateadia d'in period'a primitiva a unitatii indo-germanice ; etc.

(241) **Fick**, op. cit., p. 416—417.

Digitized by Google

2-lea locuintiele Thraciloru totu-d'a-un'a in Europ'a, in imediata atingere cu Grecii si Phrigii, — departe asia-dera de alle Ariiloru, — caci emigratiunea Thraciloru bithynici in Asi'a-mica are locu tardiu, in timpulu dejà istoricu.

3-lea resturile limbei thrace, (242) d'in care voiu aduce mai multe indicate si analisate de celebrulu filologu (243), punendu-le in comparatiune cu esplicarile lui Rösler (244) :

Βρία orasiu, cetatiue intarita in Βρέα, Σηλο-βρία, Μενε-βρία (grecisatu in Μεσημβρία) = radecinei var a incongiurá, comp. lit. ver-ti a deschide si a inchide = v. slav. vrѫ vîrîe-ti a vîri, v. slav vora f. imprejmuire, vrata n. pl. = lit. vartai pl. porta, osk. veru acc. portam. Rösler compara osset. bru, castellu intaritu, vechiu baktr. vare, vara locus circumseptus, noulu pers. bârû arx castellum, bâr, bârgâh, residentia regesca, slav. wari turris, domus regia.

Βόϊζα τίφη este pote unu cuventu imprumutatu. = zend. berezya relativu la grâne non-persan birinj, orediu, sskr. vrîhi orediu.

Βρυχο-ν acc. chithara = v. slav. брачати-чѫ, βομβεῖν a sunâ, a resuna, бракнѫти idem.

γέντα n. pl. Carne correspunde a. n. kjöt dat. kjötvi n. Carne, care se reduce la ua forma gendva = (γενδα =) γέντα. — Rösler raporta cuventulu la gr. ἐντ-, lat. int. dàndu-i sensu de maruntaie, apoi carne.

Ζάλμολξις numele dieului thracu ; ζαλμο — dupo Lagarde si Rösler aru fi = sskr. carman pelle, inveluitu cu pelle ; Fick observa correctu contr'aacestei etymologii esistenti'a lui *l* in cuventulu thracu, faptulu co thraciculu si phrygiculu ζ provine d'in g séu gh, éro nu d'in originarulu k; ellu compara ζαλμο cu grec. χλαμύ-ς ce se raporta ca si χλα-νίδ si χλαῖνα la radecin'a ghal a coperi ; éro a dou'a parte d'in Ζάλμ-ολξις o reduce la radecin'a européna valk ἕλκω, care in limbile slavolettice are insemnare de : «a se imbracá», comp. lit vilk-ti a scóte, a tiri ; a se 'mbracá, vilk-éti a se 'mbracá cu haina, uz valkas acoperementu, vechiu-slavon. po-vlaka f. idem. Ζάλμολξι-ς este déro in locu de Ζαλμο Φολξι-ς si semneadia purtatoru de pelle seu mantá (Comp. «hakul-berand» purtatoru de mantá, unu epithetu datu in mithologi'a germana lui Wodan).

ζετραία óla = ζετρα = sskr. ghaṭa óla, urcioru, caci dupo cum ṭ (punctatu) indica, ghatra = ζετρα — Rösler cugeta la sskr. *hu* a jertfi !

(242) List'a glosseloru thrace vedi-o la **Lagarde**, *gesammelte Abhandlungen* p. 278 seqq.
(243) op. cit., p 417—423.
(244) *Einiges ueber das Thrakische* (Zeitschrift für Oesterr. Gymnas. 1873, p. 105—116).

Digitized by Google

ζιβονθίδες, nobili Thraci si Thrace. — ιδ fiindu pote prelungire greca, ζιβονθ part. praes. act. allu unei radecini ζιβ care se pastreadia in lit. жibu, жibéti a stralucí, a uminá, de unde жëb-ti; uж-жëbti a ilumioá, жaib-a-s fulgeru; ζιβονθ este dero idea ticu cu lit. жibжs acc. жibant-i luminandu, partic. praes. allu verbului zib, si insem neadia «splendidus, illustris, prè-luminatu».

Rösler cugeta la sskr. sêv colere. gr. σέβας σεμνός (pentru σεϝνός).

ζέλα-ς seu ζήλα-ς, vinu = radecin'a européna ghal a rosí in focu, a streluci; comp gr. χλί ω, germ. glô-ja, glô-di cu acelasi intiellesu, si gr. χάλι-ς vinu, vinu curat de unde χαλί μη betivi.

θράττη ς pétra = drasad = sskr. dr.shad pétra.

κτίστα-ς celibatari pote preotí; κτ = sk, comp. lit. kyita-s curatu = v. slav. cist curatu, de la radecin'a skidh a separá, ceea ce dà cuventului κτίστα si sensulu de «se paratii».

Κῆμο-ς, numele unui fructu cu cój, nu e de compara u cu κόαμος, lat. faba, ci e sskr. çamî f. fructu cu coja çimba masculin, ç mbâ femin. idem, lat. siliqua.

μανδάκη-ς unu bratiu de fênu unu snopu de grâu = radecinei sskr. math, mant a sucí, gr. μόθο-ς lat. matta, lit. menture, germ. Mandel-holz etc.

πάρμη scutu micu = lat. parma. In sskr. scutu se numesce phara = zend. çpâ scutu, πέλτη scutulu rotundu alu Peltastiloru erá imprumutatu de la Thraci; cu el comp. germ. spilda — scandura, masa.

ῥομφαία sabia seu lancie lunga = radec. greca ῥεμβ a inverti, a vibrá, a sguduí (245)

σκάλμη numele sabiei thrace = germ.nord. skâlm f. (form'a primitiva skalma) sabia scurta si lata. Radecin'a este skal = σκάλ-λω lit. skel-ti a despicá.

σκάρκη· θρᾳκιστὶ ἀργύρια comp. sskr. kharj-ura n. argintu. Kharj este = skar si se raporta la kharj a resuna, a zangani, vech. sl. skvrŭk, skriz.

Τιτανισμός, Peanulu thracu (246), jubileulu triumfalu. τιτανο = lat. tintinu-clopotielu, tintin-âre, tintinn-îre a suná clopotulu; v.slav. тѣтїнŭ m. sgomotu, larma тѣтїнjѫ тѣтїнїе-ti a face larma, a face parada, lit. titin-óti idem. Aceste tote cuvinte

(245) Vedi alta etymologie la **Hasdeu**, *Istoria critica a Romaniloru*, II, 43 seq.

(246) Strabo 331, 40..... ὁ παιανισμὸς τῶν Θρᾳκῶν τιτανισμὸς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων λέγεται κατὰ μίμησιν τῆς ἐν πτιᾶσι φωνῆς.

Digitized by Google

vinu de la intensivulu (tan-tan) allu verbului tan = stan in sskr. tanayitnu, lat. tonâre, german. thon-jan, a tuná, thon-ra tunnetu etc.

Κότυ-ς, divinitate thraca, si numa barbatescu thracu si phrygianu. Divinitatii Κότυ-ς correspunde dupo sunetu si continutu numele germ. nordicu Hödh-r (adica hathu-s), = angsax. headhu —, headho- resboiu, in numi proorii cá : hadu-brand, hadu-wîg, = Hedwig, = vechiu gallicu catu — lupta d'in Catu-riges, rege in resboiu; = grec. κοτέω manie, sskr. çatru dusimanu. Κότυ-ς este dera «Bellona, Hadu-wîg, Κότυ-ς cá nume de omu semneadia «luptatoru, resboinicu».

Στρυμον, riu = sskr. sru, gr. ῥυ (pentru σρυ) lit. sru-ta, srove, sl. stru-ja afluentu, o-strova insula, germ. strom, si suffixulu-man. (247).

— **Para,** allu douilea elementu d'in numile topice Bessa-para, Subzu-para si Druzi-para=radecin'a par a traversá, si semneadia «vadu»; comp. πόρο-ς si germ. med. var, trajectu. Asia, Bessa-para = vadulu Bessiloru. Rösler cugeta la gr. πόλις, lit. pilis cetatiue, sskr. purî orasiu, castellu.

— **Dizus,** allu douillea elementu d'in numile locale Tarpo-dizus, Ostu-dizus si Burtu-dizus = radecina dhigh a construí, a cimentá, fingere, cu intielesu de «a aruncá asupr'a, a aruncá in susu» ; comp. sskr. dehî, dehalî terrassa, zend. pairi-daêza imprejmuire intarita, parcu, vechiu-persanu dida (pentru diza) fortaretia, grec. τεῖχος τοῖχος.

Acestea suntu etymologiile pe cari Fick le dà cu oare care gradu de sicurantia, departàndu pe celle indoióse (248) cum si cuvintele transmisse gresitu ca thrace (249). Desì

(247) Comp. **Curtius,** *Grundzüge der Griechischen Etymologie*, vierte auflage, Leipzig 1873, p. 354.

(248) Cum de esemplu : ἄργιλος siorece, (*l* suffix arrétta co acestu cuventu este europénu); βασσάρα haina lunga (kyrenaica : βασσάρα vulpe, koptic : baṣor idem); Βενδῖδ- numele thracicu allu Artemisei; Βούσβατον, érosi nume allu Artemisei thrace (comp. Βούβαστις nume allu Artemisei egyptene); ζειρά, vitsiura (haina cu marginile imblanite) (pote de la ζερσ = lat. horrêre, radecin'a ghars a 'nlemní a 'ntielení); λέβα orasiu si πίτυη-ν acc. comora (pote radecin'a pi, a umflá, a fi umflatu; comp. sskr. pitu hrana). τορέλλη (comp. germ. «trallala»; lit. tralal-auti a infrcosia lupulu cu huiduiala).

(249) Asia : ζόμβρο-ς, aurochs, bonasus, nu e thracu, ci slavonesculu vechiu zŭbrĭ m. aurochs, (russesce si polonesce zubr, litv. stumbras, let. zumbrs, zubrs), d'in causa co documentulu grecu care raporta cuventulu la Thraci'a (vedi Lagarde, op. cit. 280) este dintr'ua epoca cándu nu se mai aflá resturi d'in limb'a traca. (Vedi d'in contr'a **Hasden,** *Columna lui Traianu* 1875 p. 101). — Totu asiá Τράλλεις. μισθοφόροι Θρᾷκες τοις βασιλεῦσιν (imperatiloru byzantini) οἱ τὰς φονικὰς χρειάς πληροῦντες, coci prin Θρᾷκες se intiellege locuitorii posteriori ai vechei Thracii. — Vorbele ἀγούρους, σανάπη si Σαραπάραι suntu date cá thrace d'in erróre numai. coci ἀγούρους· ἐφήβους este unu cuventu scythicu = zend. aghru = sskr. agru neinsuratu; σανάπη «multu beutorea», σανάπαι «betivi» (Philostephanos la Schol. Apoll. Rh.) de asemenea este scythicu, dupo cum probeadia : gloss'a de la Hesychiu : σανάπτιν. τὴν οἰνιώτην Σκύθαι (dupo Scaliger σανάπτην. τὴν οἰνοπότην Σκύθαι), si etymologia : — πα de la finea cuventului = sskr. pâ bèndu, σανα-, σινω- de la inceputu = sskr. canas = zend. cinarih,

Digitized by Google

pucine, resturile thrace suntu mai aprope de celle-alte limbi europene de càtu de limbile arice, de unde urmeadia : ·

1° Thracii nu suntu nici Arii, nici medilocitori intre Arii si Europeni, ci appartinu grupei européne a Indo-Germaniloru (250).

2-lea Thracii se inrudescu cu principalele familii alle rassei europene; ănse limb'a loru se deosibesce de limbile fie-cari'a d'in aceste familii prin anume caractere phonetice cari ii constitue unu locu allu seu propriu. Asia, pe càndu Hellenii pastreadia totu d'a un'a guttural'a Sonora *g*, si din sonor'a aspirata *gh* facu ua surda aspirata *Kh*, Thracii schimba adessea — casi Letto-Slavii — si pe un'a si pe alt'a in *Z*. — Mai departe, Thracii pastreadia pe *k* în cuvintele in care Letto-Slavii ilu schimba in siflanta, si intarescu radecin'a SRU «a curge» cu unu *t* ce nu se afla de càtu in limbile germanice. Es. fluviulu Strymon (Herodotu) si germ. *strom* «torrentu».

3-lea Resturile d'in limb'a thraca prin urmare si celle geto-dace, nu prin eranic'a se potu esplicá, dupo cum zadarnicu a incercatu Lagarde, Rösler (251) Flïgier (252) si altii.

cinô, indestullare, multiamire. Σινω-πη = eran. cana-pâ, canô-pâ séu cinô-pâ «bèndu cu satiu». Càtu pentru Σαρακάραι de care Strabo 531, spune co asia se numiau nisce Thraci locuitori d'assupra Armeniei, affora de imprejurarea co nici unu altu scriitoru nu vorbesce de assemeni Thraci, — cuventulu este cu totulu persanu, = zend. çâre, çare capu si nou-persanu paritan a taiá in bucati, dupo cum anco de multu Lagarde a recunnoscutu.

(250) Schmidt, in recensiunea ce face cartii lui Fick (in Jenaer Literaturzeitung 1874 n. 14, p. 201 seq) inclina a recunnósce insusi co Thracii si Phrygii n'au fostu midilocitori intre Arii si Europeni, si dice : «Es ist also besten Falles nur erwiesen, dass ich die Stellung des phrygischen und thrakischen nicht zum Beweise meiner Theorie verwerthen könne». Despre oper'a lui Fick, vedi Conr. Bursian, Jahresbericht ueber die Fortschritte der classischen Alterthumswissenschaft, zweiter band 1876, p. 1280. — Revue Celtique, t. II, 1873—1875. Paris p. 274—278, recensiunea d-lui H. d'Arbois de Jubainville. Acestu scriitoru este cu totulu partasiu allu theoriei lui Fick. Vedi a sea opera *Les premiers habitants de l'Europe*, Paris 1877.

(251) In scrierea *Dacier und Romänen*, p. 81 Rösler invoca pentru eranismulu Thraciloru patru cuvinte numai : *sarapara*. *basara* — cari — dupo cum s'a vediutu mai susu (not'a 249) nu suntu cuvinte thrace, — *Zalmoxis* — pe care 'lu deduce gresitu de la pers. *germ.* pelle (vedi mai susu etymologi'a lui Fick), si *briza*, care pare a fi unu cuventu imprumutatu. E curiosu a judecá despre limb'a unui poporu dupo câte-va cuvinte streine de dens'a, si a dice : «Diese Etymologien werden vorjetzt genügen, um den Platz des Thracischen dicht bei dem Iranischen festzustellen, bis etwa genauere Aufschlüsse uns zu Theil werden». (op cit p. 82). — In studiulu seu *Einiges ueber das Thrakische*, multiamindu-se cu «indicii aphoristice», d'in cari nu resulta nimicu pentru eranismulu Thraciloru, sustine aceiasi thesa. In ce chipu anso, ne póte arrettá Georg Curtius, alle carui cuvinte ne permitemu a le traduce ací : «Pressuppunerea mea, co numele thracicului orasiu vinicolu Ἴσμαρος aru puté sa aiba legatura cu radecin'a ἰς, o numesce Rösler in *Ztschr. f. österr. Gymn.* (Diariu pentru gymnasiile austriace) 1873 p 105 seq. «gresita» si propune d'in contra urmatorea : «Dupa ua glossa in Anecd. gr. ed. Bekker ἴσμος· δρύμα, — Ἴσμαρος se esplica pr'in thrak. ἴσμος padure, care se regasesce in vechiulu baktricu *aeçma*.» Aceste pucine cuvinte continu urmatorele *siesse* gresieli : 1) In Anecdotele lui Bekker acellu pretinsu cuventu thracu se dà numai in Index de la Theognostu. Trebuiá dero citate Crameri Anecd. Oxon. II p. 14; 2) Acolo anso nu se afla ἴσμος

Digitized by Google

4-lea Cestiunea deco famili'a thraca sta in legatura mai strinsa cu grup'a nordica seu sudica a Indo-germaniloru d'in Europ'a remàne deschisa. Pentru cea sudica vorbesce anso imprejurarea co primitivulu K nu este in limb'a thraca represintatu, cá la Arii prin ç, seu cá in litavic'a si slavic'a prin sz seu s, ci cá la Sud-europeni si inruditii Phrygieni, prin *K* curatu, cum acést'a resulta d'in esemplele de mai susu: κῆμο-ς=sskr. çamî, çâmîla, çimba; κότυς thracu=sskr. çatru, vechiu gallicu catu-.

ci ἶσμα; 3) Cum co cuventulu aru fi thracicu, nimeni nu ne spune nici cellu mai micu lucru, si co se gasesce printre celle grecesci, acésta hypothesa nu are absolutu nici-ua probabilitate; 4) δρύμα, care serva dreptu esplicare, nu este nici de cumu unu cuventu grecu. Se cunnósce numai δρυμός cu pluralulu epicu neregulatu δρυμά; 5) De aceia s'a recunnoscutu anca de multu, co acelle cuvinte suntu scrisse gresitu. D'in Steph. Thes. sub cuvent. ἶσμα s'aru fi pututu vedé co trebue a se scrie astu-feliu ἶσμα, iar nu ἶσμα, si co 'n locu de δρύμα trebue ἴδρυμα, precumu Dindorf cu dreptu fora 'ndouiala a presupusu, raportandu-se la ἶσμα τὸ ἴδρυμα d'in Ethymol. Magnus si la Hesychius. ἶσμα trebue cititu si la Lykophron v. 731. Cuventulu este curatu grecescu si semaneadia «intemeiare» «stabilimentu» (radecin'a ἑδ); 6) Si pentru vechiu-baktric'a *aeçma* provenita d'in radecin'a *idh* a arde, eu nu gasescu indicatu la Justi altu intiellesu, de catu intiellesulu ce are correspundietorulu sskr. *idhmá*-s, anume «lemnu de focu». Astu-felu ori-càtu de pucina greutate se pote pune pe etymologi'a mea despre Ἴσμαρος data in trécĕtu si in chipu de intrebare, totusi este de doritu, cá padurea thraca se inceteze de a mai respandi mai departe umbre» (*Studien zur Griechischen und Lateinischen Grammatik*, VI band, 1873, p. 84 ΊΣΜΑΡΟΣ). — Despre studiulu lui Rösler, vedi si *Bursian*, *Jahresbericht* II, p. 1280.

(252) *Corneliu* **Fligier** in scrierea *Beiträge zur Ethnographie kleinasiens und der* **Balkanhalbinsel**, Breslau 1875 deossibesce trei gruppe de popore in Asi'a-mica si peninsul'a Balcanica (p. 27) 1) poporele thracophrygice «cari formeadia membru de legatura intre Scythi si Armeni», 2) popórele illyrice de origine indogermanica; 3) Lycii, cellu mai vechiu poporu allu Asiei-mici, si allu Helladei. Eranismulu Thraciloru îlu sustine cu etymologii cam de felulu urmatoru: Thraci'a se numia chiaru Ἀρία: Steph. Byz. ἔστι δὲ ἡ Θρᾴκη χώρα ἡ Πέρκη ἐκαλεῖτο καὶ Ἀρία. Ansa fiind-co nici-unu altu scriitoru nu vorbesce despre acestu nume, Fick (op. cit. 421) cu dreptu cuventu propune a se citì Ἀρεία «tiarr'a lui Ares» in locu de Ἀρία, de ore-ce se scie co la poeti, incepèndu de la Homeru chiaru, Thraci'a este numita patria a lui Ares. — Mai departe, cuvintele σανάπαι si Σαραπάραι Fligier le tine de origine thraca, de si, cum s'a vediutu mai susu, elle suntu erane. Notàmu co insusi deco voru fi esistatu Thraci mai susu de Armeni'a cu numele de Σαραπάραι, «taitori de capete» —acestu qualificativu nu si-lu puté dà singuri, ci vecinii loru inimici; ei bine! acesti'a erau Erani, deci trebuiá in limb'a erana sa-i numesca astu-feliu. (Vedi Georg *Gerland* in *Jenaer Literatur Zeitung* 1875, Nr. 684 p. 793 seq). Alte etymologii: Θάμυρις pe care 'lu face identicu cu scyth. Τόμυρις – fora cuventu insa—, de la sskr. tam; Komasarya «stapenitore dupo pofta» = *kam* a iubi si *çâr* a stepani (p. 8); Sitalkes= sskr. sita brazda, si armen. arkah rege; seu etymologi'a lui Diurpaneus (p. 9) etc., suntu atatea lucruri impossibile, seu cellu pucinu forte neprobabile; éro legile phonetice ce ellu le stabilesce cá niste legi commune numai limbei thrace si cellei eranice [p 10] —nu suntu astu-fellu, coci le 'ntempinàmu pe tóte si in limbile europene; de es. sskr. *h* trece in eranic'a si thrac'a in z; acelasi fenomenu ansa ne presenta si slavic'a; ba anco, observa Gerland [loc. citat], prin pastrarea lui K fatia de ariculu ç Thracii stau cu multu mai departe de Erani de càtu ceillalti Indogermani europeni. Càtu despre eranismulu Illyriloru, cum pretinde Fligier [p. 14] —, limb'a de adi albanesa — restulu graiului illyricu, vorbesce cu deseversire contr'a, cu tote silintiele lui Otto Blau (Das Albanesische als Hulsmittel zur Erklärung der Lykischen Inschriften, in *Zeitschrift d. d. morg. Gesell.* t. 17, 1863) de a esplicá inscriptiunile lyciene cu dens'a.

Digitized by Google

CAPITOLULU IX.

Probe philologice

GLOSSARIU GETO-DACICU

Acumu, dupo ce am dobenditu ua idee essacta despre rolulu ce occupa Thracii in famili'a indo-germanica, putemu trece la analys'a resturiloru d'in limb'a geto-dacica.

Aceste resturi consista d'in numi proprii de persone, popore, locuri si numiri de plante. Parte suntu transmise de scriitorii vechimei, parte suntu cullese d'in inscriptiuni; si unele si altele constituescu numai ua slaba parte d'in vocabularulu unei limbi perdute de vécuri, nescrisa pote nici-ua-data. Nu este dero de mirare déco atari remasitie arunca ua sérbeda lumina asupr'a caracterului genericu allu totului d'in cari facéu elle parte, si deco incercarile diferite de a le esplicá prin trudnice etymologii, au remasu pene adi in cercuri mai nereusite.

Autorulu tintindu mai multu a dá ací unu registru mai completu si mai esactu de càtu cum s'a făcutu inaintea lui de aceste fragmente limbistice, le-a renduitu pe categorii cu indicatiunea sumaria a etymologiiloru lui Grimm (1). Leo (2), Rösler (3). Cuno (4), etc., si a conclusiuniloru ce se potu trage d'in elle.

I. Cuvinte transmise de cotre scriitorii vechimei.

§ 1

Numiri de plante.

a. Dioscoride.

Mediculu si botanistulu grecu Pedaniu Dioscoride nascutu in orasiulu Anazarbe, in Cilici'a, la inceputulu primului seculu dupo Chr. (5), elevu allu scolei d'in Alessandri'a, si medicu militaru sub imperatulu Claudiu, ne-a lasatu dupo tóte probabilitatile ua singura scriere in cinci carti: Περὶ Ἰατρικῆς Ὕλης «despre materi'a medi-

(1) *Geschichte der deutschen Sprache*, I, 204—215.

(2) **Kuhn**, *Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung*, III, 176—194, Berlin 1854.

(3) *Zeitschrift für oesterr. Gymnasien*, 1873 p. 105—116, Wien.

(4) *Die Skythen*, Berlin 1871.

(5) Vedi in Ioannis Alberti **Fabrici** *Bibliotheca Graeca sive notitia Scriptorum veterum graecorum*, editio nova, t. IV, 1795 Lipsiae, p. 678 seq. studiulu lui Io Christ. Gottl. **Ackermann**. Cf. *Pedanii Dioscoridis Anazarbei, de materia medica libri quinque*, ed. Curtius. **Sprengel**, Lipsiae 1829 (vol. 25 d'in **Kuhn**, *medicorum Graecorum opera quae exstant*), pag. IX si X, unde se combate parerea unor'a (intre altii a lui Galenus in prefaci'a glosseloru Hippocratice si γλωσσογράφων) cum co Dioscorides aru fi traitu sub Traianu si Hadrianu, d'in causa co in scrierile selle se citeadia numiri dace de plante, cari nu putéu fi cunnoscute Romaniloru de câtu dupo cucerirea Daciei de cotre acestu imperatu.

Digitized by Google

cale» (6), care contine intre altele, mai multe numiri de plante in limb'a latina, dacica, gallica, feniciana, egyptiana, babylonica, etrusca si dardana. De si valorea acestoru synonyme a fostu pusa la indouiala (7), unii socotindu-le cá interpolatiuni, altii (8) dreptu opera a lui Pamphilus de care pomenesce Galenus (9), nimicu anso nu vorbesce hotaritu contr'a autoritatii loru, mai cu sema càndu Plinius, Oribasius si Aetius citeadia unele d'in elle, imprumutandu-le fors indouiala de la Dioscoride (10), si càndu, afora de acést'a, cea mai mare parte se justifica prin comparatiunea lor, cu alte elemente limbistice.

De aceea, departe de a respinge cá suspecte, acelle numiri dace de plante conservate in manuscriptele lui Dioscoride (11), elle trebuescu considerate cá singurele resturi d'in limb'a Daciloru transmise cá atari pene la noi, de si multe negresitu intr'ua forma corrupta, d'in caus'a copistiloru si çhiaru a autorului, care nu puté sa intielléga seu sa reproduca fidelu nisce sunete si cuvinte cu totulu streine (12) delicatetieloru euphonice alle limbei grece. (13).

(6) Altii ii mai atribuescu anco doue : 1. Περὶ Ἀλεξιφαρμάκων καὶ Θηριακῶν «despre Alexipharmace si theriace» ua scriere ce este allu unui altu Dioscoride, dupo cum a probatu Sprengel. l. c. p. XIV seq.; 2. Περὶ Εὐπορίστων, in doue carti scrise cotre Andromachu, idem l. c. Vedi mai la vale not'a 26.

(7) Asiá in editio princeps Aldina, Venetia apud Aldum, 1499 in-folio, elle fura primite in textu fora nici-ua deosebire. Anso Asulanus si Marcellus Vergilius, si dupo densii mai toti editorii le-a lasatu numai in note. In editiunile mai noui aceste synonyme figureadia in textu, anso puse in parenthesu.

(8) **Lambecius,** *Comm. de bibl. Vindob.* lib. 2, p. 593.

(9) *de fac. simpl.* lib. 6, p. 792, 793.

(10) De esemplu : synonymele lithospermei **Plin.** *H. N.* lib. 27. 74 suntu d'in Dioscor. 3, 158. Vedi *Sprengel* l. c. — Déco Plinius nu indica intre isvorele sele si pe Dioscorides, de si cu acest'a se afla adessea in acordu, caus'a este pote co amendoui au utilisatu acele'si fontani (in specialu pe Sextius Niger).

(11) Vedi despre manuscriptele si editiunile lui Dioscoride, Sprengel, op. cit., XVII—XXI. — List'a de numi de plante cuprinsa in celle doue manuscripte viennedie este ua prelucrare cam de la finele secolului V-lea a textului grecescu allu lui Dioscorides, pe càndu prelucrarea latina a lui Dioscorides in ordine alphabetica dateadia d'in secolulu IX, fiindu ua opera póte a lui Constantinus Africanus séu altu contimpurenu allu seu. Vedi **Rose,** *Hermes* VIII, p. 38 seq. 63. **Teuffel,** *Geschichte der römischen Literatur,* III editia, Leipzig 1875, p. 1091.

(12) Vedi mai susu partea II-a, cap. III, la inceputu.

(13) Proba de acést'a suntu insisi numirile latinesci la Dioscorides : asiá se dice co grec. χαμαίπιτυς se numiá de Romani κυπριπουμ ; assemenea ἄμπελος μέλαινα, la Romani ὀβλαμηνία ; pote co si προπεδοῦλα, numele dacu allu plantei numite de Celti πεμπεδουλα, nu e de câtu ua errore de scrisu in locu de cea d'in urma. — D'in errore assemenea, unele manuscripte dicu co *hedera* este unu cuventu dacu. Sprengel, editiunea citata, a respinsu acést'a, cu totu dreptulu. Chiaru multimea varianteloru vorbesce lamuritu pentru corruptiunea textului lui Dioscoride. — Despre caracterulu barbaru allu numiloru thopice si personale dace, vedi Epistol'a lui Pliniu cotre Caniniu (Epistolae VIII, 4) prin care 'lu invita sa serie in hexametre grecesci resboiele lui Traianu cu Dacii, numai déco numile celle pré barbare dace i-aru permite : «Non nullus et in illo labor ut barbara et fera nomina, in primis regis ipsius, Graecis versibus non resultent.»

Digitized by Google

Écoĕ aceste cuvinte în ordine alphabetica :

1. ἀνιασσεξέ. ὀνοβρυχίς, Ρωμαῖοι ὀπακά, οἱ δὲ βριχιλλατὰ οἱ δὲ λόπτα, οἱ δὲ ἰουγκιναλεμ, Δάκοι ἀνιασσεξέ. Diosc. III, c. 160. Dupo Grimm (Gesch. d. deutsch. Sprach. I, 209) ania = germ. ahne avia, si sexe = sahs culter pl. sahsa, cutitulu bunicei (mamei mari). — Comp. lit. anyta f. sócra; pruss. ane f. lat. anus f. baba.

2. ἄπρους sacerele, stinjinei. Ζυρις, Ρωμαῖοι γλαδίολουμ, οἱ δὲ ἴριμ ἀγρέστεμ, Δάκα ἄπρους. Diosc. IV. c. 22. I. Grimm (l. c. 209) apropie cuventulu de latinesculu aper, vechiulu-german-de-susu ĕpăr, v. nord. iōfur cu terminatiunea deplina gothica ibrus. — Comp. vechiu-slav. v-epr-i m. porcu, vieru.

3. [ἀψίνθιον χωρικόν] (var. Δακοὶ Σκαρδία) pelinu de tiérra; cucurbetica si màrulu-Lupului. «Ἀριστολοχία — — τις καὶ τρίτη μακρά, ἥτις καὶ κλημαῖτις καλεῖται — — καὶ δάρδανος καὶ ἰοντῖτις (var. Δάρδανοι σωπῖτις). Γάλλοι δὲ καλοῦσιν αὐτὴν θέξιμον — — Σικελοὶ δὲ χαμαίμηλον, Ἰταλοὶ τερραι μάλα, Δακοὶ ἀψίνθιον χωρικόν.» Diosc. III c. 6. «*Aristolochiam* Græci *ararezan* vocant. alii *teuxinon*, *teuxitemonve* — —, Daci *absinthium rusticum*, *scardian*.» Apul. Mad. de Herb. virt. c. XIX.—Diefenbach, Origines Europaeæ, p. 432 dice co Γάλλοι si Δακοί d'in acestu textu suntu pote de egala valore. — Cuventulu in ori-ce casu nu pote fi dacicu. Vedi mai josu *scardian*.

4. βλής, stiru. Βλητὸν Ρωμαῖοι βλίτουμ, Δάκοι βλής. Diosc. II. c. 143. Dupo Grimm. (p. 204) cuventulu dacu pare a fi prescurtatu d'in grecul βλητὸν, de si aru fi posibilu sa fi fostu unu cuventu curatu dacu blês. Diefenbach (l. c. 258) apropiandu βλητὸν cu bleta (betula) constata asemenarea cestui d'in urma cu albanesulu bletesa (betula).

5. βοοδάλλα (var. βουδάθλα), limb'a boului si Miruti'a. βούγλωσσον, Ρωμαῖοι λογγαίβουμ, οἱ δὲ λίγγουα βόβοομ, Δάκοι βοοδάλλα. Diosc. IV, 126. In prim'a parte a cuventului Grimm (p. 212) recunnosce gr. βοο; éro in cea de a dou'a pre δάλλά d'in vre-unu dialectu thracicu cu intiellesu de «limb'a» Comp. *burdunculum* linguam bovis, Marcell. Burd. c. V. p. 260 ed. Steph.

6. γονολῆτα. Meiu paserescu. λιθόσπερμον, Ρωμαῖοι Κολούμβαμ, Δάκοι γονολῆτα Diosc. III c. 148. Grimm (p. 208) compara goth. Kunilêta «planta ce si lasa semintia» (kunja-nému, rudenie; lâtan a lassa, a perde) séu gono = gr. γονη = σπέρμα si λῆται = goth. lauf-s (v. nord. lauf n.

Digitized by Google

goth. lauba - nom. laufs g. laubis m. fóia ; comp. lit. lapa-s foaia). E indoiosu a vedé in γολονῆτα pentru γονολῆτα pe vechiu-slav. golѫbi m. porumbielu.

7. δάκινα, var. δάκεινα, stirigoia neagra. λειμώνιον, Ρωμαῖοι σόερατρουμ νίγρουμ, οἱ δὲ τιντιννάβοολουμ τέρραι, Γάλλοι ἰουμβαρούμ, Δάκοι δάκινα. Diosc. IV c. 16, cf. ibid. c. 149. Dupo Grimm p. 209 δάκινα este numele insusi allu poporului dacu, si amintesce anglo-sax. däges éage (engl. daisy) (comp. goth. dag-a-s m.) la care Diefenbach p. 370 alatura cá cevá curiosu numele anglo-sax. allu aceleiasi plante *tagantes helde.* — Leo (l. c.) compara δάκινα cu sskr. dhâvanika solanum.— Comp. lit. degu, degti a arde, dagà f. timpulu de véra. — v. slav. ѫdegѫ, ѫegu a arde, sskr. dah, dahati a arde.

8. διέλια (var. διέλλεινα) maselaru, maselaritis. «Ὑοσκόαμος, οἱ δὲ διοσκόαμος — — Ῥωμαῖοι ἰνσάνα, δεντάρια οἱ δὲ Ἀπολλινάρις — — Θεσκοι φαβελώνια, Γάλλοι βιλινεντία, Δάκοι διέλεια.» Diosc. IV. c. 69. «Hyoscyamos — — Galli bellinuntiam, Daci *dieliam* (vocant).» Apul. Mad. de Herb. virt. c. IV. cf. ib. c. XIX: «Græci dicea — —, Itali Apollinarim — —, Daci *colida.*» Diefenbach (p. 259. 260) care deriva cuventulu synonymu in limb'a celta βιλινεντία de la dieulu Belenus, Apollinele gallicu, càrui'a erá consacrata acésta planta «herba Apollinaris», apropia διέλεια cu albanesulu diel sol (sore), cu insul'a Δῆλος a lui Apollon, dero si cu germ. dille. Cf. de Belloguet, op. cit. I, 121.

9. δοχελᾶ. χαμαιπίτος, Ρωμαῖοι Κυπριποῦμ, Δάκοι δοχελᾶ (var. χοδελᾶ). Diosc. III, c. 165. «Chamaepityn—Itali Ibicam, alii Cypressum nigram—Daci *dochela*» Apul. Mad. c. LXVI. I. Grimm (p. 209) ilu compara cu lit. dagys plant'a lat. bardana, ciulinu; dagillélei, ua planta spinossa, ceace dupo Diefenbach (op. cit. p. 329) este pucinu probabilu, éro dupo Cuno (op. cit. p. 340) si Rösler (Einiges üb. das Thrac. l. c. p. 105), d'in contr'a, siguru. — Comp. radecin'a comuna europeana dhag, a fi ascutitu, a intiepá, a ascutí; θήγ-ω ascutiu; θηγ-αλέο-ς ascutitu; litav. dëg-ti a intiepá, dyg-uli-s m. inboldu, intiepatura; gäl. dag. britt. dag, dag-er pumnalu.

10. δόν urdica. ἀκαλόφη, οἱ δὲ κνίδη, Ρωμαῖοι οὐρτίκα, Δάκοι δόν. Diosc. IV. c. 92. Grimm (p. 211) compara goth.-deina seu-deinô d'in vigadeina τρίβολος Matth. 7, 16. ua planta spinosa ce cresce la drumu, planta intiepetore, urdica; si pre welsch. dynad, ags. thona, v. germ. super. dona palmes.—Diefenbach, Goth. Wörterbuch, deduce deina d'in degina, seu

Digitized by Google

degna, comp. lit. dagys, lett. dadzis m. maracine, ciulinu.— Ellu presupune (Orig. Europ. p. 329) co Dioscorides va fi luatu d'in erore cuventulu δόν dreptu dacicu, in locu de a dice co este celticu, pentru co numele kymricu allu urdicei este dynad, dynadl, danad, danadl, sg. dynadlen, danhadlen. f. — Intr'unu dialectu germanu d'in Ungari'a dene-f semneadia urdica (Diefenb. Orig. europ. p. 330). — Leo (l. c. 192) reduce δόν la rad. dû a face dureri, dûna suffering pain.

11. [ἕδερα] iedera. Κισσός — — Γάλλοι σουδίτης [Δακοι ἕδερα]. Diosc. II c. 210. Ua errore invederata la unele manuscripte, caci ἕδερὰ lat. hedera nu pote sa fie fostu daca; de acei'a in editiunile celle bune alle lui Dioscorides δακοὶ ἕδερα suntu cu dreptu cuventu omise. (Es. ed. Kuhn. II c. 210). — Lat. hedera se raporta la radecin'a primitiva indo-germanica: gadh, gandh = ghad, ghand, a cuprinde, a tine strinsu, sskr. gadh, gandh, gadh-ya; γέν-το pentru γενθ-το, χαδ-, χανδ-άνω, ἔχαδ-ον a cuprinde. — lat. pre-hend-ĕre a cuprinde, præd-a pentru præ-hed-a f. preda, hed-era, f; v. prusr. sen-gid-aut a primi, — goth. git-an, gat a cuprinde, a dobendi, a reusí. Pr'in urmare si in limb'a daca a pututu sa esiste unu cuventu provenindu de la comunulu radicalu gadh, insa nu in form'a latinesca de hedera. (14). Vedi Fick, Vergleichendes Wörterbuch der Indogermanischen Sprachen, I p. 65, Göttingen 1874 (editiunea a trei'a). — Cf. Apul. Mad. de Herb. c. XCVIII «Cissos melas Itali hederam nigram, Galli bolus serron, Daci *arborriam*.»

12. ζουόστη (var. ζουουστ-η,-ηρ) pelinoritia, pelinitia, pelinu negru. «ἀρτεμισία, Ρωμαῖοι οὐαλέντια, οἱ δὲ σερπόλλουμ, οἱ δὲ ἔρβα ρέγια, οἱ δὲ ραπίουμ, οἱ δὲ τερτανάγετα, Γάλλοι πονέμ, Δακοι ζουόστη.» Diosc. III, c. 117, «Artemisiam Galli ponem, alii titumen, Daci *syred*, alii *somusten*, Itali serpillum majus.» Apul. Mad. de Herb. virt. c. X. — Dupo Grimm (208) cuventulu dacu amintesce pe greo. ζωστήρ, fiindu-cŏ Artemisia (abrotanum) se mai numesce in germ. superioru cingetore, briu, [gurtel, gurteln, sunenwendtgurtel etc. — pe cari forme Diefenbach (p. 402) le reduce la *gart* (-radecin'a)]. Despre gürten, gurdian vedi Fick, vergl. Wrtb. III, 102, v. gordja. — Deco apropierea lui Grimm este correcta, cuventulu dacu se reduce la radecin'a fundamentale indogermanica yas a 'ncinge, a pune, ζως-, ζών-νυμι, ἔ-ζωσ

(14) Este curiosu numai cum d. Papadopolu-Callimachu in memoriulu *Pedanius Dioscoride* si *Luciu Apuleiu*, Bucur. 1879 pag. 14 si d. dr. Brindza (in acelasi studiu) considera romanesculu edera cá ua moscenire daca, cándu acést'a este totu ce pote fi mai latinescu: hedera, it. edera, ellera; span. yedra, hiedra; port. hera, catalan. hedra; prov. edra; vechiu-fr. hierre, yere; fr. modern. lierre.

Digitized by Google

μαι a incinge.—lit. ju's-mi, ju's-ti a incinge, ju's-ta f. briu, esiarpa.— v. slav. po-jas-ŭ m. briu, pojas-ati a incinge. Comp. yâsta in Fick, Vergl. Wrtb. I, 183, 732 yâsta, incinsu cu briu, ζωστό-ς idem, lit. ju'sta-s, ap-ju'sta-s inbrenatu. Comp. zend. yâçta cu acellasi intiellesu.

13. καροπίθλα «κατανάγκη, Ρωμαῖοι ἕρβα φιλικλά, οἱ δὲ δατίσκα, οἱ δὲ Ἴοβυς μάδιους, Δάκοι καροπίθλα.» Diosc. IV, c. 132. Dupo Grimm (p. 212) καρο = v. germ. super. haru linum; πίθλα = gr. πέταλον.

14. κερκεραφρών «τῆς ἀναγαλλίδος — — τὸ (εἶδος) φοινικοῦν, ἄῤῥην — — οἱ δὲ χελιδόνιον — — Θοῦσκοι μασιτίπως (al. μασύτ-υπος, -ειπος), Γάλλοι σαπάνα, Δακοὶ κερκεραφρών (al. Γάλλοι κέρκερ, Δακοὶ τοῦρα; al. Ῥωμαῖοι τοῦρα; In manuscriptulu viennesu se citesce κέρκερ, Ἀφροί etc.)» Diosc. II, c. 209. — Dupo Grimm — ἄφρων aru correspunde numelui germanu allu plantei salus stultorum, si κερκεραφρών aru fi unu nume grecescu stricatu. Diefenbach (p. 416) compara κερκερ cu grec. κόρχορος pe care Dioscoride illu alatura lui ἀναγάλλις θήλεια, éro Leo (Einige bemerkungen über die Sprache der Geten, in Kuhn, Zeitschrift für vergleich. Sprachforschung III, 1854, p. 191) vede in cuventulu dacu κερκεραφρών pe sskr. karkaraparna; κερκερ=sskr. karkaṭâ, momordica mixta; karkaṭî, castravete, karkandhu, lat. zizyphum, gr. ζίζυφον; karkaça trestie de zaharu; karkâruka convolvulus paniculatus; — éro φρων = sskr. parna, foaie, si ua planta butea frondosa.— Déco κερκερ aru fí in adeveru unu cuventu dacu, — s'aru puté referí la radicalulu primitivu indogermanicu karka (a fi tare, solidu) de unde sskr. karkara, aspru, tare; κάρκαρο-ς· τραχύς Hesych = κάρχαρο-ς, aspru, tare; κόρκορο-ς ua verdetia cu foi tari, corchorus olitorius numitu in sskr. kakkhaṭa-patraka «cu foi tari». Vedi Fick, Vergl. Wrtb. I, 46.

15. κινοοβοιλά. Dupo Dioscoride, aru fi numele dacu allu plantei Βρυωνία λευκη. I. Grimm tine cuventulu de «gallicu» comparându-lu cu kymr. gwenwialen, cf. gadh. fionduille, vitis alba; Diefenbach (p. 298) observa dreptu co in acestu casu, fie cuventulu dacu, fie vechiu celticu, aru fi trebuitu sa incépa cu unu v=kymr. gw, iar nu cu ua guturale. Pote co in κινοο se afla numele dacu allu canelui (alban. ken, phryg. *κύνες, lat. canis, vechiu-iric ku plur. kun. gr. κυον-, nom. κυών, gen, κυνός m. cane; lit. szú, gen. szuns m. cane, sskr. çvan, nom. çvâ, gen. çunas m. cane; sskr. çuni m. cane; zend. çpan, nom. çpâ, gen, çûnô m. cane; lit. szuni-s gen. szunë-s; v. slavon. suka (pentru svѫ-ka) f. càtia. Cf. A. Fick, Vergl. Wrtb. I 59.554.) de óre-ce aceiasi planta

Digitized by Google

in germanu-nordicu-superioru se dice hunds-kürbsen, hunds-rüben schwed. hundrofva, danes. hundebaer.

16. κοαδάμα pote κοαλάμα. «Ποταμογείτων ἕτερος, οἱ δὲ ἁλιμοκτόνον, οἱ δὲ θόρσιον, Ῥωμαῖοι βήναι [venae] φόλιουμ, οἱ δὲ ἑρβάγω, οἱ δὲ γλαδιατόφαρ, Ἀφροὶ ἀστιρκόκ, Δακοὶ κοαδάμα, Γάλλοι ταυροόκ» Diosc. IV. c. 99. Unu feliu de Potamogeiton, iérba de livede si de balti. Numele gallicu ταυροόκ s'aru puté rapportá mai lesne la lat. gr. taurus, tauru de càtu la kelt. tarbh. — De Belloguet (gloss. ed. II-a 161) ilu compara cu kymr. Tarw, tauru, seu tawr accoperimentu. — Pentru κοαδάμα nu putemu dá nici-ua etymologie (15).

17. κοτίατα var. κοτίητα filfiitóre. «Ἀγρωστις — — Ῥωμαῖοι γράμεν — — Ἱσπανοὶ ἀπαρία, Δακοὶ κοτίατα (var. κοτίητα)» Diosc. IV. 30. Cu numele dacu Grimm (p. 210) compara litan. kótas lett. kâts m. tibia, pedicula, si numele barbatescu thracu Κότος; iar Leo (l. c. 192)- pe sskr. kôţî medicago esculenta (lucerna). Diefenbach (p. 231) observa co altu-feliu cotiata suna destulu de latinesce. Déco aru fi vre-ua legatura intre κοτιατα si κότος, plant'a in cestiune aru semná cam : «iarba a voinicului», κότυ-ς, κοτυττώ venindu de la katu lupta, sskr. çat-ru, inimicu.

18. κρουστάνη rostopasca. «χελιδόνιον μέγα, Ρωμαῖοι φάβιουμ, Γάλλοι θῶνα, Δακοὶ κρουστάνη.» Diosc. II. c. 211. Grimm (p. 204) si dupo ellu Diefenbach (p. 432), Leo (p. 191) Cuno (p. 340) Rösler (Einiges üb. d. Thrak. p. 105) ilu apropie de litav. kregzdyne, fem. plant'a : chelidonium majus, kregzdéle (si deminutivu), kregzda-zole, f. asclepias vincetoxicum, — tote de la litvanulu krégzde f. hirundo, rindunea, de unde se deduce cŏ in limb'a daca rinduneau'a, χελιδων- se numiá *crusta, sskr. kshiradala. — Leo vede in krushtâna thema kruç a se vaitá, a se bocí, si krushţa plangere, si presuppune co ua atare numire a rendunicei se legá neaparatu cu vre-unu mythu geticu despre acésta pasere. — De siguru, cuventulu dacu se reduce la radecin'a indo-germanica primitiva si comuna unitatii europene, skark, skarg, a sgîriá, a tipá, a scîrtii=sskr. kharj, kharjati a scîrtii; κερχ-, κέρχει, κερχ-αλέο-ς; v. slav. skvrŭk- a face sgomotu, boem. skvrcĭ-eti a trosní, a plesní, v.

(15) Se insiéla anso d. Papadopolu-Calimachu (op. cit. p. 22) cându tine cá unu restu d'in limb'a daca cuventulu romanescu códa (lat. cauda, coda), intrebuintiatu fora indouiala si cá nume de planta : cód'a vacei, cód'a boului, cód'a lupului, callului, siorecului etc. Totu d-sea reduce (p 22) rom. cucuta (lat. cicuta) la daciculu : colida, cycolida, cocalida ; rom. salbie, jale, jale de câmpu (comp v. slavon ЖАЛА'ТИ, ЖАЛНІЕ, a plange, mormentu, ЖАЛЬ durere) la daciculu σαλία, etc.

Digitized by Google

slav. skrŭg-ati frendere, skrŭz-ĭtŭ m. stridor; v. nord. skark n. sgomotu, skraek-ta a strigá, a tipá. Comp. Fick, Vergl. Wrtb. I, 242, 812; II 488, 679. (16).

19. κυκωλίδα (var. κοικοδιλά, κωκαλίδα) «στρὸχνον ἁλικάκαβον, Ρωμαῖοι βισσικάλις, οἱ δὲ ἀπολλινάρις μίνωρ, οἱ δὲ ὀφάγινεμ, Δακοὶ κυκωλίδα, Ἀφροὶ κακαβοῦμ» Diosc. IV c. 72. — «Graeci Dicea, alii Stricionon — Itali Apollinarim, Daci *cycolida*.» Apul. Mad. de Herb. virtut. — Dupo Grimm (p. 211) cuventulu are aceiasi insemnare cá lat. cuculus, iarb'a cucului herba cuculi, kukuskraut, unu genu de plante d'in famili'a solaneeloru. — Leo (l. c.192) ilu compara cu sskr. kukôla, jujuba, iar Diefenbach (p. 419) ilu reduce la aceiasi sorginte cu cucubalum scubulum (Plin. H. N. XXVII c. 8. p. 44) cacabus, halicacabus (Plin. H. N. XXV. c. 13, p. 119; XVI, c. 31 p. 105), apropiandu-lu mai multu de vechiulu slav. кѫколица f. magh. konkoly, grec. mod. κοκκόλη, polu. kąkol, russ. kokol, lett. kôkali, pl. litau kukálas; comp. angsax. coccel, cocel, engl. cockle, agrostemma githago. — Pentru kuku, comunu unitatii limbistice europene, si unitatii limbistice greco-italice, vedi Fick, Vergl. Wrtb. I, 50, 535; II 64: κόκκυ, κόκκῡ-γ; lit. kukŭ-ti; v. slav. kukav-ica f. cucu.

20. μαντεια muru, zmeuru. «βάτος, Ρωμαῖοι σέντις, οἱ δὲ ρούβουμ, οἱ δὲ μόρα βατικάνα, Δακοὶ μαντεῖα.» Diosc. IV. c. 37. Grimm (l. c.) considera cuventulu identicu cu gr. μαντεία rapportatu la βάτος, maracinele profetisatoru. — Despre radecin'a *mant* in mai multe limbi, vedi Diefenbach op. cit. p. 380, si Fick, Vergl. Wrtb. I 165; 712, radecin'a man comuna limbei primitive indo-germanice, si unitatii limbistice europene.

21. μόζουλα (var. μίζηλα), cimbrusioru, cimbru: «θόμος, Ρωμαῖοι θούμουμ, Δακοὶ μόζουλα» Diosc. III c. 38. Grimm (p. 207) compara v. germ. super. mios mies, anglsax. meos, v. nord. mosi, in simtiu nu numai de muscus, alga, dero in genere si de lanugo terrae, russ. moch, pol. bohem. mech, seu pol. macierzanka, macierza dusza, sufletu maternelu. Dupo forma numai, nu si dupo sensu anso, μόζουλα se pote compará cu alban. mòdzulă roman. mazere, macedo-romànu μάτζαρε.

(16) Apropiarea ce face d. Papadopolu-Calimachu romanescului crusta cu daciculu κρουστάνη ni se pare neacceptabilĕ. Cristeiu seu cărsteiu, numele romanescu allu unei passeri, Rallus Genistarum, seu ortygometra, fr. râle, este unu cuventu imprumutatu d'a dreptulu de la vechiulu-slavonescu кръстѣлъ, coturnix, potârnichia. Cf. Rösler, *Zeitschr. für oesterr. Gymnas.*, 1873 p. 106 seq. — Tomaschek, id. 1872. p. 144.

Digitized by Google

22. ολμα, ebulum, socu «χαμαίακτη, οἱ δὲ ἕλειος ἀκτή, οἱ δὲ ἀγρία ἀκτή, Ρωμαῖο ἔβοολοομ, Γάλλοι δουκωνέ, Δακοὶ ὅλμα.» Diosc. IV. c. 172. «Ebulum Galli ducone, Daci *olma*». Apul. Mad. de Herb virt. c. XCII. — Diefenbach (p. 324) dice co dupo forma, cuventulu dacu ὅλμα correspunde lat. ulmus (v. nord. âlmr, schwed. alm), iar dupo sensu anglosaxului ellaer, ellen, engl. elder, rhen. de josu elhoren, alhorn, ahorn sambucus. — Rösler (l. c. p. 105) ilu alatura de lat. eb- ulum. — Ulmus lat. se reduce la alma (cuventu comunu unitatii limbistice europene); v. nord. âlm-r, v. germ. super. germ. super. mid. ëlm, engl. elm-tree; in grec. lipsesce; v. slav. ilĭmŭ m. este 'mprumutatu d'in german'a. Cf. Fick, Vergl. Wrtb. I, 499; II, 25; Latin. ebulu-s se reduce la unu cuventu d'in limb'a comuna europeiloru abala m. màru; v. iric. aual pl. aualeu màru, auallen, aballen màru (arbore); lit. obulij-s io m., lett. âbol-s m; v. slav. jablŭ-ko si jablŭka f. màru. Cf. Fick, Vergl. Wrtb. I. 491. Etymologi'a dér de mai susu a lui Rösler este de respinsu.

23. ὅρμια. ὅρμινον ἦμερον — Ρωμαῖοι γεμινάλις, Δακοὶ ὅρμια. Diosc. III c. 135. Dupo Grimm (p. 208) cuventulu dacu este acelasiu cu cellu grecescu.

24. πεγρῖνα mutatore «ἄμπελος μέλαινα, οἱ δὲ βρυωνία μέλαινα, οἱ δὲ βουκράνιον, Ρωμαῖοι ὀβλαμήνια, οἱ δὲ βατανούτα, οἱ δὲ βετισάλκα, Δακοὶ πριαδήλα; οἱ δὲ πεγρῖνα. Diosc. IV, c. 182. Grimm compara πεγρῖνα cu goth. fagreina de la goth. fagrs. — Vedi Fick, Vergl. Wrtb. III, 170, fagra convenabilu, frumosu; v. nord. fagr, fögr, fagrt frumosu, goth. fagr-a-s, convenabilu, folositoriu, bunu.

25. πόλπομ mararu «ἄνηθον τὸ ἐσθιόμενον, οἱ δὲ πολγίδος — Δακοὶ πόλπομ. Diosc. III, c. 60. — Nici-ua esplicatiune.

26. πριαδήλα (var. πριαδιλά) acelasi textu d'in Diosc. citatu la Nr. 24. Grimm (p. 215) compara cuventulu dacu cu vechiul-germanu-superioru friudila, friedila, amica si cu lith. prĭstelka, russ. prijatelnitscha, boem. prjtelnice, pol. przyjaciotka. Cuno (p. 340) de asemenea. Cf. Fick, Vergl. Wrtb. II, 410—411: cuv. communu unitatii slavo-germane: pri a iubi, priâya a iubi, priâtelya amicu, v. slav. prijatelĭ amicu; got. frijathva, amoru = sskr. priyatva n.

27. προδίορνα (var. προδιαρνα) stirigoia négra, zîrna «ἐλλέβορος μέλας, Ρωμαῖοι βεράτρουμ νίγρουμ, οἱ δὲ σαράκα, Δακοὶ προδίορνα. Diosc. IV, c. 149.— Dupo Grimm -ορνα = got. -arna, iar prod=frôths sapiens, frathjan,

Digitized by Google

D. Hasdeu (Istori'a Critica, edit. II₂, 271—4) ofera ua etymologie mai corecta càndu compara διορνά cu numele localu Tsierna, adi Cern'a, si cu numele romanescu de pene adi allu plantei solanum nigrum, zîrna (diorna — zorna — zarna). Vedi Schuhardt, Zeitschrift für romanisch. philologie, ed. Gröber, I, 482. — Totusi rom. zîrna mi se pare formalu forte aprope de v. slav. зрѫно, зерно, зьрьно, зьрно, bobu, lit. zirnis mazere, pentru a trece acest'a cu tacerea.

28. προπεδουλά (var. προποδιλά) lat. quinquefolium, fr. quintefeuille. «πεντάφυλλον, Ρωμαῖοι κιγκεφόλιουμ, Γάλλοι πεμπέδουλα, (var. πομπαιδουλά), Δακοὶ προπεδουλά». Diosc. IV. c. 42. «Pentaphyllon — — Galli pompedulon. Dacii *propedula*, allii *drocila*, Itali quinquefolium.» Apul. Mad. de Herb. virt. c. II. — Leo (l. c. p. 192) deduce cuventulu dacu d'in sskr. prapada seu prapaundarîka, parpa si parpaṭâ. — Diefenbach (p. 396) se indouesce cá προπεδουλά sa fi fostu dacicu, d'in caus'a pré marei selle asemenari mai cu séma in a dou'a parte a vorbei, cu celt. πεμπέδουλα, care se compune d'in πεμπε si δουλα: 1⁰ Πεμπε = kimric pimp, celtocornic : pymp, celto-armoricanu pemp; sskr. pank'an, zd. pancan, goth. fimf, litav. penkì, lett. peeci, v. slav. pati, grec. πέντε, eol. πέμπε, lat. quinque. (Schleicher Compendium 399,407. Zeuss² 3035 seq. Curtius Grundzuge⁴, 458. Fick. Vergl. Wrtb. II, 672 seq.) si 2⁰ dula seu dulon = kimr. dalen, delen, armor. delien. Compara πεμπέδουλα cu actualulu kimric pumdalen, armor. pempdeil, kimr. pumbys, brit. pempiz, pempez, — cu intiellesu de aceiasi planta quinquefolium. (De Belloguet, gloss. ed. II, p. 152 No. 120; Diefenbach op. cit. p. 395).— Cuno (p. 341) considera form'a προπεδουλά cá erróre de scrissu seu de lectura in locu de pempedula. — Rösler (Dacier und Romän. p. 85) propune *pnopedula cá form'a dacica a cuventului (*pnope in locu de *ponpe — comp. celticulu, velsch. pomp, armor. pemp). In fine dupo d-lu Hasdeu intre daciculu propedula si celticulu pompedula nu esista nici ua umbra de diferintia, afora de inlocuirea nasalei cu r «unu fonetismu thracicu forte marcatu in limb'a albanesa si pe care de la Daci l'au mostenitu romànii.» (Column'a lui Traianu, an. V. n. 5, p. 102).—dula d'in cuventulu dacu propedula este pote in locu de δηλα, διλα (intr'unu manuscriptu allu lui Dioscoride gasimu chiaru acésta forma προπεδιλα)=celt. dala, dula, totu in intiellesu de foaia, d'in mai multe numiri de plante dace transmise de Dioscoride : es. πριαδήλα, diodela (millefolium) δουωδηλά (origanum vulgare), τευδιλά, φιθοφθεθελά, καροπίθλα, βουδάθλα (βουδάλλα). Comp. dochela, drocila,

Digitized by Google

κινοοβοιλά, μόζουλα, τουλβηλά, stirsozila, κοικοδιλα etc. (Diefenbach, p. 396) (17).

29. ραθίβιδα, ochiulu boului. «ἀστὴρ ἀττικὸς, οἱ δὲ ὀφθαλμον, Ρωμαῖοι ἰγγοτάλις, Δακοὶ ραθίβιδα.» Diosc. IV, c. 118. Grimm vede in prim'a parte a cuventului : vechiulu germanu super. rad, lat. rota, lith. ratas, lett. rats. Comp. vechiu-iricu roth, rota, sskr. ratha m. caru de resboiu.

30. σαλία. «τράγιον, τραγόκερως, Ρωμοῖοι κορνουλάκα, οἱ δὲ βιτουένσα, Δακοὶ σαλία.» Diosc. IV. c. 50.—Dupo Grimm (p. 210)=vechiu nord. selja, salix caprea, dan. selje, vechiu-germ. super. salaha, saliha, salha, salhs, anglsax. sealh.—σαλία e de comparatu si cu liguriculu σαλιοῦγκα. Diosc. I. c. 7. Saliunca Vergil. Ecl. V, Plin. H. N. XXI c. 7, si de raportatu la cuventulu comunu unitatii limbistice europene salakâ f. livede, arkad. ἑλίκη f. unu felu de pàsiune. — lat. salix f. pasiune; ir. sail, saileach, corn. heligen, armor. halegen salix; v. germ. sup. salahâ, salhâ. cf. Fick, vergl. Wrtb. I, 796.

31. σέβα, earb'a sf. Christoforu, christoforitia, earb'a tàlharului. «ἀκτή, οἱ δὲ δένδρον ἄρκτου, οἱ δὲ ἥμερον, Ρωμαῖοι σαμβοῦκουμ, Γάλλοι σκοβιὴν, Δακοὶ σέβα (καλαμοειδεῖς ἔχουσι κλάδους) Diosc. IV. c. 171.—Grimm. (p. 213) compara σεβα cu vechiu-nord. sëf scirpus juncus, schwed. säf, dan. siv, v. germ. sup. semid, semida carex pentru sebid, sebita, si cu celticulu σκοβιήν (skobies, socu) si serb. zova, sambucus nigra. Cuno (p. 340) si Diefenbach (p. 418) vedu inrudire intre dac. σέβα si lat. sabucus, basc. sabicoa.

32 σικουπνοέξ «ἠρύγγιον, Ρωμαῖοι καπίτουλουμ κάρδους, οἱ δὲ καρτεραὶ, Δακοὶ σικουπνοέξ.» Diosc. Grimm (p. 207) condusu de gr. ἠρύγγιον=aruncus compara v. germ. sup. sigufnâst, anglsax. sigefnaest, victoriae flatus, victoriam spirans, si vede in cuvêntulu dacu numele germanu allu caprei : ziege, nord-germ. tsege.

33. σκιαρη, vérg'a ciobanului; scaiu voinicescu. «δίψακος, Ρωμαῖοι λάβρουμ Βένερις,

(17) Déco este adeveratu cea-ce dice parochulu sasu d'in Transilvani'a, Mökesch (op. cit. pag. 40) cum co poporulu romànu de acolo numesce planta quinque folium, cinci-degete si *prepedeale*, acést'a d'in urma s'aru putea compará cu πεμπεδοῦλα, προπεδοῦλα. In lexiconulu de la Buda si cellu de la Sibiu nu se afla anse cuventulu prepedeale. — D-lu dr. Brindza (ap. Papadopolu-Calimach op cit. p. 19) crede co denumirea romana *drácila* data plantei Berberis vulgaris (macesiu) deriva d'a dreptulu d'in daciculu drocila. Noi nu vedemu ací de câtu ua assemenare accidentale, macesiulu neavendu nici-ua legatura cu plant'a «quinque folium», de si chiaru d. Hasdeu compara *dracila* séu dracina (dragina) cu drocila daca. Vedi *Cuvente den Betrani*, I, 276.

Digitized by Google

οἱ δὲ κάρδουμ. Βένερις, Δακοὶ σκιαρή.» Diosc. III. c. 10. Dupo Grimm= goth. skeirs. angsax. scîr lucidus purus, skeirjan a limpedí, a curatí; schierling, v. germ. sup. scerilinc, cicuta, scheuerkraut, equisetum.—Leo (l. c. p. 192) îlu compara cu numile de plante sskr. kshîra, kshîra kanda, convolvulus paniculatus; kshiraparnî, plant'a ἀσκληπιάς, asclepiade, schwalbenwurz, planta cu semintie matasosse; mai bine anso cu sskr. kara, skara, unu feliu de maracine.— Despre cuvêntulu comunu unitatii limbistice germane skîra, strelucitu, limpede, vedi Fick, Vergl. Wrtb. III, 335 (18).

34. τουλβιλά, potróca «κενταύριον, Ρωμαῖοι φευριφούγιαμ, οἱ δὲ αὖρα μουλτιραδιξ, Δακοὶ τουλβηλά» Diosc. III. c. 7. «Est et Centaurea minor a Graecis Elleborites vocata; Daci *stirsoxila*, Itali febrifugiam.» Apul. Mad. de herb. virt. c. XXXVI. Dupo Grimm (p. 206)=goth. dulbila, v. germ. super. tulpila, herba multiradix, τούλβελε d'in Γοτθικόν la Const. Porphyrogenetu.—Leo (l. c. p. 192) compara cuventulu dacu cu ssk. tûla, plant'a bumbacului, tûlinî, silk—cotton tree; vella, vêlli unu soiu de planta ce se 'ntinde. (19).

35. τοῦρα, vedi textulu mai susu No. 14. Rösler compara cuventulu cu pers. tûr nomen herbae acris gustatu (20).

36. τουτάστρα ticva «κολοκυνθίς Ρωμαῖοι κουκούρβιτα σιλβάτικα, Δακοὶ τουτάστρα». Diosc. IV. c. 175.—Dupo Leo=tundakêrî ua planta curcubitacea. Despre suff.-αστρα comp. mai la valle riborasta. (21).

(18) **Tomaschek**, *Zeitschrift für oesterr. Gymnas.* 1872, p. 144 sustine co numele romanescu allu plantei *scaiu*, *scau* nu pote provení d'in daciculu σκίαρη, ci de la grec. σκόλος· ἀκάνθης εἶδος (comp. Hesych. Et. Magn. p. 282, 19 : σκῶλος, σκόλοψ, unu feliu de maracine), introdusu in limb'a romana intr'una epoca destullu de vechia ua data cu alte cuvinte grecesci; ellu citeadia pe bosniaculu *şkal* derivatu d'in σκόλος. Scaiu anso este ua prescurtare a formei scaiete, care cu pucina schimbare a sensului aru puté veni dintr'ua forma esistenta in limb'a románica scabiete (vedi form'a *scabiedo* pentru scabies in Ducange, Gloss. v. scabies) in locu de scabiem (comp. rom. sgaiba cu lat. scabies), precum parete s'a facutu d'in lat. parietem.

(19) **Rösler** (l. c.) contesta, si cu totu dreptulu, credemu, vre-ua inrudire a cuventului dacu τουλβηλα cu romanesculu turbure, plant'a chaerophyllum temulum, allu carui nume vine pote d'in lat. *turbulus=turbulentus, *turbulare, turbare. Cf. **Cihac** *Dictionnaire d'étymologie Daco-romane* Francfort sM. 1870, p. 291. In maghiar. aceiasi planta se numesce turbulya, turbolya. n. slov. trebelje. — D-lu Papadopolu-Calimach (l. c. p. 22) cugeta la *tulipinu*, *tulpinu*, *tulikina*, — lemnu canesu.

(20) D-lu Papadopolu-Calimachu compara cu τοῦρα, numile romanesci de plante tura, turitia (agrimonia eupatorium) si turta (pung'a babii, carlina acaulis). Synonymele dacicului τοῦρα anse, anagallis arvensis si anagalis caerulea (vedi Dr. Brindza, l. c.) correspundu plantei sutétia, scanteióra, rocoina, si nu se potu confundá cu celle de susu.

(21) D-lu dr. Brandza tine ca ceva probabilu, de si nu este nici chiaru de presupusu, derivatiunea

Digitized by Google

37. φιθοφθεθελά (var. φιθοφθάιθελά) «ἀδίαντον, Ρωμαῖοι κιγκινάλις, οἱ δὲ τέρραι καπίλλους, οἱ δὲ σουπερκίλιουμ τέρραι, Δακοὶ φιθοφθεθελά» Grimm (p. 213) vede in prim'a parte a cuventului na fiintia mithica; iar pe φθεθελα o apropie cu gr. πέταλον (=φόλλον folium.).

b. Apuleiu.

La numirile dace de susu pastrate de cotra Dioscoride, se mai adaogă anco urmatorele ajunse pene la noi pr'in scrierea *De virtutibus herbarum seu de medicaminibus herbarum* (22), ua compilatiune facuta probabilu in secolulu allu V-lea d. Chr. dupo Dioscorides si alte isvore grecesci, cum si dupo Pseudo-Plinius (Medicina Plinii), ce a circulatu sub numele Platonicului si Rhetorului L. Apuleiu d'in Madaur'a in Afric'a care a traitu si a scrisu in timpulu lui Antoninu Pius si M. Aurelius (23).

38. **Amalusta** «Graeci quidem Chamaemilon, alii Parthenion, Itali bene olentem, Daci *amalustam*, Campani amalociam, Galli oualidiam.» Apul. Mad. de Herb. virt. c. XXIV. Dupo Grimm=litv. amalis emalas, lett. amuls vèscu, slov. serb. rus. omela, slovac omelo, polon. jemiola, cec. jmeli, pruss. emelno; v. slav. imela. Rösler (l. c. 105) cugeta la zend. ama tare si us-ti a mirosí, lat. odor.—Diefenbach (p. 393) reduce atàtu cuventulu dacu càtu si campanu si celticu la unu acelasi isvoru pe care 'lu cauta in gr. χαμαίμηλον.—*Amara* este in sskr. numele mai multoru plante: amara puşpikâ, anethum sowa; amela, amellum (μελόφυλλον, melisophyllum), amell-a-us,-o; Cf. Diefenbach p. 229.

39. **Arborria** edera «Graeci eam dicunt Cissos Melas, Galli Bolus sellon, Daci *arborriam*, Itali hederam nigram» Apul. Mad. c. XCVIII.

40. **Calox cardiatos**, vedi No. 49.

41. **Diodela** (var. diodeta) «A graecis dicitur Myriophyllos et Chiliophyllos—Itali millefolium, alii Supercilium Veneris, Galli bellicocandium, alii vi-

numelui romanescu tatîrca (ce se dà fructului unei plante d'in famili'a cucurbitaceeloru) de la vorb'a daca tutastra.

(22) Mai multe manuscripte se afla, mai cu séma in Breslau (secolulu IX) si in London (secolulu XI). S'a publicatu (adessea sub numele de Apuleius Barbarus) intre altele, in *Parabilium medicam. scriptores antiqui*, ed. I. C. G. **Ackermann** (Norimb. 1788) p. 127—294; comp. p. 22—38 295—350. Cf. **Choulant**, *Bücherk. d. ält. Medicin.* p. 213 seq. E. **Meyer**, *Gesch. der Botanik* II, p. 316—327. — L. **Spengel**, in *Philologus* XXI, p. 120 — 122, L. **Müller**, *Rhein. Mus.* XXIII p. 187—190; Val. **Rose**, *Hermes* VIII p. 35—39 — **Teuffel**, op. cit. p. 860.

(23) Vedi **Teuffell**, op. cit. p. 853—861.

Digitized by Google

gentiam, Daci diodela.» Apul. Mad. c. LXXXVIII. — cf. δουωδηλά (ἀμάρακον, origanum vulgare) Dioscoride.

42. **Dochlea** (var. dolchea), discopela, mutatoare: «Graeci Bryoniam Chelidonion— Itali uvam taminiam, vitem albam.—Daci *dochlea* appellavere». Apul. Mad. c. LXVI.

43. **Dracor**, Libanotis, λιβανωτίς, lat. rosmarinum. Apul. Mad. c. LXXIX.

44. **Drocila**, vedi No. 28.

45. **Lax** iarba grasa. «Graeci dicunt Andrachne — Daci *Lax*, Itali Portulacam.» Apul. Mad. c. CIII.

46. **Porna**, vedi No. 50.

47. **Riborasta** manifolium seu personatia, Achiles medicinalu. «Graece Prosopites aut Prosopes vocata est, Itali personatiam, Galli betilolen, Daci *riborasta*» Apul. Mad. de herb. c. XXXVII, textu ce se refera la Diosc. IV. c. 105.: «Ἄρκειον, οἱ δὲ προσωπίδα κ. τ. λ., Ρωμαῖοι περσωνάκεαμ οἱ δὲ λάππαν.» (24).

48. **Scardia** «Aristolochiam, Graeci Ararezam vocant — Itali malum terrae, Daci absynthium rusticum, alii Scardian.» Dacicului scardia ii respunde formalu numele de planta germ. super. scharte. Comp. cuv. communu unitatii limbistice europene kas kasati. a sgîria, a rade cu radietórea: κέ-ωρος urdica, lat. car-duu-s m. scaete; lit. kasu, kas-ti a 'ngropá, kas-yti a sgîriá; v. slav. cesѫ, cesa-ti a sgîriá, a tunde, a tieselá, a pieptená, sskr. kash, kashati. Kashate, a rade, a sgîria. Cf. *Fick, Vergl. Wrtb.* I, 530.

49. **Scytha** (var. sciate) «Chamaeleonem quidam Graecorum nominant, alii Crocodrillon— —Itali Labrum Veneris, Daci *scithen.*» Apul. Mad., c. XXVI, In altu manuscriptu: «Camaelaean Itali labrum Veneris— —Hispani analentidium, Daci *sciate*, alii calox cardiatos nominant. Apul. Madaur. I. Passagiulu se raporta la Diosc. III, 11. Vedi mai susu Nr. 33, cuv. σκιαρή, care este identicu cu σκοῖαρ, d'in Diosc. III c. 21: Ἡρόγγων — — Δακοὶ σικοπνοέξ, Ῥωμαῖοι κοπίτουλουμ κάρδους — — Ἱσπανοι κιοτουκαπετά.» alii adunt «σκοῖαρ λεβένματα». Calox cardiatos

(24) D-lu dr. Brandza (l. c.) dice: «Cu multa buna-vointia póte co s'aru face sa derive denumirea româna de Brusture d'in vorb'a daca riborasta.»

Digitized by Google

comp. cu gall. calocatanos, unde asemenarea este póte numai accidentale; cardiatos se tine, fora indeuiala de carduus. Cf. *Diefenbach*, p. 230, 276, 298.

50. **Simpeax.** (Sipeta, Porna) planta baltóssa «Arnoglosson, arnion, cynoglosson, Galli Tardos, Lotios, Hispani thasaricam, Daci *Simpeax*, Romani plantaginem latam, alii plantaginem majorem, alii septeneruiam.» Apul. Mad. de Herb. virt. c. I. Comp. «Ἀρνόγλωσσον— —οἱ δὲ κυνόγλωσσον,— —Ῥωμαῖοι πλαντάγω μίνορ, Γάλλοι (la alte mscr. lipsesce Γ.) ταρβηλοδάθιον, Ἱσπανοὶ θησαρικάμ.» Diosc. II, c. 152.

51. **Sipota.** Vedi numerulu precedinte.

52. **Stirsozila** (var. storsura). Vedi Nr. 34.

53. **Zyred.** Vedi Nr. 12.

c. Gallenus

54. **Ninon.** Galien dice co Dacii si Dalmatii numiau *Ninon*, plant'a veninossa Helenion, si se serviau cu dens'a a otraví sagetile, si a purgá boii (25).—Pote co Ninon este unu cuventu stricatu d'in Belinus pe care De Belloguet, Gloss. Gaulois, I, p. 150 ed. II, flu allatura cu Kimr. Bela, angl.sax. belene, caled. felen, roman. pelinu, alb. pelint, lit. pelinos, lett. pelleres, v. slav. ПЕЛЗИНЪ (ἀψίνθιον, ἄψινθος), polon. piolym, piolum, n. serb. polyn. (26).

(25) Cf. Theriak ad. Pis.

(26) D-lu Papadopolu-Calimachu considera cá numiri dacice anco urmatorele trei :

1. Γεντιανή, fierea pamentului si senzura. «Acesta plantă isi iea numele, dice Dioscoride (III c. 3), de pe Gentici regele Illyriei, cellu antèiu care a inventat-o».— Cuventulu nu ni se pare ca aru puté intra in glosarulu limbei dace, pentru co inventatorulu (?) unei plante va fi fostu unu rege allu Illyriei.

2. Ἀσᾶ, *tussilago*, *farfara* seu *pustulago*, βήχιον, podbalu. Dioscorides III c. 116, spune ca acéi este unu cuventu bessicu. «Dupo Herodotu, Bessii erau Thraci, prin urmare de unu nému cu Getii si cu Dacii» (op. cit. p. 16).

3. Σφέκλη. D-lu Papadopolu-Calimachu dice : «In Dioscoride mai gasimu ua planta ce si astadi «se numesce totu asia la noi, si care la Daci se numiá Sfecla, Σφέκλη» si citeadia pe Dioscoride cap. 137 d'in cartea II, *de Euporistis*. Acest'a ansa este ua completa errore a invetiatului nostru academicu : mai anteiu, scrierea περὶ Εὐπορίστων, *de Euporistis*, cu tota certitudinea se pote dice, co nu apartine lui Dioscorides, fiindu cellu pucinu posteriora secolului allu siésselea dupo Christosu. Sprengel op. c. I, XIV—XVII a doveditu acést'a prin urmatórele : a) Scrierea in cestiune n'a fostu cunnoscuta vre unui autoru grecu posterioru, seu vre unui vechiu interpretu ; b) Ea nu se afla de còtu intr'unu singuru manuscriptu, mscript. Augustanu, pe care Moibanus, si dupo mortea sea C. Gesner, l'a datu la lumina ; c) Intr'ens'a se compara odorulu plantei χαμαικέρασον (convallaria

Digitized by Google

§ 2.

Numi personale gete si dace.

a. Gete.

1. Ἀστραῖος, Photius 166 si 366.— Unu nume geticu pote, ansa cu forma de totu grecésca.

2. Γεβελέϊζις divinitate, Herodotu IV. 94. Leo (l. c. p. 177) îlu deduce d'in sskr. java—lêçya, ua fiintia de care se apropie cine-vá priu mesageri; iar Grimm (*Ueber Iornandes und die Geten*, Berlin 1846, p. 25) — d'in Gibuka, Giuki=dator, séu leizis=goth. leisa lais lisum. — Rösler (Einiges üb. das Thrak.) vede in partea a dou'a a cuventului: vechiu-baktr. yazata, sskr. yajata, v. pers. yazd d'in yazu mare, nou-pers. iezd-âu; eïzis este dera=eizit-s, mai comparandu-lu cu numele sarmatu Ἰέζδ-αγος, si numele thracu d'intr'ua inscriptiune ΜΗΔΥΖΗΣ. Pentru partea anteiu, Γεβελ, elu compara pamphyl. βαβέλιος=ἥλιος.

3. Δάπιξ. Dio Cass. 51, 26: Δάπιξ Γετῶν βασιλεὺς. Comp. numele thracu Didix-Didigis (inscriptiunea Nr. 113 Albert *Dumont*, *Inscriptions et monuments figurés de la Thrace* in *Archives des missions scientifiques et Littéraires*, a III-a serie, III vol. 1876 p. 170), si Tauzix, — gis. (ib. Nr. 192). (27).

majalis) cu allu moschului, ce îlu gasimu pentru anteia-óra mentionatu in secolulu V-lea d. Chr., de către arménulu Moise de la Choren, si in allu VI-lea de către Cosma Indicopleusten; d) In cartea II, c. 63 se vorbesce de ua mesura de greutate ἑξαγίου, cu care medicii incepusera a se servi forte tardiu dupŏ Constantinu cellu mare (in sec. XII si XIII); si in fine, e) Espressiunile: φασκίωσον (lib. II c. 67), σφέκλη, in locu de τρυγός (lib. II. c. 137) νηστικός in locu de νῆστις, σεσέλιδος in locu de σεσέλεος, πτέρεος in locu de πτέριδος, indica in chipu invederatu ua epoca càndu dejá limb'a gréca incepuse sa barbarisedie βαρβαροφωνεῖν.

Allu douilea, admitiendu chiaru pe Dioscorides de autoru allu scrierii *de Euporistis*, in nici unu locu dintr'ênsa nu se dice cŏ: la Daci se numia vre-ua planta sfecla, σφέκλη. Pasagiulu la care ne trimite d-lu Papadopolu suna: lib. II. c. 137 (t. II, p. 328, ed. Kuhn): «ὀπὸν μήκωνος σὺν σφέκλῃ» iar pe latinesce: «liquor papaveris cum aceti *faece* illitus» adico: «licórea de macu mestecata cu *drojdii* de oçietu». Σφέκλη este unu cuventu stricatu d'in φέκλη, ce provine d'in lat. faecula deminutivu, faex, drojdia, faex vini, usta, drojdii de vinu, de unde apoi: lat. med. tartarum, fr. tartre, germ. Weinsteinsalz, substanti'a saróssa, care, in chipu de cója, se depune pe dógele butiloru de vinu.—Despré φέκλη vorbesce Galenus de compos. sec. loca, lib. I, t. 4 p. 490.— Cellu d'anteiu care a intrebuintiatu form'a σφέκλη in locu de φέκλη este Alexandru de la Tralles d'in secolulu VI-lea d. Chr. (lib. II, p. 630; conf. Paul Aeg. 3, 18. 7, 13).— Fŏra indouiala cŏ *drojdi'a* de oçietu nu are nici de cum a face cu *svecl'a* (lat. beta, beta rubra, fr. poirée; porrée, bette), cuventu imprumutatu de romani d'a dreptulu de la vechiulu-slavonescu СВ'КЛА, СВЕКЛА, n. slav. çvekla, russ СВЕКЛА; comp. magh. czékla.

(27) De la numele Δάπιξ deduce d. Papadopolu-Calimachu (op. cit. p. 24) or'ginea numelui de af-

Digitized by Google

4. Δικόμης rege, Plutarch. Anton. c. 63 : «καὶ γὰρ Δικόμης, ὁ Γετῶν βασιλεύς, ὑπισχνεῖτο πολλῇ στρατιᾷ βοηθήσειν.»

5. Δρομιχαίτης rege. Pausanias I, 9, 7, Strab. Appian. Mithrid. 32, Justin 16, 1. Polyaen, Stratag. 7. 25. *Doricetes*- intr'unu codice (Polyaen, 4. 16).

6. Ζάλμολ·ξις (var. Ζάλμοξις, Σάλμολξις). Herod. IV. 94, Strabo 297, 298, 304 numai form'a Ζαμολξις. Dupo Boetticher, Zeitschrift der Morg. Gesel. IV, 68 cuventulu se compune d'in ζαλμός, σαλμος=sskr. cĭarman, pers. ǵerm, cutis, corium, pele, si—ολξις=sskr. rĭxa, osset. ars, armen. arǵ, kurd. erǵ, asiaco Σάλμ—ολξις=sskr. cĭarm+rĭxa semneadia pelle de ursu.—Cuno (op. cit. 341) îlu deduce de la slav. za, post, trans, si mrŭkati «obscurari». Bessel, (De rebus Geticis, 44), cugeta la zend. zem, sskr. gam=grec. γη, zemar «sub pamentu», si sskr. kschi, zend. ksi «a locui» asia co zamarski=zamolxi=cellu ce locuesce sub pamentu. Leo (l. c. p. 178), d'in sskr. cyâmalâkshis, ochiu intunecatu, goth. Hamul-augis. — Adeverat'a etymologie anso este a lui Fick, vedi mai susu, glossele thrace, v. Ζάλμολξις.

7. Ζύραξος. Dio Cass. 51, 26. Dupo Leo (l. c. 193)=sskr. çura leu, si aksha organu allu simtiului, ochiu de leu, sentimentu de leu.

8. Κοθήλας rege, Satyr. fragm. la Müller.—Horat. od. III, 23.— Flor. II, 2, 28. Finalulu ηλας indicàndu unu deminutivu obicinuitu la Thraci (Vedi Dumont, op. cit. p. 193), Κοθήλας e deminutivulu lui Cothes, Κόθης. Despre thraculu Cotys vedi Liv. 42, 29, 51, 57, 67; 43, 4; Caes. b. civ. 3; Strab. 321 fr. 48.—Comp. daculu Cotiso, mai la vale.

9. Μήδα. Satyr. fragm. Müller. Comp. thrac. Μηδοσάδης. Xenoph. Anab. 7, 1, 5.

10. Ρώλης. Dio Cas. 51, 26. Comp. dac. Oroles.

11. Σευτης. Seuthes nume getu si thracu forte comunu. Polyaen 7, 25; — rege thracu, Orelli 5433.—sacerdote getu: Iordanes 30, ed. Closs. Rösler (l. c.) cugeta la zd. zaotar, zaothra, sacrificatoru, preotu, iar Grimm (Ueb. Iorn., 48) la goth. Thiuda, Thiudis, v. germ. sup. Dieto.

milie *Dabij'a*, de si de siguru erá mai naturalu sè apropia pe cellu d'in urma de slavicelu ДАБИЖА, de la radecin'a ДАБ. Vedi Miklosich, die Bildung der Slavischen Personennamen, in Denkschrieften der Wien. Akad. vol. 10, v. ДАБ, si inscriptiunea slavona ap. Heuzey, *Mission archéol. de Macédoine*, Paris 1874 p. 320, gasita la monastirea Treskavetiu in Macedoni'a, cu numele ДАБИЖИВЪ, care se traduce ad-litteram : «Sa fie viu !.» (da-bi-jiv).

Digitized by Google

12. Τίρις. Polyaen 4.16; Comp. thrac. Τήρης Thucyd. 2,95; Diodor fragm. la Müller 2, 15.

b. Dace

13. Βίκιλις, descoperitorulu comoriloru lui Decebalu. Dio Cass. 68. 14. (28).

14. Βοιρεβίστάς (Βορεβίστης, Strab. VII, 3 § 11; Buroistes, Burobostes, Rubobostes. Trog. Pomp. 32, Burvista Iordan. de reb. get. c. 11. Dupo Leo (p. 188)=sskr. bhairava, a ingrozi, si vishti a inspirá, ingrozitoriu.— Rösler (l. c. p. 113) vede in partea finale -βίστας, βίστης, pe pers. vista stapenitoriu (comp. numele personalu Δυτόβιστος, gentilia Βιστονία, Βιστών, Βίστ-ιρος, Gest-styrum Ζερμοδίγεστος), si déco *Buro* séu *vouru* aru semná «intinsu, latu», Burovista aru correspunde atunci dupo sensu grecului Πολυκτήμων. D. Lauriann (Istori'a Romaniloru, I, 60, ed. II) cugeta la *Boiorum victor*, iar I. Grimm (Ueb. Iornand., 48) compara Βοιρεβίστας in partea sea finale cu Ariovistus.

15. Δεκαίνεος sacerdote. Strabo VII, 3, § 11. Diceneus Iord. l. c. c. 11. Dupo I. Grimm (Ueb. Iornand., 48) aru fi=Taihuneis.

16. Δεκέβαλος rege dacu. Strabo VIII, 3, § 11. Decibalus la Aurel. Victor Caes. c. 13. — Trebell. Pollio II, 111. — Leo (p. 188) îlu reduce la sskr. Dhâvaka—bala «puterea Daciloru, Dacorum robur, Dacorum corpus». Partea finale—βαλος este fora indouiala aceiasi cu phryg. Βαλήν rege, care apartine mai anteiu de tóte slavicului bolij mai mare, mai forte. E mai pucinu corectu a compará lat. val-êre, v. iricu fláth (=vlâ-ti-) domnie, si sskr. bala putere. Vedi Fick, Die ehemalige Spracheinheit der Indogermanen Europas, p. 412. — Tomaschek, Ueber Brumalien und Rosalien, (Sitzungsbericht der Wien. Akad. LX. 385); Rösler, Einig. üb. das. Thrak. l. c., si Dacier und Romänen p. 87, compara Οὐάρζβαλος si Δρείβαλις d'in inscriptiunile olbice (29). — Cu Dece-

(28) D-lu Papadopolu-Calimachu vede in Βικυλ-ις, Βικολ-ις—nisce lecturi gresite in locu de Βίκιλις — «numele stravechiu dacicu de *Vicolu*, pastratu chiaru si pene asta-di prin poporulu romanu si cá nume propriu, si in substantivulu cunoscutu: *vicolu* (furtuna, tempestas, sturmwetter)»! *Vicolu* ansa,—in Tiarr'a-Romanésca: *viscolu*—, e fora indouiala slavonesculu: ВЪСКОЛ— (verb. ВЪСКОЛѢКАТИ «agitare») cum si rom. *viforu* in acelasi intiellesu, este curatu slav. ВИХОРЬ, ВИХРЬ.

(29) **Boeckh,** *Corpus Inscriptionum Graecarum,* II, 2070. 2067, rendu 13—16:

ΔΡΕΙΒΑΛΙΣ
ΡΑΠΑΚΕΟΥΣ
ΒΡΑΓΟΣΣΑΜ
ΟΥΤΟΣ κτλ.

Digitized by Google

balu este de comparatu si Regebalus tatalu lui Bargathes, Iturea de origina (C. I. L. III 4371). I. Grimm (Ueb. Iorn., 49) reduce numele Δεκέβαλος la numele poporului gothu Taifali (Tai- fiindu in locu de Dai=Dahi, Daci). Vedi mai departe *Decibalus* d'in inscriptiuni.

17. Διήγις frate lui Decebalu. Dio Cass. 67. 6. 7; comp. Διήγολις rege thracu, Strab. 624. Diodor. exc. 23, 602. Diegyris la Valer. Max. 9, 2, 4.

18. **Diurpaneus** rege dacu. Oros. VII, 10 dupo ultimele carti alle *Historiilor* lui Tacitu. Iordan de reb. Get. c. 13 Dorpaneus, Dorphaneus. — Leo (p. 188) cugeta la sskr. durpâni «cellu ce are màn'a tare, puternica» iar Grimm (Ueb. Iorn., 50) compara goth. Daurpaneis, v. germ. super. Dorfuni.

19. Δοῦρας rege dacu. Dio Cass. 67, 5.6. — Rösler (Dacier und Romän. 87) compara numele Turesis. Tacitu Ann. 4,50, iar Leo (p. 188), sskr. durâsa «cellu greu de invinsu.»

20. **Comosicus** rege, Iordan. de reb. get. c. 11.

21. **Cotiso** rege. Dio Cass. 54. 36. Horat. Carm. III, 8. Florus II, 28; Sueton *Aug.* 63, acelasi cu thraculu Cotys, si get. Cothelas. Vedi mai susu glosse thrace, etym. lui Κότο-ς «luptatoru, resboinicu.» — Radicalulu Κοτ- este desu in Thraci'a; cf. Κότυς, Κοτηΐς γαῖα, Κότις. — Grimm. Ueb. Iornand., 31, apropie numele Cotiso mai multu de v. germ. super. Huozo, de catu de Κότυς.

22. **Oroles**, Justin 32, 16. Ὤλης Dio Cas. 51. 26. — Grimm îlu deduce d'in vechiul-slavu orilŭ «vulturu.» Cuno (p. 341) din v. slav. ralo «aratrum,» =oralo; iaru Leo (p. 193) d'in sskr. urô lêça (din alêça) «unu omu cu peptulu tare, vîrtosu.»

23. **Scorylo**, Frontin, Strateg. I, 10, 4. Iordan. c. 12 Corillus. — Pentru finalulu *-ylo* care pare a fi deminutivalu, comp. numile thrace: Cerzula (Cerzus, Κερσοβλέπτης, Κερσίβουλος, Ἀξίοχερσος) Dizala (Diza) Pollula (Poles) Lenula, Asdula (Asdus) Sintula (Sintus) Susula (Susus) Sadala, Cotela (Cothes, Κόθις) (30).

24. **Sitalcus**, Iorn. c. 10. Σιτάλκης Thucyd. 2, 97. Comp. Σιτᾶς Dio Cass. 51, 25.

(30) **Dumont**, op. cit p. 193. — **Tomaschek**, *Ueber Brumal. und Rosalien.* — **Rösler**, *Einij. üb. d. Thrak.*

Digitized by Google

Finalulu -ἀλκῆς se gasesce in mai multe numi thrace: es. Ῥοιμηταλκῆς (Ῥοιμηταλκῆς), rege thracu.

25. **Susagus**, capu dacu. Plin. Ep. ad. Trajan. 74. — Pentru suffixul -ag, obicinuitu si in ossetic'a,—compara numile sarmate si pontice: Ἄβρσγος, Ἄμναγος (31) Andagus (32).

26. Ὀβεζινᾶς Vezinas, primulu dupo Decebalu. Dio Cass. 67, 10. Leo (p. 193) cugeta la sskr. vaçi «onalitate divina, puterea dieiloru» nud si vaçin = divinu, puternicu, pré puternicu.

c. Numi personale dace cullese d'in inscriptiuni.

D'in celle aprópe ua mie inscriptiuni latine gasite pe territoriulu Dac'ei (33), si pene acumu cunoscute, cellu pucinu ua a diecea parte d'in elle ne presinta ua serie de numi personale, cari nu suntu nici latine, nici grece, nici asiatice, ci cu tóta probabilitatea suntu thraco-illyrice. Conclusiunea imediata aru fi cà elle apartinu populatiunei indigene dace, care a continuatu a traí si dupo cucerire, adoptându limb'a si obiceiurile invingĕtorului. Ansa, pentru co se scie co printre nouii colonisti adusi de Trajanu in Daci'a, ua parte fu d'in Dalmati'a si Pannoni'a, urmeadia cà unele d'in aceste numi se cuvinu anume populatiunei illyrice, prin urmare trebuescu deosebite d'in list'a onomastica curatu daca.

Mai inainte de a dá acésta lista in ordine alphabetica sè consideràmu mai de aprópe monumentele epigraphice cu cari ne servimu in alcatuirea ei.

No. 1. (C. I. L. III 917).

D M
AIA. NANDONIS. VIXIT.
ANNIS. LXXX. ANDRADA
BIIVVANTIS. VIX. ANIS *sic*
LXXX. BRICENA. VIXIT ANIS
XL. IVSIA VIXIT ANIS XXX *sic*
BEDARVS. VIXIT. XII POS. OBI
TVM. EI. HERCVLANVS. LIBER
TVS. PATRONE. BENEMER

D(is) m(anibus). Aia Nandonis vixit annis LXXX. Andrada Bituvantis vix(it) anis LXXX, Bricena vixit anis XL. Ius[t]a vixit anis XXX. Bedarus vixit XII. Pos(t) obitum ei Herculanus libertus patron(a)e benemer(enti).

(31) Rösler l. c.
(32) *Corpus Inscriptionum Latinarum*, VII, Nr. 295.
(33) *Corpus Inscr. Latin.* III Nr. 786—1640; 6245—6288; — *Ephemeris epigraphica*, vol. II (1875) şi vol. IV (1879).

Digitized by Google

Acésta inscriptiune gasita la Thord'a in Transsilvani'a este epitaphulu unei familii, pusu de unu libertu (iertatu de robie) Herculanus pentru patron'a sea, probabilu Aia, in semnu de recunoscintia. D'in celle optu numi aci cuprinse, numai Iusta si Herculanus suntu latinesci.

AIA, nume de femeia, nu'lu mai intampinàmu in alte monumente, afara de ua singura data in Ispani'a (C. I. L. II Nr. 818 (Aia).— Aflàmu anso in Pannoni'a superióra AIO (C. I. L. III, 4597) AISIA (C. I. L. III, 4033), AIOM (C. I. L. II, 2822); AIIO (C. I. L. II 2782).

NANDO, gen. Nandonis, tata alu Aiei (iara nu sociu, caci numai in inscriptiunile familiiloru nobile si celloru imperiale, genetivulu indeplinesce lipsa cuventului conjux). Nu se gasesce in alte inscriptiuni. Este curiosu, cum generalulu Creuly (Liste des noms supposés gaulois, tirés des inscriptions, in *Revue Celtique*, t. III, 153. 297.) face unu singuru nume propriu AIANANDONIS, fora sè observe ca in inscriptiune, intre AIA si NANDONIS se afla unu punctu. Elu anco, tine cuventulu dreptu gallicu, déro fora temeiu. Totu astu feliu, si numile ANDRADA, ATTA, BITICENTVS, BATO, BITIVS, DRIGISA, MVCAPORA, MVCASIVS, MVCCASENIA, NATOPORVS, PIEPORVS, SARMIZEGETHVSA, SATTARA, SEVTHE, TATAZA, TIATVS, ZIA. Despre tóte acestea vedi mai la vale.

ANDRADA, numo femeescu, totu asemenea. Comp. Andere, Anderesene, numi celtice de femei, si «*andre*, *andere*» in dialectele francese de adi cu sensu de «femeia». — Vedi Desjardins, Géographie hist. et adm. de la Gaule Romaine, Paris 1878, II p. 396.

BITVVAS- ntis, nume masculinu. In acesta forma nu'lu mai aflàmu nicairea, ci in form'a BITVS (C. I. L. III 356ª, 6135, 104), BITHVS, (C. I. L. III 703, 707), Βίτα, Βείθος, ABITVS, BITIVS, BITHICENTHVS, BITHOCVS, BITITRALIS, BITHOPORVS, TRAIBITHVS, etc. (Inscriptiuni ap. Tomaschek Ueber. Brum. und. Rosal., p. 383 seq.; Heuzey et H. Daumet, Mission archéologique de Macédoine, Paris 1874, inscr. Nr. 68, 87; Alb. Dumont, Inscriptions et monuments figurés de la Thrace, in Archives des Missions scientifiques et Littéraires, troisième série, t. III (1876 p. 189), numi cu tóta certitudinea thrace si cari figurédia numai pe monumente d'in peninsul'a balcanica. Totusi vedi C. I. L. II 2984 : BITICENTVS.—Cf. Bithys fiulu lui Marte si alu Setei sor'a regelui thracu Rhesos (Tit-Liviu, XLV, 42).

BRICENA, n. fem. identicu cu Βιρκέννα, fiica lui Βάρδυλις- alban. bárdula «albiciosu,

Digitized by Google

cenusiu.» (Tomaschek, Zeitschrift für Oesterr. Gymnas. 1872, p. 141 — 157). Comp. BRICCO (C. I. L. III 4724, 6010,44 in Noricum).

BEDARVS, n. masc.—Comp. VDARVS. Gooss (Untersuchungen über die Innerverhältnisse des Trajanischen Daciens, in Archiv. für Siebenbürg. Landeskunde, Hermannstadt 1874, p. 128) compara cetatea Arkobadara.

Numele Bedarus se mai gasesce in inscriptiunea urmatore descoperita la Zâgai'a, aprópe de Cerneti (distr. Mehedinti), si care adi se pastreadia in Museulu nationalu de anticuitati. Vedi reproducerea esacta a monumentului pe tab. XII.

Nr. 2 (C. I. L. III, 1585, emendatiunea O. Hirschfeld, Epigraph. Nachlese, p. 57.)

INTERFECTA A LATRO
ET VINDICATA
VLCVDIVS BAEDARI
ET SVTTA. EPICADI
P. P. FIL. TIT. P.

D. I. M. VLCVDIVS
BDARI. VXI. AN. L.

«Interfecta a latro(ne) et vindicata Ulcudius Baedari et Sutta Epicadi p(arentes) p(ientissimae) fil(iae) tit(ulum) p(osuerunt).
«D(is) I(nferis) m(anibus), Ulcudius B(e)dari v(i)xi(t) an(nos) L.»

Numile VLCVDIVS m. si SVTTA f., nu ne mai intempina in alte monumente. Alaturi de SVTTA punemu SVTTO gen. SVTTINIS, n. barbatescu dintr'ua inscriptiune d'in Daci'a (C. I. L. III, 1262). Compara si VTTA (C. I. L. III 3598, Pannonia superior); si VTTV Elvissonis f. (C. I. L. III, 5523 Noricum; Ephem. epigraphic. II Nr. 667). — Pe EPICADVS flu mai gàsimu de cinci ori in tablele cerate descoperite in Transsilvani'a (C. I. L. III Tabellae Ceratae II text [Epi]cadus, si marturu; VI martur: EPICADI PLAREN||TIS QVI ET MICO; XX mart. AEPICA[DI]; si de trei ori in inscriptiunile totu d'in Daci'a: (C. I. L. III 1784, 1820, si K. Gooss, Archäologische Analekten, in Archiv für Siebenbürg. Landeskunde, 1874, p. 173). — Tomaschek (Zeitschrift für oesterr. Gymnas. 1872) sustine ca Epicadus este unu nume curatu illyricu, citàndu: T. Liv: 44, 30, 3: Ettritus et Epicadus; § 13: peditibus Epicadus equitibus Augazus praeerat; Sueton, *Aug.* 19: Asinius Epicadus ex gente Parthina. — Inscriptiunea de la Lychnidos (Hahn Nr. 1): Ἐπίκαδος Κευᾶ καὶ Μαχάτας Γενθίου.

Digitized by Google

Nr. 3 (C. I. L. III, 1488, la Gradistea).

D M
AEL. ANDENAE
AEL. MACRINVS
EPIDIANVS. QVI. ET
EPIDIVS. AVG.
COL. ET. MACRINIA
MARCIA. FIL
POSVERVNT

D(is) m(anibus) Ael(ii) Andenae Ael(ius) Macrinus Epidianus qui et Epidius, aug(ustalis) col(oniae) et Macrinia Marcia fil(ia) posuerunt.

Cu ANDENA nume barbatescu compara ANDVENNA BATONIS (table cerate l. c. III si t. cer. II. [Andu]eia Batonis; t. cer. VI martur ANDVNOCNES; diplom. milit. C. I. L. III. D. II : ANDEDVNIS (Varcianus) si ANDE (C. I. L. III 2824 in Dalmati'a), ANDAGVS (C. I. L. VII 295). EPIDIVS, n. m., EPIDIA n. f. ne mai occurge in Dalmati'a (C. I. L. III 1928; 1761).

Nr. 4 (C. I. L. III 1559, la Slatin'a, intre Caransebesiu si Mehadi'a.)

D M
P AELIO
ARIORTO
IIII. VIR AN M
D INTERFEC
A LATRONIB
VIX. AN. LVII
DIGNA CON
PIENTISSIMO
ET. P. AEL. FIL. ET. P
AEL. VAL. FIL. ET. V
DARVS. N. B. P

D(is) m(anibus) P. Aeli(o) Ariorto (?) IIII vir(o) an(nuali?) m(unicipii) D(robetarum?) in-[t]e[fe]c(to) a latronib(us), vix(it) an(nos) LVII. Digna (?) con(iugi) pientissimo et P. Ael(ius) fil(ius) et P. Ael(ius) Val(ens?) fil(ius) et Udarus ne(pos) b(ene) [m(erenti)], p(osuerunt).

Acésta inscriptiune ne arrétta co P. Ael. Ariortus magistratu (quattuorvir) allu municipiului Drobetae (adi Turnulu-Severinu) are numai gentilica latina (P. Aelius), pe càndu cognumele lui, ARIORTVS, ca si allu nepotului seu, VDARVS, nu este románu.— Gooss (l. c. p. 128) compara Ariortus cu numele regelui Cappadociei Ariorthus (Strabo Geogr. 537 Casaub); iar Udarus cu cetatea Utidava. Mai bine anso e de comparatu

Digitized by Google

Jdarus cu Bedarus de mai susu. DIGNA, numele sociei lui Ariortus ni se pare curatu atinu (Comp. Digna C. I. L. III, 4181, 4278; Dignilla ib. 5527, 4001; Dignus 864, 4452, Willmans, Exempla Inscriptionum Latinarum, Berolini 1873, Nr. 2261 (Dignilla), 258 (Dignus); Dignitas (C. I. L. II 87) asia co Gooss rèu îlu une in list'a numiloru dace (op. susu cit. p. 126).

Nr. 5 (C. I. L. III, 1435 la Nagy-Oeztrö, in Transsilvani'a).

MERC. AVG
SACR
C. SEX. ATTA sic.
PRO SALVTE
FILIORVM

Mere(urio) Aug(usto) Sacr(um), C(aius) Sex(tus) Atta pro salute filiorum.

ATTA n. bărb., comp. ATTA n. fem. C. I. L. II 2683, 2684; ATTA C. I. L. VII 290; ATTO C. I. L. III 6010,36, ATTV gen. Attunis, Nr. 4937, 4953, 6504; ATTVS, Nr. 5354, tote in Noricum; ATTVIA D. f. (4556, 1899a), ATTVS C. I. L. VII 1336,114; ATTVSA n. b. C. I. L. VII, 1330,5.

Nr. 6 (C. I. L. III, 1156add. Alba-Julia).

SVLE
FL. ATTA
LVs VOTVm
L. S.

Sule. Fl(avius) Attalus votum l(ibens) s(olvit).

SVLA, numele pote allu unei dieitati topice dace, compara-lu cu numele thracu SOLA C. I. L. III. 787; seu bessicu: SVSSVLA, Orelli 3552, si cu dieitia Sol (τῇ θεῷ Σῶλ) d'in Bosphorulu Kimmericu (C. I. L. III, 1156). In Britani'a s'adorá divinitatea Sul [pro salute Sulis] personificatiune femenina a dieului Sore, carui'a anticii Germani ii atribuiá sexulu femeescu, si pe care Románii d'in Marea Britania illu associá cu Minerva: Deae Suli Minervae.

ATTALVS n. b., compara C. I. L. III 4743 ATTALO g.-nis, Nr. 5029 ATTALVS Donni filius, ambele in Noricum. — C. I. L. II 3029; C. I. L. VII, 1336,104; 1336,105.

Digitized by Google

Nr. 7. (Hirschfeld, Epigr. nachlese).

TVRMASGADA
MAX. MAXIMINVS ET
IVLIANVS MAXIMINVS
EX VOTO) POS

Turmasgada. Max(imus) Maximinus et Iulianus Maximinus ex voto pos(uerunt).

Acestu altaru, care se afla in collectiunea d-lui C. Boliacu, contine pare-se in TVRMASGADA numele unei divinitati topice a Daciloru. — D-lu Th. Mommsen ansa propune (Ephemeris Epigraph. II (1875) a citi TVR(ma) MASGADA(e). Comp. mai josu TVRME SOIE.

Nr. 8 (C. I. L. III 1270 langa Abrudu).

D M
PLANIO B
AEZI QVI
ET. MAGIS
TEO. VIX. A.
L. MAXIMA
C. B. M.

Di(s) m(anibus) Planio Baezi qui et magistro, viz(it) an(nis) L. Maxima c(onjugi) b(ene) m(erenti)

BAEZVS n. bărb. compara BAEZOCRVSV n. femeiescu C. I. L. III 2781 (Dalmatia).

Nr. 9—11.

C. I. L. III 1043 (Alvinez): BVBALVS. Comp. C. I. L. III 1527[1] (in Daci'a); 3095 (Dalmatia). Pentru — BALVS cf. mai josu DECIBALVS; pentru BVB—vedi C. I. L. II. 5000, BVBBVS.

C. I. L. III 1267 (Rosi'a): Ephem. Epigraphica IV, Nr. 417: CLONVS si MAMMVLVS; pe cètu scimu nu se mai afla in alte inscriptiuni.

Nr. 12 (C. I. L. III 835).

D M
AEL. DIAIES
VIS. AN. LXXXV
ET POSVI. AV
RELIVS DITV
GENIVS. FILIV
ET. HERES PATRI
CARISSIMO
B. M.

Digitized by Google

D(is) m(anibus), Ael(ius) Diaies vis(it) an(nos) LXXXV, et posui(t) Aurelius Ditugenius filiu(s) et heres patri carissimo b(ene) m(erenti).

DIAIES, cf. DIALO C. I. L. III 4146 (Pann. super.); DIVS C. I. L. III 986 (Dacia).— Gooss compara Diurpanes cu Diaies.

DITVGENIVS, cf. DITO n. fem. C. I. L. III 1927 Dalmatia, DITVS (Daversus) C. I. L. III Dipl. XVI; DIVZENVS (Bessus) Dipl. I.

Nr. 13 (C. I. L. III 799).

d. m . . .
eq. al
vix. ann..
. . . a

S. MVCAPORIS
FRONT (onianae)
III. AEL. MV[capor eq](es)
LAE. EIVSD (em).

MVCAPOR cf. C. I. L. III 852 (totu in Daci'a):

Nr. 14.

AVrelius Muca
POR. VIXAN nis
IXXX AVR GEME lli
NVS. VIX. AN
AVRELIA. RE
VIX. AN.

MVCAPOR este unu nume de siguru dacu forte obicinuitu la Thraci; pentru sufix. -PORVS compara numile thrace si dace: Μοκάπορις, MVCAPORA uxor Firminio Valenti (Dumont. op. cit.); BITHOPORVS, DACPETOPORIANI (Tomaschek, Ueber Brum. und Rosal. l. c.); NATOPORVS (Orelli III 510), PIEPORVS (Orelli id) SEMPOR, Ῥησκοβόπορις (Dumont. Nr. 63) Ῥασκόπορις, Γηναίπορις (Dumont 69) Derziparus, Zyparus etc. Vedi si TAPORVS Inscr. Helv. 881, 950, 1018.—Pentru form'a MVCA - compara MVCAPVIS n. fem. C. I. L. III 809 (Daci'a); MVCATER Sola, C. I. L. III 787 in Daci'a:

Nr. 15.

APOLLI
N. SAC.
SOLA
MVCATRI
VET ALE. F
RON. V. S.

Apollin(i) Sa(crum) Sola Mucatri vet(eranus) al(a)e Fron(tonianae) v(otum) s(olvit).

Digitized by Google

MVCASENVS Cesorini C. I. L. III 1195 (in Daci'a); MVCASENES (form. genetiv.) 6137; MVCARIS, 3558; Μουκατράλης (Dumont, Nr. 9. 14) MVCATRALIS (Tomaschek, Ueb. Brum. und Ros. p. 384) MVCATRA n. barbat. C. I. L. III 3394; 2009, 6335,2; MVCCASENIA n. fem. (Inscriptions Antiques de Lyon, par Alph. de Boissieu, Lyon 1854 p. 321: MVCCASENIE FORTVNATE CONIVGI RARISSIME EX GER. SVP).

Nr. 16 (C. I. L. III 847. la Gyalu).

AVR. FABIVS SIG
AL. SIL. VIX. ANN.
XXVIIII M XI.
AVR. REBVRVS
VET. ET FABIA
FILIO PIENTIS
SIMO P
S. ET. SIBI

[D(is) M(anibus)] Aur(elius) Fabius sig(nifer) al(ae) Sil(ianae) vix(it) ann(os) XXVIIII, m(enses) XI. Aur(elius) Reburus vet(eranus) et Fabia filio pientissimo p(osuerunt) s(uis) et sibi.

REBVRVS ne 'ntempina in inscr. C. I. L. III 5087 (Noricum), Dipl. mil. XXI [REBVRVS Severi filius (Hispanus)]; C. I. L. VII, 1336, 895—897: REBVRRVS; 1193 REBVRRVS Severi f., 201: REBVRRINVS, tote in Britanni'a; Willmans, Nr. 1566.— T. CRISPIVS REBVRRVS FECIT, inscript. gasita la Nimes in Francia. Vedi plans. VI, Mémoires lus à la Sorbonne, Archéologie, Paris 1867.— Nimicu dér' siguru nu vorbesce pentru thracismulu numelui REBVRVS. Gooss (l. c. p. 128) îlu compara cu numele regelui dacu Burivista.

Nr. 17. (C. I. L. III 1195, la Alb'a Julia).

D M
MVCASENV
S. CESORINI
AEQVES EXSIN
GVL COS VI
XIT ANNIS XX
RESCV TVRME
SOIE. COIVX
PIENTISSIMA
POSVIT

D(is) m(anibus) Mucasenus Cesorini aeques ex singul(aribus) co(n)s(ularis?) vixit annis XX; Rescu Turme Soie co(n)iux pientissima posuit.

Digitized by Google

RESCV TVRME SOIE numele sociei lui Mucasenus suntu de totu curiosse. RESCV ilu mai aflàmu diminutivalu in Tabl'a Cerata Iª (C. I. L. III): RESCVLVS; in inscriptiunea de la Eregli (Perinthu) (Dumont, l. c. Nr. 63 p. 144).

ΡΗΣΚΟΥΠΟΡΕΩΣΥΙΟΝ··ΔΗΜΟΣΚΑΙΟΙΣΥΝΕ
ΔΡΟΙΤΟΝΕΑΥΤΩΝΣΩΤΗΡΑΚΑΙΕΥΕΡΓΕΤΗΝ

Ῥησκουπόρεως υἱὸν [ὁ] Δῆμος καὶ οἱ Σόνε.
δροι τὸν ἑαυτῶν σωτῆρα καὶ εὐεργέτην.

Assemenes, in Ῥασκος, rege thracu, Dion. Cassius, XLVII, 25, si in Ῥήσκονθος, orasiu in Thraci'a (Nicand. *Ther.* Schol. 460.— TVRME(a ?) SOIE, comp. cu TVRMASGADA de mai susu; SOIE comp. cu SOLIA Loturi f. C. I. L. III 5487 (Noricum), si cu SOLA de mai josu.

Nr. 18 (C. I. L. III. 1322, in Daci'a).

Unu calaretiu. Inscriptiunea este de insemnatu pentru multele si variatele séle ligaturi, pe cari d'in lipsa de semne nu le putemu reproduce.

D M
T. AVR. AFER DELMATA PRINC
ADSIGNATO EX SPLONO
VIX. ANN. XXX. AVR. SAT
TARA. LIB. PATR. OPTIMO P

D(is) m(anibus) T. Aur(elius) Afer Delmata princ(eps) adsignato (in locu de: ad designatus) ex m(unicipio ?) Splono. Vix(it) ann(os) XXX. Aur(elius) Sattara lib(ertus) patr(ono) optimo p(osuit).

SATTARA n. barbatescu, comp. TATTARIO C. I. L. III 870,4, in Daci'a; Πασσάρα Procop. Goth. III, 39; GESARA (Ephem. epigraph. II 885):

I O M. SILVANIVS
GESARA
V. S. L. L. M

I(ovi) O(ptimo) M(aximo), Silvanius, Gesara v(otum) s(olverunt) l(ibentes) m(erito).

Cu Gesara comp. localitatile dace Deusara, Germisara.

Nr. 19—24.

C. I. L. III 969ᵃᵈᵈ MOCIO comp. C. I. L. III 6941: Mocianus Ingenui f., 4944 Mogiancus.

C. I. L. III 1243. SECCIA, comp. SECCIO ib. 5057. 5589, 4756; SECCIVS. 5564.

Digitized by Google

C. I. L. III 1525 SISIATA, comp. SISIATA ib. 4181; SISSIA Adiutoris f. ib. 5075; SISIÀ, 3285, 4983ª; SISIV n. fem. 3659; SISES MVCASENIS 6137; SESE, SISI, Tomaschek (Ueb. Brum. und Rosal.)—SISSIA C. I. L. II, 3310.

C. I. L. III 787 SOLA n. barbat., comp. SOLA de natiune Bessu C. I. L. III Dipl. XX, si SOLIA Loturi f. 5487.

C. I. L. III 804 THEMAES. Pe monumentu se vedu sculptati patru ómeni cu barba mare, ua femeia si unu copilu, cari tinu câte unu paharu in mana.— cf. 1472 totu in Daci'a; THEMO Nr. 1346.

C. I. L. III 870ᵇ DIZO cf. C. I. L. III 6189 DIZZACR n. barbat; 6135, DIZIAS Biti f.— Ap. Dumont, l. c.: Nr. 89ᵇ Δίζας séu Δίζα; Nr. 113 Diza; Nr. 111 f. Δῆζος; Δίζαστος; cf. Ἀιδέστιος Δίζα. Fragm. hist. graec. III, p. 609.—Disacenthus C. Inscript. Rhaen. 990.— Ap. Tomaschek: Di zana, Dizala, Diszatralis etc.—Eph. epigr. II 811 DYSSVLLA.

Idem idem EPTALA cf. C. I. L. III 3397 (Pann. inferiora).

Idem idem TATTARIO cf. C. I. L. III 1672ᵃᵈᵈ TATTAIA (Moesia super.) 2749 TATOIA (Dalmatia); 5504 TATA (Noricum) 843 TATO (Dacia), Dumont op. c. Nr. 111ᵉ Τάτα, 116ᵃ TATAZA; Ephem. epigr. II Nr. 428 TATO (la Germisara in Daci'a).

Idem idem TZINTA si TZINTO

Aceste patru numi suntu estrase d'in list'a membriloru collegiului *Asianorum*, care, probabilu, pe la an. 235 d. Chr., — dat'a inscriptiunei, nu se puté compune esclusivu d'in asiatici.

Nr. 25 (Orellius III Nr. 6844).

IVL. SECVNDINVS. EVOK.
COH. III. PR. SALARIOR.
XXVII QVI. VIX. AN. LXXXV.
NAT. DACVS. ATTICIA SA
BINA. COIVX. ET. IVL.
COSTAS. FILIVS. ET
HER. D. B. M. FCR.

Acésta inscriptiune arréta lamuritu co Iul. Secundinus erá de natiune daca; de si numile ce ellu pórta suntu románe, alle fiului si alle sociei selle anso paru a fi *daco*: ATTICIA, comp. cu ATTICIVS d'in C. I. L. III 6496 (Noricum):

Digitized by Google

D M
CAPITONIO
ATTICIO
TITIA . ATIME
RIAE . F . R . KAR .

COSTAS. Sa nu fie óre in locu de Constans? Comp. C. I. L. III 1194 Costas; 1608, 339: Constas; Willmans 2278: COSTAS.

Nr. 26 (Orellius III, 510, la Roma).

D. M.
ZIAI TIATI FIL.
DACAE VXORI
PIEPORI REGIS.
COISSTOBOCENSIS
NATOPORVS ET
DRIGISA AVIAE
CARISS. B. M. FECERVNT.

ZIAI form'a dativului, nume barbat. identicu pare-se cu DIAIES C. I. L. III Nr. 835 in Daci'a.

TIATVS, cf. Τιόστη, Τιόστα, ap. Dumont, Nr. 45 si 47.

PIEPORVS
NATOPORVS } Vedi mai susu.

DRIGISA, nu ne intampina in alte inscriptiuni.

Nr. 27 (Ephem. epigraph. II Nr. 408 in Daci'a).

AVREL TZOλOTVS
EX VOTO POSVIT

Nr. 28 (Eph. epigraph. II Nr. 419).

D M
ARRIA MAMA
VIX ANN XXV POS
BEVCVS SER CO
NIVGI E M

TZOλOTVS este ua forma cu totulu grecésca;

ARRIA, comp. Willmans 1712;

Digitized by Google

BEVCVS, comp. BREVCVS Tab. Cer. VII.

Nr. 29—35.

Volumulu allu VII-lea d'in Corpulu Inscriptiuniloru Latine, contine intre alte monumente alle Britanniei — si pe cele remase de la Cohors I Aelia Dacorum, care, infiintiata de Hadrianu d'in soldati daci, si stabilita in Angli'a, a continuatu a stá pene la Tetricus in lagarulu de la Amboglanna (adi Birdoswald) pastrandu-si pene si armatur'a propria daca (34). Aceste inscriptiuni in parte mutilate ne procura totusi cate-va numi, cari mai pre susu de ori ce indouiala trebuescu socotite cá dace.

Nr. 323 (la vechiulu Perith).

....A
CADVNO
VLP . TRAI
EM. AL. PETR
MARTIVS
F. P. C.

[C. Titio].. acaduno Ulp(ia) Trai(ana), em(erito) al(ae) Petr(ianae), Martius f(ilius) p(oneudum) c(uravit).

Camden cugeta gresitu la dieulu Cadunus, pe càndu monumentulu de facia este, dupo cum dreptu observa d. Hübner (la Nr. 323), epitaphulu unui. . . . acadunus, locuitoru d'in Ulpia Trajana, adica Sarmizegethusa.— Pentru partea finale acaduno, comp. ANDEDVNIS (Diplom. milit. II C. I. L. III).

Nr. 866=539, adi in museulu d'in Neuchatell : (35).

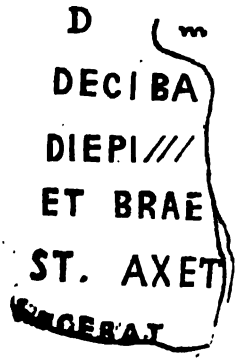

(34) Acést'a urmeadia d'in numile ce a purtatu cohort'a in diferite timpuri : *Antoniana* (C. I. L. VII Nr. 818), *Gordiana* (819), *Postumiana* (820, 822), *Tetriciana* 823. Vedi *Hübner* in *C. I. L.* VII ad titul.—Pe inscriptiunea Nr. 838 se vede caracteristic'a arma a Daciloru, sabi'a in forma de iataganu intocmai cum se represinta pe Column'a lui Trajanu si pe medalii. Noi am reprodus'o pe Tab. P, Nr. 8.

(35) In *Lapidarium Septentrionale*. or a description of the monuments of Roman rule in the

Digitized by Google

D'in numile acĭ mutilate, DECIBA este fora indouiale DECIBALVS séu DECEBALVS, nume identicu cu allu regelui dacu Decebalu. Cf. Biograph. imper. Regalianus Scriptores Historiae Augustae, Regalian in *tr. tyr.* 10 : «Erat (Regalianus) gentis Daciae, *Decibali* ipsius ut fertur affinis» Idem, Plin. ad. Traian. 74 ed. Keil; Henzen, n. 5448: [Traianus] GENTEM. DACOR. ET. REGEM. DECEBALVM BELLO SVPERAVIT. Numele Decibalus ne mai intempina : 1° DECIBALE pe unu vasu de lutu (terra sigillata) gasitu la Blain in Franci'a in 1869, si despre care vedi : Witte et Longpérier, Bullet. de la Société des Antiquaires de France 1870, p. 113, 119—120, si 1872, p. 84; d. Al. Odobescu, Despre unu vasu de lutu cu numele lui Decebalu, Bucuresci 1873, cu unu facsimile.— Fröhner, La Colonne Trajane, textu; si 2-lea In inscriptiunea aflata la Stein am Anger (Colonia Savaria in Pannonia) printre numile curialiloru celloru cinci curii figureadia si IVL DECIBALVS. Vedi C. I. L. III, 4150; (36).

Nr. 764 :

DEO
VITIRI
MENI
DADA
V S L M

Nr. 858 :

DADA

Deo Vitirimeni, Dada v(otum) s(olvit) l(ibens) m(erito).

north of England, published by the Society of antiquaries of Newcastleupon-Tyne, London 1875, in f., la pag. 193 Nr. 382, rendulu allu sieselea d'in aceiasi inscriptiune se citesce : VS FRAT . . iara cá lectura a textului intregu se propune : «Diis (Manibus) . . . . stipendiorum annorum decem et frater....»

36) Gruter (533, 9) propunendu gresitu a se citĭ in inscriptiunea descoperita la Ebersdorf in Pannonia, BARGATHES DECEBALI. F, a facutu pe multi se creada ca numele de Decebalu ne intempina si la Evrei, si anume la cei d'in tinutulu Ithuru allu Palestinei. Asia, d. Odobescu in studiulu : *Despre unu vasu de lutu cu numele lui Decebalu*, Bucuresci, 1872. Pe pétra se citesce ansa lauritu celle urmatóre : (C. I. L. III 4371) :

BARGATHES
REGEBALI. F.
EQ. ALAE. AVG.
ITYRÆORVM. DO
MO. ITVRAEVS. AN
XXV. STIP. V. H. S. E
ZANIS. DEC. ET. BAR
AMNA. BELIABI. F.
ET. BRICBELVS. FRATER
HEREDES. POSIERVNT

«Bargathes *Regebali* f(ilius) eq(ues) alae augustae Ityraeorum, domo Ityraeus, annorum XXV, stipendiorum V, h(ic) s(itus) e(st). Zanis Dec. et Baramna Beliabi filius et Bricbelus frater heredes posierunt.»

Henzen (Bulletino dell' Instituto di Corrispondenza archeologica, 1848, p. 134), citindu ca si Gruter : DECEBALI, numera si pre Ityrei intre colonistii Daciei, pe cuventu co numele de Decebalu

Digitized by Google

Nr. 944.

IVL · PIP
TINVS · CIV
ES · DACVS

D'in nefericire numele lui Pi.. tinus *cetatianu dacu*, nu se póte restituí. Totu asiá numile d'in urmatorele inscriptiuni :

fiindu unu nume curatu dacu, nu se póte esplicá cá unu Ityreu se se chieme astu-feliu, de catu presupunêndu ca elu se nascuse in Dacia chiaru. Alte inscriptiuni cu numele lui Decebalu rege allu Daciloru suntu false. Asia buni-óra urmatórele trei, publicate de **Neigebauer**, *Dacien aus den Ueberresten des Klassischen Alterthums,* Kronstadt 1851, p. 205. Vedi C. I. L. III 66*, 70* si 72* :

1.

FORTVNAE
AVG.
OMNIPOTENT.
VBI ERAS
RHAMNV
SIA
VBI. ERAS.
QVANTVM. ABFVIT.
NE. ROMA. LVGERET.
SED. VIVIT. TRAIANVS
VE TIBI DECEBALE
MILSS. LEG. VI. ET. XIII. G.
DEVOT. CAPITIBVS

2.

IOVI. STATORI.
HERCVLI. VICTORI.
M. VLP. NERVA. TRA
IANVS. CAESAR.
VICTO DECEBALO.
DOMITA. DACIA.
VOTVM. SOL
VIT.
ASPICE. ROMV
LE. PATER
GAVDETE. QVI
RITES
VESTRA. ISTA
EST. GLORIA.

3.

VICTORIAE. AVG
NONNE. DIXI. TIBI
DECEBALE
FVNESTVM. EST
HERCVLEM
LACESSERE
NON. RECTE. FECISTI
TVA. IPSE QVOD. IACES
MANV
SED. TE. VTCVNQ
CAESAR. VICIT
TVLIT
TIBI. SEMPER. AVGVR
AVGVSTALIS.

Digitized by Google

Nr. 825. ⊕ ⊻ ⊕ Nr. 867. SPA. SIPTIMO SI. FINI
I O M XXXX. SEL. XVIII. COH. I AE
V O D A LIA DACORVM
M O O H. F. C.
I V V A
V M N
VO

Nr. 36.

Tablele cerate descoperite in Transilvani'a la Verespatak ne procura mai multe numi personale, d'in cari na parte appartine mai probabilu colonistiloru dalmatini misi in Daci'a pentru esploatarea mineloru de auru, de càtu Daciloru indigeni. Asia se indica anume: tribulu Pirustiloru: T. cerata Nr. 8 (C. I. L. III p. 944): «emit... domus partem dimidiam... qu(a)e est Alb(urno) maiori vico Pirustar[um]»; Nr. 6, p. 936: «de Dasio Verzonis Pirusta ex Kaviereti[o].» Acea parte de numi fiindu mai propria a figurá printre resturile limbei illyrice de cotu alle limbei thrace, vomu citá numai pe celle urmatore:

BEVSAS, genet. Beusantis n. masc. T. Cerata X: «Titus Beusantis qui et Bradua» id. T. Cer. XI, XII; XIV, XVII.

BATO, genet. Batonis n. masc. T. Cer. II, III, V, VI, VIII, XX: «Anduela Batonis; Batonis Annaei ipsius». Acelasi nume îlu aflàmu in Dalmati'a la triburile: desidiaticu, breucicu, ditionicu, mezicu si aravicu. Vedi C. I. L. III 4377, 5325, 2749, 4372, 4276, 3558.

BRADVA T. C. X, XI, XIV, XXV. Comp. C. I. L. III 1172, 1945 si BRADVANVS ib. 775=6183.

CARPVS T. C. VII: «Platoris Carpi». Cf. C. I. L. II, 3249[1], 3573, 4008.

CARES g. Carentis, T. C. XII: «Lupus Carentis». Comp. Cara C. I. L. III 2705; dativ. Carini, 1512, 1948, 4773[1], 5380.

CERDO g. Cerdonis; T. C. II. Comp. Cerdo C. I. L. III 1647, 1653[1], 1792, 1797, 2281, 2499, 2695, 3081.—Ephem. epigr. II Moesia inferior p. 297; C. I. L. II 4970,130.

DASA n. barbat. gen. Dasantis, T. C. XX «Dasantis Loni qui et...». Comp. C. I. L. III 2768; 4276 (gen. Dasentis), si 1262 (aflata la Verespatak):

Digitized by Google

AVILLIAE PIETATIS
DOMO AEQ
VIX. ANNIS
XXXX. DASA
SVTTINIS
CONIVG PIISS
F. C.

DASIVS T. C. VII «Dasius Breucus» T. C. VI text: «De Dasio Verzonis Pirusta ex Kaviereti(o). — Dasius Verzonis»; XVII id. Comp. C. I. L. III 4282, 918, 2097ᵃ, 3162ᵇ, 4491 si 3349 (Dazanus).

GELDO, T. C. I s. Geldonis.

LICCAIVS, T. C. VI «Liccai Epicadi Marciniesi»; Comp. C. I. L. III 1665 Liccaius Vanonb. f., 3224 Liccaius... cemaes Liccavi f (Amantinus), 6480 Licco.

LOSSA T. C. XIII.

MASVRIVS. T. C. VI «S. Masuri Messi dec(urionis).»

MARCINIESIS. T. C. VI «Liccai Epicadi Marciniesi.»

MICO n. m. T. C. VI. «S. Epicadi Plarentis qui et Mico». Comp. C. I. L. III 4459 MICV, 5409 MICHV.

NICO T. C. I «Valerius Niconis et Offas Menofili questores collegi eius». Comp. C. I. L. III 2193 NICOSTRATV; 1677 NICA; C. I. L. VII 1323 NICO. — Dumont. 112. 114 Νικώ.

PASSIA n. f. T. C. VI «Maximus Batonis puellam nomine Passiam... accepit». Tomaschek, citindu Passima, o compara cu alban. pássurA pátura πτωρ. κτήτωρ, πλούσιος; alb. pássA πᾶσις· κτῆσις.

PLANIVS. T. C. VI «S. Plani Verzonis Sclaietis». Comp. C. I. L. III 1270: PLANIVS BAEZI QVI ET MAGISTER.

PLATOR T. C. VII «S. Platoris Carpi». T. C. I; Cf. C. I. L. III 1192, 1271, 2752ᵇⁱˢ, 2773, 2788, 2751. Diplom. VII; 3149, 3825, 3804 Pletoria; 2792, 1269: Plaetoria:

Digitized by Google

D M
PLAETORIA
MAXIMA
VIXIT . AN III.
LAVIVS . VER
ZON . NEPIAE . B
M. P.

Asemenea urmatorea inscriptiune gréca aflata la Ochridha (Heuzey, Mission archéologique de Macédoine p. 342, Nr. 142) :

ΑΡΙΣΤΩΝΟϹΤΟΥΑΛΙ
ΞΑΝΔΡΟΥΛΝΝΙΑΣΤΗΣ
ΠΛΑΤΟΡΟΣΚΑΙΤΩΝΤΕ
ΚΝΩΝΑΥΤΩΝ ΝΕΙΚΟ
ΠΟΛΕΩϹΚΑΙΑΛΕΞΑΝ
ΔΡΟΥΜΝΗΜΕΙΟΝ

Ἀρίστωνος τοῦ Ἀλεξάνδρου, Ἀννίας τῆς Πλάτορος καὶ τῶν τέκνων αὐτῶν Νεικοπόλεως καὶ Αλεξάνδρου μνημεῖον.

SCLAIES. T. C. VI «Plani Verzonis Sclaietis.»

TOVES T. C. V.

VERANES T. C. II «S. Maxsimi Veranis» ; Comp. C. I. L. III 2394, 4082, si VERANVS in C. I. L. III Index.

VERZO T. C. VI «Dasius Verzonis» ; T. C. XVII «Verzo Beusantis» ; Comp. inscriptiunea de susu C. I. L. III 1269 ; si Nr. 1271 (la Verespatak) :

D M
PLATINO
NIS. VERZO
NIS. K. ANSO sic.
VIX. ANN
LIIII. RVFVS
PLATORIS
CON . K . P. P . F . C.

D-lu Hasdeu (Columna lui Trajanu, 1877, p. 90) reduce numele VERZO la ua forma presupusa thraca vàrĕzan, devenita la Albanesi ; varĕză «feciora», si care s'aru aflá si in numele VERZOVIA (C. I. L. III, 1217 [Dacia]) «pe care, dice d-sea, nu-lu gassimu afara d'in hotarele Daciei si a carui'a lectura corecta (!) aru puté sa fie «*Ver-*

Digitized by Google

zonia», caci in saparea pe pétra uitarea unei singure trasure preface pe N in V». — Observàmu mai anteiu co presupunerea unei assemeni uitari n'are nici-unu temeiu, si apoi numele VERZOBIVS (prin urmare si VERZOVIA) ne intempina afara d'in hotarele Daciei, cum probeadia intre alte urmatorea inscriptiune de la Beneventu (Italia):

VERZOBIO | C . CAELO | C . F . STE . BASSAEO |
DONATO | PR . CER. I . D . QQ | ADLECT . IN
ORD | DEC . EQ . R | C. CAELIVS . DONA | TVS.
ET . BASSAEA | IANVARIA . PARENT

Mommsen Inscr. Regn. Neapol. 1479 =
Wilmanns, Exempl. Inscr. Lat. 1858

adico:

Verzobio C(aio) Caelio C(ai) f(ilio) Ste(latina) tribu, Bassaeo Donato, pr(aetori) Cer(eali) j(ure) d(icundo) q(uin) q(uenali), adlect(o) in ord(inem) dec(urionum), eq(uiti) r(omano); C(aius) Caelius Donatus et Bassaea Ianuaria parent(es).

Éccĕ list'a alphabetica a numiloru ce ni se paru de origine daca. Celle notate cu astericu (*) suntu date cá atari sub tota reserv'a. (Compara Gooss, Untersuch. üb. die Innerverhältn. Traj. Daciens, 126).

. . . . ACADVNVS	*CERDO	*MAMMVLVS
AIA	CLONVS	MARCINIESI
ANDENA	*COSTAS	*MASVRIVS
ANDRADA	DADA	MAVIDA
*ANDVEIA	DADES	MICO
ANDVENNA	*DASA	MOCIO
*ANDVNOCNES	*DASIVS	MVCAPOR
ARIORTVS	*DASVS	MVCAPVIS
ATTA	DECIBALVS	MVCASENVS
ATTALVS	DIAIES	MVCATOR
ATTICIA	DITVGENIVS	NANDO
BAEDARVS séu BEDARVS	DIVS	NATOPORVS
BAEZVS	DIZO	*NICO
BASIANVS	DRIGISA	PASSIA
BEVCVS	EPICADVS	PIEPORVS
*BEVSAS	EPIDIVS	PI... TINVS
*BATO	EPTALA	*PLAETORIA
BITVVAS	*GELDO	*PLANIVS
*BRADVA	GESARA	*PLARES
BRICENA	*LAVIVS	*PLATINVS
BVBALVS	*LONVS	PLATOR
CARPVS	*LICCAIVS	*REBVRVS
*CARES	*LOSSA	RESCV

Digitized by Google

RESCVLVS	THEMAES	*TZOLOTVS
SATTARA	*TATTARIO	VLCVDIVS
SCLAIES	TIATVS	VDARVS
SECCIA	*TOVES	*VERANES
SISIATA	TVRMA SOIE	*VERZON
SOLA (Svla)	TVRMASGADA	ZIAI
SVTTA	*TZINTA	
SVTTINIS	*TZINTO	

II. Numi geographice transmise de scriitori, cartographi si inscriptiuni.

Ua lista completa de numile topice dace cu indicatiunea precisa a isvoreloru s'a datu in partea 1^iu^, cap. VI d'in scrierea de facia.

Ací, randuindu-le dupo alphabetu, le vomu considerá d'in punctulu de vedere etymologicu, incercàndu a esplicá càndu va fi posibilu, compositiunea loru (37).

(37) Notàmu separatu numile geographice de pe territoriulu propriu allu Getiloru; adica de a drépt'a Dunàrii :

Ciris, Cira, Dio Cass. 51, 26 : Τὸ σπήλαιον τὴν Κεῖριν καλουμένην.

Cogaeonus, Strab. VII p. 206 Κωγαίονος. Unii scriitori asiadia muntele Cogaeonus la stanga Dunarii, si anume «verfulu Carpatiloru despre Moldova : Kaszon séu Kaszin» **D'Anville**, (Memoire sur la nation des Gètes, et sur le Pontife adoré chez cette nation.» in Histoire de l'Académie royale des inscript. et belles-Lettres, t. 25, Paris 1759, p. 38.—) recunosce in numile Kaszon—pe care'lu gasesce intr'ua charta manuscripta a principelui Dimitrie Cantemyr, comunicata lui de catre Antiochu Cantemyr—, pe *Kôgajon* alu lui Strabo, si numele Caucasului—numitu in limb'a persana Koh. «En disant (p. 42) Koh-Kaszon on retrouve assez clairement le Kôgajon de Strabon, supposé même qu'il n'ait pas plustôt écrit, ou dû écrire, Kô-cason.»—Muntele Kaszon nu esista insa in Romani'a; se pare co d'Anville a luatu acestu nume dreptu *Ciahleu*, asia cum se numesce verfulu cellu mai inaltu allu Carpatiloru, d'in judetiulu Némtiu.—**Bessel**, *De rebus Geticis* p. 46 presupune ca pote κωγαιονος provine d'in καταγαίου οἰκήματος, locuinti'a subterana de care vorbesce Herodotu IV, 95, co o avé Zalmolxis. Grimm (Gesch. d. d. Spr. I 200) regasesce Kogeonulu in Caucalandensis locus (Amm. Marcel. XXXI, 5), Katancsich (Istr. accol. p. 120) in Gogany la Mika (Transilvani'a), iar Gooss (Archiv des Vereines für Siebenbürgische Landeskunde, XIV, 125, unde-va in Bulgari'a.— Fora indouiala co in lipsa de date precise, este ua incercare zadarnica a voi cine-va se determine anume muntele si pescera κωγαιονος—in intinsulu spaciu allu Daciei si allu Thraciei. — Cf. *Rösler*, *Romän. Dacien* p. 50. Vedi mai departe.

Genucla cetate, Dio Cass. 51, pe malulu dreptu seu stàngu allu Dunarii.

Helis cetate, Diodor 21, 12, 2. Unii o asiadia intre Dnistru si Prutu, in «pusti'a Getiloru».

Oescus, riu Plin. 3, 29, Ὄσκιος Thukyd. 2, 96. Σκίος Her. IV, 49, Ἰσκός. Procop. Aed. 4, 6.

Utus, Plin. 3, 26.

Escamus. ib.

Jeterus Plin. 3, 29, Jatus, Jantrus si Athrys Her. IV, 49 ;

Panysus Plin. 4, 11, 18; Πανυσός Ptol. 3, 10, 8.

Lyginus Λύγινος. Arrian. Exp. I, 3.

Cebrus, Κέβρος, Κίαβρος.

Pingus Plin. III, 26, Πικνόυς Procop. de aedif. 4, 6.

Digitized by Google

a. Cetati.

1. *Acidava.*—Unulu d'in elementele celle mai caracteristice in numile proprii de localitati dace este fora indouiala appelativulu *-dava* care ne 'ntempina in nu mai pucinu de 23 cetati, numai in Daci'a, pe càndu acelasi sufixu îlu mai aflàmu afora d'in Daci'a in: Klepidava (Κληπίδαυα Ptol. III 5. 30, longa Οὐιβανταυάριον, Ptol. III, 5, 10 la riulu Tyras), Setidava longa isvorulu Vistulei, (Ptol. II, 11, 28), Desudava, Quimedava (Procop. de aedif. IV, 2) Σουκίδαυα, Οὐτίδαυα (pote longa riulu Utis [Vidú]); si cu vocal'a *e* in locu de *a*, in: Κουμοῦδέβα, Μουριδεβά, Σκεδεβά, Ζικίδεβα, Ζισούδεβα, si Δανεδέβα, tote in Thraci'a, cum si Τένδηβα in Cari'a. — Acestu *dava* se esplica in multe si diferite chipuri: Unii (38) îlu apropia de numele *Davi* datu Daciloru, traducêndu-lu prin «orasiu dacicu»; altii (39) îlu deducu d'in zendiculu daqju «regiune, districtu, cercu»; Leo (40), d'in sskr. dâva «incendiulu unei paduri», déro in acelasiu timpu si isolatu «ua padure, unu focu ardietoru»; d'in contr'a Cuno (41), d'in sskr. tavás «tare» távas «tarie»; altii in fine ii dau ua sorginte turanica: dava-munte, teba-movila;=lid. taba, maced. daba, grec. θήβη=θάβα, italic. teba, egypt. tep, alban. tepe (42); pe càndu Müllenhoff (43) mai corectu, a observatu identitatea originara a dacicului -dava cu thraciculu dama. Ex. Uscudama (Adrianopole), care se reduce la sskr. dam-a-s, dam(ved.) casa, zend. dem-a locuintia, gr. δόμο-ς edificiu, δῶμα, δῶ casa, lat. domus, v. slav. Домь, v. iric. aur-dam, er-dam prodomus (44). Rösler, unindu-se cu acésta parere constata pr'in esemplele mai susu citate (Κουμούδέβα, Μουριδεβά etc.) scaderea lui *a* d'in δαβα, la *e* d'in δεβα, care δεβα a datu nascere lui λεβα, cu semnificatiune in limb'a thraca de *orasiu*, dupo cum asicura Hesychios: «λέβα· πόλις ὑπὸ Θρᾳκῶν» si dupo cum confirma acest'a: 'Αβρολέβα orasiu in Thraci'a, 'Αστελέβη in Lydi'a. (45) Càtu pentru partea anteiu a cuventului

(38) **Zamosius,** *Analecta lapidum in Dacia,* Patavii 1593 in 16, p. 16 retro: «Sergi-dava a Davis et Sargetia amne dicta» Cf. J. Grimm, Geschichte der deutschen Sprache, I, 190.

(39) **Tomaschek,** *Ztschrift für oesterr. Gymn.* 1872. p. 141.

(40) *Einige bemerkungen ueber die Sprache der Geten,* in **Kuhn,** *Zeitschrift* III, 189.

(41) *Die Skythen,* I, 243.

(42) **Hasdeu,** *Istoria Critica* II, 62—63.

(43) *Geten,* in *Encykl. v. Ersch und Gruber,* p. 459.

(44) **G. Curtius,** *Grundzüge der Griechischen Etymologie,* IV-a ed., 223.

(45) Pentru schimbarea lui *d* in *l* Rösler (Zeitschr. für oesterr. Gymn. 1871) mai aduce notiti'a lui Hesychiu co la Perga se dicea λάφνη pentru δάφνη, si esemplulu co daciculu dyn (Dioscor. l. c.). **maracine,** corespunde gr. λίνον, corn. si armor. linad.

Digitized by Google

Acidava, nu se pote nimic'a dice siguru, de si Leo (op. cit. 189) cugeta la sskr. accha, ursu, Acidava «Bärenloh.»

2. *Agnavis.*

3. *Akrobadara;* comp. -dara cu -para d'in Βέπαρα, Βηλαιδίπαρα, Βηρίπαρα, Bessapara etc., cu -sara d'in Deusara, Germisara, si cu -bara d'in Zurobara.

4. *Ampela* (Ampelum).

5. *Amutria*, numele statiunei române, imprumutatu de la numele riului Mutrium, adi Motru. Vedi mai josu Mutrium.

6. *Arcidava* (Argidava), dupo Leo=Honigloh, de la sskr. arghya, «miere selbateca»

7. *Arkinna.*

8. *Augmonia.*

9. *Azizi* séu *Aizizi* amintesce intr'unu chipu curiosu numele dieului syriacu Azizus, allu càrui cultu pare a fi venitu in Daci'a ua data cu colonistii, dupo cum probédia monumentele ací aflate cu inscriptiunea Deus Azizus bonus puer Phosphorus (46). Aziz in limb'a syrica semneadia «vitézu.»

10. *Bacaucis.*

11. *Berzovia*, dupo d. Hasdeu (Columna lui Traianu, 1877 p. 90) aru semná: «cetatea fetei» de la unu cuventu thracicu vàrĕzan, alban. vàrĕză «fecióra.» — Comp. numele personalu feminiu VERZOVIA (C. I. L. III 1217), masculinu VERZOBIVS (Wilmanns, Exempla Inscr. Latin. Nr. 1858).

12. *Buridava*, dupo Leo (l. c. 190)=«Tagloh, glanzloh» de la bhûri «stralucitoru» si apoi: di si auru.— Comp. numele tribului Buri in Daci'a, numele thracu Buricentius (Βουρκέντιον) (47) Burus (Orel. 3558) si celtiber. Buru, capu, culme (48).

(46) *Corp. Inscr. Lat.* III, 1130—1138; 875; Cf. *Julian orat.* IV, p. 150. *C. I. Gr.* Nr. 4484, 4665. 4619.

(47) ap. **Tomaschek**, *Ueb. Brumal. und Rosalien.*

(48) **Luchaire**, *de lingua aquitana*, p. 55—56.

Digitized by Google

13. *Burticum*; Comp. thrac. Burtudizus. Rösler (49) amintesce vechiul-baktricu peretu «podu.»

14. *Canonia.*

15. *Capidava*; Cuno (op. cit. 241—242) compara gresitu Capi-dava cu riulu Pantikapes, si orasiulu Pantikapaeon, cugetàndu-la v. slav. patoka «res fluida» pѫcina, «mare.»

16. *Carsidava*; Dupo Leo (p. 190)=«Bauerloh» de la sskr. krîsh, «a ará, a ará càmpulu.» Comp. cetatea Kartum in Daci'a si numele thracu Kersobleptès, Kersibaulos.

17. *Cernenum.*

18. *Comidava*, dupo Leo=«Seeloh» de la sskr. kûma lacu. helesteu.

19. *Deusara*, comp. Germisara.

20. *Dierna*, T. P. Tierna, inscr. Statio Tsiernensis, Ulpianu (Digeste), Zernensium colonia, Ptolemeu Διέρνα, adi Orsiov'a langa riuletiulu Cern'a. Şafarik (50) Czertkov (51) Katancsich (52) Drinov (53) Jirecek (54) etc. identifica Dierna cu slav. cerna, negru, seu slav. zrno simbure (55), deducèndu de ací: unii co: Dacii erau slavi de origina, altii co alaturi de Daci, in districtele marginasie despre apusu si miadia-nópte locuiau ua populatiune slava anterióra cuceririi lui Traianu (56). Rösler (57) observa cu dreptu cuventu co niste etymologii gresite alle lui Şafariku, cumu bunióra, Tiarantos, Dierna si Cerna, Borysthenes si Berezina, trebuiau lasate uitàrii, iara nu admise, ba chiaru immultite de niste invetiati cá Cuno (58). Müllenhoff (59) vede in diferitele forme alle Diernei, fora indouiala unu *tsch* (c). D-lu Hasdeu (60) com-

(49) *Einig. üb. d. Thrakisch.* l. c.

(50) *Abkunft der Slaven*, 1827, p. 177: «Da die Lage des Ortes (Tsierna) über alle Zweifel erhaben, so ist Tsierna der Angelpunkt aller slavischen erdkundlichen Etymologie».

(51) *O pereselenii thrakiiskich plemen za Dunaï*, Moscva 1851.

(52) Tabla peutingeriana.

(53) op. cit.

(54) *Geschichte der Bulgaren.*

(55) **Sulzer**, *Gesch. d. transalp. Daciens* I, 141.

(56) Vedi capitolulu precedinte.

(57) *Zeitschr. für oesterr. Gymnas.*, 1872, 291—301.

(58) op. cit. p. 234.

(59) **Ersch u. Gruber**, *Geten*, 464.

(60) *Istoriʼa Critica a Romaniloru*, ed. II, v. I, 272—274.

Digitized by Google

paràndu mai nimeritu Dierna cu numele dacu allu plantei veratrum nigrum : *προδίορνα*, admite cà : form'a curatu daca anteriora cellei române, necum cellei slave se caracterisa printr'ua dentale, fiindu anume dierna séu diorna (comp. sskr. dhyama «ori-ce lucru sumbru»), d'in care Romanii facura Tierna, Zerne, Zirna, metamorphosata apoi prin introducerea abecedarului si liturgiei lui Cirillu, in *Czerna*. D-lu Hasdeu sustine, mai departe, co diorna e contrasu d'in sskr. dhivarna «intunecata culore», pe càndu slav. cerna este d'in Kersna, sskr. Kriṣna «negru» pr'in urmare co nu se póte confundá dierna cu sl. cerna.—Cf. Fick, Vergl. Wrtb. I 44, seq. 523.

21. *Dinogetia.*

22. *Docidava.*

23. *Docirana.*

24. *Drobeta*, Δρουφηγής.

25. *Phrateria.*

26. *Germisara.*

27. *Immenosum majus.*

28. *Kartum.*

29. *Malvese*, colonia Malvese (61) provincia Malu(ensis) (62). Tomaschek este cellu d'anteiu, dupo càtu scimu, care a vediutu in Malvese, -cuvèntulu romanescu malu, albanesulu mallj «munte» irriculu meall (d'in magal) «locu riposu, inaltime, cocoasia, nodu» esplicàndu Daci'a Malvensis prin «ripensis» seu «montana» (63). D-lu Hasdeu (64) constatàndu in documentele maghiare d'in secolii XIII, XIV, XV multime de numi locale in Pannonia cu finalulu -mal, referitore la localitati muntose cá : mons Baros-*mal* (Fejér Codex diplom. Hung., t. 6, vol. 3. p. 287), Buch-*mala* (ib. t. 4, vol. 2, p. 442), mons Dudulla-*mal* (ib. t. 5, vol. 2, p. 288), Hormus-*mal* (ib. t. 10 vol. 7, p. 307), mons Kis*mal*

(61) Inscriptiunea d'in Gruter 433, 5.
(62) C. I. L. III D. LI d'in anulu 230.
(63) *Zeitschr. für oesterr. Gymnas.*, 1872, p. 141—157.
(64) *Cuvente din Betrani*, I, 1878, p. 289—290.

Digitized by Google

Megyes-*mal*, Hurus-*mal*, Irugh-*mal*, Kerek-*mali*, Nyr-*mal*, Pruthek-*mal*, promontorium Rezz-*mal*, Uj*mal*, *Zegmal*, Wi*mal*, mons Zeviev-*mal*, Tusman-*mal*, Mezes-*mal*, Medyes-*mal*, Arnyk-*mal*, Keyk-*mal*, Eleu-*mal*, Gudula-*mal*, Bowoz-*mal* etc. ajunge la conclusiunea co *mal*, *mala*, *malia* este unu vechiu termenu orograficu gasitu de cŏtra Unguri in Panonia, termenu cu forma identica cellei dace: *malva*, care ca si romanesculu *malu*, albanesulu mallĭ «munte», se raporta tóte la unu prototipu pan-tracicu *malva* «munte», ce se regasesce probabilmente, in anticulu nume de orasiu illiricu *Dimallum* (Tit-Liviu XXXI, 27; Polyb. III. 18. Cf. Niebuhr, Vorträge p. 305: Dimalon= *di* do ıi, *mal*, *malli*, munte) si in Μάλεον d'in Laconi'a pentru ΜάλεFον= Malava, adi Μαλεβό.— Dupo ua comunicatiune orale a d-lui Professore Miklossich, d'in *malva* nu potea sa faca romànii *malu*, opunendu-se la acést'a phonetismulu limbei romane. Ori-cumu ar fi, d. Hasdeu uita a aminti co in partile muntóase alle Gascogniei si pe totu lantiulu Pyrenneiloru se gasesce aceiasi forma topica mal, cu simtiulu de aspru, riposu: *Mal*agvar (Val d'Ossau) *Mal*-Rouge, in Luz; *Mal*-Barrat, in Lys, etc., pe càndu la nordu de Pyrennei, ne intempina forma *mail*: *Mail*-Blanc, *Mail* de la Mule, doue stanci; *Mail*-Aoueran, munte; *Mail* de Louzès, in Ariège; *Mail*-Abore şi *Mail*-Arrouy, (val d'Aspe) etc. (65) Despre Malva ca nume de riuri (Μαλοόας Ptol. 4. 1, 7; Malba, Anon. Rav. 158, 9; Malvana, Plin. VI, 13, Malva, adi la Mauve affluentu allu Loirei, Malou, trei riuletie (Hérault), Malvetum, adi Mauvotte), etc.,— vedi *Ad. Pictet*, in *Revue Celtique*, II, Paris. — D. Cihac (*Convorbiri Literare*, 1879, p. 137) alatura cu deplina dreptate sufixulu *mal* allu localitatiloru maghiare de mai susu, cu vechiulu germanu *mal*, *malberg*, *mallobergus*, *malstatt* (Grimm, G. d. d. S. 389, Schmeller, bayr. Wörterbuch 2. 561 sq), anse etymologi'a ce da cuventului romanescu *malu* (Dictionnaire d'Étymologie daco-romane, Éléments slaves, 183), de la v. slav. мѣлъ creta (*lit.* molis *let.* mâls argilla, croat. melo arena) ni se pare pucinu probabile d'in causa ca мѣлъ aru fi remasu in limb'a romana neschimbatu cá mai tote cuvintele slavone si in genere streine ce a petrunsu in limba, si n'aru fi devenitu *malu*. (Vedi Diez, Grammatik der Roman. Sprachen, I. 141. 138: «...das Walachische war so zu sagen noch nicht zur Besinnung gekommen, als die fremden Stoffe es zu durchdringen begannen. Wie sehr ihm noch die Principien der Assimilation mangelten, bezeugt die *allzu buchstäbliche Aufnahme des Frem-*

(65) **Luchaire**, *de lingua aquitana*, p. 55—56.— **E. Desjardins**, *Geographie historîque et administrative de la Gaule Romaine*, Paris 1878, v. II p. 336.

Digitized by Google

den. Slavische Laute und ganze Buchstabenverbindungen setzten sich unbewältigt fest.»).—Asupr'a legaturei de sensu d'intre alb. malj =munte si rom. *mal*, vedi Miklosich, *Die slav Elem. im Rum.* p. 10. —Cf. Hugo Schuchardt, Ueber B. P. Hasdeu's «Altrumänische texte und Glossen», Halle, Max Niemeyer, 1878: «Das rumänische *mal* begegnet uns sowohl im Albanischen, als in illyrischen und dakischen Ortsnamen (Dimallum, col. Malvensis).»

30. ***Marciniesi.***

31. ***Marcodava***, dupo Leo (p. 190) «Reineloh» de la sskr. marjjû, curatienia, a spalá.

32. ***Masclianis.***

33. ***Napoca***, comp. Νάπις localitate in Scythi'a (Steph. Byz), Νάπη in Lesbos (Strab. 9, 426), Naparis afluente allu Istrului (Herod. IV, 48); νάπ-η f. strîmtore paduróssa, ναπάς in intiellesu de isvoru (Hesychiu), sskr. nep-a m. apa, râp-ita m. baiasiu, zend. nap-ta, udu, umedu, (de unde Naphtha, nou-pers. nift), lat. nimb-u-s si Nept ûnu-s? — cari tote acestea presuppunu unu verbu nap (de la snâ?) a fi umedu, a fi udu. Comp. Fick, vergl. Wrtb. I 127. — Rösler, Einig. über das Thrak. l. c.—Sufixul -oca d'in Napoca este sufixu obicinuitu thracu: Amad-ocus, Bith-ocus, Sado-cus, Σπαράδ-οκος, Σπάρτ-οκος, etc. Pentru formatiunea *Napoca* Müllenhoff (Encykl. Ersch. und Gruber 464) compara slavic. *námĕsti.*

34. ***Netindava***, dupo Leo (p. 190) «Krummloh» de la sskr. nati «cotitura».

35. ***Paloda***, Müllenhoff (l. c.) compara compositele slavice Poreci, Pomori, Polabany, Podgoritza, cu dac. Paloda, Patavissa, Parolissus, Pathissus (Πάρτισκο)ν.

36. ***Patridava***, dupo Leo (ib.) «Schutzloh» de la patr «protectoru».

37. ***Pelendava***, idem «Eckerloh» de la phalin. «purtatoru de rodu» fructiferu.

38. ***Petrodava.***

39. ***Pinum.***

40. ***Pirum.***

Digitized by Google

41. *Piroboridava.*

42. *Porolissum*, (Paralissum). Rösler vede in primulu elementu pe obicinuitulu -porus, -poris d'in Δινδίπορις (Bithynia, C. I. Gr. 3795) Mucaporis (Bithynia, W. Tomaschek, Ueb. Brum. und Ros., p. 386), Semporus (Thracia, Acta S. Philippi, p. 550), cu schimbarea lui *r* in *l* d'in Abrupolis (Thracia, Liv. 42, 13) si cu vocal'a mai vechia *a* d'in Derziparus, Zuparus, Paralissum (Porolissum) si Daci petoporiani (Dacia, T. P.), cu intiellesu de rege, principe, sskr. pâla, phryg. βαλήν, rege. Dupo acésta etymologie Porolissum aru semná : cetate regésca. In allu douilea elementu allu cuventului, Rösler constata sufixulu thraco-geto-dacu -ισ -d'in Ἄγ-ησσ-ος, Ὀδ-ησσ-ός, Σαλμυδ-ησσ-ός in Thraci'a, Αἴγ-ισσ-ος la Geti, Patav-iss-a in Daci'a.—M. Burda (in Kuhn, Zeitschrift, XXI, 3,470 seq.) compara Porolissum cu Παρασσία=parvatas munte si cu form'a bine cunnoscuta Παρβασία «tiarra muntosa, Begland»; iar Fligier (Beiträge zur Ethnographie Klein-asiens und der Balkanhalbinsel, Breslau 1875) si Gooss (Archiv des Vereines für Siebenbürgische Landeskunde, N. F. XIV, 113), sskr. áçâ, parsi : asasu, cetate intarita. Astu-felu Porolissum aru semná : «Cetatiui'a Domniloru» «Herrenburg.» Comp. si cetatea Trisson (lăngă Matra).

43. *Potaissa* (Patavissa).

44. *Potula*, comp. tribulu dacu Potulatensii.

45. *Rhamidava*, dupo Leo (p. 190) «Weissloch, Schönloch», de la râma, albu, frumosu.—Dupo Cuno aru semná «orasiulu Ramiloru», unu tribu sarmaticu (Plin VI, 21), pe care îlu esplica prin vechiulu-slavu ramĭenŭ «impetuosus». —De Belloguet (Gloss. gaulois 1872, p. 18) compara numile gallice si bretone Rama, Remi.

46. *Ruconium.*

47. *Rusidava.*

48. *Sacidava.*

49. *Sagadava.*

50. *Samos.*

51. *Sandava.*

Digitized by Google

52. *Sarmizegethusa* (Sarmategte T. P.; intr'o inscriptiune d'in insul'a Lemnos Ζερμιζεγ[ε]θούσης (66). Comp. Zermizirga in Daci'a, si numile personale Ζερμιδίγεστός. Grimm (67) si Niebuhr (68) vedu in Sarmizegethusa reunirea a doue numi Sarmati si Geti, de unde deducu esistenti'a unei aliantie intre ambele popore.— Cuno (p. 235—236) comparàndu elementulu -γητοσση- getusa cu -γέται d'in Τυρεγέται, (Strab. 306) Tyragetae (Plinius IV 82) Τυραγέται (Ptolemeu III, 5, 25) in simtiu de «locuitori de la Tyras» esplica Sarmize-getusa=Sarmate-getusa séu pote Sarmate-getaisa, prin «orasiulu Sarmatiloru.» Ua etymologia de totu curiosa o dà invetiatii unguri: Hus, casa, szigeth insula, deci=«*Domus insulae Sarmis*» (69) care Sarmis aru fi numele unui pretinsu rege, fundatoriu allu capitalei Daciei, si pentru a carui'a esistentia s'a si plasmuitu monede cu inscriptiunea ΣΑΡΜΙΣ ΒΑΣΙΛΕΩΣ (70), de siguru false (71).

53. *Sclaietis* (?).

54. *Singidava*, dupo Leo (p. 190) «Leuenloh» de la sskr. sinha «leu».

55. *Sornum*.

56. *Stenae*, comp. riulu Stenares séu Stenarus in Daci'a (adi Weiss).

57. *Tamasidava*; De Belloguet (gloss. gaul. II. ed. 19) compara Tamesis, riu in Britanni'a, Tamasis nume indianu.—Alfr. Maury (Journal des Savants 1869, p. 356) cugeta la *thami* d'in temarunda, dupo Pliniu (H. N. VI, 20) «mama marii, apa in limb'a scytha»; Tomaschek (Zeitschr. für Oesterr. Gymnas. 1869), la sskr. tamasa, intunecosu, obscuru, adeogindu co Tamasidavei ii corespunde actualulu Timisiesti de langa Moldov'a, si co póte Tamasa a fostu vechiulu nume allu Moldovei; iarn Grimm, la Tamasiti, probabilu gresiala de manuscriptu in locu de Iazyges. Vedi Hansen, Bemerkungen zu einigen alten Schriftstellern,

(66) **Conze**, *Reise auf der Insel Lesbos*, 1865, p. 5, pl. 5: Θεῷ ὑψίστῳ Τι. Αἴλιος Ἀρριανὸς Ἀλ[ε]ξανδρος βουλευ[τὴς] Δακίας κολωνείας Ζερμιζεγ[ε]θούσης εὐχὴν ἀνέθηκεν.

(67) *Gesch. d. d. Sprach.*, I 209.

(68) *Vortraege über alte Geschichte*, Berlin III, 301. 159.

(69) Apud. **W. Schmidt**, *Die Geten und Daken*, in *Arch. des ver. Siebenburg. Land.* IV, 59

(70) **Benkö**, *Transilvania, sive magnus Transilvaniae principatus, olim Dacia mediterranea dictus*, a II edit., Klausemb. 1834, p. 10.—**Hene**, *Beiträge zur dacischen Geschichte*, Hermanstadt, 1836, p. 8.—**Neigebaur**, *Dacien aus den Ueberresten des Klassischen Alterthumes*, p. 39, si 290.

(71) **Arneth**, *Archaeolog. Analect. Wien* 1851, § 11.—**Fröhner**, *La Colonne Trajane*, I. text

Digitized by Google

namentlich zu Iornandes, in Programm des Dorpater Gymn. von 1845, p. 5.

58. *Tape.*

59. *Teme*, comp. riulu Temesiu.

60. *Tiasson.*

61. *Thiphulon.*

62. *Tibiscum*, cf. riulu cu acelasi nume.

63. *Utidava*, dupo Leo «Spielloh» de la ûti jocu. Rösler (Dacier und Rom.) cugeta mai corectu la unu nume identicu cu afluentele sudicu allu Dunarii, Utus (adi Vidu). Cuno (p. 242) compara Utus cu v. slav. woda bulg.uda apa; iar De Belloguet (op. cit. p. 20): Utis riu in Gallia Cisalpina, Utivi, pers. (Herod.), Uti-dorsi, in Sarmatia Asiatica. — D-lu Hasdeu (Cuvente d'in Betrani I, 309) vede in Utidava si in riulu Utus cuventulu thracu *ut* «bufnitia» (rom. uture, serb. ѹтина, bulg. ѹтва, alb. ut), cu tóte ca noi nu intielegemu cumu unu riu isi póte trage numele de la «bufnitia».

64. *Zargidava.*

65. *Zermizirga*, Germigera (Cosmogr. Ravenn. Tabl. Peut.). Comp. Zirmis (T. Peut.) locu in Thraci'a.

66. *Zeugma.* Comp. Zeugma in Syria, Tacit. Annal. XII, 12, Corpus Inscriptionum Graecarum Nr. 4472 Ζεῦγμα, idem.

67. *Ziridava*, dupo Leo (p 190)=angsachs. «Sveordleäh Schwertloch» de la sskr. ciri (angs. heŏr) sabie; dupo d. Hasdeu (Istori'a Critica, II, 64) ziri correspundiendu sskr. hari, zendicului *zairi* verde, iar dava semnandu munte, Ziridava va se dica «Munte-Verde» germ. Grünberg, fr. Vermont, sl. Zelenahora, it. Monteverde.— Comp. Ziras (Plin. IV, 11, 8) riu in Moesi'a de josu, Zirmis (T. Peuting.) locu in Thraci'a.

68. *Zurobara*, pote -bara este identicu cu -para d'in Βέπαρα, Βηλαιδίπαρα, Βηρίπαρα, Bessapara, Βόσπαρα, Δαρδάπαρα, Druzipara, Ἰσγίπερα, Subzupara, Zapara, Tramupara, Scapora, Breierophara. Comp. Stymbara in

Digitized by Google

Pelagoni'a, Εἰστόβαρα in Baktria, Σόβαρα in Cappadoci'a. Cu -para nu e de comparatu alb. bulg. si macedo-rom. *fara*, urmasi, familie (vedi Miklosich, Alban. Forsch., II, 25), ci rad. *par* a traversá, vadu.

69. ***Zusid-ava***, dupo Leo «Trockenloh», de la sskr. çushi «uscaciune, seceta.» (72).

b). Numi de triburi dace.

1. Ἀλβοκήνσιοι = Ἀλβοκ-ήνσ-ιοι. Acelasi sufixu -ής- care serva la Geto-Daci pentru formarea numiloru topice flu gassimu intrebuintiatu de densii si la celle ethnice in form'a anso nasalisata : ησσ-ens, cum de es : Δημ-ήνσ-ιοι, Ὀβουλ-ήνσ-ιοι, Ὀιτήνσιοι (tribulu de langa riulu Utus), Πιαρ-ήνσ-ιοι, Τρικορν-ήνσ-ιοι numai la Geti ; Βοορισε-ήνσ-ιοι, Καυκο-ήνσ-ιοι, Κοτ-ήνσ-ιοι, Ναρ-ήνσ-ιοι (Naresii Plin., 3,26) Ποτουλατ-ήνσ-ιοι, Πρεδαν-ήνσ-ιοι, Σαλδ-ήνσ-ιοι, Σήν-σιοι (?) la Daci.—Cu Ἀλβοκ- compara : Κοισ-τοβῶκ-οι. Şafarik (73) si Cuno (74) vedu in -βοκ- cuventulu vechiu-slavu bokŭ «tiermu» amintindu localitàti ca : Naliboki, Cetyr-boki, Bialoboki, Wisloboki.

2. ***Amicenses***, Ammianus Marcel. XVII. 13. (Vedi Mannert, Geogr. der Griech. und Römer, IV, p. 199 ; Zeuss, Die Deutsch. u. ihr. Nahbarst. 206).

3. Ἀναρτοι, comp. Anartes la Caesar (Bello gallico, 6, 25).

4. Ἀναρτοφρακτοι (Ptolem. Geogr. III, 5, 20).

5. Ἀρσιῆται, (Ptolem. l. c.).

6. Ἀσαρηνοὶ (Ptol. l. c).

7. Βίηφοι.

8. Βίεσσοι.

9. Βοοργωνες.

(72) *Suci-dava*, cetate in Moesi'a inferiora séu superiora (**Forbiger**, *Handbuch der alten Geographie* v. III, Leipzig 1848, o cauta la Osenik séu Assenik (?)) amintesce numele Σούκους dintr'una inscriptiune greca aflata in Thraci'a (Vedi *Revue archéologique* 1878, p. 294) si *Suci* numele unui tribu thracicu d'in pregiurulu Philippopolei.

(73) **Şafarik**, *Slav. Alterthüm.* I, 209.

(74) **Cuno**, *die Skythen*, 330.

Digitized by Google

10. Βουριδεήνσιοι, comp. Buridava.

11. *Karpodaci* (Zosimus IV 34).

12. Καυκοήνσιοι, comp. Caucasus, portiunea Carpatina de langa Oltu (inscriptiunea Henzen 5930=Fröhner, La Colonne Trajane, Append. Nr. 14, reprodusa de noi mai susu, in partea I, cap. V, nota 17.)

13. Κιάγεισοι.

14. Κοιστοβῶκοί.

15. Κοτήνσιοι, comp. Κοτινοί Dio. Cass. 71, 12.

16. Γέται, la Arrian fragm. Γετηνοι.

17. Δακοι, Δάκοι (Dio Cass. Dioscorid.) Δᾶκοι (Strab.), Δᾶκες (Eustath. Zonar) Δᾶοι, Dacus, Daciscus. Unii cugeta gresitu la dag «munte» identificàndu pre Daci cu Dahii asiatici.—Tomaschek (Zeitschrift für oester. Gymnas. 1869) deduce Dac- din Davac, apropiandu-lu de radecin'a eranica *du* «a cugetá, a suná, a vorbí.»

18. *Dao-petoporiani* T. Peuting.—Tomaschek (Zeitsch. für oester. Gymnas. 1867 p. 706) esplica cuventulu prin «Dacii de sub patru principi» (peto. por. τετράρχης).

19. Ὄμβρωνες (Ptol. l. c).

20. Πιεγγῖται, comp. pentru sufixu: Coelaletae, Dansaletae, Δενθαλῆται, Σιαλέται, in Thraci'a.

21. Πιέφιγοι.

22. *Picenses* Ammian. Marcel. XVII. 13. (Mannert l. c., Zeuss l. c.)

23. Ποτουλατήνσιοι. D-lu Hasdeu (Cuvente d'in betrani, 1, 256) descompune cuventulu in: prepositiunea *poť* «lînga» (gr. ποτί séu ποτ, zend. paiti, armenulu pat, latinulu *pot* in *pos*-sideo) si in numele Ulata = Aluta, adeca Pot-ulatensii «Daci de lînga Oltu». — Compara ansa Potula (adi Fénied) ap. Anon. Ravennatu, si Potaissa (adi Thurda).

Digitized by Google

24. Πρεδανήνσιοι.

25. Ραταχήνσιοι.

26. Σαβῶκοι (Ptol. l. c).

27. Σαλδήνσιοι. D-lu Hasdeu (Cuvente den Betrani, I 255) intemeiatu pre intiellesulu ce da cuventului *saldusiu* d'in doue chrisove domnesci (1580 si 1581 χοτарѹл ѿкъ Корнѫцел по блато на сѫлдѹшѹл със стѹхѹл и през полю....) de «mlaştina» si pre chart'a lui Ptolemeu care asiadia tribulu dacu allu Saldensiloru in partea de josu séu «cea baltósa a Olteniei»— esplica numele Saldensii prin «Daci de la balta.»— Rösler compara Σαλδαπά (Procop. de aed. p. 308), d'in Moesia de josu. Mai vedi *Salda*, *Saldum* d'in Pannoni'a (Tabla Peutinger. si Geogr. Ravennatu).— D-lu Cihac (*Concorbiri Literare*, 1879, p. 88) tine, mai correctu, *saldusiulu* dreptu methathesa pentru *sladusiulu- slatusiul=slatina*, v. slav. слатина f. ἕλος palus, aqua salsa, salsugo, n. sl. cech. slatina. Vedi de acellasi autoru «*Dictionnaire d'Étymologie Daco-Romane*, Francfort s/M, 1879, *Élements slaves*, 346.

28. Σήνσιοι.

29. Τεορίσκοι, Tauriscii, de la taur, tauer, inaltime, locuitori pe verfuri de munti. Despre originea celtica a Tauriscilor vedi Diefenbach, Celtica II, p. 139 seq.

c). Numiri de riuri.

1. *Apus* adi Karaciu,=pruss. ape riu, apu-s fontana, isvoru, litv. upi-s f. riu, riuletiu, sskr. ap, âp, f. ap. api apa, persan âb. Comp. Aff riuletiu in departamentulu Morbihan (in Franci'a), Abŭs numele vechiu allu riului Dav'a in Spani'a; Abos séu Abus riu in Britanni'a-mare (Ptolemeu) Ave, riu in Portugali'a.

2. Ἀλούτα, Aluta, adi Oltu. D-lu Hasdeu (Istori'a Critica, edit. II-a p. 253—255), presupune unu cuventu scythicu si agathirsicu «alt» auru, care se regasesce la turani in forma de altun, alton, altân, imprumutatu de la Scythi.—Mai lesne este a cugetá la ua formatiune analoga cu lat. lûtu-m, planta galbena, culorea aurului (d'in lût-eu-s, cu perderea lui *h* initialu, hlûtu-m d'in hultum), care se reduce la unu cuventu comunu unitatii limbistice europene ghalta, galbenu, auru, lit. gelta-s,

Digitized by Google

galbenu; v. slav. zlŭtŭ galbenu, zlato n. auru; goth. gultha=germ. super. nord. Gold. n. Comp. sskr. hâṭa-ka (d'in harta-ka) séu sskr. haris, galbenu. zd. zairi galbenu, auru. (Vedi Fick, Vergl. Wrtb. I 580.— Curtius Grundzüge der Griechischen Etymologie ed. IVᵃ, 202, 204), pe càndu esistenti'a cuventului *alt* la Scythi nu ni se pare prin nimica justificata.

3. *Ampela*, adi Ampoiu.

4. Ἄραρος=Ἀρ-αρος. Radecin'a ar=a curge; comp. Arar (Cesar, de Bello Gallico, I, XII, XIII, XVI; VII, XC; VIII, IV.— Strabon, p. 186, 189, 191, 193; Plinius, III, v, 2.—Orelli, Inscr. 4018, 5233, 5966, 7007, 7260; Ammianus Marcellinus XV, XI: «Ararim quem Sauconam appellant») adi Saône (in Franci'a), Araonna, riuletiu in Pyrenei (Historiens de France, t. IX, p. 621) Arar (Aar), Arauris séu Araurius, Aroanna (Orvanne), Aroennis (Arronul in evulu-mediu), Arula (Aigne), Ἀρίσβη orasiu in Troas si Lesbos, Ἄρ-ισβος, Strabo 13, 590,) afluente allu Hebrului).—Se pare co Araru este unu nume celticu, care denota cursulu linistitu, incetelnicu allu unui riu, apele selle line, («Arar—influit incredibili lenitate ita ut oculis in utram partem fluat judicari non possit» Cesar, de Bello Gallico I, XII), arav, araf semnandu in Kymr. «linistitu, incetu» Vedi Zeuss, Grammatica celtica. t. I, p. 13.—De Belloguet, Glossaire gaulois, ed. 2, Nr. 100 p. 143.

5. *Arhabon*, adi Jiulu; comp. Arrabo adi Rhab, in Kymr. *araf* «linistitu».

6. *Bersava*, adi Bîrzava.

7. *Bubalus* adi Bogoniciu.

8. *Ister*, Ἴστρος, adi Dunare, dupo Iordanis, cuventu bessicu: de origine c. 12: «qui lingua Bessorum Hister vocatur.»; dupo altii, thracicu;=radecin'a sskr. sru, srav-â-mi, a curge, srav-a-s, srav-ant-i, srô-t-as, riu, gr. ῥυ, σρυ, ῥέ-ω, curge, ῥέ-ος, ῥό-ο-ς, ῥεῦ-μα riu; lit. srav-j-ù curge, srov-é cursore de apa; v. slav. s-t-ru-ja fluentum, o-s-t-rov-ŭ insula (literariu ἀμφί-ρυ-τυ-ς); vechiu-iricu sruth riu, vechiu-nord. strau-mr=germ. sup. nord. Strôm. Comp. Curtius, Grundzüge. 354; — Fick, Vergl. Wrtb. I 255. — Idem Die Indogermanische Spracheinheit, 423.—Şafarik (Slav. Alterth. I, 495) Cuno (Die Skythen, p. 231) credu co Istros este unu nume cu totulu slaviou, coci, de si radecin'a sru «a curge» se gasesce si iŭ celtic'a (sura saravus), anso caracteristic'a

Digitized by Google

slavicei este ací introducerea lui *t* intre *s* si *r*. — Cu tóte co suntu filologi cá Förstemann, Ztschrift, IX 277 si Kuhn, Ztschrift XIV 223, cari admitu pe *stru* cá radecina primitiva (comp. zend. thru a curge, thraota riu), anso e mai probabilu co *t* ací nu este originariu, coci d'in grupulu *str* nu puté sa se nasca *sr*, pe càndu d'in *sr*, fórte lesne *str*. (esemple cech. s-t-ríb-ro=v. slav. sreb-ro argintu, comp. Pott, Wurzelwörterbuch der Indogermanischen Sprachen 1867—73, I, 1373. —Curtius, Grundzüge 354), dér nimicu nu vorbesce in favórea opiniunei de susu, co interpunerea lui τ aru fi caracteristic'a slavei : de órece : *a)* pe τ îlu gasimu dejá afară de in numele Ἴστρος, in Στρό-μων, Στρόμη in Thraci'a, Στρομόνιον in Macedoni'a ; *b)* Limbile germanice au deuapotriva *str* in : v. nord. strau-m-r, v. germ. sup. strôm, germ. nord. super. strom. m. riu.— Prin urmare nici de ací nu se pote trage vre ua conclusiune despre slavicitatea Istrului, cu care Rösler (*Dacier und Romänen*, p. 37) compara numile de riuri : Bistriz, Bistritza, Wisternitia etc.

9. Ἱέρασος. Vedi Tiarantos, adi Siretu.

10. *Maris* Μάρις. D-lu Hasdeu (Istori'a Critica edit. II, 193) cugeta la unu pretinsu cuventu scythicu «maris» hotaru, pentru co in sskr. maryâ semneadia hotaru. Şafarik (Slav. Alterthümer I, 507) deriva Maris d'in them'a mar «apa» comparàndu sskr. mîra, celt. mor, goth. marei, lat. mare, slav. more, lit. mares. Anso in sskr. cá si in zend. mar (mrî-j-ê, marâ-mi) semneadia a murí, mar-a-s, mrî-ti-s, morte. Sanskritulu mira-s, mare se afla numai la Grammatici. Este adeveratu co Curtius (Ztschrift I 33, Max Müller Lect. II 320) raporta la radicalulu sskr. mar-morte, sskr. mar-u-s pustii, mar-u-t vendu,—pe lat. mare cu inruditele selle vechiu-slav. mor-je, lit. már-ès golfu, goth. mar-ei, etc. Comp. Curtius, Grundzüge, 333.

11. *Mariscus*, adi Ialomiti'a.

12. *Mutria*, adi Motru.— La tóte poporele d'in famili'a ariana se constata urmele unui vechiu cultu allu apeloru, in Indi'a, cá si la Persi, le Greci cá si la Romani, la Celti cá si la Daci. La Celti de esemplu, gassimu appelative de riuri cá Dêva, Dîva, Dīvona, adica dieu, dieitia, divina, Nemausus, Nemesa, deus Nemausus, de la nem, ceru, si seus, divinu, sacru; Mātrŏna (Ces. I, 1; Auson. Mosel. v. 461.) mai tardiu Materna, Maderna, adi Marn'a; Matrona adi Meyronna, Matra adi Mo-

Digitized by Google

der, — tóte acestea de la celticulu mâtar mama (75). Ua esplicatiune analoga cu cea d'in urma credemu co se póte dá numelui dacu Mutria, Mutrium, caci nimicu mai naturalu de còtu appelativulu de mama atribuitu riuriloru, cá isvore bine-facetore de rodire si de viatia. In Rigveda apele (âpas) porta adesea epitetulu de mâtrîtamâs, superlativulu lui mâtar, mume prin distinctiune, per eccellentiam. In Glossarulu vedicu Naighantu (I, 13), riurile se numescu mâtaras mume, iar in Avesta, matarô, mume, matarô gitayô, mume viui (Justi, Handbuch der Zend). De aceia la Indieni, Germani, Slavi si Celti, genulu femininu este predominatoru in numirile riuriloru, pe càndu, d'in contra la Greci si Romani,—este cellu masculinu. Astu-felu, ne pare probabilu a admite si in limb'a daca ua forma mâtar, séu cevá analogu (zend. mâtar f., μήτηρ dor. μάτηρ f. lat. mater, v. iric máthir-mama; lit. moté gen. motèr-s f. femeia, v. slav. mati gen. mater-e, v. pruss. mote muma, po-matre, muma vitrega; angs. môdar, v. germ. sup. muoter, f. muma) cu semnificatiune de muma—d'in care pote sè provina numele *Mutria*, Motrulu de adi.—Despre cultulu apeloru la Daci vedi cap. XI.

13. *Naparis*, Νάπαρις comp. Napoca, si *Ar*arus, Ti*ar*antus, *Ar*abon, Sten*ar*es.

14. *Ordessus*, Ὀρδησσός pote Ἀρδησκός—(Argesiu ?). Sufixulu σκ vedi in Τιβισκος Μάρισκα in Daci'a.

15. *Pathissus* (Tissa, Τίτζα Const. Porph).

16. *Samus*, adi Somesiu.

17. *Sargetia* Σαργέτια, adi Strelu.

18. *Stenares* seu Stenarus, adi Weiss. Gooss (Studien zur Geographie und Geschichte des Trajanischen Daciens, 1874, p. 44) vede in acestu nume pe *ar* in intiellesu de «riu».

19. *Tiarantus* Τιαραντός. Vedi mai susu, glosse scythe.

20. *Tsierna*, adi Cerna. Vedi mai susu Dierna.

21. *Tibiscus*, Τιβισκός adi Temesiu, pote deminutivulu lui Tibisis.

(75) Ad. Pictet, *De quelques noms celtiques de Rivières qui se lient au culte des eaux*, in *Revue Celtique*, II, (1873—1875), Paris.

Digitized by Google

d) Numiri de munti

1. Ἀμάδοκα ὄρη, in Sarmati'a europena (Ptol. 3,5, 15).

2. *Carpatii* (Κάρπατης Ptolem.), de la poporulu Κάρπιδαι (Ephoru), Καρποδάκαι (Zosimus 4, 34). Comp. Zeuss, Die Deutschen und ihre Nachbarstämme, 697, 699.—Numirea de Carpati, propria lantiului de munti norduvesticu, s'a datu intr'ua epoca tardia (in secolulu alu 17-lea) muntiloru Transilvaniei.

3. *Mons Caucasus* (inscriptiunea d'in tempulu lui Traianu) in Olteni'a.

4. *Locus Caucalandensis* (Amm. Marcellinu XXXI, 4).

5. *Montes Serorum* (Amm. Marcellinu XXVII, 5).

III. Resultate.

Dupo gruparea acestui materialu pretiosu, care se ridica aproximativu la 280 numi, si dupo indicarea diferiteloru incercari etymologice de pene acumu, este permisu sa tragemu cate-va conclusiuni :

1. D'in celle 51 numiri de plante dace, cellu pucinu 13 se regasescu in visteri'a comuna de cuvinte a unitàtii limbistice europene : Nr. 5. 9. 12. 14. 15. 18. 19. 22. 26. 29. 30. 33 si 48; alte 13 trebuescu cu certitudine reduse la limb'a perduta a Thraciloru : Nr. 1. 2. 4. 6. 8. 10. 17. 24. 27. 28. 31. 34 si 38; iar pentru restu esplicatiunile suntu mai pucinu satisfacetore. Numerile 2. 6. 12. 24. 26. 30. 31. 33. 34 si 48 se potu d'a dreptulu compará cu elementele germane, pe càndu Nr. 9. 18. 19. 26 si 29, cu celle letto-slavice, 10 si 28 cu celle celtice, iara 4, 8 si 15 cu limb'a albanesa. D'in aceste assemenari ansa nu urmeadia identitatea poporului dacu cu Germanii, dupo cum crede Grimm, cu Slavii, — dupo cum crede Cuno, cu Eranii, dupo cum inclina Roesler, ci numai co Dacii : apartinu aceleiasi familii de limbi europene cá si Celto-greco-italicii, Thraco-illyricii de ua parte, si Germano-Slavo-litavicii de cea-alta parte. (76)

(76) De aceia punctele de asemenare constatate de Müllenhof (1) intre limb'a daca si cea slava : esistenti'a palatalului *c* in Δίερνα ; a lui *j* in Τιαραντός, Ἱερασός, Gerasus, *s* nasaleloru ѫ si ѧ si composite topice dace cá Pathissus, Patavissa, Paloda si Parolissus, identice celloru slave : Porjeci, Pomorji, Polabany, Podgoritia etc., nu vorbescu nimica pentru ua mai strinsa inrudire a Daciloru cu Slavii, de càtu cu alte popore, si cu atàtu mai pucinu : pentru identitatea loru ethnica. — Se insiéla dara d. W. Fröhner candu dice (*La Colonne Trajane*, t. 1, introduction) ca : «se pare probabilu co *Dacii vorbiau unu dialectu allu limbeloru slavice*».

(1) Ersch u. Gruber, *Encyclopedie*, art. *Geten* p. 464 : „Der Anlaut das dacischen Ortsnamens Δίερνα bei Ptolemäus, Tierna auf der Tab. Peut., Tsierna auf einer Inschrift bei Muratori, Zerna in den Digesten, war ohne Zweifel ein tsch (ć) und nennt Herodot den heutigen Sereth Τιαραντός, Ptolemäus Ἱερασός, Ammian Gerasus, so sind dies

2-lea. D'in celle 26 numi personale gete si dace. Nr. 3. 11 si 12 ne 'ntempina de ua potriva la Geti si Thraci; Nr. 8 si 21 la Geti, Daci, Thraci si Phrygieni; Nr. 10, 22 la Geti si Thraci; Nr. 17 si 24 la Daci si Thraci, Nr. 16 la Daci si Phrygieni; iar Nr. 6. 14. 18. 19 porta in sine caracterulu aricu-europeu. De si multe remanu neesplicate, numi anso cá Ζάλμολξις (comp. gr. χλαμύ-ς si radecin'a europena valk ἕλκω) Κότυ-ς, (comp. v. nordicu Hödh-r, v. gallicu catu-lupta, gr. κοτέω) si Δεκέβαλος (comp. phryg. βαλήν rege, slav. bolij mai mare) vorbescu in destullu pentru loculu ce occupa limb'a daca in famili'a de limbi indo-germanice, probàndu in chipu invederatu pre de ua parte neeranismulu ei, pre de alt'a, negothismulu seu neslavismulu ei.

3-lea. D'in celle 90 numi personale cullese de pre inscriptiuni: 22 si anume: Andrada, Nando, Aiá, Bricena, Bedarus, Udarus, Ulcudius, Sutta, Andena, Satara, Gesara, Sule, Turmasgada, Turme Soie, Mammulus, Mucasenus, Tattario, Tzinta, Tzinto, Ziai, Drigisa ne 'ntempina numai pre monumentele d'in Daci'a séu privitore la Daci'a; 7 si anume: Bituvas, Sola, Dizo, Mucapor, Pieporus, Natoporus, Tiatus suntu comune Daciloru si Thraciloru; Epicadus, Verzo, Epidius, Atta, Baezus, Bubalus, Diaies, Ditugenius, Mocio, Eptala precum si tóte celle cuprinse sub Nr. 36 (table cerate) se regasescu de ua potriva in Daci'a si Illyricum, adico la famili'a de popore thraco-illyrice. — Terminatiunea numiloru personale masculine in *a* cari se constata in numile thrace, se afla assemenea in inscriptiunile d'in Daci'a, de si acestea fiindu scrise latinesce inlaturá pe càtu se póte atare terminatiune, cá de es: Andena, Andrada, Atta, Bricena, Dada (alaturi cu Dades), Sola, Satara, Gesara si Turmasgada. Suffixulu -porus, caracteristicu thracu in numile thrace Μοκάπορις, Mucapors, Bithoporus, Sempor, Ῥησκοβπορις, Ῥασκόπορις, Γυναίπορις, Derziparus, Zyparus etc., se regasesce in daciculu Mucapor, Dacpetoporiani, Natoporus, Pieporus; totu astfeliu: *muca-* vedi mai susu Nr. 14; *-al*, vedi mai susu Nr. 9—11, Eptala si Attalus; *-sara*, comp. Gesara, Deusara, Germisara.

4-lea. D'in 68 cetati dace, in 23 se gasesce suffixulu caracteristicu dacu -dava, acellasi cu thraciculu -dama; in 3, suf. -para, bara si sara, identicu cu thrac. -sara, -para (=vadu, πόρος, germ. var) -porus, -poris, communu Daciloru si Thraciloru; -ισ- communu Geto-Daciloru correspunde thracicului ης.— D'in celle 19 numi ethnice, la

„augenscheinlich ebense nur verschiedene Versuche, den Laut des französ. *j* (polnischen ʒ̊ böhmischen ʒ̊) auszu-„drücken; denn *g* bei Ammian steht für *j* und der Spiritus asper bei Ptolemäus ist griechische Zuthat, da der An-„klang an ἱερός verleitete. Aehnlich ist Germigera beim Cosmogr. Ravenn. und auf der Tab. Peut., und Ζερμιζιργα „bei Ptolemäus. Aber die Ableitungsform αντός, *asus* in Tiarantus, Ierasus, und ebenso die Endung von Κοτήνσιοι, „Βουριδεήνσιοι, Σήνσιοι u. s. w. in Dacien, Οἰτήνσιοι, Ὀβουλήνσιοι u. s. w. am Hämus, Ναρτήνσιοι in Illyrien bei „Ptolemäus, bei Plinius aber Naresii, führt auf nasale ʒ̊, ʒ̊ wie etwa im Polnischen. Nasales ʒ̊ bestätigt auch noch „der Flussname *Iantrus*, *Iatrus*, *Ieterus*, *Athrys*. Erwägt man endlich den Ortsnamen Πάρτισκον bei Ptolemäus an „der Theiss und das Schwanken des Flussnamens, der bei Iordanes und dem Kosmographen von Ravenna *Tisia*, bei Pli-„nius aber *Pathissus*, bei Ammian *Parthiscus* heisst (man Kann auch noch *Pustaviesa*, *Paloda* und *Parolissus* in Dacien „vergleichen), so Kommt man zu der Annahme, das mindestens die Dacier ähnliche Composita wie die Slaven in „*Porjeci*, *Pomorji*, *Polabany* etc., *Podgoritsa* etc. gehabt haben; auch *Napoca* ist vielleicht nicht anders als *nämisch* „gebildet."

Digitized by Google

10 se constata suffixulu nasalisatu geto-dacu ηνς *ens*, acellasi cu cellu illyricu ηνσ (Ναρήνσιοι), si cu cellu thracu -ησ; iar' in numile de riuri, la 3, suffixulu thraco-geto-dacu -σκ, pe càndu Nr. 1. 4. 5. 8. 13. 18 si 19 continu radecini commune europene ap, ar, srar si sru.

5-lea. Alte asemenari phonetice intre geto-dac'a si limbile thrace suntu, schimbarea lui *m* in *b* : es : Τιβισκος si Τιμήσις ; lui *d* in *l* ; es. dac. dăva, deva si λέβα (Hesychios λέβα· πόλις ὑπὸ Θρᾳκῶν) ; gr. h=thrac. si dac. Z=Zend. Z. Es. Ziridava=zend. zairi verde ; χότρα=zetraia ; χάλις, Ζείλα, Ζίλα ; lui *v* in oi : es. Βορεβίστης, Βοιρεβίστας Burvista ; Δυδαλσός, Δοιδαλσός, Μοσοί Moesi, Ζιβοίτης si Ζιβότης.

6-lea. Numi topice d'in sudulu Dunarei se repeta in Daci'a : Burtu-dizus orasiu in Thraci'a ; Burt-icum, in Daci'a ; Padi-sara (Procop. de aed. 4, p. 308) Sapri-sara (Gruter D. XXII Nr. 7) in Moesi'a, Germi-sara, Deu-sara in Daci'a ; Σαλδαπά in Moesi'a inferióra, tribulu Σαλδ-ήνσιοι in Daci'a ; Tibisis riu in Thraci'a, Tibiscus riu in Daci'a, Ziras (Pl. 4, 11, 8) r. in Moesi'a inferióra, Ziri-dava orasiu in Daci'a, Zirmis, locu in Thraci'a, Zermizirga, Zarmizegethusa (Zermizegethusa) in Daci'a.

Asia-déra avemu de ua parte : puncte commune alle Getiloru si Daciloru cu Thracii : a) numi personale ; b) numi geographice ; c) particularitati limbistice ; pre de alt'a, marturisirea istoriciloru vechimei co Getii ca si Dacii erau d'intr'un'a si aceiasi familie de popore thrace ; — urmeadia co limb'a geta, pucinu diferentiata de cea daca, este ua limba thraca, co prin urmare loculu ce amu constatatu co ocupa acést'a in famili'a de limbi europene se cuvine si limbei geto-dace, si co in fine, relatiunile thracei cu grupulu nordicu si cu cellu sudicu allu limbeloru arice d'in Europ'a — se impartasiesce si de limb'a geto-daca.

De aci anso cá necessaria consecintia :

1. Getii si Dacii nu suntu Erani ; deci resturile d'in limba loru nu prin eranic'a se potu esplicá ;

2. Getii si Dacii nu suntu midilocitori intre Europeni si Arii, deci nici limb'a loru nu a formatu mediulu d'intre limb'a sanskrita pe d'ua parte, si d'intre limbile poporeloru indogermanice pre de alt'a, dupo cum pretinse Leo (77), séu d'intre limb'a thraca pe de ua parte, si cea leto-slava pre de alt'a, dupo cum crede Rösler dupo theori'a lui Schmidt.

Astu-feliu, prin ajutorulu filologiei, ajungemu la conclusiunea definitiva : co Getii si Dacii nu suntu nici Germani, nici Slavi, nici Celti, ci numai : Thraci de origine.

(77) Leo, *Einige bemerkungen ueber die Sprache der Geten*, in Kuhn, *Zeitschrift* III, p. 176.

Digitized by Google

CAPITOLULU X.

Probe physiologice

§ 1

Insemnarile physiographice alle scriitoriloru vechimei despre Geti se reducu in genere la câte-va observatiuni superficiale — iara despre Daci ne lipsescu si acestea — asupr'a taliei, asupr'a espresiunei feciei, asupr'a culorii perului si a pelii, asupr'a unoru puncte adico cari nu potu serví de caractere distinctive ethnice in simtiulu strinsu allu cuventului, d'in caus'a estremei loru variabilitati nu numai in cerculu populatiuniloru unei rase, déro anco si individualu in senulu unei singure populatiuni chiaru.

Hippocrates, atatu de staruitoriu, dupo cum amu vediutu, càndu vorbesce despre Scythi (1) zugravindu-ne obiceiurile loru selbatice, moravurile loru curiose, atatea elemente proprii pentru istori'a physica si politica a loru, nu observa nimicu propriu despre Thraci séu despre Geto-Daci, ci vorbindu in generalu despre Europeni arretta co acesti'a suntu mai curagiosi de catu Asiaticii, mai resboinici si mai muncitori (2); cei ce locuiescu ua tiérra muntosa, ridicata, si indestullata cu apa, unde anotimpurile presenta schimbari insemnate, au ua statura inalta, suntu forte proprii pentru a suferí munc'a si pentru a dá dovedi de curagiu barbatescu, au unu caracteru mîndru si selbaticu; pre càndu cei d'in campia, d'in tierrile jose si turmentate de calduri nabusitore, espusi mai multu la venturi reci de catu calde, nu suntu nici mari nici bine proportionati, carnosi, cu perulu negru, la facia mai multu óchesi de catu albi, lipsiti de spiritu resboinicu séu de aptitudine la munca (3).

Aristoteles (4) observa co Thracii de la Pontu, ca si Scythii, au peru linsu, mole, lungu, raru, de culore galbena-rosia (5); iar Galienus, in studiulu despre systemulu perosu, in a dou'a carte a tractatului sea *despre Temperamente* (cap. V) attribuesce tierriloru calde: peru negru, scurtu, cretiu, uscatu si aspru; celloru reci si umede: peru de lungime midilocie, dreptu, subtire si rosiu, πυρραί, cum au Illyrii, Germanii, Sarmatii, si in genere toti locuitorii Scythiei, iara celloru temperate: peru mare, desu, nici de totu dreptu, nici de totu cretiu, de culore óchesia: μέλαινας μέτριως. Ellu mai adauge (6) co Scythii, Thracii, Celtii si Germanii au pelea rece si umeda, co suntu moi, albi, fora multu peru si cu ochi albastrii. — Claudianus (mortu dupo

(1) *Tractatu despre aeru, ape si locuri*, §§ 17—23.
(2) Idem § 23.
(3) Idem § 24.
(4) *Problem.* XXXVIII, 2. In Περὶ ζώων γενές ellu numesce pre Thraci εὐθύτριχες si μαλακότριχες.
(5) Vedi mai susu, partea II, cap. V.
(6) *De Temp.* II c. 6: «Κελτοῖς μὲν γὰρ καὶ Γερμανοῖς καὶ παντὶ τῷ Θρακίῳ καὶ Σκυθικῷ γένει ψυχρὸν καὶ ὑγρὸν τὸ δέρμα καὶ διὰ τοῦτο μαλακόν τε καὶ λ ε υ κ ὸ ν καὶ ψιλὸν τριχῶν.

Digitized by Google

an. 400 p. Chr.,) numesce anume pe Geti «flavos» (7), ca si Hieronymus (8) si Isidorus (9) anso se scie co acesti scriitori posteriori confundara pre Gothi cu Geti, prin urmare nu se potu socoti ca isvore (10). — Clemens Alexandrinus (11) totusi insemneadia co Thracii, pene si pe dieii loru ii zugravescu cu perulu si cu ochii blondi, iar lui. Firmicus (allu IV seculu d. Chr.) attribuia pelei acestui poporu culorea rosia (12).

Ovidiu in fine, care in lungu-i exiliu la Tomi traindu printre Geti (13) le invetiase limb'a (14) si scrisese chiaru poeme gete (15), ii descrie ca pe niste ómeni crudi, neimblanditi (ferus, dirus, durus, infestus, inhumanus, trux, truculentus, saevus, rigidus, stolidus, male pacatus etc.) cu perulu lungu nepieptenatu, barba mare pene pe

(7) *De raptu Proserp.* II, 65 : «flavi *Getae*».

(8) *Ep.* LVII. *ad Laetum* : «*Getarum* rutilus et flavas exercitus.»

(9) *Hispan. Orig.* XIX. c. 23 : «Flavent intectis capitibus *Getae*.» Vedi si *Orph. Argon.* v. 1031 sqq.

«Ἠδὲ Γελωνὸν ἔθνος, βαθυχαίτων τ'ἄπλετα φῦλα,
Σαυρομάτας τε, Γέτας καὶ Γυμναίους Κέκρυφάς τε
Ἄρσωπας 'τ 'Αριμάσπας».

(10) Totu asemenea si Paulinus, episcopu de Nola († 431), in *Fragm. hist. graec.* de Müller. — Perulu blondu erá pentru Romani indicele generalu allu Germaniloru. Procop. (I, 313) descrie pe Gothi : γοτθικὰ ἔθνη λευκὰ τὰ σώματά τέ εἰσι καὶ τὰς κόμας ξανθοί.— Ammian, despre Alani XXXI, 2 : proceri paene sunt omnes et pulchri, crinibus mediocriter flavis, oculorum temperata torvitate terribiles.

(11) *Strom*, VII; comp. Halling, *Skythen*, p. 71.

(12) I. 1 : «Si luna facit candidos, Mars rubros, Saturnus nigros : cur omnes in Aethiopia nigri, in Germania candidi, in *Thracia rubri* procreantur?»

(13) *Trist.* V, 10, 37 :

barbarus hic ego sum, quia non intelligor ulli,
et rident stolidi verba latina Getae.

(14) *Trist.* V. 12, 55 :

Omnia barbariae loca sunt vocisque ferinae,
Omnia sunt getici plena timore soni,
Ipse mihi videor jam dedidicisse latine,
Jam didici getice sarmaticeque loqui.

Adelung (*Mithridates*) contesta lui Ovidiu cunnoscinti'a limbei gete, considerand'o mai multu cá ua ingônfare poetica. D'in contra I. Grimm, *Ueber Iornandes und die Geten*, p. 32.

(15) *Trist.* IV. 3, 19 :

ah pudet! et getico scripsi sermone libellum,
structaque sunt nostris barbara verba modis,
et placui, gratare mihi, coepique poetae
inter inhumanos nomen habere Getas.

Trist. IV. 1, 94 :

an mea Sauromatae scripta Getaeque legent?

Trist. III. 14, 47 :

threicio scythicoque fere circumsonor ore
et videor geticis scribere posse modis,
crede mihi, timeo ne sint immista latinis
inque meis scriptis pontica verba legas.

Digitized by Google

pieptu, privire selbateca si ingrozitóre, murdari si imbracati in piei (hirsuti, intonsi, pelliti) (16).

Aceste trasuri generale, fora deplina essactitate si varietate, fiindu de siguru insuficiente, sè incercàmu a vedé déco portretulu physiographicu allu Geto-Daciloru nu se póte completá prin medalii, prin monumente sculptate, si prin remasitiele misterióse de prin morminte.

§ 2

Materialele celle mai bune ce putemu avé despre istori'a naturale a unui poporu ajunsu la unu inaltu gradu de civilisatiune, si care nu mai essista, suntu monumentele artii, portretele, busturile, statuele si chiaru picturile. Aceste documente ansa nu tóte au ua deuapotriva valóre pentru ethnographu, caci nu tote indeplinescu conditiunile unei bune ethnographii. Asia, figurile de stylu, statuele alegorice, de fantasie séu de conventiune, portretele facute pentru collectiuni seu pentru decoratiunea monumenteloru architectonice, nu potu, rigurosu, sè se socotésca intre documente de consultatu. Candu este vorb'a a reconstruí unu poporu dupo portrete, statui séu busturi, trebuescu allesse numai acelle ce au fostu facute dupo natura chiaru, prin urmare traindu persón'a ce representa; si anco nu e destullu cá elle sè fie recunoscute de autentice, déro in acellasi timpu sa fie si esacte.—Pe allu douilea planu vinu portretele ce nu reproducu figur'a umana in tóta intregimea ei, basso-reliefuri, medalii, medalióne, monede, petre sapate etc., opere alle numismaticei, glypticei si alle artiloru conventionale. (17)

D'in nefericire Getii si Dacii nu au lasatu mai nimicu d'in assemeni monumente artistice. Este adeveratu co pe aversurile asia diseloru *monede concave* dace, batute de siguru in Transilvan'ia, avemu representate cate-va capete, anso intr'unu chipu asia de nemestesiugitu, cu form'a nasului si a fruntii anghiulara, verfulu nasului fininduse la unele prin globuletiu, iar buzele constàndu in doui nasturei de cari se tinu doue linii curbe ce imbuca gur'a iu chipulu unei furci, — asia co pentru momentulu physiograficu elle nu ne dau de càtu niste presumtiuni vage (18). Pe alte monede nasurile ne aparu cu ua lungime dusa pene la essageratiune; drepte, séu incovo-

(16) *Trist.* V, 7, 17:

vox fera, trux vultus, verissima Martis imago.

Tris V. 7, 49:

Pellibus et laxis arcent mala frigora braccis
Oraque sunt longis horrida tecta comis
. . . . . .
Non coma, non ulla barba resecta manu.

Compara anca IV, 8, 83; IV. 10, 2; V. 10, 32; *Ex. Pont.* I. 5, 74; II. 7, 31; III. 5, 6; IV. 2, 2.

(17) Vedi Charles Rochet, *Essai d'une monographie du type du Romain ancien*, in *Mémoires de la Société d'Anthropologie de Paris*, t. III, Paris, 1868, p. 127 seqq.

(18) Vedi tab. II. nnr. 1. 2 si 3. Idem tab. lit. I nr. 6. Despre aceste monede vedi mai departe, cap. XII.

Digitized by Google

iate, la verfu forte ascutite, si prea multu scóse afora (19). Este permisu a vedé óre in aceste diferite typuri tendinti'a artistului de a represintá efigiile regiloru daci? cum acest'a se observa pe medaliile galle, cari, de si imitatiuni alle typuriloru streine grece séu románe, tindu anso a se apropiá de typulu gallicu: prin alungirea verticala a capeteloru si prin positiunea multu resarita a nasului? (20).

§ 3

De ua utilitate physiographica mai mare suntu fora indouiala operile de arta grece si románe, de si trebuescu si acestea allese cu multa atentiune, pentru co nu tóte, si nu in acellasi gradu insusiescu conditiunile mai susu pomenite de essactitate si autenticitate.

Si pentru a incepe cu statue, vomu pune mai anteiu cá punctu de intrebare — cestiunea insemnata: déco printre statuele dótorite scolei de la Pergamos (21), depuse cá ofranda de cotra regele Attalos, in Akropolea Athenei (de siguru inainte de ol. 144. 4 [200 a. erei nostre]), si ajunse pene la noi (22) in numeru de doue-spre-diece—(23) un'a, si anume figur'a d'in Neapoli (24), n'aru puté representá pe unu getodacu séu in genere thracu. Cuvintele cari ne 'ndémna la ua atare hypothesa suntu urmatórele: Statu'a cum se gasesce asta-di completata (amendoue bratiele si piciorulu dreptu de la midilocu in josu, suntu moderne) infatisiadia unu resboinicu tineru mortu si lungitu intr'ua parte, a carui rana mortale nu este visibile, si care pare a se fi sfarsitu asia de incetu si linistitu, catu l'ai luá mai multu de unu omu ce dórme unu somnu dulce. Ellu pórta in picióre incaltiaminte (unu feliu de opinci), si pantaloni lungi strinsi la glesne; capulu 'lu are accoperitu cu ua caciula resfrinta, asiá numita bonnetu phrygianu, iara langa densulu se vede diacèndu pe pamentu ua sabia incovoiata (25). In tóte acestea anso aru fi peste póte a nu recunnósce costumulu si armatur'a daca, asiá cum ni le arretta basso-reliefurile Columnei Trajane, si alte

(19) Vedi tab. lit. I nnr. 1 si 2.

(20) De Belegnet, *Ethnogénie gauloise v. II.*

(21) Vedi I. Overbeck, *Geschichte der Griechischen Plastik für Künstler und Kunstfreunde.* II, p. 176, a dou'a edit., Leipzig 1870.

(22) Descoperirea acestoru statue attalice imprastiate prin museele Europei se datoredia lui Brunn. Vedi *Arch. Ans.* 1865 p. 66. 67.—Cf. Dr. Carl Friederichs, *Bausteine zur Geschichte der griechisch-römischen Plastik, oder Berlin's antike Bildwerke* I, p. 322 seq., Düsseldorf 1868.

(23) Numerulu loru totalu a trebuitu sa fie cellu pucinu 60, pote anco si 80. Vedi Overbeck op. cit., II p. 178. D'in celle 11 ajunse pene la noi, trei se afla in Veneti'a si suntu desemnate ap. Zanetti, Le antiche statue nell' antisala della libreria di S. Marco II, tav. 44—46; cinci in Neapole, desemnate in Mus. Borbon. IV. tav. 21 (Clarac pl. 810. B. 2028. b). VI. tav. 7 si 24; un'a in Vaticanu, vedi Mus. Pio-Clem. III. tav. 50; un'a in museulu Luvrului in Paris, ap. Clarac, Mus. des sculpt. pl. 280; cf. ibid. pl. 810 a., 858, 858 B., 859, 868, 871, 872; si in fine a unu-spre-diecea in stapenirea lui Castellani la Rom'a. Gruparea acestoru statue vedi-o la Overbeck, II, fig. 95.

(24) Overbeck, II fig. 95 Nr. 10.

(25) Amu reprodusu sabi'a incovoiata pe tab. P. Nr. 10.

Digitized by Google

monumente figurate. D-lu Overbeck inclina a vedé mai multu unu persanu, de si constata singuru ca: sabi'a incovoiata nu este specificu persana, nici caciul'a resfrînta, care in artea greca se da fora deosebire poporeloru orientale, nici despuierea pe jumetate a partii de susu a corpului, nici acellu *chytonu* fora de maneci, — pe càndu tinut'a stricta a costumului persanu aru fi cerutu cá esentiale conditiune hain'a cea lunga cu maneci (26). Dr. C. Friederichs mai observa anco co: nici scutulu resboinicului nu are form'a scutului persienescu, nici caciul'a de pe capu nu are clapele laturalnice proprii caciulei tiuguiate a Persiloru (27). De aceia d-sea se intréba deco nu cum-va acésta figura representa mai probabilu unu Gallu, caci Gallii purtau in adeveru nadragi, si póte ca 'si acoperéu si capulu cu ua caciula asemuita bonnetului phrygianu, cá si Dacii de pe column'a traiana. Contr'a acestei d'in urma hypothese anso vorbescu doue argumente: mai anteiu, nimicu d'in ce constitue costumulu figurei attalice de la Neapoli — afora de *braca* — nu se regasesce in costumulu gallicu; si allu douilea, este impossibilu a admite cá artistii de la Pergamos sè fi intrebuintiatu in representarea uneia si acelleiasi grupe doue typuri de Galli asia diferite unulu de altulu; coci caracterulu de siguru gallicu ce'lu avemu in statuele attalice d'in Venetia (28) si in cea d'in Paris (29) este esprimatu printr'unu typu allu obrazului cu proportiuni nearmonice, partea inferiora prevalendu fruntea, printr'unu pèru aspru si sbîrlitu crescutu pe frunte si pe spate, asemenea comei calului, si representatu fora cea mai mica linie ondulata si placuta; prin ua mustatia neingrijita pe candu barb'a erá rasa; prin desemnulu plasticu allu sprinceneloru care adaoge la selbatici'a privirei; prin abundenti'a carnii obrazului si a corpului mare si latu, cu pelea grossa si tare, cu piciorele si manele incretite si nasprite de munca si geru; mai departe, prin goliciunea completa a corpului, prin briulu, singurulu accoperementu ce-si aruncau Gallii càndu intrau in lupta, prin lantiulu de gutu (torques) facutu dintr'ua bucata solida de metalu (bronzu séu auru) cu indouita impletitura, podoba specificu galla (30), si in fine prin scutulu sexagonalu (31) ce porta. Nimicu d'in tóte acestea nu se afla in figur'a neapolitana de care este vorb'a. Déco déro acést'a nu pare a fi nici persana, nici galla, remane a presupune co este thraca. Acum vine anso cestiunea la ce anume grupa de statui putea dens'a apartine. Darulu inchinatu de Attalus I la Akropolea Athenei representa patru subiecte: lupt'a *dieiloru* contra *Gigantiloru*, victori'a *Athenieniloru* asupr'a *Amazóneloru*, si asupr'a *Persiloru* la Ma-

(26) Overbeck l. c. p. 181.

(27) op. cit., p. 325.

(28) Overbeck op. cit., II fig. 95 Nr. 4 si 1; si fig. 96 a. b.

(29) id., fig. 95 Nr. 5.

(30) Despre armatur'a si costumulu Galliloru vedi **Longpérier** in *Bulletin archéolog. de l'Athénaeum français* 1856 p. 41 seq.; sarcophagulu Amendola cu esplicatiunea lui **Blackie** in *Annali d. inst.* III, p. 287 seq.; **De Belloguet**, *Ethnogénie gauloise*, v. II.—**E. Desjardins**, *Géographie, historique et administrative de la Gaule Romaine*, II p. 565—576.

(31) Friederichs op. cit., 322—325; Overbeck op. cit. II, p. 179—183.

Digitized by Google

rathon, si in fine *invingerea Galliloru* de cotra regele Attalos (32). D'in aceste patru grupe, prim'a nu puté contine figur'a in cestiune, acést'a neavendu nimicu d'in representatiunea Gigantomachiei; totu astu-feliu si cea de a dou'a, neputendu-se luá figur'a dreptu amazona; a trei'a grupa de asemenea, coci, dupo càte aretaramu, nu se afla in figura nimicu caracteristicu persanu; remane atunci sa ne oprimu la cea de a patra:

Pucinu dupo mortea lui Alessandru cellu Mare, Celtii Pannoniei petrunsera in Panoni'a (33), Macedoni'a, si de ací in Greci'a sub conducerea lui Kambaules (Ol. 124, 4 [281 a. Chr.]), devastandu cu focu si cu sabia totulu pene la Delphi, unde suferira perderi insemnate d'in caus'a frigului, a fomei si a armeloru grecesci (34). Ua alta puternica trupa compusa d'in 20,000 de Galli, sub conducerea a siepte-spre-diece capi, navalescu in Thraci'a; infrangèndu in lupte sangeróse pre Geti si Triballi (35) ajungu pene la Byzantiu, jefuiescu Propontidea, si in fine chemati de regele Nicomedes I allu Bithyniei trecura in Asi'a (in iarn'a annului 279 spre 278 a. Chr.), de unde devastara Hellespontulu, Aeolis, Ioni'a si tiermulu continentalu, pene ce in fine se statornicira langa riulu Halys, priimindu tributu de la tote popórele si regatele de d'incoce de Taurus. Numai Attalos I allu Pergamului se 'mpotriví a platí vreunu tributu, si reusí chiaru a infrange intr'ua batalie mare si multu serbatorita, data langa capital'a principatului seu (probabilu ol. 137. 3, 229), pre ingrozitorulu inimicu, silindu-lu a se retrage in regiunea numita Galatia, dupo numele Galliloru (36). In glorificatiunea plastica a acestei victorii se asiadia mediulu infloririi artistice de la Pergamos, desvoltarea sculpturei istorice in adeveratulu simtiu, care este impreuna cu creatiunile artei de la Rhodos, celle doue mai frumóse flori alle plasticei d'in epoc'a hellenismului. Acesta victoria constitua déro subiectulu cellei de a patra grupa, cea mai principale d'in tote, representàndu victoriile contr'a barbariloru de la apusu in comparatiune cu luptele si victoriele Greciei contr'a barbariloru de la resaritu, contr'a Amazóneloru, cum si victoriile dreiloru Greciei contr'a Uriasiloru. Insa togmai acum se nasce dificultatea: Déco figur'a neapolitana facé parte d'in acésta grupa a Galliloru luptàndu, vediuramu co ea nu are nimicu d'in typulu si costumulu caracteristicu gallicu, pe càndu nu-i lipsesce nimicu d'in costumulu caracteristicu dacicu séu thracicu. Conclusiunea este déro co: statu'a in cestiune representa mai probabilu unu resboinicu thracu, care luase parte cá mer-

(32) Pausania 1, 25, 2.

(33) Strabo 4, p. 187.

(34) **Leopold Contzen**, *Die Wanderungen der Kelten, historisch-Kritisch dargelegt*, Leipzig 1861, p. 182—208.

(35) Justin 25, 1: fugatis Getarum Triballorumque copiis.

(36) Contzen, op. cit., 220—225.—Felix **Robiou**, *Histoire des Gaulois d'Orient*, Paris 1866.

Digitized by Google

cenariu impreuna cu multi connationali ai sei, in armat'a Galliloru, la luptele acestor'a contra regelui Pergamului (37).

Vomu mai observá in fine, co déco typulu figurei de la Neapole, comparatu cu representatiunile Daciloru pe Columna Trajana, se deosibesce prin lips'a absoluta de barba, si golliciunea unei parti d'in corpu, nu trebue sa uitàmu co ne aflàmu anco — cu tota characteristic'a completa si individualisarea ethnica a barbariloru, cu tota unirea patheticului cu a naturalisticului ce ne 'ntempina pentru prim'a ora in operile artistiloru pergamici — ne aflamu anco, dicu, totu pe domeniulu artii grecesci, care numai intru atatu tine séma de fidelitatea istorica càtu ii permite characterulu idealu allu representatiunei selle. (38)

§ 4

Mai tardiu ansa acesta caracteristica completa si individualismu allu formei proprii artei pergamice se transforma intr'ua typica idealisata, prin care poporele streine suntu representate in generalitatea loru numai. Se scie co ua lege a artei statuare classice fiindu simplificatiunea in operile selle, idei'a generale ce Grecii si Romanii avéu despre popórele numite de densii barbare, o tradusera in arta prin apropiarea cotra unu typu communu traditionalu si conventionalu, care tinendu mai multu sema de frumuseti'a plastica de cotu de adeverulu istoricu seu de culorea locale, de partea esteriora, de arme si costume de catu de form'a corpului, nu presinta indicii indestullatore prin ajutorulu caror'a sè se pota, fora tema de erore, a se deossebí nationalitatile d'in punctulu de vedere physicu, mai alesu càndu este vorb'a de popore legate prin communitate de rassa si de moravuri, de si prin costume; arme si alte semne si atribute, elle suntu intru catu-va caracterisate facia de Greci si de Romani (39), nu anso si intre elle.

Asia, ua serie de statue de marmura, porphiru séu alte materii, classate in musele Europei sub numele communu de «prinsi barbari» si facute de artisti románi cu

(37) Se scie obiceiulu Thraciloru in genere, si allu Getiloru si Daciloru in parte, de a servi cá mercenari. Ii gasimu adessea in serviciulu chiaru allu regiloru Syriei si Egyptului (Athen. 13. p. 593, Polyb. 5, 65, 10). Polyän 4, 16 povestesce co in anulu 260 Antiochus avé in armat'a sea la incongiurarea orasiului thracicu Kypsela multime de eupatridi thraci sub conducerea lui Tiris si Dromichaites, doue numi cari probedia lamuritu co acesti Thraci erau chiaru Geti, coci primulu amintesce numele poporului Tirizi inruditu cu Getii, iara cellu d'allu douilea este chiaru numele vechiului rege getu Dromichaites. (Vedi Müllenhof, Encykl. v. Ersch u. Gruber. art. *Geten*, p. 456). Ce este mai multu, pe atunci regatulu gallo-thracu ridicatu pre ruinele statului Getiloru si Triballiloru (vedi Contzen op. cit. p. 209—220) fiindu aprope de finitu, atatu Galii catu si Thracii incepussera a se respandí servindu cá mercenari in armatele principiloru celloru mari ca si celloru mici. Vedi despre espeditiunile Galliloru cá mercenari Gottl. **Wernsdorf** *de republica Galatarum liber singularis*, Norimbergae 1743.— **Droysen**, *Geschichte des Hellenismus* 2 th. Hamb. 1843.

(38) Friederichs, op. cit. p. 326.

(39) *Dictionnaire des Antiquités* de Ch. Daremberg et Edm. Saglio, art. *Barbari*.

Digitized by Google

destinatiune a serví cá decoratiuni la arcele de triumphu, la portice si alte edificii, in Rom'a séu aiurea, ne ofera tote acellasi typu characteristicu prin ua mantia une-ori cu ciucuri séu imblanita, incheiata cu copci pe umeru; prin ua tunica cu maneci incisa la midilocu cu unu briu; pantaloni lungi si strinsi la glesne; incaltiaminte cu insodaturi séu legate cu nojitie; si pe capu caciula resfrinta (bonnetu phrygianu) (40) séu numai ua simpla cordea, séu cu capulu de totu golu (41), — costume identice, pare-se Daciloru, Parthiloru, Persiloru si Asiaticiloru in genere.

De aci anse greutatea de a decide cari anume d'in aceste statue representa pre Daci, cari anume pre Parthi, Phrygieni, Marcomani etc. Pentru multe nu se scie cellu pucinu destullu de siguru. originea loru. Noi amu reprodusu pe tab. P. Nr. 7 ua statua de prinsu barbaru, pastratore in museulu de la Neapoli, mai multu spre a se vedé co atari statue nu au vre ua insemnatate superiora artistica, vre ua consceptiune libera, care sa reunésca realismulu formei si penetratiunea typului nationalu, fiindu facute in scopu de a serví numai cá sculpturi decorative.

Suntu unele ansa despre cari se póte dice co au de obiectu allu representatiunei loru anume pre Daci, si co dateadia cu sigurantia d'in epoc'a lui Trajanu. Asia, statuele desgropate in diferite timpuri in cerculu forului lui Trajanu la Rom'a. Inca la 1549 Flaminio Vacca (42) raportá despre aflarea mai multoru statue dace; la 1813 s'a datu peste altele (43) necunnoscute; in 1856 sapandu-se in zidirile de langa foru lui Trajanu se descoperi ua serie de capete dace colossale de marmura, d'in cari trei se pastrédia adi in Vaticanu (44); in fine la 1863 derîmandu-se biseric'a S. Maria de pe Campo Carleo si zidindu-se ua casa in locu-i, la sapatur'a fundamentului se dede peste substructiunile arcului de triumphu allu lui Trajanu, peste 33 fragmecte architectonice, peste doue bucati mai mari d'in fris'a de sub attica, peste ornamente, basso-relievuri, si unu torso allu unui prinsu dacu. D'in capetele gasite in foru, unulu, cellu mai frumosu si cellu mai nobilu, de ua conservatiune perfecta, se afla adi in museulu d'in Petersburg (mai inainte facuse parte d'in museulu Campana), si dupo tote probabilitatile, este chiaru portretulu regelui Decebalu (45). Noi 'lu re-

(40) Vedi tab. P Nr. 7 statu'a unui prinsu dacu, actualmente la Neapoli, *Mus. Borb.* Nr. 11 (Clarac 2161 G).

(41) Vedi reunite mai multe figuri de prinsi barbari, la **Clarac**, *Musée de sculpture antique et moderne* pl. 852 si 854 (Nr. 2161 D, 2161 E, 2161 A. 2161 B. 2161 C. 2161 G. 2161 F. 2161 H. 2162), pl. 853 (Nr. 2164, 2163). Idem, *Monumenti inediti publicati dall' Instituto di Corrispondenza archeologica*, VIII, pl. LXXXIV, **Maffei**, *Raccolta di stat. ant.* pl. LVI.

(42) *Memorie dei varie antichità*, Roma 1549, n. 9.

(43) C. **Fea**, *Notizie degli scavi nell' Anfiteatro Flavio e nel Foro Romano*, Roma 1813, p. 13

(44) In braccio nuovo, Veli *Indicazione antiquaria* d'in annulu 1856 cu n. 9. 118. 127. Un'a d'in elle este desemnáta in *Mus. Chiaramonti* II, 47. Reproductiuni in gypsu si terracota dupo densele se afla in museulu de sculptura antica d'in Berlin, Nr. 105—107. (Vedi C. Friederichs, Bausteine I Nr. 829—831), si in museulu nationalu de anticuitati d'in Bucuresci ua statua si doue capete de prinsi daci.

(45) **H. d'Escamps**, *Marbres antiques du Musée Campana à Rome*, Paris, 1856, fol. p. 85. —

Digitized by Google

producemu pe tab. N. Nr. 1 (numai capulu este anticu). Ceea-ce dà autenticitatea si ua valore deosebita acestoru capete pentru cunoscerea typului dacu este locul desgroparii loru, in forulu lui Trajanu, care se scie co erá decoratu cu monumente inaltiate anume pentru a perpetuá amintirea gloriossa a successeloru imperatului lui Daci'a. Probabilu aceste capete apartinusera statueloru puse la unu monumentu triumphalu, de siguru in attic'a arcului de triumphu (ἄψις προπαιοφόρος) inaltiatu de senatulu románu in onórea espeditiuniloru dace (46). Artistii avura, fora 'ndoiala, de modelu natur'a viua, pe prinsii de resboiu daci adusi ca sa ornedie triumfulu imperatului (47); pentru portretulu lui Decebalu, ei se servisera pote cu insusi capiniulu acestui'a, transportatu la Rom'a cá cellu mai pretiosu tropheu d'in resboiele lui Traianu cu Dacii. (48)

Ua alta serie de statue antice de marmura phrygica, d'in aceiasi epoca si representandu totu prinsi daci, suntu celle pusse mai tardiu in arculu de triumfu allu lui Constantinu, d'assupra partii scóse afara a celloru optu colonne, intre spaciele liberalle atticei, si se asémena sub tote rapporturile cu celle d'in forulu lui Trajanu; numai co elle suntu pucinu mai mari, si capetele ce au suntu moderne, celle adevarate fiindu, dupa cum se povestesce, luate de cotra Lorenzo de Medici si duse la Florenti'a, spre a'si batte jocu de vigilenti'a guvernului.

Totusi unulu d'in elle se regassí neatinsu la desgroparea monumentului in anulu 1733, si dupo densulu tóte celle-alte fura completate in marmura alba, originalele depunendu-se in museulu Vaticanului. (49)

Fröhner, *La Colonne Trajane* 1865, p. 5; idem, editiunea cea mare, t I. — **Dieraner,** *Beiträge zu einer kritischen Geschichte Trajans,* p. 136 (ap. **Büdinger,** *Untersuchungen zur Röm. Kaisergeschichte,* v. I) se indouesce cá acelu capu sa represente pe Decebalu. — In *British Museum* d'in Londr'a se afla unu altu capu anticu atribuitu aceluiasi rege dacu, (Vedi *Descript. of the British Museum,* t. III, pl. 6).

(46) Vedi descriptiunea forului lui Trajanu la Fröhner op. cit., si Franz **Reber,** *Die Ruinen Roms und der Campagna,* Leipzig 1863, p. 171 seq. Arculu lui Trajanu s'a distrusu, nu se scie pentru ce, sub domni'a lui Constantinu cellu mare.

(47) Principii daci, la incheiarea pacii dupo espeditiunea a dou'a a lui Traianu in Daci'a, fura siliti a se presenta la Rom'a inaintea senatului cu manele legate la spate, cá sclavi séu captivi. (Cass. Dion. LXVIII, 10.—Hist. *Petri* Mag. p. 24). Se crede co statu'a d'in Roma, (Coll. Torlonia, t. I, Nr. 41, Clarac, musée de sculpture antique et moderne. t. V pl. 854 (2162) representa unu rege dacu prinsu de resboiu; figur'a nu are barba, e destullu de espresiva; costumulu consta d'in ua tunica incinsa; ua mantia larga tinuta de ua agrafa si pantaloni largi si strinsi la glesne; pe capu nu are nimica.

(48) Dio Cass. 68, 14. Unu fragmentu de vasu in *terra sigilata* (pamentu rosiu) gasitu, la 1863 la Blain in Franci'a, pare co se raporta la scen'a prinsiloru daci inlantiuiti, cari ornau triumphulu lui Traianu. Vedi **Witte** si **Longpérier,** *Bullet. de la Société des Antiquaires de France* 1870 p. 113, 119—120, si 1872 p. 84.—**Al. Odobescu,** *Despre unu vasu de lutu cu numele lui Decebalu,* Bucuresci 1873 cu unu fac-simile.—**Fröhner,** *La Colonne Trajane,* ed. cea mare, textu. — Professorele nostru, d. O. Hirschfeld, considera lucrulu ansa cá neprobatu anco.

(49) **Reber,** *Die Ruinen Roms und der Campagna,* Leipzig, 1863, p. 428.—**Pellegrini,** *Arco di Trajano,* in *Bullet. dell' Instit.* 1863, p. 78—80.—**H. Francke,** *Zur Geschichte Trajan's,* Gö-

Digitized by Google

Vomu mai amintí anco doue statue de prinsi Daci desgropate in Rom'a, un'a in iulie 1841 cu ocasiunea recladirii cassi d'in strad'a Coronari num. 211, si alt'a in genarie 1859 cu ocasiunea unei sapaturi in cas'a Vannutelli d'in strad'a Governo Vecchio num. 46. D. A. Pellegrini (50) care a vorbitu cellu d'anteiu despre ele, aréta co prim'a, cu multu mai mare de cotu statur'a omului, este de marmura alba, ca si intacta, dupo stilu de siguru d'in epoc'a lui Trajanu; co cea de a dou'a, inalta aprope de 11 palme, cu nasulu, ua mana si patru degete d'in cea-alta mutilate, cu ua tunica cu maneci incinsa, cu incaltiaminte legata cu curele, cu mantia incopcata cu agrafu pe umerulu dreptu, si cu caciula tiuguiata resfranta inainte ca bonnetulu phrygianu, dateadia d'in aceiasi epoca, si co paru a fi servitu assemenea statue nu numai la decoratiunea arcului de triumfu, déro si la sustinerea supra-ornamentarii atticei vre unui edificiu naltiatu de imperatulu Trajanu triumfatoru despre daci, cum erau statuele prisonieriloru daci, podobe pe d'in afara alle basilicei Ulpia d'in forulu trajanu, pe cari architectulu Apollodoru voiá se le substitue Telamoniloru séu Cariatideloru, spre a invederá co si Dacii sustinéu greutatea sclaviei loru. (51)

Typulu dacu d'in aceste monumente alle statuarei antice, este esprimatu, mai cu séma in capetele colossale d'in forulu lui Trajanu, cu ua maiestrie si fidelitate rara. Ua facia lata si selbateca cu niste ochi mari coperiti de spranceňe dese si bine arcate, nasulu dreptu cu narile largi, si cu verfulu mai multu rotunditu de càtu ascutitu, perulu lungu crescutu pene la midiloculu fruntii, mustati lungi si barba mare latiossa, care se pare pucinu ingrijita; prin despartirea favoriteloru de barba, figur'a devine mai lata si mai patrata. Capulu dacu se póte dice co este mai multu rotundu de cotu lungu, adico co perpendicular'a scoborita d'in verfulu capului pene in jossulu barbiei (abstractiune facèndu-se de pèru si barba) nu intrece, séu mai de locu, in lungime lini'a orizontale trasa la umerii obrazului in figurele vediute in facia, séu d'in josulu fruntii pene la partea posteriora a capului (tiast'a), la celle ce suntu vediute in profilu.

strow, 1837, p. 604 seq.—Este de admisu co aceste statue nu suntu luate d'in forulu lui Trajanu, si anume de la arculu de triumphu allu lui Trajanu, cum crede Fröhner (La Colonne Trajane, 1865, p. 46 nota), fiind-ca nu s'ar mai fi pututu gassi aci resturile unoru statue assemenea acestor'a, si apoi, forulu lui Trajanu era completu la inceputulu secolului allu IV-lea. Ammianu Marcellinu (rerum gestarum, XVI, 10) descriindu intrarea triumphale a imperatului Constantius in Rom'a, arretta co acest'a remase immarmuritu inaintea unui capu-de-opere atatu de uriasiu si stralucitu cum erá forulu lui Trajanu: «Gigantei contextus, nec relatu effabiles, nec rursus mortalibus appetendi». Presupunemu déro impreuna cu Dierauer (op. cit. p. 136) co acelle clasice sculpturi provinu de la unu altu arcu de triumphu allu lui Trajanu, séu de la unu altu monumentu inaltiatu in Urbea Eterna spre vecinicirea invingeriloru lui Decebalu.

(50) A. Pellegrini *Scavi di Roma*, in *Bullet. d. Inst. archeol.* 1859, Roma, p. 69.

(51) La asemenea usu serviau, observa d. Pellegrini, si celle doue statue de prisonieri daci, aflatore ua data in palatiulu Farnesu, si adi in museulu d'in Neapoli. Cf. Maffei, *Raccolta di stat. ant.* pl. LVI.

Digitized by Google

§ 5

Typulu dacu se póte studiá si mai bine pre Column'a Trajana. Acestu monumentu inaltiatu in centrulu forului trajanu de cotra senatulu si poporulu románu in annulu 113 d. Chr., spre amintirea glorioseloru espeditiuni alle imperatului contr'a Daciloru, stà pene asta-di in fiintia la Rom'a, inaltu cu subterana, piedestalu si capitelu, de 106 piciore, si compusu d'in 29 bucati enorme de marmura alba de Paros (in grosime de 2¼ picióre) asiediate strinsu unele de altele si scobite pre d'in launtru spre a face locu unei scari spirale cu 185 trepte, care duce pene la plat-form'a capitelului. Piedestalulu patratu este acoperitu pe cate si patru alle lui fetie cu sapaturi ce represinta gramedi de arme si vestminte alle poporului cuceritu, victorii; iar d'a lungulu stalpului se incolacesce cá ua cordea unu brèu, *volumen*, de sculpturi, ce devine d'in ce în ce mai latu, cu catu mai multu se ridica in susu, pentru a contrariá astu-feliu micsiorarea optica nascuta prin distantia (52). Acestu brèu formeadia 23 de spirale, divisate in 124 de tabelluri minunatu lucrate, in cari ni se presenta expeditiunile contr'a Daciloru cu tote variatele loru scene: marsiuri, trecere peste riuri, poduri, lagare, magazine, casteluri, lupte, assediuri, deramari, predari si arderi de cetati intarite, fapte personale alle imperatului, si altele. Apoi vine capitelulu cam assemenatu cu cellu doricu allu Elleniloru, si in fine piedestalulu circulariu in care fusese asiediata statu'a de bronzu a lui Trajanu cu ua lance in màn'a stànga, si cu ua victoria aripata in cea drepta (53). Ori-cine a avutu occasiune sa studiedie cu amenuntulu la Paris (54) séu aiurea, mulagele complete dupo Column'a Trajana nu pote indestullu laudá frumuseti'a relievuriloru (55), concepute si esecutate cu

(52) Figurile au josu ua inaltime de 0,50 met., anso crescu sub capitolu pene la 0,60 met. De aci vedemu grij'a cu care artea antica tinea séma de micsiorimea optica.

(53) **Bellori**, *Colonna Trajana, disegnata ed intagliata da Pietro Santo Bartoli, con l'espositione latina d'Alf. Ciaccone*, Roma, 1 tom. fol. obl. — **Alph. Ciaccone**, *Historia utriusque belli dacici a Trajano Caesare gesti, ex simulachris quae in Columna ejusdem Romae visuntur collecta*, Romae 1596, fol.—(Vedi textulu latinu si traducerea romana in **Th. Cipariu**, *Archiv. pentru filologia si istoria*, 1867). **Fabretti**, *De Columna Trajana syntagma*, Romae 1683; **Morelli**, *Columna Trajana a Gorio illustrata*, Amstelodami, 1752, fol. — **Fröhner**, *La Colonne Trajane expliquée*, Paris 1865, in-8; Idem, *La Colonne Trajane* ed. Rothschild, Paris 1872.

(54) In *Pavillon Denon* allu Luvrului se pote vedé reproductiunea galvanoplastica a Columnei Trajane, dupo mulagele esecutate in 1861 si 1862, d'in ordinulu imperatului Napoleonu III.

(55) Pentru a dá ua idee despre characterulu artisticu si bogati'a compositiunei am reprodusu cate-va din ele pre tabelurile I, III, IV si lit. X Nr. 2. Acest'a din urma (compara tab. III) ne presenta unu castelu románu pre marginea unui riu cu maluri ripóse, Oltulu séu Dunarea, incongiuratu si atacatu de trupele dace cu sageti, cu baliste si cu unu berbece, pe candu Romanii se apara cu lanci (ce nu se indica) si bolovani de pétra. De alta parte catafractari (calareti accoperiti impreuna cu caii d'in capu pene in picióre cu cuirasa [cataphracta] de soldi) daci séu sarmati, impreuna cu alte trupe dace punu pe Románi in mare pericolu. D'in fericire ansa pentru acesti'a, cavaleria geta séu daca, care voesce sa treaca peste riulu inghetiatu in ajutorulu incongiuratiloru, incerca mari perderi prin ruperea ghetii si inecarea de ómeni si cai, de si de pe malu se vedu si-

Digitized by Google

ima si sentimentulu omenescu, cum si realismulu istoricu cellu mai pronunciatu i mai decisivu, care sacrifica une-ori partea estetica a compositiunei si cadrulu imaginei, numai ca sa remae fidelu faptelorु si istoriei, cari singure dau tonulu si mer'a. Astu-feliu ací nu avemu ua chronica pompósa si falóssa de isbande, taiata in tra, ci ua opera specificu romána, absolutu realistica si istorica, de mare importantia de capitale interese nu numai d'in punctulu de vedere allu anticitatii, allu architeturei, tacticei si armaturei Romániloru si Daciloru, déro si d'in punctulu de vedere hnograficu, fiindu unu adeveratu thesauru de ethnographia glyptica. Artistii au pusu grija deosebita vrednica de mirare in sculptarea a mii si mii de figuri, — coci nusi figuri omenesci suntu 2500 — dàndu fie-cari'a physionomi'a sea proprie, individuale; ua silinti'a neobosita in reproducerea fidela a typului nationalu, a costumeloru, meloru, insemnieloru si podóbeloru poporului invinsu; in espressiunea viua pathetica personeloru puse in actiune, in observarea motiveloru psychologice interessante, in rrectitudinea, care la unele capete atinge culmea de frumusetie a formei. (56)

Proba co artistulu are intentiunea de a reproduce unu typu nationalu dacu este amuirea generale a figuriloru dace, cari se deosibescu de la prim'a data chiaru de le Romániloru, Germaniloru, Sarmatiloru etc. Ellu representa pre Daci cá pre niste inici si robusti resboinici, cu tali'a de uriasi, cu perulu lungu, totu asia de incultu sburlitu cá si barb'a si mustàtile; ochii viui, afundati, cu privire mundra si ametietóre, cu sprancene mari, desse si cu arcad'a sprancenara proeminenta facendu u contrastu enormu cu typulu románu caracterisatu pe Columna prin ua frunte es

tie zadarnice ca sa-i scape. Unu pilloforu pare desperatu la acesta trista si ingrozitóre privelisce. si doui arbori visibili la ambele parti alle scenei despartu representatiunea de ceea-ce precede si ceea-ce urmeadia imediatu, precum acést'a se observa in genere pre tota Column'a. (Vedi Fröhr, ed. mare ap. pl. 54—56).

Allu douilea basso-relievu (tabl. I) ne face sa assistàmu la ua crancena lupta d'intre Daci si Roáni. Insusi Trajanu comanda d'in verfulu unei coline; armat'a daca se impotrivesce eroicu. Se de unu legionaru cum in mana tine spad'a, iar cu dintii, capulu unui dacu ucisu, pe càndu ti doui aréta imperatului cu triumphu capetele de curendu taiate alle altoru doui inimici. Lupt'a finesce cu unu macelu sangerosu; pamentulu este acoperitu de cadavre si raniti; printre acesti'a u tineru dacu e dusu pre bratie de doui camaradi ai sei. Actiunea se petrece in timpulu unei rtune personificata prin Jupiter *tonitrualis* (Ζεὺς βροντῶν) dieulu trasnetului, care d'in verfulu noloru trasnesce pe inimici. (Vedi Fröhner, ed. mare ap. pl. 47—50).

Ua noua lupta se representa pe baso-relievulu d'in tabl. IV (Fröhner ed. mare pl. 52—63). Dai se vedu loviti de tote partile, si de diferite trupe: calareti, pedestrii si de auxiliari germani, ri se batu goi si cu ciomege. Si aci Dacii suntu invinsi; unulu d'in capii loru, unu piloforu, isi uplanta singuru spad'a in peptu, preferindu mórtea de càtu sa cadia viu in manele Romániloru, e délu se vede unu siru lungu de care dace incarcate cu arme, stéguri si vase; pe un'a d'in roti afla legatu cadavrulu golu si ciuntitu allu unui prisonieru románu.

(56) **Müller**, *Handbuch* § 149, 3. 193, 6. **Stark**, *Archaeol. Studien* p. 38.— **Overbeck**, op. cit., 1378 seq. — **Meier** *Geschichte der bildenden Künste bei den Griechen und Römern*, herausgegeben on *Riemer*, Dresd. 1836, Theil III, 231.—**Francke**, *Zur Geschichte Trajan's und seiner Zeitgenossen*, Güstrov 1837 p. 184, seq., 630 seq —Dr. Carl **Friederichs**, *Bausteine*, 508—511.

Digitized by Google

entablement, adica ua frunte ce are ua radicatura longitudinale insemnata d'asupra sprancenelorु si a arcadei sprancenare, si care mai in susu se trage treptatu inapoi, asia càtu in profilu ea are doue planuri, doue grade, iar vediuta in facia, se ingustédia multu in susu. (57)

D'in numerósele figuri de daci si dace de pe Column'a Trajana am reprodusu pre tabl. N. O. si P. cate-va mai caracteristice, cari potu sa dea ua idee esacta despre typulu si costumulu dacu.

Artistii negasindu pote in operile de arta nici-unu modelu pentru a representá plasticu pre Daci, se aplicara, liberi de ori-ce legatura traditionale, a studiá si reproduce nu numai partea esteriora: armele si costumele, déro si trasurile fetii, form'a corpului, particularitatile nationale alle poporului dacu, introducendu in oper'a loru, spre completarea characteristicei ethnice, chiaru si acelle trasuri si singularitati, cari nu puté fi frumoase, armonice. De aceia constructiunea capeteloru dace nu se conforma esactu cu proportiunile ordinare, departandu-se multu de mesurile ce ni le da celle-alte capete antice, si de regul'a care divide obrazulu, in inaltimea sea, in trei parti aprópe egale (regiunea fruntii, a nasului (58), si a gurei si barbiei). Prin disproportiunea trasuriloru fetiei, prin perulu mare, aspru si in neregula ce acoperea capulu si barb'a, prin nasulu latu si borcanatu (59), typulu dacu se departeadia enormu de cellu greco-romanu, asia cum l'au fostu esprimatu artea idealisandu-lu. Se vede lamuritu co artistulu s'a silitu sa represente pre barbaru in opositiune cu classiculu, reunindu realismulu in forma cu insemnetatea valorii intellectuale. Niste figuri ca celle d'in tab. O. Nr. 3, tab. N. Nr. 1 si 3 au cu totulu caracterulu unoru portrete. Cu deossebire figur'a d'in urma cu acellu capu diformu, cu fruntea scosa inainte, cu ochii in fundulu capului, cu nasulu ascutitu la verfu si cocirjatu, cu barbi'a scosa afara si cu trei fire in barba, precum si costumulu curiosu in care personagiulu este 'mbracatu, invedereadia naturalismulu si individualismulu formei cellu mai deseversitu (60), pe care numai dora scol'a pergamica le realisase in operile loru artistice.

Catu despre femeile dace (61), déco cum-va artistulu nu le idealisa, se póte dice co suntu frumoase, suptiri in talie, nalte si majestuose, ochii mari si dulci, pleopele aduncі cu arcele alungite inchidiendu-se la celle doue coltiuri oppuse printr'unu unghiu asemenea ascutitu, gur'a potrivita, buzele carnose, si barbi'a forte. (62)

(57) **Charles Rochet**, in *Mémoires de la Société d'Anthropologie de Paris*, t. III, 1868 p. 136.

(58) **Leon Heuzey** *Recherches sur les figures des femmes voilées dans l'art grec*, Paris 1873, in-f. p. 3.

(59) Vedi de esemplu, tab. *P* Nr. 2, tab. *O* Nr. 3.

(60) Vedi despre acesta figura si celle cu Nr. 4 si 5 tab. P, mai multe in cap. urmatoru.

(61) Tab. *O* Nr. 1, 2 si 4; tab. V.

(62) Figur'a Nr. 2 tab. *O* este ua daca care arde de viu pe unu prisonieru románu; vedi tab. V figur'a cu tortia. (Fröhner, pl. 70). Pe figur'a Nr. 4 tab. *O*, ce ni se presinta intr'ua inclinare a capului simpla si gratiósa, se vede dulcéti'a si majestatea obrazului mestecate cu espresiunea tristetii.

Digitized by Google

Affora de statue si Column'a Trajana mai suntu si alte monumente alle plasticei in care gasimu pre Daci representati cu fisionomi'a loru characteristica, bas-reliefe (63) si medalii batute de Trajanu dupo cucerirea Daciei in amintirea espeditiuniloru selle gloriosse in acésta tiarra (64). Anso nu ne vomu opri asupra-le, pentru co nu adaoga nimica nou la celle constatate pene acum despre typulu dacu.

(63) In museulu Luvrului d'in Paris se afla fragmentulu unui basso-relievu de unu characteru frumosu, pe marmura de Paros, provenindu pote de la vre-unu arcu de triumphu naltiatu la Rom'a in onórea lui Trajanu. Este reprodusu si in **Clarac**, *Musée de sculpture antique et moderne du Louvre*, pl. 144, Nr. 349. Barbarulu ce se representa ací aparàndu-se energicu contr'a unui legionaru romanu inaintea colibei selle conice coperite cu trestia, porta acelasi costumu cá si dacii pe basso-relievurile Columnei Trajane; typulu este forte espresivu, fruntea mergendu inapoi; barbi'a rotunda, iar pèrulu lungu lassatu pe spate. Ellu s'aru puté luá dreptu dacu (asia, **Clarac**, *Manuel de l'histoire de l'art chez les anciens*, Paris 1847, pag. 140 Nr. 349, si **Alfr. Maury**, *Journal des Savants*, avril 1867 p. 357). Altii vedu in acésta figura unu Celtu. (Asia **Lyell**, *l'ancienneté de l'homme prouvée par la Géologie*. trad. Chaper, Paris 1864).

Pe tabl. X Nr. 1 avemu inceputulu unei compositiuni sculpturale,—unica la inceputu, déro care s'a taiatu apoi in patru bucati, spre a se intrebuintiá la arculu lui Constantinu. Compositiunea incepe cu intrarea triumphala a lui Trajanu condusu de dieiti'a Rom'a si incoronatu de Victori'a, dupo care urmeadia representatiunea neintrerupta a deosebiteloru scene de lupta alle Daciloru cu cavaleria romána, seu cu legiunile. D'in punctulu de vedere allu artei — aceste basso-relievuri, prin energi'a si frumuseti'a formeloru, prin darea la lumina a espresiunei pathetice in personele ce suntu in actiune, si a motiveloru interesante psychologicesce, intrece cu multu totu ce s'a produsu in artea plastica d'in acellu timpu, chiaru basso-relievurile de pe Column'a Trajana; de si fora indouiala si elle impartasiescu cu acestea acelesi scaderi : gramadirea de figuri ce produce incurcatura de linii si figuri, neobservarea legiloru pentru dimensiunea spatiului, lipsa unei conceptiuni si esecutiuni libere artistice, impedecate si ací d'in causa realismului pragmaticu in principiulu compositionalu. Vedi **Overbeck** op. cit., II 381.—**Rossini**, *Gli archi trionfali*, p. 11 dice : «La mischia è si grande e si viva che nulla può vedersi di più espressivo per una sanguinosa e decisiva battaglia». — **Kugler**, *Kunstgeschichte*, Stuttgart 1856, I, p. 215. — Despre celle alte relieve cu representatiunea daciloru puse la arculu de triumphu allu lui Constantinu vedi *Rossini* op. cit., si *Augsb. Allg. Zeitung Beilage* zu No. 112. 12 April 1862, p. 1683.

(64) D'in aceste numeróse medalii unele ne presinta pe Daci plangèndu (Henry **Cohen**, *Description historique des Monnaies frappées sous l'Empire romain*, t. II, 1859 Nr. 75, 76) altele in attitudinea tristetii (Cohen Nr. 160, 484—487) séu a captivitàtii (Cohen Nr. 77, 160, 163 217. 268, 269), calcati cu piciorulu (Cohen 155, 233, 264) séu standu in genuchie cá rugatori (Cohen Nr. 235, 266, 267, 414—433, 473). Daci'a se personifica printr'ua femeia ce siede pe ua stanca tinèndu unu stégu cu aquila; la stang'a sea, unu copilu in mana cu spice de gràu; inaintea ei, unu altulu tinendu ua ciorchine de struguri (Cohen Nr. 332—334 *Rev.* DACIA AVGVST. PROVINCIA. S. C). Pe alte medalii Daci'a se vede inlantiuita (Cohen Nr. 74) séu ingenuchiata; inainte-i Trajanu in picióre in vestmintu militarescu, tinèndu ua hasta; Rom'a cu casca tindo màna Daciei (Cohen Nr. 539.); Vedi **M. I. Ackner**, *Dacien in den antiken Münzen*, *Archiv für die Kenntniss von Siebenbürgens Vorzeit und Gegenwart*, I band, Hermannstadt 1840, p. 69 seq., si in *Mitthcilungen der K. K. Commission zur Erhaltung der Baudenkm*, Wien, 1862 band VII p. 135—141, 164—173, 195—199, 221—228, 247—251.

Digitized by Google

§ 6

Astu-feliu, in cate-va d'in aceste monumente alle plasticei române trebue a se recunósce tendinti'a subjectivismului si realismului, caci chiaru càndu figurile dace ce elle ne representa nu aru puté fi socotite cá persone determinate, anume allese d'in poporulu dacu, totusi aceste figuri remanu totu de-a-un'a cá representantele celle mai bune, *per eccelentiam* alle acestui'a, cá cea mai completa characteristica, cu totulu departe de typulu idealisatu ce ne apare pe alte monumente, in cari popórele streine se representa in totalitatea loru, in niste trasuri characteristice generale. Pe monumentele posteriore lui Trajanu, in epoc'a de decadere a anticei plastice, cum de esemplu pe Column'a si arculu de triumphu allu lui Marcu Aurelu, pe celle doue arcuri triumphali alle lui Septimiu Severu, nu avemu nici chiaru atata : originalitatea este aprope stinsa; portrete, relievuri istorice si ornamente sculpturale, compositiunea si technic'a, totulu e copiatu schematicu si fara cugetare, asia co in loculu maestritei columne trajane se presenta ochiului umbr'a acesti'a; si in schimbulu bassorelievului energicu si plinu de viatia si de arta, ni se da serbede copii, schelete ce ne insciintiadia co artea româna s'a ingropatu ua data cu libertatea si cu viati'a politica a poporului románu. (65)

§ 7

Operile de arta ansa, nefiindu cá natur'a, ne dau numai rapporturile partiloru, iaru nu si precisiunea rigurosa a lucruriloru. Form'a craniului dacu, fie prin mensuratiune, fie intr'altu chipu, scheletulu, culorea, tali'a si alte particularitati corporale alle individeloru, tote acestea in zadaru le ceremu de la densele. Numai mysteriosele remasitie de prin merminte aru puté completá pene la unu punctu notiunile ce ne mai lipsescu despre typulu dacu, si anume craniile; anso d'in nefericire pene asta-di nu avemu macaru unu singuru craniu care sa se póta cu sigurantia atribuí Daciloru (66), pe càndu in craniologia resultatele nu ofera insemnetate de càtu déco se 'ntemeiadia pre studiulu unui mare numeru de cranii.

Suntemu redusi déro a ne multiumí cu cate-va trasuri generale deduse d'in faptulu incontestabilu co poporulu geto-dacu erá indo-européu, apartinea déro rasei mediteranee caracterisata prin urmatorele : cranii mesocephale si brachycephale; naltimea craniului scade obicinuitu cu latimea lui crescènda; pèrulu este mai adesea carliontiatu; typulu figurii mai multu lungu, fruntea lata si bombata, nasulu bine formatu si scosu afara; ochii taiati orizontalu; buzele mici si nici de cumu umflate;

(65) Overbeck op. cit, 401—415.

(66) Cu dreptu cuventu eminentulu academicu d. V. Alesandrescu-Urechia observá mai acum diece anni : «E ua mare paguba ca toti cei cari au despuiatu sarcofage si morminte, nu pusera grija a conservá craniele. Ele suntu indispensabili la studiulu ethnografiei dacice» (*Relatiune despre ua excursiune la Recica*, ap. **Al. Odobescu**, *Annalele Societatii Academice Romane*, X, sect. II).

Digitized by Google

culorea pellei la poporele nordice alba, pèrulu blondu si ochii albastrii, pe cându in Europ'a sudica totulu este mai inchisu. (67)

CAPITOLULU XI.

Probe ethologice

§ 1

In presentulu capitolu ne propunemu a schitiá phisionomi'a morale si intellectuale a Getiloru si Daciloru, characterulu loru nationalu; obiceiurile, credintiele, institutiunile civile, politice, militare si religiose, si in fine gradulu loru de cultura si civilisatiune, servindu-ne cu scriitorii vechi greci si románi, si cu monumentele de orice natura cari s'a pututu pastrá de la acele popore.

Pentru cá tabloulu anse sè fie pe deplinu esactu vomu studia in deosebi pre Geti, si in deosebi pre Daci, separàndu notiunile privitore in genere la Thraci, de celle ce se refera numai la Geti, seu numai la poporulu dacu. Astu-feliu procedàndu, vomu ajunge, pe càtu se póte, a cuprinde trasurile particulare si distinctive alle fie-carula d'in celle doue némuri thrace, cum si punctele identice ce le léga impreuna.

I. Caracterulu nationalu si facultatile intellectuale alle Getiloru si Daciloru.

A. Geti

§ 2

Herodotu, atàtu de staruitoru càndu descrie moravurile, credintiele si obiceiurile Scythiloru, nu este totu astu-feliu si pentru vecinii acestor'a, Geti, pe cari ellu, cellu d'anteiu fi mentioneadia la sudulu Dunarii, cu occasiunea expeditiunei lui Darius in Scythi'a (IV 93—96). Acestu rege alegèndu-si regiunea de la gurile Istrului cá basa de atacu contr'a cotreieratoriloru Scythi d'in intensele càmpii dintre Prutu si Volga, trecu mai anteiu cu armatele sele prin territoriulu populatiuniloru thrace: Odrysi, Skymniadi si Nipsei, cari toti se inchinara puternicului monarchu, fora nici una impotrivire. Numai Getii mai dîrji d'in fire-le, si rezemati pre positiunea muntosa a tierrii loru, intrara in lupta cu densulu, déro in desiertu, coci fura batuti si constrinsi a veni in ajutorulu lui, contra Scythiloru. Acésta indrasnéla necumpenita a Getiloru face pe Herodotu a-i numi: cei mai curagiosi d'in némurile thrace: Θρηίκων ἐόντας ἀνδρειοτάτους (IV, 93).

(67) Friederich Müller, *Allgemeine Ethnographie*, Wien 1873, p. 488.—Oscar Peschel, *Völkerkunde*, vierte auflage, Leipzig 1877, p. 517 seq.

Digitized by Google

Thucydides nici afirma nici nega acést'a, ansa d'in faptulu rapportatu de Arrianu (Annab. 1, 1—5) despre fug'a Getiloru (dejá stapeni pe malulu stângu allu Dunarii, ann. 324 a. I. Chr.) d'inaintea armeloru lui Alessandru Macedonu, cum si d'in cellu rapportatu de Justinu (32,3) despre pedéps'a ce le-a impusu regele loru Oroles, fi-indu-co se aretara fricosi intr'unu resboiu cu Bastarnii, urmeadia co cellu pucinu de aste dati Getii nu se dovedira ἀνδρειοτάτους, de si in alte occasiuni, contr'a Odrysiloru, Macedoniloru, Romaniloru, si in resboiulu cu Lysimachu, ei desfasiurara destulla fortia si curagiu (1).

Scriitorii posteriori lui Herodotu se refera mai multu la marturi'a acestuia despre curagiulu neclatitu de morte, indrasnél'a in lupta si in primejdii alle Getiloru Asia Mela Pomponius numesce pre Geti *omeni forte gata de morte* (2), fie co unii credu cum co sufletele celloru reposati se reintorcu pentru a locuí in alte cor. puri noui, fie co altii credu, co de si nu se mai intorcu, anso nu peru, petrecendu ua a dou'a viatia in locasiulu fericitiloru, fie dupo altii in fine, co de si se stingu cu totulu, anse e mai bine a muri de càtu a traí (3). La acelési cause attribuesce Iuliann, tardiu multu dupo Mela, curagiulu Getiloru (4), cunnoscuti ca si restulu Thraciloru de buni soldati (5), de despretiuitori ai mortii, ceea-ce ne esplica si aplicarea loru pronunciata cotra sinucidere, obiceiu invechitu la deusii (6), cum si alte

(1) **Paus.** I, 8 dice: ἄνδρας οὐκ ἀπείρου πολέμων. Cf. **Dieder** XXI, 20—22; Trogus **Pompejus** (*Epit.* **Just.** lib. XVI).

(2) **Mela** II 2, 3: «Quidam (Thraces) feri sunt et ad mortem paratissimi, Getae utique.»

(3) **Mela** II, 2, 3: «Id varia opinio perficit: alii redituras putant animas obeuntium; alii, etsi non redeant, non extingui tamen, sed ad beatiora transire; alii emori quidem, sed id melius esse, quam vivere».

(4) *Iuliani Imperatoris quae supersunt* (ΙΟΥΛΙΑΝΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ) rec. Fr. C. Hertlein. vol. I ed. Teubner, pag. 420: ὅι (Γέται) τῶν πώποτε μαχιμώτατοι γεγόνασιν, οὐχ ὑπὸ ἀνδρείας μόνον τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ ὧν ἔπεισεν αὐτοὺς ὁ τιμώμενος παρ' αὐτοῖς Ζάμολξις. Cf. despre Zamolxis ib. p. 316, 4. 397 17.

La Dion Chrysost. Orat XLVIII § 2 Getii suntu numiti: «ἐχθροὶ κατάρατοι Γέται» «Getii afurisiti dusĭmani.»

(5) De acei'a ii vedemu adesea cá mercenari in serviciulu poporeloru vecine. **Thucyd.** II 96 despre Thracii in resboiulu lui Sitalkes contra Macedoniloru. — **Thucyd.** VII, 27 despre Thracii (τοῦ Διακοῦ γένους) in serviciulu Atheniениloru. Athen. 13. p. 593, Polyb. 5, 65, 10 despre mercenari thraci in armat'a regiloru Syriei si Egyptului. **Arrian,** *Exped. Alex.* III, 12 etc. despre Odrysii si Thracii dusi cu Alessandru. Despre Geti in armat'a lui Antiochus la incongiurarea orasiului thracu Kypsela vedi **Polyaen.** *Strat.* IV, 16; VII, 38.—Despre Thraci auxiliari in cavaleri'a romana vedi **Sall.** *Iug.* 38. **Plut.** *Lucull.* 28. **Appian** *B. C.* 4, 108. In inscriptiunile pretoriane ap. Henzen *Annali* 1864 p. 14 seq., ne 'ntempina 2 Pannoni, 2 Moesieni si 4 Thraci. Vedi W. Harster. *Die Nationen des Römerreiches in den Heeren der Kaiser*, Speier 1873. 8.—R. Hassencamp de cohortibus Rom. auxiliariis. Paris I. Göttingae 1869. 8.

(6) **Solinus** c. 10. 1. 2: «Thracibus barbaris inest contemtus vitae et ex quadam naturalis sapientiae disciplina concordant omnes ad interitum voluntarium».—Idem 16, 4.—**Martianus Capella,** rec. Fr. Eyssenhardt, Lipsiae 1866, liber VI p. 224: «Sequitur Thracia, cuius incolae barbari habent appetitum maximum mortis». —**Eustathius,** *ad Dionys,* v. 304 ἑτοιμότερον θνήσκουσι. Comp.

Digitized by Google

deprinderi tote in legatura strinsa cu credinti'a loru in nemurirea sufletului, de care vomu vorbi la loculu cuvenitu.

§ 3

Herodotu numesce pre Geti, pre langa cei mai viteji, si *cei mai drepti* d'intre Thraci (7), ceea-ce cu greutate se impaca cu portretulu ce ne-a lasatu poetulu Ovidiu despre characterulu Getiloru, in midiloculu càror'a ellu traiá langa Marea-Négra. Dupo densulu ei suntu: aspri, nehumani, selbateci, crudi, mai crudi de catu orucare poporu pre lume (8), feroci, nepotoliti (9), mai tot-de-a-una porniti spre gâlceava si versare de sànge, facèndu-si singuri dreptate in certele private cu sabi'a séu cutitulu (10), pe care 'lu avé nelipsitu la brèu; continuu dàndu navala si jafuindu orasiele pontice, pentru care causa celle intarite cu ziduri tinéu pururea portile inchise cuprinse de groza.— Bessel (11) este inclinatu a crede co poetulu descrie ací obiceiurile Sarmatiloru, iar nu alle Getiloru, de si nu esista nici-unu temeiu plausibilu pentru acést'a, si de si singuru, cate-va pagini mai inainte incerca, a esplicá altu-feliu opiniunea lui Herodotu. Dupo densulu cuvintele scriitorului anticuitatii semneadia: séu co Getii nu infestau, cá celle-alte triburi thrace, coloniile grecesci de la marea-neagra; séu co ei crediendu in nemurirea sufletului, avéu mai desvoltatu sentimentulu religiosu si allu justitiei; séu in fine co fabulele Greciloru despre sfintieni'a, linistea, dreptatea, fericirea si simplicitatea poporeloru nomade alle Nordului, se intinsera si assupr'a Getiloru, pe langa Thraci si Scythi, incepèndu dejá cu Homeru asemenea confusiune. (12)

Acésta d'in urma esplicatiune ni se pare mai probabile (13) coci, dupo cum s'a pututu vedé mai susu (14), dejá Homeru si Hesiodu tinea populatiunile d'in nordulu Thraciei cá pe omenii cei mai drepti: δικαιοτάτων ἀνθρώπων (Iliad. 3—6), iar scrii-

Tschukke P. **Mela** III, 2. — Pentru Geti, **Cassius Dion** LI, 26 ne arrétta co ducele getu Dapyx impreuna cu ai sei vediendu-se tradati, se ucidu voiosi singuri; asemenea Tarsas, capulu Thraciloru, incongiuratu de guvernatorulu Poppäus Sabinus (sub Tiberiu) «dedit exemplum demisso in pectus ferro» (Tacit. An. l. I. 50. 51). Despre sinuciderea la Galli vedi **Appian**, *Gall.* XI, si **Orose** V-14; Cf. **Pausan.** I, 7; **Flor.**, II, 11, **Dion**, XXXIX, 43.

(7) **Herod.** IV 93: Θρηίκων ἐόντας ἀνδρειοτάτους καὶ δικαιοτάτους.

(8) *Ex Pont.* II, 7, 31:

«Nulla Getis toto gens est truculentior orbe:
Sed tamen hi nostris ingemuere malis.

(9) Getae extremi, rigidi, duri (*Trist.* V, 1, 46), Getae saevi, infesti (*Trist.* III, 14, 42) indomiti (*Ex. Pont.* II 2. 3) male pacati (*Trist.* V, 7, 11) inhumani, stolidi Getae (V, 10. 38) ferri.

(10) *Trist.* V, 10. 43: dantur et in medio vulnera saepe» si V, 7, 48: «victaque pugnaci iura sub ense iacent» Cf. **Herodot** V, 6 despre Thraci.

(11) *De rebus geticis*, Gottingae 1854. p. 84: «Itaque Sarmatarum magis arbitror ab Ovidio descriptos esse mores, quam Γετῶν δικαιοτάτων».

(12) Idem, p. 52

(13) Idem **Rösler**, *das vorrömische Dacien*, Wien, 1864, in-8.

(14) Partea II, cap. IV, § 1; cf. partea I, cap. I, § 3.

Digitized by Google

torii posteriori Aeschilos, Choerilos, Hellanicos, Ephoros etc., numiau totu astu-feliu, pre Scythi, pe càndu Posidonios, confundàndu pre acesti'a cu Getii, aplica epithetulu δικαιότατοι, cá si celle-alte epithete d'in pasagiulu lui Homeru (15), lamuritu Thraciloru (16), iar Herodotu—Getiloru.

Prin urmare opiniunea despre sentimentulu de justitia la acestu poporu pare mai multu ua trasura d'in idealisarea Scythiloru trecuta asupr'a veciniloru loru Goti, de càtu realitatea, séu càllu pucinu, disele lui Herodotu nu privescu intrég'a populatiune geta, ci numai ua parte d'intr'ens'a, anume classe sociale, preotii séu unele secte religióse. Acést'a d'in urma se póte dice si despre cumpetarea (17), viati'a cu totulu simpla, abstentiunea de carne, nemancàndu de catu miere si lapte (18), celibatulu, disprétinlu pentru avutii ce li se mai atribue — pentru co d'in alte isvore resulta co la dênsii domniá poligami'a (unu omu avèndu 10—12 bá chiaru 30 femei (19), pare-se anco si vitiulu beuturii vinului si a altoru spirtuose (20) si narcotice (21), cum si desfreulu de totu feliulu.

§ 4

Alta trasura characteristica este: mandri'a Getiloru impinsa pene la extreme, facendu-i se creada co lupt'a contr'a elementeloru chiaru: la fulgerile si trasnetele cerului ei respundéu màniosi cu sageti, dupo cum ne spune Herodotu (IV 94) (22), in-

(15) Vedi-lu citatu mai susu partea I, cap. I § 3.

(16) ap. **Strabon** l. VII, cap. III; frag. 92; cf. si frg. 91.

(17) **Ovid.** Ex Pont. I, 2, 85: «sitim didicere diu tolerare famemque».

(18) **Strabon** l. VII, cap. III.

(19) **Strabon** l. VII, cap. III, § 4 dupo *Menander;* **Hecataeus Mil.** fragm. 144; **Heraclid. Pont.** § 27 p. 17 ed Koeler; **Euripide**, *Androm.* v. 217; **Eustath.** *ad Dionys* v. 304. — **Solin**, 10, 3: honoris loco judicatur multiplex matrimonium.

(20) **Athenaeus**, VI, 781, comp. cu X, 60 p. 442 dupo Theopomp. despre Thraci si Illyri. Comp. **Xenophon** *Anabas.* II, 3, 24; **Platon**, *de Legib.* I si **Clement d'in Alexandri'a** accusa pre Celti, Iberi, Scythi si Thraci de intemperanti'a vinului. Despre Germani vedi **Tacit.** *German.* 22 si 23. Despre Illyri, cari venéu la ospetie cu femeile loru, pentru cá imbetandu-se, se aiba cine-i tiri a casa, si cari obicinuiau a incinge mai strinsu briurile, in timpulu benchetuirii, ca se duca mai multu la betie, vedi Atheneu l. s. c. Cuvintele lui **Mela** II, 2: vini usus quibusdam ignotus est, trebuescu referite mai siguru asupra Daciloru de catu Getiloru. Despre beutur'a de ordiu thracica vedi **Hellanic.** ap. Athen. X 447. — **Dio Cassius**, XLIX, 36 despre locuitorii Pannoniei cari se hranescu cu ordiu si meiu, d'in care prepara si ua beutura. Comp. **Amm. Marc.** XXVI, 8.

(21) *Pompon.* **Mella** II, 2: «Epulantibus tamen ubi super ignes, quos circumsident, quaedam semina ingesta sunt, similis ebrietati hilaritas ex nidore contingit.» **Solin**, c. 10, 5; **Pseudo-plutarc.** *de fluvior. et mont. nominib.* Müller fragm. Geograph. Graec. II 611. Comp. **Herodot** I 202, IV, 75. — **Strabon** p. 297. — **Dio Chrysostom.** *orat.* 32 p. 680.

(22) **Suidas** V°. Ἀγερωχία, atribue mandri'a tuturoru némuriloru scythice, si printre acestea ellu numera si pre Goti.

Digitized by Google

togmai precum Celtii esiau inarmati naintea valuriloru ce navaliau pe tiermurile loru (23), séu spunéu lui Alessandru Macedonu co nu se temu de nimicu, de càtu numai de ceru sa nu cadia pre ei (24). Apoi, obiceiulu de a se tatuá, adica a-si zugrafí si face semne pe obrazu si corpu (25), ca si Agathirsii (26); de a se ucide—acest'a probabilu in timpurile primitive, càndu moravurile erau de totu selbatece, séu si mai tardiu, la Getii cei amestecati cu Scythii — si de a ingropá impreuna cu barbatulu mortu,—femei'a ce fusese acestui'a mai favorita (27); mai departe, temerea peste mesura de diei, ospitalitatea, trimiterea la càte cinci anui, la dieulu Zalmoxis, a unui solu cadiutu la sorti, pe care apucandu-lu de mani si de picióre 'lu aruncá in trei lanci, ca se mora, si numai astu-feliu murindu se credé soli'a implinita (28); religiositatea femeiloru gete, nascocitorele religiunei si organisatorele serbatoriloru si rugaciuniloru publice (29); ospitalitatea si suppunerea orba la preoti si regi — écce pre scurtu rapporturile anticiloru asupra characterului Getiloru, avendu in paragrafele urmatore a vorbí mai pre largu despre punctele attinse ací numai in trécětu.

(23) **Aristotel** *Eudem.*, III 1.

(24) **Ptolem. Lag.**, fr. 2; *Hist. lui Aless.* Did.; **Arrian**, *Exped. lui Alesandru* I, 4; **Strabo**, VII, p. 250, Did.

(25) **Plut.** *le sera num. vind. Moral.* p. 557 p. 52 ed. Wyttenbach, nott. p. 67. **Athen.** XII. p. 524; **Dio Cass.** LXVIII, p. 765. **Dio Chrysost.** X. p. 234. **Hesych.** v. Ἰστριανά— Ἀριστοφάνη ἐν Βαβυλωνίοις τὰ μέτωπα τῶν οἰκετῶν Ἰστριανά φησιν ἐπειδὴ ἐστιγμένοι εἰσὶν· οἱ γὰρ περὶ (παρά) τῷ Ἴστρῳ οἰκοῦντες στίζονται καὶ ποικίλαις ἐσθῆσι χρῶνται.—**Artemidorus**, Ὀνειροκρ. I, 9, dice co Getii tatuau pre sclavi, iar Thracii pe femeile loru: εστίζοντο παρὰ τοῖς Θρᾷξιν οἱ εὐγενεῖς παῖδες, παρὰ δὲ τοῖς Γέται οἱ δοῦλοι. Cf. Herodot V. 6 despre Thraci: καὶ τὸ μεν εστὶχθαι εὐγενὲς κέκριται, τὸ δ'ἄστικτον ἄγενες.

(26) Vedi mai susu partea II, cap. VII.

(27) **Mela** II, 2, 3: «Itaque lugentur apud quosdam puerperia, natique defletur: funera contra festa sunt, et, veluti sacra, cantu lusuque celebrantur. Ne feminis quidem segnis est animus. Super mortuorum virorum corpora interfici simulque sepeliri, votum eximium habent: et quia plures simul singulis nuptae sunt, cujus id sit decus, apud judicatures magno certamine affectant. Moribus datur, estque maxime laetum, cum in hoc contenditur, vincere. Mœrent aliae vocibus, et cum acerbissimis planctibus efferunt. At quibus consolari eas animus est, arma opesque ad rogos deferunt; paratique, ut dictitant, cum fato jacentis, si detur in manus, vel paciscí, vel decernere, ubi nec pugnae nec pecuniae locus sit, manent dominas proci.» — Herodotu V, 5 rapporta acelasi faptu numai despre οἱ κατύπερθε Κρηστοναίων; **Steph. Byz.** v. Γετία, confirma anso arrettarea lui Mela co obiceiulu se aflá si la Geti: νόμος δὲ Γετῶν τὸ ἐπισφάζειν τὴν γυναῖκα τῷ ἀνδρί. — Cf. idem **Jordan.** *de reb. Get.* 10.—Despre acellasi obicein la Scythi vedi mai susu partea II, cap. IV, § 5; la Celti, vedi Caesar I, 18, VII—40, VIII — 48; la Greci, vedi **Pausanias** IV, 2; la Germani cf. Jacob Grimm *Geschichte der deutschen Sprache*, p. 139; la Heruli, vedi **Procop.** *de bello goth.* II, 14.

(28) **Herodot** IV 94.

(29) **Strabo** l. VII, cap. III § 4 δεισιδαιμονίας ἀρχηγοί. Cf. **Herodot** VII, 111, **Plutarch.** *Alex.* II, *Fragm. hist. graec.* III, 293—despre rolulu sexului frumosu in serviciulu divinu la Thraci.

Digitized by Google

§ 5

Catu pentru intelligenti'a si alte dispositiuni naturale alle loru nu putemu mai nimica dice cu precisiune. Cugetàndu anso la marele rolu ce a jucatu Thracii in period'a mythica a origineloru litterarii alle Greciei, la Linos, thracu d'in Eubea (30), la Orpheu (31), la Thamuris cellu orbitu de Jupiter pentru co se laudase co ellu canta mai frumosu de catu musele (32), — la acellu cultu si poesie religiosa ce a precesu cultulu si poesi'a greca, — cugetandu dicu, la tote acestea, — nu aru fi pote temerariu se presuppunemu si la Geti ua stare culturale desvoltata, corespundietore legislatiunei si religiunei bine intocmite alle loru, precum si óre-cari dispositiuni de civilisatiune. Despre musica se scie cellu pucinu atata co solii geti, inainte de a implini soli'a ce avéu, cantau cu chitare (33). Asemenea nu este fora probabilitate co agricultur'a, viticultur'a si crescerea viteloru, mai alesu a cailoru, luase insemnetate la Geti. Traditiunile sacerdotale alle Greciei attribue invasiunei Thraciloru in Elad'a cultur'a cerealeloru (34) si a vitiei (35); iar Thracii anco de pe timpulu lui Homeru erau vestiti «calareti», coci ellu ii numesce «hippopolii» (36), si Getii suntu totu astu-feliu cunoscuti de Thucydide «ἱπποτοξόται» (37), de Ovidiu (38) si altii (39).

(30) **Plutarch**, *De musica*, § 3, Opere morale ed. Didot—Duebner, p. 1383; **Asclepiade** d'in **Tragila**, fragmentu 8, si **Clarax**, fragmentu 20, Didot—Mueller, *Fragmenta historicorum Graecorum*, t. III, p. 303, 341.

(31) Iar thracu de origine, vedi **Strabon**, l. X, c. 3, §§ 16 si 17 ed. Didot.—Müller si Duebner p. 404 **Diodor d'in Sicili'a** l. III, c. 65, § 6, si l. V, c. 77, § 3, edit. Didot—Mueller, t. I, p. 177, 303. Cf. *Bernhard* **Giseke**, *Thrakisch-pelasgische Stämme der Balkanhalbinsel*, Leipzig 1858 p. 27. 41 54. 94.

(32) **Homer**, *Iliada* II, 594,600.

(33) **Steph. Byz.** v. Γετιά: «νόμοι δὲ Γετῶν τὸ ἐπισφάζειν τὴν γυναῖκα τῷ ἀνδρί, καὶ ὅταν ἐπικηρυκεύωνται, κιθαρίζειν. — **Athenaeus** (d'in Theopompu) XIV, 627 *e*: πολλοὶ δε καὶ τῶν βαρβάρων τας ἐπικηρυκείας ποιοῦνται μετ' αὐλῶν καὶ κιθάρας, καταπαύνοντες τῶν ἐναντίων τὰς ψυχάς. Γέται κιθάρας ἔχοντες καὶ κιθαρίζοντες τας ἐπικηρυκείας ποιοῦνται.—**Tacit An.** IV. 47 despre Thracii d'in Hemus: «ante vallum more gentis, cum carminibus et tripudiis persultabant». Cf. **Bessel**, *de rebus geticis*, p. 83. — **I. Grimm**, *Geschichte der deut. Spr.*, p. 820.

(34) Vedi **Arb. de Jubainville**, *Les premiers habitants de l'Europe*, Paris 1877. — Pentru Geti se se refere ce rapporta Arrian Exped. Alex. I, 4 despre intinsulu càmpu de bucate allu Getiloru de a stang'a Dunarii.

(35) **Homer** *Iliada*, IX, 71, 72 spune co resboinicii Greci se dusera in Thraci'a se gasésca vinulu. Dionysios, dieulu vinului la Greci, era de origine thraca. Vedi mai departe.

(36) **Homer** *Iliada*, XIII vers. 4, si XIV, vers. 227.

(37) II. 96: εἰσὶ δ'οἱ Γέται καὶ οἱ ταύτῃ ὅμοροι τε τοῖς Σκύθαις καὶ ὁμόσκευοι πάντες ἱπποτοξόται.

(38) **Ovidiu** *Epist. Ex Pont.* I, 2, 84: quoque libet longis cursibus aptus equus. *Trist.* III, 10 55: Hostis equo pollens, longeque volante sagitta.

(39) **Pollux.** X, 14.

Digitized by Google

B. Daci

§ 6

Scirile anticilo-u despre characterulu nationalu, religiunea si institutiunile poporului dacu suntu cu multu mai neinsemnate de catu celle ce avemu despre alle propriiloru Geti. Cu tóta pucinetatea loru anso, cate-va trasuri characteristice nu potu scapà atentiunei. La Daci religiunea petrunsese, cá si la Geti, formele vietiei sociale: moravuri, usuri, characteru nationalu, totulu fiindu modelatu dupo ua idee de capetenia: cultulu dieiloru. Dogm'a nemuririi sufletului fi facea curagiosi fora margini despretiuitori ori-carui periculu, poftitori de morte, (appetitus mortis) (40), luptatori cu hotarire si cu ua intrepiditate de speriatu. Trajanu singuru marturisesce, dupo cum vediuramu mai susu, in Cesarii lui Julianu co religiunea lui Zalmoxis (nemurirea sufletului) i-a fostu unulu d'in celle mai mari obstacule ce a 'ntempinatu in expeditiunile contra Daciloru (41). Iubindu libertatea mai pre susu de ori-ce, daculu invinsu nu stà multu la indouiala, intre morte si robie; se ucide singuru voiosu, ucidiendu-si mai anteiu femei'a si copii, si ardiendu-si cas'a, spre a nu lasá nimicu in mana inimiciloru. Pe Columu'a Trajana vedemu nobili daci intrecendu-se care mai de care sa sorba cup'a cu otrava (42), séu sè isi vîre singuri spad'a in peptu (43), precum face insusi Decebalu (44), séu rugàndu pe amicii loru a-i ucide (45). Terribili in mania, ei nu crutiau pe prisonieri omorindu-i cu crudime in torturele celle mai mari (46). Chiaru la femeile loru se observa curagiulu neclatitu de morte. Unu baso-relievu de pe Columna ni le arretta ardiendu de vii pe Romanii ce le cadiusera in mana, cu facle, la capu si la umere, cantàndu in asia scene de groza potolirea maniei loru selbatece (47).

§ 7

Se pare co moravurile Daciloru erau mai curate de catu alle Getiloru; cellu pucinu nici-unu autoru nu le atribue polygamu'a (48); d'in contr'a Horatiu lauda, — de

(40) **Martianus Capella**, lib. VI, p. 224, ed. Eyssenhardt.

(41) Vedi textulu d'in nota 4 de mai susu.

(42) Pl. 155—156 ed. Fröhner. Principi si preoti standu in giurulu unui vasu mare cu ua beutura veninata, bea unulu dupo altulu din cup'a omoritóre cu tóte plangerile si rugaciunile sociloru loru de arme de a renunciá la acésta hotarire. Pe càndu unulu duce pacharulu la buse, unu allu douilea isi umple pe allu seu, mai multi se tavalescu in tierrîna in convulsiunile mortii.

(43) Vedi tabl. IV, si pl. 171—172 ed. Fröhner.

(44) Διεχρήσατο ἑαυτόν. **Cassius Dion**, 68, 14.— **Fröhner**, pl. 177—178.

(45) **Fröhner**, pl. 171—172.

(46) Vedi tabl. II celle siese capete de prisonieri romani infipte in prajini pe zidulu unei cetatiui dace. Idem tabl. IV, cadavrulu ciuntitu allu unui legionaru legatu de rot'a unui caru.

(47) Vedi tabl. V.

(48) Versurile mai susu citate alle lui Menander ap. Strabo l. c. privescu numai pre Geti.

Digitized by Google

si mai multu cu scopu se biciuiasca vitiele societatii române, — castitatea familiei dace, virtutile femeiloru ce suntu fidele sociloru, si legaturile strins e alle casatoriei (49)

Cumpetarea si abtinerea de carne se observau d'in scrupule religiose si de anumite secte; beutur'a vinului fusese interdisa de regele pontifice Deceneu (50) Ei erau temetori de dei, supusi regiloru si preotiloru, ospitalieri, cu obiceiuri simple, si susceptibili de civilisatiune si de ua mare aptitudine de a imitá totu ce vedé. Columna Trajana ne dovedesce co ei cunnoscéu maestri'a de asediu si de aperare, se serviau cu baliste si cu berbeci de asaltu, sciau sa ridice castre intarite si fortaretie dupo sistema romána (51). Nici in ceramica, artea metalurgica, architectura nu se gaseau inapoiati, avendu si ore-care tactica de resboiu; cursele ce le 'ntinsera Romaniloru in atatea rinduri, stratagemele de cari se servira, cum de esemplu: faptulu cu taiàrea arboriloru pene in trunchiu si infigerea de arme pe densii, (52) dovedescu indestullu prudenti'a, rebdarea si tari'a loru de characteru. Insa partea loru cea slaba constá mai pre susu de tóte in incapacitatea loru politica, lipsindu-le simtiulu si prevederea, energi'a morale, care stapanesce lumea, pentru cŏ ea singura scie sa se stapanesca pre sine insesi, acea energie care purifica strimtulu egoismu in simtiu nationalu, reunesce partile intr'unu mare Totu, si constitue adeverat'a gloria si putere a naturei omenesci, pe care se 'ntemeiadia statulu. Cu aceste lipse, sfasierile din intru nu puté de catu sa aduca cu graba si inlesnire propri'a si definitiv'a ruina a regatului dacu.

Ne mai romane in umbra, fora indouiale, mai multe parti d'in phisionomi'a morale si intellectuale a Getiloru si Daciloru, ango preferimu a ne marginí la celle pucine transmise de scriitorii si monumentele vechimei, de càtu a cautá sa completàmu tabloulu prin imaginatiune seu inductiuni, de cari n'amu puté da indestullu ua socotéla severa.

(49) **Horatius** *Carm.* III. 24. 11 seqq:

rigidi Getae,
Immetata quibus jugera liberas
Fruges et Cererem ferunt,
Nec cultura placet longior annua:
Defunctumque laboribus
Aequali recreat sorte vicarius,
Illic matre carentibus
Privignis mulier temperat innocens,
Nec dotata regit virum
Conjux, nec nitido fidit adultero:
Dos est magna parentium
Virtus, et metuens alterius viri
Certo foedere castitas,
Et peccare nefas, aut pretium emori.

(50) **Strabo**, l. VII Cap. III.

(51) Vedi mai departe.

(52) **Criton**, *Fragm. hist. gr.* IV, 374. **Suidas**, la cuvintele ἄρτι si γεγοί

Digitized by Google

II. *Moravuri si obiceiuri private*

A. Geti

§ 8

Lassàndu la ua parte gaurile si pescerile muntiloru, aste prime adaposturi alle omului, cari servira adesea si Getiloru cá locuri de scapare d'in naintea inimiciloru catropitori (53), putemu dobendí ua idee despre casele gete, dupo descriptiunea ce face Xenophonte caseloru thrace in genere (54), co anume elle erau facute numai de lemnu, avèndu in giuru-le ua imprejmuire de pari, in care se tiné oile in timpulu noptii; precum si dupo celle rapportate de Arrian despre orasiulu Getiloru pe malulu stîngu allu Dunarii, ($\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ mila departe de riu), atacatu si derimatu in càte-va césuri de Alessandru Macedonu, co erá de lemnu si forte slabu intaritu (55). Probabilu paretii caseloru satesci se facé de gardu, coperisiulu mai adesea de siovaru, de trestie séu paie, iar casele paru a fi fostu departate unele de altele, imprastiate in càmpii, in paduri, séu pe lànga riuri.— Acelo unde lemnulu lipsiá cu totulu, in càmpie, este de presuppusu co Getii traiau in bordeie construite mai in acelasi chipu ca si asta di. (56)

(53) Asia **Dionu Cassius** lib. LI, 26 arretta co Getii, atacati de Crassus, se retrasera cu tote vitele si lucrurile loru celle mai pretiose intr'ua spelunca mare si intarita forte numita Cira, de unde nu esira de càtu constrinsi prin fomete. Vedi **Tacit.** *Annal.* l. IV, 49 despre Thraci.

(54) **Anab.** VII 44.

(55) *Exped. Alex.* I, 4 : Καὶ οἱ Γέται οὐδὲ τὴν πρώτην ἐμβολὴν τῶν ἱππέων ἐδέξαντο. — Καὶ τὰ μὲν πρῶτα ἐς τὴν πόλιν καταφεύγουσιν, ἢ δὴ ἀπέτχεν αὐτοῖς ὅσον παρασάγγην τοῦ Ἴστρου· ὡς δὲ ἐπάγοντα εἶδον πανδῆ Ἀλέξανδρον — — λείπουσιν αὖ καὶ τὴν πόλιν οἱ Γέται κακῶς τετειχισμένην, ἀναλαβόντες τῶν παιδαρίων καὶ τῶν γυναικῶν ἐπὶ τοὺς ἵππους ὅσα φέρειν οἱ ἵπποι ἠδύναντο· ἦν δὲ αὐτοῖς ἡ ὁρμὴ ὡς πορρωτάτω ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἐς τὰ ἔρημα. Ἀλέξανδρος δὲ τήν τε πόλιν λαμβάνει καὶ τὴν λείαν πᾶσαν ὅσην οἱ Γέται ὑπελίποντο.— καὶ ἐπανάγει αὐτῆς ἡμέρας σώους σύμπαντας ἐπὶ τὸ στρατόπεδον.

Cf. **Strabo**, VII, cap. III § 8.

(56) **Strabo** VII, 5, § 12 cunosce Troglodyti in Dobrogea, pe langa Tomi, Callatis si Istru, cum si in Afric'a (XVII, 3, § 7). Despre bordeile d'in Romani'a vedi G. **Douza**, *de Itinere suo Constantinopolitano*, Lugduni Batavorum 1599, in-16, p. 17; **Ph. Avril**, *Voyage pour découvrir un nouveau chemin à la Chine*, Paris 1692, in-4, p. 333—46; **William Macmichael**, *Journey from Moscow to Constantinople*, London, 1819, in-4, p. 105 apud **Hasdeu**, *Istori'a Critica* ed. II. p. 235. **I. Ionescu**, *Agricultura d'in Mehedinti*, p. 151.—Despre bordeie in Franci'a (in Touraine si la marginea Girondei, aprope de Royan de esemplu) vedi **De Belloguet**, *Ethnogénie gauloise*, t. II, *passim* si **Paul Broca**, *Les Troglodytes de la Vézère*, in Sir **Iohn Lubbock**, *l'homme préhistorique*, Paris 1876, pag. 559—610.

D-lu Hasdeu dorindu cu ori-ce pretiu sa gasésca *bordeiulu* in poetulu Ovidiu aduce versulu acestui'a :

Et cremat insontes hostica flamma *casas*,

pe care de si-lu traduce prin :

«Si foculu ce se 'naltia d'in siubrede *colibe*...»

anso findu-ca : 1. Veriu Flaccu dice : «*casa* à cavatione» (Festi et Flacci de verborum significatione

Digitized by Google

Getii locuiau si in orasie, d'in cari se cunoscu numai trei: Unulu e cellu mentionatu mai susu, esistentu deja in secolulu III-lea a. Christu (anu 335). Cellu d'allu douilea numitu Helis este orasiulu unde regele getu Dromichätes aduse prinsu pre Lysimachos regele Thracilora (cam 295 a. Chr.) (57), si in fine cellu d'allu treilea — ua cetate intarita cu numele Genucla séu Istriana (?) langa Dunare, a regelui getu Zyraxes (cam 30 si 39 a. Chr.) (58).

ed. Dacerius, Amstelodami 1699, in-4, p. 69) «cela-ce se traduce prin bordeiu, nici mai multu nici mai pucinu de càtu atata» si II-lea, fiindu-ca *Casa* Romuli de pe muntele Capitolinu «erá ua grota acoperita cu paie adica érasi unu «bordeiu pe care si-lu facuse Romulu pe muntele Capitolinu» «remàne certu ca «insontes casae» d'in Ovidiu denota grossolanele locuintie gaurite in tierrena» adice bordeiele (vedi *Istori'a Critica*, editiunea II-a, p. 284), si «acumu e lesne de intiellesu, de ce poetulu numesce intr'unu locu Dobrogi'a: «tiermu cimmericu» Cimmerium litus (Pont., IV, 10)» coci «Cimmeria implica la cei vechi nu numai idei'a unei obscuritati suterrane in genere, ci chiaru anume *bordeile*». — Credemu anso co este ua incercare desiarta de a schimbá intiellesulu cuventului latinescu *casa*, pentru co: 1. déco etymologi'a gresita a lui Varro isi gasesce scusa in lips'a sciintiei limbistice d'in timpulu seu, unu filologu modernu anso, care mai cu séma «consulta ua suta de fontane pentru etymologi'a unui singuru cuventu» (vedi **B. P. Hasdeu**, *Elemente dacice* I Ghiuj, Bucuresci 1876, p. 19) trebue sa scie co: latin. casa se reduce la radecin'a ska, ska-d, a accoperí, că- sa (=scad- ta) f. colibia, diminutivu casŭ-la, cassellŭ-la (Vedi **Corssen** *Kritische Beiträge zur lateinischen Formenlehre*, Leipzig 1863 p. 449.— **Benfey**, *Or. u. Occ.* II 569; **A. Vanicek**, *Etymologisches Wörterbuch der Lateinischen Sprache*, Leipzig 1874, r. *skad*; **G. Curtius**, *Grundzüge der Griechischen Etymologie*, Leipzig 1879 fünfte auflage, p. 168.) (1), si prin urmare, nu mai pote fi cestiune de «casa a cavatione» a lui Flaccus; II-lea Cum nu se observa? co bordeile fiindu facute in pamentu si de pamentu, invelite de doue palme cu pamentu, versulu de mai susu allu lui Ovidiu mai cu greu s'aru puté referí la bordeie, de catu la nisce casciore de gardu coperite cu trestie séu siovaru, despre cari convine a dice: «Si flacara inamica arde nevinovatele colibe»; si in fine III-lea Cuventulu *Cimmerium* litus d'in Pont. IV. 10 se esplica si faro a fi siliti se restalmacimu casa prin bordeiu, coci cu greu unu intregu tiermu de mare si aru fi pututu lua numele dupa cate-va bordeie imprasciate; pe candu mai naturalu este a dice ca: de óre-ce Ovidiu scia cum ca ua data pre tiermulu nordicu allu marei-negre locuisera Cimmerii (inaintea Scythiloru) de aceia ellu numesce acea regiune Cimmerium litus, dupo cum aiurea dice: *Scyticum* litus: Pont., I, 8:

Quid melius Roma? Scythico quid litore pejus?
Huc tamen ex illa barbarus urbe fugit?

De multu ânco Bessel (*de rebus geticis*, 84) a probatu co arretarile lui Ovidiu trebuescu mai multu interpretate d'in istoria, de catu istori'a d'in arretarile lui.

(57) **Diodor XXI. 12, 2.**

(58) **Dion Cassius LI, 27**: ὡς δὲ ταῦτα αὐτῷ προς χώρησεν, οὐδὲ τῶν ἄλλων Γετῶν, καὶ περ μηδὲν τῷ Δάκιυγι προσηκόντων, 'ακάσχετο, ἀλλ' ἐπὶ Γένουκλα — ἦλθεν.

(1) D-lu Hasdeu anso Column'a Traiana, 1873, p. 7, 8 apropia de lat. *casa* pe persanulu *Káshah*, *Káshán*, *Késhánah* cuibu de pasere, *Kásdk* gaura, pescera, pe irland. *cés* caverna, greo κάψα cutia si sskr. *Kaksha*, ingredire, gropa, pe cari tóte le reduce la ua radicale *Kes*, a scobí, de unde apoi notiunea de gaura, cuibu, caverna, bordeiu. Déra sskr. kaksha m., kakshá f, cu intiellesulu fundamentalu de „ascundietore" (Vedi *Sanskritwörterbuch, herausgeg. von der Kaiserl. Akademie der Wissensch.*, bearbeitet von **O. Böhtlingk** u. **Rud. Roth**. Petersb. 1855-75), apoi de pantece, scorbura, gaunasitura (kukshá-s, kukshí-s), umeru, chinga, se raporta la radecin'a kak kaucati a legá, sed kusha m. umeru lat. coxa f. coxendix osulu sioldului, gr. κοχ-ώνη κυσό-ς (Hesych) (κοχώνη pentru κοξώνη) de-osulu, a. germ. sup. hahsa inchietura genuchiloru ossilului, si prin urmare nu are nici de cumu à face cu lat. cox. Vedi **Curtius**, *Grundzüge der Griechischen Etymologie* p 151, **Benfey** *Wurzellexicon* II 24, **Pick** *Vergl. Wrtb.* I, 38, 294.

Digitized by Google

§ 9

Interiorulu si mobilierulu caseloru trebue sa fi fostu de ua extrema simplicitate, ca sí màncarea si traiulu Getiloru. Scriitorii vechi s'a servitu mai alesu cu istori'a resboiului d'intre Lysimachu si Geti ca sa arrette càtu de drepti, de simpli, de cumpetati si umani erau cesti d'in urma. Asia Diodor Siculus (59) povestesce cum Lysimachus regele Macedoniloru, atrasu in pustiile Getiloru (dupo Strabo [60] evenimentulu a avutu locu in regiunea la nordu de gurele Dunarii spre Dnistru) fu atacatu, batutu si facutu prisonieru cu tota armat'a sea de cotre Dromichätes regele geticu, care in locu de a ucide pre Lysimachu flu primí voiosu, flu sarutà numindu-lu parinte allu seu, si-lu duse cu tota famili'a intr'unu orasiu getu Helis (Ἥλις). Ací, dupo ce jertfí dieiloru, Dromichätes invità pre regesculu seu prisonieru impreuna cu amicii acestuia, si pre cei mai insemnati d'in Thraci, la unu ospetiu: doue mese fura pregatite; pentru Lysimachu si ai sei erá intinse covorele regesci luate 'n resboiu de la Macedoni; pentru Dromichätes si Thracii lui — simple pàturi; cei d'anteiu fura serviti pre ua masa de argintu, cu totu feliulu de bucate, cari de cari mai scumpe; cei d'in urma mancara numai ceva legume si carne, simplu gatite, pe mésa de lemnu. Celloru d'anteiu li se versá vinu in pahare de argintu si de auru; celloru-alti, dupo allu loru obiceiu, in pahare de cornu si de lemnu. Dupa ce beura mai multu timpu, écce cŏ se scola Dromichätes, isi umple cu vinu cellu mai mare cornu de beutu, si intreba pe Lysimachu, care ospetiu i se pare regescu, cellu macedonicu séu cellu thracicu? si càndu acest'a respunse: cellu macedonicu, ellu dise: «De ce atunci iti lasi tu ua viatia asia de deliciosa, si unu regatu atàtu de stralucitu, ca sa vii la noi barbarii, la noi carii traimu cá fiarrele selbatice, intr'ua tiarra seraca, pe unu pamèntu sterpu si pustiu? De ce 'ti dusesi tu, contra naturei, armat'a in aceste locuri, unde nimeni nu pote sa stea multu timpu, sub aerulu liberu?» Priimindu apoi assicurare despre amiciti'a si alianti'a pe viitoru a lui Lysimachu, flu liberà, dupo ce mai anteiu l'a incoronatu cu ua diadema. (61)

Simplicitatea traiului, a hranei si a uneltelorु usuale alle Getiloru, ce resulta d'in acésta naratiune, se confirma si prin faptulu co: olari'a gasita in Romani'a in mare quantitate, vase mari, vase de fiertu, lingure de pamentu, vase mici de aternatu spre luminare, bardace de beutu, tipsii, strachini, strecuratori, mesciore, etc., pene si instrumente de tiesutu — tote de pamentu grosu, mai bine séu mai rèu facute si intarite (62), pe càndu obiecte de bronzu séu altu metalu nu s'a aflatu pene acumu la noi mai nici de cum, — invederédia lamuritu lips'a acestor'a d'in usulu comunu (celle de lemnu perindu negresitu prin actiunea timpului).

(59) XXI, 20—22.
(60) l. VII, cap. III § 14 (p. 212, 27; 209, 10).
(61) Cf. **Plutarchus**, *Demetr.* c. 39; **Pausania** p. 8; **Polyän**, *Stratag.* f. 25.
(62) Vedi tab. K, L si M, si descrierea loru menuntita mai la valle.

Digitized by Google

Ovidiu observa co femeile gete nu tiesu, prin urmare nici zestrea casei nu puté fi bogata in stofe si pandieturi, — ci macina la griu (63), si caru apa cu doniti'a pe capu (64).

§ 10

Hran'a constá mai cu séma d'in miere, legume, d'in lapte de óie si de iapa, pe care 'lu mancá cá si vecinii loru Scythi, ingrosiatu séu inchiegatu cá brandia, casiu si iaurtu (65), d'in grîu (66) si meiu. E de presupusu co fain'a de meiu si de ovediu constituiá ua parte d'in hran'a nationale a Getiloru, si o mancá in chipulu mamaligei, ca si Celtii (67) si Germanii. Ansa carne consumau pré pucina, unele secte chiaru nici de cumu, d'in caus'a prescriptiuniloru religiose alle lui Zalmolxis (68).

Getii béu pe langa lapte, anco si vinu, pe care 'lu sorbiau nemestecatu cu apa (69) d'in cornuri mari de cerbu séu bou, ce se trecéu d'in màna in màna (70), in societate cu nevestele loru (71); si de si nici ua marturie nu aretta co ei abusau de vinu, anso probabilu, nu diferea multu de cei-lalti Thraci (72), cari obicinuiau si beuturi de ordiu (73), in lips'a caror'a îsi potoliáu setea betiei ametindu-se imprejurulu focului cu aburulu mirositoriu allu semintiloru narcotice aruncate pe carbuni aprinsi (74). La ospetie fie-care avé mésa sea deosebita cu bucate (75). Ospetiele celloru mari erau insufletite si prelungite de mascarici si vrajitori, adessea anso si intrerupte prin certuri selbatece, gata fiindu Getii a amestecá cá si Celtii valuri de sange cu

(63) *Ex. Pont.* III, 8 :

Femina pro lana Cerealia munera frangit.

(64) *Ex Pont.* III, 9 :

Subpositoque gravem vertice portat aquam.

(65) **Strabo** l. VII, cap. III § 3 despre Moesieni. μέλιτι δὲ χρῆσθαι καὶ γάλακτι καὶ τυρῷ ζῶντας. **Vergil.** *Georg.* III 461 :

lac concretum cum sanguine potat equino.

(66) **Columella** VII, 2 : «quibusdam nationibus frumenti expertibus victum commodat ovillum pecus, ex quo nomadum Getarumque plurimi γαλακτόποται dicuntur». Unu felin de griu propriu Thraciei si Macedoniei se numiá in limb'a thraca *brisa*. Vedi **Galenus**, *de alimentor. facult.* lib. I. c. 13; despre originea cuventului s'a vorbitu mai susu, partea II, cap. VIII, § 14.

(67) **Strabo** XI, 97; XVIII, 25, 34 si 44; XIX. 3, despre Aquitani. — **Plutarch**, *Symp.* VIII. 9, despre femeile galate.

(68) **Strabo**, l. VII. cap. III.

(69) **Plato**, *de legg.* I p. 637 E. — **Xenoph.** *Anab.* VII, 2, 23, 3, 21—33; **Athen.** X, 60. p. 442, XI, 16 p. 781, 51 p. 476; **Plut.** *Alc.* 23.

(70) **Diodor.** l. c; **Xenoph.** *Anab.* VII, 2, 23.

(71) Cf. **Plato** *de legg.* I, p. 607 E.

(72) Vedi mai susu nota 20.

(73) **Hellanicu** la *Athen.* X, 447.

(74) **Pompon. Mela** II, 2.

(75) **Xenoph.** *Anab.* VII, 2, 3.

Digitized by Google

valuri de vinu (76). Ua descriere viua a unui ospetiu thracicu la curtea regelui Seuthes o dà Xenophonte (77) cá marturu ocularu si commesénu.

§ 11

Costumulu care predominá de la marea Caspica pene la Dunarea de midilocu erá, dupo marturi'a scriitoriloru si a monumenteloru, costumulu Mediloru adoptatu succesivu de Persi, Parthi (78) Scythi (79), Sigynni (80), Sarmati, Thraco-phrygi (81),

(76) **Horat.**, *Od.* I, 27.

(77) *Anabasis* V, 3, 21.

(78) Vedi costumulu parthicu pe sculpturi si monede romane; intre altele: pe cuirass'a statuei lui Augustu (**Morelli**, *Num. Aug.* pl. XXXIII, 18; **Eckhel**, *Doct. Num.* VI, p. 101), pe ua medalia d'in annulu 18 a. I.-C., pe alt'a batuta sub Traianu in 116 dupa I.-C., cu representatiunea regelui Parthamaspates (**Pedrusi**, *Mus. Farnèse*, VI, pl. XXVI, 7.), in grupele si basso-relievurile arcului lui Septimiu-Severu (vedi **Bellori**, *Veteres arcus Augustorum triumphis insignes ex Reliquiis quae Romae adhuc supersunt*, Romae M. DC. XC. in-f., pl. XV, medali'a Nr. 3: doui captivi parthi inlantiuiti langa tropheele parthice; ib. med. Nr. 6: trei callareti parthi; pl. XXI, mai multi captivi parthi inlantiuiti, si sub ei armele luate cá trophee; pl. XXIV, Trajanu designa Parthiloru de rege pre Parthenaspate (basso-relievu de la arculu lui Constantinu); pl. XXXI Parthamasiris fiulu lui Pacor, regele Armeniei, depune diadem'a sea la piciórele lui Traianu. — **Suaresius**, *Arc. Sept. Sev. anaglypha*).

(79) **Tacitu** *Germania*, 17 îlu descrie ca: ondulosu si asemenatu portului parthicu. Vedi mai susu partea II, cap. IV § 2, figurele 1 si 2 de sub not'a 36, si reproducerea anessata a sceneloru de *tabunu scythicu* de pe vasulu de arginta (Hydria) cu poleiture de auru, descoperitu la Nicopole, pe Bugu (Russi'a); cum si a sceneloru de pe vasulu de electru d'in mormentulu Kul-Olba, la Kerci. Compara imbracamintea si armatur'a Scythiloru de pe aceste monumente cu alle Scythiloru asiatici numiti Saci, representati pe sculpturele de la Bogaz-Keui (Iazili-Kaia, in antic'a Pteria a Cappadociei) cu caciule tinguiete, vestminte strinse pe corpu si scurte, nadragi, pantofi la verfu incovoiati, pumnale, arcuri scythice, baltage si securi (sagaris, σαγάρις Herodot VII, 64; vedi asemenea secura sub nota 36, cap. IV, partea II) precum se póte vedé in **Ch. Texier**, *Description de l'Asie Mineure* 1859, pe fotolitografiele d'in cartea d-lui **G. Perrot**, *Exploration archéologique de la Galatie et de la Bithynie, d'une partie de la Mysie, de la Phrygie, de la Cappadoce et du Pont, executée en* 1861, Paris, 1872; si pe tab. IX si X d'in interesant'a opera a d lui **Al. Odobescu**, *Cunun'a mare d'in Thesaurulu de la Novo-Cercask*, Bucuresci, 1879, vol. in-4, pagini 140.

(80) **Herodot**, V, c. 9 ed. Didot-Dindorf, p. 241.

(81) Unu basso-relievu d'in Luvru (**Winckelmann**, *Mon. ined.* 185; **Clarac**, *Mus. de sculpt.* pl. 116, n. 212) representa pe Orpheu in costumulu thracicu: cu caciula de blana ascutita (alopekis) cu cisme nalte strinse in curelusie séu gaitane (embades) si cu *zeira*, mantaua propria Thraciloru. — Pe ua cutia cu oglinda de bronzu aflata in Epiru (**Millingen**, *Anc. ined. monum.* II, 12; *Specim. of anc. sculpt.* II, 20; **Müller-Wieseler**, II, No. 293), heroulu phrygianu Anchis porta pe d'asupr'a unu felu de siuba cu manecile atarnate, iar de desub ua haina alle carii maneci suntu cusute cá si nadragii cu foitie subtiri si mici de auru (πέταλα χρυσᾶ, *brattea* séu *bractea*, vedi **Daremberg** et **Saglio**, *Dictionn. des antiquités grecques et romaines*, I, p. 747, 673; bractee cu diferite ornamente s'a gasitu si in mormintele d'in Panticapea, si Novo-Cercask, vedi *Compte-rendu de la Commission Archéologique de St. Pétersbourg pour l'année* 1865, si **Al. Odobescu**, op. susu citatu p. 89, si tab. V.) Acelasi portu au si Phrygienii d'in legendele lui Pelops (**Dubois Maisonneuve**, *Vases*, pl. XXX; *Mon. d. Inst.* IV, pl. XXX; *Arch. Zeitung*, 1853, pl. LIII, LIV, LV) si

Digitized by Google

Geti si Daci, cu pucine modificatiuni. Acést'a este si un'a d'in cause care esplica pentru ce, cu tota diferenti'a de limbi si de obiceiuri, Grecii si Románii confundara multu timpu aceste popore luàndu unele dreptu altele. Acestu costumu se compuné d'in : nisce nadragi largi séu strimti, lungi pene la glesne, tinuti la siale cu unu brîu séu cingetóre in care se pastrá cup'a de beutu (82); d'in ua caciula tiurcanésca (bonnetu phrygianu) resfranta pe spate; d'in ua haina cu maneci strîmta si scurta (σωμάτιον), peste midilocu cu cingětóre, d'in ua mantia alba séu pestritia numita de Thraci *seira* care in timpulu iernei se inlocuiá cu pelea si lan'a de óie séu capra (83), si in fine d'in ua incaltiaminte cu legaturi, in form'a opinceloru. Pantalonulu, constatatu la Scythi dejá de Hippocrates (ἀναξυρίδας) (84), care-i gasesce d'in punctulu de vedere hygienicu neajunsuri pe atatu de grele catu si stránii, este socotitu de Herodotu chiaru cá un'a d'in partile characteristice alle costumului Persiloru, in opositiune cu costumulu Greciloru (85). Getii îlu imprumutara de la Scythi, ca sí Grecii d'in coloniile de la marea-négra (86), ca si Germanii si Gallii (87) cari ii dedera numele de brāca (comp. nord. brōk, angl. sax. brōc. etc. bracas, tegmen barbarum, indutus togatos adloquebatur [Tac. H. 2. 20], bracātus, braceus, etc.), βράκαι (88), de unde si ei fura numiti de Románi *bracati*, precumu Getii suntu numiti de Ovidiu tota astu-feliu: *braccata turba Getarum* (89). Ansa acesti'a purtau pantalonulu mai largu de càtu Dacii, judecandu dupa versulu lui Ovidiu (90):

Tantalu (**Millin,** *Tomb. de Canose,* pl. III). Cf. **Clarac,** *Musée de Sculpture antique et moderne* 853—854, statu'a unui rege phrygianu.—**Daremberg et Saglio** op. cit., p. 673 seqq.

(82) Comp. mai susu partea II cap. IV, § 2.

(83) **Ovidius** *Trist.* V, 7 :

Pellibus et laxis arcent mala frigora braccis....
Oraque de toto corpore sola patent.

(84) **Hippocr.** § 113.

(85) **Herodotu** V, c. 49; cf. VII c. 61, si notele lui **Rawlinson,** *History of Herodotus,* London 1875, t. IV p. 55; t. 1 p. 261.

(86) **Ovidius,** *Trist.* V, 10, 33 :

Hos quoque, qui geniti Graia creduntur ab urbe
pro patrio cultu Persica bracca tegit.

(87) D-lu **Iules Quicherat** in recent'a sea istoria a costumului dà cá proba de costumulu celticu unu pantalonu gasitu intr'ua turbiera d'in Iutland, unde se pare ca fusese lasatu de unu Cimbru, pote chiaru de unu contimpurenu allu acelloru Cimbrii exterminati de armat'a lui Marius, cu unu seculu inaintea erei nóstre. De si Cimbrii suntu Germani (vedi **Arbois de Jubainville,** op. cit. p. 166), iar nu Celti, costumulu loru presentá ansa mare analogie cu allu Celtiloru. Pe medaliile lui Domitianu batute cu occasiunea celebrarii triumphului pentru invingerea Cattiloru (84 p. Chr.) Germania cu perulu despletitu, pene in josu de midilocu gola, este imbracata numai cu pantaloni strîmti de pîndia si legati la glesne. Vedi **Cohen** *Médailles impér.* si **W. Froehner,** *les médaillons de l'empire Romain,* Paris 1878 p. 17 seq.

(88) **Strab.** IV, 14, 3.

(89) *Trist.* IV, 6, 47.

(90) *Trist.* V, 7.

Digitized by Google

Pellibus et laxis arcent mala frigora braccis,

si prin acest'a se apropiá mai multu de Sarmati. (91)

Mai cu precisiune a vorbí despre costumulu Getiloru nu ne permite nici isvorele scrise, nici monumentele. Anso, fiindu-ca, dupa cum am observatu anco mai inainte (92), nu este prin nimica probatu co Getii nu luasera parte impreuna cu fratii loru Daci a cruntele resboie contr'a lui Trajanu, aru fi óre na incercare cu totulu indrasnétia de a cautá pe basso-relievurile Columnei Trajane si pe Geti? anume pe pl. 129—130 ed. Fröhner, care representa unu orasiu d'in Moesia superiora, si pe Trajanu primindu na deputatiune? Costumulu de si se asémana in multe cu costumulu dacu, se deosebesce anso prin unele menuntisiuri esentiale: asia, cei doui callareti ce tinu caii de impestru (unulu d'in calareti l'amu reprodusu pe tab. N. Nr. 2) au tunice mai largi su na cingetóre lata cá unu briu, si in capu caciule in forma de conuri trunchiate. Altii porta tunice in cute, lungi pene la pamentu si unu feliu de corsagiu, precumu se póte vedé pe aceiasi tabela N figur'a Nr. 3. Altii in fine au peste perulu capului na cordea séu panglica lata (tab. N. figur'a Nr. 4) (93), iaru cei cari vorbescu cu imperatulu suntu cu peptulu pucinu desfacutu, si imbracati cu pantaloni, na mantia su ciucuri pe de margini, si caciula tinguiata. — D-lu Fröhner pare co inclina mai multu a vedé aci representatu unu tribu sarmatu judecàndu dupo bonnetulu conicu : se regasesce si pe pl. 181—182 Columna Trajana, ed. Fröhner (94) (reprodusu

(91) Cf. Cihac, *Dictionnaire d'étymologie daco-romane*, I, 1870, v. *braccie*, p. 28.

(92) Partea II, cap. VIII, § 2, not'a 12.

(93) Acestia séu cei ce pórta haina lunga cu cute aru puté fi luati dreptu preoti geti, de si nimicu nu vorbesce siguru pentru atare conjectura.

(94) D-lu Hasdeu crede a fi doveditu (*Istoria Critica*, ed. II, p. 244) co pe basso-relievurile Columnei Trajane nu figureadia nici-de cumu callareti sarmati, ci Geti, pentru co: I. «In cursulu «resbellului daco-románu Sarmatii, si anume cea mai forte ramura a loru, Iazygii, se aflau nu in «aliantia, ci in dusmania cu Decebalu». Pentru acést'a se citeadia na notitia d'in Pliniu (Hist. Nat. IV, 12) despre naval'a Iazygiloru in campiile d'intre Tissa si Dunare, si gonirea Daciloru d'in acelle locuri mai spre resaritu in munti; si Dion Cassius l. LXXVIII, 11, care arrétta co Decebalu, inainte de a incepe se infestedie imperiulu romanu, a atacatu pe Iazygii Sarmati luandu-le inapoi acea portiune de territoriu. Aceste texturi ansa, dupo cum se vede, nu probeadia co in timpulu resboieloru cu Trajanu Iazygii se gasiau in dusmanie cu Dacii, caci faptulu rapportatu de Pliniu este anterioru chiaru domniei lui Boerebiste (mortu cam 44 a. Chr.), este cea d'anteiu si cea mai vechia notitia istorica ce avemu despre poporulu dacu (Vedi K. Zeuss, *Die Deutschen und ihre Nachbarstämme*, München 1837, p. 261, 282. — Rösler, *Rumänische Studien*, 1871; Dieraner, *Beiträge zu einer Kritischen Geschichte Trajans*, Leipzig 1868, p. 63, seq., Gooss. *Untersuchungen über die Innerverhältnisse des Trajanischen Daciens*, p. 124); iar cellu rapportatu de Dionu Cassiu a avutu locu probabilu inainte de anulu 86 d. Chr. (Vedi Clinton, *Fasti Romani*, ad. ann. 86).—Afora de acestea, admitindu chiaru co Iazygii de la Tis'a aru fi pastratu pene tardiu mani'a cu Dacii, au urmeadia co si Sarmatii, vecini nordu-resariteni ai acestor'a, erau tinuti a nu veni in ajutorulu Daciloru. Se scie (Dionu Cassius *Traj.* VI, cf. Francke, *zur geschichte Trajan's*, 90) co Decebalu facuse aliantia cu tóte popórele vecine ba chiaru si cu Pacorus regele Partiloru (vedi Plin. *ep.* lib. X, 16) elu avé legaturi de amicie. Proba co intre acelle popóre vecine ce a luatu parte in resboiele Daciloru contra Romaniloru se numerá si Sarmatii, este

Digitized by Google

de noi pe tab. P. figur'a Nr. 4 si 5) si pe Columna Antonina, pl. 33, de si singu

urmatorulu pasagiu d'in **Aurelius Victor,** *Caesar,* c. 13 : «Trajanus quippe primus aut sol etiam vires Romanas trans Istrum propagavit, domitis in provinciam Dacorum pileatis *Sacis* nationibus, Decibalo rege ac Sardonio.», *Sacisque* fiindu de siguru in textu in locu de *Sarmaticisq* (Vedi mai susu, partea II, cap. VIII, notele 75 si 76).

II-lea : «Pe inscriptiunile si monetele celle autentice alle lui Traianu, ellu se numesce *Germa* «*cus* si *Dacicus*, nicairi anse *Sarmaticus*, dupo cum n'aru fi uitatu a se intitulá deco Sarm «aru fi fostu alliati cu Dacii, appartinèndu ambele aceste popóre la càte ua ginte cu totulu differit

Acest'a iarasi nu probeadia nimica, caci contingentulu Sarmatiloru d'in armat'a lui Decebalu era, fora indouiala, totu asia de insemnatu cá insusi poporulu dacu, pentru cá Trajanu sa se in si *Sarmaticus*, pe lenga *Dacicus*. Imperatii nu luau titlurile de invingetori de pe numele po loru venite in ajutorulu inimicului, ci dupo numele poporului principalu in a carui tiarra ei séu neralii loru se luptau si invingéu.

III. «Strabone (VIII, 3, § 13 ad finem) ni arrétta co Dacii si Getii formau ua confederatiu «militara, avendu ua armata communa, une-ori mai mare, alte dati mai mica.»

Am arretatu deja mai susu (partea II, cap. VIII, § 1) co Strabone neflindu destulu de bine i formatu considera pe Geti si Daci ca unulu si acelasi poporu, constatàndu cellu multu intre dens ua deossebire topica, pe càndu Dionu Cassius (67, 6) fostu prefectu allu Panoniei, unde petrecu mai multu timpu, se declara cu totulu contr'a deseversitei loru identitati. In pasagiulu invocatu d'i Strabone VIII, 3, § 13 la fine se spune, co ua data — si anume in timpulu lui Boerebiste — pe ca acellu autoru ilu numesce rege allu Getiloru, — Getii si Dacii (adico locuitorii d'in josu ca si cei d'i susu de cataractele Dunarei) numerá doue sute mii de luptatori, pe càndu acum — càndu scri Strabo, fortiele loru se redusesera aprópe la 40,000. Chiaru déco s'ar puté deduce de aci co *Getii* Dacii formau ua confederatiune militara, nu urmédia se admitemu acellasi lucru si in timpulu l Decebalu, si chiaru déco ilu admitemu, acést'a nu esclude nici de cumu possibilitatea cá *Sarmati* sa fi datu ajutoru Daciloru contr'a Romaniloru.

IV. «Nu numai armele Getiloru si modulu loru de a callarí se assemenau cu alle Sarmatiloru, *dero* «se assemena pene si zaua cea de pelle in forma de soldi de pesce, dupo cum ni spune forte lamuritu «Martialu—; vorbindu despre poft'a lui Domitianu de a purtá ellu-insusi acésta specia de armatura, «*lorica sarmatica*, ellu dice :

«Invia Sarmaticis Domini lorica sagittis
«Et *Martis Getico tergore* fida magis...» (Epigram. VII, 2).

La acésta facemu trei obiectiuni : 1. Tergus, ŏris insemnédia obicinuitu pielle (δέρμα, corium, pellis, cutis), si apoi poeticesce scutu de piele, de bou (1). Asia, Ovidius, Metam. 13, 847 : «Gestasset laeva taurorum tergora septem». Nu suntemu prin nimica tinuti a conveni cu *Forcellini* (*Totius Latinitatis Lexicon*, t. IV, 1885), co : *Martis tergus Geticum* este *lorica*, *thorax*, coci celle doue versuri de susu ne presinta unu intiellesu nu mai pucinu satisfacetoru, traducendu tergus prin scutu :

«Zaua imperatului nepenetrabile de sagetile sarmatice,
Si mai multu assicurata de catu *scutulu geticu* (2) allu lui Marte...»

II-lea. Chiaru déco aru fi vorb'a despre «zaua de pele in forma de soldi de pesce», ce face pe d. Hasdeu a crede co ea se purtá anume de cotra Geti, iar nu de Daci? càndu Martialu, cá toti

(1) Cf. lat. scūtu-m n. scutu + v. slav. ştitŭ m. scutu in locu de skjutŭ, skutŭ. Sensulu propriu ansa este „pelle": „cŭ-ti-s" (=sku-ti-s). (Fick, *Die ehemalige Spracheinheit*, p. 380. G. Curtius, *grundzüge der Griechischen Etymologie*, 1879 a 5-a edit., p. 169: „Der Zusammenhang von σκῦ-τ-ο-ς κῦ-τ-ο-ς (ἐγκωτί), *cu-ti-s* ist unverkennbar."

(2) Poetulu cugeta póte la obiceiulu Thraciloru si Getiloru de a inverti in giuru-le, pe càndu fugiau, scuturi loru mici si usiore, si a le tine apoi la spate (Vedi Xenoph. *Retragerea celloru diece mii*).

Digitized by Google

ke mai josu (95) : «Imperatulu primesce ua deputatiune de Sarmati séu *Geti*». Iai cu multa sicurantia s'aru puté luá dreptu Geti acei calareti de pe basso-relie-alu reprodusu pe tabela X Nr. 2, cari se ineca, vrendu sa tréca, unu rîu îngheţiatu ne a ajutá pe Daci se iá unu castelu d'in màn'a Romaniloru. Se scie co Getii erau ai cu séma callareti, iaru Dacii pedestrii, asia co déca se presuppune co scen'a are cu la Dunare, si anume pe malulu stàngu allu seu, acei callari aru puté fi Geti, lo-itori pe malulu dreptu allu fluviului.

Càtu pentru grij'a si curatieni'a corpului si a haineloru se pare co Getii nu-si dau estulla ostenéla, lasàndu perulu si barb'a sa crésca peste mesura, in neregula; iar ainele sa fie murdare. De aceia Ovidiu ii numesce hirsuti, intonsi, squalidi, tolidi (96). Este de presupusu anca co sapunulu, inventatu si obicinuitu de Scythi, u le remasese cu totulu necunnoscutu.

Getii si scriitorii romani, nu deossibiá intru nimicu pre Geti de Daci, càndu acellasi poetu ceva mai departe in aceiasi carte a VII. 30 pomenesce pe Daci :

«Das Parthis, das Germanis, das, Caelia, Dacis,
Nec Cilicum spernis Cappadocumque toros.»

Càndu ellu amesteca pe Geti chiaru si cu Sarmatii. Asia, in cartea VII, 83, 3 numesce insul'a *getica*, càndu in aceiasi carte, bucat'a 7 a numit-o *Sarmatica*. (Cf. Valer. Flacc. Arg. VIII, 217).

Si apoi in fine :

III-lea. Getii ca si Dacii putéu se pórte zale de piele, fora ca acést'a sa ne determine a contestá existenti'a pe Column'a Trajana a callaretiloru Sarmati. Acesti'a se gasescu anume pe pl. 61—62 ed. Fröhner (Vedi tabl. III unde d'in eróre s'a disu : Cuirasieri *geti*) si 54—55 ed. Fröhner (vedi tabl. X.) dupa cum toti commentatorii de la Ciacone pene la Fröhner, (in editiunea cea mare), au recunoscutu, mai cu séma càndu **Tacitu** *Histor*. I, 79 raporta co : principii si nobilimea Sarmatiloru Rhoxolani (cari anca de la anul 69 p. Chr. sub imperatulu Othon pustiisera Moesi'a) purtau in resboie zale cu soldi de feru, séu de pele, peste totu corpulu *(Cataphractarii* (clibanarii) erau in usu la armatele macedonena, parthica, persana, sarmata si romána. **Tacit** *Hist*. I, 79 : «cataphractarum pondere. Id principibus et nobilissimo cuique tegimen ferreis laminis aut praeduro corio consertum, ut adversus ictus impenetrabile, ita impetu hostium provolutis inhabile ad resurgendum»), acoperindu cu zale si caii, (chiaru si ochii cailoru erau acoperiti cu placi rotunde cu multe gauri) asiá cum suntu callaretii sarmati de pe Columna Trajana si cei patru catafractari de pe unu vasu de auru aflatu in comitatulu Torontalu d'in Banatulu Temisianu. Vedi **Al. Odobescu,** *Cu-una mare d'in thesaurulu de la Novo-Cerkask*, 1879, p. 110 seq., si tabl. XXII ; **I. Arneth,** *Gold und Silber-Monumente K. K. antiken Cabinettes in Wien*, 1850 Wien). Cf. assemenea, Amm. **Marcellinus**, XXII, 15, 16, **Applanus** *Bell. Syriac.* XXXIII : ἡ κατάφρακτος ἵππος ; T. **Livius,** XXXVII, 40 ; **Propertius,** III, XII, 12 despre acelasi portu la Persi si Parthi. Despre Romani cf. C. I. L. III Nr. 99.—**Orelli** 804. Liv. 35, 48 : (equites) loricatos, quos cataphractos vocant ; 37, 40 : tria millia cataphractorum equitum.—**Veget.** 3, 17 : Loricati equites ; 3, 23 : cataphracti. Amm. *Marcel.* XVII, 12 despre armatur'a Iazygiloru : «hastae sunt longiores, et loricae ex cornibus rasis et laevigatis, plumarum specie linteis indumentis innexa ; equorum plurimi castrati.»

(95) «L'Empereur reçoit une députation des Sarmates *ou des Gètes* qui probablement lui offrent leur alliance ou leur soumission».

(96) *Ex. pont*. 1, 5, 74 ; IV 2, 2. I, 2. 108.

Digitized by Google

Spre a insufla mai multa groza, ei isi incondeiau obrazii si corpulu, si cu càtu nille erau mai lungi cu atâtu si védi'a personei era mai mare. (97)

B. Daci

§ 12

Putemu a ne face ua idee esacta despre locuintiele Daciloru, studiindu pe bas relievurile Columnei Trajane diferitele constructiuni dace, ce amu reprodusu pre t S, T si tab. II. V si VIII. Avendu a vorbí mai departe (98) despre acestea d'in pu tulu de vedere architectonicu, ne vomu marginí ací la cate-va observatiuni. Un locuintie suntu simple colibe de lemnu de constructiune usiora (99); altele facu numai d'in scanduri, coperisiulu avendu doue strésini, stau pe trunchi de arbori t iati piedisiu si ingropati in pamentu; suntu numai cu ferestre, si fora usi, asia nu se puté intrá de catu cu unu chiopengu séu usia asiediata orizontalu; iaru in giur au imprejmuire de uluci, destinata, dupo cum ne spune Xenophonte (100), a adepo oile in timpulu noptii. Pe tabela II (101) figureadia in partea stanga doue colibe d'in cari un'a pe pari nalti aprope càtu colib'a; cea-alta cu usi'a in aeru, pare cu te meli'a pe pamentu. Prim'a, intarita de giuru impregiuru de unu gardu de pari, se iá de unii invetiati (102) dreptu *palafitte* séu locuintie lacustre. De si esista óre-care analogie intre colib'a de pe Columna, si intre descriptiunea ce ne-a lasatu Herodotu despre locuintiele Paeoniloru thraci d'in giurulu lacului Prasias (103), socotimu anu

(97) Vedi mai susu nota 25. Affora de Thraci, tatuarea se obicinuiá de Agathirsi, Sarmati, Celti Mossynocki si alte popóre.

(98) Vedi capit. XII.

(99) Tab. *T* Nr. 1.—pl. 99 ed. Fröhner.

(100) *Anab.* VII, 12.

(101) pl. 50—51 ed. Fröhner; ib pl. 79.

(102) D-lu Fröhner a observatu cellu d'anteiu (*La Colonne Trajane*, Paris 1865, p. 91 seq. Id. editiunea cea mare, Nr. 16 pl. 50—51 si Introductiunea) analogiile d'intre architectur'a co'ibeloru dace de pe tabl'a II si cassele lacustre alle Paeoniloru thraci descrise de Herodotu (vedi not'a urmatore). **Neumann** W. (*Ausland* 1867 Nr. 27 [Philologus, t. XXVI, 734] «*Die Pfahlbauten auf der Trajanssaüle*») ajunge la conclusiunea co: precum Herodotu ne descrie in locuintile Paeoniloru thraci celle d'anteiu palafitte, totu astu-felu Columna Trajana ne presenta in tabl'a de susu cea d'anteiu representatiune plastica a loru. (Vedi si **Rückert**, *Die pfalbauten und Völkerschicten Osteuropa's*, Würzburg, 1869. D-lu Odobescu, in congresulu archeologicu tinutu la 1870 in Copenhaga a sustinutu asemenea co acelle constructiuni de pe Columna aru lasa a se banuí si in Daci'a antic'a esistentia a palafitteloru séu locuintieloru lacustre (vedi **Cazalis de Fondouce**, *Congrès d'archéologie préhistorique*, in *Revue des cours scientifiques*, 1870, p. 169).

(103) Herodotu V, 15 si 16. arreta co Megabazos, generalulu lui Darius, dupo ce invinse pe Paeonieni, si ajunse la muntele Pangaeos, unde locuiescu Doberii, Agrianii si Odomantii d'in giurulu lacului Prasias, ii fu peste putintia a invinge si pe acesti'a; d'in causa co ei traiau in lacu chiaru, in chipulu urmatoru: In midiloculu lacului se afla podele de scanduri grósse, pe pari inalti, si communicàndu cu uscatulu numai prin ua singura punte strimta. «Acesti pari incrucisiati, cari sustinéa podelele, fusesera intr'unu timpu batuti in pamentu dupo intiellegerea de obste a locuitoriloru acellui

Digitized by Google

mpreuna cu dd. Desor (104), Joseph Haupt (105), Gooss (106) si altii co nu pote fi rorb'a despre palafitte, de cari s'a aflatu resturi in lacurile Elvetiei, Italiei de Nordu, Franciei meridionale si Germaniei (107). Pentru co, mai anteiu, basso-relievulu ne areta lamuritu unu oppidum dacu pe verfulu unui munte, iar la pole celle doue casióre, si nicairi vre unu lacu; este déra impossibilu a cautá in muntii Daciei sate séu

acu, si in urma, ii batea dupo ua reduiala, care cerea cá fie-ce barbatu, casatorindu-se cu ua femee, a fie datoru a aduce d'in muntele Orbelu, si sa bata in lacu trei pari incrucisiati; si obiceiulu loru este cá fie-ce omu sa se casatorésca cu mai multe femei. Chipulu de a locuí in intru este co fie-care are colib'a sea, in care locuesce, construita pe podele, printre cari, pentru despartire, se deschide ua usia care se scobora pene in lacu. Ei lega pe micii loru copii cu ua fringhie, de frica sa nu cadia in lacu, si hranescu caii si vitele de povara cu pesce.»

«Τοὺς δὲ σταυροὺς τοὺς ὑπεστεῶτας τοῖσι ἰχθύσι τὸ μέν κου ἀρχαῖον ἔστησαν κοινῇ πάντες οἱ πολιῆται, μετὰ δὲ νόμῳ χρεωμενοι ἱστᾶσι τοιῷδε· κομίζοντες ἐξ οὔρεος, τῷ οὔνομά ἐστι Ὄρβηλος, κατὰ γυναῖκα ἑκάστην ὁ γαμέων τρεῖς σταυροὺς ὑπόστησι· ἄγεται δὲ ἕκαστος συχνὰς γυναῖκας. οἰκέουσι δὲ τοιοῦτον τρόπον, ἀρτέων ἕκαστος ἐπὶ τῶν ἰχθύων καλύβης τε, ἐν τῇ διαιτᾶται, καὶ θύρης καταπακτῆς διὰ τῶν ἰχθύων κάτω ἀρεούσης ἐς τὴν λίμνην. Τὰ δὲ νήπια παιδία δέουσι τοῦ ποδὸς σπάρτῳ, μὴ καταχυλισθῇ δειμαίνοντες. Τοῖσι ἵπποισι καὶ τοῖσι ὑποζυγίοισι παρέχουσι χόρτον ἰχθύς.

Déco in fundulu lacului Prusias, numitu adi Tachynos, se afla resturi d'in antic'a locuintia a Paioniloru, ne lipsesce pene acum ori-ce sciintia. **Lubbock,** *l'homme préhistorique*, tr. Barbier, Paris 1876 p. 162 dice: «Un de mes amis qui habite Salonique, m'a assuré que les pêcheurs du lac Prasias demeurent encore dans des huttes en bois construites sur l'eau comme au temps d'Hérodote.» — **Deville** rapporta (*Revue archéol.* 1868, vol. II. p. 412) co a vediutu langa Strymon remasitie de locuintie lacustre, cum si pe tiermurile Thraciei si in partea orientale a Macedoniei. Acelasi chipu de locuintia se regasesce la triburile d'in Sumatra, Borneo, insulele Caroline si in Nou'a-Guinea (Dumont d'Urville, *Histoire* IV, 607) cum si in insulele d'in Irland'a numite *Crannoge* (Vedi Lubbock, op. cit. p. 163 seq.) Aspectulu ce puté presentá unu satu pallustru vedi-lu intre alte la **Sacken,** *Über die vorchristlichen Culturepochen Mitteleuropas und die Quellen der deutschen Urgeschichte*, Wien 1862, fig. 9.

Compara celle de susu cu urmatórea descriptiune despre colibele de pescari pe Wolga:

«The huso enters the rivers to spawn earlier than the sturgeon, generally about mid-winter, when they are still covered with ice. At this time the natives construct dikes across the river in certain parts, formed with piles, leaving no interval that the huso can pass through; in the centre of the dike is an angle opening to the current, which consequently is an entering angle to the fish ascending the stream; at the summit of this angle is an opening, which leads into a kind of chamber formed with cord or osier hurdles, according to the season of the year. Above the opening is a kind of scaffold, and a little cabin, where the fishermen can retire and warm themselves or repose, whem they are not wanted abroad. No sooner is the huso entered into the chamber, which is Known by the motion of the water, than the fishermen on the scaffold let fall a door, which prevents its return to seaward; they then, by means of ropes and pulleys, lift the moveable bottom of the chamber, and easily secure the fish» (Kirby, Bridgewater Treatise, vol. I p. 108).

(104) ap. **Cazalis** l. c.

(105) *Die dacische Königs-und Tempelburg auf der Columna Trajana*, in *Mittheilungen der K. K. Central Commission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale*, 1870, Wien.

(106) *Archiv des Vereines für Siebenbürgische Landeskunde*, N. F. XIV, 1 Heft, p. 94.

(107) Vedi **F. Keller**, in *Mittheilungen der antiquarischen Gesellschaft in Zurich*, bd. IX, XII, XIII, XIV heft 1 u. 6. — **Fr. Troyon,** *Habitations lacustres des temps anciens et modernes*, Lausanne 1860. — **I. Staub,** *Die Pfahlbauten in den Schweizer-Seen*, 1854. — **F. Maurer,** in

Digitized by Google

cetati lacustre (108), cu atatu mai multu co allaturi de colib'a construita pe pari, se afla, dupa cumu diseramu, alt'a ce sta d'a dreptulu pe pamentu. Si apoi, parii ceta-

«*Ausland*» d'in 1864/65; — **Hassler**, in *Deutsche Vierteljarsschrift*, 1865. — **Virchow**, *Pfahlbauten.*, — **Iahn u. Uhlmann**, *Die Pfahlbaualterthümer von Moosseedorf.* Bern, 1857. — **Desor**, *Les Palafittes ou constructions lacustres du lac de Neufchâtel*, — Paris 1865. — **Lindenschmitt**, *Die vaterländischen Alterthümer der fürstl. Hohenzoller'schen Sammlungen zu Sigmaringen*, Mainz 1860, p. 174. **Reinhold Pallmann**, *Die pfahlbauten und ihre Bewohner*, Greifswald 1866, si darea de séma despre dens'a, in *Allgem. Zeitg.* 1867, *Beilage* Nr. 185—188, de **Felix Dahn** — **Rückert** op. cit. — **Gastaldi**, *Nuovi cenni sugli ogetti di Alta Antichita trovati nelle torbiere e nelle marmiere dell' Italia.* — **Stoppani**, *Prima ricerca di Abitazioni lacustri nei laghi di Lombardia. Atti della Soc. italiana di scienze naturali*, 1863, vol. V, p. 154.

(108) Este curiosu co d. Hasdeu, (*Istoria Critica*, ed. II, p. 230—233) cata se esplice lips'a locuintieloru lacustre in poetulu Ovidiu prin acea co baltile dobrogiane, ca si alle unei parti d'in Romania, «nu suntu nici francamente dulci, nici francamente sarate,» caci altmintrelea poetulu trebuiá neaperatu se mentionedie asemeni locuintie, déco aru fi esistatu! Iar dreptu probe co pe Columna Trajana avemu anume sate séu cetati lacustre, «tote in Temesian'a» este co «baltile d'in Temesian'a suntu atatu de inoffensive, in catu anume printre Banatieni s'au cullesu essemplele cellei mai estraordinare longevitati, buna óra de peste 160 de anni.»; apoi co, dupo spus'a lui Herodotu (V. 8—10). Siginnii avéu niste cai forte mici, si «anume regiuniloru cu palafitte appartinéu intr'ua epoca «*pre-istorica* speciele animale celle mai menunte, éra mai cu séma niste calusiei de totu in miniatura» si, in fine, co, Siginnii erau marfasi, cea-ce correspunde cu caracterulu industrialu allu palafiteloru. In acestu chipu esplicàndu lucrurile, autorulu, fora indouiala, nu póte de càtu a se «magnli de a fi dobenditu urmatorele trei resultate destulu de importante: 1. Locuintie lacustre *essistau* sub Erodotu si pene in epoc'a dacica in Temesiana; 2. Locuintie lacustre *n'au essistatu* pe tiermulu danubianu ambilateralu de la Ialomitia in giosu; 3. Locuintie lacustre *au pututu essiste* in Olteni'a, considerata ca unu territoriu intermediaru intre celle doue punturi estreme de mai susu.»

Pentru noi anso remàne constatatu: 1. co pene astadi nu s'a gasitu in Temisian'a séu Olteni'a nici-ua urma de locuintia palustra, si deci nu trebue sa conchidemu la essistenti'a loru in vechime dupo longevitatea Banatieniloru séu dupo poporatiunea robusta a Mehedintiului, caci atunci aru trebui sa intempinamu la totu pasulu palafitte, chiaru si pe verfulu muntiloru; nu mai pucinu anco, dupo celle doue colibe construite pe pari ce se vedu pe Columna Trajana, alaturea cu altele fora pari cladite d'a dreptulu pe pamentu, si fora vre-unu indice de lacu séu balta impregiuru; 2. co speciele animale *mici* d'in period'a preistorica gasite in lacurile Elvetiei nu suntu de confundatu cu caii cei mici ai Sigynniloru, pentru ca: din acelle specii animale, numai vulpile si mieii paru mai mici de catu suntu acumu, pe càndu tote remasitile de callu (la Wangen s'a gasitu unu singuru dinte, la Moosseedorf numai unu osu metatarsu; la Robenhausen, unu singuru osu alu tarsului; la Wauwyl cate-va ose, si la Nidau numai mai multe osseminte), apartinu varietatii domestice (Equus caballus). (Vedi *Lubock*, op. cit., p. 184); si déco in unele locuri, cum buni-óra la statiunea lacustra Moeringen (lacul Bienne), si la Vaudrevanges s'a gasitu cateva zabale de bronzu cu dimensiuni mici (Vedi **Al. Bertrand**, *Archéologie Celtique et Gauloise*, Paris 1876 p. 215 seq.—**I. Gozzadini**, *De quelques mors de cheval italiques*, Bologne, 1875) cari aru permite sa conchidemu ca in epoc'a lacustra caii erau de ua talia mai mica de catu cei de asta-di (partea zabalei ce se pune in gura atinge la zabal'a de la Moëringen numai noua centimetre de lungime, iar la celle de la Vaudrevanges anca nici atat'a—pe candu la zabalele cailoru moderni lungimea variadia de la 12—15 centimetre) lucrulu s'aru puté esplicá intr'altu chipu. Sigynnii cei cu cai mici si cárni, cu perulu lungu de cinci degete (Herodotu V, 69) facèndu comerciu cu Ligurii locuitori mai susu de Marsilli'a (dupo ua glossa a lui Herodotu forte vechia), trebuiá probabilu pentru a ajunge aci, sa traversedie

Digitized by Google

tiloru lacustre, dupo cumu observa d. Desor (109), nu se vedéu d'în apa, talp'a cladireloru asiediata pe densii, fiindu la nivelu cu ap'a, — pe càndu pe Columna ei suntu forte visibili.

Pe aceiasi tabla II, in intrulu cetatiuei, se afla ua mica cladire si ua curte circulara de uluci, ambele separate de pamentu prin pari (110), precum si pe pl. 79 ed. Fröhner (111) ne 'ntempina asemenea casa incongiurata de uluce facute, cá si acumu,

Helveti'a, unde puté aduce cu densii si d'in acei cai mici cari erau forte buni la trasura. (Asemeni ai sigyni Strabo (XI p. 520) ii gasesce in Caucasu. Vedi *Bertrand*, op. cit. care sustine parerea acest'a si **André Sanson**, *les Migrations domestiques [Revue de philosophie positive*, 1872*]* cari atribue caii cei mici d'in Franci'a, caii bretoni si cei limuseni mai cu séma, unei rase orientale aduse in Galli'a de triburi asiatice, intr'ua epoca departata).

3. Co Sigynnii puté fi comercianti, fora cu tóte astea sa fie siliti a duce in pretinsele colibe lacustre d'in Temisian'a viati'a rheumatico-amphibica la care-i osindesce d. Hasdeu, fora scirea lui Herodotu séu a vre unui autoru vechiu séu modernu, nu este trebuintia de nici-ua proba. Déco Franz Maurer (in *Ausland*, 1864, Nr. 39 seq.) si Reinhold Pallmann *(Die Pfahlbauten und ihre Bewohner* 1866) vedu in palafitte nisce tarabe alle negutiatoriloru semitico-hellenici, cari si aru fi pasitu locuintiele, hainele si utensilele lóru commode pentru a se vîrî in visiunile aquatice alle Helvetiei si sa traiasca cá selbaticii, acést'a este ua parere de multu combatuta si de nimeni acceptata — afara dora de autorulu *Istoriei Critice* (Vedi *Algem. Zeitg.* 1867 Beilage Nr. 185 seq.). Prin urmare nu intiellegemu cum «Erodotu atesta indirectamente prin importantissimulu seu pasagiu despre caii Sigyniloru presenti'a locuintieloru lacustre in Temisiana»; si in fine

4. Catu despre theori'a dupo care locuintiele lacustre nu puté fi de cátu numai pe lacuri «francamente dulci» séu «francamente sarate» pe lacuri adica *omogene*, iaru nici ua data pe celle mixte, cata sa martorisimu, co ea este cu totulu noua: Nici Herodotu care vediuramu co descrie palafittele Pāoniloru de pe laculu Prasias (V, 16), nici Hippocratu care vorbesce despre palafittele locuitoriloru de langa Phasis (t. 2, p. 61 ed. Littré, 18 si 83 ed. K. Petersen), nici Strabo si Caesar cari arretta co Belgii obicinuiau a se ascunde d'innaintea inimicului in colibe de lemnu cladite in balti, nici Apollonius de la Rhodos (Argonauti IV, vers 635) Suidas, (v. Allobriges) etc., nici cei ce au vorbitu pe largu despre locuintiele de adi lacustre d'in Sumatra, Borneo, Nou'a Guinea, séu despre celle vechi d'in Elveti'a, Itali'a, Franci'a, Scoti'a, Irland'a, Germani'a, Austri'a, — nu scimu sa fi observatu co selbatecii loru locuitori erau asia de inaintati cu cunnoscintiele hygienice in catu se gasea in stare a face ua distinctiune pathologica intre lacuri, fugindu de celle dulci-sarate séu de celle cu apa dulce mestecata cu apa minerala, fiindu-ca lucrarea acestor'a pathogenica este febrifera si omoritóre, pentru a allege de locuitu numai acelle lacuri cari suntu «francamente dulci séu francamente sarate».

(109) **Cazalis**, l. c.: «M. Desor dit que l'on pourrait en effet, à première vue, croire qu'il y a des indices de stations lacustres dans des cabanes sur pilotis, figurées sur la Colonne Trajane. Mais si l'on fait attention que les pilotis des cités lacustres ne se voyaient pas, le plancher qu'ils supportaient étant au niveau de l'eau, on doit plustôt penser que ces figures représentent simplement des vedettes comme celles qui se trouvent sur les bords du Danube».

(110) Raph. **Fabretti**, *de Columna Traiani Syntagma*, Romae MDCXC, p. 18—19 le tine dreptu hambare séu patule pentru grane: «In eisdem Castris post num. 137 bina aedificia ex tabulis, tignis seu stipitibus suffulta, quadratum alterum, alterum verò rotundum, granaria mihi exprimere videntur».

(111) **Fröhner**, *Colonne Trajane*, ed. mare, ap. Nr. 48 (pl. 79—81). «L'une des maisons, entourée d'une clôture de planches, est une espèce de palafitte du genre de celles que nous avons rencontrée. De nos jours encore, les huttes bâties sur piquets sont en usage dans les pays du Bas-Danube.»

Digitized by Google

de blani retezate piedisiu la verfu, semenendu pichetelorु de graniceri romàni d'in insulele Dunarii, séu colibeloru de pe la munte, fora ca sa putemu conchide d'in nici-un'a d'in ele esistenti'a palafitteloru séu locuintieloru lacustre in Daci'a in timpulu lui Trajanu.

Coljb'a conica coperita cu trestie ce se vede pe basso-reliefulu : *Duculu luptandu* conservatu in museulu Luvrului d'in Paris amintesce casele Quadiloru celle in forma de cosiu si invelite totu cu trestie de pe Column'a Antonina (112), cumu si colibele celtice, descrise de Strabo (IV, 4, 3), co se facé d'in scanduri si d'in gardu, in forma circulara, iar coperisiulu loru immensu semená unoru cupole. (113)

Insa alaturi cu asemeni case primitive Column'a ne aréta si constructiuni pe unu planu mai nou. cum de esemplu acea casutia de pétra cu frontonu triunghiularu ce se vede pe tabl. V (114) séu cea cu numerulu 7, tab. T facuta de bucati de pétra bine taiete, cu ua singura facia (*pignon*), cu acoperisiulu de scanduri de bradu, si cu doue etajuri, cellu de josu avendu numai usia, d'asupra cari'a este ua mezenina prin care vine lumina in etajulu de susu. Ulucile d'in prejm'a casei suntu de blani late si nalte, ascutite la verfu.

In cetati, fora 'ndoiala, casele ni se presenta mai commode, frumose, elegante si compuse d'in mai multe camere; vedemu in elle chiaru palate, castelluri si turnuri de aperare, edificii publice, despre alu caror'a stylu si technica vomu avé a ne occupá mai departe, ca sí despre oppidele si cetatile intarite dace.

§ 13

Interiorulu si mobilierulu caseloru tieranesci trebue sa fi fostu de ua mare simplicitate, ca si viati'a poporului; uneltele domestice mai tóte de pamentu, pucine de lemnu, si forte raru de metalu. De acea sapaturile facute in càte-va puncte alle Romaniei si Transilvaniei a datu la ivéla: mesciore, linguri, urciore, urciorusie, borcane, opaitie, bardace, cane, causie, gavane, covatiele, strachini, strecuratori, tipsii, tieste, plosci, instrumente de tiesutu, de lustruitu séu de sclivisitu, tóte uneltele casei tóte de pamentu, destullu de variate prin forme, ornamentatiuni si fabricatiune (115). — Anso cum civilisatiunea locuitoriloru nu se desvolta nicairea intr'unu chipu egalu, rapporturile topice producèndu stari culturale deosebite — de si contimpurene, — asia si la Daci, class'a celloru avuti de prin oppide si cetati, erá in positiune sa si procure si utensile de bronzu, de argintu si de auru, sa mobiledie casele cu lucruri scumpe si lucraturi frumose, avèndu gustulu bunului traiu, si chiaru óre-care aplecare cotre luxu, dupo cum dovedescu : nu numai obiectele aflate in Transilvani'a : cutite, cupe, vase tripode de arama, cazane de bronzu, objecte de podoba,

(112) Vedi I. Grimm, *Kleinere Schriften*, II, p. 142 Berlin 1865.

(113) Cf. M. Vitruvius Pollion II, 1 : «aedificia constituuntur.... in Gallia.... scandulis robustis aut stramentis.» Caesar V, 43 si VIII, 5.

(114) pl. 70 ed. Fröhner.

(115) Vedi tab. K, L si M si descriptiunea loru pe largu mai la valle.

Digitized by Google

fibule, braciari, verige, totu felinlu de giuvelle — d'in care amu reprodusu mai multe pe tab. F. G. M; nu numai stralucirea si bogati'a armeloru loru decorate cu ornamente ciselate in auru, argintu si pietre scumpe (vedi tab. C, D, E, F, Q si R), despre cari vomu avé a vorbí pe largu mai departe, déro dovedescu si scriitorii antici-tatii cari arreta bogatiele de auru si argintu luate de Trajanu de la Daci (116), bogatii ce ajunsera imperatului a zidí intregulu foru de la Rom'a (117), si a indiestrá in drept'a si in stang'a templele d'in imperiulu seu. (118)

§ 14

Nutrimentulu poporului dacu, care ducé mai multu ua viatia de pastori si agricoli, se compunea d'in lapte, brîndia, vegetale si cereale (119). Carnea, care de altmintrelea nu lipsea Daciloru, coci atatu venatulu de prin munti si padurile intinse, catu si numerósele ciredi de vite, le-o oferea cu prisosintia, se pare a nu fi fostu cu totulu interdisa d'in scrupule religióse, ca la Geti, — de si pentru vinu Strabo (120) ne spune co d'in ordinulu pontificelui dacu Deceneu ei stîrpira tóte viile, si traira fora de vinu. Probabilu co acésta mesura restrictiva fusese provocata prin abusulu ce Dacii, cá si Getii si toti Thracii, faceau de beuturi spirtuose, si privé mai multu poporulu de giosu, de càtu nobilimea. (121)

(116) **Ioannes Lydus**, *de magistratibus* l. II, 28, dice co Trajanu a luatu de la Daci cinci milliére de litre de auru si diece millióne de litre de argintu, cifre ce ni se paru camu esagerate.

(117) **Gellius**, *Noct. attic.* XIII, 24 : In fastigiis fori Traiani simulacra sunt sita circum undique insurata equorum atque signorum militarium ; subscriptum est : EX MANVBIIS. Quaerebat Favorinus cum in area fori ambularet, quid nobis videretur significare proprie manubiarum illa inscriptio. Tum quispiam qui cum eo erat, «ex manubiis», inquit, «significat ex praeda ; manubiae enim dicuntur praeda, quae manu capta est.»

(118) Pe Column'a Trajana se vede (pl. 169—171 ed. Fröhner) mai multi soldati románi ducèndu catiri incarcati cu unu numeru enormu de vase de argintu si auru (ἐκπώματα, σκευῇ) intre care si serviciulu de messa allu lui Decebalu (pe tab. G. fig. Nr. 15—19 amu reprodusu obiectele visibile pe Columna d'in acestu serviciu), si alte vase si obiecte (cum de esemplu unu splendidu cornu de rimbru pentru beutu) pe cari Trajanu, in timpulu expeditiunei d'in Orientu, le consacrà lui Jupiter Kasios in sanctuarulu d'in giurulu Seleuciei in Syri'a : «Κάσιος Ζεὺς, ἔνθα Τραϊανὸς ἀνέθηκε κρατῆρας. ἀργυροῦς, καὶ κέρας βοὸς παμμέγεθες κεχρυσωμένον, ἀκροθίνια τῆς κατὰ τῶν Γετῶν νίκης. καὶ ἐπιγράμματα ἐν τοῖς ἀναθήμασιν 'Αδριανῷ πεποιημένα· Ζηνὶ τόδ' 'Αινεάδης Κασίῳ Τραϊανὸς ἄγαλμα» κ. τ. λ. **Suidas**, Vo Κάσιον ὄρος. Pe pl. 171 si 172 ed. Fröhner ua capetenie daca tine in mâna ua tava plina de giuvelle ce se gatesce a le oferí lui Trajanu ca se-i crutie viati'a ; altii se vedu inaintea imperatului cum ii presinta daruri si i implora iertare.

(119) In sapaturile de la Vodastra, distr. Romanati, d. Bolliacu (*Trompetta Carpatiloru* 1876, Nr. 1255) ne spune co a gasitu semintie calcinate, lintisiora, susamu si meiu, iar intr'unu vasu de pamentu negru : scoici si melci. (Vedi fig. Nr. 20 acelasi numeru allu diarului). — Passagiulu d'in Columella VII, 2 citatu mai susu in not'a 66 se póte referi la Daci cá si la Geti.—Pe Column'a Trajana pl. 142—143 ed. Fröhner se vedu legionari románi cum secera holdele de grîu alle Daciloru, iar pe pl. 159—160 multe provisiuni de grîu ce Romanii gasira in lagĕrulu parasitu de Daci.

(120) l. VII, c. 3, § 11.

(121) Vedi anco si cap. urmatoru.

Digitized by Google

§ 15

Portulu obicinuitu allu Daciloru pre Column'a Trajana consta din : I. sagum (σάγοι, saga) care puté tine locu de mantia si de tunica de d'asupr'a. Era ua haina diversu colorata si cu lucraturi frumose de flori, deschisa 'nainte, spintecata pucinu la spate, cu manece lungi séu scurte, lunga pene aprópe de genuchie si stransa la talia prin ua cingetóre, semenandu kaftanului cu maneci lungi (χειριδωτὸς χιτών (122). Celle ordinare se facea d'in lana aspra si latiossa, si se numiau laenae λαῖναι séu linnae (123). Se purtá si ver'a si iern'a, celle pentru iarna fiindu neaparatu d'in materie mai grosa, cá sa apere corpulu contra frigului.

II. Ua mantia aruncata pe spate si prinsa tiépanu cu un'a séu done agrafe (ωρεί) pe umerulu dreptu, cu marginile simple séu lucrate cu ciucuri. (124)

III. Nadragi (braccae βράκαι, ἀναξυρίδες) cu cute josu si bagati in incaltiaminte, care consta intr'unu feliu de opinci legate cu nojitie. (125)

IV. Ua caciula, care imiteadia bonnetulu phrygianu (126), asemenandu-se càndu fesului fora ciucure (127), càndu caciulei resfrante a munteniloru nostri (128), càndu tiurcei celleï mari mocanesci (129), càndu in fine iá form'a unui conu retezatu (130).

(122) Pe unu basso-relievu d'in museulu nationalu d'in Pestha se vede unu specimenu de acésta haina, correspundietoriu cu totulu descriptiunei facute de Strabo IV, 14, 3. (**Deajardins**, *Monument. épigr. du musée national hongrois*, in f. pl. XXXII Nr. 198, monumentulu funerariu allu lui Aurelius Verus).— Pe tab. V : Supunerea unui tribu dacu, amu reprodusu unu basso-relievu de pe Column'a Trajana care representa portulu femeiloru dace, allu barbatiloru si allu copiiloru daci. Haina acestor'a este spintecata la spate si d'innainte, semanendu unei tunice femeiesci. Vedi si pl. 120 si 121 ed Fröhner.

(123) **Strabo** IV, 14. 3; **Issidoru de Sevilla**, *Origin.*, XIX, 23.

(124) Pe pl. 47—50 ed. Fröhner se vede mantia cu ciucuri pe de margini purtata de unu piloforu ; iaru pe pl. 52—53 in asemenea mantia cu ciucuri suntu imbracati comatii (poporulu de josu cellu cu capulu gollu) veniti cá soli de pace la Trajanu. Mai vedi mantie cu ciucuri la comati pe plan. 75—76, si la simpli soldati pe pl. 143. Cf si pl. 129—130.

(125) Pl. 42 ed Fröhner costumulu unui spionu dacu prinsu si dusu legatu. Acest'a, cu perulu mare, cu barba si mustati, porta : *sagum* cu maneci scurte, de nu cum-va artistulu n'aru fi vrutu se le indice sumese, spre a se vedé mai bine manile legate alle spionului; apoi, ua mantia simpla si nadragi bagati in opinci. Cf. pl. 113 ed. Fröhner, si tab. I, II, III, IV, V, VIII, si lit. N. O. P. X.

(126) Vedi bonnetulu phrygianu allu cavalerului de la Pelinna, tab. lit. V, Nr. 1 ; allu prisonierului dacu tab. P. fig. Nr. 7, si ib. fig. Nr 1.

(127) Tab. I, III, IV, V, VIII.

(128) Tab. O, Nr. 3.

(129) Tab. *U*.

(130) Tab. P. Nr. 4. 5, — Fröhner, pl. 129—130. Compara form'a astui bonnetu cu celle de pe Column'a Antonina, pl 33 si cu caciulele nalte si ascutite alle resboiniciloru Messapieni de pe unu vasu d'in Itali'a meridionale (**Gerhard**, *Apul. Vas.* I, 2 si **Daremberg et Saglio** *Dictionn. des antiquités Grecques et Romaines*, p. 674, fig. 793) si alle Scythiloru, despre cari vedi mai susu not'a 79.

Digitized by Google

Ea erá reservata, dupo Cassiu Dion (131), principiloru, iaru dupo Iordanes (132) preotiloru daci, — ceea-ce in multe casuri, lucrulu trebue sa fi fostu acelasi. Numele seu technicu era κυρβασία (133), numele genericu ansa πίλος βαρβαρικός, iaru cellu latinescu *pileus*, tiara, de unde si espresiunile πιλοφόροι (134) si *pileati* (135), date nobilimei dace. Inclinàmu a crede co acelasi rolu ce jucá la Macedoneni causi'a regale cu purpura si diadema séu legatur'a regale (136), καυσία βασιλική, καυσία διαδηματόφορος, ilu jucá fesulu κυρβάσια la Daci. Erá déro unu insemniu allu puterii regale (137), unu privilegiu esclusivu allu regelui si allu principiloru d'in famili'a regale, acordatu si unui ore-care numeru de nobili si de oficieri regesci numiti πιλοφοροι séu *tarabosti*, adica purtatori de tiara (n. pers. târbus, caciula ascutita, pileus), la Daci, si *purpurati* la Macedoneni (138). De aceia, grij'a ce pune artistulu de a representá pe Columna unele persone cu asemeni caciule, se esplica lesne, elle avendu valorea unui insemniu ce indica ua persona de ua trépta inalta (139),

(131) l. LXVIII, 8, 9: Ἐπεπόμφει μὲν καὶ πρὸ τῆς ἥττης πρέσβεις, οὐκ ἔτι τῶν κομητῶν, ὥσπερ πρότερον, ἀλλὰ τῶν πιλοφόρων τοὺς ἀρίστους. **Petrus Patricius**, *fragm.* 5, in *Fragmenta hist. graec.* IV, 185.

(132) *De reb. Geticis*, c. 10. Graecisque consimiles, ut refert Dio.—Qui dixit primum Tarabosteos, deinde vocitatos Pileatos hos, qui inter eos generosi extabant: ex quibus eis et reges et sacerdotes delinabantur.»— Pe pl. 156 ed. Fröhner pare co figurédia preotii daci cu tiar'a pe capu.

(133) **Erotianus**, *Glosae in Hippocratem*, s. v.

(134) **Criton**, *Getica* in *Fragm. hist. graec*, t. IV, 374. — **Dion Chrysostomus**, *Orat.* LXXII, t. II, 246 ed. Dindorf.

(135) **Aurelius Victor**, *de Caes.*, c. 13. Cf. nota 94 de mai susu. — Textulu din **Paulinus**, *Carmen de Niccta, Daciae Episcopo*: «Et Getae currunt et uterque Dacus, qui colit terrae medio, vel ille divitis multo bove pileatus accola ripae» nu pote servi pentru Dacii proprii.

(136) Erá unu feliu de pelarie larga de pisla, particulara Macedoniloru (**Polux**, *Onomasticon* X, 162, **Eustathius** *in Odysseam*, 1399) cu marginea despartita si resfrinta in susu, cu fundulu impodobitu cu unu latu ornamentu circularu, cea-ce facea pe Plautu, atribuind-o in specialu Illyriloru, a'o compare cu ua ciuperca:

«*Sycophanta.* Advenio ex Seleucia, Macedonia, Asia atque Arabia.
Charmides. Pol! hic quidem fungino genere est; capite se totum tegit.
Illurica facies videtur hominis, eo ornatu advenit.»

Cu astu-feliu de palarie se representa Macedoni'a personificata pe monedele proconsulelui C. Antonius, si alle imperatului Hadrianu cu legend'a RESTITVTORI MACEDONIAE (**Cohen**, *Médailles Consulaires* pl. IV fig. 22; *Médailles impériales, Adrien*, No. 1078).

(137) Καυσία διαδηματόφορος cu care se representa primii monarchi ai Macedoniei, cum si Alessandru cellu mare remase dupo mórtea acestui'a cá insemniu allu puterii regesci in tote statele formate dupo impartirea imperiului macedonicu, de la Egyptu pene in Bactriana (**Plutarchu**, *Antoniu* 54; **Herodotu** IV, 8).

(138) Numiti astu felu pentru co purtau causia si chlamida purpuria: Ἐξῆν γὰρ Εὐμενεῖ καὶ καυσίας ἐλουργεῖς καὶ χλαμύδας διανέμειν, ἥτις ἦν δωρεὰ βασιλικωτάτη παρὰ Μακεδόσιν. **Plutarchu**, *Eumene* 8. Vedi la **Heuzey**, *Mission archéol. de Macédoine*, pl. 20 causia macedona.

(139) Asia vedemu pe pl. 82—83 ed. Fröhner unu mare demnitaru allu lui Decebalu, ingenuchiatu inaintea lui Trajanu, co porta in capu ua tiara principlara de aceiasi forma cu tiar'a regale a lui Decebalu de pe plan. 101—104 si 177—178, si cu tiar'a ce are bustulu reprodusu pe tab. N. fig. Nr. 1. De siguru co tiar'a regale avé unu semnu destinctivu de a supusiloru regelui; ansa pe

Digitized by Google

deosebita de clas'a de josu, κομῆται séu *capillati*, pe care o arretta cu capulu golu. D'in arretarile lui Dion Cassius (140) se scie co Decebalu in primulu resboiu trimise inaintea lui Trajanu ua deputatiune alesa spre disprotiu, nu dintre principi séu preoti (pilofori), ci d'in poporulu de josu, *comati*; si numai càndu imperatulu se apropià invingètoru de capital'a daca, regele se induplecà in fati'a pericolului a trimite ambassadori nobili, si in celle d'in urma a veni chiaru singuru in persóna cu toti dignitarii sei. In conformitate cu spusele scriitorului grecu, Column'a ne representa prim'a deputatiune (141) fora caciule, pe càndu celle d'in urma (142) figureadia cu κορβασία pe capu. Aceiasi caciula κορβασία serva a deosebí in lupta pe oficerii superiori daci de cotre soldatii de rendu, cari nu porta nimica pe capu (143). Ea se face, de pele séu din pîsla. (144)

Costumulu femeiloru dace consta: d'in ua tunica cu maneci, lunga pene la glesne, adesea chiaru pene la pamentu, cu mici cute, deschisa pucinu la gûtu (145), si la midilocu incinsa; pe d'asupr'a, ua mantia cu, séu fora, maneci, scurta, si une-ori strinsa cu unu cordonu, si d'in ua bucata de materia (inu séu canepa) cu care elle îsi inveluiau perulu capului (146) in chipu gratiosu.

monumente acest'a nu se pote deossebí. Palaria regiloru macedoni avé diadema, (Plutarchus Eumene 8, Atheneu 527), adico ua esiarpa de stofa fina tiesuta cu auru, μίτρα, si indoita in asia chipu ca formá ua fasia ingusta, alle cari'a capete cu ciucuri cadéu pe spate. **Val. Maximus**, VII, 2, 7 numesce diadema: «Candida fascia». In Orientu ansa diadem'a era de metaluri preciose. **Iustinus** XII, 3: «Post haec Alexander habitum regum Persarum et *diadema insolitum antea* regibus Macedonicis, velut et leges eorum, quo vicerat, transiret, assumit.» De siguru, aci e vorba despre diadema metalica cá portu de capu regescu in Oriente, si care nu se obicinuiá la Macedoni. Vedi **Al. Odobescu**, *Cununa mare d'in thesaurulu de la Novo-Cerkask*, Bucuresci 1879 p. 21, 31 seq.

(140) l. XLVIII, 8. Cf. **Petrus Patricius** *fragm.* 5. *Fragm. hist. Graec.* V, 185.

(141) pl. 51—52 ed. Fröhner.

(142) pl. 82—83, 101—104 id.

(143) Pe unele monede imperiale Daci'a porta in capu caciul'a resfranta, ce semena bonnetului phrygianu. Asia, pe medaliile lui Traianu cu REV. DACIA. AVGVST. PROVINCIA. S. C, si alle lui Philippu Arabulu (an. 244, 245 p. Chr.) cu inscr. IMP. M. IVL. PHILIPPVS. AVG. RV. PROVINCIA DACIA AN. I. Vedi **M. I. Ackner**, *Dacien in den antiken Münzen* (Mittheilungen der K. K. Comm. zur Erhalt. der Baudenkm. 1862, b. VII; 164 seq.. 222).

(144) Bucati dintr'unu bonnetu de pîsla s'a gasitu la Phangeri'a. (*Comptes rendus de la Commission impériale de St. Petersbourg* 1859, pl. XIV).

(145) Tabl. O Nr. 4.

(146) Tabl. O, si tab. V. Unele porta siortiu, si unu feliu de vestonu fora maneci, incinsu fiindu peste talia. La altele mantau'a se vede aruncata peste umeru intocmai ca ua esiarpa, iar tunica lunga si fora incingetóre. Vedi tab. V si pl. 53—54. Cf. pl. 113, 121 ed. Fröhner.— Obicinuitu se purta multe haine unele peste altele, mănecele hainei d'asupr'a fiindu mai scurte de catu alle cellei de desubtu, şi strinse cu panglica peste cotu, séu ceva mai in susu (fig. Nr. 4, tab. lit. *O*). Une ori se puné pe spate ua mantela rotunda innodata inainte la talia (ib. Nr. 4), séu ua haina largă pe care o stringea in spate facendu dintr'ensa unu nodu ce-lu prindea cu unu acu (pl. 120—121 ed. Fröhner. Croial'a rocheloru dace constá d'in doue foi, un'a d'inainte si alt'a d'in deratu, ambele cusute la umere şi de amendoue partile in josu, afara de gaurile maneceloru; iara la gûtu tivite si cu unu siretu petrecutu ca sa se lege. Manecele mai largi la bratiulu de susu, deveniau strimte la cellu de

Digitized by Google

Unele porta pe capu mahrama alba, altele bonnetu frumosu lucratu, in form'a aprópe

josu.—Pentru a fi mai clari reproducemu dupo Karl Köhler (*Die Trachten der Völker in bild und schnitt*, Dresden 1871, erster theil, p. 76—79, fig. 76 77 si 80) tiparulu unei rochi dace, (fig. 1) allu unei haine si mantele barbatesci dace (fig. 2 si 3), cu mesur'a in centimetre.

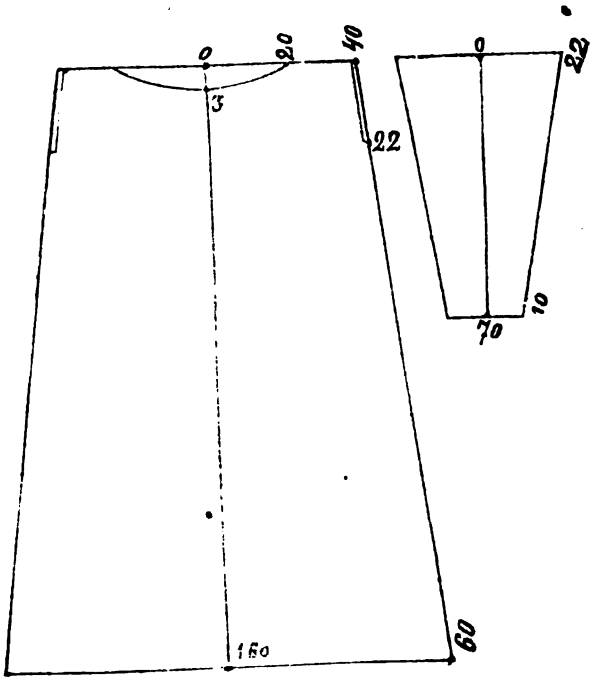

Fig. 1 : Rochia daca cu manece.

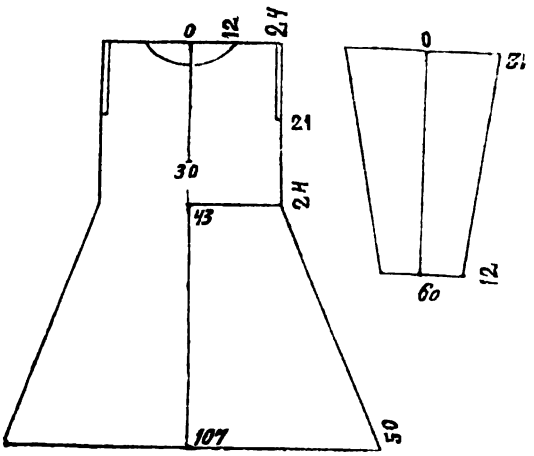

Fig. 2 : Tunica daca cu manece.

Digitized by Google

a cellui de asta-di (147); altele au capellur'a legata cu na cordea inflorata (148) altele in fine cu bucle mici de peru lasate pe frunte, suntu peptenate cu chica, p rulu fiindu strinsu cá intr'unu fileu si ajungendu pene pe céfa. (149)

Column'a Trajana ne mai areta femeile daco cu margele (colliere) la gutu (150)

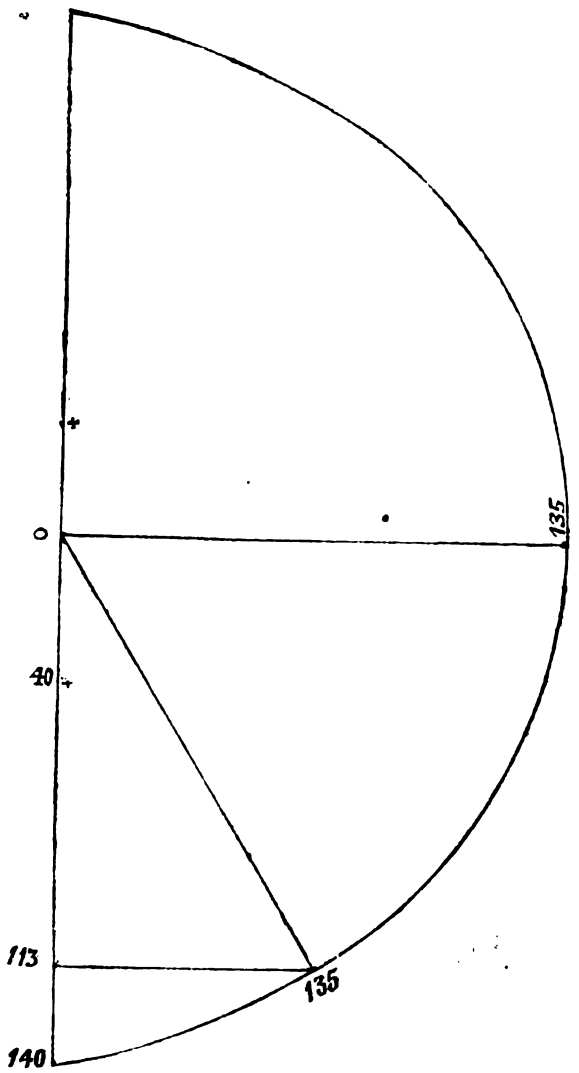

Fig. 3: Mantaua soldatului dacu, 1/20 d'in marimea ei naturale (1).

(147) Tab. *O* fig. 1 si 4.
(148) Tab. V.
(149) Tab. O Nr. 2. — pl. 113 ed. Fröhner.
(150) Pl. 63—64 ed. Fröhner.

(1) Locurile insemnate cu cruce indica pe unde se infigea agraph'a.

Digitized by Google

cu cununi de flori pe cositie, cu podobe la capu si la mani, cu bratiari la umeru; iaru giuvellele de totu felulu de bronzu, argintu si auru gasite in Daci'a marturisescu despre gustulu loru de podobe artificiale, precum si despre bogati'a si comoditatea haineloru si sculeloru loru.

Ingrijirea corpului se pare mai obicinuita la Daci de catu la Geti; perulu capului si allu barbii mai in regula; de ordinariu anso Dacii porta barb'a si perulu lungu, iora nici ua carare, lasatu in plete pe spate, séu lasatu pe frunte *à la breton* (151). Pliniu (152) le atribue si tatuarea pe corpu, unu obiceiu communu multoru popore in anticitate, care constá in insemnarea trupului cu culori storse d'in plante; ellu mai adaoga (153) co une-ori copiii daci se nascu cu semnele ce parintii si-au facutu la braciu.

Intrebuintiarea sapunului de siguru nu le remasese necunnoscuta.

III. Institutiuni si credintie religióse.

A. Geti.

§ 16

Religiunea Getiloru, cá tóte religiunile primitive, erá personificatiunea fortieloru mari alle naturei, a temeriloru, dorintieloru si sperantieloru omului slabu si ignorantu; ua religiune a naturei, in care divinitatea nu se considerá cá cevá superioru naturei si specificu deosebitu de dens'a, cí cá cevá immanentu ei, cá partasia la tote alle selle infinite transformatiuni si creatiuni, cá obstiesculu sufletu allu mundului. «Nu norulu produce fulgerulu, dice L. Preller (154), cí màn'a lui Zeus intr'ensulu; nu pomulu scóte florile si rodele selle, ci dryadele intr'ensulu; nu omulu talentatu lucrédia, cí este geniulu d'in peptulu seu care cugeta si lucrédia printr'ensulu.» De aceia religiunile anticitatii trebuiá sa fie politheistice, neputendu concepe theocraticu fiinti'a divinitatii.

Fortiele elementare mai insemnate si mai isbitóre alle Naturei: aparitiunea sórelui, ploile, fulgerulu si trasnetulu, cursulu riuriloru, crescerea si cocerea vegetatiunei erau inchipuite cá atatea actiuni si imprejurari schimbatóre alle fiintieloru insufletite, si se tîlcuiau prin figurate povestiri plutitóre intre alegorie si mythu. (155)

(151) Tab. N, P, X si tab. I, II, III, IV, V si VIII. — Fröhner pl. 156, 121 etc. Monumentele ne representa si Daci fora barba. Vedi tabl. P Nr. 29 Clarac, t. V pl. 854 (Nr. 2162) statu'a unui rege dacu prisonieru, cu barb'a si mustatile rase; si pl.... ed. Fröhner unu piloforu idem.

(152) **Plin.** H. N. XXII, 1, 2: «Inlinunt certe aliis aliae faciem in populis barbarorum feminae, mareque etiam apud Dacos et Sarmatas corpora sua inscribunt».

(153) **Plin.** H. N. VII, 11, 10: «Quarto partu Dacorum originis nota in brachio redditur.»

(154) *Ueber das Zwölfgöttersystem der Griechen,* disertatiune tinuta la 1846 in congresulu philologicu de la Ien'a. Vedi **K. Lehrs,** *Populaere aufsätze aus dem Alterthum,* II auflage, Leipzig 1875, pag. 261 seq., co acestu modu de vedere nu se póte aplicá la religiunea antica a Ellениloru, care erá mai multu ua religiune ethica.

(155) **L. Preller,** *Griechische Mythologie,* I, dritte auflage, Berlin 1872, p. 1 seq.

Digitized by Google

Oru-catu de pucine suntu trasurile ce avemu d'in mythologi'a Getiloru, si oru-cat de alterata le este form'a in care scriitorii vechimei le-a transmisu pène la noi, el ne ducu totusi de a dreptulu la religiunea Thraciloru, despre cari Herodotu (156) dice co adorau numai trei divinitati, indicate dupo numile hellenice: Dionysos, Ar si Arthemis.

§ 17

Dionysos-Sabazius (157). — Divinitatea pe care Grecii o comparau lui Dionys hellenicu, iara Thracii o numiá in limb'a loru *Sabazis* (158), avé unu characteru totulu à parte, nesemenàndu mai de locu dulcelui Zeus de la Nysa (159), lui Dionys atticu, representantele productiunei si allu vegetatiunei (160), si in particularu all vitiei si strugurelui (161). Fora indouiala co si in nordulu Thraciei, la polele mun tiloru cultur'a vitiei erá intinsa, si vinulu jucá unu mare rolu in viati'a publica privata, in ospetie si serbatori, de la densulu chiaru luandu-si interpretii dieulu furorea prophetica cu care petrundeau viitorulu (162); inso Thracii vedéu in Sabazius

(156) Cartea V, cap. 7 : Θεοὺς δὲ σέβονται μούνους τούσδε, Ἄρεα καὶ Διόνυσον καὶ Ἄρτεμιν.

(157) Vedi **L. Preller,** *Griechische Mythologie*, I, dritte auflage, p. 544—593.— **L. Georgii**, artic. *Sabazius* in Pauly, *Real-Encyklopädie*, VI, erste abth., Stuttgart 1852, p. 615—621. **E. Lenormant,** *Sabazius* in *Revue archéologique*, XXVIII, 301—306; 380—389 (1874) si XXIX 43 seq. (1875), si art. *Bacchus* in **Ch. Daremberg** et **Edm. Saglio** *Dictionnaire des antiquités grecques et romaines*, p. 591—639.

(158) Σαβάζιος, Σαβάσιος, Σαβάδιος, Σεβάδιος, Σάβος; *Sabazius*, *Sebesius*, *Sabadius*, *Sebadius*, se compara cu sskr. sabâdj=onoratu, veneratu (**Lassen**, *Zeitschr. der deutsch. Morgenl. Gesellsch.*, t. X, p. 370.— **Benfey,** *Griech. Wurzellex.* I, 428 cugeta la zend. bagya «ceea-ce trebue se fie adoratu»), gr. σέβειν, de unde esclamatiunea εὐοῖ σαβοῖ obicinuita in serbatorile lui Sabazius (Demosth. *d. cor.* 260; **Leb.** *Agl.* 642. 1045 sqq.) si σάβοι, numele locuriloru consacrate acestui dieu, si allu preotiloru sei. (**Plut.** *Symp.* 4, 6, 2; Schol. Arist. Av. 875) Dupo **Cicerone** *N. D.* 3, 23, 58 Sabazios trecea de fiu allu Cabirului, si de unu vechiu rege allu Asiei. — **Macrobius,** *Saturn.* I, 18 asigura, citandu unu scriitoru d'in primulu secolu 'naintea erei nóstre, co Thracii numesc pre Bacchus si *Sabazis*. Cf. *Fr. Hist. graec.* III, p. 214. ed. Didot. Unu scholiastu allu lui Aristophanu (Schol. Aristoph. *in Vesp.* 9) vorbesce in acelasi sensu : Σαβάζιον δὲ τὸν Διόνυσον οἱ Θρᾶκες καλοῦσι καὶ σαβοὺς τοὺς ἱεροὺς αὐτῶν.

(159) **Welcker,** *Aeschyl. Trilog.* p. 286. — **Aristid.** *Orat.* I, p. 49 : ἤδη δέ τινων ἤκουσα καὶ ἕτερον λόγον ὑπὲρ τούτων ὅτι αὐτὸς ὁ Ζεὺς εἴη ὁ Διόνυσος. Despre esplicatiunile diferite alle numelui Διόνυσος séu Διώνυσος vedi **Gerhard,** *Griech. Myth.* § 438, 2.— **Abreus** *Philol.* 23, 209 seq.

(160) Φυτικόμος, **Athen.** I, p. 13.

(161) **L. Preller,** *Griech. Myth.* I, 546.

(162) **Macrob.** *Saturnal.* I, 18. Numele thracicu allu lui Dionysos, introdusu mai tardiu in Grecia si adoptatu si de Románi, era si Βάκχος, ce se póte compará cu phrygianulu Βαγαῖος «dumnedieu» (**Gosche,** *de ariana linguae gentisque armeniacae indole*, p. 22; **Lassen,** *Zeitschr. d. deutsch. Morgenl. Gesellsch.*, t. X p. 369; **Benfey,** *die Hymnen der Sâma-Veda*, p. 85), asiá cum se mai numiá Sabazius, unulu d'in principalii diei ai religiunei thraco-phrygiene.— D'in caus'a naturei cultului si a serbatoriloru dionysiace Grecii, adoptandu numirea de Βάκχος, ii atribuira si simtiulu de : inspiratu, cuprinsu de transportu bachicu : βάκχος. de furore orgiastica. (**O. Müller,** *Kleine Schriften*, t. II, p. 24, 28 et seq **Hen. Estienne,** *Thesaurus*, ed. Didot, v. βάκχος si βακχεύειν. —

Digitized by Google

mai multu de càtu dieulu vinului, tinendu-lu cá si Phrygienii (163), de «suveranu allu universului» παγκοίρανος (164), de cellu mai mare dieu allu loru nationalu adoratu pe munti, de paditoriu allu mineloru si allu comoriloru, de personificatiune a sórelui si de Liber Pater (165), in fine ca pe Bacchus d'in mysterile grece (166) imperatindu pe verfurile Pangeului, Rhodopelui séu Hemului cá unu feliu de Jupiteru barbaru. (167)

Ellu mai erá si dieu allu inspiratiunei prophetice (168), allu exaltatiunei provenite d'in beuturi fermentate cá berea (de unde si numele seu illirico-panonicu de *Sabaia* seu *Sabaium*) (169) si cá vinulu, càndu cultur'a si secretulu fabricatiunei lui fura

Kell, *Philol. Suppl.* 2, 620 seq., si **Newton** *Halicarn. inscr.* No. 36, despre Δ. Βακχεύς, Βακχεῖος. Βάκχος, Βάκχος pe inscriptiuni).

(163) Amu arrettatu mai susu (partea II, cap. VIII, §§ 13 si 14) legaturile ethnice dintre Phrygieni si Thraci. **Strabo** (X, p. 469—471) descrie trecerea culteloru phrygiene in Thraci'a cu numele loru divine, cu riturile loru orgiastice si instrumentele de musica alle loru proprii; si printre ei mai insemnati diei phrygieni trecuti la Thraci ellu citeadia pe Sabazius. Identificarea intre Bacchus thracu si Sabazius (Macrob. p. 1, 18, 11; comp. *Diod.* 4, 4, Harpokr. Hesych.) pare a se fi facutu inainte de petrunderea cultului acestui'a la Greci. Cf. **Guigniaut,** *Relig. de l'antiq.* t. III, p. 976; **Maury,** *Rel. de la Gr.* t. III, p. 112. — Despre influenti'a thraca asupra credintieloru religiose alle Helleniloru vedi Dr. **Wilh. Heinrich Roscher,** *Studien zur vergleichenden Mythologie der Griechen und Römer.* I. Apollon und Mars. Leipzig 1873. 8°.—Despre influenti'a asiatica, vedi **E. Curtius,** *Die griechische Götterlehre vom geschichtlichen Standpuncte,* in *Preussischen Jarhbüchern,* care probeadia co atatu Aphrodit'a, catu si Artemis, Hera, Athen'a suntu numai formele diferite alle unei divinitati asiatice, si co provinu d'in Orientu.

164) *Corpus Inscriptionum Graecarum* Nr. 3791.—*Bullet. de l'Instit. archéol.,* 1848, p. 82.— Despre assimilatiunea lui Sabazius cu Zeus, vedi inscriptiunea gréca d'in Coloe in Phrygia: Ἔτους ἐπὶ μηνὸς Δαισίου ᾱ, ἐπὶ στεφανηφόρου Γλύκωνος, ἡ Κολοήνων κατοικία καθιέρωσαν Δία Σαβάζιον. Intr'unu caru trasu de doi cai sta Zeus Sabazius, characterisatu ací prin vulturulu ce se afla pe unu calu si prin sierpele ce se tirasce la piciórele cailoru, pe candu Mên, cu caciul'a asiatica si cu ua semiluna d'asupra capului, tiene unu caduceu si conduce carulu. Vedi **Kell** *Philol. Suppl.* 2,606 seq. — **Wagener,** *Acad. roy. de Belgique, Mémoires des savants étrangers,* t. XXX.

(165) **Macrobius** I, 18, citandu pre Alessandru Polyhistoru, unu scriitoru d'in primulu secolu ainteа erei nóstre, dice: «Item in Thracia eundem haberi Solem atque Liberum accipimus, quem illi Sebadium (Sabazium) nuncupantes magnifica religione celebrant, ut Alexander scribit, eique deo in colle Zilmisso aedes dicata est specie rotunda, cuius medium interpatet tectum.» Cf. *Fr. Hist. Graec.* III, p. 214 ed. Didot.

(166) **Macrob.,** l. c: Εἷς Ζεὺς, εἷς Ἅδης, εἷς Ἥλιος,
εἷς Διόνυσος.

167) **Heuzey,** *Mission archéologique de Macédoine,* p 30 et seq. — Monumentele epigraphice ceso aflate pene acumu in Thraci'a, ne arretta co in epoc'a romána Ἀπόλλων erá mai onoratu de caru toti ceillalti diei, si apoi venea Zeus si Hera. Vedi **Dumont,** *Inscriptions et monuments figurés de la Thrace,* in *Archives des missions scientifiques et littéraires,* III série, t. III, p. 181 Paris 1876).

168) **Macrob.,** I, 18.

(169) **Amm. Marcel.** XXVI, 8, 2. — Despre bere cá atribuita lui Dionysos cf. **Diod. Sic.** IV, 2.

Digitized by Google

cunnoscute Thraciloru, d'in care causa cultulu vechiu allu indigeniloru thraci se amestecà completu cu cellu dionysiacu adusu de colonii greci. (170)

Form'a cea mai simpla a legendei lui Sabazius phrygianu consta în aceea co: Zeus, adico Sabazius, (171) aprinsu de dragoste pentru mam'a sea Demeter, adica Cybela (172), luà chipulu unui tauru, si dupo ce se silí a-si satisface patim'a sea, spre a potolí mani'a Demetrei, taià testiculele unui berbece, le invelui in ua foia legata cu lana, si le introduse in pîntecele ei. Diece luni dupo acea dieiti'a nascù ua fata, Proserpin'a, cu care tatalu ei facù unu baiatu cu capulu de tauru. (173)

In legend'a thraca Sabazius nu mai este asociatu cu Cybel'a séu mam'a dieiloru. Dupo Herodotu (V, 7) Dionysosu thracu are de socia pe Arthemis, cu alte cuvinte ellu se unesce cu dieiti'a lunara nationale (174) numita càndu Cotys séu Cotytto (175), càndu Bendis, si prin urmare acestea indeplinescu rolurile Demetrei si Proserpinei d'in mythulu asiaticu, care probabilu trecèndu Hellespontulu se aplicà la dieitiele proprii alle Thraciloru.

§ 18

Acést'a se confirma mai cu séma prin sculpturile votive de pe stincele de la Philippi (langa satulu Rakcea) unde se aflá sanctuarulu de capetenie allu lui Dionysos d'in verfulu Pangeului (176), ia care trei divinitati mai insemnate se deosibesce:

I. *Sabazius* séu Bacchus thracu cu fruntea intrarmata de doue corne, ce abia incepu a se iví (177), semenendu lui Bacchus cornutu, (dupo Greci, fiiulu lui Zeus si allu Persephonei, identicu cu dieulu phrygianu Sabazius) (178) cum se vede in unele busturi forte rari alle lui Bacchus (179) si pe basso-relievulu votivu de la Paros dedicatu Nimpheloru de cotre Odrysianulu Adamas (180), in care Dionysos-Sabazius

(170) Acestia propagasera inainte multu de Herodotu cultulu lui Dionysos pene in Scythi'a, la malurile Borysthenului. Cf. Herodotu IV, 79 despre regele scythu Scyles, fiulu lui Ariapithes. — Cetatea Dionysopolis langa marea-négra si legend'a populara despre numele ei probédia asemenea intinderea cultului lui Bacchus in regiunea Pontului.

(171) **Clemens d'in Alexandria**, *Protrept.* II, p. 14 ed. Potter; — **Arnob.** *Adv. gent.*, V, 21.

(172) **Strabo.**, X, p. 471; **Hesich.**, V°. Σαβάζιος.

(173) **Clem. d'in Alex.**, si **Arnob.** l. c. — **Diod. Sic.**, IV, 4. — Cf. **Lenormant**, *Revue arch.* 1874, p. 302—304.

(174) **Lenormant**, l. cit. p. 381.

(175) Despre associatiunea lui Dionysos cu Cotys vedi **Aeschyl.** ap. **Strab.**, X p. 471.

(176) **Heuzey**, *Miss. archeol. de Macéd.*, p. 29 seq.

(177) Vedi pl. III fig. 2 d'in oper'a d-lui Heuzey susu citata.

(178) **Diodor.** IV, 4, 1. Vedi in *Dictionnaire des antiquités grecques et romaines*, ed. Ch. Daremberg et Edm. Saglio, p. 631 figur'a 718, desemnatu capulu unui curiosu hermes allu lui Bacchus tineru cu cornele de tauru, aflatoru in museulu Vaticanului, la Rom'a. Idem in **Visconti**, *Mus. Pio-Clem.* t. VI, pl. VI, Nr. 1; **Müller-Wieseler**, t. II, pl. XXXIII, Nr. 376.

(179) **E. Braun**, *Kunstvorstellungen des geflügelten Dionysos.* — Atlas. Ot. Müller, pl. 33. fig. 387.

(180) **Stuart**, *Antiq. of Athens*, t IV, c. VI, pl. V; **Müller-Wieseler**, *Denkm. d. alt. Kunst*, pl. LXIII, Nr. 814.

Digitized by Google

thracu are corpulu si cornele de tauru, unu obrazu omenescu si ua lunga barba, si este insocitu de Hecate-Bendis. (181)

II. Dian'a venetóre sapata de mai multu de diece-ori (182), si care inlocuesce de siguru pe dieiti'a indigena thraca Bendis (183) séu Mendis (184), a carii calitate de venetóre se atesta de cotre Hesychius (185) si de cotre Callimachu, — care representa pre Arthemis conducèndu primele selle venatori pe Hemus (186). Ea erá ua divinitate lunara impartasindu alternativu viati'a sea divina intre lumea superiora si lumea infernale (187), si se asemuiá in acestu indouitu rolu Hecatei (188), Zerinthia si Lycophron (189) Arthemisei Regine (Diana Lucifera a Romániloru) carei'a ii sacrificá, dupo Herodotu (190), femeile Thraciei si Paeoniei, séu si mai multu anco ea numená Corei séu Proserpinei (191); si

III. Ua dieitia mai in vèrsta, in costumulu si atitudinea unei matrone (192) ase-

181) **Stuart** op. cit, IV, c. 6, pl. 51.— **O. Müller,** atlas pl. 45 fig. 814.

182) **Heuzey,** op. cit. pl. IV, ce amu reprodusu pe tab. I. V Nr. 2 si 3. Figur'a Nr. 3 representa pe Bendis cá mergendu cu pasu inte, cu rochi'a sumésa pene la genuchie, cu bratiulu dreptu intinsu inainte si tinèndu arculu, iaru cu cellu stangu ridicatu ca sa apuce saget'a in tolba. Mai josu capetulu unei inscriptiuni : ΣΕΤΟ.... restulu fiindu stersu. In figur'a Nr. 2 ea porta unu vestu usioru pusu d'a curmedisiulu pre ua tunica cu maneci largi. Langa unu arbore se vede cerbu pusu in gona de unu cane aprópe sa-lu apuce. Pe unu altu basso-relievu de la Aklani, aprópe de Philippopolis (**Dumont,** *Archives des missions scientifiques et littéraires,* 3-ème série, tome III p. 130, Paris 1876), se vede bustulu Artemisei cu perulu inodatu la céfa, cu bratiulu dreptu intinsu cá sa apuce sagét'a, si mai josu inscriptiunea ΠΙΑΑΡΤΗ, cea-ce proba co Thracii, dupo obiceiulu seru generalu de a numi pe diei κύριος si pe dieitie κυρία, dedé acestu titlu si Artemisei.

183) **J. Grimm,** *Monatsbericht. d. Berlin. Academie* 1859, p. 515 et seq., tiene numele Bendis c. identicu cu supranumele *Vanadis* «frumósa, luminósa, alba» datu Freyjei d'in mythologi'a Nordului

184) Vedi mai la vale, § 27.

185) V°. Δλογχος si V°. Βενδῖς.

186) *Hymn. in Dian.* 114. Cf. **L. Preller,** *Griechische Mythologie,* III aufl. I, 237—262.

187) Pe unu monumentu funeraru d'in Macedoni'a (ap. Heuzey, op. cit. Nr. 107, p. 236) ridicatu si Zipa si fiicei selle, se vede Apollon Citharidu si Dian'a venetore, care de siguru ací are caracterulu funerariu ce Thracii atribuiau dieitii lunare Bendis séu Mendis.

188) Fiica unica a Asteriei si a titanului Perses séu Perseos, vedi **Preller,** op. cit. I p. 256—260, despre acésta divinitate thraca.

189) Un'a din formele celle mai vechi alle cultului Hecatei erá in Samothrac'a, unde se 'nchinà dieiti'a co locuesce in pescer'a Zerynthia. **Lycophr.** *Al.* 77 Ζήρινθον ἄντρον τῆς κυνοσφαγοῦς θεᾶς. **Steph. Byz.** V°. Ζήρυνθος, **Suidas.** ἀλλ'εἴ τις si Σαμοθράκη. Pe unu reliefu d'in Thases (ap. Conze, *Reise a. d. Ins. d. thrak. M.* pl. 10, 4) Hekate se representa cu doue faclii si doui cani.

190) **Herodot.** IV, 33 : οἶδα δὲ αὐτὸς τούτοισι τοῦσι ἱροῖσι τόδε ποιεύμενον προσφερὲς, τὰς Θρηικίας τας Παιονίδας γυναῖκας, ἐπεὰν θύωσι τῇ Ἀρτέμιδι τῇ βασιλείῃ, οὐκ ἄνευ πυρῶν καλάμης ἐρδούσας τὰ ἱρά.

191) **P. Garucci,** *Tre sepolcri con pitture ed iscrizioni appartenenti alle superstizioni pagane del Bacco Sabazio* etc. Neapol 1852.— **Heuzey,** op. cit.

192) **Heuzey,** op. cit., pl. IV Nr. 4, 5 si 7, ua femee in picióre, imbracata cu ua rochia lunga, capulu infasiuratu de unu velu, in man'a drépta tinendu unu fusu, iar cea stanga ridicata pare co ceru vré sa tina ua furca. D-lu Heuzey o ia dreptu Minerva lucratore, séu dreptu Hecata au Diana Lucifera, suposandu co in locu de fusu aru tiene in mana ua mica tortia.

Digitized by Google

menea Demetrei séu Junonei, care se póte luá dreptu Cotys séu Cotytto (193) numi dejá de Eschylu intr'ua tetralogie, d'in care avemu cote-va fragmente, dieitia *Thraciloru Edoni* (194), identificata de Strabo cu marea dieitia phrygiana (195), Cybel'a greca, mama a dieiloru, si representata cá dieitate a placerei libere (Venus liberi Cupidinis. (196)

Astu-feliu, reunirea acestoru trei divinitati : Sabazius cu cornele de tauru, Cotys séu Cotytto, dieitia matrona, si Bendis, dieitia mai tinera, ne arretta partea fundamentale a mythului phrygianu imbracatu in form'a sea thraca (197), si ne face a tribuí imaginile divine de la Philippi—unei'a si aceleiasi religiuni : a lui Dionysos-Sabazius de la Pangeu. Acest'a ne esplica si localisarea legendei despre rapirea lui serpinei, la malurile fluviului Zygactes (198), legenda, care de siguru este aceiasi cea thraca hellenisata despre rapirea si violarea Bendidei de cotre Sabazius tatal ei, la care facu alusiune typurile celloru mai vechi monede d'in regiunea Pangeului (19 si sculpturile de pe unu kihlibaru aflatu intr'unu mormentu d'in Grecia-mare, Ruvo. (200)

§ 19

Sabazius thracu se adorá de preferintia pe verfulu muntiloru inalti si pre colinele unde i se inaltiá sanctuare in form'a unei rotonde, avendu unu ochiu (deschidietura in midiloculu invelitorei (201). Cellu mai vestitu oracolu allu seu erá, dupo cum vediuramu, oracolulu de pe verfurile si in centrulu mineloru Pangeului (langa Philippi), cari se aflau in mare parte in stapenirea tribului thracu sacerdotalu si pr

(193) Vedi mai la vale § 27.

(194 Σεμνὰ Κότυς ἡ 'ν τοῖς 'Ηδωνοῖς. **Aschyl.**, *fr.* 1. Alaturi de dens'a figurédia ua persóna divina pe care poetulu o numesce Dionysos, si care in fondu nu erá de câtu Sabazios thraco-phrygianu.

(195) Ταῦτα γὰρ ἔοικε τοῖς Φρυγίοις· καὶ οὐκ ἀπεικός γε, ὥσπερ αὐτοὶ οἱ Φρύγες Θρᾳκῶν ἄποικοί εἰσι, οὕτω καὶ τὰ ἱερὰ ἐκεῖθεν μετενηνέχθαι. **Strab.**, X, III, 16.

(196) **Horatius**, Epode, XVIII, v. 56.

(197) **Lenormant**, *Révue archéologique*, 1874, p. 382.

(198) **Applanu**, *Bell. civ.* IV, 105.

(199) **Mionnet**, *Description de médailles ant.* Suppl. t. III, p. 80 si seq.; id. p. 85. **Lenormant** art. *Bendis*. in *Dictionnaire des Antiquités Grecques et Romaines*, ed. Daremberg et Saglio p. 687.

(200) **Panofka**, *Cabinet Pourtalès*. pl. XX : De ua parte se vede unu dieu cu privire selbatecu mapuca pe ua tinera dieitia de langa ua capriora—characteristica Artemisei—de alt'a una sierpe cu buce mari, παρεία, representantele lui Sabazius. Cf. **P. Foucart**, *Des associations religieuses chez les Grecs*, Paris, 1873, p. 78.

(201) **Macrobius** I, 18, 11. «...eique deo (Sebadio) in colle Zilmisso [illegible]des dicata est specie rotunda cuius medium interpatet tectum.» *Fragm. histor. Graec.* Didot, [illegible] 244. Colibele antice alle Macedoniloru avé asemenea ua singura deschidietura in midiloculu invelitorii. Cf. **Heuzey**, op. cit. p. 215. Ecce cum descrie d. Dumont, (l. c. p. 184) singurulu sanctuaru[illegible] a gasita in Thracia : «Le seul sanctuaire intéressant est celui du dieu *Meduseus*. C'est un parallé[illegible]gramme de quinze

Digitized by Google

ticu allu Satriloru (202). Bessii erau paditorii naturali, sacerdotii si interpre- (203) oracolului (204), pene ce fura siliti a se retrage d'in naintea cuceririloru cedoniloru si a Odrysiloru, cari reusira prin M. Licinius Crassus, proconsulele

de long sur dix de large, construit sur un tertre peu élevé, au milieu des arbres. Le pourtour formé par des pierres (granit de Filibé) d'un mètre et demi de long et de cinquante centitres de haut; elles conservent des entailles en queue d'aronde. Cette chapelle était seulement enceinte, qui ne paraît pas avoir été jamais couverte. La table qui porte l'inscription occupait des extrémités. On ne trouve aucun vestige d'ornement d'aucune sorte; le sol était pavé de ques. Ces ruines permettent de se figurer ce qu'était un sanctuaire rustique dans les campaes de la Thrace gréco romaine.»

(202) **Herodotu** VII, 112.—**Step. Byz.** Σάτραι. Σατρόκενται. **App.** *b. c.* IV. 106.

(203) Idem, VII, 111 : «Satrii au la densii unu oracolu allu lui Bacchus pe muntii cei mai inalti, de unu nému d'intr'ensii, numitu Bessii, suntu prophetii templului; si anco mai multu na preoa da respunsulu oracolului cá la Delphi, fora ca să existe vre na deosebire mare» «οἱ τοῦ Διονύσου ντηίον εἰσι κεκτημένοι, τὸ δὲ μαντήιον τοῦτο ἐστὶ μὲν ἐπὶ τῶν οὐρέων τῶν ὑψηλοτάτων, Βησσοὶ δὲ τῶν ων εἰσὶ οἱ προφητεύοντες τοῦ ἱροῦ, πρόμαντις δὲ ἡ χρέουσα κατάπερ ἐν Δελφοῖσι, καὶ οὐδὲν ποικιλώ-.» Herodotu nu cunnosce deru pre Bessi cá unu poporu, cí cá preoti ai templului Satriloru. Dupo . Lenormant (*Revue archéol.* XXVIII, 384) numele acestoru d'in urma aru fi identicu cu allu Saloru, cari avéu unu locu esceptionalu prin importantia in cortegiulu si in legendele lui Dionysos eu, precum probédia si monedele regiunei Pangelui (vedi si inscriptiunea ap. **Heuzey** *Miss. ol. de Macédoine*, p. 128) pe candu altii (**Drinov** Заселение Балканскаго полуострова ланами, Moskau 1873. 8. 4. — **Hirecek**, *Geschichte der Bulgaren.* 58) ilu compara cu albanematăr sabia, identificandu pe Satrii cu *Dii purtatori de sabia* (Δῖοι μαχαιροφόροι. Thucyd. II, pe cari mai tardiu, cándu numele de Bessi se intinse la mai tote populatiunile d'in acea regiu- (**Pin.** *H. N.* IV, 18 : Laevo (latere Strymonis) Digeri, Bessorumque multa nomina, ad Nestum, em Pingaei montis ima ambientem, inter Elethos, Diobessos, Carbilessos), ti gasimu contopiti cesti'a in : *Diobessi.* Cf. despre Bessi **Strabo** VII, fragm. 47; V, § 12, ed. Didot-Mueller si Dübp. 282 si 264, **Plin** *H. N.* IV, 11, 40. — **Dio Cass.** XLVII, 25. LI, 25; **Polyb.** XXIV, 6. **Liv.** XX, 53; **Caes.** *b. c.* III, 4; **Lucan.** V, 435, *Schol. Lucan.* V, 441. **Eustath.** *Il.* 210. 11. Nu- Bessi se compara cu albanes. besseza credintia, fidelitate (**Hirecek.** op. cit. 58), si deco credemu Zaharievu (Географико-историко-статистическо описаніе на Татаръ Пазарджиштж каазж. Bienna 1870, p. 56), la Bulgarii d'in Rhodope s'ar afla pene astadi na traditiune care vechii locuitori de la *Staro Gradište* (langa Bĭelovo cellu micu, nu departe de isvorele itiei) s'aru fi numitu *Besjafara* «némulu Beşiloru», ceea-ce amintesce cetatea de capetenie a Bessu : *Bessapara.*

(204) Alexandru cellu mare visità oracolulu in timpulu espeditiunei selle contra Triballiloru. Asea si tatalu imperatului Augustu a jertfitu la acestu altaru nationalu allu Thraciloru, priidu unu semnu prevestitoru despre viitórea marime a fiului seu. **Sueton,** *Augustus.* 94 : «Quo is est die, cum de Catilinae coniuratione ageretur in curia et Octavius ob uxoris puerperium ius affuisset, nota ac vulgata res est P. Nigidium, comperta morae causa, ut horam quoque par- acceperit, affirmasse dominum terrarum orbi natum. Octavio postea. cum per secreta Thraciae ercitum duceret, in Liberi patris luco barbara caerimonia de filio consulenti, idem affirmatum est sacerdotibus quod infuso super altaria mero tantum flammae emicuisset, ut supergressa stigium templi ad coelum usque ferretur, unique omnino Magno Alexandro apud easdem aras saficanti simile provenisset ostentum. Atque etiam sequenti statim nocte videre visus est filium ortali specie ampliorem, cum fulmine et sceptro exuviisque Jovis Optimi Maximi ac radiata coro- super laureatum currum, bis senis equis candore eximio trahentibus.»

Digitized by Google

Macedoniei, a le luá domeniile sacrate alle lui Bacchus. Bessii dusera cu densii m la nordu (205) cultulu dieului nationalu, si conservara influenti'a religiosa asup Thraciloru autonomi. Asia, càndu acesti'a in lupta crancena cu Romanii navalira tiarr'a Odrysiloru coprindiendu totulu pene la Hellespontu, unu preotu allu lui Ba chus, Vologaises, se puse in capulu acestui resbellu sanctu, si aprinse fanatismu national-religiosu (206).

Unu altu sanctuaru in care gasimu pe Sabazius strinsu asociatu cu exploatatiun metallurgice, si adoratu ca impartitorulu si paditorulu comoriloru ascunse in p mentu (207) se aflá pe culmea muntelui Panghîr-dagh, la minele de la Asyla (2 La Philippi colin'a cu stratele aurifere purtá chiaru numele de Διονύσου λόφος (Afora de acestea, Macrobiu (210) indica dupa marturi'a lui Alexandru Polyhi colin'a *Zilmissus* la Thracii Ligyreeni, cá unulu d'in principalele sanctuare alle Bacchus-Sabazius; iara Aristotelu adaoge co: preotii acestui oracolu inainte d profetisá béu multu vinu (211). — Supranumele de *Tasibastenus* ce se da in d inscriptiuni latine d'in Paeoni'a (212) lui Liber Pater, indica lamuritu co Bacch thracu mai avé unu sanctuaru la *Tasibasta*, — localitate altu-felu cu totulu necu noscuta, — de la care dieulu 'si-aru fi luatu numele. (213)

§ 20

Thiase sacrate, adico unu feliu de corporatiuni religióse, erá in specialu devot cultului sabazicu si allu Cotythei in Thraci'a si aiurea (214). Adoratiunea erá en

(205) **Polyb.** XXIV, 6; **Strab.** VII, 318; **Dio Cas.** LI. 34.

(206) Despre luptele Bessiloru cu Romanii, vedi **Tomaschek**, *Ueber Brumalia und Rosalia*, p 393 seq.

(207) In timpulu lui Bellonu locuitorii d'in Siderocapsa credéu anco in essistentia unoru genii s draci metallici, ce se presentá in chipulu unei capre cu córne de auru, si turburá seu favorisá lucr rile mineuriloru. Vedi **Heuzey**, op. cit. — Ua credintia analoga despre comori se afla si in poporul romànu.

(208) **Heuzey**, op. cit. 60.

(209) **Appian**, *Bell. civ.*, IV, 106.

(210 l. c. in not'a 201 de mai susu.

(211) fragm. 284, Didot-Mueller, *Fragm. historicorum graecorum*, t. II, p. 190.

(212) **Heuzey**. op. cit p. 152, inscript. nr. 87.

(213) Essemple analoge avemu mai multe. Vomu citá cate-va numai: aprope de Philippopolis in Traci'a — unu Apollonu 'Αλσηνός; la fruntariile Phrygiei: Zeus Μασφαλατηνός, Mên 'Αξιοττηνός, chiar ua dieitia Τασηνή (vedi **Waddington**, in *Voyage archéologique de Le Bas*) ce trebue apropiata d Tasibastenus. Cf. **Heuzey** op cit., p. 154. — **Tomaschek**, *Ueber Brumalia und Rosalia nebst Bemerkungen über den bessischen Volksstamm*; Sitzgs. Ber. d. Wien. Ak. 1868, Novbr. p. 380 seq. compara cu Tasibastenus numile locale thrace 'Επίμαστος, Ἔμαστος Βεμάστη, Σωβάστα Στρανβάστα Βίβαστος, si esplica Tasibasta prin «coloni'a Thasiloru», basta = osset. eran. *basta*, locuintia, sskr. *vastu, vastja, vas*. a locui, a petrece.

(214) Vedi **P. Foucart**, *Des associations religieuses chez les Grecs; Thiases, Éranes, Orgéons*. Paris 1873, p. 55 seq.

Digitized by Google

astica : ascunse de ori-ce ochiu barbatescu, in fundulu muntiloru si vailoru, nóptea lumin'a facleloru, femeile si copilele thrace numite Mimallones (215) si Clonnes (216) cari indeplinéu in serbatorile orgiastice rolulu Menadeloru d'in Greci'a, îmbracate intr'una rochie lunga orientale disa *bassara* séu *bassaris* (217) séu in pele de tinera ciuta, cu sierpi in mana, pe bratie (218) pe capu (219), invertiau thirsii (siegele) loru, cá pe nisce lanci (220), si in sunetulu tumbelechieloru, si a totu felu de instrumente, dantuindu si kiuindu, fugindu in drept'a si in stang'a, cá fule coprinse de deliru (221), aduceau sacrificii totu soiulu de animale alle padurei, si de ciute, de lupi, iedi etc., chiaru tauri cari inchipuiau pe Sabazius ταυρόμορφος. Omeni animale ucidiendu-le cu securea, le sfîsiá si mancá in bucati crude, spre asemane la suferintiele ce are sa 'ncerce Natur'a creatrice torturata fiindu de iarna (222), la mórtea si pene la primavéra.

(215) **Plut.** *Alex.* 2; **Lukian** *Alex.* 6, **Athen.** V, p. 198; **Strab.** X, p. 468, care descrie serbatorile traciloru : τὰ Βενδίδια, Κοτύτια, Ὀρφικά.

(216) **Plut.** l. c.; **Pers.** 1, 99; **Hesych.**, **Suid** si **Etym. Magnus** s. v. Κλώδωνες—**Pomp. Mela** 2 : montes interior attolit Haemon et Rhodopen et Orbelon, sacris Liberi Patris et coetu Maenadum, Orpheo primum initiante celebratos. Cf. **Lobeck**, *Agl.* 289 sqq.

(217) **Aeschyl.** *Edon.* fr ap. **Miller** *mélanges de litt. gr.* p. 62 ὅστις χιτῶνας βασσάρας τε Λυδίας καὶ ποδήρεις, **Poll.** 7, 60, **Bekk.** *An* 222. **Propert.** III, 17, 30; **Athen.** V, p. 198; **Artemid.** II. 3; **Hesych.** s. v.; **Steph. Byz.** v. Ὤδωνες, **Lobech.** *Agl.* 293. Costumulu era d'in Asia-mica, specialu la Lydi'a (**Gerhard**, *Etrusk.*, *Spiegel*, p. 70; *Griech. Mythol.* § 444, 5), unde titlu de *Bassareus* dat dieului nationalu assimilatu lui Dionysos. Cuventulu *bassara*, (Βασάρα seu Βασσάρα) semneadia lupe (Schol. in Lycophr. 771. 1343; Herod. IV 192 Βασσάριαι; cf. **Voss**, *Theol. Gent.* p, 405.—**Bötticher**, *Rudimenta Mythologiae Semiticae*, Berlin 1848 p. 15) symbolulu cellu mai importantu allu cestui dieu (**Schwenck**, *Rhein. Mus.* a II-a serie, t. VI, p. 549 et seq.) De aceia Bacchus se numia si Βάσσαρος si Βασσαρεὺς, iara Menadele sele Βασσάραι si Βασσαρίδες. Cf. **Giseke**, *Thrakisch-Pelasgische Stämme der Balkanhalbinsel*, Lpz. 1858, not'a 133. Vedi pe largu despre bassara articolulu lui **Daremberg et Saglio**, *Dictionn. des antiq. grec. et rom.* s. v.

(218) **Catull.** LXIV, 255.— **Foggini.** *Mus. Capit.* t. IV, p. 231; **Müller-Wieseler**, *Denkm. de alt. Kunst*, t. II, pl. XIX n. 620.

(219) *Mém. de l'Ac. de Munich*, 1844, pl. IV,—**Müller-Wieseler**, *Denkm. d. alt. Kunst.* t, II pl. XLV, nr. 573.

(220) **Polyaen**, *Stratagem*, IV, 1.

(221) Acestu deliru avé, dupo credintiele loru, puteri minunate : purificá sufletele, vindecá corpurile, dedé puteri supra-umane; bachantele impartasiau chiaru puterea divina, facèndu se curga miere din thyrsulu loru, vinu si lapte d'in pétra, riuri intregi de lapte si de vinu (**Plato** *Ion.* 50). Femeile thrace de langa Hemos erau anco d'in vechi timpuri suppuse la furorile orgiastice alle lui Dionysos si Orpheu. **Plutarch** *Alex,* 2, si 3 : «Mai multu de catu celle-alte, Olympias (mum'a lui Alexandru cellu mare) se dedea la aceste transporturi, si imprumutá acelui deliru divinu unu aspect mai «barbar : ea tira in thiasuri sierpi mari inblanditi, cari adesea alunecau afara d'in edera si d'in «cosiulu mysticu, si, incolacindu-se pe thyrsuri si pe cununele acelloru femei, bagá groza in ómeni.»

(222) Cf. **Preller**, *Griech. Mythol.*, I 570 seqq. Ecce cum descrie Catull 64, 255 unu thiasu bacchicu : «Horum pars tecta quatiebant cuspide thyrsos, pars e divulso iactabant membra juvenco, pars sese tortis serpentibus incingebant, pars obscura cavis celebrabant orgia cistis, orgia quae «frustra cupiunt audire profani. Plangebant alii proceris tympana palmis aut tereti tenuis tinnitus «aere ciebant, multis raucisonos efflabant cornua bombos barbaraque horribili stridebat tibia can-

Digitized by Google

Serbarile pentru Dionysos thracu, pentru Bendis (223) si Cotytta avéu acelasi racteru cá serbatorile orgiastice alle religiunei phrygiene (224). Dejá Eschylu de cortegiulu dionysiacu care facea se resune aerulu de cantecele sele, de sgomotul fricosiatu allu cymbaleloru si allu tobeloru, de sunetele fluereloru cari excita rulu (225). Eupolis indica co in thiasulu Cotyttei, cá si la Sabazius, se obicia purificatiunea prin apa, acelasi tipete de ἐυαῖ σαβαῖ (226), migdalulu, unu arbore sticu, crescutu d'in partile genitale alle lui Atis, dupo mutilatiunea sea (227), tece cu tambur'a si cu ρόμβος (228) si dantiuri desfrenate.—Demosthenes (229) lasatu unu tablou mai completu despre ceremoniile thiasiloru : Diu'a membrii S tatii, incoronati cu plopu albu si cu molotru dantiuiau la sunetulu tobeloru si syringeloru phrygiene cu siepte tieve (230), pe càndu conductorulu thiasei strig in limb'a phrygica (231) εὐοῖ σαβοῖ, δης ἀττης, càndu stringea in mani, candu n d'asupr'a capului serpi cu buce mari. Cosiulu cellu sacru si venturatorea mysti gurau in procesiune, cum si niste placinte sacre, ce se distribuiau in sacrificii. tea se facea mai anteiu initiati'a precesa de purificatiune; initiatulu desbraca indu de ori-ce vestmentu, purificatorulu, in pele de ciuta séu nebrida, flu strop apa d'in crateru; unu servitoru flu frecá apoi cu pamentu galbenu si cu tarîtie (2

tu.» D'in representatiunile cari punu in scena thiasulu dionysiacu vomu citá de essemplu con tiunea de pe unu vasu d'in cabinetulu Vienesu, ap. **Laborde**, *vases de Lamberg*, t. I, pl. LXV; **bois-Maisonneuve**, *Introd. à l'étude des vases*, pl. XXII; **Müller-Wieseler**, t. II, pl. XLVI. no

(223) *Bendideia* Βενδίδεια vedi **Daremberg** et **Saglio** op. cit. s. v.

(224) **Strabon** X, p. 470.

(225) **Aeschyl.** fr. 2 si 3.

(226) **Eupolis**, Βάπται, fr. 10.

(227) id. fr. 7.

(228) Unu discu de arama ce se isbiá cu unu biciu in trei curele cu oscióre. **Eupolis** fr. 1 si **Appoll. Rhod.**, I, 1139.

(229) *Pro Corona*, 259 — 260.

(230) Aegyptia numina gaudent plangoribus, Graeca choreis, barbara strepitu cymbalistarum tympanistarum et ceraularum. **Apul.**, *de Gen*, p. 49. De aceia Aristophanu numia pe Sabazios αὐλητῆρα, si pre monumentele figurate, unulu d'in attributele lui Sabazios este si syringea cu si tieve. Cf. **Heuzey**, *Mission archéol. de Macédoine*, p. 28. Despre originea phrygiana a acestor strumente : vedi **Strabo.** X, p. 471; **Diodor.** II. 57; **Cicero**, *divin.* I 50. Cá numi barbare de strumente musicale Strabo indica : νάβλας (νάμβλας) σαμβύκη, βάρβιτος, μαγάδις; νάβλας, ναῦλας) Clem. Alex. aru fi instrumentu cappadocicu si de inventiune pheniciana; σαμβύκη (sambuca Per 95) se compara cu hebraiculu sabbkâ (סַבְּכָא) cuventu imprumutatu póte d'in grecesce (dupo **fey**, *Griechisches Wurzellexicon* II 69 care comp. si sskr. çambûka); μάγαδις, inventatu de dieni (**Athen.** XIV 634), vedi **Bötticher**, *Rudimenta Mythologiae Semiticae*, Berlin 1848, p. Mai multe instrumente bachice se potu vedé pe tab. X, XI si XII.

(231) Βακχικὸν τὸ ἐπίφθεγμα κατὰ τὴν τῶν Φρυγῶν διαλεκτὸν, ἵνα οὕτως ἔχῃ, εὐ οἱ μύσται. **Schol. mesth.**, 313, 26. — Εὐοῖ σαβοῖ· μυστικὰ μέν ἐστι ἐπιφθέγματα, φασὶ δὲ τῇ τῶν Φρυγῶν φωνῇ τοὺς μ δηλοῦν. **Suidas.**

(232) ἀπομάττων τῷ πηλῷ καὶ τοῖς πιτύροις. — **Bekker**, *Anecdota*, p. 293, 13. Πηλοὶ καὶ πύτυρ στικὰ εἰσι ταῦτα, ὁ πηλὸς καὶ τὰ πίτυρα.

Digitized by Google

si ua data curatitu i se indicá sa repete formul'a : «amu scapatu de reu, amu datu peste mai bine» pe càndu asistentii intr'unu glasu dicéu de mai multe ori: ὀλολυγή, ὀλολυγή (233). Urmá apoi spectacolulu symboleloru reservatu numai initiatiloru; impreunarea lui Zeus cu fiic'a sea, nascerea lui Sabazius, si sacrificiile si onorurile ce i se aducea (234). Sierpele mysticu bagatu cá unu symbolu si cá ua imagine a dieului chiaru (235), càndu in cist'a mystica, càndu in cutele hainei initiatiloru (236), jucá unu rolu capitalu in mysterele lui Sabazius (237).

(233) **Lucian.** *Tragodopod.*, v. 30 et seq. **Etymol. magn.** : Ὀλολυγή. φωνὴ γυναικῶν ἣν ποιοῦνται ἐν τοῖς ἱεροῖς εὐχόμεναι.

(234) **Diodor.** IV, 4.°: « Se rapporta co a fostu si unu altu Dionysos cu multu mai vechiu de cotu «acest'a. Astu-feliu se povestesce cŏ Zeus si Persephona dedera nascere lui Dionysos pe care unii «ilu numescu Sabazios. Nascerea dieului, sacrificiile ce i se ofera, onorile ce i se aduce, se celebré«dia noptea si in taina, fiind-ca pudorea cata totu de-auna se acopere commerciulu intre celle doue «sexe» Μυθολογοῦσι δὲ τινες καὶ ἕτερον Διόνυσον γεγονέναι πολὺ τοῖς χρόνοις προτεροῦντα τούτου. Φασὶ γὰρ ἐκ Διὸς καὶ Περσεφόνης Διόνυσον γενέσθαι τὸν ὑπό τινων Σαβάζιον ὀνομαζόμενον οὗ τήν τε γένεσιν καὶ τὰς θυσίας καὶ τιμὰς νυκτερινὰς καὶ κρυφίους παρεισάγουσι διὰ τὴν αἰσχύνην τὴν ἐκ τῆς συνουσίας ἐπακολουθοῦσαν.

(235) ὄφις παρείας **Demosth.** *d. cor.* 260., **Theophr.** *char.* 16. **Artemid.** 2, 13. Sierpele inchipuiá reinnoirea annuale a vietii Naturei.

(236) De aceia **Clemens Alexandr.**, *Protrept.* c. 2. p. 76 : ὁ διὰ κόλπου θεός. Cf. **Arnob.** 5, 21 : aureus coluber in sinum dimittitur consecratis et eximitur rursus ab inferioribus partibus atque imis ; **Iul. Firmicus** c. 2. **Diod.** 4, 39, **Hesych.** v. δευτερόποτμος. Acest'a era unu ritu anticu obicinuitu in adoptiune seu la nascere, la greci, ca si la alte popore. Vedi **Liebrecht** *z. Gervas Till.* 170.

(237) Cultulu lui Sabazius a trecut de timpuriu si in Macedoni'a unde erá forte respanditu (**Plutarch.**, *Alex.* 2.) Prin acestu cultu se nascú fabul'a despre unirea lui Zeuss sub form'a sierpelui cu Olympi'a spre a pune in lume pe Alessandru cellu mare. **Plutarchu**, *Alex.*, 2 ne spune : «Se vediù «asemenea, pe càndu Olympias dormia, unu sierpe culcatu la piciorele ei. Acest'a fu, se dice, cuven«tulu de capetenie care facù sa incetedie amorulu lui Philippu si semnèle affectiunei selle; ellu nu «se mai uní adesea cu ea, fie co se temea de ceva vràji seu ceva fermece magice d'in partea sociei «lui, fie că el socotí cá sacre legaturile ce dens'a avé cu ua fiintia superiora... Se mai spune có ellu «isi perdu unu ochiu, anume pe acela cu care vediuse pe gaur'a usei, pe dieu, in chipu de sierpe, «culcatu cu nevast'a lui.» Unu basso-relievu d'in museulu Luvrului, descoperitu de d. Heuzey in Macedoni'a (op. cit., si *Un palais grec en Macédoine*, p. 30 Paris 1872) representa symbolulu chiaru espusu in mysterile lui Sabazios : ua femeia standu josu, tine pe genuchii sei unu sierpe enormu incolacitu si inghemuitu, allu carui capu aplecatu inderatu se inaltiá naintea femeii, care cu ua mana pare cŏ mangaie reptilulu.—Temerea religiósa la vederea sierpelui o da Theophrastu (*Caract.* 16) ca ua trasura d'in caracterulu superstitiosului : «Vede ellu in locuinti'a sea unu sierpe cu bucele «mari, se grabesce a invocá pe Sabazios» Καὶ ἐὰν παρείαν ἴδῃ ὄφιν ἐν τῇ οἰκίᾳ, Σαβάζιον καλεῖν.

Pe unu monnmentu gasitu de d. Heuzey (*Mission archéologique de Macéd.*, p. 326) in Macedoni'a mai susu de Troiak spre strimtorea Pletvari cu inscriptiunea urmatore :

Τι (βέριος) Κλαύδιος Ροῦφος, οὐ-
ετρανος ἐκ πραιτω-
ρίου, δράκοντι τῷ
ὧδε τειμω-
μένῳ δῶρον

adecŏ :

«Tiberius Claudius Rufus, veteranu allu pretoriului, cotra sierpele care este onoratu ací, offranda.»

Digitized by Google

§ 21

Aceste mystere se deosibiau mai alesu printr'ua energica afirmatiune a nemuririi sufletului humanu, unu principiu moralu comunu la inceputu intregei rase indo-europene, déro care slabitu la Grecii si Románii d'in epoc'a clasica (238), — la Thraci si in particularu la Geti, constituiá fondulu si trasur'a cea mai isbitóre a religiunei loru nationale. Acést'a se intiellege usioru la unu poporu cá Thracii, unde cultulu orgiacu allu lui Bacchus ne apare originariu si aprope esclusivu, si d'in acestu cultu mysticu se tragea nou'a conceptiune a vietii fiitóre.

Chiaru deco datele scriitoriloru suntu pucinu hotaritóre in cestiunea de facia, — de si Plutarchu in *Consolatiunea* ce adressédia femeii selle pentru perderea unui copilu, ii vorbesce despre mysterele lui Bacchus care i-a 'nvetiatu pe amendoui co sufletulu, asemenatu pe timpulu vietii unei paseri in colivie, este indestructibilu si inzestratu cu sentimentu dupo morte (239), — monumentele figurate ansa, alte consideratiuni mythologice arrétta neindoiosu religiunea lui Bacchus cá sorginte a ideiloru de nemurire, si acést'a nu numai la Thraci, déro in légĕnulu rasei aryane, inainte de desmembrarea ei chiaru. Divinitatea vêdica correspundietóre lui Dionysos thraco-phrygianu erá Soma (240), unu dieu care more si inviadia mai puternicu, si care cá Agni-Soma confundandu-se cu Varuna, Sórele noptii, devine dieu allu mortiloru si allu noptii (241), intogmai precum Dionysos, asimilatu lui Hades devine dieulu χθόνιος (242) monarchulu mortiloru, dieulu infernalu séu subteranu care primesce si absorbe totu. Acesta ideia mystica la inceputu trecù apoi in domeniulu re-

se vede sierpele in relievu cum se 'ndrepta cotre ua cupa in care se afla unu fructu seu mai sigur unu ou. Am reprodusu inscriptiunea pe tab. N fig. nr. 6.

(238) Ori-catu de adûncu ne cufundamu in istori'a rassei indo-europene gasimu ca omulu inchipuiá mortea nu cá dissolutiune a fiintiei, ci cá ua simpla schimbare de viatia sub pamentu (Cicero *Tusc.* I. 16. **Eurípide**, *Alcest*, 163; *Hecub.* passim), in care sufletulu remanea associatu corpului (**Ovidiu**, *Faste*, V, 451. **Plin.** *Scrisori*, VII, 27; **Virgiliu**, *Eneid.* III 67). Religiunea greca d'in perioda homerica si hesiodica—ca si ovreismulu d'in vechiulu testamentu,—nu cunoscea nemurirea sufletului, viati'a viitore cu recompense si pedepse. De si la Pindar, Pythagora, Empedocles si Plato idei'a emigratiunei sufletului ne apare reunita cu dogm'a vietii viitore, acest'a inse nici ua data nu prinse radecini in spiritele populatiuniloru greco-italice, cumu de esemplu in Budhaismu si in religiunea Egyptului,—remanendu numai in cerculu restrinsu allu spiriteloru mai destinse. Aristotel (de anima 407 vol. 20) combate metempsychosa d'in cuvinte physiologice. Vedi **Lehrs**, Populäre aufsätze aus dem Alterthum, II aufl., Leipzig 1875 p. 301—362 (Vorstellungen der Griechen über das Fortleben nah dem Tode). **Fustel de Coulanges** *La Cité antique*, p. 7 seq., Paris 1876, editiunea VI

(239) *Consolatio ad uxorem*, 10; alte texte vedi-le reunite de d. **A. Maury**, *Relig. de la Grèce antique* I, p. 582.

(240) **Langlois** *Mém. sur la divinité védique appelée Soma*, in *Mém. de l'Acad. des Inscr.* nouv sér. t. XIX, 2-e partie, p. 326 et seq. **A. Maury**. op. cit. I, p. 118—122.

(241) *Rig-veda*, trad. Langlois, t. IV, p. 48.

(242) **Orph.** *Hymn.* LIII, 1 ἀμφιετῆ καλέω Βάκχον, χθόνιον Διόνυσον, ἐγρόμενον κούραις ἅμα νύμφαις εὐκλοκάμοισιν, ὃς παρὰ Περσεφόνῃς ἱεροῖσι δόμοισιν ἰαίων κοιμίζει τριετῆρα χρόνον βακχήιον ἁγνόν etc., **Hesych** v. Ζαγρεύς.

Digitized by Google

ligiunei poetice si a credintieloru ordinare, cum probédia picturile de pe vasele d'in Greci'a si Itali'a, si sculpturile numerósseloru sarcophage decorate cu scene vesele, adesea glumetie pene la licentia, cu bachanale, in care gasimu pre mortu figurandu in cortegiulu dantiuitoru allu Satyriloru (243), in fine, cu scene inchipuitóre ospetie-

(243) Vomu citá mai anteiu picturile d'in mic'a catacomba de la Rom'a, a preotiloru lui Sabazius, descrise de R. P. Garrucci (*Tre sepolcri con pitture ed iscrizioni appartenenti alle superstizioni del Bacco Sabazio e del persidico Mitra*, Naples, 1852), si anume frescurile de pe mormentulu unui Vincentius, care se intitula : *numinis antistes Sabazis* Se vede mai anteiu ospetiulu celloru siepte preoti ai collegiului sabaziou, *septem pii sacerdotes*, printre cari figurédia si Vincentius; apoi scene privitóre la sórtea dupo mórte a Vibiei, de siguru socia acestuia : anteiu se representa mórtea, *abreptio Vibies et descensio*, inchipuita prin rapirea Proserpinei; cum apoi Vibia, alaturea cu Alcestu — symbolulu ideii de inviere, — e dusa de Mercuriu 'naintea tribunalului unde judeca Pluton, *Dis Pater*, si «gingasi'a Proserpina» *Abra Cura*, cu Parcile, *Fata divina*; si in fine, introducerea Vibiei, *inductio Vibies* prin bunulu seu angeru, *Angelus bonus*, in sala banquetului celloru trecuti prin judecat'a drepti'loru, *bonorum judicio judicati*. (Vedi asupr'a acestei catacombe : *les Mystères du syncrétisme phrygien*, in *Mélanges d'archéologie* alle RR. PP. Martin et Cahier).

D'in sarcophagele cu representatiuni bachice vomu mentioná unulu, care se pastrédia in museulu Lateranu d'in Rom'a, si este descrisu de dd. O. Benndorf si R. Schöne sub Nr. 125 (pl. XXI, XXII, fig 2) in oper'a *Die Antiken Bildwerke des Lateranensischen Museums*, Leipzig 1867. Compositiunea sarcophagului se póte grupá in trei scene : In midilocu se vede unu baiatu beatu incoronatu cu *corona tortilis*, rezemandu-se de unu altulu totu asia incoronatu, si de unu Paniscu ityphalicu. Ellu tiine in man'a drépta ua corona ; josu se afla ua masca de Panu. La stanga, unu erotu care in joculu seu lovindu capaculu unei ciste, unu sierpe ese dintr'ensa; unu altu erotu cu ua lanterna si cu unu thyrsos pe umeru; unu centauru cantandu cu ua lyra cu trei corde, si sub ellu ua panthera incununata. (Compara acésta scena cu analogele de sub Nr. 82, 189, 198 d'in O. Benndorf si R. Schöne, op. cit., si d'in Stephani, *ausruh. Herakles* p. 100 seq.)— La coltiulu stangu allu sarcophagului ua bacchantina batèndu d'in cymbale dantiuesce cu unu Panu, ce tine 'n stang'a unu pedum, iar cu piciorulu dreptu restórna capaculu unei ciste, d'in care ese unu sierpe. — La drépt'a avemu ua scena de sacrificiu : statu'a lui Dionysos barbosu cu unu lungu chitonu, in stang'a tinèndu unu thyrsos, iar drépt'a intindiend-o spre capulu unui berbece, cà cum aru primí sacrificiulu ce i se face. Unu tineru incoronatu sta gata sa taie gutulu berbecelui : si ua figura femeiasca tine in susu unu cosiu de fructe ; langa statua se vede ua radicatura in chipulu unei stance, in care este infipta ua faclie aprinsa. (Acésta scena se gasesce adesea pe sarcophage. Vedi esemplele adunate de Petersen *annali dell' Instit.*, 1863 p. 385, 386). — Despre alte sarcophage bachice cf. Nr. 373. 408. 198 d'in oper'a susu citata a dd. Benndorf si Schöne, cum si Le Bas, *Monuments d'antiquité figurée* etc., pl. 43, I—III si p. 251 seq., si *Mittheilungen des deutsch. Archaeol. Institutes in Athen*, II (1877) p. 399.

Ací in fine rapportamu si sculpturile reproduse pe tab. IX—XII, de pe sarcophagulu adusu de la Reşca séu de la Celei, si pastratu adi in museulu de anticitati d'in Bucuresci. Descriptiunea esacta si eleganta ce d. A. Odobescu a facut-o cellu d'anteiu despre acestu monumentu in minunat'a sea opera Ψευδο-Κυνηγετικος (Bucuresci 1874, p. 77—78) ne indemna a o reproduce intréga ací, insocind-o de câte-va observatiuni :

«Pe un'a d'in laturile sale cele mari (1) suntu patru personnagie in picióre, infasiurate in togele loru (2); fia-care se afla sub ua osebita arcada, formate prin duoi pilastri, la coltiuri, si prin trei

(1) Tabl. IX.

(2) In aceste patru personage, d'in cari prim'a si cea d'a treia (de la stang'a spre drépt'a) suntu de siguru femei, vedemu pe membrii familiei mortului. Unulu d'in elle trebue sa fie mortulu. — Pe unu sarcophagu d'in Lykia (*Mit-*

Digitized by Google

loru funebre, νεκόσια, imaginea banchetului vecinicu in care trebuiá sa petréca adoratorii lui Bacchus, afirmatiunea vecinicei esistenti a mortului, communicatiunea materiale cu densulu prin bucatele ce se oferea umbrei sele, si prin onorile ce i se aducea (244) chiaru cá unui erou divinisatu, Κόρτος ἥρος (245).

colonne despartitore. Pe cea-l-alta lature mare (3), se vedu trei genii aripati, fie-care pe cote unu osebitu postamentu; geniulu d'in midilocu suna d'in cimbale si cei-l-alti duoi dantiuescu, tiindu in mani cote ua ciorchina de struguri si cote unu manuchiu de capetine de macu (4). Pe un'a d'in laturele mici, alti duoi genii, totu aripati si totu pe postamente, canta, unulu d'in flautu si altulu d'in naiu (5). Pe laturea oppusa iarasi duoi genii, déro pe unu singuru postamentu, se tinu imbraçisiati (6). Tragu ei ore impreuna unu dantiu imbinatu? séu suntu ei chipurile emblematice ale luptei amorului, pe care Hellenii le numiau *Eros* si *Anteros?* (7). La coltiurile sarcophagului se vedu patru Victorii, purtandu foi de palme si corronne: doue mai mici, doue mai mari.

«Acum sa venimu si la brĕulu superioru, pe care, juru-imprejuru, se zarescu, sub stersur'a rodietóre a timpului, vre ua doue-dieci si patru animale, vre ua trei séu patru barbati, toti in pose fórte animate, si póte anco si cati-va copaci. Animalele paru a fi lei, mistreti, cerbi si tauri selbateci, attacati cu furia de cani collosali si pànditi séu isbiti de cŏtra vĕnĕtori. La unu locu, intre altele, se vede lamuritu suliti'a cotra unu tauru, carele, cu córnele plecate, se repede asupra'i. Ore nu vomu fi avendu aicé representarea unia d'in acele scene venetoresci, care negresitu se petrecéu adesea prin padurile Daciei (8), intre colonii romani si buorii uriesi (bos urus), ce au lasatu si pene adi crestetulu loru fiorosu pe stemm'a Daciei resaritene? » (9).

(244) Despre ospetie funebre pe monumente vedi **Dumont**, *Sur un bas-relief funèbre du Cabinet de M. Brunet de Presle*, (in *Revue archéologique*, 1869, t. 2 p. 233 seq., p. 421 seq) si litteratur'a acolo indicata. Idem **Alfred von Sallet**, *Asklepios und Hyggieia, die sogennanten anathemata für heroisirte todte*, Berlin 1878. In Thracia se gasesce adesea asemeni representatiuni: Dumont in studiulu *Inscriptions et monuments figurés de la Thrace* (Archives des Missions cientifiques et

theilungen des deutsch. Arch. Instit. in Athen, II, taf. X) se representa mortulu langa ua musa, si langa Aphredita, cesa-ce indica ca eré unu litteratu. — Pe sarcophagulu nostru n'aru fi permisu a vedé anume in acellu personagiu d'in drépt'a (tab. IX), care pare-se co tine in man'a drépta ua punga cu bani, — unu functionaru allu fiscului?

(3) Tab. X.

(4) In acesti trei genii suntu inclinatu a vedé pe Eros, Pothos si Himeros, cu atributele lui Dionysos, pe care adesea ilu gàsimu incongiuratu de fiintie imprumutate d'in cercurile placerei, amorului si alle cantecului. Vedi in Beandorf si Schöne op. cit., Nr. 198 unu eros cu capulu plecatu spre umerulu dreptu, cu unu strugure in man'a drépta ce o tine in josu, si sustinutu de unu altu eros, ambii despuiati. — Totu acolo unu erotu care salta.

(5) Tab. XI, *c*.

(6) Tab. XI, *d*.

(7) Gruppulu *Eros* si *Anteros*, adica dupo insemnarea lui originara: amorulu si amorulu-reciprocu allu tineretii barbatesci, se representa candu luptandu pentru palmulu victoriei (Pausania 6, 23, 4, unu relievu de marmura in museulu d'in Neapole), candu allergàndu cu facle (unu relievu d'in Rom'a), Anteros deosebindu-se de Eros prin arip'a sea fórte intinsa. (cf. **Braun**, *Ant. Marm.* 2, t. 5, a. b). Sarcophagulu nostru (tab. XI, *d*) representa lupt'a pentru palmulu victoriei.

(8) Venetórea pe sarcophage formédia adesea unu subiectu de representatiune. Vedi intre altele *Monum. ined. dell. Instituto arch. di Roma*, IV, pl. 33, si *Revue archéologique* n. s. XXIX (1875) p, 22—29: *Un sarcophage d'Athienou* (Cypre), par Georges Colonna Ceccaldi. Idem, *Mitth. d. d. Arch. Inst. in Athen* II, 406 (Die antiken Kunstwerke aus Sparta u. Umgebung, Nr. 235).

(9) Acestu sarcophagu, prin dispositiunea esteriora si principiulu distribuirii figureloru pe cate-si patru alle sele laturi, se apropia mai multu de sarcophagele grece de catu celle romane, cari forte raru au pre tóte partile representatiuni in reliefu dandu tóta greutatea numai fotiei de d'inainte. (**Matz**, in *Archaeol. Zeitung*. N. F. V, 1873, p. 11 seq., despre deosebirile d'intre sarcophagele grece si celle române. — *Mitth. des deutsch. Arch. Instit in Athen*, II, 132).

Dupo stilu si lucru sarcophagulu aretta mai multa asemenare cu operile de la finea secolului allu II-lea d. Chr., séu inceputulu cellui urmatoru.

Digitized by Google

Ua inscriptiune descoperita in Thraci'a la Doxato de cotra d. Heuzey (246) ne

littéraires, troisième série, t. III, première livraison. 1876 p. 117—200) descrie siepte monumente cu banquete funebre (nnr. 16. 45. 47. 48. 61. 77. 91). In insulele vecine Thraciei nu mai pucinu suntu commune: **Conze**, *(Reise auf den Inseln des Thrakischen Meeres*, 1860; Thasos. pl. IV, pl. X, fig. 1, 2, 3, 5, 7, 9, 11; Imbros. pl. XVI. fig. 5) vorbesce despre noue banquete. — G. **Körte**, *Die antiken Sculpture aus Boeotien* (Mitth. d. d. Arch. Inst. in Athen, III, 383 Nr. 148, 149, 150) despre trei banquete.— A. **Milchhoefer**, *Antikenbericht aus dem Peloponnes* (Mitth. d. d. Arch. Inst. in Athen. IV, p. 134, Nr. 30—32) despre alte trei asemenea ospetie funebre. — **Duhn**, *Bull.* 1879, p. 11. Museulu nationalu d'in Bucuresci posseda doue monumente de pétra cu representatiuni analoge. Unulu, lung. 0m,57, larg. 0,47, gros. 0,07, arretta unu omu jumetate culcatu pe patu, cu tunica, invelitu cu ua mantia, rezemandu-se pe cotulu stangu (capulu si umerulu stangu lipsescu); in man'a stanga tine ua cupa, in cea drépta ceva de mancare; ua femeia la stanga standu pe scaunu, imbracata cu peplos, capulu coperitu cu velu; la midilocu *mensa tripes*, (τρίπους) incarcata cu bucate; la celle doue estremitati doue personage in proportiune mai mica: la stang'a ua femei'a, la drépt'a unu barbatu. Mai josu se citesce inscriptiunea urmatore:

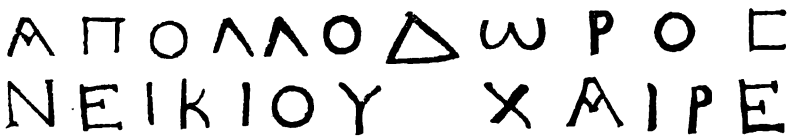

«Ἀπολλόδωρος Νεικίου χαῖρε».

adico:

«Apollodoru, fiulu lui Nicias, salutare!».

Cellu d'allu douilea este lung 0,68; larg. 0,35, gros. 0,09. Unu omu jumetate culcatu pe unu patu de ospetiu, imbracatu cu tunica, tine in man'a drépta ua corona. La stang'a, ua femeia cu velu pe capu, imbracata cu peplos siede pe unu scaunu inaltu. La midilocu este *mensa tripes* cu bucate; la estremitatea stanga ua femeia, la cea drépta unu omu, ambele personage in proportiuni mai mici.

Inscriptiunea suna:

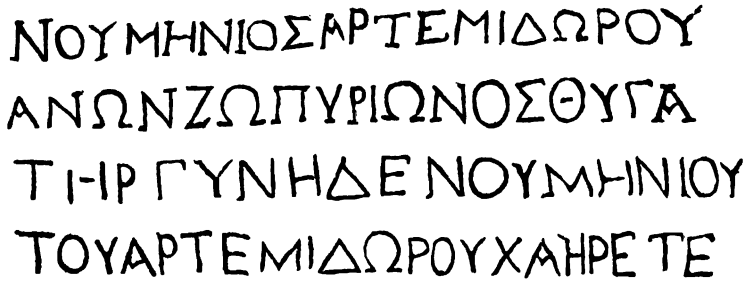

«Νουμήνιος Ἀρτεμιδώρου· Ἄνων Ζωπυριώνος θυγάτηρ, γυνὴ δὲ Νουμηνίου τοῦ Ἀρτεμιδώρου, χαῖρετε *(sic)*.»

adico:

Numenius fiulu lui Artemidoru, Anon flica lui Zopyrion, soci'a lui Numenius fiulu lui Artemidoru, salutare voue!».

Ua data cu ospetiele mortuare se depuné si flori pe morminte, anume rose, cari appartinéu in particularu lui Dionysos si Aphroditei (Anacr. LVII); ânsa mai cu séma in cultulu lui Sabazius

Digitized by Google

presenta doctrin'a mystica a vietii viitore sub formele esteriore alle processiunei bachice. Bacchus sub numele de *Bromius* (247) este capulu supremu allu lumei cellei-

thracu ros'a erá unu symbolu capitalu. Acésta serbatóre a thiaseloru dionysiace constatata prin monumente epigraphice d'in epoc'a romána in regiunea vecina Pangeului unde legend'a asiadia vestitele gradini de rose alle lui Midas (Herodot VIII, 138), ce se afla in legatura strinsa cu cyclulu lui Bacchus — si numita *rosalia*, se tine pene asta di de locuitorii peninsulei Balcanice si de Románi sub numele de *rusalii*. Vedi **Miklosich**, *Die Rusalien* (Sitzungsberichte der Wiener Akad., 46 bd. 1864, p. 386—405); Id., *Die Christliche Terminologie der Slavischen Sprachen* Wien 1875, p. 25—26. **Léon Heuzey**, *Le panthéon des rochers de Philippes* (Revue archéologique VI année 1865 p. 449—460); id. *Comptes rendus des séances de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres de* l'année 1868 p. 226; idem *Mission archéologique de Macédoine* (inscript. Nr. 87); **W. Tomaschek**, *Ueber Brumalia und Rosalia*, (Sitzb. Wien. Akad., 60 bd. 1869, p. 351—404). **Abbé Duchesne** et **Bayet**, *Mission au Mont Athos* (Archives des Missions scientifiques et littéraires, 3 série, t. III p. 230, 232). **Rösler** *Rum. Studien*, Leipzig. 1871 p. 61.

(245) De ordinaru heroulu se representa pre monumente *ex-voto*, ἀναθήματα, in chipulu unui calaretiu in fug'a callului, cu chlamyd'a flîfîindu, cu bratiulu dreptu ridicatu, indreptandu-se spre unu altaru de forma rectangulara (Dumont, Inscriptions et monuments figurés de la Thrace, Nr. 5, 6, 7, 18, 24, 27, 32, 33 b. 33 c.), séu spre unu arbure (Nr. 17 ibid.) incolacitu de unu sierpe (Nr. 22. 39 ibid). Alte monumente ni-lu arretta urmatu de unu cane (Nr. 33 a. 40. 57 ibid.) attacàndu cu lancea (ib. Nr. 8) unu animalu selbatecu, unu mistretiu (ib. Nr. 27. 61a. 102; Heuzey, Mission arch. de Macéd., pl. III fig. 3; Abbé Duchesne et Bayet, Mission au mont Athos, Nr. 187, p. 327), séu unu balauru (Nr. 33a, Dumont, op. cit.). Une-ori figuredia la unu locu cu banquetele funebre de pe monumente (ib. Nr. 20 61). Inscriptiunea ce le insoçesce incepe de ordinaru cu Κύριος ἥρως, domnulu herou, apoi vine la genetivu numele cellui ce a dedicatu ofrand'a, si la fine de totu cuventulu εὐχήν.

Assemeni representatiuni se gasescu fórte desu in Thraci'a; numai la Batkum d. Dumont a aflatu mai multu de diece, fora inscriptiune. (In 1875 s'a descoperitu si la Rom'a, pe Esquilin. Museulu nationalu d'in Bucuresci posseda doue atari monumente; unulu, reprodusu pe tabl. N. fig. Nr. 8, este unu fragmentu de pétra, (0m, 19 naltime; 0m, 24 largime) pe care se vedu picióre le unui callaretiu cu partea de josu a callului in fuga; iar sub dênsulu, rîtulu si copitele unui mistretiu, pe care unu câne sta gat'a sa-lu apuce. Sapatura e grosolana; josu se citesce: ΑΥΡΗΛΙΟΣ ΔΙΟΓΕΝΗΣ. — Unu altulu, cu totulu fragmentatu, este ua basa de marmura, ce abia mai pastrédia urmele a doue picióre, si porta inscriptiunea: HERONI INVICTO ..

D-lu Dumont (Archives des missions scientifiques et Littéraires, t. III p. 183) crede cu dreptu cuventu ca acestu cavaleru thracu nu este ua divinitate unica si totu-d'a-una aceiasi; co in unele casuri avemu unu muritoru heroisatu devenitu κύριος si ἥρως, alte ori ua divinitate de unu caracteru mai generalu, admisa in Pantheonulu thracu, alaturea de dieii cei mari, si primindu dreptu ex voto acele mici placi sculptate. Cf. **Egger**, *Note sur une stèle de marbre*, Ann. d. Instit. 1868. p. 133 seq., **Benndorf** in *Göttinger gelehrt. Anzeigen* 1869 p. 2063 seq. **Dumont**, *Revue archéologique* 1869, t. 2, p. 179—185. Despre heroi si veneratiunea loru, vedi **K. Lehrs**, *Populäre aufsätze aus dem Alterthum*, Leipzig, p. 326 seq. — Unu nou esemplu de ospetiu funebru cu epitetulu ἥρως scrisu langa numele Heroului ne presinta unu reliefu d'in Peloponnesu (Mitth. d. d. Arch. Inst. in Athen, IV [1879], art. d-lui Milchhoefer) in care se vedu pe langa unu omu si ua femeia, unu altaru, unu copillu cu ofrand'a unui porcu, doue personage cari se inchina, ua servitore si unu copillu.

(246) *Mission archéologique de Macédoine*, p. 131.

(247) **Ovid** *Metam.* 4, 11:

Digitized by Google

l'alte, tinerulù copillu a carui mórte se plange, avendu sa duca pentru totu-dea-un'a ua viatia mai buna, va fi associatu pompeloru bachice, cá sociu allu Naideloru (248), si chiaru schimbatu in Satyru va intrá in trup'a dieului prin intervenirea destinului, *Aesa*, a initiatei ce porta pe buse sigiliulu mystereloru *signata mystis*, probabilu, prin hierophantid'a séu Proserpina.

Écce acestu textu epigraphicu atatu de insemnatu sub tote raporturile (249), dupo restitutiunea d-lui Heuzey :

I

Si dolor in[f]rac[tu]m potuit conve[ll]ere [p]ectus
[H]ercu[le]um, cur me flere tamen pigeat?
Nam velut Æacid[a]e laudavit corpus A[chillis]
Clarus Homerus, item non tua laus similis.
Te sortita Paphon pulc[h]ro minus ore notabat, 5
Diva set in toto cor[d]e plicata inerat.
Sobria quippe tuo pollebat pectore virtus
Non ætate minor, n[e]c minor inde loco.
Nec mihi per validos rapio te morte dolores,
Quamvis aequanimo dat puer ut lacrimem. 10
. . . . . [er]uciamur volnere victi

II

Et reparatus item vivis in Elysiis.
Sic placitum est divis a[e]terna vivere forma
Qui bene de supero [l]umine sit meritus;
Quæ tibi castifico promisit munera cursu 15
Olim jussa deo simplicitas facilis.
Nunc seu te Bromio signatæ mystidis AISE (?)
Florigero in prato congreg[at] in satyrum;
Sive canistriferæ possunt sibi Naïdis a[e]qu[um,]
Qui ducibus tædis agmina festa trahas. 20

Bacchumque vocant Bromiumque Lyaeumque.
Ignigenamque satumque iterum solumque bimatrem.

(248) *Strabo* X, 468 numera Naidele printre servitorele lui Bacchus.

(249) Inscriptiunea scrisa pe marmura cu litere d'in secolulu allu III-lea, forte strinse unele de altele, si adessea legate intre elle, presenta cate-va particularitati cum : substituirea lui T pentru D : *set* in locu de *sed;* a lui O pentru V : *volnere* pentru *vulnere,* si terminatiunea *is* la nominativu pluralu declin. III : *Naidis* pentru *Naides.* La rendulu 14 se pote citi : *lumine* seu *numine*, iar la rendulu 13 : *alterna* seu *aeterna.* Catu pentru cuventulu AISE de la finea versului 17, nu se presinta nici-una combinare satisfacetore, de si d. Heuzey (l. c.) propune patru, si anume : a) transcriptiunea gr. αἴση in locu de αἶσα, destinulu, judecat'a suprema a dieitii; b) ANSER, paserea consacrata Proserpinei; c) ADSE; d) ARTE.

Digitized by Google

Sis quo[d]cunque, puer, quo te tua protulit ætas,
Dummodo . . . . . .

Adico :

I

«Déco durerea a pututu sfasiá inim'a neinfranta a lui Hercule, de ce óre sa me sfiescu si eu de a plange? Coci laud'a ce stralucitulu Homeru a facutu pentru corpulu Eacidului Achille nu este assemuita cu laud'a tea. Pe tine alegendu-te Paphos te indiestrase cu unu obrazu mai pucinu frumosu, anso dieiti'a locuiá in tóte cotiturile inimei telle. Coci virtutea sobra era puternica in peptulu teu, si nu era mai mica d'in causa vèrstei telle, nici anco mai mica d'in causa locului. Déro, prin durerile melle mari nu te rapescu de la morte, de si perderea unui fiu imi da cuventu in de ajunsu ca sa plangu.....ne torturamu doboriti de asta lovitura.

II

«Si tu cu tóte astea, reinoitu in fiinti'a tea, tu traesci in Campiile Elysee. Asiá este decretatu de diei ca sa traiasca sub ua forma eterna acella care a bine meritatu de la lumin'a divina; cari daruri, hotarite uadinióra de dieu, ti le-a promisu inocentia-ti naturale in cursulu castu allu vietiei telle. Acum, séu co, in livedea inflorita, Aesa (destinulu) care presiede la mystele insemnate cu peceti'a sacra, te reunesce cá Satyru in trup'a lui Bacchus, séu cŏ, Naïadele purtatóre de cosiuri sacrate (calathus) te reclama cá sociu allu loru, spre a conduce, la lumin'a tortieloru, processiunile solemne. Ori-cum ai fi, copile, in loculu unde te-a inaltiatu vèrsta tea, numai déco.....»

Aceste idei le gasimu dejá in Rhesus allu lui Euripide (250) :

Mum'a regelui thracu, plangendu mortea fiului seu, esclama : «Ascunsu in gau-«rile pamentului care ascunde argintulu, demonu care tine de omu si de dieu, va fi «acolo ingropatu, déro traindu si vediendu lumin'a, prophetu allu lui Bacchus, care «a fixatu locuinti'a sea pe stanc'a Pangeului, venerabilu pentru cei cari ilu cunnoscu»;

Astu-feliu sufletulu nu trecea, cá in doctrin'a lui Pythagoras, printr'unu siru de transmigratiuni, ci numai cellu dreptu, cellu ce a bine meritatu de la diei in timpulu vietii sélle (*de supero lumine* séu pote *numine*), reinviadia pentru totu-d'a-una sub ua forma noua séu eterna (alterna séu aeterna forma), si acésta renovatiune este ua recompensa pentru virtutile selle.

§ 22

La Thraci déro dogm'a vietii fiitóre erá conceputa sub ua forma cu totulu brutale si primitiva, si petrunsese tóte formele nascènde alle vietii sociale : datine, obiceiuri,

(250) 2, v. 970—973.

Digitized by Google

characteru nationalu. La Trausi, locuitori in Thraci'a australe (251), cá si la ceillalti Thraci, càndu se nasce unu copillu, ne spune Herodotu (252) «rudele de aprope se «stringu impregiurulu copillului de curendu-nascutu, si acolo plangu si gemu de re-«lele ce ellu are sa indure, standu de vorba despre ticalosiile si nenorocirile omenesci; «d'in contra, punendu reposatii loru in pamentu, se inveselescu si facu serbatore, «gàndindu de cote rele acesti'a au scapatu, si socotindu-i asiediati in deplina fericire.»

«Cei cari locuescu d'incolo de Creston'a, adaoga Herodotu (253), facu acestea: «Fie-care d'intr'ensii are mai multe femei, d'in care causa, càndu unulu d'in ei trece «d'in viatia la morte, mare certa se isca intre densele, si amicii loru se indeletni-«cescu forte ca sa judece care d'in elle a fostu cea mai multu iubita. Aceea care ca-«peta acesta onore este forte multu laudata de omeni si femei, apoi este ucisa de «cotre rud'a sea cea mai aprope, pe mormentulu reposatului, si ingropata cu ellu. «Celle-l'alte femei tinu asemenea lucru ca ua mare restriste pentru dènsele, d'in «caus'a rusinei ce cade asupra-le».

(251) **Tit. Liv.** XXXVIII, 41.

(252) **Her.** V, 4 : «τὸν μὲν γινόμενον περιιζόμενοι οἱ προσήκοντες ὀλοφύρονται, ὅσα μιν δεῖ ἐπείτε ἐγένετο ἐκπλῆσαι κακὰ, ἀνηγεόμενοι τὰ ἀνθρωπήια πάντα πάθεα, τὸν δ'ἀπογινόμενον παίζοντές τε καὶ ἡδόμενοι γῇ κρύπτουσι, ἐπιλέγοντες ὅσων κακῶν ἐξαπαλλαχθεὶς ἐστὶ ἐν πάσῃ εὐδαιμονίῃ». Ceea ce **Nic. Dam.** XVIII rapporta despre Καυσιάνοι (ua errore de mscr. invederata in locu de Τραῦσοι) co ei «plàngu, candu cine-va se nasce, si se bucura càndu cine-va more» este imprumutatu de siguru d'in Herodotu. Cf. **Bessell,** *de rebus Geticis*, Gotting., 1854, p. 46.—**Mela** II, 2 : «Lugentur apud quosdam puerperia, natique deflentur : funera contra festa sunt, et veluti sacra, cantu lusuque celebrantur.—**Hesych.** h. v : τοὺς γεννωμένους ἀτιμάζουσι, τοὺς τελευτῶντας κατευφημίζουσι.

253) **Her.** V, 5 : «Οἱ δὲ κατύπερθε Κρηστωναίων ποιεῦσι τοιάδε· ἔχει γυναῖκας ἕκαστος πολλάς· ἐπεὰν ὦν τοιούτων ἀποθάνῃ, κρίσις γίνεται μεγάλη τῶν γυναικῶν καὶ φίλων σπουδαὶ ἰσχυραὶ περὶ τοῦδε, ἥτις αὐτέων ἐφίλεετο μάλιστα ὑπὸ τοῦ ἀνδρός· ἥ δ'ἂν κριθῇ καὶ τιμηθῇ, ἐγκωμιασθεῖσα ὑπό τε ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν σφάζεται ἐς τὸν τάφον ὑπὸ τοῦ οἰκηιωτάτου ἑωυτῆς, σφαχθεῖσα δὲ συνθάπτεται τῷ ἀνδρί· αἱ δὲ ἄλλαι συμφορὴν μεγάλην ποιεῦνται· ὄνειδος γάρ σφι τοῦτο μέγιστον γίνεται.»

Pomponiu **Mela** II 2 vorbindu in genere despre thraci, arréta co femeile au ua mare fortia de characteru, dorindu mai multu de catu ori-ce a fí sacrificate pe cadavrele sociului loru séu ingropate n acelasi mormentu cu densulu, si cea care dobendesce asta favore se simte in culmea fericirei, pe candu rivalele sele, celle ce n'au fostu socotite vrednice de ua asemene onore, se bocescu desperate, aducu inaintea rugului daruri si arme strigandu cà suntu gata a tractá seu a se bate cu geniulu mortului. Numai déco nu primescu nici unu respunsu, elle remânu libere a se casátori cu unu altulu.

Aceste obiceiuri se esplica prin credinti'a puternica d'in anticitate co in mormentu nu se depunea unu simplu cadavru, ci ua fiintia viua, care avé deci trebuintiele si passiunile selle : de aceia ua data cu densulu se ingropá hainele, vasele si armele selle; peste morméntu-i se versá vinu ca sa-i potolesca setea; se punea bucate ca sa-i satisfaca fomea; se ucidea caii, sclavii si femeile sele spre a-lu serví si dupo morte. Credintie curióse, ansa cari ne 'ntempina la mai multe popóre. «Versu pe pamentulu mormentului, dice Iphigeni'a in Euripide, lapte, miere, vinu; caci cu acést'a se inveselescu mortii» (Iphig. 162) Candu, dupo luarea Troii, fie-care grecu se 'ntorce in patria cu frumoss'a lui captiva, Achile, care este sub pamentu, cere si ellu captiv'a sea, si atunci i se da pe Polyxene (*Iliada*, XXIII, 166).

Digitized by Google

Xenophonte (254) ne arreta asemenea pe Odrysii cum se imbata la immormentarile rèsboiniciloru loru, periti in lupta.

§ 23

Zalmolxis.—Acum, dupo ce cunnóscemu cultulu lui Sabazius la Thraci, characterulu seu funebru unitu cu allu imortalitatii, vomu puté intiellege mai bine celle ce anticitatea ne-a lasatu despre religiunea Getiloru.

Sa ascultàmu mai anteiu pre Herodotu, cea mai insemnata, ca sa nu dicemu unic'a fontana de urmatu in cestiunea acést'a :

«Anso trebue sa spunu cum Getii se credu nemuritori. Ei au convingerea co «nici de cum nu moru, ci co apuca drumulu cotre Zamolxis, pe care unii ilu tinu «dreptu Gebeleizis. D'in cinci in cinci anni ei trimitu la ellu cá solu pe unulu d'in«tr'ensii trasu la sorti, si'i dau sarcin'a de ce le face in de obste trebuintia. Unii d'in «ei se punéu la rendu, tiindu câte trei sulitie in mana ; iaru altii apucàndu de màni «si de picióre pe solulu loru cotra Zalmoxis, ii facéu ventu in susu d'asupra sulitie«loru, si daca ellu muria intiepatu, ei credéu co dieulu le este priinciosu ; déro daca «nu more, ii spune batjocure si-lu dojenescu cá pe unu omu reu. In fine, dupo ce l'au «insultatu bine, trimitu dieului unu altulu, si-i dau acea sarcina, pe càtu timpu ellu «se afla anco cu viatia. Acesti Thraci tragu contra cerului darde si sageti, càndu tuna «séu fulgera, amerintiandu pre dieulu loru si crediendu co nu mai este unu altulu.» (255)

«Eu cumu aflaiu de la Grecii cari locuescu la Hellespontu si marea négra, acestu «Zalmoxis a fostu sclavu in Samos si a robitu lui Pythagoras fiiulu lui Mnesarcu ; «apoi, fiindu liberatu si strangendu-si bogatii mari, se intorse in tiérr'a ses. Thracii «traiau atunci in mare ticalosie si forte aspru ; ellu anso, care invetiase chipulu de «traiu allu Ioniciloru, si obiceiuri mai blande, cá unulu ce frequentase pre Greci «si convorbise cu Pythagoras, care nu erá mai pucinu invetiatu d'intre ei, puse sa se «faca si sa se gatésca ua camera unde primea la bere si mancare pe capeteniile Thra«ciloru, si, asupra mesei, ii invetiá precum co, nici ellu, nici densii, nici urmasii loru, «nu voru murí de locu, cí co voru merge la loculu unde, traindu pre vecie, se voru «bucurá de tote bunurile. Ellu sapà in acésta locuintia ua chilie sub pamentu, pe «care ispravind'o, nu se mai arrettà Thraciloru. Scoborìtu acolo, traì trei anni, pré

(254) *Hellen.* III, 2, 5.

(255) IV, 94 : «Ἀθανατίζουσι δὲ τόνδε τὸν τρόπον· οὔτε ἀποθνήσκειν ἑωυτοὺς νομίζουσι, ἰέναι τε τὸν ἀπολλύμενον παρὰ Ζάλμοξιν δαίμονα. οἱ δὲ αὐτῶν τὸν αὐτον τοῦτον νομίζουσι Γεβελέϊζιν· διὰ πεντετηρίδος δὲ τὸν πάλῳ λαχόντα αἰεὶ σφέων αὐτῶν ἀποπέμπουσι ἄγγελον παρὰ τὸν Ζάλμοξιν, ἐντελλόμενοι τῶν ἄν ἑκάστοτε δέωνται. πέμπουσι δὲ ὧδε· οἱ μὲν αὐτῶν ταχθέντες ἀκόντια τρία ἔχουσι, ἄλλοι δὲ διαλαβόντες τοῦ ἀποπεμπομένου παρὰ τὸν Ζάλμοξιν τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, ἀνακινήσαντες αὐτὸν μετέωρον ῥιπτέουσι ἐς τὰς λόγχας. ἢν μὲν δὴ ἀποθάνῃ ἀναπαρεὶς, τοῖσι δὲ θεὸς ὁ θεὸς δοκέει εἶναι· ἢν δὲ μὴ ἀποθάνῃ, αἰτιεῦνται αὐτὸν τὸν ἄγγελον, φάμενοί μιν ἄνδρα κακὸν εἶναι, αἰτιησάμενοι δὲ τοῦτον ἄλλον ἀποπέμπουσι· ἐντέλλονται δὲ ἔτι ζώοντι· οὗτοι οἱ αὐτοὶ Θρῆικες καὶ πρὸς βροντήν τε καὶ ἀστραπὴν τοξεύοντες ἄνω πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀπειλέουσι τῷ θεῷ, οὐδένα ἄλλον θεὸν νομίζοντες εἶναι εἰ μὴ τὸν σφέτερον.»

Digitized by Google

«multu caitu de ei, fiindu-ca'lu socoteau mortu. La allu patrulea annu ellu esí de «acolo, si se arrettà cá mai 'nainte : acést'a fu caus'a de'i facù sa creadia cu sigu«rantia co lucrurile ce densulu le spusese loru erau adeverate. Ei povestescu tóte «aceste mystere.» (256)

«Catu pentru mine, nici credu nici nu decredu asiá multu ceea-ce privesce per«son'a pomenitului Zalmoxis, nici celle ce spune ei de locuinti'a lui sub pamentu; «anso imi dau bine cu parerea co ellu a fostu cu multi anni inaintea lui Pythagoras. «Si apoi (in celle d'in urma) fie co sa fi fostu omu, fie co sa fi fostu vre unu spiritu «familiaru (protectoru) Getiloru,—sa le fie de bine.» (257)

In acésta naratiune trebue a deosebi doue elemente : primulu, care se pare détoritu Getiloru proprii, si este continutu in § 94; cellu d'allu duoilea, cuprinsu in § 95, si e détoritu Colonieloru grece de la Marea-Négra si Hellespontu.

D'in primulu resulta invederatu co Getii credéu *a)* in nemuririea sufletului; *b)* co cei reposati se ducu la Zalmolxis, pe care unii Geti illu tineau dreptu ua alta divinitate a loru anume Gebeleizis; *c)* co dogm'a nemuririi era la ei atatu de generale, atatu de puternica, in catu in sacrificiulu quinquenalu allu lui Zalmolxis, cei cari nu putéu muri se socotiau cá niste criminali: dieulu recusandu sa-i primésca in locasiulu seu, arrettá cu acést'a co voesce a-i pedepsí, lasandu-i in viatia, si lipsindu-i de fericirile eterne alle cellei-alte lumi; si in fine *d)* Getii obicinuescu in semnu de amerintiare a divinitatii a respunde cu sageti la fulgerile si trasnetele Cerului.

Fie-care d'in aceste trasuri alle cultului lui Zalmolxis ne duce d'a dreptulu la cultulu dionysiacu allu thraco-phrygianului Sabazius.

Vediuramu mai 'nainte conceptiunea vietii fiitóre la Thraci dedusa d'in cultulu lui Bacchus; la Geti aceiasi conceptiune o aflamu in legatura cu dieulu Zalmolxis.— Thracii murindu credéu co se ducu la Bacchus, ca sa fie asociati la pompele bachice, si schimbati in Satyri, sa intre in trup'a dieului. Getii de asemenea credu co parasindu pamentulu ei se ducu sa se asiedie la banquetulu fericirii fora sfirsitu allu lui Zalmolxis. — Thracii adorau pre Bacchus si cá dieu allu Sorelui; Getii asvirléu dupo

(256) IV, 95: Ὡς δὲ ἐγω πυνθάνομαι τῶν τὸν Ἑλλήσποντον οἰκεόντων Ἑλλήνων καὶ Πόντον, τὸν Ζάλμοξιν τοῦτον ἐόντα ἄνθρωπον δουλεῦσαι ἐν Σάμῳ, δουλεῦσαι δὲ Πυθαγόρῃ τῷ Μνησάρχου· ἐνθεῦτεν δὲ αὐτὸν γενόμενον ἐλεύθερον χρήματα κτήσασθαι συχνὰ, κτησάμενον δὲ ἀπελθεῖν ἐς τὴν ἑωυτοῦ· ἅτε δὲ κακοβίων τε ἐόντων τῶν Θρήικων καὶ ὑπαφρονεστέρων τὸν Ζάλμοξιν τοῦτον ἐπιστάμενον δίαιτάν τε Ἰάδα καὶ ἤθεα βαθύτερα ἢ κατὰ Θρήικας, οἷα Ἕλλησί τε ὁμιλήσαντα καὶ Ἑλλήνων οὐ τῷ ἀσθενεστάτῳ σοφιστῇ Πυθαγόρῃ, κατασκευάσασθαι ἀνδρεῶνα, ἐς τὸν πανδοκεύοντα τῶν ἀστῶν τοὺς πρώτους καὶ εὐωχέοντα ἀναδιδάσκειν, ὡς οὔτε αὐτὸς οὔτε οἱ συμπόται αὐτοῦ οὔτε οἱ ἐκ τούτων αἰεὶ γινόμενοι ἀποθανέονται, ἀλλ' ἥξουσι ἐς χῶρον τοῦτον, ἵνα αἰεὶ περιεόντες ἕξουσι τὰ πάντα ἀγαθά. ἐν ᾧ δὲ ἐποίεε τὰ καταλεχθέντα καὶ ἔλεγε ταῦτα, ἐν τούτῳ κατάγαιον οἴκημα ἐποιέετο· ὡς δέ οἱ παντελέως εἶχε τὸ οἴκημα, ἐκ μὲν τῶν Θρηίκων ἠφανίσθη, καταβὰς δὲ κάτω ἐς τὸ κατάγαιον οἴκημα, διαιτᾶτο ἐπ' ἔτεα τρία· οἱ δέ μιν ἐπόθεόν τε καὶ ἐπένθεον ὡς τεθνεῶτα· τετάρτῳ δὲ ἔτεϊ ἐφάνη τοῖσι Θρήιξι, καὶ οὕτω πιθανά σφι ἐγένετο τὰ ἔλεγε ὁ Ζάλμοξις· ταῦτά φασί μιν ποιῆσαι.

(257) IV, 96: Ἐγω δὲ περὶ μὲν τούτου καὶ τοῦ καταγαίου οἰκήματος οὔτε ἀπιστέω οὔτε ὧν πιστεύω τι λίην, δοκέω δὲ πολλοῖσι ἔτεσι πρότερον τὸν Ζάλμοξιν τοῦτον γενέσθαι Πυθαγόρεω· εἴτε δὲ ἐγένετό τις Ζάλμοξις ἄνθρωπος, εἴτ' ἐστὶ δαίμων τις Γέτῃσι οὗτος ἐπιχώριος, χαιρέτω.

Digitized by Google

obiceiulu altoru popore barbare, sageti contr'a nuoriloru furtunosi, cari voiau sa intunece pe dieulu loru Zalmolxis, adico pe Sóre. — La Thraci Bacchus erá dieulu universalu, care insufletiesce lumea, fiindu in acellasi timpu Zeuss, Hades, Sóre si Dionysos; la Geti Zalmolxis pare a fi avutu ua identica universalitate.— In fine, sacrificiile umane oferite periodicu divinitatii gete amintescu caracterulu selbatecu si barbari'a primitiva, ce in unele parti alle Greciei si Thraciei pastrase cultulu lui Dionysos infernalu, amintescu acelle immolatiuni crude si sangerose facute annualu in onorea beoticului Dionysos Omestes (Ὠμηστής) (258) si perpetuate sub numele de Omophagii si Agrionii (259) la Orchomene, (260) Chios, Tenedos (261), Lesbos (262) si Creta (263); elle rechiama pre Sabazius thraco-phrygianu, la care partea funebra erá mai accentuata, si càrui'a Chrestonii si toti Thracii sacrificau pre morminte fiintie umane; in fine, pe thraciculu Zagreus dieu allu mortiloru (264), marele venatoru, ὁ μεγάλως ἀγρέων, carele impinge inaintea lui si lovesce pe cei ce ellu a hotaritu pentru imperiulu seu (265), intocmai precum Zalmolxis primesce la sine pre cei ce 'i a allesu ca sa expire in sulitie.

Ua alta asemenare intre ambele culte ne presenta mai departe allu douilea elementu d'in naratiunea lui Herodotu (IV, § 95): retragerea temporara a lui Zalmolxis in chili'a subterana, in timpu de trei anni, pentru a reapare la allu patrulea, este d'in punctu in punctu legend'a mysteriosa despre scoborirea lui Dionysos in infernu (pentru ca sa caute pe mam'a sea Semele, pe care o smulse si o duse in midiloculu dieiloru in Olympu, cu numele de Thyone séu Dione) (266), care nu erá de càtu form'a indulcita si euphemica a mortii trecetore a lui Bacchus, urmata de invierea sea cu venirea primaverei. (267)

(258) **Plutarch,** *Themistocl.* 13; *Pelopid.* 21; *Aristid.* 8; *Orph Hymn.* LI, v. 7. Ellu se mai numiá si Ὠμάδιος, Ἀνθρωποῤῥαίστης séu ἀγριώνιος· Vedi **Aelian.** *de nat. anim.* XII, 34, **Plutarch,** *Anton.* 24. Cf. despre sacrificiile humane in onorea lui Dionysos, **Guigniaut,** *Relig. de l'antiq.* t. III, p. 907.

(259) **Plutarch,** *Quaest. gracc.* 38; *Sympos* 8. **Antonin.** lib. 10, **Ovid.** *metam.* 4, 390 seq. **Hesych.** s. v. ἀγριώνια séu ἀγριάνια.

(260) **O. Müller,** *Kl. Schriften,* t. II, p. 28.

(261) **Porphyr,** *de abstin. carn.* II, 55; ἔθνον δὲ καὶ ἐν Λίῳ τῷ ὠμαδίῳ Διονύσῳ ἄνθρωπον διεσπώντες καὶ ἐν Τενέδῳ. **Aelian,** *De nat. anim.* XII, 34. **Plut.** *De defect. orac.* 14; **Arnob.** *Adv. gent.* V, 19.

(262) **Clem. Alex.** *Protrept.* p 36; **Aelian,** *var. hist.* XIII, 2.

(263). **Iul. Firm.** p. 9.

(264) **Diodor.** I, 62, 64. **Hesych.**—**Et. M.** v. Ζαγρεύς. Comp. **Heraclit.** ap. **Clem. Alex.** *Protrept.* p. 30 P. οὗτος δὲ Ἅιδης καὶ Διόνυσος ὅτέῳ μαίνονται καὶ ληναΐζουσιν.

(265) **G. Hermann** *Aesch.* trag. 1 p. 331. — *Etym. Magn.* Gud. si Cramer An. Oxon. 2 p. 443, 8.— **Creuzer,** *Rel. de l'antiq.* trad. Guigniaut, t. III, p. 236; **Preller,** *Gr. Myth.* t. 1, p. 660 ed. III-a; **Gerhard,** *Gr. Mith.* § 438, 2 si 457, 4.

(266) Cf. **Pindar,** *Olymp.* II, 25; *Pyth.* XI, 1; **Apolled.** III, 5, 3. **Paus.** II, 31, 2; **Horat.** od. II, 1, 29.

(267) **Plutarch,** *De el ap. Delph.* 9. Cf. **Preller,** t. I, p. 564.

Digitized by Google

Astu-feliu déro religiunea lui Zalmolxis este in fondu religiunea lui Bacchus-Sabazius cu characterulu seu infernalu si cu ferocitatea sea primitiva (268). Fiindu-co Getii o 'mbratisiasera cu ardóre, ea petrunse in viati'a dilnica si in organisatiunea sociale a natiunei mai multu de càtu la ceillalti Thraci. Credinti'a in viati'a fiitore erá la densii atàtu de pronunciata in càtu scriitorii antici arretta ua mirare mestecata cu ironie, dupo cum se vede d'in cuventulu ἀθανατίζοντες (269) pe care Herodotu îlu creadia intr'adinsu spre a calificá pre Geti (270) si a'i caracterisá facia de restulu Thraciloru.

§ 24

Catu despre numele ce ià cultulu sabaziu la Geti, unulu, *Gebeleizis*, nu este cunoscutu de càtu lui Herodotu, pe càndu cellu altu, Zalmolxis, este numele cellu obicinuitu la toti scriitorii. Déco acestea suntu numile à doue divinitati deosebite séu a uneia singure si aceiasi, autorii moderni se gasescu in desacordu. Bessel (271) presuppune séu co Zalmolxis, pe care 'lu deduce gresitu de la zend. *zem* sskr. gam= gr. γη; zemar=sub pamentu, erá numai unu epithetonu allu dieului Gebeleizis, adico *Gebeleizis* (272) *care locuesce sub pamentu;* séu co in religiunea geta exista dualismulu, idei'a binelui si a reului, representata prin numele duplu «Zalmoxis» si «Gebeleizis». Rösler si Cless (273) considera pe Zalmolxis cá unu preotu allu lui Gebeleizis; iara G.os (274) admite co Zalmolxis, dieu allu resboiului, nu este de càtu form'a mai tinera si mai renumita a lui Gebeleizis, dieu allu Sórelui, care facú locu

(268) In acestu sensu vedi **Heuzey,** *Comptes-rendus de l'Acad. des inscript.* 1865, p. 374; idem, *Mission archéol. de Macédoine,* p. 131 seq. **C. de la Berge,** *Essai sur le règne de Trajan,* Paris 1877 p. 31. **Fr. Lenormant,** *Revue archéologique* 1874 si 1875.

(269) **Her.** IV, 93—94. Cf. **Heuzey,** *Miss. arch. de Macéd.* p. 131 seq.

(270) Cuventulu ἀθανατίζειν Herodotu IV, 94 îlu esplica astu-feliu: 'Αθανατίζουσι δὲ τόνδε τὸν πρόπον· οὔτε ἀποθνήσκειν ἑωυτοὺς νομίζουσι, ἰέναι τε τὸν ἀπολλύμενον παρὰ Ζάλμοξιν δαίμονα. Dupo **Bessel,** *de rebus Geticis,* 50 ἀποθνήσκειν semneadia a muri, asia co nici corpulu, nici sufletulu nu remanu, iar ἀπολλύμενον trebue referitu la mortea corpului numai, nu si a sufletului. Scriitori antici posteriori lui Herodotu intiellesera anso co Getii atribuiau nemurirea numai nuntiului trimisu la Zalmolxis, d'in care causa d'in ἀθανατίζειν facura vorb'a ἀπαθανατίζειν (**Arrian,** *Anab.* I, 3 cf. **Rhusop.** *de Zamolxide secundum veterum auctoritatem,* Götting. 1852 § 33), pe carii unii o esplica prin aceia co Getii puné in numerulu dieiloru ori pe cine le placea (**Lucian.** *Conc. deor.* 9), ἀπαθανατίζοντες, cei ce dieifica, facetori de nemurire. Acestu cuventu îlu aplica Getiloru, Plato, Lucian si Diodoru.

(271) op. cit. p. 44—45.

(272) Dupo unii Gebeleizis aru semna dieu allu muntelui séu allu muntiloru, Cf. **Guignaut I. D.** *Religions de l'antiquité,* t. II, part. III, Paris 1849, p. 1067: **I. Grimm,** *Ueber Jornandes und die Geten,* p. 25.—Dupo altii, Gebeleizis ar fi=datatoru de repausu. Vedi **Bähr** ap. Herodot. 94.— **Chardon de la Rochette,** *Mélanges* p. 69 seq. **Rösler,** *Rum. Studien,* 1871, p. 60 dice co Gebeleizis d'in motive etymologice este dieulu Sorelui.

(273) *Das Vorrömische Dacien,* Wien, 1864, in—8. **Cless** in *Pauly, Real-Encyclopädie* VI, 2, *Zamolxis.*

(274) *Skizzen zur vorrömischen Culturgeschichte der mittlern Donaugegenden,* in *Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde,* N. F. XIV, 124.

Digitized by Google

cellei d'anteiu, precumu Chronos face locu lui Saturnus, si acest'a lui Zeuss; séu co Zalmolxis este numai hypostas'a lui Gebeleizis. Socotimu mai probabilu co in Sabazius geticu se adorá doue forme alle dieului, un'a mystica: Gebeleizis, cea-l-alta ordinara: Zalmolxis; si precumu Dionysos lydianu se numi á *Bassareus* de la numele hainei lungi: *bassara* séu *bassaris*, ce purtá ellu si men adele d'in Lydi'a si Thraci'a (bassarae séu bassarides), totu astu-feliu Sabazius getu se pare co'si luas numele de Zalmolxis de la mantau'a ce purtá; coci, dupo cum amu aretatu in § 14 cap. VIII de mai susu, Ζάλμολξις (=ΖαλμοϜολξι-ς) semneadia «purtatoru de pele séu de mantia» epithetu care se da si in mythologi'a germana lui Wodan: *kakulbrand* «purtatoru de mantia» (275).

§ 25

Aceste rapporturi constatate intre religiunea geta si Dionysos-Sabazius paru a nu fi remasu neintrevediute, de si in modu confusu, nici c elloru antici.

Deja Herodotu rapporta, dupo cum vediuramu, co Grecii de la Marea-Négra si Hellespontu tinéu pre Zalmolxis, fie in semnu de batjocura, fie póte mai multu in intielessu euhemeristicu, de unu fostu sclavu allu lui Pythagoras, de la care invetiandu doctrin'a acestui'a, o respandí la Geti, si prin incelatore minuni castigà chiaru veadia dieiasca. De si parintele istoriei se indouesce cu dreptu cuventu despre acest'a, dicèndu co Zalmolxis este mai vechiu cu multu de càtu Pythagoras, si co puté sa fie ua divinitate a Getiloru, δαιμων Γέτησιν ἐπιχώριος,— aceiasi povestire d'in ce in ce mai amplificata o gasimu anso la scriitorii posteriori (276), incependu cu Strabone (277).

(275) Form'a Ζάμολξις se gasesce la Hellanicu, Plato, Lucianu, Mnaseas, Diod. Sic., Strabo, Diogeniu Laertiu, Porphyriu, Jamblich, Suidas (care da si variant'a Ζάμολξις) etc. iar la Herodotu. Ζάλμοξις mai desu de catu Ζάμολξις. Cf. **Rhusop.** *de Zamolxide* § 10 seq. **Bötticher**, *Rudimenta Mythologiae Semiticae*, Berlin 1848, p. 15.—**Lorenz Diefenbach**, *Origines Europaeae*, p. 68, Frankf. Am Main, 1861.— Porphirius in viati'a lui Pythagoras, dice co numele de Ζάμολξις vine de la pelea de ursu care s'a pus peste dieu la nascerea lui: τὴν γὰρ δορὰν Θρᾶκες ζαλμὸν καλοῦσιν. Vedi **Hehn**, *Kulturpflanzen und Hausthiere*, III aufl. Berlin 1877, p. 485—486 despre acésta falsa etymologia.— Amu aretatu mai susu ca dupo unu scriitoru anticu Alexandru Polihistoru, citatu de Macrobiu I, 18, 11, altarulu de capetenie allu lui Dionysos-Sabazius era in Thraci'a pe collina *Zilmissus*. Se pare co apropiarea intre acestu nume si *Zalmolxis* este numai d'in intamplare, fora nici ua legatura intre elle. D-lu Tomaschek (*Über Brumalia und Rosalia*, p. 358) vede in prima parte a cuventului Zilmisus, numirea thracica a vinului: ζίλα· ὁ οἶνος, Hesych.; ζείλα· τὸν οἶνον οἱ Θρᾶκες, Phot. Lex., sskr. हाला (hâla) हालूक (hîluka). **Rösler**, *Rum. Studien*, esplica Zal-moxis prin «cu pele inchisa, bruna» si adaogě: «Er hiess vielleicht auch Ἀβροζέλμης, welches wir als thrakischen Personennamen Kennen».

(276) Hellanicus, care cellu d'anteiu dupo Herodotu vorbesce despre Zalmolxis, se serva pare-se esclusivu cu Herodotu, dupo cum urmeadia d'in comparatiunea texturiloru:

Fragm hist. Graec. ed. Müller, Paris 1841. I p. 69 fragm. Hellan. 173.	Herodot. IV. 95.
Ἔλεγεν, ὅτι οὐτ' ἂν αὐτὸς ἀποθάνοι, οὐδ' οἱ μετ' αὐ-	ἀναδιδάσκειν, ὡς οὔτε αὐτὸς, οὔτε οἱ συμπόται αὐτοῦ—ἀποθανέονται—ἀλλ' ἥξουσι τὰ πάντα ἐγα-

Digitized by Google

care ne spune : co unu omu d'in natiunea geta, anume Zalmolxis, fiindu cá sclavu in serviciulu lui Pythagoras, càstigà de la densulu cunnoscintie astronomice, cum si in Egyptu, unde de asemenea calatorise. Intorsu in patri'a sea, se bucurà de ua mare consideratiune d'in partea poporului si a capetenieloru acestui'a, pentru sciinti'a lui de a predice dupo stelle si dupo semnele ceresci. In fine ellu reusi sa faca pe rege a lu associá la domnie, cá pe unu organu allu vointiei dieiloru. Desi la inceputu trecea numai de preotu allu dieului, cu timpulu anso deveni dieu insusi : retragendu-se intr'ua pescera d'in muntele sacru : Kogeonulu, departe de ori-ce contactu cu ómenii, nu primea la sine de cata pre rege si pre ministrii lui. Elu fu de mare ajutoru regelui, care castigà suppunerea orba a poporului cellu neascultatoru pene atunci, si facú sa crédia co ordinile sele suntu insisi ordinile dieesci.

Sa analysamu principalele puncte d'in acésta naratiune :

1. «Zalmoxis a fostu sclavulu lui Pythagoras» este ua opiniune de origine cu totulu gréca, care se esplica atatu prin asemenarea de siguru numai aparenta d'intre doctrin'a pytagoreica a metempsycosei, si doctrin'a nemuririi sufletului a lui Zalmolxis (278), catu si prin faptulu co idei'a vietii fitóre se gasesce nu numai la Pythagoras, déro si la Pindaru, Empedokles, Plato, reunita cu ua continua purificatiune intr'ua emigrare à sufletului. (279)

Imortalitatea ansa geta a sufletului, ca si cea druidica la Celti (280), difera esen-

τοῦ, ἀλλ' ἔξουσι πάντα τὰ ἀγαθά· ἅμα δὲ ταῦτα λέγων ὠκοδόμει οἴκημα κατάγαιον, ἔπειτα ἀφανισθεὶς ἀφνίδιον ἐκ Θρᾳκῶν ἐν τούτῳ διητᾶτο, οἱ δὲ Γέται ἐπόθουν αὐτὸν, τετάρτῳ δὲ ἔτει πάλιν ἐφάνεται, καὶ οἱ Θρᾷκες αὐτῷ πάντα ἐπίστευσαν. Θά.—ἐν τούτῳ κατάγαιον οἴκημα ἐποιέετο—ἐκ μὲν τῶν Θρηΐκων ἠφανίσθη· καταβὰς δὲ κάτω ἐς τὸ κατάγαιον οἴκημα διαιτ.το ἐπ' ἔτεα τρία· οἱ δέ μιν ἐπόθεόν τε—τετάρτῳ δὲ ἔτεϊ ἐφάνη, καὶ οὕτω πιθανά σφι ἐγένετο τὰ ἔλεγε ὁ Ζάλμοξις.

Dupo Hellanicus (fr. 173 ed. Didot) Zalmolxis introduse mysterele la Geti : Ζάμολζις... τελετὰς κατέδειξε Γέτοις τοῖς ἐν Θράκῃ.

Ellu nu vorbesce nimica despre pretins'a relatiune d'intre Zalmolxis si Pythagoras; d'in acésta omissiune anso si d'in cate-va alte mici departari de la textulu herodotianu, nu urmeadia, precum pretinde Rhusopolu, *Zamolx.* § 16, co Hellanicus aru fi utilisatu alte fontani, séu informatiuni proprii alle selle. Cf. **Bessel**, op. cit. p. 45.

(277) VII, p. 206.

(278). **Fabul'a** despre conditiunea de sclavie a lui Zalmolxis se puté lesne nasce la Greci, cari avéu unu mare numeru de sclavi geti. Vedi Strabo VII. Influentii lui Pithagora asupra doctrinei lui Zalmolxis se atribuiá si abtinerea Getiloru de a mancá animale. La Hermippus Callimachus fragm. III, 41 Pythagoras se indica cá Θρακῶν δόξας μιμούμενος, si cá atare ellu isi facú ua locuintia subterana. — **Porphyrius** *de vita Pythagorae* sustinendu co Zalmolxis a fostu la Pythagora dice : ἦν δ'αὐτοῦ καὶ ἕτερον μειράκιον, ὃ ἐκ Θράκης ἐκτήσατο, ᾧ Ζάμολξις ἦν ὄνομα· ἐπεὶ γεννηθέντι αὐτῷ δορὰ ἄρκτου ἐπεβλήθη. τὴν γᾶρ δορὰν οἱ Θρᾶκες ζαλμὸν καλοῦσι. — Asemenea si **Iamblichus** *de vita Pithagorae* (Kuster p. 146).

(279) **Lehrs**, *Populäre aufsätze aus dem Alterthum*, II aufl., Leipzig 1875, p. 303 seq.

(280) Celtii credéu in nemurirea sufletului totu asiá cá si Getii. Ei aruncau scrisori in flacarile cari consumau cadavrulu, crediendu co mortulu are sa le duca amiciloru seu rudeloru loru mai 'nainte morti (Diodoru V, 28); bà chiaru imprumutau bani cu conditiune ca sa fie platiti dupo morte, in cea-alta lume, *apud inferos* (**Valer. Maxim**, II, 10; **Mela**, III, 2 : Olim negotiorum ratio et exac-

Digitized by Google

tialu si de conceptiunea gréca a viietii fiitore, si de metempsycos'a pythagoreica, ea consistandu in credinti'a unei adeverate materiale invieri d'in colo de acésta lume, in continuatiunea reale intr'alta lume a vietii duse pe pamentu, mórtea fiindu pentru Geti mediloculu unei lungi existentie, si acesti'a necunnoscendu nici máni, nici infernu, nici purificatiunea sufletului, ci numai resurectiunea.

2. «Zalmolxis a caletoritu pene la Egyptu». Fiindu-co se sustinea co insusi Pythagora invetiase doctrin'a metempsychosei in Egyptu, nimicu mai naturalu de catu a face si pe pretinsulu seu discipulu Zalmolxis sa calatorésca in acea tiérra, de unde se credea in genere co vine tota sciinti'a si intielepciunea.

3. «Intorsu in tiérr'a sea, Zalmolxis se bucurà de stim'a celloru de capetenie». Acest'a amintesce pre: «τῶν ἀστῶν τοὺς πρώτους» si «οἱ συμπόται αὐτοῦ» d'in Herodotu (281). Strabo mai adaoga «d'in caus'a predicériloru ce sciá sa le traga d'in starea cerului» ceea-ce nu se afla in Herodotu; anso opiniunea co Zalmolxis fu primitu mai anteiu in societatea regelui, apoi facutu sacerdote, si in fine dieu, se tine strinsu de raportulu herodotianu: co unii considera acésta fiintia de omu, altii de dieu (Gebeleizis).

4. «Retrasu intr'una pescera neapropiata, elu traiá acolo.... in muntele care trece de sacru si se numesce Kogaeonum.» Ací gasimu ua noua proba despre characterulu sabazicu allu lui Zalmolxis; acellu munte sacru Kogainon (282) unde se adorá Zalmolxis amintesce pe deplinu altarele rotunde si oraculele (283) de pe verfuri de munti si déluri alle lui Sabazius in Thraci'a, de cari am vorbitu mai susu. (284)

tio crediti deferebatur ad inferos. — **Amm. Marcellin**, XV, 9, 8; **Caes.** *de Bell. Gall.* VI, 13. Cf. **Diod. Sicul.** V, 31; **Lucan.** *Phars.* I, 455—457; **Strabo.** IV, 14, 4.) Credinti'a in alta viatia si tabloulu veselieloru reservate celloru ce muréu in lupta, facea pe Celti, ca sí pre Geti, viteji luptatori, exaltandu-le virtutile resboinice, acellu curagiu descrisu in *Pharsalia* I. v. 454—457:

«Felices errore suo quos ille timorum
Maximus haud urget leti metus! Inde ruendi
In ferrum mens prona viris, animaeque capaces
Mortis et ignavum redituraе parcere vitae.»

«Fericiti de a loru illusiune care ii scapa de cea mai mare d'in temeri, aceia a mortii! De ací acea inclinare a suffletului loru, care ti arunca asupr'a ferului omoritoriu, şi acele suflete capabile de a imbra'isiá mórtea, si acea rusine de a crutiá ua viatia care are sa revina.»

Totu de ací obiceiulu communu Thraciloru si Celtiloru de a imolá imprejurulu rugului femei'a mortului, clientii, sclavii si animalele selle, cá tote acestea sa continue a trai cu densulu: *velut unà victuri* (**Mela**, III, 2: «cum mortuis cremant ac defodiunt apta viventibus....; erantque qui se in rogos suorum velut una victuri, libenter immitterent.» **Caes.** *Bell. Gall.* VI, 14; **Lucan.** I, 458—462), si cá mortulu sa gasesca in cea-alta lume mai tota cas'a sea.

(281) IV, 95.

(282) **Bessel**, *de rebus Geticis*, p. 46 crede cŏ legend'a despre muntele Κωγαιονος si-a luatu nascere de la cuventulu καταγαιο; (καταγαιου οἰκήματος) d'in Her. IV, 95, care cuventu aru fí identicu prin insemnare cu Ζάμολξις «locuitoru sub pamentu» ceia-ce nu e de admisu. **Rösler**, *Vorröm. Dacien*, intreba deco nu cumva κατάγαιον δίκημα a lui Herodotu nu vine dintr'ua confusiune produsa de asonanti'a identica de nume a muntelui Κωγαιονος; mai alesu cŏ langa acest'a se aflá si o subterana.

(283) Cf. **Suidas**, οἰωνιστικήν. **Barth**, *Deutschl. Urgesch.* I, 173. V. 26. §. 8.

(284) **Rösler**, *Vor. Dacien*, a apropiatu cellu d'anteiu textele lui Herodotu şi Strabo despre sub-

Digitized by Google

§ 26

Datele celloru-alti scriitori despre fiinti'a lui Zalmolxis suntu si mai contradicetóre si nesigure.

Dupo Lucianu Scythii se credéu nemuritori speràndu co dupo esirea d'in lume ei se ducéu la Zalmolxis, dieulu scythu allu loru (285) care se indica alaturea cu 'Ακινάκης (286), de siguru Martele scythu adoratu cu symbolulu unei sabii de feru (ἀκινάκης) (287). Ua notitia d'in Suidas (288) face de asemenea pe Zalmolxis scythu si invetiatoru allu dogmei imortalitatii la Thraci, dupo unii chiar si la Celti (289), pe càndu altii ilu numescu grecu (290) identificandu-lu cu philosophulu Thales,

teran'a seu pescer'a lui Zalmolxis cu pasagiulu lui **Macrobius,** *Saturn.* I, 18, despre altarulu lui Sabazius de la colina Zilmissus, si cu **Herod.** VII, § 111 despre oracolulu aceluiasi dieu la Bessii si Satrii d'in **Haemus.**

(285) *Tox.* 38 : οὔ σοι δοκοῦσιν ὁ ἄνεμος καὶ ἀκινάκης θεοὶ εἶναι ; si pucinu mai susu : οὐ μὰ γὰρ τὸν ἄνεμον καὶ τὸν ἀκινάκην. *Scyth.* 4. : 'Αλλὰ πρὸς 'Ακινάκου καὶ Ζαμόλξιδος, τῶν πατρῴων ἡμῖν θεῶν (ai Scythiloru). D'in contr'a ansa acelasi autoru in *Jupit. Trag.* dice : Σκύθαι μὲν ἀκινάκῃ θύοντες, καὶ Θρᾷκες Ζαμόλξιδι, δρασέτῃ ἀνθρώπῳ ἐκ Σάμου (1) ὡς αὐτοὺς ἥκοντι. Idem in *Icarom.* 16 : ὅτε μὲν ἐς τὴν Γετικὴν ἀπολέψαιμι — ὅτε δὲ μεταβαίην ἐπὶ τοὺς Σκύθας. De si in *istor. adev.* II, 17, Anacharsis se numesce Scythu, iar Zamolxis thracu, in *Scyth.* 1. anso citimu : ὡς μάθητε οὐ Σκύθαις μόνον ἐπιχώριον ὂν ἀπαθανατίζειν καὶ πέμπειν παρὰ τὸν Ζάμολξιν. *Deor. Concil.* 9. : οἱ Σκύθαι καὶ οἱ Γέται—αὐτοὶ ἀπαθανατίζουσι τοὺς θεοὺς χειροτονοῦσιν οὓς ἂν ἐθελήσωσι, τὸν αὐτὸν τρόπον ὅνπερ καὶ Ζάμολξις δοῦλος ὤν. Acestea suntu imprumutate de siguru de la Herodotu, ansa Lucianu, ací confunda, ací deosibesce pre Geti de Scythi, si in naratiunea sea mai multu se conduce de imaginatiune de catu de istoria. Cary *Gesch. der Könige von Thracien,* § 173, vorbindu despre scrierea lui Lucianu *Toxaris,* observa cu dreptu cuventu urmatorele : «Die Erzählung des Lucian hat so ziemlich das Ansehn eines Romanes. Es ist bekannt, «dass dieser Schriftsteller sich von der Lebhaftigkeit seiner Einbildung hinreissen lässt, und dass er «seine Hauptabsicht darin setzt, seinen Leser durch seine beissende Scherze und ausserordentliche «Geschichten zu ergötzen. Die Gewohnheit fabelhafte Personen redend einzuführen, brachte ihn «auf Erdichtungen, und band ihn nicht so sehr an die Regeln der Geschichte.»

(286) Raoul **Rochette,** *Antiqq. grecq. du Bosp. Cimmer.* 41 sq., corrige cuventulu 'Ακινακης in 'Ακίχαρος (ap. Laert. Diog. si St. Clem. Alex. ap. Strabo XVI, p. 762) pentru 'Αχαΐκαρος, omu divinisatu de cotre Bosporani. **Bessel,** *de rebus Geticis* p. 48 mentine lectur'a ἀκινάκης, considerandu cuventulu 'Ακίχαρος dreptu ua formatiune stricata d'in ἀκινακης, coci la Strabone gasimu pre Zalmolxis alaturea cu Achaicarus, iar la Lucianu — alaturi cu 'Ακινάκης.

(287). **Compara Herod.** IV, 62 : ἐπὶ τούτον δὴ τοῦ ὄγκου ἀκινάκης σιδήρεος ἵδρυται ἀρχαῖος ἑκάστοισι, καὶ τοῦτ' ἔστι τοῦ Ἄρηος τὸ ἄγαλμα» cu **Lucian** *Tox.* 38 : τὸν ἀκινάκην δὲ ὅτι ἀποθνήσκειν ποιεῖ, si mai josu καὶ μὴν εἰ διά γε τοῦτο, καὶ ἄλλους ἂν ἔχοιτε πολλοὺς θεοὺς, οἷος ὁ ἀκινάκης ἐστὶ, τὸν οἰστὸν, καὶ τὴν λόγχην, καὶ κώνειον δὲ καὶ βρόχον, καὶ τὰ τοιαῦτα.

(288) V°. Ζάμολξις.

(289) Autorulu cartii *Philosophumena* (l. I, c. 2 si 22) atribuita lui Origene dice co : nu Pythagora a introdusu druidismulu la Celti, dupo cum sustinu alti scriitori, ci discipolulu seu, thraculu, Zamolxis, care invetiase pe druidi intre altele si divinatiunea prin fise (socotea) si numere : ψῆφων καὶ ἀριθμῶν.

(290) Dejá **Hellan.** *fragm.* 173, in *Fragm. hist. graec.* ed. Müller, t. I, p. 69, illu numesce 'Ελληνικόν τινα.

(1) Cf. **Herod.** IV. 95. ἄνθρωπον δουλεῦσαι ἐν Σάμῳ.

Digitized by Google

séu hiperboreu, identificandu-lu cu Abaride (291). Diodorus Siculus (292) ilu
sidera de legislatoru cá Zathraust si Moise (293) priimindu doctrin'a se
la dieiti'a focului, Hestia (294) adoráta de Scyti sub numele Ταβιτι (295)
Mnaseas ilu iá dreptu dieulu Chronos séu Saturnu (296); altii dreptu Hercule (
séu dieitate femeiasca (298), d'in causa póte co femeile esclusivu ingrijá de cul
seu; altii, dreptu prophetu (299), magu, rege allu Getiloru (300), sacerdote, γοήτ
mare medicu (301) etc. numindu-se si unu discipolu allu seu Astraeus, pe care G

(291) **Gregor. Naz.** II 6. Cf. C. **A. Lobeck,** *Aglaophamus*, I. 1829, p. 314.

(292) I, 94, ed. Paris. Did. t. I, 1842, p 75.

(293) Cf. **Gfoerer,** *Geschichte d. Urchristenthums*, v. I, Stuttg. 1838.

(294) **Diod.** I 94 : «Παρὰ δὲ τοῖς ὀνομαζομένοις Γέταις τοῖς ἀπαθανατίζουσι Ζάμολξιν ὡσαύτως τὴν κ
Ἑστίαν. Nu se scie autorulu de la care Diodoru imprumuta acésta notitia; altu-feliu, despre Geti
mai afla nici ua mentiune la Diodoru. Cf. **Diod. Sic.** XIX. — **Iamblichus** *de vita Pythag*
(Kuster p. 146) dice asemenea : Ζαμόλξις γὰρ Θρᾷξ ὢν Πυθαγόρου δοῦλος γενόμενος καὶ τῶν λόγων
Πυθαγόρου διακούσας, ἀφεθεὶς ἐλεύθερος, καὶ παραγενόμενος πρὸς τοὺς Γέτας, τοὺς τε νόμους αὐτοῖς ἔθη
καὶ πρὸς τὴν ἀνδρείαν τοὺς πολίτας παρεκάλεσε, τὴν ψυχὴν ἀθάνατον εἶναι πείσας .... καὶ ταῦτα παιδεύσας
Γέτας καὶ γράψας αὐτοῖς τοὺς νόμους, μέγιστος τῶν θεῶν ἐστι παρ' αὐτοῖς Cf. **Iornandes.** *De Geta*
sive Gothorum origine et rebus gestis.

(295) **Herod.** IV 59. Cf. mai susu partea II. cap. IV, § 4.

(296) **Mnaseas** ap. Phot. frag. hist. graec. III, 153, 23 : Ζάμολξις, ᾧ Γέται θύουσι, Κρόνον νομίζο
ὥς φησιν Ἡρόδοτος.» Herodotu anso nu dice nimicu despre acésta. Probabilu co nu este ací vre
errore a copistului, σφάλμα τοῦ συγγραφέως, cum presupune Rhusopulu. *de Zamolx.* § 45, n. 3. M
seas neutilisandu directu pre Herodotu va fi reprodusu notiti'a d'in altu scriitoriu posterioru.
Bessel *de rebus geticis*, 49; **Rhusopulu,** *de Zamolx.* § 46 nott.

(297) **Porphir.** *in. vit. Pyth.* 28.

(298) **Suid.** s. v. Ζάμολξις θηλυκῶς, ὄνομα θεᾶς. Cf. *Rusop.* op cit., § 42 : εἴτις καὶ τὴν Ζάμ
θεὰν παρὰ Σουΐδα προσλάβοι, οἱονεὶ Πυθίαν. — **C. Cless** art. *Zamolxis*, in **Pauly,** *Real-Encyclopa*
der classischen Alterthumswissenschaft, Stuttgart 1852, deduce d'in notiti'a de susu a lui Su
si d'in urmatorea a lui Diodoru Sicul, I 94 : «profetulu Zamolxis a fostu inspiratu de cotra Ves
co divinitatea Zamolxis seu Zemeluks (Ziameluks, in litav. = dieulu pamentului) erá ua fi
androgyna. Cf. **Creuzer,** *Symb. u. Myth.* II, 2 p. 329 seq., 359 seq.

(299) **Porphyr.** *vit. Pythag.* II, p 26, 28 : ἀγαπῶν δ'αὐτὸν (Ζάμολξιν) ὁ Πυθαγόρας, τὴν μετέω
θεωρίαν ἐπαίδευσε, τά τε περὶ ἱερουργίας καὶ τὰς ἄλλας εἰς θεοὺς θρησκείας.

(300) **Plato,** *Charm.* 156. D : Ζάμολξις, ὁ ἡμέτερος βασιλεύς, θεὸς ὤν, λέγει Vedi adeverat'a val
a acestei opiniuni, la Bessel, op. cit., p 55. **Iornandes,** *de reb. Getic.* c. 5 dice : «in prima pa
Scythiae—Filimer regem habuisse noscuntur, in secundo, id est Daciae, Traciaeque et Moesiae s
Zamolxen», ceia-ce nu se pote luá in sema, mai alesu candu acestu autoru sustine co Zalmoxis
traitu in urm'a lui Deceneu.

(301) **Plato** *Charm.* 156. D : ἔμαθον δ'αὐτὴν ἐγώ, ἐκεῖ ἐπὶ στρατείας παρὰ τινος τῶν Θρακῶν, τῶν Ζ
μόλξιδος ἰατρῶν, οἱ λέγονται καὶ ἀπαθανατίζειν — ἀλλὰ Ζάμολξις, ἔφη, λέγει, ὁ ἡμέτερος βασιλεύς, θεὸς ὤ
ὅτι ὥσπερ ὀφθαλμοὺς ἄνευ κεφαλῆς οὐ δεῖ ἐπιχειρεῖν ἰᾶσθαι οὐδέ κεφαλὴν ἄνευ σώματος, ὅπως οὐδὲ σῶμα ἄ
ψυχῆς, — πάντα γὰρ ἔφη ἐκ τῆς ψυχῆς ὡρμῆσθαι καὶ τὰ κακὰ καὶ τὰ ἀγαθὰ τῷ σώματι καὶ παντὶ τῷ ἀνθρ
πῳ—θεραπεύεσθαι δὲ τὴν ψυχὴν, ἔφη, ἐπῳδαῖς τισί· τὰς δ' ἐπῳδὰς ταύτας τοὺς λόγους εἶναι τοὺς καλοὺς.
Despre acestu midilocu secretu si cumpetatu allu Thraciloru vorbesce si **Arrianu,** *fragment*
histor. graec. III, 59. De aci invetiatii d'in evulu mediu deducea cum co Getii gasisera petr'a flo
sofale. Vedi **Bessel,** op. cit., p. 50.

Digitized by Google

ilu adorá cá invetiatoru allu loru (302), pe càndu in fine Chrysostomus considera tóte acestea despre Zalmolxis cá simple πλάσματα. (303)

Conclusiunea in fati'a acestoru opiniuni atatu de contradicetore este co singur'a fontana ce trebuesce urmata, remane Herodotu, singurulu care vorbesce despre Zalmolxis d'in propri'a sea informatiune, pe càndu toti cei-l-alti nu facu de càtu à reproduce lucruri reu intiellese, confuse, celle mai multe deduse d'in propria-le imaginatiune, séu d'in sorginti cu totulu nesigure, stricate.

Prin urmare Zalmolxis trebue consideratu cá ua divinitate a Getiloru, la care acestia credéu, parasindu lumea, co se ducu spre a traí in locasiulu fericiriloru nesfirsite; iara cultulu dieului in fondu nu este de còtu cultulu lui Dionysos-Sabazius communu Thraciloru, si deci si Getiloru, cari erau unu poporu d'in famili'a thraca. (304)

(302) **Anton. Diogenes,** ap. **Photium** p. 360 edit. Schott. : καὶ ὡς συναπαίρουσιν αὐτῷ ('Αστραίῳ) οἱ Θρᾶκας καὶ Μασσαγέτας πρὸς Ζάμολξιν τὸν ἑταῖρον αὐτοῦ ἀπιόντι — καὶ ὅπως ἐντύχοι 'Αστραῖος Ζαμόλξῃ παρὰ Γέταις ἤδη θεῷ νομιζομένῳ. καὶ ὅσα εἰπεῖν αὐτῷ καὶ δεηθῆναι Δερκυλλίς τε καὶ Μαντινίας 'Αστραῖον ὑπὲρ αὐτῶν ἠξίωσαν. καὶ ὡς χρησμὸς αὐτοῖς ἐκεῖθεν ἐξίπεσε.»

(303) **Chrysost.** *Orat.* 64, in S. Mar. Babyl t V. ed. Savil.

(304) Vedi in acestu sensu **C. de la Berge,** *Essai sur le règne de Trajan,* Paris 1877 p. 31, Heuzey, *Mission archéologique de Macédoine,* p. 131 seq., Fr. **Lenormant**, *Sabazius,* in *Revue Archéologique* 1874 si 1875.—Despre parerile scriitoriloru posteriori, mai cu séma alle celloru ecclesiastici asupr'a lui Zalmoxis, vedi **Rhusopulu**, *de Zamolxide fabula.* Scrierile lui **E. G. Grodeck** *De immortalitatis, quam Getis persuasisse dicitur Zamolxes, ratione,* si, *Graecorum de Zamolxide fabulae,* Wilna, consista in cate-va estracte d'in autorii vechi despre Zalmolxis.

Ca enumerare pre scurtu a opiniuneloru celloru moderni despre Zalmolxis nu ni se pare cu totulu fora de folosu :

Cellebrulu **d'Anville,** intr'unu memoriu intitulatu : «*Mémoire sur la nation des Getes, et sur le Pontife adoré chez cette nation*» (Histoire de l'Académie royale des inscriptions et belles-lettres, avec les mémoires de littérature, tome 25, Paris, 1759, p. 34—47) admite cò adoratiunea lui Zalmolxis este aceiasi ca a lui Talai-Lamá in vechi'a India; cò legislatorulu Getiloru, care primea doctrin'a sea imediatu de la Vesta, fu divinisatu de còtre Geti, intr'ua epoca forte vechia, de ore-ce ei ilu tinea dreptu Saturnu; cò ellu n'a pututu fi sclavulu lui Pythagora cum sustinu scriitorii greci ca Herodotu, Strabo, Diogene Laertiu, Origene, Porphyru, Jamblicu, St. Cyrillu, Suidas, — acest'a fiindu ua aflectatiune a Greciloru, ca sa invidiedie ori ce principiu de doctrina la natiunile co densii le tractau de barbare; co sacerdotiulu instituitu de Zalmolxis s'a perpetuatu la Geti, pontificele dieificatu avendu-si resiedinti'a pe muntele Kô-gajon, adico dupo d'Anville vêrfulu Carpatiloru Moldovei : Kaszon séu Kaszin, anume intr'ua localitate Bogdana, situata la pólele acellui munte, si numitu astu-feliu de la titlu de Bogdanu, care è ua urmare a attributeloru pontificatului getu.

Opiniunea lui Iacob **Grimm** (Über Iornandes und die Geten, Berlin 1846, p. 25.—Geschichte der deutschen Sprache, Leipzig, 1853) care identifica pre Zalmoxis cu Odin, am arretat-o mai susu, in partea II, cap. VIII, § 3.

Creuzer (*Symbolik und Mythologie der alten Völker*) ilu compara cu Saturnu, si cu Moloschulu Phenicieniloru.

Bessel, *de rebus Geticis* Gottingae 1854, p. 51 ilu considera cá dieu numai allu Getiloru, nu si allu Geto-Daciloru, cum credé Strabone, nici allu Scythiloru, cum sustine Lucianu.

Mommsen. *Römische Geschichte,* III, 303—304 (a 6-a edit. Berlin 1875) ca si **Cless,** (in Pauly, *Real-Encyclopädie* VI, 2) **Fröhner,** *La Colonne Trajane* Paris 1865, p. 32—33, (vedi si editiunea cea mare, I, introduction) ni-lu presenta cá pe unu getu de ua intelligentia superiora, care

Digitized by Google

§ 27

D'in cuvintele lui Herodotu: IV, 94: οὐδένα ἄλλον θεὸν νομίζοντες εἶναι εἰ μὴ τὸν σφέτερον pare a resulta, co Zalmolxis aru fi fostu uniculu dieu allu Getiloru, co prin urmare religiunea acestor'a era monotheistica, ceea-ce este inadmisibilu; caci acele cuvinte suntu de referitu la credinti'a Greciloru, dupo care Joe se socotea uniculu dieu in ceru, si nu trebuescu considerate intr'unu sensu pré restrinsu, nici separate de restulu phrasei (305), dupo cum facura scriitorii posteriori, mai alesu cei eclesiastici, spre a ajunge la opiniunea co: Thracii au avutu unu singuru dieu, creatorulu cerului si allu pamentului (306). Probe suntu insesi disele lui Herodotu co unii Geti con-

caletorindu prin mai multe tierri, in Greci'a si Egyptu (1), invetiase multe lucruri folositóre, si anume intielepciunea preotiloru egypteni si a greciloru Pythagorei, se 'ntorse in patria incependu cu formulele sele magice a vindecá bólele, a prevestí schimbarile atmospherei, a propovedui doctrin'a nemuririi sufletului, castigá ua mare autoritate in fati'a compatriotiloru sei, fu associatu la domnie cá rege prophetu, si intemeiá regimulu theocraticu séu preotiescu. Retrasu apoi in singuretate, intr'ua pescera din «muntele sacru» pentru a vorbí singuru cu dumnedieulu seu, ellu reaparu cá ua persóna divina, si de atunci fiinti'a sea fu adorata cá unu demonu plinu de bine-cuventare carui'a se indreptá rugaciunile, si i se facea ceremoniile, ce pene atunci se obicĭnuiá a se aduce dieului Gebeleizis. Astu-feliu din preotu allu dieului, ellu deveni insusi dieu, totu asia precum se dice de Moise si Aaron, co Domnulu a facutu pre Aaron prophetu, iaru cá Dumnedieu allu prophetului, pre Moise (2).

In fine, **Tomaschek**, *Zeitschrift für oesterr. Gymnas.*, 1869, p. 142, compara pre Zalmoxis cu vediculu Rudra si Ribhus, cu germaniculu Thôrr (3), pe candu Heuzey, Camile de la Berge si Lenormant vedu in religiunea Zalmoxica—religiunea thraco-phrygianului Dionysos-Sabazius.

(305) **Bessel**, *de reb getic.*, p. 44—45.

(306) **Lactant.** *Instit.* I. 5. *ad. Pandat.* 3. **August.** *adv. Faust.* XIII. 15. **Iustin.** *cohort.* p. 171.—Dan. **Wyttenbach**, *opuscula varii argumenti*, II, 423 seq., 437, Lugduni Batavorum, 1821.

(1) Unii punu caletori'a lui Zalmoxis in Egyptu cam la 566 a. Chr. Vedi **Clem**, l. c.

(2) Ecce ce dice **Mommsen**, l. c.: „Bei den Geten oder Dakern war in uralter Zeit dem König des Volkes ein heiliger Mann zur Seite getreten, Zamolxis genannt, der, nachdem er der Götter Wege und Wunder auf weiten Reisen an der Fremde erkundet und namentlich die Weisheit der ägyptischen Priester und der griechischen Pythagoreer ergründet hatte, in seine Heimath zurückgekommen war um in einer Höhle des „heiligen Berges" als frommer Einsiedler sein Leben zu beschliessen. Nur dem König und dessen Dienern blieb er zugänglich und spendete ihm und durch ihn dem Volke seine Orakel für jedes wichtige Beginnen. Seinen Landsleuten galt er anfangs als Priester des höchsten Gottes und zuletzt selber als Gott, ähnlich wie es von Moses und Aaron heisst, dass der Herr den Aaron zum Propheten und zum Gotte des Propheten den Moses gesetzt habe." *Cf.* **Creuzer**, *Symbolik und Mythologie der alten Völker*, II, 298 (edit. II).— Idem, *Commentat. herod.* p. 170.

(3) „Wie der vedische Rudra in der Sturmwolke einherfährt und Speer und Donnerkeil absendet, durch sein Brausen aber die Lüfte reinigt und daher als der erste bester angerufen wird, wie ferner die Sangeskundigen-Maruts hinterher stürmen, die Wolkengeister, welche sich beständig aus den Seelen der verstorbenen Menschen vermehren: so galt wohl auch Zalmoxis für den Sturmgott, zugleich für den weisesten Arzt, dem Gesänge und reinigende Zauberformeln zugeschrieben wurden, und zu ihm zogen die Seelen der abgeschiedenen, um bei dem Geber alles Guten Unsterblichkeit zugeniessen. Wie ferner die vedischen *Ribhus* aus ihrem Schlummer erwachen und herrliche Fluren schaffen: so hatte sich auch Zalmoxis, nachdem er allen von seinen Schätzen reichlich mitgetheilt, ein unterirdisches Wohngemach bereitet und lebte darin drei Jahre lang verborgen kam aber im vierten Jahre wieder zum Vorschein: wir erkennen in ihm den segenspendenden Naturgott, dem wie Dionysos-Sabazios Trieterien gefeiert wurden. Mit dem mördischen *Thôrr* endlich hat Zamolxis die winterliche Bärenhülle gemein" (*Cf.* Schröer, *Germania* 1868 214.

Digitized by Google

funda pe Zalmolxis cu altu dieu allu loru Gebeleizis (307) si co amerintia càndu tuna si fulgera, cu sageti divinitatea, negresitu nu pe Zalmolxis de la care le vené totu binele, ci pe dieulu fulgerului, (308) despre allu carui cultu, d'in nefericire, nu avemu nici-ua sciintia.

Afara de acest'a, Herodotu (309) observa in genere despre Thraci cc ei se inchina si lui Ares, a carui patria, dupo alti scriitori erá chiaru Thraci'a (310), terra Martia (311) anume in Hemus (312) unde purtá numele de Odrysius (313) si Κρησσαίνης θεός (314). Acésta credintia despre patri'a lui Ares se esplica mai anteiu, prin natur'a dieului, imaginea cerului turburatu prin vijelie si tempeste. si prin acest'a Ares formá unu contrastu cu Apollo, dieulu luminei si allu primaverei (315), —care Ares, nu puté a'si gasí unu locu mai potrivitu de catu aspr'a Thraci'a, tiérra a Nordului si a Ventului, — in care Boreas si viforulu puternicu suntu cá la cassa loru;—apoi prin faptulu co populatiunile thrace, cá selbatece si resboinice ce erau—, trebuia sa aiba la mare veneratiune pe dieulu allu caruia nume esprima curagiulu resboinicu (316) vijeli'a resboiului (μῶλος Ἄρης), resboiulu sangerosu allu mortii si allu raniloru (αἵματος ἄσαι Ἄρηα) insesi batai'a cu alle selle mugete si maceluri, dieulu care aduce nefericirea si stricaciunea, si numai cu multe sacrificii pote fi expiatu. De acei'a Getii cá si Dacii si toti Thracii sustinéu co dieulu resboiului se nascuse la densii (317). Vergiliu numesce chiaru lamuritu pe Marte dieu protectoru allu Getiloru :

«Gradivumque patrem, Geticis qui praesidet arviss» (318)

Ca si Martialu (319) si Statius (320), iaru Ovidiu dice de Geti : «Marticolemque Geten» (321).

(307) IV, 94.

(308) **Gooss**, in *Archiv des Vereines für Siebenbürgische Landeskunde*, N. F. XIV, 124 : «Wir ersehen hieraus (Herod. IV, 94), dass die Geten wie andre Barbaren die Wetterwolke abzuwehren versuchten, welche ihren Gott, die Sonne verschlingen wollte !»

(309) V, 7.

(310) **Homer**, *Iliad*. 13, 301, *Od*. 8. 361, **Sophocl.** *Antig*. 970.

(311) **Vergil.** *Aeneid*. III, 13; **Stat.** *Theb*. VII, 40.

(312) Cf. **Callim.** *Del*. 63 seq. 125. 133 seq., **Stat.** *Theb*. VII, 40—42.

(313) **Stat.** *Theb*. V, 173.

(314) Cf. *Lycophr*. 937.

(315) Vedi **Preller**, *Griechische Mythologie* I, 263 ed. III.

(316) **Homer**, *Iliad*, 17,210 ; 18,264.

(317) **Vegetius**, l. I, 28 : «Dacos autem et Moesos et Thracas in tantum bellicosos semper fuisse manifestum est, ut ipsum Martem fabulae apud eos natum esse confirment.

(318) **Aen.** III. 35.—*Georg*. IV. 461.

(319) VII 2, 2 : Et Martis getico tergore fida magis.

(320) Statius silv. I, 2, 53. Mars «geticus maritus» Veneris.

(321) *Trist*. V, 3, 21. *Pont*. V, 14, 14 Marticolis Getis. etc.

Digitized by Google

Sculpturele de la Philippi ilu represinta in form'a greco-romana : rezematu pe lance, purtandu scutulu in drépt'a séu in stang'a. (322)

Fiindu-co nu se cunnosce numele nationalu getu alu acestui dieu, nici form'a cultului seu, unii autori l'au luatu dreptu chiar Zalmolxis (323), hypothesa ce nu aru paré cu totulu de respinsu, deco ne amintimu co Getii adorau pe Zalmolxis, iar Thracii — pe Bacchus Sabazius, si cá dieu allu Sórelui, si co totu asemenea gasimu pre Ares adoratu cá Sórele care radiadia d'in ceru curagiu si putere in inimele omeniloru (324), si co intr'unulu d'in culturile Asiei-Mici Zeus si Apollo suntu in acelasi timpu venerati cá diei nationali si cá diei resboinici. (325)

Ua alta divinitate thraca Cotys seu Cotytto, (326) asociata de Thraci lui Bacchus-Sabazius, se regasesce in numele propriu getu Cotys (form'a dacica este Cotyso, cea thraca si phrygiana Cotys). Probabilu ea figurá si in mythologi'a getica alaturi cu Zalmolxis seu Marte. Am arretatu degia co pe catu se pote judecá d'in notitiele forte pucine si imprastiate despre dens'a, Cotys s'aru apropiá mai multu de marea muma a dieiloru phrygiana (Rhea Kybele), seu de Venus, dieiti'a poftei neinfranate (327), si co orgiile Cotyttei, cá si alle Kibelei, erau reunite cu mysteriile bacchice. (328) Pre de alta parte ansa etymologi'a cuventului indica co avemu a face mai multu cu ua dieitate resboinica, lui Κότυ-ς corespundiendu numele germ. Hödh-r (hathus) = celt. catu—adico lupta, gr. κοτέω manie, sskr. çatru dusimanu. (329) In acestu casu Kotys trebue comparata Bellonei seu Duellonei, soci'a seu sor'a lui Marte (330), seu si mai bine marei dieitie lunare numite de Romani totu Belonna, allu carii cultu, respinditu in tota Asia-Mica, in Pontu si in Thraci'a, avea principalulu seu focaru la

(322) **Heuzey**, *Mission archéol. de Macédoine*, p. 86.

(323) **Fröhner**, *La Colonne Trajane*, 1865, p. 32 : «C'est *Mars* coiffé d'une *galea* et rappelant la divinité scythe Ἀκινάκης (*glaive*).» **Gooss**, *Archiv des Vereines für Siebenb. Landeskunde* N. F. XIV, p. 124. «Derselbe Zamolxis ist aber höchst wahrscheinlich auch identisch mit dem Ares des Herodot. Deshalb kann Vergilius vom Nationalgotte der Geten sagen : «Gradivumque patrem, Geticis qui praesidet arvis.».

(324) Poem'a 8 d'in collectiunea de hymne homerice. Vedi **Preller**, *Griech. Mythol.*. I, 269 ed. III.

(325) Era adoratu cá dieu si protectoru allu resboiului sub numele de Βοηδρόμιος.—Despre Appollo cu bipaltu—la Tenedos, si in Asia mica vedi **Steph. Byz.** v. Τένεδος, **O. Müller** *Dor.* I, 358. Despre sabia lui Apollo in Tarsos vedi **Plut.** *def.* or. 41.—**Preller**, *Griech. Mythol.* I 269.

(326) **Aesch.** ap. *Strab.* 10,470; comp. **Bekk.** *An.* 264, 20, **Suid.** v. Κότυς, **Plut.** *prov.* 1,78.

(327) **Horatiu**, *Epode* XVII, v. 56.

(328) **Eupolis**, in piesa Βάπται puse in scena si espuse la risulu publicului, societatea care aduse in Attica cultulu dieitii Cotytto, care dejá numera ua multime de sectatori la Corinthu. In ceremoniile pentru acésta dieitia se urmá riturile d'in Thraci'a si Phrygi'a, orgiile nocturne si jocurile affemeiate de unu characteru licentiosu. Vedi **Eupolis**, Βάπται, fr. 10. — Initiati'a in culturile asociate alle lui Dionysos si Cotytto se numiá ἰθύφαλλος : «Εἰθύφαλλοι εἶδος ᾠδῆς ὀρχουμένης· Ἔστι δὲ καὶ αἰδοῖον δερμάτινον καὶ τελετή τις περὶ τὸν Διόνυσον καὶ τῇ Κοτύττοι ἀγομένη. *Lex. rhet.*, p. 246,19.

(329) Vedi mai susu, partea II, cap. VIII, § 14.

(330) **A. Gell.** XIII, 22; **Augustin.** *Civ. D.* VI, 16.—**Varro** *de l. L.* 7, 49. C. I. L. I. n. 196,2. —**Lactant.** *Instit.* I, 21, 16 : Virtutis, quam eandem Bellonam vocant.

Digitized by Google

Comana in Cappadoci'a. Ea se representa pe medalii (331) cu capulu incoronatu de radie, tinendu intr'ua mana ua macinca, si in cea-alta unu scutu, iaru preotii sei (bellonarii) si preotesele in dillele serbatorii dieitii umbláu in haine negre si cu bonete de lana négra in capu (332) armati cu ua secura cu doue taisiuri, in sunetulu trompeteloru si tobeloru. (333)

Cá dieitia a resboiulu Cotytto une-ori este representata in chipu barbatescu. Acestu characteru allu seu ambiguu si aprope androgynu ne esplica si numile proprii barbatesci de Cotys, Cotyto, Cotiso, Caturiges etc.

Cea-l'alta divinitate thraca associata de asemenea lui Sabazius, Bendis, dieitia lunara thraca, fiica a Cotythei si a lui Sabazius, nu se constata positivu a fi fostu si la Geti, de si acestia adorandu pe Sabazius si Cotytto, urmá sa cunnósca nu mai pucinu cultulu Bendidei, allu carui caracteru orgiasticu propriu religiunei phrygiene se atesta de Strabon (334). In acestu cultu elementulu dionysiacu avé partea sea insemnata (335), d'in causa intimei legaturi dentre Bendis si Sabazius (336), care se 'mpreuna succesivu in mythulu phrygianu (337) cu doue dieitie, un'a muma si alt'a fiica ei. Pe unu basso-reliefu de pe rocele de la Philippi Diana-Bendis a Thraciloru se pare representata cu ua rochie lunga sumésa pene la genuchie, in mana drépta tinendu unu obiectu, póte ua patera, cu stang'a rezemandu-se pe unu sceptru lungu, iara de celle doue parti allę capului — d'in nenorocire mutilatu—, se vede ua larga semi-luna, asemenea cellei sapate pucinu mai la stanga figurei, in cornele carei'a semilune se deosibescu liniamentele unei stelle (339), si alaturea urmatorea inscriptiune (340) :

«Galgesta Primilla pro filia..... ne v(otum) s(olvit) l(ibens) m(erito)».

Cei doui ochi de d'asupr'a inscriptiunei indica co fiic'a Galgestei suferea de ochi séu de orbire.—Déco dupo cuventulu *filia* admitemu restitutiunea propusa de d. Heuzey op. cit., p. 85 : DIANAE in locu de DIŃE séu DANE, associarea Bendidei thrace cu dieulu

(331) **Millingen** *Anc. Coins of greek cities*, pl. L, LI, p. 67. Cf. **Tiesler**, *De Bellonae cultu et sacris*, Berlin 1842; **Marquardt**, *Römische Staatsverwaltung*, III, 74,380, Leipzig 1878. — **A. Maury**, *Religions de la Grèce antique*, t. III, p. 170 seq., Paris 1859; **Preller**, *Röm. Mythologie* II., ed., Berlin 1865.

(332) **Tertull.** *de pallio*, 4.—**Mart.**, XII, 57, 11.

(333) **E. Saglio** in *Dictionn. des antiq. grecq. et rom. art. Bellona.*

(334) X, p. 470.

(335) Cultulu Bendidei fu introdusu in Attica prin negutietorii Thraciei. Socrate assista la celebrarea primei serbatori a dieitiei in Pireu, unde se afla templulu Bendidei. Vedi **Platon**, la incepútulu primei carti d'in *Republica* sea. Cultulu Bendidei esistá si in Bithynia, cum atesta numele lunei Βενδιδαῖος. Cf. **Scaliger**, *de emend tempor.*, p 50; **Usser**, *de ann. Maced.*, p. 41; **Fabric.** *Menolog.*, p. 61. **Ahrens**, ap. **Benffey**, *Or. und. Occ.* II 29 seq.

(336) Vedi mai susu, § 18.

(337) **Clem Alex.** *Protrept.* II, p. 14, ed. Potter; **Arnob.** *Adv. gent.* V, 21; **Diod. Sic.** IX, 4.

(338) Vedi tab. lit. V, fig. Nr. 4.

(339) Vedi tab. N, fig. 5 a.

(340) Vedi tab. N, fig. 5 b.

Digitized by Google

Mên Tyrannos (341) representatu pre medalii (342) si pe monumente (343) sub figur'a unui tineru in costumu asiaticu, pe capu cu bonetu phrygianu, cu semiluna in spate, cu ua patera séu ua maciulia de molitfu intr'ua mana, cu ua sulitia séu unu thyrsu intr'alt'a (344) — este forte probabile. Numele chiaru de *Mendis* datu de ua glossa a lui Hesychius dreptu equivalentu lui Bendis, sta in legatura strinsa cu dieulu Mên, rapportandu-se cellu pucinu la aceiasi radecina europeana (345). D-lu Fr. Lenormant cu dreptu dér presuppune co Mên ce-lu aflamu pre rocele de la Philippi calare (346) inchipuiesce aspectulu barbatescu allu unei divinitati de sexu ambignu, allu carui aspectu femeninu e representatu de cotra Artemis venetorea (347). Astu

(341) Despre cultulu lui Mên respanditu in tóta Asi'a Minora si dusu de Romani pene pe costele marii Britanice, vedi **Alfr. Maury**, *Relig. de la Grèce antique* III p. 123 seq.— **Foucart**, *des associations religieuses chez les Grecs*, p. 119 seq., **Heuzey** et **Daumet** *Mission archéologique de Macédoine* p. 84; Idem, *le dieu Mên a Bayeux* in *Revue Archéologique*, nouv. série, 19 vol. 1869 p. 1—6.

(342) Ellu se vede pre monetele imperiale alle mai tuturorù orasieloru Phrygiei, Lydiei si Pisidiei, si alle cator-va orasie alle Pontului, Pamphiliei si Cariei. Vedi **Le Bas et Waddington**, *Inscr. d'Asie Mineure*, Nr. 667, 668, 685. Pe ua moneda din Amphipolis (**Sestini**, *Medaglie di Fontana* pl. II, No. 11; **Müller-Wieseler**, *Denkm. der alt. Kunst*, t. II, pl. XVI. No. 177) se representa bustulu Bendidei thrace (Artemis Tauropole), cu semi-luna la umere si cu legenda ΤΑΥΡΟΠΟΛΟΣ. iaru pe reversu: figura sea completa in picióre, cu calathus pre capu, cu semi-luna in spate, tinendu intr'ua mana faclia de Hecata séu Proserpina, si intr'alta ua lancia.

(343) Vedi monumentulu de la Coloe descrisu in not'a de mai susu Nr. 164.

(344) **Le Bas et Waddington**, *Inscr. d'Asie Mineure*, No. 667. — *Monum. figurés*, pl. 136 dieulu tine piciorulu stangu pe unu capu de tauru. Pe doue monumente d'in Palmyra, divinitatea barbatésca lunara Aglibol, séu Iahribol cu ua mare semiluna atarnata pe umere, se compara cu dreptu cuventu cu dieulu Mên. Vedi **de Wogüé**, *Inscriptions sémitiques*, 1868, p. 63.

(345) Cuventulu μήν in sensu de luna probédia la Greci existenti'a cultului dieului-lunaru, care trebue sa fi disparutu anco de timpuriu. Numi cá Μηνόδοτος, Μηνόδωρος, Μηνόφιλος etc., paru a provení mai multu d'in legaturile cu Orientulu, de catu d'in cultulu lui Mên la Greci. Intr'ua inscriptiune d'in Lysimachi'a in Thraci'a, ne 'ntempina numile Bendidora si Mênophilos. Cf. **Fr. Lenormant**, *Monographie de la Voie Sacrée Éleusinienne*, t. I, p. 160, inscript. Nr. 7 :

ΒΕΝΔΙΔΩΡΑ
ΒΗΡΕΙΣΑΔΟΥ
ΛΥΣΙΜΑΧΙΣ
ΜΗΝΟΦΙΛΟΥ
ΓΥΝΗ

«Βενδιδώρα Βηρεισάδου, Λυσιμαχίς, Μηνοφίλου γυνή.» Cf. ib. p. 104—106; si **Böckh**, *Inscr.* I p. 252.

(346) **Heuzey et Daumet**, *Mission archéologique de Macédoine*, p. 84 si pl. III Nr. 3; ib. pl. III Nr. 4, unde se afla la unu locu cu Dionysos si Cotys; ib. pl. 4, fig. 1.

(347) **Lenormant**, op. cit. p. 381. — Mên de si-lu vedemu deosebitu de Sabazios pe basso-reliefulu de la Coloe, anso, dupo cum ne spune Proclus, Phrigienii ilu invocá in hymnurile loru, sub acestu nume: Παρὰ Φρυξὶ Μῆνα Σαβάζιον ὑμνούμενον καὶ ἐν μέσαις ταῖς τοῦ Σαβαζίου τελεταῖς. Proclus, *in Timaeum*, § 25. Unu basso-reliefu de bronzu d'in museulu de la Berlinu, (vedi *Mon. inéd. de l'Inst. arch.*, t. IV, pl. XXXVIII, Nr. 1; *Archaeologische Zeitung*, 1854, pl. LXV, Nr. 3; *Mém. de l'Acad. des inscr.*, nouv. sér., t. XX, 2 part. pl. VII, Nr. 6) ne presenta unu dieu calare in costumu phrygianu, cu o secura in mana, cum calca peste corpulu intinsu allu unei femei. D. Le-

Digitized by Google

caracteru ambiguu si aprope androgynu allu Bendidei resulta si d'in esplicatiunile date atributului celloru doue lance ce purta densa in mana (348), dupo unii in calitate de sóre si luna, dupo altii (349) cá regina a Cerului si a pamentului, dupo altii in fine, numai cá venetore. (350)

Bendis se numesce si fiica a lui Admetus (351), nume identicu cu 'Αδάμας, cum se designa une-ori Pluton (352), cellu ce se confunda adesea cu Sabazius thracu (353), cá rege allu lumei cellei-l-alte. (354)

normant, (*Revue archéol.*, N. S., XXIX, 50) vede in ellu pre *Mên-Sabazius*. Pe monedele imperiale alle Trapezontei Mên calare intre Hesperus si Phosphorus, e insocitu in exerga de sierpele lui Sabazius. Vedi *Archaeologische Zeitung*, 1854, pl LXV, Nr. 1

(348) D'in acésta causa ea se numiá si διλογχος. Vedi poetulu Cratinus care a pusu pe scena cultulu Bendidei in comedi'a sea *femeile thrace* Θρᾷττι representata cotre 443 a. I. C. (Meineke, *Fragm. comic. graec.* t. II, p. 61).—**Suidas** s. v. Δίλογχος.

(349) Cf. **Plut.** *de orac. def.* 13.

(350) **Lenormant**, art. *Bendis* in *Dictionn. des antiq. grecq. et rom.*, ed. Saglio et Daremberg.

(351) **Hesych.** s. v. 'Αδμήτου κόρη.

(352) **Valckenaer** *ad. Theocrit.* II, v. 34.—**Preller.** *Griech. Myth.* ed. III, v. I, 626, 656.

(353) **Eurip.** *Rhes.* v. 970—973; inscriptiune ap. **Heuzey**, *Mission. archéol de Macédoine* p. 128.

(354) Ua inrudire manifesta intre Bendis thraca si Axiokersa, Proserpin'a mystereloru de la Samotraka, ne duce d'a dreptulu la religiunea Cabirica, care a lasatu ore-cari urme printre anticuitatile Daciei.

Fora a avé intentiunea sa tratamu ací pe largu cestiunea cultului cabiricu (1), ne vomu marginí la cateva trasuri necessarie pentru intiellegerea unei serii de monumente cabirice care se gasescu cu deosebire in regiunea Dunarii de josu.

Acestu cultu a carui origina trebue cautata in Asi'a-mica, si anume in religiunea phrygiana (Cybela Sabazius) consta in urmatorele : Ua mare divinitate femeiasca ce se póte compará Terrei-mame, Cybelei d'in Phrygi'a si Ida, Demetrei si chiaru Aphroditei, cu facultatea de a se duplica intr'ua dualitate de mama (Axieros) si de fiica (Axiokersa) intogmai cá Demeter si Persephona, Dia si Proserpina, Junona si Minerva; iara alaturi doui diei barbatesci, fii ai sei, Cabirii, θεοὶ μεγάλοι, θεοὶ χρηστοί, θεοὶ δυνατοί d'in care unulu privitu succesivu cá Zeus, Hades, Helios si Dionysos viu.lu, face cu mama sea pe Κάδμιλος personificatu in Hermes ithyphallicu. in Dionysos seu Eros; care Κάδμιλος la rendulu seu devine barbatulu mamei selle.

Cu timpulu cei doui cabiri se asimilara Dioscuriloru (2) devenindu Dioscuri-Cabiri, pe cari ua serie

(1) Vedi **Preller**, *Griech.* **Myth.** III ed., I p. 695—709 *Die Kabiren und Kabirmysterien.* **Fréret**, *Académie des inscr. et belles-lettres*, t. XXVII, p. 12 seq.— **I. D. Guigniaut**, *Réligions de l'antiquité*, trad. de l'allemand, t. II, troisième partie, Paris 1843, p. 1072 notes. — **K. Barth**, *Die Kabiren in Deutschland*, Erlang 1880. **F. Lenormant**, art. *Cabiri* in *Dictionn. des antiq. grecq. et romaines*, p. 757—774. D. Al. Odobescu a adunatu unu pretiosu materialu asupra cestiunei si asteptamu de la studiile d-sélle. totu-d'auna consciintiose si solide, lumini noui asupra unui punctu d'in celle mai complicate d'in mythologi'a gréca.— D-sea a bine-voitu cu amabilitatea-i cunoscuta a ne comunicá mai multe desemnuri dupo monumentele cabyrice despre cari vorbimu in not'a 354.

(2) Vedi inscriptiunea d'in Athena ap. **Gruter**, p. 319. 2, in care unu individu se intitula ἱερεὺς Θεῶν Μεγάλων, Διοσκόρων Καβείρων.— Idem **Conze**, *Reise auf den Inseln des thrak. Meeres* p 91.- **Keil** *Philol.* Suppl. 2, 598—604, care citesc inscriptiunea : Θεοὶ μεγάλοι, θεοὶ δυνατοί, ἰσχυροὶ, καὶ Κασμεῖλε ἄναξ, Πάτ[εκ]οι, Κοῖος, Κρεῖος, Ὑπερείων, Ἐλαπετός, Κρόνος.

Digitized by Google

§ 28

Ne remane a spune cate-va cuvinte despre celle-l alte divinitati thrace cá Molis,

de monumente dintr'ua epoca tardia, gasite in Macedoni'a (3) in Peloponnesu (4) si chiaru in Egyptu (5) ni-i arretta in rolulu loru de calareti cu imbracamintea loru obicinuita, de amendoue partile alle unei dieitie, care este de siguru Demeter. Asia de es., pe baso-relievulu de la Stobi in Macedoni'a (6) se vede Demeter hellenica cu unu largu peplosu, cu capulu incongiuratu de unu nimbu, in mana cu ua facla standu intre doui calareti affrontati (Dioscuri). Unulu d'in Dioscuri are chlamyd'a suflata de ventu, si in capu caciul'a in forma ovale, care dupo legenda erá jumetatea oulu-maternelu (7).—Intr'ua sculptura ce decorá partea de susu a listeloru pentru ospetiele sacrate séu προ-θέντες (8), dieiti'a are form'a unui idolu archaicu, cu calathos pe capu si in ambele mani symetrice lasate in josu, ramuri de fructe; iar la ua parte si alt'a doue figuri barbatesci in piciore, cu sulitia in mana lassate in josu, adica cei doui Dioscuri (gemeni divini). — Pre ua pasta de sticla d'in Museulu berlinesu (9), dieiti'a Demeter (Cabiria) se representá pe primulu planu (10) in facia, cu capulu coperitu de unu velu, standu pe unu tronu, cu manele intinse plangetore; de ambele laturi alle selle, cei doui Cabiri, fii ai sei, calari, in mana cu sulitie ce porta in verfu cote unu sierpe (11); iara la piciórele Demetrei cadavrulu intinsu allu unui allu treilea Cabiru. In allu douilea planu se vedu cei trei Cabiri asiediati la unu triclinium spre ospětare, fiindu numai doui din ei armati; inaintea loru este ua massa, si in juru totu feliulu de symbole, unu cocosiu (sacrificiu infernalu allu lui Sabazius), unu leu (symbolulu mumei de la Ida, asimilata Demetrei); d'asupr'a acestui'a unu pesce, mai departe — unu vasu de beutu, unu sierpe ce se ridica in susu, ua cista mystica si pre dens'a ua amphora. In allu treilea planu, care are de subiectu invierea Cabyrului, se vede Cabiria; inaintea ei, ua forma barbatésca cu masc'a unui berbece, si impregiuru symboluri diferite: capu de animalu, cercu, cosiu (destinatu de siguru a pastrá phallusulu Cabirului ucisu) (12).—In museulu nationalu d'in Pestha se pastrédia trei monumente cabirice: doue placi de plumbu gasite la Sirmium (Mitrovici si Vukovor) (13) si ua placa de pétra, in Transilvani'a. Compositiunea subiectului pe celle doue d'anteiu este aprópe aceiasi. In primulu planu se representa sórele esindu d'in Oceanu: mai josu, doui callareti afrontati, cu mantia suflata de ventu, cu man'a ridicata in susu; intre ei ua femeia in facia tinendu cu amendoue manile cevá intr'unu siortiu; la estremitatea stanga, unu acolytu avendu coifu phrygianu pe capu, sulitia intr'ua mana, si pavedi'a intr'alta; la cea drépta ua femeia cu man'a in susu, cá cum aru blestemá séu profetí. Calaretiulu d'in stang'a calca peste unu pesce, cellu d'in drépt'a peste ua figura umana resturnata (pe un'a d'in placi ansa se vede totu pesce); ua stea lucesce peste capulu fie-carui calaretiu.—In allu douilea planu trei persone stau la ua masa; in stanga loru ua figura de omu cu capulu de berbece si unu arbore de a carui craca sta spèndiu-

(3) *Revue archéol.* juillet 1873 p. 40.
(4) *Ann. de l'inst. arch.* 1861, p. 31 pl. D.
(5) N. L'hôte, *Lettres d'Egypte* p. 48.
(6) Heuzey et Daumet, *Miss. archéol. de Macédoine.*
(7) Idem p. 337.
(8) l. c. la not'a 357.
(9) *Denkmäller, Forschungen und Berichte als Fortsetzung der Archaeologischen Zeitung*, herg. v. Eduart Gerhardt. 1. jahrg. Berlin 1849 pl. VI Nr. 9.
(10) Vedi tabl. N, fig. 7.
(11) Acest'a nu este de confundatu cu stégulu dacicu, si cu cellu obicinuitu mai tardiu in armat'a romana (*draco*) Veget. de re milit., II, 13) cum presuppune Tölken (ap. Gerhardt l. c. sub nota 364). Gerhardt vede mai correciu ac unu indiciu co prin uciderea unui cabiru s'a ucisu si unu sierpe.
(12) Tölken, *Verzeichniss der Kngl. Preuss. Gemmensammlung*, III, 239, p. 114, seq., si Gerhardt, l. c. colon'a 60.
(13) *Cimeleothicea Musei Nation. Hungariæ.* Budae 1825 p. 134 N 5 6. Ua placa s'a publicatu de Ant. Halcezky, in *Tudomanyos Gyüjtemeny*, Pestha 1817, caietulu III, p. 61—65.

Digitized by Google

Atartis si Hermes. Molis d'in Hesychius (355), dupo esplicatiunile d-lui Toma-

ratu unu iepure pe care unu omu ilu jupoie séu spinteca. La drépt'a commesseniloru suntu doui ómeni ce-si dau man'a cá cum s'aru despartí; unulu d'in ei pare a spune prin gestulu seu co se duce la cele trei persone, séu pare ca le aretta cum ospetédia. — In allu treilea planu, unu tripodu cu pesce d'asupra, ua insecta, unu sierpe ridicatu cu capulu catre unu vasu cu doue anse; unu leu si unu cocosiu. Cadrulu intregei representatiuni este formatu de doui stalpi cu ua arcada, care are de ua parte si de alta cate unu sierpe incolacitu cu aripi. — Pe placa de piatra (14) avemu mai anteiu doue busturi (sórele si lun'a), la midilocu, unu vasu spheroidalu, intre doui sierpi cu capetele indreptate cotra gur'a lui. Apoi mai josu, unu calaretiu cu ceva indistinctu in mana, calcandu peste unu corpu humanu; la stang'a, doue persóne, iar la drépt'a trei; d'in acestea prim'a are mainele pe pantece: a doua, ua mana la nasu, iar cea d'a treia, pare-se unu acolytu, tine ua facla (?). In allu treilea planu: doui ómeni, unulu tindièndu man'a spre unu trunchiu, altulu spre unu obiectu pusu pe unu tripodu.—Unu altu basso-reliefu de marmura aflatu la Apulum (Alba Julia) si pastratoru adi in museulu Bruckenthal d'in Sibiu (nalt. 0,38, lat. 0,31) representa unu calaretiu barbosu cu mantia falftinda, cu tiurca in capu, in mana cu unu obiectu (pare-se unu rhytonu séu ua arma impungetore mica), calcandu unu corpu umanu; in fatia callului ua femeia invelita pe obrazu; la stang'a unu acolytu (se vede numai unu picioru, marmur'a fiindu sparta), iar la drépt'a ua femeia, de siguru acolyta. Mai josu, de la stang'a spre drépta: leu, berbece, tripodu cu pesce, cratera cu rhytonu d'asupr'a, aquila cu cioculu spre crateru; capu de berbece, unu cosiu séu syriux (?). In planulu de susu, bustulu Sórelui séu Lunei; cadrulu este ua edicula boltita, cu doui sierpi pusi una in fatia peste bolta.— Pe ua tablitia de bronzu gasita in Tiérr'a-Romanésca (collectiunea d-lui C. Bolliacu) avemu de asemenea numai unu calaretiu cu ua cupa in mana; inaintea callului, ua figura cu capulu de berbece; d'asupra acesteia, unu pesce; la stang'a unu altu capu de berbece si unu acolytu cu tiurca tinendu unu rhyton. Susu ua edicula, si doui sierpi cu capetele in josu.— Ua rondella de plumbu gasita de asemenea in Tiarra-Romanésca (aceiasi collectiune) representa: doui calareti affrontati; intre densii, ua femeia intindièndu cote unu obiectu la amendoui caii; sub densa: unu tripodu cu unu pesce; langa calaretiulu din stanga, care calca unu corpu humanu (?) se afla unu acolytu si unu obiectu indistinctu; langa cellu d'in drépta unu altu acolytu cu ua stea d'asupr'a. Mai josu: unu vasu, unu cocosiu, unu leu, si impregiurulu rondellei mai multe lucruri ce nu se potu deossebí: insecta, ua figura pare-se cu unu capu de cerbu, ceva in zigzagu (ca unu trasnetu) etc., iar pe primulu planu sórele si lun'a, si unu sierpe. — Pe ua alta placa de bronzu descoperita totu in Tiarr'a-Romanésca (collectiunea d-lui Majoru Papazoglu) cei doui calareti affrontati au tiurca pe capu; sub calaretiulu d'in drépta se distingu urmele unui corpu lungitu; cellu d'in stanga tine unu sierpe in verfulu unei sulitie, si calca in picióre unu cadavru; ua femeia, pe capu cu unu felu de calathos sta cu bratiele intinse intre calareti. Langa capulu callului d'in stang'a este ua stea; langa allu cellui din drépt'a ua semiluna. Mai josu: trei vase, unu tripodu si trei objecte cá niste inele, si pe ultimulu planu: asinu, leu, cocosiu, vasu (?) corax (?). Susu, o edicula, doui sierpi, si bustulu sórelui si allu lunei. — In fine, museulu nationalu de anticuitati d'in Bucuresci posseda trei monumente cabirice, gasite in Romania: ua placa de bronzu si doue de piatra. Prima infatisiadia unu calaretiu cu tiurca, calcandu peste unu omu lungitu ce porta ua caciula de aceiasi forma tinguiata; ua femeia imbracata intr'unu lungu peplosu, cu velu pe capu, intinde mana spre callu; la stang'a unu acolytu tinendu ua capetina de omu, in drépt'a unu altu acolytu cu capulu intorsu spre femeia; apoi, unu pesce, unu capu de cerbu, patru urcióre si unu obiectu indistinctu. Doui sierpi mari formeadia ua bolta.— Pe cea d'a doua placa suntu doui callareti afrontati cu tiurci mari tinguiete, cu cate unu sierpe in sulitia, despartiti de ua femeia ce intinde bratiele spre

(14) Póte sa fie aceiasi de care vorbesce Neigebauer, *Dacien aus den Ueberresten des Klassischen Alterthums*, Kronstadt 1851, Nr. 57, si in *Bullett. dell'Inst. arch.* 1868 p. 165.

Digitized by Google

schek (356) aru correspunde dietii mortii; Atartis, dieitii focului, adica Hestiei helle-

densii. Calaretiulu d'in stanga calca peste unu corpu humanu; la estremitati, cate unu acolytu; mai josu, unu tripodu cu pesce. Pe allu douilea planu : cinci figuri, unu leu si unu obiectu indistinctu; capetele sierpiloru se intalnescu spre gur'a vasului.—Cea d'a treia, este unu fragmentu reprodusu pe tabel'a *U*, in care se vede numai unu singuru cabiru calare, cu manti'a suflata de ventu, in capu cu caciul'a phrygiana, si in mana cu sulit'a de care sta alipitu unu sierpe cu capulu ridicatu spre sting'a; susu spre drépt'a este bustulu unei persóne, póte sórele ori luna, iar mai josu la spatele cabirului ua stea radianta. Sub piciórele calului a fostu de siguru unu corpu umanu, care a peritu impreuna cu restulu basso-reliefului. (15)

Pentru intiellegerea tuturoru acestoru monumente cata sa raportamu unu mythu ce gasimu la Iulius Firmicus Maternus despre Corybanti si despre mutilatiunea lui Attys, identicu cu cellu despre mórtea lui Zagreus : *In sacris Corybantum parricidium collitur; nam unus frater a duobus interemptus est, et ne quod indicium fraternae mortis aperiret, sub radicibus Olympi montis a parricidis fratribus consecratur... Hic est Cabirus cui Thessalonicenses quondam cruento cruentis manibus supplicarunt* (16). Clemens de la Alexandri'a, rapportandu acelasi faptu adaogĕ : «Vóesci tu sa assisti ca epoptu la mysterele Corybantiloru? Corybantii erau trei frati; unulu d'in ei fu ucisu de cotre ceillalti doui : acesti'a, invelindu capulu mortului intr'ua materia de purpura (φοινικίδι), ilu dusera pe unu scutu de bronzu ca sa-lu ingrópe la pólele muntelui Olympu, dupo ce l'au curonatu.... Preotii mysterului, ce se numescu Anactotelestes (17) (ἀνακτοτελέσται) oprescu mancarea radecinelo-u de çelina (σέλινον), fiindu-ca, spunu ei, acésta planta este esita d'in sangele versatu pe pamentu alu Corybantului omoritu (18). Numiti pre Corybanti Cabiri, si aveti mysterulu cabiricu. Cabirii au omoritu asemenea pe fratele loru; insa, de asta data, ei punu intr'ua cista, phallusulu lui Dionysos, in locu de capulu acestui'a. Negutiatori de ua noua specia, ei ducu in Tyrrhenia asta marfa preciössa, si acolo acesti fugari deschidu ua noua scóla respectabile de religiune, nvetiandu pre Tyrrheneni sa adore unu phallus intr'unu cosiu.»

Acésta fabula formeadia unu subiectu obicinuitu de representatiune si pre oglindile etrusce (cam de la a dou'a jumetate a secolului allu IV-lea pene la allu III-lea seculu antea erei crestine), cari ne arretta tote fasele mythului intr'unu chipu mai completu de cotu scriitorii de mai susu. Pre elle se vedu : Cei trei frati Cabiri intr'ua asociatiune pacínica si amicale; apoi, uciderea unui'a de cotre fratii sei; apoi invierea lui de cotre Hermes, si in fine theogami'a lui, dupo ce a inviatu (19). Cabirulu inviatu se adorá si singuru, la Thessalonicu in Macedoni'a (20) si in Phrygia. Sulitia cu

(15) Alte representatiuni ce s'ar putea rapportá la cyclulu abyricu suntu : F. Lajard, *Culte de Vénus*, pl. XVI fig. 3 : — 2 calareti; ua femeia intre densii; doue stelle; unu capu de omu, tripodu, capu de berbece, cupa, pesce.— Bartoli P. S. *Museum Odescalchum:* doui calareti cu sulitie, despartiti de ua femeia; sub fie-care cate unu cadavru petrunsu de sulitie; doui sierpi formeadia ua bolta — Montfaucon, *l'antiquité expliquée et représentée en figures*, t. II, pl. ILV : doui callareti afrontati calcàndu cate unu cadavru; bustulu sórelui si allu lunei; o pasere; doui acolyti; unu vasu, unu mielu si doui sierpi.

(16) *De error. profan. relig.* p. 23.

(17) Comp. Ἄνακτες, nume applicatu Cabiriloru si Dioscuriloru.

(18) Cf Arnob. *Adv. gent* V, 19.

(19) Vedi Lenormant, l c. p. 771.

(20) Lactant. *de falsa relig.* I, 15, 8. Clem. Protr. p. 16, Iul. Firm. p. 15, Orph. *H.* 39; Comp. Lobeck, *Aglaophamus*, I, 257 sqq.

Pe tabl. lit. V, Nr. 1. am reprodusu ua mica stela de marmura (nalt. 41 c. larg. 39 c.) d'in Museulu Luvrului, adusa de la biseric'a d'in Critini, aprope de ruinele cetatii Peliuna séu Pelinnaeon in Thesali'a, de cotre d. Heuzey (*Miss. arch. de Mac.* pl. 26 fig. 1). Calaretiulu, cu chlamid'a ridicata de ventu, cu zá si cu casca in form'a bonetului phrygianu, representa de siguru unu herou cavaleru, unu dioscuru-Cabiru, asia cum se obicinuiá la finea pe idei archaice sa fie representatu. — Cultulu Cabiriloru, originariu d'in Samothraca s'a respanditu forte de timpuriu in Macedoni'a, mentinàndu-se pene la finele imperiului paganu, cum attesta Lactantiu si Firmicus Maternus. Summa veneratione coluerunt.... Macedones Cabirum" (Lactantiu, *Instit.* I, 14). „Hunc eumdem (Corybantem) Ma-

Digitized by Google

nice (357); Hermes se adorá numai de regii Thraci, cari jurá pre densulu singuru, crediendu co se tragu d'in némulu lui (358). Ellu erá déro parintele rasei regale thrace, precum Teutates erá allu Galliloru, si Wuotan allu Germaniloru.

In lipsa de alte probe aru fi cu totulu hypotheticu de a considerá aceste divinitati adorate si de Geti (359).

sierpe, ce Cabirulu tine in mana, este unu symbolu allu dieului. Se scie co sierpele in symbolic'a Asiei apartine tuturoru divinitatiloru siderale si planetare, prin urmare si Cabirului phenicianu (Eschmun) adico «allu optulea» (21), care ca descoperitoriu allu remedieloru medicinei fu adesea asimilatu de cotra Greci cu Asclipios (22), celu cu simbolulu sierpelui. — Este de admisu co ua data cu asimilatiunea Cabiriloru d'in insulele marii Thraciei cu Kabirim allu Phenicieniloru s'a introdusu si acestu symbolu. Steau'a radiata ce se mai vede pe monumentulu de la museulu bucurescénu figureadia cá symbolu allu Cabirului ucisu si pe ua oglinda etrusca alaturea cu semi-lun'a (23) cum si pre basso-reliefulu dieului Carthaginei Eschmun descoperitu in Algeria. (24)

(355) *Choeroboscus Anecd*, ed. Bekker 3, 1192; Μενδῖς Μολῖς Ἀταρτῖς· ταῦτα δέ εἰσιν ὀνόματα δαιμόνων παρὰ Θρᾳξίν.

(356) *Rosal. u. Brumal.* in *Sitzungsbericht der K. K. Akad.* bd. XL, 355, Wien, : «Darin ist Μενδῖς Nebenform von Βενδῖς, Ἀταρτῖς ist die Schützgöttin des Herdfeuers, Μολῖς vielleicht Todesgöttin.» Ἀταρτῖς amintesce prin sunetu pe Ἀτάργατις si Ἀστάρτη syriene. Acelasi sufixu ίς se regasesce in Βένδις Μενδίς divinitate thraca.

(357) Comp. zend. *atar*, focu. — **Diodor.** I 94, déco nu cumva acestu autoru amesteca pre Geti cu Scythii. Cf. **Bessel**, *de reb. getic.*. 47, 48

(358) V, 7 : «οἱ δὲ βασιλέες αὐτῶν, πάρεξ τῶν ἄλλων πολιητέων, σέβονται Ἑρμέην μαλιστα θεῶν, καὶ ὀμνύουσι μοῦνον τοῦτον, καὶ λέγουσι γεγονέναι ἀπὸ Ερμέω ἑωυτούς.»

(359) Monumentele epigraphice si sculpturale d'in Thraci'a d'in period'a greco-romána, afara de divinitatea de unu caracteru generalu admisa in pantheonulu thracu Κιρος ἥρος, heroulu thracu (despre care vedi mai susu not'a 245), si de cate-va epithete ethnice cá Λατομηνός si Ἀλσηνος date lui Apollonu (ap. **Dumont**, Nr. 33. 62 d, *Archives des miss. scientif.* 3 série, t III) ca Ἀρτακηνή datu Herei (id. Nr. 78) care la Thraci se mai numia Ἥρα βησκυνθίς (**Nicand.** *Theriaca* schol. 460),— ne procura numile anco a catoru-va divinitati streine pantheismului classicu, si cari, pene la proba contraria, se potu lua dreptu divinitati thrace. Asia, doue inscriptiuni aflate la monastirea Treskavetu in Macedoni'a de d. Heuzey (op. cit., p. 319, inscript. Nr. 125—126) suntu dedicate lui Apollonu *Oteudanos*, séu *Eteudaniscos*, nume ce se póte compará cu dieulu scythu Οἰτόσυρος, pe care Grecii ilu asimilau asemenea lui Apollonu (Herod. IV, 59; cf. Hesychius Γοιτόσυρος; C. I. Gr. Nr. 6013).

ced.num colit stulta persuasio. Hic est cabirus cui Thessalonicenses quondam cruentis manibus supplicabant.» (Firmic. **Materus**, cap. VIII). Despre ua inscriptiune cotra Καβείρῳ καὶ παιδὶ Καβείρου aflata la Olynthu vedi Abbé **Duchesne et Bayet**, *Mission au mont Athos*, in *Archives des Missions scientifiques et Littéraires*, troisième série, t. III, p. 271 Paris 1876.

(21) Traducerea phenicianului Sanchoniaton p. 38 ed. Orelli

(22) Idem idem. — Vedi dieulu carthaginesu Eschmun pe unu basso-relievu gasitu in Algeria ap. *Revue archéologique*, I série, t. VI, p. 15, Nr. 4. — **Daremberg et Saglio** *Dictionn. des antiq. grecq. et rom.* p. 773.

(23) **Gerhardt**, *Sechsseknies Programm zum Winckelmannsfest*, 1856 p. 13 si plansi'a; *Etrusk. Spieg* pl. CLV; **Daremberg et Saglio** op. cit. p. 771. fig. 912.

(24) Vedi nota de susu 22.

Digitized by Google

§ 29

La unu poporu cá Getii, cari credéu atatu de puternicu si cu hotarire in dieii p
tectori ai loru, se intiellege lesne influenti'a nemarginita si prestigiulu de care b
buiá sa se bucure preotii, in afacerile religióse ca si in celle politice, cá unii ce
trau in lumea lucruriloru occulte si in comerciu cu dieii. Strabone, dupo cum ve
ramu, arretta pre insusi Zalmolxis cá fundatorulu acestei autoritati theocratice,
la densulu datandu la Geti si Daci associarea pontificelui supremu la cîrma tie

Ecco aceste inscriptiuni :

ΑΠΟΛ ΛΩΝΙΟ
ΤΕΥΔΑΝΩ
Τ·ΦΛΑΟΥΙΟΣ
ΑΝΤΙΓΟΝΟΥΥ
ΙΟΣ ΑΠΟΛΛΟ
ΔΩΡΟΣ'ΕΥΞΑΛΕ
ΝΟΓ
ΕΤΟΥΣ ΞΣ
ΦΛΑΟΥΙΑ
ΝΕΙΚΗ ΝΕΙΚΑΝ
ΔΡΟΥΑΠΟΛ
ΛΩΝΙΕΤΕΥΔ
ΑΝΙΣΚΩΕΥΧΗΝ

Ἀπόλλωνι Ὀτευδανῷ
Τίτος Φλαούιος Ἀντιγόνου υἱος Ἀπολλόδωρος
εὐξάμενος.
ἔτους ξς.
Φλαουία Νείκη Νεικάνδρου
Ἀπόλλωνι Ἐτευδανίσκῳ
εὐχήν.

«Lui Apollonu Oteudanos, Titus Flavius Apollodorus, fiiulu lui Antigonos, dupo votulu datu.
«In annulu 260, Flavia Neïca, fiica (?) lui Nicandros, lui Apollonu Eteudaniscos, ex voto.»

In alte inscriptiuni totu d'in Thraci'a gasimu : Θεὸς Σουρεγέθης (?) (Dumont, l. c. nr. 2); D
Μηδυζεῖ (Dumont, nr. 28, nume thracu, comp. Μηδα, fiica lui Cothela, capulu Getiloru [Ath. XII
Nr. 557]; Μήδοκος, regele Odrysiloru [Xen. *Ann.* VII, 2, 32]; Μηδοσάδης, principe thracu, [Xen.
Ann. VII, 1, 5]; Μηδόσακκος, principe sarmatu [Polyaen. 8, 56]; Μαῖδοι poporu in Thraci'a [Pli
III, 11, 9]; Μηζεύς, nume thracu [Dumont, Nr. 2]); Ζεὺς Βέλσουρδος (Dumont, Nr. 72a; comp. Βίλ-
ὕρος, Proc. *De Aedif.* 4, 11). — Vedi si **Fick** in *Beiträge*, VII, 381—382 despre numele lui Μαῖος,
dieu supremu allu Thraciloru, identicu cu dieulu gallu *Mogontis* si cu cellu latinu *Maius*. Orelli, 5682.

Digitized by Google

impartirea tronului intre rege si unu Dumnedieu θεός (360), adica unu pontifice rege-profetu. Platone, care ne da primulu testimoniu despre esistenti'a regiloru la Geti numesce pre Zalmolxis rege (361) cá si Jordanes (362), opiniune ce denota mai multu loculu insemnatu ce avé in statu sacerdotiulu getu mai influente multu de cotu la natiunile civilisate contimpurene. (363)

Nu scimu anume déco cast'a preotiloru geti numiti in fontanele grecesci ἱερεύς (364) si γόης, se compunea d'in mai multe categorii. E de presupusu anso co acei Thraci despre cari scriitorii vechi (365) rapporta co traiau fora femei, nu mancau carne, erau tinuti la mare stima cá niste drepti si sancti, si se numiau Κτίσται adeco «curatii» (Comp. lit. skysta-s curatu, v. slav. cistŭ curatu) séu «separatii» (de la radecin'a skidh a separá) constituiá ua cathegoria preotiasca scutita de sarcini, déco nu cum-va acestu nume n'ar fi genericu, referindu-se la intrég'a classa a preotiloru.

Ei se punéu in directa communicatiune cu dieulu a-tot-putinte Zalmolxis prin cote unu curieru ce-i *trimetea* la fie-care cinci anni cu sciri despre tiérra loru : unu

(360) θεός Strab. VII, 3, 5.

(361) *Charm.* 156 D : Ζάμολζις, ὁ ἡμέτερος βασιλεὺς, θεὸς ὤν, λέγει.

(362) de reb. Getic. c. 5 : «in prim'a parte Scythiae — Filimer regem habuisse noscuntur, in secundo, id est Daciae, Thraciaeque et Moesiae solo Zamolxen». cf. nota de susu 300.

(363) **D'Anville** *Mémoire sur la nation des Gètes et sur le Pontife adoré chez cette nation*, in *Mémoires de l'Académie inscr.* XXV, 35—47.

(364) **Strabo**, p. 297.

(365) **Possidonius** ap. **Strabo** p. 296 : «Possidonius rapporta co Mysi s'abtinu prin scrupulu, de a mancá totu ce are viatia, si prin urmare, animale; co ei se hranescu cu miere, lapte si brèndia, si d'in asta pricina ei suntu socotiti cá ómeni religiosi, si li se da numele de *Capnobatae*. Ellu adauge co, printre Thraci, se afla ómeni cari traescu fora femei, si cari suntu cunoscuti sub numele de *Ctistae* (κτίστας), si ii tinu de persóne consacrate divinitatii, si ii lasa sa traiasca intr'ua deseversita liniste.» «Λέγει δὲ τους Μυσοὺς ὁ Ποσειδώνιος καὶ ἐμψύχων ἀπέχεσται καὶ εὐσέβειαν, διὰ δὲ τοῦτο καὶ θρεμμάτων· μελιτι δὲ χρῆσθαι καὶ γάλακτι καὶ τυρῷ ζῶντας καθ' ἡσυχίαν. διὰ δὲ τοῦτο καλεῖσθαι θεοσεβεῖς τε καὶ καπνοβάτας εἶναι δέ τινας τῶν Θρακῶν — Κτίστας etc.» **Bessel**, *de rebus geticis*, p. 54 si 56 presuppune ua confusiune la Possidonius intre κτίσται si ἐνάρεες ai Scythiloru (Herod IV, 67 : οἱ ἀνδρόγυνοι τὴν Ἀφροδίτην σφι λέγουσι μαντικὴν δοῦναι) séu εὐνοῦχοι (ap. Hyppocr. *de aër. aq. loc.* I 561 sq.), ce se adorá de cotre Scythi cá demoni tutelari, cum si intre καπνοβαται si Scythii cari obicinuiá, ne spune Herodotu (IV 75), cá «intrandu sub nesce acoperisiuri de pisla, punu sementia de «canepa pe petre roșite in focu; si candu acea sementia incepe a arde, ea respandesce unu fumu «mai tare de catu aburulu bailoru d'in Grecia, si Scythii, ametiti de acea abureala, se punu pe «urlete. Acést'a le serva loru de baia». (Cf. **Herod.** I 203). **Pape** (Gr. Lexik. s. v.) propune a se scrie καπνοπάτης séu mai bine καπνοβότης «cari devora fumulu» dupo altii «cari calca in picióre fumulu, adica cei cari se abtinu de la ori-ce alimentu preparata la focu» (Kuhn, *Observat. in Diogen. Laërt.* lib. IX, segm. 18) séu «cei cari se hranescu cu fumulu» séu «vegetarianii» (Gooss. *Archiv. des ver. für Siebenb. Landesk.* N. F. XIV, 123). Compara Pompon. Mela (de situ Orbis lib. II cap. 2 : «locuitorii Thraciei nu cunosceau usulu vinului, ci co, mancandu, ei se asiediau impregiurulu «focului, arruncau pe jaratecu nesce semintie, si prin mirosulu loru desteptau intr'insii ua veselia «analoga cu a betiei.» Cf. **J. Grimm**, *Geschichte der Deutsch. Sprach.* I, p. 819.—**Roesler**, *Einig. üb. d. Thrak.* (Zeitschr. f. oesterr. Gymnas. 1873) vede in cuventulu Καπνοβάτις pe sskr. kapi, kapilas, lit. kvapas, aburu.— Amintimu anco co affinitatile religiunei gete cu orphismulu facea pote a se atribuí poporului getu acea puritate de moravuri.

Digitized by Google

omu allesu prin sortiu si ucisu intiepatu de sulitie (366). Acestu obiceiu barbaru allu sacrificieloru umane, ce ne 'ntempina de ua potriva la mai multe popóre alle anticitatii, la Hebrei Phoenicieni, Puni, Rhodieni, Creteni, Pelasgi (367) Celti (368) Germani (369) Greci (370) si Románi (371)—la acestia abiá desfiintiandu-se legalmente in annulu 97 înaintea erei nóstre (372) —, se pare co erá la Geti anco in vigore in timpulu lui Herodotu, dupo cum resulta lamuritu d'in textulu mai susu citatu (IV, 94), si co se prelungise poto pene 'n timpulu lui Ovidiu la Getii d'in stang'a Dunarii (373), fie cá immolatiune impusa, fie cá sacrificiu voluntaru allu victimeloru exaltate prin beti'a martyrului. Cu timpulu anso moravurile mai imblandindu-se se pare co asemeni jertfe sangeróse luara capetu, prin instituirea unui oraculu cu sarcin'a de a midilocí relatiunea Cerului cu pamentulu, si de a dá unu respunsu mysteriosu intrebariloru unei multimi orbite de fanatismu. (374)

Despre preotii geti se mai raporta co erá intrebuintiati si cá ambassadori si midilocitori de pace. Imbracati in haine albe si largi, isi indepliniau soli'a (375) cantandu d'in cytare, de siguru cá si ambassadorii regiloru Galliei, cari obicinuiá, dice

(366) **Herod.** IV, 94.

(367) Tóte aceste popóre jertfea lui Saturn, representatu cá *Baal*. séu *Moloch*, copii si chiaru ómeni. Vedi **F. W. Ghilany**, *d. Menschenopfer d. alten Hebräer*, Nürnb. 1852. — **Dr. H. Oort**, *Der dienst der Baälim in Israël* Leyden 1864. 8. Idem, *Het menschenoffer in Israël*. Haarlem 865. 8; — **Daumer**, *Der Feuer-und Molocdienst der alten Hebräer*. Braunschweig 1842. — **Friedrich von Hellwald**, *Culturgeschichte in ihrer Natürlichen Entwicklung bis zur gegenwart*. II aufl., I 287, Augsburg 1876.

(368) **Caesar**, *Bell. Gall.* VI, 16, 17. **Strabon**, IV, 4, 5. — **Pompon. Mela**, III, 2. — **Sopater d'in Paphos**, citatu de Athenen, IV, 16.—Cf. **Ernest Desjardins**, *Géographie historique et administrative de la Gaule Romaine*, II, 522 seq., Paris 1878. — **Mommsen**, *Roemische Geschichte* ed. 6 a, t. III, 241.

(369) **Arngrim Ionae**, *Crimogaea sive rerum Islandicarum* libri III, Hamburg, 1600–1650. — **Mallet**, *Introduction à l'histoire du Danemarc*, *où l'on traite de la religion, des moeurs et les usages des anciens Danois*, Copenhague, 1755.

(370) **Schaafhausen**, *Ueber Menschenfresserei und Menschenopfer*. (*Archiv für Anthropologie*. 1871. 3. fasc.)—**Tylor**, *Anfänge der Cultur*, II bd. p. 403.

(371) **Mommsen**, *Römische Geschichte*, Berlin 1874, edit. 6, t. I, 172; I, 554; II 421.

(372) **Plinius**, XXX, III (1): «DCLVII demum anno Urbis, Cn. Cornelio Lentulo, P. Licinio Crasso coss., senatusconsultum factum est ne homo immolaretur.»

(373) In acestu sensu **Rösler**, *Das vorrömische Dacien*, Wien 1864, **Müllenhoff**, art. *Geten* in *Encyclop. v. Ersch und Gruber*. — Versulu anso d'in Ovidiu, *ex Ponto*, IV, 9, 84: fiat an humanum victima dira caput nu e atatu de hotaritoru pentru a admite sacrificiile humane la Geti in epoc'a candu ocupau dejá rip'a stanga a Dunarii.

(374) La Bithynienii thraci cari emigrara spre Asi'a mica, se aflá unu oraculu allu lui Ares. **Arrian.** *fragm.* III 594: καὶ εἶναι παρ' αὐτοῖς χρηστήριον Ἄρεος.

(375) **Athenaeus** (d'in Theopomp) XIV, 627-e: vorbindu despre preotii Geti cari tratau de pace cu regele macedonicu Philippu allu douilea: πολλοὶ δε καὶ τῶν βαρβάρων τας ἐπικηρυκείας ποιοῦνται μετ' αὐλῶν καὶ κιθάρας, καταπαύοντες τῶν ἐναντίων τὰς ψυχάς. Γέται κιθάρας ἔχοντες καὶ κιθαρίζοντες τας ἐπικηρυκείας ποιοῦνται.—**Steph. Byz.** s. v. Γέτια.—Cf. **Plutarch**, *in vita Demet.* 19: Οἱ Σκύθαι πίνοντες καὶ μεθυσκόμενοι παραψάλλουσι τὰς νευρὰς τῶν τόξων. — Cf. **Grimm**, *Gesch. d. d. Spr.* I, 820.

Digitized by Google

ppianu, sa duca cu densii pe unii d'in bardi (musicanti, μουσικὸς) ca sa celebredie obleti'a, viteji'a si bogatiile principelui si alle natiunei ce ei representau. (376)

Ei paru a fi fostu si judecatori intre particulari, sanctiunea sentintieloru loru fiindu u totulu religiósa. Pe langa preoti, mai erau si prophetii, vates, μάντεις, cari prevelău si anunciau lucrurile viitore prin socotea (fisa) si numere, ψῆφων καὶ ἀριθμῶν, divistiune ce se dice co o invetiasera de la insusi Zalmolxis (377). Nu lipseau nici practicantii artei medicale, care la Geti cá la tóte poporele rezemandu-se pre empirismu confundá pré lesne cu vrajitori'a, magi'a, si adesea aceiasi persona indeplinea rolulu de preotu, judecatoru, vrajitoru, medicu si herboristu.

Afara de preoti, grij'a zelosa a serviciului divinu era incredintiata sexului femeescu, dupo na datina care pare a fi fostu communa thracica. Femeile organ sau serbatorile religiose si suplicatiunile publice, aducéu jertfe in sunetulu cimbaleloru larmuitore si in jocuri si salturi pline de veselie (378). Cá Menadele thrace alle lui

(376) Cf **De Belloguet**, *Ethnogénie gauloise*, t. III.

(377) *Philosophumena*, cartea I, 22 ed. Cruice.

(378) **Strabo**, VII, c. III p. 297 : «Déro nu este nici-de-cum probabilu cá aceiasi ómeni sè socotesca in acelasi timpu dreptu ticalosa viati'a ce se multiamesce cu pucine femei, si sè tie de onestu si dreptu pe cellu lipsitu de nevasta. Apoi, este na parere cu totulu in contra credintieloru comune a tine de religiosi si Capnobati pe cei ce n'au socii. Caci toti credu co femeile suntu autore de superstitiunei. Elle suntu cari indemna chiaru si pre barbati a fi mai cu ardore spre cultulu zeiloru, spre serbatori si rugaciuni ; rare-ori se gasesce vre unu omu, care traindu isolatu, sè intrebésca de asemeni lucruri. Si aci citediu iarasi pe acelasi poetu (Menandru), care introducendu pe scena unu barbatu ce se plange de cheltuelile femeiloru pentru sacrificiuri îlu face sa vorbésca in urmatorulu chipu :

«Ne perdu dieii de totu pre noi cestia mai cu séma ce suntemu casatoriti ; coci pentru a lucrá avemu nici na di care sa nu fie serbatore.»

Si pre uritorulu de femei, (in *Mysogina* sea) care accusa sexulu de acelési superstitiuni :

«Sacrificámu de cate cinci ori pe di ; siepte sclavi, renduiti in cercu cantau cu cymbal'a, altii urlau.»

«Astu-feliu, se invedereadia cá in contra ratiunei de a crede co la Geti celibatarii erau tinuti de omeni religiosi.»

οὐκ εἰκὸς δὲ τοὺς αὐτοὺς ἅμα μὲν ἄθλιον νομίζειν βίον τὸν μὴ μετὰ πολλῶν γυναικῶν, ἅμα δὲ σπουδαῖον καὶ δίκαιον τὸν τῶν γυναικῶν χῆρον. τὸ δὲ δὴ καὶ θεοσεβεῖς νομίζειν καὶ καπνοβάτας τοὺς ἐρήμους γυναικῶν πολλὰ ἐναντιοῦται ταῖς κοιναῖς ὑπολήψεσιν. ἅπαντες γὰρ τῆς δεισιδαιμονίας, ἀρχηγοὺς οἴονται τὰς γυναῖκας. ἔτι δὲ καὶ τοὺς ἄνδρας προκαλοῦνται πρὸς τὰς ἐπὶ πλέον θεραπείας τῶν θεῶν καὶ ἑορτὰς καὶ ποτνιασμούς· τάχιστον δ'εἴ τις ἀνὴρ καθ' αὑτὸν ποιητήν, ἃ λέγει εἰσάγων τὸν ἀχθόμενον ταῖς περὶ τὰς θυσίας τῶν γυναικῶν δαπάνας καὶ λέγοντα·

ἐπιτρίβουσι δ'ἡμᾶς οἱ θεοί,
μάλιστα τοὺς γήμαντας· ἀεὶ γάρ τινα
ἄγειν ἑορτὴν ἔστ' ἀνάγκη·

τὸν δὲ μισογύνην, αὐτὰ ταῦτα αἰτιώμενον.

Ἐθύομεν δὲ πεντάκις τῆς ἡμέρας,
ἐκυμβάλιζον δ'ἑπτὰ θεράπαιναι κύκλῳ,
αἱ δ'ὠλόλυζον.

τὸ μὲν οὖν ἰδίους τοὺς ἀγύνους τῶν Γετῶν εὐσεβεῖς νομίζεσθαι παράλογόν τι ἐμφαίνει·). Cf. **Herodotu** VII, 11., **Plutarch.** *Alex.* 2, 3. si *Crass.* 8 *Fragm. hist. graec.* III, 293.

Digitized by Google

Bacchus-Sabazius, si femeile si copillele gete adorau pe Zalmolxis cu cantece si da tiuri, dupo cum asecura anume Porphyrius (379) si dupo cum resulta si d'in un no tia la Hesychiu (380). De ací venea pote co Zalmolxis erá veneratu si ca dieitate meiasca. (381)

B. Dacii

§ 30

Despre religiunea propria a Daciloru scriitorii vechimei ne lasa aprópe intr completa necunnoscintia. Afóra de Strabo, care identifica cu totulu pre Daci cu tii, si nu deosibesce institutiunile, istori'a si credintiele unor'a de alle altor'a, cate-va notitie rasipite prin scrierile lui Vegetius, Flavius Josephus, Julianu, He chiu si Philargyrius, si unu neinsemnatu numeru de monumente epigraphice permi a intrevedé ore-cari trasuri principale si caracteristice d'in cultulu si religiun daca.

Zalmolxis, divinitatea suprema si universale a Getiloru, aceiasi cu Sabazius, d vinitate communa familiei thrace, precum si dogm'a nemuririi sufletului, — cons cinti'a neaparata a cultului Sabazius-Zalmolxis —, nu puté lipsí d'in mythologi'a dac Acést'a urmeadia lamuritu d'in textulu lui Strabo (382), dupo care pontificele da Deceneu s'aru fi retrasu in aceiasi pescera sacra ce o locuise ua data Zalmolxi precum si d'in *Cesarii* lui Julianu (383), in care Trajanu citeadia religiunea Zalmo xica cá unulu d'in celle mai mari obstacule ce ellu intempinase in espeditiunile dac

(379) § 14. 15.

(380) s. v. Ζάμολξις.

(381) **Suidas**, s. v. Ζάμολξις θηλυκῶς, ὄνομα θεᾶς.

(382) Vedi mai la valle not'a 387.

(383) Julianu (ed. Teubner, 1 p. 420) écce ce pune in gur'a lui Traianu, candu acest'a vorbesc cu Jupiter: «voi sciti, Jupiter si cei-l-alti diei, co priimindu Imperiulu lancediandu si slabitu in tote partile lui, de acea tirania care ilu lucrase multu timpu in intru, si de dessele invasiuni alle Getiloru d'in afora, amu fostu singurulu care amu cutezatu sa attacu aceste popóre cari locuesc d'incolo de Dunare Amu subjugatu chiaru pre acesti Geti (adico Daci), cea mai bellicosa natiune d'in tóte némurile ce au existatu veri-ua data, nu numai prin virtosi'a corpuriloru loru, déra si prin acelle maxime ce Zalmolxe, care este intre densii in asia mare veneratiune, le-a sapatu statu de aduncu in inima. Pentru co necrediendu co moru, déro co isi schimba numai locuinti'a, merge la morte mai vesseli de catu aru merge in ori-ce alta calatoria.»: «...Ἐγὼ δέ, εἶπεν, ὦ Ζεῦ καὶ θεοί, τὴν ἀρχὴν παραλαβὼν ναρκῶσαν ὥσπερ καὶ διαλελυμένην ὑπό τε τῆς οἴκοι πολὺν χρόνον ἐπικρατησάσης τυραν νίδος καὶ τῆς τῶν Γετῶν ὕβρεως, μόνος ὑπὲρ τὸν Ἴστρον ἐτόλμησα προσλαβεῖν ἔθνη, καὶ τὸ Γετῶν (sc. Δάκων) ἔθνος ἐξείλον, οἱ τῶν πώποτε μαχιμώτατοι γεγόνασιν, οὐχ ὑπὸ ἀνδρείας μόνον τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ ὧν ἔπεισ σεν αὐτοὺς ὁ τιμώμενος παρ' αὐτοῖς Ζάμολξις. οὐ γὰρ ἀποθνήσκειν, ἀλλὰ μετοικίζεσθαι νομίζοντες ἑτοιμότερον αὐτὸ ποιοῦσιν ἢ τὰς ἀποδημίας ὑπομένουσιν.» Cf. **Dierauer**, *Beitraege zu einer kritischen Geschichte Trajans*, Leipzig, 1868, p. 70: «Der Unsterblichkeitsglaube wirdz war nur den Geten ausdrücklich zugeschrieben (Herod. IV, 91—96). Aber sicher gieng eine Lehre von so eminenter Bedeutung für die sittlich religiöse Entwicklung der Geten auch auf die Dacier über.»

Digitized by Google

a causa intrepiditatii si exaltarii virtutiloru resboinice, ce Daciloru le insuflá acea giune.

Ám arrettatu degia (384) dispretiulu suveranu de pericule, curagiulu peste mea, poft'a nesabuita a mortii (appetitus mortis), cá un'a d'in cualitatile celle mai acteristice alle natiunei dace; si asemenea calitate o constataramu si la Geti, si Thraci, si la Celti, la tóte popórele adica, cari credéu intr'ua viatia flitore, si in eliile nesfîrsite reservate acolo, la ospetiulu eternitatii, celloru ce muréu séu ca-t in lupte (385). Déro religiunea lui Sabazius la Daci luase unu altu caracteru referm'a pontificelui Dekaeneos, prin noulu-evangeliu allu cumpetarii si allu ei, ce acestu rege-prophetu, acestu dumnedieu introduse in tempulu regelui-u allu seu Boerebiste (386). Anume se povestesce despre Deceneu co se dusese nteiu pe tiermurile Nilului, ca se afle intielepciunea si invetiatur'a preotiloru teni, si la intórcere initià poporulu seu in elementele physice si astronomice, si isà cultulu. Se mai spune co intre alte ordine divine ce dete fu si stirpirea to-viiloru, ceea-ce Dacii esecutara fora oppunere (387). In genere acest'a d'in se considera cá ua simpla mesura pentru indreptarea moravuriloru luata contra ui beuturei cellu forte respanditu la popórele thrace. Credemu anso co ací este mai multu de catu ua prohibitiune; este ua reactiune contra cultului Bacchus-ius, contra orgyeloru bacchice, in cari vinulu jucá rolulu principalu, in cari dele Mimallone si Clodone dantiuiau si cantau invertindu thyrsii loru ca nisce (388), iara preotii beti de vinu si de sgomotu prophetisau (389); ua reactiune ne contra acellei religiuni sabazice, care desteptase si ura si persecutiune in Athica, le poetii si dramaturgii ceréu expulsiunea ei, cá corrumpetórea moravuriloru si rugetorea religiunei Statului (390). Acésta reforma era dictata de nou'a stare de uri creata de Boerebiste, care avé nevoia de luptatori aprigi, disciplinati si in-rati, ca sa reusiasca in cati-va anni a intemeiá unu statu puternicu, ce se intin-

(384) Partea II, cap. XI. § 6.

(385) Acést'a o constata deja Pomponius Mela II 2. 3.

(386) Th. **Mommsen**, *Roemische Geschichte*, III, 304, edit. VI.

(387) **Strabo**, VII, cap. III § 11:

«...πρὸς δὲ τὴν εὐπείθειαν τοῦ ἔθνους συναγωνιστὴν ἔσχε Δεκαίνεον ἄνδρα γόητα, (και) πεπλανημένον κατὰ τὴν ...τον καὶ προσημασίας ἐκμεμαθηκότα τινάς, δι' ὧν ὑπεκρίνετο τὰ θεῖα· καὶ δι' ὀλίγου καθίστατο Θεός, κα-...ερ ἔφαμεν περὶ τοῦ Ζαμόλξεως διηγούμενοι. τῆς δ'εὐπειθείας σημεῖον· ἐπείσθησαν γὰρ ἐκκόψαι τὴν ἄμπελον ...ζῆν οἴνου χωρίς.» «Boerebiste spre a tine poporulu seu in suppunere, avú la indemâna pre Dece-..., barbatu fermecatoru, care caletorindu in Egyptu invetiase ore-cari semne naturale, prin cari ...ndea ellu a cunnósce celle divine; si in scurtu timpu se constituí dieu, precum diseramu vor-...ău mai susu in privintia lui Zamolxis; iaru dreptu semnu de suppunere densului este co, Dacii ...a invoiru a stirpi viile si a traí fara de vinu.»

(388) **Polyaen**, *Stratagem.* IV, 1.

(389) **Macrob.** *Saturn.* I, 18.

(390) **Cicero**, *de Leg.*, II, 15: Novos vero deos et in his colendis nocturnas pervigilationes sic ...ristophanes, facetissimus poeta veteris comœdiæ, vexat, ut apud eum Sabazius et quidam alii dii peregrini judicati e civitate ejiciantur.»

Digitized by Google

dea pe ambele maluri alle Dunarei, si la sudu pene departe in Thraci'a, Illyri'a si tierr'a Norica. In ce constá anume anso nou'a conceptiune a lui Zalmolxis nu putemu scí. De siguru co Dacii nu-i aducéu cá Getii sacrificii humane (391); si ua proba ca ei vedé intr'ensulu pe Zeus a totu puternicu si pe Sore, mai multu de cotu pre Liber-Dionysos, suntu inscriptiunile d'in Britanni'a de la Birdoswald si Beaucastle, alle Daciloru, pre cari imperatulu Hadrianu curendu dupo cucerirea Daciei, ii duse acolo, formandu cu densii ua cohorta numita *Cohors I Aelia Dacorum*, care continua a subsiste in acelasi castru pene in secolulu allu V-lea (392). D'in celle 24 inscriptiuni votive ajunse pene la noi, 21 suntu dedicate lui Jupiter Optimus Maximus (393) si numai un'a lui Marte (394) iar doue lui Marte associatu cu dieulu lu-

(391) **Herodot.** IV, 95.
(392) Vedi mai susu, cap. IX, § 2, Nr. 29—35, nota 34.
(393) *Corpus Inscriptionum Latinarum*, t. VII, Nr. 806—826, 975.
D'in acestea reproducemu urmatorele mai complete :

Nr. 818 :

I O M
COH. I. AELI.
DAC. ANTO.
niana....

adico :
I(ovi) O(ptimo) M(aximo) Coh(ors) prima Aeli(a) Dac(orum) Anto[niana].

Nr. 819 :

I O M
COH. I. AEL'
DAC. GORDI
ANA C. P. EST

adico :
I(ovi) O(ptimo) M(aximo) Coh(ors) prima Ael(ia) Dac(orum) Gordiana c(ui) p(rae) est....

Nr. 820 :

I O M
COH. I. AEL. DAC
POSTVMI *ana*
C. P. MARC
GALLICVS
TRIB

adico : I(ovi) O(ptimo) M(aximo) Coh(ors) prima Ael(ia) Dac(orum) Postumi[ana] c(ui) p(raeest) Mar(cus) Gallicus trib(unus).

Nr. 821

I O M
ET M AVG
COH I AEL
DAC CVI PR
GALLICVS
TRB

adico :
I(ovi) O(ptimo) M(aximo) et N(umini) Aug(usti) Coh(ors) prima Ael(ia) Dac(orum) cui pr(aeest) Gallicus tr(i)b(unus).

Nr. 822

I O M
COH I AEL
DACORVM
POSTVMI
ANA C. P.
PROB AV
GENDVS
TRIB

adico :
I(ovi) O(ptimo) M(aximo) Coh(ors) prima Ael(ia) Dacoru[m] Postum[i]ana c(ui) p(raeest) Prob(ilius) Augendus trib(unus).

Nr. 806

I O M
COH AELIA
DACORVM
QVIB' PREEST
AMMONIVS
VICTORINVS
TRIB

adico :
I(ovi) O(ptimo) M(aximo) Coh(ors) Aelia Dacorum quib(us) pr(a)eest Ammonius Victorinus trib(unus).

Digitized by Google

nnicu Cocidius (395); de unde urmeadia co Dacii adorau cu deosebire pre Tatalu dieiloru assimilatu divinitatii loru nationale Jupiter-Sabazius (396).

Afara de Zalmolxis, Vegetius ne arretta co Dacii se inchinau si lui Marte, pe care i credé nascutu in tierr'a loru chiaru (397); iara Aufidius Modestus (398) atesta urme despre cultulu apeloru : Dacii adico, dupo acestu autoru, obicinuiá cá, inaite de a intreprinde unu resboiu, se ducéu la malurile Dunarei, lusu dintr'ensa apa, bendu, jurá de a nu se mai intorce in patri'a loru de catu dupo ce voru fi ucisu te toti dusmanii (399). Ua alta urma, o constataramu deja (400) cu ocasiunea ety-

Nr. 808

I O M
COH. I. AEL. DAC
ORUM C. P. EST
*G*VRELIVS. FAUS
*TV*S TRIBVNUS
PETPETVO
COS

Nr. 812

I O M
COH. I. AE*lia*
DAC. CVI. PRA*E*
EST. IVLIVS
SATVRNINUS
TRIBVNUS

(394) Ib., Nr. 826.

(395) Ib. Nr. 886. 827.

(396) In *Lapidarium Septentrionale*, or a description of the monuments of Roman rule in the north of England, published by the Society of antiquaries of Newcastleupon-Tyne, London 1875, fol., pag. 184 Nr. 366, vorbindu-se despre inscriptiunile daciloru cotre Jupiter Optimus Maximus, se dice : «The number exceeds that found at any other camp, except, perhaps, Maryport. *Jupiter has evidently been a popular deity with the Dacians.*» Hübner, in *Corpus Inscriptionum Latinarum*, VII p. 141 : «Atque Dacorum tribuni in praetorio puto cum signis Jovem optimum maximum potissimum coluerant, ut Tungri Petrianis et Hispani Uxelloduni». Numele tribuniloru cari a commendatu cohort'a daca suntu : Lucius Maximus, Pomponius Designatus (?), Aurelius Faustus (?), Statius Longinus, Ammonius Victorinus, Marcius Gallicus, Probus Augendus, Julius Saturninus, Funisulanus Vettonianus si Claudius Menander. — Despre assimilatiunea lui Sabazius cu Jupiter vedi not'a 164 de mai susu; Orelli 1259 : Jupiter Sabazius; Apuleu (Metamorphos., VIII, 24) : «Omnipotens et omniparens Dea Syria et sanctus Sabadius et Bellona et Mater Idaea, cum suo Adone Venus domina, caecum reddant.»

(397) Vegetiu I, 28 : Dacos autem et Moesos et Thracas in tantum bellicosos semper fuisse manifestum est, ut ipsum Martem fabulae apud eos natum esse confirment.»

(398) Despre Modestus vedi Teuffel, *Geschichte der Römischen Literatur*, dritte auflage, Leipzig 1875, p. 106.

(399) Iunius Phylargirius, *Commentarius in Virgili. Georg.*, II, 497 : «Aufidius Modestus legisse se affirmabat, hunc morem esse Dacorum, ut cum ad bella proficiscerentur, non prius rem cadere sinerent, quam de Istro certum modum haurientes ore in modum sacri vini iurarent, non se ad patriae sedem regressuros, nisi hostibus caesis; et idcirco Virgilium familari sibi hypallage usum dixisse Istrum coniuratum, apud quem Daci coniurare consueverunt.» Este curiosu blestemulu poporanu romanu : «batta-te Dunarea» si dicetorea de insuratore :

«Cine bate Dunarea
Nu mi'lu bate muerea»

V. Allessandri, *Poesii populare alle Romaniloru*, p. 122, Bucur., 1866.

Digitized by Google

mologiei riului Motru, nume ce'lu reduseramu la idei'a de mama, symbolulu naturei binefacetore a riuriloru, cá isvore de fecunditate si de viatia, comparandu-lu cu celticulu mâtar, mama, d'in Matrona, Matra, Materna, adi Marne, Meyronne, cu mâtaras, matarô mume, matarô gitayô mume vii, cum se numescu fluviile si apele (âpas) in Rigveda si Avesta. Ua a treia urma se regasesce in legend'a raportata de Cassius Dion (401) si povestita pene adi de Romanii d'in vallea Hatiegului (402) dupo care

Prin *batta-te Dunarea* se 'ntiellege : *sa te innece, sa te pérdia Dunarea*, pe candu : *cine bate Dunarea* insemneadia : *cine trece in notu Dunarea*, dupo cum resulta lamuritu d'in canteculu poporanu *Rada*. Acést'a dice :

«Barbatu oiu luá
Care s'a afla
Dunarea sa 'néte
Ridicandu d'in cóte,
In picióre standu,
Buzduganu purtandu.»
Nime nu s'aflá
Care cutezá
Din cei cazaclii
Negustori de vii.

Ear un argatielu,
Tineru, voinicelu,
Pe locu s'apucá
De se incercá,
Dunarea trecea,
Si ear se 'ntorcea
Din cóte 'notandu
In picióre standu,
Buzduganu purtandu.

Rada 'nveselia
Si astu-felu graia :
«Vinu voinicule,
Argatielule!
Pe tine te vreu
Barbatu sa te ieu,
Ca-i ua dicatore
De insuratore :
Cine bate Dunerea
Nu mi'lu bate muerea!

Unu studiu despre *Dunarea* in povestele si cantecele poporului romanu remane inca de doritu. Despre acelasi riu in poesi'a poporana slava vedi V. Jagici, *Dunav-Dunaj in der slavischen Volkspoesie*, (Archiv für slavische philologie, I, 299—333. Berlin 1876).

(400) Cap. IX, § 2, lit. *c*, numiri de riuri.

(401) l. LXVIII, 14 : «Si s'au aflatu comorile lui Decebalu, de si se ascunsera sub riulu Sargetia, carele trecea pe langa palatele acestuia; in adeveru, ellu abatusse riulu prin niste robi si li scobise fundulu; apoi, punendu acolo argintu si auru multu si celle-l-alte pretiose, cari n'avéu sa sufere de umediala, asiedase d'asupra-le petre si gramadise pamentu; dupa acésta, dase drumulu riului pe la albia sea; in pesceri ellu depusese, totu prin acei ómeni, vestmintele si alte obiecte de acelasi soiu. Facendu acestea, li ucisese, de téma cá nu cumva vre-unulu dintr'ensii sa destainuiasca. Insa Bicilis, unu sociu allu lui, carele cunnoscea totu ce se facuse, fu prinsu si le marturisi tote.» Compara povestea lui Tzetzes (Chiliada VI, 470—480), imprumutata de la Diodoru. Fondulu legendei este fórte vechiu, caci ne intempina intogmai mai tardiu si la Visigothi, cari aru fi ingropatu pre regele loru Alaricu si bogatiile sele celle multe in albi'a riului Busento.—(Jornandes. de orig. Goth.) Co thesaurele lui Decebalu n'au a face nici cu tainiti'a ce s'aru fi descoperitu in Istriga séu Streia pre timpulu cardinalului Martinuzzi, si care continea peste 40,000 bani de auru. toti cu efigi'a lui Lisimachu regele Thraciei (cumu sustinura Wolfgang Lazius, Benkö, *Transilvania, sive magnus Transilvaniae principatus, olim Dacia mediterranea dictus*, Vindobonae, 1778, t. I, 16; Timon, *Imago antiquae Hungariae*, I, c. 16, etc.) nici cu inscriptiunea plasmuita :

IOVI INVENTORI
DITI . PATRI
TERRAE MATRI
DETECTIS . DACIS
THESAVRIS
DIVVS NER
VA. TRAIANVS
VOTVM SOLVIT

Digitized by Google

Decebalu, pentru a nu lasá se cadia comorile sele in man'a Romaniloru invingetori, le aru fi ingropatu in albi'a riuletiului Sargetia, punendu-le sub protectiunea divina a acestuia (403). Unu asemenea cultu se regasesce in léganulu communu allu familiei aryce, si la tóte popórele indo-germanice : in Rigveda ca sí in Avesta, apele (âpas) suntu invocate cá divinitati binefacetore; in vechi'a India isvórele si riurile se vedu incongiurate de unu aspectu religiosu, si personificate cá fiintie supranaturale; la Persi, asemenea stau la mare veneratiune (404), ca si la Greci, Romani, Germani si Celti. (405)

§ 31

Acestea fiindu pucinele date alle scriitoriloru vechi despre religiunea daca, se vedemu ce alte elemente noui ne procura inscriptiunile romane si anticitatile gasite in Daci'a.

D'in considerarea in intregu a inscriptiuniloru date pene acum la lumina resulta unu faptu vrednicu de observatiune : pre de ua parte, multimea inscriptiuniloru religiose si a divinitatiloru orientale la cari suntu elle inchinate. Asia, pe langa culturile respandite in intregu imperiulu romanu cá Magna mater (406), Mithras (407),

precum crediura Benkö (l. c.), Gruter, 21, 8, Reichersdorf, Timon (l. c), Tröster *Dacia*, si altii, nu este trebuintia a mai dovedí. Vedi **Fabretti**, *De Columna Trajana syntagma*, Romae, 1683. — Wilhelm **Schmidt**, *Die Geten und Daken* (Archiv des ver. Siebenb. landesk. N. F. IV, 173 seq.) - **Dierauer**, *Beiträge su einer kritischen Geschichte Trajans*, Leipzig 1868, p. 102 not'a 4.

(402) **A. de Gérando**, *Siebenbürgen und seine Bewohner*, trad. de Iulius Seybt, Leipzig 1845, I, 204 : «Keiner der gleichzeitigen Schriftsteller, und nicht wenige sprechen ausführlich von Dacien, erwähnt den Schatz des Decebalus. Erst acht Jahrhunderte nach der Zeit der römischen Eroberung entstand diese Fabel; und man hat sie so oft wiederholt und variirt, dass noch heute eine Menge Leute in Siebenbürgen den Schatz des Decebalus mit eben so viel Ausdauer und eben so wenig Erfolg suchen, als diejenigen, welche sich in den Kopf gesetzt haben, die Schätze des Darius zu finden.»

(403) **Fröhner**, *la colonne Trajane*, edit. cea mare, introductiune, p. V.

(404) **Herodot.** I, 138 : σέβονται ποταμοὺς μάλιστα.

(405) **A. Pictet**, *De quelques noms celtiques de Rivières qui se lient au culte des eaux* (Revue Celtique, II v.). — **I. Grimm**, *Deutsche Mythologie*. — Karl **Simrock**, *Handbuch der deutschen Mythologie*, ed. III. — **K. Schwenck**, *Die Mythologie der Slawen*, 1858. — Despre zînele fontaneloru la Bulgari vedi **Kanitz**, *Donau-Bulgarien*, I (1875) p. 80.— Co Slavii adorau riurile, déro nu sub nume de *rusalky*, cum sustinu Tatiscev, A. Kaysarov, Hanuş, Th. Buslajev si P. I. Şafarik, vedi F. **Miklosich**, *Die Rosalien*, *Sitzungsb. d. Wien. Akad.* 46 bd. 1864, p. 386—405.

(406) C. I. L. III Nr. 1100, 1101, 1102, 1582.

(407) Monumentele mithriace abunda in provinciile fruntarii alle Occidentului, si mai cu séma, in Daci'a, si pare a se fi confundatu séu associatu cu Sórele. Vedi C. I. L. III nnr. 828, 879, 899, 900, 901, 968, 1107—1114, 1119—1123, 1192, 1357, 1436, 1549, 1591; **Hirschfeld**, *Epigr. Nachlese*, nr. 50.—*Ephemeris epigraphica*, IV, nr. 141, 162, 163, 187.—*Archaeologisch-epigraphische Mittheilungen aus Oesterreich*, III, *Inschriften aus Rumänien*, Nr. 15; Ibid. *Neue Inschriften aus Dacien*, Nr. 34. 49.

Despre monumentele mithriace descoperite in 1837 la Slaveni in Judetiulu Romanati vedi W. de **Blaremberg**, in *Museulu nationalu*, Nr. 8 Noembrie 1837, si Felix **Lajard**, *Additions au mémoire sur deux bas-reliefs mithriaques qui ont été trouvés en Transylvanie*, in *Mémoires de l'A-*

Digitized by Google

si Jupiter Dolichenus (408) et deus Commagenus (409), intempinamu in Dacia di nitati orientale cá Jupiter Tavianus (410) Heliopolitanus si Erusenus (411), Σαρδενδηνος (412), Deus Azizus (413) si Bonus Puer Phosphorus (414) Sol Hi bolus (415). Glycho (416) Dea Syria (417) Adrastia (418), Dea Caelestis (419), chi collegii intregi : cá Collegium Asianorum (420), Collegium Gallatarum in D Apulensis (421) si chiaru divinitati celte cá Suleviae (422) si Cautis (423). Pr alta parte, lips'a aprope absoluta de inscriptiuni cu numele vre-unei divinitati i gene dace. In adeveru, pe candu aiurea epigraphic'a a datu la ivéla dieii cari punéu pantheonulu poporeloru cucerite de Romani, cu numele loru proprii n

cadémie des Inscriptions et Belles Lettres de France, t. XIV (1830) p. 178—185, precum *Nouvelles Annales publiées par la Section française de l'Institut Archéologique de Rome*, 1838, p. 7—85. Acestu memoriu s'a reprodusu pe romanesce de d. **Odobescu**, *Annalele Soci Academice Romane*, X, sect. II (1878) p. 250—256.—In collectiunea de anticuitati a d-lui Bo se afla trei basso-relieve mithriace, si doue representatiuni cu heroulu thracu. — Cf. despre cu lui Mithras, **Marquardt**, *Römische Staatsverwaltung*, III (1878) p. 81—87. — **Fr. v. Hell** *Culturgeschichte*, I, 170, 209, 525 (II aufl. 1876). Despre confusiunea in secolulu II si III d. a cultului sabaziu cu cellu mithriacu vedi **Heuzey**, *Miss. arch. de Macéd.*, p. 153.— **Lenor** *Revue archéol.* 1875.

(408) C. I. L. III 1301 a, 1302. Despre Jupiter Dolichenus vedi Fel. **Hettner** *de Jove Dolic* Bonn 1877.

(409) Id. III 1301 b. Vedi despre culturile streine orientale **Marquardt**, op. cit. III, 74—79.

(410) C. I. L. III 860, 1088.

(411) C. I. L. III 1353. 1354. 869. Cf. Marquardt, op. cit. III, 82, 85.

(412) Pe unu altaru gasitu la Maros-Porto in Transilvani'a (ap. Hirschfeld, *Epigraph. Nac* p. 30) se citesce urmatórea inscriptiune :

ZEY. CAP
ΔENΔHN
ω POYΦOC
ANTIIIA
TPOY EY
XHN. ANEΘ

Epitetulu de Σαρδενδηνός ce ne 'ntempina ací pentru prima óra, deriva probabilu de la mun Sardene séu Saidene langa Kyme in Asi'a-mica.

(413) C. I. L. III 875.

(414) C. I. L. III 1130—1138.

(415) C. I. L. III 1108.

(416) C. I. L. III. 1021, 1022.

(417) C. I. L. III 956. Cf. Marquardt, op. cit., III, 82, 113.

(418) C. I. L. III 944.

(419) C. I. L. III 992, 993. Cf. Marquardt, op. cit. III, 82, 97.

(420) C. I. L. III 870.

(421) C. I. L. III 1394, 1503, 860.

(422) C. I. L. III 1601.

(423) C. I. L. III 994. Inscriptiunea ap. Ackner u. Müller Nr. 203 cu Apolline Granus si Sir ca si cea cu Nr. 770 d'in aceiasi collectiune cu Nehalennia, — suntu false.

Digitized by Google

nale (424), in Dacia, si numai ací, abia déco ua inscriptiune ne revela numele unui dieu localu, si acest'a anco nu e pe deplinu siguru (425). D. Hirschfeld, constatându

(424) Asia de es., divinitatile topice ibero-auskariane d'in regiunea pyreneica : Aherbelste, Alardostus (Alardossis) Baeserte, Edelas, Ilun (?) Leherenn, Lahe (dieitia), Heraus Corritseha, Boccus Harouso (Haraus), Baicorixus, Iscitt, Xuban, Ilixo, Basceiandoss, Hercul Toliandoss (Vedi E. Desjardins, *Géographie historique et administrative de la Gaule, Romaine* t. II, p. 387—395. — Luchaire, *de lingua aquitanica*, Paris 1877, in-8); divinitatile celtice : Cernunnos, Esus, Tarvos, Trigaranus, Teutates, Ognios, Taran, Belen, Nehalennia, (cf. Kern, *Revue Celtique*, II, p. 10—18) Rosmerte, Bormo si Damona, Divona, Sirona, Aventia, Bibracte (vedi *Revue Celtique* I, 306 seq. II, 21 seq., si Desjardins op. cit. II p. 505—514), Bedaius (C. I. L. III 5572. 5575. 5580. 5581) Belestis, Adsalluta (C. I. L. III 5135. 5136), Aequorna (C. I. L. III 3776, 3881—3883), Atrans (ib. 5117—5118) Cautis (ib. 4736) Epona (ib. 4806. 4810. 5193 etc.) Suleviae Montanae (ib 5900. 1601), Sirona (ib. 5588); divinitatile hispanice : Abiafelaesuraecus (C. I. L. II 2524) Aegiamunniaegus (2523) Aelmanius (3100) deus Aernus (2606) Andero (2772) Aracus (4991) Banderaeicus (2387) Bandiaepolosegus (740) Bandiarbariaicus (454), Bandueaetobricus (2515), Bmervasecus (363) Cantunaecus (861), dei Ceceaigi (2597), Crougintoudadigoe (2565) deus Domeacusuemecus (2375), Edovius (2542) Endovellicus (127—141) Leiossa (3097), Lumiae (3098) Mogoninon (3136) Netaciveilferica (2539) Netus (365) Reuveanabaraecus (685) Ronceonatiaecus (2419) Saga (731) Tameobrigus (2377) Tarmucenbaci Ceceaeci (2472) Toga (801) Togotes (893) deus Vagodonnaegus (2636) Virroreviliaegus (2575) Uvarna (2924); divinitatile britanice : Cocidius (C. I. L. VII 800—804, 806. 827, 701, 876, 643, 644, 953, 974, 914, 886 etc.) dea Ancasta (4) deus Andesco (87) Armicum (744) Mars Barreces (925) Belatucader (369) Contrebis (290), dea Harimella (1065), Maponus (332) Mariga 263 a; Mars Olludius (73) deus Matunus (995), Mogon (320) dea Ricagambeda (1072) etc.

(425) Pe unu fragmentu de marmura gasitu in 1870 la Recica (adi in collectiunea d-lui C. Bolliacu) se vede unu cerbu in fuga apucatu in ghiarele vulturului : partea superiora este sparta, iar mai josu se citesce urmatorea inscriptiune :

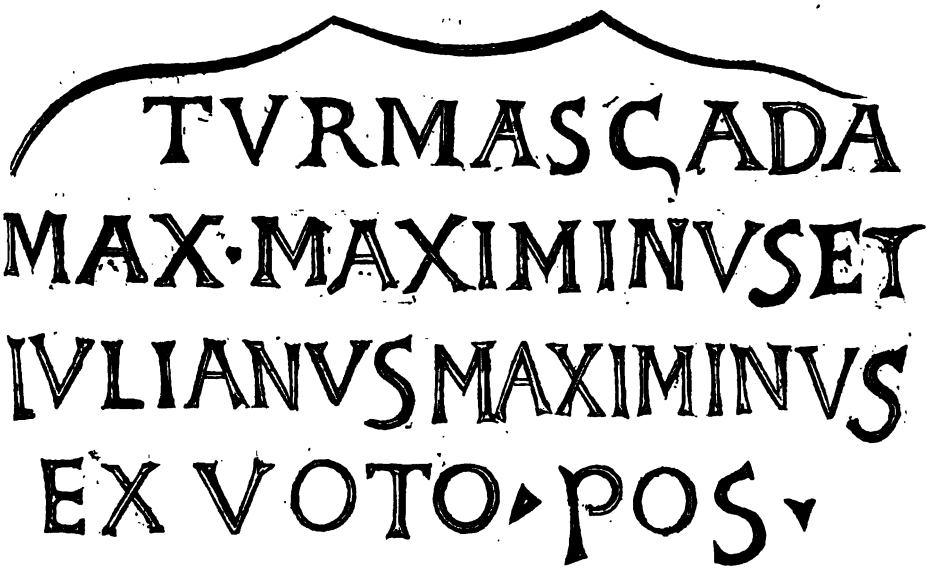

Digitized by Google

faptulu, cauta esplicatiunea lui in saraci'a systemului religiosu dacu, respectivu geto-

«Tûrmasgada! Max(imus) Maximinus et Iulianus Maximinus ex voto pos(uerunt).

Illustrulu nostru professore de la Vienna d. O. Hirschfeld, publicandu cellu d'anteiu acésta inscriptiune (*Epigraphische Nachlese zum Corpus Inscr. Latin.* vol. III, p. 41) considera pe Turmasgada cá ua dieitate locale daca. D. Mommsen anso (*Ephemeris Epigraphica*, II, 320) propune lectur'a TVR(ma) MASGADA(e), cu tote ca monumentulu, pe care l'am esaminatu de aprope, nu indica nici-unu punctu dupa TVR, nici litter'a R dupo MASGADA, Turmasgada fiindu scrisu intr'unu singuru cuventu. Apoi, turma Masgadae remane pene adi cu totulu necunnoscutu, cellu pucinu unoru invetiati epigrafisti cá dd. Renier si Desjardins, pe cari i-am consultatu intru acest'a. Inclinamu deci a crede ca Turmamasgada este unu geniu localu, ce pare a se regasí si in inscriptiunea aflata la Deva in Transilvani'a (C. I. L. III Nr. 1338):

G. T. MAZ
AVRE. D.
IONISIV
S CVR: POS

G(enio) T(urmae) Maz(gadae) Aure(lius) Dionisius cur(ator) pos(uit).

Alta divinitate daca, asupra cari'a indoial'a cata sa fie mai mare, este Deus Sarmandus d'in urmatorele doue inscriptiuni:

Un'a gasita la Mikehaza (4 ore departe de Mediasi in Transilvania):

DEO SAR
MANDO
DEMETRI
VS ANTON
VOTVM LIBE
NS POSVIT

Deo Sarmando, Demetrius Anton(inus) votum libens posuit.

C. I. L. III 964=Orelli 2042=Ackner u. Müller, die Röm. inschr. in Dac. Nr. 826.

Alt'a la Thord'a, unde se dice co s'aru fi aflatu la 1797 intr'unu vechiu castellu romanu:

OPT. M.
DEO SARMANDO' POPVL
ALA. QVINTIL
— — L. V. MACEDO.
V. S. FR. S. DAC.

Neigebauer, *Dacien aus den Ueberresten des Klassischen Alterthums*, 205, 332 dupo Nic. Harkányi. Ios. Kemeny, *Trauschenfels Magaz.* II, 105, Ackner, u. Müller *die Roemischen Inschriften in Dacien* Nr. 664.

Prim'a inscriptiune admisa si de d. Mommsen in *Corpus Inscript. Latinar.* t. III Nr. 964 este autentica; anso in locu de SARMANDO trebue a se cití SARAPIDI, precum propune d. Mommsen (III, 1, p. 7* Nr. 44*), *Sarmando* fiindu ua errore a lapicidului. D'in contr'a Ackner si Müller (op. cit. Nr. 826. 664) si Gooss (*Untersuchungen über die innerverhältnisse des Trajanischen Daciens*, 132, si *Archiv. für Siebenb. Landeskunde*, N. F. XIV, p. 125) considera Sarmandus cá ua divinitate daca; Gooss chiaru compara particul'a *Sar-* d'in Sarmandus cu *Sar-*mizegethusa, si *Zal-*moxis; iar partea finale *-mandus*, cu Mendis, numele Arthemisei thrace. Altii (Herzog, *Revue critique* 1866, [1 an. pr. semestre] p. 172; Fröhner, *Colonne Trajane*, ed. mare, introductiune) tinu inscriptiunea de falsa. Acést'a se póte dice cu tóta siguranti'a despre cea de a doua, care invederatu este fabricata dupo cea d'anteiu, (Cf. Mommsen l. c.) cum si despre inscriptiunea cotre Zamolxis, apud Neigebauer 206, 45 dupo Nic. Harkányi, Ackner u. Müller nr. 663:

Digitized by Google

u, déro fora comparatiune mai multu, in stirpirea fora de mila a vechiloru lo-
ri daci, si a institutiuniloru indigene (426). Ansa saraci'a religiunei dace pote
ní mai siguru d'in lips'a fontaneloru de informatiune, iar nimicirea totale a po-

ZAMOLXI
O. M.
GET. PP.
ERMID. SIGAVVS
SAC. EIV
V. S.

iter *Cernenus*, care avé si unu collegiu la Verespatak (tab. cerata I, in C. I. L. III p. 925 : midorus Apolloni magister collegi Jovis Cerneni») representa pare-se divinitatea locale a Di-
éu Cernei (Tsierna) (Cf. C. de la Berge, *Essai sur le règne de Trajan*, 59), si nu are a face
alu gallu cornutu Cernunnos, allu carui nume si chipu se vedu pe un'a d'in pietrele gasite in
la cathedral'a Nôtre Dame, si pastratore in museulu Cluny. Cf. de Bellogunet, *Ethnogénie*
se, I, 227, Paris, 1858.—L. Heuzey, Le dieu Mên à Bayeux, in *Revue archéol.*, nouv. série,
p. 1—6, (1869), Desjardins, op. cit.
pptu divinitate daca se considera de unii (Goess, l. c) si dieiti'a Sule d'in inscriptiunea de la
m (C. I. L. III 1156 add.) :

SVLE
FL. ATTA
LVS VOTVM
L. S

ule séu Sule(vis) Fl(avius) Attalus votum l(ibens) s(olvit)»
re Sule se compara numile : thracicu Sola (C. I. L. III 787), bessicu Susulla si Zalonius (Orelli
. Inscript. Regni Neapol. 2845), scythicu Saulius (Herod. IV, 76), si mai multu dieiti'a Sol
ῷ Σῶλ) carei'a regele bosporanicu Rhoemetalkes ii dedica unu monumentu la Panticapaeum,
hersonesulu tauricu (C. I. L. III 1156 add.; de comparatu *Compte rendu de la Commission*
éologique de St. Pétersbourg pour 1860 p. 106, Goess op. cit. 133).— Sule anse nu se apropie
pucinu de dieiti'a Sul (Sulis) Minerva a Britaniloru (Orelli 2052, 5914. C. I. L. VII Nr. 1041,
, 3943, 42. Wright reunesce ambele numi impreuna, Suliminerva, *The Celt*, p. 268; de Belle-
, op. cit. I p. 239 Nr. 309 compara numile cu Kimr. sulwi, a observá, sulwy, inspectiune, ex-
tiune ; ar. sellout-piz, a priví cu intentiune; Sul, Suliaf séu Sulivus, numele unui sfantu bre-
, Suliau ; ir. Suil, ochiu, Suilbheim, care incanta prin privirea sea, care fermeca) si pre inscrip-
e se póte citi Suleviis, divinitatile celte campenesci séu muntenesci, suleviæ montanæ (Bello-
op. cit. Nr. 299) mentionate si in alte monumente d'in Daci'a [C. I. L. III 1601 : Sul(evis)
t(anis) T(itus) Iulius Lapid.... v(otum) l(ibens) p(osuit)] si d'in Noricum (C. I. L. III 5990),
co nu vedemu nici ua proba hotaritóre pentru dacismulu esclusivu allu dieitii Sule.
nigmatic'a divinitate anse Acuinus dintr'ua inscriptiune de la Kiskalan (C. I. L. III, 1403) :

ACVINO
DOM
SVLARI
V. L. S

éco nu cum-va lapicidulu d'in erróre nu va fi sapatu ACVINO DOM(estico) in locu de SILVANO do-
tico—remane cu totulu necunoscuta.
(426) op. cit., p. 7.

Digitized by Google

pulatiunei dace este cu dreptu contestata (427), caci vorbesce in contra-i is
Se scie co Romanii candu ridicá totulu supusiloru sei, le lassá anso dieii loru
proscriá, pentru a impune pre ai loru; si atunci chiaru candu politic'a cerea ca s
tia in masa pre toti locuitorii unei tierri, Roma avea grija sa lase in oras
despopulá cate-va familii insarcinate a aduce dieiloru tierrii onorurile obicinui
acest'a o facea cá ua datorie reclamata de scrupule religióse (428). Nu vedem
unu cuventu cá pentru dieitatile dace, Románii sa fi procedatu altu-feliu. A
rat'a causa ni se pare deci a o cautá aiurea, anume in intim'a inriurire a reli
dace cu culturile Orientului, in specialu cu alle Asiei-mici aduse ua data cu col
in Dacia. Poporulu invinsu dacu regasea lesne intr'ensele pre dieii lui nationa
modu acelasi de a concepe si de a onorá divinitatea: uniunea devení déra i
divinitatile dace se identificara cu totulu dieiloru asiatici si ai invingetoril
consimtira a perde chiaru numele loru. De aceia cautamu in zadaru pe inscri
numele dieiloru daci; acestia se ascundu sub numi streine, si fusiunea loru este
de completa, pe catu isolarea si restaurarea loru, imposibile.

§ 32

Ne remane a cercetá monumentele artii pentru religiunea daca. Acestea de
cine, caci totulu se reduce la cate-va symboluri de pre productele ceramicei s
numismaticei, la câte-va objecte de lutu séu de metalu cu destinatiune religio
unulu séu doue basso-relievuri cu subiecte de alle cultului, totusi aru puté fi uti
déco am scí cu precisiune originea reale a loru, epoc'a si poporulu caror'a elle
tinu. Acestea anso nu se potu determiná, in starea in care se afla la noi studii
cheologice, cari abia suntu urnite, si a pucinului materialu, ce ne-a datu pene
la ivéla sapaturile neregulate, superficiale si mai multu ca nisce incercari, pe
cum intreprinse. De aceia, in locu de linii hotarite de demarcatiune intre epoce
multiamimu de ua cam data a deosebi grosso modo: cea-ce ni se pare ante-rom
si care se va numí conventionalu cu unu nume genericu: *dacicu*, de ceea-ce se
posterioru cucerirei, si care se va numí *daco-romanu*.

Printre vasele si alte obiecte de lutaria grossolana desgropate de d. Bolliac
tr'ua localitate curiosa d'in judetiulu Romanati, anume Vodastra, pe care cu b
séma d-sea o tine de statiune preistorica, ai carii locuitori, necunnoscèndu nici
metalu, se servea cu arme si cu unelte de pétra lustruita si de osu (429), — pr

(427) Goecs op. cit., p. 117, 122—135. — Idem, *Studien zur Geographie und Geschicht*
Trajanischen Daciens, p. 53 seq. — Iul. Jung, *Roemer und Romanen in den Donaulaen*
Jnnsbruck, 1877 p. 103 seq.

(428) Boissier, *la religion Romaine* I 378 (Paris 1874).

(429) S'a publicatu sub numirea de *Ceramica dacica d'in Vodastra preistorica*, in *Trom*
Carpatiloru, an. XIV (1876) Nr. 1255. Pe tabellele lit. L si M am reprodusu obiectele mai c
teristice d'in acea interesanta stampa.

Digitized by Google

acelle objecte dicu, figureadia niste idolasi de pamentu inchipuindu unu omu cu bratie intinse, fetisi diformi pe placi rotunde totu de pamentu (430), mesciore de lutu pe patru piciore (431) si ulcele mici (naltimea 5 cm. perim. 12) (432), cari prin micimea loru paru a nu fi pututu serví la altu-ceva de catu la sacrificiuri. Ce este mai insemnatu, pe unulu d'in idoli (433), d'in josulu capului, pe pantece, se vede aduncitu cu ingrijire si forte acuratu unu triunghiu impartitu prin midilocu, care representa de siguru ua idee religiosa forte aprope de symbolulu informu, de conulu Aphroditei Astartee de la Paphos. Altu idolu fora capu (434) are peptulu bine desvoltatu si cu pantecele cà de femeia insarcinata, cea-ce ne rechiama iarasi in minte unele statue cypriote, cari infatisiadia pre dieiti'a Astartee cu sioldulu si titiele mari, cu basinulu forte largu, ua alusiune negresitu la marea fecunditate a viuetii (435). Pre unu altu vasu de beutu (436) se observa ua titia cu doue atirnaturi in form'a partii genitale masculine,—ceea-ce amintesce póte phallusulu ce priimea initiatii in mysterile aphrodisiace d'in templulu de la Paphos (437). Assemeni omuleti nu s'a gasitu numai la Vodastra, ci dupo asigurarile d-lui Bolliacu, si la Calonfiresci, si la Crasani (438). Am avé déra in aceste obiecte, niste figurine cu totulu barbare, cari formau obiectulu cultului unei populatiuni primitive, de care nici istori'a, nici archeologi'a nu potu nimica dice mai multu. Elle nu se potu compará mai bine de cotu cu figurile de pétra calcaria, de marmura séu de pamentu, aflate in insulele Archipelagului, la Cypru, Rhodos, Theba, Athena etc., cari figuri au numai capu si bratie, si se termina printr'unu rectanglu, (unele representandu pre Astartea, allu carii sexu e amintitu prin indicatiunea somara a sînului), si cari probabilu, servisu de amulete. (439)

Alte symboluri religióse alle Daciloru le recunnoscemu in :

1. Copita de callu, ce se vede pre ua multime de vase mortuare si pe monete dace (440) déro a carii semnificatiune propria scapa cunoscintieloru nóstre;

(430) Bolliacu, stamp'a citata fig. Nr. 47. 48. 50—52, 74.—Tabell'a nóstra lit. L, fig. Nr. 11 a, 11 b. 14.

(431) id. Nr. 36. 53. 66.—tabell'a nóstra lit. L fig. Nr. 18.

(432) id. Nr. 37. 38. 39.

(433) id. Nr. 48, tab. nostra Lit. L, fig. Nr. 11 a.

(434) L. P. di Cesnola, *Cypern*; Jena, 1879. — D-lu G. Perrot, la cursulu de archeologia de la Sorbonua d'in annulu 1879 si 1880.

(435) Despre idoli de pamentu aflati la Mycene, vedi Henry Schliemann, *Mycènes*, Paris 1879, p. 61—65, 136 seq., 174 seq., 205.

(436) Tab. lit. L, fig. Nr. 9.— Bolliacu, fig. Nr. 6.

(437) Clemens, Alex. *Protrept.* 13; Arnob. *Adv. gent.* V, p. 159.

(438) *Trompetta Carpatiloru*, annulu XI, Nr. 1059 d'in 1/13 aprile 1878.

(439) Vedi tab. lit. K. fig. Nr. 2, vasu gasitu la Zimnicea. Cf. Bolliacu, *Trompetta Carpatiloru* Nr. 1137 (1874). Asemenea tab. lit. H fig. Nr. 3., pe reversulu unei monede dace aflate in Transilvania. Cf. E. A. Bielz, *Dakische Tetradrachmen*, Hermannstadt, 1874, taf. II fig. Nr. 1. 2. 3, taf. V fig. Nr. 2; taf. VI, fig. Nr. 2.

(440) Vedi tab. lit. K. fig. Nr. 1 si 4.

Digitized by Google

2. Callaretiulu dacu impresu pe vase si monede (441), si despre care vomu vorbi mai la vale;

3. Sierpele representatu pre vase (442), monede (443) placi de plumbu si basso-relievuri (444), si chiaru facutu in metalu (445), si care pare a se fi bucuratu de ua deosebita veneratiune la Daci. De altu-mintrelea, acestu minunatu animalu, care se arretta dupo traditiunea hebraica, chiaru primei perechi omenesci, prin calitatile sale in parte reale, in parte inchipuite, a constituitu obiectulu unui cultu specialu, déco nu primulu cultu animalicu (446) la tote popórele, nu numai indogermanice (447) déro si la Phenicieni, Babyloneni, Egypteni (448) si chiaru la Negrii Africei (449), si populatiunile primitive alle Americei (450), — trecendu prin multime de trepte alle desvoltarii, de la rudulu fetisismu pene la cellu mai supremu spiritismu, si insusindu-si atatu de multe si variate semnificatiuni (451). Insemnetatea sierpelui la Daci se pote intiellege mai cu séma d'in rolulu principalu ce jucá, dupo cum s'a vediutu mai susu, in cultulu si mysterile lui Bacchus-Sabazius.

(441) Tab. lit. H, si I.

(442) Pe tab. lit. K. fig. Nr. 5 este sierpele ce se vede pe gutulu canei (in lini'a copitei) fig. Nr. 2.

(443) Vedi tab. lit. H nr. 18; tab. lit. I nr. 6. D-lu Bolliacu, *Trompetta Carpatiloru*, 9 Sept. 1871, vede pe acésta moneda doui balauri in locu de unulu, care mi se pare invederatu, anume cellu-ce se inaltia spre burt'a callului; cellu-altu l'asi luá dreptu altu-ceva de cotu unu balauru. D. Bolliacu vede si pe aversulu monedei fig. 41 (Trompetta Carpatiloru 9 Septembre 1871) unu balauru incolacitu.

(444) D-lu C. Bolliacu, *Tromp. Carpat.* 9 Sept. 1871, dice: «apoi pentru doui balauri in locu de unulu pe care ii vedu si pre ua placa de plumbu daca ce possedu.» Probabilu co acésta placa este unulu d'in monumentele cabirice de cari vorbiramu mai susu sub nota 354.—Vedi si tab. lit. I.

(445) Tab. lit. G, fig. Nr. 7 si 8.

(446) **Böttiger**, *Ideen zur Kunstmythol.* dice: «der älteste Thierdienst fast überall Schlangendienst war»

(447) **Schwartz**, *Der Ursprung der Mythologie*, Berlin 1860, cap. I, Die Schlangen-und Drachengottheiten.— I. **Grimm**, *Myth.* p. 652, **Simrock**, *Handbuch der deutsch. Mythologie*, despre cultulu sierpelui la Germani si poporele vecine.— R. de *Beloguet*, *Ethnogénie gauloise*, III, despre drachontismu la Celti.— Pentru Greci si Romani vedi litteratura indicata in Böttiger, l. c. p. 54 seq. si *Opusc. lat.* p. 179.—**Panofka**, *Asklepios und die Asklepiaden*; Idem, *Ueber die Heilgötter der Griechen* — **Koch**, *de cultu serpentum apud veteres*, Leipzig 1717. — J. **Mähli**, *Die Schlange im Mythus und Cultus der classischen Völker*, Basel 1867 in-4.—**Preller**, *Griechische Mythologie.*— Idem, *Römische Mythologie*, p. 606. Despre credinti'a serpiloru la poporele slavone Cf. K. **Schwenck**, *Die Mythologie der Slawen*, Frankfurt am Mein, 1855.

(448) La Egypteni sierpele era symbolulu nemuririi si allu sanetatii. Vedi **Herodotu**, II, 74.— **Spanheim** *de us. et praest. num.* p. 125.

(449) **Tylor**, *Anfänge der Cultur* II, p. 238. — Fr. v. **Hellwald**, *Culturgeschichte im ihrer natürlichen entwicklung bis zur Gegenwart*, Augsburg, 1876 (II aufl.) I, 221.

(450) E. Geo. **Squier**, *Serpent Symbol and the worship of the reciprocal principles of Nature* Newyork 1854.

(451) Asupra originei cultului sierpelui vedi C. Staniland Wake, in *British association for the advancement of Science* d'in Brighton 1872, Cf. *Nature* VI, p. 385. — *Die Schlangenverehrung bei verschiedenen Völkern*, in *Globus*, VIII, p. 246—250.

Digitized by Google

iindu symbolulu ce amintea transformatiunea lui Zeus si originea lui Sabazius, d'in egenda phrygiana. — Prin aparitiunea sea naturale si schimbulu annualu allu pelei ırmatu dupo somnulu d'in timpulu iernei, sierpele pre de alta parte parendu celloru rechi co are ua viatia indelunga, co intineresce continuu, cultulu seu la unu poporu, are facé d'in dogm'a vietii fiitóre fundamentulu religiunei sele, si legá acésta dogma le cultulu sabazicu, devine si mai esplicitu, si importanti'a sea manifesta. (452)

Déco si la Daci, cá la Illyri, Macedoni, Greci si Romani etc. sierpele era adoratu tá animalu domesticu, ca protectoru allu casei (genius loci, δαίμων ἐπιχώριος), credintia ce traesce pene adi in senulu poporului romànu (453), serbu, bulgaru (454), grecu (455), si o constata in Macedoni'a monumentele epigraphice d'in epoc'a imperiale (456), nu se póte probá prin nici unu felu de isvore. (457)

Sierpele de pe vasele mortuare dace amintesce caracterulu chtonicu allu sierpelui protectoru allu morminteloru, care in acésta calitate figureadia adesea pe vasele greco-romane (458) si pe basso-relievurile, ce 'nfatisiadia ospetie mortuare (necrodeipnia) (459); ellu representa sufletele eroiloru carora este inchinatu, si le serva de symbolu. Prin fiinti'a sea, inchipuindu unu dualismu contrariu, protectiunea si prosperitatea pre de ua parte, mórtea si distrugerea pre de alta, ellu era veneratu nu numai cá unu demonu bunu (460) déro si temutu si scîrbitu cá unu demonu reu, κακο-

(452) **Gail**, *culte de Bacchus*, p. 115. — **Zoega**, *Klein. Schriften* tab. V. — **Bauer** *Symbol.* II, 277.

(453) **V. Alexandri**, *Poesii poporane*, p. 12, 13, Bucuresci 1866.

(454) F. **Kanitz**, *Donau-Bulgarien und der Balkan*, I, p. 60 (1875).— Idem, *Serbien*.

(455) B. **Schmidt**, *Volksleben der Neugriechen*. Leo **Allatius** d'in Chios, *de Graecorum hodie quorundam opinationibus epistola*, Cöln, 1645.

(456) Vedi mái susu not'a 237. Oulu se afla adesea representatu alaturi cu sierpele, Cf. **Bachofen**, *Gräbersymbolik*, p. 131 seqq., **Zoega**, ed. Welcker, p. 231.

(457) Amintimu curios'a inscriptiune aflata in 1866 in Maros-Porto (Transilvania, adi in Museulu d'in Clusiu) care vorbesce de lupt'a vulturului cu sierpi. Ea suna ap. Hirschfeld, *Epigr. Nachlese*, p. 27: «J(ovi) O(ptimo) M(aximo) Aur(elius) Martinus Bas(s)us et Aur(elius) Castor po(ntem?) Lydi circumstantes viderunt numen aquilae descidis(s)e monte supra dracones tres. Valida v[i]pe(ra) scpstrinxit aquila(m). Hi s(upra) s(cripti) aquila(m) de periculo liberaverunt. V(otum) l(ibentes) merito) p(osuerunt).»

(458) Astu-felin ne apare sierpele pe mormentulu lui Scipione, la Liternum. Cf. **Friedländer**, *de per. anagl. in mon. graec. sepulcral.* p. 89. — C. O. **Müller** *Handbuch der Archäol.* 431. Sierpele tinutu in sulitie (tabelele nóstre *U* si *N*. fig. Nr. 7.) ca si acellu incolacitu pre arborele de pre exvoturile numerósse d'in Thraci'a facute heroiloru thraci representa sufletele eroiloru caror'a ellu este inchinatu, si le serva de symbolu. Cf. **Schömann**, II, p. 158; acelasi ap. Plut. *Cleom.* 39, 2; Gerhard, *Prodromus*, p. 258 seq. — **Jahn**, *arch. Beilage* p. 134, *Schol. ad. Arist. Plut.* v. 733, **Artemid.** *Oneir.* II, 13, **Spanheim** *de us. et praest. num.* p. 175. — **Fränkel**, *Archaeol. Zeitg.* 1874, p. 150. — **Pervanoglu**, *Die Grabsteine der alten Griechen*, p. 82 seq. *Mittheilungen des deutsch. Archaeol. Institutes in Athen*, II jahrg. (1877) p. 459, 460, 470.

(459) **Stephani**, *Ausruhenden Herakles*, p. 78 seq.

(460) Protectoru allu omului si gonitoru de ori-ce rele, sierpele se purtá si cá amuletu (Bötticher, Technik II, 86; Plinius hist. nat. XXVIII) cá ἀποτρόπαιον séu φυλακτήριον, séu facutu de auru se

Digitized by Google

δαίμων; de aceia sierpele alcatuiá chipulu grozei (461), nimicirei, pustierii si allu desolatiunei pre casci, scuturi si pe stégu (462), iara Dacii facura d'in ellu stégulu loru militaru (463), dupo cum se vede pe basso-relievurile Columnei trajane. (464)

§ 33

La unu poporu eminamente religiosu, cum era Dacii, sacerdotiulu se constituí puternicu, si luà in statu unu locu considerabilu, mai multu póte de catu la Geti. Strabone (465) vorbesce despre demnitatea unui pontifice supremu, unui θεός, care cá organu allu divinitatii, primea acelési onoruri cá si dieulu alle carii vointie ellu le interpretá, si se bucurá pre langa rege de puterea unui domnitoru spiritualu. Cunoscemu doui d'in acesti pontifici, pe Deceneu, collegulu lui Boerebiste si pe Verinas (466), collegulu lui Decebalu. Déco era totu-dea-una armonie intre pontifice si rege, séu déco primulu reusiá une-ori a apucá puterea lumésca pe langa cea spirituale, cum facea de essemplu preotii dieului Ammon in Theba, se póte numai presuppune (467). Preotii daci, spre a'si mentine influenti'a, se deossebia prin na puritate de moravuri cu totulu particulara, traindu fora femei, si abtinendu-se de la carne si vinu. Ace-

purtá la gutu (δέρμα). Nu putemu spune anume destinatiunea la daci a aceloru sierpi metalici ce s'au gasitu in Ungari'a, si d'in cari doui s'a reprodusu pre tabella lit. G. fig. 7 si 8. Vedi mai departe cap. XII.

(461) Asia aegid'a Minervei se vede incongiurata de sierpi.

(462) Vedi despre sierpe cá insigniu militaru allu heroiloru greci **Böck**, *s. Sophokles Antigone* 1843, p. 226.—**Heslod**, *Sc. H.* 144 seq. descriérea sierpelui pe scútulu lui Herakles. **Ersch** u. **Gruber**, *Encyclopaedie* sub *Drachen als Fahnen.*

(463) Vedi mai la vale § 42.

(464) Pe tab. lit. Q fig. Nr. 1, tab. I, tab. lit. X, Nr. 2, si mai departe § 42, se afla reprodusu balaurulu enormu cu capulu de lupu destinatu prin flueraturile selle á bagá groaza in sirurile inamicilora. Ellu amintesce fiintiele fantastice d'in povestile si baladele poporului romanu, fiintie cari «sub nume de Balauri au trupu de sierpe si graiu omenescu, si carii, candu se lupta cu vitejii Feti-frumosi, se lovescu cu ei in buzdugane, ear candu alungu vre na prada, o alungu cu na falca 'n ceru si cu una in pamentu. Anso ei suntu totu-dea-un'a invinsi de cotra Feti-frumosi si taieti in multe bucati carele cerca a se impreuná pene ce asfintiesce sórele.» (V. Alexandri, Poesii poporane, p. 12). Cf. *Ballades et chants populaires de la Roumanie*, recueillis et traduits; avec une introduction par M. A. Ubicini, Paris 1858, p. XL. — **Schott**, *Walachische Maerchen* p. 295. — Grenville **Muray**, *Deine or the national songs and legends of Roumania*, London 1854 p. 137.

(465) VII, 3, 5.

(466) **Cass. Dion.** l. LXVII, 10.

(467) Cellu pucinu Iordanis rapporta despre pontificele Comosicus (intre 57 si 23 a. Chr. dupo calcululu lui A v. **Gutschmid** Neue Jahrb. f. Philol. und Paedag. b. 85, (1862) p. 143) co era rege si pontifice totu de na data. **Iordan.** *de rebus get.* c. 11 : «decedente vero Diceneo paene pari veneratione habuere Comosicum, quia nec imparis erat solertiae. Hic etenim *et rex illis et pontifex* ob suam peritiam habebatur.» **Roesler**; *Rumaenische Studien*, Leipzig 1871, p. 58 presuppune co reunirea sceptrului cu carjea pontificale detorata lui Comosicus n'a incetatu de cotu cu renunciarea lui Duras de la coron'a regatului in favórea unui resboiniecu, lui Decebalu, Duras remanendu numai pontifice.

Digitized by Google

it'a o constataramu deja la Geti, vorbindu despre cast'a sacerdotale a *Ctistiloru* (468). Flaviu Josephu (469) atesta acelasi lucru la Daci intr'unu pasagiu in care vorbesce despre ua secta Πολίσται (de siguru numai form'a corrupta a cuventului Κτίσται (470) ce-o compara Esseniloru, si ai carii membri de peste patru mii ducéu ua viatia ascetica, celibatara, se occupá cu agricultur'a, nu cunnoscea proprietatea, tóte la denii fiindu in communu; toti fiindu egali, si nimeni, saracu séu sclavu. (471)

Rolulu preotiloru daci se intiellege mai bine déco ne amintimu co cultulu dacu era orientalu, unu cultu thraco-phrigianu. In cultele orientale preotulu este unu intermediaru necessariu intre omu si divinitate; fora ellu nu se póte face nici ceremonii, nici sacrificii; ua inriurire continua asupra credinciosiloru se esersa de densulu; caci ellu cauta a castigá sufletele, a desvoltá in elle ua ardietóre devotiune; si pentru acést'a traesce departe de lume, isolatu; renunciandu la totu, si nevoindu a avé grije de catu de lucrurile divine. «Unii mergu, ne spune unu autoru (472) pene a luá beuturi ca sa se lipsésca singuri de virilitatea loru.»

Lucianu, descriindu unu templu celebru d'in Asia, unde preotii dedéu spectacule piosse, adaogě co pelerinii, cari alergu acolo cu miile, inainte de a plecá, isi radu capulu si sprancenile; pe totu drumulu nu beau de catu apa si se culca pe pamentu. Unulu d'in preoti se sue de doue ori pe annu in verfulu unui phallus de trei-deci stânjeni, si remane acolo siepte dile intregi, fora sa dórma. «Poporulu este incredintiatu «co acestu omu, d'in acelu locu inaltu, vorbesce cu dieii, si co acestia asculta de a«próp̆e rugaciunile lui. Pelerinii ii aducu, unii auru, altii argintu, altii arama. Ei «depunu aceste ofrande inaintea lui, si se retragu spunendu-si fie-care numele seu. «Unu altu preotu stà acolo in picióre si-i repeta numile, si candu ellu le-a auditu, «se róga pentru fie-care.» (473)

Acestea ne potu dá ua idee de ce puté fi abstinenti'a si viati'a ascetica a castei sacerdotale a Daciloru. Midilócele cu cari isi sustinea autoritatea erá dogma si filosofi'a, intinderea relativa a cunnoscintieloru, si organisatiunea loru puternica, regulele severe alle disciplinei, in scurtu: unirea, solidaritatea, ascultarea de unu singuru capu, pontifice-profetu, si instructiunea, — ecce secretulu influentii loru. Sin-

(468) Vedi mai susu.

(469) *Antiquit. Judaice* XVIII, 1, 5: 'Εσσηνοὶ ζῶσι δὲ οὐδὲν παρηλλαγμένως, ἀλλ' ὅτι μάλιστα ἐμφερεῖς ὄντες Δακῶν τοῖς Πολισταῖς λεγομένοις. Cf. **Lucian**, *Scyth.* ed. Reiz. t. I p. 859. **Columella** VII 2.

(470) Pentru etymologi'a cuventului vedi mai susu, partea II, cap. VIII § 14. Strábo n'are dreptu a se indoui despre institutiunea Ctistiloru la Geti. Cf. **Roesler**, *Das vorrömische Dacien*, Wien 1864.— C. de la **Berge**, *Essai sur le règne de Trajan*, Paris, 1877 p. 31 esplica prin affinitatile religiunei Getiloru cu orphismulu, opiniunea anticiloru despre puritatea moravuriloru acestui poporu.

(471) **Roesler**, *Rumaenische Studien*, Leipzig 1871. **Ukert**, *Skythien*, Weimar 1846 p. 610.

(472) **Servius**, *Aen.*, VI, 661.

(473) **Lucian**, *Dieitia Syriana*, 28. Cf. G. **Boissier**, *la religion romaine d'Auguste aux Antonins*, tome premier, p. 400, 402 (Paris 1874).

Digitized by Google

guri interpreti ai vointiei dieiloru, cu cari se aflau in dese relatiuni, nici-unu sacrificiu nu se puté face fara densii.

Déco obiceiulu barbaru allu sacrificiiloru umane, legatu strinsu de adoratiunea lui Zalmolxis, a continuatu multu timpu la Daci, nu resulta d'in nici-una fontana istorica. Se pare anso co acellu obiceiu nu s'a parasitu multu inaintea lui Decebaloi caci la Rom'a chiaru abia déco cu anulu 97 inaintea erei nóstre, immolatiunile omenesci fura oprite (474). Catu pentru prisonierii de resboiu, destinati mai d'in asiu la morte, cá victime alle dieiloru, vedemu pre Column'a lui Trajanu femeile dacie myrmidonele pote sabazice, cu faclii aprinse, cu fetiele selbatece, cu sufletele inflacarate si in extasu, ardiendu de viui pe capu si pe umere pre prisonierii romani (475). N'amu avé ací ore representate sacrificiile umane lasate de mai 'nainte in uitare, redesteptate acum in momentele supreme de viatia si de morte alle poporului, cand lips'a ajutorului dieiescu era mai simtita, si adoratiunea dieiloru mai ardinte?

Afora de sacrificiile impuse, la Daci, ca si la Geti si Celti, cá la tote poporele cari avéu na religiune vivace, ua credintia puternica, ce se adresá inimei, si era capabila a face pre credinciosu sa sufere si sa móra pentru dens'a—, era in usu si sacrificiile voluntare, provocate de exaltarea bucuriiloru unei lumi viitóre, si de beti'a martirului.

Regii daci, déco credemu unei notitie a lui Suidas luata d'in scrierea perdutaa lui Criton (mediculu lui Trajanu pe care ilu insocise in resboiulu dacicu) Γετικα, i dau si la vrajitorie si magie, ca sa faca pre poporu sa li se suppuna, si ca sa 'i insufle temere de diei (476), caci minunatulu si totu ce privesce cunnoscerea destinului lui, au totu-dea-un'a actiune mai durabile asupr'a multimei de catu dogmele cele mai inalte.

§ 34

Despre templele si altarele Daciloru nu avemu nici ua sciintia. D'in relatiunea lui Strabo asupra muntelui Kogainon, in care se retrasesera Zalmolxis si Decebalu, resulta cellu pucinu co Zalmolxis-Sabazius se adorá pe munti, ca si in Thraci'a. Déca unde va fi fostu Kogeonulu, loculu de rugaciune si asilulu profetiloru daci si geti, nu este cu putintia a decide. (477)

(474) Plin, H. N. XXX, III (1): «DCLVII° demum anno Urbis, Cn. Cornelio Lentulo, P. Licinio Crasso coss., senatusconsultum factum est ne homo immolaretur.»

(475) Vedi tabl. V.

(476) Suidas s. v. Δεισιδαιμονία (Fragm. hist. graec t. IV, 374): «Κρίτων ἐν τοῖς Γετικοῖς φησιν, ὁ δὲ βασιλεὺς τῶν Γετῶν ἀπάτῃ καὶ γοητείᾳ δεισιδαιμονίαν καὶ ὁμόνοιαν ἐνεργασάμενοι αὐτοῖς, μεγάλων ἤδη ἐφίενται. Acestea fora indouiala se reducu la aceiasi fontana cu care s'a servitu Strabo VII, 295 cand dice: συμπράττειν (Ζάμολζιν) δὲ τὸν Βασιλέα ὁρῶντα τοὺς ἀνθρώπους προσέχοντας ἑαυτῷ πολὺ πλέον ἢ πρότερον ὡς ἐκφέροντι τὰ προστάγματα συμβουλῇ θεῶν.»

(477) Vedi mai susu partea II cap. IX, nota 37. — Notamu anco co: printre monumentele figurate d'in regiunea Ormeliei, in Pisidia, se afla si unu altaru circularu aprópe de Sazacu, pe care

Urme de altare dace aru trebuí ansa sa se gasésca pré multe in Daci'a, déco cremu d-lui C. Bolliacu, care numai de la Sinai'a preste munti pene la Pestera nu-era trei asemenea altare, si unu allu patrulea, in susu de Cozia, la petr'a ce se ce *méssa lui Trajanu*, in préjm'a carei'a d-sea spune c'a aflatu jumetatea unei nmie séu divinitati egyptene forte frumosu sculptata in porphyru si plina de hieroiphe (478). Cu tóte acestea d-sea nu ne areta in ce consista acelle altare, si de ce ume le numesce *dace*. — Unii scriitori (479) vedu pe Column'a trajana, anume in ei taraci rotundi de ua marime considerabile de pre baso-reliefulu reprodusu pe b. II (480) niste monumente religióse, idoli ai cultului primitivu dacu, unu altaru ıtionalu care aru amintí Stoneheng langa Bath, de care vorbesce Nielsson. Al-i (481) iau acele barne dreptu obelisce 'naltiate pre mormintele daciloru cadiuti ı lupte; altii in fine (482) dreptu pyramide renduite doue cate doue, symbolulu linamului, pentru co Dacii crediendu in sierpi erau adoratori lingamici, cate si trele piniuni ce nu au nimica siguru in sprijinulu loru, pe candu mai naturalu este a vedé rolo inceputulu unei constructiuni óre-care.

Mai multu suntemu inclinati a presuppune co in capitala, palatulu regelui se confundá u prytanele grece, cari se scie co fora a fi temple (483) erau adeverate sanctuare. (484).

n feçile carui'a se representa ua femeia, iar pre cea-alta unu sierpe cu buce mari, παρείας ὄφις. ipo acésta emblema se póte raportá monumentulu la cultulu lui Sabazios. Vedi *Bulletin de Correspondance héllénique*. I p. 369.

(478) *Trompetta Carpatiloru*, 9 Septembre 1871. Ua asemenea momiia cu hiergliphe nu am gasit-o in collectiunea d-lui Boliacu.

(479) **Fröhner**, *La Colonne Trajane*, 1865, p. 93. (In editiunea cea mare, Nr. 16, pl. 50—51 i-sea pare co renuncia la acésta parere). W. **Neumann**, *Die pfahlbauten auf der Trajanssaüle*, in *Ausland*, 1867 Nr. 27 (*Philologus*, t. XXVI, 734): «Hinter diesem Bilde fesselt das Auge eine andere Scene, der Kaiser Trajan steht, in Betrachtung versunken, vor einer seltsam geordneten Grupe von Steinsaülen in denen wir ein Nationalheiligtum der Dacier werden zu erkenen haben, und die uns stets an das vor etlichen Iahren in diesen Bläter nach Nielsson behandelte Stoneheng bei Bath erinnert haben.

(480) *La Colonne Trajane*, ed. Fröhner, pl. 50 si 51.

(481) **Ciacone** si **Fabretti** *Syntagma* p. 18: «et sepulchra cum obeliscis, Dacorum fortè qui in proelio ceciderunt.»

(482) J **Haupt**, *die dacische Königs-und Tempelburg auf der Columna Trajana*, in *Mittheilungen der K. K. Central Commission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale*, 1870, Wien, p. 142. «Die Anhänger der Drachen waren offenbar so wie überall Lingamsdiener, was in den Liedern so eingekleidet wird, dass die heidnischen Könige ihre eigenen Töchter heirathen wollen, auch neben der Mutter. (Auch im Umkreise der dakischen Burg erscheinen je zwei Pyramiden neben einander, offenbar das Symbol des Lingam. Die unersättliche geschlechtliche Lust der Geten, Daken wird ausdrücklich von den Alten hervorgehoben, sie hat sich noch auf ihre Nachkommen, die Rumänen, vererbt).»

(483) La Rom'a *regia* (palatulu regelui Numa) era in strinsa relatiune cu templulu Vestei; la Macedoneni se pare co Βασίλειον, cas'a regale se confundá de asemenea cu prytanea gréca. Vedi **Heuzey**, *Un palais grec en Macédoine*, Paris, 1872 p. 14 seq.—Idem, *Mission archéologique de Macédoine*.

(484) Despre vase si alte obiecte de natura sacrale, aflate in antic'a Dacia, si cari s'ar puté raportá la Daci, vedi mai departe cap. XII.

Digitized by Google

IV. Institutiuni civile, politice si militare.

A. Geti.

§ 35

Assupra guvernului si organisatiunei sociale a Getiloru suntemu si mai pucinu informati. Cellu d'anteiu autoru care vorbesce despre regii geti este, dupo cum vediuramu mai susu, Plato, care numesce cá atare pre Zalmolxis (485). Notiuni mai sigure aflamu in timpulu lui Lysimachu, despre Dromichaetes ce se pare co insusi puterea absoluta si hereditara peste totu poporulu getu (486), pre candu altii cá Oroles, Dapygis, Zyraxe, Dicomes, erau mai multu niste capetenii usurpatóre puterei monarchice, si domnitori peste ua parte numai d'in tierr'a Getiloru. (487)

In capulu classei sacerdotale se aflá marele pontifice, organu allu divinitatii, de la densulu crediendu-se co vinu civilisatiunea, virtutea, si tote bunurile, cá nisce daruri imediate alle Cerului. Preotii avéu si atributiuni politice; cellu pucinu vedemu co ei se ducu inaintea lui Philippu regele Macedoniei ca sa incheia pace, pe candu despre rege nu se face nici-ua mentiune (488). Ei se alegéu d'in class'a resboinica, puternica si bogata a nobililoru (489) numiti póte ca la Thraci ζιβυνθίδες (490) adica «pré luminati, pré straluciti».—Poporulu de rendu, suppusu orbesce preotiloru, nobilimei si regelui, era lipsitu de ori-ce dreptu, si redusu la ua conditiune aprope servile. Pe langa poporulu propriu se aflá si starea sclaviloru forte numeróssa, caci cu densii se facea unu commerciu insemnatu in Grecia si tierrile vecine (491). Zugravirea fetiei si a corpului obicinuita de sclavii geti constituia deosebirea intre den-

(485) *Charm.* 156. D: Ζάμολξις ὁ ἡμέτερος βασιλεὺς, θεὸς ὤν, λέγει. Cf. **Jornandes,** *de reb. getic.* c. 5: «in prima parte Scythiae — Filimer regem habuisse noscuntur, in secundo, id est Daciae, Thraciaeque et Moesiae solo Zamolxen.» Memnon. c. 16. Strab. VII, 302, 315.

(486) **Diodor Siculus** XXI, 20—22; **Plutarchus,** *Demetr.* c. 39; **Pausania** I, 4.; **Polyæn,** *Stratag.* f. 25. **Justin.** XVI, 1.

(487) **Strabo** VIII, 298. 303. **Dion Cassius** l. LI.— **Trogus Pompeius** *epit.* XXXII.—**Plutarch,** *Anton.* c. LXIII.

(488) **Jornandes,** *de reb. getic.* c. 10, dupo marturi'a lui Dione Chrysostomu: «Philippo urbem quandam Moesiae oppugnanti sacerdotes Gothorum aliqui, illi qui Pii vocabantur, subito patefactis portis cum citharis et vestibus candidis obviam sunt egressi, paternis diis, ut sibi propitii Macedones repellerent, voce supplici modulantes.» Cf. **Bessel,** *de rebus Geticis*, Gottingae, 1854 p. 20, 56.

(489) **Herodot,** IV, 95. — **Strabo,** VII, 296 indica capetenii pe langa regi: παρὰ τοῖς ἡγεμόσι καὶ τῷ ἔθνει.

(490) **Hesychius**: Ζιβυθίδες αἱ Θράσσαι ἢ Θρᾶσσαι γνήσιοι. Despre etymologi'a cuventului vedi partea II, cap. VIII, § 14.

(491) **Strabo,** VII, 304; **Galenus** *de natur. facult.* I, 17. Schol. ad Arist. Acharn 231. D'in caus'a acestui commerciu numele ΔαFος, Δᾶος si Γέτης, *Davus* si *Geta* se intrebuintiadia adesea cá numi de sclavi in comediile mai noui attice, si in alle lui Plautu si Terentiu. Cf. **Bessel,** *de rebus Geticis,* 67—69.

Digitized by Google

sii si cei nobili (492), pe candu d'in contra la Thraci (493) Daci (494) si Agathirsi (495) ea era unu semnu allu nobilimei.

§ 36

Moravurile in genere alle Thraciloru suntu in comparatiune cu caracterulu Elleniloru, fora indouiala, moravuri alle unui poporu barbaru. Acést'a resulta mai anteiu d'in positiunea familiei la Thraci : polygamia (496), vinderea feteloru pentru mari-

(492) **Artemidorus**, Ὀνειροκρ. 1. 8. ἐστίζοντο παρὰ τοῖς Θρᾷξιν οἱ εὐγενεῖς παῖδες, παρὰ δὲ τοῖς Γέταις οἱ δοῦλοι.

(493) **Herodotu** V, 6 : καὶ τὸ μὲν ἐστίχθαι εὐγενές κέκριται, τὸ δ'ἄστικτον ἄγενες. — Artemidorus l. c. Despre acelasi obiceiu la Albanesi vedi **Jirecek**, *Geschichte der Bulgaren*. Prag. 1876, p. 62 : «Bei Thrakern und Illyrern hat sich das Tättowieren sehr eingebürgert; noch heutzutage ziert der albanesische Kriegsmann die Hände, mitunter auch die Brust, mit eingeätzten Zeichen.» Cf. R. **Roesler**, *Rumänische Studien* (Leipzig 1871) 53 seq.—**Forbiger** in Pauly, *Realencyclopädie* VI. 2. p. 1892.

(494) **Plin.** *h. n.* XXII, 1, 2. Cf VII, 11, 10. Cf. O. **Peschel** *Gesch. der Entdeckungen* p. 456.

(495) **Vergil.** *Aen.* IV, 146; Comp Heyne ad. l. c. et Exc. II. — Pomp. **Mella** II, 1, 10 : «Agathyrsi ora artusque pingunt : ut quique majoribus praestant, ita magis, vel minus : caeterum iisdem omnes notis, et sic ut ablui nequeant.»

(496) **Herodotu**, V, 5 : ἔχει γυναῖκας ἕκαστος πολλάς. Cf. **Strabo** VII, 3, 4 p. 297. **Arrian** (fragm. III 504) atribue introducerea polygamiei la Thraci unui rege allu loru Dolonkus ὡς ἀνεκ πολλῶν πολλοὺς ἔχοιεν παῖδας.— Proba de licenti'a in care traiau femeile thrace nemaritate este si urmatórea inscriptiune aflata in Thraci'a (ap. Heuzey, Miss. arch. de Macédoine, p. 137), si care este interesanta d'in mai multe puncte de vedere :

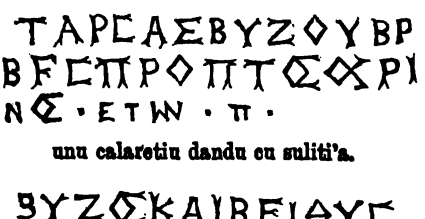

unu calaretiu dandu cu suliti'a.

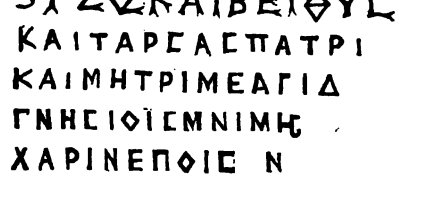

Τάρσας Βίζου βρ.
βες (?) προπτος (?) Ὀχρί-
νος, ἔτων ὀγδοήκοντα.
Βύζος καὶ Βείθυς
καὶ Τάρσας, πατρὶ
καὶ μητρὶ Μελγίδ[ι]
γνησίοις, μνή[μ]ης
χάριν, ἐποί[η]σ[α]ν.

Digitized by Google

tatu (497), obiceiulu parintiloru de a'si vinde copii, ca sa fie dusi si transportati oriunde (498), cum si de a lasá in voi'a loru pe fete sa umble cu barbatii ce le placéu, de si cassatorite se tinéu sub mare paza de cotre socii loru (499); obiceiulu de a se ucide, murindu barbatulu, cea mai favorita d'in fostele selle femei, si a'i ingropá impreuna (500). Proba co la Geti polygami'a era si mai intinsa de cotu la ceillalti Thraci, suntu urmatorele versuri rapportate de Strabo dintr'ua comedia perduta a lui Menander (501):

Πάντες μὲν, οἱ Θρᾷκες, μάλιστα δ'οἱ Γέται
Ἡμεῖς ἁπάντων—
—οὐ σφόδρ' ἐγκρατεῖς
Ἐσμέν—
Καὶ ὑποβὰς μικρὸν τῆς περὶ τὰς γυναῖκας ἀκρασίας τίθησι τὰ παραδείγματα·
—Γαμεῖ γὰρ ὑμῶν εἷς, οὐ δέκ' ἤ
Ενδεκα γυναῖκας, δώδεκά τε πλείους τινὲς,
Ἂν τέτταρας δ'ἤ πέντε γεγαμηκὼς τόχοι
Καταστοφὴ τις, ἀνυμέναιος,
ἄθλιος, ἄνομφος, οὔτε ἐπικαλεῖν ἐν τοῖσ ἐκεῖ.
Ταῦτα γὰρ ὁμολογεῖται μὲν καὶ παρὰ τῶν ἄλλων.

«Toti Thracii, mai cu séma anso noi cestia, Getii,—caci me mindrescu de a apartine némului Getiloru—suntemu in moralitate nu togmai mustra...»

«Tarsas, fiulu lui Byzos..... originaru d'in Okhra (?) mortu in varsta de 80 anni. — Byzos, Bithyn si Tarsas au inaltiatu acestu monumentu tatalui loru, ca si mumei loru Melgis, ca sa consacre memori'a parintiloru loru *legitimi*.»

Grij'a ce au cei trei fii ai lui Tarsas,— numile loru indica lamuritu co suntu Thraci— de a numí *legitimi* pre parintii loru, se esplica numai, cum observa d-lu Heuzey, prin desordinea ce esistá in familiile thrace.

(497) Cassatori'a era ua afacere de comerciu, cum ne spune Herodotu V, 6: «barbatii cumperu femeile de la tatii si mumele loru cu mare summa de bani» (ὠνέονται τὰς γυναῖκας παρὰ τῶν γονέων χρημάτων μεγάλων), iar **Xenophonte** (*Anabasis* VII, 2, 38) rapporta singuru propunerea ce-i facú regele Odrysiloru Seuthes: «Eu iti voiu dá tie, o Xenophonte, ua fata, si déco ai tu vre-ua fata, voescu s'o cumperu de la tine, dupo obiceiulu thracu.» «Σοὶ δὲ, ὦ Ξενοφῶν, καὶ θυγατέρα δώσω, καὶ εἴ τις σοί ἔστι θυγάτηρ, ὠνήσομαι Θρᾳκίῳ νόμῳ.» Acest'a probeadia si polygami'a. caci Seuthes mai 'nainte se casatorise cu mum'a fetei, ce era s'o ia Xenophonte.—Pomponiu **Mela** II 2,3, «Nupturae virgines non a parentibus viris traduntur, sed publice aut locantur ducendae aut veneunt. Utrum fiat, ex specie et moribus causa est. Probae formosaeque in pretio sunt: caeteras qui habeant, mercede quaeruntur.» **Asemenea Solinus** c. 16; despre Babyloneni si Henetri vedi Herodot I, 196.

(498) **Herodotu** V, 6: «ἐπ 'ἐξαγογῇ».

(499) Idem.

(500) **Herodotu** V, 5. — **Stephanus Byzant.** v. Γετία: «νόμος δὲ Γετῶν τὸ ἐπισφάξειν τὴν γυναῖκα τῷ ἀνδρί. Despre acelasi obiceiu la Indioni vedi Fr. von **Hellvald**, *Culturgeschichte in ihrer natürlichen entwicklung bis zur gegenwart*, I, 184 (Augsburg 1876, ed. II), la Teutoni, Val. Max. VI. 1; la Wendi (S. Bonifac. Ep. ad Ethelbald) la Heruli, Procop. B. Goth. II, 14.

(501) **Strabo** VII, 296. Comp. **Eust.** *ad Dion.* v. 304. Despre Menander vedi Otfried **Müller**, *Histoire de la Littérature grecque*, trad. K. Hillebrand, II p. 454, 464—470 (Paris 1865).

Digitized by Google

«Si pucinu mai josu ellu da probe despre necumpatarea loru :

«Càci nici-unulu dintre noi nu se insóra, fara ca se nu ia diece, unspredece séu ua duzina de femei, si une-ori chiaru mai multu de catu atata. More unulu, allu carui numeru de femei n'a trecutu peste patru séu cinci, atunci densulu se tine pe pamentu de unu omu nenorocitu, care se duse fora placerile femeesci, fara hora nuptiale.»

«Acestu obiceiu este confirmatu si prin marturi'a altora.»

Poetulu negresitu se serva ací cu hyperbola pentru a ridiculisá moravurile polygamice alle Getiloru, anso nu avemu nici unu cuventu a ne 'ndouí despre veracitatea faptului, mai cu séma candu acest'a se gasesce confirmatu si de alti scriitori vrednici de credintia, cá Strabo (502), Hecateu Milesianulu (503), Heraclides, care ca cetatianu allu Odessei erá in positiune de a cunnósce bine moravurile Thraciloru, si mai cu séma alle Getiloru invecinati (504), Euripide (505), Eustathius (506) etc.

Cu tóte acestea, asta destrabalare de moravuri catá sa destepte ua reactiune in cast'a puternica a preotiloru, séu in ua secta religiósa numita *Ktistai* séu *Kapnobatai*, cari traiá fora femei, ἄγονοι, si ducé ua viatia ascetica (507) silindu-se a biciuí si a indreptá cu essemplulu vitiile ruinatóre alle poporului.

Femeile gete trecéu de forte superstitióse si devote; elle organisau serbatorile si rugaciunile publice (508). Occupatiunile loru erau mai multu: lucrarile campului si macinatulu, de catu lucrurile casnice si tiesutulu (509). Positiunea loru inferiora, aprópe servile facia de barbati resulta si d'in urmatórea notitie ce aflamu la Justinu (510): Getii sub Oroles purtandu-se forte reu intr'una d'in bataliile cu Bastarnii, regele a poruncitu cá barbatii, spre pedépsa pentru lenea loru, sa se culce de ací ina-

(502) l. c.

(503) **Fragm.** 144 : Orasiulu Cabassis este ὑπερβάντι τὸν Θρᾴκιον Αἶμον· καὶ συμφωνεῖ καὶ ἡ τοῦ γάμου ἕλπὶς τῶν Θρᾳκῶν ἀκολασίᾳ. Cuvintele ὑπερβάντι τὸν Αἶμον conferite cu mentiunea lui Thucydide (II 96) : Γέται ὑπερβάντι τὸν Αἶμον etc., probeadia co e vorbá ací despre Geti.

(504) **Heraclides**, *Pont.*, § 27. p. 17 ed. Koeler, dice despre Thraci : γαμεῖ ἕκαστος τρεῖς καὶ τέσσαρας, εἰσὶ δὲ οἱ καὶ τριάκοντα, καὶ ὡς θεραπαίναις χρῶνται, καὶ ἐκ περιουσίας οἱ γάμοι καὶ ἐκ περιόδου σύνεισιν αὐταῖς, καὶ λούει καὶ διακονεῖ.

(505) *Andromach.* v. 217 :

«Εἰ δ'ἀμφὶ Θρῃκῶν χιόνι γῆν κατάῤῥυτον
τύραννον ἔσχες ἄνδρ', ἵν' ἐν μέρει λέχος
δίδωσι πολλαῖς εἷς ἀνὴρ κοινούμενος.

(506) **Eustathius** *ad Dyonisos* v. 304 numesce pe scurtu pre Geti φιλογύναικοι.

(507) **Posidonius** ap. **Strabo** VII, pag. 296.

(508) **Strabo** VII pag. 297. Cf. **Herodotu** VII, 111.

(509) **Ovidiu**, *Pont.* 3, 8, 9 despre femeile gete d'in Debrogea :

«Femina pro lana Cerealia munera frangit,
Subpositoque gravem vertice portat aquam.»

Cf. **Herodotu** V, 12 despre femeile peoniene : «στυάσαντες τὴν ἀδελφεὴν ὡς εἶχον ἄριστα ἐπ' ὕδωρ ἔπεμπον ἄγγος ἐπὶ τῇ κεφαλῇ ἔχουσαν καὶ ἐκ τοῦ βραχίονος ἵππον ἐπέλκουσαν καί κλώθουσαν λίνον.»

(510) 32, 3.

Digitized by Google

inte cu capulu in loculu piciореloru candu voru dormí, si sa faca femeiloru loru tóte serviciile ce densele insesi pene aci le facusera. Acésta mesura umilitóre remase in vigóre pene ce Getii stersera prin vitejia loru rusinea patita. (511)

Despre preliminarile si formalitatile cassatorieloru gete, ca sí despre obiceiurile de la nascere si immormentare, scriitorii vechi nu vorbescu anume (512). Herodotu rapporta numai, dupo cum am mai spusu, co la Thracii Transi, déco se nascea unu copillu, rudele tote adunate plangéu in juru-i, numerandu relele si suferintiele celle multe lumesci, unu obiceiu ce 'lu gasimu pene adi la Romanii d'in Macedoni'a (513) si la Litvani (514); iaru despre immormentarea la Thracii cei bogati, acelasi autoru dice (515) co dupo ce se expunea mortulu in timpu de trei dile, mai anteiu lu plangéu, apoi taiandu totu felulu de victime petrecéu in stralucite ospetie, ingropandu cadavrulu arsu séu nearsu, si naltiandu d'asupra-i ua movila, dupo care urmá multime de esercitii.

In capitolulu XII vomu vedé déco movilele mortuare d'in Romani'a sapate si cercetate pene acum, potu sa arunce vre ua lumina sigura asupr'a modului de immormentare la Geti. (516)

§ 37

Resboiulu si pred'a era ocupatiunea cea mai de predilectiune a Getiloru (517) si

(511) **Müllenhof**, *Encyclop.* v. Ersch und Gruber, art. *Geten*, p. 456 rapporta faptulu la Getii d'in Hemus; **Rösler**, *Rumänische Studien*, 23, la cei d'in stang'a Dunarii. — Póte co indétorirea barbatiloru de a serví pre femei probeadia co in vre ua batalie elle voru fi incuragiatu pre barbati si-i voru fi opritu d'in fug'a loru, cum acelasi lucru ni se rapporta despre femeile Ambroniloru, Helvetiloru (Plutarchu *Marius* 19, Cesar 18) si Galliloru d'in Asi'a-mica (Eustath., *Iliad.*, VI, v. 81),

(512) Este probabilu co celle ce raporta Mella II, 2 despre uciderea uneia d'in femeile gete la mórtea sociului loru, si alte trasuri despre Geti suntu imprumutate de la Herodotu V, 3—10, si aplicate pe nedreptu póte asupra Getiloru, caci Herodotu observa obiceiulu uciderii unei femei, la Thracii Crestonei. In acestu sensu, **Schott** si **Sybel**, *Allg. Zeitschrift für Geschichte*, herausg. A. Schmidt, b. VI, Berlin 1846, p. 526. — C. de la **Berge**, *Essai sur le règne de Trajan*, Paris 1877 p. 32, not'a 8.

(513) D. **Bolintinénu**, *Calletorii la Romanii d'in Macedoni'a*, Bucuresci.

(514) **Roesler**, *Rumänische Studien.*

(515) **Herodotu** V, 8: Ταφαὶ δὲ τοῖσι εὐδαίμοσι αὐτῶν εἰσὶ αἵδε· τρεῖς μὲν ἡμέρας προτιθέασι τὸν νεκρὸν, καὶ παντοῖα σφάξαντες ἱρήϊα εὐωχέονται, προκλαύσαντες πρῶτον. ἔπειτεν δὲ θάπτουσι κατακαύσαντες, ἢ ἄλλως γῇ κρύψαντες, χῶμα δὲ χεάντες ἀγῶνα τιθεῖσι παντοῖον, ἐν τῷ τὰ μέγιστα ἄεθλα τίθεται κατὰ λόγον μουνομαχίης· ταφαὶ μέν δὴ Θρηίκων εἰσὶ αἵδε.» Cf. **Xenoph.** *Hellen.* 3, 2, 5 despre Odryai: θάψαντες τοὺς ἑαυτῶν καὶ πολὺν οἶνον ἐκπίοντες ἐπ 'αὐτοῖς. — Asemeni ospetie funebre, acelési cu poman'a d'in Sambat'a mortiloru,— obiceiu ce se tine pene adi in tierrile romane, in Rumelia, Thessalia, Bulgaria — avéu locu in fie-care annu, pentru care se asicurá mai d'in 'nainte anume venituri spre acoperirea cheltueliloru necessarii. Vedi **Heuzey**, *Revue archéologique* VI, (1865) p. 449—640. Idem, *Miss. arch. de Macédoine*, 150. **Tomaschek**, *Ueber Brumalia und Rosalia* 378.

(516) Despre movilele mortuare respandite in Peninsul'a Balcanica, vedi **Hochstetter** si **Bosé**, in *Mittheilungen der anthropologischen gesellschaft in Wien* I (1871) 93—100, 156—158. — C. **Hirecek**, *Geschichte der Bulgaren*, 53—55.

(517) **Ovid.** *ex Pont.* I, 5, 66, IV, 8, 54. 13, 22, III, 5, 28. *Trist.* V, 1, 46. 3, 22. — Horat.

Digitized by Google

in acelasi timpu unu midilocu de esistentia. Soldatulu thracu (518) purtá la capu ua caciula tiutinata de pelle de vulpe trasa pe urechi; peste corpu ua tunica pene la genuche, si d'asupra-i, ua lunga mantia de resboiu diversu colorata (519) iara la picióre unu felu de cisme lungi pene la genuche imblanite cu vulpe (520). Nu se scie déca acest'a era si costumulu militarescu allu Getiloru; anso deosebirea nu puté sa fie mare. Thucydide vorbindu despre Getii d'in drépt'a Dunarii observa co ei au acelási arme ca si Scythii, si co suntu toti arcasi calari (521). Ovidiu de asemenea ni-i arretta calareti iuti (522), aruncandu in deratu in fug'a calului (523) d'in cord'a de vena de calu a arcului (524), sagetile usiore pe care le inveninau dupo obiceiulu Sarmatiloru (525). Pe langa lanci (526), sulitie (527) maciuci (528) si sabii (529) ei purtau

Od. III, 24, 1. **Adrian,** *Epigr.* I. Anthol. ed. Jacobs, t. I, p. 294 : ὑπέρθυμοι. **Appian** *B. Civ.* II, 110. — Despre Thraci Cf. **Herodot** V, 6.

(518) **Herodotu** VII, 75 despre Thracii d'in armat'a lui Xerxes, co purtau mantia de vulpe; peste pulpe si in picióre pele de cerbu; cá arme : scutu, lancie si pumnalu. Compara **Xenophonte,** *Anabas.* VII. IV. § 4, care vorbindu despre ua iarna rigurósa in Thraci'a, d'in care causa la multi Greci d'in armat'a sea le degerasera nasulu si urechile, dice co atunci se vediù lamuritu de ce Thracii punéu in capu pene peste urechi caciuli de blana de vulpe; de ce purtau tunice lungi pene peste pulpe, si mantale lungi pene la picióre : «οἱ Θρᾷκες ἀλωπεκίδας ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς φοροῦσι καὶ τοῖς ὠσί, καὶ χιτῶνας οὐ μόνον περὶ τοῖς στέρνοις ἀλλὰ καὶ περὶ τοῖς μηροῖς· καὶ ζειρὰς μέχρι τῶν ποδῶν ἐπὶ τῶν ἵππων ἔχουσιν, ἀλλ'οὐ χλαμύδας.»

(519) De aceia Aeschylus vorbindu despre pupaza dice co ea porta ua tunica militara thraca.— Aristoteles : πτεροτὸν ὄρνιν ἐν Θρᾴσσῃ παντευχίᾳ.—ποικίλαι ἐσθῆτες se pomenesce si intr'unu fragmentu allu lui Aristophanes ap. Hesychios s. v. Ἰστριάνα.

(520) ἡ βασσάρα era cuventulu egypténu pentru vulpe (ἀλώπιξ) imprumutatu si de Thraci. Vedi Schol. ap. Lycoph. 771. 1343. Costumulu Bacchantineloru in Thraci'a se numiá totu ἡ βασσάρα. Vedi mai susu not'a 217.

(521) II 96. Cf. **Polux.** X. 14. **Ovid.** *ex. Pont.* I, 2, 85.

(522) **Ovidiu,** *Epist.* I, 2, 84. *Trist.* III, 10, 55.

(523) Obiceiulu de a aruncá inderetu cu sagetile erá communu popóreloru orientale, Parthiloru, Persiloru, Sarmatiloru. Vedi tabell'a III.

(524) **Ovidiu** *Epist.* 1, 2, 25. At semel intentus nervo levis arcus nervo equino.» Cf. **Lucan.** *Phars* VIII, 221.

(525) **Ovidiu** Epist. 1, 2, 23 : Tecta quae rigent fixis veluti vallata sagittis.; ib. v. 83 : dant illis animos arcus plenaeque pharetrae; *Ex Pont.* III, 1, 26 : Tinctaque mortifera tale sagittae madet; IV, 9, 84 : Sintne tinctae serpentis fella sagittae; Comp. *Ex. Pont.* I, 2, 18. 85. 89. I, 8, 6, III, 8, 10. IV, 4, 52. IV, 9, 78. Trist. III, 10, 63, IV, 10, 110. Trist. V, 7, 12 :

«In quibus est nemo, qui non coryton et arcum,
Telaque vipereo lurida felle gerat.»

Comp. **Horat.** *Od.* III, 6, 16. **Sil. Ital.** *Pun.* I, 324. **Claudian.** *de tert. Cons. Honor.* 28. — **Serv.** *ad. Virg. Aen.* X, 169.

(526) **Ovidiu** I. 8. 137 : «Pugnabant jaculis dum Thraces, Jasyges arcu.»

(527) **Herodotu** IV, 94. Unu felu de lancia lunga se numiá in limb'a thraca ῥομφαία. Assupr'a etymologiei cuventului vedi mai susu partea II, cap. VIII § 14.

(528) **Xenophonte,** *Anabas.* VII despre tierranii thraci esiti cu maciuci a sfarama verfulu de feru allu sulitieloru inimice.

(529) Thracii o numiau σκάλμη. Asupr'a etymologiei vedi mai susu partea II, cap. VIII § 14.

Digitized by Google

totu-déun'a in drépt'a, ca si fratii loru Diii d'in muntele Rhodope (530), unu cutitu intorsu (531) in form'a hangiarului albanesu si numitu sica (532); iaru d'in armele deffensive, se serviau cu scutulu caracteristicu thracu numitu *parma*, de forma mica, rotunda séu patrata si pucinu bombata, cu diferite ornamentatiuni, pe care in fuga avé obiceiulu a-lu invertí in giuru-le si a-lu trece pre la spate (533).

Ovidiu descrie astu-feliu unu assemenea resboinicu (534):

«Vox fera, trux vultus, verissima Martis imago:
Non coma, non ulla barba resecta manu.
Dextera non segnis fixa dare vulnera cultro,
Quem vinctum lateri barbarus omnis habet.»

Déco nu Getii d'in campiile Romaniei, cellu pucinu fratii loru d'in muntele Hemus intrebuintiau si care de resboiu, ce le aruncau d'in inaltime. Elle paru a fi fostu deosebite de celle ce se vedu pre Column'a trajana, anume de acelle care cu trei *róte*, avendu nisce cóse si verfuri de feru, despre cari vomu vorbí mai la valle (535). Arrianu (536) rapporta co Getii asverlira d'in verfulu Balkaniloru care armate asupra phalangeloru lui Alessandru cellu Mare.

Ei sciau sa apere si sa atace cetatile fortificate, iar intrarile strimtoriloru le intariá cu caravane armate. (537)

Modulu de lupta obicinuitu pare a fi fostu hartiuial'a, de si la trebuintia Getii formau, ca si Thracii, ua ordine de bataia cuneiforma, pre care o invatiasera de la Scythi (538). Candu luptau in retragere contra cavaleriei inimice, ací alergau respanditi inainte, ací se punéu in plutóne si se aparau, reusindu prin asemenea tactica a avé catu mai pucine perderi (539). Ei facéu si atacuri nocturne, cunnoscèndu bine

(530) **Thucidide** II, 96: «τῶν ὀρεινῶν Θρᾳκῶν πολλοὺς τῶν αὐτονόμων, καὶ μαχαιροφόρων, οἳ λίαν καλοῦνται, Ῥοδόπην οἱ πλεῖστοι οἰκοῦντες. Id. II, 98, VII, 27..... τῶν Θρᾳκῶν τῶν μαχαιροφόρων τῶν Διακοῦ γένους».

(531) **Ovidiu**, *Trist.* V, 7, 19:

Dextera non segnis fixo dare cultro
Quem vinctum lateri barbarus omnis habet.

(532) Acésta arma nationale a Thraciloru (Valeriu Maximu, III, 2, 12) se compara unei secere curbate: Glossar. Labbaei: sica Θρακικὸν ξίφος ἐπικαμπές. Juvenal 8, 201 falx supina; Herodotu o numesce: ἐγχειρίδιον σμικρόν, Thucydides μαχάιρα, Ovidius culter. — Pe unu basso-relievu cu inscriptiune (ap. R. **Fabretti**, *De Columna Trajani Syntagma*, Romae MDCXC, p. 256, [Cf Fröhner, La Colonne Trajane, appendice, inscr. Nr. VI] se representa unu gladiatoru thracu M. Antonius Exocus cu sabia in chipu de secera, si cu unu scutu micu, ornatu de spicuri si corone.

(533) **Xenophonte**, *Anabasis*, VII

(534) *Trist.* V, 7, 17.

(535) Vedi tabl. lit. S fig. Nr. 4 si pl. 144—145 *Colonne Trajane* edit. Fröhner.

(536) Exped. lui Alexandru, I, 1.

(537) **Dione Cassius**, LI, 27.

(538) **Arrianu**, *tactica*.—**Aelian** *de milit. ord. institut.* p. 25.

(539) **Thucidide** VII, 30 despre Thracii in lupta cu Thebanii.

Digitized by Google

serviciulu sentineleloru, si tinendu totu-dea-un'a langa densii caii insielati si infrenati (540) gata de lupta séu fuga.

Crudi si lacomi de omoru ei nu crutiau nimicu, omorindu totu ce le esia inainte : betrani, femei, copii, pene si animalele, gasindu ua placere nespusa a innotá in macelu si sange (541). Pe prisonieri nu pare a-i fi tratatu mai bine. Unii autori ii acusa chiar de a fi obicinuitu cá si Scythii (542) sa pastredie craniele inimiciloru ucisi (543), si sa faca d'in elle cupe de beutu.

B. Dacii

§ 38

Dacii, cá tóte popórele de semintie thraca (544) erau divisati in mai multe triburi isolate, sleindu-se in certuri perpetue si occupandu fie-care ua portiune de territoriu determinata si circumscrisa in partile muntóse prin natura chiaru. Ptolemeu geographulu (545) numera nu mai pucinu de 15 asemeni triburi (546). Legaturele dintre densele nu paru a fi fostu atatu de strinse, si in ori-ce casu elle datau de pré scurtu timpu, pentru cá unitatea, care face tari'a statului si constitue natiunea, sa se fi pututu pre deplinu alcatuí pene in momentulu candu Daculu dede peptu cu legiunele imperatului Traianu.

(540) **Xenophonte**, *exped. Cyri minor*. VII, 2.

(541) **Thucidide** VII, 29 despre Thraci in genere; **Ovidiu** *ex. Pont.* II, 7, 31 despre Geti.

(542) Vedi mai susu partea II, cap. IV, § 5.

(543) **Florus**, III, 5.

(544) **Herodotu** V, 3 dice co poporulu thracu este cellu pucinu dupo Indieni, cellu mai numerosu d'in tóte celle alte, si aru fi si cellu mai puternicu si de neinvinsu, déco aru ascultá de unu singuru stapenitoru, séu ar fi unitu; ansa asia isolatu cum este, nu póte fi de catu slabu : «Θρῆικων, ἓ ἔθνος μέγιστόν ἐστι μετά γε Ἰνδοὺς πάντων ἀνθρώπων· εἰ δὲ ὑπ' ἑνὸς ἄρχοιτο ἢ φρονέοι κατὰ τὠυτό, ἀμαχόν τ'ἂν εἴη καὶ πολλῷ κράτιστον πάντων ἐθνέων κατὰ γνώμην τὴν ἐμήν. Αλλὰ γὰρ τοῦτο ἄπορόν σφι καὶ ἀμήχανον μή κοτε ἐγγένηται· εἰσὶ δὴ κατὰ τοῦτο ἀσθενέες.»

Cf. **Herod.** III, 94. — **Thucidides** II 97 face aceiasi observatiune despre Scythi. — **Strabo** (VII, fr. 46) cunnósce 22 triburi thrace, iar Herodotu numai 18 : Bessi (VII, 111), Bisaltii (VII, 116), Bistonii (VII, 110), Brygi (VI. 45), Ciconi (VII, 110), Crobyzi (IV. 49), Dersaei (VII, 110), Dolonci (VI, 34), Edoni (VII, 110), Getii (IV, 93), Nipsaei (ibid.), Odomanti (VII, 112), Odrysi (IV. 93), Paeti (ib.), Sapaei (VII, 110), Satri (ibid.), Scyrmiadi (IV. 93), si Trausi (V. 3). Fragmentele lui Hecataeus mai adaoga anco 9 triburi necunoscute lui Herodotu : Bantii, Datylepti, Desili, Disori, Entribi, Satrocenti, Sindonei, Trispli si Trizi. Thucydides mai adaoga pre Dii, Treri si Tilatei (II. 96); Strabo, pre Breni, Corpili, Maedi séu Mysi, Sinti si Tribalii; Pliniu, pre Aorsi, Beni, Bottii, Brysi (=Brygi), Caenici, Carbilesi (= Carbileti), Clari, Coeleti, Densiletii, Dygeri (= Drugeri), Diobessi, Elethi, Gaudi, Hypsalti, Moriseni, Priantii, Pyrogeri, Selleti, Sithoni si Thyni (H. N. IV. 11). Afara de acestia : Timachii pe langa riulu Timok, Picensii langa riulu Pek in Serbi'a de astadi, Korallii, Paionii, Noropii etc. Vedi Bernhard **Giseke**, *Thrakisch-pelasgische Stämme der Balkanhalbinsel und ihre wanderungen in mythischer Zeit.* Leipzig 1858.

(545) *Geograph.* VIII. 1, 2, 4.

(546) Vedi mai susu partea I, cap. V, §§ 3, 7 si 17.

Digitized by Google

Intrég'a constitutiune politica se rezemá pre associatiuni la inceputu numai de familie, compunendu mici communitati agrarii, reunite sub mai multe divisiuni territoriale (regiuni séu districte), cari erau administrate fie-care in parte.

In momentulu candu facl'a istoriei incepe a luminá intunereculu origineloru statului dacu, gasimu instituita ua regalitate cu putere absoluta, si la dens'a subordonata idei'a theocratica : anume regele are alaturi de collegu unu omu sanctu, unu θέος, prin a carui gura ese séu se inchipuiá co ese totu ce regele ordona, si alle sele ordine vestite prin servitorii divini, trebuiau ascultate cá nisce ordine ceresci. Consecinti'a unei asemeni minunate constitutiuni fu reform'a religiósa-politica intreprinsa de regele Boerebiste si de profetulu Deceneu, prin care poporulu dacu decadintu moralicesce si politicesce, se regenerâ si transformâ, unitatea politica se realisâ, cellu pucinu pentru catu-va timpu, prin suppunerea diferitiloru principi, cari nazuiau dupo neatirnare, si cu acést'a, fiinti'a unui statu puternicu pre ambele maluri alle Dunarei, intindiendu-se pene departe in Thraci'a, Illyria si tiarr'a Noricului, devenu possibile.

Afora de rege si cleru, de principi séu fii de principi, nobilimea constituiá ua classa militara si teritoriale, puternica, privelegiata si avuta, care adesea usurpá pe façia autoritatea legiloru si a puteriloru constituite, dandu-se la continue si fara prevedere discordii intestine, precum se intamplâ dupo mórtea lui Boerebiste, care 'si perdú corón'a si viati'a intr'ua revolta, co Daci'a fu sfasiata in patru, ba, mai tardiu, chiaru in cinci principate deosebite, guvernate fie-care de unu rege. D'in acésta classa se alegea esclusivu regii si sacerdotii ; functiunile ei era numai politice si militare. In capulu fie-carei cetati se aflá cate unu guvernatoru luatu d'intre dignitarii regelui, unii d'in acestia avendu in attributiunile loru si supraveghiarea lucrariloru agricole (547). Purtarea bonnetului pe capu, se considerá dreptu unu privilegiu esclusivu allu nobililoru, cari de aceia se numiau tarabostes (548) adico πιλοφοροι, pileati, (549), precum amu dice : «boierii cu gugiumanu» ; pe candu poporulu de rendu, fiindu cu capulu golu, este designatu cu numele de *capillatus* séu *comatus*.

Dupo capillati, allu caroru rolu politicu nu puté fi de catu nullu sub despotismulu unui guvernu theocratico-aristocraticu, si starea-i materiale, de plansu d'in caus'a estorsiuniloru de totu felulu (550) cu cari nobilii isi gramadiau bogatiile de auru si argintu, isi lucrau intinsele loru domenii si dedéu ospetiele costisitóre si agomotóse,— venea class'a sclaviloru destullu de numerósa.

(547) **Suidas** s. v. Βοωτίαις καὶ τινων βοωτίαις ἱφιστώτων (*Fragm. Hist. Graec.*, t. IV, 374).

(548) **Jordanes**, *de reb. getic.* c. 5.

(549) Vedi mai susu notele 131—184.

(550) Este adeveratu co nu avemu nici-ua marturie transmisa directu despre asemeni estorsiuni, de si avutiile celle colosali alle regelui si alle nobililoru lasa a le presuppune. Thucydide (II, 97) observa despre regatulu Odrysiloru, co valórea tributului ce primea Seuthes, successorulu lui Sitalces, era de 400 talenti de argintu; co darurile in auru si argintu ce se facéu regelui, nobililoru si favoritiloru sei, nu se ridicau la mai pucinu, fora a socotí stofele brodate séu nebrodate, si alte obiecte pretióse. «Caci, dice Thucydide, la Odrysi si la ceillalti Thraci, cei mari au stabilitu obice-

Digitized by Google

§ 39

Asupra cestiunei care era fundamentulu constituirii familiei dace, déco acest'a se rezemá pre polygamie, séu pre uniunea liberu consimtita a femeii cu barbatulu, nu suntemu de nicairi informati. Se póte presuppune anso co déco nu mai 'nainte, déro dupo reform'a politico-religiósa a lui Deceneu, dupo acellu Evangeliu allu cumpetarii si vitejiei, cum o numesce d. Mommsen (551), obiceiurile polygamice commune gintei thrace, nu mai domnea la Daci, si co famili'a se deosibiá prin moravuri mai curate, puritanice chiaru. Si la acest'a aru stá marture niste frumóse versuri alle poetului Horatiu scrise in annulu 29 a. Chr., séu pucinu mai in urma, cari suna (552):

«Acolo muierea este inocinta si crutia vitregii copii lipsiti de mama. Nici soci'a «inzestrata nu cîrmuiesce pre barbatu, nici nu-si cauta aperare intr'unu amantu seli«pitoru. Marea zestre a parintiloru este virtutea si curatieni'a maritisiului, care res«pecta ua statornica legatura, si inlatura altu barbatu, si pecatulu adulteriului este «nelegiuitu, iar pedéps'a 'i este mórtea».

Dupo acestea urmeadia ua descriere a corruptiunei si a patimei de hrapiri alle Romaniloru, pe care aru puté sa le desradecinedie acella *qui quaeret* «pater urbium» *subscribi statuis*. Anso, dupo tóte probabilitatile, poetulu cauta ací mai multu a biciuí corruptiunea societatii romane prin idealisarea virtutiloru casnice alle Daciloru, de càtu a descrie dupo altii, séu dupo celle aflate de ellu singuru, propriele loru moravuri. Acésta idealisare se constata si la Vergiliu (553) si la Justinu (554), si, precum am arret-

iulu diferitu de allu Persiloru, de a priimí mai multu de cotu a dá, fiindu-i cui-va mai rusine de a refusá cea-ce i se cere, de catu de a incercá insusi unu refusu. Cu ajutorulu unei puteri fora margini au dusu asia de departe storcerile loru, catu nimicu la asta curte, nu se face de cotu cu daruri» («Κατεστήσαντο γὰρ τοὐναντίον τῆς Περσῶν βασιλείας τὸν νόμον, ὄντα μὲν καὶ τοῖς ἄλλοις Θρᾳξί, λαμβάνειν μᾶλλον ἢ διδόναι, καὶ αἴσχιον ἦν αἰτηθέντα μὴ δοῦναι ἢ αἰτήσαντα μὴ τυχεῖν· ὅμως δὲ κατὰ τὸ δύνασθαι ἐπὶ πλέον αὐτῷ ἐχρήσαντο· οὐ γὰρ ἦν πρᾶξαι οὐδὲν μὴ διδόντα δῶρα). Probabilu co in regatulu Getiloru, cá si allu Daciloru, lucrurile nu se petrecéu altu-feliu.

(551) *Roemische Geschichte* III, p. 304 ed. 2.

(552) Carm. III 24:

«Illic matre carentibus
privignis mulier temperat innocens,
nec dotata regit virum
Coniunx nec nitido fidit adultero:
dos est magna parentium
virtus et metuens alterius viri
certo foedere castitas;
et peccare nefas, aut pretium est mori.»

(553) Poetulu Vergiliu dupo descrierea frigului d'in tiarr'a «qua Scythiae gentes Maeotiaque unda, turbidus et..... Hister..... quaque..... Rhodope porrecta» dice (Georg. III 376 seq.):

«Ipsi in defossis specubus secura sub alta
otia agunt terra, congestaque robora totasque
advolvere focis ulmos ignique dedere.
Hic noctem ludo ducunt et pocula laeti

Digitized by Google

tatu mai susu (555) ea privesce si pre Scythi, si in genere pe popórele nordului (55
pe barbarii cari intrecu prin moravuri lumea civilisata. Justinu pune in frçis, de
semplu, pre Scythi cu Hellenii; Horatiu, spre a correspunde scopului seu personal
pre Daci cu Románii. Primulu arretta co Hellenii cu nici-una doctrina filosofica, c
d'allu douilea co Romanii, prin nici una buna legislatiune, n'au ajunsu scopulu si
plu attinsu de Scythi si Daci: scopulu de a traí virtosi si fericiti. Femeile d
suntu virtuóse si se casatorescu nu pentru zestrea loru (557), pe candu cu tot
altu-felu celle románe.

Horatiu mai dice despre Daci in acelasi carmen: (558)

«Mai bine vietiuescu campenii Scythi, alle caroru care transporta dupo obi
«locuintiele loru cutrieratóre; mai bine, Getii, poporu aspru, alle caroru tiarini
«mesurate producu recolte pacinice, si tóte darurile Cererei; lucratorulu nici cul

fermento atque acidis imitantur vitea sorbis.
Talis Hyperboreo Septem subiecta trioni
gens effrema virum Rhipaeo tunditur Euro
et pecudum fulvis velatur corpora saetis.»

Cf. A. Riese, *Die Idealisirung der Naturvölker des Nordens in der griechischen und rö
chen Literatur*, Heidelberg, 1875, p. 25 seq.

(554) II 2 despre Scythi: «Hominibs inter se nulli fines; neque enim agrumexercent nec d
illis ulla aut tectum aut sedes est, armenta et pecora semper pascentibus et per incultas solit
nes errare solitis.... *Justitia* gentis ingeniis culta, non legibus. Nullum scellus apud eos furto
vius: quippe sine tecti munimento pecora et armenta habentibus quid inter silvas superesset,
furari liceret? Aurum et argentum non perinde ac reliqui mortales adpetunt.... Haec contine
illis morum quoque iustitiam edidit, nihil alienum concupiscentibus; quippe ibidem divitiar
cupido est, ubi et usus. Atque utinam *reliquis* mortalibus similis moderatio abstinentiaque a
foret: profecto non tantum bellorum per omnia saecula terris omnibus continuaretur, neque p
hominum ferrum et arma quam naturalis, fatorum condicia raperet: prorsus ut admirabile vide
tur, hoc illis naturam dare, quod *Graeci* longa sapientium doctrina praeceptisque philosophor
consequi nequeunt, *cultosque mores incultae barbariae conlatione superari*; tanto plus in i
proficit vitiorum ignoratio quam in *his* cognitio virtutis.»

(555) Partea II, cap. IV, § 1; cap. XI, § 3; cf. partea I, cap. 1, § 3.

(556) Vedi Riese op. cit. — A. Geffroy, *Rome et les barbares, Etude sur la Germanie de Ta
cite*, Paris 1873.

(557) Acest'a este simtiulu cuvinteloru de mai susu alle lui Horatiu: *nec dotata regit vir
coniunx*, cari nu au nici o legatura cu Tacit. *Germ.* 18 despre Germani: «dotem non uxor marit
sed uxori maritus offert.» Vedi Riese op. cit., p. 27.

(558) *Carm.* III, 24, 9:

«Campestres melius Scythae,
quorum plaustra vagas rite trahunt domos,
vivunt et rigidi Getae,
inmetata quibus iugera liberas
fruges et Cererem ferunt,
nec cultura placet longior annua,
defunctumque laboribus
aequali recreat sorte vicarius.»

Digitized by Google

«pamentulu mai multu de unu annu, si candu densulu se odihnesce, scapatu de «munca, unu altu lucratoru, la rendu-lu seu, ilu inlocuiesce.»

Aceste versuri au autorisatu pre unii a sustine co in timpulu imperatului Augustu Dacii nu cunnoscéu nici ua proprietate privata, ci co in fie-care annu pamentulu arabilu stapenitu in communu se dividea si se dá in parte a fi lucratu membriloru cantonului séu comunitatii (559). Altii, co poporulu dacu in acea epoca anco nu renunciase la viati'a nomada, fiindu-ca nu remanea mai multu de unu annu in acelasi locu, territoriulu vechiei Dacie fiindu ua tiarra de steppe si munti (560). Altii in fine, vedu numai ua simpla idealisare cu scopu de a marí contrastulu intre societatea barbara, déro simpla si fericita, si societatea romána civilisata, déro corrupta (561). Ori-cum aru fi, este neindoiosu co versurile de susu alle lui Horatiu amintescu intr'unu modu de mirare descriptiunea ce ne-a lasatu Cesaru (562) despre Suevi, si care s'a rapportatu gresitu la toti Germanii. Precum vediuramu (563) Grimm tragea si de ací unu argumentu pentru theori'a germanismului Getiloru, pe candu este invederatu co ea se rapporta numai la Suevi, cá ua mesura proprie conforma scopului, si chiaru necessara unui statu organisatu militaresce, in care ua mie se ducéu annualu in resboiu, iaru alti ua mie lucrau pamentulu, pentru ca nu cumva obicinuiti cu locuintie determinate, sa se desobicinuiasca de la viati'a resboinica (564). Déco si la Daci essistá ua asemenea institutiune este forte indouiosu, pentru co nici unu scriitoru vechiu nu o constata. Din contra, totu ce se scie despre Daci si tiarr'a loru : gradulu inaintatu de civilisatiune la care ajunsesera, natur'a vailoru manose, care inclina mai multu spre lucrarea pamentului si asiedieminte stabile, multimea orasieloru si sateloru, agricultur'a, — isvorulu principalu allu traiului, si propria numai vietii statatore, nu admitu lipe'a de proprietate, schimbarea pe fie-care annu a pamenturiloru si a locuintieloru, caci locuintiele fixe, prin atare mutabilitate, nu devenéu possibile. Mai pucinu anco s'aru puté deduce d'in versurile de susu ale poetului, si d'in vorbele lui

(559) Asia intre altii **Goos**, *Archiv des Vereines für. Siebenbürgische Landeskunde*, N. F. XIV.

(560) **Fröhner**, *la Colonne Trajans*, ed. mare, introductiune. — **Roesler**, *Das vorrömische Dacien*, Wien 1864.—Idem, *Rumaenische Studien*, Leipzig 1871, p. 56 : «der Ackerbau noch nicht feste ansässigkeit bewirken könen und wurde im wechsel des Bodens betrieben ähnlich wie bei den scythischen Nomaden».

(562) **Commentarii de bello Gallico** VI, 22 : «Agriculturae non student; majorque pars victus eorum in lacte, caseo, carne consistit : neque quisquam agri modum certum aut fines habet proprios; sed magistratus ac principes in annos singulos gentibus cognationibusque hominum, qui una coierunt, quantum, et quo loco visum est, agri attribuunt : atque anno post alio transire cogunt. Ejus rei multas afferunt causas; ne, assidua consuetudine capti, studium belli gerundi agricultura commutent, ne latos fines pararo studeant; potentioresque humiliores possessionibus expellant; ne accuratius, ad frigora atque aestus vitandos, aedificent : ne qua oriatur pecuniae cupiditas qua ex re factiones dissensiones que nascuntur »

(563) **Partea II, cap. VIII, § 3.**

(564) Georg **Waitz**, *Deutsche Verfassungsgeschichte*, t. I (Kiel 1844 p. 24).

Digitized by Google

Caesar (565) cum si d'in Tacitu (566) co aru fi vorb'a numai de schimbarea pamenturiloru reclamate prin asia numitulu assolementu (dreifeldsystem, dreifeldwirtschaft) care consista in a lassá ua portiune de pamentu pentru pasiunatulu viteloru, ua alt'a pentru aratu, si ua a treia de reserva, spre repaosu si ingrasiare, unu systemu care dovedesce ua trépta cu totulu superióra de cultura, si de strinsa legatura interna a communitatii. (567)

In scurtu, mai siguru se póte considerá descriptiunea lui Horatiu cá ua amintire vaga, nedeslusita d'in Caesar (568) despre Suevi, cá ua idealisare a poporeloru necunoscute alle Nordului, ua descriptiune mai multu poetica si mai cu séma satirica, de catu istorica (569), cu scopulu de a place lui Augustu, care prin legi rigurése asupr'a casatoriei, sperá sa duca viati'a necasta a Romei spre caile bunei cuviintie si alle virtutiei. (570)

§ 40

Femeile dace ne aparu mai totu-d'a-una pre Column'a Trajana conducèndu càte unu copillu de mana, séu purtandu-lu in bratie (571); devotate barbatiloru loru,

(565) *De bello gallico* IV, 1. VI, 22.

(566) *Germania*, 26: «agri pro numero cultorum ab universis in vices occupantur, quos mox inter se secundum dignationem partiuntur; facilitatem partiendi camporum spatia praebent. arva per annos mutant, et superest ager.

(567) Vedi **Roscher**, *Haben unsere deutschen Vorfahren zu Tacitus Zeit ihre Landwirthschaft nach dem Dreifeldersysteme getrieben*, in *Berichte über die Verhandlungen der Königlich Sächsischen Gesellsch. der Wissenschaften zu Leipzig*, b. X, 1858, p. 67—87, cum combate argumentele lui Zimmerle, Eichhorn, Arndt, Landau, Hostmann, Zacher, cari credu a gasí la Germani assolementulu. Cf. idem **Waitz**, op. cit. I p. 24. 27: «Von einem öfter oder gar jährlich wiederkehrenden Besitzergreifen der Aecker und einer dann jedesmal aufs neue vorgenemmenen Theilung derselben kann die Rede nicht sein.»

(568) B. G. IV. 1; VI. 22.

(569) Acest'a resulta d'in intregulu acelui carmenu (III, 24). Cuvintele *melius* v. 9, *illic*. v. 17 si altele, probeadia comparatiunea intre Daci si Scyti de o parte, si Romani pre de alt'a.

(570) In acestu sensu Riese l. c. — **Roesler**, *das vorröm. Dacien*.— C. de la **Berge**, *Essai sur le règne de Trajan*, Paris, 1877, p. 33. **Bessel**, *de rebus geticis*, p. 85: «Praeterea, si ad originem harum mentionum spectamus, magis Horatius mores Romanorum negare videtur, quam mores Getarum affirmare. Quibus cum notionibus justissimorum hominum conjungebantur, quae scriptores de agricultura septentrionalium gentium acceperant. Nam per se ipsum elucet illa de accolis Thraciae neque accepta neque dicta esse, qua de causa in nostram quaestionem non cadunt, praesertim quum ex mentione ab Horatio (Carm. IV. 15. 21) facta appareat, Getas apud Horatium eosdem esse, ac Dacos.»— Totusi **Röscher** l. c. p. 87 dice, citandu versurile lui Horatiu: «Im höchsten Grade wäre es der Mühe werth, den Quellen dieser schönen Verse nachzuforschen. Erinnert die zweite Hälfte ebensomerkwürdig an *Tacit. Germ.* 18, 19, wie die erste an Caes. B. G. IV, 1, VI, 22.... Ich kann mir auch das Landbaukapitel des Tacitus (*Germ.* 26) nicht besser auslegen, als in Uebereinstimmung mit diesem Gedichte.»

(571) Vedi tabella V, si *La Colonne Trajane*, ed. cea mare Fröhner, pl. 63—64; 53—54; 118—121.

Digitized by Google

elle ii egalá nu numai la talie si corpu, prin peptulu loru forte, prin manile inasprite de frigu si de ua munca continua, déro si prin curagiulu neclatitu de morte, prin amorulu viu de patrie, diei si libertate. Pe unu basso-reliefu allu Columnei (572) le vediuramu cá niste furii desperate, cu faclii in mana, ardiendu capulu si umerii nenorocitiloru prisonieri romani. (573)

Déco si la Daci era obiceiulu thracicu de a se cumperá de la parinti femei'a ce voiá cineva a luá in cassatorie, cum se regulá drepturile reciproce alle sociloru in testiunea bunuriloru si a copiiloru, cum se regulá moscenirile (574), cari erau ceremoniile la nasceri, cassatorii si immormentare, cari erau institutiunile politice si administrative (575) legile si altele, nimicu despre tóte acestea nu ne-a transmisu anticitatea. (576)

§ 41

Abia déco despre institutiunile militaresci putemu cullege cate-va insemnari d'in autori si d'in minunatele representatiuni de pre Column'a Trajana, isvore care se refera mai tóte la ultim'a perioda de essistentia a statului dacicu, la epoc'a resboieloru lui Decebalu cu Romanii, candu arten resboiului facuse mari progrese la Daci, cari se instruiau tóte dilele prin insesi alle loru perderi.

Armat'a daca se compunea d'in infanteria si cavaleria, prim'a fiindu fora compatiune mai numerósa. De aceia basso-relievurile Columnei ne arretta totu-dea-un'a pre Daci luptandu pedestru cu Románii, si numai ua singura data se represinta ca-

(572) Vedi tabella V, si edit. Fröhner, pl. 70.

(573) D-lu Fröhner (l. c. nr. 38 pl. 70) dice : co asta scena amintesce cortegiulu femeiloru celte d'in insul'a Mona : «Feminae in modum furiarum veste ferali, crinibus dejectis faces praeferebant... muliebre et fanaticum agmen» (Tacitu, *Annale* XIV, 30).

(574) Cuventulu *Mosténu* séu *moşnénu* nu se póte esplicá prin elemente latine, slavice séu altele, ci numai in limba albanesa regasimu tema *moşt* in cuventulu *moşt-im*, betranu (Hahn, *Albanesische Studien*, Jena, 1854, in-8; cf. Hasdeu, *Column'a lui Trajanu*, 1878, p. 642), cea-ce ne autorisa a atribuí pe mosteanu sorgintei thrace, prin urmare Daciloru. Este vrednicu de observatu co : precum la Slavi proprietatea ereditara se numesce БАЩИНА de la БАЩЕ tata, totu asia la Romani : mostenire, avere mostenita de la parinti, mosie, vine de la moşu, bunicu, betranu, adico totu principialu filiatiunei, fora de care ideia de proprietate territoriale, de mosia, nu s'aru puté esprime in limb'a romana. Ideile juridice alle Romániloru in ce privesce proprietatea hereditaria nu se deosibéu, precum se vede, asia de multu de alle Daciloru, pentru a face sa se uite cu totulu numele indigenu allu *mosiei*.

(575) Numai despre Dacii *Polistii* (πολίσται) avemu óre-cari notiuni détorite lui Josephus, Antiq. Jud. XVIII, 1, 5. Vedi mai susu.

(576) Unii scriitori moderni sustinu, fora nici ua proba ansa, co regele la Daci venea la tronu prin libera alegere, si domnea numai prin puterea opiniunei publice, neflindu hereditate (de es. Schmidt, *Die Geten und Daken*, in *Archiv des Vereines für Siebenbürgische Landeskunde*, n. f. IV, (1 heft) p. 52), si co insemniulu dignitaru allu regelui era unu sceptru cu ua semiluna si ua códa de callu in verfu (Beger, *Thesaur. Brandenb. select.* p. 717). Neculai Costinu chronicarulu scie chiaru pecetea Daciloru cum era : «Earu pecetea Datiloru era doui lei cu gurile cascate unulu spre altulu, si de a supra loru era coróne.» *Letopisetie*, ed 1-iu Cogalnicénu, I, p. 60—61.

Digitized by Google

valeria daca (déco nu cumva nu s'aru luá dreptu geta) anume, cum se inéca intr'unu rîu, spargendu-se ghiati'a. (577)

Care era organisatiunea interna a armatei, divisiunea si numerulu trupeloru, numerulu soldatiloru d'in care se compunea fie-care trupa, cum se recrutá soldatii, si d'in ce clase anume, despre oficerii si hierarhia militarésca, anii de serviciu, disciplin'a, tactic'a, etc., suntu totu atatea cestiuni ce trebuescu puse numai, déro nu potu gasi unu respunsu satisfacetoru.

Se pare co serviciulu militarescu era obligatoriu pentru toti fora deosebire, incependu de la ua versta destullu de frageda (578), si co nobilimei princiare apartinea privilegiulu esclusivu allu comandei trupeloru; cellu pucinu pre Columna oficerii se deosibescu de soldatii de rendu prin caciul'a resfranta, semnulu distinctivu allu classei piloforiloru. Cu aceiasi caciula se representa si purtatorii stindardului dacu (draconele), cá si allu vexilului, de unde urmeadia co aceste insemnii se tinéu in lupta de oficeri superiori, capi ai trupeloru. (579)

Dacii avéu si exploratori ca sa cercetedie mersulu trupeloru si sa recunnósca forti'a, miscarile si positiunile inimicului (580), precum si unu corpu de lucratori mesteri, capii carui'a era de siguru streini, romani séu greci, cu missiune nu numai sa faca lucrarile technice trebuinciose in ori-ce expeditiune, sa repare si sa preschimbe armele stricate, sa procure materialulu de resboiu, déro si aparatulu pentru asediu si aparare, artileri'a si sa construiasca poduri.

Unu numeru de soldati avé sarcin'a speciale sa ridice pre ranitii cei cadiuti in campulu de lupta si mortii. (581)

§ 42

Costumulu militarescu allu soldatului pedestru se compunea: dintr'unu *sagum* cu maneci, lungu pene la genuche, incinsu la midilocu; dintr'ua mantia aruncata pe umeri si tinuta de ua agrapha, si d'in unu pantalonu in cute josu si bagatu in incaltiaminte. In capu nu purtá nimica, cellu pucinu in timpulu luptei, monumentele plastice ne arrétta pe soldatulu simplu cu capulu descoperitu. (582)

Aprópe acelasi era si costumulu calaretiului. (583)

Oficerii purtau: *sagum* cu centurionu (584) séu χιτῶνες cu ornamente de auru si argintu, si cu gulerulu incongiuratu de focale (585); mantia simpla agrafata pe u-

(577) Vedi tabell'a lit. X, Nr. 2.

(578) Vedi de es. pe tabell'a I (ed. Fröhner pl. 49) tenerulu ranitu in lupta, care se duce pre bratie de doui camaradi de arme.

(579) Vedi tabell'a I, și tabell'a lit. X.

(580) Vedi pl. 42 ed. Fröhner, spionulu dacu prinsu si adusu 'naintea lui Trajanu.

(581) Vedi tabell'a I.

(582) *La Colonne Trajane* ed. Fröhner.

(583) Tabell'a lit. X Nr. 2.

(584) Saga fiblateria a Sarmatiloru se mentionédia in *Triginta Tyranni*, cap. X, 12.

(585) Tabell'a VI, tab. lit. O, fig. Nr. 3, si tab. Q.

Digitized by Google

meru (586), séu cu ciucuri pe de margini (587); pantaloni, si in capu caciula resfrinta.

Armele offensive erau :

1. Sabia incovoiata, candu scurta in form'a apropo a unei secere séu a unui cosoru (588) candu mare, intogmai cá unu iataganu (589). Acést'a este ua arma specificu negréca si neromana, ua arma orientale caracteristica Persiloru (590), Parthiloru (591) si Daciloru. Acesti d'in urma facusera dintr'ens'a arm'a loru nationale, si continuara a se serví cu d-ns'a si dupo cucerirea Daciei, dupo cum probeadia monumentulu lui Cl. Menander gasitu la Birdoswald in Angli'a, unde stationá cohortea infiintiata de imperatulu Hadrianu numai d'in soldati Daci (Cohors I Aelia Dacorum). (592)

2. Spad'a lunga drépta (σπάδη) cu manerulu si téc'a frumosu lucrate in ornamente resarite (repoussées), si care servea mai alesu siefiloru si calaretiloru. (593)

3. Sabia solida, scurta, ascutita si cu doue taisiuri, intogmai ca sabi'a spanica (594) introdusa in armat'a Romana dupo resboiulu allu II-lea punicu (595), proprie nu a-

(586) Tabell'a lit. O, fig. Nr. 3.

(587) *La Colonne Trajane* ed. Fröhner, pl. 47—50, 3—25.

(588) Vedi pre tabell'a VI tropheele dace luate de Romani.—Tabell'a lit. P fig. Nr. 4 (=Fröhner pl. 182); pl. 175, *La Colonne Trajane* ed. Fröhner.

(589) Tabell'a lit. P. fig. Nr. 8. — Fröhner, op. cit., pl. 91, pl. 126, pl. 149 (doue iatagane). — **Bartoli**, *Veteres arcus augustorum*, pl. 45.

(590) Vedi mai susu partea II, cap. X, § 4.

(591) Pre moned'a familiei Antonia ap. **Lagoy**, *Recherches numismatiques sur l'armement et les instruments de guerre des Gaulois*, Aix 1849, pl. 1 Nr. 2, famili'a Servilia, ib. pl. I Nr. 3, famili'a Flavia, ib. pl. 1 Nr. 4, se vede pumnalulu recurbatu.— **Fröhner**, *Les medallions de l'empire Romaine*, Paris 1879.

(592) Vedi pe tabell'a P fig. Nr. 8 reproductiunea acestei sabii comparata cu fig. Nr. 4 si 10. — Cf. not'a de susu 532. Aceiasi sabia incovoiata figureadia si pre monedele provinciei Dacia, batute sub imperatii romani Philippu Arabulu, Trajanu Deciu, Valerianu etc. Vedi **Eckhel**, *Doctrina nummorum veterum* VII, 343 seq. **Mionnet**, *Description de médailles antiques, grecques et romaines*, Supplément, tome II, Nr. 8 *Philippus senior*, medalie de bronzu; ua femeia in picióre (provincia Dacia), tinendu in man'a drépta sabia recurbata si in amendoue cate unu vexillum.—Nr. 9; MARCIA. OTACILIA. SEVERA. AVG. Pe reversu: PROVINCIA. DACIA. AN. I. Femeia in picióre, imbracata cu stola, in capu cu ua specia de bonnetu phrygianu, si in man'a drépta ua sabia recurbata; se mai vede unu leu, unu vulturu si doue vexilla,— **M. I. Ackner**, *Dacien in den antiken Münzen* (Mittheilungen der k. k. Commiss. zur Erhaltung der Baudenkm. b. VII (1862) p. 222—seq.). — Vedi pe Column'a Trajana, pl. 91—93, 97—99, 173—177 ed. Fröhner, Daci armati cu secere si cosóre. Despre secerile si alte arme gasite in Transilvani'a, vedi cap. XII.

(593) Tabell'a lit. Q fig. Nr. 1, doue spate cu cingetorele (bandulierele) loru.

(594) T. **Livius**, 22, 46 deosibesce astu fellu sabia gallica de cea spanica : «Gallis Hispanisque scuta eiusdem formae fere erant, dispares ac dissimiles gladii : Gallis praelongi ac sine mucronibus, Hispano, punctim magis quam caesim assueto petere hostem, brevitate habiles et cum mucronibus.»

(595) **Suidas** s. v. Μάχαιρα.

Digitized by Google

tatu pentru taiare catu pentru impunsatura (596), si care se purtá in partea drépta. (597)

4. Pumnalu dreptu cu téc'a ornamentata, si care se purtá la stang'a atarnatu de ua cingetore. (598)

5. Cutitu mare, lungu cá unu satíru (599), si cutite mai mici cu verfulu ascutitu (600) séu recurbatu. (601)

6. Lancia lunga (λόγχη, λαγκίη), ce se purtá cu verfulu inainte (602), jumetate de lemnu, iar cea-alta jumetate de bronzu séu feru. (603)

7. Sulitia (hasta), unu feliu de lancia mica, care se aruncá cu man'a (604) séu cu balist'a, semenendu'intru catu-va cu dardele gallice numite matras, matara (605), madaris, μάδαρις (606), materis. (607)

8. Arculu (τόξον), a carui forma, ce se póte vedé pre tabelile I, III, lit. X si N (608), nu difera de a arcului scythicu, comparatu une-ori cu litter'a Σ, alte-ori cu configuratiunea costei septentrionale a Pontului-Euxinu (609), erá in mare usu la Daci, ca si la Geti, si la tóte popórele asiatice, pre candu Grecii si Romanii illu parasira de

(596) **Veget.** 1, 12. «Praeterea non caesim, sed punctim ferire discebant.»

(597) **Polyb.** 6, 23, 6.— Pentru Daci vedi Tabell'a X Nr. 1; tabel. IV; idem pl. 49, 66—67 ed. Fröhner. Pentru Romani cf. I. **Marquardt**, *Römische Staatsverwaltung*, II, 328 n. 3 (Leipzig 1876)

(598) Tabell'a lit. O, fig. Nr. 3.

(599) Tab. lit. Q, fig. Nr. 8.

(600) Tab. lit. X Nr. 1. — Pl. 47—50 ed. Fröhner.

(601) Idem.— Pl. 3—23 ed. Fröhner. — Cutitu mare recurbatu cu buz'a larga si cu taisiulu in intrulu curbaturei se vede pre monedele Spaniei. Cf. **Lagoy**, op. cit. pl. I, Nr. 14, 15, 16, 17. — *Revue numismatique* 1846 p. 317.

(602) Tabell'a lit. Q, fig. Nr. 1, patru lanci; ibid. fig. Nr. 9; tab. VI; pl. 97—99 ed. Fröhner.

(603) Dacii cunoscéu si *pilum* romanu, care constá dintr'ua vergea de lemnu rotunda séu rectangla, lunga de 4½ picióre, si dintr'unu verfu de feru totu asia de lungu, susu cu unu carligu, iaru josu astufelu dispusu ca sa se infiga aduncu (cam 2¼ picióre) in lemnu; ferulu se terminá une-ori la capateiulu de josu cu ua deschidietura in care intrá si se intiepenea lemnulu, intogmai cá la ua casmá; pilum mai perfectionatu avé ferulu fixatu de lemnu numai cu doue tinte (περόναι) séu cu ua tinta si unu cuiu de lemnu. Vedi **Lindenschmit** *Die vaterländischen Alterthümer der fürstlich hohenzollernschen Sammlung zu Sigmaringen.* Mainz 1860 tab. I si pag. 20 seq.; idem, *Alterthümer unserer heidnischen Vorzeit*, fasc. I tab. 6; fasc. 8 tab. 6; 9, 4; 11, 5; *Revue archéologique*, n. si vol. X (1864) p. 337—349, vol. XI, p. 387 seq.—**Marquardt**, op. cit., II p. 329 seq.

(604) Tabell'a I (ed. Fröhner, pl. 47—50), tab. lit. X Nr. 2; tab. VI; pl. 2—23 ed. Fröhner.

(605) **Caesar** *Bell. Gall.* I, 26.

(606) **Strabo** IV, 4, 3.

(607) **Nonius Marcellus** XVIII, 26. Despre mataris vedi E. **Desjardins**, *Géographie historique et administrative de la Gaule*, II, p. 573 seq.

(608) Vedi si pl. 3—25 ed. Fröhner.

(609) **Strabo** II p. 332; **Schol. Theocr.** XII, 55; *Athen.* X p. 454 c; **Amm. Marcel.** XXII, 8, 37; cf. **Ovid.** *Metam.* XI, 229; **Millin**, *Monum. inéd.* I, p. 15; Ant. **Rich**, *Diction. des Antiq. Arcus* 2.— **Daremberg et Saglio**, *Diction. des antiquités grecques et romaines*, art. d-lui Heuzey, *Arcus*.

Digitized by Google

timpuriu, lassandu-lu auxiliariloru ingajati in serviciulu loru (610). Acestu arcu se compunea d'in doue corne de animalu, impreunate la basa loru, avendu la estremitati cate unu nasture séu carligu de metalu, de care se legá cord'a facuta d'in vena de bou (νευρή, nervulu sciaticu allu boului), séu dintr'na siuvitia ingusta de curea (611), séu d'in perii d'in cóm'a callului (612). Córd'a lunga, atatu catu cerea curbatur'a determinata a arcului spre a fi intinsu, era fixata la unu capeteiu allu arcului, iaru la cellu-altu capeteiu se adaptá prin midiloculu unui nodu (ochiu) séu inelu (613). Incordarea arcului se facea incovoindu-lu cu genuchele séu strangendu-lu intre ambele picióre (614), pene ce cord'a se prindea de carligu; iaru pentru a trage cu densulu se apucá cu man'a stanga midiloculu arcului (partea formata prin reunirea celloru doue bratie séu cornuri alle arcului, numita grecesce πῆχυς) si dupo ce se puné crestatur'a (γλωφίς) sagetii pre corda, se tragea acest'a spre peptu pene ce verfulu sagetii atingea arculu (615). Sagetile terminate cu ua punta ascutita (616) avéu crestatur'a simpla (617) séu in form'a cellei cu Nr. 6 de pe tabell'a Q, unde carligulu era destinatu de siguru a inlesní intinderea mai cu fortia a cordei cotre peptu, in momentulu tragerii. Sagetile se pastrau in tolbe (pharetra), pe cari soldatii daci, cum si chiaru oficerii, le purtau la spate in timpulu luptei (618); arculu se tiné séu atarnatu afaro d'in tolba, séu intr'unu tocu separat (τοξοθήκη. γωρυτός, corytus (619),

(610) Vedi de es. unu arcasiu in costumulu Scythiloru, pe cari Athenienii ii intretinéu cu solda, apud Daremberg et Saglio op. cit. p. 389 fig. 470. Streinii arcasi in serviciulu romaniloru se numiau *Sagittarii*. Cf. **Marquardt**, op. cit. II, 333, 428.— Tabell'a lit. P, fig. Nr. I.

(611) **Eustath.** ad. II. p. 421, 20; 452, 12; 1025, 31; ad. Od. p. 1851, 33; 1915, 34.

(612) **Ovid.** *Ex. Ponto* I, 2, 21.

(613) Acestu inelu se vede fórte bine in figur'a Scythului intindiendu arculu seu, de pre vasulu de argintu d'in museulu Ermitagiului d'in St. Petersburg, ap. *Antiq. du Bosphore Cimmérien*, pl. XXXIII, si Al. **Odobescu**, *Cunun'a mare d'in thesaurulu de la Novo-Cercask*, (Bucuresci 1879) tab. XXI Nr. 1 *b*; cf. mai susu partea II, cap. IV, § 4, not'a 36, fig. Nr. II. Vedi tab. lit. E, fig. Nr. 11 unu instrumentu de bronzu, cu care se intindea cord'a, aflatoru in Museulu din Pestha.

(614) **Daremberg** et **Saglio** op. cit. p. 389, fig. 472 luata de pre unu vasu d'in Museulu Luvrului; ib. fig. 480, de pre unu vasu d'in Museulu d'in Neapole (*Mus. Borbon.* VII, 41). — Cf. **Friedirichs**, *Bausteine*, p. 349.

(615) **Homer**, *Il.* IV, 122. Tabell'a III, si lit. X ne arrétta arcasii Daci in momentulu tragerii cordei, stàndu cu piciorulu stangu inainte. Se obicinuiá a se trage arculu si cu unu picioru ingenuchiatu pe pamentu, cum se vede pre monedele d'in Thasos, Olbia etc. (**Mionnet**, *Descr. des medailles*, pl. LV, Nr. 5; Id. Suppl. t. I, pl. VIII, n. A. — *Monum. Ined. d. Inst.* IV, pl. LIV; *Elite céram.* III pl. 55, 57; **Gerhard**, *Auserl. Vas.* t. I, pl. 43, etc.)

(616) Tabell'a lit. Q fig. Nr. 1, trei sageti; fig. Nr. 3, 6, 10.

(617) Tabell'a lit. Q, fig. Nr. 3 si Nr. 10.

(618) Tabell'a I, unu piloforu si cati-va soldati cu arculu in mana, si cu tolb'a la spate. — Pe 123—124 ed. Fröhner, unu resboinicu cu tolb'a pe umeru. Tolbe cu frumóse ornamente vedi-le pe tab. VI, tab. lit. Q, fig. Nr. 1.

(619) **Homer**, *Odis.* **Eustath.** p. 1846, 19; 1898, 51, 58; **Serv.** *ad. Aen.* X, 169. Vedi *Antiq. du Bosph. Cimmérien*, pl. XXVI, 2, frumose coryte lucrate de artisti greci pentru regii Scythi.

Digitized by Google

séu la unu locu cu sagetile intr'ua tolba cu indouita téca, cum se vede pre mai multe basso-relieve (620).

9. Prastia (σφενδόνη) cu care se aruncá petre (621) si darde de plumbu (glandes), oblunge, cu doue verfuri (aculeus glandis) in form'a unei migdale (622).

10. Toporu mai mare séu mai micu cu códa de lemnu (623), buzdugane, ciomege si maciuci. (624)

I. Trecendu acum la armele defensive, prim'a cestiune este de a vedé déco Dacii nu intrebuintiau casca, dupo cum a dedusu unii scriitori moderni (625) d'in imprejurarea póte co basso-relievurile columnei representa pre Daci luptandu-se séu cu capulu golu, séu cu capulu acoperitu de bonnetu, nici-ua data anso cu coifu (626). Este adeveratu co singurele esemple ce avemu de soldati daci cu casci, celle de la pl. 62 (627), 55—56 (628) si 181—182 (629) d'in editiunea Fröhner se iau de cotre commentatori (630) dreptu Sarmati veniti in ajutorulu Daciloru. Ausa lasa co acésta opiniune nu e pre nimica siguru fundata, déro chiaru de amu admite-o, Column'a Trajana ne presenta pe celle patru fetie alle piedestalului seu (631) si pe pl. 107 ed.

(620) *Mus. Pio-Clem.* t. IV, pl. XLIII; **Gerhard,** *Ant. Bildwerke,* c. XIII. **Daremberg** et **Saglio,** op. cit., fig. 479.

(621) Tab. I, Dacii arunca petre in legionari. Despre petrele de prastii gasite in Romani'a vedi cap. XII.

(622) Vedi **W. Wischer,** *Antike Schleudergeschosse,* Basel 1866, 4. — **G. Semper,** *Ueber die bleiernen Schleudergeschosse der Alten und über zweckmässige Gestaltung der Wurfkörper im Allgemeinen.* Frankfurt a/M. 1859. 8. Celle romane avéu si inscriptiuni, unele cu numile legiuniloru. Vedi **De Minicis** *Sulle antiche ghiande missili e sulle loro iscrizioni* in *Dissertazioni della pontificia accademia Romana di archeologia.* t. XI, Róma 1852. 4 p. 187—256; **Mommsen** C. I. L. p. 188 seq. **Desjardins,** *Desiderata du Corpus Inscriptionum Latinarum de l'académie de Berlin,* Paris 1874—1876 (fasc 2, 3, 4 si 5). Cf. **Zangemeister,** *Monatsbericht der Berliner Academie* 1875, p. 465—479. 1876 p. 63—82.— Th. **Bergk,** *Inschriften römischer Schleudergeschosse.* Leipzig 1876.

(623) Tabell'a lit. Q. fig. Nr. 5. 7.

(624) Pl. 3—23 *Colonne Trajane* ed. Fröhner. Ib. pl. 53—54 betrani daci cu maciuci in mana se apara contra Romaniloru, cari ii descopera in ascundietorea loru. Pe verfulu unui délu se vedu trei calareti armati cu maciuci.

(625) De esemplu **Roesler,** *das vorröm. Dacien.* — Anso in *Rumänische Studien.* p. 54 acelasi autoru dice co Dacii purtau totu felulu de casci: «Die Dacier besassen Schuppen-und Plattenpanzer, Panzerhemden und mannigfache Arten von Helmen. Die Mehrzahl des Heeres aber ging barhaupt, begleitet mit der gegürtelten Blouse die die Römer *sagum* nannten und darüber mit einem Mantel den eine Agraffe auf der Schulter festhielt.»

(626) Acest'a póte sa provina si d'in comoditatea artistica spre a deossebí mai bine pre Daci de cotre Romani.

(627) Vedi tabell'a III.

(628) Vedi tab. lit. X, Nr. 2.

(629) Tabell'a lit. P, fig. Nr. 5. In figur'a Nr. 4 aceiasi tabella d. Fröhner vede unu bonnetu conicu, de si pare a fi mai siguru ua casca de forma conica cu a sea mentoniera.

(630) Fröhner la pl. susu indicate.

(631) Pl. 3—23 *Colonne Trajane,* ed. Fröhner.

Digitized by Google

Fröhner (632) tóte armele luate de la Daci cá trophee, si cari figurasera in celle doue pompe triumphale alle imperatului Trajanu; si printre aceste arme se afla si casci de form'a bonnetului asiaticu, conice, cu largi jugulare séu curele destinate a tine casc'a pe capu (mentonniere), cu partea posterióra recurbata si coperita cu soldi, cu suprafaci'a impodobita de sapaturile (ciselure) celle mai variate : amoruri, griphoni in alergare, aripi, palmete, ramuri de arbore si fructe (rinceaux), cretiuri in form'a oului prelungitu (godron) si altele. (633)

Ua alta proba despre intrebuintiarea casciloru de Daci este faptulu rapportatu de Critonu, mediculu lui Trajanu, care insocise pe imperatu in espeditiunile dace, co inimicii, pentru a mascá retragerea loru, au alergatu la ua stratagema, fixandu sulitiele loru in pamentu, si punendu-le in verfu casci. (634)

II. Daci mai avéu : Zá dintiata, unu fellu de camasia de feru, cu marginea taiata in triunghiu, care se purtá peste tunica, anso numai de cotre oficeri (635), si constá d'in inele metalice ; era déra ua cuirassa, ua lorica hamata, lorica hamis conserta (636), ἁλισυδωτός. (637)

III. Cuirassa de bronzu (638) intogmai cá cuirassele legionariloru romani (thorax), deschisa la peptu cá ua camesia, si se incheiá cu mari copci de bronzu.

Cuirassa de soldi de feru séu de pielle (lorica squamata, θώρακας λεπιδωτός (639) purtata assemenea numai de officeri. (640)

IV. Scutu, nedespartitu pe Columna de soldatulu dacu, carui'a 'i servea de aperare contra loviturilor cu arm'a séu cu petre (641). Form'a lui este ovale, iaru decora-

(632) Vedi Tabell'a VI.

(633) Vedi pre tabell'a lit. R patru casci de diferite forme si ornamente reproduse de pre piedestalulu Columnei Trajane.— Idem tabell'a VI.— Cascile Galliloru, de acioaie cu verfulu peste mesura de inaltu, erau decorate cu capetini de passeri si cu totu felulu de animale, chiaru de celle cornute. Cf. **Diodor** V, 30. Cascile rotunde parthice vedi-le de es. la **Lagoy**, op. cit., pl. I, Nr. 2, 3 si 4, si la **Fröhner**, *Médaillon de l'Empire Romain*, Paris 1879.

(634) *Fragm. hist. graec.* IV, 374; **Suidas** la cuvintele ἄρτι si γεσοί.

(635) Pe pl. 47—50, *Colonne Trajane* ed. Fröhner, doui d'in piloforii daci porta ua asemenea za dintiata, si ua mantia cu ciucuri pe la margini. Vedi si piedestalulu Columnei, pl. 3—25 ed. Fröhner.

(636) **Virgil.** *Aen.* 3,467 : loricam consertam hamis. **Lucan.** *Phars.* 7, 498 : qua torta graves lorica catenas opponit. **Isidor.** *Orig.* 18, 13, 1.

(637) **Varro** o tine dreptu inventiune a Galliloru : *de ling. Latina*, 5, 116 : «Lorica, quod e loris de corio crudo pectoralia faciebant : postea subcidit Gallica e ferro sub id vocabulum, ex annulis ferrea tunica.»

(638) Pe tabell'a lit. Q fig. Nr. 2 am reprodusu ua cuirasa de bronzu care accoperea peptulu si manele.

(639) **Isidor.** *Origin.* 18, 13, 2 : Squama est lorica ferrea ex laminis ferreis aut aereis concatenata. **Virg.** *Aen.* 9, 707 ; 11, 488. **Dio Cass.** 78, 37. Ammian **Marcellin** 16, 10, 8.

(640) Tabell'a III calareti imbracati de susu si pene josu impreuna cu cáii loru cu cataphracta.— Cf. **Marquardt**, op. cit. II p. 327.

(641) Tab. lit. T, fig. Nr. 5.— Pl. 165—166 *Colonne Trajane* ed. Fröhner : Dacii voindu se iá

Digitized by Google

tiunile ce-lu accopera suntu de ua varietate infinita, si de ua perfectiune de lucru d'in celle mai minunate, dupo cum se póte judecá essaminandu scuturile impodobite cu smaltiuri ingradite séu incrustate cu sticle colorate séu cu grenate, ce am reprodusu pe tab. Q, R, E, (Nr. 13—16), X, cum si celle de pre tab. I, IV, VI si litter'a T. Nr. 5. (642)

Motivele decoratiunei suntu : pelte de amazone, soldi, mascaroni de leu, griphoni, lei, arabescuri, symboluri siderice cá stelle, semi-lune, corone de lauri, foi de iedera, rosace, palmette, ornamente de flori, impletituri, unele simple séu sucite in spirale (en torsade), dinti de lupi, sageti etc. (643), cea-ce probeadia, co fie-care variá, dupo voia, insemniele scutului seu, aceste insemnii fiindu personale, proprii a face sa se recunósca personagele cari le purtau. Se scie co si Celtii obicinuiau de a avé fiecare pe scutulu seu ua emblema, care sa-i deosibésca (644), si co scutulu cavaleriloru d'in evulu mediu nu are alta origine.

§ 42

Nu scimu pre ce principii se intemeia divisiunea trupeloru dace, déco in organisatiunea militarésca se adoptase systemulu románu allu legiuniloru, manipuleloru si centuriiloru. Constatamu numai la Daci usulu stéguriloru (vexillum), stindardeloru (signum) — ceia-ce probéza divisiunea armatei in mai multe corpuri — si allu semnaleloru militare.

Stégulu constá dintr'ua bucata de pîndia patrata, diversu colorata (645) si pe la margini cu ciucuri, fixata in verfulu unei bucati de lemnu, séu sulitie, cá vexillum románu si cá stégurile de biserici si de corporatiuni (646), precum se póte vedea pre tab. II, unde vexillum d'in interiorulu cetatiuii dace ne infatisiadia cusutu pre densulu cá emblema unu sierpe, cum si pe tab. VI, I, tab. lit. P, fig. Nr. 1 si pe

cu asaltu unu lagaru romanu, se acopera cu scuturi contra petreloru, ce incongiuratii arunca asupra-le.

(642) Vedi cap. XII. — Unele ornamente paru a fi fostu zugravite, cum obicinuiau si Germanii Cf. **Tacitu**, *Germania*, cap. 6 : «scuta tantum lectissimis coloribus distinguunt.»

(643) Afora de celle reproduse de noi pre tabellele indicate mai susu, vedi piedestalulu Columnei Trajane pl. 3—25 ed. Fröhner, precum si scuturile de pe pl. 48, 55, 66, 67, 83, 87, 88, 96, 143, 144, 146, 149, 150 si 170 aceiasi editiune. Idem, **Bartoli**, *Veteres arcus Augustorum*, pl. 44 si urmatorele.

(644) Acestu faptu e atestatu la Galli de cotre Diodoru, care vorbindu despre scuturile loru lungi catu statur'a unui omu (V, 30 : ὅπλοις δὲ χρῶνται θυρεοῖς μὲν ἀνδρομήκεσι), dice : [χρῶνται θυρεοῖς] πεποικιλμένοις ἰδιοτρόπως· τινὲς δὲ καὶ ζώων χαλκῶν ἐξοχὰς ἔχουσιν, οὐ μόνον πρὸς κόσμον, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀσφάλειαν εὖ δεδημιουργημένας. Cuventulu grecu ἰδιοτρόπως confirma pare-se acésta interpretatiune, co adica pre scuturile gallice figurá semne deosebite si personale proprii a face sa se recunósca persónele ce le purtá. Cf. Er. **Desjardins**, *Géographie historique et administrative de la Gaule Romaine*, t. II (Paris 1878) p. 575.

(645) Erau vexille albe, rosii, purpurii etc. Cf. **Serv.** *ad Aen.* 8, 1; **Capitolin**, *Gord.* 8.

(646) **Plutarch.** *Fab.* 15 ilu descrie ca unu χιτὼν κόκκινος ὑπὲρ τῆς στρατηγικῆς σκηνῆς διατεινόμενος.

Digitized by Google

pl. 92 si 104 Columna Trajana, ed. Fröhner; iara stindardulu erá unu balauru enormu (draco) cu capulu de lupu, si gutlegiulu cascatu de i se vedé puternicii sei dinti si limb'a, si fixatu pe ua palitia togmai sub gûtlegiu (647). Capulu fiindu de bronzu séu de argintu, corpulu de metalu mai usioru séu de lemnu (648) imbracatu in stofa, stindardulu dacu dedea semnale prin vîjiiturile sale ascutite; ellu nu trebuesce sa se confunde cu stégulu scythicu, care, dupo descriptiunea ce ne a lasatu Suidas (649) constá d'in ua materia pestritia intiepenita in verfulu unui lemnu, si care numai suflata de ventu luá aspectulu balaurului. Ellu erá prin urmare unu *vexillum* romanu, pe candu balaurulu dacu este unu *signum* romanu (650) adica unu stindardu, ca aquil'a legionara, reunitu cate ua data cu vexillum (651). Acestu signum dacu era mobilu, printr'unu mecanismu lesne de esplicatu, putendu luá dupo imprejurari ua positiune orizontale seu inclinata, precum acest'a resulta claru d'in representatiunile Columnei Trajane. Asia, acolo unde se infatisiadia ua bataia, draconele sta orizontalu (652), pre candu pre basso-relievulu ce representa suppunerea regelui dacu (653), in care vedemu trei capetenii dace prosternate inainte lui Trajan si ur-

(647) Tabell'a lit. Q, fig. Nr. 1; tab. lit X, Nr. 2; tab. IV, VI, I. — Pl. 81, 88, 92, 104, ed. Fröhner.

(648) Vedi Joseph **Haupt**, *Die dacische Königs-und Tempelburg auf der Columna Trajana*, in *Mittheilungen der* k. k. *Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale*, 1870, Wien, p. 111.

(649) **Suidas** s. v. σημεῖα σκυθικά: Σημεῖα σκυθικά, ἃ φέρουσιν ἐν τῷ πολέμῳ ὑφάματά (vexilla) εἰοί βαφῇ πεποικιλμένα, ἃ εἰς ἰδεάν μάλιστα ἄφεων ἔικασται, καὶ ἀπῃώρυται κοντων συμμέτρων τὰ δε σοφισματα ταῦτα θεόντων ἢ καὶ ἵπποις ἐπιβηβηκότων των φερομένων ἀυτά ἐξογκοῦται, ὡς μάλιστια δοκεῖν τοῖς θηρίοις ἐοικεναι· καὶ τι καὶ ἠχεῖ προστὴν συγκίνησιν ὑπὸ τῇ πνοῇ διερχομενη βία.— **Ammian Marcellinu** 16, 10: «purpureis subteminibus texti dracones, hastarum summitatibus illigati, hiatu vasto perflabiles et ideo velut ira perciti sibilantes caudarumque volumina relinquentes in ventum.»

(650) In acestu sensu **Rösler**, *Das vorrömische Dacien*, Wien 1864, not'a 42.—In *Rumänische Studien* p. 55 acelasi autoru se unesce anso cu opiniunea lui Fröhner (op. cit. ap. pl. 51—52), dupo care corpulu balaurului aru fi fostu de stofa variatu colorata, si numai prin umflatur'a ventului, stégulu aru fi imitatu ondulatiunile unui reptilu viu, Rösler dice: «Am stelle der silbernen Adler, welche die Legionen Roms als Hauptfeldzeichen gebrauchten, tritt der Drache auf in Gestalt eines Wolfshundkopfes. An diesen, zweifellos aus Erz getrieben, schloss sich ein Leib an aus Stoffe, der wenn ihn der durchziehende Wind aufblähte einen zischenden oder sausenden Ton von sich gab und das Aussehen einer geblähten mit dem Schweife wild umherschlagenden Schlange annahm. Dieses Feldzeichen war auch den Scythen vertraut, die es nur in etwas kunstloserer Form kannten, weil sie des Erzgusses entbehrten.» Contr'a acestei pareri vorbescu lamuritu representatiunile plastice pe Columna Trajana alle draconelui. Vedi tab. lit. Q, Nr. 1, tabella IV, si figura de mai la valle.—Despre *signa* vedi **La Chausse** *de sign. milit.* in **Graev.** *Thes. Ant. Rom.* X, p. 1528 seq.— **Spanheim** *de praest. et usu num.* II p. 231 seq.—**Habel** in *Annalen f. Nassau Alterthumsk.* II, 3 p. 118.

(651) Columna Antonina, tab. 15.

(652 Vedi tabell'a I. — Pl. 81, 50—51 ed. Fröhner. — Pe tabell'a IV draconulu dacu pusu intr'unu caru presenta ua positiune orizontale, pe candu nu puté avé acésta forma déco aru fi fostu numai d'in stofa.

(653) Pl. 104 *Colonne Trajane* ed. Fröhner.

Digitized by Google

mate de ua processiune nesfarsita de daci ingenuchiati, cu manele 'ntinse si cu armele josu depuse — cei doui balauri cu vexilele loru au positiunea inclinata ia chipulu ce se vede mai josu : (654)

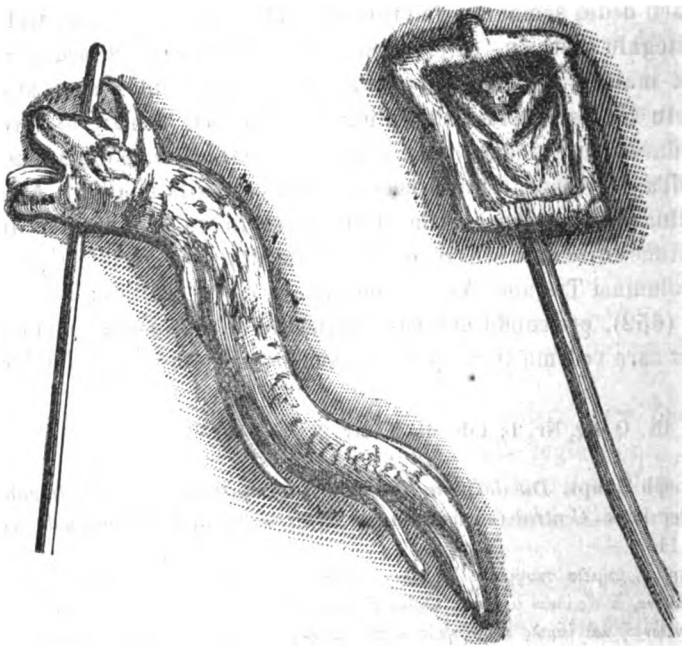

Deco vexillum appartinea unui corpu mai micu de soldati de catu signum, nu putemu spune cu sigurantia; mai totu-de-aun'a anso gasimu ambele insignii figurandu

(654) Cum se vede pe plansi'a 81 ed. Fröhner corpulu balaurului are d'in distantia in distantia locuri umflate si resarite, ceea ce indica co elu era formatu d'in mai multe bucati, a caror'a reunire se operá in acelle puncte. Pe monedele provinciale alle Daciei sub imperatulu Decius apare geniulu Daciei alaturi de unu capu de balauru, de siguru imitatiune dupo stégulu nationalu allu Daciloru. (**Eckhel** *doctrina nummorum* VII, 343 seq.). Acestu capu de balauru degenereadia cu timpulu in representatiunile plastice (Lagoy, op. cit.) in capu de magaru (asia de es. pe monedele lui Aurelianu geniulu Daciei tine in verfulu unei sulitie unu capu de magaru, cf. **Ackner**, *Dacien in den antiken Münzen*, l. c.), ceea-ce a facutu pe unii (**Hanthaler**, *Exercitat. faciles de nummis veterum*, Norimberg 1742, part. III tab. 5 p. 138. Part. V, tab. 13, p. 1; **Beger**, *Thesaur Brandenburg. select.* p. 647) sa creadia, co stégulu intregei armate si allu natiunei dace erá unu capu de magaru. Cf. **Schmidt**, *Die Geten und Daken*, l. c. Draconele mai tardiu se introduse cá stindardu si in armat'a romana, avendu loculu seu alaturea cu signa; purtatorulu unui atare dracone se numia *draconarius*. Cf. **Vegetius** I, 20, 23, II, VII, «Signiferi, qui signa portant : quos nunc draconarios vocant» II, 13.— Dupo Arrianu, *Tact.* 51 originea draconelui ca stégu trebue cautata la Scythi. — Atare draconu se representa si pre arculu de triumphu allu lui Septimiu Severu ca stégu allu Parthiloru. Vedi **Bellori**, *Veteres arcus Augustorum*, Romae M. DC. XC, in f., tabula B (11).

Digitized by Google

laturea (655) si une-ori chiaru combinate (adico insignele massivu, balaurulu e imreunatu cu vexillum) (656).

Semnalele de atacu si de retragere, de plecare si de insciintiare a veghieloru, se acea prin instrumente de musica, d'in care cunnóscemu trei feluri deosebite : trometit'a drépta (tuba) (657), buciumulu (buccina curba) (658) si cornulu recurbatu la m'a din estremitatile sele si terminatu cu unu capu de draconu séu de animalu cu oma lunga (659), intocmai cá cornulu gallicu, numitu in celtica karnyx (καρνίξ). Acestu cornu, dupo descrierea lui Eustathiu (660) si representatiunile de pe monumente (661) erá de marime midilocia, construitu d'in metalu topitu, cu ua gura de lumbu prin care suflá cornistii, producèndu sunete forte ascutite prin pavillionulu ntorsu in asia chipu co imitá form'a unui animalu selbatecu. Tubulu carnixului erá

(655) Vedi tabellile I, II (unde s'a omissu a se representá draconele cu vexilulu seu, cum figureadia la pl. 50—51 Colonne Trajane, ed. Fröhner, in interiorulu cetatii d'asupra casei cellei mici construite pe pari.)— Pl. 81, 104 ed. Fröhner.

(656) Pl. 92, 104 *Colonne Traj.* ed. Frohner. Si la Romani gasimu aquila cea de argintu séu de auru, alaturea cu vexillum. Vedi **Bellori** *Veteres arcus Augustorum*, pl. 31.

(657) Tabell'a lit. Q, fig. Nr. 4.— Tabella lit. X, Nr. 1. **Veget.** 3, 5 : «Semivocalia signa sunt, quae per tubam aut cornu aut bucinam dantur. Tuba quae directa est appellatur : bucina, quae in semet aereo circulo flectitur ; cornu, quod ex uris agrestibus, argento nexum, temperatum arte spirituque carentis flatus emittit auditum.» Uniculu esemplaru d'in tub'a romána se pastreadia in museulu de la Saumur. Vedi **Desjardins**, *Géographie historique et administrative de la Gaule Romaine* II, 576. — D-lu Bolliacu asigura (*Trompetta Carpatiloru* Nr. 1095 d'in 1/13 aprile 1873) se la Izlazu aru fi gasitu : doue parti alle unei *trombitie dace* de argintu, attributiune ce nu scimu pre ce aru puté fi justificata.

(658) **Veget.** 3, 5. — Tab. lit. X Nr. 1. Pl. 3—25 *Colonne Trajane* ed. Fröhner. — Cf. **Xenophonte**, *Anabasis* VII despre soldatii Odrysii cari canta cu flueru si suna cu trompete facute d'in pele cruda de bou, si cari au sunetulu unui instrumentu cu coarda.

(659) Pl. 3—25 *Colonne Trajane* ed. Fröhner.

(660) **Eustathius**, *Iliados* Σ v. 219. — **Hesichus**, s. v. Καρνίξ. — **Lucan**, lib. I : «Batavique truces quos aere recurvo, stridentes acuere tubae.» — Cf. **Bartholin** *de tibiis veterum*, Amstelodami, 1697, in 12, p. 393.— **Lagoy**, *Recherches numismatiques sur l'armement et les instruments de guerre des Gaulois*, Aix 1849.

(661) Pe tab. lit. N fig. Nr. 9 amu reprodusu enormulu carnyx de pe ua medalia galla publicata de **Hucher**, *L'art gaulois*, deuxième partie, Paris 1873, pag. 63, medali'a Nr. 89 ; capulu animalului este mai mare de catu allu callului chiaru ; gur'a este cascata, si dintr'ensa ese ua limba mare, lunga. Mai vedi unu altu carnyx ibid. pag. 64. Romanii se serviau cu acestu instrumentu, ca sa indice symbolulu temerii si allu grozei, séu sa caracterise victoriile repurtate assupr'a Galliloru, Liguriloru, assupr'a Cimbriloru si Teutoniloru. **Lagoy**, op. cit, pl. II a reunitu 27 de medalii, (denarii consulari, monede gallice) cu carnyxulu gallicu.— Vedi carnyx si pre unu basso-reliefu allu arcului de triumphu de la Saint-Remy. — Cornulu gallicu s'a confundatu gresitu cu *lituus militaris* allu Romaniloru (vedi Marquardt, op. cit. pl. II, 535 not'a 10), care avé ua gura forte strimta de forma simpla si ordinara, nesemenandu intru nimicu cu unu capu séu gutlegiu de animalu ; si adesea si cu draconele. Asia Montfaucon ia dreptu *dracone*, trompetele gallice figurate pre basorelievurile arcului de triumphu de la Orange. Cf. Lagoy op. cit. — Banduri v. I p. 11 ; Rasche sub. v. *Dacia*.

Digitized by Google

facutu d'in mai multe bucati reunite, judecandu dupo punctele umflate si resarite, se observa pre densulu la distantie mesurate. (662)

§ 43

Tactic'a daca s'aru puté dice co se rezemá mai multu pre luptatori isolati si p virtutea personale, de catu pre mass'a trupeloru, modulu de atacu fiindu cellu impr stiatu, si fie-care soldatu avendu in giuru-i spatiu indestullu pentru libera misca si actiune.

D'in basso-relievurile Columnei Trajane si d'in monumentele scrise vedem c Dacii erau destullu de inaintati in artea resboinica, pentru cá unu Boerebiste sa cu ceresca atat'a lume pene la Macedoni'a si Illyria, si pentru cá Decebalu sa se mesó de atatea ori cu poporulu-rege, sa-lu infranga in multe renduri, si sa-lu aduca la n cessitatea de a-i platí chiaru tributu.

In luptele desperate cu Trajanu ii vedemu cum lassa pre romani sa inaintedie interiorulu tierrii, faro a le oppune vre-unu obstacolu; cum, fiindu batuti, se refu giadia pre naltimele acoperite cu desse paduri, si de ací le prepara lovituri si sma celi bine nemerite; cum sciu sa alega positiunile inalte strategice (663) si momen tele favorabile de atacu faro de veste, fie la trecerea vre-unui riu (664) fie la vre-u strimtore dificile; cum alérga la stratageme taiudu arborii si implantandu pre de sii arme, ca sa dea apparinti'a unei armate formidabile, séu sa ascundia a loru retr gere (665); séu cum taia paduri cu scopu sa intardiedie mersulu legiuniloru (666 cum se lupta cu ua inversiunare selbateca si ingrozitóre, corpu la corpu (667), sa sea goi de totu (668), oficerii alaturi cu soldatii de rendu, pe candu generalii urm rescu pre cate ua inaltime peripetiile lupteloru (669), iara piloforii purtatori—de sti dardu, cei anteiu cari intra in focu (670) suntu cei d'in urma cari parasescu campul de bataia. (671)

Cu arme excellinte, cu verfurile sulitieloru si lanciloru de bronzu, totu asia d taiose ca si ferulu, protegiati de scuturile pe cari, candu erau pré incarcate de sageti le trintea josu, ca sa apuce petre, in sunetulu terribilu allu trompeteloru si allu ba lauriloru, — instrumente alle unei musici ingrozitore — Dacii luptau pene in mi nutele extreme, opunendu curagiu la curagiu, viclenie la viclenie, cu acellu dispre-

(662) Tab. lit. N. fig. Nr. 9.
(663) Asia de es. vedi pl. 66—67 Colonne Trajane ed Fröhner.
(664) Criton, Γετικά, *Fragm. hist. graec.* IV, 374, Suidas, s. v ἄρτι si γεσοί.
(665) Dio Cass. LXVII, 10.
(666) Pl. 91—93 Colonne Trajane ed. Fröhner.
(667) De es. pl. 97—99 ed. Fröhner.
(668) Pl. 88 ed. Fröhner.
(669) Pl. 166—168 ed. Fröhner.
(670) Tabell'a lit. X Nr. 2.
(671) Pl. 156—157 ed. Fröhner.

Digitized by Google

de morte, pe care'lu da numai fanatismulu religiosu si amorulu pentru patria si lependentia.

Ei avéu fortificatiuni de campania si fortificatiuni permanente. Primele constá d'in inse metereze de pamentu, de petra, séu trunchi si craci de arbori (672), de carre palissade, cu cari incongiurau positiunile loru, cà prin niste ziduri ce impedicau Romani sa le tréca, si chiaru de a recunnósce unde se afla inimiculu. Cu intelenti'a de minunatu cu care sciau sa imiteze si sa'si aproprieze tote inventiunile eine, Dacii adoptasera multe d'in tactic'a si architectur'a militarésca romana, mai séma in urm'a tractatului de la 89 d. Chr., care 'ndétorá pre Domitianu a dá relui dacu unu numeru insemnatu de architecti, ingineri militari si maestrii pentru crari de pace si de resboiu (673). Unele lagare fortificate suntu intogmai dupo incipiile architectonice romane: cu form'a patrata séu rectangla, cu patru séu cinci rti, cu acelési procedeuri technice la facerea siantiuriloru, a valului si a portiru. (674)

Fortificatiunile permanente consista in : fortaretie, *castella*, ἐρύματα (675) βωμοὺς (676), in zidurile si siantiurile ce incongiurá orasiele, si in *oppidele* de refugiu, cari nu erau locuintie fixe, de pe verfulu si de prin fundulu muntiloru. Aceste forficatiuni formeadia doue cathegorii deossebite : unele se póte dice co suntu copiate pe modelulu cetatiuieloru romane, prin urmare suntu inaltiate fora nici-ua inuiala de architectii romani, cu ajutorulu si sciinti'a carora tiarr'a devenise inexpugbile (677), gratia systemului continuu de fortificatiuni cu indoitu retransiamentu, re intarirea orasieloru, situate mai tote pre munti aprope inaccessibili (678). Alte rtificatiuni suntu mai vechi (679) opera de siguru a lucratoriloru indigeni, fiindu

(672) Pl. I65—166, 83—85, 89—91, 91—93, 97 ed. Fröhner.

(673) **Dio Cassius** LXVII, 7, comp. LXVIII, 6. — **Plinius**, *Paneg.* c. 11 si 12.

(674) Pe pl. 123—124 *Colonne Trajane* ed. Fröhner, de es., se observa d'asupra portii cellei mici intrare unu feliu de casutia identica cu *propugnaculum* romanu, care servia in acelasi timpu sa ere intrarea si sa misce cataracta (cumpana cu tiepi de lemnu séu de feru, ce se atirná la intrarea cetati). — **Vegetius**, IV, 4 : «Sed amplius prodest, quod invenit antiquitas, ut ante portam addar propugnaculum, in cuius ingresso ponitur cataracta, quae anulis ferreis ac funibus pendet, ut, hostes intraverint, demissa eadem exstinguantur inclusi.» Vedi si tabell'a lit. T. fig. Nr. 5.

(675) **Dion Cassius** I 77, 9, 10.

(676) **Crito** ap. Suidas, l. c.— 91—93, 95 - 96, 168, 39—40.

(677) Joan **Lydus**, *de magistratibus* II, 28 dice despre Dacia : ἰσχυρὰ δὲ τοῖς, ὅπλοις ἐστι τε νῦν ὰ πάλαι γέγονεν.

(678) Pl. 42—44, *Colonne Trajane* ed. Fröhner. Pl. 39—40 aceiasi editiune, representa pe verlu unei stance ua cetatiuie de stylu romanu. D-lu Fröhner, op. cit. p. 7 crede co ea aru fi oper'a ui Trajanu, sub cuventu co nu este de presuppusu cá Dacii s'o fi parasitu fora lupta, déco ea aru fi stu in puterea loru. — Argumentulu e departe de a fi convingetoru, sculptorii nerepresentandu e Columna, de catu episodele mai principale in care Trajanu intervenea personalu, (Cf. **Dierauer** *Beitrage zu einer kritischen Geschichte Trajans*, p. 110. — C. de la **Berge**, *Essai sur le règne e Trajan*, p. 39).

(679) Orasie dace incongiurate cu ziduri vedi pe pl. 50—51, 71—72, 72—74, 74—75, 91—93, 05, 118—120, 139—140, 143—144, 168, 181—182. *Colonne Trajane* ed. Fröhner.

Digitized by Google

incongiurate de intarituri de pietre polygone si trunchiuri de arbori (680), de un soliditate extraordinara, caci petrele impedicá actiunea focului, iara lemnulu face pucinu eficace machinele numite berbeci. Pe tabell'a II-a se pote vedé constructiunea unui oppidum dacu, acropolea care se 'naltia pe verfulu unei stance, incongiurat de unu indouitu zidu circulariu, cu crestaturi (creneluri), si aparata de unu siantiu largu, peste care se afla unu podu mobilu (pont-levis).

Pórt'a de intrare, de lemnu, are d'assupra-i unu frontonu trianghiularu (681); alte orasie dace au zidurile crenelate si intarite d'in distantia in distantia cu turnuri de lemnu (682), cum este si la Sarmizegethusa, capital'a Daciei, enormulu retranismentu, care occupa jumetatea unei spirale a Columnei-Trajane (683). Ellu se compune candu d'in stanc'a viua a muntelui, candu d'in petre taiete, construite dupo system'a romana, candu in fine dintr'unu zidu formatu de doue séu trei straturi de petre polygonale separate intre densele prin una séu doue siruri de trunchi de arbori, zidaria daca (684), care anso era intogmai cá a Galliloru.

Caesar (685) ne-a lasatu ua descriptiune destullu de menuntita despre zidurile oppidului Avaricum (Bourges), descriptiune, care se confirma pre deplinu prin specimenele de ziduri gallice descoperite in 1867 la Mursceint séu Mursens (arrondismentulu Cahors (Lot) [686] si la Bibracte, pe muntele Beuvray, aprope de Augustodunum (Autun) (687). Pre tab. lit. S, fig. Nr. 5, am reprodusu dispositiunea interiorului a zidului de la Mursceint, in care se regasescu «acele barne drepte de ua singura bucata, asiediate in tota lungimea loru si despartite intre densele prin intervale egale de doue piciore. Aceste barne se lega pre d'in intru, prin traverse coperite cu totulu de pamentu; iaru intervalele, dintre barne si pamentu, de care am vorbitu, se umple

(680) Pl. 145—151 ed. Fröhner.

(681) Pl. 50—51 ed. Fröhner.

(682) Pl. 74—75, 105, ed. Fröhner.

(683) Pl. 145—151 ed. Fröhner.

(684) Despre resturile anco visibile d'in aceste zidarii dace, la Gradistea in Transilvania, vedi cap. XII, §.

(685) *De bello Gall.* VII, 23 : «Muri autem omnes Gallici hac fere forma sunt. Trabes directae perpetuae in longitudinem paribus intervallis, distantes inter se binos pedes, in solo conlocantur. Hae revinciuntur introrsus et multo aggere vestiuntur : ea autem, quae diximus, intervalla grandibus in fronte saxis effarciuntur. His conlocatis et coagmentatis alius insuper ordo additur, ut idem illud intervallum servetur, neque inter se contingant trabes, sed paribus intermissae spatiis singulae singulis saxis interiectis arte contineantur. Sic deinceps omne opus contexitur, dum instar muri altitudo expleatur. Hoc cum in speciem varietatemque opus deforme non est alternis trabibus ac saxis, quae rectis lineis suos ordines servant, tum ad utilitatem et defensionem urbium summam habet opportunitatem, quod et ab incendio lapis et ab ariete materia defendit, quae perpetuis trabibus pedes quadragenos plerumque introrsus revincta neque perrumpi neque distrahi potest.»

(686) *Revue archéologique*, nouv. série, t. XVII, p. 249, april 1868 ; Cf *ibid.*, XVIII, 1868 p 72.— Er. Desjardins, *Géogr. hist. et adm. de la Gaule Romaine*, II, 119.

(687) *Revue archéol.*, nouv. série, t. XX, p. 398—414, *Fouilles de Bibracte*, art. de Bulliot 1869, p. 400 et seq., numerulu d'in Decembre 1869.

Digitized by Google

ıu pietre mari pene la suprafacia.» Si Cesaru adaoge : «Acestoru barne astu-feliu ncheiate si asiediate, li se adaoga pre d'asupr'a unu altu rendu asemenatu cellui l'anteiu, si dispusu in asia chipu cá barnele sa pastredie acelasi intervalu intre ele, i nici sa se atinga un'a cu alt'a, ci separate un'a cate un'a prin aceleasi spatiuri, li e interpune fie-careia bloce de petra bine asediate care sa le sustina; se continua stu-felu pene ce zidulu a atinsu 'naltimea voita. Acésta lucrare nu numai co nu dislace ochiloru, fiindu-ca e frumóva si variata, caci bàrnele alterna cu pietrile, care'si astrédia fie-care rendurile loru prin linii drepte, déro anco este forte oportuna si folosulu si la apararea cetatiloru, fiindu-ca si piatr'a o apara de focu, si materi'a e berbece, care materia legata celle mai adesse-ori pe dinauntru prin barne de 10 piciore, nu pote nici sa se rupa, nici sa se descheie.»

Aceiasi dispositiune interióra trebue sa fi avutu si zidurile de aparare dace, allu arora aspectu exterioru, identicu cu allu zidului gallicu de la Mursceint (688) se ote vedé pe tab. lit. S, fig. 3 si 4 (689). Prin rinduirea strateloru alternative, se ntiellege co nici incendiulu nu puté face mare reu partiloru de lemnu, nici berbele, petreloru.

Inaltimea ziduriloru variá dupo imprejurari.

La apropiarea pericolului Dacii se ascundeau si in pesceri impreuna cu vitele oru. (690)

§ 44

Asupr'a modului cum ei procedéu la asediu si la apararea cetatiloru, basso-relieurile Columnei ne procura cate-va pretiosse insemnari.

Asia, pre tabella lit. X (si tabella VI) se representa unu castru romanu incongiuratu de calarimea daca (ua parte cuirassata de susu si pene josu, calareti si cai), si e pedestrimea, care cu sageti, cu lanci, lovescu pre Romani, pre candu trei daci e ua putere extraordinara manuiescu berbecele (κριός, aries), adico ua barna aendu la un'a d'in extremitatile selle unu capu metalicu (bronzu séu feru) de berbece, estinatu a sparge zidurile, langa cari se aducea prin ómeni séu pre rote. (691)

Afara de aries, ei póte co se serviau si cu *falces murales* prin care se scoté petre in ziduri, si cari erau fixate pe barne miscatore, probabilu mai mici de catu alle erbecelui (692) si cu perforatoru de ziduri, *terebrae*, adico berbece cu unu verfu

(688) Vedi ap. **Desjardins**, op. cit. II p. 119, dispositiunea interióra a zidului de la Mursceint. - Idem pl. 38 d'in *Dictionaire arch. de la Gaule, Époque celtique*, 1875.

(689) Pl 145 ed. Fröhner.

(690) Pl. 53—54, 105 ed. Fröhner. — **Tacitu**, *Annale* IV, 49 despre Thraci. — **Dio Cassius**, XVIII, 14.

(691) **Vitruviu** 10. 13(19). — **Cf. Köchly** und **Rüstow**, *Geschichte des griech. Kriegswesens*, arau 1852, p. 205. - **Hübner** in *Hermes* II p. 234 seq., VIII p. 450 seq. despre doui berbeci ce ajunsu pene in dilele nóstre.— **Marquardt**, op. cit., II p. 509 seq.

(692) **Veget.** 4, 14.— **Caesar Bell. Gall.** 3, 14. 7, 22. 86.

Digitized by Google

ascutitu, servindu a gauri zidulu (693), cum si cu alte apparate offensive si deffen cunnoscute technicei Romaniloru si Greciloru. (694)

Contra petreloru taiate ce li se aruncá d'in retransiamente ei se aparau cu scut renduindu-se in brosca tiestosa (testudo), adico fie-care soldatu strinsu unulu de al ſsi accoperea capulu si umerii cu scutulu seu, asia co projectilele inimicului alune la pamentu fora ca sa faca vre-unu reu (695), pe candu ei, spargeu portile, sapau durile, aruncau cu prastiile ghiulele incandescente si sageti incendiare, iaru altii turnuri mobile se apropia de ziduri.

Ca midilóce deffensive contra incongiuratoriloru Dacii construiau unu feliu de g leria coperita, pe langa zidu, cu destinatiune a 'nlesní apararea (696); scobisu gu patrate in stanca d'in care se compunea zidulu, depunendu in elle unu felu de m chini enigmatice de resboiu, a caroru natura nu e pre deplinu esplicata, de si scop loru era de a oprí pe inimicu sa se apropie de orasiu : elle suntu, dupo cum se p vedea pe tabella lit. S, Nr. 4, carre cu trei rote avendu la estremitatea axei sec si verfuri de feru, cari probabilu prin aruncarea loru de pe unu terimu riposu r pindea mortea si desordinea in armat'a inimica, intogmai cá acele care (ce nu er póte machini de resboiu, ci numai d'in intimplare (697) implinea acestu *rolu*) asv lite de Geti d'in verfulu Balcaniloru contra phalangeloru lui Alessandru cellu M re (698). Testudinele inimice de ori-ce feliu le distrugéu aruncandu asupra-le plumb topitu (699) taraci intariti la focu, ole si butoiasie pline de smola, de seu inflam bile, cum si prin alte materii aprindietore : sageti si sulitie incendiare (malleoli phalaricae). (700)

Contra berbecului si perforatorelui de ziduri, ei aruncau petre enorme (701) s

(693) **Vitruv** 10, 13 (19), 7. **Apollodori** *Poliorcet.* ap. Wescher p. 148 seq. **Hero Byzant.** 222 Wescher.

(694) Cum de es. : dolabrae, agger, pluteus, vineae, centones, musculus, turres ambulatoriae Vedi despre tóte acestea **Köchly** und **Rüstow**, *Griech. Kriegsschriftsteller.* — Idem, *Gesch. d griech. Kriegswesens.* — **Dureau de la Malle**, *Poliorcétique des anciens*, Paris 1819. — A. d **Rochas d'Aiglun**, *Poliorcétique des Grecs.* Paris 1872. — **Marquardt**, op. cit. II p. 511—513

(695) Pl. 166—168 ed. Fröhner. — Pl. 97 ed. cea mica (18 5) Fröhner.

(696) Pl. 147 ed. Fröhner. D-lu Fröhner (*Colonne Trajane* editiunea d'in 1865) crede a vedé aci unu musculus (galeria mobile), ua testudo (χελώνη χωστρίς) lunga si ingusta, cu care Romanii obicinuau sa se serve la minarea zidurilor. (**Isidor**, *Orig.* 18, 11, 4. **Veget.** 4, 16. — **Caesar**, *Bell. Civ.* 2, 10). In acestu casu musculus aru fi servitu póte Daciloru cà midilocu de esire, candu cetatea era luata.

(697) Cf. Dierauer, op. cit., p. 101.

(698) **Arrian**, *Exped. Alexandri* I, 1. — **Caesar** *De Bell. Alex.* lib. IV, descriindu batalia de la Zela mentioneadia quadrigiele armate de cose alle regelui Pharnace, cu cari se incepu atacuri contra Romaniloru : «Nondum ordinibus instructis, falcatae regiae quadrigae permistos milites perturbant» Vedi Langoy, op. cit., pl. II, 13, unu caru armatu cu ua cóssa dintiata ; ce nu este de confundatu cu cele dace.

(699) **Polyaen.** *Strat.* 6, 3.

(700) **Liv.** 42, 64. — **Veget.** 4, 18. **Applan.** *Illyr.* 11.

(701) Pl. 150 ed. Fröhner.

Digitized by Google

ırau zidurile cu poduri de lemnarie fixe (eşafodu) de cari spîndiurau perne sbuonitóre. tabell'a lit. S, fig. Nr. 4 (702) se vedu mici burii petrecute in cilindre de lemnu, ari de siguru co contineau materii inflamabile si explosibile, pe cari Dacii le a-liasera d'alungulu ziduriloru uriasie alle Sarmizegethusei. Portile le ásigurau e dupo modulu romanu, prin *ericii* (703); *aggerulu*, — meterez'a de apropiere 4) alcatuita d'in pamentu si legaturi de nuele (fascine, *crates*), si incongiurata unu esiafodagiu de lemnu (705) — cautau mai anteiu sa-lu ardia, si déco nu reu-u, ilu sapá prin mine; turnurile asemenea le ardeau, séu le deramau prin artilerie rmenta) asiediata pe ziduri, prin balliste (706) si catapulte (καταπέλται). D'in a-ste masine, pe cari Dacii le imprumutasera probabilu de la Romani, basso-relie-lu Columnei (707) ne arretta catapultele Daciloru, cari de altmintrelea nu se deo-bescu prin nimica de celle románe (708), cu tote detaliurile exterióre ce se vedu figur'a urmatore :

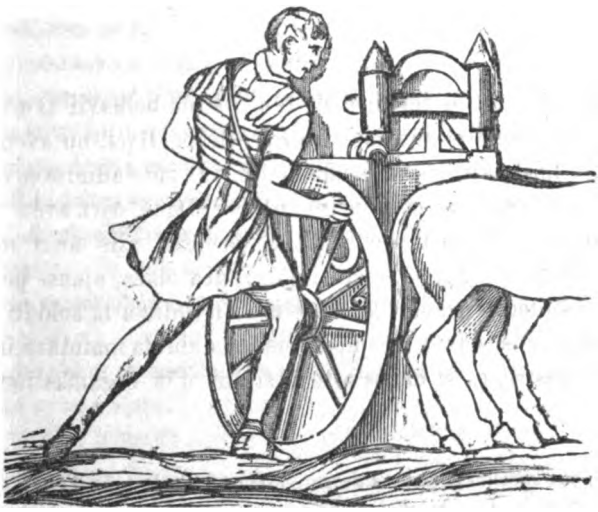

Elle se compunéu :

a) d'in piedestalu, (βάσις, piédouche),

b) d'in unu tunu in culisou (ua culissa indouita de lemnu, canaliculus, coulisseau),

(702) Pl. 148 ed. Fröhner.

(703) **Caesar,** *Bell. Gall.* 3, 67.— **Sallust**, ap. Nonius p. 555.

(704) χῶμα, agger vedi **Liv. 43,** 19; **Zosimus** 2, 25. **Joseph.** *Bell. Jud.* 3, 7, 10. Pe pl. 151—152 ed. Fröhner se póte vedé contsructiunea unui *agger* langa zidurile Sarmizegethusei.

(705) **Lucan.** 3, 395 seq.— **Caesar,** *Bell. Civ.* 2, 15. **Joseph.** Bell. Judaic. 3, 7, 8; 5, 6, 2.

(706) Ballistae, πετροβόλοι, λιθοβόλοι aruncau petre, ghiulele si barne de lemnu. Vedi asupr'a artileriei *Marquardt*, op cit. II p. 502—516, si litteratur'a acolo indicata.

(707) Pe pl. 91—93 *Colonne Trajane* ed. Fröhner, se vedu niste fortificatiuni uriasie alle Daci-iloru, si doui artileristi daci cum incarca catapultele.

(708) Pl. 89—91 ed. Fröhner, catapulte románe.

Digitized by Google

c) d'in ua arbaleta cu celle doue bratie alle selle (brachiola);

d) d'in doue cutii in forma de turnuletie (columellae) in care se puneu siurupurile de lemnu (cochleae ligneae), in giurulu caror'a se infasiurá legaturile de nervi (709), si de peru de femee si animale, si a caroru torsiune constituiá forti'a motrice a masinei, si cari se intindéu cu doue caie lataretie (710); si in fine

e) d'in pilum catapultarium, de ua mare lungime si greutate (711). Catapultele serviau nu numai la aperarea cetatiloru, déro si in campulu de bataie, pentru coprinderea séu apararea positiuniloru tari, unde se transportau in carutie cu doue rote trase de cai séu catîri. (712)

Afora de machini (tormenta) Dacii se serviau in resboiu si de carre cu patru rote, ca *redae* séu *petorita* alle Galliloru (713), atatu pentru transportarea provisiuniloru de hrana si de resboiu, a ranitiloru, a tropheeloru luate de pe campulu de lupta, déro si cá ua intaritura, ca ua fortareatia mobile, in timpulu noptii, séu dupo ua lupta. (714)

§ 45

Cotu despre chipulu cum se îngrijea de raniti si de bolnavii armatei, cum si despre organisatiunea serviciului medico-chirurgicalu la Daci, nu avemu nici ua marturie directa, de si lips'a ajutorului medicinei nu se póte admite pentru nici-ua armata si d'in nici-ua epoca, si mai pucinu pentru Daci, cari avéu mari aptitudini medicinali (715), si cunnoscéu proprietatile medicali alle unui mare numeru de plante officinale, aprope singurele resturi d'in limba daca, ajunse pene la noi (716). — Asemenea, si midilocele cu cari se mentinea disciplin'a la soldati si spiritulu militarescu la officeri, pedepsele si recompensele, modulu de inaintare in armata, scapa investigatiuniloru nóstre, ca si multe alte cestiuni d'in organisatiunea ostasiasca a Daciloru.

(709) *Nervi torti, qui brachia continers debent.* **Vitruv.** 10, 10 (15). **Veget.** 4, 9. 22.

(710) Heron d'Alexandrie, *La Chirobaliste* restitution et traduction par Vincent, Paris, 1866.— *Poliorcétique des Grecs*, Paris 1867, p. 123—134.

(711) **Festi** ep. p. 367 : «Trifax telum longitudinis trium cubitorum, quod catapulta mittitur» **Gell.** 10, 25.— **Fröhner,** *Colonne Trajane* 1865, p. 114. **Marquardt**, op. cit. II, p. 501 seq.

(712) Pl. 89—91, 91—93 ed Fröhner.

(713) **Quintil.,** Inst. orat., I, 5. — Cesar, *Bell* Gall., I, 51 : «omnemque aciem suam *redis* et *carris* circumdederunt.»— **Nonius** VI, 17.— **Festus**, ed. Müller, p. 206.— Cf. **Desjardins,** op cit., II, 576.

(714) Pl. 62—63 *Colonne Trajane* ed. Fröhner, ne presenta unu lungu siru de carre dace incarcate de arme, de stéguri militaresci si de vase de diferite forme. Vedi pe tabell'a IV, form'a unu carru dacu cu patru rote, cu protiapulu si cu jugulu (iugum).

(715) Platon (*Charmid.* p. 156) vorbesce despre medicii thraci instruiti de Zalmolxis, si anume de unu medicu, pe care ilu intalnise Socrate si i dete ua formula curativa.

(716) Altu-feliu nu s'aru esplicá de ce Dioscoride si Pseudo-Apuleu aru fi cullesu numile dace alle vegetaleloru; de cari amu vorbitu mai susu, partea II, cap. IX, § 1. — Cf. **Jordanes,** *Get* c. XI : «Videres.... alium herbarum frugumque explorare naturas.»

Digitized by Google

Vomu amintí numai, incheiandu paragrafulu, conciliile de resboiu (concilia bellica) alle statului-majoru dacu (717); obiceiulu ambassadoriloru daci de a ingenuchiá si a sarutá manile (προσκύνησις), depunendu scuturile la piciore, si apoi cu bratiele intinse a espune objectulu misiunei loru (718), si in fine, obiceiulu daciloru de a se duce la inceputulu ori-carei espeditiuni resboinice — la malulu Dunarii, si bèndu apa d'in fluviu sa jure : co nu se voru intórce in tiarra de catu biruitori (719). Acestu juramentu era cá unu *sacramentum* romanu, fiindu-co fiu insociá ua sacratio (720), si se deosibea de juramentulu, ce trebuiá sa'lu depue ori-ce recrutu la intrarea sea in serviciulu armatei.

V. Industri'a si Comerciulu Getiloru si Daciloru dupo antici.

§ 47

Ceea-ce caracterisa mai cu séma civilisatiunea poporului europeanu primitivu façia de civilisatiunea poporului indo-europeanu, este insemnat'a desvoltare ce s'a datu agriculturei de cotra poporulu europeanu, si cunnoscinti'a cerealeloru, dupo cum resulta nu numai d'in inavutirea vocabularului seu agricolu (721) déra si d'in istorie, caci, pre candu Herodotu vorbesce despre triburile persane remase anco in stare de pastori, cá parintii loru primitivi, pre pamentulu europeanu nu ne apare nici-unu poporu d'in famili'a indo-germana a Europei, in stare pastorale, ci tóte intra in istorie cá agricultori. Agricultur'a ansa presuppune ua locuintia statornica, iara acést'a, — idea de proprietate, fie privata, cá de esemplu cas'a si curtea, instrumentale agricole si vitele ce appartinéu unui'a séu capului unei familii, fie communa, cá de esemplu padurea si izlazulu, cari appartineu tribului, communitatii mai multoru familii.

Am arretatu dejá co versurile adesea citate d'in Horatiu, *Ode*, III, 24, 14, nu potu fi invocate spre a dovedí co Getii séu Dacii, in timpulu lui Augustu ânco nu renunciasera la viati'a nomada, nestându mai multu de unu annu intr'unu locu, nacunnoscendu de catu ua forma communistica, semi-nomada a agriculturei, si lipsindu-le ideia de proprietate individuale. Revenindu asupr'a aceluiasi punctu vomu observá mai anteiu co insesi populatiunile resboinice, cari isi parasescu pamentulu natalu, si prefera periculele si strapatiele resboiului, totusi cauta totu-d'a-una sa'si

(717) Pl. 171—172 ed. Fröhner.

(718) **Amm. Marcellin**, XVII, 10 : «Pacem genibus curvatis orabat.» — XXIII, 3 : «Genibus supplices nisi».—Cf. id. XV, 5. Acestu obiceiu a trebuitu sa atraga multu atentiunea Romaniloru, de vreme ce'lu vedemu adesea pre Column'a Traiana representatu, (pl. 82—83, 101—104, 152—153, 164 ed Fröhner), si de autori mentionatu (Dio Cass. LXVIII, 10 si Excerpta e Petri Patricii Hist. 4, p. 123. (Bonn, 1829) ; Amm. Marcellinu, l. c.).

(719) **Aufidius Modestus**, ap. Philargyrius, *in Verg. Georg.* II 497.

(720) **Huschke**, *Die multa und das sacramentum*, Leipzig 1874, p. 368 seq.

(721) **A. Fick**, *Die ehemalige Spracheinheit der Indogermanen Europas*, Göttingen, 1873 p. 288—190.— **V. Hehn**, *Kulturpflanzen und Hausthiere*, ed. III, Berlin 1877, p. 58 seq., 487—495. — **Arbois de Jubainville**, *Les premiers habitants de l'Europe*, Paris 1877, p. 135.

Digitized by Google

castige locuintie statornice, incepèndu inte si fora greutate a cultivá si semená pamentulu trebuinciosu pentru hrana de tóte dilele. Chiaru popórele pastorale cá Başkirii, Beduinii, Tatarii si altele, pe langa crescerea viteloru, totu lucrédia cellu pucinu in apropierea casei atat'a campu catu sa'si póta scóte gràulu necessariu panei de tóte dilele. Este de presuppusu déro co la Geti (722) si Daci agricultur'a juká unu rolu insemnatu in industriele de esploatatiune, si co numai acolo unde positiunea topica si climaterica erau nefavorabile culturei pamentului, acést'a se gasca subordonata economiei domestice a crescerii viteloru. De si marturii directe alle vechimei nu avemu despre acestea, anso indirecte suntu mai multe. Arrhianu descriindu expeditiunea lui Alessandru cellu Mare contr'a Getiloru, arretta co armata macedona a gasitu d'incóce de Dunare ogore intinse coperite cu gràu asia de inaltu, co s'a pututu ascunde de'naintea inimicului (723), si a reusitu prin asta stratagema sa-lu atace fora de veste. — La Daci, printre dignitarii curtii, unii avéu missiunea speciale de a ingrijí de lucrarile agricole (724). — Pe Column'a Trajana se representa legionari románi cum secera holde de gràu, neaparatu semenate de Daci, coci elle se gasescu pre pamentulu Daciei (725), — precum totu acolo se vedu si mari catatimi de grane, cu care erau aprovisionate lagarele armatei daca, si despre cari co greu s'aru presuppune c'ar fi fostu importate (726). — Alta proba este aplecarea Getiloru si Daciloru de a locuí in sate, iaru nu in orasie, caci, de siguru, nimeni n'aru puté lua dreptu orasie in simtiulu cum romanii, grecii si medievalii intiellegéu orasíele, tóte acelle localitati indicate de Ptolemeu si Tabl'a Peutingeriana, celle mai multe fiindu numai simple statiuni la drumurile celle mari, la trecetori de riuri, pósturi neinsemnate militaresci etc. (727). A emenea neinclinare cotra viati'a de orasie nu se póte esplicá presupunnendu co Dacii aru fi fostu nestatorniciti si nomadi, ci numai co ei se occupau esclusivu cu agricultur'a si crescerea viteloru.

Asupra cestiunei care era systemulu economico-agricolu allu Getiloru si Daciloru, si influenti'a sea asupra legaturiloru celloru alte alle vietii, s'aru putea respunde cu sicurantia co nu póte fi vorb'a nici despre assolementu, precum au dedusu unii d'in versurile lui Horatiu mai susu citate, nici despre vre ua luare in stapenire désa si chiaru annuale a pamenturiloru, si apoi iarasi ua distribuire a loru d'in nou. —

(722) Ovidiu deosibesce pre Getii nomadi, *male pacati*, de cei tatorniciti, agricoli, *pacati* (*Trist.* V. 7. 10). Cf. despre cei nomadi *Trist.* II. 191, III, 14. 41. Pucin'a insemnetate co punea Getii cei d'in drépt'a Dunarii pre agricultura, resulta si d'in ua legenda, dupo care regele Getiloru Charnabon era inimicu de mórtea lui Triptolemu, care intrase in serviciulu Cererei spre a invetiá tóte popórele sa traiasca cu cultura griului. (C. I. Hyginus, *Astronomicon*, 2, c. 14.

(723) *Expedit. Alex.* I, 2.

(724) Suidas s. v. Βωτίαις. καί τινων βωτίαις ἐφεστώτων. *Fragm. Hist. Graec.*, IV, 374.

(725) *Colonne Trajane* ed. Fröhner pl 142—143.

(726) Id. pl. 159—160.

(727) Totu asia Waitz, *Deutsche Verfassungsgeschichte*, I, p. 17, Kiel 1844, despre cetatile germane indicate de Ptolemeu

Digitized by Google

precum au sustinutu altii, pre temeiulu acelorasi versuri, — cari aru puté se referí la impartirea pamentului intre membrii unui satu, déca presupunemu nasceres unui satu cam in urmatorulu chipu : unindu-se, de esemplu, unu numeru de familii, isi allegéu mai anteiu localitatea unde voiau sa se stabilésca, luau in stapenire vatr'a satului (728) si pamentulu de cultura, primindu fie-care portiunea ce-i era necessara pentru casa, curte, gradina si semenetura ; campulu intregu ilu impartiau dupa calitatile sele in mai multe parti, si acestea la rendulu loru se dividea in altele mai mici, din care fie-care membru primea ua parte, ca proprietate privata, pe candu numai folosintia campului era legata de regul'a generale séu de hotarirea obstiei (729). Asia si la Daci proprietatea a trecutu cá la tóte popórele prin trei fase succesive : *comunala*, *familiala* si *personala*.

§ 48

Tóte semintiele alimentarii cari crescu in climele temperate a trebuitu sa se respandésca de timpuriu in Daci'a, celle mai multe d'in elle putèndu a se socotì cá native pre solulu nostru, ca : meiulu, ordiulu (730) ovediulu (731) fasolea si alte legu-

(728) Populatiunea rurale daca locuia fora indouiala in sate pre marginea riuriloru, mai multu in partea muntósa de catu la campu (Flor. IV, 12 : «Daci montibus inhaerent». Cf. Statius, Theb. I 20 ; Silv. III, 3, 169 etc.). De cate feluri si in ce chipu erau satele organisate nu putemu sci d'in nici-una fontana istorica ; si totusi doue cuvinte pastrate in limb'a nóstra pene astadi ne autorisa intru catu-va a presuppune ca : ideea si ferm'a unui satu mostenescu trebue a le cautá deja la Daci. *Satu* cu tóta perfecta-i asemenare formale cu latinesculu satus, insementiare, semènare, semèntia, plante, generatiune, nému, provine mai lesne dintr'unu cuventu dacu identicu, care traesce anco in graiulu Albanesiloru, fratii buni cu Dacii d'in aceiasi semintie thraca, — prin form'a ṣat, cu intiellesu de satu, *dorf*, *village* (Hahn, *albanesische Studien*, Jena 185.., v. ṣat), dé catu de la *satus*, pentru ca lipsesce absolutu transitiunea logica, séu vre unu casu analogu, in care idei'a de planta, sementia sa se aplice cotra satu, pagus (de la pangere a zidí) séu *vicus* (οἶκος gr. ce insemneadia si casa).— *Moṣtenu* de asemenea se regasesce in cuventulu albanesu *moṣt-im*, betrànu. D'in caus'a permanentei ereditati a proprietatii d'in tata in fiu, in nepotu si stranepotu etc., in totu cursulu vécuriloru, numele de *mosiu* devení la poporulu Romanu ua unitate de mesura fictiva, a carii valóre diferindu dupo fie-care satu, represintá portiunea de pamentu cuvenita cellei a'anteiu persóne d'in care se tragea némulu intregu in momentulu candu s'a fostu intemeiatu satulu. Acésta porti, une de pamentu *mosiulu*, nemicsiorata séu neadaogata in totu timpulu, remanea unitara facia de celle-l'alte némuri partasie la comunitatea agraria, anso in senulu fie-carui nému, ea se sub-multiplicá in litre si dramuri.

(729) Cf. Waitz, op. cit., I, 24.

(730) Ch. G. Heyne, *Opuscula Academica* I (1785), p. 345, 353 seq. 369, 370, 378, 389. Hehn op. cit., 489. Despre beutur'a facuta d'in ordiu — adica despre bere la anticii Egypteni, la Iberii Spaniei, la Liguri, la Phrygi, Armeni, Thraci, Illyri si Pannoni Celti si Germani, vedi pre largu Hehn, op. cit., 125—136.

(731) Theophrast. *h. pl.* 8, 9, 2.— Caton. *de re rust.* 37, 5. Cicero *de fin.* 5, 30, 9. Vergil. *Georg.* 1, 154 ; Ovid. *Fast.* 1, 691 ; Plin. *h. n.* 18, 149. — Galen. *de alimentorum facultatibus* 1, 14.— Cf. Hehn, op. cit., 489.— Heyne, op. cit. I, 379, 380.

Digitized by Google

minose. Diverscle specii de gràu, *frumentum* (732) *triticum* (733), *silico* (734) *secara* séu *brisa* (735) si pasiunele suntu productele prin escelentia alle Daciei; de aceea pre medalii provinci'a Daci'a se representa cu spice de gràu in mane, semnulu abundentiii semanatureloru selle (736). Meiulu, gr. μελίνη, κέγχρον, lat. *milium*, lit. *malnos* —dejá obicinuitu cá hrana—in speci'a numita *panicum* (de unde vine cuv. romanescu parincu si painichiu) in Orientu si Occidentu, servia si Daciloru de alimentatiune sub forma de pane, si mai probabilu in forma de mamaliga (737).— Macinatulu gràului se facea cu rijnitie séu mori de mana (738) a caror'a pétra superióra o invertea in cantece femeile (739) séu sclavii. Fain'a, d'in caus'a imperfectiunei mecanice a instrumentului, nu puté fi curata, ci mestecata cu pamentu si trosnindu in dinti. Este de presuppusu co cu timpulu nu remasese Daciloru necunnoscute morile de apa, intrebuintiate anca de multu in Itali'a. — Instrumentele aratorii nu paru a fi fostu de totu primitive, mai cu séma la Daci, de si nu avemu nici-una sciintia despre elle; plugulu, fie de lemnu, séu de metalu, devenitu ua necessitate dupa ce pamentulu s'a curàtitu de radacini si pietre, iar agricultur'a si-a perdutu characterulu seu nomadicu, accessoriu, trebue sa fi fostu in usu si la Daci, ca si secerile de bronzu si cosele, ce avéu aprópe aceiasi forma ca celle de adi, judecandu dupo celle gasite in Transilvani'a (740). Grànele se pastrau in granare subterane, séu in gropi asia numite

(732) Hehn, op. cit 490—491.

(733) Heyne, op. cit. 336, 341, 355, 380. Hehn, op. cit. 494.

(734) Heyne, op. cit. I 358.

(735) Secara, lat. *secale* séu *sicale*, se numia de Taurinii ligurici *asia* (Plin. h. n. 18, 141) de popórele nórdìles: *roeco, rugr*, do Thraci βρίζα (Galenus, de alim. facult. I, 13 (VI. p. 514 ed Kühn). Cf. despre βρίζα Heyne, op. cit t. I, 359; 360; Hehn, op. cit. 485, 491; De Candolle, *Géographie botanique*.

(736) Asia de esemplu medalia Cohen, *Descript. hist. des Monnaies frappées sous l'Empire romain*, II, Nr. 322—334: Pe reversu DACIA AVGVST PROVINCIA s. c. Dacia pre ua stanca tine unu stindardu cu aquila; la stanga sea unu copillu cu spice de grau in mana; inaintea ei, unu altulu cu ua ciorchina de strugure.

(737) Meiulu constituiá alimentulu obicinuitu allu Iberiloru si Celtiloru (Strabo 4, 2, 1; 4, 5, 5; 5, 1, 12; 7, 5, 4.— Plin., *h. n.* 18, 101. — Caesar, *de bello civ.* 2, 22. — Polybius, 2, 15, 2), allu Mootiloru, Sarmatiloru si in genere allu popóreloru pontice (Plin h. n. 18, 100; Aelian. V. H. 3. 39 eum si in Pannoni'a (Cassius Dio, 49, 36). Poporulu scythicu allu Alazoniloru, locuitori pe langa Hypanis, semená grau, ceapa, usturoiu, fasole si *meiu* (Herod. 4, 17). In Thraci'a se cunnósce regiunea *mancatoriloru de meiu*, Μελινοφάγοι, meiulu ca si ὄλυρα pastrandu-se in granarii subterane (Demosth. de Chersoneso p. 100 ex. Phil. 4, 16).— Cf. Hehn, op. cit. 495—496, 129, 180, 137,— si not'a de mai la vale Nr. 752. La cetatea de pe unu piscu allu malului Prahovei, vis-a-vis de padurea Tinosului. d. Bolliacu in sapaturile ce a intreprinsu in 1869 a gasitu si ua mica cantitine de meiu carbonisatu. Vedi *Trompetta Carpatiloru*, 1869, Iulie 2/15 Nr. 740. De asemenea la Vodistra in jud. Romanati. Vedi *Trompetta Carpatiloru*, 1876, Iunie 27. Nr. 1255. — Grane carbónisate s'a aflatu si la Tószeg langa Thiss.

(738) Cf. Hehn, op. cit. 493.

(739) Ovidiu, *Ex. Pont.* III, 8, dice despre femeile gete: «Femina pro lana Cerealia manua frangit.»

(740) Vedi tab. lit. D, fig. Nr. 16 si 17. Idem, cap. XII.

Digitized by Google

seiroi (*siros*) (741) cum se obicinuesce pene adi in Tiar'a-Romanésca (742), Ungaria, Russia sudica, Ispani'a si siurea. (743)

Vitia, allu carui productu jucá unu rolu asia de insemnatu in religiunea geto-daca a lui Dionisos-Sabazius, si a carii cultura se respandi din Syria in Asi'a-mica, la Lydieni, Phrygieni, Mysieni si altii, si apoi in Europ'a (744), era cultivata in Dacia,

(741) **Carro**, *de re rust.*, I, 57 : «Qaidam granaria habent sub terris, speluncas, quas vocant σιροὺς, ut in Cappadocia, ac Thracia.» — **Plin.** *h. n.* XVIII, 73 : «Utilissime tamen servantur in scrobibus, quos siros vocant, ut in Cappadocia et in Thracia » Cf. Q. **Curtius**, *Hist. Alexandri*, VII, 4.— **Tacitu**, *de mor. germ* 16. — **Demosthenes**, *de Chersoneso* p 100 ex. Phil. 4, 16. Asemeni gropi se facéu adunci pene la 2. 5 metri, se ingradéu cu nuele, séu se ardéu peretii spre a se intarí la focu, cum ne arrétta gropile de la Lagerdorf (Mitth. der Centr Com. 1867, LXI) cum si celle d'in Croati'a si Ungari'a de susu.

(742) **I. Ionescu**, *Lectiuni de agricultura*. p. 142.— La Cordareni, judetiulu Dorohoiu, plasa Prutulu-de-susu, se afla nisce gropi asia de vechi, in catu, candu se intampla a se cufundá verinna, se gasesce pe jumetate plina cu cóje de semintie de meiu Vedi A. **Odobescu**, *Notitie despre localitatile insemnate prin remasitie antice in districtulu Dorohoiu* in *Monitorulu oficiale*, 1871 Nr. 152, p. 827.

(743) **Reynier**, *Be l'économie publique et rurale des Celtes*, p. 427. — **Schaves**, *La Belgique et les Pays-Bas* I. p. 59. **Le Grand d'Aussy**. *Hist. de la vie privée des Français*, 2 ed. I, p. 26. — La Spanioli se conserva pene adi numele de *silos* cu aceiasi insemnare. Cf. **Roesler**. *das Vorrömische Dacien*, Wien 1864.— D-lu Hasdeu (Istoria Critica, ed. II, t. 1, p. 233—241) admitiendu unu felu de solidaritate intre *siri* si intre sistem'a immormentariloru suterrane in forma de putiuri» alatura cuventulu unguresca *şir* «unu pretiosu restu retacitu pene in dilele nóstre d'in vocabularulu tracicu (!)» cu insemnare de gropa, si mai in specie de mormentu, de romanescele *siroada*, care va se dica ua cada, cuveau, si de *şirimpîu*, canalis aquarius, apeductu, eruga, «ua serie de notiuni tóte forte apropiate (!) de ideia unui granaru suterranu» si cate-si-trele apoi de arménulu *şirim*, gropa si mormentu, si de sskr. *sirâ* séu *çirâ*, cofa, séu unu vasu in forma de tubu «ceea-ce este identicu cu romanulu siroada». Si in acestu chipu «o sa avemu ua galleria «etimologica destullu de bogata pentru a puté urmarí originea sirului thracicu, pe care Daco-«Getii avendu-lu sub diverse forme dialectice de *şira*, *şirim*, de acollo au trecutu la Români *siróda* «si *şirimpîu*, iara prin Români la Unguri *şir*.» D-lu Hasdeu intemeiatu pre acestu fellu de etymologii, nu se indouesce «co arheologia nu va intardia a descoperi si *putiuri mormentare*» preistorice in Romani'a ! Cu tóte acestea, σιρός nu este unu cuventu cu certitudine thracicu, si chiaru de aru fi, ellu nu are nici ua legatura cu *şiróda* si *şirîmpâu*. *şarampáu* séu *şorompâu* pe care reu d-lu Hasdeu ilu scrie şirimpîu, spre a vedé in prima parte pe pretiosulu dacicu *sir* si armenesculu *sirim*, iar in partea-i finale radical'a *pîu* cu insemnare de apa, de la sskr. *pivâ-mi*, a bé etc. Si apoi significatiunea propria a lui *şarampâu* séu *şorompau*, cuventu imprumutatu de la maghiarulu *sarampó*, *sorompó*, *soromp*, barriera, cumpana, turc. *charâmpo charampo*, palisada, ingradire de pari, (Cf. **Cihac**, *Dictionn. d'etymologie daco-romane*, sub. v.) este togmai cea d'in urma : tierusi, stoboru de gardu; comp. si croatulu si serbulu *şarampov*, unu fellu de fortificatiune; si prin urmare, nu e locu de amestecatu tierusii cu gropile de griu si cu putiurile mormentare preistorice. Este curiosu a esplicá cuvintele maghiare d'in limb'a romana prin fictive resturi dace in cea maghiara, si intemeiatu pre elle, a scrie apoi intr'ua *Istorie Critica* paragrafe cá : *Granarele si morminiele suterrane in Daci'a !...*

(744) Vedi **Hehn**, op. cit., p. 63—84.

Digitized by Google

deja inainte de Deceneu (745). D'in plante textile vomu cità canep'a (746) si inulu (747) cari serviau nu numai dreptu hrana dér si pentru imbracaminte. Herodotu observa anume, vorbindu despre obiceiulu Scythiloru de a se curatí, dupo ce s'au intorsu de la immormentare, cu aburulu esitu d'in semintile de canepa aruncate pe pietre rosite la focu (748), co Thracii in genere sciau sa tiesse asia de bine produsele acestei plante, in catu cu greu se puté deossebi hainele de canepa de celle de inu (749). Afara de haine, ei fabricau si alte stofe, ciarsiafuri, tistimele, corturi si plase, veluri, fringhii, etc. (750). — D'in legume amintimu usturoiulu (751) cép'a (752), alimentu si in acelasi timpu condimentu essentialu allu bucatariei saracului, si lintea. (753)

(745) **Strabo**, VII, 3.— Cf. **Hehn**, op. cit., p. 508.

(746) Canep'a necunnoscuta in Greci'a pre timpulu lui Herodotu (4, 74) era in usu la Scythi, la semintiile medo-persice, si s'a introdusu in Europa d'in Bactria si Sogdiana, d'in regiunea capica si a Aralului. Vedi **Humboldt**, *Ansichten der Natur*, 3 ed. partea 2, p. 64.— **Hehn**, op. cit. 168. Scythii o procurara Thraciloru, prin cari apoi se respandí printre Greci, si de la acestia in Sicilia si Italia.

(747) **Grisebach**, *Spicilegium*, 1, p. 118 dice despre inu; «*sponte crescit in Macedonia Thraciaque omni.*» Cf. **Hehn**, op. cit. p. 144—167.

(748) **Herodotu**, IV, 73 seq. Cf. **Hesych.** κάνναβις· σκυθικὸν θυμίαμα ὃ τοιαύτην ἔχει δύναμιν ὥστε ἐξικμάζειν πάντα τὸν παρεστῶτα. Acestu obiceiu amintesce haschischulu adica ametial'a prin un extractu d'in *canabis indica* ce se useadia la Orientali.

(749) **Herodotu**, IV, 74: «Cresce si canepa in acea tiarra (in Scythia); ea semena forte ca inulu, nu mai co este mai grósa si mai mare. Prin acésta, cu multu ilu intrece. Asta planta cresce de la sine si semenata, si dintreusa Thracii facu haine, cari semena atatu de multu celloru de inu, si déco nu este ciue-va tare cunnoscetoru, abia aru cunnósce déco suntu de inu séu de canepa; iaru cine nu aru fi vediutu canepa vre-ua data, le-aru crede ca suntu tiesseturi de inu.»

«Ἔστι δὲ σφι κάνναβις φυομένη ἐν τῇ χώρῃ, πλὴν παχύτητος καὶ μεγάθεος τῷ λίνῳ ἐμφερεστάτη. ταύτῃ δὲ πολλῷ ὑπερφέρει ἡ κάνναβις, αὕτη καὶ αὐτομάτη καὶ σπειρομένη φύεται, καὶ ἐξ αὐτῆς θρῆϊκες μὲν καὶ ἕματα ποιεῦνται τοῖσι λινέοισι ὁμοιότατα. οὐδ' ἄν, ὅστις μὴ κάρτα τριβων εἴη αὐτῆς, διαγνοίη, λίνου ἢ κανναβός ἐστι· ὃς δὲ μὴ εἰδέ κω τὴν καννάβιδα, λίνεον δοκήσει εἶναι το εἷμα.»

(750) **Hesychius** s. v. Κάνναβις: ἔστι δὲ φυτόν τι λινῷ ὅμοιον· ἐξ οὗ αἱ Θρᾷσσαι ἱμάτια ποιοῦσιν. «Canep'a este ua planta ce are ore-ce asemenare cu inulu. Femeile Thraciei facu d'intr'ensa vestminte.»— Despre asemeni fabricate la popórele antice vedi **Hehn**, op. cit. p. 145 seq.

(751) **Hehn**, op. cit. p. 181.

(752) Se pare co la Thraci cépa era d'in toti timpii hran'a indispensabile a poporului, déco credemu Comicului care descriindu ap. Athen. 4. p. 131 obiceiurile de la nunta alle Thraciloru, dice co la cassatoriá lui Iphikrates cu fiica regelui Kotys, nouii-insurati, printre alte pretiósse daruri primira si unu borcanu cu ghiatia, ua gropa cu meiu si ua óla nalta de 12 coti plina de cépa:

χιόνος τε πρόχουν κέγχρων τε σῖρον
βολβῶν τε χύτραν δωδεκάπηχυν.

Proba co cép'a alcatuiá unu alimentu si dupo cucerirea Daciei este ua tabla cerata gasita in 1855 la Verespatak, unde se indica pretiulu ce a costatu unu ospetiu datu in ajunulu lui antaiu Maiu; printre alte lucruri da mancare, se afla si sarea si cépa «salem et cep(am)». Vedi C. I. L. III. c. XV.—Alazonii si Kallipidii d'in giurulu Olbiei la marea-négra cultivau anco d'in timpulu lui Herodotu (IV, 17) κρόμμυα καὶ σκόροδα, cépa si usturoiu.

(753) **Hehn**, op. cit. 187 seq.

Digitized by Google

§ 49

Pre langa agricultura, si in unele regiuni mai pre susu de agricultura, venea crescerea viteloru si pastori'a. Getii fiindu mai toti callaretii ἱπποτοξόται, se intiellege importanti'a ce se da perfectionarii rasei equine. Hergheliile de cai alle principiloru scythi si geti erau renumite. Regele Philippu, tat'a lui Alessandru cellu Mare, luâ numai de la gurele Dunarii 20,000 iepe allese, pe cari le trimise pentru prasila in Macedoni'a (754). Celtii Dunareni de asemenea lasara in urma-le ua rassa forte frumósa si renumita de cai celtici (755). D'in contra se pare co la Sigynii d'in Temisian'a caii descrisi de Herodotu (756) cá avendu perulu lungu de 5 degete, cá fiindu cîrni si asia de mici in catu nu putéu tine unu calaretiu, — remasesera in starea primitiva, si chiaru degenerasera cu totulu (757). Boii erau intrebuintiati in specialu pentru munca campului si pentru transporturi, iara caii numai pentru calaritu (758). Vacile le tinéu pentru lapte de care facea mare consumatiune in stare próspeta, si mai mare anco in stare de casiu, de brinza sarata (759) si untu (760). Oile, in ins mnatu numèru isi gaséu unu nutretiu indestulatoru pre munti, — de unde tómn'a se scoborá la campii si adapostu pentru a se reintórce cu primavér'a. Mai multu póte de catu branzeturile de totu felulu si carnea, lan'a oiloru era pretiósa, intr'ua epoca candu bumbaculu nu se cunnoscea, si candu inulu si canep'a, singurele materii de intrebuintiatu pentru confectiunea stofeloru de imbracaminte, nu

(754) **Iustin.** 9, 2, 6 : «(a Philippo) viginti milia nobilium equarum ad genus faciendum Minacedoniam missa.» Cf. **Vopisc.** *Prob.* 8.

(755) «Equarum celticarum» Hist. Aug. *Claud.* 9.

(756) **Herod.** V, 9. **Strab.** XI, 11, 8.

(757) Cf. **Hehn**, op. cit. p 38.

(758) **Varro** 2, 5, 10 dice despre boi : «albi in Italia non tam frequentes, quam qui in Thracia ad μέλανα κόλπον, ubi alio colore pauci » Asta rasa de boi fusese adusa de Scythi in Europa. Cf. **Hehn**, op. cit. p. 413, si 40.

(759) **Schafaric** *Slowanské starozitnosti,* Praha, 1837, p. 350, tine *urda* si *bransa* dreptu cuvinte dace, fora nici-ua argumentatiune. D-lu Hasdeu, *Columna lui Traianu*, 1874 p. 105—106, deduce brînza d'in sskr gô-rasa, lapte grosu, de la gô, vaca, rasa, sucu, care aru fi trecutu in *bô-rasa ;* iaru urd'a o esplica prin radical'a indo-europee *rud*, zend. *urud* — a curge. Vedi contr'a unoru atari etymologii **Schuchart**, *Litterarisches Centralblatt*, 20 marte 1875, p. 382; Idem *Zeitschrift für Romanische Philologie*, 1877, t. 1, p. 481—84. A. de Cihac, *Convorbiri literare*, IX, 350—359.— Idem, *Dictionnaire* II 28, 537.

(760) Despre untulu la Scythi — cari ilu numia in limb'a loru βούτυρον (Hippocrat. de morbis 4, 20) vedi Herodotu 4, 2, — Hippocr. l. c si *de aere*, Aeschylus fr. 192. — Thracii de asemenea sciau sa prepare untu. Deja Hecatäus dice despre Thracii Paeoni de langa Strymon ca «ei se ungu cu unu felu de oliu scosu d'in lapte». Athen. 10, p. 447 : ἀλείφονται δὲ ἐλαίῳ ἀπὸ γάλακτος.— Poetulu comicu Anaxandrides (olymp. 101—108) vorbesce despre ospetii cu perulu vîlvoiu si *mancatori de untu* de la méss'a regelui thracu Kotys Vedi Athen. 4, p. 131 :

δειπνεῖν ἄνδρας βουτυροφάγας
αὐχμηροκόμας φυριοπληθεῖς.

Despre untu vedi **Hehn**, op. cit., p. 137—143.

Digitized by Google

putéu sa apere de frigu pre locuitorulu unei clime humede si rigurósse. Velintiele si covórele de lana, pisl'a d'in care se fabrică *saga* si alte haine, suntu totu asia de vechi ca si aparitiunea primeloru vestminte in tiarr'a nóstra. — Carnea de porcu alcatuiá unu nutrimentu esentialu allu Daciloru, — si dupo cucerire, — si allu colonistiloru, — nu numai in stare próspeta, déra si sarata, cá slanina si siunci, cu care se facea unu comerciu insemnatu. Marimea porciloru d'in Daci'a trebue sa fi isbitu pre Románii cei obicinuiti cu speci'a mica, subtire si delicata a porciloru negrii d'in Emili'a si Umbri'a. Caprele, numeróse ca si astadi; d'in pelea loru si d'in a boiloru se fabrică burdufele intrebuintiate atunci cu deosebire la transportulu liquideloru (a vinului mai alesu), cum si a calatoriloru peste riuri, in lipsa de poduri. Omenii cari se ocupau cu aceste transporturi si cu fabricarea burdufeloru se numiau, dupa cucerire, *utricularii* séu *utriclarii*, (de la *uter* burdufu) si proba co in Dacia ei erau la mare consideratiune, suntu inscriptiunile cari mentioneadia unu templu propriu allu collegiului Utriclariloru dedicatu dieitii Nemesis (761) supranumita póte si Adrastea (762).

Femeile se occupau si cu inmultirea passeriloru domestice, gasca, gaina, ratia (763) sociele nedespartite in toti timpii alle omului sedentaru si alle triburiloru cutrieratóre; asemenea si cu crescerea albineloru, alle caroru faguri de miere formá unu articolu allu comerciului si allu economiei casnice. (764)

Afara de viati'a pastorale si agricole, care formeaza ua minunata preparatiune de resboiu, venetórea jucá unu rolu insemnatu in esercitiile Getiloru si Daciloru, ea fi-

(761) C. I. L. III, 1547, inscriptiune aflata la Marga (Pons Augusti) in apropiere de Portile de Feru:

DEAE. NEMESI
ABL. DIOGENES
ET. SILIA. VALERIA
PRO. SALVTE. SVA. ET
FILIORVM. SVORVM
MATER. ET. PATER
EX. VOTO. A. SOLO
TEMPLVM. EX. SVO
FECERVNT. COLLE
GIO. VTRICLARI
ORVM

(762) C. I. L. III, 944, descoperita la Mikhaza, nu departe de versarea Nyaratului in Muresiu:

INH D D
ADRASTIAE
COLLEG
VTRICLARIORVM

«In honorem domus divinae Adrastiae, collegium utriclariorum»
Despre Adrastea vedi **Strabo** *geogr.* 575. 586. 588.
(763) **Hehn**, op. cit. 323—325.
(764) **Herodotu**, V, 10. **Aelianus**, *De natura animalium*, II c. 7.

Digitized by Google

indu nu numai ua placere, ci si ua necesitate de aparare contr'a animaleloru selbatece (765) d'in muntii si padurile Daciei. (766)

§ 50

Se scie cata legatura strinsa are architectur'a cu institutiunile politice si religióse, cu obiceiurile nationale si alle administratiunei interióre alle unei tierri. Asupr'a acestoru institutiuni ansa la poporulu dacu vediuramu co marturiile scrise lipsescu cu totulu, cum nu mai pucinu si asupr'a architecturei dace. Dara acésta nu puté luá ua desvoltare originale si independenta de inriurirea esterna — la unu poporu care nu erá destinatu a produce de a dreptulu artisti, coci insesi orasiele dace nu puté sa se desvolte, atatu d'in caus'a feodalitatii unei nobilimi militare si territoriale stapeniudu mosii intinse, pre candu multimea populatiunei data la pastorie si munc'a campului, locuiá in sate resipite prin munti si déluri, — catu si d'in acea co orasiele dace, cá alle mai tuturoru popóreloru barbare in simtiulu classicu allu cuventului, nu erau formate de acea associatiune religiósa si politica a familieloru, pe care se rezemá la rasele gr. co-latine, constitutiunea pururea vioaie si puternica a cetatii. Cu acést'a nu voimu a dice co Daciloru le lipsea unu inceputu de arte, corporatiunile de constructori indigeni destoinici ca sa cladésca niste locuintie simple séu ziduri rude in giurulu orasieloru; anso ingineri si architectii cu maestri'a ce ne lasa a intrevedea fortaretile si edificiile de pre basso-relievurile Columnei Traiane, cu greu este a presuppune ca sa fi fostu chiaru Daci. Si pentru acést'a avemu marturi'a deslusita a lui Dione Cassius co Decebalu chemase architecti si ingineri d'in Rom'a, si co se 'ndétorá chiaru prin tractatu imperatulu Domitianu a-i procurá asemeni maestri. Amu arrettatu deja co architectur'a militara a Daciloru este in mare parte romana, unele cetatiui parèndu a fi fostu copiate intogmai dupo modelulu cetatiuieloru romane (767). Blockhausele asemenea suntu construite *ritu romano.* (768)

In architectur'a civile suntemu mai multu inclinati a cautá artea propria daca. Column'a ne representa, càndu simple colibe facute cá pichetele graniceriloru române,

(765) Cf. **Hasdeu**, *Columna lui Traianu*, 1875 p. 97, despre zimbru in Daci'a.

(766) **Aristotele**, H. A. 9, 36, 4 rapporta co in regiunea Thraciei numita Kedreipolis (ἐν δὲ Θρᾴκῃ τῇ καλουμένῃ ποτὲ Κεδρειπόλει; in scrierea de *mirab. auscultat.* 118 se citesce : Θρᾴκῃ ἡ ὑπὲρ Ἀμφίπολιν; Cf. si Pliniu h. n. 10, 23) se venéza passerile prin curui domesticiti, cari luandu in góna passerile, le facu a se pune pe pamentu, unde venetorii cu prajini le omóra séu le prindu. Déca acésta era ua inventiune a Thraciloru, si déco era cunnoscuta Getiloru si Daciloru (cum crede W. Schmidt, in Arch. des Ver. Siebenb. land. N. F. IV, 1 p. 42) nu se póte sustine cu sigurantia. Despre acelasi obiceiu la Indieni si Egypteni vedi Ktesias ap. Photius, si Aelian N. A. 4, 26; 5, 36. In Thraci'a Celtii invetiara venetórea cu passeri rapitóre, si o facura cunnoscuta apoi Germaniloru si altoru popóre. Vedi **Hehn**, op. cit, p. 327—332.

(767) Vedi mai susu, cap. XI, § 12.— Partea arhitecturale de pe Columna representa óre-cari analogii cu figurile de traditiune antica alle unei scrieri a lui Apollodoru asupra artei de a incongiura cetatile. Vedi acestu tractatu in *Mathematici veteres* ed. Thevenot.

(768) Vedi tabell'a lit. T, fig. Nr. 7.

Digitized by Google

de scanduri, cu unu coperisiu cu doue stresini, asiediate pre trunchi de arbori taiati in muchii si infipti in pamentu (769), càndu casciore patrulatere de lemnu, cu ua feréstra d'assupra usii, imprejmuite de uluci formate d'in blani retezate piedisiu la vèrfu, intogmai cum se vede pene adi la curtile locuintieloru nóstre muntenesci (770); candu, in fine, orasie cu constructiuni pre unu planu mai modernu, ansa de unu caracteru localu (771) cu turnuri rotunde ce au ferestre si acoperisiulu conicu terminatu intr'unu verfu (772), cu cladiri de pétra cubica in colonade si frontone de stylu greco-romanu (773), cu edificii publice remarcabile, palate si donjone (774). Aceste d'in urma ne indica orasiulu regescu, capital'a regatului lui Decebalu, in care regele trebuiá negresitu sa aiba, ca si regii Macedoniei (775), unu mare edificiu, ua casa regale, Βασίλειον, destinata a serví cá locuintia suveranului si curteniloru sei, si care probabilu era oper'a mesteriloru streini mai alesu greci, obicinuiti in totu timpulu a lucrá prin tierrile semi barbare, in Macedoni'a, Thraci'a, Scythi'a, atrasi de avutiile puterniciloru monarchi (776).—Este adeveratu co hypothesa nu se 'ntemeiadia pe vre ua marturie positiva si directa, ci numai pe unu faptu particularu : aflarea de monogramme si litere grecesci pre petrele din zidari'a daca de la Gradistea (vechi'a Sarmizegethus'a (777), cum si unele edificii dace pe Columna Trajana, cari amintescu de siguru architectur'a gréca modificata póte dupo unele obicinuintie locale; — insa chiaru si in lips'a acestor'a — vorbescu faptele generale ce suntu de luatu ín séma mai allesu in conditiunile vietii civile la antici. (778)

Catu despre architectur'a religiósa a Getiloru si Daciloru nu este fora interesu a a-

(769) Tabell'a lit. T, fig. Nr. 1.— Tabell'a II. — Fröhner, Col. Traj. pl. 79—81.

(770) Tabell'a lit. T, fig. Nr. 1, 6.— Tabell'a V.

(771) Tabell'a lit. T, fig. Nr. 3; tabell'a lit. S. fig. Nr. 2, 3, 6.

(772) Tabell'a lit. T, fig. Nr. 4; tab. lit. S. fig Nr. 3; tab. VIII.— Col. Traj. ed. Fröhner, pl. 143—144.

(773) Tab. lit. S, fig. Nr. 1; tab. lit. T, fig. Nr. 2.

(774) Col. Traj. ed. Fröhner, pl. 154—155. — Ecce plansiele d'in editiunea d-lui Fröhner, unde se representa orasie si case isolate alle daciloru : pl 118—120; 70; 105; 143—144; 145—151; 154; 155; 74—75; 76; 79—81; 50—51.

(775) **Heuzey,** *Un palais grec en Macédoine,* Paris, 1872.

(776) Anco d'in timpulu lui Homeru mesterulu grecu, τέκτων, se ducea voiosu d'in tiarr'a sea, ori-unde 'lu chemá regii d'in tierri departate. (Homer, Odysea, c. XVIII v. 382 seq.) Pentru Macedoni'a avemu marturi'a anticitatii co regele Achelaos, chemase la palatulu seu intre alti ómeni insemnati cá Agathon, Choerilos si Euripide, chiaru si pre cellu mai mare pictoru d'in acellu timpu, pre Zeuxis, insarcinandu-lu a-i decorá palatulu seu, (Aelian, h. v. XIV, 17; Cf. Plin., h. n. XXXV, 36). Titu-Liviu vorbesce asemenea de palatulu celebru de la Pella allu regiloru macedoni.— Aru fi de presupusu co si in Daci'a cu inceputulu epocei de regenerare si de marire a statului intreprinsa de Boerebiste si colegulu s u Decenen, lucrarile de zidarii, fortificatiuni de orasie, constructiuni de drumuri, temple, etc cata a fi fostu direse de artisti capabili veniti d'in Greci'a póte cu cét'a loru de lucratori.

(777) **Ackner,** in *Archiv des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde* I, 1844, p. 18 seq. *Reisebericht über einen Theil der südlichen Karpathen.* — Cf. mai la valle cap. XII.

(778) **Fustel de Coulanges,** *la Cité antique.*

Digitized by Google

mintí textulu rapportatu de Macrobiu (779), co Thracii inaltiau lui Bacchus-Sabazius — identicu lui Zalmolxis — sanctuare in forma de *rotonda*, cu ua deschidietura in midiloculu coperisiului. Faptulu pare insemnatu, caci forma rotunda, cerculu, avé pentru antici unu caracteru symbolicu si sacru, standu in relatiune cu cultulu vetre si cu constitutiunea religiósa a cetatii greco-romane. Asemenea altare circulare se aflá in mai multe parti alle Greciei, la Mantinea (780), la Athena (781), la Delphi, la Epidauru (782), la Sparta (783) la Samothrace (784) cum si la Rom'a (785). In Pisidia aprópe de Sazak s'a descoperitu chiaru unu altaru circularu care representa pe un'a d'in fetie o femeia, si pre alt'a unu sierpe cu mari buce, παρείας ὄφις, — emblem'a lui Sabaziosu — ceea-ce nu lasa indouiala co altarulu circularu se tineá de cultulu sabazicu. (786)

§ 51

Remane sa arretàmu procedeele de constructiune si materialele usitate de Geti si Daci.

Vitruviu presuppune co la originea civilisatiunei tóte popórele a trebuitu sa construiasca locuintiele loru cu stalpi verticali legati impreuna cu craci de arbori séu cu noroiu, si coperiti de trestie si de f undie; astu-felu de acoperisiu apoi se intarea cu pamentu; ellu adaoga co este lesne a'si face cine-va ua idee de atari constructiuni primitive vedèndu cea-ce se obicinuesce anco in timpulu seu (finele primului secolu dupa Chr.) in Galli'a, Ispani'a, Aquitani'a si Lusitani'a (787). Assemeni colibe luau in partea superiora form'a unui cylindru in reliefu, precum se póte vedé pre Columna Antonina si in datele scriitoriloru Greci si Romani. Anume cea d'anteiu ne presenta casele Marcomaniloru si Quadiloru compuse de gardu legatu in rescruce cu fringhii inodate, si in forma de cylindre cu coperisiulu bombatu, fora ferestre, si cu usia rectangulara. Casele Celtiloru le descrie Strabo (788) co erau de forma circulara θολοειδεῖς, facute d'in scanduri si nuelle impletite, ἐκ σανίδων καὶ γέρρων, co-

(779) I, 11.

(780) **Pausanias**, VIII, 9 5.

(781) Idem I, 5, 1.— **Pollux**, VIII, 155. — **Andocid.** I, 45.

(782) **Vitruviu** VII.— **Pausanias** II, 27, 3.

(783) *Pausanias* III, 12, 10.

(784) Gustave Deville si Coquart au descoperitu in Samothraca unu forte frumosu templu rotundu, a carui fundatiune se atribue unei princese macedone, fiica primului Ptolemeu. Vedi *Archives des Missions scientifiques et littéraires*, II série, t. IV, p. 253. — D-lu Heuzey, *Un palais grec en Macédoine*, p. 28, amintesce anco si insemnatulu edificiu circularu numitu Philippeion facutu de regele Philippu, si descrisu de Pausanias, V, 20, 9.

(785) Templulu rotundu allu Vestei, unu felu de tholus. **Ovid.**, *Faste*, VI, 19.

(786) *Bulletin de correspondance hellénique*, I p. 369.

(787) **Vitruviu**, II, 1.

(788) IV, 4, 3. Cf. idem, VII, 1, 3.— **Iordanes**, 2 : «virgeas habent casas, communia tecta cum pecore, silvaeque illis saepe sunt domus.» — Iar despre Slavi, vedi **Procopiu** *de bell. goth.* 3, 14.

Digitized by Google

perisiulu loru immensu de paie séu trestie inchipuindu nisce cupole. Acestu modu de constructiune primitiva se constata la tóte popórele locuitóre in regiunile paduróse; acolo insa unde materialulu de cladire lipsea, in nemarginitele steppe, locuintí'a omului era carravan'a pe patru séu siese rote, cladita ca si o casa ὥσπερ οἰκήματα (789) adeverata casa mobila, casa pe róte, ἁμαξοφόρητοι οἶκοι, pre cum numesce Pindaru carrele Scythiloru nomadi. — Getii, anume cei cutrieratori prin baraganele Romaniei resaritene pene la Dnistru, cata sa fi avutu intr'unu timpu asemeni locuintie, imprumutate de la vecinii loru Scythi si Sarmati; pe candu in regiunea mai apuséna a tierii, traiau ca si Dacii in case de gardu cu patru pareti si cu ua feréstra d'asupra usiei, cum le vedemu inchipuite pe Columna Trajana. Se intiellege co d'in aceste fragile cladiri nimicu nu puté ajunge pene la noi, cum observa si d-lu Boliacu: «Locuintiele Daciloru prin cetati fiindu numai facute de lemnu, au trebuitu sa putrediasca cu deseversire. Caramid'a si cimentulu au fostu absolutu necunnoscute de Daci; caramid'a si cimentulu loru era numai bloculu uriasiu, monolithulu, ca sa me exprimu astu-felu, care constituiá murulu cetatii, si acestu modu de facere de caramida si de cimentu intrebuintiatu de va fi fostu si la faceresa locuintieloru private, se confundá in derimaturile cetatii. Pene asta-di in ver'o patru cinci cetati in care amu sapatu n'amu pututu gasí nimicu care sa-mi póta spune ca este unu perete de locuintia privata» (790). — Cu timpulu anso, pe langa colibele strimte de lemnu si pamentu argilosu si coperite cu siovaru, se construí altele mai solide, d'in piatra bruta, fora varu séu cimentu (791), si numai tardiu, gratie inriuririi civilisatiunei greco-romane, Dacii ca si Celtii invetiara a face o temelie de pétra pe pamentu, si a taiá regulatu pétr'a.

Amu vediutu dejá cu ce intentiune de soliditate ei concepéu si esecutau zidurile celle mari pentru apararea cetatiloru, la cari ziduri anso lipsea mestesiugulu, caci lemnulu si hum'a inlocuiau in launtru — pétr'a, intrebuintiata numai la pardosél'a zidului. Resturile, marturii visibile ajunse pene la noi, din aste zidarii, suplinescu tacerea texteloru. Asia, la Gradistea (in Transilvani'a, Vallea Hatiegului) intre riurile Valea Alba si Riulu Albu, pre ua cósta inalta de munte sta in fiintia pre ua distantia de 1280—1290 pasi in cercuitu, fortificatiuni de petre lungi aprópe 63 cm. si gróse 31 5. cm. renduite fara cimentu; mai josu uriasie ziduri de forma ziczacka d'in piatra regulatu taiata; pe la midilocu cu unu stratu de lemne spre mai buna intarire; in partea ostica, temeliile unui edificiu rotundu de 90′ in diametru, incongiuratu de unu zidu mare grosu 2½′ si facutu numai d'in petre taiate; de asemenea pe malulu nordicu allu *Vaii Albe*, la *Feçele Albe*, la Cetate (langa Kis-Oklos) la Piatr'a rosie (langa Luncani [792] si la Mejgradu (793) se vedu resturi invederatu

(789) **Hippocrat**, *de aere* etc. 25.

(790) *Trompetta Carpatiloru*, 1869, iulie 8/16 Nr. 740.

(791) **Hehn**, op. cit. p. 122.

(792) **Ackner** *Archiv. für Siebenb. Landesk.* I 2 seq. — **Neigebauer**, *Dacien* 97. — **Gooss**, *Archiv für Siebenb. Landesk.* N. F. XIII, 2, p. 239—240.— Idem, XIV, 108.

Digitized by Google

ante-románe, ce ne permitu a ne face ua idee despre zidurile cyclopeene alle Daciloru, despre orasiele loru intarite pe cari basso-relievurile Columnei Trajane ici si colo le indica.

Caramid'a se pare co n'a fostu cunnoscuta Daciloru, si in genere in tierrile Dunarei midilocie, inaintea Romaniloru (794). Pietrele de zidu erau fara cimentu, — acoperite pe d'in afara cu unu stratu grosu de pamentu argilosu, care se ardea pene ce se facea rosiu pr'in foculu d'in giurulu zidului. La alte cetati dace zidurile se recunnoscu a fi cladite cu pamentu batutu, amestecatu cu paie si nuiele, si asiediatu intre doui pereti de scandure. Palisadele de lemnu perindu prin actiunea focului, pamentulu batutu, intaritu si pirjolitu ne presenta ua massa compacta, cum s'a pututu constatá la Tinosu, jud. Prahov'a (795), la Nedati pre malurile Vedei si la vre-ua alte patru cinci cetati cercetate de d. Bolliacu. Cassele d'in intrulu cetatiloru, ca si turnurile si donjonele ce se vedu pre Column'a Trajana fiindu anso celle mai multe construite cu materialu lesne de arsu, d'in lemne si scanduri, nu este de mirare déco celle peste patru-dieci orasie cunnoscute in Dacia, n'au lasatu mai nici-ua urma, róse fiindu de dintele timpului, si abia déco ici si colo se mai regasescu barnele si blocurile de pamentu intarite prin focu, si purtàndu anco semnele ingradelii sapate pre densele.

§ 52

Despre olari'a daca nici-unu anticu nu ne-a lasatu vre-ua mentiune. Déco ne rapportàmu la obiectele de lutu, óle, vase si hàrburi descoperite in diferitele partialle Daciei, avemu specimene destullu de variate de forme si de ornamente (796). Pêne la ce gradu de certitudine se potu elle atribuí Daciloru, si clasificá dupo epoce, vomu arrettá in capitolulu urmatoru.

Despre industri'a metalurgica, orfaurari'a si argentari'a daca, basso-relievurile Columnei traiane ne dau ua idee destullu de favorabile. Studiindu cu atentiune armele cari impodobescu piedestalulu Columnei, invetiatii (797) au recunnoscutu co

(793) **Goess**, *Archiv für Sieb. Land.* N. F. XIII, 237, 293.—**Torma**, *Neue Inschriften aus Dacien* in *Archaeologisch-epigraphische Mittheilungen aus Oesterreich*; herausgeg. von O. Benndorf und O. Hirschfeld, jahrg. III, heft 2, Wien 1879. Vedi pre largu in cap. XII despre urmele de asiedieminte ante-románe, in Daci'a.

(794) Nici Germanii, dupa marturi'a lui Tacitu, (*Germ.* 16 : ne caementorum quidem apud illos aut tegularum usus : materia ad omnia utuntur informi et citra speciem aut delectationem) nu cunnoscéu caramid'a séu cimentulu.

(795) C. **Bolliacu**, *Trompetta Carpatiloru.* 1869, Nr. 739.

(796) Vedi tab. K, L, M.—Idem, *Trompetta Carpatiloru*, Nr. 1137 (20 iunie 1874), cu ua stampa. —Idem, idem, Nr. 1255 (27 iunie 1876). — Idem, *Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde* n. f., XIII, tab. XV.

(797) **Ferdinand de Lasteyrie**, *Essai de restitution d'un des boucliers daces, représenté sur les bas-reliefs de la Colonne Trajane*; in *Comptes rendus des séances de l'Acad. des Inscr.*, juillet-août 1868, Paris. — **Vilh. Fröhner**, *La Colonne Trajane*, ed. Rotschild, Paris 1872, v. I, introduction.

Digitized by Google

elle representa productulu artei nationale a poporului dacu, ua arte care, sub multe privintie, aru avé mare analogie cu artea popóreloru barbare, cu a Saxoniloru, Franciloru, Gothiloru. D-lu Fröhner intemeiadia acésta hipotesa pre marturi'a lui Pausania (798), dupo care faurii de armaturi sarmati au cedau intru nimica artistiloru greci, precum si pre textulu lui Herodotu (799) despre armele Massagetiloru si Scythiloru.

Scuturile ovale séu exagonale erau imbracate cu auru si cu totu felulu de ornamente sculpturale reunite cu gustu si lucrate cu finetia : stelle, semi-lune, rosete, palmete, dinti de lupu, masce de leu, pelte de amazone, foi de edera, corone de lauri, séu bande largi ingradite cu incrustatiuni de sticle séu de grenate (800). Pre tabel'a lit. R se póte vedea unu mare scutu dacu de forma ovale, la centru cu unu feliu de rondella in relievu compusa d'in mai multe cercuri concentrice cu diferite ornamente, d'in cari celle mai esterióre, in forma de pelte. In sensulu axei cellei mari, doue nervure rectilinii avêndu la fie-care latura ua guirlanda compacta de foi de lauru, cu ua curba neregulata, cá unu feliu de elipsa turtita la capêtaie ; iar in sensulu axei cellei mici, unu ornamentu cu doue ramuri incovoiate de forma caracteristica barbara, adeverata ingradire intogmita d'in triunghiuri si patrulatere neregulate, in care póte sa se fi aflatu incrustate sticle séu grenate, pe càndu unu siru de ornamente in forma de colti este dispusu intr'unulu d'in cercurile concentrice, iaru alte doue sire de acelasiu feliu impodobescu ambele lature alle axei cellei mari. Patru palmette symetrice lega partile ornamentatiunei amenduror'a axe.

D-lu de Lasteyrie observa co acésta systema decorativa se intempina pre fibulele anglo-saxone, pre armele lui Childeric aflate in mormentulu d'in Tournay, pre armele descoperite la Pouhans, si pre alte obiecte, si co ea presenta unu amestecu de elemente alle artei classice si alle stylului barbaru, pre care Gothii mai tardiu ilu dusera cu densii in tierrile pre unde 'si au intinsu cuceririle loru. D-sea se amagesce anso stabilindu ipotesea sea despre ornamentele cu petre ingradite dupo pavezele Daciloru, pre identitatea admisa cu eróre de mai multi invetiati Germani si Francesi, intre Geti si Daci, cu Gothii si Deutschii séu Germanii, cari, acesti din urma, suntu considerati de d-lui cá unicii inventatori si practicanti ai orfaurariei ingradite.

Déco cu totu d'in-adinsulu aru fi sa se admita co acele scuturi dace au avutu pe elle asemenea splendide déra fragile ornamente, apoi mai lesne aru fi de crediutu co ei au imprumutatu artea de a le confectioná de la vecinii loru Scythii Tanaitici si Borysteniti, in a caroru tiérra pare, dupo parerea d-lui A. Odobescu (801), a se fi nascutu acea procedare artistica, de unde au imprumutat'o Gothii spre a o practicá

(798) I, 21, 5 : Σαυροματικὸς θώραξ, ἐς τοῦτόν τις ἰδὼν οὐδὲν ἧσσον Ἑλλήνων τοὺς βαρβάρους φήσει σοφοὺς ἐς τὰς τέχνας εἶναι.

(799) I, 215.

(800) **Lasteyrie**, l. c.

(801) *Cunun'a mare de la Nevo-Cerkask*, Bucuresci 1879 p. 116 si 19.

Digitized by Google

si a o respandí prin tóte tinuturile europene, pre unde ei au trecutu ori s'au asiediatu mai in urma.

Coifurile au form'a conica a caciulei asiatice, cu jugularele séu bàerile de barbie largi, aparatorea-cefei cu soldi, si ornamentele sculptate celle mai variate: aripi, palmette, vitia sierpuita, umflaturi alaturate, amoruri séu sgriptiori in fuga (802). Unele din aceste coifuri, si mai cu séma cellu reprodusu pre tab. R la drépt'a susu, au sub rapportulu formei si allu decoratiunei, multa asemenare cu doue coifuri conice descoperite in Franci'a, unulu, intr'unu vechiu bratiu allu Senei, si adi pastratu in museulu Luvrului din Paris (803), si cellu-altu intr'unu cimitiru gallicu la Berru, departamentulu Marnei, adi in museulu St. Germain (804). Primulu, dupo descriptiunea d-lui E. Viollet Le Duc, se compune dintr'ua tichie de arama batuta dintr'ua singura bucata, destinata a acoperí craniulu mai susu de urechi, si avendu ua aparatóre de céfa imbracata cu ua placa de ferru; peste tichie, e asternuta ua sinvitia de feru, si d'asupr'a acesti'a, alta de arama cu ornamente in relievu, iar la verfu, ua parte conica de feru, ce se termina cu unu tubu destinatu a tine crést'a impenata. Smalturi rosii si albe, despartite prin ingradeli de feru forte subtire, si rosete de auru acoperea band'a inferióra, aparatórea cefei, conulu superioru precum si celle doue jugulare; iar pre zon'a intermediara figureadia, suflate in arama poleita cu ua foitia de auru, ramure continue de palme intortochiate, sire de perle si de fire incovoiate, tóte acestea fórte fine si puçinu resarite. D-lu Viollet Le Duc, judecàndu dupo caracterulu de ornamentatiune, procederile de fabricatiune si stylulu ornamenteloru: alaturarea ferului cu aram'a, alipirea ferului si a ferului smantiuitu pe arama, incustatiunea cu fiertura a roseteloru de auru pe aceste smaltiuri, palmele intortochiate, cum si asemenarile coifului cu alte doue séu trei identice arme de pe piedestalulu Columnei Traiane, conchide co atare coifu nu e de admisu a fi de fabricatiune romána, gala, franca séu garmana, ci orientale, apartinèndu vre unei capetenii d'in Orientu venita cu Atila.

Cotu despre coifulu de la Berru gasitu intr'unu mormentu langa unu cadavru ce fusese astrucatu pe carulu seu, d-lu Al. Bertrand, d'in trei ipotese ce s'aru puté face asupra originei lui: originea etrusca, originea indigena galla, si originea séu inspiratiunea orientale, directa-caucaso-danubiana, se pronuncia in favórea cellei d'in urma, caci d-sea regasesce in fabricatiunea acellui coifu, lucrarea d'in ciocanu atatu de obicinuita la Gallii Dunarii; in form'a lui, aprópe form'a coifuriloru conice cu maiugu la verfu si cu ua aparatóre de céfa usióra, representate pre basso-relievurile assyriane din palatulu lui Sargon; in motivele de ornamentatiune alle lui, flórea trifoiata, care sustine palme resturnate, si care s'a semnalatu si pre diadem'a de auru

(802) Tab. R.— Tab. VI.— *La Colonne Trajane*, ed. Fröhner, pl. 7—25.

(803) **E. Viollet Le Duc**, *Casque antique*, in *Revue archéologique* 1862, I p. 225—227.

(804) **Al. Bertrand**, *Archéologie Celtique et Gauloise*, Paris 1876, *Le casque de Berru*, p. 368—383. — Mai vedi despre coifuri **Charles De Linas**, *Les armures des hommes du Nord*, Paris 1869, si **Lindenschmidt**, *Die alterth. unser. heidn. Vorzeit*, Mainz 1864.

Digitized by Google

de la Eygenbilsen, si pre unu vasu descoperitu la Armstein, cum si pre colanele auru din movilele de la Besseringen, aprópe de Trèves (805). Cestiunea asupra u atare arte orientale *indo-caucasice*, si influenti'a ei asupra poporeloru de la I nare, se voru desbate in capitolulu urmatoru.

Dacii pretiuiau si luxulu unelteloru casnice si allu articoleloru de podoba. Column'a Traiana se representa mai multi catîri incarcati cu unu enormu numer vase de argintu si auru de lucratura póte gréca, cari cadiusera in man'a invinge loru. Pre tabel'a G Nr. 15—19 am reprodusu aceste vase, probabilu serviciulu mésa allu regelui Decebalu. Unu altu basso-relievu ne arrétta tipsii incarcate giuvelluri, pe cari unele capetenii dace se grabescu a le oferí imperatului rom pentru scaparea vietii loru. Doue d'in vasele dace de argintu si unu cornu de zim impodobitu cu petre scumpe, fura consacrate de cotre Traianu, in timpulu exped unei selle in Orientu, lui Jupiter Cassianulu in sanctuarulu seu de langa S ucia. (806)

Déro judecàndu dupo abilitatea ce lasa a se presuppune sapaturile ornamentel in auru si argintu de pe coifuri, platosie, scuturi si alte arme, cum si de pe ha tulu cailoru (807), nu se póte dice cu sigurantia co Dacii erau artisti, co orfaura argintari'a, frumósele-arti, cá sculptur'a si pictur'a infloreau intru câtu-va la de asemeni productiuni putèndu sa fie lucrate aiurea, séu si in tiérra, anso de mes streini, atrasi d'in coloniile grecesci de la Marea-Négra, séu d'in alte tierri.

Ori-cumu ar fi, este greu de esplicatu esistenti'a contimpurena a acelloru ar de lucratura atatu de fina si delicata, cu productiunile artei monetare, care se red la nisce barbare imitatiuni dupo staterele grece, séu la unele monede anepigra degenerate, de argintu amestecatu cu mare catatime de arama, reu batute, cu margin nezimtiuite, si pe cari abia déco se recunnósce figur'a séu capulu omenescu, si ty rile animaleloru, adesea abia schitiate. (808)

§ 53

Parte d'in anticele mine de auru si de argintu alle Transilvaniei (809), lucrate de

(805) **Bertrand**, op. cit., 382.

(806) Vedi mai susu cap. XI, not'a 118.

(807) *La Colonne Trajane*, ed. Fröhner, pl. 175.

(808) Tab. H si I.—Vedi si cap. urmatoru.

(809) Urme sigure despre ua esploatatiune antica a mineloru de auru d'in Transilvani'a se constata la Noesiagu (Nagyág) Boitia (Boicza), Ruda, Bradu (Brád) Tiebia (Czebe), Baia de Criș (Kőrösbánya, Altenburg); apoi, spre resaritu, 'a Rosia (Verespatak) Ofenbaia (Offenbánya, Offenburg); in nordu la Rogna-vechia (O-Rodna, Alt-Rodna), si in Banatulu Temisiorei la Sasca si Moldova. Vedi **Sam. Köleseri**, *Auraria Romano-Dacica*, Posonii et Cassaviae iterum, ed. I. Szinyei 1780 p. 1—46. — **Ackner**, *Jahrb. der Centralcommission*, Wien 1856 si 1857. — **Bernhard v. Cotta**, *Ungarische und siebenbürgische Bergorte*, Leipzig 1862. — **Gross**, *Archiv des ver. für siebenbürg. Landesk.* n. f. XII, 1. p. 151 seq.

Digitized by Google

Romani anco d'in primii anni ai cuceririi (810), fusesera fora indouiala utilisate, de si nu intr'unu chipu sistematicu, mai inainte de cotre Daci, dupo cum probédia atatu martoriile celloru antici despre vestmintele aurite si sculele de auru alle Agathyrsiloru (811), despre comorile regelui Decebalu, despre celle cinci milióne de littre de auru, diece milione littre de argintu, fora a mai socotí vasele si alte scule pretióse (812) cadiute in manele Romániloru, dupo cuprinderea Daciei, déro si d'in multimea giuvelleloru de auru si argintu aflate in Transilvani'a si Ungari'a, de cari abunda museele d'in Viena si Pestha, cum si d'in a monedeloru de argintu, ce arrétta in descompunere elemente identice cu alle argintului transilvanu, caracterisatu prin un cantitate mai mare de auru, adesea preste 2 la suta, ce contine.

Nu mai pucinu insemnatu erá aurulu scosu din nasipulu riuriloru aurifere, atatu de numeróse in Daci'a, cá Oltulu (813), Ariesiulu (814), Ampoiu, Muresiu, Somesiu, Sebesiu, Motru, Lotru, Argesiulu, Demboviti'a si alte riuri mai mici cá Pianu, Topologu, etc. (815). Acestu modu primitivu de estractiune, commonu la tóte popórele, e de admisu co nu remasese necunnoscutu Daciloru, si co ei sciau sa se folosésca de avuti'a metalica a tierrii loru.

(810) Se scie co Traianu adusese colonisti d'in Dalmati'a, anume pe Pirusti, ca sa lucredie minele de auru alle Daciei (Vedi C. I. L. t. cerata VIII, VI). Cellu mai vechiu *procurator aurariarum* ce cunnóscemu in Daci'a este M. Ulpius Hermias, unu libertu allu imperatului Traianu, dupo cum resulta d'in urmatórea inscriptiune aflata la Zlagna (Zalathna) si publicata in C. I. L. III, 1312 :

D. M.
M . VLPIO . AVG
LIB . HERMIAE . PROC.
AVRARIARVM . CVIVS
RELIQVIAE . EX . INDVLGENTIA
AVG. N. ROMAM . LATAE
SVNT
SALONIA . PALESTRICE
CONIVNX . ET DIOGENES
LIB. BENEMERENTI FECER
VIXIT . ANN. LV

cesa ce se citesce:

D(is) m(anibus) M(arco) Ulpio Aug(usti) lib(erto) Hermiae, proc(uratori) Aurariarum, cuius reliquiae ex indulgentia Aug(usti) n(ostri) Romam latae sunt. Salonia Palestrice coniunx et Diogenes lib(ertus) benemerenti fecer(unt), vixit annos LV.

(811) IV, 104 : Ἀγάθυρσοι δὲ, ἁβρότατοι ἀνδρες εἰσὶ, καὶ χρυσοφόροι τὰ μάλιστα.

(812) **Ioannes Lidus**, de magistratibus, II, 28 : εὐδαίμων μὲν ἡ χώρα τοῖς χρήμασιν.

(813) Despre aurulu olténu vedi **Bawr**, *Mémoires historiques et géographiques sur la Valachie*, Francfort 1778, in-8, p. 8.— **Sulzer**, *Gesch. d. trans. Daciens*, I, 152—153. — *Ungarisches Magazin*, III, *Beschreibung der österreichischen Walachey*. — **Köleseri**, *Auraria Romana dacica*, ed. Seyvert, Posoni 1780, *Valachiae cis alutanae descriptio*.

(814) Urme antice despre spalarea aurului se vedu la nordu de Muresiu, pre langa Ariesiu si valile sele Lupsia, Bistra, Campenii (Topánfalva) si Vidra. Idem la Pianulu de susu (Oláh—Pian).— Cf. **Gocss**, *Arch. des ver. siebenb. Landesk.*, n. f. XII, 1, p. 153.

(815) Vedi in *Verhandlungen und Mittheilungen des siebenb. Vereins für Naturwissenschaft*

Digitized by Google

Déco si minele de feru románe de la Ghelaru, si celle d'in tinutulu Hatiegulu allu Hunedorei, precum si baile de arama, cariera de marmura de la Bukova (81 si celle de porphiru de la Deva fusesere deja lucrate de Daci, este pucinu probabil pe càndu pentru estractiunea sàrii d'in Ocnele de la Salinae (langa Muresiu, la Fe vintiu) si de la Turda, Clusielu etc., vorbescu invederate urme ante-románe.

§ 54

Despre comerciulu Getiloru si Daciloru cu popórele vecine scriitorii antici nu fac nici-ua mentiune sigura. Monetele anso numeróse aflate mai cu séma in partea sudi a Transilvaniei, monedele d'in timpii diadochiloru lui Alesandru cellu Mare, statuei de auru si drachmele de argintu alle lui Lysimachos regele Thraciei monedele Thraciei si Macedoniei d'in timpii posteriori, alle Egyptului si alle stateloru maritime grec anume alle celloru de pe tiermulu illyricu allu marei-Adriatice cá : Kerkyra, Apo lonia, Dyrhachium, denarii republicei románe, si in fine statere le de auru de l Cyzicu si dariculu descoperite la Galati (817) tóte acestea probédia co relatiunil comerciale ale Daciei pre-romane erau strênse si forte dese.

Afara de Dunare, care in anticitate nu fuse numai fortareti'a natiuniloru civili sate si drumulu principalu urmatu de popórele barbare in mersulu loru cotre Occi dentu, déro si ua insemnata artera commerciale, — la gurele acestui fluviu facèa du-se, d'in adûnca vechime anco, unu comerciu insemnatu cu grane, animale, carn si pesce saratu, miere, céra, sare, lana, canepa, lemne, si sclavi (818), — alte câ

III jahrg. p. 101, list'a tuturoru riuriloru si locuriloru d'in Transilvani'a unde s'a spalatu aur

(816) *Iahrbuch der Centralcommission* 1856, 7.

(817) Vedi mai pe largu in cap. urmatoru.

(818) Despre comerciulu Greciloru cu popórele de la marea-négra vedi **Ukert**, *Skythien und das Land der Geten oder Daker*, Weimar, 1846, p. 257—264. — Grànele mai cu séma alcatuiau artic colulu cellu mai obicinuitu si insemnatu allu comerciului. Numai Athena importá d'in intins'a câm pie dintre gurele Dunarii pene la Hypanis (Kuban) aprópe atat'a gràu catu ea primea d'in Afric'a, Sicili'a, Eubea si alte insule, cum si de la cóstele marii Egee. Demosthene ne spune (*Leptin*, 31 «Gràulu importatu de la Pontulu-Euxinu atinge numai ellu singuru aprópe aceiasi cifra de me dimne catu totalulu cifrei ce primimu de la tóte celle-alte pietie.» Ellu pretiuesce, dupo documente officiale, acésta quantitate la 400,000 medimne, aprópe 207,000 hectolitre. Theophrastu, (*Istoria planteloru*, VIII, 4, 5. Cf. Aristotel, *probleme*, XIV, 2) observa co gràulu d'in nordulu mar negre era renumitu pentru duritatea sea, pastrandu-se multu timpu si nestricandu-se pintr'u drumu lungu. Vedi interessantulu studiu allu d-lui G. **Perrot**, *Le Commerce des Céréales en Attique au qnatrième siècle avant notre ère, Athènes et le Royaume du Bosphore Cimmérien*, *Revue historique* dirigée par mm. G. Monod et G. Fagniez. deuxième année, tome IV, 1877, Paris p. 1—73.— Cómmerciulu cu sclavii nu pare a fi fostu mai pucinu insemnatu. Numele de *Geta* de *Davus* datu forte adesea sclaviloru in comediile antice dintr'ua epoca pucinu posterióra, ar ua proba pentru unii despre originea geta si daca a celloru mai multi sclavi d'in Athen'a, de ori ce obiceiulu de a se designá sclavii cu numile tierriloru de unde ei se tragéu, nu póte fi contestat Asia gasimu : *Thratta*, (femei'a unui thracu, Aristoph., *Viespile*, *Pacea*, *Thesmophor*). Lidi *Phrygius*, *Syrus*, *Cilix*, *Mysis*, *Dorias*. Probabilu *Geta* insemneadia unu sclavu d'in natiunea G

Digitized by Google

puméu Daci'a in communicatiune cu peninsul'a balcanica : cea care incepe de la Castolaci, trecèndu prin vallea Moravei, urcá muntele Hemus pre la Sophia, si prin actual'a Rumelia si Macedonia ducea la Saloniki langa marea-Mediterana ; ua alta calle, taindu transversalu peninsul'a balcanica, facilitá comerciulu cu Appolonia si Dyrrhakion ; pre càndu ua a trei'a calle de la Dunare la Sava, si de la Siscia (Sisseg) la Emona (Laibach), se reunia cu drumulu principalu, care, prin Okra si prin Alpii Julieni, ducéu in Itali'a de susu (819). Se pare co aurulu estrasu d'in minele Transilvaniei si d'in nisipurile aurifere, cu particularitatea sea de a contine 4/5 ba chiaru 1/5 argintu, erá cautatu cu deosebire in tierrile mediteranee — unde se gasesce auru electronu (numitu astu-feliu din caus'a culorii selle chihlibàrii) de aceiasi compositiune cá aurulu transilvanénu, si de unde se intorcea adesea transformatu in monede (820). Acestu auru erá pusu in commerciu in vergele batute cu ciocanulu,

tiloru. Acestia, cá toti Thracii, avéu póte obiceiulu de a vinde proprii loru copii negutietoriloru streini (Herodotu, V, 6). Traci'a devenise intru catu-va ua tiarra de sclavi, precum Thessali'a era ua tiarra de negutiatori (Pentru Thraci'a vedi unu esemplu in Antiphon, p. 714—715 ed. Reiske. Pe aprópe 300 inscriptiuni de la Delphi, datandu d'in allu 2-lea si allu 3-lea secolu antea erei nóstre, publicate de Wescher si Foucart. *Inscription recueillie à Delphes* Paris 1863, si in cari se indica originea sclavului, gasimu co Thracii erau cei mai numerosi d'in Sclavi, anume 18). Catu pentru *Daos, Daus, Davus* credemu co acestu nume nu are à face cu poporulu dacu, ci mai siguru cu *Diii* d'in Rhodope pe cari Thucydide II, 96, VII, 27 ii numesce Thraci τοῦ Διακοῦ γένους, iar scholiastulu adaoge : Δῖοι, Θρᾳκῶν γένος, ὡς αὐτὸς ἐν τῇ δευτέρᾳ λέγει. Chiaru versurile ce Terentiu (*Phorm.* act. I. sc. I, v ; I) pune in gura lui *Davus :*

Amicus summus meus et *popularis* Geta.
Heri ad me venit

probeadia co si Geta si Davus erau d'in aceiasi tiarra, d'in Thraci'a. — Numele Daciloru apare cu multu mai tardiu in istoria si nu e de confundatu cu allu *Diiloru.* Vedi in acestu sensu Ukert, op. cit., 598, nota 9. — Bessel, *de rebus Geticis*, 67. Despre comerciulu cu sclavii d'in Thracia, Macedoni'a, Orientululu etc. Vedi H. Wallon, *Histoire de l'Esclavage dans l'antiquité,* t. I, 1879 editiunea II-a.

(819) Despre callea comerciale care ducea d'in nordulu Adriaticei la Dunare, si prin acestu riu, la marea-négra, vorbesce scrierea pseudo-aristotelica : περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων c. 104 (ed. Bussemaker) : se afla intre nordulu marei Adriatice si Pontulu-Euxinu unu locu, in care comerciantii ce negutietorescu pre aceste mari, isi schimba marfurile loru.—Theopomp, ap. Strabo, 7, 5, 9 dice co la Naron se gasesce Olaria de la Thasos si Chios (Theop. fr. 140, Mueller, fragm. hist. Graec. I, p. 302). Strabo 5, 1, 8 dice despre Aquileia co este piati'a comerciale a semintieloru illyrice d'in giurulu Istrului ; unii cumpera marfuri, vinu, ce'lu incarca in butóe, si uatu-de-lemnu, altii sclavi, animale si piei. Cf. idem. 4, 6, 10; 7, 5, 2; Cicero, *pro Fonteio* 1, 2; Mommsen C I. L. V, p. 75.

(820) Chimistului Felleuberg (Mittheilungen der naturforschenden Gesellschaft zu Bern, 1864, 1865) crede co aurulu d'in care suntu fabricate obiectele de la Hallstadt, nu puté fi adusu d'in Urali, ci mai probabilu din Transilvani'a. — Sacken, *Das Grabfeld von Hallstadt in Oberösterreich*, Wien, 1868 in-4 p. 119, tine mai siguru vallea Gastein séu Rauris, situata nu departe de Hallstadt, cá locu de provenintia allu acellui de auru, de óre-ce acolo se esploatá metalulu anco d'in adunca vechime (Strabo IV, 208) — D-lu Hasdeu, care cauta «*Colchida* cea cu lana de auru a Medeei, printre bogatele nassipuri metalice alle Olteniei.» (*Istoria Critica,* ed. II, t. I, p. 287) sustine co nu de la Gastein, nici d'in Transilvani'a, ci numai d'in Olteni'a «provine excellintele metallu observatu in obiectele de la Hallstadt», pentru co «Ardélului ii lipsesce cu deseversire ua mare artera fluvi-

Digitized by Google

in patru muchii, ascutite la verfu; iar altele sucite in torta séu in suluri de drotu, strinse in diferite moduri, serviau dreptu monede, fiindu purtate cu lantiuri, d'in c se scotea la trebuintia cate unulu séu doue inele. D'in 25 localitati d'in Transil nia unde s'au descoperitu asemenea monede-vergele, vomu indicá aci numai trei: Gradistea-mica in vallea Hatiegului s'a aflatu in 1868 unu lantiu d'in 14 vergele auru; la Bardotiu (comitatulu Odorheiu, *Udvarhely*), in 1858, 30 vergele, si scaunulu Osiorheiului (Vásárhely), mai multe alte in greutate de 600 gramme. (8

Catu despre caile de communicatiune in interiorulu Daciei elle nu puté sa se co pare, nici d'in punctulu de vedere allu constructiunei, nici allu impartirii sistemati cu minunatele retiele de drumuri asternute cu pétra, ce Románii infiintiara in D ci'a dupo cucerire. Urme vedite despre unu vallu de pamentu anterioru sioselel románe este vallulu numitu de poporu *Brazda lui Novacu*, care, dupo cum spu traditiunea poporana: «vine togmai de unde appune sórele si se sfîrsiesce la resa «tulu sórelui. Novacu a trasu cu plugulu acesta brazda, avendu injugati doui b «voli albi, cari au trasu brazda chiaru prin Oltu, mai adaogindu co Oltulu face si «cumu valluri pe unde a trecutu acésta brazda» (822). Asemenea mistica brazd care taia in doue siesulu dintre Carpati si Dunare, se constata in Romanati prin co munele: Osica de susu, Sioperliti'a, Brancovenii, Dobrunu, Viisióra, Popanzelesci Grecii si Vladulenii, unde e calcatu transversalu de cotre callea romána, ce vine de Islazu in susu spre Carpati pe malulu dreptu allu Oltului. (823)

Puntile peste riurile mari trebue sa fi fostu pucine la numeru, si de constructiu usióra. Pre unu baso-relievu allu Columnei Traiane (824) se vede infanteri'a romá trecèndu cu piciorulu unu torrentu d'in Transilvani'a pucinu aduncu, d'in causa podulu construitu pe pari, n'are de càtu ua simpla podéla de scanduri fora palmar cum suntu pene asta-di puntile de la munte.

CAPITOLULU XII

Monumentele antice alle Daciei inainte de Romani

§ 1

Obiectulu acestui capitolu este enumerarea si descrierea pe scurtu a monume

ale» si «in aurulu transilvanu intra cellu multu 20—30 parti curate, pe candu acella d'in cimi rulu de la Hallstadt, ni ofera peste 70» iar aurulu olténu este cu multu mai puru de catu cel ce se gasesce in Transilvani'a si Ungari'a. (Istoria Critica ed. II, t. I, 192). «Astu-feliu, conchis «d-sea, insasi chimia se pronuncia contra transilvanului si pentru oltenismulu aurului de la Hal «stadt. Unu asemenea verdictu este definitivu (!), si demonstra anco ua data co sciinti'a istorica «póte ajunge la ua mare dosa de certitudine, déco nu va fi strinsu legata, dupo sistem'a lui Augu «Comte, cu tóte sciintile positive, caci istori'a e omulu, éru omulu este prism'a naturei»!....

(821) C. Goos, *Die vorgeschichtliche Zeit Siebenbürgens*, Hermannstadt, 1877 p. 9.

(822) Rapportulu invetiatorului d'in Brancoveni, ap. Odobescu, *Annalele Societatei Academice Romane*, X, sect. II (1878) p. 185.

(823) Vedi *Odobescu*, l. c. p. 187, 218.

(824) *La Colonne Trajane*, ed. Fröhner, pl. 164—165.

Digitized by Google

oru antice inainte de Romani aflate in Daci'a, classificatiunea loru ethnica pre peióde distincte si bine lamurite, si interpretatiunea fora precipitatiune si fora spiritu de sistema a fapteloru ce decurgu d'in elle.

Se intiellege lesne de cota insemnetate suntu aceste marturii imediate, autentice alle trecutului, catu de mari servicii nu este chemata pe acestu terèmu a aduce istoriei scrise archeologi'a, mai cu séma candu ea explora niste tierri locuite de popóre e n'au lasatu annale, si unde Románii petrundiendu forte tardiu, abia au pututu cunósce slabu, séu nici-de-cumu, secretulu unui trecutu uitatu póte de chiaru aceia carora ellu le apartinea. In asemenea casu, instrumentele, armele, podóbele haineloru, modulu de ingropaciune, alle unui poporu suntu decisive despre starea lui culturale, despre gîndirile si sentimentele sele, despre traiulu si calitatile lui, despre legaturile comerciale, despre trépt'a intregei civilisatiuni ce ellu a atinsu, — ba, une-ori, chiar superióre ori-carei traditiuni scrise.

S'a pututu vedé d'in celle tratate pene ací lacunele largi ce ne lasa la fie-ce pasu studiulu cestiuniloru relative la viati'a sociale si culturale a popóreloru Daciei ante-romane, notiunile restrinse si necomplete alle scriitoriloru graci si románi asupra atatoru puncte, si chiaru tacerea loru absoluta asupra altora si mai numeróse. Descoperirile facute de cati-va anni in Romani'a, si mai cu séma in Transilvania si Ungaria, unelte, arme, giuvele, monumente de ori-ce natura si de ori-ce destinatiune, cum si celle ce stau anco ascunse sub pamentu, suntu menite a umplé gradatu lacunele, a oferí pretióse commentarii marturiiloru incomplete alle autoriloru, a vorbí acolo unde istori'a tace, si unde numai archeologia singura are cuventulu.

Anso pentru cá aceste fora viatia, enigmatice obiecte sa devina fontane sigure de informatiune, trebuescu mai anteiu cá terrèmulu sa fie exploratu si lamuritu, si ca monumentele cunnoscute sa fie studiate si clasate cu mai multa intregime, grija si methoda sciintifica, de cumu s'a facutu pene acum.

§ 2

Sapaturi si cercetari sistematice s'a intreprinsu pré pucine pre territoriulu Daciei, celle mai multe d'in obiectele cari inavutiescu asta-di collectiunile publice si particulare d'in Vien'a, Pestha, Bucuresci, Sighisiór'a, Sibiu, Brasiovu, Clusiu, Mediasiu etc., détorindu descoperirea loru intamplarii, unei ploi usióre, plugului séu unoru lucrari in pamentu cu alta destinatiune. De aceia in desiertu intrebàmu despre imprejuràrile in care s'a gasitu cellu mai mare numeru d'in aceste obiecte: indicatiunea precisa a situatiunei obiectului facia cu celle-alte aflate in acelasu locu; natur'a terenului, adûncimea si altele, ce trebuescu tinute in séma spre a scí la ce se intrebuintiá acellu obiectu, originea lui si epoc'a precum si a dobendí ua imagina adeverata a istoriei culturei; — resultatulu cercetariloru unoru serii de fapte, de comparatiuni si de descoperiri.

Chiaru simpl'a enumeratiune a tutuloru monumenteloru scóse la lumina pene asta-di in Daci'a nu este possibile facia cu multimea celloru ce au peritu si peru dil-

Digitized by Google

nicu prin topire, prin perdere, séu façia cu celle imprastiate in diferite collectiuni alle Europei, dupo ce au trecutu prin diverse mani si in diverse timpuri, fora a se scri macaru unde si cum au fostu descoperite.

Pentru aflarile d'in portiunea Daciei de sub monarchi'a Austro-Ungara notitile suntu mai abundante, gratia mesuriloru de timpuriu luate de cotre guvernu si societatile savante, de a se inscrie in anume publicatiuni periodice ori-ce descoperiri de obiecte antice. (1)

(1) Vomu cità mai anteiu de tóte : Beiträge zu einer Chronik der archäologischen Funde in der österreichischen Monarchie, von Iohann Gabriel Seidl I heft 1840—1845. II. 1845—1846. III. 1846—1847 publicatiune facuta in *Oesterr. Blätter für Literatur und Kunst* red. Dr. Ad. Schmidl, si apoi continuata de acelasi autoru in *Archiv für Kunde österreichischer Geschichtsquellen*, v. II p. 159—202; v. VI p. 205—272; v. IX p. 81—168; v, XIII p. 71—144; v. XV. p. 239—336; si apoi de Friedrich Kenner in acelasi archivu, v. XXIV p. 225—423; v. XXIX p. 185—397; v. XXXIII, p. 1—162; v. XXXVIII. p. 123—338. care se opresce cu descoperirile facute pene in 1862. Apoi : M. I. Ackner, Decennal Aufzeichnung des archäologischen Funds in Siebenbürgen vom J. 1845 bis 1855.— De acelasiu, Dacien in den Anticken Münzen (in I. K. Schuller, *Archiv für die Kenntniss von Siebenbürgens Vorzeit und Gegenwart* Hermanstadt 1840, continuatiune in *Mittheilungen der K. K. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale* I. 1856, VII. 1862, Wien) — Idem, die Römischen Altherthümer, in *Iahrbuch der K. K. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale*, Wien 1856 — Idem, Die Colonien und militärischen Standläger der Römer in Dacien, ibid, 1857. — Idem, Römisch-dacische Alterthümer, in *Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde*, 1841, 1845 si neue folge, IV, Kronstadt 1859. — I. Arneth, Archäologische Analecten, ed. Geier 1851. — Idem, Gold-und Silbermonumente, K. K. antiken Cabinettes in Wien, 1850, Wien. Dr. I. F. Neigebauer Dacien aus den Ueberresten des Klassischen Altherthums mit besonderer Rücksicht auf Siebenbürgen, Kronstadt 1851.— H. Finály, Az Erdelyi muzeum egylet évkönyvei. (Annalele Associatiunei museului Transilvaniei, Clusiu, 1859—1873; n. serie I—V. - Koch, Antals Erdély ösemlös maradványai és az ösembere vonatkozo leletei, in *Az Erdély muzeum egylet*, n. série v. V.— Archaeologiai Közlemények Kiadja a magyar tudományos akademia (publicatiunile archeologice alle Academiei de sciintie ungare) I—IX, 1859—1875. — Archaeologiai Értesitö a Magyar tudományos akademia archaeologiai bizotságának Közlönye, 1—IX, 1869—1875. — Orbán Balázs, A. Székelyföld leirása történelmi etc., Pest, 1868—71, 5 tom. — Torma Károly, Adalek észak-nyugoti Dacia föld és helyiratóhoz, in XI volum din Jahrbücher der Königl. ungar. Akademie der Wissenschaften. — Mittheilungen der K. K. Centralcommission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale, 1—XVIII, 1856—1873, cu unu supplement din anulu 1874/5.—Iahrbuch der K. K. Centralcommission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale, 1856 si 1857.— Siebenbürgische Provinzialblätter, I. 1805, II. 1807, III. 1808, IV. 1813, V. 1-24, Hermannstadt.— Transilvania, periodische Zeitschrift für Landeskunde, I. 1833, II. 1838, Hermannstadt.— Archiv. des Vereines für Siebenbürgische Landeskunde, I—IV, 1845—1851; neue folge, I—XIV. 1853—1877. Intre studiile aci publicate, citàmu mai cu séma : Fr Müller, Die Bronzealterthümer, eine Quelle der älteren siebenbürgischen Geschichte, n. f. III; Ludwig Reissenberger, Der neueste archäologische Fund bei Hammersdorf, n. f. X; E. A. Bielz, Dakische Tetradrachmen, n. f. XI si Karl Gooss, Chronik der archäologischen Funde Siebenbürgens. n. f. XIII; idem Skizzen zur vorrömischen Culturgeschichte der mittlern Donaugegenden, n. f. XIII si XIV. Studiile acestea din urma alle invetiatului professoru de la Gimnasiulu sasescu d'in Sighisióra mi-au servitu cu deosebire in enumerarea si descriptiunea monumenteloru antice alle Daciei, de carl tratéadia acestu capitolu. In fine mai mentionediu si de opera doctorelui Romer Flóris, Mürégészeti

Digitized by Google

La noi, d'in nefericire, lipsescu mai cu totulu asemenea notitie, si multu-puçinele iecte pre-romane d'in collectiunile Statului si alle particulariloru, figurédia mai te fora indicatiunea provenintiei (2). Ce este mai reu, asemeni obiecte au fostu ultu timpu nesocotite, nimicite, cá unele ce nu erau románe. «Suntu abia 4, 5 ani, narturisesce d. Bolliacu, de càndu cercetediu ceramic'a dacica; pene acumu cinci inni marginému cercetarile melle *numai intru celle románe*. Astu-feliu facéu si oti cati avéu la noi gustulu anticitatiloru. *Totu ce se gasea erá románu, si totu ce au puté fi Románu, erá barbaru, prin urmare bunu de sfaramatu, bunu de arunatu*. Dovada este co in collectiunile ceramicei darnite de generosulu donatoru allu Museului fericitulu generalu N. Mavros, nu se gasesce nimicu dacicu, precumu si celle ce se daruiá sau se vinde Museului de cotre diferiti particolari.» (3)

alanz Különös Tekintettel Magyaországra, Pest, 1866, pe care am utilisat-o in ua traductiune româna, ce a bine-voitu a mi-o pune la dispositiune d. Al. Odobescu.

(2) Despre modulu cum s'a facutu la noi cercetari archeologice cum si nomenclatur'a tipariturioru escutate cu anume intentiune archeologica vedi Al. Odobescu, *Annalele Societatii Academice Romane*, X, sect. II, p. 174—178.

(3) *Trompetta Carpatiloru*, annulu XII, nr. 1137, an. 1874, iunie 20. — D-lu Bolliacu, prin apaturile si cercetarile selle archeologice intreprinse in diferite localitati d'in tiarra, intr'unu timpu prope de 30 anni, a facutu multu, fórte multu pentru archeologi'a nationale. Interessanta collecciune ce d-lui a reusitu a'si formá de ceramica, obiecte de pétra, de bronzu, si de alte obiecte sanice d'in tiarra de la noi, aru fi de doritu sa se cumpere catu mai iute de cotre Statulu románu pre a inavuti museulu nostru cu dens'a. — Articolele archeologice alle d-lui Bolliacu suntu imprastiate in diferite numere alle *Buciumului*, *Trompetei Carpatiloru* si *Monitorelui Oficialu*. Voiu enumerá ací pre celle mai de capetenie, si cari ne-au servitu in studiulu de facia: *Itinerariu archeologicu* publicatu in *Curierulu Romanescu* d'in Bucuresci, annulu 1845. - *Calletoria archeologica* in *Romania*, Bucuresci 1858 — *Daco-Romane*, tabella litografiata cu anticitati alle Romaniei, Bucuresci. — *Archeologi'a si Numismatica*, in *Trompetta Carpatiloru*. Nr. 699 d'in 1869. — *U'a descoperire noua*, in Nr. 737 d'in 1869, allu aceluiasi diariu. — *Cetatea Tinosulu*, ib. Nr. 739 din 1869.— Rapportu cotre ministerulu instructiunei publice, in Nr. 222, 223 si 224 alle *Monitorelui oficialu* d'in 1869, scrisu si in editiune separata sub titlu de *Escursiune archeologica*. — *Archeologia: Pescera de la obersii'a Ialomitici, Pescerea cu óllele, Comor'a d'in Cumpen'a Ciocarleului, Vallea Caseloru si mormintele de pre Vulcan'a mare*, in *Trompetta Carpatiloru* Nr. 846 d'in 1869. — *Pisculu Crasani*, ib. Nr. 870 d'in 1870. — *Comorarii si archeologi'a*, ib. Nr 928 d'in 1871. — *Archeologia*, in Nr. 939 d'in 1871 acelasiu diariu. — *Numismatica*, in Nr. 942 d'in 1871.— *Ceramica*, in Nr. 965 d'in 1872.— Rapportu cotre membrii comitetului archeologicu d'in Bucuresci, in Nr. 1010 d'in 1872.—*Archeologia*, in Nr. 1059 d'in 1873.—*Ceramic'a Daciei. Campulu mortiloru de la Zimnicea*, in Nr. 1137 d'in 1874.—*Ceramica preistorica a Daciei: Vodastra* in Nr. 1255 d'in 1876. — Parte d'in aceste articole suntu reproduse de d. Odobescu in *Annalele Societatei Academice Romane*, X, sect. II. p. 243—248, 256—265, 270—289.— Trebue sa citámu anco urmatorele importante scrieri alle d-lui Al. Odobescu: *Armele si uneltele de pétra si de osu d'in epocele preistorice aflate in Románia*, in *Revista Sciintifica*, annulu III-lea, cu stampe. — Idem, *Notice sur l'antiquités de la Roumanie*, Paris 1868 in-8.— Idem, *Studie archeologice asupra arteloru in Romani'a*, in *Columna lui Traianu*, an. V, Nr. 4. 1874.— Idem, *Istoria Archeologiei*, Bucuresci 1877, 1 v. in-8, p. 773. — Idem *Relatiune despre localitatile semnalate prin anticuitati in judetiulu Romanati*, in *Annalele Soc. Academiee Romane*, X, sect. II, p. 173—339. — Idem, *Cunun'a mare d'in thesaurulu de la Novo-Cerkask*, 1879, Bucuresci.

Digitized by Google

Cu puçinele isvóre de informatiune anso ce avemu la indemana, sa incercamu a grupá monumentele antice, anterióre Romániloru in Daci'a, a le descrie, studiá si compará cu altele de acelasiu feliu aflate in tierrile vecine si aiurea.

§ 3

Am arrettatu mai 'nainte (4) co epocele culturale: a petrei, a bronzului si a ferului (5) potu fi considerate cá trepte de desvoltare indistincte, alaturate séu trecèndu unele intr'altele alle unei familii de popóre de un'a si aceiasi semintie, si co su suntemu prin nimica tinuti a adoptá opiniunea dupo care: periodulu de pétra allu Europei aru correspunde semintiei finno-iberice, iar cellu de bronzu si de feru, Ariiloru Resaritului. (6)

Intre aceste trei periode nu este nici synchronismu (7), nici correlatiune (8); faptele ce s'aplica unei tierri nu potu fi admise *à priori* pentru alta tiarra, ci elle trebuescu adunate cu pacientia si classate in regula mai inainte de a conchide. De aceia, prim'a cestiune, ce ni se impune in studiulu monumenteloru vechi alle Daciei, este de a vedé déco se constata si pentru acésta tiarra celle trei periode in genere admise: a *petrei*, a *bronzului* si a *ferului*, cu subdivisiunile loru.

(4) Partea II, cap. 1. § 2.

(5) Asta divisiune a facut-o mai anteiu archeologii danedi, mai allesu I. I. A. **Worsaae**, *Leitfaden zur nordischen Alterthumskunde*, Kopenhagen 1837. — Idem, *Danemarks Vorzeit durch Alterthümer und Grabhügel*, Kopenhagen 1844. Idem zur *Alterthumskunde des Nordens*. — **Nilsson**, *Scandinaviska nordens urinvonare*, Lund. 1838—1843.

(6) Opiniunea dupo care er'a de pétra aru correspunde Celtiloru séu Germaniloru, cea de bronzu — Romaniloru séu Celtiloru, si cea de feru — Germaniloru, Slaviloru séu Romaniloru, este anca de multu combatuta si aprópe uitata.

(7) Asia, se scie co popórele nordice au cunnoscutu mai tardiu metalele de catu celle sudice. In timpulu lui Homeru Greci'a se aflá la finea epocei bronzului (**Hesiod** *Op. et dies* v. 149, 150 dice despre anticii Helleni: «Acestia avéu arme si case de acioaie, si pentru munca numai acioaie, caci intunecatulu feru anco lipsea»), ferulu fiindu anco forte raru si totu atatu de pretiuitu catu aurulu, de si in Egyptu ellu se cunnoscea cu 2500 anni cellu pucinu inaintea erei róstre, — pe càndu popórele germane se serviau pene in secolulu VI, si VII, ba chiaru allu XI dupo Christ, cu arme de pétra.

(8) E contra adeverului successiunea petrei, bronzului si ferului la tóte semintiile omenesci, fiindu-co nu tóte au trecutu prin acelési fase de desvoltare. Déco in Germani'a. (Vedi *Beiträge zur nordischen Alterthumskunde vom Verein für Lübeckische Geschichte*, 1 Heft, Lübeck 1844), Elveti'a (**Morlot** *Bulletin de la Société Vaudoise des sciences naturelles*, t. VI, p. 328), si Danemarc'a (**Steenstrup** in *Mémoires de l'académie de Copenhague*, vol. IX, 1842 si **Lesquereux**, *Récherches sur les marais tourbeux*) acésta successiune s'a constatatu in chipu siguru, aiurea anso ferulu a precesu bronzulu, acest'a nepatrundiendu pretudindeni in Europ'a, inainte de ce metalurgi'a ferului sa'si fi facutu a sea aparitiune. (In acestu sensu Oppert, Lindenschmidt, Al. Bertrand. Vedi oper'a cestui d'in urma, *Archéologie Celtique et Gauloise*, Paris 1876).

Digitized by Google

A. Daci'a inainte de metale

§ 4

Daci'a inainte de a fi fostu coprinsa de Románi, a strabatutu doue phase diferite de desvoltare: Daci'a inaintea metaleloru, Dacia dupo metale, fie-care d'in aceste phase sub-impartindu-se in mai multe periode.

Prim'a phasa, disa si *prehistorica*, — pentru co histori'a scrisa nu ne-a transmisu nici-una cunnoscinti'a despre dens'a,—séu *de pétra*,—pentru co omulu in lupta contra pericoleloru si pediciloru unei nature selbatice, nu avea de cotu armele si uneltele celle mai simple, pétra ascutita séu cornulu, ciolaucle, si maciuca de lemnu —, incepe cu aparitiunea omului, care, in vestulu si in nordulu tierriloru Dunarii de midilocu, in Ardélu si in Románi'a, se gasesce contimpurénu cu mammuthulu (elephas primigenius) rhinocerulu, aurochsulu (bos primigenius), ursulu de pesceri (ursus spelaeus), bisontulu (bison europaeus) si alte animale d'in epoc'a quaternara, — corespundietore formatiunei terrîmuriloru diluviane (9). Probe numeróse despre acést'a ne ofera pescerile (10); movilele (11) si alte urme de asiedieminte, dintre cari in Transilvani'a s'a gasitu pene acumu patru: la Turdasiu (Tordás, cerculu Orastia,

(9) Vedi **Boucher de Perthes** in *Comptes rendus de l'Académie des sciences*, t. XLIX p 581 — Idem, *Antiquités celtiques et antédeluviennes*, Paris 1860 — **Lyell**, *L'homme fossile*.— H le Hon, *L'homme fossile*, Paris 1878. — **Iohn Lubbock**, *l'homme préhistorique*, Paris 1876.

(10) Despre pescerile Moravici de midilocu locuite de omu dejá in epoc'a preistorica, intre altele despre pescer'a Byciskála unde s'a gasitu pe langa skelete de ómeni, ósse de animale, hárburi de vase si instrumente de pétra si de osu, vedi Dr. Friedrich **Ratzel**, *Vorgeschiehte des europäiche Menschen*, München 1874, p. 102.— Despre pescer'a de la Ostrovu in Moravi'a cf Dr. Johann N. **Woldrich**, *Ueberblick der Urgeschichte des Menschen*, Wien 1871. — Despre alte pesceri cu urme alle omului prehistoricu, in Styri'a, Croati'a, Ungari'a (Nagy-Sap, Comitatulu Gran; Chotsberg [pescer'a Barathegy] unde s'a constatatu essistenti'a omului in epoc'a diluviale) Vedi Graf **Wurmbrand**, *Ueber die Höhlen und Grotten in dem Kalkgebirge bei Peggau*, Graz 1871.— Felix **Luschan**, *Mittheilungen der anthropologischen Gesellschaft in Wien* I. 9.—**Gooss**, *Skizzen zur vorrömischen Culturgeschichte der mittlern Donaugegenden*, in *Archiv des Vereines für siebenburg. Landesk.* n. f. XIII, 409 seq. — Graf. **Mailath**, in *Archeeol. Közlem.* v. IX. — Despre pescerile mai insemnate in Europ'a vedi Lubbock op. cit., Hon, op. cit.; despre alle Franciei, d'in cari mai multu de 400 au fostu explorate cf. Bertrand, op. cit. p. 62. Despre celle d'in Carpatii centrali si Transilvani'a, cari s'au cercetatu pene acumu, merita a fi mentionate cea de la Ajnacskoč, de la Igriciea (Igricze), de la Deményfalva (Comitatulu Liptau) si de la Lippoda (Comitatulu Sohla); pescer'a Almasiu (Scaunulu Odorheiu, langa riulu Homrod) unde s'a datu peste multime de ciolane de ursus spelaeus si felis spelaeus; pescer'a Oncsásia langa mantele Vlagyásia, si Ponoriciu langa Luncani, ambele in Comitatulu Hunedóra, unde asemenea s'a gasitu ciolane de ursus spelaeus, canis spelaeus si felis pardus spelaeus. Vedi **Gooss**, *Arch. des ver. Siebenb. Landesk.* n. f. XIII, 412. si 208—263 localitatile Transilvaniei unde s'a descoperitu fossile d'in animalele contimpurene mamuthului.

(11) Asia movil'a Ioslavitiu in Moravia (vedi Dr. J. Woldrich, Katalog der urgeschichtlichen Ausstellung der anthropologischen Gesellschaft in Wien, 1873, p. 33) Grafenegg in Austri'a de josu.

Digitized by Google

Broos) [12], la Patakfalâu (scaunulu Odorheiu) [13], la Vintiu de josu (Alvincz cerculu Alba-Julia) [14] si la Clusiu (15), iaru in Romani'a suntu unele localitati in cari s'a aflatu fosile antedeluviane, déeo nu la ua-lalta cu armele de pétra, déra cellu pucinu nu la mare distantia unele de altele (16), si cari facu probabilu si in Transilvania, póte si in Romani'a, convietiuirea omului cu animalele fossile, in epoc'a paleolitica a petrei dure, séu prim'a epoca a petrei.

Cu mai multa sigurantia anse se constata in Daci'a a dou'a epoca a petrei, epoc'a neolitica, caracterisata in genere prin pétra lustruita, prin animale domestice si prin cereale, prin locuintie lacustre (17) si monumente megalithice. (18)

(12) Aci s'a gasitu remasitie de mancare la unu locu cu ciolane de bos spelaeus si cervus elaphus fossilis. Vedi Dr. Anton Koch in *Erd. muz. évk.* V. 126; Gooss, *Archiv d ver. Sieb. Land.* n. f. XIII, 414.

(13) S'a aflatu unu acu de pétra la ua lalta cu hárburi nearse si cu masele de equus primigenius si bos spelaeus (Koch, l. c. 154. Gooss l. c).

(14) Aci s'a aflatu unu toporu de pétra la unu locu cu unu dinte aparatoriu de elephas primigenius. (Koch, l. c. 158).

(15) De aci provine unu ciocanu d'in córne de elaphus fossilis. (Koch, l. c. 158).

(16) Ua lista de fossilele descoperite in Romani'a o da d. G. Obédénare, *La Roumanie économique d'après les données les plus récentes*, Paris, 1876 p. 37—39. Printre acestea figureadia: 1° Unu humerus uriasiu de elephantu, 2° Doue falci complete de elephas meridionalis; 3° Unu fragmentu de dinte aparatoru (defense) si de alti dinti de elephas primigenius; 4° Ua másea de elephas intermedius; 5° Unu craniu de Bos priscus; 6° Doui dinti de mastodons arvernensis. Mai adaogimu, ua falca de camila fossile desgropata de d. Gr. Stefanescu in depositele cuaternarii de la Milcovu, langa Slatinà, impreuna cu masselle de elefantu si de rinoceru, si despre care vedi communicatiunea d-séle in *Annalele Academiei Romane*, seria II, t. I p. 193—196; asemenea ua falca de mastodonte descoperita in Moldov'a si daruita de d V. Alessandrescu-Urechia Academiei Romane. Vedi Anna'ele Acad. Romane seria II, t. I, 1880. — D-lu Bolliacu a datu de mai multe ori in cercetarile d-selle peste falci, dinti, córne si ose de diferite animale aflate la unu locu cu unelte de pétra, cum de es. la Vodastra la Pescera de la obîrsia Ialomitiei; fora ansa a puté sa determine la cari anume specie appartinu acelle resturi. — Despre *pescera cu óllele* si *pescera de sub obîrsia Ialomitiei* vedi Bolliacu, *Trompetta Carpatiloru*, Nr. 846, august 1870.— Despre *Cetatea de boale* pre vallea Jiului, ua pescera incapetóre de peste trei mii de ómeni, vedi Ackner, *Archiv des verreines für Siebenbürgische Landeskunde*, I, p. 3, Hermannstadt 1845.

(17) Ratzel, op. cit. despre pescer'a Vypustek in Moravi'a si despre unu depositu de conchilii in Comitatulu Gran. Urme de locuintie palustre in Ungaria, langa laculu Neusiedler s'a descoperitu in 1874 de grafulu Bela Széchenyi (Vedi oper'a sea, Kökori lelet a fertötava med.ében néhány Közleményel multjáról, Budapest 1876, si Gooss, Arch. des ver. f. Sieb Landesk. n. f. XIII, 420—421.

(18) Dupo descriptiunea ce face d-lu Bolliacu *pescerei cu ólele* de pe muntele Lespedei in judetiulu Demboviti'a, pare co ne am aflá in facia unui monumentu megalithicu, asemenea celloru ce intalnimu de la Suedia meridionale pene in Tunisia, in Syria, Asia mica, in sudulu Indiei, etc. Anume acea pescera pare a fi unu *dolmen* d'in epoca de pétra, unu locu adica de immormentare. Ecce acea descriptiune: «Ca sa dau ua idee archeologiloru despre primulu aspectu allu acestei nu«mite pescere, le recomandu desemnulu *dolmanulu danesu* si *cerculu de petre sepulchrale* fig. 98 «si fig. 99 d'in admirabilulu uvragiu *Omulu inainte de istorie* allu lui Sir John Lubbock. Intr'a«deveru unu asemenea lucru eu n'am intalnitu pene acum, in 14 anni de cándu framêntu in tóte «verele verfurile si vaile muntiloru nostri. In adeveru co aci se vede cine-va in faci'a unei cladiri

Digitized by Google

Uneltele numeróse de pétra gasite in diferite puncte alle Transilvaniei si Romaniei se potu reduce dupo a loru forma, la urmatórele classe :

1. Instrumente *cunciforme : dalte* si *topore.*

Daltele suntu latarette si ascutite la unu capetu , si bulbate, adeca inegali, la catulu cellu-altu; unele late cu muchie ingusta, altele séu fora muchie, séu cu muchia rotundita ori ascutita; altele in fine gróse si gaurite cam pe la muchie spre a inmaná mai bine cód'a instrumentului, pe candu altele se potu impumná lesne cu nici-unu altu maneru. Celle mari, nu trecu obicinuitu in lungime de ua schiópa si in latime de unu latu de mana; celle mici, nici-o-data mai lungi de trei degete si mai late de doue degete, serviau virite intr'unu lemnu dreptu capu de lance, séu drptu arme aruncatóre, si se gasescu forte desu, pe candu celle mari suntu mai rare.

Exemplare de dalte avemu in Transilvani'a de la : *Bekleanu* (Bethlen, Cerculu Bistritia) [Erd. muz. évk. V. 139] in museulu din Clusiu; *Borza* (Borzova, Cerculu Simlaulu, Szilagy-Somlyò) trei dalte, d'in cari un'a de serpentinu, aflate cu multe àrburi de óle arse jumetate — si asch'i de cremene (Erd. muz. évk. V. 139), idem in museulu d'in Clusiu; *Cerghidu-mare* (Nagy-Cserged, cerculu Alba-Julia, Karlsburg), ua dalta mare de jaspis verde-inchisu, in collectiunea associatiunei de sciintie naturale d'in Sibiu (Erd. muz. évk. V. 130); *Disneiu* (Disznájó, cerculu Bistritiei), ua dalta de serpentinu fora gaura, in collectiunea Gymnasiului d'in Bistritia; *Sibiu*, dalte de jaspis si serpentinu in collectiunea associatiunei de sciintie naturale de acolo; *Clusiu*, unu fragmentu de dalta; *Coldâu* (Kudu, cerc. Dejului, Deés), mai multe dalte la unu locu cu 100 unelte de pétra; topóre, sagéti, ciocane, petre de prastia, cutite si aschii (Coch Erd. muz. évk. V. 141); Cuciu (Kutyfalva, cerc. Osiorheiu, Maros-Vásárhely), o dalta de calce-marnosa (Erd. muz. évk. V. 134); *Markodu* (Markód, cerc. Osiorheiu), dalta de porphyritu (Erd. muz. évk. V. 134); *Ursu-de-susu* (Fel-ör, cerc. Dejul), ua dalta cu alte obiecte de pétra, in museulu d'in Clusiu (Erd. muz. évk. 139);

«de uriasiu, in adeveru co omulu a trebuitu sa fie tare in braciele si spetele lui ca sa apuce, ca sa «asiedie, ca sa construedie asemenea locuintia p'assemenea locuri, fora machinaria, fora unghiu fora «cumpena, fora mistria; negresitu co omenii aceia au trebuitu sa fie virtosi in muschi si tari in «credintia; tari in credintia, pentru co ací repausa si se afla cenusi'a mortiloru loru. Preste petre «mari, unu lespede petroiu formeadia unu accoperementu preste doue incaperi, una de 15 picióre «lungime si 8 picióre largulu, c'ua intrare si cu ua esire improtiva intrarii de 7 palme, inalte si «large de trei palme; bolovani mari dreptu praguri si cate unu altu bolovanu ca trépta de coborritu intr'una. Intrandu in intru acesti'a, pre deschiedietur'a de cotre apusu, la drépt'a. este unu «blocu de pétra in forma patrata, altaru negresitu, inaltime de 4 palme si totu atatea de cote 4 «laturile. Pre acestu altaru numai cenusia si cioburi amestecate cu unu feliu de nisipu, pre care «l'au bagatu ací vijeliele negresitu pre timpi de seceta. D'ací numirea acestei capiste, *Pescera cu «óleie.* Olele le-au spartu dupo vremi ómenii cari voru fi intratu sa se adapostésca aci, déco nu si «ceva Románi in gon'a Daciloru, séu si unii si altii, d'in tóte undele de barbari ce va fi ratecitu «p'ací hasardulu in cursu de cate-va mii de anni... Descoperirea ca mare este co Dacii acelei epoce, «cellu pucinu, pre cándu aceste capiste isi dá officiulu divinu, Dacii 'si ardéu mortii» (*Trompetta «Carpatiloru*, 1870 Nr. 846).

Digitized by Google

Nurisiu (Oláh-Nyires, cerc. Dejul, *Iernei* (Szász-Ernye, cerc. Sibiu) si *Valcâu* (Maghyar-Valkó, cerc. Clusiu) idem; *Mercurea* (Szeredahely, Reussmarkt, cerc. Sibiul, Hermannstadt), trei dalte, una de amphibolu, iar doue de serpentinu, in collectiunea associatiunei de sciintie naturale d'in Sibiu; *Ocna* (Vizakma, Salzburg, cerc. Sibiul), ua dalta bine lucrata cu hàrburi de vase şi topóre de pétra; *Turda* (Thorenburg, Torda, cerc. Clusiului, Klausenburg), ua dalta de serpentinu si petre pentru prastia; *Turdaşiu* (Tordás, cerc. Orastia, Broos), dalte la ua l alta cu depositu de cenusie, topóre, cutite, verfuri de lanci si de sageti, cum si vase (Koch, Erd. muz. évk. V. 126 si 136).

In Romani'a, cunóscemu numai siesse dalte mari de silexu (cremene), d'in collectiunea d-lui Bolliacu: patru gasite la *Vodastr'a* jud. Romanati (*Trompetta Carpatiloru*, an. X, 1872 No. 1010; an. XI Nr. 1059; an. XIV, 1876 No. 1255), iar doue, una négra si alta albulia, fora indicatiunea provenientiei (*Tromp. Carpat.* an. VIII, 1870 Nr. 846).

Topórele suntu ascutite la ua parte, séu de amendoua partile, séu ascutite numai de ua parte, si gogonetie ori numai rotunde de cea-alta parte, cu ua gaura la midilocu pentru punerea codei. Unele semena mai multu herestreului primitivu, de catu toporului si daltei, si nu suntu gaurite ci cu bulba spre intiepenire in lemnu.

S'a aflatu in Transilvani'a la: *Tiapu* (Abtsdorf, Apátfalva, cerc. Sibiului), *Agnita* (Agnethler, Szent-A'gotha, cerc. Sibiu); *Aitonulu-mare* (Nagy-Ajta, cerc. Odorheiu, Udvarhely); *Vintiu-de-josu*, (Alvincz, cerc. Alba-Julia, Karlsburg); *Nustfalâu* (Apa-Nagyfalu, cerc. Bistritia); *Arkita* (Erked, cerc. Sibiu); *Balomiru* (cerc. Broos); *Borcutu* (Bárányknt, Bekokten, cerc. Sibiu); *Berghinu* (Berve, Blutroth. cerc. Clusiu); *Bundorfu* (Szász-Buda, Bodendorf, cerc. Sibiu); *Oraştia* (Broos, Szászváros, cerc. Oraştia), *Cetea* (Csáklya, cerc. Clusiu); *Cergaulu-micu* (Kis-Cserged, Klein-Schergid, cerc. Clusiu); *Daia* (Dálya, Denndorf, cerc. Sibiu); *Ungra* (Ugra, galt, cerc. Brasiovu), mai multe topóre de cremena si jaspis. lungi pene la 8 cm., frumosu lustruite (Erd. muz. évk. V. 134); *Sîn-Gherlitie* (Szent-Gerlicze, cerc. Osiorheiu); *Bradu* (Fenyőfalva, Girlsau, cerc. Sibiu); *Ghiroltu* (Girolt, cerc. Dejul); *Sibiu Atielu* (Eczel, Hetzeldorf, cerc. Sibiu); *Catia* (Katza, Katzendorf; cerc. Brasiovu); *Covoru* (Kóbor Kivern, cerc. Brasiovu), cinci topóre, in collectiunea Gymnasiului d'in Sighisióra; *Coldau*; *Mosîna* (Mese, Meschendorf, cerc. Sibiu); *Nădăşîdu* (Magyar-Nádas, cerc. Clusiu); *Netusiu* (Néthus, Neidhausen, cerc. Sibiu), doue topóre de serpentinu si amphibolu, in collect. Gymnas. d'in Sighisiora; *Apoldumare* (Nagy-apold, Gross-Pold, cerc. Sibiu); *Proştramare* si *mica* Nagy- si Kis-Ekemező, Gross- si Klein- Probstdorf, cerc. Sibiu); *Proudu* (Pród; Pruden, cerc. Sibiu); *Reghinu* (Szász-Régen, cerc. Bistritia); *Cohalm* (Kőhalom, Reps, cerc. Brasiov); *Mercurea*: *Rotbavu* (Nádpatak, Rohrbach, cerc. Sibiu), doue topore de serpentinu, cu ua forma alésa, unulu cu ornamente in giurulu gaurii códei, in collectiunea Gymnasiului din Seghisiór'a; *Ocna*; *Siardu* (Sárd. cerc. Clusiu); *Siorombercu* (Sáromberke, Scharberg, cerc. Osiorheiu); *Sighisiór'a* (Segesvár, Schäsburg, cerc.

Digitized by Google

Sibiu); *Şibertu* (Siberk, Seiburg, cerc. Brasiovu); *Şiclodu* (Siklód, cerc. Osiorheiu); *Siovardu* (Sovárd, cerc. Osiorheiu); *Sin-Giorzu-Trascaului* (Toroczkó-Szent-György, cerc. Clusiu); *Stana* (Sztána, cerc. Clusiu); *Turdasiu*; *Odorheiu* (Székely Udvarhely, cerc. Odorheiu); *Uiora* (Maros Ujvár, cerc. Alba-Julia); *Vurmlocu* (Baromlaka, cerc. Sibiu); *Jiulu-Vajdei* (Zsil, cerculu Orastia) si *Siobocu* (Sobok, cerc. Clusiu).

Iaru in Romani'a: la *Severin* (Bolliacu, *Escurs. archeol.* 1869) *Vodastr'a*, topóre de granitu verde negaurite, bine facute, cu bulba forte pronunciata spre intiepenire in lemnu (Bolliacu, *Trompetta-Carpatiloru* Nr. 1010 d'in 1872, figur'a 8 si 9); unulu d'in elle l'amu reprodusu pe tabell'a B, fig. Nr. 3; *Cetatea-Latiniloru* d'in josu de Turnu-Severinu, toporu de pétra-gresia (Bolliacu, l. c. fig. Nr. 14), altu toporu de pétra gauritu, (id. fig. Nr. 24); *Muntele cu comóra* d'in susu de Petrositi'a, distr. Dembovitï'a, toporasiu de ua pétra frumósa cu diferite culori (id. fig. Nr. 18); *Hunia-mare* (id. fig. Nr. 21), tóte acestea in collectiunea d-lui Bolliacu (19), impreuna cu alte d'in localitati necunnoscute. Doue se afla reproduse pre tab. A fig. Nr. 5 (toporu de silexu venatu gasitu de d. D. Sturdza in Moldova, Cf. Bolliacu l. c. fig. Nr. 12) si tab. B, fig. Nr. 2 (Bolliacu l. c. Nr. 10) iar alte doue vedi-le reproduse in *Tromp. Carpat.* Nr. 1010 din 1872, fig. Nr. 1 si 11.

2. *Petre de ascutitu*, d'in pétra fina si rosie de quartiu, pentru dregere, frecare si ascutire de silexuri si alte pietre, unele mai mari, altele mai mici, s'au gasitu in mai multe locuri d'in Transilvani'a, si in Romani'a anume la *Vodastr'a* (Tromp. Carpat., Nr. 1010 d'in 1872). Totu ací intra si petrele de *sclivisitu* aflate la: *Turnulu Rosiu* (reprodusu pe tab A fig. Nr. 10, de serpentinu, se pastreadia in collectiunea Gymnasiului d'in Sighisior'a); *Proud* (in aceiasi collectiune) si la *Vodastr'a*, lustruitoru de ua schiopa cu patru aduncimi formate prin frecatura (*Tromp. Carpat.* Nr. 1059 d'in 1873).

3. *Ciocane* séu *tarnacope*, gaurite pentru intiepenirea codei, de lucratura mai multu séu mai pucinu eleganta, cu unu séu doue taisiuri oppuse, la unele taisiulu e impreunatu cu partea obla a ciocanului, séu ciocanulu e impreunatu cu verfulu. De ordinaru taisiulu este verticalu, mai raru anso orizontalu. Se gasescu forte adesea asemenea instrumente. Numai collectiunea gymnasiului d'in Seghisiór'a posseda treidieci, adunate tóte d'in préjm'a locului. (Din acestea, patru suntu reproduse de Gooss, *Arch. des ver. f. sieb. Land.* n. f: XIII, taf. I Nr. 12, 15, 16 si 17). Gaur'a de forma cylindrica, si mai mica de ua parte se facea cu unu cylindru de cornu séu de metalu gaunosu in intru.

(19) Acésta collectiune numerá in 1872, doue-sute-cinci-dieci silexuri si obiecte de alte petre impartite astu-feliu,— cinci topóre (hâches celtiques) negaurite; optu toporu-ciocane gaurite; siepte toporasie (hachettes), dintre cari unulu de 14 centimetri, forte frumósa lucrare, gasitu de d D. Sturdza in Moldova; diferite cutite de silexu; cutite-radietore; sageti, unele cu dinti; herestraiasie, bulle pentru prastia, siese matce etc. (*Tromp. Carpat.* Nr. 1010 d'in 1872). Collectiunea d-lui Bolliacu s'a mai inevutitu anco de atunci pene la 1876 in obiecte preistorice aflate tóte in tiarr'a nostra.

Digitized by Google

S'a gassitu in Transilvani'a la : *Netusiu* (Gooss, l. c. t. I fig. Nr. 12); langa *Bistritia*, ciocanu-toporu de serpentinu (Gooss l. c. fig. Nr. 14); *Rotbavu*, idem (Gooss, l. c. fig. Nr. 15 si 16 vedi mai la valle); *Arkita* (Gooss l. c. fig. Nr. 17); *Orâştia*. *Clusiu*, unu ciocanu d'in cornulu unui cervus elaph. fossil (Erd. muz. évk. V. 127; 138); *Koldau*; *Nokrig* (Ujegyház, cerc. Sibiu); *Minsentiu* (Mindszent, cerc. Odorheiu); *Gradistea* (Muncseler Gredistie, Varhely, cerc. Oraşti'a), *Nădăşdu*; *Petrinis* (Petris, Petersdorf, cerc. Bistriti'a), trei ciocane gaurite, in collectiunea gymn. d'in Bistriti'a; *Ritmonu* (Rigmány, cerc. Muresiu-Osiorheiu); *Uior'a*; *Vuielu* (Veczel, cerc. Orastia), si *Vingardu* (Weingarten, cerc. Sibiu).

In Romani'a, la : *Zidina Dakilorु* d'in muntii Mehedintiloru, ciocanu-toporu gauritu ascutitu rotundu de ua parte si ascutitu lataretiu de partea cea-l alta, pe ambele fecie, reprodusu pe tab. A fig. Nr. 2 (*Trompet. Carpat.* Nr. 846 d'in 1870; Nr. 1010 d'in 1872, fig. Nr. 29), si toporu séu tarnacopu de forte frumosu serpentinu verde *Trompet. Carpat.* Nr. 1010 d'in 1872, fig. Nr. 2); *Peştera cu ólele*, in Jalomitiora, mai josu de Cumpen'a Ciocârlâului, ciocanu de pétra gauritu (*Trompetta Carpatiloru*, Nr. 846 d'in 1870; Nr. 1010 d'in 1872, fig. Nr. 30 si 31) desemnatu pe tab. B fig. Nr. 1; judetiulu *Vlaşca*, doue tarnacope gasite de d. Ingineru Aninosianu (*Tromp. Carpat.* Nr. 1010 d'in 1872, fig. Nr. 3 si 4). Acestea suntu in collectiunea d-lui Bolliacu impreuna cu alte doue (*Tromp. Carpat.* Nr. 1010 d'in 1872, fig. Nr. 25 si 26), unulu figurandu pe tab. A. Nr. 3.

4. *Maciuce* séu *buzdugane* de pétra in diferite forme si marimi, de diferite petre, rotunde, séu coltiuratu rotunde, séu in muchii rotunde, gaurite la midilocu, avendu la capataiu forma rotunjita, eliptica séu cylindrica. Unele imiteadia in tocula buzduganele de bronzu (Vedi Gooss, l. c. t. I Nr. 7). Celle mai mici se atarnau cá obiecte de podóbe, séu serviau pentru ingreunarea fusului, cá prisneluri de fusu. Unu esemplaru de atare prisnelu, aflatu la *Kisdu* (Szász-kézd, Keissd, cerc. Sibiu) si pastratu in collectiunea Gymnas. d'in Sighisiora, s'a reprodusu pre tab. A fig. Nr. 6 (Gooss, l. c. tab. I Nr. 8 reproduce si altu esemplaru d'in museulu nationalu d'in Pestha).

Maciuce-buzdugane avemu in Transilvani'a de la *Oraştia*; *Feldiora* (Mol g-Földvár, cerc. Dejul); *Sin-Giorsu* (Sztrigy-Szent-György, cerc. Orastia); *Gusteritu* Sz-Erzsébet, Hammersdorf, cerc. Sibiu), *Maia* (cerc. Muresiu-Osiorheiu), si *Sibertu*.

5. *Aschii de cremena*, *custuri* séu *cutite* de diferite marimi, unele scóse, prin lovituri nemerite, in aschii asia de subtiri in catu se póte tá cu densele fórte bine óse si lemne. Altele suntu cutite-radietóre, de la 13 centimetri marime pene la 4 centimetri, bonte, pentru radiuitu.

S'au aflatu in Transilvani'a la : *Borsa*; *Piatra* (Köfarka, cerc. Dejul); *Ursu-desusu*; *Koldau*; *Sighisiora*; *Turdasiu*; iar in Romani'a la : *mosi'a d-lui Berendeiu*, jud. Romanati, (*Tromp. Carpat.* Nr. 1010 d'in 1872 fig. 15); *Tigani'a-Calomfiresci*, cutitu si radietore (*Tromp. Carpat.* idem, fig. 22 si 23) desemnatu pe tab. B fig. Nr. 6; *Vodastra*, custure de silexu (*Tromp. Carpat.* Nr. 965 d'in 1872), cutitu cu

Digitized by Google

maneru cu totu dintr'unu singuru silexu (*Tromp. Carpat.* Nr. 1010 d'in 1872; Nr. 1059 d'in 1873), si la *Cumpen'a Ciocârlâului* (*Tromp. Carpat.* Nr. 846 d'in 1870).

6. *Matce* (*nuclei, noyaux, percuteur*) séu *bulgari de cremene* d'in cari, prin pressiune séu prin isbiri, se scotéu aschiile de silexu, cutite, si verfuri de sageti, s'a gasitu la *Almasiu* (Nagy-Almás, cerc. Clusiului) si *Bikelat* (Bikal, cerc. Clusiu) in Transilvani'a. Collectiunea d-lui Bolliacu numera siesse matce aflate in Romani'a.

7. *Verfuri de lanci, darde si sageti,* numite de tierrani *sageti de trasnetu*, suntu de amphibolu si cremene cu facieta, cu trei laturi, taisiuri coltiurose; unele cu dinti forte bine lucrate; elle se potu reduce la trei forme principale : cea mai simpla consta dintr'ua aschia triunghiulara, josu obla, susu taiata in trei muchii; a dou'a, are maneru, iar cea mai perfecta este cu verfulu lungu pene la 2″ taiatu forte potrivitu si terminatu josu prin doui craci. (20)

S'a gasitu in Transilvani'a : la *Bardotiu* (Bardocz, cerc. Odorheiu), *Coldau*, *Turdasiu*. *Valáru* (Vallár, cerc. Orastia), iar in Romania, *intre Craiova si Calafatu*, fórte frumósa sagéta de silexu, albulia in galbenu, de 2 degite lungime, taiata cu maestrie pre amendoue feciele, ascutita si cu dinti in coltisiori pre amendoue laturele, d'in josu scobita si prelungita in doui craci proprii a se legá séu infige in lemnulu sagetii. (*Tromp. Carpat.* Nr. 846 d'in 1870 si 1010 d'in 1872) ce se vede pe tab. A fig. 8; *Talpa la Netoti* (*Tromp. Carpat.* l. c. fig. Nr. 34); *Severinu* (Bolliacu *Esc. arch.* d'in 1869); *Vodastra*, siepte ascutisiuri de lance admirabilu lucrate, cu dintisiori, si sageti de silexu (Tromp. Carp. Nr. 1010 d'in 1872, Nr. 1059 d'in 1873); *Cumpen'a Ciocârlâului*, custura cu *bulba* pentru maneru (*Tromp. Carpat.* Nr. 846 d'in 1870); *Calomfiresci* (idem). Acestea se pastreadia in collectiunea d-lui Bolliacu cu alte sagete negre, bónte (*Tromp. Carp.* Nr. 1010 d'in 1872 fig. Nr. 32 si 33), d'in cari un'a s'a desemnatu pre tab. A Nr. 9. Aceiasi tabela fig. Nr. 4 representa

(20) Vedi in **Lubbock**, *l'homme préhistorique*, Paris 1876. **Figuier**, *l'homme primitif*, diferite tipuri de sageti.— **Schliemann**, *Mycènes*. trad. Girardin, Paris 1879 pag. 354 fig. 435 da 15 typuri de verfuri de sageti d'in celle aflate intr'unu mormentu de la Mycene. — Reproducemu aci dupo Le Hon, *l'homme fossile* p. 212, alte 12 forme typice constatate in statiunile lacustre alle Elvetici (Fig. 2).

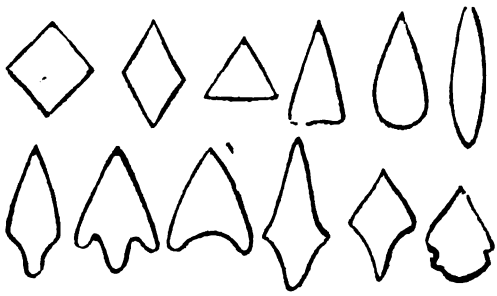

Fig. 2. Verfuri de sageti de silex, 1/2 marimea naturale.

Digitized by Google

ua sagéta de cremene de la Vitusberg in Austri'a de josu (Gooss, l. c. tab. I Nr. 6), iar fig. Nr. 7, alt'a d'in Ungaria, comitatulu Beregh, unde s'a gasitu pene acumu celle mai frumóse sageti (Goos. l. c. 425 tab. I Nr. 5).

8. *Herestraiasie* de silexu cu colti bine pronunciati, numai la Vodastra s'a desgropatu la unu singuru locu peste siese-dieci. (*Tromp. Carpat.* Nr. 1059 d'in 1873).

9. *Rîjnitie* séu *petre de móra*, de frecatu grâne, cu ua gaura coltiurósa la midilocu, in care se sfaramá grâulu séu secar'a cu bolovani de pétra in marimea unui mâru. In museulu nationalu d'in Pesth'a se pastreadia mai multe asemeni risnitie aflate in Ungari'a la Szánto, Hatván, Puzta Varsány, si Szihalom. S'a gasitu si in Transilvani'a la *Clusiu* (Gooss. op. cit. 425), iar in Romani'a la *Calomfiresci-Tigania* (*Tromp. Carp.* Nr. 1010 d'in 1872. — Bolliacu, *Esc. arch.* d'in 1869). D-lu Gooss observa co rîjnitiele de basaltu ce se desgrópa adesea in Ardélu, chiaru prin localitati unde nu se constata asiedieminte románe, si cari consista d'in ua parte inferióra concava, si d'in alta superióra convexa, gaurita la midilocu in forma de trifoiu, suntu de origine cu atatu mai siguru romána, cu catu in paindriile Pompeii s'a datu peste exemplare identice.

10. *Bulgari de cremene pentru prastie*, bine rotunditi prin ciocanela, pe margini cu ua dunga pentru curea, unele cá pumnulu, altele cá nuc'a de mari, s'a aflatu in Transilvani'a la *Coldau*, in Romani'a la: *Vodastr'a* (Tromp. Carp. Nr. 965 d'in 1872; Nr. 1010 d'in 1872, fig. 5, 6 si 7; Nr. 1059 d'in 1873), mai multe, d'in cari un'a e reprodusa pre tab. B Nr. 5; la *Calomfiresci-Tigania* (Bolliac, *Esc. arch.* d'in 1869), la *Severinu* (idem; *Tromp. Carpat.* Nr. 1010 d'in 1872) si la *Cetatea-latiniloru* (*Tromp. Carpat.* Nr. 846 d'in 1870).

11. *Petre de afundatu plas'a séu navodulu pescariloru*, gaurite, latareatie, de diferite lungimi; s'a gasitu la *Zidina Dakiloru* unu esemplaru mai lungu de ua palma, de pétra veneta tare, ascutita forte potrivitu spre o parte, si gaurita regulatu spre cea-l-alta parte, catu se incape degetulu cellu micu (Tromp. Carpat. Nr. 846 d'in 1870); asemenea si la *Vodastr'a* (Tromp. Carpat. Nr. 1059 d'in 1873).

Acî insiramu si petrele gaurite intrebuintiate ca unelte la pîndiarie séu drepta capete de druga; *pisalógele, boldurile*, si *burghiurile*, d'in cari unu esemplaru s'a gasitu la *Patakfalâu*, cerc. Odorheiu in Transilvani'a.

§ 5

Materialulu d'in care suntu fabricate aceste instrumente provine mai totu d'in rocele Carpatiloru, dupo cum Dr. Anton Koch (21) a probatu pentru uneltele gasite in Transilvani'a. Asia, topórele si ciocanele suntu de acelasiu serpentinu, gabbro si porphiritu verde ce ne 'ntempina in muntele Persiani; daltele si alte instrumente taiose, d'in sista de amphibolu, gneiss amphibolicu, calce marnosa cenusie, pamentu

(21) *Jahrbücher des siebenbürgischen Museumvereins*, n. f. b, V.

Digitized by Google

sistosu tare si nisiposu, si pétra de nisipu d'in terràmulu arenosu allu Carpatiloru, ca si verfurile de cutite, sageti si lanci facute d'in ua pétra de nisipu, cu grauntele finu, cu dungi de opalu si spargendu-se in aschii, care se afla mai cu séma in nord-vestulu Ardélului. Se mai semnaleadia : ua dalta de marmura rosia, unu toporu de quarzitu galbenu, ua rîjnitia de petroiu de granitu, unu ciocanu de augitporphiru si instrumente de matostatu (jaspis) verde si rosiu, descoperite tóte acestea la *Uióra*, *Trascâu* (cerc. Clusiu) si *Turdasiu*, in localitati adica unde se gasescu asemenea roce. Totu astu-feliu, topóre de trachytu, cutite si sageti de quartiu si amphibolu, topóre de jaspis amphibolicu verde-negru, ciocane de quarzita pyritosa, tóte acestea — petre ce compunu rocele Transilvaniei. In Romani'a de asemenea, uneltele suntu de serpentina, dioritu, iesm, melofiru si de ua specia de granitu verde numitu de Nemti *Grünstein*, de Anglii *greenstone* si de Francesi *ophiolite*. Déra substanti'a cea mai respandita este cremena (silex, feuerstein), care in Ardélu se afla numai sporadicu (22). Afara de uneltele de obsidianu, ce suntu de provenintia streina, pentru co acestu mineralu lipsesce cu totulu in Carpatii Transilvaniei, restulu a fostu facutu chiaru in tiarra de cotre populatiunile indigene, precum mai resulta nu numai d'in numerósele bucati gasite neterminate séu sparte in timpulu fabricarii, déro si d'in deposite intregi, cá celle de la *Coldau* (Transilvani'a) — peste una-suta bucati sparte sau lucrate numai pe jumetate—, si de la *Vodastra* (distr. Romanati) — de unde numai in doue dile, cu cati-va ómeni s'a scosu peste trei mii silexuri, d'in cari trei sute intacte (Tromp. Carpat. Nr. 1059).

Afora de obiectele de pétra se intrebuintiau nu mai pucinu si celle de osu, d'in corne de cerbu, costele si ciolanele rumegatoriloru. Formele mai obicinuite suntu : ciocane séu topóre de cornu de cerbu gaurite la midilocu, unelte in forma de frigare, carlige de unditia si ace de ose subtire bine lustruite si ascutite cu un'a séu doue gauri, vèrfuri de lanci, sageti, pumnale, cutite, sule, radiuitore, aschii si patine de alunecatu d'in ósele costale lustruite, cum si ori-ce alte instrumente de impunsu. Dintii de porcu lustruiti si gauriti se insirau si se purtau cá niste podóbe.

La Vodastr'a s'a aflatu cá la vr'ua 300 obiecte lucrate de osu, d'intre cari vre-ua 17 scóse intregi : manere pentru arme si unelte de silexu séu de alta pétra, bolduri, sule de diferite forme gaurite si negaurite, undrele cu gaura, un'a admirabile de 15 centimetri, unu acu cu gamalie de 6 centimetri, diverse córne ascutite, gaurite, intre cari mai alesu unu cornu de *cerbu-dam*, cu ua gaura larga, in care s'a intiepatu ua dalta mare de silexu, gasita intacta, correspundiendu cu ua alta gaura, prin care s'a facutu legaturile spre intiepenirea armei; sageti, vre-ua doue-dieci dinti potriviti pentru podóba, precum si alte deosebite obiecte de osu neintielese (Tromp. Carpat. Nr. 1059). Mentionamu anco si ciocanulu d'in córnele unui elephas fossilis desgro-

(22) E. A. Bielz, *Handbuch der Landeskunde Siebenbürgens*, Hermannstadt, 1857, p. 57. — Gooss, *Archiv des ver. für Siebenb. Landesk.* n. f. XIII, p. 426.

Digitized by Google

patu nu departe de Clusiu (23), cum si uneltele de osu de la Turdasiu (despre care vedi § 9).

§ 6

Trebue anso sa observamu co nu tóte aceste unelte de pétra si de osu appartinu epocei neolithice, séu epocei in genere numite *prehistorice*. Multe dintr'ensele s'au aflatu alaturea cu obiecte de bronzu si chiaru de feru. As'a, in Transilvani'a bronzulu s'a gasitu amestecatu cu instrumente de pétra la: Tiapu, Arkita, Bardotiu, Beclénu, Bundorf, Orastia, Cergaulu-micu, Feldiora, Ungra, Gusteriti'a, Atiel, Clusiu, Coveiu, Coldau, Cuciu, Mogno, Ursu-de-susu, Cohalm, Mercurea, Siarombercu, Sighisioara, Sibertu si Turda (24). In Romania, la Severinu si la Cetatea Latiniloru, pe langa unelte de pétra d. Bolliacu a gasitu altele de bronzu, sageti de feru, custure de feru, buzdugan si feru de lancia (*Escurs. arch. d'in* 1869).

Apoi multe d'in instrumentele de pétra suntu lucrate si lustruite cu ua maestrie si elegantia, ce nu s'aru puté presuppune la ómenii d'in epoc'a proprie de pétra. De aceia d. Lindenschmidt se silesce a combate cu argumente puternice opiniunea celloru ce tinu in genere topórele gaurite dreptu contimpurane cu celle in forma de petrócie negaurite si numai cu doue laturi cioplite, séu cá ua desvoltare a acestor'a, invocàndu faptulu cunnoscutu co printre popórele selbatice ua atare transitiune nicairi nu se constata, chiaru la celle ce sciu sa gaurésca materiile celle mai tari, toporulu de pétra remanèndu anco pene asta-di fora gaura pentru códa. Conclusiunea la care ajunge invetiatulu archeologu (25) este co acelle topóre frumóse de pétra gaurite suntu facute cu instrumente de metalu si dupo modele metalice (26), cum ne pote incredintia, intre altele, si urmatorulu admirabilu ciocanu-toporu de serpentina (27) gasitu la Rotbavu in Transilvani'a, (fig. 1), care atatu prin verfulu seu ascutitu si

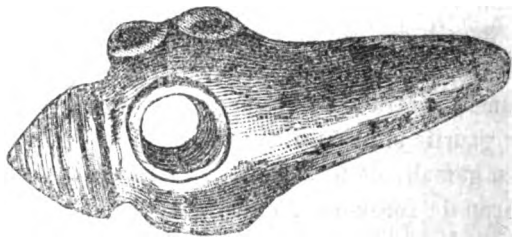

Fig. 1. Ciocanu-toporu 1/2 marimea naturale, collect. Gymnas. d'in Sighisiór'a

(23) Indicarea localitatiloru d'in Ungaria, unde s'a aflatu unelte de ósse, vedi-o la Gooss, *Archiv* n. f. XIII p. 427.

(24) Pentru celle d'in Ungari'a vedi Gooss, op. cit. n. f. XIII, p. 428.

(Vedi notele cari urméza in pagina urmatóre).

Digitized by Google

prin umflaturile d'in giurulu gaurei manerului, cum si prin ornamentulu cé consista d'in basici, póte trece in chipu neindoiosu dreptu copi'a unei unelte identice de metalu, d'in epoca bronzului. (28)

Acest'a nu trebue catusi de pucinu sa ne surprindia, caci avemu numeróse marturii despre intrebuintiarea petrei in facerea armeloru si uneltelorु de cotre popóre, cari cunnoscéu si usau de multu timpu anco metalele. Herodotu ne rapporta co sagetile Ethiopiloru erau armate cu ua pétra ascutita in locu de feru, cum s'au si gasitu in campiile de la Marathon; alle Fenniloru (de siguru Finesii) dupo Tacitu (*Germ.* c. XLVI) erau armate cu óse de animalu séu de pesce, cu tóte co Fenii locuiau dincolo de Vistula (Ptolemeu III, 5), deci nici-de-cum departe de populatiunile ce usau arme de bronzu. Pausanias (*Attic.* XXI) observa co unele triburi sarmate nu cunnoscu ferulu, neavèndu de catu arme de pétra si de osu.

§ 7

Cu acest'a nu voimu a prejudecá intru ceva cestiunea despre esistenti'a unei epoce pure de pétra in Daci'a, unei epoce càndu omulu in lipsa absoluta de ori-ce metalu, era redusu pentru necessitatile lui casnice, de resbellu si de immormentare, numai la celle trei elemente: lutu, pétra si osu.

Pentru unii invetiati cestiunea se reduce la a se sci: déco Daci'a, inainte de emigrarea popóreloru arice, cari adusera cu densele cunnoscinti'a metaleloru, se aflá locuita de unu poporu, care nu usá anco metalulu.

Dupo d. Gooss (29) atare cestiune nu se póte afirmá in modu positivu si necondicionatu, de óre-ce nu numai co probele directe despre fiinti'a unui toporu d'in epoc'a de pétra lipsescu cu totulu, déra doue observatiuni vorbescu chiaru in contra-i: relatiunile geologice spunu anume co la inceputulu formatiunei cojei presente a globului, intinse lacuri de apa dulce um lea siesurile dintre ramurile departate alle Alpiloru si d'intre Carpati, cari lacuri nu putéu sa se retraga de cotu forte incetu, si prin urmare ori-ce locuintia a omului era impedicata. A doua, urmele omului d'in

(25) L. Lindenschmidt, *Die vaterländischen Alterthümer der fürstl. Hohenzoll. Samml. zu Sigmaringen.* Mainz, 1860. — Idem, *Die Alterthümer unserer heidnischen Vorzeit.* — Cf. Gooss, op. cit. n. f. XIII p. 428.

(26) Proba despre acest'a suntu statiunile lacustre d'in Elveti'a, in cari celle mai frumóse topóre de pétra s'a gasitu numai in asiediemintele epocei de bronzu, pe candu in statiunile lacustre de la Wauwyl si Moosseedorf, cari appartinu absolutu epocei de pétra, nu s'a aflatu mai nici-unu toporu de pétra gauritu, iar la statiunea Wangen, printre 1500 topóre, numai 2 suntu cu gaura. Vedi Ratzel, *Vorgeschichte der europäischen Menschen* p. 161.

(27) Gooss, *Archiv*, n. f, XIII, tab. I fig. Nr. 15.

(28) Idem, idem p. 428.

(29) Idem. p. 429—430.

Digitized by Google

epoc'a neolithica a petrei, constatate de la nordulu si vestulu continentului nostru pene in nordulu Africei, si atribuite in generalu Iberiloru: movilele, dolmenele si cromlechurile, cum si statiunile lacustre lipsescu cu totulu in tierrile dunarene. Aceste doue consideratiuni facu pre d. Gooss a presuppune co, dupo diluviu, numai pólele sudice alle Carpatiloru centrali, pescerile varóse alle Moraviei, Alpii resariteni si póte si plaiulu transilvanénu, erau locuite de cotre popóre pribege in stare de venetori, adico de Iberi, iaru co siesurile, transformate cu incetulu d'in lacu in baltu, si apoi in padure, s'au occupatu pentru antei'a óra de cotre Arii emigranti, si co prin urmare aceste tierri nici au pututu avé ua epoca pura de pétra.

D-lu C. Bolliacu (30) admite d'in contra, in intrég'a Dacia, ua epoca de pétra contimpuréna cu epocele de pétra d'in Scandinavi'a, Brittani'a, Elveti'a, Gallia etc. pe cuventu co: obiectele de pétra d'in aceste tierri se asemena cu totulu cu celle d'in Daci'a, fiindu fabricate pre acelasi typu; co suntu locuri in Daci'a unde s'a aflatu numai obiecte de pétra, de osu si de lutu, si din contra altele, unde se gasescu obiecte de metalu: bronzu, argintu si auru, si nici-de-cum arme si instrumente de pétra.

Am arretatu mai susu anso (partea II cap. 1, § 2), co celle trei epoce culturale alle petrei, bronzului si ferului suntu stadii de desvoltare pe cari acelasiu poporu, dupo imprejurarile favoritore: aptitudine mai inalta pentru civilisatiune, relatiuni territoriale mai avantagióse, legaturi cu vecinatatea, commerciu etc., le trece mai inte de catu alte popóre ce mergu incetu, ba chiaru stationédia sutimi de anni, traindu in passivitate, — si co opiniunea dupo care periodulu de pétra aru correspunde rassei finno-iberice, iaru periódele de bronzu si de feru, Ariiloru resaritului, nu are nimicu mai probabilu in sine pentru a fi admisa cá dogma. Totù-de-uadata arrettaramu co aceste epoce nu suntu nici syncronice, nici in correlatiune, asia co pentru a constata déco ua tiarra au avutu séu nu ua era proprie a petrei, nu se cere cá monumentele acesteia sa fie contimpurene si asemenate cu celle preistorice descoperite aiurea; nici trebue sa ne preocupamu de cestiunea deco intr'unu anume timpu cutare regiune putea au nu sa fie locuita. Varietatea a fostu totu-d'a-un'a in situatiunea Europei, si in tóte epocele istoriei. Asemenea varietati numeróse si simtitóre presenta deci si epoc'a de pétra, care difera nu numai dintr'ua tiarra intr'alta, déra chiaru intr'un'a si aceiasi. Pe candu, de esemplu, triburile Germaniei de *Nordu* lucrau silexulu, celle d'in centru preferéu petrele mai dure, diorit'a, nephrita, chloromelanita etc. De aceia socotimu mai conformu severitatii sciintii, a nu compromite sciinti'a printr'ua graba prematura, nici a afirmá nimicu definitivu, pene ce tóte cercetarile necessarii nu se voru face; nici a atrage d'in fapte isolate, — conclusiuni generale si neintemeiate.

Este de ajunsu pentru momentu in cestiunea ce ne preoccupa a semnalá punctele acellea in cari s'au gasitu mari quantitati de unelte de petre, de lutu si osu, unelte

(30) *Trompetta Carpatiloru*, Nr. 1059 d'in 1873.

Digitized by Google

de pétra nelustruita, topóre negaurite, si nici-unu obiectu de metalu, si a constatá co ua-diniora fusese acolo ua populatiune in necunnoscintia au in lipsa absoluta de metale.

Asemenea statiuni suntu fora indouiala *Vodastra* in Romani'a, si *Turdasiu* in Transilvani'a.

§ 8

Vodastra, statiune preistorica

In centrulu vastei campii dintre Caracalu si Celeiu, la ua distantia de 10 kilometri departe de Dunare, se afla comun'a Vodastra, plasa Baltii, distr. Romanati (31), in cuprinsulu carei'a sta ua cetate de pamentu numita *Sculienii* (32) incongiurata de ua sprancena de malu si de mai multe maguri asiediate pre locuri inalte. In vér'a annului 1872, d. C. Bolliacu a facutu primele sapaturi in acea localitate, anume intr'unu ocolu bine ratunjitu, unu feliu de insula incongiurata de ua garla mocirlósa si lata d'in isvore, care abia se póte trece cu piciorulu, candu este forte mare seceta. «Acestu ocolu, dice d. Bolliacu (33), in lini'a drépta prin midilocu este, de unde se «ridica d'in apa pene d'incolo, mai bine de ua-suta doue-dieci metri. Am voitu mai «anteiu se vedu cumu este facuta acésta insula, si amu sapátu la ua margine a ei, «pene in aduncime ceva mai multu de doui metri : anteiu, este unu pamentu vege«talu tielina; apoi unu stratu de 15—20 centimetri petrisiu diluviu, sub care «petrisiu, este pamentu galbenu. Sapandu ací, am taiátu ua vatra, intre pa«mentulu addusu si intre pamentulu tielina; amu constatátu co este vatra, «pentru co erá pamentu arsu rosiaticu si cu carbuni pre dens'a. Am voitu se «vedu déco asemenea vetre, la aceiasi aduncime se mai repeta, si am gasitu pene «in optu vetre asemenea, mai la aceiasi aduncime, in distantia aprópe cá trei metri «un'a de alt'a, bordeie, negresitu a caroru lemnaria s'a topitu cu deseversire si n'a «remasu nici-unu vestigiu. Credu co pamentulu addusu este d'in largirea albiei gar«lei spre inaltiarea locului, care locu, incongiurátu de apa láta, pene unde venéu pa«durile negresitu, servia acésta insula naturale si facuta, de asilu familiiloru si sie-

(31) Numele acestei localitati nu póte proveni, observa cu deplina dreptate d. Odobescu (Annal. Soc. Acad. Rom, X, sect. II p. 189), de la unu astronomu latinu, carele de acolo *vedé* astrele pe ceru, nici d'in cuvintele slavone *voda* apa si *ostrii* rapide, «de óre-ce nici apa asia de totu rapide nu este pe acolo, si nici compunerea ordinaria a cuvinteloru slavone nu permite ua asemenea combinatiune cu postpunerea cualificativului.» D-sea compara Vodastra cu cetatea macedona *Chalastra*, cu *Ballanstra* d'in Sirmiu, cu *Ister*, *Danaster* si cu vorb'a daca *tutastra* adica *dovleacu*, amintindu si terminatiunea latina *astra* d'in *fiastra*, si cuventulu latinu si romanu colastra.—D-lu Bolliacu vedé in Vodastra unu cuventu slavonescu cu insemnare de *Apósa*. (*Tromp. Carpat.* Nr. 965 d'in 1872).

(32) Vedi rapportulu invetiatorului satescu d'in Vodastra, la d. Odobescu *Ann. Societ. Acad. Rom.* X, sect. II, p. 188 not'a 42.

(33) *Tromp. Carpat.* Nr. 1010 d'in 1872.

Digitized by Google

«filoru vre-unui tribu locuindu in padurile d'in prejma. — Langa ua vatra mai mare «óre-cumu, amu gasitu ollaria mai multa, déro totu imperfecta, totu facuta cu man'a, «totu pré pucinu arsa, déco nu uscata la sóre. Am gasitu doue candele intregi cu «gaurile loru prin cari se petrecea cord'a spre acatiare.» Totu ací, d-sea dete preste multe petre late de gresia rosia si veneta, intre cari doue pentru ascutire séu frecare de silexuri, custure de silexu, petre de silexu rotunjite pentru prastia, doue topóre de granitu verde, cate-va obiecte de osu, si cinci-siesse vase intregi cu diferite forme, reu framentate si facute cu man'a. (34)

In annulu urmatoru, neobositulu cercetatoru intreprinse explorarea interiórs marginiloru acelei insule, si in doue dile numai cu cati-va omeni, «d'intr'unu ocsin, «pre suprafaci'a carui'a nu erá nimicu care sa tradé depositele ascunse, s'au scos «d'in aduncime de la unu metru pene la unu si jumetate, preste trei mii silexuri, a«fora de celle lepadate ca nerepresentandu nimicu, d'in cari silexuri cá la trei sute «intacte: sageti, sulitie, cutite, radietori, (*hâches celtiques*), topóre-ciocane gaurite, «petre de prasteia de silexu rotunjite, petre de afundatu plas'a, bolduri etc.; mai «multe petre de frecatu semintie, mai multe gresii de ascutitu petr'a» (35), trei-sute obiecte de lutu framentatu, dintre cari vr'ua-suta scóse intacte; obiecte pentru tiesatura, pentru afundare de plase, pentru podóbe, matce, trei omuleti, vr'ua trei-sute obiecte lucrate de osu, d'intre cari vr'ua siepte-dieci scóse intregi, si trei-sute vase de pamentu, d'intre cari trei-dieci-si-cinci scóse intregi, de diferite dimensiuni si forme, facute totu cu man'a, pene si chiaru linguri de pamentu, si doue-dieci dinti ce serviau de podóba. Nimicu ansa de metalu. «Astu-feliu dero pene asta-di, dice d «Bol«liacu, remane constatátu co in insul'a de la Vodastr'a nu s'a gasitu nimicu de «metalu, de cotu ua singura dálta de diece centimetri, de aráma nativa, pe care am «gasit'o in sapaturile ce amu facutu annu. — Mai e-te unu lucru de observatu in a«césta insula: obiecte de lutu pentru prasteia, d'in cari amu gasitu annulu trecutu «vr'ua cinci-dieci aprope intr'unu singuru punctu allu insulei, n'am mai gasitu nici«unulu, estimpu in nici ua parte a ei. Ferestreiasie de silexu cu colti bine pronun«ciati, de cari am gasitu annu vr'ua siese-dieci la unu locu, forte raru s'au mai ga«situ cate unulu in alte parti alle insulei. Topóre gaurite, fie chiaru sparte, nu s'au «gasitu de catu in partea opposita de unde s'au gasitu acestu feliu de silexuri. Olla«ri'a cea mai bine facuta si ore-cum arsa, unu feliu de cuptoru séu ua vatra intiosa «spre ardere de vase s'a gasitu intr'ua singura parte, desi vase isolate, uscáte la sore «séu si óre-cumu cu unu inceputu de ardere, s'au gasitu pre lunga .tóte vetrele bor«deieloru, cari bordeie s'au topitu negresitu cu totulu. Me hasardediu sa facu ua «conjectura: nu cumva si in acei timpi, atatu de aduncati in vechime, erau specia«litati? Si in acesta insula, locu de retragere si asicurare, erau asiediate manufac«turile, pre localitati fixate, cu mesteri speciali? — Silexuri diferite, dalte si radie-

(34) Idem Nr. 965 d'in 1872.
(35) Idem Nr. 1059 d'in 1873.

Digitized by Google

«lori, precum si vase si óse, am gasitu in tóte partile, fora distinctiune pronunciata. «Siepte ascutisiuri de lance, admirabilu lucrate, cu dintisiori, de cari numai un'a «gasisemu annu si patru dalte mari, totu de silexu, ca aceia care a gasit'o d. D. Sturdza «in Moldova si mi-a daruit'o mie, cum si doue cutite, suntu, potu dice, piesele prin«cipali ce am gasitu estimpu in silexu.— Doue intrari se vede co au fostu in acestu «ocolu: cea mai pronunciata spre resaritu si alt'a spre appusu. In dreptulu acestoru «intrari, cari se desémna óre-cum pe suprafacia terrenului, nimicu n'amu gasitu; «mijloculu insulei, cum si multe parti d'in ocolulu interioru, suntu anco neexplorate; «malurile exteriore, precum si movilele-morminte alle acelloru heroi ante-historici, «suntu anco cu totulu necercetate.»

Despre cercetarile ulterióre d'in annii urmatori, d. Bolliacu a rapportatu intr'unu «articolu: *Ceramica preistorica a Dacici, Vodastra* (36), in care ne spune co: «in «insula nu este nici-unu indiciu de immormentare, séu vase mortuare. Se vede co pe «morti nu'i ingropau in insula. Multime de movile si movilitie-morminte incongiura «insul'a pe d'incolo de balta. Obiecte de metalu amu gasitu aci in aduncimea pe «unde se gasesce vetrele bordeieloru, acoperite de unu metru si unu metru si jumatate; «amu gasitu mai multe obiecte de aráma nativa, intre cari si ua *hache* in forma de «dálta lunga, precum si ua fasiia de auru nativu grosa, facuta d'in lovituri de cio«canu, invertita de doue ori, dér' fora legatura, fora lipitura, si formàndu ua veri«ga-inelu, in greutate de sicsse grame.

«Asupr'a Vodastrei a mai fostu, este invederatu, ua alta epoca de locuintia ome«nésca, care s'a intinsu si sub Románi, pene la Philippu Arabulu, judecàndu de pre «cate-va monete de bronzu gasite in partea occidentale a insulei, la ua mica aden«cime, pre unde se vedu si óre-care remasitie de zidarii usiore románe. — Sapandu «ua movila-mormentu ací, in prejm'a Vodastrei, intre oseminte putrede, pe la midi«loculu movilei, amu gasitu ua magnifica *hache* — toporu de aráma rosia, patináta «admirabilu, plesnita la mijlocu, d'in vechime, ceia-ce indica ua lovitura crancena; «póte co a fostu arm'a eroului ingropátu in acésta movila; cód'a cu deseversire mi«stuita. — Am gasitu aci óse de animale, córne de bouru, de cerbu, falci de carni«vore si de diferite rumegatore. Déro cei'a ce este forte curiosu, amu gasitu, la unu «locu, oseminte, cu cari s'aru puté incarcá unu caru, numai óse de cani si de catiei, «mai mistuite; ceia-ce aru dá de ganditu déco canii, lesne de domesticitu si prasi«tori fiindu, nu facéu unu elementu de hrana aceloru ómeni primitivi. Nici-unu osu «de pasere domestica n'amu gasitu aci. — Semintie calcináte amu gasitu adunate «intr'unu vasu mare spartu, *lintesiora* pre care o manànca ratiele selbatice pe balti «si mocirle. Amu gasitu *susamu*, de care ne spune Herodotu co se facea forte multu «si crescea forte mare p'aci; amu gasitu si forte pucinu meiu; nici-unu bobu anse, «de gràu, séu de alta semintia... Imi propunu sa mai facu ua sapatura si mai defi«nitiva in acésta insula. Regretu co nu s'a pututu sa mergu cu sapaturile pre li-

(36) Idem Nr. 1255, d'in 1876.

Digitized by Google

«nii, in directiuni hotarite. N'amu pututu urmarì, de cotu unu semi-cercu de vetre «séu de bordeie ; pentru co terrenulu n'a fostu egalu, si vetrele bordeieloru nu vin «la nici-ua suprafacia egale. Numai cenusi'a si carbunii potu indicá locurile borde «ieloru.» (37)

Ceea-ce resulta in modu neindoiosu d'in aceste relatiuni alle D-lui Bolliacu, ma stecate une-ori, cata sa marturisimu, cu hypotese cam fantastice, cu observatiuni p jumetate drepte, este co la Vodastra, — si-mi place a adduce ací cuvintele d-lui O dobescu (38), ua autoritate necontestata in totu ce se attinge de sciinti'a archeologica—, «a fostu in mijloculu unei balti, ua statiune preistorica, ai carii locuitori serviau cu arme de pétra nelustruita si de osu, cu vase de lutu lucrate cu man'a, rota, cu totu primitivulu apparatu allu epocei paleolithice d'in timpii preistorici. cá semintiile lacustre alle Elvetiei, isi ingropau mortii pe cóst'a invecináta, mas scoici, melci si roduri paduretie alle pamentului, nu cunnoscéu nici-unu metalu, abia déco intr'ua regiune mai laturasia a vechiei silisti preistorice, d-lui a gasit unu obiectu de arama nativa. Noi suntemu obligati a crede pe d-lu Bolliacu in attribuirea asiediaminteloru din Vodastra unei epoce mai vechia de catu totu ce s'a gasitu pene acum la noi in tiarra.»

Ceia-ce mai remane de doritu este explorarea definitiva a acestei statiuni preistorice, sapaturi mai sistematice in centrulu insulei, care n'a fostu pene acum cercetatu, spre a se deosebi mai bine epoc'a de pétra pura de cea metalica constatate ambele acolo.

§ 9

Turdasiu, statiune a epocei de pétra pura

In Comun'a Turdasiu, nu departe de Orastia (Broos), pre unu locu lungu, de la resaritu spre appusu de 2000 picióre, si latu de la miadia-nópte spre miadia-di de la 400 picióre marginitu la nordu de Muresiu, la sudu de callea-ferata, se afla intinse deposite de cenusia une-ori de ua grosime de la 1.25—1.60 metr., cu numeróse vetre in cari s'a gasitu obiecte de pétra interesante, ce destainuiescu ua forte vechia origine : topóre, ciocane gaurite si negaurite, dalte, cutite, verfuri de sageti si de lance, facute d'in serpentina, amphibol, jaspis, feldspath, heliotrop si cremenu, care se gasesce chiaru in bucati mari nelucrate, cu semne de ciocnire pe dens'a pentru scoterea custureloru. Apoi, instrumente de óse lustruite ; capulu unui bos-urus cu corne, ciolane de bos spelaeus, de cervus alces, cervus capreolus, capra ovis, sus scrofa, canis, vulpes si canis familiaris, capulu, ramurile si dintii de cervus elaphus fossilis ; dinti ascutiti servindu de sul ; vase de lutu fabricate cu man'a, óle, cáne linguri de gutu etc. (39), remasitie de mancare — si nici unu obiectu de bronzu, a-

(37) Despre ceramic'a de la Vodastr'a vedi mai la valle.
(38) *Annalele Societatei Acad. Romanc*, X, sect. II, p. 188.
(39) Vedi mai departe.

Digitized by Google

fara dóra de unu fragmentu nelucratu de bronzu si de unu toporu de arâma (40). Acésta lipsa de aprópe ori-ce metalu in ua statiune asia de intinsa, si probabilu multu timpu locuita, indica ua epoca forte vechia, ce nu se póte anso determiná cu precisiune. Judecandu dupo ua perla mare, spheroidale, de culóre verde-cenusie, gasita la Turdasiu, dd. Schuster si Gooss atribue asiediementului de acolo, cellu pucinu ua epoca anteriora secolului allu IV inainte de Christos — candu gratia commerciului putea ajunge si in Dacia atare perle —, verisimilu ua epoca si mai vechia. D-lu Gooss ansa, d'in imprejurarea co ací s'a aflatu si ciocane gaurite, se indouesce a vedé ua epoca pura de pétra, pentru ca nu-si póte esplicá aceste unelte cá ua desvoltare alle celloru negaurite, cí cá imitatiune dupo ciocanele de metalu. In acestu chipu ansa, pare-se, d-sea impinge lucrurile pre departe tinendu-se pré strictu de theoria de mai susu a lui Lindenschmidt. Ajunge credemu, a constáta la Turdasiu ua statiune locuita de ua populatiune, ce pare co nu cunnoscea bronzulu, facendu-si tóte uneltele d'in lutu, pétra si óse.

§ 10

Alte localitati, cari pastreadia urme de asiediemintele cellei mai vechi populatiuni alle Daciei, anso cari d'in lipsa de cercetari mai amenuntite — nu se potu renduí cu sicurantia in epoc'a pura de pétra, suntu in Transilvani'a: *Sibertu* (cerc. Brasiovu), *Agnit'a* (cerc. Sibiu), iar in Romani'a: *Calomfirescii-Tigani'a*, *Talpa-Netoti* si *Maglavitu*, cari au datu pene acum in mare numeru specimene de olari'a cea mai grossolana si primitiva, reu framentata, necópta, facuta cu man'a, precum si unelte de pétra.

§ 11

Carui poporu anume appartinéu instrumentele de pétra d'in epoc'a preistorica a Daciei, nu se póte spune cu certitudine. Constatamu numai co, de si in necunnoscintia de metale, acellu poporu nu era selbatecu, traindu numai d'in productulu venetorei, ci possedá óre-cari cunnoscintie si abilitate; avea locuintie fixe; se occupá cu crescerea viteloru si cu agricultur'a, care presuppune óre-care gradu de simtiu communu si de ordine sociale; sciá sa lucredie lutulu, pétra si osulu, si sa faca d'in elle vasele si uneltele necessarii economiei domestice, cum si armele de aparare si de atacu; fabricá care si colibe, si inventase bard'a pentru cioplitu lemnele, ferestreulu, dalt'a, arculu, sagét'a si meseria tiessutului. Ellu avé si óre care gustu pentru po-

(40) Wilhelm **Schuster**, in Program'a Gymnasiului d'in Sebesiu (Mühlbach), 1866/7.—Idem, in *Siebenb.-Deutschen Tagblatt*, annulu I, Nr. 710—711. — **Gooss**, *Archiv für siebenb. Landesk.* n. f. XIII, 256—259; XIV, 103—105. — Koch, Erd. muz. évk. V. 126 si 136. — Noui cercetari la acésta interesanta localitate anco aru puté fi fructuóse.

Digitized by Google

dóbe, purtaudu salbe formate d'in rotitie si margele de lutu (41) d'in arsice (42); masele si dinti, din bulgari de kihlibaru insirati, si d'in melci (43); si proba co nu-i lipsea nici viati'a spirituale nici conceptiunile religióse, este nu numai marea veneratiune ce dedea mortiloru prin ridicarea aceloru uriasie movile, in care se ingropa cenusi'a, dupo arderea cadavrului, alaturea cu uneltele de pétra, de ulcele séu hàrburi, si de resturi d'in ospetiulu mortuaru consistandu d'in ciolanele animaleloru, — déro si acelle figuri de lutu inchipuindu figur'a umana, idoli si idolóice, cu triunghiulu aduncitu pre deusele, ce s'a aflatu la Vodastr'a, Calomfiresci si Crasani (44), si cari nu putéu fi pentru acea populatiune in starea primitiva a intelectului, de catu niste fetisi analogi vaceloru si idoloaiceloru de pamentu desgropate la Tirynth si in acropolea Mycenei (45), si cari se scie co erau representatinnea symbolica a Herei, séu analogi aceloru semi-lune de lutu si pétra gasite in statiunile lacustre, si cari se considera dreptu embleme religióse (46) referitore la cultulu lunei.

B. Daci'a dupo cunnoscuti'a metalleloru

§ 12

La ua data impossibilu de determinatu arme si unelte de bronzu, giuvelle de acelasiu metalu si de auru, incepura a petrunde in Daci'a. Intrebuintiarea loru indica in istori'a civilisatiunei inceputulu adeveratului progresu, si ua crescere immensa a fortieloru sociale. Aceste obiecte, la cari se potu adeogi si celle de arama, de feru si de argintu, ce se gasescu dilnicu cu deosebire in Transilvani'a, prin caracterulu loru identicu in forma, technica si ornamentatiune, appartinu epocei numite de bronzu, si epocei primitive a ferului, prin urmare suntu anteriore cuceririi lui Traianu, si se potu reduce la urmatorele typuri principale: 1) arme; 2) obiecte de podóba; 3) instrumente si alte unelte de casa; 4) vase de bronzu; 5) obiecte de natura sacrale, amulette, symbole si producte alle artei; si 6) representatiunea figurata a animaleloru si a omului. (47)

(41) Vedi de esemplu tab. L Nr. 16 *a, b, c,* rotitie de lutu aflate la Vodastra. Cf. *Tromp. Carp.* Nr. 1255 d'in 1876, fig. 107, 108, 109, 117, 128 si 130.

(42) La Vodastra d. Bolliacu a datu peste arsice, tersite pe partea de josu, frecate pe partea numita *sisi* si pe partea numita *bei*. Asemenea, si intr'unu sarcofagu de pétra si intr'unu mormentu de caramida, d'in epoca romàna, in préjma Recicai. D-sea, crede ca elle au servitu de jocu copiiloru. *Tromp. Carpat.* Nr. 1255 d'in 1876).

(43) In museulu d'in Clusiu se pastrédia unu obiectu de podóba d'in epoc'a de pétra, constandu d'in cója unui melcu fosilu, ornata cu pietricele. (Gooss, *Archiv*, n. f. XIII, 243).

(44) Vedi mai susu, partea II cap. XI, § 32.

(45) **Schliemann,** *Mycènes,* trad. Girardin, p. 59 seq.; 136—141, 296 seq.

(46) **Le Hon,** *L'homme fossile.* 292.— **Dessor,** *Palafittes.* — **Sacken,** *Ueber die vorchristlichen Culturepochen Mitteleuropa's,* Wien, 1862, p. 45—46. — **Troion,** *Habitations lacustres,* 1860.

(47) Vedi pentru celle urmatore **Gooss,** *Archiv für Siebenb. Landesk.* n. f. XIII, 466—528.

Digitized by Google

§ 13

1. *a) Arme offensive*

Sabii.— Sabiile de bronzu ce se gasescu in Ungari'a si Transilvani'a suntu de ua forma forte antica, de lungime 52.6 cm. pene la 73.6 cm., rare-ori pene la 1 metru — cum este de esemplu sabi'a de bronzu de la Siarombercu, cerc. Osiorheiu, pastrata in museulu d'in Clusiu —; manerulu variadia in lungime intre 6—6.5 cm.; lamin'a (ferolu sabiei), la mijlocu mai grosa, une-ori avendu ua lamba semi-rotunda, este cu doue taisiuri, mai lata la mijlocu, ceva scobita spre verfu, iar la verfu forte ascutita, impodobita adesea cu linii sapate paralelu cu conturnulu iei, proprie pentru taiatu si impunsu; manerulu, de lemnu séu de osu, nu are stréja, ci apuca lamin'a cu capeteiulu lui, care este mai latu, oblu si in forma de semi-luna. Lamin'a se intiepenea intr'ensulu prin cuie; la unele, prelungita printr'unu cotoru, ea strabatea d'a lungulu scobitur'a manerului, si se intarea de ambele parti cu pràsele de lemnu séu de cornu; la altele in fine, lamin'a si manerulu nu alcatuiá de catu ua singura bucata, turnata dintr'un'a. Maiugulu sabiei consta dintr'unu discu cu centru scosu in relievu, séu dintr'ua vergea recurbata. De ordinariu manerulu este bogatu impodobitu, cu linii finu sapate, cercuri indouite, spirale, triunghiuri si romburi, séu cu forme de cordele, unele esite in relievu, séu imbracatu in piele, precum se póte vedé pre tabel. lit. C. si D, mai multe esemplare.

Asia, tab. C, fig. Nr. 1 representa ua sabie de bronzu gasita la Bistriti'a in Transilvani'a (adi in cabinetulu imperialu de antice d'in Vienna) de ua lucratura vrednica de tóta mirarea; manerulu ei micu si proportionatu a facutu pre unii invetiati (48) sa conchida co ómenii d'in epoc'a bronzului avéu màni pré fine si delicate, cá multe d'in popórele asiatice, mai alesu Indienii si Arabii, a caroru sabii paru a fi fabricate pentru màni de femeia (49). Altii (50), mai correctu, atribuescu micimea estraordinara a manerului destinate acestei arme de a serví la impunsatura, pentru care scopu ea avé acellu maiugu d'in capetulu manerului, spre a oprí alunecarea mànii, pe càndu la sabiile proprii pentru taiatu, manerulu este mai lungu, cá lovitur'a sa fie mai adunca si mai lata, iar sabi'a sa se manuiasca mai cu inlesnire.

Acésta sabia isi gasesce paralel'a sea in alt'a desgropata la Covoru, cerc. Brasiovului, si pastrata adi in museulu Brukenthal din Sibiu. Este lunga 65.5 cm. Mane-

(48) Dr. Eduard. Freich. v. Sacken, *Ueber die vorchristlichen Culturepochen Mitteleuropa's*, Wien, 1862 p. 61.

(49) Pritchard, *Natural history of men*, London 1843, I, 129.— Cf. Lubbock, op. cit.

(50) Dr. Rômer Flóris, *Mürégészeti Kalauz*. Pest, 1866 p. 50.

Digitized by Google

rulu seu ilu reproducemu mai josu (fig. 3 *a* si 3 *b*) d'in causa elegantiei formei, bo-

Fig. 3 *a*.

Fig. 3 *b*.

gatiei sapaturiloru si escellentiei technicei. (51)

Tab. lit. C. fig. Nr. 2 representa sabi'a de bronzu aflata la versarea riuletiului Szinva in Sajo (la Miskolz, comitatulu Borsod, in Ungari'a), adi in Cabinetulu imperialu de antice d'in Vienn'a, lunga 23″ 7‴, latimea cea mai mare 2″ ½‴, lamin'a e impodobita cu dungi marginale, iar manerulu cu dungi transversale si semicircomvolutiuni, disculu manerului avendu siese cercuri excentrice fie-care cu cate doue dungi (52). Acésta ornamentare se asémena cu aceea a sabiei reproduse pre aceiasi tabella lit. C, fig. Nr. 4. Ea s'a gasitu la Puszta Szent-György, comitatulu Bihoru-de-Nord, in Ungari'a; este lunga 23″ 7‴, latimea-i cea mai mare 2″, cu marginele la verfu puçinu turtite, cu manerulu sapatu in chipulu ce se vede pre tab. D, fig. 4 *a*. Manerulu arrétta pe faci'a interna a discului cinci cercuri concentrice d'in cate cinci linii fie-care, incongiurandu bumbulu sapatu asia cum se representa pre tabl. D, fig. 4 *b*. (53)

Ua data cu acésta sabie s'a desgropatu alte 29 sabii, din care reproducemu pre aceiasi tabella trei, fig. 3, 5 si 6. Prim'a, lunga 26″ 3‴, latimea cea mai mare 1″ 5‴, are pre lamina sapate mai multe dungi marginale, iar manerulu de amendoue partile laminei cu cate doue, josu cu cate cinci gauri pentru cuie, este la mijlocu puçinu aduncitu; pe candu a dou'a (fig. 5), lunga 27″ 11½‴, latimea maxima 1″ 10½‴, are manerulu cu marginile in susu, si cu cate trei, josu cu cate cinci gauri de cuie, iar cea d'a trei'a (fig. 6), 23″ 2‴ lungime, 1″ 10‴ latime maxima, este simpla. manerulu impodobitu cu inele in relievu, si maingulu oblu. La ua a patr'a sabie (27″ 4‴ lungime, 1″ 6‴ latime maxima) lamin'a este batuta in manerulu, care are de a-

(51) Goos, *Archiv f. Sieb. Landesk.* n. f. XIII, tab. II Nr. 1.

(52) Fr. Kenner, *Beiträge zu einer Chronik der archäologischen Funde*, in *Archiv für Kunde österr. Geschichtsquel.* XXIV. 2. p. 367.

(53) Idem, idem p. 373.

Digitized by Google

mendoue partile laminei cate doue, josu cate cinci cuie. Ua a cincea in fine, lunga 23″ 11‴, latime maxima 1″ 9½‴, este cu lamin'a frumosu sapata (54) iar pe partea esterna a discului manerului se vede sapata ua serie de ânelusie si linii sierpuite in jurulu maiugului impodobitu asemenea cu ânelusie si linii drepte. (55)

Sabiile desemnate pre tabel. D, fig. 3 *a*, 3 *b* si fig. 5 s'au gasitu, una la Pered-Sütö-Abod (Comitat. Borsod, Ungari'a), si e lunga de 20″, latime maxima 1″ 6‴, manerulu cu cordele sapate in relievu, disculu manerului fiindu impodobitu la margine prin ua serie de arcuri peste trei linii punctate (tab. D, fig. 3 *b*) [56]; cea-alta, la Buzita (Comitatulu Abauj-Torna, cerculu d'in cóce de Thiss'a), ua data cu alte trei sabii. Ea este lunga de 24″ 8‴, lata la maneru 1″ 5‴; lamin'a are prin mijlocu ua lamba lata si resarita; iar manerulu este impodobitu cu cinci si siese renduri de cote 17 impletituri sapate, fie-care rendu refecatu cu cate 2—3 dungi, ceeace produce unu frumosu efectu. Maiugulu si disculu suntu óble, cellu d'anteiu impodobitu cu ramuri sapate, iar cellu d'in urma, cu patru ânele concentrice de impletituri asemenea celloru de susu. (57)

Adesea anso se gasescu in Transilvani'a sabii fora nici-unu ornamentu, cum este cea de la *Sibertu*, cerc. Brasiovu (58), lunga 57.2 cm. (pastrata in collectiunea gymnas. d'in Sighisior'a), séu turnate d'intr'ua singura bucata, cum suntu: sabiile de la *Copsia-mare* (Nagy-Kapus, Gross-Kopisch, cerc. Sibiu) (in museulu Brukenthal), si de la *Prejmeru* (Prázsmár, Tartlau, cerc. Brasiovu). Cea d'in urma, gasita la unu locu cu doue verfuri de lanci si unu *celtu* de bronzu, cari se pastreadia in collectiunea gymnasiului d'in Brasiovu, am reprodus-o pe tabel. D, fig. Nr. 14 (59).

Localitatile unde s'a mai aflatu sabii de bronzu de form'a cea mai vechia suntu:

In Transilvania:

Seleusiulu-mare (Nagy-Szöllös, Gross-Alisch, cerc. Sibiu), unu fragmentu de sabia, ua data cu 4 *celte*, trei bucati de secere, unu ânelu, ua cuantitate mare de bronzu (aes collectaneum) si alte bucati, tóte in collectiunea Gymnasiului d'in Sighisior'a.

Ungurasiu (Bálványos Várallya, cerc. Dejul), ua sabia de bronzu, unu celtu unu verfu de lance, fragmentulu unui ciocanu toporu de arama, tóte in museulu d'in Clusiu, si mai multe vase mici de arama, in collectiunea Grafului Franz von Bethlen.

Bardotiu, cerc. Odorheiu, ua lamina de sabie de bronzu, doue celte, doue seceri, doue caldari, tóte de bronzu, si alte obiecte de auru (Arch. f. ö. Gesch. XXIV. 389).

Bogata (Maros-Bogát, cerc. Muresiu-Osiorheiu), ua sabia de bronzu, doue celte, mai multe bucati de seceri, de ferestraie unu verfu de lance, ua perechie de forfeci mici si alte fragmente de aes collectaneum, in museulu d'in Clusiu.

(54) Idem, idem p. 375 fig. 71 si fig. 72.
(55) Idem, idem p. 373—374.
(56) Idem, idem p. 368.
(57) Idem, idem p. 362.
(58) Gooss, op. cit. XIII, tab. II Nr. 3.
(59) Idem, idem, tab. II Nr. 2.

Digitized by Google

Drasu (Darócz, cerc. Brasiovu), ua sabie aflata ua data cu 30 celte de bronzu (Gooss, Archiv des ver. für siebenb. Landesk. n. f. XIII, 219).

Ungra (Ugra, Galt, cerc. Brasiovu) fragmentu de sabie cu 6 celte, mai multe cutite, verfuri de lanci, si de sageti, unu ânelu, tóte de bronzu, cum si unu ciocanu-toporu 29 cm. lung. de cupru.

Ghirdale (Gerdály, Gürteln, cerc. Sibiu), ua lamina de bronzu.

Guşteriti'a (Hamersdorf., cerc. Sibiu), 18 bucati de sabii, 9 lanci intregi si mai multe alte fragmente, 3 lamine de pumnalu intregi si patru frinte, 15 polstebe, peste 100 celte, 2 fragmente de ciocanu-topóre, peste 70 seceri, 3 ciocane si alte obiecte si vase, tóte de bronzu, despre cari vomu vorbi mai departe. Aci sa descriemu numai bucatile de sabii. Lamin'a merge de la coteru in josu in linie drépta, si apoi puçinu cate pucinu se ingusteadia si se ascutiesce intogmai cá ua lance. Tóte laminele sunt cu doue taisiuri; la capateiulu loru se vedu gauri de cuie pentru fixarea manerului, d'in care nu s'a datu peste nici unu esemplaru.

Unu fragmentu de lamina, probabilu partea superiéra, are de ua latura in totu lungulu dinti mici cá de ferestrau, ceea-ce s'a observatu adesea la sabiile de bronzu (Vedi Lindenschmidt, Die Alterthümer unserer heidnischen Vorzeit, I, heft. 8, taf. III — Despre armele de la Guşteritia vedi L. Reissenberger, in Archiv des Vereins für siebenbürgische Landeskunde, neue folge, X, heft. 1, p. 8—37, cu 4 tabelle).

Mercurea, ua lamina de sabia 4' lunga, ingusta si de ambele parti cu lambe scóse, in collectiunea gymnasiului d'in Sebesiu.

Moşna (Mese, Meschendorf, cerc. Sibiu), maneru de sabia, ua secera de bronzu, unu celtu si unu verfu de lance.

Rebrisiora séu *Rebra mica* (Kis-Rebra, cerc. Bistriti'a) ua sabia de bronzu 46 cm. lung.; unu verfu de lance in forma de frundia 19 cm. lung.; 2 celte, 13 cm. lung.; unu palstabu, 18 cm. lung.; 6 topóre, 30 cm. lung., si unu celtu, tóte de bronzu si in collectiunea gymnasiului d'in Naseudu (Naszód).

Stîna (Garád, Stein, cerc. Brasiovu), doue bucati de sabie, 3 celte, unu verfu de sagéte, altulu de lancie si unu cutitu. (Siebenb. Archiv. n. f. IV, tabela).

Dupâsdorfu (Tobias, Toppesdorf, cerc. Sibiu), ua lamina incovoiata de sabia de bronzu, 2 celte, si unu buzduganu.

Toria de josu (Alsó-Toria, cerc. Brasiovu), ua lamina de sabia de bronzu cu coteru, fora maneru ansu, 80 cm. lung.

Vaidasîgu (Vaidaszeg, cerc. Clusiu), ua lamina de sabia de bronzu, in museul d'in Clusiu.

In Ungari'a, *Cerculu d'incoce de Thiss'a*:

Zsujta (Comitatulu Abauj-Torna) ua sabie si unu coifu (Archiv für Kunde oesterr. Gesch. XXIV, 2, 366).

Bota (Comitatulu Borsod), ua sabie de bronzu, trei verfuri de lanci si alte fragmente de arme (Idem, p. 367).

Digitized by Google

Marmorosiu :

Kalinafalva, sabie de bronzu (*Arch. Ert.* I 268).

Sabii de feru, lungi si subtiri in form'a celloru gasite in locuintile lacustre (60), suntu de totu rare in tierrile dunarene; totusi unu exemplaru d'in acésta clasa impreuna cu teac'a sea frumosu impodobita si bine conservata (61), s'a gasitu intr'unu mormentu la Szób langa Eipel, nu departe de malulu stangu allu Dunarii, si se afla reprodusa pe tab. lit. D fig. Nr. 13. Ea este lunga 71 cm., si se pastreadia in museulu nationalu d'in Pestha.

Aci trebuescu mentionate si doue lamine de speci'a sabiiloru de bronzu, un'a de totu incovoiata, pastrata in museulu Brukenthalieu d'in Sibiu, si reprodusa pre tab. D, fig. Nr. 11; alt'a, gasita in prejurulu Miercurei (cerc. Sibiu), adi in gymnasiulu d'in Sebesiu; ambele lungi 1.26 (4'), largi spre maneru 7 cm., si d'in ce in ce mai inguste spre verfu, cu lamb'a esita afara de ambele parti asia de multu in catu lamin'a are aprópe acelasiu diametru horizontalu si verticalu.

Pumnale.— D'impreuna cu sabii se afla si pumnale de bronzu, unele late de forma triunghiulara si fora cotoru in maneru, cá celle gasite la Vily (Comitatulu Zemplin, cerculu d'incoce de Thiss'a) in numeru de patru. Doue suntu de form'a cellui desemnatu pre tabell'a lit. C. fig. Nr. 21, avendu lungime 11″ 1‴, latime maxima 1″ 5‴, cu lamina óbla cu doue gauri si tinte in elle, pre càndu pre cotorulu cu marginile recurbate si crestate se vedu trei gauri (62). Cellu d'allu treilea pumnalu, 9″ 1‴ lungime, 2″ 3‴ latime maxima, cu muchia pre la mijlocu (lamba), si josu cu 2 cuie simple, se póte vedé pre aceiasi tabella C. fig. Nr. 22; si in fine, cellu de allu patrulea, de aceiasi forma cá cellu de susu, are trei lambe pe la mijlocu si nasturi bombati in ambele gauri (63). Altele si acestea se gasescu mai adesea in Transilvani'a, suntu mai inguste, avendu cotorulu manerului propriu cá sa se aplice pre densulu prasele de lemnu séu de cornu de animale. Pe tab. D. fig. Nr. 12 se desemneadia unu atare esemplaru de la Sidiriasiu (Szederjes, Neuzeckel, cerc. Sibiu), 24 cm. lungime (64). Pumnale, aflate la Gusteriti'a (Hammersdorf), d'in cari trei intregi (65) unele suntu cu cotoru, altele au lamin'a si manerulu d'intr'una turnate; altele in fine au manerulu in chipulu urmatoru (fig. 4, 5 si 6):

(60) Asia, in laculu Neuchâtel, anume la statiunea La Thène, la Ulm, Speier si Ingelheim etc. Vedi **Lindenschmidt**, *heidnische Alterthümer* band III heft II taf. I si band III heft II taf. II.

(61) **Gooss**, *Archiv des sieb. Land.* n. f. XIII, tab. II Nr. 4 si 4 *a*.

(62) **Fr. Kenner**, op. cit., p. 369.

(63) Idem, p. 369—370 unde d'in eróre aceste pumnale se iau dreptu verfuri de lanci. Cf. **Gooss**, *Archiv f. Sieb. Land.* n. f. XIII, 469.

(64) **Gooss**, op. cit, tab. IV Nr. 15. Cf. Atlasu la allu douilea volumu d'in *Arch. Közl.* V. 20, VII, 26, XX, 128—130. Idem, *Catalog. gener. des VIII prähistorischen Congresses*, pag. 23 si 124.

(65) **Ludwig Reisenberger**, *Der neueste archäologische Fund bei Hammersdorf*, in *Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde*, neue folge, X, heft. I, p. 14—15, si tab. I fig. 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8.

Digitized by Google

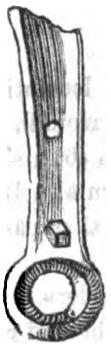

Fig. 4

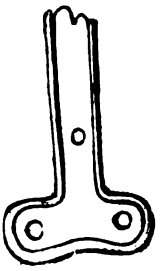

Fig. 5

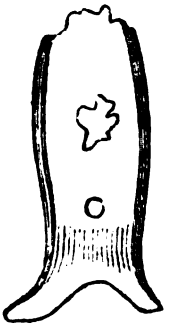

Fig. 6

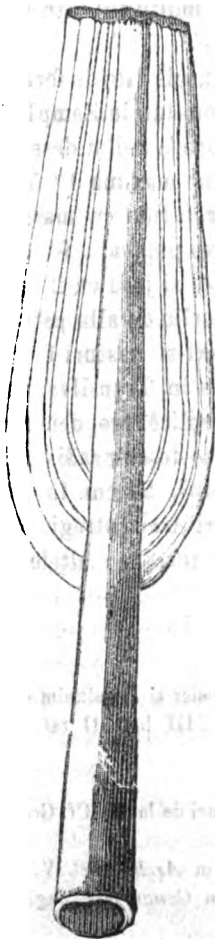

Fig. 7

Fig. 8

La Toplitia (Comitatulu Turdei s'a gasitu doue lamine fragmentate de pumnalu, unu stiletu lungu 15.5 cm., cu manerulu la capetaiu in forma de bumbu, si cu verfulu masivu cu siese feçie, precum si 6 seceri si 5 bucati de ferestraie.

Lanci.—Lancile presenta ua varietate de forme care se póte reduce la doue typuri principale : *a)* lanci de arama cu form'a frundieloru lungaretie, cu toculu rotundu si adesea ornamentatu (66), si *b)* lanci subtiri de bronzu, de ua forma caracteristica rhomboidale, in care toculu, unde se infig si se intiepenesce prin doue cuie laterale, lemnulu se prelungesce subtiindu-se d'a lungulu armei, formandu pre d'in afora lambe profilate (67). La Guşteritia s'au aflatu 9 bucati de lanci, d'in cari cellu mai mare exemplaru (fig. 7), in forma de frundia, are unu tocu, golu pe d'inauntru, subtiatu cotre verfu cu 2 gauri in cari se petrecea cuiulu, ce fixá lemnulu lancei. De ambele latori alle tocului se vedu cote trei muchii inguste, servindu dreptu podoba a armei. Unu altu esemplaru, judecandu dupo pençina sea lungime, si dupo micimea diametrului ce are toculu acolo unde intrá lemnulu (fig. 8), este de siguru ua darda, ce se asverlea, pe candu alte doue bucati (68) servian in acelasi timpu de lanci si darde, la intiepare de aprope, cá si la aruncare la distantia.

(66) Vedi la Gooss, op. cit. XIII. tab. III fig 12, desemnulu unei lanci, 17 cm. lung., gasite la Kis-Terenne in Ungari'a.

(67) Vedi figur'a unei lanci d'in Ungari'a ap. **Lindenschmidt**, *Heidn. Alterth.* II, IV. taf. I. Nr. 6.— **Gooss**, op. cit. XIII, tab. III fig. 10.

(68) **Reissenberger**, op. cit., tab. 1, fig. 11.

Digitized by Google

Esemplare de darde avemu de la: *Feldiór'a* (Székely-Földvár, cerc. Clusiu), darda ninunata de bronzu, 11 cm. lunga, cu tocu si cu verfu massivu in siesse muchii; *Lovnicu* (Lebnek, Leblang, cerc. Brasiovu); *Moigradu*, in Transilvania, si de la *Vily*, erc. d'incóce de Thiss'a (Arch. für oesterr. Gesch. XXIV, 2, p. 370); iar de lanci, e la *Doboli* (Aldoboly, cerc. Brasiovu); *Ungurasiu*, (Bálványos, cerc. Deju); Breţcu Bereczk, cerc. Brasiovu); *Bogata; Atielu* (Hetzeldorf, cerc. Sibiu), unu verfu de ance de feru elegantu si ingustu, appartinendu grupei lanciloru de feru aflate la Hallstadt, la Szób, si la statiunea lacustra La Thène. (Vedi Gooss, op. cit. XIII, tab. II Nr. 11); *Cicega-Silvasi* (Kecsed-Szilvás, cerc. Clusiu), lance de bronzu in muse-lu Clusiului; *Moşna; Moigradu; Pasulu Oitusu; Pianulu de susu* (Oláh-Pian, erc. Sibiu); *Rebrisiora; Sioarsiu* (Sáros, cerc. Sibiu) doue verfuri de lanci, cu unu uzduganu, trei coifuri de bronzu si 30 celte; *Stîna; Prejmer; Varfalau* (Várfalva, erc. Clusiu), in Transilvani'a; iar in Ungari'a, la *Bodrog-Keresztur* (vedi mai la alle), *Felsö-Dobœ* si *Bota*. Arch. für oest. Gesch. XXIV, 2, p. 363, 367; XXIX, 1, p. 302).

Verfuri de sageti. — Verfuri de sageti in bronzu suntu de ua finetia admirabile, u doue, trei séu patru taisiuri, si de forme variate: unele consta dintr'unu tocu cu marginile ascutite, in cari se introducea lemnulu sagetii; altele au forma de frundie; a unele frundi'a se termina josu de ambele parti in forma de carligu (Vedi tab. C. fig. Nr. 11). La tóte acestea cate-ua-data lemnulu sagetii are unu cracu (tab. C fig. Nr. 9 si 10).

Se gasescu in Transilvani'a in mari cuantitati. Asia, la *Basna* (Felsö-Bajom, Bassen, cerc. Sibiu), s'a datu peste ua-suta sageti; la *Muşna* (Muzsna, cerc. Odorheiu) peste unu insemnatu numeru, d'in cari trei-dieci bucati se pastreadia in collectiunea Gymnasiului d'in Sighisiór'a, si altele, in collectiunea Gymnasiului d'in Mediesiu. D'in elle, s'a reprodusu pre tab. C, fig. 7, 8, 9, 10 si 11 cate-va typuri; fig. 3, aceiasi tabella, representa ua sagéta d'in museulu nationalu d'in Pestha. Alte esemplare avemu de la: *Porceşdu* (Porcsed, cerc. Sibiu); *Hoghisu* (Héviz, cerc. Brasiovu); *Archita*, sageti de 5 typuri, parte cu doue, — parte cu trei muchii; *Cergaldu-micu; Ungra; Halmiagu* (Halmágy, cerc. Brasiovu); *Moigradu*; *Racoşiu* (Alsó-Rákos, cerc. Odorheiu); *Cohalm; Stîna; Guşteritia* (vedi Seidl, *Beiträge zu einer Chronik der arch. Funde*, d'in *Archiv für Kunde oesterr. Gesch.* IX p. 84).

In Ungari'a, avemu esemplare de la *Teglas* (cercului d'incolo de Thissa), trei sageti cu trei muchii; (Arch. f. oesterr. Gesch. XXIV, 375); iar ua sagéta de argintu massivu descoperita in Transilvani'a se conserva in museulu d'in Clusiu. In Romani'a pene acum, nu scimu sa se fi gasitu sageti de bronzu, ci numai de feru: la *Cetatea-Latiniloru*, ua data cu unu buzduganu, custure de feru si feru de lance; la *Zimnicea* (Vedi Bolliac, Escursiunea archeol. d'in 1869) la Horodiste (Dorohoiu) etc.

Buzdugane. — Buzduganele de bronzu obicinuitu au form'a de cylindre gaunóse cu 3—4 sire de coltiuri renduite in piezu, séu verticalu un'a peste alt'a; unele suntu de forma spheroidale intarite peste pantece cu unu cercu in relievu, avendu cate siese

Digitized by Google

si mai multe muchii in directiunea diámetrului. Trei esemplare se representa pre tab. D. fig. 6, 7 si 8. Primulu, nalt. 9.6 cm., s'a aflatu in riulu Sajó langa Sajó-Kerestur (Comitatulu Borsod, d'incóce de Thiss'a) [69]; cellu de allu douilea, nalt. 6.5 cm., provine d'in collectiunea Ackner, si are trei tortitie, ca sa intiepenésca mai bine cód'a de lemnu; iar cellu d'allu treilea, nalt. 6.5 cm. este póte de arama, si s'a gasitu la *Noulu* (Ujfalu, Neudorfu, cerc. Sibiu), adi in collectiunea gymnasiului d'in Sighisior'a. Alte buzdugane s'au aflatu la: *Doboli; Covoru; Racoşiu, Sioarsiu* si *Dupâsdorf*, unu buzduganu cu 12 coltiuri (vedi Gooss, op. cit. t. IV, Nr. 10, nalt 6.6 cm., in collect. Gymnas. d'in Sighisior'a), in Transilvani'a (70).

Dalte.—Topóre.—Unu obiectu caracteristicu si multu obicinuitu in epoc'a de bronzu este dalt'a cuneforma, imitatiune negresitu dupo dalt'a de pétra. Se deosibescu doue specie: *palstabe*, séu dalte cu gaura obla si cu tórte pentru intiepenirea manerului sapatu in intru, pe care une-ori ilu incongiura de totu (vedi pe tabl. C, fig. Nr. 15 unu esemplaru aflatu la Guşteriti'a, 17 cm.; ib. fig. Nr. 20, la Magyar-Sáp, in collectiunea gymnas. d'in Sighisióra; Unu allu treilea de la Terimia-mica (Kis-Terenne) vedi-lu la Gooss, op. cit. tab. V, fig. 2); si *celtu* séu dalta cu tocu séu cu cotore, gaunósa in intru, spre a imbucá unu maneru incovoiatu séu dreptu, scurtu séu lungu, care se fixá longitudinalu, une-ori cu ua veriga de bronzu, precum se póte vedea pre tab. C. fig. Nr. 19 (unu celtu d'in Lucska, in Ungari'a, 10.5 cm., in museulu nationalu d'in Pestha), fig. Nr. 16 (elegantu celtu d'in collectiunea Ackner, 12.7 cm. lung.), fig. Nr. 18 (celtu d'in Guşteriti'a, lung. 12.5 cm.) fig. Nr. 17 (celtu d'in *Rusu*, Orosz-mezö, cerc. Deju, 11 cm. lung.); asemenea, pre tab. D. fig. Nr. 1 (celtu gasitu cu mai multe alte, la Felsö-Dobsza, lung. 4″ 8‴, susu la taisiu lat. 2″ 1‴; intr'ua latura are 3 linii in relievu, d'in cari cea mijlocie este intrerupta pe ambele parti de ua gaura, si este impodobitu cu doue triunghiuri [71]; ib. fig. Nr. 2 (celtu de bronzu lung. 4″ 3‴, aflatu la Bardotiu impreuna cu alte doue [72].

Aceste unelte au servitu nu numai cá arme spre lovire si aruncare, déra si la lucrarea lemnului si a pamentului, la curatirea peiloru, prin urmare elle erau in acelasiu timpu, radietore, topore, barde, sape si cutitóie.

Numerulu loru in Daci'a este infinitu de mare, si d'in miile de obiecte gasite, nici doue macaru nu se asémena intre elle. D-lu Gooss (73) recunnósce cellu pucinu 12—15 forme diferite de dalte d'in Ungari'a si vecinatate, cari ansa se potu reduce la doue typuri fundamentale: *indouita-dalta* (ciocanu-toporu si *dalta simpla*.

Prim'a are form'a obicinuita, gaurita pe partea ingusta a urechei (74); la unele

(69) *Arch. für Kunde oesterr. Geschichtsquell.* XXIV, 2, p. 375.

(70) Idem, XXIX, 294, buzduganu gasitu la Dömös, comitat. Gran. Altulu la Römer Flóris, op. cit. fig. 99.

(71) Idem, XXIV, 2 p. 363, despre altele gasite totu acolo.

(72) Idem, p. 389 fig. 77.

(73) Op. cit., p. 473.

(74) Vedi cá proba esemplarulu gasitu in Ungari'a, adi in museulu d'in Zurich, desemnatu

Digitized by Google

celle doue taisiuri facu intre densele unu unghiu dreptu, forma care in Transilvani'a si Ungari'a se afla adesea turnata in arama curata, cum suntu esemplarele de la: *Ungurasiu*, *Bistriti'a*, *Budvár*, munte langa Odorheiu; *Buzdu* (cerc. Sibiu); *Feldiora* (Földvár, Marienburg, cerc. Sibiu), *Frîua* (Frauendorf, Aszsonyfalva cerc. Sibiu), unu ciocanu-toporu de cupru, lung. 34 cm., pastratu in museulu Brukenthal cu alte doue identice esemplare, cari in locu de a avé intr'ua parte obicinuitulu verfu ascutitu, au unu taisiu horizontalu (75); *Ungra*, ciocanu-toporu lung. 29 cm.; *Hasiagu* (Haschagen, cerc. Sibiu), altu ciocanu-toporu pastratu in collectiunea gymnas. d'in Sighisior'a, vedi Gooss op. cit. tab. V, fig. Nr. 9; *Coldau*, ciocanu toporu lung. 33 cm., in museulu d'in Clusiu; *Cohalm*, ciocanu-toporu de arama cu urechia in mijlocu, cu taisiurile scurte si verticale, identicu cellui desemnatu in Catalogulu generalu allu Congresului allu VIII prehistoricu d'in Pestha, fig. 151 (mai vedi totu acolo fig. 145, 148 si 153), si cellui aflatu la Mahrersdorf (Austria-de-josu) [76]; *Turda*, ciocanu-toporu, lung. 9″; *Guşteriti'a* doue bucati de form'a ciocaneloru-topore de una parte cu unu taisiu verticalu, de cea-alta cu unu verfu ascutitu séu cu unu taisiu horizontalu (77); *Ugrîtia*; *Vordu* (Verd, cerc. Sibiu), ciocanu-toporu lung. 25 cm. si bucati d'in alte trei topóre identice, in Transilvani'a; iar in Ungari'a, la *Mezö-Keresste*, unulu d'in celle mai mari exemplare gasite, avèndu ua lungime de 40.8 cm., si cantarindu 4.78 Kilogramme; la *Nagy-Falu* si *Desnicu* (78).

Aceste topore, prin form'a semilunara a laminei amintescu armele-topore de pre Column'a Trajana; unele suntu acoperite cu frumose podobe, cum de esemplu unelt'a gasita la Kis-Terenne, 12 cm. lung., reprodusa pre tab. C. Nr. 14.

Totu in acésta grupa se asiadia esemplarele de la *Nagy-Lucska*, *Felsö-Dobzsa* (tab. D. fig. Nr. 9, lung. 2″, 11‴, la taisiu lat. 1″, 4‴, naltimea muchiei 1″ 7‴), in Ungari'a; de la *Siomoşdeu* (Somosd, cerc. Muresiu-Osiorheiu), lung. 19 cm. (ap. Gooss, op. cit. tab. V, fig. 14), si de la *Tufalâu* (Czófalva; cerc. Brasiovu), frumosu ciocanu de aura reprodusu pe tab. D, fig. Nr. 15 (adi in cabinetulu imperialu de antice d'in Vienna), in Transilvani'a. (Vedi Arneth, Sitzungber. der Wiener Acad. VI, 280).

Asemenea si acelle ciocanu-topore a caroru urechia ese afara de amendoue laturile, intocmai cá unu tubu; lamin'a lunga si cu elegantia resarita formeadia la capetâiu unu discu, allu carui centru reese printr'ua figura conica, printr'unu verfu ascutitu séu printr'unu allu douilea taisiu in chipu de frundia (tab. C, fig. Nr. 13; vedi si Gooss, op. cit. tab. V, Nr. 10 si 11). Numeróse esemplare s'a gasitu in Ungari'a: la Solt si Secsö, Felsö-Dobsza (vedi tab. C, fig. Nr. 23), Kis-Terenne, Znio-Varallya,

ap. Gooss op cit. tab. V, 8, dupo Lindenschmidt, *Heidn. Alterth.* II heft. III, tab. II 1 si 2.

(75) L. Reissenberger, op. cit. p 14.

(76) *Sitzungsberichten der kaiserl. Akademie der Wissenschaften in Wien*, b. LXXIV, tab. 2. fig. 69.

(77) L. Reissenberger, op. cit, p. 14. tab. II fig. 11.

(78) *Arch. für Kunde oesterr. Gesch* XXIV, 2, p. 371. — Idem XXIX, 2, p. 333.

Digitized by Google

Borsa, Iood, (ua singura data siesse esemplare) Rosza-Pallag, Hadhász (19 bucati ua data), si in Transilvani'a, la Moigradu, Rogna vechia (Rodna, cerc. Bistriti'a) *Hododu* (Hadad, cerc. Simleu), frumosu toporu cu unu bumbu in forma de discu si cu umbo ascutitu, in museulu d'in Clusiu; *Rebrisiora,* 6 topore lung. 30 cm., de aceiasi forma, in collectiunea gymnas. d'in Nasaudu.

D'in allu douilea typu, dalte-topore simple, de form'a actuale se cunnoscu mai multe esemplare; in collectiunea gymnasiului d'in Sighisiora: unulu de la Odorheiu (Vámos-Udvarhely cerc. Muresiu-Osiorheiu); altulu de la Hasiagu; in museulu d'in Clusiu: de la Pogacea (Pogácsa, cerc. Bistritia); Racosiu; Voia (Voj, cerc. Clusiu); in museulu Brukenthal, unu toporu de provenintia necunnoscuta; in collectiuna gymnasiului d'in Reghinu (Szász-Régen, cerc. Bistriti'a) unu toporu aflatu la Rusii (Russ, Maros-Oroszfalu, cerc. Bistritia), Vurmloc (cerc. Sibiu).— Asemeni esemplare mai avemu de la: *Sîn-Avramu* (Szent-Abraham, cerc. Odorheiu), lung. 14 cm.; de la Tetény (Comitatulu Pesthei), de la Clusiu, unu toporu de bronzu, lung. peste 40 cm. (79). Valasutu (Valaszut, cerc. Clusiu), topore cu muchi'a in forma disculara cu unu umbo ascutitu.

Insemnamu aci localitatile unde s'a mai aflatu dalte, ciocanu-topore, palstabe si celte de bronzu:

In Transilvania:

Celte la Doboli, Seleusiulu-mare, Arkita, Ungurasiu, Bardotiu, Breţcu, Beclénu, Bundorfu, Bogata, Feiuru (Fejérd, cer. Clusiu, mai multe in Cabinet. imper. de antice d'in Vienna); Firtusiu (Firtos-Várallya, cerc. Odorheiu), Fagarasiu, Feldior'a. Fiscutu (Füzkut, cerc. Bistritia), Ungra, Cicu-Sîn-Giorzu (Csik-Szent-György, cerc. Odorheiu); Guşteriti'a, peste 100 celte, cea mai mare parte cu urechie, celle fora urechie cu doue gauri in care se petrecea cuiulu pentru fixarea mai bine a manerului; unele impodobite cu linii convergente si divergente (80); Atielu; Harastesiu (Harasztos, cerc. Bistritia); .Ilioşva (Also-Illosva, cerc. Deju), peste 50 celte (Archiv für Siebenb. Land. n. f. III. 341); Clusiu, doue celte; Covoru; trei; Mediesiu: Cicega-Silvasi; Moşna; Mezöség, mai multe celte in museulu d'in Clusiu; Mica (Mikefalva, cerc. Muresiu-Osiorheiu); Mojgrád, Pasu Oituzu; Gradistea, Noul, diece celte; Fodora (Oláh-Fodorháza, cerc. Deju); Pianulu-de-susu; Poian'a (Polyàn, cerc. Brasiovu); Rebrisiora, 2 celte, 13 cm. lung.; Ruştioru (Rosz-Csür, Reusdörfchen, cerc. Sibiu); Rusi (Rösz, Reussen cerc. Sibiu); Sioarsiu, 33 celte; Sieica-mica (Kis-Selyk, Klein-Schelken, cerc. Sibiu), doue celte; Sioveniu séu Cisieru (Sövényszeg, Schweischer, cerc. Brasiovu); Simişnea (Semesnye, cer. Deju); Glodu (Sósmezö, cerc. Deju); Simleu (Szilágy-Somlyo, cerc. Simleu); Stîna, trei celte; Sîn-Giorzu-Trascaului; Prejmer; Duşâsdorfu, doue celte; Turda, idem; Tordatu (Tordátfalva, cerc. Odorheiu); Ghimcrici séu Vişkir (Fejéregyház, Weisskirch, cerc. Brasiovu);

(79) Vedi si la Gooss, op. cit. tab. V, 13 figur'a unui toporu d'in Ungari'a.

(80) Reissenberger, op. cit. p. 13, tab. II fig. 1—10. Cf. Fr. Müller, Die Bronzealterthümer in Archiv des Verreins für Siebenb. Landesk. n. f. III, cu tabelle.

Digitized by Google

Vordu (Werd, cerc. Sibiu), doue celte; Volcanu (cerc. Sibiu); Zau (Záh, cerc. Muresiu-Osiorheiu); Zabenitia (idem) si Valasutu, patru celte.

Palstabe, la: *Giulatelecu* (cerc. Deju); *Atielu*, doue esemplare; *Panadia* (Panád cer. Alba-Julia); *Guşteritia*, 15 bucati, cu tortele mai multu spre mijloculu uneltei taisiulu pucinu curbatu, si capetàiulu opusu taisiului este la unele taiatu dreptu séu in form'a unui arcu forte oblu, pe candu la altele ellu este mai in forma de semicercu. Unu esemplaru fragmentatu (fig. 9 *a*, vediutu in facia, fig. 9 *b*, vediutu la ua parte) este de ua forma si lucratura eleganta, cu ornamente imprejurulu tórteloru, cercuri concentrice alcatuite d'in puncte, si linii incrucisiate (81). — De la *Jecudu-Ungurescu* (Magyar-Zsákod, cerc. Muresiu-Osiorheiu) provinu doue frumóse pallstabe (adi in collectiunea gymnasiului d'in Sighisior'a).

Fig. 9 *a*.

Fig. 9 *b*.

Ciocanu-topore si *dalte* la: Kicegea (Kecsed, cerc. Clusiu); Clusiu, toporu a carui muchia se termina cá unu ciocanu, si unu altu toporu cu muchia ascutita; Ursule susu, idem; Noulu, Turda, Varfalau si Guşteriti'a, unde s'a aflatu trei ciocane cu tocu séu cotoru, identice celteloru fora torta (82). Museulu Brukenthal posseda si doue ciocanu-topore de bronzu forte frumose d'in Transilvani'a.

In Romani'a pene asta-di pe catu scimu, nu s'a aflatu de cotu ua singura dalta de arama curata la Vodastra (*Tromp. Carpat.* Nr. 1010, 1255).

§ 14

1. *b*) *Arme defensive*

Lorica. — Ne putemu face ua idee de ce puté fi loric'a séu platosi'a de bronzu in

(81) Reissenberger, op. cit. p. 13, tab. I fig. 13, 14, 15. 16. Esemplare de palstabe identice, vedi in *Sitzungsberichte der kais. Akademie der Wissenschaften*, v. 48 p. 312.

(82) Idem, op. cit. p. 16, tab. II fig. 12. 13.

Digitized by Google

tierrile dunarene, dupo esemplarulu gasitu intr'ua movila la Unter-Glein (cerc. Marburg) in Styria, si desemnatu pre tabell'a E, fig. Nr. 4 si 5 (adi in collectiunea Joanneum d'in Gratz, 47.2 cm. nalt.). Ea consta d'in doue bucati, un'a pentru pepti si alt'a pentru spate, batute fie-care dintr'ua singura placa de bronzu, a carei'a margini, afara de locurile d'in golulu pantecelui, suntu captusite cu unu drotu tare de bronzu; pe langa margini se afla frumosu lucrata in relievu ua banda, care devine in partile de josu tripla. Peptulu cu ţîţiari bine marcati prin mici placi cu unu mosturelu in mijlocu, cum si omoplatele, suntu scose afara, iar spre brîu, platosi'a se îngusteadia. Pe omoplate si pe marginile de sub bratiulu stângu suntu cate patru buletie ce serva a legá amendoue partile prin curelusie; iar sub bratiulu drept cate 24 gauri de şnuru, cari se adapta unele asupr'a altor'a, ceea ce si esplica de ce in acestu locu lipsesce drotulu de bronzu. (83)

Grumajeri. — Grumajeri s'a aflatu in préjma Tatrei in numeru de trei, bine lucrati. Ei incongiura gûtulu cu ua banda subtire de tinichea de bronzu impletita intr'unu inelu de 21 cm. in diametru; inderatu grumajerulu se inchide printr'ua siuvitia ela-tica de drothu, avendu capetâile de susu in form'a unui discu spiralicu, a se póte largí si inchide dupo cum se deschide séu inchide siuviti'a. Esemplarulu desemnatu pe tab. E, Nr. 8 ($\frac{1}{8}$ d'in marimea originalului) provine de la Istenmezo (Comit. Heves; altulu identicu s'a aflatu la Erdö-Kövesd); iar cellu cu Nr. 9 aceiasi tabella, de la Vász-Szent-Lászlo ($\frac{1}{8}$ d'in originalu), in Ungari'a.

Coifuri.— Coifurile au mai adesea form'a conica, cum se vede pre tab. E, fig. 12 ce representa unu coifu gasitu la Haydu-Böszörmény, in pusti'a Sz.-György in Ungari'a, ua data cu unu altu coifu si cu 27 sabii (84), ce se pastreadia in museulu nationalu d'in Pesth'a. Doue coifuri intogmai s'a desgropatu la Sioarsiu in Transilvani'a. Unulu in parte sfaramatu (85) se pastreadia in collectiunea Associatiunei de sciintie naturale d'in Sibiu, altulu, in stapenirea unui particularu d'in Hanovr'a (86). Unu allu treilea, ceva mai conicu, impodobitu cu triunghiuri si linii, provine d'in Endröd, (Comit. Bekes, in Ungari'a); iar unu allu patrulea s'a aflatu la Zsujta (cerc. d'incoce de Thiss'a) [87]. Unele suntu pe alocurea suflate cu auru, d'in'*nainte ca* aparatoru nasalu, iar de laturi cu niste umflaturi de form'a coltiloru, destinate a apará obrajii. Altele, in fine, de form'a mai noua, semibombata, ce se vede pe tab. E, fig. 6 si 7, nu s'a gasitu pene acum in Daci'a. (88)

(83) Fr. Kenner, *Beitraege zu einer Chronik der archäologischen Funde*, in *Archiv für Kunde österr. Gesch*, XXIV, 2, p. 262—264.

(84) Idem p. 373.

(85) *Transilvania, periodische Zeitschrift*, b. II, 1833, Hermannstadt.

(86) *Archiv für Kunde oesterr. Gesch.*, XXIX, 320.

(87) Idem, XXIV, 2 p. 366.

(88) Fig. 6 si 7 representa doue coifuri aflate ua data cu alte 28, la Negau in Styria (adi museulu imperialu d'in Vienna). Nr. 7 porta pe margini ua inscriptiune etrusca. La Cilli si aflatu alte doue coifuri cu inscriptiune etrusce; asemenea si la Judenburg si Hallstadt. Vedi

Digitized by Google

Scuturi. — Scuturile de bronzu suntu rotunde, la mijlocu intarite cu unu drotu mai grosu, sub conexitatea buricului avendu ua torta. Trei asemenea esemplare s'a desgropatu unele d'asupra altor'a in 1860 la Klein-Glein in Styri'a. Unulu, representatu pre tabel. E, fig. Nr. 1, in diametru 31 cm., aduncime 6.5 cm., are la mijlocu unu buricu ce consista dintr'unu accoperementu rotundu bombatu, rezematu pe cinci cuie lungi esite afara, are disculu dintiatu; de marginea sea atarna mai multe perechi de clappe de foaia de bronzu de 2 cm. lung., impodobite pre margini cu linii punctate, iar in mijlocu cu besicutie (fig. 10).

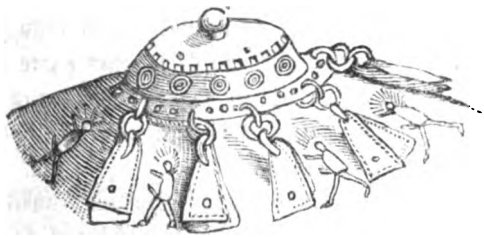

Fig. 10.

Ornamentele, ce se potu vedé pe susu-citat'a tabela E fig. Nr. 1, si in figur'a de mai susu, suntu sapate cu aculu, si acopera suprafaci'a scutului, in patru bande circulare imprejurulu punctului centralu, si separate intre elle cu doue linii parallele punctate (0.6 cm. latime), cari, la rendulu loru, se separa printr'unu siru de besicutie. Prim'a banda contine 19 figuri de ómeni, 9 inaintandu spre drépt'a, iar 10 spre stang'a; aceste figuri ithiphalice ce intempinamu adesea in anticitatile nordului, representa dupo unii (89), soldati tinendu in man'a drépta toporulu, iar liniile ce incongiura capulu cá unu nimbu, indica coifulu cu ua lunga aparatore a cefei. A doua banda are 28 cruci, a treia 36 rote cu 4 spitie, a patra 28 paseri. De marginea scutului atarna clappe de tinichea asemenea celloru de la buricu. Celle-alte doue scuturi (90) se deosibescu de primulu prin aceea co: buriculu sta pe unu tubu de tinichea, si ornamentulu este numai pre doue bendi: pe prim'a se vedu cinci lebede indouite, pre a dou'a 12 rote cu 6 spitie.

In cathegori'a scuturiloru trebue a numerá si *discurile rotunde* cu cari se acoperea buriculu si amendoue partile sinului, dupo cum se vede representatu pre unele lorice (91) si vase antice. Elle suntu de totu sclivisite, séu lucrate in relievu cu unu umbo ascutitu séu cu trei umflaturi; au urechie séu gauri pentru şnuru, si pe margini, adesea ornamente lucrate cu aculu, cum ne arrétta esemplarele de bronzu gasite la Kis-Terenne, (vedi tab. D, Nr. 2, diametru 10.5 cm.), Tata, Esseg. etc., si de

Sacken, *Leitfaden zur Kunde des Heidnischen Alterthumes,* Wien 1865, si atlasulu la VI volumu d'in *Sitzungsberichte der K. Akademie in Wien.*

(89) Fr. **Kenner,** op. cit., XXIX, 2, p. 238.

(90) Idem, p. 239.

(91) Vedi un'a la **Lindenschmidt,** *Heidn. Alterth.* I, III. tab. I, 3.

Digitized by Google

auru de la Wand (vedi tab. D. Nr. 3, diam. 10.5 cm.) O Szöny, si Szegedin. Diametrulu loru variadia intre 8—15 cm.— Discuri s'a aflatu si la Coldau (13 cm. diametru), si la Rus (cerc. Deju), discu de ua placa tare de bronzu cu unu diametru de 5.2 cm., si cu ua urechia turnata in bronzu pusa pe partea concava. Marginile discului suatu crestate si rupte. (92)

§ 15

Instrumente pentru intinderea arcului. — Mai mentionamu anco printre arme instrumentele pentru intinderea arcului de formele ce se vedu pre tab. E fig. Nr. 10 si 11. Unulu consta d'intr'ua placa de bronzu de fie-care parte cu cate trei colturi lasate in josu; cellu altu are doue urechi, in cari se potu bagá indicele si degetulu mijlociu, si trei dinti cu cari se apuca cord'a arcului. Ambele instrumente se pastreadia in museulu nationalu d'in Pestha.

Port-Panache. — La Rusu (Oroszmezö, cerc. Deju) in Transilvani'a s'a descoperitu unu obiectu de bronzu, 12.1 cm. lung., care s'ar puté lua dreptu port-panache. Ellu se pastreadia in Cabinetulu imperialu de antice d'in Vienn'a, si consta (fig. 11) din-

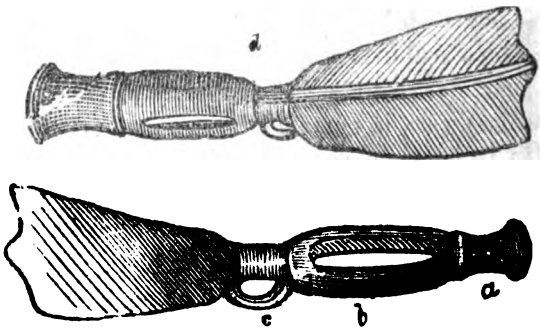

Fig. 11.

tr'unu maneru *a*, ce are capatàiulu incongiuratu de ua bulba, langa care se vedu gauri mici rotunde. Cotorulu manerului intra intr'ua bara *b*, taiata in patru muchii, care se ingusta si are la capàtiulu de josu ua urechia rotunda turnata *c*; bar'a intra apoi intr'ua foaie care se latiesce in susu, se incovoia in afara si se termina in forma semi-lunara. Acésta forma este originara, dupo cum probeadia marginile foiei. (Compara fig. 11 *d* care representa obiectulu despre partea esterna). Unu allu douilea obiectu identicu aflatu totu ací se pastreadia in museulu d'in Clusiu (93), iaru altulu mai simplu s'a gasitu la *Bogata romanésca* (Oláh-Bogáta, cerc. Deju).

Verfu de coifu. — Unele obiecte gaunose de form'a palniei lungi pene la 8 cm. (vedi tab. G, Nr. 11, 1/2 marimea obiectului aflatu la Guşteriti'a) se iau de unii ar-

(92) Fr. Kenner, op. cit. XXXIII. 1. p. 93
(93) Idem, p. 94.

Digitized by Google

cheologi dreptu verfuri de coifuri, séu ornamente pentru coifu (94), pe candu d. Sacken le tine dreptu cercei séu atarnatori. S'a gasitu in mare numeru la Perjes si Kis-Terenne, in Ungari'a.

Cornuri de resboiu late d'innainte si impodobite pe d'asupra, avendu si torta pentru lantiu, ca sa se acatie de umeru.

Care de bronzu, d'in cari s'a gasitu in Ungari'a, la Abos (comitatulu Sarosi, adi in museulu d'in Liverpool, reprodusu de Gooss, op. cit. tab. IV, 13 *a*, 13 *b*, si Lindenschmidt, Heidn. Alterth. b. III, heft. IV taf. 1), si in Transilvani'a la Arkalia (Arok-Allya, Kallesdorf, cerc. Bistritia) perechi intregi de rote. Anume perechi'a d'in Transilvani'a (fig. 12 *a* si *b*) este cu patru spitie, si unu diametru de 79 cm. La ua róta prim'a spitia are unu inelu bulbatu in relievu, a dou'a doue, a treia si a patra cate trei asemenea inele; cea-alta rota are doue spitie cu cate unulu, un'a cu cate doue, si alt'a cu cate 3 inele bulbate.

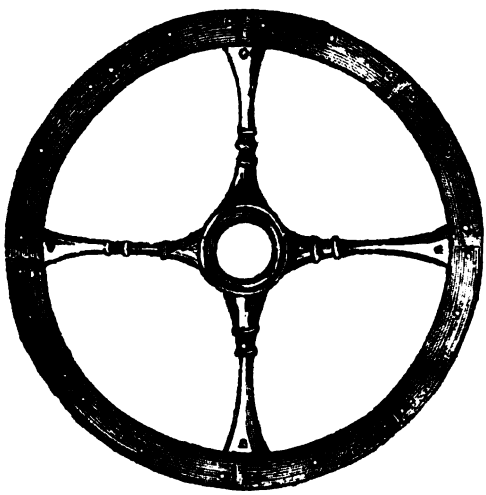

Fig. 12 *a*.

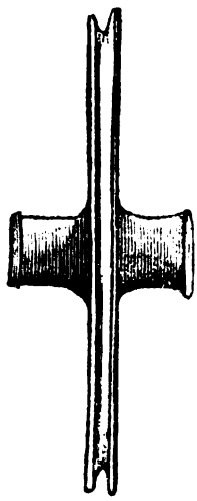

Fig. 12 *b*.

Ua data cu rotele s'a aflatu si siepte inele de la caru séu de la hamutulu cailoru. Aceste obiecte se pastreadia in museulu nationalu d'in Pestha (95).

Aci aru mai fi anco sa intre si *trambiti'a daca de argintu*, ce d-lu Bolliacu dice co aru fi gasitu la Izlazu (*Tromp. Carpat.* Nr. 1095); ansa in lipsa de ua descriere mai amenuntita a obiectului, noi hesitamu a ne pronunciá.

Obiecte pentru *inhamarea* calului se gasescu adesea in Ungari'a si Transilvani'a. Asia, la *Romos*, cer. Orastia, unu lantiu lungu 20—24″ cu multe si diverse podobe. In museulu Clusiului se pastreadia doue frumose capestre impodobite cu figur'a unui calu avendu intre picióre doue lebede intorse facia in facia. Asemenea friuri de bronzu

(94) **Reissenberger**, op. cit. p. 25.

(95) **Gooss**, op. cit. tab. IV Nr. 14 *a*, 14 *b*. — **Arneth**, *Sitzungsb. der Wien. Akademie*, ph. clas., VI p. 282. — Atlas, tab. XIX.

Digitized by Google

séu de feru cu lantisiore de bronzu, zabale, pinteni de bronzu cu verfuri mari (s'a gasitu atari pinteni la Kis-Terenne in Ungari'a, si la Orheiu [Burghallen, Várhely cerc. Bistritia]), séu de feru, fora rotila (cá cei de la Atielu) figureadia in mai multe collectiuni alle Transilvaniei.

§ 16

2. *Obiecte de podoba*

Fibule. — Incepemu enumerarea obiecteloru de podoba cu fibulele, cari se gasesu adesea in tierrile dunarene. Celle mai multe ansa datàndu d'in epoc'a romána séu si mai tardiu, ne vomu occupá aci numai de celle pentru cari putemu gasi paralele in epoc'a ante-romána, anume de acelle fibule la cari arculu, mai multu séu mai puciu latu, si aculu, suntu dintr'ua bucata si impreunate printr'ua spirale, iar nu prin comisura (balamá).

Aceste figure bogate in forma se potu reduce la doue grupe : un'a cu arculu bine pronunciatu, *fibul'a cu arcu;* alt'a, la care spiralele ornamentative, cari suntu numai unu accessoriu, reesu cá parte essentiale, *fibula* cu *spirala.*

Materialulu primei grupe este bronzu, feru, si in Transilvani'a forte adesea argintu ; iar cá esemplare putemu citá : fibulele de bronzu de la *Seliştatu* (Seligstadt, cerc. Sibiu) (fig. 13), si de la *Sidiriasiu* (Szederjes, cerc. Sibiu) [96], fibulele de ar-

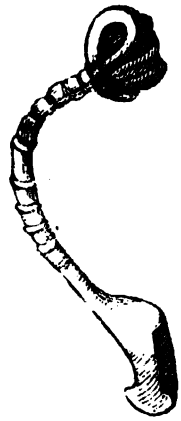

Fig. 18

gintu de la Pociaga (Podsága, cerc. Clusiu). d'in cari un'a vedi-o reprodusa de Arneth, Gold-und *Silbermonumente* (tab. G. IX. f. n. 97), Moigradu, de la Cioara (cerc. rasti'a) [vedi Atti d. Acad. di Torino, XI gli ornamenti spiraliformi, fig. 19], si de la Heturu (Marienburg, cerc. Sibiu) (ap. Gooss, op. cit., tab. VII, 7, lung. 5.3 cm.) fibule de auru de la Pianulu-de-susu, cum si altele de la Osztrapataka (comitat.

(96) Vedi mai departe.

Digitized by Google

Scharosch), Atiel, Sieica-mica (reprodusa pre tab. F fig. Nr. 17), Kis-Terenne (fibula de feru, tab. F fig. 5 *a* si 5 *b*.), Szób (ap. Goess, op. cit. tab. VIII, fig. Nr. 4 si 5; ib. fig. Nr. 2) etc. Arculu este mai multu séu mai pucinu resaritu, la mijlocu mai multu umflatu, une-ori asiediatu pre ua bucata de tinichea, cu frumose podobe de rasturei, séu cu lucratura ingradita. Verfulu seu interioru formeadia ua gaura in care intra aculu; la unele fibule, arculu se intorce spre stang'a intr'ua intorsatura ce se termina une ori in forma de bumbu (vedi mai la valle figur'a fibulei de la Sidiriasiu).

In a dou'a grupa intra fibulele cu un'a, doue, trei séu patru, ba chiaru siepte spirale. Frumose esemplare de ua simpla spirale impletita d'in drethu flesibilu de bronzu, s'a aflatu la Téth (Comitatulu Rab; vedi R. Flóris, Müregés. Kal., Nr. 85), Madaeska (vedi Archaeol. Közl. VII, 25). Miskolcz, cerc. d'in cace de Thiss'a, (Arch. für Kund. oester. Gesch. XXIV, 367, fig. 58), fibula de bronzu, lung. 5″ 3‴, diametru spiralei 1″ 3‴ (fig. 14).

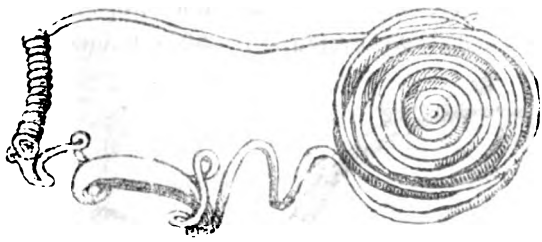

Fig. 14.

Cá typu pentru fibule de mai multe spirale, se póte citá esemplarulu gasitu la Oraştia (Szásváros) in Transilvani'a, lung. 20 cm., si desemnatu pre tab. F, fig. Nr. 1 si 2. Ellu este cu doue spirale óble, alle caroru puncte medialo esu afara, un'a spre a alcatui aculu, cea-alta, gaur'a acului, pe càndu arculu este formatu d'in optu impletituri. Alte trei fibule analoge provinu de la Coldau, si se pastreadia in museulu d'in Clusiu. Modele cu patru, cinci si chiaru siepte spirale gasite la Kis-Terenne, si Felsö-Dobsza, vedi-le la Flóris, op. cit. Nr. 81, 84 si la Goess, op. cit. tab. VII Nr. 10. si pag. 484—485.

Dintr'ua epoca tardia, si pote nu ante-romána, suntu fibulele ce consista d'in discuri diversu ornamentate, séu d'in placi cu unu arcu, terminandu se adesea de ua parte intr'unu capu de animalu, de cea-alta parte cu ua placa patrunghiulara séu semirotunda, si la margini cu bumbi, cum suntu fibulele desemnate pre tab. F, fig. 11 si 12, si descoperite la Sieica-mica in Transilvani'a. Elle suntu de argintu, 73.39 gramme, impodobite cu linii spirale in relievu aurite; in micele gradèle se aflá pastesii de stiele, cari mai tote au cadiutu. (97)

(97) Fr. Kenner, op. cit, XXIV, 2. p. 392. — Sacken. *Ueber die vorchristlichen Culturepochen Mitteleuropa's*, Wien, 1862, p. 96.

Digitized by Google

Braciari. — Braciarile de bronzu, auru si feru se potu classificá in urmatorele cinci grupe principale :

1. Braciari cu arculu masivu, in afara rotundu, iar in intru in genere turtite. Suntu inchise séu deschise; in ultimulu casu arcurile au capatàile cu care se inchide une-ori subtiite, alte ori mai grose in form'a capului de animale. Ornamentatiunea obicinuita consta d'in linii drepte, romburi si triunghiuri, si d'in inele insirate cá un salba. Acésta forma, ce pare a fi un'a d'in celle mai vechi, este respandita prin tóte Ungari'a si Transilvani'a.

2. Braciari allu caroru arcu masivu are bumbi, ciubuce, ousiore insirate un'a intr'alt'a, si despartite une-ori prin bucati cylindrice (vedi R. Flóris, op. cit., Nr. 76 si 77), séu arculu are besici, au colti, cum este esemplarulu de la Maghierusi (Szász-Magyarós, Manyersch, cerc. Sibiu), 10 cent. diametru (fig. 15), déco cum-va nu s'ar luá mai siguru dreptu unu lantiu de gûtu (torques).

3. Braciari turnate góle pre d'in intru, cu noduri ovale bagate cate un'a data prin comisura unele intr'altele, cum este esemplarulu de bronzu de la Atielu, cerc. Sibiu 7.5 cm. diametru, cu doue comisure (fig. 16), adi in Cabinetulu imperialu de antice

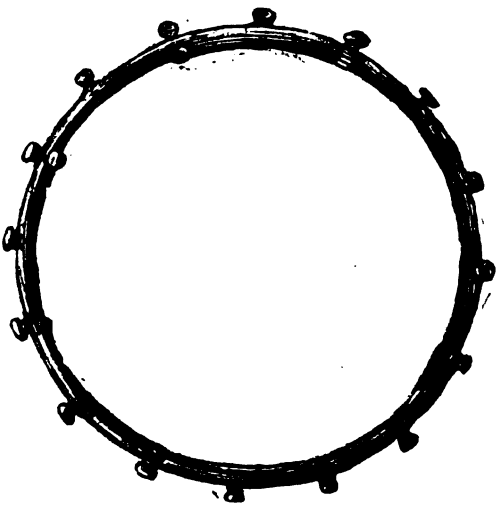

Fig. 15.

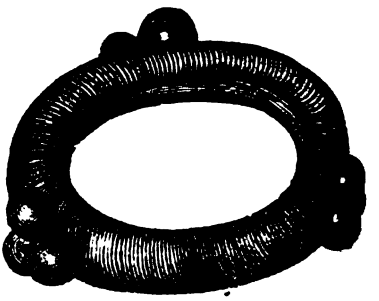

Fig. 16.

d'in Vienn'a, cum si altulu gasitu la Szentes (Ungari'a; vedi Sacken, Grabfeld von Hallstadt 70. Gooss, op. cit. tab. VIII. 12; Arch. Ertes. VII. 82. V. 262.

4. Braciari d'in incovoitura in forma de banda, in de regula fora legatura intre elle, terminate prin discuri spiralice, si ornate cu sapaturi si coltisiori. Dreptu nostra póte servi braciara de auru gasita la Simleu, 6.5 cent. diametru, si desemnata in reductiune pre tabell'a F, fig. Nr. 15. Ea consta dintr'unu arcu cu patru facie, si cu margini dintiate; ambele capatàie cu cate trei bumbisiori alcatuescu fie-care pentru sine un'a roseta spirale, care, prin liniile pre dens'a sapate, presenta aspectulu unoru rotile de drothu. Esemplare cu totulu asemenate s'a aflatu la Acsád (Árva.

Digitized by Google

Közl. VII. 181), la Bellye (desemn. la Gooss, op. cit. tab. VIII Nr. 10) in Ungari'a, si la Pipe (cerc. Muresiu-Osiorheiu), in Transilvani'a, braciara de auru, 66.5 galbeni greutate (Katalog des Antikenkab. p. 345. (98)

5. Braciari, ce consista din intorsaturi de drothu spiralice. Unele suntu lungi pene la 13 cm., si la capatàiu se termina in mici discuri in spirale; altele se compunu dintr'ua bucata subtire cu noduri si muchii, lata de 1.2 cm., cu cinci invertituri, cari subtiindu-se d'in ce in ce, se termina in forma de melci. (Vedi unu esemplaru de la Kis-Terenne ap. Gooss, tab. VIII, fig. 13); si in fine, altele dintr'ua singura bucata, cu capatàile infasiurate pre discuri, cum este braciar'a de la Sîn-Giorzu Trascaului, cerc. Clusiu, (adi in museulu d'in Clusiu).

Merita a fi mentionate anca: braciar'a de drothu de argintu aflata la Heturu (Marienburg, cerc. Sibiu), si desemnata pre tabell'a F, fig. Nr. 4 (grossimea drothului 3‴, diametrulu fie-carei intorsaturi 4″); bracierile de la Eelsö-Dobsza, cerc. d'in-coce de Thiss'a, d'in cari un'a (fig. 17), rotunda, cu estremitatile trunchiate, diametru 1″ 10‴, grosime 7‴, este pe partea esterna ornata cu linii transversale si cu triunghiuri (fig. 18); alt'a (fig. 19), diametru in lung. 2″ 7‴, diam. in latu 1″ 11‴, are partea de susu si de josu óbla, cea d'in afara si d'in intru boltita: bracierile de la Czecke (fig. 20) si de la Puszta Bazsi (fig. 21), si in fine celle de la Gugteriti'a, turnate massivu, de forma ovale, si cari se potu reduce la patru forme,

Fig. 17.

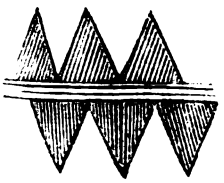

Fig. 18.

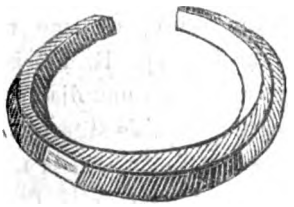

Fig. 19.

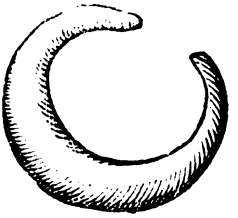

Fig. 20.

Fig. 21.

cea mai simpla (fig. 22) consta d'intr'unu drothu cylindricu, incovoiatu ovalu, cu capatàile impreunandu-se a dou'a forma (fig. 23), dintr'unu drothu, de doue ori impletitu, fara nici-ua sapatura; a treia (fig. 24), care judecàndu dupo marime, (2½ zol-

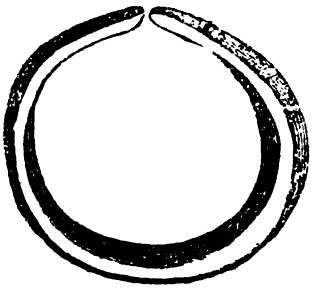

Fig. 22.

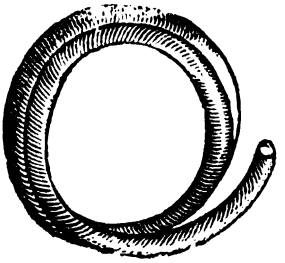

Fig. 23.

Fig. 24.

(93) *Archiv für Kunde österr. Gesch*, XIII. 129.— *Sitzung. der Wien. Akadem.* LXXIV, 614

Digitized by Google

luri lata, si 2 zol. si 3 linii inalta), a trebuitu sa fie ua braciara de barbatu, a avutu ornamente diverse, trasuri si linii, ce in parte au disparutu; si, in fine, a patr'a forma consta d'in trei obiecte anelare, grose si massivu turnate, d'in cari unulu (fig. 25), cu faci'a interna turtita, cea esterna bombata, si acoperita de ornamente:

Fig. 25.

mai multe bande transversale, intre cari se intindu unghiuri d epte diagonalu divisate cu linii punctate si cu cercuri concentrice la punctele de contactu alle diagonaleloru, si cu semi-cercuri la mijloculu fie-carei laturi a unghiului dreptu, ua ornamentatiune ce ne intempina pene asta-di in Transilvani'a pe chimirurile de pelle alle Romàniloru. (99)

Colane.— Colane (torques) de bronzu se gasescu adesea in Transilvani'a. Numai Cabinetulu imperialu de antice d'in Vienn'a posseda 25 bucati de la 10—23.8 *cm.* marime, cu provenintia d'in scaunulu Orasti'a (Broos) [100]; iar museulu d'in Clusiu: cinci torques gasite la *Bogat'a romanésca* si 17 torques cu crestaturi, 11—14 cm. in diametru, frumosu gravate gasite la *Coldau.* Insemnàmu anca torquele de auru de la Szarvasszó (Maramuresiu), ce amu reprodusu pre tabel. F, Nr. 7. (Vedi si alt'a gasita totu acolo, ap. R. Flóris, op. cit. fig. 67), si acelle inele massive de ua grosime insemnata, cu unu diametu pene la 18.5 cent., cu cate alte siese inele transversale, si cari serviau de siguru dreptu inele de lupta. (Esemplare se afla in Cabinetulu de antice d'in Vienn'a, si in museulu nationalu d'in Pestha. Unulu este desemnatu ap. Gooss, op. cit., tab. VIII, fig. 15).

Inele. — Inelele consista d'in drothu ce 'nfasiura degetulu de mai multe séu mai pucine ori, si adesea se finesce in forma de discu, séu imiteadia formele de braciari. Unele inele sémena intogmai ineleloru sigiliarii, judecàndu dupo celle aflate la Pusta Vid, Comitatulu Biharulu-de-Nordu, (Vedi desemnulu ap. Kenner, op. cit., XXIV, 374 fig. 73) — déco cum-va acestea nu voru fi de ua data mai recenta. Printre inelele de bronzu de la Gusteriti'a semnalamu unulu (fig. 26) de form'a drothului impletitu.

Fig. 26.

(99) Despre celle-alte doue, vedi Reissenberger, op. cit. p. 19—20, tab. IV, Nr. 2 si 3. Unii esplica atari obiecte cá mesuri de greutate si cá suplinitore de bani in epoc'a primitiva a relatiniloru commerciale (Lindenschmidt, Die Alterthumer etc. I, h. 6, tab. IV) séu cá inele de jurmentu, intrebuintiate la depunerea juraminteloru. Vedi Reissenberger, l. c.

(100) Sacken, und Kenner, *Catalog* p. 316, Nr. 1677, 1678, 1615—1738.

Digitized by Google

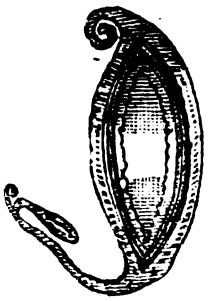

Fig. 27.

Fig. 31.

Cercei si tórte.— Cercei si tórte de auru si de bronzu presenta diferite forme, si suntu séu impodobite cu besicutie si alte ornamente, séu cu sapaturi, cum se vede pre cercelulu gasitu la Guşteriti'a (fig. 27), pre cellu gasitu la Bardotiu (vedi tab. F. fig. 14) cu alte 24 obiecte de forma annulara (101), d'in cari unulu s'a reprodusu pe tab. F, Nr. 8, iar doue se reproducu aci (fig. 28 si 29); pe esemplarele de la Borsa (Comitat. Maramuresin) (102) si de la Vitielu (cerc. Orasti'a) (103). Pentru podob'a urechii se servea

ui cu simple inele de cari se atarná séu alte inele, cum este esemplarulu de la Guşteritia (fig. 30) si celle de la Bardotiu (fig. 29), séu piaci dispuse in chipulu ce presenta unu altu cercellu de bronzu de la Guşteriti'a (fig. 31).

Fig. 28.

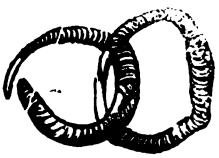

Fig. 29.

Fig. 30.

Cingetori.— Cingetori de foaia de bronzu suntu cu séu fora lemnu oru scórtia pre l'in intru, late intre 5—22.5 cm., incheiate prin carlige cu paftale de drothu in spirale, si diferitu impodobite cu sapaturi si figuri in relievu. Unu frumosu esemplaru cu numerose modele lucrate in linii forte finu punctate (fig. 32) s'a gasitu la Guşte-

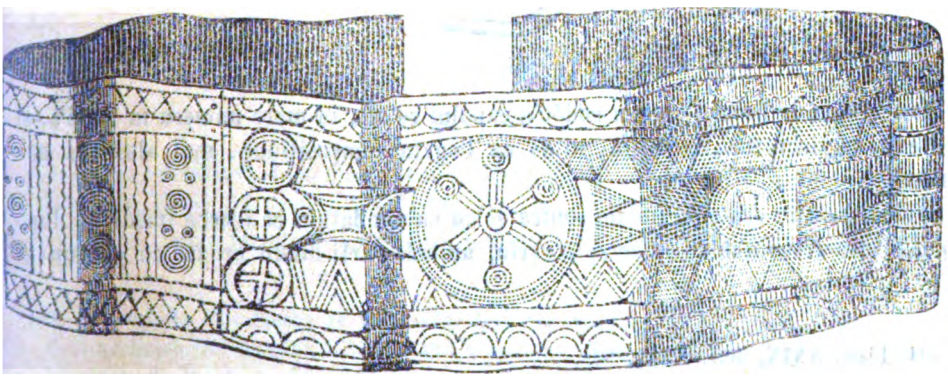

Fig. 32.

(101) *Arch. für Kund. oesterr. Gesch.*, XXIV, 2 p. 289, fig. 76
(102) Idem, XV, 317.
(103) Idem, XXXVIII 300.

Digitized by Google

riti'a. Unu altu fragmentu de cingetore de argintu desgropatu la Ciór'a in Transilvani'a cu mai multe alte giuvele representa doue figuri omenesci, si 'si gasesce mustra in obiectele de la Hallstadt (Vedi mai la valle reproductiunea fragmentului).

Alte esemplare provinu de la Felsö-Dobsza, Budfalva, Garam Kövesd, Kis-Szécse etc. (104).

Obiecte pentru atarnatu. — Cá obiecte pentru atarnatu si cá meruntisiuri se gasescu in Transilvani'a mai adesea simple rasteie de drothu, de comunu cu forma triunghiulara, atarnate la lantiuri de argintu impletitu si inele, cum se póte vedea pre tab. F, fig. 6, inelulu de drotu de argintu de la Somesiu-caldu (Hév-Szamos, cerc. Clusiu) cu 9 rasteie atarnate de acelasiu metalu, si care de siguru serviá de podóba la unu lantiu de argintu gasitu alaturea in doue lungi fragmente (unulu are lungim. 16″, greutate 40.75 gramme, cellu altu 14″ lung. 34 gramme greut.) lucrate d'in impletituri de drothu in modulu desemnatu pre tab. F, fig. 13.

Cá atarnatore serviau si acele obiecte de foaia de auru góle pre d'in intru, pre d'in afara cu besicutie de drothu finu de auru, susu cu urechia lata si scobita in capetu, ce s'au aflatu la Miercurea si la Orsiova (105), si d'in care unulu este reprodusu pre tabell'a F, fig. 16 (106); cum si acelle plàci, lung. 21 cm., de forma triunghiulara, la capetaiu cu unu capu de animale grotescu, josu cu 10—12 lantisiore, ce se pastreadia in museulu d'in Pesth'a, cu provenintia d'in Transilvani'a (107), si multe altele servindu la ornarea cureleloru, chimirului, senturiloru, etc. De la Gusteriti'a merita. in fine, a se mentioná ua bucata de parura (fig. 33) de drothu de bronzu impletitu, avendu la unu capetu unu verfu ce se infigea in vre-ua gaura correspundietore óre-care. (108)

Fig. 33.

Ace.— Ace de bronzu pentru podób'a capului se afla in mare numeru in Daci'a, si multe de ua lucratura ingrijita, si de ua bogata compositiune, mai alesu la gamalie.

Se deosibescu : ace cu gamalie conica si cu ua umflatura ce incepe imediatu dupo capu, si descresce d'in ce in ce spre verfu, ambele parti fiindu ornate cu circumvo-

(104) Idem, XXIX, 303; XXIV, 363.

(105) Idem, XXIV, 2, p. 398 si 404.

(106) Mai vedi celle aflate la Pilin si Kis-Terenne ap. *Archaeol. Köslem.* VII. 75. — Kep. *Atlas*, XV. 68, 69, etc.— Gooss, op. cit. tab. VI fig. 4 si 5.

(107) **Sacken**, *Hallst. Grabfeld* p. 56.

(108) **Reissenberger**, op. cit. p. 24, tab. IV Nr. 16,

Digitized by Google

lutiuni paralele; apoi, ace cu verfu in forma de discu; ace cu gamalii convexe, adesea de unu mare diametru, cu verfu spiralicu simplu séu duplu. Unele au ua lungime pene la 80 cm. (109), asia co nu este probabilu cá sa fi servitu pentru capu.

Pe tabell'a C fig. Nr. 24 am reprodusu unu acu de bronzu, 5″ 2‴ lung., aflatu la Felsö-Dobsza (110). Aci dàmu figur'a unui acu de bronzu (fig. 34) de la Kis-Terenne, 22 cm. lung.; unui altu de la Dresnicu (fig. 35), cu ua maciulie prelungita intr'unu inelu (111), si a unui allu treilea (fig. 36) de la Guşteriti'a, cu gamali'a cylindrica, ornata cu trasuri si puncte insirate orizontalu. (112)

Nasturi. — Nasturi de bronzu taieti in form'a crucei, nasturi convexi de la 1.5 pene la 3.3 cm. diametru, cu cate doue gauri s'a aflatu la Tolcsva in numeru de 392 bucati; asemenea la Pilin si Kis-Terenne; nasturi semi-rotundi, de la 0.8—1 cm. diametru cu carligu la mijloculu partii convexe, s'a gasitu la Felsö-Dobsza, ua singura data 292 bucati; la Csege si la Kürthön; nasturi in forma de discu cu urechiusie provinu de la Kis-Terenne (Kep. Atl. Nr. 124), de la Muşna, corc. Odorheiu, si Guşteriti'a (fig. 37).

37.

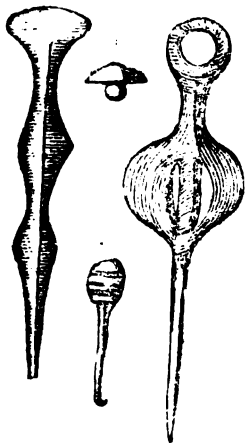

34. 36. 35.

Lantiuri.—Lantiuri de argintu ante-románe constandu d'in inele bagate unele intr'altele, d'in drothuri impletite simplu (vedi tab. F Nr. 13) lantiu de la Somesiucaldu), séu cu patru faciete si cu ciucuri de drothu s'a aflatu in Transilvani'a la *Cióra*

(109) In museulu d'in Pestha se pastreadia doue ace lungi de 80 cm., d'in Comitatulu Liptau. Vedi Archaeologiai Értesitö, III, 123. Patru ace mari s'a gasitu la Vácz-Szent-László (Arch. Ert. IV. 196), 35 bucati la Nolcso, 12, la Rev. (Arch. für Kunde oesterr. Gesch. XXIX, 296); 100. in Comitatulu Liptau; 2 de auru impletite, de la Miava (R. Flóris, op. cit. n. 68).

(110) *Arch. für Kunde oesterr. Gesch.* XXIV, 2. p. 365. Vedi si la Gooss, op. cit., tab. IX, Nr. 11—16.

(111) *Archiv für Kunde oesterr. Gesch.* XXIX 2. p. 334.

(112) **Reissenberger,** op. cit., p. 22, tab. IV fig. 13. Vedi ib. Nr. 12, 14.

Digitized by Google

(lantiu lung. 43.4 cm.), *Olpretu* (Alparét, cerc. Deju), doue lantiuri (113), *Cerbelu* (cerc. Orastia), si *Mediesiu*; iar de auru de la *Tiufalau* (Czofalva), *Slatina* (Baratulu Temisianei), si *Gradistiór'a* (Kis-Várhely). Cellu de la Tiufalau (114) se compune d'in cate-va bucati de form'a fig. 38 (in museulu nationalu d'in Pestha); cellu de la Slatina (fig. 39), d'in 9 bucati fara urma proprie de lucratura, ci numai drotha de auru turnatu (115) in greutate de 28½ galbeni (in Cabinetulu imperialu de antice d'in Vienn'a); iar cellu de la Gradistiór'a (fig. 40) d'in 14 bucati de auru nelu-

Fig. 38.

Fig. 39.

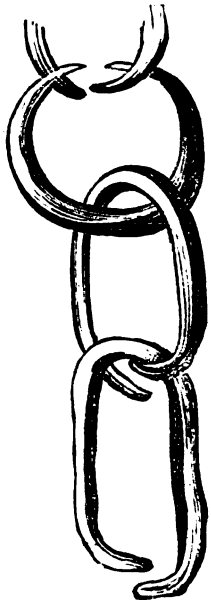

Fig. 40.

cratu, grose la mijlocu, subtiri la capetàie, infasiurate in neregula si bagate unele intr'altele. Ellu contine metalu curatu 0.995, d'in care auru 0.736, argintu 0.259, unu aliagiu, ce ne'ntempina in Transilvani'a, si ne da ua idee de *electrum* transilvanénu, care la ¾ auru contine ¼ argintu. Lantiulu s'a cumperatu de Cabinetulu imperialu de antice d'in Vienn'a cu 1900 fiorini (116). — Alte lantiuri compuse d'in bucati de auru nelucratu serviau dreptu moneda in primele timpuri alle commerciului.

Spirale. — Spiralele suntu de doue feluri: cylindrice si óble.

Primele, cu unu diametru de pucine milimetre erau intrebuintiate cá margele (vedi Gooss, op. cit. tab. IX, Nr. 4), cum s'a aflatu la Tolcsva, Blocksberg, la Pilin

(113) *Arch für Kunde oesterr. Gesch.* XIII. 133.
(114) Vedi ua parte desemnatu ap. Képes Kálauz sub. Nr. 48.
(115) *Arch. für K. oesterr. Gesch.* XV, p. 330.
(116) Idem, XXIX, 322.

Digitized by Google

(Sacken, Hallst. Grabfeld, p. 85); celle mai mari pene la 13 cm. inaltime, unele de drothu de argintu (asia celle de la Mediesiu [Arneth, Gold u. Silbermonum. 98]), Olpretu (Arch. für oest. Gesch. XIII, 133) si Cerbel (Erdély Muzeum 1874, 18) – cá braciari. Se gasescu spirale cylindrice ansa, d'in ce in ce mai strimte spre unu capetàiu, cari prin lungimea loru de 3—6 cm., si prin imprejurarea co se incheia la ambele estremitati cu spirale óble, elle nu putéu serví cá bratiari (Vedi unu esemplaru la R. Flóris op. cit. fig. 86, séu la Gooss, op. cit. tab. IX, 10; altulu in Atlasulu volumului II d'in Archäol. Közlem.). Spirala de bronzu ,de la Gugteriti'a cu 20 incovaituri, mai strimte spre capete (fig. 41), lung. 20 zoll., pare a fi fostu ua podóba la capu, séu la gûtu. (117)

Fig. 41.

Spiralele óble se intrebuintiau mai adessea la podób'a fibuleloru, aceloru si altoru obiecte. Cá giuvelle de bratiu, de pepiu séu de capu, cá agraphe, se gasescu duple spirale in forma de cchelari impreunate cu ua manusia (vedi Gooss, op. cit., tab. IX, 6), séu cu ua spirale mai mica asiediata rectangularu (id. IX, 7).

In asta cathegoria intra frumóssele spirale de auru reproduse pre tab. F, Nr. 9 si 10, si gasite cu alte 12 la Szarvaszo (Archaeol. Közl. V, 37) in Maramuresiu. Elle consta d'in bande de tinichea de auru, cari se micsioreadia cu catu mergu spre centru, se finescu in drothu impletitu, si suntu impodobite cu triunghiuri gravate si cercuri ciselate. Diametrulu variadia intre 5—8 cm., iar greutatea totale este de 60.7 galbeni.

Margele.—Margele de pamentu, de colore rosie, alba si verdiuie, de diferite forme si marimi, margele de fild siu, de conchilii d'in moluscu Tridacna (fig. 42) mar-

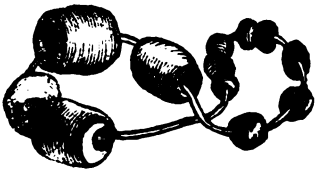

Fig. 42.

gele de chalcedon, de cristalu de munte. de pétra strelucitóre si de sticla, perle de bronzu, de chihlibaru si de auru — s'au aflatu in mai multe locuri alle Ungariei si Transilvaniei (Vedi Archaeol. Értes. III, 60. 61; II, 95; I, 105 R. Flóris, op. cit. Nr. 47 si 62; Archaeol. Közl. VII, 182; IV, 166, 168; II 293. 301. 309. Gooss op. cit., p. 492—493. Intre elle, merita mentiune obiectulu de la Pestisiu de susu (Fel-

(117) **Reissenberger**, op. cit, 23—24. tab. IV Nr 15.

Digitized by Google

Pestes, cerculu Orastia), facutu d'in partea inferiora conica a unui moluscu fossilu, avendu patru siruri de gaurice, in cari de siguru erau puse petricele colorate (Vedi desemnulu in Archaeologia Értesitö IV, p. 44, adi in museulu Clusiului). Asemenea, perl'a cylindrica de sticla colorata 5 cm. lung., de la Mojgrad, alt'a identica de la Turdasiu; perlele de sticla, porose cu diverse colori si cu linii ondulate d'in collectiunea Associatiunei de sciintie naturale d'in Sibiu (fig. 43), si perlele de bronzu de la Benefalva si de la Guşteriti'a (fig. 44).

Fig. 43.

Fig. 44.

Palariutie.—Amintimu in fine palariutile de bronzu si de auru de form'a tutulus. cu unu umbo ascutitu gasite la Tiufalâu (vedi tab. F, fig. 3), Tisza-Szöllös si Kis-Terenne (Gooss, op. cit. tab. VI, 7), si totu feliulu de bucati de garnitura séu de podóba, cá bunióra obiectulu de bronzu de la Guşteriti'a (fig. 45), ce pare a fi fostu purtatu la gûtu cá amuletu séu ornamentu. (118)

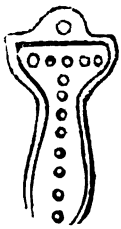

Fig. 45.

§ 17

Ecce localitatile unde s'au gasitu obiecte metalice pentru podoba:

In *Transilvani'a:*

a) obiecte de bronzu:

Tiavu, unu inelu impletitu, unu obiectu necunnoscutu totu de bronzu.

Seleusiulu mare, unu inelu.

Scaunulu Orastia (Broos), unu caru de bronzu, 25 torques frumóse 10—23 cm. diametru, in Cabinetulu imperialu de antice d'in Vienn'a, unu altulu in museulu d'in Clusiu.

Cerghielu micu, fibule.

(118) Idem, p. 26, tab IV Nr. 26.

Digitized by Google

Deva, cercelu, 3.8 cm. diametru.

Guşteriţ'a, inele, braciari, cercei, perle, nasturi si ace.

Atielu, braciara cu doue comisure, braciara góla pre d'in intru impodobita cu besici.

Kicegea, doue braciari.

Clusiu, inelu.

Coldau, 17 torques, 2 braciari massive de piciore, 9 si 10 cm diametru, cu sapaturi ornate, fragmente dintr'ua alta braciara, 8 inele, de la 8—13 cm. diametru; trei fibule minunate d'in spirale duble cu umbo, doue lungi 18 cm., a trei'a 13 cm.; unu discu cu gaura la mijlocu, 13 cm. diametru, ua manusia impletita si fragmentu de inelu.

Maghierusiu, braciara, 9 cm. diametru.

San-Mihaiu de josu (Also-Szent-Mihályfalva, cerc. Clusiu), braciara.

Mojgrád, braciara, perla cylindrica de sticla colorata, lunga 5 cm.

Noulu (Uj-falu), torta, tuburi de bronzu.

Fizesiulu Gherlei (Or-döngös-Füzes, cerc. Deju), plàci de bronzu si obiecte semilunarii de atarnatu.

Valasutu, inelu cu sapaturi.

Bogata-romanésca, doue braciari cu besici rotunde massive, 9 braciari impletite, 5 torques si unu port-panache, in museulu Clusiului.

Rus, doue inele 5 cm. diametru, doue port-panache.

Proştea-mare, fibula, perle de sticla.

Romos, inele mai mari si mai mici, lantiu lungu 20—24".

Sioarsiu, fragmentu de fibula.

Sibertu, inelu.

Seliştatu, fibula.

Şimleu, trei inele, braciara d'in trei impletituri.

Trascau, doue braciari, doue inele mici.

Dupâsdorfu, doue fibule, fora comisura.

Vitielu, nasturi.

Vorâ, acu mare de forma disculara cu inele concentrice in relievu.

Vurmlocu, fibula, braciara.

b) de argintu :

Tiapu, acu de argintu.

Olpretu, lantiuri si alte obiecte.

Cióra, 4 braciari cu 7.8 cm. diametru, 5 annexe de forma disculara si tubulara, lantiu 43.4 cm. lung., 6 fibule, 2 torques 13.3 cm. si 11.8 cm. diametru, 3 spirale de drothu 2 cm. diametru, si ua tabla de placa de argintu 13.1 cm. lata, 15.7 cm nalta, cu representatiuni sapate.

Gura-Vaii, cerc. Orastia, : lantisioru, cercellu cu atarnaturi, drothuri.

Digitized by Google

Crasna, cerc. Simleu, spirale dupla de drothu tare, ce se termina cu unu umbo gunosu de forma globulara.

Craciunelu (Karácsonfalva, cerc. Sibiu), fibula ornata cu bumbi.

Marcasicu (Markaszék, cerc. Simleu), doue torques, diametru 4.5 si 5.5 zoll., d'in drothuri de argintu impletite, cu capatàile in forma de capu de sierpe.

Haturu, braciara.

Mediesiu, doue fibule, mai multe braciari, atarnatori, spirale etc. (Catalog. des K. Antikenk. 377, 79; Arneth, Gold-und Silbermonum. 98).

Mojgradu, doue fibule mari, una mai mica, unu lantiu cu unu inelu, lung. 70 cm.

Pociago, doue fibule mari (Arneth, Gold-und Silbermon. (G. IX. S. Nr. 97), unu lantisioru.

Somesiulu-caldu, inelu cu 9 rasteie, 3 lantiuri.

Sicica-mica, fibula.

c) de auru:

Akisiu (Arkos, cerc. Simleu), agraphu, diametru in latime 6.3 cm.; in partea ingusta 5.2 cm., capetaile in forma de discuri sapate cu linii spirale.

Olpretu, vergele sucite cá inele cu capatàie ascutite, greutate 85 ducati.

Bordotiu, 25 verige, ce au servitu cá moneda.

Bistritio, lantiu de verige ascutite la verfu.

Bundorf, spirale.

Tiufalâu, discuri, lantiuri, etc.

Deju, collanu.

Gherla (Szamos Ujvár), bucati de auru.

Madarasiu-de-campie (Mezö-Madaras, cerc. Muresiu-Osiorheiu), vergea.

Askilau (Eskül cerculu Clusiu), lantiu d'in siese verige in patru muchii; tablitia de auru, etc.

Gradistiora. lantiu d'in 14 bucati.

Joaju de josu, (Al-Gyogy, cerc. Alba-Julia), cercellu.

Guşteriti'a, vergea de auru.

Benefalau, scaunulu Muresiu, giuvelle de auru.

Craciunelu, drothu de auru.

Caşholz, veriga de auru, $1^1/_2$ ducati greutate; drothu.

Sieica-mare, spirale.

Partosiu, cerc. Alba-Julia, veriga.

Gradistea, inelu.

Fodora, 2 verige.

Olostelicu (Olosztelek, cerc. Odorheiu), inelu.

Pipe, braciara, 66.5 ducati greutate.

Mercurea, atarnatore.

Apoldu-mare, braciara, lantiu de 18—20 verige.

Sieica-mica, inelu de drothu.

Digitized by Google

Sibertu, cercellu.
Siumalu, (Somaly, cerc. Simleu), unu lantiu grosu.
Simleu, agraphe.
Siomfalau, (cerc Muresiu-Osiorheiu), drothu.
Toteşdi, cerc. Orastia, lantiu de auru d'in 14 verige.
Varfulau, bucati mici de auru.
Vitielu, 2 cercei, unu acu.
Vulnoiu, patru inele deschise, 1.5—1 zoll.
In *Romania :*
Cetatea de la Slonu, braciara de bronzu.
Cetatea Latiniloru, obiecte de bronzu.
Cetetea Nedatiloru, idem.
Zimnicea, idem de bronzu ; collieru de electrum sdrobitu ; braciara de electrum, cercelusiu, agrafu.
Vodastra, fasia de auru nativu ; veriga-inelu de auru.

§ 18

3. Instrumente si alte unelte de casa

Cutite. — Cutitele de bronzu aflate in Transilvani'a au obicinuitu forma curba, form'a secerii cu taisiu convexu, manerulu cu pràsele de cornu séu de lemnu, séu turnatu massivu in bronzu, cum se póte vedé pre tabel. D, fig. Nr. 18, frumosulu cutitu de la Ungra (Galt, cerc. Brasiovu). 21.5 cm. lung. (adi in museulu Brukenthal), ce'si gasesce paralele in cutitele de la Füzes-Abony (Archeol. Közl. IV, 166), Ugh (ib. 163, 173), Szuszkó (id. IV. 160), Kis-Dobrony, etc. in Ungari'a. (Vedi si la R. Flóris op. cit. Nr. 110 unu cutitu ce se asemena cu cellu d'in collectiunea Associatiunei de sciintie naturale d'in Sibiu). Esemplarele aflate la Guşteriti'a, in Transilvani'a, au lamin'a mai multu drépta, séu numai pucinu intórsa (fig. 46). De la Kis-

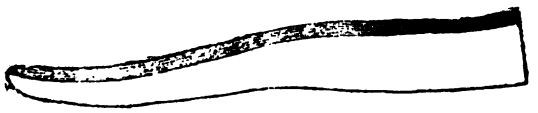

Fig. 46

Terenne provine unu interesantu cutitu duplu, cu doue taisiuri, ce se asémena multu cu celle gasite in laculu Garda, si la Pilinu, si care póte ca servea dreptu briciu.

Cutite de bronzu s'a mai aflatu in Transilvania : la *Slina* (Stein, Garád, cerc. Brasiovu) si la *Odorheiu* (cerc. Muresiu-Osiorheiu).

Seceri. — Secerile suntu de forma variata, ansa lesne de recunnoscutu, cu muchi'a grósa, taisiulu une-ori curbatu aprópe cá unu semi-cercu, alte-ori merge in linie drépta doue d'in trei parti, pentru cá in a treiá parte sa reiasa cu unu unghiu obtusu.

Digitized by Google

Conturnulu muchiei este in de regula parallelu cu taisiulu; la unu genu ansa de seceri, respanditu in Transilvani'a, muchi'a alcatuesce cu manerulu unu unghiu drepta, care coprinde taisiulu cellu in forma de arcu. Esemplarele de la Guşteriti'a, in numeru de 70 bucati complete (119), unele au unu carligu massivu, forte ascutitu pentru fixarea códei, iar altele, unu tocu, cá ua casmá. Pre tabel. D, fig. Nr. 16 si 17 suntu doue seceri de bronzu aflate la Bardotiu; alte typuri le da d. Gooss, op. cit tab. X, Nr. 12—17 si R. Flóris, op. cit. Nr. 49 si 50.

Seceri de bronzu s'a mai aflatu in Transilvani'a, la: Seleusiulu mare, Bogata. Hendorfu (cerc. Sibiu), Kicegea, Copotiu (cerc. Odorheiu), Moşna, San-Mihaiu-dejosu, Noulu (Ujfalu), Fizesiulu Gherlei, Sioarsiu, Siarpatocu (cerc. Sibiu), Siberta, Simleu, Topliti'a (6 seceri), Viţkir (11 seceri) si Vordu (mai multe).

Cóse.— Cóse de bronzu se pastreadia in collectiunea Associatiunei de sciintie naturale d'in Sibiu, iaru de feru in a Gymnasiului d'in Bistriti'a. Ua cósa de feru cu tocu s'a aflatu la Petrisiu, (cerc. Bistriti'a).

Dalte.— Dalte de bronzu massive, cu urechie séu cu tocu, 12 cm. lung., s'a aflatu la Vulcanu (Wolkendorf, cerc. Sibiu) [fig. 47] si la Guşteriti'a (120).— Dalte góle pre d'in intru cu tocu in care se intre ua códa drépta, cu taisiulu latu jum. zoll. forte ascutitu si curbatu, proprii pentru facerea de dungi strimte in lemnu, séu de scobituri provinu de la Guşteriti'a (fig. 48 si 49). La un'a manerulu se intarea printr'unu inelu; la cea-alta prin urechi (tórte) de amendoue partile.

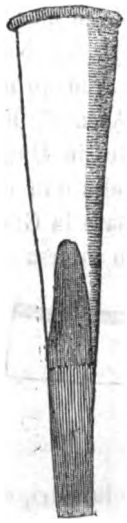

Fig. 47.

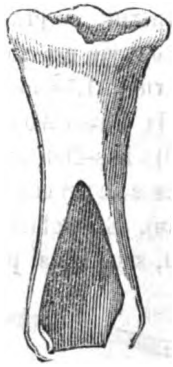

Fig. 48.

Fig. 49.

Tarnacope si *ciocane.* Unu frumosu tarnacopu de bronzu, 32 cm. lung., cu gaur'a

(119) Idem, p. 15, tab. III Nr. 1—4.
(120) Idem, p 16, tab. III Nr. 7.

Digitized by Google

pentru maneru óbla si cu tórte late incongiurandu cód'a, identicu cu unu esemplaru de la Hallstadt (121) s'a aflatu la Guşteriti'a, (tabel. G, fig. Nr. 21), si este propriu pentru a face gauri adunci si a scóte bolovani mari de pétra séu de sare.

Ciocanu de form'a unui celtu, gasitu la Noulu (Ujfalu, cerc. Sibiu), si pastrata in collectiunea Gymnasiului d'in Sighisior'a, se representa pre tabell. D, fig. 10; altele mai mari de form'a palstabului cu tocu s'a aflatu la Guşteriti'a (fig. 50 si 51).

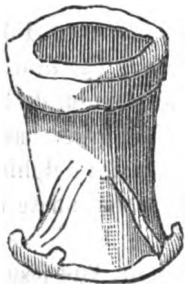

Fig. 50.

Fig. 51.

Ferestraie si *alte obiecte.* — Ferestraie in form'a lantietei, lungi pene la 21 cm., si dintiate pre amendoue laturile, provinu de la Guşteriti'a (tab. G, Nr. 20) [122], Bogat'a, Topliti'a in Transilvani'a, si de la Ujhely in Ungari'a (Sacken, Sitzungsberichte der Kais. Akademie in Wien LXXIV. taf. II fig. 47). — Mai citamu: carlige de *unditia* de pesce, totu de la Guşteriti'a (tab. G, Nr. 12), *cleşte* de bronzu intogmai cá celle de adi (tab. G. Nr. 13) aflatu la Brusane, 3″ 1‴ lung., de placa elastica de bronzu d'intr'una lucratu, si impodobitu cu patru inele sapate cu aculu; *chei* si *clantie* (Arch. Köz. VII, Arch. Értes. VI. 283), *fórfeci* (s'a aflatu la Bogat'a in Transilvani'a), *ace* gróse de insiratu cu urechia eliptica (Kep. Atl. V. 14 R. Flóris Nr. 46), *sule* (de la Kis-Terenne, in Kep. Atl. XV. 75), *fuse*, *cuie*, tuburi de foale (tab. G. Nr. 3 *a* si 3 *b*) etc.

§ 19

4. *Vase de bronzu*

Frumosulu *ciubaru* de bronzu reprodusu pre tab. G. Nr. 1, provine de la Haydu-Böszörmeny in puszta Szent-György (Ungari'a), unde s'a descoperitu ua data cu ua caldare, ua cupa, ua casca si 27 sabii. Ellu consta d'in doue foi, iar ornamentatiunea, d'in cote doue siruri de convexitati infasiorandu partea cea mai umflata a vasului, intre care, de amendoue partile, este unu cercu cu centrulu scosu afara cá unu umbo.

(121) **Sacken**, *Grabf. v. Hallstadt*, taf. XXVI. 16, si pag 128.
(122) **Reissenberger**, op. cit. 17, tab. III Nr. 8, 9.

Digitized by Google

Şnururi de perle fine, lucrate in relievu, insociescu ornamentatiunea si celle patru perechi de lebede puse facia in facia, (d'in elle se vedu numai cápetinile si gûturile), care umplu campulu liberu dintre celle doue briuri. Manusiele suntu batute pre pantecele vasului cu tinte turtite. — Fragmente de vase asemenea acestui'a sa aflatu la Guşteriti'a (123), la Hallstadt, in Elveti'a Irland'a si Schleswig. (124)

Aprope de Cerbellu (cerc. Orasti'a) s'a desgropatu unu *urciorु* de bronzu fera manusia, 22—23 cm. nalt, si 12—13 cm. diametrulu cellu mai mare, cu 491 denari ai familieloru române, nici-unulu nefiindu posterioru lui Iuliu Cesar; si nu departe de acolo, la doue ore spre sudvestu de Hunedoar'a, ua *cána* mare acarei manusie se póte vedé pre tab. G, Nr. 2 *a* si 2 *b*. Atatu ochii capului de leu — de ua forma atatu de archaistica — de pe manusia, catu si unghiulu-gurei, asemenea si ochii si gur'a celloru doui delphini, cum si foai'a de palmeta dintre delphini, suntu lucrate in argintu si aplicate. (Despre asemenarea canei cu altele aflate la Herculanum, cum si cu unele vase etrusce d'in Italia, vedi mai departe).

Caldari de tinichea subtire de bronzu, pucinu umflate josu, si adesea cu unu umbo, avendu un'a séu doue manusie, si fiindu diferitu gravate pe pantece si la margini, s'a aflatu in Ungari'a la Galya-Völyer (Arch. Ert. III, 88), Kis-Várda (A. E. V. 19), Haydu-Böszörmény, (ap. Gooss. op. cit. tab. XI Nr. 8), Tetény langa Dunare, iar in Transilvani'a la Dupâsdorf (numai doue manusi resucite) si Bardotiu, doue caldari, d'in cari un'a s'a reprodusu pre tabell'a G, Nr. 14. Ea are unu diametru de 11″, adûncime de 4″, iar pre margini porta urmatorea ornamentatiune (fig. 52); pe candu ua alta caldare, mai mica, desgropata in acelasiu timpu si locu cu acést'a (9″ diametru, adûncime 5″) are bolduriile d'in fig. 53. Technic'a ambeloru amintesce in multe obiecte de la Hallstadt.

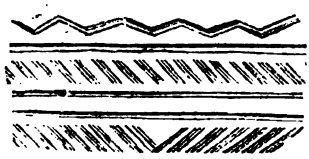

Fig. 52.

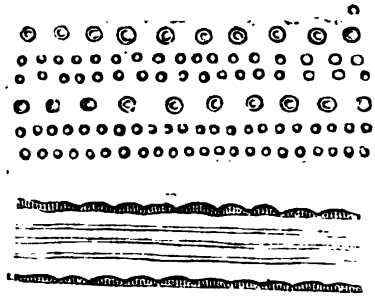

Fig. 53.

(123) Idem, op. cit., p. 22.— Gooss, op. cit. p. 498.

(124) **Lindenschmidt,** *Heidn. Alterthüm.*, III band, 1 heft, p. 9. fig. 1, ciubaru de la Sieu in Schleswig.

Digitized by Google

Cupele de bronzu si de arama variadia in diametru de la 11—17 cm., iar in inaltime 5—8 cm., si suntu turnate dintr'ua singura bucata, unele fiindu lustruite, ornate simplu cu cate-va sire de perle, iar altele cu muchii. S'a gasitu esemplare la Ungurasiu (Bálványos Várallya, cerc. Deju) [vedi Arch. Köz. II. 253], Marcasicu (Marka zék, cerc. Simleu), cupa 2¼" nalta, si circa 5" lata, in Transilvani'a; iar in Ungari'a la Madacska (13 cm. diametru, 7.5 cm. inaltime, ap. Kep. Atlas VIII. 36) si la Haydu-Böszörmény, d'in cari doue s'a reprodusu pre tab. G, Nr. 9 (13.5 cm. diametru, in museulu nationalu d'in Pestha) si Nr. 10 (13.2 cm. diametru, de la Madacska).

D'in Comitatulu Biharei provinu acelle cupe de tinichea de auru cu manusie, lustruite si impodobite cu sapaturi, ce se pastreadia la Vienn'a in Cabinetulu imperialu de antice.

In fine mentionamu frumossulu vasu turnatu in arama cu trei piciore si doue manusie, ce s'a gasitu la Cotlea (Feketehalom, Zeiden, cerc. Brasiovu) pe partea muntelui despre Zernesci, 11" nalt., 8" latimea cea mai mare a pantecelui, in greutate de 8¼ pfunduri, reprodusu pe tabel. M. Nr. 3, si pastratu in collectiunea gymnasiului d'in Brasiovu. (Vedi si mai la valle). Asemenea si talere de bronzu pucinu adûnci si cu margini late, ce s'a aflatu in Transilvani'a (Vedi Gooss op. cit., p. 499 despre doue talere gasite de unu romànu) si in Ungari'a (la Magacs, Arch. Köz. II 309, si Csernai haneág, Muz. Iegyzk. 1856).

§ 20

5. *Obiecte de natura sacrale, amulete, symbole si producte alle artei.*

Printre obiectele ce paru a fi appartinutu cultului religiosu, séu a fi fostu in vreua legatura cu conceptiunile religiose alle poporeloru Daciei, merita a se numerá mai anteiu de tote: ***bassinulu*** séu ***vasulu de bronzu pre róte***, d'in Cabinetulu de antice d'in Vienn'a, gasitu la Orasti'a (Szászváros, Broos) in Transilvani'a, si reprodusu pre tab. G. Nr. 4. Este unu caru de bronzu pe patru rote cu cate patru spitie, avendu unu vasu cu capacu d'in intregu turnatu. Celle patru capetàie alle dricului carului, prelungite d'asupra osieloru suntu mai susu incovoiate si incoronate cu bucati in forma de capu de paseri; de vasu si de capacu se tinu asemenea cate patru bucati in forma de capu de pasere, asia co d'in acelési directiuni avemu, cote patru capete de passeri de forma forte grossolana esite d'in vasu, d'in capacu si d'in driculu carului, reste totu 12 bucati, d'in cari 6 se vedu inainte, si 6 inderatu: Inaltimea carului intregu este 9.7 cm., a vasului 7.25 cm., iar lungimea obiectului 16 cm. (Vedi Sacken und Kenner, Catalog des Münz. und Antikenkab. Nr. 205). Acestu vasu, de origine orientale, pare a fi fostu unu vasu fumatoriu, analogu acelloru ce se mentioneadia in templulu lui Salomonu. Pene acum s'a aflatu in regiunea la nordu de Alpi anco alte diece asemenea basinuri, d'in cari doue in Austri'a. (Vedi despre celle de la

Digitized by Google

Judenburg si Radkesburg in Styri'a, Mittheilungen des hist. Vereins für Steiermark III, 67, 77, 79).

Figurile de *lebede* de drothu rotundu de bronzu, cari probabilu avéu na semnificatiune symbolica-religiósa, se gasescu nu numai cá appendice la basinuri si alte obiecte, déro si isolate, cum suntu de esemplu celle 13 lebede de la Swijan (125) in Bohemi'a (fig. 54. 55. 56), alte doue gasite la Guşteriti'a si reproduse pre tab. G, Nr. 5 si 6, si na alt'a la Odorheiu, cea d'in urma de siguru fiindu rupta de la vre unu obiectu mai mare.

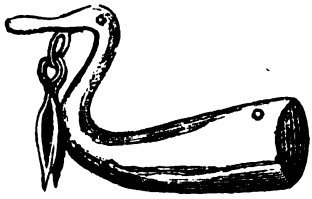

Fig. 54.

Fig. 55.

Fig. 56.

Cá amulete potu fi considerate toporasiele celle mici si alte corpuri de bronzu (cum s'a aflatu la Pilinu), dinti gauriti de mistretiu (de es. cei de la Gambo, Kep. Atlas, II 108), cum si trunchi de bronzu cu forma semilunara, cum s'a aflatu la Kis-Terenne (Kep. Atlas XXII. 132, 153), si cari amintescu pene la unu punctu idolii semi-lunari de pamentu d'in locuintile lacustre (fig. 57, idolu de la Ebersberg cantonulu Zurich jum. marime).

Fig. 57.

Cá urme d'in productiunile artistice alle industriei pre-románe aflate in Daci'a vomu indicá pater'a cu manusia lung. 13.5 cm. aflata la Valasutu in Transilvani'a impreuna cu alte obiecte (126). Disculu ei repausa pre spatele si capulu incoronatu allu unu cerbu culcatu, iar manusi'a lunga de 6 cm., se termina in forma de capu de berbece. Asemenea merita a fi semnalatu si unu frumosu ciocanu de bronzu de la Baracska, a carui muchie se termina in form'a gutului si a capului unui callu (Vedi Kep. Atlas la II volumu d'in Arch. Közl. IX, 40).

(125) *Arch. für Kunde oesterr. Gesch.*, XV, 281.
(126) Idem, XIII, 135.

Digitized by Google

§ 21

6. *Representatiunea figurata a animaleloru si a omului.*

Printre obiectele pre-románe aflate in tierrile nostre ne intempina representatiuni de animale si ua lucratura mai multu séu mai pucinu grosolana, si cari séu suntu turnate de totu in bronzu, séu numai taiete in tinichea, sapate, lucrate cu aculu, séu in relievu.

In prim'a cathegoria intra :

1. Caprior'a aflata la Racosiu in Transilvani'a (Arch. Ert. III 288) cu gutulu lungu, gur'a si urechile peste mesura de mari, piciorele de d'inainte pucinu ingenuchiate si fora proportiune, pe candu celle de d'inderatu suntu mai bine tinute, iar articulatiunea bine indicata (fig. 58).

2. Lupu turnatu in intregulu de bronzu, ce s'a gasitu la Pilin, avendu capulu in josu, cód'a lunga incarligata, pe unu postamentu in forma de paru (fig. 59). Ellu a facutu probabilu parte d'intr'unu ornamentu la marginea vre-unui vasu de bronzu, cum avemu mai multe esemple printre obiectele de la Hallstadt.

Fig. 58.

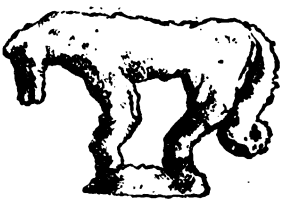

Fig. 59.

3. Caisiori turnati in bronzu, mai multu séu mai pucinu schidoli, se gasescu adesea in Daci'a (127), une-ori chiar caisiori-indouiti asemenea cellui de la Vir (128). Museulu d'in Clusiu poseda unu frîu cu representatiunea de iepe, mîuzi si doue lebede.

4. Balauri de bronzu de unu typu forte archaicu, facuti d'in bronzu invertitu in spirale, cu lungime aproximativa 4.5 cm., si imbracati cu tinichea de auru forte subtire si aplicata cu precisiune, se potu vedé pre tabell'a G, Nr. 7 si 8 (gasiti la Pilin; unu altulu s'a aflatu in Comitatulu Neutra in Ungari'a).

(127) D-lu Bolliacu, *Tromp. Carpat.* Nr. 936 d'in 1871, dice : «Cine a facutu ua catu de mica collectiune de obiecte antice gasite in Daci'a si in acea collectiune sa nu fie si cati-va caisiori care mai schidolu de catu altulu si in diferite dimensiuni? Sa se observe in museulu nostru, pentru co numai eu am datu cati-va si mai amu alti atatia in collectiunea mea.» — Asemeni caisiori aflati la Kaschau vedi Arch. Közl. VII. 26.

(128) *Arch. für Kunde oesterr. Gesch.* XXXIII. 60. — Gcoss, op. cit. tab. XII fig. 7.

Digitized by Google

Catu pentru cocosii de bronzu (tab. M 13 *a* 13 *b*), pe cari d-lu Bolliacu li crede veniti in Daci'a cu celtiberianii (129), multu timpu inaintea Romániloru, nu-i mentionàmu aci, de óre-ce se scie positivu ca asemeni cocosi ne 'ntempina pretutindeni unde s'a intinsu dominatiunea româna, servindu capetele de cocosiu in bronzu cá insemnii militare, cum s'a gasitu de mai multe ori prin ruinele si mormenturile romane. (130)

D'in figurile de animale lucrate in relievu pe tinichea de bronzu, séu cu aculu, indicàmu : capre, callu armasaru, ursu, cane si cerbu (Gooss op. cit. tab. XII. 9) asemenea si vaca, mistretiu, capriore, cerbi, càni si cai facuti d'in pamentu cu mare nedibacie, si cari se afla adesea si in tierrile nostre (Gooss op. cit. tab. XII, 4 si 5.— Arch. Ert. III 127. — Arch. Köz. VIII, 23. Catal. gener. allu congr. VIII prehist. p. 118 seq.)

Pentru representatiunea figurei umane avemu unu esemplu de totu interesulu pre fragmentulu unui briu de placa de argintu (vedi stamp'a aci alaturata fig. 60), ce s'a aflatu la Cioara (Also-Csora, cerc. Orastia) in Transilvani'a, impreuna cu ua multime alte obiecte de argintu. Pre ua bucata inalta de 15.7 cm., lata 13.1 cm., se vedu doue figuri de resboinici esite in relievu, d'in cari un'a este numai pre jumetate conservata. Conturnele principale suntu trase prin cercuri punctate, partile interne, gur'a si ochii prin linii sapate, iar parulu prin cuie, cá nisce *cunei* de amphiteatru; in giurulu capului se afla ua coróna de perle. Campulu acestoru figuri este plinu de grupe de cate trei cercuri neregulatu imprastiate, intre cari suntu sapate clape in forma de foi cu códa. Costumulu persóneloru consta d'in urmatorele : la gûtu, aparatore metallica; pre ţîtiarulu dreptu si pre buricu cate unu discu — chipulu primitivu pentru apararea peptului, inainte de intrebuintiarea platosieloru— ; la mijlocu, cingetore ornata, iar peste peptu borduri in forma de esiarpe, de cari atarna, la ua figura ua sabie, la cea-alta ua clapa. Atari borduri se vedu si la umere si deschidietur'a maneceloru, cum si la glesne. Nadragii cei largi si opincile legate pre picioru, amintescu figurile dace de pre Column'a lui Traianu, precum man'a stanga ridicata d'asupra capului, si positiunea ce are piciorulu d'in stang'a, indica pre unu omu, ce aru vrea sa jóce, si rechiama figurile asemenea de pre briurile de la Hallstadt. (131)

C. Originea bronzului si a industriei metallurgice in Daci'a

§ 22

Originea bronzului si a industriei metallurgice in Daci'a se tine in legatura strinsa

(129) *Tromp. Carpat.* Nr, 936 d'in 1871 : «Este anso unu altu lucru si mai caracteristicu gallicu, care n'a pututu veni in Daci'a de catu cu Celtiberianii; este cocosiulu gallicu care se gasesce de bronzu fórte desu in Daci'a. Am trei in collectiunea mea de diferite dimensiuni.»

(130) L. H. Jeltteles, *zur Geschichte des Haushuhns*, in *Zoologischer Garten* 1873 p 55—63, 88—97. 130 138.

(131) Sacken, Hallst. Grabfeld, taf. XI 6. — Despre originea de fabricatiune a acestui briu metallicu vedi mai la valle.

Digitized by Google

Reproduct din Stabilimentul Socecu, Sander & Teclu, Bucuresci 13649

Fig. 60. Fragmentulu unui brîu de tinichea de argintu aflatu la Ciora in Transilvani'a.

Digitized by Google

Digitized by Google

cu originea metallurgiei in tierrile occidentale si septentrionale alle Europei. Acésta cestiune anso, in care este vorb'a de a se sci, dé:o obiectele de bronzu si de altu metalu gasite in acelle tierri suntu facute chiaru acolo, séu suntu fabricate streine (etrusce séu pheniciane) aduse d'in afara cá articole de commerciu, — acésta cestiune, dicu, desparte pre invetiati si archeologi in doue càmpuri oppuse: unii admitu na cultura nordica européna a bronzului, fie cá resultatulu si cá prob'a desvoltarii gradate si pacifice a locuitoriloru primitivi, independenta de ori-ce alta inriurire; fie cá na importatiune d'in Orientu a Indo-Europeniloru; altii attribuescu Phenicianiloru, Etruriloru séu unui currentu d'in Caucasu, civilisatiunea verstei de bronzu a Europei.

§ 23

Cei pentru originea orientale a bronzului, cá Thomson, Worsaae, Schreiber, Troyon, Franks, v. Sacken, Le Hon, Hildebrand, invoca in sprijinulu theoriei loru urmatorele argumente:

1. Obiectele de bronzu descoperite intr'unu asia mare numeru si in asia multe localitati nu putéu fi importate, ci trebue sa admitemu co erau facute chiaru in tiarra;

2. De si bronzurile d'in diferite tierri presenta uniformitate in typulu principalu, totusi elle au deosebiri locale forte pronunciate atàtu in forma, catu mai cu séma in ornamentatinne, fie-care tiarra impartesindu unele particularitati characteristice, constante, si fiindu in imprejurari, cari la altele lipsescu;

3. Este fora analogie casulu cá unu poporu sa'si indestulledie tóte trebuintiele selle in arme si unelte numai d'in streinatate; mai cu séma càndu acellu poporu se pricepea in esploatatiunea mineloru, in estractiunea metalului, ellu aru fi fostu in stare sa lucredie macaru uneltele pentru trebuintiele dilnice, si pentru mine;

4. Anticitatile bronzului d'in Europ'a centrale au unu characteru specificu, anume in ornamente, ceva primitivu, semi-barbaru, na lipsa de stylu, ce nu ne intempina la unu poporu care se afla in possessiunea unui stylu artisticu perfectionatu;

5. Urme de numeróse fonderii cu rude nelucrate de metalu puru, de arama si cositoru, typaruri séu calapoduri, modele, obiecte de fonderie neterminate, altele cu aceiasi technica reparate, hàrburi de ulcele pentru topitu, de graphita, arama, sgure si bronzu topitu, tóte acestea probeadia fabricatiunea locale a uneltelorn metallice (132);

6. Chiaru aliagiulu bronzului vorbesce pentru acest'a, analys'a chimica a obiecteloru d'in mai multe locuri (in Elveti'a apuséna si la Hallstadt) constatàndu amesteculu nickelului si cobaltului (133), asia cum se afla in acioai'a d'in préjma localitatiloru (134);

(132) Dr. Eduard v. **Sacken**, *Ueber die vorchristlichen Culturepochen Mitteleuropa's*, Wien, 1865 p. 77.— Idem, *Leitfaden zur Kunde des Heidnischen Alterthumes*, Wien, 1865 p. 134 seq.

(133) **Schrötter**, Sitzungsber. d. hist.—phil. Cl. d. kais. Akademie d. Wiss XXXVII, p. 179.— **Wocel**, ibid. XI, p. 723; XVI, p. 169. (Vedi nota 134 in pagina urmatore).

Digitized by Google

7. Tóte bronzurile Occidentului, care au precesu verst'a de feru, suntu compuse numai d'in arama si cositoru (ua parte cositoru pentru noue parti arama), pre càndu bronzurile antice alle Egyptenilòru, Greciloru si Etrusciloru continu plumbu, afara de cositoru, plumbulu nefiindu cunnoscutu in Occidentu de cotu in verst'a de feru (135);

8. Phenicianii n'au pututu, in primele timpuri alle verstei de bronzu, procuiá locuitoriloru d'in Europ'a occidentale cositorulu si aram'a, de óre-ce epoc'a de bronzu representa cellu pucinu trei-spre-diece secule de vechime, pre càndu, dupo datele istorice, epoc'a maxima càndu vasele pheniciane putéu sa vie pene la colonele lui Hercule si sa patrundia pentru autei'a-óra in Oceanu, nu trece preste 3500 anni antea erei nóstre. Si apoi, plumbulu mestecatu cu bronzurile Egyptenilòru trebuiá sa fie cunnoscutu Phenicianiloru. De ce atunci acestia aru fi vendutu Europeniloru cositorulu, asia de raru si asia de greu de procuratu, iar nu plumbulu, mai puçinu raru si mai puçinu scumpu?

9. Etruscii, de asemenea, fiindu posteriori primei parti a verstei de bronzu d'in tierrile meridionale alle Germaniei, Gallieloru si Elvetiei, nu putéu importá acolo bronzulu. Apoi, ei cunnoscéu deja ferulu si bronzulu amestecatu cu plumbu, pre càndu bronzurile Elvetiei nu continu nici-ua-data plumbu, cellu pucinu in proportiune intentionata (136);

10. Atàtu aram'a càtu si cositorulu se esploatau de Europeni, dupo cum numeróse urme de antice exploatatiuni au fostu in mai multe parti semnalate (137); si in fine:

11. Prim'a introductiune a bronzului nedatorindu-se nici Phenicianiloru nici Etrusciloru, conchidu partisanii acestui systemu, usagiulu bronzului fora amestecu de plumbu, fiindu respanditu simultaneu in Germani'a, Franci'a si Elveti'a, cu analogii de forme insemnate; cultur'a bronzului standu in legatura perpetua cu agricultur'a, crescerea viteloru si cu obiceiulu predominatoru allu arderii mortiloru; intre epoc'a de pétra si cea de bronzu neesistàndu ua epoca pura de arama (138), ceea-ce aru fi trebuitu sa aiba locu, déco locuitorii epocei de pétra aru fi gasitu de la ei singuri mijlócele de a reduce metallele, caci ei aru fi intrebuintiatu aram'a, unu metalu de ua raritate mai mica, si de unu aspectu mineralogicu mai lesne de recunnoscutu; in fine, cultur'a bronzului arrettàndu-se pretutindini ca si deseversita si egalu respandita fora sa lase a se intrevedea treptele unei desvoltari si perfectionamentu, séu ua imprastiare gradata, — cultur'a bronzului se datoreadia emigratiunei unui poporu, care

(134) In acestu sensu vedi Sacken op. cit., Sophus Müller, care resuma opiniunile de adi alle archeologiloru scandinavi, in oper'a sea: *Die nordische Bronzezeit und deren Periodentheilung.* Aus dem Dänischen von I. Mestorf. Iena 1878. 8°.

(135) **H. Le Hon.** *L'homme fossile en Europe, son industrie, ses moeurs, ses œuvres d'art*, cinquème édition, Paris 1878, p. 244.

(136) Idem p. 251.

(137) Sir Iohn, **Lubbock**, *L'homme préhistorique*, trad. Barbier, Paris 1876, p. 63.

(138) Idem p. 53.

Digitized by Google

deja in patri'a sea primitiva sciá sa lucredie acestu metalu, si care, gratia superioritatii armeloru selle, suppuse cu inlesnire pre ómenii d'in epoc'a de pétra, aduse cu densulu uneltele de bronzu, si le respandi in nou'a lui patrie. Acestu poporu anso, ce vine in Europ'a cá invingetoru si cá magistru, n'ar fi altulu de cotu unu poporu d'in famili'a Indo-germaniloru, care deja in patri'a sea asiatica cunnoscea bronzulu, anume Celtii. (139)

§ 21

Theori'a care atribue commerciului phenicianu civilisatiunea verstei bronzului se sustine de professorulu Nilsson (140) cu argumente care se potu reduce la urmatorele siepte: 1) micimea manereloru sabiei si a bracieriloru etc., cea-ce indica co acester apartinéu unei rase cu man'a mai mica de catu a poporeloru europene d'in epoc'a nóstra; 2) caracterulu cu totulu particularu, semiticu, cu semnificatiune symbolica, allu ornamentatiunei uneltelorु de bronzu; 3) desenurile gasite in movilele verstei de bronzu, cá de esemplu, pre monumentulu de la Kivik, aprópe de Christianstad; 4) cultulu lui Baal constatatu in Scandinavi'a prin monumente, prin serbatorea Baldersbal séu foculu lui Balder celebrata in Scani'a, in tóta Norvegi'a si in Bretani'a mare, si prin multe numi de localitati scandinave; care conserva numele lui Baal, cá: Baltic'a, Beltu mare si micu, Belteberga, Baleshaugen etc.; 5) órecare methoduri particulare pentru a face recolte, seceiàndu gràulu cu totulu aprópe de spicu; 6) asemenea pentru a pescuí, si in fine 7) intrebuintiarea careloru de resboiu. Dupo Nilsson Phenicianii aru fi respanditu chihlibarulu galbenu d'in Nordu in Sudulu Europei, prin costele mediterranei, si aru fi stabilitu ua colonie la Cadix (Gades), de unde corabiile loru plecá sa aduca cositoru d'in insulele Cassiteride (Comitatulu Cornouailles). (141)

Chimistulu si archeologulu Ferdinand Wibel (142) crede d'in contra, co civilisatiunea caracterisata prin intrebuintiarea bronzului trebue socotita cá ua trépta de desvoltare a locuitoriloru primitivi; co acea civilisatiune 'si-a luatu inceputulu in sudulu Angleterii, de unde s'a respanditu apoi in celle alte parti alle Europei; si co bronzulu anticu se dobendea, nu prin alliagiulu aramei si cositorului, ci d'a dreptulu, cu unu mineraiu continendu celle doue metale.

Sir Iohn Lubbok (143) observa contr'a theoriei lui Wibel: 1) asemenarea perfecta intre armele si celtele de bronzu gasite in punctele celle mai estreme alle Europei, asemenare ce nu póte fi resultatulu unui accidentu; 2) particularitatile de de-

(139) Sacken op. cit.— Le Hon op. cit. p 253.

(140) *Die Ureinwohner des Skandinav. Nordens.* Aus dem Schwedischen, Hamburg. 2 ausgabe 1866.— **Fred. de Rougemont,** *L'âge du Bronze ou les Sémites en Occident,* Paris 1866.

(141) Sir George **Cornewall Lewis,** *Examen historique de l'astronomie ches les anciens,* 1862. — Lubbock op. cit. p. 55—64.

(142) *Die Cultur der Bronzezeit Nord-und-Mittel Europa's,* Kiel 1865.

(143) Op. cit. p. 52—55.

Digitized by Google

taliu ce presenta fie-care tiarra in forme si ornamente; 3) mineraiulu de arama cu provinea dintr'ua singura localitate, si descoperirile de tipare in Irland'a, Scoti'a, Angli'a, Elveti'a, Danemarc'a si aiurea, probeadia co artea de a turná bronzulu se cunnoscea si se practicá in mai multe tierri; si 4) este cu totulu neprobabilu — si pentru acest'a se invoca autoritatea barbatiloru competinti: dr. Percy, Jenkins si Lefeaux (144)—, cá bronzulu anticu, atatu de uniformu, sa se fi pututu produce prin amesteculu impreuna allu mineraiului de cupru si de cositoru, pre candu mai signru este a admite productiunea lui prin aliagiulu détoritu fusiunei directe a celloru doue metale. D-sea crede co fabricatiunea bronzului s'a introdusu d'in Orientu, iar nu s'a inventatu in Europ'a, si co aram'a, numai dupo descoperirea faptului co, déco i se adauga ua mica cantitate de cositoru, ea devine mai tare si mai utile, a inceputu sa se intrebuintiedie.

Contra theoriei lui Nilsson acelasiu autoru obiecteadia: 1) ornamentatiunea armeloru si uneltelorn de bronzu consista mai totu-de-a-un'a in desemne geometrice, pre candu caracteristic'a ornamentarii semitice suntu animalele si plantele; 2) modulu de ingropaciune d'in epoc'a de bronzu difera cu totulu de allu Phenicianiloru, asia co hypothes'a esplica numai presenti'a bronzului, iar nu si verst'a bronzului, caracterisata prin altu-ceva afara de intrebuintiarea acestui metalu; 3) Phenicianii cunnoscéu forte bine ferulu; 4) micimea maniloru ne intempina la Hindustani, cá si la Egypteni, si in fine 5) chiaru atribuindu fapteloru invocate de Nilsson tóta semnificatiunea ce autorulu le da, resulta numai co: Phenicianii au lasatu urme de locuinti'a loru in Norvegi'a. Trebuescu anso alte probe pentru a admite introducerea prin ei a bronzului in acésta tiarra.

§ 25

Savantulu archeologu germanu dr. Lindenschmidt, in mai multe scrieri alle selle (145), mai cu séma inso in doue studii publicate in *Archiv für Anthropologie* d'in 1876 si 1877 (146), considera theori'a despre ua cultura indigena a bronzului, cá arbitrara si rezemata pre temeiuri nesciintifice:

Ellu arretta co este ua erore insemnata a se considerá loculu unde s'a aflatu bronzurile cá basa fundamentale in judecat'a obiectului cercetarii, fora a esaminá mai anteiu in chipu seriosu caracterulu obiectului gasitu, posibilitatea cá ellu sa se fi fabricatu in loculu descoperirii selle, raportulu seu cu starea de cultura anteriora si posteriora, si mai pre susu de tote, cu aparitiunile uniforme in domeniulu vechieloru tierri culturale, tóte acestea, momente care suntu cu multu mai importante de catu

(144) Id., p. 556—557.

(145) *Die vaterländ. Alterth. der Hohensoller'schen Samml. zu Sigmaringen*, Mainz 1860 p 153 seq.— *Die Alterthümer unserer heidnischen Vorzeit*, Mainz 1858, 1870 si 1876.

(146) *Zur Beurtheilung der alten Bronzefunde diesseits der Alpen und der Annahme einer nordischen Bronzecultur*, in *Archiv für Anthropologie* VIII Nr. 9. Braunschweig 1876. — *Zur Bronzefrage*, idem 177. Ambele studii s'au reprodusu si in *Correspondenzblatt des Gesammtvereins der deutschen Geschichts-und Alterthumsvereine*. Darmstadt, 1876 p. 23 seq., si 1877.

Digitized by Google

loculu afiarii d'in intemplare allu unoru unelte miscatore. Precum unu geologu nu póte stabili esistenti'a unui depositu de carbuni fora a arrettá mai anteiu in ce relatiuni se gasescu terrenurile servindu dreptu regula alle regiunei; precum unu ethnologu, afiàndu arme de focu la nisce triburi selbatece, nu conchide, de la acestu singuru faptu allu possessiunei loru, co suntu si fabricate acolo, totu asia de pucinu n'aru trebui sa se lase la ua parte atatu de completu, totalitatea starii culturale conditionata si tinuta in locu prin rapporturi geographice si climatice, a poporeloru de d'incóce de Alpi. Bronzurile cari se gasescu la acestia suntu de ua fabricatiune asia de perfecta in forma si technica, in catu dupo intregulu loru caracteru nu potu fi altu-feliu socotite de cotu cá niste producte alle unei industrii forte desvoltate, si cá articole de commerciu importate, anume d'in sudu, d'in tierrile maritime alle Mediterranei, mai ca séma d'in Itali'a, cu care nordulu era in mai dese communicatiuni, de cotu cu Orientulu prin tierrile de la Marea-négra. Incercari cu totulu primitive de imitatiune, niste obiecte imperfecte de fabricatiune locale, nu potu prin nimicu justificá admiterea unei *culturi nordice a bronzului*.

Mai pucinu anco urmele de fonderii cu bucati nelucrate de metalu, typarurile, sgurele gasite in diferite tierri, si cari continu feru, plumbu, nikel si cobaltu, elementele togmai alle bronzului d'in regiunea Dunarii, càci asemeni bucati de bronzu se putéu pré bine stringe pentru a se utilisá de industri'a streina, cum de esemplu, de cotre industri'a etrusca, care 'si cumperá d'in drépt'a si d'in stang'a nu numai zinku si arama, déra cu deosebire bucati nelucrate de bronzu (aes collectaneum), cari se topiau pentru facilitarea transportului in barre. Aceste barre, ce se gasescu adesea si in Ungari'a si Transilvani'a, continu ua cantitate forte mica de cositoru, d'in causa co se scie, dupo cum a observatu celebrulu chimistu Wibel, co prin topirea barreloru de bronzu cositorulu dintr'ensele devine d'in ce in ce mai pucinu, perdiendu-se de la 30 pene la 12, ba chiaru pene la 5 procentu.

Argumentulu mai departe ce se invoca de partisanii theoriei despre productiunea indigena, anume characterulu cellu barbaru allu unoru obiecte, mai cu seama in representatiunea figuriloru de animale si d'in omu, nu este mai valabilu, pentru co, chiaru la acelle obiecte form'a este asia de regulata, turnatori'a asia de completa, ammestecului materialului atatu de uniformu, poleial'a si lustruial'a atàtu de desvoltate, cum nu se póte gasi de catu la productele unei industrii de vechia traditiune, si a unei fabrice cu activitate neintrerupta; si déco langa technic'a completa se observa unu feliu de barbarisare in desemnu si in producerea formei, acest'a probeadia si mai multu co avemu inainte-ne niste obiecte alle industriei etrusce, care, se scie co, dupo ce multu timpu imitasse stylu mustreloru orientale si grecesci, decadiuse intr'unu feliu de selbatacire, ce se recunnósce in numeróse producte d'in epoc'a ultima a vietii ei culturale, cum suntu celle de la Marzabotto, Villanova si d'in tierrile dunarene.

Opiniunea acelloru cari admitu co Grecii si Etruscii au fostu numai maestrii ai poporeloru nordului, si co acesta imitandu-i au ajunsu cu timpulu la perfectiunea

Digitized by Google

armeloru, careloru, vaseloru si podobeloru de bronzu, a caroru technica fina ne minunadia pene asta-di, acésta opiniune, nu este mai multu fundata. Ea presuppune co vechii locuitori ai tierriloru de d'incóce de Alpi si ai tierriloru dunarene se gaséu in timpulu importarii productiuniloru streine deja pre trépt'a aceea a perfectiunei technice, care o facea possibile imitatiunea formeloru importate, faptu ce este in contradictiune cu istori'a, cu descoperirile (asia de esemplu chipulu grosolanu, cu care suntu reparate preticsele vase d'in mormenturile de la Hallstadt, intr'una tiarra care, relativu vorbindu, era forte civilisata), si cu esperienti'a, caci, mai anteiu, se scie catu de pucina influentia esersa rapportulu commercialu asupra culturei poporeloru; apoi, metallurgi'a nordica abia dupo ce a intratu in moscenirea culturei române, si anteiu in evulu-mediu, a devenitu capabile sa attinga acelle trepte alle abilitatii omnilaterale, care se recunosce in ori-ce unelta romána de bronzu si de feru, cá traditiunea unei culturi de mai multe mii de anni.

Mai remane opiniunea despre introducerea bronzului in Europ'a de cotre Celti, opiniune pre care d. Lindenschmidt o numesce unu *circulus vitiosus*, dupo care mai anteiu se statuiadia, pre temeiulu uneltelorn de bronzu gasite in tiarra, na populatiune primitiva celta, care la rendulu ei trebue iarasi se probedie originea celtica a uneltelorn de bronzu. Ansa invasiunile poporeloru numai in casuri forte rari s'au vedintu insocite de respandirea culturei; chiaru insemnarea emigratiunei indo-germanice in rapportu cu bronzulu si cu cestiunea: cari semintii séu grupe de semintii trebuescu socotite cá valuri purtatore de bronzu alle culturei si alle poporeloru arice, — va remanea atat'a timpu nedecisa, pene candu si filologulu va putea sa ofere ceva mai multu de catu pretentiuni contradicetore despre esplicatiunea sskr. *ayas*, déco este bronzu séu feru.

Deci, conchide invetiatulu archeologu, nu gasimu nicaieri unu puntu de reazamu pentru admiterea unei culturi nordice a bronzului; si déco bronzurile suntu considerate cá producte indigene, se atribue atunci verstei copilaresci a poporului, maturitatea esperientiei technice, se statueadia na esceptiune cu totulu de neconceputu in processulu civilisatiunei, care aru stá in celle mai isbitore contradictiuni cu legile naturale alle vietii poporeloru. (147)

§ 26

Na theorie noua anso sustinuta in celle patru d'in urma congresuri prehistorice de cotre mai multi archeologi cá: Worsaae (148) Desor (149), Gozzadini (150), Con-

(147) Mai vedi pentru acésta theoria C. I. Wiberg, in *Archiv für Anthropologie* 1870 p. 10.— Hermann Genthe, *Ueber den etruskischen Tauschhandel nach dem Norden.* Frankfurt a. M. 1874. — *Das Ausland*, Stuttgart 1879 Nr. 12. *Die Bronze—Alterthümer des europäischen Ostens.* p. 235.

(148) *La Colonisationde la Russie et du Nord scandinave, et leur plus ancien état de civilisation.* (Mémoires de la Société des Antiquaires du Nord, 1873 et 1874 traductiune) Copenhague 1875.

(149) *Le bel âge du bronze lacustre en Suisse* 1874.

(150) *Di un'antica necropoli a Marzabotto nel Bolognese*, 1865.--Idem, *di ulteriori scoperte nell'antica necropoli a Marzabotto*, 1870.

Digitized by Google

nestabile (151), Bertrand (152) etc., atribue verst'a bronzului d'in nordulu Europei unui currentu séu unei civilisatiuni directu orientale, transplantate in Europ'a occidentale prin vallea Dunarii, fora a fi traversatu nici Greci'a, nici Etruri'a, si care se regasesce in tierrile transalpine, in Itali'a superióra, precedendu influentiei hellenice si etrusce.

D-lu Al. Bertrand, directorulu museului de la St. Germain, cauta focarulu acestui currentu in Caucasu si in tierrile d'inprejuru, cu deosebire in Colchidea si in betren'a Chaldea, — tiermurile orientale si septentrionale alle Marei-negre, muntii Thraciei, costele orientale si meridionale alle marei Caspice, Armeni'a de susu fiindu ultimele statiuni spre Europ'a alle civilisatiunei bronzului, in drumulu iei d'in orientu spre occidentu. D-lui crede co aproximativu intre 20—16 seculu a. Chr., óre-cari triburi heroice d'in verst'a de bronzu, silite a parasi Caucasulu s'au suitu pucinu cate pucinu pene in climele aspre unde se gasescu in mare abundentia armele de bronzu (153), si co civilisatiunea, plecàndu d'in centrulu communu allu Caucasului, urmà prin vallea Dniprului si a Dunarei, de ua parte callea spre Danemarc'a si Suedi'a, de alta parte, callea spre Ungari'a, ducèndu in acellasiu timpu acelle frumóse sabii de bronzu in form'a foii de salcia, in Ungari'a, in Alpi, Elveti'a, Itali'a de susu, in Franci'a, Meklemburg, Danemarc'a, Suedi'a, Angli'a si Irland'a.

Bronzurile Suediei si Ungariei aru representá déra desvoltarea separata a unei aceleiasi industrii venita d'intr'unu *centru communu*. Pentru aflarea acestui centru communu, d. Bertrand argumenteadia astu-feliu: Bronzulu are ua origine orientale; anso unde s'a asiediatu densulu apoi, cá sa radiedie de acolo asupra Europei intregi? A cautá astu focaru in Greci'a este unu anachronismu; Greci'a, apoi, nu e ua tiarra metallurgica, si influenti'a ei n'a petrunsu in Galli'a mai de locu, abia intindiendu-se pene in Narbones'a. — In Siberi'a? — Nu è nici macaru de gànditu. — In Etruri'a, aru fi mai rationabilu; anso cá Thyrrhenianii — Etrusci sa fi intinsu commerciulu loru, cam cinci séu siese secule antea erei nóstre, de la Alpi pene la Oceanu si la Baltic'a, sa fi condusu corabiile loru pene in tierrile scandinave si pene in centrulu diverseloru tierri unde Etruscii avéu comptuare, si sa fi respanditu pene in fundulu tierriloru celloru mai departate nu numai armele loru, déra si giuvellele si uneltele casnice, totu-d'a-un'a cu greutate de impusu pre callea commerciale la populatiuni semi-barbare, este unu faptu pré extraordinaru, neverisimile chiaru. Apoi, intre anticitatile etrusce hellenisate si románisate, si intre anticitatile danese, irlandese, litvane, celle d'in vallea Dunarii, d'in Croati'a, Ungari'a, Rheti'a si chiaru Istri'a, nu e nici-unu rapportu, asia co influenti'a etrusca in locu de a fi crescutu s'aru fi micsioratu cu timpulu pentru a dispare togmai in momentulu candu rapporturi mai regulate intre nordulu si miadia-di allu Alpiloru erau stabilite. Poporulu etruscu n'ar fi pututu, cu ua arte pre ua trépta forte nedesvoltata, se eserse ua influentia puter-

(151) *Sovra due dischi in bronzo antico-italici del museo di Perugia*, Torino 1874.
(152) *Archéologie Celtique et Gauloise*, Paris 1876.
(153) Museulu d'in Copenhag'a posseda adi peste 700 sabii de bronzu, 200 aflate numai in Suedi'a

Digitized by Google

nica prin exportulu productiuniloru sele artistice in Nordu, pe candu mai tardiu, cu ua cultur'a si arte cu multu mai inaintate, gracia legaturiloru selle cu Asi'a-mica si cu Greci'a, ellu sa fi incetatu aprope ori-ce influentia. (154)

Unulu d'in marele argumente alle partisaniloru thesei phenico — séu greco-thyrrhiane consista in perfectiunea unoru bronzuri aflate in statiunile lacustre, cari bronzuri, fiindu-co nu putéu fi fabricate acolo, trebue sa fi fostu aduse d'in focarulu civilisatiunei basinului mediterraneu, de la Sidon, Tyr, Cypru, Adria, Populoni'a séu Marsilia. Anso, dice d. Bertrand, mai erau si alte puncte de civilisatiune afara de Greci'a si de Etruri'a. Erau tierrile Caucasului, unde Strabon (XII. p. 549) indica cá unulu d'in centrurile metallurgice celle mai vechi, — tiarr'a Chalybiloru, alle careia mine de arginţu erau renumite anco d'in timpulu lui Homeru (Il. II, 856). Ezechiel (XXVII, 13), 600 a. I. Chr., dice co Tubalu si Mosochu, doue tierri d'in Caucasu, trimitéu in timpulu seu la Tyru vase de acioaie, productulu industriei loru. Callea cea mai scurta, mai naturale d'in tiarr'a Chalybiloru séu a muntiloru Phrygiei fie la marginile Balticei, fie la pólele Alpiioru, este vallea Dunarii pre de ua parte, vallea Dniprului si a Vistulei pre de alt'a.

Déro ceea-ce demonstra mai multu, dupo partisanii acestei theorii, civilisatiunea primei verste a metaleloru in Europ'a printr'ua influentia orientale directa si primitiva, este homogenitatea bronzuriloru antice d'in tierrile occidentale si septentrionale: oraamente si giuvelle de acelasiu caracteru, s'aru puté dice de aceiasi fabrica, arme offensive si defensive, obiecte d'in hamutulu cailoru, si altele, gasite in puncturi estreme alle Europei — alle caroru raporturi reciproce nu ne suntu revelate de istorie—, se asémena asia de multu intre densele, in catu este impossibilu a nu recunnosce co reproducu typuri originale commune, conservate multu timpu fora nici-ua alteratiune. D-lu Bertrand (155) citeadia anume scuturile, sabiile, zabalele de calu si unele braciari de bronzu, cum de esemplu cea aflata intr'ua movila d'in vallea Dniprului la Boryzov (fig. 61) langa Minsk, aprópe identica cu altele d'in statiunile lacustre alle Elvetiei (fig. 62, statiunea Mœringen). Acésta uniformitate dis-

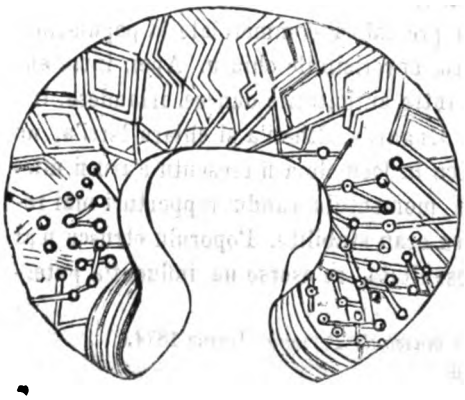

Fig. 61. Boryzow (vallea Dniprului).

Fig. 62. Statiunea Mœringen (Elvetia).

(154) A. Conze, *Zur Geschichte der Anfänge Griechischer Kunst*, Wien 1873, p. 31.
(55) Op. cit., p. XVI, fig. 81, 83, 82; pag. 198, 221, 287.

Digitized by Google

pare numai tardiu, facèndu locu varietatiloru locale d'in ce in ce mai simtitore : in lucru, in alliagiu si in ornamentatiune.

Artea de a lucrá bronzulu prin fusiune, artea de a turná bucatile, este in basinulu Mediterranei, dupo marturisirea unanima a autoriloru greci si latini, ua arta relativu recenta ; la inceputu se lucrá bronzulu cu ciocanulu, si pentru impreunarea diverseloru parti alle obiecteloru mai mari se intrebuintiá procedeulu prin tintuire, pre candu in nordu se intrebuintiá procedeulu prin fusiune. (156)

§ 27

Dupo cum se vede d'in acésta espunere, pentru fie-care theorie avemu argumente si contra-argumente, probe aparente si hesitatiune. Fie-care opiniune, sustinuta de mari autoritati, merita consideratiunea cea mai seriósa, si multe d'in argumentele aduse trebuescu studiate cu de-ameruntulu inainte de a fi apreciate dupo adeverat'a loru valóre. Ua solutiune definitiva a cestiunei anco nu s'a datu. Ori-care aru fi anso solutiunea, ea intr'atat'a numai atinge anticitatile de bronzu aflate in Daci'a, pre catu timpu acestea o voru confirmá ; caci verst'a bronzului, cá si a petrei, nu se potu aplicá apriori la intregulu tierriloru europene, mai pucinu anco la ua tiarra particulara.

Anso cate dificultati nu-su legate de clasificarea ethnica si chronologica a monumenteloru antice d'in Daci'a, aci unde populatiunea s'a primenitu de mai multe ori, rase si civilisatiuni diferite s'au scursu si s'au amestecatu in cursulu vécuriloru? Fora descoperiri bine constatate, si fora ua comparatiune intinsa, cum s'aru puté recunnósce ceea-ce appartine siguru, séu cellu pucinu probabilu, unei epoce séu unei natiuni determinate? ce este unu productu indigenu, si ce se détoreadia importului, care clasa de monumente appartine epocei románe, si care epocei preromane? Si apoi, asta epoca pre-romana in cote alte periode nu trebue impartita? caci de siguru, nu tóte monumentele ce n'apartinu epocei románe suntu dace, precum nu Dacii numai au fostu singurii locuitori ai acestoru tierri inaintea Romaniloru.

De aceea ua judecata generale nu se póte dá asupra tuturoru monumenteloru luate in blocu, ci urmeadia sa se studiedie fie-care cathegorie in parte, si sa se compare dupo forma si technica cu productele d'in tierrile vecine si d'in tierrile culturale. Pentru acésta anso se cere ua lunga esperientia, possedarea unei litteraturi costisitóre si intinse, ua cercetare attentiva a collectiuniloru si museeloru d'in Europ'a, si, mai pre susu de tóte, ua judecata sigura, si unu gustu allesu, conditiuni grele de insusitu si de indeplinitu.

Cu restrinsele mijloce de cari dispunemu sa incercàmu totusi a esaminá caroru currente se datoreadia diversele monumente alle civilisatiunei prerománe in Daci'a.

(156) Herodotu, Pliniu cellu betranu si Pausanias despre Cypselus, co a fabricatu (in secolulu VII a. I. Chr.) anco cu ciocanulu statu'a lui Jupiter ce o oferi la Olympi'a. Faimos'a sea lada era lucrata in acelasiu chipu (*Elid.* c. XVII—XX).

Digitized by Google

§ 28

Printre obiectele metalice descoperite in Transilvani'a, acolo unde se constata mai multu urmele epocei de bronzu (157), se afla unu insemnatu numeru dintr'ensele, cari prin uniformitatea stylului si a esecutiunei trebuescu socotite dreptu producte alle technicei stateloru d'in bassinulu mediterraneu (a caroru centruri erau Sidonu, Tyru, Cypru, Adria, Populoni'a si Marsillia), in specialu alle technicei vechi-italice incepèndu de la celle cu stylulu asyro-phenicianu, de la celle de formatiune proprie etrusca, si pene la fabricatele italice d'in epoc'a romána.

Asia, vasele de bronzu descrise mai 'nainte si reproduse pre tab. G, Nr. 1, 2, 9, 10 si 14, cum si celle ce s'au gasitu sfaramate la Guşteriti'a, correspundu pre deplinu in forma, technica si ornamentatiune typuriloru etrusce desgropate la Vulci, Caere, Cervetri, Praeneste, Bomarzo si Marzabotto (158), cum si celloru de la Hallstadt. Anume ciuberulu de pe tab. G, Nr. 1 este de comparatu cu cellu de la Certosa (159), de la Monceau-Laurent (160), de la Hallstadt (161), de la Siem (162) si d'in Elveti'a si Irland'a. Cup'a cu Nr. 9, aceiasi tabela, este aprope intogmai cu cea gasita in Meklemburg, si reprodusa mai josu (fig. 63) dupo Lindenschmidt (Alterth.

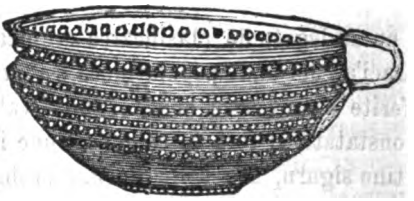

Fig. 63.

(157) In Romani'a pene acumu s'au aflatu pró pucine obiecte antice de metalu d'in period'a preromána. Obiecte de bronzu s'au gasitu, pe catu scimu, numai la Cetatea Latiniloru (Bolliacu, Escursiune archeologica d'in annulu 1869, p. 57), la Nedati (unu feru de plugu de bronzu, un secera, Tromp. Carpat. Nr. 846), la cetatea de la Slonu (un braciara, Trompetta Carpatiloru Nr. 939), la Islazu (marginea intréga a unui vasu de bronzu, Tromp. Carpat., Nr. 1095), si la Crasani (maneru de un arma in bronzu, Tromp. Carpat., Nr. 860). In collectiunea d-lui Bolliacu, a d-lui Papazoglu, precum si in collectiunea Statului d'in museulu nationalu d'in Bucuresci trebue sa figurédie unu óre-care numeru de bronzuri gasite in Romani'a. Amintimu anco doue manere de spada de bronzu in form'a de pasere rapitóre cu cioculu incovoiatu, de provenintia romána, ansa din un epocá posterióra dominatiunei románe in Dacia, unulu in museulu d'in Copenhaga (ap. I. I. A. Worsaae, Nordiske Oldsager i det Kong. Museum i Kjöbenhavn, 1859, p. 80, Nr. 336; idem la C. Engelhardt, Vimose Fundet, 1869, tab. 4. fig. 1), si cellu-altu in museulu d'in Bucuresci (ap. d. Odobescu, Cunun'a mare d'in thesaurulu de la Novo-Cerkask, Bucuresci 1879, pag. 71, tab. XII. fig. 4 *a* si 4 *b*; ib cellu de la Copenhaga, fig. 3 *a* si 3 *b*). La Vodastr'a s'a gasitu un veriga-inelu de auru nativu, unu hache-toporu si alte obiecte de arama curata. (Tromp. Carpat. Nr. 1059, 1255).

(158) *Museo Etrusco Greg.* tab. VI.— *Annall. de l'inst. arch.* XXXVIII, 1866.

(159) G. Connestabile, *Congrès de Bologne* p. 263 et seq. — I. Gozzadini, *Renseignements*

Digitized by Google

unserer heidn. Vorzeit, t. II, fasc. III, tab. 5, Nr. 2); can'a cu Nr. 2 *a* si 2 *b* isi afla parallela in vasele de la Herculanum (comp. de esemplu pl. 22 d'in oper'a lui Wilhelm Zahn, *Auserlesne Verzierungen*, Berlin 1844), si in alte vase d'in Itali'a (de es. vasulu d'in museulu princiaru d'in Sigmaringen, ap. Lindenschmidt, op. cit. I, fasc. II, tab. 3 Nr. 2, 1, 3). Caldarea cu Nr. 14 aceiasi tabella G, amintesce vasele analoge de la Hallstadt, si d'in necropolele etrusce.

D'in arme, verfulu de lance de la Atielu (Hetzeldorf) in Transilvani'a (desemnatu ap. Gooss, Arch. für sieb. Landesk. n. f. XIII, tab. III, Nr. 11) se póte compará cu esemplare identice d'in mormenturile etrusce, si d'in statiunea La Thène, anume cu *hasta velitaris* etrusca (Lindenschmidt op. cit. II, IV, 1, 3); verfulu de lance d'in Ungari'a (ap. Gooss op. cit. tab. III Nr. 10), de asemenea cu altele d'in Irland'a (ap. Lubbock, op. cit. fig. 36); lancile de la Bodrog-Keresztur (Arch. für Kunde oester. Gesch. XXIX, 302), 6″ 6‴ lung., 1″ 9‴ latimea maxima a foii (fig. 64), totu astufeliu cu celle de la Marn'a in Franci'a (fig. 65) si Marzabotto in Itali'a (fig. 66);

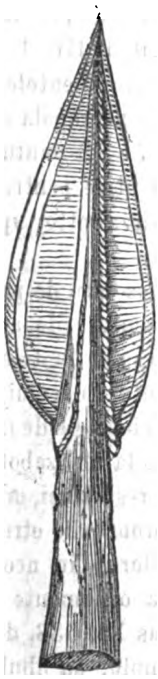

Bodrog-Keresztur (Ungaria).

Fig. 64.

Marna 1/6 (Francia).

Fig. 65.

Marzabotto 1/6 (Italia).

Fig. 66.

sur une ancienne nécropole à Marzabotto, près Bologne, p. 13, Bologne 1871.— **Lindenschmidt,** *Die Alterthümer unserer heidnischen Vorzeit*, t. II, suplem. la a III-a fascicula, pl. V, si t. III, suplem. la I-a fascicula.

(160) **A. Bertrand,** *Archéologie celtique et gauloise*, Paris 1876, pag. 310 seq.

(161) **Sacken,** *Das Grabfeld von Hallstatt in Oberröstereich und dessen Alterthümer*, Wien 1868.

(162) **Lindenschmidt,** op. cit., III, I, 9 fig. 1.

Digitized by Google

form'a buzduganeloru de la Keresztur (tab. D, Nr. 6 si de la Dupasdorfu (in Transilvani'a, ap. Gooss op. cit. tab. IV, Nr. 10) este respandita in Itali'a, si 'si afla parallela in esemplarele reproduse de Lindenschmidt (op. cit. I, VIII, 2 Nr. 5, 6, 7; comp. mai allesu Nr. 5 aflatu la Waltenhofen in Bavari'a cu buzduganulu de la Dupasdorf), si in celle gasite la Marzabotto (ap. I. Gozzadini, Renseignements sur une ancienne nécropole à Marzabotto, près Bologne, 1871; cf. tab. XIX, 18); coifurile de pe tab. E, Nr. 6, 7 (acest'a avendu pre densulu chiaru inscriptiune etrusca) si 12, cum si altele aflate la Sioarsiu in Transilvani'a, semena cu celle mai vechi coifuri etrusce. Asia, compara de esemplu, Lindenschmidt op. cit. I, III, 2 Nr. 2, si I, IX, 1 Nr. 2 (coifu de la Selsdorf in Meklenburg) cu esemplarulu de noi reprodusu pre tabel. E, Nr. 12; idem Lindenschmidt I, III, 2 Nr. 1 (aflatu la Canosa) Nr. 4 (aflatu la Paestum) si Nr. 5, cu tab. E, Nr. 6 si 7, si cu altele de la Hallstadt (Sacken, Das Grabfeld von Hallstatt, Wien 1868); platosiele de pe tab. E, Nr. 4 si 5 amintescu pre celle de la Lindenschmidt op. cit. I, III, 1, Nr. 1, 2, si d'in Museo Etrusc. Gregor. tab. XLIV si XLV; idem discurile rotunde de pre tab. E, Nr. 2 si 3, pre cellu de la Charlsruhe (ap. Lindenschmidt op. cit. I, III, 1, Nr. 3), iaru rotele de la Arkalya (fig. 12 *a* si 12 *b*), sa se compare cu fragmentele de asemenea care, gasite cu diferite bronzuri de stylu archaicu, intr'ua necropola de la Perugia (Lindenschmidt, III, IV, 1); sagetile de pre tab. C, Nr. 7—12 suntu pre deplinu identice cu celle de la Marzabotto; asemenea si instrumentele pentru intinderea arcului (tab. E, Nr. 10 si 11 sa se compare cu celle de la Marzabotto, ap. Gozzad., op. cit., tab. XIX, 7 si 8).

Scutulu reprodusu pre tab. E, Nr. 1, cu totulu deosebitu de parm'a romána si de aspis, scutulu grecescu, isi gasesce mustra dejá in sculpturile assyriane, de es. pre unu relievu d'in allu VII secolu a. I. Chr. representàndu luptele cu care, gasitu la Nimrud, in palatulu lui Sardanapal V (adi in museulu Luvrului). Form'a si ornamentatiunea sa ne autorisa anso a-lu uumerá printre obiectele de fabricatiune etrusca, pentru co mai acelasiu scutu ne presenta ua figura de la Marzabotto (ap. Gozzadini, tab. XVI, 9), si pentru co podobele selle: figurile de resboinici, crucile, rotele si passerile de stylu barbaru, ne intempina adesea pre bronzurile etrusce, dupo cum se póte vedé in British Museum, collectiunea bronzuriloru d'in necropolele antice alle Italiei (163). Intrebuintiarea figuriloru de passeri cá ornamente pre vase si unelte, ce o gasimu la Greci deja in epoc'a lui Homeru, (Ilias XI, 633, despre cup'a lui Nestor ornata cu porumbei), cá si la Etrusci (de esemplu, ua fibula etrusca de stylu forte vechiu ap. Mus. Etrusc. Gregor. tab. 85; mai vedi Lindenschmidt op. cit., I, XI 1, 3, 4, passeri pre fibule de auru si de bronzu aflate la Caere, si d'incóce de Alpi pene la Holstein; Idem, II, III, 5 Nr. 4), este unu obiceiu phenicianu; iaru atarnatorile de clappe servindu dreptu ornamente si la lantiuri, suntu elemente phenico-

(163) M. Kemble, *Horae ferales*, plate XXXIV.

Digitized by Google

asiatice. (Comp. anco Schliemann, Troianische Alterthümer, si atlasulu ed. F. A. Brockhaus).

Sabiile de bronzu d'in Transilvani'a si Ungari'a reproducu aceiasi forma de origine orientale ce se intempina aprope in tota Europ'a, in Itali'a de susu, in Hanovr'a, Danemarc'a, Irland'a, Gallia, Grecia, etc. Este destullu cá elle sa se compare cu esemplarele de la Vaudrevanges (fig. 67) (164), de la Mycene (fig. 68) (165), de la Magny-Lambert (166), d'in statiunea lacustra de la Laibach (167), de la Mainz, Bremervörde, Regensburg si Mecklenburg (168), in fine cu celle d'in Irland'a, Suedi'a, Danemarc'a si Elveti'a (169), pentru ca cine-va sa se convinga de acest'a. Pre

Fig. 67. Sabi'a de la Vaudrevanges (Francia).

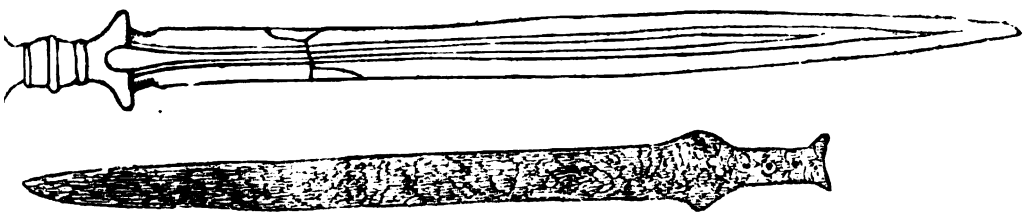

Fig. 68. Sabia de bronzu, Mycene.

cupele pheniciane aflate in Cypru (adi in museulu Luvrului), cum si pre cup'a de la Curium (reproduse cate-si trele de d. Ch. Clermont-Ganneau, La coupe phénicienne de Palestrina, Paris 1880, pl. II, III si IV), sabi'a cu care Hercule lupta contra leului séu sgriptiorului este cu totulu identica typului europeanu, ceea-ce dovedesce, fora indoiale, relatiunile dese alle Nordului cu statele culturale alle Mediteranei (cf. Lindenschmidt, op. cit. II, I, 3, si Gooss, Arch. f. sieb. Land. n. f. XIII, 521).

Sabiile de feru de cathegori'a cellei de pre tab. D, Nr. 13, suntu identice cu sabiile gasite in statiunea La Thène, la Ulm, Rheinhessen, Speier, Ingelheim, in Schleswig (170), Galli'a si Ungari'a (171). D. F. von Pulszky (172) le iá dreptu sabii cel-

(164) **Al. Bertrand,** op. cit, p. 221 figur'a 39.

(165) **H. Schliemann,** *Mycènes*, trad. J. Girardin, Paris 1879, p. 222 fig. 221.

(166) **Bertrand,** op. cit., p 287.

(167) *Mitth. der Centr. Comiss.* n. f. II heft, taf. 1.

(168) **Lindenschmidt,** op. cit., I, I, 2 fig. 5, 6, 7 (comp. cu tab. nostra C Nr. 1), II, VIII, 1 fig. 4 (comp. tab. D, Nr. 5) si fig. 5 (comp. tab. D, Nr. 3 *a* si 3 *b*).

(169) Comp. **Lubbock,** *l'homme préhistorique,* trad. Barbier, Paris 1876, fig. 22, 23, 24, 29 cu tab. C, Nr. 2, 3, 6, 5, 4. — **Wocel,** *Grundzüge der böhmischen Alterthumskunde,* Prag 1845, pl. III Nr. 8, 9.

(170) **Lindenschmidt,** op. cit. III, I, 1; III, II, 2.

(171) In Museulu d'in Pestha se afla patru esemplare bine conservate : de la Szob (reprodusu de noi pre tab. D, Nr. 13), de la Bacska, Pilin si Azod.

(172) *Monuments de la domination celtique en Hongrie,* Paris 1879, pag. 17—20.

Digitized by Google

tice, pre candu d. Lindenschmidt, judecàndu dupo marcá latina de pre unele esemplare, le considera cá fabricate in Itali'a.

Pumnalele de pre tab. C, Nr. 21 si 22 s'au constatatu si in laculu Laibach, si imprejurulu Neapolei, si in (Irland'a comp. fig. 32 d'in Lubbock, op. cit.), si 'si afla mustra in pumnalulu unei statue de fildesiu de la Niniveh (in museulu Luvrului; cf. Lindenschmidt op. cit. II, XI, 3 Nr. 3). Cutitulu de pre tab. D, Nr. 16 se póte compará cu celle gasite la Bahnsen (ap. Lindenschmidt II, VIII, 2 Nr. 7) si la Hallstatt, iar cellu de la Guşteriti'a (fig. 46), cu altulu ap. Lindenschmidt, (l. c. Nr. 13); de asemenea si ciocanu-toporele de pre tab. C, Nr. 13 si 14 suntu aprope de aceiasi forma cu celle de la Lindenschmidt (op. cit. I, IV, 2 Nr. 13 si 10), si cu celle aflate in statiunile lacustre.

D'in obiectele de podobe, braciar'a de pre tab. F, Nr. 15, se asemena cu alt'a (173) gasita la Kyritz in Mecklenburg (fig. 69), ambele parendu prin technic'a loru deseversita a avé ua communa origine. Braciarile de la Guşteriti'a (fig. 25, [174] si

Fig. 69.

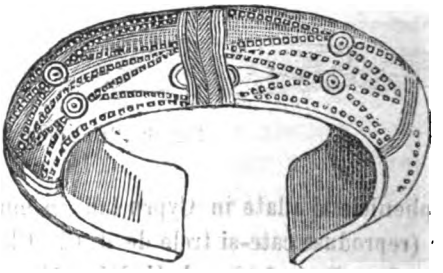

Fig. 25.

Arch. f. sieb. Landesk. n. f. X tab. IV, Nr. 2, 3), de la Felsö-Dobsza (fig. 18) se potu compará cu celle d'in statiunea Neufchâtel, fig. 70; comp. si Troyon, *Habitations lacustres*, pl. XI, fig. 28 si fig. 18).

Fig. 70.

Inelele de drothu duplu de auru, ce se gasescu adesea in Ungari'a, si la Hall-

(173) **Lindenschmidt**, op. cit., I, V, 4, Nr. 6.

(174) Clisieulu care figureadia mai 'nainte sub Nr. 25 fiindu d'in erróre acolo pusu, ellu trebuindu sa figuredie sub Nr. 70, reproducemu aci ambele clisieuri.

Digitized by Google

stadt (175) 'si afla parallele in altele pheniciane de la Tharsos si Sardini'a (176). Fibulele de bronzu si de argintu aflate in Transilvani'a se potu compará prin forma si technica cu celle italice, in parte cu celle etrusce : asia de esemplu, fibule cá celle de la Pociaga, cerc. Clusiu (ap. Arneth, Gold-und Silbermonummenten G, IX, S, 97, i G oess, op. cit. XIII, tab. VII, Nr. 6) ne intempina si in Collegium Moncalieri, si in alte collectiuni alle Italiei, cum de esemplu la Turin (177), precum si in necropoele etrusce de la Kaltern in Tirolu ; fibule de form'a cellei gasite la Sidiriasiu (Szelerijes, cerc. Sibiu) (fig. 71), suntu respandite pretutindeni unde s'au intinsu relatiunile commerciale intre vestu si nordu : in Franci'a (comp. fig. 72), fibula de la

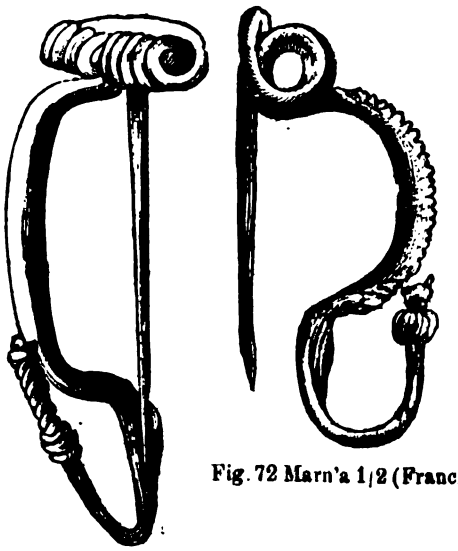

Fig. 72 Marn'a 1/2 (Francia).

Fig. 71 Szederisch (Ungari'a).

Marn'a), cá si in Italı'a (necropolele Etruriei de la Caere, Vulci, [Museo Etr. Gregor. tab. LXVII—LXIX] si Villanova, unde s'a gasitu 675 bucati [Gozzadini, la necrop. d. Villan. 43]), in Britania (Franks, Horae ferales, plate XXI, 3, 4), Elveti'a, Ungari'a (Pulszky, Monuments de la domination celtique en Hongrie, p. 23—25), Bohemi'a (Wocel, Grundzüge der böhmischen Alterthumskunde, tab. III fig, 3), in tota tiarr'a Rhinului (Lindenschmidt op. cit. II, VI, 3 Nr 1—8 si 10—11 ; II, III) pene la Holland'a, in regiunea Elbei, in Kurland (Kruse, Necrolivonica tab. 33) si in Danemarc'a (Worsaae, Abfildninger, in partea despre : Broncealderen sub Nr. 176) [178].

(175) Sacken, op. cit, tab. XVII, 16.

(176) Genthe, *Ueber den etruskischen Tauschhandel nach dem Norden*, Frankf. a M. 1874, p. 43.

(177) Angelo Angelucci in *Atti della Reale Accademia delle Scienze di Torino* vol. XI.

(178) D-lu de Pulszki (op. cit., p. 26) recunnosce co anticele fibule etrusce, asia cum s'au gasitu de esemplu imprejurulu Perugiei si s'a publicatu de Comitele Carlo Connestabile, suntu bas'a tuturoru acestoru forme imitate de Celtii italieni, si respandite de densii de la Oceanu pene la Du-

Digitized by Google

Fibulele-spirale de pre tab. F, Nr. 1 se potu pune in parallela cu esemplarulu d'in museulu Wiesbaden (ap. Lindenschmidt I, III, 6 Nr. 4), iaru celle de la d. Goess (op. cit. XIII, tab. IX Nr. 6) in forma de ochelari, cu altele asemenea de la Rheinhessen si alte localitati (Lindenschmidt, I, III, 6 Nr. 2; comp. ib. 3 si 5; II, XI, 1 Nr. 3 si 4).—Asemenea, diferitele spirale cylindrice si óble, ce serviau cá ornamente la peptu, la capu si la bratiu, se afla si in Itali'a (179), si esemplare analoge s'a gasitu chiaru la Mycene (fig. 73). [180]

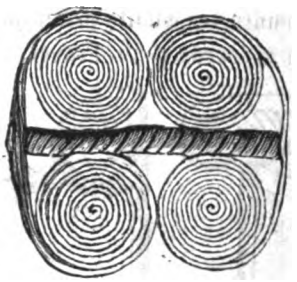

Fig. 73. Mycene.

Catu pentru fibulele de pre tab. F, Nr. 11 si 12, elle suntu si prin forma si prin ornamentatiune si lucru identice celloru descoperite in mormenturile franco-alamanice (ap. Lindenschmidt I, II, 8 Nr. 5 si 7; I, X, 8 Nr. 2 si 5), prin urmare datedia dintr'ua epoca post-romana.

Mai indicàmu anco printre productele industriei estrusce importate d'in Etruri'a intr'ua epoca mai recenta: frîulu gasitu in Comitatulu Sohl (adi in museulu d'in Clusiu), ce 'si are parallel'a sea in Itali'a; statuetele de animale, de ómeni si de paseri aflate in Transilvani'a si Ungari'a: lupi (fig. 59), capriore (fig. 58), caisiori, lebede, passeri fantastice, une-ori indouite, obiecte cu atarnatori in forma de capete de animale etc., si cari ne 'ntempina adesea si la Hallstadt (Sacken, Das Grabfeld von Hallstatt p. 86), si in Itali'a superiora, la Caere (Museo Etr. Gregor. tab. XCVII), pre fibulele de la Perugia, Marzabotto (Gozzadini, op. cit. tab. XV, 2, 3, 12), cum si la Hissarlik (Schliemann, Troianische Alterthümer; idem, Troia und seine Ruinen) la Mycene (Schliemann, Mycènes, Paris 1879), si in museele Kircherianum d'in Rom'a, in museele d'in Perugia, Florenti'a, Bolonia, si Londra (M. Kemble, Horae ferales, plate XXXIV), etc.

Nu trebue sa uitàmu anco fragmentulu de tinichea de argintu de la Cioar'a (fig. 60), cu representatiunea a doui resboinici, lucrare in care se recunnósce directiunea barbarisanta ce luase artea in Itali'a superiora, cate-va secole antea erei nóstre, dupo cum resulta d'in mai multe alte aflari contimpurene de giuvelle de argintu in Transarea inferiora.— D-lu Lindenschmidt, d'in cotra, le considera, mai indreptatitu póte, cá producte alle industriei etrusce.

(179) Idem, *Gli ornamenti spiraliformi in Italia e specialmente nell Apulia*, Torino 1876, (estrasu d'in *Atti della Reale Academia delle Scienze di Torino*).

(180) **Schliemann**, op. cit. pag. 273 fig. 299. Cf. ib. alte esemplare analoge, fig. 297, 298.

Digitized by Google

silvani'a (181), si d'in comparatiunea cu representatiuni analoge de la Hallstadt (Sacken, op. cit., taf. XI, 6).

In fine, incheiamu parallelismulu bronzuriloru si unelteloru nostre cu frumósa patera de la Valasutu, cu bassinulu séu vasulu de bronzu pre rote (tab. G, Nr. 4), de la Orasti'a, in Transilvani'a, a carui origine phenico-etrusca nu póte fi pusa la indouiala (182), iar intrebuintiarea iei cá unelta fumatore s'a constatatu intr'unu mormentu d'in Caere (183), si, in celle d'in urma, cu obiectele de arama curata: ciocanutopore, braciari, si alte unelte gasite in diferite puncte alle Daciei, si cari se potu compará cu obiecte analoge de la Hissarlik. Asia, d. Gooss (op. cit. XIV, 147, 623) compara ciocanu-toporele desemnate in Antiquités préhistoriques de la Hongrie, VIII, 1877, Nr. 14—17, 22, 24, 25 cu celle de la Schliemann (Antiq. Troyennes) fig. 949, 1535, 1912, 2195, 1590 *a*, 1533, 1536, 1537; toporele (ib. fig. 1, 2, 3, 6) cu fig. 692, 2097, 2098, si tab. 193 si 194 d'in Schliemann; pumnalele (ib. Nr. 20, 21) cu fig. 3499 si 3501, braciar'a de la Turdasiu (ap. Gooss, op. cit. XIV, 607, Nr. 4), cu cea de la Schliemann fig. 712, si vasulu totu de arama cu trei picióre aflatu la Cotlea, cere. Brasiovu (tab. M, Nr. 3), cu celle desgropate de d. Schliemann la Hissarlik, ceia-ce si face pre d. Gooss a presuppune co locuitorii Trojei d'in perioda pre-hellenica, Phrygienii avéu aceiasi limba, acelasiu modu de traiu, aceiasi industrie si aplecari artistice cá fratii loru Thraci d'in Daci'a (op. cit. XIV, 622—624), cari, priimindu mai anteiu pre calle commerciale uneltele de arama, incercara mai tardiu sa le imitedie, fora a creá ansa ua perioda aborigena a aramei. (184)

(181) Vedi **Gooss**, op. cit., XIII, 508—509, si mai susu cap. XII, § 16.

(182) Écce cum descrie *Biblia* (I, regii, cap. 7 vers. 27—38) asemenea basinuri turnate de Hiram de la Tyru, pentru templulu lui Solomonu: «Si ellu mai facu diece pedestale de arama: de patru coti lungimea unui pedestalu, si de patru coti latimea lui, si de trei coti inaltimea lui. Si faptur'a pedestaleloru era astu-feliu: avea privaze, si privazele erau incheiaturi. Si pe privazele dintre incheiaturi erau lei, boi, si cherubimi; si de-asupra pe incheiaturi era unu basenu, si de desubtulu leiloru si a boiloru erau ghirlande, facute sa spendiure. Si fie-care pedestalu avé patru roti de arama si osie de arama; si celle patru unghiuri alle lui avéu umerare, si umeralele ei erau versate sub spalatore, alaturea cu fie-care ghirlanda..... Si sub privaze erau patru roti, si osiele rotieloru se uniau cu piedestalulu... Si faptur'a rotieloru era ca cea a rotieloru de trasura; osiele loru, si obediele loru, si spitiele loru si butucii loru, erau totu versate. Si erau patru umerare la celle patru unghiuri alle fie-carui pedestalu; umerarele erau trase d'in pedestalu... Asia facu ellu celle diece pedestale»

Originea pheniciana a basinului de la Orastia resulta si d'in asemenarile lui cu alte diece gasite la Judenburg si Radkersburg (Styri'a), Oberkehle (Schlesi'a) Frankfort si Peckatel (Meklenburg) Ystadt (Suedi'a) — tóte statiuni pre callea commerciale a Etrusciloru de la Aquileja in directiunea orasieloru Cilli, Petau, Steinamanger, Carnuntum. Despre aceste vase vedi *Mittheilungen des hist. Vereins für Steiemark* III, 67, 77, 79. — **Weinhold**, *Die heidnische Todtenbestattung in Deutschland* in *Sitzungsberichte der Wiener Akademie*, ph. cl. XXIX p. 192. — **Gooss**, op. cit. XIII, p. 503—504.

(183) **Genthe**, op. cit. p. 61.

(184) Remane numai a se sci déco asemenea arme si unelte de arama curata suntu de fabricatiune locale, si anume d'in *epoc'a aramii*, pre care unii invetiati cá Desor (Le bel âge de bronze la-

Digitized by Google

§ 29

Conclusiunile déra la care ajungemu prin studiulu comparativu allu bronzuriloru Daciei, este:

I. Co cea mai mare parte d'in elle nu potu fi de fabricatiune locale. Technic'a loru superióra denota aplicatiunea unei esperientie artistice ajunse la perfectiune, ua abilitate de cautatu numai la ua scóla escellenta, si la ua industrie de secóli desvoltata, pre càndu in Daci'a pre-romána lipsea ori-ce industrie vrednica de acestu nume, si Daci'a, ca si tierrile dunarene, in totu cursulu timpului istoricu, a avutu mai multu unu rolu receptivu de cotu activu in desvoltarea culturale a lumii;

II. Co armele de bronzu nu suntu aduse de Románi in Daci'a, pentru co elle nu au aceiasi forma, nici aceiasi ornamentatiune, cá celle romane, pe candu se asémena forte cu armele gasite in tierri cá Danemarc'a si Irland'a, unde Romanii nu dominasera. Apoi, bronzulu romanu contine ua mare proportiune de plumbu, care lipsesce aprepe completu in bronzurile Daciei d'in verst'a de bronzu. Afaro de acest'a, sabiile romaniloru erau de feru, cum probeadia chiaru cuventulu *ferrum* synonymu cu sabi'a. (185);

III. Asemenarile isbitore d'intre unele obiecte d'in Transilvani'a si altele gasite in tierri departate nu se potu esplicá de catu prin proveninti'a loru communa de la ua singura fabrica; iar deosebirile, candu esista, suntu de cathegori'a celloru ce caracterisa diversele calitati de aceiasi marfa d'in aceiasi fabrica.

Deci obiectele in cestiune suntu aduse la Dunare prin relatiunile commerciale cu sudulu Europei, relatiuni forte dese, cari se confirma si prin alta ordine de fapte.

§ 30

Si mai anteiu, legaturile cu Itali'a paru a fi fostu intinse, mai cu deosebire cu Etruscii. Acestu poporu, deja cunnoscutu cá poporu maritimu sub numele Tuirsa intr'ua inscriptiune a regelui egypténu Ramses II (1407—1341 a. I. Chr.), si intr'alt'a

custre en Suisse, Neuchâtel 1874) si F. v. Pulszky (Antiquités préhistoriques de la Hongrie, VIII, 1877), credu a o constatá in Ungari'a si tierrile invecinate, inainte de cunnoscerea bronzului. Contra acestei theorii vorbesce mai 1-iu: pucinetatea uneltelorn antice de arama; 2° pucinele unelte gasite, departe de a avé forme primitive, cum aru trebui sa fie, déco fabricatiunea loru aru fi anteriora epocei bronzului, d'in contra au forme imitate dupo mustre d'intr'ua epoca, relativu vorbindu tardia; 3° Celle mai multe d'in aste obiecte nefiindu annalisate, se presuppunu a fi de arama numai dupo proprietatile phisice si colorea aparenta a metalului; 4° Este posibilu cá d'in lips'a cositorului, uneltele, mai cu séma acelea a caroru intrebuintiare nu cerea sa fie asia de tari si taióse, se fabricau numai d'in arama pura. Acést'a anso nu probeadia intru nimicu esistenti'a unei epoce a aramei pure in Ungari'a séu aiurea. (Vedi Lubbock op. cit. p. 53, Gooss op. cit, XIII, 529).— D-lu Cesaru Bolliacu (Tromp. Carpat. Nr. 1255) admite co «si déco nu s'aru puté probá ua epoca generale a arámei inainte negresitu a bronzului, in Daci'a a fostu ua epoca, care s'aru puté dice a *arámei*, confundáta negresitu si p'aci cu a petrei lustruite, si mai in urma si cu a ferului chiaru.»

(185) **Lubbock**, op. cit, p. 19—20.

Digitized by Google

a lui Ramses III (dupo 1288) [186], stapenu de timpuriu allu marei Egee (187) si allu Marei mediterane, avendu de maestrii ai sei pre Egypteni, Phenicieni, Assyrieni si Helleni, escelá in fabricatiunea metaleloru, indestullandu in mare parte armat'a romána in timpulu Republicei cu arme si instrumente de bronzu (188), si intretinea rapporturi commerciale intinse si neintrerupte cu tote tierrile in nordulu si sudulu Europei (189), trimitiendu chiar in Greci'a productele fabriceloru selle (190). Asemeni obiecte cu stylulu curatu etruscu s'au aflatu pre totu lungulu Rhinului, in Galli'a, Istri'a, Croati'a, Styri'a, Moravi'a, Ungari'a, Bohemi'a, Wurtemberg, Bavari'a, Littani'a, Danemarc'a, Irland'a si Suedi'a (191). Amintimu cu deosebire vasele de bronzu d'in mormenturile germane de la Grächwyl, Dürkheim, Hallstatt, bronzurile si productele ceramice d'in regiunea Oderei si a Vistulei. (192)

Articolulu principalu, care se dá Etrusciloru in schimbu pentru productiunile loru, era chihlibarulu galbenu de la Baltic'a, d'in peninsul'a Samerland si de la gurile Vistulei, de unde se transportá pre trei cai forte insemnate in anticitate : 1) pe callea Rhinului peste Alpi la Etrusci si la Massaliotii phenicieni ; 2) pre callea d'in Germani'a orientale peste Carpati si prin Pannonia la Hatria langa marea Adriatica (193), si 3) pre callea de prin vallea Dniprului, care ducea prin Kiev la Olbi'a si la costele Crimeii, de unde, prin marea négra, commerciantii communicau in acelasiu timpu cu insulele Greciei si cu vallea Dunarei.

Ua alta calle commerciale insemnata legá tierrile Dunarei cu Itali'a, callea care la Aquileja suiá Alpii-julici intindiendu-se in directiunea Laibachului, Cilli, Petau, Feinamanger, Oedenburg, pene la Dunare langa Carnuntum (Petronnell). De la Laibach ua alta vechia calle se indreptá pe Sava in josu la Dunare, allu carui cursu inferioru navigabilu si pentru mari corabii, ducea pene la Marea-négra. Cu Macedoni'a si Thraci'a tierrile dunarene erau puse in legatura strinsa printr'ua calle multu umblata, care, mergèndu in susu prin vallea Moravei urcá pe la Nisch si Sophi'a in valea Maritiei ; iar d'in creierii Transilvaniei, ua alta calle ajungea prin Portile-de-fru la Dunare, si apoi de la Castolaciu pre malulu dreptu, prin Niss'a (Naissus) si Frenonitia (Theranda) la Scodra, si de aci mai departe spre sudu la Dyrrhachion

(186) E. de **Rougé** in *Revue archéologique* 1867. — **Brugsch** *Geograph.* II pl. X 22, 23.
(187) **Strabo**, p. 477.
(188) Asia de esemplu Arretium procurá pentru armat'a lui Scipione 30,000 scuturi, totu atatea suliti, 50,000 sulitie aruncatore, totu atatea lanci, si armamentele pentru 40 de corabii.
(189) Vedi **Genthe**, op. cit.
(190) **Mommsen**, *Römische Geschichte*, 6 editiune, I, 140, 141, 144, 196—198, 238—239, 478.
(191) **Lindenschmidt**, op. cit., III, V, 1, 2, 3. — **Worsaae**, *Nordische oldsager i det kong. Museum i Kjöbenhavn*, pl. 71, 74, 80.— **Jahn**, *Etrusk. Alterthümer gef. in der Schweiz*, in *Mitth. antiq. Ges. zu Zürich* VIII. 5.— **Gerhard**, *Archäolog. Zeitung*, 1854 p. 185.
(192) Archeologulu polonesu I. N. v. Sadowski a probatu originea etrusca a obiecteloru de bronzu a vaseloru zugravite constatate in regiunea Oderei si a Virstulei. Vedi *Das Ausland*, 1879 Nr. 5. p. 293.
(193) **Genthe**, op. cit, p. 102 seq.

Digitized by Google

(Durazzo) si Appolonia (Avelone), unde se intâlnia cu renumit'a calle commerci de la Salonichi. Intre Montorit'a si Istri'a, nu departe de muntele Delphion, avé lo la anume termine, unu renumitu tergu, in care commerciantii de la Pontus schimb marfurile de Lesbos, Chios si Thasos cu vasele de lutu de pe tiermurile Marei-adr tice. (194)

Introducerea marfuriloru se facea, in timpii mai vechi, prin commerciantii etru pene in regiuneia Alpiloru, unde anco s'au gasitu monede etrusce; de aci commer anti indigeni séu streini le ducea prin Ocra si Nauportus (Laibachul de sus) la mon'a (Laibach), si apoi in josu pe Sav'a transportandu-le pe burdufe pene la D nare, si de aci pre vase plutitore la Marea-négra. Pe langa càile mari commerci erau anume statiuni de unde debitantii in detaliu cumperandu marfuri le imprast pene in vaile si locurile celle mai departate. Depositele de bronzuri alle unoru a meni commercianti s'au gasitu adesea in Ungari'a si Transilvani'a (195). Asia, p tru a citá pre celle mai insemnate: la Haydu-Böszörmény (Comitatulu Biórei, aflatu in 1858 unu coifu de forma etrusca, unu ciubàru, ua caldare si ua cupa bronzu, impreuna cu 27 sabii asiediate regulatu cu verfurile fatia in fatia (Arch. oesterr. Gesch. XXIV 373.— Sacken, Grabf. v. Hallst. 93); la Hadház (Comitat Szabolcs), ua urna cu 19 ciocanu-topore (Hampel, Szab. muz. p. 22); la Kis-Dobr (Comit. Beregh) optu braciari, ua spirale obla, ua alta braciara de drothu in trei chii, patru verfuri de lanci, unu cutitu, unu celtu, ua secera si alte obiecte (Gooss cit. XIV p. 54); la Felsö-Dobsza, unu depositu de 14 kilogramme constàndu lame de pumnalu, palstabe, celte, trei topore, unu ciocanu-toporu, optu braciari, si spirale oble si discuri de peptu cu umbo si ureche, ace de capu etc. (Arch. oest. Gesch. XXIV, 139). Iar in Transilvani'a: intr'ua padure de langa Mojgr unu mare numeru de celte, in parte topite (Magyar Tudom. Akad. évk. XIV); Rebrisioar'a: ua sabie, unu verfu de lance, doue celte, unu palstabu si siesse da topore; la Romos: mai multe braciari mari si mici, si unu lantiu; la Orasti'a: torques; la Bogata-romanésca: doue braciari, cinci torques, unu port-panasiu; Coldau: ciocanu-toporu de cupru, 17 torques, doue braciari de piciore, optu in trei fibule, fragmente de lantiuri etc.; la Dras: 40 celte de bronzu, etc.

In schimbu, locuitorii Daciei dedéu miere, céra, brînzeturi, grâne, piei, animale, sclavi, si cu deosebire bogatiile minerale: *auru* d'in riurile Ariesiu, Ampoiu, Crisiu, Pianu, Oltu etc., dupo cum probeadia nu numai urmele de esploatatiune numeróse, déra si monedele si uneltele de bronzu aflate acolea; *arama*, constatata prin bucati topite continèndu pucinu cositoru, cum de es. la Gusteriti'a (1.26 procent cositoru); *sare* pentru estractiunea carei'a se intrebuintiá tarnacope de bronzu (de es. cellu de la Gusteriti'a, tab. G, Nr. 21) si ciocanu-topore de arama; si in fine *bucati de bronzu*, asia numite *aes collectaneum*, de care vorbesce Pliniu, co alcatuiá unu insemnatu commerciu, consistandu d'in gramadirea la unu locu a totu-feliulu de

(194) Idem, cap. VIII.— Gooss, op. cit., XIV, 50—51.
(195) Gooss, op. cit. XIV, 52—67.

Digitized by Google

fragmente d'in obiecte stricate de bronzu, si topirea loru in bucati mari, ca sa fie transportate mai usioru. Atari bucati s'a gasitu in mai multe locuri d'in Transilvani'a: la Noulu (Ujfalu, cerc. Sibiu) 10 celte fragmentate, unu fragmentu de secera, unu inelu, sine topite, patru celte sfaramate si alte franturi de secere, sabii etc., Bogata: franturi de secere si alte bucati topite in greutate de 5600 gramme si patru ciocanu-topore de arama curata. Depositulu anso cellu mai insemnatu prin intinderea, bogati'a in forme si vechimea sea este cellu de la Gusteriti'a langa Sibiu, despre care am vorbitu mai susu, descoperitu la 4 Iulie 1870 intr'una gropa de 1.26 metr. in diametru, cu paretii si fundu spoite cu pamentu galbenu. Aci se aflá aruncate unele peste altele urmatorele obiecte: *arme:* 18 bucati de lamine de feru, doue lamine intregi de pumnale si cinci sparte, noue lanci intregi si mai multe fragmente, preste ua suta celte, cinci-spre-diece palstabe, ciocanu-topore; *instrumente si alte unelte:* siepte-dieci secere intregi cu multe fragmente, cutite, tarnacope, trei ciocane siesse daltitie, doue dalte, trei herestraie intregi cu 19 alte bucati; *obiecte de podobe:* braciari fragmentate, inele, cercei, bumbi, perle, cingetori; *vase:* fragmente de ciubare, caldari si cupe, atarnatori, si ua data cu tote aceste sfaramaturi: 336.000 gram. de metalu topitu cu 21—26 cm. diametru si 2.6—5 cm. 'naltime, in bucati nici un'a mai grea de 5060 gramme. Totu aci s'a datu si preste doue corpuri cu bratie ciuntite lucrate numai d'in cositoru curatu (196); unulu (fig. 74) e lungu de 6 cm., gros. 2.1 cm., si lat. 2.1 cm., in greutate approximativu 36 gramme, precum si preste alte mai multe bucati de acelasiu metalu.

Fig. 74.

§ 31

Cu nimicirea anso politica a Etruriei de cotre Románi inceta si importulu fabricateloru etrusce in Daci'a, si anco aci, se pare, mai de timpuriu de catu in Ungari'a apuséna si in Noricum, ceea-ce esplica pre de ua parte lips'a aprope totale a obiecteloru de stylu etruscu d'in epoc'a tardia, caracterisata prin forme incarcate pene la esageratiune; iaru pre de alt'a abundenti'a denarului familieloru románe in Transilvani'a, unde venea prin callea sudica de la Dyrrhachium si Apolloni'a, cum si a monedeloru macedone si illyrice.

(196) Despre raritatea obiecteloru antice de cositoru vedi **Lubbock**, op. cit., 52—53.

Digitized by Google

Cu incetarea importului etruscu anso se incheia si epoc'a bronzului ia Daci'a; pe langa armele, uneltele si giuvelele de bronzu incepu sa apara si celle de feru; argintulu devine frecuentu, moneda propriu-disa intra in transactiunile commerciale. Cu timpulu formele celle vechi disparu cu totulu; altele noui, producte alle industriei sudice, se respandescu in chipulu celloru de bronzu, locuitorii Daciei primindu-le in schimbu ca si pre celle d'anteiu, asia co in momentulu càndu Románii venira la Dunare, productele epocei de bronzu erau de multu ingropate si uitate. De aceia, armele si munitiunea de resboiu, vasele si uneltele Daciloru de pre Column'a Traiana, nu au nici cea mai mica asemenare cu celle vechiu-etrusce. (197)

Trebue sa observamu anso, incheiandu acestu paragraphu, co pene nu se va debendi jalone indicatorii sigure, adico unu intregu de aflari locale, nu se va puté formulá, in totu ce privesce atributiunea monumenteloru preromane alle Daciei, de cotu propositiuni provisorii. Le dàmu si noi cu acestu titlu.

D. Monedele pre-romane aflate in Daci'a

§ 32

Relatiunile commerciale alle Daciei a trebuitu sa necesitedie de timpuriu pentru regularea schimbului unu semnu-de valore cá surrogatu allu monedei, anume bucati cantarite de auru in forma de inelu, unu mijlocu forte vechiu si obicinuitu de mai multe popore alle anticitatii (198). Aceste bucati gasite in mare numeru in Ungari'a si Transilvani'a consista d'in vergele batute cu ciocanulu, obicinuitu in patru muchii, pre la mijlocu mai grose, iar la capetàie mai subtiri, d'in bucati sucite in torta cu impletituri séu crestaturi (fig. 29), d'in suluri de drothu de auru, ce se taiá dupo trebuintia (fig. 75), in fine d'in cornuletie (fig. 76—79) si d'in inele insirate in lantiu (fig. 38).

(197) Goess, op. cit., XIII, 511—528.

(198) Dejá in Biblie se mentioneadia, Moise I, 24 v. 22: «Si dupo ce camilele incetara de beutu luà omulu acela ua veriga de nasu de auru, grea de jumatate de siclu; si doue braciare pentru manele ei, grele de diece siclii de auru.» — La Románi se constata asemenea: In comór'a aseloru.

Digitized by Google

Localitatile mai insemnate priu asemenea obiecte suntu celle urmatore :

In Ungari'a : Szarvaszó (Comitatulu Marmarosiu), unu thesauru de auru in greutate de 9 pfundi ; 15 spirale, 646 perle, 86 inele crestate, cu unu diametru de la 2—33 mm., 18 mai mici cu 16 mm. diametru, si 2 inele mari ; Borsa (Comitatulu Marmarosiu), mai multe cornuletie si inele de auru ; Matoles (Comit. Szathmaru), vergea de auru. (199)

In Transilvani'a : Cerculu *Simleu :* Catielulu-romanescu (Oláh-Keczel) 14 vergele mici ; Vulnoi, patru inele deschise de la 4—5.2 cm. diametru ; Siumal, lantiu grosu de auru. Cerculu *Deju :* Olpretu, vergea de auru 85 galbeni greutate ; Gherla, inelu ; Fodor'a, 2 vergele. Cerculu *Clusiu :* Eskül, lantiu d'in bucati de auru 6.5—12.5 galbeni greutate ; Varfalau, duplu cornuletiu de auru. Cerculu *Brasiovu :* Tiufalau, mai multe bucati de lantiu (fig. 38). Cerculu *Muresiu-Osiorheiu :* Langa Osiorheiu 7 vergele de auru ; Madarasiulu-de-campie idem ; Siomfalau, drothu de auru impletitu ; Craciunelu idem. Cerculu *Odorheiu ;* Bardotiu (200), 25 impletituri inelare de diferite cualitati, intre care si ellectron, (fig. 28, 29 ; tab. F, Nr. 8). Cerculu *Sibiu :* Fundatur'a langa Guşteriti'a, ua vergea de auru ; Caşholz idem, greutate 1—5 galbeni ; Sieica-mare, drothu impletitu, 11 galb. greutate ; Agnita, cornuletiu ; Bunlorfu, impletitura in chipu de torques, 22 galb. greutate ; Apoldulu-mare, lantiu d'in 18—20 inele ; Guşteriti'a, vergea de auru. Cerculu *Orastia :* Gradistiora, lantiu d'in 14 verige (fig. 40), de form'a cea mai primitiva, 2.931 pfund de monede. Cerculu Alba-Juli'a : Partosiu, vergea de auru in forma inelara.

In Banatu : Slatina, lantiu d'in 9 bucati, 28 1/2 galbeni greutate (fig. 39) ; Dalciu, doue inele de auru bagate unulu intr'altulu, greutate 13.9 gramme de drothu de auru impletitu ; Dosu-Schurvaloj, drothu de auru ; Birkis langa Lugosiu, 5 vergelusie de auru, greutate 245 ; Ulliciu, drothu de auru, greutate 4 galbeni. (201)

§ 33

In allu IV secolu anso inaintea erei nostre, déco nu mai inainte, incepu sa petrundia in Dacî'a moneda propriu-disa, anume d'in peninsul'a balcanica.

Thasienii de pre costele sudice alle Thraciei, explotatori ai unoru bogate mine de auru si de argintu, batura de timpuriu tetradrachme de argintu cu capulu lui Bac-

unciale de la Taro langa Parma se gasi doue braciari de argintu. Cf. **Mommsen**, *Römische Münzen* not'a 42. — Pre monedele celte se representá asemeni inele. Celle de bronzu serviau numai cá numeraru (billionu) ; celle de argintu suntu forte rari. Vedi **Kiss**, *Die Zahl und Schmuckringgelder*. Pesth 1859, care a cantaritu unu mare numeru d'in elle si-a stabilitu ore-cari rapporturi intre densele.

(199) Pentru alte localitati d'in Ungari'a vedi **Goess**, op. cit, XIV, p. 63—64.

(200) *Arch. für Kunde oesterr. Gesch.*, XXIV, 389.— **Sacken**, u. **Kenner**, *Catalog. des Münz- und Antiken-Cabinets*, p. 277, 374 seq., 345, Nr. 35.

(201) **Goess**, op. cit. XIV, p. 64—67.

Digitized by Google

chus si cu Heracles, cari servira multu timpu dreptu unica moneda currenta Odrysiloru, Paeoniloru si Thraciloru (202), si d'incóce de Dunare, Getiloru si Daciloru.

Aflarile in mare cuantitati de tetradrachme thasice in Transilvani'a si Romani'a nu lasa vre-ua indouiala despre acést'a.

Asia, s'a gasitu, in Transilvani'a, — nu citàmu de catu pre celle mai insemnate: la Petrosiani (cerc. Orasti'a), mai multe sute, d'in care 200 se pastreadia in Cabinetulu imperialu de antice d'in Vienna (Seidl, Beiträge zu einer Chronik der archaeologischen Funde, s. abdr. IX vol. Arch. f. oesterr. Gesch., p. 86), celle-alte imprastiandu-se; la Ghelentiu (Gelenze, cerc. Brasiovu) intr'ua ola 200 esemplare; la Casholtiu (cerc. Sibiu) peste 100; la Nocrigu (Leschkirch, cerc. Sibiu) ua tetradrachma de la Thasos cu unu KoΣΩN de auru, ua tetradrachma a lui Alessandru-cellu-mare si ua drachma de la Dyrrhachion; Sîn-Martinulu Homorodului (Homrod Sz.-Márton, cerc. Odorheiu), ua tetradrachma thasica cu mare suma de monede alle familieloru románe; Pianulu-de-susu, cate-va tetradrachme thasice cu 26 drachme d'in Apolloni'a si 23 d'in Dyrrhachion. Celle thasice au pre ua parte capulu lui Bacchus incoronatu cu lauri; iar pre cea-alta: HPAKΛE OYΣ ΣOTHPOΣ, Hercule golu, standu, cu drépta rezemata pre maciuca, la stang'a, pelea de leu; alaturea monogram'a AM. Josu ΘAΣIΩN (Seidl op. cit. p. 85); Sovatu cerc. Deju), 10 tetradrachme thasice cu doue d'in primulu districtu allu Macedoniei: MAKEΔON ΩN IIPOTΩN (Arch. f. oesterr. Gesch. XXXIII, 122); Tisa (cerc. Orastia) 50 tetradrachme thasice, 2 monede barbare de argintu, 19 drachme d'in Apolloni'a, 37 d'in Dyrrhachion, 837 monede alle familieloru romane, si 11 denari imperiali.

In Romani'a: langa Bucuresci pre mosi'a Popescii 20 tetradrachme thasice, unele cu legenda distincta: HPAKΛEOΣ ΣOTHPOΣ ΘPAKΩN (Tromp. Carpat. Nr. 696); la Giurgiu mai multe esemplare (idem); la Turnu-Severinu, mai multe monete alle regiloru Thraciei si Macedoniei, si ua mare catatime de monete alle Pontului si alle orasieloru d'in Asi'a-mica gasite de d. Gr. Miculescu in 1866 la sapatur'a unui putiu (Bolliacu, Escursiune archeologica d'in annulu 1869, p. 52).

§ 34

Cu tetradrachmele insulei Thasos concurá in Daci'a monedele regiloru macedoni. staterii de auru ai lui Philipu II, Alessandru cellu mare si Lysimachus. Frumose esemplare d'in monedele acestor'a si alle lui Seleucus I s'a aflatu: la Kis-Jenö (Comit. Aradu), ua data cu imitatiuni barbare dupo alle lui Philippu II (Arneth, Gold-und Silbermon. p. 8). D'in monedele lui Alesandru: la Ungurei (Gergelyfája, Gergersdorf) tetradrachme; la Gusteriti'a, statere de auru; Proştea-mare, idem; Petrosienii, tetredrachme, in Transilvani'a, iar in Romani'a, la Giurgiu, mai multe sute d'in

(202) Regele Peoniei Audoleon, cum si Seuthes III incepura dejá a bate moned'a loru proprie. Cf. *Eckhel doctr. num.* n. II. 60; II, 55.

Digitized by Google

·e 250 venira in man'a d lui Bolliacu si suntu in mare parte de ua perfecta con-
·vare (Tromp. Carp. Nr. 600).

Fora comparatiune cu multu mai abundante suntu in Daci'a monedele de auru alle Lysimachu. Deja Wolfgang Lazius (Republica Romana comment. ed. Francof. p. 7) vorbesce despre aflarea in timpulu seu, pre langa riulu Strellu, à 40,000 de lyaci (Köleseri Auraria p. 28 edit. nova, Arneth, Gold-und Silbermon. p. 7); alte i multe mii se desgropara intre 1800—1806 la Culmea Aniesiului langa Muncel adistea-noua; Arneth, op. cit. p. 89). Unele au pe ua parte: capulu cu coifu allu nervei, prin reversu: ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ; victori'a standu, in drépt'a ua una de lauri; in stang'a, tridentu; in mijlocu unu capu de leu. Greutate obicita 3 galbeni; pre altele, capulu lui Lysimachos cu diadema si unu cornu de bere: Minerv'a standu, in drépt'a ua mica victorie; in stang'a rezemata pre unu tu, ua lance; diverse monograme (M. I. Ackner, Dacien in den antiken Münzen, Mittheilungen der k. k. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der ndenkmale, t. I si VII); altele in fine porta legend'a: ΛΥΣΙ· séu ΛΥΣΙΜΑΚΕΩΝ, ulu lui Apollo, unu leu; pre reversu: Hercule fora barba, victoria, unu capu de .

Monede d'in timpulu stapenirii diadochiloru se gasescu mai cu séma in sudulu Arului: la Rehau (Rehó, cerc. Sibiu) doue monede de bronzu ptolemaice, cu capulu Ammon (Ptolemeus basileos si vulturu pre trasnetu) (Th. Mommsen, Geschichte römischen Münzwesens, Berlin 1860 p. 694); la Guşteriti'a doue monede de nzu de la Erythrea in Ioni'a (Transilvani'a, periodische Zeitschrift, Hermanst. 33, t. II 249; Mittheil. der Centr. Comis. 1856, p. 85; Archiv f. oesterr. Gesch. IV, 401); la Seleusiulu-micu (cerc. Sibiu) si Boiu-mare (Nagy-Bun, cerc. Deju) radrachme de la Amphipolis macedonica.

§ 35

Numeróse suntu si drachmele de la Apollonia (Avelone) si Dyrrhachion (Durazzo) Illyri'a.

Vomu cità aflarile mai insemnate.

In Transilvani'a: Gura-vàii langa Baia-Crisiului, peste 70 drachme de la Apollonia (aproximativu d'in timpulu resboiului illyricu 168 a. I. Chr.) cu ua vaca si viţelulu sugèndu pre ua parte, pre reversu doue stele lungaretie in interiorulu unui tratu, iaru inscriptiunea gréca pre ambele lui feçie contine numele orasiului si alle agistratiloru sei. (Seidl, Beiträge zu ein. Chronik, s. ab. VI vol. Arch. f. oesterr. esch., pag. 34.— Idem v. XV, 321); Pianulu-de-susu, 25 drachme d'in Apoloni'a, 3 d'in Dyrrhachion (Seidl, op. cit., p. 84—85); Sebesiulu-de-susu (cerc. Sibiu) este 470 bucati d'in Dyrrhachion (Seidl, op. cit, p. 85); Nadaşdu (cerc. Clusiu) 11 enari de argintu idem (Seidl, l. c.); Somesiulu-caldu, 318 drachme idem, si 120 enari ai familieloru románe anteriori annului 50 a. I. Chr. (Catalog des Wien. k. ntikenkab., p. 337, 69—71, si Arch. f. K. oesterr. Gesch., XXIV 377—383); No-

Digitized by Google

krigu, ua drachma d'in Dyrrhachion; Rehau, mai multe idem; Ocna (cerc. Sibiu) idem; Sighisiora, idem; Tissa, 19 drachme d'in Apolloni'a, 37 d'in Dyrrhachion.

In Banatu: Potok, 20 monede grecesci, d'in care mai bine conservate: 4 d'in Apolloni'a, 3 d'in Dyrrhachion.

Monede alle altoru cetati d'in Illyri'a si d'in insulele selle, s'a gasitu la Cisnedie (Heltau, cerc. Sibiu) 498 bucati de bronzu d'in Corkyra in 11 varietati, 2 bucati d'in insul'a Pharus (Lesina) si 2 d'in Panormus in Sicilia (Archiv für Siebenb. Landesk. n. f. IV, 1 p. 19 seq.); la Zengg, esemplare d'in Corkyra, d'in Amphipolis si d'in Egyptu (Arch. für K. oesterr. Gesch. XXXIII, 124); la Potocu, esemplaru d'in Skodra (bronzu, capu incoronatu cu lauru; reversu: corabie si pesce. ΣΚΟΔΡΙΝΩΝ [ΣΚΟΔΡΕΙΝΩΝ?] si d'in Issa (capulu Minervei; reversu, tiapu, inainte-i ua pasere ΙΣ); la Kilvara (Kirva, cerc. Simleu) moneda de argintu d'in Valentia Hipponium in Calabria (aversu: capu Venerii; reversu: duplu cornu allu abundantii); in Comitatulu Aradului: monede alle tribului epiroticu Molosii (Archeol. Közl. III 173); in Romani'a, la Galati 15 distateri de ai Cizicului (Tromp. Carpat, Nr. 696 d'in 1869).

In Transilvani'a se afla adesea si denari romani d'in timpulu repub'icei, ba chiar cei mai rari nummi incusi si denari consulari cu dioscuri si biga. Fora a notá ad sutele de localitati in cari s'au gasitu isolatu asemeni denari, ne marginimu cu celle mai insemnate: Maróda (Comitatulu Aradu) 10 denari anteriori lui Iuliu Cesaru; Frîua (cerc. Sibiu), 563 bucati de la anii 217—49 a. I. Chr.; d'in acestea 9 esemplare denari consulari d'in annulu 217 a. Chr., in greutate de 4.07—3.50 gramme; 550 denari ai 87 de familii cu 151 specie, si in fine 4 nummi incusi; Apoldu-mare, 500 denari, 38 bucati anteriori an. 154 a. I Chr., 246 d'in period'a, pene la a. 81 a. I. Chr., 97 bucati anteriore anului 50 si 61 bucati pene la anulu 45 a. I. Chr., 12 denari d'in anulu 38 a. Chr., (Archiv für oest. Gesch. XXIX, 311—319); Cerbel (cerc. Orastia) intr'unu urciorasiu de bronzu, pe langa alte obiecte de argintu, 491 denari nu posteriori lui Iuliu Cesaru (Erdélyi muzeum 1874, 8); Boiu-mare, denari ai familieloru romane; Ibişdorf (cerc. Sibiu) peste 40 consulari si familiari (Archiv f. Sieb. Landesk. n. f. II 442); Ungureii, ua cantitate enorma, «ua caciula plina» de denari familiari si consulari; Sepsi-sîn-Giorzu (cerc. Brasiovu) preste 50 bucati, unele d'in timpulu lui Augustu si Vespasianu (Arch. f. K. oesterr. Gesch. XXIX, 330); Guşteriti'a, multe monede consulare; Somesiulu-caldu, 127 bucati, d'in cari 9 denari consulari cu dioscuri si 11 denari familiari, unulu d'in an. 201; 44 anteriori an. 121; 62 intre 121—69 a. I. Chr. (Arch. f. oesterr. Gesch. XXIV, 377), Kilvara, 132 bucati; Crisiu (cerc. Sibiu) mai multe bucati in Collectiunea Gymnasiului d'in Seghisiora; Sîn-Martinulu Homorodului, 14 bucati intre 89—79 ante I. Chr. (Gooss op. cit., XIII p. 235—236), ua bucata d'in anulu 47 a. I. Chr.; Gradistea, in valle Aniesi 500 bucati, intre care 148 familiari, 15 ai lui Iuliu Cesar, 10 ai lui Augustu, 2 ai lui Antonius si Lepidus, 4 ai lui Germanicus, 3 ai lui Agrippa, 2 ai lui Tiberius, 2 ai Agrippinei, 16 ai lui Caligula, 4 ai lui Claudius, 69 ai lui Titus, 119 Domitianu, 15 Nerva, 2 Trajanu fora titlu de *Dacicus*, deci anteriore resboieloru cu Dacii

Digitized by Google

(Mitth. der Centr. Commiss. 1856, 99); Rehau mai multe bucati (Arch. f. Sieb. Landesk. IV, 32, 33); Şiole (cerc. Sibiu) idem; Sighisiora idem; Siausia (Soospatak, cerc. Alba-Julia) 84 bucati; Slimnicu (cerc. Sibiu, mai multe; Tissa, 83 monede familiare si 11 denari imperiali (Arch. f. Sieb. Landesk. n. f. XI 467); Muresiu-Osiorheiu, denari romani d'in 189, 120 si 85 a. I. Chr. (Arch. für Sieb. Landesk. n. f. II, 442); Passulu Vulcanu: 47 familiari, 2 Augustu, 1 Tiberiu, 1 Germanicu, 2 Galba, 1 Otho, 3 Vitellius, 29 Vespasianu, 8 Titus, una Julia soci'a lui Titus si 5 Domitianu (Mitth. Centr. Com. 1856, 153; Arch. für ö. Gesch. XV 325; XXIV, 386); Tiboda (cerc. Odorheiu) 16 denari d'in timpulu republicei, si 186 ai triumviriloru (Mommsen op cit., p. 771); Sf. Andreiu (Szent-András) in Comitatulu Temesiu, 75 bucati; Jidovinu (Banatu) 111 bucati (Arch. Köz. VII, 146 seq.)

Mai circulau in Daci'a:

1. Tetradrachmele primei Macedonii, batute cu argintu d'in minele de la Amphipolis, in scurtulu periodu de la 158—146 a. I. Chr., si d'in cari s'au gasitu in mai multe parti alle Transilvaniei, cum de esemplu: la Ocniti'a (Sz. Akna, cerc. Bistriti'a) tetradrachma, capulu Dianei cu sagéta si tolba, pre scutulu macedonicu; reversu: intre ua corona de stejaru ua maciuca, la drépt'a ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ, la stang'a ΠΡΩΤΗΣ (Arch. f. ö. Gesch. XXIV, 391); Proştea-mare, idm (Mitth. der Centr. Comm. 1858, 335); Rehau; Sovatu (cerc. Deju) doue esemplare, si Boiulu-mare (cerc. Odorheiu) mai multe.

2. Monedele de auru, greutate intre 8.54 si 8.21 gramme; aversu: unu consulu intre doui lectori, in segmentu: ΚΟΣΩΝ; in campu BR(utus); reversu: aquila standu pe unu sceptru, in ghisr'a d'in drépta, ua corona, batute de principele thracu Cozon, partisanulu republicaniloru d'in Rom'a, dupo modelulu philippiloru de auru, in annulu 42 a. Chr., pucinu inainte de batali'a de la Philippi (Arneth, Synopsis numorum graecorum (Vindob. 1837 p. 16) et romanorum (Vindob. 1842 p. 32). Elle s'au conservatu mai alesu in Transilvani'a si Banatu, la Muscelu-Gradistea dandu-se peste mai multe mii, d'in cari ua mie au fostu topite de monetari'a d'in Alba-Juli'a (Archiv. für Sieb. Landesk. n. f. I, 2 p. 20; Arneth, op. cit. p. 89; Bulletino dell' Instituto di Corrispondenza archeologica, 1848 p. 33 seq.; Eder, Antiquar. Erörterungen neulich in Siebenbürgen gefundner Gold-münzen in den Ruinen des Muncseler Gebirges in Schedius Zeitschrift, v. IV.— Xav. Hene, Die Ruinen am Muncseler Gebirge in Gredistje 1803). Esemplare s'a mai gasitu la Nocrigu, Frîua (Neigebauer, Dacien aus den Ueberresten des klassischen Alterthums, 254), Gradiştea (Varhely) [Neigebauer, op. cit. 39, 123], Visîdia (in Banatu, Arch. f. oesterr. Gesch. XXXIII, p. 111) etc.

§ 36

D'in aflarile pene aci indicate vedemu mai 1°): co a fostu ua perioda in Daci'a in care monedele macedonice si thasice erau singurele monete currente; si co asta perioda incependu cu multu mai inainte de impartirea Macedoniei, a continuatu si

Digitized by Google

lupo dens'a; 2°) De la anulu 158 a. Chr., elle vinu in concurentia cu tetradrachmele confederatiunei amphipolitanice; 3°) Cotre finele secolului III-lea a. Chr., monedele macedonice se amesteca cu celle d'in Apollonia si Dyrrhachion, cari prin numerulu loru cellu mare marturescu despre strinsele relatiuni commerciale cu celle doue orasie; 4°) Cu timpulu aceste monede se amesteca cu denarii familieloru románe veniti pre callea de la Apolloni'a si Kastolaciu, pene ce in fine denarii dobendescu superioritatea. Apoi incepu denarii imperiali sa apara, cei familiari esindu d'in circulatiune ua data cu prefacerea Daciei in provincie romána. Anso si dupo cucerire denarii familiari se adunau si se vindéu dupo greutate, — fiindu mai buni de cotu denarii cei redusi de cotre Nerone —, precum se constata prin aflarea de la Tiboda langa Odorheiu, unde s'a datu peste doue ulcele ingropate alaturea, intr'un'a fiindu 534 denari de la Vespasianu pene la Marcu-Aureliu (167 dupo Chr.), in cea-alta 16 denari ai republicei, si 186 ai triumviriloru (Mommsen op. cit. p. 771; Gooss, op. cit. XIV, 75—76).

§ 37

Ua alta grupa de monede ce se intempina in Daci'a consista d'in imitatiuni dupo tetradrachmele de argintu alle lui Philippu II (359—336 a. I. Chr.) regele Macedoniei, a caroru typu amintesce victoriile acestuia in jocurile olympice, avèndu pre aversu capulu lui Jupiter laureatu si cu barba, iar pre reversu, unu calaretiu tinèndu palm'a victoriei, cu numele regelui ΦΙΛΙΠΠΟΥ.

Imitatiunile difera intre densele sub rapportulu greutatii, allu stylului si allu executiunei, unele fiindu mai grose, altele mai subtiri, mai largi si cate-ua-data scobite, greutatea variandu intre 9—17.5 gramme; unele apropiandu-se de frumosulu typu grecescu, ce le-a servitu de modelu, altele d'in contra, destainuindu ua arta ajunsa la ultim'a trépta a degenerarii si a barbariei. Aceste diferentie se esplica prin diferenti'a timpului in care au fostu batute. Celle ce imiteadia mai multu modelulu grecescu, si reproducu cu fedilitate inscriptiunea gréca ΦΙΛΙΠΠΟΥ (tab. H Nr. 10), séu cellu pucinu primele littere alle numelui, paru a fi fostu batute intre 359—336 a. I. Chr., àdeca in timpulu domniei lui Philippu II; celle posteriore, printr'ua alteratiune succesiva, incepu sa fie d'in ce in ce mai barbare (203), mai alesu in reproducerea calaretiului pre reversu, si a inscriptiunei devenita cu totulu neciteatia, ceia-ce probeadia mai anteiu co imitatorii nu cunnoscéu litterile grecesci, luandu-le chiaru dreptu ornamente, si co ei tinéu a reproduce numai pentru ochii poporului barbaru si ignorantu, typulu pre care acesta se obicinuise a-lu vedé mai adesea representatu pre monede; si allu douilea, co ei nu avéu dreptu modelu originalulu chiaru, ci nisce rele copie, imitate d'in ce in ce mai reu.

(203) Gooss, op. cit., XIV, p. 77 combate cu dreptu cuventu opiniunea lui Pichler, dupo care bucatile celle grosolane aru fi mai vechi, iar celle mai bune, aru fi mai noui, cá productiuni progresive alle unei epoce tardie, observandu co pre bucatile mai bune ne intempina littere grecesci, iar pre celle mai rele, littere latinesci, ceea-ce in tierrile dunarene aru fi trebuitu sa fie d'in contra.

Digitized by Google

Esemplare de atari barbare imitatiuni s'a gasitu in Transilvani'a la: Dredatu (cerc. Bistriti'a); Stoiana (Eszteny, cerc. Clusiu); 22 bucati (Seidl, op. cit. I, 27); Firtusiu (cerc Odorheiu) [Neigebauer op. cit., 257; Mittheil. der Centr. Commiss. 1858, 259); Cerbel (cerc. Orastia); Cicu-sîn-Giorzu (cerc. Odorheiu) [Orbán II, 39); Luşca (cerc. Bistriti'a); 34 bucati: aversu, capulu lui Jupiter, reversu calllu, ua data cu ua moneda a imperatului Hadrianu (Seidl, op. cit. I, 27); Reghinu (cerc. Bistriti'a); copi'a unei tetradrachme a lui Philippu, pe care se citesce anco numele seu; Rehau (Arch. f. Sieb. Landesk. n. f. XI, 462); Sighisior'a (idem V, 391); Rekişdorf (Riomfalva, cerc. Sibiu) 20 bucati bine conservate si batute, aversu: capulu lui Jupiter incoronatu cu lauri despre drépt'a; reversu: calaretiu despre stang'a, in mana tinèndu ua ramura, sub callu ua corona; inscriptia retrograda: VII ΠΙΛΙΦ; Lekintin (Lechnitz cerc. Bistriti'a); Sîplacu (Széplac, cerculu Deju) 112 bucati (Mommsen op. cit. 697) si Petrosianii (cerc. Orastia), peste 200 bucati descoperite in 1867, ua data cu tetradrachme autentice alle lui Alessandru cellu mare. Imitatiunile de la Petrosiani suntu de argintu forte bunu, desemnulu siguru, claru si resaritu, iar conservatiunea inegala, pre unele citindu-se inscriptiunea intréga, pre altele abia cate-va litere, pre candu la celle mai multe se vedu numai trasuri si puncte. Tóte au fostu taiete cu unu instrumentu (tab. H, Nr. 9) anco d'in anticitate, iar nu la desgroparea loru in 1867, cum presuppune d. Bielz (Arch. des Vereins f. Siebenb. Landesk. n. f. XI 467), de ore ce taietur'a este patinata, avèndu aceiasi culore cá feciele monedei. Asemenea operatiune avusese de scopu póte sa probedie calitatea argintului acelloru monede, séu sa indice esirea loru d'in circulatiune (Gooss, op. cit., XIII, 245; XIV 78).

In Banatu s'a gasitu la 1840 (nu se indica loculu) 40 bucati (Seidl, Chronik 23); in Ungari'a la Kis-Jenö (Comitatulu Aradu) (Arneth op. cit. p. 8), Muncaciu, 31 bucati; Kovászo si Bacsa, Lapujto 79 bucati ua data cu altele mai mici (Tab. H fig. 11 si 15) etc. (Vedi alte localitati d'in Ungaria la Gooss, op. cit. XIV p. 77—78); iar in Romani'a: pre malulu stangu allu Oltului, la Slatin'a, 500—600 bucati, imitatiuni fora arta dupo stateri macedonici, avèndu pre reversu unu calaretiu si ua stea; la Filiasiu, pre ua valle ce se chiama Racarelulu, ua mare suma de tetradrachme dacice d'in celle mai primitive (Tromp. Carpat,, Nr. 696; escursiune archeologica d'in 1869 p. 41) si in alte localilati, d'in cari d. Bolliacu 'si a alcatuitu ua frumosa si bogata collectiune (*Daco-romane*, tabella litografiata. — Trompetta Carpatiloru Nr. 939 cu plansia). Pre tab, H, Nr. 10 amu reprodusu unu esemplaru d'in acésta collectiune (Tr. Carp. Nr. 939 fig. 48); este ua tetradrachma de argintu, imitatiune nu pre deplinu reusita dupo tetradrachmele lui Philippu II. Pe aversu se vede capulu lui Jupiter, pre reversu: calaretiulu cu palm'a victoriei; legend'a anco citeatia; sub callu unu semnu ce se iá ordinaru dreptu feru de lance (comp. si tab. H, Nr. 14).

Se constata in Dacia si alte varietati de imitatiuni alle aceleiasi tetradrachme philippice, d'in ua epoca mai tardia. Elle de si se tinu prin greutatea de 10—14.3 gramme anco de originalu, anso in stylu se departeadia cu totulu. Aci vedemu pre aversu capulu lui Jupiter impodobitu cu 2 pene la 5 corone de perle, cu capelur'a

Digitized by Google

mai ingrijita, anso foro barba, une-ori representatu chiaru in facia; iaru pre reversu unu calaretiu fora dibacie lucratu (vedi de esemplu tab. H, Nr. 16), séu numai callulu singuru (Tr. Carpat., Nr. 939 fig. 38); aci capulu lui Jupiter devine bucalatu si disformu (tab. I, Nr. 6, 4, 3), iar pre reversu, d'asupr'a, de desubtulu séu alaturea callului ori calaretiului, mici symboluri accessorii: rota cu mai multe spitie, séu ua spirale, triquetrum, unu punctu, ua trasura, unu discu, unu ciocanu, unu balauru (tab. I, fig. 16; tab. H, Nr. 18), ua stelutia (tab. I, Nr. 3, 5), ua craca de pomu (tab. I, Nr. 4) si alte semne (tab. H, Nr. 14,8). Monedele ce au pre aversu séu reversu monograme latinesci (tab. H, Nr. 4: TI; Gooss, op. cit., XIII, tab. XIV fig. 4: pre ua parte ATF; pre cea-alta: MAC), fura batute probabilu sub influenti'a denarului románu, d'in timpulu anterioru anului 154, de óre-ce se scie co pene atunci in Rom'a nu apare pre monede vre-unu nume intregu, ci numai simple monogramme (Gooss, op. cit. XIV, 79).

Moned'a de pre tab. I, Nr. 7 s'a aflatu cu alte ua suta bucati in Banatu, avèndu tote pre aversu unu capu spre drépt'a, cu nasulu multu resaritu si ascutitu, iar pre reversu unu calaretiu cu coifu, si callulu cu botu de pelicanu; greutatea este 14. 3 gramme. Esemplare identice vedi la Ioachim Lelewel, *Études numismatiques; type gaulois ou celtique*, Bruxelles 1841, pl. III, Nr. 16, si la d. Bolliacu *Tromp. Carpat.*, Nr. 939 fig. Nr. 51.— De acésta specie de monede se apropie cea de pe tab. I, fig. 5, cu deosebire ce aci avemu doue capete in locu de unulu, reversulu anso fiindu aprope acelasiu (Altu esemplaru identicu vedi la Fröhner, La Colonne Trajane, ed. Rothschild, introduction, p. VIII).

In Daci'a se gasescu si imitatiuni dupo staterii, tetradrachmele si drachmele lui Alesandru-cellu-mare (204), alle lui Philippu III Arrhideu cu capulu lui Apollon imberbu si figur'a calaretiului, care au fostu batute pene la 317 ante Chr. (205), alle lui Cassander, Philippu IV, Demetrius II (206), in fine dupo tetradrachmele de la

(204) **Neumann**, *rei nummariae* etc. Budae 1801, p. 39; Stephan **Zamoslus** *Analecta lapidum pop. et reg. num. vet.* par. I, p. 150; **Schönwiesner**, *Notitia Hungaricae veterum et nonnullarum in Dacia antiquitatum*, Patavii 1598 cap. XI, verbesce de siese imitatiuni dupo monedele de auru alle lui Alesandru-cellu-Mare.

(205) D-lu C. Bolliacu posseda in collectiunea d-selle, intre alte bucati, siese monede de auru gasite in Daci'a, cinci d'in elle fiindu imitatiuni. S'au publicatu in Tromp. Carpat., Nr. 939 fig. 31—35. Nr. 34 pórta pe aversu unu capu teneru spre drépt'a, cu perulu buclatu, de siguru capulu lui Apollon; pre reversu ΓΙΙΙΙΙΓ; cá typu, ua biga spre drépt'a condusa de unu auriga, cu peru mare, in mana cu unu stimulus; urechile cailoru suntu forte lungi, semenàndu mai multu a corne. Nr 33 (= tab. I Nr. 13); aversu, capulu lui Appollon, peru carliontiatu; reversulu aprópe cá cellu precedentu; sub callu anso ua lira. Nr. 32, capu teneru imberbu, cu ua globula pre obrazu: Apollon pote tatuatu; reversu, unu sgriptioru. Nr. 31 (=tab. I, Nr. 10), figura cu doue capete incongiurate cu perle, de siguru ua copie a effigiei lui Janus de pre monedele Campaniene. Cf. Hucher, l'Art gaulois II, p. 69 Nr. 99. — Nr. 35, po aversu capu imberbu spre stang'a; reversu, calaretiu. Vedi si tab. H Nr. 13 (= Tr. Carpat., Nr. 939 fig. 45). Alte imitatiuni de monede gasite in Daci'a vedi pe tab. I, Nr. 1, la d. Bolliacu l. c., si la d. Fröhner, op. cit., introduction p. VIII.

(206) *Arch. für Siebenb. Landesk.*, n. f. XI, 466.

Digitized by Google

Rodos (207) monedele massaliote (208), tetradrachmele amphipolitanice, si denari romani. (209)

§ 38

Este acum cestiunea de a vedé déco aceste diferite imitatiuni suntu de atribuitu locuitoriloru Daciei, anume Getiloru si Daciloru, séu suntu venite d'in afara ca si originalele ce le-au servitu dreptu modelu, si in acestu casu, de unde anume.

D-lu Odobescu crede co, in acelle imitatiuni «dupo tóta probabilitatea, noi posse«demu monet'a Getiloru, si prin acest'a cunnoscemu, dupo typurile ce suntu imprimate «pre acei bani, gradulu in care ajunsese la densii cultur'a arteloru plastice» (210). D-lu Cesar Bolliacu sustine aceiasi parere, si pentru co nu'si pote esplicá intr'altu chipu asemenarile dintre imitatiunile aflate in Daci'a cu celle d'in tierrile locuite de ras'a celta, ajunge la conclusiunea — pe care am incercatu s'o combatemu mai susu (partea II, cap. VIII, § 4), co: «elementulu celtu, in diferite nuantie alle lui, abundá «in Daci'a si compunea fondulu typului dacu; celto-grecii, Getii, imitau mai bine «séu mai reu typulu si caracterele grece; iara celto-iberianii, Dácii de susu, imitau «éra typulu si caracterile latine, neperdiendu nici-unii nici altii symbolurile celte «primitive, commune si unor'a si altor'a, mai multu anso Daciloru de susu.» (211)

Contra acestei opiniuni s'aru putea obiecta: mai 1 in) co baterea monedei de cotre Geti aru probá la densii esistenti'a unui gradu inaltu, — relativu vorbindu —, de civilisatiune, deja in timpulu lui Philippu II (359 a. I. Chr.), aru probá co ei cunnoscéu minele, separatiunea chimica a argintului de celle alte metale, cum si artea, adesea forte inaintata, de a sapá unu tiparu, ceea-ce nu concorda pre deplinu cu celle ce ne-a lasatu asupra-le isvorele scrise alle anticitatii; 2°) co analys'a chimica a acestoru monede nu indica provenienti'a locale a metaleloru d'in cari suntu elle fabricate, pre candu este naturalu a presuppune co Dacii si Getii, batèndu monede, ar fi utilisatu metalulu ce le sta la indemana, si 3°) co esemplare d'in aceste imitatiuni nu se intempina numai in Daci'a, ci cu multu in mai mari cuantitati, elle s'a aflatu

(207) *Tromp. Carpat.* Nr. 939. fig. 59, av. Apollo in facia; reversu, calaretiu.

(208) Idem, fig. 40, imitatiune dupo monedele Marsiliei d'in a 5-a, 6-a si 7-a perioda. Pe tab. I, fig. 14 se representa ua drachma de argintu a Marsiliei (collectiunea Bolliacu); pe aversu se citesce:

ΜΑΣΣΑ||
ΛΙΙΙΤΩΝ

pre reversu, capulu Dianei. Vedi alte esemplare identice la **Hucher**, *l'Art. gaulois*, II p 116. — **De la Saussage**, *Numismatique narbonnaise.*— Ern. **Desjardins**, *Géographie historique et administrative de la Gaule Romaine*, Paris 1878 p. 161—162.

(209) Asia de esemplu la Reghinu, cerc Bistriti'a, imitatiunea unui denaru familiaru; aversu: capulu Romei X ANNI T(iti) F(ilio) T(iti) N(epoti) [PRO]CO[n]S(ule), reversu: intr'ua corona de perle doue figuri dantiuescu cu braciele ridicate. **Gooss**, op. cit., XIII, 248.

(210) *Columna lui Traianu*, an. V, Nr. 4, 1874 p. 81.

(211) *Tromp. Carpat.*, Nr. 939.

Digitized by Google

si in tierrile vecine, in Moesii, Pannoni'a, pre totu lungulu tiermuriloru dunarene, chiaru si in Galli'a, ceea-ce aru presuppune niste relatiuni commerciale forte desvoltate, universale chiaru, alle Daciloru cu celle-alte popore.

Atunci isi face locu ua a dou'a opiniune, care ni se pare cu multu mai acceptabile, pentru cuvintele ce vomu arretta indata, co anume Celtiloru se datoreadia mai tote acelle monede imitate dupo staterii si drachmele macedonene, ce se gasecu prin Daci'a.

Se scie co Celtii, care in timpulu lui Ephoros (jumetatea secolului IV) occupá vallea superiora si medie a Dunarii pene la Portile de feru, se intinsera mai anteiu despre partea Greciei intrandu in relatiune de commerciu cu Macedonii, a caroru moneda, tetradrachm'a thasica, nu numai o introdusera la densii, imitand-o, déra anco d'in monedele altoru orasie grecesci nu imitara de catu pre alle celloru care batéu moneda dupo titlulu macedonénu. Mai cu séma philippii se respandira mai in tota Europ'a, si de aceia 'i gasimu in originalu séu imitatiuni dupo densii, pretutindeni unde commerciulu grecu s'a intinsu prin mijlocirea Celtiloru (212). Nu e de mirare déra de a-i aflá si in Daci'a, ca si in Ungari'a (213), Styri'a (214), Bohemi'a, Elveti'a, Franci'a. Ce e mai multu, micele symboluri accessorii ce se observa pre campulu reversului imitatiuniloru de la Dunare, se recunnoscu tóte pre diferitele monede batute mai in urma de cotre diversele populatiuni alle Galliei propriu-dise (215), fie-care populatiune avendu emblem'a sea particulara care o caracterisa facia de celle-alte. Asia, de esemplu, rot'a de pre moned'a tab. H, fig. 4 se scie co era emblem'a Redoniloru (de la rheda = caru Galliloru); spiculu de gràu, allu Eduenilor (breton ed = gràu), trei pisici, a Tricassiloru (= tri si Kaz) etc. — Monedele gasite in Daci'a si publicate de d. Bolliacu (Tr. Carpat. Nr. 939, fig. 31 [216], 32, 33 [217], 34, 35 si 45 de auru, precum si fig. 36, 37, 38 si 39 de argintu, suntu intogmai cu celle batute in miadia-di a Galliei. Tab. I, Nr. 10 se asemena forte cu fig. Nr. 95 d'in Diction. archéol. de la Gaule (vedi si E. Hucher, l'Art Gaulois, ou les Gaulois d'après leurs médailles, Paris, p. 100), callulu de pre reversu avèndu d'asupra acelasiu ornamentu, numai co, in locu de roseta, se afla in facia-i unu arbore. Aceiasi moneda se asemena in totulu si cu cea d'in Galli'a publicata de d. Hucher, l'Art Gaulois, deuxième partie, Paris 1873, p. 69 Nr. 99, pre aversu avèndu doue capete incongiurate de perle, — copi'a negresitu a effigiei lui Janus de pe monedele campaniene imitate de celti; pre reversu, unu callu, sub piciorele caruia se vede unu astru cu 8 radie, d'asupra-i unu semnu indistinctu, si inainte-i unu spicu de gràu.— Tab. I, fig. 13 amintesce moned'a Nr. 282 d'in Diction. archéol. de la Gaule, cum si mo-

(212) Fr. v. **Pulszky**, *Monuments de la domination celtique en Hongrie*, p. 11.

(213) Despre aflarile d'in Ungari'a vedi Gooss, op. cit., XIV, p. 77 si 80.

(214) Idem, op. cit XIV, p. 80.

(215) F. de **Saulcy**, *Revue archéologique* 1866.— Idem, *Académie des Inscript.* 1868, vol. IV, nona serie p. 427—431.

(216) Tab. I, Nr. 10.

(217) Tab. I, Nr 13.

Digitized by Google

ned'a de auru a Aulerciloru Diablinti (Celti) ap. Hucher, op. cit. p. 12, presentandu typulu lui Apollonu macedonicu, si pe reversu, sub callulu androcephalu, unu geniu fera aripi, de desubu ua roseta (218) incongiurata de perle. Reversulu de pre medali'a d'in Daci'a tab. I, Nr. 1 (ap. Bolliacu Tr. Carp. Nr. 939 fig. 49; unu altu esemplaru la Fröhner, op. cit.), amintesce reversulu unei medalii celte (Nr. 34 d'in Dictionn. archéol. de la Gaule, unu omu in piciore incongiuratu de perle). Imitatiunile drachmeloru de argintu alle Massaliei gasite in Daci'a (Tr. Carp. Nr. 939, fig. 40), ca si a denariloru romani (219) si a philippiloru cu monograme latine batuti sub influenti'a monedei románe, nu potu fi atribuite de cotu Celtiloru. Arborele de pre tab. I, Nr. 4 se gasesce adesea pre monedele capiloru celti confederati (vedi Hucher, op. cit., II p. 51); tab. I, Nr. 7 figureadia intogmai la Lelewel op. cit. Nr. 16, iar tab. I, Nr. 12 idem la Nr. 15.

Pre langa aceste comparatiuni, care s'ar puté immultí (vedi alte comparatiuni intre monedele Galliloru Pannoniei cu alle celloru d'in Gallia, la Hucher, op. cit. p. 24 seq.), trebue sa amintimu co imitatiunile monedeloru macedone se gasescu adesea la unu locu cu monedele proprii alle triburiloru celte Boi (220) si Pannoni (221) cum de es. la Lapojto (Comit. Neograd), unde ua data cu 79 bucati imitate dupo celle

(218) Roseta vedi si pre Nr. 154 d'in *Dictionn. archéol. de la Gaule.*

(219) Gooss op. cit. XIV p. 87—88 mentioneadia imitatiunile dupo monedele lui Marcius Censorinus (87—81 a. Chr., Eckel 246), dupo monedele familieloru románe Titia (89—84 a. Chr.), Plautia (49—45) a. Chr.), Roscia (74—50 a. Chr.), Annia 81—70 a. Chr.) Crepusia (87—81 a. Chr., tab. H, Nr. 12), Calpurnia (89—80 a. Chr.) etc.

(220) Acestor'a se atribue asia numitii talerasi de auru cu curcubeu (Regenbogenschüsselchen) adica monede concave de auru si electron de la 7—6.3, si de la 2—1.7 gramme greutate, pre partea concava cu protuberantia eliptica, séu inelu cu noduri si trei puncte (tab. H, Nr. 6, 7); pe partea convexa, cate unu capu de passere incongiuratu de craci, séu unu inelu, puncte (tab. H, Nr. 5), lire, sierpe si ua semi-luna cu radie (vedi Gooss, op. cit. XIV, 83 — Tab. H, Nr. 17 (dupo Fröhner l. c.) este unu esemplaru aflatu in Daci'a). Aceste monede anepigraphe suntu anteriore annului 58, inainte de ce adica Bojii imprastiati sa fi fostu asiediati de Cesaru in Galli'a

(221) Acestoru triburi panonice suntu de atribuitu monedele de la Iahrendorf (tab. I, Nr. 11) si celle cu numile Ainorix, Atta, Avis, Boio, Bussumarus, Cobrovomarus, Coisa, Conge. Caunos, Devil, Eiccaio, Elvionar, Evoiurix, Fariaio, Lavomarus, Nemet, Nonnos, Sobisovomarus, Suicca (ap. Gooss, op. cit. XIV, 84—86), cum si celle mai recente, batute dupo systemulu románu: d'in auru, argintu si bronzu, pre aversu unu capu, pre reversu unu callu in fuga, cu inscriptiunea ADNAMATI, ADNA, ADNAM ADNAMA. Idem, tetradrachme si denari cu inscriptiunea BIATEC, pe aversu capu de femeia cu peru inodatu: pe reversu, unu mistretiu petrunsu de darda; pre alte esemplare, protuberantie elyptice, semi-luna cu radie, imitatiuni dupo aversulu denarului románu allu lui T. Carisius, si reversulu denarului lui C. Hosidius (c. 54 a. Chr.). Vedi despre acestea si Ad. **Duchalais**, *Description des médailles Gauloises*, Paris 1846, p. 349.—**Mionnet**, Supplément, *incertaines des Gaules.*— Asemenea si denarii cu legend'a RAVIS, aversu: capulu unui geniu cu diadema si sceptru, séu pe Juno Sisipita coperita cu pele de mistretiu; reversu: sceptru impletitu cu lauri, globu si stea, séu tanjala, globu, tridentu si trasnetu, imitatiuni facute dupo aversulu monedeloru lui L. Papius (81—69), ale familiei Roscia (74—50 a. Chr.), si reversulu monedei lui Cn. Corn. Lentulus d'in an. 74 a. Chr., in timpulu domniei lui Caligula. (Gooss, op. cit. XIV, 90).

Digitized by Google

philippice, s'a datu preste 22 de form'a celloru reproduse pre tab. H, Nr. 11 si 15; si chiaru monede celte, constatate in Daci'a, cum de esemplu : numerósele denare si tetradrachme cu typuri diferite si cu legenda BIATEC gasite la Joajulu-de-susu (Fel-Gyogy, cerc. Alba-Julia) in numeru de 40 bucati de auru (Hene, Beitraege zur dak. Gesch. p. 22), séu cu celle de pre tab. I, Nr. 12 : pe aversu doue capete alaturate, iaru pre reversu unu calaretiu tinendu la spate ua ramura cu trei craci, moneda in care este impossibilu a nu recunnosce copia unui denaru d'in timpulu republicei románe, allu giutei Fufia, emisu de monetarii Fufius Calenus si Mucius Cordus cam la an. 62 a. Chr., avèndu pe aversu capulu laureatu allu Honorii alaturea cu capulu cellu cu coifu allu virtutii. (222)

Este probabilu déro co Galii de la 390—250 a. Chr., avéu artisti capabili de a copi'a ua moneda gréca, introducèndu anso caracteristic'a galla; esageratiunea arcadei sprincenare, scoterea afara a nasului, systemulu globulosu allu estremitatiloru nasului si buzeloru, tatuagiulu pre chipurile lui Apollonu grecu, imbracarea aurigei cu hain'a vergata a Galliloru, si altele (223) proprii numai Celtiloru.

Loru este de atribuitu, cu óre-care reserve póte, imitatiunile diferite alle monedeloru grece constatate in Daci'a.

§ 39

Esista anso ua grupa de monede, cari judecandu dupo provenínti'a loru, nu putéu fi batute de cotu in Transilvani'a; suntu asia numitele *monede concave dace.* (224)

De si elle amintescu óre-cumu medaliile d'in insul'a Jersey (225), si unele gasite in Franci'a (de es. fig. 80, aflate in departamentulu Vaucluse) (226), si de si imiteadia in parte copiile tetradrachmeloru lui Philippu II, regele Macedoniei, anso elle suntu mai subtiri, multu concave, nezimtiuite, au unu tiparu grosolanu, culore galbena-cenusie, si cenusie-alba, cu unu diametru de la 40—36 mm., si subtirime de la 1—2 mm.

(222) Vedi mai susu not'a 215.—F. de **Saulcy,** *Annuaire de la soc. numismatique,* 1868.—**Pfaffenhoffen,** *Rev. numismatique,* 1869 pl. I si p. 285.— **Lelewel,** op. cit., pl. I, 4 si pl. III. 15, a figuratu doue typuri d'in acésta medalie.

(223) Eugène **Hucher,** *l'Art gauloise ou les Gaulois d'après leurs médailles,* Paris 1868.

(224) E. A. **Bielz,** *Dacische Tetradrachmen,* ein beitrag zur Münzkunde Siebenbürgens mit 6 tafeln abbildungen, in *Archiv für Siebenb. Landesk.* n. f. XI, 454—468, a descrisu cellu d'anteiu aceste monede.— Vedi si Gooss, op. cit., XIV, 80—82.

(225) Le Baron de **Donop.** *les Médailles Gallo-Gaëliques,* Hannovre 1838, cu 32 plansie.

(226) Idem, tab I, Nr. 1, moneda de auru. *Av :* capu cu bogata cappelura, spre drépt'a; spirale dubla in loculu urechii; 'naintea capului unu semnu frontalu, si ua dubla spirale in faci'a capului.— *Rev :* Patrupedu cu capu de omu, spre drépt'a d'asupr'a cod-i unu altu capu de omu: patrupedulu se tine cu batiuri; unu toiagu avendu la capatáiulu de susu unu cercu cu 12 puncte in giurulu unui punctu centralu, sta intre ambele capete; josu sub pantecele animaluiui unu rondu ombilicalu cu patru trasuri punctate.

Digitized by Google

Se potu imparti in urmatorele patru grupe :

I. Pe partea convexa unu capu ce se apropie de diformitate, fruntea si nasulu de forme unghiulare, verfulu nasului cá ua globula, gur'a alcatuita d'in doue trasuri cá ua furca, si terminate prin doui nasturei, ce indica buzele; obrazulu se termina cu ua barbia scosa afara in forma rectangulara; doue cerculetie cu ua proeminentia rotunda la mijlocu, inchipuescu ochiulu in unghiulu d'intre nasu si frunte (fig. 81) [227]; perulu se representa prin mai multe intorsaturi cu nasturei inaintea nasului, d'asupr'a si in josulu capului; iaru gutulu, séu partea neterminata a bustului, printr'ua furca d'in doue linii cu cinci nasturei. Ua corona de perle departata cu 2—4 milimetre de margine incongiura in chipu neregulatu figur'a. Pe reversu, unu callu cu indicatiunea unui calaretiu de form'a cea mai monstruosa; callulu n'are nici urechi, nici coda, gutulu e scurtu; in loculu comei se vedu 8—9 perle; piciorele subtiri au nasturei la genuchi, si articulatiuni bifurcate in locu de copite; calaretiulu se figureadia prin cate-va linii neregulate, divergente, ce se termina susu cu unu caduceu; 'naintea callului, unu dreptu-unghiu taiatu la mijlocu in lungu printr'ua linie, sub pantecele callului unu arcu (care une-ori lipsesce [228]), iar mai josu: ua dupla-linie cu trei nasturei, dupo unii maciuca, dupo altii inchipuirea terrenului pre care sta callulu.

Cá varietate la acesta grupa se potu numerá monedele (tab. H, nr. 1), cu aversulu

Fig. 80.

Fig. 81.

Fig. 82.

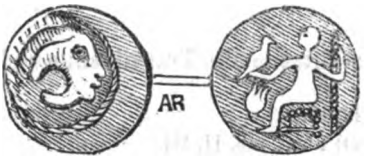

Fig. 83.

apropo acelaşiu, cu deosebire numai co ací capulu este mai impodobitu, obrazulu cu falc'a mai semi-circulara; barb'a representata prin trasuri intorse cu nodule; rever

(227) Dupo Bielz l. c. tab. I, fig. 1.
(228) Idem, tab. III.

Digitized by Google

sulu intr'atata numai difera co la unele callulu e intorsu spre stang'a, càndu atunci, in locu de unu picioru de d'inainte, se afla trei linii imprumutate cu ua a patr'a; la altele, spre drépt'a, candu atunci in loculu piciorului dreptu de d'inainte, se afla cate-va scurte linii (229); calaretiulu se inchipuesce prin trei linii cu nodule in verfu, d'asupr'a caror'a este ua maciuca cu séu fora trei noduri, si mai susu unu semi-cercu de asemenea cu trei noduri; diverse figuri trianghiulare indica cod'a callului (230); sub botulu lui, este numai ua linie mica, séu unu patratu simplu marginitu cu nodule, séu taiatu printr'ua linie pre la mijlocu. (231)

II. In a dou'a grupa (tab H, fig. 2) intra imitatiunile dupo tetradrachmele thasice, pe aversu fiindu cu ore-care arta impresu capulu lui Bacchus cu corona de ephen, si cu cornulu de berbece in céfa, cu fruntea lata ca si obrazii, barbi'a proeminenta; ochii indicati prin doue puncte, séu printr'unu cercu intre obrazu si nasu (232); pre reversu calaretiulu totu asia de grosolanu lucratu, inchipuitu prin mai multe linii divergente, si ornatu cu ua corona de radie; gutulu si botulu callului suntu in form'a ciocului de pelicanu, cá la tab. I, Nr. 7, iar piciorele lui triunghiulare.

III. In a trei'a grupa recunnoscemu (tab. H, Nr. 3) imitatiunile dupo tetradrachmele confederatiunei amphipolitanice a Macedoniei, batute de la 158—146 a. Chr. Pre aversu capulu Dianei, cu diadema si ua corona de perle si cu siepte scuturi lungaretie beotice; pre reversu, maciuc'a nodurosa a lui Hercule, si calaretiulu (care lipsesce pre monedele primei Macedonii), inchipuitu prin linii, unu nodu si unu semicercu dintiatu d'asupr'a (tab. H, fig. 3). Acésta bucata se gasesce si cá drachma.

Varietati pre reversu cu roseta alle aceleiasi grupe vedi-le la d. Biel op. cit., tab. VI, Nr. 2 si 3.

IV. A patr'a forma (fig. 82 [233]) este ua imitatiune a drachmei lui Alessandru-cellu-Mare, pe partea convexa capulu lui Hercule cu pelea de leu, pre cea-alta Ζεὺς etophorulu (Jupiter aetophorus) tronându, cu unu vulturu in man'a drépta, care se regasesce si pre medali'a (fig. 83) aflata in préjm'a Bucegiloru, judetiulu Prahova, (Tr. Carpat. Nr. 939 fig. 41) [234], si pre cea de pre tab. I, Nr. 2 (235) cum si pre alta la d. Bolliacu (Tr. Carp. Nr. 939 fig. 44).

§ 40

Localitatile d'in Transilvani'a unde s'a aflatu monede d'in aceste patru grupe, suntu:

(229) Idem.
(230) Idem, tab. II, III.
(231) Idem, tab. III.
(232) Idem, tab. IV.
(233) Bielz, op. cit., tab. V, 3.
(234) Vedi altu esemplaru identicu de provenintia dacica la d. Fröhner, op. cit., p. VIII, rendulu 4. — Idem, altu esemplaru la Ant v. Fr. v. **Prokesch-Osten,** *Inedita meiner Sammlung autonomer Altgriechischer Münzen,* Nr. 9 (Denskschrieft. der Wien. Akad. ph. cl. IX p. 302).
(235) *Tromp. Carpat.* Nr. 939 fig. 50 si 44. Altu esemplaru identicu la Prokesch-Osten op. cit., Nr. 19, si la Fröhner l. c.

Digitized by Google

Petelea (Birk, cerc. Bistriti'a), mai multu de 200 bucati, doue diferite imitatiuni dupo drachmele amphipolitanice (236), 60% cu capulu lui Hercule si 40% cu allu Dianei, avendu diametru 32—35 mm. si greutate 10 gramme (237);

Alba-Julia, tetradrachme dace, diam. 30 mm., greutate 9½ — 10 gramme (fig. 81, si Bielz op. cit., I, 2);

Cojiru, cerc. Orastia, langa muntele Cetatea, mai multe sute (238) de diferite marimi si typaruri, intre cari unele imiteadia medus'a orasiului Larissa (fig. 81, si Bielz, op. cit. I, 3; II, 1 si 3; III, 2 si 3; IV, 1—3 si V, 3; VI, 3; Archaeologiai értesitö III, Pest 1870, Nr. III, p. 88—99);

Vallea Casiloru langa Rehau, tetradrachma daca dupo cea thasica (Bielz, op. cit., IV, fig. 1), la unu locu cu ua tetradrachma barbara de argintu de forma vestu-celtica;

Sibisielu (Sebesh-ly, cerc. Orastia) 395 bucati tetradrachme cu capulu barbosu, cu Dionysos thracicu si cu Dian'a (ap. Bielz, op. cit. II, IV, 1, 2; V, 2), diametru de la 34—36 millimetre, si greutate 11—13 gramme; si drachme, diametru 20—22 mm. (Bielz, op. cit. VI, 1) si greutate 2 ½ — 3 gramme.

Asemenea monede s'a mai aflatu in mai multe locuri necunnoscute alle Transilvaniei, si se pastreadia in Cabinetulu imperialu de antice d'in Viena cu insemnarea: *in Transilvania eruti.* (Bielz, op. cit., III, 1; IV, 2, 3; V, 1). Esemplare se mai afla la Lelewel, op. cit., tab. II fig. 7—9) compara Nr. 7 cu Bielz IV, 2; Nr. 8 cu Bielz III 2; Nr. 9, cu Bielz, II, 3) si la d. Fröhner (op. cit. rendulu allu douilea, prim'a medalie, pag. VIII).

§ 41

Ua noua proba co aceste monede au fostu batute chiaru in Transilvani'a ne o dà analys'a chimica a metalului d'in care suntu turnate.

La ua suta parti de greutate intra:

auru	1.41 %
argintu	18.75 »
arama, plumbu si alte metale nepreciose	79.84 »
Totalu	100.00 »

anume:

argintu	33.82
arama	54.42
plumbu	9.40
Suma	97.64

(236) **Bielz**, op. cit. tab. VI, 2, 3.

(237) Idem, p. 463.

(238) Dupo Dr. Rómer Flóris, *Kalauz.* Pest 1870 p. 16, doue mii esemplare, ceia-ce pare d-lui Bielz (op. cit. p. 461) ua erore in locu de 200.

Digitized by Google

transportu	97.64
auru	0.28
Parti accessorii si perdere	2.08
Totalu	100.00

Catatimea insemnata a aurului face probabile provenienti'a transilvana a argintului, d'in care nu se sciá a se estrage aurulu; celle-alte parti accessorii suntu de atribuitu amestecarii argintului cu ua quantitate de bronzu, cam 61.95 %, argintu fiindu 33.82 %, si cupru 4.23 % (239)

D'in imprejurarea anco, co atari monede se gasescu arare-ori, si numai in Transilvani'a, se pote deduce co elle erau puçinu respandite, servindu mai multu in transactiunile interiore alle tierrii care le batusera.

Catu despre epoc'a candu elle au fostu puse in circulatiune, si de ce poporu anume, putemu dice cu sigurantia numai, co: acésta data nu e anteriora annului 340 inainte de Chr., (domni'a lui Philippu II), — imitatiunile amphipolitanice, nu anteriore annului 148 a. Chr., — nici posteriora annului 100 dupo Chr.; si cu ore-care gradu de probabilitate, co in acesti bani noi posedemu monet'a Daciloru, si prin urmare mijloculu de a cunnosce gradulu de cultura allu arteloru plastice la densii si de a lamuri cestiunile symbolice si artistice; acele monede ne dau, mai departe, probele preciose co Dacii cunnoscéu anco de multu ferulu, altu-feliu nu aru fi pututu sapá typarulu monedei, co ei cunnoscéu argintulu, care nu apare inaintea epocei de feru, lucrau minele, avéu legaturi commerciale in intru asia de intinse in catu monedele aduse d'in afara ne mai indestullandu trebuintiele, ei fura siliti a bate anco de timpuriu moned'a loru proprie, ceea-ce alte popore, cá Hunii si Avarii n'au facutu nici-ua-data, iar Germanii si Slavii, cu totu contactulu loru cu imperiulu romanu si byzantinu, facura pré tardiu. (240)

Daciloru se atribue si unele imitatiuni de auru anepigraphe dupo tetradrachmele de argintu alle lui Lysimachu (241), cum si falsii lysimaci de auru mentionati de Zamosius (242) Schönwiesner (243) si Eckel. (244)

Monedele de care vorbesce F. X. Hene (Beiträge zur dacischen Geschichte, Hermanst. 1836, p. 16, tab. I, fig. 2), co s'aru fi gasitu in 1826 la Turda in numeru de doue bucati de auru cu inscriptiunea ΣΑΡΜΙΣ ΒΑΣ(S)ΙΛ, cum si altele de care spune d. Neugebauer (245) co s'ar fi gasitu la Gradistea in Transilvania, si care au pe aversu: ΣΑΡΜΙΣ ΒΑΣΙΛΕΩΣ· unu capu; pe reversu: unu templu, in intru unu altaru, d'asupra caruia foculu arde, de ua parte ua figura umana, pre de alt'a unu asinu; josu:

(239) **Bielz**, op. cit., p. 463—465.

(240) Se scie co pene la Carolu cellu mare Germanii nu avéu monede, iar Slavii chiaru pene intr'allu XI secolu.

(241) **Mommsen**, *Röm. Münzwesen* p. 697.— **Duchalais**, op. cit, p. 359, 360.

(242) *Anal. dac. Antiq.* CXI.

(243) *Notit. Hung. rei num.* p. 251.

(244) *Doctr. Num.* I, 61.

(245) *Bullettino dell' Instituto di Corrispondenza Archeologica*, per l'anno 1848 p. 50.

Digitized by Google

doue cutite, de auru, valore trei galbeni, séu altu esemplaru de argintu, pe aversu : **doue capete**, pe rev. ΣΑΡΜΙΣ ΒΑΣΙΛ, brosca tiestosa, d'asupr'a unu scutu si pe ellu **ua lance**, de amendoue partile cari'a se afla litera Σ, — tóte acestea suntu invederatu **nisce** falsificatiuni moderne. (246)

E. Ceramic'a Daciei

§ 42

D'intre produsele industriei umane nimicu cá ceramic'a nu inlesnesce a urmari **printre epoce** inaintarile progresive alle intelligentii unei societati, unui poporu, si **mesur'a** aplicariloru omului cotre lucrurile artistice. (247)

Lutulu, accessibilu totu-dé-un'a, lesne a se modelá fiindu mole, si totu asia de lesne **a se** uscá la sore séu la focu, s'a intrebuintiatu anco de timpuriu in fabricatiunea **a totu** felulu de obiecte necessarii usului casnicu. De aceia artea olariei a fostu cunnoscuta tuturoru poporeloru ce au unu nume in istorie; ea a lasatu urme numerose pre pamentulu Daciei, si aceste monumente stravechi, anteriore multu cucerirei lui **Traianu**, trebuescu, pre catu natur'a si conditiunile descopeririloru ne permitu, studiate si classate de pre némuri si epoce, de pe formele si destinatiunea loru, de pre stylulu, ornamentatiunea, si caracterulu localu allu provenientii loru.

Dupo epoce, ceramic'a Daciei pre-románe se pote divide in ceramica preistorica correspundietore epocei inainte de cunnoscerea metaleloru, epocei pure de piatra, séu neolithice; si in ceramica preistorica correspundietore epocei dupo cunnoscerea metaleloru, epocei bronzului, si primei periode a epocei ferului.

Dupo natur'a intrebuintiarii, ea se póte classificá: in ceramica domestica, in ceramica cineraria séu mormentale si in ceramica religiosa; séu, in 1° vase pentru pastrarea liquideloru si obiecteloru de hrana; 2° vase de lutu si de versatu liquidulu, si 3° vase de beutu.

Dupo stylu si ornamentare, in 1° vase de stylu primitivu, cu decoratiune geometrica, si 2° vase de stylu orientalu cu representatiunea figurei umane si animale.

Dupo materie, ceramic'a Daciei face parte d'in ceramic'a cu pasta mole, adico co se pote rade cu unu verfu metalicu séu cu ua piatra dura; si deosebimu: vase cu pasta mole, máta, foro nici-ua lustruiala, si vase d'in pasta mole, sclivisita, luciosa, fie sclivisirea totale, fie numai partiale.

Catu despre classificatiunea ethnica, ea ni se pare cá si impossibile, in faci'a puçineloru elemente de comparatu, ce ne ofera cate-va sapaturi si descoperiri intamplatore de pene acum.

(246) **Arneth**, in *Sitzungsberichte der phil.—hist.—Classe der kk. Akad.*, VI, 307.

(247) **Jacquemart**, *Histoire de la Céramique*, Paris 1873.—**Birch**, *History of ancient pottery*, London 1858.

Digitized by Google

§ 43

Sa vorbimu mai anteiu despre ceramic'a epocei de pétra, anume despre aflarile de la Vodastra in Romani'a, de la Tordasiu, Vallea Cernei si vallea Joajului in Transilvani'a.

Vodastr'a (248) trebue a se pune intre localitatile ce au datu celle mai multe si mai interesante specimene de olarie domestica, cu caracteru primitivu, cu forme variate si ornamente originale. De ací d-lu Bolliacu a scosu preste 300 vase, d'in care aprope 50 intregi, acoperite de ua coja de varu care cu anevoie se pote scote, olarie grosolanu lucrata, reu framentata, facuta numai cu man'a, caci nu se vede nici-unu semnu de vre-ua rotunjitura prin rota. «In la-intru. dice d. Bolliacu (Tromp. Carp. Nr. 1010), se vedu vasele cá invertite pre vre-unu instrumentu de lemnu pote, séu si totu de pamentu uscátu, de care instrumente se gasescu forte multe, — éro de-afora ticluite numai cu man'a.» Elle suntu reu copte, unele chiaru uscate numai la sore; iaru ornamentele, — candu acestea esista—, suntu impresse cu degetulu, cu unghi'a séu cu unu instrumentu de pétra, si suntu séu rotunde, aduncite in pasta, séu in zigzaguri si cadrilatura esacte, in trasuri perpendiculare, in renduri de impunsaturi regulate séu neregulate, in briuri in relievu cu crestaturi, séu in briuri mai aduncate, cum si cu semne caracteristice pre densele cá titi'a cu doue atarnaturi, analoga triunghiulu aduncitu in pasta de pre idolasii de lutu aflati totu acolo.

Lutari'a de la Vodastra, de diferite forme, dimensiuni, si pentru diferite usuri alle vietii intime si sociale, se póte imparti astu-feliu (249):

1. Vase mari spre conservarea substantieloru alimentare, *amphore*, si spre tinutu apa, *hydrie*. Tab. M, Nr. 1 representa unu borcanu (nalt. 25 cm. perimetru 76 cm.) cenusiu, ovoidu, strimtu la gura, cu doue manusi si cu vargi concentrice trase cu degetulu de susu pene josu; unu altulu de aceiasi culore, ornatu cu impunsaturi regulate cu doue manusi mari, figureadia pre tab. L, Nr. 1; alte cinci se potu vedé pre stamp'a publicata de d. Bolliacu (Tromp. Carpat. Nr. 1255, fig. 16, 17, 18, 23 si 24.

Fig. 84.

2. *Vase de fertu la focu*, cum de esemplu, frumosulu vasu de pamentu roscatu (nalt. 12 cent., perim. in largimea cea mai mare 63 cm.), cu doue manusie (tab. L, Nr. 3), d'in argilu subtire, sclivisitu, cu ornamente rotunde aduncite in pasta; vasulu roscatu cu patru bolduri-manusi, si cu trasaturi inegali, de pre tab. L, Nr. 2, (nalt. 12 cm. perimetru 53); vasulu cenusiu (fig. 84) de 18 si jum. centimetri inaltime si 47 perimetru la gura, de pamentu negru, cu

(248) *Trompetta Carpatiloru* Nr. 965, 1010, 1059, 1137, 1255.
(249) D'in acestea d. Bolliacu desemnàndu pre ua stampa (Tromp. Carpat. Nr. 1255) 133 bucati,

Digitized by Google

scoici si melci asiediate spre a ferbe impreuna; vasulu de pamentu cenusiu sclivisitu (fig. 85) ornatu de crestaturi cu unghi'a, cu ua manusie-boldu cu alt'a gaurita (nalt. 12 cm. perimetru peste briu 49 cm.); vasu de pamentu negru (fig. 86) cu multe

Fig. 85.

Fig. 86.

semne co a fertu la focu; altulu (fig. 87) cenusiu, cu patru manusi (nalt. 15 cm. perimetru 60). Mai vedi pe stamp'a citata a d-lui Bolliacu fig. 4, 25, 70 *a*, 70 *b*, 89, 90, 98, 125, 126, 88.

3. *Vase de beutu*, cá celle de pre tab. L, Nr. 6 (nalt. 15 cm. perim. 46) de pamentu negru curat, doue manusi rupte, cu ornamente d'in zone orizontale punctate, si in josu de briulu cellu mare, d'in zigzacuri si cadrilatura forte esacte; tab. L, Nr. 9, vasu de beutu cu doue manusi-boldu si cu ua titia cu doue atarnaturi (nalt. 10 cm. perim. 46); tab. L, Nr. 10 (nalt. 7 cm.) idem, de pamentu cenusiu, cu ua manusia gaurita, cu ua bordura lata in relievu langa buze, si aduncaturi cu unghi'a; tab. L, Nr. 4 (nalt. 11 cm., perim. 45) cu doue manusi, trasuri cu degetele, pre ua parte de la drépt'a spre stang'a, si pre cea-l'alta de la stang'a la drépt'a; altu vasu de beutu (fig. 88), de pamentu roscatu, cu doue manusi boldu (nalt. 12 cm. perim. 58),

Fig. 87.

Fig. 88.

am allesu d'in elle cate-va mai caracteristice, ce se potu vedé pre tab. L si M, Nr. 1, cum si figurile intercalate in textu Nr. 84—94, 108 si 112.

Digitized by Google

cu ua bordura pre sub buze si cu trasuri perpendiculare aduncite cu degetulu. Alte esemplare vedi pe stamp'a mai susu citata fig. 11, 12, 60, 64, 67, 68.

4. *Cupe, cáne, bardace* si *teasuri de beutu*, cá celle de pre tab. L, Nr. 5 (nalt. 18 cm. perim. 47), Nr. 8 (nalt. 5 cm. perim. 22) in forma de potiru, si Nr. 13 (nalt. 6 cm. perim. 16) cu doue manusi lipite de corpu, si cu doue dungi facute in relievu. Mai vedi la d. Bolliacu l. c. fig. Nr. 10, 13 *a*, 13 *b*, 18, 27, 28, 31, 32, 34, 35, 69, 71, 78, 79, 83, 87, 99, 101, 116.

5. *Vase mici de atarnatu spre luminare:* fig. 89, strimta la gura, de pamentu cenusiu, cu doue manusi gaurite (nalt. 10 cm. perim. 34). Alte esemplare, la d. Bolliacu l. c. fig. 77, 81, 82.

6. *Vase mici cu capace*, ap. d. Bolliacu l. c. fig. 123 (gavanasiu de pamentu cenusiu), cu bordura pronuntiata (nalt. 8 cm.) si 124 (idem fora bordura si fora manusie).

7. *Tipsii, strachini si gavane séu patelle*, cá fig. Nr. 7, tab. L, tipsie mica de pamentu rosiatecu, cu ua singura manusie gaurita pentru atarnatu, cu margine regulata si impodobita cu crestaturi potrivite (nalt 6 cm. perim. 51); alta tipsie mai mare (fig. 90), rosiatica, cu bordura lata, cu doue manusi preste dens'a, impodobita cu impunsaturi; nalt. 10 cm. perim. pe sub manusi 82 cm.— Strachina roscata (fig. 91) pucinu adunca, pe piciore-bolduri (nalt. 4 cm., perim. 45). Mai vedi la d. Bolliacu l. c. Nr. 33 (tipsie), Nr. 118—119, (gavane).

8. *Strecuratori*, cá palni'a-strecuratore de pamentu rosiatecu, tare (nalt. 7 cm. perim. 27), de pre tab. L, fig. 12; altu esemplaru d. Bolliacu l. c. Nr. 59.

9. *Vasu imitandu trunchiulu unui corpu de animalu* (nalt. 11 cm. perim. 45), de pamentu cenusiu, servindu pote de cupa de beutu (fig. 92).

Fig. 89.

Fig. 91.

Fig. 92.

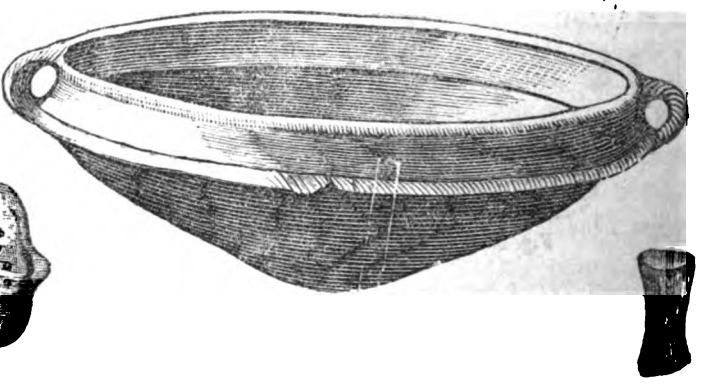

Fig. 93. Fig. 90. Fig. 94.

Digitized by Google

10. *Capace mari*, sp. d. Bolliacu l. c. fig. 61, 62, 63, 91, unele cu patru resuflatori (ib. fig. 100).

11. *Linguri*, cá cea de pre tab. L, Nr. 17 (lung. 9 cm. perim. 10), la d. Bolliacu, l. c. fig. 103, 104, ceia-ce probeadia lips'a instrumentulului de metalu ca sa scobésca lemnulu.

12. *Instrumente de tiesutu* (Bolliacu, l. c. Nr. 127, 120, 121, 122), de lustruitu séu sclivisitu (id. 44, 75) si de insiratu (id. 95, 109).

13. *Idoli*, cá cei de pre tab. L, Nr. 11 *a*, 11 *b* si 14 si fig. 108 si 112; mai vedi la d. Bolliacu, l. c., Nr. 52.

14. *Mesciore pentru sacrificii, séu pentru jucarii de copii:* tab. L, Nr. 18 mesciora cenusie pe patru piciore lustruita d'asupr'a, nalt. 6 cm. Alte esemplare la d. Boliacu. Nr. 53, 66.

15. *Vase mici de sacrificatu séu pentru jucarii de copii:* tésuri (Bolliacu l. c. 37, 40) cupe (Nr. 38) ulcele (Nr. 39, 97, 128 *a* si tab. L, Nr. 20).

16. *Obiecte de insiratu:* tab. L, Nr. 16 *a*, 16 *b*, 16 *c*.—La d. Bolliacu l. c. Nr. 72, 107, 108, 117.

17. *Buzdugane* (fig. 93) de pamentu galbuiu, tare, pe la mijlocu cu noue cuie d'in acelasiu pamentu, si cu gauri preste totu neregulate (lung. 8 cm. perim. 17).

18. *Cylindre* cá fig. 94, (nalt. 9 cm. perim. 30), gaurite, mai largi la capataie.

19. *Bule conice pentru prastie* (aprope ua sutá, lung. 8 cm., perim. 13 si 14), si suluri gaurite si infundate, la d. Boll. Nr. 49, 57 (bule), 46 (sulu, lung. 8 cm., perim. 12)

20. *Greutati de aduncitu in apa.*

21. *Pyramide* séu *conuri* peste cari se punéu vasele de lutu mole a se coce la focu pre vetre deschise, cá tab. L, Nr. 15, si la d. Bolliacu l. c. Nr. 94, 96.

22. Obiecte ce nu se potu defini (Boll., l. c. 41, 43, 55, 56, 65, 84, 106, 110, si tab. L, Nr. 19.

Ua data cu acestea d-lu Bolliacu ne spune co a aflatu si cioburi d'in doue strachini smaltiuite cu smaltiu forte grosu, negru, albu si verde, colorea négra fiindu incrustata in desemnuri cu linii drepte si linii curbe, cum si unu numeru de lulele negre, albe si galbui (Boll. l. c. Nr. 73, 111—115), obiecte probabilu cu multu mai moderne de catu vasele si uneltele de lutu si de pétra preistorice alle Vodastrei. (250)

§ 44

Olari'a de la Turdasiu, mai pucinu numerosa si variata, de cotu cea de la Vodastra, nu este anso cu acést'a mai pucinu interesanta. (251)

(250) Al. Odobescu, *Fumuri archeologice scornite d'in lulelle pre-istorice*, in *Columna lui Traianu*, an. IV Nr. 4.— Cu tóte acestea s'a gasitu nu numai in movilele d'in Americ'a de nordu, asemenea lulele, (intr'ua movila pene la 200 de ua esecutiune perfecta; Cf. Lubbock, op. cit. p. 246—247), déra si in morminteleforte antice d'in Britani'a-mare, Galli'a, Germani'a. Vedi **Bellegnet**, *Ethnogenie gauloise.*

(251) **Gooss**, op. cit., XIII, 257—259; XIV, 601—611.

Digitized by Google

Formele ce ne 'ntempina suntu : ole, vase, cáne si cupe de beutu, strachini si talere, pachare conice cu picioru rotundu cánnelatu, vase semi-globulare cu patru piciore, altele mai mici ovale, patru-unghiulare si optu-unghiulare, vase cu manusi 'nalte in form'a capeteloru de animale (252), tóte lucrate cu man's, grele, multe avendu partea de susu separata de cea de josu printr'ua sectiune ascutita, iar in locu de manusie, — bolduri rotunde si patrate. Materialulu acestoru vase si hàrburi este argilulu cu nisipu si pietrisiu amestecatu, iar colorea predominanta : cenusie, rosiatica si rosiu-inchisa; la unele peretii suntu forte grosolanu facuti cu granuntie neregulate de quarzu; la altele, suntu multu mai fini, mai potriviti si mai subtiri. Ornamentatiunea consista la celle d'anteiu : d'in simpla scliviseala, séu apasaturi cu degetulu prelungite une-ori in trasuri verticale; la celle de allu douilea : d'in punsaturi cu unghi'a, cu unu osu séu lemnu ascutitu, ori in fine cu ua corda legata imprejuru; unele suntu zugravite; liniile mai adesea parallele séu dispuse in triunghiuri si rhomburi, nici ua data nu suntu curbe. S'a constatatu peste trei-dieci modele de ornamentatiune, d'in care reproducemu aci dupo d. Gooss (op. cit. XIV, 602) urmatorele :

Fig. 95. Fig. 96. Fig. 97. Fig. 98.

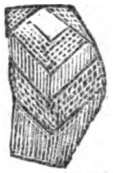

Fig. 99.

Fig. 95 este unu hàrbu cenusiu-inchisu, impodobitu cu linii parallele intre care se afla triunghiuri implinite cu linii oblice. Fig. 96, unu altu hàrbu rosiu, are mai multe siruri formandu romburi intre doue trasuri parallele. Fig. 97 representa unu hàrbu avendu la marginea de susu ua corona de apasaturi circulare, de unde se cobora linii oblice alcatuindu triunghiuri parallele. In fine, fig. 98 este unu hàrbu rosiu-inchisu, cu unu briu la margini si doue triunghiuri, alle caroru verfuri se infasiora in cate doue volute, ornamentatiune zugravita cu ua colore rosia-inchisa. Totu in asia chipu este si ornamentatiunea cu linii parallele incliuate de pe vasulu aflatu

(252) Esemplare analoge s'a aflatu la Hissarlik (Schliemann, Antiq. Troyennes, fig. 540, 1893, 2299, 2521, 2952).

Digitized by Google

Turdasiu (ap. Gooss, op. cit. XIV 602 Nr. 12). Pre unele hàrburi se observa ty-
ulu impletituriloru de trestii, peste care fuseso pusu vasulu anco in stare umeda
. Gooss, l. c. Nr. 5 p. 602, 603). Altele (fig, 99), nalt. 8.5 cm., lat. 9.5 cm., re-
senta unu capu umanu in relievu, cu nasulu sfaramatu, ochii in lungu tiaati si
a gura si frunte, ceea-ce amintesce urmele de la Hissarlik (ap. Schliemann, Antiq.
y. fig. 767, 768, 878, 1275, 1427, 2893). Vedi despre altu fragmentu cu iden-
a representatiune, gasitu la Turdasiu, Gooss, op. cit., XIV, 610.
'asele de la Turdasiu anso ne intereseadia si mai multu prin semnele constatate
densele. d'in care reproducemu (fig. 100) cate-va mai josu (dupo Gooss, op. cit.
/, pag. 605 taf. III).

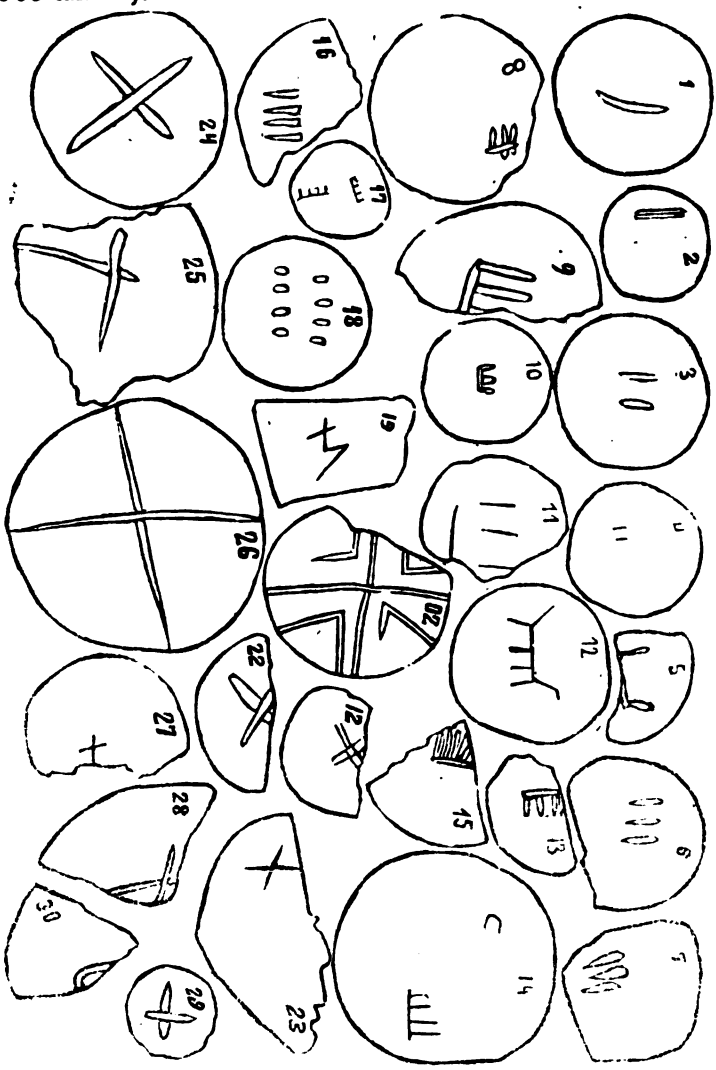

Fig. 100.

Digitized by Google

Asuppra semnificatiunei acestor'a invetiatii nu suntu de acordu. Pre càndu professorele Schaafhausen le iá dreptu semne de mesura, pre unele aflandu-se in realitate cifrele 1, 2, 3, 4, 5, 8, iar dr. Voss, dreptu semne alle fabricantiloru, invetiati cá Kopermitzky, Jaquinot, Woldemar Schmidt, Kollmann si Gooss (op. cit. XIV, 604) le considera cá symbole religiose, puse pe vasele intrebuintiate la sacrificiulu domesticu séu la immormentare. Asia, Nr. 9, 13, 14, 15, 17 (correspundietore ornamenteloru trojanice, Nr. 279, 281, 2534, 2541, 2605, 3150, 3413 d'in oper'a Antiq. Troyennes, a d-lui Schliemann) aru representá vetre de sacrificiu cu limbi de flacari asupra-le. Nr. 11 asemenatu carousseleloru (adica niste obiecte de lutu in form'a rotii cu capetina intréga) de la Hissarlik (ap. Schliemann op. cit., Nr. 3229) precum si Nr. 20 (comp. Nr. 39, 2623, 2867, 3358 ap. Schliem. (aru avé iarasi ua semnificatiune religiosa, ca si crucea de pre Nr. 22, 24, 25, 26, 27, 28 si 29, ce se regasesce pre carousselele trojanice si pe Vulcani (adica rote de lutu cu jumetate-capetina) (ap. Schliem. op. cit. Nr. 241, 301, 316, 450, 456, 538, 539, 549, 551, 2413, 2513, 2642, 2806, 2892, 2948, 2983, 3092, 3116, 3273), cum si pre vasele de la Mycene, cruce cu semnele celloru patru cuie, *suastic'a* formata de doue bucati de lemnu incrucisiate si fixate cu patru cuie, la punctulu de intalnire allu caror'a se producea prin frecare foculu sacru, prin ajutorulu unei a trei'a bucati de lemnu (Schliemann, Mycènes, trad. Girardin, p. 132; Jacquemart, Histoire de la Céramique p. 29). In Nr. 12, in fine, professorele Finály vede representatiunea unui callu. (Compara carousselele de la Schliemann, op. cit., Nr. 34, 36, 245, 257, 288, 298, 2393, 2423, 3143, 3318, 3323, 3413 cu figuri de antilopi, iepuri etc. Cu forma mai caracteristica figureadia callulu si pre ua butelie etrusca de la Radenbach, ap. Lindenschmidt op. cit. III. V. 2 *d*, si pre alt'a de arama, de langa Waldalgesheim, ap. Lindenschmidt, op. cit. III, I : 2).

Printre alte obiecte de lutu descoperite la Turdasiu merita atentiune :

1°. Rotele sclivisite cu desemnuri pre elle, reproduse mai josu (dupo Gooss, op. cit. XIV, 607, taf, IV, 1, 2, 3) care amintescu carousselele si vulcanii de la Hissarlicu, de la Terramare, d'in statiunile neolithice d'in giurulu Bologniei (adi in museulu d'in Moden'a, publicate de profess. Bianconi), cum si de la Villanova (collect. comitelui Gozzadini), obiecte in forma de rote cu ornamente diverse : insecte, arbori, flori, cerbu, capre, iepuri, paseri, sore, luna si stelle. Fig. 101 se asemena cu figurele de la Schliem. 161, 176, 344; fig. 102, cu fig. 452 si 166; iaru fig. 103 cu fig. 2631. Gooss (op. cit. XIV, 604) amintesce anco doue roti gasite la Turdasiu, un'a identica cu fig. de la Schliem. 336, 2451, 3226 si 385; alt'a, cu cinci manuchi de radie, fie-care d'in cate trei linii indouite, si cu marginile ornate cu ua corona de perle, identica cu fig. 391, 26 d'in Schliemann. Atari rote de pamentu, fora ornamente ansa, s'a aflatu si la Vodastra (Tr. Carpat. Nr. 1255 fig. 117).

2°. Figuri de lutu : trunchiulu unui omu cu capulu sfaramatu (fig. 104) cu bratiele indicate prin bolduri, si cu vestmintele, prin linii (nalt. 6.5 cm., latimea d'asupra umeriloru 7.5 cm); trunchiulu unei femei asemenea (ap. Gooss, op. cit., XIV.

Digitized by Google

107, taf. IV, 5); unu idolu, nalt. 8 cm., lat. 3 cm. (fig. 105), cu capulu tiuguiatu la pate, ochii arrettati prin doue puncte, iaru gur'a printr'ua linie curba sub nasu. Pelle doue màni, d'in care cea drépta tine unu obiectu discularu, cea stanga are numai patru degete, suntu un'a langa alt'a pre pantece; mai josu se afla ua cruce a-uncu sapata; iaru in spate unu zickzacku si unu semnu in form'a lui V. Unu altu idolu (fig. 116), nalt. 5 cm., lat. d'asupra cotului 3 cm.), are bratiele gaurite si in

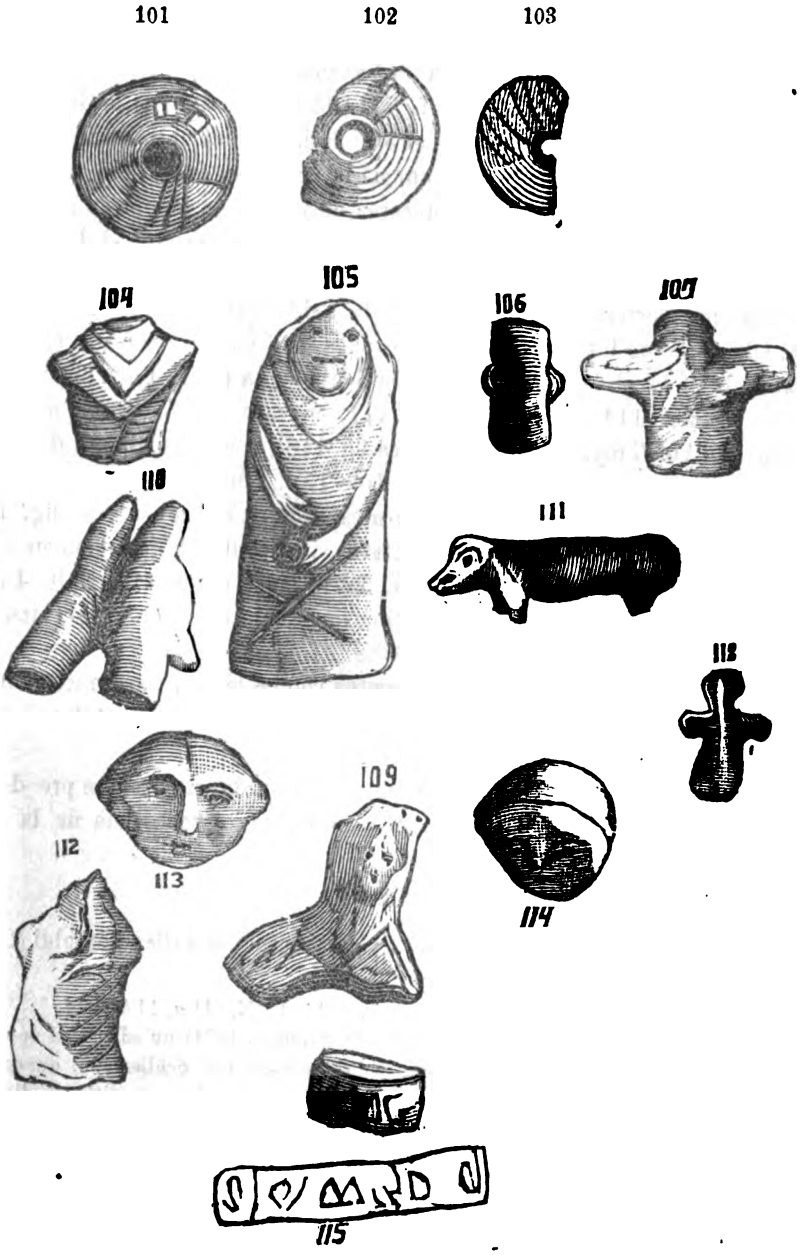

Digitized by Google

form'a manusiei. Mai vedi la Gooss, op. cit. XIV, tab. IV, 11, unu idolu, ochii indicati fiindu prin doue linii orizontale; nasulu, printr'unu micu relievu; gur'a lipsindu cu totulu, perii capului, separati in triunghiuri.

Asemeni omuleti diformi 'i intalnimu nu numai la Vodastra, Calomfiresci, Crasanj in Romani'a (253), la Vallea Nandrului in Transilvani'a, déro si la Mycene, la Cypru si la Hissarlicu in Asi'a mica. Sa se comparo de esemplu, trunchiulu de alabastru de la Vallea Nandrului (fig. 107) cu cellu de la Vodastr'a (fig. 108), de la Hissarlik (ap. Schliemann op. cit., Nr. 563, 562, 564, 566, 578, in care d. Schliemann recunosce idolii iliaci ai dieitii Minerva θεὰ γλαυκῶπις Ἀθήνη [254]) si de la Mycene (Schliemann, Mycènes fig. 212); idolii fig. 104 cum si cellu de la Gooss op. cit. XIV, tab. IV, 5, sa se compare cu fig. 537 si 565 de la Schliemann, Antiq. Troy.; figura de lutu (fig. 109), ce servia pote de manusie la unu vasu (nalt. 8.5 cm., lat. 7 cm.), pre capu cu noue gauri pentru introducerea de ace séu de podobe de pene, este aprope aceiasi cu idolii de la Tirynthu (Schliemann, Mycènes fig. 10) si de la Mycene (id. fig. 90—92). Unu idolu aflatu la Turdasiu de cotre domnisioara de Torma (255) nalt. 5.5 cm., correspunde figuriloru de la Schliemann, Antiq. Troy. 604, 3472, 2743. Obiectulu de lutu representandu capulu unui animalu cornutu (fig. 110) 'si afla parallele in capetele de boi si cai de la Schliemann (Ant. Troy. fig. 2952 si 2521; Mycènes fig. 58, 114—119), ca si fig. 111, cu care sa se compare mai multe d'in Schliemann (Ant. Troy. fig. 334, Mycènes fig. 118), si alte esempiare de la Pilin (Antiquités préh. de la Hongrie, tab. XIII, 10—15). Trunchiulu de idolu (fig. 104) de la Turdasiu sa se compare cu idolulu fora capu de pamentu cenusiu (fig. 112), nalt. 9 cm. perim. 21, cu peptulu bine desvoltatu, si cu pantecele cá de femeie insarcinata.

Capetele de lutu (fig. 113, nalt. 5 cm., lat. 6 cm.; si fig. 114, nalt. 4.5 cm., lat. 5 cm.) cu sicsse gauri spre aceiasi destinatiune cá la fig. 109, au servitu de siguru de manusi la niste vase.

3°. Prasneluri, greutati la plasa, pyramide conice, inele, vase mici pentru jucarii, si palniore identice cu celle de la Schliemann Antiq. Troy. Nr. 3292 si 3295, servindu pote la turnatori'a bronzului.

4°. Fragmentulu unei columne (2.5 cm. nalt.) cu diferite semne pre dens'a, d'in care unulu semana literei B (fig. 115) si amintesce carousselele de la Troja (ap. Schliemann, Nr. 3001 si 2633).

§ 45

In alte siese statiuni prehistorice d'in vallea Cornei si vallea Joajului (256) s'a a-

(253) Vedi mai susu part. II, cap. XI, § 32, si tabell'a L, Nr. 11 *a*, 11 *b* si 14.

(254) Professorele Max Müller (*Akademy* d'in 10 Ianuariu 1874) nu admite cá epitetulu homericu datu Minervei, de γλαυκῶπις sa semnedie «chipu de bufnitia». Schliemann, din contra admite atare semnificatiune, presupunèndu co mai anteiu dieiti'a a primitu astu titlu cá dietia Aurora; apoi i s'a atribuitu faci'a de bufnitia. Cf. *Troia und seine Ruinen*, Rostock, 1875 p. 16.

(255) Gooss, op. cit XIV, 610.

(256) Idem, op. cit., XIV 612—620.

Digitized by Google

flatu, pre langa unu mare numeru de unelte de pétra : nuclei, sageti, cutite, cutitoaie, ferestraie, ciocane, dalte etc., — si vase de lutu cu form'a cea mai primitiva. Aceste siese statiuni suntu : Joseni (Zsoszán), Vallea Nandrului (Nándorválya), Nandru (Nándor), Pescerea d'in Nandru (esplorate cate si patru de cotre domnisiora de Torma), Kirsitiu (Kersetz) si Pescer'a d'in vallea Joajului.

Olari'a de la Joseni, Pescer'a Nandrului si Kirsitiu presenta acelasiu caracteru cá cea de la Turdasiu.

In Vallea Nandrului, pre langa ua cupa 8 cm. nalta, cu manusie si ornamente facute cu degetulu, se constata pre hàrburi d'in lutu mai finu, mai framentatu si mai bine coptu de catu cellu de la Turdasiu, pene la 15 mustre pentru podobe, multe conuri gaurite cu semne pre densele, vergele lungi pentru sclivisarea pote a uneltelorn de pétra si de osu, cu diametru patratu d'in pamentu arsu, séu numai uscatu, unu toporu de lutu, si vase in miniatura cu si fora manusie, unele pentru joculu copiiloru, altele, identice cu celle troyanice (Schliemann Nr. 1226 si 1116), servindu dreptu mesura la turnarea bronzului topitu.

La Nandru, afara de olari'a cu ornamentele constatate in vallea Nandrului si Turdasiu, s'a aflatu noui specimene cu linii curbe si besicutie, semi-cercuri in relievu cu puncte centrale apasate, aduncaturi mai mari prin mijloculu unui instrumentu concavu, nasturei de form'a lintei in cercuri séu in grupe de cote trei si mai multi, impresi dupo facerea olei in pasta anco umeda.

Reproducemu mai josu ornamentele dupo trei hàrburi (fig. 116, 117, 118), care potu servi dreptu probe caracteristice acestei statiuni (257). Numeróse suntu si inelusile séu margelele de pamentu gasite totu aci.

Fig. 116.

Fig. 117.

Fig. 118.

Fig. 119.

In pescerea d'in vallea Joajului (cerc. Alba-Julia, Gyogy) in fine, printre oseminte de bos primigenius si bosurus, si oseminte de omu, s'a datu peste multe vase iden-

(257) Idem, op. cit, XIV, 602, tab. II, Nr. 3, 6, 11.— Ibid., Nr 8.

Digitized by Google

tice cu celle de la Pilinu (ap. Antiq. préh. de la Hongrie IX, 1, 3). Unulu, cu pantece secunde si cu manusi ridicate, este ornatu cu trei siruri duple de zickzackuri, d'in care pleca in susu si in josu mai multe linii oblice; altulu, cu manusi asemenea ridicate, are ua basa forte mica; unu allu treilea (fig. 119), ua cana roscata, (marim. 9 cent., diametru cellu mai mare 11 cm.), cu manusi'a rupta, impodobita la margine prin linii mici oblice, sub care se 'nfasiora patru şnure parallele, cu briulu d'in trei linii in zickzackuri, in josulu caror'a alte linii grupate in patru triunghiuri spherice se intalnescu tote in punctulu mijlociu allu basei, systemu de ornamentatiune, care, dupo dr. Klopfleisch, s'aru fi regasindu pre momiile egyptene (258). Liniile suntu d'in impunsaturi facute cu ua sula de osu, iaru aduncaturile umplute cu calce séu pamentu albu, cum acést'a s'a constatatu si pre vasele de la Turdasiu, vallea Nandrului, pe celle d'in Ungaria si de la Hissarlik (Schliemann, fig. 724—738). Unu allu patrulea vasu d'in Joasulu-de-josu (Al-Gyogy) este cu totulu asemenea cellui precedentu, numai co pe pantece suntu siepte triunghiuri implinite prin linii cu impunsaturi, iaru verfurile triunghiuriloru, indreptate spre punctulu centralu allu basei, alcatuescu ua stea cu siepte code.

§ 46

Afara de aceste optu statiuni preistorice, in nenumerate alte localitati s'a constatatu deposite intregi de hàrburi necercetate in de aprope, vetre ce au servitu la cocerea olariei, cu ramasitie de cenusie si carbuni, chiaru cu acelle pyramide trunchiate séu conuri inalte pene la 17 cm., gaurite la verfu, cá prin mijloculu unui instrumentu ascutitu, sa se pota elle randui si espune in directiunea unde batea ventulu, spre a se aţîtiá carbunii aprinsi d'in giuru-le; in fine vase, care prin stylulu ornamentarii loru, si prin parallelismulu cu productele analoge d'in alte tierri, appartinu de siguru epocei anteriore civilisatiunei románe in Daci'a.

Printre depositele de hàrburi si vetrele semnalate in Transilvani'a, vomu citá cá mai principale:

Agnit'a, cerc. Sibiu, vetre, conuri trunchiate si remasitie de vase de diferite forme, celle mai multe de lucratura barbara; *Doboli*, cerc. Brasiovu, urne de pamentu rosiaticu, cu pareti grosi, urciore, cane si cupe gaurite cá pentru filtratu; *Arkita*, cerc. Sibiu, vetre, ulcele si canutie de culore rosie inchisa; *Borcutu* (Bekokten, Báránykut, cerc. Sibiu), depositu de hàrburi cenusie, carbuni, grosu 3/4″, la aduncime de 94 cm. sub pamentu, cu mii de conuri trunchiate, multe anco neutilisate, si obiecte de lutu cylindrice, 13 cm. nalte si 10.5 cm. diametru, pre la mijlocu pucinu mai inguste, asemenea celloru de la Szent-Andras (langa Crisiu, fig. 120), pre la mijlocu pucinu

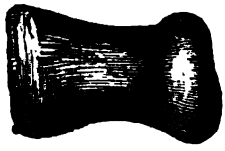

Fig. 120.

(258) In allu VII congresu anthropologicu germanu de la Jena. Cf. Gooss, l. c. 619.

Digitized by Google

mai inguste, ceea-ce face a se presuppune co aci aru fi fostu fabrica de asemenea unelte; *Guşteriti'a*, vetre, vase, pyramide trunchiate, jucàrii de copii, talerasie, canutie, si unu mistretiu de lutu; *Lovnicu* (Leblang, Lebnek, cerc. Brasiovu), vetre, 4′ latime si 6′ lungime, si unu campu intinsu de hàrburi; *Bundorfu*, cerc. Sibiu, locu de arderea olariei, lung. 68 pasi, forte largu, aduncu pene la 4′, plinu numai de cenusie, de tiàndari de talere, hàrburi si totu felulu de ciolane; *Boiu-mare*, cerc. Deju, vetre si hàrburi; *Sebesiu*, vetre cu cenusie, pamentu arsu, carbuni, in aduncime de 2—3′, si hàrburi; *Netusiu*, cerc. Sibiu; *Sîn-Avram*, cerc. Odorheiu, mari deposite de hàrburi si lutu arsu; *Proştea-mare*, mai multe conuri trunchiate; *Mercurea* idem; *Sibertu*, idem; *Simleu*, depositu de cenusie cu carbuni de lemnu, si 11 conuri trunchiate; *Crisiu* (Deutsch-Kreuz, Szasz-Kereztur, cerc. Sibiu), tuburi de lutu cylindrice manusie; *Sinc'a-mica*, trunchiuri de lutu in numeru de 23 gaurite la unu capetu (tab. M, Nr. 14), analoge pote conuriloru trunchiate, séu trunchiuriloru cu desemne lung. 6 cm., gasite in necropolele de la Villanova, Marzabotto si Vulci (Gozzadini, *la necropole de Villanova* p. 38 seq.), pe care d. Gozzadini le tine dreptu obiecte symbolice egyptene. (259)

§ 47

Vasele gasite intr'unu mare numeru de localitati d'in Transilvani'a suntu asia de variate in forma, ornamente si fabricatiune, in catu classificarea loru pre epoce, specie si graduri de cultura, este ca si imposibile.

Ne vomu margini a semnalá cate-va mai interessante, occupandu-ne neaparatu numai de celle ce se paru ante-románe:

Vasele mai multu séu mai pucinu cylindrice, cu manusi mici la margini séu la periferie pentru petrecerea unui şnuru, ori cu bolduri massive, adesea gaurite, cu pantecele mari si grose, mai allesu in josu, cu bas'a forte ingusta, séu ascutita, séu cu unu picioru conicu sub basa, d'in care causa nu potu stá pre pamentu de catu intr'ua parte; ori vîrîte in ceva anume, amintescu esemplare analoge d'in mormenturile de la Pilinu, d'in statiunile lacustre d'in Elveti'a, olari'a de la Villanova si Boloni'a.

La Guşteriti'a printre alte vase merita a se mentioná ua cupa eleganta (fig. 121, diam. 21.5 cm.) de form'a cupeloru de bronzu etrusce de la Hallstadt; ua ulcica (tab. M, Nr. 10), cu ornamente simple consistandu d'in ua serie dupla de puncte si linii oblice (260), cum si vasele desemnate pre tab. III, 1, 3; V, 4 d'in *Transilvani'a*, period. Zeitschr. II, 1833.

Hàrburile de la Bardotiu suntu forte bine arse si ornate cu linii simple, triunghiuri, cercuri si ellipse (261). Urn'a descoperita la Bundorfu este cu largi pantece,

(259) Goess, op. cit. XIII, 208—263; XIV, 142.

(260) *Archiv für oesterr. Gesch.*, XV, 327. — I. C. Schuller, *zur Frage über den Ursprung der Romanen und ihrer Sprache*, Hermannst. 1855 p. 19 nota 33 credea a fi descoperitu pre asta urma, ca si pre celle de la Bistriti'a, tab. M, Nr. 5 si 9, semnele unui alfabetu celticu.

(261) *Arch. für Siebenb. Landesk.* n. f. IX, 18. Orban, I, 223. — *Erd. muz. évk.* V, 134.

Digitized by Google

ornamente trase cu graphita, si are patru bolduri pentru apucatu. Cea de la Mediesiu (16.5 zoll. nalt.) este forte frumosa si bogatu impodobita. La Gernesig (cerc. Muresiu-Osiorheiu) se pastreadia in museulu d'in Clusiu, 14 vase de lutu cenusiu si roscatu inchisu, reu copte si facute numai cu man'a, urne 25 cm. nalt., strimte la gutu, cu doue bolduri de apucatu; altele 16 cm. nalt., cu picioru ingustu si gutulu conicu; urne 14 cm. nalt., cu gutulu lungu si elegantu; ole, cupe si cane cu linii verticale in parallela si triunghiuri trase cu graphita (Gooss, op. cit. XIII, 222—223). Urnele de la Cicu-sîn-Giorzu (cerc. Odorheiu), nalt. de la 11—13 cm., au picioru si gutu cylindricu, si doue manusie; celle d'in préjm'a Bistritiei (cercu Bistriti'a), desemnate pre tab. M, Nr. 5 (nalt. 5″, perimetru $5^1/_2$″) si Nr. 9 (nalt. 6″, diametru $6^1/_4$″) s'a aflatu ua-data cu segmentulu unui mare si largu vasu (tab. M, fig. 2) nalt. 1′, diametru 1′ 1″, ornatu cu cinci linii in zigzackuri, ornamentatiune streina stylului d'in epoc'a pura a bronzului, fiindu posterioru acesti'a. Urcioru frumosu, de si lucratu numai cu man'a, s'a aflatu la Copotiu, cerc. Odorheiu.

Fig. 127. Fig. 122. Fig. 123. Fig. 124. Fig. 125.

Fig. 121.

Fig. 126.

In fine, trebue sa mentionàmu si ua grupa interesanta de vase constatata pene aci numai in Daci'a: acelle vase largi cu trei piciore, cum este esemplarulu impodobitu cu meandre de la Balomiru (cerc. Orasti'a) [262] si cellu de arama de la Cotlea (Zeiden, cerc. Brasiovu) reprodusu pre tab. M, Nr. 3, (11″ nalt. 8″ la mijlocu, 5″ la margine) cu doue manusi (263). Intogmai acestor'a d. Schliemann a gasitu la Hissarlicu, in patri'a antica a Phrygiloru, preste 30 vase de pamentu cu trei piciore la mare aduncime (264), cum si la Mycene (265), ceea-ce aru fi, dupo d. Gooss (op. cit.

(262) Arch. Köz. VI, 164, VII, 187.

(263) D. C. Bolliacu, Tromp. Carpat. Nr. 846 raporta co la *Pescer'a* cu olele d'in obarsi'a Ialomitiei: «traditiunea spune co suntu betrani cari au apucatu aci multe óle intregi: *erau unele pre trei picióre* si in marimi deosebite.»

(264) Schliemann, *Troia und seine Ruinen*, p. 13.— Idem, *Troy and ist Remains*, ed. John Murray.— Atlas la *Antiquit. Troyen.*

(265) Idem, *Mycènes*, trad. Girardin, p. 134.

Digitized by Google

XIV, 147) ance na proba despre rapportulu de inrudire allu Phrygiloru cu Dacii. (226)

Interesante si prin form'a si prin stylulu ornamentarii suntu vasele de la Kis-Terenne in Ungari'a : urciorusiele (fig. 122, nalt, 5.5 cm.; fig. 123, nalt. 7.5 cm), cu podobe canelurate oblice séu conturnate; can'a (fig. 124, nalt. 5.2 cm.) cu triunghiuri latarétie in chipu de frundia; cup'a fig. 125, nalt. 4 cm. cu bolduri in relievu cu form'a identica cupeloru d'in necropol'a de la Villanova (267); vasulu de luatu apa (fig. 126, nalt. 5.5 cm.) asemenea cellui gasitu la Boiti'a (cerc. Orastia) de pamentu rosiaticu, ornatu cu linii parallele (adi in Museulu d'in Clúsiu). Totu astu-feliu, ulcic'a de la Szent-András langa Crisiu (fig. 127, nalt. 9.5 cm.) cu meandrele si spiralele bagate unele intr'altele; si vasulu de la Müglitz in Moravi'a (tab. M, Nr. 11) cu discu rotundu cá unu umbo, ce amintesce grup'a de vase d'in movilele de la Elb'a (ap. Lindenschmidt, op. cit. II, I, 1).

§ 48

Localitatile d'in Romani'a, pre unde sapaturi si cercetari mai multu séu mai pucinu seriose a constatatu producte alle ceramicei pre-románe suntu, dupo cum ne asicura d. Bolliacu (Tromp. Carpat. Nr. 1137):

Distr. *Ilfovu :* Ceramica-Tanganulu pe malulu Colintinei, Florestii langa laculu Colintin'a despre Bucuresci;

Distr. *Ialomiti'a :* Orasiulu de Floti, Pisculu Crasanii;

» *Demboviti'a :* Mormintele, de la Puciosa peste munte spre Nordu; Comóra, d'in susu de Petrositi'a; Pester'a cu olele pe muntele Sieaoa, peste apa langa drumulu cu florile; la Ocolulu-cu-Petroiu, d'in josulu pesterei, pe partea drépta a Ialomitiei.

Distr. *Prahova :* Pe Teleajenu, la Coliba-Vechie (?); pre Prahova, la Tinosu.

» *Vlasca :* Talpa-Netotii, pe malulu dreptu allu Vedei; Stoenescii-Oprisianu; Gorganu, pe Calniste spre Singureni; Voi-vodi, Draganestii;

Distr. *Teleormanu :* Orbésc'a, Calomfirestii-Tigani'a; Alesandri'a, Frumosa, Zambresca, Balaci, Zimnicea;

Distr. *Romanati :* Izlazulu, Vodastra;

» *Doljulu :* Hunia, Maglavitu, Cetatea.

» *Mehedinti :* Cetatea Latiniloru, Zidina Dachiloru, Mortalogi.

D'in acestea, olari'a de la Talpa-Netotii, Calomfirescii-Tigani'a, Hunia, Maglavitu, Balacii si Zambresca, este mai inaintata in privinti'a artei de cotu cea pe care o vediuramu la Vodastra, anso mai primitiva de catu olari'a de la Pisculu-Crasanii, Cernica-Tanganu, Tinosu, si cu deosebire de la Zimnicea, de si la tote—afara de Zimni-

(266) Despre alte localitati unde s'a constatatu vase de lutu antice in Transilvani'a vedi Gooss, op. cit. XIII, 208—263.

(267) Gozzadini, *necrop. d. Vill.* fig. 7.

Digitized by Google

cea—, lutulu este anco fasonatu numai prin mana, si arderea nu e in genere de catu forte imperfecta.

Vasele de casa de la Talpa-Netotii se apropie mai multu de celle de la Vodastra, fiindu forte grossolane, cu forma neregulata, reu arse, de culore càndu négra, candu rosietica, si d'in lutu cu petricele prin ellu, luatu d'in intamplare (Tromp. Carpat. Nr. 739).

Caracteristic'a celloru scose de la Calomhrescii-Tigania, Balacii, Zambresca si Maglavitu, de dd. Bolliacu (Escurs. archeol. d'in 1869, p. 5; Tromp. Carpat., Nr. 860, 1137, 1010) si Butculescu, suntu ornamentele, mai multu séu mai pucinu grossolane in relievuri, si niste brîne, care incingu vasele cu multa elegantia.

Celle de la Tinosu, pre Prahov'a, de culore rosiu-viu si mai inchisu, cenusiu si cá faci'a paiului-de-gràu, porta pre code si buze ornamente si impletituri de diferite grade de desvoltare artistica. Elle suntu d'in lutu allesu, bine framentatu si bine arsu, indicàndu ua industrie ore-care. Intre altele, s'a gasitu doue ulcelle cu ua forma ciudata, cu ua manusie si cu ua gaura in chipu de tiurloiu la mijlocu, cu substantie intr'ensele carbonisate (Tromp. Carpat., Nr. 739).

Vasele si uneltele de lutu de la Pisculu-Crasanii, ua localitate de pe malulu Ialomitiei, esplorata de d. Butculescu (Tromp. Carpat., Nr. 860 si 1255) trebuescu divisate in loue epoce: celle de lutu galbenu suntu imperfecte, facute cu man'a; celle de lutu negru-cenusiu, mai bine fasonate, lutulu mai bine framentatu, formele mai elegante si variate, vasele mari cu buze forte grose si late parèndu a fi fostu trecute chiaru prin rota. Caracteristic'a olariei de aci suntu buzele tare resfrante, pantecele de forme unghiulare, ascutite pre la mijlocu, manusile subtiri si forte incovoiate, scaunele inalte conici, strecuratorile cu gaurele cá de ciuru, forte frumose si forte bine gaurite, si ornamentatiunea cu linii in zigzacku, si cu flori in relievu. (268)

In fine remane sa vorbimu despre ceramic'a mortuara scosa de d. Bolliacu dintr'ua necropola antica de la Zimnicea, intre siantiurile esteriore alle cetatii-vechi, si orasiulu de asta-di (Tromp. Carpat., Nr. 1010 si 1137).

«Tote vasele acestei localitati, dice d-sea, suntu largi la gura, comparativu mai allesu cu olari'a gréca, in care s'aru puté gasi unele cu ore-care asemanare. Celle mai multe au forma butoiosa, si celle-l'alte, afara de urciore, suntu celle mai multe in forma de patella si in forma de patina, déco am putea sa intrebuintiamu aci termeni d'in nomenclatur'a ceramicei románe... Argilurile, humele ce au servitu, mai multu séu mai pucinu nisipose, suntu calcalifere; ceea-ce face de prindu aceste vase ua coje galbue, batendu mai multu séu mai pucinu in cenusiu, care coje, se spála forte anevoe, fiindu fiarta cu pasta, precum este patin'a verde cu bronzulu. Se impartu in trei colori: lutu negru, lutu rosiu, lutu galbuiu; mai multu ausa negru. Aceste trei colori variadia: negru pene in cenusiu si pene in cafeniu, rosiu pene in spalacitu, si galbenulu pene in albu.» (Tr. Carp. Nr. 1137).

(268) Compara cu acestea, fig. 138—140, vase gasite in dolmenele si tumuli d'in Galli'a.

Digitized by Google

Se deosibesce doue cathegorii de vase : de pasta tare, si de pasta mole. Celle de pasta tare, négra suntu de lutu allesu, framentatu, rotunditu si arsu cu ingrijire; form'a loru este eleganta, ornamentele sapate séu afundate prin pressiune d'in faci'a, séu scose in relievuri prin pressiunea d'in launtru, intr'unu tiparu. Celle de pasta molle suntu reu arse, aprope numai uscate la sore, facute cu man'a fora ajutorulu rotei; lutulu e amestecatu cu petrisiu, form'a, ovalu borcanata, fora altu ornamentu de catu patru torte (Tr. Carp. Nr. 1137, fig. 22), séu unu bràu esitu, pre la mijlocu, séu spre gura, alcatuindu ua torda cu cate patru scosaturi massive pentru apucare (ib. fig. 21 si 25, allu carui bràu s'a reprodusu pe tab. M, Nr. 12). [269]

Cate-va specimene d'in collectiunea d-lui Bolliacu potu dá ua idee despre bogati'a in forme si ornamentatiune a ceramicei de la Zimnicea.

Asia, pre tabell'a K, Nr. 1 se representa ua urna de lutu grosu, cenusiu, de ua forma eleganta, nalt. 67 centimetri, perimetrulu la partea cea mai grosa, de 1 metru si 60 centim., grosimea buzei, de 23 milim., diametrulu gurei de 23 cent., capacitatea 53 ocá licuidu, séu 68 litri, 264 gramme. Intre doue bràuri, unulu in aduncu cu 11 stelutie cu cate siesse radie, altulu in relievu, cu 12 mai mari cu cate siepte radie, figureadia stampatu de siese-ori cu unu relievu usioru, unu calaretiu de ua infatisiare strania, si structura rudimentara : callulu avèndu corpulu prelungu si capulu micu, iaru callaretiulu, fiindu forte menuntu in proportiune cu animalulu. Despre acestu ornamentu interesantu, care se 'ntempina in diferite dimensiuni si totu tiparitu pre esitura impinsa pe d'in dosu in pasta molle, si pre alte trei fragmente aflate la Zimnicea, d'in care unulu e reprodusu pe tab. K, Nr. 4, — vomu vorbi mai pre largu in § 50. (270)

Vasulu de pre tab. K, Nr. 2 este in forma de cána mare, cu ua manusie lata impodobita de susu pene josu cu ua torda, pre gutulu cánei : unu ornamentu ce s'aru puté luá dreptu copita de callu, si in lini'a copitei unu sierpe in form'a ce se vede pre tab. K, Nr. 5. (271)

Tipsia cu piedestalu (tab. K, Nr. 3), de esecutiune perfecta, de form'a unui crateru, séu vasu de libatiune, are trei manusi in torde, ua buza intinsa dreptu si alt'a spre imbucáre cu unu gavánu de oseminte, carui'a 'i serviá dreptu capacu.

Unu urciorusiu cu ua manusie lata (fig. 128), unu altulu cu unu bràu in zigkzackuri sculptatu in pasta molle (fig. 129), si unu allu treilea cu ua bánda de intipariri de form'a ciuliniloru sub unu ciubucellu, care despárte gutulu de corpulu vasului

(269) Mai vedi urna mortuara in *Tromp. Carpat.* Nr. 1137 fig. 23.

(270) Mai vedi in Tromp. Carpat. Nr. 1137, fig. 2, unu vasu elegantu, usiure, cu unu bràu bine desemnatu si cu doue torte alipite de corpu; fig. 3, borcanu cenusiu inchisu in form'a vasului de pre tab. K, Nr. 1, fora ornamente de catu unu simplu bràu; fig. 6, cu doue manusi, buzele cu doue muchii.

(271) D. Bolliacu asicura co atatu copit'a catu si sierpele si ornamentulu manusiei, suntu facute deosebitu in barbotina si alipite apoi pe pasta mole, ceea-ce nj se pare indouiosu.

Digitized by Google

(fig. 130) suntu lucrate cu multa ingrijire si vedescu in technic'a si form'a loru artea gréca.

Totu astu-feliu si gavanasiulu cu doue torte compuse fie-care d'in cate trei suluri (fig. 131). [272]

Fig. 129.

Fig. 128.

Fig. 130.

Fig. 131.

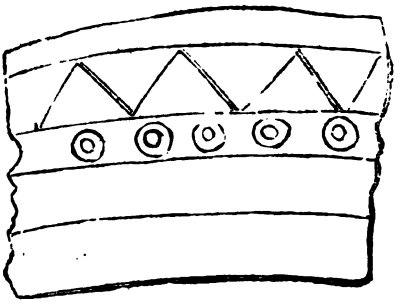

Fig. 132

Pre tab. M, Nr. 15 se representa unu bardácu cu doue esituri masive, intre care d. Bolliacu vede doue copite de callu in barbotina (comp. altu bardacu cu ua floricica intiparita de mai multe ori pre buze in Tromp. Carp. Nr. 1137 fig. 19); pre aceiasi tabella Nr. 8, unu vasu micu in form'a unei caciule de marinaru, cu ornamentele sapate in pasta molle (tab. M, Nr. 4); in fine, pre aceiasi tabella, Nr. 16, ua adeverata plosca fora gutu, putèndu sa contina cá la una oc'a apa, si care este asia cumpanita co gaur'a vine totu in susu ori-cum vei intorce-o pre fundulu ei. Acestu

(272) Compara alte urciore *Tromp. Carpat.*, 1137, fig. 11, 12 si 15; Nr. 8 representa unu gavanu mare cu doue manusi-torde, bine puse.

Digitized by Google

obiectu s'a gasitu in cetate impreuna cu altele intregi si cu cioburi, a caroru ornamente suntu desemnate pre tab. K, Nr. 6, 7, 8, 9 (manusie la unu vasu) si fig. 132. (273)

Proba co tote aceste vase suntu de fabricatiune locale, este co intr'ua parte a necropolei de la Zimnicea s'a descoperitu chiaru vetrele unde se ardea olari'a, cu vase gole fora ose séu cenusie langa dansele. Ecce cum descrie d. Bolliacu un'a d'in aceste vetre, pre care nu scimu pentru ce le iá d-lui dreptu locu destinatu pentru arderea cadavreloru, locu pre care se ridicá rugulu:

«In ua parte a acestui campu de morti, amu datu de unu feliu de vatra, adeca unu ocolu de pamentu rositu si intaritu de focu; aci am pusu multa precautiune la sapatu. «Acésta vatra, aprope la mai bine de unu metru aduncime sub pamentu intielenitu, amu crediutu ca pote sa fie fostu loculu destinatu pentru ardere, locu pe care se ridica rugulu. Ua coja cá de diece centimetri grosime de pamentu neframentatu, déru intaritu negresitu de focu si de materii scurse pre densulu. In preajm'a acestei vetre amu gasitu cate-va vase si cioburi de olarie forte bine lucrate si cu multe ornamente torde, rosasse in spitir, si alte ornamente, in relievu si in aduncu, de flori naturali si de typaruri de flori repetate. In aceste vase nu a fostu nici ose nici cenusie; intr'unele numai ceva carbuni si unu feliu de dospitura pre care am adus'o cu unele d'in aceste vase admirabile ce nu le sdrobise apesarea pamentului; vase religiose negresitu.» (Tromp. Carpat., Nr. 1010).

Fie-care punctu d'in acésta descriptiune convine fora nici-ua indouiala, unui locu unde s'a fabricatu si arsu obiecte de lutu, dupo cum atari locuri de fabricatiune s'a constatatu adesea in Transilvani'a si aiurea, pre càndu nimicu nu indica esistenti'a acolo a unei *ustrine*.

§ 49

Remane cestiunea ornamentarii de pre vasele pre-románe alle Daciei, si a influentieloru sub care industri'a ceramicei s'a desvoltatatu, de la vasulu de lutu grosu de lucratura barbara, constatatu la Turdasiu si Vodastra in epoc'a pura a petrei, pene la perfectiunea si supleti'a vaseloru fine de la Zimnicea, d'in epoc'a bronzului si a primei periode a epocei ferului.

Studiate d'in punctulu de vedere allu artei si allu stylului ornamentalu, vasele Daciei, amu disu, co potu fi divisate in doue cathegorii: vase de *stylu primitivu*, si vase de *stylu orientalu*.

Caracteristic'a primei cathegorii este decoratiunea geometrica, alle carei motive nu suntu impreunate de la figur'a viue, fie vegetale, fie animale, ci ea consista d'in combinatiuni geometrice, linii in diferite directiuni: drepte, oblice, in zickzacku, li-

(273) Mai vedi Tromp. Carpat. 1137 fig. 17: ua semi-luna plina din pasta tare, cu patina cenusie, cu doue gauri spre a se puté atarná; fig. 27 si 28 molete ce au servitu si la tiesatura, si la pescarie, si dreptu ornamente.

Digitized by Google

nii orizontale, parallele, triunghiuri, zone circulare, coltisiori, puncte, meandre, cercuri simple séu concentrice bagate unele intr'altele, cu ua cruce séu punctu in centru, rosace si spirale. Ua atare ornamentica nu este proprie ceramicei primitive a Daciei; ea ne intempina de o potriva la tóte poporele indo-germanice alle Europei, originea ei détorindu-se mai anteiu trebuintiei innascute a omului de a cautá frumosulu, eleganti'a in celle mai imperfecte producte alle maniloru selle, si apoi, techniciei tiessaturei, brodariei, impletiturei esersate mai cu osebire de sexulu femeescu, cum se vede pene asta-di la multe popore europene. Acésta ornamentica, resultant'a technicei tiesutului si a lucrarii metallului, cunoscute deja de cotre indo-germani, inainte de separatiunea loru (274) asemenea nu este unu inceputu de arta, ci unu stylu determinatu, care se readima pre ua lunga practica, pre ua traditiune industriale; ea amintesce ornamentic'a de pre bronzurile d'in nordulu Europei, inelele concentrice, cu unu punctu la mijlocu séu ua cruce, liniile in zickzacku; triunghiuri etc., dupo cum ne aréta fig. 133, ce presenta principalele desemnuri de ornamentatiune alle varstei bronzului. (275)

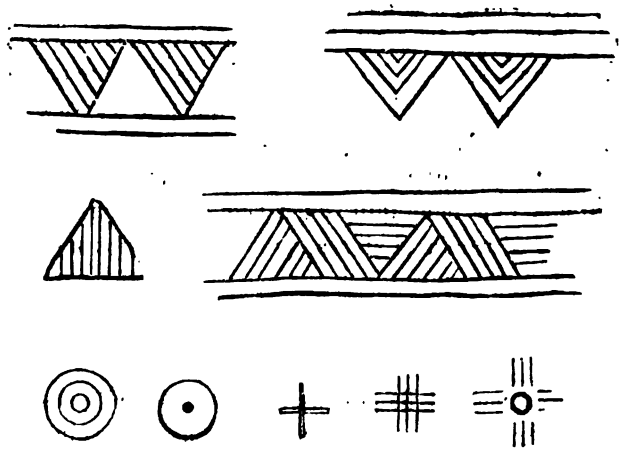

Fig. 133.

Cu totulu acelasiu systemu, acelasiu gustu in desemnele ornamentali, aceleasi forme isolate, desemne lineari, aceiasi esclusiune absoluta a ori-carei forme stilisate de planta (276), a ori-carei littere si figuri omenesci, caracterisa productele ceramicei primitive a Daciei, ca si productele ceramicei, si in genere artistice alle poporeloru nordu-europene, d'in epoc'a anteriora a atingerii strinse a acestora cu civilisatiunea asiatico-mediterranea.

(274) Pictet, *Origines Indo-Européennes*, Paris 1859, II, p. 155 seq. — Bruno Kneisel, *Culturzustand der indogermanischen Völker vor ihrer Trennung*, 1867 p. 17 seq.

(275) Dupo Le Hon, *l'homme fossile*, pag. 291.

(276) Numai isolatu s'a gasitu pe unele vase de la laculu Constanciei ramuri si foi. Vedi Troyon *habitations lacustres*, Lausanne 1860, pl. VII, 35 p. 42.

Digitized by Google

Si acésta asemenare nu e numai in ornamente, déra si in forme.

In olari'a de la Vodastra de esemplu, d. Bertrand, directorulu museului gallo-románu de la St. Germain, a recunnoscutu anco de multu (277) caracterele incontestabile alle vasseloru gallice. Formele si ornamentatiunile de pe olari'a de la Pisulu Crasánii, d. Al. Odobescu observa, ca nu le-a mai vediutu de catu la vase proenite d'in tierri celtice, cá Bretanni'a si Irland'a (278). D-lu C. Bolliacu vede, puinu cam esageràndu, in intreg'a ceramica a Daciei, caracterulu celto-gallicu. Fora a contestá acésta asemenare, cautàmu, d'in contra, se o probàmu prin comparatiuni. Vasulu de la Zimnicea (Tromp. Carpat. Nr. 1137 fig. 23) este aprope acelasiu cu cellu d'intr'unu cimitiru de la Colognia (ap. Cleuziou, de la Poterie Gauloise, Paris 1872, fig. 29); cellu cu Nr. 3 d'in acelasiu numeru allu *Trompettei*, cu esemplarulu de la Cleuziou, fig. 30, iaru vasulu de la Vodastra (fig. 25 d'in Tromp. Carpat., Nr. 1255), cu fig. 41 d'in Cleuziou, etc. Pentru ornamente: desemnulu de pre vasulu de la Vodastra (tabel. L, Nr. 3) ne 'ntempina pre urmatorulu (fig. 134) de provenintia d'in urbierile Sommei in Franci'a (279); cellu de pre tab. L, Nr. 1, sa se compare cu

Fig. 134. Fig. 135. Fig. 136.

Fig. 137. Fig. 138. Fig. 139. Fig. 140.

fig. 73, 31 si 67 d'in Cleuziou; cellu de pre tab. L, Nr. 6, idem cu fig. 13 d'in

(277) G. Obédénare, *la Roumanie économique*, Paris 1876 p. 357. — Mortillet, *Promenade arch. à l'exposit. univers.* de 1867, Paris.

(278) *Columna lui Traianu*, an. V Nr. 4 (1874) p. 80.

(279) Cleuziou, *de la poterie gauloise*, fig. 45, nalt. 8 cent., largimea 4 cent.

Digitized by Google

Cleuziou; fig. 132, idem cu fig. 135 (= fig. 49 Cleuziou) [280]. Sa se mai compare anco fig. 136 (281), 137 (282), 138 (283), 139 (284) si 140 (285).

Comparatiunile anso nu trebuescu marginite numai la lumea celta: acelési asemenari in forme si ornamentica, ba chiaru in technica, le regasimu de o potriva pe vasele d'in mormenturile cellei mai vechi populatiuni a Rhinului (286), cá si pe vasele de la Villanova, Marzabotto (287), pe celle d'in locuintile lacustre alle Elvetiei (288), pre vasele primitive alle Greciei (289), ba chiaru pre celle desgropate la Hissarlik in antic'a Phrygia. (290)

Este adeveratu co mai adesea identitatea stylului artisticu la mai multe popore su probeadia si inrudirea loru ethnica, ci numai commerciu si communitatea de cultura intre densele; anso candu acésta inrudire este stabilita, acea asemenare de stylu se duce la conclusiunea sigura co locuitorii fabricanti ai vaseloru primitive aflate in Daci'a, se gasiau pre aceiasi trépta culturale cu cei d'in nordulu, ca si cu cei d'in sudulu Europei, si acést'a, — inainte de separatiunea loru, anco de candu toti membrii familiei indo-germanice d'in Europ'a avéu ua patrie communa, ua technica aceiasi a tiesaturei si a impletituriloru, precum si ua communa provisiune de forme artistice, si unu systemu acelasiu in intrebuintiarea loru. Atare situatiune ne-o presenta si intregulu de limbi indo-europene; precum anco de multu s'a recunnoscutu pentru aceste limbi ua origine communa, asia trebue sa admitemu si pentru industri'a ceramicei ua origine communa, cu desvoltarile ulteriore partiale, independinte si ine-

(280) Cupa facuta cu man'a; nalt. 6 cent., larg. 10 cent. Provenintia: Bavay.

(281) A. **Brogniart**, *Traité des arts céramiques.*

(282) Gasitu intr'unu mormentu germanu; in museulu de la Sèvres in Franci'a.

(283) Provine d'intr'unu tumulu de la Hinkel, aprope de Monsheim, si nu departe de Worms, unde nu s'a gasitu de catu arme si unelte de pétra, si nimicu de metalu. S'a publicatu de Lindenschmidt, op. cit., de d. Desjardins, *Géographie hist. et adm. de la Gaule romaine,* II pl. VII Nr. 2, si in *Dict. arch. de la Gaule, Époque celtique.*

(284) D'in cimitirulu gallicu de la Saint-Étienne au temple (Marn'a in Franci'a), ap. Desjardins, op. cit., pl. VII Nr. 4.

(285) D'in cimitirulu gallicu de la Lépine (Marn'a), ibidem.

(386) Lindenschmidt, op. cit., II, VII, 1.

(287) **Gozzadini**, *la necrop. d. Vill.* fig. 1, 2, 3, 7, 26, 16.

(288) **Desor**, *Pulafittes.*— Le Hon, op. cit. p. 293.

(289) A. **Conze**, *zur Geschichte der Anfänge griechischer Kunst*, (Sitzungsb. der k. Akademie der Wissensch., ph. cl. LXIV, p. 505—534) pl. I—IX.

(290) Sa se compare de esemplu fig. 95 cu Schliemann fig. 742; fig. 96 cu Schliem. 738; fig. 97 cu Schliem. 578; fig. 118 si la Gooss op. cit. XIV, 602 Nr. 12, cu Schliem. 722; vasele de la Nandor, cu Schliem. 1226, 1116, 3292, 3295; conurile trunchiate d'in Transilvani'a si Romani'a, cu celle de la Schliemann 824; pâlnii—cu Schliem. 591; vasele de lutu, cu Schliem. 803, 822, 833; ornamentele harburiloru d'in statiunile d'in epoc'a petrei d'in Transilvani'a cu Schliem. 578 *b.* 727, 735, 738, 742, 3016, 2361; idolii de la Turdasiu si Vodastra cu Schliem. 537, 562—566, 578. Vedi Gooss, op. cit. XIV, 621 despre alte asemenari dintre armele si uneltele de arama si bronzu d'in Transilvani'a si celle d'in Hissarlik.— **Schliemann**, *Troia und seine Ruinen*, p. 21 constata asemenarea isbitóre intre obiectele gasite la Szihalom in Ungari'a, si celle de Hissarlik.

Digitized by Google

gale (291). Pe candu, de esemplu, Greci'a, graçia influentii orientale esercitate de Egypteni, Lydieni, Cappadoci, Phrygi, Babyleni prin intermediulu Phenicilorn (292), ese mai inte d'in starea primitiva perfectionandu totulu, facèndu d'intr'unu vasu unu obiectu de arta, receptacululu unui subiectu, unui tablou imprumutatu de la poesi'a ei, de la mythulu, istori'a si moravurile ei, unoru scene d'in viati'a publica si privata, formeloru dieiloru si heroiloru ei — poporele Daciei, ca si alle Nordului Europei in genere, remànu anco mii de anni cu artea simpla, cu zestrea indo-germanica, pre care n'o adaoga in nimica, pene ce incepe procesulu de influentia allu marei mediterranee, cultur'a si artea asiatica, sa creedie ua noua lume de forme artistice.

§ 50

Care sa fie partea de influentia a acestei culturi asupra ceramicei Daciei este ua cestiune anco greu de resolvatu. Se constata numai faptulu co in anume localitati vasele suntu mai cu maestrie lucrate, lutulu mai subtire, si mai bine arsu, si, ce este mai insemnatu, noui elemente, streine decoratiunei primitive, incepu sa apara in ornamentic'a loru : plantele, animalele si figur'a umana (acést'a anso numai cá decoratiune, iaru nu cá subiectu), mai scurtu vorbindu, elementulu imitatiunei obiecteloru naturei. Asemenea vase le-am numitu de stylu orientalu séu asiaticu, pentru co ni se paru cu totulu in gustulu si obiceiurile orientale. Asia, plantele ne 'ntempina pre productele Assyriei, Phenicici, Etruriei, si Egyptului (293), pre candu lipsescu cu totulu in ceramic'a primitiva indo-européna. Cu timpulu anso Grecii, imitàndu modelele aduse de Phenicieni in Cypru, Mycene, Rhodos, adoptara decoratiunea florale, care, numai tardiu forte, in timpulu lui Alesandru-cellu-Mare, a pututu trece la poporele de pre malululu stangu allu Dunarii, unde o constatàmu pre vasele de la Zimnicea (vedi tab. K, Nr. 8, frundi'a ce semena a fi lotus egypténu. Alte vase cu ornamente de flori naturali si de tiparuri de flori repetate, gasite totu aci, suntu in collectiunea d-lui Bolliacu).

Dintre animale, sierpele figureadia pre vasulu de la Zimnicea reprodusu pre tab. K, Nr. 2 si Nr. 5, si pare a avé acelasiu caracteru chtonicu cá pre vasele greco-románe (294). Cá unu restu neindouiosu d'in ornamentic'a vechia a Daciei este sierpele care se pune de tinichea pene asta-di pre verfulu caseloru de la tiarra si d'in orasie, totu asia precum in Germani'a de nordu, capete de callu si de paseri (mai adesea lebede) in metalu, ultim'a remasitia d'in ornamentic'a nordica, orneadia verfulu caseloru tierranesci. (295).

(291) A. Conze, op. cit. — G. Connestabile, *Sovra di due dischi in bronzo antico italici del Museo di Perugia e sovra l'arte ornamentale primitiva in Italia ed in altre parti di Europa*, Torino 1874. — Al. Bertrand, op. cit.

(292) D-lu G. Perrot, la cursulu de Archeologie de la Sorbonn'a, semestrulu 1879—1880.

(293) Vedi de esemplu la Cleuziou op. cit., fig. 4, 7, 8, 23, 24, 25, 26, vase ornate cu lotus.

(294) Vedi mai susu, part II, cap. XI, § 32.

(295) Ch. Petersen, *Jahrbücher für die Länderkunde der Herzogthümer Schleswig, Holstein und Lauenburg*, III, 1860. — Conze, op. cit. II, Wien 1873.

Digitized by Google

Figurile capeteloru de ómeni si de animale intrebuintiate cá ornamente pre pantecele si pre manusile vasseloru de la Turdasiu, ne 'ntempina adesea pre vassele de bronzu si de lutu vechiu-hellenice si etrusce, cum si pre celle desgropate la Hissarlik (296);

In fine, calaretiulu, cá si stelluti'a de langa densulu, de pre vasulu Nr. 1, tab. K, trebuescu mai anteiu comparate cu acelasiu typu de pre monedele de argintu gasite in mai multe renduri in Daci'a, imitatiuni negresitu dupo staterii macedonici ai lui Philippu. Prin acésta apropiere dobendimu ua data aproximativa a fabricatiunei vasului: ea n'a pututu avé locu multu inaintea lui Alessandru-cellu-Mare, si in timpulu acestui'a noi scimu co locuitorii de pre mallulu stàngu allu Dunarii, erau Getii. Loru aru fi déro de atribuitu, dupo tota probabilitatea, olari'a de la Zimnicea; si prin ea putemu judecá despre gradulu in care ajunsese cultur'a arteloru plastice la densii.

Figur'a callaretiului arretta in esecutiunea ei, nu ua incercare nesigura, nu ua mana, care hesita, ci unu ce bine hotaritu, unu modelu ua-data gasitu si adoptatu ca sa se repete fora nici ua modificatiune, ua esecutie in fine care presuppune ua lunga practica, ua traditiune manufacturale determinata.

Allegerea cu predilectiune a callului (297) si calaretiulu cá typu de ornamentare in artea plastica, se esplica lesne la unu poporu, cá Getii, care, in dessele loru legaturi cu vecinii Scythi, adoptasera multe de la acesti'a: si arme si obiceiuri, fiindu cá si densii, toti arcasi si calareti, dupo cum ni-i descriu Thucydide (II, XCVI), Ovidiu si altii. (298)

Se scie ce rolu insemnatu jucá callulu la poporele iranice si in particularu la Scythi cei ἱπποτοξόται, ai caroru principi intretinéu la gurele Dunarii (299) si pre steppele Russiei meridionale, mii de erghelii. Ei tinéu a vedé cá ornamentu favoritu pre vasele loru scene de calarie, cum putemu a ne incredinti'a dé pe colossalulu vasu de argintu reprodusu mai susu pre o stampa alaturata la partea II cap. VI, si care s'a descoperitu in movila disa Certamlîk-Kurgan, langa orasielulu Nicopolu (distr. Ekaterinoslav). Pre acestu capu-d'opera de orfaurarie, cam d'in allu IV seculu a. I. Chr.,

(296) Comp. Museo Gregor. tav. XCVII; Lindenschmidt, op. cit. II, III, 5 Nr. 1; Sacken, Grabf. v. Hallst. taf. XXIII 6; Schliemann, fig. 2952 si 2521.

(297) Callulu cá elementu decorativu ne 'ntempina si pre vasele primitive grecesci. In *Cabinet des médailles* d'in Paris, pe o amphora Nr. 749 se vede unu callu, si o passere d'asupra-i; pe altu vasu la Stackelberg, *Gräber der Hellenen*, taf. IX; Cf. Ross, *archäol. Aufs.* I p. 33, suntu cai si porci; cf. Conze, op cit. I, taf. IV, VII si IX; asemenea si pre vasele celle mai vechi d'in acropolea Mycenei, cum de esemplu pe vasele d'in *Ann. d. Inst.* 1872 p. 131 seq., vechi, cellu pucinu 1200 ani a. I. Chr.; Cf. Schliemann *Troia und seine Ruinen*, p. 18. Callulu figureadia si pre vasele si monedele publice (Revue archéol. n. s. XV, 1867 pl. I) si pre obiectele de la Hallstadt (Sacken op. cit. taf. VIII, 2; XV, 5).

(298) Vedi mai susu part. II, cap. XI § 5.

(299) Hehn, *Culturpflanzen* p. 36 seq.

Digitized by Google

artistulu cu ua mana s'gura si ferma representa mai multi Scythi cum prindu cu arcanulu si impedeca niste calusiei selbateci.

De la calaretiulu de pre vasulu de la Zimnicea pene la caii representati cu ua perfectiune rara de pre vasulu de la Nicopolu, distanti'a este forte mare, anso, ua idee analoga, dupo cum observa d. Odobescu (300), a inspiratu pre argintarulu elenu-ce a lucratu pentru vre-unu rege scythu acea capu-de-opera, ca si pre ollarulu barbaru de la Zimnicea.

§ 51

Acest'a este totu ce putemu spune despre ceramic'a pre-romána a Daciei. Noui aflari si sapaturi mai sistematice pote co voru dá la lumina materialuri interesante, care sa permita a intregí istori'a unei industrii, in care se reflecta mai bine de catu in ori-ce, viati'a intima a unui poporu.

Olari'a pre-romána in Daci'a incepe cá pretutindeni cu vase grossoláne cá celle de la Turdasiu si Vodastra, pentru a fini cu altele mai perfecte, purtàndu pre elle espresiunea sentimentului religiosu si representatiunea symboleloru mai veneráte si a gusturiloru predominante, cum suntu vasele de la Zimnicea.

Déco ea nu a attinsu unu gradu mai mare de perfectiune si de elegantia, este co in Daci'a, cá in alte multe parti, olari'a a remasu totu-de-a-un'a modesta, ceramistii satisfacèndu in genere trebuintile dilnice alle masei poporului, pre càndu class'a avuta, la care instinctulu luxului si gustulu frumosului erau desvoltate, prefereau metalele preciose, giuvellele si vassele metallice.

F. Asiedieminte prerománe si tumuli (maguri, movile si gorgáne)

1. *Urme de vechi locuintie, de valuri, si cetati*

§ 52

Celle mai dese si mai sigure urme ce au lasatu vechii locuitori ai Daciei pre-románe suntu numerosele deposite de hàrburi, pre langa obiectele de lutu, pétra, osu si metalu, descoperite in localitati unde ua-diniora fusese asiedieminte mai multu séu mai pucinu intinse, si care tradeadia situatiuni culturale diferite, de si contimpurene, si dependinte de influenti'a relatiuniloru topice.

Locuinti'a omului primitivu a trebuitu sa fie in Daci'a, ca si aiurea, de ua mare simplicitate, constandu d'in ua sapatura rotunda in pamentu si spoita cu argilu; in mijlocu, ua gáura de form'a unui cazanu servindu dreptu vatra, iaru d'asupra, ua coliba d'in pari si gardu cu grosi pereti de pamentu batutu, arsu si intaritu cá ua caramida, precum se pote judecá dupo remasitiele constatate intr'unu mare numeru de localitati: bucati de pamentu arsu cu urmele ingradelii si alle lemnariei pre den-

(300) *Columna lui Traianu* an. V, Nr. 4, p. 81.

Digitized by Google

sele, vetre pline de cenusie, de carbuni si de piramide conice peste care se punéu vasele, ce se gasescu in mii de cioburi.

Asemeni locuintie erau asiediate totu pre inaltimi, pre verfuri grele de suitu, pre culmi de déluri si de munti, cum si pre vai d'alungulu garleloru, in apropiere de munti, unde la timpu de pericolu locuitorii alergau sa se adapostésca.

Chiaru si in pesceri ne 'ntempina urmele locuintii omului in epoc'a cunnoscintiei metalleloru; proba: aflarile obiecteloru de bronzu in pescerea de la Sîn-Giorzu Trascaului, cerc. Clusiu, (Orbán Szekelyf. V, 192) cum si in cea de la Corana langa Dresnicu, unde s'a datu preste cinci spirale cylindrice, mai multe celte, doue seceri, siepte inele, doue spirale in forma disculare cá ornamente pentru bratiu, unu acu si ua fibula de tinichea de bronzu lung. 47 cm. (Arch. f. K. oesterr. Gesch. XXIX, 334).

Punctele mai insemnate in care s'a constatatu urme de vechi asiedieminte pre-románe, unele pote posteriore cuceririi, suntu in Transilvani'a:

Dealu-Dobiloru langa Boiulu-mare (Nagy-Bun, cerc. Deju), unde s'a aflatu mai multe vetre, deposite de cenusie, hàrburi de lutu, ose de diferite animale domestice, bucati de pamentu arsu, tinichea de bronzu, si imprejuru, monede alle Macedoniei amphipolitanice si denari ai familieloru románe;

Sibertu, cerc. Brasiovu, mai multe vetre pene la 3 metri in quadratu asternute cu petre late, séu avèndu pereti grosi de pamentu batutu, si langa elle: piramide trunchiate, cenusie, cioburi, ose de animale, topore gaurite de serpentina, unu cercellu de auru, lucratura barbara, si ua sabie de bronzu;

Bundorfu, cerc. Sibiu, vatra lunga aproximativu 68 pasi, forte lata si coperita pene la 1.26 metr. cu cenusie in care se gasescu hàrburi de lutu, ciolane de animale si dinti mari de mistretiu;

Turdasiu, cerc. Orastia, de care amu vorbitu mai susu; pre ua intindere de 2000 pasi de la resaritu spre apusu, si 400 pasi de la Nordu spre Sudu, se afla deposite isolate de cenusie, adesea forte adunci, de la 1.25—1.60 metr. inaltime; numerulu obiecteloru de pétra, de osu si de lutu descoperite aci trece preste 6000 (301); cá obiecte de metalu s'a gasitu numai unu ciocanu-toporu de arama, ua braciara totu de arama (302), si fragmente de bronzu, cupru, feru si plumbu;

Agnita, cerc. Sibiu, vetre, piramide conice de lutu si hàrburi de vase de diferite forme, unu celtu si ua veriga de bronzu;

Simleu, cerc. Simleu, la polele dealului *Magur'a*, straturi grose de cenusie cu carbuni de lemnu. piramide conice, si obiecte de bronzu;

Cetea, (Csáklya, cerc. Clusiu), depositu de hàrburi, ose de omu si monede de alle lui Cesaru si Augustu.

Asemenea deposite se constata si la Gusteriti'a Bradu (Girlsau cerc. Sibiu) Henn-

(301) Deák Gerös, in *Magyar Polgár*, 1875. Teglás Gábor, *a kökorszaki ember nyomai Hunyadmegyében.*— Gooss, *Arch. f. Siebenb. Landesk.* n. f. XIV, 592—612.

(302) Gooss, op. cit. p. 607 fig. 4.

Digitized by Google

dorfu, Mediesiu, Rustioru (Rosz-Csür cerc. Sibiu) si Sîn-Mihaiu-de-josu (Also-Szent-Mihályfalva cerc. Clusiu). [303]

§ 53

Asiediemintele vechi suntu une-ori incongiurate de siantiuri si intarituri pre verfuri, culmi si pe plaiuri, constituindu asia numitele *cetati de pamèntu.*

Zidurile acestor'a suntu cladite cu pamentu batutu amestecatu cu paie si nuele, si asiediatu intre doui pereti de scànduri, palisade, care negresitu perindu, pamentulu dintre elle batutu, arsu si intaritu dainuesce anco cá ua masa compacta.

Atari cetati se observa in Transilvani'a, la :

Arkita (Arkeden, cerc. Sibiu), cetatiuie cu doue valuri inalte pene la 2 metri ;

Ciomortanu (Csomortány, cerc. Odorheiu) unu valu 240 pasi in cercuitu, si in interiorulu seu, spre verfu, unu altulu mai micu ;

Daia (Dalya), ua movila incongiurata cu sianturi si numita de poporu *Cetatiuie* (Arch. f. Sieb. Landesk., n. f. II 388);

Dealu-negru, unu verfu de munte, 5000′ inaltime, intre Suriauu si Godianu, intaritu cu unu intreitu vallu de pamentu ;

Frîua, cerc. Sibiu, trei siantiuri, fie-care 120′ in quadratu si incongiurate cu triple valuri, unde s'au gasitu multime de monede de auru cu legenda ΚΟΣΩΝ si denari románi de la an. 217 pene la 49 a. Chr. (Neigebauer,Dacien 2 54; Iahrb. d. Centr. Comm. 1856, 20);

Galamfalau-mare, Nagy-Galamfalva, cerc. Odorheiu) valuri antice, si cioburi multe de vase (Orbán I, 29 seq.);

Atielu, cerc. Sibiu, ua poiana pre ua inaltime numita *Bratei*, incongiurata de valuri si gropi, lunga 32,000 stanjeni patrati, cu multime de hàrburi, obiecte de bronzu si de feru ;

Craciunelu, cerc. Muresiu-Osiorheiu , cetate de pamentu 160 pasi in cercuitu , in care s'a aflatu multe cioburi grose de forma primitiva (Orbán I, 186);

Kisd, ua inaltime incongiurata de gropi si de unu valu inaltu catu statur'a de omu, pre ua lungime de 48 pasi si latime 24 pasi ; la nordu de Kisd , unu verfu de munte (Hühnenburg) asemenea intaritu cu valuri si grepi. (Arch. f. Sieb. Landesk. n. f. II, 441, 388);

Lasu, cerc. Sibiu, mai multe movile, un'a numita *Cetate* si intarita cu unu valu rotundu ;

Malomfalau, cerc. Odorheiu, unu locu inaltu incongiuratu de ziduri de pétra cioplita 'naltime 3°, lungime 50 pasi, latime 25 pasi.

Asemenea la Coboru, cerc. Brasiovu ; intre Poplaca si Resinariu, cerc. Sibiu ; la délulu Uroiu (Arány, langa Muresiu) ; Petrila, cerc. Orastia ; verfulu Paringului numitu verfulu lui Petru, idem ; si Radosiu (Radeln, cerc. Sibiu), se vedu remasitie de valuri antice si siantiuri de pamentu, care anso suntu anco neesploráte.

Digitized by Google

In fine amintimu importantele ruine pre-románe de care amu vorbitu mai susu (cap. XI, § 51) de la Uj-Gradistea (Muncel Gradistéa), Vallea Alba, Feciele Albe, Cetate (langa Ocolisielu, Kis-Oklos), Piatra-rosie (langa Luncani), fortificatiuni dace. cu caramidi grose, petre mari puse unele preste altele fora cimentu, care amintescu basso-relievurile de pre Column'a Traiana, si fortificatiunile Thraciloru, asia cum le descrie Tacitu, (Annale cap. 46, 49): pre cestele muntiloru, aparate de verfuri intarite, unde ei, la vreme de pericolu, se retragéu cu femei, copii si vite, si de unde nu esiau de catu numai constrinsi prin sete si fome. Ruinele de la Muncel-Gradistea suntu insemnate si prin multimea de monede de auru de alle lui Cosou, Lysimachu, si prin denari románi anteriori cuceririi lui Traianu.

Anca ua remasitie de cetatiuie daca in Transilvani'a trebue sa o recunnoscemu impreuna cu dd. Torma (304) si Gooss (305), la Mojgradu (anticulu Porolissum) mai susu de Pometu, pe plaiulu Magur'a, unde se vedu siantiuri cyclopice compuse d'in valuri de pamentu, si pre alocurea chiauru temelie de zidu.

D'in Banatu amintimu numai: *Duplai*, fortareatia incongiurata de mai multe valuri despre ua parte chiaru cu cinci valuri; si verfulu de munte de la *Blumenthal* (Arch. Ért. I, 14; Arch. Kösz. IX, 43 asemenea intaritu cu valuri de pamèntu.

In Romani'a:

Distr. Romanati:

Vodastra, cetatea de pamentu numita si Sculieni, de form'a unui pentagonu, largimea 1600 stanj. patrati, naltimea 3 stanj. (306), incongiurata de ua sprancéna de malu semenata cu movile, si avendu doue intràri, un'a mai pronunciata spre resaritu, si alt'a spre apusu (307). Aci s'a gasitu mai multe vetre de pamentu rosiaticu si cu carbuni la aceiasi aduncime, si in distantia aprope cá 3 metri un'a de alt'a (308), arme si unelte de pétra, osu si vase de lutu, despre care s'a vorbitu mai susu;

Islazu, doue cetatiui de pamentu imprejmuite cu siantiu, un'a in mahalao'a *Racoviti'a* si alt'a in *Verde'a*, cu trei siantiuri parallele, lungi 72 stanjeni si aduncii 1 stadi cá de 2 palme (309);

Tii'a-mare, doue cetati cá de 70 stanj. largimea. (310)

(303) Idem, XIV, p. 102—105; XIII, 208—263.

(304) *Adalék észak-nyugoti Dacia föld és helyirathoz*, p. 15 seq.; Idem in *Archaeologisch-epigraphische Mittheilungen aus Oesterreich*, herausg. v. O. Benndorf u. O. Hirschfeld, III heft. 2.

(305) Op. cit. XIII 293—294; 287; XIV, 112

(306) Rapportulu invetiatorului satescu d'in Vodastra, ap. Odobescu, in *Annalele Soc. Acad. Romane*; X, sect. II p. 188.

(307) *Tromp. Carpat.* Nr. 1059.

(308) Idem Nr. 1010.

(309) Rapportulu invetiatorulu de la Izlazu, ap. Odobescu l. c. p. 180. *Tromp. Carpat.* Nr. 1095. — **Laurianu**, in *Magaz. ist. pentru Dacia*, II 89.

(310) Idem de la Tii'a-mare, ap Odobescu l. c. p. 181.— Alte cetati de pamentu constatate in distr. Romanati (vedi studiulu d-lui Odobescu, l. c.), nu le insiramu aci, elle fiindu mai probabilu románe. Indouiala avemu chiaru si pentru celle de la Izlazu si Tii'a-mare fiindu-ca nu suntu anco cercetate.

Digitized by Google

Distr. Teleormanu :

Calomfirescii, cetate pre ua magura, ocolulu centralu fiindu de 40 metri lungulu si 16 largulu, incongiurata cu unu bloçu de pamentu arsu. Aci s'a gasitu custuri de silexu, unelte si vase de lutu (Bolliac, Esc. Arch. din 1869 p. 6);

Frumosa, cetate de pamentu regulata, patrata, cu trei siantiuri si cu ua intrare forte bine vadiuta, unde s'a aflatu cate-va barne putrede la aduncime de unu metru, 2 fragmente de colona de pamentu arsu si hàrburi de lutu (idem pag. 7);

Zimnicea, cetate intarita cu pamentu ridicatu d'in immense si profunde siantiuri, lung. 200, latime 150 pasi, insemnata mai alesu prin olari'a desgropata acolò (*Tromp. Carp.* Nr. 1010, 1137; Laurianu in *Magaz. istor. pentru Dacia*, II 69);

Voivodi, pre ua movila, urme de olarie grosa cenusie, si fragmente de silexuri (Esc. arch. 1869 p. 11).

Distr. Doljiu :

Vallea-Rea, unu siesu pre unu piscu, cu multe cioburi de diferite vase cenusii si rosii (Boll. Esc. arch. d'in 1869 p. 41);

Bradescii, cetate de pamentu oblunga, incongiurata cu unu siantiu aduncu de 2 stanj., lung. spre est. 230, spre N. E. 100 pasi (Laurianu, Mag. ist. II 104).

Hunia, cetate de pamentu d'in susu de Calafatu.

Distr. Mehedinti :

La *Turnulu-Severinu*, se constata ua epoca preromána, judecàndu dupo aflarile de acolo : petre rotundite pentru prastie; fragmente de custure de silexu—, topore de pétra, hàrburi, monete de alle regiloru Thraciei si Macedoniei, si ua mare catatime de monete alle Pontului si alle orasieloru d'in Asi'a mica (Esc. arch. 1869 p. 52);

Cetatea-Latiniloru, langa satulu Oreaviti'a pre siesulu unui dealu incongiuratu de unu siantiu, cu multime de vase, obiecte de bronzu si feru (idem p. 54—59);

Zidina Dakiloru (311) de partea stanga a schitului Topolniti'a, in verfulu unui piscu inaltu, ua zidarie uriasia. «Cu mari greutati, dice d. Bolliacu, amu pututu urcá, si nici-ua alta cetate daca pene aci, cu ua asia intindere si taria, pre ua asia inaltime, n'am intempinatu. Aci 'si pote face ua idee cine-va, pentru ce Grecii numiau pre Daci : «Aquilele Daci» (οἱ ἀετοὶ Δάκοι. In adeveru co cuibu de aquile pare acesta cetate a Daciloru. Aci pétr'a este rupta d'in muntii vecini si aruncata pre acestu piscu cu fortia de titanu; apoi asiediata prin gramadire si inclestata printr'unu cimentu cá si pétr'a. Ostenél'a si timpulu nu ne-a iertatu sa facemu sapature.» (Esc. arch. d'in 1869, p. 60—61).

Pisculu lui Iacobu, (I. Ionescu, Agricultura romana d'in jud. Mehedinti, 1868 p. 574).

(311) Numele de *Zidina Dakiloru* aru fi unic'a amintire ajunsa pene la noi despre poporulu invinsu de Trajanu, si aru probá intre altele permanenti'a colonistiloru románi in Daci'a Trajana. Este anso adeveratu co poporulu numesce acele ruine *Zidina Dakiloru*, dupo cum sustine d. Bolliacu?

Digitized by Google

Distr. Demboviti'a :

Vallea Caseloru d'in susu de Sierbanesci, pre drépt'a Ialomitiei, ua incongiurare a unui malu cu ua zidarie formata de petrisiu maruntu de garla, framentatu in huma si de ua grosime de unu metru, pre alocurea si mai multu (Tromp. Carpat. Nr. 846);

Comór'a, sub verfulu ce se chiama *Cumpen'a Ciocarlaului*, zidire cu ua circumferintia de preste 100 pasi, d'in bucati mari de pétra potrivite si lipite cu cimentu de varu puru si pucinu nisipu, ceea-ce indica epoc'a posteriora cuceririi, de si acolo s'a gasitu si fragmente de aschii de silexu;

Pescer'a cu olele pre muntele Lespedei, allu carui aspectu d. Belliacu 'lu compara cu *dolmenulu danesu si cerculu de petre sepulchrale* (fig. 135 si 136 d'in I. Lubbock, l'Homme préhistorique, trad. Barbier Paris 1876 p. 101 si 102) (Tr. Carp. Nr. 846, vedi mai susu not'a 18).

Distr. Vlasca :

Talp'a-Netotii, (Nedati ?) pre malurile Vedei, cetate de pamentu ocolita cu unu singuru blocu largu de pamentu de diferite inaltimi, care dupo ce fusese asiediatu prin garduri si stinghe de lemnu, s'a fostu arsu de tote partile, si intaritu cá ua caramida. Dé aci provinu mai multe obiecte de bronzu : ua secera (in collectiunea d-lui Bolliacu), unu feru de plugu de bronzu (collect. Statului), si olarie forte primitiva (Tr. Carp. Nr. 846; Escurs. arch. 1869 p. 57);

Stoienescii-Oprisianu si *Gorganu*, hàrburi si vase intregi;

Petrosianii, cetate de pamentu pre rip'a Dunarii, in forma de patratu oblungu, incongiurata de unu siantiu si de unu valu de trei parti; (312)

Cetatea *Tinosulu* pre unu piscu allu malului Prahovei, langa Puchenii-mici, conservata numai intr'ua parte, pre celle-alte trei parti fiindu surpáta de apele Prahovei, este incongiurata cu unu valu cá de doui metri de pamentu arsu. Obiectele antice ce s'a gasitu suntu : fragmente de olarie rosie, cenusie si negrisiora, carbuni, ua mica catime de meiu carbonisátu, petre de rîjnitie, vase cu substantie carbonisate, si, intr'unu stratu mai superioru allu suprafecii, unu feru de lance, si ua mica unelta in forma de cutitoaie (*Tromp. Carpat.* 1869 Nr. 739 si 740).

Distr. Ialomiti'a :

Pisculu Crasanii pre malurile Ialomitiei de josu, unde se gasescu multime de cioburi, vase intregi, diverse obiecte, unu maneru de ua arma de bronzu, vetre si semintia de inu carbonisata (Tromp. Carp. Nr. 860).

Distr. Muscelu :

Jidova séu *Uriasi'a*, langa Campu-lungu, ruine ce formeadia unu dreptu-unghiu, avendu laturea despre nordu de 115 pasi, si cea despre estu de 160 pasi, cu trei porti, intr'ua campie inchisa intre déluri si numita Gradiste (Bolliacu, *Curierulu* Romanescu, 1845 Nr. 85 p. 339).

(312) **Laurianu**, in *Magaz. istor. pentru Daci'a*, II 68.

Digitized by Google

Distr. Dorohoiu :

D'in asiediemintele vechi semnalate in acestu districtu (313) vomu mentioná pre celle urmatóre cá mai interesante, de si, trebue sa recunnoscemu, pentru elle, ca si pentru alte multe indicate mai susu, co fiindu anco neesplorate, nimica siguru nu autorisa a admite originea preromána a loru :

Berezna (langa Dîrsc'a), unu siantiu cá de 70 prajini (468 m. 30) lungulu, de 6 stanjini (13 m. 38) latulu, si 2 stanjeni (4 m. 46) aduncu, cu ua curmatura la mijlocu ;

Zamka, unu délu la apusu de Ternauc'a, cetate de pétra, d'in care se vedu anco ore-care urme ;

Ibanescii, pe verfulu unei magure, ruinele unei cetatiui, coprindiendu cá vre-ua 40 stanjini, cu unu siantiu circularu care anco are 1½ stanjini inaltime si 30 stanj. lungime ;

Corlatenii, pe unu délu numitu Cetatiui'a, ua platforma quadrilatera de 53 m. 62 lungime si 40 m. 14 largime, incongiurata cu siantiuri da pamentu ;

Hudescii-mici, intaritura formata d'in doue randuri de siantiuri ; avendu 67 m. 30 in lungu, si 33 m. 65 in latu, iaru siantiurile 2 m. 23 in latime si 1 m. 67 in aduncime ;

Horosdîsce, cetate de pamentu, unde s'a aflatu ua catacomba cu ua multime de oseminte omenesci, si cate-va sageti de feru.

Afora de acestea, mentionàmu cetatile de pamentu de care vorbesce Principele Dim. Cantemyru (314) si le considera dreptu cetati dace (315) :

Urnele cetatii *Smedorova*, pre malulu resaritenu allu Siretului;

Cetate de pamentu, unu miliaru de locu mai josu de Barladu, pre malulu Barladului ;

Cetatea *Craciun'a*, la piciorulu muntelui Vrancei ;

Cetatea de langa Prutu unde Cantemyr a constatatu fundamente de muri si de turnuri zidite cu peatra arsa, de form'a unui cercu lungaretiu ;

Sirulu de pietroaie, séu *Chiaile Bîcului*, langa Kisineu, pietre mari asiediate in linie, drépta, cá cum aru fi puse acolo de mana de omu ;

Cetatea *Orchei*, pre malulu apusénu allu lacului Orchei, identificata de Cantemyru cu orasiulu dacu Petrodava ;

Benderu, identificatu cu Zargidava ;

Cetatea *Cosminu* langa ap'a Cuciurului, si in fine

Suciava, identificata cu Sandava.

(313) **Odobescu**, in *Monitoru oficiale*, 1871 Nr. 152 *Notitie despre localitatile insemnate prin remasitie antice, in districtulu Dorohoiu.*

(314) *Descriptio Moldaviae*, ed. Papiu cap. IV, cap. 12—24.

(315) Idem, p. 24 : «Si vero quis adhuc a Dacis veteribus, rebus illorum sub Decebali regno satis florentibus, eas constructas esse existimaverit, post a Romanis occupatas, suisque coloniis sedes datas, huic equidem contradicere non audaremus.»

Digitized by Google

§ 54

Multe d'in asiedieminte le aci indicate suntu, d'in caus'a naturei loru indouiose, si a pucineloru cercetari sistematice intreprinse pene acum in anticele monumente alle Romaniei si Transilvaniei, numai provisoriu classificáte printre celle pre-románe.

Esploratiuni mai seriose voru constatá pote originea romána séu medievale a catoru-va dintr'ensele; anso in acelasiu timpu elle voru descoperi urme cu multu mai importante d'in asiedieminte le vechi alle Daciei, care se urcá, dupo marturi'a anticitatii, la numerulu de preste 40, fora a socoti orasiulu intaritu allu Getiloru situatu pre malulu stangu allu Dunarii, la distantia de ua parasanga (cam pre langa Calarasi, vedi partea I, cap. III § 3 not'a 18); nici orasiulu lui Dromichetes, anume *Helis*, d'in pustiile dintre Nistru si Prutu, nici cetatea intarita forte de langa Dunare, *Genucla*, a regelui Getiloru, Zyraxes; nici in fine orasiele si fortaretiele dace cu turnuri si donjone, cu pari inalti, grosi, ciopliti si ascutiti servindu de contra-fortu intre bloculu de caramida si siantiulu d'in care s'a scosu lutulu pentru facerea blocului, de pre basso-relievurile Columnei Trajane (Vedi mai susu cap. XI, § 50 si 51).

2. *Tumuli (Magure, movile si Gorgáne).*

§ 55

Nu este tiarra in Europ'a, s'aru putea dice in tota lumea, care sa nu fie mai multu séu mai puciuu presaráta de movile in tote formele si dimensiunile, despre care istori'a nu ne spune nimica, nici asupra epocei candu au fostu inaltiate, nici asupra scopului pentru care s'a inaltiatu. Elle se 'ntindu de la costele Atlanticei pene la muntii Uralului, peste steppele celle mari alle Asiei de la fruntariile Russiei pene la Oceanulu pacificu, preste campiile Siberiei pene la alle Industanului; elle se gasescu in Afric'a in numeru insemnatu, iaru in Americ'a cu miile si chiaru cu diecimi de mii. (316)

Daci'a este si dens'a semenáta in totu intinsulu seu, d'in malurile Dunarii si pene in culmile Carpatiloru, cu siruri de movile care mai mari, care mai mici, ce'si intindu ramure de alte movile in tote directiunile.

Neaparatu co nu tote suntu d'in aceiasi epeca, nici tote appartinu acelorasi populatiuni; nici tote correspundu la uniculu scopu de a fi servitu dreptu morminte. Unele suntu de ua data mai recenta, inaltiate in memori'a ore-caroru evenimente mari, unoru batalii; altele suntu hotare puse intre mosiile particulariloru; altele in fine, si acestea anco d'in adunca vechime, au fostu semne la drumuri si la vaduri, dupo care se calaudiau poporele in desulu loru cutrierátu pre lunc'a reslatiata a Dunarii. Celle mai multe anso movile si gorgane suntu morminte omenesci d'in epocele càndu se *inhumá* séu se *incinerá* cadavrulu.

Cumu nu cunnoscemu nici-ua diferentia esteriora care sa ne permita a deosebi cu

(316) Lubbock, *l'homme préhistorique*, trad. Barbier, Paris 1876, p. 100.

Digitized by Google

certitudine, care movila appartine verstei petrei, care verstei bronzului si care ferului; care anume acopera cenusie omenésca, si care oseminte; care este semnu de hotaru, si care semnu allu cailoru, urmeadia co atari monumente trebuescu despicáte si explorate cu amenuntulu in interiorulu loru cá pre nisce «archive tacute care pastreadia in negrulu loru pamentu documente istorice alle tierrii nostre, d'in timpii pre candu istori'a nu se scriea cu condeiulu.» (317)

Pene asta-di asemeni cercetari nu numai co nu s'a intreprinsu la noi, déro nu possedamu macàru date aproximative despre numerulu si numirile tutuloru movileloru, magurîloru si gorganeloru d'in Romani'h.

Elementele unei atari statistice archeologice, atatu de necessarii d'in mai multe puncte de vedere, incepusera a se cullege prin intermediulu officialu allu ministerului de Instructiune Publica, dupo unu cestionariu redactatu de d. Odobescu, si impartitu pre la invetiatorii comuneloru urbane si rurale d'in tiarra. Respunsurile acestor'a, in mare parte pline de interesu, suntu anco neutilisate, afara de celle privitore la judetiele Dorohoiu si Romanati, care au formatu obiectulu a doue studii pretiose alle invetiatului nostru archeologu, unulu tiparitu in *Monitorulu officialu*, Nr. 152 d'in 1871 sub titlu : *Notitie despre localitatile insemnate prin remasitie antice. in districtulu Dorohoiu;* si altulu, in *Annalele Academiei Romane*, t, X, sect. II (1878 p. 173—339) sub titlu : *Relatiune despre localitatile semnalate prin anticuitati in judetiulu Romanati.*

Ne permitemu a reproduce aci d'in tabellele sinoptice ce insocescu studiile d-lui Odobescu partea relativa la tumulii :

(317) Odobescu, *Columna lui Trajanu*, an. V, Nr. 4.

Digitized by Google

TABELA COMPARATIVA

de tumuli (magure, movile, terratie de pamentu) d'in districtulu Dorohoiu.

No. de ordine	Comun'a séu Catunulu	Plas'a	Numirea tumuliloru	Situatiunea loru	Perifer'a la basa in metri	Naltimea in metri	FORM'A	SEMNE PARTICULARE
1	Ibanesci	Prutulu-de-susu	*Magur'a-mare*	S. V. de satu, pe delusiu	4760	557	Verfulu trunchiatu cu ua suprafacia plana de forma rotunda, de 1,115 metri imprejuru.	Inaltiati cu nisipu, petre micl si stanci. Pe dens'a se afla urmele unei *cetati* cu *siantiuri*, precum si doue *movile* (No. 15 si 16) situate la N. si la S. de cetate.
2	Svoriste	Berhomete	Magur'a *Holia*	V. de satu, langa padure	1284	140	Verfulu trunchiatu	
3	Idem	Idem	„ *Cammeghilo*	S. V. de satu	1070	227	Idem	
4	Dersca	Idem	Magura	S. de satu	?	?	Mare	Formata de petrisiu cu doue movile (No. 17 si 18) inaltiate pe dens'a.
5	Broscautii	Cosiula	*Bortósa* (Radicatura de pamentu).	N. de satu, pe unu siesu	134	6,69	Gaurita la verfu	
6	Hilisieul lui Curt	Prutulu-de-susu	*Mormentulu uriasiului* (Radicatura de pamentu).	Intre Ibanescii si Pomîrla pe locu numitu *Siesulu Jijiei.*	160	3,35	Tinguiata	
7	Cotiusca	Prutulu-de-josu	Movil'a *Crucei*	V. de Satu	587	20	Conica	
8	Idem	Idem	„ *Bortósa*	E. de satu, pe mosia Ghirenii	421	22,30	Gaurita la verfu	Pe langa ea trece drumulu Lisnovetiului.
9	Idem	Idem	„ *Armanului*	S. de Satu, pe mosia Putiurenii pre dél'u	417	22,30	Conica	Pe langa ea trece sléhulu Stefanescii.
10	Idem	Idem	„ *lui Caldare*	N. V. de satu, pe mosia Putiurenii	122,50	17,84	Conica	
	Suhareulu	Prutulu-de-susu	Movilele *Codrei*					
11			anteia		100,35	22,30	?	
12			a doua		55,75	13,38	?	
13			a treia		55,75	13,38	?	
14	Ibanescii	Idem	Movila	S. E. de Magura-mare No. 1.	116	13,38	Tinguiata	
15	Idem	Idem	Idem	Pe platform'a Magurei No. 1 la N. de cetate	?	6,69	?	Inaltiate pe magur'a No. 1.
16	Idem	Idem	Idem	Idem la S. de cetate	111,50	2	?	
17	Dersca	Berhometele	Movila	Pe verfulu Magurei No. 4	?	2	?	Idem p. Nr. 4, si prabusite la mijlocu.
18	Idem	Idem	Idem	Pe costa Magurei No. 4.	?	2	?	
19	Periulu-Negru	Idem	Movila	E. de satu, pe muchia unui dél'u in prundu	?	2,23	Lata	
20	Idem	Idem	Idem	N. de movil'a No. 19.	?	?	Mare	Alte movile mai mici pre langa dens'a.
21	Movila Hertianului.	Herti'a	Movila	?	?	?	Mare	S'a gasitu ua sabia mare de feru intr'ensa.
	Pomerla	Prutulu-de-susu	Movile :					
22			anteia	E. de satu, pe loculu numitu *Ruginonulu*	36,68	6,69	Verfulu ovalu si gauritu	Asiediate catesi trele in directiune dréptu.
23			a doua		9	4,50	Verfulu ovalu	
24			a treia		9	4,50	Idem	
25	Cordareni	Idem	Movila	S de satu	40	?	?	
26	Idem	Idem	Idem	S. de No. 24, pe muchia unui hirtopu.	31	?	?	

NB. 1. Magurele fiindu de mari dimensiuni in ocolulu basei (de la 4760 m. pene la 1070 m.) si in inaltime (557 m. — 227 m.), verfulu loru e trunchiatu si presinta d'asupra ua suprafacia plana de diferite marimi, pe alle cantu unu-ori inaltiate *movile* mai multu séu mai pucinu considerabile si asemenea chiaru sapate cetati si siantiuri.

11. Terratiele séu ridiculurî de pamentu aunitu destulu de intinse (100 m. — 180 m. in perifer'a) dara cu ua inaltime mica in comparatiune cu intinderea loru (0,m. 95 — 6m.69

TABELA SYNOPTICA

DE TUMULII ANTICI D'IN JUDETIULU ROMANATI

COMUNA	△ (TUMULI MAGURE SI MOVILE)				
	a). Denumirea	b). Dimensiuni		c). Forma	d). Situatiunea
		Nalt.	Perimet.		
Plas'a Balt'a					
Iane'a	Magure in siru				
	Mag. *Jidov'a*	4 st.	7 st. in diam.	Conu trunchiatu.	N.
Grojdibodulu	» *Rusanésca*	9 st.	42 st.	Verfu ascutitu.	O. (650 st.).
	» *Mare*	9 st.	42 st.	Verfu rotundu.	O.
	» fora numire	1 1/2 st.	12 st.	Verfu rotundu.	V.
	» *Cazaciloru* (vechime *Percinu*)	5 st.	45 st.	Verfu rotundu.	V. (150 st.) in catunulu Hotaru.
	» *Ascutita*	9 st.	45 st.	Verfu rotundu.	N. (350 st.) id.
	» *Tempa*	5 st.	29 st.	Verfu rotundu.	intre Grojdibodu si Hotaru.
Gur'a Padinei	Mag.: *Ulsei, Góleloru, Cazaciloru, Dragoiu, Slanului, Nicolici.*	. . .	. . .	. . . . .	O.
	Mag.: *Voini, Manea, Boldulu-mare Boldulu-mic, Neicai, Florilor, Strechia, Istrate.*	. . .	. . .	. . . . .	N.
	Trei maguri cu nume necunnoscute.	. . .	. . .	. . . . .	V.
Vodastr'a	Mag. *Ieteloru*	5 st.	225 st patr. la base.	Verfu de conu trunchiatu.	S. V.
	» fora numire	6 st.	625 st patr. id.	Verfu rotundu.	in centrulu communei.
Amarescii de josu	Mag. *Sapata*	8 st.	50 st.	Verfu trunchiatu	
	» *Visiei*	15 st.	50 st	Verfu tiuguiatu.	
	» *cu Vitia*	12 st.	55 st.	Verfu rotundu	
	» *Basicutii*	5 st	20 st.	Verfu tiuguiatu.	
Amarescii de susu	Mag. *Sapata*	20 st.	50 st.	Verfu sapatu.	O.
Ghizdavescii	Mov. *Cornei*	1/2 st.	7 st.	Verfu trunchiat.	N. pe loculu numitu *Motea.*
Marotinulu de susu	Mag. *Gunoiulu Batisiei*	3 st.	10 st.	Verfu rotundu	N.
	» *Turcului*	15 st.	60 st.	Verfu rotundu	V.
	» *Grindulu Tursanului.*	8 st.	12 st.	Verfu trunchiat.	S.
Plas'a Oltulu de josu					
Garcovulu	Magurele: *Titirei, Verde, Ciolacului, Tigai.*				N. direct. de la O spre V. in dist. de 400 st.
	Mag. *Ciganului* . . .				V. (500 st).

Digitized by Google

COMUNA	△ (TUMULI MAGURE SI MOVILE)				
	a). Denumirea	b). Dimensiuni		c). Form'a	d). Situatiunea
		Nalt.	Perimet.		
Potlogeni	Mag. mare fora numire.				V. (700 st).
Rusanescii	Mag. *Ieni*		43 st.	conica	la V. (1700 st.) de c. Rusanescii de josu.
	Mag. lui *Ionu Ciobanulu.*	8 st.	40 st.	conica	la V. (1700 st.) de c. Jiienii.
	P l a s ' a O c o l u l u				
Scarisior'a	Mag. *cu cruce*	7 st.	30 st.		S. V.
	» *lui Gârdu*	7 st.	30 st.		V.
	» *lui Stoianu*	7 st.	30 st.		N. V.
Farcasiele	Mag. fora numire.	4 st.	10 st.		la V. de comuna Farcasienii de sus
	» » »	2 st.	7 st		
	» *Farcasianului*	3 st.	10 st		la S. de Farcasienii de mijlocu.
Recic'a séu Antin'a	Mov. *lui Alesandru*				
Deveselulu	doue movile	6 st	20 st.		S.
	ua movila	6 st.	20 st.		N.
Radomirulu	Mag. de la *Stancila* numita si mag. de *viile Hagiului.*	2 st.	31 st.		S
	Mag. *Dolani*	2 st.	35 st.		N.
	» *Maiugului* (numita si magura *Aparatore*)	3 st.	40 st.	Form'a piramida Verfu trunchiat	
	» *Dumbravei*	2 st.	30 st.	Verfu tiugniatu	O.
Diesci	» *Dioscenilor u*		41 st.	Verfu trunchiat	N. S.
	» *Hârca*		18 st.	idem	N.
	» *Basicutia*		9 st.	idem	N.
Cacaleti	» *Turcului*	5 st.	27 st.	Verfu trunchiat	S.
	» *mare*	4 st.	24 st.		
	» *mica*	3 st.	18 st.		
	» *Corni*	4 st.	15 st.		N.
	» *Bardiei*	6 1/2 st.	34 st.		
	» *Purcelei*	4 st.	17 st		
Zanóg'a	» lui *Capatina*	3 st.	1.40 st.	Verfu de 2 st.	O.
	» mare	4 st.	50 st	Verfu de 2 st.	V.
Vilsiór'a	Mag. mare de asemenea marime.	la S. 48 st.			S.
	Mag. (fora numire)	la mij. 44 st. la O 34 st.	480 st.	Form'a ovale	in centrulu comunei.
	P l a s ' a O l t u l u d e s u s u				
Sloperliti'a	Mai multe magure	3 st	11.12st	Verfu ascutitu	N.
Slatióre	Ua magura	1 1/2 st.	80 st.		O.
Dranovetiu					
Strajescii					

Digitized by Google

Pentru celle alte judetie d'in Romani'a suntemu aprope redusi la cate-va numiri de movile ce gasimu in *Dictionarulu topograficu*, allu d lui Frundiescu :

Distr. *Teleormanu : Movile :* Nég'a, l'étr'a, Plugaru, Popi, Putintei, Malai, Movila mare, Flor'a, Gaunos'a, Capra, Grapavi, Serbi, Brontieni, Recotesci, Tarnava, Tebosiu, Zugurlicu, Kehai'a, Voivod'a, Gorganu ; (318)

Distr. *Mehedinti :* Saratu, Pisculu-cu-nisipu, Picatura, Paringa, Becénu, Brînza, Magur'a cu-fontan'a (319), Pisculu-lui-Iacobu, Cioaca lui Nistoru, Piscu-cu-radecinele (320), Gostile, movila de zidu de piatra cu morminte vechi ocolite fie-care cu piatra (321), Magura-Vatasescu, (322), magur'a de la Ciotarl'a, de la conaculu lui Ciobleanu (323), magur'a Teisieli (324), magur'a-Parcalabului, magur'a Laculu-Buciumului, a Porcarului (325) etc.

Distr. *Vlasca : movile :* Toporu, Velcu, Balanóie, Flocosu, Gogosiari ;

Distr. *Ilfovu :* Orboiesci, Movila-mare, Gurbanesci, Hanu, Dobreni, S rbi, Stupu, Tufe, Movila lui Toporu;

Distr. *Ialomiti'a*: Tiganca, Tóderu, Turcóica, Turcu, Rentiu, Samuru, Saratianc'a, Scumpi, Serbu, Balabanu, Barba, Bidi, Bratila, Chiritia, Coconeti, Copuzu, Crudu, Cunga, Danescu, Davidu, Gemene, Grindulu-petrei, Lalopoli, Lunga, Macesci, Movila-mare, Medinu, Mocanu, Murga, Neacsiu, Peleténc'a, Vulturulu, etc.

Distr. *Brail'a :* Nairic'a, Ogialu, Olacu, Plopu, Porumbu, Premogile-Putiu, Movila-mare, Edu, Hagiu, Cadisioaie, Cióra, Bou, Coconi, Domati, Babonetiu, Brazda, Bularca, Sanapleu, Singura, Spalata, Stefanu-voda, Taratiu, Tiganu, Timpu ;

Distr. *Buzeu :* Ulmu, Stefu, Sapata, Belicu, Biscupu, Bugieni, Gemene, Genoiu, Greci, Maici Banulu, Oai'a ;

Distr. *Ramnicu-Saratu :* Preutésa, Cremene, Buga, Betran'a, Baba, Unchiasiulu Avramu, Secetosa Rubla, Sulegata, Spatarulu ;

Distr. *Putna* : Racovitia, Boşani ;

» *Falciu :* Râbîie. (326)

» *Vasluiu :* Burcelu ;

» *Botosiani :* Movila-rupta ;

» *Tecuciu :* Movila-Russului ;

(318) *Tromp. Carpat.* Nr. 1010. Totu lungulu malului Dunarei de la Zimnicea la Turnu-Magurele este mesuratu cu movile in departare de 3—4 sute metri un'a de alt'a.— Idem Bolliac, *Esc. arch. din* 1869, p. 4 si 11.

(319) **Frundiescu,** *Diction. topogr.* p. VII.

(320) I. **Ionescu,** *Agricultur'a romana d'in judetiulu Mehedinti,* p. 573—574.

(321) Idem p. 583.

(322) Idem p. 670.

(323) Idem p. 673.

(324) Idem p. 676.

(325) Idem p. 677—678.

(326) **D. Cantemyr,** *Descriptio Moldaviae,* ed Papiu, p. 14.

Digitized by Google

D'in movilele d'in Transilvani'a vomu cit'a :

Bardotiu, optu movile de la 2—6′ nalt, si 6—1′ nalt., si 6—12° diametru;

Felmera, doue movile;

Iştvanhaza, (Istvánháza; cerc. Muresiu-Osiorheiu), mai multe movile mari;

Kileni (Kilyén, cerc. Brasiovu) idem;

Petrifalau (Petersdorf, cerc. Sibiu), peste 100 movile;

Slimnicu (Stolzenburg, cerc. Sibiu) ua movila mare cu numeróse hàrburi de forma cea mai primitiva; si

Zabola (cerc. Brasiovu), ua mare movila. (327)

G. Systemulu de immormentare in Daci'a preromana

§ 56

Mai remane pentru a incheiá acestu capitolu, sa arrettàmu in scurtu resultatele ce ne-au datu pucinele sapaturi de pene acum asupra modului de immormentare alle populatiuniloru preromane d'in Daci'a.

Ne vomu occupá mai anteiu de mormintele tumularii, adica in forma de movile séu gorgánu, deosebindu-le in tumuli cu cadavre nearse (humatio), si in tumuli cu cadavre arse (crematio), si apoi despre mormintele sietie ordinare, fora nici-ua ridicatura d'asupra-le.

§ 57

Obiceiulu de a inaltiá movile pre mormenturi a fostu dupo marturisirea antichitatii classice unu obiceiu practicátu de mai tote poporele vechi cunnoscute in istoria. (328)

La Scythi si la Thraci, caci acesti'a stau in raportu mai strinsu cu Daci'a, acestu obiceiu se atesta de Herodotu (IV, 71; V, 8), si se confirma prin esistenti'a acelloru nenumerate kurgane si movile care se vedu pene asta-di semenate pre totu siesulu Russiei-meridionale (329), de unde se intindu in Bucovin'a, in Galiti'a resariténa (330), pre totu lungulu siesuriloru de pre ambele maluri alle Dunarii, apoi in Thraci'a, Macedoni'a, Thesali'a, si pre tiermurile Propontidei (331), unele fiindu isolate, altele in grupe de 10—100, nalt. de la 1—2 m., diam. 6—12 m.

(327) Gooss, op. cit. XII, 208—263.

(328) Vedi **Lubbock**, op. cit., p. 105—108. — **C. Ritter** *Vorhalle europäischer Völkergeschichte*, Berlin 1820, p. 253. — **Wocel**, *Grundzüge der böhmischen Alterthumskunde*, Prag 1845 p. 26—31. — **Weinhold**, *die heidnische Todtenbestatung in Deutschland*, in *Sitzunsb. der philos-hist. class.* XIX, 134, 168.

(329) Pe langa literatur'a indicata la not'a 3 de sub cap. VI, mai vedi M. **Grabowski**, *Ukraina dawna i terazniejsza* (Ucrain'a vechia si moderna), t. I, Kijów, 1850, in-4.

(330) Despre kurganele d'in Bucovina si Galitia resariténa vedi **Kopernicki**, *Czaszki z kurhanów pokuckisch*, Kraków 1870.

(331) Vedi mai susu cap. XI not'a 516. — Despre movilele d'in Dobrogea vedi K. F. **Peters**, *Grundlinien zur Geographie und Geologie der Dobrudscha*, Wien, 1867 p. 55.

Digitized by Google

Anume despre Thraci parintele istoriei dice (V, 8) co la cei bogati, dupo ce se espunea mortulu in timpu de trei dile, là vederea fie-carui'a, si i se facea sacrificii de totu felulu, plangendu-lu si tanguindulu, se dedé apoi stralucite ospetie, dupo care corpulu séu se ardea, séu se ingropá ridicàndu d'asupra-i ua ridicatura de pamentu mare, in giurulu careia se facea totu felulu de esercitii si de lupte in onorea reposatului, d'in care celle mai mari erau luptele singulare. (332)

D'in acestu textu urmeadia mai anteiu, co Thracii ardéu (333) séu inhumau cadavrele, si co peste mormenturile celloru bogati, ei obicinuiau sa inaltie movile (334). Cercetarile catoru-va tumuli in Transilvani'a si Romani'a constata la locuitorii prerománi ai acestoru tierri, adica la Geti si Daci, cu totulu aceleasi obiceiuri de immormentare, ca la cei-lalti Thraci, ceea-ce nu este de mirare, fiindu-co si unii si altii suntu membrii ai aceleiasi familii de popore thrace.

1. Morminte tumularii

a) Tumuli cu cadavru arsu

§ 58

Acoperirea cu pamentu a remasitieloru cadavrului dupa ardere peste vatr'a unde au fostu depuse, si inaltiarea apoi a unei movile d'asupra, este unu procedeu forte simplu si primitivu. Nu totu-de-a-un'a anso cenusia se depunea directu in pamentu; une-ori ea se incongiura cu petroie, d'asupra caror'a alte siruri de petre mai mici se asiediau spre mai buna intarire a locului; alte-ori ea se pastrá in ladi de lespedi de pétra patrunghiulare si rotunde; alte-ori in fine in urne puse *a)* directu pe pamentu si incongiurate séu nu de petre; *b)* pe unu patu de petre; *c)* intr'ua lada de pétra; *d)* intr'ua camera de pétra, si *e)* intr'ua movila boltita.

Aceste diferite dispositiuni nu indica diferinti'a de timpu si de locu, caci le gasimu practicate simultanepu si in aceleasi localitati. Asia, la Sibertu (335), in Transilvani'a, intr'ua movila inalta 8′ 3″ diametru 10°, la aduncime de 8″, s'a constatatu fragmente de lespedi de pétra, hàrburi de forma grossolana si resturi de ciolane omenesci calcinate; intr'alt'a, unu vasu bine conservatu cu pamentu rosiu-inchisu, nisipu si cenusie; in ua a trei'a, peste ua vatra de pamèntu argilosu arsu si batutu, ua urna sparta, ose calcinate, fragmentulu unui inelu de bronzu si hàrburi; intr'ua

(332) Vedi cap. XI not'a 515.—Cf. Heuzey, *Mission arch. de Macédoine.*

(333) Arderea se obicinuiá la tote poporele de familie indo-européna.

Despre Celti vedi Cassar *B. G.* VI, 19; Pomp. Mela, III, 2; despre Germáni, Tacitu *Germ.* II, 27; despre Heruli, Procop, *B Goth.* II, 14; despre Litvani, Slavi, Greci si Romani cf. Iacob Grimm, *Ueber das Verbrennen der Leichen*, Berlin, 1850.

(334) Fligle, *zur prähist. Ethnologie* p. 16 seq. tine mormenturile tumularii cá modulu caracteristicu de immormentare allu Thraciloru. Totusi tumuli ne ntempina si in afara de domeniulu Thraciloru.

(335) Gooss, op. cit., XIII, 252; XIV, 156 -157; Gleim, ibid., XI, 311—315.

Digitized by Google

a patra : cenusie, unu obiectu de bronzu si silexuri ; la ua a cincea movila, in partea-i sudestica, cam 2 piciore de la punctulu centralu allu movilei, se dede intr'ua aduncime de 1½ piciore peste ua lespede de pétra lunga 1½ piciore (fig. 141) cu

Fig. 141.

alte fragmente de pétra ; si dupo curatirea terrenului umplutu cu mici carbuni, la aduncime de 2′, peste ua camera de pétra, lunga 2′ 8″ si lata 2′ 5″ consistandu d'in 4 lespedi in parte crepate, si acoperita de ua a cincea lespede sparta in doue bucati. In intrulu camerei mortuare, intr'unu coltiu, se afla ua urna fora manusie plina de substantia terrosa cu cenusia pre pamentu, carbuni de lemnu si unu silexu lucratu. (336)

Asemeni movile-mormenturi s'a constatatu si langa Bardotiu, cerc. Odorhaiu (337) in numeru de optu, 'nalte de la 2—6′, si in diametru 6—12°. Trei d'in elle fiindu despicate s'a gasitu : in prim'a, ua lada, in a dou'a, doue, in a treia chiaru trei ladi de pétra, constandu d'in 7—10 lespedi rotundite pre la margini, lungi de la 3′ 3″—4′, late de la 1′ 9″—2′ 4″, si adunci 1—3′ ; pre la incheiaturi erau lipite cu pamentu galbenu nisiposu ; alte lespedi le servéu dreptu acoperamentu. Aceste camere erau pline cu cenusie si resturi de cioláne calcináte, renduite cu grija unele peste altele ; langa ua lada s'a gasitu ua urna bine conservata. In celle-alte movile s'a datu numai preste cenusie, carbuni si hàrburi bine arse ornáte cu cercuri imprese, figuri elliptice si triunghiuri (338). Unelte de pétra, intre care unu verfu de cutitu de jaspis galbenu, aschii de quarzu albu si de opalu s'a aflatu in cate si optu movilele (339).

La Felmera (Felmern cerc. Brasiovu) spargendu-se doue movile in 1867, un'a continea pre pamentu golu cioláne calcináte omenesci si cenusie, cea-alta, numai cenusie depusa intr'ua lada lung. 2′ 6″, lata 1′, formata d'in patru lespedi de pétra si coperita cu ua a cincea lespede (340). La Petrifalau (Petersdorf cerc. Sibiu) suntu peste 100 movile in grupe de 4—12, nalt. in diametru 0.63—1 metru, une-ori chiaru 2 metri ; cercuitulu variadia intre 8 si 22 metri ; in interiorulu loru pre terrenulu natu-

(336) Despre alte aflari cu totulu identice acesteia, in Germani'a de nordu, vedi Weinhold. op. cit. p. 186—187 si tab. III Nr. 12 si 15.

(337) Gooss. op. cit. XIII, 212 ; XIV 157.

(338) *Arch. f. siebenb. Landesk.* n. f. IX 18.

(339) Orbán I, 223 ; *Erd. Mus. évk.* V, 134.

(340) Gooss, op. cit. XIII 220.

Digitized by Google

raiu suntu vetre, une-ori pardosite cu pétra; iaru preste vetre, cenusie, carbuni, ose de omu si hàrburi. (341)

In movilele d'in Banatu, cum de esemplu celle de la Dobrovatiu, Deliblatu, Mibunaru, Versietiu, Beskereculu-mare, Török-Becse, Beodra. Nagy-Kikinda si Szanad, cenusi'a este mai ad sea depusa directu in pamentu; in celle de la Palanca si Hatzfeld ea se afla, in urne cu pantece largi si anexe cornularii de forma antica; intr'ua movila de la Alibunaru, urn'a principale plina de cenusie era insocita de alte patru mai mici. (342)

In Romani'a, afara de *Pescer'a cu olele* d'in distr. Dembovitï'a, care dupo descripiunea d-lui Bolliacu (Tromp. Carpat. Nr. 846) este unu adeveratu dolmenu cu urne pline de cenusie omenésca, avemu sa citamu numai doue movile de la Gostavetiu, distr. Romanati, esploráte de d. D. Sturdza. «1° La un'a d'in movile, dice d-sea (343), paretii laterali ai locului unde s'a pusu mortulu erau arsi. In la-intru, ua lampa grosolána, hàrburi, carbuni de lemnu, churmale si nuci carbonisáte, obiecte stricáte de feru si bronzu, ose arse; la extremitati, remasitie de lemn putredu.—2° La patru puncturi, locu arsu de pamentu, carbuni, hàrburi lemne grose nearse putrede, remasitie arse de haine de lana.» (344)

Inclinamu a crede co aceste movile dateadia d'in ua epoca posteriora cuceririi lui Traianu, judecàndu dupa lamp'a grosolána si obiectele de feru ce s'au gasitu langa oseminte.

Atari movile de transitiune de la modulu barbaru de immormentare la cellu románu, movile care, de si pastreadia in form'a loru esterna si in dispositiune chipulu anticu prerománu, anso prin obiectele de langa remasitiele mortului, indica influenti'a epocei románe, s'au constatatu adesea in provinciile románe (345), priu urmare si in Daci'a. Asia, la Kaşkolz, cerc. Sibiu, pre ua intindere de 1000 pasi se afla 400—600 movile mortuare inalte de la 0.3—2 metri, circuitu de la 25—60 pasi, un'a avendu chiaru 6 metri de 'naltime si 70 pasi in cercuitu. Cercetarile intreprinse acolo a constatu co in fie-care movila se afla vatr'a unde s'a arsu cadavrulu, la unele cenusi'a fiindu d'a dreptulu pre pamentu, la altele, depusa intr'ua urna coperita cu unu capacu, si imprejuru, unu cercu de ole mai mici, de ulcele, de cupe cu trei picioare si talere; vase, unele reu arse altele anso bine fasonate, cu pereti forte subtiri, cu ornamente lineari, séu cu besice in relievu concentrice renduite parallelu pre corpulu vaseloru. Aflarea de ua parte, a fragmenteloru de sticla, hàrburi de terra sigilata, si trei monede de bronzu, d'in care un'a a Corcyrei, doue alle lui Traianu si

(341) *Archiv für siebenb. Landesk.* n. f. VI 437 seq.

(342) *Mitth. der Centr. Com.* von 1865, XXI, 1867 LXI; Gooss op cit., XV. 158.

(343) *Note manuscrise asupr'a unoru anticuitati d'in judetiulu Romanati, cullese la* 1872, *de d-lu Dimitrie Sturdza*, ap. Odobescu, *Analele Soc. Acad. Rom.*, X, sect. II p. 232.

(344) D-lu Bolliacu, *Tromp. Carpat.* Nr. 939 asigura co cenusie omenesca a gasitu adesea in ulcele facute cu man'a fora rota, si mai multu uscáte de cotu arse.

(345) Sacken, in *Sitzber. der kk. Akad.* LXXIV, 614.— Gooss, op. cit. XIV 160—161.

Digitized by Google

Antoninus Pius, a braciariloru, ineleloru si fibuleloru de bronzu, cum si a sagetiloru de feru, caracterulu vaseloru pre de alt'a (346), probcadia co nicropol'a de la Kaskolz este de atribuitu populatiunei indigene a Daciei, care a continuatu multu timpu dupo cucerire acelasiu systemu de immormentare, adico arderea mortiloru, care la Románi, in secolulu allu douilea, incetase de a mai fi in usu. (347)

b) Tumuli cu cadavrulu nearsu

§ 59

Unu altu systemu de immormentare practicátu in acelasiu timpu si de acelasiu poporu in Daci'a, — de si in proportiuni cu multu mai neinsemnáte—, este inhumatiunea scheletului intregu.

Este adeveratu co pene adi nu avemu nici-ua aflére cu totulu sigura despre ua movila-mormèntu cu scheletu d'in epoc'a pre-romána, anso systemulu inhumatiunei nu se pote tagadui co nu a fostu practicátu in Daci'a in epoc'a petrei si chiaru in epoc'a bronzului, ua data cu acel'a allu arderei.

Textulu amintitu mai susu d'in Herodotu (V, 8) este forte lamuritu intru acést'a.

Fiindu-co anso inhumatiunea a devenitu cu totulu generale in epoc'a ferului, urmeadia co numai obiectele ce insocescu remasitile mortului aru puté autorisá pene la unu punctu renduirea acelloru movile-morminte intr'ua epoca anteriora occupatiunei románe; si anco si acést'a, nu cu deplina sigurantia, pentru co, de esemplu, tumuli cu obiecte esclusivu de pétra potu sa datedie d'in epoc'a bronzului, pétr'a fiindu atunci in usu communu, pre candu bronzulu, cá dispendiosu, se gasea in manile unui numeru mai restrinsu de omeni.

Cu aceste reserve, admitemu cá l'in ua epoca anteriora Romániloru in Daci'a: movilele-morminte in care d. Bolliacu a gasitu adesea oseminte omenesci, séu depuse directu pre pamentu fora patu macaru, cadavrulu fiindu cu faci'a la resaritu, si asiediatu siediendu, séu in genuchi (348) —, ceia-ce, dupo Lubbock (349) este ca-

(346) Elle sémena multu cu celle d'in mormintele de la Ober-Bergern in Austri'a de josu descrise de d. Sacken (op. cit. taf. III, 71 si 72), cu alle primitivei populatiuni románisate d'in tiarr'a Rhinului (ap. Lindenschmidt, op. cit., I, VI, taf. VI.

(347) *Blätter für Gemith und Vaterlandskunde* 1844, 28. — *Transs.* d'in 1844 Nr. 56 si 57; d'in 1845 Nr. 26 si 27; *Arch. f. sieb. Landesk.* IV, h. I. 29; idem n. f. V, 240, XIV, 161; *Arch. für oesterr. Gesch.* XXIV, 400. — *Mitth. der Centr. Com.* 1861, 335.

(348) Tr. Carp. Nr. 939: «Éta ce potu constatá d'in doue movile ce am spintecatu in patru cu mai multa ingrijire in excursiunea ce am facutu estimpu: cadavrulu a fostu asiediatu siediendu, si cu faci'a la resaritu. Unulu d'in doue mi s'a parutu co aru fi fostu asiediatu in genuchi, totu cu faci'a la resaritu, anso nu potu afirmá acést'a pentru co indata ce aceste putrede osseminte dau de aeru, se farama, si anco n'am pututu ocoli localitatea, cu tote precautiunile, nesciindu exactu in care parte a movilei, de si totu-d'a-un'a spre centru, a fostu asiediatu cadavru. Ceea-ce este siguru este co cadavrulu n'a fostu lungitu ci siediendu, pentru co sirulu spinarii, in amendone ossemintelece am gasitu acum, erau perpendicularu asiediate in pamentu si tieast'a d'asupra osseloru si fiserile picióreloru orizontali, care indica co cadavrulu n'a fostu in picióre.»

Digitized by Google

racterulu epocei neolithice a petrei, pre càndu inhumatiunea cadavrului lungitu caracterisa epoc'a ferului—; iaru in jurulu cadavrului, aschii séu custuri de silexu, topore de petra (350), hache—toporu de arama rosie (351) si dalta de bronzu (352).

Une-ori anso alaturi de schel tu nu se mai afla nimicu, cum de es. in tumululu de la Rusanesci, distr. Romanati, esplorátu de cotre d. Sturdza: Acestu tumulu «se inaltia cá la 4 pene la 5 metri d'asupra suprafeciei pamentului; pre scorti'a lui d'a dreptulu (adico fora grupa), erá scheletulu, cu capulu intorsu spre appusu».

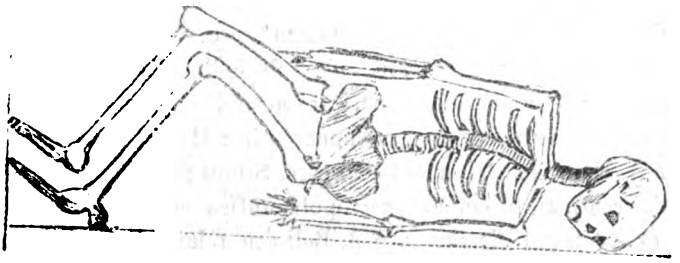

Fig. 142.

«Sub scheletu, se cunnoscea de pre colórea pamentului, co tierrîna nu fusese scormonita; ea continea mai multu urme albe de calcariu. Alaturi cu scheletulu, carele erá allu unui barbatu corpulentu, nu s'a mai aflatu nimicu.» (353)

2. Morminte tumularii fora movile dasupr'a

§ 60

Se intiellege co tumulii necessitàndu pentru constructiunea loru multa munca si cheltuiala, nu se inaltiau de cotu in onorea celloru avuti si celloru nobili precum Herodotu observa anume la Thraci. Mormintele ordinare si multu mai respandite erau celle sapate in pamèntu.

Se deosibescu in Transilvani'a trei cathegorii:

1° *Morminte cu cenusie avendu diametru in forma de cazanu*, cum suntu celle d'in necropolea de la Muşna (cerc. Odorhei) [354], Petrifalau, Lunca (Langendorf, cerc. Sibiu) [355] si Netusiu (cerc. Sibiu);

(349) Lubbock, op. cit. p. 144.

(350) *Tromp. Carpat.* Nr. 939; Nr. 846; Nr. 1010.

(351) Idem Nr. 1255: «Sapàndu ua movila-mormentu, in préjm'a Vodastrei, intre oseminte putrede, pe la mijloculu movilei, amu gasitu ua magnifica *hache*-toporu de arama rosia, patináta admirabilu, plesnita la mijlocu, d'in vechime, cei'a-ce indica ua lovitura crancena; pote co a fostu arm'a eroului ingropátu in acésta movila.»

(352) Tromp. Carpat. Nr. 846.

(353) D. Sturdza, l. c. p. 232.

(354) Gooss, op. cit. XIV, 162.

(355) Arch. Köz. VI, 172.

Digitized by Google

2°. *Morminte cu cenusie in forma rectanghiulara*, cum suntu celle constatate la Sebesiu, unele adunci de la 2—3′ cu cenusie, pamentu arsu, carbuni si hàrburi, altele, — 3′ aduncime, 3′ latime si pene la 12′ lungime, cenusi'a pe fundu grósa pene la 3″, cu hàrburi bine arse si subtiri de ole, talere, ulcele, in mari cantitati, ornáte cu linii, siruri, rhomburi, triunghiuri, puncte etc., morminte anteriore occupatiunei románe, de ore-ce preste densele trece sioseau'a romána anco pene adi conservata (356); si in fine

3°. *Morminte séu cimitiru cu urne* in care se depunéu remasitiele cadavreloru arse: cum suntu celle d'in giurulu Cicului-sin-Giezu, cerc. Odorheiu, cu urne de 11—13 cm. naltime, cu picioru scurtu massivu, cu gutulu cylindricu si cu doue manusie. (357)

In Transilvani'a alte cimitire cu urne, care anso d'in lipsa de cercetari nu se potu determiná dé o suntu ante-románe, se cunnoscu la : Mediasiu, Bungardu (Baumgarten, cerc. Sibiu), Hambach (Hahnenbach, cerc. Sibiu) si Varheghiu (358);

In Romani'a, cea mai insemnata necropola antica este, fora indouiala, *Campulu mortiloru de la Zimnicea*, despre care d. Bolliacu relateadia urmatorele (Tr. Carp Nr. 1010) :

«Banuiamu de unu orasiu dacu in jurulu acestei cetati, d'in afor'a siantiuriloru, in josu spre orasiulu Zimnicea de acum ; pentru co multe vestigiuri dace totu gasissemu pre acolo d'in alti anni, si mai allesu annulu trecutu. M'amu pusu déro sa facu cercari atatu spre malulu Dunarii cotu si pre partea oposita; m'amu opritu spre centru, intre loculu unde este acum tirulu militaru si intre casarma, pentru co amu datu aci de vre-ua doue vase mormentali, cu cenusie si ósse calcinate intr'ensele.

«Observandu mai bine loculu d'in cetate spre orasiu, amu vediutu co orasiulu dacu a urmátu sa fie pre partea stanga care este si mai radicata, si co pre partea drépta despre Dunare, a trebuitu sa fie locu destinátu pentru immormentari.

«Amu adunatu déro omenii ce'i avému, pre ua singura linie, si 'i-amu pornitu de la tiru spre casarma pre partea stanga, de vale de unde amu presuppusu co a trebuitu sa fie orasiulu. Indata la mai multe locuri, s'au ivitu differite urne... In tota lucrarea mea de ua septemna la Zimnicea, in acestu campu de morti, n'amu gasitu de cotu unu singuru scheletu nearsu, allu carui craniu l'am scosu intregu de sub ua mare jumetate de urna cu care era acoperitu, pre candu urne cu osse calcinate, pre jumetate arse, amu scosu 63 d'in care optu amu pututu sa le scotu intregi, intacte. Tote urnele ce descoperiamu erau numai cu cenusie si ose calcinate, adunatura de ose de corpuri arse pre rugu.... Unu lucru forte straniu ; celle mai multe d'in aceste urne... se vede unu lucru extraordinaru : intr'ua urna este bagata alt'a ; in aceea, alt'a ; in a treia, ua a patra, si in cea de a patra, ua a cincea cu gur'a in josu. Osemintele in acestu felu de urna suntu in cea de a cincea, printre care osemente amu gassitu si obiecte petrecute si elle prin focu, precum voiu arrettá mai la valle... Ua alta obser-

(356) W. Schuster, *Mühlb. Gymn. Progr.* 1874 ; Gooss, op. cit. XIII, 238—239
(357) Gooss, op. cit, XIV, 174.
(358) *Iahrb. d. C. Com.* 1856, 32.— Gooss, XIII, 261.

Digitized by Google

vatiune amu facutu; unele d'intr'aceste urne ce gasému — celle simple, — erau asiediate dreptu in susu, si tote celle culcáte, cu mai multe urne un'a intr'alta. Apoi in aceste urne culcate amu gasitu si obiecte de podobe femeiescí, adeco unu colieru de electrum sdrobitu, ua braciara de electrum in trei bucati disformáte óre-cum de focu, déro conservandu'si anco tota ciselur'a in linii si in torde cu totulu in modulu bijutariei numita celta.... Alte cate-va mici obiecte s'a gasitu prin aceste urne cu vase arse, precum: unu cercelusiu intr'un'a, unu felu de agrafu si unu acu de osu intr'alt'a, tote trecute prin focu, si tote objecte de parura femeiasca, ceea-ce 'mi da ideia co arderea corpuriloru se facea cu tote podobele loru, ideia confirmáta cu vr'ua done bucati metalu topitu gasitu intr'ua urna in care si unu obiectu de feru,—agrafu séu legatura, spre inchiaiarea vre unui colieru ce s'a topitu.»

D-lu Bolliacu observa (Tromp. Carpat., Nr. 1137) co bagarea de urna in urna nu se puté face de catu in chipulu urmatoru: «se adunau osciorele, mai mistuite de flacari, cu diferitele obiecte remase, se punéu intr'ua urna mica, in jurulu carei'a, pusa cu gur'a in josu, se fasoná ua alta urna, in past'a carei'a se gravá ornamente si simboluri; apoi acestea, dupo ce se uscau prin evaporare séu la sore, caci indiciu de cócere la focu nu se vede nici de cum, se fasoná in jurulu loru ua a trei'a urna care se uscá si acest'a totu astu-feliu, apoi ua a patra, si apoi ua a cincea.»

Punerea in urn'a principale cu oseminte, a altoru vase mai mici s'a constatatu anco si in necropolea de la Pilinu in comitatulu Neogradu (359), in movil'a de la Alibunaru in Banatu (360) si in cimitirulu de la Apoldu-mare in Transilvani'a, unde in fie-care urna mare se gasea alt'a mai mica. Acestu d'in urma cimitiru a servitu locuitoriloru si in epoc'a romána, judecàndu dupo caramidiele románe ce acopereea unele vase. (361)

§ 61

Astu-feliu constatàmu in Daci'a trei cathegorii de morminte: movile si mormenturi-sietie cu resturi arse séu nearse alle cadavreloru, si cimitire cu urne continèndu cenusie omenésca. Locurile de ingropaciune se allegéu mai cu séma pre inaltimi; mortii se ingropáu séu se ardéu cu hainele si cu podobele loru. Arme si uneltele manuale: cutite, sageti, ciocane, dalte si alte obiecte de pétra, séu de metalu, cum si vase pentru beutu si mancátu, insociau cadavrulu séu cenusi'a reposatului, fie d'in credintia co elle avéu se-i serve in regatulu necunnoscutu allu mortii, fie d'in sentimentu de pietate pentru co elle le utilisase in timpulu vietii, asia co lucrurile ce se gasescu ua data cu mortulu, suntu nu numai mijloculu cellu mai importantu pentru a fixá chronologi'a acestoru monumente, déro anco elle ne presenta unu portretu viu despre viati'a poporeloru.

(359) Gooss, op. cit., XIV, 165.
(360) *Mith. der Centr. Com.* 1865, XI; 1867, LXI.
(361) *Arch. für oesterr. Gesch.*, XXIV, 399; *Mitth. der Centr. Com.* 1857, 105.

Digitized by Google

Dupo arderea cadavrului se aduná osele si cenusi'a, adesea in vase deosebite, adesea anso intr'unu singuru vasu, si apoi acoperite cu altu vasu, cu ua pétra, séu cu unu capacu, se punéu in pamentu preste unu patu facutu d'in argilu si petre, séu intr'ua camera de lespedi, asupra carora apoi se aruncá numai pamèntu, séu se inaltiá ua movila. Harburile, ce de multe ori se gasescu risipite in interiorulu movilei, nu suntu d'in vasele de langa mortu, ci d'in celle ce assistentii aruncásera dupo ospetiulu funebru.

In multe movile se afla si mai multi ingropati si la diferite epoce. D-lu Bolliacu ne spune (362) co esploràndu ua movila a datu mai anteiu preste unu pátu de carmidi mari compusu d'in cote siese renduri, peste care se aflá intinsu cadavrulu; si sub unu asemenea patu sapàndu cá la ½ metru, a gasitu unu altu cadavru fora uleele séu lampionu, ci numai ua dalta de bronzu si alt'a de pétra, ceea-ce dupo d-sea aru fi unu indice co acolo fusese unu mormèntu dacu.

§ 62

Incheiamu acestu capitolu cu urmatorele cuvinte alle d-lui Ales. Odobescu, care am dorí sa se traduca catu mai iute in fapta :

«Pentru ca sa putemu reusi a avé resultate solide, pre care sa se intemeiedie cu sigurantia sciinti'a, aru trebui cá cercetarile archeologice ce facemu in tiarra sa procéda dupo unu sistemu bine rationatu, in care sa fie prevedinte de mai 'nainte tote faptele ce esperienti'a a inregistratu pria alte tierri, pentru cá astu-feliu sa avemu in veci in vedere punctele de comparatiune, si sa putemu constatá, totu de ua-data, si analogi'a resultateloru dobendite aci cu acellea obtinute aiurea, si elementele adeveratu noue ce se voru ivi pe solulu nostru.» (363)

Pene atunci trebue sa ne multiumimu cu resultate provisorii, pre pretiulu chiaru de a fi gresite, caci, dupo cum observa d. A. Bertrand, «pre asemenea terimu ori-ce exploratiune de buna credintia este profitabile sciintiei; anso a cutezá cineva sa se espuna a se insielá este un'a d'in virtutile archeologului. Noi damu esemplulu.» (364)

CAPITOLULU XIII

Conclusiune

Studiile ce amu intreprinsu in partea a dou'a a operei de facia au avutu dreptu principalu scopu a determiná caroru rase si gruppe de popore appartinu locuitorii cunoscuti ai Daciei : Scythii, Agatirsii, Getii si Dacii.

(362) *Tromp. Caspat.* Nr. 846.

(363) *Columna lui Traianu*, a. V, Nr. 4.

(364) *Archéologie celtique et Gauloise*, Paris 1876; Préface : «En pareil terrain, toute exploration faite de bonne foi est profitable à la science ; mais oser s'exposer à se tromper est une des vertus de l'archéologie : Nous donnons l'exemple.»

Digitized by Google

Pentru acést'a avuramu recursu la trei feluri de probe, cu care ethnogani'a se serva in descoperirea adeverului: 1° probe limbistice; 2° probe physiologice, si 3° probe etholegice séu ethopeice; cu alte cuvinte, probe trase d'in comparatiunea *a)* limbei, *b)* a tipului physicu, si *c)* a tipului moralu si intellectualu.

Prim'a categorie de probe, limb'a, caracterulu cellu mai persistentu si mai demonstrativu allu ori-carei nationalitati, ne-a arrettatu in modu neindoiosu, credemu, co: Scythii erau Erani, appartinèndu adica cu Medii, Persii, Baktrii, la un'a si aceiasi grupa de limbe si popore.

In adeveru, cuvintele si numile proprii scythe si sarmate, transmise de scriitori si monumente, prin nici-ua alta limba indo-germana nu se petu esplicá mai lesne si mai completu de catu prin vechi'a persica si zend'a. Pentru a reaminti aci numai cate-va esemple, s'a vediutu co in numile proprii scytho-sarmate de pre inscriptiunile pontice, unu elementu caracteristicu ce intra cá termenu primaru séu secundaru este substantivulu ασπα «calu», a carui forma zenda este *açpa*, pre càndu celle-alte limbi indo-europene, séu nu au *p*, esemplu sskr. *açva*, lat. equus, séu déco au unu p: gr. ἵππος, gallicnlu *epos*, nu sufera na siflanta 'naintea lui *p* (1). Cuvintele scythe in care açpa, calu, intra cá elementu de comparatiune suntu: Ἄσπ-ουργος «cellu ce are ua berghelie de cai», Βαιόρ-ασπος «cellu ce are dieco mii de cai», Βορ-ασπώ-καβος «cellu ce cunnosce caii cei mai buni», Βανάδ-ασπος «cellu ce triumfeadia prin callulu seu», Σατ-άσπης «cellu ce are ua suta de cai» cum si numile ethnice: Ἀριμ-ασποι «cei ce au cai blàndi, supusi» si Τράσπιες «cei care umbla cu caruti'a cu trei cai». Asemenea se recunnosce prefixulu zendu *hu* (sckr. *su*) «bine» in prim'a sillaba a numiloru compuse scythe: Χό-δατος «cellu ce are ua lege buna», Χο-ρόαθος, «cellu ce are frumosa talia» Χό-φραξμος, «cellu ce devine forte folositoru», Χο-φάρνης, Χο-δαρξος «tare prin sine insusi» etc. Cuvintele scythe transmise de Herodotu cu semnificatiunea loru, cá buni-ora: Ἐναρσες, adico οἱ ἀνδρόγονοι (Herodotu, IV, 67) séu ἀνανδριέες (Hippokr. de aere § 22), Ἐξαμπαῖος adico ἱραι ὁδοι «cai sacre», corespundu: primulu la zend. e-nairya, aric. a-narya (*a* negativu, si *nar*, barbatu), allu douilea, la *e* (primitivu *a*) si παι (=path., vechiu-pers. pathi, poteca).

Analys'a cuvinteloru scythe mai arretta, pre langa proprietatile dialectice alle zendei, si urmatorele: 1° grupp'a caracteristica aricei: *ks*; 2°, schimbarea primitivului *kv* in *çp*; si 3° schimbarea lui *s* in *h*, cate-si trele proprii numai eranicei (cap. III).

Resultatulu filologicu, precisu si de ua apreciatiune in acelasiu timpu imediata si positiva, cautaramu sa-lu confirmàmu prin probe ethologice si physiologice.

Primele, — de si forte inferiore in resultate sigure si concluente de ore ce poporele cello mai streine unele de altele, prin diferintia de rasa, de timpu si de tiarra, ne presenta une-ori ua conformitate isbitore de obiceiuri si credintie, pre càndu triburi alle acelleiasi rase si locuindu aceiasi regiune potu sa arrette in dispositiunile

(1) A. Fick, *Vergleichendes Wörterbuch der indogermanischen Sprachen*, 2 ed., p. 2.

Digitized by Google

loru morale si intellectuale, varietati insemnate—, totusi constataràmu (cap. IV) pre langa ore-care trasuri de moravuri, care suntu mai pucinu speciale cutarei ra umáne de catu proprii mediului in care Scythii erau chemati sa traiasca, si stari sociale d'in care ei anco nu esisera, constataramu trasuri de caracteru particular Scythiloru si Eraniloru acelasiu portu, acelasiu modu de viatia si de occupatiuni, a celési institutiuni si credintie religiose. Buni-ora, Herodotu observa despre Scythi c suntu in mare parte nomadi, ellu cunnosce anso si Scythi agricultori; acelasiu au toru dàndu ua lista de diece triburi persáne, observa co siesse din elle cultiva pa mentulu, iaru patru suntu nomade (cartea I, c. 125; VII, 85). Asemenea, cultul scythu si cultulu medo-persicu presenta urmatorele puncte commune: 1° lips'a d imagini, statue, temple, altare séu alte lucruri sancte pentru dieii loru (Herodotu IV, 59; cf. I, 31); 2° adoratiunea Hestiei, dieiti'a focului, cá cea mai inalta divini tate, fiindu pusa mai pre susu de dieulu Cerului (Herodotu IV, 59; I, 131; IV, 127) si 3° caracterulu cu totulu eranicu allu numiloru ce porta divinitatile scythe.

Chiaru si in legend'a nationale scythica rapportata de Herodotu despre Targitau recunnoscuramu dovedi necontestabile pentru eranismulu Scythiloru (cap. III § 4).

Allu treilea genu de probe (cap. V), cu tota saraci'a insemnariloru physiographice ce ne-a lasatu scriitorii anticitatii, caror'a le lipsea acea ascutita observatiune a mo mentului propriu ethnologicu, dàndu atentiune numai la ceea-ce 'i isbia la prima vedere la tali'a, culorea perului si a pelei, — cu tote resultatele pucinu satisfacetoare ce au datu pene acum studiulu cranieloru aflate in mormenturile scythe d'in Russia meridionale,— totusi elle ne ducu cellu pucinu la conclusiunea: co Scythii nu pot fi de origine mongola, cum au sustinutu mai multi istorici moderni, de ore-ce, ma anteiu, nici Hippocrates, nici Herodotu, nici tota anticitatea, vorbindu despre trasu rile externe alle Scythiloru, nu observara la acestia nasulu turtitu séu ceva ce aru a minti d'in typulu facialu mongolicu; si allu doilea, craniele d'in mormenturile scythe de la Alexandropole au ua deschidietura nasale inalta si strimta, care denota unu nasu forte proeminentu, pre càndu la scheletulu unui mongolu ea aru fi trebuitu sa fie larga forte, chiaru mai larga de càtu inalta.

La acésta serie da probe vine sa corroborodie si marturi'a,—de si mai pucinu clara sub unele privintie, si mai pucinu affirmativa a monumenteloru figurate (cap. VI): Scythii n'au avutu ua arta nationale care sa reproduca si sa perpetuedie typulu loru physicu; anso unu numeru de monumente d'in celle ajunse pene la noi (2) esecutate de artistii greci pentru principii scythi si pentru suveranii Bosphorului, re-presenta adesea Scythi cu trasurile loru caracteristice, si cu costumulu loru natio-nalu; aceste trasuri nu semena in nimica cu typulu rasei mongole; pre elle au regasimu nici umerele obrazului esite afara, nici ochii mici oblici si carpiti, nici nasulu pleostitu si grosu, nici saraci'a systemului parosu, care tote deosibescu ras'a mon

(2) Vedi stamp'a anesata la cap. VI; idem fig. 1 si 2 de sub not'a 36 a cap. IV.

Digitized by Google

gola; ci elle amintescu mai multu profilulu Persiloru de pre monumentele de la Persepolis.

Astu-feliu credemu a fi demonstratu prin limba, typulu moralu si typulu physicu, co Scythii, *Scolotii* lui Herodotu si Hippocrates, nu erau mongoli séu turci, germani séu slavi, ci unu poporu d'in grupulu eranicu; co prin urmare: emigratiunea loru d'in Asi'a in Europ'a a avutu locu dupo marea divisiune a Indo-Germaniloru in Arii si Europeni; co ei au taiatu lantiulu intre unii si altii; co membrii d'in famili'a letto-slava, cá Neurii, Androphagii si Melanchlenii lui Herodotu, membrii d'in famili'a thraca ca Getii, Dacii, cum si d'in famili'a finica si mongolica, cá Budinii si Argimpei, se invecinau cu Scythii, fiindu pote chiaru confundati de multi scriitori greci sub numele devenitu mai in urma cu totulu vagu de Scythi.

Catu pentru Agatirsi, d'in pucinele date ce a lasatu asupra-le anticitatea (Herod. IV, 104, 78, 125), dupo traditiunea locale cullésa de Herodotu de la Grecii pontici (IV, 10), dupo marturi'a lui Mela (II, 1, 2) si Bibius, in fine dupo celle doue numi, singure cunnoscute: numele ethnicu 'Αγάθυρσος ce se compara cu cellu scythicu 'Ιδάνθυρσος (Herod. IV, 76), si cu sarmaticulu ethnicon *Aga*-mataes; si numele regelui agatirsicu Σπαργαπείθης (IV, 78) ce se intempina totu astu-feliu cá nume de rege la Scythi (IV, 76), iar partea-i ultima -πείθις se recunnosce in scythicele 'Αριαπείθης, 'Αριπείθις (IV, 78), — d'in tote acestea, dicemu, amu conchisu (cap. VII) co Agatirsii erau unu poporu de origine scythica.

Pentru deslegarea cestiunei asupra nationalitatii Getiloru si Daciloru, amu analisatu mai anteiu cu atentiune opiniunile moderne despre germanismulu, celticismulu si slavismulu celloru doue popore (cap. VIII, §§ 2—5), si dupo ce le-am respinsu cá neintemeiate, am cautatu sa probamu co Getii si Dacii se potu asiediá cu mai multa probabilitate intre poporele d'in famili'a thraca.

Anso ce putemu sci siguru despre nationalitatea insesi a Thraciloru?

Toti invetiatii suntu de accordu a recunnosce in ei unu poporu indo-europeanu unii anso 'i afiliadia cu grupp'a arica, in specialu eranica; altii cu grupp'a europeana, in specialu sudu-europeana séu greco-italica, alti in fine, le dau ua positiune intermediara intre ambele gruppe (cap. VIII, §§ 8—11.

Credemu a fi reunitu tote probele (cap. VIII, §§ 12—14) in favorea opiniunei:

1º Co Thracii nu suntu nici Arii, nici mijlocitori intre Arii si Europeni, ci appartinu gruppei europene a Indo-germaniloru;

2º Co Thracii, impreuna cu cea-alta ramura, Illyrii, alcatuescu ethnologicu, religiosu si limbisticu ua masa centrale de la care pleca vine ramificate in tote directiunile, spre nordu si sudu, apusu si resaritu, spre Greci, Phrygi, Armeni si semintiile iranice; spre Lituslavi, Germani si Celti, in fine spre Scythi si Sarmati;

3º Co Thracii se inrudescu cu principalele familii alle rasei europene; anso limb'a loru se deosibesce de limbile fie-careia d'in aceste familii prin anume charactere phonetice, care 'i constituescu unu locu allu seu propriu; si

Digitized by Google

4° Co cestiunea deco famili'a thraca sta in legatura mai strinsa cu grupp'a nordica séu sudica a Indo-Germaniloru d'in Europ'a remane deschisa.

Aceste resultate obtinute, cautaramu sa demonstramu originea Getiloru si Daciloru prin celle trei cathegorii de probe cunnoscute.

Annalys'a resturiloru, — aproximativu 280—, d'in limb'a geto-daca : numi proprii de persone, de popore, locuri si numiri de plante, parte transmise de scriitorii vechimei, parte cullese d'in inscriptiuni (cap. IX), constata punctele comune alle Getiloru si Daciloru cu Thracii : *a)* numi personale; *b)* numi geographice; *c)* particularitati limbistice. La acest'a mai venindu si marturisirea istoriciloru vechimei, ca atatu Getii catu si Dacii erau dintr'un'a si aceiasi familie de popore thraca, urmedia co loculu ce vediuramu mai susu co occupa Thracii in famili'a européna, se cavine si celloru doue popore, si co prin urmare Getii si Dacii nu suntu nici Erani, nici mijlocitori intre Europeni si Arii, nici Germani, nici Slavi, in fine nici Celti, ci numai Thraci de origine.

Cercetarile physiologice (cap. X) si ethologice (cap. XI) nu au facutu de cotu a confirme evidenti'a ethnologica resultata d'in probele limbistice.

Independentu de cestiunile care se léga strinsu de ethnogeni'a Daciei pre-romane, si care au formatu obiectulu cercetariloru de pene aci, ua serie de alte cestiuni ne mai puçinu insemnate, remanu anco de studiatu.

Istori'a ne atesta aparitiunea la Dunare in diferite timpuri a diferite elemente alle caroru efectu a fostu de a aduce continue metamorphose, stingeri si amalgamari; ras'a indigena s'a amestecatu cu rase streine; si in acestu amalgamu de triburi, de idieme si de credintie diverse, cellu ce nu privesce de aprope crede a vedea totu-de-a-un'a acelasiu poporu, fiindu-ca acelasiu nume persista, séu acelasiu territoriu, fiindu-co locuitorii representa totu de-a-un'a aceiasi rasa.

Acelle cestiuni anso tinendu-se mai multu de domeniulu istoriei, le reservu unu locu mai nemeritu in a treia parte a operii de facia, in *partea istorica*, ce speru si doresçu a o dá catu de curendu publicitatii.

Digitized by Google

APPENDICE

DOUE PRETINSE ALFABETE DACICE

I

Semnele de pre caramidile si petrele de la Colib'a-vechia langa Slonu.

„Warum in die Ferne schweifen
Sieh das Gute liegt so nah!"

§ 1.

In annii 1869 si 1871 d. C. Bolliacu, facèndu cercetari la Colib'a-vechia de la Slonu, in jud. Prahova, unde se sustinea de cotre cautatorii de comori cŏ aru fi ua culla cu bani sub unu zidu, a constatátu pe petrele si caramidile d'in zidu littere, symboluri si caractere, pre cari, dupo ce le-au comparátu intre densele, suprimându pre celle indouite, cum si pre cele ce i s'a parutu neinsemnatore, le-au reunitu pre unu tabellu lithographicu in *Trompett'a Carpatiloru*, nr. 939 d'in 1871, «cu scopu, spune d-lui, ca sa fie cunnoscute la alte aflàri spre comparatiune, cà décŏ descifrându-se cuvinte prin inscriptiuni, sa se pota fixá valorea loru si classá intr'unu alfabetu».

Venerabilulu archeologu credea cu totu d'inadinsulu a fi datu preste symboluri, caractere si littere dàce «adica celte, celt-iberiane si celto-grece cu elementu forte micu gothu primitivu», si nu se indouiá, cŏ prin ajutorulu acestor'a, a semneloru de pre monedele aflate in Daci'a, si a altoru descoperiri, nu s'aru putea alcatuí *alfabetulu Daciloru*.

Càti-va anni mai in urma, d. B. P. Hasdeu, studiandu acelési semne (1), ajunse la conclusiunea cŏ d. Bolliacu «a datu preste urmele unui alfabetu barbaru in regiunea Prahovei, despre care anso cellu multu se pote dice cŏ este ua grafica «*mongoloida*» «dero in ori-ce casu ellu nu e dacicu».

(1) *Istori'a critica a Romaniloru*, vol. II, pag. 21—23, § 5: *unu alfabetu mongoloidu in Dacia*.

Digitized by Google

Ne propunemu sa dovedímu cŏ ambele aceste pareri nu suntu fundáte, si cŏ in semnele zidariei de la Slonu, reproduse pre tab. Z, este de cautátu cu totulu altuceva de càtu elementele vre-unui alfabetu, fie dacu, fie mongoloidu, fie cunnoscutu séu necunnoscutu.

§ 2

D-lu Bolliacu invoca in sprijinulu opiniunei sélle ore-cari asemanari, pre cari anso nu le indica anume d'intre semnele de la Slonu : 1°) cu vechile caractere hellene séu archaice; 2°) cu celle celtiberiane mai alesu; 3°) cu litterile de pre monedele dace» ; si 4°) cu litterile d'in inscriptiunea verigei de auru de la Petroassa.

Primulu elementu de comparatiune, alfabetulu vechiu hellenicu, abia deca ne dà pentru celle 62 semne culesse de pre petrele si caramidile de la Slonu, *patru* apropieri mai multu séu mai pucinu fericite. Asia : tab. Z rendulu 1, semnulu 25 aru puté semaná litterei grecesci α; tab. Z rendulu 2, semnulu 4, unui Y; semnulu 8 unui ε; semnulu 26, unui κ (2).

Pentru allu douilea elementu : «caracterile celtiberiane» trebue sa marturisímu cŏ elle n'au esistatu si nu esista de catu in imaginatiunea catoru-va celtisti, car s'au apucátu a compune alphabete celte, bretone — armoricáne etc., dupo nisce grossoláne si false inscriptiune (3), ba chiaru dupo simple semne decorative (4), si ornamente pre vase (5). Celtii se serviau in affacerile loru publice si private cu littere grecesci, dupŏ cum atesta lamuritu Cæsar (6), care vorbesce intre altele (7)

(2) Vedi **Kirchoff**, *Studien zur Geschichte des griechisches Alphabets*, Berlin, 1864. **F. Lenormant** *Etudes sur l'origine et la formation de l'alphabet grec*, in *Revue archéologique*, 1867 si 1868.— Idem, artic. *Alphabetum* in *Dictionaire des Antiquités grecques et romaines*, sous la direction de Ch. Daremberg et Edm. Saglio.

(3) Cum buna-ora amiralulu **Thévenard**, *Mémoires relatifs à la marine*, 1800, t. II p. 117 seq. da unu alfabetu compusu d'in semne cari «dupo mai multe cercetari analitice si comparative» s'a gasitu a fi «litere initiale celtice». Unele semne suntu luate dupo ua cruce de petra de la Plousané, altele de la castelulu Lezascoët aprope de Douarnenez, altele d'in Finister si Morbihan.— Chier de **Frémenville**, *Antiquités de la Bretagne* (Côtes-du-Nord), Brest 1837 pag. 34. reproduce ua inscriptiune cu caractere curatu latine medievale, luandu-le anso dreptu «caracterele alfabetului anthiciloru Bretoni armorici.— Mai vedi si brosiur'a lui **Duchatelier**, *des Alphabets celtiques*, 1841. — *Diction. hist. et géogr. de la Bretagne* 1845, t. II p. 348.

(4) *Revue archéologique*. sept. 1866, *Recueil de signes sculptés sur les monuments mégalithiques du Morbihan*, par M. de Cussé.

(5) Asia de esemplu I. C. **Schuller**, *Zur Frage über den Ursprung der Romanen und ihrer Sprache*, Hermannstadt 1855, p. 19 not'a 33, crede a fi descoperitu pe vasele reproduse de noi pre tab. M, nr. 5, 9 si 10, semne celtice, pre candu acelea suntu numai ornamente simple consistàndu d'in ua serie indouita de puncte si linii oblice.

(6) *Bell. gall.* VI, 14 : «Neque fas esse existimant ea litteris mandare, cum in reliquis fere rebus, publicis privatisque rationibus, Graecis litteris utantur.»

(7) *Bell. Gall.* I, 29 : «In castris Helvetiorum tabulae repertae sunt litteris Graecis confectae et ad Caesarem relatae, quibus in tabulis nominatim ratio confecta erat. qui numerus domo exisset eorum, qui arma ferre possent, et item separati pueri, senes mulieresque».

Digitized by Google

lespre registre scrise cu littere grecesci, ce s'au gasitu in lagarulu Helvetiloru, si ontinéu date asupra numerului populatiunei. Nici Gallii, nici druidii loru, nu avéu lero unu alfabetu propriu, fie runicu, fie altulu (8).

Comparatiunea mai departe cu litterile de pre «monedele dace» nu'si are mai aultu locu, pentru cŏ mai anteiu, acelle monede nu suntu dace, dupo cum am aretatu mai susu (9), cí probabilu imitatiuni facute de Celti; si alu douilea, pre aelle monede ne'ntempina numai monogramme grece séu latine, diformate, ansŏ otu-de-a-un'a lesne de recunnoscutu.

Cátu pentru inscriptiunea de pe verig'a de la Petross'a, «pe care, dice d-sea, de a aflarea ei si pene asta-di amu crediut-o si o credu anco *daca*» nu ne remâne de otu sa spunemu cu atati filologi ai tierriloru germanice: Iulius Zacher, I. Haupt Wilhelm Grimm, Massmann, Lauth, C. Petersen, C. Müllenhof, R. Neumeister, Fr. Dietrich, G. Stephens, cu archeologulu nostru d. A. Odobescu (10), co acea inscripiune este netagaduitu scrisa cu rune anglo-saxone, si cŏ prin urmare ori-ce comparatiune cu semnele de pre caramidile si petrele de la Slonu nu este possibile.

§ 3.

Déro se admitemu cŏ asemenarile inchipuite de d-lu Bolliacu esista in realitate. Urmeadia ore cŏ d-lui a descoperitu unu alphabetu dacicu? candu prim'a cestiune care aru fi trebuitu sa-lu preocupe era epoc'a cellu pucinu aproximativa a ruineloru de la Slonu? Suntu acestea ante-române? Suntu d'in epoc'a Romániloru? Suntu d'in versta medievale? D-lui ne spune cŏ zidari'a de la Slonu este numai d'in petre si caramidi cu *cimentu* (11). «Caramid'a si cimentulu, observa totu d-sea, intr'unu altu studiu (12), *au fostu absolutu necunnoscute de Daci*». Deci, chiaru dupo d. Bolliacu, ipotes'a despre epoc'a ante-româna a monumentului trebue inlaturata; atunci nici semnele de pre densulu nu mai potu fi *dace*. Zidariile d'in epoc'a româna suntu lesne de recunnoscutu prin form'a si fabricatiunea caramidiloru forte rosii si late, prin caracterele imprese pre elle, prin natur'a cimentului mestecátu cu bucati de curamida (13), prin obiectele gasite impregiuru. La Slonu n'avemu nici-unulu d'in aceste indicii; d'in contr'a, totulu vorbesce pentru ua epoca mai tardia, celln puçinu medievale.

(8) Rog. de Belleguet, *Etnogénie gauloise*, II, 361; care constata cŏ pre nici-ua inscriptiune celtica, pre nici-ua medalie gallica nu se afla vre-ua urma de unu alfabetu celticu.

(9) Cap. XII § 38.

(10) Vedi Al. Odobescu, *Studie asupr'a tesaurului de la Petroas'a* in *Column'a lui Traianu*-1876, 1877.

(11) *Tromp. Carpat.*, nr. 939: «petrele si caramidele d'in zidu, dupo cari se luá lesne unu *cimentu* mole».

(12) *Tromp. Carpat.*, nr. 740. — Cf. mai susu cap. XI not'a 798 si § 51.

(13) Ed. Fr. v. Sacken, *Leitfaden zur Kunde des Heidnischen Alterthumes*, Wien 1865, *anhang*.

Digitized by Google

§ 4.

Acum cestiunea se reduce la punctulu de a se scí : deco semnele descoperite de d. Bolliacu potu avé unu caracteru graphicu, potu alcatuì vre-unu alfabetu. séu deco elle nu suntu cu forte mare certitudine màrci séu semne alle lucratoriloru *(steinmetzzeichen, marque d'ouvriers)*, obicinuite in imperiulu románu, imperiulu byzantinu, si aprope in totu evulu-mediu.

D'in celle 62 semne de la Slonu, d. Hasdeu gasesce numai vr'ua cinci-spre-diece distinctive, cari sa nu se pota confundá unele cu altele, si sa ofere unu caracteru graphicu probabilu. D'in aceste 15, *siesse* le identifica (?) cu semnele de pe niste bucati de cositoru descoperite in Russi'a sud-vestica la Drohiczyn in fluviulu Bugu (14); *cinci*, cu semnele luate isolátu si descompuse de pre petricic'a desmormentata in Podoli'a intr'ua movila langa tergusiorulu Daszow (15). Conclusiunea aru fi «archeologicesce», după d-lui, cŏ ruinile de la Slonu se detoreadia aceluiasiu poporu, care a facutu sa gravedie cositorele de la Drohiczyn séu de la Daszow; ansŏ pentru co «unele semne de pre petrele si caramidiele d-lui Bolliacu suntu par'cŏ fotografite dupo alfabetulu mongolicu» si anume se constata peste totu 9 coincidintie.— cu acest'a *alphabetulu mongoloidu* in Daci'a este descoperitu!...

Ansŏ mai anteiu, ce se face cu restulu de la 15 semne pene la summ'a totale de 62?—Chiaru scadiendu pre celle duble: rendulu I (tab. Z) semn. 2, 7, 10, 12, 15, rendulu II, semn. 2, — totu mai remànu anco 56 neesplicate,

Semne cá:

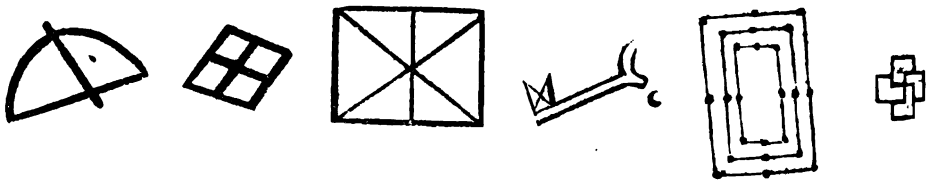

Fig. 143.

n'a pututu nici-ua data figurá intr'unu alfabetu propriu disu.

Semne: cá

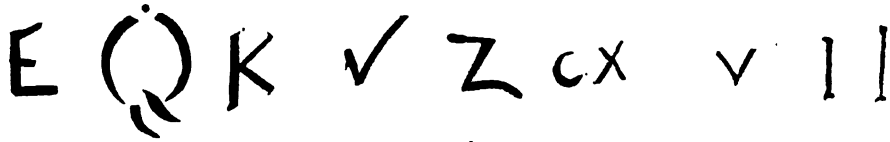

Fig. 144

identice cu totulu litterelorn latine, ce aru cautá intr'unu alfabetu mongoloidu?

Dupò d. Hasdeu noue semne de la Slonu suntu par'cŏ fotografite dupo alfabetulu

(14) Tyszkiewicz, *Drevnosti. Trudy Moskovskago Archeologiczeskago Obsczestva*, Moskva, 1865-1867, in 4, I p. 115—22, pl. VI si VII.

(15) Vedi tab. Y nr. 2.

Digitized by Google

mongolicu». Ca sa judece cititorulu de atare «fotografice» punemu facia in facia semnele de la Slonu cu litterile mongolice :

Semne de la Slonu | Litere mongolice | Semne de la Slonu | Litere mongolice

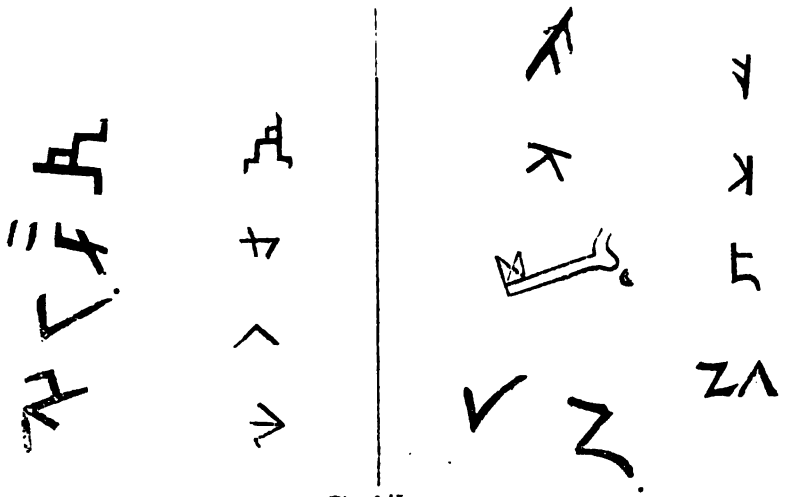

Fig. 145.

si intrebàmu, unde este mai mare asemenare, intre semnele de mai susu (fig. 144) si caracterele latine, si intre acestea de mai josu (fig. 145) si caracterele mongole? Pe càndu la celle d'anteiu nu se constata vre-ua deosebire, intre celle de allu douilea abia deco unulu séu doue ofera ore-care apropiere.

Atunci, de ce petrele si caramidile nostre aru purtá littere din alfabetulu mongolicu, iaru nu d'in cellu latinescu? Unde este mai mare coincidentia? Unde, mai mare probabilitate?

Si apoi, prin ce migratiuni ethnice séu cellu pucinu culturale, alfabetulu mongoloidu a ajunsu pene in creerii Carpatiloru?

D-lu Hasdeu ne respunde cŏ acest'a s'aru détorá unei invasiuni turanice d'in evulu-mediu, Pecenegiloru, Cumaniloru séu Mongoliloru.

Pecenegii, Cumanii, barbari cá cei mai barbari d'in cati cunosce istori'a, si cari au remasu in aceiasi stare de selbatacie pene la a loru deseversita stirpire, si cari n'au traitu vre-ua data intr'unu statu constituitu in regula (16), cum sa ne inchipuimu cŏ avéu unu alfabetu? cŏ ei, ratacitori prin pustiile dintre Bug si Oltu, incercára trebuinti'a de a fixá printr'unu procedeu materialu ideile si amintirile loru, ba anco cŏ ei obicinuiau sa sape pe petre si pre caramidi littere d'in acellu alfabetu, ba chiaru inscriptiuni intregi? Ce autoru ne spune cŏ Mongolii lui Batu-hanu, in cutrieraturile loru cu focu si sabia, au petrunsu pene la pisculu de la Slonu? cŏ acolo ei popasindu, se apucara de fabricatu caramidi cu semne mongolice

(16) A. L. Schlözer, *Kritische Sammlungen zur Geschischte der Deutschen in Siebenbürgen*. II, p. 450—504.

Digitized by Google

pre densele, lucrara lespedi de piatra cu sapaturi pre densele. naltiara zidarii. cari sa ajunga pene in dilele nostre, si sa dea atàtu de lucru «archeologiloru» si «istoriciloru critici» de la noi ?!

Prin urmare aceste semne nu suntu nici littere dace, nici mongoloide, si ori-ce incercàre de a regasi in ele urmele vre-unui alfabetu este zadarnica si hasardata.

Remane sa vedemu déco elle nu suntu mai probabilu semne (marci) pe materiale destinate la constructiune.

§ 5.

Unu obiceiu románu si byzantinu, care s'a continuatu multu timpu si in evulu-mediu, era de a sapá séu imprimá numi séu semne ore-cari pe materialele intrebuintiate in constructiunea unoru edificii, mai cu séma pe petre si pe caramidi.

Asia, la Rom'a, ua bucata anco in fiintia d'in zidulu lui Servius (la coltiulu stradei del Macao si del Volturno) se compune d'in lespedi si petre cu semnele reproduse pre tabell'a Y rendulu 8 (semn. 1-21). Pe unele siruri de lespedi se afla numai litter'a E séu A in diferite positiuni ꟻ ꟼ, A ᗅ ∀, ceea-ce probeadia cŏ atari semne serviau de indicii la renduirea petreloru in constructiune (17). La unu altu edificiu de pe Palatinu s'a constatatu semnele de pre tab. Y rendulu 8 (semn. 22—34) si 9 (semn. 1—9, combinatiuni numai de linii drepte, cari negresitu imita ore-cum form'a litteriloru latinesci (IEHZA), de si n'au cu elle nimica in communu.

Atari semne d'in epoc'a romána se gasescu si la Pompei (18), la Perugia, la Bruzza (19) etc.

In Transilvani'a la Muscelu-Gradistea, pre unele lespedi lucrate de petre d'in zidulu cetatii, Ackner a observatu urmatórele monogramme si semne asemenáte litteriloru grecesci (20) :

A	K	E
Δ	N	E ᗅ
E	C	IN
Z	ᗅ B	ΠB
	A	
		ΠΘ

La Constantinopole in timpulu imperiului byzantinu se zidé aprope esclusivu cu petre si caramidi purtàndu pre elle numele, mai tardiu monogramma imperatu-

(17) *Hermes*, X 127, Berlin 1876, *Steinmetzzeichen auf der servianischen Wallmauer*, de Iordanes; Idem, *Hermes*, VII p. 482: *Miscellen*; cf. *Bullettino muncipale*, 1875 nr. IV.

(18) Fiorelli, *Gli scavi di Pompei dal 1861 al 1872*, p. s. X: «le note dei quadratari, che in molti casi sono imitazioni degli elementi dei primitivi alphabeti italici».

(19) *Hermes*, VII, 485. Cf. C. I. Rh. nr. 831.

(20) *Archiv des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde*, I band, 2 heft, Hermannstadt 1844.

Digitized by Google

lui (21), séu a inaltiloru dignitari, a clerului, mai obicinuitu anso, signatur'a lucratoriloru cari taiasera petr'a. D. A. Choisy a constatatu pe monumentele de acolo mai multu de 700 semnaturi, littere esecutate mai bine séu mai reu, acĭ isolate, acĭ grupáte cate doue, séu chiaru imbucáte in forma de monogramme (22), si cari serviau dreptu titlu lucratorului, la regularea salarieloru, fiindu in acelasiu timpu unu elementu authenticu de comptabilitate (23).

Atari semne se gasescu si pre monumentele evului-mediu, la cathedralele de la Reims si Strasburg; pre zidurile de la Coucy si Aigues-Mortes in Franci'a (24).

Pentru celle d'in Germani'a collectiunea architectului Rudolf Redtenbacher, reprodusa pre tab. Z rendulu 3—15, si tab. Y r. 1—5, ne permite a aruncá ua ochire asupra desvoltarii acestoru semne industriale. Elle incepu sa apara pe zidirile medievale pucinu inainte de 1/2 secolului allu XII (tab. Z r. 3 semn. 1—6 de la Nossen an. 1162—1197), si se continua pene dupo secolulu XVII.

Form'a loru, fie a celloru simple, fie a sigleloru obicinuite la Románi si Byzantini, ia nascere nu d'in littere, cĭ d'in semne allese dupo voia, cari de la XII pene la finea secolului XIV se intrebuintiadia cu indouitu intiellesu : parte servindu dreptu indicii pentru asiediarea lespedeloru, parte dreptu semne personale, unele imiteadia formele de pentagramma, stea, cruci, inima, crinu, unelte, capulu cuiului, ciocanu, cose incrucisiate, mistrie, toporu, capu de pasere etc. (25). Intre densele figureadia si *littere*.

In scurtu, semnele pre caramidi si petre suntu cu totulu voluntare si fora nici-ua semnificatiune interna, adecŏ simple figuri, neavèndu intru nimico à face cu *litteræ singulares;* elle suntu semne personale, indicii la asiediarea petreloru, si elemente de comptabilitate si de controlu.

Aceleasi forme, acelasiu scopu technicu, aceiasi semnificatiune au si semnele de pre petrele si caramidile de la Slonu : semne arbitrare, unele d'in linii drepte diversu combináte, altele d'in curbe, altele imitàndu unelte casnice; printre densele littere mestecáte; unele repetandu-se pre mai multe bucati, cu unu cuventu, totu ce ne'ntempina pre zidariile medievale d'in restulu Europei.

(21) Sub Constantinu si fiii sei se sapá numele intregu allu imperatului pre caramidi ; dupo Theodosiu II, numai monogram'a lui : sub Justinianu incepe sa dispara monogram'a, si inainte de numelle scrisu grecesce allu imperatului se pune numai litterile BA de la inceputulu titlului BASILEVS. Vedi **Fr. Schneider**, *Marken an Baumaterialien*, in *Correspondenzblatt des Gesammtvereins der deutschen Geschichtes-und Alterthumsvereine* 1877, nr. 2.

(22) Tab. Y rendulu 2, semn. 10—19.

(23) *Revue archéologique*, 1876, 1 vol. p. 245—248, despre marcile de la theatru de la Salonicu, si d'in Constantinopole; ib. p. 356—359; vol. II p. 315.

(24) S'au publicatu in *Annales archéologiques* de Didron, II, p. 250; III, p. 31, cf. I pag. 251.

(25) Mai vedi pre tab. Y semne analoge constatate la Danzig (rendulu 6 sem. 1—16). Praga (rend. 6 semn. 17—30), Klingenberg langa Moldau (rend. 7), Ofen (nr. 1) cum si marci familiare germane (tab. Y nr. 3—12). Alte semne de uvrieri vedi in *Mittheilungen der k. k. Central-Commiss. der Baudenkm.*, II, p. 99; VII, 52—53, 245. Cf. **Homeyer**, *Haus-und Hofmarken*.—I. **Hanuş**, *Zur slavischen Runen-Frage*, in *Arch. f. k. oesterr. Gesch.* XVIII.

Digitized by Google

Ce este mai multu, aprope nu remane semnu d'in celle de la Slonu, care sa nu se repete intogmai aiurea. Numai in collectiunea Redtenbacher (tab. Z. Y) gasimu preste 45 semne identice cu celle de la Slonu (26).

Aceste asemenari potu fi detorite intamplarii; in ori-ce casu vinu si elle sa probedie cŏ semnele de la Slonu suntu semne de lucratori obicinuite in evulu-mediu: si prin urmare, acelle ruine, departe de a fi ante-románe, dateadia dintr'ua epoca mai recinte, càndu obiceiulu de a imprime semne pre caramidi si petre se practica in Europ'a, cu deosebire de cotre mesterii germáni, caror'a pote se si detoreadia zidari'a de la Slonu.

Semnele lucratoriloru potu serví pururea de fidela calaúdia criticei archeologice si istorice-culturale, cu conditiune numai cá acést'a se fie adeverata critica, si sa nu cáute in elle *alfabete dace*, *mongoloide*, si cote alte lucrari imaginare!...

II

Alfabetulu dacicu allu lui Dekeneu.

„Amicus Plato, sed magis amica veritas"

§ 1.

D-lu Bolliacu credea a fi datu in ruinele de la Slonu peste urmele unui alfabetu dacicu.

D-lu Hasdeu descopera «ceva cu multu mai positivu», chiaru alfabetulu dacicu allu lui Dekeneu (1).

(26) Compara de esemplu tab. Z r. 1, semn. 8, 9, 10, 11, 12 cu semnulu allu 11 d'in rend 4 si cu semnulu finalu d'in acelasiu rendu;
Idem rend. I, semn. 5, 6, 7 si 28; rend. II semn. 2, cu rend. 3 semn. 1;
» » I, » 13, 15 cu rend. 15 semn. 8;
» » I, » 14. 27; rend. II semn. 5, cu rend. 4 semn. 8;
» » VIII, » 6, 8, 23, 36; rend. IX semn 23 etc;
» » I, » 23 cu tab. Y r. 6, §. 12:
» » II, » 4 cu » r. 10 s. 3. 17;
» » II, » 10 cu » r. 10 s. 4;
» » » » 15 cu » r. 10 s. 20 21;
» » » » 8, 9, 11. 13, 14, 24, 26, 27, cu r. 7 s. 24; r. 7 s. 16; tab. Y r. 8. s. 9. 10 32; tab. Z r. 7, s. 5; r. 16. s. 24; r 4, s. 5; r. 7 semnulu ante-finalu; r. 5 s. final;
Idem rend. II, semn. 25, cu r. 9, s. 28. 29;
» » » » 22, 23 cu r. 6, s. 24;
» » » » 31 cu r. 8. s. 10;
» » » » 17 cu r. 9. s. 34;
» » » » 7 cu r. 11 s. 11;
» » » » 28 cu r. 13 s. 15;
» » I, » 25 cu tab. Y r. 4 s. 33;
» » II, » 36 » » r. 7 s. 9. 10;
etc. etc. etc.

(1) *Istoria critica a Romaniloru*, vol. II p. 23—38, § 6 *Alfabetulu dacicu allu lui Dekeneu.*

Digitized by Google

Dupo d-sea acestu rege-profetu allu Daciloru in timpulu lui Boerebiste (100 anni a. I. Chr.), caletorindu prin Egyptu aru fi invetiatu si transplantatu la Dunare unu alfabetu egypteanu, pre care amestecàndu-lu cu ua séma de caractere feniciane, ellene, zendice si altele, l'a respanditu apoi printre concetatienii sei. Statulu dacu s'a nimicitu; provinci'a romána Daciá, cu ua noua societate, cu unu nou poporu, cu ua noua civilisatiune, 'i-a luatu loculu; alfabetulu lui Deceneu anso, supravietiuindu tuturoru schimbariloru ocurse la Dunare, tuturoru straturiloru de cultura impuse territoriului, a trecutu intactu la Romàni, cari illu scriáu anco in annii 1500. De la Romàni, in evulu-mediu, ilu imprumutára Secuii, scriindu lu anco pene in dilele nostre. Si astu-feliu, unu alfabetu remasu necunnoscutu in timpu de 2000 de anni, se scote asta-di la lumina d'in intunericulu vécuriloru!

Unde suntu probele?

§ 2.

Unu chronicaru maghiaru de pre la finea secolului XIII Simonu Kézai, vorbindu despre Secui, adico de acei maghiari asediati dupo Ladislaus I (1071—1095) in Transilvani'a (2), dice cŏ acestia, traindu in vecinetate si amestecáti cu Romànii (Blachi), se vede cŏ de aceia se serva cu litterile Romàniloru: «Zeculi... cum Blackis in montibus confinii sortem habuerunt, unde Blackis commixti litteris ipsorum uti perhibentur» (3).

Schaffarik (4), Tomaschek (5) si altii intiellesera d'in textulu de mai susu cŏ Romànii, scriindu pene mai de-una-di cu littere cyrillice, neaparatu cŏ nu putéu sa imprumute Secuiloru unu altu alfabetu de cotu alfabetulu ce ei insisi ilu cunnoscéu, *alfabetulu cyrillicu*.

Contra acestei interpretatiuni critic'a sanetosa nu are nimicu a oppune; anso d. Hasdeu vede altu-feliu lucrurile:

«Acelle *litteræ Blackorum* unde ore sa mai fie astadi? Cumu sa fi fostu elle? «Ecce ua cestiune cotra care se applica pe deplinu principiulu dupplicateloru in «procedur'a giuridica; déco la Romàni a peritu d'in intemplare acellu alfabetu, «cáta sa consultamu essemplarulu incredintiatu Sacuiloru, si pe data ce se va gasí «unu *alphabetum Siculorum*, care sa nu fie ellenu, goticu, cirillicu, arabu séu vre«unu altulu cunnoscutu, pote fi cine-va sicuru, cu textúlu cellu necontroversabilu «allu lui Kézai in màna, cumu-cŏ a scosu la lumina abecedarulu cellu vechiu allu «Romàniloru. Ei bine, unu assemenea alfabetu essista.» Ellu figureadia intr'unu manuscriptu d'in 1702, adi in bibliothec'a evangelica d'in Brasiovu, si e reprodusu de noi pre tabell'a Ÿ rendulu 10, ua data cu alte monogramme secuiesci d'in acelasiu manuscriptu (tab. Ÿ rend. 11) allu preotului Stefanu Lakatos, care asigura cŏ

(2) Dr. Fr. Krones. *Handbuch der Geschichte Oesterreichs*, I. 563 seq.
(3) Endlicher. *Rerum Hungaricarum monumenta Arpadiana*, Sangalli, 1849 in-8 p. 100.
(4) *Slowanské starozitnosti*, Praha 1837, in-8 p. 609.
(5) *Zeitschrift für oesterr. Gymnasien* 1872 p. 141—157.

Digitized by Google

pre la 1700 Secuii intrebuintiau aceste semne increstandu-le pre betie, de la drept'a spre stang'a.

«Eccĕ dero *litteræ Blackorum*, esclama d. Hasdeu, pe cari cu multu inainte de annulu 1250, dupo cum nĭ-o spune Kézai, Săcuii le-au fostu imprumutâtu de la «strabunii nostri in cursulu unei indelungate vecinetati in creerii Carpatiloru.»

Despre esistentiá pretinsului alfabetu secuiescu allu lui Lakatos, critic'a destépta are totu dreptulu sa se indouiasca. Pene adi nu se cunnosce de cotu unu singuru monumentu, si acest'a togmai d'in 1668, si nu se scie pene la ce gradu este autenticu, si anco nu in intregime scrisu cu acelle caractere. E vorb'a despre inscriptiunea lapidara d'in biseric'a sacuiasca de la Enlaka in Transilvani'a (tab. I. rend. 12); d'in summ'a totale de 25 littere alle instructiunei numai 15 se regasescu in alfabetulu lui Lakatos. Turotz, pre de alta parte, vorbesce despre nisce antice littere scythice adduse de cotre Huni d'in Asi'a, si pre cari Sacuii anco nu le uitasera increstandu-le pre betie (6). Timonu considera de fantasmagorie totu ce s'a vorbitu si s'a scrisu asupr'a litteriloru scythice, gasite la Secui, dicèndu cŏ littere noui pote plasmuí ori-si-cine si in secolulu nostru (7). Bel descopera in elle niste caractere semitice (8), Pray, caractere germáne (9).

Apoi, chiaru admitiendu cŏ alfabetulu lui Lakatos este autenticu, nimicu pene ací nu probeadia cŏ ellu aru fí anume acelle *litteræ Blakorum*, alfabetulu adicŏ imprumutatu de cotre Secui, de la Români pe la annii 1200, asia cŏ «principiulu dupplicáteloru d'in procedur'a gĭuridica» ce se invoca de d. Hasdeu, nu 'si pote gasí nici-ua applicatiune in casulu de facia.

Ori-cumu aru fí, sa mergemu mai departe.

§ 3

Intrebuintiat'a vre-ua data Românii alfabetulu in cestiune?, de càndu si pene càndu?

Aceste trei cestiuni d. Hasdeu le deslega prin ajutorulu — mirabile dictu! — *allu unei singure litttere* d'intr'unu documentu de la 1492 : anume, prin form'a ce are in cuventulu *Cesar* d'intr'ua scrisore a lui Vladu Tiepesiu cotre Sasi (10), lit-

(6) **Thwrocz.** lib. I, cap. 24 in *Scriptores rerum Hungaricarum*, ed. Schwandtner, Vindobonae, 1766, in-4, t. I p. 96.

(7) *Imago novae Hungariae*, Cassoviae, 1734, in-16, Additamentum p. 2 : «De literis Scypthicis « apud Siculos repertis, multa legi, multa audivi, sed suspectae mihi fuerunt idcirco, quia quid « illis notatum, quid expressum fuerit, nemo recensuit, nemo explicuit. Nihil certe adhuc ex illis « didicimus; et nescio, an unquam quitquam ex illis in lucem prolaturus sit. Novas notas fingere etiam hoc seculo quisque potest ».

(8) *De veteri literatura Hunno-scythica*, Lipsiae, 1718 in-8.

(9) *Dissertationes in annales Hunnorum*, Vindobonae 1775, in f., p. 61 nota.

(10) Actulu se incepe asia (ap. Hasdeu, *Istori'a critica*, v, II p. 28):

« Vlad dei gratia Woywoda partium Transalpinarum.

« Circumspecti amici et vicini nobis honorandi. Dabimus scire, quod Thwrchi deponerent pa-

Digitized by Google

ter'a *C*, care aru fi scrisa, dupo cate spune Eder (11),—caci d. Hasdeu n'a vediutu originalulu —, astu-feliu :

«Noi amu vediutu in alfabetulu lui Lakatos, dice d-sea, cŏ sonulu romanescu *gi* «este represintatu prin semnulu :

«In actulu d'in 1492 vorb'a esaru se citesce dero *Ge*saru, confundàndu-se «*ce* si *ge*, intocmai cá in sprancéna pentru sprangéna.»

«In acellu cuventu scrib'a lui Tiepesiu n'a facutu de cotu a pune d'in iutiala in «loculu litterei latine *C* pe acea *romanésca*, »

La acestu modu de argumentare obiectàmu cŏ litter'a *C* d'in cuventulu *Cesar* ori-cumu aru fi fostu scrisa, — caci variatiunile paleografice suntu dese, litterile, d'in caus'a rapiditatii scrisului, se modifica si se schimba, mai multu séu mai pucinu —, si ori càtu aru semená ea cu ua littera d'in alfabetulu lui Lakatos, nu are nimicu de communu cu acést'a, caci *ce* se confunda cu *ge* in cuvinte ca *sprancéna* pentru *sprangéna*, fiindu-ca vine de la lat. *super in gena* (12); nici-ua data ansŏ, in *Cesar*; asia cŏ scrib'a lui Tiepesiu, chiaru presuppunèndu cŏ d'in iutiala uitàndu cŏ scrie latinesce, s'aru fi ispititu a pune in loculu lui *C* litter'a correspundietore d'in acellu enigmaticu «alfabetu nationalu», erá neaparatu sa puna semnulu ↑, care in alfabetulu lui Lakatos ecuivaleadia litterei *ci*, iaru nici-de cumu pe . care ecuivaleadia ungurescului *gy*, ceea-ce se citesce *dĭ*. *Diesaru* séu chiaru *Gesaru* nici s'a disu, nici s'a scrisu vre-ua data, in locu de *Cesaru*.

«Intr'ua diploma cu littere cirillice, continua d. Hasdeu, cu greu se putea com«mitte unu atare qui-pro-quo, caci limb'a si scrierea slavica erau de secoli respan«dite in tota Romani'a danubiana, pre càndu latinesce, d'in contra, scriéndu-se

tientiam cum Domino Rege. Cesar dedisset Woywodatum de Zendere uno familiari, qui vocatur Alibek, altero autem, qui nominatur Markovich, dedisset Woywodatum de Bodon, et nunc sunt cum bellis maximis, sed nescimus, ad quas partes volunt transire. Nos timemus, ut ad Hatzak aut ad Transilvaniam non debeant transire. Pro eo etc.»

D. Hasdeu d'in caus'a cuvinteloru «cum bellis maximis», «nos timemus, ut ad Hattzak aut ad Transilvaniam non debeant transire» crede cŏ scriitorul actului era unu neaosiu Românu pré pucinu dedatu cu latinésc'a. Acesta latinesca anso se scriá si in Ungari'a, si in Poloni'a, si in Transilvani'a ca si aiurea. « Cum bellis maximis » o putè dice ori-cine scriindu latinesce, nu numai unu Românu care aru fi luatu cuventulu *oste* sau *osti* dreptu armata si resboiu totu-de-ua data; «cum bellis maximis» nu e pentru «maximo cum exercitu», ci insemneadia «cu mari preparative de resboiu».—*Timeo ut non*, pentru *timeo ne* ne intempina adesea in latinitatea decadintiei.— *Debeant transire* n'are nimicu de neregulatu in sine, si nu e in locu de *intendo*.

(11) In manuscriptulu d'in Bibliothec'a Evangelica d'in Brasiov nr. 26 *b*, *Exercitationes diplomaticae*, Hermannstadt 1802, in-4.

(12) Cf. Cihac, *Dictionnaire d'Étymologie Daco-romane*, I p. 107; 1870.

Digitized by Google

«numai prin esceptiune in cote unu actu internationalu, gramaticulu simtia ua fi-«resca tentatiune de a 'sĭ dá in petecu. Ceva analogu se observa actualmente mai «allesu in Germani'a, unde rare-ori Némtiulu intr'ua scrisore cu caractere latine nu «vèra cote-ua littera gotica, dupo cum si la noi putini suntu in stare pene asta-di «de a scri cu ortografia latina fora a lasá sa se stracore cote uă *slova*.»

Intrebàmu cum déco «limb'a si scrierea slavica erau de secoli respandite in tota Romania Danubiana», acellu qui-pro-quo nu se comitea mai lesne cu unu semnu cirillicu, adico, scrib'a lui Tiepesiu cum nu se ispitea mai usioru de a pune in locu de *C* latinescu, litter'a correspundietore d'in alfabetulu slavicu?

Pene asta-di nu s'a descoperitu nici-unu actu romanescu scrisu cu alfabetulu lui Lakatos. D'in nici-ua fontana istorica nu resulta cŏ Românii pene la 1500 aveu pre longa grafic'a oficiale, adica cea slava, «unu alfabetu nationalu reservatu transactiuniloru particulare», unu alfabetu cá cella allu lui Lakatos, care se scriá de la drept'a spre stang'a. Unu asemenea alfabetu nationalu, nici ua urma n'a lasatu despre a lui esistentia, pre càndu d. Hasdeu observa cŏ: «difficultatea de a uitá «cu totulu ua grafica nationala e atatu de mare, incatu in Angli'a buna-ora, unde «s'au fostu intrebuintiatu anteiu caracterele runice, de si s'a introdusu apoi scrie-«rea latina asia numita anglo-sassona, totusi littera *th* a remasu cea vechia fora «nici-ua schimbare, supraviuetiuindu astu-feliu cá unu marturu isolátu allu unei «culture anteriore».

Cum de nu s'a retinutu d'in acellu alfabetu nationalu ua singura littera macaru in graphic'a cirilica intrebuintiata de Români pene mai de-una-di?

Nici-unu autoru vechiu séu nou, romànu séu straînu, nuneni pene la d. Hasdeu n'a facutu despre densulu nici cea mai scurta mentiune.

Prin urmare nu vedemu cum «semnulu 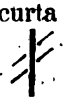 in documentulu d'in 1492 este mai «elocinte de cotu ua intrega dissertatiune, pentru a probá cŏ pene pe la 1500, cellu «pucinu in Munteni'a, Românii nu uitasera anticulu alfabetu, pe care cu mai multe «vécuri inainte l'au fostu imprumutátu Sacuiloru.»

Descoperirea este cu totulu strania si neasteptata, si probele pe cari autorulu ei se intemeiadia asteptámu sa fie altele de cotu ua nenorocita littera *C* lungita la unu capetaiu mai multu de cotu de ordinariu.

Deco tote cestiunile s'aru deslegá in asia chipu si cu asia usiurintia, atunci n'aru mai fi cestiune de deslegátu. Deco fie-care d'in diversele forme ce ia uá littera sub condeiulu unui scriitoru aru probá esistenti'a cote unui alfabetu, la ce numeru infinitu de mare s'aru urcá alfabetele.?

D-lu Hasdeu anso nu se opresce aci.

§ 4.

De unde luat-au Românii alfabetulu lui Lakatos?

Pentru a respunde si la acesta cestiune, d-lui allege «ua calle totu atatu de posi-

Digitized by Google

«tiva in starea actuala a scientii: *paleografi'a comparata*, si prin cate-va probe irresistibile», crede a dovedi cŏ celle mai multe elemente alle alfabetului «se perdu in anticitatea cea mai profunda».

Semnele lui Lakatos suntu in numeru de 32 plus 23 monogramme; d'in acestea tote pentru 14 dupo ua tortura nemilostiva a loru, càci pe unele le ciuntesce, pe altele le restorna, séu le adaoga coditie si linii supplementare (13), d. Hasdeu gasesce in fine originea fie-carei'a in parte: cutare semnu i se pare a fi ua ieroglifa d'in vechi'a grafica egypteana; cutare altele, ua littera feniciana, sanscrita, bengalica, zendica, umbrica, himiaritica, protoebraica, protoellenica, albanesa etc. Conclusiunea ce trage d'in acesta cutrierare fora tielu pre terîmulu cellu vastu si allunecosu allu paleografiei comparate, este in adeveru cam neasteptata: «Cu ua «perfecta certitudine», dice d-lui, «sare in ochi prin evidentia» mai adaogĕ, cŏ alfabetulu in cestiune este dacicu; cŏ de la Daci l'au mostenitu Romànii «adico Daco-«latinii, productu directu allu ammestecului Daciloru cu elementulu italicu»; de la Romàni l'au imprumutatu Secuii.

Derŏ Daciloru cine l'au datu?

Fiindu-co nu e cestiune care sa o lasĕ fora respunsu, istoriculu nostru criticu descopera si pe parintele alfabetului dacicu, «luàndu de asta data dreptu calauze «doue fontane istorice dintre celle mai ponderose: pre Strabone si pre Dione Cri-«sostomu»:

Strabone ii ofera pasagiulu urmatoru:

«Boerebiste spre a tine poporulu seu in suppunere, avŭ la indemàna pre Deceneu, barbatu fermecatoriu, care caletorindu in Egyptu *invetiase ore-cari semne naturale*, prin cari pretindea ellu a cunnosce celle divine» (14).

Ori-cine intiellege d'in acestu passagiu cŏ este vorb'a de niste *semne prevestitore* de auguru, προσημασία (de la verbulu προ-σημαίνω, a dá unu semnu mai d'in ainte, a desemná mai d'inainte, a esplica, a prevestí viitorulu) pe cari Deceneu le invetiase in Egyptu. Numai d. Hasdeu starue a esplicá cuventulu προσημασία prin «caractere grafice» prin «litere», acceptatiune impossibile de admisu, caci in nici-unu autoru nu se intimpina (15) pentru a deduce apoi introducerea in Daci'a a hieroglifeloru egyptene, pre càndu numai hieroglife nu suntu litterile lui Lakatos.

Gotulu Iornandes, «care desfigura tote dupo obiceiu», dice referindu-se la marturi'a lui Dione Crisostomu, cŏ Deceneu dedese Daciloru legi scrise «leges conscriptas», 16)

Eccĕ cum se demonstreadia si paternitatea lui Deceneu asupra alfabetului pretinsu dacicu!...

«Istori'a ca si fisic'a, observa d. Hasdeu la finele studiului seu, devine scìintia

(13) *Istori'a critica a Rom.*, II p. 30—31.

(14) Strabo, VII, cap. 3, § 11.— Cf. mai susu cap. XI § 30, not'a 387.

(15) Herodotu VI, 27; Xenophonte *Cyr.* I, 6, 46; *mem.* 1, 4; Pausan. 4, 26, 3. 20, 2; Diod. 5. 7.

(16) *De reb. Get.* cap. 11.

Digitized by Google

numai cu pretiulu de a suprime cu deseversire elementulu subiectivu allu imaginatiunei». (17)

Suprimati elementulu imaginativu in demonstratiunea alfabetului dacicu allu lui Deceneu, si ce se mai allege de dens'a?

§ 5.

In resumatu, d. Hasdeu crede co alfabetulu ce se dice co l'aru fi imprumutátu Sacuii de la Romàni nu este cellu cirillicu, cum sustinu Schaffarik, Tomaschek, si cum urmá naturalu sa fie, ci unu alfabetu nationalu allu Romàniloru, care nu e nici latinu, nici cirillicu, ci unu alfabetu dacicu; si care, de si nu se mai intrebuintiadia adi de Romàni, traesce anso esemplarulu incredintiatu Secuiloru. Acestu esemplaru se notédia pentru prim'a ora de Stef. Lakatos in 1702; caracterile sele «s'au cristalisátu atatu de bine in cursu de doue mii de anni» in catu «unele d'in «ele indica intr'ua stare de admirabile conservatiune, cà si candu aru fi copiate as«tadi dupo inscriptiunile celle mai archaice, tocmai periodèle primordiale d'in isto«ri'a alfabeteloru semitice si ariane»; unele semne suntu chiaru d'in grafic'a cea mai vechie egypteana.

Supravietiuirea cu atat'a puritate la Romàni si apoi la Sacui, a alfabetului in cestiune se esplica: «1° Se scriea forte pucinu; 2° Caracterele trebuiau increstáte». (18)

Intrebuintiarea lui de cotre Romàni pene la 1500 se probeadia printr'ua singura littera latina ce s'a parutu lui Eder a avé ua forma insolita, intr'unu actu d'in 1492.

De la Deceneu, parintele alfabetului, pene la 1492 suntu cellu pucinu siesse-spredece sute de anni! In acestu restimpu de vécuri, alfabetulu a trebuitu sa se scrie de Daci, sa se scrie de Romàni, sa se scrie de Sacui, de cotre acesti'a pene chiaru dupo 1700; nici unii n'au lasatu macaru ua linie, macaru unu cuventu, care sa ajunga pene la noi scrisu cu acelle caractere! Nici chiaru de la fericitulu grammaticu allu lui Tiepesiu, ellu care «scriindu latinesce numai prin esceptiune in cote unu actu internationalu simtiá ua firescă tentatiune de a'si dá in petecu» adica de a lasá sa se strecore, d'in caus'a unei lungi deprinderi cu densele, littere d'in alfabetulu currentu in secolulu lui, alfatetulu adica dacicu allu lui Deceneu, — nici de la ellu. dicu, nici de la contimpuranii sei, nu a remasu vre-unu asia documentu, de si acte cu cirillica avemu d'in acellu timpu cu sutele si miile.

Alfabètulu lui Deceneu descoperitu de d. Hasdeu, se compune d'in 33 littere. Acestea citite de la drept'a spre stang'a asia cum se scriau, avemu:

a—b—cĭ—ţ—d—e—f—g—gĭ—ch -i—j—k—l—lĭ—m—n—nĭ—o—oa—p—r—v—ş—s—kĭ—t—u—ţu—x—ĭ—z.

«Nu este in fondu, esclama d-sea, mai nici-ua deosebire de ordinea celloru-l'alte alfabete ariane séu semitice».

(17) *Istori'a crit. a Rom.* II, 32.
(18) Idem. II, 37.

Digitized by Google

Pene la descoperirea d-lui, remanému convinsi, cŏ nu esista alfabetu propriu-disu anterioru cellui phenicianu; cŏ tóte alfabetele cari au lasatu monumente séu cari s'au conservátu in usu pene in dilele nostre, procedu de la alfabetulu phenicianu compusu d'in elementele tachigraphice alle Egyptenilor; si cŏ nici-unu alfabetu anticu nu numerá mai multu de 22 litere: hieraticulu egypteanu avé numai 21; cellu phenicianu si grecu-cadmeanu, 22; phrygianu 19, etruseu 20, etc. (19). Numai alfabetulu lui Deceneu apare cu 33 sunete, cu unu systemu de vocalisatiune asia de delicátu si de complicátu, cu elemente luate de la tote alfabetele abia adi cunoscute, descifrate si completate, si intr'un ordine aprope aceiasi cu a alfabetului latinu, in cotu nu scimu de ce aru trebui mai anteiu sa ne minunâmu: de maltulu gradu de cultura gramaticala, de rafinamentulu insemnátu in studiulu limbagiului, la care ajunsese preotulu Daciloru Deceneu; de imprejurarea cŏ alfabetulu seu creatu pentru limb'a daca s'a perpetuatu intactu in forme si sunete, aplicandu-se unei limbi romanice, cá cea româna, si unei limbi turanice, cá cea maghiara; de possibilitatea mosceniri lui de către colonistii lui Traianu, pe care n'a fostu in stare cultur'a romána de atatea secule sa-i deprindia cu alfabetulu latinu; de scrierea unui alfabetu in timpu de aprópe douĕ mii de anni, fora se lase unu monumentu macaru de unu singuru cuventu, si fora sa fie mentionatu in vre-ua fontana istorica; in fine de atatea si atatea lucruri predemonstrate si afirmáte cu «evidenti'a ce sare in ochi» cu «probe irresistibile», cu «cea mai viue lumina», cu «perfecta certitudine» cu «dilemme» etc., séu cu faptulu cŏ cellu ce plasmuesce asia relle rationamente crede cu tota seriositátea a fi descoperitu unu alfabetu, care «cáta sa 'si ia loculu nu numai «in paleografi'a universale, ci mai cu sema in istori'a universale a culturei!».

Critic'a nu pote de catu se protestedie, ori-càtu de mare stima s'aru detorá eruditiunei si talentului, caci: *amicus Plato, sed magis amica veritas!*

§ 6.

«E unu ce tristu, unu ce umilitoru pentru noi, dicea mai de-una-di d. Odobescu, de a constatá cum cŏ, in mai multe materii sciintifice, cultur'a nostra se afla ancŏ atatu de inapoiata, in catu ómenii cari se credu a fi corifeii eruditiunei la noi, emittu in publicu idei si scrieri pe cari abié le-aru fi pututu produce secolii de multu trecuti, prin celle mai multe d'in celle-l-alte parti alle lumei civilisate.

«Ideile si notiunile gresite pe cari le respandescu in publicu asemenea archeologi (si istorici), acelea suntu pirulu si buruian'a pe cari gradinarulu cata sa le desradacinedie, sa le lepede si sa le sterpeasca de pre tiarrin'a necultivata.» (20)

Acesta fu si scopulu notitiei de facia.

(19) **Lenormant**, art. *Alphabetum* in *Dictionn. des antiq.* ed. Daremberg et Saglio.
(20) *Istoria Archeologiei*, I. pag. 181. 185, Bucuresci 1877.

Digitized by Google

Post-scriptum. Revista *Romania* ce se publica in Paris de dd. Paulu Meyer si Gaston Paris, dàndu sema despre apparitiunea, foii *Roumanie contemporaine*, unde figuredia si ua parte d'in memoriulu d-lui Hasdeu despre pretinsulu alfabetu dacicu: *Alphabet dacique; Comment écrivirent les Roumains jusqu'au XVIe siècle*, p. 75—85, dice:

«Ajoutons que tous ces travaux, autant qu'on peut les juger dès à présent, paraissent assez dénués de critique et trop imbus des préjugés auxquels les Roumains auront decidément bien de la peine à renoncer.» «Se adaogemu cŏ tote «aceste lucrari, pe cŏtu se pote judecá de pre acuma, paru destullu de lipsite de «critica si pré adapate cu prejuditii, la cari Romànii vor avé negresitu multa greu«tate ca sa renuncie».

Digitized by Google

LIST'A

CHARTILORU, STAMPELORU SI FIGURILORU INTERCALATE IN TEXTU

A. Charti

Pag.

1. Chart'a Scythiei dupo Herodotu. — Reproductiune de pre chart'a d'in Rawlinson, *History of Herodotus*, III. 414

NB. Pentru cá sa se evite ori-ce dificultate in reproducerea mapei, s'a conservatu — fora scirea nostra — indicatiunile in englesesce. De aceia suntemu siliti a le reproduce ací :

«Numile cari ne intempina la Herodotu suntu subliniate cá vorb'a: *Callipedae*.
«Schimbările supposate in albiele riuriloru etc. suntu insemnate prin :.....
«Scythii agricoli (Scythian Husbandmen)
» nomadi (nomad Scythians)
» regali (royal »)
» revoltati (revolted »)
Budini si Geloni (Budini and Geloni)
Munti Urali (Ural Mountains)
Gur'a antica (Ancient mouth)
Drumulu lui Achilles (Course of Achilles).
Vechiulu cursu presuppusu (Supposed ancient course)
Cursulu actualu (Present course)
Balta sarata (Salt marsh).»

2. Chart'a Daci-i dupo Strabone (Strabo ed. Didot., chart'a) 424
3. Chart'a Daciei lui Ptolemeu. — Fac-simile photolithograph'cu de pre manuscriptulu de la Vatopedi publicátu de d. Victor Langlois, *Géographie de Ptolémée, reproduction photolithographique du manuscrit grec du monastère de Vatopedi au mont Athos*, 1867, la pag. LXXVIII si LXXIX 438
4. Chart'a Da iei dupo Tabl'a Peutingeriana. — Fac-simile photholithographicu de pre manuscriptulu de la Vienn'a publicatu de d. Ernesto Dsjardins, *la Table de Peutinger*, Paris 1869—1874, in—f., segmentele nrr. 6 si 7. 439

B. Stampe

1. Monumente figuráte alle Scythiloru: 506

Nr. 1. Vasu de argintu (hydria) cu poleitura de auru si cu scene de tabunu scythicu representáte pre band'a de pre pantecele lui (nr. 1. 2), descoperit in movil'a Certamlik-Kurganu de langa Nicopole, distr. Ekaterinoslav, in Russi'a

Digitized by Google

(Pe stampa d'in errore se dice *Alexandropole*).—Reproductiune de pre *Compte-rendu de la Commis. Impér. Archéol.* 1864 pl. I. III;

Fig. Nr. 2. Unu dieu allu Scythiloru (Rawlinson, op. cit., III pag. 50);

» Nr. 3. Costumulu unei femei scyte. — Tumululu de la Kerci (Rawlinson op. cit. § III p. 68);

» Nr. 4. Caciula ascutita a Scythiloru asiatici pre sculpturile de la Behistun (Rawlinson op. cit, IV pag. 62).

» Nr. 5. Idem, pre ua placa d'in Cappadoci'a (Rawlinson op. cit., IV p. 62).

» Nr. 3. Representatiuni pre pantecele unui vasu (aryballos) de electru d'in mormentulu Kul-Olba de la Kerci.— Reproducere in marimea originalului, de pre *Antiquités du Bosphore Cimmérien*, p. XXXIII.

2. Fragmentu d'intr'unu brîu de placa de argintu de la Cioar'a in Transilvani'a.—In Cabinetulu imperialu de antice d'in Vienn'a (Arneth, *Gold u. Silb. monum.* pag. 79; Gooss, *Arch. für Siebenb. Landesk.* XIII. tab. XIII.) 830

3. Tabell'a A

Obiecte preistorice aflate in Romani'a si Transilvani'a.

Fig. 1. Toporu séu tarnacopu de serpentina verde. — In polele muntelui cu *Zidina Dakiloru*, jud. Mehedinti. — Collectiunea Bolliacu. (Trompeta Carpatiloru nr. 1010 fig. 2).

» 2. Ciocanu — toporu gauritu. — Idem.—Idem. (Tr. Carp., 1010 fig. 29).

» 3. Ciocanu—toporu de dioritu.—Moldov'a.—Colectiunea Bolliacu (Tr. Carp. 1010 fig. 26).

» 4. Sageata de silexu.—Vitusberg (Austri'a de josu); marime naturale (Gooss, op. cit., XIII, tab. I nr. 6).

» 5. Toporu de silex venetu.—Moldova.—Col. Boliacu (Tr. Carp. 1010 fig. 12).

» 6. Prîsnelu de pétra. —Kisd, Transilvani'a—½ mar. nat.—Collectiunea Gymnasiului d'in Sighisiora, (Gooss. op. cit., XIII, tab. I 9).

» 7. Sagéta de silexu.—Comitatulu Beregh, Ungari'a.—Marime naturale. (Gooss op. cit. XIII tab. I. 5).

» 8. Idem cu dinti. — In nisipuri de la Craiova spre Calafatu. — Coll. Bolliacu (Tr. Carp. 1010 nr. 13).

» 9. Idem de silexu negru bonta. — Coll. Bolliacu (Tr. Carp. 1010 no. 32).

» 10. Petra de lustruitu de serpentina. — Passulu Turnu-rosiu. — ½ marime nat.— Coll. Gymnas. din Sighisioara (Gooss. op. cit XIII, I. 13).

4. Tabell'a B.

Obiecte preistorice aflâte in Romani'a

(Colectiunea C. Bolliacu)

Fig. 1. Ciocanu de petra gauritu. — Gàrl'a de la polele muntelui cu peşter'a cu olele di'n susu de Petrositi'a (jud. Demboviti'a).— (Tromp. Carp. 1010. 31).

» 2. Toporu negauritu de granitu. (Idem 1010. 10).

» 3. Idem negauritu de granitu verde. — Vodastra, jud. Romanati. (Idem. 1010. 9).

» 4. Sageta de silexu negru bonta. (Idem 1010. 33).

» 5. Bulla de cremene pentru prastie.— Vodastra.— (Idem 1010. 7).

» 6. Cutitu si radietóre de silexu.— Tigani'a, jud. Teleormanu. (Idem 1010. 22).

5. Tabell'a C.

Arme si alte obiecte de bronzu aflate in Transilvani'a si Ungari'a

Fig. 1. Sabie de bronzu.— Bistriti'a in Transilvani'a.— Cabinetulu imperialu de antice d'in Vienn'a (Sacken, *ueber die vorchristlichen Culturepochen Mitteleuropa's*, Wien, pag. 60)

Digitized by Google

Fig. 2. Sabie de bronzu. — Miklos, Ungari'a.— Idem (*Arch. für oesterr. Gesch.* XXIV. 367).
» 3. Idem.— Puszta Szent György, Ungari'a. Idem (ibid. p. 373).
» 4. Idem, idem, idem (ib. p. 373).
» 5. » » » »
» 6. » » » »
» 7—11. Verfuri de sageti de bronzu.— Mugna, Transilvani'a,— 2/a din marimea naturala— Collect. Gymn. d'in Sighisiora si Mediesiu (Goess. op. cit. XIII. IV nr. 1—5).
» 12. Verfu de sageta.—1/2 marime.—Museulu nationalu d'in Pestha (Goess op. cit. XIII. VI. 6).
» 13 Ciocanu — toporu.— Ungari'a.— 1/2 mar. (Idem. XIII. V. 18).
» 14. Toporu frumosu impodobitu.— Kis-Terenne, Ungari'a. (Idem. XIII. V. 15).
» 15. Palstabu.— Gusteriti'a, Transilvani'a.— (Id. XIII, V. 8).
» 16. Celtu.— Idem.— Collect. Associatiunei de sciintie naturale d'in Sibin (Idem. XIII. V. 7.)
» 17. Celtu.— Ruzu, Transilvani'a. (*Arch. oesterr. Gesch.* XXXIII. 23).
» 18. Idem.— Gusteriti'a, Transilvani'a.—(Goess XIII. V. 5).
» 19. Idem.— Lucska, Ungari'a.— Museulu nationalu d'in Pestha (Goess. op. cit. XIII. V. 6).
» 20. Palstabu.— Magyar—Sák.— Collect. Gymnas. d'in Sighisiora (Goess. XIII. V. 1).
» 21. Pumnalu de bronzu.— Vilk, Ungari'a. (*Arch. oesterr. Gesch.*, XXIV. 368).
» 22. Idem.— idem.— (ibidem).
» 23. Ciocanu—toporasiu.— Felsö-Dobsza, Ungari'a (*Arch. oesterr. Gesch.* XXIV. 364).
» 24. Acu de capu de bronzu.— Idem.— (ibid. 365).

6. Tabell'a D.

Arme si alte obiecte aflate in Transilvani'a si Ungaria

Fig. 1. Celtu de bronzu.— Felsö-Dobsza (*Arch. f. k. oesterr. Gesch.* XXIV. 383 fig. 46).
» 2. Celtu.— Bardotiu (Idem p. 389 fig. 77).
» 3a. 3b. Sabie de bronzu.— Pered. — Sütö-Abod, Ungari'a (*Arch. f. oesterr. Gesch.* XXIV). 368 fig. 59).
» 4a. 4b. Sabie de bronzu. — Puszta Szent-György. Ungari'a. — (*Arch. f. oesterr. Gesch.* XXIV 373 fig. 70).
» 5. Idem. — Buzita, Ungari'a *Arch. f. oesterr. Gesch.* XXIV. p. 362 fig. 43).
» 6. Busduganu de bronzu. — Sajó-Kerestur. Ungari'a (Idem. p. 366).
» 7. Idem cu trei tortitie.— Siarosiu, Transilvani'a.— Collect. Associatiunei de Sciintie natu rale d'in Sibiu. (Goess, XIII. IV. 8).
» 8. Idem pote de arama. Noulu, Transilvani'a. Idem (ibid. XIII. IV. 9).
» 9. Toporu. — Felsö — Dobsza. Ungari'a. — *Arch. f. oesterr. Gesch.* XXIV. 364. fig. 48).
» 10. Ciocanasiu de form'a unui celtu.—Noulu. Col. gymn. d'in Sighisiora (Goess. XIII, X. 10).
» 11. Lamina de bronzu de specia sabiiloru de bronzu.—Museulu Brukenthal'd'in Sibiu (Goess. XIII. IV. 11).
» 12. Lamina de pumnalu de Bronzu. — Sidiriasiu, Transilvani'a (Goess. XIII. IV. 15).
» 13. Sabie de feru. — Szób langa Eipel. Ungari'a. — Museulu nationalu d'in Pestha. (Goess XII. II. 4).
» 14. Sabie de bronzu. — Prejmaru, Transilvani'a. — Collect. Gymnas. d'in Brasiovu (Goess. XIII. II. 2).
» 15. Ciocanu de auru. — Tiufalau, Transilvani'a. — Cab. imperialu de antice d'in Vienn'a 1/2 marime nat. (Goess. XIII. V. 12).
» 16, » 17 } Seceri de bronzu.—Bardotiu, Ungari'a. (*Arch. für oesterr. Gesch.*, XXIV. 390 fig. 77. *e. f.*)

Digitized by Google

Fig. 18. Frâmântă cutitu turnatu mai multu în bronzu. — Ungra, Transilvani'a. — Museulu Brukenthal (Gooss. XIII. X. 11).

7. Tabell'a E.

Arme defensive (*) aflate in Transilvani'a si Ungari'a

Fig. 1. Scutu de bronzu. — Klein-Glein, Styri'a. — Collect. Johaneum d'in Grâz. (Gooss. XIII. III. 9).
» 2. Discu rotundu de bronzu. — Kis-Terenne, Ungari'a. (Gooss. XIII. VI. 11).
» 3. Idem rotundu de auru. — Wand, Austri'a de josu. (*Sitzber. der Wiener Akad.* XLIX. 126).
» 4. } Lorica de bronzu. — Unter-Glein, Styri'a. — Collect. Johaneum d'in Grâz (Gooss. XIII.
» 5. } III. 5a. 5b.).
» 6. Coifu etruscu de bronzu. — Negau, Styri'a. Cabin. imperialu de antice d'in Viena'a. — 1/3 mar. nat. (Gooss. XIII. III. 6).
» 7. Idem, cu inscriptiune etrusca. — Idem, idem. — 1/3 m. n. (Gooss. XIII. III. 4).
» 8. Grumajeru. — Istenmező, Ungari'a. — 1/3 m. n. — Museulu nationalu d'in Pesth'a (Gooss. XIII. III. 3).
» 9. Grumajeru. — Vász-Szent-László, Ungari'a — 1/3 m. n. (Gooss. XIII. III. 1).
» 10. Instrumentu pentru intinderea arcului. — 2/3 m. n. — Museulu nation. d'in Pesth'a (Gooss. XIII. III. 7).
» 11. Idem, cu doue urechi. — 2/3 m. n. Idem. (Gooss. XIII. III. 8).
» 12. Coifu de bronzu de forma conica. — Haydu-Böszörmény, Ungari'a. — 1/3 m. n. — Museulu nation. d'in Pesth'a (Gooss. XIII. III. 2).
» 13.—16. Scuturi dace reproduse de pre basso-relievurile Columnei Trajane (Fröhner. *La Colonne Trajane d'après le surmoulage exécuté à Rome en 1861—1862*, Paris 1872-1874, ed. Rothschild, pl. 96, 143. 55).

8. Tabell'a F.

Fibule, braciari, verige si alte giuvelle aflate in Transilvani'a si Ungari'a

Fig. 1. Fibula cu doue spirale ohle. — Orastia, Transilvani'a (Sacken, *Ueber die corchrist. Culturepoch. Mitteleuropa's.* Wien 1862, pag. 64).
» 2. } Palariûtia de auru de form'a tutulus. — Tinfalau, Transilvani'a. (R. Flóris, *Marégészeti Kalauz*, Pest, 1866, p. 41 fig. 69).
» 3. }
» 4. Braciaru de drotu de argintu. — Hetura, Transilvani'a. — Cab. imper. de antice d'in Viena'a. — (*Arch. f. oesterr. Gesch.*, XXIX. p. 320 fig. 59).
» 5a. 5b. Fibula de aurul. — Pianulu de emu; executata 4 galbeni (=14 grame). (*Arch. f. oesterr. Gesch.* XXIX. p. 321 fig. 60. 61).
» 6. Inelulu de drotu de argintu cu nouă rastele atarnate, de celeşi metalu. Somesu-Cladu. Transilvani'a. (*Arch. f. oesterr. Gesch.* XXIV. 383, fig. 75a.)
» 7. Torque de auru. — Szarvaszó, Maramuresiu. — (Rom. Flóris. op. cit. p. 40 fig. 66).
» 8. Vergeli de auru servindu poto drepta. surregatu allu monedei. — Barlotia, Transilvani'a. (*Arch. f. oesterr. Gesch.* XXIV. 389 fig. 76, lit. c).
» 9. } Spirale de auru. — Szarvaszo, Maramuresiu (R. Flóris, op. cit. p. 41 si 42 fig. 71 si 72).
» 10. }
» 11. Fibule de argintu aurite, d'in epoc'a tardia. Sieic'a-mica. — Sacken, *Ueb. die corchr. Culturepochen* p. 96).
» 12. Idem, idem. *Arch. f. oesterr Gesch.* XXIV, p. 393 fig. 82).

(*) Pe tabelle d'in errore typographica se citesce *offensive*.

Digitized by Google

Fig. 13. Lantiu de drothu de argintu. — Somesiu-caldu, Transilvani'a (*Arch f. oesterr. Gesch.* XXIV. p. 384. fig. 75*b*.).
» 14. Cercellu de auru — Bardotiu, Transilvani'a (Idem 389, fig. 76*a*).
» 15. Braciara de auru d'in incovaitura in forma de banda. — Simlâu, Transilvani'a (Idem XV. 324 fig. 63).
» 16. Obiectu de foaie de aur, cu besicutie de drothu finu, servindu dreptu atarnatore. — Orsiova (Idem XXIV. p. 405 fig. 84*a*.).
» 17. Fibula cu arcu. — Sieic'a mica. — (R. Flóris, op. cit., p. 64 fig. 111).

9. Tabell'a G.

Vase si alte obiecte de bronzu aflate in Transilvani'a si Ungari'a. Vase dace de metalu (15—19) pre Column'a Trajana

Fig. 1. Ciubaru de bronzu. — Haydu Böszörmeni, Ungari'a. — Museulu nat. din Pestha (Gooss. op. cit. XIII XI. 7).
» 2a. 2b. Manusi'a unei cánne de bronzu — Aprope de Hunedora, Transilvani'a. — Collectiunea Gymn. d'in Sighisiora, (Gooss. XIII. XI. 3a. 3b.).
» 3a. 3b. Tuburi de fole. — Noulu, Transilvani'a. — Collect. Gymn. Sighisiór'a, 1/2 marimea nat. (Gooss. XIII. X 9*a*. 9*b*.).
» 4. Bassinu séu vasu de bronzu pe rote. — Orastia, Transilvani'a. Cabin. imper. de antice d'in Vienna (Gooss. XIII. XI. 9)
» 5, 6 Lebede de drothu de bronzu. — Gusteriti'a, Transilvani'a. — 1/3 marime nat. — (Gooss. XIII, XI, 1. 4).
» 7, 8 Balauri de bronzu de unu typu forte archaicu, imbracati cu tinichea subtire de auru. — Pilinu, Ungari'a. — (Gooss. XIII. XII. 3a. 3b.)
» 9. Cupa de bronzu. — Haydu. — Böszörmeny, Ungari'a. — Museulu nationalu d'in Pestha (Gooss. XIII, XI. 5)
» 10. Idem fora manusia. — Madacska, Ungari'a. (Gooss, XIII. XI. 2.)
» 11. Verfu seu aternatore de coifu. Gusteriti'a. — 1/2 m. nat. (Gooss, XIII. XI. 8)
» 12. Carlige in bronzu de unditia de pesce. — Gusteriti'a. — 1/2 m. n. (Gooss, XIII. X. 7).
» 13. Cleste de bronzu.—Brusane, Ungari'a.—(*Arch. f. oesterr, Gesch.* XXIX. p. 332 fig. 64).
» 14. Caldare de tinichea de bronzu. — Bardotiu, Ungari'a. (Idem XXIV. p. 390 fig. 78).
» 15, » 16, » 17, » 18, » 19 Vase de metalu, serviciulu pote de masa allu regelui Decebalu (Fröhner, *La colonne Trajane* ed. Rothschild, pl. 170).
» 20. Ferestreu in form'a lantietei, cu dinti pre amendoue laturile. — Gusteriti'a. — 1/2 m. n. (Gooss. XIII. X. 5.)
» 21. Ternacopu de bronzu. — Gusteriti'a. — Museulu Brukenthal. — 1/2 m. n. — (Gooss. XIII. X. 2).

10. Tabell'a H

Numismatic'a preromána a Daciei

» 1. Tetradrachma concáva dacica. — Transilvani'a. — (Bielz. *Arch. für Siebenb. Landesk.* XI, tab. II. 3.)
» 2. Idem. imitáta dupo tetradrachmele thasice. Idem (Idem, tab. IV. 2.
» 3. Idem cu capulu Dianei, dupo tetradrachmele confederatiunei amphipolitanice a Macedoniei. Idem (Idem, tab. V. 2).

Digitized by Google

Fig. 4. Tetradrachma imitáta dupo a lui Philippu II. — Coll. Gymnas, d'in Sighisiora (Gooss XIII, XIV. 5.)
» 5. Moneda barbara. — Lapujtö, Ungari'a. — (Gooss, XIII. XIV. 16.)
» 6. Talerasiu de auru cu curcuben (monede concáve) (*Arch. für oest. Gesch.* XXXVIII. 188.)
» 7. Idem idem.
» 8. Imitatiuni de tetradrachma — Daci'a. — Cabinetulu de medalii d'in Paris. — (Fröhner, *La colonne Trajane,* ed. Rothschild, Introduction.)
» 9. Tetradrachma imitáta dupo a lui Philippu II. — Petrosiani, Transilvani'a. — Collect. gymnas. d'in Sighisiora (Gooss. XIII. XIV. 1).
» 10. Tetradrachma de argintu imitata dupo a lui Philippu II — Colleot. Bolliacu (Tromp. Carp. nr. 939 fig. 48).
» 11. Moneda barbara. — Lapujtö (Ungari'a) (Gooss. XIII, XIV. 17).
» 12. Imitatiunea unei monede familiare románe, reversulu dupo moned'a familiei Crepusia (Gooss, XIII. XIV. 12).
» 13. Imitatiune de auru dupo tetradrachm'a lui Alessandru cellu mare. — Daci'a. — Collect. Bolliacu (Tromp. Carpat. 939 fig. 45).
» 14. Tetradrachma imitata dupo a lui Philippu II (Gooss. XIII. XIV. 2.)
» 15. Moneda barbara — Lupajtö (Gooss, XIII. XIV 18.)
» 16. Imitatiune dupo tetradrachme philippice. — Daci'a. — Collect. Bolliacu. — (Tromp. Carpat. 939 fig. 55).
» 17. Moneda barbara. — Daci'a — Cabinetulu de medalii din Paris. (Fröhner, op. cit. introduction).
» 18. Moneda daca. — Idem, idem.

11. Tabell'a I.

Numismatic'a preromána a Daciei

» 1. Tetradrachma barbara. — Daci'a. — Coll. Bolliacu (Tromp. Carpat, 939 fig. 49).
» 2. Idem (Tromp. Carp. 989 fig. 56.)
» 3. Imitatiune dupo tetradrachme philippice. — Idem (Tromp. Carp. 939 fig. 56.)
» 4. Idem (fig. 52.)
» 5. Tetradrachma dacica de argintu. Idem (fig. 57.)
» 6. Imitatiuni dupo tetradrachme philippice; capulu lui Jupiter bucalatu si diaformu — Idem (fig. 54.)
» 7. Tetradrachma dacica de argintu. — Banatu. — Romani'a. — Coll. Bolliacu (fig. 51).
» 8. Tetradrachma pannonica cu numele principelui Jantumarus (Gooss. XIII. XIV. 10.)
» 9. Tetradrachma antica gréca. Collectiunea Prokesch-Osten (*Denkschriften der Wiener Akad.*, IX, p. 402. nr. 9).
» 10. Imitatiune de auru dupo tetradrachm'a lui Alessandru cellu Mare. — Daci'a. — Collectiunea Bolliacu (Tr. Carpat. 989 fig. 31.)
» 11. Moneda pannonica. — Jahrendorf. (R. Flóris, op. cit, p. 71 fig. 117),
» 12. Tetradrachma de argintu cu numele principelui Biates. — Daci'a. — Pannoni'a. — (Tromp. Carp. 939 fig. 47).
» 13. Imitatiune de auru dupo tetradrachm'a lui Alessandru cellu-mare. — Daci'a. — Collectiunea Bolliacu (Tr. Carp. 939 fig. 33.)
» 14. Drachma de argintu a Marsiliei. — Collect. Bolliacu (Tr. Carp. nr. 939 fig. 43).

Digitized by Google

12. Tabell'a K.

Ceramic'a Daciei. Zimnicea

(Collectiunea C. Bolliacu)

Fig. 1. Urna, nalt. 67 cent., perimetru la cea mai grosa parte de 1 metru 60 cent., capacitatea 53 oca, cu unu calaretiu repetatu de siese-ori intre celle doue brane (Tromp. Carpatiloru 1137, 1.)

» 2. Cána mare cu ua manusie ornata cu ua torda; pe gûtulu canei unu sierpe, si unu ornamentu in form'a copitei callului (id. 4.)

» 3. Tipsie cu piedestalu (id. 7).

» 4. Calaretiulu de pe vasulu nr. 1 (id, 36).

» 5. Sierpel- de pe vasulu nr. 2 (id. 34.)

» 6. Ornamentu sapat- pe unu vasu (id. 30).

» 7. Idem (id. 37).

» 8. Idem (id. 31).

» 9. Idem pe manusi'a unui vasu (id, 32).

13. Tabel'a L

Ceramic'a Daciei. Vodastra

(Collectiunea C. Bolliacu)

Fig. 1. Borcánu cenusiu ovoidu pentru conservare cu doue manusi mari (Tr. Carp. 1255 fig. 21).

» 2. Vasu roscàtu cu patru bolduri-manusi (idem 26).

» 3. Idem forte frumosu, d'in pamentu subtire (id. 1).

» 4. Vasu de beutu, cenusiu, imitàndu unulu in altulu (idem 15).

» 5. Canna cenusia (id. 14).

» 6. Vasu de beutu de pamentu negru curatu, doue manusi rupte (id. 5).

» 7. Tipsie mica cu ua singura manusie gaurita pentru atarnatu (id. 105).

» 8. Cupa de beutu in forma de potiru (id. 76),

» 9. Vĕsu de beutu cu doue manusi — boldu si cu ua ţitia cu doue atarnaturi (id. 6).

» 10. Ipem cu ua manusie gaurita. (id. 9).

» 11a. 11b. Idoli de pamentu, unulu avendu pre pantece unu triunghiu impartitu prin mijloc. (id. 48. 51).

» 12. Palnie — strecuratore (id. 58).

» 13. Vasu rosiaticu cu doue manusi llpite (id. 30).

» 14. Fetisiu diforma pe pedestalu (id. 50).

» 15. Instrumentu de pamentu rosiaticu gauritu (id. 92).

» 16.a. 16.b. 16.c. Rotitie de pamentu (id. 130- 128 86).

» 17. Lingura de pamentu cenusiu, cu cod'a ei d'in acelasiu pamentu (id, 102).

» 18. Mesciora cenusie pa patru pieiore lustruita d'asupr'a (id. 36).

» 19. Instrumentu de pamèntu rosiateçu (id. 84).

» 20. Vasu micu de pamentu cenusiu, gauritu pene la unu locu (id. 85).

14. Tabell'a M

Vase si obiecte de lutu, de bronsu si de arama aflate in Romani'a si Teansilvani'a

Fig. 1. Borcanu cenusiu, ovoidu, cu doue manusi. Vodastr'a. — Collect. Bolliacu (Tr. Carp. nr. 1255. 22).

» 2. Urna. — Bistriti'a, Transilvani'a, (*Arch. für oesterr. Gesch.* XV. 327 fig. 67).

Digitized by Google

Fig. 3. Vasu turnatu in arama cu trei picióre si doue manusie. — Cotlea, Transilvani'a — Collect. gymn. d'in B asiovu (Gooss. XIII. XI. 6).
» Ornamentu de pe vasulu fig. 8.
» 5. Ulcica. — Bistriti'a, Transilvani'a (*Arch. f. oesterr. Gesch.* XV. 327 fig. 66),
» 6. Conu trunchiatu servindu la arderea olariei. (Gooss, XIII. XV. 20).
» 7. Vasu d'in epoc'a romána. — Clusiu, Transilvani'a. (nalt. 14 cent., diametru la gura 10 cent., avendu trei manusi duple) (*Arch. f. oesterr. Gesch*, XXXVIII, p. 306 fig. 55).
» 8. Vasu micu in form'a caciulei de marinaru. — Zimnicea. — Collect. Bolliacu. (Tromp. Carpat. 1137. n. 26).
» 9. Ulcica. — Bistriti'a, Transilvani'a (*Arch. f. oesterr. Gesch.* XV. 327 fig. 65).
» 10. Idem. — Guşteriti'a, Transilvani'a (*Arch. f. oesterr. Gesch.* XV. 327 fig. 69)
» 11. Ola. — Müglitz, Moravi'a. — (Idem, XXXIII. 85).
» 12. Ornamentu pre unu vasu de la Zimnicea. — Coll. Bolliacu (Tromp. Carpat. 1137 nr. 25).
» 13a. 13b Cocosi de bronzu si de lutu. — Romani'a. — Coll. Bolliacu (Tromp. Carpat. 939).
» 14. Trunchiu de lutu. — Sieic'a mica, Transilvani'a. — (Gooss XIII XV. 27).
» 15. Unu bardacu cu doue esituri masive intre cari suntu doue ornamente ce sémana à doue copite de calu. — Zimnicea — Coll. Bolliacu (Tromp. Carpat. 1137 nr. 18).
» 16. Plosca fora gûtu cu ua gaura in pantecele ei.—Zimnicea.—Collect Bolliacu (Tr. Carpatiloru 1137. 16).

15. Tabell'a N

Fig. 1. Bustulu unui rege dacu, probabilu allu lui Decebalu. — Marmura antica gasita la 1863 in forulu lui Traianu la Rom'a. — Adi in musculu Ermitragiului din St. Petersburg. (Fröhner, *La Colonne Trajane* 1865 p. 5).
» 2—4. Figuri geto-dace pre Column'a Trajana. — Reproductiune de pre pl. 129 — 130 Colonne Trajane, ed. Rothschild.
» 5a. 5b. Ua inscriptiune cotre dieiti'a Bendis, pre stincele de la Philippi (Heuzey, *Mission archéol. de Macédoine* p. 85).
» 6. Inscriptiunea unui pretorianu despre ofrand'a facuta sierpelui. — Troiacu (Heuzey op. cit. p. 326).
» 7. Cultulu cabiricu; ua parte d'in representatiunea de pre ua pasta de sticla d'in musculu berlinesu (*Denkmäler, forschungen und Berichte*, herausg. v. Eduard Gerhardt, I jahrg 1849).
» 8. Fragmentulu unui basso-relievu cu representatiunea heroului thracu. — Musculu nationalu d'in Bucuresci.
» 9. Cornulu gallicu (carnyx). — De pre ua medallie la Hucher, *Art. Gaulois* II p. 63 medalli'a nr. 89.

16. Tabell'a O

Fig. 1—4. Typulu dacu pre Column'a Trajana. — Reproductiune dupo basso-relievurile Columnei, pl. 54. 118. 120 si 124, *la Colonne Trajane*, ed. Rothschild.

17. Tabell'a P

Fig. 1. Auxiliari daci in armat'a romána pre Column'a Antonina (Daremberg et Saglio, *Diction des antiquités grecques et romaines*, p. 588 fig. 673).
» 2—6. Figuri dace pre Column'a Traiana. — Reproductiune dupo basso-relievurile Columnei, edit. Rothschild, pl. 48, 182.

Digitized by Google

Fig. 7. Statu'a unui prinsu dacu. — Museulu d'in Neapoli. (Clarac, *Musée de sculpture antique et moderne*, 216 G.).

» 8. Sabie daca pre unu monumentu d'in Birdoswald in Angli'a. ala lui Cl. Menander tribunu allu Cohortei I Aelia Dacorum (*Lapidarium Septentrionale*, London, 1875 pag 95, sub No. 389).

» 9. Trophee dace (*La Colonne Trajane décrite par W. Froehner*. Paris 1865 p. 144).

» 10. Sabie orientale pre un'a d'in statuele depuse de regele Attalos, in acropolea Athenei (Overbeck, *Geschichte der Griechischen Plastik für Künstler und Kunstfreunde*, II, Leipzig 1870 fig. 95 nr. 10).

18. Tabell'a Q

» 1. Arme si vestminte dace de resboiu pre piedestalulu Columnei Trajane, faciad'a laterale.— De pre unu desemnu fotografiatu allu lui Leonu Ginain. 1854. *Façade latérale; détail du quart de l'exécution.*

Fig. 2. Lorica.
» 3. 6. 10. Sageti
» 4. Trompetta drepta
» 5. Toporu
» 7. Sapa
» 8. Satiru
» 9. Sapoiu

Reproducțiune de pre piedestalulu Columnei Trajane, pl. 7—2 ed. Rothschild.

19. Tabell'a R

Scutu si casci dace pre Column'a Trajana (ed. Rothschild).

20. Tabell'a S

Fig. 1. 2. 3. 6. Architectur'a daca pre Columna Trajana (*La Colonne Trajane* ed. Rothschild: fig. 1=pl. 75, 2=105; 3=147; figur'a 6=nr. 98 *Colonne Trajane décrite par Froehner* 1865 p. 142).

» 4. Un parte d'in zidulu capitalei lui Decebalu aparatu cu machini de resboiu si butoiase pline de materii aprindietore (*La Colonne Trajane décrite par Froehner* 1865 p. 141 pl. 93).

» 5. Dispositiunea interiora a zidului do la Murseeint, Francia (Desjardins. *Géogr. hist. et adm. de la Gaule Romaine*, II, 119).

21. Tabell'a T

Fig. 1. 2. 3. 4. 6. 7. Architectur'a daca pre Column'a Trajana (*La Colonne Trajane* edit. Rothschild : 1=pl. 81; 2=93; 3=143; 4=157; 6=79; 7=96).

» 5. Dacii cum se apara in fortu contra Romániloru (*La Colonne Trajane décrite par Froehner* 1865 p. 117).

22. Tabell'a U

Fragmentulu unui basso-relievu relativu la cultulu cabiricu — In museulu nationalu d'in Bucuresci.

23. Tabell'a V

Fig. 1. Calaretiulu de la Pellin'a. stens 41 c. halt., 39 c. larg. — Museulu Luvrului, Paris, (Heuzey, op. cit. pl. 26 fig. 1)

Digitized by Google

Fig. 2—3. Diana venatore — Stâncele de la Philippi (Heuzey, op. cit. pl. IV fig. 3 si 2).
» 4. Divinitatea thraca Bendis (Mendis) asimilata dieului Mên.—Stâncele de la Philippi (Heuzey, op. cit., pl. IV. fig. 1).

24. Tabell'a X.

1. Ua lupta intre cavaleri'a româna si Dacii. — Basso-relievu d'in timpulu lui Trajanu pusu la arculu de triumphu alu lui Constantinu. Reproductiune dupo Overbeck, *Geschichte der Griechischen Plastik*, II, p. 381).
2. Dacii ataca lagarulu de iérna alu unui micu corpu de Romani. — Basso-relievu de pre Column'a Trajana (Reproductiune dupo Overbek, op. cit. II, p. 379).

25. Tabell'a Z.

Semne pe petrile si caramidele de la Slonu. — Romani'a. — (Tromp. Carpat., 989).
Semnele lucratoriloru pre zidarii germâne, de la 1200 pene la 1500. *Correspondenzblatt des Gesammtvereins der deutschen Geschichts- zund Alterthumsvereine*, Darmstadt 1878 nr. 1).

26. Tabell'a Y

Mârci familiare constatate in Danzigu (*Zeitschrift für deutsche Mytologie*, red. J. W. Wolf, I 185—189).
Idem, la Praga (Altstadt) (*Mitthcil. der C. Comm* I. 245).
Idem, la Klingenberg, langa Moldau (idem I 216).
Idem, ale lucratoriioru români pre zidulu lui Servius si pre alte edificii vechi d'in Rom'a (*Hermes* X volum, Berlinu 1876)
Idem, alle lucratoriloru byzantini (Révue archéol., Paris 1876. I. p. 245—248; 356—359).
Alphabetum Siculorum (Hasdeu, *Istori'a critica* II p. 25).
Inscriptiunea d'in biseric'a de la Eulaka in Ardélu (idem. II 33).
Fig. 1. Pétra cu semne ce nu potu fi de catu semne de lucratori. — Ofen, Ungari'a *Archiv fur oesterr. Gesch.* XV, pag. 293 fig. 35).
» 2. Ua petricica descoperita intr'una movila de langa targusioralu Daszov in Podolia (Hasdeu, op. cit., II p. 22).
Fig. 3—12. Marci familiare (*Mitth. d. C. Commiss, der Baudenkm.* I. 28—29).

27. Tabell'a I-ia

Lupt'a intre Români si Daci aprope de Tapae (Fröhner, *La Colonne Trajane* 1865 p. 92 pl. 15.)

28. Tabell'a II

Luarea unei cetatiui dace. (Idem p. 92 pl. 16).

29. Tabell'a III

1. Dacii attaca lagarulu de iarna allu unui micu corpu de Români (idem p. 97, pl. 22).
2. Cuirassieri in armat'a daca (idem p. 102, pl. 27).

30. Tabell'a IV

Ua batalia intre Români si Daci (idem p. 102 pl. 28).

31. Tabell'a V

1. Suppunerea unui tribu dacu (idem, p. 102, pl. 29).
2. Femeile dace ardu de viui pre prisonierii români (idem p. 106 pl. 38).

Digitized by Google

32. Tabella VI

Tropheele dace luate de Románi (idem p. 120 pl. 64).

33. Tabell'a VII

1. Podulu lui Trajanu de la Turnu-Severinu (idem. p. 132 pl. 77).
2. Resturile d'in podulu lui Trajanu de la Turnu-Severinu (idem pag. 133).

34. Tabell'a VIII

Dacii dau focu Sarmizegethusei (idem p. 142, pl. 97).

35—38. Tabell'a IX—XII

Sarcophagulu de la Reşca sêu Celeiu. — Museulu nationalu d'in Bucuresci.
Monumentulu epigraphicu de la Zagaia, jud. Mehedinti — Museulu nationalu d'in Bucuresci.

C. Figuri intercalate in texta

1. Conturnulu Scythiei lui Herodotu dupo theori'a lui Niebuhr 400
2—7. Turnuri si alte semne de statiuni principale pre Tabl'a Peutingeriana (*La Table de Peutinger*, ed. Desjardins). 442, 444, 445, 446
8. Fig. nr. I Calaretiu Scythu. — Kerci (Rawlinson op. cit. p. 40) 494
9. » » II Arcasiu scythu, idem (idem p. 40) . . . . . »
10. » » III Sageti de bronzu aflate in mormenturile scythe (idem p. 72). . . . . »
11. » » IV Biciu scythu comparatu cu girbasiulu nogaicu (idem p. 8). . . . . »
12. » » V Secure (idem IV, p. 62) . . . . . »
13. » 1. Interiorulu mormentului de la Kerci allu unui rege scythu (idem p. 59). . . . 498
14. » 2. Sectiunea mormentului de susu (idem p. 60) 498
15 Dvivisiunea limbiloru indogermanice dupo Aug. Schleicher 545
16. Idem dupo Fr. Müller . . . . . »
17. Idem dupo theori'a de limbi mijlocitore a lui I. Schmidt 549
18. Fig. 1. Rochie daca cu manece (Karl Köhler, *die Trachten der Völker*, Dresden 1871, fig. 76) 659
19. Fig. 2. Tunica daca cu manece (idem fig. 77) . . . . . »
20. » 3. Mantau'a soldatului dacu; 1/20 d'in marimea ei naturala (idem fig. 80). . . 660
21. Inscriptiunea pre unu baso-relievu cu representatiunea ospetiului funebru.— Museulu nationalu d'in Bucuresci 675
22. Idem idem . . . . . »
23. Inscriptiunea de pre unu altaru allu divinitati Turmasgada, in colec. d-lui C. Boliacu. 711
24. Idem de pre unu monumentu allu unei familii thrace (Heuzey, *Miss. archéol. de Macédoine*, p. 137) 723
25. Signum dacu cu capulu de lupu si corpulu de balauru, pre Column'a Trajana (*La Colonne Trajane* ed. Röthschild pl. 104) 744
26. Vexillum dacu idem (idem) . . . . . »
27. Catapulta romána idem (Fröhner, *Colonne Trajane* 1865 p. 114) 751
28. Fig. 1. Ciocanu-toporu, 1/2 m. n. — Rotbavu, Transilvani'a.— Collect. gymnas. d'in Sighisiora, (Gooss XIII, I. 15) 786
29. Fig. 2. Verfuri de sageti de silexu; 1/2 m. n. (Le Hon, *l'homme fossile* p. 212) . 788
30. » 3a. 3b. Maserulu sabiei de brozu Covoru, Transilvani'a. — Museulu Bruckenthal d'in Sibiu. (Gooss XIII. II. 1a. 1b.) 796

Digitized by Google

31. Fig. 4. } Manere de pumnale de bronzu. — Guşteriti'a. — Museulu Brukenthal.—
32. » 5. } (Reissemberger, *Archiv fur Siebenb. Landesk.* X tab. I. 6. 7. 8). . 800
33. » 6. }
34. » 7. Lance de bronzu. — Guşteritia. — Museulu Brukenthal (id. X tab. I. 9). . 800
35. » 8. Darda. — Idem, idem (id. X tab. I. 12). . . . . »
36. » 9.a. 9.b. Palstabu de la Guşteritia, 9 *a* vedutu in faţia, 9 *b* ved.utu la ua parte. — Idem (id. X tab. I. 16 *a*, 16 *b*.) 805
37. » 10. Buriculu scutului de la Klein-Glein in Styri'a (*Arch. f. oester. Gesch.*, XXIX, p. 237 fig. 14) 807
38. » 11. Port-panache. — Rusu, Transilvani'a (Idem. XXXIII. p. 94 fig. 88). . . 808
39. » 12.*a*. 12 *b*. Rote de bronzu — Arkalia, Transilvani'a. — Museulu nationalu d'in Pestha. (Gooss. XIII. IV. 14 *b*; 14 *d*). 809
40. » 13. Fibula de bronzu de la Selistatu, Transilv. — Collect. gymn. d'in Sighisiora (Gooss. XIII, VII. 1) 810
41. » 14. Idem de la Miskolcz, Ungari'a (*Arch. f. oester. Gesch.*, XXIV. 367 fig. 58). 811
42. » 15. Braciara. — Maghierusi, Transilv. — Collect. Gymnas. d'in Sighisior'a. (Gooss. XIII. VIII. 16). 812
43. » 16. Idem de bronzu. — Atielu — Cabin. imperialu de antice d'in Vienna (Gooss. XIII. VIII. 17. . . . . »
44. » 17. Idem. — Felsö-Dobsza, Ungari'a. — *Arch. f. oest. Gesch.* XXIV. 364 fig. 51) 813
45. » 18. Ornamentulu de pe braciar'a fig. 17. . . . . »
46. » 19. Braciara. — Felso-Dobsza. (id. XXIV 364 fig. 51) . . . . . »
47. » 20. Idem. — Csecke, Ungari'a (id. XXIV. 370 fig. 63.) . . . . . »
48. » 21. Idem. — Puszta Bazsi, Ungari'a (id. XXIV. 371 fig. 64). . . . . »
49. » 22. Idem. — Guşteriti'a. — Museulu Brukenthal. — (Reissenberger op. cit., X, tab. III. 10). . . . . »
50. » 23. Idem. — idem (id. X tab. III. 12). . . . . »
51. » 24. Idem. — idem (id. X tab III. 14). . . . . »
52. » 25. Idem. — idem (id. X tab. IV. nr. 1). 844
53. » 26. Inelu de bronzu. — idem (id. tab. IV nr. 4). 814
54. » 27. Cercellu. — Guşteriti'a, marime naturale (Gooss. XIII. VIII. 2). 815
55. » 28. Idem. — Bardotiu, Ungari'a. (*Arch. f. oesterr. Gesch.* XXIV. 389 fig. 76 *b*.) . 815
56. » 29. Idem, idem (id. XXIV. 389 fig. 76 *g*) . . . . . »
57. » 30. Torte. — Guşteriti'a. — (Reissenberger, op. cit. tab. IV. 8). . . . . »
58. Fig. 31. Cercellu de bronzu. — Guşteriti'a. — Marime naturale (Gooss. XIII. VIII. 1) 815
59. » 32. Cingĕtore de bronzu (brîu). — Guşteriti'a. — 1/3 d'in marimea naturale. — (Gooss. XIII. VI. 1). 815
60. » 33. Bucata de bronzu servindu dreptu ornamentu. — Guşteriti'a. — Museulu Brukenthal. — (Reissenberger, op. cit. tab. IV. 16) 816
61. » 34. Acu de bronzu. — Kis-Teremi, Ungari'a. — (Gooss. XIII. IX. 16) . . . 817
62. » 35. Idem. — Dresnicu. — (*Arch. fur oestern. Geschichte*, XXIX. p. 333. fig. 65). 817
63. » 36. Idem. — Guşteriti'a. — Museulu Brukenthalu. — (Reissenberger, tab. IV fig. 13). 817
64. » 37. Nastare de bronzu. — Guşteriti'a. — Idem (idem, IV. 11). 817
65. » 38. Lantiu de auru. — Tiufalâu. Transilvani'a. — Museulu nation. d'in Pesth'a. — Marime natur. — (Gooss. XIII. VIII. 7). 818
66. » 39. Idem. — Slatina, Banatu. — Cabinet. imper. de antice d'in Viena. — Grentate 28½ galbeni (*Arch. fur oesterr. Gesch.*, XV, p. 339) 818

Digitized by Google

67. » 40. Idem. — Gradist'or'a. Transilvani'a. — Cabinetu imper. de antice d'in Vienn'a. — (Gooss, XIII. VIII. 18). 818
68. » 41. Spicala de bronzu cu 20 incovsieturi. — Guşteriti'a. — Musculu Brukenthal. — (Reissenberger, op. cit. tab. IV nr. 15). 819
69. » 42. Margele de conchilii d'in molusculu Tridacna gigas.—Marime naturale. — (Gooss. XIII. IX. 1) 819
70. » 43. Perla de sticlă porosa cu diverse culori si cu linii ondulata — Guşteritia.— mar. nat.—Collect. associat. de Sciintie nat. d'in Sibiu. (Gooss, XIII, IX. 3) 820
71. » 44. Perle de bronzu. — Guşteriti'a. — (Gooss. XIII, IX. 2) . . . . . »
72, » 45. Obiectu de bronzu ce pare a fi festu purtatu la gâtu ca amuletu séu podoba. Guşteriti'a. — Museulu Brukenthal. (Reissenberger, op. cit., tab. IV. 26). 820
73. » 46. Lamina de cutitu de bronzu.— Guşteriti'a. — 1/2 marime (Gooss. XIII. X. 4) 823
74. » 47. Dalta de bronzu massivu, cu urechie séu cu tocu. — Vulcanu, Transilvania.— Collect. associat. de sciintie natur d'in Sibiu.— (Gooss, XIII, X. 3) 824
75. » 48 } Dalte gole pre d'in intru. — Guşteriti'a. — Museulu Brukenthal. (Reis-
76. » 49 } senberger, op. cit. tab. III. 14. 15). 824
77. » 50 } Ciocane de form'a palstabului cu tocu. — Guşteriti'a. — Museulu Bru-
78. » 51 } kenthal. — (Reissenberger, op. cit., III. 12. 11) 825
79. » 52. Ornamentatiunea pre na caldare de bronzu de la Bardot'u, Transilvani'a (tab. G. nr. 14) (*Arch. f. oesterr. Archiv.* XXIV, p. 390 fig. 79.). . . . 826
80. » 53. Idem pre na alta tótu de la Bardotiu (id. XXIV. p. 390 fig. 80) 826
81. » 54 }
82. » 55 } Lebede de drothu rotundu de bronzu. — Swijan, Bohemi'a. (*Arch. f. k.*
83. » 56 } *oesterr Gesch.*, XV, p. 281). 828
84. » 57. Idolu de la Ebersberg, cantonulu Zurich., 1/2 marime. Le Hon, op. cit., p. 292) 828
85. » 58. Capriora de bronzu. — Racósiu, Transilvani'a. — Museulu nationalu d'in Pestha. — (Gooss, XIII, XII. 1) 829
86. » 59. Lupu de tinichea de bronzu. — Pilinu. 1/2 marimea (Gooss, XIII, XII. 2) 829
87. » 61. Braciata de bronzu. — Intr'un movila d'in vallèu Dnieprului la Boryzov, Russi'a. — (Bertrand). *Archéologie celtique et gauloise*, Paris 1876). . . 838
88. » 62. Idem d'in statiunea lacustra Moeringen, Elveti'a. (idem) 838
89. » 63. Cupa de bronzu. — Meklemburg. — (Lindenschmidt, *Alterth. unserer heidn. Vorzeit*, t. II, fasc. III, tab. 5, nr. 2). 840
90. » 64. Lance de bronza. — Bodrog-Keresztur, Ungari'a (*Arch. fur k. oesterr. Gesch.* XXIX. 302). 841
91. » 65. Idem. — Marn'a, Franci'a; 1/3 marime, (Bertrand op. cit.) 841
92. » 66. Idem. — Marzabotto, Itali'a; 1/6 marime (Bertrand, op. cit) 841
93. » 67. Sabi'a de la Vaudrevanges, Franci'a. (Bertrand, op. cit. p. 281 fig. 39) . . . 843
94. » 68. Sabi'a de bronzu de la Mycene (H. Schliomann, *Mycènes* trad. I. Girardin, Paris 1879, p. 222, fig. 211). 843
95. » 69. Braciara. — Kyritz in Meklemburg (Lindenschmidt, op. cit. I. V. 4, nr. 6) 844
96. » 70. Idem. — Neufchâtel (Le Hon, op. cit., pag. 290). 844
97. Fig. 71. Figula de bronzu. — Sidiriasiu, Transilvania. Marime naturale (Gooss. XII VII. 3). 845
98. Fig. 72. Idem. — Marn'a, Franci'a. 1/3 marime (Bertrand op. cit) 845
99. Fig, 73. Spirale. — Mycene. (Schliemann, op. cit, pag. 278 fig, 299) 846
100. Fig. 74. Figura cu bratie ciuntite de cositoru. — Guşteriti'a.— Museulu Brukenthalu. — (Reissenbergex, op. cit. X, tab, IV, 22). 851

Digitized by Google

101. » 75. Inelu de drothu de auru, servindu dreptu moneda (Goos, XIII. VIII. 8) . 852
102. » 76.
103. » 77. Cornuletie de auru, idem ca moneda. — Borsod, Marktschelken si Lapujto. — Marime naturale (Goos. XIII. VIII. 3. 4. 5. 6). 852
104, » 78.
105. » 79,
106. » 80. Moneda de auru gasita iu Franciá, departamentulu Vaucluse (Bareu de Donop. *les Médailles gallo-gaeliques*, Hannovre 1838, pl, I nr. 1) . . . 865
107. » 81. Moneda concava daca (Bielz, *Archiv für Siebenburg. Landesk.* XI. tab. I fig. 1 865
108. » 82. Idem, imitatiune dupo drahm'a lui Alessandru cellu-mare (Bielz, idem. tab. V fig. 3). 865
109, » 83. Medalia cu Jupiter astophorus, gasita in préjm'á Bucegiloru,— Collect. Bolliacu (Tromp. Carpat· nr, 939 fig. 41) 865
110 » 84. Vasu cenusiu, cu scoici si melci. — Vadastra. — Collect. Bolliacu (Tromp. Carpat, nr. 1255. fig. 20). 870
111. » 85. Vasu de pamentu cenusiu, sclivisitu, c'unu briu ih relievu.— Vodastra.— Collect. Folliacu (Tromp. Carp. nr. 1255 fig. 3) 871
112. » 86. Vasu de pamentu negru, sclivisitu, numai cu ua mannsie boldu, si cu alt'a lunga gaurita Idem. Idem (idem fig. 2). 871
113. » 87. Vasu cenusiu, cu patru manusi, xentru fiertura –Idem, idem (idem fig. 7) 871
114. » 88. Vasu de beutu, cu doue manusi boldu. Idem, idem (id. fig. 8). 871
115. » 89. Vasu strîmtu la gura de pamentu cenusiu, cu doue manusi gaurite pentru atarnatu. – Idem, idem (id. fig. 80). 872
116. » 90. Tipsie rosiatica, cu margine lata, cu doue mannsi. Idem, idem (id. fig. 29). 872
117. » 91 Strachino roşcata, pre piciore bolduri.—Idem, idem (id. fig. 42) 872
118 « 92 Cupa de beutu, imitàndu trunchiulu unui corpu de animalu. Idem idem, (id. fig. 10) 872
119 » 93 Maciuca de busdugaau de pamentu galbuiu, la mijlocu cu noue cuie d'iu acelasiu pamentu.—Idem. idem (id. fig. 45) 872
120 » 94 Cilindru gauritu, mai largu la capataie, Id. id. (id fig. 54) 872
121, » 95.
122. » 96. Hârburi cu diferite ornamente.—Turdasiu, Transilvania (Goos, op. cit., XIV, pag. 602 nr. 1. 9. 2. 10). 874
123. » 97.
124. » 98.
125. » 99. Capu de lutu in relievu.—Idem (Goos. op cit., XIV, tab. IV. 9) . . . 874
126. » 100. Semne constatate pre vasele de la Turdasiu (Goos. XIV, pag. 610) . . 875
127. » 101.
128. » 102. Rote sclivisite cu desemnuri pre densele.—Turdasiu. (Goos, XIV. 607. tab. IV. 1. 2. 3) 877
129, » 103.
130. » 104. Trunchiu humanu de lutu.—Idem (idem. XIV. 607 tab. IV. 6). . . . 877
131. » 105, Unu idolu de lutu.—Idem (idem, XIV. 607, tab. IV 13) 877
132. » 106. Idem, idem (id. XIV. 607. tab. IV. 8) 877
133. » 107. Trunchiu de alabastru, — Vallea Nandrului, Transilvani'a (Goos. l. c, tab. IV. 7) 877
134. » 108. Trunchiu de lutu de la Vodastra (Tromp. Carp. . 1255 fig. 47). 877
135. » 109. Figura de lutu. - · Turdasiu. — (Goos l. c. tab. IV. 10) . . . . . , 877
136. » 110. Figura representandu capulu unui animalu cornutu.—Idem (id. tab IV 15) 877
137. » 111. Alta figura de lutu. — Idem (id. tab. IV. 16) 877

Digitized by Google

138. Fig. 112. Idolu fora capu, de pamentu cenusiu, cu peptulu bine desvoltatu şi cu pantecele cá de femee insarcináta. — Vodastra. (Tr. Carpat. 1255 fig. 74). . 877

139. » 113. } Capete de lutu. — Tárdasiu (Gooss. op. cit. XIV, tab. IV. 12. 14) . . 877
140. » 114. }

141 » 115. Semne pre un fragmentu de coloua de lutu. — Turdasiu (Gooss, XIV. pag. 599 nr. 5). 877

142. » 116. } Ornamente pe harburile de la Naudru, Transilvani'a (Gooss XIV. p. 602. 3. 6. 11). 879
143 » 117.
144. » 118.

145. » 119. Ua cánna roşcata cu manusi'a rupta, — Pescer'a d'in vallea Josjului, Transilvani'a (Gooss, XIV. p. 602. 4) 879

146. » 120. Objectu de lutu cylindrica. — Szent-Andras langa Crisiu (Gooss. XIII, XV. 23). 880

147. » 121. Cupa de lutu. — Guşteriti'a. — (Grooss, XIII. XV. 17). 882

148. » 122. }
149. » 123.
150. » 124. } Vasse de la Kis-Terene in Ungari'a (Gooss. XIII. XV. 10. 11. 14. 16. 19). 882
151. » 125.
152. » 126.

153. Fig. 127. Ulcica. — Szent-Andràs (Gooss. XIII. XV. 9) 882

154. » 128. Urciorusiu cu manusia lata. — Zimnicea. — Colect. Bolliacu (Tromp. Carpat. 1137 nr. 10). 886

155. » 129. Idem, idem (idem, nr. 13) 886

156. » 130. Idem, idem (idem nr. 14). 886

157. » 131. Gavanasiu cu doue torte. — Idem. idem (idem nr. 9). 886

158. » 132. Ornamentu pre unu vasu de la Zimnicea. — Idem, idem, (id, nr. 29) . . 886

159. » 133. Principalele desemnuri de ornamentatiune alle verstei bronzului (Le Hon, op. cit. pag. 291) 888

160. » 134. Vasu de beutu de pamentu negru sclivisitu, cu manusi si ornamente; nalt. 8 centim., larg. 4 centim. — Turbierile Sommei, Francia (Cleuzion, *de la Poterie Gauloise* pag 63 nr. 45 Paris 1872 889

161. » 135. Cupa de forma orientale, pamentu negicios, facuta cu man'a; nalt 6 cent larg, 10 cent. — Bavay, Franci'a (Cleuzion, op. cit. pag. 75 fig. 49) . . . 889

162. » 136. Vasu gallicu forte caracterisatu (Cleuzion, op. cit. pag 31 fig. 14), . . 889

163. » 137. Vasu gasitu intr'unu morméntu germánu.—Museulu ceramicu d'in Sèvres, Franci'a (Cleuzion, op. cit., pag. 34 fig. 22) 889

164. » 138. Vasu d'in epoc'a dolmeniloru. — Aprope de Monsheim si Worms. (Desjardins, *Géographie historique at odministr. de la Gaule romaine*. II. pl. VII. 2). 889

165. » 139. Vasu d'in epoc'a gallica.—Cimitiru gallicu de la Saint-Étienne au Temple (Marn'a. Franci'a) (Desjardins op. cit., pl. VII.4), ... 889

166. » 140. Idem. — Cimitirulu gallicu de la Lépine (Marn'a) (Desjardins. op. cit., pl. VII. 6) 889

167 » 141. Camera mortuara cu cenusie umana in interiorulu unei movile de langa Sibertu, Transilvania. (Gleim, *Archiv für Siebenbürg. Landeskunde* n. f. XI, fig. 2) , ... 908

168. » 142. Dispositiunea cadavrului in tumululu de la Rusanesci, esploratu de d-lu

Digitized by Google

D. Sturdza (Odobescu, *Analele Societăţii Acad. Romane*, X sect. II. pag. 232) 911
169. » 143. } Semne pe cărămidile si petrele de la Slonu 922
170. » 144. }
171. » 145. Semne de la Slonu comparate cu littere mong. le. 923

ADDENDA ET CORRIGENDA

NB. D'in erro-ile typografice de littere, de accentuatiune in citatiunile latine si ellene, de cifre si de intellesu strecurate in acestu volumu, indreptàmu pre celle mai insemnate; pentru restu reclamàmu ingaduinti'a cititorului.

PARTEA I-iu

Cap. I. Pag. 389 not'a 26, Iacobs.— P. 391 r. 1, acesti". — P. 392 la finele notei 41 se adaoge: Editiunile mai noui, de es. N. Wecklein (Aeschylus *Prometheus*, II aufl. Leipzig 1878): propunu lectur'a versului de mai susu astu-felu: 'Αριας τ' ἄρειον ἄνθος «floréa Arieniloru Persiei», intemeiandu-se pre Coeph. 423 Ἄριον, la care Scholiastulu observa: Περσικὸν, Hesych. 'Αρείας πώλους. Περσικάς. Ἄρειοι γὰρ ἔθνος Περσικόν Fórà indouiala, 'Αρίας ἄρειον este unu jocu de vorbe etymologicu obicinuitu la cei vechi. Comp. Esch. frgm. 306: τοῦτον δ' ἐπόπτην ἔκοπα τῶν αὐτοῦ κακῶν, si Eum. 156 ὄνειδος ἐξ ὀνειράτων, Pers. 995 ἄρειόν τ' Αγχόρην. —

Cap. II. P. 400 r. 3 de josu in susu: ἐξισοῦσθαι. — P. 403 r. 6: *afluentii*. r. 10: Ἕλληνες. — P. 404 r. 1 finalu: Colstar. — P. 406 r. 20, IV. — P. 407 r. 15 δ'αὐτῶν. r. 16, πρὸς τόν. — P. 408 r. 18 de josu in susu: Κρυβύζον. — P. 409 r. 19 d. j. in s.: Schuller. — P. 411 r. 11 d, j. in s: Πόντῳ. r. 6 d. j. in s., schwarzen. — P. 412 r. 14 d. s. in j: Σκύθαι. —

Cap III. P. 416, Du o rendula 16 trebue § 3. — P. 417 r. 6, Dupo *muntii* sterge virgul'a; r. 16 frigurose. —

Cap IV. P. 419 r. 9 se adaoge: Prim'a apparitiune istorica a numelui Dac loru are locu in annulu 109 a. I. Chr., candu ei fura batuti impreuna cu Scordiscii de cotre Minucius Rufus. Frontin. strat. 2, 4. 3. dice: «Minucius Rufus imperator, cum a Scordiscis Dacisque premeretur, quibus impar erat numero» etc. — P. 423 r. 2 d. j. in s., Gooss. — P. 425 r. 4 d. j. in s., Essedonea. — P. 426 r. 18 d. j. in s., copiatoriloru. —

Cap. V P. 428 r. 18 d j. in s: ἀνατολικώτεροι. — P. 432 r. 9: cu alta loru Βουδινὸν, seu Βωδινὸν. — P. 433 r. 11 de j. in s., Ma: vedi *Hermes*, 1878 p. 137. — P. 434 r. 16 de j in s., Caucasi. — P. 436 r. finalu: In locu de *Cernetitu* ebue *Orsiova*. — P. 439 r. 21 de s. in j., cuvintele «reducènda-o in cat va d'in marimea originalului» se se sterga. — r. finalu: *De atunci pene acuma*. — P. 441 r. 5 de j. in s: Vedi si volum. IV (1876) p. 60 — 78, — si *Archäologisch-epigraphische Mittheilungen aus Oesterreich*, herausg. v. O. Beundorf und O. Hirschfeld, jahrg. III heft. I, *Inschriften aus Rumänien*, v. Gr. Tocilescu; heft 2 (Wien 1879): *Neue Inschriften aus Dacien*, v Torma, p. 86—122. — P. 443 r. 2, Viminatiu r. 16, Ravenatulu. — P. 445 r. 5, Germihera; r. 6, Ζερμιζιργα. — P. 446 r. 1, alu obiecteloru. — P. 448 r. 11 de j. in s., libertus. — P. 449 r. 6 d. j. in s antiqui. — P. 450 r. 3 si 4: Desjardins se incela multu. — P. 451 r. 4 d. j. in s.: Ruetel. — P. 453, r, 1, La colle 9 numi topice d'in tablele cerate mai adaoga anco doue: 1) *Resculus* d'in tab. cer. I

Digitized by Google

(C. I. L. III), care nu e nume de persona cum a substituitu d. Mommsen, ci localitatea de adi Zuturi cerc. Sinlau. Intr'una inscriptiune publicata de B. Forma, *Arch. epigr. Mittheil.* III h. II nr. 18, ce aflata la Almasiu langa Huedinu se citesce in linia 7 : a R[ese]u! (o) vico Af(icae); 2) Vicus Aficus identicu cu *Bologa*. cerc. Clusiu. — Pag. 454 r. 9—21 sa se sterga, si sa se puna in loculu loru urmatorele : Ea are 0,72 nalt.; 0.56 latime; 0.25 grosime. Inscriptiunea consista d'in 8 linii; in prim'a abia se mai vedu urme d'in partea inferiora a doue litere :

COMMODO ANT/
NINO AVG. SUB. C/
SA. CL. XENOPHON
TIS. PROC. AVG.
ZOTICVS ET SAL/
ANVS SER. //VI///
POSVE/IN/.

= [Imp. Caes. M. Aur.] Commodo Ant[o]nino sub c[u]ra Cl audii) Xenophontis proc(uratoris) Aug(usti) Zoticus et Sa[lvi] anus ser(vi) vi[l(ici)] posue[ru]n[t].

Despre procuratorele Cl. Xenophon cf. C. I. L. III, 6575; despre Salvianus, idem Corp. I. L. III 6575. —P. 457 r. 12 d. j. in s., d'in.—Sploonum.—P. 458 r. 14-13 d. j. in s., Livius.—P. 459 r. 4, Dacpetoporiani. — r. 17 d. j. in s., Octavia, seu port cului Pollei (Plinius n. h. III, 3. 17). — P. 491 r. finalu, Antoninus. — P. 493 r. 4 d. j. in s., As m nea si *Desudaba* in Maedica (Liv., 44, 26, 2; Plutarch, *Aemil* 9. comp. c. 12. 13) intre gurile Dunarii si muntele Hemus. Cf. G. Zippel, *die römische herrschaft in Illyrien bis auf Augustus*, Leipzig 1877, p. 170. —

PARTEA II.

Cap. I. P. 466 r. 11, Deutschen. — P. 467 r. 15. Theodoru Gersche, (*die Arier*, ein beitrag zur historischen Anthropologie, Iena 1878) pare a fi demonstrata definitivu că patri'a Ariilorु este de cautátu mai multu in Europa de cotu in Asi'a. Ellu lasă limb'a si se o cupa de typulu physicu allu majoritatii unei natiuni. Dupo densulu, omulu s'aru fi nascutu in nordulu Europei, de unde s'a scoboritu prin valléa Dniprului la Marea-Neagra. De ací una parte a occupátu peninsul'a balcanica (Thracĭ, Illyri, Pelasgi, Helleni), alta parte a trecutu in continentulu asiaticu pre trei căi : 1) peste B sporu (semintiile arice alle Asiei-mici; Phrygi; Armeni etc.) 2). prin port'a Caucasului (Medi, Irani, Indi si 3), prin port'a Uralului. Vedi Spiegel, in *Ienaer Literaturzeitung* 1879 nr. 19. — J. Darmesteter, *Ormazd et Ahriman, leurs origines et leur histoire*, Paris 1877. Dupa acésta theorie Indi'a n'aru fi punctulu de plecare alu culturei indo-germanice, ci punctulu extremu cellu mai resariténu allu acestí'a, si ceea-ce se gasesce acolo d'in bunulu anticu indo-germanicu, aru fi importatu in Indi'a, iar nu de acolo in lumea indo germanica. —

Cap. II. P. 469 r. 9 d. j. in s., δόνομα. — P. 473 r. 17 fundatu. — r. 19, 22. — r. 23 : 23. — P. 474 r. 29 : 30 in locu de 28. — r. 11 de j. in s., gegen das. — P. 476, r. 10 : 33 in locu de 31. — r. 12, ci talmacesce si restalmacesce. — Dupo rendulu 24 trebue § 6.

Cap. III. P. 484 r. 10, ἀνεόγυνοι. — P. 487 r. 4, Κόνδαρχος. — r. 25, Ὀγδαρζάνης. — r. 6 de j. in s., Φαρνό-Ξαρθος. — P. 488 r. 2, Ἱράμβασις. —

Cap. IV. P. 491 r. 3 de j. in s., care. — P. 497 r. 5 de j. in s., chipuri. — P. 498 r. finalu : sepulchrale. — P. 499 r. 5, Cifra 54 trebue stersa. — r. 16, 54 in locu de 55. — r. 21 : 55 in locu de 56. — r. 5 si 4 de j. in s., profuitu. Tam. — P. 500, r. 9, imbrancamintes. — r. 2 de j. in s., Leo. — P. 503 r. 4 de j. in s., 178, 8. —

Cap. VI. P. 505 r. 6 : *Russie*. — P. 506 r. 2. Trebue *Nicopole* in locu de *Alexandropole*. A-

Digitized by Google

cestu vasu de argintu auritu, s'a gasitu sub un tumulus la 1863, in districtulu Ecaterinoslav, la 20 verste spre nordu de tergulu Nicopol. Ellu este unulu d'in cele mai frumose ornamente alle museului Ermitagiului d'in St. Petersburg. Are form'a unei amphore (vedi stamp'a ancesata); sasu e representatu unu sgriptioru devorându unu cerbu, si de desubu ua frisa care representa un scena de tabinu scythicu; iar pantecele e impodobitu cu palmette si coltisiori de cellu mai frumosu stylu, printre cari, se joca paseri si animale fantastice aripáte. Figurile Scythiloru n'au nimicu d'in typulu rasei mongole; nici umerii obrazului nu suntu scosi afara, nici ochii nu suntu mici si ciuruiti, nici nasu'u pleostitu, nici perulu nu lipsesce. Totulu amintesce mai multu profiluiu Persiloru de pre monumentele de la Persepolis. Costumulu in care suntu imbracati: tunic'a scurta de postavu grosu seu de pelle, strînsa la mijlocu cu ua cingatore, pantaloni largi bagati intr'ua incaltiaminte scunda, barb'a si perulu lungu, totulu se regasesce pene asta-di la tierranii rusi d'in Russia-mare. Vedi L. Stephani, *Comptes rendus de la Commission archéologique pour les années 1863 et 1864*.— Cf. Wl. Stassof, *Chambre sepulcrale avec fresques découverte en 1872 près de Kertch*, St. Petersbourg 1875. gr. 4°.— P. 506 r. 4: in locu de: «si cŏ posedau ua industrie metalurgica, forte inaintata» trebue: «pentru cà artistii greci isi dedéu ostene al'a studia cu amenuntulu detaliurile costumului, typului physicu si vietii intime alle Scythiloru, si le representa cu fidelitate».—

Cap. VII. P. 506 r. 3 de j. in s., Genthe.— P. 507 r. 20—21 de j. in s., Ἀγαθύρσος.— P 508 r. 4—5: χρέωνται.— r. 15 de j. in s., Anse asemenarea de obiceiuri nu probeadia identitatea originei a doue popore. Herodotu dice cŏ si Neurii, Androphagii au obiceiuri, anse nu suntu Scythi.— r. 13 de j. in s., numescu.— r. 10 de j. in s., Exc.— r. 9 de j. in s.: colore.

Cap VIII. p. 509 r. 17 de j. in s., necunoscendu — r. 16 de j. in s, Greci. — r. 2 de j. in s. si mai la valle cap. XII. — P. 510 r. 3, caci amu cunoscintia cŏ Getii suntu numai acela. — P. 511 r. 18 de j. in s.. surmoulage exécuté. — P. 512 r. 2 si 1 de j. in s., se se sterga cuvintele, la nr. 21, pl. 54—55 (Fröhner cavalerii cuirasati); nr. 27. pl. 61—62. — Idem vorbele, si nr. 115, pl. 181—182. — P. 513 r. 17 de j. in s., Mittelalter. — P. 514 r. 8 de j. in s., Μελάγχλαινοι. — P. 515 r. 12 de j. in s., der. — P. 517 r. 3, argumentu se deduce. — r. 20—21, capillati. — P. 518 r. 13, America. — r. 8 de j. in s., iar. — r. 5 de j. in s., Martius. — P. 520 r. 20—21: wanderndem. — P. 522 r. 14 de j. in s, On in locu de os. — r. 13 de j. in s., lieu. — r. 4 de j. in s. Adelung. — r. finalu, Guthrie. — P. 527 r. 2 de j. in s., XII in locu de NII. — P. 528 r. 4: Fontina. — r. 7, pareche. — r. 20 de j. in sus: bronzuri. — r. 16 de j. s., impunsatura. — r. 16 de j. in s., denota *dupo unii* manile. — r. 13 de j. in s., erdel. — r. 6. 5 de j in s., Pe inscriptiunea unui tribunu allu primei Cohorte. — r. 3 de j. in s., Vedi-o reprodusa pe tab. P nr. 8. — P. 533, r. 6, iscà. — P. 538 r. 19, la opiniunea. — r 9 de j. in s., Memoriile. Scolei de Hautes Etudes (Mélanges publiés par la Section historique et philologique, Paris 1878, pag. 261—298). — P. 539 r. 19 si 20 in locu de, «se inchinau mai nainte la» trebue «inchipuindu-si». — r. 20 Horsu, Dîu, si Trojanu si alti multi. — P. 554 r. 4, γαλ Fa-ρο-ς. — r. 20, жьм-ıж. — P. 557 r. 13, Βρίςα.— r. 15, Βρύγχο-ν. — r. 15. v. slav. бракa.—r. 15. бракнати.— P. 558 r. 3, luminà. — P. 561 r. 6, Mai vedi Victor Hehn, *Kulturpflanzen und Hausthiere*, 3 aufl. Berlin 1877, p. 485—487.

Cap. IX. P. 577 r. finalu, *fa-* in locu de *af-*. — P. 589 r. 2, Resculus d'in tabel'a cerata I, pare a fi unu nume de localitate judecându dupo o inscriptiune publicata de 1. Torma in Arch.-epigr. Mittreil. III, h II nr. 13, in care se citesce, a B[esc]ul (o) vico 18 Af(icae). — P. 598 r. 5: CAELIO.—P. 599 r. 1, sterge numele *Resculus*.— P. 604 r. 21, compara si vechiulu-iricu *meall collis, locus editus*, si numile gallice Mellosectum, Mellodûnum, adi Melun (Glück, *Die bei Cäsar vorkommen den Keltischen Namen*, p. 138 seq. — P. 606 r. 14, Berg. — r. 4 de j. in s., Dupŏ Carl Goess *Arch. epigr. Mittheil.* I heft 2, Wien 1877 acestu nume aru veni de la unu tribu dacu Saei menticnatu de Aurelius Victor (Caesares c. 13): Dacor: pileatis *Saciisque* nationibus.—P. 614 r. 6 de j. in s., isru in prim'a parte a cuventului, unu elementu thracicu ce se regasesce sub formà Stanes de

Digitized by Google

doue ori in Macedoni'a, si cá nume de riu in form'a Stina (Ravenatu 405,19) in Sicili'a (Gooss, Arch. epigr. Mittheil. I heft 2.).—

Cap. X. P. 626 r. 22, Dierauer. — P. 629 r. 10, pl. 62—63.

Cap. XI. P. 637 r. 19, Ἀριστοφάνης.— r. 20, Ἴστρῳ.— r. 22, Γέται.—P. 640 r. 25. Despre Daci se dice cŏ erau si multu vorbitori, fiecar'. Numenius, ap. Euseb. Preparat. evangel. XIV, 7 amintesce τῆς Δακικῆς στωμυλήθρας. — P. 661 r. 4. Figurile de femei dace pre Column'a Trajana, au d'asupra manii nisce dunge, cari potu fi beteliele manicelorŭ camasei, séu mai probabilu, braciari, περιβράχια; unele porta περιβραχιόνια, unŭ felu de cercu oblu ce se punea intre umeru si cotu, pre susulu bratiului. *Vedi La Colonne Trajane* ed. Rothsch.ld pl. VI, VII. 54. 76. 105. 184. — D-lu Bulliacu crede cŏ ua braciara de bronzu ce a gasitu la Colib'a-vechia de la Slonu, distr. Prahova, aru fi tocmai braciar'a ce stringea camasi'a femeilorŭ dace pe Columna Traiana; ea se poté stringe la capete spre a se ajustá pe bratiŭ *Tromp. Carpat.* nr. (939).— P. 662 r. 12 de j. in s., Διόνυσος.—P. 679 r. 19 de j. in s., τῆς αὐτῶν. — r. 18 de j. in s., ἀνδρῶν. — P. 681 r. 12 de j. in s., Θρηίκων. — r. 12 de j. in s, Ἴδα καὶ. — P. 682 r. 13 de j. in s., ἔθνον. — P. 683 r. 18 de j. in s., νομίζουσι. — P. 688 r. 15, τοὺς. — r. 4 de j. in s., λόγους. — P. 698 r. 19 de j. in s.: Pote ca divinitatea figurata sub trasurile unui personagiu calare tinendu in mana unu felŭ de darda séu sulitia, si allu carui cultu era forte respanditu in Phrygi'a si Pamphilia, (vedi de esemplu sculpturele de la Khodja-Tach la confiniile Pisidiei si alle Phrygiei (Bull. de corresp. hellén. I, 366; IV, mai 1880 pl. IX si X, pag. 291—295 art. d-lui Max Collignon), se fie cabirulu inviatu. Se cunnósce mai multe marmore ex-voto cu dedicatiunea θεὸς σώζων (*Bull. de corresp. hellénique* t. II, p. 170, n. 2; Idem ibid. nr. 4; III p. 334 nr. 1; t. III, p. 346, nr. 29) datu pote unui dieu localu. — P. 698 r. 19, de j. in s., cabyricu. — P. 703 r. 14, γυναικῶν. — P. 715 r. 22, de stersu cifr'a 439. — r. 25, trebue 489 in locu de 440.—P. 716 r. 1, impresu pre vase (440).—P. 718 r. 20 de j. in s, trebue 43 in locu de 42.— P. 720 r. 11 de j. in s., Locuri de devotiune consacráte prin pietatea poporana s'a descoperitu in peninsul'a balcanica, la rocele sculptate de la Philippi (Heuzey, *Mission archéol. de Macédoine*), si la Marginea Phrygiei si Pisidiei, la roc'a sculptata de la Khodja - Tach, ceea-ce este anco ua proba despre asemenarile dese dintre obiceiurile religiose alle Phrygiei si alle Thraciei. M. Collignon, *Bul. de corr. hellénique* IV, (1880) p. 291—295. — P. 721 r. 10. Despre Stoneheng vedi Lubbock. *L'homme préhistorique*, trad. Barbier, Paris 1876 cap. V. — P. 724 r. 9, καὶ γὰρ αὐτος εὔχομαι. — r. 10, ἐκεῖθεν εἶναι τὸ γένος. — P. 728 r. 19 de j. in s., μαχαιροφόρων. — r. 18 de j in s., τοῦ in locu de τοι. — P. 737 la not'a 592. Cu sabi'a curba se representa si gladiatorii thraci. Asia de esemplu, monumentulu thracului Priscus, naltiatu de feme'a sea Elea (Maffei, *Museum Veron.* p. 444, 2); allu thracului Exocus (ap. Fabretti *Syntagma* p. 256). Mai vedi figuri de gladiatori thraci: statu'a lui Fonditanus in museulu Luvrului (ED. 285), alta statueta de bronzu in un'a d'in salile museului Napoleon III nr. 609); figuri pe zidurile de la Pompei (P. Garucci, pl. XI, 1—3.— P. 742 r. 14, § 43.—r. 15 de j. in s., in locu de cap. XII trebue, cap. XI § 52. — P. 746 r. 3, § 44.— P. 749 r. 20, § 45. — P. 752 r. 15, § 46. — r. 26. continere. — P. 753 r. 2 de j. in s., 288—290.— P. 754 r. 11 de j. in s., statorniciti. — r. 8 de j. in s., de morte allu lui. — P. 756, r. 23, nordice.— de. — P. 757 r. 6, Varro. — r. 18. De l'économie. Schayes. — P. 758 r. 18, Δύναμιν. — r. 13 de j. in s., Hehn. — r. 4 de j. in s., de mancare. — P. 759 r. 20—21, faciendum in Macedoniam. — r. 28, p. 380. — P. 760 r. 12 de j. in s., FECERVNT. — P. 763 r. 4, vetrei. — P. 764 r. 6 de j. in s., Mojgradu.— P. 407 r. 16 de j. in s., germana. P. 411 r. 28, Orientulu etc., vedi. — r. 11 de j. in s., incarcá. — r. 9 de j. in s., Chimistulu. — r. 5 de j. in s., allu acellui auru. — P. 772 r. 2: cá in locu de cu. — r. 9 de j. in s., transilvanismului. —

Cap. XII. P. 773, r. 17, trebuesce. — P. 777 r. 22 si 23, europäischen. — P. 778 r. 3, déco.— r. 15—16, primigenius. — 780 r. 4, Vizakna. — P. 782 r. 20 *fig.* in locu de *hg.* — P. 784 la finea § 4, asemenea si prisneluri, cum este esemplarulu aflatu la Kisdu in Transilvani'a (tab. A nr. 6). — P. 787 r. 22, poporu in locu de toporu. — r. 25, umplea. — r. 4 de j. in s., des. —

Digitized by Google

P. 788 r. 5, nici a trage. — P. 792 r. 4 de j. in s., linguri de lutu. — P. 793 la finea § 9. Vedi despre nouile sapaturi la acesta localitate studiulu d-lui Gooss, in *Archiv. für Siebenb. Landesk.*, n. f. XIV p. 592—626. — P. 795 r. 26, destinatei. — P. 801 r. 15. In collectiunea de bronzuri a d-lui Bolliacu se afla unu frumosu verfu de lance lungu cá unu tesácu si ascutita de amendoue laturile, de provenientia d'in jud. Romanati. — P. 801 r. 15 de j. in s., 12 in locu de 6. — P. 802 r. 11, cuneiforma. — r. 7 de j. in s., p. 366 fig. 55 in locu de p 375. — P. 806 r. 13, *fu* sa se stérga. — r. finalu, inscriptiuni. — P. 807 r. 2, convexitat a. — P. 808 r. 9, coltiuri. — P 810 r. 4 de j. in s., Orastia. — r. 2 de j. in s., Pianulu-de-susu (tab. F. fig. 5 *a* si 5 *b*), cum si altele etc — P. 811 r. 2, cuvintele tab. F. fig. 5 a si 5 b, sa se sterga. — P. 813 r. 13. Felsö-Dobsza. — r. 3 de j. in s., impreunandu-se; a dou'a forma. — P. 816 r. 4 de j. in s., VIII. — P. 823 r. 4. Osiorheiu. — P. 825 r. 4, pastratu. — P. 829 r. 4, de animale *de* ua lucratura. — P. 835 r. 13 de j. in s. si *de* omu. — r. 6. de j. in s., stylulu. — P. 838 r. finalu, (155). — P. 845 r, 16 de j in s., Sidirissa in Transilvani'a in locu de Szederisch (Ungari'a). — P. 851 r. 4, sine topite, tuburi etc.; la Selenasiulu-mare, mai multe bucati topite, patru celte sfaramate etc. — P. 854 r. 3. mari. — P. 855 r. 9 696 in locu de 690. — r. 9, pre in locu de *prin* — P. 857 r 22, lictori. — P. 861 r. 7 de j. in s., Saussaye. — P. 862 r. 6, gasescu. — P. 864 r. 22, aflata. — P. 866 r. 2, *impreunate*, iaru nu *imprumutate*. — r. 22, Bielz. — r. 4—3 de j. in s., autonomer. — P. 876 r. 4. Kopernitzky. — P. 880 r. 2, scunde. — P. 881 r. 12, in locu de *manusie* citesce *massive*. r 2 de j. in s., urna. — P. 882 r. 2. De la Gernesig. — P. 884 r. 7, Calomphirescii. — P. 887 r. 5 de j. in s., in locu de *impreunate* citesce *imprumutate*. — P. 892 r. 18, calaretiului. — P. 899 r. 15, de, — r. 23 : urmele. — r. 1 de j. in s : auderemus. — P. 900 r. 10 de j. in s : epoc'a. — P. 901 r. 9 : Romani'a. — P. 907 r. 7 de j. in s. : Caesar. — P. 910 r. 2 : necropol'a. — P. 911 r. 20 de j. in s. : In locu de : 2 Morminte *tumulari* fora movile d'asupra, trebuesce : 2 Morminte ordinare fora movile d'asupra. — P. 913 r 7 de j. in s. : pentru co ele se utilisase. — P. 914 r. 11 de j. in s. archeologiei. P. 920 r. 18 : inscripţiuni. — P. 921 r. 12 de j. in s. : caramida. — P. 523 r. 1. : «fotografire». — P. 526 r. 12 lucruri. — P. 928 r. 11. : in locu de *instructiunei* trebue *inscriptiunei*.

Digitized by Google

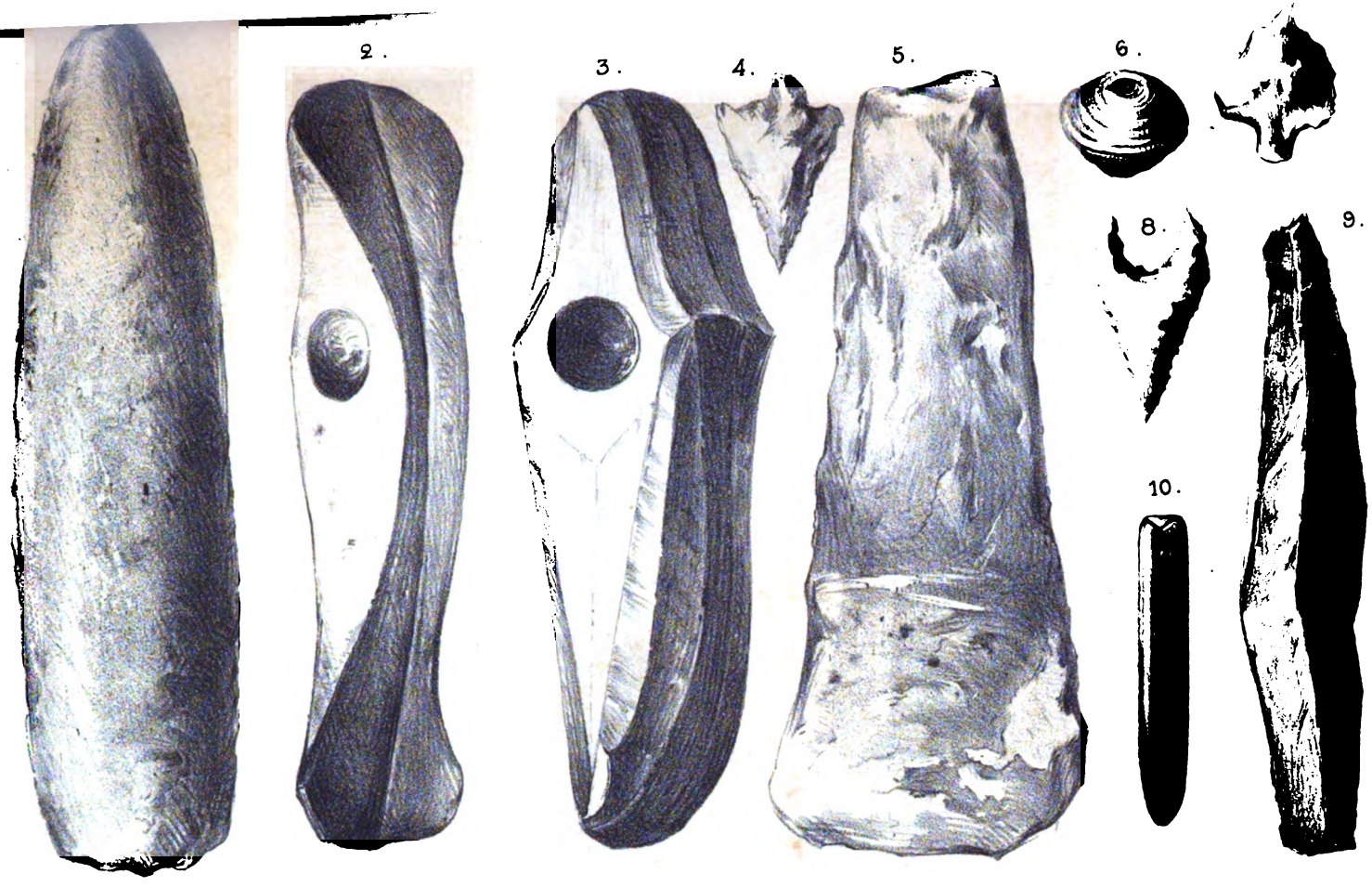

Lith. A. Thornley, 14, rue Soufflot, Paris.

OBIECTE PREISTORICE AFLATE IN ROMANIA SI TRANSSILVANIA

G. W. Thornley. del.

Digitized by Google

Digitized by Google

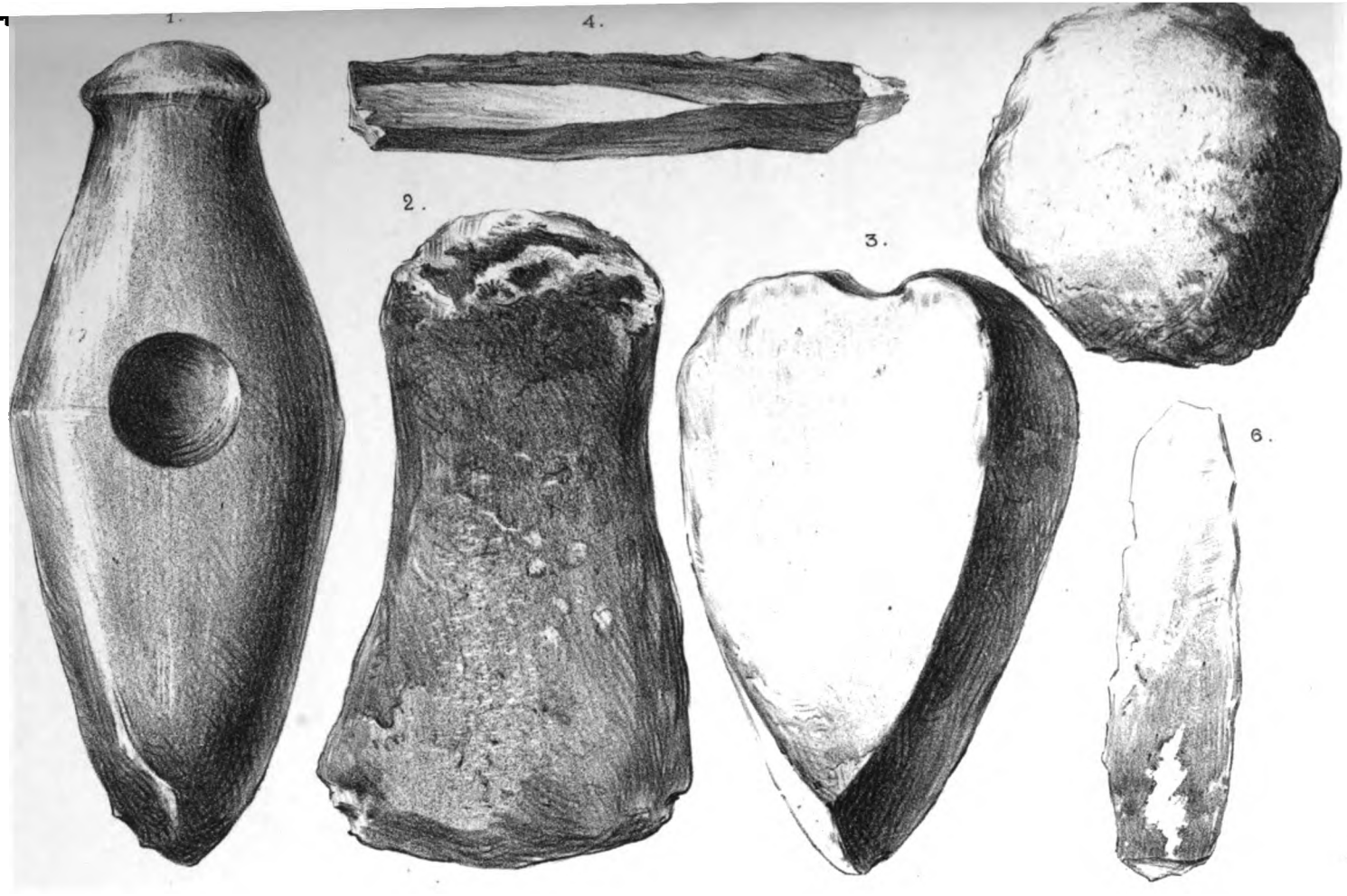

Lith. A. Thornley, 14, rue Soufflot, Paris.

OBIECTE PREISTORICE AFLATE IN ROMANIA *(Collectiunea C. Bolliac)*

G. W. Thornley, del.

Digitized by Google

Digitized by Google

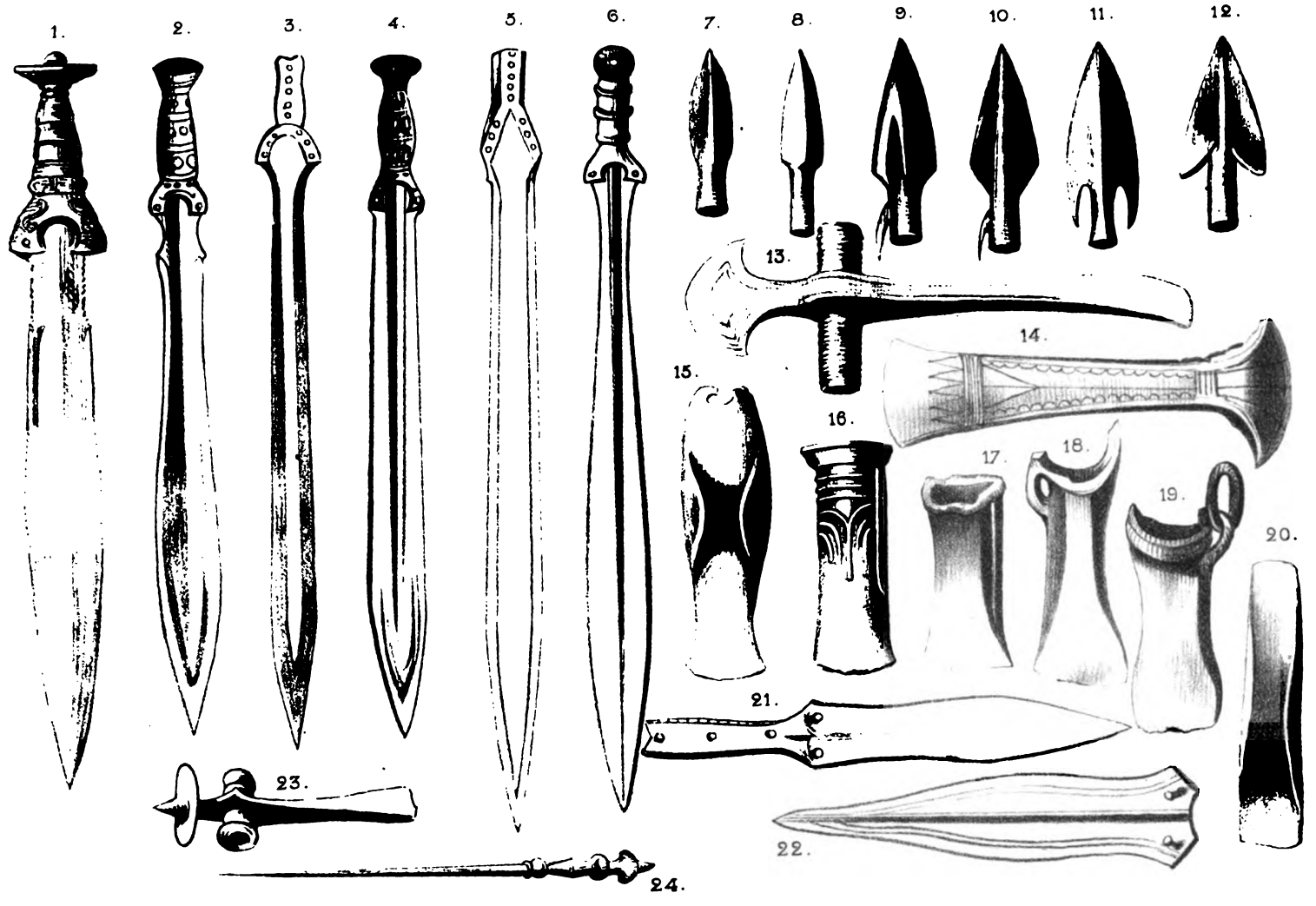

Lith. A Thornley, 14, rue Soufflot, Paris.

ARME SI ALTE OBIECTE DE BRONZU AFLATE IN TRANSSILVANIA SI UNGARIA

G. W. Thornley, del.

Digitized by Google

Digitized by Google

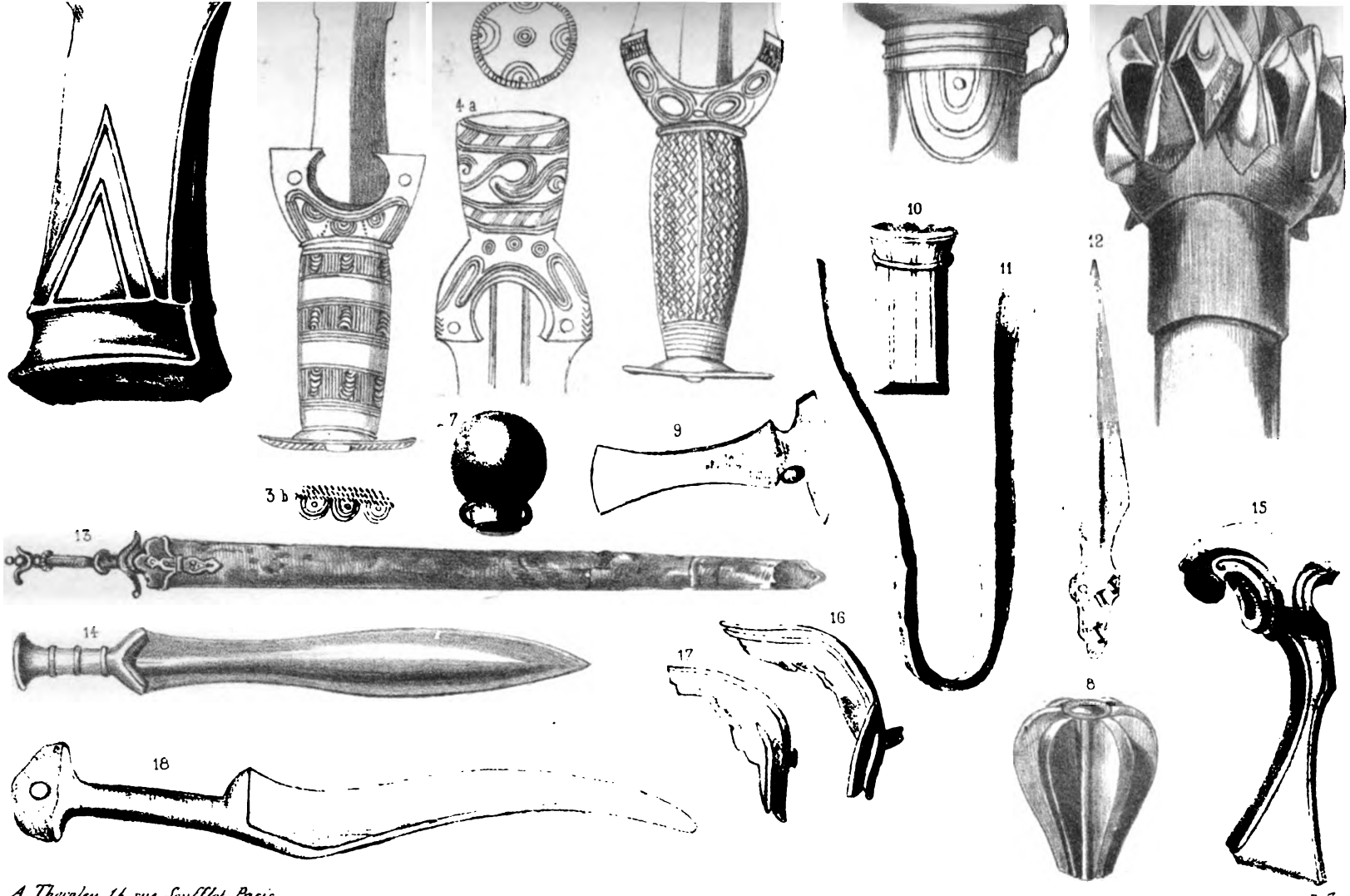

th. A Thornley, 14, rue Soufflot. Paris.

E. Guillon. del.

Arme si alte obiecte aflate in Transsilvania si Ungaria.

Digitized by Google

Digitized by Google

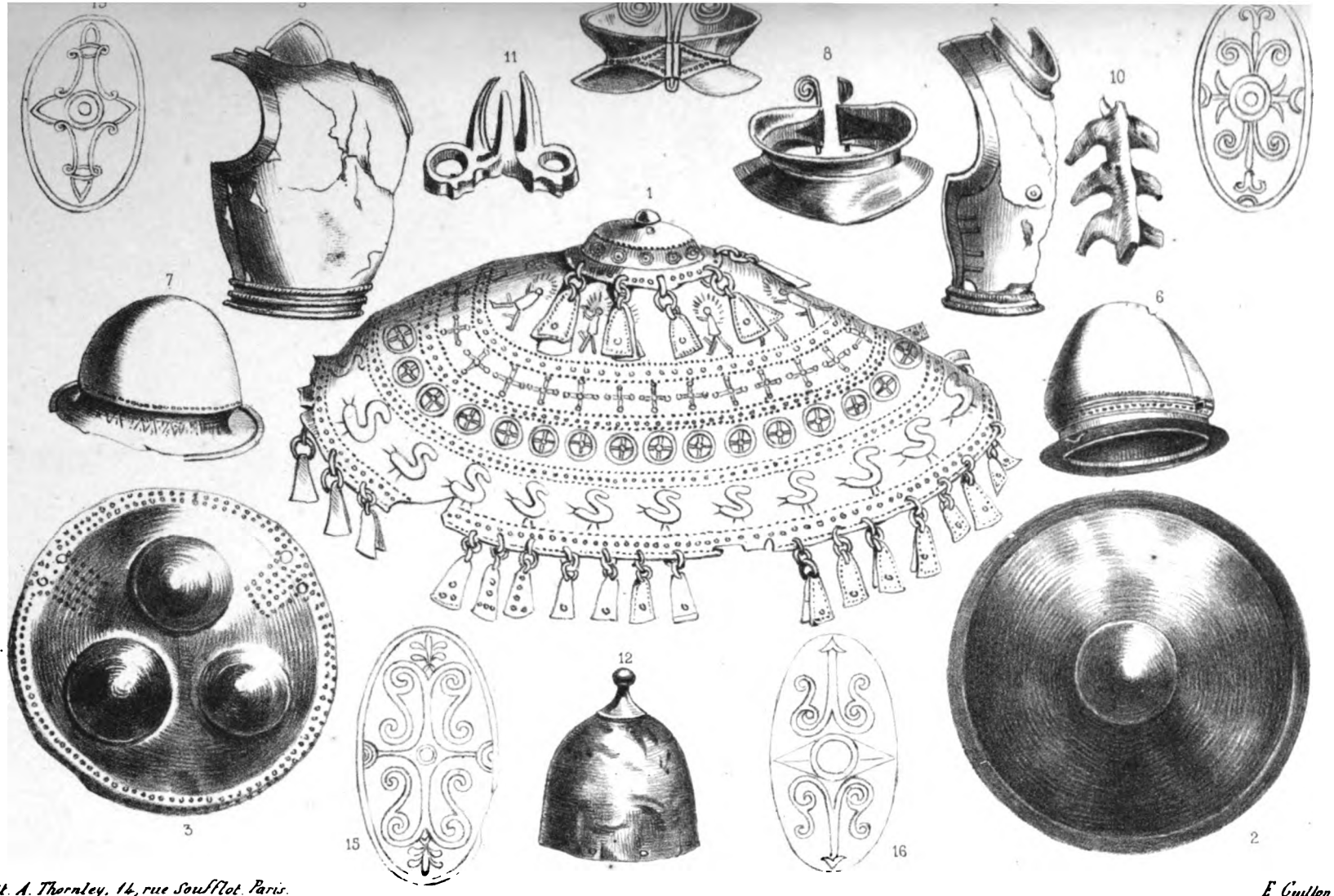

Litt. A. Thornley, 14, rue Soufflot. Paris.

Arme offensive aflate in Transsilvania si Ungaria.

E. Guillon, del.

Digitized by Google

Digitized by Google

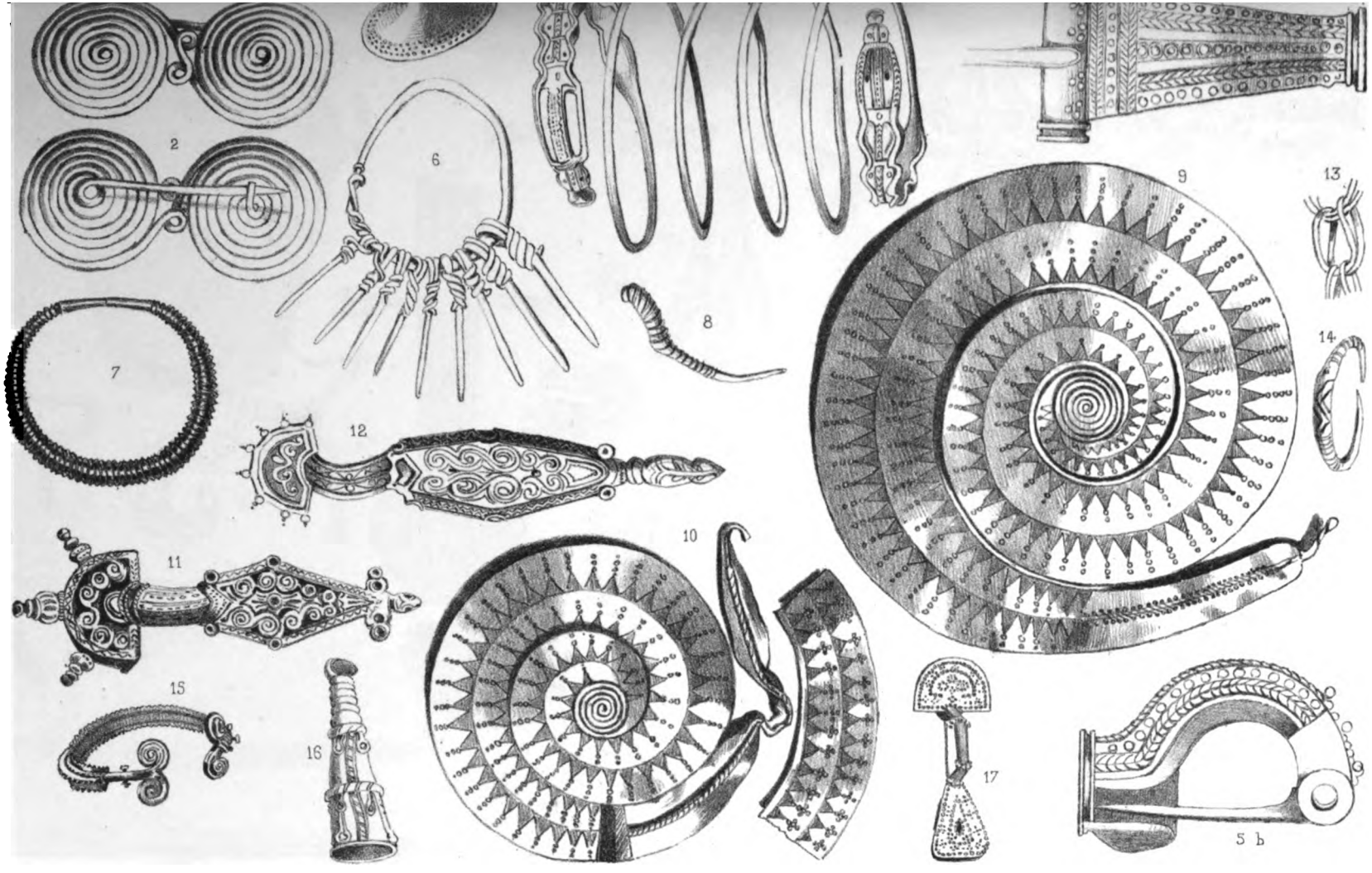

Lith. A. Thornley 14 rue Soufflot Paris.

FIBULE, BRACIARI, VERIGE SI ALTE GIUVELLE AFLATE IN TRANSSILVANIA SI UNGARIA.

E. Guillon del.

Digitized by Google

Digitized by Google

uh. A. Thornley, 14, rue Soufflot, Paris.

VASE SI ALTE OBIECTE DE BRONZU AFLATE IN TRANSI

Digitized by Google

Digitized by Google

NUMISMATICA DACIEI

G. W. Thornley, del.

Lith. A. Tranlez 14 rue Soufflet Paris

Digitized by Google

Digitized by Google

Lith. A. Thornley, 14, rue Soufflot, Paris.

NUMISMATICA DACIEI

G. W. Thornley, del.

Digitized by Google

Digitized by Google

Lith. A. Thornley, 14, rue Soufflot, Paris.

CERAMICA DACIEI. *ZIMNICEA.* *(Collectiunea C. Bolliac)*

G.W. Thornley, del.

Digitized by Google

Digitized by Google

CERAMICA DACIEI. *VODASTRA* (*Collectiunea G. Bolliac*)

G-W. Thornley, del.

Lith. A. Thornley, 14, rue Soufflot, Paris.

Digitized by Google

Digitized by Google

VASE SI DIVERSE OBIECTE DE LUTU, DE BRONZU SI DE ARAMA AFLATE IN ROMANIA SI TRANSSILVANIA

Lith. A. Thornley, 14, rue Soufflot. Paris — *G. W. Thornley, del.*

Digitized by Google

Digitized by Google

1. Bustul unui rege dac, probabil al lui Decebal — 2-4. Figuri geto-dace pe Columna Trajana
5*a.b.* Ua inscriptiune catre dieitia Bendis — 6. Cultul sierpelui — 7. Cultulu cabiric — 8. Heroul thrac

Digitized by Google

Digitized by Google

Lith. A. Thornley, 14, rue Soufflot. Paris.

TYPULU DACU PE COLUMNA TRAJANA

G. W. Thornley, del.

Digitized by Google

Digitized by Google

Lith. A. Thornley, 14, rue Soufflot, Paris. 1. AUXILIARI DACI IN ARMATA ROMANA — 2-6. FIGURI DACE PE COLUMNA TRAJANA G. W. Thornley, del.
7. STATUA UNUI PRINS DAC — 8. SABIA DACA PE UN MONUMENT DIN BIRDOSWALD IN ANGLIA — 9. TROPHEE DACE
10. SABIA ORIENTALE

Digitized by Google

Digitized by Google

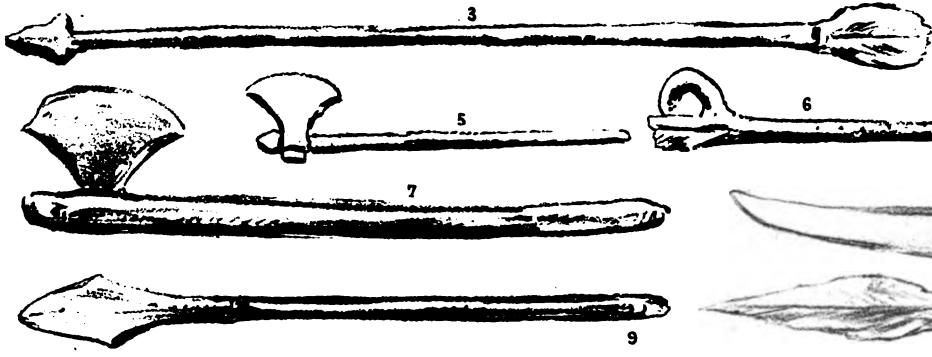

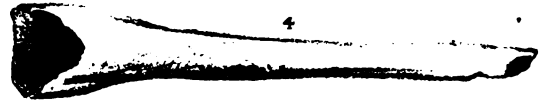

Lith A Thornley, 14, rue Soufflot, Paris

ARME SI VESTMINTE DE RESBOIU PE COLUMNA TRAJANA

G.W. Thornley, del.

Digitized by Google

Digitized by Google

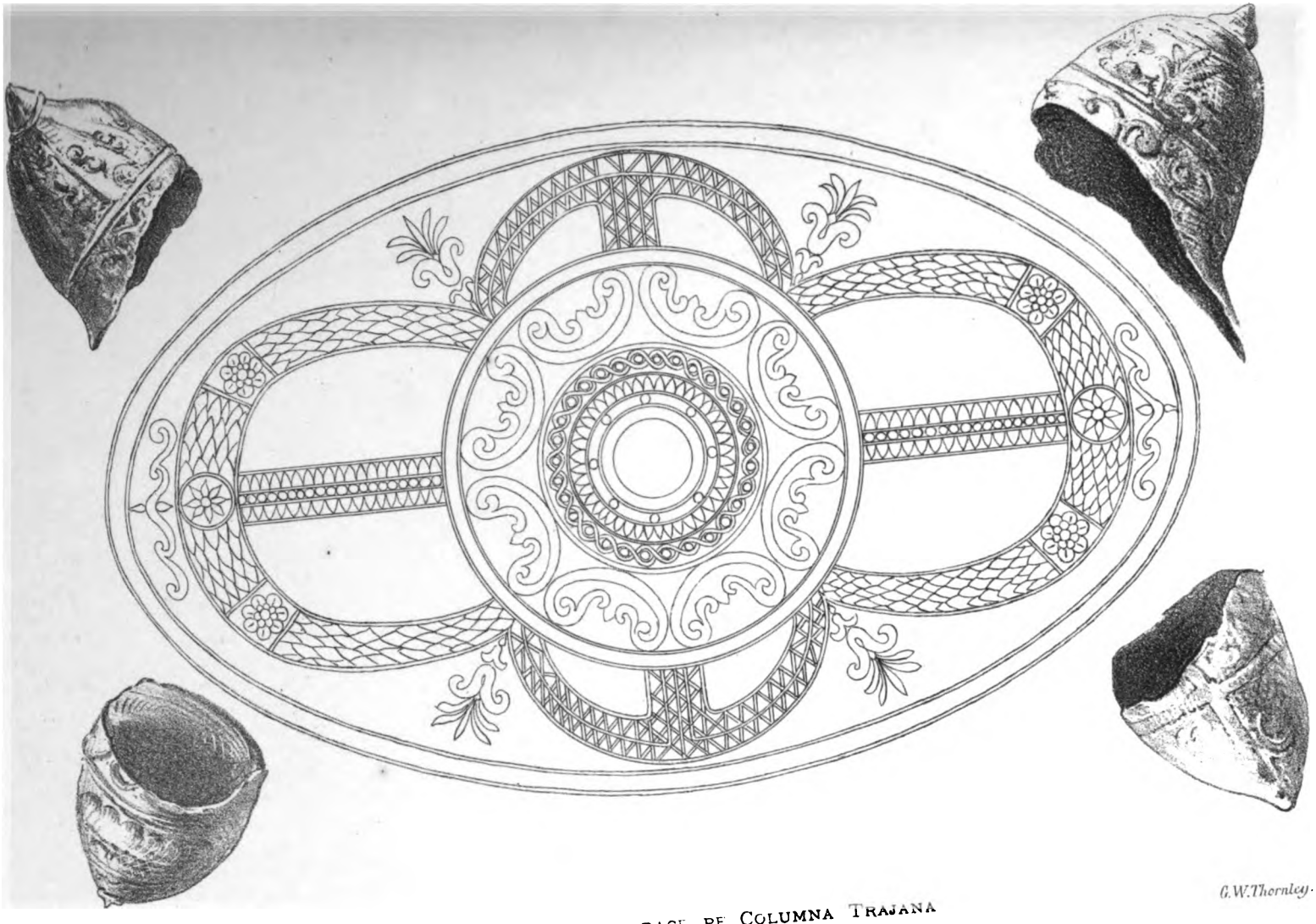

G.W.Thornley. del.

SCUTU SI CASCI DACE PE COLUMNA TRAJANA

Lith A Thornley. 14 rue Soufflot. Paris.

Digitized by Google

Digitized by Google

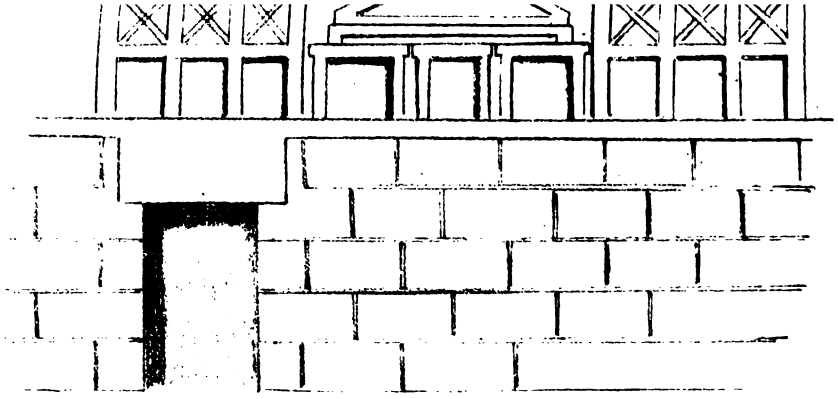

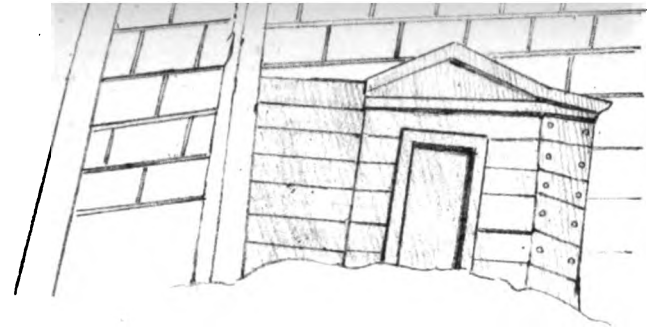

3

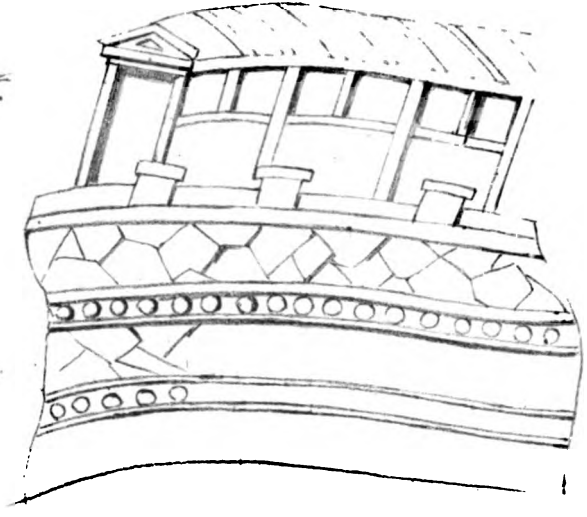

4

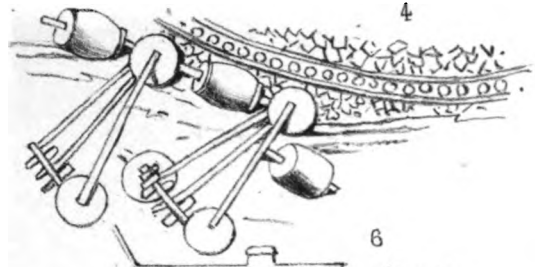

6

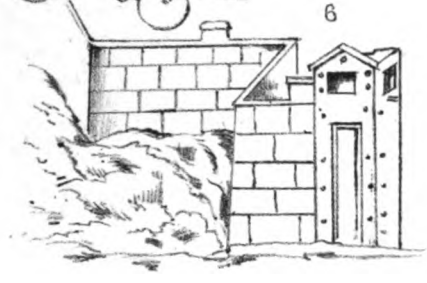

5

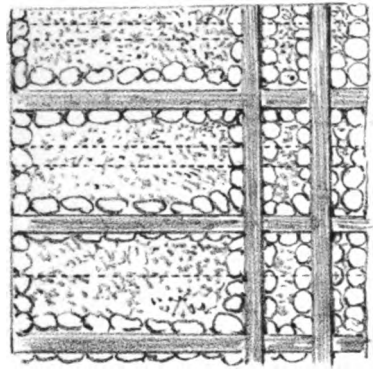

Lith. A. Thornley, 14, rue Soufflot, Paris.

ARCHITECTURA DACA PE COLUMNA TRAJANA

E. Guillon, del.

Digitized by Google

Digitized by Google

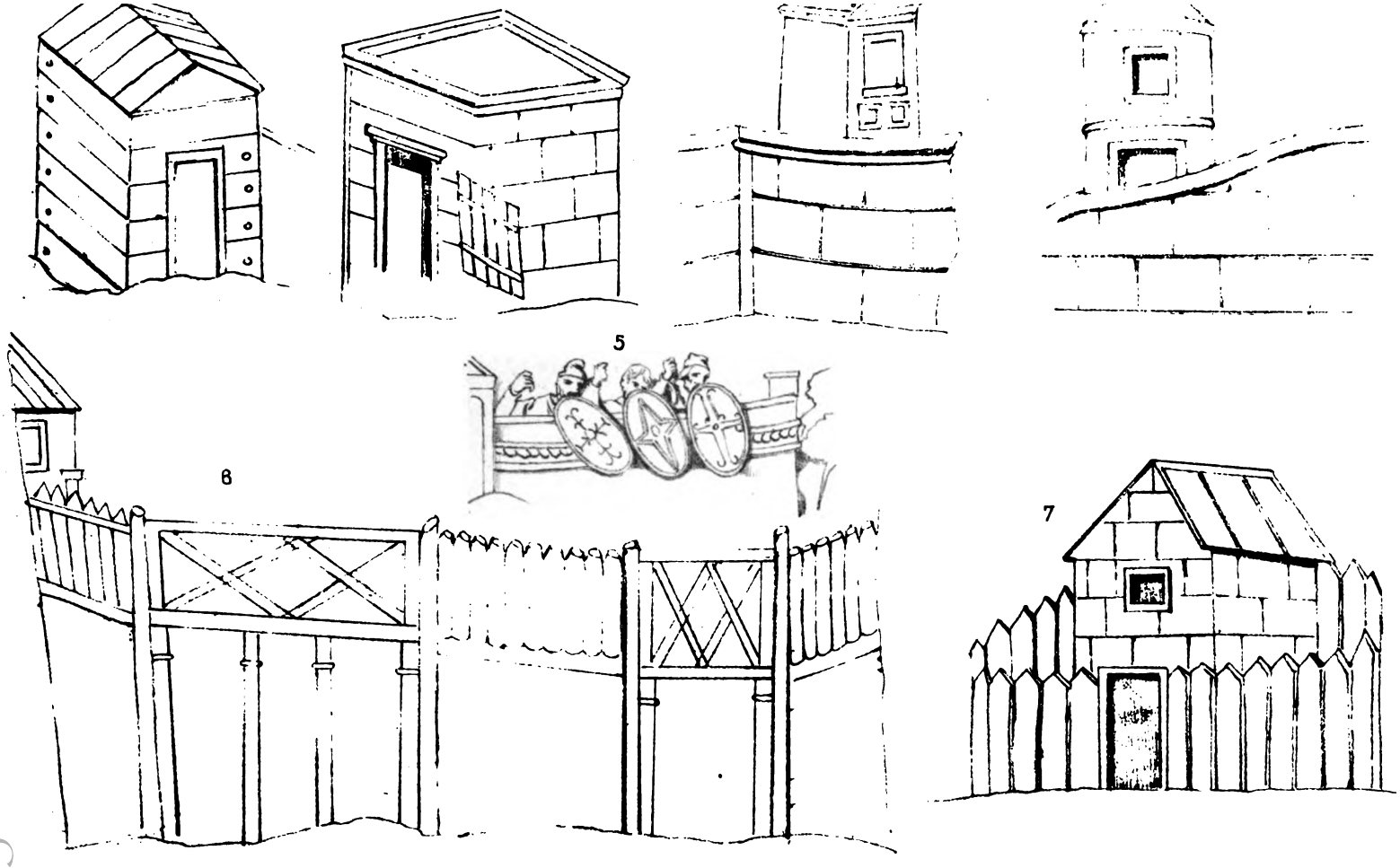

ARCHITECTURA DACA PE COLUMNA TRAJANA

F. Guillon, del.

Lith. A. Thomas, 16, rue Soufflot Paris.

Digitized by Google

Digitized by Google

CULTULU CABIRILORU IN DACIA
(*Museul national de antic. din Bucur.*)

Lith. A. Thomley, 14, rue Soufflot, Paris

Digitized by Google

Digitized by Google

3.

2.

1.

4

2. 3. DIANA VENETÓRE
(Philippi)

1. CALARETIULU DE LA PELINNA
(Museulu Luvrului, Paris)

4 · DIVINITATEA
THRACA BENDIS (*Mendis*)
ASSIMILATA DIEULUI MÊN
(*Philippi*)

Lith. A. Thornley, 14, rue Soufflot, Paris.

G. W. Thornley, del.

Digitized by Google

Digitized by Google

1

LA LUPTA INTRE CAVALERIA ROMANA SI DACII (*Bas-relief din timpul lui Trajan pus la arcul de triumf al lui Constantin*)

2

DACII ATACA LAGARULU DE IERNA AL UNUI MIC CORP DE ROMANI (*Bas-relief dupa Columna Trajana*)

Digitized by Google

Digitized by Google

Semnele lucratoriloru pe zidarii germane, de la 1200 pènè după 1500.

1300-1500

Lith. A. Thornley, 14, rue Soufflot, Paris.

Digitized by Google

Digitized by Google

dupa 1500

5 Praust (Danzig).

Praga (Altstadt).

Klingenberg, langa Moldau.

Semnele lucratoriloru romani pe zidulu lui Servius si pe alte edificii vechi din Roma.

Semnele lucratoriloru byzantini.

ALPHABETUM SICULORUM.

10 ly. l. k. k. j. i. h. gy. gh. f. e. d. cz. cs. b. a. y. x. ü. u. t. ty. sz. s. v. r. p. ö. o. ny. n. m. z.

ho. he. ha. go. ge. ga. cza. bo. bi. be. ba. ru. ro. ri. ra. lo. le. la. rt. st. nt. lt. nk.

n. e. t. s. i. z. a. gy. e. k. a. cs. i. n. s. u. m. s. u. i. gy. r. o. e. g.

INSCRIPTIUNEA DIN BISERICA DE LA ENLAKA IN ARDÉL (1668).

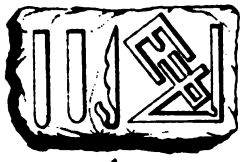
1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

11.

12.

Lith. A. Thornley, 14, rue Soufflot, Paris.

Digitized by Google

Digitized by Google

Luptʼa intre Romani si Daci aproape de Tapae.

Digitized by Google

Luarea unei cetatiui dace.

Lith. G. Venceberg. Bucur

Digitized by Google

Dacii attaca lagărulu de ierna allu unui micu corpu de Romani.

Cuirassieri Geti.

Digitized by Google

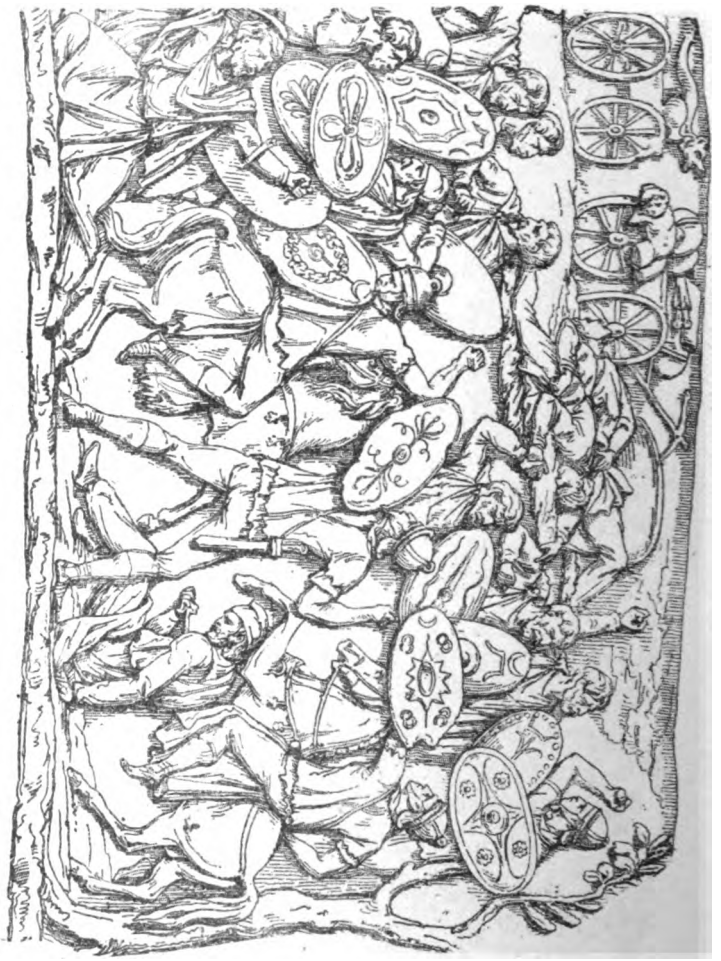

Ła bataia intre Romani si Daci.

Digitized by Google

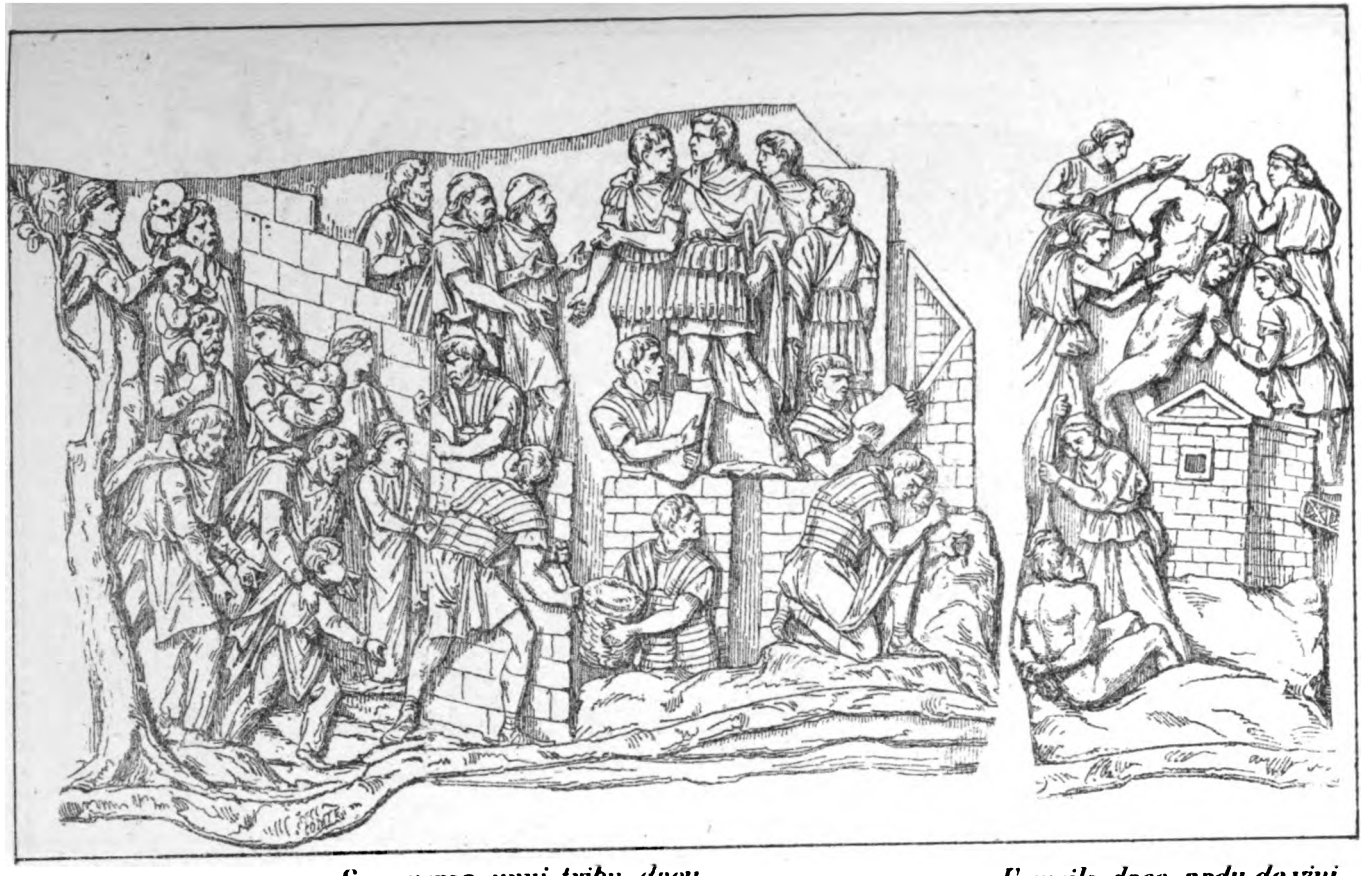

Supunerea unui tribu dacu.

Femeile dace ardu de viui pe prisonnierii romani.

Digitized by Google

Tropheele dace luate de Romani.

Lith. G. Vomberg.

Digitized by Google

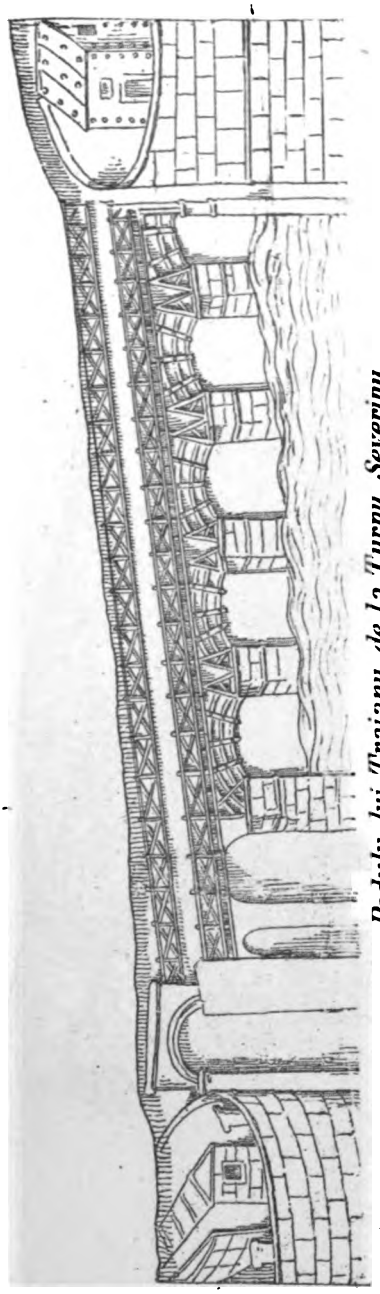

Podulu lui Traianu de la Turnu Severinu.

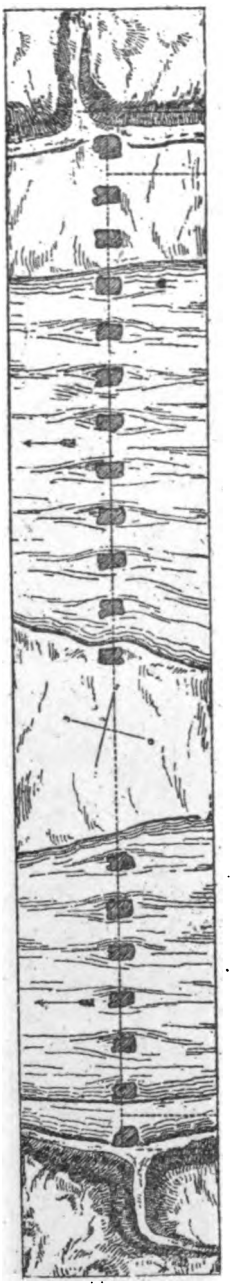

Resturile din podulu lui Traianu.

Lith. G. Venelera.

Digitized by Google

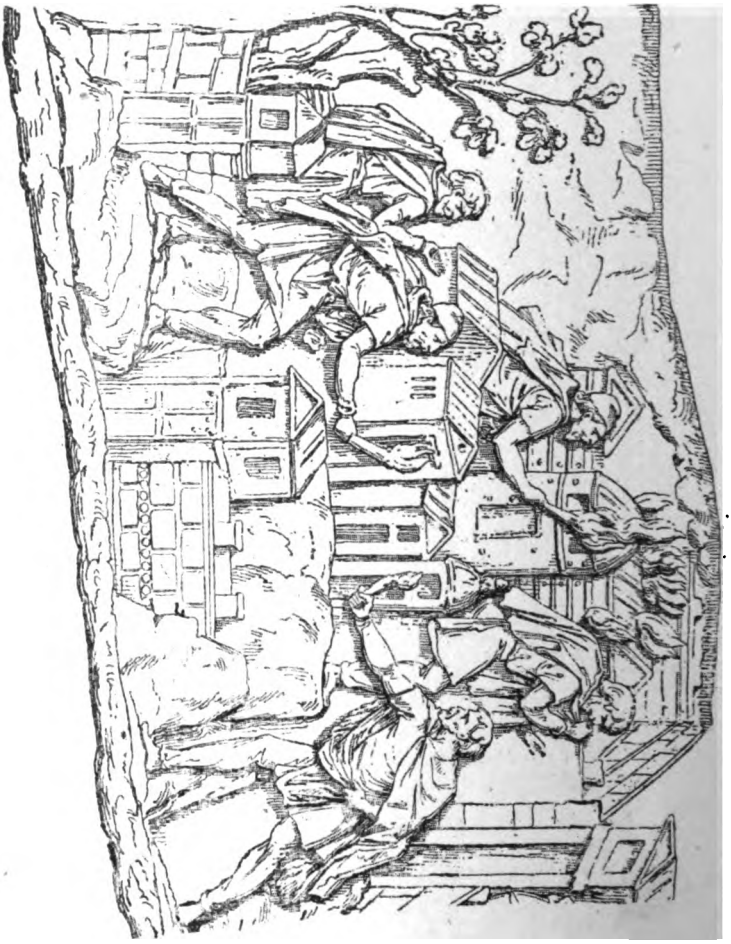

Dacii dau focu Sarmizegethusei.

Digitized by Google

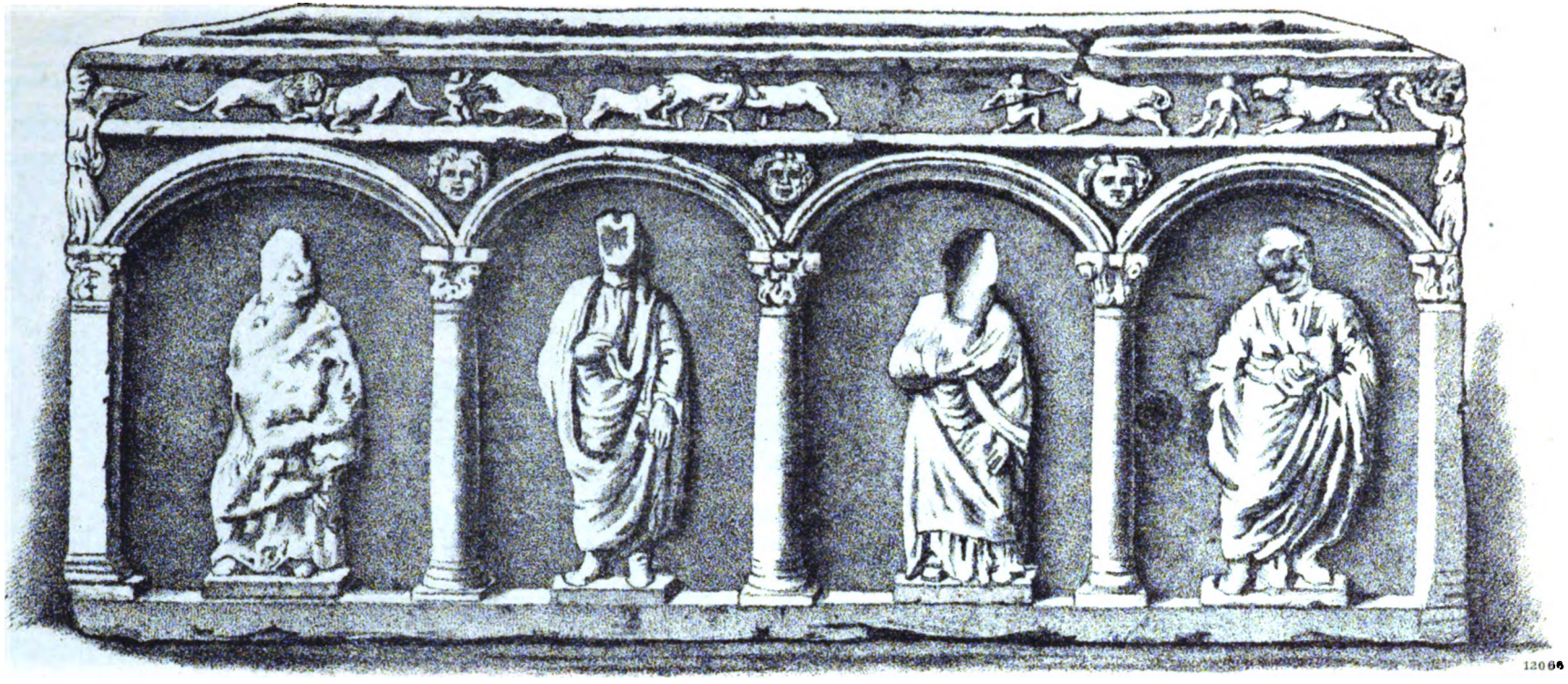

Unu sarcophagu daco-románu de preste Oltu (Reşca seu Celei) *Facia a.*

(Museulu nationalu de anticuitati din Bucuresci)

Digitized by Google

Digitized by Google

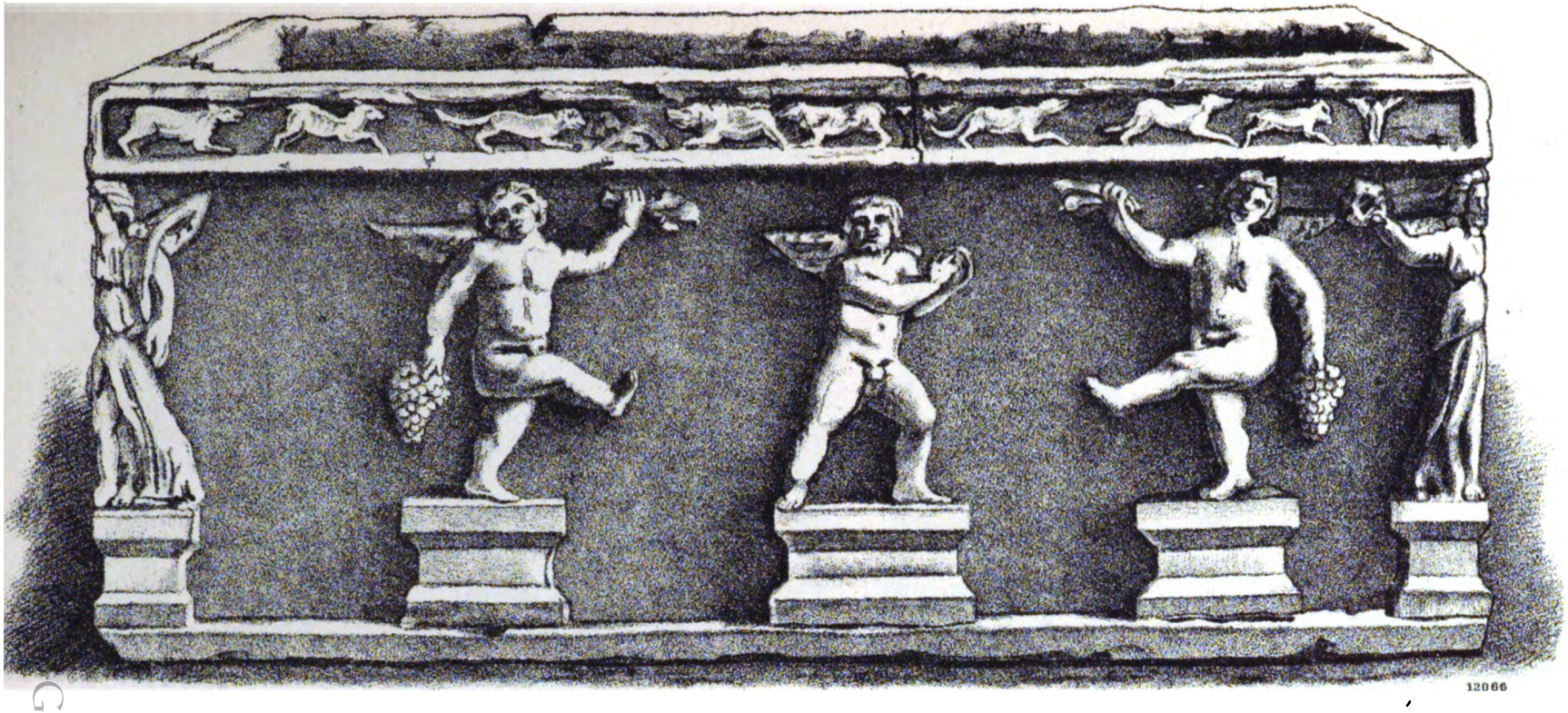

Unu sarcophagu daco-románu de preste 'Oltu' (Reşca seu Celei) *Facia b.*

Google

Digitized by Google

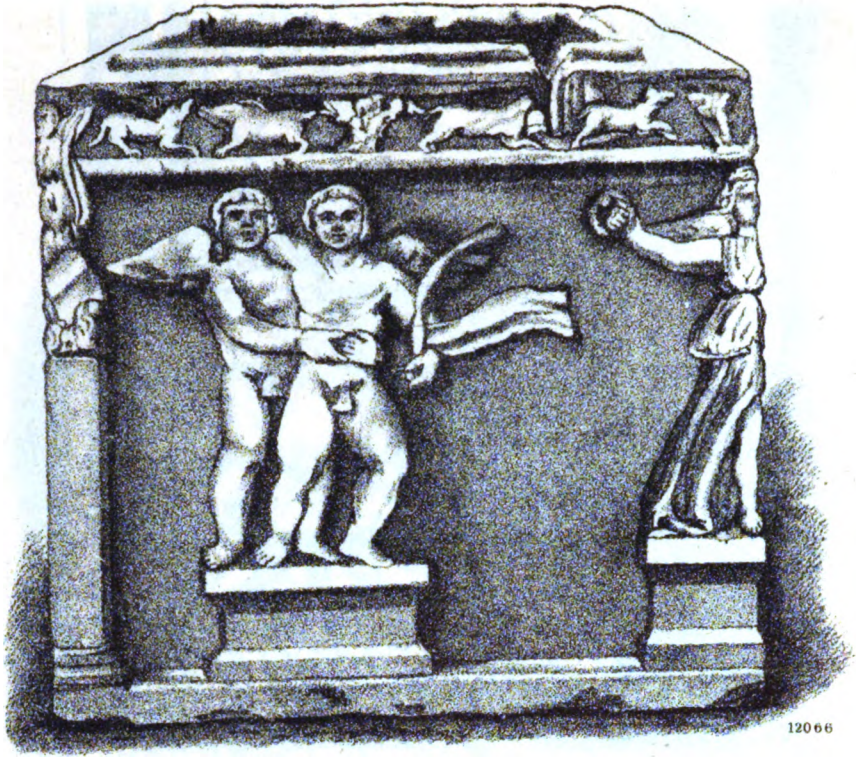

12066

Unu sarcophagu daco-románu de preste Oltu (Reşca seu Celei) *Feciele c şi d.*

Digitized by Google

Digitized by Google

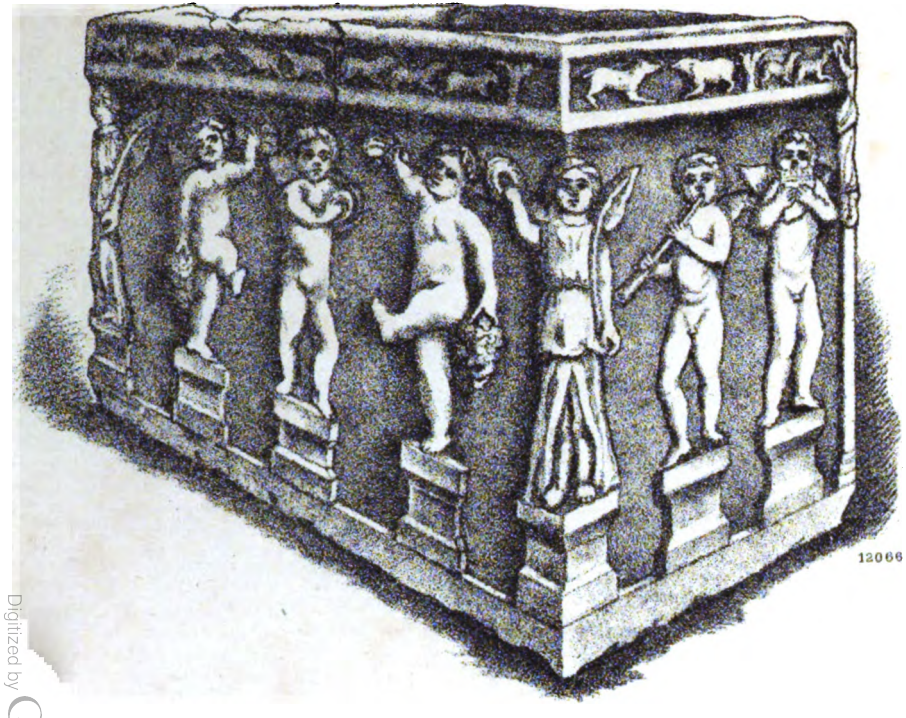

Unu sarcophagu daco-románu de preste Oltu *Facia e.*

Monumentulu funerariu allu unei familii dace din municipiulu Drobeta (Turnu-Severinu)

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google